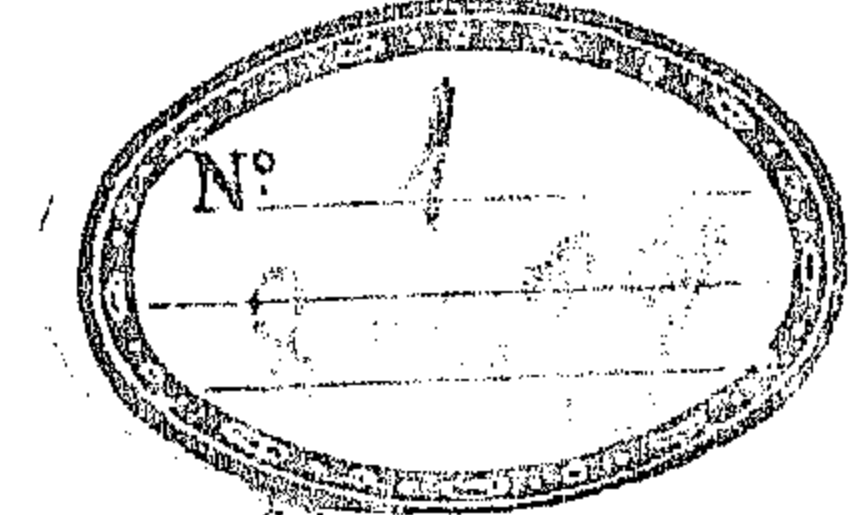
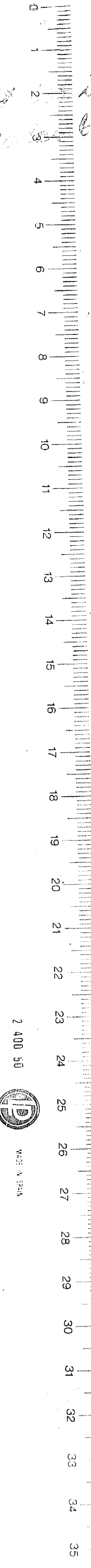

is Vincentii Altoni
lini

7
Bo

21
97

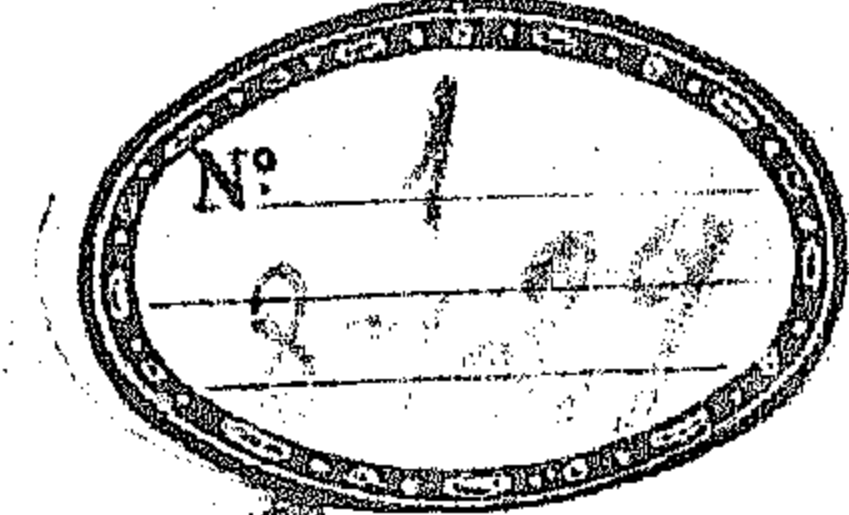
2 400 50

MADE IN SPAIN

Calibus Vincentii Aljoni Leventis Maximus
Valentini

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

1
21
29

17.8247

GALENI

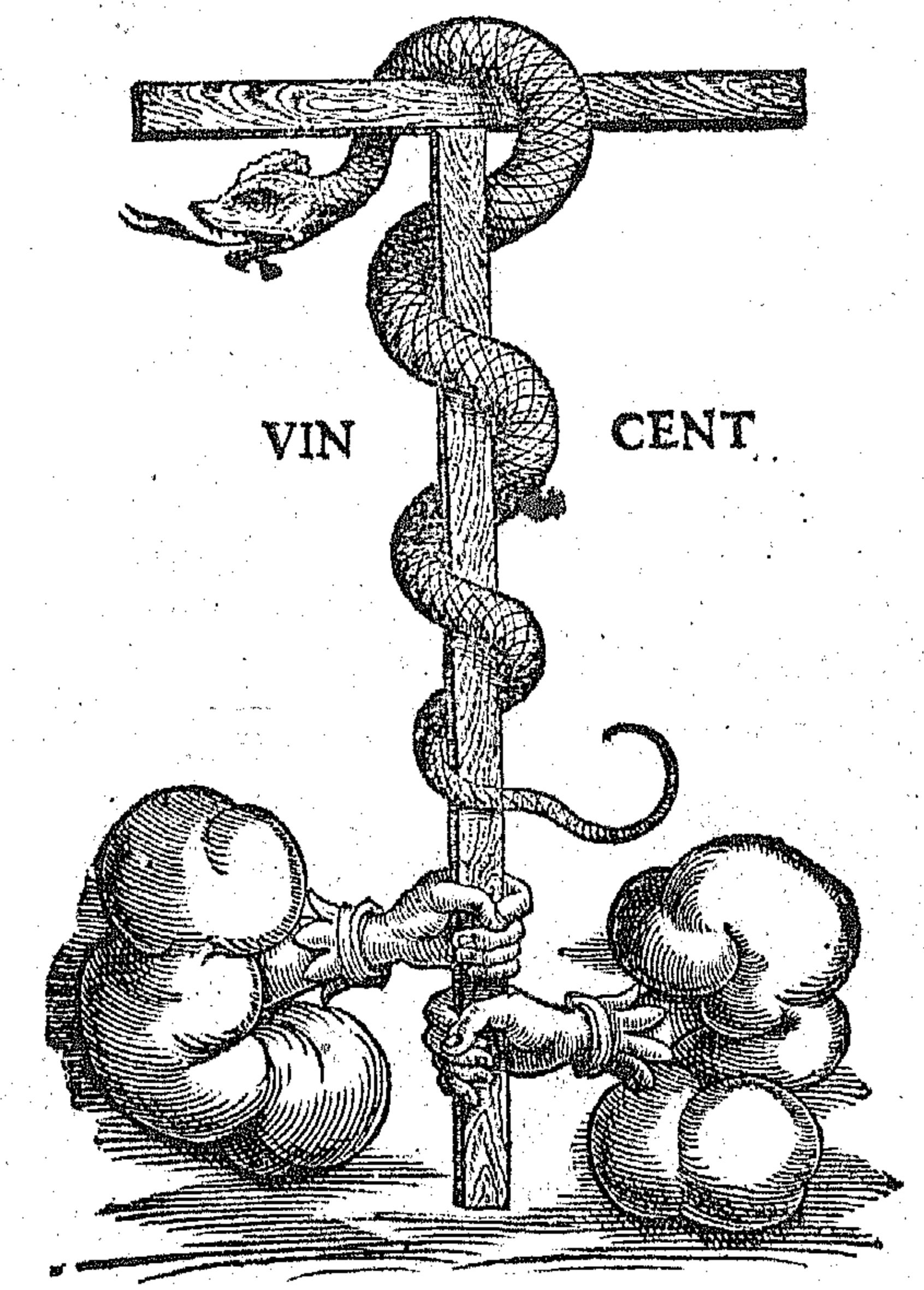
IN LIBROS HIPPOCRATIS,

& alior. Commentarii.

Hoc volumine post classes omnes, voluimus omnes Galeni, qui extant, commentarios tum in libros Hippocratis, tum in aliorum scripta, contineri: quos multis partibus plures in linguam latinam nuper conuersos, & ad veterum librorum fidem summa diligentia, & singulari cura emendatos, auctosque studiosi ita comperient, vt nunc denique Galenus suam amplitudinem, dignitatemq; obtinere uideatur. Nam & TRBS IN LIB. HIPPOC. DE HVMORIBVS COMMENTARIOS, ET DIMIDIUM SEXTI IN SEXTVM EPIDEMIIARVM, ET SEPTIMVM, ET OCTAVVM adiunximus.

Indicem librorum versa pagina continet.

CVM PRIVILEGIIS.

V E N E T I I S,
Apud Vincentium Valgrifium.
M D L X I I.

GALENI IN LIBRVM

HIPPOCRATIS DE HV MORIBVS

COMMENTARII TRES,

*Nuper in lucem editi, & latinitate donati.**A Io. Baptista Rafario.*

GALENI

- I**N librum Hippocratis de humoribus commentarij tres, nunc primum inuenti, & ex collatione duorum uetustissimorum librorum emendati, in lucem editi, ac latinitate donati, Io. Baptista Rafario, medico Nouariensi, interprete. fol. 2
- I**n lib. Hippoc. de natura humana commentarij duo, nunc ab eodem in latinam linguam conuerfi. fol. 2
- I**n lib. de Salubri diæta commentarius, eodem interprete. 15
- I**n lib. Hippoc. præfagiorum commentarij tres, nunc ab eodem latine redditi, & emendati. 19
- I**n lib. prædictionum commentarij tres: quos idem suæ integritati restituit, innumerabilibusque in locis emendauit, atque illustrauit. 42
- I**n Hippoc. primum, tertium, sextumque de morbis vulgaribus commentarij XIII. quos omnes idem Latinos fecit; ac dimidium sexti, quod in manus hominum nondum peruenerat, & septimum totum, & octauum, nuper inuentos in lucem edidit. 70
- I**n lib. Hippoc. de ratione uictus in morbis acutis commentarij quatuor, ab eodem latini facti, & aucti, & infinitis mendis repurgati. 173
- I**n lib. Hippoc. de officina medici. 212
de fracturis. 235 } Vido Vido Florentino interp.
de articulis. 261 }
- quos idem diligenter cum græcis libris contulit.
- I**n lib. Hippoc. aphorismorum, Nicolao Leonicensi interprete: quem librum Rafarius summo studio cum græcis contulit, & infinitis in locis restituit, atque ubi obscure quidpiam dictum esset, lucem adhibuit. 299
- I**n Lycum lib. Io. Baptista Rafario interprete. 356
- I**n Iulianum lib. in latinum sermonem ab eodem Rafario translatus. 360
- L**inguarum Hippoc. explanatio, ab eodem Rafario in latinum conuersa. 365
- F**ragmentum Galeni de ijs, quæ in Platonis Timæo accommodatæ ad medicinam dicta sunt, nunc & in principio, & in fine auctum, & a Io. Baptista Rafario latinitate donatum. 372

BA X I M A fuit inter ueteres Hippocratis interpretes de libro qui de humoribus inscribitur, dissensio: Zeusis enim, & Heraclides, qui in omnia Hippocratis opera commentarios conscripserunt, ipsum esse a ueris Hippocratis libris omnino reiiciendum existimant. Glaucias autem, & alij hunc quidem librum ad Hippocratem auctorem referunt: non ad magnum tamen illum, cuius sunt aphorismi, & cetera, de quibus nos in libris de difficultate respirationis disseruimus: quam etiam sententiam Dioscorides, & Artemidorus, cognomento Capito qui dicebatur, a quibus multa in ueterum scriptis innouata sunt, habuerunt. alios uero etiam comperias, quorum non facile sit pernosse sententiam. ij enim quædam esse Hippocratis, quædam non esse hoc in libro concedunt: propterea quod multa ad summam redacta breuitatem, quædam longiore explicata oratione, quàm esset in senis nostri more positum, inuenirent. quæ ob rem quæ ordine, & ea dicendi ratione, qua uti ipse solet, proposita esse perspicunt: ea illi ita explanant, ut uera, atque propria: quæ confusa, & sine ordine, aut alio modo quodam dicta intuentur: ea interiecit esse prorsus contendunt. Quidam etiam per ueteres inuenire libros, uel trecentos iam ab hinc annos descriptos magno studio sunt conati: ut quæ deprauata esse uidebantur, emendarent. quæ omnia apud eos, qui primi in hunc librum explanationes ediderunt, esse animaduertenda existimauit, ut plurimorum, & probatissimorum librorum ope adiuti, ueras lectiones inueniamus: ac res melius, quàm speraram, mihi successit. quocirca subit mihi audaciam eorum, qui commentarios conscribunt, admirari, qui cum debeant utilissima quæque docere eos, qui nuper ad medicinam perdiscendam animum adiungunt: alia potius faciunt omnia: atque in nugis multum operæ, temporisque consumunt. Sed quoniam sunt, qui uelint hunc librum a Thessalo Hippocratis filio, aut a Polybo eius genero confectum esse, quorum uterque suis in scripris artem & sententiam Hippocratis secutus est: neque remota ab his censentur, quæ ab Euryphonte sunt litterarum consignata monumentis, si unquam maius otium nanciscar, commentarium profecto conficiam, in quo qui ueri, quique spurij libri Hippocratis sint, exponam: quemadmodum de libris, qui sunt de morbis uulgaribus in commentarijs de difficultate respirationis fecimus: cū explicarem, primum librum, secundum & tertium non solum ab Hippocrate confectos existimari ab ijs, qui sunt in hisce rebus præstantissimi, sed etiam rerum tractatione, & proprietate inter se conexos iudicari. eandem quoque rationem esse eorum, quæ in quarto, sextoque habentur, demonstratum est. quos sane libros a Thessalo, Hippocratis filio compositos esse, constat inter omnes: qui cum patris commentarios, quibusdam in membranis, aut tabulis exaratos comperisset, non pauca ipse de suis adiunxit. quintum autem, & septimum nemo, opinor, est, qui dignos uera, ac propria Hippocratis mente, atque sententia iudicaturus uideatur: atque, ut ego quidem censeo, ne quartum quidem.

D Sed hæc missa faciamus, & iam ad libri nobis propositi explanationem aggrediamur.

Color humorum, ubi non est humorum reciprocatio, ueluti efflorescit.

In plurimis ueteribus libris ita, ut nos attulimus, huius orationis initium scriptum inuenimus: in quibusdam uero loco eorum, quæ hic uides, hæc scripta sunt: Color humorum, ubi nulla est ipsorum perturbatio, ut in floribus, in ætatum successione commutatur. Sed hoc mihi non uidetur esse Hippocraticæ dicendi rationis proprium: immo uero potius affixum ab alio, ut hic libellus, qui per se ipse paruus est, maior uideretur. quo enim tempore Pergameni, Alexandrinique reges inter se de libris sibi comparandis certatim contendebant, eo ipso tempore ab ijs, qui pecuniarum causa ad reges clarorum hominum scripta afferebant, & inscriptiones, & confectiones librorum depruari coeperunt: quemadmodum in libro de natura humana, & de ratione uictus in morbis acutis, & alijs plerisque usu uenisse demonstrauimus. nam cum hunc librum ob paruitatem despici facile posse quispiam existimaret, multa plerisque in locis, ut magnus redderetur, interiecit. Dioscorides autem existimat hæc dictionem esse Hippocratis Thessali filij: siquidem magnus Hippocrates duos habuit filios, Thessalum, & Draconem: quorum uterque filium nomine Hippocratem suscepit. atque hæc quidem de ipsa dictione, nunc uero par est, ut singula uerba seorsum expendamus. Color inquit humorum. notas, ex quibus temperaturam noscimus, superdirat color. idem uero noxæ magnitudinem indicat: ut si ulcus omnino siccum sit propter eius facultatis,

COMMENTARIJ

2 2

qua

qua corpus alitur, imbecillitate; nō unus in eo color erit perpetuo: sed pro humorū qui in corpore sint, E
uarietate, magnitudineque noxę, uariabitur, ut, exēpli causa, si amarę bilis humor in corpore redūda
rit: color pallidus apparebit: si humor sit melancholicus, tum aut liuidus, aut in alterutra uiridis signifi
catione, cum uiridē modo idem, quod pallidum, modo idem, quod æruginosum significet: ut interim
maior noxa liuidūm colorem, qui prope ad nigrum accedit: minor rubrum, & uiridem efficiat. hoc cum
in singulis corporis partibus clare, tum uero in facie euidentius perspicitur: siquidem pessima colo
ris commutatio habetur, quę ad nigrum tēdit, utpote refrigerato iam sanguine: ut facere solet, cum fo
ras effusus in grumos coit: moderatior uero, cum ad uiride uergit: id quod diuturnis in morbis sæpe cer
nitur, sed tamē in principijs perraro: quocirca eo tempore maximum periculum impendere significat;
ut scriptum reliquit Hippocrates. etenim cum totius corporis color immutatus sit, tum & malum, &
perniciosum putandum est: ad hoc tamen alia quoque signa accedunt: ut cum oculi lucem refugiunt,
in cuius rei causa est imbecillitas eius facultatis, quę ad aspectum pertinet: ut cum propter infirmitatē
continentis facultatis lacrymas emittunt: ut cum distorquentur, quod laboratē neruorum origine, mu
sculi oculos mouentes conuellantur. ut cum alter oculus minor, quā suapte natura esset, reddatur,
quod facultatem ipsum gubernantem inde esse extinctam intelligamus. Iam uero in malis etiam ha
bendum est, cum alba oculorum esse rubra uidentur: sicut cum uenulę in eis aut liuidę, aut nigre sunt. F
nam ut rubrę propter plenitudinem, aut inflammationem quandam partium ad cerebrum pertinen
tium, uidentur: sic nigrescunt, & liuent, dum refrigerantur. refrigerantur uero dum extinguuntur. quo
circa fit, ut huiusmodi colores perpetuo perniciosi censeantur. uerum enim uero bonus faciei color, si
multum moestitię adiunctum habeat, in malis esse consueuit. putant enim pærsepe medici, faciei bo
num colorem significare aut sanguinis e naribus eruptionem criticam, aut abscessus secundum aures fu
tueros: & tamen falluntur: pærsepe uero si habeat multam moestitię coniunctam. neque enim usu
uenit, ut ægroti ita bono colore sint, sicut ijs, qui optime ualent: sed magna uis caloris ualde rubri effe
cti, hoc consequuntur, ut similes ijs, in quibus bonus est color, esse uideantur. nam quod ualde ru
brum est, idem est ad melancholiam proum: cuius apertum signum est moestitia: quę si multa sit, id
ipsum multo magis confirmat: quā ob rem cum facies florida uideatur, ægrotus uero mirum in modum
moestus sit, tum calidam admodum affectionem, quę sanguinem exurat, ideoque atram bilim gi
gnat, in cerebro esse plane constat. Interdum uero etiam calidissimus sensus nobis insuetus in habi
tu corporis exoritur, cum humores calidi ceteris excellunt: ut etiam frigidissimus, cum frigidi domi
nantur. atque ubi pituita redundat in corpore, candidiores: ubi bilis, pallidiores homines uidentur.
si que purior bilis sit, flauiores. color enim ab humoribus, non a solidis animantis partibus, proue
nit, cum humores se in intimas corporis partes receperunt: id quod eis contingit, aut propter frigus,
aut rigorem, aut aliquam animi perturbationem, quo in numero sunt timor, magna tristitia, aut pu
doris initium. si horum nihil adsit, humores in intimas corporis partes se nunquam recipient: sicut
neque unquam factio in cutim impetu uiolenti, eam adurent, nisi animum occupet aliqua per
turbatio; aut calor immodicus extrinsecus animal obsideat. proinde recte dictum ab Hippocrate est,
ubi non est humorum reciprocatio. etenim in ijs, qui uehementer commoti sunt, aut ira perciti, aut
pudore affecti, ueluti reciprocantibus humoribus, seque intro retrahentibus, animum ad colorem ad
hibere non oportet. quod si nulla uis frigoris, aut caloris, aut nulla perturbatio earum, quas nunc di
xi, ambientem nos aerem infestum habeat, certe humores ex colore cutis uere dignoscuntur: sit
enim interdum, ut medici, atque hi quidem non uulgares redundare sanguinem in corpore arbitren
tur, falsi nimirum coloris mutatione. & tamen non redundat: sed illa coloris commutatio aut ab æ
ris nos ambientis calore, aut ab iracundia, aut etiam a febris profecta est, quandoque etiam esse im
minutum sanguinem putant: nec tamen id uerum est. id quod usu uenit, cum is a frigore compulsus
in partes intimas se recepit. potes autem id ipsum in mari pærsepe contemplari, quod cum agitur,
maius: cum tranquillum est, minus multo uidetur. Cum igitur corpus se ipso albidius sit factum, H
neque ullā adsit perturbatio, tunc pituitosum humorem abundare plerūque indicat: cum uero sit
pallidius, aut magis flauum, biliosum, sic etiam si ad rubicundius uergat, quā natura status
ferat, redundare sanguinem: si ad nigrius, atram bilim fere significat. sunt etiam quorum color
plumbum imitetur. alij, quorum cęu mixtio ex albo, & liuido quędam, atque huiusmodi quidem
colores crudum abundare humorem declarant: qui genere ille quidem pituitę continetur, minus ta
men, quā consueto uocabulo pituita appellatur, humidus est, huncq; humorem, Praxagoras ui
treum nominat. at sanguis in medio horum & biliosorum est. eorum autem aliqui, prius quā alimen
tum sit accurate in sanguinem conuersum, uelut semicocti sunt: aliqui omnino incocti: alij a forma san
guinis parum absunt: alij rursus uelut postremi ad gignendum sanguinem, excessum caloris conse
quuntur: quorum alij parum absunt a sanguine: alij plus: alij plurimum, quo sane tempore, si uacua
tione opus sit, tunc secare uenā poteris, hac adhibita distinctione: ubi parum in utrāque partem re
cesserint, audacter mitri sanguis poterit: ubi plus, cautius agendum: ubi plurimum, plane abstinendū.
qua in re sæpe coloris sanguinis mutationem intueri oportet: ac modo sanguinis profluentis, modo
uero etiam ægrotantis hominis. Sed & animi defectio solet esse in multis affectibus euacuationis ter
minus. itemq; fluentis sanguinis tenor labascens, & pulsus commutati: atque alia multa, quę nos in
libro

A libro de uenę sectione sumus diligentius profecuti. nunc autem non est ignorandum, si quęq; pars
succo alitur, qui sui simillimam habeat essentiam, estq; sibi natura comparatum, cum ut sibi succum, al
terando, & immutando paret, sanguinem ex carne iecinoris esse ortum habiturum. cor etiam hoc eodē
est præditum colore, sed non adeo, ut iecur: quod humidius corde, ideoq; rubicundius, molliusq; exti
tit: cor uero est iecore siccius, atq; calidius. neq; proprius ipsius sanguis est sanguini iecoris similis, sed
quo calidius uiscus uiscere, eo flauior sanguis uidetur. qui color ita est siccius sanguinis proprius, si
cut ruber humidioris. cuius quidem sanguinis temperatura humidi, & colore rubri prima generatio in
iecore est: eiusq; ductus, a quibus deriuatur, & in totum corpus distribuitur, uenę sunt. at flauus sangui
nis, ac tenuis, & spirituosus prima generatio in sinistro cordis uentriculo consistit: huncq; sanguinem in
totum corpus arterię comportant, atq; dispensant. quę etiam res facit, ut iracundia sedem in corde si
tam esse, nobis persuadere debeamus. itaq; in morbis facere coniecturam ex colore oportet, ut humo
rem in corpore redundantem cognoscamus: nisi humores in imas corporis partes se receperint. color
enim inquit, similis humoribus efflorescit, cum nulla est reciprocatio. itaq; in ijs, qui intro maxime re
cesserunt, nec sunt per totum corpus æquabiliter diffusi, spectanda sunt hæc, anni tempus, regio, ætas,
& morbus: & humor noxius, neq; alius ante illum, euacuandus est: ut si, exempli causa, pituita redun
det, eam euacuabis: si bilis flaua, aut atra infestum hominem habeat, pituitam non attinges, sed bilim
infestam educes. Simili quoq; modo cum sanguis redundarit, aut eius serum, eius erit faciendā euacua
tio. unus enim quisq; humor in corpore redundans propriis notis distinguitur: ut si in toto corpore fla
uus sit factus color, ut in morbo arquato accidit, neq; bilis per sedem excernatur: aut aliqua pustulę
biliosę per totum corpus eruperint; & particulatim, si uentriculi morsus, aut cibi fastidium, aut appe
tentię uacuitas adsit, sitisq; torqueat, osq; amarescat, aut ignis facer aliquam corporis partē obsideat,
aut homo tertianam febrim, aut ardentem ex bili habeat; in quibus sane omnibus flaua bilis abundat:
erit bilis ijs medicamentis, quę ab actione, bilim educentia nominantur, euacuanda. quo in loco non
modo uulgares, sed præstantissimi etiam medici animum aduertere diligenter debent: siquidem hæc nõ
ita non accurate pærsepe, in errorem inducere homines solent. quam ob rem in aphorismis Hippo
crates, nobis recte consulens, aliam notam tribuit, attendendum esse, cum ægri facile tolerant. ut hac
freti, recte fieri euacuationem, intelligamus. atq; in atrę quidem bilis exuperantia, spectare colorem
par est: quando in hac quoq; totius corporis color in nigriorem mutatur. immo uero affectus omnes,
qui ab eius excessu oriuntur, humoris copiam perspicue indicant, ut elephas, ut cancer, ut quartana fe
bris, ut lien magnus, & uarices nigrescentes: & quę melancholia nominatur, & omnis infania imma
gnis, temeraria, & fera. Iam uero etiam, qui humores in muliebri corpore abundant, menstruum in di
ctum color: atq; eorum notas Hippocrates litterarum monumentis consignauit. nunc uero: ut de flaua
bili dictum est nobis, ita de pituita dici posse existimabis: ut oedematosi tumores, pustulęq; & totius
corporis color humoris formę respondeant: quem etiam sequantur quotidianę febres, mentis pigritia,
& torpor, propensiones in somnum, capitis grauitates, & acidi quidam ructus: si quando talia in
uentre redundarint. at de sanguine quorsum attinet dicere? is enim non est unum quid accurate, sed
ex contrariis, differentiibusq; constat partibus: estq; in eo uelut liquor sanguinis, ac uelut limus quidā,
& sæx. immo uero etiam ueluti sila inesse sanguini, clare licet intueri: quibus sublatis, sanguis non con
crescit, ac sanguis a silis secretus, & colore & essentia differt, ut quidam accurate ruber, quidā flauior,
quidam nigrior uideatur. quandoq; etiam quidam candor in eo efflorescit: quandoque totus esse liui
dus conspicitur: ac sæpe prope ad nigrorem accedit. quę cum ita sint, planum est, in eo redunda
re sæpenumero crassum, nigrumq; humorem: propter quem totius corporis color nigrior appareat,
cicatriceque nigrescant: & uenę in cruribus contracto liuido colore in uarices conuertantur. quan
doque uero superat flauus humor: quem & uomitus, & defectiones, & alia significant. interdum
uero ruber, aut albus: ut ex totius corporis colore, capillisque, & uomitibus, & alij excrementis
Dprehenditur. Sed quod omiserunt ijs, qui uerbo tenus medici uocantur, est a nobis hoc loco di
stinguendum: quemadmodum inquam in corporis partibus, quę sub aspectum cadunt, modo in
omnibus eadem apparet temperatura, quod ad colorem pertinet, ut in morbo arquato; & elephan
tiasis, & aqua inter cutem, & malo habitu, & ijs colorum uitijis, quę ab iecinore, lienq; orta sunt: mo
do unius. solum partis, in qua uel biliosus, uel pituitosus, uel melancholicus humor inhæserit, tempera
tura permutatur: ita etiam in cerebro accidat: ut interdum omnis, qui uenis continetur, sanguis me
lancholicus fiat, & communi noxa, cerebrum quoq; offendatur: interdum uero, ut sanguis, qui in toto
hominis corpore sit, illæsus maneat, & ille solus, qui in cerebro est, alteretur: idq; dupliciter: ut uel a
liunde in ipsum confluat, uel in ipso melancholicus humor sit genitus: qui quidem gigni solet, cum ma
gna interni caloris copia flauam bilim, aut crassorem, nigrioremq; sanguinem assauit: id quod digno
sces hoc modo. In primis corporis habitum, qualis sit, intuebere; ac memento, molles, candidos, pin
guesq; melancholicum humorem minime continere: graciles, nigriores, hirsutos, quique latas uenas
habent, eos esse ad huiusmodi humorem gignendum aptissimos. vsu etiam interdum uenit, ut pærubro
colore homines in melancholicam temperaturam affatim cadant: itemq; flauis: pærsepe uero, si ia ui
gilijs, ac laboribus prius uitam duxerint. Illud etiam spectandum est, sint ne ulla ora uenarum cohibi
ta, aut ulla alia conuicta sanguinis euacuatio, aut in mulieribus menstrua retenta purgatio: & quibus

homo alimentis usus sit. quæ res nobis est in primo de facultatibus alimentorum definita, atq; distin-
cta. itaq; si in hoc uitæ genere uersatus homo est prius, quam in morbum incideret, tibi erit integrum
etiam ex hoc maiorem quampiam sumere coniecturam. si uero boni succi alimentis usum illum com-
pereris, habeto rationem exercitationum, tristitiarum, uigiliarum, curarumq; ad hæc accedat oportet an-
ni tempus, præteritaque & præsens constitutio, itemq; regio, & ægrotañtis ætas; de quibus paulopost
uerba a nobis fient. nunc autem satis ad rem indicandam erit exemplum, quod subiungam. ponamus
igitur, vacare febrî hominem, uenasq; maiorem in tumorem elatas esse, corpusq; uniuersum esse rubi-
cundius. spectandum erit, num ulla causa ex ijs, quæ calfaciendi uim habent, ad corpus accefferit. si
illa adfuisse uideatur, præterit reiicere in aliud tempus eam dignotionem, donec motus ex illa exci-
tus in toto corpore conquiescit: ut sit in omnium externarum motionum cessatione constitutum. ac
si eo tempore homo talis uideatur, scito sanguinem redundare. hinc autem alia perpendenda sunt: atq;
in primis, quæ maximam uim habent: tum deinceps reliqua: cuiusmodi sunt grauitas, tentio, & legni-
ties pertinent. post hæc uero, utrum suppressa sit ulla cõsuetæ excretio, num omiſsa exercitatio, num plu-
ra, & ualentis materiæ alimenta continenter ingesta sint: num a cibo infuetis balneis usus sit: ut interim
non negligas, quæ ad anni tempus, regionem, & alia, uti diximus, referuntur. Quidam tamen sunt, qui
putent, colorem non modo qualitatem, sed etiam essentiæ quantitatem indicare: sed falluntur: cum in
nulla re, quæ per essentiã augeatur, pristinus color mutetur. ita enim & nix candidior, & pix nigrior,
& aurum magis flauum redderetur. ex quo plane patet, incrementum essentiæ aliud esse, quam altera-
tionem: incrementum. ad quantitatem: alteratio ad qualitatem pertinet. color uero qualitatis essen-
tiæ, non quantitatis est indicium. tanta igitur, ac talis est colorum prærogatiua, de quibus est a nobis
conscripta tractatio, ac demonstratum, ipsorum notitiam magno nobis esse & ad curationem, & ad di-
gnotionem morborum adiumento: præsertim uero ad hoc ualere eos colores, qui in facie, in oculis, in
lingua, atq; urinis conspiciuntur. quanquam decipi quosdam uidemus, qui cum in oculis intuentur,
firmum se nactos esse totius corporis temperaturæ argumentum ex oculorum colore arbitrantur, cum
tamen inde solum oculorum cognoscere temperaturam eis concedatur. immo uero etiam in iecoris
uitijs, linguæ & totius corporis color uitiat, ac si inflammatione tentetur membrana costas succin-
gens, sputum colore inficitur: atq; ita, ut si biliosior sanguis sit, flauum, aut pallidum sputum sit: si pitui-
tosior, spumeum, & album: si magis melancholicus, nigrum, aut liuidum: si nihil horum subſit, rubrum:
interdum uero etiam tenuia, saliaq; & colore sincero infecta sputa fiunt, ut ipse quodam in loco memo-
rauit: neq; tamen inde facere de temperatura totius corporis coniecturam debemus. Age uero quid
de uinarum colore dicemus? nisi enim unum ego de urinis librum conscripsissem, certe multa de eis
mihi essent hoc loco afferenda necessario. uerum nihil opus est eadem huc transferre, & longiorẽ ora-
tionem instituere. tantum addam, quod ad præſagiendi rationem ualeat. cum igitur quartus dies, ut ip-
se nos docuit, index sit, & qualis septimus sit futurus, nunciet, omne, quodcunq; in eo primo notabile
concoctionis signum apparuerit, futuram septimo die crisiſim significat. ac tunc non modo rubra quæ-
dam nubes appareat, quæ uisã prius non esset, sed etiam multo magis sublimamentum album, æquale, &
consistens, si uero uelox admodum sit morbi motus, tunc coloris, cõsistentiæq; mutatio satis potest fu-
turam crisiſim indicare. itaq; si urina tenuis fiat modice crassa, si que alba fiat pallida, in huiusmodi morbo
crisiſim prænuñciabit. sed alia quoq; sunt, quæ non secus, quam uinæ, futuras crisiſes significant, ut alui ex-
crementa, sputa, & quæ in criticis superuenire diebus solent: de quibus nos in commentarijs de crisi-
deq; criticis diebus differuimus. Hippocrates uero in aphorismis quodam in loco rubræ nubis solum
mentionem fecit: utpote quæ raro contingat: quod fere nubeculæ albæ appareant: esseque id euiden-
tius concoctionis indicium. nos autem docuimus, ex Hippocratis sententia, rubrum colorem saluta-
rem esse illum quidem, sed tamen diuturniorem fore morbum indicare: ut est in libro præſagiorũ scri-
ptum his fere uerbis: Si urina subrubra sit, subſidetiãq; subrubra, leniaq; erit hæc multo, quam prior, H
diuturnior: admodum tamen salubris. quo in loco addidit admodum, ut firmum salutis signum inde
existere, declararet. Nunc autem his omiſſis, occasio nos monet, ut de humoribus differamus. Hoc igitur
prius intelligendum est, humorem, & succum non idem esse. humor enim est humiditas quædam,
quæ in corpore animantis continetur: succus humiditas est, quæ in iis fructibus, quibus uescimur,
aut quos exprimimus, inuenitur. quod cum ita sit, de humoribus dicendum est: constare nimi-
rum inter sapientes homines, omnia corpora ex quattuor quibusdam generibus, quæ proportionem hu-
moribus respondent, quæq; elementa omnes uocant, esse constituta: eaq; fuit Hippocratis, Platonisq;
sententia. constant enim e terra, igne, aqua, & aere. elementum porro uocant minimam illius rei, cuius
elementum sit, partem. hisce autem elementis proportionem respondent, uti dixi, quattuor humo-
res, qui sunt in nobis: hoc est sanguis, pituita, bilis utraq; tum flaua, tum atra. cum autem hi humo-
res inter se apta mensura sunt, secundum naturam temperati: tunc recte ualemus: cum uero aut deest,
quidpiam, aut redundat, aut in alienum locum commigrat, ægrotaamus. nunc uero scire, quid causæ sit
cur aqua humectet, ignis adurat, aut aqua fluat, & ignis in sublime feratur, firmissimaq; & grauissima
omnium elementorum sit terra, nihil ad morbos curandos facit. satis enim est ei, qui tueri ualitudinem
uelit, ac morbos proſtigare, si sciat, ex apta caloris, frigoris, siccitatis, & humiditatis temperiæ bonam
uale-

A ualitudinem existere: ex horum intemperie, morbos oriri: atq; etiam si intelligat, ex quattuor elemē-
tis stirpes gigni, earumq; fructus, & semina procreari: hæcque omnia esse pecudum, suum, caprarum,
boum, & ceterarum animantium alimēta, quæ aut herbas, aut arborum baccas, aut ramos, aut radices
depaſcuntur: hominibus uero & hæc ipsa animalia nutrimento esse: & ex eis gigni in humanis corpo-
ribus sanguinem, pituitam, & geminas bilis: ac sanguinem quidem plurimum, ideoq; ipsum solum in
uenis apparere: alia uero pauciora procreari. ceterum hic sanguis est ortus nostri ueluti materia: con-
statq; e quattuor humoribus, sed hoc nomen a dominio duxit. nolim autem quenquam cogitare, cor-
pora ex quattuor elementis absolute esse cõflata: quandoquidem illa ut potestate sint in corporibus,
actu tamen nullo modo infunt: sed quæ ex ipsis, intercedentibus alimentis gignuntur: ut sanguis, pi-
uita, & flaua, atraq; bilis: ut flaua bilis igni: atra, terræ; pituita aquæ proportionem respondeat: ob-
eamq; causam calida, siccaq; potestate sit flaua bilis, sicut ignis: frigida & sicca, atra, sicut terra: pitui-
ta uero frigida, & humida, ut aqua: aerium uero elementum, in solis corporibus animantium cernit-
tur, iuxta suam naturam: ut in respirationibus, & pulsibus licet intueri. atq; ex his ipsis prima constant
corpora, ut medulla, & caro, & nerui, & ossa, & alia quamplurima. Hippocrates autem in libro de na-
tura hominis, quattuor in nobis esse elementa comprobauit: quorum excedens modum copia atque
B uis, & immutata qualitas morbis causam affert. tum ostendit, pituitam hieme: sanguinem, uere: fla-
uam bilim æstate; atram autumno redundare. ad hæc uero addidit, quæ ad temporum anni differentiã
pertinent: & in horum tractatione de ætatibus quoq; & regionibus potestate quadam egit. eandem
enim rationem in ætatibus puer, quam in anni temporibus uer habet: eandem iuuenis, quam ætas:
eandem senex, quam autumnus: eandem postremo decrepitu, quam hiems. similis est ratio regionũ:
temperata enim ueri; calida ætati: quæ in calore & frigore inæqualis est, in frigore tamen & siccitate
exuperat, autumno: humida & frigida hiemi responderet. Scire autem cõuenit, omnia quidem genera
morborum in omnibus temporibus nasci: idq; iam definiuit Hippocrates: potius tamen quosdam
morbos in quibusdam temporibus exoriri: de quibus paulo post, ut etiam de ætatibus differemus.
Nunc autem subit mihi illorum admirari stultitiam, de quibus paulo post, ut etiam de ætatibus differemus.
Nunc autem subit mihi illorum admirari stultitiam, qui de humano corpore loquentes, ut quomodo
constatum sit, & ab initio conformatum, declarēt: quædam in eo inesse aiunt sorte quadam artis, ac ra-
tionis experte, & non sapientis opificis prouidentia, conformata: cum tamen faber, si lecticam fece-
rit, dextrosq; pedes sinistris æquales fabricatus sit, artifex: si uero pedes uel longitudine, uel crassitu-
dine, uel figura diuersi sint, imperitus, & non artifex appelletur. illi tamen hoc in humano corpore nõ
anima duertunt: in cuius fabricatione omnes tum philosophi, tum medici sapientissimi naturæ artem
C sunt admirati: siquidem non est hoc, ut quispiam fortasse parum accurate intus existimabit, ex decẽ,
aut duodecim, aut uiginti particulis constitutum: sed ex pluribus ossibus & musculis quàm ducentis:
deinde in ossa singula uasculum ipsa alens peruenit: in musculos uero non modo pertinet id uasculũ,
cui uenæ nomen est, sed etiam arteria, atq; neruus: omniaq; quæ in dextra parte sunt, in altera etiam
ut musculi, ut uenæ, ut arteriæ, ut nerui, ut ossa inter se prorsus æqualia perspiciuntur. quæ sanè disposi-
tio non modo iustitiam in corporis nostri fabricatione, sed etiam summam potestatem & prouidentiam
conditoris nostri aperte demonstrat. ad hæc uero spectata ossium, musculorum, & aliarum particularum
magnitudinem, situm, compositionem, numerum, figuram, totam deniq; conformationem: quæ eun-
cta ubiq; seruari constat. atq; hanc quidem distributionem in omnibus corporis partibus, quæ orga-
nicæ nominantur, comperies. nam dextræ, sinistræq; habent æqualem numerum, magnitudinem, cras-
situdinem, ac naturam, quæ nullo modo uarietur. ut igitur de humanis affectibus iudicia facimus, sic
facere de diuinis par est, & effectorem nostri corporis admirari. Sed aliud est, quod maiore admira-
tione me afficere consueuit: sunt nonnulli, qui in nobis quosdam esse humores illi quidem concedunt,
sed tamen non esse quattuor eis placet: & cibos in sanguinem uersos ad aspectus, gustatus, & tactus
iudicium permutari: id autem re uera esse, non concedunt: sed hæc omnia esse nostrorum sensuum
D fallacias arbitratur. alij uero in ipsa natura esse qualitates fatentur, sed eiusmodi, ut neq; mutari, neq;
alterari queant: alterationes autem, quæ in eis apparent, eas ex secretionem, concretioneq; existere cõ-
tendunt. Hippocrates primus omnium & medicorum, & philosophorum, quorum nomen ad nos per-
uenit, aggressus est demonstrare, quattuor esse elementa, & quattuor item humores; & quattuor esse
omnes qualitates, quæ inter se mutuo agerent: a quibus, quæ ortum, interitumq; nanciscuntur, omnia
fiunt, & corrumpuntur. ac de his nostrum habes commentarium, cuius index est, De elementis ex Hip-
pocratis sententia: & item commentarios, quos in librum ipsius de natura hominis edidimus: in qui-
bus & Anaxagoræ, & aliorum multorum falsam fuisse sententiam demonstraui. iam uero idem
Hippocrates princeps omnium eorum, quorum nomen fama ad nos pertulerit, totas per totas mutuo
misceri qualitates, cognouit: & principia demonstrationum, quibus postea Aristoteles usus est, apud
ipsum prius monumentis mandata litterarum comperimus. Zeno autem Citieus, ut qualitates, ita
etiam substantias totas per totas misceri existimauit. Sed non est hoc loco de eiusmodi opinione di-
sputandum. quoniam autem animantium, quæ sanguine prædita sunt, particulæ ex sanguine matris fa-
ctæ sunt, isq; sanguis est pituitæ, & bilis utriusq; particeps, inde factum est, ut quidam nostrum ortum ex
solo sanguine, alij uero ex quattuor elementis constare uoluerint. quæuis enim utriusq; sectæ sit proba-
bilis ratio, est tamen uerior sententia, quæ quattuor elementa esse naturæ humanæ materiæ affirmatur.

Hippocrates autem aduersus eos, qui hominem esse solum sanguinem, aut unum aliud quoduis dicerent, hoc satis esse existimauit, ut ab eis peteret, ostenderent hominem, qui formam non mutaret, nec uariis redderetur: tum uero aliquod anni tempus, aut aetatem hominis proferrent, in qua solum & unum esse sanguinem appareat. ut uero probaret duas biles esse cum sanguine coniunctas perpetuo, itemque pituitam: quae secundum naturam in aetatibus, anniq; temporibus apparent, memorauit. proinde nostra corpora ex quattuor gigni humoribus, itemque augeri, & ali scriptum reliquit: quippe qui intelligeret, magnam corporum nostrorum uarietatem, si esset unus humor, ceu unum elementum, fieri nullo modo potuisse. itaque ait, eos, qui unum esse elementum, aut humorem statuunt, euertere principia medicinae. medicus enim naturae minister est. naturae autem contemplatio in ijs potissimum corporibus uersatur, quae oriuntur, & occidunt, quaeque, ut uno uerbo complectar, mutationi sunt obnoxia: sed si id quod est, unum sit, haec sublata erunt omnia: & cum eis medicina tollitur. praeterea uero multae, ac multiplices sunt medendi rationes: quae sane euertuntur ab ijs, qui omnia esse unum ponunt: propterea quod nostra corpora uel nihil omnino patientur: aut si patientur, uno solum modo patientur: atque ita una erit modo curatio, ut etiam censuit Hippocrates. quod si ita est, omnis nimirum medicina sublata est. enim uero, si quid aliud, hoc etiam medicis concedendum est, multas esse morborum species, ac multas itidem remediorum. quod qui non concedit, is medicinae principia tollit. Hippocrates autem in libro de natura hominis a qualitatibus nominare elementa consueuit: ac calidum uocat neque solum qualitatem, neque quod ab eius exuperantia homonyma dicitur: sed corpus, quod summae caliditatis particeps est: frigidum uero id, in quo summa frigiditas: siccum, in quo siccitas. quibus quidem sit rebus, ut nemo sanae mentis dubitare possit, quin omnia animantia ex aere, igni, aqua, & terra ortum ducant: neque in controuersiam reuocare, haec esse omnium animantium cibos: sicut neque hoc, humores, qui nostris in corporibus secundum naturam apparent, ex eis esse genitos. immo uero etiam ex ijs humoribus singulae partes, quae ex similibus inter se particulis constant, sunt generatae: hisque primum inter se coniunctis, primum, simplicissimumque efficitur instrumentum: quod unius actionis causa natura molita est. his rursus inter se compactis, alterum maius instrumentum efficitur. illis item inter se connexis uniuersum corporis existit fabricatio. sed nunc propria, & proxima nostri corporis elementa esse quattuor humores affirmamus: omnium uero communia, humidum, siccum, calidum, & frigidum: ut ducto a qualitatibus nomine elementa, ex Hippocratis sententia, nominemus. atque haec quidem sola quattuor qualitates subiectam substantiam immutantes, in causa sunt, cur inter se elementa commutentur: eademque plantas, & animalia efficiunt. elementa porro inter se mutari, ut humores procreentur, multorum, qui physici uocati sunt, euidencia nimirum ducti, ac persuasi, concesserunt. ac Thales, quamuis ex aqua uelit constare omnia, tamen hoc etiam ipsum concessit. praestiterit fortasse eius uerba subiungere, quae in secundo de principijs ita fere scripta sunt: Haec autem inquit, peruulgata quattuor, quorum longe principem esse aquam statuimus, & fere solum esse elementum affirmamus, ad concretionem, compactionem, & constitutionem eorum, quae hac mundi sede continentur, inter se commiscetur: quomodo autem id fiat, est a nobis superiore libro declaratum. hoc loco plane patet, Thaleti placere, elementa inter se commutari. Hippocrates uero ex eo, quod probatum esset prius, omnem substantiam alterari, uidit refutaram illam esse sententiam, qua statuebatur, corporum alterationem, quae apparet, concretionem, discretionemque esse: ut Epicuro, ac Democrito placuit: & hanc, non esse expertia mutationis quattuor elementa, ut Empedocles existimauit. itaque recte censuit, naturam omnium ex calido, frigido, humido, siccoque constare: & quattuor humores in nobis semper reperiri. cum enim haec mutatio ac uicissim agant, certe actio non ex discretionem & concretionem existit, sed ex eo, quod substantia per se tota patitur, atque alteretur. ex his autem humores generantur. qua de re cum male sint locuti plerique ueteres, tum uero peius etiam Erasistratus: qui cum in ceteris rebus fuerit praestantissimus: de hac re nihil habuit, quod uel mediocriter probabile esset, quod afferret. prorsus autem esse inutile putat, scire, quomodo cibi in uentriculo concoquantur, & quomodo ex concoctione humores gignantur: & quomodo bilis in uenis existat: ac solius euacuationis habendam esse rationem, humorum uero ortum esse negligendum existimat. id quod ipse in tertio de febribus perspicue scriptum reliquit. sed fallitur, ut iam Plato, atque Aristoteles demonstrant. uerum nos, ut iam saepe diximus, non hoc nobis proponimus, ut quae ueteres recte scripta reliquerunt, ea nunc pertractemus, ut qui illos nec scia, nec dicendi ratione superare ualeamus. uiri enim illi demonstrarunt, cum alimentum in uenis a natiuo calore alteratur, sanguinis originem ex mediocri calore existere: aliorum humorum, ex eodem immodico. nam & edulia, quorum est natura calidior, biliosiora sunt: quorum uero frigidior est, pituitosiora. eadem aetatum est ratio, magis enim biliosae, calidiores natura censentur: pituitosiores uero, frigidiores. idem in uita institutis, itemque regionibus, anni temporibus, ac multo magis in ipsis naturis cernitur. morbi quoque frigidi a pituita originem trahunt: calidi a flaua bili. ad summam nihil usquam inuenies, quod hanc non confirmet sententiam. Verum existimato haec a me, res demonstrandi causa potius dicta esse, quam ut inscitiam, & stupiditatem eorum indicem, qui aliter sentiunt: nec ea quidem norunt, de quibus inter omnes conuenit, quaeque quotidie usu uenire perspicimus. demonstrationes enim harum rerum, a scientia profectae, ex ijs sunt petendae principijs, quae alibi sunt a nobis pertractata: ut esse corporibus attributum, ut inter se agant, & patientur, id ex calido, frigido, sicco, & humido existere: & ex horum

A horum mediocritate, & immoderatione sanitatem, morbumque constare: & morborum remedia a contrarijs duci. mihi tamen & sophistae, & medici complures, atque hi quidem egregij, inter quos Erasistratus censetur, id uidentur ignorare: morbum tum appellandum esse, cum in corpore quaedam affectio est, quae non ex accidenti, sed primo & per se actionem laedit. quis igitur aut cognoscere, aut sanare morbos poterit, cum prorsus eos qui, quanti, qualesque sint, ignoret? haec tamen neque Hippocrates, neque Praxagoras, neque Philotimus, neque Aristoteles ignorarunt. an igitur Erasistratus cum nullos alios libros Hippocratis euoluit, tum uero eum, qui de natura hominis inscriptus est, non uidit, ut tantum negligentia humorum tractationem silentio praeteriret? an hoc nouit ille quidem, sed data opera pulcherrimam artis contemplationem praetermisit? & tamen haec omnia, quae ad morbos cognoscendos, atque curandos maximum usum afferunt, uir egregius Erasistratus praeterijt: ac ueteres non esse flocci faciendos sibi persuasit. quanquam praestiterit & humorum omnium ortum nosse, & scire unum instrumentum ad purgandos humores accommodatum, esse a natura constructum: ut sanguis tum a liene, tum ab ea uesica, quae iecori adhaeret, expurgatur. cum uero, qui sit admodum crassus, terreusque, & eam mutationem, quae in iecore fit, prorsus fugerit, lien in se trahit. quo uero pituita expurgaretur, nullum instrumentum est molita natura. ea enim frigida, humidaque est, ac ueluti semicoctum alimentum: proinde non euacuandum: sed in corpore manens alterari debet. duplex autem est genus alterationis: ut quae speciei procreatrix est, quae primo, & proprie nominatur alteratio: & item quae contundere, & contrahere corporis nostri particulas dicitur. primo genere continetur alimentorum alteratio: propterea quod nihil de specie in aliam uerti speciem potest, nisi caliat, refrigeretur, siccescat, & humectetur. est autem demonstratum omnes affectus corporis non aliunde, quam ex calido, frigido, & sicco, & humido alterationes & mutationes in aliud substantiae genus accipere. atque hac ratione ducti primas qualitates, speciei procreatrices, & quae ueluti elementa sint, esse quattuor in libro de elementis, deque facultatibus naturalibus, ut humiditatem, ut siccitatem, ut caliditatem, & frigiditatem affirmauimus. ac mihi quidem plurimi eorum, qui in ijs perquirendis sunt uersati, uidentur errauisse: quod eam, quae excelleret, absolute considerarunt: cum tamen permagni referat, an ad naturam uniuersam animum adiungamus, an hominis solius habeamus rationem, ut quid de calido, frigido, humido, siccoque distinguamus. nam si uniuersam naturam respicias, unumquodque horum dupliciter dicitur, absolute, & per exuperantiam: ut unumquodque elementum, absolute, homo uero, asinus, & bos per exuperantiam intelligatur. nos uero non absolute peruestigamus, sit ne plus humidum, quam sicci in mari: quando id euidenter perspicimus, sed utrum ita sit ad hominis comparisonem: contra tamen quamplurimi medici faciunt: atque adeo stulti sunt, ut ne id quidem concedant, de quo inter omnes constat, hoc esse commune omnium animantis partium, quae ad humores aliquos gignendos aut ad usum aliarum partium, aut ad propagationem generis, aut ad foetum alendum utiles, uim habent, ut ille humor sit quaedam ueluti redundantia alimenti partis illius, a qua ipse generatur. neque enim particula ideo humore gignit, quia norit quae ad rem is humor usui futurus sit animanti: alioqui tali esset mente, atque intelligentia praedita, qualem in ijs arbitramur inesse oportere, qui rempergerunt, sed eam mentem, atque intelligentiam habet animantium opifex: ipsa uero particula, ut demonstrauimus, cum alijs naturalibus potentijs, tum uero alteratrice, qua sibi alimentum assimilat, regitur, & gubernatur. Quae autem quisquam hoc loco, quid causae sit, cur sanguis, cum in uasis seminis diutius moratur, exalbescat. Sed si quis eorum, quae in libris de facultatibus naturalibus sunt a nobis demonstrata meminerit, eum facile hoc esse inuenturum arbitror. illic enim ostendimus, omnem particulam alimentum sibi simile reddere. itaque cum uasorum tunicae candidae sint, sanguinem in formam sibi ipsis similem commutant. quaret autem fortasse aliquis, cur in nullo alio uase id fieri perspicitur, est in promptu responsio: non ita diu in uase sanguinem commorari. nam si tam diu moraretur, ac non diffunderet, citoque euacuaretur, profecto etiam in alijs animantis partibus eiusmodi reperire humorem liceret. quanquam in unoquoque uase nativa humiditas, a qua tunicae uasorum nutriuntur, huiusmodi esse uideatur. quocirca in flexibus uasorum sanguis ipse ueluti stagnans, in causa est, ut spermaticus humor cumuletur. Nunc uero animi quoque actiones ab humoribus, & omnino a corporis temperatura immutari, inter optimos medicos, praestantissimosque philosophos conuenit. ac nos uno commentario id probauimus: in quo uires animi esse corporis temperaturae consequentes demonstrauimus, atque inde fit, ut ex humorum redundantia plurimae in hominibus intemperies oriantur, quarum octo obfidere singulas partes solent, eaeque aut ex nudis, solisque qualitatibus, aut etiam cum humore aliquo fieri solent. proinde intemperiem, quam siccitas excitauit, humectare oportet: quam humiditas, exiccare: quam calor, refrigerare: quam frigus denique, calefacere. eadem est ratio compositarum: ut uel calfacias, & exicces: uel humectes, & calfacias: uel refrigeres & humectes: uel sicces, & refrigeres. Iam uero non est parua cura nutritioni adhibenda, quando ex ea humores gignuntur, & eadem uirtutem ac uitium in nobis parere existimatur. id ipsum autem Plato quoque, uideretur in Timaeo scriptum reliquisse ad hunc fere modum: Danda inquit, opera est, ut pro uiril parte, nutritione, institutis, ac disciplinis uitium fugiamus, & uirtutem adipiscamur. ut enim instituta, disciplinaeque uitia tollunt, uirtutemque pariunt, ita etiam facit nutritio. appellat autem instituta, quae in gymnasticis, musicis, geometricis, arithmeticeque uersantur. nutritionem uero nullam aliam licet intelligere, praeter eam, quae ex cibis, sorbitionibus, ac potio-

nibus constat: inter quas etiam vinum est, de quo in secundo de legibus libro multa Plato memorauit: **E** & nos differuimus in eo commentario, quem in Timæum edidimus: & separatur quoque in commentarijs, qui sunt de facultatibus alimentorum: & in libello, quem de bonitate, uitioque; succorum inscripsi mus. quoniam igitur bona, & mala nutritio magno est animi functionibus incómodo, uel usui, & eadem integras, incolumesque; conseruat, & bonos, ac præstantes humores gignit: par est, eam non esse negligendam. præcipue autem conandum est, ne humores superuacanei sint in corpore, neque acres, neque acidi, neque calidi, neque mordaces, neque crassi: neque crassi simul, ac crudi, neque fluentes, neque glutinosi, neque plethorici; neque etiam crudi & impacti: siquidem hæc omnia morborum omnia genera afferre solent. atque in primis quidem redundantia podagram, & multa genera morborum, quæ ad articulos pertinent, itemque; capitis, & cordis dolorem, & alia multa inuehere mala consuevit: immo uero etiam uenas rumpit. ac totidem, & item plura his, afferunt alia. & in podagra id ipsum euidenter perspicimus, morbum oriri, cum superuacaneus aliquis humor ad pedes confluit. qui nisi illuc conflueret, ne morbus quidem is unquam hominem corripere. non confluet autem, si homo excrementis perpetuo uacet: si modicis utatur exercitationibus, si alimentum probe concoquat: unde desidia, & crapula eum lædunt. lædit etiam potentis, ac copiosi uini potus: siquidem huiusmodi uina neruolum genus promp te replent. capitis autem dolores non modo, ut dixi, excitantur, quia magna humorum uis caput occupat: sed etiam ex solo calore: interdum uero ex flaua bili, quæ uel in capite, uel in uentriculo continetur: & propter obstructionem loci alicuius, aut ob flatuosum spiritum, qui in ipsa particula gignitur: aut alijs multis de causis, quas memorare non est huius loci, ac temporis. ceterum, cum magna humorum copia in uenis coaceruata est, & cum ipsa tenue quoddam serum in uentriculum confluit, tunc cordis dolor excitari solet; isque os stomachi occupat, quod fere omnium partium maxime sentiendi facultate præditum est. vsu etiam interdum uenit, ut uenæ, quæ in renes inseruntur, quarum oscula aperiuntur, propter humorum, qui in ipsis continentur, crassitudinem, & copiam rumpantur: ac ruptionem sinceri sanguinis euacuatio consequatur: cum uero oscula aperiuntur, sanguis non confertim effundatur, præsertim si copiosus non sit: sed paulatim tenuior percoletur, & totam urinam sanguine tinctam reddat. cumque; copia, & crassitudo humorum hæc faciat, sic etiam immutare pulsus potest. id quod tenacitas, & acrimonia non secus facit. atque acrimonia quidem, ubi alere opus sit, cauebis: siquidem ea ad excretionem stimulat. contra uero facit tenacitas: quod in causa est, ut quædam celerius, quædam ferius ad deiectionem properent. quinetiam acer, & tenuis humor causa interdum est, ut superficies in leuitate intestinorum ulceretur: ac tum maxime, cum ea, quæ ingesseris, mox deiciuntur talia, qualia deorararis. quandoque etiam corneam ulcerat acrimonia, ut in oculorum doloribus accidit. iam uero gradit etiam in difficultatibus intestinorum ipsa intestina: idque; primum facit. sed & immodicus calor, & morsas uitandi sunt: quando ex eis delirium, uigilia, pulmonis inflammatio, & alia pleraque genera morborum consequuntur. ita etiam conuulsiones, ac palpitationes, & urina, quæ iumentorum lotio similis sit, crudi & crassi humoris sunt species: ac pessimi censentur morbi, in quibus ambo humores antedicti redundant: ac semitertianam febrem solent afferre. Et uero etiam tubercula, & pustulæ excitantur, cum natura partes corporis intimas expurgat, ut nonnunquam per excretionem, sic etiam per depositionem ad cutim. subtiliores enim, dilutioresque humores extenuans per halitum digerit: ex crassioribus autem cuti, ac magis etiam pelliculæ, quæ densior est, in hærentibus, pustulæ oriuntur. idque; illis potius accidit, quorum densior sit cutis, & durior: siquidem per eam crassiores, tenacioresque humores difficiliter pertransiunt. sed & dorsi dolores locum mutant ex humore defluente sunt: qui interdum solus sit, magna tamen ex parte flatuosum, crassumque; spiritum coniunctum habeat. estque; consentaneum hunc crassum humorem, cum uias spiritus in cerebri uentriculis obstruit, comitialium morbum afferre, neruorum principio se ipsum quotiente, ut, quæ noxia sunt, excutiat. meatuum enim obstructio a crasso, tenacique; humore repente fit. sed cruditatem maxime omnium fugere nos oportet. crudus enim humor proprie nominatur is, qui talis est, quale uidetur esse id, quod in urinis, puri simile, interdum subsidet. ab eo tamen differt, quia pus graueolens est, & glutinosum: crudus uero humor habet quidam crassitudinem, & colorem illi similem: sed neque graueolens est, neque glutinosus. ac tale quidem est id, quod uentriculo ac uenis nondum concoctum continetur. sunt porro crudorum humorum duo genera: eorum alter tenuis, & aqueus est: alter crassus, & glutinosus, estque; is in partibus corporis impactus. tenuem uero, & aqueum euacuare expedit prius, quam a calore febris exalciat, pungatque; ac mordeat: at crassum, & glutinosum concoquere, & fluidum reddere prius, quam medicamento purges. hoc enim scitum est, corpora, cum purgare quis uelit, fluida esse facienda, ut censuit Hippocrates: cum igitur homo se cibis largius expleuerit, necesse est crudi humoris plurimum in corpus animantis rapi: idque; multis de causis, & quod deterius in uentriculo, uenisque; concoquatur id, quod plus est: & quod plus in corporis mole subsit, quia plus sit: & quod citius, quam par est: propterea quod uentriculus uenis: uenæ autem ceteris omnibus animalis partibus permittunt, ut quod nondum confectum est, rapiant. hunc autem humorem, qui crudus proprie nominatur, plerique; pueri propter crapulam, plurimum coaceruant: ex quo facile calculus gignitur: cum is humor sit ceu materia, ex qua fiat lapis, efficiens uero causa, calor censetur. fit etiam ex naribus & ore in circuitibus ordinatis, & inordinatis humorum crudorum excretio, qua cerebrum expurgatur: qui sane humores a pure, ut diximus, differunt. Cum igitur curandi

Arandi ratio potissimum in humoribus uerfetur, certe eos neque; tenaces esse, neque; crassos, neque; multos, neque; nimis calidos, neque; frigidos, neque; mordaces, neque; corruptelæ obnoxios, neque; ueneni naturam imitantes expediet. etenim cum aucti sint, morbos gignunt, & dolores inuehunt. ac dolores ex humoribus excitari sex modis planum est, aut ex calore, aut ex frigore, aut ex crassitudine, aut ex tenacitate, aut ex mordacitate, aut ex copia denique: cum inquam supra modum aucti sunt, & uacuatione in postulant. augetur autem interdum eadem de causa, a qua geniti ab initio sunt. quo sane tempore duplex est nobis curationis proposita ratio, ut alterentur, & ut euacuentur. qua de re in libris methodi medendi est a nobis actum. neque; enim par esse cenfeo, ut omnia, quæ sunt a me alijs in libris perfecte scripta, in hoc libro iterentur. quinetiam in aphorismis ostendimus, cum corpus plethoricum est, uenæ sectione: cum malis redundat humoribus, medicamento purgante euacuandum esse. addidimus quoque; haud difficulter malitiam humorum a plenitudine sanguinis posse distingui: si modo in libro de plenitudine a nobis confecto es studiose uersatus. ac ne illud quidem est omittendum, cum humores redundantentes mouentur, & omnem in partem corporis feruntur, nec dum in aliqua parte corporis firmati sunt, tunc ad eos expellendos naturam incitari, & aliquo, qui uelut manum porrigat, & motum illum ad uentrem deducat, indigere. at qui una in parte firmati sunt, prius quæ concoquantur, mouere non oportet. tunc enim **N**atura quoque nobis ad euacuationem est adiumento. hæc enim post concoctionem humores excernere, & quod superfluit, reicere uidetur: quo sane tempore iudicationes fiunt. cum igitur natura perfecte euacuat, nihil est prætere faciendum. cum uero modice, & imbecillius facit, tum, quod deest, addere debent illi, qui medicinam faciunt. qua in re illud intelligendum est, raro contingere, ut ab uno membro ad aliud humores confluant. Sæpius uero accidit, ut una in parte, in qua concoquantur, toto morbi tempore, usque; ad morbi solutionem, conuiescant. quomodo autem membra aliorum membrorum morbos, qui ex humorum transmigratione fiunt, excipiant, in extremo libro accuratius exponitur. Nunc uero non possum non admirari eos, qui cum uelint Hippocratem de mutatione humorum, quæ ætate progrediente fieri solet, hoc loco differere, hanc lectionem, ita, ut dixi, deprauarunt. cum enim illi propter breuitatem non possent magnitudinem sententiarum, paucis uerbis contentarum intelligere, in eam sunt opinionem distracti. etenim quamuis color in ætatibus sæpenumero mutetur, non tamen id nunc explicare Hippocrates uoluit. nam & pueri plurimum habent humoris sanguinei, & quod ad temperaturam ætatis pertinet, eum solum haberent: sed cum multa comedant, eaque; nullo ordine seruato, ideo suboriuntur etiam in eis aliqua ex parte, ut ante diximus, humores, qui crudi nominantur. proinde fit, ut narius eorum color nitidus, rubeusque; sit, & ueluti floridus, aut etiam ex albo & rubro comixtus: **C**interdum uero etiam splendidus, quod ipsum a sanguine, spirituque; & bono colore consequitur. cum uero ad adolescentiam peruenerunt, quidam eorum meliorem educationem nacti, recta uictus ratione utuntur: ob eamque; causam sanguis solus in eis exuperat: unde plane constat, colorem exuperanti humori proportionem respondere. alij uero multo peius educantur, quam cum in pueritia adhuc essent: ideoque; hi continenter ægrotant, & uehementius conflantur: cuius rei causa est cruditas humorum, quæ in ipsis coaceruatur. quæ hanc ætatem excipit, præsertim mala uictus ratione adhibita, amaræ bilis humoris gignit: ut in ea redundet non sanguis solum, sed illa etiam, quæ pallida, flauaque; bilis nominatur. in alijs ad eandem rationem mutationes fiunt: quæ non possunt firmiter definiri: ut in ætate declinante melancholicum humorem subire, aut alio in tempore pituitam ita, ut color quoque; commutetur. Sed mihi non sit uerisimile, Hippocratem modo de successione ætatum, deque; earum mutatione, & colorum uariatione uerba facere: sed de iis coloribus, quos quotidie in corporibus ægrotantium intuemur: quosque; spectare medicum oportet: ut ipse in libro præfagiorum ad hunc modum præcepit. In primis, inquit, ægri faciem spectari conuenit, sit ne ea beneuolentium faciei similis. deinde, Torius quoque; inquit, faciei color attendendus, uiridis ne sit, & non niger, & liuidus. tum paulo post, An totius faciei sit immutatus color. ad hæc, sit ne reflexa, an liuida, an pallida palpebra, aut labrum, aut nasus. prætere uero **D**ro in sexto de uulgaribus morbis libro, Alij inquit, ad manum humecti, alij prærubri, alij præpallidi, alij liuidi, & cetera generis eiusdem. Sic de sputo, de urina, de alij deiectionibus, deque; alijs ipse celsit, admonet igitur medicum, uideat, sit ne color sanguineus, an pallidus, an flauus, an albus, an niger: ut plane noscat, quisnam humor redundet in corpore: siquidem color eum humorem, qui in corpore, consequi consuevit. Recte autem fecit, cum addidit, ubi reciprocatio non sit: propterea quod cum humores sunt aliquo affectu perturbati, non est nobis integrum, de coloribus, ab illis excitatis, recte & uere iudicare. ut enim mare cum crescit, cumque; decrescit, quod fieri omnino solet in reciprocationibus; & purpurascit, uentisque; agitata accurate naturam suam non uidetur seruare: sic humores, cum intra corpus se receperint, & non fusi sint, sensu oculorum percipi non possunt. cum uero nulla reciprocatio est, hoc est, cum in toto corpore sunt æqualiter fusi, tunc color, qualis sit humor noxius, & redundans, nobis indicat: ut si aliquam euacuationem medicus molietur, noxium humorem educat, ut ipse sexcentis in locis noxium humorem & non alium prius, esse euacuandum præcepit. id autem qua ratione faciendum sit, in libro de natura hominis scriptum est. Quod uero ait, *et dicitur*, tripliciter exponit: uel ut color, qui in corpore efflorescit, color humorum similis sit: uel ut color humorum similis sit color florum, sitque; aut rubeus, aut albus, aut fuscus, aut liuidus, aut pallidus, aut flauus, aut niger, aut, ut summam dicam, similis colorum, propriamque; naturam seruet, & humores in imis corporis partibus

non lateant, & non retrocefferint. uel, ut color humorum fit floridus, hoc est pulcher, & bonus: ut in E libris de morbis uulgaribus scriptum comperimus: cum, inquit, replentur, hoc rursus signum est, corpus floridum redditur: quod omnis est refectionis indicium. floridum uero corpus efficiunt exercitationes, ut est a nobis in commentariis de tuenda ualitudine demonstratum, & item cum probus sanguis corpus reficit. sed prima explanatio praestat ceteris. Quod igitur hac sententia continetur, ad morborum curationem, futurorum praesagitionem, & praesentis sanitatis tutelam pertinet. Sed uideamus iam, quae subiunxerit, ad hunc fere modum.

Educenda, quae uergunt, ac per loca accommodata: nisi quorum maturationes e temporibus pendunt.

Tubet hoc loco, ut pro humorum inclinationibus euacuationes faciamus: sic etiam in aphorismis scriptum est. Quae educere oportet, quo maxime natura uergit, per accommodata loca educito. his autem uerbis, significat, ut nos exposuimus, quae nec iudicantur, neque perfecte iudicata sunt. ea autem esse educenda locis accommodatis nos docet: hoc est, ut euacuationem faciamus aut per intestina, aut per uentrem, aut per uesicam, aut per uterum in mulieribus, aut per totam cutim sudoribus, aut per palatum, aut per nares, aut per haemorrhoidas, aut cum fluxu sanguinis fiat iudicatio. quae res solet esse optima, cum directio ad locum affectum fit. mala uero, cum in contrarium. debet igitur medicus animaduertere, quo naturae impetus feratur: sique ipsa ad loca accommodata repat, ei erit auxiliandum: si uero ad contraria, prohibere, ac reuocare, & retrahere inclinationem, ut paulopost iubebit Hippocrates, oportebit. nam si morbus cerebrum occupet, quoniam duae sunt commoda inclinationes, altera ad palatum, quae quidem est praestantior: altera in asperam arteriam, quae non proba est, rem considerare diligenter debetis: & cum uniuersum corpus prius euacuatis, quo natura feratur, per eam partem educito. quae res facit, ut intelligamus, humorem, qui euacuandus fit, a natura nobis indicari, & locum, per quem euacuare ipsum oportet, commostrarari. Age uero cum inflammatio iecur obsideat, simulatque concocta inflammatio sit, purgationem adhibemus: ac per inferiora quidem, cum ea in simis iecoris sit partibus: praecipue autem si natura id ipsum alui deiectionibus prius indicet: per urinas uero, cum in gibbis. In ceteris quoque simili modo spectabimus & humorem redundantem, & affectum locum, ex quo, tanquam e causa quadam morbus emanat. etenim haec & quis euacuandus humor sit, & modum euacuationis, & locum, per quem fiat, & ad haec omnia, tempus etiam opportunum indicabunt. nam inter initia tenues, serosique humores licebit euacuare: at si crassi, glutinosique sint, cuiusmodi sunt pituita, & atrabilis, concoctionem expectabis. atque hoc est, quod ait, nisi quorum maturationes ex temporibus expectantur. nam quorum est expectanda concoctio, eos medicamentis attenuare, ut corpora fluida sint, oportet. ut & sine molestia, & omnis noxius, & infestus humor euacuetur. quod ut fiat, spectare in primis decet, an agrotus sit ad eiusmodi purgationem idoneus. qui enim cruditatibus ex multis aut glutinosis, aut crassis edulij abundans, quibus item hypochondria sunt flatibus distenta, aut urina supra modum calida, & ignea, aut aliqua est ibi uiscerum inflammatio, ij profecto omnes sunt ad purgationes inepti. Vel quod ait, Nisi quorum maturationes ex temporibus expectantur, significat, debere medicum in diuturnis morbis humorum expectare concoctionem: cum id morbus concedat: in acutis uero, non modo non esse expectandam concoctionem, sed etiam statim in principio, uel etiam primo die purganti medicamento quod ipse appellare solet, medicari: cum materia turget, utendum esse. hoc enim eius praecipuum est, cum in aphorismis ait, Concocta medicari, & mouere, non cruda, neque in principijs, nisi turgeant: de quo nos in hoc etiam sumus libro dicturi: neque mehercule par est, ut quae post dicenda sunt, hoc loco afferamus. nunc uero, quod facessere interpretibus negotium solet, explicemus. aiunt illi, hunc librum non esse Hippocratis, quia solocismum hic facit. nam cum dixerit, Color humoribus similis: addit, Ducenda, quo uergunt. mea autem sententia est, libros, qui ad praeceps, & praestantes uiros referantur, non esse probandos, aut reprobandos habita solum ratione uerborum, sed potius sententiarum & intelligentiae. Nam praeterquam quod haec sunt distracta, diuisaque inter se sententiae, ut haec a superiore non ducatur: quis ignorat, quot errata librarij committant? & quot in nouarum Dioscorides, & Artemidorus? postremo autem, ut haec omnia missa faciamus, in alijs ipsius senis libris alia pleraque dictionis uitiia reperiri confirmo: ut ob hanc unam causam liber non sit Hippocrati abiudicandus. nam neque satis recte in aphorismis ardentem febrem a delirio solui conscripsit, itemque in libro de fracturis cum ait, Medicum luxationum, ac fracturarum quam directissimas extensiones efficere. & in praedictionibus, ubi scriptum est, Urinae in turbulentijs, ac uigilibus decolores, nigrae, sublimis petetes, atque in sudoribus, phreniticae. uerum eo in libro licet multas eiusmodi orationes, in quibus solocismus sit, reperire: ideoque uerisimile sit, nonnullos suspicari, cum non esse uerum Hippocratis. Sed etiam in libro praesagiorum, quem omnes esse Hippocratis consentunt, tanquam superuacaneum reprehendo, quod ait, bis, aut ter in die, & semel in nocte, & cetera quae postea adscripsit in illa oratione, cuius initium est, sed pro copia ingestis cibi deijciat. Et eodem in libro paulo post ordo immutatus est. Sed eidem quoque uicio uerbo negligentiam, in secundo de ratione uictus in morbis acutis, cum de fomentis differit. nec effugere ullo modo potest, quin solocismus sit, quod habetur in libro de officina medici, ad hunc modum, τα δὲ μέλλοντα ἀποσιτίειν, καὶ κεία ταχέως ἀποσιτίειν: ea ut neque comprimant, neque decidant. Iam uero in illa quoque sententia uictum perspicue deprehenditur, cuius hoc est initium, Quibus in urinis &c. Sed quid opus est pro-

lixa

Alia oratione haec persequi: cum Attici quoque, quorum lingua Hippocrates aliqua ex parte utitur, numerum multitudinis pro numero singulari ponere consueuerint. mihi satis est, haec modo attulisse: ac praeterea addere, me esse, quae huiusmodi erunt, praetermissurum: & quod minime sint ad hoc institutum accommodata, & quod effectura sint, ut hi commentarij, contra quam tu uelle uidearis, ad immoderatam prolixitatem perducantur.

Maturationes aut intro, aut foras uergunt, aut aliam in partem, in quam oportet.

Cum dixerit, nisi quorum maturationes e temporibus existunt, merito quorsum concoctiones uergant, hic subiunxit. quoniam enim iussit, educenda esse uel quae non iudicantur, uel quae non perfecte iudicata sunt: ideo hoc loco, quid intelligat, ipse perspicue declarat. cum est humorum facta concoctio, tunc humores intro, aut foras uergunt, aut per alia loca accommodata, aut incommoda (quod ipse, quia planum est, omisit) prodeunt. quocirca semper uidentur esse, quae cunctae iudicentur, cum natura aut absolute, & perfecte, aut imperfecte mouet: deinde uero imitanda est natura, cum ad iudicationem non aggreditur: tum uero ipse nos docuit, quomodo esse ipsi naturae adiumento possimus, cum illa qui dem conatur, sed rem inchoatam relinquit. atque haec quidem sunt, quorum nos hic monet Hippocrates, sicut etiam alibi fecit, his uerbis: Quae iudicantur, & integre iudicata sunt, ne moueas, hoc praecipuum seruandum nobis dedit, cum natura integre mouet: quod uero deinceps addidit, cum natura ad iudicationem molendam aggreditur, sed eam non absoluit, ualet, ut nos moneat, eidem ut auxiliium afferamus, ut cum ait, Quae educere oportet, quo maxime uergere uidebuntur, per uias accommodatas ducito, eo enim tempore natura id, quod noxium est, uult expellere. Sed quia praeter imbecillitate, rem perficere non potest, nostro indiget auxilio. atque ipse quidem in libro de ratione uictus in morbis acutis, cum lateris dolorem curat, euacuationem pro humorum inclinatione molitur. Sciendum autem est, morbi maturationem esse concoctionem quandam eorum, quae praeter naturam sunt: ipsam uero concoctionem esse deductionem quandam eius, quod concoquitur, in naturam concoquentis. cum igitur corpus naturalem statum conseruat, & naturae familiaritas inter id quod concoquit, & id quod concoquitur, intercedit, tunc omnis, aut certe maximae partis eius materiae, quae concoquitur, fit mutatio, minimaque pars semicocta superest. cum uero praeter naturam affectio corpus obsidet, tum quod simile redditur, exiguum admodum est: excrementum uero semicoctum, permultum. ut enim in corporibus bene ualentibus excrementa concoctionem indicant: sic etiam in agrotantibus facient. ac primum quidem eorum, quae uentre continentur cruditatem & concoctionem indicant sua forma deiectiones, quae per alium excernuntur: eorum quae in pectore, atque pulmone: quae per tussim excernuntur: eorum, quae in cerebro, quae per nares emittuntur: eorum, quae in uenis, quae cum urinis secedunt. ut autem cognosci possit maturatio, nos plus millies iam diximus: & tamen nunc quoque rem summam complectemur. Totius igitur morbi sunt quaedam tempora, ut principium, ut incrementum, ut status, ut declinatio, cum agroti superstites sunt futuri. positum autem sit in primis, ut principium allicuius morbi, ut puta inflammationis inquiramus. itaque principium in toto eo tempore erit, in quo particula morbi magnitudini subiecta, sanguinea impletur materia, cum uero influxus cessarit, idque quod in particula inflammata insit, putrefieri inceperit, hoc secundum tempus est, & inflammationis incrementum, cum uero pus conficitur, & dolores maximi hominem corripunt, id morbi tempus status appellatur. si uero fluor suppuretur, aut digeratur, tumorque minor fiat, tunc est declinationis initium. id ipsum quoque in febribus usu uenit: ac principium statuendum est tempus illud, in quo noxii humores crudi sunt. cum uero concoqui incipiunt, cessat tum principium, & secundum tempus, quod incrementum appellatur. aduenat, cum efficitur concoctio, status est: quem excipit declinatio. haec omnia nos in libris de crisi sumus accurate persecuti: ubi & obscurae concoctionis, & perfectae, & uidentis, & item eius quae omnino cruditas est, notas exposuimus: earum autem quaedam ex urinis, quaedam ex alui deiectionibus, quaedam ex sputis sumuntur: suntque propriae concoctionum quae uel in uentriculo, uel in uenis, uel in organis respirationis fiunt, quam ob rem factum est, ut ipse in primo de uulgaribus morbis libro, hanc sententiam attulerit, Maturationes iudicationis celeritatem, & salubrem tutelam indicant: cruda uero quae sunt, & incocta in abscessus malos, aut iudicationis uacuitates, aut dolores, aut temporum productiones, aut mortem, aut reciduas se uertunt. Cum enim iubeat, debere medicum imitari naturam recte agentem, est autem maturatio naturae actio, certe planum est, cum celeritate iudicationis, & securitatem, & bonam ualitudinem indicari, tum uero a nobis naturam simul adiuuantibus maturationes procurari. & quemadmodum, si causae morborum effectrices a natura vincantur, concoctiones fiunt, ita si ipsa eas non superet, nulla iudicatio fit, sed dolores, & cetera consequuntur, quae ipse adnumerauit: cuiusmodi sunt, produci morbos, mortem sequi, & morbos repetere. hoc autem intelligendum nobis est, uniuersam morbi concoctionem in humorum alteratione effici. est enim extenta per solida corpora natura, quae facultas illorum est, & humorum concoctio a solidis partibus bene ualentibus proficitur, cumque illae agrotant, iam morbus is in habitu est, & periculosus. causa est, quia prius, quam solidae partes propria uim recuperarint, nulla eis potest adhiberi curatio. illa porro uis in quatuor elementorum, aut humorum apta mensura consistit. ceterum quo solidae partes curandae sunt, iam in libris methodi medici exposuimus. Illud n. haerere nobis in memoria debet, quod

quod ipse in sexto de morbis vulgaribus libro litteris prodidit, Omne, inquit, quod suppurat, non reuertitur: ipsa enim concoctio, & iudicatio simul: quia in iis quos grauedo, & raucedo ex destillatione a capite male habet, cum concoctio facta sit & febris accesserit, tum & firmam morbi iudicationem fuisse, & hominem non esse iterum aegrotaturum spera. proinde in libro praesagiorum legimus, urinas puerorum, quae aquae sint, hoc est incoctae, perniciosas esse: quando pueri propter alterantis facultatis robur omnia celerrime concoquunt. ceterum concoctiones non modo urinam, sed etiam alui deiectiones crassas reddunt in iis, qui recte in uentriculo concoctionem obeunt: itemque sputa in pulmonis, costarumque inflammationibus: atque etiam pituitam in destillationibus, ac grauedinibus, & in lippitudinibus: & pus in ulceribus, ita fit, ut urina aquae in pueris, utpote quae nullam sit nata mutationem, ut crassior fieret, mortiferum signum censeatur. quomodo autem idem in ceteris accidat, non est nunc narrandi locus. Quod autem ipse ait, intro, aut foras, diligenter aduertendum est, ne fortasse contra facias. nam si uerbi causa in lassitudinibus crudi humores sint, uomitus non erit imperandus: quia non tum uti uomitu debent homines, cum affectiones a lassitudine exortae abundant, sed cum soli humores sint noxii, tum uomitu euacuare eos conuenit. tunc enim nullum periculum impendit, ne intro uiolentius reuellatur aliquid eorum excrementorum, quae in carne inhaeserunt. cum uero cruda, & mordacia redundant in corpore, utraque reuulsio uitanda est, ne cruda foras, ne mordacia intro reuellantur. foras autem ferunt exercitationes, frictiones, balnea, fomenta calida, & item omnia, quae humores, qui alte in corpore animantis nersi sunt, ad motum in omnem partem irritant: intro uero ferunt, quaecumque uetant, ne foras quid feratur. quae omnia uitanda sunt, ut neque accommodatum est, humores, qui extra sunt, intro: neque eos, qui intus sunt, foras reuocare: sed qui extra sunt, per halitum digerere sensim expedierit: siquidem quae uehementius id faciunt, etiam aliquid attrahunt ex iis, qui intus consistunt: qui uero sunt intus, ij attenuandi, concoquendi que sunt, & tunc, per quam uiam expediat, ut ipse iubet, erunt educendi.

Hæc ego prescribo ei hominum multitudini, qui necessitate coacti uitam temere ducunt. & cetera, quae sequuntur usque ad eum locum, Eiusmodi autem oritur satietas.

Quae hoc loco habentur, quae ad quadraginta fere uersus pertinent, esse adiecta ab aliquo, qui, ut iam supra diximus, facere fucum, & maius uolumen hoc reddere uolebat, plane constat. primum enim praecceptum, quod de euacuatione, & humorum inclinatione Hippocrates nobis dedit, commune est, & ad omnes homines accommodatur: hæc uero soli multitudini, quae compulsata necessitate temere uitam degat: deinde quae dicuntur, falsa sunt multis partibus plura, & minime digna Hippocratis sententia.

Cautio.

In hoc uno uerbo praecceptum ad medicinam utilissimum continetur. indicat enim, nihil esse nobis negligendum, nihilque temere faciendum, nulli denique rei procliuius, aut inconsiderate assentiendum. quocirca in medicina non par est praeceptis fidem simpliciter adhibere, ut si quid illi dixerint, statim credamus; sed prius experientia & ratione, uerum ne illud sit, an falsum, perpendendum est. quod qui non faciunt, nae illi uehementer errant, & in errorem alios inducunt. id quod usu potissimum uenit iis medicis, qui quotidie in ciuitatibus hac, illac circuncursant, ac sola experientia experte rationis utuntur. proinde tu nihil negligito, neque temere, neque inconsiderate fidem adhibeto ueribus in iis, quae de facultatibus eorum dixerunt, quae ad curationem pertinent. quod cum est in omnibus obseruandum, tum uel maxime in eo remedio, quod admodum praestans, insignis est, quod uenae sectione perficitur, integre sententiam hanc seruabis, ut nihil temere, nihilque inconsiderate facias: sed prius perspicias ea proposita, de quibus nos saepe differuimus; ac scias, cum ea augentur, nobis indicare, maiore opus esse euacuatione: cum minuuntur, tantum esse de euacuatione detrahendum, quantum illa sint imminuta. prius quam enim uenam seces, praestiterit hæc omnia intueri; magnitudinem morbi, simulque robur uirium aegrotantis, itemque aetatem, & naturalem eius, quem curas, temperaturam; ad hæc uero etiam anni tempus, uerum ne illud sit, nec ne: & utrum locus sit suapte natura temperatus: deinde uero utrum magnum periculum imminet, cuiusmodi est inflammationis pulmonis, aut angine, aut doloris lateris, aut alterius acuti, aut uehementis morbi suspitio: & utrum secunda uena sit, cum haemorrhoides superesse sint: & in mulieribus, cum ipsarum est cohibita purgatio. itaque in medicina faciendae, adhibenda cautio est, ne quid temere fiat. nam praeterquam quod non mediocre periculum hæc res neglecta affert, magnum etiam dedecus parit. hæcque res medicis fere omnibus nota turpitudinis inurit, estque in causa, ut homines putent; res aegrotantium a medicis non cognosci: atque ita se illorum fidei credere non audeant. quam ob rem uir sapiens Hippocrates recte dixit, cum optimum esse censuit, medicum uti prouidentia.

A peripia.

Plerique ex interpretibus ita distinguunt, ut hoc uerbum significet experientiae uacuitatem, hoc est, nullam experientiam: ut dicat, saepe numero contingere, medicum non esse peritum aut medicamentum, aut naturalis temperaturae eius, qui morbo laborat, aut aliarum rerum, quarum in medicina usus est plurimus. alij uero sic accipiunt, ac si uelut artis infinitatem significare, in quam sententiam scripsit in aphorismis hæc, Vita breuis, ars longa. alij scribunt hanc uocem, ut sit cum superiore coniuncta ad hunc modum, Cautio infinita: idque non est plane contemnendum: praesertim cum subiungat, difficultas expe-

A experientiae: ut experientiam difficillimam, & periculosam esse intelligamus.

7 *Experientia difficultas.*

Periculosam esse experientiam, nemo est, qui nesciat. id quod ei accidit propter materiam, in qua ars uersatur. neque enim, ut ceterarum artium, sic medicinae materiae sunt coria, ligna, & lateres, in quibus licet multa experiri sine periculo: sed in humano corpore sita est, in quo experiri ea, quae logo usu non probaris, non est tutum. praesertim cum experientia in totius perniciem animantis desinere posse uideatur. ideo in medicina faciendae, ut medicamenta rite conficiamus, & de ijs, quae a ueteribus sunt litterarum prodita monumentis, sententiam feramus, experientia opus erit. hæcque ipsa tractatio est perutilis: cum medicinae data sint fere duo crura, quibus incedat, experientia, & ratio. & quicumque prudentia, sapientiaque praestant, ac ueritatis studium uere colunt, ij iudicandi instrumenta nobis a natura ad cognitionem earum rerum, quae in uita geruntur, attributa, rationem inquam, experientiamque custodiunt. quae quibusdam in rebus parem utilitatem ad artem pertractandam afferunt: in quibusdam altera maiori usui est, quam altera: semper tamen ad rei perfectionem altera alterius operam requirit. quam ob rem si quis de te quaerat, cur huic, aut illi homini febricitanti aquam frigidam potui dederis, duae tibi suppetent responsiones: altera, quae doceat febris originem, atque naturam, quaeque de morborum temporibus differat, eodemque modo frigidam naturam, quae sit, exponat: tum uero in tali morbo, & eiusmodi tempore, aquae frigidae portionem esse consentaneum, aptumque remedium confirmet: altera uero nihil horum attingens, ad usum, experientiamque confugit: aitque, se per sepe uidisse, in eius modi & morbo & tempore aquae frigidae potum profuisse. Ceterum medici, qui ab experientia Empirici uocati sunt, tria esse experientiae genera uoluerunt: quorum unum casu, alterum consulto, tertium imitatione fieri aiunt. de ijs tamen non iam ita inter omnes conuenit. immo uero sunt, qui ad artem satis esse experientiam contendunt: alij uero non parum ad eam ipsam rem conferre etiam rationem placeat. at Lycus ad experientiam & obseruationem refert omnia, neque unquam ullam probationem demonstratui adiungit: cum tamen Hippocrates contra facere uideatur: ut qui omnibus in locis afferre demonstrationes conetur. atque, ut ego quidem puto, si id fieri a nobis possit, experientia & ratione inuenienda sunt omnia; qui uero illa sola nititur, is obseruator, empiricusque uocatur: qui ratione, aut methodo quadam, is & rationalis, & methodicus nominatur. incumbendum autem in hoc est, quia neque illa satis est ad omnia inuenienda, neque item ratio sola id praestare uideatur posse. id tamen non est confuse faciendum, sed separatim adhibenda est disciplina ab experientia profecta, separatim uero ea, quam suppeditat ratio: ut quam utraque uim habeat, aperte perspicias. uerum in omni experientia periculum est, ne propterea quod non sit adhibita distinctio, erremus: id autem fit duobus modis, tum quod id, quod commune est, in suas differentias non sit distributum: tum quod in causis rem immutantibus non attendamus, quae praecipue, aut primo, aut ut ut appellare libeat, quaeque fortuito sunt consecuta. ideo periculum de rebus faciendum est adhibitis suis, propriisque distinctionibus. quod est in alimentis iudicandis obseruandum uel maxime. debes enim singulas particulas per se ipsas degustare, odorarique prius, quam cuiquam des: deinde uero etiam esu probare. cum enim odoratus, gustatusque cuiusmodi succum, & odorem referat ea particula, qua de agitur, nobis indicat, tum uero etiam simul totam eius temperaturam statim declarat. atque hac ratione facultas ipsius, & consistentia, & item succus accurate inuenitur. quaedam enim succum habent humidum, & aqueum: quaedam crassum, & lentum: quos et succos separatim gustare expedierit: quando ipsorum alij acres, aut acidi, aut amari: alij salis, aut saluginosi: alij austeri, aut acerbi, aut dulces, aut alio modo quodam sunt affecti. Qui autem sine methodo, quam ratio comonstret, alimenta, remediaque compererunt, merito commemorant, & ad usum traducunt ea, quae saepe iuuerunt. obseruationem. n. & memoriam eorum, quae eodem modo facere saepe uiderunt, suam esse experientiam dicunt: sed cognitionem non exercent. cumque illam ignorent, fit, ut ne curationem quidem inueniant. Et tamen Hippocrates, uir admirabilis, multa potius experientia, quam ratione, uideatur cognouisse: cuiusmodi illud est, dolores oculorum meri portione, aut balneo, aut fomento, aut etiam alijs rebus, quarum ipse meminit, curari. itaque omnia, quorum in medicina usus magnus est, experiri oportet, ut quomodo ad naturam aegroti affecta sint, cognoscamus. ita enim sibi quisque modum in rebus omnibus aptum inueniet. nam quemadmodum sine ratione conficere recte medicamentum non possumus, ita eius scire firmiter & accurate uires sine experientia non licet. cum enim saepe medicamentum id non fecerit, cuius causa sumptum sit, tunc quomodo id confectum esset, non ratione, sed experientia deprehendi. mixtiones enim eiusmodi non eodem modo omnes conficiunt. interdum enim e paucis numero simplicibus aliquod conficere medicamentum properaui: interdum e pluribus: quandoque etiam e plurimis, uel omnibus, quae essent generis eiusdem. ad hæc uero quia quaedam nobis copiose suppetebant, quaedam omnino desiderabantur, aut paucissima admodum erant, eo tempore, cum necessitas urgeret, ex ijs, quae aderant, medicamentum composui. quod cum usu & experientia probatum comperissem, eo semper ita usus sum. atque in medicamentis quidem simplicibus distincta potissimum experientia uires inueniendae sunt, quod in ea falli nullo modo possis. ex quo patet plurimos medicos in errore uersari, qui neque de simplicium medicamentorum facultatibus periculum faciunt, neque ratione eas expendere conantur. debes autem ea experiri, cum non mixta

mixta sunt, & nullam aduentitiam qualitatem habent adiunctam. idque primum faciendum est in optimo corporis statu, tum in ijs corporibus quæ intemperata sunt: postremo in morbis simplicibus. cum uero id ratione expendimus, distinguendum est id, quod ex accidenti fit ab eo, quod primo, ac per se inest. Siquidem sola experientia docet ea, quæ profunt, quæque nocent: sed eius difficultas multas sententiarum uarietates peperit. quæ res fecit, ut totam artem ignari magnopere calumniati sint: ac ne medicinam quidem ullo modo esse uoluerint: quod uiderent, tantam esse inter artifices disensionem, ut quæ alius ut optima, proferret, ea esse praua alius existimaret. merito igitur dixit difficilem esse in rebus, & in arte, præsertim uero medicinali, experientiam. quare fit, ut nos accurate exercere, & in medicina faciendâ neque pigri, neque socordes esse, debeamus.

Nuditas.

Hoc est unum eorum, quæ ad summam sunt redacta breuitatem, & quæ fere intelligi non possunt, nisi fortasse hoc nobis indicet, quemadmodum ex colore, quem humores gignunt, & eorum inclinatione, & concoctione facere licet de morbis, deque natura ægrotantium coniecturam, ita etiam ex nuditate, quæ affectio est, quæ oculorum coronam, & item capitis partem, quæ capillo tegitur, & mentum obsidet, ut etiam alopecia, ophiasis, & caluitium. tunc enim pili omnes fluunt, extenuantur, quasi tantur, scinduntur, squalent, in puluerem uertuntur, subfluui, canique fiunt. atque ita, ut hoc quoque signum sit, cuius ope quidpiam, quod ad ægrotos pertinet, possis agnoscere. Sunt qui scribant non *μαδρότητα*, hoc est nuditas; sed *μαδρότητα*, ut non solum oculorum affectum significet, cum pili palpebrarum fluunt, sed idem, quod caluitium, a uerbo *μαδρύνω* ductum quod expertem esse pilorum significat: ueluti sunt puelli admodum parui: quod in eorum cute nullus adhuc meatus sit, neque etiam fuliginosum excrementum. nam & ex pilis licet temperaturam corporis cognoscere: quod ut fiat, audi, quæ subiungam. pili hunc in modum gignuntur. humor plerumque minoribus meatibus continetur, & aliquid intro ad imas corporis partes recurrere cogitur. Si uero uapor ueluti fuliginosus, crassusque, & terreus fuerit, periculum est, ne in angustiis uisus impactus nec facile intro rursus redire, nec etiam euacuari possit. quocirca natura alium statim parauit, qui hunc e profundo subiens, feriat, ac prorsum pellat: ut hunc rursus alius: atque ita corpus tale conficiunt, quale est ea fuligo, quæ foris cernitur. ac tale corpus totum prorsum propellitur, lori formam iam adeptum. eiusque color uariis est. proinde capillus niger est, cum uisus caloris deustus uapor in fuliginem abit: flauus, cum minus exustus sit. albus ex pituita efficitur. crispus autem capilli aut propter temperaturam siccitatem, aut propter meatum, in quo radices agunt, fieri solent. Quicumque autem humidam, frigidamque regionem incolunt, capillos, qui modice augeantur, gracilesque, & rectos, & rufos habent. qui calidam & siccam, ij nigros; qui parum augeantur, siccos, crispis, & fragiles. qui medium inter hos tractum tenent, moderate, & ad proportionem regionis, commutantur autem in ætatibus, & pro natura corporum, & item regionum. de quibus omnibus actum accurate est a nobis in libris de temperamentis: eaque non sunt hunc in locum transferenda: cum minime par sit omnia omnibus in libris conscribere. siquidem quod ad eum locum qui sit in manibus, proprie pertinet, est perfecte pertractandum: quod uero obiter occurrit, eius capita solum annotanda sunt. etenim glabros, albidam cutim habentes, quique rectos capillos, & qui nigros, & qui nigri sunt oculis, & qui in otio uixerunt, minus per halitum digeri, quia frigidiore temperatura sunt, demonstrauimus. eandem ob causam mulieres, quas pestilens constitutio, propter mensuram purgationem minus lædit. In hanc sententiam ipse in tertio de uulgaribus morbis libro cum formas corporum eorum, qui tabidis morbis corripuntur, explicaret, Genus inquit, tabidorum læue erat, pituitosum, subrubrum, cassium. Leucophlegmatia, & quibus scapulæ in alarum modum prominebant, ac mulieres. quo in loco appellat læue, quod uacat pilis: quod est temperaturæ frigidioris indicium. atque ut glabrum & uacans pilis frigidior, & mansuetam naturam, sic hirsutum calidior, atque iracundam esse indicat. Qui enim mores ex forma corporis se nosse profitentur, eum, qui admodum hirsuto pectore sit: animosum iudicant si: cruribus, salacem. aiunt enim illum habere pectus leoni simile, crura uero, hirco. neque tamen existimandum est, si alicui pectus pilosum sit, necesse esse, ut totum corpus eius siccus sit, & calidius: sed hoc, plurimum caloris in corde esse, proinde animosum hominem effici: sicut si totum corpus uacans pilis, delicatumque sit, & alba cutis, timidi, ignaui, & segnes homines redduntur. quanquam hæc pro natura regionum mutantur: ubi enim terra mollis, aquosaque est, & aquæ ibidem sublimes sunt, ut æstate calidæ, & hieme frigidæ sint, ibi homines carnis mole conuestiti, & pigri, & somniculosi sunt: ubi uero nuqua est regio, aquis uacans, & aspera, ibi dura, firma, & hirsuta sunt corpora. ac de his omnibus hoc intelligendum est, corpora, quæ magis rara, magisque hirsuta sunt, facilius usum carni, quibus uescantur, quam, quæ alterius sunt generis, perferre: utpote quæ per halitum digerantur: itemque ærumnas, quia minus in lassitudines incidunt: & bona habitudine diutius perfrui, quia non statim ad extremum perueniant. Iam uero ex eo, quod glabrum, hirsutumque corpus sit, potes de humore, qui redundat, facere coniecturam. nam & delicati, & albi, & glabri, humorem melancholicum minus coaceruant: graciles uero, nigriores, & hirsuti, & quorum ampliores uenæ sunt, ij ad illum humorem gignendum aptiores iudicantur. ceterorum humorum eadem ratio est.

Viscerum

9 A Viscerum inanitio: quibus infra, repletio: quibus supra, nutritio.

Appellat uiscera ea tria, quæ etiam principalia nominantur, ut cerebrum, cor, & iecur: & item intestina omnia, quæ & in superiore uentre, ut uocant, & in inferiore continentur. ceterum hoc præceptum utile est: siquidem in cerebro eam partem animi, quæ rationis est particeps; in corde eam, in quarum existit ardor: in iecinore eam, quæ uoluptate alitur, siue eam naturalem, siue, ut Aristoteli placet, altricem, aut uegetabilem, aut generatricem, ut ab uno horum nomen trahat, appelles, contineri plane scimus. itaque de inanitione uiscerum differit, ut sciamus, quomodo nos gerere debeamus, cum inanitio affligit. ac uisceribus, quæ inferiore loco sunt sita, prodest repletio: ijs uero, quæ superius, alimentum. Fit enim interdum, ut & in natura, & habitudine corporis humani bilis in partibus supernis fluctuet, & ad infernas deiciatur: ac uiscera magis suspendantur, aut stabiliantur. cum enim uenter magnus est suapte natura, tum uiscera stabilis, licet uacans cibus sit: at si paruus, tum cibus refertus, stabilis: euacuatus uero, eadem relinquit subsidentia. ex quo fit, ut quidam suspensa sibi esse uiscera perferant. quibusdam uero flaua bilis sursum fluctuat: cum ipsam a iecore ad id intestinum, quod uentris exortum uocant, meatus deserit. interdum etiam in quibusdam particula quædam ab ipso ad uentrem progreditur: in quibus nimirum biliosum supernat excrementum. in alijs uero deorsum omnino secedit. inde fit, ut qui parte superiore amaræ bilis homines sunt, hæc maiore cum molestia ferant, qui uero superiore parte pituitosi sunt, ij non assuetam cibi abstinentiam facilius fere tolerant. uerum non debent uehementes uasorum inanitiones intempestiue fieri: & cauendum, ne uiscera, & quæ in toto corpore insunt uasa, neque immodice repleantur, neque distendantur: sed potius in quadam definita relaxatione consistant, ut aditus naturali spiritui plane pateat: qui sanæ ei, cum uiscera repleta sunt, interclusus est.

10 Inclinatione sursum, inclinatio deorsum.

Quemadmodum censuit, humores, quo uergunt, eo adducendos esse, ita de repletionem, deque alimento nobis imperat, ut inclinationem obseruemus. nam quibus prodest alimentum, quod superne datur, ijs etiam inclinatio, quæ sursum uergit, accommodata est: quibus uero inferna repletio, ijs de quo que ad inferiora inclinatio uideatur conuenire. An uero id generatim de omnibus extulit? ut hoc loco idem uelit, quod supra, cum dixit, educenda qua maxime uergunt: & in illo aphorismo, Quæ educenda sunt, quo maxime natura uergeret uidebitur, ducito: id quod esse melius uideatur. sed hac de re satis iam ante differuimus.

11 C Quæ sua sponte sursum, ac deorsum repunt; quæ profunt, quæque nocent: congenita forma, regio, consuetudo, ætas, tempus anni, morbi constitutio: excessus, defectio, quantum cuique sit reliquum, aut secus.

Dat nobis hoc consilij, accurate intueamur, quæ sua sponte uacuantur sursum, aut deorsum, utrum profint, an obsint. quod quomodo cognosci a nobis possit, ipse postea declarabit, cum dicit, Quæ deiciuntur, non multitudine æstimanda sunt, sed si qualia oportet, & æger facile ferat, & item in aphorismis, cum ait, Si inquit, qualia purgari oportet, purgantur, & confert, & facile ferunt: contraria uero, difficulter. nobis igitur suppetit ratio iudicandi, cum moderata euacuatio sit, si facile æger ferat: contra uero, ut immoderatam & molestam esse euacuationem, cum æger difficulter toleret, censuimus. Ita que siue nos, siue natura euacuationem moliat, est in quantitate, & qualitate modus quidam statuendus: quo noxius humor uacuetur, & multitudini humoris noxij euacuatio conueniat. si enim educatur id, quod redundat, certe ægrotus se factum esse leuiorem sentiet, & facilius morbum perferet. at si quid eorum, quæ naturæ accommodata sunt, simul excernatur, eius uires & dissolui, & infirmas effici, necesse est. uerum, si qualia oportet, uacuentur, idque ita fiat, ut facile feratur: tunc siue per inferiora, siue per superiora hoc accidat, proderit. at si nec qualia oportet, euacuentur, nec facile ferat ægrotus, tunc ea res lædere consueuit. proinde censet perpetuo, ut quæcunque ab ipsa natura recte fiunt, quæ modo sponte fieri dixit, ea medicus imitetur. etenim si per superiora, qualia oportet, hoc est, quæ noxia sunt, sua sponte euacuentur, hocque proficit, & æger facile ferat: monet idem esse medico faciendum, si uelit euacuare: ut, noxij humores euacuentur, & id ipsum ita fiat, ut omnis facilitas ferendi ægroti comparatur. Ceterum has notas exposuimus nos, cum aphorismum illum explicarem, cuius initium est, In perturbationibus uentris, & uomitibus: & cum illum etiam declararem, cuius hoc est initium, Quæ deiciuntur, non multitudine æstimanda sunt. uterque est in primo aphorismorum libro. quare hæc missa facientes, quæ ipse adscripsit, perpendamus: quæ quidem simul indicant aut faciendam esse euacuationem, aut non esse euacuandum, aut purgandum. principem autem locum obtinet forma congenita: hoc est communis omnium hominum natura, & cuiusque propria. quocirca spectare medicus debet, qualis sit naturalis temperatura, utrum facile, an difficulter euacuationes, purgationesque ferat: & uidere, an in morbo commutetur. id autem tum ex actionibus, tum ex facie cognoscitur, si similis sit sibi ipsi, cum bona ualitudine frueretur: ut ipse in præfatijs faciendum esse monuit: In acutis inquit, morbis ita spectata, in primis ægri faciem, si faciei bene ualentium similis sit, præsertim uero sibi ipsa: siquidem ita fuerit optima. Uerum quia nos omnium hominum naturam prius cognoscere non potuimus, sed sæpe et repente ad ignotos homines uisendos uocamur, ideo a cõibus initium ducimus. nam in quibus neque nares acutas, neque oculos concauos, neque cetera, quæ ibi sunt ab Hippoc. memorata, percipimus,

COMMENTARIJ,

b. in ijs

in iis neminem de agrotante quicquam interrogamus. at si illa adsint, tum quærimus, quomodo affectus esset, cum in naturali esset statu. Regionis uero formam esse magno usui ad morbi curationem, & ad futura præfagienda, est a nobis sæpenumero demonstratum: atq; ipse in libro de aere, aquis, & locis, qui in quaq; regione morbi uigeant, declarat. atq; illi quidem cum indigenas corripuit, tum uero quia familiares sint, minus periculosi habentur. De consuetudine autem quid attinet dicere? præferim cum ipse sæpenumero dicat, eam nobis multis in rebus esse fructuosam. Sed & in præfagijs etiam ait: si quis pronus cubet, cum in bona ualitudine ita cubare non consueisset, aut delirium, aut dolor uentris portenditur. & illud, Dentium stridor in febrī, quibus a pueris non consueuit, insaniam, mortemq; significat. Non exiguam porò utilitatem ex ætatis duci cognitione, cognosces ex aphorismis, in quibus de ætatibus differuit: & in quos sunt iam a nobis conscripti commentarij. est autem quadripartita ætatum diuisio, atq; humida quidem & calida puerorum est: sicca & calida florentium: sicca & frigida declinantium: humida & frigida senum. sed pueruli non absolute calidi sunt, ut qui ætatem florentem habent: sed natiuo calore, qui temperatus est, & in probo sanguine consistit. quãquam autem plus humoris habeant, quàm ad salubrem habitum opus sit, tamen exsiccandi non sunt: propterea quod in causa hoc esset, ne auerentur, & crescerent. De senibus quæstio existit, quod alij humidos, alij siccōs eos esse dixerunt. Sed hoc in libris de temperamentis ostensum a nobis est, eos, quod ad membra eorum solida pertinet, siccōs esse: quia uero ex frigida temperatura, magna copia excrementorum in ipsis est, ideo humidos dici. itaq; si libris de temperamentis diligenter perlectis, uera scientia cognoueris, frigidam & siccā esse propriam senum temperaturam, sed adiunctam habere humiditatem ex pituitosis excrementis profectam, tunc plana & perspicua erit ea, quam omnes fere neglexerant, dubitatio. quam ob rem iubet, & nobis auctor est, ut in omni re tractanda & anni tempus, & regionem, & ætatem intueri debeamus. atq; in aphorismis quidem, cum de morbis, qui in quoq; anni tēpore, quaq; ætate uigeant, differeret, nobis elementa artis tradidit. ego uero nonnullas eius sententias hic afferam, quas ipse ad hunc fere modum scriptas reliquit: Morbi inquit, omnes in omnibus fieri temporibus uidentur: quidam tamen magis in quibusdam, & fiunt & irritantur: ut uere, atræ biles, & ceteri, quos deinceps subiunxit: æstate, continuæ, tertianæq; febres, & alij: autumno, alij multi, quos ipse narrauit: hieme, alij: ut etiam progrediens scribit, quales, quanti; morbi in ætatibus oriantur. quos ego, breuitatis studio ductus, minime esse memorandos puto. Monet autem nos, ut morbi constitutionem cōsideremus, ut utrum morbus acutus, an diuturnus sit, utrum symptomata iuncta habeat, aut ijs uacet: utrum in principio, an incremento, an statu, an declinatione sit cognoscamus: & utrum morbo mortifero æger teneatur, ut superstes esse non possit, an euasurus sit, iudicemus. uult enim ipse e morbis sumi rationem præfagiendi, quid futurum sit: quod nos prolixo sermone cum in libris de crisi, tum uero etiam in commentarijs in aphorismos editis explicauimus: ueluti cum ait, Tertianæ exquirit cito. iudicatur: quartana longa est: utraq; uacat periculo. phrenitis uero & ueternus & periculum minantur, & acuti sunt morbi. Scirrhus uero lienis & exitiosus est, & diuturnus. Hoc autem loco aeris nos ambientis constitutionem prætermisit: cuius tamen in libris de uulgaribus morbis fecit mentionem his uerbis: Cum totus ille status austrinus, & squalidus esset: deinde uero, cum totus annus humidus, frigidus, & aquilonalis fuisset: itemq;: Non una species morborum uagata est: neq; unus semper fuit in toto anno status. Hoc nomen, constitutio, si per se solum, & sine additione proferatur, potest & regionis, & cuiusq; rei alterius formam indicare. Iam uero excessum, defectionemq; annexit: a quibus morbi sæpenumero gignuntur: & item in causa sunt, cur medicus properet, naturam adiuuare, cum ea non satis euacuet: aut cur immodicam euacuationem cohibeat. quibus quidem sit rebus, ut uidentur, plus ne, an minus, quàm par est, fluat, quod sua sponte prodit: & quibus alterutrum proficit, quosq; offendat. siquidem utrunq; malum est. ut enim quod medium est, id in omnibus est rebus expectandum, ita quod redundat, quodq; deest, fugiendum: nam & uirtutes omnes in medio consistunt, & uitia extra medium excedunt.

Purgatio, euacuatio, remedia.

Solet Hippocrates absolute appellare euacuationem, cum omnes humores æqualiter euacuantur: purgationem uero, cum ijs, qui praua qualitate affecti sunt. sit autem accuratissima omnium humorum, qui æqualiter educantur, euacuatio per uenæ sectionem. proxime ad hanc accedit, quam scarificatione malleolorum obimus. itemq; ea, quæ in exercitationibus, aut frictionibus, aut balneis, aut etiam inedia uersatur. quãquam inedia non per se, ut singula, quæ dicta sunt, euacuat: sed per quandam perspirationem, quia nullum alimentum, quo euacuata materia instauretur, introducit. hæc autem uno nomine remedia, hoc est sanationes uocat. Verum siue natura ipsa corpus euacuet, & noxiarum humorum fiat euacuatio, siue id, nobis medicamentum dantibus, consequatur, Hippocrates appellare purgationes consueuit. quocirca Thucydides in pestilentia explicanda, secundo historiarum libro, euacuationes in morbis, quæ impetu naturæ per symptomata ratione morbi contingunt, purgationes, expurgationesq; uocauit. Purgatio igitur est euacuatio humorum, qui sui qualitate molesti sunt. atq; ipse in aphorismis quancunq; euacuationem nominat uasorum inanitionem, idq; ab euentis, propterea quod eueniat, ut in omnibus euacuationibus uasa inaniantur: & uerbo medicandi in ijs solum utitur, quæ purgant. Ac purgationes quidem, & euacuationes sunt medicamentis, quæ aut uomitum cient, aut aluum subdu-

cant,

cant, aut deniq; per superiores, aut per inferiores partes: hæc; aut medicamentis, aut uenæ sectione, aut uomitu, aut per urinas, aut per sudores, aut per clysteres, aut per reuulsionem, aut per deriuationem: de quibus deinceps ipse differet: absoluntur. hoc tamen in primis sciendum est, plerosq; paratiores ad uenæ sectionem esse, quàm alios: quosdam uero ad purgationem: ut alij quiduis potius, quàm uenæ sectionem, patiantur: quidam alia omnia, quàm ut bibere medicamentum uelint. immo uero sunt, quibus purgantia medicamenta stomachum subuertunt: alij uero sine molestia eadem sumunt. itaque uidentur, quibus hominibus sanguinem detrahere, quibus dare medicamentum purgans oporteat. atq; in ijs, quorum uires firmæ, robustæq; sunt, si euacuari sint noxij humores, morbus cessat. in quibus uero sunt infirmæ atq; imbecillæ, una cum humoribus noxijs, qui euacuentur, ipsæ quoq; dissoluuntur: id quod non est ullo modo faciendum: sed studendum perpetuo est, ut inde maior utilitas existat, omnisq; noxius, & molestus humor euacuetur. quod ut fiat, intueri prius diligenter oportet, apertus æger ad purgationem sit, nec ne. qui enim multis cruditatibus, aut glutinosis, crassisq; abundant edulijs, quibus item hypochondria sunt distenta flatibus, aut urina supra modum calida, & ignea, aut aliqua uiscerum inflammatio, ij omnes ad purgationes inepti sunt. quam ob rem glutinosos, crassosq; humores, qui in corpore sint, attenuare oportet, & meatus eos, per quos illi a medicamento purgante traducuntur, & trahuntur, aperire. quod nisi feceris, ægre, & moleste purgatio procedet, ut & tormina, & uertigines, & anxietatem, & summam molestiam sit allatura. idq; est, quod Hippocrates litteris con signauit, Corpora cū quis purgare uolet, ea fluida faciat oportet, siue uomitibus, siue alui subductione purgatio facienda sit. quod etiam in morbis diuturnis intelligendum est: siquidem id in acutis usu nõ uenit: sed in ipso statim initio purgatio adhibenda est, si materia turgat, ut postea dicetur. nunc autem rei, ad multa, magna; utilis quæ & in purgatione adhibenda, & in medicamentis dandis, (quod quidē idem est) contingit, te admonebo: quam semper tibi harere in memoria peruelim. cum nostrum corpus ad morbosam affectionem paratum sit, ut illa inibi sit, ut prope confecta sit, si quid extrinsecus accedat, affectionem illam arguit, & apertam facit: ac uel febrim accendit, uel dolorem capitis, aut destillationem, aut tussim, aut aliud quidpiam mouet. deinde uero homines ex illa morbosæ affectionis preparatione cum periculo languent, cum neq; cursus, neq; alius ualidus motus, neq; intemperantia, neq; refrigeratio, neq; calfactio, neq; res ueneræ, neq; uinum, neq; aliud quid huius generis morbum excitarit: propterea quod nihil horum satis est, ut suapte natura uehementem imbecillitatem gignat: sed uel ephemeram febrim, uel quid tale, quod ad exigui spatium temporis perduret, afferre possit. proinde non est ignorandum, has non esse causas, sed potius occasiones morborum. ceterum eæ occasiones sunt multiplices, ut cursus, luctus, pancratia, res ueneræ, frictiones, æstus, refrigeratio, uigilia, ire, tristitia, & timores. ex ijs res ueneræ, quæ spiritum perturbant, quia morbus a malicia humorum non est exortus, purgationem non postulant. raucos uero, ac lienis uitio laborantes purgare conuenit. in quibus autem exigua inest copia sanguinis, & spirituosos, & qui tussunt, nec quicquam reiciunt, quiq; fistulosi sunt, non item. sed de spirituosos, aut inflatis quæstio est: siquidem multæ causæ sunt, ut quidam uenæ sectionem, quidam purgationem, quidam aliud deniq; remedium exigere uideantur. nihil tamen, nisi adhibita distinctione, faciendum: nisi uelis multos in facienda medicina, errores committere. Equidem Hippocratis diligentiam cum in alijs rebus omnibus, tum uel maxime in eo commendo, quod scopum eum, qui non in uno, alteroue morbo solum, sed in omnibus ad purgationem indicandam præstet ceteris, non omiserit. is autem ex ipsius sententia, est qui ab affectus magnitudine sumendus est, quem omnes fere neglexerunt. atq; empirici quidem aiunt, se obseruasse, euacuationem tum denique faciendam esse, cum suus ille plethoricus concursus, ut uocant, factus sit. ac perspicue fatentur, se in nihil aliud, quod ægroto accidat, intueri: Sed ita ad euacuationem accedere. & tamē sit interdum, cum non adsit plethoricus concursus, ut mittendus sanguis sit. Si enim morbus ualens sit, uiresq; ægroti robustæ, nemo erit, qui in medicina facienda sit exercitatus, qui non esse missurum sanguinem uideatur. ac quemadmodum sanguis propter magnam ipsius copiam, & morbi magnitudinem, mittitur: sic purgatio propter alterius cuiusdam humoris redundantiam, & morbi robur adhibebitur. De uenæ autem sectione est a nobis in alio libro disputatum, & item deinceps differetur: nunc uero de purgatione loquemur. hac autem opus habent ægroti, non modo quia humorum redundantia, quæ noxia est, expurgetur: sed etiam ut auertatur, & euacuetur. atq; in hydrope quidem statim in principio adhibenda curatio est. ubi uero constiterit, in primis addenda erunt, quæ pituitam per sedem educant: deinde utemur ijs, quæ excito uomitu euacuant: tum usus eorum erit accommodatus, quæ ad euocandam ex ore pituitam ualent, ut a capite pituita detrahatur. at ubi humor pituitosus in totum sit corpus distributus, eum corpus erit eo expurgandum medicamento, quod illi uniuerso expurgando sit. quãquam ad crassos humores incidendos, & ut urina procedat, etiam medicamenta, quæ incidendi uim habent, erunt nobis usui, atq; adiumento. Eodem quoq; modo morbum, quem regium appellant, omnibus admotis remedijs curamus, ut purgatione, uomitibus, prouocata urina, per palatum, per nares, & uno uerbo, per superiora, & per inferiora. id quod in omnibus fere uehementibus, ualentibusq; morbis, quos malicia humorum procreauit, esse faciendum uidentur. ceterum morbus omnis tribus modis ualens efficitur, aut propter eius partem, quæ affecta est, nobilitatem, aut propter affectus magnitudinem: aut propter ipsius malitiam. horum omnium Hippocrates in libro de ulceribus mentionem fecit: quo in loco

COMMENTARIJ.

b 2 de

de purgatione scripsit hæc: Purgatio, inquit, per alium plurimis ulceribus confert. itemq; uul-
neribus capitis, uentris, articularum, & iis omnibus, in quibus periculum est, ne os corrumpatur.
* hoc igitur nobis consilij dat Hippocrates, ut purgemus, ac redundantem humorem euacuemus: idque modo sanguinis detractio, cum is ceteros humores superet: modo medicamento purgante, cum aut flaua, aut atra bilis, aut pituita redundet: præferim uero si malitia humorum adiuncta sit, aut plenitudo, aut inflammatio, aut herpes, aut aliud quid huius generis. quocirca statuendum est, purgationes esse peritiles & cum morbi magni sunt, & cum quibus permagna est humorum iuncta redundantia. Non defuerunt tamen, qui hanc habuerint sententiam, prius quam ita aut sanguinis missione, aut purgatione educas id, quod superuacaneum est, calfacientibus utendum esse, atque ita discutiendum. Sed illi materiam ad locum affectum attrahunt potius, quam ut per cutim inaniant. perspicuum enim est, tum denique medicamentis uti, quæ ad locum sint accommodata, nos debere, cum uniuersum corpus sit expurgatum. Iam uero uenæ sectionem adhibemus, purgationeque, & clysteribus utimur, & inediam imperamus, cum uniuersum corpus plenum, aut malis affectum humoribus uidetur. Si neutrum horum subsit, tum ad remedia loco imponenda statim confugimus, & quoniam hoc artis medicæ officium est, omnes singularum corporis partium naturales actiones recuperare, cum illæ corruptæ sint, easque custodire, cum sint integræ, eaque naturalis corporis fabricationem consequantur: profecto & ipsam cum adest, tucris, & cum corrupta sit, recuperare necesse est. principes autem functiones a particulis similibus inter se perficiuntur: secundariæ uero, ab organicis, proinde spectandum est, qui humores sint in corpore, quamque utilitatem, aut damnum particulis afferant. itaque interdum solum caput grauitate tentari sentimus, aut affectione quadam ulceris sensum referente conflictari: aut musculos temporales intendi. idque uel absolute, uel cum maiore calore quodam. ita etiam in iccinore, liene, uentriculo, costis, ac septo transuerso grauitatem persentiscimus. sæpe etiam in ore uentriculi sensus quidam grauitatis, aut morsus, aut nausea, aut auersionis ciborum, aut cuiusdam absurdi appetitus oboritur. præterea uero fixi in particula quapiam dolores. cuius rei causa est aut copia humorum, quæ conferim illuc comportata est, aut spiritus flatuosus: idque euacuationem esse faciendam indicat. Sunt etiam interdum nudæ quædam intemperies, uacantes humoribus, interdum cum humoribus coniunctæ. hæcque euacuationem humorum corpus affligentium, aut uaporum indicant omnia. ipsaque euacuatio hominem a morbis, affectibusque liberum reddit: ac satis est purgare, frictione, balneoque uti, & discutiendi medicamento quodam inungere. cum his autem spectanda est ætas, naturaque ægrotantis, itemque anni tempus, regio, & alia, quæ supra memorauimus. ceterum cognitio loci affecti difficilis esse solet. cognoscitur autem affectus locus, ut scis a nobis esse in eo opere, quod de locis affectis edidimus, demonstratum, ab excretis, ab ijs, quæ affectis adnascuntur partibus, & ab actionum noxa: ad quæ aggregantur colores, qui præter naturam sunt, & figuræ, quæ cum omnia compereris, scito euacuationem esse admoliendam. ac puta, cum ea plenitudo, quæ ad uires pertinet, fuerit, sanari eam continuo non posse, quod cum ipsa euacuatione uires una interdum exoluantur. quanquam inuenti quidam sunt, qui statim post euacuationem sint ab omnibus molestijs liberati: uerum neque omnes medici illorum affectiones norunt: neque si norunt, a ceteris distinguere statim possunt. nam neque in sudores, neque in odores intueri illic oportet. in primis enim nihil ibi indicant: ac sudor & odor non idem est: cum sudor sit tenuis humiditas quædam, & ex ipsis humoribus proficiscatur: odor uero, ueluti fumus quidam ex humoris materia resolutus. proinde ad hæc adhibere animum non oportet. Sed corrigenda medicamenta sunt: siquidem docuimus omnia medicamenta uentriculum, præsertim uero eius os, propterea quod maxime neruosum sit, & sensu præditum, ledere. quam ob rem odorata admisceri solent, ut ne sola medicamenti facultas uentriculi os attingat. admiscuntur autem semina, quæ uim medicamentorum obtundant, ipsorumque actionem non impediunt: quæque attenuandi, atque incidendi uim habeant, præterea uero quæ admiscuntur, sibi inuicem consentiant. alioqui inæqualiter fit euacuatio. neque uero omnes, qui quoquo modo affecti sint, nec quoquoque tempore, nec statim ubi contigerit, purgandi sunt. ac sanos quidem, & in quibus nihil redundat, purgare non oportet. quorsum enim decet, accommodatam naturæ, & culpa uacantem & non morbosam materiam auferre? immo uero, præterquam quod id cum molestia & labore facis, non mediocris noxa consequetur. quicquid enim per uim quidpiam facis, id dolores, labores, interdum uero etiam animi defectiones, ac partium exolutiones, aliasque molestias inuicere consueuit. euacuatis tu quidem, sed quidpiam naturæ accommodati, & quod rei essentiam attingat, detraxeris. Verum si in homine aut pituita, aut flaua bilis, aut alius quispiam humor redundarit, tunc erit oportuna euacuatio. Sed tamen crassos humores attenuare, ac tenaces incidere plane decet: alij euacuandi sunt. utrifque enim auxiliantibus & natura, & medicamento recte succedit purgatio, eaq; facilius, ac melius peragitur cum molesta materia secedit. Sed, ut monui, obseruare eos oportet, qui pingues sunt, & quorum tabidus est habitus. temporum quoque anni repentinas mutationes, astrorumque ortus, & occasus, a quibus tempora ualde immutantur, arcturum dico, uergilias, solstitia, æquinoctia, caniculamque obseruare par est, qua de re ipse in libro de aere, aqua, habitationibus, locis, & regionibus mentionem fecit. prius enim quam probe constiterint, non est accommodata euacuatio. Age uero in ijs purgationibus, quæ per inferiora fiunt, obseruandæ sunt hæmorrhoides, fluor muliebri cruentus, itemque omnes,

omnes, qui crebra desidendi cupiditate urgentur, quem morbum tinesimam uocant: quique alii fluore tentantur, & quorum intestinum ulceratur, quorum denique sicca mirum in modum aliuis est. in purgationibus uero, quæ per superiora fiunt, obseruabis tussis, asthmata, interna ulcera, ac pulmonis quidem tabem, iccinoris colliquationem, sanguinis sputum: & si quem in gurgulione, aut faucibus, aut ceruice morbus exercere consueuit. huc accedunt oris stomachi dolores, & cum cibum homines non continent: nec tamen ipsum uomitu reijciunt. itaque pituitosi per supernas partes: biliosi per infernas purgandi sunt, præsertim quibus atra bilis euacuanda est. Verum ubi opus euacuatione est, non debemus ipsam ita absolute, simpliciterque adiuuere: sed diligenter expendere, quomodo ea faciendâ sit, & qualia futura sint ea, quæ sumus euacuaturi, & per quem locum, & quo tempore, & quatenus educenda. ac quod diximus, quomodo faciendâ sit, significat transitus aperiendos: idque non simpliciter, & ut fors fert; sed ut decet. quod nobis significat modum, quo ad inanitionem faciendam utamur, ut, exempli gratia in ijs quæ uentre continentur, per clysteris, glandisque usum, & item medicamentum, quod alium subducit: & hæc singula per certa quædam: cum & clyster, & glans, & subducens medicamentum multis confici modis possint. quod uero diximus, qualia futura sint, quæ euacuanda sunt, intelligimus, attendendam esse qualitatem eorum, quæ euacuantur. ut noscamus, aqueum ne & tenuem, an pituitosum, an biliosum, melancholicum uel humorum præstet educere. iam quod diximus, per quem locum huc pertinet, nobis spectandum esse, per quam partem euacuare oporteat. quamuis enim perspectum habeamus, per inferiores partes euacuationem esse faciendam, tamen per quam ex inferioribus tentanda sit, distinguendum est: ut per uesicam ne, an per alium, an per uterum: rursus uero si per superiora, utrum per nares, an per os. est etiam numerus euacuatio, quæ per totum corpus fit, eaque aut per sudorem efficitur, aut per eam perspirationem, quæ latere sensum nostrum dicitur: quæ quidem propter tenuitatem eorum, quæ educuntur, oculorum effugit obtutum: etenim cum eius facultatis, quæ animal continet, imbecillitas, & tenuitas humorum in idem conueniant, estque eis calida febris adiuncta: aliquid semper propter imbecillitatem quidem extra cutim excernitur, uerum sub aspectum præ exiguitate non cadit: ut pote tenues humores defluant. quod si etiam locus sit calidus, & anni tempus æstiuum, & cæli status calidus, ac siccus, tunc homines in huiusmodi affectionem promptius cadunt: ac magis etiam, si natura sint biliosiores, osque uentriculi habeant imbecillum. Præterea uero, quod addidimus, quo tempore, scito, uidentium esse, quo sit tempore uacuandum, utrum in principio, antequam morbus concoctus sit; cum inquam, ut ipse post dicit, turgit, & ad humorum excretionem nos impellit natura, quæ animantia gubernat: an postquam noxij humores sint concocti. quod denique diximus, quatenus, scire debes, copiam euacuationis nobis esse perpendendam, cuius habere rationem medicus debet: ut sudor interdum uidetur esse ægroto utilis, & tamen ipsum quoque esse moderatum oportet: propterea quod si immodicus sit, uires dissoluat. multo autem accuratius seruare modum decet in ijs, quæ uomitu reijciuntur, quæque per alium educuntur, ac quæ per ora uenarum, perque uterum euacuantur. Est autem tentanda euacuatio autumno, & uere, per quam potissimum partem prodesse uidetur, ut nuper dicebam. si uero hieme & æstate euacuare aliquid cogaris, dato operam, ut hieme per inferiora; æstate per superiora id facias. idque ipse in libro de salubri diæta monuit. causa est, quia hieme pituita in uentre gignitur. quocirca iubet, eam ut uomitibus euacuemus: at æstate uult ut bilim supernatantem deorsum retrahamus. uerum si totum euacuare corpus uelis, æstate per superiorem uentrem, hieme per inferiorem medicamento faciendum est, ut in aphorismis habes: at quæ prohibere uoles, ne augeantur, ea per loca contraria reuellere conueniet. & tamen in læuitatibus intestinorum, cum in extremitate sunt exulcerationes ab acri, tenuique humore exortæ, licet morbus medicamentum per superiora postulet, quod potius huiusmodi humores superfluent, quam infra secedant: tamen hoc hieme non est faciendum: ut modo dicebamus. cum uero humor pituitosus adhæsit intestinis, non est per superiora purgandus, hoc est per medicamentum uomitu purgans educendus. est enim natura comparatum, ut ea solum, quæ in uentriculo sunt, euomantur. eorum uero, quæ intestinis continentur, nihil est, quod euacuari uomitu possit. quam ob rem in faciendâ medicina mentem, animumque adhibere diligenter, ne erres, oportet. hanc autem ad rem non parum facit etiam consuetudo: siquidem ipsa quoque modum euacuationis declarat. nam qui uomere soliti sunt, eas purgationes minore cum molestia ferunt, quæ per superiorem uentrem fiunt: insueti uero, non sine periculo id faciunt. ac magis etiam cum elleboro uomitus cietur: quo remedij genere cum ueteres plurimum usi sunt; tum uel maxime Archigenes; cuius liber, qui est de elleboro propinando inscriptus, adhuc extat. Est etiam morbi genus spectandum: qui enim aquam inter cutem ex pituita habet, is medicamentum pituitæ educendæ postulat: ac primum quidem per inferiorem uentrem, deinde & per uomitus, & per ea, quæ pituitam per os euocant. cum enim in toto corpore sit dispersa redundantia, omnia euacuationum genera adhibebimus. at hydropi ascitæ medicamenta dabimus, quibus aqua educatur: sicut regio morbo correptis ea propinabimus, quæ bilim ducant. in quibus etiam bilis multis modis expurganda est, ut per inferna, per superna, per urinas, per palatum, & per nares. Eodemque modo si melancholici humores abundant, ut in melancholia, cancro, & elephantiasi usu uenit, medicinis utemur, quibus atræ bilis humor euacuatur. in comitiali morbo pituitam expurgantia medicamenta danda erunt. Quædam etiam intemperies sine humoribus comperiuntur: in quibus refrigerare, calfacere, exficcare, humectare, & aliquid horum con-

Et facere oportet. in ijs autem, quæ ex humoribus consistunt, si particula sibi soli inferuiat, tibi licet **B** audacter euacuare, prout affectio suadebit, uiribus tamen etiam perceptis. In eius ministerium sit omnibus animantis partibus necessarium, cuiusmodi est iocinoris, aut uentriculi, non parua sollicitudo de uirium robore habenda est, ut ne una euacuatione magna affatim adhibita ipsum dissoluamus. Ita etiam qui in corporis superficie laborant intemperie, ijs medicamenta, quæ postulet intemperies, adhibebimus. quibus autem in imis corporis partibus intemperies est, in ijs incunda est interualli ratio. ceterum quæ per singulos dies in nobis coacernantur, ea erunt exercitationibus expurganda. ea autem quæ usu balneorum sit euacuatio, non magna est: ac ferme quidpiam eorum, quæ cute continentur, euacuat. quæ uero in profundo corpore insunt, & per carnem sunt dispersa, ac solidis partibus inhærent, nõ iam satis a balneis euocantur. neque tamen euacuatio medicamentis facta purgantibus est idonea: quamquam ijs, qui ualde purgatione indigent, & ex longis etiam interuallis accommodata est. Si uero quispiam euacuationem moliri uelit, uereaturque, ne plenitudo colligatur, atque ita in morbos cadat, is sciat, præstantissimum esse ad euacuationem ineundam tempus, uer: ab hoc, autumnum. is enim sæpenumero circa uergilias constitutionem ueri parem sortitur: ut quidam non ægre purgentur, & id oportuno tempore faciant prius, quam æstiuæ excrementa ab hieme excepta condensentur, & corporibus insigantur. & ob eam causam purgationes uerno tempore sunt optimæ, quod excrementa hieme collecta educunt prius, quam calor exuperans ea moueat, ac perturbet. quo in loco par est attendere cõmedicorum erratum, quod in plurimis affectibus plerumque committitur. nam quod superuacaneum est euacuant illi quidam, sed tñ ne ei quod euacuatum sit, quid persimile gignatur, nullo modo sibi curandum proponunt.

Iam uero, cum ægrotus medicamentum bibit, ei danda sorbitio est: interim uero dum sit purgatio, sorbitionem non dabis. & tamen plerique medici, cum euacuant, copiose hominem alunt. at Hippocrates nobis auctor est, ut pauciora demus: propterea quod corporum, quæ expurgata sint, facultas purgatione confictata, neque ferre, neque probe conficere alimentum potest. nunc uero quoniam etiam intestini natura facit, ut facile, aut difficulter aluus subducatur, bene actum iri nobiscum puto, si is, qui recte per superiora, perque inferiora purgaturus est, huius rei non erit ignarus. Venter enim in hominibus suapte natura osculum habet aduersum: & in dextra parte ad spinam, latius quam in ceteris animantibus: inde uero sit angustius: deinde mesaræum subit: atque ita deinceps usque ad principium coli intestini. ijs, qui tales sunt, cibus facile euacuatur: at quibus osculum superius uergit, uel est angustius, quam par sit, uel quod ita ab ortu sit factum, uel quod aliqua inflammatio obsideat, aut durus tumor postea enatus comprimat, aut aliud quid impediatur: nec radices liquoribus admodum temperandæ. adhibere igitur animum oportet, ut cui morbo unumquodque medicamentum conueniat, intelligas. nam quæ maxime contrarijs morbis conueniunt, non sunt simul commiscenda. ergo feruida refrigerantibus, fortia debilioribus temperantes offeremus. itemque insuauia iucundis, ut pulegij, nepitæ, & thymi coma, & semine petroselinis, dauci, & anisi, & pipere, & alijs condiendo: quorum quædam purgationem adiuuant, ut piper, atque etiam sal: quædam uerant, ne quid plus, quam oportet, purgetur: ut prædicta semina faciunt. quædam medicamentum perducunt ad ea, quæ purgationis indigent. nunc uero meo me functum officio satis putabo, si medicum cohortabor, ut nihil plane eorum, quæ ad artem pertinent, negligat. si quidem sunt his de rebus integra a nobis conscripta uolumina: ut etiam de uenæ sectione est sæpenumero uarijs in locis actum: & tamē in præsentia mihi proposui pauca quædam summam, & perspicue esse afferenda: præsertim cum tu mihi mandaris, ut hæc celeriter, **H** breuiterque conscribam. Primum igitur, quod esse in uenæ sectione propositum debet, est morbi magnitudo, & robur uirium, exceptis ab hoc sermone pueris, & ijs, qui ad summam senectutem peruenerunt. scire enim conuenit, non solum particulis animantium suppeditari a sanguine alimentum; sed etiam natiuum calorem suam in sanguine sedem habere collocatam. is autem calor, qui in corde est, tum minor se ipso redditur propter sanguinis copiam, aut propter magnam eiusdem inopiam: aut propter frigidam qualitatem: tum maior, uel propter calidam sanguinis qualitatem, uel propter inopiam exiguam. quemadmodum autem in uentriculo prauæ concoctiones fiunt, cum ea, quæ sumpta sunt, aut magis pituitosa, aut magis biliosa redduntur, aut corruptelam quandam patiuntur, aut cruda, & mutationis expertia plurimum manent, & in flatum uertuntur: ita etiam ubi sanguis non gignitur, humorum in arterijs, uenisque affectiones proportione respondebunt ijs, quæ a frustrata in uentriculo concoctione proueniunt. alimentum autem, quod a uentriculo distribuitur, quando a natura non superatur, & in boni sanguinis generationem non mutatur, multas experiri corruptelas solet. quæ autem ex materia calida computrescunt, calidiora redduntur: proinde putrescens sanguis erit calidior. qui cum sit factus calidior, etiam causam afferet, ut particula, in qua putrescit, calidior sentiat: & quæ uicina sunt, una cum particulis ita affectis, calore inquam acri, & mordaci, incalescant. cum igitur in aliam particulam decub

† In altero
exemplari pro
ἐλασσι, legitur
ἐλασι. i. i. i. i. i.

abit, in ea tumorem præter naturam excitat. ex quo genere est inflammatio. cumque is sanguis, qui decubuit, crassior sit, & magis melancholiam imitetur, tum scirrhi naturam tumor nanciscitur: ut esse laxus solet, cum sit fluxio pituitosior. at si biliosa sit, ignis facit gignitur. quæ omnia nos in methodo medendi, itemque in eo libro, quem ad Glauconem misimus, & alijs plerisque in locis, accurate distinximus. ita que cum plenitudo sit duplex, uti dixi, tum ea, quæ ad uires refertur, tum ea quæ ad affusionem pertinet dicitur, celeriter euacuanda est prius, quam magnum quidpiam malum excitare in hominibus incipiat. quocirca si inire de uena secanda consilium uelis, in hæc proposita potissimum intuebere, quantam inquam sit plenitudo, & qualis, tum perspicies naturalem corporis facultatem, deinde ipsius corporis totius habitum, tum anni tempus, regionem, & antecedentem uitam: & utrum aliqua solita excretio sit præter consuetudinem cohibita: denique utrum homo gracilior euaserit, aut crassior. cumque perspicua plenitudinis adsint signa, ac ualentes uires sint, uenam secabis, si uidelicet tentationis sensum afferat affectio, sine ullo discrimine: ac multo etiam magis si sensum inflammationis aduehat. si uero plenitudo aggrauans molesta sit, sanguis non perpetuo mittendus erit. at uenam secabis ijs, quibus hæc morrhoides suppressæ sunt: & ijs omnibus, quoscumque æstiuo tempore morbi a plenitudine profecti corripunt: & item qui in eiusdem generis morbos uerno tempore cadunt. ceterum intemperantes, **B** uinolos, atque abdomini deditos siue purgatione, siue sanguinis detractioe euacuaris, nihil iueris. Iam uero non solum incidenda uena est, cum subest plenitudo, sed etiam siue plenitudine in principio inflammationis, quæ sit uel ex ictu, uel ex dolore, uel ex partium exorta imbecillitate. tria igitur sunt, quæ agnitionem continent, morbi magnitudo, eaque aut præsens, aut imminens: ætas, & robur uirium: hæcque tria proposita ad sanguinis missionem suadendam esse satis possunt. ac si quando tanta crudorum humorum coaceruata sit copia, ut uenæ sectionem prohibeat, non tamen coargui nostra debet oratio: propterea quod in huiusmodi robur uirium non adest, ergo in ijs, quibus euacuatione opus est, maturandum est euacuare, nisi sit quædam concocti alimenti in uentriculo facta corruptela. In febribus autem, si continentibus febres sint, & manifestam aliquam accessionem afferant, in qua cedentes in eadem permaneant magnitudine, & ordinatas, aut inordinatas inuasiones faciant, erit summa diligentia animaduertendum, ne incrementibus inuasionibus detractioes moliamur. sed id temporibus placidioribus faciamus. sanguinis autem detractio multis fit e partibus. ac si a fronte sanguis auferendus sit, recta in fronte uena secanda erit. atque in plurimis, in frontis partibus superioribus, & caluaria, ubi uena ad Y litteræ similitudinem scinditur. sectio autem in parte inferiore apud ipsam uenæ scissionem facienda est. quæ uero in angulis oculorum sunt, eas prope supercilia, multo supra angulos incidere **C** solemus. secundum aurem uero secanda est ea, quæ duræ auris parti est opposita. sub lingua autem aut utranque, aut certe maiorem, quæ dextra est, incidimus. in brachio uero eam, quæ ex humero descendit. in manu eam, quæ inter medium & annularem digitum interiacet: in poplite eam, quæ media est maxime: in malleolis, internam. paruitas autem persæpe facit, ut non sit nobis integrum, ut quam uelimus, incidamus. In uenis autem cubiti secandis, si secundum naturam sint, ut in plurimis usu uenit, tres erunt ad incidendum accommodatæ, eaque perspicuæ, ea nimirum, quæ supra est ad musculum, & media, & quæ ad brachij exortum est. quænam autem sit in aliquibus secanda, discernimus. in animi enim defectioibus, aut in aliquo stomachi uitio, aut in uiribus suspectis, incidenda est superior: quibus autem conferitum facta detractioe, & concitata euacuatione opus est, media: at qui mutationem in melius postulant, quo in numero sunt, qui comitalem morbum patiuntur, inferior. Iam uero in cubiti articulatione multas uenas, quas incidere medici solent, comperies: de quibus in libris de dissectione, deque usu partium, & in eo, qui est de dissectione uenarum, disseruimus. Terminum autem mittendi sanguinis Hippocrates coloris mutationem statuit. sed scire par est, quicquid sanguinis in inflammatione est, id ipsum magna ui caloris mutare colorem: reliquum uero sanguinem persimilem in omnibus particulis permanere. tunc enim Hippocrates de inflammatione, quæ costas obsidet, loquebatur. quocirca si sanguis, qui toto corpore continetur, sit pituitosior, certe is, qui in costa inflammata habebitur, erit rubicundior: si ille fuerit ruber, is qui in parte inflammatione obfessa est, adustus ad nigritiem permutabitur. liuidus autem medius est in ea mutatione, quæ a rubore ad nigritiem efficitur. atque hoc quidem esto signum ex Hippocratis sententia. Illud uero non est nobis ignorandum, scopos cum augentur, indicio esse, copiosorem fieri euacuationem oportere: cum non augentur, tantum esse de copia euacuationis detrahendum, quantum illi sint imminuti. adhibere autem maxime animum debemus pulsuum mutationi, utpote quæ minime fallax signum sit: ac si uel in magnitudine, uel ulla in æqualitate commutentur, statim cessandum erit. ac de hoc præsidij genere hæcenus. qui scire quidpiam accuratius aueat, is totum librum nostrum, cuius inscriptio est, De curandi ratione per sanguinis missionem, legere poterit. De euacuatione autem, quæ uomitu fit, quid opus est dicere? perspicuum enim est, eam interdum accommodare adhiberi ijs, qui uomere soliti sunt: interdum uero consuetudinem esse interrumpendam. si igitur in uentriculum flaua bilis confluat, homoque sit ea natura, ut amara bilis in eo coaceruetur, regioque calida sit, & uitam laboriosam, atque arummosam homo degat, is assue faciendus ita est, ut bilim prius, quam cibum sumat, euomat. si uero malum inde ortum sit, quod multum uini a balneo ante cibum, uelut bibere, tum & uomendi consuetudo omittenda est, & de potus decupastus copia est detrahendum. uentriculus enim propterea factus imbecillus, totius corporis redunt

dantias, in ipsum confluentes, excipit. interdum uero accommodatus est uomitus, ut humorem glutinosum, eumque plurimum a uentriculo abstergamus. ac si quis sit, qui huiusmodi humorem continenter in uentriculo colligat, eum quoque uomere continenter oportet. contra uero si uentriculus propter imbecillitatem continere ea, quae sumpta sint, non poterit, uomitu non erit utendum: & pauci cibi, ijque stomacho idonei dandi erunt. ipsumque medicamentis ijs, quae foris superdantur, confirmabimus. Quoniam autem ijs, qui difficulter ad uomitum impelluntur, non mediocre periculum imminet, ne & uenula rumpatur, & aspectus offendatur, & gurgulio, ac stomachus dolore conficitur, & alia item incommoda patiantur; ideo medici modos excogitarunt, quibus modis homines uomere facile possint. proinde in quibus excitare uomitum a caena sine ulla molestia uolumus, ijs narcissi bulbos una cum esculentis dabimus, quibus uescantur: hacque ratione fiet, ut illi facile uomant. Valer etiam ad prouocandum uomitum anagyri semen, & glandis unguentariae carnis denarius ex aqua mulsâ potui datus. hoc etiam saepe aluum subducit, atque adeo, ut iecur & lien ex postea repurget. Vomitus autem multa comoda affert. nam & pituitam euacuat, caput, alioqui graue, leuat, totum corporis habitum agiliorum reddit: ac uetat, ne is, qui nimio se uino ingurgitauit, aut multa deuorauit, offendatur. Ceterum qui sibi esse uomendum proposuerit, spectare debet, ne quibus uescitur, aut acerba, aut arida sint: sed tum dulciora, tum liquidiora, tum denique acriora. quarum rerum magnam copiam in nostris de simplicium medicamentorum facultatibus commentarijs habebis explicatam. huiusmodi autem sunt radica, cruca, uetus salsamentum, origanum uiride, modicum cepae, atque porri: tum uero etiam pistillanæ ex leguminibus confectae, & quae mel mixtum habeant, ac lomenta fabarum, & carnes pinguiore. e uinis deligenda sunt dulciora. causa est, quia ea magis superfluitant, ac magis etiam si sint, quam consueuerint, dilutiora non debet autem is, qui ad uomitum incitatus est, cogi, ut omnia accurate uomat: sed ubi satis sit euacuatus, tum cessandum est. cumque tantum uomuerit, quantum esse consentaneum uideatur, tum uentriculum, seu uas quoddam, lauet, aquae mulsae potu, aut magna ui aquae, & iterum uomat. Clysteribus autem saepenumero in morbis utimur, cum uti alijs remedijs non licet. multis uero confici modis solent. alij enim molles sunt, acres alij. molles ex aqua calida, ex aqua & oleo commixtis, & item ex lacte fiunt. huius quoque generis est aqua, in qua alicam, tragum, lini semen, maluamque decoxeris. quibusdam anserinum, suillum, caprillum, hircinum, gallinaceumque; adipem adiungimus. sicut etiam butyrum, resinam terebinthinam, rutam, cuminum, lauri bacas, anethum, & quae sunt generis eiusdem. acres constant ex muria, aqua marina, garo siluri, decoctione iridis, thymi, satureiae, aristolochiae rotundae, cucumeris agrestis, absinthij, colocynthidis, cnici, ueratri nigri, polypodij, & mercurialis: & ex uino mulso cum sale, & nitro, & centaurij succo. molles autem adhibentur ijs, in quorum intestinis sterces durum insidet, & quibus maius aliquod admouere remedium uolumus, ut dropacem, sanguinis missionem, aut chirurgicam actionem quandam. acris utimur ad lateris dolores, gingiuarum deflexiones, capitis dolorem, propensionem in somnum nimiam, peripneumoniam, anginam, rigorem, morbum comitalem, insaniam, coxendicis morbum, inflammationem oculorum, & cum homo non nisi recta ceruice ducere spiritum potest, denique ad ueternum. sed sterces aut supra, aut infra continentur. id quod ex his notis dignoscet. ergo si sterces propter affectionem, quae in superioribus sit partibus, continentur, stomachi distentio aderit, & dolores dorsi, ac spiritus angustiae comitabuntur. si uero in ieiuno, & gracilibus intestinis cohibeatur, nausea, saliuarum copia, & frequens circa umbilicum aestus ægrum afficiet. at si colon intestinum male affectum sit, flatu cohibentur, tormina uiolenta adsunt, lumbi grauitas sentitur, quae lassitudinis sensum inuehit. quocirca fit, ut clysteres sint ad multas res utiles, ut in extremo intestino ægrotante usu uenit, itemque in cholericis siccis, in leuitatibus intestinorum, in alui fluore, in crebra desidendi cupiditate, & alijs permultis, quae nunc non sunt nobis recensenda. usus uero etiam quandoque postulat, ut ex aqua salsa clysterem paremus, ut cum ulcera intestinorum in dysenteria computrescunt. idque facimus, ut quicquid computruerit, abstergamus: ac simul multas ueluti squamas ulcerum educamus. quod quidem usque faciendum est, donec intestinum expurgatum sit. quod ubi factum erit, tum in clysteres medicamenta conijciemus, quibus expurgare, quae superuacanea sunt, possumus. iam uero praeter clysteris usum, alia multa nobis suppetunt, quae & corpus, & singulas eius partes, ut caput, & ceteras euacuent. huiusmodi sunt aut apophlegmatismi, quibus pituita educitur, aut per nares expurgantia, aut quae suffumigationes uocantur, aut quae excitis lachrymis materiam inaniunt. Suffumigatio tamen non multis illa quidem prodest, sed ijs solum, quorum thorax male affectus est: ac ne his quidem omnibus: siquidem non congruit ijs, qui spuro sanguinis laborant, neque ijs, quos morbus siccus in thorace uexat. apophlegmatismus uero est post totius corporis purgationem accommodatus. ita etiam quae per nares caput purgare dicuntur. eaque aut ex centaurij succo fiunt, aut betae, aut tritici elaterij, aut cedriae, aut aliorum, quae huiusce sunt materiae. Eorum uero, quibus lachrymae cientur, usus est perexiguus: siquidem ea solum adhibemus, cum oculi diuturno sunt morbo exiccati: & cum palpebras scabies obsidet. Reliqua autem sunt, quae per urinas euacuant: quae non omnibus conueniunt. uitanda. non sunt in tabescentibus, propterea quod eos ualde perturbant. ceterum ex ijs, quae urinam cient, quaedam per os sumuntur, quo in genere sunt, quae potui dantur: quaedam glandi colicis imponuntur. atque his utimur, cum lotij plena ad summum uelica, eijcere ipsum non potest. De ijs uero, quae sudorem eliciunt, deque balneis, ac ceteris, in quibus est uis euacuandi, quae ipse uero nomine remedia uocat; non est nunc

A nunc oportunus ad dicendum locus. quam ob rem ad ea, quae deinceps sequuntur, accedemus.

12 Declinatio.

Hoc etiam unum est medicinae faciendae genus. cum enim euacuare, aut purgare semper non possimus, sitque infixum quid in particula, quod eam uexat, damus operam, id ut declinemus: ut neque particulae molestiam afferat, neque eo in loco computrescat: quod quomodo sit faciendum, ipse deinceps docet, cum haec subiungit.

13

Deriuatio in caput, in latera, qua maxime uergit, aut reuulso in supernis deorsum: in infernis, sursum, aut exsiccare, aut aliquibus inferna; aut aliquibus superna, aut eluitur; aut quibusdam mitigabitur.

Deriuatio est eiusdem generis, cum euacuatione, quae fit per eam partem, quae fluxionem excipit. usu autem reuulsionis prohibemus, ne uehementissimi humorum effluxus confertim in partem decumbant. haecque sunt ab Hippocrate reperta communia cuiuscunque immodice euacuationis remedia. fit autem deriuatio ad uicina loca: reuulso ad contraria. ut si quid per palatum uacuetur, ad nares deriuatur: reuellimus autem ad inferna: sicut etiam in muliere quod per sedem profluit, id per uterum deriuamus: sursum uero reuellimus. Medicus autem debet naturam imitari. id ipsum uero ipsa facit per saepe, ut est in aphorismis conscriptum. Si, inquit, mulier sanguinem uomat, menstruaeque purgationes superueniant, morbus soluitur. quocirca nos cum menstruae purgationes uehementius, & confertim euacuatur, & cum sanguis ex utero fluit, sursum reuellere consueuimus. quod, cucurbitula maxima sub mammis affixa, facimus. Sanguinis uero ex naribus profluuium, inita ratione contraria, hoc est maximas cucurbitulas praecordijs adhibentes, cohibemus. Sic etiam cucurbitula defigenda occipiti est, ut materiam, quae in posteriore est parte, & ad oculos comportatur, reuellamus. eademque ratione uenam in fronte secamus, ut materiam, quae in posterioribus cerebri partibus continetur, ad anteriores trahamus. Sic etiam si a nare dextra sanguis fluat, iocinori affigenda cucurbitula est, si a sinistra, lien: si ab utraque, uisceribus utrisque ad mouenda sunt. atque ad hunc modum in omnibus fluxionibus tum reuelles, tum deriuabis: ut quae per aluum fluunt, ea uel per urinas, uel per uterum traducas: quae per urinam, ea uel per uterum, uel per sedem: similique modo quae per uterum, ea aut per urinam, uel per aluum transferas. in ijs autem quae per oculos, & aures, & palatum fluunt, ea per nares deriuantur: reuelluntur autem quae supra sunt omnia, deorsum: sicut in ijs omnibus quae infra sunt, sursum fit reuulso: praeterea a dextris ad sinistram, & a sinistris ad dextram: & ab internis ad externa, & uicissim ab his ad illa. Ipse enim in sexto de uulgaribus morbis libro censuit reuellendum esse, si non qua oportet, materia uergat. at si qua oportet, his aperire, quemadmodum singula uergant. ac nos iam ante didicimus,

* Cudenda esse qua uergunt, per loca oportuna: auertendaque, ac reuellenda, quae non rite uergant. id ipsum autem facies, si humores ad cutim uergentes, per ipsammet euacuabis. eodemque modo si pars capitis posterior dolore affigatur, recta uena in fronte secta, ut diximus, prodest: propterea quod non euacuat modo, sed etiam reuellit: cum reuulso, ut monui, ad loca contraria fiat. ut exempli causa in longitudine supra, & infra, in latitudine uero, hinc & inde, hoc est a dextris, & a sinistris: in altitudine, retro, & ante. atque ita saepe diuturnae oculorum fluxiones sanatae sunt, ex partibus occipitis misso sanguine & cucurbitulis admotis. ita etiam in libro de ulceribus scriptum comperies: in omni inquit, ulcere, cui ignis sacer superuenit, purgandum corpus est, qua ulceri maxime prodest, siue id per superna, siue per inferna fiat. ac nobis eandem obseruandam esse distinctionem tradit, ut sciamus, ad ea loca materiam esse reuellendam, ad quae maxime uergit. quare si uehementer fluxio feratur, eam ad contraria reuellemus: ut si in superioribus ulcus sit, per inferna purgemus: si in inferioribus consistat, superiorem uentrem euacuemus. quod si fluxio ipsa cessarit, & in membro fixa sit, deriuare fuerit melius; & quod translatio sit in propinquiora, & quod tum accessio, tum attractio e uicina parte promptior medicamento purganti suppeditetur. in quam etiam sententiam affirmamus uenae sectionem re-

medie esse uehementi sanguinis profusioni. ac nos saepe id sumus experti, immodicam sanguinis fluxionem, ita euacuat cohiberi. perspicuum autem est, uenam humeralem eius brachij, quod recta uia ei nari, quae sanguis large fluit, respondet, incidendam esse. sique ex utraque nare profluat, utranque uenam secandam. neque enim euacuationis, sed reuulsionis gratia uenam incidimus. sectio tamen ante profluuium adhibenda est. atque Hippocrates quidem iubet reuulsionem esse ad contraria faciendam: euacuationis uero gratia, directo. & quaecunque sanguinis profluua directo fiunt, ea maximam afferre ægrotantibus utilitatem affirmat. quae uero contrario modo fiunt, tantum abesse, ut profint, ut etiam interdum laedant: quod uires dissoluunt, nec ulla morbo afferatur leuatio. siquidem neque in liene turgente sanguis e dextra nare profluens, neque in iocinore, si a sinistra erumpat, ullum usum parit: sed reuulso quibus directo adhibetur, euidentem utilitatem celeriter ostendit: contrario uero modo, non item. quam ob rem cum humores intro uergunt, sunt extra reuellendi: cum in posteriores partes se recipiunt, tu eos in anteriores attrahes. cum huc, tu contra, in contrariam partem adduces. cumque morbus thoracem, ac stomachum petit, tunc manus, ac pedes adhibita ui sunt uinculis excipiendi, ut quod molestum est, illuc reuellatur. eodem quoque modo si redundantia ad caput, aut uentrem feratur, medicamenta mordacia manibus, pedibusque admota reuellere contrariam in partem solent. quin etiam si materia in os, aut palatum, aut gurgulionem fluat, erit ad nares deriuanda uel medicamentorum mordacium, quae per nares caput purgantia nominantur. quae uero ad oculos fertur, eam ad os per mordacia garga-

riturata

rismata retrahes . in ceteris uero & per quæ admouere oporteat remedium, & quonam modo, ipse loci E
positus commonstrat. atque id est, quod ipse ait, in superioribus, deorsum : in inferioribus, sursum. fluē-
tium enim adhuc humorum reuulsio : eorum uero, qui iam particulam occuparunt, deriuatio medela
est. utrunque autem genus euacuationis iubet Hippocrates per communes uenas esse faciendum. uel u
ti in utero, ut dixi, reuulsio erit, si uenam cubiti secueris : aut cucurbitulas prope mammam affixeris : aut
manus calefeceris, & fricueris, & deligaueris. deriuatio autem erit si, uenas poplitis, aut malleolorū incide-
ris, & cucurbitulas feminibus applicueris : ac si crura calefeceris, fricueris, & ligamēto exceperis . at si
cōtrarias partes fricueris, præsertim uero si id feceris, medicamentis adhibitis, quæ uim calfaciendi ha-
beant reuellens remedium admoueris : ut sunt etiam naturales meatus oppositi, si adaperiti sint . Itaq;
si dextra uteri pars male affecta sit, e dextro brachio, dextroque crure mittendus sanguis erit : si in fini-
stra, tum e membris ijs detrahes, quæ illi recto tramite respondeant. si uero in supernis partibus quid in
flammatione tentetur, ut in angina, inflammatione oculorum, & ijs omnibus quæ in capite sunt, usu ue-
nit : uenas exteriores, & quæ ad rectitudinem sitæ sint, incidēs. liene autem inflammatione in patiente,
uenam sinistrae manus internam secabis. si iecur, internam dexteræ, artubus uero patientibus, euacuatio-
nem, siue reuellere, siue deriuare uelis, a coniugibus faciendam scito : nisi morbus sit diuturnus : pro-
pterea quod eo casu ab ipso affecto membro detrahere sanguinem oportet. ita etiam in angina, uenas, F
quæ sub lingua sunt, incidimus, ubi nimirum corpus totum iam sit uacuum, morbusque sit diuturnus. ea
demque ratione, & lieni, & iocinori cucurbitulæ affiguntur . sic aliud etiam quod uis membrum affe-
ctum scarificamus, si non amplius confluere humores uideantur . Quoniam autem corporis particulæ
quædam spatia intus habent, quædam extra, quædam utrinque, quædam neutra ex parte, scire conue-
nit, quænam exsiccandæ sint, quæ secus. atque ex simplicibus quidem arteriæ, uenæ, ac nerui, quæ in ar-
tubus sunt, intus habent : quæ intra peritonæum, utrinque. nerui autem, qui in artubus, neutra in parte,
qui intra peritonæum, ex alterutra parte. uisceribus uero fere omnibus ampla spatia & intus, & extra in
sunt. caro quoque, ut pulmonis, rara : contra uero, renum densissima. post hanc iocinoris, lienis uero ca-
ro, quo est densior carne pulmonis, eo est, quàm iocinoris, rarior. in his omnibus, quæ neutra in parte ha-
bent spatia, quibus superuacaneam fluxionem excipiant, ea exsiccanda sunt, licet suapte natura non ad-
modum sicca fuerint : cuiusmodi sunt nerui, præcipueque ij, qui sint in artubus. sed quæ intus, & extra
aliquid relaxare inflammationis possunt, ea non iam postulant, quæ exsiccare ualde possint : præsertim
si laxam carnem, ut pulmo, habeant . Quædam etiam sunt, quæ abluere oportet aut clysteribus, aut
medicamento, quod excire uomitum queat. qua uero ex parte superiore ne, an inferiore hoc faciendū
sit, nemo, opinor, ignorat. quatenus uero progrediendum sit, ipse mitigationem pro termino statuit. G

Ne humores effusi intro retrahantur : sed transitus exsiccantur.

Aggressus est Hippocrates multos curationum modos nos docere, de quibus est in alijs eius libris
scriptum perfectius : ut de purgatione, deque euacuatione, & alijs est a nobis declaratum. docuit enim
deriuandum esse, cum humor aliquis euacuationis indigens nō coeperit per oportuno locum fieri, ne-
que tamen admodum procul ab oportuno, neque in eum, qui sit maxime contrarius : sed si per utinam
euacuari coeperit, uitiata uelica, aut renibus, tunc præstat, per aluum deriuare. deinceps uero post deri-
uationem de reuulsione agendum putauit : ut humorem non progredientem, ducamus . si enim infe-
stus humor excernatur, ac moderata sit euacuatio, sinendum est, ut fiat, neque ulla cura adhibenda : at si
immoderata sit, aliquid a medico faciendum est, ut modo copiam eius nimiam cohibeat, modo eius
defectionem iritet. Itaque docet, eos humores, qui ad cutim uergunt, per cutim esse euacuandos : pro-
pterea quod procul sane perducentur, si eos in imas corporis partes reuulseris, ut per aluum, aut per uo-
mitum euacuentur. ipsa enim uocare ↑ effusa, & effusiones, & effusos humores solet cas excretiones, &
euacuationes, quæ ex uasculis fiunt : quæ quidem fieri solent, cum uenæ, quæ in cute sunt, contunduntur,
ac sanguis per ipsas contusas effunditur . is tamen non uno loco ita effusus statim in grumos coit : sed H
postquā effusus per persultationem efficitur. si uero sanguis ita cōstitit, locus pallefcit, ac nigrescit : pro-
pterea quod sanguis in multas sit corporis particulas diffusus. quocirca adhibēda diligētia est, ut prius,
quàm nigrescat, curetur. quod faciemus, si sanguinem discutere conati erimus, cum ipsum ægre posse
discuti ubi in grumos coierit, intelligamus . Ceterum quomodo effusa curanda sint, recta uia ac sciē-
tia in methodo medendi perdiscere potuisti. & item in ijs libris, qui de medicamentis locorū consicien-
dis conscripti a nobis sunt . & tamen nunc quoque nonnulla afferentur . partes igitur intimæ corporis
omnes, quæ male affectæ sint, ualentiora postulant medicamenta, quàm quarum in superficie morbus
est. omnibus autem effusionibus euacuatio pro medela proposita est. cumque foras uergant, nullo pa-
cto intro eas retrahere fuerit consilium. idque ipse paulo ante nos docuit, educēda esse omnia, qua uer-
gant, per loca opportuna. proinde ijs, quæ calefacere eas ac modice siccare possint, utemur. nam quæ ua-
lenter siccant, digerunt illa quidem inter initia euidentius, quàm imbecilliora : sed tamen quasdam af-
fectus reliquias præduras, quæque curari uix possunt, relinquunt. medicamenta uero, quæ humectant,
& calefaciunt, & ea, quæ omnes relaxantia solent appellare, & ex ijs, quæ ad siccum uergunt, neque tam-
en perspicue, neque euidenter cōtrahunt, sunt oīum effusionum remedia. Cum uero totum id, quod ef-
fusū est, discussum sit, tibi integrū erit, rupta, si qua erūt, uehementius exsiccare : ac deligatura coniungere.

Turbatio,

A *Turbatio, infusio, ablutio, quibus ad sedem abscedit : unde exoluitur aut medicamentum, aut ulcus, aut humor quispium,*
16 *qui consliterit, aut germen, aut flatus, aut cibum, aut paruum animal, aut æstus, aut alius affectus quidam.*
Multos curationis modos nos docet, aut potius ad prædictos aggregat, quibus utamur, cum quid se-
di, uel intestinis, præsertim recto, molestiam afferat . affectus porro causa esse potest aut abscessus, aut
medicamentum ; hoc est quippiam ueneni uim habens : aut ulcus, aut humor aliquis ibidem cōpactus,
& infixus, aut exortus alicuius rei, & germinatio, aut flatus illic cōtentus, & cui transitus non pateat, ut
prodire queat : aut cibum non confectus, aut exiguum quoddam animal ibi genitū, cuiusmodi sunt lum-
brici : & cetera huiusmodi parua animalia : aut æstus uexans, aut aliud mali genus . hæc enim omnia irri-
tatione, quam ipse turbationem uocat, & infusione per sedem, & ablutione uel curantur, uel certe miti-
gantur . ac nos iam de his locuti sumus in ijs libris, qui sunt de locis affectis : neque opus est, nunc lon-
giorem orationem de eis instituere .

A *Hæc autem spectanda sunt : quæ sponte sua desinunt : aut uelut pustule ab exustione excitatæ . in quibus qualia ledant,*
17 *aut profint. figuræ, motio, in sublime sublatio, & rursus subsidentia : somnus, uigilia, anxietas, oscitatio, horror ; ut quæ fa-
cienda, aut prohibenda sunt, anteuertas .*

Cum aliquid sua sponte sit, id quomodo desinat, spectandum est : utrum inquam morbum soluat, an
B uero alium affectum quendam pariat : an pustulas quasdam excitet, ut in æstu, atque ambustis fieri con-
sueuit . quo sane casu est præterea uidentum, illa ne profint, aut noceant . Si enim utilitatem afferant,
ea sic erunt sinenda, nec ulla eis adhibenda curatio : si uero noceant, tum & prohibenda, & curanda esse
scito . Signa autem erunt hæc : figuræ corporis, faciei, oculorū, decubitus, & uno uerbo, ipsiusmet ægro-
ti . Hæc uerba aliter quoque scripta comperiuntur, ad hunc modum : figuræ ipsarum : ut hoc de pustu-
lis dictum intelligamus : quo figuram ipsarum spectemus, latæ ne illæ sint, an rotundæ, an globosæ, an
aliam figuram habeant. nam quæ a calido humore gignuntur, eæ tum cito iudicantur : tum minime latæ
sunt : quæ uero a frigido, eæ & latæ sunt, & diutius perdurant . quocirca ab Hippocrate dictum est, latas
pustulas non admodum pruritus excitare. solent autem exoriri, cum natura partes imas corporis ex-
purgat, ut nonnunquam per excretionem, ita per decubitum ad cutim. mea uero sententia est, quæ hoc
loco dicta sunt, in ægrotante esse accipienda . addit enim, motio, sublatio, & cetera : siquidem mentis
torpor, corporis que pigritia, & propensio ad somnum, & capitis grauitas, ac ructus acidi, in uentre re-
dundantes, a pituita originem ducunt : sicut eleuatio, & subsidentia a flaua, atraque bili oriuntur : uigiliæ
autem a flaua, aut potius ab utraque bili excitantur : atque ea quidem, quæ ad somnum, quæque ad ui-
giliæ pertinent, accurate spectanda sunt ; ut oportune adhibeantur : ut uideamus, an in principio acces-
C sionis, an in statu, an denique in declinatione somnum concedere par sit . etenim in principio accessio-
nis febris, cum humores & crudi, & copiosi sint, somnus semper nocet : ut etiam noxius est, cum ab-
scessus uentrem uexat . causa est, quia calor intro se recipit, & cum eo sanguis quoque intro recurrit,
cumque eo tempore natura nihil aduersus morbum agat, longior sit accessio. at si crudi quidem humo-
res in aliquo sint, sed tamen pauci, sitque uirium adiuncta imbecillitas, tunc somnus potius commodū,
quàm damnū afferre solet . interdum etiam in eiusmodi somno splendores quidam e redundantibus
excitati humoribus, oculis obuertantur. * * * Anxietatem autem uocauit, quā ple-
rique tedium sui nominant . aiunt enim eos ægros anxios esse, qui decubitum ferre non possunt, sed
formas mutant, quia præsens eis semper molesta sit . quod ijs potissimum euenit, quibus in ore uentri-
culi propria quædam molesti humoris qualitas continetur : qui humor neque multus sit, neque in uen-
triculi spatio innatet, sed in eius sit tunicis immersus . Oscitatio uero est ueluti pandiculatio : quam uel
humor flatuosus, uel flatus uaporosus in musculis contentus gignit . Horror autem est affectus prauo-
rum humorum per cutim discurrentium . In extrema autem dictione, iubet maturandum esse, si quid
faciendum, uetandumue sit. dixit enim in aphorismis, præcipitem esse occasionem . quocirca minime
par est, res agendas in aliud tempus reijcere, ac socordes esse : sed anteuertere, atque accelerare.

D *Correlio per uomitum : inferne, per exitum, aut sputum, mucum, tussim, ructum, singultum, flatum, urinam, sternutatio-*
nem, lachrymas, pruritus, euulsiones, contactus, sitim, siccitatem, repletionem, somnos, labores, laboris uacuitatem, corporis,
mentis, per disciplinas, memoriam, uocem, silentium.

Morbi complures inueniuntur, ad quos tollendos aut omnia hæc remedia, aut certe eorum multa
sunt accomodata : de quibus nos iam supra differuimus . In primis autem uomitu utimur, cum ma-
gna glutinosorum humorum copia uentriculo continetur, eamque abstergere conuenit . interdum
etiam uomitus non confert : ut cum uenter infirmus est, & totius corporis excipit in se redun-
dantias. sed tum præcipue uomitum imperamus, cum flaua bilis in uentriculum confluat, & homo
fit suapte natura biliolus, regioque sit calida, & ipse sit ad uomendum assuetus . at quæ per exi-
tum gradiuntur, ea per infernas partes ducenda sunt : ut præceptum, aphorismique sententia seruetur :
Quæ ducenda sunt, & c. Sicut quæ sursum repunt, per uomitum euacuanda sunt. ac de hoc,
ceu de signo, ipse in libro præfagiorum uerba fecit . Subiungit quoque alios curandi modos, ut per spu-
tum, mucum, tussim, & alios, quorum ipse mentionem fecit . atque e sputo quidem duplex oritur indica-
tio . prima, colore, tenuitate, ac crassitudine, morbi genus significat : altera indicat, per sputum esse eua-
cuationem faciendam : quod effici a medicis solet per apophlegmatismos, & ea, quæ per nares caput
purgant, & catapotia quædam, quæ sub lingua continentur . de colore autem spuri, quod in morbis co-
lorem

*Sic habetur
in utroque ex-
emplari.*

14

*† ενχυιδμανα
ενχυιδμανα
ενχυιδμανα.*

lorem contraxerit, hoc est, cum rubrum, aut cruentum, aut uiride sit, aut alio quouis modo affectum, ipse tum in praesagijs, tum uero etiam in libris de ratione uictus in morbis acutis locutus est, his fere uerbis: Sputum inquit, in omnibus doloribus, qui pulmonem, costasque obsideant, & cito, & facile excreari debet; quodque; flauum est, admodum permixtum sputo apparere. nam flauum, quod sincerum sit, periculosum est. album uero, & glutinosum, & rotundum, inutile censetur. si uero admodum uiride est, & spumeum, malum est: sed grauius est nigrum. In libro uero de uictus ratione, ad hunc modum scribit: Si inquit, in dolore lateris continenti, quiq; fomentis adhibitis se non remittit, ac sputum non procedit, sed summe glutinosum sit, nec concoctum: & quae sequuntur. in lateris enim morbo dolor sentitur, qui pungentis sensum inuehit, habetque; respirandi difficultatem adiunctam, & sputum colore infectum. ideo si sanguis sit biliosior, sputum erit aut flauum, aut pallidum: si pituitosior, erit sputum spumeum, & candidum: si magis melancholicus, tunc erit aut nigrum, aut liuidum: si nihil horum sanguis habeat, rubrum sputum reijciatur. sunt enim uentriculo duo meatus dati: quaeque in ipso praeva continentur, magis fluitant, & euomuntur. quaedam per intestina secedunt: ut quae per renes, ac uescicam transeunt, per urinam excernuntur. quae ex cerebro, ea potissimum per nares, interdum uero per palatum, auresque; euacuantur. Mucum uero etiam interdum aqueum, crudumque; uidemus, quem prohibere oportet usu rerum, quae odorati offeruntur, & medicamentorum, quae per nares attrahuntur, & eorum, quae imponi auribus solent. cuius sane generis sunt grauedines, quas uocant: quas inter initia laedit sternutatio, cum nimirum crudi, incoctique; humores sint. sed neque; etiam interdum rerum uenerea rum usus prodest: propterea quod uehemens quaedam sit motio, quae replere caput consuevit. idque est affectui contrarium, quippe qui tranquillitatem, & quietem postulet, & modicum calorem expectat; ut crudi humores coquantur, ac non fluant. cum enim iam cocti fuerint humores, fluxus cohibetur, atque euacuatio per sternutationes fit. porro grauedinis, ac destillationis causa est cerebrum, cum ueluti e similibus inter se particulis constans, in frigore intemperiem contraxit. ac destillationem quidem uocamus, cum excrementum in os defluit: grauedinem, cum in nares: raucitas uero destillationes sequitur, cum fauces humore imbutae fuerint. Si uero in uero aut nulla ex parte complectitur, aut diminute, aut uitiose, tunc status fluctuationesque; consequuntur. ac status quidem, cum & cibi flauis gignendo sunt, & uentriculus non ualde frigidus sit. fluctuationes uero, cum in eo nihil inest, quod uerti in flatum queat, aut cum sit uehementer perfrigeratus. De uitiolis autem eius motionibus, ut quaedam tremorem, quaedam palpitationem, aut ueluti fluctuationem, conuulsionemque; afferant, est iam a nobis disputatum in eo libro, quem de symptomatum differentia conscripsimus. nunc scire conuenit, motum uentriculi, qui fere conuulsionis speciem praese fert, qui in singultu accidit, non esse conuulsionem eam, quae solis accidere musculis consuevit: propterea quod neque; uentriculus, neque; eius gula musculus est. motio enim uitiosa quaedam est expellentis facultatis, quae ali quid molesti reijcere cupiat. proinde in uomitibus reijciuntur ea, quae in eius sunt amplitudine: in singultibus uero ea, quae in uentriculi sunt corpore: sicut in tussi omnes uentriculi partes id, quod eis molestum est, expellunt. singultus autem ex nimia inanitione, aut repletionem fieri aiunt. qui ex inanitione oriuntur, insanabiles sunt: quos excitauit repletio, ij ab incidentibus, abstergentibusque; ea, quae impacta sunt, medicamentis curantur.

Conuulsionem igitur, tremorem, palpitationem, rigorem, horrorem, singultum, tusses, ructus, sternutationes, & oscitationes esse motus uitiosos, iam est a nobis declaratum. simulque; ostensum, eadem esse naturae opera, quae ab aliqua morbosa causa ad motum uiolenter impellitur. ceterum uellicationes, singultus, tusses, sternutationes, pruritus, quaeque; sunt huiusmodi, si parua, debiliaque; sint, cessant si quis ea ferat, seque; ab eis abstineat. molesta autem est sitis uel maxime: eaque; duabus de causis oritur, tum penuria humiditatis: tum caliditatis redundantia. sed primum genus aegre curatur: alterum tollit acetum ex aqua epotum. ideo ijs, qui noctu siti torquentur, conuenit super dormire: propterea quod concoquitur, ac descendit per somnum sitis causa, quaecumque; ea fuerit. si enim ex potus penuria sitis orta sit, curabis, si potum dederis: si ex uini calore, aqua restinguetur. planum est enim contraria curari contrarijs. ita famem curabis, si cibos offeras: ut expletio tollitur penuria, & euacuatio: ut somnus, infomnia: labor uacuitate laboris, quae uel ad corpus, uel ad animum, uel mentem, uel rationem, uel ratiocinationem pertineat. itemque; uox, hoc est sermo, silentio, & uicissim, contra. *τράμην* uero nunc uocat intelligentiam, quam mentem atque; animum communi nomine homines appellant. eorum uero, quae uoce proferuntur, est ratio, qua & consequentia, & repugnantia cognoscimus: quibus & diuissio, & coniunctio, & resolutio, & demonstratio, & cetera consimilia continentur. Quomodo autem mens idem quod intelligentia, & intellectio apud ueteres significet, eiusque; rei multa afferri possint testimonia, superuacaneum est memorare. Iam uero animi quoque; aegritudines sunt ira & tristitia. sed animus, & ira differunt ab angore, & tristitia in actionibus. in ira, namque; animo calor naturalis intenditur, ac propagatur, bilisque; tunc gignitur, atque augetur: in tristitia uero, atque angore contrahitur natius calor, & frigidus, pituitosusque; humor generatur. itaque cum in corpore frigidi, pituitosique; humores redundant, tum non modo corporis motione, sed etiam agitatione mentis excitare, ac uelut accendere natium calorem oportet. qua in re iram, non tamen uehementem, corporis motionibus adijcies, ut calor propagetur, & humores ad extimas partes expellantur. hoc enim iam est a nobis in libro

de

A de morbis uulgaribus demonstratum. * * * Sed etiam in dolore capitis, cum mali causa est eiusmodi humor, qui mediocrem calorem postulet, scito in deligatione esse remedium. si uero humor aqueus sit, etiam sternutamentis adiuuatur: at contra si sit biliosus, excitandae sternutationes non sunt: propterea quod humor perturbatur, & augetur. Quod uero ad loquelam & silentium pertinet, non est temere ab eo adiunctum. cum enim uox sit motio instrumentorum respirationi deferuientium, in multis morbis loqui, in multis silere prodest: ut in sputo sanguinis utile est neque clamare, neque uehementer spiritum ducere, aut mittere: neque pulmonem, neque thoracem, neque asperam arteriam ualenter mouere. Urinam autem esse optimam ipse dixit, cum alba sunt subfidentia, leniaque, & aequalia. idque; omni tempore usque, dum morbus sit iudicatus. ita enim tutelam indicat, & morbum fore breuem significat. De somno hoc est etiam ab Hippocrate conscriptum: esse nobis natura comparatum, ut die uigilare assueti simus, noctu dormire, si hoc immutetur, malum esse: peiusque; censei, si neque; die, neque nocte quispiam dormiat. huius rei afferre causam potest aut dolor aliquis, aut labor, aut animi aegritudo, aut corporis affectus. quem, utrum curationem postulet, intueri maxime debemus.

19 *Hysterica purgatio: quae superna erumpunt, ac torquent: pingua, sincera, spumea, calida, mordacia, aeruginosa, uaria, ramentosa, saculenta, cruenta, status expertia, cruda, cocta, sicca: quaecumque circumflunt, & contemplanda sunt: itemque ferendi difficultas prius, quam periculum adueniat: quaeque sedare non oporteat.*

Hysteram plerique non medici solum, sed etiam philosophi uterum appellant, eam inquam partem, quam natura mulieribus ad concipiendum dedit. equidem multas ego hystericas foeminas uidi, quarum nonnullae ita iacebant, ut sensus, motusque expertes essent: pulsusque; & languidissimum, & minimum haberent, aut certe nullum penitus habere uiderentur: nonnullae uero & sentirent, & mouerentur, ac ratione integra, sine noxa, uterentur, uix tamen respirarent. nonnullae denique; quae artus contraxissent. uteri autem affectuum sunt multae differentiae: quas omnes, ut ita dicam, in sexto de locis affectis recensui. extitit autem quaestio a nonnullis allata, utrum omnes mulieres ita affectae, sint mortuae: quae sane absurda quaestio est. cum enim quaedam incolumes euaserint, per spicuum est, eas non esse mortuas. sed, inquit, non respirant. respiratio autem a uita, & uita a respiratione non separatur. ita quicumque uiuit, omnino respirat: quique respirat, is etiam omnino uiuit. inire igitur hanc rationem possumus, exiguum eis relictum esse calorem ex arteriarum, & cordis actione: quam perspirationem quidam uocant: sicut respirationem eam nominant, quae a thorace, & pulmone efficitur: quoniam uero in ijs, quae ex utero suffocantur, totum corpus est refrigeratum, ideo respiratio, per os nullo modo efficitur: per arterias uero fit. sed haec, cum sit perexigua, sensum latet. porro in hocce uteri affectu incidere mulieres propter menstruas purgationes, retentas, aut propter semen, probabile fuerit. quanquam seminis retentio maiorem habere uim ad laedendum corpus, quam menstruae purgationes suppressae, uidetur: praesertim ijs in corporibus, in quibus semen suapte natura peioris succi sit, & copiosius, ac uita in otio traducatur: & ea mulieres frequentiore admodum concubitu prius uterentur: deinde ex toto, & confertim a pristino usu se abstinerint. haec autem symptomata, quae hysterica nominantur, ad uterum, tanquam ad radicem pertinent. ac quidam arbitrantur, uterum esse uelut animal, quod gignenda proles desiderio trahatur: proinde si priueter ijs, quae concupiscit, totum ab eo corpus laedi. atque hoc ipsum apud Platonem scriptum inueniri aiunt, his fere uerbis: Qui autem, inquit, uterus ac uulua in mulieribus appellatur, cum animal sit creandae proles cupidum, si intempestiue, ac diutius uacans fructu fuerit, succensens, aegre, molesteque; fert: & in omnem corporis partem pererrans, ac spiritus uias obstruens, nec sinens foeminas munere fungi respirationis, in extremam dubitationem conijcit: atque alios omnigenos morbos affert. sed hoc sciendum est, ut alibi demonstrauimus, uterum neque animal esse, neque per corpus uagari: sed modo sursum, modo in latus retrahi, propterea quod spiritu impletur. itaque latitudo amplificatur, longitudo uero fit breuior: ob eamque; causam sursum trahitur. plerumque; autem ex mensuris purgationibus, quae retentae sint, oritur. atque ita uteri uincula humore perfusa, extenduntur. his porro extentis, uterus continui ratione simul contrahitur. itaque si aequaliter ex omni parte trahantur, ipsorum commutatio in nullam partem propendebit. Si uero inaequaliter, ad partem uehementius trahentem extendentur. Vexat uero etiam interdum foeminas fluoris, quem muliebrem nominant: idque sine ulla uteri affectione: cum uniuersum corpus per uterum expurgatur, & euacuatur: sicut etiam euacuari quandoque per renes solet. Uteri autem inflammatio ex multis excitatur causis: ut ex ictu, ut ex mensuris suppressis: ut a refrigeratione, ut ab inflatione, ut ex abortu, ut ex partu aegre edito. inflammationem sequitur acuta febris, capitis, ac sedis oculorum dolor, colli conuulsio, inclinatio in aduersum, stomachi ex consensu dolor. tum uero os uuluae conuulset: pulsus parui, crebrique redduntur. Inflammatio uero in abscessum transit. quo tempore inordinatae cum horrore accessiones mulieres inuadunt. & exulceratur saepe uterus ex difficili partu, aut foetu extracto, aut corrupto, uel ab acerbis medicamentis, aut a fluxu, aut a ruptis abscessibus: atque interdum in cancerum definit. quinetiam scirrhum uuluae contrahit, aut duritiam, aut inflationem, a quibus uexatur. quorum morborum remedia ego breuiter subiungerem, nisi de eis saepe uerba fecissem, ac nunc non esset de ijs loquendi locus: sicut neque de utero procedenti, neque de eodem, cum eius os occluditur, neque de alijs eiusdem morbis in praesentia dicendum est. Eas uero, quae ex utero

stran-

strangulantur, quæ sint frigidiores.
feminibus odoratis.
acorum.
tum ex myrrha, &

pulegij coma.
superdare autem conuenit.

artemisia, ruta.

admotis E

quæ crassitudinem incidant.
si uero propter uteri humorem non possis
at eius, qui sicciore sit, est a contrarijs petenda curatio.

& auxilia, quæ admouentur, repellit.
aliam curationis inire rationem.

sed status, qui uterum uexent, prohibet,
quocirca oportet.

inutile esse plane perspicitur. sed & illud esse
incommodum uidetur, quod æruginosum, uarium, aut cruentum, aut ramentosum,
quæque boni, & quæ mali consulenda sint, ab ipso perdisce. Sic enim scriptum reliquit: Alui, in-
quit, excrementum optimum est, quod molle est, & consistens, & eodem tempore, quo in bona uale-
tudine, excernitur, & ad proportionem eorum, quæ ingeruntur. Si. n. talis deiectionis sit, inferiorē uentrem
recte ualere declarat. at si liquida fuerit, utile erit, ut sine stridore, neque frequenter, neque ex breuius inter
uallis deiciatur. creber. n. desidendi labor in somniā parit. cū uero æger affatim, sæpeque deicit, ne ani-
mus ipsum deficiat, periculum est. In his nos docuit, ut perspecta consistentia, quantitate, & tempore
deiectionis, quæ optima sint alui excrementa, cognoscamus. ut autē excrementa liquida sint, causa est,
quia ex uentriculo in iecur non fit facta distributio: uel quia de iocinore, aut liene aliquod excremen-
tum in ipsum defluerit: idque & bonum, & malum esse potest. ac bonum quidem, si & iecur, & lien, &
tunc denique corpus per iecur expurgetur: non bonum uero, cum symptoma est, propterea quod
non recte fit facta distributio.

nunc uero indicat, pessima
excrementa non modo a consistentia, quantitate, & tempore, quo deiciuntur, dignosci: sed ex colore
odore, & sonitu, qui cum eis sit coniunctus. ait enim: Quod ualde liquidum est, albicans, aut pallidum,
aut rubrum uehementer, aut spumeum, prauum est: sicut etiam glutinosum, album, subpallidum, lene: G
causa est, quia liquidum, est cruditatis signum: album uero indicat, pallidam bilim in uentrem ex ieco-
re non descendere: pallidum, magnam pallidæ, æruginosæque bilis copiam admixtam esse. spumeum
uero modo indicabit flatuosum spiritum esse cū humore, qui difficulter soluitur, permixtum: modo uero
caloris copiam. exigua porro, tenax, albaque deiectionis erit colliquationis nota: quod nimirum pinguedo
ab igneo calore, qui tamen non admodum malignus sit, liquefiat. quæ uero subpallida, lenisq; est, eius-
dem est colliquationis indicium: sed significat pinguedinem a uehementiore calore consummi: aut quia
pinguedo uetus, aut semiputris existat. Præterea ubi ait:

itemque cum subiungit: nigra
pinguia, liuida, æruginosa, foetida. planum est nigra eum colorem ab atra bili pura contraxisse. liuida ab
eadem, sed modica, pinguia autem deiciuntur, quod pinguedo ab igneo calore simul colliquetur. foeti-
da uero corruptelam subesse significant. proinde fit, ut uaria multorum

affectuum sint indicia. sinceræ uero ipsæ deiectiones appella- H
re consuevit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permixtæ: solo humore, qui uacuatur, siue is biliosus sit
siue melancholicus, siue porri colorem imitetur, siue bilis sit, quæ æruginosa nominatur, intestina perua-
dente. huiusmodi enim deiectiones exustam esse omnem naturam humiditatem a calore febris indicant.
usu uero etiā quandoque uenit, ut sincera, quæ pallida, aut flaua, aut fulua, aut rufa, aut æruginosa, aut ni-
gra sint, deiciantur: sicut etiam prærubra illa est proluuius, quæ in iocinoris affectionibus excernitur.
quam ob rem modo cruentæ, modo prærubræ deiectiones redduntur.

morbis ostensum est.

indicans quoque, perinde ac ipsemet ægrotum quempiam
conspexerit, in quo natura impellente proruperit ad intestina, & uentrem inferiorem.

plerunque

A plerunq; enim huiusmodi deiectiones cum tor-
minibus excernuntur: cum nimirum affectio, in qua talia excernuntur, praua fuerit.

quo in loco de aqua multa differit. ceterum spumea alui excrementa, ac potius quæ sunt magis,
quàm par sit, biliosa, ac magis et calida, educit ea multa, quæ magis pura est, quàm quæ aquæ. nam quo
pincerior sit, eo maiore uim ad excernendū habet. hæcque est biliosarū, spumantiumque deiectionū causa.
Mordacia autem excrementa duobus modis ad motum incitantur: uno, cum ab ipso corpore sensibi-
li impelluntur: utpote quod eius, quod alienum sit, expellendi uim habeat: ut in commentarijs de na-
turalibus facultatibus probatum est: altero, cum uehementiore motu agitantur, quem uel exercitatio-
nibus, uel frictione adipiscitur. quæ igitur subcallida, putriatque excrementa sunt, ea non modo horro-
rem, sed rigorem quoque, & febrem afferre possunt. cruda uero, ac tenuia, ut horrorem quidem & rigo-
rem afferant, certe febrem non accendunt: nisi notabilis quædam copia utriusque accedat.

propterea quod usu non uenit, ut ægrotus, præsertim morbo acuto, habeat
B uentrem robustiorem, quàm in naturali statu habuisset. quanquam quod cum morbo aliquo celeriter
secedit, neque robur uiuiri, neque imbecillitatem plane indicat. sed quod sine morbo, aut aliquo alio sym-
ptomate, & oportuno tempore ad motum excitatur, id ipsum tres uentris facultates alterantem, reti-
nentem, & expellentem ualentes esse declarat. crudum uero alui excrementum erit tenue, asperum,
succum expers, & quod eorum, quæ ingesta sunt, qualitatem seruet. quod uero ex ijs fit excrementis, quæ
ex toto corpore in uentrem confluunt, id rufum sine permixtione est: quod tum denique accidit, cum
amaræ bilis humor purus, & copiosus in uentrem confluit. viride autem est æruginosæ indicium: ut ni-
grum est uel atræ, uel sanguinis in eo loco perusti. si uero uelut quid liuidum in excrementis appareat,
nec quid tale æger sumperit, refrigerationem quandam, & extinctionem partium internarum indica-
bit. sicut etiam si pingue sit, nec quid eiusmodi æger comederit, est, ut dixi, colliquationis nota. &
quod ualde foetet, si hoc et ex cibo non proficiatur, non mediocrem subesse corruptelam declarat.

multæ enim affectiones longius tempus, in quo concoquantur, postulant.
periculumque multitudini, & copiarum par afferunt. facilius enim simplex concoquitur affectio, minusque
C est, quàm multiplex, periculosa. Ceterum Hippocrates terminum deiectionibus præscripsit facilita-
tem, aut difficultatem tolerandi: ut sciamus, quo in loco cessandum, in quo secus. sic etiam in aphorismis
sensit, cum ait, Si qualia purgari oportet, purgentur, confert, & facile ferunt. contraria, difficul-
ter. nam si quæ uexant, euacuentur; ægroti facile ferent: si quid uero aliud euacuetur, ac non id, quod
molestum est, omnino necesse est eos id molestum esse luros. Turpe enim medico est, si permittat, ægro-
tum adire periculum prius, quàm id, quod immodice circumfluit, cohibeat, & comprimat. quocirca
iubet, ut excrementa alui perspiciamus, ac non solum qualitatem, sed etiam quantitatem contemple-
mur: tum tolerandi facilitatem, & difficultatem, & uires ægrotantis, ac ceteras distinctiones, de qui-
bus nos iam per se locuti sumus, diligenter attendamus.

20 Maturatio, descensus eorum, quæ infra sunt: fluctuatio eorum, quæ supra. quæ ex utero: sordes aurium: irritatio:
adapertio: euacuatio, calfactio, refrigeratio, intrinsecus, extrinsecus: horum etiam, horum non. Alui autem egestiones
ijs, qui se se laboribus exercent, quandiu parum edierint, parumque potauerint, modicas, ac duras esse oportet. quæ uero
liquidiores sunt, ut in transitu conformentur, hæc sane sunt omnes deteriores. at ijs, qui multum edunt, multumque laborant,
oportet transitum excrementorum mollem, siccumque esse. si uero insuper homines febrem habeant, aut alui profluua re-
petierint, eaque longa fuerint, penitus mala censentur, siue ea biliosa, siue pituitosa, siue cruda sint. Et cetera, usque
ad eum locum, cum infra.

Paulo post monebit, concocta medicari oportere. & supra etiam dixit, maturaciones intro, aut fo-
ras, aut quo decet, uergeri: idem momentum, & eandem inclinationem humorum nunc innuit esse at-
tendendam. nam quæ infra descendunt, si matura, concoctaque sint, per infernas educi partes postu-
lant: quæ uero superfliuant, hoc est, quæ supra uergunt, per superiores. ceterorum est eadem ratio.
Sordes autem aurium spectare oportet. comperies enim, quorum aures destillatione laborent, modo
liquore quodam tenui, ac liquido: modo ceu purulento, ac foetido: cum membra debilia & multum,
& prauum colligere excrementum consueuerint. Nam & grauitates audiendi, & surditates aut pro-
pter aliquam aurium particulam, aut propter neruum, qui in eas a cerebro pertinet, aut propter cere-
brum ipsum in ea parte læsum, unde neruus exoritur, constare uidentur. aut etiā a tumore aliquo præ-
ter naturam proficiuntur, qui in meatu excitetur, quod ibi germen quod tofi, aut carnis speciem ge-
rat, sit enatum: idque ex illis sit, quæ præter naturam meatum obstruunt: e quorum numero sunt etiam
sordes, quæ de more in auribus gignuntur. Irritationem quoque ait esse attendendam. in plerisque enim
aphorismis uerbo de hoc est turgere, & irritare, cum de ijs agit humoribus, qui sunt ad excretionem
paratissimi, & ad euacuationem properant, uti uidetur: idque per translationem ab animantibus ad uene-
rem

strangulantur, quæ sint frigidiores. * admotis E
feminibus odoratis. pulegij coma. artemisia, ruta.
acorum. superdare autem conuenit.
tum ex myrrha, &

quæ crassitudinem incidant.
si uero propter uteri humorem non possis
at eius, qui siccor sit, est a contrarijs petenda curatio.

sed flatus, qui uterum uexent, prohibet,
& auxilia, quæ admouentur, repellit. quocirca oportet.
aliam curationis inire rationem.

inutile esse plane perspicitur. sed & illud esse
incommodum uidetur, quod æruginosum, uarium, aut cruentum, aut ramentosum,
quæque boni, & quæ mali consulenda sint, ab ipso perdisce. Sic enim scriptum reliquit: Alui, in-
quit, excrementum optimum est, quod molle est, & consistens, & eodem tempore, quo in bona uale- F
tudine, excernitur, & ad proportionem eorum, quæ ingeruntur. Si. n. talis deiectio sit, inferiorē uentrem
recte ualere declarat. at si liquida fuerit, utile erit, ut sine stridore, neq; frequēter, neq; ex breuibus inter
uallis deijciatur. creber. n. desidendi labor in somniā parit. cū uero æger affatim, sæpeque deijcit, ne ani-
mus ipsum deficiat, periculum est. In his nos docuit, ut perfecta consistentia, quantitate, & tempore
deiectionis, quæ optima sint alui excrementa, cognoscamus. ut autē excrementa liquida sint, causa est,
quia ex uentriculo in iecur non sit facta distributio: uel quia de iocinore, aut liene aliquod excremen-
tum in ipsum defluerit: idque & bonum, & malum esse potest. ac bonum quidem, si & iecur, & lien, &
rotum denique corpus per iecur expurgetur: non bonum uero, cum symptoma est, propterea quod
non recte sit facta distributio.

nunc uero indicat, pessima
excrementa non modo a consistentia, quantitate, & tempore, quo deijciuntur, dignosci: sed ex colore
odore, & sonitu, qui cum eis sit coniunctus. ait enim: Quod ualde liquidum est, albicans, aut pallidum,
aut rubrum uehementer, aut spumeum, prauum est: sicut etiam glutinosum, album, subpallidum, lene: G
causa est, quia liquidum, est cruditatis signum: album uero indicat, pallidam bilim in uentrem ex ieco-
re non descendere: pallidum, magnam pallidam, æruginosamque bilis copiam admixtam esse. spumeum
uero modo indicabit flatuosum spiritum esse cū humore, qui difficulter soluitur, permixtum: modo uero
caloris copiam. exigua porrò, tenax, albaq; deiectio erit colliquationis nota: quod nimirum pinguedo
ab igneo calore, qui tamen non admodum malignus sit, liquefiat. quæ uero subpallida, lenisq; est, eius-
dem est colliquationis indicium: sed significat pinguedinem a uehementiore calore consumi: aut quia
pinguedo uetus, aut semiputris existat.

itemque cum subiungit: nigra
pinguia, liuida, æruginosa, foetida. planum est nigra eum colorem ab atrabili pura contraxisse. liuida ab
eadem, sed modica. pinguia autem deijciuntur, quod pinguedo ab igneo calore simul colliquetur. foeti-
da uero corruptelam subesse significant.

sinceras uero ipse deiectiones appella- H
re consueuit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permixtæ: solo humore, qui uacuatur, siue is biliosus sit
siue melancholicus, siue porri colorem imitetur, siue bilis sit, quæ æruginosa nominatur, intestina perua-
dente. huiusmodi enim deiectiones exustam esse omnem natiuam humiditatem a calore febris indicant.
usu uero etiā quandoq; uenit, ut sincera, quæ pallida, aut flaua, aut fulua, aut rufa, aut æruginosa, aut ni-
gra sint, deijciantur: sicut etiam prærubra illa est proluues, quæ in iocinoris affectionibus excernitur.
quam ob rem modo cruentæ, modo prærubræ deiectiones redduntur.

ut in secundo de uulgaribus
morbis ostensum est. indicans quoq; perinde ac ipsemet ægrotum quempiam
conspexerit, in quo natura impellente proruperit ad intestina, & uentrem inferiorem.

plerunq;

minibus excernuntur: cum nimirum affectio, in qua talia excernuntur, praua fuerit.

quo in loco de aqua mulsa differit. ceterum spumea alui excrementa, ac potius quæ sunt magis,
quàm par sit, biliosa, ac magis et calida, educit ea mulsa, quæ magis pura est, quàm quæ aquea. nam quo
sincerior sit, eo maiorē uim ad excernendū habet. hæcque est biliosarū, spumantiumq; deiectionū causa.
Mordacia autem excrementa duobus modis ad motum incitantur: uno, cum ab ipso corpore sensibi-
li impelluntur: utpote quod eius, quod alienum sit, expellendi uim habeat: ut in commentarijs de na-
turalibus facultatibus probatum est: altero, cum uehementiore motu agitantur, quem uel exercitatio
nibus, uel frictione adipiscitur. quæ igitur subcallida, putriq; excrementa sunt, ea non modo horro-
rem, sed rigorem quoq;, & febrim afferre possunt. cruda uero, ac tenuia, ut horrorem quidem & rigo-
rem afferant, certe febrim non accendunt: nisi notabilis quædam copia utriusq; accedat.

propterea quod usu non uenit, ut ægrotus, præsertim morbo acuto, habeat
uentrem robustiorem, quàm in naturali statu habuisset. quanquam quod cum morbo aliquo celeriter
secedit, neq; robur uirium, neq; imbecillitatem plane indicat. sed quod sine morbo, aut aliquo alio sym-
ptomate, & oportuno tempore ad motum excitatur, id ipsum tres uentris facultates alterantem, reti-
nentem, & expellentem ualentes esse declarat. crudum uero alui excrementum erit tenue, asperum,
succis expers, & quod eorum, quæ ingesta sint, qualitatem seruet. quod uero ex ijs sit excrementis, quæ
ex toto corpore in uentrem conflunt, id rufum sine permixtione est: quod tum deniq; accidit, cum
amaræ bilis humor purus, & copiosus in uentrem confluit. viride autem est æruginosæ indicium: ut ni-
grum est uel atræ, uel sanguinis in eo loco perusti. si uero uelut quid liuidum in excrementis appareat,
nec quid tale æger sumpsit, refrigerationem quandam, & extinctionem partium internarum indica-
bit. sicut etiam si pingue sit, nec quid eiusmodi æger comederit, est, ut dixi, colliquationis nota. &
quod ualde foetet, si hoc et ex cibo non proficiatur, non mediocrem subesse corruptelam declarat.

multæ enim affectiones longius tempus, in quo concoquantur, postulant.
periculumq; multitudini, & copiarum par afferunt. facilius enim simplex concoquitur affectio, minusq;
est, quàm multiplex, periculosa. Ceterum Hippocrates terminum deiectionibus præscripsit facilita-
tem, aut difficultatem tolerandi: ut sciamus, quo in loco cessandum, in quo secus. sic etiam in aphorismis
sensit, cum ait. Si qualia purgari oportet, purgantur, confert, & facile ferunt. contraria, difficul-
ter. nam si quæ uexant, euacuentur; ægroti facile ferent: si quid uero aliud euacuetur, ac non id, quod
molestum est, omnino necesse est eos id molestum esse laturos. Turpe enim medico est, si permittat, ægro-
tum adire periculum prius, quàm id, quod immodice circumfluit, cohibeat, & comprimat. quocirca
iubet, ut excrementa alui perspiciamus, ac non solum qualitatem, sed etiam quantitatem contemple-
mur: tum tolerantiæ facilitatem, & difficultatem, & uires ægrotantis, ac ceteras distinctiones, de qui-
bus nos iam sæpe locuti sumus, diligenter attendamus.

20 Maturatio, descensus eorum, quæ infra sunt: fluctuatio eorum, quæ supra. quæ ex utero: sordes aurium: irritatio:
adapertio: euacuatio, calfactio, refrigeratio, intrinsecus, extrinsecus: horum etiam, horum non. Alui autem egestiones
ijs, qui se se laboribus exercent, quandiu parum ediderint, parumque potauerint, modicas, ac duras esse oportet. quæ uero
liquidiores sunt, ut in transitu conformentur, hæc sane sunt omnes deteriores. at ijs, qui multum edunt, multumq; laborant,
oportet transitum excrementorum mollem, siccumque esse. si uero insuper homines febrim habeant, aut alui profluvia re-
petierint, ea que longa fuerint, penitus mala censentur, siue ea biliosa, siue pituitosa, siue cruda sint. Et cetera, usque
ad eum locum, cum infra.

Paulo post monebit, concocta medicari oportere. & supra etiam dixit, maturaciones intro, aut fo-
ras, aut quo decet, uergere: idem momentum, & eandem inclinationem humorum nunc innuit esse at-
tendendam. nam quæ infra descendunt, si matura, concoctaque sint, per infernas educi partes postu-
lant: quæ uero superfluitant, hoc est, quæ supra uergunt, per superiores. ceterorum est eadem ratio.
Sordes autem aurium spectare oportet. comperies enim, quorum aures destillatione laborent, modo
liquore quodam tenui, ac liquido: modo ceu purulento, ac foetido: cum membra debilia & multum,
& prauum colligere excrementum consueuerint. Nam & grauitates audiendi, & surditates aut pro-
pter aliquam aurium particulam, aut propter neruum, qui in eas a cerebro pertinet, aut propter cere-
brum ipsum in ea parte læsum, unde neruus exoritur, constare uidentur. aut etiā a tumore aliquo præ-
ter naturam proficiuntur, qui in meatu excitetur, quod ibi germen quod tofi, aut carnis speciem ge-
rat, sit enatum: idq; ex illis sit, quæ præter naturam meatum obstruunt: e quorum numero sunt etiam
sordes, quæ de more in auribus gignuntur. Irritationem quoq; ait esse attendendam. in plerisque enim
aphorismis uerbo hoc est turgere, & irritare, cum de ijs agit humoribus, qui sunt ad excrionem
paratissimi, & ad euacuationem properant, uti uidetur: idq; per translationem ab animantibus ad uene
rem

rem concitatis: ut in sequenti commentario ostendemus, cum ea uerba, quorum inirium est hoc, E Concocta medicari, interpretabimur. Adapertio autem aut meatuum, aut effluxuum, qui in toto sunt corpore, interdum nocet, interdum prodest. ac uenæ etiam in sanguinis eruptionibus aperiantur, & referantur: & item quæ superuacanea sunt, adapertis uasis fluere solent. quo sane tempore inspicienda euacuatio est, calorisque, ac refrigerationis partium, præsertim extremarum, est habenda ratio: ac considerandum, extrinsecus ne, an intrinsecus, an contra, ducere conueniat: & ubi hoc sit agendum, ubi secus. multa enim sunt, quæ nec calorem, nec refrigerationem postulant. multa uero, contra. id autem non modo in corporis particulis tibi pernosendum est, sed in morbis quoque, & symptomatis: quæ certe non te fugient, si nostros de causis morborum, & symptomatum perlegere libros uolueris. Quæ autem de alui deiectionibus, deque alijs hic dicuntur, in ueteribus libris non reperiuntur.

Cum infra umbilicum est id, quod torquet, tum & tardum, & molle tormen est. si uice uersa sit, contra.

Vt est ab ipso in aphorismis conscriptum, si citra febrim tormina adsint, genuumque grauitas, & dolor lumborum, inferna opus esse purgatione significant: ita hoc etiam loco ait, tormina tarda, molliaque esse, si partes infra umbilicum obsideant. contra uero fore, si a superioribus oriuntur. ceterum curanda sunt tormina, cum ex moribus quibusdam, aut torminibus dissolutiones proueniunt.

Quæ deiciuntur, qua uergunt: non spumea, concocta, cruda, frigida, foetida, sicca, humida, male olentia.

De ijs agit, quæ sua sponte deiciuntur. uidentium enim est, qua uergant. ac si per loca oportuna, & ut oportet, & qualia, & quanta deijci opus est, permittendum, ut egerantur: præsertim si non spumea, & concocta sint: siquidem natura tunc eadem per iudicationem excernit, ac fortasse etiam id in die critico facit. Verum si cruda sint, tunc habe in memoria eas distinctiones, quarum supra mentionem feci: hoc est facilitatem tolerandi, & difficultatem. Siue enim cruda, siue frigida, siue foetida, siue liquida, siue sicca sint, ægrotus uero facile ferat, cohibenda non sunt: at si ille ægre, & difficulter toleret, sup-primenda.

Sitis, quæ prius non adfuit: neque æstus, neque alia occasio, urina, nisi humectatio.

Hæc pro signis adhibuit: si enim sitis, quæ prius non adfuit, nunc infestum hominem habeat, aduictum esse calorem significat: præsertim uero, si neque æstus sit, neque ulla alia occasio subsit. Occasiones autem interdum Hippocrates uocat eas, quæ falso causæ appellantur: sæpe etiam ita manifestas causas uocat. Sic enim hoc nomen usurpauit in quarto de ratione uictus in morbis acutis libro: Quocirca, inquit, qui medicinam facit, debet animaduertere, ne ulla ipsum fugiat occasio. Adhibere quoque animi uerba oportet: ac magis, si prius neque talis, neque tanta erat: itemque, nisi humectationi, ut facias, quod ipse nos monet; ijs, quæ nuper accidunt, nouo occurras consilio.

Deiectionem, siccitatem, si corpus non concidit, spiritum turbidum, hypochondrium, extrema, oculos male affectos, coloris mutationem, pulsus frigus, palpitationes, cutis duriciem, nervorum, articularum, nocis, mentis, figuram uoluntariam, pilos, unguis, tolerandi facilitatem, aut difficultatem, & num qualia oportet, spectabis.

Veteres, ac recentiores Hippocratis interpretes, cum, nomē deiectionis quid significet, ignorarint, multa, quæ minime decebat, attulerunt. Glaucias enim, & Heraclides Tarentinus, itemque Zeutis, qui primi in omnes fere libros Hippocratis commentarios conscripserunt; deiectionem esse perturbationem quandam putant, cum æger consistere uno in loco non potest. Sed modo huc, modo illuc se iactat. Rufus Ephesius, ac Sabinus, inter iuniores, non hoc, sed quid grauius, esse deiectionem dixerunt. esse inquam mortiferum quoddam symptoma, quod solet euenire, cum quispiam inibi est, ut se moriturum opinetur. incidit enim, inquit in eum timor quidam, ex ijs rebus profectus, quas ante gessit, ut metus ac solitudinis plenus reddatur. quo sane tempore nec cibum sumit, nec potum, sed timet omnia, ac suspectum habet non medicum solum, sed eos etiam omnes, qui adsunt, quique operam illi suam præstant. Artemidorus, cognomento Capito, & Numesianus is, qui explanationem in aphorismos edidit, aliud de hoc nomine excogitarunt: quod & absurdum est, & indignum, cuius nunc fiat mentio. Sed Capitonē ego ita sentire non miror, quippe cum alij permulti eius errores inueniantur: at de Numesiano magna me capit admiratio: quem & sapientem, & prudentem, ac non delirum, semper noui. sed pessime omnium hunc locum Lycus explanauit. is enim maleuolentia in Hippocratem suffusus, omnia illius cogitata, omnesque sententias peruersè interpretatus est. Iam uero neque Asclepiades, neque Diocles Caristius hanc uocem recte intellexerunt. neque enim esse corporis symptoma, quod ad uires pertineat, sed mentis, quod ad animum referatur, putauerunt. sed quis Lyci Macedonis insolentiam, & Artemidori inscitiam, itemque aliorum loquacitatem, & absurdos sermones ferat? ac ne nos quoque huius culpæ affines simus, iam quid deiectionis nomen apud Hippocratem significet, explicemus. In primis igitur, scire conuenit, ei nunc esse de ægrotorum decubitu sermonem institutum: quos in præfagiorum libro dixit inueniri debere a medico in dextrum, aut sinistrum latus in lecto iacentes, atque ita, ut totum corpus non siccum, sed humidum sit, ut eo in loco scriptum legimus. supinos autē iacere, minus bonum censet. Si quis uero decliuus sit, & a lecto ad pedes delabatur, grauius id erit. mortale uero est, si hians quis dormit: imbecillitatem enim uirium significat. quocirca oportet, ut ipse cōsulat, brachia, & crura parum reducta esse, ut totum corpus iaceat, extra figuras extremas constitutum. extremas autem figuras intelligo, in quibus longa extensio, aut flexus figuræ artuum, siue spinæ sint: quæ meruis supra modum extensis fiunt. hæc autem egregij illi interpretes ignorant: qui uerbo tenus se Hippocra-

22

F 23

23

G 24

A Hippocraticos nominant; sed si rem, atque doctrinam attendas, nihil esse aliud, quàm Sophistæ, & solo nomine medici, uidebuntur. Scito igitur, nunc deiectionem appellari, cum quis modo hominis uiuētis decumbere non potest, sed tanquā mortuum, inanimumque corpus deorsum fertur. cum. n. quis iacens ad pedes sublabitur, ut Hippocrates sensit, signum est, uirium ad extremam imbecillitatē perductarum. non posse autē stare, uel sedere, uel exurgere est certe minus graue: sed deiectum esse modo inanimi corporis, cum robur uniuersum est ex omni parte exolutum, & perditū. id corpus dicitur ab Hippocrate *επιπίθωαι*, hoc est deiectū esse, & profligatum: ipseque affectus, *επιπίθωαι*: hoc est uirium deiectio nominatur. proinde alio in loco dixit, corporis cōtentiones, artuum duricias, & contractiones, cū dissolutus homo sit, in malis esse habendas: ut sciamus, corpus neque contentum, neque relaxatum, sed moderate affectum esse debere. est. n. perspicuum, ipsum neque siccum, neque humidum immodice esse oportere. Si uero sit, non erit ignorandū, siccum, aut humidum affectus in ipso consistere. ac morbi sicci, qui in arterijs, uenisque uersantur, & ex linguae siccitate, & ex totius corporis squalore cognoscuntur. sed in externis quoque uisceribus sicca inflammationes oriuntur, cum nullus ex eis tenuis humor fluit. itemque oculorum inflammationes sæpenumero aridæ sunt, ac nihil inde excernitur. affectus quoque, quibus cerebrū obsidetur, cum nihil per nares, & palatum repurgatur, sicci dicuntur. de humidis cōtraria sentienda sunt, ut eos humidus censeas, cum de locis affectis superuacanea excernuntur. Vide igitur, num corpus deiectum sit, & profligatū: aut squalidum, aut humidū, aut siccum. ac scito, remedia esse, ut ipse docuit, a contrarijs petenda. Deinde spectandū est, utrū tota moles corporis conciderit. mitior. n. is morbus est, in quo totus corporis habitus nō collapsus sit: sed tamen in longius produci tempus consueuit. Quod ad spiritum turbidum attinet, nō est recte dictū, neque ego id esse ab Hippocrate conscriptū arbitror: siquidem in ea editione solū, quam in uulgo protulit Dioscorides, hoc uerbū esse scriptū inuenitur: ac fortasse est ab ipso met interiectum. In nullo. n. alio libro, qui uerus Hippocratis sit, turbidū spiritū esse dictum cōperies, nō in præfagijs, non in libris de uulgaribus morbis, non in aphorismis, non alibi denique. dicimus quidē aquam turbidā, urinamque turbidam, quæ urinx iumentorum similis sit; sed quid turbidus spiritus sit, cū ignotum est, tū uero nemo ita loquitur. Quidā uero ignari, quid spiritus turbidus sit, aliud quid nec minus impropriū, nec minus obscurum inuenerunt: scribunt. n. non turbidum, sed floridum, idque a uerbo florendi ducunt. fuit hoc Sabini inuentū. Sed quid est, quod ille non audeat? faciem quidē floridam quasi bono habitu, coloreque perfusam ut dicat fortasse aliquis, certe spiritum floridum nemo dixit. præter eum, opinor, qui librū prædictionū adornauit. Sed nos perspicue nouimus, eum librum non esse Hippocratis uerū. itaque uidetur, ab aliquo fuisse uox illa adscripta, tum a librario in cōtextum uerborū translata. Verum hæc negligenda, paruique faciendæ sunt, sicut ea omnia, quæ ad uerborū explanationes pertinent. Hypochondria uero utrū distenta, laxaue sint, an dolore conflentur, an aliū morbi sensum afferant, ut ipse in libris de uulgaribus morbis sæpe memorauit, spectare conuenit. Sic utrum extrema calida, an frigida, an alio modo affecta sint. Oculorum male affectorū est eadē ratio: uidēdum enim est, utrum concaui sint, an prominentes, an aliā quampiam subesse affectionem indicent. quinetiā coloris mutationem de qua supra dixi, non contēnes. color enim uel ob morbi malitiam, uel nigilias, aut aliud symptoma quoddā solet mutari. etenim propositum esse debet, dandam esse operā, ut, unde id profectum sit, dignoscas; ducto ex eo colore, qui præter naturā in toto corpore cuiusque homini sit exortus, argumentor: tum e morbis, symptomatis, anni tēpore, regione, ætate, statu cæli, natura ægroti, morbis grauantibus, & uictus ratione. Sed pulsus quoque totius corporis spectandi sunt. Veteres autē non iam omnē motū arteriarū, sed eū solū qui sensibilis esset, atque ipsi homini profusus uehemēs, pulsus uocabant: Hippocrates primus motū arteriarum omnium, qualiscunq; is esset, pulsus appellauit. Age uero & refrigerationes, & palpitationes, & rigores, & tremores cōsiderandi sunt; de quibus est in manibus nostrū integrum uolumen: in quo & de cōuulsione, & de ijs, quæ generis eiusdem sunt, differitur. Cutis autē modo durior, modo siccior redditur: interdū uero madores quidā, & calidi uapores ab intimis corporis partibus efferuntur: in quibusdā siccitas, aut duricies, aut mollities, diu perseverat: id quod ijs potissimum usu uenit, qui se nimio labore fatigarunt, aut refrigerati sunt, aut qui, una cū lassitudine, a sole exusti: sicut interdum est corporis gracilitas, oculorū cauitas, & insueta quædā coloris priuatio apparent: quæ solent esse cōmunia eorū, qui quouis modo in solitudine, curisque uersantur. Articulis autē multa accidunt: quæ oīa sunt a medico cōsideranda. idē de uoce censendū. uitiatur. n. quāuis actio naturæ nō tota sit omni no perdita. Nō est autē idē uox, quod loquela, & sermo: sed uox est munus uocaliū instrumentorū: Loquela eorū, quæ ad sermonē pertinent: quorū omnium princeps est lingua, tū nares, & labra, & dētes. Vocalia uero instrumenta sunt guttur, ac musculi ipsum mouētes, itēque: nerui oēs, qui ad eos uim a cerebro afferunt. Sermonē uero nō oē id, quod proprie in sensū auditus cadit, neque id solū, quod ore emittitur, in quo genere ploratus, sibilus, fletus, ruffis, & huiusmodi cōtinētur: sed solā hominū uocē, qua inter se colloquuntur, ueteres appellabant. Multa quoque mala angere mentē solent, quæ & accurate intueri, & in eis discernēdis exercitātū esse oportet. Ita est figuræ, in quā sua spēte, aut inuiti ægroti se uertunt, esse peritū par est. Iā uero & pili, & unguis liuidi, & nigri quidpiā indicāt, quod nō est cōtēnendum: quæ ad modū scimus aduncos reddi unguis tabescentibus, quod carnes, quibus utrinque; infiguntur, colliquatæ sint. quā ob id ipse in præfagijs dixit, Si uero præter grauitatē, unguis, digitique; liuidi sint, mors est cōtinuo expectanda. perspectū. n. habemus, liuorē nobis indicare, calorē natiuū extinctū esse. Quoniā uero facilitas, & diu cultas tolerādi magnā uim, & ad mortē, & ad sanitatē habet, ideo nobis eā in mentem oriā esse

† τολερον
αλλωθεν περι
θαλειαν.

† διδασκωτος

† αυδη

“

esse reuocandum existimauit. Addidit etiam, qualia oportet, ut intelligamus, utile esse, ut hæc, & quæ E his similia sunt, facile feramus: id quod supra ad euacuationem trāstulit: siue, cum natura corpus expurgat, siue cum nos medicamentum purgans damus, humorum corpus uexantium fiat euacuatio.

GALENI IN LIB. HIPPOC. DE HUMORIB.
COMMENTARIVS SECVNDVS.

IGNA hæc sunt: odores corporis, oris secessus, auris, flatu, urinae, ulceris, sudoris, sputi, naris. cutis salsa, aut sputum, aut naris, aut lachryma, aut alij humores. penitus similia quæ profunt, quæque obsunt.

Est hoc ab Hippocrate recte proditum, non modo communem omnium hominum naturam, sed etiam cuiusque propriam esse medico pernoscenti. ita enim fiet, ut neque qualitatem, neque quantitatem remediorum, quibus opus sit, neque etiam, quomodo admoueri debeant, ignoremus. etenim ad ægrotos sapienter accedimus, quibus cum prius, cum integra ualitudine fruere, nulla nobis necessitudo intercessit. proinde neque quo colore, neque quo habitu, neque quo natiuo calore essent, aut quis eorum esset motus arteriarum, plane scimus: ut de morbi magnitudine recte iudicemus: si quidem ei solum, qui naturalem statum accurate perspectum habeat, integrum est nosse, quantum quisque naturæ statum excefferit, & ad quantum magnitudinis morbus peruenerit. Cuiusmodi hoc ignoremus, ne omnino hæreamus, ad signa confugimus: quorum perfecta notitia nobis, qui mites, quique maligni morbi sint, declarat. huiusmodi autem signa aut aspectabilia sunt, hoc est uel in toto corpore, ac magis etiam in facie aspiciuntur: aut primum non uidentur, postea uero sub aspectum cadunt. huius autem generis sunt omnia, quæ ab urinis, alui excrementis, sputo, sudoribus, sordibus aurium, mucos, & ab alijs omnibus trahuntur, quæ a corpore, aut natura, aut uel medicamenti extruduntur. alia uero solum audimus, quo in numero sunt dolores, sollicitudines, & cuncti mentis & intelligentiæ, ac sensuum morbi, atque noxæ. Volunt enim eam etiam tractationem, qua signa continentur, medicinæ partem esse: quandoquidem necessaria est ipsorum ad curationem adhibendam obseruatio. quin etiam uel citra curationem, necessarium est signa cognoscere, ut qui curari possint, qui que non possint, intelligas: ne si manum admoveas ijs, qui sanari non queunt, in errorem inducaris. Iam uero hæc ipsa pars, quæ ad signa pertinet, in tria distribuitur: in cognitionem præteritorum, in contemplationem præsentium, & præflagitionem futurorum. etenim præterita symptomata, itemque præsentia diligenter ad morbi causam inueniendam, intuemur. sed necesse etiam est, nosse, mors ne, an salus expectanda sit. ceterum signa quædam eiusdem sunt speciei, aut generis: quædam neque eodem genere, neque eadem specie continentur. eiusdem sunt speciei, quæ in uno morbo contingunt, cuiusmodi sunt, quæ sputo reijciuntur: quæ quidem signa sunt eius affectionis, quæ pulmonem, thoracem, asperam arteriam, & instrumenta respirationis obsideat: ut morbi cerebri membranarum sunt ea, quæ per nares, aut palatum excernuntur. quæ porro neque eiusdem speciei, neque eiusdem sunt generis, nemo est, qui nesciat. non omnes tamen, qui explanationes conscribunt, norunt signa alia esse morbi propria, quæ quia affectum indicant, ideo *παθολογικὰ* nominantur: & ad præflagiendum accommodata; alia uero in se parabilia. cumque de his non dubitamus, propterea quod nullam nec propriam, nec inseparabilem morbi notam perquiramus, uerum illud indagemus, salus ne, an mors ægroti expectanda sit: tum omnia & signa, & symptomata, quæ in corpore apparent, necesse est diligenter perpendere. sunt etiam quædam concoctionis & cruditatis signa, sicut quædam salutis, aut mortis: quædam iudicationis. ac concoctionis quidem, cruditatisque signa sunt alui excrementa, sputa, & urinae: salutis, ac mortis sunt, quæ cum illis excernuntur, & in toto apparent corpore. iudicationum uero non est unum proprium, præcipuum que genus signorum: sed alio in tempore, & in alio morbo erunt critica signa, in alio uero affectu, aut in alio morbi tempore erunt uel symptomata, uel praua signa, ac nullo modo critica. quocirca Hippocrates in secundo de uulgaribus morbis libro recte censuit, critica non iudicatio partim mortalia esse, partim difficulter iudicare. ac signa quidem concoctionis bona semper sunt: cruditatis, non bona. nam si capitis dolorem, aut delirium, aut respirationis difficultatem, aut grauem soporem subesse uideas: in ijs nihil firmum, nec bonum, nec malum prænoscere poteris: sicut nec etiam, si intuearis sudores, aut copiosam alui, aut lotij excretionem, aut sanguinis e naribus, aut ex utero, aut hæmorrhoidibus effluxionem. immo uero ne si tumores quidem secundum aures, aut alios abscessus perspicias. causa est, quia hæc omnia & critica, & non critica esse possunt. atque id quidem duobus modis, uel quod nullo modo, uel quod male iudicationem faciant. Alterum uero genus est non modo signorum, quæ critica sint, sed quæ etiam causarum uim habeant. hoc genere continentur uomitus, alui deiectiones, urinae copia, sudores, sanguinis profluvia, tumores secundum aures, atque abscessus. Iam uero aliud quoque genus comperies, eorum, quæ uno eodemque tempore & signa erunt, & symptomata. hoc quoque genus neque iudicationem affert, neque eque, atque illud, quod in concoctionibus uersatur, fidum est, neque omnino inuidum: sed in hoc genere quædam semper bona sunt, quædam mala. quod ipse declarauit, cum dixit, Mentem constare, recteque se ad ea, quæ offeruntur, habere, bonum. facilis quoque respiratio, & integritas pulsuum in bonis habetur. ita etiam facilis

A facilis tolerantia, & facies beneuolentium faciei similis, & decens decubitus, & corporis æqualitas boni consilium. horum contraria, in malis statuenda sunt: quæ omnia sunt in præfagijs ab Hippocrate scripta diuinitus. Age uero signum a colore profectum non est despiciendum: siquidem color sanguini proportionem respondet. sanguinem autem nunc intelligo humorem uniuersum, qui in uascularibus est, in quo & pituita, & biles, & tenues liquores continentur. hic enim & melior, & deterior efficitur. at is, qui sanguis per exuperantiam appellatur, alium, præter rubrum, colorem habere non potest. Ceterum Hippocrates hoc loco non distinguit, utrum signa bona sint, an mala: aut utrum nec bona, nec mala, aut utrum salutaria, aut mortalia sint: quemadmodum in libro præfagiorum, ac de morbis uulgaribus: neque etiam numerauit omnia. ait autem hæc signa esse, ut ea ne putes aut causas esse, aut symptomata, atque ita falsus non recte medicinam facias. In primis autem statuit odores corporis. qua in re scire conuenit, in omnibus rebus fere mutuo consentire odoratum ac gustatum: non tamen in ijs, quæ suauissimum odorem ex se mittunt: propterea quod ea tantum abest, ut gustantibus suauia sint, ut etiam non modicam amaritudinem præse ferant: ut in rosas cernitur. porro odoris sensus in cerebri uentriculis fit: & rerum, quæ odore percipiuntur, essentia est huiusmodi, ut uaporem exhalet. quæ enim defluunt e corporibus, aeri nos ambienti admiscentur, deinde per inspirationem in cerebrum comportantur, sensumque mouent. Uaporum tamen differentijs non sunt imposita nomina. ut enim dicamus quidpiam odorem acidum, aut acrem habere, certe uel austerum, uel acerbum, uel salsum uel amarum, ut in humoribus usu uenit, non dicemus: sed hisce duabus appellationibus omnia comprehendemus, ut beneolentia, aut graueolentia nominemus. quocirca e beneolentibus edulij quæcunque computruerunt, quæque nobis odore molestiam afferunt, ea quamprimum reijcimus, ac ne gustare quidem tentamus. iam eorum, quæ ex cernuntur, & colores præter naturam, & odores sequi morbos necessario, non opus est ostendere: si modo nihil tale sine intemperie proueniat. Nunc uero corporis totius, & oris odor quibusdam inest prauus suapte natura: in quibusdam culpa uacat: in quibusdam uero ex negligentia uitiatur, quod se nihil errare arbitrentur. quam ob rem spectandum est, sitne id natura, an præter naturam, & causæ indaganda. in ore exempli gratia, an causam tetri odoris afferant gingiuarum putrescentes, an uitiati dentes, an ulcus, quod os obsideat: an id sit uitio stomachi, an aliunde oriatur. eadem est aliarum corporis partium ratio: quemadmodum si in auribus pus sit, aut ulcus. itemque in sputo, urina, & alui excrementis. nam & urina, quæ ualde foetet, quæque pinguis sit, quam oleosam uocant, perniciosa est. sputum uero, quod in peripneumonia, & pleuritide ualde foetidum est, uehementi dolore, aut difficultate respirationis consistari hominem indicat: sicut etiam excretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, foetidæque malæ sunt. quæ quidem plerumque sunt huiusmodi eo modo, quo ex putridis ulceribus sanies profluit: nonnunquam uero, ut pus ex rupto abscessu prorumpit. eodem modo est de uomitibus iudicandum. foetor enim eorum, quæ uomitu reiecta sint, præsertim uero quæ atra existant, morbi magnitudinem indicat. siquidem foetida semper perniciosa sunt: quemadmodum ipse quoque in libro præfagiorum memorauit: Omnes inquit, subputridi, foetidi; odores in ijs omnibus, quæ uomitu reiecta sunt, mali. quocirca omnes foetidos odores, qui præter naturam excitantur, in symptomatum loco sunt habendi. post hos uero statuenda sunt quæ in auribus, naribus, alis, & item quæcunque particulæ propter aliquem affectum computrescunt. Idem quoque in ructibus licet inuenire, siue illi fumeæ, siue acidæ, siue uirosæ, siue pisciosæ, siue aliâ quamuis qualitatē referant. Curis quoque salsa perferuntur. propterea quod ægroti sudorem in os profluentem nonnunquam gustat: a quo etiam saluæ qualitas immutatur. Simili quoque modo quæ ex pulmone reijciuntur, & quæ ex uentriculo euomuntur, alijs acidæ, alijs salsa, alijs amara, alijs dulcia, alijs austeria sentiuntur. Quidam etiam medici & sudores, & item sordes aurium degustant, quod ex illis coniecturam quandam facere se dicant: sicut alui excrementorum foetor aut malam concoctionem, aut humores uitiatos indicat. Ita etiam lachrymæ oriuntur, cum interdum natura superuacuum humorem expellit: aut ipsum in oculorum glandulis deficientem procreat: interdum uero morbosam affectionem consequuntur. Narium autem humiditas oritur, quod excrementa, quæ in cerebro collecta sint, excernantur. aurium quoque sordes fiunt, natura cerebri excrementa repurgante. Saluæ autem in ore generatio inter ea numeratur, quæ a natura prouide fieri dicuntur: sicut sputi e pectore, pulmoneque reiectio. Verum & ab alui excrementis, & a uomitibus sumere utique signa poteris. si enim atra bilis in sputo, alui excrementis, aut uomitibus, aut urina appareat, mortale admodum signum esse statuunt. post eam uero sequitur flaua bilis, si sincera sit. at ceteri humores, si cum aliquo horum appareant, non ita noxij censentur. Nunc uero quæ admodum cibi excrementa mirabilem sunt distributionem, quod ad excretionem pertinet, consecuta, ut in libris de usu partium dictum est: sic etiam quod ad statum expellendum pertinet, siue is per rectum intestinum emittatur, siue per gulam, quem ructum nominant, quædam naturæ perspicitur prouidentia: cum utrunque instrumentum, in quo status colligitur, ad ipsum extrudendum insurgat. excernuntur enim status etiam si iij, in quibus insunt dormiant, aut propensione in somnum, aut sapore, aut ueterano, aut delirio sint occupati. Ideo nunc iubet, ut in cunctis humoribus, & excretionibus, quæ profunt: quæque noceant, intueamur: ut quæ nocent uitantes, auertamus: quæ iuuant, accersamus, inducamus, & accipiamus, ut paulo post dicetur. nunc uero, quod totius dictionis est reliquum, explicabo.

Insomnia, qualia quis uideat, spectandum: & in somnis qualia faciat. an acute audiat, an animo parato ita sit, ut obe- **E** ²
diat. an fortiora, pluraque sint commoda, quae seruant, quam alia. an omnia omnibus sensibus sentiant, & ferant.

Inter ea, quae aliquam indicare corporis affectionem solent, insomnia numerantur. quam ob rem si quis in somnis se uidere incendium putet, hunc flaua bilis uexat. si imber ei uideatur, scito frigidam humiditatem redundare: ut si niuem, aut glaciem aut grandinem uideat, pituita frigida ipsum infestum habet. qui uero se in foetido esse loco putet, corruptelam subesse humorum indicabit: ut cristae gallorum, aut res quaedam fuluae, sanguinem redundare significant. at si quis caliginosa uideat, aut tenebricosis in locis uersari uideatur, status in eo esse, argumento erit. Tempus autem, in quo insomnia fiunt, perquirendum est: utrum appareant in accessionis inuasione, an in statu, an alio tempore: & utrum a cibo, an sine ullo sumpto cibo excitentur. nam qui in ingressu accessionis, quae cum horrore, aut rigore, aut perfrictione fiat, se niue conspergi existimet, id potius tempori, quam affectioni corporis erit acceptum referendum. at si quis in declinatione id intueatur, eo uiso potius ex susperantium humorum frigiditate indicari suspicaberis. idque magis, si edulia pituitosa ille non comederit. illi item, qui se uersari in stercore uidentur in somnis, foetidos in se, putrescentesque humores habent: aut etiam magnam stercoreis copiam in intestinis continent. qui se in suaueolentibus esse locis putant, in contraria illorum sunt affectione corporis constituti. quibus quidem fit rebus, ut somnia nobis indigentiam, & redundantiam, & qualitatem humorum saepe indicent. Iam uero in morbis, ut in ijs, qui phrenitici sunt, ita perspicue & aperte somnia uidentur, ut uel e somno propter uisum euidenciam exturbati exiliant, aut loquantur. quae res affectionem, qua uexantur, indicat. siccitates enim ipsa est uigiliarum causa: facitque ut somnia conspiciantur. Melancholicis quoque propter siccitatem uisa in somnis prorsus euidencia fiunt insomnia ijs, qui parcius comederunt, at qui se aut cibis expleuerunt, aut uino ingurgitarunt, ijs ne uestigia quidem somniorum propter ipsorum obscuritatem, relinquuntur. omnes item affectus, qui cerebri humiditatem coniunctam habent, comatosi, somniculosique, & uisus uacantes sunt. sed quoniam sunt pituitae multa genera, scire conuenit, eam quae dulcis est, somniculosos homines, eam uero, quae acida sit, famelicos reddere: sicut siticulosos cum pituita salia praestat ceteris, & appetitum tolli, cum cruda abundat. quod autem ad somnos attinet, ex alijs quidem pituitae generibus paulo supra naturam modum excitantur: at crudus humor non secus, quam pituita dulcis somniculosos aperte reddit. cum enim principium sentiendi humectatur, ac refrigeratur, affectio comatosa gignitur: sicut uigilia, cum idem exiccatur, & calescit. proinde biliosi ex utraque bili insomnes sunt. Quidam tamen comperiuntur, qui & somnia, & auguria, & portenta contemnant. at nos praesagia saepe nobis ab insomnijs fuisse suppeditata, habemus exploratum: atque etiam nos duobus insomnijs euidencibus admonitos, ad artem, quae inter indicem magnamque dextrae manus digitum est, incidendam deuenisse: ac iuuisse tam diu fluere sanguinem, quam diu sua sponte profluxisset: quod ita nobis insomnium inuississet. quineriam alios plerosque sanauit, cum ex praescripto insomnij remedia adhibuisssem: immo uero patris insomnijs admonitus in medicinae studium incubui. quocirca diligenter intueri somnia oportet, ut & qualia in somnis uideantur, & quid in eis fiat, intelligas: quo tum praesagire in posterum, tum uero medicinam recte facere perdisca. Deinde uidendum est, an aeger acute audiat: siquidem surditas male esse affectu caput ostendit. eademque indicio est, cerebrum uexari. solet autem surditas gigni, quod aliquis humor fit in audiendi meatibus infixus atque impactus: interdum uero etiam fit, quod audiendi facultas sit extincta: quam sane in acutis, turbulentisque morbis concidere conspiciamus. sciendum autem est, signa, quibus futurum morbum praesagimus, duplici differentia contineri. nos uero recordationis causa afferamus ea, quae a naturae statu uariata sunt quantitatibus, aut qualitatibus, aut temporibus, aut suis met formis. cuiusmodi est intenta, aut exoluta ciborum appetentia, aut quae non consueto tempore excitetur, aut quae non consuetorum eduliorum sit: aut ad excretionem cibi superfluitatum pertineat, quae uel plures, uel humidiores, uel duriores sint. sic etiam appetitus praeter consuetudinem potus copiosioris, aut paucioris, aut calidi, aut frigidi. itemque sudores plures, aut pauciores, quam par sit. & torpor ad motiones, aut grauitas eorum, qui se mouere conentur: aut uehemens exolutio: aut suppressio purgationum menstruarum: aut maior, uel minor euacuatio. uoluptas quoque in esculentis, aut poculentis maior, aut minor, quam prius. intelligentiae item hebetudo, quae suapte natura non inesset. obliuio etiam insolita. Iam uero auditus, odoratus, aspectusque hebetiores, aut magis caliginosi, sunt futurorum morborum notae. simili quoque modo quaecunque per nares, aut palatum, aut aures, quibus uisus cerebri expurgatur, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in temporibus uariatur. praeterea uero morsus uentriculi, aut in eius ore, aut in intestinis, cum aluus subducitur, aut uomitus cietur, aut urina excernitur. huc pertinet etiam capitis grauitas, & dolor. similisque ratio gustatus habenda est: cum quidpiam salis, aut amarum, aut alterius qualitatis speciem facit: aut cum salua talis esse uideatur. in odoratu autem, cum aliquam persentiscimus qualitatem, & tamen nihil, quod sensum odoratus mouere queat, tunc adfit. in auditu, cum sonos, & strepitus uidemur audire, & nihil adest huiusmodi: sicut et in aspectu usu uenit, cum multa, eaque & nigra, & rufa, & flaua, & ois generis obuersari oculis existiment. in tactu, cum quaedam inaequalitas, aut spissitudo, aut distentio, aut grauitas totam corporis habitudinem occupare uideantur, enunciare morbum solent. quocirca intueri oportet, utrum quispiam acutius, an obtusius

† A uentis
fimo lib. abest
negatio: in al
tero est. & re
cte quidem.

A sius uideat, uel odoretur, uel gustet, uel magis, minusue, quam consueuerit, sensu tactus praeditus sit. an prompta quaedam uis adsit, ut homo audire, atque intelligere uelit omnia. & utrum omnibus sensibus sentiat. In his enim omnibus illud scire nos decet, si plura, eaque ualentiora, tempore oportuno accidant, ea ad salutem: Si uero maiora, & plura non sint oportuna, ea ad noxam inuehendam referri. Postrema omnium ferendi facilitatem significauit, cum dixit, & ferant. nisi enim aegroti ea ferant, signa illa ad salutem esse non possunt.

3 *Ut odores, sermones, uestitus, figuras.*

Sicut in morbis, ita etiam in signis iubet odorum habendam esse rationem, utrum eos aegroti perferat. itemque sermonum, ac mentem adhibendam esse, ut quales sermones illi habeant, intelligamus. oratio enim animi sensum aperit, & tantum non est animi interpret. quinetiam decubitus, figuras, ac totius corporis formam, ut iam supra diximus, spectare nos oportet.

4 *Atque haec quidem facile, quae etiam si sua sponte appareant, profunt.*

Quae sua sponte fiunt, ac profunt, ea facile ferunt. quae uero non profunt, ea difficulter ferre solent. quae admodum autem quae profunt, saepe numero sponte sua eueniunt, ac tum aegroti facile ferunt: ita etiam ipse hoc nobis consilij dat, ut ea, quae natura facit, imitemur.

5 *Et cum talia sunt, ut iudicationem afferant: itemque, tot, & talia, ut status & urina, qualis, quanta, & quando, quae uero contraria sunt, ea auertere, eisque aduersari par est.*

Iudicationes sex modis fiunt: nam uel repente fit in sanitatem mutatio: uel repente hominem perimunt: uel utrumque horum paulatim, uel per mixtionem contingit: ac paulatim quidem, uel morbo senescente ac se remittente, aut egri uiribus debilitatis, per mixtionem uero, cum aeger in deteriore, aut meliore sit statum commutatus, ac deinceps usque ad perfectam solutionem, aut mortem reliquum tempus totum absumptum sit. illud autem scito, primam iudicationem, quae est repentina in sanitatem mutatio, omnium aliarum, quae dictae sunt, esse optimam. ex alijs uero, quae in subitam mortem definit, mala est: quae uero iudicationes aliquam mutationem, non tamen perfectam morbi solutionem afferunt, eae imperfectae nominantur: sicut quae paulatim fiunt, non iam iudicationes, sed solutiones appellantur, ac crisis quidem fit omnino manifestis quibusdam excretionibus, aut abscissibus notabilibus. has autem excretiones, & abscissus praecedat quaedam non exigua in aegrotantis corpore perturbatio. etenim difficultas tolerandi, & uigiliae, & deliria, & capitis, aliarumque multarum partium dolores accidunt. nonnullos uero sonitus aurium, exercent, & ipsi lachrymas inuiti mittunt: ipsi quoque urina retinetur: & labrum concutitur. & tremores oriuntur, & rerum obliuio, ac praesentium ignoratio eos capit. nec possunt in eodem situ decumbere: & omnis generis euacuationes repente simul accidunt. eaque res non paruam aspicientibus metum incutit. Hippocrates autem in libro praesagiorum multa nobis signa, quae iudicationis modum indicent, scripta reliquit: quibus non pauca etiam in praedictionibus & in libris de morbis uulgaribus singillatim allata subiunxit: cuiusmodi illud est. Si labrum inferius quatiatur, futurum uomitum indicari: & illud, grauis sopor post capitis dolorem, & surditas repente oborta, abscissuum secundum aures signa sunt. Ceterum in iudicationis modo solutionem spectandum est, quo natura uergat, ut post oris uentriculi morsum & rigorem secuturum esse uomitum: post respirationis difficultatem, & splendores, qui oculis obuersantur, sanguinis profluuium e naribus. si item alui excrementa, neque biliosa, neque sincera sint, neque facile soluantur, neque copiosa urina sit, multaque habeat subsidencia, planum erit morbum illum uergere, & per ea expurgari. Erit quoque medico integrum ab aetate, anni tempore, regione, & aegri natura iudicationis signa capere. quanquam si per alium futura iudicatio sit, non iam ullum ita clarum, aut proprium, sicut in sanguinis profluuium, & uomitum, signum habetur: sed illa ita fore cognoscimus, quod iudicationis signa adsint: quae uero aut uomitus, aut sanguinis profluuium, aut sudores indicant, non appareant. quinetiam si nihil horum subsit, etiam per hemorrhoidas, aut menstruas purgationes in mulieribus fieri potest iudicatio. quo casu, si per menstruas purgationes futura sit, ipsas praecedat non mediocri grauitas itemque dolor, ac distentio lumborum, ac notae quidem propriae communesque modi iudicationum sic distinguende sunt, ut nos in tertio de crisis libro differuimus. Hippocrates autem in praesagij notae eiusmodi, quasi ex epli causa, tradidit ijs, qui eius intelligere uerba possint. est tamen, cum uolentia accessionum anteuertere iudicationes saepe cogit: id quod faciunt etiam uaria egrorum in se peccata; & item errata medicorum: nec minus quae aegrotis uitio ministrorum, & quae item extrinsecus accidunt. quam ob rem existimare conuenit, morborum solutiones, quae cum magno certamine & subito fiunt, febrium quae ex calidis constant humoribus, proprias iudicationes esse. post has uero, solutiones earum affectionum, quae ex calidis ac facile mobiles sunt, easque partes obsident, quae principatum tenent. Ephemerae uero & haec febres, & sine magna perturbatione, & non subitas mutationes faciunt. ubi autem aut facta iam est iudicatio, aut fit, ibi totum negotium est naturae permittendum, ac nihil noui faciendum: ubi uero imperfecta fuit iudicatio, ibi medicus addit, quod restat. Illud etiam de iudicatione scire nos decet, meliorem censeri eam, quae per euacuationem, quam eam quae per abscissum fiat: & eam, quae noxium, redundantemque humorem, quam eam, quae alium quemuis euacuet: eam denique, quae recto itinere, quam quae secus. has porro excipit illa, quae iunctam

haberi tolerandi facilitatem. tum ea, quæ concoctis humoribus, & die critico fit; de qua in hoc commen-
tario uerba fiunt. Modum uero, ac tempus ipse indicauit, cum dixit, tot, & talia, & quanta, & quando. nã
quod ait, quanta, significat quantitatem; quod uero dixit, talia: qualitatem eorum quæ euacuantur, indi-
cauit: cum uero, quando, innuit tempus, hoc est diem, in quo fiat. si enim iudicatio fiat, tantaq; ac talia,
quanta & qualia oportet, euacuentur, & ægrotus facile toleret: profecto tantum non perfecta uocatur
iudicatio. si contraria accidant, tunc danda opera est, ut ea prohibeamus, eaq; auertamus, & ipsis aduer-
semur. si uero natura non perfecte agat, uult hoc loco Hippocrates, nos naturam ipsam adiuuare.

Quæ propinqua, communiaq; affectibus sunt, ea primum, maximeq; affliguntur.

Est a nobis dictum persape, cognoscendam ex dissectione esse cuiusq; particulæ naturam, qualis nã
ea sit: tum uero actionem, & qua sit cum propinqui societate coniuncta: id quod in situs, ac positus nomi-
ne continetur. nam si uesica distenta hominem non emittere urinam contingat, ac citra ullum tumore,
qui uesicã obfideat, urina retineatur, certe necesse erit, ut in tali urine cohibitione obstructio aut urete-
res, aut renes occupet. siquidem quæ propinqua sunt, & cum partibus ægris societate coniuncta, in affe-
ctus, dolorisq; consensum ueniunt. proinde in intèperie, spectare causas oportet, sint ne illæ totius cor-
poris communes, an partium non nullarum propria, quæ per consensum aliam partem uexent. etenim **F**
a capite. * * *

* a societate uero cum uicinis partibus, quod idem cum situ esse diximus, sumitur indi-
catio. gibba iecoris per renes expurgari: caua per uentrem inferiorem. in liene alteram solam esse super
uacanei euacuationem. *

quamuis particulam. *

Rursus uero quæuis particula in proximas partes, ut crus in femur, tibiã, & pedem: itemq; manus in bra-
chium, cubitum, & summam manum diuidatur: tum digiti in ossa, cartilagine, ligamenta, neruos, arte-
rias, uenas, membranas, carnes, & alia permulta. quare spectare oportet, propinqua ne membra sint: ut
scias, utrum ipsa per se, & primo, an per consensum, & communionem aliorum patiatur. proxima enim
partes magis, quàm ceteræ laborant; ut si crus fractum sit, tibia magis, itemque pes, & genu uexatur,
quàm uel manus, uel brachium, ac magis etiam, quàm partes capitis: nisi aliud quidpiam accedat; ad **G**
quod adhibere animum oportet.

*Constitutionem autem contemplator, habita ratione eorum, quæ prima incipiunt: quicquid tandem excernatur. ex uri-
nis, quales nam sint: & qualis sit collapsio corporis, mutatio coloris, imminutio spiritus: & cum his reliquæ uictus rationes.*

Hæc etiam ad iudicationem pertinent, ut ea itidem quæ sequuntur usq; ad eum locum, Cõcocta me-
dicari, & mouere, &c. De urinis autem illud didicimus, eas, quæ tenues, decolores, paucaque sunt, aut
crassæ & pauca, prauas esse: sicut etiam crassas illas quidem, sed tamen quæ nulla aut plane exigua, ha-
bent subsidia. idque eis accidit, propterea quod non bene subsident. de prauis autem subsidibus
in libro præfagiorum dictum est. Scire autem conuenit, quodcunq; signum concoctionis apparuerit, id
nobis indicare, morbum & breuem fore, & salubrem. cuiusmodi nobis indicio est sputum in lateris do-
lore, excrementum enim cuiusq; particulæ corporis, quænam affectio particulam ipsam uexet, decla-
rat: ac si concoctum sit, salubrem: si incoctum, morbosam esse significat. in urinis uero, quæ sunt sano-
rum urinis quàm simillimæ, & satis bene ualere uenas ostendunt: quæ crudiores sunt, earundem imbec-
cillitatem arguunt. quæ maxime contrariæ urinis sanorum sunt, cum ipsæ ex omni parte crudæ sunt, tũ **H**
uero magnam uenarum omnium imbecillitatem, infirmitatemq; significant. quæcunq; autem malitiam
causæ dominantis indicant, ut nigræ, eæ ad summum perniciosæ censentur. hæc q; tria genera signorũ
propria cuiusq; concoctionem indicant. ac uentris quidem inferioris concoctionem significant ex-
crementa, secundum naturam prodeuntia: uenarum, urina: organorum uero respirationis solum, sputa.
Ceterum habeas in memoria, Hippocratẽ in aphorismis accurate de urinis differuisse: de ijs uero, quæ
morbos acutos comitantur, in libro præfagiorum conscripisse, nũquam autem usu uenit, ut signum cõ-
coctionis non boni quid significet. nam & sanguinis profluua, & sudores, & parotides, & alij absces-
sus, si oportune fiant, prodesse solent: si importune, nihil iuuant. cum uero signum cõcoctionis adest, ser-
uatum quidem iri hominem, sed non tamen prorsus iudicatum iri declarat. neque enim siue mutatio-
nem in morbo confertim factam, siue eam perturbationem, quæ illam antecessit, iudicationem in-
telligamus, signa concoctionis erunt necessario: cum illud exploratum habeamus, fieri posse, ut
morbis longiore temporis spatio paulatim concoquatur, & ad perfectam solutionem ueniat. In
febris autem, quoniam uenosi generis affectus sunt, urinis præcipue mentem adhibebis. in mor-
bo lateris, primum sputis, deinde urinis: quod lateris dolor febrim omnino iunctam habeat. in
uentris affectionibus, si febris absit, sola alui excrementa inspicias, si febris adsit, etiam urinarum
habenda

In uetustissi-
mo libro licet
re exciderit,
ut iã legi non
possint. in al-
tero nihil pla-
ne est.

habenda ratio est. Censet igitur hoc loco morbi constitutionem faciendam esse ex ijs, quæ excerni
primum incipiunt, ut ex urinis, si ita fors ferat, aut sputis, aut alui excrementis, aut uomitibus, aut san-
guinis profluuijs e naribus, aut etiam ex hæmorrhoidibus. addit etiam collapsionem: hoc est, cum ro-
tius corporis moles concidit. ut uideas, utrum corpus conciderit, quod ei accidit, cum aliqua lassitudi-
ne uictum est, & facultates quasi exsolutæ sunt. quæ res & uehementiã, & malitiam morbi indicat: præ-
sertim uero, si id in primis diebus contingat. Spectandum etiam est, an coloris natiui flos contabescat:
aut magna sit eius facta mutatio: & an spiritus diminuatur: hoc enim ægroti imbecillitatem, & fere ca-
sum uirium significat. Alias autem uictus rationes uocat, quæ hæc consequuntur: hoc est, utrum facile
toleret, an difficulter: utrum medico dicto audiens sit: utrum ea sumat, quæ ei offeruntur, eaque conti-
neat. Adde uero & decubitus, & figuras, & somnos, & uigilias, & in somnia turbulenta: quæq; eius-
modi non sint: & item alia permulta, quæ ipse in libro præfagiorum memorauit.

*Utrum uero, quæ decedunt, similia sint, nec ne, sciendum est: exitus, urina, quæ per uterum, sputa, quæ per nares, oculi, si-
dors, quæ ex tuberculis, ex uulneribus, ex pustulis, quæ sua sponte, quæ arte, spectanda sunt. quæ iudicant, similia esse inter
se omnia.*

B In eo libro, qui est de officina medici, non secus, quàm hic, censuit uidentem esse, utrum similia, an
dissimilia sint. Si enim sint similia, mouere ea non oportebit. si dissimilia, conandum est, ut ad similitu-
dinem adducantur. spectandum est igitur, utrum quæ decedunt, sint similia: quia ita intelligitur, secun-
dum naturam esse omnia. Vel quod ait, similia, significat, omnia, quæ exeunt, unius esse generis: ac tunc
ad aliud non esse traducenda: aut similia esse bene ualentibus. ipse enim plerisq; rationibus nobis ostē-
dit quomodo communia a proprijs, & similia a dissimilibus discernamus. hæc enim triplex contempla-
tio, unum idemque potestate est: quæ inquam propria & communia contemplatur, quæque res, quæ cõ-
feruntur similes ne inter se, an dissimiles sint, distinguit: & tertia, quæ quid in eis idem, quid alterum sit,
uidet. interdum enim appellamus similia ea, quæ aliquid, quod idem sit, in se habeant. de quibus omni-
bus accurate dictum est a nobis in ijs libris, qui sunt de Hippocratis, Platonisque decretis: & in libro
præfagiorum. Quibusdam placet, simile duobus dici modis, uno, cum simile intelligitur, quod nullo
modo uariat, ut gemini Iouis filij dicuntur: altero, cum quid magis, aut minus ad aliud accedit. uete-
res tamen consue, & sine ulla distinctione uocabulum similitudinis usurparunt. similitudines autem per-
spicere oportet, propterea quod dubitationes, & erroris causas etiam præclaris medicis afferre solent.
atque adeo, ut non modo uulgares medici, sed etiam præstantissimi in similitudinibus decipiantur. Ita-
que si diligenter quispiam ægroti naturam, quam ab ortu nactus est, cognoscat: tum sciat, quam ob causam
fam nunc ægrotet, & ex multis sermonibus, quos ipse paulatim animaduertit, euidentes similitudi-
nes, & quæ esse dissimilitudines uidentur, sit contemplatus; itemque alia, quæ necessaria esse, iam dixi-
mus, recte comperit, hic profecto curare optime poterit. quibus autem in rebus spectanda similitu-
do sit, ipse perspicue docuit. connumerauit enim exitus, id est, alui excrementa: itemque urinas, & quæ
in mulieribus per uterum excernuntur: tum sputa, eaque potius in lateris dolore, pulmonisque uitijs,
& uno uerbo, in ijs affectibus, qui in organis respirationis infederunt. tum quæ per nares euacuantur,
quæ ex oculis exprimentur, ut lachrymæ, & excrementum id, quod in angulis oculorum solet consilite
resudorem denique uel unius particulæ, uel corporis uniuersi. hæc enim omnia significare etiam con-
coctionem solent. nec minus id faciunt, quæ ex tuberculis, quæq; ex pustulis, & alijs tumoribus, qui præ-
ter naturam in corpore sunt, effluunt, & exeunt: ut etiam quæ ex uulneribus, ulceribusque emanant. In
his autem omnibus uidentia sunt, quæ sua sponte fiant, quæq; arte parentur: eaque comparanda inter
se, ac diligenter expendenda, ut an iudicationem faciant, uideamus deinde, utrum similia sint, an diffi-
milia: & utrum, omnia ne, an non, sed partim

In altero lib.
hæc insunt: si-
milia, quibus
æger leuetur,
aut magis cõ-
suetari uideat

D tunc enim ea pertinere ad iudicationem intelligemus, secus uero, non item. hæcque in libris de crisi-
bus sunt recte a nobis explicata: nec par est: ut nos breuitatis studiosi, eadem
in hunc locum transferamus.

Quæ profunt, quæ nocent, quæ liberant: ut illa effugiens, auertat: hæc accersat, adducat, & asciscat.

Hæc uerba coniuncte cum superioribus multi legunt, ut post illa, Quæ iudicant similia esse inter se
omnia: statim addantur hæc, Et quæ profunt, & quæ nocent, & c. Verum siue coniuncte, siue separa-
tim legantur, nihil intererit. dat enim nobis hoc consilij, ut uideamus, quæ ex ijs, quæ abeunt, pro-
sint, quæ noceant, quæque a morbo ægrotum liberent: ut illa uitemus, quæ nocent: hæc accersamus,
quæ profunt: ea denique admoueamus, & asciscamus, quæ liberent. in quam sententiam addit
etiam hæc, quæ sequuntur.

Io *Et item alia eodem modo: ut in cute, extremis, hypochondrijs, articulis, oculis, ore, figuris, somnis, qualis iudicent, &
quando ea machinari oporteat, intelligamus.*

Utrum cutis humida, an arida, an contenta, an laxa sit, considerandũ est: ut ipse in libro præfagiorum
in principio admonuit: ita etiã utrum extrema sint refrigerata, an calida, aut alio quouis modo affecta.

hypochondriorum est eadem ratio, ut uideas, utrum grauitas, an distentio, aut aliquis dolor in eis sentiat. ipse enim dixit optimum hypochondrium esse, quod uacet dolore, molleque, & æquabile sit. ac partes quidem abdominis, quæ crassiores sunt, eæ etiam meliores censentur: quæ macilentæ, eæ etiam prauæ, & ut signa, & ut causæ habentur. sunt enim signa imbecillitatis partium extenuatarum; causæ uero, quod nec in uentre ciborum concoctio, nec in iocinore sanguis probe fiat. ad hoc accedit, ut harum partium extenuatio non sit ad infernas purgationes tuta. De flatu autem hypochondriorum multa sunt a nobis dicta: siquidem est tertia quædam melancholiæ differentia, ad morbi comitialis similitudinem, cum a uentriculo originem ducit. hancque affectionem medici quidam hypochondriacum, flatuosumque morbum nominant. ac si prima symptomata circa uentriculum incipiât, & ipsis adactis melancholici affectus sequantur, profecto alui deiectionibus, uomitibus, proba concoctione, ructibusque leuabitur. symptomata autem sunt moestitia, & metus. Præterea ex hypochondrijs febres quoque excitantur. quique absolute scripsit, febres ex hypochondrio malignas esse, neque eas addidit distinctiones, quas in præfagijs Hippocrates scriptas reliquit, aperte mentitur: quemadmodum est a nobis demonstratum in ijs commentarijs, quos in prædictiones confecimus. quædam enim ipsarum malignæ, quædam mites sunt, ut in libris de locis affectis docuimus. Idem est de articulis, oculis, & ore intelligendum: propterea quod multa contingunt, quæ iudicationem futuram nuntiant: ut in præfagijs, & libris de uulgaribus morbis didicimus. multa autem a natura non sunt, quæ nos oportet machinari: ad quæ noscenda magnam adhibere diligentiam oportet: quando eadem etiam præclaros medicos, quique longissimo usu rerum periti, & in medicina ualde exercitati sint, fallere consueverint. quando autem ea facienda sint, aut auertenda; docent ij libri, quos de crisiibus nos conscripsimus.

Præterea uero quinam tales abscessus fiant: qualia profint cibis, potionibus, odoribus, aspectu, auditu, cogitatione, egestionibus, humoribus, calefactione, perfractione, siccitatibus, humectando, siccando, unctioibus, illutionibus, cataplasmatibus, emplastris, inperforationibus, tum uero epithematis, quæ superdantur. Figura item spectanda, defricio, curatio, labor, otium, somnus, uigilia. Spiritibus superne, inferne, communibus, proprijs, artificiosis: in accessionibus neque presentibus, neque futuris, neque pedum frigore: sed in morbo, qui deorsum inclinât, adhibenda mens est.

Fiunt morborum uicissitudines ad perniciem, & ad iudicationem tum pro morborum, tum uero pro locorum affectorum differentia. nam quæ in morbos leuiore, partesque ignobiliore fit, ea est salutaris: quæ in grauiore morbos, ac loca præstantiora, perniciosa est. eadem est abscessuum ratio: qui per effluxum fiunt, meliores sunt: qui per decubitus, minus commodi censentur. atque ex eis, qui longius ab affecto loco, & in partes ægroti ignobiliore fiunt, boni sunt: horum contrarij, mali. quam ob rem si magna sanguinis copia quotius modo excreta sit, in spe salutis esse nos decet: atque æger per abscessum, & per commutationem incolumis euadet. differunt enim hæc inter se, quod abscessus iudicationem afferat, ægrotumque omnibus liberet molestijs: commutatio uero aliarum accessionum, laborumque principium habeat: ut locus is corporis, in quem noxiorum humorum est facta commigratio, aliud etiam tempus ad concoctionem requirat. Cum autem magna sit crudorum humorum copia, tum fieri abscessus solent. qui si exigui sint, nihil plane iuuant: si magni, eos ferre natura non potest. Itaque eorum, quæ in uentre concoquuntur, excrementa per aluum deiecta cruditate, concoctionemque sua forma indicant: eorum quæ in pectore, ac pulmone, quæ tussi excernuntur: eorum, quæ in cerebro, quæ per nares educuntur: eorum, quæ in uenis, quæ cum urinis effluunt. Ipse autem plerisque in locis censet maturaciones esse spectandas. est autem perspicuum, omnia, quæ moderate calfaciunt, maturaciones efficere, cuiusmodi sunt cibi, perfusiones, & cataplasmata. frictio quoque modica, & balneum huius sunt generis. ac nunc etiam mandat, ut abscessus contemplantur: quocirca si ad uentrem excrementa uergant, eis adiumento esse debemus usu clysterum, in quibus sit uis materiem illuc attrahendi: & item usu eorum, quæ in tota uictus ratione ad id ipsum accommodata censentur. si ad renes ferantur, usu eorum, quibus urina cieatur. si ad colon, acribus illud medicamentis erit calfaciendum. qua in re illud non est ignorandum, cruda, & incocta ad malos conuerti abscessus. quod in causa fuit, ut præcedenti oratione dixerit, Qualia iudicent: in hac uero scripserit, Qualia profint: propterea quod quæ profunt, eæ iudicationem afferre, & soluere morbum possunt: at quæ nocent, eæ neque criticæ sunt, neque morbum propellant. Deinde uero modos adhibet, quibus abscessus fiant, & ad bonum, & ad malum terminentur. Præterea docet, neque in ipsis accessibus, dum adsunt, neque si mox futuræ sint, prodesse abscessus, si tunc fiant: sed neque etiam in pedum frigore: uerum cum morbus deorsum inclinât. in illo enim *

Desunt

Desunt multa: desiderantur enim in libro antiquissimo duæ pagellæ: & in altero tres sunt albæ relictae.

Ut in libris, qui sunt de methodo medendi, exposuimus. nec minus etiam in libris de crisiibus hæc sumus persequuti. Sed hæc ad aliquod memoriæ lumen afferendum dicta sint nobis. tantam enim, talemque afferunt utilitatem, ut neque me bis eadem scribere, neque eum, qui cupiditate, studioque doctrinæ trahatur, legere iterum, pigere ullo modo debeat.

In accessionibus per circuitum repetentibus cibi dandi non sunt. neque cogere oportet, sed ante iudicationes, detrhere de ijs, quæ offeruntur.

Agit hoc loco de ratione uictus ægrotorum: quam rem ipse in libris de ratione uictus in morbis acutis plane docuit: ac nos in commentarijs in illos libros editis quicquid ad eam rem pertineat, cumulate præstitimus. Loquitur autem de longis, acutisque morbis: atque in acutis quidem, quorum status & iudicatio intra primum quaternionem futura sit, modo uires robustæ sint, ægrum in perpetua inedia continebimus: (exploratum enim habemus, in singulis morbis totam uictus rationis formam duobus scopis duci, tum ex futuro totius morbi statu, tum ex uiribus ægroti) in quibus uero iudicatio primâ hebdomadâ non sit superatura, si uires sint ualidæ, sola aqua multa uti sufficet. Si uero non iam satis uiribus ægroti confidamus, præstantem cremorem offeremus. atque ut quispiam accommodate possit singillatim cibos dare, in hac est oratione declarat, cû monet, cauendum esse, ne quid in exacerbationibus demus: ut cum neque iam adsunt exacerbationes, neque iam sunt futura, cibum præbeamus: sed cû declinant, ac desunt. Ceterum quoniam potissimum modo futurum morbi statum prænoscas, in quo iudicatio fit, in primo de crisiibus libro dictum est. nunc uero id solum dicere conuenit, a morbis ipsis declaratum iri, & quam inter se proportionem seruaturæ sint accessiones, & quæ sit ipsorum conditio, ut inter febres intermittentes, tertianam habere celerem iudicationem, & quotidianam uero, longam: quartanam, longiorem. inter continuas, ardentem esse acutam: fumantes uero cum humoris succenti copia, diuturniores: medias inter has esse semitertianas. quomodo autem has febres omnes in prima cognoscere inuasionem quispiam possit, nos in secundo de crisiibus copiosissime docuimus. non est autem opportunum, ut quæ iam alijs in locis recte diximus, huc transferamus: & de eadem re loqui in plerisque locis sæpe conemur. quocirca ad sententiam nobis propositam redeamus. Itaque uictus ratio ad tria capita potissimum redigitur: ut quanta, ut qualia, ut quomodo des, intelligas. quantum uero sit dandû, alibi est declaratum, ut in libris de ratione uictus in morbis acutis, & item in aphorismis; ut cum ait, Qui augentur, plurimum natiui caloris habent: itaque plurimi alimenti indigent. itemque in illo loco, Ventres hieme, & uere sunt natura calidissimi, & somni longissimi: quam ob rem his temporibus plura quoque alimenta danda sunt. de qualitate autem differuit in eo aphorismo, cuius initium est, Humidæ diætæ omnes febricitantibus profunt. denique uero de modo egit in illo, Quibus semel, aut iterum, aut plura, aut pauciora, & particulatim: dandum uero est etiam aliquid temporis, regionis, ætatis, & consuetudini. tum in eo, qui hunc aphorismum deinceps excipit, & item in alio, quem esse eundem cum eo, qui nunc est in manibus, affirmamus: nisi quod in uno, aut duobus uerbis differt. Sic enim se habet: Qui per circuitum exacerbantur, nihil dare, nec cogere, sed detrhere de his, quæ offeruntur, ante iudicationes oportet. In morbis autem, qui ordine quodam inuadunt, ex ipsis exacerbationibus, quo præcipue tempore dare cibum conueniat, cognoscere poterimus. at si accessiones quidem fiant, non tamen statim circuibus, neque ordine seruato, in ijs uix, aut ne uix quidem uerum & accommodatum cibi offerendi tempus inueniri potest. in ijs uero, quæ per circuitum redeunt, ordinemque seruant, uitare oportet, ut diximus, ne in principio demus. quo, ne, sicut in oratione superiore ipse censuit, iam præsentem, ne ue mox futura accessione ægrum alamus. Dixit autem ante iudicationes: si futuram esse iudicationem suspicemur. Vel potest etiam intelligi perinde, ac si dixisset, ante statum: siquidem iudicationes in statu morbi fieri solent: quod in libris de crisiibus demonstratum est. erit igitur accommodatum & tutum, ægros in morbi declinatione alere.

Quæ iudicantur, iudicataque deuari sunt, nec mouere, nec quicquam nouare, siue medicamentis, siue alijs irritamentis: sed omittere oportet.

Est ab Hippocrate hæc pronunciata sententia, Incipientibus morbis, si quid mouendum uidetur, moue uigentibus uero, præstat quiescere: propterea quod omnia symptomata circa principia & fines imbecilliora sunt: circa statum, ualentiora: ac circa statum iudicatio fere fit. unde planum est, nihil mouendum, nihilque innouandum. si enim in iudicatione quædam sit turbatio, magna que concertatio esse solet, certe sequitur, ut natura labore confictata neque remedia, neque medicamenta, neque irritamenta ferre queat. Itaque cum fit iudicatio, totum negotium est naturæ committendum, ut ne tu, quidpiam molitus, magis prægraues, aut ad immoderatam euacuationem irrites, atque ita ægroti mortem afferas. Cum igitur tibi sit propositum, medicamentum dare, quod aluum subducatur, caue, ne id facias in morbi exacerbationibus, atque inuasionibus, & diebus ijs, in quibus fieri iudicationes solent. uis enim medicamenti corrumpitur, quod forte humores sursum uergant, & contra, quam ut fieri euacuationem oportet.

oporteat. Si uero necessitas urgeat, ut uacuare cogaris in exacerbatione, tum scito, per superiores partes esse euacuandum, ut per sanguinis profluuium, aut uomitum, aut quid huiusmodi. cum uero exacerbatio defierit, tum per inferiora euacuabis, ut per urinam, aut per sedem, & eiusmodi loca, quemadmodum esse accommodatius uidebitur. Idem esse post iudicationem faciendum monet: praesertim si morbus iudicatus sit ἀπρῆς, hoc est perfecte: in quam significationem usus eodem aduerbio est Hippocrates in secundo de ratione uictus in morbis acutis. Sed quod hic ait ἀπρῆς, in aphorismis dixit ἀπρῆς; hoc est nuper. Significat enim perfecte, ut dixi, & integre, & non diminute, & absolute. Quare si perfecta iudicatio sit facta, aut fiat, iubet, ut totum negotiū naturę permittamus, ac nos nihil noui moliamur. Si uero non integre, sed diminute fiat iudicatio, monet, ut quod restat, nos faciamus. Etenim si in aphorismis pro uerbo ἀπρῆς hoc est nuper, scriptum esset ἀπρῆς, aut integre, & perfecte, certe nullus scrupulus iniectus esset in animis interpretum de uerbi ἀπρῆς significatione cōtrouersantibus. Quidam enim uolunt ἀπρῆς significare in diebus ἀπρῆς hoc est paribus: quod minime uerum est, quemadmodum eo ipso in loco a nobis explicatur.

Iudicantia in melius, non statim appareant.

Quod ait statim, significat hoc loco idem, quod in principio. morbi porrò principium intelligo totum illud tempus, in quo nondum sunt signa concoctionis. hac autem de significatione dictum est a nobis alio in loco. cum enim morborum tempora diuideremus, morbos ipsos ex principio, incremento, statu, declinationeque constare affirmauimus. sed iudicari in principio nullus potest: hacque de re in libris de crisi bus est a nobis abunde cōscriptum. quare quicquid ad hanc rem pertinet, ex illis libris, qui uelit, perdiscat. ego enim totam illam disputationem, utpote quę longior sit, quàm ut eā nunc persequar, huc transferre nequaquam uolo: sed hoc solum memorabo: postquam natura ad excretionem impellitur, perturbationem quandam notabilem in corpore excitari, quę causam afferat, ut multa symptomata cum manifestissimis concoctionis signis appareant. sed caue, ne signa concoctionis te fallant, quod ea esse iudicationis signa putes: propterea quod quę iudicationis sunt, non statim, hoc est, non in morbi principio apparent. nec sunt eadem iudicationis, & concoctionis notę. neque enim usū uenit, quin illę omnino uel bonam, uel malam iudicationem faciant. at signa concoctionis salutem quidem hominis ostendunt: non tamen per iudicationem omnino seruatum iri ægrotum declarant: propterea quod possit morbus longiore tractu temporis paulatim concoctus ad perfectam solutionem deuenire. ceterum quomodo symptomata iudicationis a signis concoctionis differant, in primo de crisi bus aperuimus; quo in loco perfectę & non perfectę concoctionis signa declarauimus. etenim & perfectam esse concoctionem docui, cum in urinis subsidet quid album, lene, æquale, & continuum: nō perfectam uero, cum urina ex aquosa modice subpallida sit facta. ac signa quidem concoctionis nunquam male apparent: iudicationis uero, quandoque male apparent. eaque non in principijs, non in incrementis, sed in statibus debent apparere. quare neq; sudores, (sæpe. n. iteranda sunt ea, ex quibus summus ferri fructus potest) neq; uomitus, neq; alui excrementa, neque parotides, neque sanguinis profluvia, quę in principio, statimque apparuerint, morbum unquam iudicarunt. atque ab his quidem, uelut a causis expelli morbos homines credunt. pro signis uero, quibus hæc indicentur, putant demencias, graues sopores, dolores, lachrymas, respirandi difficultates, aliaque huius generis permulta: quę si absque signis concoctionis appareant, notę pessimarum affectionum censentur. Verum hæc omnia, & quę tanquā causę, & quę tanquā signa iudicationis sunt, ne statim, hoc est in primo tempore morbi, appareant. si. n. tunc apparebunt, profecto non boni quid, sed mali indicabunt. at quę concoctionem significant, etiā si in prima primę accessionis hora appareant, certe ea erunt, æqui, & boni consulenda.

Concocta medicari, & mouere non cruda oportet: neque in principijs, nisi turgent: multa autem non turgent.

Expositis ijs signis, quę concoctionem, iudicationemque futuram indicant, de medicamentis propinandis deinceps differit. ac nos optimus medicus docet, usum medicamentorum esse ad concoctos humores commodatum: ad crudos non item: nisi turgere eos sentiamus. ac uerbum quidem turgendi proprie dici de animantibus solet, quę ad rerum uenerarum usum impelluntur. nunc uero est ad eos translatum morbos, qui properant, celeriterque mouentur: præcipue autem cum sensus ægroti hominis ab inordinata humorum spiritus, agitationeque quodā modo irritatur. quo sane casu tantummodo quispiam in principio medicamentis conuenienter rationi, & accommodate utetur: quippe qui motū humorum, ac succorum in corpore redundantium ad facilius atrahendum adiuuantem habeat. quod ea, quę ex toto incocta sunt, stabilia, infixaque sint, ideoque uix, & difficulter trahi a medicamentis purgantibus queant. cumque prædixisset, concocta medicari oportet, intulit, non cruda: neque in principijs: ut, cum principium est, crudum, & incoctum morbum plerunque esse, declararet. cum enim in corpore sanguinis probi exigua sit copia, & crudi humores sint admodum multi, tum nec uenam secare, nec purgare, nec exercere hominem oportet. immo uero neque mouere penitus, neque lauare conuenit. Si quidem uenę sectiones probum sanguinem euacuant: & prauum, qui in primis potissimum uenis, quę in iccore, & lactibus sunt, colligitur, in totum corpus atrahunt. purgatio uero in ijs, & tormina, & morsus creat, itemque animi defectiones. adde quod nec quicquam notabile educit; quod crudi omnes humores, pigri, & ad motum inepti propter crassitudinem, frigiditatemque: sint: omnesque uias angustas obstruant: per quas id, quod purgando euacuatur, comportari ad uentrem oporteat. ex quo fit,

A fit, ut neque ipsi educantur, & alios, ne euacuentur, impediunt. quocirca ita affectis esculenta, poculenta, ac medicamenta danda sunt, quę sine insigni caliditate, crassitudinem humorum extenuent, incidant, atque conficiant. quanquam si quis abscessu urgeatur, qui ab humore bilioso, aut melancholico, aut etiam pituitoso exortus sit, uitare debet, ne humorem medicamento purgante diminuat. itemque cum anni tempus admodum calidum sit, abscessusque costas obsideat, qui ex sanguine constet, isque humor, qui exuperat in corpore, sit biliosus, tunc omnino cauendum est. humor enim sanguineus sputum solet. hoc idem faciei rubor interdum indicat: sicut alia quoque multa significant. ceterum in crudis, omnino abstinentum a purgatione est. Recte igitur censet Hippocrates, medicari oportere concocta, & non cruda, neque in principijs, nisi turgent: hoc est, nisi motus ad excretionem ipsa concitet: neque ad unam partem adhuc ullam firmam inclinationem ac stationem habeat: sed humores ita cōtineat, ut moueantur, ferantur, & fluant. Ceterum de hac sententia in primo aphorismorum libro, sicut etiam de ea, quę deinceps sequitur, agitur: quamuis in quibusdam exemplaribus aphorismorum non reperitur. De ea uero, quę sequitur, iam supra locuti sumus: ea autem est huiusmodi.

16 B *Quę ducere oportet, quo maxime uergant, locis oportunis ducito.*

In primo commentario, cum de locis ad euacuationem perendam accommodatis loqueremur, intestina, uescicam, uterum, cutim uiuersam, stomachum, palatum, naresque memorauimus. cum igitur humores deorsum uergunt, si ad intestina tendant, tunc euacuatio erit per sedem facienda. cum uero ad uescicam uergant, tum per ea, quibus urina prouocatur: ut in menstruis mulierum purgationibus, per uterum euacuandum est; per sudorem, si ad cutim repant: & per uomitū, si sursum ferantur: ac tunc quidem per stomachum: ut cum cerebrum expurgamus, per palatum, ac per nares in sanguinis profluuio. Illud autem sciendum est, nunc nobis hoc consilij dari, ducenda ea, quę neque iudicantur, neque nuper iudicata sunt: quę quidem eo ducenda sunt, quo natura uergit: ac uidentem esse diligenter, ne inclinatio humorum noxiorum in loca minus oportuna fiat: quo sane tempore tantum abest, ut educe re, & naturam adiuuare debeamus, ut etiam prohibere, ac reuellere humores oporteat.

17 *Quę uacuantur, multitudine metienda non sunt. Sed quandiu prodeant, qualia oportet. & æger facile ferat. Vbi uero opus est, ibi & debilitare, & animi defectionem inducere, donec id effeceris, cuius causa hoc fit; interim uero alio uertere, aut siccare, aut humectare, aut reuellere, si sufficere æger possit.*

C In omni genere euacuationum, ut iam ante monuimus, iudicandi ratio ducitur a tolerandi facilitate. Si enim magna uis atque copia euacuetur, & tamen ægrotus se leuari non per sentiscit, neque facile fert: plane constat, neque quod noxium est, neque quod redundat, sed quod naturę accommodatum est, euacuari, ac uires dissolui. quocirca consulit, ne copię eorum, quę euacuatur, animū adhibeamus, sed ijs ipsis, quę excernuntur, utrum qualia oportet, excernantur: & tolerandi facilitatem attendamus: idque esse obseruandum, siue natura corpus expurget, siue nos medicamentum purgans demus, ac molesti humores euacuetur. Vbi uero debilitare, & ad animi defectionem usque euacuare opus est, id faciendum erit usque, dum id sis consecutus, quod uoles. quo sane tempore tibi licebit, aut alio uertere, aut siccare, aut humectare, aut reuellere, donec æger sufficiat. Quoniam autem multis modis animi defectio fieri solet, scito nunc intelligi defectionem eam oportere, quę ex magna euacuatione fit. Cuius in febribus continentibus usus est maximus: ut in methodo medendi demonstrauius: itemque in maximis inflammationibus, & doloribus uehementissimis. adhibenda tamen distinctio est, utrum hoc uenę sectione, an purgatione faciendum esse uideatur. habes autem distinctiones in libro de uenę sectione perspicue explicatas. Iam uero in ea lassitudine, quam inflammationis speciem præferre dicimus, nisi quis detractione sanguinis, malo prius occurrat, uehementissima febris statim, accendetur. nam & sanguis in huiusmodi lassitudinibus calidissimus est, & omnes fere, qui in eam inciderunt, copiosissimā eius euacuationem postulant. & quamuis etiam sanguis mittatur, tamen plerique eorum in febrem incidunt. quocirca non conuenit, parum eius detrahere, sed & celeriter mittendus est, & ad animi defectionem usque educendus: si quidem nihil aliud impediatur. Si uero bis eodem die detrahere sanguinē uelis, primum ita euacuabis, ut ne animi defectionem inducas: secundo loco uero nihil est, quod animi defectionem afferre uerearis. at si prima euacuatione ægrotus exoluatur, secundam euacuationē ferre nullo modo poterit. De ardentissima autem febre nihil est, cur longiore oratione nunc differam: quando in nono methodi medendi, nullum inueniri maius, aut præsentius remedium, quàm euacuationem usque ad animi defectionem posse, demonstrauius. quod idem in uehementissimis doloribus est intelligendum. semper tamē habenda ratio est uirium ægrotantis, quod ipse significauit, cum dixit, si sufficere æger possit: ut iam duę notę sint, facilitas nimirum tolerandi, & uires ægrotantis. ac si alterutra ipsarum non adfit, id neuti quam erit faciendum.

18 *Ex bis facito coniecturam: sicca quidem erunt calida; humida uero, frigida: quę uero alium mouent, plerunque contraria.*

Hęc inquit erunt proprię notę argumenta, ex quibus nosse poteris, utrum ægrotus sufficiat, nec ne: & utrum

& utrum euacuatio usque ad animi defectionem fiat . nam quæ prius fuisse sicciora sentiebas, nunc cali E da: quæ humida erant, nunc frigida esse uidebis, quæ uero aluum subducunt, erunt contraria . id tamen non semper, sed plerunque ita comperies . uocat autem quibus aluus subducitur . propterea quod nisi cōtraria sint, natura eadem superabit . soluitur enim uenter inferior: ac multa , eaque uaria expellit .
alui enim excrementorum mutationes, quæ multas humorum formas euacuant, corpus ipsum accuratius expurgant: nisi forte aut colliuationis , aut corruptelæ signa adiuncta habeant: de quibus ipse in prælagijs locutus est in illo loco , in quo fecit de pinguibus, deque foetidis mentionem .

Hæc diebus imparibus sursum fiunt: si & circuitus, & constitutio ex ipsis exacerbationibus talis fiat . plurima autem paribus diebus fiunt deorsum . Sic enim etiam quæ sua sponte eueniunt, prosunt: si circuitus in diebus paribus exacerbationes non faciant . in huiusmodi autem, in paribus sursum ; in imparibus, deorsum . tales autem pauci sunt : & tales etiam constitutiones difficilius indicantur .

Qui nostros de crisi libris accurate perlegit, ei nihil opus est longiore oratione ad hæc, quibus de agitur, intelligenda . in illis enim quæ ad iudicationes, quæ ad earum uacuitates, quæ denique ad malas iudicationes pertinent, scripta sunt omnia . illud item docuimus, quæ paribus diebus exacerbantur, in paribus iudicari : quorum uero exacerbationes diebus imparibus fiunt, ea quoque in imparibus iudicari . adiunximus etiam, iudicationes in exacerbationibus fieri, propterea quod humores in illis uehementer moueantur, ac ueluti feruentes aut per sanguinis profluuium, aut per sudores, aut per uomitus, aut per secessum, aut per hæmorrhoides , aut per menstruas purgationes in mulieribus prorumpant: & quod natura eo tempore ad illorum excretionem impellatur : & quod pressa pondere, & male affecta ad humores excernendos irritetur : & quod illis magis fufis, noxia promptius expellantur, facilius que fiat iudicatio . proinde dictum est, mutationem quattuor modis effici , ad salutem, ad mortem, ad inclinationem in melius, ad eandem in peius ruentem . itemque, iudicationem, quæ per euacuationem fit, meliorem esse ea, quæ per abscessum contingat: tum quæ noxium potius, quam quæ alium quemuis humorem euacuet : tertio eam, quæ directo, & ex eadem parte, quam quæ secus . ipse autem, quod nos per rectitudinem dicimus , appellat directo : præterea uero, eam quæ cum tolerandi facilitate; & cum coctione, & die critico fiat . Si quidem hæc omnia habere perfectam iudicationem oportet . Ne sis tamen nescius, in febribus omnibus non simili modo dies numerari: nam quod in continuis unus dies potest, id ipsum facit in intermittentibus accessio: & iudicationes pro accessionum numeratione fiunt . ac nos etiam obseruauimus, in tertianis, & quartanis iudicationes fieri non ad dierum , sed ad circuituum numerum . id quod uerum esse, ipsemet attestatur, ubi, tertianam puram septem circuitibus iudicari, affirmauit . septima enim a principio accessio in decimum tertium diem incidit: in quo sæpe iudicatur , nec in quartumdecimum, qui criticus est, extenditur . Quemadmodum autem acutorum morborum ipse dies quartusdecimus est terminus: & peracutorum septimus: sic in intermittentibus tertiana febris septimo circuitu terminatur. quocirca si iudicatio in diebus imparibus accidat, per superiores partes fiet: si modo & circuitus, & morbi constitutio in ordine accessionum talis fuerit . Si uero in paribus, per inferiores fiet . porro censet, eorum, quæ sponte eueniunt, eandem esse rationem oportere . eaque prodesse, si accessiones paribus diebus ex circuitibus fiant: propterea quod in eiusmodi contrarium ulu ueniet: si quidem in paribus, sursum : in imparibus uero deorsum . addit tamen paucas constitutiones inueniri tales: & quæ huiusmodi sunt, eas esse ad iudicandum difficiliore . cuius rei causam nos in libris de diebus criticis exposuimus .

Quin etiam quæ tempore sunt progressa longius, ita fiant necesse est, ut ad decimum tertium , decimumque quartum diem pertineant . ac decimo quidem tertio, deorsum : decimo quarto uero, sursum . sic enim ad iudicationem confert: & quæ ad uigefimum: præter ea, quæ deorsum feruntur .

Quemadmodum iam diximus, tum in libris de crisi, tum in ijs, qui sunt de criticis diebus, ea omnia, quæ ad hanc tractationem pertinent, explicauimus . proinde hoc loco solum memorabo capita eorum, quæ in illis sunt conscripta commentarijs . Iudicatio igitur est repentina in morbo commutatio . ea quattuor fit modis . nam uel est subita morborum liberatio, uel magnam mutationem in meliorem statum; uel mortem repente affert : uel facit, ut ægrotus sit multo peiore in statu . Iudicatio omnis cum aliqua manifesta euacuatione, uel abscessu fit, ut paulo post dicitur . Criticos porro dies appellamus, in quibus huiusmodi mutationes & fideles, & plurimæ fieri solent: cum in alijs diebus neque fideles, neque frequentes contingant . Hippocrates autem omnium bonorum inuentor, hosce dies indicauit: & septimum dierum criticorum circuitum esse ualentiorum reliquis dixit: & ab eo secundum potestate esse quaternarium, quod septimum diuidat in partes duas : & quod iudicationes per circuitus septenarios futuræ a quaternarijs indicentur . quartus enim est septimi index: undecimus quartidecimi . hos uero dies ipse indices uocat . Hebdomadas uero sic numerari censet oportere: ut duæ priores inter se uicinæ per disunctionem : tertia, quæ has sequitur , per connexionem numeretur : ut prior in unum diem desinat, & ab alio incipiat secunda : tum uero tertia ab eodem incipiat, in quem secunda desinat : quod in causa est, ut uigefimus dies sit tertiæ hebdomadis ultimus . quod etiam esse uerum comperimus :

A periemus: quandoquidem uigefimus & plurima, & firmiter iudicare deprehenditur . quæ ob rem Hippocrates diem quadragesimum, non quadragesimum secundum esse criticum statuit . ita etiam sexagesimum , & octogefimum: non sexagesimum tertium, neque quartum octogefimum . In morbis autem acutis interdum in criticis hi, tertius, quintus, & nonus; ac quandoque etiam sextus : malus nimirum index , quod aliquando cum symptomatibus periculose iudicet . horum autem omnium exempla tibi in libris de uulgaribus morbis poterunt supetere . sed eos ægrotos hoc loco describere , longum fuerit . ac tibi integrum est, eam sententiam, quæ in libro prælagiorum habetur , perlegere , cuius hoc est initium, Febres iisdem numero diebus iudicantur , ex quibus homines tum seruantur, tum pereunt; & quæ sequuntur . Quinetiam in secundo aphorismorum multa sunt de criticis diebus monumentis con signata litterarum : ex quibus plane constat, tertiam hebdomadæ per coniunctionem cum secunda, numerari: & quartum diem septimi indicem statui : & septimum decimum uigefimi . tum explanari , qui nam dies indices in uniuersum sint, quique contemplatione digni ab Hippocrate censeantur . Multa quoque alia comperies, quæ ipse plerique in libris conscripfit : quæ omnia in unum nos uolumen redigimus, quod de criticis diebus inscribitur . ac qui prælagire in posterum, quid futurum sit, accurate uelitis & hoc opus, & quod de crisi est, perlegat, oportet . res enim huiusmodi tantum afferunt utilitatis, ut cum ego hanc contemplationem apud Eudemum philosophum, qui tres quartanas habebat, prædicens, monuisssem fore, ut una earum, quæ certis diebus inuadebat, post tot circuitus primum sedaretur: cumque hæc depulsa esset, altera certo die discederet: similique modo de tertia prædixisssem; hæc ex arte diuinandi, non ex medica cognitione a me pronunciarum contenderent . ac nos non modo in illo homine, sed etiam, quod Deo approbante dictum sit, in nulla unquam prædictione offendimus . Quæ cum ita se habeant, propositum nobis est explicare, quæ nam in hoc libro Hippocrates conscripserit . Igitur quæ ante tempus iudicationis prodeunt , hoc modo fiant necesse est, ut in decimo tertio die per inferiores partes ducantur: in quartodecimo uero, per superiores . id quod ad iudicationem pertinet, & ad ipsam est utile, & accommodatum . Simili quoque modo quæ die uigefimo fiunt, præter ea, quæ deorsum feruntur . dictum enim est, uigefimum criticum esse . quæ autem inferius uergunt, ea per inferiora adducenda sunt, ut ipse monuit . sed iam ad ea, quæ deinceps sequuntur, quæ ipsa quoque ad iudicationem faciunt, transeamus .

Multa autem purganda sunt: eaque non prope iudicationem, sed longius . raro autem in acutis multa ducenda sunt: in delassatis uero, totum .

C Iudicatio, ut dictum est, cum certamine notabilique perturbatione plerunque fit . perturbationis autem uiolentia, naturam, ea quæ infesta sunt, etiam ante tempus cogit extrudere . est enim uirtus ipsa, qua aliena expelluntur . ac tempus id agendi est post finem eius, quæ res alterat, facultatis . tunc enim obit functionem suam, omniaque secundum naturam absoluta sunt, cum illa ab actione desistit . uerum cogitur interdum ea, quæ molesta sunt, ante perfectam coctionem amoliri : sicut etiam interdum concoctione iam absoluta, moratur, & præ imbecillitate lente ad munus obeundum progreditur . Facultas igitur, quæ aliena expellit, ea est, quæ iudicationes in morbis facit . proinde, cum omnia ea, quæ in animante sunt, iam concocta sint, tunc optimæ iudicationes fiunt . prius autem expelli , ac iudicationem præuenire, malum est: propterea quod cum ijs, quæ noxia sunt, etiam utilia excernantur . id quod fieri solet, cum natura uel a medico, uel ab ijs, quæ corpore continentur, irritetur . quanquam non medicus solum afferre causam erroris possit, si quid minus recte fecerit ; sed etiam ægrotus, & ministri , & alia, quæ proprie externa nominantur: ut in ipso corpore offendunt morbi, causæ, & accessiones . ac si accessio sit, quæ naturam stimulet, nullam quietem, nullamque moram concedit ; sed excitat, mouetque, & tanquam ad pugnam prouocat . quemadmodum igitur natura pressa magna ui excrementorum, & humorum infestantium cogitur sæpenumero eos extrudere ; idque malum est, si id antequam concocti humorum sint, & ante tempus iudicationis faciat ; ita nostrum erratum iudicandum est, si idem prope iudicationem fecerimus . quocirca expectandum est, ut longius a iudicatione id fiat: ut si natura nihil tunc fecerit, nos faciamus: quod non bonum sit, si prius expurges . Quod autem addit , Raro autem in acutis multa ducenda sunt, recte censuit . est enim explicata sententia, in morbis acutis solum in principijs interdum utiliter adhiberi purgationem posse: sicut in longis morbis semper est expectanda maturatio: in acutis uero etiam in principio medicamento purgante uti possumus , si turgeant . idque erit magna animaduersione faciendum: si quidem non mediocre periculum impendet , si quis in morbo acuto male medicetur . debet enim medicus hoc attendere , ut æger maiorem fructum ex noxiorum humorum euacuatione ferat, quam noxam: qua corpora a medicamentis purgantibus necessario afficiuntur . erit autem maior utilitas , si omnis humor molestus cum tolerandi facilitate, ac sine molestia euacuetur . cum uero morbus non modo acutus sit, sed etiam uehementissimam febrem adiunctam habeat ; tunc multo magis, ne purgans medicamentum demus, uitandum erit : ac potius per uenæ sectionem facienda euacuatio: ex qua minor quidem existet, quam ex purgatione, utilitas : multo tamen sit futura securior: cum maximum a purgatione periculum imminet, præsertim uero si quis naturam ægroti non cognita habuerit . quidam enim ita natura comparati sunt, ut ægre purgentur: quidam uel exiguo epoto medicamento copiose purgantur . at si hominis naturam ignores, periculum est, ne aut maior, quam par

par fit, fiat euacuatio: aut ne omnino purgatio moueatur, ut ne tamē quod satis fit, eua-
cuetur. quæ omnia maximas in morbis acutis noxas afferunt. quæ res fecit, ut ipse in aphorismis hanc
sententiam scriptam reliquerit: In acutis morbis raro, & in principijs purgante medicamento uti oportet.
atque id considerate admodum faciendum. In delassatis uero totum ducendum est, quando
uero id faciendum sit, attende, ut intelligas. cum sit duplex plenitudo, alteraque ad uires referatur, &
ad corruptelam facile perueniat, atque etiam interdum partes quasdam petat, & in eis tumores præter
naturam excitet; altera uero ad effusionem pertineat, quæ sæpe in partes irruit, & tumores præter
naturam creat, ac morbos comitiales, uenarumque ruptiones efficit, conandum est, eam celeriter eua-
cuare prius, quam magnum aliquod in homine gignere malum incipiat. Sed quomodo utrunque di-
gnosceret, ac curare affectum oporteat, in libris de tuenda sanitate copiosius explicauimus. quocirca
de eadem re nunc scribere, superuacaneum existimo. igitur ad cōsequentem transibo orationem, quæ
his fere uerbis continetur.

In febribus abscessus maxime in articulos, maxillasque fiunt, prope cuiusque dolores, magisque ad supernam partem,
& in rotum. Si uero morbus lentus fuerit, & deorsum repat, etiam abscessus inferne fiunt. maxime autem pedes calidi, in-
ferne significant: frigidi uero superne.

Abscessus inquit in febribus ad articulos, maxillasque fiunt maxime. idque accidit, quia propter co-
lorem febris magna copia humorum sursum in caput tollitur, quam postea inde ruentem glandulæ ma-
xillarum suscipiunt: quemadmodum usu uenit, cum e superioribus partibus in inguina, & alas quidpiã
descendit. febres autem omnes, quæ ex lassitudine ortæ sunt, proprium quandam calorem habent in
articulis excitatum. unde nihil mirabile fit, abscessus in articulos decumbere, quippe qui plus, quam
par sit, laborauerint, atque incaluerint. id quod illis potissimum contingit, quibus plenitudo morbi
causam attulit: ac magis, ut ipse ait, ad supernam partem, hoc est ad caput, propter eam causam, quam
attulimus. at si deorsum morbus uergat, tunc etiam abscessus in partes infernas descendunt. cuius rei
signum ipse statuit pedum calorem, & frigus. nam si pedes calidi sint, abscessum in partibus infernis fo-
re indicant. causa est, quia humorum copia deorsum comportatur, locumque illum calore perfundit:
si frigidi sint, in supernis abscessum futurum significant: quod eo tempore omnia sursum ad caput fe-
rantur, extremaque, præsertim pedes, refrigerentur. Quomodo autem supernas, infernasque partes
in corpore esse, debeamus intelligere, ipse in sexto de morbis uulgaribus declarauit, cum ait, An ea
quoque, quæ infra iecur sunt, e supernis distributa sint: ibi enim iecur esse terminum omnium superna-
rum, infernarumque corporis partium statuit. conuexa enim eius pars septo transuerso annexa est. ita-
que omnia, quæ supra iecur sita sunt, eadem etiam supra septum transuersum sunt collocata, ut cor, pul-
mo, pectus, collum, ac multo etiam magis, caput: cetera omnia infra in corpore esse uoluit. ceterum
abscessus in partibus superioribus ut plurimum difficiliores sunt. causa est, quia e partibus superiori-
bus, cum eodem affectu conflantur, maius periculum, quam ab inferioribus, impendit. perspicuum
enim est, si cor, aut pulmonem, aut cerebrum inflammatio obsideat, mortiferum morbum esse. at si par-
tes infra iecur sitæ inflammatione tententur, pauci admodum mori solent: nisi male eis adhibeatur cu-
ratio. idque ipse attestatur, cum ait, Si autem ea, quæ e superioribus partibus in articulos infra decu-
buerint, infra umbilicum constiterint, bonum: si uero supra, non pariter morbum soluunt, nisi suppu-
rauerint. eo enim in loco habemus, abscessus, qui in partes infra umbilicum decumbunt, bonos esse:
qui supra, non bonos, aitque malitiam ipsorum aliqua ex parte diminui, si tumores forte suppuraue-
rint. qui porrò morbi iudicari per abscessum consueuerint, Hippocrates ipse in præfagij conscripsit.

In ijs, qui ex morbis exurgunt, si statim manus ac pedes dolore consistuntur, in eis abscessus orientur.

Qui ex morbo conualescunt, non admodum robustas uires habent: quocirca si in laboribus uersen-
tur, ac multas, uehementesque motiones obeant, facile læduntur. ac maiorem etiam noxam sentiunt, H
si humores, morbum efficientes, non bene sint expurgati: & quædam fortasse reliquæ adhuc adsint.
Scimus enim quæ post iudicationem in morbis relinquuntur, recidiuas excitare consueffe. Itaque cū
in eo statu aut manus, aut pedes laborarint, aut dolore consistuntur, illuc irruere abscessus scribit. La-
bor enim causæ rationem obtinet: dolor, signi. ac non mirabile est, ut iam dixi, si maior caliditas in
particula accenditur: eiusque imbecillitas augetur: & tanquam uia fit superuacaneis, ut abscessus gi-
gnatur. Hoc autem loco uidetur tria abscessuum tempora constituere: unum in morbis, de quo egit
oratione superiore: alterum, dum ægroti conualescunt; de quo nunc disserit: tertium, quod morbos
antececit, de quo deinceps ad hunc modum loquitur.

Sed si qua pars ante morbum laborarit, ibi morbi sedes erit: ut accidit ijs, qui Perinthi tussi, anginaque laborarant. tuf-
ses enim, non secus quam febres, abscessus excitant.

Si antequam quisquam in morbum incideret, aliqua corporis pars laborauerit, timendum erit, ne ali-
quis in eam abscessus fiat. in omnibus enim morbis, qui prius per excretionem non iudicantur, in ijs
abscessus decumbere in eas partes solent, quæ prius laborarint. cum enim illæ sint imbecilliores,
etiam magis, ac facilius humorum copiam excipiunt. Id quod in ijs potissimum morbis intelliges, in
quibus

A quibus futuros abscessus suspicabere. ipse uero rem exemplis declarauit eorum, qui in Perinthia urbe
tullsem, aut anginam passi erant: in quibus uerisimile est abscessus aut in ceruice, aut in pulmone, aut et
in pectore exortos esse: quando tusses abscessus tales faciant, quales etiam excitari a febribus solent.

25 Simili quoque modo euenit uel ab humoribus, uel a corporis colliuatione, & item animi.

Hæc quoque de abscessibus dicta uideri possunt: ut censeat, ipsos a copia etiam humorum, aut colli-
uatione corporis, & item animi exoriri. cum enim sit humorum magna uis, ut non possit omnis excer-
ni, tunc in particulam quandam imbecilliolem fixa innititur: cumque magna est humorum tenuitas,
& corporis raritas, tunc per eam perspirationem, quæ sensum nostrum fugit, corpora celeriter euacuan-
tur: ut, nisi occurrat, facile colliquentur. quod idem in colliuatione corporis usu uenit. atque in febrili-
bus quidem uehementissimis colliquari sæpe corpus, concidereque, & extenuari conspeximus. idque
interdum plus, quam par sit, accidit, aut propter febris magnitudinem, aut propter morbi tempus, aut
propter ætatem, aut etiam regionem, aut anni tempus, aut aeris constitutionem, aut euacuationes, quæ
sub sensum cadunt, aut uigilias, aut curas, aut inediam, aut immoderatos motus. nam & magnitudo, &
malitia febrium interdum graciles homines, extenuatosque uel in primis diebus reddit, quemadmo-
dum est ab ipso in libro præfagiorum de cadauerosa facie conscriptum. idem quoque morbi prolixitas
facit. ætas quoque tum puerorum, tum eorum, qui ultima sunt senectute. ac in pueris propter humidi-
tatem & caliditatem plurimum fluit, & corpus euacuatum extenuatur: in ijs uero, qui summa sunt sene-
ctute, propter uirium imbecillitatem corpus collabitur. Iam uero ex anni partibus, & regionibus, &
aeris constitutionibus planum est calidiores ac sicciore magis euacuare corpora: frigidiores ac humi-
diores, ne cutis perspiratione digeratur, & inaniatur, prohibere. Sed etiam sequi macies corporis solet
ex sanguinis eruptione, sudoribus, urinis, uomitibus, & alui deiectione nimia: itemque ex inedia, uigi-
lij, sollicitudinibus. nec minus etiam ex delirio, tum ægroti assidue exurgunt. Quæ uero colliquatio
proprie nominatur, plerumque fit, quod pinguedo, aut etiam tenera caro propter malignam febrim col-
liquetur: quam sane ex urinis potissimum cognosces. sunt enim illæ oleosæ: eaque principium colli-
quationis significant. cumque & in colore, & in consistentia quid ueluti oleum sit, tum affectionis indi-
cat statum. Verum ne huiusmodi urinæ in fraudem te conijciant: propterea quod tales ferme excerni
solent, cū renum pinguedo dissoluitur. Sed distinctiones allatæ sunt ab Hippocrate, cum diceret, Qui-
bus subsidentia pinguedo sunt, & confertim exeunt, in ijs renum affectiones indicant. causa est, quia in
renibus celeriter fit excretio. at in pinguedine torius corporis, non celeriter, sed tarde. De his autem,
& de alijs omnibus, quæ acutis, malignisque morbis accidunt, Hippocrates in libro præfagiorum ac-
curate differuit: quocirca minime neceffe est, pluribus ea uerbis persequi.

26 Intelligendum autem est, in quibus temporibus humores floreat: & quales in singulis morbos faciant: & quales in uno
quoque morbo affectiones pariant.

Erat hoc in libro de humoribus propositum, nosse humorum naturam, qui in humano insunt corpo-
re: & quo nam tempore quisque dominetur, & quot, qualesque morbi ab humoribus gignantur: de-
nique non ignorare, quinam sint modi morborum: quam nos rem in tertio horum commentariorum
explanabimus. nunc uero de humoribus, cum in principio omnia fere, quæ ad hanc rem pertinent, cō-
scripserimus, pauca quædam afferemus. Anni tempora differunt inter se humiditate, caliditate, frigiditate,
ac siccitate: ut hiems humiditate, frigiditateque præstet ceteris: æstas caliditate, ac siccitate: uer
fit accurate in medio utriusque constitutum. autumnus uero non est eadem ratio: sed frigus mane uiget,
meridie magnus calor, ad uesperam calor rursus in frigus commutatur: in eo tamen siccum humido,
frigus calori dominatur: hæcque in anni temporibus fere comperies. In singulis uero temporibus pro-
prius quidam humor exuperat, ut hieme, pituita; uere, sanguis: æstate, bilis: autumno, acida bilis. Mor-
bi autem frequentes in omnibus anni temporibus infesti sunt, ut uerno tempore qui a melancholia
orientur, itemque infania, morbi comitiales, sanguinis profluuia, & alij permulti, quorum ipse & in apho-
rismis, & in libro de aere, aquis, & locis mentionem fecit: cuiusmodi sunt angina, grauedines, raucita-
tes, tusses, lepræ, impetigines, uiriliginis, & ulceratæ pustulæ quamplurimæ, & panis, & quæcunque ar-
ticulos attingunt. per ætatem uero cum ex his quidem, tum uero alij morbi uigent, ut continuæ fe-
bres, & ardentis, & tertianæ, eaque plurimæ: quartanæ item, & uomitus, & alui profluuia, & lippitudi-
nes, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & pudendorum corruptelæ, & sudores: autumno autē &
multi æstiu, & quartanæ febres, & erraticæ, & lienis morbi, & aqua inter cutem, & tabes, & leuitas in
testinorum, & eorundem difficultas, & coxendicis mala: itemque suspiria, & uoluulus, & alia permulta.
hieme lateris dolor, pulmonis inflammatio, grauedo, raucitas, tussis, dolor pectoris, costarum, lumbor-
um, & capitis: uertigines, & morbus attonitus. Ipse uero addit etiam morbos, qui in cuiusque ætate
exoriuntur: itemque eos, qui ex uictus ratione originem ducunt: & qui a regione, & uitæ institutis ex-
citantur. Censeat autem, ut quibus temporibus humores floreat, intelligamus: qua de re ipse ita scri-
ptum reliquit: Augetur inquit, in homine pituita hieme. tum causam addit. eius enim inquit, natura
maxime omnium eorum, quæ insunt in corpore, hiemi respondet. est enim frigidissima. De uere au-
tem scribit hæc: Vere autem pituita adhuc ualens manet in corpore, & sanguis augetur. hæc enim anni
pars

pars ei per naturam maxime respondet: siquidem humidus, calidusque est. Aestate ualidus adhuc sanguis est, & bilis in corpore sese extollit, & in autumnum pertinet. autumnus exiguus sanguis gignitur, propterea quod autumnus est ei natura contrarius. proinde fit, ut autumnus paucissimum sanguinis in homine gignatur. at bilis atra & copiosissima, & ualentissima autumnus est. ac merito quidem humor huiusmodi est exortus: siquidem humores aestate prius affati erant. affatorum autem reliquarum, cum primum extinctus calor est, frigida, siccaque redduntur: ac frigida, quia extinctus calor est: sicca, quia dum affarentur, humor uniuersus fit absumptus. Quod igitur ait, humores efflorescere, nihil aliud uidetur significare, quam hunc, uel illum humorum superare ceteros, uti diximus, ut pituitam hieme; sanguinem uere: flauam, aut pallidam bilim aestate: melancholicum humorem autumnus. De morbis autem qui per anni tempora, ac partes oriuntur, in tertio commentario differemus. Iam uero, illud etiam non esse nobis ignotum uult, ut quot in singulis morbis affectus sint, plane sciamus. quod ut sit perspicuum, scire conuenit, omnem corporis affectionem, quae de statu naturae desexit, aut morbum esse, aut morbi causam censerem, aut symptoma, quod etiam affectus nomine appellatur. morbus autem est sanitati contrarius: & ab utrisque affectus differt. quod enim cunquē patitur quispiam, id affectus nomine appellandum est: quam ob rem, ut ego quidem puto, factum est, ut sensuum alterationes appellentur affectus: ut in aspectu, quae a nigro, albo, flauo, ceterisque coloribus proficiuntur: in tactu, quae a calore, frigore, humiditate, duritie, mollitie, & alijs omnibus, quae sunt huius generis, accidunt: idem in ceteris sensibus intelligendum est. Voluptatem quoque affectum appellamus: & omnino omnem motum, qui ab alio in alio excitetur. motus enim eius, qui facit, actio est: at eius, qui ab illo quodammodo afficitur, affectus. unde apparet, affectum tum, cum fit mutatio, alteratio, & motio, gigni. id uero iam nos in libro de uocabulis medicis demonstraui. ac proprie quidem affectus nomine ueteres omnem motum externum significant. qui uero iam ipso nomine abutuntur, eas etiam affectiones, quae ex affectu sunt genitae, nec amplius sunt in motu, affectus nominant. affectio tamen neque diuturnior, neque soluta difficilior est, quam habitus: & tamen affectum esse idem fere est, quod pati: & affectio ab affectu differt motione. nam cum cessauit, quod alterabat, ea, quae in affectu permanet alteratio, est patientis affectio. nomen uero affectionis inde est declinatum, quod modo quodam quis afficiatur: siquidem omnia, quae in rerum natura sunt, siue sana sint, siue aegra, siue neutra, afficiantur.

Tum uero corpus reliquum spectandum est, ad quem morbum maxime natura uergit: & quidnam lien intumescens facit. horum etiam quidpiam natura facit: ac colores sermo deteriores sunt, & corpora tument. & si quid aliud sit, te in huiusmodi exerceas.

Quemadmodum in initio dixi, color morbum plerumque indicat. ideo ne in morbis, & habitu naturae fallamur, nobis consulit, ut quomodo totius corporis habitus natura se habeat, cognoscamus; interdum enim colores deteriores sunt, quam tu fortasse eos secundum naturam esse existimares: ac tunc etiam non bene ualere hominem suspicabere. quocirca corporis habitum nosse oportet, ut quam in partem morbi effectrix natura repat, non ignores. plerique enim in morbum regium cadunt, quod male affectum iecur sit: interdum uero etiam secundum naturam tales sunt: propterea quod in prima conformatione male affecti sint. quod esse tibi planum debet, ne decipiaris, & eos aegrotare tum, cum non aegrotant, existimes. atque eo quidem tempore aegrotis auxiliari conuenit ijs coloribus, qui sint ipsorum colorum perfimiles. contra uero faciendum est in ijs, qui sanguinem conspuunt. ruber enim color prouocare sanguinem uidetur: siquidem humor omnis similibus admotis expurgatur: ut adhibitis contrarijs, intra corpus pelli consueuit. Ceterum quomodo scire, ac dignoscere naturalem habitum oportet, ipse unius appositione exempli declarauit: ut quidnam inquit, Lien intumescens facit. quemadmodum enim multiplices tumores ex liene male affecto oriuntur, ita etiam facere ipse habitus potest: cuiusmodi sunt uitia coloris, corporis euacuationes, ac reliqua genera affectionum, in quibus esse exercitatum medicum oportet. Multi autem praeter naturam tumores obsidere lienem solent, ut duritia in partibus inferioribus, ut quidam sit rotundus, quidam latus, quidam in longitudinem auctus. porro autem qui parte inferna durus est, qui deorsum uergit, ideo ipsum *κατὰ τὸ πρῶτον* Hippocrates uocat. Vel ideo sit uocat, quia prauos humores, quos in se continet, in partes corporis inferiores propellit. Neque enim de liene dubitandum est, an quod sibi proprium est, trahat, & alienum secernat, alteretque, & contineat quicquid attrahere suapte natura potest: Si quidem in ijs commentarijs, qui sunt a nobis de naturalibus facultatibus conscripi, quattuor facultates unicuique particulae, quae nutrienda sit, esse necessarias demonstraui. Veruntamen in excrementis discernendis errores committuntur: cuius rei triplex est causa: prima est partium ipsa expurgantium imbecillitas: altera est angustia uiarum, tertia est excrementi ipsius uitium; praeterea uero imbecillitatis causa est intemperies: angustiae uero obstructio, aut aliquis instrumentorum tumor. tumorum uero causa est humorum defluxio, quae in ipsum instrumentorum corpus irruit: obstructio, aut crassitudo, aut tenacitas humorum, aut quid, uelut germen, adnatum: uitia autem excrementorum sunt multitudo, crassitudo, & tenacitas. excrementa autem concoctionis, quae in uenis sit, tria sunt, ut biliosum, ut melancholicum, ut serosum. biliosum uero uesica iecinori adiuncta expurgat: melancholicum, Lien: serosum, renes. inde fit, ut in lienis uitij color totius corporis ad nigrius uergat, prout ipsius imbecillitatis affectus postulat, quando haec est ei a natura tributa

A tributa actio, ut melancholicum sanguinem ex iecinore in se trahat, eoq; nutriatur. itaq; ubi attrahendius, quae in ipso est, infirma sit facta, tum sanguis ex icore prodiens impurus in totum corpus comportatur; ideoque color fit nigrior. interdum etiam illud excrementum animi deiectiones, & necessitates melancholicas gignit: interdum uero uehementissimas ciborum appetentias excitat, saepe etiam auersionem. immo uero etiam cum scirrhum contraxit, aquam inter cutem affert, iecore nimirum in affectus consensum perducto. nec minus etiam idem male affectus diutius aut propter inflammationem, aut propter scirrhum, ad nigriorem colorem conuersus toti corpori uitia coloris impertitur. qua in re scire debes, album, uiridemque colorem nobis indicare, abscessum in iecinore esse: uiridem & nigrum, in liene: album, & * in pulmone. horum autem colorum forma seruatur, cum abscessus minime succensit sunt. sed ipse lien uniuersi corporis colores uitiat, ac deteriores facit. quin etiam ipse est semper iecinore nigrior: praesertim uero in ijs animantibus, quorum calidior est temperatura, atque sicior. Tu uero unum habes a nobis compositum de atra bili librum: in quo & haec, & cetera, quae sunt huius generis, omnia continentur.

Animi impotentia in cibis, potibus, somno, uigilia: aut propter amores quosdam, ut tesserarum; aut propter artes: aut propter necessitatem. laborum tolerantia: & quorum ordinata est, aut inordinata.

Tres sunt animi partes, quibus ad uoluntarium motum incitatur. atq; has quidem omnes, seu partes, seu facultates animi appelles, a quibus uita nostra gubernatur, est iam a nobis demonstratum: ut una sit, qua ratiocinamur: altera, qua irascimur: tertia, qua cupimus. itemque eas substantia inter sese differre, ac multo etiam magis in differetibus esse locis sitas, perspicuum esse arbitramur. omnes enim possunt cognoscere, partem animi, qua cupimus, esse ab ea, qua ratiocinamur, diuersam. nam & cum fame urgemur, impleri cibis expetimus: cum sitis urget, potus cupiditate ducimur. at in pueritia, more brutorum, saturitati operam damus, neque utrum profuturum illud sit, aut nociturum, consideramus. cum autem in uiros non solum aetate, sed etiam ratione euaserimus, saepe nihil plane bibimus, quod potum esse nociturum, persuasum habeamus. saepe etiam minus, quam cupimus, sumimus: si maiore sumptum copia noxam allaturum sit. saepe etiam pugnam eius partis animi, in qua mens & ratio elucet, cum ea, quae cupiditate alitur, cum in morbis, tum alijs plerisque conditionibus spectamus: in quibus nondum esse oportunitatem uidetur, ut esurienti cibis, sitienti potus offeratur: nec cum, qui riget, calfaciamus: nec refrigeremus eum, qui calore sit perfusus: nec rebus ueneris utatur is, qui ad eas incitetur. facultas enim, quae in nobis est rationis expertis, ad singula nos trahit, quae cupimus: ratio retrahit impetum intemptiui, ac cohibet. Et tamen quidam sunt, qui unam esse animi substantiam uolunt. eam porro substantiam aiunt esse cuiusque naturae perfectionem. si uero tale quidpiam est, uirtus una erit: siquidem una est perfectio. atque ita in animi parte, in qua inest ratio, scientiam esse uirtutem erit necessarium. sique una sola pars animi, quae rationis est compos, inest in nobis, nihil est, cur multas uirtutes requiramus. si uero etiam iracundiam statuamus, eius quoque uirtutem esse necessesse erit. sic si ad has duas tertia quoque pars, in qua cupiditates uersantur, accedat; tres subinde uirtutes erunt. & quarta item ex mutua harum relatione exorietur. atque ita diuersa erit pars rationis, diuersa pars cupiditatum, diuersa denique ea, quae irarum aestu fluctuat: eritque una cuiusque partis uirtus propria: ut eam, quae in parte, quae rationis particeps est, sapientiam, aut prudentiam, aut scientiam uocent: eam, quae in parte iracundiae uersatur, fortitudinem: quae in cupiditatum inest parte, temperantiam. Cum autem sola ratio in causa est, ut animus appetitione ducatur, penes ipsam etiam est sedanda appetitionis facultas: si uero aut iracundia, aut cupiditas ad ipsam accesserint, quae nimirum facultates sunt expertes rationis, & corporis grauitati perfimiles, illico non potest, ubi uult, consistere: progressu tamen temporis, ut in currentibus usu uenit, hoc fortasse consequetur. interdum uero etiam ratio cum affectu concurrat: ac tunc quae affectus facit, ea comprobatur ratio. quod in intemperantibus percipitur: qui iucundissimis rebus frui summum bonum esse existimant, quod ratio in animo ipsorum cupiditatem sponte sequatur. resistit uero etiam affectui ratio, cum homo uoluptatis eius, quae proposita est, non opinatur quidem honestam esse, aut bonam delectationem: sed tamen a ualenti quodam facultatis, quae concupiscit, motu ad ipsam attrahitur. quo loco si ratio superabit, is homo & sui, & suorum affectuum continens erit, & nominabitur. si cupiditas uincet, contrario nomine appellabitur, & impotens dicetur. cum uero a sola ratione ad usum rerum iucundarum ducetur, ipsarum perceptionem non fruitionem, sed usu metitus, is temperans uocabitur: sicut intemperans, qui solum a cupiditate trahitur, quam etiam ratio consequatur. quocirca cum dormientibus ea pars animi, quae mentis & rationis particeps sit, cupiditatibusque imperet, sopita langueat: illa autem, in qua feritas quaedam sit, atque agrestis immanitas, ut appellare Plato solet, cum sit immoderato obstupescita potu, atque pastu, exultat in somno, & iactatur, quaeritque quomodo id ipsum, quod uult, consequatur. quo tempore nihil est, quod non audeat: quasi omnem uerecundiam, prudentiamque exuerit. multa enim impure conatur, ac trucidare aliquid uidetur, atque a nullo potus, pastusque genere abstinere: & oia facere tette cum temeritate, atque impudetia. at qui salubri & moderato uictu quieti se tradiderit, ea parte animi, quae mentis, & consilij est, agitata, & bonarum cogitationum epulis saturata, & ea parte ani-

mi, in qua uoluptates uersantur, nec inopia encēta, nec satietate affluenti, ut conuiescat, neque tu- E
multum ullum præstantissimæ parti afferat; aut læticia ipsam perfundens, aut mœrore conficiens: sed
finat, ut ipsa per se sola, atque pura consideret, earumque rerum studio ducatur, quas non nouit, siue
eæ præsentis sint, siue præteritæ, siue futuræ: illa etiam tertia pars, in qua irarum existit ardor, sedata,
ac restineta sit, nec ulli infensa, quiescat: atque ita duabus animi partibus compressis, illa tertia
pars rationis & mentis eluceat, seque acrem ad somniandum præbeat; tum ueritatem maxime attingit,
neque ei uisa absurda occurrunt. atque hæc quidem ex impotentia, intemperantiaque oriuntur.
sed quid attinet dicere cetera mala, & item morbos, quæ ex ipsa originem ducunt? innumerabiles sane
sunt ferme, & tot, ut paucis explicari non possint. nos enim perspectum habemus, morbos eos,
qui ex nimia omnium humorum copia existunt, hinc potissimum exoriri. & cum me ad eiusmodi ho-
mines quidam accerferent, eo tempore feci omnia, quæcunque ad bonam ualitudinem esse necessa-
ria existimabam: deinde autem ineunte uere eos euacuare conatus sum. nonnulli etiam quod mul-
tas corporis partes imbecillas habent, ut caput, ut oculos: aut qui affectibus ijs, qui a uertigine o-
riuntur, facile corripuntur. hi sunt a nobis euacuatione curati: cum tamen prius, quid coaceruari in
eis soleret, considerauissemus. nonnulli enim amaræ bilis humorem copiosorem, quam aliorum col-
ligunt: alijs melancholicus, alijs pituitosus: in alijs ex æquo omnes coaceruantur: in quibus redun- F
dare sanguis dicitur. Equidem permultos curauit, qui multorum annorum spatium pedum doloribus
per interualla fuerant conflictati: cum in eis redundantem humorem in principio ueris euacuassem,
aut sanguinem detraxissem. Illud tamen sciendum est, eos in tota uictus ratione esse moderatos oportere:
cum intemperantes, uinosos, & abdomini datos siue purges, siue sanguinem eis mittas, magno-
pere iuuare non possis. intemperanter enim uiuentes, magnam crudorum humorum copiam celeri-
ter coaceruant: quorum ne aggredi quidem curationem oportet. contra uero, si medico sint dicto au-
dientes, maxime adiuuantur, si initio ueris euacuentur, & ad salubrem uictus rationem adducantur.
Idem in morbo comitiali, attonitoque, & uertigine, & spūto sanguinis, & melancholia esse faciendum
uidetur. Vtrum autem hæc omnia ex intemperantia, an uero ex alia causa profecta sint, spectare o-
portet. alias potro causas ipse commemorat: somnum inquam, uigilias, aut si propter rei alicuius a-
morem, ut tesserarum; aut artem, aut necessitatem, sit laborum tolerantia. quæ sane causæ alterare
corpus possunt: quemadmodum sæpe usu uenit, ut propter uehementem uigiliam, aut alimenti ino-
piam, aut amorem talis fiat facies, qualem esse cadauerosam descripsit Hippocrates. quod idem euenit
propter lassitudines quasdam, quæ præcesserint, itemque sollicitudines: præsertim uero si regio ca-
lida sit, tempus anni æstiuum, cæli status calidus, & siccus: ac multo magis si homo sit natura bilio- G
siore. præterea uero si quis uentriculi os habeat imbecillum, huius habitus facile digeritur, & perspi-
ratur. hoc ipsum fit non solum propter famem, & cibi inopiam, ac uigilias: sed etiam propter alui pro-
fluuium, aut immodicam sanguinis euacuationem, quæ uel ex naribus, uel ex utero, uel ex hæmor-
rhoide, uel ex uulnere profluat: itemque propter uehementem tristitiam, aut amorem: id quod pul-
sus, cum primum uisa est quædam ex ijs mulieribus, quæ in domo sunt, indicat: siquidem statim inæ-
qualis, & inordinatus redditur: ac paulo post, ubi illa, quæ uisa est, discessit, in suum naturalem statum
redit. is enim pulsus turbulentam quandam in animo hominis factam esse perturbationem indicat.
Fit etiam idem inæqualis, cum quædam nuntiantur: quod ægroti ijs ipsis, quæ audierunt, perturbentur.
sed hanc a pulsibus profectam notitiam uel non habuit Hippocrates, uel certe non exercuit.
quanquam ipse non amorem, quem in mulierem quis habeat, sed aliarum rerum significare uidetur,
ut tesserarum, & talorum. sunt enim quidam, qui tantum temporis in conuiujs, talis, tessarisque con-
sumant, quantum uir probus, ac uirtutis studio ductus in bonis, ingeniusque artibus ponere conue-
nit. atque in ijs ipsis studijs non ita præclaris tantum perseverant, ut & frigus uehemens, & immodi-
cum æstum perferant, & eo tempore uix quidpiam sentiant: immo uero & fame, & siti enecantur:
& in graues, & insanabiles affectiones cadunt. Ut autem hi amore talorum, atque alexæ uigilant no- H
ctesque, diesque, & a ceteris rebus omnibus cauent: sic qui in artibus, scientijsque uersantur, studio
doctrinæ, cupiditateque scientiarum ducti multa sua sponte faciunt, quæ & morbos, & affectus in ip-
sis pariunt. Quid iam ego de bellicis rebus, de agricultura, de uenatione, ut de terrestribus, aut aqua-
tilibus animalibus capiendis, & uno uerbo, de omni genere uenationis dicam? hæc enim ut magnum
usum ad bonam ualitudinem, magnosque fructus afferant, tamen tot, ac tantos labores, ac timores,
& pericula habent adiuncta, ut multa, eaque terribilia, & grauiam ferre necessesse sit. nam & uulnera,
& plagas pati, & uigilare, & itinera conficere, cum nollent, & frigoris, ætusque iniurias perferre, &
pluuias sustinere sæpissime homines coguntur. Alij etiam sunt, quos necesse est, paupertate compul-
sos, & quia non ita, ut reliqui, rebus abundant, quod ipse significauit, cum dixit, aut propter neces-
sitate: quos inquam necesse est laborare, atque in artibus uersari, ut telam texere, aut ferrariam exer-
cere, aut in corio incidendo uersari, aut alias artes, quæ sordidæ nominantur, pertractare. alij uero non
perpetuo hæc faciunt: sed coguntur interdum labores perferre, aut famem, aut frigus, aut quidpiam
aliud, quod foris adueniat, tolerare. quocirca scire oportet, illud ne ordinatum sit, an uero inordina-
tum: hoc est, utrum semper, an ad alicuius spatium temporis patientur, siquidem hæc cognitio erit
ad

A ad curandum morbum, & ad prælagendum accommodata.

29 *Mutationes ex quibus in quæ fiant, attendendum.*

Aeris nos ambientis mutationes, quæque a nobis paulatim fiunt, periculosæ non sunt. solas uero
rem cauendæ sunt. quæ causa fecit, ut ita in aphorismis scriptum reliquerit: Temporum inquit, mu-
tationes maxime morbos pariunt: & In anni temporibus magnæ mutationes fiunt: ut has esse, quas
alibi cauendas monet, intelligamus. ergo debemus admouere contraria, ut aeris inæqualitatibus oc-
curramus: hoc est, ut in humidis mutationibus corpus exiccemus: idemque humectemus in siccita-
tibus: itemque calfaciamus, ac refrigeremus, cum hæc ambo postulare usus uidebitur. eadem quoque
erit uictus habenda ratio, ut ab exercitationibus ad otium paulatim, & ab otio similiter ad exercitatio-
nes progrediamur: simili quoque modo in alijs omnibus. idque ipse iubet in eo aphorismo, cuius hoc
est initium, Multum, ac repente uacuare, uel replere, uel calfacere, uel refrigerare, aut omnino corpus
mouere, periculosum. & quicquid nimium est, id naturæ est inimicum: paulatim uero quod fit, tutum.
est igitur perspicuum, mutationes magnas repente præter consuetudinem factas non modo ægrotis,
B sed sanis etiam non mediocres noxas afferre. si quis, exempli causa, qui prandere non consueuerit,
prandium sumatis totum corpus infirmum, & graue perferat, ipseque debilis, & piger reddetur: quod
uires a cibo, ueluti a pondere quodam prægrauentur. in ijs uero, qui prandere soliti sunt, si non pran-
deant, uirium inesse imbecillitas perspicitur: propterea quod in eiusmodi mutationibus uires suapte
ratione infirmæ redduntur. uiscera quoque, ut Hippocrates scriptum reliquit, eis pendere uidentur, uri-
na calida, pallidaque; redditur, sterco exuritur, oculi concaui redduntur, tempora palpitant, & extrema
perfrigerantur. Deinde uero, ut magnas mutationes esse cauendas maxime intelligamus, addit: cum
igitur ijs, qui sani adhuc sunt, hæc accidant, si per dimidium diei consuetam uictus rationem mutent,
certe planum est, nihil aut addi, aut detrahi utiliter posse. tum subiungit: Hoc autem fati magno ar-
gumento est, quod maximæ mutationes tum naturæ, tum uero habitus nostri, potissimum morbos pa-
riunt. itaque nihil est repente commutandum: ac si qua fiat mutatio, tum ex qualibus in qualia fiat, ui-
dendum erit, utrum paulatim, an confertim: utrum in qualitate, an in quantitate: utrum in corporibus,
an in causis, an uero in signis: atque in corporibus, an in sanis, an uero etiam in ægrotis: siquidem sa-
na corpora ita conseruanda sunt: ægrotis adhibenda medicina est. In signis uero, quæ ipsis accidunt
corporibus, ex quibus & corpora, & ipsorum naturæ dignoscuntur. in causis denique, ex quibus sani-
tatis custodia perspicitur. Cum autem hoc planum sit, scito horum omnium esse differentias quattuor,
quæ admouentur: quæ educuntur: quæ fiunt, quæque extrinsecus incidunt. quæ admouentur, sunt ci-
bi, potus, & medicamenta quædam, quæ intra corpus sumuntur; itemque aer, quem spiritu ducimus.
Quæ fiunt, sunt frictions, deambulationes, gestationes, equitationes, & omnes motiones. Causæ ue-
ro & quæ sunt, & multorum generum: quorum genere continentur etiam uigilia, somni, & res ue-
neræ. Quæ foris incidunt, sunt hæc, aer in primis: deinde balnea, inunctionesque. hæc enim omnia
immutare statum nostri corporis & in qualitate, & in quantitate possunt: atque in qualitate quidem, si
calfaciant, si refrigerent, si exiccant, si humectent: in quantitate uero, si alant, sique euacuent. Est au-
tem duplex euacuatio, altera est excrementorum: altera, cum propria hominis substantia defluit, quo-
circa attendenda est omnis mutatio, ut ex quibus in quæ fiat, nos non lateat.

30 *Ex moribus animi industria, aut quærens, aut meditans, aut uidens, aut loquens, aut aliud quid faciens: uelut tristitia, iracundia, cupiditates.*

Quattuor humores sunt ad aptos mores gignendos accommodati. etenim mores animi sequi tem-
peraturam corporis, est iam a nobis demonstratum; unusque extat noster hac de re libellus. quod cū
ita statutum sit, acies animi, atque intelligentia a bilioso humore: constantia & firmitas a melancholi-
D co: simplicitas, & stoliditas a sanguine gignetur. pituitæ autem natura, quam in prima ciborum muta-
tione gigni necessario apparet, est ad mores conformandos utilis. conuenire uero etiam mores regio-
nibus, attestatus est in libro de aere, aquis, & locis Hippocrates: ubi mores hominum temperatos in
regione temperata esse dixit: plurimum inquit, Asia ab Europa differt, & quod ad rerum omnium, quæ
ex terra prodeunt, & quod ad hominum naturas pertinet: nam & regio est regione mitior, & mores
item hominum mitiores sunt. horum causa est anni temporum temperatura. deinde uero subiungit hæc:
Feritas autem, & societatis uacuitas, & iracundia in huiusmodi natura generantur. tum addit, Qui uero
montanam regionem, asperam, altam, & aquosam habitant, & apud quos mutationes anni temporum
fiunt, magna differentia est, & feræ, atque agrestis immanitate imbutæ naturæ non minus sunt. Et paulo
post, comperies, inquit, & formas hominum, & mores plerumque regionis naturam consequentes. ad sum-
mam eo in libro planissime docuit, non mores solum, sed hebetudinem quoque animi, sicut aciem inge-
nij temporum temperaturas sequi. Iam uero ubi ait, At ubi nuda regio est, ac niue per hiemem oppri-
mitur, aut etiam a sole exuritur, ibi & duros, & fortes, & articulatos, & robustos, & hirsutos cōspicies.
acumen quoque; ad agendum accommodatū in huiusmodi natura, & uigilantiam cognosces. erit quoque
in ira, & moribus obstinati, ac suæ potius sint, & agrestiores potius, quam mitiores. Plato quoque; idē, quod
COMMENTARIJ. d 2 senex

fenex noſter, ſenſit: ſiquidē multū locis ipſe itidem & terræ habitationibus ad animi mores conforman-
 dos, & ad intelligentiam, prudentiamque comparandam tribuit: ut uidere eſt in quinto de legibus, in
 quo ſic fere ſcriptum reliquit: Nec quenquam fugiat, quod ad loca pertinet, ut meliores, aut deterio-
 res homines gigni poſſint. quæ cum dixiſſet, hæc etiam ad illa ſubiecit, Quippe cum inquit, alij uarieta-
 te uentorum, & turbine difficiles ac proterui ſint, alij propter aquas, alij propter cibos, quos tellus ſub
 miniſtrat, qui & corpus melius aut deterius, & animum quoque non minus ita afficere plane queant.
 Quæ cum ita ſint, hominum mores cognoſcendi ſunt; atque ijs loco ſignorū uti debemus. ut enim
 ſigna, quæ in facie conſiſtunt, facillime, ſic mores ægre, cognoſcentur. præterea uero mores omnium
 dignoſcere, nihil eſt, quod fieri poſſe uideatur. quocirca uix in paucis aliquibus hæc non inquirenda
 ſunt. quippe cum interdum non magnum quid ipſa ſignificare inueniamus, ut in decubitu: quandoq;
 uero maximum, ut in modeſtis, ſi aſpectum truceſ, uocemque habeant. crepitus quoq; uentris uel do-
 lorem, uel delirium indicat in ijs, quos id facere audientibus aliquibus puderet. at ſi præſentes nihil ue-
 reantur, nullius erit rei nota. quocirca hoc etiam loco mores ægrotantis attendendi ſunt: ſicut etiam
 conſuetudo illorum ſcienda eſt, qui proni in uentrem cubant; & natura eorum, quibus dormientibus
 ſtridunt dentes, aut oculis accurate non clauſis dormiunt. hæc enim omnia, ubi naturam, moreſq; ægro-
 tantis prænoris, aut ab aliquo, qui norit, audieris, hunc uſum afferent, ut firmam dignotionem inde ſu-
 mas: ac ſigna modo bona, modo mala ſint: quæ ſane præcognoſci accurate non poſſunt, niſi ægrotantis
 hominis mores cognitos habeamus. Sic etiam eſt de pulſu iudicandum. uſu enim uenit interdum, ut
 febricitantibus pulſus ad magnitudinem attollatur, neque tamen id propter febrim fiat: ſed cauſa ex-
 terior quædam id efficiat. huius generis ſunt balnea, aut curſus, aut frictiones, aut aliæ motiones, quæ
 ad breue ſpatium temporis perdurant: aut etiam uinum, & alimentum: id quod in corpore diutiſſime
 permanet. quietiam ab iracundia magnus ſimul, & uehemens pulſus fieri ſolet. quæ res non latebit pe-
 ritum medicum in oculos, & totam faciem intuentem. quosdam etiam comperias, qui cohibere iram
 uelint: in quibus præter magnitudinem, uidere etiam eſt inæqualitatem: quam quidem maiorem in
 ijs, qui anguntur, quique erubeſcunt, intuebere. Simili quoque modo ſi quis in ſole, aut ad ignem ſit
 calfactus; atque aliquo medicamento calfacienti ſit inunctus. Itaque, cum is, qui curationem adhi-
 bet, non a deſt perpetuo, ſi ægroti uerum dicere noluerint, certe cauſam explicare afferre difficile eſt.
 immo uero præter ea, quæ diximus, quidam ſunt tam medicamentorum amantes, ac ſtudioſi, ut uel in-
 terim, dum nos abſumus, medicamenta calfacientia, & naturam mirifice alterantia ſumant: quod tu
 duobus diſtinguere modis poteris, habita inquam temporis ratione, & perfectæ ægroti conſuetudi-
 ne, ac moribus. nam ſi aliud ſit tempus præter illud, in quo fieri ſolet exacerbatio: tum a medicamen-
 to calfacienti porius, quam ratione exacerbationis factam eſſe alterationem uerifimile fuerit. Si uero
 in tempore exacerbationis id fiat, tum inuaſionis impetu id accidere eſt uero ſimilius. a conſuetudine
 uero, & moribus ægrotantis ſic deprehendes: quidam inſoliti ſunt medicamenta ſumere, ſuntque ad
 eam rem timidi: quidam ſoliti, atque adeo, ut niſi medicamenta ſumant, plane neſcire uitam ducere ui-
 deantur. ergo in ijs, qui timidi ſunt, exigua ſuſpicio eſt: in conſuetis, bene magna. mores uero non parū
 ad cognitionem adiuuant. quibusdam enim eſt natura comparatum, ut inſidias faciant, & familiares in
 fraudem impellant, conenturque omnes homines coarguere, quaſi nihil certi, ac firmi ſcire queat: qui-
 dam bonis ſunt moribus, & aperte faciūt omnia: in his nulla cauſa eſt, cur quicquam eſſe clam factum
 ſuſpiceris: in illis uero, qui inſidiari ſolent, ſuſpecta tibi eſſe debebunt omnia: & diligenter circumſpiciē-
 da, & diſtinguenda: ſicut etiam aduerſus homines ineptos ingenio opus eſt, atque prudentia. Quibus
 quidem ſit rebus, ut negligenda non ſit puerorum educatio: ſed optimis illi ſint imbuendi moribus:
 propterea quod ſi eorum natura eum fructum percipiat, quem noſtra pariet diligentia, ijdem in præſtā-
 tes uiros, ac bonos euadent: ſi nobis non erunt dicto audientes, nos certe culpa uacabimus. alij enim
 ipſorum uerecundi ſunt, inuerecundi alij: alij ſtudioſi honoris, & honeſtatis, alij contra, & honorem,
 & decus deſpiciunt: ut alij timidi, alij audaces ſunt, alijque ueraces, alij mendaces. etenim puerorum
 educatio eſt ei ſtudio, quod plantis adhibemus, perſimilis. agricola enim nunquam faciet, ut rubus ra-
 cemos ferat. cauſa eſt, quia ipſius natura fuit ab initio talis, ne huiusmodi in ipſam perfectio caderet.
 Vites quoque, quæ ſuapte natura promptæ, & aptæ ſunt, quatenus in ſe eſt, ut fructum ferant, ſi colo-
 nus negligat, ſolique naturæ curādas relinquat, aut prauum, aut certe nullum fructum ferent. idem in
 animantibus accidere animaduertimus. nam ſi equum erudieris, ipſum ad multas res utilem habebis:
 uerum uero quamuis olim manſuefeceris, eius tamen firmus habitus non erit. mihi uero felici quo-
 dam fato contigit, ut optimum, humaniſſimumque patrem habuerim. qua uero ipſe natura præditus
 ſim, dignoſcere non poſſum: illud quidem ſcio, patrem meum in hoc ſtadium incubuiſſe, ut ego quàm
 optimus, & diſciplinis omnibus quàm ornatiſſimus euaderem. atque hæc quidem, quæ dicta ſunt om-
 nia, nobis indicant, mores eſſe ſtudioſe, accurateque conſiderandos: & habita eorum ratione, de mor-
 bo faciendam eſſe coniecturam. Verū alij interpretes, in quibus Glaucias eſt, hæc uerba aliter, quàm
 nos, exponunt. nam ex moribus cognoſci ſtadium ac ſedulitatem agendi, & item odium rerum geren-
 darum affirmant: ut uel hoc modo ingenioſos, pigros, ſegnes, tardos, & celeres poſſimus dignoſcere:
 ſiuntq; hoc præceptum ad medicinam non pertinere: quæ ſententia uera non eſt. quid enim ſignificat,
 cum

† In Græ. lib.
 legi ſine ne-
 gatione: quæ
 tamē uidetur
 deſiderari. &
 in ſecūdo exē
 plari habetur.

A cum addit hæc, aut quærens, aut meditans, aut uidens, aut loquens, aut aliud quid faciens? ſi id no-
 bis ad morbum indicandum, † non eſt adiumento? An perſpicuum eſt, ex reſponſionibus poſſe cog-
 noſci, quomodo ægrotantis mens ſe habeat? itemque ex ijs ſermonibus, quos habet ægrotus, extra-
 re poteſt aliqua utilitas, ut præſentia dignoſcamus, & futura præſagiamus? quin etiam e meditationi-
 bus, & cogitationibus fructus percipitur. nam qui cogitabat, quid futurum eſſet, ſi Atlas nollet cælum
 ſuſtinere, certe instantis deſipientiæ ſignum nobis dedit: cuius etiam inditio eſt trux aſpectus, & alia
 pleraque præter mores, & conſuetudinem facta. Ad hæc uero, triſtitia. veteres enim hæc quinque uo-
 cant animi perturbationes, ut triſtitiam, ut iram, ut excandefcentiam, ut cupiditatem, ac metum. ac
 multis de cauſis homines triſtantur: alij mortuis ſilijs, aut familiaribus, aut cognatis, aut amicis: alij
 quod expectent, uel ſeipſos ſolum malis affici, aut patriam uniuerſam euerſum iri. ſed moerent etiam
 ij, qui ſtudio pecuniæ ducuntur, cum eadem priuantur: & cupidi honoris, cum gloria ſpoliantur: & ut
 quiſque cupidus eſt, ita illis rebus priuatus triſtatur. ſunt etiam, qui propter amorem in moerorem cad-
 unt, & graciles reddantur: ut nos de eo, qui diuitis cuiuſdam rem familiarem tuebatur, oſtendi-
 mus: quem etiam ad priſtinam ualetudinem, cognita morbi cauſa, quamprimum reuocauimus. ſic
 etiam multos inuenies, qui morum bonitate atque præſtantia mites, quietique ſint, ſed tamen pro-
 pter morbi uehementiam, atque malitiam uehementer irāſcantur, ac celeriter excandefcant. atque
 hæc quidem commutatio & mali magnitudinem nobis indicat, & acutum eſſe morbum declarat: unde
 nobis & præſagiendi ratio, & curationis modus ſuppeditatur. Ceterum de cupiditatibus, quin ſæ-
 penumero affectiones ſignificent, nullo modo ambigendum eſt: ſiquidem & morſum ſtomachi, & in-
 terdum abſurdos humores quosdam uentriculo contentos commonſtreant. interdum uero uitiata ra-
 tio eſt, ut neque quid bonum, neque quid malum ſit, queat agnoſcere: quo quidem caſu efficitur, ut
 ægroti petant omnia: & quicquid dederis, reiſciant. quoniam igitur affectibus quibusdam homines
 corripiuntur, qui cogitationis, ac memoriæ uim quaſi obſtupefaciunt, aut ſomnos graues, ac profun-
 dos inuehant: iure, ac merito uult, ut nos eos cognitos, & perſpectos habeamus. ad hos depellen-
 dos interdum utiles ſunt cogitationes, ut ipſe quoque alibi docuit, excandefcentiam eſſe ad bonos
 humores creandos, & ad naturalem habitum recuperandum accommodatam. Ego uero interpre-
 tes, qui multis modis, & aliter atque aliter hanc ſententiam commutant, ſatis admirari non poſſum.
 ſi quis enim a uetere lectione uult diſcedere, is facere hoc ipſum debet aliqua probabili ratione im-
 pulſus; ſicut ego ſæpe demonſtraui. nam ueterem lectionem hanc fuiſſe, quam attuli, tum omnes ue-
 teres interpretes agnoſcunt, tum uero Zeuſis eſſe optimus teſtis uidetur: is enim cum Glauciam ma-
 le hæc uerba interpretantem reprehendit, nihil ei obijcit, quod ad lectionem pertineat: at quia uerbis
 negationem adiunxit, in hoc ipſo plane coarguit: ait enim eum fuiſſe animo dubio: nec potuiſſe hanc
 explicare ſententiam, niſi negationem addidiſſet: ac ſi Hippocrates ad hunc modum ſcriptum reli-
 quiſſet: Ex moribus animi induſtria: non quærens, aut cogitans, & reliqua. Verum ſi aientibus licet
 negationes adiungere, proſecto ita omnis corrumpi ſententia poterit: neque ulla ueterum opinio in-
 tegra, firmaque ſeruabitur.

31 Quo a caſu proueniunt, animi moleſtiæ, aut aſpectu, aut auditu contractæ.

Nunc agit de moleſtijs, quæ caſu proueniunt: ſupra autem de ijs diſſeruit, quæ in nobis inſunt:
 itemque de cupiditatibus, de iracundia, deque animi induſtria. Moleſtiæ autem, quæ ab externis
 cauſis proficiſcuntur, plerumque aſpectu, aut auditu percipiuntur: uelut cum quid terribile intuemur,
 aut uiro innocenti fieri iniuriam: ſiquidem eo tempore indignamur, & ægre ferimus: uel cum paren-
 tes deſunctos, aut etiam amicos uidemus: aut cum hoc ipſum ad nos alij perferunt: propterea quod
 nuncijs triſtes & mali non minus, quàm uiſa, afferre nobis moleſtias conſueuerint. hoc enim fere ſit,
 ſi quis cogitet ac uideat iucunda, & triſtia, eius animum uarijs affici modis. nam & cogitare & uide-
 re, quæ iucunda ſunt, animum læticia perfundit, natiuumque calorem dilatat. at triſtia animo uolue-
 re, eaque uidere, lædit animum, noſtrumque calorem conſtringit: eaque res terribilia, formidinis que
 plena uiſa in ſomnis excitat.

32 Ut etiam corpora afficiuntur. nam mola cum altera attrita, dentes ſtupeſcunt: circa cauum locum ambulanti,
 crura tremunt. cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, ea tremunt: ſerpens repente conſpeſſus, pallo-
 rem induxit.

Videndum eſt, quomodo corpora affecta ſint, ut intelligamus, audaces ne, an timidi homines
 ſint: an facile in morbos cadant, an ne quiduis facile patiantur. ſunt enim, quibus dentes ſtupeſcant,
 ſi molas inter ſe atteri audiant: alij uero propter rem quampiam uiſu terribilem, palleſcant. Stupor
 enim hic ſignificat affectum folius oris quendam, qui non totum os, ſed dentes, gingiuasque oc-
 cupat: quem ſane ne oratione quidem poſſis explicare. ſed cum quidam & auſteros, & acidos ci-
 bos ingeſſerit, affectus uero aliquis ſequatur, qui dentes, gingiuasque obſideat, eundem exoriri
 in omnibus exiſtimamus. Cumque hic affectus ab acidis, aut acerbis exciterur, conſeruatum eſt,
 portulacam eſſe medicamentum accommodatum. quanquam portulaca dentium ſtuporem a ſtu-
 porem

sione, aut propter uomitum, aut a ferræ stridore, aut ab attritu molæ excitatum nihil plane iuuerit. E quocirca prius inuestiganda est stuporis dentium causa: tum adhibenda curatio. De tremore autem satis constat, ei qui prope locum præcipitem iter faciat, crura tremere. timor enim uires deijcit. ita etiam si quis serpentem, quem conspexerit, fugiat, tremulus redditur. quinetiam qui circa dominum, aut formidabilem iudicem est, toto corpore tremat. & quidam, si eos coram rege loqui uelis, ne uocem quidem non tremulam mittent. Quemadmodum igitur animi affectus, qui motricem facultatem debilitauit, tremulas actiones reddit: ita corporis morbi, qui uiribus noxam afferunt, in causa sunt, ut tremoris symptomata excitentur. Illud porro sciendum est, ex ijs motionibus, quæ citra uoluntatem sunt in instrumentis uoluntarijs, quæ sunt ad motum comparata, aliam appellari conuulsionem, aliam palpitationem, aliam denique rigorem: quæ inter se differant. ac de ijs est a nobis in uniuersum uno integro libro disputatum. eius uero motus, qui sit uoluntarius ille quidem, sed non secundum naturam, una est species, quæ nomine tremoris appellatur: de quo nunc est nobis propositum differere. Tremor igitur fit, non solum musculis, ac neruis affectis, sed etiam naturalem statum retinentibus: id quod ipse quoque declarauit, cum ait, Cum quis ea, quibus opus habet, manibus extollit, eæ tremulæ redduntur. significat enim manus naturalem statum retinentes. idque fere fit, cum quis onus grauius, quàm uires ferre possint, aut manibus sublatum, aut humeris impositum portare conetur. quosdam enim robustissimos iuuenes uidemus, qui cum per graue onus ferunt, tremuli redduntur; ac tum præcipue, cum ascendere scalas conantur. Iam uero etiam animi perturbationes, ut dixi, trementes homines faciunt. causa est, quia uires exoluunt: quod illi aperte attestantur, qui aut feram, aut latrones, aut aduersarios conspiciunt. ac nos iam in eo libro, quem de tremore, conuulsione, & rigore inscripsimus, tremorem perpetuo ex uirium imbecillitate gigni demonstrauimus. quoniam autem hæc interdum per se ipsæ infirmæ sunt, interdum uero propter animi affectum, ideo tres ipsarum causarum differentias, ut instrumentorum, quæ uoluntaria sunt, intemperiem: ut animi affectum, ut prægrauans onus, esse confirmauimus. itaq; ubi oritur tremor, nec merus eum excitauit, nec eius causa fuit oneris gestatio, duorum alterutrum sit oportet: ut uel intemperies instrumentorum sit, uel aliquod in corpore pondus, quod musculos, aut neruos obsideat. scito etiam eandem esse timoris causam, cum quis repente serpentem uidet, ac pallefcit. porro de significatione huius nominis *χλωρόν*, quod pallidum, ac uiride significat, iam sæpe sumus loquuti. sed hoc interdum per consensum fit: uelut nonnullos conspiciamus, qui si alij mingant, aut aluum deijciant, idem in se a natura excitari sentiant. ita si quis in oculos, quos lippitudo male afficiat, intueatur, primum eius oculi humore implentur: deinde uero, si acrius, ac diutius inspicat, ipse quoque eodem affectu corripitur. oculi enim affectum illum formidantes, ideoque imbecilliores facti, eo morbo facilius corripiuntur.

Timores, sicut pudor, metus, letitia, ira, aliaque huiusmodi, ut obediunt, unicuique autem pars corporis ad actionem accommodata in his obedit: sudores, cordis palpitatio, & eiusmodi facultates.

Timores, inquit, naturalem habitum immutant, & affectionem quandam afferunt; sicut etiam facit pudor, metus, letitia, ira, & alia, quæ communi nomine perturbationes appellantur. tale enim corpus reddunt, qualis una earum quæque sit. quoniam autem quæque ipsarum in corpus incidit, uiribus debilitatis, ob eam causam in uicere eundem affectum uidetur. ac de ijs copiosius est nobis in libris de Hippocratis, Platonisque decretis disputatum: & item seorsum uno in libello, cuius index est, De animi peccatis, ac perturbationibus. Iam uero sudores, & cordis palpitatio actioni corporis obediunt, ut etiam alia, quæ sunt huiusmodi. est enim palpitatio dilatatio quædam præter naturam, quæ omnibus particulis, quæ distendi possunt, accidere consueuit. hoc autem ideo adiunxi, propterea quod nec ossa, nec cartilagine unquam palpitant. causa est, quia distendi non possunt. cadit autem palpitatio non modo in cor, sed etiam in uentriculum, uescicam, uterum, intestina, iecur, lienem, ac septum transversum. cum uero arterijs, cordiq; accidit, tum alius quidam, præter pulsus, motus in eis oritur. ex quo apparet, hunc affectum neque uoluntariæ facultatis, neque organorum, quæ uoluntati obediunt, esse proprium, cuiusmodi est tremor, atq; conuulsio: sed ijs corporibus omnibus, quæ dilatari queunt, accidit. illa porro non sua ui distenduntur, sed a substantia quadam, quæ intrinsecus in ipsa insit. hæc autem substantia aut humor est, aut aerea natura quædam, humorem esse, repugnat palpitationis motus, & eiusdem solutionis celeritas. ergo necessario concludenda ratio est, quandam aeream naturam subesse: quæ si exigua, & subtilium esset partium, per corpus facile translueret. qui uero totam de hoc affectu tractationem scire aueat, is nostrum de ea re librum percurrat.

Quæ extrinsecus prosunt, aut nocent: unctio, persusio, illitio, cataplasmatum usus, lanarum deligatio, & rerum earum, quæ sunt huiusmodi. internæ item partes talibus obediunt: ac non solum externæ ijs, quæ intro assumuntur: sed etiam quæ in lanis ab onili succidis adhibentur: & quod a rege nomen duxit cuminum uidentibus, & olfacientibus quæ de capite ducunt.

His de rebus egit in ijs, quæ supra dicta sunt, Hippocrates: nosque eandem exposuimus: quocirca non iam eadem de eisdem afferenda sunt. ceterum interna per sæpe externis obediunt, & modo prodeffe, modo obesse solent, & cutis etiam colorem immutare non secus, quàm quæ intro assumuntur. si quis

A si quis enim cuminum potui datum sumat, is pallidus reddetur. atque etiam hoc scitum est, multa non solum hoc ipsum facere, si quis ea odoretur, sed caput quoque expurgare: cuiusmodi sunt, quæ per nares caput purgantia, quæque pituitam euocantia, & lachrymas irritantia nominantur. & alia item huius generis. Quod uero ait, Et quod a rege nomen habet

35 *Perturbant sermones, uox, & huiusmodi.*

Sic scribunt ueteres interpretes. mea uero sententia est, uerbum, perturbant, esse orationis superioris finem, ut sic legatur; Quæ de capite ducunt, turbationem afferunt: tum subiungatur, sermones, uox, & consimilia: ut intelligamus, sermonem quoque perturbare, & item uocem magnam, quæ subito missa sit: & clamorem, & alia similia, quæ hominibus, nihil tale suspicantibus, accidunt.

36 *Mammæ, genitura, uterus, signa in ætatibus, in suffocationibus, in tussi, & quæ ad testiculum pertinent.*

Ætatis signa esse uult mammæ, genituram, & uterum: quorum duo communia sunt uiris ac mulieribus, ut genitura, & mammæ quodam modo: tertium est foeminarum proprium, hoc est uterus. etenim in mutatione ætatis, cum pueri in adolescentiam transeunt, ut semen genitale in eis gignitur, & pilicircum pudenda oriuntur, ita testiculi affatim augentur, sicut mammæ in uirginibus crescant, ac simul menstruæ purgationes erumpunt: & uox, præsertim in maribus, immutatur. Inter mammas autem & uterum communio quædam per uenas, ut etiam cum testiculis, intercedit: & ob hanc naturam communionem, quæ in particulis cernitur, humorum migrationes fiunt: ita fit, ut testiculus in tumorem elatus in tussi uexatis argumentum sit communionis, quæ inter pectus, mammas, genituram, & uterum intercedit. interdum uero fit, ut qui diutius sine dolore costarum tussi uexantur, ijs abscessus in testiculum fiat. quemadmodum igitur in ætatibus, inque tussibus, ita etiam in suffocationibus uel uenit. etenim in suffocatione, quæ ex utero fit, tum sensus, tum motus uacuitas est: & pulsus languidus & paruus redditur: & interdum pulsus ex toto esse deperditus uidetur: interdum uoce priuantur: alijs artus contrahuntur: quæ propter frigiditatem fieri plane constat: ut nos in libris de locis affectis demonstrauimus.

37 *Quemadmodum terra arboribus, ita animantibus est uenter. alit, calfacit, ac refrigerat. refrigerat autem dum euacuat: calfacit, dum impletur: sicut uero terra stercoreata, hieme calida est: ita etiam uenter.*

Apud Hippocratem est superior uenter, & inferior. ac quandoque ueteres medici thoracem, superiorem uentrem nominantes, uniuersum uas alimenti, quod post septum transversum collocatum est, uentrem inferiorem appellant: quandoque etiam uentrem superiorem uocant eum, in quem cibos de glutimus: interdum uero ea, quæ post illum sunt omnia. ac uentrem quidem inferiorem nuncupant interdum sola intestina crassa; sed sunt etiam, qui solum colon inferiorem uentrem dici uelint. hoc uero loco non dubium est, quin uentrem inferiorem uocet id uasculum solum, quod aliméta excipit: in quo etiam concoctiones fiunt: cuius facultates, facta comparatione cum terra, Hippocrates declarat. ut. n. arbores alimentum e terra per radices trahunt, ita omnes particule a uentre per uenas aluntur. ipseq; uenter ad naturales actiones obeundas opus habuit neruis maximis a cerebro profectis, ut præstantiorum, quàm alia omnia, sensum nancisceretur. omne autem animal in ambientem nos aerem per cutim digeritur. ac membra, quæ sub ipsa sunt, prius uacuuantur: quorum uis, quæ cum eis genita est, alimentum trahit ab ijs, quæ proxime accedunt, ut id ipsum, quod euacuatur, reficiat. deinde rursus illa ex ijs, quæ sibi proxima sunt: tum quæ tertio in loco sita sunt, ab ijs, quæ propinqua sunt: atque ita semper facta per continuum translationem ad uenas in uentriculum pertinentes euacuatio peruenit. hæc uero alimentum ex uentriculo trahunt, sicut stirpium radices, quæ in terram demissæ sunt, e terra. porro terra ipsa, usquedum anni tempora suum statum seruent, stirpibus paratum, copiosumque alimentum subministrat. ac si quando propter nimium squalorem eius humor exiccescat, tunc stirpes alimento destitutæ marcescunt. in animantibus autem natura uentriculum, ceu alimenti penum est machinata, cuiusmodi terra ipsa esse stirpibus solet. ei quoque appetitum impertita est, qui excitatur, cum penuriæ sensus exoritur: cum scilicet uenæ aliquid ab ipso uentriculo trahunt. Quemadmodum autem stirpes e terra humorem ueluti exsugunt, & emulgent; ita etiam particule omnes a uentriculo faciunt: nisi quod hoc opus uniuersum non animale, sed naturale censetur. In libris enim de facultatibus naturalibus docuimus, uim quandam esse in uentriculo, quæ contineat ea, quæ sumpta sint: & item aliam, quæ excrementa rejiciat: & ante has omnes esse eam, quæ alteret: cui natura sensum eorum, quæ desunt, adiunxit: ut uel hac ratione differret a stirpibus. ac stirpibus quidem ut aliæ quatuor facultates, quas modo memorauimus, maxime infint æque, ac in animantibus, certe sensus eorum, quæ desunt, ab ipsis abest. neque enim futurum erat, ut per os alimentum sumerent, cum terram ueluti copiosi alimenti promptuarium habeant, cui inhærent, ipsaq; illis alimentum perpetuo suppeditet. animalibus uero, præter quàm quod a terra procul distant innatis particularum qualitatibus, hoc etiam attributum est, ut motu uoluntario cieantur, ac locum ex loco commutent. itaq; exsugere ex terra humorem non possint. Hoc

autem est inter stirpes, & animantes simile, quod medulla, ac quasi canali in stirpibus proportione respondet uena caua, quæ in animantibus inest. ut enim ex sinistro cordis uentriculo arteria oritur, quæ est omnium articularum, quæ in corpore animalis sunt, ueluti truncus: ita a uena caua exoriuntur uenæ, ueluti rami quidam a trunco, in totum corpus pertinentes. Ita etiam uentriculus duas habet tunicas, sicut stirpibus natura corticem, membranamque tribuit. Quando uero calcificat, & quando refrigeret, non secus, quam terra; ipse aperte exposuit.

Arbores corticem tenuem, siccumque; habent: intrinsecus uero carne sicca, sana, imputres, diuturna: & ex animantibus, testudines, & quicquid est huiusmodi. ætatibus, temporibus, annis similia animalia non atteruntur, si melioribus moderate utantur, quemadmodum hydria quod recens est, transmittit; quod inueteratum est, retinet: sic uentriculus alimentum transmittit, & facem, ueluti uasculum, retinet.

Quod in stirpibus uidetur, idem in uentriculi tunicis apparet. exterior enim tunica magis carnosa est: interior uero magis membranosa. hæc porro fibras habet rectas, quæ superne deorsum feruntur: externa uero, obliquas. huius autem rei causam exposuimus in ijs commentarijs, qui sunt de usu partium.

In ætatibus autem, quemadmodum supra dixi, eandem habet rationem puer, quam uer in anni temporibus: eandem iuuenis, quam ætas: eandem, cuius ætas declinat, quam autumnus: eandem denique senex, quam hiems. Sic etiam prima diei pars est ueri similis: proxima ætati: tempus uespertinum autumnus: hora ultima hiemi. quod in causa est, ut morbi autumnales acuti sint, ac mortiferi: & hora uespertina uehementiores reddantur: & in suis accessibus exacuuntur. Hippocrates uero eleganti comparatione quadam, sententiam suam aperuit.

Deest finis.

G A L E N I I N H I P P O C. L I B. D E H V M O R I B V S C O M M E N T A R I V S I I I.

Huius commentarij initium in uno libro manuscripto, quem prius nacti sumus, desiderabatur: in altero uero, qui postea ad nos allatus est, pauca deesse uidebantur.

MODI morborum sunt hi: partim cognati morbi sunt, quos interrogando licet cognoscere: partim a regione proficiuntur. multis enim sunt regionibus familiares: ac multi ipsos norunt: partim ex corpore, & uictus ratione, & morbi constitutione: uel a temporibus.

Vt morbos tum dignoscas, tum uero etiam recte cures, genera ipsorum per spectra esse, maxime conducit. quo in genere illud est, ut scias, morbos esse quosdam actionum noxas: atque ita unum esse genus corporum, alterum actionum: ac corporum quidem genus præcedere actiones, easque producere: illas uero sequi, ac, si statum naturalem corpora conseruent, culpa uacantes, naturalesque existere: si præter naturam corpora affecta sint, illas aut nullas profus, aut certe omnino impeditas. ad hæc tertium genus accedit causarum, quæ affectiones gignunt. post hoc est item aliud quartum genus eorum, quæ in sunt corporibus, siue ea naturaliter, siue præter naturam affecta sint: quæ neque commodo, neque incommodo esse actionibus solent: uelut, exempli gratia, si color corporis ex diuturna mora in sole ex albo niger: aut contra ex nigro albus fiat, quod quis in umbra uitam duxerit: aut ruber in lotis, aut pallidus in expauefactis uideatur. hæc enim neque actio est, neque affectio corporis; quæ causa actionis sit: ac multo minus causa est, quæ affectus præter naturam afferat. est uero symptoma, quod uarias corporum alterationes, siue illa secundum naturam, siue præter naturam affecta sint, necessaria consequitur. ad hæc omnia accedunt modi morborum, quos non minus, quam quæ dicta sunt, esse nobis cognitos oportet. Veteres hoc nomine *τρομα* utuntur in duabus significationibus: interdum ad animi mores explicandos adhibent: interdum, ut differentias, & formas rei, qua de agitur, significant: ut si quis dicat modos uictus rationis, is differentias, aut formas ipsius indicabit, sicut febrium esse multos modos dicimus, ut earum differentias, aut species significemus. hoc uero loco nomen *τρομα* non significat mores animi, sed formas morborum. utrum uero differentias, aut formas, aut species modo dicas, nihil inter est. Sic quoque est ab ipso in libro de officina medici conscriptum, lucis duas esse species, perinde ac si differentias, & modos dixisset: cum fuerit hoc in more positum, institutoque maiorum, ut quæ ex diuisione rerum generalium exoriuntur, differentias, species, & modos appellarent. In eandem significationem illud quoque dictum est in primo de morbis uulgaribus, ubi scriptum est, Sunt, inquit, modi, status, & accessiones singularum harum febrium. planum enim est, ibi species, differentiasque significari: propterea quod statim subiungit, continuam incipere aliquibus uehementissimam, & paulatim usque ad iudicationem fieri leuiorem: quibusdam uero contra: interdum quandam esse ex utraque constatum modum. quæ quidem accidunt omnibus febribus, quæ continuæ sunt, & diuturnæ, & item alijs morbis

A bis omnibus, qui & acuti sunt, & longi. Cognoscimus autem modos morborum tum ex communi omnium natura, tum ex cuiusque hominis propria: itemque ex ijs, quæ offeruntur, & ex uniuersa aeris nos ambientis constitutione, & cuiusque regionis, & ex consuetudine, & uictus ratione, & institutis, & ætate, & accessionibus, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & sudoribus, & sputis: præterea uero ex rigore, frigore, tussi, sterminatione, singultu, æstu, flatu, sanguinis e naribus, & hæmorrhoidibus profluio, & abscessibus: de quibus omnibus deinceps differetur: præterquam de communi omnium, & de cuiusque propria natura, & de sermonibus, & de abscessibus, & insomnijs, & anni temporibus, & statu, & alui excrementis, & urinis, & uomitibus, & sputis, & sudoribus, & singultibus, & alijs plerisque, de quibus supra copiose locuti sumus. Itaque ex ijs, quæ offeruntur, suppetit nobis præcognitio, si cum illa praua sint, ægrotus nihil se habeat deterius, mediocris morbus censetur. at si omnia, ut par est, fiant, ægrotus uero præterquam quod nullum fructum ferat, uehementius consuetetur, prauus morbus iudicabitur. mihi enim sæpenumero uel ex oblatiis modos morborum dignoscere contigit. Regio nem uero magnopere nobis esse ad prænotionem adiuumento, ipsemet in libro de aere aquis, & locis, aperitissime declarat in eo loco, in quo docet, quinam morbi in singulis regionibus plurimum uidentur.

B

Desiderantur permulta.

possumus enim ex arte coniectura consequi, quales, quantique humores redundant in corpore.

omnia, quæ homines aut usu, aut necessitate coacti faciunt: ut quæ ad terram colendam, aut ad studium litterarum, aut artem medicinalem, aut philosophiæ scientiam, aut ad alias artes, & actiones pertinent. nam qui in agro uitam degit æstiuo tempore, & in sole sub dio, & tenui diæta utitur, ac laboribus se tradit, is quantum ad hanc uitam attinet, amarum bilim potius, quam pituitam coaceruabit: ut qui in umbra, in otioque uiuit, & se se explet, pituitosum humorem potius colliget.

Nam & in libris de temperamentis, & item in aphorismis dictum est copiosius. nunc uero sufficere dicere, non medicrem utilitatem nos etiam ex ætatis cognitione percipere.

aliquid enim significat in principio accessionis refrigeratio: aliud, si in declinatione oriatur: sicut etiam, si per totam exacerbationem perdurat, non bonum signum fuerit. Flatus autem in genere spirituum continentur: de quibus in præfatijs uerba fecimus. †

Differunt enim, ac sic nominant eos morbos, qui in corpore diu permanent: ut ipse in aphorismis declarauit, cum ait, Maximam partem fenes minus, quam iuuenes, ægrotant: si uero diuturnis morbis corripiantur, cum ijs fere moriuntur. id autem perinde accipiendum est, ac si dixisset morbos simul nutritos. illi enim huiusmodi non sunt: sed potius ori in regione solent: quos etiam patrios in libro de aere, aquis, locis, & regionibus uocat: interdum etiã populares, ut hi ex altera parte communibus omnium, & uulgaribus respondeant: cuiusque autem, inquit, futuri temporis, annique statum, & qui morbi omnium communes aut ætate, aut hieme sint ciuitatem inuasuri, prædicet. & item, cum ait: Atque hi quidem morbi sunt eis patrij, præterquam quod si quis morbus omnium communis ex mutatione temporum existat. & item inferius, cum subiungit: Hic autem morbus eis ætate, & hieme connutritus est. ex quibus apparet, morbum congenitum, & connutritum, non eundem esse, ut diximus: sed

Quadam desiderantur.

D Regiones autem, quæ ad tempora male affectæ sunt, tales morbos pariunt, quale fuerit tempus, cuius similitudinem gerunt. uerbi causa, si eadem die frigus & calor fuerint, autumnales morbos in regione creabunt: hæcque proportio in alijs item temporibus seruabitur.

Cum, inquit, regiones male affectæ sunt ad anni tempora, tales morbos pariunt, qualia tempora fuerint. atque id quidem merito fit. neque enim temporum appellationes sed temperaturæ sunt morborum causæ. cum igitur hæc a sua natura desciscunt, morbos quoque diuersos gigni necesse est. quoniam autem tempora propria temperaturæ, non appellationis ratione, humores adaugent, ideo si aeris nos ambientis temperies immutetur, etiam humores necessario immutabuntur. ut igitur tempora, propriam sui temperaturam retinentia morbos eos pariunt, qui naturis temporum proportione respondeant, sic etiam morbi tempora præter naturam immutata consequuntur. Itaque cum in aphorismis legitur, morbos, quorum æstiuo tempore magnus prouentus est, febres continuas, ardentis, ac maximam partem tertianas esse, in primis adhibe animus, ne male intelligas, quod ætatis, quæ præter naturam affecta sit, mentionem Hippocrates fecerit: sed potius, quæ suum ordinem, modumque seruauerit. ut enim hiems est totius anni partibus humidior, ac frigidior, ita eius contraria esse æstas debet, ut sicissima, calidissimaque sit. at contra si hiems sicca sit, æstasque humida succedat, certe tempora suam naturam non seruabunt, proinde eo tempore morbi æstiu per ætatem non abundabunt: neque hiberni per hiemem,

hiemem, neque uerni per uer, si ipsum fuerit inæquale, & non ordinem seruarit. eadem erit autumnus ratio. E neque enim, ut dixi, propter temporum nomina singuli morbi accidunt, ut tales, aut tales sint, sed propter aeris, qui nobis circumfluus est, temperaturam oriuntur. nam ut est huius ipsius natura, ita etiã nos afficit. atque in hanc sententiam dictum ab Hippocrate est, Cum uer simile autumnus fuerit, tum autumnales expectare morbos oportet. hiems autem humidam, frigidamque habere constitutionem quandã debet: æstas calidam, & siccam: uer in medio utriusque est accurate constitutum: sed in autumnus frigus mane, meridie uero magnus calor, & rursus ad uesperam in frigus fit commutatio. Itaque si in alio anni tempore, quàm autumnus, inæquale fuerit & frigus, & calor, idque eadem die accidat, tunc autumnales morbi sunt expectandi. manifesta causa est, illa enim constitutio autumnali statui proportionem respondet. quare haud mirabile est, si tales morbi eo tempore oriuntur. at si anni tempora suam naturam seruarint, nihil tale, quatenus ad anni tempora pertinet, unquam eueniet. quare tempus æstiuum, quod calidum, sicumque est, magnam afferet febrium tertianarum copiam: ac regio item calida & sicca maiorem uim illarum febrium, quàm humida, frigidaque producet. sed ægrotantis quoque temperatura ad hanc ipsam rem magnopere faciet. quod si uictus ratione calidiore, sicciorque utatur, quæ quidem posita est in pluribus laboribus, uigilijs, curis, sollicitudinibus, & cibis copiosioribus, & bili gignendæ aptioribus; is etiam se ipso biliosior fiet: atque ita nimirum siccior, atque calidior. eadem est aliorum temporum ratio. nam si uere nõ solum frigus, sed etiam humiditas dominetur, profecto morbi hiberni abundabunt. idem est de æstate, deque alijs temporibus existimandum. neque enim tempora, sed qualitates sunt, quæ humores gignunt: & humores ipsas qualitates pariunt. perspicimus enim iracundiam excitari maxime, in quo bilis exuperat: & uicissim, in quo iracundia exuperat, in eo biliosos humores gigni. Sic etiam timor, & animi demissio melancholicum humorem efficiunt: & humor ipse melancholicus timorẽ, animique demissionem parit. de ceteris idem est censendum.

Alij ab odoribus cœnosis, & palustribus.

Duplex est genus causarum, morbos efficientium, alia enim foris adueniunt, alia a nobis ipsis proficiscuntur. atque ad noxas externas quædam interdum nostræ particulæ infirmæ sunt: quædam uero ad internas. nam morbi nostra uia sunt aut a plenitudine, aut a malitia humorum: causæ uero externæ ideo corpora animantium lædunt, partim quod intemperiem quandam gignant: partim quod frangant, aut incidant. nulla tamen res est, quam uitare non possimus, præter aerem nos ambientem. is enim immoderatus calfactus, aut refrigeratus, aut humidior, aut siccior redditus nostram immutat naturam: & symmetriam corporum, quæ sanitas est, corrumpit. ac ceteris quidem causis neque perpetuo occurrimus, neque ipsæ totum diem circa nos sunt: at in aere morari semper, ipsumque spiritu duplici, qui recte curaturus sit, optimum, uitiosumque aerem debet cognoscere: ut qui ex illo morbi fiant, qui secus: & qui uitandus aer sit, aut non, intelligat. ac de ijs omnibus iam est a nobis in commentarijs in librum de aere, aquis, & locis, regionibus, & habitationibus dictum. nunc tamen quædam etiam summatim, recordationis causa afferemus. Aer igitur accurate purus, esse optimus uidetur. est autem huiusmodi, qui neque est stagnorum, aut paludum halitu sit perturbatus, neque ex profundo specu emissus, cuiusmodi sunt, quæ Charonia appellantur. hæc enim ideo, quod aerem corrumpunt, morbos creant. idem facit is aer, qui uitium ex cloacis magnam aliquam urbem expurgantibus, contrahit: itemque is prauus est, qui ab aliqua corruptela, aut fimo inquinatur: ut ille etiam, qui propter uicinum stagnum, aut flumẽ nebulosus est. qui uero cauo in loco altis montibus est ex omni parte conclusus, nec ullum perfatum recipit, suffocans, putrisque censetur. quemadmodum autem omnibus æque conducit, ut optimum aëra spiritu ducant, utique est, ut eo puer iuuenis, & senex utantur: sic prauum uitare omnes decet: propterea quod ætates omnes lædit. ceterum aer a sole illustratus ab eo, quem sol nõ attingit, & ab umbroso, itemque diurnus a nocturno differt. nam quem sol tangit, calidior, tenuiorque est: umbrosus uero crassior est, calidior porro, ac tenuior corpora, quæ melius persentur, efficit: frigidius, & crassius, contraria. H Præterea prior est is, qui in urbe est, quàm qui ruri habetur: causa est, quia urbanus aer non secus, quàm qui conuallibus cohibetur, calidior, crassiorque est. Sol enim aerem, perfatum uacantem calfacit, motio nis uero uacuitas crassum reddit. id quod pati aer uidetur, quia multæ, & omnis generis exhalationes ex urbe in ipsum fluunt. qui uero ruri aer est, cum tenuis, purusque sit, homines cibi appetentiores facit: & ut meatus magis fluxiles sint, & sensus uegetiores fiant, & melius alantur homines, meliusque concoquant. eum tamen aerem, qui in hortis habetur, uitare conuenit: idque propter cloacas, quæ latrinas plerumque in hortos repurgant, & magnum quoque fetorem, & halitum ex oleribus, arboribus, fructibusque prodeuntem, qualis est, quem brassica, & carea, & buxus mittunt: quorum uicinitas aerem circumstantium uiciat. Quibus quidem sit rebus, ut Hippocrates ait, palustribus oriuntur: siquidẽ hi & uulgares, & omnis generis morbos excitare consueuerunt. auctor enim secundi de natura humana libri aerem communissimam morborum causam appellat. nec minus fere, quàm aer, aqua efficit. quocirca eius quoque naturam, & qualitates præstat habere cognitatas, atque perspectas: quando sunt quædam puræ, quædam lutulentæ, quædam palustres: ut quædam salis, quædam aluminis naturam referunt, quædam aeris, aut alterius rei qualitates imitantur. copiosus autem est actus de his in libro de aere, aquis, & locis: ac plerumque morbi ex prauis

Auis aquis, & quæ aliquam habeant qualitatem proficiscuntur. quare præstantissima aqua debet omni prorsus uacare qualitate & quod ad gustatum, & quod ad odorati pertineat: & suauissima item bibenti, & pura uideri, & cito hypochondria permeare. Hippocrates ipse leuissimam præfert ceteris. eam cognosces, quod cito calefiat, citoque frigeat. huiusmodi autem sunt, quæ hieme calidæ, æstate frigidæ: ut pessimæ sunt, quæ æque atque anni tempora uel frigidæ sunt, uel calidæ. æstate enim calor extimam terræ partem adit, hieme uero ima petit. quod in causa ego esse existimo, ut, quia fontes è profundissimis locis manant: omnes sint hiberno tempore calidissimi, æstiuo, frigidissimi. De aquis autem sponte nascentibus nihil opus est modo differere. palustres uero, fetidas, aut in quibus absurdæ qualitates insunt, priusquam decoquendo immutatis, ne offerro. aquam enim, quæ decoquitur, calor tota æque fundit, & ad secretionem aptam facit. nam dum refrigeratur, terræ partes innata grauitate descendentes in fundo uasis residebunt: ac nos aqua in aliud uas sensim transfusa, uti sine noxa poterimus. Aquæ autem omnes, quæ è stagnis hauriuntur, pessimæ sunt. habent enim absurdum odorem quandam, perinde ac putrescentes. eadem æstate calidæ sunt, hieme frigidæ: quod est prauarum aquarum argumentum uel maximum. Solæ autem paludes Aegyptiæ inter omnes, quas ego quidem norim, salubres sunt: propterea quod aqua hieme non putrescit: siquidem non supercalefit. Nilus uero paludes per autumnum explens, ueterem aquam eijcit: & nouam inuehit. Sunt etiam quædam aquarum differentia ex herbis, quæ in illis nascuntur, profectæ, & a metallis contractæ. ac metalla quidem in causa sunt, ut aquæ sint ad potum noxiæ: herbæ uero partim aquam uitiant, partim corrigunt. nam & sium, & nepita, & adiantum, aquam bonam uitiant: ei, quæ alioqui praua sit, commodi quidpiam impertiunt. atque huiusmodi aquæ sunt ad meiendum aptiores: sicut etiam ab alijs herbis alias ducere qualitates possunt: a quibus ueluti medicamentum quoddam commixtum aquis comparetur.

Alij ab aquis calculosis, lienisque: alij a uentis bonis, & malis incipiunt.

Præterea aquæ potus non modo calculum gignere, sed morbum etiam omnibus communem excitare potest. idque in exercitu quodam usu uenisse, memoriæ proditum est. Ipse uero in libro de aere, aquis, & locis ita de aquis scribit: Quæcunque inquit, stagnantes, stabilesque, & palustres sunt, eas æstate calidas, & crassas, & fetentes esse necesse est: itemque decolores, prauas, biliosas: quippe quæ non defluant, sed aqua pluuia semper noua accedat, solque adurat: hieme uero concretas, frigiditas, ac præniue, glacieque perturbatas. qui uero eas bibunt, eorum lienes semper magni, uentresque duri, tenues, ac calidi erunt. Præterea addit, Ad hæc inquit, aqua inter cutem plurima, maximeque perniciose excreta sunt, in pristina natura non amplius redeunt: immo uero earum leuitas, dulcedoque excernitur, & euanescent: quod uero turbidissimum, ponderosissimumque in eis est, ibi relinquuntur. quæ res facit, ut eas esse pessimas dicat. hæc autem subiungit: Homines uero inquit, potissimum calculis, renisque doloribus, & urinæ stillicidio, coxendicumque morbo corripuntur, herniasque patiuntur, cum aquas cuiusque generis bibunt. De uentis autem aquas immutantibus, hæc sunt ab ipso conscripta. Huic autem uim adhibet boreas, huic auster. de ceteris est eadem ratio. Calculi igitur non modo ex aquis gignuntur, sed multis alijs de causis. atque in pueris quidam uolunt calculos fieri, quia, propter uasorum exiguitatem, meatus adhuc angustos habeant. quod tamen uerum non est. ita enim potius oportet calculos in renibus eorum gigni: propterea quod transitus & uia renum sint angustæ: & non fieri in uesica, cuius lata ceruix est. in ijs autem, qui progressa ætate iam sunt, causam calculis gignendis affert actionum imbecillitas, crassorumque humorum cruditas: in pueris uero, in quibus est magna natui caloris copia, & ualidæ sunt actiones, materia crassa funditur, & in renes comportatur, & in uesicâ facile percolatur: quia uero uesica frigida est, utpote neruea, & pauco prædita sanguine, & quia est amplissima in ea cauitas, ideo crassitudo in ipsam transmissa, ibi iterum cogitur, & concrefcit: & concretio nis huiusce principium accipit, cum in uesica diu commoratur. quin etiam crassa in pueris urina, & edacitas, & motiones a cibo, cum ludunt, ac profluunt, causæ calculorum esse possunt. Iam uero usus casei, & lactis: quod suapte natura crassum est, ad gignendum lapidem esse aptissimum uidetur. aliam quoque subiungere causam possumus: quæ est huiusmodi: ex magna caloris copia, quæ in pueris est, materia in uaporem abiens lapidem generat. Interdum etiam grauem dolorem homines sentiunt, atque ubi angor sit, ignorant, quamuis ille renes obsidere uideatur. incertum enim est, utrum in colo, an in renibus constiterit. interdum uero calculum, qui dolorem afferbat, solum esse excrementum uidimus. interdum etiam cum cruore: ab rasis nimirum ijs corporibus, per quæ transiit: præsertim si lapis asper, aut acutus fuerit. post hæc autem in urinis erunt sabulosa subsidentia. at si colon patiat, tunc neque sabulum, neque lapis, neque sanguis subsidere inuenietur: sed humor quidam, quem uitreum Praxagoras uocabat: qui & colore, & consistentia est uitro liquefacto persimilis. Et quoniam lien erat crassum, & limosum humorem ad se attracturus, ideo melancholicum excrementum, quod suo pondere deorsum fertur, in ipsum uergit: & quandam ueluti gulam ex simis ipsius lienis partibus productam, uenosum uas, ad portas extendit, ut nihilo minus iecur purgetur, quàm si prope ipsum lien esset collocatus. est enim ueluti sanguinis limus quidam, qualis in uinis crassis subsidere solet, quam sæcem nominant. quæ si diutius retineatur in corpore, nec per aliquem sensibilem, aut occultum meatum excernatur, sed mutetur,

etur, ac computrescat, atra bilis accurate gignitur. uerum antequam hæc generetur, lien illam ueluti fæcem sanguinis ad se trahit, & iecur expurgat: hocque melancholico humore lien ad sui nutritionem abutitur. Si quando igitur lien non ita recte iecur expurgauerit, & sanguis multum huius limi habeat, tunc illa, quæ nigra appellantur, excrementa deijciuntur: ac multi alij affectus: atque etiam progressu temporis ij, qui lienosi appellantur, consequuntur. Lienosi enim sunt, quorum lienes obsidet inflammatio, nec ad naturalem statum redeunt, nec abijt inflammatio, sed duritia in eis manet, & natius corporis color immutatur. atque hi lienem habent natura imbecillum. Lien uero etiam uel in molem assurgit, uel intumescit, uel inflammatione tentatur. Verum quia dixit absolute, Lienosi, merito existit que stio, quos nam hic affectus uelit intelligi. Scito autem hoc loco intelligendos esse omnes eos, quos præ uæ aquæ gignunt: & qui ex illarum tum potione, tum uero omni usu proueniunt: & qui ex hisce causis, atque occasionibus oriuntur: & omnes, qui ab affectibus lienis originem ducunt, cuiusmodi sunt aquæ inter cutem, herniæ, calculi, morbus regius, & qui sunt huius generis: itemque scirrhij, inflammationes, & omnino obstructions, ac colliquationes. Quod uero subiungit, Alij a bonis uentis, & malis incipiunt, habet hanc sententiam. quosdam morbos esse, qui originem a certis uentis ducunt. Qui uero boni, aut mali uenti sint, ipse deinceps docebit. præterquam quod in aphorismis multa de eis dixit, & in libris de uulgaribus morbis non pauca memorauit. Alij uolunt illo nomine *νεφελώδων*, non uentos hic significari, sed aerem, quem spiritu ducimus, & mittimus: in qua significatione dictum ab Hippocrate est, morbos tum a uictus ratione, tum a spiritu, quem introducentes uiuimus, exoriri. id quod illis placet, quia sæpe homines propter aeris inspirationem lædi solent, ut in locis, quæ Charonia appellantur, accidere perspeximus. hoc tamen mihi non probatur: siquidem de aere dictum est superius. nunc. n. aperte in ipso statim initio præposuit hoc, alij ab aquis, & tamen ea quoque est uera sententia.

Qualia fuerint tempora, tales etiam morbi erunt: & ex his constitutiones ducuntur: si tempora tempestiue, & ordinate progrediantur, morbos iudicatu faciles parient: morbi autem temporibus familiares, indicant mutationes.

Propria constitutionum elementa sunt iam a nobis demonstrata: & eadem in libro de aere, aquis, & locis Hippocrates docuit. anni enim tempora qualitibus, ut humiditate, caliditate, frigiditate, ac siccitate differunt: atque hiemem alia tempora superare humiditate, ac frigiditate ostensum est: æstatem caliditate, ac siccitate: uere, neutrum in neutra repugnantia parte excellere, neque siccum humido, neque calidum frigido: sed esse omnium totius diei, ac noctis horarum similitudinem, ac nullam magnam in illis fieri mutationem: autumno mane frigus, meridie æstum, uesperis frigus iterum uigere: & tamen in ipso siccum humido, & frigidum calido prætare. hæcque est temporum ordinem suum feruantium constitutio, quæ in annis plerunque cernitur: atque homines eam mutationem, quæ paulatim fit, uix toto tempore perferunt. quod si ea fiat maior, tum neque tempestiue, neque ordinate anni tempora procedunt. Quænam autem sint prædictarum qualitatum uires, ut humiditatis, siccitatis, caliditatis, & frigiditatis, docet ipse in aphorismis, cum ait: Ex anni constitutionibus in uniuersum siccitates sunt imbribus salubriores, & minus mortales. Imbribus enim morbi fere nascuntur hi, febres longæ, alui fluores, putredines, morbi comitiales, attonitique, & angina: siccitatibus uero hi, tabidæ lippitudines, articularum dolores, urinae stillicidia; quæ ab Hippocrate de ea differentia, quæ in humiditate, siccitateque est, dicta sunt. de ea uero, quæ in caliditate, frigiditateque uersatur, locutus est, cum de aquilonalibus, austrinisque constitutionibus agit: de quibus paulo post differetur. Nunc uero, cum primas constitutionum uires didicerimus, facta de omnibus ijs, quæ accidunt, constitutionibus coniectura, debemus uia & ratione progredi sic, ut qui morbi futuri sint, & quo modo prohiberi possint, aut si iam constituerint, quomodo curandi sint, inueniamus. neque in his rebus disquirendis non est adhibenda diligentia, ut quod ad regionis naturam pertinet, intelligamus: propterea quod regio quoque aliquid indicat, quod ad prænotionem morborum facit: sicut etiam cuiusque natura, ætas, uitæ institutum, & uictus ratio. humidæ enim, frigidæque naturæ etiam propter externas causas facilius in eos morbos cadent, quos humida, frigidaque pariet constitutio: contrariæ uero, difficilius. Itaque si omnia anni tempora suam naturam seruarint, morbos iudicatu facillimos parient: sin secus, difficiles: hoc est, qui male iudicabuntur. alterutrum enim horum duorum continget, uel ut iudicationes cum periculosis symptomatis coniunctæ, uel perniciosæ sint: uel, hoc tertium accidat, ut reciduiæ fiant. De morbis autem patrijs, ac familiaribus habes quæ ipse scripta reliquerit.

Cetera non extant.

Ut autem tempus uariabit, ita similes, aut dissimiles morbi erunt, qui eo tempore orientur. Si uero similiter procedat, morbi quoque huiusmodi erunt, & ad talem modum tracti, qualis est morbus regius autumnalis: frigora enim ex caliditate, & calor ex frigore.

Quomodo anni tempora uariantur, ipse in libro de aere, aquis, & locis aperte demonstrauit: itemque in libris de morbis uulgaribus, nec minus etiam in aphorismis: ueluti cum ait, Cum hiems squalida, aquilonalisque fiat, uer pluuium, & austrinum, tum æstate acutæ febres, lippitudines, & difficultates intestinorum erunt. Et cum ait, Si hiems pluuia, & austrina sit, uer squalidum, & hibernum, mulieres, quibus sub uer partus instat, ex quauis occasione abortum faciunt. Et in libris de uulgaribus morbis

Abis hoc modo, cum totus ille ductus ad austrinum statum uergeret, & cum squaloribus iunctus esset: & cum subdit: Cum autem totus annus frigidus, humidus, æquilonalisque fuisset. Post has omnes constitutiones aliam ualde inæqualem subiunxit, quæ in principio frigida, humidaque fuit: deinde austrina, cum humiditatibus immoderatis iuncta ab autumnali æquinoctio usque ad uergiliarum occasum: deinceps uero frigida, & sicca, in qua uenti aquilones maximi per totam fere hiemem spirarunt: tum frigida, & sicca usque ad caniculæ exortum. inde magni æstus usque ad arcturum uiguerunt: circa quæ pluuia austrinæ usque ad æquinoctium fuerunt. atque in ea frigidum, & siccum superasse ceteras qualitates conscripsit. Licet etiam alias plerasque constitutiones in libris de uulgaribus morbis, quæ inæquales fuerint, conscriptas intueri: de quibus loqui non est huius loci, ac temporis. immo uero etiam in aphorismis scriptum reliquit, Temporibus mutationes maxime morbos gignere. addiditque magnas mutationes aut frigoris, aut caloris, & alias ad harum proportionem idem efficere. Præterea uero subdit hæc, de quibus est item supradictum: In anni temporibus, cum eadem die modo frigus, modo calor uiget, autumnales expectare morbos oportet. in præsentibus uero ait, morbos similes, aut dissimiles ex temporum mutationibus oriri. deberent enim similes gigni, quatenus temporum postulat ratio: dissimiles uero, qualis est mutatio, atque uarietas. Ipse uero exempli causa, ut uarietatem cognoscere mus, autumnalem morbum regium proposuit. planum enim est, morbum regium de numero eorum esse, qui ætate solent hominem inuadere. itaque si, autumnus talis sit, ut ætati proportionem respondeat, in eo morbi æstui uigebunt. gignet enim pallidam bilim, quam ætate uigere perspectum habemus. ea enim bilis quandoque in totum corpus diffunditur, idque ratione iudicationis, prout ipse in aphorismis memorauit: Regius morbus ante diem septimum, in malis habendus est: causa mali est, quia hic abscessus nobis indicat, prohiberi, ne iecur bili expurgetur: eamque per uentrem excerni, iecore nimium obstructione, aut inflammatione obfeso. hoc etiam symptoma fit uiscere ipso male affecto, aut quia scirrhum, aut quia inflammationem, aut quia obstructionem patiatur. quorum duo postrema fieri derepente possunt. Quandoque uero alia, quam iecoris, affectio eundem affectum pariet: propterea quod etiam citra iudicationem, atque ullam prorsus iecoris affectionem, sanguinem bili infectum ex quadam absurda corruptela perspicimus: qualem morsus ferarum afferre solent: quam nos curare ea antidoto, quam theriacam uocamus; sicut alias medicamento, quod bilim ducat, purgare cõsueuimus.

†Serpentum.

7 *Et si æstas biliosa fuerit, bilisque aucta intus relicta sit, etiam modice lienosi fiunt.*

Bilis ætate adaugetur, propterea quod corpus præter naturam æstiuo tempore exaltescit. id quod ipse in libro de natura humana conscripsit his fere uerbis: Aestate inquit, sanguis adhuc robur obtinet, & bilis sese extollit in corpore, & usque ad autumnum manet: sanguis uero exiguus redditur: quod ei sit autumnus natura contrarius. bilis autem & æstiuo tempore occupat corpus, & autumnus. Si igitur bilis per æstatem aucta intus in autumnus sit relicta, tunc morbi a bili exorti homines corripient: & eorum ortum anni tempus nihil prohibebit. cum enim sit mutata constitutio, haud mirum est, si aliorum temporum morbi in illa exoriantur.

8 *Cum autem uer quoque ita progressum sit, tum uere etiam morbus regius nascetur. hic enim motus est secundum hanc formam tempori anni proximus.*

Quemadmodum autumnus æstiuo morbi oriuntur, cum autumnale tempus sit æstiuo persimile; ita si ueris progressus sit statui æstiuo similis, idem usu ueniet. ergo morbus regius ex bili aut flaua, aut pallida, quæ ætate redundat, exortus, etiam uere proueniet: si modo illud tempus naturam æstatis seruarit. etenim uere sanguis augetur: ac si corpus præter naturam exaltescit, bilim coaceruabit: ex qua morbi æstiuo proficiuntur. hunc enim motum esse tempori anni, hoc est æstiuo, proximum dicit. nam æstas est inter uer & autumnum media interiecta: & cum uer definit, æstas incipit.

9 *At cum æstas sit ueri similis, sudores, in febribus, & febres faciles, & non peracutæ, neque peraride, quod ad linguas attingit, fiunt.*

Est iam supra dictum, non appellationem, sed temperaturam anni temporum in causa esse, cur morbi orientur. cum igitur tempora propriam naturam seruant, tum morbi conuenienter temporibus ipsis statim ac certi, & ut conuenit, fiunt. cum uero tempora de suo statu deflectunt, etiam morbi necessario de suo cursu declinant: propterea quod statum temporis consequuntur. Itaque sicut dixit, cum uer sit ætati simile, tunc morbos æstiuos expectandos esse, sic modo, si æstas fiat ueri similis, multos sudores in febribus fore. uer enim calidum, humidumque est: neque quicquam in eo per ullam partem repugnantia dominatur: ut neque sicco humidum præter: neque calido frigidum. horum autem alterum, hoc est calidum, in ætate est: alterum hoc est humidum, hiemi etiam tribuitur. Copiosi uero esse sudores non possunt, nisi aer, nos ambiens, calidus sit: id quod & ueri, & ætati esse commune apparet: sed tamen uaria ratione: ac nisi humiditas quædam in corpore redundet: quod est ab æstatis natura alienum: estque & ueri, & hiemi commune. ex quo fit, ut in statu æstiuo, qui sit uerno similis, copiosi sudores merito dimanent. æstas enim, quæ secundum suam naturam procedat, quæ quidem satis squalida esse cõsuequit: superuacaneas humiditates per halitum digerit, quæ nimirum hieme, uereque sint coaceruatae.

uata. quæ uero sit ueri similis, ea propter calorem ad extimas partes trahit. uerum propter magnam uim humiditatis, quæ intus in corpore est copiosius relicta, id quod trahit, discutere, atque dissoluere in uaporis speciem non potest. ex quo sequi uidetur, ut humiditas, dum tota per æstatem in iudicationibus excernitur, multos sudores efficiat. eadem causa facit, ut morbi neque peracuti sint, quos alioqui esse acutos necesse esset: neque aridam linguam reddant: siquidem non est uehemens quidam calor, qualis in æstate esse solet: quando hæc ipsa non suam, sed ueris naturam seruat. proinde fit, ut neque adurat materiam, neque exsiccat, prout æstius calor facit: qui etiam citra febrim, linguam exsiccat.

Cum uero hibernum uer fiat, & postremum hiemis tempus, hiberni etiam morbi, & tusses, & peripneumonia, & angina existunt.

Merito dixit hibernos morbos fore uerno tempore, si uer hibernum fuerit. eadem enim tibi suppetet aliorum temporum ratio: ut qualis sit mutatio, tales etiam morbi excitentur. atque hieme quidem hi solent oriri, pleuritides, peripneumonia, grauedines, raucitates, tusses, & alia item permulta genera. quocirca si uer fuerit hibernum, conuenienter quoque ei tempestati morbi hiberni existunt. etenim hieme sunt peripneumonia, & pleuritides, quod instrumenta respirationis propter uim frigoris læduntur. ob eandem causam febres, dolores costarum, grauedines, raucitatesque fiunt. nam ut illic instrumenta respirationis, ita hic caput frigus lædit. Ait uero illo item tempore anginas fieri, licet angina morbus autumnalis sit. quanquam esse etiam uernus uidetur, ut ipse in aphorismis adnumerauit: Vere inquit, infania, melancholia, morbi comitiales, sanguinis profluuia, angina, grauedines, & cetera. angina uero fit autumnus ex humoribus biliosis in fauces decumbentibus: uere autem ex humoribus pituitosioribus constat. quod excrementorum magna uis sit ad fauces comportata: uel quod destillationes a capite in faucibus impactæ, firmatæque sint.

Autumnus quoque si non in tempore, ac repente hibernarit, non assidue tales morbos facit, propterea quod non in tempore incepti, sed inæqualiter fiat. ideo etiam tempora iudicatione uacantia, & inconstantia sunt: quemadmodum morbi quoque, si prærumpan, aut prius excernantur, aut intus relinquuntur, recidias quoque tempora faciunt, sicut & morbos ita pariunt.

Autumnus ab arcturi exortu sumit initium. oritur autem arcturus ante autumnale æquinoctium: sicut etiam ueris principium censetur æquinoctium, quod eo tempore accidit: finis est ortus uergiliarum. Tunc uero ortum esse æstatis initium, sicut esse finem æstatis, & principium autumnus ortum arcturi, qui autumnale æquinoctium diebus fere duodecim anticipat, perspectum habemus. quineriæ occasus uergiliarum est hiemis initium, & autumnus finis. Si igitur autumnus non in tempore, sed repente hibernabit, hoc est ad hiemis naturam uerget, hiemisque constitutionem nanciscetur, tunc morbi autumnales non assidue excitabuntur. causa est, quia, in suo tempore non incepti, neque item oportune. Ipse enim in primo de uulgaribus morbis, ita scriptum reliquit. In Thaso ante autumnum frigora non in tempore sed repente, a quilonæ, austroque multum spirantibus, humida, & quæ prius proruperunt. nam propter humorum malitiam, quæ eo tempore est, & propter inæqualem aeris temperaturam, quartanæ, erraticæque febres, lienes, aquæ inter cutem, tabes, urinae stillicidia, leuitates intestinorum, & eorundem difficultates, & coxendicum morbi, & angina, & suspiria, & tenuioris intestini morbus, & comitiales, & infania: itemque dolor cordis, horror, & uno uerbo, melancholici morbi oriuntur: qui sane omnes ex prædicta causa proueniunt: atque ortum fere ex atra bili ducunt: quæ nimirum aut ex flaua nimium assata, aut ex sanguine crasso facta sit: quando ipse quodque sit uelut fæx sanguinis quædam. erraticæ uero febres propter inæqualem temperaturam oriuntur: ut lienes magni ex melancholici humoris redundantia redduntur. Urinae stillicidium gignit siccitas, & refrigeratio: siquidem uesica in mutationibus ijs, quæ sine ordine, & repente fiunt, refrigeratur. Coxendicum porro dolores tum a malitia humorum, tum a refrigeratione potissimum excitari, perspicuum est. quia autem tempora uacant iudicatione, suumque statum non seruant, ideo anhelationes tum propter motum ad interiora, tum propter refrigerationem fiunt: sicut etiam probabile est in refrigeratione, inæqualitate, malitiaque temporis uitari uentrem, atque intestina, ut leuitates intestinorum, difficultatesque, & tenuioris intestini morbi orientur. Quoniam autem calor meridie, & frigus mane, & uesperis persentiscimus, haud mirabile est, si comitiales morbi interdum in hominem irruant: præsertim uero si cui ita sit natura comparatum, ut in huiusmodi morbum cadat. Infaniæ autem morbi ab ea malitia, quæ in tenuibus humoribus biliosis inest, nasci solent: melancholici uero ab atra bili: cuius prouentus autumnus colligitur. Iam uero nihil est, cur mireris, si propter temporis malitiam, & temperaturæ aeris nos ambientis inæqualitatem cordis dolores, horrores, & huiusmodi alia per autumnum dominantur. Copiosius autem de morbis omnibus, & symptomatis, quæ accidere autumnus solent, disseretur in ea explicatione, quæ in secundum de uulgaribus morbis edetur: ipse uero nonnulla etiam in aphorismis memorauit: quo in loco hoc quoque ostensum est, autumnum esse omnibus ætatibus, naturis, regionibusque malum. inter ipsas tamen minus quam alias, eo tempore humiditas, & calidas lædi: quam ob rem morbi, inquit, iudicatione uacantes, inconstantesque fiunt. nam quia oportuno tempore non fiunt, sed in repentinis mutationibus, ideo fit, ut neque in tempore accommodato solui, explicarique possint, sed neque statim temporibus, neque tempestiue, ut ipse loqui solitus est.

A est. Stata autem tempora ab ipso uocari scimus ea, quæ propriam temperaturam ordine fortiuntur. atque ita etiam ipse annos statos ac certos uocat in libro de aere, aquis, & locis eos, qui conuenienter rationi procedant. ac si autumno fiant pluuie, hiemsque moderata, nec ualde ferena, nec frigore excedens, & uere, atque æstate imbres tempestiue fiant, sic, inquam hunc annum fore saluberrimum uerisimile ait esse. cum uero tempora statim anni progressionem non seruarint, tunc Hippocrates inconstantia uocat: & morbos in ipsis exortos pari modo inconstantes nominat: ac supra eosdem difficiles iudicatu, nunc uacantes iudicatione in eandem fere sententiam appellat: ut eos non recte, sed male iudicari intelligamus: quod nihil aliud est, quam ut uel cum malis symptomatis iudicentur, uel postea reperant. huius porro malæ iudicationis, aut recidias causa est, quia prius prorumpunt, aut prius excernuntur, aut intus relinquuntur. & quia prærumpan, & prius excernuntur, ideo non iudicantur: & quia intus relinquuntur, ideo repetunt. id autem ipse in libris de morbis uulgaribus docuit, cum ait, Quæ post iudicationem relinquuntur, recidias faciunt. prauis enim humores in corpore relicti, morbos pariunt, & temporis progressu computrescentes solent febres excitare. quinetiam in prælagijs ita scriptum comperimus, Febres, quæ neque salutaribus notis apparentibus, neque in criticis finitæ sunt diebus, fere repetunt. nam quæ sine ratione leuata sunt, ea solent repetere: licet hoc in die critico eueniat. Iudicationes uero ipsæ in omnibus quidem diebus fiunt, sed neque pari numero dierum, neque ita fide, ac certæ. differunt autem, quod quædam bonæ, quædam malæ sunt: & quædam cum multis, grauibusque coniunctæ symptomatibus, & maiore angore: quædam statim in ipso initio, & tuto. Ceterum quod ait prærumpe re, quod non oportune quid fieri, & iudicationis tempus præuenire significat, malum est: siquidem cum noxijs humoribus boni etiam excernuntur. hoc autem usu uenit, quia natura irritata sit uel ab externa causa quadam, ut a medico, aut ægotante, aut a ministris non recte aliquid molientibus: uel ab ijs, quæ in ipso corpore continentur, cuiusmodi sunt morbi, aut causæ, aut exacerbationes. exacerbatio enim naturam irritat, & tanquam laceffit: nec requiem ei, nec moram concedit: sed excitat, & ueluti ad pugnam prouocat. Quoniam igitur natura non semper accommodatis, aptisque temporibus impulsam morbos iudicat, sed sæpe aliter ab alijs atque alijs causis stimulat: ideo merito fit, ut prærumpan huiusmodi morbos, nec perfecta fiat iudicatio. atque ubi hoc factum sit, ibi expectare recidias oportet. tempora enim, a quibus fieri morbos ait, recidias afferre plerumque solent: & morbi quoque in ijs exorti temporibus proportionem respondent. Itaque adhibere animum temporibus anni, & ijs mutationibus, quæ in ipsis fiunt, accurate debes: ut morbos cito dignoscere, & eosdem curare recte possis.

Illud insuper considerandum est, quomodo corpora se habeant, cum ab anni temporibus suscipiuntur.

Hoc præceptum est ad eam medicinæ partem, quæ sanitatem tuetur, & ad eam, quæ morbos curat, accommodatissimum. ad conseruandam enim sanitatem facit, quia temperatis corporibus aer temperatus est optimus. in quibus uero aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs utilissimus est aer, qui exuperanti qualitati sit contrarius uel maxime: ut frigidus calidæ, calidus frigidæ: humidior siccior, siccior uero, quam par est, tanto humidior, quanto illa sit, quam moderata portio, siccior. quo sane tempore uictus ratio est temperaturæ temporis contraria instituenda: in quo non ignorandum est, ea, quæ similia sunt, magis nocere, & temporis actionem adiuuare. Ad curationem uero morborum adiumento est, quia contraria sunt contrariorum medicamina. Itaque si tempus uernum corpus alicuius excipiat bonis præditum humoribus, id etiam in optima sanitate conseruabit: nihil ex sua natura noui afferens: id tamen neque æstas, neque autumnus, neque hiems faciet: hæc enim tempora licet corpus purum, & omni ex parte uacans culpa exceperint, tamen æstas pallidam, aut flauam bilim copiosiore, quam par sit, autumnus atram bilim, hiems pituitam, gignere consueuit. unde efficitur, ut frigidæ & humidæ naturæ sint optime ad æstatem comparatæ: calidæ & siccae ad hiemem: contra uero, calidæ & siccae male ad æstatem; humidæ uero, & frigidæ male ad hiemem affectæ sint. Tres autem sunt omnes corporis constitutiones in rerum natura, optima, praua, & ægotans. sed optima una est. aliarum duarum sunt differentiarum innumerabiles: propterea quod malæ quædam corporis constitutiones sunt, quæ in toto animante habent intemperiam: quædam uero in constructione partium inæquali. quocirca spectandum est, quomodo corpora affecta sint, quando anni tempora ipsa excipiunt: hoc est, utrū bene, an male affecta sint, & utrū perfecta sanitate perfruantur: an uero nondum ægotent, sed inibi sint, ut prope in morbum cadant. cum. n. squalida, siccaque tempora sunt, tunc tantum abest, ut naturæ humidæ quicquam a tali constitutione lædantur, ut etiam magnopere adiuuentur. constitutiones autem omnes, quas Hippocrates litterarum monumentis consignauit, intelligere debemus in temperatis orbis terræ partibus extitisse: exceptis ijs Thraciæ locis, quæ a mari sunt remota. quæ & humidiora, & frigidiora, quam oporteat, in commentarijs in librum de aere, aquis, & locis docuimus: & ite Aegypti & Libyæ regionibus calidis, & siccis, demptis ijs tractibus, qui ad mare siti sunt. humidiores. n. Thraciæ, ac Ponti regiones, quæ maritimæ sunt, calidiores et sunt temperatura. in Aegypto uero & Libyæ, quæ calidæ sunt, ideo loca esse minus calida, quam quæ a mari ad continentem recesserunt, experti sumus, quia per æstatem uentis ab uria perfusa refrigerantur. Qui uero accurate temperatam, & mediam mundi Zonam cognoscere uolet, is ad partem eam, quæ ad Cnidum, & Co pertinet, mentem adhibeat, eique adiungat loca, quæ ab ijs insulis non longe recesserunt. Est etiam uerisimile anni tempora in ea Zona stata esse, & non morbosa.

contraria uero sunt de ijs, quæ non sunt huiusmodi, iudicanda, proinde spectandum est, quo modo affecta corpora sint, quando ab anni temporibus excipiuntur.

Austri auditini grauitatem, oculis caliginem, capiti pondus, membris tarditatem, languoremque afferunt. cum hic uentus dominatur, talia ægroti patiuntur: ulcera madida, præsertim uero os, pudenda, aliæque partes. Si uero aquilo, tussis, fauces, alui duriores, urina difficultates, horrores, costarum, peiorisque dolores. hoc autem dominante, tales morbos magis expectare oportet.

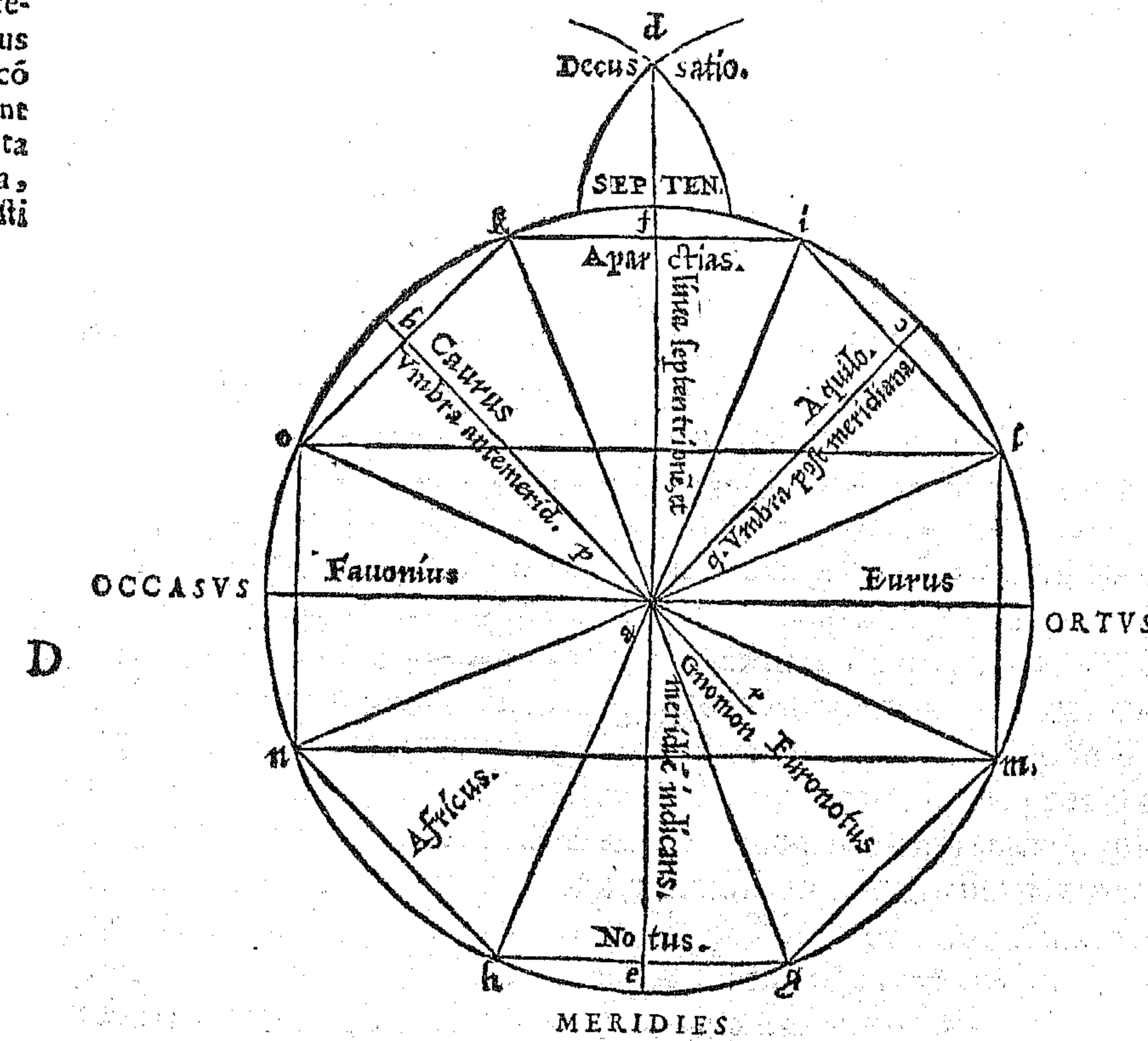
Ventorum, aut spirituum, aut flatuum (licet enim, ut uelis, eos appellare) disciplina, atque dignotio magnum ad res omnes præstare medico usum uidetur: siquidem & ad præfagia faciendâ cõducit, & ad curationem adhibendam utilis est uel maxime. quocirca non fuerit fortasse absurdum, si hoc loco mihi proposuero de uentis agere copiosius, & accuratius, licet hoc ipsum in libro de aere, aquis, & locis iam sit pertractatum: atque in commentarijs in libros de uulgaribus morbis, multis in locis sit nobis de hac re necessario differendum. tantam enim talemque res ipsa utilitatem præbet, ut neque nobis graue uideri debeat bis, terue de eadem scribere: neque pigere studiosos, medicinæque cupidos homines iterum legere. In primis autem est de essentia uentorû inter philosophos cõtrouersia. Anaximander enim putat, uentum esse fluxum aeris, cuius subtilissimæ humidissimæque partes a sole motæ, cõsumptæque sint. F Anaximenis opinio est, uentos ex aere, & aqua gigni, & impetu quodam ignoto uolenter ferri, & celeritate, sicut uolatilia, uolare. Stoici de solis nominibus disputant. eum enim qui a tenebris, & occasu flat, faonium: qui ab ortu solis, subsolanum: qui a septentrione, aquilonem: qui a meridie, africanum uocant. nunc uero narrare ut alijs quod ad hanc rem pertinet, alia placeant, mihi superuacaneû uidetur: cum possim de uentorum natura uere differere. Itaque scire conuenit, halituum esse duo genera, quorum unus humidus est, aridus alter. atque ille quidem uapor appellatur: qui uero est aridus, is ueluti fumus est. atque ut humor sine siccitate, ita nec siccitas sine humore constabit. hæc tamẽ omnia ex materia in ipsis redundante dicuntur. quocirca halitus, qui plus habet humoris, is pluuiarum est principium: aridus uero est flatuum origo, & natura omnium. ex quo fit, ut flatus sit aridus uapor. hoc autem loco minime mirari debemus, si quidam existimauerunt, eandem esse naturam uentorum, & imbrium, ducti nimirum maxima, quæ intercedit, similitudine. eadem tamen non est, ut quidam arbitrantur. eundem enim aerem, si moueatur, esse uentum: si concresecat, esse aquam affirmant. etenim absurdum fuerit, si aer is, qui nos ambit, dum motu cietur, flatus fiat, & unde uis motu pulsus, uentus sit. nam quia continenter, sed plus, uel minus, & maior uel minor fieri halitus solet, semper nubes, ac flatus in singulis anni temporibus fiunt. quia uero interdum multis partibus magis uaporosus, interdum uero G aridus, ac fumeus, ideo fit, ut anni modo pluuij, & humidis: modo uetosi, & squalidi sint. terra enim post pluuiam & suo, & a superno calore reficcata halitum, qui uentorum materia est, profundit: cumque huiusmodi secretio existit, tunc uenti uigent. quibus ponentibus, quia calor semper secernitur, & in sublimem fertur, uapor refrigeratus consistit, & aqua efficitur. ceterum uenti plurimi a septentrione, & meridie spirant: siquidem aquilones, & austri flare plurimum solent. causa est, quia sol ea loca non adit: cû ad occasum, ortumque semper feratur. Cum igitur uentus sit aeris fluens unda, cum incerta motus redundantia, ac nascatur, cum feruor humorem inuenit, & impetus feruoris uim spiritus flantis exprimit: certe nubes ad latera cursus solis consistunt. & cum sol accedit, humor exhalat: cum recedit aduersam in partem, imbres, hiemesque excitantur. atque ubi terra plurimas aquas recipit, ibi maximam uim halituum gigni necesse est: ipse autem halitus est uentus. ideo merito fit, ut a septentrione, ac meridie plurimi uenti orientur. qui a septentrione flant, aquilones: qui a meridie, austri nominantur. hæc autem non modo pulchrum atque honoratum, sed etiam utile est scire. Venti enim si sint ab ipsis habitationibus exclusi, non solum efficiunt corporibus integra sanitate utentibus salubrem locum, sed etiam si qui morbi ex alijs occasibus forte excitarentur, qui alijs in locis difficulter curarentur, in his, propterea quod exclusi uenti sint, expeditius curari possent. morbi autem, qui difficulter curantur in regionibus, quæ uenti H tis subiectæ sunt, hi fuerint, grauedo, morbus articularum, tussis, pleuritis, tabes, fluxus sanguinis: & qui non detractio, sed potius adiectione curantur. Hippocrates uero alias affectiones numerauit, de quibus deinceps differeret. Nunc uero illud obscurum non est, flatus a sole cõprimi, & excitari. halitus enim imbecillos & exiguos tabefacit, & suo calore, qui est amplior, calorem halitus, qui minor est, discernit, ac dissipat: præterea uero terram prius exsiccat, quàm affatim fiat secretio: sicut magnus ignis [exiguam materiam deurit prius, quàm fumum excitet] quæ ob rem circa exortum orionis maxime uenti ponunt usque ad Etesias, & prodromos. quod duabus de causis usum uenit. uel quia halitus uis frigoris extinctus sit: aut quia ab æstu elanguescat. Ceterum quattuor uenti sunt aliorum principes, eurus, qui ab ortu solis: aufter, qui a meridie: faonium, qui ab occasu solis; aquilo, qui a septentrione spirat. hæc autem loca inter se opposita sunt, magnamque habent latitudinem. quanquam octo uentorum differentia comperiuntur: siquidem inter austrum & ortum solis hibernum flat is, qui euronorus nominatur: inter hunc uero, & uerticem, & hibernum occasum libonotus: qui quidem omnes & humidis, & calidis censentur: ideoque caput replent.

Hoc loco in utroque exemplari deest quidpiam.

Sunt etiam alia duæ differentia: quidam enim uenti uniuersales sunt, alij

Alij proprij locorum, qui etiam regionibus attributi uocantur: cuiusmodi est is, qui in Apulia flat, atabulus nomine: uniuersales autem sunt, qui ubique locorum eodem nomine uocantur. qui ad loca pertinent, naturam sequuntur locorum, a quibus spirant: ut qui a salubribus salubres, & qui a morbosis morbosus sint: & qui a terra spirant, sicciore: qui ab aquis, humidiores censentur. & qui a mari, salubres sint, maxime hieme & uere: æstate uero calidiores, quàm par sit. qui a fluminibus mittuntur, sunt his humidiores, sed hiberno tempore deteriores habentur: æstiuo meliores. qui a stagnis, utriusque; absurdiores: pessimi autem sunt, qui e paludibus prodeunt. qui a campis, & terra, quæ recte perferunt, meliores existimantur. ad summam omnes, qui sunt locis attributi, sunt uniuersalibus morbosiores. aquilonem uero saluberrimi: faonium ab occasu solis spirans humidus est, ac lenis, minus tamẽ salubris, quàm aquilo. noti quoque ab oriente flantes sunt ad bonam ualetudinem prauis. itaque melior uentus est is, qui e magno mari flat. hunc uero in bonitate sequitur qui a montibus descendit: peior, qui a cloacis urbem & sordes expurgantibus, qui e stagnis, & locis palustribus emittitur. inter hos medium locum tenet is, qui ab alijs locis effunditur. planum enim est, loca sublimia, quia undique ad aperta sunt, neque quicquam est, quod flatus arceat, facilius perflari: proinde fit, ut qui in illis uitam degunt, fere sani uiuant: humilia uero minus salubria sunt propter calorem: præsertim uero æstate: & quia minus perspirant, quod regio sit humilior. Loca uero, in quibus stagna, ac paludes sunt, morbosâ putantur. causa est, quia omnis adiacens regio humida redditur, & aer, qui ijs locis continetur, humidus, crassusque est, & multos halitus excitat: ac si quis aliunde in ea loca se recipiat, is grauibus morbis corripitur: ut etiã solet in occasu, ortuque; orionis propter mutationem contingere. etenim mutationes locorum non secus, quàm temporum turbationem propter ipsarum uarietatem afferunt. Nunc autem, ut quomodo uenti siti sint, & unde profisciscantur, intelligamus, non erit fortasse ab instituto nostro alienum, eos omnes forma quadam, ut geometriæ faciunt, describere. nam de eorum numero non iam inter omnes conuenit: alij enim esse quattuor præcipuos uolunt, tum alios innumeros statuunt: alij octo esse placent: alij duodecim: alij item quattuor & uiginti commemorant. re uera autem si quis eos numeret, qui a locis, fluminibus, paludibus, stagnisque; mittuntur, quamplurimos certe comperiet. nos uero in hac forma orbem terrarum, ut censuit Eratosthenes Cyrenæicus, in quattuor partes, in ortum, occasum, meridiem, & septentrionem diuidemus: ac principes uentos in ijs collocabimus, tum alios statuemus, qui inter illos quattuor erunt interiecti. quemadmodum inter eum, qui subsolanus uocatur, & austrum ad ortum solis hibernum ponemus eurus: inter austrum & faonium ad hibernum occasum, africanum. inter africanum & aparciam, eum qui caurus nominatur: inter aparciam & subsolanum, aquilonem.

In Greco lib. C oes fere litteræ, ex quibus hæc forma cõficitur; erant deprauatæ, itaque eas ita, ut uides, restituiimus.

Sic legitur in exemplari secundo, deerat enim in primo κατακαίει τι ὀλίγον πρὶν καὶ πὺν φωνίσει.

Esto autem in æqua planitie cẽtrum, ubi est littera a. gnomonis autem, qui est littera i, ante meridiana umbra quæ est p, ubi est b. & a centro ubi est a, diducto circino ad signum umbræ, ubi est b. circulus ducatur. tum expectanda est, dum minor fiat, & iterum crescat, & post meridianam umbram quæ est q, ante meridiana parem faciat: & lineam rotundationis, ubi est littera c, contingat. tum a signo ubi est b, & ab eo, ubi est c, circino decussatim describatur, ubi erit d. deinde per decussationem ubi est d, & centrum, linea ad extremum, in qua e & f litteræ erunt, perducatur. hæc linea meridianam, septentrionalemque; regionem indicabit. tunc circino totius rotundationis pars sextadecima sumenda est, & cẽtrum circini ponendum in linea meridianâ, quæ

tangit rotundationem, ubi est littera e, & dextra, sinistraque; signandum, ubi g, h. litteræ erunt. simili quoque modo in plaga septentrionali centrum circini ponendum est in linea septentrionali rotundationis, ubi est littera f. & signandum dextra, ac sinistra, ubi sunt litteræ i. & k. & a g ad k, & ab h ad i, per centrũ lineæ perducendæ sunt. quare quod spatium erit a g, ad h, id erit uenti noti, & meridianæ partis spatium. quod uero erit ab i, ad k, erit septentrionis: reliquæ partes, ut tres a dextris, & tres a sinistris æqualiter diuidantur: quæ sunt ad orientem, in quibus litteræ l, & m. ab occidente, in quibus sunt litteræ n, & o, ab m, ad o, & ab l ad n, perducendæ sunt lineæ decussatim: atque ita octo uentorum spatia in circuitio-

nem erunt æqualia. Tres igitur orientales uenti sunt, eurus, quia ab aurora ruat: alter ab æstia, & solstitiali uera uenit, aquilo, quem Homerus ἀπὸ τοῦ ἠέρος, quod cælum sudum reddat, uocare consuevit: tertius est, qui ab oriente hiberno spirat: qui cum inter eurus & notum sit medius, † euronotus appellatur. his oppositi sunt alij tres occidenti, unus est argestes, quem etiam caurum aliqui nominant: qui aduersus aquilonem: alter est fauonius, qui aduersus eurus flat. tertius africanus, qui flare aduersus euronotum uidetur. meridies unum meridionalem habere uentum dicitur, qui a sua natura nomen duxit. ὁ ἄριος enim, hoc est auster, appellatur, quia nebulosus est, atque humectus. septentrio quoque unum habet aparctiam. huius rei causa est, quia ortus & occasus commutantur: meridies uero & septentrio stabiles, fixiq; sunt. Sol enim nõ semper eodem modo exoritur, sed modo ortus æquinoctialis, cum Sol eum circum, qui æquinoctialis dicitur, conficit: modo solstitialis, & brumalis uocatur. similiter occasus eius modo æquinoctialis, modo solstitialis, modo hibernus nominatur. Qui uero esse modo quatuor uentos uolunt, ij Homerus auctorem habent, qui quattuor solum numerauit in his uersibus:

Vna eurus, grauer spirans, Zephyrusque, notusque,
Et boreas uastos uoluunt ad littora fluctus.

qui multos statuunt, hanc coniecturam ex illorum situ, ac positu sumunt. perspectum enim habemus, fauonium ab occasu æquinoctiali flare: sub solanum uero huius contrarium, ab ortu æquinoctiali: austrum porro a meridie, aquilonem, & aparctiam a septentrione. aiunt enim per tantum spatium atque interuallum non posse hos solos aduersus sese flare: neq; alios omnino uentos inueniri, qui inter hos sint medij: id quod esse uerum uidetur: atq; id ita confirmant. ab ortu æstiuo flat cæcias, cui contrarius est africanus, qui quidem ab æstiuo occasu flat: sicut ab ortu hiberno flare eurus uidetur, qui est noto propinquus. ex quo fit, ut sæpe flare euronotus dicatur. ei uero contrarius est argestes, qui ab æstiuo occasu flat. hos autem esse contrarios, & per diametrum oppositos aiunt. Inter argestem & aparctiam est is, quem thrafciam uocant: medius uero inter cæciam, & aparctiam est is, quem mesen nominant. est præterea alius, qui phoenicias appellatur. Quæ cum ita sint, illud quoque præterire quemquam nõ debet, eos uentos, qui ab occasu flant, esse frigidiores: qui ab ortu, calidiores: propterea quod orientales diutius sub sole morantur: at eos, qui ab occasu, cum Sol citius deserit, tum uero serius etiam ad ea loca accedit. quam rem Hippocrates quoque in libro de aere, aquis, & locis scriptam reliquit. Si qua inquit ciuitas ad uentos sita sit calidos: cuiusmodi sunt, quæ inter hibernum ortum solis, & hibernum occasum, &c. contrarij autem flare simul non possunt: sed necesse est, ut eorum alteruter ui alterius compressus, conuiescat. eos uero, qui non sunt per diametron oppositi, nihil uetat simul spirare. Iam uero etiam in contrarijs anni partibus uenti contrarij flant maxime: ut circa autumnale æquinoctium flat africanus: circa solstitium fauonius, circa brumam eurus. in alios uero incidunt, eosq; sedant aparctia, thrafcia, & argestæ. Li enim sæpe nubes dispellunt, ac cælum sudum reddunt, nisi forte usu ueniat, ut frigidi simul sine: siquidem tunc sereni esse non solent. humidi porro sunt africanus, & cæcias. atque hic quidem serenus non est, quia in se ipsum reflectitur. argestes & eurus sicci sunt. meses & aparctias niuosi. aparctias, thrafcias, & argestes grandinem gignunt. æstiuosi auster, fauonius, & eurus. Sunt qui austrum esse perpetuo humidum putent: quod tamen non est: siquidem interdum sicci uidetur: eumque plerique leuconotum uocant. Hippocrates quoque in primo de uulgaribus morbis cum primum statum recenseret, ita scripsit: Cum inquit, totus hic ductus esset austrinus, & squalidus. ac talis auster subinde est uehemens, † eiusque motus semper est perspicuus. alter est auster, qui lenis est, atque in aere, & nubibus motum habet, qui sensum fugiat. atque hic quidem est perpetuo calidus. at qui leuconotus uocatur, interdum frigidus uidetur. sunt præterea etesias, qui transeunt ad occidentalis plagæ incolas ex aparctia, in thrafcias, argestas, & fauonios: incipiuntque a septentrione, & in eos, qui procul absunt, desinunt. apud orientales uero, usque ad subolanum transeunt. atque hi flant cum canis oritur: & ætatis lenire æstum solent. ac quædam quasi suffocatio æstate esse solet, cum æstias suapte natura calida sit, nisi uenti, qui præcurrant, quos prodromos uocant, & qui consequuntur, quos etesias nominant, præstarent: quos canis ortus distinguit. Ventus autem magnam sæpe utilitatem, aut damnum inuenit: quia non semper conducit hominem aeri exponere, ut hieme propter frigus, æstate propter calorem: itemque, quia uitare uentos oportet. horum enim causa sæpenumero fit, ut non modo in liberum aerem, uerum etiam ad ianuas, & ad fenestras, quæ uentus uehementer perflat, deducere ægrotum caueamus. in illis autem potissimum uentos cauemus, in quibus uentos pati aliquid ueremur: sicut etiam solem in putrescentibus uitamus, cum ea ad sanguinis eruptionem esse apta uideantur. atque hæc quidem de uentis generatim, & speciatim dicta sint. nunc uero particulatim de austro, deque aquilone, & ijs malis, quæ afferunt, dicendum est. Hi igitur uenti contrariam habent temperaturam: nam aquilo sicci, frigidusque est: auster calidus & humidus natura. quocirca ille absumit omnia, quæ in corpore sunt superuacanea, instrumenta stabilit, constringit, ac cogit: anima les, naturalesq; actiones meliores facit, ut corpora ad audiendū, ad mouendūq; aptiora, & coloratiora reddantur: sed aluum fistit, oculos mordet, & antecedentes pectoris dolores irritat. auster uero maiora aduehit mala: nam corpora dissoluit, capiti grauitatem affert, difficultatem auditus parit, excitat uertigines, quæ morbum comitiale, atque attonitum præcedunt: aliaque praua symptomata efficit: cuiusmodi

† Vulturinus.

† Alter liber
habet opinus.
canē. 3. apho.
5. legitur opinus
notus.

† In Gal. lib.
est negatio
quam exprimit
mus. ut ab
austro austro
differat.

14

Si is magis dominetur, e squaloribus febres consequuntur, itemq; ex imbris, ex quibus utique redundantiæ incidunt: & quomodocunq; affecta sint corpora ut ex alio anni tempore quid suscipiant: & quicunq; tandem humor sit, qui in corpore dominetur.

Hoc idem est accuratius in aphorismis conscriptū, hoc fere modo: In squaloribus febres acutæ fiunt. Dait enim, in squaloribus non multas, sed acutas febres fieri: siquidem humores magis biliōsi redduntur, & pauci morbi oriuntur; quod ipse confirmauit, cum dixit, Ex anni temporibus in uniuersum squalores sunt imbris salubriores, & minus mortiferi. in squaloribus enim superuacanei humores per halitum digeruntur: imbris uero quæ intus collecta sunt in corpore, putrescunt: nisi quis ea, quæ quotidie cōgesta sint, expurget exercitationibus, & balneis: siquidem sicci potius, quàm humidis tempestatibus uacuantur. quocirca squalores, tanquam salubriores, sunt imbris anteferendi, licet febres acutæ afferant. Quod uero addit, itemque ex imbris: indicat febres quoque sequi, cum humidæ constitutiones sint, præsertim uero si redundantiæ excrementaque adsint: & corpora malitiam ex alio anni tempore, & ex illo ipso statu contraxerint. tunc enim longæ febres fere fiunt. atque id merito. magna enim uis humiditatis, quæ concoctionem postulat, longiore temporis spatio cōcoquitur. proinde longi morbi fiunt. ad hoc accedit etiam is, quem ipse dicit, humor redundans, qui frigidior, pituitosiorq; est. quæ uel una causa cogit, ut longiores etiam febres sint. Cuius autem modi futuri sint morbi, ipse aperte nõ exposuit: innuit tamen, cum ait, Et quomodocunq; affecta sint corpora: hoc est, ut facile a morbis corripiantur, aut secus: & quocunq; tandem habeant collectos humores in corpore. nam quales fuerint humores, tales erunt morbi. hæc autem de re dictum est superius, neque eadem nunc iterare opus est.

COMMENTARI.

e 2 Sed

Sed siccitates austrinae, aequilonesque sunt: differunt enim & alia hoc modo, nam & hoc magnum est: alius enim alio tempore, atque in alia regione magnus est: ut aestas bilis, uer sanguinem parit: & alia tempora, ut singulorum fert natura. E 15

Vtrum ficcum, an squalidum, an aquis uacans dicas, nihil interesse, norunt omnes, qui uel mediocriter sint in linguæ cognitione exercitati. sunt autem siccitates nō modo aequilones, sed etiam austrinae, quamuis aufter suapte natura humidus sit. In primo autem de morbis uulgaribus libro austrinum calidum, & eundem aquis uacantem descripsit. de quo ipse in eodem libro extremo ita uerba fecit: Cum autem, inquit, tota illa progressio esset austrina, & squalida. ceterum huiusmodi tempestates multū a naturalibus differunt: ac morbos, qui uarietati ipsorum proportionē respondeant, afferunt. immo uero et si humores uariantur: ut qui aestate redundare consueuerunt, is autumno, aut uere exuperet, tum morbi naturam humorum consequuntur. hocque ipse magnum quid esse affirmat: ac nullo pacto negligendum. exemplo autem rem totam declarat. aestas, inquit, bilis, uer sanguinem parit. In libro de natura hominis aperte de humoribus differuit, de quibus ijs temporibus, in quibus uigent. Augetur inquit, in homine pituita hieme. Ipsa enim inter ea omnia, quae in corpore, suapte natura hiemi respondet. frigidissima enim est. itemque cum ait, Vere sanguis augetur. tū causam addit: etenim frigus remittitur, & aquae succedunt. sanguis enim sub his augetur. de aestate autē habet hæc. Aestate bilis se in corpore extollit, & in autumnum usque pertinet. atra autem bilis cum plurima, tum uero etiam uehementissima autumnum est. Itaque si uere pituita sit, aestate uero atra bilis, aut alius quidam humor, qui illius naturae non conueniat, tunc tales morbi orientur, qualis ille humor existat. quod uero ait, & alia tempora: autumnum, hic memque significat. nam in hac pituita, ut dictum est: in illo atra bilis redundat.

Mutationes potissimum morbos pariunt: praecepit autem maxima. & in temporibus magna mutationes: & in alijs, quae dam sensim progressu sunt. atque huiusmodi tempora sunt securissima: sicut etiam diæta, & frigus, & calor maxime progressu sensim facti: itemque ætates ita commutantur. 16

Hanc orationem habes in aphorismis a nobis explicatam: quo in loco & quas mutationes hic intelligere oporteat, & quot modis hæc uariata scriptura sit, ostendimus. ut igitur mutationes potissimum morbos pariunt, sic magnae mutationes in temporibus & item in alijs, rebus quae in uita contingunt, si affatim, ac simul fiant, afferre morbos solent. quae uero progressu quodam, & sensim, & paulatim fiunt, nō item. quinetiam anni tempora, diæta, calor, frigus maxime progressu quodam sensim facti, & paulatim commutata, securissima sunt: quod ipse quoque in libro de ratione uictus in morbis acutis ubi de consuetudinis mutatione differuit, plane declarauit.

Natura, quod ad anni tempora attinet, alia ad æstatem, alia ad hiemem, alia ad regiones, ætates, diætas, & alias constitutiones, bene aut male affecta sunt. 17

Quae in commentarijs de temperamētis dicta sunt, nihil opus est huc trāsferre. fati enim fuerit, nos se, positum esse, unam solā temperaturā temperatā, optimamque esse: intemperatas uero, ac prauas octo: hasque aut simplices, aut cōpositas. simplices quattuor sunt, calida, frigida, humida, & sicca: cōpositae sunt hæc, calida, & sicca: humida & calida: frigida & humida, & sicca. priusquam de ijs dico, quid naturae nomen significet, explicare decreui. Natura igitur significat primam substantiam, quae omnibus corporibus, quae generantur, & corrumpuntur, subiecta est: unde quibusdam philosophis nomen est ductū, ut naturales uocati sint. Itaque illi, qui de stirpibus, herbisque, conscribunt, eorumque substantiam explicant, sensilem ipsorum docere naturam dicuntur. nunc uero ipse naturam appellat, quam nos temperaturam uocamus: quae ex quattuor elementis humido, sicco, calido, & frigido: aut ex quattuor humoribus, sanguine, pituita, & utraque; bili conflata est. hanc autem naturam bene, uel male affectam esse uel ad æstatem, uel ad hiemem, uel ad regiones, ætates, uictus rationem, & alia studia confirmat: ut humidam & frigide naturae sunt optime ad æstatem comparatae: calidam, & siccam ad hiemem: male uero ad æstatem, sicut frigida, & humidam male ad hiemem. alia naturae modice se habent, sicut calidam, & humidam ad æstatem & hiemem: atque ætate quidem melius affecta sunt, quatenus humidam: & item melius hieme, quatenus calidam. ita etiam in regionibus se res habet: humidam naturam ad siccitas: siccitas ad humidam bene sunt affecta: calidam quoque, & frigida simili modo sunt bene ad contrarias affecta. eadem est ætatum ratio. Ut enim dies toti anno proportionē respondet, ut uer matutino tempore: æstas meridiei, autumnus uesperae, hiems nocti similis sit; ita etiam ætas: nam puerorum ætas ueri similis est; florentium ætati: declinantium, autumnus: senum denique, hiemem. ita fit, ut tempus consimile proferat, dissimile noceat. Quod uero ait, alias constitutiones: significat aerem, qui nos ambit. etenim morborum differentia ex temperatura aeris nos ambientis fiunt pro cuiusque natura, & diæta, quam quisque dum bene ualeret seruauit. Diætam autem hoc loco non intelligo eam solam, quae in esculentis, poculentisque; consistit, sed in alijs etiam omnibus uerfatur, ut in otio, negotio, balneis, rebus ueneris, somno, uigilia, & ceteris omnibus, quae in hominibus corporibus quouis modo possunt accidere: quae ipse uno nomine appellare instituta consueuit.

Morborum alij ad alias bene, aut male affecti sunt. & ætates ad tempora, & regiones, & diætam, & morborum constitutione.

Calidam

legit. in altero uero, hæc particula est cum se quenti contextu uerborum conuenit: & ita uel le Galenus uideatur.

A Calidam naturam, ætati, anni tempore, constitutioni, ac regioni familiares esse calidos morbos nouimus: frigidis frigidos: ut siccoribus sicciore: humidioribus humidiores. quocirca si febris ardens æstate oriatur, non admodum admirabile fuerit: quando est ad illius temporis naturam comparata. at si hieme consistat, scire conuenit, sine maxima affectione constare eam eo tempore non posse. tunc enim nunquam aliter exorta esset, nisi causa uehementia ac ui contrarium statum temporis superauisset. quam obrem in duabus febribus ardentibus, quarum par sit magnitudo, ea perniciosa est, quae hieme existit. unde illud non esse uerum apparet, quod quidam dicunt, familiarem esse ægrotantis naturam morbum, qui sit temperaturae contrarius, perinde quasi aptus morbus dicatur. Adhibere igitur Hippocratis uerbis metem oportet, ut cum ait, morbos esse bene affectos ad anni tempora, intelligamus, similia tempora ualere ad morbos gignendos: contraria uero ad expellendos. sic etiam ætates, naturaeque affecta sunt, ut frigida natura ad calida tempora, calida ad frigida bene sunt comparata: & ætates quoque, ut senum ad æstatem, florentium, ad hiemem. morbi item atque ætates ad regiones sunt comparatae. nam in calidis regionibus morbi calidi proueniunt: & minus periculum afferunt: & calidiores ætates in locis frigidioribus salubrius degunt: in calidioribus frigidiores. eademque in alijs qualitatibus est ratio. Iam uero & morbi, & ætates ad uictus rationem bene & male sunt affecta. ac de morbis quidem ipse multis in locis uerba facit: ut cum ait, Humida diæta febricitantibus conuenit. & item, Uictus tenuis, & exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis uero, ubi non conuenit, non est tutus. & deinceps: In tenui uictu ægroti peccant: proinde magis læduntur. Et cum optimum, utileque præceptum nobis hoc aphorismo tribuit, Cum morbus inquit, in statu sit, tum uel tenuissimo uictu utendum. tum uero multa addit, quae ad uictus rationem in morbis seruandam pertinent: ut ne ea commemorem, quae ipse in libro de ratione uictus in morbis acutis, & alibi sexcentis in locis conscripsit. Aetates porro non secus, quam morbi, sicciore ad humidiorum uictus rationem: humidiores contra ad sicciorem sunt bene comparatae. quoniam autem morborum, constitutionum, & aliarum rerum male affectarum medicamina contraria sunt, ideo contrariae ætates & morbi ad contrarias uictus rationes bene: similes contra, male affecta sunt: præterquam si temperata ætas cum temperata uictus ratione, itemque anni tempore, & regione comparatur: quia eo casu similes a similibus bene efficiuntur. aliter uero, secus fit. eandem autem sententiam, & iisdem fere uerbis expressam in aphorismis, & a nobis explicatam poteris perlegere. quare iam ad ea, quae sequuntur, transitū faciamus.

19 *Atque in temporibus diæta, cibi, ac potus, quales sint, nam hiems uacationem habet ab actionibus: & quae in corpore ingeruntur, ea matura, simpliciaque requirit. hoc enim etiam permagni refert. & uis laboribus est dicata. sub insolationibus autem crebri sunt potus, cibi inconstantes, uina, arborum baccæ.*

Diætam, cibosque ac potus offerre debemus, cum morbi constitutio, ac tempus postulat: nec dare, cum hæc contra indicare uideantur. nam si quis in statu morbi dare quidpiam uelit, is non animaduertit, se naturam, quae prius magna ui in concoctionem humorum morbum facientium illo tempore incumbabat, auertere, atque ad aliam concoctionem adtrahere. atque hoc est perpetuo uerum in ijs morbis, in quibus diæta omnino & curatione nitimur, atque confidimus. Tempora autem ipse distinguit, sed non omnia: siquidem hiemem modo, partemque æstatis commemorat. In aphorismis autem de hieme, de qua uere locutus est, cum ait, Ventres hieme & uere natura calidissimi, & somni longissimi. his igitur temporibus plus cibi dandum est: siquidem plus natiui caloris habent. quare maiorem alimenti copiam requirunt. ergo non solum ait, hieme plus cibi dandum esse, quia etiam homines plus experunt, sed causam quoque adiungit: quia inquam, plus natiui caloris inest in corpore, somnique longissimi sunt: quae res facit, ut homines facilius, quod sumperunt, concoquant. illa porro sunt huiusmodi, propterea quod hieme, & uere calidissimi uentres sunt. quoniam enim per hiemem natiuus calor propter circumstantes frigus refugit, & in partes intimas corporis se recipit; per æstatem uero ad condignatum calorem extēditur: ideo accidit, ut illo tempore propter frigus augeatur: in hoc uero propter æstum digeratur. Est enim Hippocratis sententia, corpora animantium cum aeris nos ambientis constitutionibus affici: ut dum illius temperatura sicca est, ipsa quoque, siccata sint: dum illa est humida, ipsa sint humecta: ita et calefacta in calidis aeris constitutionibus, & refrigerata in frigidis habeantur. Ut uero aer nos ambiens calidus sit, quem calorem æstiuo tempore habet, in causa est sol, qui prope ad uerticem nostrum peruenit, & longiorem diem facit. frigoris quoque, quod hieme uiget, idem sol auctor est. neque hoc mirabile est. obliquus enim, humilisque, & exiguo spatio temporis supra terram latus, cursum suum conficit: ac longiores noctes efficit: quod non parum ad concoctionem conferre, nemo est, qui ignoret. ceterum ipse alias et causas attulit: quia inquam, hiems uacationem habet ab actionibus, & quae in corpore ingeruntur, matura, simpliciaque sunt. quae omnia faciunt, ne natura alio diuertatur, & ad aliud quidpiam conficiendum distrahatur: sed maxime, & sine ullo impedimento in concoctione eorum, quae sumpta sunt, incubat. ætate autem contra fit, itemque, autumnus, ut ipse in aphorismis docuit: Aestate inquit, & autumnus cibos ferunt difficillime: hieme facillime, uere minus. id quod propter antedictam causam usu uenit: quia inquam, hieme natiuus calor est copiosior, & alimento indiget: ideo plura et danda sunt. & oēs alimenti copia hieme facile ferunt: difficulter ætate: propterea quod natiuus calor, qui alimenta concoquit, & conficit, est exiguus. quam ob rem si hieme raro quidem, sed tamen multa alimenta offerre uelis, non errabis. æ-

18
† In primo exemplari sit

COMMENTARI.

e 3 state

state uero ne uniuersum, multumque des, modis omnibus cauendum est. ex alijs duobus anni tempo- ribus autumnus aetatem consequitur: uer hiemem. nec difficile est,causam inuenire: nam autumnus, corpora refrigerari, cogi, ac densari: uere, laxari, & rara fieri incipiunt. simili quoque modo ab aetate, consuetudine, & a regionibus quispam dandi cibi, ac potus indicationes sumpsit. hac enim singula uires aut imbecillas, aut robustas, & corpus aut plethoricum, aut indigens aut malis humoribus refer- tum reddunt. Quod uero ipse ait, in autumnus, contrario nomine opponitur ijs, quae in hieme dicta sunt. hoc enim tempore cibi simplices sunt, hoc uero inconstantes, & item fructus arborum, & uina. nisi for- te *σάπων*, appellat medium aetatis, quod tempus Graeci *σάπων* nominant: quanquam hoc nomine appel- lant etiam autumnus, hiemem, & uer; per excellentiam tamen *σάπων* nuncupant eam anni partem, in qua fructus, quos horreos uocant, ad maturitatem perueniunt. porro ordo temporum, ut ipse per se- pe in libris de uulgaribus morbis, & qui in his rebus principem locum tenent, conscripserunt, est hu- iusmodi. ortus uergiliarum est aetatis initium: post quas caniculae ortus oportam, quam uocant, in- choat: quam secundam aetatis partem quidam statuunt. post eam arcturus suo exortu autumnus facit. initium: deinde occasus uergiliarum dat hiemi principium: quam excipiens aequinoctium ueri ini- tium tribuit. ex quo fit, ut in oportis sint insolationes, & uina. nam mora in sole cogit, ut saepe homi- nes bibant: quod etiam ad agendum impellunt opera, & actiones. ceterum uinorum sunt multa ge- nera: inter quae ea, quae aqua nominantur, per exiguum corpori alimentum praebent: crassa, & ful- ua multum alunt: ac multo etiam magis nigra. aqua autem per urinas facillime secedunt: propterea quod tota fere quam celerrime prius ad iecur subuehantur, quam quicquam per aluum descendat. alia uero omnia, ex quibus manifestum quid subit per uentrem, secedunt ad proportionem tempo- ris, quo nutriunt. Iam uero multae uigiliae ex biliosis excrementis proueniunt. quam ob rem & pin- guedo, & tenera caro colliquatur, & sanguis ipse corrumpitur. etenim ex continua * * *

Videntur hic multa desiderari.

immo uero ad haec omnia ualde erunt accommodata balnea, & frictions: quae quidem maxime ad uigilias ualebunt: siquidem haec non modo in morbis antedictis, sed etiam in febris molestae esse so- lent. quocirca praeter auxilia, quae iam adscripti, hoc perquam admirabile compertum est, cuius ego saepe periculum feci, & nunquam * Eo igitur tempore, quo se quieti ac somno tradere homines solebant, cura & manus excipere uinculis oportet, tum iubemus, ut excitentur: eosque palpebras aperire, & conuiuere cogimus, donec sint abunde fatigati. tum repente uincula soluimus, lucernam auferimus, ac multam quietem imperamus. per diem uero alia multa esse ad hanc rem accommodata in libris methodi medendi demonstrauimus. de quibus. * * *

Quemadmodum ex anni temporibus licet facere de morbis coniecturam: ita quandoque etiam ex morbis aquas, uen- tos, & siccitates, & aequales, & austrinas constitutiones licet praesagire in posterum. hoc enim ei integrum erit face- re, qui probe, ac recte didicerit, unde haec consideranda sint: ueluti lepra quaedam, & circa articulos dolores, ubi futurae sunt aquae, pruritus excitant, & alia huiusmodi.

† Aquae uel morbosae sunt, uel salubres. ideo ex eis bona, & mala esse prouentura, uerisimile est. palustres igitur, stabiles, & lacustres aetate calidas esse, crassasque, & foetentes necesse est: ut ipse in libro de aere, aquis, & locis docuit: quo in loco etiam causam attulit, his uerbis: quia inquit, non de fluunt, sed aqua pluuia semper noua accedit, solque adurit, ideo decolores, prauae, ac biliosae sunt necessario. hieme uero concretae, frigidae, ac praenituae, glacieque perturbatae: ac proinde maxime pituitosae. quae cum dixisset, morbos etiam ex ijs profectos subiunxit: Quique inquit, eas bibunt, eorum lienes semper magni, ac pleni, uentresque duri, & tenues, & calidi sunt: humeri, clauiculae, & facies extenuata. tum addit, uentresque & supernos, & infernos habent aridissimos: hoc est thoracem, & uni- uersum alimenti uas, quod infra septum transuersum est, & intestina. deinceps uero haec quoque adie- cit: praeterea uero & aqua inter cutem plurima, maximeque perniciose oritur. atque aetate difficul- tates intestinorum plures, aluique profluvia, & quartanae febres diuturnae excitantur. Quae cum de aeta- re dixisset, deinceps de hieme scripsit ad hunc fere modum: Hieme inquit, peripneumoniae, & insaniae morbi, iuniores inuadunt: seniores uero, febres ardentes, idque propter uentris duritiam, exercent. mulieribus oedemata molesta sunt, albaque pituita: uix in utero concipiunt, ac difficulter pariunt. Ad haec uero subiunxit etiam alia: pueris inquit, herniae, uiridis uarices, ulceraque tibiaram praecipue oriun- tur. ex quo fit, ut huiusmodi naturae esse longaeque non possint. De altero uero aquae genere scripsit haec: Secundo loco censentur, quarum fontes e petris scitent: easque duras esse necesse est: aut ubi aquae ca- lidae sunt, aut in quibus ferrum, aut aes, aut argentum, aut sulfur, aut alumen, aut bitumen, aut nitrum gi- gnitur: quae omnia uis caloris efficit. quocirca & ad usum, & ad bonam ualitudinem huiusmodi aquas uituperat. praestantissimas autem putat eas, quaecunque e sublimibus locis, & collibus terreis man- nant. causa est, quia & dulces, & albae sunt, & hieme calidae, aetate frigidae. eas uero laudibus ornat maxime, quarum defluxiones ad ortum solis, praesertim aestiuum erumpunt: quod necesse sit, eas splendas esse, suauis odore praeditas, & leues. damnat falsas, indomitas, durasque: ut- pote

19

20

20

21

21

21

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

* In secundo exemplari uic, ea spes me frustrata est.

† Hippoc. uideatur de plu- uia agere, & tamen hic de bonitate, & uitio aquarum differitur. for- tasse igitur a- liquid deside- ratur.

† In primo de uulg. morbis sic habet al- ter lib.

† In altero le- gitur, 77. 506, i. copiosissi- mus. ut ad hu- moris copia referatur.

A pote ad potum inutiles, ac noxias. aqua pluuia leuissima, dulcissimaque est, itemque tenuissima, & limpidissima. Quam ob rem merito ait, ut ex anni temporibus facimus de morbis coniectu- ram, ita etiam ex morbis nos praenoscere aquas futuras. & alia posse. nam, ut est apud Hippocra- tem conscriptum, calculi maxime gignuntur: & renum uitia homines corripunt, & lotium aegre it, & coxendicum dolor suboritur, & herniae fiunt, cum aquas cuiusque generis bibunt: & ex magnis flu- minibus hauriunt, in quae alij fluuij ingrediuntur, & e lacu, in quem multae defluxiones deriuant. Iam uen- ti quoque aquas uariant maxime. nam alij aquilo, alij auster uires adiungit. idcirco in huiusmodi ne- cesse est, limum, & arenam in uasculis subsidere: atque ex harum poru morbos antedictos exoriri. ne uero hoc de omnibus esse aquis dictum existimemus, addit haec: Quorum igitur uenter facile fluit, sanus- que est, & uesica non feruida, ac uesicae ceruix non admodum simul ardescit, ij facile mingent, ac nihil in uesica coaceruabitur: at quorum uenter feruidus est, uesicam quoque idem pari necesse est: propterea quod cum supra suam naturam sit exalata, eius ceruix inflammatione excipitur. his autem conflictata malis, urinam non emittit, sed in se ipsa concoquit, & adurit: quodque eius tenuissimum est, excerni- tur: quod uero purissimum est, permeat, ac mingitur. at quod crassissimum, turbidissimumque est, id coaceruatur, ac concrecit: ac primum quidem, parum: deinde uero, magis. Atque haec quidem ipse de morbis, qui ex aquis oriuntur, memorauit: ut ex illarum usu genera morborum cognoscamus. Quomo- do autem ex anni temporibus idem nobis notum sit, non omisit ipse, quin paucis exponeret: Si inquit, in aetate orientibus, occidentibusque signa ex ratione fient, sique in autumnus pluat, atque hiems moderata sit, ut neque ualde clemens, neque suo frigore modum illius temporis excedat, ac uere & aetate pluuia- tempestiuae decidant: tunc uerisimile est, annum fore saluberrimum. at si hiems sicca, aequilonalis que sit, uer pluuium, & austrinum, aetas illa febres, lippitudinesque afferat, necesse est. cum enim aetas de- repente accedat, terraque adhuc humida & propter uernos imbres, & propter austrum sit, tunc neces- sitas cogit, aetate a terra humecta & calida, & a sole urente esse conduplicatum. paulo uero post haec et- iam habet: ut acutissimae febres omnes homines, praesertim pituitosos inuadant: uerisimile etiam est, difficultates intestinorum affligere & mulieres, & eos, quorum natura est humidior. si uero circa ortu canis & pluuia, & tempestas accedant, etefiaque spirent, spes est, morbos sedatum iri, autumnumque sa- lubrem fore: sin secus, & pueri, & mulieres periclitantur, ne de uita excedant: senibus hoc periculum minime imminet. tum uero addit: At si hiems austrina, pluuia, clemensque fuerit, uer aequilonale, & squalidum, & hibernum, in primis ait, mulieres partum abijcere. & quae foetum in lucem edunt, eas pue- rulos imbecillos, morbososque parere: homines uero lippitudinibus siccis, ac difficultatibus intestino- rum corripit: ac nonnullos destillationibus a capite in pulmones. quam ob rem fieri posse uidetur, ut quis habita ratione temporum, & eorum cognita mutatione, possit futuros morbos praedicere: quem admodum Hippocratem fecisse & nouimus, & monuimus. pluuia autem futurae multis modis cogno- scuntur: ut a luna, uelut Aratus cecinisse uidetur his uerbis:

Cum uero incedit sublimi Cynthia cornu, Tum segnes borea campi spirante rigeant: Sin prono, terris pluuium denunciat austrum.

Hippocrates uero ait, † arcturo exoriente pluuia cum uentis frigidis plerumque decidisse. scri- bit uero etiam haec. Pluuia inquit, multae, continuae, lenes, ut cum auster fiat. Itaque si uerum est, corpo- ra animantium cum aere nos ambiente immutari, certe per imbres humidiora, per squalores sicciora reddentur. ad quod accedit, ut per imbres humores frigidiores, pituitosioresque fiant: sicut uicissim per squalores, magis biliosi efficiantur. quae res facit, ut admirari non debeamus, si dolores circa arti- culos oriantur, cum pluuia futurae sunt. itemque lepra, quas cutem obsidere, atque affligere perspectum habemus: sicut etiam scabiem, uiriliginem albas, & nigras, & impetiginem, & myrmecia, & uerrucas, & cetera, quae sunt huius generis. ceterum lepra ex humore gignitur melancholico non secus, quam sca- bies, & morbus, qui elephas nominatur. atque his coniunctus pruritus est. nam illoti, & sordidi, & quos cruditas exercet, & qui cibis mali succi uescuntur, pruritu consistantur. multoque magis scabiosi, ac le- prosi: propterea quod in his affectibus humor est & copiosior, & crassior: & plurimum in cute manet. quocirca cum pluuia futurae sunt, lepra pruritus excitant, & dolores articulorum hominem uexant: & alia huius generis usu uenire consueuerunt.

Et quae pluuia alternis, aut singulis diebus, aut per alios circuitus, aut continentes fient. Negat hoc loco Hippocrates, pluias eodem modo in terram decidere: quod etiam uerum est: sed monet, ut uideamus, ac cognoscamus, quae tertio quoque die, aut singulis diebus, aut quarto, aut quinto, aut alio quodam die, aut quae continuae futurae sint. * * *

Hic multa desiderantur non modo, quae ad uerba, quae proposita sunt, explananda, pertinent; sed etiam in quibus alia erant Hippocratis sententia.

* * * * * Venti aliqui per multos dies flant, & contrarij inter se spirant: alij per pauciores, & ijdem per ci- cuitum. Haec autem habent cum temporum constitutionibus similitudinem: sed talia, breuius.

Ventos ita esse positos diximus, ut alij ab ortu solis, alij ab occasu, alij a septentrione, alij denique a meridie perflent. supra enim docuimus, eorum contra fauoniam flare: aquilonem contra austrum, & uicissim hos contra illos: sic etiam facere alios, qui medij sunt inter illos interiecti. alij item potius per diem, alij per noctem spirant, ut alij per circuitum quandam, alij secus: atq; alij diutius, alij breuius. itaque ubi plus aliqui spirant, tunc aeris nos ambiētis constitutionem immutabūt, ac sibi simile reddent: cum uero minus, tum non admodum immutabunt, sed usque dum perflauerint. nam si auster domi netur, ut ipse ante dixit, austrina erit cōstitutio: si aquilo, aquilonalis. aliorū est eadē ratio. Si uero uetus per circuitum spiret, cōstitutio erit magis inæqualis: & in tali celi statu plures multo morbi orientur. præterquam enim quod uenti multas, atque omnis generis mutationes in aere faciunt, hoc accedit et, quod uentorum uarietas corpora animantium immutat. atq; id est, quod ipse scriptum reliquit, Mutationes temporum maxime morbos pariunt: hoc est, immutationes temperaturæ temporū morbos excitant: cuiusmodi sunt magnæ mutationes frigoris, caloris, humiditatis, siccitatis, uentorum, aut cū uacuitas uentorum est, aut etiam aliarum rerum multarum, quæ esse huiusmodi uidentur.

Si uero annus talis diutius fuerit, qualem constitutionem fecerit, certe tales quoque morbi diutius erunt, ac si magis fortes fuerint, maximi quoque morbi fierunt, & communissimi, & ad longissimum spatium temporis.

Merito hæc adiunxit, ut enim breuiiores mutationes faciunt, ut breuiiores, ac minores similitudines consequantur, sic ex longioribus mutationibus diuturniores similitudines cum illis constitutionibus, & ex maioribus maiores consequuntur, & ad longissimum temporis spatium perdurant. cetera perspicua sunt, præsertim ei, qui aphorismum eum perlegerit, cuius hoc initiū est, Squaloribus acuta febres fiunt, ac si annus talis diutius fuerit: & reliqua.

Ex primis pluuijs, ubi post multam siccitatem, futura pluuia est, licet aquam inter cutem prædicere: & ubi talia parua signa in uacuitate uentorum in mutatione apparuerint.

Aquam inter cutem esse frigidum, humidumque morbum, & ex frigidorum, humidorumque succorū nasci redundantia, perspectum habemus. sed oritur etiam ex nimia prauorum humorum copia. hæc enim omnia genera morborum in alio, atque alio corpore, ac non solum aquam inter cutem afferre potest. non igitur absurdum est, ex primis pluuijs, cum diurna siccitas iam antecesserit, hoc sumere, ut de aqua inter cutem futura prædicat. Quidam autem sunt, atque in ijs Erasistratus in primis, qui existimant, nulla alia ratione oriri aquam inter cutem posse, nisi quod uiarum angustia sanguis ultra per iecur procedere prohibeatur. nec posse ipsam excitari uitio lienis, aut alterius membri: sed semper ex scirrho, qui iecur obideat. Et tamē quotidie uidemus, ex diuturnis hæmorrhoidibus suppressis, uel immodica euacuatione, ad extremam refrigerationē hominem ducente hūc ipsum morbū oriri. mulieres quoque perfecta menstruæ purgationis cessatio, & item immodica eiusdem profusio, cum interdum ipsarum uteri sanguinem uehementer profundunt, in hunc morbum perduxit. immo uero etiam fluor, qui muliebris appellatur, in hunc affectum quandoque terminauit. Contra uero hanc sententiam nos alibi copiosius disseruimus, nunc uero minime oportunitum est, quinquam reprehendere: sed potius ostendendum est, unum hydropum copiam humoris tenuis in tota thoracis inferna regione acruare; quam interdum pungentes, humorem ipsum euacuamus. alter uero hunc ipsum locum non aqua, sed flatu plenū habet, & fere omnes superiores partes in eo intumescunt: huncque tympaniā, a tympani similitudine, uocat: alius autem totum habitum pituitæ plenum habet: quem nonnulli hypofarcidion nominant. ceterum quo in loco sit collecta aqua in hoc morbi genere, & si dictum est nobis in quinto de locis affectis, nō tamen fuerit alienum hoc quoque loco exponere.

Quadam non extant.

Alijs autem signis, & uentorum uacuitatibus, & aeris nos ambiētis mutationi adhibere mentē oportet: siquidem hæc ad futura prædicenda conferunt uel maxime.

Colores non sunt similes in anni temporibus, neque in aquilonalibus, neque in austrinis, constitutionibus: neque in ætatibus; neque etiam quisquam secum, neque alius cum alio collatus. considerandi autem colores sunt, ex ijs, quæ præsentia, quiescētiaque esse nouimus: & ætates similes temporibus esse & colore, & modo.

In aphorismis quoque scriptū est, aquilonijs constitutionibus corpora cogi, firmarique: & expeditiora, coloratioraque reddi. planum enim est, colores multis de causis immutari, ut in primo commentario docuimus. nam mutantur uel propter humores, qui a forma naturali recesserunt, uel qui in imas corporis partes reuersi sunt: uel qui ueluti ad cutem sunt attracti. sunt uero etiam causæ quedam, quæ humores ad tales motus, talesque affectus impellunt. in his autem statuendæ sunt animi perturbationes, & aeris nos ambiētis in calorem, & frigus mutationes, de quibus Hippocrates hoc loco uerba facit: itemque affectiues corporis, in quo sanguis uel calidior inest, uel frigidior, uel parcior, uel copiosior, uel foras protrusus, uel intro retractus. omnis præterea malitia succorum totius corporis colorem immutat: ut in morbo regio, aqua inter cutem, elephantiasis, & lienis, ac iecoris uitijs usu uenit. idem in quauis particula

Articula licet intueri, præsertim in ijs uitijs colorum, quæ oculorum iudicio digrosuntur: siue hæc totum corpus, siue particulam quandam obideant. atque in toto quidem corpore, ut in arquatis, ut diximus, res se habet, & iecoris, lienisque morbis, & hydropibus: in particula quapiam, quemadmodum in lingua sola color alienus sæpe conspicitur: tum uero in particulis, quæ propter abscessum uel nigricant, uel liuent. Simili quoque modo in multis tumoribus præter naturam, ut in carbunculis, igni sacro, herpete, gangræna naturales colores immutantur. Iam uero natiuum quoque colorem uariant uitiliginis, quæ albæ, quæque nigre appellantur, & quæ sunt huius generis. licet etiam sæpenumero colorum mutationes in cruribus, aut in facie, aut in toto superno corpore, aut toto imo intueri. equidem hominem uidi, quem uipera momorderat, in quo totus color immutatus, ut porri colorem referret, conspiciebatur. quinetiam uel citra hanc causam, & sine ulla obstructione aut inflammatione, aut scirrho iecoris humores huiusmodi uitio afficiuntur, ut corpus totum simile herbis candenti pallore infectis fiat, interdum colore sit plumbeo, aut etiam magis fusco; interdum alias colorum proprietates habeat, quas nosse medicum oportet. quemadmodum ego, cū Stefanum, multis præsentibus, uidissem, ut primum in cubiculum, in quo decumbebat, ingressus sum, dixi, ipsum habere abscessum non in iecore, ut plerique ex alijs medicis arbitrabantur: sed in imis musculis, qui pus iam contraxerat, in medio spatio eorum musculorum, qui per transversum incedunt, & eorum, qui obliqui ab infernis sursum feruntur. Tu autem nosti, me alios plerosque notasse, ac morbos, quibus conflictabantur, ex solo colore cognouisse: de quibus iam in libris meis, suo loco, mentionem feci. quocirca nihil opus est, de eis nunc agere copiosius. Ipse autem admonet, spectemus ea, quæ iam nobis sint perspicua, & ea, ex quibus iam peritiam nacti sumus in ijs hominibus, qui noti nobis sunt; utrum præsentia sint præteritis similia, an uero aucta, imminutaue sint: atque utrum idem sit color, an immutatus, & utrum ætas similis, parq; sit anni temporis, & colore, & morbi modo. Sic etiā iubet in præsagijs, ut in faciem, & naturalē colorem intueamur: ac tunc periculū imminere existimemus, cum a naturali statu multum recessit: minus uero, cum hoc parum esse factū inuenimus. si enim ipse sibi nulla in re similis comperitur, scito, eum ad extremum periculum esse perductum. ac bene cum illo ageatur, si euadere mortem poterit. si uero superstes fuerit, ea profecto erit diuturnior affectio. idque ipse confirmauit, cum dixit, Cū toto corpore mutationes accidunt, & si corpus refrigeretur, ac uicissim calefiat, uel color alius ex alio oriatur, morbi longitudinem significant. Sed de his hæcenus. ad sequentes autem dictiones transeamus, ut huic commentario finem cōmode, & oportune imponamus.

Qui hæmorrhoidas habent, si neque dolore lateris, neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminibus forte uero etiam neque lepra, ac forte neque alijs corripuntur.

Hæmorrhoides, quamuis omnes homines, omnemque ætatem, & omni in tempore anni uexare queant, tamen re uera sunt affectus ætatis declinantis proprii non secus, quam melancholiæ. sicut enim ab atra bili, quæ ad uenas sedis uberius, cumlatiusque decumbit. quocirca cū melancholicis, & uitio renū laborantibus superueniunt, curare eos solēt. quod non solū ratione euacuationis, sed etiā humoris, qui euacuatur, qualitate faciunt. effundere enim crassum sanguinem, humoris melancholici plenū, solent: qualem nos facem in uino appellamus. Itaque, cum hæmorrhoides ueluti facem sanguinis euacuet, merito fit, ut melancholiam curent. hæc autem euacuatio tantam uim habet, ut qui soliti sunt per eā partē euacuari, si totam excretionem cohibere uelint, atque ita, ut ne una quidē hæmorrhoidis aperta feruetur, periculum subeant, ne postea multos, insanabilesque morbos, præsertim uero aquā inter cutem, & tabem patiantur. huius rei causā est, quia uenæ illæ propter plenitudinem in sede aperiuntur, & ad ipsas sanguis faculentus & melancholicus a iecore reijcitur. si quis igitur hanc uiam illi præcluserit, tum scirrhum iecur contrahet, tum multitudinem, ac crassitudinem grauatam reddet: unde eius calor paulatim minuetur, & quasi extinguetur. atque ita bonum generare sanguinē non poterit. Perspicuum autem est, aquam inter cutem frustrata sanguinis procreatione effici. propter eandem uero cohibitionē tabes fit. cum iecur plenitudinem in uenas pulmonis protrudit, & uasculum inibi ruptum est: his porro morbis homines liberantur, si hæmorrhoides superueniant, aut etiam si una adaperita sit conseruata. qua sane ratione scimus etiam melancholiam interdum uaricum beneficio sedatam esse: idque ob eandē causam euenisse. sunt enim uarices, uenarum quæ in cruribus, & femoribus sunt, dilatationes a crasso, & melancholico sanguine factæ: quo in partes ignobiliores detruso, fit melancholiæ solutio. Maximus enim ex hac euacuatione fructus existit: ac nisi hos commentarios, te rogante, ac discedere properante, celeriter, & breuibus conscribendos suscepissem, multa sane, eaque admirabilia mihi suppeterent, quæ de hæmorrhoidibus afferrem, atque exponerem. nunc uero cum sim coactus, hanc explicationem paucorū dierum curriculo conficere, unum solum exemplū subiungam. Eram Romæ primum, cum, ut tu scis, ceteri omnes mihi infidiabantur: erat etiam uir quidam præclarus, ac fortunatus L. Martius, qui quotannis incidere in melancholiam consueuerat. erat porro admirabile uidere dementiam simul, & insciam, & temeritatem illorum medicorum: quibus eo tempore cuncti principem locum tribuebant. alij enim pituitosos, alij biliosos humores euacuabant. at Lucius, cum nihil proficeret, nec meliusculus esse

esse inciperet, ac de me esset ad ipsum perlatum, statim me aduocandum censuit: ut ego quoque & de E origine, & de curatione morbi differerem. ego uero accessi, & ex solo colore feci de noxio humore coniecturam, ipsumque esse melancholicum cognoui. itaque eum ipsum euacuauit, & statim Lucius est melancholia liberatus. hoc præterea illi consilij dedi, ut singulis annis uerno tempore, ac si opus etiam fuisset, autumno idem faceret: eiq; recepi fore, ut postea eodem morbo non corriperetur. quod cum fecisset, meam uocem ex aureo Apollinis tripode missam etiam hodie prædicat. Ea autem euacuatio fit, aut uenæ sectione, aut medicamento, aut hæmorrhoidibus referatis: id quod etiam tutius est, ex quo fit, ut cum hæc euacuatio sit alicui consueta, tum uero suppressa, existere melancholia soleat. ac si quis id parui faciat, nec prius corpus expurget, eum symptomata huiusce affectus persentiscere necesse sit. Sed consequuntur etiam ea omnia, quæ ipse memorauit, ut abscessus, morbus attonitus, conuulsio, infania, aut alij affectus, quorum nulla possit inueniri leuatio: cum humor melancholicus plus uel adustus uel putris redditus malignam acrimoniam contraxerit. ceterum conferre hæmorrhoidas ei, quæ atra bilis occupet, non iam omnes norunt, quamuis hoc Hippocrates aperte doceat: sed illi soli ab ipso didicerunt, qui in eius libris sunt uere, legitimeque uersati, quomodo hæmorrhoides, uaricesque gignantur: ac non semper opus esse, has ipsas prohibere, cum iam constiterint: sed quandoque simul adiuuandum esse: aut, cum natura quietem agit, ei totum esse negotium committendum, quando sic fore utile uideatur. qui enim hæc didicerunt, tantum abest, ut hæmorrhoidas ante tempus curare festinent, ut uel ipsi eas, quæ penitus non sunt, efficere studeant. ac quis tandem ignorat, plerosque in melancholiam, infaniamq; hisce excretionibus inscitia medicorum suppressis, incidisse? alij dolore lateris, alij renum uitij correpti sunt: alij accidit, ut sanguinem e uentriculo uomeret: aut ex pectore tussi rejicerent: aut paraplegia, aut aqua inter cutem oppressi interirent. quocirca seruandæ hæmorrhoides sunt, ut pote: quæ melancholicos affectus curent. enim uero eius melancholiæ, quæ iam constiterit, maximum est in hæmorrhoidibus remedium: futuram uero eadem prohibent. ideo fuit ipsius sententia hæc, Melancholicis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt. itemque hæc, Infanis si uarices, aut hæmorrhoides superuenierint, infaniam solutio. melancholias igitur, atque infaniam ex hæmorrhoidibus leuari, euidenter constat. atque adiuuamento esse hæmorrhoidas apertas, nocere uero, quæ suppressæ sint: & aperiendas esse, si claudantur. atque id est, quod ipse libro sexto de uulgaribus morbis scriptum reliquit: Atra bilis, ut simile per hæmorrhoidas profluat. Scire tamen conuenit, non semper boni consulendum esse, ut sanguis per infernas partes ex hæmorrhoidibus effluat: sed tum denique cum nigra excernuntur: & cum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulatur: alioqui natura non est tali euacuatiōi assuefacienda: quippe quæ utrunque excessum periculosum habeat, & cum sanguis ultra modum excernitur, & cum ex toto cohibetur. nam in immodica euacuatiōe ueremur, ne homo derepente moriatur: aut hydrops fiat, aut malum habitum contrahat: contra uero, ijs, qui ex cohibitis hæmorrhoidibus sanguinem coaceruant, secare uenam oportet: ne in magnum aliquem morbum cadant. fieri enim potest, ut apti sint ad magnum quempiam affectum contrahendum, nondum tamen adhuc, propter euacuatiōem ex hæmorrhoidibus, quicquam patientur. uerum non semper nobis scopi suppeditant, ut sanguinem detrahere tuto possimus. quam ob rem in quarto de ratione uictus in morbis acutis scriptum est, unam hæmorrhoida semper esse relinquendam. Recte igitur ab Hippocrate dictum est, eos, qui hæmorrhoidas habent, neque dolore lateris, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis corripit. causa est, quia uitiositas humorū, ex qua huiusmodi morbi oriuntur, per hæmorrhoidas excernitur. Phagedænas autem nunc uocat ulcera exedentia, quæ omnia semper maiora, deterioraque redduntur. atque ea ita ueteres appellabant. quidam uero postea ipsa distinguere conati sunt: & quædam Chironia, quædam Telephia, quædam etiam phagedænas nominarunt. nos uero phagedænas uocamus, omnia ulcera, quæ subiectam carnem corrumpunt: cum uero in superficie, aut in ipsa cute consistunt, herpes nuncupamus: ut carbunculus dicitur, ulcus crustam excitans cum magna partium uicinarum inflammatione. Furunculos porro uocat eos, qui ex similibus humoribus, ueluti uari, generantur. sunt autem per uniuersum corpus duplices: alij duri, & qui ægre concoquantur: alij pituitosi. hi autem interdum febrim accendunt, ipsique in magnitudinem attolluntur, & in pus commutantur. Terminthis uero sunt eminentiæ in cute consistentes, rotundæ, colore ex nigro & uiridi, similes ciceris fructui. De uerbis autem, quæ in extrema oratione scripta sunt, incertum est, scribendum ne sit, neq; alijs, an uero, neque alphis: cum utrunque sit huic loco accommodatum: quando alphi quoque, hoc est uiligines, ex humorum uitiositate, quæ in cute sit, quemadmodum etiam de lepra planum est, oriuntur.

Multi igitur importune sanati, non ita multo post ijs ipsis correpti sunt. eaque ita perniciosa fuerunt.

Est iam a nobis antedictum, eos, qui singulis annis, & quodam temporum circuitu, aut per multos dies euacuatiōe hæmorrhoidum uexantur, neque eam euacuatiōem quamprimū compescere, neq; omnes auferre hæmorrhoidas oportere: sed si quis curare eas uelit, id ipsum efficere aut uenæ sectione, aut medicamento corpus euacuare: ac nunquam omnes adimere: immo potius, ut consueta fiat excretio, unam relinquere. Ipse autem ait, eos medicos & importune, & male curare, qui neque uenæ sectione, neque medicamento aluum subducente, neque exercitationibus euacuatiōem moliantur: sed

A sed omnes simul ablatas uolunt: nec ullam relinquunt.

28 *Et quicumque alij abscessus, ut fistula; aliorum remedia sunt.*

De abscessibus actum est copiosius in secundo in præfagia commentario: nec decet, ut quæ illic, mea quidem sententia, recte dicta sunt, huc transferamus. quin etiam de eisdem supra proluxa habita est oratio, & deinceps habebitur. exemplum autem supponit, quod esse remedium aliorum scribit. Ut fistula. est autem fistula, sinus qui fere ex abscessibus constat. ita enim appellatur per translationem a fistulis arundinum ductam. ac si in os fistula desinat, sine opera chirurgi, curari nullo modo potest: secus uero, potest. si uero ad os usque perueniat, & progressu temporis squama sua sponte, aut etiam os abscedat, tum medicamenta proderunt. Si uero in os non desinat, tum medicamentis ijs, quæ callos adiungunt, & in quibus agglutinandi uis inest, curabitur: quemadmodum nos in libro de ratione curandi ad Glauconem docuimus. In hanc porro significationem hoc nomen accepit Hippocrates alio in loco, cum ait: Quibus ex pulmonis inflammatione abscessus circa aures fiunt, & in partibus infernis suppurantur, ac fistulam efficiunt, ij sanescunt. quo in loco uerbo *σπιγγίτται*, hoc est, fistulam efficiunt, usus est, ut oblongas cauitates significaret, in corporibus animantium exortas, quæ musicis instrumentis, quæ fistulæ ab omnibus appellantur, similes sunt. ab his enim, sicut etiam ab hæmorrhoidibus redundantia humorum in corpore animantis collectorum expurgatur: ac plerique non secus, quam ex hæmorrhoidum excretionem, huius euacuatiōis beneficio integra ualitudine perfruuntur. Ut igitur neque oscitanter, neque sine magna diligentia curare hæmorrhoidas oportet, ita ne fistulas quidem, necesse enim est, ut humores suppressi & dolores, & morbos pariant: eosque eiusmodi, cuiusmodi sint humores, qui redundant. non igitur alienum a ratione est, quod dixit, fistulas esse aliorum morborum remedia: sicut de hæmorrhoidibus loquens affirmauit eos, in quibus illæ essent, neque lateris dolore, neque pulmonis inflammatione, neque ceteris corripit morbis posse.

29 *Quæ apta sunt sedare cum post apparent, ea cum prius sunt impedimenta, liberant: alijs autem societates.*

Quemadmodum quæ ab Hippocrate sunt litterarum monumentis rite, ac sæpe cum demonstratione, perspicuitate, & oportunis distinctionibus consignata, utilem nobis doctrinam afferunt: ita nihil docere nos possunt illa, quæ ita distincta, dissolutaque sunt, ut multa eorum, quæ in hoc libro comperiuntur. & tamen plerique hominibus suaderi non potest, ut ea sola scripta, quæ clara sunt, perlegant: quæ uero non sunt huiusmodi, ea relinquunt ijs, qui ea conscripserunt. si enim nullam illi curam impendunt, ut nos ea, quæ ipsi scripserunt, intelligeremus: par etiam esse censo, ut neque nos in studio tum perquirendi, tum diuinandi, quæ ab ipsis dicantur, diligenter uerseremur. quanquam illa contemnenda, & parui plane momenti sunt, quæ de uerbis, seruata rerum ueritate, disputantur. Si uero res euertantur, huiusmodi quoque scripturæ nobis fugienda sunt. Sed tamen non debemus existimare huius culpæ affinem esse Hippocratem, neque huius difficultatis auctorem: sicut neque etiam aliarum multarum, quas in eius libris inuenimus: sed potius librarios: qui cum uerborum sententiam non intelligunt, neque artis medicæ sunt periti, alia pro alijs sæpe describunt, quæ neque coniuncta inter se sunt, neque uel lam habere sententiam uideantur. Etenim in his uerbis, quæ modo sunt in manibus, admirabile est omnium interpretum, uarietatem: quæ non solum in scriptura uerborum, sed etiam in sensu uersatur, in ueri. Dioscorides enim putat hoc loco uerba fieri de hæmorrhoidibus: ut Hippocrates dicat, uerisimile, & uerum esse, si excretio per hæmorrhoidas superueniens, soluit morbos, de quibus actum est: hoc quoque uerum esse, si prius fiat, impedire, ne illi morbi orientur. & uerbum, *επιφανόμενα* pro *επεφανόμενα* intelligit: ut sit superueniens hæmorrhoidis. sic etiam illud *απογενόμενα*, id est, prius fit. ipseque uerbum, liberant, non scribit, sed mutat in uerbum, prohibet; ac cetera quæ sequuntur, habere non uidetur. Artemidorus autem quid sibi uelit, ne uiuam, si scio. multa enim ita confusa, itaque absurdum, & aliena affert, ut ne ipse quidem, ut mea fert opinio, quicquam illorum intelligat. Ait autem, iudicare Hippocratem, dandam nobis esse operam, ut quæ post apparent, hoc est, quæ post morbum aliquem apparent, postquam constiterint, sedemus. deinde uero, expellamus ea, quæ prius facta fuerint. & sententiam omnino distorquet, multaque adijcit; quæ, ut dicebam, ignota sunt omnibus. Sabinus uerba ita scripta habuit: considerandum, in quibus facta liberat. alij uero in libris antiquissimis ita fuisse scriptum attestantur: *σύν-ις* in quibus facta soluit, in eis eadem ante facta prohibet: & *σύν-ις* pro abscessu intelligunt: ut sit hæc Hippocratis sententia: In quibus morbis abscessus, qui fiunt, possunt morbos soluere, si prius fiant, prohibent, si morbi postea sint. Si uero scribas *νό σύν-ις*, sed *σύν-ις*, ita hæc sententiam poteris accipere, ut dicat, consideranda esse omnia, in quibus quæ fiunt, liberent: ac sciendum, si hæc prius fiant, prohibere, ne illa orientur. ut hoc præceptum sit ad consilium dandum accommodatum, & insuper ad curationem ualeat: ut cum talia quædam, quæ prohibere futuros morbos possunt, ante morbos facta sint, ea non cures prius, quam usum præstiterint, utilitatemque attulerint. ac fortasse uetus hæc scriptura fuit. deinde uero cum primus librarius errauisset, inde & interpretum discordia, & sententiæ obscuritas est consecuta.

30 *Loca suspecta alterius loci excipientia aut præ dolore, aut præ grauitate, aut ob aliud quiddam liberant: aut alijs societates.*

Quattuor

† Alter lib. hēt
παρὰ πλῆθος
i. morbo attonito.

Quattuor sunt in nostro corpore naturales facultates, ut in commentarijs de facultatibus naturali-
 bus demonstratum est: prima est attrahens, secunda continens, tertia expellens, quarta alterans. ut. n.
 quælibet particula uim habet, quæ sunt ei propria, attrahendi: sic etiam aliena excernendi: duplex autem
 est id, quod alienum est, tum quantitate, tum qualitate. non omnis tamen particula eodem modo affe-
 cta est ad ea, quæ irruunt, excipienda; & ad ea, quæ infestant, reiicienda: sed carnes ac glandulæ cum
 alias tres facultates habent imbecillas, tum uero solam alterantem haud ita multo ceteris partibus mi-
 norem possident. post glandulas sequitur pulmo, qui quoniam corpus laxum habet, & tres facultates
 infirmas, ideo est fluxioni excipiendæ promptissimus: deinde lien: tum cerebrum uel æque ut illi, uel et
 magis aptum ad excipiendam fluxionem. Sed ad ea, quæ exceptit, eiicienda, hoc illis præsertim, quod ma-
 gnos uentriculos habet, qui decliuis meatibus euacuantur. quocirca uidemus per sæpe in glandu-
 las, & carnes comportari fluxiones in ijs, in quibus hæc instrumenta, hoc est pulmo, lien, & cerebrum,
 sunt carnosio genere robustiora. hæc causa facit, ut licet aliqua pars non grauetur ab ijs humoribus,
 qui in ipsa continentur, ab ijs tamen, qui ex alijs partibus in ipsam irruunt, grauari plane queat: ac si ex-
 crementa quædam habeat in qualitate præter naturam, ad eorum excretionem per uenas, quæ in ipsa
 sunt, ceu per canales, insurgat. Si uero id, quod influit, prauus sanguis sit, siue alius humor, tunc necesse
 est, ut in aliquam propinquam partem perueniat. qui cum ibi constiterit, aut concoquetur, aut corrum
 petur: aut neutrum horum fiet, sed in aliam partem quampiam dilabatur: tum ex illa in aliam transluet,
 idque semper fiet usque dum in aliquam huiusmodi decumbat, quæ amplius in aliam propellere, quod
 in ipsa redundat, non possit. quæ res illis potissimum accidere partibus solet, quarum uis expellens im-
 becilla est: atque etiam magis, si uicinæ partes robustiores sint. tunc enim pars infirma repellere id, quod
 molestum est, in propinquas, quæ propter uirium robur illud non excipiunt, non potest: immo uero il-
 læ partes, utpote robustiores, id ipsum remittunt, & contra repellunt. Itaque humores ex alijs locis
 in alia commigrant: qui translati gignere morbos solent. multis autem de causis morbos pariunt. ipse
 uero dolor, ac grauitatem memorauit. ac propter dolorem morbi fiunt, cum membrum dolore conficta
 rur, in quod commigrantes humores decumbunt. propter grauitatem uero, cum humores grauant
 ferri ab ipsa particula non possunt. atque ita quidem morbus generatur. interdum uero idem facit me-
 dicamentum acre, aut frictio, aut calor quis foris adueniens: sicut etiam uehementes quædam animi
 motiones, ut iracundia, & metus eandem afferre causam uidentur. Fiunt etiam hæc migrationes pro-
 pter naturæ membrorum communionem: ut scimus inter mammas & uterum communionem interce-
 dere. quocirca in sexto de uulgaribus morbis ita scriptum comperies, Si papillæ mammarum, & ru-
 brum earum pallidum sit, uasculum ægrotat. ac merito quidem affecto utero simul etiã mammarum quid
 patiuntur: siquidem natura ambas has partes ad unius operis ministerium est machinata: ideo ipsas per
 uasa coniunxit, & uenas, atque arterias in hypochondria, totumque hypogastrium deduxit. deinde ijs,
 quæ a partibus infernis sursum feruntur, coniunxit: a quibus uenæ ad uterum, scrotumque perueniunt.
 Hæc autem communitio per hæc uasa facta est, ut cum foetus in utero aueretur, ac conformaretur, com-
 munes uenæ illi soli ab utrisque alimentum affundant: cum uero in lucem editus sit, rursus totum alimen-
 tum mammis affluat. Nunc uero, ut inter uterum ac mammas societas est, sic in sinistrum testiculum,
 & sinistram uteri partem uasa quædam perueniunt, quæ in renem e directo situm inseruntur. Et testi-
 culus tumefactus in tussientibus indicat ei cum mammis, pectore, genitura, & utero societatem inter-
 cedere. Est etiam ori uentriculi cum corde societas. quam ob rem uereres os ipsius, ducto ab ijs sym-
 ptomatibus, quæ inducere uidetur, nomine, cor appellarunt. non enim solum ut syncopis cardiacis, ita
 & stomachicis quidam corripiuntur: sed etiam conuulsionibus, soporibus, morbis comitialibus, & me-
 lancholicis. atque oēs hi affectus, consentientibus ei ceteris partibus, in eo fiunt. quocirca in libris de
 locis affectis docuimus, nos adhibere animum accurate debere ijs morbis, qui per consensum in ea
 parte exoriuntur, de qua parte habeatur oratio: eosque distinguere ab illis, qui prima ratione partium
 nascuntur. quod non difficulter discernet is, qui sit in notionibus, quas nos tradidimus, diligenter uer-
 H
 fatus. Scire autem conuenit, hanc ipsam dictionem esse in tertia libri sexti de uulgaribus morbis par-
 te conscriptam, ut sunt etiam ceteræ omnes, quæ deinceps ad finem usque consequuntur: non tamen
 eisdem expressæ uerbis. nam Rufus Ephesus aliter, aliter Sabinus, aliter denique Artemidorus, qui
 Capitò cognomento dicebatur, conscripsit. Rufus enim sic in ueteribus libris scriptam esse hanc
 sententiam memorat, Alterius loci loca excipientia aut dolore, aut grauitate, aut alia re quadam libe-
 rantur. & sequentis orationis hoc esse initium uult, Diuersæ societates: ut Hippocratem ad aliud so-
 cietatis genus pertransisse intelligamus. Sabinus autem hæc coniunxit omnia: & sequentis dictionis
 hoc principium fecit, Propter propensionem. Artemidorus rursus sic scribendum censuit, Aut alijs, se-
 cundum societates. nos uero cum iam sententiam exposuerimus, de uetere scriptura nihil amplius ha-
 beamus, quod afferamus. ideo ad ea, quæ sequuntur, transibimus, ut nihil non explicatum habeas. no-
 sti enim tu quoque, in omnibus fere Hippocratis libris nihil esse, quod perdiscere queant illi, qui artis
 percipiendæ studio ducuntur, præter ea, quæ ego fusa, & perpetua oratione in medicis lucubrationibus
 exposui: ut etiam qui hebeti, tardoque ingenio sunt, assequi ea, quæ dicuntur, possint. puderet autem
 me hæc dicere, nisi prius quæ ad medicinalem artem accommodata sunt, omnia fere pertractassem,
 ac tu, me uerum dicere, plane scires.

Propter

31 A Propter propensionem non iam sanguis prodit: sed pro succi affinitate talia expuunt.

Ἰσχυρὰ πρὸς αὐτὴν
 habet alter
 liber. i. gurgu-
 lionis.

Sanguis multis de causis fluit, & per multa loca excernitur. nam & secta uena hoc primum euenit,
 & item arteria referata. tunc enim tenuem, flauumque sanguinem, tenui multoque spiritui commixtu
 arteria ei aculatur, si contracto iam aneurysmate sit conuulserata. isque sanguis est eo, qui uenis con-
 tinetur, calidior. Iam uero e naribus quoque sanguis prorumpit. qua in re scis, me quandoque præ-
 dixisse, sanguinem eo die e dextra nare prorupturum: quod cum esset factum, ceteri medici, qui ade-
 rant, hoc magnopere admirabantur. nec tamen erat difficile id præfagire. & tamen plerisque medi-
 cis non modo difficile, sed ne fieri quidem posse uidebatur, quippe qui hæc duo considerare non pos-
 sent, & unde naturæ motus agatur, & quam in partem; ut quæ deficiunt, adiuuemus, & quæ immodera-
 te feruntur, coerceamus. quæ res fecit, ut nos modo e dextra, modo e sinistra nare fluxurum esse san-
 guinem certa, ueraque scicntia prædixerimus. Ceterum ex gula, ac stomacho sanguinem uomitu re-
 iectari, fere inter medicos constat: sicut cum tussi ex organis respirationis reiici solet. atque ut ex ore
 simplici expuitione, sic ex faucibus, & † screatu expellitur. erosa etiam uena per sæpe san-
 guis affatim tussiendo eiicitur, ut cum aliquod graue pondus in thoracem ceciderit, copiosa fiat cum
 tussi sanguinis profusio. Si uero spumosum quidpiam simul educatur, signo erit, excretionem e pulmo
 ne fieri. quam medici optimi aut insanabilem, aut certe uix sanabilem esse censuerunt. at in thorace
 non admodum difficile est, disrupta uasa, a quibus sanguis expuitur, conglutinare. Quemadmodum
 autem sanguis ex thorace, pulmoneque expuitur; ita ex gula, uentriculoque uomitur: ex renibus min-
 gitur; ex intestinis deiicitur. Sæpe etiam a capite quasi emungitur, licet neque dolor adsit, neque gra-
 uitas caput ueget, neque plaga ibi sit accepta. considerandū igitur est, utrum hirudo aliqua illic adhæ-
 reat, ac sanguinis fluxum efficiat: sicut etiam cruor, epota hirudine, ex uentriculo interdum uomitur.
 Ego enim multos medicos noui, qui affectiones eas, in quibus sanguis excernitur, dignoscere, ac distin-
 guere non ualere. at quæ ex hæmorrhoidibus sit, ne ægrotos quidem latet. cruenta uero, quæ de su-
 per ad sedem deferuntur, alia statim a principio ueniunt; alia, ubi tale aliquid præcesserit. Si repente
 multum sanguinis deiicitur, aduertū esse uasis osculum cognosces. ex iecoris autem infirmitate, ut
 plurimum uelut carniū dilutum excernitur: ac quandoque purus sanguis, non multus: quandoque
 cum flaua bili commixtus: quandoque uelut fax sanguinis. nunc uero minime opus est exponere, san-
 guinem quoque ex utero, & alijs quibusdam partibus fluere: & quomodo mali consulendus sit, si in fe-
 bribus non intermittentibus prodeat: id enim ipse docuit, cum ita scriptum reliquit: Excreationes in
 febris non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ, omnes malæ. Cum igitur sanguis ex
 multis locis excernatur, si per nares, aut ex uentriculo, aut a capite, aut ab utero, aut a sede, aut a iecore,
 aut a renibus, aut a uesica uulnerata, aut ab alia parte quadam incisa, aut uase rupto, aut alio modo ma-
 le affecto excretus ad alias partes repat, planum est, ipsum non iam per priorem locum euacuari. ut si
 ex iecore in renes euacuetur, tum in thoracem, aut in pulmonem uertatur: tunc enim neque cum urina
 exit, neque per alium secedit, sed expui solet. ac si humor pituitosus sit, spumeus erit sanguis: si bilio-
 sus, tunc sanguis flauus exibat: & in alijs pro humoris affinitate continget. Alij uero nomen ῥοπιον, hoc
 est propensionem, in ῥοπιον, hoc est uersionem uertunt. quorum sententia est, sanguinem uerti multis
 modis, ut in melancholicum, ut in biliosum, ut in pituitosum: sicut in rubrum colorem, cum maior est
 puri sanguinis, quam aliorum humorum copia. Si ita scriptum sit, uerum etiam erit, quod aiunt, & Hip-
 pocratis accommodatum sententia: siquidem ægroti expuunt talia per sæpe, & interdum non ita faci-
 le est, humores, qui in sputis confusi sunt, discernere: nisi quis sit in arte exercenda, diu, multumque
 uersatus.

32 Est interdum sanguinem detrahi ijs, qui huiusmodi sunt: in alijs uero, ut in ijs, non par est.

In primo horum commentariorum, multos esse mittendi sanguinis scopos diximus: ac primos esse
 Deos, qui morbi magnitudinem, ac robur uirium attingunt: ijs omnibus obseruatis, quæ ibi iam dicta
 sunt. cum igitur sanguis copiosior sit in quibusdam eorum, de quibus ante facta est mentio, hoc con-
 silij dat Hippocrates hoc loco, detractionem utilem fore: præsertim uero si non in alium quempiam
 humorem insigniter conuertatur. Si uero uersus sit, non erit facienda detraçtio. quocirca non fuerit
 fortasse absurdum in superiore sententia, si uersionem, non autem propensionem, scribamus.

33 Impedimentum ijs, qui cruenta expuunt, tempus anni, pleuritis, bilis.

Hæc sententia magnam interpretibus molestiam attulit: siquidem alij atque alij ipsam & scribunt
 aliter, & exponunt. ego uero nolo hoc loco in nugis aliorum recensendis, ac redarguendis immorari.
 immo potius ad finem mihi esse proponendum proposui. Sententia autem horum uerborum esse hæc
 uidetur. adhibendam esse mentem ijs, qui sanguinem expuunt, utrum sanguis mittendus sit secta ue-
 na an secus. nam habita cruenti sputi ratione, uena esset omnino incidenda: sed sectionem prohibet an-
 ni tēpus, aut pleuritis, aut bilis, hoc est humor biliosus, qui redundet in corpore. perspicuum enim est,
 sub canem uenam non secari. neque etiam si homo sit admodum biliosus. Quod uero ad pleuritidem
 pertinet, esse controuersum uidetur: propterea quod si morbum attendas, uenæ sectionem postulat:
 ipsa tamen non semper id exigit, nisi alia quoque adsint, quæcunque sanguinis detractionem indicant:
 de

de quibus iam saepe in nostris libris differuimus. Interdum enim pleuritis placida est, ac mitis, neque
 necesse est sanguinem mittere, etiam si homo sanguinem exspuat: sed alijs remedijs ad pleuritidem ac
 commodatis curare morbum prodest. quocirca probabile est, uenae sectionem prohiberi in ijs, qui san-
 guinem exspuunt, si anni tempus ualde calidum sit, si homo sit natura biliosa: & si morbus lateris adit:
 cum is, qui cruenta exspuit, propter pleuritida id facit; quod nimirum parua, mitisque pleuritis exi-
 stat. Scito autem, non modo detrahendum esse sanguinem ijs, qui sanguinem sputo reiiciunt, sed etiam
 ijs, qui reiecerunt, & modo curati sunt: praesertim si eam in partibus thoracis, ac pulmonis
 habeant, ut si uel plusculum sanguinis colligatur, rursus aut osculum uasis aperiatur, aut rumpatur.
 his, etiam si nullum symptoma sit in corpore, uena secanda est ineunte uere: sicut etiam ijs, qui facile in
 morbum comitalem, atque attonitum cadunt: & item ijs, quos facile ab alijs corripit morbis sciamus:
 ut nos saepe admonuimus: ubi etiam causam subiunximus.

*Quae in aliquibus sub indicationem iuxta aures exorta, non suppurarint, eo subducto fit recidua pro reciduarum ratio-
 ne. facta autem recidua, iterum tument, ac permanent: ut febrim in simili circuitu recidua: atque in eis spes est absces-
 sum in articulos futurum.*

Nihil est, cur explicari a molestijs possimus, si ueteres scripturas huius loci, & uarias interpretum su-
 periorum sententias, explanationesque afferre uoluerimus. hi enim omnes fere, Glaucias, Heraclides,
 & Sabinus tum in lectione, tum in expositione inter se differunt. Lycus uero quomodo ipse quoque
 de hac sententia differat, non fat scio. Saryus porro, ac Ficianus, quibus ego doctoribus usus sum,
 probabiliorem explanationem attulerunt: quorum sententiam nos sequuti, mentem ueteris magistri,
 quo ad eius fieri a nobis poterit, breuiter, dilucideque exponemus. Tumores inquit, qui οἰδηματα, uel
 ἔνδηματα dicuntur, qui propter aures indicationis tempore nati, nec suppurati euanescent, facere reci-
 diuam solent. facta autem recidua, tumores iterum augentur, & pro ratione reciduarum iudicantur.
 & ijs ita affectis abscessus quosdam in articulos futuros expectandum est. quod praecipue in diutur-
 nis morbis usu uenit. atque haec quidem est Hippocratis de tumoribus, aut de parotidibus explicata
 sententia. De ueterum autem interpretum dissensione, hoc tantum habeo dicere: in primis, de scri-
 ptura, cum aliqui sic legant, hoc subducto, aliqui uero sic, his sublati, aliqui denique ad hunc modum:
 ex his fit recidua; in ueteribus libris, quos quidem nos uidimus, sic scriptum esse:

Hoc loco multa interciderunt.

Veteres autem scripturas non decet pro cuiusque
 arbitrio, & ut fors ferat, immutare: nisi uelit quis omnia ueterum decreta ad hunc modum peruertere,
 atque infirmare: quod Dioscorides, & Capito, & qui illorum sunt studium emulati, maxime uidentur
 fecisse. ipse enim hoc usurpat uel simpliciter & absolute, uel
 proprio adiuncto nomine: ut in libris de uulgaribus morbis

Cetera non extant.

*Urina crassa, alba, qualis Archigenis erat, in laboriosis quartanis quandoque it, abscessuque liberat: si praeterea sanguis
 etiam de naribus abunde, copioseque fluat.*

Vnici exempli appositione in Archigene docet, eos, qui ex lassitudinibus in febrim inciderunt, cum
 febris ex magna crassorum, prauorumque humorum copia constat, curari, ac sanescere, si euacuatio
 per urinas fiat. quocirca dixit, urina crassa. Si uero etiam excretio in critico die inceperit, fideliorem,
 ac firmiorem fore morbi solutionem, sperandum erit. quintiam morbus sedabitur, si sanguis e nari-
 bus profluat. sed attendenda est ea, quam adiunxit, distinctio. sic enim loquitur: si abunde, copioseque
 fluat. perinde ac, si neque copiose, neque abunde, & non tantum, quantum opus sit, fluxerit, non sit fu-
 tura morbi solutio. Indicat et in quem casuri morbum sint, qui neque excretionem urinae, neque sangui-
 nis profusione iudicantur, cum nomen abscessus adiungat: propterea quod in huiusmodi hominibus
 abscessum afferre morbus consueuerit. quem tamen excitare in ijs non potest, qui iam urinae, aut san-
 guinis e naribus euacuatione sint iudicati. Ceterum hoc loco omissa interpretum dissensione, quae in
 horum uerborum lectione uersatur, ad sequentem sententiam, quae est earum, quae hoc libro de humo-
 ribus continentur, ultima, pertransibo.

Cui intestinum in dextra parte, arthritico affectu laborauit: quietior erat, illo autem sanato, magis doluit.

Dissensio

A Dissensio, quae in uerbis cernitur, cum eadem sententia seruetur, omittenda est: cum sensum immu-
 tat, non est plane contemnenda: ut hoc loco fieri uidemus. antiquior enim lectio est haec, Cui intesti-
 num in dextra parte, & arthriticus factus est: altera uero huiusmodi: Alterum in dextra parte arthriti-
 co affectu factum est: ut ex prior lectione intelligamus, hic uerba fieri de ijs, quibus intestinum dolet,
 aut distenditur: ex posteriore uero, agi de altero eorum oedematum, quae secundum aures oriuntur, de
 quibus supra dixit. Sed qui fieri poterit, ut qui dolore articularum uexatur, a tumore, qui secundum
 aures consistat, leuetur? Fuerit igitur fortassis probabile, ut dolores articularum, coli intestini dolore,
 qui uehementior est, leuetur. ita enim est apud eum in aphorismis conscriptum: In doloribus simul
 excitatis, non eundem tamen locum obsidentibus, uehementior alterum obscurat. Non desunt, qui
 haec de intestino, quod caecum uocant, dicta esse arbitrentur. mea uero sententia est, minime par esse,
 ut cum multa, quae ad rerum contemplationem, & ad artem exercendam accommodata sunt, copiose
 nobis suppetant, in quibus utiliter, ac laudabiliter uersari possimus: in obscuris, & aenigmatum simili-
 bus orationibus diutius uersetur.

FINIS.

REGISTRVM.

a b c d e.

Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS,

Apud Vincentium Valgrifium

M D L X I I.

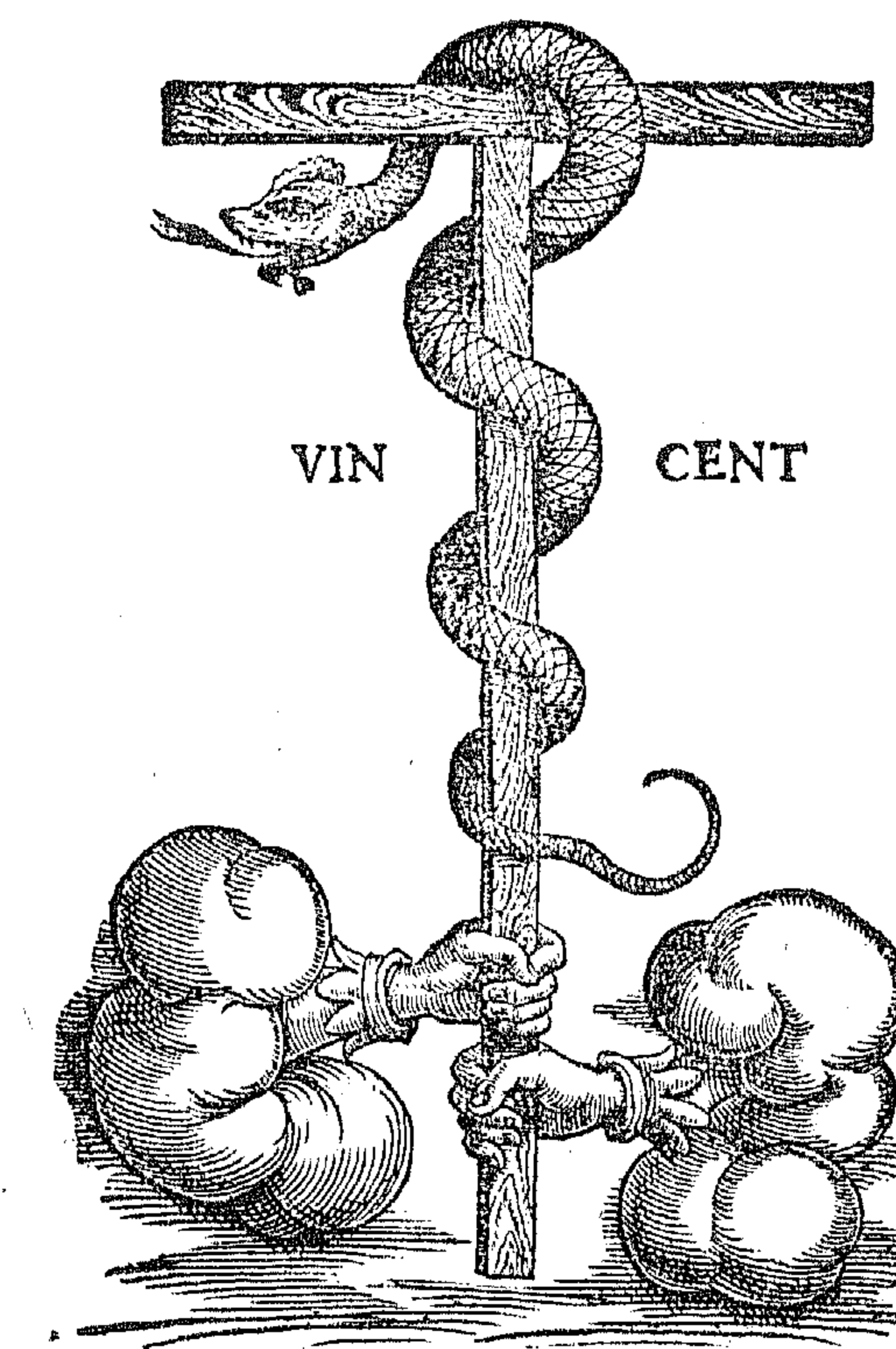
GALENI

IN LIBROS
HIPPOCRATIS,

ET ALIORVM

Commentarij.

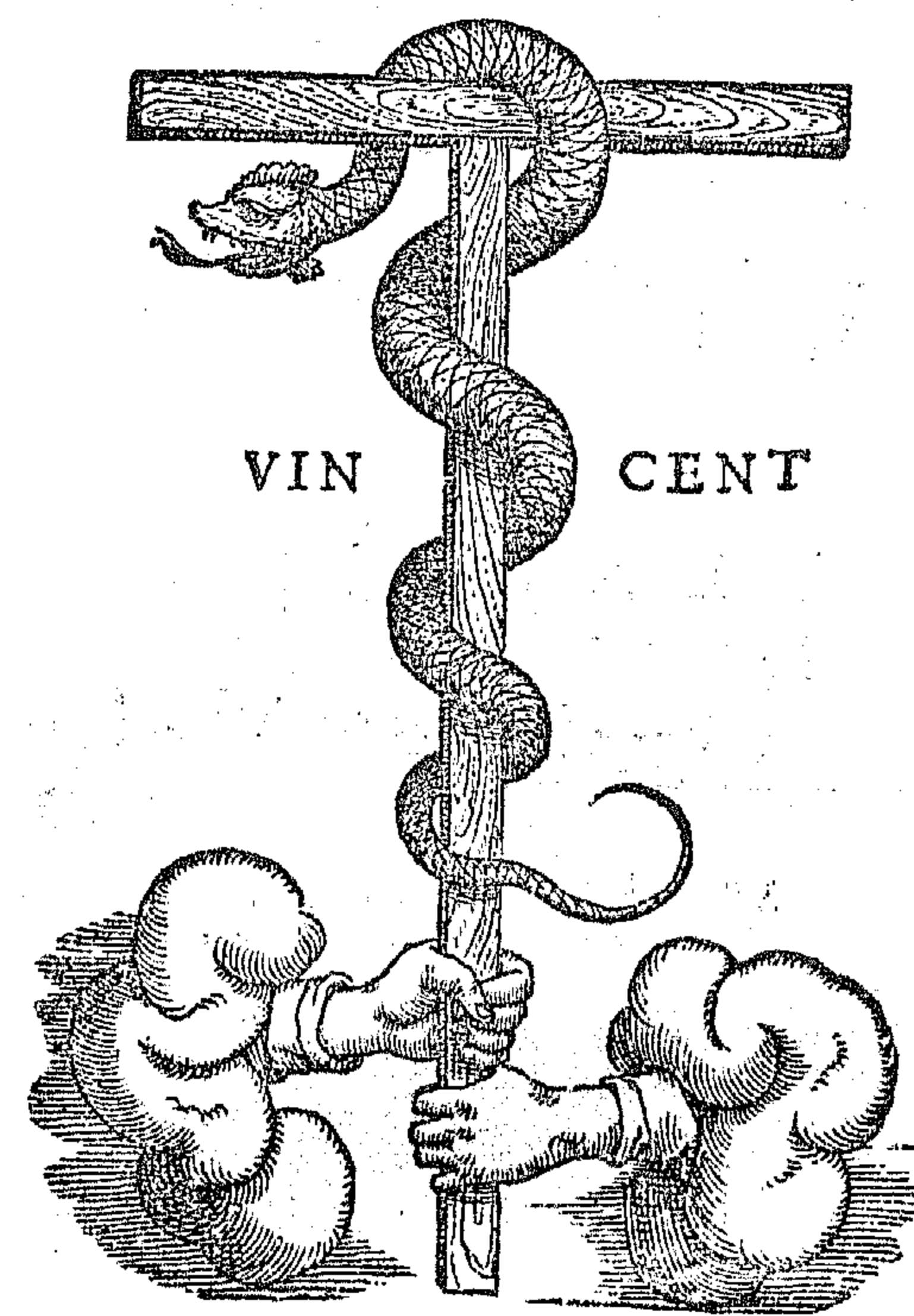
CVM PRIVILEGIIS.

V E N E T I I S,

Apud Vincentium Valgrifium.

M D L X I I.

alios uolumus, primum id inquirendum est, simplex ne sit, an multiplex. si simplex sit, uidentum est, E
quam naturalem uim habeat, ut in alterum agat, aut quam, ut ab alio patiatur. si uero plures species
habuerit, illis enumeratis, quod in una dixerimus, id erit in oibus singillatim inuestigandum, quam
inquam naturam habeant, ut & ipse agant, & ut ab alio patiantur. hæc est Platonis in Phædro expli-
cata sententia, quæ nominis naturæ significationem declarat, & quomodo uia ac ratione ipsius per-
uestigare essentiam debeamus, commonstrat. huius autem generis omnes ueterum philosophorum
libros, qui de natura sunt, ut Empedoclis, Parmenidis, Melissi, Alcmaeonis, & Heracliti, esse
comperies. aliqui autem non unum modo, sed plures de hac contemplatione libros conscripserunt:
quidam uero etiam admodum multos, ut Epicurus: ipse enim ut etiam omnes, ab ea quæstione ini-
tium ducit, utrum unum, simplexque illud sit, cuius naturam inuenire conatur: an coniunctum e
quibusdam simplicibus, quæ illo priora sint: quæ ij, qui priscis successere, elementa nominare consueue-
runt: quo etiam modo grammatici quatuor & uiginti esse uocis elementa tradunt, hoc est simplices,
primasque particulas, quæ in alias, perinde ut syllabæ, diuidi amplius non possint. in hac autem syl-
laba stra, si primum elementum adimas, reliquum erit tra, quod etiam syllaba erit: ita quoque si a
tra, primum auferas. poteris etiam ra, quod superest, diuidere: at a, literam, sicut & alias permul-
tas, nunquam ita diuidi posse ostendes, ut ex duplici, triplicive sono constare uideatur: sed unicus e
ius sonus est, isque indiuiduus, non absolute quantitatis ratione, ut & nos alibi, & alij plerique phi-
losophi docuerunt: sed solum specie. ita qui aerem, ignem, terram, & aquam esse quatuor eorum cor-
porum, quæ in ortu interituque uersantur, elementa statuerunt: ideo naturalis scientiæ principia ef-
se uoluerunt, quod non iam singula in multas diuidi species queant. prima enim minimorum corpo-
rum notio in quantitate est: altera uero deinceps, ut in elementis uocis ostendimus, in qualitate con-
sistit. discrepant autem inter se naturales philosophi, quod quibusdam eorum corporum, quæ gene-
rantur, & intereunt, minimas quantitate particulas, quibusdam uero, qualitate, elementa esse pla-
cet. uerum de elementi significatione copiosissime est a me dictum in libro de medicinalibus nomini-
bus primo: ut de naturæ significatione, in quinto, in præsentia uero non de appellationibus, aut signi-
ficationibus, sed de rebus ipsis instituta nobis est oratio: ex quibus minimis siue magnitudine, siue
forma efficitur prima corporum, quæ gignuntur, compositio: quæ Aristoteles, ac nos similia
nuncupamus: mox uero ex his altera fit compositio corporum, quæ organica nominamus, ut sunt
manus, ribiæ, oculi, lingua, pulmo, cor, iecur, lien, renes, uenter, uterus, & cetera generis eius-
dem: prima enim huiusmodi instrumentorum natura ex primis, ac similibus, quæ Plato primoge-
nita uocare consueuit, composita est. de quorum sane differentia licet iam uno in uolumine sit ha-
bitus a me sermo, nunc tamen, ut clarior doctrina sit, summam dicetur. simile autem est os,
chartilago, & ligamentum: e similibus quoque particulis constat membrana, pinguedo, & caro,
tum ea, quæ fibris hæret musculorum, quæ ipsæ quoque e similibus inter se particulis constant;
tum quæ in uisceribus est, quam affusionem uocare Erasistratus consueuit. nos autem in ipso statim
initio eius operis, in quo docuimus, qualis sit uera medendi ratio, demonstrauius, fieri non
posse, ut per indicationes similibus corporibus adhibeatur curatio, nisi prius scias, an unum e-
orum quodque simplex sit, an ex multis constatum: & an illa per se tota commissa sint inter se an ue-
ro solum se contingant. illud etiam ostendimus, quosdam medicos, inter quos etiam Erasistratus
cenfetur, ex dimidia tantum parte dogmaticos esse: qui quidem partium organicarum morbos ra-
tione curant: similiarium uero, uel nequaquã, uel more empiricorum, quin etiam plerique eorum, quæ
fit inter morbos organicarum partium, & eos, qui in similibus oriuntur, differentia, plane ne-
sciunt: ut etiam neque utriusque generis numerum tenent. sed uos o amici, in nostris commen-
tarijs unam habetis de morborum differentia; & aliam, nec exiguam de medicamentis scriptio-
nem: cuius index est, medendi methodus. uerum & hæc, & alia permulta, sermonem, qui de
natura hominis est, requirunt qui hoc opere nobis proposito continentur. quocirca admirari eos li-
cet, qui librum de natura hominis non esse Hippocratis uerum putant: & inter spurios, ut ipsi aiunt,
reponendum censent: decepti scilicet ijs, quæ in eo conficta, coniectaque sunt: de quibus in hisce
commentarijs abunde differemus. nunc uero satis erit explicare, & quæ uera Hippocratis, & quæ
non, hoc libro contineantur: quæ ad uerbum sunt huiusmodi. Huius libri prima pars, quæ uno
libro continetur, ad ducentos & quadraginta uersus accedit: in qua ostenditur, corpora animan-
tium ex calido & frigido, & humido & sicco esse constata, & simul humorum natura declaratur: quæ
uero hanc excipit uaria est: siquidem prima eius pars morbos, qui dispersi nominantur, a uulga-
ribus, pestilentibusque distinguit: & communi quadam ratione curationem utriusque generis pro-
priam docet: quæ hanc sequitur, uenarum dissectionem pertractat: mox uaria est de morbis do-
ctrina. his propositis, uictus salubris explicatur, qui ad priuatos dirigitur. postea ratio declara-
tur, qua possit quispiam crassissimos homines extenuare, aut extenuatos carne conuictare: cui
parti annexa sunt, quæ ad uomitus pertinent. postea quædam breuis descriptio uictus infantium habet:
deinde mulierum, tum eorum, qui exercent. sub finem uero quiddam est, quod decem uersibus contine-
tur, de cerebri morbis casu ac temere adiunctum. itaq; planum est, uniuersum hoc uolumen. ex multis
coagmentatum

A coagmentatum & conflatum ad sexcentos ferme uersus, aut paulo pauciores esse productum. ac pri-
ma quidem tractatio, ubi de elementis, deque humoribus agitur, est arti Hippocraticæ omnino con-
gruens: sicut etiam secunda, quæ uulgares morbos a dispersis distinguit. at in qua uenarum habetur dif-
fectio, plane interiecta ab alijs est, & tota scæbet erroribus: nam & ab ijs dissentit, quæ sub aspectum
cadunt, & pugnat cum ijs, quæ secundo morborum uulgarium continetur. quæ deinceps consequun-
tur, partim interiecta sunt, de quibus, cum eam libri partem exponemus, accurate loquemur: partim
digna sunt, quorum ratio habeatur: quippe quæ paucis uerbis recte dicta sint, & arti Hippocraticæ
congruant: cuiusmodi sunt, quæ de uictu salubri dicta sunt, omnia. ex his igitur totus hic liber con-
stat. eius autem prima pars totius Hippocraticæ artis quasi fundamenta continet: quam ob rem dixi,
par esse, admirari eos, qui hunc ab Hippocratis sententia esse alienum existimarunt: complures enim
eorum, qui artem Hippocratis intelligunt, hunc etiam ad ueros ipsius libros aggregant: ac magni
Hippocratis esse librum censent: quidam ad Polybum auctorem referunt, tum illius discipulum, tum
uero in auditoribus docendis successorem: qui nūquam ulla ex parte decreta Hippocratis in aliquo
suorum librorum immutasse uisus est: quemadmodum etiam Theffalus eius filius, qui fuit ipse quo-
que uir admirabilis: in patria tamen, ut Polybus, diu non mansit: sed cum Archelao Macedoniae re-
ge uixit. quare persuasum est plerisque omnibus medicis, præter admodum paucos, librum de natu-
ra hominis esse Hippocratis: ac ne ipse quidem Plato non agnoscit: siquidem in Phædro eam senten-
tiam scriptam reliquit, quam paulo ante recitauimus, cuius hoc initium est: Putas ne inquit, animæ na-
turam, ut par est, sine uniuersi natura posse cognosci? si Hippocrati uni de genere Asclepiadarum ul-
la fides adhibenda est, ne corporis quidem sine hac uia & ratione. hanc orationem perlegere debuif-
sent ij, qui temere nugantur: ac perpendere in quonam Hippocratis libro descripta sit ea uia ac ratio,
quam Plato laudibus extollit: siquidem in nullo alio, quam in eo, qui est de natura hominis, quo
de nunc agitur, eam inuenient: deinde etiam alia intueri, quæ Plato persecutus est, quæ ego in libro
de elementis ad Hippocratis sententiam exposui, ac nunc nihilo minus explicaturus sum, cum ita
placere uobis sentiam. itaque ubi hoc sermone addidero, ad earum dictionum, quæ hoc in libro sunt,
aggrediar. cum liber, quem olim de elementis ex Hippocratis sententia confeceram, ad multorum
manus peruenisset, & eruditis omnibus probaretur: certi indocti homines qui nullam eorum demon-
strationum, quæ eo in libro conscriptæ sunt, reprehendere poterant, quamuis id illi conarentur, inui-
dia rumpebantur. & ad calumniam hoc esse satis putauerunt, si librum non esse Hippocratis affirmas-
sent. non sit igitur neque Hippocratis, neque Polybi, nec, si uelint, scriptus quidem unquam liber
de natura hominis, in quo nostra corpora ex calido, frigido, humido, siccoque constare ostendantur:
quod si eis condonemus, tamen nostra corpora ex his componi, erit Hippocratis sententia: quippe
qui in libris, qui ipsius uerissimi sunt, non solum morborum differentias conuenienter his principijs
statuere uidetur, sed inde etiam curandi rationem inuenire: morbi enim calido, frigido, sicco, &
humido inter se differunt: curantur autem, si calida refrigerentur, sique humida exsiccentur: ut etiam
si frigida calefiant, & sicca humectentur. præterea uero ante hæc naturas hominum tum calidas, tum
frigidas, tum humidas, tum siccas putat. atates quoque & regiones eodem modo inter se differre
censet. cum tamen Erasistratus, aut ullus alius, qui calorem non esse natura instum, sed aduen-
titium uelit, ne uerbum quidem de his fecerit. sic etiam cetera omnia singillatim Hippocrates in
hæc principia refert: quæ Erasistratus non obseruat: quam ob rem quædam opera naturalia sine ul-
la prorsus expositione reliquit, ut in commentarijs de naturalibus facultatibus est a nobis demon-
stratum. sed quoniam ij, qui recta quæque reprehendunt, uitio nobis dant, quod tam prolixo si-
mus, ut omnia potius, quam commentarios scribere uideamur, hanc quoque eorum calumniam
uitare decreui: conscribam enim alium librum separatim, in quo probabo, me eandem tenere sen-
tentiam, quam Hippocrates & in libro de natura humana, & alijs suis commentarijs scriptam reli-
quit. noui præterea inuidos, qui omnia, quæ a me demonstrata sunt, quæ quidem a cunctis lau-
dantur, criminari uerentur: nonnulla tamen præcepta, quæ cum illis coniunctionem habent, uitu-
perant, ita nunc quoque esse facturos. dicent quidem in libris, qui scribentur, Hippocratem pro ele-
mentis re uera sibi proposuisse calida, frigida, humida, & sicca: ipsum tamen non uere sententiam
suam enunciare: ubi uero ostenderit, nostra corpora ex ijs componi, clamabunt id Hippocrati non
probari. quod liber de natura humana Hippocratis non sit. itaque quando illi a maleficio nunquam
cessant, ita & nos meminimus, eis semper commemorare, quæ in unoquoque libro sunt a nobis
proposita: ne cum ostensum sit Hippocratem in omnibus suis libris ea iecisse artis suæ fundamenta,
quæ hac scientia de inuentis elementis continentur. hoc illi relicto, horum ueritatem in quæstione
adducant: neque si de eorum ueritate sit instituta disputatio, nosque id demonstraerimus, confu-
giat eo, ut nū ea fuerit illius sententia perscruten: sed disquirant separatim, an sermo, qui de elementis
habetur, uerus sit: separatim uero, an Hippo. hæc elementa constituerit: cum igitur hæc duæ quæstiones
sint, prima tum in libro de elementis ex Hippo. sententia, tum in hoc ipso, quem explicamus, discutien-
da est: de altera uero, satis constat inter homines intelligentes, eum semper continuata serie quadam
elementa eadem statuiffe: atque hunc nobis propositum librum conscripsisse.

Qui audire eos consuevit, qui de humana natura ulterius, quam ad medicinam pertineat, differunt, is non est ad hunc sermonem audiendum idoneus: neque enim prorsus hominem esse aera, aut ignem, aut aquam, aut terram, aut aliud quicquam dico, quod in homine unum inesse non appareat: sed quibus id probatur, dicere permitto.

Si orationem hanc spectes, non satis facile scriptoris intelligere sententiam uideberis: eos enim accusat, qui sermonem de natura longius trahunt, quam ad medicinam usum pertineat. suspicabitur autem quispiam, eos longius producere orationem, qui ignem, & aquam, & aera, & terram esse humanæ naturæ elementa statuunt: [si ea non mista sint] itemque eos, qui unum ex his elementum ponunt. ac nos quidem primo intuitu in superiorem, diligentius uero contemplati, in alteram sententiam imus. non fungetur autem officio is, qui petat ab illis, qui nostra corpora ex aqua, & aere, & igni, & terra inter se committis constare arbitrantur, ut seiunctam uel aquam, uel terram, uel ignem, uel aera, in nobis ostendant: quod si non fecerint, eos conuictos esse pronunciet: simile enim id esset, ac si postules, in medicamento tetrapharmaco puram tibi ceram, aut picem, aut adipem, aut resinam ostendi. quod nisi fiat, illud quoque ex illis confectum neges. nam cum dicitur, ea quatuor esse inter se temperata, tum nihil eorum esse syncerum declaratur. nunc uero, quanquam utraque sententia ex his uerbis elicitur, tamen ex ijs, quæ deinceps dicenda sunt, secunda uidetur ab auctore confirmari. ac si quis diligenter animum adhibeat, cum ait, neque enim prorsus hominem esse aera, uidebit, non id ipsum dicere, non esse penitus in nobis aera, sicut neque ignem, neque aquam, neque terram: sed non esse prorsus. quæ uox non significat nihil omnino, sed non ex toto: quia ab hac uoce prorsus non omnino tollitur res, qua de agitur, sed de perfecto, ac syncero aliquid illi admittitur. quin etiam poeta ipse uidetur in hanc significationem uerbo hoc *αὐτὸν* hoc est prorsus usus esse, cum ait:

Quod neque prorsus.

Perdere tum uellet Danaos ad moenia Troiæ.

Itemque ipse Hippocrates, cum ait, Acutorum morborum non prorsus securæ sunt prædictiones, salutis, aut mortis. poeta enim inquit Iouem, ut Thetidi gratum faceret, multam quidem uelle Græcis perniciem inferre, non tamen omnino eos delere: Hippocrates uero, multas prædictiones certas esse: ut in commentarijs prælagiorum ostendimus: non omnes tamen. atque ita melius est hunc locum intelligi: quod etiam ijs, quæ sequuntur, ostenditur: Hippocratem nimirum non assentiri ijs, qui humani corporis unicum aera esse elementum uolunt: sicut neque ijs, qui solam terram, aut solam aquam, aut solam ignem statuunt: quod non solum unum, sed hæc omnia sint elementa. quocirca uocem, quæ in fine orationis ambigua est, eoque genere ambiguitatis continetur, quod in coniunctione & disunctione uersatur, melius per disunctionem legemus, cum ait, neque aliud quicquam, quod in homine esse non appareat. quo in loco *ἕν* non est una orationis pars, ut uolunt, qui primam expositionem sectantur: quæ pars ab alijs Græcis duabus syllabis *ἕν* pronunciatur, & tribus ab Ionibus *ἕν*; sed duæ sunt orationis partes, quarum prima constat una syllaba, & significat unum, ut cum numerando dicimus, *ἕν*, i. unum, duo, tria. altera uero est, quam nos *ἕν*, hoc est, ens dicimus, Iones uero *ἕν* binis syllabis pronunciatur, qui quodcumque horum quatuor elementorum nostro corpore contineri, sed ijs, qui hominis naturam ex uno ipsorum constare existimant. dicat autem hoc loco quispiam, quomodo longius, quam ad medicinam pertineat, hæc oratio progreditur: quatenus nonnulli statuunt, unum quoduis elementum esse hominis naturam? quoniam, ut ipse paulo post dicet, ex hac opinione consequitur, hominem nunquam affici posse dolore: quod si quis concedat, etiam unicum fore remedium apparebit: sed uidemus, hominem dolere, & uario item modo curari: quare falsa plane ea est opinio. sed uideamus, quæ uerbis deinceps consequentibus continentur, quomodo ipse singula comprobarit. Neque enim, inquit, prorsus hominem esse aera, aut ignem, aut aquam, aut terram, aut aliud quicquam dico: quod in homine unum inesse non appareat: sed quibus id probatur, dicere permitto. Artemidorus, cognomento Capito, Hippocratis libros edidit: eaque editio non modo Adriano Cæsari probata est, sed nunc quoque studiose a multis perquiritur: sicut ea quoque quam eius propinquus Dioscorides in apertum protulit. multa autem uterque inuertit uerbis scripturis immutatis, quas norunt solū ij, qui libros Hippocratis sunt interpretati. ac præter alias plerasque, hanc quoque nobis propositam orationem Capito immutauit: itaque conscripsit: neque enim dico hominem ex toto aera esse, neque ignem, neque aquam. cum enim nullum ueteris auctoris librum inuenerit, in quo scriptum sit, solam terram elementum esse, neque etiam apud Peripateticos, qui alioqui in hanc disciplinam studiose incubuerunt, aliquid de hac opinione scriptum cõpererit: auerter hanc dictionem commutauit. sed melius quidẽ fuisset, illis succedere, qui nimis curiose perquirunt, cuiusnam hominis ea esset opinio, qua terram solam esse elementum statuerebat. id enim perinde est, ac si quis inuestiget, quis esset is, qui manū luxatā ligari supinā uolebat: & quis ille, qui talū aliter, q̄ Hip. placeat, uinciri iubeat: & quis ille, qui clauiculā, aut quis fracturas cū ulcere coniunctas in ipso ulcere nō ligabat, sed utrinq; aut quis ille, qui humeri articulū adurēs, crustas: non qua parte oportebat, excitabat: aut qui nā essent deniq; quos ubi de spina agit, reprehendit. etenim in libro de fracturis, & articulis

A culis multa huius generis ab Hippocrate sunt mandata literis modo contra unum, modo contra multos medicos delinquentes: ut etiā in libro de ratione uictus in morbis acutis multos simul medicos his fere uerbis coarguit: Verū & medicos cõtra omnino, quā oportet, facere nō ignoro: quippeq; ab initio ostendant nobis interpretes, quinam ita uictus rationem instituerint: qui hominem esse solam pituitam, qui flauam bilim, quique atram existimant: siquidẽ in hoc ipso de natura hominis libro quosdam fuisse, qui ita senserint, subinde memorabit. quare melius expositores fecissent, si dixissent, non omnes hos fortasse suas opiniones scriptas reliquisse. fieri etiam potuit, ut scripserint illi quidem, eorum tamen nimenta non extent: quod multis de causis potuit contingere: nam uel nullos habuerunt suæ doctrinæ successores: uel dum uiuerent, libros non ediderunt: quibus postea uita functis, cum unum modo, aut duo exemplaria superessent, facile desiderata sunt: uel quod nullo in pretio libri huiusmodi haberentur, ideo contempti progressu temporis plane interciderint. sed & inuidi per sepe ueterum auctorum opera aut occultant, aut prorsus delent. id quod nonnulli faciunt, ut quæ in illis scripta sunt, pro suis legantur. iam quid mirum est, scripta eorum, qui hæc ineptas opiniones literis mandare uoluerunt, interisse, cum Athenis inuenti sint comici, tragicique poetæ, qui cum laude in eo studio certarint, eorum tamen fabulæ ad nos peruenire non potuerint. sed, ut ceteras causas sileam, duas tantum, quæ nuper Romæ contigerunt, memorabo: sæpe templa succensa, sæpe terræ motu, aut alia de causa solo æquata in causa fuisse, cur libri complures perierint. male igitur Capito ausus est ueterem scripturam inueterare: neque hoc præterea addidit, potuisse primum librarium errare, atque aliud pro alio scripsisse. immerito quoque nonnulli interpretes, falsoque Xenophanem accusarunt, inter quos Sabinus est, qui hisce ipsis uerbis id scripsit: neque enim prorsus hominem esse aera dico, ut Anaximenes: neque aquam, ut Thales: neque terram, ut alicubi Xenophanes censuit. & tamen nullo in loco inuenies, hoc Xenophani placuisse. sed Sabinus ex suis ipsis uerbis mentiri deprehenditur: non autem ignoratia falli. alioqui librum in quo hæc ille dixerit, omnino nominasset. nunc uero ita ait, Neque terram, ut alicubi Xenophanes censuit. præterea si hæc esset Xenophanis sententia, Theophrastus in epitoma naturalium opinionum conscripsisset. potes autem, si harum rerum historia delectaris, libros Theophrasti, in quibus epitomen naturalium opinionum confecit perlegere: quemadmodum etiam, si aueas priscorum medicorum sententias cognoscere, habes quos possis legere libros collectorum medicinalium, adscriptos quidem Aristoteli, sed tamen quos constat a Menone eius discipulo scriptos esse, ideoque ea collecta Menonia quidam uocant: perspicuum enim est, conquisitis diligenter a Menone omnibus ueterum medicorum libris, qui eo tempore adhuc extabant: inde eorum opiniones collegisse: eorum uero qui iā desiderabantur, uel, si extabant, nondum tamen in lucem editi erant, ut uideri possent: opiniones describere non potuisse. in his igitur libris nunquam inuenies ne ab uno quidem pronunciatum, uel flauam, uel atram bilim, uel etiam pituitam esse naturæ hominis elementum. plerique autem post Hippocratem fuere, qui sanguinem solum in nobis esse putauerunt: ut nostra quoque prima origo ex ipso extet: deinde incrementum in utero: tum editorum in lucem perfectio: Hippocrates tamen paulo post scripsit, perinde ac fuerint etiam, qui pituitam, & bilem esse hominem existimauerint. qui sane id nunquam scripsisset, nisi inuenti essent, aut illis suis temporibus, aut superioribus, qui ita putauissent.

Mihi autem, qui hæc dicunt, non uidentur recte sentire: cum enim idem omnes sentiant, non eadem tamen loquuntur: sed idem concludunt: aiunt enim unum esse id, quod est: atque id unum, omneque esse: uerbis autem dissentiant: quia id unum, & omne aliud eorum ait esse aera, alius ignem, alius aquam, terram denique aliud: ac suæ quisque rationi testimonia & coniecturas inducit, quæ tamen nullius sunt ponderis. quod autem in eadem sententia omnes uersentur, nec tamen eadem pronunciant, ea re planum est, eos illa ignorare. quod facile perspiciet, qui illorum contentiones audiat: nam cum ijdem uiri in eodem confesso auditorum inter se contendunt, nunquam in disputatione ter deinceps unus atque idem alios conuincit: sed modo hic, modo ille superior est, cuiusque insit maior lingue uolubilitas, & magis ad turbam accommodata. atqui par est, ut qui recte sentire se putet, de que rebus aliquid polliceatur, eas rationes afferat, quæ conuinci non possint: siquidem uere intelligit, & recte pronunciat. at uero isti uidentur & in uerbis, dum disputant, sua inscitia errare, & Melissi approbare sententiam: sed de his hæc tenent.

Hunc sermonem ita instituit, quasi ad eos dirigatur, qui norunt, quid dicant ij, qui unum esse elementum uoluerunt. etenim qui ignem dicunt elementum esse, ijdem ex hoc condensato, coactō, & concreto gigni cetera confirmant. ut si ipse parum condensetur, aera efficiat: si magis, aquam: si plurimum & absolute, in terram transeat: pari quoque ratione qui aquam, quique aera ponunt, ex eorū concrectione & fusione oriri cetera aiunt: ut si aqua densetur, in terram uertatur: si fundatur, in aera abeat: quemadmodum si aer densetur, in aquam; si fundatur, in ignem abibit. quocirca ex mutua horum quatuor uicissitudine deprompta eorum ratio est, quibus unum quoduis esse elementum placet. quam ob rem ait, eos quidem idem sentire, non eadem tamen loqui, & in hoc toto sermone ijs aperte repugnat, qui hominem esse unum quippiam tantummodo ex his quatuor elementis arbitrantur: atque eos in errore uersari: cum enim nihil demonstrent, absurdissima eorum ratio est. neque enim probant, hominem unum ex quatuor elementis esse: sed Melissi sententiam

probant: qui existimauit ipse quoque id unum esse, non unum horum quatuor, ignis, aeris, aquae, & terrae, hic autem uir uidetur communem essentiam quandam, omnibus his quatuor subiectam, quae neque generaretur, neque corrumpere, animo concepit, quam posteriores materiam appellauerunt: id tamen postea distincte declarare non potuisse, porro hanc essentiam, unum atque omne uocat. sed ea oratio non uera est: siquidem non unum solum est principium, eorum corporum, quae ortui, interituique obnoxia sunt, ut Melissus putabat, sed sunt quatuor praeterea qualitates, summa frigiditas, & siccitas, & caliditas, & humiditas: at haec neque aliarum rerum, neque naturae hominis sunt elementa, sed principia. haec autem apud ueteres, qui ne principium quidem ab elemento differre suspicari unquam sunt, confundebantur: cum ipsa quoque principia possint elementi nomine appellari: & tamen haec duae res sunt, inter se plane differentes: quippe cum altera sit minima totius particula: altera uero in quam cogitatione quispiam minimam illam particulam diuidet: etenim ignem ipsum in duo corpora diuidere nunquam poteris, ex quibus cum concretum esse ostendas, ut neque terram, neque aquam, neque aerem: cogitatione tamen complecti poteris, alteram esse eius, quod transmutatur, substantiam: alteram uero esse eius transmutationem: non enim idem est corpus, quod mutatur, & mutatio, quae in eo fit: nam quod mutatur, subiectum est: eius uero mutatio ex qualitate fit uicissitudine. cum enim in eo summus calor oboritur, ignis gignitur: quemadmodum aer, cum summum frigus sit affectum, eadem quoque ratione fit terra, cum id subiectum, quod suapte natura est omni uacans qualitate, omnem in se siccitatem sine ullo calore receperit: aqua uero, cum humiditatem, de primo autem frigidum non parua quaestio existit, quae tamen ad hoc institutum nihil pertinet, cum ad medicae artis opera non conducatur. utile autem est, ut perquiramus, utrum hominis corpus sit unum quid simplex, an ex quatuor simplicibus compositum: quod tum nos monuit Platonis sententia, tum nos in medici methodo in primis statim libris docuimus. sed haec de re iterum sunt nobis posterius uerba facienda. nunc ad memoriam reuocabimus, non eos oppugnari hoc sermone, qui haec quatuor esse hominem censent, sed eos, qui illud esse unum ex his quatuor simplicibus contendunt. quare merito potior esse lectio illius loci iudicauimus, ut *et* cum prima uoce aspirata scriptum sit: siquidem Hippocrates non esse unum, sed plura probat, ex quibus hominis natura componatur: nec ostendit, nullum ex his quatuor syncerum in corpore inueniri: cum ne id quidem huius opinionis auctores: sed potius unum quiddam praeter ea quatuor esse, quod tamen ex illis sit concretum; statuisse uideantur: quemadmodum etiam medicamentum tetracharmicum neque cera est, neque pix, neque adeps, neque resina: sed unum quid praeter haec ipsa, quod ex his omnibus simul temperatis conflatum est. cum autem haec ipsa opinio duplex sit, quidam solas quatuor qualitates per se totas inter se misceri: alij uero etiam substantias, pronunciant. prioris sententiae auctores sunt Peripatetici, posterioris Stoici. immo uero Empedocles ante hos ex quatuor elementis, atque ijs immutabilibus compositorum corporum naturam constitui existimauit: illis nimirum ita inter se commistis, ut si quis diligenter terat, atque in tenuissimum pollinem redigat aeruginem, chalcitum, cadmiam, & myfy, sic commisceat, ut nullum eorum possit seunctum ab alijs pertractari.

Porro ex medicis quidam aiunt hominem ex sanguine tantum, quidam ex bile, quidam ex pituita, constare.

Superiore oratione refutauit eorum philosophorum sententiam, qui corporis nostri naturam aut ignem solum, aut aquam, aut terram, aut aerem esse dixerunt. nunc ad medicos pertransit: quos non secus, quam illos, errare docet, quicumque hominem aut ex solo sanguine, aut sola pituita, aut sola bili consistere arbitrantur. iam igitur perspicue definitum est, quod in prima huius libri parte ambiguum esse uidebatur: non oppugnari hoc loco eos, qui quatuor elementa posuerunt: sed semper eos, qui unum aliquod ex illis tantum esse uoluerunt. sed hic omittitur quaedam medicorum opinio, quae non est opinioni Melissi dissimilis, qui hominem esse unum asserunt, quod, dum mutatur, fit unumquodque eorum, quae praediximus.

Atque hi quoque idem omnes concludunt, aiunt enim unum quid esse, prout eorum quisque appellare uoluerit: idque ipsum unum formam, uimque commutare a calore, uel frigore coactum, ac fieri dulce, & amarum, & album, & nigrum, & cuiusque alterius generis: sed haec mihi quidem non probantur. itaque plurimi talia, atque etiam alia, quae proxime ad haec accedunt, pronunciant.

Ait etiam medicos, quicumque unum tantum humorem secundum naturam esse dixerunt, idem inter se, & cum philosophis concludere: cum hunc ipsum humorem, quem quisque eorum statuit, in alios commutari demonstrant. quae uero quisque ad suam confirmandam sententiam assumpsit, ea non probant ullum ex quatuor humoribus secundum naturam esse: sed pro eis alium quendam ipsis antiquiore, ex cuius mutatione hi ipsi gignantur: cum tamen nullum tale decretum in medicinali contemplatione constare possit, quod Melissi rationi in naturali scientia proportione respondeat. cum igitur aiunt, hoc unum mutari, & coactum a calore & frigore, fieri dulce & amarum, album & nigrum, nullum ex his quatuor dicere uidentur. quorum refellens sententiam ait, illud non esse secundum naturam, sed aliud quidpiam, quod in ea conuertatur. consentaneum autem est, hic dulcem, appellasse sanguinem: amarum uero, flauam bilim: albam, pituitam: nigram uero, atram bilem: in quas ait illud unum a calore, frigoreque coactum commutari. quod uero in extrema oratione additum est, & cuiusque alterius generis, flauis indicat, quae grauibis in morbis suboriuntur. conspicitur praeterea & aeruginosa, &

fichores.

A & fusca bilis: quam ab ifatide herba ifatodem uocant: & rubra quaedam, & succi porri colore referens: & item aliae, quae nomen non habent: praecipue autem in morbis, qui ex putredine orti sunt.

Ego uero sic statuo, si homo unum esset, eum nunquam posse dolere: neque enim esset, unde doleret, cum unum foret: ac si doleret, unum utique remedium fore necessario.

Supra refutauit illorum rationes, quas qui unum esse hominem rati sunt, attulerunt: quas non modo nihil concludere, sed ne ualere quidem ad persuadendum demonstrauit: nunc uero eorum quoque refellit sententiam, qui unum esse hominem existimant. non enim idem est, rationem, quam quis attulerit, refutare, & opinionem ipsam, tanquam non ueram, reprehendere. potest enim uera esse opinio, non tamen a quibusdam recte defendi: ideoque non sententia ipsa, sed ijs, qui eam defendunt, coargui. nunc uero missis illorum rationibus, opinionem ipsam per se solum infectatur; quod ad agendum non solum firmissima, sed etiam breuissima uisitur ratione: si unum inquit, esset homo, non doleret: quae ratione docuimus, eorum quoque infirmari sententiam, qui indiuidua, & incompacta, & minima elementa statuerunt: quippe cum ipsi etiam sentiant, unum esse specie id, quod uere est. appellant autem sic primum illud corpus, quod nullo est generatum ortu, neque corrumpitur: quando cetera omnia ex illius compositione ortum ducunt: inde enim ducitur ea sententia, quae ortum nostrum in quadam illorum aeternorum corporum compositione ponit: quemadmodum haec Hippocratica, in quatuor elementorum temperatione, cui Aristoteles, Stoicique subscripserunt. si uero unum, simplexque elementum esset, nunquam esse doliturum corpus, quod ex eo constaret, argumento esse ait, quod nullum aliud esset reliquum, quod agere in ipsum posset: unum enim id corpus a se ipsum pati non potest. ad hoc accedit, ut si quis ipsum a se pari concederet, etiam unicum sit futurum remedium: cum multiplex esse curatio in eo, in quo multa non sint, nullo modo queat.

Nunc uero multa sunt, quae in corpore multa sunt: quae cum praeter naturam mutuo calefiunt, refrigerantur, exsiccantur, & humectantur morbos pariunt: ex quo multa genera morborum, & multae quoque eorum curationes existunt.

Superiore oratione eos, qui hominem esse unum quid aiunt, quod perinde est, ac si dicant, unum esse elementum, ex quo homo constet, reprehendit ijs absurdum, quae ex ea opinione consequuntur: neque enim doleremus, cum nihil esset aliud, a quo illud unum affici posset: deinde uero si id concedatur, simplex, non multiplex erit curatio. in hac autem nobis proposita oratione persequitur ea, ex quibus cetera omnia primum gigni, ipse probaturus est: sunt autem haec, calidum, frigidum, humidum, & siccum: quae cum sint moderate inter se temperata, animal bene ualeat: cum se mutuo calfaciant, refrigerent, siccant, atque humectent, ad dolores creandos natura apta sunt, quae non unica deinde ratione

curantur: alia enim ipsorum calefactis particulis dolentibus, alia refrigeratis, aut exsiccatis, aut humectatis sedantur: de quibus in commentarijs de simplicium medicamentorum facultatibus, & item in libris methodi medendi copiosius egimus. non erit tamen alienum ab hoc instituto, si hic quoque aliqua paucis exponam. plane quidem patet, nos ex calido, & frigido, & sicco & humido dolere, atque curari. quis enim non nouit, suboriri dolorem, cum quis hyeme aspera domo exire conetur? quis item non in uehementi aestu? quis siti enectus non cruciatur? aut etiam nimio potu expletus? cum sitis nobis exsiccatis fiat, nimia uero repletio contrarium affectionem pariat. inflammationes quoque, & omnes dolorem afferentes, & praeter naturam tumores interim ex superuacaneo humore in particulam influente, interim uero, quod humores aut calidi, aut frigidi praeter naturam sint, oriri solent. atque curatio eorum corporum, quae nimio humore sunt expleta, euacuatione perficitur: eorum uero, quae praeter naturam exsiccata sunt, rebus humectantibus absoluitur. ut quae algore dolent, si caliant: quae calore nimio, si refrigerentur. ostensum etiam est, medicamenta omnia calfaciendo, uel refrigerando, uel humectando, uel siccando agere: haec namque primae qualitates sunt, quae ut in libro de elementis ex Hippocratis sententia docuimus, corporum effectrices, alteratricesque sunt. has autem sequuntur ea qualitates, quae ad gustatum pertinent, quarum nomina sunt, adstrictio, austeritas, acerbitas, amarities, falsedo, acrimonia, acor, dulcedo, ac pinguitudo: tum quae in colore uersantur, ut candor, nigror, rubor, quaeque sunt generis eiusdem: deinde quae in tactu, ut durities, mollities, friabilitas, lentor. ijs uero quae gustatus sunt, pari fere numero respondent, quae olfactum attingunt: sed nomina speciatim non habent: nam ea differentia, quae in sua uolentibus, & graueolentibus odoribus est, recte quidem differentia nominabitur, sed tamen multas species sequi dicitur. atque haec quidem orationis sunt capita: quorum quaedam in libro de elementis ex Hippocratis sententia, quaedam in libris de simplicium medicamentorum facultatibus demonstrata sunt. multi tamen in demonstrationibus perdiscedis segnes sunt: & ad contradicendum ijs, quae ignorant, ualde prompti: disciplinae uero, ac ueritatis studiosi contra faciunt: quippe qui summo studio demonstrationes perdiscant, & alijs segniter aduersentur.

Ego uero existimo, eum, qui hominem esse solum sanguinem, nec quicquam aliud, dicit, ostendere debere, eum non mutare formam: nec cuiusque generis fieri: sed aliquod anni tempus, aut hominis aetatem afferre, in qua solum sanguinem in homine esse appareat: est enim uerisimile, aliquod esse tempus, in quo ipse solus in homine esse conspiciatur. haec a me dicta in eos etiam conueniunt, qui hominem esse pituitam, quique bilem uolunt.

Nunc quoque illis contradicit, qui hominem esse unum asserunt: quod ei initio propositum esse diximus: colque in primis coarguit, qui ipsum esse sanguinem confirmant: si enim inquit, solus sanguis hominis

hominis naturam constitueret, oporteret sanos homines solum sanguinem sine utraque bili, & pituita E in corpore continere. deinde uero, si concedamus, bilem, aut pituitam quandoque accedere, deberet ætas aliqua, uel anni tempus inueniri, per quod solus sanguis sine alijs humoribus in corpore inesset. eodem quoque modo reprehendit eos, qui uel bilem, uel pituitam esse hominem affirmarunt: quod idem est, ac si dixissent, hominem id solum suapte natura esse: cum primum ortum in homine ex hoc humore profectum esse existiment.

8 *Ex quibus autem ego constare hominem affirmabo, ea & secundum legem, & secundum naturam tam iuuenili ætati, quam senili, tam calido temporis, quam frigido semper conuenire demonstrabo: ac signa etiam, & argumenta afferam, quibus unumquodque in corpore augetur, & corrumpatur necessario.*

Pollicetur se ostensurum, ea, quæ ipse statuit, elementa semper in omnibus ætatibus, atque anni temporibus, & incremento & corruptela, hoc est imminutione, in corpore contineri. Conuenienter autem legi dicitur esse id, quod in hominum opinione, existimationeque est; cum ita ueteres dicere consueuerint: secundum naturam uero, quod ipsi rerum ueritati conuenit.

9 *Primum autem necesse est, eius originem ex uno non constare: nam quomodo quod unum est, poterit aliud gignere, nisi alicui miscetur?*

Hippocrates autem semper ea, quæ euidetia sunt, sectatur: proinde nunc dixit, nihil ex uno fieri posse F sine ope alicuius externi, quod ipsum quoque cum eo moderatione temperamenti conueniat. ego uero nescio, quo modo quidam ex ijs philosophis, qui physici nominantur, ausi sint, tam absurdam opinionem enunciare, ut totam naturalem contemplationem euertat: propterea quod, qui unum esse omnia dicit, is ea ratione generationem omnem tollit. nam si unum est, quod generatur, id non erat prius, neque etiam paulo post crit. nam neque Thales, neque Melissus, neque Heraclitus prius erant, neque nunc sunt. an igitur quispiam uere dicet, hos homines non esse ortos? an orti quidem sunt, ac multos annos uixerunt, sed quo tempore uiuebant, non erant? an concedemus, eos illo tempore fuisse, ut cū essent, non fuisse affirmemus? at si quis eos esse fateatur, eos etiam esse ortos fatebitur. quo modo autem platanus, lapis, & leo quondam non erant, cum ortum, interitumque habeant? nam si ortus est eius, quod prius non erat, certe cum ex aliqua subiecta substantia fieri necesse est. hanc autem uideamus ipsam per se solum nihil quicquam posse gignere. proinde plantarum semina aliquo externo humore, & calore, eoque moderato egent, ut ex eis quidpiam generetur: si enim semen hanc naturam haberet, ut per se solum generaret, nec alterius externi opera indigeret, ne punctum quidem temporis permaneret, quin generaret: sed statim germinaret: & tamen pleraque semina non mensis modo, sed annos etiam persæpe ita manent: quippe cum a se ipsa non habeant, ut gignant, sed externum auxiliū G requirant. idque non ex simplici contactu, sed potius ui quadam eius, quod tangit, quæ introrsum per rotum id, quod tangitur, distribuatur. quod si in generatione semen in arboribus, herbis, ac plâtis uniuersis alterari ex toto uidetur, certe multo magis in animantibus perspicue id apparebit: cum neque ex solo mare, neque ex sola femina, nisi miscantur, gigni quicquam possit.

10 *Præterea nec quæ miscantur, generant, nisi eiusdem generis sint, eandemque habeant facultatem: neque eadem nobis efficerentur.*

Non modo ait, nihil quicquam ex uno gigni posse, sed nec etiam ex duobus, nisi eiusdem sint generis quæ miscantur: id est, nisi substantiæ affinitate sint coniuncta: quæ sane, in ortu animalium, quæ diuersi sunt generis, plane conspiciuntur: ut in equis & asinis, uulpibusque, & canibus usu uenit. si quidem ex horum concubitu animal gignitur, quod fere ex utrisque mixtum est. quæ uero naturam multum inter se differentem nacta sunt, ea, ne si miscantur quidem, unquam aliquid generabunt. quod uero in extremo huius dictionis additum est, Neque eadem nobis efficerentur, huius libri interpretes tanquam clarum præterierunt: sed certe obscurum est, siue non recte sit ab auctore explicatum, siue mendum a librario sit in describendo commissum. quod autem puto, ipsum uoluisse indicare, tale est, nisi animal quod alteri miscetur, similis speciei sit, quam naturæ communionem quandam esse ait, nunquam gignere H tur, quæ cum nobis eadem sint: hoc est, nunquam fiet generatio animantis ex eo coitu, quod suis genitoribus simile sit. sed fortasse non erat hæc lectio, Neque eadem nobis efficerentur.

11 *Item quæ nisi calidum & frigidum, siccum & humidum inter se temperate, & æqualiter affecta sint, sed alterum alteri multum præstet, ut ualentius imbecilliori, nulla utique esse poterit generatio.*

Superiore oratione dixit, nihil a genitabili generatione absolui, nisi quæ eiusdem generis sunt, coeant. & tamen nec eorum, quæ sunt eiusdem generis congressus necessario generat: quam rationem ipse in aphorismis est plane persecutus, ubi ait, Quæcunque uteros frigidos, densosque habent, ea non concipiunt: & quæcunque perhumidos uteros habent, non concipiunt: siquidem in eis genitura extinguitur: atque etiam quæ nimis aridos, atque adurentes habent: etenim semen corrumpitur, quod ei alimentū delit: quæ uero mediocrem ex utrisque temperaturam obtinent, hæc fecundæ sunt. hoc sermone docet, quibus de causis mulieres infœcundæ fiant: indicat etiam id, quod ex hoc ipso cōsequitur, de quo & nos alibi, & alij plerique ante nos scripserunt. Plato quoque indicauit, cum ait, non esse artis exiguæ, si quis norit uiros, ac mulieres apto inter se ad liberos procreandos temperamento coniungere. nam quæ de uteri temperamento dixit, ea etiam de seminis temperamento intelligenda sunt. quando id quoque tum humidius est, tum frigidius, quam par sit: quandoque uero siccus, uel calidius. ad sic-

Aciorem uero uterum accommodatius est semen humidius: ad humidiorum, siccus, ut etiam ad calidiorum frigidus, & ad frigidiorum calidus. de quibus in libro de liberis procreandis copiose differuimus. nunc uero satis est nosse, ex uno fieri nihil quicquam posse: neque ex duobus, aut pluribus, si coniungantur, nisi mutua quædam naturæ affinitas, & quædam commoderatio temperamenti, ex illis conueniuntur constati, intercedat.

12 *Quare qui uerisimile est, aliquid ex uno gigni, cum id ne a pluribus quidem fieri possit, nisi mutuo temperamento re- esse commisit*

Cetera, quæ hac oratione continentur, clara sunt ex superioribus: sed nomen temperamenti, quod in ea dictum est, memoriæ est mandandum quia primus omnium, quos quidem sciam, Hippocrates elementa contemperari dixit: ut etiam paulo ante ostendimus. & hac in re ei cum Empedocle non conuenit. nam & ille ex ijsdem elementis, ex quibus uult etiam Hippocrates, & nos, & reliqua animantia, quæ hac mundi sede continentur, oriri dixit: non tamen ex ipsis contemperatis, inter se, sed per exiguas particulas prope collocatis, & se tangentibus. in commentario autem de elementis ex Hippocratis sententia, ubi omnes fere naturalium philosophorum opiniones, quæ de primis principijs, aut elementis extiterunt, memorauimus: hanc opinionem eandem subire reprehensiones docuimus, quibus obnoxie B sunt illæ, quæ corpus sensibile ex primis corporibus impatibilibus, & sensus expertibus gigni censent.

13 *Cum igitur natura huiusmodi sit, cum omnium aliarum rerum, tum etiam hominis, necesse est, hominem non ex una re constare: sed unumquodque eorum, quæ ad generationem conferunt, talem quandam vim in corpore obtinere, qualem contulerit.*

Cum ante dixerit Hippocrates, nisi calidum cum frigido, & siccum cum humido modice sint temperata, non posse corporum, quæ generantur, ortum ullum extare: nunc non modo hominis, sed etiam omnium corporum quæ ortui & interitui obnoxia sunt, originem ex eisdem proficisci, aperte pronunciat: cum ex calido, frigido, humido, & sicco facta sint omnia: ideoque hæc sint communia omnium elementa: hominis uero propria, sanguis, pituita, flaua bilis, & atra. at ne hæc quidem uere propria appellabuntur: propterea quod omnibus animantibus sanguineis sint communia. est autem plane per spicuum, unumquodque horum ex primis illis quatuor constare: quæ, a qualitatibus ducto nomine, humidum & siccum, frigidum & calidum uocamus. propria uero ipsorum substantiæ nomina sunt hæc, ignis, aqua, aer, & terra. manifestum autem est, a simplicibus, immistisque qualitatibus elementi nomē trahere: cum summus calor in igne sit, sicut humiditas in aere, frigiditas in aqua, siccitas uero summa cum densitate & frigiditate in terra. quomodo igitur existimant quidam, humidum & siccum, frigidum & calidum ab Hippocrate elementa constitui: quod hæc in homine appareant: ignem uero aquam, aerem, & terram ab eo non esse admittit, quod nullum horum in humano corpore conspiciatur: cum intelligentia consequi non potuerint, quæ in corpore apparent, apparere quidem, ut corpus, calida & frigida, & sicca, & humida. quis igitur audeat, hæc communia omnium corporum elementa nuncupare? nemo sane, uel mediocriter eruditus, cū dicat Hippocrates: Cum igitur natura sit huiusmodi cum aliarum rerum omnium, tum hominis necesse est: itaque non est existimandum, dici hoc loco calida, frigida, sicca & humida ea, quæ in hominis corpore conspiciuntur, sed quatuor elementa: quandoquidem hæc habent summam, & ab omni mixture secretas qualitates: ex quibus inter se temperatis inter media corpora omnia constituuntur: quæ non proprie calida, frigida, humida, siccaque, sed ex præstantia cuiusque nominantur. ac si hæc ipsa iam temperata elementa esse ponamus, quæ summam qualitates habeant, ignoro quid dicere debeamus. ipse uero in sequenti oratione euidentius sententiam suam depromit, ad quam iam transeundum nobis est.

14 *Rursus hominis corpore intereunte, necesse est singula in suam naturam, humidum inquam, in humidum: siccum in siccum: calidum in calidum, frigidum in frigidum discedere.*

Air, cum homo perit, unumquodque prædictorum elementorum, secretum a ceteris, in naturam D suam redire: quæ elementa ipse calidum, frigidum, siccum, & humidum notauit. nec uspiam dicit, sanguinem ad mundi sanguinem, pituitam ad pituitam, bilem ad bilem, arteriam ad arteriam, carnem ad carnem, uenam ad uenam, neruum denique ad neruum reuerti: sed, quod his singulis inest, calidum, frigidum, siccum, & humidum, in communia omnium abire elementa: siquidem neruus ex calido, frigido, humido, siccoque: ex ipsis nimirum elementis, non autem ex alio neruo conficitur: ut ne uena quidem ex alia uena exoritur: quando ne cogitatione quidem complecti possimus, hæc inter se per tota, carnem inquam, & uenam, & os, & arteriam, & alias præterea particulas contemperari. ipse autem calidum, & frigidum, humidum, & siccum uult per tota inter se contemperari: si modo eorum, quæ paulo ante dicta sunt, meminimus. quam ob rem non quæ manifeste in hominis corpore conspiciuntur, calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ particulae, sunt naturæ hominis elementa: sed ea, quæ has constituunt, ac gignunt. sunt autem hæc, aqua, ignis, aer, & terra: de quibus in libro de elementis ex Hippocratis sententia satis differuimus.

15 *Talis autem est tum animantium, tum aliarum rerum omnium natura.*

Non solum hominis inquit, natura talis est, sed etiam omnium reliquorum, hoc est ex calido, frigidum, humido & sicco summis, ac simplicibus contemperata: omnia enim quæ inter media sunt, suum ex his sunt temperamentum consecuta. absurdum ergo est, dicere, quæ in medio sunt, suam temperiē ex ijs

ex ijs nacta esse, quæ in medio consistunt: quod se dicere non animaduertunt ij, qui nostram naturam ex his humidis, siccis, calidis, frigidisque quæ nostro in corpore conspiciuntur, esse constitutam uolunt. sed erit etiam a ratione alienius, si ceterorum animantium. ac plantarum naturam ex eis constare afferamus. Hippocrates autem in hac oratione aperte pronunciauit, huiusmodi esse aliorum etiam omnium naturam. quid uero hi dicturi sint, nõ fat scio. cum igitur fici semen in terram forte proicitur, ac maxima inde arbor enascitur, absurdum est, si dicas, aliunde, quàm ex terra & aqua, tantam ei substantiam accessisse. & tamen terra suapte ratione summe frigida est: ficus uero plurimum habet calorem, ex quo uitam ducit: quam ob rem etiam si aspera hyeme ualde refrigeretur, tamen non emoritur. quare perspicuum est, fici corpus non solum ex aqua, terraque consistere, sed igne quoque naturam esse particeps. sed planum etiam est, acream naturam in ipso esse, siquidem eius lignum non solum terra, sed aqua est plane leuius. itaque ficus ex quatuor constat. & ut ipsa arbor est, ita & fructus omnes: ac triticum, hordeum, faba, ac reliqua semina cerealia fructuum partes sunt: quæ ipsæ quoque ex quatuor, igne, aere, terra, & aqua sunt constitutæ. quia uero humores, qui in nobis sunt, ex fructuum, plantarumque esu gignuntur, ideo hi quoque primum sui ortus initium ab aqua, igni, aere, ac terra trahent. sed hæc, ut dixi, in libro de elementis ex Hippocratis sententia demonstrata sunt. quare oportuum est, ut ad aliam orationem transeamus.

Omniaque similiter oriuntur, & occidunt.

Ne si diuinasset quidem aliquis, fore quosdam homines, qui ipsum adeo non essent intellecturi, toties hanc sententiam inculcasset, quoties Hippocrates fecit: cum ait, non modo homines, sed etiam omnia similiter oriri, atque interire: e quatuor nimirum elementis, non ex particulis calidis, frigidis, humidis, & siccis, quæ in corpore sunt. sunt tamen quidam ita Græcæ dictionis ignari, ut calidum, frigidum, humidum & siccum, quæ in humano sunt corpore, ac sensibus percipiuntur, esse communia generationis omnium elementa arbitrentur.

Ex his enim omnibus, quæ prædiximus, ipsorum natura constat: desinitque eodem modo, cum id in illud ipsum, unde concretum est, abiit.

Permanet in eadem sententia, omnium naturam ex prædictis quatuor constare, in eademque definire: unde enim unaquæque res concreta est, eo etiam recurrit: ad communia inquam mundi elementa, terram, aquam, aerem, & ignem redit. quam ob rem illi penitus ignorant Hippocratis sententiam, & id, quod initio dictum est, his uerbis, Neque enim aerem prorsus esse hominem, neque aquam, neque ignem, neque terram, affirmo, cum exponunt prorsus, pro eo quod est, nulla ex parte: apparet enim Hippoc. non uoluisse hoc, communia omnium elementa nulla ex parte in corpore humano reperiri, sed eos, qui unum solum ex ijs posuerunt, reprehendisse.

Corpus autem humanum habet in se sanguinem, ac pituitam, & utranque bilem flauam, atque atram: atque ex his eius natura consistit, & dolet, & ualet.

Ab soluto sermone, qui erat de communibus elementis institutus, in hac nobis proposita oratione ad elementa sanguineorum animalium, in quibus homo etiam est, transit: uultque primum nobis ortum duci a sanguine, pituita, ac duplici bile, flaua, atque nigra: ac nobis inde suppeditari, ut in uita uniuersa permaneamus, atque ex ijs totam hominis constare naturam: cum humores solidis membris contineantur; solida uero, in prima foetus formatione ex ijs constituantur: etenim particulæ omnes suum ortum ex sanguine menstruo nanciscuntur: eoque non sincero sanguine, sed qui & utraq; bilem, & pituitam in se habeat: id quod ipse paulo post docebit. hinc quoque fieri dicit, ut ægrotemus, ac ualeamus: quæ sane fiunt eo modo quem ipse oratione sequenti declarat.

Ualet quidem præcipue, cum ea facultatibus, copiamque mediocriter inter se temperatas habeat, præsertim uero si mista sint.

Ex omnium medicorum, ac philosophorum, qui plane dogmatici sunt sententia, elementorum moderatio sanitatem efficit. cum uero duplex genere sit apud omnes, qui rationalem sectam tenuerunt, elementorum ratio, cum alij ex primorum corporum appositione, & connexionione composita fieri: alij ex con-
H
temperacione, uelint: primi moderationem in meatuum constitutione posuerunt: alij ex commoda elementorum temperatura nos bene ualere aiunt: cuius opinionis Hippocrates princeps est. cumque moderatio duplex sit, altera in facultate eorum, quæ temperantur, altera in quantitate substantiæ, Hippocrates utriusque mentionem fecit, cum ait, facultatem, copiamque. quod autem in extrema oratione dictum est, præsertim uero, si mista sint: significat exquisitam eorum per se tota temperaturam: in eo enim corporis statu, qui omni prorsus culpa uacat, non modo apta elementorum moderatio est, sed etiam eorundem per tota temperies accurata: in deterioribus uero corporis temperaturis, usu quandoque uenit: ut uno aliquo in membro, neque æqualiter, neque similiter, nec per totum inter se humores temperentur: uerum ubi nondum actio perspicue læditur, culpata quidem sanitas est, nondum tamen morbus est.

Dolet autem, cum aliquid eorum aut minus, aut amplius fuerit, uel in corpore separatim constiterit, uel non sit cum omnibus contemperatum.

Quemadmodum in sanitate accuratam moderationem in quantitate ac facultate, & temperatura per tota posuit, ita etiam in morbo, eorum contraria constituit. ac plus, aut minus ad substantiæ quantitatem, et uim retulit: id uero, ut cum ceteris temperata non sint, in intemperiem, aut temperaturam inæqualitatem, aut quoquo modo appellare quisque uelit.

Necessè

21 A *Necessè autem est, cum horum aliquid separatim sit, aut per se constiterit, ut non modo locus, ex quo abscesserit, afficiatur, sed etiam is, ad quem abscesserit, & impactum fuerit, propter nimiam copiam dolore, laboreque, tenetur.*

Cum aliquis ex quatuor humoribus ipse per se aliqua in parte constiterit, ab alijs seiunctus, nec totus ipsis totis sit atque temperatus, animal dolore afficitur: cum intemperies utranque particulam iam occupet, & ex qua ille discessit, & in quam commigravit. id quod in ijs potissimum humoribus contingit, qui ualidas uires habent: si quidem ij non solum multitudine particulam, in quam declinarunt, aggrauant: sed qualitate etiam dolorem afferunt: quippe qui insigniter excalfaciant, atque refrigerent.

22 *Nam & cum horum quippiam maiore copia, quàm quod supernatat, e corpore effluxerit, inanitio dolorem creat.*

Hoc loco quod supernatat, intelligendum est pro eo, quod est, superfluit. quod si quis ita nolit hoc intelligi, putandum erit, supernatans pro eo positum esse, quod, alijs temperatum non sit. utrunque autem probabile est.

23 *Rursus uero si intus fiat euacuatio, & migratio, & ab alijs secretio, duplicem molestiam præbeat, necessè est, ut dictum iam est, & unde abscesserit, & ubi exuperet.*

Hoc ipsum dictum esse superius, ipse quoque declarauit, cum ait, ut dictum iam est: sententia enim, quæ paulo ante scripta est, ab hac uerbis solum differt: ubi sic ait, Necessè est, cum horum aliquid separatim sit, aut per se constiterit, ut non modo locus, ex quo discesserit, afficiatur, sed etiam is, ad quem migrarit, impactumque sit, propter nimiam copiam labore, doloreque, tenetur.

24 *Cum uero dixerim, me ex quibuscumque hominem constare statuerim, ea semper esse demonstraturum ex lege, naturaque esse.*

Dixit ex lege, hoc est, ex hominum opinione, quam de his habent: ex natura uero, hoc est ex ipsa rerum ueritate. quocirca sequentia attendamus, ut uideamus, utrum id, quod huius operis initio promisit, nunc præstet.

25 *Idcirco aio sanguinem esse, & bilem tum flauam, tum atram: atque horum nomina primum quidem lege distincta esse dico: ac nulli eorum idem nomen esse impositum: deinde secundum naturam species diuersas esse: ut neque pituita sanguini, neque sanguis bili, neque bilis pituita, ullo modo similis sit: quo nam enim pacto inter se similia esse possint, cum neque, si colores inspiciantur, neque si manibus tractentur, similia esse uideantur? neque enim pariter calida, siue frigida, siue sicca sunt.*

Cum plana est tota hæc oratio, tum id, quod institutum erat, demonstrat. hæc enim oratione quatuor esse humores in corpore inter se differentes, ostendit: in sequentibus uero, non unum solum eorum, sed omnes esse secundum naturam. atque in hac modo nobis proposita affirmat, humores inter se colore, consistentia, calore, frigoreque differre: id quod est plane perspicuum. sed hoc fortasse quosdam turbabit, quod humor ab humore siccitate differat: quippe cum omnes succi humidi sint: at nõ minus tollant isti, eos humiditate differre: quia si concesserint alium alio humidiorum esse, necessario quoque fatebuntur, eum, qui minus humidus sit, ex mixtione sicci elementi talem esse. quod in omnibus elementis perspicue conspicitur: sæpe enim flaua bilis plurimum humida redditur: quo tempore non flauum, sed pallidum colorem refert: sæpe etiam ita crassa fit, ut oui uitellum imitetur: unde ei uitellinæ nomen apud quosdam est, ductum. iam uero atra bilis semper est crassior, quàm sit flaua atque pallida: quæ ipsa quoque huius uarietatis, quæ in maiore & minore copia est, particeps non parum est: sicut etiam sanguis, quippe qui a deo humidus interdum redditur, ut fluat: interdum uero affatim crassus est: qua etiam in re pituitam eandem cum his ipsis humoribus habere rationem uidemus: ea enim mutato crassitudinis, ac tenuitatis modo, quandoque aquosa est, quandoque ita crassa, ut puri similis esse uideatur. id autem in humoribus cadit, quia elementa reuera non sunt, sicut ignis, aer, aqua, & terra: sed quisque eorum ex illis quatuor, alio in alio superante, suum, ut sæpe diximus, ortum ducit:

26 *Ergo quando tantum inter se formæ, & ui differunt, necessè est, ea unum non esse: si quidem neque ignis, & aqua unum sunt.*

D Absurda sane est opinio eorum, qui hominem esse unum arbitrantur, & tamen Hippocrates in ea oppugnanda studium adhibet: quod fortasse per id temporis aliqui clari uiri essent, qui eam defendere. nunc uero cum plurima antiquorum hominum scripta interciderint, multo est uerisimilius, eorum non seruatas esse opiniones, quæ non essent literarum monumentis consignatæ: præsertim uero cum nonnulli eorum nihil unquam conscripserint: ut Socrates, ut Pythagoras, atque ut nostris etiam temporibus, Quintus, Medicus clarus. præterea uero hoc quoque credibile est, multos fuisse præstares, dum uiuerent, homines, iisque mortuis, unam cum eis suorum decretorum auctoritatem perijisse: quando Platonis, qui tot uolumina conscripsit, auditores alia quædam, præter ea, quæ sunt mandata literis, fuisse decreta commemorant: quæ ab eo scripta non sint. quemadmodum autem auditoribus Platonis, qui fuisse quædam illius decreta non scripta referunt, fidem adhibemus, ita Hippocrati credendum est, cum ait, quosdam fuisse, qui dicerent, solam terram esse commune omnium elementum: hominis uero, bilem, aut pituitam. equidem hoc etiam tempore quosdam noui, quorum scripta uel iam unam cum eis periere, uel paulo post interitura sunt, quod illi quoque euenit, qui terram fuisse omnium matrem, & alumnam, & originem & elementum dixit: ut pote quæ cælum etiam, ut auctor est Hesiodus, genuerit: & item omnia, quæ in ea uita ducunt, animantia. Et quidam ex Archigenis sectatoribus, uir sane non contemnendus sibi persuaserat, neque in inspirationibus aerem intra corpus duci: neque in expirationibus

F

16

17

18

19

† Lib. impre-
si habet etiam
ἀρῆσιος. i. tem-
peraturam.

20

pirationibus, è corpore egredi alius etiam uolebat, pituitam primum esse, humorem: quique elemen-
ti uim obtineret. ne inuestigemus igitur nomina eorum, qui primum has absurdas opiniones pronun-
ciarunt. Thalctem uero dixisse aquam solam elementum esse, licet ex eius scriptis ostendere minime
possimus: tamen est omnibus persuasum.

*Ea autem omnia unum non esse, sed ex ipsis quodque propriam uim, naturamque habere, hinc perdiscis: quia si homini
medicamentum dederis, quod pituitam ducat, ille pituitam uomit: si quod bilem educendæ sit, bilem. simili quoque modo atram
bilem purgabis, si medicamentum, quod bilem atram euacuet, obtuleris. itemque aliqua pars corporis uulnere affecta, tibi
sanguinem emittet. atque hæc omnia tibi usu uenient omnes diesque, noctesque: Et iam hyeme, quàm æstate: donec homo
spiritum ducendi, uicissimque reddendi facultatem habuerit: habebit autem donec aliquo istorum congenitorum priuetur:
nam quæ diximus, congenita sunt, quæ quis negaret esse congenita? cum perspicuum sit, hominem, dum uiuit, ea omnia in
se semper habere: tum uero ipsum natum, aliumque ab homine eadem illa omnia habente, quæ ego dico, atque demonstro.*

Superiore oratione, perspicue simul, ac uere demonstratum ab Hippocrate est, hominem in se ha-
bere omnia, & bilim utranque, & pituitam, & sanguinem. in hac uero non solum id ostendit, sed etiã
ea secundum naturam esse: ac non unum ex eis, ut quibusdam placet, ac ceteræ quidem opiniones,
quæ unicum tantum humorem in corpore secundum naturam haberi uolunt, facile redargui possunt:
at eorum sententia, qui sanguinem statuunt, non ita facile contemnenda est, immo uero magno quo-
dam certamine ad eam refellendam est opus. ac iam tempus est, ut ad ipsam aggrediamur, initium ta-
men ab ijs sumemus, quæ ab ipso paulo superius dicta sunt, his fere uerbis: Ego uero existimo, eum,
qui hominem esse solum sanguinem, nec aliud quicquam dicit, ostendere debere, eum non mutare for-
mam, neque cuiusque generis fieri: sed aliquod anni tempus, aut hominis ætatem afferre, in qua so-
lum sanguinem unum in homine esse appareat: est enim uerisimile, aliquod esse tempus, in quo ipse
solus in homine esse conspiciatur. cui orationi si id addideris, quod in proposita nunc oratione de-
monstratur, Hippocratis decretum omnibus numeris absolues: hic enim ostenditur, nullum anni, aut
ætatis tempus esse, cuiusmodi, in quo hominem non esse aliorum humorum participem possis ostende-
re. idem purgationibus confirmatur: nam si medicamentum alicui obtuleris, quod bilem, aut pitui-
tam ducat, cernes id ab eo euacuari, cuius euacuandi facultas ei a natura tributa est: ut omni tempo-
re omnes humores corpore contineri plane sentias, occurritur tamen huic rationi a nonnullis, qui ne-
gant, a purgante medicamento peculiarem sibi humorem e corpore trahi: sed eum in illam formam
commutari, quæ illi natura insita est. at falsam esse eorum sententiam, demonstrauimus nos uno in
commentario, qui est de facultate medicamentorum purgantium inscriptus. tamen hic unum eorum,
quæ ibi explicata sunt, exempli gratia afferamus: sæpe enim in artis operibus eos conuictos uidi-
stis, qui id, quod euacuabatur, a purgantibus medicamentis trahi negabant: cum in aqua inter cu-
tem, quæ ascites uocatur, hausto medicamento, quod aquæ educendæ sit, multam illi aquosam hu-
miditatem excernerent, uentrisque tumor diminueretur: quibus si medicamentum, quod bilem flauam,
atramque cieat, dederis, quàm minimum humorem euacuaris, ac tantum aberis, ut uentris tumor mi-
nuatur, ut etiam fiat maior: contra autem euenisse conspexistis in ijs, qui regio morbo ex icteris ob-
structione laborabant: apertis enim prius uisceris ipsius obstructionibus per ea medicamenta, in qui-
bus talis uis est, cum medicamentum bilem expurgans datum esset, tum plurimum redundantis hu-
moris excretum esse, tum uero morbum statim esse sublatum. scitis etiam non secus factum esse in ijs,
quibus aut pituita, aut atra bilis erat molesta. propterea quod molestus humor copiose euocatur,
idque non mediocri est ægrotis adiumento. quibus quidem sit rebus, si talia a purgantibus medica-
mentis trahuntur, ac medicamenta omni tempore, atque in omni ætate purgant; ut quatuor humo-
res in humano corpore semper insint. nam, ut paulo ante dictum est, oporteret, aliquod tempus an-
ni, uel ætatis dari, in quo sanguis solus in homine conspiceretur, si uera existimanda sit eorum senten-
tia, qui hominis naturam solo sanguine contineri pronunciant. quod perinde est, ac si dicant, omnes
hominis particulas ex sanguine esse conformatas ac solo sanguine semper educari. cum uero sanguis
duobus modis dicatur, & qui in uenæ sectione, ac uulneribus euacuari uidetur, qui, ut ostendimus,
utriusque bilis, ac pituitæ particeps est: & qui purus, syncerusque est, neque alijs permixtus humori-
bus: forte in prima significatione uerum erit, foetum ex eo conformari: in secunda uero, non item: pro-
pterea quod in grauidis is solus nunquam gignitur. cur autem orationi addiderim forte, scire uos pu-
to: nam in libris de femine plurimas corporis particulas ex femine gigni docuimus, cum solæ ea, quæ
carne constant, ex sanguine efformentur. quoniam uero exigua est feminis in uteros iniectionis portio,
alimentumque illi, atque incrementum ex sanguine suppeditatur, ideo parum abest, quin particulae
ex sanguine efformari uideantur: quatenus uero semen suum ortum ducit a sanguine, eatenus qui affir-
marit, ex sanguine foetum gigni, is uera loqui uidebitur: non tamen ex syncero sanguine, & aliorum
humorum experte, sed eo, qui propter præstantiam, qua ceteris excellit, sanguis nominatur. huius-
modi autem est torius huiusce orationis sententia. quod uero ad singulas eius partes pertinet, adno-
tare primum conuenit, communem esse omnium, non medicorum modo, sed etiam Græcorum con-
suetudinem, ut bilim absolute nominent, cum flauam, aut pallidam intelligi uolunt. ac nos paulo an-
te diximus, ambo hæc nomina eandem humoris speciem significare, qui tamè humiditate differat.

Auicenna. l.
fen. i. doct. 5.
cap. i. 18. d.

A differat. alias uero omnes nominibus distinguit: ut uel æruginosam, uel atram, uel rubram, uel porraceam
appellent. Est etiam post hæc secundo loco in hac ipsa oratione animaduertendum, quod ait, Vtq; dum
spiritum in se ducere, ac rursus mittere possit. Perspicuum enim est, inspirationem, ex ipsius sententia, sic
ri, cum organa respirationis externum aerem attrahunt: expirationem uero, cum eundem emittunt. Tū
uero tertium adnotandum est, cum ait: si uero aliqua re congenita priuetur: propterea quod non solum
uult, mori animal, cum sanguine, sed etiam cum pituita, aut flaua, aut atra bili priuetur.

28 Qui uero hominem esse unum dicunt, in eam uisum uenire opinionem uidentur, quod eos, qui medicamenta bibunt, in nimis
mori purgationibus conspiciunt, quod alij bilim, alij pituitam, uomant. hoc enim quisq; eorum esse hominẽ existimauit, quod
ab ipso, dum moreretur, expurgatum uidit. ac qui hominem esse sanguinem esse asserunt, hæc sunt ducti sententia, quod cum in-
gulari hominem intuerentur, sanguis e corpore dimanaret; ipsiq; esse animum in homine putarent. atq; his testimonijs om-
nes ad suam sententiam confirmandam utuntur.

Qui, inquit, aiunt, hominem unum esse: quasi multi sint huius sententiæ, & non unus. quibus autẽ ar-
gumentis persuasi sint, ut unum ex quattuor humoribus satis esse ad hominem constituendum existima-
rint, ipse nobis declarauit. quæ sane res nobis non probatur: cū tamẽ illis probabilis uideretur. etenim
B in nimis purgationibus cum alius alium uno, aut altero humore ex toto euacuato mortuum perspice-
ret, illum solum humorem continere hominis naturam existimauit.

29 Et tamen qui in nimis purgationibus solum bilim per purgationem eiecerit, adhuc mortuus est nemo: sed sumpto medi-
camento, quod ad bilim educendam ualeat, primum bilem, mox pituitam, tum alteram bilem atram, & quidem per uim; de-
mum moribundus purum sanguinem euomit.

Hoc etiam loco morem Græcorum expressit, qui sæpe sine ulla adiectione bilim nominant, cum fla-
uam significant: atram uero semper cum adiunctione uocant. ceterum quod tota hac oratione declarat
manifestum est. ait enim, mori neminem, quod unus modo humor sit euacuatus: propterea quod ceteri
semper cum illo euacuentur.

30 Idem contingit ijs, qui medicamentum pituitam mouens, sumunt: primum enim pituitam, deinde flauam bilem, tum atram,
postremo purum sanguinem uomunt, atq; ita moriuntur.

Cum is humor, qui est ad purgans medicamentum accommodatus, sit uacuatus, statim post eum eua-
cuatur is, qui facillime omnium educi potest. illum sequitur is, qui secundum locum tenet, ut facile du-
catur: tū sanguis postremo omnium, utpote qui sit humor naturæ accommodatissimus. usq; adeo enim
C de ipso dici tuto potest, licet non solus sit hominis natura, ipsum tamen aliorum humorum omnium ef-
se ad naturam accommodatissimum.

31 Nam cum medicamentum corpus intrarit, primo id agit, quod ei secundum naturam maxime omnium sit, quæ insunt in
corpore: tum reliqua trahit, & purgat: quemadmodum stirpes, & semina terram ingressu sibi trahunt ex terra id, quod est
eorum naturæ accommodatum, ut uel acre, uel dulce, uel amarum, uel salsum, uel omnigenum. in primis uero ex eo plurimum,
quod sibi maxime secundum naturam conueniat, tum cetera deinceps trahunt. tale quid medicamenta in corporibus faciunt.
nam quæ bilem educendæ sunt, bilim purissimam primum ducunt: deinde mixtam. itemque pituita medicamenta primum me-
racissimam pituitam euocant, tum commixtam: sic etiam iugulatis sanguis primum calidissimus, & maxime ruber: tum pi-
tuitosior, biliosiorque fluit.

Perspicua hæc oratio est. affert. n. rei propositæ testimonia: quod dixit, medicamentum, cū in corpus in-
gressum sit primum eum attrahere humorem, qui sibi familiaris sit, tū uero etiã alios. hoc quoque hæere no-
bis in memoria debet, quod de stirpibus ait, eas trahere in se, quicquid singulis familiare sit: quod in ter-
ra & acidum, & dulce, & amarum, & salsum, & omnis generis cetera continentur: sicut etiã in homine
acida est atra bilis, amara uero flaua, dulcis sanguis, salsa pituita: siquidem talis quædam pituita est, ut alia
dulcis, alia acida, & alia itẽ quæ nulla ẽ insigni prædita qualitate. quam ob re existimo ad finem orationis
D additum esse uerbum omnigenum: ut nõ modo pituita, sed aliorum quoq; humorum multas esse differẽtias indi-
caret. Vt. n. quid esse acidum, aut dulce, aut amarum, aut salsum, ita & acerbum quidpiam, & austerum, &
acre, & pingue sunt genera succorum, eaq; & in animalibus, & in plantis, & nimirum in terra etiam cõ-
periuntur, quæ illis proportionem respondeant.

32 Hieme autem pituita in homine augetur, quod ea maxime omnium eorum, quæ insunt in corpore, sit ad hiemis naturam ac-
commodata: frigidissima enim est. cuius rei argumento est, quia si pituitam, bilim, & sanguinem uelis tangere, pituitam esse
frigidissimam comperies. & tamen lentissima est, & maxima uim post atram bilim ducitur. quæcumq; autem per uim educun-
tur: sea a ui coacta sunt calidiora. sed tamen præ his omnibus pituita esse frigidissima suapte natura uidetur. corpus porro pi-
tuita ab hieme impleri, hinc cognosces. homines hieme & sputum, & mucum pituitosissimum reijciunt. tumores in eis albi,
præcipue hierno tempore, & alij item morbi a pituita profecti exoriuntur.

Plana hæc est oratio, eūq; requirit, qui animum adhibeat, nõ qui eandẽ exponat. Quod autem in extre-
mo scriptum est, Et alij item morbi a pituita profecti, hunc sensum habet, ut ipse quidem scribit: tumo-
res albi oriuntur, potissimum hieme: & eodem tempore alij morbi pituitosi accidunt. nimirum etiam fe-
bres ut per ætatem biliosiores plerunq; sunt, ita hierno tempore pituitosiores excitantur.

33 Vere autem pituita adhuc ualens manet in corpore, et sanguis augetur. nam & frigora remittuntur, & pluuia succedunt:
interimq; tum ab imbris, tum a diurnis caloribus sanguis augetur. hæc enim anni pars est ad eius naturam accommoda-
tissima:

tissima: si quidem humida, calidaque est, ad ita cognovis: et enim homines maxime vere, & æstate dysenterijs corripiuntur: sanguis que eis de naribus fluit, suntque calidissimi, & maxime rubicundi.

Huius quoque sententiæ verba perspicua sunt. in primo enim de temperamentis scriptum est, uer potius temperatum, quam calidum & humidum dici. quo etiam in loco allata ratio est, cur medici, ac philosophi quidam ipsum calidum & humidum appellare sibi in animum induxerint. nam habita ratione temporum, hoc humidum & calidum esse uolunt, ut in genere corporum animalia, si cum stirpibus ea cõparemus. uer autem autumno comparatum, optimum inter anni tempora: & ut ita dicam, solum erit accurate secundum naturam, collatum cum eo, quod præter naturam se habeat. Ut autem sciamus, sanguinem uere redundare, ad alias notas, addidit et dysenterias, tunc futuras: dysenterias inquam, eas, quæ cruentæ uocantur, non quæ propter bilium intestina exulcerant. De hoc autem cruentæ dysenterię genere est a nobis dictum in quarto in librum de articulis cõmentario: ubi docuimus, hunc affectum persape accidere, quod magna sanguinis uis in uenis sit: quam deinde natura per intestina affatim excernat: sicut in mulieribus per uterum, in quibusdam per nares, aut hæmorrhoidas, aut uomitum. ceterum quod ad dysenteriam, & coloris ruborem pertinet, uer cum æstate cõiunxit. sanguis enim, qui uere genitus est, suo calore totius corporis colorem rubrum facit, ut nonnullis per sedem excernitur, atque homines eo tempore calidi tangentibus cum propter sanguinem, tum uero etiam propter aerem ambientem sentiuntur.

Æstate sanguis adhuc ualens est, & bilis sese extollit in corpore, & in autumnum pertinet. in autumno autem sanguis exiguus est: quod autumnus sit ei natura contrarius. bilis æstiuo tempore corpus occupat, & item autumno, hæc ex ijsce dignoscitur. homines hoc tempore bilium sua sponte uomunt: & sumptis medicamentis biliosiora expurgantur. id ipsum apertum est ex febribus, & ex coloribus hominum. pituita per æstatem est se ipsa infirmior. illud enim anni tempus, utpote quod siccum, calidumque sit, ipsi est natura contrarium.

In æstate, præsertim uero in principio, sanguis, qui uere auctus fuerat, quam plurimis redundat: utpote qui nondum sit a calore ambientis nos aeris discussus. bilis uero etiam augetur, propterea quod corpus eo tempore præter naturam exalciat. hoc autem loco bilium quoque sine additione coloris noui nauit, cum flauam intelligat: atram enim nunquam simpliciter, sed semper addito nomine coloris appellauit. cetera, quæ singillatim sunt in hac oratione cõscripta, ijs, qui mentem adhibent, perspicua sunt.

Autumno sanguis est in homine paucissimus. siccus enim autumnus est, hominemque refrigerare incipit. atra autem bilis autumno plurima est, & ualensissima.

Superiore oratione dictum est, sanguinem autumno esse exiguum. est. ne ei autumnus natura cõtrarius: ac quomodo cõtrarius sit, nos docuimus. etenim si sanguis calidus, humidusque est æque, ac uer, autumnus uero, ut ipse ait, frigidus, ac iam refrigerare corpus incipit, merito sit, ut autumnus sit ueri contrarius, & humorem redundantem sanguini contrarium, siccum inquam, & frigidum habeat. talis autem iure factus est, propterea quod humores ante affati per æstatem fuerunt. reliquæ autem eorundem affatorum, cum nimirum calor sit extinctus, frigida, siccæque statim redduntur: ac frigida quidem, quod extinctus calor sit, siccæ uero, quod dum affarentur, omnis ipsarum humor sit absumptus.

Cum autem hiems aduenerit, & bilis refrigerata sit exigua, & pituita tum a copia pluuiarum, tum uero a noctis longitudine rursus augetur.

Humorem eum, qui in singulis anni temporibus alios superat, esse ipsi temporum similem, quod ad temperamentum pertinet, ei placet. quocirca pituita frigida & humida esse dicitur ad hiemis similitudinem: sanguis calidus & humidus: sicut uer: flaua bilis calida, & siccæ, non secus quam æstas: atra uero, ut autumnus, frigida, & siccæ. Supra autem docuit, unumquemque humorum in ijs anni temporibus, quorum fecit mentionem, adaugeri. nunc uero causam affert, cur pituita hieme alios humores superet. id enim ait proficisci a magna uis pluuiarum, & noctis longitudine. quod perinde est, ac si diceret, quia illud anni tempus sit humidum, ac frigidum, indicat igitur ipsam esse humidam propter copiam pluuiarum: frigidam propter noctis longitudinem. eius enim calor, qui in aere nos ambienti per æstatem inest, causa est sol, qui prope nos iuxta uerticem nostrum accedit, ac diem longiorem facit. idem quoque hiberni frigoris est auctor, siquidem obliquus, & humilis supra terram exiguo tempore fertur. Hippocratis autem sententia est, corpora animantium simul cum aeris nos ambientis statu affici: ut dum ipse est siccus temperamento, exsiccantur: dum humidus, humectantur: dum calidus, calefiunt: dum frigidus, refrigerantur. Itaque cum hiems frigida, humidaque sit, merito sit, ut pituita, quæ frigida, humidaque est, in ipsa superet. idque ipse supra ostendit. eadem quoque esse aliorum temporum ratio uidetur: cum æstate flaua bilis exuperet, quæ siccitate, caliditateque præstat: uere sanguis, qui calidus, humidusque est: ipse enim uer calidum, humidumque esse uoluit: autumno, atra bilis, quæ æque, ut tempus illud, siccæ censetur. Existit autem quedam non mediocri quæstio de ueris temperamento, quomodo calidum, humidumque dicatur: quam ego percurrans, docui melius esse, ut uer temperatum appellemus. hinc perspicuum est, sanguinem eadem ratione nec calidum, nec humidum, sed temperatum esse. Sed maior adhuc esset de pituita quæstio: quæ tamen ijs, qui in hunc librum explanationes cõscripserunt, silentio transeundam putarunt. illa enim est consistentia humida, & frigida, & in hieme generatur. quid uero causæ sit, cur non mediocri fore quæstionem dixerimus, tibi aperiã. Hippocrates in aphorismis habet hæc, Ventres hieme & uere natura calidissimi

A calidissimi, & somni longissimi: proinde his temporibus plura alimenta danda sunt: tunc enim calor innatus multus est: itaque copiosius alimentum postulat: signo autem sunt ætates, & athletæ, & itæ. Aestate & autumno cibos difficillime ferunt: hieme facillime: tum uere. quæ si uera sunt, scimus autem nos pituitam humorem esse frigidum, & humidum, nec qualis sanguis est, temperatum: quo modo in hieme copiosior gigni poterit? par enim est, ut alimento probe concocto, sanguis potius, quam pituita gignatur. eque nam igitur est dubitationis explicatio? mihi quidem uidetur, uentres hieme calidissimos esse natiuo calore: hoc est temperatissimos: at reliquæ corporis particula hieme magis refrigerantur: immo nonnullis etiam uentriculus ipse, uel ex itinere, uel ex penuria uestimentorum, uel ex uitæ institutis, uel simili alia de causa. itaque totum aeris nos ambientis frigus ad intimas usque partes penetrat: ita ut in aliquibus, ut iam dixi, ad uentriculum usque pertingat. quare etsi assumpti cibi in uentriculo probe concoquantur, in mutatione tamen, quæ in iecore fit, dum sanguis efficitur, non exquisitum cultum assequuntur: sed in ea non nihil aberratur. præterea uero multo magis uenæ per totum dispersitæ corpus, refrigeratæ non æque ipsum trãsmutant. ad hoc accedit copia ciborum, qui hieme offeruntur, qui etiam suis qualitatibus magis pituitosi sunt: nam & leguminibus multis hieme homines uescuntur, ac pane multo magis, quam alijs temporibus, & simlagine, & libis, quæ rhyemata & lagana uocant, & rapis, & multis carnibus, quarum aliqua plane pituitosa sunt, ut ouillæ: aliqua uero tales sunt, nisi rite conficiantur, ut suillæ. præcipue autem, quæ porcellorum sunt. præterea uero bulbos, cochleas, & caseum, atque alia complura huius generis tota hieme comedunt, quæ parata sunt, ut in pituitam uertantur. quinetiam plerique nouum uinum bibunt, quod ipsum quoque ad pituitam gignendam est accomodatam: quibus quidem fit rebus, ut hieme pituita redundet.

Itaque corpus humanum hæc omnia semper habet: quæ certe pro temporis circumstantis ratione particulatim, & ex natura singula modo maiora, modo minora efficiuntur.

Corpus humanum inquit, per omne uitæ tempus hæc omnia, hoc est quatuor humores habet. id enim significat, quod Hippocrates dixit, semper. hæc uero maiora, minoraque sunt pro mutationibus temporum: nam quod ait, pro temporis circumstantis ratione, idem ualeat, ac si dicas, pro temporis mutatione, cum in aliud mutatur, ac migrat in aliud, quod ei adhæreat. ait autem hæc singula fieri maiora & minora, particulatim & ex natura: in quo fuerunt, qui particulatim intelligi uellent, tãquam ad partes corporis referatur: quidam uero tanquam sit contrarium ei, quod ex natura est: ut talis sit oratio: corpus humanum prædictos quatuor humores continet, ac pauciores quidem & copiosiores pro anni partibus, & pro natura. quod si quis immutata oratione dicat, is & utilem & ueram sententiam eliciet: humorum enim copia per anni temporibus immutatur, cum annus statum suum naturalem seruet: & in partibus anni totius, quamuis ille statum suum naturalem non seruarit, humores quantitate differunt. præterea partes etiam hoc loco de anni temporibus posunt intelligi.

Ut annus omnis omnium horum particeps est, calidorum, frigidorum, siccorum, atque humidorum. nam nihil ullo unquam tempore sine his omnibus, quæ hoc in mundo sunt, posset consistere. immo si unum quid deficeret, omnia abolerentur: quippe cum ab eadem necessitate constituta sint omnia, & a se mutuo alantur.

Calidum, frigidum, siccum, & humidum hic dici, non quod per aliorum præstantiam nomen, atque intelligatur, sed quod elementa significet, hac quoque oratione indicauit, cum ait, annum uniuersum horum omnium esse participem: quando annus uniuersus non est eorum, quæ per excellentiam dicuntur, sed elementarium particeps: tota enim hiems humidi frigidi que: æstas contrariorum, siccæ & calidi: autumnus frigidi, & siccæ est particeps. idem apertius docuit, cum subiunxit, si unum eorum deficere properaret, cetera corruptum iri: quia uno elemento sublato, uerum erit dicere, simul tolli, quæ ex elementis componuntur: at de ijs, quæ per excellentiam dicuntur, falsum id esset. immo potius uerum erit contrarium, ut cum pereat quidpiam eorum, quæ per excellentiam dicuntur, quod eius contrarium est, conseruetur: etenim si æstas non sit, hiems est. hiems si non sit, erit æstas. si uer non sit, autumnus erit: si abest autumnus, uer adest. at si calidum elementum ex toto pereat, humidum concreset, quia calor iam abest. atque ita sol de mundo tolletur, nec quicquam plantis, atque animantibus loci relinquetur. simili quoque modo si frigidum elementum intereat, omnia ignis complebit. itemque siccum si adimatur, aqua cuncta occupabit. atque hac ratione corpora elementalia quæ in ipsa sunt, mutuo ali memorauit. purum uero elementum potius intelligentia percipitur, quam ut sit. quod uero idem fere cum illo est, id unum est eorum, quæ in rerum natura sunt. quare si mente concipias, aquam exquisitè humidam, frigidamque esse factam, ea non iam etiam aqua permanebit: statim enim congelabitur, sistetur, nec fluat. si terram pariter plane siccam, frigidamqueingas esse, certe huiusmodi corpus erit adamante durius. quod si talis reddatur, tolletur plantarum ortus: his sublatis, alimenta animantibus adimuntur: his ademptis, ipsa quoque interibunt. cum igitur elementum frigidum & siccum ex præstanti qualitate nominetur: etiam terra in hoc mundo frigidum, siccumque corpus appellatur: aqua uero, humidum. ignis quoque aeræ cuiuspiam substantiæ particeps est, nec minus etiam fumosæ: ac plane, ut alatur, humore indiget: quod flammæ in lychnis declatant. hinc efficitur, ut mundi elementa sibi alimentum mutuo suppeditent: quam ob rem ita

scriptum reliquit Plato, ut idem inquit, sibi ipse & alimentum & interitum ministret, utq; omnia in se ipso, & a se ipso agat & pariat, est ex arte comparatum.

Simili modo, homo si quid eorum deficeret, quæ congenita sunt, non iam degere uitam possit.

Sanguinem, pituitam, & utranque bilim congenita uocauit, cum foetus primū sit e materno concretus sanguine, qui omnium est particeps, atque incrementum, alimentumq; inde ducat. quare si nostris in corporibus omnino deficiat aut humidū, aut siccum, aut calidum, aut frigidum, statim humores, qui non pure, & exquisite, sed per excellētiam humidi, sicci, calidi, frigidiq; sunt, corrūpentur. dicimus quidem pituitam frigidam, humidamque esse, non tamen ita, ut non sit etiam contrariorum particeps, sed quod hæc in ea dominant. quæ si frigida solum plane esset, non secus, quàm glacies concreveret: ut et si plane esset humida, nec crassitudinem, nec lentorem ullum haberet, utriusque bilis est eadem ratio. nam & flaua sicca est, & atra sicca, terraque dicitur, cum tamen humiditatis quoque particeps sit: alioqui humor non esset, sed corpus solidum, cuiusmodi adamas est. atque ita etiā frigida nominatur, quia frigoris, quàm caloris maior pars in ea insit. Si uero ad summam siccitatem peruenisset, utique, ut glacies, concreuisset. sed cur de his dicam: cum sanguis ipse, qui temperatissimus esse uidetur, talis dicatur, quia in eo nullum ex contrariis magnopere alterum alteri præstet: ut neque calidum frigidum, neque frigidum calidum, neque humidum siccum, neque siccum humido excellat? itaque si ipse etiā sanguis quatuor qualitatum est indigens, humiditatis, siccitatis, caliditatis, ac frigiditatis, certe patet, ipsi quoque opus esse, ut cum alijs humoribus misceatur. atque hac ratione sanguis temperatissimus erit pituitæ, flauæ bilis, & atræ particeps. est etiam alia naturalis ratio, quæ non mediocrem est probabilitatem assecuta; qua demonstratur, quatuor humores ad probos mores gignendos pertinere. sed prius hac in re demonstrandum est, animi mores corporis temperaturæ comitari: quod nos alibi pertractauimus. hoc igitur posito, animi acies & intelligentia a bilioso humore: constantia & firmitas, a melancholico; simplicitas, ac stoliditas a sanguine prouenit: pituitæ autem natura ad mores conformandos inutilis est, eam tamen in prima ciborum mutatione necessario gigni apparet.

In anno modo hiems maxime, modo uer, modo æstas, modo autumnus uiget: ita etiam in homine interdum pituita, interdum sanguis, interdum bilis: primum flaua, deinde atra dominatur.

Clara oratio est: uult enim ostendere, ut in anno modo humidum, modo frigidum dominatur, atq; huiusmodi anni tempus hiems dicitur: modo uero humidum & calidum, ac tum uer est: modo siccū & calidum, & æstas nominatur: & postremum tempus siccum, frigidumq; quod autumno uiget: ita in homine pituita hieme præstat ceteris, quæ frigida, humidaq; est: uere sanguis, qui calidus est humidusq; succus: flaua bilis æstate, cuius facultas calida, siccaque est: atra denique autumno, quæ frigida, siccaq; non secus, quàm ipse autumnus, censetur.

Cuius rei euidentissimum testimonium erit, quia si eidem homini quater in anno idem medicamentum dederis, hieme tibi euomentur pituitosissima, uere humidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima.

Superioris orationis, qua dictum est, singulis anni temporibus singulos humores uigere, ait argumentum esse euidentissimū, quia si eidem homini quater in anno medicamentum dederis, quod uomitum cieat, uomitus hieme pituitosior, uere humidior, æstate biliosior, autumno nigrior erit.

Cum igitur hæc ita se habeant, conuenit, ut morbi, qui hieme incrementum capiunt, æstate desinant: qui æstate creuerint, hieme terminentur: nisi intra dierum circuitum, de quo postea loquemur, absoluantur: morborum uero, qui uere oriuntur, est in autumnum expectanda liberatio qui autumno, ab ijs uerno tempore liberari necesse est. quisquis autem hæc tempora excesserit, hunc fore annum scire oportet.

Initiū huius orationis scribitur duobus modis: quidā scribūt *ὁ φιλῆς*. i. debent: quidam uero *φιλῆς* hoc est conuenit: nam hoc uerbo quandoque pro conuenit, utuntur. cetera aperta sunt. uult enim, ut qui morbi producuntur, nec per dierum circuitum, sed mensium finiuntur, in tempore contrario eius, in quo constituerunt, hoc est septimo mense terminentur, ac nisi eo spatio soluantur, annuos fore existimat. hoc autem nomen, annuus, potest eum morbum significare, qui post annum a prima sua origine sit soluendus: potest etiam eum indicare, qui per septem annorum circuitus: ut alij itidem per septem mensium circuitus finiuntur. itaque ita in aphorismis scriptum reliquit, Plurimi puerorum morbi iudicantur, alij quadraginta dierum spatio: alij septem mensium: alij septem annorum: alij in pubertatem usque pertinent.

Sic Medicum occurrere morbis oportet, prout singula horum in corpore pro anni tempore, quod maxime naturā suam seruet, plurimum possint.

Quantum tota hæc de anni temporibus instituta tractatio utilitatis afferat, hac oratione declarauit: ac simul indicauit, eundem quoque usum præstare eum sermonem, qui de atatibus, regionibus, uitæ institutis, ac quotidiano uictu habeatur. in hæc. n. o. i. a. intueri Medicus debet, ac cōiectura confectus, quisnam humor siue quantitate, siue facultate, dominetur: & qua etiam in particula corporis maxime redundet: sic. n. ut in medendi methodo docuimus optime curationē instituet. Cum autem Hippocrati propositum in hoc libro esset, corporis nostri naturā inuenire, ad inuentionē hac uia & ratione usus est: in primis simplex ne sit, an multiplex inuestigauit. cumque id multiplex esse comperisset, qualis

qualis nā esset substantia simplicium, quæ in eo inerat, indagauit: hoc est, quā uim habeat, ut ab aliquo patiat, aut faciat. quā et ob rem anni tēporum ætatumq; mentionē fecit, ut, quam habeant cum inuentis elementis rationem, spectaret. sed & morborum soluendorum præfagia, & eorundem curationes ad eadem proposita esse referendas comperit. in elementis porrò nostri corporis peruestigandis, in mentionem etiam incidit eorum, quæ uniuersitatis sunt, quæ re uera elementa censentur: interdum uero nos quoque nominibus abutentes, simplices ac primas compositionis cuiusque particulas, illius elementa uocamus: quo sane modo hæmonica, rhythmica, geometrica, arithmetica, & item orationis, uocis, ac demonstrationis elementa dixerunt. Sic etiam Plato auctor est ab Hesiodo dicta esse centum plauftri elementa, ut cum ait.

Sunt centum robora plauftri. sed quæ ita singularum rerum elementa dicuntur, ea non sunt exquisitè simplicia, atque prima. at quæ sunt omnium rerū communia, ea ut re uera simplicia, primaque sunt, ita etiam proprie elementa nominantur. quæ Hippocrates ducto a qualitatibus nomine, calida, frigida, humida, & sicca uocat: ac non ea quidem quæ extremorum intermedia sunt, sed ipsa extrema, ut ignem, terram, aquam, & aerē. Hanc autem methodum eum quoq; sequi debere, qui animi naturam indagare uoluerit, censuit Plato: qui per eum cum sine accurata uniuersi cognitione, nihil quod ad partem pertineat, possit intelligi. porrò Plato nis tibi uerba subscribam, quæ fere sunt huiusmodi: Putas ne, inquit, animæ naturam, ut par est, sine uniuersi natura posse cognosci? si Hippocrati uni de genere Asclepiadarum ulla fides adhibenda est, ne corporis quidem, sine hac uia, & ratione. recte enim o amice loquitur. Sed, præter Hippocratis sententiā, perpendenda ratio est: & utrum congruat, considerandum. fateor. ecquid Hippocrates, ueraque ratio dicitur? nonne ad hunc modum? de cuiusque rei natura, cuius nos uel artem assequi, uel docere alios uolumus, primum id inquirendum est, simplex ne sit, an multiplex: si simplex sit, uidendum est, quam naturalem uim habeat, ut in alterum agat: aut quam, ut ab alio pariat: si uero plures species habuerit, illis enumeratis, quod in una dixerimus, id erit in omnibus singillatim inuestigandum, quam inquam naturam habeant, ut & ipsæ agant, & ut ab alio patiantur. itaque cum hæc Plato ad hunc modum scripserit, ostendat nobis quispiā, alium Hippocratis librum, præter hunc ipsum de natura hominis, in quo eiusmodi methodus inueniatur. quod si nequeat ostendere, desinat etiam ullum testem Platone digniorem, cui fides adhibeatur, perquirere, qui hunc librum esse Hippocratis uerum affirmet. nam, ut omittam cetera. Plato fuit temporibus illis proximus, quibus Hippocratis discipuli floruerunt. quam ob rem si alicuius eorum hic liber fuisset, certe etiam illius nomen habuisset inscriptum: etenim ante regum Alexandria & Pergami tempora, qui in ueterum libris comparandis inter se magno studio contendebant, nullus adhuc liber falso inscriptus circumferebatur. cum primum uero premijs affici cœperunt ijs, qui aliquod antiqui auctoris uolumen eis obtulissent, tum demum multi sub falsa inscriptione ad eos sunt perlati. sed hi reges Alexandro iam uita functo extiterunt: at Plato ante Alexandri regnū hæc scripsit: cum. s. librorum inscriptiones nondum essent deprauatæ. sed cuiusque libri auctor ex indice cognosceretur. Plato igitur fateatur, se ad Hippocratis methodum animæ naturā, ut ille de corpore fecit, inuestigare: idq; fieri aliter non posse ait prius, quàm uniuersitatis natura cognoscat. nonnulli tamen in tanto errore sunt uersati, ut tam admirabilem methodum alterius cuiuspiam esse existimaerint: quod qui tam magnam, tamque grauem rem primus inuenisset, eius quoque demonstrationem subiungere non neglexisset. quo modo autem non magna, grauiq; res est, omnium eorum corporum, quæ in ortu, interituque uersantur, elementa inuenire? quomodo non est etiam multo maius, eadem demonstrationibus comprobasse? idque non totis trecentis uersibus, sed multo paucioribus potuisse complecti: neque enim uerisimile est, Hippocratem in suis inuentis & quæ ad curandum, & quæ ad præfagiendum pertinent, uti elementis, tanquam ea demonstrarit, & nullam eorum demonstrationem ullo in loco conscripsisse. Nos autem hæc, cum essent minime necessaria, attulimus, ut librum esse Hippocratis uerum ostenderemus: cum tamen in hoc præcipuum studium ponendum non sit, sed potius ueritas eorum, quæ in eo scripta sunt, diligenter disquirenda: id quod nos in libro de elementis ex Hippocratis sententiā fecimus: quem cum inuidi ab omnibus eruditissimis uiris laudari perspicerent, frigidam illius calumniam commenti sunt, ut eum non esse Hippocratis affirmarent. sed hæc ab illo esse statuta, & in alijs omnibus, quæ singillatim scripsit, in hæc semper intuitum esse, est plane perspicuum. uerum, quia inuidi præ impudentia, aduersantur etiam ijs, de quibus inter omnes constat, & quibus omnes assentiunt, idcirco alium librum confeci, cuius hic est index, Videri Hippocratem, in alijs libris eandem habere sententiā, quam in libro de natura hominis habuit.

Io. Baptista Rasario, medico Nouariensi, interprete.

Quid de hoc libro censendum sit, Galenus in principio commentarij docet.

LIBRUM, qui de hominis natura est, nos superiore commentario exposuimus: nunc ea tractanda nobis sunt, quæ ei male quidem, sed non inconcinne sunt adiuncta. est enim liber unus exiguus, in quo de uictus sanorum ratione agitur, qui a Polybo Hippocratis auditore conscriptus uidetur. quod autem inter eum, & librum de natura hominis interiectum est, id in medium coniecit F is, qui primum hos duos libellos Hippocratis de humana natura, & Polybi de sanorum uictus ratione coniunxit. quo enim tempore Attalus, Ptolemaeusq; reges inter se de libris sibi parandis certatim contendebant, ab ijs, qui pecuniarum causa ad reges clarorum hominum scripta afferebant, & inscriptiones, & confectio- nes librorum deprauari cœperunt. quam ob rem cum uterque liber & qui de humana natura, & qui de ratione uictus sanorum est, exiguus esset, ueritus quispiam ob paruitatē, facile despici eos posse, utriq; coniunxit. ac forte alius quispiam, uel etiam ille ipse, qui primus eos in unum redegit, quædam inter- iecit, quæ nunc tractanda suscepimus.

Præter ea, quæ dicta sunt, hæc quoque nosse oportet: morbos, quos repletio gignit, euacuatione: quos euacuatio, reple- tione: quos labor, quiete: quos nimium otium, labore curari. in summa debet Medicus scire, instantibus & morbis, & for- mis, & temporibus, & atatibus obfistere, & contententia laxare, & laxata contendere: hæc enim potissimum ratione quod molestum est, se daretur: atque hoc ipsum mihi uidetur esse curatio.

Singulos totius huiusce dictionis uersus Dioscorides obelisco notauit: quod etiam signum, Aristar- chus ijs uerbis, quos non esse poetæ ueros suspicabatur, præfixit. id autem Dioscorides fecit, pro- pterea quod hanc partem esse Hippocratis Thesali filij existimabat: magno enim Hippocrati duo filij Thesalus, & Draco fuerunt, quorum etiam uterque filium, Hippocratem nomine, suscepit. hæc autem de dictione ipsa dicta sint. nunc uero par est, ut singulas dictiones seorsum perpendamus. Morbos in- quit, quos repletio gignit, euacuatione curari. Non idem est, si dicas, repletionem, & euacuationem, & cetera, quæ deinceps dicuntur, continentem morborum causam esse, & ex repletionem, aut aliquo aliorum quippiam proficisci. nasci quidem morbos quosdam ex repletionem, uel propter repletionem, (nihil enim interest hoc ne, an illo modo loquaris) uerum est: sed repletionem esse continentem mor- bi causam, minime uerū est: siquidem morbus est affectio quædam in corpore animatis, quæ ut in libro de morborū differentijs docuimus, primū actionē lædit: repletio autem non primo, ut in libro de pleni- tudine ostēdimus, actionē lædit, sed alia affectione intermedia: quæ quidem affectionem alio modo Erasī stratus, alio Asclepiades, alio Medici ijs, qui pneumatici dicti sunt, gigni afferuerunt. est aut a nobis co- piofius expositum, quomodo ab utroq; genere plenitudinis morbi nascatur: docuimus. n. duplicē ple- nitudinē esse, alterā ad uires, alterā ad uasorū concauitatem pertinentem. quæ in uiribus spectatur, hu- mores ad corruptelā perducit, & fluxiones ad imbecilliores corporis particulas transmittit: quæ uero in infusione, ea aperit t̄ ora uasorū, eademq; rūpit, ac quādoq; repentinā mortem affert, si perspiratio- nes corporis obstruxerit. Curatio quoq; non modo eorū morborū est, qui facti iā sunt, sed et eorū, quæ morbos efficiūt. quæ si quis proprio nomine uelit appellare, is huiusmodi omnia causas morborū antece- dentes, ut Athenæus fecit, nominabit. a qua uero antecedentes ipsæ causæ efficiuntur, primitiua, & præin- cipientē appellabis. itaq; ciborū copia, cruditates, balnea, & exercitationes intēpestiua, & cetera oīa, quæcumque in libro de causis procatartēticis recensui, solēt antecedentes cuiusq; morbi causas efficere. Quos euacuatio, repletione. Non proprie nomine repletionis uti uidetur is, qui hæc conscripsit, cum oēs nō Medici solū, sed ceteri quoq; græci scriptores repletionis nomē potius de redundantia mode- ratæ quātūtatē efferre solēat, quam, ut euacuationem excessu contrario corrigendam putent. subinde tamen audi rationem excessibus fauentem. cibi quidam sunt, qui ad sani alicuius habitum relati, mo- derati sunt. ex horum collatione defectus, excessusq; intelligitur. qui autem euacuatus est, si impleri debeat, quantitate eius moderantia, quæ erat ei prius accommodata, adaugebit. propterea quod si quantum cibi ante euacuationem ingerere solebat, nunc etiam tantundem sumat, nunquam id, quod euacuatum est, replebitur. periti autem hominis est, incrementum moderate afferre, ut neque minus in tempore, neque repente, neque confertim quod inanitum est, expleat. quibusdam tamen Medicis euacuationes nūquā esse morborū causas uidet. aiunt. n. eas solū in causa esse, ut uires imbecillæ, atque habitus

A. l. i. f. 2. d. 1. cap. 1. p. 5 2. E.

A. l. i. f. 2. d. 3 c. 6. p. 85. C. Auic. ibid.

A habitus corporis graciles reddantur: & ab indigentia nullum morbum oriri uolunt. iisdem tamen non animaduertunt, quibus morbis ijs, qui sunt immoderate uacuari, corripiantur: nam & nullo ferme ne- gortio ex quacunque occasione refrigerantur: & celeriter uicissim exuruntur, & in lassitudines facile ca- dunt: & omnibus externis causis sunt obnoxij. iisdem quoque potius, quàm, qui bono sunt habitu, ui- gilia, mœror, cruditas, & ira morbos afferre consuevit. Quos labor, quiete: Labores hoc loco uocauit eos, quos motiones immoderate pariunt. ita uero affectis quiete opus esse, nemo est qui nesciat, quiq; id non faciat. neque consulendi in hac re sunt Medici. ac bruta quidem nedum homines, ut ostensum nobis est, noxas ijs rebus, quæ sunt noxijs contrariæ, corrigunt. Quos nimium otium, labore curari. Otium quoque non primo, & per se, sed plenitudine intercedente, morbos gignit. ociofīs enim cor- poris particulæ minus perspirant, & imbecilliores efficiuntur: ut inde utrunque plenitudinis genus oriatur. itaque motus immoderatus est uires ualidiores non reddit, tamen humorum coaceruatorū redundantiam exhaurit. perspicuum autem est, si in eo motus magis, quàm conueniat, modum exce- dat, inde hominem a lassitudine sensum correptum iri, non tamen iam in febrim casurum. In summa debet Medicus scire, instantibus & morbis, & formis, & temporibus, & atatibus obfistere. Formas ui- detur corporum naturas appellare, quarum essentiam in quatuor elementorum temperamento posi- tam esse demonstrauimus. morbos igitur omnes curari ijs, quæ facultatibus contraria sunt, & non ijs, quæ quamuis speciem efficiunt, probatum est. naturā autem corporis, quæ temperatura est, non om- nis corrigitur contrarijs, ut neque anni tempora, neque atates: sunt enim temperatæ quædam, ut etiam aliæ quædam intemperatæ. ac temperatarum quidem temperies similibus conferuatur: intemperata- rum uero intemperies contrarijs corrigitur. sed hæc in libris de tuenda sanitate definita sunt nobis. Et contententia laxare, & laxata contendere. Non fecit, ut par erat, morborum oppositionem. nam contententi laxantia, & laxata contenta proprie opponuntur. contententia autem & laxantia pro- prie de causis, & non de læsis corporibus: contra uero contenta & laxata in corporibus iam læsis dicū- tur. præterea contenta & laxata non morborum, sed corporum contentorum, laxatorumq; sunt no- mina: sicut etiam durum & molle, rarum ac densum: de quibus dictum est a nobis diligentius in sex- to de morbis uulgaribus in illo loco, Curis duræ mollitio, contentæ remissio. quo etiam in libro subin- de de uerbo condensandi, quod uerbo rarefaciendi contrarium est, diximus. ac condensare idem est, quod inspissare, sicut etiam inspissatum & condensatum idem ualent.

Morbi autem, tum a uictu, tum a spiritu, quem trahentes uiuimus, oriuntur.

3 Victum appellant quandoque sola esculenta, & poculenta, quandoque uero omnia uitæ instituta Choc nomine significantur: in quam significationem modo sumptū esse existimandū est: propterea quod non solum ab ijs, quibus uescimur, quæq; bibimus, sed et a lauacris, exercitationibus, otio, uigilia, mœ- rore, ira, frigore, & æstu morbi gignuntur. sæpe et solus spiritus, quem ducimus, noxa nos afficit: quod in locis, quæ charonia nominantur, usu uenit.

3 *Utrunque autem sic dignoscet. cum eodem morbo complures homines eodem tempore corripuntur, causa conijcienda in illud est, quod & communissimum est, & quo maxime cuncti utimur. id autem est, quod respiramus: est enim perspicuum, non esse causam in cuiusque nostrum uictum conferendam, cum morbus omnes pariter attingit, & iuniores, & seniores: & mares, & feminas: & qui temetum bibunt, & abstemios: & qui maza, & qui pane uescuntur: & qui parum, & qui mul- tum laborant. cum igitur, homines, quacunque uictus ratione uentes, in eundem morbum incidunt, causa non est ui- ctus rationi accepta referenda: at cum eodem tempore uarij morbi exoriuntur, tum sine dubio uictus cuiusque in causa est.*

4 Recte dictum est, quod multis morbis commune est, communem habere causam, sicut etiam ce- tera, quæ hac dictione continentur. non tamen recte originem communium morborum in solum æe- rem retulit: quandoquidem in Aeno cum fame homines urgerentur, qui legumina comedebant, cru- dra ijs imbecillia reddebantur: qui autem eruo uesciebantur, eos genuum dolor conflictabat. nouimus etiam eos, qui fame compulsi triticum semiputre comedissent, communi morbo ex communi causa correptos esse: & cum exercitius uitiatas aquis uteretur, milites omnes simili esse noxa uexatos. cete- ra uero clara sunt.

4 *Curatio autem adhibenda est, occasione morbi, ut alibi a me dictum est, repugnando, & uictus rationem mutando: pla- num enim est, ea, quibus in uictu uti homo consueuerat, non apta esse uel omnia, uel pleraque, uel unum eorum quodpiam: quæ tu noscens commutabis, & habita ratione atatis hominis, & formæ, & anni temporis, ac morbi generis, curationem institues tum addendo, tum uero detrahendo, ut omnis curatio, & uictus ratio, ut iudicandum monui, ad cuiusque atates, tempora, formas, morbosque dirigatur. Cum uero unus morbus uulgo omnes inuadit, planum est eius causam non in uictum, sed in id, quod respiramus, conijciendam esse: quippe quod morbosa quadam excretionem sit imbutum. itaque homines eo tem- pore monendi sunt, ne uictum, qui non est morbi causa, commutent: sed uideant, ut corpus quam minime tumidum sit, & imbecillum: & paulatim aliquid de cibis, ac potionibus, quibus uti consueuerant, demant. nam si uictus repente mutare- tur, periculum esset, ne quid noui ab ea commutatione in corpore excitaretur. quare uictu consueto utendum est, cum nihil ledere hominem uideatur. uerum danda opera est, ut quam paucissimus spiritus corpus ingrediatur, isque sit maxime pere- grinus: tum loca, in quibus morbus uagatur, quo ad fieri potest, commutanda: tum uero corpora attenuanda sunt: hæc enim ratione fiet, ut homines minime multo, frequentique spiritu indigeant.*

Communiū morborum, cum uitio ambientis nos aeris oriuntur, curationem inchoatam propo-
fuit. ſæpenumero enim exhalationes quadam e paludibus, stagnis, locis lutulentis, aut huiusmodi ter-
ra excitantur, ex quibus tales morbi originem ducunt. quandoque autem a ſola temporis tempeſta-
te producuntur. cum igitur corpora in exhalationibus potius a totius ſubſtantia proprietate, quam
proprietaſe ſimplici, læduntur, certe curandi rationem, ad duo propoſita rem dirigat, ad locorum
mutationem, & ad modicæ reſpirationis uſum, recte expoſuit. in illis uero, quæ qualitas lædit, nõ mo-
do eorum morborum, qui iam conſtiterunt, curatio, ſed etiam cautio, ne illi ſuboriantur, per contra-
rias qualitates adhibebitur. ut ſi ab immodico calore corpus lædatur, refrigerantibus: ſi a frigore, cal-
facientibus curetur. eadem eſt aliarum ſimplicium, coniunctarumque qualitatum habenda ratio. De
ea uero indicatione, quæ ab ætatibus, anni temporibus, ac temperatura corporis ducitur, ſupra dictũ
eſt nobis. Quod autẽ ait, ut omnis curatio ad morbos dirigat, uerbũ *προσπράσσειν* pro uerbo *προσφέρειν*
dictũ puto: hoc eſt, ut morbis per cõtraria occurras: ita. n. etiam hodie in Aſia loquuntur, *προσφέρειν*
hoc eſt, agere cum aliquo bene, aut amice, aut perfide, aut crudeliter.

*Quicumque morbi a fortissimo corporis membro oriuntur, grauiſſimi ſunt: ac ſi ibi permaneant, ubi inceperunt, cer-
te membro fortissimo laborante, totum quoque corpus male affici neceſſe eſt. ſi uero a ualentissima parte ad imbecillio-
rem quidpiam comportetur, difficilis ſolutio eſt. at ſi ab infirmiore ad robuſtiorẽ quid perueniat, facile diſſoluetur: ſiqui-
dem influxus a robore facile repelletur.*

Siue mēbrum, ſiue corpus fortiffimum dicere quiſpiam uelit, is proprie illud dicet, quod ad strenuas
actiones obeundas ſit optime cõparatum: quo pacto Herculẽ fuiſſe fortiffimũ perhibemus. alio quo-
que modo hoc corpus, aut hoc mēbrũ eſſe ualidum dicimus, ad aliquã actionẽ obeundã, ut aliud eſt ad
aliã. ac robur quidẽ in omnibus in unaquaq; actione in eſt, ita tñ ut aliud in aliã ipſarũ ualidũ ſit. una igit
actio eſt earũ motionũ, quæ ab animãtis uolũtate ſiunt, ut cũ currit, aut cũ animantibus quibusdã cõgre-
ditur: aut corpus aliquod animatũ, inanime ue diuellat, aut quidpiã ſimiliter euellat. alia eſt facultas eſt,
quæ in uitali actione uerſatur, per quã arteriæ, & cor pulſum habet. in ijs uero, quæ genere inter ſe diſſe-
rũt, aliæ quædã generis eiũdẽ ſunt, eæq; nõ ſolũ in animalibus, ſed eſt in plãtis, quas naturales nomina-
mus, ut eſt attractrix, alteratrix, cõtrentrix, & expulſrix. itaq; põt aliã in alio, atq; alio corpore uenter,
exẽpli gratia, uim habere ualentiffimã ad aliquã actionẽ obeundã, ut ad continendũ, uel ad alterãdũ:
alias uero iecur, aut lien, aut alia itidẽ particula: cõtra eſt in eodẽ animatẽ ueter ipſe infirmiſſimam uim
attractentẽ, aut reppellentẽ habebit: iecur uero ualentiffimã: ſed qui orationẽ hãc ſcripſit, hãc nũc præ-
reſmiſit. mihi aut uidetur ualidũ nũc intelligere id, quod præterquã quod a cauſis morbũ efficientibus
nõ facile patitur, habet hoc amplius, ut, cũ in eo aliqua humoris collecta ſit redũdantia, ſua ui expultri-
ce in aliã partẽ amandare eã poſſit. ac nimirũ quod expellit, ualẽtius eo, quod recipit, eſſe oportet. erit
quippẽ in quouis corpore hãc particula infirmiſſima, aliẽ uero robuſtiſſimã: quẽadmodũ inter oẽs &
Medicos, & uulgares conſtat: proinde podagricis inualidiſſimos eſſe pedes dicũt, ut omnibus articulis
cõs, qui arthritide cõſtictũr. caput eſſe infirmiſſimũ ijs, quos capitis dolor exercet: & lienem ijs, qui
natura lienis uitio laborãt: & oculos ijs, qui ſunt ad lippitudinẽ proni. eodẽq; modo i ceteris partibus.
cũ aut ſint duo genera cauſarũ morbos gignẽtiũ, ut aliæ externæ ſint, aliæ a nobis ipſis prodeãt, & ad
externas noxas aliæ interdũ ſint in nobis infirmæ particulae, ad internas uero, aliæ ſit, ut etiam ipſarũ
cauſarũ facultates ſint diuerſi generis. in nobis. n. morbi uel ex humorũ multitudinẽ, uel ex eorũ mali-
tia ſuboriũtur: externæ uero cauſæ animãtiũ cõrpora lædũt, uel quod intemperie quandã afferãt, uel q
contũdant, uel quod incidãt. Luxatio aut ab utriq; uidetur occaſionẽ habere. nã uel quiſpiã ſolu ſine
alterius cõgreſſũ ambulãs interdũ genu, interdũ oſcitans mentũ luxauit: aut eſt aliũ quẽpiã articulum
aliud quid agẽs, aut ſe eſt contorquẽs, quin eſt ſine ulla externa cauſa aliquibus fractũ eſt membrum ali-
quod dum ſubito uerteretur, uel dũ ui maiore ſaltarẽt. quocirca quot cauſarũ ſunt genera, totidẽ etiã
ſunt infirmitatis ac roboris particularũ quæ facile, uel difficulter patiãtur. itaq; morbi, qui ab humori-
bus oriũtur, ij in omnibus ex firmitate, infirmitateq; facultatẽ expellẽtiũ ortũ ducunt. cum. n. oẽs ani-
malis particulae ſint naturali quædã inter ſe nexu deuinctæ, ſit, ut a ualẽtioribus depulſi humores, qui
morbos pariũt, ad alias cõfluant, ac deinde ab illis ad alias delabãtur, donec in imbecilliore figantur,
qua nulla ſit infirmior, in quã noxius humor comportetur. hãc aut ſi perinde, ut inteſtina, ueter, ueſica,
uteruſq; effluxus habeat, cauſa noxia excretionẽ euacuabit: ſi tñ ſit eiũs cõſiſtẽtia tenuior, ſæpe canali-
bus, quæ in particula ſunt, ruptis, aut oſijs ualorũ apertis, copioſior eſt ſubſecuta uacuatio: ut in ſanguĩ
nis profluuiõ, ſine uulneribus, uſu uenit. ſi uero neq; rũpãtur, neq; aperiãtur, ſed humor partẽ obſidẽs,
aut craſſus, aut glutinofus ſit, tumorẽ aliquẽ præter naturã in ea particula parit. ac talis quidẽ eſt partiũ
corporis noſtri firmitas, & infirmitas in ijs morbis, qui a nobis originẽ trahũt. qui uero ab externa cau-
ſa patiuntur, ij dum calſiunt, refrigerantur, exiccãtur, & humectantur, plerunque patiuntur. nam quæ
uel frangendo, uel ſecando, uel quid tale faciendo morbis animantẽs afficiunt, raro eueniunt. quam
ob rem in huiusmodi morbis aliud mēbrũ cũ alio collatũ, uel imbecille, uel robuſtum erit. nã particulae
quæ ſuapte natura frigidiores ſunt, eæ facile a cauſis refrigerantibus patientnr: quæ calidiores, eæ a
calfacientibus. eadem ratio eſt earum, quæ in ſiccitate & humiditate intemperatæ ſunt. contingit
autem, ut quẽdam ex his a calfacientibus, aut refrigerantibus, aut ſiccantibus, aut humectãtibũ cauſis
prompte

5
F.

Auic. l. 3. f. 1.
t. 2. c. 1. p. 348
E.

H.

6
Hinc poſſu-
mus ſuſpicari,
hunc librũ eſ-
ſe Polybiũ
totum hũc de
uenis locum
Ariſto. tertio
de hiſtoria a-
ni. 3. recẽſet,
cum Polybi
ſententiam re-
ſellit. id tamẽ
negat Gal. vi.
de decretis
Hippoc. &
Pla. cap. 3.

A. l. r. d. 5.
p. 45. cap. 3. B.

A prompte afficiantur: quia tamen uim expellendi robuſtiorẽ habent, in aliam partem ſuum malum ſta-
tim propellant. cum igitur membrum ualentius, & infirmius non uno modo, ſed multis, atque ijs qui-
dem diuerſi generis & fiat, & intelligatur, non poſſumus de propoſita dictione ferre iudicium, neque
uera ne, an falſa ſit, enunciare. hoc tamen & de hac, & de ceteris omnibus, quæ de ijs, quæ multis mo-
dis & dicuntur, & intelliguntur, ita ſine diſtinctione proferuntur, dici poteſt, eas ita conſuſas, indiſtin-
ctasque eſſe, ut nullum inde fruẽtum auditores ferre queant. quin etiam magna eſt in hac oratione re-
pugnantiã: ubi ſcriptum eſt, ſi ab imbecilliore ad robuſtiorẽ quid perueniat, facile diſſoluetur: ſiqui-
dem influxus a robore facile *ἀποκλείεται*. quocirca interpretes in uerbo *ἀποκλείεται* exponendo uarij
fuerunt. quidam enim *ἀποκλείεται* ſcripſerunt, quidam *ἀποκλείεται*, quidam *ἀσπαργίεται*, tertia uerbi
ſyllaba per *ω* ſcripta: quidam denique, in quibus eſt Dioſcorides, per *η* & *σ* *ἀσπαργίεται* dicunt, ut
pro repelli poſitum ſit, at uero, ſi noxius humor ab infirmioribus particulis ad ualentiores propulſus,
ab illis iterum repellatur, nihil inde utilitatis ægrotus feret. præſtat igitur hoc ita ſcribere, influxus e-
nim a robore conſumentur: id eſt, quæ influunt, concocta & digeſta, abſumentur, ſunt, qui falſa quidẽ
ducti ratione, putent, ualentiffimas partes hic appellari, quæ principem in corpore locum tenent. me-
lius enim eſt, ut a partibus nobilioribus ad ignobiliores, quã ab ignobilioribus ad nobiliores, noxij
humores impellantur. uidimus enim præſæpe in ijs, quos articulorum, aut pedum dolor exercet, humo-
res eo comportatos, cum ab artubus depulſi principem aliquam partem obſediſſent, interitus cauſam
attuliſſe: eamq; ſolam ſalutis ſpẽ reliquã fuiſſe, ut illi, ſi fieri poſſet, ad artus reuellerentur.

*Vena craſſiſſima hoc modo oriuntur. quatuor ſunt earum paria in corpore: primum, quod ab occipite per ceruicem ex-
teriore parte ad utrumque ſpinae latus tendit: & inde ad coxas & crura, deinde per tibias uſque ad malleolos exteriores ad
pedes pertinet. quocirca in dorſi, coxarumque doloribus ſanguinem de poplitibus, aut malleolis exterioribus mitti oportet.
alia autem uena, quæ a capite circa aures oriuntur, & iugulares appellantur, per ceruicem intus a uentre iuxta ſpi-
nam, utrinque & lumbos ad teſtes, & femora perſeruntur, tum per poplites ex parte exteriorẽ, & per tibias ad interiores
malleolos, & ad pedes. quam ob rem in doloribus lumborum & teſtium ſanguis e poplitibus, aut internis malleolis mitti ſo-
let. tertium par uenarum a temporibus per ceruicem ſub ſcapulis in pulmones pertinet, & altera a dextra parte in ſiniſtrã,
altera a ſiniſtra in dextram procedit. ac dextra quidem a pulmone ſub mamma tranſiens ad lienem, renemque peruenit.
altera uero de ſiniſtra in dextram procedens, e pulmone mamma ſubit, mox iecur, & renem petit: & utraque poſtre-
mo ad podicem deſinit. quartum uero par a ſincipite, oculisque ſub ceruicem & clauiculas tendit: unde per lacertos ſuper-
ne ad inflexus, mox per cubitos ad uolam, & digitos. tum ruruſus a digitis: per pollicem ex ſuperiore parte manuum ad
inflexus, & per brachiorum inferiores partes ad alas, & ſuperioribus coſtis altera ad lienem, altera ad iecur. deſcendit:
poſtea uero ambæ ſuper uentrem incedentes, ad genitale deſcunt. ac craſſiſſimẽ quidem uena ſic ſe habent. a uentre ta-
men multæ aliæ, uariæque uenæ per corpus diſtribuntur, quæ alimentum corpori miniſtrant.*

Ea de quibus in artibus homines controuerſantur, partim ſenſus, partim iudicium demonſtratio. quæ
ſenſu iudicantur, ea ſenſum acrem, a quo iudicium feratur, requirunt: quæ demonſtratione, ea rationẽ
exercitatione elaboratam poſcunt. ſi igitur de ciborum concoctione, quæ in uentriculo ſit, deq; humo-
rum poſt coctionem ortu, tum de diſtributione, ac nutritione, & ceteris huius generis iudicium ſentiat, ra-
tione, qua ueterum ſententiæ iudicantur, opus erit: at uero, utrum quæ ruminant, quatuor uentres ha-
beant, quæ utrinque dentata ſunt, unum, id non demonſtrationẽ, ſed ſenſus iudicium poſtulat. ex quo
ſit, ut, diuerſo modo, quæ ſenſu, quæq; ratione iudicantur, in promptu enim iudi-
cium eſt in ijs, quæ ſenſu ſubijciuntur, ſi illi, qui controuerſantur, ad id, quod in diſſectionibus apparet,
perueniant. quæ demonſtrationem requirunt, poſſunt etiam ſine diſſectione, ſed ſcripta demonſtra-
tione iudicari. quam ob rem ſi quis cogatur ſcriptis reſellere ſententiam eorum, qui de re aliqua ad
diſſectionem pertinente, quæ ſenſu iudicetur, impudentiſſime, imperitiſſimeq; pronuntiare auſi ſunt,
certe qui ea, quæ in corporibus diſſecandis cernuntur, ignorant, ij ueraces a mēdacibus diſcernere nul-
lo pacto poterunt. ut enim, ſi quis Cretam eſſe inſulam negaret, ſtatim ab omnibus audientibus, quia
Dnorunt eam inſulã eſſe, damnaretur: ita qui canes habere quatuor uentriculos, & ruminantia animalia
unum, ab ijs, qui in ruminantibus quatuor, in cane unum conſpexerunt, irrideret. eadem eſt uenarum
diſſectionis ratio: cuius iudicium non a demonſtratione, ſed a ſenſu petendum eſt. donec
autem qui diſſentiunt, in ſuis pagellis, quicquid eis placitum ſit, conſcripſerint, ueritas latebit
diſſectionis ignarus. ſic nos, cum in hac oratione in huiusmodi diſcordiam uenerimus cum ijs, qui
quatuor paria uenarum a capite in corpus pertinere, affirmare auſi ſunt, nullam firmam diſſectio-
nis imperitiſſe afferre demonſtrationem ſcribendo poterimus: cum non omnino rationis demonſtra-
tionem, ſed ſolum ſenſus, qui ſcientia nitatur, iudicium res poſtulet. niſi forte quiſpiam ſibi pro-
ponens, quæ de hiſtoria iudicanda cum plerique alij & Medici, & philoſophi, tum uel maxime
empirici conſcripſerunt, uelit ex eo præſcripto iudicare. equidem ueterum iudicandi rationem, au-
ctorumque conſenſum non fugio, præſertim ſi rei, de qua ſcripſere, periti fuerint, quales Eude-
mus, & Herophilus in corporibus diſſecandis, & Crateuas, ac Dioſcorides in metallicis medi-
camentis extiterunt. hoc iudicium ſi quis ſubterfugiat, tantum abeſt, ut octo uenas a capite de-
ſcendentes, ut ne tres quidem, aut duas poſſit oſtendere: ſi quidem una ſola uena eſt maxima, quam
cauam nominant, a gibbo iecoris per animantis ducta longitudinem. cum enim ſeptem tranſuer-
ſum animantis partem inferiorem a ſuperiore diſcernat, hãc ipſa cauã uena ſeptem pertranſiens
ſurſum

furfum quidem ad cor, deorsum uero ad spinam per conuexa iecoris tendit. inde autem a trunco eius, **E** quæ sursum contendit, omnes uenæ septo transuerso superiores: ab eo uero qui in spinam inflectitur, omnes inferiores exoriri conspiciuntur. atque hæc quidem scripsit etiam in secundo de morbis uulgaribus Hippocrates, cum uenam cauam, iecorariam uocat: scripsere eadē ceteri omnes, qui in dissectionibus sunt uersati. nec quisquam alius Medicus inuentus unquam est, siue is diligenter, siue negligenter dissectiones tractarit, qui octo uenas a capite perfectas in totū corpus pertinere affirmauerit, non Diocles, nō Praxagoras, nō Erasistratus, nō Plistonius, nō Philotimus, nō Mnesitheus, nō Diuiches, non Chryssippus, non Antigenes, non Medius, non Euryphon, non quispiam denique alius ueterum medicorum, quid autem attinet recentiores commemorare, qui dissecandi disciplinam mirum in modum adauerunt? in quibus Erophilus, Eudemusque fuere: quorum methodo nemo ad Marini usque Numesianiue tempora ullum inuentum adiecit, neque adeo Heraclianus, qui cum ego Alexādrīæ summo studio uersatus sum. horum autem uirorum cum alij discipuli fuerunt, tum præstantissimi omnium, Numesiani quidem præceptor noster Pelops, Marini uero, Quintus. sed Quintus, ut de alia re nulla, sic neque de dissectionibus scripsit: aliorum uero non paucos libros anatomicos habemus. quin etiam a Quincti auditoribus anatomici libri confecti sunt, quales Satyri doctoris nostri, & Lyci extant. ergo & horum omnium, & eorum qui hos sunt subsecuti, qui anatomicos libros conscripserint, nemo est, qui paria quatuor uenarum a capite exoriri prodiderit. neque hoc absimile est ei, qui octo arces Athenis esse dicat, cum tamen una sola sit: & si in urbe Romana octo colles esse affirmet, in quibus sit habitatio, aut si quis sex statuat: si quidem uterque in uno mentietur. at si quis pro septem collibus unum solum habitari dixerit, aut Athenis pro una arce, octo esse; is multo magis mendax erit, quàm qui in uno non uerus erat. sic igitur, cum una uena sit, quæ a conuexa iecoris parte in superiores corporis partes fertur, quæ etiam, si quis superne dissectionē inceperit, descendere prius, quàm ascendere, dicetur, & tamen nihilo minus una esse uidetur: profecto maxime irridendus erit, qui octo uenas a capite ad inferiores partes ferri dixerit: propterea quod siue a superioribus ad inferiores partes, siue ab inferioribus ad superiores iecorariam, quam cauam nominant, ferri uolueris, ea semper una erit per conuexa iecoris porrecta. quam ob rem si alterius cuiuspiam liber sit inuentus, quo talis dissectione contineatur, nemo est, qui eum flocci faciendum putarit, aut singula capita percurrere poterit: sed cum solum audiisset, esse in corpore paria uenarum quatuor, id damnans statim ueluti ab insulso instituto aufugit. sed quoniam hæc libris Hippocratis quispiam interiecit, coacti sumus id temporis, quod in illius refellenda sententia, & quod in legendis, quæ male scripta sunt, ponimus; consumere. ait autem par unum uenarum ab occipite oriri, ac per ceruicem descendere, & ab exterioribus spinæ partibus ad coxas deferri, atque inde per tibiam ad malleolos exteriores peruenire. alterū uero par inquit, initium ducit a partibus, quæ iuxta aures sunt, ac per collum fertur, ut iugulares uenæ fiant. tum ut primum ab externis circa spinam partibus, ita hoc ab internis ad testes, femoræque peruenit: deinde per poplites ad internos malleolos tendit. quis autem, qui uel unum diem dissecari animalia uiderit, hæc queat audire? multa quidem in ratione dissecandi theoremata sunt, quæ demonstrari uix possunt, in quibus uerisimile est falli posse eos, qui in eo negotio nō sint diu, multumque uersati: & inde etiam orta est de illis controuersia: at maximæ illius uenæ tractatio tam facilis est, ut nemi nem, qui modo ex dissectione perdisceat, quid possit, latere queat. de ea enim constat inter omnes usque adeo, ut poetæ etiam non ignorarint. nam & Homerus dixit,

Dissecat & totam uenam, quæ tendit in altam
Ceruicem, saliens per dorsum sanguine iugi.

cum nimirum nosset unam esse, prout est, non quatuor: duas extra spinam, duas alias eodem, quo illæ, modo, utrinque iuxta spinam porrectas: cum tamen nullum animal sit, quod ita, ut commētus est, qui hanc anatomem descripsit, quatuor habeat. ab hac autem uena maxima propagine per uniuersos medullæ spinalis fines propagantur, ut in secundo de uulgaribus morbis scriptum reliquit Hippocrates, **H** cuius terminus superior ad clauiculas, inferior ad os sacrum est, alter porro eorum in uenas iugulares scinditur, alter in eas, quæ in crura pertinent. quo ergo modo is, qui hoc secundum par scripsit, uenas iugulares duas permanentes putauit iuxta spinam ex partibus internis ad crura perducit? quo item modo interius ad malleolos peruenire? cum una, eaque sola uena in utrunque crus, nec altera in malleolum internum, altera in externum feratur: sed unius, & eiusdem sint rami. est uero etiam magis tertium uenarum coniugium risu dignum: quas uenas a temporibus per ceruicem ductas sub scapulis transire in pulmones scripsit: inde uero, recto motu in obliquum mutato, dextram ad sinistrum latus peruenire: atque ita sub mamma ad lienem, sinistrumque renem ferri: sinistram uero sub mammam in iecur, & dextram renem, utranque uero in podicem terminari. sed iure dicat quispiam contra eum, qui hæc scripsit, heus uir optime, podex habet suas uenarum propagine a caua iuxta lumbos exorientes ea sane parte, qua duæ illæ in utranque partem deductæ, quasi maiores rami in crura feruntur. quis præterea est non Medicus modo, sed ne coquus quidem, qui ignoret, sanguinem pulmonum a corde per unam uenam suppeditari, cuius cordis, qui hoc tertium par confinxit, nusquam in sua oratione mentionem fecit? sed quod nonnulli dissecandi artis periti principium esse uenarum in totum corpus pertinentium esse dixerunt; id, qui orationem hanc scripsit, ne si ullam quidem uenam habeat, cognouit. iam uero quartum

A quartum uenarum coniugium a sinicipite, oculisque originem trahere asseruit: unde sub ceruicem, clauiculasque ductum, brachium ingredi & unam ad utranque manum pertinere: tum ex superioribus partibus in digitos ferri, mox uero sursum ferri per totam manū ad alam: atque inde per costas progredi: alteram uero in iecur, alteram in lienem: deinde ambas a uentre in genitalia terminari. atque ita ne hæc quoque uenam sui partem cordi tribuunt. at quomodo potuit is, qui tanquam nouus Prometheus. hæc confinxit, tanti uisceris, cordis inquam, omnino obliuisci? immo uero ne cerebri quidem meminit: quia uidelicet erat malleolis ignobilis. quod uero ad renes pertinet, ceteratatem omnem superat: cum ad eos a uena caua maxima uenæ ferantur, quibus ommissis, quasdam a pulmone in ipsos pertinentes, confingit. itaque ex his omnibus perspicuum est, non ut alios quosdam corpora dissecantes nonnulla latuerunt, ita hunc hominem quædam præterisse, sed plane cæcum fuisse. nam qui maxima non uidet, is non cæcutire, sed penitus nihil uidere uere diceretur. hanc ergo orationem de uenis a capite in totum corpus pertinentibus esse ebriorum somnijs similem, nemo, qui parumper spectare dissectiones aggressus sit, ignorare uidetur posse. ac nonnullas quidem perexiguas uenas homines, qui dissectionibus operæ dabant, fecerunt, haud mirabile est: nemo tamen aliam aliter descripsit, neque eas omisit, quas uel cæci, digitos manus admouentes cognoscere potuissent; una igitur uena est, per quam **B** sanguis a iecore in corpus uniuersum comportatur: a qua uenæ parua, tanquā a trunco rami, prodeunt, quæ sanguinem omnibus animalis particulis distribuunt. quod si sanguinem, qui in caua uena est flumini, eum uero, qui inde in corporis particulis defluit, riuulis comparabis, a uera similitudine non discedes. sed siue flumini, siue trunco magnā uenam similem quispiam dicat, certe oēs Medici ipsam unā esse cōsentiant: præter cū qui audacissime quatuor paria uenarū in hūc librū cōiecit. ac præter alia, ut nullā fecit cordis mentionē, sic etiā caua uenā omisit: & tū meminit iugulariū, in quas illa in parte superiore thoracis diuidit. quod n. inter hūc locū, & sping finē iteriacet, id magna uena, a qua uenæ utrinque, propagant, occupauit. findit autē se duas in partes & in utroque sine, & in utraque particula sui. nā ad superiora duæ uenæ maxima quæ iugulares uocant, per collū prodeunt: ad inferiora uero, in utroque crus una, uti diximus, atque ea quidem maxima descendit. ceterum hic nouus Prometheus, cum earum, quæ per collum ductæ, iugulares nominantur, in secundo pari meminisset, maximam sui inscriptionem simul, & audaciam indicauit: cum nullo in loco cauam uenam, a qua ipse prodeunt, scindi memorarit: debuisset enim, si uel parumper corporum dissectionibus interfuisset, dicere, hæc uenas iugulares, in unum inter se coire, & unam uenam iecorariam, aut cauam aut quouis modo eam quis appellare nunc uelit, efficere. si uero de his, tanquam semper duæ permaneant, est locutus, ut qui dicat illas per internas secundum spinā **C** partes ad interiores malleolos perducit, quid postea de alijs uenis, post illa quatuor coniugia descriptis, erit dicendum? quas ipse a uentre in corpus uniuersum comportare alimentum existimauit: perinde ac si illa dicta quatuor paria alterius cuiuspiam rei gratia sint a natura producta, neque unus, omniumque uenarum communis usus sit, ut sanguinem ex iecore omnibus animantis particulis disperiant. at uero nulla earum, quæ a uentriculo, & intestinis succum eduliorum in iecur comportant, ultra iecur progreditur: immo neque in multis prope iecur locis conspiciuntur: & tamen multæ admodum ea parte sunt, qua uentrem, & cetera intestina contingunt: sed unum in locum, quæ portas iecoris appellant, omnes perueniunt. quem locum qui primus portas appellauit, is iecur urbi, aut magnæ domui comparauit. intestina, uentremque agris, ex quibus, ceu uis quibusdam, per multas uenas in urbis, aut domus portas cibi conuehantur. delirat igitur nouus Prometheus in hoc animali, quod sua sibi ratione confingit. nemo enim re ipsa animal conformauit, in quo uenæ a uentre, atque intestinis in totum corpus alimenta comportarent: siquidem omnes ad unum locum, ad iecoris portas conueniunt: unde uenæ quæ in ipso uiscere sunt, alimentum ingestum excipiunt, & ad cauam uenam aduehant: a qua, ut paulo ante dixi, sanguis in corpus uniuersum distribuitur.

7 Ferunt quoque a crassis uenis in uentrem, & in reliquum corpus, & ab exterioribus ad interiora, & sibi mutuo tribuunt interna externis, & internis externa.

Satis quidem esse huic nouo Prometheus poterat, quatuor uenarum paria numerasse: uerum tamen ita contentus non fuit: sed præ insigni impudentia cum eas perperam addidisset, quæ a uentre in corpus alimentum comportant, rursus ut modo rei summam manum imponeret, hoc tandem de uenarum communione uerum enunciauit. nulla enim earum uenarum, quæ a uentre oriuntur, quas crassas appellauit, in alia paria distributa uentriculo, aut intestinis inferi uidetur. quemadmodum igitur in hac uenarum dissectione, nihil penitus, atque adeo ne uerbum quidem uere dictum est ab eo, qui hæc confinxit, sic Hippocrates in secundo de uulgaribus morbis, nihil omnino falsi attulit. itaque ij, qui ne per somnium quidem dissectiones attigerunt, insaniunt, cum Hippocratis exponere libros conantur: præcipue autem illi, qui cum se Hippocraticos nominant, eiusdem tamen hominis & uniuersas has de uenarum dissectione nugæ, & exquisitam illarum in secundo de uulgaribus morbis tractationem esse arbitrantur. si enim in alterutro ipsorum aliquid esset præterea inuentum, fieri posset, ut idem uir temporis progressu peritor factus ijs, quæ recte prius dixisset, alia adiunxisset: sed cum Hippocrates ipse non modo quæ omnes aperte inuentur, sed etiam quæ cerni uix possunt, accurate scripsisse uideatur: qui uero hanc dissectionem composuit, ne illa quidem uiderit, quæ quis etiam palpando inueniat; quomodo, hæc utraque ab eodem scripta esse, quispiam affirmabit?

mabit? quomodo autem sit consentaneum, ut absoluto uniuerso sermone, qui de hominis elementis ei institutus erat, deinceps ei uenarum tractationem adiecerit? nam uel uniuersa dissectio erit explicanda, aut ne ea quidem, quæ ad uenas pertinet, attingenda. hoc enim est potius accommodatum commentarijs, quos nobis recordationis causa conficimus: in quos huiusmodi uaria præcepta conijcere solemus: libro autem non conuenit, ut cum doctrina prius instituta, ad finem perducta est, particulam alterius adnectas: tum uero illa relicta, paulo post aliam addas, ac deinceps aliam, quemadmodum ijs, quæ in libro de natura hominis tractantur, usu uenit.

Conuenienter igitur bis rationibus, uenæ sectiones faciendæ sunt.

Rationes intelligit, quas ipse ante dixit, in primo uenarum coniugio, cum in extrema oratione hæc ad uerbum dixit, Quocirca in dorsi coxarumque doloribus sanguinem de poplitibus, aut malleolis exterioribus mitti oportet. in secundo uero pari hæc etiam adscripsit: Quam ob rem in doloribus lumborum & testium, sanguis e poplitibus, aut internis malleolis mitti solet. tertio uero, quartoque pari nihil de uena secanda addidit. ex quo fit, ut hac etiam in re sit, imperfecta tractatio, cum multas corporis partes præterierit, in quibus, quæ uenæ incidendæ sint, explicare debuisset. sed ut ab uniuersa dissectandi ratione particulam quandam reuulsam conscripsit, ita etiam uenarum sectionem pertractauit.

Danda autem opera est, ut sectiones quam longissime ab illis locis fiant, ubi dolor excitari, sanguisque colligi consuevit. sic enim nulla magna permutatio repente fiet, & consuetudo remouebitur, ne amplius in eundem locum confluat.

Sectiones autem hoc loco dici uenarum, quas iuncto nomine phlebotomias appellamus, recte quidem expositores, qui omnes in hoc consentiunt, intellexerunt. quod uero non definierit, utrum dolentibus iam partibus procul reuellendos esse humores censeat, an cum integra ualitudine perfruuntur, ideo possit reprehendi. ac mihi sane uidetur, id de bene ualentibus enunciassè: cum huius sententiæ auctor assuefacere humores redundantes uelit, ut in alias partes comportentur.

Qui sine febre multum puris expuunt, aut sine dolore in urinis subsidia admodum purulenta sunt, aut cruenta deiectiones sunt, ut in dysenteria, & diuturna, quæ inuenies quinque & triginta annos natos, & etiam seniores exercent, his omnibus sua sponte morbis corripuntur. quocirca eos ærumnis, corporisque laboribus deditos esse, & actiones obire in adolescentia oportet: deinde uero laboribus remissis, resciri molli carne, quæque a priore multum differat: corpusque refectum multum ab antecedente diffideat: ut inter ipsa nihil conueniat. itaque cum morbus aliquis homines ita affectos corripit, euadunt quidem eo tempore, sed postea morbo transacto, corpus progressu temporis colliquescit: & per uenas, quæ maxime patent, sanæ speciem referentia effluunt. quod si in alium inferiorem impetum faciant, tales ferme deiectiones erunt, quales erant id, quod inerat in corpore: quippe quod, ut potè uia declinæ, diutius in intestino non permaneat. quibus uero in pectus insinat, purulenti sunt. est enim accliuus expurgatio, & diutius in intestino non permanet. quibus uero in pectus insinat, purulenti sunt. est enim accliuus expurgatio, & diutius in intestino non permanet. quibus uero in pectus insinat, purulenti sunt. est enim accliuus expurgatio, & diutius in intestino non permanet. quibus uero in pectus insinat, purulenti sunt. est enim accliuus expurgatio, & diutius in intestino non permanet.

Omnia, quæ hac oratione traduntur, perspicua sunt, & potius hominem, qui mentem adhibeat, quam expositorem, qui declaret, requirunt. utrum autem uera sint omnia, partim experientia, partim ratione perpendenda sunt: atque experientia quidem, num sine febre quosdam uiderimus, qui aut pus expuerint, aut urinis aliquid excreuerint: præterea, an superiorem uitam cum labore duxerint, nunc uero multo tempore conquieuerint: & an cum ægrotassent, euaserint, & subinde purulentæ excretiones eis superuenerint. hæc inquam, experientia iudicanda sunt. ratione uero, ut uideamus, utrum causa, quam hic attulit, uera ne sit, an secus. atque ea quidem, quæ hic dixit, non habere in se necessitatem, ijs, qui in methodis sunt demonstratiuis exercitati, perspicuum est: utrum uero sint probabilia, secum quisque consideret. uidetur enim probabile in ijs esse, quæ cum aliquo conferuntur. De ijs uero, quæ longo usu obseruauit, hoc tantum habeo tibi dicere, me non paucas cruentas per alium excretiones conspexisse factas ijs, qui consuetas, & uehementes exercitationes dimiserant: purulentam uero me uidisse nullam. uidi præterea per sæpe ex circuitibus quibusdam tum ordinatis, tum inordinatis & per urinam & per feces mucosa excerni, sicut etiam sputa, quæ matura illa quidem, sed non tamen purulenta essent.

Calculi etiam in pueris ob calorem tum loci illius, tum uniuersi corporis gignuntur. [in urinis uero, ob corporis frigiditatem lapilli non nascuntur.]

Loci hoc est uesicæ, de qua in fine superioris orationis sic scripsit, quibus autem in uesicam reijciat, ob huius loci calorem albescit: ait igitur, in pueris lapides gigni ob calorem tum uesicæ, tum uniuersi corporis. tum de calore puerorum hæc subiungit.

Nam hoc scire expedit, hominem prima die calidissimum sui ipsius esse, extrema uero frigidissimum.

Qui hominem primo die calidissimum esse absolute dicunt, eorum non uera est oratio. distinctione uero addita, uera erit: si calidissimus innato calore dicatur: cuius est in pueris copia maxima. & tamen, qui orationem hanc scripsit, id ipsum, quod erat in hoc sermone præcipuum, non aduertit: ut sequens oratio declarauit. neque enim deprehendes, eum ita censuisse, ut fecit Hippocrates, eos qui augentur, plurimum natiui caloris habere, sed sine natiuo calore absolute calidos esse, qui augentur, putauisse.

Necessè

13 A *Necessè enim est, ut augescens ad uimque progrediens corpus, calidum sit.*

Cum dixerit Hippocrates, eos, qui augentur, plurimum habere natiui caloris, hic tamè uidetur absolute intellexisse, corpus augescens esse calidum, cum in oratione non fecerit natiui mentionem: ait enim ipsum ad uim progrediens, calidum fieri. progredi autem ad uim, uult tale quid significare: uidetur ei, incrementum esse opus quoddam uiolentum, & ualidum & quemadmodum cetera opera ualida eos calfaciunt, a quibus exercentur, sic etiam incrementum facit. at debuerat contra dicere, pueros ob natiuum calorem augeri, non autem propter incrementum, calidos effici. calor enim natiuus nō modo temperatus calor est, sed etiam humidus. quam ob rem huiusmodi corpora merito augentur. quippe quæ in tria interualla diducta, ac pene inflata, in omnibus incrementum sumunt. natura autem quoquo uersus ea protendit, & hoc ad agendum, calore innato, pro instrumento, utitur. prompte enim extenduntur, propter humiditatem. ceterum cum pueri plerique sint maxime uo races, fit, ut eum humorem, quem crudum proprie uocant, accumulent: ex quo lapides facile gignuntur. qui sane humor materiæ, ex qua lapis efficitur, rationem subit, calor uero, ut causa efficiens, accedit.

14 *Cum autem marcescere corpus cœperit, & ad desidiam prolapsus, frigidus redditur.*

Hoc quoque loco, cum corpus non augetur in ijs, quorum ætas declinat, ait ipsum ab otio fieri frigidius. sed præstitisset, contrario modo causam afferre: nam quia natiuus calor est diminutus, ideo incrementum cessauit. sed scriptor hic planius sententiam suam consequenti oratione declarauit.

15 *Atque hac ratione homo, prima die, quo maius suscipiat incrementum, eo fit calidior. quo etiam postrema die plus, marcescit, eo frigidior fit necesse est.*

Nos igitur superiorem orationem, in qua dictum est, Necessè est enim, ut augescens, & ad uim progrediens corpus, calidum sit, rectè sumus interpretati: erat enim contra potius dicendum, quæ augentur, ea propter calorem innatum augeri. & non propter incrementum effici calida. eadem ratio est eorum, quæ declinant. existimat enim, cum non amplius crescunt, frigida propter otium fieri: quod incrementum prius ageret, nunc uero quiescat.

16 *Qui ita affecti sunt, plerique sponte sua, quo tempore cœperint liquari, quinto & quadragesimo die sanescunt. si id tempus excefferint, anno sua sponte sani fiunt: nisi homo alia re lædatur.*

Quosnam uocat ita affectos? nimirum quos prius dixerat dimissis exercitationibus, præ otio pus expuere, idque per urinas excernere, & dysenterijs corripit. dixi equidem, me complures uidisse, qui propterea quod uitam laboriosam, negotijs que occupatam reliquissent, & otio se dedissent, dysenterijs cruentis correpti essent; qui tamen pus aut expuisset, aut minxisset, me uidisse neminem.

17 *At hic, opinor, humorem, quem crudum uocant, ubi concoctus sit, pus esse existimat. at quid mirum est, cum etiam Erasistratus subsidia in urinis febricitantium, non esse hunc humorem, sed pus arbitratum: nec noscat etiam in sanis, qui uoraces sint, multum huiusmodi humoris subsidere. nos uero quamplurimos uidimus, qui cum aliquandiu uitam in otio duxissent, per urinas magnam copiam rei, quæ mucosa, ut uocant, per similes esset, excreuerunt. & in quibusdam eorum, cum hæc tarde exirent, quæ exercebantur, puri similia uidebantur: quemadmodum quæ in respirationis instrumentis diu contenta concoquuntur. cuius etiã rei causam ipse ante in dysenteria reddidit: cū uiam declinam in causa celeris transitus excrementorum, accliuus uero tardi in ijs, quæ sputo reijciuntur, loci uero calorem in urinis esse dixit. si quis uero sit, qui crudum humorem a pure in urinis, aut sputis, aut alui excrementis differre, non concedat, ne is in alterutro horum offendit, ut uel sciens dolose agat, quo decretum suum tueatur, ut Erasistratus fecit, qui febres omnes ab inflammatione oriri uoluit; uel Sophista sit, qui in arte exercenda nunquam sit uersatus. hos rectè ueteres λογιστηροίς, hoc est uerbo solum Medicos, appellabant. nam pus a crudo humore differt colore, consistentia odoreque. sed & per nares, & per os certis quibusdam, aut incertis circuitibus fit crudorum humorum excretio, quæ cerebrum expurgat. cuius tamen hic auctor hoc loco non meminit. merito autè dixit huiusmodi homines sponte sua sanescere, hoc est nobis nihil agentibus: si quidem natura eos satis expurgat. purgationis autè terminos eis duos præscripsit: alterum eo ipso anni tempore, in quo prædicta excretio initium sumpsit, alterum uero, qui in annum protenditur: ut tamen qui breuior est, ad diem quintum, & quadragesimum protrahatur. sunt tamen, qui non quadraginta quinque scribant, sed solum quadraginta. equidem cum multis hoc modo a natura expurgatos obseruarem, non solum eos duos euacuationis terminos, quos hic auctor statuit, animaduerti, sed alios etiam complures: alius enim alio præfinito tempore perfecte purgatus est, alij quidem quadraginta dierum spatio, alij ad menses usque & eos nō numero pares, processerunt. alij quoque fuere, qui ne per annum quidè ab eo casu liberari potuerunt.*

18 *Morbos, qui breui spatio oriuntur, & quorum occasiones cogniti faciles sunt, licet tutissimos pronūciare, adhibenda autè eis curatio est, ut quæ occasione morbi contraria sunt, insitnas: ita enim, quod in corpore morbum parit, depelletur.*

Huic sententiæ repugnare uidetur id, quod in aphorismis scriptum est ad hunc modum, Acutorum morborum nō profus secunda pronūtiationes sunt neque salutis, neque mortis. Sabinus autè id conatus explicare, nūgatus est p̄multū ille quidè, sed tñ nihil dixit consentaneū. ut etiã fecerunt alij plerique; interpretes, qui librum explicarunt, mihi autè uidetur, nō intelligere, quid significet, breui spatio: siquidè existimat, de breuius, acutisq; morbis hic uerba fieri, & tñ nō de eiusmodi loqui uidet, sed de illis, qui recentè originè a manifestis causis habere, quæ origo breui tpe, nō aut multo ante erat parata. in talibus aut facile est prædicere,

† Græci lib. habent κατεργασμένα. i. e. elaborata. sed pu. to legen. esse κατεργασμένα. i. e. contenta.

prædicere, quid sit euenturū: quippe cū & qualis, & quāta causa sit, iam cognoscat. at in ijs, qui ex longo E
spatio tēporis paulatim sūt, neq; ullā manifestā originis causam habuere, nō ita tuto prælagiri potest.
recentes autē morborū causæ sunt, æstus, refrigerationes, uigiliæ, mœrores, curæ, cruditates, dura cubi
lia, lassitudines, ebrietates, ac cetera generis cuiusdē. quā ob rē dixit etiā horū curationē adhibendā esse
ad mouendis ijs, quæ causæ morbi aduersantur. ut si ex æstu morbus ortus sit, refrigerantibus utamur:
si ex frigore, calfaciētia adhibeas: si ex labore, quietem imperes. si in otio præter consuetudinem quis
fuerit, plus etiam exerceatur: si expletus sit, inaniatur: si inanitus, expleatur: ut etiam ante docuit, cū
diceret, Morbos, quos repletio gignit, euacuatione: quos euacuatio, repletione curari.

*Quibus in urina subsident arenosa, uel tosi, ijs in principio tubercula in crassa uena orti sunt: & ad suppurationem perue
nerunt. postea uero, tuberculis non celeriter ruptis, pus in tofos conuersum est, qui cum urina per uenam in uescicam ex
truduntur.* 18

Huiusmodi urinæ fieri etiam possunt ab ea causa, quam ipse attulit. constare etiam possent affecto
similiter citra magnam uenam, rene: ut plurimum autem prædictæ excretiones per urinas sine pustu
lis fieri solent, cum crassus, & admodum glutinosus humor tarde egrediens a loci calore exiccatus
concreuerit.

Quibuscumque autem ὑρίματα, id est lotia solum cruenta sunt, ijs uena laborarunt. F 19

Qua de re dixerit, laborarunt, obscurum est. potest enim significare, eas esse fatigatas, ut exolutæ fa
ctæ sint, & sanguinem semicoctum gignant, isque facile propter imbecillitatem effluat: uel tanquam a
lienius, excernatur. potest præterea uerbum laborarunt, communiter significare, uenas affectas esse,
cum renes ipsi nihil sint passi, sed in folis uenis sit affectio. qualis tamen ea sit, hæc non declarat ora
tio. ceterum perspicuum est, neque Hippocratem, neque Polybum uerbum ὑρίματα dixisse: præsertim
cum dicere possent, Quibus cruenta ὑρίματα, hoc est urinæ sunt: cumque sæpenumero Hippocrates ὑρίματα
hoc est urinas, nunquam autem ὑρίματα scripserit. quin etiam alia pleraque eorum quæ adscripta sunt
ea neque Hippocratis, neque Polybi esse, plane indicant.

*Quibus autem cum lotio crasso caruncula capillorum speciem referentes egrediuntur, a renibus eas prodire, sciendum
est: [atque ab arthriticis.]* 20

Hoc loco illum est aphorismum interpretatus, quo dicitur, Quibus cum urina crassa, parux carun
culæ, aut capillis similes egrediuntur, his a renibus efficitur excretio.

Quibus autem pura urina est, & ueluti surfures huc, & illuc in ea innatant, scire conuenit, uescicæ scabiem subesse. 21

Aphorismum hoc quoque loco exposuit eum, cuius sententia est, Quibus in urina crassa aliquid fur
furis speciem referens excernitur, eorum uescicam scabies obsidet. G

*Febres plurimæ ex bile oriuntur. earum autem, præter illas, quæ a doloribus occultis excitantur, sunt quatuor gene
ra. earum nomina sunt hæc, continens, quotidiana, tertiana, & quartana. quæ autem continens appellatur, a plurima
sincerissimaque bile fit, ac iudicationes breuissimo tēpore facit. cum enim corpus nunquam refrigeretur, cito liquefit: ut
pote quod multo calore serueat. quotidiana post continentem, a plurima bile oritur, & celerrime omnium amouetur.
est tamen longior continenti, tum quia a pauciore bile fit, tum quia corpus interim quiescit, quod nullo tempore incon
tinenti facit, tertiana est, quam quotidiana, longior: & a minore bilis copia gignitur. quo enim diutius corpus in ter
tiana, quam in quotidiana quiescit, eo febris hæc est, quam quotidiana, diuturnior. quartanarum uero in ceteris est ea
dem ratio, sed sunt tertianis prolixiores: nam quo minus bilis, quæ calorem imperiunt, habent, eo magis faciunt, ut
corpus refrigeretur. hic autem excessus, & eius depellendæ difficultas ab atra bile prouenit. est enim atra bilis omnium,
quæ in corpore insunt, lentissima: ac diutissime immoratur. melancholici autem humoris participes esse quartanas,
uel ex hoc cognosces, quod homines autumno in quartanam potissimum cadunt: & a quinto & uigesimo ætatis anno ad
quintum & quadragesimum: quæ ætas maxime omnium aliarum ab atra bile detinetur. & item autumnus præ ceteris
omnibus anni temporibus. Quos autem extra id anni tempus, eamque ætatem quartana febris inuasit, scire conuenit,
nisi quid aliud homini obstat, eam diuturnam non fore.* 22

Interpretes plerique, inter quos Sabinus etiam est, non secus mihi esse affecti uidentur, quam qui
aquam inter cutem patiebatur, ac præstantem medicum accersens, eius reduuiam ab illo curari postu
labat. hic enim uel non uidebat, quomodo totus male affectus esset, uel sibi non esse curatione opus
existimabat: sic est de explanatoribus iudicandum: ut eos uel animi oculis nihil intueri dicamus, uel
putare, paruos quidem errores esse curandos, magnos uero nullum auxilium postulare: siquidem tan
quam ex alto excitati somno, senserunt tandem, pugnare cum Hippocratis sententia, quæ hoc loco
de quotidiana febre dicuntur, cum uelit hic auctor, eam esse tertiana breuiorem: præsertim cum Hip
pocrates & in primo de morbis uulgaribus, & in aphorismis celerrime iudicari tertianam, clare enun
ciarit. quam ob rem hunc librum esse Hippocratis negant: & quod perspicue falsum sit, quod hic dici
tur: & quod pugnet cum ijs, quæ Hippocrates alibi conscripsit. sed si in hoc solo esse mentitum, & Hip
pocratis aduersari sententiæ eum, qui hæc interiecit, cognouerunt, certè similes sunt ei, qui redu
uiam uidit ille quidem, sed tamen, ut totum corpus esset pessime affectum, minime animaduertit:
erenim qui quotidianam non esse tertiana prolixiorē nouit, is se in medicinæ operibus nō esse exer
citatum, plane indicat. nec tamen is ex impudenti stupiditate quadam hoc mendacium confinxit, sed
ratione uerisimili ductus: præcipue cum ex ueteribus in quibus etiam Plato est, quidam febres con
tinuas

At inuas ex ignis redundantia, quotidianas autem ex aeris, tertianas ex aqua, quartanas ex terræ excessu
ori oriri censuerint. hæc autem ferme Platonis sunt uerba, Corpus autem inquit, quod ex ignis redun
dantia maxime laborauit, continuos feruores, & febres producit: quod ex aeris excessu, quoridia
nas: at ex aquæ, tertianas: quod ea sit aere, igneque tardior: quartum autem, cum ex terra constet,
ignauissimum est omnium, & quadruplicibus temporis circuitibus purgatum, quartanam efficiens, æ
gre remouetur. Cum igitur Plato elementum ignauissimum, quod & firmissimum est, & difficillime
mouetur, quadruplicibus temporis circuitibus purgari dicat, uerisimile quoque esse existimarunt, alia
inter se ad eandem proportionem, quæ procreata sunt, differre: ut quod deinceps terreum elementū
consequitur, hoc est aqua, circuitum quaterno proximum gignat: quod uero aquam consequitur,
hoc est aer, quotidianum faciat: quod denique citissime omnium mouetur, quod ignē esse nemo igno
rat, febrem continuam pariat. est tamen quam hæc, probabilior ea ratio, quæ causam ortus ipsarum
elemento suapte natura calido, hoc est igni, tribuit: quando consentaneum non est, ut calidissima
affectio a frigido elemento, quod in corpore redundet, exoriat, par uero est, ut ex elementi calidi
redundantia calida excitetur affectio. Febres autem inter se discrepant, suis differentijs, quas in
quantitatem causæ referre conuenit. quod si concesserimus, certe febris, quæ & continentissima, &
calidissima est, a plurimo igni fiet: quæ deinceps sequitur, secundum locum, tertiana tertium, & quar
tana quartum in quantitate obtinebit. earumque solutiones erunt ex causis consequentes: ac calidif
simæ quidem febris, citissima: post eas uero, quod ad tempus attinet, quotidiana secundum, tertiana
tertium, quartana quartum ordinem habebunt. quam ob rem, si probabilitates spectes, hæc recte
dicta uidebuntur: sed hanc rationem ipse rerum euentus redarguit. at in superiore uenarum dissectio
ne cum eius auctor nihil haberet quod uerisimile afferret, non in uno, aut duobus, aut tribus mendax
esse deprehensus est, sed in quamplurimis, atque adeo, ut ne casu quidem uel unum quidpiam uere il
lic dictum comperiat, quocirca mirari licet, cum auctori, qui hæc omnia post librum de natura huma
na ad hunc usque locum conscripsit, nihil uitio uerterint, nunc & accusent, & ob hanc ipsam causam,
hunc librum non esse Hippocratis existiment. Sabinum uero, & alios permultos interpretes quispiam
admirabitur, qui cum omnia, quæ hactenus dicta sunt, laudibus semper extulerint, ac plerumque dixe
rint, hoc admirabiliter ab ipso uiro, hoc feliciter, hoc diuinitus dictum est: nunc repente illorum om
nium oblit, unaque sola repugnantia moti, non amplius esse Hippocratis librum censeant: sed ad Poly
bum auctorem referant: perinde ac si ipsi aphorismos, primumque de uulgaribus morbis librum per se
gerint, Polybus uero non uiderit: qui tamen, cum esset Hippocratis auditor, non potuit non per sæpe
Hippocratem de febrium differentia differentem audire: eiusque libros non raro lectitasse, & in ægro
tantibus quoque tertianam celeriter, quotidianam tarde iudicari, obseruauisse. neque enim Polybus,
unus ex ijs est, qui Alexandriæ diuinabant: qui cum ne unum quidem unquam ægrotum uidissent, in
scholis uersabantur: nec quicquam boni, ac ne id quidem, quod uel non exercitati in arte homines in
ægotantibus aperte conspiciunt, assererebant. quibus quidem sit rebus, ut qui hæc scripsit uel sophista
fuerit, uel ueterator, quemadmodum profecto uideretur: quippe qui, ut notam seni inureret, hæc libro
adscripserit. cum porrò, qui hæc adiecit, recentiorē esse, argumento est nomen σύνοψις, hoc est con
tinens. nulli enim apud Hippocratem, aut aliquem ex ueteribus continuam febrem dici continētē
inuenies: ut neque urinas ὑρίματα nominari: sed hæc uerba recentiorum medicorum sunt, antiqua nō
mina ignorantium. quare hæc, quæ supposita sunt, missa faciamus, & ad librum de salubri diæta, quem
esse Polybi dicunt, transeamus.

Cuius hic liber existimetur, Gal. in fine commentarij in secundum de natura humana, & hoc ipso in loco, & primo de rat. uict. in acutis com. xviii. declarat.

ARGUMENTVM.

Rationem victus priuatorum instituit, habita instituti, temporis, habitus, ætatis, affectionum, sexus, consuetudinisque ratione.

Icnus est liber, qui, ut etiam prima huius propositi operis pars, in qua de natura hominis differitur, peculiare quidpiam pollicetur: quod enim in illo pollicitus erat, præstitit, & nulla ex parte inchoatum reliquit: quæ autem hic sibi proposuit, eâ toto libro persequitur. quam ob rem totus liber, exceptis ijs, quæ inter hos ipsos duos libros sunt interiecta, propriam inscriptionem, sibi que accommodatam habuit: quam nonnulli, de natura humana, & diætæ ei imposuerunt. atque ut liber, qui de humana natura est, uitio prorsus caret, quæ autem inter hæc duo uolumina coniecta sunt, omni ex parte reprehendenda, ita liber de salubri diætæ, qui semper Hippocratis institutis inhæret, est uitij fere expertus: in eo tamen loca, sed admodum pauca, sunt, quæ reprehensione non uacant. sed, quod etiam multis probatur, eum esse Polybi statuumus.

Idiotis hæc victus ratio instituenda est.

Quosnam idiotas appellet, interpretes, in quorum explicationes incidit, prætermiserunt: neque ego a meis præceptoribus librum prælegentibus, unquam poposci. nunc uero cum in eum conscribere commentarium instituerim, id cum a meis præceptoribus, tum ab interpretibus male esse omissum sensi: perspicuum enim est, quam uiuendi rationem docet, Polybum non omnibus hominibus, sed solis idiotis tradidisse. si uero hoc libro solos idiotas instituit, certe qui librum interpretati sunt, parum recte fecerunt, cum hoc indistincte acceperint, quasi ad omnes homines generatim hæc præcepta pertineant: nos enim inuenimus idiotas non simpliciter, sed si cum altero conferantur, a græcis dici, quemadmodum hunc esse illius artis, & illum illius artificij idiotam hoc est ignarum, dicunt. quandoque uero eos opponunt ijs, qui populum, aut remp. gubernant, aut omnino aliquod publicum munus gerunt: atq; ita, qui priuatam uitam ducunt, eos idiotas nominant. equidem cum mecum animo uoluo, utros horum idiotas hoc loco Polybus appellet, athletas a ceteris hominibus distingui plane puto: si quidem unam illi diætam in pane, carnisque usu positam habent: post hos uero, qui militant, aut peregrinantur, aut etiam pugnant: ijs enim haberi delectus non potest, quibus cibis uestantur, quibus non item: cum ijs uti quisque cogatur, quorum ei suppetit copia. ac forte fit, ut qui magnis itineribus aliquo contendunt, uictus rationem, quam Polybus tradit, seruare non possint: & omnino, qui sunt publicis negotijs occupati, aut uitam ducunt, quam afflictam uocant. quocirca uictus ratio, quam tradit, ad eos solum, qui sua negotia curant, quos *ἰδιωτικοὺς* appellant, pertinebit.

Hæc quàm plurimum comedendum, quàm paucissime bibendum. potus esse debet unum quàm meracissimum. cibus, panis: obsonia, assa omnia. oleribus quàm paucissimis hoc tempore utendum: hæc enim potissimum ratione & calidum, & siccum corpus fuerit.

Cum totius diætæ caput exposuerit, recte in extrema oratione adscripsit, quare singula, quæ commemorauit, dixerit: nam cum intemperata sit temporis temperatura, calferi, siccarique corpus censet: quæ quidem si esset moderata, ut uerno tempore est, moderatam quoque diætam imperasset: quæ enim moderata sunt, seruari: quæ immoderata, commutari conuenit. mutatio autem non aliter, quàm ex contrarijs immoderatis fiat. etenim corpus quod immoderatus aut calfactum iam est, aut calsit, refrigerari postulat: quod refrigeratum est, aut refrigeratur, caleferi. eadem est in humidis, siccisque immoderatis habenda ratio: ut contraria immoderatione adhibita redundantiam, morbi effectricem, corrigamus: que sane immoderatio tantum a medio, moderatæque absit, quantum ab illo morbi effectrix recessit. quam ob rem hieme, cuius frigida est, humidæque temperies, & quàm plurimum edere, & quàm paucissime bibere conducit. ac plurimum quidem intelligendum est, non ut ad uires sed ad alia anni tempora referatur. simili quoque modo, quàm paucissime bibere iubet, facta cum ceteris temporibus comparatione. ad eundem modum

Amodum dictum est, uinum quàm meracissimum esse debere, ut ad eius in alijs temporibus temperatam referas. & tamen ad uinum modum, & ad præsentem utilitatem aduertens animum, semper & uini, & cibi moderatam copiam offeres, ut etiam somni, exercitationum, & uno uerbo, omnium eorum, quæ medici uitæ studia nominant. uinum autem meracius, & assas carnes, facta cum maza & oleribus comparatione, calfacere, & exiccare, nemo ignorat. panis quoque maza comparatus calfacere, sicca, reque dicitur. sed hæc exempli gratia ab hoc uiro dicta esse, existimandum est. tu tamen legumina etiã calfacientia, siccantiaque, ut lenticulum, deliges: immo uero etiam ex oleribus, quæcunque eam facultatem habent, ut brassicam accipies. simili quoque modo carnes, quæ agrestium animantium, quæque sale conditæ sunt, adhibebis. sed & mihi hæc exempli causa dicta sunt omnia. nã tota singulorum alimentorum sylua exposita est nobis tribus commentarijs, qui de alimentorum facultatibus inscripti sunt. ut aut hæc de alimentorum deligendorum, uitandorumque qualitate recte dicta sunt, ita etiam de eorumdem quantitate recte locutus est, ut hyeme plurimum edere concedamus, cum ceteris temporibus illud comparantes: præsertim cum id didicerimus, quod in aphorismis recte scriptum est, Aestate & autumno cibos difficillime ferunt, hieme facillime, uer secundum ordinem obtinet. quarum rerum causas, si quis scire uolet, eas in aphorismis ipse docuit, uentres inquit, hieme & uere sunt natura calidissimi: propterea quod aer eo tempore frigidus est, & constringens intus coerctet: & natium calorem in imo corpore concludit: in æstate uero perspiratione digeritur, & respiratione calidus aer attrahitur. uoco autem respirationem, cum spiritus extra, forasque per os fertur: perspirationem uero cum per totum corpus pariter efficitur.

3 Ineunte autem uere potandum est largius, & dilutius, ac paulatim: cibisque utendum mollioribus, ac paucioribus: ac panis subtrahendus, mazaque offerenda. obsonia quoque eadem ratione auferenda, & ex assis in elixa facienda est mutatio. ac uere quidem oleribus erit utendum paucis, donec ad æstatem homo peruenerit: tum uero cibis omnibus uestentium mollioribus, obsonijs elixis, oleribus crudis, elixisque poculis quàm dilutissimis, plurimisque utendum, & ut ne magna sit mutatio, paulatim, & non repente hæc facienda sunt.

Potum uerno tempore largiorem, dilutioremque, non largissimum, dilutissimumque esse offerendum dixit: sed plurimum, dilutissimumque æstate sumendum censet, utpote quæ temperaturam hiemi contrariã habeat. at uer, ut mediam inter extrema temperaturam nactum est, ita & mediam uictus rationem exposcit: frigidior illam quidem, & humidior, ut ad hiemem: calidior uero & sicciorem, ut ad æstatem pertinet. itaque ex his iam planum est, quomodo intelligenda sit diætæ, quam æstate, & autumno adhibentibus omnia clara sint ita ut quæ hæcenus dicta sunt, nullã desiderare explicationem uideant.

4 Aestate maza molli nutriendam, potuque diluto, ac multo, obsonijsque omnibus elixis utendum est. quibus ita uti oportet, cum æstas sit, ut corpus frigidum, molleque sit: siquidem illud tempus & calidum, & siccum est, corporaque æstuantia, squalidaque reddit. quocirca hisce est rationibus obuiandum, quemadmodum autem ex hieme in uer, ita ex uere in æstatem deuenientibus subtrahendi cibi sunt, & potus augendi. atque ita annum cõplendo, ex æstate in hiemem procedendum. in autumno autem contra, ut cibi augendi, siccioreque offerendi, & obsonia simili modo præbenda, ita pocula pauciora, ac meraciora esse debent: ut, cum hiems commoda sit, homo potu meraciore, & pauciore, & cibo quàm plurimo, siccissimoque perpetuo utatur. ita enim maxime bene ualebit, & minimum rigebit: siquidem hoc tempus ualde est & frigidum, & humidum.

Quæ modo tractantur, ita distincta sunt, ut ne interpretem quidem desiderent: quippe cum ea Polybus clara omnibus fecerit, nec ullam obscuram methodum adhibere studuerit, sed, ut scripta hæc sunt, ipsa per se perspicua sint.

5 Habitibus carnosiss, perque mollioribus, ac rubicundis, toto fere anni tempore uti uictu sicciore conuenit: illorum enim humidiora natura est.

D Quemadmodum temporum differentia uariam adhibendam esse uictus rationem indicant, ita etiã corporis habitus, ad quos nunc, perfecto de anni temporibus sermone, pertransit. & ut diætam temporibus aptam exposuit, sic in formis corporum facit. nam qui sunt multa carne conuestiti, mollesque, ac rubicundi, tales ex temperaturæ humiditate sunt facti: qui contra affecti sunt, de quibus deinceps loquitur, ob siccitatem fiunt, atque humidis quidem sicciore, siccis uero humidior uictus conuenit. quæ si recte dicta sunt, planum est, temperatis diætæ temperatam esse accommodatam. temperatos autem, uoco, quos nec carnosos, neque carnis expertes, sed quadratos nominant.

6 Duri, graciles, rufi, & nigri cum eorum corpora sint uictu humidior uti plerumque debent.

Notas temperamentorum in libris de temperamentis perfecte scripsimus, in quibus & duos, quos *σφοδρούς*, & graciles quos *προσεκαυμένους* uocat, licet etiam nigros sicciore temperamento esse docuimus: rufos uero non esse temperamenti sicci diximus: sed eos, qui proxime ad horum colorem accedunt, quos flauos appellant: siquidem flaua quoque bilis sicca temperaturæ est: quidam tamen scriptores, cum non exquisitam in usu nominum diligentiam adhibebant, rerum doctrinam confundunt. proinde nonnulli Germanos flauos uocant, qui tamen si accurate loqui uelis, non flauis, sed rufis sunt. cetera quæ hæc ratione continentur, & uere, & aperte sunt dicta.

7 Iunioribus autem corporibus mollior, humidiorque uictus conuenit: siquidem hæc ætas sicca est, & corpora adhuc concreta

ereta sunt: senes uero maiore temporis parte uictu sicciore uti oportet: propterea quod corpora in ea ætate & humida, & mollia, & frigida sunt.

Cum ad ætates transferit, distinctionem imperfectam fecit; cum eas non in quatuor, sed in duas tantum differentias diuiderat: nã si ex ætatum temperaturis indicari uolebat, quæ uictus ratione esset utendum, par erat, ut, quemadmodum quatuor sunt temperaturæ, ita etiam ætates in quatuor partes distribueret: atque humidam & calidam, pueris tribueret: liccam, & calidã adultorum esse constitueret; siccam & frigidam declinantium, humidam uero ac frigidam senum. sed puerorum ætas esse humida debet, quod in nulla alia temperatura fieri incrementum queat: adultis uero, quod eorũ ætas plus, quam par sit, calidior, sicciorque est, contrariæ diætæ usus conuenit. declinantium est eadem ratio. de senili uero ætate non mediocris quæstio est, quam tamen omnes ferme neglexerunt: de qua paulo post, cum satis de hisce ætatibus ero locutus differam. nam si constat inter omnes, puerulos plus habere humiditatis, quam conueniat ijs, qui sine noxa bene ualent, itemque caloris (neque enim absolute calidi sunt, ut adulti, sed calore natiuo, qui & temperatus est, & in probo sanguine consistit) ætas, quæ inter pueros, adultosque interiecta est, quæ epheborum, adolescentulorumque est, in optimo erit temperamento constituta. cumque optima sit media, etiam uictus medio esse temperamento debet, ut neque humidius eorum corpus, neque ficcius, neque calidius, neque frigidius reddatur. puerorũ uero corpus quam plus humiditatis habet, quam habitus salubris postulat, non tamen exiccandum est: alioqui nõ crescerent. de senibus uero, quoniam quidam eos esse humidos, quidam siccos, sed utriusque sine ulla distinctione dixerunt, distinguendum nobis est, ut qua ex parte siccos, qua uero humidos esse affirmemus, quod in libro de temperamentis declarauimus, cum eos solidis corporis particulis siccos esse ostendimus: sed cum propter temperamenti frigiditatem multis redundant excrementis, ideo humidum dicunt. hac igitur ratione, ab hac ætate contraria, eaque duplex indicatio medicis suppetit, & quod propter siccam solidarum partium temperiem humectandi sint: & quod propter humorum redundantiam exiccandi: quarum utranque quomodo consequi possis, in libris de sanitate tuenda abunde nobis est dictum. hoc autem loco satis erit, summam eorum, quæ in illis dicta sunt libris, afferre. itaque & esculenta & poculenta, & cetera omnia eo tendant, ut humida, calidaque sint, quasi solidæ corporis senum partes, quæ solæ partes propriæ nominantur, humectari, calferique postulent. pituitosorum quoque excrementorum est procuranda euacuatio. quocirca ex libro de temperamentis colligas, ac perdiscas propriam senum temperaturam frigidam, siccamque esse, eosque adsciticia esse præditos humiditatis, quod pituitosa in eis excrementa gignantur: tum illinc digestus, ad libros de sanitate tuenda diuertas, & qua uictus ratione senes alendi sint, addiscas, perspicuum tibi erit id, quod non est in hac oratione distinctum. nam neque humana uita duas erat in partes distribuenda, neque senum corpora humida, molliaque dicenda: neque uictus temperatura sicca eis imperandus. cumque iuuenum corpora esse concreta, & eorum temperaturam siccam dixerit, certe patet, solum de adultis uerba fecisse, eosque iuuenes appellasse. ex quo fit, ut puerorum, declinantiumque ætatem præterierit: atque, ut ego quidem sentio, temperatissimam, quæ inter pueros & adultos interiecta est, sed uidemus ipsi quoque suspectam suam orationem fuisse: cum non absolute dixerit, senes uictu sicciore alendos esse, sed maiore temporis parte, addiderit: id quod perinde accipiendum est, ac si dixerit, non semper: quod neque habitui corporis, neque alij præterea ætati adiecit: cum proprius cuiusque corporis uictus deligendus semper sit.

Quam ob rem pro ætate, anni tempore, & habitu uictus instituendus est, ut constitutionibus, æstui, hiemique repugnes: ita enim optima demum ualetudine perfruuntur.

Hæc uniuersæ ab auctore & clare, & uere dicta sunt, & iam sæpe, & multis in locis a nobis declarata.

Præterea uero iter facere, hieme, celeriter debemus: æstate, lente: nisi sub sole iter sit faciendum.

Docet, quomodo quocumque anni tempore iter facere oporteat: hieme deligendam esse siccantem, & H calfacientem deambulationem: æstate contrariam spectandam monet, nisi inquit, sub Sole iter facias: tunc enim festinandum est, ut siccitatem, & caliditatem, quæ ex huiusmodi itinere corpori infliguntur, quamprimum fugiamus.

Carnosis conuenit celerius iter facere: gracilibus lentius. [multis lauacris æstate utendum est: hieme, paucioribus. ceterum gracilibus magis, quam carne redundantibus lauari conuenit.]

Celer motus, cum calorem plus augeat, corpus colliquat. in remissioribus uero motionibus calor moderatus & sanguinem, & nutritionem meliorem efficit: ideoque animantibus, ut bene nutriantur, adiumento est.

Munda autem uestes hieme induenda sunt, æstate uero, oleo imbuta.

Quid scriptor sapientius, quam quod omnes interpretes scriptum reliquerunt, intellexerit, ipse uiderit: nam si ideo mundas uestes, quia magis calfaciant, aut quod perspirationes non prohibeant, hieme induendas censet: oleo uero imbutas æstate, uel quod refrigerent, uel quod halitus obstruant, oratione ego non probo. munda enim uestes, quæ denso sunt contextu, præsertim autem si lacernæ sint, refrigerant: atque ita eis uti est melius: at oleo madentia cum fordida sunt omnino, tum uero nullius hominũ elegantiorum

A elegantiorũ est, qui sordidarũ uestiũ usum ferat, præsertim aut æstate. præterea, quæ oleo infectæ sunt, quamuis primo occursum frigidissimæ sint, temporis tamẽ progressu magis, quam mundæ, calefaciunt.

22 Crassi, qui fieri tenues optant, omnes exercitationes ieiunii obeant: & cibum adhuc anhelantes, & non iam refrigerati, fumant, & prius dilutum uinum, ac non admodum frigidum bibant. præterea obsonia sesamis, condimentisque, & alijs huius generis parent. obsonia autem, quæ offeruntur, suntu pinguiora: sic enim paucissimis explebuntur.

Quod in extrema oratione dictum est, sic enim paucissimis explebuntur, quidã de ijs omnibus, quæ prædicta sunt, dici uolunt: quidã de solis obsonijs, quæ sesamis similibus, & alijs multis parari iubet. prædicta aut sunt hæc, ieiunos exerceri, id enim aperte uacuat, sicut post cibum, implet. itemque anhelantes adhuc propter exercitationem, cibum sumere, cum nondum calor ab eis per halitum digestus sit, nec corpus refrigeratum: quam sane rem in causa esse, ut celeriter expleantur. plane apparet. si uero alia ratione quadã huius libri auctor attenuare uult, id certe me later: illud quidẽ diligenter noui, id causam multis attulisse, cur eorũ uiscera obstructa sint, præsertim uero iecur, ut etiã uehementes a cibo exercitationes facere solent. præterea uero lauacra etiã ijs, quibus in iecore meatus alimenti sunt angusti, obstructiones gignant. quibus de rebus, unã cũ proprijs earũ distinctionibus dictum a nobis est in libris, qui sunt de ualetudine tuenda. restat aut, ut oratione ipsam examinemus, ut cũ ait, & prius uinũ, non admodũ frigidũ bibant: sic. n. est locutus, perinde ac uelit eos frigidum quidẽ, sed nõ tamen ualde frigidũ bibere. ceterum subito post exercitationes bibendum uinum, nõ admodum comendat, sed prius aquã, uelut athleta longo usu docti faciunt. quippe uinũ caput tentat, sique statim a balneo, ante oia alia esculenta, poculentaque potest. quinetiam ne frigidã quidẽ potio post exercitationes, nisi calidã præbibas, noxa uacat: siquidẽ ipsa quoque, & uentre & iecur, ac nõnullis etiã neruos perspicue lædit. & tamen frigidũ uinum habitus corporis corroborat: sed hic auctor eos exoluere nunc studet. nisi forte aliter scriptum esset, & qui descripsit, errarit: quãdo alia quoque hmodi permulta hodie cõspiciunt, & pro, non oino calidum, scripserit, non ualde frigidum: qui enim adhuc anhelantibus dari alimentum iubeat, cum multis uaporibus oppletum corpus est, uelit aut etiam uini calidi portione eos magis implere, idque quod ualde calidum est, sit aptum æque, ac frigidum, uentrem cogere ac roborare. certe id facere cauebit.

23 Cibum quoque, semel tantum fumant, non lauunt, duris in stratis cubent, nudi, quo ad eius fieri maxime pot inambulant.

Præstabat eũ dicere, parũ cibi fumant, quãdãmodum balneũ corpus calfaciendo, præsertim externã partem, & ad alimenti digestionẽ, & digitorũ appositione cõfert, sic, si non laues cõtraria consequeris. dum quoque cubile, corpus angit, cõprimit, & cõstringit: itaque eius in oem partẽ incrementũ prohibet. ea dem etiã ratione nudũ ambulare oes partes, quæ ad cutim sunt, refrigerat: calorẽ uero in imas partes, uisceraque cõpellit, ut probe quidem cibi concoquant, sed obstat, quo minus oem in partẽ comportent.

14 Qui ex tenuibus reddi crassiores uolunt, ij cũ omnia contra, atque illi, facere debent, tum ieiunii nullum laborẽ subeant.

Contraria ijs quæ de crassis dixit, hæc sunt, ut ne anhelantes cibum fumant, sed cum iam naturaliter respirent: neque semel modo, sed iterum, aut etiam ter edant. ita etiam, qui contra facit, quã is qui lauo non utitur, bis lauabit. ita tamen, ut semper secundo balneo a cibo utatur, ac quandoque etiã primo. ita exercitationes quoque & breues, & lentas, & post cibũ obeant. eadem ratione molliter cubare, & in aere nõ uersari nudos ijs conuenit. quam ob rem exercitores solent exercitationes quasdam, in quibus & complexibus, & toto corpore pugnantur (ipsi προπάτησθαι καὶ συμπλομαχίῃ nominant) instituere ijs, in quibus parare carnem student, cauentes, ne nudo eos corpore, nec complexu exerceant: contra uero, quos extenuari uolunt, eos celeri exercitatione, & sine primo complexu exercent.

15 Vomitus, uentrisque abluitionibus uti hoc modo oportet. sex biberis mensibus uomendum est: siquidem hoc tempore magis, quam æstiuo, pituita redundat, & morbi caput tentant, & item regionem, quæ supra transversum septum est. cum uero æstus sint, tum abluitionibus utendum: torridum enim tempus est, & corpus biliosus, & grauitates in lumbis, & genibus sunt, calorque urget, & in uentre torminã excitantur. itaque corpus refrigerare, & quæ in sublime tolluntur, ab his locis deorsum subducere oportet.

Quas abluitiones uocet, ipse deinceps ostendit: quæ in quã ex lacte constant: & aquã ex cicerebus elixã & itẽ muriã, & marinã aquã: siquidẽ horũ quaedã sunt purgãtia medicamẽta, quæ totũ corpus euacuant. quare, ut balneatores purgare balnea se dicunt, cũ coenũ & sordes ab illorum lapidibus abluunt, ita uentris, intestinorũque abluitiones pituitã, & bilẽ ipsorũ abluunt. qm̃ igitur hieme pituita in uentre gignit, nobis cõsultat, ut eã uomitibus euacuemus: & bilẽ æstate supra innatantẽ deorsum reuellamus. & tñ, si uniuersum purgare corpus uelis, æstate per uentrẽ superiorẽ, hieme per inferiorẽ purgabis, ut in aphorismis scriptum est: etenim quæ iam redundant, ea curat purgatio, quæ per ea loca, quo uergunt, adhibeantur: ducenda enim illa sunt, quo tendunt, per loca accõmodata: quæ aut prohibere uelis, ne augeantur, ea per loca contraria retrahere conuenit.

16 Crassiores autem, humidioribusque, saliores, tenuioresque abluitiones adhibeantur: siccoribus uero gracilioribusque, & imbecillioribus, pinguioribus, ac crassiores, pingues autem crassæque sunt, quæ ex lacte constant, & aqua ex cicerebus elixã, & ex ceteris huius generis: tenues uero, & salse, muria, & maris aqua, & similia.

Monet, ut quæ maiorem incidendi uim habent, crassioribus, quia pituitosiores sint; leniora uero gracilibus, quia sint biliosiores, adhibeantur. quæ autem sint utrorumque materia, ipse ita declarauit, ut explicationem non desiderent. quare his omiffis, ad proxima me conuertam.

conferberent. tales enim homines plenitudinem celerrime coaceruant, cum sit eorum diminuta per-
spiratio. quam ob rem distributione in eis cohibita, excrementa omnino humida redduntur: atque in-
terdum non humida solum, sed & tenuia: præsertim uero in uoracibus. cum enim aliquid ex ijs, quæ in-
gesta sunt, digestū sit, tum uentriculus reliqua promptius concoquit: at cum ciborum acruus in eo per-
manet, si quando cum prægrauent, omnes, prius quam concocti sint, deijcit. fortasse etiam propter ue-
narum duritiam, quod illæ distendi multum non possint, alimenti distributio impedita est: sed quomo-
do huiusmodi naturæ, contraria uictus ratione instituta, curandæ sint, scribere ipsum oportebat: si-
quidem uniuersi habitus scopi sunt raritas & mollitia, quæ molli frictione, multa; pinguedine, & lon-
giore in folijs mora comparantur. hic uero in symptomate solum immoratur, cuius interim ueluti radi-
cem non refecat. Iam uero in hac oratione illud etiam ab eo dictum est, perspicuum esse uentriculum
non posse copiam ingestorū ciborum calefacere: & tamen si habitus densitatem uere accusauit, & item
uenas cibū non suscipientes, profecto non recte uentriculū accusat. quod si quis hac in re uerū ab eo di-
ci cōcedat, is etiā uictus rationē cōsequentē recte esse institutā fatebitur, dandum esse percoctū panē,
potum temperatum, & parciozem: semel in die sumendum cibum, & a cibo non esse deambulandum.

Hæc autem natura præcepta est, & ad utranq; partem uertitur, & bonus habitus in huiusmodi corporibus parum uiget.

Bonum habitum appellauit naturam eorum, qui densa carne sunt: perinde ac si dixisset, eam celeres
facere mutationes. itaq; subiungit: & ad utranq; partem uertitur: hoc est, & ad bonum habitum, & ad
contrarium. tum addit, & bonus habitus in huiusmodi corporibus parum uiget. ostendimus enim in ijs
explicationibus, quas in aphorismos conscripsimus, bonū exercitatorū habitū cum sanguinis, carnisq;
repletionem naturalium facultatū robur conseruare: sed, ut illic summam habitus bonitatem, quam rara
corpora non cito consequuntur, periculo esse expositam docuimus, ita usu uenit ijs, quorum compacta
corpora sunt, cum in eis propterea quod ægre per halitum digeruntur, celerrime gignitur, ac retroce-
dere nimirum cogitur, celeriter & oriatur, & dissoluatur.

*Habitus uero rariore, & hirsutiores carniū esum admittunt, & facilius labores ferunt: bonique habitus in eis diutur-
niores sunt.*

Corporibus hirsutioribus cutim rariore esse, & item carnem, in libris de temperamentis docuimus.
quocirca merito ait, hæc esum carniū ferre cōmodius, utpote quæ transpirentur, & itē labores; quod
minus lassitudinibus corripiantur. id quod etiam in libris de tuenda ualeudine proditum est. iam uero
boni habitus in ijs diuturniores sunt, ut quæ continuo ad summum bonitatis non perueniunt.

*Qui etiam cibum postredie eructant, eisque præcordia eleuantur, his tanquam non concocti cibi sint, somnus longior pro-
dest, nihilo minus eorum corpora ad alium sunt laborem compellenda. uinum meracius, largiusque bibant: cibi uero minus
sumant hoc tempore: perspicuum enim est, uentrem propter imbecillitatem, ac frigiditatem non posse ciborum multitudi-
nem concoquere.*

Recte fecit hoc loco, quod in extremo addidit, perspicuum esse, propterea quod imbecillus, frigi-
dusq; uentriculus sit, ciborū copiam concoqui ab eo nō posse. ideo id ipsum ferme intuens, dat operā, ut
eū calefaciat. itaq; longiorē ijs somnū, & exercitationē imperat, uinūq; meracius, & largius potui dat,
iubetq;, ut quo tempore cruditas eos male habet, minus cibi sumant: siquidem reliquo tempore se se
exercētibus, ac dimouentibus, uinūq; uti diximus, bibentibus, nihil opus erit, ut de moderata cibi co-
pia quicquam subtrahant.

Quos sitis exercet, hi cibos, laboresque minuunt, & uinum dilutum, & quam frigidissimum bibant.

Hic exposuit hoc modo calidarum naturarū notā: quā sic in libro de morbis uulgaribus expressit: ei,
qui natura calidus sit, aquæ frigida potio, & quies cōuenit. hic uero corporis temperamento cōmemora-
to, diatā subiunxit, quæ ita affectis instituta est: cuius caput est refrigeratio. in hac autē diatæ summa,
efficaciora sunt aquæ potio, & uacatio ab exercitatione. hoc loco quietem aliter indicauit, dixit enim,
laboresque minuunt, & pro frigida potione, scripsit, & uinum dilutum, & quam frigidissimum bibant.
ac mihi quidem uidetur hoc loco rectius admonere: nam diluta, frigidaq; potio refrigerat, & præterea
uini commoditates obtinet.

*Quibus uiscera ab exercitatione, aut alio itinere dolent, his requiescere ieiunio utile est. potus autem sit parcissimus, qui
corpus ingressus multam urinam cieat, ne uena, quæ innata uisceribus sunt, plena tendantur: siquidem huic & tubercula,
& febres generantur.*

Hæc præcepta in libris de tuenda sanitate perfecte tradita sunt omnia: quæ nunc memoriæ causa, ut
in superioribus, ita hoc loco exponerent: multis enim, etiā qui febrim nō habent, dolores in uisceribus,
præsertim in iecinore, cum a cibo se exercuerint, aut lauerint, oboriantur. id quod propter angustos tran-
situs, qui in uiscere sunt, & propter humorum ascendentium crassitudinem efficitur: occlusi enim illi &
cohibiti in strictis sinibus uenarum, qua sanguis ex sinibus iecoris partibus in curuas transfunditur, tum
transitum impediunt, tum uero etiam uenas intendunt eas, quæ in sima iecoris parte sunt: quibus ita
affectis dolores, citra febrim, oriuntur. his, quo tempore conflantur, requiescere conuenit, & in potu
sumere aliquid, quod urinam cieat, iecurque obstructione liberet. ac nisi minxerint, ex hisce occasio-
nibus & tubercula & febres consequuntur.

*Qui morbis cerebri corripiuntur, horū caput torpedo primum occupat, frequenterq; mingunt, atq; alia patiuntur, quæ
in urina stillicidio solent contingere. ij per nouem dies id patiuntur. ac si quid e naribus fluat, aut ab auribus aqua, uel mu-
cus*

*A*cus, a morbo liberi euadent, & urina stillicidium sedabitur: & sine dolore multum, albumq; mingent, donec uigessimus sit
peractus dies: & capitis dolor hominem deserit: illumque intuentem splendor fugit. ceterum, quoniam bona ualeudo ab homi-
ne plurimi sit, est hominis, qui ratiocinandi facultate est præditus, de sui ipsius nosse sententia, ut sibi in morbis consulatur.

Hanc orationem merito quidam suspectam habuerunt, nonnulli etiam omnino damnarunt, ut non
modo Hippocratis, sed ne Polybi quidem esse uideatur. eius enim initium est prorsus indistinctum, cū
uelit a morbis cerebri torpedinem, urinæque stillicidium proficisci. sed nec etiam uera erit hæc oratio,
si quis putet, ab ipso pronunciarī, non omnes morbos, qui a cerebro oriuntur, esse huiusmodi, sed eos
solos, quos ab auribus & naribus aqua & mucus, fluens sedat: siquidem neque semper, neque plerun-
que id usu uenire consuevit.

GALENI IN PRÆSAGIA HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS PRIMVS.

Io. Bap. Rasario interprete.

B

LIBRI ARGUMENTVM.

Explicat uim signorum omnium, quæ in acutis morbis, ac ceteris, quæ illis
succedunt, ad præfagiendum sumuntur.

Quantum utilitatis afferant medicorum prædictiones.

Optimum ego esse existimo, ut prouidenti a medicus utatur.

C

Si enim perspicuum, prouidentiam pro præfensione dictam esse: ideo subiun-
git, si enim apud ægros præfensat, ac prædicat. opus autē ei fuit, hoc in libro
uti procemio, licet non sæpe admodum id faciat, propter medicos quosdam,
ut probabile est, qui eo tempore extiterunt, quales etiam hodie sunt, qui seme-
thodicos nominant: qui medici officium in eo esse positum statuunt, ut uel præ-
sentem sanitate tueatur, ut in ijs, qui bene ualent: uel amissam recuperet, ut
in ægrotis: prædictiones uero futurorum ad uates pertinere. quā ob rem Hip-
pocrates hoc exordio declarat, quam medico utilitatē afferat præfensio: quā
tribus ait capitibus contineri: quorum primum est, ægrotos propensius imperata facturos; secundum,
cum præfensat, quæ ægrotis euentura sint, multo ante illis esse eum occurrurum: tertio, si æger moria-
tur, ut ipse nullo modo culpæ affinis habeatur: siquidem non minus uult hoc medico tribui, quam ut
sanitatis auctor existimetur. sed iam dictiones intueamur, quibus hæc capita singillatim confirmat.

† Lib. impres-
sic quam reli-
qua ut &c.

2

*Si enim apud ægros quæ sunt, quæ fuerunt, quæque futura sunt, præfensat, ac prædicat; & quæ infirmi omittunt, ipse
narret, ægri statim melius cognoscere putabuntur: atque ita medico se committere homines audebunt.*

Hac oratione primum caput confirmat: cum ait medicos uere prædicēdo consequi, ut homines se
illis cōcredant: quoniam inde efficitur, ut medicus existimetur, omnem ægrotantium statum hoc est,
quænam sit morbi natura, diligenter cognoscere: ut hoc modo fere continuata demonstratio conclu-
datur, medicus ex ijs, quæ prædicat, morbi naturam cognoscere existimatur: eius, qui morbi naturā nos-
se existimatur, imperata facilius ægroti faciunt: cuius imperata ægroti facilius faciunt, is etiā morbos
facilius per sanat. Et, quæ infirmi prætermittunt, ipse narret. omittunt infirmi, non quæ nullo ipsi pacto
sciunt, ut interpretes quidam scribunt: ut intimas corporis sedes male affectas, aut causas, earumq; affe-
ctiones: sed ex causis, eas solas, quæ antegressæ nominantur: & ex symptomatis corporis, ea quæ sub
aspectum cadunt. [ut si in peripneumonia, maxilla rubicunda sit: quia quædam huiusmodi ægroti non
dicunt] quæ igitur huius generis ægroti narrando omittunt, ea si a medicis audiant, eos merito admi-
rantur. qua autem ratione id fieri possit, in sequentibus declarabo.

Hæc absunt a
Græcis libris
& ueteri tra-
lacione.

3

*Optime autem curationem instituet, si ex præsentibus affectionibus futuras prænoscat: fieri enim non potest: ut ægros om-
nes sanitati restituat: quanquam hoc præstaret, quæ præfensio, quæ sint in posterum euentura.*

Secundam præfensionis utilitatem exequitur hoc loco: cum enim medicus laborantis affectionem
accurate cognoscet, quædam mala, quæ eā sequi solēt, prohibebit: quædam ne magna fiāt, impedit: oibus
uero in cōe recte obsistet, nō secus, quam bonus gubernator, qui se ante ad futurā tēpestatē cōparauit.

A. l. r. f. z. d. 3.
c. 1. p. 80. D

4

*Cum autem homines intercant, alij quidem ob morbi uehementiam, antequam medicus auersatur: alij uocato etiam me-
dico repente; alij uno die, alij paulo longiore tempore moriantur prius, quam medicus singulis morbis sua arte resistat; ideo
harum affectionum naturas nosse oportet, quantum corporis uiribus superiores sint: simulq; si quid diuinum in morbis in-
sit, eius quoque prouidentiam perdiscere: sic enim merito admirabilem se, bonumque medicum præstabit: nam quos supersti-
tes fore cognoverit, eos etiam conseruare rectius poterit: cum multo ante tempore singulis consulat: cumq; morituros ni-
hilominus prænoscat, ac prædicat, culpa uacabit.*

† Al. flatu.

33

Cōfirmat etiā hac oratione duo prædicta capita utilitatis, quæ ex præfensione existit: eisq; addit tertiū

COMMENTARI.

C 3 medicum

medicū fore calumnia expertē, si morituros, uicturosq; prædixerit. proinde Medicus quidā adoleſcen-
tulum, qui ex ſyncopa humectari primum incipiebat, inſcius in balneum demifit: cumque ſudores
copioſe prorumperent, gauifus eſt, quaſi occaſionem eſſet diligenter aſſecutus. ſed cum ille non ita mul-
to poſt, mortuus eſſet, Medicus, ut necis auctor, a familiaribus, accuſabatur. Haecenus pauciſſimis
exordium expoſuimus, præter quam quod de uerbo, diuinum, nihil diximus: quod ſane genus expli-
cationis conuenit ijs, qui principia ſciunt, & ad libri utilitatem contendunt: at græca dictioni inſuetis,
aut connexionis orationum ignaris, aut utiliſſima contemnentibus, & nunc etiam ſua ſponte in Sophi-
ſticis argumentationibus occupatis, alia eſt magis propria explicandi ratio: quæ pluribus uerbis con-
cluditur: quam ſane totam præterire poterunt ijs, qui ad utilitatem ſtudio properant: hanc libri partē
in medio relinquentes, uſque dum ad eum contextum uerborum, cuius initium eſt, in acutis autem
morbis ſic conſiderandum eſt, peruenerint.

Altera longior exordij explicatio.

Optimum eſſe ego exiſtimo, ut prouidentia Medicus utatur. Non uidetur nomine prouidentia
hoc loco uſus eſſe Hippocrates, ut communis eſt Græcorum conſuetudo: curam enim & diligen-
tiam illi ſic uocant: ut etiam indicauit Euripides, his uerbis.

Hæc animam eſſi dulcem eſſabat, miram tamen

Honeſte ut caderet, oſtendit prouidentiam.

Iam uero prouidere uerbum in omnibus modis infinitas ſignificationes habet apud Græcos, cum di-
catur, pro eo, quod eſt, curam alicuius rei gerere: aut ſemper quod utile eſt, præparare. præterea trita illa
quæſtio, mundum prouidentia gubernari, eandē habet ſignificationem. at Hippo. non ita, ſed pro præ-
ſenſione prouidentia ſtatuit, non abſolute quidem, ut mihi uidetur, ſed a cōmuni quadam ſignificatio-
ne, quam utrūq; nomen ſignificat: ex eo enim, quod res quædā intelligentia uideatur, antequā fiant, &
uerbum *προνοειν*. i. prouidere apud Homerum, & inde prouidentia nomē eſt ductum: & ab hac eadē cau-
ſa uerbū præſagire, & præſenſio dicunt. ſi igitur quæcūq; ſuapte natura ſub ſenſum cadunt, prius quā
intueamur, intelligentia inueſtigemus, merito nos prouidere ea dicemus, quod uerbo indicamus, nos
ea prius, quā fiant, aſſe cernere. quocirca res, quæ repente ſiūt, eas inuiti & improuidi: quæ uero adhi-
bito conſilio, eas cū prouidentia geſſiſſe dicimur. tale eſt etiā quod cenſuit Solon, exiſtimare debere A-
reopagitas, an cædes, uulnus, incendiūq; prouidentia cōmiſſum ſit: & num quis ita medicamento dato
interemerit. quinetiam apud antiquos oratores plurimus eſt huiusmodi nominū atq; uerborū uſus: in
quibus quæ ex prouidentia facta ſunt, illis opponuntur, quæ in cōſulto gerūtur: ut ſi quis inuitus alium
læſit, aut ſi ira percitus percuffit, hæc ex prouidentia facta negant. at ſi quis diu cōſulauit, ac diu medita-
tus eſt, ut res geri poſſet, tum eam conſecit, illam ex prouidentia factam eſſe affirmant. eſt igitur nomen
prouidentia apud Græcos commune, ut ad bonas, & ad malas res pertineat, ac non ad bonas tantum,
ut quibusdam placet: nam hæc ipſa quæſtio, utrum fortuna, an prouidentia mundus gubernetur, in com-
muni dicta eſt ſignificatio: quod ex oppoſitione fortunæ, clarum eſt: quidam uero, non fortunam, ſed
eaſum prouidentia opponunt: cum tamen idem utroque nomine ſignificent; ac ſæpe etiam a philoſo-
phis dici ſolet, mundum prouidentia optimi gubernari. in quo addunt optimi, quia nomen prou-
identia commune eſſe, & boni & mali intelligunt. itaque ſi prouidentia in hac cōmuni ſignificatione di-
cta eſt, perſpicuum eſt, eam ita appellari, quod, prius quā fiat quidpiam, animo uideatur. ex eodem
quoque fonte manauit præſenſionis nomen: ſi enim quæ ſenſibus ſuapte natura percipiuntur, quibus-
dam ſignis inueſtigemus, ea merito prouidere dicimus, perinde ac ſi prius, quā fiant, ea intueamur.
mihi autem uidetur, non ex communi ſignificatione dici prouidentia, cum fortunæ contrario nomi-
ne opponitur: quia prouidentia ita accepta in bonis ſolum dicitur: uniuerſitatis enim prouidentia non
eſt opus malum: quam ob rem præſenſio in tribus temporibus, non autem in futuro tantum dicitur: nec
minus admirabilis eſt uates, qui ita præterita, quæ ipſe non uidit, ſicut præſentia dicat, quā qui futu-
ra prænunciet: ita etiam qui ea, quæ nunc geruntur, antequā uideat, prædicat, uates eſt illis: nihilo
deterior: id quod Hippocrates ipſe declarauit, cum ait, ſi enim apud ægrum quæ ſunt, quæ fuerunt,
quæ futura ſunt, præſentia, ac prædicat. eiſdem igitur artis eſt, præterita, quæ non uideris, expo-
nere, ut geſta ſint, & præſentia, & futura: uſu tamen hæc inter ſe multum differunt: nam præſenſio futu-
rorum utiliſſima eſt, præteritorum uero alijs quidem inutilis, ſed uni Medico, qui oſtentare artem ue-
lit, utilis. quanquam autem hæc non ſunt artis medicinalis propria, tamen ad eam interpretationem,
qua nominum ſignificationes apud auctores aperiuntur, accommodata eſt. Illud autem ad explicatio-
nem, nihil pertinet, ad aliquid uero aliud eſt utile, quod nonnulli interpretes de moribus auctoris af-
ferunt, quo in loco modeſtiam eius commendant, cum ait, optimum eſſe ego exiſtimo: poterat enim
inquiunt, dicere, optimum eſt, ut Medicus prouidentia utatur. at ipſe adiecit, uerbum exiſtimo,
quamuis huius enunciationis demonſtrationem ſcripturus ſit. quæ autem Herophilus attulit, cum
præſenſionem a prædictione diſtinxit, non ſolum inutilia, impropriaq; ſunt, ſed etiam Sophiſtica, &
falſa. atqui ipſe differentias rerum docere, & non de ſignificationibus ſtatuere ſe putat: in quo pri-
mum peccat, quod non animaduertit, ſe de ſignificationibus, & non de natura rerum medicinae utilium
differere: ſenſio enim, quæ nomina præſenſionis continetur, magna ex parte de re firma dicitur: in-
terdum uero, ſi quid deſit, ne firmiſſima ſit, ſimili tamen modo nominatur: quam ob rem qui eam
exponunt,

A exponunt, interdum cum additione eam pronunciant: atque interdum exquisitam, interdum ratam, in-
terdum firmam, aut etiam perpetuam nominant, eaque additione indicant, a nomine ſenſionis nō ſem-
per firmam rem ſignificari. ita etiam duplex eſt præſenſio: altera firma, ut poſt hiemē fore uer, deinceps
æſtatem, tum autumnum: altera non firma, in qua ſignificatione Aratus de Luna ſcripſit,

Cum uero incedit ſublīmi Cynthia cornu,

Tum ſegnes Borea campi ſpirante rigeunt.

Sin prono, terris pluuium denunciat Auſtrum.

plerunque enim ita euenire, obſeruatum eſt: & tamen quandoque non ita accidit. at Herophilus pu-
tat præſenſionem firmam eſſe, prædictionē uero non itē. multa enim eorum, quæ prædicta ſunt, fieri ne-
gat. perinde ac poſſit quiſpiā prædicere, quæ nō præſenſerit, aut aliud quicquā uoce eloqui quā quod
eſt animo cognitū. quod ſi nolit cognitum appellare, proſus noſet opinatū, ita tñ ut in animo prædicien-
tis prius exiterit: ac ſi nolit præſenſionē, dicat præopinacionem. & tñ Græci non uocant præopinacionē
ut neq; etiā ipſe Herophilus, quāuis parte plurima barbare loquaſ. aut igitur legē ferat, qua caueat, præ-
opinacionē a præſenſione diſſerre, ſuadeatq; hoībus, ut legis ſanctionem accipiant: aut ſi id non pōt, no-
minum ſignificationes ut conſuetudo tenuit, intelligat. conſuetudo autem eſt, ut ſpes quæ plerunq; de
B futuris & ea quidem firma habetur, præſenſio dicatur. eſt autem medici præſtantis officium, non huius-
modi quærere, ſed quomodo uentura ægrotis prædicens, ſæpiſſime uerum, rariffime falſum dicat. uox
enim una plerunq; eſt: ſed multiplex differentia rebus ineſt, maioris, minorisq; ratione. ſi quis igitur
in uiginti prædictionibus ſemel errat, is quidem non perpetuo uerum dixit, illi tamen præſtat qui bis
aberrauit: & item is præſtat illi, qui ter: & is ei qui quater hallucinatus eſt. cum tamen omnes inter ſe
conueniant, ſic rem, ut prædixerant, plerunque accidiffe. hæc igitur doctrinas, quibus imbutus quiſ-
piam ſæpius, quā alius, ſinem attingat, amplecti debemus: nimiam uero in ſignificationibus ſedulita-
tem, reiſcere, atque fugere: quam tamen Prodicus, tantus ſophiſta, plus æquo amplexatus, peritis homi-
nibus moleſtus erat, & ſubinde apud Platonem a Socrate mordebatur: in ceteris alioqui laudatus. ſed
male fortaffe feci, qui principio Herophilum nominarim, quare melius eſt, ut uera declarem ijs, qui ci-
tato curſu ad artis opera contendunt: & ne eis moram duobus modis iniiciā: & cū deliria ſophiſtarum
doceo, & cū eadem reſello: itaq; me facturū cōmodius puto, ut his commentarijs ea ſolum perſequar,
quæ utilia ſunt: & alia quadam ſcriptione, cum maius otium naſtus ero, pertractē ea, quæ Herophilus
in præſagijs Hippocrati cōtradixit. Et quæ infirmi omittūt, ipſe narret, ægri ſtatū melius cognoscere pu-
tabit. oportebat eois, qui tale aliquid enarrare conant, prius re ipſa oſtendere, quare ita ſcribere audeāt:

C in promptu enim cuiq; eſt, ut quod uult, cōſcribat: ſed difficile eſt, eam cognitionē tribuere, qua prædi-
tus quiſpiam magna ex parte ſine conſequatur, cum ægris dicit non futura ſolum, ſed præterita quoq;
quibus ipſe nō interfuit: & quæ in præſentia in ægrotis ſunt, quæ ipſe nōdum ab illis audiuit, nec cogno-
uit: ut nos in ijs, quæ dicemus, erimus merito digni, quibus fides adhibeat: cum ipſis operibus compro-
bauerimus, quā uera ſit contemplatio. ac ne bis de eadem re ſcribere cogamur, & nunc in exor-
dio explicado, & poſtea in ſingulis dictionibus, ſatius eſſe duxi ſuperſedere de his oībus dicere, donec
medicinalia uocabula, quæ in hoc libro ſunt, explicē: præſertim cū nullus adhuc eorū, qui librū expla-
nauerūt, id ipſum, licet maxime neceſſariū ſit, effecerit. nā quod Hippo. a medico exerceri cenſet, hoc lo-
co prætermiſit: cū non docuerit, quomodo eorū quæ facta ſunt, aut quæ ad ſunt, a nobis tamen ſenſibus
adhuc non cognoscuntur, ſit facienda præſenſio. ſimulque ſi quid diuinum in morbis inſit, eius quoq;
prouidentia perdiſcere. quid ſit diuinum, cuius fieri præſenſionē iubet, eſt inter libri explanatores diſ-
ſenſio. putant nonnulli, propter aliquā deorū irā morbos hoībus immitti: quā opinionē cōfirmant te-
ſtimonio eorū, qui hitorias, ut uocāt, ſine ratione adiūcta cōſcripſerunt: neq; oſtēdunt, utrū huius quo-
que ſentētia Hippo. fuerit, quod tamē erat bonorū interpretū officiū: ſiquidē nō eſt nobis in explicatio-
nibus abſolute propoſitū, ut quæ uera nobis eſſe uideant, ea afferamus, ſed id, quod ad ſcriptoris ſen-

D tentiam, etiā ſi falſum ſit. apparet aut Hippocrate in nullo ſuo libro morborum cauſas in deos referre:
qui etiā eos, qui ſiderati uocant, unde mori ueteres ſic appellarint, in libro de ratione uictus in mor-
bis acutis declarauit: quē librū eſſe Hippocratis uerum, conſtat inter oēs. in libro autem de ſacro mor-
bo multa ad coarguēdos eos ſcripta ſunt, qui morbos a dijs mitti arbitrant. nos igitur neque comitialē
morbum, neq; amorem eſſe diuinum exiſtimamus: quod rati quidā, ueram illi quidem hitoria conſcri-
pſerunt, Eraſiſtratū animaduertiſſe, regis filium ex amore in morbum incidiffe: ſed tamen diuinum ap-
pellatum eſſe amorem, aut ab Eraſiſtrato, aut ab Hippocrate, aut ab ullo alio medico, non docuerunt:
eos autē, qui graciles, aut decolores, aut inſomnes, aut etiā febricitantes ex amatorijs cauſis ſunt, illo
capite ueteres comprehendi uoluerūt, quod de cauſis antegreſſis eſt: quarum cū multa ſint genera, unū
ex eis eſt mœror: mœſti enim ſunt alij quibus filij, aut familiares, aut propinqui, aut amici mortui ſunt:
alij uero, quod expectent uel ſe ſolos male affectum iri, aut patriam omnem euerſi debere. mœſti etiam
ſunt pecunia cupidi, cum pecunijs priuantur: & ambitioſi, priuati gloria, & item alius quiſque ita affi-
citur. in hoc quoque ſunt genere, qui propter amorem mœrent: nec diuinam, ſed humanam affectio-
nem patiuntur: niſi quiſpiam fidem adhibendam putet ijs, qui fabulas conſcripſerunt, ut quosdam ho-
mines in hanc agi affectionem a puſillo demone quodam, ac nuper nato, ac faces accenſas geren-
te, arbitretur. at uero, qui genus dierum criticorum diuinum appellauit, is potius affectionem ſuam

medicū fore calumniæ expertē, si morituros, uicturosq; prædixerit. proinde Medicus quidā adoleſcen-
tulum, qui ex ſyncopa humectari primum incipiebat, inſcius in balneum demifit: cumque ſudores
copioſe prorumperent, gauifus eſt, quaſi occaſionem eſſet diligenter aſſectus. ſed cum ille non ita mul-
to poſt, mortuus eſſet, Medicus, ut necis auctor, a familiaribus, accuſabatur. Haecenus pauciſſimis
exordium expoſuimus, præter quàm quod de uerbo, diuinum, nihil diximus: quod ſane genus expli-
cationis conuenit ijs, qui principia ſciunt, & ad libri utilitatem contendunt: at græca dictioni inſuetis,
aut connexionis orationum ignaris, aut utiliſſima contemnentibus, & nunc etiam ſua ſponte in Sophi-
ſticis argumentationibus occupatis, alia eſt magis propria explicandi ratio: quæ pluribus uerbis con-
cluditur: quam ſane totam præterire poterunt ij, qui ad utilitatem ſtudio properant: hanc libri partē
in medio relinquentes, uſque dum ad eum contextum uerborum, cuius initium eſt, in acutis autem
morbis ſic conſiderandum eſt, peruenerint.

Altera longior exordij explicatio.

Optimum eſſe ego exiſtimo, ut prouidentia Medicus utatur. Non uidetur nomine prouidentia
hoc loco uſus eſſe Hippocrates, ut communis eſt Græcorum conſuetudo: curam enim & diligen-
tiam illi ſic uocant: ut etiam indicauit Euripides, his uerbis.

Hæc animam etſi dulcem eſſabat, miram tamen

Honeſte ut caderet, oſtendit prouidentiam.

Iam uero prouidere uerbum in omnibus modis infinitas ſignificationes habet apud Græcos, cum di-
catur, pro eo, quod eſt, curam alicuius rei gerere: aut ſemper quod utile eſt, præparare. præterea trita illa
quaſtio, mundum prouidentia gubernari, eandē habet ſignificationem. at Hippo. non ita, ſed pro præ-
ſenſione prouidentia ſtatuit, non absolute quidem, ut mihi uidetur, ſed a cōmuni quadam ſignificatio-
ne, quam utrūq; nomen ſignificat: ex eo enim, quod res quædā intelligentia uideantur, antequā ſiant, &
uerbum *προνοειν*. i. prouidere apud Homerum, & inde prouidentia nomen eſt ductum: & ab hæc eadē cau-
ſa uerbū præſagire, & præſenſio dicunt. ſi igitur quæcūq; ſuapte natura ſub ſenſum cadunt, prius quàm
intueamur, intelligentia inueſtigemus, merito nos prouidere ea dicemus, quo uerbo indicamus, nos
ea prius, quàm ſiant, aſſeſſere. quocirca res, quæ repente ſiūt, eas inuiti & improuidi: quæ uero adhi-
bito conſilio, eas cū prouidentia geſſiſſe dicimur. tale eſt etiā quod cenſuit Solon, exiſtimare debere A-
reopagitas, an cædes, uulnus, incendiūq; prouidentia cōmiſſum ſit: & num quis ita medicamento dato
interemerit. quinetiam apud antiquos oratores plurimum eſt huiusmodi nominū atq; uerborū uſus: in
quibus quæ ex prouidentia facta ſunt, illis opponuntur, quæ incōſulto gerūtur: ut ſi quis inuitus alium
læſit, aut ſi ira percitus percuffit, hæc ex prouidentia facta negant. at ſi quis diu cōſultauit, ac diu medita-
tus eſt, ut res geri poſſet, tum eam cōfecit, illam ex prouidentia factam eſſe affirmant. eſt igitur nomen
prouidentia apud Græcos commune, ut ad bonas, & ad malas res pertineat, ac non ad bonas tantum,
ut quibusdam placet: nam hæc ipſa quaſtio, utrum fortuna, an prouidentia mundus gubernetur, in com-
muni dicta eſt ſignificatione: quod ex oppoſitione fortunæ, clarum eſt: quidam uero, non fortunam, ſed
caſum prouidentia opponunt: cum tamen idem utroque nomine ſignificent, ac ſæpe etiam a philoſo-
phis dici ſolet, mundum prouidentia optimi gubernari. in quo addunt optimi, quia nomen prouid-
entia commune eſſe, & boni & mali intelligunt. itaque ſi prouidentia in hac cōmuni ſignificatione di-
cta eſt, perſpicuum eſt, eam ita appellari, quod, prius quàm fiat quidpiam, animo uideatur. ex eodem
quoque fonte manauit præſenſionis nomen: ſi enim quæ ſenſibus ſuapte natura percipiuntur, quibus-
dam ſignis inueſtigemus, ea merito prouidere dicimus, perinde ac ſi prius, quàm ſiant, ea intueamur.
mihi autem uidetur, non ex communi ſignificatione dici prouidentia, cum fortunæ contrarij nomi-
ne opponitur: quia prouidentia ita accepta in bonis ſolum dicitur: uniuerſitatis enim prouidentia non
eſt opus malum: quam ob rem præſenſio in tribus temporibus, non autem in futuro tantum dicitur: nec
minus admirabilis eſt uates, qui ita præterita, quæ ipſe non uidit, ſicut præſentia dicat, quàm qui futu-
ra prænunciet: ita etiam qui ea, quæ nunc geruntur, antequàm uideat, prædicat, uates eſt illis: nihilo
deterior: id quod Hippocrates ipſe declarauit, cum ait, ſi enim apud ægrum quæ ſunt, quæ fuerunt,
quæ futura ſunt, præſentiat, ac prædicat. eiufdem igitur artis eſt, præterita, quæ non uideris, expo-
nere, ut geſta ſint, & præſentia, & futura: uſu tamen hæc inter ſe multum differunt: nam præſenſio futu-
rorum utiliſſima eſt, præteritorum uero alijs quidem inutilis, ſed uni Medico, qui oſtentare artem ue-
lit, utilis. quanquam autem hæc non ſunt artis medicinalis propria, tamen ad eam interpretationem,
qua nominum ſignificationes apud auctores aperiantur, accommodata eſt. Illud autem ad explicatio-
nem, nihil pertinet, ad aliquid uero aliud eſt utile, quod nonnulli interpretes de moribus auctoris aſ-
ſerunt, quo in loco modeſtiam eius commendant, cum ait, optimum eſſe ego exiſtimo: poterat enim
inquiunt, dicere, optimum eſt, ut Medicus prouidentia utatur. at ipſe adiecit, uerbum exiſtimo,
quamuis huius enunciationis demonſtrationem ſcripturus ſit. quæ autem Herophilus attulit, cum
præſenſionem a prædictione diſtinxit, non ſolum inutilia, impropriaq; ſunt, ſed etiam Sophiſtica, &
falſa. at qui ipſe differentias rerum docere, & non de ſignificationibus ſtatueret ſe putat: in quo pri-
mum peccat, quod non animaduertit, ſe de ſignificationibus, & non de natura rerum medicinae utilium
diſſerere: ſenſio enim, quæ nomina præſenſionis continetur, magna ex parte de re firma dicitur: in-
terdum uero, ſi quid deſit, ne firmiſſima ſit, ſimili tamen modo nominatur: quam ob rem qui eam
exponunt,

exponunt, interdum cum additione eam pronunciant: atque interdum exquisitam, interdum ratam, in-
terdum firmam, aut etiam perpetuam nominant, eaque additione indicant, a nomine ſenſionis nõ ſem-
per firmam rem ſignificari. ita etiam duplex eſt præſenſio: altera firma, ut poſt hiemē fore uer, deinceps
æſtatem, cum autūnum: altera non firma, in qua ſignificatione Aratus de Luna ſcripſit,

Cum uero incedit ſublīmi Cynthia cornu,

Tum ſegnes Borea campi ſpirante rigeunt.

Sin prono, terris pluuium denunciat Auſtrum.

plerunque enim ita euenire, obſeruatum eſt: & tamen quandoque non ita accidit. at Herophilus pu-
tat præſenſionem firmam eſſe, prædictionē uero non itē. multa enim eorum, quæ prædicta ſunt, fieri ne-
gat. perinde ac poſſit quiſpiā prædicere, quæ nõ præſenſerit, aut aliud quicquā uoce eloqui quàm quod
eſt animo cognitū. quod ſi nolit cognitum appellare, proſus noſet opinatū, ita tñ ut in animo prædica-
tis prius extiterit: ac ſi nolit præſenſionē, dicat præopinacionem. & tñ Græci non uocant præopinacionē
ut neq; etiā ipſe Herophilus, quāuis parte plurima barbare loquat. aut igitur legē ferat, qua caueat, præ-
opinacionē a præſenſione diſſerere, ſuadeatq; hoibus, ut legis ſanctionem accipiant: aut ſi id non pōt, no-
minum ſignificationes ut conſuetudo tenuit, intelligat. conſuetudo autem eſt, ut ſpes quæ plerunq; de
B futuris & ea quidem firma habetur, præſenſio dicatur. eſt autem medici præſtantis officium, non huius-
modi quaerere, ſed quomodo uentura ægrotis prædicens, ſæpiſſime uerum, rariffime falſum dicat. uox
enim una plerunq; eſt: ſed multiplex differentia rebus ineſt, maioris, minorisq; ratione. ſi quis igitur
in uiginti prædictionibus ſemel errat, is quidem non perpetuo uerum dixit, illi tamen præſtat qui bis
aberrauit: & item is præſtat illi, qui ter: & is ei qui quater hallucinatus eſt. cum tamen omnes inter ſe
conueniant, ſic rem, ut prædixerant, plerunque accidiffe. hæc igitur doctrinas, quibus imbutus quiſ-
piam ſæpius, quàm alius, ſinem attingat, amplecti debemus: nimiam uero in ſignificationibus ſedulita-
tem, reiſcere, atque fugere: quam tamen Prodicus, tantus Sophiſta, plus quo amplexatus, peritis homi-
nibus moleſtus erat, & ſubinde apud Platonem a Socrate mordebatur: in ceteris alioqui laudatus. ſed
male fortalte feci, qui principio Herophilum nominarim, quare melius eſt, ut uera declarem ijs, qui ci-
tato curſu ad artis opera contendunt: & ne eis moram duobus modis iniiciā: & cū deliria ſophiſtarum
doceo, & cū eadem reſello: itaq; me facturū cōmodius puto, ut his commentarijs ea ſolum perſequar,
quæ utilia ſunt: & alia quadam ſcriptione, cum maius otium naſtus ero, pertractē ea, quæ Herophilus
in præſagijs Hippocrati cōtradixit. Et quæ infirmi omittūt, ipſe narret, ægri ſtatū melius cognoſcere pu-
tabit. oportebat eos, qui tale aliquid enarrare conant, prius re ipſa oſtendere, quare ita ſcribere audeat:
C in promptu enim cuiq; eſt, ut quod uult, cōſcribat: ſed difficile eſt, eam cognitionē tribuere, qua prædi-
tus quiſpiam magna ex parte finē conſequatur, cum ægris dicit non futura ſolum, ſed præterita quoq;
quibus ipſe nõ interfuit: & quæ in præſentia in ægrotis ſunt, quæ ipſe nõdum ab illis audiuit, nec cogno-
uit: ut nos in ijs, quæ dicemus, erimus merito digni, quibus fides adhibeat: cum ipſis operibus compro-
bauerimus, quàm hæc uera ſit contemplatio. ac ne bis de eadem re ſcribere cogamur, & nunc in exor-
dio explicādo, & poſtea in ſingulis dictionibus, ſatius eſſe duxi ſuperfedere de his oibus dicere, donec
medicinalia uocabula, quæ in hoc libro ſunt, explicē: præſertim cū nullus adhuc eorū, qui librū expla-
nauerūt, id ipſum, licet maxime neceſſariū ſit, eſſe cōſcribit. nā quod Hippo. a medico exerceri cenſet, hoc lo-
co prætermiſit: cū non docuerit, quomodo eorū quæ facta ſunt, aut quæ ad ſunt, a nobis tamen ſenſibus
adhuc non cognoſcuntur, ſit faciendū præſenſio. ſimulque ſi quid diuinum in morbis inſit, eius quoq;
prouidentia perdiſcere. quid ſit diuinum, cuius fieri præſenſionē iubet, eſt inter libri explanatores diſ-
ſenſio. putant nonnulli, propter aliquā deorū irā morbos hoibus immitti: quàm opinionē cōfirmant te-
ſtimonio eorū, qui hitorias, ut uocāt, ſine ratione adiūcta cōſcripſerunt: neq; oſtēdunt, utrū huius quo-
que ſentētia Hippo. fuerit, quod tamē erat bonorū interpretū officiū: ſiquidē nõ eſt nobis in explicatio-
nibus absolute propoſitū, ut quæ uera nobis eſſe uideant, ea afferamus, ſed id, quod ad ſcriptoris ſit ſen-
D tentiam, etiā ſi falſum ſit. apparet autē Hippocratē in nullo ſuo libro morborum cauſas in deos referre:
qui etiā eos, qui ſiderati uocant, unde moti ueteres ſic appellarunt, in libro de ratione uictus in mor-
bis acutis declarauit: quē librū eſſe Hippocratis uerum, conſtat inter oēs. in libro autem de ſacro mor-
bo multa ad coarguēdos eos ſcripta ſunt, qui morbos a dijs mitti arbitrant. nos igitur neque comitalē
morbum, neq; amorem eſſe diuinum exiſtimamus: quod rati quidā, ueram illi quidem hitoria cōſcrip-
ſerunt, Eraſiſtratū animaduertiſſe, regis filium ex amore in morbum incidiffe: ſed tamen diuinum ap-
pellatum eſſe amorem aut ab Eraſiſtrato, aut ab Hippocrate, aut ab ullo alio medico, non docuerunt:
eos autē, qui graciles, aut decolores, aut inſomnes, aut etiā febricitantes ex amatorijs cauſis ſunt, illo
capite ueteres comprehendere uoluerūt, quod de cauſis antegreſſis eſt: quarum cū multa ſint genera, unū
ex eis eſt moeror: moeror enim ſunt alij quibus filij, aut familiares, aut propinqui, aut amici mortui ſunt:
alij uero, quod expectent uel ſe ſolos male affectum iri, aut patriam omnem euerſi debere. moeror etiam
ſunt pecuniæ cupidi, cum pecunijs priuantur: & ambitioſi, priuati gloria, & item alius quiſque ita affi-
citur. in hoc quoque ſunt genere, qui propter amorem moerent: nec diuinam, ſed humanam affectio-
nem patiuntur: niſi quiſpiam fidem adhibendam putet ijs, qui fabulas conſcripſerunt, ut quosdam ho-
mines in hanc agi affectioem a puſillo demone quodam, ac nuper nato, ac faces accenſas geren-
te, arbitretur. at uero, qui genus dierum criticorum diuinum appellauit, is potius affectioem ſuana

indicauit, quam Hippocratis sententiam aperuit: siquidem non omnia absolute, quorum, uel ignota, uel absurda causæ sunt, diuina uocamus: sed solum mirabilia, quanquam Hippocrates causas criticorum dierum non ignorat, ut nos in commentarijs de diebus criticis ostendimus. itaque ut docui, non sunt in his commentarijs memoranda omnia, quæ male dicta sunt: sed quæ uerisimilitudine quadam narrantur, quocirca quæ Herophilus contra Hippocratis præfagia perperâ scripsit, reieci in aliud tempus consideranda. idem autem nunc, & toto deinceps uolumine seruabo, atque eos etiam, qui in huiusmodi explanationes incident, rogabo, ut faciant: ne mihi uitio dent, quod multa interpretum errata silentio transferim. sed si diligenter perlegant, quæ a nobis dicuntur, illa æstimare per se poterunt. missas igitur faciamus nugas, quæ de diuino circiferuntur, & nos Hippocratis de hac re sententiam inuestigamus. hoc igitur diuinum oportere unum esse eorum, quæ in arte medica spectantur, nec solum eius cognitionem ab Hippocrate cõmendari, sed etiam declarari, est omnibus perspicuum. ridiculus enim esset scriptor, qui rem aliquam laudaret, quam nulla ex parte docuisset. quare diuini præfatio unum quidpiam de ijs sit oportet, de quibus Hippocrates scripsit. iam igitur cum fiducia id explicemus, nihil aliud esse, quàm aeris nos ambientis cõstitutionem, de qua ita in aphorismis scripsit: Si hiems squalida, & aquilonia fuerit, uer autem pluuium & austerinum, necesse est æstate febres acutas, lippitudines, & tormina intestinorum oriri, præcipue autem mulieribus, & ijs, quorum naturæ sunt humidiores: hæc autem, quæque deinceps scripta sunt, præfationes sunt eorum, quæ in nobis ex aeris nos ambientis causa proueniunt. de quibus in aphorismis per capita differuit: in libris uero de morbis uulgaribus copiosius tractauit: sed in hoc præfagiorum libro omisit, quãuis ad hoc institutum pertineant. quam ob rem præstitisset, quærere causam, cur de diuino dicere prætermisit, quàm male interpretari. mihi uero uidetur, ob libri magnitudinem ei non adiecisse doctrinã eorum, quæ libris de Morbis uulgaribus cõtinetur. quocirca cum opus exegisset, sub finem hæc scripsit: Iam uero morborum uulgarium impetum celeriter cõsiderare, & temporis cõstitutione nosse oportet. necesse igitur esse, ut medicus si quid aliud, quod ad præfagiendum pertineat, ita etiam morborum uulgarium originem noscat, ipse declarauit: quibus etiã propriũ uolumen dicauit: cũ tamen in aphorismis, uti diximus, eos per capita nobis exposuisset: sed in libris epidemiarum copiosius pertractauit: quã ob rem nonnulli interpretes post hunc librũ, eos qui de morbis uulgaribus sunt, merito sunt interpretati: id quod nos quoque faciemus.

NOTAE EX FACIE.

In acutis autem morbis sic considerandum est: in primis ægri faciem spectare, an sanorum faciei, præcipue autem suæ ipsius similis sit: ita enim optima erit: quæ uero simili maxime aduersatur ea grauisimum periculum portendit.

Ipse plane declarauit, se hoc in libro de acutis morbis agere. initium autem docendi a signis duxit, quæ in uultu sunt, quippe quæ primum sub aspectum cadant, & uim magnam habeant. hæc autem primum apparere, est omnibus perspicuum: magnam uero habere uim ad præfagiendum, postea perdisces. in primis uero ad memoriam reuocetur commune totius artis exordium, quod in libro de officio chirurgico scriptum est, his uerbis: Similia, an dissimilia sint, a principio considerandum, ex maximis, ex scillimis, ex ijs, quæ omnino quocunquẽ modo cognoscuntur: quæ & uidere, & tangere, & audire licet: quia ex his non modo præfationes, sed etiam rerum agendarum indicationes inchoantur. ac de rebus agendis dictum est in libris methodi medendi: de præfationibus uero nunc loquemur. in quo illud quoque memorandum est, ad partem artis præfagiendi pertinere, ut non modo futura, sed etiam præsentia, ac præterita ex quibusdam notis in corpore inueniantur. ac præsentium quidem cognitionem proprio nomine appellare dignotionem solemus. iubet ergo in primis ægri faciem cõsiderari, similis ne sit an dissimilis faciei sanorum: præcipue autem si sibi ipsa: hoc enim unum de Hippocratis decretis est, ut non solum de communi omnium natura, sed etiam cuiusque propria, quæ ad artẽ pertinent omnia, considerentur: nam cum partes affectas sanis comparari debere docuit, tum non alienas, sed eius, qui ægro rat, spectandas consuluit. optima igitur ægri facies est, quoties sui simillima permaneat: deterrima uero si maxime contraria fiat. quæ uero inter optimam, deterrimamque interiecta sit, tua interest definitis extremis considerare: quæ enim ad optimam propius accedit, melior: quæ deterrimam propinquior, ea peior censenda est: media inter has est, quæ ab utraque distat, æquali spatio: optimam ergo faciem uno capite complexus declarauit: quandoquidem optima est, quæ est naturali simillima: pessima uero, quæ maxime contraria est, utpote quæ nobis familiaris non est. quæ uero ex his præfagia habeantur, ipse notis singulis indicauit: quas nos separatim deinceps explicabimus.

Erit autem huiusmodi, nasus acutus.

Hoc primum malorum signorum scripsit, nasum acutum: sed, uti diximus, nasum cum naturali cuiusque naso conferre oportet: nam si natura simus sit, nasus omnino seipso acutior apparebit: quemadmodum si aduncus quoque sit, aut rectus. in quo meminisse illud debes, ut quantum a forma naturali recessit, tantum etiam prauus sit. acutus autem nasus plane apparet etiam in ijs: qui diuturno morbo sunt extenuati, aut labore conflictati, aut quouis modo exoluti, & qui animo linquuntur: & ite omnibus moruis. quam ob rem quis merito colliget, cõi omnium hoium ratione utens, malum esse indicium, quoties id in mala affectione oriatur. ceterum quenam talis affectio sit, in qua nasus reddi acutior, dogmatica iam contemplationis munus est exponere: quæ solo analogismo, hoc est ratione, quæ euidenti re obscurã declarat, deprehendi potest, sed prius de singulis signis epilogo, consideremus. præstat enim communi

A communi ratione, quæque omnium sit firmata consensu, primam tribuere doctrinam, quàm statim inter initia ad analogissimum peruenire.

7 Oculi concaui, collapsa tempora, frigida, contracta, que aures, & imis partibus leniter uersæ: cutis circa frontem dura, intenta, & arida: totiusque faciei color aut pallidus, aut niger, aut liuidus, aut plumbeus.

Auic. l. 4. f. 1. t. 1. c. 5. p. 775. C. & l. 4. f. 2. t. 1. c. 28. p. 882. D.

Omnia quoque hæc signa in diuturnis morbis, & laboribus, & animæ defectionibus, & multo etiam magis in morte, in facie apparent. facile autem colligi potest, ut quæ sunt naturalibus dissimilia, mali aliquid significant: cum statim in principio constare inter omnes dixerim, ut quæ naturæ maxime contraria sunt, perniciofa: quæ uero similia, salutaria signa sint. atque hæc quidem sint de eis communi ratione a nobis dicta: considerabimus autem uniuersam eorum naturam diligenter. huiusmodi igitur affectiones oriuntur aut ab aliqua causa consumente, corruptenteque carnosas animantium partes, aut ob natiui caloris infirmitatem: qui nõ iam in extremas corporis partes extendi queat, sed exiguus in solis uisceribus conseruetur. ex hoc etiam nimirum sequitur, ut nec tantum sanguinis, aut spiritus ad extremas partes confluat, quantum antea, cum in naturali essent statu, confluebat. proinde in facie apparet maxima a naturali mutatio: cum enim ossæ, carnosæque & humidiores partes inter se adiunctæ sint, ossæ autem propter terream essentiam similes sibi permaneant, humidiores uero, ac carneæ

B consummi facile queant, atque in se collabi ob sanguinis, spiritusque indigentiam: affectio cognosci facillime potest: nasi enim substantia carnosæ est in solis pinnis, quas uocant: reliquum uero totum, ossæ est. merito igitur, cum carnosæ pars consumpta sit, aut uacuata confidat, eius extremum tenue apparet: simili quoque modo, cum uehementer refrigeretur, quod iam defunctis contingit: stipata enim per refrigerationem carnosarum partium substantia, eius extremitas merito gracilis redditur. neque alium quempiam acutum nasum uocamus, quàm cuius gracilis extrema pars sit. atque hoc quidẽ modo nasus acutus apparet. Cui præterea oculi iisdem de causis fiunt: sed quãto sunt summis naribus humidiores, ac molliores, tanto citius cauantur. quineriam sunt multi spiritus animalis participes, & calor non parum habent: quibus eos deficientibus, merito contrahuntur: id quod, est cautitas oculorum. Sic etiam tempora concidunt, quod sola in capite musculos habeant, qui musculi temporum nominantur: reliquum uero totum caput, omnino carnis expertus est. aures frigida, & contractæ, quia charitagineæ sunt, carne uacant, & paucum sanguinem continent. itaque celerrime refrigerantur: utpote quæ suapte natura sunt ad affectionem paratiores. sed cur earum fibræ uersæ sunt? an quia earum mollior substantia est, non ut reliquum totum, quod tenuis charitago est, & tenui cute contexta: quam ob rem fibræ prædictis de causis extenuantur, inuertuntur, siccantur, & constipantur: ita uero affectæ, retrorsum tenduntur, magis ad originem eorum neruorum, qui eis sensum præbent. commune autem est eorum omnium, quæ corrigiæ speciem referunt, ut exiccata conuellantur: porro autem est cuiusque membri corporis proprium, ut ad eam uertatur, conuellaturque partem potius, ubi origo est neruorum, in ipsum pertinentium: id quod spectari in digitis perspicue potest: si enim intus tendo ab aliqua causa extensus sit, digiti perspicue inflectuntur: si enim intus tendo ab aliqua causa extensus sit, digiti perspicue inflectuntur: si enim intus tendo ab aliqua causa extensus sit, digiti perspicue inflectuntur: si enim intus tendo ab aliqua causa extensus sit, digiti perspicue inflectuntur.

C Ob eandem quoque siccitatem, ac stipationem cutis omnis circa totam faciem dura, intentaque uidetur: sed eius affectio clarius in fronte conspicitur: quia carnosæ substantia tenuior hac in parte sub cute sita est: & a prædictis causis carnosæ natura magis, quàm quæ ex cute est, afficitur. Coloris autem mutatio pessima est, quæ in nigrum uergit, utpote sanguine refrigerato: ut cum foras effusus sanguis in grumos coit: moderatio uero, cum ad uertatur: ueteres enim solent ita quandoque pallidum colorem appellare, quandoque uero ita, ut uulgos brassicas, & lactucas, uirides uocant: qui color est rubro nigrior: estque tanquam initium quoddam nigri, ac liuidi, quem frigus, non secus, quàm nigrum, efficit. quocirca facies, in qua hæc insunt omnia, merito cadauerosa nominatur: quæ in morbis longioribus sæpe fieri spectatur: sed in principijs, raro. itaque periculosissima est, ut quæ nullam a tempore causam habeat: nam longo temporis spatio corpus consumi, & aliquam extremitatum partium refrigerari non mirabile est: at in principio, præcipue autem in acuto morbo, profus perniciosum est: nisi id alia de causa factum sit: quales autem sint causæ, quæ efficere id possunt, ipse oratione consequenti declarabit: nunc uero rem, quæ a me addenda est, quam prætermisisse Hippocrates uidetur, prius audi: ut enim in morbis diuturnis non admodum perniciosum est, si huiusmodi facies fiat, ita nec in frigida regione hieme, frigida cõstitutione, & senecta, ut in aphorismis didicimus: In morbis inquit, minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori morbus conuenit, quàm quibus nulla ex his ratione congruit.

Auic. l. 4. f. 2. t. 1. c. 28. p. 822. D.

D Si autem in principio morbi huiusmodi facies appareat, neque ex alijs signis coniectura sumi possit, inquirendum est, an uigilia, aut uehemens uentris resolutio, aut inedia præcesserit: quorum si quidpiam deprehenderit, minus periculi timendum est. at si ob huiusmodi causas hæc faciei species orta est, una die, nocteque finitur. si uero eas præcessisse æger negauerit, hæcque forma prædicto tempore non destiterit, scire conuenit, hoc mortale signum esse.

Auic. l. 1. f. 2. d. 1. c. 8. p. 56.

8 Auic. l. 4. f. 2. t. 1. c. 28. p. 822. D. et 824. F.

In quo morbo inter ipsa statim initia facies cadaueris sine externa cã facta est, is morbus est summe pestifer & insanabilis: hoc aut minus periculosus est, si aliqua causa manifesta præcesserit: qualis est uehemens uigilia, aut inedia, aut uentris resolutio. sed præstat, ne ab eiusmodi quidẽ causis uires in principio morbi summe dissolui. Minus uero periculi subest, si ob aliquam harum causarum ac non ob morbi malignitatem id factum sit. quæ autem affectio corporis sit, in qua talis facies primis statim diebus efficitur.

efficitur. nunc tibi perspicue paucis exponam. cum eodem tempore facultas retentrix in animali debilis sit, & humores sint tenues, febrisque calida sit coniuncta, tum præ imbecillitate aliquid continenter extra cutim excernitur, quod propter paruitatem, oculorum effugit obtutum, ut potè humoribus tenuioribus effluentibus: febris autem magis etiam tenuissimos humores consumit, & qui minus tenues sunt, eos attenuat, ut nunquam desinat euacuatio: sed continuis uomitibus, aut alui fluoribus, aut immodicæ urinæ euacuationi similis esse uideatur: sed hoc interest, quod illæ inanitiones sensu percipiuntur; ea uero, quam modo exposui, propter eorum, quæ excernuntur, tenuitatem, sub aspectu non cadit. quam ob rem talis facies in morbo pituitoso nunquam apparet: neque in plethorico, propter sanguinis exuperantiam. immo uero corpus inopia laborare potius debet, ac lassitudines quædam, curæque præcessisse: quæ amaræ bilis humorem coaceruare solent. iam si regio quoque calida sit, anniq; tempus æstiuum, ac calida, siccaque constitutio, tum multo procliuus est, ut corpus huiusmodi affectione corripiatur: ac multo etiam facilius, si homo sit natura biliosior. quibusdam etiam facile habitus discutitur, atque difflatur, qui uentriculi os habent imbecillum. quæ si prædictis accedant, efficiunt, ut tale corpus facillime in eam affectionem cadat, ut facies cadauerosa uideatur. quod qui cognorit, non solum habebit, ut in futurum præfagiet, sed ei quoque curationis ratio suppeditabitur: ut hoc sibi proponat, uires alimentis uentriculo idoneis esse confirmandas. Sed hæc non parum præter propositam nobis uiam dicta sint. nunc de externis causis diligentius differendum est. sunt autem hæc, quas ipse nomine percurrit, fames, uigilia, alui fluor: quibus tu addere consimiles potes, ut nimiam sanguinis e naribus aut ex utero, aut hæmorrhoidibus, aut uulnere, aut alio quouis modo euacuationem: itemque mœrorem uehementem; quem quæuis causæ excitant. fortasse autem consentaneum est existimare, hanc causam ab Hippocrate illatam esse potestate, cum uigiliam dixit: nam cum alias ob causas tum etiam propter mœrorem uigilia efficitur: ut uigilia ad plura, quam mœror pertineat, itaq; mœrorem uigilia contineri merito dicamus. aliis quoque ualde resoluta exemplum tibi cuiusq; immodicæ euacuationis erit. sed si diligenter in artis operibus uerferis, & cuiusque formæ rerum sis peritus, causam, quæ huiusmodi faciem constituerit, sæpenumero comperies. signa autem earum sunt explicata difficilia, quocirca licet ea plerique Medici norint, dicere tamen refugiunt. a nobis uero explanata sunt omnia in proprijs ac suis libris. itaque ubi tu quoque ea didiceris, poteris interdum ad ægrum ingressus, causam enunciare, quæ talem faciem reddiderit: quod etiam facilius expedies, si uniuersam uictus antecedentis rationem, qua ille usus sit, cognoueris: sique eius temperaturam consideraris, ac multo magis, si motus illius arteriarum peritiam habueris: & qualis febris sit, perceperis: proponamus enim aliquem exempli causa, qui æstiuo tempore, calida, siccaque constitutione, biliosa natura, adolescens ex conflictatione, inopia, & mœrore ægrotare cœperit: sitque eius calor, qui nostrum tactum uehementer mordeat: urina biliosa: & pulsus imbecillitatem uirium indicet. suspicari hunc in eo statu esse, de quo instituta oratio est, ut celeriter eius facies cadaueri similis sit futura: nisi prius, ut par est, nutriatur. Si igitur in ægroto neque sint hæc, neque præcesserint, neque primo & secundo die apparuerint, tertio uero die tibi accedenti talis facies, qualem modo descripsit Hippocrates, appareat: hunc ab aliqua externa causa ita esse affectum scito. quam ob rem tecum ipse perpende, quidnam potius in eo extiterit: excretio ne aliqua copiosa, an uigilia: ex inopia enim non erit talis affatim, nisi in morbo talia præcesserint, qualia dicta sunt: atque si natura talis fuerit, qualè diximus. itaque si ægrum pridie uideris, non te latebit excretio copiosa, quæ sua sponte futura erit. si quidè firmissima sunt eius indicia: ea que in commentarijs de crisiibus, & in libro de præfagijs ex pulsibus declarata sunt nobis. quare licebit tibi hominem statim intuenti, pronunciare, magnam uigiliam præcessisse: uidebis enim eius oculos mirum in modum siccos, cum in euacuationibus immodicis tales, ut in uigilijs, non reddantur. porro uidebis palpebras difficulter sursum tolli: eandemque formam habere, dum conuulsi: & item instabiles esse: quales in spore oppressis esse solent. cum autem tum primum ægrum intuebere, quem ante non uideris, & hæc notæ, & quæ ex pulsibus sumuntur, tibi quiddam ad dijudicandum indicabunt: ut in excretionibus immodicis, aliquod adhuc, licet exiguum formæ indicium seruabitur, quod eas indicabit: in uigilia uero, chordæ extentæ speciem referet. si uero propter solam cibi inopiã in eiusmodi faciei affectionem quispiam inciderit, ei neutrum ex his indicijs neque excretionis, neque uigiliæ inerit. quocirca in eo potius ex euentis, quam ex proprijs signis præfagendum est, eum ad talem affectionem ob alimentum inopiam perductum esse: atque etiam magis quoties febris proprietatè caloris habitum discutientis tibi diligenter consideranti non præ se ferat: si enim talis appareat, facie ob illam potius, quam ob externam causam, ita gracilem esse redditam, suspicaberis. conuenit autem diutius immorari manum uniuersam attrahendo, ut non solum carpum sed etiam partes superiores ægri tangas, atque animum diligenter aduertas, si non solum calor acer sit, sed simul etiam multã corpoream substantiam referat, quæ tanquam flamma cutim manus tuæ peruadat, qua cutim ægri continet, seque perspicue in profundum insinuet: tales enim sunt febres, quæ ante dictam faciem reddunt. hæc autem, ut monui, difficilia dicta sunt: non tamen huiusmodi, ut dici nullo modo possint: nec sunt cognitu difficilia ijs, qui sunt in eis exercitati: atque a me sæpe hæc oia prædici audierunt: ac multo magis, si in operibus cognoscere studuerint ea, quæ in cômētarijs de præfagijs didicerunt: ut ex eo, quod uidet euenisse, quæ prædicta sunt, ea re ipsa fieri posse intelligant, nec prius ea reprobent, quæ ab initio

Anic. l. 4. f. 1.
t. 1. c. 28. p.
822. D.

9
Anic. l. 4. f. 2.
t. 1. c. 48. p.
824. E.

10
Anic. l. 7. f. 1.
t. 1. c. 13. p.
340. F.

A cognitu difficiliora uidebatur: geminos. n. fratres inter se simillimos si quis semel, aut iterum uideat, non in renoisceret familiarium nemo eos ignorat. hæc igitur a me dicta sint, ad iuuenes cohortados, præsertim uero eos, qui hæc omnia a nobis prædici non uiderunt: neque enim causam in uigiliam solum poterunt conijcere, sed etiam id ex mœrore prouenisse affirmabunt: Erasistratus enim adolescentis amorem non deprehendit, quod cornices, aut coruos uolantes conspexisset, nec, ut quidam aiunt, quod adolescentis arterias amatorum quiddam pulsantes sensisset, cum nullus sit proprius, ac præcipuus amoris pulsus: sed ut mihi quoque interdum usum uenit, iniecti manu carpo ægri, muliere uero quædam uisa earum, quæ in domo essent, pulsus statim inæqualis, inordinatusque factus est: paulo uero post, cum primam uisa mulier recessisset, ad statum naturalè redijt: pulsus enim ita mutatus, cõmunem quandã perturbationis affectionem in animo ægroti fuisse significat. hanc autem perturbationem distingui conueniet ijs, quæ ab eo simul dicuntur, & conspiciuntur: etenim rursus quibusdam dictis pulsus ad inæqualitatem uertuntur, cum æger ab ijs, quæ audiuit, perturbetur. sed his de rebus est separatim a me scriptum eo in libro, qui de præcognitione inscribitur. nunc uero ad institutum reuertamur. erat nobis propositum, posse Medicum multa de præteritis, deque præsentibus apud ægros dicere, ut eum homines admirentur, cuiusmodi sunt, quæ hac oratione continentur, ut uigilia, alui fluor, fames. at uero unum ex his definite dicere, interdum difficile est: sed de duobus alterum, aut e tribus unum præfagiri firmiter potest: id quod solet Medico laudem afferre, si facta præsentione, ad hunc modum interrogabit: an ob uigilias uehementes, an ob inedia ita est extenuatus? sæpe enim utrunque fatetur, & Medicum dupliciter admirantur: interdum uero alterutrum respondent, & ita quoque admiratione Medici cõmouentur. hoc autem est, quod Hippocrates admonuit, inquirendum esse, an uigilia, aut uehemens uentris resolutio, aut inedia præcesserit. quid autem subiunxit? quorum, inquit si quid deprehenderit, minus tamè graue est, si ab aliqua huiusmodi causa, & non a morbi malignitate talis est extorta consumptio. sed quia utrunque potest simul euenire, ut aliqua externa causa, ut dixi, corpus uexet, & febris colliquet, distinctionem tibi dies, noxque sequens indicabit. si talis qualem diximus, faciei forma ab externa solum causa constiterit, unius diei ac noctis spatio ad suum statum redibit: si uero ab affectione corporis, tum uel talis manebit, uel deterior euadet. quæ sane omnia recte ab Hippocrate dicta uidentur. sed quare dixerit, si autem inter morbi initia huiusmodi facies appareat, neque ex alijs signis coniectura sumi possit, deinceps consideremus: duorum enim alterum est: aut quia illa in principijs non eueniunt: aut quia nihil firmi denunciant, ideo huiusmodi signis ad res dubias definiendas uti non possumus. atque ego quidem sentio, nec semper talia signa contingere, neque, si contingant, quicquam firmi indicare. id autem ita esse, in illis insequentibus oratione explicandis docebo.

Si uero in morbo antiquiore, quam sit triduum talis facies sit, inquirenda sunt ea que supra monui: & reliqua item signa non solum, que in tota facie, sed que in corpore, præsertim in oculis apparent, consideranda.

Nomen principij significat primam morbi inuasionem, quæ nullam adhuc latitudinem habeat: significat etiam eam, quæ ad aliquod tempus, non multum tamen, extendatur: præterea uero primum morbi tempus: a quo secundum numerant, incrementum: & tertium, statum: & quartum, declinatio nem. itaque cum paulo ante dixerit, si autem in principio morbi huiusmodi facies appareat, eo in loco non indicauit, quodnam ex tribus principijs intelligat: nunc uero, cum scripserit, si in morbo antiquiore, quam sit trium dierum spatium, talis facies sit aperte docuit, se de principio agere quod latitudinem obtinet: siquidem id ad tertium usque diem porrigitur. tum ergo censet ijs signis, quæ ante docuit, addendã esse ab alijs notis ductam distinctionem: de quibus ipse dixerat his uerbis: Neque ex alijs signis coniectura sumi possit: atque ea deinceps enumerat.

NOTAE EX OCULIS.

Nam si lumen refugium, & præter uoluntatem illachrymant, aut peruertuntur, alterque ex his minor est: & que in ipsis alba esse debent, rubescunt: atque in iisdem uenula pallent, aut nigricant: aut sordes in his innatans angulis inhaerescit, bique aut sublimes sunt facti, aut uehementer subsederunt, aut facti tumidiore sunt: aspectusque horridus, aut obscurus sit: aut uniuersæ faciei color mutatus: hæc signa omnia mala, pernitiosaque putanda sunt.

Symptomata prædicta commune habent, ut præter naturam sint, differunt autem inter se, quod quædam absolute contraria sunt ijs, quæ secundum naturam existunt: quædam uero, ut ipse ante dixit, sunt eisdem maxime cõtraria. quocirca communi quidem ratione omnia letalia censentur: quatenus uero contraria erunt eatenus magis, minusque talia existimabuntur. quare præstat affectiones ex quibus hæc eueniant, ab Hippocratis decretis non recedentes, expendere. ut igitur lucem refugiant, quod est auersari, ex imbecillitate facultatis uidendi, sit: que interim ex organorum affectione laborat, ut in lippitudinibus usu uenit: interim uero ipsa per se: ac tum letale signum est. simili quoque modo lachrymæ siue propter lippitudinem, siue ob defluxum aliquem e capite oriant, sunt illæ quidè præter naturam, sed tamen non omnino mortem significant. at si ob contentricis facultatis imbecillitatem prodeant, tum & perniciosum & mortale signum est. peruertuntur autem oculi, conuulsis ijs musculis, a quibus mouentur. quæ

quæ affectio si solum illorum est, nihil absurdi indicat: si uero principij neruorum, hoc est cerebri, E extremam perniciem denūciat: siquidem musculi proximi prius, q̄ ceteri, sentiunt mala, quibus principij affici ac modo quidē illi, qui in oculis siti sunt, de quibus nūc loquitur: modo illi, qui sunt in temporibus, de quibus libro de articulis egit. quinetiam fieri alterum oculum minorem, quam suapte natura esset, mortiferum symptoma est: intermori enim eam uim indicat, a qua ipse regebatur. at uero alba oculorum rubescere, quemadmodum in quibusdam lippitudinibus, & item quibusdam temulentis accidit, magnam cerebri, & eius membranarum plenitudinem, ac quandoque etiam inflammationem in illis excitatam significat. siquidem utroque modo sanguis ad uenas, quæ in oculis sunt, truditur. proinde pars eorum alba, rubescere uidetur: est autem ea pars quæ coronam, quam uocant, ambit: cui, ut ex dissectione cognouimus, omnes oculi membranæ sunt, tunicæq; coniunctæ: & in eam extremum membranæ, quæ caluariam ambit, unā cum uenis, quas continet, pertinet. ceterum dixisse Hippocratem propterea alba oculorum rubescere, aperte indicauit ijs, quæ subiunxit, hoc modo: atque in iisdem uenulæ pallent, aut nigricant: id quod est omnium perniciosissimum: rubræ enim uenulæ apparent uel ob plenitudinem, ut dixi, uel ob cerebri inflammationem: at nigricant, & pallent, quia refrigerantur: refrigerantur autem, quia extinguuntur. quam ob rem huiusmodi colores perpetuo perniciosi sunt. fordes autem in oculis uel ob instrumentorum affectionem, ut in lippitudinibus, aut alio morbi genere F excitari scimus, ac tunc quidem nihil periculi portendere: aut propter imbecillitatem naturalis facultatis, quæ oculi partes regebat, quæ oculorum concoquere alimentum non possit: ostensum enim est, fordes semicocti alimenti excrementum esse. itaque in lippitudinibus tam propter humoris, qui præter naturam est, copiam, quam propter instrumentorum affectionem, eorum alimentum non probe coqui, uerisimile est. atque ubi penuria, quæ cavitatis indicat, manifesta est, ibi causa nullo modo in plenitudinem referri potest: sola autem superest facultatis imbecillitas, atque ea quidem non leuis, sed prorsus maxima, quippe quæ uel modicum oculorum alimentum concoquere satis queat. Oculi autē sublimes facti, hoc est instabiles, & perpetuo motu agitati, uel delirium, uel tremorem musculorum oculi subesse declarant: quorum utrunque in affectione, qua de agitur, perniciosum est: nam & delirium ex defectione ortum, grauissimum est, & tremores & siccitate organorum excitati, insanabiles sunt omnino. præterea uero eos oculos damnat, qui aut prominentes, aut ualde caui facti sunt. ac prominentium symptoma in ipso etiam morbi principio fit, præcipue autem in ijs, qui ex nimio potu, atque pastu uomuerunt: at ualde concaui oculi non item fiunt: quocirca inter initia neutrum horum memorauit, cum dixit, nares acutæ, oculi concaui. atque illud quidem, quia nunquam in letali facie apparet, (nam quomodo simul concaui, & prominentes oculi sint?) hoc uero, quia tum nullo modo contingit. G Sed forte quod de prominentibus oculis dixit, uidetur cum superioribus pugnare: cum enim in letali facie dixerit, nares acutæ, oculi concaui: tum uero diiudicet ijs, quæ post tertium diem apparent, nõ recte adiecit oculos prominentes sed quid mihi sensisse his uerbis Hippocrates uideatur, tota eius oratione in hanc commutata, iam dicit si uero in morbo uetustiore quam per triduum, talis facies sit, inquirenda sunt ea, quæ supra monui, & reliqua itē signa, & quæ in toto corpore, & quæ in oculis erūt: sunt autem letalia in oculis signa post tertium diem hæc, ut lucem refugiant, illachryment, peruertantur, alter eorum miror reddatur: ut alba rubescere in eis uideantur: ut uenæ pallefcant, aut nigricent: ut fordes insint: ut continuo iactentur, ut promineant, aut ualde caui fiant: ut totius faciei color immutetur. hæc enim omnia perniciofa sunt, & si quid horum in iam descripta facie existat, erit non mediocri futuræ mortis argumentum. atque hoc quidem sensu uidetur prominentes quoque oculos cū alijs signis quæ in letali facie inesse simul possunt, annumerauisse: etiam si unā cum alijs esse non possint, propterea quod ei propositum erat, non solum explicare, quæ simul in cadauerosa facie sint: sed alia etiam omnia mortifera signa, quæ in facie cernuntur, recensere. quocirca si non modo unum, sed etiam plura eorum, quæ dixit, non possunt simul in cadauerosa facie conuenire, nulla repugnantia: est: quippe cum ipse orationem ad omnia præua signa conuerterit. esse uero ab eo recte dictum: Nec H dum ab alijs signis coniectura sumi possit: hac una breui, communique ratione considerandum est. quæcunque dicta sunt, aut non fiunt in principio morbi, aut non sunt ex toto letalia: id quod tibi singula priuatim expendenti uerisimum uidebitur. plerunque igitur, ex largiore potu, aut uehementibus uomitionibus fit, ut in principijs morborum lucem refugiant: itemque illachryment, aut peruertantur, aut continuo motu ciantur, aut promineant, aut rubras uenas habeant: at uenæ in principio liuidæ, aut nigræ nunquam fiunt: ut nec immanis cavitatis, nec fordes proueniunt: ut quæ ad minimum, triduum, aut quadriduum ad sui generationem requirant.

Oculorum autem susceptiones per somnos considerare oportet, nam si palpebræ non committantur, sed inter eas aliquid ex albo oculorum appareat, neque id ex alio fluente, aut medicamenti potione existat, aut non ita quis dormire consueuerit, hoc est malum, & admodum mortale signum est.

A uerbo ὑποψία quod est suspici, nomē ὑποψία deduxit, cuius numerus multitudinis est ὑποψίαι, & Ionica diuisione, ὑποψίαι. nescio autem, quid Artemidorum, Dioscoridemq; impulerit, ut ὑποψίαι per u, scripserint: cum id, quod ab Hippocrate dicitur, planum sit: siquidem, quid illo nomine intelligat, declarauit, cum ait, perq; somnum palpebræ non committuntur: sed inter has ex albo oculorum aliquid

Auic. l. 4. f. 2. r. 1. c. 33. p. 822. F.

I 2
Auic. l. 4. f. 2. r. 1. c. 36. p. 823. A.

A aliquid appareat. quod ut accuratius intelligeremus, ad distinctionem adiecit hoc, neque id ex alio fluente, aut medicamento existat. conuenit autem nos illa quoque intelligere, quæ eandem, quæ hæc, uim habeant. dicere uero possit quispiam hæc omnia uno uerbo complexus, hoc symptoma ab imbecillitate palpebras mouentis facultatis excitari: quod, cum nulla ipsum externa causa inuenerit, perniciosum est. hæc autem debent esse eiusmodi natura, ut uires exoluant: ut alui fluor, aut purgatio medicamento purgante facta: aut uehemens tristitia: aut uigilia, aut inedia: aut copiosa sanguinis eruptio, aut uno uerbo, alia immodica purgatio quædam. quod autem paulo ante dixi, ab eo signa perniciofa omnia annumerari, & non solum ea, quæ in letali facie appareant: ipse hoc loco manifeste docuit: cum addidit, neque id ex alio fluente, aut medicamenti potione existat. siquidem in facie mortali hæc distinctionem adhibuit: an uentris inquit, resolutio præcesserit: resolutio enim alui tam a profuuiio, quam a medicamento fit. quia uero alio sumpto initio perniciofa signa omnia recenset, recte fecit, qui suas cuique distinctiones adiunxit.

Si uero palpebra, aut labrum, aut nares cum aliquo ex ceteris signis peruertatur, aut liuescat, aut palleat, scire conuenit, mortem instare. portendunt etiam mortem labra resoluta, suspensa, frigida, ac candicantia.

B Maxima librorum pars ita scriptum habet huius sententiæ initium: in quibusdā uero pro καμπύλον, hoc est peruersum, scribitur ἰσχυρόν, hoc est rigidum: ut hoc nomine significetur palpebræ contractio: uelut ea, quæ ex algore refrigerata sunt: quod extinctionis perinde signum est, ac lior. at peruersum, indicium est aut tensionis cuiusdam, speciem conuulsionis referentis: aut resolutionis in alterutro musculorum oculum claudentium, ceterum utrunque perniciosum est, si aliorum quoque signorum testimonio comprobetur. quod ipse significauit, cum ait, cum aliquo ex ceteris signis. quali unum solū ex his non sit ad mortem indicandam satis.

NOTAE EX DECUBITV.

I 3 *Medicus autem deprehendere agrum debet, in dextrum, sinistrumue latus cubantem, brachijs, cernice, ac cruribus parum reductis: & toto corpore humentem: sic enim plurimi sani cubant, ac cubare quo modo sani solent, optimum est.*

Et hoc etiam attestatur, in tota hac libri parte signa letalia recenseri: constat enim ipsum de signis, quæ in toto corpore sint, non alio sumpto initio, differere: sed ea prædictis coniungere: etenim cum ante de facie letali dixisset, spectanda esse cetera signa & quæ in toto corpore, & quæ in oculis appareant, omnia deinceps persequitur, eaque inter se coniungit. quod uero ait, agrum deprehendere a Medico debere non supino corpore ceu resolutis membris iacentem, sed in alterutrum latus, cum ei Medicus adfit: ideo signum bonum est, quod robur facultatis corpus per musculos firmantis indicat: sicut contra, imbecillitatis argumentum est, si in latus iacere non possit. porro autem Hippocrates communem epilogismum adiecit his uerbis: sic enim plurimi sani cubant: quod quidem de tempore, quo Medicus ipsos inuifit, intelligi debere, planum est. immo uero id hac oratione subaudire est melius, ut quod potestate ab eo dictum sit his uerbis, cum ait, Medicus autem deprehendere agrum debet: neque enim absolute dixit, hominem in latus cubare oportere, sed ita cubantem a Medico deprehendi. adiecit autem brachia, cernicem, & crura modicum reducta, quia sic plurimi sani cubare consueuerunt: ceterum cum plurimos addidit, alteram tibi distinctionem commemorauit, cuius magnus sepe est ad prælagendum usus; cuius quidem licet prætermissa quandoque fuerit, te tamen esse memorem oportet. quenam autem ea sit, iam dicam. quæ cuius agrum præter ceteros propria, ac peculiaria insunt, ea non sunt oscitanter expendenda: si enim eum ita, ut plerique sani solent, cubare conspicias, decubitum illum probato: si contra, non protinus ut malum signum damnabis, sed interrogabis, num ita cubare æger consueuerit. Quod uero ait corpore humentem iacere, ad differentiam eius dictum est, qui quatuor artus distentos habebit quasi ita dicat, crura & manus modicum reducta sint: atque ita etiam totum corpus iaceat extra figuras extremas constitutum: extremas autem figuras uoco, quæ summam extensionem, aut flexum habent, siue artuum sint, siue spinæ, cuius etiam partes sunt colli uertebrae. itaque extremæ figuræ extentis supra modum neruis fiunt: ut in libro de motu musculorum docuimus: quæ uero inter extremas media est, tensionem non habet: quam ob rem humidam appellauit: cum humida corpora tendi natura non soleant.

Supinum uero iacere, manibus, collo, cruribusque extentis, minus bonum est.

Hic decubitus nullo modo bonus est, proinde nec minus bonus dici debet. nam qui bonus nullo modo est, quo modo recte minus bonus dicitur? non esse autem ullo pacto bonum, ipse progrediens declarauit his uerbis: Id uero peius est, si decliuis sit, & deorsum ad pedes subinde delabatur: sic enim, hunc peiorem esse dixit, quasi prædictus esset malus. hunc autem decubitum, mea quidem sententia, in neutris signis ponit, quæ neque ad sanitatem, neque ad mortem, insignem uim habent: sed uel media plane sunt, uel parum in alterutram partem uergunt, ut qui de eis negligentius dicat, ea possit cum utrisque comparare: ut nunc Hippocrates fecit: qui huiusmodi decubitum minus bonum superiore dixit esse, & hoc etiam peiorem eum, quem dicturus est: nos etiam hoc loco monens, in omnibus eiusmodi distinguendum esse, num æger supinus cubare solitus sit. nam si ita sit, nec magnam ingreditis Medici curam gerat, tum ne medius quidem inter bonum, & malum hic decubitus recte habendus

I 4
Auic. l. 4. f. 2. r. 1. c. 42. p. 844. D.

I I
Auic. l. 4. f. 1. r. 1. c. 34. p. 823. A.

bandus erit, sed potius inter bonos numerandus. si uero æger neque hoc modo iacere & medicum reuereri consuevit, id non bonum signum est. præcipue autem, si ipse sit natura pudentior. quibus quidē omnibus rebus sit, ut hic decubitus, quantum in se est, inter bonum, malumq; sit collocandus: sed in utranque partem, ut natura ægri ferat, trahi possit.

Id uero peius est, si declinatus sit, & a lecto ad pedes delabatur.

Ut iacere in latus, aliquid roboris adhuc adesse significat, sic supinus in accliu decubitus: quo modo omnes cubamus. quocirca si cadauer in alterum latus collocaueris, pronum tamen, aut supinum omnino recidit: quemadmodum si in accliu quoque ipsum statueris, ita quoque ad pedes delabatur. merito igitur hoc signū prauū esse dixit, quod facultatis corpus gubernatis extinctionē quandā indicet.

Vbi pedes nudat, neque ijs calor admodum subest, ubi brachia, ceruicem, & crura inæquabiliter dispergit, ac nudat, malum est: significat enim angorem.

Rectissime adiecit exceptionem, cum dixit, neque ijs calor admodum subest: propterea quod in febris calidissimis, cum pedes quoque unā cum alijs partibus peruruntur, eos nudare ægri coguntur. at si febris talis non sit, qui pedes nudat, se uel mollem, uel inquietum esse indicat. porro si manus quoque, & ceruicem, & crura non ex more componit, ut ante dixit, sed eas partes inæquabiliter dispergit, malum signum est: ait enim αλοσμον. i. angorem indicari. quod nomen significat, omnem sitū ei molestum esse: ac subinde mutari. ac si te præsentē, æger eo modo, quo dictum est, cubans, protinus se in aliam figuram uertat, & præterea artus, collumque inæqualiter iacet, scito ipsum, aut uitio oris uentriculi, aut uirium infirmitate sic conflitari: modo prius diligēter perpendis eius institutū, utrū sit natura mollior, & rebus omnibus, quamuis etiā minimæ sint, facile cedat, atque uincatur.

Mortale etiam est, cum hians quis dormit.

Ideo mortale est, quia signum est imbecillitatis musculorum os claudentium, ut paulo ante dictum est de ijs, qui palpebras committunt. ceterum scriptura talis est, qualis a me describitur: nec alia habetur in uetustis libris. aliqui tamen, ut quibus usus est Dioscorides, aliter habent, hoc modo, Graue autem etiam est, cum hians quis semper dormit: in qua, duo signa simul iunguntur, alterum, ut semper hiet: alterum, ut semper dormiat. ac secundum quidem prauum signum esse, etiā si nullus hiatus adfit, ipse illo aphorismo declarauit, quo somnū & uigiliam, si modū excefferint, in malis statuit: sed probabilius est, ut hiatus oris inter dormiendū intelligamus: siquidem ita fieri frequenter uidetur. quod si cui non dormienti id nihilo minus accidat, malum certe multo maius indicabit.

Et si supinus iaceat, cruribus reductis, atque distractis.

Verbum διαπεπλεγμένον scribitur & per γ, & per χ: & significat crura plurimū inter se distantia. hicque decubitus absurdus est, utpote qui delirium indicet: cum nemo ita dormire consueuerit: ut etiam non aliter iudicandū est, si περιπεπλεγμένον legas, id est complicata: quando hic quoque decubitus absurdus est, ut quis supinus iaceat, cruraq; contractu, & inter se circumplexa habeat.

Si pronus in uentrem cubet, qui per sanitatem non assueuerit, aut delirium, aut partium ad uentrem pertinentium dolorem significat.

Admonet nos perpetuo illius exceptionis, quæ rebus omnibus adiūcta est: ut spectemus, utrū ægro quid accidat, quod ei consuetum sit: nam hoc etiam loco in uentrem cubare præter consuetudinē, aut delirium significat, ut in decubitu ante dicto; aut dolorē qui partes quascūq; illic conflitet: planum. n. est, plerisque, quibus uenter dolet, eiusmodi situm deligere.

Vbi in ipso morbi uigore residere æger uult, cum in omnibus acutis morbis malum est: tum uero in peripneumonia est pessimum.

Qui per ipneumonia laborant, magna se premi angustia in thorace, pulmoneque sentiunt, si quādo supini iaceant: si uero resideant, facilius spiritū ducere: supinis enim partes thoracis, quæ pectore continentur, quodammodo in spinam procumbunt, quā ob causam pulmo angustatur, nec potest tantum aeris, quantum satis est, inspirando admittere. in alijs autem morbis, cū uigent (hoc. n. maxime expendendum est, ut quod non temere adiectum sit) grauissimum est, uelle ut ægri resideant. tunc enim maxime fatigati cupiunt immoti iacere: ac si quis eos excitet, indignantur. itaque si uigente morbo æger sedere conabitur, id uel a magna spirandi difficultate, aut angore, aut delirio progredi conijcias.

NOTAE A DENTIVM STRIDORE.

Dentibus autem stridere in febris, nisi quis a puero consueuerit, insaniam, mortemque portendit: futurum autem ab utrisque periculum prædicendum est, si uero deliranti hoc etiam accedat, id iam ualde perniciosum est.

Cum musculi temporum, & maxillarum modo conuulsione commouentur, tum dentibus ægri stridunt: nonnulli uero solum musculis a primo ortu, uel postea aliquā ob causam affectis: nonnulli, quod principium neruorum in eiusmodi affectionem perductum sit, unde nerui, qui ab ipso nascuntur, conuelli maxime possint. ceterum cuiusque particulæ constructio consideranda est, quam ab initio propriam obtinuit: de qua quoniam alibi copiosius actum a nobis est, nunc satis fuerit, uno uerbo dicere, ac monere, ut reliqua ad memoriam reuocemus, ne mirari subeat, quomodo communi neruorum omnium principio affecto, musculus aliās alius aut tremore, aut conuulsione corripiatur. quemadmodum

A dum enim in quibusdam corporibus plane uidemus, optimam esse crurum fabricationem, in alijs in ipso statim ortu pessimam, usque adeo ut illi uelocissime currant, isti uero uix pedibus consistant: & alias etiam corporis partes simili modo factas intuemur: ad eundem modum ut leui de causa facile lædantur alijs crura, alijs summi pedes, aut oculi, aut caput, aut alia pars, id ab ipso statim ortu principio fabricationem corporum est consecutum. nihil igitur mirum uideri debet, si alijs imbecilli sunt oculos mouentes musculi: alijs, qui maxillas mouent: ut horum uitio uel semper, uel leui de causa dentium stridor existat: illorum uero, perpetuus sit oculorum motus: dentibus enim a natura stridere, simile est ei oculorum affectioni, quæ quibusdam insita est, quam equum uocant: cum ne momento quidē temporis firmi manent, sed perpetuo quasi trementes dimouentur. per febriles porro morbos ex affectione originis ipsorum, eos conuulsione excipi, simile rursus est illi constructioni musculorum, qui in oculis sunt: de quibus dixit, Aut sublimes appareant: sunt enim corpora quædam, in quibus musculi oculorum citius, affecta origine, noxæ participes fiunt: alia uero, in quibus temporum, aut maxillarum. itaque iure dixit, hoc symptoma insaniam, mortemq; pertendere: atque insaniam quidem, quasi uehementem mentis commotionem dixerit: mortem uero, quia origo læsa est. sed existit hoc loco quæstio, quo modo, hoc significare insaniam scripserit, tum addat, si uero deliranti hoc etiam accedat, id iam ualde perniciosum est: nam si dentium stridor delirium denuntiat, cum iam delirare quis coeperit, non modo non cessabit, sed etiam fiet uehementior affectio, cum alij in super musculi quidam in eiusdem mali consensum perducantur. quare hæc esse uidetur uerborum sententia. dentium stridor, quibus ab initio consuetus non est, futuri delirij symptoma est. si uero unquam ad ægrū accedas, & utroque modo conflitari eum & delirio, & dentium stridore comperias, mortem in proximo esse conijcito. quocirca prima ratione, cum æger nondum delirus dentibus strideret, id solum absolute significabatur, ut in eo insaniam mortisque indicium esset: ubi uero deliraret, simulque dentibus strideret, in propinquo mortem esse. id autem ipse aperte declarauit uerbo, iam, adiecto: nā mortale hoc symptoma esse, dictū etiam superioribus uerbis est: sequentibus uero addidit, iam, & ualde, dixitque id iam ualde mortale est: hoc est, admodum mortale est: quod est, non longo post tempore, sed per breui ægrum esse moriturum.

A B VLCERE.

22 *Ulcus siue ante, siue in ipso morbo natum est, obseruari debet: si enim moriturus homo est, aridum & liuidum, aut pallidum, & siccum ante mortem erit.*

C Siccum omnino ulcus erit, quoties facultas corpus nutriens imbecilla sit. color autem nunquā semper unus erit: sed pro humorum, qui in corporibus sunt, uarietate: & pro modo læsionis uariabitur: biliosis enim humoribus exuperantibus, color pallidus erit: melancholicis uero, aut liuidus, aut in altera χλωρόν significatione. supra enim docuimus, χλωρόν interdum significare pallidum, interdum uero colorem ferme ærugini similem: qua significatione solent mortales braccas χλωρός appellare. simili quoque modo noxa, si magna sit, liuidum, qui proxime ad nigrum accedit, minor uero rubrum, & uiridem gignit. quā ob rem plerique extremum sententiæ scribunt hoc modo aut pallidum & siccum: alij uero sic, aut uiridem & siccum.

A GESTICVLATIONE MANVVM.

23 *De manuum autem gesticulatione sic statuendum est: si in acutis febris, in peripneumonia, phrenitide, & capitis dolore, quis eas faciei, admoueat & aliquā manu labore uentur & festucas carpat, & in uestibus floccos legat, uel in pariete, si qua minuta eminent, caput carpat: ea omnia mala esse, & mortalia.*

Manuū gesticulationes, hoc est actiones, & motiones, quas modo recensuit, ab imaginatione proueniunt eo modo, quo fit in ijs, qui suffusione correpti sunt: quæ enim illi inter crystallo similem humorem, & corneam tunicam, qua pupillam ambit, uident, foris posita esse arbitrantur: quia cum integra ualitudine fruerentur, soliti perpetuo erant res in aduerso aere perspicere. simili quoque modo ij, de quibus Hippocrates loquitur, in acutis febris, in insaniam, pulmonis dolore, & capitis, ea quæ intra oculos sunt, quasi extra sint, uideri sibi uidentur: ostensum est enim, spiritum, quo uidemus, splendens esse, sibi quoque similem reddere eum humorem, tenuem quidem & purum, qui inter crystallinum & pupillam intercedit: qui illi simillimus est, qui ouis inest, quo etiam in lippitudinibus utimur. illud etiam docuimus, spiritum per hunc humorem, cum ipsomet humore compactum, ex pupillæ foramine ad aerem externum deferri. iam uero hunc ipsum aere pariter illustrato uti, tanquam congenito instrumento, cuius talis facultas est, qualē in corpore neruus habet, demonstratū est in ijs disputationibus, in quibus separatim de aspectu actum est, ut in decimo tertio de demonstratione, & in septimo de Hippocratis Platonisque decretis libro, & item in decimo de usu partium non pauca conscripsimus. ut igitur cerebrū affectionē digiti pedis, exēpli gratia, per neruū sentit, sic per circumfusum aerem res aspectabiles, foris positas, quæ ab ipso modice distāt, intuetur. suffusiones igitur in hoc humore, qui ut dixi, ouis candidæ ac tenui parti similis est, quique inter pupillam & crystallinum est medijs, excitantur. in hoc eodem nonnullis, qui non concoxerunt, uisā suffusis similia contingunt: cum enim humor

15
Auic. ibid.

16
Auic. ibid.

17
Auic. l. 1. f. 1
d. 2. c. 9. p. 121
C.

† Sic intellexisse uidetur Cor. Celsus, li. 10. ca. 6. ubi totum hūc de signis locū pertractat: ait. n. ubi hiatus: ubi assidue dormit.

19
Auic. l. 4. f. 1
t. 1. c. 42. p. 824. E.

20
Auic. ibid.

23
Auic. l. 4. f. 2. t. 1. c. 54. p. 825. A.

A. l. 3. f. 3. t. 4. c. 18. p. 439. E. D

21
Auic. l. 4. f. 1
t. 1. c. 38. p. 823. C.

humor niger, aut crassius se opponat, uetetque ne splendor ipsius aspectus foras egrediatur, tum uisa apparent pro natura eius humoris, qui constiterit: si quidem interdum uelut pilos quosdam, aut subregmen, aut stamen, interdum nigros culices, aut muscas uolitantes, interdum uero etiam quæ lenti, aut nigro milio similia sint, uidere se putant. idem in acutis febribus, & pulmonis inflammationibus contingit, ut sublatis in caput humoribus, humor etiam ille purus, qui pupilla continetur, inficiatur: ut ut autem ipse turbidus sit effectus, ita prædictæ imagines oborientur. in uehementi autem capitis dolore, & insania, tum quod caput sit repletum, tum quod humores in oculos conscenderint, illa eadē symptomata fiunt. atque inde originem duxerūt ea uerba, *καρπολογεῖν* hoc est floccos legere, & *καρπολογεῖν* hoc est, festucas carpere, quæ Medici omnes in phreniticis usurpant. ac plerique nobis eiusmodi festucarum, ac floccorum uisa, tantisper dum contingerent, atque etiam postquam euenissent, eorundē memores exposuerunt. duplex autem eorum differentia est: alij enim sensuum facultate læsa delirarūt, integro tamen iudicio: alij uero propter eximiam prudentiam, quamuis parua ex parte iudicium affectum esset, tamen uisis restiterunt, represseruntque adeo, ut ea uincerent, & expugnarent, quæque fierent, intelligerent. atque hi quidem nobis indicarunt, quibus uisis manus dimouissent, ut scripsit Hippocrates: uestium enim uilli multis locis eminere illis uidebantur, aut stipulæ parietibus hæere: sæpe etiam multas festucas stragulis sparsas cernere, atque ante oculos parua animalia uolitare existimabant: quæ cum ipsi uenari conarentur, manus tanquam aliquid comprehensuri, circūferebant: alia uero, quæ eminere uidebantur, partim a uestimentis auellere, partim a pariete carpere nitebantur. graues autem sunt affectiones, quæ huiusmodi symptomata pariunt: quippe quæ ab acuta febre, pulmonisque dolore, & capitis propter humoris abundantiam excitetur: in insania uero, propter affectæ partem dignitatem: quæ sane ex toto genere perniciofa est: febres uero acutæ, & pulmonis, capitisque dolores, propter magnitudinem, ut ante diximus.

A S P I R A T I O N E.

Spiritus frequens, aut doloris, aut inflammationis in partibus septo transuerso superioribus, indicium est: magnus uero & ex longis interuallis, delirium denunciat: si uero frigidus naribus & ore expiretur, iam ualde perniciosus est.

Totam hanc orationem in tertio de difficultate respirationis accuratissime explicauimus: itaque nunc capita solum persequar. Hippocrates spiritum uocat hoc loco totam respirationem: quæ si crebra sit, inquit, dolorem quandoque significat: quandoque inflammationem partium, quæ in thorace sunt: quæ sunt cor & pulmo, quorum positus supra septum transversum est, siquidem *σπείρας*, & *διδόρασμα* idem ueteres appellarunt. atque in doloribus ostensum est, paruum, frequentemque spiritum duci: in phlogosi autem (sic enim uocare inflammationem solent) frequentem & magnum. Spiritus uero rarus, hoc est longis interuallis ductus, cum magnitudine, delirium: cum paruitate, extinctum natiuum calorem significat: quam affectionem ipse ex accidenti indicauit his uerbis: si uero frigidus naribus & ore expiretur, iam ualde perniciosus est. harum autem tantum modo spirandi difficultatum factam esse in libro præfagiorum mentionem, cum de morbis acutis differat: in libris uero de morbis uulgaribus plures alias esse expositas, in tertio de respirationis difficultate nobis ostensum est.

Existimandum autem est, facilem spirationem, in omnibus acutis morbis, quibus iuncta febris est, quique intra quadraginta dies iudicantur, ualde magnam uim ad salutem obtinere.

Naturalem respirationem appellauit facilem spirationem: quæ nec thoracem, nec cor, nec pulmonē, nec septum transversum, nec ullam aliam particulam, quæ annexa illis sit, dolore uexari significat: dolent enim, cum per respirationem mouentur, siue inflammatione obsideantur, siue aliqua affectione dolorem inuehente teneantur: sunt enim hæ, uentriculus, lien, & iecur. quando igitur nulla earum laborat, nec calor tanta est copia, ut exuri, & ardere uideantur: nec contra, tanta penuria, ut natiuum calorem iam extinguatur, quis non fateatur, in magna spe debere ægrum esse, recuperandæ etiam in acutis morbis sanitatis, a quibus uel ob febris magnitudinem, uel ob eam, quæ proprie nominatur inflammatio, pericula imminant? morbi autem diurni quamuis horum sunt expertes, tamen quia uires dissoluant, periculo non uacant. quod in causa est, ut eos Hippocrates exceperit, ac de solis acutis id pronunciarit. cumque hi duplices sint, quorum alij absolute, & primo acuti sunt, alij ex istis consequuntur, utrunque genus ipse complexus est, cum dixit, quibus adiuncta febris est, & qui intra quadagesimū diem iudicantur. dixit autem, quibus coniuncta febris est, ut hos a conuulsione, & distentione, cholera, atque alijs acutis morbis, qui febris expertes sunt, distingueret: addidit uero, quique intra quadraginta dies iudicantur, ut eos, qui proprie & absolute acuti sunt, eos aggregaret, qui ex alijs sunt decidui. sunt autem hi initio quidem acuti, sed decimoquarto die, uel etiam maturius imperfecte iudicantur, & reliquæ quædam morbi ad diem quadagesimum extenduntur. atque acuti quidem morbi imperfecte iudicati non solum in hos degenerant, sed etiam in diurnos, præsertim uero in marcorem, in quartanam, in suppurationem, in tabem, & aquam inter cutim: hos tamen Hippocrates ab hac tractatione exclusit: in ijs solis, qui simpliciter acuti sunt, quibus iuncta febris est, & in alijs deciduis, qui intra quadraginta dies finiuntur, optimum signum esse spirandi facilitatem confirmans, non tamen in omnibus acutis febre uacantibus: nec item in diurnis. ita sit, ut morborum omnium genera ex temporis

A poris differentia tria sint: quorum unum est acutorum morborum, qui quatuordecim diebus iudicantur, cui contrario nomine diurni opponuntur: aliud uero tertium ambiguum, & ueluti in medio utriusque constitutum: cuius extremus dies criticus est quadagesimus. hæc ego pronuncio, quæ ijs, quæ in ægris aperte uidentur, consentiunt: quæ si quis in illis diligenter expendat, is rerum naturam eiusmodi esse intelliget. qui porrò dicunt, a sene nostro cū scribit, acutos morbos quatuordecim diebus iudicari, numerum criticorum dierum doceri, ij tantum abest, ut norint, quæ maxime eos scire cōueniat, ut ne uerba quidem intelligant: nam si hoc ipsum, acutos morbos quatuordecim diebus finiiri, multitudinem dierum criticorum designat: certe & quod modo ait, intra dies quadraginta iudicari, dierum criticorum numerum significabit. quærant igitur, an quod in quatuordecim diebus faciunt usque ad quadagesimum: idem in quadraginta diebus, quos nunc memorauit, possint efficere.

A S V D O R E.

Sudores in omnibus acutis morbis optimi sunt, si in criticis diebus oriantur, & febrim prorsus finiant. boni autem sunt, qui toto corpore manant: faciuntque ut æger facilius morbum ferat. qui nihil horum efficiunt, non sunt utiles: pessimi autem sunt frigidi, & qui circa caput solum, & faciem, & ceruicem oriuntur: siquidem in acuta febre mortem: cum mitiore uero, morbi longitudinem denunciant. [& qui per totum corpus eodem modo, quo in capite, proueniunt. qui uero milij instar, & circa ceruicem solum prodeunt, mali: qui cum guttis, & uapore excitantur, boni, ceterum sudores considerare in uniuersum conuenit: alij enim exolutis corporibus, alij uero propter inflammationis uehementiam excitantur.]

Duas optimi sudoris notas scripsit, omiffa tertia, quasi prædictas necessario consequatur: qui enim sudores diebus criticis, fiunt, & ægrum febre prorsus liberant, ij toto corpore manant. inter notas autem boni sudoris, sed non optimi, cum eum toto corpore prodire, ac partem aliquam morbi adimere, scripserit, nihil tamen de criticis diebus addidit, quasi id sudoribus bonis necessario comiteretur. est alius quoque tertius sudorum modice malorum ordo, de quibus ait, qui nihil horum efficiunt, non sunt utiles: hoc est, qui neque toto corpore profunduntur, neque faciunt, ut æger facilius morbum ferat. inter quos planum est, deteriores esse eos, qui neutrum faciunt: moderatores, qui alterutrum. inter hos præterea, moderatores sunt, qui efficiunt, ut æger morbum facilius ferat, quamuis toto corpore non effluant: peiores, qui morbum grauiorem reddunt, licet in totum corpus pertineant. est hoc omnibus his sudoribus tributum, calidi ut sint: itaque in tribus eorum ordinibus statuendis, id non expressit, quippe qui ea, quæ necessario quædam consequuntur, & quæ ex eorum, quæ subijciuntur, oppositione intelligi possunt, solitus sit prætermittere. omnibus autem sudoribus, quos hoc sermone expressit, frigidos opponit, his uerbis: Pessimi autem sunt frigidi: atque cum eis malos quoque esse ait, qui circa ceruicem, caputque excitantur, etiam si frigidi non sint: siquidem animi defectionem minantur. qui si & in illis partibus fiant, & frigidi simul sint, pessimi omnium censentur: propterea quod non esse futuram, sed incepisse iam animi defectionem indicant, ceterum ex febris uehementia distinguuntur: etenim si acuta febris est, tam frigidi illi sudores, etiam si ex toto corpore manent, quam alij qui solum caput atque ceruicem, quamuis forte calidi, occupent; mortem prorsus afferent. at si mitis febris est, poterunt tandem uires uitiosos humores spatio temporis concoquere, nisi prius a febris uehementia consumantur. nullam uero criticorum dierum in alijs sudoribus mentionem fecit: de quibus tamen in principio, cum de optimis sudoribus diceret, locutus est: tum quod uim criticorum dierum proprio libro esset explicaturus, tum quod hoc ipso sermone simul eos indicauit: una enim eorum uis est, iudicationem fidam reddere, siue bonus, siue malus exitus eam consequatur. Scire conuenit, finem huius orationis a Dioscoride sic esse conscriptam: Pessimi autem sunt frigidi, & qui circa caput tantum, ceruicemque excitantur: mortem enim, aut longitudinem morbi significant. quam scripturam esse breuiorem superiore, & eandem sententiam habere planum est: sed interpret addere debet, quod in superiore scriptum iam est: ut in febre acuta mortem, in mitiore, morbi prolixitatem indicet. quædam postea de sudoribus adscribuntur, quæ non sunt in omnibus scripta libris: & quæ recte cū alijs, tū uero Artemidorus, & Dioscorides, tãquã ea Hippocratis nõ essent, expūgēda cē fuerūt.

A B H Y P O C H O N D R I I S.

Optimum autem est, si hypochondria sine ullo sensu doloris in utraque parte æqualiter mollia sunt, inflammata uero, dolentia, aut intenta, aut dextrum a sinistro uarium, & inæquale: hæc omnia uereri oportet.

Breuiissima oratione totam rem quispian complexens dixerit, hypochondrium optime affectum esse, quod sit naturali quàm simillimum. Hippocrates uere notas omnes singillatim persequitur, quarum primã sumit ab ijs, quæ in re non insunt: quæ recentiores Medici *δουλοβήματα*, hoc est nõ accidentia nominare solent: alias duas notas consequentes, ab ijs ducit, quæ hypochondrijs accidunt. ac doloris quidē expertes esse, sumptum est ab eo, quod non accidit: at molle esse, & æquale, ab illis, quæ insunt: sed molle ex moderato renixu cognoscitur: cuius contrarium, quod uehementer renitur, durum est. æquale uero non hac solū nota deprehenditur: possunt enim omnia æque mollia esse, ita tamen, ut aliqua ex parte dolore uacēt, aliqua uero dolorē sentiāt: uel ut alio loco calidiora, alio frigidiora sint: aut partim sublimiora, partim magis depressa: quare optimo, & æquali hypochondrio pessimi, inæqualisq; notas

C O M M E N T A R I I.

D O P P O N E N S.

opponens ait, inflammata uero, dolentia, intenta, inæqualia, dextrum a sinistro uarium, quo loco quod dixit inflammata, de totis hypochondrijs intelligendum est: hoc enim uerbum inflammatum esse, idē significat, quod exuri, incendi, & ignoscere. simili quoque modo, dolentia, de totis dictum est, ut etiā intenta: itemque quod dixit inæqualia: ut cum hypochondria tota eandem affectionem, aut in calore, aut frigore, aut dolore, aut doloris uacuitate, aut gracilitate, aut laxitate, aut tensione non obtinēt. tenditur autem quandoque hypochondrium sine ea, quæ proprie nominatur inflammatio: idque uel ob uehementem siccitatem non modo ipsius hypochondrij, sed etiam membranæ costas succingentis, & septi transuersi: uel ob musculorum hypochondrij inflammationem, quæ tumorem excitet, que tamen non proprie inflammatio, sed tumor fit, a quo dolor inuehatur.

Quod si in hypochondrijs pulsus quoque insit, perturbationis, uel delirij indicium est. uerum oculos eorum intueri oportet; si enim crebro moueantur, expectanda insania est.

In quibusdam libris non pulsus, sed palpitatio scriptum est: quod symptoma a flatuoso spiritu excitari compertum habemus: in plurimis tamen legitur pulsus: siue is sit, qui magnas inflammationes comitatur, siue sit motus arteriæ maioris in spina, quem æger sentiat: ut ipse in secundo de uulgaribus morbis libro dixit: cum uena in cubito pulsat, insania, furor que adest: constat enim, ut pulsare dixerit de magna adeo, ac uehementi arteriarum motione, quam uel æger solus, uel qui illi assistunt, non admota etiam manu, manifesto percipiunt. Sed quicquid horum acciderit, non bonum signum est: siquidem & magna arteria, & uentriculus, & iecur, & ipsum septum transuersum inter principes partes habentur: quorum unum omnino affectum est, siue pulsus, siue palpitationem legas. Sed transuersum septum promptissime delirium infert: quam ob rem *opere uas* quasi mentem dicas, a ueteribus uocatum esse commemorant. nec minus id facit uentriculi os, cum magna inflammatione exceptum sit. reliquæ uero partes, quæ illic sunt, si aliqua ex his affectionibus corripantur, plurimum periculi habent. quocirca iure dixit Hippocrates, ab hoc symptomate aut turbationem, aut delirium portendi: turbationem quidem, quod hæc omnibus periculis ex æquo comitetur, quibus non ægri solum, sed Medici quoque perturbari solent. delirium uero, propter septum transuersum, & os uentriculi. de musculis uero hypochondriorum considerandum est: siquidem neque delirium necessario indicant, neque periculum inferunt siue pulsent, siue palpitent. quare uerbum, insit, non est uulgari sensu intelligendum, quo uerbo usus est hoc loco Hippocrates, cum dixit, quod si in hypochondrijs pulsus quoque insit: quippe qui uoluit eo uerbo significare palpitationem, aut pulsus, qui in ima præcordiorum sede fiat. Sed eorum quoque oculos intueri oportet: nam si crebro moueantur, expectanda insania est: cum n. eo symptomate turbationem, aut delirium portendi monuisset, modo distinguit, ut quando perturbatio, quando delirium expectandum sit, intelligamus. ducitur autem ab oculorū motu distinctio: quos non modo nunc, sed in alijs quoque symptomatis, in quibus delirium fore suspicaris, diligenter intueberis: nam si instabiles sint, illud indicant. Sed hoc loco non solum simpliciter delirium, sed furorem expectandum esse dixit: indicans ab his signis uehementis delirium esse futurum, ceterum, crebro oculorum motu delirij suspicionem confirmari, potes, ut ego quidem puto, facile colligere ex ijs, quæ modo retulimus, cum musculos oculorum primos esse, qui cerebri affectiones sentiant, ostēderemus. ipsum uero cerebrum cum ab alijs nerueis partibus, tum a septo transuerso, & ore uentriculi afficitur: cum enim ab eo nerui omnes originem ducant, merito fit, ut quæ partes neruos plurimos, aut maxime recipiunt, suum quoque principium in affectionis consensum trahant.

A TUMORIBVS.

Oedema in hypochondrio durum, & dolorem afferens, si totum hypochondrium obfideat, pessimum est: si autem alteram tantum partem, minus periculi habet, quod sinistram.

Solet Hippocrates omnem præter naturam tumorem, oedematis nomine significare: Medici tamē recentiores unum solum sic uocant, qui si comprimatur, nullum dolorem infert, & mollis est: rursus uero quam isti proprie inflammationem nominant, Hippocrates composita dictione durum, dolorēq; afferens oedema appellat: siquidem inflammationis uocabulum de phlogosi, quasi dicas, ignitione efferebat. planum autem est, si hæc affectio hypochondrium occupet, eam in dextera parte propter iecur, esse deteriore: mitiorem in sinistra, propter lienem: pessimam, si utrunque latus obfideat.

Huiusmodi autem oedemata in principio exorta mortem cito futuram denunciant.

Tumores inquit duri, & doloris sensum afferentes, qui hypochondrium teneant, quosque recentiores proprie inflammationes nominant: periculum cito futuræ mortis significant. hoc autem, nisi internarum quoque partium aliqua simul affecta sit, falsum est. internas uero esse scimus has, iecur, uentriculum, lienem, & peritonæum: propterea quod musculi hypochondriorum inflammatione tentati mortem afferre non possunt: nisi, quod raro accidit, uel inflammationis magnitudo insignis sit, uel uires admodum imbecillæ, uel a Medicis male curetur: uel ipse æger delinquat. quare confuse, & indistincte hæc est conscripta sententia.

Si uero diem uigesimum excefferint, febrisque occupet, neque tumor consistat, in suppurationem uertuntur.

Oēs, qui præter naturā sunt, tumores disiectis humoribus à quibus fiūt, curantur, atque cōsūdūt. quare si non

non confiderint, planum est, humores ipsos remanere: eorumque in qualitate fore omnino quandam mutationem: ut uel putrescant, si natura, ut in cadauere, nullam eorum concoctionem præ imbecillitate moliat: uel si illa ualida sit, in pus conuertantur. recte igitur dixit Hippocrates, si partes inflammatae non subsederint, simulque febris detineat, in pus mutari: sedata enim febre uidendum est, num quæ inflammatio scirrhi speciem referens suboriat: quia sic plerumque euenire consuevit: cum tenuior humorum pars, eorum qui inflammationem excitarunt, distillet: crassa uero, ac glutinosa in ipsis affecti corporis maioribus spatijs minutatim impacta contineatur. cur uero diem uigesimum terminum talium abscessuum suppurationis statuerit, in libro de criticis diebus secundo explicabimus.

32 Accidit autem his, in primo circuitu, etiam sanguinis e naribus profluuium: ac ualde confert. interrogare uero oportet, num caput eis doleat, aut oculi caligent: siquid enim horum adfit, illuc repit.

Anic. l. 1. f. 2.
d. 3. p. 87. c.
10. B.

Indistincte locutum ipsum esse de hypochondriorum inflammationibus, ex hac etiam oratione apparet, qua ipsas distinguit: nam & in eis sanguinis e naribus euenire profluua atque ex usu ualde esse dicit: quod sane illis accidit potissimum, quæ iecur, lienemque obfident: in quibus etiam alibi sanguinis e directo fluxionem commendat: eam autem, quæ e contrario fit, damnauit: ipseque quid intelligat, cum e contrario dixit, declarauit: sicut cum in magno liene sanguis e dextera nare fluat. ait autem in primo circuitu, dierum uidelicet criticorum, sanguinis eruptionem euenire, idque scriptum duobus modis inuenitur, in singulari, & numero multitudinis: in singulari quidem, in primo circuitu: in plurali uero, in primis circuitibus. quod si in singulari numero scriptum sit, septenarium circuitum significabit: si in numero multitudinis, poterit ipse quoque septenarius indicari (quibusdam enim etiam in secunda septimana sanguis erumpit) sed si ita scriptum sit, potius quaternarij circuitus erunt intelligendi: siquidem plurimis sanguis profluit primis septem diebus: paucis nono & undecimo: paucissimis uero, decimo quarto. porro quod humores sursum ferantur, unde fieri sanguinis eruptiones solent, notas addidit has, capitis dolorem, & caliginem oculorum. sed de his perfectius postea differat, quo loco nos quoque totam de sanguinis eruptione tractationem absoluemus.

33 Verum potius in iunioribus, qui trigessimum quintum ætatis annum agunt, sanguinis profluuium expectandum est.

Docet distinctionem ab ætate ductam, qua ad præfagiendam sanguinis fluxionem utamur, sperandas uidelicet magis fore sanguinis fluxiones in iunioribus, qui annos quinque & triginta nati sint: siquidem in ea ætate plurimum sanguinis est, uiresque sunt ualentissimæ: & calor copiosus.

34 C Mollia autem oedemata, dolorem non inferentia, ac digitis cedentia, multo tardius iudicantur: suntque minus, quam illa, periculosa.

Hæc sunt, quæ recentiores Medici proprie uocant oedemata: quæ cum ueteres nominant, modo oedemata mollia solum dicunt, modo uero addunt, doloris expertia. quod si quando omiserint, id tanquam a molli fere indicetur, omittunt: propterea quod mollia nullum doloris sensum afferant. Hippocrates autem hoc loco non solum id, sed etiam cedentia adiecit: cum tamen id quoque in uerbo, mollia, comprehendi uideatur. nisi uelit ea, quæ compressu cauantur, nunc intelligere: quod non omnibus absolute accidit, quæ cedunt: sed in quibus cutis ipsa intumuit. quia uero hæc omnia pituitosa sunt, ideo diutius perseverant, ac minus periculosa sunt. diuturniora autem sunt, quia frigidiora sunt: minus uero periculosa, quia dolore uacant: uires enim dolor exoluit.

Anic. l. 1. f. 2.
d. 2. c. 20. p. 78
E.

35 Quod si intra sexaginta dies neque febris desinit, neque tumor cessat, in suppurationem & hoc, & quod in reliquo uentre est, uersum iri significat.

Supra dixerat in oedematis inflammatis, utpote calidioribus, si febris post uigesimum diem sedata non esset, suppurationem futuram: nunc uero in frigidioribus sexagesimum statuit suppurationis terminum. sunt autem & alia quædam, inter hæc media, quorum terminus est dies quadragesimus. totam autem de hisce omnibus disputationem in librum de criticis diebus reieci. ceterum non solum tumores, qui diutius in hypochondrijs morantur, in suppurationem mutatum iri ait, sed etiam eos, qui in reliquo uentre constiterint: quasi in aliqua significatione hypochondria in uentris partibus numeranda sint.

36 Itaque tumores qui dolorem cient, duri que, ac magni sunt, mortis periculum in propinquo esse denunciant: molles uero dolore uacantes, & qui digito compressi cedunt, illis diuturniores sunt.

His uerbis nihil plus docet, quam quod superioribus docuit: nisi quod tumoribus duris, & dolorem afferentibus magnitudinem adiunxit, quod nos ante quoque indicauius, cum diceremus, musculorum hypochondrij inflammationes nihil prorsus afferre periculi, nisi admodum magnæ sint.

37 Ventris tumores minus abscessus faciunt, quam qui hypochondria occupant: minime uero omnium, qui sub umbilico sunt, in suppurationem uertuntur.

Tumorum, qui per halitum digesti non sunt, suppurationes non modo citius, sed etiam magis in hypochondrio fieri solent: propterea quod calidior locus ille sit. quicumque autem ab hoc

loco ad infernas partes recedunt, ij ferius, minusque suppurant: quocirca qui sub umbilico est, raro E in pus uertitur.

Sed sanguinis profluuium e supremis maxime partibus expectare oportet.

In quibusdam exemplaribus adiuncta est coniunctio, &: qua significatur, sanguinis e naribus profluuium non modo affectis hypochondrijs, uerum etiam alijs partibus inferioribus, futurum. in quibusdam coniunctio &, non est. indicat uero fieri, si in his quoque affectio sit, sed minus. sunt quædam, quæ non habent aduerbium, maxime: sed ita in eis legitur: sed sanguinis profluuium e supremis partibus expectare oportet. non uult autem tumores, qui infernas partes obsident, sanguinis fluxiones excitare. ueritas autem sic habet: a tumoribus, qui umbilicum circumstant, sanguinis fluxiones excitari: atque ex his, qui in superioribus partibus sint, magis: quæ in supremis, maxime id faciunt. ac de sanguinis profluuium postea quoque loquetur, nosque eo in loco disputationem omnem retextemus, atque aboluemus.

Omnium autem tumorum, qui his in partibus diu manserint, est consideranda suppuratio.

Vno capite complexus est omnia, quæ singillatim ante declarauit: proinde hic locus nouam explanationem non postulat.

Suppurationes, quæ inde proueniunt, sic consideranda sunt, quæ foras erumpunt, tum quæ parue sunt, & quæ maxime extrorsum spectant, atque in acutum attolluntur, optimæ sunt: magna uero, ac lata, nec in acutum fastigiata pessima.

[Orationem de œdematis institutam in capita redegit: ἐκπύσις uero, & διαπύματα, hoc est, suppurationes, appellat mutationem, quæ ad purulentum efficitur. Sed duæ prius distinctiones adhibendæ sunt: ut febris continua sit, & ut uires non sint imbecillæ: nisi enim utrumque adsit, suppuratio nõ fiet. ceterum æstimat tumorem a loco, a magnitudine, a figura: a loco, si intus, uel extra sit: a figura, si acutus, aut planus: a magnitudine, si magnus, uel paruus sit.] Cum pus uniuersum constiterit, concocto tumore aliquo, qui præter naturam ortus est, hoc symptoma suppurationem, purulentiamque appellari plane intelliges, si totam eam orationem perlegas, qua de œdematibus hypochondriorum disseruit. colligitur autem in eis pus, quandoque sub cute, sæpe in imis partibus: idque duabus de causis: uel quod pars, quæ suppurat, intra peritonæum sita sit; uel quod licet musculus sit, qui afficiatur, pus sub aliquo eius inuolucro detineatur, nec possit foras propter lentorem, aut crassitudinem, aut ipsius comprehendentis tunicæ densitatem erumpere: dat enim operam natura, ut pus excernat, atque ab afflictis partibus expellat: ac sæpe id facit, cum idoneos ad excernendum meatus, ceu canales quosdam nanciscitur. Sed cum non semper tales inueniat, in propinqua spatia pus propellit: quæ si sint exigua, eorum integumentum erodit, ac sedem, quæ illi subest, amplificat. ex his igitur suppurationibus illas leuiore esse planam est, quæ foras, & non intro uergunt: atque ex his, quæ non magnum occupant locum, nec late extenduntur, sed ita contractæ sunt, ut in fastigium tendant, & conij figuram referant. hæc autem & robustas esse uires ostendunt, quæ pus foras propellunt: & non magnam corporum, quæ exedunt, partem corrumpunt. nunc uero siue in acutum fastigiata, siue in gibbum subducta quis legat, nihil interest: siquidem eadem est utriusque sententia.

Quæ uero interius rumpuntur, optimæ quidem illæ sunt, quibus cum externa sede nulla communicatio est: sed contrahuntur, nulloque dolore affligunt: omnisque exterior locus concolor apparet.

Huiusmodi suppurationes non absolute sunt optimæ: sed optimæ sunt earum, quæ interius exteriusque rumpuntur: propterea quod illæ deteriores sunt ijs, quæ foras prodeunt: nam illa eruptio in partes, quæ multo sunt, quàm hypochondriorum cutis, nobiliores, efficitur. præterea intus ruptis non æque possumus medicamentum ad curandum idoneum admouere: & pus, dum per intestina euacuatur, ea mordet, abraditque, ac dyfenteriam excitat. quod si forte per ieiunium, aut tenuia intestina comportetur, cibi in corpus digestionem uiciat: si uero per uentriculum, etiam concoctioni incommodat. ex quo planum est, eas esse omnium pessimas, quæ in utranque partem, tum internam, tum externam rumpuntur: ita enim malum geminatur: nam nec sedem, nec ullum uelut renutritionis initium natura habet, quo rupta possit reparare: & uelut in solo quodam firma iacere regenerandæ carnis fundamenta.

PVRIS OPTIMI NOTAE.

Pus optimū est, quod album, æquale, leueque est, & quæ minime foetidum: quod autem est huius maxime contrarium, id pessimum est.

Est plane perspicuum, pus debere esse minimè foetidum. foetor enim exuperans nõ cõcoctionis, sed corruptelæ indicium est. debere præterea ipsum album esse, si eius ortum noris ex ijs, quæ alibi demonstrata sunt, intelliges. omnia autem omnibus in locis demonstrare, nugantium potius, quàm doctentium est. quæ autem sunt in alijs demonstrata libris, hæc sunt: libro de facultatibus naturalibus, unam ipsarum alteratricem esse, quæ alimentum in uentriculo, atque iecinore concoquit: ut in iecore conuertat in sanguinem: in uentriculo uero succum ex alimēto sanguini faciendo accommodatū gignat:

A gignat præterea singulas animalis partes in suam naturam succum ipsis proximum conuertere: ultima enim concoctio appositione, assimilationeque nutrientis cum eo, quod alitur, perficitur. quam ob rem perspicuum est, multo ante tempore preparari illud oportere, quo hæc fiat similitudo. dictum autem etiam in libris de semine est, in uasorum tunicis, a quibus testes nutriuntur, sæpenumero sanguinem iã ante in semen commutatam aperte uideri. neque enim uerisimile est ipsas tunicas uasorum ulla alia re nutrir. quem sane humorem Medici quidam *σπέρμα* uocant: & ideo semen ipsum *σπέρμα* nominant: illi præsertim, seminis nomine non corpoream substantiam, sed eius uim appellat. iam uero inflammationes quoque excitari, sanguine in partes inflammatas decumbente ostendimus: qui quidem primū ipsa solum uasa repleat, ac distendat: mox uero adiacentes sedes inanes, quæ singulis in partibus multæ, exiguæque sint, occupet: ut in libro de tumoribus præter naturam ostensum est: & de eadem re in libro de inæquali intemperie differuimus. atque is quidem sanguis qui particulis inflammatis per exiguas particulas dispersus est, redire amplius in pristinam naturam non potest: utpote qui extra sua uasa sit: immutatur uero, ac putrescit non secus, quàm reliqua omnia, quæ alieno in loco uehementius incalescunt. quare si natiuus calor a propria temperie plurimum recesserit, sanguis, ut in corpore inani mo, computrescit. sin autem uim adhuc aliquam seruet, mista quædam sanguinis mutatio efficitur, partim a causa quæ secundum naturam est, partim ab ea, quæ præter naturam aduenit: quæ ut putrefacit, sic quæ secundum naturam est, concoquit. utrauis autem earum fuerit superior, ex illa necessario indicia & in colore, & in odore, & in consistentia consequentur. ex his igitur, quæ, ut dixi, in alijs sunt demonstrata commentarijs, consequens est, ut sanguinem in pus recte mutatum, ratione inuestiges: ac primum quidem ipsum non computruisse: sed potius concoctum esse: deinde uero, licet notæ quædam putredinis præter naturam in eo appareant, leues tamen eas esse: & ut Hippocrates ait, quàm minime foetidum sit: nam quod ipse ait, quàm minime, significat, quàm paucissimum. ad hæc uero color debet esse seminis similis, albus nimirum, non tamen exquisitè, qualis niuis color est: siquidem natura colorem solidorum corporum eis inducit: sed semini exquisitum, puri uero, modicū: propterea quod in semine nulla præter naturam causa mista est: in pure autem, ut non semper æquale est, sicut diximus, ita certe aliquid profusum mistum est, cum sanguis extra sua uasa prodierit. hæcque causa est, cur & semen, & pus alba fiant: nam & ipsum pus solidis corporibus quodammodo simile redditur: quæ sunt, tunica uasorum, nerui, ligamenta, membrana, cartilagine, atque ossa. eandem quoque ob causam candidum est, quod in urinis subsidet: habet enim similem puri originem: nempe illius, & humorum, qui secundum naturam sunt, mediam: quicquid enim alimēti, dum sanguis efficeretur, naturæ actionem effugit, id in urinis subsidet: non immutatum quidem a natura, ut sanguis, neque tamen, ut pus, causa, quæ præter naturam sit, in suo ortu particeps effectum.

GALENI IN PRÆSAGIA HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS

SECUNDVS.

De aqua inter cutem.

A. l. 3. f. 14. r.
3. c. 5. p. 590. F

MNIS aqua inter cutem, quæ ab acuto morbo caput, mala est: nam neque febrem discutit, & uehementem quoque dolorem affert, & mortem. incipit autem magna ex parte ab inanibus, & lumbis; interdum uero a iecinore.

Huius libri initio dixerat, in acutis morbis sic considerandum esse, in primis an ægri facies sit sanorum faciei similis: ex quo nonnulli existimarunt non solum de mortifera facie quæ in acuto morbo sit, sed etiam de ijs omnibus, quæ deinceps sequuntur, ei esse orationem institutam: qui quidem non legerunt id, quod ipse sub finē libri scripsit his uerbis: Hæc a me de acutis morbis, deque alijs omnibus qui ab illis oriuntur, dicta sunt. constat tamē, ipsum de suppurationibus locutum esse, non ijs solum, quæ uigesimo die rumpi solent, sed quæ ad trigessimum usque, & quadragessimū, & sexagesimū perueniunt. itemque ante de ijs morbis disseruit, qui ad quadragessimū usque diem producuntur, ubi ait, existimandū autem est, facilem spirationē in omnibus acutis morbis, quibus iuncta febris est, quique intra quadraginta dies iudicantur, ualde magnam uim ad salutem obtinere: ac nunc quidem plane indicat, se non de omni aqua inter cutem, sed de ea, quæ ab acutis morbis originem ducit, uerba facere. quinetiam deinceps de purulentis, ac tabidis, atque etiam de quartanis differet, quos morbos nemo est, qui non diurnos esse fateatur. itaque omnem, quæ ex acuto morbo existit, aquam inter cutem esse malam dixit, quod neque febrem discutiat, & dolorem afferat.

COMMENTARI.

D 3 eius

38

39

F

40

Hæc aiunt
v. l. inueniunt.

22

A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 6. p. 101. A.

41

42

A. l. 1. f. 4. r. 3.
1. c. 23. p. 84.
D.

eius uero ortum etiam ostendit, dum iecur nominatim memorauit, & partes quæ inanibus alui spatijs continentur, ut lactes, ieiunum, & tenuia intestina, uno communi uocabulo complectitur: uerisimile enim est, omnes eas partes *νεφελιας* appellari, quæ inter extremam thoracis costam, & coxendicis ossa continentur: siquidem tota illa regio inanis uidetur, si eam tum inferioribus, tum superioribus, u. trisq; ossis, compararis. est uero etiam tota illa pars flaccida: nisi quis paulo ante cibo, potioneq; se expleuerit: ac poeta, ut ego quidem puto, has partes flaccidas appellat. communis autem omnis aquæ inter cutem ortus inde extat, quod officium in sanguine efficiendo positum uitietur. ut enim cibi in uentre concoquantur, sic alimentum, quod in uentriculo iam concoctum est, in iecore, uenisque concoquitur. immo uero, ut in uentriculo plus, minusve concoctio uitietur: ita etiam in iecore: nam ut uenter, sic etiam iecur modo per se primum, modo ex consensu cum alijs partibus afficitur. perspicuum autem est, quæcunque se mutuo afficiunt, ea uel propter uiciniam, uel quod magna inter ea per uasa, neruofq; necessitudo intercedat, affici. sic autem iecur cum liene uentriculo, & intestinis per uenas magnas connecti uidetur: atque etiam illis esse tam uicinum, ut quædam tangat, quædam uero propemodum ipsum attingant. Sed Hippocrates non fecit lienis mentionem, propterea quod oratio est ei de acutis morbis instituta. apparet tamen si hoc uiscus in longis morbis scirrosa aliqua affectione exceptum sit, ipsum quoque iecur similiter afficere: atque eius occasione aquam inter cutem in corpore uniuerso concitare. iecoris uero & ilium meminit, & aquarum inter cutem, quæ ab illis exoriuntur, differentias docet: quod ex sequenti oratione planum erit.

Quibus autem ab ilibus, lumbisque aqua inter cutem initium sumit, ijs pedes tument: fluorq; diuturnus inducitur, qui neque ilium, neque lumborum dolorem soluit: neque uentrem subducit.

Communis est omnium hydropum, tumor pedum: quod nimirum euenire etiam illis ait, qui uitio iecoris in morbum inciderunt. & item si a liene malum oriatur, & uno uerbo in omnibus alijs idem scimus contingere. alui autem profluuium peculiare est ei aquæ inter cutem, quam illa ieiuno intestino & lactibus inflammatione laborantibus excitant: his enim maxime imbecillæ sunt uenæ, quibus iecur alimentum ad se trahit: ut nec uisceri ad digestionem subserviunt, nec alimentum in ieiuno, tenuibusque intestinis immoretur: quæ sane imbecilla si alimento grauata sint, id totum deorsum statim propellunt, hæcque profluuij uentris est causa. quinetiam corrumpi alimentum, & plurimum excrementi biliosi coaceruari propter partium inflammationem caliditatem, uerisimile est. quam etiam ob rem intestina uehementer mordentur, & ad eorum, quæ ipsis continentur, excretionem irritantur. atq; hæc rursus altera est alui profluuij causa. Sed merito dixit, ipsum nec dolores sedare, neque uentrem subducere: hoc est neque euacuare, neque contrahere uentris tumores. quibus etiam uerbis ostendit eos, qui ita affecti sunt, cum dolore alui excrementa reddere, & imum uentrem totum intumuisse: dolores enim & propter inflammationes, & propter morsus excitari necesse est. uentrem autem totum intumescere, quod intestina sint flatuosi spiritus plena: quem uerisimile est a cruditatibus oriri. quod autem intus non maneat, infirmitas concentricis intestinorum facultatis causa est.

Si uero a iecore oriatur, tussis, cuiusque cupiditas infestat: sed nihil notabile excreant: pedes tument; uenter non deiecit, nisi dura quædam, & coactus: & circa uentrem tumores oriuntur, qui tum dextra, tum sinistra parte consistunt, & desinunt.

Appellauit cupiditatem propensionem, quam illi ad tussim habent; & ad quæ, ut aduersus symptomata, irritantur: sed confestim, uix tussire aggressi, cessant: iecoris enim moles septo transuerso incumbens, pulmone angustiam parit. cum autem affectio ueræ illi angustia similis sit, qua pulmo inflammatione exceptus, & destillatione ex capite pressus afficitur, ideo fit, ut ad tussendum illi quidem excitentur, ea spe ducti, ut eo quod molestum est, uacuato, angustia medeantur: sed protinus ut cœpere, desistunt: suamque affectionem experientia docti accuratius cognoscunt, seque frustra in eam spem uenisse, intelligunt. quinetiam natura ipsa per se tussim, inducit, ut pulmonis obstructions expurget, licet nos tussire non cupiamus; idque adeo, ut sæpe difficile sit resistere, & ne id fiat, prohibere. nunc igitur cum ob angustiam ad tussim ægri frustra compellantur, tanquam malum aliqua ex parte leuaturi: tamen facultatis naturalis auxilio destituti, statim cessant. hinc ita affectis tussendi cupiditas accidit, sed eos res confestim destituit: quippe qui nihil notabile expuant: sed quantum modo serosis, tenuisque humoris ex uasis serosum sanguinem continentibus, in asperam arteriam, instar sudoris cuiusdam, exprimitur. his igitur notis, qui uitio iecoris aqua inter cutem laborant, a prædictis distinguuntur: itemque paucitate, & ariditate eorum, quæ infra deijciuntur: irritantur enim illi, cum uel intestina, uel lactes male afficiantur: at in ijs, in quibus iecur aquam inter cutem excitauit, cum hæc partes male affectæ non sint, nec corruptum sit alimentum, nec membra, ut pote quæ ualeant, ab eo grauentur, uenter non fluit: sed illic diutius alimenti reliquæ immorantur: exque partim ad intimas peritonæi partes transmittuntur, partim uero ab inflammatione iecoris aduruntur. porro uniuersa cutis, quod pituitoso sanguine alatur, tumet, ac si digito eam comprimam, statim cauatur: & non ita multo post ad pristinam æqualitatem redit: quod tamen non statim, ut ex acuto morbo in hydropem

A in hydropem mutatur, accidit; sed pedes primum, utpote qui a partibus calidissimis longissime absunt, intumescunt: tum uero subrepens malum, totum etiam uentrem simili affectione occupat: ut si digito tumorem comprimam, locus ipse cauus, ac pene defossus uideatur: deinde paulo post in pristina sedem reuertatur. quod in causa fuit, cur Hippocrates dixerit, circa uentrem tumores oriri, qui consistant, & desinant. quanquam hoc potest etiam de primo ipsorum ortu dictum esse: nam cum incipiunt, plerumque confidunt, ut plane desisse uideatur: deinde uero iterum exurgunt, rursusque confidunt: atque iterum postea renouantur: progressu tamen temporis permanent, nec amplius desistunt. quam ob rem differunt ab illis, qui ab ilibus excitantur, quod ab humore pituitoso, non autem a flatuoso spiritu, sicut illi, procreati, compressu excauentur.

Si caput, manus, ac pedes frigeant; uentre, lateribusque calentibus, malum est.

4
Auc. l. 4. f. 2.
t. 1. c. 48. p.
824. F.

In longis morbis, præcipue hiberno tempore, & senibus, non solum in principijs accessionum, quas *επισημασίας* nominant; uerum etiam cum morbus intermisit, si extremæ corporis partes, quæ suapte natura carnis expertes sunt, & longissime a uisceribus absunt, refrigerentur, mirum uideri non debet: sed cum hoc in libro de morbis diuturnis non agatur, necesse est, in acutis morbis hæc partes refrigerari propter affectionem, prope dixerim, illi contrariam, quæ in morbis diuturnis tale symptoma inducit: nam in illis natius calor propter imbecillitatem ad ultimas usque animantis partes peruenire non potest: in acutis uero, ob magnitudinem inflammationis, quæ uiscera obsidet, parum sanguinis in totum corpus permeat. plurimum uero in partibus inflammatione affectis intercluditur: itaque mediæ corporis partes, ut thorax, & uenter, admodum calent. interdum tamen in ipsis etiam acutis morbis accessio cum rigore & refrigeratione tanta inuadit, ut non solum extremæ corporis partes, sed ipsa quoque thoracis, uentrisque cutis frigida reddatur. uerum hæc nihil in uisceribus uitij significat. si uero partes, quæ circa latera, uentremque sunt, calidæ permaneant: uel etiam si, quam earum natura solebant, calidiores fiant, extremæ autem corporis partes algeant, magna inflammatione obsideri uiscera, indicium est. sed melius fortasse est, ut quod Hippocrates dixit, uentre lateribusque calentibus, sic accipiamus, ut hæc multo calidiora esse intelligantur, quam cum statum naturalem seruarent: cuiusmodi febrem illam esse nouimus, quæ *lepyria* nominatur.

Optimum uero est, ut totum corpus calidum, & molle æqualiter sit.

Cum pessimum esse morbi statum dixerit, in quo mediæ corporis partes calidæ sunt, & extremæ frigent: nunc ei optimum quod nobis contingit, ex altera parte opponit: in quo totum corpus æqualiter calidum, & æqualiter molle, sit: nam quod dixit æqualiter, est utriusque commune. est autem æqualiter calidum corpus etiam in ardentissimis febribus: sed in illis affectionibus non molle, sed mordicans, & aridum apparet. at si simul & calidum, & molle æqualiter sit, corpus optime constitutum esse indicat.

Oportet autem eum, qui laborat, facile conuerti, & in assurgendo alacrem esse.

Totius præfagitionis eorum, qui ex morbo uel mori, uel euadere debent, caput est, magnitudinis morbi cum ægroti uiribus comparatio: nam si maior morbus sit, æger omnino morietur: si sit uiribus ægri inferior, non interibit, modo nulla in re peccet. quod caput ipse illo etiam aphorismo persecutus est, cuius hoc est initium, coniectandum uero est, an æger ea uictus ratione ad morbi uigorem usque sufficiat. hæc igitur prognosticæ contemplationis summa est. cum autem uirium sint tria genera ex tribus orta principijs cerebro, corde, & iecore, earum tum firmitatē, tum infirmitatē ex cuiusque actionibus cognoscere. actiones autem, quæ ab eo principio, quod in cerebro est, proficiscuntur, partim principes sunt, quæ in memoria, & rōcinatione uersantur: partim ministræ, quæ in sensibus, & ijs motionibus quæ appetitu ciuntur, consistunt: ab eo autem, quod in corde est, emanant motus arteriarum: ab eo, cuius iecur sedes est, illæ, quæ ad sanguinem, humoresque pertinent. cum igitur in hæc capita distributa sit prognostica contemplatio, ad quod genus singula signa, quæ Hippoc. tradit, referantur, uidendum est: ueluti hoc, quo de nunc agitur, eum, qui laborat, facile conuerti: & dum assurgit, sibi alacrem uideri. sunt enim hæc notæ facultatis, quæ appetitu corpus mouet. nec uero hic quicquid interest, siue ex appetitu, siue ex instituto, siue ex uoluntate dicere. erant autem eiusdem generis illa quoque, quæ de decubitu supra dixit, quorum initium fuit, ceterum Medicus debet ægrum in dextrum, sinistrumue latus iacentem deprehendere. ostendit enim, hunc decubitus, sicut etiam rectum, fieri musculis officio fungentibus: eumque *τονινόν* id est firmum nominare solent: deque eo plura diximus in libro de motu musculorum. Dioscles quoque scriptum reliquit, corpora animantium exferente, & eo, quod fertur, constare: ac ferens quidem uis est; corpus uero, quod fertur. quemadmodum igitur illi, qui onus gerunt, uel oppressi pondere, uix mouentur, uel leue esse ducentes, sine molestia ferunt, sic etiam affectæ uires sunt, si robustæ sint, corporis pondus facile sustinent, ut corporis motiones nihil offendantur: si infirmæ sint, oppressæ pondere, partes corporis uix subleuent.

Si autem tum reliquum corpus, tum manus & pedes graues esse uideantur, maius periculum est.

Cum uoluntarias obire actiones æger uult, tum partium grauitas se illi indicat: ac crurum quidem, cum surgere cupit, aut ambulare, aut ipsa etiam, dum iacet, transferre: itemque manuum, cum accipere aliquid, & dimittere, & mouere loco tentat: eodemque modo & colli, & spinæ, dum corpus in alium habitum per has partes uertere conatur. præcipuum autem, maximumque imbecillium uirium

rium argumentum est, partium grauitas: non omnium tamen, ut ante dictum est, sed earum solū, quæ in neruis, musculisque contrinetur.

Si uero præter grauitatem, unguis, digitique liuidi sint, mors est continuo expectanda.

Est a nobis alibi demonstratum, quemadmodum facultates, quæ animal gubernant, simul intereant: & quemadmodum usque dum earum aliqua seruetur, eatenus homo quoque prorsus uitam ducat. itaque cum Hippocrates exolutæ uirtutis inditia exposuerit, qua musculi mouentur, nunc peculiare alterius facultatis extinctæ notas illis adiungit: liuor enim calorem innatum, qui a corde manat, extingui significat: quam ob rem ex liuore, qui ad corporis grauitatem accedat, non simpliciter mortem portendi dixit, sed confestim: idque sine mora futurum: quod signa utriusque facultatis intermorientis appareant.

Podas autem ac digiti penitus nigri minus perniciosi sunt, quam liuidi: sed alia quoque signa considerare conuenit. nã: si æger facile malum se esse uideatur, & signum aliquod salubre etiam appareat, morbum in abscessum uersum iri spes est ex quo incolumis quidem homo euadet, sed denigratæ corporis partes decident.

Non erat dicendum, minus perniciosos esse, quam liuidi sint, sed interdum, nullo modo; interdum uero maxime perniciosos. quod forte ignorasse Hippocratem quispiam suspicabitur, quia non proprie usus dictione est: sed addita mox distinctione, cum utrunque eorum, quæ dixi, docuerit: planum est, cognitam ei ueritatem fuisse, ipsum tamen non accurate esse locutum: nigrescit enim pars aliqua interdum, quia in eam materia decumbit; interdum uero quia in ea calor extinguitur. quod ut cognoscatur, aperte indicauit: nam si æger facile malum se esse uideatur, hoc est, si æger facile toleret; ac tumul aliud quoddam salutare signum adsit; defluxio est: sin contra, intermortuam partem esse, indicio est.

Testiculi, pudendaque retracta, uehementes dolores, ac mortale periculum significant.

Hæ partes in ijs, qui dolore uexantur, non secus, quam in morientibus conuelli uidentur: neque id sine ratione fieri: cum enim iam uitalis facultas deperit, nec potest se ob eam causam ad extremas corporis partes extendere, sed perturbata se ad suum principium recipit, necesse est partes quoque unã cum ipsa facultate intro se referre, & ad medias corporis partes adiungi. ac dolores quoque efficere, ut facultas in se ipsa contrahat, iam sæpe didicimus: ut merito etiam ob dolorem partes ad suum principium retrahantur.

DE SOMNO.

Quod autem ad somnum pertinet, inire eum oportet eodem modo, quo per naturam consueuimus: ut interdum quidem uigilemus, noctu dormiamus. id si contra fiat, malum erit: sed minimum in commodi attulerit somnus, qui matutino tempore ad tertium diei partem, deterior uero erit, qui ab eo tempore inuadit.

Non solum recte de signis, quæ ex somno sumi possunt, pronunciauit, sed etiam ipsorum causam adiecit: ut causam omnium eorum, quæ profunt, ad naturalem habitum referat: contraria uero ideo damnet, quod præter naturam sint. eadem quoque consuetudinis est ratio: quod enim consuetum est, id bonum: quod præter consuetudinem est, id malum censetur. sed temporibus Hippocratis nõ erat aliud secundum naturam, & aliud ex consuetudine. nunc uero cum in alijs quibusdam, tum in somno præpostere diuites agunt: siquidem interdum dormiunt, & noctes uigilant. ergo in eis, ut qui præter naturam uiuere consueuerint, non uera est hæc Hippocratis sententia. consuetudo autem, his quidem temporibus, non modo in foeminis diuitibus, sed uiris etiam plerisque maioris est, quam natura, momenti.

Pessimum autem est, si somnus neque noctu, neque interdum accedit: id enim ob dolorem, laboremque accidit: aut delirium futurum significat.

Neque dies, neque noctes dormiunt, qui dolore, laboreque aliquo conflantur, qui que delirare incipiunt: nam & delirium, ob siccum cerebri temperamentum, excitare uigilias solet.

DE ALVI EXCREMENTIS.

Optimum excrementum est, quod molle, concretumque est, eodemque fere tempore redditur, quo quis in secunda ualitudine assuetus est; & modo conueniens ijs, quæ assumuntur: talis enim deiectio uentrem inferiorem ualere declarat.

Optimã deiectionem a consistencia, quantitate, ac tempore, quo reddi solet, diiudicat: pessimam uero nõ ab his solum, sed notas etiam a colore, & odore, & sono, quæ inter excernendū emittit, adiecit. naturalē igitur consistenciam habet ea excrementa, quæ nec prorsus dura sunt, ut lapidea: neque ex toto liquida, ut diffuere possint: sed eatenus mollia, quatenus adhuc concreta permaneant. copia uero ingesto cibo proportionem respondeat: tempus, quo fit euacuatio, ægro consuetum sit. adsint præterea & color, & odor, quales secundum naturam esse solent. quod ipse non adscripsit, quod ex ijs, quæ præter naturam dixit, hoc quoque possis intelligere: est enim eius consuetudo, ut sæpe ostendimus, contrarijs indicare contraria, quorum nomina prætermiserit. ceterum dixit, uentrem inferiorem ualere, facta cū thorace cõparatione, ut nomine inferioris uentris & uentriculū, & ieiunum, & reliqua intestina omnia accipiamus. non tamen contraria deiectio statim indicabit ipsum præter naturam se habere: idque nec ipse dixit, nec alioqui uerum est: siquidem ualere uenter inferior potest, & tamen a iecore, aut splene aliquid in ipsum confluere, a quo non modo naturalis color, sed etiam consistencia, odorque deiectionum immutetur: quin & copia eorum quandoque uariabilis admittis alijs, qui fluat, humoribus: ac ne

Ac ne tempus quidem deiectionis consuetum seruabitur. deiectio igitur, quæ sit naturali quam simillima, non modo uentrem inferiorem ualere indicat, quod ipse dixit: sed etiam nihil a prædictis uisceribus in ipsum confluere: quæ uero contra naturam est, significat quidem interdum uentrem solum pati: sed sæpe etiam humorum aliunde illuc confluentium notas habet: atque eas quidem multiplices, propterea quod iecur non sua modo excrementa, & ichores, & humores, quos præter naturam continet, in uentrem demittit, sed uniuersi etiam corporis: nam per ipsum uenter est omnibus corporis partibus annexus: ac per ipsum omnia illarum excrementa recipit: quæ in ipsum decumbunt quandoque totum corpus: quandoque uero unam, aut duas, aut plures simul partes expurgantia: sæpe uero tanquam symptomata quæ uel totius corporis, uel partis alicuius, aut etiam plurium affectiones indicent. animum igitur ijs, quæ deinceps de illis differit, adhibeamus.

Si liquida deiectio sit, eam sine stridore, nec cumulate, & paulatim descendere expedit. frequens enim desidendi labor uigilias inducit. cum uero affatim sæpeque æger deiciat, ne animus eum deficiat, periculum est.

Constat inter omnes, liquidam deiectionem fore, uel quod ex uentriculo in iecur non sit facta digestio: uel quod aliquod excrementum a iecore, aut liene in ipsum confluxerit. sed id commodum esse potest, si iecur, aut lien, & uniuersum corpus per iecur expurgetur: non commodum uero, cum symptomatis rationem subit, quod digestio probe facta non sit: uel quod humores, qui a iecore in uentrem dilabuntur, aliquo uitio teneantur. hæc dignoscet, si non strideat, quod ipse dixit τρυγγειν, quod cum σ, & sine eo scribitur: est que uerbum, utrouis modo scribatur, a sono, qui editur, efficitur. itemque si nec cumulate, & paulatim descendat: nam quæ sic exeunt, symptomatis habent rationem. quæ uero longiore spatio temporis interiecto affatim excernuntur, sæpenumero sunt bonæ deiectionis notæ: cum natura ea, quæ copia & qualitate superflua sunt, eiicit: aut totum animal, aut unam eius partem euacuat, atque expurgat. uoco autem euacuationem eorum, quæ familiaria sunt, ubi copia exuperent: purgationem uero eorum, quæ sunt aliena qualitate. his autem deiectionibus alia quædam consistantur. quorum ipse fecit mentionem, cum ait, Frequens enim desidendi labor uigilias inducit. ac ne multum quidem sepe excernere cõmendat, quod ea ratione uires dissoluantur: raro enim huiusmodi excretiones bonæ sunt: quippe cum eis non secus, quam immodicis, licet criticæ sint, sanguinis eruptionibus, uirium exolutio, quæ bona non est, adiuncta sit.

Sed bis, aut ter interdum, & semel noctu pro copia eorum, quæ assumuntur, deicere oportet: sed mane quidem subeat plurimum, ut homo consueuit.

Hoc etiam ante docuit: sed melius fuisset, ipsum de ijs, quæ critique illa quidem, sed affatim excernuntur, hoc loco dixisse idem, quod ego modo commemorauit. nec probo, quod scripsit, bis, aut ter interdum, & semel noctu, & quæ deinceps subiunxit, quia superuacaneum id fuit: satis enim fuerat dicere, ut homo consueuit: quod in fine orationis posuit: quod quidem in quibusdam libris cum uerbo τριετα, in alijs uero, sine eo scriptum inuenitur hoc modo: Sed mane plurimum, ut homo consueuit. sed siue hoc, siue illo modo scribas, nihil interest: seruetur enim utrouis modo, optimum id esse, quod fuerit consuetum maxime.

Cum morbus ad crism uenit, quod descendit esse crassius oportet.

Crassius nimirum redditur id, quod aquosum, dilutumque est, non quod crassum, durumque erat. itaque de ijs loquitur, qui in morbi principio liquida deiciunt. est autem hoc præter breuitatis, præcipue uero Hippocratis proprium, ut quæ nominatim non expresserit, ex oppositis quãdoque significent. Sitque id subrufum, nec foedi multum odoris.

Hæc in principio dicta esse oportebat, cum de alui excrementis differuit his uerbis, optimum excrementum est, quod molle, concretumque est, eodemque fere tempore redditur, quo quis in secunda ualitudine consueuit: & modo conuenit ijs, quæ assumuntur: sitque subrufum, nec foedi multum odo-

ris: quo & consistenciam, & copiam, & tempus excretionis, & item utranque qualitatem, tam quæ aspectu, quam quæ odoratu discernitur, simul definiret: planum enim est, & inter omnes medicos constat, excrementum, quod secundum naturam est, subrufum esse, cum bilem, quæ a iecore in uentrem confluit, qualitate moderatã, & quantitate exiguam excipiat: nam si bilis mera, copiosaque effluat, flauum, aut rufum efficit. quod si nullo modo ad intestina comportetur, id quod descendit, album erit, ut in ijs, qui regio morbo laborant, conspiciuntur.

Lumbricos etiam teretes cum excrementis sub indicationem descendere, idoneum est.

Cum natura hos quoque cum alijs excrementis deorsum pellit, melius est, quam si per superiora reijciat: & simul cum alijs appareant, ut symptomata. sed differentiam omnium eorum, quæ critique apparent, in libris de crisibus copiosius exposuimus.

In omni autem morbo uentrem mollem, & modice altum esse expedit.

Molle opponitur intento, aut pleno: modice altum ab sumpto: ut primum eorum, quæ uentre continentur: alterum autem uentris ipsius habitum indicet, perinde ac si ita dixisset: in quouis morbo uenter moderate uacuus: & sua substantia modice altus, nec nimis extenuatus esse debet.

Si quod descendit ualde aqueum sit, aut albidum, aut admodum pallidum aut spurcum, id omne prauum est.

Aquea deiectio cruditatis est signum: alba uero significat, ut ante dixi, pallidam bilim ex iecore in partes

Auic. l. 4. f. 2. 1. c. 24. p. 821. B.

9 Auic. l. 4. f. 1. 1. c. 48. p. 824. F.

10 Auic. l. 4. f. 1. 1. c. 46. p. 821. F.

11 Auic. l. 4. f. 1. 1. c. 46. p. 821. A.

Auic. l. 1. f. 2. d. 2. c. 9. p. 104. C.

12

H

13 Auic. l. 1. f. 2. d. 3. c. 13. p. 104. F.

14 Auic. l. 1. f. 2. d. 3. c. 13. p. 104. F.

Auic. l. 1. f. 2. d. 1. c. 13. p. 103. C.

15

16 Auic. l. 1. f. 2. d. 3. c. 13. p. 104. D.

17

18

19

20

in partes ad uentrem pertinentes, non descendisse: quæ uero admodum habet eum colorem, quem E
 χαρρόν uocat, quoniam id nomen duorum colorum est, ut ante dixi, altera significatione pallidam bilim
 copiosam esse admittam, altera uero, æruginosam significat: spumans uero modo spiritum flatuosum
 humori ægre dissolubili mistum esse, modo caloris copiam indicat: ita enim etiam in rebus externis,
 ut in mari ob impetus uentorum: in lebetibus aliquid coquentibus ob caloris copiam, fieri animad-
 uertimus.

Prænum etiam est, si exiguum, glutinosum, album, subpallidum, & leue sit.

Duplicem deiectionum speciem hoc sermone nos docet: quarum utraque ex colliuatione proue-
 nit, sed differunt inter se, quod exigua, glutinosa, albaque deiectione fit, pinguedine a calore quidē igneo,
 sed non admodum maligno colliuata: subpallida uero, & leuis fit ipsa quoque liquata pinguedine,
 sed uel propter calorem multo uehementiorem, uel quod pinguedo ipsa uetus sit, & ferme semiputris.
 nam non ipsa modo pinguedo exterior, sed seuum etiam temporis spatio pristinum colorem mutant,
 subpallidaque efficiuntur. quod si, quod descendit, propter æruginosam bilim subpallidum sit, (hæc e-
 nim altera est huius nominis χαρρόν significatio) erit uehementis colliuationis signum. ceterum leue
 est, quicquid extra corpus emittitur, uel quod æqualem concoctionem habeat, ut nulla eius pars natu-
 ræ alterationem effugerit: uel propter uehementem colliuationem, ut nulla materia, quæ illic sit, pars F
 remanserit, quæ affecta nõ sit. ut igitur omnia, quæ bona sunt, meliora censentur, si æqualiter bona sint:
 ita etiam quæ mala sunt, deteriora sunt omnia. si æqualiter huiusmodi sint: eorum enim utraque per se
 tota cernuntur, ut illa naturæ ornatum, hæc uero malitiæ turpitudinem ostendant. ut uero glutinosum
 aliquid sæpe fiat, quod immodice sit excafactum, perspicuum est. nõnunquam uero qualitas alimen-
 torum tales succos gignit: sed hi, quoties ad excretionem mouentur, non sunt exigui, quod autem glu-
 tinosum exiguum excernitur, non est huius generis: sed moderatis colliuationibus tribuitur. quan-
 quam interdum uehementis etiam colliuatio deiectiones glutinosas affatim reddit: sed tales sunt odo-
 ris prorsus foedi: eoque a crudis humoribus, qui grauolentes non sunt, discernuntur.

Magis autem mortale est, quod nigrum, aut pingue, aut liuidum, aut æruginosum, & mali odoris est.

Quæ nigra deiciuntur, ab atra bili syncera inficiuntur: liuida autem, ubi modica, modiceque eis ad-
 misceatur: pingua autem excernuntur, pinguedine ab igneo calore colliuata: foetida sunt putredi-
 nis indicia.

*Varia excrementa longioris quidem morbi notæ sunt, non tamen minus sunt letalia: sunt autem ea ramentosa, biliosa,
 sanguinea, porracea, & nigra: quæ modo simul, modo particulatim egrediuntur.*

Varia deiectione multas esse affectiones indicat: quocirca tractu temporis ad concoctionem indiget. G
 cum enim multæ affectiones sint, uerisimile est aliquas ipsarum esse diurnas. sin secus, at prorsus natu-
 ræ occurrunt: quæ ut contra multos pugnatura aduersarios, plus temporis consumat, necesse est.

*Optimum autem est, flatum sine crepitu, & sono emitti. quanquam præstat ipsum cum sono prodire, quam ibi reuolui. ta-
 men hoc pacto prodians aut dolere, aut delirare ægrum indicat, nisi ipse de industria flatum emittat.*

Sunt, qui nullo cum pudore flatus cum crepitu emittant: nonnulli uel mortem perpeti malint, quam
 id facere: istos igitur, si quando multis audientibus crepitem miserint, scire conuenit, duorum al-
 terum, aut non intelligere, quæ faciant: uel doloris magnitudine coactos, quæ nolint, efficere. quod
 uero ad eos pertinet, qui eos, qui adsunt, nihil omnino curant, existimandum est, nihil incommodi
 ex flatu cum crepitu indicari: sed tamen in eis quoque utilius esse, ut sine sono flatus exeat: ille e-
 nim flatuosi spiritus copiam, aut instrumentorum angustiam omnino significat. at cum spiritus co-
 pia non admodum magna est: instrumenta uero, per quæ excernitur, laxa plane sunt, tum flatus sine
 sono emittitur.

*Hypochondriorum dolores, ac κρυάματα, si recentia, ac sine inflammatione sint, murmur in ipsis excitatum dissoluit:
 præsertim uero si cum stercore, urina, & flatu exierit. si uero ipsum cum non transferit, inuat si ad infernas sedes deuol-
 uatur.*

Appellauit hypochondriorum κρυάματα, quæ ante oedemata uocauit: huiusmodi enim sunt omnes
 præter naturam tumores: qui ubi sine inflammatione sunt, flatuosi sunt: præsertim ubi recentes sint. ait
 autem dolorem solui, si murmur in hypochondrijs excitetur: id enim nõ modo flatus indicium est, sed
 eum quoque humori, corporique solido mistum esse indicat. itaque flatuosus ille spiritus in flatum con-
 uersus siue deorsum excedat, siue non excedens ad aliquas partes inferiores descendat, hypochon-
 drium utroque symptomate & dolore, & tumore liberat: ac multo etiam magis, si cum urina, ster-
 coreque excernatur: siquidem huiusmodi euacuatio nihil superuacanei in hypochondrijs relinquit.

DE VRINA.

*Urina optima est: in qua per totum morbi decursum, donec indicatus sit, subsidet album, leue, & æquale: securitatem
 enim, & breuitatem morbi significat, si uero intermittat, & modo puram urinam eger emittat, modo in ea quædam subsi-
 dentia sunt alba, leuiaque, morbus erit longior, & minus securus.*

Quemadmodum paulo ante dixi, unius facultatis, quam ipse supremi principij dixit esse; egoque
 alibi in cerebro constitutam esse docui, robur atque imbecillitatem ex uoluntarijs actionibus cogno-
 sci. ita nunc Hippocrates alterius naturalis facultatis signa partim iam exposuit, partim uero hac ora-
 tione

A. l. 1. f. 2. d. 3.
 c. 13. p. 104. D

21

22
 A. l. 4. f. 2. c. 1.
 c. 95. p. 830. D

23

A. l. 4. f. 2. c. 1.
 c. 77. p. 820. D

24

A. l. 3. f. 13. c. 1.
 c. 17. p. 529. B.

25

H

26

A. l. 1. f. 2. d. 3.
 c. 6. p. 101. A.

Atione persequitur. ea autem facultas, de qua nunc agi dico, alteratrix, concoctrixque uocatur. facultatis
 igitur, quæ in uentre est, signa ex ijs, quæ aliis deijcit, quotidie cognoscantur: quæ in iecore, & ue-
 nis est, ex urinis: quippe cum habeant ipsæ quoque euidentissimas notas concoctionis uel exquisitæ,
 uel imperfectæ, uel penitus nullius, ut etiam in ijs, quæ ex uentre procedunt, usum uenit, præterea ut il-
 linc externæ affectionis alterius signa quædam, sic inde simul excernuntur. Hippocrates igitur docen-
 di initium sumpsit a signis concoctionis, quibus alia quoque deinceps subnectit: sed nos de illis primū
 dicamus, quæ ipse in proposito sententia prima statuit: cum iubet, ea quæ subsident in urinis considera-
 ri, an alba, leuia, æqualiaque sint omnia: & an modo talia, modo diuersa: id quod frequentissime contin-
 git. & quidam secundo die urinam, quæ reprehendi non potest, emittit: qui sequenti nocte aliam repre-
 hendendam reddiderit: tum rursus tertio die mane bonam, tum uesper, malam. quæ sane urinæ aliquam
 humorum, qui uasis continentur, partem concoctam esse, & a natura superatam: aliquam uero incoctā
 attestantur. si uero inter coctas urinas nulla cruda incidit, ea demum optima urina est. quare si subsi-
 dentia habeat, ea perpetuo alba, leuia, & æqualia esse oportet: quæ, donec morbus discutiatur, similiter
 fiant: si non habeat, prorsus aliquam nubem candidam obtinebit. colore autem erit modice pallida ne-
 cessario; consistentia uero, media inter tenuem, aqueam, & crassam, qualis est ea iumentorum. sed uri-
 næ, quæ nulla prorsus habent subsidentia, ab ijs emittuntur, qui ualde tenui uictu utuntur: quæ multa
 habent, ab ijs, qui liberalius uiuunt: quæ exigua, ab ijs, qui moderate. præterea in biliosis morbis quod
 subsidet magis flauum est: in ijs uero, qui ex crudis humoribus oriuntur, magis ad album uergit. porro,
 urinæ, quæ ex crudis humoribus gignuntur, copiosa habent subsidentia: quæ ex biliosis, aut nulla prorsus,
 aut certe perexigua: sed satis est, si suspensa quædam eis insint. appello autem ἀναίσιπτα, hoc est su-
 spensum, quod in urina crassius, albidiusque non in superficie quidem, aut in fundo uasis, sed in medio
 spatio, uel plane medium, uel magis supra, quam infra pendet. hæc ego ἀναίσιπτα, hoc est suspensiones
 appellare consueui: ab Hippocrate uero nubes quoque nominantur, quæ eandem proportionem ad
 urinas habent, qua nubes ad aerem affectæ sunt: siquidem illæ circumfusio humore; hæ uero aere sunt
 crassiores. sæpe autem aliquid in urinis sursum ascendit, quod ego nebulam appellare proprie so-
 leo. hæc ergo primum intelligas, & memineris: deinde animaduerte quæ deinceps Hippocrates sub-
 iunxit: urina enim, quæ perpetuo habet subsidentia, qualia descripsit, securitatē indicat, hoc est, mor-
 bum periculo uacare, & ex toto discussum iri, & non amplius esse repetiturum declarata: ad hæc uero, ce-
 lerem fore solutionem, ut si primo die, & proxime eum sequenti nocte, ac secundo etiam die, nocteq;
 primi dierum indicantium circuitus, similis perseueret, morbus non sit longius progressurus. hæc autem
 Ctem de ijs morbis enunciat, quibus iuncta febris est: non de ijs, qui sine febre sunt: uel in cerebro, & e-
 ius membranis, aut in thorace pulmoneque consistant, quod eos alijs indicijs, an salutare, breuesque:
 an periculosi, & diurni sint, cognoscamus. cur autem quod in urinis subsidet, album esse oporteat, in
 fine horum commentariorum, cum de pure agerem ostendi.

A. l. 1. f. 2. d. 3.
 s. 2. p. 96. c. 1.
 D.

A. l. 1. f. 2. d. 3.
 c. 6. p. 101. A.

A. l. 1. f. 2. d. 3.
 c. 7. p. 102. E

27

*si uero & ipsa subrubra, & quod in ea residet, subrubrum, leueque sit, ea priore quidem diurniorem, admodum tamen
 salutarem fere indicat.*

Cum serum sanguinis cum urina excernitur, ea colore subrubra apparet: ac sanguinis nõ probe con-
 fecti redundantiam significat. itaque cum humor ille, qui omnium optimus est, redundet, ideo pericu-
 lum nullum subest: quia uero & humidior & serosior est, idcirco concoqui debet: quare si maturatio-
 nes spatio temporum fiunt, non immerito huiusmodi urina serius discussum iri morbum, quam prior,
 indicat.

28

*Præua autem sunt urine subsidentia, quæ parti farinae crassiori sunt similia: peiora, si squamulis: tenuia uero atque alba
 sunt ualde uitiosa. his deteriora sunt, in quibus quædam tanquam sursum resident.*

Κεραυά appellantur partes hordei reficcati grandiusculæ, reliquæ farinae permixtæ, quæ a mola confi-
 ci diligenter non potuerunt. quare si huiusmodi subsidere in urinis uidebuntur, non bonum signū erit:

Dnam in farina crassius id est, quod in subriles admodum partes contractum non est: in urinis uero non
 iam, siquid cibi unā cum reliquo digestum non est, durum adhuc remanet: sed crasso sanguine nimium
 assato, aut carnibus inæqualiter contabescentibus, eiusmodi fiunt. inæqualiter autem id fit, cum quic-
 quid carnis molle ac recens est, a febrili calore in ichorem resoluitur: durum uero perinde ac quæ in
 sartagine torrentur, arefactum consistit. primum enim noua, ac mollis pinguedo his in febribus colli-
 quatur: tum durior, atque uetustior: post hanc noua, teneraque caro: deinde dura & uetus: ac postea
 solidæ iam corporis partes: quibus rursus inæqualiter contabescentibus, unā cū urinis particule squa-
 mis similes excernuntur. quam ob rem huiusmodi urinæ deteriores sunt ijs, in quibus quod residet, fa-
 rinæ crassiori simile tantum est. sunt autem alia quædam in urinis subsidentia tenuia, hoc est crassitudi-
 ne uacantia: & ut ita dicā, spumæ similia. ea protinus alba sunt, propterea quod multo magis, quam
 crassa, circumfusi aeris splendorem in se tota admittunt. hæc e spiritu flatuoso ortum habent: qui cum
 semicocto humorum excremento est indissolubili ratione permixtus: quod enim appellare æquale con-
 sueui. id proprium est eorum, quæ perfectam concoctionem adeptæ sunt. id autem efficitur, cum uniuersa
 ex similibus inter se particulis constant: siquidem quod cum diuerso corpore est mistum, id partes
 tum substantia, tum colore differentes habet. ex ijs autem, quæ inæqualia sunt, peiora censentur ea, quæ
 exiguis particulis, quam quæ magnis inæqualitatem habet. nam quæ magnis, magnum esse naturæ rō-
 bur

bur ostendunt: ac tantum, quanta est perfecte confectæ substantiæ magnitudo: quæ paruis, uires a ma-
teria uinci declarant, & uelut æquali pugna cum ipsa contendere: id quod omnium eorum, quæ inæqua-
lia sunt, commune est. differentiæ uero quæ singillatim in eis sunt, ex bonitate concocti humoris, & ui-
tio non concocti sumuntur. post has tres subidentium differentias, quartam commemorat, cum quæ-
dam quasi furfures in urina resident, quæ est, quàm tertia, deterior: quando quidem hæc, non secus
quàm prima, & secunda calorem febrilem ardentem, & colliquantem esse indicat. eratque non
quarta, sed tertia statuenda.

Nebula autem, quæ in urinis efferuntur, albæ quidem, bonæ sunt; nigra uero, malæ.

Cum de differentijs eorum, quæ in urinis resident, dixerit, ad nubeculas transit: quo nomine suspê-
siones in urinis intelligere se declarat uerbo, efferuntur, quod usurpauit: quarû nigras damnari, pla-
num est: siquidem nigror uel a uehementi perfrictione fit, quo modo sanguis in grumos concretus, &
quæcunque ex toto refrigerata percunt, nigrescunt: uel ab immodico calore: ipse enim etiam sanguis
exustus nigrescit non secus, quàm alia omnia corpore: quique in æstiuo sole diutius uersantur, ni-
gri redduntur.

Quandiu autem rufa, tenuisque urina sit, morbum esse incoctum indicat.

Urina naturalis modice pallida est, ut quæ ex humore concocto, qui modicum flauæ bilis accepit, F
existat. cum autem ea plus affluat, quàm par sit, aut syncera admodum urinae misceatur, rufa urina effi-
cietur. si ergo ad huiusmodi colorem accedat etiam consistentiæ tenuitas, incoctum esse morbum signi-
ficat: ut enim colore modice pallidam esse debere eam, quæ naturalis est, diximus, ita etiam mediocri
consistentia esse eam oportet: ut nec tenuis sit, qualis aqua est, nec crassa, ut urinae iumentorum similis
uideatur. omnium autem urinarum naturam, differentiasque in libris de crisi- bus exposuimus. inde au-
tem ea perdiscat, qui præfagiendi cognitionis cupiditate ducitur. in interpretationibus autem hoc
est nobis propositum, ut quæ obscure dicta uideantur, declarentur: iudicare autem quæ uere, quæque
falso dicta sint, & singulis demonstrationes adhibere, non est necessarium.

Si uero & morbus longus sit, & urina talis, periculum est, ne sufficere æger possit, usque dum concoctus morbus sit.

Si longiore tempore morbus crudus permaneat, periculum est, ne æger moriatur: nisi natura sit ro-
bustissima, qua morbo repugnet. quare perspicuum est, id esse ad memoriam reuocandû, quod in apho-
risinis est conscriptum, considerandum quantum sit uirium robur: & quantam morbus concoctionem
postulet: & an æger ad morbi uigorê hisque possit sufficere.

Perniciosior autem urina est, quæ mali odoris, & aquosa, & nigra, & crassa est.

Aquosæ urinae tenuem habent consistentiam, albumque colorem: summamque humorum crudita-
tem, & concoctricis facultatis imbecillitatem indicant. de foetidis autem omnibus, nigrisque iam di-
ximus. atque hæc tam per se, quàm cum alijs mortiferæ sunt. de crassis uero iure quæri potest, an eas
quoque per se mortiferas esse existimandum sit, an cum præcedentibus & nigris coniungere eas opor-
teat. qua in re, quod nos diligenter obseruauimus, afferemus: ut eis inductus quispiam, uerum cogno-
scat, & meliorem explicationem sequatur. urinas nigras, quo crassiores sint, eo deteriores esse obser-
uauimus: crassas uero, quæ naturalem colorem seruent, duplicem euentum habere: ut interdum ad
perniciem, interdum ad salutem propinquam pertineant, ut etiam alia multa, quæ præter naturam sunt:
quod corpus illis expurgetur. crassas autem ab ipso dictas esse constat, quæ mirum in modum sunt
huiusmodi: nam quæ sunt naturalibus simpliciter crassiores, eæ non prorûs mortiferæ censentur.

In uiris autem & mulieribus nigra pessima est: in pueris uero, aquosa.

In omni ætate nigræ, aquosæque urinae perniciose sunt: sed in ætate florenti inter perniciosas primû
locum tenent nigræ, in puerili uero, aquosæ. est ante a nobis dictum, quæ sunt naturalibus maxime cõ-
traria, ea esse perniciosissima. in pueris autem non ita sunt naturalibus urinis contrariæ nigræ, sicut ten-
ues: quod ipsi per naturam crassas, & in quibus multa resideant, meiere soleant: in ætatis uero flore
tenuissimæ, & exigua habentes subidentia emittuntur. quam ob rem in ea ætate perniciosissima nigræ
sunt, sed in pueris alia etiam de causa perniciosæ aquosæ censentur: cum enim in eis propter uim altera-
triciis facultatis omnia celerrime concoquantur, concoctiones autem crassam reddant nõ urinam mo-
do, sed etiam alui excrementa in ijs, quorum uentriculus recte concoquit, & spura similiter in peripneu-
monicis, & pleuriticis, & pituitam in grauedine, ac destillatione, & sordes in oculis, & pus in ulceribus
fit, ut si in pueris urina aquosa appareat, ac talis diutius perseueret, neque ullo modo in crassiorem mu-
tetur, mortiferum signum habeatur.

*Qui urinam tenuem, & crudam diu reddunt, & reliqua salutaria signa sunt, ijs abscessus in locis septo transuerso subie-
ctis expectandus est.*

Hoc uerissime quoque ab Hippocrate dictum est: morbi enim, qui difficillime concoquantur, ut-
pote qui a crassioribus, frigidioribusque humoribus ortum ducentes, per abscessum plerûque iudicã-
tur: quos uero calidus, tenuisque humor excitauit, per euacuationem. itaque cum urina diu inconco-
cta manet, distinguendum est, an æger ferendo longo morbo poterit sufficere, an per abscessum iudica-
bitur. distinctio autem alijs signis efficietur: perniciose enim mortem: mitiora, salutem indicant, ab-
scessus uero in admodum diuturnis morbis ob refrigeratione, crassitudinemque materiæ, & imbecilli-
tatem uirium, quæ longitudine morbi fatigatæ sunt, in partibus inferioribus oriuntur: in acutioribus
uero,

29

30
A. l. 4. f. 2. t. 1.
c. 79. p. 818.
E.

31
In lib. de a-
tra bili cap. 8.
sic, si uero lon-
go tempore ta-
lis sit, ut ad u-
rinam tota sen-
tentia referat-
tur.

32
A. l. 4. f. 2. t. 1.
c. 91. p. 831. A

33
A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 2. p. 97. B.

A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 3. p. 98. C.

34
A. l. 4. f. 2. t. 1.
c. 8. p. 828. E.
& 829. A.

A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 3. p. 99. A.

A uero, secundum aures: quod in eis humores non ita crassi sint, copiosus uero sit calor, & uires sint fir-
miores, morbi, qui inter hos sunt medij, abscessus indifferentes excitant: nec in eis ex tempore conie-
ctura sumi potest, sursumne, an deorsum sint potius erupturi: sed id erit alijs signis discernendum.

35

Si pinguedo telis aranearum similis supernatet, damnanda est: colliquationis enim est signum.

36

Veluti in summo pinguis iusculi refrigerati supernat quod a multis uetula nominatur, sic etiam in
urinis, quæ ex colliquatione redduntur, de quibus ipse nunc locutus est, causamque subiunxit.
*Obseruandum quoque est, urinarum nubecule sursumne, an deorsum ferantur: earumque color estimandus est. nam quæ
deorsum tendunt, coloribus, ut dictum est, prodita; bonæ sunt atque laudantur: quæ uero sursum attolluntur cum antedi-
ctis coloribus, male uisuperandaque sunt.*

37

Vt, quæ a me sæpenumero in libris de crisi- bus ἐνυαυρήματα appellatæ sunt, ipse uocare nebulas consue-
uerit, hæc etiam oratione non obscure declarauit. ipse tamen alio in loco dixit, ἐνυαυρήματα γονοειδῆς, hoc est
pendentia genituræ familia, ut duorum alterum dicendum sit, aut ἐνυαυρήματα esse cuiusdam generalioris
rei nomen, quæ res in nubeculas, & alia genituræ familia diuidatur: aut ne nubeculas quidem ab ipso
ἐνυαυρήματα appellari. ceterum omnia, quæ in urinis deorsum feruntur, tanto esse meliora, quanto ma-
gis deorsum subsederint, supra uidemus inuuisse, cum diceremus, cum eis spiritum flatuosum quan-
doque esse permistum. itaque quod perfecte concoctum, secretum, æqualeque est, & similibus inter
se particulis constat, id quia status expertus est, ideo in fundum urinarij uasis descendit: quod uero natu-
ram aeriam, uaporosamque admistam habet, id ab illa leue redditum, pro modo eius rei, a qua subleua-
tur, sursum magis, minusque fertur.

38

*Ne uero te fallat, si uesica morbo aliquo affecta, urinas eiusmodi reddiderit: cum hoc non totius corporis, sed ipsius mo-
do uesicæ indicium sit.*

39

Hoc etiam optime adscripsit, admonens nos eius, quod interdum in ægris non aduertimus: id quod
etiam in alui excrementis obseruandum est: utrique enim excretioni commune est, ut hæc a toto cor-
pore excrementa recipiant, & ab ijs partibus, per quas illa uacuantur. accidit autem, ut dum nos
omnes ualemus, excrementa totius corporis per urinas expurgentur: partium uero earum quæ ad uentrê
attinent, cum stercore descendant: cum uero male habemus, cum urinis prodire quædam, quæ uesicæ,
renumque morborum indicia sint: cum stercore uero, quæ sint totius corporis. itaque non raro quæ-
situm est in ijs, qui purulentum mixerunt, unde pus ipsum ueniat. quod idem de urinis in quibus qua-
si squamulæ sunt, quæ situm est: & item de acribus, graueolentibus, ac biliosis: id enim plerunque uesi-
cæ, renumque uitio contigit: plerunque autem totius corporis: hoc est facultatis in toto animali suc-
cos concoquentis: cuius, ut ostendimus, ut focus ardens & fons est iecur. interdum tamen illa ipsa nul-
lo modo affecta, totum corpus per renes, uesicamque expurgatur. aut partium eius aliquarum excre-
menta quædam in uenas delapsa, purgato a renibus sanguine, simul excernuntur: sicut etiam abscessus
multis in locis exorti per urinas excerni solent.

A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 74. p. 102. E

A. l. 4. f. 2. t. 1.
c. 78. p. 828. E

A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 13. p. 104. E

DE VOMITV.

*Vomitus utilissimus est, qui maxime bilem, & pituitam mistam habet. nec admodum crassus est, nec copiosus: purior e-
nim est deterior.*

Hoc etiam loco indicauit, quid purum uocet, cum ei mistum opposuerit: quænamque satis per se no-
ta est huius nominis significatio: uinû enim purum esse dicimus, cui aut nulla, aut certe exigua aqua
mista sit. & alia etiam omnia & sunt: & a nobis pura dicuntur, cum ipsa per se alijs non sunt mista natu-
ris. flauam ergo bilem interdum uidemus & uomitu, & aluo deijci crassam, & summopere flauam, quam
nonnulli quoque uitellinam nominant: sæpe uero liquidio rem, ac minus flauam: quæ magis proprie
pallida uocatur: quæ pituitosum succum tenuem, aut aquosum aliquod excrementum per se totam mi-
stum habeat. Hippocrates igitur neutrum succum purum uideri uult: sed eos inter se quodammodo mi-
stos esse: nam qui purus est biliosus, insignem calorem: pituitosus uero frigus indicat. sed & qui puri sunt,
ijdem quoque sunt puri: ut pituitosus ferme propter frigus, sit concretus: biliosus uero propter calo-
ris excessum, aridus, & fere torridus efficiatur: sunt enim hæc duæ causæ contrariæ eorum, quæ cras-
sa fiunt, uehemens calor & frigus siquidem calor exiccat: frigus uero compingit.

39

Si uero porraceus, aut liuidus, aut niger sit, quicumque ex his coloribus fuerit, prauus existimandus est.

De liuido, nigroque colore supra dictum est. at porracei nunc primum facta est mentio: qui propriû
nomen nullum habet, ipsum autem a porris ducit. nisi forte quispiam dicat, contra fieri, ut non a por-
ro porraceum, sed porrum a porraceo nomen trahat: nã in quibusdam deriuatio ita aperta est, ut quod
sit primitiuû, ut grammatici uocant, quodque ab eo deriuatum, facile intelligas: ut in lacteo colore: in
quibusdam uero non ita est perspicua: licet enim dicere, non a phoenice uocatum esse phoeniceum, sed
phoenicem a phoeniceo: & cyanum non magis a cyaneo, quàm cyanum ab illo nominatû eiusdem ge-
neris est ochra, & color ὀχρῶς. i. pallidus: dico autem ὀχρῶς non accentu acuto in ultima, ut cum dicunt
adulescentem ὀχρῶς, & mulierem ὀχρῶς: sed in penultima: est enim ὀχρῶς terræ quoddam genus, in quo At-
tica præstat ceteris. sed hæc a me semel dicta sunt. semper autem memineris, tantam esse in uocibus di-
ligentiam adhibendam, quantum satis sit, ut ea, quæ dicuntur, facilius intelligas: siquid opera præte-
rea

rea

rea in hac re ponas superfluam puta: & in meliorum rerum studio temporis colloca sane ut in corpore, E quod secundum naturam affectam est, pallida bilis nascitur, sic in eo, quod præter naturam se habet, alia porracea generatur: eaque sæpe in ipso gigni uentriculo uidetur ob nonnullorum ciborum, aut olerum cruditatem, ut sunt betæ, cepæ, ac brassicæ: interdum uero etiam sine horum usu, per morbos in uenis oritur, & modo in summum, modo in imum uentrem defluit: & calorem quendam præter naturam in corpore & excrementi proprietatem ita temperati, ut succus est olerum, quæ prædiximus, esse significat.

Si idem homo omnes colores euomat, erit admodum perniciosus.

Siue de prædictis coloribus porraceo, liuido, nigroque uerbum, omnes, dictum sit, siue etiã de alijs, qui præter naturam sint, certe utroque modo perniciosissimum id est: quod plures in corpore graues esse affectiones attestetur.

Maturam mortem denunciat uomitus liuidus, si malus in eo odor est.

Huiusmodi namque putredinem cum extinctione indicat, si ea, quæ supra dicta sunt, in memoria habemus.

Omnes cum subputridi, sædique odores in quouis uomitu sunt mali.

Si affectioni putredo accedat, ea deterior, quàm sit, euadet.

DE SPVTO.

In omnibus pulmonis, costarumque doloribus celeriter, leuiterque excreari sputum debet.

Celeriter, significat in morbi principio, leuiter uero, hoc est facile, & prompte. id autem contingit ijs, qui cito, & sine difficultate excreant: fieri enim cito aliquid duobus modis intelligimus, ut uel prius totius morbi tempus indicetur, uel tempus illud, in quo actionem obimus: sputum enim leuiter, hoc est prompte, facileque educitur, cum neque dolor uehemens thoracem obsidet, siquidem is interpellat, nec finit thoracem inceptum opus absolueret: neque imbecilla facultas est: quando ea quoque medio in opere cessat, opusque imperfectum relinquit. quod autem educitur, si admodum glutinosum sit, particulis ita adherescit, ut auelli uix queat: ac sæpe sublatur, pulmonis fistulis agglutinatum detinetur, ut etiam quod ualde crassum est, ac difficulter attollitur, longiorem affectionem necessario faciat, & in angustiis quibusdam uix sic intercludatur, ut quidam sint ita suffocati. ceterum quod ualde tenuis, & ut aqueum est, ægre expuitur. circum spiritum diffuens: hæc enim prima est educendi spiritus causa: quam etiam continentem nominant: prima enim causa duplex est, ut in libro de causis distinximus, materiæ uitium, & quod principium motus habet. motus autem principium in tussientibus ab ea est facultate, quæ thoracem mouet: ut in libro de causis symptomatum est a nobis demonstratum. huius enim uiolenta compressio spiritum foras uehementer egredi cogit. hæc uero uehementia secum educit quæ in pulmonis fistulis, quæ asperæ arteriæ sunt, continentur. itaque si thorax fortiter suo munere fungatur, & humor, qui in pulmonis fistulis est, modice crassus sit, facile expuetur: sin adsit neutrum, ægre & uix rejicietur. quod si altera causa adsit, absit altera, sputi euacuatio inter optimam & pessimam media continget. uno uerbo, ut causa aliqua magis, minusue uehemens, aut remissa sit, quidam facilius quidam difficilius excreabunt. quid igitur sit leuiter excreare, mihi & perspicue, & uere declarasse uideor. id si uerum est, ut etiam est: uerum quoque erit cito: non enim temporis spatium tussi cõiunctum, sed primum morbi tempus significat: de quo in aphorismis dixit, si sputum in pleuriticis cito, incipiente morbo appareat, eum fore breuem ostendit. quod si quis de tempore, quo actio obitur, cito dictum esse uelit (quod in uerbo leuiter contineri docui) dupliciter errabit: & quod tempus bis dixerit, quod eum minime decet: & quod alterum, cuius etiam in aphorismis mentionem fecit, prætermisum sit: quod magnam alioqui uim habet. ac non modo ob hæc, sed etiam ea, quæ deinceps scripta sunt, sic intelligendum sit, planum tibi erit, cum locum ipsum exponam.

Et permistum sputo flauum uehementer uideatur.

Vehementer ad permistum, non ad flauum referri debet, ac si sic dixisset: & flauum sputo uehementer permistum uideatur. porro uehementer idem significat, quod ualde, & maxime. ipse autem paulo ante dixerat, uomitum esse utilissimum, qui maxime bilem & pituitam mistam habet: nunc uero in sputis addidit, uehementer, nos uero esse recte interpretatos, ex sequenti intelliges sententia.

Nam si multo post, quàm dolor cõperit, flauum, aut rufum excreat, aut quod multam tussim excitet, nec uehementer permistum sit, peius censetur.

Pollicitus sum, me hoc loco ostensurum, utranque interpretationem, quàm supra adhibui, uerborum cito, & uehementer, ueram esse: nam ad contraria transiens, ut solet, uerbo cito opposuit hoc, nam si multo post, quàm dolor cõperit, excreat: ei uero, quod uehementer permistum est, quod nõ uehementer permistum sit: & ei, quod facile expuatur, id quod multam tussim excitet: siquidem quod sine dolore, citoque attollitur, exiguam tussim requirit. ante autem dictum est, melius esse, ut quæ euacuantur, inter se mista quodam modo sint, ac nihil syncerum, purumque excernatur. dictum etiam a me est, in libris de crisi, & in commentarijs aphorismorum, expedire, ut sputa cito in pleuriticis appareant.

Quippe

A. 1. 1. fen. 1.
doct. 4. c. 1. p.
13. C

40

41

42
A. 1. 4. f. 2. t. 1.
c. 7. 8. p. 28. E

43

A. 1. 3. f. 10. t.
4. p. 494. E

A. 1. 1. f. 2. d. 3.
c. 5. p. 100. F

H 44

45

46 A Quippe flauum, si purum quoque fuerit, periculum subesse testatur: album uero glutinosum, & rotundum, inutile est.

Nihil aliud hoc loco dicit, quàm quod ante proposuit: quod enim committum non est, id purum est: fitque flauum, nimirum ob flauam bilim: album uero, & glutinosum, & rotundum ab adusta pituita: offensum autem sæpe a nobis est. fluxiones, quæ in partes aliquas irrumpunt, & inflammationes, & ignes sacros, & tumores molles, ac duros, & caneros excitant, pro humorum uarietate, qui in ipsis redundant, mites, malignosque efficiunt: earum enim utraque pari modo exest corpora. estque id earum commune: sed flauæ bilis proprium est, febres acutas ut afferat: atra uero, ut affectionem ægre dissolubilem pariat: cum enim crassus, terreusque humor sit, partibus, a quibus excipitur, ita impingitur ut inde detergeri uix possit.

47 Malum uero etiam est, quod ualde spumofumque est.

A. 1. 3. f. 10. t.
4. c. 8. p. 498.

A. 1. 3. f. 10. t. 4
c. 4. p. 498. D

A. 1. 1. f. 2. d. 3.
c. 5. p. 100. F

Dictum sæpissime est, γλωσσιν dici consueisse de pallido, quod ab aliquibus æruginosum nominat. quorum utrumuis si in summo tale sit, non iam opus est, ut malum esse dicam: cum id iam de omnibus puris humoribus pronunciauerim: omnis enim purus humor, præter sanguinem, prauam affectionem indicat: utpote qui ab inflammato calore originem ducat: ac flauus quidem ipso humore seroso torrefacto: pallidus uero, immisto: æruginosus ualde torrefacto gignitur: niger uero, aut eodem supra modum torrefacto, qui tunc atra bilis pessima, & maxime exedens efficitur: aut crasso sanguine pari modo siccato: aut ab extinctione, ac frigiditate prouenit. quorum debes memor esse, nec uelle, eadem tibi de iisdem sæpe iterari. ceterum spumofum sputum, (id enim in fine orationis est etiam memoratum) ex pituitosa, aereaque substantia simul mistis constat: unde omnis quoque spuma generatur: ac in mari quidem, cum aqua minutas in partes discissa ui & impetu uentorum discinditur: in ijs uero, quæ elixantur, ob uim caloris, est autem utriusque commune, ut multas, minutasque bullas excitent, quæ ægre dissolui possint, præsertim si aer turbidus, & caliginosa humiditas quæ quidpiam glutinosi, crassique habeat, simul iungantur: humor enim tenuis, qualis exquisita aqua est, cum aerem purum conceperit, continere eum diu nõ potest, sed statim bullis ruptis, illum in suum recurrere locum finit: ex quo fit, ut in mari spuma statim dissoluatur, crassus uero, glutinosusque humor, si turbidam, ut dictum est, & nebulosam substantiam quampiam in se incluserit, longo spatio continet: cum nec ipsa, sicut aer purus, sursum ferri conetur: & ille disrumpi ægre possit. ut enim bullæ ex humida substantia aerem intra se concludente gignuntur: sic eadem substantia disrumpitur, rumpitur autem spiritu tenui in sublime elato. nõ rumpitur autem, si ille nec tenuis sit, nec in sublime feratur. talis autem est nebulosus, quippe qui nec sursum feratur, nec tenuis sit, sed ualde humidus, ut humorem ipsum circumsusum sustinere queat. quam ob rem bullæ, quæ in aqua, dum coquitur, exoriuntur, non difficulter dissoluantur: sed tum denique, cum crassus, aut pinguis humor eas excitauerit: ex quo spiritus prodiens flatuosus, uaporosusque est, & humor, qui in lebetæ in superficie est, oleosus, pinguis, & glutinosus est. itaque in corporibus quoque animalium ita gigni spumam oportet: neque enim uehementes uentorum procellas, tanquam in mari, sic in corporibus animalium esse, existimare conuenit: at calorem igneum quidem esse posse, qui tunc consumat, tum spiritum flatuosum pariat: quem uel ipsis etiam oculis in plerisque ægrotis intueri licet. sed hæc satis dicta sint nobis, tu uero manda memoriæ, quomodo uel sputa, uel alui excrementa, uel urinæ spumam contrahant. (nam & in his quoque bullæ, quas diximus, quandoque fluitant) ne eadem rursus audire desideres.

48 Si uero ita purum sit, ut nigrum appareat, erit alijs deterius. malum quoque est, si nihil expurgetur, nec pulmo reiciatur, sed ob plenitudinem in gutture feruetur.

A. 1. 3. f. 10. t.
4. c. 8. p. 498.

Diximus ante de omnibus puris in uniuersum: & quædam etiam priuatim de nigris: quorum si oblitus es, ea denuo relege: id enim melius erit, quàm me eisdem de rebus inculcare.

DE GRAVEDINE ET STERNUTAMENTO.

D

49
A. 1. 3. f. 5. c. 13
p. 450. D.

A. 1. 3. f. 5. t. 1.
c. 11. p. 444. E

In omnibus pulmonis morbis grauedines, ac sternutamenta præcessisse, & superuenisse, malum est: sed in alijs maxime mortiferis morbis sternutamenta utilia sunt.

Tenuem, crudumque humorem, qui per nares excernitur, ueteres medici omnes grauedinem appellare consueuerunt: ut etiam consimilem, ubi per palatum descendit, distillationem uocant: ac miror, cur Hippocrates non distillationem, sed sternutamenta cum grauedine cõiunxerit, grauedines autem uno modo prauæ sunt, si his morbis superuenierint, distillationes uero duobus. est autem a nobis ante persæpe dictum, nonnulla noxia esse, quæ inter mala signa per accidens numerentur: alia uero esse solum mala signa: ut quæ nihil mali inferant: sed difficilem quandam esse affectionem a qua exorta sint, indicent: alia esse ab his tertia, quæ utroque modo mala sint, & sicut signa, & sicut causæ: ac signa quidem, cum a difficili affectione quapiam excitantur: causæ uero, cum ab eis alia quoque maligna oritur affectio. quare distillationes, grauedinesque morbis pulmonis superueniunt, ubi caput calidos ad se uapores traxerit. nec tamen ambæ pulmonem lædunt, sed sola distillatio: quippe cum quod ex grauedine descendit, per nares foras pellitur. ita fit, ut distillationes sint grauedinibus deteriores. quam ob rem non uideo, cur eas Hippocrates in proposita oratione prætermiserit, nisi quis uelit sub grauedine comprehendere ac forte etiam librarius, qui primo librum descripsit, eas omisit, siquidem hoc modo sexcenta deprauata

uata

vata esse conspicio. quare grauedines ac defillationes nunquam esse bona signa putandū est: utpote E
quæ si præcesserint, pulmonem uitioso humore expleant: si uero morbo superuenerint, & uehementem
pulmonis affectionem indicent, & ab eo læsum esse caput attestentur. grauedinem uero sternutamen-
ta plerunque consequuntur. sed hæc pulmonem etiam aliquo modo lædunt, propterea quod totū tho-
racem uehementer concutiant. in alijs autem morbis nunquam simul incidunt, ut nec aliud symptoma:
si uero procedente morbo superuenerint: salutem ostendunt, etiam si mortiferum esse alia signa de-
clarent: sunt enim concoctionis indicia, & cerebri facultatem expultricem robustam esse osten-
dunt: quæ deiectis in nares flatuosis spiritibus, quadam cum humiditate, quæ interdum sensu per-
cipitur, manifesta que est: interdum uero sensum effugit, & obscura est, sternutamentū excitat.

*Sputum uero flauum, cui modicum sanguinis admixtum sit, in peripneumoniacis, si in principio excreatur, salutare est, ac
ualde inueterat: si uero septimo die, aut etiam tardius, minus securum est.*

Hæc oratio est omnibus inflammationibus communis: estque id a nobis iam sæpe alibi memoratū,
humoris, qui aliquam in partem decubens inflammationem gignit, partem tenuiorem exudare, mo-
do ne id, quod partem inflammatam contigit, tam densa suapte natura sit, quam exterior hæc cutis est.
quocirca siue narium meatus, siue oculos, siue os inflammatio obsederit, tenuis humiditas ab ea delabi
tur similis ei saniei, quæ ab ulceribus manat. sic etiam pulmo inflammatione exceptus humiditatem F
quandam in interna sua spatia, quæ asperæ arteriæ sunt, effundit, & eam per tuissimam sublatam reijcit: est-
que id indicium eius fluxionis, quæ peripneumoniam genuit: est enim illius ueluti serum. quare si humor
admodum biliosus est, ea solum erit flaua: si uero sanguineus, rubra: sin ex utroque concretus, rubra si-
mul, flauaque. atque hæc quidem humiditas bona est: & ab ea non multum distat syncerus sanguis, qui
spuendo emittitur: sed hoc indicium forte quempiam terrebit, ut cum ulcus, rupto uase, in pulmone
est: nam tum quoque sanguis expuitur. quin etiam quibusdam peripneumoniacis sanguis perexiguus
excerni uidetur eo prorfus modo, ac si per exilitionem, quam medici uocant, eijceretur. id autem sym-
ptoma contingit, cum sanguis qui tenui substantia sit, per os effluerit, ita uero rarefactæ gingiuae sint, ut
continere eum non possint. interdum quoque eadem causa serosus sanguis a gutture non secus: pro-
fluit. ergo non debet absurdum uideri, si in dem pulmone contingat. idque facile discernes, tum ex san-
guinis consistentia, tum ex eius copia: hic enim neque crassus, neque multus est, qui ita excreatur. ce-
terum hoc symptoma ad septimum usque diem perseverare non debet: sed potissimum intra quatuor
primos dies mutari, & concoqui: sin minus, saltem ante septimum: si enim quale ab initio fuit, tale etiã
perseueret, non dubium est, quin morbum fore diuturniorem ostendat: nam ubi ad septimum diem us-
que nullum concoctionis principium accepit, longo post tempore perfectam concoctionem fore in-
dicat. sed cum in tanto spatio multa accidere absurda soleant, uel ægri errore, uel eorum, qui ei mini-
strant, uel ab externis etiam rebus, quæ præter opinionem eueniunt, uel aliquando medici culpa, certe
periculum est, quamuis nihil horum interim acciderit, ne prius, quam concoctus morbus sit, ægri ui-
res dissoluantur. quibus quidem rebus scribit, minus secura esse eiusmodi sputa, si pluribus diebus
perdurent.

*Sputa, quibus dolor non leuatur, mala sunt omnia: pessima autem nigra, ut dictum est: quæ uero dolorem sedant, ea sunt
omnium optima.*

Hæc quoque sententia ad omnia, quæ ex corpore excernuntur, æque pertinet: de qua cum alijs in
libris, tum in aphorismis ipse memorauit, cum ait, spectandum esse, quàm facile æger ferat: natura e-
nim per sæpe praua superata affectione potuit corpus expurgare: idque multis terrorem inijcit, qui ex
crementorum malitiam intuentes nesciunt, symptomatis ne ratione illa euacuatio fiat, an quod natu-
ra uitiosos humores expellat, atque in aphorismis solum dixit, facile ferre: hic uero doloris uacuitatē
adiunxit: ac sputa commendat, quibus dolor leuatur. paulo autem post omnes notas morborum, qui
ad meliorem statum perducuntur, recenset, quas sub ferendi facilitate complexus est: deinde uero
cenfet omnium eorum, quæ ipse dixit, signorum uires diligenter expendi, ut qui ea inter se compara- H
rit, facere coniecturam possit, quantum in toto corpore sit uel ad peius, uel ad melius momētū. id quod
in hac sententia, quam interpretamur, ipse fecit: nam si dolores sputis non discutiuntur, non bonum si-
gnum est: id tamen non satis est, ut accurate, quid futurum sit, præfagias: sed alia quoque symptomata
spectanda sunt: quod ipse nigris sputis commemoratis indicauit. quare cum signum commune sit, do-
lorem non sedari, si quod excernitur, pallidum, rubrumue sit, minus erit periculosum: si nigrum, per-
niciosissimum. omnibus igitur consideratis, & non ijs solum, quæ dicta sunt, ex eis facultatem accu-
rate præfagiendi consequeris. & ipse quoque Hippocrates omnia bona, malaque signa, ijs repetitis, de
quibus ante dixerat, ordine descripsit.

DE SUPPURATIONE.

*Dolores autem harum partium, quos neque sputi expurgatio, neque alui deiectio, neque sanguinis missio, neque uictus ra-
tio, neque medicamentum sedare potuit, scire conuenit, suppurationem esse excitaturos.*

In doloribus, qui pectus, pulmonemque exercent, & remedijs non cedunt: in quibus id solum malū
apparet, neque aliud mortiferum signum accedit, expectare suppurationes cōuenit: medij enim ferme
h. sicut inter eos, qui cito desinant, & qui discuti non possunt.

Inter

53 A *Inter suppurationes uero illa ualde perniciose sunt, quæ sputo adhuc bilioso fiunt: siue separatim biliosum sputum &
pus, siue simul excernantur.*

Quæ in manifestis corporis partibus suppurant, si eiusmodi sint, ut una in parte pus, in alia reliquā
materiam contineant, nullo pacto curari facile possunt. si uero nihil puris confectum sit, & malignum
aliquod signum eis accedat, multo erunt deteriora, quibus deinde multo peiora censenda erant, quæ
principes partes occupant: indicat enim id, humorem molestum esse ferocissimum, si, cum natura se
ad concoctionem esse paratam ostendat, ipse tamen ei nullo modo cessit.

54 *Præsertim uero si a die morbi septimo pus ab eiusmodi sputo procedere inceperit.*

Hoc quoque commune est eorum omnium, quæ criticis diebus fiunt: dies enim criticus ad certio-
rem præfagationem facit. quod uero euenit, bonum ne sit, an malum, alijs argumentis deprehendes:
nam si die septimo sudor prouenerit, siue aluus descenderit, siue sanguis profluxerit, si ex eis æger rele-
uetur, bona signa sunt: si peius habeat, mala: & horum utrunque certum est: incertum alioqui, si alio
die contigisset. his de rebus copiosius in libro de criticis diebus, & eo, qui est de crisiibus, est a me di-
sputatam: quibus in libris debet prius esse uersatus is, qui Hippocratis sententiam consequi diligen-
ter uelit.

55 B *Eum uero, qui talia expuat, decimo quarto die moriturum esse, spes est: nisi ipsi boni aliquid interea contingat.*

Vos, me prædicentem experti, horum ueritatem re ipsa comperistis. quare adhibere animū dilige-
ter debetis ijs, quæ ab Hippocrate dicuntur: neque existimare, hæc paria esse illis, quæ plerique Me-
dici scripserunt, quæ scripto quidem & uerbis ueri similitudinem habent: sed in morbis ipsis falsa de-
prehenduntur: nam si in eum scopum intuearis, quem ipse inter omnia alia bona, malaque medium pro-
posuit, diem, in quo aliquis moriturus sit, poteris prædicere: esto enim æger, qui die septimo purulen-
tum expuerit, idque neque syncerum, neque toto deinceps die sed uel cum illo biliosum, uel hoc solū,
sine purulento: sint uero alia omnia in ipso media, ætas, natura, anni tempus, regio, propriæ uires, nec
robustissimæ, nec debilissimæ: simili quoque modo ægri temperatura nec temperatissima, nec intempe-
ratissima: ac tempus anni æque, & regionem, & aeris constitutionem, & ægri ætatem inter optima,
pessimaque statuamus: sic uero & signa cuiusque generis in ægro media ponamus: eum die decimo
quarto moriturum puta: quod hic terminus mortis sit utrinque medius. alijs uero signis accedentibus,
si bona sint, terminum mortis protrahunt: si mala, mortem ante quartumdecimum accelerant. quæ ue-
ro bona, quæque mala sint, ipse tum nominatim, tum summatim postea recensuit. sed caue putes, eis
omnibus pares uires esse: uerum memor eorum, quæ ipse scripsit, quæque nos subiunximus, eorum
C numerum, uimque perpende. ac primas quidem illis tribue, quæ ipse ualde salutaria, ac ualde perni-
ciosa esse dixit: quorum illa inter bona, hæc inter mala referuntur: similiter ubi proximam esse mortē
scripsit, aut perniciosissimū addidit, nec simpliciter perniciosum dixit, iam in signis quoque salutari-
bus aduertat, cum ait, ea magnam uim habere ad salutem: & item, cum scribit, securitatem, breuita-
temque morbi indicant: aut cum aliquid tale adiecit, quæ uero absolute mortifera, & absolute saluta-
ria dicuntur, hæc pro sua natura in medio ordine censenda sunt. quæ uero his utrinque adiacent, ipseque
per comparisonem extulit, ea uel perniciosiora, uel salubriora uel magis, uel minus talia esse dixit: nā
si cum mortiferis illis sputis, quæ quinto, septimove die prodierint, malum aliquod primi ordinis si-
gnum appareat, nemo utique æger est, qui ad undecimum peruenire diem possit: ac magis etiam, si plu-
ra uno illa sint. eodem modo si quædam multa bona signa appareant, morbus in tertiam usque heb-
domadā prorogabitur. quod si mortifera, & salutaria inter se mista sint, aut ea, quæ in utroque gene-
re plus possunt, cum ijs, quæ imbecilliora sunt, aut alio quouis modo, fiet, ut si plura, ualentioraque
signa bona sint, spes sit, ægrum esse diutius uitam ducturum: sin contra acciderit, citius moriturum. pa-
ri modo si fenex: aut imbecillus æger sit, aut tempus anni, & regio, & aeris constitutio praua, intempe-
rataque: mortem celerius expectabis: in quo plurimum quoque ualere indicationem, quæ a uiribus
D sumitur, existimabis.

56
A. l. 1. f. 2. d. 3.
p. 87. c. 10. B.
& 496. E.

*Bona autem sunt hæc, si æger morbum facile ferat, si facile spiret, si sedatus dolor est, si facile sputum excreat, si cor-
pus æqualiter molle, calidumque appareat, si nulla sitis sit: præterea urina, deiectiones, somni, sudores sint, quales a no-
bis supra sunt dicti. hæc omnia si superuenerint, homo utique non morietur. sin autem alia ex his appareant, alia non, is de
cimum quartum diem non excedet, quin moriatur. mala uero sunt his contraria, ut morbum non facile sustinere, spiritum
magnum esse, & frequentem: dolorem non sedari, sputum ægre reieciari, siti cruciari, corpus a calore inæqualiter affe-
ctum esse: uentrem & latera uehementer calere, frontem, manus, & pedes refrigisse, urinas, aluum, somnos, sudoresque
prouenire, uti diximus: nam si aliquod ex his sputo superuenerit, certe æger nono, aut undecimo die, morietur, nec quartum
decimum attinget. ita igitur coniectura faciendā est, quod hoc sputum admodum mortiferum sit, nec ad decimum quartum
diem uiuere ægrum sinit: tum bona, malaque signa, quæ superueniunt, expendenda sunt atque ex eis ducenda est præfi-
giendi ratio: sic enim uerum quis dicat uel maxime.*

Incipit hoc loco & bona, & mala indicia recensere, de quibus ante dictum est: quare his omissis,
quæ sequuntur, aggrediar. si seruari æger debet, omnia bona signa adsint, necesse est: ad mortem ue-
ro afferendam satis est, si unum ex malis adsit: quæ citius, an serius futura sit, multitudo, uel pauci-
tas bonorum, aut malorum signorum indicabit.

COMMENTARIJ.

E. Alio

Alia uero suppurationes rumpuntur, plurimæ quidem uigesimo die, alia trigesimo, alia quadragesimo: alia ad E 57
sexagesimum usque perueniunt.

Incertum est, quasnam alias dicat: potest enim hoc de illis intelligi, quæ alias partes, præter thora-
cem, & pulmonem, occupant, de quibus hæcenus differuit. uel potest etiã de illis dicere, quæ eadẽ
partes obsident, sed dissimiles a prædictis sunt: aut forte etiam de utriusque uerba facit. quod autem di-
xi dissimiles a prædictis, explicandum est. quæ igitur ante dixit Hippocrates, ea ad omnes suppuratio-
nes non pertinent: sed ad eas, quæ biliosum quid permixtum habet: neque ad has quidem omnes, sed
quæ septimo ruptæ sunt die: id autem perraro fit: siquidem plurimæ uigesimo, & quædam etiam tardius
rumpuntur, de quibus modo loquitur. omnino autem differentiæ duæ communes sunt: quibus inter se
tempore quoque differunt: ab affecto scilicet loco, & redundante humore ductæ: etenim calidiores:
mollioresque partes maturius suppurantur: frigidiores uero, & sicciore, tardius: eodemque modo ca-
lidi humores citius, frigidi tardius: atque hæc quidem differentiæ a rei natura ducuntur: alia uero exter-
næ accedunt, ab ætate, natura, anni tempore, regione, aeris constitutione, præterea uero ab ægri uiri-
bus profectæ. in quibus omnibus humores calidiores promptius, frigidiores tardius in suppuratione
conuertuntur. hæc autem de omnibus suppurationibus in uniuersum scire, operæpretium est: mihi
uero de ijs adhuc loqui uidetur, quæ thoracem, & pulmonemque obsederunt.

58
A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 10. p. 87. B.

Speculare autem principium suppurationis oportet, ac repitiare eius initium eo die fuisse, quo primum æger febricitauit, aut inborruit, aut pro dolore, grauitatem eius partis, quæ dolore afficiebatur, sensit: hæc enim inter initia suppurationum solent contingere. ab hoc igitur tempore usque ad tempora ante dicta ruptum iri suppurationes, expectandum est.

Hoc unum est, de quo inter Medicos omnes constat, propterea quod manifeste cõspicitur, omnes
inflammationes, quæ principes partes tenent, nisi remedijs digerantur, sed suppurentur, rigorem, &
deinde febrem inuehere. In libro autem, qui de rigore est, ostendimus, acrimoniam puris, quod effici-
tur, mordentem atque exedentem uicina corpora, rigorem eo modo excitare, quo acria medicamen-
ta solent: quæ si malignis ulceribus, aut putridæ affectioni imponantur, rigorem, febrimque afferunt, fe-
brisque illi horrore succedit. Hippocrates autem fecit utriusque mentionem: febrimque prius nomi-
nauit, hoc modo: eo die, quo primum æger febricitauit. in quo non eum diẽ significat, qui totius mor-
bi primus fuit, sed quo rigor, & febris multo uehementior, quam quæ præcessit, occuparit. quinetiam
eo tempore grauitatem manifeste ægri sentiunt, quod humor, qui per corpora inflammatione excepta
multis, exiguisque particulis sparsus erat, postea quàm in pus est conuersus, in aliquod inane corpo-
ris spatium parti omni, quæ inflammatione obsidetur, continuum delabatur. itaque ab hoc tempore,
in quo hæc primum acciderunt, expectandum est, suppurationes ruptum iri, alias die uigesimo, alias
trigesimo, alias quadragesimo, alias autem sexagesimo. signa autem, quibus cognoscantur, tria sunt,
grauitas, rigor, & febris, quæ fit, ut dixi, præcedente multo uehementior.

59
A. l. 3. f. 10. t.
4. c. 18. p. 560.
D.

Si uero alteram solum partem suppurationis occupet, uerti æger debet, & ab eo intelligi, a n̄ dolore in alio latere sentiat: & an alterum sit altero calidius: & ubi in partem sanam, decumbit, interrogare, num illi a superna parte pondus ali-
quod impendere uideatur. id si erit, in eo latere, in quo pondus est, suppurationem esse scito.

Ex dissectionibus cognouimus, membranas, quæ a pectore ad spinam protenduntur, thoracem ita
distingueret, ut duos sinus faciant. ex quo fit, ut uomica, quæ alteram partem occupant, alteram per-
meare non queant: ut in illis fieri solet, quæ in peritonæo sunt: siquidem in eo pus circum omnia inte-
stina diffunditur: hic uero nec a dextra thoracis parte ad sinistram, nec contra, a sinistra ad dextram per-
meare potest. quocirca iubet, ut sciamus, an pus utraque parte, an altera tantum contineatur: cum e-
nim peripneumonia in suppurationem uertitur, tum pus uel in utraque parte, uel in alterutra coacerua-
tur: in pleuritide uero in altera potius, quam in utraque colligitur. locus autem affectus dignoscitur
tum ex caloribus differentia, quia ubi malum est, ibi maior est calor: tum quod homo in latus oppositum
decumbens, pondus in superiore parte sentit: perspicuum enim est, pus illa in parte coaceruatum,
ponderis sensum afferre.

Quibus signis purulenti cognoscantur.

His autem notis suppuratos omnes deprehendes: primum si febris eos non dimittit: sed interdum leuior est, noctu maior:
multique sudores oriuntur, ac tussendi cupiditas est: & nihil pene in tussi excreatur: oculique concaui redduntur, mala
rubent: unguis manuum adunci sunt: ac digiti, potissimum summi, calent: in pedibus tumores sunt, cibi fastidium ad-
est: ac pustula in corpore exoriuntur.

Qui pus intra corpus accumulatum habent, siue adhuc in parte inflammata detinetur prius, quam
ea rumpatur, siue etiam rupta iam suppuratione effusum est, dici suppurati recte possunt: sed apud
Medicos uel soli, uel potissimum suppurati uocantur, quibus in thorace, ac pulmone hoc uitium con-
sistit. postquam uero rupta uomica est, pus illud in medio thoracis, pulmonisque spatio continetur,
ac nisi protinus excreetur, ægros tabe consumit: hi enim leuiter quidem febricitant, semper tamen
calor uidetur noctu augeri. quod accidere solet omnibus, qui febrim hecticam habent: non quod
nox febrem ipsis propter affectionem augeat, sed aliquo accidenti id fit, quod huiusmodi est: in his
febris, quæ hectica nominantur, ipsæ animalis solidæ partes ignem concipiunt. itaque febris sibi
similis perpetuo manet, eiusque calor, ut calcis quoque, ad tactum est obtusus: at potu, ciboque af-
sumpto, fit multo uehementior, non secus, quam calx, cui affusa aqua sit. id quod illi aperte sentiunt,
qui

A qui manum admouent. atque hoc ego in ægri sæpe uobis ostendi, qui febre illa tenerentur: cum
diuersis temporibus eos alii imperarem, ut id a cibo, non a morbo proficisci crederetis: certinius
enim perspicue febris calorem in cibi tempore prorumpere: quippe qui, dum cibus sumitur, in
crescere: dum in corpus digeritur, se ipso uehementior fieri uideatur. sudores autem propter ui-
rium imbecillitatem frequenter oriuntur: cum alimentum, quod digestum est, per halitum discuti-
tur. tussendi quoque cupiditas urget, & nihil fere expuitur: nam si spuerent, purulenti non ma-
nerent. quod autem nihil notabile expuant, triplex causa est, lentor & crassitudo puris, den-
sitas membranæ, quæ pulmonem continet, & uirium ægotantis imbecillitas. sed ait quoque con-
cauos oculos fieri: quod diuturnis febribus omnibus commune est: atque ijs potissimum, quæ
uehementer exiccant. malæ autem rubent propter pulmonis calorem, & tussim: quæ sane ambo
& faciem, & caput totum calciant. præterea uapores ex fluxione, quæ in pulmone decubuit,
eo comportantur. Vngues autem adunci fiunt, absumpta utrinque carne, qua firmantur. digiti
uero quamuis fere semper in diuturnis morbis refrigerentur, tamen in hecticis febribus ideo ca-
lidi permanent, quod illæ solidas corporis partes maxime prehenderunt. atque hi quidem extre-
ma sui parte, non extra, sed intra, ubi ipsorum caro est, aperte calidiores sentiuntur: cuius rei
B in promptu causa est, si eorum, quæ de offerendo cibo diximus, recordamur: nam ubi plus humi-
ditatis est, ibi etiam calor copiosus redundat. præterea uero temporis progressu, pedes intume-
scunt: quod totius corporis extinctio ab illis potissimum incipiat, utpote a partibus a principio re-
motissimis. iisdem quoque cibi cupiditas concidit, extincta nimirum unã cum alijs appetendi fa-
cultate. pustulæ etiam quædam exoriuntur, quod erodens sanies collecta sit in corpore: sic enim eas
in secundo de uulgaribus morbis libro gigni docuit Hippocrates, cum hoc modo scribit, Sanies
inquit, in cute superuenit: illicque decenta incalescit: hæc enim cum rarissimam cutis partem pertran-
sierit, in extrema ipsius superficie, quæ densior est, subsistit. hanc autem illa ab interna cute dirimit,
& disungit, atque in ea collecta pustulas gignit.

61
A. diuturnarum suppurationum hæc sunt notæ, quibus multum fidei adhibendum est: at breues, deprehenduntur, si ali-
qua ex his apparent, quæ inter initia contingunt: ac simul etiam si æger difficiliter spiritum ducat.

Recte dixit, adhibendam esse fidem diuturnarum suppurationum notis: tanta enim earum uis
est, ut nullus dubitationi de se locus relinquatur: quæ uero breues sunt, prædictis signis cognosci:
sunt autem hæc, rigor, febris, & grauitas: ac si quod eorum, quæ in diuturnis explicata sunt, ap-
pareat, & si æger difficiliter, quam prius, spiritum trahit: id enim necesse est, ut a pulmonis angus-
tia, quam pus uacua eius spatia occupans parit, efficiatur.

62
Quæ uero citius, tardiusque erumpent, his indicijs distingues: si statim in principio dolor fuit, & spiritus diffi-
cultas, & tussis, & screatus ad uigesimalium diem perseverat, tum, uel etiam prius erumpent. si mitior dolor est,
ceteraque illi proportionem respondeant, serius rumpentur. sed prius quam pus erumpat, dolor, & spiritus dif-
ficultas & screatus accedat, necesse est.

Ex quibus notis deprehendis, periculosam esse suppurationis ruptionem, ex iisdem an rumpi se-
rius debeat, cognosces. sunt autem hæc, dolor, spirandi difficultas, tussis, ac screatus: quæ quidem
si continenter, ualdeque infestent, eruptionem cito futuram significabunt: si neque continuæ, ne-
que uehementes sint, serius. ceterum dum corpus puri uicinum ab acrimonia eroditur, dolorem
inde excitari necesse est: tussim uero, atque screatum, cum sanies aliqua iam tenuis per corpus, in
quo pus conclusum est, pertransit. difficulter autem illi spiritum ducunt propter totius morbi consti-
tutionem, præcipue autem propter eum, qui accessit, dolorem.

63
Ex ijs autem potissimum seruantur, quos effuso pure, febris eodem die dimittit: ac cibum citius appetunt: &
sui liberantur: & alius pauca, & consistencia deiecit: & pus album, leue, eiusdemque coloris est, & pituitæ
expers, itemque sine dolore, ac tussi ualida rejicitur. atque ita quidem optime celerrimeque liberantur. si mi-
nus, qui proxima his sint consecuti. pereunt autem, quos febris non deseruit, aut quamuis deseruisse uideatur,
tamen repetit, & stis cibique fastidium eos tenet, alius liquida est, pus per pallidum, liuidumque excrenitur, aut
etiam pituitosum, spumeumque: si hæc inquam adsint omnia, moriuntur. si uero horum quædam adsint, quædam
non, alij pereunt, alij longo temporis spatio sanescunt. sed ex omnibus eiusmodi signis tum in his, tum in alijs cun-
ctis faciendâ coniectura est.

Tota sententia, quæ ab hac oratione ducit initium, plane perspicua est ijs, qui memores eorum
sunt, quæ ante dicta sunt nobis. quare ea prætermissa, ad consequentem progrediar.

DE ABSCESSIBVS.

64
A. l. 3. f. 10. t.
4. c. 10. p. 498.
E.

Quibus ex pulmonis inflammatione abscessus circa aures fiunt, & in partibus infernis suppurantur, ac fistulam
efficiunt, ij sanescunt.

Quod ait, fistulam effici, solum obscurum in hac sententia est: translatum enim est: nam quæ fi-
stulæ proprie uocantur, quibus nimirum musci utuntur, oblongos sinus habent. itaque si eis simi-
les ulli in corporibus animantium præter naturam oriuntur, eodem nomine declarantur. mihi autem
uidetur Hippocrates propter uix, per quam pus fertur, longitudinem, fistulæ nomen usurpasse. est
autem totius sententiæ caput de abscessibus, qui inflammato pulmone superueniunt: & modo glan-
dulas quæ sub auribus sunt, modo partes thoraci subiectas aggrediuntur.

COMMENTARII.

E 2 His

His quoque aduertere animum oportet: si febris detinet, si dolor sedatus non est, si screatio non satis pro ratione eiicitur: E 65
si alius nec biliosa, nec soluta facilis, nec syncera descendit: si urina nec admodum multa, nec crassa est, nec multa habet sub-
sidentia: ac reliqua omnia signa salutaria incolumitatem pollicentur, his tales abscessus expectandi sunt.

Quomodo prædictos abscessus præsentire possimus, declarat, ratione duas in partes distributa: quarum priore futurum abscessum ostendit: posteriore uero distinguit, utrum supra thoracem in glandulis, quæ sub auribus sunt, an sub septo transuerso sit ortum habiturus. itaque nos quoque de prima dicamus, cuius hoc est caput, morbum difficulter quidem concoqui posse, mortiferum tamē non esse: si enim facile concoquatur, non per abscessum, sed per excretionem, aut paulatim cōcoctus cessabit: si uero letalis sit, nullus bonus abscessus potest oriri. quare inter faciles & perniciosos medium esse illū oportet. quam ob rem Hippocrates notas quasdam bonas, quasdam malas attulit, quas ego tibi modo singillatim explicabo, a prima sumpto initio, de qua ipse scribit, his uerbis: Si febris detinet: hoc est si hominem ita occupat, ut corpus nunquam integrum sit. & si dolor sedatus non est: nam si is cessauit, nihil opus abscessu est, quo morbus, qui placidus est discutatur. si screatio inquit, non satis pro ratione eiicitur: non oportebit enim abscessum in eo morbo fieri, quem sputa perpetuo purgant. tum addit. si alius biliosa non descendit. ostendimus iam in biliosis morbis abscessum non excitari: si quidem & crassi & crudi esse humores debent, ut & morbus longum in tempus producat, neque excretionem, sed f uel abscessu, uel sola concoctione sanetur. quod autem sequitur, quidam hoc modo scribunt: nec solutu facilis, nec syncera descendit: ut, sicut dixit, nec biliosa, sic nec solutu facilis, nec syncera descendat: ut syncera intelligatur, quæ nullum alium humorem admistum habeat: quod biliosi excrementi qualitate uacet. facilem uero solutu ad excretionis copiam referunt. idque adeo, ut si alius biliosa sit, ac facilis solutu, crisis per excretionem potius, quam per abscessum expectanda sit. alij cōtra scribunt, hoc modo: si alius non biliosa sit, sed solutu facilis, & syncera descendat: ut solutu facilis dicatur, quæ moderate deijcit: syncera uero, aquosa, & non permista: diximus enim ante, synceri nomen de qualitate non permista dici. quare cum Hippocrates, inquit, alium biliosam a syncera, hoc est non permista, & una summa qualitate prædita separari, non dubiū est, quin aquosam intelligat, quæ incocta est, & ideo temporis spatium in quo creati abscessus solent, ad concoctionem postulat: acuti enim morbi per excretionem potius, longi uero per abscessum iudicari solent. sed de utriusque scripturæ differentia, alias plus otij nactus considerabis: nunc uero totius sententiæ summam, ut usum, quem ad medicinam faciendam præstat, consequaris, tibi breui proponam. est igitur ei propositum, morbos, qui in abscessum uertuntur, coniecturis informare. hos autem ex crudis, crassisque humoribus, non tamen mortiferis constare omnino oportet: hi enim si diutius producantur, abscessus excitant: nisi prius per concoctionem, quàm Hippocrates uocare solet, discutiantur. concoctionis autem inditium erit urina copiosa, & quæ multa habeat subsidentia. in qua autem multa subsident, ea est naturali prorsus crassior. quare merito factum est, ut duplex scriptura huius loci extiterit: ut alij sic scribant, si urina nec admodum multa, nec crassa est, nec multa habet subsidentia: alij uero ita, nec urina admodum multa est, ac multa in ea subsidentia sunt.

Excitantur autē in partibus inferioribus, si circa hypochondria φλέγμα aliquod sentiat in supernis uero, si mollia, dolorisq; expertia hypochondria sint: & quæ per aliquod tempus tenuit spirandi difficultas, sine alia occasione cessauit. 66

Causas euidentes consuevit Hippocrates occasiones appellare. itaque si quando repente oborta in his affectionibus spirandi difficultas, rursus statim cessat, & sicut coepit, ita etiā sine causa euidenti desinit, humores in caput ascendere significat: sicut rursus in partes infernas descendere eos declarat calor aliquis in hypochondrijs manifestus. non enim existimare conuenit, humorē pituitosum ab eo nunc intelligi, cum ait, si circa hypochondria φλέγμα aliquod sentiat: si quidem magis accommodatum est, ut phlegma hoc loco significet calorem igneum præter naturam conceptum: qui & ab igne sacro, & ab ea, quæ proprie nominatur inflammatio, concitatur. si uero contra eueniat, & hypochondria mollia sint, uacentque dolore, humores autem sursum efferantur, quod prædicta spirandi difficultas indicat, H in superioribus partibus fore abscessum expectabis.

Abscessus autem, qui in uehementibus pulmonis inflammationibus, & periculosiss in crura erumpunt, utiles quidem omnes sunt: sed si pure iam mutationem consecuto exoriatur, optima censentur. nam si tumor, dolorq; proueniat, postea quædam sputum pro sano factum est purulentum, & excerni cœpit, ita sine dubio homo conualescet: & abscessus, celestime sine dolore cessabit. si uero sputum non probe excernatur, nec bona sint, quæ in urina resident, periculum est, ne aut articulus claudicet, aut multum negotij facessat. 67

Cum in uehementibus pulmonis inflammationibus aliquid in crura abscedit, bonum illud est, si modo prorsus uerum est, quod secundo de uulgaribus morbis libro de bonis est abscessibus conscriptum: eos omnium optimos existimari, qui deorsum, & longissime a morbo discedunt: præsertim si concoctio eis comitetur. id quod ipse primo epidemion libro commendat, his uerbis, maturatio- nes celeritatem iudicationis, & securitatem salubrem pollicentur. concoctionis autem indicium est sputi mutatio, & facilis, largaque euacuatio. idque ipse indicauit, cum ait, Et excerni cœpit. quod si non cōcocto morbo abscessus in cruribus excitetur, ille quidem hominē periculo liberabit, quod ei a pulmonis inflammatione impendit, sed articulus, in quē humor decubuit, abscessum curatu perdifficilem excipiet: & ex eo forte homo ipse interdū claudicabit. Hippoc. aut hoc loco non unā cruditatis, ut concoctionis

A concoctionis notam exposuit: sed præter sputa, ex urinis quoque signa peti censuit: maligna enim sputa describens non dixit, non cocta esse, quamuis hæc concoctis opponantur: sed tantum dixit, non excernatur, ratus id satis magnum esse maligni morbi argumentum: etenim non satis est, expui, aut concoqui, quoniam & multum, & sæpe expuitur, cum adhuc morbus incoctus est: & interdū morbus concoquitur, nec tamen satis sputi excernitur: idque siue propter imbecillitatem facultatis thoracem mouentis, siue propter sputi lentorem, ac crassitudinem: quæ duæ etiam causæ cōuenire simul possunt. quare in ijs affectionibus, in quibus salus speratur, & cōcoctum esse morbum, & sputa optime reijci decet. in contrarijs autem, satis erit ad cognitionem, sputum non excerni: sed ex abundantia illæ eadem affectiones iudicari poterunt, si præterquam quod sputum non probe reijcitur, nec quæ thoracem, pulmonemque occupant, euacuantur, accedant etiam aliqua crudi humoris indicia: tunc enim perspicuum est, illam grauiorem affectionem esse, in qua nec æger expuit, & cruditas perseuerat: mitiorē uero, ubi concoctio est, sed non quantum opus est, expuitur, nec integra fit purgatio. Atque huiusmodi quidem abscessus in articulos decumbere, quod & in libro de uulgaribus morbis scriptum reliquit, hoc loco obiter indicauit, cum dixit, periculum esse, ne articulus claudicet. horum autem abscessuum causa est, amplitudo articularum, fluxiones irruentes excipiens: quam etiam ad rem facere potest eorum motus: si quidem ad motas, calentesque partes humores omnes promptius confluunt.

Si uero abscessus euauerunt, & reuertuntur, sputo non exeunte, & manente adhuc febre, graue est: periculum enim est, ne æger deliret, ac moriatur.

Non idem est, si dicas, tumores præter naturam euauisse, & sedatos esse; nam sedatos esse, generalius quid indicat: euauisse uero, significat celeriter, ac quasi repente sedatos esse: id quod fieri solet propter humoris tenuitatem, partis raritatem, aeris nos ambientis calorem, admoti medicamenti potentiam, & robur uirium ægotantis. quæ omnia si conuenerint, tumor, qui præter naturam ortus est, protinus discutitur. at euascent illi plerunque, humoribus, qui eos excitant, in eadem loca, unde uenerant, refluuntibus, quod Hippocrates reuertit proprie dixit: uel etiam in alia quædam, quæ in imo sunt corpore. ut igitur a causis maxime contrarijs tumores præter naturā euascent, sic etiam maxime contrarios exitus consequuntur: ex eo enim indicatur, uel omnia quæ molesta erant, celerrime discuti, aut deterioris affectionis metum imminere, cum uitiosi humores in principes partes remeant. atque hæc quidem sunt abscessuum omnium communia. sed & ipsa communis est euascentium tumorum distinctio. uerum præter hæc, alia quoque signa consideranda sunt: atque ea præsertim, quæ sunt partium affectionum propria: quod modo Hippocrates in instrumentis respirationis docuit distinguere: ea formula uidelicet, quæ ad omnes æque pertinet: scribit enim his fere uerbis, Si uero abscessus euauerunt, & reuertuntur, sputo non exeunte, & permanente adhuc febre, graue est: perspicuum est enim, sese in imum corpus ad partes principes recipere: quia si per halitum digesti essent, febris quoque esset sublata, ac facile expuerent. quare consentaneum est, fluxionem totam in pulmonem reuertisse: unde futurū quoque delirium sit uerisimile: cum id unum de numero illorum sit, quæ pulmoni sic affecto solēt contingere. eos uero difficulter spirantes esse morituros, dicere prætermisit, quod intelligat, nos ex prædictis id esse facile cognituros.

Ex suppuratis uero, qui ex morbis pulmonis facti sunt, fere seniores moriuntur: ex ceteris uero suppurationibus, iuniores.

A. l. 3. f. 4. c. 24
p. 440. E. &
500. D.

Seniores hoc loco, non simpliciter senes, intelligendi sunt: sed per comparisonem, uel collationem aut si aliter appellare placeat, cum ijs, qui iuuenes sunt. nam qui ætate multum progressi iam sunt, ij ex nullo morbo facilius, quam iuniores incolumes euadunt. at qui inter hos, & florentem ætatem interiecti sunt, qui semicani sunt, & crudæ senectutis homines appellantur, a morbis interdum facilius, quam florentis ætatis homines liberari conspiciunt: ut ipse etiam Hippocrates docuit, cum in aurium inflammationibus, tum uero nunc in purulētis ex morbis pulmonis declarat. nam quia curatio in his, quæ ex dpuendo perficitur, ui magna indiget, ideo iuniores potius, quam seniores seruantur. ex ceteris uero contingit, ut iuniores propter dolores & febres ut ipse de auribus dixit, potius moriantur: febres enim & deliria minus illis solent accidere, ac proinde aures antea suppurantur. iuniores uero inquit, prius quam auris ad suppurationem uertatur, plerique moriuntur: nam si pus ex aure profluat, salutis spes est. in alijs autem suppurationibus, sub ipsum suppurationis tempus, propter febrium, dolorisque magnitudinem mors prius iuniores occupat.

GALENI IN HIPPOCRATIS PRÆSAGIA
COMMENTARIUS
TERTIVS.

DE DOLORIBVS LUMBORVM.

DOLORES, qui cum febre lumbos, inferioresque partes fatigant, si relictis inferioribus, præcordia attingant, valde perniciosi sunt. itaque alia signa animaduertenda sunt. quorum si quod aliud malum appareat, desperatus homo est [qui uero suppurati uruntur, si pus fluxerit purum, album, & sædi odoris, seruantur: si uero subcruentum, cænosumque, pereunt] si uero morbus ad septum transversum ascenderit, & alia signa non mala accedant, magnam spem futuræ suppurationis affert.

Quod ait, si præcordia attingant, sunt qui de delirio intelligant, perinde ac ita dixisset: dolores, qui cum febre lumbos, & inferiores partes fatigat, si sursum ascendunt, deliriumque excitent, graues sunt: alij melius, qui particulam corporis præcordia dici ab Hippocrate uolunt, quæ etiam septum transversum appellatur: quam sententiam ueram esse, confirmat id, quod sub finem dicitur, magnam spem futuræ suppurationis afferre: uult enim, si morbus in thoracem conscendat, horum alterutrum euenire, aut hominem repente esse moriturum; aut si optime fecum agetur, omnino suppuratum iri: idque ex alijs signis esse distinguendum: quæ si non mala erunt, purulentus fiet: si aliquod malum apparebit, omnino morietur.

NOTAE EX VESICA.

Vesica dura, dolensque graue periculum prorsus, letaleque portendit: cui si præterea continua febris accedat, perniciosissimum est: quandoquidem uel ipsi uesicæ dolores ad hominem necandum satis sunt: & uenter eo tempore nihil reddit, nisi dura quædam, & necessitate coactus.

Est a me dictum sæpissime, Hippocratem nomine inflammationis pro phlogosi, quasi ignitione uti: quo uocabulo significat eam, quam Erasistratus, quique eum secuti sunt, uno nomine inflammationem uocant. ut nunc ipse quoque accepit, cum ait, Vesica dura, dolensque. ceterum, cur hæc affectionem esse grauem dixerit, præsertim uero, cum acuta febris adsit, ipse plane declarauit: siquidem causam in dolores, alique excrementorum & urinæ suppressionem coniecit: cohibentur enim ob recti intestini angustiam, & dolorem, quo uesica uexatur: nam ubi aluum reddere ægri aggrediuntur, si repente dolor exciteretur, ab opere desistunt: quod est commune dolorum omnium. dolor autem excitatur tum inflammationis instrumentis, quæ actionem edunt: tum partibus, quæ illis annexæ sunt: sic enim quibus inflammatio lienem, aut uentriculum, aut iecur, aut musculos hypochondriorum occupauit, respirando dolorem sentiunt: proinde illa spirandi difficultate necessario laborant, qua spiritus paruus & frequens efficitur: cuius causam, ut aliarum omnium, in primo de difficultate respirationis libro reddidimus.

Urina autem purulenta, in qua album, leueque subsidet, id discitur.

Cum uesicæ inflammatio concocta est, tum concocti humores in internum ipsius spatium confluit: & cum urinis nimirum excernuntur: & in ijs quæ subsederunt, bonæ concoctionis notas habent.

At si nec urina quicquam remittat: nec uesica fiat mollior; & febris continua detineat; ne primis morbi circuitibus æger pereat, metus est.

Quod ait, uesicam non esse factam molliorem, & febrim perseverare, perspicuum est. at quod ait, si nec urina quicquam remittat: obscure dictum est: hoc enim uerbum in affectionibus, symptomatiscque usurpare consueuit, ut ceteri quoque post eum omnes fecerunt, qui inflammationem, tumorem, duritiam, tensionem, ac dolorem remitti dicunt: sed nemo unquam remitti urinam dixit. Hippocrates ergo H fortassis hoc uerbum ab his ad urinam trāstulit: ut sic eam meliorem esse reddita intelligeremus. quod si concedatur, poterimus etiam intelligere, urinæ ante suppressæ uacuationem ab eo significari: ut simul cum uesicæ inflammatione urinam quoque suppressam fuisse accipiamus: id quod euenire etiam quandoque consueuit. sed morbus tum perniciosissimus est, & ægri raro ex eo seruantur. atque hoc quidem modo scriptum habent tum alia exemplaria, tum ea, quibus Artemidorus, & Dioscorides sunt usi: in alijs autem ad hunc modum, At si urina nulla sit, nec dolor remissus est: quo modo nulla quæstio existet, nec uerba trahi in controuersiam poterunt.

Id autem pueros a septimo anno ad decimum quartum usque potissimum attingit.

Quia pueri & intempestiue, & multum edunt, ideo plurimum crudi humoris in eorum corporibus accumulatur: qui cum per renes quotidie expurgetur, & per ureteres in uesicam comportatus coaceruetur, modo calculos in ea parit, sæpe inflammationes: quoties uesica continuo eiusmodi humorum tranfitu fuerit uexata uehementius.

DE FEBRIBVS.

Febres iisdem numero diebus indicantur, ex quibus homines tum seruantur, tum moriuntur.

Duos habetis libros, (uos enim alloquor sodales, qui me nihil hmoi meditantē comētarios in libros Hippocratis

1
Hæc sunt
in græcis lib
& Hippo. Al
dino.

2

3

4

5

6

A Hippocratis scribere coegistis) in quibus omnia, quæ ad criticos dies, & crises pertinet, explicata sunt: atque eos quidem scitis a me, non ut ederentur, sed ut uobis tantum gratum facerem, esse cōscriptos. exciderunt tamen, & in multorum manus peruenerunt: ut alia quoque permulta a nobis cōfecta. quo circa non cogitarem in ullos Hippocratis libros commentarios componere: siquidem quæ ab eo percipienda erant, ad artem accommodata, ea sæpe multis in scriptionibus attuleram, & declarauerā. sed cū sententias quasdam obscuriores plerique male essent interpretati, & uos neminem eorum probaretis, cuius comētarij editi essent, ego autem uobis uiderer, melius Hippocratis assequi sententiā: ideo peius istis, ut illa ipsa mandare litteris, quæ uos aliquando in nostris colloquijs, congressionibusque audieratis. hæc autem uobis sum præfatus, propterea quod inæquales, nec omnes sibi similes sententiarum explicationes esse necesse est: nā de quibus nihil prorsus alijs in libris diximus, ea erūt accuratius enarranda: quæ aut sunt iam in alijs tradita, de ijs breuius uerba faciemus, ne de iisdem rebus sæpe scribere cogamur. cum igitur oēm de criticis diebus, deque crifibus tractationem tribus libris absolutā habearis, hoc loco summa tantum capita eorum, quæ illic scripsimus, afferemus. hinc autem exordiar *u. p. 116*, hoc est iudicium, quod in morbis uersatur, a causis, quæ in foro aguntur, nomen transtulit, & subitā mutationem illam, quæ morbo accidit, significat. ea autem quadruplex est: nam uel statim morbo liberat,

B uel eum multo mitiorem reddit: uel statim interficit, uel facit morbum multo deteriorem, sed duas priores crises, appellant simpliciter crises: ceteris uero semper aliquid addunt, ut malam, aut prauam crifim, aut alio eiusmodi nomine appellent: interdum uero etiam simpliciter crifim uocant, neque aliud adijciunt. notis etiam omnes crises cum aliqua insigni euacuatione, aut abcessu fieri solere: soli enim pueruli raro admodum ex profundo somno, atque longo subitam mutationem ad meliorem statū sunt adepti: sed eam plerique crifim appellari censent, alijs uero eam dici crifim non placet. dies autem criticos uocant, in quibus hæ mutationes firmæ simul, & plurimæ fiunt. in alijs uero diebus certas & frequentes crises euenire non uidemus. atque admirandus ille Hippocrates non solum primus, sed etiam summa cum præstantia criticorum dierum naturam deprehēdit, eorumque causam demonstrauit, quam nos quoque in libris de diebus criticis explicauimus. illic enim ostendimus, septimum dierum criticorum circuitum reliquis esse ualentiorum: & ab eo secundum potestate esse quaternarium, quod septimus in duo diuidatur: ac crises per septenarios futuras circuitus a quaternarijs indicari: quartum enim diem septimi indicem esse, undecimum quartidecimi. hos autem Hippocrates indices, & contemplatione dignos uocat: hebdomadas autem sic numerari censet oportere: ut duæ priores inter se uicinæ per disunctionem, tertia, quæ has consequitur, per connexionem numeretur. disunctio autē est, cum

C prior hebdomas in unum diem definit, & quæ illam proxime sequitur, ab altero incipit: connexio est, cum dies unus utrique hebdomadi communis est, ut in eundem prior desinat, & ab eodē incipiat posterior. quæ causa facit, ut uigesimum diem tertiæ hebdomadis postremum constituat: si enim hæc quoque per disunctionem numeraretur, certe uigesimum primum diem facultate præstare uigesimo oporteret. at non ita se habere intelligimus: siquidem uigesimus & plurimum, & certo iudicare deprehenditur. itaque cum tres hebdomades uiginti dies contineant, quarta autem hebdomas a uigesimo primo die incipiat, & tres consequentes uiginti dies itidem contineant, merito Hippocrates dixit, diem quadragesimum indicare: & non quadragesimum secundum: simili quoque sexagesimum, & octogesimo, non sexagesimum tertium, nec octogesimo quartum. atque hoc quidem modo septenarij circuitus numerantur: quibus quidem diuisio, quæ per quaternarios efficitur, respondet: etenim si singulas hebdomadas in duos, quos complectitur, quaternarios diuiseris, quartus dies a primo, quo morbus inuasit, erit primi quaternarij finis, & ab eodem secundus incipiet: deinde tertius quaternarius, qui hunc sequitur, ab octauo die initium ducet: quia secunda hebdomas ab eo incipit. ita fiet, ut dies undecimus, sit tertij quaternarij finis, & quartij principium. quintus porro quaternarius a decimo quarto die orditur, quod tertia quoque hebdomas ab eodem auspicietur. is igitur decimo septimo die finit, qui dies est etiam duobus quaternarijs communis quinto inquam, & sexto: in quos tertia est hebdomas distributa. atque ita uigesimus morbi dies finis trium hebdomadum & senum quaternionum est. qui sane dies per circuitus distincti iudicant. sed alij quoque in ipsos in morbis acutis incidunt: cuius rei causam in libris de crifibus exposui: sunt autem hi tertius, quintus, nonus. incidit autem inter eos interdum sextus, malus is profecto index, & quod aliquando cum periculosis symptomatibus iudicet: & quod acerbiori crifim, quam *ὀπὲρ κριτικῶν* uocant; & quod non ex toto, sed imperfecte morbos discutiat: aut si quando perfecte dissoluerit, reciduas omnino afferat. sed cum de his, tum de alijs permultis dictum nobis est in libris de criticis diebus: quæ quidem fere omnia modo in his, modo in alijs libris Hippocrates scripta reliquerat: nos autem unum in uolumen, quo dies critici explanarentur, redegitimus: simulque quæ obscura erant, illustrauimus, & ea sumus perfecte persecuti, quæ ab Hippocrate minus absolute scripta esse uidebantur. quam ob rem qui certo prælagire uolet, ei legendi sunt libri, quos de criticis diebus, & quos de crifibus conscripsimus: quippe qui hic instituerimus, eorum solum, quæ hoc libro nobis Hippocrates tradidit, sensum aperire. quod ergo ait, ex quibus homines tum seruantur, tum moriuntur, uel de crifibus, uel de diebus criticis intelligitur. sed præstat,

COMMENTARI.

D 4 ut

ut non de diebus, sed de crisi- bus dictū intelligamus: quamuis enim id uel maxime ad dies referri pos-
fit, primum tamen crisi- bus ipsis conuenit, deinde per crises, diebus. quod autem scriptum est, ex eis ho-
mines seruari, aut mori, indicat plane crisi- m ab eo appellari omnem repentinam mutationem, ac non
eam solum, quæ est ad salutem afferendam accommodata.

*Febres enim simplicissimæ, & tutissimis comitata signis, quarto die, aut etiam ante, desinunt: malignissima uero, & qua
grauissima signa habent, quarto die, uel etiam prius, occidunt.*

Dicuntur autem *euuheris* hoc est simplices homines etiam malefici, simulatione quadam; ut etiam si-
mia formosa dicuntur etiam ij, qui bonis præditi sunt moribus, sed prima significatio frequens apud
Græcos est, secundæ rarior est usus. neque solum ita nuncupant simplicem hominem, sed simplicitatem
pro illa animi affectione usurpant, quæ bonis sit morbis conformata: quo sensu est apud Dinarchum
in oratione, quam in Daonem habuit: cum Cephalion inquit, fortunas suas iuueniliter gubernaret, na-
tura probus erat, & simplex. Demosthenes in oratione contra Aeschinem his uerbis iudices alloquitur:
Nunc uestra simplicitate, ac facilitate fretus quaestiones, quoties hæc cum cupiditas incescit, exer-
cet. Plato quoque in tertio de rep. sic scriptum reliquit: Honestus igitur sermo, & congruentia, & con-
decentia, & concinnitas, & simplicitas comitatur. quo loco nomen simplicitatis non pro amentia di-
ctum est, sed eam mentem significat, quæ re uera bene, recteque instituta est. ita etiam in Euthydemo
simplicem uocat eum, qui moribus simplicibus & honestis sit ornatus: & inquit, ut admiratus est, hic
adolescens est, & simplex. atque hæc quidem exempla satis sunt, ut intelligatis, Græcos nomine simpli-
cis, ac simplicitatis in duabus significationibus uti consueisse. ac nunc Hippocrates in altera earum signi-
ficatione dixit *euuheris* febres pro eo, quod est, micissimas, ac simplicissimas, ac nihil maligni habentes:
in quibus si signa, ex quibus sperari securitas solet, adint, ultra primos quatuor dies non extendun-
tur: sed uel quarto die, uel ante, desinunt. simili quoque modo malignæ febres, quibus perniciofa signa
adiuncta sunt, quarto die, aut prius, occidunt. hinc perspicuum est, tertium diem inter criticos censer-
cum ait, quarto die, aut ante desinunt. quod in primo etiam de uulgaribus morbis uoluit, ubi tertio
diei inter criticos dies primas dedit. signa autem tutissima intelligit, quæ particularim maxime lauda-
uit: quorum paulo post nominatim exempli causa mentionem faciet.

*Primus autem earum incurfus ita desinit: secundus uero in septimum diem perducitur, tertius in undecimum, quartus in
quartum decimum, quintus in decimum septimum, sextus in uigesimum. & hi quidem per quaterniones ex morbis acutissi-
mis ad uigesimum diem ex additione perueniunt.*

Sæpe scriptum apud auctores inuenies *εποδον* pro hostium, & prædonum incurfione: unde nunc Hip-
pocrates ad criticorum dierum circuitus nomen transtulit. cetera autem omnia cum per se clara sunt, G
tuo uero multo magis ijs, qui eorum, quæ nuper diximus, meminerunt.

Nec uero quicquid ex his potest integris diebus recte numerari: quod nec annus, nec menses integris numerari diebus possint.

Quoniam tres hebdomadas uiginti diebus conclusit, ideo dixit, hæc integris diebus numerari non
posse: cum neque annus, neque menses integris diebus numerentur. id quod uero ab eo dictum est: nã
annus non est solum tricenum sexagenum & quinque dierum: sed ei quoque quarta dici pars accedit,
& præterea fere centesima. mensis autem quinque minor est triginta diebus, & uigesimum nonum ex-
cedit. ueteres autem Græci *μηνια* hoc est mensem uocauerunt, ut nunc quoque in plerisque ciuitatibus
Græciæ faciunt, illud spatium, quod inter duas Solis ac Lunæ coitiones erat medium. quod tempus si
quis accurate uelit proprijs demonstrationibus expendere, quantum sit, huic liber integer ab Hippar-
cho conscriptus, ut alius quoque a me de anno editus suppetet. & hoc quidem modo Hippocrates heb-
domadem accepit: ac planum est, nec quaternionem ex integris diebus constare: sed particulã tantam
deesse, ut tres hebdomadas uiginti dies cõficiant: quorū causam in tertio de criticis diebus libro cona-
ti sumus afferre: cum tamen nemo antea de ea quicquam dicere, ne aggressus quidem sit.

Deinde uero ad eundem modum, & simili adiectione primus circuitus est dierum trigintaquatuor: secundus quadraginta
dies continet. tertius sexaginta.

Non hoc dicit nunc Hippocrates, quod nullus criticus dies inter uigesimum, & trigefimum, quartū
intercidat: quia ita sibi aduersareretur, qui medios quosdam dies criticos in morbis uulgaribus recensuit
& quæ in ægris apparent, eius orationem plane conuincerent: sed quia tres hebdomades quæ mutuo
sele consequentes uiginti diebus continentur, non eodem modo componuntur (nam secunda disjuncta
est a prima, itaque die decimoquarto finita est: tertia uero illi connexa est, ideoque uigesimo die si-
nem capit) idcirco eas hebdomadas, quæ uigesimum diem sequuntur progredi eodem modo uult: ut
ex duabus disjunctis, & coniuncta tertia uiginti dies conficiantur: & diem quadragesimū trium poste-
riorum hebdomadam ultimum terminum esse statuit: duabus autem terminum circumscripsit, quar-
tum & trigefimum diem: quod fuit in causa, ut ipsum ante quadragesimum nominarit. eadem quo-
que ratione tres hebdomades consequentes ad sexagesimum diem perueniunt: & octogesimum quo-
que, non octogesimum quartum in libris uulgarium morborum iudicantem esse perhibuit. sic tres
hebdomades numerum uiginti dierum continent, quod sit, duabus primis per disjunctionem numera-
tis, ut die decimo quarto finem habeant: tertia autem connexa secundæ, ut & ipsa die uigesimo
concludatur.

Huiusmodi

11 A *Huiusmodi autem morbos, qui longissimo spatio indicari debent, per difficile est discernere, quod simillima sint eorū pri-
cipia: sed a primo statim die diligenter animum aduertere conuenit, & singulos quaterniones, qui accesserint, obseruare. sic
quo se conuersurus morbus sit, non te latebit.*

Hoc etiam loco uerbum iudicari, ad utranque pertinere partem uoluit, ut mutationem quæ tam ad
bonum, quam quæ ad malum statum perducit, intelligamus. ait autem in principio morborum facile
perspici, quem non illi, qui intra paucos dies iudicari debent, sint exitum habituri: id enim ipse paulo
ante ostendit: cum de illis differeret, qui primo quaternione iudicandi sunt: febris enim, quæ curanda
est, mitior est: quæ uero est interitum allatura, est malignissima. ac signa quoque utranque comitantur,
omnia quæ priorem optima, quæ posteriorem, pessima: itaque neutra diem quartum excedet: scimus
enim fieri iudicationes semper, uel natura morbum uincente, uel a morbo uicta. morbos uero mitissi-
mos natura facile superat: eadem a sauisimis protinus superatur, atque hac potissimum ratione diffe-
runt inter se morbi, qui breui iudicantur. quibus illi quoque respondent, qui longum tempus ad solu-
tionem postulant: etenim ut in breuibus morbis interdum natura, interdum morbus ualde præstat, ita
cum neque illa, neque hic ualde excellit, sed ueluti aduersarij quidam, quorum uires par es sint, dimi-
cant, etiam tempore opus est longiore, ut alteruter uictoriam consequatur. Sic etiam eos qui luctan-
tur, dignoscunt palæstricæ artis periti: cumque statim uictoria potiturum sperant, quem multo uali-
diorem esse conspiciant: aut si neuter uiribus longe præcellat, certi sunt, longam inter eos luctã fore:
nec tamen eis adhuc compertum est, uter illorum uincet: sed progressu temporis id quoque prius, quæ
plebei cognoscunt: quippe qui uel minimum excessum accuratius animaduertant. atque hoc quidem
peritus artis imperito interest, quod uel minima rerum discrimina persentiat. Sed quia nonnulla eorū
propter sui exiguitatem percipi sensibus non possunt, etiam eius, qui peritus artis est, cognitione effu-
giunt: mox autem ubi cadere sub sensum possunt, tum demum cognoscuntur. quam ob rem Hippo-
crates iussit, eas mutationes, quæ singulis quaternionibus fiunt, animaduerti: neque enim inquit, te
latebit, quo se uertet, hoc est, ad salutem ne, & sanitatem ægri, natura scilicet uincente: an ad mortē,
eadem superata. atque hæc summa est: quam quomodo consequi quispiam possit, is ex nostris commē-
tarijs, quos de crisi- bus conscripsimus, poterit perspicere.

12 *Ac quartanæ quoque constitutio hanc concinnitatem habet.*

Hoc quoque permulti ignorant, eamque ob rem admirantur, et nos sæpe diuinatione quadam pu-
tant prædixisse, eum qui quartanam febrem habeat, post dies quindecim, exempli gratia, a febris libe-
rum non fore: sed in tertianis id prædici non admirantur. cum tamen communis sit utriusque febris
C ratio: ut enim in continuis omnes deinceps dies numeramus, ut futuram crisi- m præfagiamus, ita in in-
termittentibus accessiones, ut quod in continuis septimus dies, sic in intermittentibus septimus cir-
cuitus ualeat. quocirca tertiana exquisita non septem diebus, sed circuitibus iudicatur, præterea quã
rationem quartus habet ad septimum, eandem prorsus quartus circuitus ad septimum habet: nã quar-
tus dies index septimi est, & quartus periodus septimū indicat. de his autem omnibus dictum est in li-
bris de crisi- bus. itaque id sufficet nunc intelligere, febrium quartanarum iudicia non dierum, sed cir-
cuituum numero fieri. quod autem ait *κόσμον* concinnitatem habent, dierum criticorum ordinem signi-
ficat. ut enim in concinnitatis est propria inordinatio, sic concinnitatis proprius ordo est. unde etiam
hoc uniuersum appellant *κόσμον*. i. mundum, quod omnia, quæ eo continentur, ornata sint concinni-
tatem consecuta: nam terra sita in medio est, ipsi exterius circumfuso mari, atque aere ipsum undique
ambiente, & hunc rursus æthere, deinde uero cælo hæc omnia in orbem comprehendente: sed & fixa-
rum stellarum motiones quid attinet dicere, quantum habeant ornamentum? quippe quæ perpetuo eadē
sint: errantium uero siderum motus etsi quotidie non sunt æquales, at certi tamen sunt, & paribus tem-
porum interuallis definiti, cum semper eandem signiferi partes percurrant.

13 D *Quæ autem breuissimo tempore iudicari debent, propensius prænoscentur: siquidem ab illis statim in principio maxi-
me differunt. nam qui incolumes euasuri sunt, facile spirant, dolore uacant, noctu dormiunt, ceteraque signa securissima
habent: perituri uero difficulter spirant, delirant, uigilant, aliaque signa eis sunt pessima.*

Dictum iã est *επιπτείνω*, hoc est propense, significare præopte, & facile. quod uero hoc loco ait, propen-
sius, significat faciliora, & ad cognoscendum promptiora. dixerat igitur paulo ante, febres simplicif-
simas, & signis securissimis coniunctas quarto die, uel etiam ante desinere. quod nunc repetit, ut exē-
plis plane doceat, quænam optima signa sint: ait enim, nam qui incolumes euasuri sunt, facile spirant,
dolore uacant, noctu dormiunt: morituri uero, difficulter spirant, delirant, uigilant. tum utriusque parti
adiecit hæc: priori, ceteraque signa securissima habent: posteriori uero, aliaque signa eis sunt pessima.
quibus quidem perspicue ostendit, se exempli causa, signorum utriusque generis fecisse mentionem.
hoc autem uidetur etiam recte addidisse: quoniam ab illis statim in initio differunt plurimum: qua de
re ego quoque ante dixi: morbos inquam illos multum inter se differre, qui intra paucos dies mor-
tis, aut salutis iudicium sunt subituri: ut eorum, qui in longum tempus producuntur, signa similia esse
memorauit. ceterum quod dixit, *αλλοπαρόθυμοι*, non admodum usitatum uerbum est: significat autem
aut eos, qui delirant, aut qui huc, & illuc sese iactant: qui etiam *αποθόμνοι* quasi fastidio affecti dicun-
tur. sed prior, ut ex ipsa uoce licet facere coniecturam, magis probanda interpretatio est: ut uer-
bum

7
A. l. 4. f. 1. t. 1.
c. 3. p. 836. E

»
»
»

9

10

H
A. l. 4. f. 2. t. 1.
c. 5. p. 834. F

bum *ἄλλοφάσεν ἐν τοῦ ἄλλοτε φάσεν ἄλλα*, hoc est ex eo, quod alia, atque alia quis loquatur, deriuetur: alij uero *ἀπὸ τοῦ μεταβάλλεν ἄλλοτε εἰς ἄλλο σχῆμα τὰ φῶν*, hoc est, quod subinde oculos huc illuc circumferant, ductum esse uerbum existimant.

His sic se habentibus, tempora & singulas additiones in iis morbis, qui ad crism tendunt, consiãerare conuenit.

Vt quæ de primo quaternione dixerat in principio, repetijt, atque exempla subiunxit: sic denuo tractat hoc loco eadem, quæ illic scripta sunt, ubi ait, sed a primo statim die animum aduertere conuenit, & singulos quaterniones, qui accesserint, obseruare: sic quo se conuerfurus morbus sit, non te latebit.

Quomodo indicationes a die partus in mulieribus existant.

Eodem autem modo indicationes mulieribus a partu contingunt.

Ab eo die, quo mulier peperit, non a quo febricitare cœpit, numerare incipias. aliquæ enim sunt, quæ secundo, aut tertio, postquam partum ediderint, die in febrim cadunt: atque ab eo plerique futuram iudicationem enumerant: sed res secus habet: siquidem ab eo die, quo foetus in lucem editus est enumeratio debet incipere. cum autem hæc omnia de criticis diebus Hippocrates breuiter dixerit, libet mihi, re eius rei, de qua me sæpe loquentem audiui, admonere ea autem huiusmodi est: quædã eorum, de quibus quæritur, nihil ad artis opera profus conferre: sed esse logicæ cõsiderationis: usus enim præfensionis est, ut diem certo noscas. quo morbus iudicabitur: qui quidem acutus ne sit uocandus, an peracutus, an longus, an acutus productus, an acutus ex commutatione de nominibus potius, quàm de rebus controuersa est. quas tamen quæstiones si de rebus esse quispiam contenderit, certe nunquam de illis erunt, quæ ad præfagendum, aut recte curandum pertinent. ponatur autem, nos certo præfagisse, ægrum uigesimo die a morbo solutum iri: deinde cum res, ut sperabamus, euenierit, aliquem dicere, ægrum acuto morbo laborasse: alium uero dicere, hunc morbum acutum non uocari: quod acuti morbi decimoquarto die finiantur: tum eos inter se controuersari, & ab altero morbum plane longum uocari, quod fines acutorum pertransierit: nec existimandum ullam esse aliã tertiam in morbis differentiam, quæ a temporis quantitate ducatur: ab altero uero hunc appellari acutum morbum ex commutatione: ab alio uero productum nuncupari: ab alio denique non sic, sed acutum parum productum nominari. si quis igitur iam horum omnium rationes audire auet, quibus ipsi inter se dissidentes opinionem suam tuentur, ac postea iudicare, quæ melior, quæue deterior sit, is non parum temporis frustra consumet, nec interim ulla re ipsam artem adiuuabit. simili quoque modo, qui præsentire potest morbum uigesimo septimo die finitum iri, nec tamen statueret, acutus ne sit, an longus, an acutus productus, an acutus ex commutatione, is certo nihilo minus est ad artem idoneus: conuenit enim maxime, ut tot sint morborum differentia a tempore ductæ, quot sunt critici circuitus: ut ille breuissimus sit morbus, qui primo quaternione circũscribitur: post eum, qui secundo: deinde, qui tertio; mox qui quarto: tum qui quinto; demum qui sexto: id quod accidit die uigesimo: postea uero quaterniones aboleantur, & iudicationes hebdomaticæ fiant: & eæ quoque temporis progressu tandem supprimantur: ut per uicenos dies morbi soluantur, ac tandem in mensium numerum transeant: sunt enim duo præfinita in morbis tempora, ut uel acuti, uel diuturni uocentur: quos, ut facilius intelligamur, ita sæpe nominamus: deinde uero res ipsa nos cogit, inter eos, statueret alios medios, qui ex commutatione acuti sint: & omnes differentias tres efficere; deinde earum singulas diuidere: ut inter acutos primo statim alius simpliciter acutus, alius peracutus etiam ab ipso Hippocrate nominetur. quorum peracutus dicitur, qui septimum diem non excedit: sed uel illo ipso die, uel etiam citius iudicatur: acutus uero, qui in diem quartumdecimum trahitur. cui cum parum quid accedit, ut iudicatio in diem septimum decimum proferatur, ambigimus, quo nomine morbum huiusmodi nominemus, cum proprium non habeat. quod etiam accidit in eo, qui die uigesimo iudicatur: ut hac in re dubitatio illa, quæ sortica dicitur oriat. inde fit, ut probabile quandoque uideatur, uigessimum potius diem, quàm decimum quartum morborum acutorum finem constitui oportere. Sed est alia quoque non parua de hac re dubitatio: morbus enim acutus non sine febris magnitudine, & continuitate intelligitur: atque eum, qui non est eiusmodi, non ita censemus appellandum, etiam si decimoquarto die, aut etiã citius discutatur. atque hæc quidem, & tot sunt præfinita finis acutorum morborum differentia. sunt uero alia quoque eorum dierum, qui post uigessimum, critici sunt, qui & ipsi magnam latitudinem habent. ego uero consentaneum esse arbitror, ut qui ad diem quadragesimum usque perueniunt, propria differentiam quandam constituent: & post hos aliam, qui in septimum mensium porrigitur: simili quoque modo annuos in alia differetia uersari: & illos item, quos non mensium, sed annorum spatijs dimetitur. Sed hæc, ut ego semper monui, prætermittenda sunt, ac danda est opera diligenter, ut tempus, quo solui morbus debet, sciamus præfagire: est enim perspicuum, Hippocratem in uno morbo quem suppurationem uocat, ruptionis diem statueret interdum uigessimum; interdum trigessimum, aut quadragesimum, aut sexagesimum. quam ob rem finito alios qui id optime sciunt, nomina, quæ uolent, ijs imponere, tu uero discere præfagire, quonam die uomica rumpi debeat. id quod duo tibi, tanquam instrumento, commostrabant, experientia, atque ratio: quarum illa quidem docet, unam, atque alteram suppurationem certo tempore esse disruptam: hæc uero materia quoque, ex qua suppuratio orta est, substantiam indicat: tum causam aperit, quæ ipsam effecit, & eas, quæ unã cum illa agunt: nam qui

A qui primam suppurationem spectauit, quæ, exempli causa, quadragesimo die rupta est, ab humore parum frigidus, & item tempore, ætate, regione, natura totius corporis, & partis affectæ moderate frigidus ortum duxisse, & rursus alteram uidit, die sexagesimo ruptam, cum essent omnia, quæ dicta sunt, frigidiora: & aliam fortasse die uigesimo apertam esse, quod essent calidiora omnia; si is hæc sequatur, potest omnium aliarum suppurationum facere coniecturam, scopis illis utens, quos per experientiam obseruauit: & conferens cum ipsis eum calorem, qui nunc est, & frigus non modo humorum, qui alterantur, sed etiam agentis causæ (quæ quid est ipse natiuus calor) a qua illi alterantur, tum ea æstimans, quæ causam ipsam adiuuant, ut regionem, anni tempus, cæliq; constitutionem: & ipsius agentis causæ magnitudinem perpendens ex ætate, ex propria ipsius natura, & partis, quæ suppuratione excepta est: tum signis alijs, quæ uires & imbecillitatem facultatis, quæ in arterijs, uenisq; sita est, indicat: nam qui nihil eorum nouit, sed expectat, usque dum omnium suppurationum cognitionem per obseruationem sit consecutus, ei ne mille quidem anni hoc ad agendum sufficient. contra uero, qui natiuum calorem, quantus est, perpendit, & cum eo confert humorum, qui concoqui debent, naturam, quanta sit, is uiam tenet, qua rem, quam inuestigat, inueniet: atque is est, qui ex his, quæ nouit, potest eorũ etiã, quæ non nouit, artificiosè facere coniecturam. is solus dicit, hanc die uigesimo, illam trigesimo suppurationem esse: & de alijs eodem modo: nec aliud quicquam addet, acutum ne hunc morbum, an longum, an ex commutatione acutum uocare oporteat. siquidem non Medici, qui artis opera persequuntur, hæc dijudicant, sed sophistæ potius, qui tempus & operam in uerbis inanibus ponunt. proinde fit, ut multi de superiore loco de huiusmodi quæstionibus grauiter admodum differentes, auditores fabulis perfundant: qui autem casus ægrum maneat, magis, quàm maris congios ignorant. alij rursus possunt morbos discernere, & futura præfagire, & de logicis quæstionibus nihil habent, quod in medium proferant: ex quo fit, ut alij ab hominibus Medici existimentur, alij sophistæ, & λογιστροὶ hoc est Medici uerbotenus (sic enim appellant.) ac si quem uiderint, librum quendam legentem, & rationem in medicamentis utilibus explicandis adhibentem, eum statim aliquem ex ijs, qui uerbo tenus Medici sunt, esse suspicantur.

De affectionibus, quibus caput, os, & fauces affliguntur.

16 *Capitis dolores uehementes, ac continui cum febre, si aliquod mortiferum signum præterea accedat, ualde perniciosi sunt. Sin autem nullum tale signum adest, & dolor diem uigessimum excessit, neque febris conquieuit, sanguinis e naribus eruptionem, aut aliquem in partibus inferioribus abscessum expectabis. Sed & cum dolor etiam recens est, sanguinis per nares profusio non secus expectanda est, aut suppuratio, præsertim uero, si dolor temporas frontemque obsideat.*

Inordinate id exponit, quod ad præfagendum maxime utile est: ita. n. ordine diceretur, capitis dolores uehementes, atq; continui cum febre, si aliquod mortiferum signum præterea accedat, ex toto perniciosi sunt. at si ex his, quæ didicisti, speras ægrum conualiturum, principio ad diem septimum, sanguinem e naribus erupturum, expecta: progressu autem temporis id etiam expectabis: quanquam & pus per nares, aut aures ad ægri salutem excerni potest. si autem capitis dolor ad uigessimum usque diem perseveret, tunc quoque, et si rarius, sanguinis profluuium fore sperabis: at sapius suppuratio, aut abscessus in partibus inferioribus excitantur. nam quo tempore sanguinis eruptionem fore sperabis, eam spem augebit uehemens dolor, qui tempora, frontemque obsideat.

17 *Sanguinis autem eruptio magis expectanda est, qui minus quinque & triginta annis nati sunt: suppuratio uero, in maioribus natu.*

Indicium ab ætate sumendum est, an sanguinis per nares eruptio expectari magis debeat. causa autem perspicua est, & ante sæpe dicta: ætatem uidelicet, quæ usque ad trigessimum quintum annum pertinet, sanguinem plurimum gignere. ad hoc accedit, ut eo ætatis tempore calidior, biliosiorque sanguis sit: quem, supra etiam diximus, ad eas sanguinis eruptiones, quas natura molitur, esse accommodatum. in senioribus uero qui trigessimum quintum annum excefferunt, potius est expectanda suppuratio.

18 *Auris autem acutus dolor cum febre continua, uehementique coniunctus, grauis est: nam delirij & mortis periculum minatur. quare, cum periculosa hæc nota sit, protinus ad omnes alias, quæ a primo die apparuerunt, animum aduerte.*

Vehemens dolor nunquam has aures, quæ conspicuæ sunt, inuadit: nec si inuaserit, periculum inde ullum imminet. quod particula hæc neque princeps ipsa est, neque principi ulli parti continua. sed aurium dolorem uocare consueuerunt, cum in imo meatu audiendi sensus doloris excitatur: tunc. n. neruus, qui auditorius appellatur, quique cum cerebro non longo interuallo copulatus est, afficitur. itaque merito factum est, ut plurimi præ uehementia doloris aurium interierint, cerebro in doloris producto consensum. quare multi ægri delirant, & quidam etiam repente moriuntur, perinde atq; attoniti, ubi fluxio, quæ dolorem aurium concitauit, in cerebrum confertim peruenerit.

19 *Ex eo autem casu iuniores septimo die, aut etiã celerius moriuntur: seniores multo serius: quippe qui non æque magnas febres experiantur, neque adeo delirent. ita sustinent, donec fiat suppuratio, quod si morbus in hac ætate reuertatur, plurimos interficit. iuniores uero prius quàm auris suppuretur, intereunt: nisi pus album ab ea defluens spem salutis iuueni afferat: si & aliud quoddam salubre signum appareat.*

Iuuenes

Iuuenes uehementius febricitant, & facilius delirant, quod biliosa calidaque natura sint: quare non immerito citius, quam aures suppurentur, intereunt. senibus uero hæc minus periculi apportant, sed morbus reuerti solet, quia humor, qui dolorem creat, propter temperamenti frigiditatem non absolute concoquitur. cetera, quæ in hac insunt oratione, satis aperta sunt.

Graue quoque est, fauces cum febre exulcerari: ac si aliquid præterea signum ex ijs, quæ nos antea mala esse iudicauimus, accedat: in periculo hominem uersari, denunciandum est.

Fauces ulceratæ malitiam succi erodentem indicant: quæ res non paruum negotium exhibet, propterea quod transglutire nisi cum labore, non possunt. itaque ut quid euenturum sit, accuratius intelligas, alias quoque notas debes contemplari. hoc autem præceptum in omnibus notis tibi commune sit, præcipue autem in ijs, quæ neque optimæ, neque pessimæ exquisitæ sunt; in quibus ipse quoque Hippocrates alia signa simul spectanda esse, solet admonere.

DE ANGINA.

Angina terribiles maxime sunt, ac celerrime hominem iugulant, cum nec in faucibus, nec in ceruice quicquam apparet: & tamen maximus dolor est, & spiritus, nisi recta ceruice, trahi non potest. hæc etenim & eodem die, & altero, & tertio, & quarto strangulant.

Fauces appellari spatium illud, quod inter gulam, & guttur situm est, constat etiam ex his, quæ nunc ipse scribit, cum ait, anginas maxime terribiles esse, quæ in faucibus, nec in ceruice affectionem ullam præter naturam in colore, & calore, & tumore ostendunt: nam per ceruicem, collum intelligit: per fauces uero, eam capacitatem, quæ adaptato ore, & depressa lingua, cernitur: in qua duo ostiola, unum gula, alterum gutturi, apparent. si igitur in neutro horum aliquid præter naturam uideatur, existimandum est, aliquid eorum corporum, quæ intra guttur habentur, inflammatione tentari, qua æger suffocatur. cum autem uia spiritus angusta suapte natura sit, si eam inflammatio adiacentium partium ex toto occludat, strangulari ægros necesse est. quam ob rem coguntur, recta ceruice spiritum ducere. ut meatum parumper adaperiant. supinus enim decubitus eum penitus obturat, quod priora corpora in colli uertebra plus, quam par sit, procumbant. hæc igitur de causa, & quod musculi gutturis inflammati sint, non præter rationem dolore conficiuntur.

Quæ uero dolorem aque afferunt, sed in faucibus tumorem, ruboremque excitant, perniciosæ ualde sunt: longiores uero prædictis erunt, si magnus rubor fuerit.

Alteram anginae differentiam exponit, in qua ceruix intumescit, & fauces rubent. dolore etiam hic non secus, quam superiores cruciantur: sed recta ceruice spirare non coguntur: hoc est, non magna spirandi difficultate premuntur, quod musculi gutturis non uehementi inflammatione laborent. recte igitur has perniciosas esse dixit, non tamen, ut prædictas, celerrime homines tollere.

Ubi uero & ceruix, & fauces simul rubent, tum longiores hæc sunt: atque ex eis ægri potissimum euadunt, si rubor ceruicem, & faucesque obsideat: nec sacer ignis intro se recipiat.

Tertiam hanc anginae differentiam explicat, quam plerique non uocari uolunt: ubi enim insigniter suffocantur, ac dolore urgentur, nec inflammatio, aut sacer ignis in ceruice, aut faucibus apparet, eam affectionem nominant. Sed quod ego perpetuo admono, id Hippocrates perspicue facere uidetur, ut non sit de nominibus admodum sollicitus. Sed, ut quicque occurrit, sic appellet. ac sane in uetustis quibusdam libris initium sermonis, quem de angina instituit, per litteram scriptum est, hoc modo: *αὐτὸς ὀνόματι*: ex quo planum est, nihil utile esse, controuersari siue per litteram, siue per scribendum hoc nomen sit, ut recentiores Medici faciunt: cum enim de re constat, absurdum est de nominibus contendere. conuenit autem de re inter eos, qui artis opera norunt: siquidem ex ijs, qui adeo suffocantur, ut residere cogantur, pessime affecti sunt illi, qui uehementi quidem dolore torquentur, nullum tamen in ceruice, ac faucibus symptoma habent. ab illis secundi sunt, qui non spirant quidem difficulter, sed grauiter dolent: simulque ceruix eis intumuit, & fauces maiore sunt rubore perfusæ. tertio loco statuuntur ij, de quibus Hippocrates hic differit, qui nec magnopere dolent, nec difficulter respirant: cum guttur nulla in re affectum sit, sed fluxio uel in fauces, uel in ceruicem, uel in utrunque decumbit. hæc porro fluxio magna ex parte biliosior est: ut repente aut ignem sacrum aut inflammationem illi similem excitare queat. quam ob rem ipse ait, nec sacer ignis intro se recipiat. si quando uero œdema inflammationis speciem referens obortum sit, celerrime curatur: atque hic morbus ab ipse etiam primordijs acutus non est. cetera quæ hic dicuntur, manifesta sunt.

Si uero nec in criticis diebus erysipelas aboletur, nec, tuberculo foras se non conuertente, pius expuit, sed leue, ac dolore uacans uidetur, id uel mortem, uel ruboris repetitionem significat.

Quam noxium sit erysipelas, aut ruborem, (utroque enim modo scriptum est) sine tuberculo, aut spuris, quæ facile educantur, aboleri, perspicuum est: quod uero ait, nec in criticis diebus, est perpendendum, an hoc modo intelligi debeat, ut diebus criticis aboletur, siue nullum signum malum adsit, siue aliquod adsit (sic enim aliqui sunt interpretati) an id sit sequentibus adiungendum: ut uelit Hippocrates, ea diebus criticis fieri, quo certiora habeantur: quod mihi uerius uidetur: nam si criticis diebus ma-

teria

11 Ateria in pulmonem transferatur, erysipelate intro recurrente, nec per halitum in exteriori superficie discusso, tantum abest, ut bonum sit, ut etiam maximum malum censeatur: quod ex certo die maiore esse prauitatem confirmetur. Si uero & tuberculum foras prodeat, & facile extussiat, ipsiq; erysipelas, aut rubor euanescat, tunc minime expectandum est, ægrum esse interiturum.

Est uero tutissimum, ut tumor, ac rubor quam maxime in exteriori partem prorumpant: sin autem in pulmonem uertantur, insaniam, suppurationemque plerumque parunt.
Et hæc, & quæ sequuntur, nota sunt ijs, qui prædicta meminerunt.

DE GURGULIONE.

26 Gurgulionem, quandiu rubet, & magnus est, incidere, aut scarificare periculosum est. nam & inflammationes, & sanguinis profusiones inde proueniunt: sed eo tempore alijs artibus extenuare conandum est. cum uero iam rotundum id, quod uiam uocant, separatum est, imaque gurgulionis pars crassior, rotundaque est, superior autem gracilis facta sit, tunc manu moliri aliquid tutum est: sed præstat aluum prius subducere, quam manus admoneas, si & tempus permittit, & æger non suffocatur.

Prognostico theoremati admittum est quoddam curationis præceptum: sine quo præfagium explicari tuto non poterat: gurgulionem inflammatione exceptum si dissecueris, aut scarificaris, sanguinis profusiones & inflammationes esse secuturas. cum uero id, quod uiam appellant, separatum est, imaque pars gurgulionis crassior, rotundaque, & superior tenuis euasit, eo tempore manu moliri aliquid tutum est: præsertim si uel sponte, uel Medici prouidentia aluus abunde sit subducta.

Signa, cum locus affectus incertus est.

27 Febres, quæ neque salutaribus notis apparentibus, neque in criticis diebus finita sunt, sepe repetunt. Cum neutrum eorum, quæ dixit, euenerit, tum expectare recidiam oportet: non cum unum adest, abest alterum: nam quæ sine ratione conquieuerunt, repetere solent: etiam si id criticis factum sit diebus. ea autem sine ratione fieri perspicuum est dici, quæ sine signis salutaribus, & non criticis diebus cessasse uideantur.

28 Si febris longæ, sed tamen salubres, sine dolore perseverant, quem uel inflammatio, uel alia manifesta causa excitarit, abcessum cum tumore, ac dolore in aliquo articulo, præsertim in imis partibus expectare oportet.

Quæ antea particulatim dixit, primum de abscessibus, qui in hypochondrijs, deinde de ijs, qui in thorace, pulmoneque oriuntur, ea nunc repetens, in uniuerso pronunciat: cum. n. tribus de causis febres omnes longæ sint, aut propter aliquam particulam male affectam, cui ægre adhiberi curatio possit: aut humores crudos, crassos, & incoctos, aut errorem aliquem commissum, si nec pars ulla affecta est, nec alia subest causa, quam uel ægri, uel ministrorum error attulerit, uel aliquid eorum, quæ extrinsecus adueniunt, ut tempus anni, regio, constitutio, habitatio mala, molestiæ, curæ, tristitia, restat, ut febris non aliam ob causam, nisi ob crudos humores, & concoctu difficiles protrahatur. hos ergo natura solet in aliquam ignobilium partium regionem deponere: quando excretionem extra corpus expellere eos non potest: dictum enim sæpe est, calidiores, tenuioresque corporis humores esse ad excretionem accommodatissimos: crudos uero, & crassos a natura uel per abscessum, uel per iunctam concoctionem curari consueffe. est autem ea concoctio, uacuatio quædam, quæ plerumque per urinas, rarius autem per aluum efficitur.

29 Huiusmodi autem abscessus magis, ac minore tempore in ijs, qui trigésimum ætatis annum non attigerunt, oriuntur. Est a nobis dictum persæpe, morbos, qui a calidioribus humoribus oriuntur, si ægri uires ualentiores sint, excretionem iudicari. horum contrarij sunt, cum & uires imbecillæ sunt, & humores frigidi, nec per excretionem, nec per abscessum iudicantur: sed uel ægros interimunt, uel longo admodum temporis spatio uix tandem concoquuntur. medij sunt, qui abscessu finiuntur. in quibus ex duabus oppositionibus prædictis, alteri ab una, alteri a reliqua est: duas. n. esse oppositiones diximus: unamque ex humorum

13D natura, alteram ex uiribus sumi: in quarum utraq; duo inter se opponuntur: ut in humoribus calidi frigidis: in uiribus imbecillæ ualentibus. itaq; si humores calidi sint, non oportet robustas uires esse, si effici abscessus debet: si frigidi, robustas uires ad abscessus gignendos postulat. uirium autem dignotio maxime propria est, quæ a singularum actionibus, ut ante dictum est, sumitur. quæ uero ab ætate ducitur, in iuuentute, ac senectute uersatur. de qua nunc Hippocrates agit: aitque magis, ac citius huiusmodi abscessus oriri in ijs, qui nondum triginta annos sunt nati: qui uero his natu maiores sunt, nec dum tamen senes sunt, eos & minus, & serius corripit: senibus uero minime eos accidere. qua in re meminisse debemus, quæ Hippocrates in huius sermonis initio dixit, Si febris longæ, sed tamen salubres, sine dolore perseverant, quæ inflammatio, aut alia manifesta causa excitarit: quæ ipse in memoriâ nobis reuocans, huiusmodi abscessus in iunioribus magis oriri consueffe dixit.

30 Statim autem considerandum est, orto abscessu, an febris, hominem occupans, uigésimum diem excedat. Ante quoque de morbis diuturnis differes, fecit dici uigésimi mentionem: quasi ante hunc diem diuturni non dñi sint. causam autem prius attulimus, cur certus atque unus acutorum morborum terminus non possit constitui. itaq; non mirum est, si dicat, morbos acutos die quartodecimo iudicari: ac rursus mentionem uigésimi faciat: nam & in aphorismis, ubi scriptum reliquit, summum terminum, quo acuti morbi iudicantur, esse diem quartum decimum, fecit etiam decimi septimi mentionem. illius aphorismi hoc est initium, Acuti

† Videtur legi dñi φασγμωρ des: nisi φασγμωρ μασγμωρ id est significet, quod supra lib. 1. cō. 66.

20 Anic. 1. 4. f. 1. t. 2. c. 16. p. 819. C.

21 A. 1. 3. f. 9. c. 3. p. 468.

22

23

A. 1. 4. f. 2. t. 1. c. 6. p. 819. C.

Acuti morbi quartodecimo die iudicantur: finis autem, est uero & decimus septimus cōtemplandus: E
quippe qui quartus est a quartodecimo, & septimus ab undecimo.

Senioribus uero, cum febris longa sit, minus accidunt.

Merito: nā si morbus per abscessum debet iudicari, necesse est, uires aliquod robur habere: nec ad ex-
tremū concidisse. quocirca quo ægri prouectiores ætate erūt, eo minus abscessus gignēt: senes uero nō
minus, sed minime. ceterum hoc loco nō dixit simpliciter senes, sed eos cū ijs comparans, qui triginta
annos nati sunt, seniores uocauit, ac nomen senioris ita ab eo usurpari, supra quoque demonstraui: &
in frequentibus æque perspicuum erit.

*Abscessus autem huiusmodi in continua febre expectandus est. si uero febris intermittat, erraticaq; sit, in quartanam
mutabitur, præcipue si proximus autumnus sit.*

In libris, qui de febrīū differētijis sunt, dictū est, quartanas ab humore melācholico oriri. dictū etiam
est, duplicē huius humoris ortū esse: partim ex sanguine crasso, qui in uenis, pportione respōdet ei uini
faci, quæ in dolijs desidēt: partim ex flaua bili nimīū exusta. atq; hæc quidē atra bilis, cū alioqui mali-
gna est, tū partes ēt in quibus redūdat, et odit: illa uero mitior est, præsertim si in corpore animantiū nō
diu permanerit: nec eam copiosior præter naturā calor accenderit. cum igitur hæc ita sint, si cōtinuā
febris est, hoc est, si nunquā integrū corpus dimittit, inueterascens in supradictos abscessus uertitur: sin
autē intermittit, idq; sub finē ætatis, uerisimile est morbū in quartanā conuersum iri: qui etenim humo-
res, postq̄ ætate seruentes fuerunt, continuis febribus in atram sunt bilē conuersi, extincti sunt quo-
dammodo, eamq; ob causam æger febrilē calorē esse leuatū persentiscit: præcipue autē postquā sudor-
es prodierint. uerum si natura illū, ueluti cinerem humorū supra modū exustorum uacuare non ante-
uerterit, ille rursus in corpore manens, & concalescens magnā quandam ad putredinē propensionem
contrahit, quā simul atq; nactus est, feruidus factus febrē excitat: tum sudore iterum erumpente, quic-
quid atræ bilis feruens fuerat, in aerem euauit. ac rursus aliæ reliquæ concepto feruore aliam febrē
denuo suscitant. quare cum non una sit uniuersū corporis affectio, sed quibusdā in partibus atra bilis
adhuc moueatur, in quibusdā uero motu nullo cieatur, in quibusdā putrescat, aut effluere incipiat,
ideo inconstantes oriri febres necesse est. cum uero atra bilis redundans uenas oēs æque afficit, quar-
tana febris gignitur, eo præsertim tempore, quo æstas in autumnum commigrās prohibet, ne humores
extra ferantur, ac transpirent: eosque potius intro repellit, atque hanc quidem affectionē, hyems exci-
piens, utpote quæ humorum recursum ad interna suo frigore adiuuet, in quo morbo corpus inuenit,
in eodem ipsum usque ad aliam rursus aeris calidiorem mutationem, conseruat.

Quemadmodum minoribus triginta annis abscessus fiūt, sic annos natis triginta, & senioribus quartana potius oritur.

De ætatis mutatione dictū est alibi copiosius: nunc satis erit capita rerum commemorare. pueruli
igitur plurimum sanguinis habent: ac si ætatis temperamentum spectemus, eum solū humorem habe-
re deberēt. uerum cum & multos, & sine ordine cibos ingerāt, aliquos ēt crudos humores accumulāt,
cum uero ad adolescentiā peruenerint, aliqui ex eis melius uitā instituentes, uictu bono utūt: eamq;
ob causam in eis solus sanguis redundat: alij uero multo deteriorē, quā parui pueri, uicēdi rationē se-
quuntur. quo fit, ut coaceruata crudorū humorū copia, assiduis, uehementibusq; morbis excipiantur.
ætate uero sequenti biliosus humor gignitur, præcipue autē ijs, qui prauis usi sunt cibis. atque ita nō mo-
do sanguis redundat, sed humor ēt ille, qui pallida, flauaq; bilis nominatur. id autem fit usque ad annū
trigesimum: uel usque ad quintum et trigesimum: est enim primum frigoris aduenientis initium, annus
trigesimus: extremum uero, trigesimus quintus. plerisque autem ætas florens in medio circumscripta
est, tum propter naturam ab ipso ortu contractam: tum propter alia omnia, quæ circumstantijs, aut cō-
suetudinum, aut situ diorū uarietate permutantur. quā sane ob causam Hippocrates plerunq; trigesimū
memorat, ut hoc loco, sæpe uero quintū & trigesimum: neque. n. unus omnium communis modus sta-
tui potest, quod aliæ alijs mutationes eueniant. Sed tu eius perpetuo recordare, quod etiā libro tertio
de criticis diebus prius dictū est, quod si feceris, ac præcedentibus coniunxeris, causam eorū, quæ hic
scripsit Hippocrates, facile reperies. nam ut in ipsis anni temporibus, necesse est humores plus, quā
par est, per ætate exal factos, atque, ut ita dicam, seruē factos in atram bilem conuerti, quā in corpo-
re congestam autumnus excipiens non sinit æque distari, nec facile excerni, quia frigidus est: ita etiam
in ætatibus declinatio: quæ totum illum humorem, qui florenti ætate seruēns in atrā bilim abijt, ægre
per halitum digerens, multo est ad quartanas febres propensior. & qui hanc ætatem agunt, maius spa-
tium ad huiusmodi humorem excernendum desiderant. quā ob rem usque ad senectutem quidā ma-
gis, quidam minus morbis omnibus melancholicis, quales sunt elephas, cancer, lepra, melancholia,
& quartana febris, corripuntur.

Scire autem conuenit, abscessus hyeme potius excitari: tardius desiderere, minusque reuerti consuesse.

Tres de abscessibus enunciationes hac oratione Hippocrates complexus est. earum prima est, eos
potius hyeme oriri: secunda, tardius sedari: tertia, minus repetere. eos autē hyemē magis gigni humor
in ipsa exuperans indicat: est enim etiam prius dictum, calidos excerni, frigidos abscedere. tar-
dius uero ipsos desinere, ad naturam humoris, & aeris frigidum statum causa referenda est: nam
necesse est, ut humor, qui abscessit, digeratur: quo abscessus ipse curetur. at frigidū, crassique
humores

A humores difficillime digeruntur, præsertim si frigidus aer sit. quā ob rem, cum frigidi difficulter mo-
ueantur, qui uero repetunt, motum quandam necessario requirant, efficitur, ut illi minus reuer-
tantur.

DE VOMITV, QVI SPONTE FIT.

35 *Si quis in febre non mortifera sibi caput dolere dicat, eique ante oculos tenebricosa quedam obuersentur, insuper uero:
cordis dolor accedat, in bilem euomet: ac multo citius, si & rigor cœpit, & ima hypochondria refrixerunt. quod si hoc
tempore aliquid ederit, aut biberit, uomitus perquam cito subsequetur.*

Agit hoc loco Hippocrates de uomitu, qui spōte fit, ratione iudicationis: cuius prima distinctio est,
ut ne letalis morbus sit: quem Hippocrates ante sæpe salubrem nominauit: secunda uero, ut æger capi-
tis dolore conflictatus nigra quædam, quæ tenebricosa ipse uocat, obuersari ante oculos putet: quod
usu uenit, quod flaua bilis syncera uaporem emittit: hæc enim ubi supra modum incaluerit, & ut ita di-
cam, superadusta fuerit, atrum quandam uaporem fuligini similem in caput transmittit, a quo dolores
capitis excitantur. quod autem ex eo in oculos peruenit, id eum humorem, qui in illis splendens, pu-
rūq; natura inest, offuscat adeo, ut purissimo, splendidissimoq; aeri, quem repente fumus, aut fuligo ob-
scurauit, similis esse uideatur. quem sane uaporem ille uidēdi spiritus, qui a cerebro in oculos permeat,
nigra illa, quæ memorat Hippocrates, sicut per suffusiones, concipit. sed cum idem uapor possit etiam a
pulmone efferri, eum ab illo quē uentriculus mittit, cordis dolore discernimus: hi enim humores. pul-
monem latent, quod ipse non facile sentiat: uel quod nullam prorsus sentiendi uim habeat. at os uen-
triculi, quod etiam cor appellari omnes sciunt, propter neruorum sentientium, quos habet, magnitudi-
nem, percipit omnia, quæ in ipso sint. itaque demorsum ab humore bilioso cordis dolores, qui sic nomi-
nantur, inuehit: undē & bilis uomitus oriūtur. id quod etiam Thucydides indicauit, qui hoc modo scri-
bit, Vbi autem cordi adhæsit, ipsum subuertit, ac bilis euacuationes, quas medici dixerunt, sunt subse-
cutæ. nam quod ait, cor esse subuersum, de imperu illo uomendi intellexit: atque etiam, cor uentriculi,
os nominauit. quocirca eius etiam morsus, cordis tum morsus, tū dolores uocant. iam uero scripsit ali-
bi Hippocrates, in his, qui ita affecti sunt, id ipsum a labro inferiore non quieto, sed motu uehementer
agitato indicari: nam interna stomachi tunica a bili demorsa talem in labro motum ciet: nos uero ex
corporum dissectione didicimus, totam hanc tunicam omni ex parte cōtinuam esse, tum uniuerso uen-
triculo, tum gulæ, tum linguæ, tum palato, tum toti ori. labra igitur motu ab hac concitantur, siquando:
ab acri bile, in ore uentriculi coaceruata, mordeatur. huic enim humori natura comparatum est, ut præ-
leuitate supernatet. quā ob rem relicto uentriculi fundo ad eius os conscendit, ac uomitu facile reie-
ctatur. quod si tum rigor quoque hominem inuadat, ille bilem non solum multo citius, sed etiam copio-
sius rejiciet: rigor enim sæpe uomitus biliosum prouocat: quemadmodum in libro qui de ipso scriptus
est, docuimus. si uero hoc tempore aliquid æger ederit, aut biberit, multo etiam celerius euomet: pro-
pterea quod bilis in uentriculo contenta, quæ sumpta sint, corrumpat.

36 *Quibus autem primo statim die dolor superuenit, si quarto, aut quinto die magis conflictantur: septimo uero liberantur:
plerique tamen tertio die dolere incipiunt, quinto maxime uexantur: tum nono uel undecimo tuti euadunt. sed quos dolor
quinto die uexare capit, & reliqua præcedentibus respondent, decimo quarto die iudicantur.*

Tres doloris capitis differētiæ, a tempore sumptas, expressit, totidemque dies præscripsit, in quibus
singulæ iudicantur: quarum prima est doloris capitis, qui primo die, quo morbus cœpit, inuadat: secun-
da, tertio: tertia autem quinto horum dolorum omnium commune est, sere die septimo, postquā in-
uaserint, desinere. ergo qui primo die exortus est, septimum habet criticum: qui tertio, decimum, si nu-
merum septenarium spectemus: at quia decimus non solet esse criticus, ideo nono, uel undecimo fiet
iudicatio, uno scilicet die celerius, aut tardius, quā sit definitum illud per hebdomadas tempus. cete-
rum memoria mandato, hoc loco diem nonum esse memoratum, ut criticum, sicut etiā prius, ut osten-
di tertium quoque esse allatum: non quod hi dies ex quaternarijs, septenarijsque circuitibus uim iudi-
candi habeant. sed quod ratio ad hunc ordinem eos aggreget: ut in libros de criticis diebus ostēdimus.
tertia uero doloris capitis differentia die quinto prodians in quartumdecimum pertinet: quod nec ca-
lor magnus nec multa uehementia sit. planum est autem, cum dolor quinto die hominem occuparit, &
prioribus illis quinque septem alij dies accedant, omnes effici duodecim: ac diem duodecimum non
esse criticum, nec posse uno die maturius fieri crisin. hoc autem esse acutissimorum morborum propriū
ostensum est. quare in quartumdecimum diem iure cadit.

37 *Hæc tum uiris, tum mulieribus, præcipue autem in tertianis solent contingere: in uiribus uero cum in bis ipsis, tum præ-
cipue in continuis febribus, tertianisque synceris usu ueniunt.*

Qui ætate integra sunt, quos uiros & mulieres appellare Hippocrates solet, eis hæc in omnibus ter-
tianis febribus eueniunt propter bilem, quæ in ea ætate copiosissima est. natu uero minoribus, non in
omnibus, sed solum in exquisitis, quæ biliosissima sunt, excitantur uero etiam in acutissimis morbis, si-
quidem illi quoque biliosi sunt maxime: atque id multo magis in ipso ætatis flore, quod ipse non adfici
psit, quia ex præcedentibus consequitur, & intelligi a nobis facile potest.

Quibus

31

32

G

33

A. l. 4. f. 11.
c. 5. p. 8. 11.
E.

H

34

A. l. 4. f. 11.
c. 18. p. 8. 11.

Quibus autem in eiusmodi febre caput dolet, & pro oculorum caliginibus cæcutunt, aut splendentia quædam oculis ob-
uersantur, ac pro uentriculi dolore, in alterutra parte hypochondria tendantur, ac neque dolor infestat, nec inflammatio,
ijs pro uomitu, sanguinis e naribus profusio expectanda est, præsertim si iuuenes sint: minus uero, si triginta annos
iam nati sunt, aut proeclata magis eorum ætas est: in his enim expectari potius uomitus debet.

Febrem eiusmodi intelligit eam, quam initio huius sermonis declarauit his uerbis, si quis in febre
non mortifera sibi caput dolere dicat, id igitur in utraque febre cõe seruans, hoc præterea esse illarum
commune addit, ut per excretionem iudicentur: uerum utriusque propriam quandam uacuationis for-
mam tribuit: ac priori quidem uomitum biliosum, alteri uero sanguinis profusum, ac priori notas, uo-
mitum indicantes esse dicit spectra quædam nigra, quæ animo concipiuntur, & cordis dolorem: post-
eriori uero oculorum hebetudinem, splendores, tensionem hypochondriorum sine dolore, atque inflam-
matione: quæ sane maxima sunt doloris sursum ascendentis documenta. dictum etiam ante est, ex in-
flammationibus hypochondriorum sanguinem critice solere effundi; præsertim iunioribus, in quibus
sanguinis magna copia inest. quod ipse nunc quoque adiecit. & item uomitus biliosus in ipso ætatis ui-
gore existere. primo autem de uulgaribus morbis libro ait eos etiam inuitos illachrymare, quibus san-
guis per nares est exiturus. quæ omnia si in unum componas, eisque præterea addas quæ sunt ab eo in
alijs conscripta libris, futuram sanguinis profusionem perpetuo præfagies. præcipue autem si uacua-
tionis signum, quod pulsus indicant, quodque semper criticas sanguinis profusiones procedit, eo tem-
pore adesse cognoueris.

DE CONVULSIONE.

Pueri conuulsionibus corripiuntur, si febris acuta est, si alius nihil reddit, si uigilant, si expauescunt, si flent, si color mu-
tatur, ac modo pallidus, modo liuidus, modo ruber euadit. his autem obnoxii sunt pueruli nuperrime in lucem editi ad septem
annos. grandiusculos uero pueros, & uiros non item conuulsiones in febribus corripiunt: nisi signum aliquod ualentissimum
peßimumque accesserit: qualia in phrenitide pleraque apparent.

Agit nunc de conuulsionibus, non ijs quidem, quæ unam solam partem occupant, sed quæ totum
corpus exercent. hæc uero promptissime in pueris excitantur, præsertim uero lactentibus; cum alias ob
causas, tum maxime ob lac ipsum, eoque magis, quo id crassius fuerit: deinde uero quod multo, eoque
intempestiuo alimento utantur: quippe qui ex his, quæ in uita geruntur, nihil illi aliud, quam manduca-
re, intelligant. omne autem neruosum illorum genus imbecillum est: nam cum tres facultates sint, qui-
bus corpus regitur, pueri duas habent, quam ceteri, ualidiores: unam autem, quæ in neruis est, imbecil-
liorem: quam ob rem facillime conuelluntur, ac rursus in naturalem statum facile redeunt. at qui ætate
integra iam sunt, ijs neque facile accedit, conuulsio, neque recedit, propter robur eius facultatis, quæ
in neruis posita est. excitatur igitur conuulsio etiam sine febre, a uehementi refrigeratione, & crudorū,
crassorumque humorum copia: præterea uero a neruorum, tendinumque inflammationibus, si quando
ipsum principium in mali consensum sit perductum. at hoc loco ipse mentionem illarum conuulsionū
facit, quæ in febribus oriuntur: sicut initio sibi proposuerat præfagiendi rationem tam in acutis morbis
quam in alijs, quæ ex ipsis degenerant, exponere. quæ igitur in eiusmodi morbis conuulsiones exci-
tantur, eas in adultis quidem indicant notæ illæ potissimum, quæ in graui insanã apparent: præcipue au-
tem in partibus faciei, ut cum ipsæ distorquentur, aut dentes strident, aut oculi dimouentur, aut inuer-
tuntur: in pueris uero satis est solum uigilare: interdum uero supra modum timuisse, quod Hippocrates
expauescere dixit: ite fleuisse magna cum uehementia, & aluum non deiecisse. quæ sane rationem obti-
nent causarum. ac præter has causas futuræ conuulsionis signa sunt colores præter naturam oborti, ex
quibus prauitas humorum, qui afferre conuulsionem solent, indicatur: nam pallidus, aut liuidus hu-
morem malignum significat: ruber uero sanguinis subesse copiam testatur.

Qui autem morituri, aut superstites futuri sint tum pueri, tum alij, ex omnibus ijs signis, quæ singillatim in unoquoque
descripta sunt, faciendâ coniectura est.

Hoc & supra dixit, & nunc repetit, & paulo post iterabit, propterea quod utilissimum est: id tamen
plerique medici paruifaciunt: qui si aliquod signum malum quandoque conspexerint: & ægrum po-
stea incolumen euasisse, Hippocratem falsi accusant: rursusque eundem, si bonis aliquot indicijs appa-
rentibus æger moriatur, non uera locutum exclamant: cum non animaduertant, unum malum signum
etiam ualentissimum, a multis salutaribus superari: contra uero, multa mortalia uni bono, eique
uel maximo præstare.

Atque hæc de acutis morbis, deque ijs, qui ab illis nascuntur, enuncio.

Hanc quoque, sicut superiorem sententiam Hippocrates adscripsit: diuinans fore quosdam, qui ne-
gligenter, & inconsiderate eius essent libros lecturi: & quæsituri, cur hoc in opere quadragesimi dici
& sexagesimi, ac suppurationis, & eorum, quos aqua inter cutem exercet, & quartanarū febrium men-
tionem fecisset: nam cum ipse aperte scripserit, se non modo de acutis, uerum etiam de alijs, qui ex ho-
rum mutatione diuturni sunt, uerba fecisse, & tamen sunt, qui huiusmodi quæstiones in medium affe-
runt, quid porrò facerent, si ipse hoc non expressisset?

Oportet

42 A Oportet autem, eum, qui certam morborum salubrium, & mortiferorum, ac diuturnorum & breuium præsensio-
nem habiturus sit, notas omnes habere perspectas, easque, uiribus illarum inter se comparatis, diiudicare: ut prout
est, cum de alijs, tum de urinis, & sputis, quando æger pus, bilemque simul extussit.

Omnia signa perpetuo consideranda esse, nec uni adhibendâ fidem, supra etiam admonuit: uerum
hoc loco adiecit, quod maxime est ad hanc rem accomodatum: hoc autem est, ut ait, signorum ui-
res expendere, neque id solum, sed eas etiam inter se conferre: quædam enim signa apparent, quæ
ex se magis, minusue mala sunt, quorum uires sunt uocabulis metiendæ, ut ipse ante declarauit:
uocat enim uel perniciosum, uel magis mortale, uel ualde mortale: & alicubi, iam, adiecit. simili
quoque modo, cum bona signa recenset, aut salutarum appellat, aut simpliciter salutare, aut
magnam uim ad salutem habere, aut ualde magnam dicit: plus enim est, si dicas, ualde magnam
uim habere ad salutem, quam si absolute, habere magnam uim, dixeris. nunc uero monet, com-
parandas esse inter se uires signorum, non eorum solum, quæ sunt eiusdem generis, ut bona cum bo-
nis, & mala cum malis, sed etiam bona cum malis conferantur. atque hac comparatione ea etiam
complectitur, quæ præter rationem eueniunt: si quidem in primis intelligendum est, id præter ra-
tionem euenisse, tum non terri homo debet, tum perpendere, unde acciderit, aut quid indica-
re aptum sit, quæ omnia quanquam in nostris libris sumus persecuti, præsertim in ijs, qui de crisi-
bus sunt, tamen non erit inutile, si quædam exempli gratia repetamus, a communi totius prognosticæ
artis principio exordientes. igitur ante oia considerandū est an una pars sit præcipue male affecta: an
morbus sit humorū, qui intra uasa continetur: tum a qua potissimū facultate ægro periculū imminet.
has autē tres esse diximus: mox quæ bonas, quæ malas ea facultas notas afferat. statue autē eā facultatē
quæ a cerebro est, noxa uacare: partes ite corporis, esse uitij expertes, ac totū, huiusmodi morbum ex
putrescentibus solū humoribus exortum, hoc est febrem, patitur: rebus ita cõstitutis, omnia bona si-
gna in urinis principio apparere: certe ut hic pereat, fieri nullo modo poterit. itaque si quod formido-
solum symptoma interueniat, nõ modo non debetis terri, ut uulgo medicorum solet, sed etiam ab
eo iudicationem necuari existimabis: nam per iudicationem capitis dolore conflantur, delirant, ni-
gra, flauaq; intuentur, oculi hebescunt: cordis dolor uexat, ægre spiritus ducitur, hypochondriaq; ten-
duntur. deinde uero deiectiones malignæ, sputaque, & uomitus, qui inde consequuntur: partes præ-
terea nigrescentes, putrescentes, atque emorientes hominem ad meliorem statum perducunt: nam & spi-
randi facilitatem, & cibi cupiditatem ægri recuperant, tum melius dormiunt, minus dolent, alacrius
exurgunt, atque, ut uno uerbo complectar, sæpe post huiusmodi euacuationes leuius omnino habent.

quo fit, ut quæ euacuantur, manifeste ostendant, corpus ipsum expurgari, cum natura præter opinionē
ea profliget, a quibus ante prope uicta uidebatur. hæc autem omnia sunt hoc in libro potestate expli-
cata iam, ac definita: nunc uero indicia, quæ a pulsibus sumuntur, solum adijci par est: quæ cuncta in li-
bris de pulsibus exposuimus, nullis ullo in loco propostis sphingis anigmatis, ut plus millies Archi-
genes fecit. hæc igitur omnia, prompta memoria complectens, considera, atque inter se cõpara: si qui-
dem ex eis poteris illa etiam, quæ ægri omittunt, prædicere: quæ ne ipsi quidem domestici accurate
cognouerunt: ut sæpenumero me dicentem uidistis de ijs, qui dentibus strident, eos sic stridere sua-
pte natura solitos, ut qui me ex domesticis audirent, me non iam arte medica, sed uaticinio prædixisse
existimarent: interdum uero de ijs, qui oculis apertis dormiebant, hoc quoque eis secundum naturā
euenisse: ac de quodam, qui pronus iacebat, talem illi decubitus per naturam necessario fuisse. sed &
mulieris cuiusdam, ad quam adibam, dexter oculus uisus est altero multo prominentior, dixi, prius-
quam ille morbus eam corripere, eo casu laborasse: in alio magnam temporum intuens cavitatem,
eam quoque illi esse a natura tributam iudicauit: aliorum uero suffulos sanguine oculos secundum natu-
ram se habere prædixi: ut etiam conuulsam in alio supercilij partem, aut oculorum, aut laborum: &
item quædam ante morbum ex quadam externa causa extitisse. quinetiam pulsum intermittentem, ac
Duarium, aliaque huius generis dixi nonnullis secundum naturam esse, quæ interdum ne ipsi quidē ægri
sciebant, sed postea, cum bene ualuisent, perseuerare intuebantur. uocem quoque asperam, raucam,
& clangosam in hoc secundum naturam esse, in illo uero ex morbo esse factam. de quibus cum ego
in eo libro, qui de præcognitione est, abunde differuerim, non est necesse, iterum hoc loco differere:
sed summo explicato capite, quo inueniri ista possint, sinem dicendi faciam: quoties enim alijs. ex no-
tis morbum periculo uacare deprehenderis, existima symptoma illud formidolosum secundum natu-
ram esse, aut certe euidenter aliquam ob causam, ante morbum, extitisse. quare & mihi, & Hippocra-
ti fidem adhibete, ac considerate, ut supra dictum est, & signorum uires, ut ipse ante monuit, expendi-
te. quod autem ait, cum pus, bilemque simul extussit, pro exemplo protulit. scriptum autem hoc ab eo
est, quo loco sic ait: In suppurationibus uero eæ ualde perniciosæ sunt, quæ sputo adhuc bilioso suppu-
rant, siue biliosum sputum, & pus inter se separata, siue etiam mista excreentur. quibus sane uerbis cen-
sui, diligentissime expendenda esse ea, quæ in ægro simul cõcurrunt: quorum aliqua bona commemo-
rauit, ubi scribit: Bona autem sunt hæc, morbum ipsum ferre facile, & facile spiritum ducere, dolorēq;
sedatum esse, ac sine labore excreare: quibus omnibus enumeratis, de malis sic incipit: mala autē sunt
his contraria, si morbum non facile ferat: si spiritus magnus, & frequens est, si dolor non desinit, si
sputum ægre excernitur, si sitis magna est, si corpus inæqualiter calidum est. hoc autem est initium ora-

COMMENTARI.

F tionis

A. 1. 3. f. 1. v.
p. 396.
39

H
40

† vetus trala-
tio habet ante
morbum, ut ui-
deatur legen-
esse ἀπό τῆς
πόσ, & non
πὸς ut est in
impressis.

41

tionis ab eo de malis signis prius instituta, in qua sputa pro exemplo, ut dictum est adiunxit. quare, inquit, quod in his factum est, idem in alijs, nullo signo prætermisso: sed singillatim considerata cuiusque facultate, tum facta eorum inter se comparatione, erit faciendum.

Morborum quoque, qui semper uulgantur, impetus, & temporis anni constitutiones obseruare accurate oportet.

Ad symptomata in ægris futura prænoscentia, maxime facit popularium morborum cognitio; ac non eorum solum, qui uagantur, sed etiam qui futuri sunt. ipse autem in aphorismis per capita persecutus est morbos, qui singulis anni temporibus frequentius oriuntur, & quos uel præsens, uel præterita gignit constitutio: dixit enim uere frequentes esse atræ bilis morbos, itemque insanias, & alia, quæ deinceps numerauit, quæ & uerno sunt tempore propria, & alijs temporibus exoriuntur: si modo illa naturam suam seruarint. ac si non seruarint, dicit alios morbos præcedenti constitutioni congruentes uulgari. atque ex eis, qui nam postea futuri sint, quique simul cum ipsa prima constitutione proueniât, declarauit. ac de ijs, qui postea nascuntur, sic scriptum reliquit, Si hiems squalida & aquilonia fuerit, uer autem pluuium & austrinum, & reliqua, quæ deinceps consequuntur. de illis uero, qui ipsa adhuc nigente tempestate excitantur, sic ait, Ex anni constitutionibus salubriores omnino sunt sicca, quam pluuiosa: & cetera, quæ ab ipso adiecta sunt. quare in aphorismis summam morbos uulgares attingit: in libris autem epidemion de ipsis singillatim differuit: quorum sane quanta sit utilitas, etsi quodammodo ex ijs, quæ uniuersè scripta sunt, intelligi uideatur, tamè in ipsis epidemiarum commentarijs, quos statim post hos scribere instituiam, perspicitur. nunc uero totius præsentionis summam exponam: de qua Hippocrates hoc loco uerba facere sibi proposuit: nam præter notas ipsorum morborum proprias, quas in hoc de præfagijs libro conscripsit, habendam etiam monet aeris nos ambientis rationem. ponatur autem, notas quasdam apparuisse, si ita morbus ferat, sanguinis eruptionis: si uero præsens etiã constitutio calida, humidaque est, ac duorum, triumue anni temporum constitutiones ad gignendum sanguinem accommodata præcesserint, certe sanguinis erupturi spem habemus adhuc multo firmiorem. & quod de sanguinis profusione dicimus, in cetera conuenit omnia: ac fati erit, si unum exemplum de futuris sudoribus subiunxero. per æstus igitur siccos, febres ut plurimum sine sudore sunt: at si cum æstu minuta pluuia decidat, sudores copiosiores erumpent. quam ob rem perspicuum est, si præter alias notas, quæ sunt morbi propria, quæ uenturum sudorem indicent, aliæ etiam ab aeris constitutione accesserint, spem futuri sudoris multo firmiorem fore.

Nec latere quenquam debet, sed recte intelligendum est, & propria notæ argumenta, & alia signa, mala quidem, malum: bona uero, bonum & in omni anno, & in omnibus anni temporibus denunciare.

Quæsitum est non modo a Medicis, sed etiam a rhetoribus, quid inter propria notæ argumentum, quod *σημείον* dicitur, & signum interfit: quæ sane quæstio non solum uocabula, ut alia quæpiam, sed res etiam attingit: inuenienda enim duplex rerum natura est, ex quibus Medici præfagiunt, oratores uero demonstrant, aut persuadent. eorum autem, quæ ad demonstrationem assumuntur, siue illa certâ afferat scientiam, siue probabilis sit, una quidem differentia est, ut alia necessaria sint, & alterum ex altero semper consequatur: ex quibus propositio conficitur: alia uero, ut neq; necessario, neque semper sed ut plurimum concludant: altera uero, ut quædam per empiricam obseruationem, quædam per logicam consecutionem hoc est per indicationem ostendant. hæc quidem est in rebus ipsis differentia. at his non omnes nomina pariter imposuerunt: sed qui elegantius loquuntur, (alios enim uolens prætereo) in prima differentia id, quod perpetuo aliquid ostendit, propria notæ argumentum; alterum uero signum appellant: in secunda uero, quod ab obseruatione proficitur, signum: quod ex indicatione concludit, propria notæ argumentum. ac Græcos quidem hoc modo his nominibus uti, non modo utile est Medicis scire, sed etiam omnibus, quos recte Græce loqui decet. ceterum huiusmodi rerum cognitionem maxime ad demonstrandum, & ad præfagiendum pertinere, perspicuum esse omnibus existimo: utrum uero utraq; eandem uim semper habeant, siue bonum, siue malum significant, iure inuestigandum est: ipse enim in aphorismis scripsit, morbos minus periculosos esse, qui cum natura, ætate, habitu corporis, annique tempore magis conueniunt: quam qui cum aliquo horum nõ consentiunt: quod ab hoc, quod modo ait, non discrepat: dicit enim mala perpetuo malum indicare, nec tamen in aphorismo additum est, aut æque, aut non æque. neutrum autem in contrariam naturam transit: sed magis, & minus utriusque eorum inesse dicit, prout ratio naturæ, ætatis, atque aliorum omnium, quæ attulit, postulat. itaque non uidetur hac in re Hippocrates secum pugnare. eo autem loco magis uidetur his dicere pugnantia, in quo ait, non esse magnopere adhibendam fidem ijs, quæ morbum sine ratione leuiorem reddunt. nec admodum metuenda mala, quæ præter rationem incidunt: horum enim pleraque incerta sunt, nec permanere, ac diu perseverare solent. quam sane ob causam uidetur eam sententiam, quam modo explicamus, in hoc libro conscripsisse: nam symptomata ex malis bona quodammodo & ex bonis mala efficiuntur: at signa nunquam in contrariam naturam uertuntur: sed maioris, ac minoris mali, aut boni sunt indicia. nec tamen quod nunc bonum est, postea erit malum, aut quod nunc malum, postea bonum. ita fit, ut quæ in urinis mala esse signa docuit, nunquam bona sint futura: ut neque etiam bona nunquam mala censentur. sic etiam quæ sputa, aut alui excrementa bona

43

44

In impressis libris est *σημείον*: sed legendum, *σημείον*: ut Gal. ipse aperte indicat.

45

Nam & in Africa, & Delo, & Scythia signa ante descripta, uera esse apparet.

In hac de regionibus oratione, non usus est ea, qua solet breuitate: nam si superiori sententiæ duas modo syllabas adiecisset, non fuisset necesse, hanc adscribere. ego uero illis additis, declarabo qualisnam fuisset oratio: Nec latere quenquam debet, sed recte intelligendum est, & propria notæ argumenta, & alia signa, mala quidem, malum: bona uero, bonum, & in omni anno, & in omnibus anni temporibus, & terra denunciare. cui sententiæ adiecto terræ nomine superuacaneam esse propositam dictionem ostendi. in hac enim nihil aliud docet, quam utrunque genus signorum, quæ bona, quæque mala sunt, sibi ipsis idem significare in omni regione, siue ea calida, siue frigida, siue temperata sit: nam Africam pro calida, scythiam pro frigida, Delum pro temperata, & inter utranq; media regione, exempli causa commemorauit.

46

Itaque recte intelligendum est, in iisdem regionibus nihil difficile esse, quamplurima eorum consequi posse eum, qui ipsa didicerit, & recte iudicare, & expendere nouerit.

Quod nos quodam in loco prius diximus, ut usus orationis postulat, hoc nunc ipse scripsit: qui signorum uires recte didicerit, si non perpetuo poterit futura accurate præfagire, multo tamen sæpius uera diciturum esse, quam ut secus eueniat, ac prædixerit: qua in re alter alteri in præfagiendo præstat: nam nunquam errare, hominis conditionem excedit: quam minime uero, solius est artificis. cumque in hoc quoque sit magna uarietas, certe qui in uiginti prædictionibus semel tantum fallitur, non parum illi excellit, qui in decem, semel errat: & huic rursus ille, qui in centum semel modo decipitur: si cut huic quoque, qui inducentis. itaque non recte a nobis empirici quærent, quid causæ sit, cur theorema magna ex parte uerum, ratione addita firmum, perpetuumque efficiamus. quod cum ostendere non possimus, uidetur se conuicisse, rationem a nobis esse frustra subiunctam: nos enim, quamuis non perpetuo, sæpius tamen, quam illi, ut in futuris præfagiendis, sic in ægris curandis, finem artis adipiscimur.

Nullius uero morbi nomen desiderari oportet, de quo non sit hoc loco dictum: omnes enim, qui prædictis temporibus indicantur, si silem indicijs cognoscuntur.

Videtur extremo libro hoc adiecisse, quod in eo de acutis morbis, deq; illis, qui ab ipsis oriuntur, se locutum esse dixit: quam ob rem, cum in memoria habeat, signa quàm plurima tam bona quàm mala a se simpliciter esse prolata, ut morborum omnium communia, pauca aut certis quibusdã morbis attributa, hoc nobis in memoriam reuocauit: simulq; addidit, nullũ prorsus esse prætermisum: quod nobis fortasse falsum esse uideretur: propterea quod nonnulli ipse nominatim expresse, alios uero nõ itã. id enim nec temere, nec sine causa ab eo factum esse declarat: sed quia morbi quidam præcipuam doctrinam a ceterorum tractatione seiunctam postulabant, ideo illorum mentionem separatim fecit: alij uero omnes, quorum omnia sunt nomina, sub signa communia cadunt. ac, ne uager latius, quæ primũ ab eo descripta est, cadauerosa, ut uocant, facies, in omni morbo acuto perniciofa esse, uere dicitur: simili quoque modo quæ de decubitu, aut respiratione, aut somno, aut uigilia, aut alijs scripsit, quæ omnino in morbis omnibus contingunt, qui iam dictis temporibus iudicantur, neque enim de morbis longis scriptus est ab eo liber: sed ut ipse ait, de acutis, deq; ijs, qui ab acutis oriuntur: quorum tempora ipse quoque declarauit: quorum nonnulli extremum diem uigefimum, nonnullis uero quadragesimum, aut sexagesimum constituit.

GAL. IN PRIMVM PRÆDICTIONVM LIBRVM HIPPOCRATI ATTRIBVTVM, COMMENTARII TRES.

Ioanne Vaffo Meldensi interprete.

Plerisque in locis ad ueterum Codicum græcorum fidem a Io. Bap. Rafario emendati: atque illustrati.

ARGVMENTVM.

Ex multis, quæ habet liber falsa, diminuta, empirica, & quæ ad uniuersales prædicendi regulas reduci nequeant, non esse Hippocratis existimatur. Est tamen auctoris eiusdem cum Hippocrate artis, & ex Galeni commentarijs multis summæ utilitatis documentis refertus.

Commentarius primus: cuius initium desideratur.

SENTENTIAM Herophili, qui præfensionem a prædictione certo & incerto distinguere conatur, probare nõ oportet: præsentimus siquidẽ modo utroq; & prædicimus, ueluti & in cunctis artibus & cetera omnia. Imbres siquidem siccitateq; & frigora & æstus, & uentos & uentorum tràquillitates quibusdam ex signis præsentunt tum gubernatores nauium, tum rustici: atque interdum tum exacte, tum certo, interdum & ad probabilem usque expectationem. De signis autem huiusmodi cum alijs pleriq; tum Aratus in libri, eorum, quæ in aere conspiciuntur, calce scripsit. At quonam quis pacto futura prædicere ualebit, nisi ea præcognouerit? Quod sane demonstrauit Hippocrates in exordio præfationum ita scribens: Præsentiens enim & prædicens coram agris. Præfensio autem in anima est nostra: Prædictio uero eorum, quæ sunt præcognita, per uocem efficitur: constatque non alia in anima nos opari, alia prædicere. Ceterum, quonam pacto liber inscribatur, ceteris, qui opera artis non ualde curauerunt, peruestigandum relinquentes, quæ in libris singulis sunt conscripta, ipsi contemplerur: quomodo in alijs quoque fecimus, quæ antea exposuimus: alijs quidem distinctiones aliquas tum necessarias, tum a scriptore prætermisissas adijcientes: alia uero non esse uniuersalia demonstrantes, quamuis dictionis forma, tanquam de eiusmodi, auctor differere uideatur.

Qui comatosi inter initia sunt, cum capitis, lumborum, hypochondrij, colliq; dolore uigilantes, phrenitici ne existant. Stillatio e naribus his perniciofa, tum alijs, tum si quarto cæperit die.

Complura ueterum exemplaria uerbo, phrenitici, uerbum, existant, non habent adiectum: hinc exorta est quæstio, utrumne eos, qui ita habent, quis iam phreniticos appellabit, an eos fore expectabit. Adiecto uero uerbo, existant, atque in hunc modum simul scripta oratione, phrenitici ne existant: quæstio est, an, qui ita affecti sunt, iam phrenitici sint, uel non sint. Quæstioni autem eiusmodi iam

Adiã & alia quædam non parua annectitur, quam & de febriliam accessionum principio mouerunt. Nempe in illis rationi consentaneum esse uidetur, non postea uenturam præcognoscere nos accessionem, sed incipientem iam dignoscere ex permutatione pulsuum. Quoniam uero nondum insignem acceperit magnitudinem, ut ægro quoque conspicue uideatur, ut prædici queat: a nobis uero, ut tanquam iam facta, cognoscatur, res hæc non aliter, quàm plantæ recens e terra ortæ, dignoscitur: quas rusticus quidam, uel qui in herbis omnibus dignoscendis est peritus, confestim internoscit: ceteris uero incognitæ manent. Agros siquidem herbas germinatione simillimas sæpius ferre conspiciamus: quas nos quidem non internoscimus, rustici uero internouerunt, quidnam scilicet ex his herba sit, quid triticum nuper enatum, quid hordeum, quid zea, & quidnam aliorum unumquodque. Ad hunc quoque modum res habet in arboribus: Nempe & eas, cum omnibus suis partibus absolutæ sunt, uniuersi cognoscimus: cum uero enasci incipiunt, omnino a paucis cognoscuntur. Sermonem igitur hunc, ueluti admodum probabilem, commendare oportet. Sed deinceps est inquirendum, quidnam per phrenitum oporteat intelligere. Nempe Hippocrates in libris Epidemiorum morborum, ut in eorum docuimus commentarijs, continuam eam, quæ cum acuta febre est, dementiam, phrenitum appellare uidetur: continuam autem dixi, quia non nunquam in uehementium febrium uigoribus desipientiæ subperueniunt, sed in declinationibus confestim desistunt. *μεινωθαι* siquidem, id est insanire, omnes homines dicunt eos, qui desipiunt citra febrem: *φρενιτικὸν* uero, qui cum febre id patiuntur. Quod uero in febris uehementis uigore accidit, appellant & *παρακόψαι*, & *παραχθῆναι* & *παραληρῆσαι*, & *παραφρονῆσαι* hoc est, insanire, de statu mentis deturbari, delirare, desipere, phrenitum uero non appellant, nisi febricitans æger, & continue deliret. Continuitate igitur dementiæ, quodque simul cum febre fiat, phrenitum agnosceamus. Videmus & phreniticos esse, qui comatosi existentes sapiunt, sed & delira loquuntur, atque a præsentibus expergefacti stupefactis similes uidentur. In hunc itaque modum, & in epidemiorum tertio ita ait. Nullus aut phreniticorum uehementer insaniiuit, ut in alijs, sed alia quadã ueternosa in somnũ delatione capite grauari moriebantur. Sermonem itaque hunc tanquã maxime uerisimilem recipio, uocarique oes ab Hipp. phreniticos existimo, qui mente læsi continue fuerint: quo modo & qui *μεινωμένοι* appellantur, sola febre ab his discrepant. Sed, quoniã his magna ex parte insit, ut palpebris apertis uigilent, ob id quàm plurimi medicorum uigiliam et huiusmodi inter ea, quæ phrenitidem indicant, scripserunt. Dixi huiusmodi, quoniã & cum comate uigiliæ fiant, ut Hippocrates ipse in epidemiorum tertio ostendit inquit: Prehendebat aut eos uel coma continuum non somniculosum, uel laboriosa uigilia. Ut coma sit in somnũ delatio, neque uentibus, qui ab hoc occupantur symptomate, uigilantiũ munia obire, sed tum palpebras claudere cupientibus, tum dormire sperantibus. Contingit autem interdum horum quibusdam, ut clausis palpebris dormire nequeant, sed plurimum uigilent: quod Hippocrates coma non somniculosum appellauit. De eo autem, quod per uocabulum Coma significatur, librum habes integrum nostrum: in quo pluribus testimonijs Hippocratem propensionem in somnum, coma appellare demonstraui. Quo fit, ut in præsentiarum eisdem comatosos & uigilantes dici mirum non sit. Si itaque comatosi absque uigilijs fuerint, non quæserim, phreniticos ne eos uocare oporteat, an iam existentes uel futuros, ita enim semper me loquentem intellige, ob ea, quæ primam rerum omnium non solarum affectionum generationem semper præcediunt. Neque uero, si neruosa partes male cõuigilia inter morbi initia afficiantur, ne ita quidem quæserim, an phreniticos eos appellare opus sit. Nempe, qui sine uigilia comatosi existunt, nullo pacto sunt phrenitici. At, qui sine comate peruigilant, si id per initia cum prædictarum partium dolore perpessi fuerint, de necessitate phrenitici existunt. Si uero uigilia comati annexa fuerit, ambiguitatem res habet: atque ob id in oratione, *ἔρα*, coniunctione, id est, ne, adiecit: qua cum tono circumflexo utimur, cum de quibusdam rebus addubitamus. Quod aut & in sequentibus memoria tenere commodum existit, id semel intellectum perpetuo habere in promemori debemus, & quæ propter causarum externarum aliquam facta sint, & quæ morbi ratione superueniant, distinguentes. Nam, si quis contente ambulauerit, uel alia ex actione lassitudinem senserit, uel & unã cum his exustus simul febrile coeperit, capite item dolere, & lumbis, hypochondrio, & ceruice: nullam magnam profecto ex his accepturum te uel ad futurarum, uel iam nascentium affectionum distentionem speraueris notam. Verum, si absq; externa causa prædictas partes infestauerint dolores, si uigilia quidem ægro contigerint absque ea, quæ in somnum fit, delatione, deliraturum eum sperabis. Quod si unã cum comate hæc coniungantur, tunc diem unum expectes, in quo, motionem ægritudinis dignoscas Phrenitis siquidem, quæ exquisita est, & nulli alteri morbo permiscetur, fit, cum bilis flaua locum, in quo princeps animæ pars residet, prehenderit. lethargus uero, cum locum eundem humoris dilueritq; pituita. Nam, quæ partibus in alijs ex bile & pituita noxæ cerebrum ipsum ad affectionis consensum trahere possunt, continue hæc non sunt. Quoties igitur uterq; humor cerebro molestus fuerit, prehendant contraria hominem symptomata, ita ut tum uigilet, tum paulatim in somnum deficiat. Cum uero & ad somnum defertur simul & desipit, mistam ipsi permanere affectionem est putandum. Non nunquã & in horum alterum res ita deflexit, ut uel bilis, uel pituita superior sit, ægerque redatur aut phreniticus exquisitus, aut lethargicus. Ego uero, quoties ad finem usq; tũ desipientia, tum coma persistit, affectione hæc ex phrenitide & lethargo mistã appello: quidã typhomanian uocauerunt: ut & in libro de morbis ab Hippoc. scriptum est. In tertio uero epidemiorum, ut paulo ante dixi,

† Alias ex antiquis. Nihilominus minus phreniticos esse dicimus, quicquid coma toti cũ sint, nõ sapiunt, sed delirant loquuntur.

† Alias ex antiquis. Si n. comatosi quidẽ, sed absq; uigilijs fuerint, nõ quæserim, phreniticos ne eos uocare oporteat, uel iã existentes uel futuros. † V. l. addit, sine comate.

A. l. 3. f. r. t. 3. c. l. p. 56. C.

phreniticos omnes appellat, qui continue despiunt cum febre. Iam reliquum est, ut quæramus, quam ob causam dictionis principio dixerit, Qui comatosi inter initia fiunt. in calce autem, tum alias, tum si quarto coeperit die. Nempe principij nomen indicat quidem & primum morbi insultum: indicatque & eum, qui secundum latitudinem ad tertium usque uel quartum extenditur diem: indicat præterea & primum morbi tempus, cum morbum in quatuor diuidentes tempora, constare ex principio, incremento, statu, & declinatione pronunciamus. Sed de his ex principij nomine significatis in primo de uocationibus est demonstratum. Nunc autem, in quo significato dictum hoc nomen sit, consideremus. Arbitror equidem Hippocratem in prima dictionis parte principium dixisse, morbi totius ingressum, qui secundum latitudinem intelligitur: In calce autem cum ait, tum alias, tum si quarto coeperit die, dicere tunc solum incipere prædicta symptomata ægro iam quatuor ante diebus febre correpto, ut in eo, quod secundum latitudinem sumitur, principio generetur tum coma, tum uigilia, tum partium neurofarum dolores. Nempe primo uel secundo die præ copia sanguinis propter bilis permissionem tum acris, tum mordētis potest reddi idem æger tum comatosus, tum uigilans, grauata quidem ob sanguinis copiam cerebri facultate, sed a bile usque adeo irritata, ut somnus inhibeat. Quarto uero die copia iam imminuta, & præsertim si Medicus eam uacuare præuerterit, atque acrimonia cocta, definire utrunque symptoma, tum coma, tum uigilias par est. Si ergo, quo tempore cessasse debuerunt, ea fieri uideantur, bilem uel pituitam cerebrum inuasisse, non sanguinis copiam, id commōstrat. De potentia autem quarti diei in libris de diebus iudicatorijs est dictum, cum inibi mentem Hippocratis explicarem, ut etiam in explicatione prælagiorum. Nempe hunc ait indicem septimi esse: quod est, eam habere naturam, ut, qualisnam septimus futurus sit, indicet. Cum ergo signum malum quarto apparuerit die, malus de necessitate septimus est futurus: si uero salubre & bonum, septimus bonus erit. Nam proportione uirtutis signi tum magis, tum minus uel bonum uel malum fore septimum sequens est. Quæ autem signa magis minusque tum perniciosa, tum salutaria existunt, in prælagijs ostendimus. Septimum igitur proportione quarti magis minusque tum bonum, tum malum fieri continget. Cum itaque stillatio e naribus semper malum signum sit, absoluta morbi malitia significatur, si quarto fiat die. Videtur siquidem natura collectam in cerebro abundantiam conata esse, ut expelleret, sed nequiuisse. Talium autem signorum genus deterrimum esse constat. Nempe quæ uel tubercula uel pustulæ ex imo ad cutem enata recurrerunt, grauissima omnium existunt. Sudores quoque, qui coeperunt quidem, sed protinus cessauerunt, prauis sunt: deiectiones item, & quæ per sanguinis eruptiones, uel in mulieribus per uterum uacuantur. Omnia siquidem hæc deteriora his sunt, quæ nullo apparent pacto, si ubi coeperint, cessent. Contingit enim interdum coquentem adhuc contristatam naturam nondum ad horum expulsionem excitari. In illis uero, quæ coeperunt quidem, sed protinus deserunt: apparet ueluti excitatio quædam, natura excernere, quæ molesta sunt, conante, atque ita ob imbecillitatem, quod proposuerat, perficere nequeunte.

Ventris ualde rubens proluuiis mala quidem in omnibus morbis, non minime uero in prædictis.

Signorum singulorum uires docet in prælagijs Hippocrates: uultque in calce libri uiribus dictionum signorum æstimatis, id est inter se collatis, fieri ita prænotionem. Nempe signorum quædam *υμεδν*, id est speciei eiusdem existunt, (cum autem *δμωδν* dico, quasi & *δμωδν* id est eiusdem generis iam dixerim, ita me audias: alia uero neque genus habent idem neque speciem. Speciei ergo eiusdem sunt, quæ in una aliqua fiunt affectione: quæ quidem per sputa excernuntur, affectionis tum pulmonum, tum thoracis, tum asperæ arteriæ, tum gutturis, atque (ut in summa dicam) respirationi subservientium instrumentorum signa sunt: horum autem ipsorum, quæ & in respiratione uitium per se & primum contraxerunt. Nam ab his separantur, quæ per consensum afficiuntur. Cerebri quoque & membranarum, quoniam afficiuntur modo, signa sunt: per ea, quæ excernuntur, ut quæ per nares, & palatum uacuatur: per functionum uero læsionem ut quæ in propensionibus in somnum, uel uigilias, uel desipientijs, uel H. conuulsionibus, uel totius corporis tremoribus uisuntur. Si quis igitur simul tum desipiat, tum conuellatur, quod affectio ea grauior sit, quam si alterum illorum duntaxat fuerit, liquido constat omnibus: pari modo si difficulter spiras, protinus & nigra exuat. Sed forsitan hæc non recte inter se quis permiscuerit iuxta eam, quæ in libris esse debet, doctrinam. Sufficit. n. cuiuslibet uirtutem recensere permissa dictionis scētis arbitrio omnium in ægrotantibus contemplatione. Signorum autem diuersi generis connectio prorsus inutilis est, & cum in libris scribitur, & cum exercitationis causa in congressionibus instituitur. Nempe definita cuiusque simplicium uirtute satis est postea semel duntaxat dicere, quod dixit Hippocrates, perpendendas scilicet signorum uires, conferendasque inter se, ut de ægrotantibus quipiam enuncietur. Si quis autem signum malum esse urinas nigras dixerit, adieceritque & peius esse: si nigra quoque exuerit: & deinceps hoc rursum peius, si & nigra deiecerit, atque si inter initia id contigerit: præterea & peius adhuc esse, si quarto id fuerit die, adieceritque: & his, tum quod in exordio prælagiorum est scriptum, tum faciē illā, quam proprie cadauerosam Medici appellat: uanā sane signorum permissione scripserit. Nullus siquidem ita amēs, ut non intelligat minus male eū habere cuius pulmonē uel thoracem morbosā urget affectio, deterius uero est, cuius partē utranque fatigat: sicuti & adhuc deterius, quem unā cū his uentris exercet affectio: atque adhuc deterius, quem uel iecoris uel cerebri affectus premit.

Quæ

A Quæ igitur uniuersi uel non scripta norunt, ea frustra temereque scribuntur: nisi quis uel chartas uel tepus perdere uoluerit: quod perpetua feruari memoria uelim. Sed ad institutum redeamus. Capite dolentibus non absque ratione lumborum dolores, ceruicisque, & hypochondrij adiecit: nempe pluribus generis eiusdem simul factis signis non solum species uel genus [actionis] compertius erit, uerū quoque & magnitudo ipsius dignoscetur. Cum autem desipientiæ coma adiunctum fuerit, eaque cerebrum male habere demonstrent, securior nostra erit cognitio, uidebiturque affectio maior. Cū uero & e naribus stillatio accesserit, iam non securiorem cognitionem esse dixerim, sed scientificam & certam, cum signa uictam a morbo cerebri facultatem commonstrent. Quod si & quarto die factum esse id, adiectum fuerit, certissime ita cerebrum in magna quidē esse affectione constabit, sed perniciose hominē habere: quibus si adiecerit quis frigidum tum e naribus, cū ex ore expiratū, perniciosum quidē in omnibus esse, non minime autem in prædictis: uerū quidē aliquid enunciabit, sed doctrinæ, qua liber pollere debet, superuacaneū: quo modo & si his adiecerit nigra sputa, nepe & hæc quidē mala sunt, sed alterā a prædictis commonstrant affectionē: ueluti & urinae. Nam & hæc, si nigra fuerint, uitiosam præstant notam, uitium tamē aliud ostendunt. In prælagijs igitur seorsum signorum singulorum uirtus declaratur: atque eorum, quæ affectionem unam indicant, concursus aliquando est scriptus, ut in exordio quidem B in ea facie, quæ mortem portendit, infra uero in suppurationibus, aqua inter cutem, & alijs quibusdā: in hoc autem libro sapius in una diuersi generis signorum concursione cōplura superflue implicantur: quo fit, ut ualde rubens proluuiis, quæ in iecoris sit affectionibus, perperam hoc in loco cerebri uitijs adiuncta sit. Est sane & ea per se non bonum signum, iecoris scilicet imbecillitatem ostendens: sed adiecta cerebri affectioni, propter duas ualidas affectiones periclitari hominem prænucciabit. Sed quidnā hoc? nam si pleuritis & peripneumonia uno fiant tempore, periculosius id existit, quam si horum alterum duntaxat factū sit. Nec minus, si præter hæc dysenteria quoque æger uexetur, aut quæuis alia cū his oboriatur affectio. Sed nemo permissiones huiusmodi scripto docet. Ventris autem proluuiis, appellat tenuium substantia humiditatum deiectiones, ut si quis abluto aqua, sanguine consperso uentre, aquam excreuerit: sic & biliosa dicitur proluuiis, cum, quod excernitur, tale apparet: quasi ex aqua & pauca bile mistis fiat. Imbecillitas autem retericis facultatis est hepatis, atque ut plurimum sanguificæ symptoma conitatur: hoc autem superfluis, quæ reuomuntur, proportione respondet. Nam, cum uentris concoctio inculcata fuerit, nullum symptoma huiusmodi subsequitur: cum uero ob copiam uel corruptionem, uel & superfluas humiditates non ualde utiles in ore uentris relictas grauata fuerit, uenter ad horum excretionem insurgit, & uomitum facit. Tale quippiam, & cum sanguis in iecore generatur, contingit: atque ob id cruenta interdum fiunt deiectiones: interdum autem & impense rubentes proluuiis, aquosa scilicet simul & cruenta tenui humiditate ex hepate in uentrem confluenta: uel modico sanguine tum acris tum mordente & ueluti semicocto tenuibus & aquosis humiditatibus permisto, atque colorem illis præstante.

Dense lingue, atque aride, phrenitica.

Melius erat, asperas, quam densas scripserit: nam cum lingua connatam tum ex uasis, tum glandulis, quas a fundenda salua *σπυρογός* uocant, humiditatem habeat: primus quidem ipsius defectus densam eam facit: maior uero asperam: immoderatio autem siccitas perumpit eam, sed madentem non secus, quam pinguem terram diutini squalores: quapropter, ut lingua sicca simul & densa sit, fieri non potest. Melius est igitur, ut retuli, asperam scribere. Necessè est ergo, sit alterum e duobus: nempe aut scriptor negligenter enunciauit, aut, qui primus descripsit dictionem, uitauit. Talis uero lingua siccitatis immoderata nota est: quo fit, ut & ardentibus superueniat febris: idque ostendisse ei, qui secundum prælagij legem ad doctrinam accedit, fuerit satis: nempe qui discit, siccam linguam ratione eadem fieri intelligit tum in huiusmodi febribus, tum in phrenitico: siquidem & phrenitica affectio, D quam flaua bilis parit, calida & sicca est. Præstat igitur mea sententia dictionem uitiatam esse affirmare, quomodo & alias multas ita uitiatas esse demonstraui apud plerosque me superiores ueteres, non Medicos modo, uerum quoque & philosophos & grammaticos & rhetoricos. Sunt ex libri expofitoribus, qui hoc ipsum defendere sunt conati, linguas densas dici, quæ densam efficerent uocem, affirmantes: nempe uoces quasdam ita appellari aiunt, a quibus, qui eas proferunt, *δασυδύμους*, id est: densiores appellitari dicunt. Voces ergo huiusmodi cum sicca lingua phreniticas esse aiunt, perinde quasi scriptor dicere non potuerit, dense uoces cum sicca lingua phreniticae. Sed pro uocibus linguæ dicere absurdum uidetur: nempe & hoc pacto quis dixerit tum graues, tum acutas, tum paruas, tum magnas linguas, ubi uel grauem, uel acutam, uel magnam, uel paruam indicare uocem uoluerit. Adde, quod neque uoces illas densas appellari audierim, quemadmodum nigras & albas per metaphoram quosdam appellare intelligam: proinde nec noui quidem, quasnam uocent densas. Raucas quidem, & nigras in libro de uoce, propter uoci deputatorum organorum humiditatem fieri ostendi. Densas uero si alias quasdam præter has dicant, explicare debuerunt: & si ex his aliquas uoces sane eiusmodi, ob humiditatem potius, non ob siccitatem fiunt, sicuti tum acutæ, tum clangentes ob uocalium instrumentorum, quæ circa guttur sita sunt, ariditatem. Ceterum linguam non uocale instrumentum, sed ad uocem explicandam comparatum, esse constat: atque ob id, cū ea patitur, balbutiē blæfittatēque in locutionibus

COMMENTARI.

F 4 nibus

A. I. f. 51.
c. 6. p. 51.

2

3

Non est in
tuis gra-
icod.

briterve æger habeat:tunc necessaria consideratio ipsi erit omniū, quæ in corpore apparēt, signorū & E
symptomatum.Continentur autem in his,& quæ iudicationes præmonstrant. Sed rursus orationē ad
principium reuocantes,dicamus.quomodo auctor in proposita dictione, Vrinæ in turbulentis uigili-
busque decolores,nigræ,sublime petētes,atque in sudoribus,phreniticæ,propria,& inseparabilia phre-
nitidis signa scripsit,cum inquit,In turbulentis uigilibusque: non inseparabilia uero neque ei soli pro-
pria,cum ait,Atque in sudoribus,quanquam sudor,cum affectum occupauerit locum, unā cum prædi-
ctis demonstrare possit. Quæ de urinis dicta sunt,a phreniticis quidem separata sunt: sed ad inspicien-
dum,utrum perniciose an salubriter æger habuerit,conducunt. Immo uero, cum ad ægros introduci-
mur,primum inueniri conuenit,an laborante uno ex principijs,tribus, uel duobus,uel etiam omnibus
æger perniciose ægrotet:uel principiorum quidem nullum affectum sit, sed quidpiam eorum, quæ ab
horum aliquo enata sunt,uel quouis modo societate coniuncta obstructaque.Si ergo,cum in turbulen-
tis uigilibusque urinas inspicias,nullum in ipsis prauum signum uideatur,neque etiam in pulsibus,(nem-
pe & id dignotionis exactissimæ gratia adiecisse est necesse,) nihilo quidem minus ita affectum homi-
nem,phreniticum fieri posse contingit,ubi phrenitidis signa huic affuerint:uerum inter hos periclitan-
tur minus,qui principes facultates reliquorum duorum principiorum illas habent. Hæc ut dixi,se-
mel a me sint dicta,totoque libro memoria non excidant,uelim,ne sæpius ea cogar repetere. F

*Insomnias * quoque in phreniticis conspicua.*

Satyrus Quinti discipulus,quem ante Pelopem habui præceptorem, dictionem hanc ita exposuit:
Eorum, quæ in phreniticis conspicue uident,atq; ab ipsis fiunt,quæcunq; & cerni & fieri nobis uident,
re uera non existunt:sed insomnias oīa cōspicua.Quod ergo & alij quidē e somno surgētes obambulēt,
dormiētes quidē, sed apertos, uigilantiū instar, oculos habentes, in multis est narratū scriptumq;. Si ue-
ro talia sint, quæ a phreniticis fiunt, inter ea, quæ nobis conspicua non sunt, reponūt. Sed, quouis modo
uerum hoc sit, ita tamen exposuisse nihil ad prænotionem contulerit. Si uero prægredientia phrenitico-
rum insomnias conspici dico euidenter, ita ut exturbentur e somno exilientes, uel loquentes propter ui-
forum conspiciuntatem, præfensionem morbi huius adiuuentum id confert. Nemphe siccitas ipsa uigiliæ
causa est, & repræsentationis * somniorum. Sic sane & melancholicis ob siccitatem prorsus conspicua ui-
dentur in somnis phantasmata: atque ex sanorum genere, his quidem, qui ieiune parciusque sunt ciba-
ti, somnia conspicua fiunt: repletis uero temulentisq; ita, ut uis uisui destitutiq; uideātur, phantasma-
tibus propter obscuritatem paruitatemque ita effluentibus, ut ne reliquias quidem, & uestigia in me-
moria relinquant: sic & affectiones, quæ cum cerebri humiditate fiunt, comatosæ sunt, somniculosæ &
uisi destitutæ. Præuus itaque est eorum sermo, qui neque somnium phreniticis uideri conspiciunt pu-
tant, quod utique, ut dicūt, ij ueluti somno destituti somnia prorsus non uideant. Primū quidem prom-
pte illud adsumunt, solos uidelicet eos morbos, qui cum proprijs magnitudinibus absoluti sunt, pro-
prijs nominibus appellari, confirmantes non paruum eum sermonem, qui inter initia a nobis dictus est
nemphe, nullum futurum affectum a medicis præsentiri. Verum eorum, quæ iam principium quidem ge-
nerationis habent, sed nondum multis propter paruitatem cognita sint, facta ab artificibus cognitio,
idiotisque pronunciata, præfensio apud illos existit ita, ut & phrenitici iam ab artificibus cognoscantur,
affectione in cerebro nuper consistente. Postea uero, si quis non permiserit iam phreniticis appel-
lari eos, qui nondum conspicue delirant, tamen, quod phrenitici fiunt, prænoscere ex insomnijs est pos-
sibile: ut dici in præfenti dictione potuerit. In futuris phreniticis somnia prægredientia omnibus his
conspicua uideri.

Screatus frequens, & si aliud quodpiam signum affuerit, sunt phrenitica.

Commodius forsan erat, si sermone adiectum fuisset, nullo per eum exeunte sputo. Nam, si quid ex-
H
pueretur, quomodo in destillationibus interdum usu euenit, ob ea, quæ in os ipsum per narium fora-
mina confluunt, fieri id consueuit. Contingit autem & aliquando frequens huiusmodi screatus, ubi re-
spirationis robur externum, quippiam attraxerit, meatibusque in ipsis tum adhæserit, tum impactum
fuerit. Sed, quod antea dixi, propter eos, qui uel negligentius uel simplicius citra distinctionem enar-
rant, quæcunq; in hmodi doctrinis dicunt, q; ea omnia seclusis externis meminisse dicantur, oportet.
Ob eam igitur causam screatus, qui ex arbitrarijs functionibus una existit, frequens oblasa redditur
cogitatione, quomodo & arbitraria alia quæuis functio. Non nulli quidem cum strepitu flatum excer-
cenunt, qui, cum extra morbum sunt, summo pere sibi cauēt, ne id agant, idque præsertim si quis audiat:
alij manum absque ratione mouent, uel crus, aut quiduis aliud simile uel faciunt uel dicunt. Com-
muni igitur ratione functionum arbitrij omnium præter rationem uel exuperantium uel deficientiū,
phrenitica inter signa screatio annumeratur: quanquam non usque adeo ualens sit, ut uigilia, & potis-
simum, quæ turbulenta existit: nemphe propria hæc phreniticorum est. Turbulenta autem existit, ut di-
xi, cum per uisiones uel exclamant, uel exiliunt, & uix familiares agnoscunt. Bene itaque in screatione
adiicit, & si aliud quodpiam signum adfuerit. Nemphe signum hoc, quod parum momenti habeat, alia,
quæ subscribant patrocinenturque, exposulat. Quando igitur frequens screatio contigerit & ob glu-
tinofum

Atinofum sputum, quod in canalibus a naribus ad os pertingētibus infarctum sit, ut ea deliraturis qui-
busdam propter calidam & siccam cerebri affectionem pariter obtingat, impossibile non est. Quod au-
tem in orationis calce dictum est non singulariter phreniticum, sed pluraliter phrenitica, uel ad signa
uel ad morbos prorsus referetur. Modo uero utroque absurdam facit enunciationem.

7 *Qui in hypochondrio refrigerata febre ardore relinquantur, tum alias, tum in sudoribus mali sunt.*

Secure protulit, refrigerata febre: non enim uere dixisset, sedata: nemphe in præcipuis manet parti-
bus, quanquam in superficie placata fuerit. Febre siquidem existimamus non eum modo, qui in cute
& superficie exteriori igneam habet caliditatem, uerum etiam & hoc magis, qui eam in corporis ino-
& uisceribus continent. Letalis igitur ardens febris interna quidem extorret, externa uero ne medio-
criter quidem calefacit. Febrem similem recensuit Hippocrates in aphorismis cum inquit, Si in febre
non intermittente frigida exteriora fuerint, & interna exurantur, sitimque æger habuerit, letale. Cete-
rū, cum orationem hanc, in sudoribus, dicere consueuerit interdum de his, qui ex capitis thoracisque
sedibus oriuntur, sudoribus: interdum quoque & de his, qui per totum corpus, sed exi qui effluunt, utrū
impresentiari dixerit, signum bonum non est. Nemphe, qui per totū corpus ita fiunt sudores, sed exi-
B
qui, quod non flammam illam, quæ hypochondrium fatigat, soluant caliditatem, ob id boni non sunt:
neque etiam boni sunt, qui in superioribus oriuntur partibus, cum geminam ob causam fiant, nemphe
uel ob languentem, uel præ copia grauata facultatem.

8 *Prælanguentium desipientia pessima: ut & Thrasynonti contigit.*

Pessimæ prædebilitatorum desipientiæ ita sunt, ut nullum ex ipsis sanari speraueris: sed de his intelli-
gendum desipientijs, quæ ex sapientis in nobis partis laborantis affectione fiunt. Temporariæ siquidem
aliæ ab externis eueniunt causis, ut ex carbonum caliditate, uel uini potione, uel domo calcis seruante
qualitatem: noxiæ enim tales sunt, si prælanguentibus accidant: sed letales plane sunt eorū, qui ex phre-
nitica cerebri affectione desipiunt. Nemphe magnitudinem quandam in uirtutis debilitate ostendit no-
men προξενισμῶν, id est prædebilitatorum, propter adiectam & præpositionem nomini huic προξενισ-
μῶν, quod ei per se sufficientem uirtutis læsionem ostendit: atque in exemplaribus quibusdam ita
scriptum reperitur: Neque desipientiæ solum uirtutem expostulant robustam, ut æger sufficere morbi
coctioni possit: uerum quoque & peripneumonia, & pleuritis, & angina, & graues aliæ affectiones id
desiderant. Præcedit autem & ex abundanti desipientiam tum uigilia, quæ uirtutem non minus exoluit,
quàm sensibiles euacuationes: tum qui in motionibus multis inordinatisque committitur error. Quod
C
autem dicitur, ut & Thrasynonti contigit, commentarium magis, quàm opus, id decet. Neque enim in
prognostico, aphorismis que, & libris de fracturis articulisque, neque in libro de uictus ratione in mor-
bis acutis, neque in libro de capitis uulneribus ullo pacto nominis meminisse uidetur, sicuti neque in
alijs præter quàm in libris epidemiorum. In quibus dūtaxat propositum est, ut quæ in uniuerso docuit,
perquirat per ea, quæ particulariter in unoquoque ægroto uidentur.

9 *Phrenitica uehementer tremmentia finiuntur.*

Aduerbiū uehementer pro γενναίως uel σφοδρῶς uel ἰσχυρῶς, id est generose uel uehementer uel ualide dixit
Hippo. In medio autem horum nominum, phrenitica tremmentia, ordinatum, potest (quantum ex ordi-
ne est) cum utroque enunciari: sed, si secundum rei ueritatem sermo perpendatur, non potest cum hoc
nomine, tremmentia, ordinari, fieret siquidem talis intellectus: Phreniticæ affectiones in tremorem ue-
hementem finiri consueuerunt: quod manifeste falsum existit, cum solas uehementissimas phrenitidas
consequantur hoc symptoma. Nemphe neruorum infirmitates propter affectionis siccitatem phreniti-
cis diutissime insunt. Exoluta autem uirtute tum uigilijs tum motionibus multis, simul uero & neruis
supra modum arefactis, tremores fiunt.

10 *Qui in capitis doloribus æruginosos uomitus habent, uigilant que cum surditate, cito hi uehementer insaniant.*

Si migrationem humorum cum aliorum tum atræ bilis in memoria tenueris, q; æruginosi uomitus
progressu ad nigrum humorem fiant, mente concipere difficile non est. Nemphe atram bilem ex flaua su-
pra modum affata & crasso sanguine fieri nouisti. Flaua autem bilis, cum supra modum affatur, primum
quidem in æruginosum migrat succum, deinde in nigrum: supra modum autem affatur propter febris
magnitudinem. Cum igitur flaua bilis in phreniticis affectionibus cerebrum prehenderit, febrisque ue-
hementia affatum hunc succum melancholicum reddiderit, propter atræ bilis malignitatem uehemen-
tes fiunt insanie, quas μανίαδεις id est furiosas in libris epidemiorum appellauit Hippocrates. Aerugino-
sus igitur humor, siue per uomitum, siue per uentrem inferiorem, siue per sputa, siue per urinas apparue-
rit, & succum, ex quo ortum habet, & morbum uehementer tum calidum tum siccum esse demonstra-
bit. At, cum perspicuum non sit, quantum ex humore est, qui uacuatur, an is progenitus sit non affecto
præcipuo aliquo loco, an principe aliqua parte erysipelatosam habente affectionem, coniunctis id
dignoscitur distinguiturque symptomatis. Nam & obiecur ita phlegmone affectum æruginosus
generatur

*Al. que.
5

*Al. conspici-
tatis.

6

*γενναίως, i.
generationē,
est in antiquis
cod.

generat succus, cuius nunc meminit. Quæ igitur dictarum tum partium tum affectionum propria sunt, ea digno ratione per symptomatum aliorum societatem efficiunt. Nam & uigilia, & capitis dolor, & lurditas morbum in capite esse demonstrant. Grauius autem affecto cerebro, uentris os excitari ad uomitum nouimus: nempe de his dictum sæpius. Ratione igitur optima homo hic ex sicca & calida capitis intemperie, propter flauæ bilis supra modum assatæ redundantiam, uehementer insaniet. Cito autem id fiet tum propter affectionis magnitudinem, tum propter speciem redundantis humoris. Nam, quæ ex frigidis uel crassis uel lentis uel omnino difficulter mobilibus affectiones oriuntur, tardius hæ ad uigorem ascendunt. Verum, quæ ex tenuibus substantia, & temperatura calidis, & qualitate mordentibus procreantur, non multum hæ cunctantur: sicuti neque quæ Philisto, scripto in tertio epidemiorum facta sunt, quem uomuisse quidem biliosa pauca, flaua primum, mox æruginosa plura, deinde simul accidisse homini lurditatem, atque demum uehementer insanuisse eum pronunciauit. Recte igitur nunc non solum, quod insanient ita affecti, uerum quoque & quod uehementer insanient, ostendit, cum uerbum hoc, *ἐπιμανθάνει* adiecit, quod magnam desipientiam indicat.

In acutis morbis faucium sine tumore dolores & pusilli & strangulantes, atque, cum æger hauerit, non facile os tumere cogere, tum aperire, mentis aberrationem portendunt: ex his phrenitici sunt, & peritiose habentes.

Quod ex symptomatis huiusmodi phrenitis interdum oriatur, quodque, si sit, prorsus perniciose fit, recte est pronunciatum. Neque tamen, quod ex dictis symptomatis necessario futura sit phrenitis intellexeris. Nihil enim eorum, quæ affectum cerebrum commonstrant, concursioni adiacet. Ex quo autem æger is male in faucibus absque tumore præter naturam affectus, cum hauerit, prompte tum maxillam reducere, tum os aperire nequeat, conijcere quis possit principium neruorum aliquando affectum esse. Nempe, ut in conspiciis nobis partibus affectiones exordium aliquod sumunt, & non confertim totæ uel inflammantur, uel œdema uel erysipelata contrahunt, sed in uno aliquo harum loco: ita & his, quæ in imo corporis posita sunt, fieri est uerisimile. Cum igitur cerebrum ipsam magnitudinem insignem habeat, multasque neruorum propagines, phlegmonem ipsius alias ab alijs earum primum exordiri par est. Qua uero parte membrum affectum fuerit, ea & neruorum propagines affectæ musculos, quibus inseruntur, mouere non possunt. Cum igitur maxillam inferiorem musculi quidem alij aperiant, alij uero claudant, cum in aperientium musculorum neruis affectio fuerit, difficulter aperiant: ubi uero in claudentium, non facile claudunt. At, cum fieri possit, ut soli ipsi musculi interdum absque neruorum principio sint affecti, quod phrenitis prædicta symptomata subsequatur, necesse non est. Neque enim, quod ipsum maxime adduxit, ut affectum esse musculorum principium suspicaretur, (id est autem fauces non tumere,) inter necessaria censetur. Fieri siquidem potest, ut faucium musculi inflammatione laborantes strangulationis efficiant symptomata, nequeant tamen uideri, etiam si plurimum quis os aperuerit. Si igitur absque horum inflammatione prædicta fiant symptomata, inspicendum est, an solorum musculorum maxillam inferiorem mouentium propria quædam sit affectio: nam, si neque hi, neque qui in gutture existunt, aliquatenus affecti fuerint, ratione optima offensus esse neruorum principium quis pronunciauerit. Quod si ob principium neruorum oborta sint huiusmodi symptomata, grauissimam esse talem affectionem rationabile est, ut & conuulsio subsequata sit. Nempe eas musculorum, quæ ob principium sunt tensiones, conuulsionem sequi didicimus. Non feci autem in eo, quem percurri, sermone mentionem eorum, qui anginam ex colli uertebra in anteriorem partem luxatis perferunt, tum quod raro contingat affectio, tum quod gutturis musculi tunc quoque simul inflammari mihi uideantur.

In phrenitidis, principio clementer habere, sed crebro permutari, malum id est: malus quoque & frequens screatus.

Nihil, quod phrenitidi peculiare sit, sermo hic habet: nempe & in ceteris affectionibus, si permutetur huiusmodi clementia, uires uinci a morbo significatur: quod circa morbi initia existit. nec forsan alias fore potest. Nempe in principio permutationes assiduas uidemus, non autem cum morbi protracti fuerint. Continguntque hæc ex ratione in his affectionibus, quæ ex copia uel qualitate sunt malignorum humorum in aliam, aliam partem, interdum quidem in principem, interdum uero in non principem transfugantur. Quæ igitur in principes partes transfusiones fiunt, morbi clementiam corrumpunt: quæ uero in non principes, quo maxime tempore Medicis ad instantium uel copia uel qualitate humorum uacuationes procedendum sit ostendunt: quod sane morborum omnium, ut dixi, commune existit. Ceterum frequens screatus & propter os uentris ex humiditate imbecillum, & propter cerebrum humiditatis refertum oritur: ex quibus non nihil & in os confluit, lachrimæ tenui, quæ ex inflammatis oculis manant, simile. Nunc ergo, quod phrenitidis cerebrum sputum fieri ait, cerebri male affecti id est repleti signum existit.

Phrenitidis alba deiectione mala est, ut Archecrati: an & in his torpor fiat? pessimus autem & in his rigor.

Quod albæ deiectiones & ob ciborum colorem fiant, liquido constat. Videmus siquidem eos, qui hæc solum ingesserunt, uel panem purum, uel alicam uel lupinos, uel tale quippiam, deiectionem habere albam, si his comparantur, qui lenticulam ederunt, uel brassicas, uel decoctum leporinum sanguinem,

Al. ex an quis. Per unionem tur aliorum promatum, que prædictum cum particulari affectionum propria dignotio rum facit. est. legitur. *παυτερον ποιηται.*

II

F

G

II 2

II 3

A nem, uel ius nigrum eorum, quæ cum multa conficiuntur sapa. At certe his, qui alba ingesserunt edulia flauæ bilis quiddam adueniens deiectionem colorat, ita ut ingestis pallidior efficiatur. Cum igitur medicum quempiam audieris dicentem albas esse morbo regio deiectiones, quod ad naturales eas comperet, quodque ad collationem harum sermo ipsi sit, oportet, & quo modo plerique alij medici deiectiones in morbo regio albas fieri dixerunt, ita & nunc in phreniticis dixit: quasi eas prorsus flaua carere bile dixerit. Fit autem id, cum ea non amplius in uentrem confluat, sed unâ cum sanguine, qui in uniuersum corpus distribuitur, sursum fertur: idque uel propter adstrictionem quandam eius, qui bilem ad uentrem defert, canalis, ueluti in morbo regio laborantibus usu euenit: uel propter uehementem ardorem, qui in superioribus iecinoris partibus existens sanguinem unâ cum bile sursum rapit. Priore igitur modo emergente in totum corpus bile, cerebrum læditur, iam & antea bile ipsa affectum. Posteriore modo bilis distributio non solum causa noxia, uerum quoque & caliditatis multæ, quæ in ipso esse demonstratur, signum erit. Oratio autem hæc, ut Archecrati, operi quidem non admodum conuenit, ut retuli, sed commentarium magis decet, & potissimum quando scriptor seipsum admonere uoluerit. Inter ea, quæ consequenter dicta sunt, oratio hæc. An & in his torpor fiat? uidetur mihi adscripta esse, perinde atque Archecrates ita affectus fuerit: sed non congrue quidem, quoniam non perpetuo dici debere in his torpore demonstrant tum experientia tum ratio. Nempe torpor ex frigidis crassisque & glutinosissimis & omnino moueri contumacibus humoribus, & non ex calidis tenuibusque & acribus, cuiusmodi est flaua bilis, fieri consueuit, nisi æger morti ita propinquus fuerit, ut ob extinctionem uirtutis iam conuiescat. Nempe torpor huiusmodi non propter humorem, sed propter uirtutis extinctionem factus est: fieri autem nequit, ut, qui ita desideria facti sint, seruentur. Estque id symptoma commune omnium: ob immoderatam intemperiem morientium: & non proprium phreniticorum. Si igitur torpor Archecrati factus sit, hæc occasione factus est. Atque prorsus obijt, non, quæ alba deiecerit, torpore uel morte accita, sed propter morbi magnitudinem, cuius signum alba deiectione fuit. Rigorem uero ipsis contingere pessimum non simpliciter est intelligendum. Nempe & interdum criticus rigor phreniticorum morbum sudoribus soluere uidetur. Sed sane rigorem perniciosum dici eo tempore est existimandum, quo alba excernunt. Nempe in libro de iudicationibus, crudo in morbo iudicationem bonam fieri non posse esse demonstratum. Crudus autem est, in quo unâ cum sanguine bilis sursum fertur, quocumque tempore id fiat: magisque tale quiddam contingit, cum igneæ caliditatis in cerebro collectæ immoderate ratio fuerit.

14 C *Mente ob melancholiam aberrantibus, tremores superuenientes, maligni.*

Melancholicam mentis aberrationem intelligere oportet uehementem & ferinam, quæ irrigantem cerebrum assata flaua bile oritur. Nempe & ex hoc commentario permutari eam in nigram didicimus. Cum igitur talem ob affectionem tremor fiat, uehementer exiccatus ostendit neruos: atque ob id hominem letaliter habere: quod sane perperam enunciauit cum dixit, malignum. Nam, quod summe perniciosum existit symptoma, aliam exigebat appellationem. Qui ergo ex atra bile mentem aberrantem superueniente tremore certo moriturum affirmat, non fallitur. *κακονθη*, autem morbos; id est malignos appellamus, quicunque periculum minantes, spem salutis non adimunt. Melius igitur erat scriptam conuulsionem dici, uel perniciosam, uel mortiferam, uel quiddam huiusmodi.

Mente aberrantes acute superfebrientes cum sudore phrenitici sunt.

25 In concinnam talem dicimus enunciationem: sed obscura huius intelligentia ideo fit, quod nomina inter se omnia tum coniungi tum separari possunt. Componuntur siquidem uno tali hæc modo: Mentem aberrantes acute: deinde altero principio, superfebrientes acute. Rursus quoque & alia est orationis huius cum sudore, compositio: quæ tum præcedenti, tum sequenti coniungitur. Potest præterea, & ita dictio legi, superfebrientes cum sudore: deinde altero principio, phrenitici sunt. Potest autem, & qui hæc scripsit, quod cum sudore phrenitici hi sunt, enunciare. Constat itaque, quod semper dico, nihil obscuras enunciationes docere: siquidem nos, qui intelligimus, dictionibus rationem admittere potest, ueritatem accommodare oportet, aut temporis plurimum conterere, nihilque addiscere. Quatenus enim sitigulis dictionibus ab auctore acceptis ueritas accommodanda nobis est, eatenus iuuamen quoddam a nobis dictioni periclitanti, ne uideatur uitiosa, ceterum nihil ab ea docemur. Quanquam uero hæc ita habeant, uideaturque conspicua esse obscurorum inutilitas, non pauci tamen libentius in obscuris, quam manifestis, uersantur operibus. Nemo igitur expositionis prolixitatem mihi obijciat, sed irratioabile accuset eorum desiderium, qui libros huiusmodi studiose legunt. Nempe quod inuitus ad horum explanationes ueniam, familiares mei omnes nouerunt: & potissimum qui me ad ea, quæ nunc scribuntur, incitauerunt. Cum igitur librum hunc perperam omnes exposuerint, aggressus sum & ipse expositionem, ab ijs persuasus, qui me impulerunt, a qua rursus incipientes dicimus: Si quidem simul conuixerimus, & mente aberrantes, & aduerbium, acute: deinde silentio facto dicamus, superfebrientes cum sudore: & deinceps, phrenitici sunt: talem faciemus expositionem. Sed primum quidem lectionum omnium commune dubium consideremus. Nam mente aberrantes acute dixit per exordia, quos in calce dictionis phreniticos fieri dixit: tanquam mente aberrantes non jam phrenitici existant. Distrahi er-

go dictionem dicimus per uerbum, superfebrientes: quæ ostendit prius eos, qui mente aberrarunt acute febrientes: postea desinere: deinde rursum, ex reuersione febrile cum sudore: quos phreniticos fieri ait: quod phrenitici quidem fiunt ex uehementi ea, quæ ipsis ante facta est desipientia, quam per orationem, mente aberrantes, indicauit, arbitratus. Ex eo uero, quod cum sudore reuersio fit, confirmans suspicionem: quoniam tales febrium ingressus, siue ab initio, siue cum reuersione fiunt, plenitudinem significare nobis constat. Quoniam igitur, quæ ex succis uel quantitate uel qualitate superflua in corpore colliguntur, fluere in affectos locos consueuerunt, affectum autem fuit cerebrum (non enim mente moti fuissent acute, etiam si superfebrerint, & præsertim cum sudore.) ratione igitur optimam phreniticos ita fore est sperandum. Nota siquidem tota horum affectio ita euadet, [quæ talis est:] Copia biliosorum acrium protinus ab initio ad cerebrum fluente, mente moueri cuiuspiam contingit: quæ si rursum aliam in partem transluat, desinit mentis motio: si uero cum sudore hi superfebrerint, in affectum locum recurret biliosorum copia, ita ut phrenitici fiunt. Si uero ad uerbum acute, nomini superfebrientes, composuerimus, talis erit sermo: Mente aberrantes, deinde desinentes, & rursum superfebrientes acute cum sudore, phrenitici fiunt. Sed prædictio tum hæc, tum antedicta, quod perpetuo sit, non habet: sed quod magna ex parte fit, ueluti & alia multa. Verum si orationi huic, cum sudore, orationem hanc, phrenitici fiunt, coniunxerimus, sermo secundum alteram earum, quæ in capite enarrationis dictæ sunt, lectionum talis erit: secundum priorem quidem: Mente aberrantes acute, deinde superfebrientes, phrenitici cum sudore fiunt: secundum uero alteram: Mente aberrantes, deinde acute superfebrientes, phrenitici cum sudore fiunt. Potest quidem, & qui hæc scripsit talem ægrum uidisse, sed, quod sæpius prædictum sit, non habebit. Multa uero & alia ex his, quæ in hoc libro scripta sunt, non magna ex parte fiunt, auctore quidem libri huius non nullo tales ægros contemplato & nondum, siue, quod continuum est, habuerint, siue quod magna ex parte, cognoscente. Nempe ex obseruatione magis, non ex peculiari affectionum conditione auctor has enunciationes uelle facere est uisus. Qui autem medicinalem speculationem ita congerit, aceruatque, is non centum, sed mille annis opus habet: atque ob id paruam eam plurimum adauxit Hippocrates, ijs, quæ & ex historia didicit, & ipse infexit, logicam adiciens censuram. multis igitur argumentis librum hunc Hippocratis non esse, quis existimauerit: Multa siquidem loquitur empirice ipsum commentus, cum præcepta ad uniuersalem ratione perducere non possit.

Phrenitici modo utentes potu, strepitum tentantes, tremorem incurrunt.
 Non hi φόρου καθαρῶμενοι, id est strepitum tentantes, sed ὅν δ' φόρος καθάρηται, id est quos strepitus tentat, dicere erat melius. Quod uero dicitur, uerum existit. Nempe ob strepitum tumultuantur, non secus quam timidi, cum magnum aliquod tonitruum de repente audierint, uel feram aliquam propius conspexerint. Prorsus item βραχυπύται sunt phrenitici, [id est bibendi desiderium his exiguum est,] quanquam affectionem habeant calidam & siccam, ita ut & linguam præ multa siccitate asperam habeant: sed docuit nos Hippocrates mentem his ægrotare in eo aphorismo, qui ita habet: Quicumque parte aliqua corporis dolent, atque ut plurimum dolores non sentiunt, his mens ægrotat. Præterea in tertio epidemiorum, ubi de pestifero agit statu, de phreniticis idem inquit: Non ualde autem hi sitibundi erant. Nō aut phrenitici omnes tremorem incurrunt, sed qui deterime habent, ut diximus. Sunt qui non βραχυπύται, sed βραχυτόπαι, id est parum suspicantes scribant, intelligi uolentes ὑποτοποῦμενοι, id est suspicantes breuissime: aiuntque rei huic fidem facere, quod dicitur φόρου καθαρῶμενοι quod ταρατῶμενοι, id est turbati pro breuissime ὑποτοποῦμενοι, hoc est suspicentur.

Ex nomitu graui fastidiosoque uox clangosa, oculique concretum puluisculosum habentes, uesaniam ostendunt: ut Hermoz ygi uxori, qua uehementer furens & muta obiit.
 Si æstiuo tempore & uehementissimo æstu, & uia puluerulenta proficiscentes quosdam uideris rescatis ita oculis, ut puluere pleni uideantur, eosque animo fueris complexus, quid præfens dictio in dicare uelit, intelliges: nempe id eorum, quæ in ea dicuntur, maxime proprium existit, commune H nimirum & tabescentium, & uehementer insanientium: neque ei cognitum difficile, qui ex tabescentibus unum aliquando etiam conspexerit. Nempe tabescentibus colliquatum est id omne, quod tum in facie tum in temporibus carnosum existit, factis unà & cauis admodum oculis. Phrenitici uero absque his oculum habent ἐπίσχυον, (quasi dicas puluerulentum.) Præterea phreniticis, aspectus audax ferroxque: marcescentibus, timidus existit. Vomitus autem fastidiosus, commune quidem symptoma talibus est phreniticis cum malignis quibusdam febribus: ueluti & uox clangosa. Fit autem huiusmodi uomitus ex humore tum bilioso, tum mordenti. Vox uero clangosa propter siccitatem uoci asseruentium instrumentorum, ut in commentarijs de uoce ostendimus. Cum igitur phreniticis hæc obtigerint, μανιωδῶς desipiunt: quod idem cum σφοδρῶς, id est uehementer, uult significare: fitque tum propter humoris malignitatem, tum propter immoderatam siccitatem: quo fit, ut & muti euadant.

Si in ardente febre aurium sonitus cum caligine fuerit, proueneritque in naribus grauitas, mente ex melancholia aberrant.
 Febris ardens tum ob alias causas, tum propter cerebri inflammationem æque fit. Nempe & huic succedit ex proprijs phreniticis signis continua desipientia. Ex ea uero, quæ in capite redundat, humiditate spiritus flatuolus procreatur: quapropter & aurium tinnitus fit: Pari modo caligo cum crassius quidam humor

A humor uel spiritus oculos inuadit. Naribus præterea ingruens humoris copia sensum grauitatis in ipsis facit. Probabile est autem & non nunquam dictorum symptomatum conuulsionem propter assiduam fieri febrem ex biliosa materia, quæ per uenas fertur, inibique est condita: a qua flatuolus spiritus ad caput mittitur, ad aures, ad oculos, atque ad nares humoris copia. Quod si flaua bilis quodammodo ad ista siue in capite, siue in toto corpore fuerit, ad id, quod melancholicum magis est, uergit, atque hinc in cerebrum ipsum emittitur: ob idque mente ex melancholia alienantur.

19 Vacillationes mentis cum uoce clangosa, linguaque conuulsiones cum tremore, & uoces ipsæ obtremiscentes, mentis indicant alienationem, duritiesque his perniciose.

Quamquam ex phrenitide, quæ calida & sicca est affectio, desipientia proficiscatur, atque ex ipsius siccitate, quæ asperæ arteriæ communicata est, uox clangosa fiat, ueluti & ex humiditatibus imbibitis rauca: non tamen propria phrenitidis existunt. Nempe & alij in morbis reperiuntur, & non perpetuo simul phrenitidis insunt. Tremor linguæ accidit debilitata propter siccam prædictæ affectionis intemperiem animali facultate. Conuulsiones uero siccitatem musculorum ipsius unà cum capite affectorum consequuntur: sicuti & uox obtremiscit propter infirmitatem, quæ ab horum contracta est intemperie. Prædicta autem hæc omnia symptomata, quæ ob siccitatis capitis intensionem fiunt, mentis motionem subesse indicant. Vniuersis autem his induratis perniciosum est, propter immoderatam eam, quæ in cerebro facta est, siccitatem.

20 Lingua obtremiscentes signum non constantis mentis.

Dixi sæpius linguas ob facultatis animalis imbecillitatem contremiscere, estque signum non constantis mentis, quod ex phrenitide fiat. Patiente siquidem cerebro, calidaque existente affectione, quiescere non potest. Nempe, ut frigidi est tum stabilia, tum retardata, tum immobilia ea efficere, in quibus moram facit: sic calidum semper mouet, & non sinit quiescere. Ostensus igitur Hippocrates, qualis in capitis affectio sit, non constantem mentem nominauit. Non est autem hic tremor linguæ peculiare phrenitidis signum, sed per consensum compatiendum alteri cuidam primum patienti, uel propter uiciniam, uel propter societatem, quæ in ea sunt, partium.

21 In biliosis sincerisque deiectionibus spumosis ueluti sursum erumpens flos, malus, tum alias, tum ei, qui lumbis ante doluerit, atque eiusmodi deiectiones intestina permeauerint.

C Quod spuma tum propter frigiditatem tum propter caliditatem fiat, indicium faciunt tum uenti, in aquis ipsis spumam concitantes, tum efferuescens ea, quæ in lebece est, caliditas. In biliosis igitur deiectionibus spumofum ἐπιδιόσµα, id est ueluti flos superne incumbens, bilis huiusmodi feruorem non modicum ostendit. Sed lumbis ante dolent, propterea quod bilis per intestina penetrans, acris fit & mordax: talibus siquidem excrementis per intestina deductis translatisque, non lumbos modo, uerum quoque & reliquas partes dolores subsequuntur.

22 Rari in his laterum dolores delirium ostendunt.

Comminute hoc pacto indistincteque prolata de laterum doloribus oratio obscuritatem non uulgarem efficit. Nos uero, qui obscure ab eo dicta, perspicue docere omni ope affectamus, explanationem attingemus. Dolor rarus in lateribus progignitur, cum spiritus quidam flatuosus in ipsis procreatur. Nempe is tum extenuatus tum discussus dolorem sedat: deinceps rursus procreatus alter dolor est ipsum inaugebit: quo modo, si rarus fiat dolor, desipientia non indicat. Cum uero latus inflammatum fuerit, & interdum quidem continue dolorem sentit æger, interdum uero & per interuallum: mentem ægrotare indicat. Hoc itaque non plane est signum desipientiæ.

23 D Vocis priuationes cum singultu pessimæ.

Vocis priuationes fiunt & propter uoci asseruentium instrumentorum læsionem, & propter principij neruorum affectum. Singultus autem est ueluti conuulsiva quædam oris uentriculi affectio, quod ex humorum copia grauatur, uel mordetur, uel propter frigiditatem contristatur. Quam ergo uocalium instrumentorum læsionem subsecutus est singultus? Relinquitur itaque aut copiam humiditatis, quæ uocis priuationem procreauit, in os uentris defluxisse, aut quod acris sit, aut frigida.

24 Que cum exolutione sunt uocis priuationes pessimæ: spiritusque in uocis priuatione ueluti his, qui strangulantur, promptus, malus, an & tale delirium portendat?

Strangulantur iure optimo, quoniam aeris copia non fit: estque ipsi consuetudo, ut talem spiritum φαινοῦμενον, id est apparentem dicat. Videntur autem omnes, qui talem inspirant inspirationem, scapulas mouere totas, ita ut per uestimenta motio conspicue appareat: tanquam ualide ipsi superioribus thoracis partibus operentur. Non igitur absque ratione hoc in loco talem spiritum promptum appellauit, quem in secundo epidemiorum dixit sublimem ac promptum quidem, quoniam propter faciliterque his, qui ægrum cernunt, uidetur: quoniam & nos ipsi conuoluimus absconditis latentibusque, non apparentibus

16
17
18
Anic. l. j. t. 3. c. 2. p. E.

parentibus quod in promptu est, opponere. uocauit autem sublimem, quoniam, qui ita respirat, sublimis thoracis partes mouere uidetur. Potest sane respiratio huiusmodi & propter respiratori delegatorum instrumentorum fieri angustia, & ob affectum neruorum principum: quod si læsum fuerit, magna effice re respiracionem recte Hippocratem existimare ostendimus. Cum ergo possit quispiam uoce destitui, ipsis uocalibus instrumentis læsis, etiam ob affectum neruorum principum, pariterque spiritus esse promptus: incertum erat, quantum ad hæc, an futurum esset, ut desperent: atque ob eam rem ambigue protulit, An & tale delirium portendat? Quod uero malum signum sit, non dubitanter, sed certo pronunciauit. Si enim non per se uoce neruorum principio, sed ob læsis tum respiratori tum uoci deputatis organis talis respiratio cum uocis priuatione facta sit: periculum non qualecunque adfert, cum, qui ita affecti sint, celeriter strangulentur.

† [Tantulum feroces desipientie ferinae sunt, & solum, si tantulo fiant tempore.]

† [Forfan quis orationem uitio uerterit, desipientias, quæ ualde feroces sunt, ferinas magis esse, quam quæ tantulum feroces sunt inquit:] sed neque ut has cognoscamus, opus habemus. Eas uero quæ [non ualde] feroces, deinde desunt, suspectas haberi admonet, ipsisque, tanquam non redituris, haud fidendum esse. Nam, quæ in calidis febribus sunt desipientia, ferocitatem non habent. Phreniticis uero appellatis id inest. Talis igitur potentia sermo erit: Cum uideris quempiam cum ferocitate desipientem, etsi paulo post sedetur, cognosce mentem eius non febris ratione læsam esse, sed phreniticam subali affectionem, quæ post adaucta, ferina tibi uidebitur. Ferinas autem desipientias appellat, in quibus ægri calcitrant, pedibus feriunt, mordicus imperunt, & excandescunt, eos qui ingrediuntur, tanquam hostes, existimantes.

Quæ cum refrigeratione, non sine febre, superioribus sudanti partibus fiunt [morbi,] implacitates inquietationesque, phrenitica existunt, ut Aristagoræ: præterea & perniciosa.

Non nulla quidem, ut & antea dixi, incipientium morborum indicia certa sunt: alia autem magna quidem ex parte sunt, sed certis prope accedentia: alia uero, etsi non prope quidem accedant, non tamen iam longe recedunt: alia præterea ambigua: & alia his iam inferiora. De quibus cum scribit, interdum sese addubitantem confitetur: interdum quoque & nominatim mentionem ægrorum facit, in quibus tale fieri conspexit: sicut & nunc omnia, quæ percurrat symptomata, aliarum quoque sunt febrium. Phrenitiam quoque & ex ipsis fieri est possibile, & potissimum propter partium superiorum sudores. Quod autem tales affectiones, siue phrenitiam inferant siue non, perniciosa sunt, his constat, qui non incuriose hucusque dicta intellexerunt, atque eorum meminere, quæ in prælagijs recensent.

Frequentes in phreniticis permutaciones conuulsionem indicant.

Supra quidem clementiam in his, qui circa morbi initia permutantur, non bonum signum esse dixit: nunc uero, de quorum agat permutacionibus, explanare proposuit. Possunt siquidem & symptomata uiribus contraria inuicem transmigrare, ut in sequentibus ipse dixit, Summa corporis partes si celeriter in utraq; conditionem transeant, malum. sitiq; huiusmodi, mala: Nempe in utraq; conditione intelligere oportet, in summis quidem corporis partibus, ut uehementer calefiant, deinde rursum refrigerant ualide: In sitis uero, ut uehementis sit, & post paulo prorsus restinguatur: quod cum clementer & cito transmigratum non est. Nempe in illo ex bono ad prauum est transitus: & rursum ex illo ad naturalem habitum fit regressus. In nunc uero proposita dictione ex prauis symptomatis ad praua ostenditur permutatio. Migrationes autem huiusmodi ex migrantibus sunt humoribus. Nepe firmatos stabilitosq; una in parte species una symptomatis tum naturæ partis, tum humoris uirtuti peculiaris consequitur. Atqui, quæ phrenitis in ipsis perduret, ex eo firmatum in capite eum, qui affectionem parit, humoris quis fuerit suspicatus. Vere igitur in cerebro ipso transfluxio est, aliàs in alia quapiam ipsius parte orta, speciem quidem affectionis seruans, sed pro parte affecta symptomata ipsa permutans. Et sane libri huius auctor nunc de huiusmodi permutacionibus agit, ut, si uel floccos euellentes, uel festucas colligentes in quiete multa, post paulo exiliant, uel etiã quippiam uiolentius agant, deinde rursum conquiescant, aut externum quippiam, quod præhens non sit, incusent: quæ & expelli iubent tubicinas, tybicinasq; quæ ex his adsit nemo. Ut, si floccos euellere, & festucas colligere sensus uideat, ita offendiculum, ita hoc audiendi. Fit quoque & in olfactu symptomata non dissimile, cum, si graueolentes quosdam odores, qui non adsunt, inculpat. Sunt, qui incubens quippiam sustollit iubet: tanquam graue admodum, uel calfacies, uel mordens, uel refrigerans portent, sensu tactus in huiusmodi symptomatis oblatio. Quod igitur libri huius auctor migrationes symptomatum permanente phrenitide culpet, consentaneum est. Vidimus siquidem sæpenumero tales demencias perpetuo quidem delirante adhuc ægro, sed modis secundum omnia functionum aialium genera uariante. Quo autem modo in sensitiuis percurrat, ita in ratione, mente, memoria, & cogitatione permutaciones phreniticis fieri uideamus, ita ut nunc excandescant, nunc lætentur desipientes ipsi, uel studiosa quadam detineantur cogitatione. Nempe & rethoræ, cum desperet, meditantem audiui, grammaticumque librum legere putantem Bacchylidis uel Sapphus: Alium arithmeticum uel geometram theoremata artis narrantem. Si igitur hæc honeste casteque profertentes, post paulo turpia obscœnaque commemorent, quod in epidemijs turpia loqui uocauit, permutatio hæc non ex uitiosis ad clementiam, sed ex prauis ad praua est. Quo pacto audacissimi interdum tempore aliquo uisi desipientes, post paulo timidi & perterriti uident. Talia siquidem circa ipsos uidentur symptomata, ita ut interdum ne horrendissima quidem timeant, interdum uero & minimis perterriti sunt. Talium permutacionum

25

† Al. ex anti. quis ita uere dum Hippoc. uerba. Desipientia, quæ pauco tempore feroces sunt, ferinae sunt.

† Gal. explanatio

Non solum, si pauco tempore fiunt feroces desipientia, ferinae sunt, forsan dixerit quæpiam, orationem uitio uertens, existimans eas desipientias, quæ modo tempore feroces sunt, magis esse ferinas, quam illas, quæ pauco tempore fiunt. Non est in Græci cod. nec esse debet.

26

† pauco tempore fiunt. Non est in Græci cod. nec esse debet.

27

† pauco tempore fiunt. Non est in Græci cod. nec esse debet.

28

29

30

31

A mutationum exemplum scripsisse mihi uidetur & in sequenti dictione, cum inquit, Mictus in non admonitis perniciosi. Imaginare itaque mihi ægrum aliquem dictas permutaciones omnes habuisse & circa urinas, & circa alia, quibus memoria in non nullis offenditur. Imaginator item & in sensilibus representationibus uicissim offensas fieri, pari modo & in intellectualibus. In tali causa quidem in cerebro existit: sed aliàs alium ipsius locum infestat, quod transfluit. Demonstrauimus autem transfluxiones huiusmodi fieri, unaquaque partium suscipientium in altera a se, quod superuacuū est, expellente. Si igitur aliàs ex alia cerebri parte in alia defluens, qui consistat humor, ab omnibus reijciatur, ut enatis ab ipso neruis aliquando obrepens conuulsionem inferat, est uerisimile. Nempe affectionem hanc a repletionem & inanitionem fieri dixit Hippoc.

Urine excretio in non admonitis perniciosa. Excernatur ne & his, tanquam subsidentiam returbaueris?

28

De phreniticis, quod dicitur, intellige. Comparat siquidem auctor incientes ex presentium admonitione, cum his, qui absque illa meunt. Quidam enim neque matellam petunt, sed citra ordinem rationemque urinam in lectum effundunt. Quod igitur longe hi deterius habeant, qui nullo pacto nisi admoniti, urinam excernunt, liquere arbitror: in his enim seruatur naturalium intellectus functionum una cum urinam in lectum excernere auserentur: in illis autem perijt & ea. Quod autem in calce orationis adiacet, ubi inquit, Excernaturne & his tanquam subsidentiam returbaueris? ob id adiecisse arbitror, quod talis urinae species in uno uel duobus ita meientium conspexerit. Cum igitur ex rei natura fieri non possit, ut indicatiue uniuersaliter hoc pronuncietur, neque præter hoc probabile quippiam experimento ipso habuerit, propterea quod res ipsa raro uisa sit, iure coniunctione dubitandi ad præterea adiecit. Audebimus itaque nos uniuersaliter pronuciare, ut antea in alijs fecimus, quod copia crudorum humorum, uel eorum, qui coquuntur, uel in flatum uersorum talis urinae species symptoma sit, & non phrenitidis: immo & hoc phreniticis aliquando fieri potest & non fieri, ueluti & symptoma aliud quoddam eorum, quæ phrenitidi neque propria neque contraria existunt.

Palpitantes per totum an uoce destituti moriantur?

29

Constat quod & hic palpitantem aliquem uiderit, uel toto corpore uel quauis parte: non etenim liquet, utrum dicat oratio hæc, per totum: deinde ægrum proxime mortem uoce priuatum uidens, neque empirice neque logice, quod uocis priuatio palpitationem de necessitate sequatur, reperire uales, ob id quaerens & addubitans sermoni coniunctionem, adiecit. Nos sane rursum & impræsentia pronuciabimus palpitationem, quatenus demonstratum est, flatuosum ob spiritum fieri, congesto. scilicet frigidityte flatuoso spiritu. Cum igitur corpus totum palpitauerit, fieri potest, ut, qui ita affectus sit, propter frigiditatem uoce destitutus percreat, non amplius musculis, qui guttur mouet, aut ijs, qui in eos prorunt, neruis suo fungi munere queantibus. Quare, ut hi per totum corpus palpitationis motum habeant, intelligere est melius: neque enim ut cuius parti, uoci asseruientes partes copatiantur, experientia demonstrat, neque est consentaneum.

Si in phreniticis frequens cum refrigeratione sit creatus, nigra reuouuntur.

30

Quoniam nihil aliud suspicari liceat per uocem πρηνιζων significari, quam sæpius πρηνιζω, id est spue re, uel os ipsum assidue sputo plenum esse, ob id tum ego, tum ceteri omnes, qui librum exposuerunt, ita intelleximus. Adde, quod & os ipsum uomituris sputo tenui plenum esse uideatur, propter tunicam continuitatem, quæ ori tori interno continua est, faucibusque & stomacho & uentriculo: hinc fit, ut labrum inferius interdum concutiat, uentris ore ad uomitum excitato. Nempe labij concussio tunicam eam, quæ ab ore in uentrem extenditur, tum morderi, tum uellicari, tum concurti ostendit: In his igitur, qui suam affectionem recensere possunt, stomachi morsus, futuri uomitus signum exiguum non est. Dolent præterea & hi capite, & atra quædam ante oculos obuersione: quo fit, ut in prælagijs dictum sit, Si quis per febrim letalem ait se capite dolere, & atrum quippiam ante oculos cernere, stomachi quoque morsus huic aduenit, biliosus aderit uomitus. In phreniticis uero, qui affectionem sermone aperire nequeunt, solis his, quæ cernimus, prænotionem adstruimus. Cernimus autem in phreniticis tenuem substantiam sputum: quod, ut uomitum indicet, est maxime idoneum. Non enim alias phrenitidis, quæ ficcus morbus est, in qua & sæpius lingua siccissima est, superfluere in ore ipso uideretur tenuis humiditas. Perfrictio autem huic adueniens uomendi humoris qualitatem ostendit. Quod ergo ob frequens sputum uomitus fiet, quodque ob frigiditatem nigra reuouuntur, licet prænocere.

31

Surditas, urinaeque absque residentia prærubra, & sublimis petentes, mentis aberrationem portendunt: quibus morbus regius malo est, mala quoque & ex morbo regio fatuitas, hos uoce quidem priuari, sed sentientes contingit: nenturque, arbitror, his copiose fluit: ut Hermippo factum est, unde obiit.

Dixi antea, quod, in quibus morbis neque multos obseruauit ægros, neque certam naturam rei demonstrationem habet, in his consueuit homines nominatim perstringere, in quibus symptomata conspexit aut, de his ubilibet enarrationem fecit, peruestigare adhuc, & addubitare sese fatetur, quatenus ueritatem habeat. Videtur igitur, & nunc quæ in presenti recensentur dictione, symptomata in quodam conspexisse Hermippo, qui & mente aberrat, & morbo regio fuerat correptus cum surditate, & urinis prærubris non subsidentibus. Surditas autem unum est ex signis, quæ cerebrum affectum indicant. Prærubra uero urinae a subrubetibus, quas in prælagijs diuturnitatis non periculi signa esse pronuciavit, COMMENTARI. G discerpant.

discrepant. Quas uero alias intelligat quis prærubras, quàm quæ a cunctis uocantur cruentæ, quales E in nephriticis multis excernuntur? quas si indicare uoluerit, proportionabile quippiam significat ei, quod antea est dictum, Ventris ualde rubens proluuius. Quo igitur modo uentris ualde rubram proluuiæ affecto iecinore fieri diximus, ita prærubram urinam ex renibus suo perperam fungentibus munere effici affirmamus. In urina uero subsidentiæ priuatio, simulque crassiora quædam tota urinarum substantia sublimè petere uisa, perurbationem in uenis unà cum caliditate præter naturam esse demonstrant, non pauco acruato flatuoso spiritu. Vt igitur in dictis symptomatum concursibus delirare ægrum contingens est: sic & non necessarium. Nempe signorum permissio non omnium eiusdem generis existit. Surditas etenim, caput affectum indicat: prærubræ urinæ, renes: priuatio subsidentiæ, & quæ sublimè petent, primum quidem & per se, crudorum humorum in uenis perurbationem significant: per accidens uero, & ad desipientiæ generationem conferunt. Quod autem postea scriptum est, morbum regium his malo esse, uerum quidem est: sed, quod signorum diuersi generis concursiones facere in talibus disciplinis non oporteat, supra est demonstratum. Præterea, quæ ex morbo regio mala sit fatuitas, dictum est antea, cum ubi in phreniticis dixisset, Deiectio alba malum. subintulit, An & ex his torpor fiat? Nempe sermonem in alias transfert uoces, pro alba quidem deiectione, quæ ictericorum peculiare symptoma est, affectionem ipsam commemorans: pro torpore, fatuitatem. Hos F igitur, inquit, uocæ quidem priuari, sed sentientes contingit. Qui autem in acutis morbis sine uoce, sunt, quidam horum non sentiunt, propter principij affectionem utriusque ipsos sequentibus symptomatis: alij duntaxat uoce priuantur: atque horum quidam læsis quoque & alijs omnibus, quæ ex arbitrio sunt, functionibus: alij sola uoce oblæsa. Si igitur tum uocis tum functionum aliarum oblæso fiat, principij neruorum affectio est: si uero solius uocis, folorum uoci asseruentium organorum. Sed in prædicta concursione, cum iam prope mortem uentum sit, uocis priuationis consequitur symptoma. Quod item in orationis calce dicitur, Venterque his copiose fluit, ut Hermippo factum est, unde obijt: ita auctorem dixisse probabile est, quoniam neque sæpius symptoma hoc præsentem concursionem sequi uiderit, neque ratione inueniri potuerit.

Surditas in acutis, & turbulenti succedens mala.

Fit surditas & ob humorem quandam in auditorij meatibus impactum infarctumque, nihil, quod malignum sit, habens. Fit quoque & interdum extincta audiendi facultate: quam in acutis turbulentisque morbis contingere cernimus: quam nunc pronunciauit malum esse symptoma, neque adiecit coniunctionem, an, neque nomen ipsum ægroti, quoniam certo de talibus symptomatis G pronuciare licet.

Tremula, obscura, & contrectabiles desipientia, ualde phrenitica: ut Didymarcho in Co obuenit.

Fit & talis quædam desipientiæ species non raro, ut æger quietus iaceat, neque solum non tumultuose exclamet, exiliatque, ut antea, sed neque profusus loquatur, neque figuram decubitus permutat: sæpiusque, qui ita affecti sunt, familiaribus præbent opinionem: quæ mox sint, si quod fiat silentium, dormituri. Clausis itaque fenestris conquelescunt custodes, tempusque in his interdum longum conterunt: dormire ægrum, quæ neque loquatur, neque moueatur, arbitrati, ægro ipso non dormiente, & manus quiete mouente, non secus, quàm qui per leuem contrectationem aliquid uel tangere uel inuenire uolunt. Deinde his ita se habentibus quidam clausis palpebris hæc agunt: & si quis accedens cum eis colloquatur, quidam neque profusus oculos aperiunt: alij, posteaquam aperuerunt, aut paulo post clauserunt, aut immotos obseruant. Alij neque, si quis eos inclamauerit, uel stimulauerit, palpebras aperiunt. De phreniticis huiusmodi Hippoc. in tertio epidemiorum, ita scripsit: Nullus uero phreniticorum uehementer insaniuit, ueluti alijs usu uenit: sed alia quadam torpente ad somnum inclinatione capite grauatim peribant. Ceterum hos ipsos in præsentis dictione phreniticos, obscuros nominauit: perinde atque multis cogniti difficiles dixisset, neque idiotis solum, uerum quoque & Medicis. Nempe solos illos opinantur esse phreniticos, qui exclament, uel exilient, Hippoc. mente oblæso ita appellante, tamen in quadam in somnum propensione perpetuo fuerint. Desipientia igitur unà cum comate statim ab initio simul inuadit. Nempe in libro de comate apud Hippocratem, ad idem utrasque appellationes tum cataphoræ, tum comatis referre ipsum demonstrauimus. Atqui tales phrenitides quietem obscuram non habent, sed obscura, ut dictum nunc est, phrenitidis species ex procedente tempore efficitur: omnesque, quos ita affectos uiderim, languidum, durumque & angustum, & exiguum habuerunt pulsus: ita ut quies fieri ipsis, fatigata uirtute conijciatur, qui scilicet ualidissime moueri nequeant. Quidam horum, ut manus quiete pacateque mouent, sic & breuissime loquuntur: id quod multos latet, solisq; illis patescit, qui propiores facti sese in eos inclinauerunt: sunt autem, qui aurem prope faciem ipsorum deponere tentant, ut manifeste audiant. Præterea manuum motio his exigua & tremula exitens multos etiam latet, solis his, qui diligenter inspiciunt, conspicua: hoc igitur arguit uirtutem horum languere, atque hecticam quandam esse affectionem phrenitidis, ueluti febrium earum, quas ob id hecticas appellamus. Sed de his dictum est in commentarijs de differentijs febrium, atque in libris de morbis curandis, præterea & in libro de marasmo, solidas animalis partes prehensisse tales febres, non ex putri humore fieri indicantes. Phrenitide igitur ipsa ex bilioso succo generationem habente, cum is

in

A in cerebrum decubuerit, principio quidem qualitate ipsius nondum toti cerebri corpori permixta tumultuosa sunt desipientia: procedente uero tempore simile quippiam contrahitur lanis, quæ ab ijs, qui infectores uocantur, tincturam accipiunt. Nempe & hæc uix eluibiles redduntur, non secus, quæ quæ proprium ab initio colorem habent. Talis igitur cerebri ueluti tinctura desipientiam hecticam habet: atque ob id affectio horum, ut febrium hecticarum, praua est: quas quidem, cum incipiunt constitui, uix solui: exquisitè uero constitutas absolutasque solui non amplius posse demonstrauimus. Recte igitur pronunciatum est tales desipientias ualde phreniticas esse. Dictionem hanc, ueluti & alias quædam medicorum, prætercurrentes expositores, in sophisticis quæstionibus cunctantur. Voco autem, ut scitis, sophistica, quæ nihil ad melius sanandum conferunt. Talia autem non pauca & in expositionibus reperiuntur: quorum non nulla ab eo, quod sanationi commodat, recenter magis, alia uero minus: quomodo profecto & causam peruestigare, ob quam in calce præsentis dictionis adiecit, ut Didymarcho in Co obuenit. Nempe in eo, qui præcedit, sermone, quod auctor nominatim ægros in illis adscribat dictionibus, in quibus non audeat rei, de qua agit, unum quippiam, quod commune sit, uniuersaliter pronuciare, est demonstratum. Nunc autem uerum dicere uidetur de omnibus ita habentibus uniuersaliter pronucians, non tanquam dubius, sed tanquam ualde persuasus. Adiecit autem sermoni, ualde phrenitica, B quanquam simpliciter phrenitica dicere potuisset. Videtur autem mihi & sermoni adscripsisse ægroti nomen, quod multos non idiotarum modo uerum etiam & medicorum, in talibus falli contingat. Immo & de quodam aliquando quis quæstionem mouit ita desipiente, neque hunc perniciose habere, neque profusus phreniticum esse existimas. Et forsitan huic, qui prædictionem hanc scripsit, talis quæpiam dubitatio cum aliquo facta est: ideoque nominatim ægrum memorauit.

Ex rigore torpores non ualde apud se existunt.

34

Haud scio, cur libri huius auctor orationibus in multis, aliena utatur dictione: qui interdum ab affectibus ad affectos homines pertranseat, interdum uero & ab affectis ipsis ad affectus. Præfatus igitur & nunc, Ex rigore torpores subintulit, Non ualde apud se existunt. cum dicere potuisset, Ex rigore torpentes non sibi admodum constant. Quod ergo inquit, tale est: Cum rigorem consequetur torpor, hi non admodum incolumi mente existunt. Nempe corpus uehementer refrigeratum ex eo, quod contingit, ostenditur. Constat autem, quod totius corporis intemperaturas consequitur mentis læsio, affecto non secus, quàm totum corpus, cerebro.

† Additur in antiquis *μεγὰρ* uel *ι*, magnas.

Circa umbilicum dolores palpitantes, quod mentis permutationem ostendat, quippiam habent: circa indicationem uero his spiritus satis cum uehementi cupiditate penetrat. Sura quoque dolores in his, mentis aberrationem indicant.

35

Quidam non solum satis quod simul totum, significat, scribunt: uerum quoque & multum, uerbo satis adijciunt: alij *γόνος* per *γ* scribunt, & non per *τ*, *τόνος* adijciuntque *γόνος*, *εἰκελον*, id est simile, totam dictionem talem facientes, genituræ similis penetrat: alij pro *πνεύμα*, id est spiritus, *ολέγμα*, id est pituita scribunt. Palpitationem ergo flatuoso a spiritu proficisci demonstrauimus. Ideo circa septum transuersum collectus lædit non nihil & mentem, propterea quod neruosis partibus principium compati affueuit. Cum uero aliam quandam earum, quæ inibi sunt, partium occupauerit, mens quidem incolumis manet, sed iudicatoriæ his pituita multa *μετὰ τούτου*, id est cum uehementi cupiditate, qualis in tenesimis fieri solet, deorsum agitur. Tales tensiones euenire consueuerunt ex crassis lentisque humoribus uix ad internas intestinorum sedes commeantibus. In exemplaribus quibusdam non est scriptum, per *τ*, *τόνος* *διέρχεται* *τὸ* *νερούμενον*, sed per *γ*, *γόνος* *εἰκελον*, id est genituræ simile. Si uero uel substantia, uel colore, uel utroque uelut genituræ simile esse, quod uacuat, non constat nobis. Qui autem a Praxagora uitreus appellatur humor, quod uitro fuso similis sit, eiusmodi est, ut maximos uehementesque inferat dolores, cum per intestinorum meat tunicas. Est autem temperatura omnium, qui in corpore generantur, humorum frigidissimus. Quod autem & ex crassioribus humoribus spiritus flatuosus oriatur, id antea audiui, cum D de palpitatione ageremus. Non tamen qui suram infestant dolores, desipientiam in ipsis indicant. Vnde fit, ut qui dictioni opem præstant, subaudi uelint, *μετὰ τὰ πνεύματα*, id est absque ratione de repente occul tati: citantque scriptum in tertio Epidemiorum ægrum, qui in Dealcis orto iacebat, in quo præfatus Hippocrates, quod genibus & tibijs doluerit, sedatis ipsis consecutam ait insaniam. Sed dixi antea expositiones faciendas non esse per talium ægrorum citationem. Omnia siquidem omnium signa hac ratione erunt. Præterea, suræ dolores mentis perurbationem indicaturos, quod sese occultauerint, cum in oratione non sit appositum eiusmodi cessasse dolores, absurdissimam habet enarrationem. Nā hoc pacto, liceret, quicquid uellemus, in contrarium trahere, ut, si & capitis dolorem scriptum alicubi inuenimus, non qui existit, sed qui placatus sit, audire oporteat. Tussim item, & spirandi difficultatem, aurium etiam strepitum, atque quodcunque aliud.

† Additur in antiquis *μεγὰρ* uel *ι*, aliquando.

I quippiam in urina sublime petierit occultato coxæ dolore, delirium portendit: & quæ circa aurium sonitus talia existunt.

Multa quidem in libro toto carent perspicuitate: sed, quem sensum habeant, deinceps uideamus. Si occultato, ut interpretes dicunt, coxarum dolore quippiam in urina sublime petierit, nos securius certiusque de futura desipientia pronuntiabimus. Non tamen uerum est, quod dicunt, si tanquam uniuersale proferatur. Nempe quod sublime petit, optimum est tum album, tum laeue, tum æquale. Non est igitur simpliciter dicendum futuram esse desipientiam, si quippiam in urina sublime petierit, occultato coxarum dolore, sed si quod sublime petit, prauum fuerit. Neque hoc satisfacit, sed si unum delirij signum simul cum dictis apparuerit. Nam fieri potest, ut, si delapsus in coxam humor recurrerit, pars quædam alia capite inferior, eo recepto ipsa quidem afficiatur, caput uero lædi inhibeat, si coxæ dolor apparere desierit, atque id quod sublime petit, comparuerit, capite nihil patiente: [quoniam est urina inculcata, quæ enærema non habet.] Sola quidem una est inculcata, quæ colore quidem subluteo mediocriter fuerit, & substantia moderata, quæ scilicet tum crassæ, tum tenuis urinæ medium obtinet. Ego sane, quæ in libro indistincte prolata sunt, atque ob id leuiter offensura, perpetuo attempero definitioque. Nam, quæ indistincta est expositionibus doctrina, nouitios ea lædit magis, quam iuuat. Virtutem siquidem expositionis existimant esse, si scripta omni ope, omnique pacto, etiam si conspicue falsa fuerint, defendant. Quod ubi in manifestis conspicuisque studiose faciant, multo utique magis in obscuris absconditisque nihil ipsis curæ est ueritatis. Quod in calce dictionis dictum est: Et quæ circa aurium sonitus talia existunt. bene per se scriptum fuisset sine urinarum consideratione, ut sermo particularis esset, quem paulo ante uniuersalem dixi: nempe dolores coxæ: si, qui eos fecit, humor recurrerit, possunt aliquando desipientiam inferre, si ad caput humor peruenierit. Ascensus igitur humoris ad caput, signum erunt, quæ in eo apparent symptomata: quo e numero habentur & sonitus. Scribunt autem non nulli: Et quæ in uesica talia. Aiunt siquidem orationem hanc ostendere non solum consideranda esse quæ in urinis sublime petunt, tanquam delirij signum, uerum quoque & si aliud quippiam tale uideatur ex his, quæ ex uesica excernuntur, tanquam citra hoc affirmare, quod scriptor enunciare hoc pacto uoluerit, nequeentes.

Multoque magis, si urina in sublime elata sit, & quæcumque alia in ea sunt desipientiæ signa.

Rursus & impræsentia memoria tenere tyrones ipsos oportet, nullum in urinis esse signum, quod delirium portendat. Nempe hæc partium hepatis renumque & uesicæ affectionem indicant, uasorumque sanguinem continentium, & uirtutis succos generantis tum robur tum imbecillitatem. Affectionem uero cerebri alia sunt tum symptomata, tum signa, de quibus antea audiuiisti.

Quibus alius liquida, lassitudo, capitis dolor, stitit, nigillia, obscuritas, & impotentia fuerit, ut hi mente moueantur, spes est.

Liquida alius (ita autem appelletur, in qua liquida deijciuntur) & lassitudinis sensus, qui scilicet ægro fit, morbosa quidem sunt symptomata: sed delirium non portendunt, si, quæ ante dicta sunt, memoria non exciderint: ubi, quoniam pacto singulorum morborum signa, atque alia omnia, quæ in ægri corpore appareant, cognoscere oporteat, percurramus. Quædam. n. sunt, ut morborum singulorum differentia inter se disingantur separenturque: alia uero, ut singularum affectionum mores cognoscantur, uel futura cognoscatur iudicatio, qualisnam futura sit, & quando. De singulis autem tum symptomatis, tum signis ita docendum esse ostendimus, quomodo Hippocrates in prælagijs fecit, singulorum uires aut per se aut cum pluribus eiusdem generis demonstrans: quo modo libri huius auctor capite dolentes commemorauit, uigiliasque & obscuros. Nam, si obscuros dici intellexerimus eos, qui obscure loquuntur, uel propter uocem explanantium organorum offensam, quam ex neruorum uitio contraxerunt, uel propter mentis læsionem, tria eiusdem generis erunt signa. Dolor siquidem capitis ferè locum affectum demonstrabit. Vigilia uero, quæ in diuersis cerebri affectionibus fiunt, uigiliam somnumque, & uigilias comaque, cognoscenti ostendet. De obscuritate quo sensu intelligentibus delirium portendat, nuper egi. Hæc igitur uel genere, uel specie, uel quouis modo quis appellare uoluerit, inter phrenitica connumerantur signa. At, quoniam maxime siccam phreniticam affectionem cernimus, quæcumque siccitatis symptomata in uicinis capiti instrumentis, aut quancumque cum eo habeant societatem, existunt, ea quoque & futuram desipientiam commostrarant. Quo signorum in genere in præsentis dictionis morbo dictum est, stitit. Lassitudo quod multis modis fiat, ut in commentarijs de uenda ualetudine demonstratum est, nihil aliud nobis manifesti indicat. Quum enim lassitudo, quæ ulcerosum sensum habet, ob mordaces acresque humores fiat: quæ tenui, ob copiam, quæ phlegmosum, ob utrumque: Si sane ea uel ulcerosa uel phlegmonosa

† Verba hæc non sunt in codicibus antiquis. Quæcumque in nonnullis in margine, ut glossæ posita sunt.

A monosa fuerit, ad spem desipientiæ generandæ quippiam conferet: si tensua, nihil. Sic & alius liquida, bile quidem flaua syncera exeunte, uel & ex colliquamentis, de generatione phreniticæ affectionis quippiam demonstrabit: magisque si spumosa fuerint deiectiones. Cum uero non adiecta sit in dictione, exeuntium qualitas, sed dicta simpliciter alius liquida, nihil ad morbi huius prænotionem ex ea adsumere ualebimus. Nempe, ut antea dictum est, ex proprijs affectionis signis, quæcumque generis, in quo affectio est, indicatoria existunt, ea quippiam demonstrant. Primum siquidem non affectionis ipsius indicatoria talia existunt, sed generis, in quo affectio continetur, quæ calida & sicca est. Quoniam uero unumquodque genus speciebus familiare sit, ad præcognitionem specierum conferet, si signorum generis propriorum quædam apparuerint. Verbum autem, impotentia, in dictionum signorum concursione adiectum nihil prorsus ad affectionis delirij præcognitionem affert auxiliij, sicuti neque ad magnitudinis ipsius cognitionem. Nempe inquires, ut hi mente moueantur, spes est, delirij quidem affectionem fore ostendit, non tamen hanc uel paruam uel magnam: unde igitur magnitudinem ipsius accepit? Neque enim æruginosus neque niger uomitus factus uidetur, non urina, non deiectio talis, sicuti neque alia, quæ excessus mentis signa recensuit. Non igitur dictam nuper syndromen in phrenitim finitum speramus & periculosam, propterea quod uerbum, impotentia, adiecit: talem autem sequi phrenitim ut mente moueatur, neque ipse sperabis, neque alteri prædicere audebis. Talis siquidem fieri potest: sed prænotio non ex his, quæ rarerer contingunt, signis fit, sed ex his, quæ continua sunt, uel magna ex parte ueritatem habent. Volumus siquidem in prædictionibus ipsis perpetuo, si fieri possit, uoti compotes esse. Quo fit, ut, si quis oëties animi sententia frustretur, bis uero ei succedat ex uoto, is idiota abiectior, & contemptibilior sit. Potest siquidem idiota coram ægris pronuncians semper, quod euenit, si sapius assequatur, quod uelit, uera loqui uel falsa.

4 *Siqui sudantes & præsertim capite in acutis paulum implacidi fuerint, malum: tum alias, tum ex urinis nigris. Turbidus quoque & in his spiritus, malus.*

Perniciosa quidem & absque alijs est nigra urina, uerum, si & illa adiecta fuerint, præcognitionem ualde augebunt. Sed, quidnam indicet turbidus spiritus, inter obscura collocare oportet: & potissimum, quod neque in prælagijs, neque in aphorismis, neque in legitimo alio libro spiritum turbidum dixerit, quo pacto urinam. Sed, quænam urina sit turbida, non nos modo ex his, qui turbidas aquas perpetuo dicunt, intelligimus, uerum quoque & Hippocrates ipse docuit, cum inquit, Tanquam subsidentiam returbaueris, affumilat quoque & eam iumentorum urinis: non tamen, quid per spiritum turbidum intelligere oporteat, liquet, quoniam nullus dicat, ut aquam turbidam, ita & aerem turbidum: nisi quis uapore plenum intellexerit, quomodo expositores quidam huius orationis intellexerunt. Quo etenim pacto sudorem in animi deliquijs foras effundi conspiciamus, ita effluuium humiditatum in his, qui intus diuaporantur, ægris internum fieri dicunt: atque ob id per expirationem uaporem effundi perquam multum, idque turbidum spiritum esse. Si uero, ut nonnulli primam syllabam non per *σθλαρόν*, sed per *αθλαρόν* scripseris, non amplius, qualisnam sit spiritus *θλαρόν*, coniectura est colligendum. Faciem enim *θλαρόν* forsitan quis intellexit, ueluti bene habitam & bene coloratam: sed, quidnam significet spiritus *θλαρόν*, nosse non est, nisi uehementer magnum indicare uoluerit. Nominum siquidem alienus usus, causam præbet his, qui uolunt, quoque pacto euenierit, intelligendi. Proinde quidam per *σθλαρόν* scriptum *θλαρόν* graueolentem intellexerunt, ut alij raucum. Alij rursus turbatum, ut difficultatem spirandi ab eo significari uelint, ac si ita dixisset. Spirandi quoque difficultas in his mala. Neque tamen libri huius auctor posse simpliciter spirandi difficultatem indicare uidetur, sed unam quandam eius differentiam: siue enim per *αθλαρόν* siue per *σθλαρόν* scriptum sit, uidetur ea appellatione speciem unam difficultatis spirandi, non simpliciter difficultatem spirandi omnem indicare uoluiffe.

D *Quæ præter uacuationis uasorum rationum contingunt impotentia, infirmitatesque, non existente uasorum uacuatione, male.*

Quod dicitur, neque obscurum est, neque ipsius causa inuentu est difficilis: nempe, quod dicitur, tale est. Inualidos languentesque in operationibus, sicuti plurimum uacuos, in periculo esse existima, si nulla in ipsis facta fuerit insignis uacuo. Nam, si uirtus sine ulla manifesta uacuatione imbecilla fuerit grauantem ostendit copiam, uel unius principiorum intemperiem. Cum uero tria sint, ut didicisti, principia, cerebrum quidem functionum earum, quæ ex uoluntate oriuntur, cor uitalium appellatarum iecur uero earum, quæ alimoniam inferuiunt, quas & naturales uocant: naturalis uirtutis uitalisque imbecillitas deterrima est, & cito hominem tollit: nempe & unam cum ea, quæ a cerebro est, cõfestim exoluitur: quæ si afficiatur, non protinus cor ipsum læditur. Sed de huiusmodi cunctis in multis nostris lucubrationsibus didicisti.

6 *Si intercepta alius, parua, nigra, & in spyras circumducta ad necessitatem demiserit, & per naves eruptio fiat, malum.*

Σπυράδους uocant caprarum deiectiones: sunt aut hæc sicca, atque id, quod excernitur, propria circumscriptione

cunscriptio rotundum existit. Cum igitur quis hoc pacto sicca, & circūducta deiecerit, *στυπαδόν*, id est in spyras uoluta appellatur: suntque talia & quod plusculo tempore retineantur, & propter copiam igneae caliditatis. Si igitur præterquam, quod talia existant, nigra quoque fuerint, ardentem circa medium corporis affectionem esse declarant: atque ob id mala existunt. Sermoni adiectum est, & per nares eruptio fiat, malum. ueluti in alijs multis dictionibus fecit, ut quod multorum commune est, tanquam proprium scribat: quod sermone uno uniuersali doctrinam comprehendere non possit. Est autem commune in ipsis tale. Bilis uacuationem multam tanquam turbationem uehementem, atque multis in morbis commode factam non sustinent reficcari, neque rigorem, neque alui excretionem, neque sudores, neque parotidas insignes, uel alium quempiam abscessum. Ita enim eos, qui in epidemijis facti sunt, abscessus incusamus, uel minores, ut dixi, tanquam nihil iuuantes: uel maiores, tanquam sustineri nequeant. Sanguinis itaque eruptiones hoc modo non ferunt, qui ante sunt arefacti. Talis autem est prædicta affectio, cum ne uni quidem per morbi initia, rotunda exeant excrementa: neque ea simpliciter, sed cum medici diligentia & operatione uel per clysterem uel glandulam. Nempe quod ait, ad ne cessitatem, tale quippiam ostendit.

Quibus lumborum dolor diu perseverans cum aestu fastidioso fit, si sudent, malum: an & his tremor fit, & uox ut in rigore uidetur?

Rursus concursio dictorum symptomatum ab ipso uisa est, non a ratione ducta: atque ob id ipse quoque de hoc addubitans inquit, An & his tremor fit? Malum uero ait concursionem, de ea re non dubitans, quod lumborum dolor una cum aestu fastidioso diutius maneat: sudor autem his adueniens certiore efficit præcognitionem. Siue nanque sudorem exiguum toto fieri corpore ab *ἐπιδρωστικῶς* nomine significari intellexerimus, signum bonum non est: cum ab eo, & si non lumborum dolorem, certe fastidiosum aestum solui oporteret. Siue sudores eos, qui circa thoracem caputque fiunt, intellexerimus, certe hos semper malos esse constat, quia uirtutis imbecillitatem, uel in his partibus copiam indicant. Ob hæc quidem omnia, prædicta signorum concursio mala est. Cum uero multæ in lumbis sint partes, non liquet ex auctoris uerbis, quæ nam patiatur, in qua *δolor* diu perseueret, & aestus fastidiosus non desinat, sed signis alijs diiudicare conuenit. Si igitur renes fuerint perpeffi, scis horum affectiones per urinas cognoscendas esse: si uero aliquis uel eorum, qui inibi sunt, uel dorsalis medullæ, musculorum passus fuerit, *ἰσχυρὰ* tibi & cum alio adiecto signo constat. Nempe affecta dorsali medulla, sensus stuporis erit in his partibus, quæ ex affecto enascuntur loco. Didicisti autem ex dissectione neruorum dorsalis medullæ, & qui ab unaquaque uertebra enascantur nerui, & partes corporis, ad quas dispersantur. Si igitur signum ali quod patientis dorsalis medullæ tibi adfuerit, tum tremorem, tum aliam omnem neruorum affectionem fere expecta: quas inter una existit, tremulæ uocis oblatio. Nempe oratio hæc, ut in rigore uocem tremulam indicat.

Summæ corporis partes si celeriter in utranque conditionem permulentur, malum: sitis quoque huiusmodi mala est.

Quidam cum præscripta dictione præsentem annectunt copulantque: atque ob id eam cum coniunctione, autem, hoc scribunt pacto. Summæ autem corporis partes, si celeriter in utranque conditionem permulentur, malum. Sed, quæ in ea dicuntur, ab ante dicta concursione distinguuntur: quapropter & scriptor, qui cum illis ea scripsit, ueluti & multa alia, inter se coniunxit, quamquam nullam habeant communitatem. Nos igitur horum expositionem separatim conscribere oportet. Nam, si summæ corporis partes facile in utranque permulentur conditionem, malum signum est. Summæ corporis partes pedes sunt, manus, aurēs, & nāsus, quæ & in his, qui cum frigore fiunt, accessionū ingressibus primæ omnium frigescent. Quod autem oratio hæc, In utranque conditionem caliditatem dicat & frigiditatem, liquido constat omnibus. Cum igitur secundum naturam habemus, temperate habent summæ corporis partes, nulla repentina facta in his mutatione. Nam, tamen si quam maxime hyeme frigida, & æstate calidæ fuerint, paulatim tamen sensimque talem assequuntur permutationem: non celerem quidem nec usque adeo ualidam, ut uel hyeme similiter glaciæ refrigerentur, uel æstate his, quæ ab igne multo calefacta sint, assimilentur. In morbis autem summe malignis permutatio harum hora una ad contraria efficitur: interdum quidem ut, tanquam hyeme, perfrigescat, interdum uero, tanquam æstate, caleseat. Id autem contingit, cum propria caliditate non habuerint, atque a febrili caliditate: quæ a corporis medio incipiens, flammæque similis corpus totum depascens, extrema concalfacit: quæ & cum transpirauerit, statim ea refrigerant, extincta. In naturali caliditate. Sitis quoque huiusmodi (inquit) mala est: ubi uerbum huiusmodi, quod eam dicat, quæ celeriter in contraria permuratur, ueluti de summis dictum est partibus, nemo ignorat. Permutatio autem sitis ad contraria fit, cum paulo ante sitiens, cõfessum sine siti reddat: & rursus post paulo sitiens erit, non desinente siticulosa affectione: fieri siquidem non potest, ut æger paulo ante ualenter exiccatus ita perfecte humectetur, ut sine siti fiat. Quidnam ergo est, quod in ita affectis contingit? Sane, quod his, qui toto die totaque nocte interdum nullo pacto fecernunt urinam. Prius siquidem neque corporis affectiones mens ægri consecuta est, collectaque urina nondum ualenter uescicam distendit. At posteaquam mens consecuta est, & uescica impleta, ob hæc ambo sensit affectionem æger. Quo igitur modo id desipiētis est signum, sic & quod in siti dictum est: eum ægri quidem sitiendi affectionem semper habeant, sed non sentiant, donec eorum anima sensu prædita magis reddatur, & sitiendi affectio ad summum augeatur. Summarum igitur corporis partium ad contraria permutationem malum esse putandum,

A dum, utpote quæ calor natiui imbecillitatem ostendat, & eius, qui præter naturam est, robur. Sitis uero permutationem, languorem quidem sensificæ facultatis, robur uero siticulosæ affectionis.

Ex composito modestoque homine ferax responsio, mala.

Sermone hoc generalior uniuersaliorque existit alius, qui non solum hunc continet, uerum & alios quosdam non paucos. Omne siquidem, quod præter naturam propriam, malum, genus horum est atque multorum aliorum sermonum. Cui enim propria natura composita est, is non solum, cum incõpositus desipit, perniciosè affectionem habere demonstrat: uerum quoque & cum ferocitate respondens prope ad phrenitidem accessit. Cui uero uice uersa responsio in feroci natura composita est, ut is uel in propeffionem ad somnum uel lethargum uenturus sit, expectabis.

Quibus uox acuta est, his hypochondria intro tracta sunt.

Secundum naturam sane dicendum erat, Quibus in morbis uox acuitur, trahuntur his hypochondria ad internam sedem. Cur nam uero libri huius auctor ita alienis dicendi rationibus oblectetur, haud scio. Relicto igitur de hac re studio, ad eorum, quæ dicuntur intelligentiam ueniamus: quæ neque ipsa uniuersalis est, ut alia multæ eorum, quæ in hoc libro dicuntur, uera tamen ita enuncietur, quod plebique, qui in morbis uocem mittunt acutam, ad internam sedem trahantur hypochondria. Nempe id uerbum *ἐπιβάται* significat: neque quod hypochondrium ipsum propria quadam affectione intro accurrat, sed, quod interna magis ipsum trahant. Nepe septum transuersum symptomatis eiusmodi causa est, cum uel inflammatur, uel arefcit, propter igneam caliditatem, uel a membrana costas succingente retrahitur: cum rursus & ob phlegmonem, & ob siccitatem tendatur. Suntque ex medicis plerique, qui retractum hypochondrium inter ea, quæ simul cum phrenitide adfunt, scripserunt. Nam plerique phrenitici ita affici uidentur. Sed præsens oratio retrahi hypochondria non dicit, sed ad interna trahi. Tu autem, si uerum prorsus loqui lubet, ex dimidio utrunque compones, dicetque intro sursumque trahi hypochondrium, neque immerito id fieri propter obliquam septi transuersi posituram. Incipit enim ab ossis pectoris, termino: atque hinc sensim oblique descendens, tum intro tum infra ad lumbos peruenit: ita ut plurimum quidem totius ipsius substantiæ profundis hypochondrijs subiacet. Supernum uero principium altius fit. Ob hæc igitur ad internam supernamque sedem trahi uidetur. Quod si hæc inter se comparaueris, plus intro, quam sursum, transpositum esse tibi uidebitur. Relicta itaque, quæ præter naturam ob instrumentorum siccitatem phlegmonemque musculorum acuitur, uoce, quoniam angina hæc affectio uocetur, de ea, quæ alijs in morbis acuitur, uoce pronunciauit, inquit, His hypochondria intro trahuntur. Vocem præterea acui ex uocalium instrumentorum angustia in commentarijs de uoce demonstrauimus. Atque ob id tum spadones, tum pueri, tum mulieres uocem reddunt acutam. In febribus uero siccitas horum angustiam efficit.

Hebetatus oculus, uitiatusque & concretus, immobilisque & tenebrosus si fuerit, malum.

Oculus hebes tenebrosusque tum ipsi ægro, tum uidetibus fit manifestus: ægro quidem, cum non amplius conspicit uidet, quoniam antea in hebetibus conspectibus: ueluti in turbulenti, præter id, quod obruse respicit, adhuc per quandam turbulentiā uidere putat. (Vocat autem *ἀχνύς* aeris turbationem, quæ medium tum nubis tum nebulæ habet crassamentum, ita ut, quam nebula quidem, magis concreuerit, quam nubes uero, minus.) Fit autem talis in oculis affectus & non paucis, qui febre carent, ueluti & *ἀμαύρωσις*, quæ obscura imbecillaque instrumentorum sensio existit sine turbulentiæ apparitione: iam uero laborantibus multis. Est autem *ἀμαύρωσις*, turbulento aspectu generalior. Nempe, cum in utroque obscure cernatur: Aegris tamen ipsis sensio ueluti turbationis cuiusdam in turbulenti conspectibus euenit: Extrinsecus uero uidetibus oculus acie hebes, nullam humidam præter naturam habere uidetur substantiam: perijt autem ex eo tum splendidum tum lucidum, quod in acute uidetibus oculis inest. Hebetes item imbecillique mortuorum oculis similes existunt: multisque morientium, atque adhuc tamen uiuentium tales oculi uidentur, ueluti & his, quos extrema habet senectus. Turbulenti uero non omnibus, sed solis his, quibus turbatum in pupilla uidetur humidum, quod sanitatis tempore tum lucidum tum candicans erat. Ex dictis itaque affectionibus oculorum utrasque prauas esse manifesto liquet. Concretus oculus propter mouentium oculos musculorum immobilitatem fit. Immobilitas autem ea propter omnium ipsius musculorum uel resolutionem, uel æquam, & quæ in neutram partem uegat, tensionem, proficiscitur, uel propter exactam mouentis musculi potentiam imbecillitatem. Talis constitutio ei, qua oculi intus agitantur, ex aduersum pugnat. Nempe instabiles sunt, non secus, quam qui equum appellatum habent, ita ut nunquam conuiescant. Contra autem, concretum nunquam mouentur. Si igitur causas talis constitutionis oculorum intellexeris, constat & eas prauas esse. Scribunt aliqui in dictione, & concretum turbulenti malum, turbulentiā quandam concreuisse in oculis uolentes ex affectionis tum siccitate tum caliditate.

Vox clangosa, mala est.

Non nulli quidem *κλαγγώδης*, id est clangosa: alij *κλαυθώδης*, id est querula plorabundaque scribunt. Quod autem clangosa uox fiat, cum siccitas uociferorum organorum intenditur, est demonstratum. Plorabunda uero secundum eandem noscitur intensionem: sed difficilior, quam clangosa, existit, quanto maiorem indicat affectionem.

Dentium stridor perniciosus, quibus non est sanitatis tempore assuetus: suffocatio quoque in his ualde mala est. E 13
Cum libri huius auctor memorare nõ consueuerit, quæ in prælagijs scripta sunt, nõc tã de stridore dentium mentionem fecit: adiecitque in calce, quod suffocatio in his ualde mala sit. At, cum didiceris, quonam pacto stridor dentium procreetur, quonam item modo suffocatio: nihil in hac etiam dictione fufius recensere est necesse. Nempe ex illis uniuersa ipse cognosces.

Faciei color bonus, & mœstitia multa, malum.

Quod sæpius fallat coloratio facies, putentque hanc uel sanguinis per nares eruptionis iudicatoria, uel abcessuum post aures significatoriam esse, ob id iure etiam, si cum multa tristitia fiat, malum esse signum scripsit. Fieri siquidem nequit, ut ægri ita bene colorentur, ut qui optime ualēt, pro ea quidē, quæ in illis est, affectione: sed ob caliditatem multam impense rubros ipsos factos, & bene coloratis si miles uideri relinquunt. Quod autem ualde rubrum est, id ad melancholiam idoneum esse ait in epide miorum secundo: cuius signum mœstitia existit: atque, si multa ipsi adfuerit, multo magis. Cum itaque florida quidem apparuerit facies: æger autem ualde tristis fuerit, quædam in cerebro ualde calida affectio esse uidetur, quæ sanguinem exurit, eamque ob causam bilem atram, ut demonstratum est, procreat gignitque. Sed forsitan alienum non erit, ut quædam per totum librum sensu carentia simpliciter commemorauit, ita & nunc faciam, scribamque ex enarrationibus sensu & intelligentia carentibus aliquam gratia exempli. Neque sane eum, qui primus de his dixit, sum admiratus. Commune siquidem id omnium est. uitium, ut, quomodo filios, ita & quæ ab illis excogitantur, diligant: nisi quis ualde securus Aesopi fabulam perpetua in memoria habuerit, quæ duas nos gestare maticas ait: anteriorem quidem uitiorum alienorum plenam, posteriorem nostrorum: atque ob id delicta aliorum uidere nos, nostra uero non cernere: is etenim solus ad uerorum cognitionem sese exercebit. Non igitur, ut dixi, eum, qui primus expositionem scripsit, demiror, sed eos qui dicta prius inepte laudant: quomodo & nunc quidã laudibus extollit eorum explicationem, qui intelligendum esse aiunt faciei quidem bonum colorem, in ægrotantis ipsius colore: mœstitiã uero multam, in medico colorem bonum præter naturam, ut signum malum, cernente. Nam, si id docere uoluisset, prædictionum auctor, ita dixisset: Faciei color bonus ualde mœstum reddit medicum: neque ad hoc in calce postea adscripsisset, malum. Absurdum siquidem admodum atque ab omni intelligentia alienum, dicere, Faciei colorem bonum ualde mœstum signum medico, malum: uel rursus hoc pacto: Faciei color bonus ualde mœstum reddit medicum, & est signum malum. Nempe uel id, mœstum reddit medicum, & signum est malum: uel malum esse colorem bonum, duntaxat dictum, fat fuerit: sed, ut utrunque simul dicatur, fieri nequit. Adde, quod etiam coniunctio Et, apposita, clare indicat in ægroto hæc ambo contigisse, tum coloratam faciem, tum uehementem tristitiam. Vt ergo quis prætermissa huius lætionis indicatione ad id quod recēsetur ueniat, falsus est eorum, qui ita exposuerunt, sermo. Non enim de necessitate color faciei bonus ualde mœstum reddit medicum, sed interdum bonum magis, quàm antea reddit: cum scilicet faciei colorem bonum uel sanguinis eruptionis, uel abcessuum post aures iudicatoriorum signum esse sperauerit. Si itaque dictione ipsa summe tum ambigua tum obscura existente talia quædam excogitent, ueniam hi a nobis mererentur: Sed, quoniã rem commodissimam clare distinguens docet, quando sane quidem bonum existat signum bene colorata facies, quando uero non bonum, quisnam ipsis ignosceret? sicuti & his, qui præsentem sermonem de mutua inter se transmutatione boni faciei coloris, & mœstitiæ esse dicunt, Existimant siquidem, cum hæc sibijnuicem succedunt, quando scilicet colore bono desinente æger ualde mœstus reddatur, rursusque & mœstitiã illam subsequatur color bonus, difficile signum esse, ac si ambo simul esse nequeant, uel ipse de contrarijs antea non dixerit mutua in sese transmutationem non bonum signum esse: inibi siquidem generatio alterius, tollit alterius essentiam, quo fit, ut simul esse nequeant. Sed, quod mœstitia simul cum colore bono consistat, non est impossibile. Si igitur, quæ in unaquaque oratione ab aliquibus perperam dicta sunt, redarguamus, commentariorum prolixitatem nõ pauci inculabunt: si uero nõ reprehensa prætermittamus, iam postea erunt, qui auditam peregrinam expositionem, tanquã a me prætermittam uitio uertant, & maxime cum expositionis tum uitium tum uirtutem nondum discernere queant. Cum ergo fieri non possit, ut inculcationem deuitemus, qua uel superuacue sermonem, protrahamus, uel utile quippiam prætermittamus: ad alterum diuertã, quod lecturis scriptas a me explanationes commodius fore credidi.

Deiectiones in spumosas syncerasque desinentes exacerbant.

Causam, cur, qui librum exposuerunt, ut multas dictiones alias, ita & hanc perperam obaudierunt, non noui. Nempe, cum dixerit, desinentes, expositionem hi faciunt deiectionum spumosarum synceras rumque. At idem non est, aut, cui talia deijciuntur, exacerbandum morbum: aut, cui desinent deiectiones i talia. Præter igitur affectionis signa sunt spumose & syncere, si memoria tenuerimus deiectiones synceras appellari, quæ duntaxat unum, qui excernitur, humorem ceteris impermistum habent: non est tamen, ut talia excernentibus morbus exacerbetur, necesse: cũ fieri possit, ut cocta paulatim affectione, in qua talia excernebantur, conquefcatur æger. Quando igitur necesse est, ut morbus exacerbetur? cum scilicet deiectiones præter id, quod non desinant, in spumosas quoque syncerasque permutabuntur. Nempe hæc alijs, quæ ante excernebantur, deteriores exacerbandum morbum indicant.

Urinarum

16 A *Urinarum in morbis acutis ex refrigeratione interceptiones pessimæ.*

Morbi acuti ex calidior materia ortum habent. Si ergo urinarum retentio ex uesicæ refrigeratione fiat, malum. Nempe ex tali intemperie, secretoria, quæ in uesica est, facultatis factam imbecillitatē, uel sensus ob refrigeratum ipsius neruum priuationem, neruumque ipsum, quod contristat, haudquaquam sentire ostendit. Refrigeratio autem uesicæ fit discussio ab eo, qui præter naturam est, naturali uesicæ calore. Sed forsitan quis obiecerit, quomodo ob causam, si febris totum occupauerit corpus, uesica refrigerata est? Quætionem sane diluit partis aptitudo: non enim omnia naturam eandem pariter sortita sunt.

17 *Perniciosa sine signis leuantia mortem indicant.*

Sine signis, inquit, uel excretionis, uel concoctionis: non autem aliud docet, quàm uniuersale illud in aphorismis ita scriptum: Quæ non ex ratione leuant, his fidendum non est: neque ualde formidanda mala, quæ præter rationem eueniunt. Præfens siquidem dictio ab uniuersali recedens, eorum, quæ uniuersali subiecta sunt, quippiam edocet. De pernicioso siquidem duntaxat pronunciat, non de prauis omnibus. Neque enim prorsus, quicquid prauum fuerit, mox idem & perniciosum existit. Demonstrauimus siquidem in prælagijs malorum signorum differentias non paucas dictas esse, in quibus Hippocratem ipsum ex nominum propriorum adiectione magnitudinem horum indicare ostendimus. De prauis igitur simpliciter & non pernicioso nosse id duntaxat satis est, non esse his fidendum, si absque signis deserierint: redibunt siquidem, sed non tollēt hominem. Quæ uero eo prauitatis deuenierunt, ut & inter perniciofa censeantur, quæ hæc quidem mediocriter prauis infida magis sunt, nequeantque secure, & cũ fiducia sine manifestis signis sedari, in libris de iudicationibus est latissime a me demonstratum. Nempe, ubi talia tractu temporis læsionem habitualem indissolubilemque confecerint, reuertentur pro malitiæ suæ magnitudine, periculi magnitudinem afferentes. Nam causæ aliquæ eorum, quæ in corpore procreantur, potentia uirtuteque tum uirus rabidorum canum, tum letalia ea medicamenta representant, quæ & si in affecto loco nullum effectum temporis usuram hominem perimunt. Scimus autem non nullos & a cane rabido morsos, qui postea tum aquas formidauerunt, tum a morsus initio post duos uel tres uel quatuor, uel multo plures menses interierunt. Noui sane & quendam, qui exacto anno eam incurrit affectionem, quam aquæ timorem uocant. De quo Medicis omnibus summa in solidis animalis partibus siccitas esse uidebatur, atque una adaucta naturalis caliditas, in igneam conuersa. Affectionem hanc caninum uirus parit longo tempore paulatimque, atque ob id immedicabilior existit, & partium solidarum substantia in aliam transeat conditionem: ueluti in uutiliginibus, leucis appellatis fieri consueuit: nempe & altius descendit hæc præter naturam affectio. Cum autem hæc alterent quidē solida corpora, sed nondum alterauerunt, simul ut uacuata sunt, solidorum quoque alteratio cessat: interdumque die tino, interdum uero citius etiam ad naturalem redeunt habitum. Nempe, cum affectio fit, & nondum facta est, breuiter, separata efficiente ipsam causam, sedatur: si uero completa ea fuerit, etiã si uacuata fuerint, quæ affectionem procreauerint humida, nihil in sanationis ratione amplius existit. Simile quippiam in lignis ipsis contingit, quæ proxime mediocrem ignem sunt apposita: calefunt siquidem ualde, sed nondum inuruntur: quæ si prius ab igne separaueris, quàm accendi incipiant, celeriter contractam caliditatem, deponunt: si uero tantum in se exceperint, ut inuri incipiant, etiam si ab igne tollantur, nihilominus inuruntur. Quod si lignum humidum in ignem eundem conijciatur, non protinus accenditur, ut si uel stuppam, uel calamum siccum, uel ellychnium conieceris: & si post paulo lignum huiusmodi sustuleris, breui post interuallo deponet eam, quam ab igne contraxerat, alterationem. Non est igitur absurdum, ut talis in corpore paulatim progenitus sit humor, qualis est & rabientium canum, & tractu temporis longiore corruptentium medicamentorum: ita ut plerisque Medicos lateant: quomodo in eo, qui ob lassitudinem, ut uidebatur, [maxime modicam] febrijt, qui post quartum diem urinam secreuit substantia quidem tenuem, sed colore nigram, ut in utroque eam, quæ ex pauco atramento scriptorio aqua multæ diluto confurgit, misturam representaret: atque modo alio, si non atramentum ipsum dilutum intellexerimus, certe eam, quæ a multis *ασβλιν* appellatur, fuliginem. Visus est æger hic quarto die bene habere, ita ut sequentibus diebus lauaret: deinde die septimo uesperis, cum febre coepisset, tabefactus obiit. Docetur autem in præfenti dictione id, quod optimis Medicis opem affert, non uulgaribus. Neque enim perniciosorum morborum signa hi nouerunt. Adolescens præterea quidam excernebat cum febre imbecilla rubidam proliuitem nõ paucam: sæpiusque die uno nocteque cum tepida febre: qui hinc mediocrius habere est uisus, ita ut tertio die a febre immunis esse uideretur. Ego itaque urinas ipsius, quæ tum tenues, tum albæ, aquæ instar, essent, conspiciens, iecinoris infirmitatem permanere conieci, præcepique: ut occurrerent huic idoneis tum epithematis, tum esculentis, & ratione uiuendi uniuersa. Deridens uero me Medicus quidam a Theffalo edoctus, qui non solum ipse nunquam urinas contemplatus erat, sed & contemplantes, fuliones appellabat, prohibuit, ne homini præsidium ferretur, sola post inanitionem refectione utendum esse inueniens. Sed morbus septimo a principio die superueniens patuit omnibus esse hepaticus. Talia igitur omnia, quæ ualde utilia sunt, prætermittunt expositores, tempusque interdum circa dictiunculas nullo pacto utiles conterunt.

In

A. l. 4. f. 6. t. 4. c. 7. p. 922. D. E.

† Ex antiqua hac adduce ualde mœstum signum (m. co.) aut, si ita, faciei color bonus.

† Alias moderantissime, ut intelligendum sit de febre.

In acutis biliosis albicantes, spumosa & perichola hoc est circum biliosa, deiectiones, malae male quoque & urinæ hu- E 18
 in modis an & his iecur laboret?

Quod sæpius iam & antea dictum est, dicam & nunc. Qui librum hunc composuit, uideretur quidem eiusdem cum magno Hippocrate esse artis: sed ipso longe est inferior: atque ob id quidam librū hūc, Draconis Hippocratis filij, alij Theſſali esse putauerunt: Duo siquidem magni Hippocratis filij fuisse perhibentur, Draco & Theſſalus: quorum utriusque rursus filius Hippocrates. Siue igitur ab horum al tero, siue ab alio quodam scriptus sit liber, siue, qui scripsit, prius quam Græcis publicaret, obierit: peruestigare superuacuum uideretur. Nam, quæ de ipso dicta sunt, sufficiunt. At legentes conquirere in telligentiam eorum, quæ dicuntur, studeat, sitq; gemina inquisitio, quod ab ipso dicatur, tum ad libro rum Hippocratis confessorum, tum ad rerum ueritatem referentibus nobis. Et nunc sane, quod pro ponitur, ita inuestigabimus: quod auctor, plerunque symptomata implicet, quorum uniuscuiusque uires per se in prælagijs didicimus. Nempe, quod deiectiones tum albicantes, tum spumosa, malæ sint, dictum est in libro illo. Quod præterea minus periclitentur, quorum naturæ cōuenit morbus, ex apho rismis constat: quare, quibus non conuenit, hi magis periclitantur. Bilioſa igitur deiectiones & bilio ſa ueſicæ excrementa cum bilioſis hominibus, bilioſis & morbis habent cognationem: non bilioſa au tem & albicantia his præter naturam sunt, atque ob id praua cenſentur. Spumosa uero deiectio naturis omnibus mala est. Quæ si tantummodo in oratione dicantur, nulla oborietur quæſtio. Verum, si adie ce ris perichola, maximam mouebis quæſtionem. Quo etenim pacto fieri poteſt, ut albicantia simul & bi lioſa deijciantur? Vitiatam equidem & hanc dictionem, ueluti & alias multas, exiſtimo. Nempe com modius fuit, ut in ea ſcriberetur non perichola, uel omnino omiſſa fuiſſet hæc dicitio perichola. Si uero dictionem, tanquam uitio carentem exiſtimare cogimur, e duobus alterum ut ſit, oportet. Nā uel uno tempore albicantia, in altero perichola deijci eſt putandum: uel, ſi tempore uno ſecerni utraque quis aſſerere uoluerit, albicantia quidem tum conſtantium, tum durorum excrementorum colorem indica bunt: perichola uero excrementa, ea bilem ſubſtantia tenuem circiter habere, atque ea circūuolui oſte dent. Conſueuerunt autem tales excretiones περιχολος, id eſt circiter coloratas appellare. Urinæ autem permiſceri quidem hoc pacto non poſſunt, ſed in his alterum eorum, quæ dicta ſunt, uel alterum intel ligere eſt neceſſe: atque utraque eſſe mala, & albicans, & pericholum. In urinis autem pericholum, quod ſuperſue bilioſum eſt, de neceſſitate eſt intelligendum. Neque enim fieri poteſt, ſit, quomodo in deiectionibus perichola cum albicantibus fieri poſſe retuli, ita & in urinis intelligat. Quod autem in calce dictionis ſcriptum eſt, An & his iecur laboret? recte eſt dictum. Nempe alijs dolet, & alijs non, propterea quod hæc ob tum phlegmonem, tum obſtructionem, tum ſtammantem quandam affectio nem & per uentrem, & per ueſicam excernantur: ſed de talibus omnibus unā cum peculiaribus de monſtrationibus in noſtris tractationibus diximus. Ut neque nunc ſingulis in dictionibus phyſi cas audire demonſtrationes conueniat, ſed ſolis his, quæ ex ipſis demonſtrata ſunt, unumquenque cō tentum eſſe oporteat.

si in febribus uocis priuationes conuulſiuo modo in motionem mentis tranſeant cum ſilentio, pernicioſum.

Quamquam uetera omnia exemplaria ita ſcripta ſunt, librique interpretes omnes hoc pacto reci piant, quidam tamen ex his, qui tum heri, tum nudius tertius nati ſunt, in eam, quæ expoſitu ipſis faci lis ſit, tranſcribunt dictionem. Ego uero eum, qui de expoſitione dubitans, uitiatam eſſe dictionem ſu ſpicetur, & ad id, quod uerum appareat, tranſcribat, non increpo: ſed, quod expoſitionem faciat, ut ipſe tranſcribere eſt auſus, perinde atque ab initio ita ſcriptum ſit, increpatione dignum eſſe arbitror. Cum uero plurimis in dictionibus fecerint id non nulli, malam ipſorum in omnibus adulterationem memo rare longum eſſe puto. Quo autem modo & alia multa hoc toto libro ſcripta ſemel aut bis adnotau, ita & hoc. Dicta igitur a me ſunt hæc propter eos, qui proſus a præſenti oratione auferunt uerba hæc duo, cum ſilentio pernicioſum. Ego autem ſenſum talem eſſe autumo: Si in febre uocis priuationes, hæc quæ conuulſiuo modo ſunt, deſinant in eam, quæ cum ſilentio ſit, mentis alienationem pernicioſum: pernicioſum autem uel pathema uel ſymptoma ſubaudire oportet, libri auctore ita ex conſuetudine enunciante. Nomen igitur σιγή id eſt cum ſilentio, in caſu dandi eſt intelligendum, & cum uerbo ἐπιπνοια id eſt mente mouentur, conſtruendum. In caſu autem dandi intellectum non amplius hoc ſolum ſigni ficat, ſi in mentis ſcilicet motionem tranſeant cum ſilentio, ualde malum. Nam rursus eum nomini, ſi lentio, uerbum, pernicioſum, ſubieciſſe conſtat: quod ſane intelligendum pro latenter & obſcure uul go. Cum ergo uocis priuationes multis ſiant modis, ut dictum eſt, nunc eam, quæ cōuulſiuo modo ſit, in eam, quæ cum ſilentio efficitur, mentis alienationem deſinere ait. Sed quorumnam conuulſiuum modum intelligemus? dixerit quis, uoci afferuentium organorum, quæ, tum quod reſoluta ſint, tū nul lo pacto a uoluntate moueantur, uocis priuationis cauſa exiſtunt: quorum affectionem, quæ cum cō uulſione eſt, deſiniens, ob id inquit, Si in febribus uocis priuationes conuulſiuo modo. Non hæc igitur cum tumultu & clamore, (non enim uociferari poſſunt, qui uoce ſunt deſtituti) ſed cum ſilentio in mē tis alienationem perueniunt. Nulla ſane quæſtio eſt, quonam modo cum ſilentio mente moueantur, qui nullo pacto uocem emittere poſſint. Vnde igitur, inquit, mente aberrantes eos cognoſcimus? ridiculam admodum interrogantes interrogationem, ſoliſque his interrogari dignam, qui nunquam ægros

Ægros mente læſos conſpexerint. Nempe, & ſi non loquantur quod familiares conuenienter ipſi non uideant: neque, cum interrogantur, affectionem dicant uel ſcripto uel nutibus: quæ item motus oſtendat a ratione alienos, exilientes, uel inordinate conuulſi: hæc deſipientiam ipſorum indicant: & ſi ualenter horum affectio excedat, iam non deſipientiam ſimpliciter, ſed mentis alienationem iure appellamus.

20 Quibus ex dolore uocis priuationes hi cum dolore moriuntur.

Verbum ἐν ὀρθῷ ἄρῳ, modo, qui tardius moriuntur, modo, qui cum dolore, ſignificat: quod optima ra tione in præſenti oratione dicitur: & maxime, quia uocis priuationem huiusmodi in antecedente di ctione memorauit. Nempe conuulſio doloris plena eſt affectio.

21 Febres ex hypochondriorum doloribus, malignæ.

Orationem hanc ſiue libri huius auctor, ſiue alius ſcripſerit, non laudo. Niſi etenim limitetur, biſa riam falſa eſt, quod & gemina indigeat limitatione. Cum ergo non pauca in hypochondrijs ſitæ ſint partes, febres non ſunt omnibus in his malignæ: ſed in ſepto tranſuerſo, uentriculo & iecinore. Scimus quoque & muſculos quosdam, qui inibi iacent, ſi inflammantur, febrem accendere. Quinimmo neq; ubi in iecinore, uel uentre, uel ſepto tranſuerſo phlegmone oriatur, febris hæc continuo maligna eſt: B ſed acuta forſan fuerit, quanquam ne hoc quidem perpetuo, nondum uero maligna. Quod autem ne que acutam perpetuo fieri dicam, teſtatur experientia, & ratio demonſtrat, ab externis inflammatio nibus conſpicuam reportans fidem. Nam, cum inflammationum magnitudinem perpetuo febris ex proportionem ſequatur, ut in hypochondrijs non perpetuo partem aliquam ex præcipuis ualenter in flammari eſt neceſſe: ſic neque febrem inferri acutam. Orationem igitur his dimitto, qui & falſe dic torum cauſas falſas, tanquam ueras pronunciant. Ego uero, ut retuli, neque ueterum cuiquam patro cinari, neque illis pertinaciter contradicere propoſui: ſed, quæ uere tum fieri, tum apparere in ægris uidi, ea his, qui medicam exercent artem, narrare.

22 Sitis, quæ præter rationem in acutis morbis ſoluitur, mala eſt.

Eſt & hic ſermo pars illius uniuersalis, qui omnia non ex ratione leuantia, primum quidem ſuſpe cta eſſe ait: Deinde & periculosa ſæpius, cum & ea ipſa, quæ præter rationem leuant ſymptomata, pe riculosa exiſtant. Dictus autem & alius quidā in aphoriſimis uniuersalis ſermo, in quo & id, quod nūc dicitur, eſt pronunciatum: Qui etenim parte aliqua corporis dolent, & magna ex parte dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat. Quod igitur in acutis morbis ſitim præter rationem ſolui ſignum malum C ſit, declarat abunde, quæ præter rationem ſit, ſolutio. Quod uero mentis læſio ſignificetur, ex eo patet, quod æger manentem adhuc affectionem non ſentit, quanquā affectio doloris expers non ſit. Quod nam autem præter rationem, indicet, tametsi ſæpius plerisque in locis dixerim, non perperam tamē & impræſentiarum dicitur. Cum igitur neque per uomitum, neque per ſudorem, neque per deiectionem, neque etiam per abſceſſum iudicatorium ſolui ſitim contingat, non quod affectio ſedata fuerit, ſed quæ ſenſus elanguerit: id ſi fiat, ſignum bonum non eſt. Quod ſi & lingua ſicca manente urinæque crudis exiſtentibus ſitis tollatur, certius adhuc malitiam affectionis dignoueris: atque adhuc, ſi Medicus ni hil tum refrigerantium, tum humectantium exterius adhibuerit: quandoquidem talia in acutis mor bis magis ſitim non tollere, ſed mitigare nata ſunt. Proſus autem in acutis morbis malum, ſi ſitis per ſecte tollatur. Atque hæc, quæ nuper dicta ſunt, in exemplo eius, quæ præter rationem eſt, ſolutionis, memoria teneri uelim, ne ſæpius eadem audire tibi opus ſit.

23 Sudor multus, ſi cum febribus acutis fiat, inutilis.

Ad nomen, multus, mentem potiſſimum conuerte: quoniam ſæpius, qui in acutis affidue ſudant me diocriter, quanquam cunctentur, non tamen moriuntur. Si uero multus fuerit ſudor, qui febrem non ſoluat, quod ægri uirtus cito exoluetur, liquido oſtendit.

24 D Et urinæ coctæ, malæ.

In non paucis exemplaribus οὐρα πύκνωσις. i. urinæ coctæ ſcriptum eſt: libriq; interpretes ita ſcriptum norunt: niſi quod Rufus ephēſius ueteres ſcripturas obſeruare conatus, hoc in loco Zeuxidem incre pet, tum uetuſtiſſimum empiricum, tum qui in omnes Hippocratis libros commentaria ſcripſit, his uſus uerbis: Zeuxis autem, ſi utique & ipſius meminiffe oportet, cum diu effugiſſet inſcitiae opinionē, hic aperuit: obuiam enim uitio factus, in ipſo immoratus eſt. Vult enim urinas coctas ſcriptas eſſe, ut purulentas & prauum continentes craſſamentum, nequaquam, quod hæc inter præſentiſſima numera rentur auxilia, conſpicatus. Hæc Rufus non ingeneroſe aduerſus Zeuxim ſcripſit, uitiatam quidem ſcri pturam, qua οὐρα πύκνωσις. i. urinæ coctæ, ſcribatur, aſſerens, atque huic οὐρα ἐπίπνοια. i. urinæ, quæ cum labore excernuntur, præferens. Qui ſcripturam πύκνωσις recipiunt, hi non nulla quidem tum improbabilia, tum memoratu indigna effutiunt: ſed probabile quiddam, quod uulguſ in errore pellere poſſit, hoc eſt: uidetur ſiquidem dicere Hippocrates, Iudicatoriorum non iudicantium alia letalia, alia difficilem faciunt iudicationem. Ob eam cauſam, & coctas urinas, ubi morbum non ſoluunt, non bonum eſſe ſignū ait. Ignorant hi iudicatoria ab Hippocrate appellari tum ſymptomata, tum ſigna, quæ iudicationē indi cant, uel ex ſeſe etiam faciunt: ut eſt ſanguinis eruptio, per uētram uacuatio, urinarum copia, uomitus, menſtrua, hæmorrhoids, parotides abſceſſus & quodcunque aliud: quorum alia coctionis ſigna exi ſtunt,

† Ex antiquo ab his ergo fectionibus uulſiuā dicitur inquit

A. l. i. f. 2. d. 3. c. 7. p. 107. A.

flunt, de quibus in primo epidemiorum ait, Coctiones celeritatem portendunt iudicationis, securaq; E
fanitatem. De urinis autem in praesagijis scripsit: Urina optima est, si, quod subidet, album fuerit, laeue
& aequale per totum tempus, donec morbus iudicetur: securitatem enim morbumque breuem fore
ostendit. Tibi autem, qui in libris epidemiorum morborum enarrationem legeris, constat nullum ex
his, qui mortem obierunt, coctas urinas excreuisse. Ceterum te latere non debet exemplaribus in mul-
tis simpliciter scriptum esse, Urinae etiamnum coctae, non adiecto nomine, mala. Nempe paulo post tu
his tum deinceps dictis urinis adiectum est nomen, mala.

Rubra quoque ex his efflorescentia si retinentur, ac aruginosa, mala: atque exigua paruaque, uelut stilla, super-
apparentia.

De urinis iam dictis est sermo: sed claritatis gratia copulanda sunt haec, ut tota dictio talis fiat: Uri-
nae etiamnum * coctae, & rubra ex his efflorescentia si retinentur, & aruginosa, mala. quod autem ait,
ex his, uult indicare, ex urinis, quae cum labore excernuntur, & non ex coctis. Nunquam enim ex co-
ctis urinis efflorescentia colore rubida neque aruginosa superueniunt. Verbum, si retinentur, adiectum
est talibus urinis, uel quod aegre excernantur, uel quod prorsus detineantur, indicans. Sed forsitan
quis dixerit fieri non posse, ut, cuiusnam coloris sint, cognoscatur, si retinentur: uerum, cum talia prius F
minxerint, & post retentionem excreta fuerint, ubi uel aegri uel expresserint, uel arte sua Medici prouoca-
uerint, atque una cognitis tum colore, tum retentione quisquis ita excerni dixerit, nequaquam metietur.
Ex eo autem, quod sermoni adiectum sit, atque exigua paruaque, uelut stilla, superapparentia: adhuc
quoque coloris ipsorum notitia euidentior erit, & retentionis ueritas. Volo autem, ut memoriae
mandes, quae de subrubentibus urinis in praesagijis dicta sint, his uerbis: Urina subrubens si fue-
rit, sedimentumque tum subrubrum, tum laeue, haec priore quidem diuturnior, sed ualde salubris.
Subrubens igitur urina, cuius meminit in praesagijis, ab impense rubra, de qua nunc agit, ualde dif-
ferat. Nempe, quod impense rubra cruda & incocta sit, supra explicauit. Subrubentem uero com-
mendat quidem tanquam salubrem, sed diuturnioris temporis signum esse ait. Quod uero rubens uri-
na in medio tum impense rubrae tum subrubentis constituta, medium tum laudis tum uituperij obti-
neat, palam est omnibus.

Vomitibus quoque cum uarietate, mali: tum alias, tum si mutuo sese prope consequantur.

Permutauerit quis interpretationis absurditatem, qua libri auctor delectari uidetur: erit autem ser-
mo talis: Vomitus quoque cum uarietate eorum, quae uomuntur, malum signum existit, tum alias, tum
ubi, quae uomuntur, propius. i. non multo post tempore sese consequantur: atque per adiectum illud,
cum uarietate, eorum, quae uomuntur, mentionem facit. Neque enim omnium, quae in praesagijis dicun-
tur, uidetur meminisse, nisi quis adiacere maluerit. Nempe in praesagijis de uomitibus ita scriptum repe-
ritur: Si uero, quod uomitur, porri colorem representet, uel liuens, uel nigrum fuerit: quicumque horum
fuerit color, malum esse, est existimandum: quod si colores omnes idem homo uomuerit, ualde perni-
ciosum existit. Clare quidem in praesagijis explanata sunt haec, uarietatem eorum, quae uomuntur, accu-
sante Hippocrate, quod affectiones multas in aegri corpore, quae praeuere sint, demonstrat. At in praesen-
ti dictione, ut modo dixi, adiectum est, quod redundantes praeter naturam in corpore humores continenter
uicissim uomuntur. Quod autem, qui continue uacuatur, deteriores his sunt, qui intermittunt, cuius patet.
Plerique uero eorum, qui librum hunc exposuerunt, dictionem unam ex omnibus conficiunt, quae ante
dicta sunt, ab hoc principio: Sudor multus, si cum febribus acutis fiat, malus. copulata esse omnia uo-
lentes ad usque orationem hanc, Tum alias, tum si propius sese consequantur. ut in aegro uno concur-
sionem scriptorum in medio nuper dicti principij, & finis huius praesentis dictionis comprehen-
sum existiment: fieri quoque potest, ut hoc sensu ab auctore libri coniuncta fuerint praedicta haec symptoma-
ta. Nempe & ex dissimilibus genere concurfiones interdum facere uidetur.

Quae in indicatorijs diebus cum inquietatione & absque sudore perfrictiones fiunt, mala existunt: atque ex his super-
uenientes rigores mali.

Quod concurfionem orationis huius ex his acruauerit, quae seorsum ab Hippocrate dicta sunt, ne-
mo ignorat. Nempe inquietatio semper mala est, pari modo & perfrictiones tanquam consequentes,
mala sunt. Quod uero omnia, quae indicatorijs diebus apparent, ceteris fideliora sunt, ab ipso Hip-
pocrate didicimus: hoc autem in loco inquietationi perperam adiacet absque sudore. Nempe inquieta-
tio cum sudore non mala esse uidebitur: aut si est, nihilominus, immo mala magis: Non solum igitur
superuacuae oratio haec, absque sudore, adiecta uidebitur, uerum quoque & in detrimentum librum legē-
tium: qui eam, quae sine sudore est, inquietationem, ea, quae cum sudore est, deteriore esse existimabunt.
Praeterea, quod in calce orationis dicitur, atque ex his superuenientes rigores mali. falsum est simpli-
citer ita dictum, ut nunc dictum est: nisi ut, inquietationi, ita & rigori, adiectum sit, absque sudore: ma-
gisque rigori, tum familiaris tum commoda adiectio existit. Nam, quae sine sudore inquietatio est, mi-
nus mala est: rigor uero sine sudore maius malum. Nam, si indicatorius rigor ex inquietatione fiat, mor-
bum soluit, superuenientibus sudoribus, uel uomitionibus commodis, uel alio subducta.

Vomitibus

28 A *Vomitibus syncera & fastidiosa mala.*

Composita sunt rursus hoc in loco signa duo ex his, quae ab Hippocrate mala esse dicta sunt. Nem-
pe & cum uniuersaliter synceras humorum uacuationes & fastidium omne in morbis mala esse do-
ceret, didicimus. Non solum igitur uomitiones syncerae & fastidiosa, mala sunt: uerum quoque & de-
iectiones, & sputa, & urinae, & quiduis aliud.

29 *Sopor an ubique malus?*

Ambiguitatem nobis mouet dictio, quia significatum ex uoce *καθου*, id est soporis, non clare dictum
sit. Neque, nisi ex liberaliore uini potu soporatum quempiam dicamus, ut Plato in conuiuio de Poro di-
xit, morbosam ullam affectionem ostendimus. Caros autem, quem quis interpretando dixerit ratione lon-
giorē, profundū, aegreque excitabile somnum, hic uidetur significare non bonum. Praeterea quaestio non
parua de morboſo caro oborta est, an eandem genere causam habens cum eo, qui ob uini portionem
obortus est, difficilem solutionem adsumperit, an alterum genus causae existat. Iure igitur ambigit de
sopore, quaerens, an omnino esse malū existimandum sit, an interdū et bonum & medium inter ea, quae
bona & quae mala dicuntur. Si. n. & profundus & excitatu difficilis somnus, carus intelligitur, nullūque
genere diffidentem affectionem carus morbosus habeat, erit sane aliquando carus bona tum causa,
B tum nota. Vidimus enim in aegris quibusdam, qui tribus, uel quatuor deinceps diebus uigiles permā-
serant, difficilem excitatu somnum superuenientem, qui prorsus nocte dieque perseverans magnum at-
tulit auxilium. Saepius quoque & in infantibus somnum eiusmodi superuenientem non uno die solū,
uerum quoque & duobus ex ordine diebus magno ipsis fuisse comodo conspexi. Si uero morboſi cari
alia genere fuerit affectio, somnum profundum a caro discrepare asseremus, atque, quod *καθουδεις*, id est so-
porosum sit, ubique malum esse. Demonstrauimus autem uigilantiam quidem fieri propter tum sicci-
tatem, tum caliditatem primae sentientis partis. i. cerebri: somnum uero ex contrarijs, cum scilicet ex
humidi utilis copia grauetur corpus, quo modo ex crapula profundus somnus oritur: quem carum, si
lubet, appellare potes. Non discrepante autem affectione, in nomine solum controuersia est. Cum ue-
ro cerebrum ob pituitam tum humectetur, tum refrigeretur, in lethargicis affectionibus coma erit:
quod & ipsum, si lubet, carum appellare poteris. Sunt, qui, ubi aeger tum motu tum sensu tempore ali-
quo priuatur, etiam si uel stimules, uel ferias, uel in clamantes, carum appellant: qualis in quibusdam uisū
tur, ubi temporalibus in musculis uehementer percussi fuerint. Videtur quoque saepius & in febriliū
morborum accessionibus, in quibus neque stimulantibus, neque ferientibus, nedum in clamantes sentiunt
aegri. Si ergo affectus eiusmodi quis carum appellauerit, difficilem uero excitatu constitutionem, & co-
ma & cataphoram, tertium autem ab ipsis somnum profundum, cuius primum meminimus: nunquam,
quod coma bonum sit, nedum quod carus, dicere oportet. Si uero quis de recentibus affectionibus
dubitauerit, alias eas esse affirmans, uel non, ut ego nunc dico, in re controuersus erit: si uero, ut dictū
est, fieri concesserit, nominibus aliter usus, in his solum a nobis diffidebit.

30 *Ignorantia cum rigore, mala: mala quoque & obliuio.*

Siue cum rigore siue post rigorem scriptum sit, non admodum dissident inter se sermonis utriusque
intelligentia. Nam cum rigore ignorantia & obliuio uictum calorem natium ab ea, quae symptoma-
tica est, refrigeratione indicant. Quod enim non cognoscant familiares, neque factorum recordentur,
ex cerebri refrigeratione enasci id constat. Patetque utrumque per se malum symptoma esse, & si am-
bo simul fiant, geminari perniciem.

31 *Ex rigore refrigerationes, quae non recalescunt, mala.*

Languorem caloris natui extinctionemque talis refrigeratio indicat.

32 D *Si ex perfrictione sudantes recalescant, malum: ex his quoque laterum aestus cum dolore, & rigor superueniens, malus.*

Recalescentes, nunc intelligere oportet eos, qui rursus febricitant. Sermo autem talis est: Si in
morbo quis, posteaquam sudauerit, frigidior quidem protinus, quam naturae conueniat, fiat, rursusque
febricitet, non sine periculo afficitur. Quod autem & id ipsum malum sit, cuius patet. Connectit autem
huic, ueluti & in alijs, symptomata quaedam, quae diuersas concomitantur affectiones: lateris siquidem
aestus cum dolore, signum est phlegmones, quae partem eam infestet, ob quam febricitauit: si uero &
rigor ipsis superuenierit, suppurationem expecta phlegmonem. Quo autem modo fieri potest, ut ex la-
tere phlegmone obfesso aeger rursus febricitet, sic & ex pulmone, ex hepate, uel uentre, uel quauis alia
parte. Particularis igitur sermo & is est, & non uniuersalis, praeterea & secundum compositionem
dissimilis generis signorum.

33 *Aestuosi rigores quadantenus perniciosi, flammans quoque cum sudore facies in his, mala: posteriorumque refrigeratio
in his, commulsionem accersit.*

Siue *καυματώδεις*, id est aestuosi, prima syllaba per *a* & *u*, scriptum fuerit, siue *καυματώδεις*, id est coma-
tosi per *o*: difficilem grauemque uerbum utrumque indicat affectionem. Nam, qui uniuersaliter de ri-
gore intellexerunt, perpetuo eos meminisse oportet, quasi uel in tertiana, uel quartana excites, talium
februm

februm peculiare est symptoma. In morbis uero postea apprens, si iudicationem nõ intulerit, deter-
rimum existit. Scis etenim, quod iudicatoriorum non iudicantium quædam letalia sint, & quædam dif-
ficilis iudicij. Rursum huic symptomata coniunxit affectionum, quæ non necessario cum rigore sũt.
Dicitur quoq; antea, quod, quanto plura periculosa homini fiant symptomata, tanto fideliorum in eo
efficiant prædictionem: quomodo, si & signorum salubrium multa appareant, eo certior sit salutis ex-
pectatio. Neque ignoramus flammantem sine rigore & cum sudore faciem malum esse signum, quoniã
& unum ex iudicatorijs sudor sit. Cum igitur non iudicauerit, malignitatem morbi ostendit. Ex his
autem, refrigeratis posterioribus partibus conuulsionem non absque ratione sperauerit, quoniam &
partes neruosa sint, & frigus conuulsionem pariat.

Si in sudoribus nigiles recalescant, malum.

Si, quod de ita complicatis dictum est, memoria non excidit, non est, quod amplius nostra indigea-
tis explicatione. Nempe talia omnia subiacent tantulo huic uniuersali: Iudicatoriorum non iudican-
tium quædam letalia, & quædam difficilis sunt iudicij.

Ex lumborum recursione oculi peruersio mala.

Fieri non potest, ut aliud quippiam intelligatur, quàm lumborum dolores ad superiorem transire se-
dem: principiumque neruorum affici possibile est, cuius symptoma est oculorum peruersio. Nam, F
quæ à cerebro neruorum propaginẽ assumunt partes, non affecta, quopiam tali, spinali medulla, suas
affectiones demonstrant. Hic sermo his similis est, quæ in prælagijs ita dicta sunt: Qui cum febre cir-
ca lumbos & infernas sedes fiunt dolores, si septum transuersum, relicta infernis sedibus, attige-
rint, letales admodum existunt.

Dolor pectoris firmatus cum torpore, malus: superfebricitantes hi, si acute ardent, moriuntur.

Miscuit rursus dictione in hac duarum affectionum symptomata. Dolor etenim pectori firmatus
ut ægre auferatur, thoracis indicat phlegmonem: torpor uero, cerebri humiditate uel frigus, uel utrum-
que. Quod in talibus sermonibus omnibus meminisse te oportet coniunctionis disunctione signifi-
tis, cuius patere potest. Non est tamen necesse ita affectos, si caustici acute fiant, mori: si utique nomẽ
uauis idem, quod uelut uauis id est ardent, significat. Quidam uero torpore, mouendi diffi-
cultatem corporis intellexerunt. Nempe quod sæpius dixi in obscuris & luce carentibus dictionibus,
cuiquam, ut lubet, intelligere conceditur.

*Nigra reuomentes, cibos fastidientes, deliros, in pube parum dolentes, quibus oculus ferrox claususque, purgare non
oportet, perniciosum enim.*

Quod hi omnes perniciose habeant, ut in calce dictionis retulit, ueritati est consentaneum, sicuti &
quod eis medicamentum dare, quod est, purgare, dici sæpius est demonstratum. Hic autem sermo illi
dissimilis non est: Corde uulneratis promittenda curatio non est: morientur enim. Siue igitur singu-
la ea, quæ in dictione continentur, seorsum quis intelligat, prauæ affectionis signa ea sunt: siue mul-
ta quoque simul, æque perniciose fuerint. Quod ergo primo dictum est, reuomere nigra, inter perni-
ciosissima censetur signa, etiam si absque alijs solum fuerit. Deinde scriptum est cibum fastidientes,
quod est cibos auerfantes: quod quãquam minus, quàm illud, malum existat, ueritatem in pube ma-
lum. Pari modo deliri, hoc est desipientes, & delirantes. Verum oratio hæc, parum in pube dolentes,
neque clara existit: neque, qui librum exposuerunt, idem censuerunt. Quidam enim utraq; seorsum
explicantes, nomine, pubis, pubertatis ætatem intellexerunt: parum uero dolentes, unum & ipsum ex
symptomatis, quorum catalogum fecerunt: alij autem in pube parum dolentes, de parte dictum esse
aiunt, in qua uelica suam posituram habet. Vult siquidem partem eam grauius esse affectam ostende-
re, sed eos desipere, quod ægri exiguum habeant a principio ipso sensationem. Deinceps autem duo alia
scripsit symptomata, quæ manifeste phrenitica ostendunt, ferocem oculum, & clausum. Duo siqui-
dem sunt hæc, quanquam de parte una dicantur. Potest siquidem alterum ipsorum per se solum con-
stare, ut oculus ferrox quidem interdum existit, non tamen clausus: interdum uero clausus quidem,
non tamen & ferrox. Claudij siquidem oculorum palpebras contingit uel propter conuulsiuam clau-
dentium oculos musculorum tensionem: uel propter aperientium imbecillitatem. Qui igitur ita affe-
ctos purgare ingreditur, is indoctus est, & artis medicinalis plane inscius. Neque sane, qui non pur-
gare consulit, sapiens est: nec uero, quod hi perniciose habeant, nosse magnum quippiam existit.
Nullam itaque artificiosam speculationem, quæ libro digna sit, nos docet dicitio: quomodo nos uni-
uersaliter docuit in aphorismis una, in qua inquit. In acutis morbis raro, & in principijs medicamen-
tis purgantibus uti: atque alia, in qua dicitur: In acutis purgare, si turgeant, eodem die. Hæc siquidem
Medico insigni digna sunt, ut in horum explicatione demonstrauimus: quæ uero nunc dicuntur, super-
uacua. Nullus etenim ita affectos purgare ingreditur, ut dicitio ostendit, cum hoc, quod proceden-
te morbo fieri hæc commonstret, & non circa principia: quando in acutis solum purgandi est occasio.

Neque intumescens, uertiginosusque, neque in errando deficientes, neque cibos auerfantes, neque decolores.

Ac si libri scriptor perspicuum quippiam promere sit ueritus, ita tum propria, tum perspicua ubiq;
nomina

16 A nomina pertransiens, alijs uti studio sibi habet. Nempe, si per orationem hanc, in errando deficientes,
hos significare uoluerit, qui, quanquam quiete leuiterque moueantur, tamen forti animi deliquo cor-
ripiantur, is per nomina, quæ nunc dico, clare explicare poterat. Præter hæc quoque fatius erat ita uni-
uersum, quod Medicis omnibus est confessum, & non minime idiotis notum dixisse, Imbecillas haben-
tes uires purgandos non esse. Nempe ex eo, quod intumescant, sintque uertiginosi, quod est, in motio-
nibus obtenebrari, purgatione indigere uidebuntur, qui per præsentem significantur dictionem: ex eo
uero, quod uires collapsæ sint, uacuationem non ferent.

39 *Neque in febre comatosos, inclinatoque: perniciose etenim habent.*

Inclinatos, in hac dictione rursus propter obscuritatem dicere maluit: quoniam clare dicere po-
tuisset, exolutos. Subiacent etenim hi uniuersali sermoni omnibus plane cognito. Quis enim non
nouit, aut quis non dixit exolutos purgandos non esse? Superuacue igitur est adiectum uerbum
comatosos. i. comatosos, bifariam scripta prima syllaba & per u. & per u. & u. Cum enim in con-
fesso sit nullum exolutorum esse purgandum, licebit nobis hinc unumquemque affectum assignando,
mille particulares sermones conficere.

40 B *Cordis dolor cum hypochondrio contento, dolorque capitis, malignum, & suspiciosum quippiam. An repente hi morian-
tur? ut in Dysode, cui & urina fermentata erant uiolente & faciei rubor.*

Quod quærat, an, sicut uidit hæc in Dysode accidere, ita de ipsis uniuersaliter pronunciare conue-
niat necne, clare ostendit. De talibus autem antea dixi, cum ostenderem, quæ in uno affectu sunt sym-
ptomata, commode continuo inter se ordine doceri: quæ uero in diuersis, non recte copulari, cum nul-
la, quæ artificiosa sit doctrina, ex eorum miscella fieri solcat. In ægris itaque utilissimum est omnia con-
templari, nihilque prætermittere: quod utrumque fecit Hippo. tum in prælagijs, tum in aphorismis præ-
notiones per uniuersalia efficiens: in epidemijs uero, quæ ægris contigerunt, omnia scribens. Docen-
tur quoque & in ijs ipsis libris quædam citra ægrotantium mentionem uniuersalia. In hoc uero prædi-
ctionum libro sæpius confusa est doctrina, his omnibus, quæ in ægris uidentur, unam incongruam re-
ductis, quanquã in diuersi generis affectibus fiant: quomodo & nunc in Dysode inquis, cordis, i. oris
uentris dolor cum hypochondrio contento, & capitis dolor, adiecit, & suspiciosum: deinde post hæc
in dictionis calce, & urina fermentata erant uiolente. Nam & sermoni adiectum, ut hic inuestige-
mus, an fermentatas uehementer urinas factas dicat uiolente pro uehementer accipiendo, an cū ad-
uerbio uiolente subintelligere oporteat excreta: ostendente auctore urinas tum ægre, tum cum uiolen-
tia excerni. Quin etiam in oratione dictum est, fermentata, quod neque in prælagijs dictum est, neque
in libris epidemiorum. Præterea, iam cum omnia percurrerimus, nihil amplius nobis accedit: sed, quia
explicare instituimus, de fermentatis quoque dicamus. Cum igitur in terram acetum acre effusum fue-
rit, protinus intumescens, sursum quædam terræ partes simul tollit: fitque compositum quoddam ex
terrestri substantia, & accri humiditate, & ex facto uaporoso spiritu. Simile rei huic contingit, cū atra-
bilis in terram effusa fuerit, nempe & in utroque spirituosam quædam motio euidenter fieri uidetur, ei-
similis, quæ in feruente musto apparet. Simile quoque & in panibus quotidie fieri uidetur, cum remi-
sta aquæ tritici farina misto illis & fermento, mediocriter macerari permiserint, fermentatio fieri uide-
tur, fusa simul & intumescens, quæ fermentatur, substantia. Quapropter & urina, quæ fermentatur,
ut profus crassitiem notabilem habeant, oportet: deinde & in ea leuem quandam efferuescentiam,
quodque pars spirituosam motionem nacta, tumorem habeat maiorem, quàm, cum excerneretur, ha-
bebat. Quod autem urinae eiusmodi fiant perturbatis agitatisque crudis humoribus, in commentarijs
de iudicationibus didicimus: Præterea ante dictus æger, forsitan non multo post repente defunctus,
quæstionem scriptori mouit, An omnes ita affectos repente morituros dicere oporteat necne. Con-
stat uero, & quonam pacto nos respondere oporteat ita interrogantibus, ut pronunciauit scriptor. An
hi repente moriantur? respondebimus enim uerisimile esse hominem repente strangulari. Nepe id ex
asthmate significatur. Sed, quænam fuerit affectio, in qua efficitur hoc symptoma, est diuinandum, quod ni-
hil fuerit locutus auctor. Nepe & ob flatum, pituita; multæ ex capite in pulmonis bröchia per aspera
arteriam delapsam, atque ex pleurite in ea translata, & pure multo propter affectionem alia medi-
instrumentorū duorū occupante locum, asthmatica acuta oritur spirandi difficultas, crebrescente ad-
modum respiratione, & ualde sese dilatante thorace. Cum igitur fuerit talis difficultatis spirandi spe-
cies, rubens iure optimo reddetur facies. Si uero & capitis dolor simul fuerit, nil miri, si ualde rubens
fuerit, Oēs siquidem in morbis eiusmodi capitis dolores cum caliditate multa fieri consueuerunt.

41 *Cervicis dolor malus quidem in febre, omnis, sed pessimus, quibus insania speratur.*

Particulare & hoc quoque, tanquam uniuersale, scripsit. Nam, si dolor uel propter adfectum cere-
brum, uel spinalem medullam, uel ipsas cerebri membranas oriat, malum est signum: si uero affectus
quæ extrinsecus uertebra circūiacent, partibus enascatur, malum non est. In quibus autem insania
spes est, quænam affectio deterior esse potest, quàm ea, quæ cum insania existit?

42 *Febres cum comate, labore, lucis turbulentia, nigilij, & sudoribus, malignæ.*

Ex supra dictis manifesta sunt, quæ hic dicuntur. Nempe catalogum malorum symptomatum effi-
ciunt, nullamque, ut simul fiant, habent necessitatem.

Ex dorso frequentes horrores celeriter in aliam transeuntes conditionem, implacidae, urinæ interceptionem E 43 cum dolore indicant.

Præfinita in uerbo, implacidi, priore dictionis parte, secundam efficere licet, urinæ interceptionem cum dolore indicant, quasi ita dixerit: Ex dorso frequentes horrores celeriter in aliam transeuntes conditionem, implacidi sunt atque adhuc urinæ interceptionem, id est retentionem cum dolore indicant. Sed melius est, quod urinarum retentio ex dictis omnibus significetur, protulisse. Cõstat siquidem uidisse ægrum quendam affecto in lumbis dorso, uel his, quæ circa ipsos sunt, membranis, uel utroque: deinde affectus participatione urinarum interceptionem cum dolore habuisse. Nempe, q, qui celeriter transmutantur horrores implacidi, ex dictarum partium phlegmone fiant, uerisimile est.

Qui cum fastidio & sine uomitu exacerbantur, male habent.

Debit auctor adiecisse, an nausearent, necne: quidam enim nauseant, & non uomunt: alij ciborum, ueluti ex repletionem, fastidio correpti nunquam nauseauerunt: quos per præsentem dictionem significare mihi uidetur. Bifariam enim fastidiosi, fiunt, uno modo, cum uirtus a corpore grauat, nullamque figuram facile sustinet: altero modo, cum os uentris a prauis mordetur humoribus. Priores perniciose afficiuntur: nauseabundi sunt posteriores.

Refrigeratio cum duritie signum perniciosum.

Duobus modis corpora indurantur, interdum quidem cum in imo tota uehementer refrigerantur, interdum uero cum ualenter exsiccantur. Refrigeratio autem, si ita uiolenta fuerit, ut tota omnino refrigerentur corpora, indurescantque, extinctionis signum existit: si uero & siccitatem acceperint, nomine utroque signum bonum non est. Quod si in solis accessionibus id fiat, moderatius indicat malum: si diutius permaneat, maius: si uero perpetuo, in foribus mors est.

Si ex uentre tenuia non sentienti ægro exierint, si apud se sit, malum, ut hepatico.

Bene fecit auctor, cum adiecit, ut hepatico. Nempe & nos tenuia excrementa morfu carentia hepaticis nonnullis fieri narrauimus: quanquam talia excrementa, magna ex parte mordeant. Videtur igitur in his uel non generari biliosos humores ob caliditatis hepatis imbecillitatem, uel non defuere ad intestina. Si uero proprie orationem, non sentienti ægro, intellexerimus, dixerimusque nunc ab auctore factum esse sermonem de his, quæ inuoluntarie excernuntur, & non de morfu carentibus, absurdum quippiam continget. Nempe, cum duobus modis inuoluntarie excernat æger, aut q mens ægroret, aut quod partes, per quas excretio fit, minime sentiant: q mens quidem non ægroret, explicuit, inueniens & apud se fuerit, hoc est, intellexerit, & sana mente sit: reliquum uero non uerisimile existimandum. Frustra quidem in sermone dixerit de excrementis, tenuia, cum partes insensibiles nihil, quod per ipsas transeat, sentiant: nullumque aliud in dictione scriptum sit symptoma, quod neruorum affectum indicare possit. Nempe hæc oratio, ut hepatico, alijs quidem tenuibus excrementis iuncta esse potest, per sympathiam uero neruorum inferre noxam non potest, quod solum tum cerebro, tum spinali medullæ neruorum propagines condolere uideantur. Neque enim condolentiam huiusmodi hepatis sequi uidimus: neque id natura commonstrat uisceris, quod minimis neruis participat.

Si uomitus exigui biliosque fuerint, malum: tum aliis, tum si ægri super uigilauerint: narisque in his stillans, malo est.

Excerni pauca in ægris unum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per uentrem, siue per uomitus tale quippiam, quod superfluum sit, excernatur. Idem & in sudoribus est, & his, quæ per uterum excernuntur. Nihil etenim eorum, quæ decretoria existunt, exigue secerni conuenit. Sed, quæ ita uacuantur, omnia duorum alterum subeunt. Nam uel, quod non queant tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus: uel imbecillitatem ostendunt naturæ, quæ proponit quidem superflua excernere, sed nequit. Hoc igitur uniuersali intellecto particularia inuenire oportet: idque est, quod nunc de biliosis pronunciat: cui adiecta est ex signis proprijs uigilia, quæ biliosos consequitur humores, & non pituitosos. Nempe propensiones in somnum in talibus fiunt, & non uigilia. Cum igitur pituitosi exiguum uomatur, longiusque & tardius solito dormire uideantur, ex somniferis morbis quempiam expecta, seruans in memoria aphorismum illum: Somnus & uigilia, utraque, si modum excedant, malum.

Si mulieri a partu alba cum febre retineantur, surditasque fiat, atque lateris acutus dolor, perniciose uehementer insanunt.

Quod item nunc dicitur, ueluti & quod antea est dictum, atque alia multa, quæ in hoc libro scripta sunt, uniuersalibus subiecta sunt theorematis. Non enim in albis solum, si eorum, quæ a partu uacuantur, retentio fiat, praua est tum causa tum nota, uerum quoque in biliosis, & sanguine ipso. Nempe purgatio est, atque etiam ex nominis ratione purgatio uitiosorum, quæ gestationis uteri tempore in uenis acruata sunt: absumpto quidem in foetus alimentum utili, qui in ipsis erat, sanguine: sed permanente uitiosiore, qui singulis mensibus antea per uterum excernebatur. Cum igitur is uacuatus non fuerit

A fuerit a mulieris puerperio, aut uterum ipsum in phlegmonem agit magnam, aut ad superiorem aliquam sedem uectus, parti excipienti proprium affectum periculumque infert: ad quam autem peruenerit, mox apparentia symptomata indicabunt, quomodo & nunc tum thorax, tum caput, uitiosum sanguinem ab utero sursum latum exceperunt.

49 In ardentibus febribus cum aliquantula perfriktione, deiectionibusque aquosa bilis, multis oculorum peruersio, signum malum tum aliis, tum si catochi fiant.

Rursus hoc in loco malorum tum signorum tum symptomatum catalogum fecit: quorum singula seorsum, & per se ab Hippocrate praua esse didicimus, in morbis quidem febrem, ardentem, in deiectionibus uero aquosæ bilis excrementa. Signorum autem malorum, quæ oculis obuenire solent, unum existit & peruersio. De catochæ id est detentione occupationeque quid dicere attinet? Si igitur signorum prauorum nomina omnia recensere uoluit, longe plura prætermisit, quam recensuit: Si uero tanquam congeriem unam, non sunt generis eiusdem, quæ dicta sunt. Nam febris ardens cum refrigeratione, grauissimum est symptoma. Quæ uero deiciuntur, & plane omnia, quæ in oculis contingunt, diuersi hæc sunt generis. Catochæ uero generis alterius symptomatum existit. Palpebrarum peruersiones rursus alterius sunt differentia.

50 Subitaneis apoplexijs si febris soluta & diutina superuenerit, perniciosum: ut Numenij filio.

Declarauit quidem & hic sese ex ægro uno ad uniuersalem peruenire enunciationem, unaque ex consuetis quippiam circa dictionem facit. Nam ἐπιπυρεθίναντι λελυμένος id est solute superfebrienti dixit, a proprijs nominibus discedere constituens: ut curiosarum expositionum materiam sophistæ haberet: ut, uerbi gratia, sunt in hoc loco, qui aduerbium λελυμένος pro μετρίως, id est mediocriter in apoplecticis intelligunt: alij transferunt in proprie dictas paraplegias, in quibus ad partium aliquarum immobilitatem sensusque priuationem decumbit morbus. Nempe & has apoplexias dixisse uolunt per abusum. Præterea, cum hæ bifariam fiant, ut Erasistratus in commentarijs de resolutione ait, (nam hæ de articulationes contrahunt contenduntque: alia uero exoluunt laxantque) speciem paraplegiæ in neruorum corporum exolutione & relaxatione consistentem ab eo nunc dici aiunt. Sed in talibus omnibus neruosi generis affectibus, cum ob pituitosos & frigidos fiant humores, ut sunt tum apoplexiæ tum paraplegiæ, febris calida superueniens non modico adest iuamento. Quæ igitur in aphorismis dicta sunt, hic nos docet: Febrem scilicet a conuulsione fieri melius, quam a febre conuulsione. Item: Si ebrius quisquam repente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febris prehenderit, uel, ubi in horam, qua crapulæ soluuntur, uenerit, loquatur. Accidit itaque, ut dictio ostendit, Numenij filio, q oborta apoplexia, non acuta & calida, sed debilis & diuturna subsecuta febris nihil profuerit.

51 Et lumborum dolore ad os uentriculi reuersiones febriles cum horrore, aquosa tenuia & multa reuomentes, mente aberrantes, uoce priuata, nigra uomentes moriuntur.

Congesta sunt & hoc loco praua & multa symptomata, atque unâ inepte pronunciata. Nam reuersiones dixit, & uomentes, & mente aberrantes, ubi ægros & uomentes & mente aberrantes dicere debuisset. Tu uero, qui symptomatum singulorum uires nouisti, non magno negotio inuenies, ad quantum periculum æger ueniat. Hoc uero in calce præfagiorum sufficienter admonuit Hippocrates.

Oculi clausio in acutis, mala.

52 Iam supra inter plurimum signorum acruationes, quas syndromas empirici uocant, oculi clausio scripsit. Sunt, qui κατάκλεισιν per a, & non κατάκλεισιν per e scribunt, non magno sane circa amborum significata existente discrimine. Vult enim ostendere palpebram uel contractam, uel clausam. In quoduoque alterum: nam uel robur contentionemque claudentium ipsam partium, uel imbecillitatem aperientium sequitur affectio.

53 An in fastidiosis, non uomentibus, & lumbos dolentibus, si ferociter delirauerint, ut nigra exeant, spes sit.

Ad hoc quoque prompte tibi respondemus, quod non omnibus, sed quibusdam id erit, ut supra est demonstratum.

54 Fauces dolentes absque tumore cum implacitate, strangulantesque acute, perniciose.

Memineris uelim eius orationis, quæ in prognostico est, hoc principio: Anginæ grauissimæ sunt, & celerrime enecant, quæ neque in faucibus, neque in ceruice conspicuum quippiam habent, plurimum uero doloris inferunt, ac spirandi, quæ non nisi recta ceruice fit, difficultatem. Nempe hinc uiri docti interpretationem rerum earum, quas promit, comparare poteris cum interpretatione errantis in concursionibus, propterea quod eas ad uniuersale reducere nequeat. Nam Hippocrates & nomen affectionis prædixit, & differentias omnes continuata serie recensuit, a grauissima earum exorsus, cuius nunc dictionem adnotaui. Qui uero librum hunc scripsit, primum quidem peccauit, fauces strangulantes inquiens, cum angina strangulans dicere debuisset: neque enim est dicendum, q parte affecta pro affectu sit abusus. Primo neque ita affectis affectæ quippiam sunt fauces, ut Hippocrates ostendit, grauissimas inquiens esse anginas, quæ neq; in faucibus, neque in col-

lo conspicuum quippiam efficiunt. Qui autem prædictiones has scripsit, ait, Fauces dolentes absque tumore. Nempe uox sine tumore, idem potest, quod nihil conspicuum habere. Adiecit hoc modo frustra, cum implacitate, quod alterius symptomatum generis existit: deinde & uerbum strangulantes. Qui quidem librum hunc scripsit, indistincte & communiter est locutus: Hippocrates uero proprio differentiae nomine appellauit, inquiring orthopnoeam id est rectam spirandi difficultatem inferre ipsas. Vocant autem cum ipse, tum ceteri omnes orthopnoeam, illam difficultatis spirandi speciem, in qua iacentes suffocantur, & uix recto thorace sufficient nihil dilatato dorso. Nam, cum aspera arteria principium a gutture habens in pulmonem diuidatur, quoties quidem thoracem cum collo recte extendimus, arteriam ipsam dilatari contingit, atque etiã, quæ ex ea in pulmones distribuuntur, propagines omnes: atque interim regionem augeri eis internam. Ob id sane & in peripneumonijs orthopnoea fit & in appellatis asthmaticis affectibus: Ob id ipsum & in grauissima angina, in qua phlegmone obsessi gutturis interni musculi uiam respirationis intercludunt. Intenditur autem & huiusmodi affectio cubantibus, suscipiente augmentum angustia. Præterea & anginarum differentias alias in præfagij scriptis Hippocrates tum euidentissime, tum accuratissime in ea libri parte, in qua dicta a me nunc recenseatur dicitio. In hoc autem prædictionum libro & si faucium sæpius meminit libri auctor, nihil tamen nos, quod manifestum articulatumque sit, de his, qui inibi sunt, morbis docuit.

Quibus spiritus retrahitur, uoxque strangulabunda est, & uertebra intro fugit, his in sine uelut contrahentis cuiuspiam spiritus redditur.

De spirandi difficultate commentarios scripsi, quot in singulis ipsarum differentiarum omnes sint demonstrans: quænam item causæ cuiusque effectrices, & quid significare natae sint. Demonstravi quoque & in eisdem commentarijs eas, quæ ab Hippoc. in legitimis ipsius libris dictæ sunt, spirandi difficultates: neque sane differentiam ullam reperi, qua spiritus retrahitur, neque ab Hippoc. didici: atque ob eam causam, quodnam tale difficultatis respirationis genus dicat libri auctor, peruestigavi. Sunt sane & aliæ duæ orationis huius scripturæ, quarum hæc quidem significat, ab altera parum quidẽ uoce euarians, sed intellectu eodem. Nempe in ea, uocẽ *ἀνελευται*, id est retrahitur, litera *α*, interiacet post duas primas literas *α* & *ν*, ut dicitio talis sit, quibus spiritus *ἀνω ἐλευται*, id est sursum trahitur. Recentiores autem quidam ualde discedentes *ἀνελευται* scribunt, nullo ex antiquioribus agnoscante scripturam de qua quidem circa finem agemus: de prioribus uero, quæ tum certorum, tum confessorum sunt, conuiderabimus: de quibus qui, quod probabile esset, diceret, ne unum quidem reperi: alios uero palam conuiteriantes: quemadmodum eos, qui in uocem *ἀνελευται* transcripserunt: siquidem quasi priores scripturæ sine præsidio essent, ad transcribendas eas accesserunt. Videtur autem mihi auctor, spiritum retrahi, uel sursum trahi dicere, quem superius tum promptum tum sublimem dici asserui: cum uidelicet thorax inter inspirandum partibus superioribus magnam efficit respirationem, ita ut scapulae moueri uideantur: & quam ob causam, qui suffocantur, omnes hoc respirent pacto, demonstrari. De his item, qui strangulatione afficiuntur non propter pulmonis angustiam, neque propter musculorum gutturis inflammationem, sed propter eorum, qui tum gutturi tum stomacho incumbunt, dixi. De musculis autem spinalibus, qui partibus anterioribus adiecti sunt, tum alibi tum in hoc prorrhethico libro recensui: atque in his, quibus secundum epidemiorum librum exposui, ubi inquit, Erant autem angina laborantium affectiones eiusmodi: Cervicis uertebrae ad interna uertebantur, alijs quidem magis, alijs uero minus: Exteriusque ceruix euidentem ostendebat cavitatem: doloremque, qui hac parte tangebatur, sentiebat. Erat etiam cuidam sub ea uertebra, quam dentem nominant, sed non adeo est acuta. Quod autem uertebam secundam a parte totã dentem appellauit, uel solam ipsius propaginem illam, quam non nulli dentiformem alij plane dentem, quæ canino denti appellato similis quodammodo uideatur, constat omnibus. Quia autem ubi dixerat, Erat autem cuidam sub ea uertebra, quam dentem nominant, adiecit, quæ non similiter acuta est, ostendit, qui hæc scripsit, uertebam hanc periculum non similiter inferre acutum: ueluti & cum in aphorismis puerorum affectiones recensens dixit, Uertebrae, quæ in occipitio, ad interna luxationes, non aliam intelligere oportet uertebam, quam eam, quæ dicta est. Cum enim adiacentes partibus anterioribus musculi uel inflammati, uel quouis modo intesi uertebam totam ad se traxerint, posterior sedes cauior uidetur, in angustum guttur redigitur, & ob id strangulantur ægri. Talis autem angina rarissime cernitur. Nunc igitur uertebra ipsa intro fugere dicta est. Periculum autem affectus per propositam dictionem est demonstratum, cum inquit, His in sine uelut contrahentis cuiuspiam spiritus efficitur. In sine autem, cum moriuntur, significat: uelut uero contrahentis, quod morientibus his conuulsiua efficiatur respiratione, uehementer quidem trahente thorace, spiritu uero uiam sufficientem non habente, sed per angustum foramen uiolenter inspirato. Id igitur & ex uoce *ἀνελευται* quidam significari putantes scripserunt: Quibus spiritus *ἀνελευται* id est cohibetur.

Capite dolentes, cum catoche delirantes, intercepta aluo, oculoque feroci, & florescentes, in scapulas rigent.

Supra demonstrauimus uirum hunc signorum diuersi generis concursiones, quas in ægro uno, uel duobus conspexerit, scribere: atque ob eam rem sæpenumero coniunctionem an, adijcit: quam si & in hac dictione adiecisset, satis fecisset dicendo, an in scapulas rigent? Nempe capitis dolor caput ipsum affectum ostendit: quod uero ait, cum catoche, cerebrum ipsum: quomodo & uerbum, delirantes: demonstratũ est quoque: antea symptomata huiusmodi nequaquam cõtrouersa esse, quo pacto existimant

A existimant quidam, fieri non posse afferentes, ut æger catocho labore simul, & mente uacillet. Sed de his antea egi, cum primam omnium enarraui dictionem, atque eam, ubi dicitur, Tremula, obscura, blãdæque & contrectabiles desipientiæ, ualde phrenitiæ. Quocirca nihil amplius de his dicendum uidetur, satisque est exponere reliqua duo hæc, quæ præsentem in dictione sunt adscripta: unum quidẽ, quo ait, intercepta aluo: alterum uero, quo dicitur, oculo feroci. Nempe intercepta aluus id est resecta, affectionis cerebri signum proprium non est: auget tamen, & deteriorem ipsam reddit. Oratio uero, oculo feroci, de necessitate concursioni adiecta est. Nam quod *κατοχοι* proprie appellati tenfos apertosque habeant oculos, norunt tum Archigenes, tum Philippus: non, ut comatosi & cataphorici: clausos. In his siquidem humiditas affectionis causa est, neruorum dissoluens firmitatem, roburque, in illis uero propter siccitatem tensio oritur. Quidam etiam ex nostris condiscipulis, cum assiduo disciplinarum studio se fatigaret, malo hoc correptus est. Iacebat enim ueluti lignum prorsus inflexus, atque extensus, uidebaturque oculis apertis nos ita intueri, ut ne conuieret quidem: nihil tamen loquebatur. Is quoque tempore eodem, quæ loqueremur, audire se dixit, quanquam non euidenter clareque: non nulla item & memoria tenens referrebat, præsentemque omnes se se conspiceret dixit, ita ut quorundam actiones recordatus exponeret: sed neque loqui posse, neque membrum, ullum mouere. Quare & in dicta concursione exoritur ambiguitas, quoniam modo adiectum sit, delirantes. Nam in ea dictione, ubi dicitur, Tremula, obscura, blandæque & contrectabiles desipientiæ, nõ prorsus immotos esse ita affectos ostendit. Quo igitur modo neque in comate desipientes, neque in catochis prorsus immotos demerentiam cognoscere ualeamus: sic forsã uidit catochi speciem, ut immotus quidem & concretum corpus totum esset, exiguum tamen homo quippiam loqueretur, unde dignosci poterat desipientia: uel desipientiam, ueluti ducem, subsecuta est catoche, scribendumque secundum eam expositionem, Capite dolentes, cum catoche delirantes. Fieri autem potest, ut secundum primam ipsius constitutionem declaratur loquentibus ipsis desipientia: completa uero catoche, non amplius loquantur ægri florescentes uocauit eos, ut par est, sicut paulo ante impenes rubetes nominauit: quod copiam in capite unã cum caliditate collectam signum fuerit: huic & antecedens capitis dolor, atque ab hoc sequens in scapulas rigor: sed & hæc quidem in ipsorum generationem quispian prius signum acceperit, posterius uero interceptam aluum semper capitis symptomata exacerbantem.

57 *In oculorum peruersione cum febre & lassitudine rigor pernitiosus: comatosiq; in his male habent.*

Demonstrauimus etiam supra libri huius auctorem permiscere inuicem implicareque graua & difficilia symptomata: de quorum singulis, per se dicendum simul erat: cum, quoribus plura inter se permisceantur, grauius ægris quidem ex ipsis periculum reddi, nobis uero certiorum effici præsentem intelligere ualeamus. Nihil igitur noui dictum est. Nempe, quoniam in affectu peruersio oculorum fiat, quænam item lassitudinum differentia, & quando rigorem commode apparere oporteat, præterea quænam coma sit, & quænam cerebri affectio ipsum pariat, didicimus.

58 *In febribus ad hypochondrium dolores sine uoce, sudore si soluantur, maligni: his ad coxas dolores, cum ardente febre, & si aluus profluxerit, perniciosum.*

Dubitationem legentibus pariunt non obscuræ dictiones modo, uerum quoque & ex perspicuis quæ contra euidenter apparentia pronunciantur. Quædam modo utroque ambiguitatem inferunt, in quo genere præsens dicitio collocatur. Exuperat tamen in ea, quod, quæ in ipsa dicta sint, minime his consentiant, quæ in ægris cernuntur. Prompte igitur talem quendam sermonem ostendere præsens dicitio uidetur: In febribus ad hypochondria dolores cum uocis priuatione, sudore si soluantur, maligni. At, cum falsum esse uideatur, ut solutiones cum sudore malignæ dicantur, in hoc ipso primum ambiguitas quædam nos occupat. Nam quæ absque ullo auxilio uel artis, uel naturæ cessauerunt affectiones, quod infidam habeant solutionem, in confesso est: Quæ uero cum tali quodam, qualis nunc sudor dictus est, non firmiter solutæ esse uidentur. Contrario siquidem prorsus modo, quoties sudore, uel aliquo alio naturæ auxilio non soluantur, morbus malignus existimatur. Atque ob eam rem probabiliter quis deficere in ea dictione negationem, non, aiebat, atque ab eo, qui primus librum transcripserat, prætermittam: quomodo & alia multa sæpius in libris multis nemo negat alia quidem prætermittam, alia uero permutata esse, nullo postea delictum emendare auso. Verus siquidem erit sermo, si ita scripserimus: In febribus ad hypochondria dolores sine uoce, sudore si non soluantur, maligni. Sed plerique hominum relictis tum claris tum notis, ænigmatice dictis pronunciatique oblectantur. Sunt etiam, qui patrocinari manifestis erratis documentum sapientie arbitrentur, eorum instar, qui apud tribunalia oratoris obeutes munus, manifeste uel cadis uel talis cuiuspiam flagitij conuictos a iusta liberant poena, iudices ipsos, cum sermonum rudes fuerint, & subdolas eorum uafricias ignorauerint, decipientes: sic sane non nulli in præsentem orationem sine uoce, pro sine sermone dici putauerunt: quia sermo, in uocis genere sit. Dicitur autem apud ueteres *φωνη*, non ita solum uerum quoque *λόγος*: atque hoc translato *λόγος* ex *ἀναλόγος* significari * dicimus. Quæ autem absque ratione deserunt, infida omnia existunt. At, cum sermoni huic aduersentur, & quod tales excretionem malignæ dicantur, non suspectæ, & quod non absque ratione cum sudoribus soluan-

F

55

† Forte. d. propter. macionem. rum. mulsu. rum, qui. tui. quid. stō. subiac. anteriorib. autem. pan. spir. alium. e. sculorum. e. periacent. supra. in. e. ipso. pron. tico. libro. censui, cum. ijs. quibus. eundum. e. demiorũ. d.

56

* Al. dieunt.

tur, ut ipse dixit: quidam aij sapientia præstantiores sine ratione solui dicunt, non solum quæ E nullo auxilio uel artis uel naturæ leuata sunt, uerum quoque & hæc facta quidem, sed non pro magnitudine morbi: tanquam scriptor exiguum factum sudorem dixerit, etli absque ulla adiectione scripserit, sudore si soluuntur: subintelligendum autem, modico, aiunt. Forsitan uero & alius quispiam audacius ceteris pronuncians, multo & immoderato subintelligendum uolet. Deinde pueris tum rudi bus indoctisque, tum disciplina omnis inexercitatis, de symmetria, multa nugatus, aliquis sapiens uidebitur. Quod si prorsus, ut licet, orationi, sudore si soluitur, uerbum, multo, adiectum fuerit, melius erat adiecta syllaba, non, & scripta oratione, si non soluuntur, a negocijs nos extricare. Nam hypochondriorum cum febre dolores, quos sudor non soluit, maligni existunt. Re ipsa igitur ostendi & nunc, quo iam sæpius in obscuris multis dictionibus nihil quidem eorum, quæ non nouimus, ab ipsis doceri, sed in summi tempus ueluti in ænigmati, si, quæ nouimus, dictioni accommodauerimus. Itaque, & quod in fine dictionis recenset, nõ parua habuit quæstionem: quare, si uenter profluxerit. i. confertim multa excreuerit, letalem morbum indicabit? Nam, ut inquit Hippocrates, Deiectiones multitudine æstimandæ non sunt, sed si talia deiciantur, qualia conueniunt, & æger facile tolerat. Hic quidem sermo, quod & manifestus sit, & uniuersaliter quippiam doceat, contemnitur: quæ uero ænigmatice dicuntur, sophistis quidem iure affectantur, ut discipulos mirum quippiam docere uideantur: discipulis uero, propter F primarum disciplinarum, in quibus antiqui pueros alebant, inscitiam. Inexercitata autem horum cogitatio neque, quæ dicuntur, assequitur, neque ueritatem in ipsis discernere potest. Nam quis sine limitatione profuentis alui pronunciationem aliquam audiens, non continuo sermonem inculat, tanquam nihil docentem? Nempe alius in quouis morbo profuens sine coctionis signis, quæ sæpius audiuit, nihil iuuat: si uero implacidius operata fuerit, præter id, quod nihil iuuat, noxam etiam attulit: cum his uero iuuat, magisque si contristans humor uacuetur: atque adhuc magis, si æger post uacuationem placidior sit: certiusque, cum in die iudicatorio apparuerit quippiam, quod per indicem significatum fuerit. Qui ergo hæc nouit, dictam dictionem neglectui habet, atque alias omnes, quæ particularium symptomatum, uel morborum mentionem faciunt. Nempe, in quibus alius confertim fluit uel morbis, uel symptomatis, si cum ea, quam nuper dixi, fiat limitatione, securam efficit cognitionem. Absque ea autem limitatione nunquam uerus erit sermo, qui profuentem aluum uel iuuare uel nocere asserit. In omnibus siquidem utrunque fit. At in definitis limitationibus nihil est dicere, in hepatis quidē inflammatione uitiosum esse symptoma profuentem aluum, in alio uero quodam bonum. Verum in omnibus, ut dictum est, & bonum & malum fit cum proprijs limitationibus.

Quibus uoces cum febre deficiunt post iudicationem, hi cum tremore & comate pereunt.

Hæc item dictio his, quæ in obscuritatem de indultria nituntur, similis existit. Quidam enim uerbum, deficiunt, de solis uocibus intellexerunt: alij uero & febres uocibus adiecerunt, dictum esse, quod utraque deficiant, asserentes, & uoces, & febres: ut sermo talis sit: Quibus cum soluta febris uidetur, uocis priuatio fit, & post iudicationem: hi cum tremore & comate pereunt: febribus scilicet non sine signis, sed cum mala iudicatione uisis defuisse. Constat autem malas dici iudicationes, quæ cum naturalibus uacuationibus, uel abscessibus factæ, non solum ægros nihil iuuauerunt, uerum quoque & deterius habere, quam antea, fecerunt. Alij autem non uocem cum febre, sed solam uocem deficere existimantes, totum sermonem ita efficiunt: Quibus uoces, manente febre, deficiunt, si id fit post iudicationem, hi cum tremore & comate moriuntur. Atqui rursus impræsentiarum discordia alia inter expositores orta est. Quidam enim aiunt, quando ex prædictis trementes fiunt, perire hos tum comatosos tum trementes. Alij autem comatosos factos ita interire. Nemo autem inter eos ex rerum natura logicā scripsit demonstrationem, neque attestantem experientiam ostendere potest. Neque enim ex prædictis & trementes & comatosi magna ex parte interire uidentur. Quod si quidam rarerer tales fiant, ab artis parte prælagendi & prædicendi desinuerunt. Non enim ad prædictiones talibus utimur, sed his, quæ uel assidue, uel ut plurimum fiunt. Immo uero & his, quæ ambigue contingunt, non tamen raris. Nullus enim uult sæpius animi uoto frustratus semel assequi, quod petijt.

Quibus deurentia, fatuitatem inferentia, inducentia catochen, uariantia hypochondria, uentrisque tumor cibus interclusis, cum sudoribus, in his turbidus spiritus, & genitura quippiam simile superueniens, singultum indicet: uentrique tum spumosa, tum biliosa procurrant? emictum in his splendidum iuuat, & uenter his perturbatur.

Aceruauerit iterum hoc in loco affectionum diuersi generis symptomata, in quibus nullam artificiosam doctrinam esse supra demonstrauimus. Omnia siquidem, quæ in ægro sunt, contemplari, nihilque neque negligere, neque ocioso inspicere oportet: singulorum uero horum uires seorsum discernere conuenit: ut uerbi gratia, uerbi deurentia, quod primum omnium dictum est. Nempe intelligi possunt affectiones deurentes, quasi calidas & æstuosas dixerit: possuntque eiusmodi intelligi excrementa, quorum uirtus est morbum & acutum & uelocis iudicationis reddere, præterea & periculosum, si uehementer talia fuerint fatuitatem inducentia uocat, quæ fatuitatem menti inducunt. Ea autem est symptoma citra delirium ægros naturalibus fatuis similes reddens, quales etiam ex ijs, qui dicuntur consensescere, non nullos fieri nouimus. Cui pathemati simile quidem est, quanquam non idem, quod uocant ignorantiam: de qua & Thucydides scripsit in his, qui ex peste seruari sunt, hoc pacto: Ignoraueruntque tum

tum seipfos, tum familiares. Quo autem modo differat ab obliuione, non est, ut in præsentia cõfidere mus, necesse. Cum autem κατόχης, id est, quæ catochen uocata inferant, intelligamus, alij morbos stables, & ueluti hærentes appellata esse catocha dicunt. Variantia item, assiduas contraria in symptomata permutationes facientia, quidam intellexerunt: separantesque; a uoce hac, hypochondria, uno contextu legunt, uentrisque tumor. Alij autem uno etiam contextu legentes, uariantia hypochondria, per se rursus legunt, uentrisque tumor: aiuntque, uariantia, de hypochondrijs dici. Nam, ut antea in his, quæ in toto corpore ad contraria fiunt, transmutationibus dixerunt, sic in hypochondrijs fecerunt. Qui uero totam hanc copulant dictionem, hypochondria uentrisque tumor, significari aiunt eos, qui præter naturam his partibus intumuerunt. Quomodo & per orationem, cibus interclusis, cuius deinceps meminit, non nulli quidem cibos auerfantes dictos esse aiunt: ac si dixisset, a ciborum exhibitione exclusos. Alij eos, qui uentrem habent retentum: nempe & in libro de uictus ratione in morbis acutis uocæ hanc de deiectionibus dictam esse aiunt. Præfatus igitur hæc omnia, qui librum hunc scripsit, adiecto que in calce, cum sudoribus, (quod & ipsum totius corporis sudorem exiguum ueluti humiditatem significare potest, uel eum, qui thoracem & caput solum occupat) his superintulit ænigmaticam magis, quam ea ipsa, dictionem, inquit, An his turbidus spiritus, & genitura quippiam simile superueniens singultum indicet? Nempe & hic turbidum spiritum, ueluti iam antea, ambiguum habere intellectum reperimus. At in ea quidem dictione turbidum spiritum, ab eo de expiratione dictum esse, ut enarratum est, uerisimile uidebatur. Nunc autem & ipsum de ructibus dictum esse quidam nos existimare iubent, quomodo alij de flatibus. Diximusque antea uerbum θολερὸν a quibusdam graueolens, & ab alijs uaporosum intelligi: quomodo & θαλλερὸν quidam per α, scribentes, id est ueluti θαλλόν, id est germinans & uigens & magnum dictum esse aiunt. Prædixi quoque & Hippocratem sæpius in libris, qui omnium doctorum consensu ipsius legitimi censentur, alias alibi difficultatis spirandi differentias cum enarrarit, in secundo & sexto epidemiorum omnes deinceps, nusquam tamen turbidum nominasse spiritum, sicuti neque turbidum singultum, neque turbidum flatum, neque aliud quippiam tale. Magis et ænigmatice & hoc, genitura quippiam simile superueniens, dictum est: siue urina fuerit, siue deiectionis. Post hæc, & quæ ob causam adiecerit singultum significare & turbidum spiritum, & genitura quippiam simile superueniens, difficile est reperire. Næpe in symptomatum causis singultum fieri demonstrauimus, cum uenter ad excernenda ea humida, quæ tunicis obstinatius adhæreret, mordentesque; habet uires, excitatur. Non contentus autem auctor symptomatum multitudine, deinceps adiecit: Ventri; tum spumosa, tum biliosa προδιέρχεται, id est procurrant: quod & ipsum rursus bifariam scribunt, alij quidem in prima syllaba σ adicientes, alij auferentes. quod si adijciendum sit, tempus prædicto succedens significabit: si uero auferendum, quod præcedit. Nõ est tamen par neque simile alteri alteri succedere, aut præcedere. Nempe, quod præcedit, signum erit futuræ excretionis: quod uero excernitur, a præcurrente nunciabitur. Cum igitur tanta in his omnibus existat obscuritas, neque ex his, quæ post ipsa inferuntur, licet quippiam ad præsentium explanationem accipere, sicut neque ad illa: inquit enim, Emictum in his splendidum iuuat. Duplex autem & in hoc sermone est obscuritas: una quidem est, quidnam λαμπρότης, id est splendidum, significet: scriptum quidem ab alijs per duplex π: ab alijs uero per μ & τ. Altera uero in hac oratione, in his. Næpe in quibus dicitur an prædictis omnibus accommodabit, an ultimis? & quibusnam ultimis? possunt siquidem et ultima dici omnia, quæcumque post principium dixit: An his turbidus spiritus, & genitura quippiam simile procurrans singultum significat? an sola hæc ultima dixit: Ventri; tum spumosa tum biliosa procurrant? Præterea his omnibus in fine adiciens: uenter his perturbatur: atque hic sermonem absoluens, nullius gratia uidetur eorum, quæ in principio sunt, meminisse. Næpe fatuitatem in feretia, & inducentia catochen, magnam membri principem animæ partem habentis, noxam indicantia, frustra dici uidentur: & sine deurentibus quidem interficere ualentia, cum illis uero, magis. At certe nihil de morte dictum est, sicut in alijs antea non paucis: sed adiectis uariante hypochondria, uentris tumore, & cibus interclusis: copulato in super cum his sudore: An his (inquit) turbidus spiritus & genitura quippiam simile superueniens singultum indicet? quibus nam his? quibus prædicta omnia symptomata insunt. Atqui cum his omnibus turbidus spiritus factus una cum excretionibus genitura similibus singultum indicat. Quodcumque ergo uel unum ex dictis deficit, singultus non erit. Et forsitan quis semel in annis pluribus talem cernet ægrum. Quod autem doctorum omnium est absurdissimum, iam tibi referam. Cum multos ægros sim contemplatus, & mille futura præfatus, neque tamen experimento signis ex talibus singultum ad futurum noui, neque ex rerum natura indicatiue uel ipse inueni, uel in scriptore aliquo legi. Sed præfatus dictio ei, quod per ludum pro uerbo dicitur, similis est: parturiebat montem, & muræ peperit. Multa siquidem ubi recesuit pathemata, alia quidem summe pernicioiosa, alia his minus, alia uero mediocria, singultus prædictionem prius scripsit. Deinceps splendidum, inquit, in his emictum iuuat. Sed quibusnam his inquit? deurentibus scilicet, fatuitatem inferentibus, uel inducentibus catochen, uel quibus uariantia hypochondria, & uenter intumuit, uel cibos auerfantibus, uel quibus alius retenta est, uel quibus sudor, uel quibus turbidus spiritus, uel quibus excretio genitura representans, uel singultibus, uel quibus uenter spumosus & biliosus procurrat: quoniam & hoc ipsum bifariam scriptum est, cum σ, & sine σ. Nam, siue quibus unumquodque doctorum, siue quibus omnia dicta esse asseritur, admittere est consentaneum. Nempe uox, his, singulis apte cohæret: quapropter omnino simul intelliguntur, et si dictum non fuerit. Nempe

pe & unumquodque horum inuati splendidum emittunt: atque etiam, si duo, & tria, & plura concurre-
rint, auxilium his præbet. Mirum autem fuerit tot pathemata diuersas differentesque aliarum atque
aliarum partium sequentia affectiones cum splendido inuari, prorsus quidē spumoso existente: si utiq;
album, quod in urinis detinetur, splendere nouimus. Omnes autem spumofum inquit appellari, fa-
cta utique spuma, cum flatuosa substantia uel crudis pituitosisque humoribus, uel pinguitudinis liqua-
tioni remissa fuerit: ut & præterea eandem hæc enunciatio limitationem requirat, quam & in ea, quæ
hanc præcedit, dictione in his, quæ iudicatorie excernuntur, dixi. Omnia siquidem tum bonarum tum
malarum iudicationum communia distinguuntur, præsertim quidem & primis cõtionis signis, quæ
perpetuo bonum quippiam indicant: sed cum ipsi, ut dixi, facili scilicet tolerantia, contristantis hu-
moris uacuatione, & dici, quo hæc fiunt, fiducia & securitate: prætermissa a nobis inuestigatione, si nõ
λαππώδες, scriptum per duplex ππ, significat λαμπρόδες, quod per μ & π quidam scribunt. Vt. n. per eos scri-
ptum ἀπὸ τῆς λευκότητος, ita λευκώδες ἀπὸ τοῦ λευκότητος appelleretur. Hæc igitur omnia congesta sunt, ueluti ænig-
mata, etiam si quis omnia percurrerit. Scripti etiam in calce ueluti epodi, & uenter his perturbatur,
ratio afferenda non est. Neque enim ratio neque experientia eorum, quæ ut plurimum dicta conse-
quuntur, uentrem perturbari ostendunt.

GAL. IN PRIMVM PRÆDICTIONVM
HIPPOCRATIS, LIBRVM
COMMENTARIVS TERTIVS.

VIBVS coma spumofis proceduntibus oritur, febris exacerbatur acuta.

Primam omnium præsentis libri dictionem dum exponerem, libellum, cui
titulus est, De comate secundum Hippocratem, scripsi. In quo significatum
uocis huius, delationem in somnum esse ostēdi, uigilare quidem apertis ocu-
lis nequeuntibus comatosis, at non prorsus dormientibus, ubi eos clauserint,
atque interdum uigilantibus. Docui autem id significari per ea, quæ Hippo-
crates in confessis germanis libris, tum primo tum tertio legitimorum epide-
miorum recensuit, ex ijs, quæ simul cum comatis nomine explicantur, uel apparent, uel quouis modo
quis nominare uoluerit. Solum enim hoc pacto significatum ab unaquaque uoce reperitur. Nec tamē
hoc in libro fieri potuit hucusque, ut, quod a comate significatur, per coenunciata inuenirem, dictio-
nibus nempe omnibus ænigmatice pronuntiatis: immo neq; in sequentibus fieri pot, ut, quod signifi-
catur, per coordinata ipsi nomina inueniatur. Quo fit, ut in obscuris dictionibus securius existimaue-
rim uocem eam ita intelligendam, ut usus est Hippocrates. Esse autem cataphoram, id est in foporem
delationem, ut in quibusdam docui commentarijs, atque ijs, quos de affectis locis confeci, interdum
quidem grauato ob utilis succi copiam cerebro, ut in ebriosis: interdum uero & propter pituitosum hu-
morem: uel & propter ægre separabilem absque humore frigiditatem. Cum autē uigilantiæ coma iua-
ctum fuerit, succi mordentis permisione fieri affectionem hanc ostēdi. In libris igitur epidemiorum,
siue ex coordinatis, siue ex his, quæ simul enunciantur, quis nominare uoluerit, demonstratæ sunt comat-
tis differentia. atque unā demonstratum est Hippocratem distictē interdum quidem profundum co-
ma, interdum uero somniculosum, & interdum uigilans, uel quippiam tale dixisse. In præsentis uero li-
bro neque ex eiusmodi distinctionibus, neque ex coenunciatis differentiā comatis intelligere, neq;
ex his certā constituere prænotionē ualemus. Vbi igitur uel desipientiā, uel phrenitum, uel fatuitatem,
uel catochen in ea, quā scripsit, concurfione prædicat, differentiā comatis scire cõmodum existit. In præ-
senti uero concurfione prorsus inutilis existit talis notitia. Vt. n. libri huius auctor in ceteris concurfio-
nibus non pauca symptomata in eā quā pronūciat prædictionē, nihil conferētia adiecit, pari modo &
nūc inutilis est ad præsentē iudicationē mentio comatis. Nepe febrē ex spumofis deiectionibus proxi-
mari ego quidē continue uidi: singuli uero alij eorū, qui ipsimet uiderūt, reminiscātur: nõ tñ in comati-
bus febres omnino exacerbantur. Sed fortasse quendā uidit comatosum simul & spumofa deijcientē,
deinde febrem exacerbata, atque ob id comā inuadēti febris accessioni conducere putauit. Vocauit au-
tem plane spumofam deiectionem, quō fecit Hippocrates in prælagijs inueniens, Deiectio autē si ualde
aquosa fuerit, uel alba, uel pallida, uel admodū rubēs, uel spumofa, mala hæc sunt omnia: atq; in epide-
mijjs sæpiuscule. Quidā interpres libri huius dicebat Hippocrate uocare ε'παρρη, quæ spumā sursum ue-
ctā habēt, tanquā fluxilibus quibusdā existentibus uel deiectionibus, uel urinis, uel succis: in quibus
spuma poni alio ordine apparet. Quare autē in solis febribus ad instar ignis urentibus spumofum deij-
ciat, dixi sæpius: sicuti & q' usitata nomina permutare studiose cõtēdat, qui librū hūc scripsit, quanquā
id facere nequiuert. Significata itaq; permutando, simul & horū constructionē, suo arbitrio statuēdo,
figuras committit solæcisimum referentes. Quod si non constructionem appellare lubet, potes eam
compositionem, uocare.

Si ex

A Si ex capitis dolore uocis priuationes fiant, atque cum sudoribus febrientes soluantur, & mala repetant, diutius perdu-
rant: & supervigere his malum non est.

Discordia quædam non parua inter dictionis huius expositores orta est alijs aliter eam exponen-
tibus. Ego uero, quæ ex dictis in ea ueris adiungere potero, facere id conabor. Quod autem reliquū
est, non mea, sed obscuritatis scriptoris culpa existit. Nempe, quod uiri eiusmodi, qui adhibita multa
diligentia, quæ dicuntur, & declarare & defendere uolunt, omnes male creduli uideantur, scriptoris
est culpa. Videntur autem mihi ex dolore capitis uocis priuationes ob id dici, q' capitis dolorem ue-
lit signum esse affecti neruorum principij, non autem localem ipsius uocis priuationis affectionē, qua-
les fieri sæpius consueuerunt uel propter tensionem uehementem, uel propter uociferorum tum mu-
sculorum, tum neruorum exolutionem & laxamentum. Oratio autem hæc, cum sudoribus, tenuis hu-
miditatis copiam, uel retentis facultatis exolutionem indicat: hoc autem soluantur (si quidem, ut
quàm plurimi expositorum intellexerunt, de ijs scilicet, quæ præter uoluntatem excernuntur, ita & nos
intellexerimus) uel mentis ostendet læsionem, uel sedem claudentium tum musculorum, tum neruorū.
Si uero uerbum soluantur, ut non nulli existimant, de affectione exponatur, quod est moderatiorem
ipsam efficere, & remittere, ob sudores uiridē, inquit illi, morbum diuturniorem fieri continget. Ob
eam causam prætermittunt hi uerbi & mala repetant, expositionem, quoniam idem dicere cogerētur,
quod in uerbo soluantur antea dixerunt. Ob id igitur permutantes e' literam, scribentesque ε', in ea, quæ
finem præcedit syllaba, ε' παρρη. dici aiunt, declarantes eo uerbo, morbos repetentes: Vocant autē ita
morbos, qui paulum quidem remittuntur, moderatiorefque fiunt, sed rursus accessione reperunt. Si ue-
ro oratio χαλώνται ε' ε' αυτους de inuoluntarijs deiectionibus dicatur, totus sermo talis erit: Si ex capitis
dolore uocis priuatio fiat, febriēte ægro cū sudore, & absq; arbitrio superflua excernunt: & si repetitio
quædam symptomatū pari modo fiat, in longius mutatur morbi eiusmodi tēpus. Quod autē in dictis gra-
uibus symptomatis non dicendum erat solum, quod morbi protraherentur, sed ante hoc an sperandū
esset seruandos, qui ita ægrotant, an morituros, constat omnibus, Prætermittens autem hæc scriptor,
de diuturnitate tantum explicauit. Sed rursus rei huic aduersatur, quod in calce dictionis narratur,
Supervigere his malum non est. in quo quidam erratum esse dicunt. Nam, malum, sine negatione, non
cum ea, non malum, scribendum fuit. Concessa uero ea, quæ in exemplaribus omnibus cum negatio-
ne reperitur scriptura, iure inquit rigorem dici non malum esse, propterea, quod exolutam excite-
naturam. Quod autem exoluta sit, tum uocis priuationem, tum inuoluntariam superfluum excre-
tionem, tum sudores id ostendere.

C Quibus manus tremula, capitis cervicisque dolores, absurdique sunt, & nigra densataque meiuunt, his uentura expe-
ctare nigra, perniciosum.

Capitis dolor caput his affici, ueluti & sensus auditorij læsio cerebrum ipsum, ostendit: quo fit, ut &
colli dolor, & manus tremulæ neruorum principium offensum esse portendant. Quod uero nigrae uri-
ne principij alterius affectionem indicent, sæpe est dictum, fitque hoc propter uehementissimam cali-
ditatem. Urinæ uero densatæ ex eorum sunt numero, quæ ad obscuritatem tendunt, ueluti & alia libri
huius multa, adeo ut impræsentiarum quoque nugari possint, quibus id placet. Nempe Hippocrates
in prælagijs differentias urinarum omnes, quæ in acutis morbis fiunt, enarrans, nullam de densis men-
tionem fecit: sicuti neque in epidemijjs, neque in aphorismis. At, qui talia quidem pronuncians au-
dent, (de quibus notitiam exquisitam habere nõ possumus, neque, si habuerimus, plus aliquid ijs, quæ
scimus, habemus) uere autem commoda non agnoscunt, inæqualem habere superficiem aiunt urinas
densas, eminentijs scilicet tum paruis tum albis, ueluti capillis, exasperatas: suntque inter hos nõ nul-
li, qui spumofas tales urinas esse dicant, spumam scilicet tenuem in superficie inæqualiter disperfam
habentes: alij uero crassas eas, duritiem in superficie, sabuli instar, ualde tenuem obrinentes. Sed sane
Dpercurrentibus omnia hæc nobis nihil commodi accedit. Nempe auctor ipse ad dictionis calcem, uen-
tura expectare nigra, scripsit: & huic rursus ipsi adiecit, perniciosum. Dixit uero antea nigra meiere
ægrum: quare restat, ut spes uenturorum nigrorum de his, quæ uel deijciuntur, uel uomuntur, intelli-
gatur. superfluum autem existit illa expectare in gratiam prædictionis eum, qui perniciosiora uidit si-
gna, urinas scilicet nigras. Adde, quod neque perpetuo, neque ut plurimum nigrarum urinarum excre-
tionem consequuntur per uentrem uel uomitum nigra. Eamque ob causam uidetur Dioscorides sub-
nigras tales scripsisse urinas, sub, præpositionem adijciens, ut prædictionis quippiam, tametsi exiguum,
sermo haberet. Superuacanea autē prorsus erit ceterorum symptomatum adiectio. Nam subnigræ uri-
næ, ut nigrae fiant, inclinationem habentes, febris speciem expostulant, quæ certiores definiat prædi-
ctionem: aliud uero nihil. Si. n. abunde tum acris tum ignea febris fuerit, subnigræ urinæ in nigras pro-
pte transibunt: si uero non talis neque magnopere ignea fuerit, huic tremulæ manus crunt, ueluti & do-
lor capitis, absurditas, & cervicis dolor. Hæc etenim omnia phrenitica sunt signa.

4 Quæ cum exolutione fiunt & catochæ & uocis priuationes, perniciosæ sunt.

Rursus hoc in loco particularem scripsit sermonē, ueluti & antea, cum dixit, Desipientiæ pessimæ: cõ-
muniter autem talibus omnibus inest, quod & idiotis ipsis patet, ut magni affectus languentibus
COMMENTARI. H 4 potestate

potestate perniciosi fiant: sed, quod ibi, prælanguentium, dixit, id impræsentiarum, cum exolutione, dixit. Potest autem quispiam & cum exolutione uel infirmitate uel imbecillitate iniquiens, multitudini indoctisque, quasi aliud quippiam dicat, præbere opinionem: potest quoque & de particularibus affectibus ita agere, ut interim alias alia dicere uideatur. Nam & peripneumoniae & pleuritides, quæ cum uirtutis fiunt imbecillitate, omnis item huiusmodi fortis affectio perniciofa est. Si enim neque ex ipsis, qui uiribus ualent, omnes seruantur: quæ nemo ex ijs, qui imbecillam habent uirtutem, seruari possit, liquido constat omnibus: hoc igitur in loco duo symptomata, quæ cerebri læsionem concomitantur, memorauit: quorum, qui uel alterutrum tantum dicit, uera loquitur. Nam catochæ cum exolutione præuæ sunt. uocis item priuationes cum exolutione similiter his habent.

Lateris dolor ex sputis biliosis si absque ratione euauerit, in furorem aguntur.

Sermonis quoque huius uniuersale sæpius est dictum, Quod scilicet omnia sine ratione euanescentia malum quippiam portendant. Adest quoque & impræsentiarum particula aliquod malum, quod ex biliosis sputis in pleuriticis affectionibus repente euanescentibus fit, neque tamen perpetuo, neque sæpius: sed, cum biliosi humoris ad caput ipsum transitus fuerit, tunc solum ægri ἐξίσταται, id est in furorem aguntur. Atqui facta iam enunciatione usus, qui librum scripsit absurdam fecit dictionem, cum non habeamus, cui nam orationem, in furorem aguntur, adiungamus. Nempe, quantum quidem ex dictione est, lateris dolori ordinamus: dicente utique ipso, lateris dolor absque ratione si euauerit, in furorem aguntur. Valde uero improprie dictum fuerit, lateris dolor absque ratione si euauerit, in furorem aguntur. Nam, & si pro in furorem aguntur, scribamus in furorem agitur, sine syllaba, quæ finem præcedit, per sola τ & α scripta, non minus & sic absurda fuerit interpretatio, atque prior deterior longe. Nempe in illa ab affectionibus ad ægrum per solocismum transitur. Hoc autem ἐξίσταται, tamen si absque, enūciatur, ne sic tamen prorsus, quid prius illud significet, inuenire queas. Ceterum secundum naturam dixisse licebat, lateris dolore ex biliosis sputis absque ratione occultato ægri ἐξίσταται. uerbo illo uidelicet significante dementia uel uolentem & mania participem.

Ex ceruicis dolore comatoso, & sudante uenter inflatus, si ad necessitatem liquida dimiserit sublutus, ex his bile carentia in ecclasm aguntur. Talia autem si seruentur, diutius æger laborabit. An & his bile carentes proluues mitiores meliorisque moris existant, & flatuosum adiuuerint tumorem?

Aceruantur quoque in hac dictione dissimilis generis symptomata. Ceruicis etenim dolor cum comate morbosam in cerebro affectionem esse ostendit. Sudor uero, tanquam symptoma, & non iudicatorius, aut redundantiam, aut retentricis facultatis imbecillitatem indicat. Venter autem inflatus eam ipsam partem affectam esse indicat, uentrem scilicet. Ad necessitatem autem liquida demittere, sublutumque; id facere, iecur ostendit affectum: ἐξίσταται autem, quod est ualde desipere eos ait, etsi nullum fortis desipientia, quam ἐκαστω uocant, signum effectum fuerit. Dictum est enim comatosum tantum, quæ est affectio cerebri, contraria ecclasi: Nisi quis ceruicis dolorem signum ecclasis esse dicat, quod neque simplicem desipientiam absque signorum aliorum coniunctione significare potest: ut sunt uigilia, capitis dolores, ferox oculus, responso audax, somni turbulenti, aut aliqua in sensibus uel motionibus arbitrarie offensa. Iure igitur quidam pro ἐξίσταται, i. in furorem aguntur, ἐξίσταται, id est cohibetur, de alui excrementis dici aiunt, atque melius copulari illis: ut ita continetur dicitio: Venter inflatus si ad necessitatem liquida demiserit sublutus, ex his bile carentia excrementa cohibentur. Post hæc uero iniquies, Talia autem si seruentur, diutius æger ægrotabit, tandem scripsit. An & his bile carentes proluues mitiores meliorisque moris existant? & quod flatuosum est tumores adiuuerint? quasi ita dixerit, & flatuosum tumorem adiuuerint? quod rursus idem in significato potest, quod & flatuosus tumoribus opem ferre. Quod si aliena tibi uideatur constructio, ignoscendum est ijs, qui ita enarrant. Per multa siquidem talia libro in hoc uidentur pronunciarum nominibus inusitatis. Iure autem optimo inuestigare uidentur, an H bile carentes proluues tales iuuent tumores, flatuosos non a bile sed a frigidis humoribus consistentia aquosis & flatuoso spiritu fieri coniciens. Secundum hanc igitur expositionem consentire hæc inter se uidentur: & non perperam a quibusdam scriptis est, οννίσταται, uel ἐξίσταται, i. consistit uel cohibentur, de deiectionibus, & magis ipsum cohibentur: nam quia bile carent, ob id cohibetur, atque ad necessitatem uix demittitur, hoc est cum Medici auxilio. Superflue autem inter initia coniunctum esse uidentur, ex ceruicis dolore comatoso & sudante: nullo pacto uentris symptomatis coherens. Quo igitur modo concursiones alias multas in uno uel duobus cõteplatus, ad eas scribendas peruenisse est uisus, ita & nunc fecisse est uerisimile, non præscripto ægrotatis nomine, ut in alijs fecit. Et si res ita habet, fieri potest, ut in principio quidam morbi copia quedam humorum & temperatura frigidorum, & substantia tenuium particulas circa caput ceruicemque; infestauerit: defluensque; in uentrem & flatuosam in eo mole pepererit, & deiectiones tum tenues, tum aquosas fecerit, atque; ob id manentes in uentre & non penetrantes, quo penetrant modo, quæ tum biliosa, tum mordetes existunt. Ceterum non parum interest, an auctore libri, quæ cuiquam euenerunt, narrate, casus nos reddere eorum, probabiles tementus, quæ admodum in opere de epidemijs fecimus: an ueluti uniuersales sermones indagare. A capite. n. ad uentrem defluere potest humor, ueluti & in fauces, gutturque, & pulmonem, & thoracem, & septum transversum, & lienem, & hepar; & quiduis aliud, ueluti & ex uno quoque horum rursus ad caput aduchi.

A aduchi. Sed, quod uel perpetuo uel magna ex parte in unum dictorum permeatio fiat, falsum existit: id quod plurimæ libri huius dictiones ostendunt, in quibus simpliciter enunciatum absque adiectione conjunctionis dubitatum, uel nominis ægrotantis: uerum in hac dictione iniquiens, an & his acholæ proluues ἐπιθέσται, id est melioris moris, existant? sese haudquaquam sermoni uniuersali confidere declarauit. ἐπιθέσται autem significat quidem & καλοῦθεςται, id est maligniores, & sapius in hoc significato plerique; ueterum uis uidentur: uerum & εὐπρωτοι significat, id est mitiores, &, ut uertantur promptiores: uis siquidem sunt & hoc significato quidam ex antiquis, iuxta quod & nunc dictum esse uidentur. Nepe id comonstrat, quod in calce dictionis dictum est, adiuuerint.

7 Ventris circumtentio ad necessitatem liquida demittens, cito intumescens, conuulsuum quippiam habet, ut Aspasij filio: superrigere his letale: conuulsusque ex his, & inflatus diutius ægrotabit, superuenietque in ore putredo uiridis.

Quod medicinalis speculationis doctrina ab Hippocrate in legitimis omnibus libris per uniuersalia facta sit, atque aliquando particularia quedam, gratia exempli, ad eorum, qui discunt, perspicuitatem ab eodem exprompta sunt, antea exposuimus. Sed, quoniam non satis est præcepta uniuersalia condiscere, ut ea prompte in operibus dignoscantur absque exercitatione, ob id gratia exercitationis ægros in epidemijs scripsit: in quibus nihil eorum, quæ his cõtingerunt, est omissum. Quod uero, quæ a prædictionum auctore emanauit doctrina, non habeat uniuersale, nisi utique; rarèter, iã sapius est omnium. Deficit quoque; & ea ab exquisita illa particulari explanatione, quæ in epidemiorum ægris descripta est: ubi primum quidem, si quoquo pacto causæ præincipientes indicare ualeant, indicat, recensens, si quis, uerbi gratia, uel ex laboribus, uel exercitationibus intempestiuis, uel ebrietate ægrotare coeperit. Deinde, quod primo quidem die hæc circa ægrum contigerunt: & secundo alia, & ita tertio, & quarto, & alijs deinceps diebus, omnia, quæ fuerunt, explicat, his, qui ab ipso didicerunt præceptionem uniuersalem consentaneam ijs esse, quæ in ægris apparuerunt, ostendens, ducitque simul interdum is ad exercitationem, ut in eorum explicationibus ostendimus. Qui uero ægros in hoc scribit libro, ab huiusmodi explanatione ex quibusdam semel uis iam uniuersalia præcepta constituere intendit, non parum in multis errans, ut in hoc, quod alteri factum sit, alteri attribuere, quomodo & nunc. Nempe, ubi Aspasij filij, uentris symptomata solum scripsit, ea conuulsionis quippiam habere ait. Tria autem sunt ab eo scripta symptomata, unum quidem est uentris distentio: alterum ad necessitatem liquida demittere, quod uenter deiecere, dicere consueuit: tertium ab ipsis est cito intumescere: significat autem cum hoc & quod uenter minuatur forsitan ex liquidis deiectionibus. Nempe mox post ipsas dictum est, cito intumescens. Solis autem his symptomatis iunctam conuulsionem quandam si quis in ita ægrotante homine prædixerit, falsum letur sæpissime, uerum aliquando uel etiam in paucis semel uoti fiet compos. Is quoque qui hæc scripsit, ubi dictis nunc uentris symptomata similia in antecedente dictione commemorauit, de conuulsione nullum fecit sermonem, etsi ceruicis dolorem factum cum comate dixerit. Ita autem habet oratio: Ex ceruicis dolore comatoso & sudante uenter inflatus, si ad necessitatem humida demiserit sublutus. Quod igitur symptomata uentris hæc similia ijs sint, quæ nunc sunt dicta, liquido constat omnibus. Sed præter hæc ceruicis adiectus est dolor, neruosa partis & prope cerebrum sitæ, & dorsalem medullam continentis, cum hoc quod cerebrum iam erat affectum, cum enim comatosum esse sit illius symptoma, uerisimile erat, in eiusmodi ægrotante scriptum esse, habere aliquid, quod conuulsionis speciem afferret, non autem in præsentia: in quo fieri potest, ut symptoma aliquod aliud conuulsionis indicatorium factum sit, quod in expositione omisit, nisi ipsum superrigere, in ea dictum, quis conuulsionis signum esse existimauerit: quod sane & ipsum a quibusdam expositoribus est dictum, qui quotidie tertianos quartanosque circuitus quibusdam cum uehementissimo rigore fieri nihil conuulsionis habentes non uident. Verum, quia talia scribunt, adeo in re medicinali sapientissimi sunt, ut rigorem, neruorum affectionem esse, ut conuulsionem tremoremque existiment. Neque sane, cur Aspasij filij conuulsionem passus sit, poterit quis dicere, non scriptis omnibus, quæ ipsi contigerunt: neque cur uiridis putredine in oris locis facta sit: succi etenim uitiosi soboles sunt eiusmodi pathemata: quam unde aliquando aceruauerit, est incertum, cum, quam uictus ratione sit usus, ignoremus. Neque uero, quæ in ipsius uentre facta sunt, putredinosa & succi uitiosi signum præferunt: adde, quod neque quamnam dicat putredinem uiridem, manifeste cognoscitur, quoniam γαρά, & quæ ærugineum, & quæ pallidum habent colorem, uocitant.

8 Quibus lumborum tenues & diurni dolores ad hypochondrium euntes, & ciborum auersio cum febre: dolor his contentus ad caput perueniens, cito cum quadam conuulsione perimit.

Sive ὑπὸ λεπτόν, sive κατὰ λεπτόν, i. tenues scribatur, (utroque enim modo scribunt) multam habet obscuritatem. Eam ob causam quidam ὑπὸ πλευρόν, id est sub costam scripserunt. Qui ergo uel ὑπὸ λεπτόν uel κατὰ λεπτόν scripserunt, sententijs sunt diuisi. Nempe alij tenue intestinum dici asserunt: alij latum os & sacrum appellatum: sunt qui horum tertium quippiam fecerunt, ita ut simul utrunque dicant, rationemque; simul ijs, quæ inferuntur, adiungant. Nempe a uena, quæ ad iecoris portas, propagines scissurasque plurimas in mesaræo fieri aiunt, atque illis affectis lumborum dolores non continuos, sed tenuibus quibusdam interuallis infestantes succedere: quas ad dextrum hypochondrium in iecinoris portas tum reduci tum contrahi & ueluti conuelli aiunt, ubi ueluti radicem esse affectionis supponunt, cum hæc uena

uena unâ cum propaginibus phlegmone laboret. Quare autem ita intelligendum sit uerbum γρησόμενα E idest griphi modo euntia, prætermittunt quidem hi, sed quidâ alij παρα τὸν γρησόν nomen accepisse aiunt: uocatur autem ita rere quoddam piscatorium, non, ut hi existimant, per scriptum (nempe aliud uocis huius significatum existit) sed per γ. Quare quidam in præsentî dictione scribunt γρησόμενα: alij inuolutas membranas γρησόμενους dici ex consuetudine inquirunt, cum quis digito descripserit discreueritque: atque ob id per metaphoram dolores, qui morbis descriptisque fiunt, γρησόμενους uocatos: alij & a principio dictionis dictum esse aiunt, lumborum tenues diuturnosque dolores, quasi hoc pacto dixisset: dolores κατὰ σμικρὸν, id est exigui minutique, quod est imbecilli. Condonantes igitur tum ijs, qui ita exponunt, tum his, qui portas iecoris pati asserunt, recte dicta esse omnia, (nam ciborum auersione argumentum quoddam affecti iecoris esse inquirunt) ab eo, quodnam ex sic dictis futurum sit nobis emolumentum, audiamus. Inquit enim orationis scriptor: Dolor his contentus ad caput perueniens, cito cum quadam conuulsione perimit. Num igitur hæc nos admonent, ut hæc omnino prædicamus? Nempe, quod infestantium commutatio non solum in caput, uerum quoque & in quamlibet aliam partem, siue mesenterium siue & hepar pati uelint, fieri queat, condonet quis. At certe, quoniam pacto commutatio fiet, prænosse possibile non est, priusquam peculiaria parti symptomata adsint, quamquam cum facta est cognosci queat: & præsertim cum, quæ prius infestabant, sedata sint. Quinetiam commutationes eiusmodi in ægrotis, in epidemiorum libris scriptæ sunt, ac si nunc quoque scriptum ita esset, quibusdam talibus symptomatis in uentre exortis, postea repente occultatis, doluerit uehementer in capite æger, diceremus in ipsum commutationem factâ: neq; tamen, quid faceret, certo licebat dicere, priusquam aliquod aliud signum compareret uel cataphoræ, uel delirij, uel conuulsionis: nempe & id fieri potest: potest quoque & natura morbo robustior proritata sanguinis per nares eruptionem moliri, uel parotidas suscitare: didicisti siquidem horum omnium incipientium esse signum: sed, priusquam incipiant capitis dolorem solum existentem suspicionem quidem omnium præbere, certam uero nullius ex ipsis prænotionem.

Superuenientes rigores & nocte magis quodam modo exacerbantes, cum uigilijs & uenarum agitationibus in somnis, 9 atque urinis præter arbitrium excernentes, in comatosas quandoque finiuntur conuulsiones.

Libri huius auctor, ut in singulis dictionibus uel nomen aliquod inusitatum, uel compositionem inueniret, magnopere laborauit: quomodo & nunc utrunque fecit. At, quæ in singulis dictionibus inusitata sit compositio, transeunte eo uel ab affectionibus ad affectos, uel ab affectis ad affectiones, prætereunda nobis est, propterea quod, quantum in ipsis est, nullam sermo sit habiturus *perspicuitatem. In præsentî uero dictione φλεβοδονώδεια nouum peregrinumque nomen fecit, uenas agitari, quantum ex uoce est, ostendens: uel etiam, ut quidam nomen scripserunt, per φλεβοτονώδεια, uenas extendi. Siue igitur proprie appellatas uenas, siue arterias ipsas, quod has interdum uenas antiqui appellent, agitari uel extendi audire oporteat, mirari licet, quomodo nunc primum eas memorauit. Nam, si arterias indicare uoluerit uel tendi, uel agitari, quod de uibratitia motione est intelligendum, de ipsis aliquid in multis ægrotantibus dixisse oportebat. Nam, si auctor circa arteriarum motiones usque adeo diligens erat, ut & uibrari eas & tendi obseruaret, nequaquam alias pulsuum differentias ignorauit. Quomodo igitur de ipsis nihil scripsit? Si uero proprie appellatas uenas tendi memorauit, quomodo & non huius symptomatis iam antea mentionem fecit, quod scilicet in uehementibus capitis doloribus fieri consueuit? Videntur siquidem in his, & præsertim ubi cum multa caliditate fiunt, pulsantes, & quasi uibrari temporum uenæ. Sæpius autem & colli iugularias, quæ uidelicet in superficie collocantur, motione pulsui cuidam non dissimili agitari uidimus. Videtur quoque & in temporibus ex subiacentibus arterijs motio accidere, quo tempore illæ maxime pulsant. Ambiguitates ergo huiusmodi quidam effugere uolentes pro φλεβοδονώδεια, φλεβοτονώδεια inquirunt: nomen ἀπὸ τῶν φλεβόνων facientes: quod autem φλεβόνους & nugas & deliramenta quidam ueteres nominauerint, non te præterit. Affectiones igitur (inquit) cum uigilijs existentes & in somnis delirantes urinam inconsulto χαλάντες, quod est ἀποκρίνοντες, id est excernentes. Nempe ab affectionibus ad ægrotantes transit, & rursum ad affectionem reuertens inquit, In comatosas aliquando finiuntur conuulsiones: inquiring autem, aliquando, nos a molestijs liberauit. Principio siquidem neruorum affecto, ut uigilia, nugæ, & urinarum inuoluntaria excretio ostendunt, nil mirum inde phrenitum fieri, & coma, & conuulsionem, & uocis priuationem, & quod uis aliud tale pathema. Superfluum itaque fuerit ad hanc prædictionem tum superrigere, tum nocte magis exacerbari. Sed, quod iam sæpius est demonstratum, scribit etiam, quæ prædictionibus ab ipso dictis minime conueniunt, communia a proprijs separare nefcius.

Qui principio sudant urinis coctis, deurunturque, & absque indicatione refrigerantur, & celeriter peruruntur, torpidi item comatosique & conuulsiui perniciosè habent. 10

Rursus hoc in loco, qui principio sudant urinis coctis, superuacaneum est. Nempe & deuri, & absque indicatione refrigerari: perimere hominem sufficiunt. Deinde & celeriter deuri, ueluti & quæ principium alterum faciunt, per seipsa ægrum corrumpere queunt: de quibus ita scripsit, torpidi item comatosiq; & conuulsiui perniciosè habent. Ab his utrisque, principio sudantes cum urinis coctis, scripsit:

Aspit: quod perinde est, atque quispiam dicat in periculo mortis uideri hominem, quoniam & cerebri membrana perforata sit, & thorax simul perforatus, atq; in coxa ulcusculum æger habuerit, aut si quis periclitari hominem dicat propter aquam inter cutem & unguium abscessum. Quidnam proinde adhuc desideremus, quasi dicat urinas coctas? de quibus antea dixi a Rufo Ephesio Zeuxidæ empiricū increpatū fuisse, nempe falsum esse id, neque malū esse aliquod, ubi tales urinae factæ fuerint: Verū aut esse, quod laboriosè urinae malum aliquod significent: nempe eas indicari, quæ cum labore excernuntur. Secundo uero loco scriptum hoc de urinis coctis in utraque dictione, æque sermonem uitiasse nō amplius credibile est, ut Rufus censuit Zeuxin redarguens. Sed forsitan auctor coctas urinas crassas & albas uocauit, quoniam subfidentiam huiusmodi & in uere coctis urinis uidit: Quæ uero returbata iumentorum modo, non coctæ sunt.

11 Uterum gerentibus si capitis dolores, soporesque cum grauitate fiant, uitiosi sunt: forsitan uero & his conuulsionis aliquid prodest.

Quidam rursus præsentem nominum compositionem sollecissimum habere uidentes, uerbum his, permutauerunt, talem efficientes dictionem: Forsitan uero & hæc conuulsionis aliquid pati iuuat. Verum, ut antea retuli, dum intelligentia ipsa maneat, scribere unicuique suo arbitratu concedentes, de eorum, quæ referuntur, ueritate differamus. At de ea certe iam differere non sinit dictioni adiacens nomen, ἐπιφοροισι idest uterum gerentibus, quod explanatione eget. Non solum etenim nominum inusitatum compositionem dictionibus in singulis excogitare contendit auctor, uerū quoque & ex nominibus ipsis unum duntaxat, atque interdū & duo & tria inserit uel plane peregrina, uel nō in eo significatu, qui apud græcos usui fuit. Quidam igitur ἐπιφορους, grauidas eas, quæ non longe a cōceptione absunt intellexerunt: alij, prompte concipientes, atque assidue uterum gerentes: inquit igitur, Si capitis dolores, soporesque cum grauitate fiant, uitiosi existunt. Sed commune omnium ita habentium nomen ἐπιφορος adiecit: quomodo & orationem, cum grauitate, ut peruestigemus, utrum ne præter id, quod laborantis totum corpus graue uideatur, id adiecerit, uel capitis dolores cum capitis grauitate, uel soporem cum grauitate. Sed, ubi quis uniuersa hæc transcurrerit, ad prædictionem nihilo plus assequetur, neque secundum hunc scriptorem: inquit ergo, Forsitan uero & his conuulsionis quiddam prodest. Cum autem uirum audieris dicentem, forsitan, atque ex particularibus tāquam uniuersalem inconsulto fecisse orationem, raro rem usu euenire liquido cognoscas. Quæ uero rarerer contingunt a prædicendi speculatione descuiisse sæpius tibi diximus. Nam, si tanquam contingentia fieri quis dixerit, sæpius iam audiisti affectum cerebrum posse quoduis symptoma, uel in sensibus, uel arbitrarijs motionibus comitari: Si uero tanquam sæpius fieri non solum non fit sæpius, sed neque ambigue, quod nūc dixit.

12 Dolores in faucibus gracilibus strangulantes, conuulsionis quiddam habent, tum alias, tum a capite orti: ut Thrasynontis fratris filiae obuenerit.

Ex hac quoque dictione librum hunc non esse legitimum Hippocratis quis dixerit, ubi inquit φάρυγγι ισχυρή, idest faucibus gracilibus. Nempe scripturam hanc habent tum antiqua exemplaria omnia, tum interpretum cōmentarij, nisi scribentis uitio id uertatur, quomodo & alia multa in exemplaribus multis uitiosa reperiuntur. Artemidorus tamen & Dioscorides manifeste φάρυγγι ισχυρή scripserunt. Nempe, quod φάρυγγι γένειο scribatur genere, superioribus omnibus est confessum. Reperitur quoque & in hac dictione, φάρυγγι ἐπὶ τῶν δονοιστοῦν ἢ μεταὶ δυσφορίας πυριγάνης, i. fauces graciles dolentes cum implacitate, strangulantes. Quod autem ægros cernens, concursiones horum scripserit, neque ex ijs, quæ uiderit, seipsum instruxerit, neque ad uniuersale particularia reduxerit, uel ex hoc palam fecit. Non enim fauces semel memorauit, ueluti in præfagijjs Hipp. fecit, omnia, quæ de eis sunt continuata serie, & non sæpius alias in alia libri parte percurrens. Quod ergo in præsentî dictione ait auctor, si sæpius seorsum dictorum memoraueris, etiam in hac cognoscas, quoniam pacto ex inuento particulari in enunciationem ire uniuersalem ausus sit, nominatim Thrasynontis fratris filiam perstringens: In qua scriptam concursionem conspexit.

13 Quibus tremores, conuulsiones, facti cum sudore, redire consueuerunt, iudicatio his euenit, ubi superriguerint, superrigent hi occluso in uentre ardore.

Dictionem hanc quidam in duas dispartunt orationes, unam quidam, quæ ita habeat: tremores conuulsiones facti. Fatentur uero hi orationem hanc mancam esse, subaudiendumque aliquid, de quo paulo post dicam, uolunt: alteram orationem principio altero efficiunt, cum sudoribus; redire consueta, iudicatio his euenit, si superriguerint. Qui uero orationem utranque connectunt, sine articulo, τὰ, scribunt: Tremores conuulsiones facti, cum sudoribus redire consueuerunt: id quod quia falsum sit, ab expositoribus est damnatum: alterum uero, quod mancum. At, quod dictioni deest, scribentis delicto id accidisse potest: falsitas autem ipsa nullam admittit excusationem. Nempe, quod tremores conuulsiones facti cum sudoribus redire consueuerint, falsum est, cum redire nō consueuerint, sed letales existant, siue cum sudore fiant siue non. Considerabimus igitur ea, quæ hi dicunt: Tremores conuulsiones, facti, mortem inferunt. Aut tremores, uel conuulsiones, per se legi

legi præcipientes. Nempe & hoc intelligi pacto posse inquirunt: Tremores conuulsiones facti mortem E inferunt. Possè autem & in hunc modum: Tremores uel conuulsiones si fuerint, praua existunt: ut prius quidem plane perfectam absolutamque ex tremoribus in conuulsiones degenerationem doceat: postèrius uero, tremoris affectionibus ubi superuenerit conuulsio, sequi mortem: utrumque siquidem est letale: sed prius quidem tanquam tremoribus ad conuulsiones ante hominis mortem transinigrantibus, postèrius uero tanquam plane cum hoc factis, atque ubi firma fuerint, mortem inferentibus. Cui uero hæc placent, ipsis licet uti. Ego autem ad eos pergam, qui principio altero dictionem cum articulo τὰ legunt, τὰ ἐπὶ τῶν πρῶτων φιλανθρώπων προφητῶν id est cum sudore redire consueta: deinde subticentibus nobis & postea legentibus, iudicatio his euenit, si superriguerint. ut sermo huiusmodi sit: Cum sudore desistere uisæ affectiones, rursumque reuertentes, & rursum ignescentes, atque iterum sudoribus solui uisæ, ue ram certamque habent solutionem iudiciumque, ubi superriguerint. Quod autem deinde dicitur, superrigent hi præcluso in uentre ardore, eiusmodi habebit sententiam: uentris æstus antecedit superuenturo rigori.

Lumborum dolor cum & capitis & stomachi dolore, atque ex screatu uiolento, conuulsuum quippiam habet, submutumque cum iudicatione rigorem.

Quidam dictionem coniunctione, & semel scripta exponunt, conuulsuum quippiam habere nõ ex prædictis quatuor fieri, sed ad ueritatem de omnibus prædici uolentes: quatuor dico lumborum dolorem, capitis, stomachique, & uiolentum excreatum. Ita fit, ut hoc scribant modo: Lumborum dolor capite & stomacho dolenti: alij coniunctionem, & bis scribunt: quo ego modo protinus ab initio scripti, propterea quod exemplaria complura ita habeant. Descriptio autem tale quippiam indicabit. Lumborum dolor, si & capite doluerit quis, & stomacho, uel cum screatu uiolento, conuulsuum quippiam habet: quanquam & dictio ita scripta utru nque simul ægrotanti factum significare possit, & lumborum dolorem, & cephalalgiam. Ego autem neque experientia neque rei natura, conuulsionē prædictis consequentem esse pronunciare possum. Quinetiam auctor adiecit, conuulsuum quippiam habet, quod idem est, ac si dicas symptomata huiusmodi conuulsua esse. Docui porro antea, quod nõ similiter audire conueniat cautum hominem tales expromentem uoces: & eum, qui facile de particularibus, tanquam uniuersalibus, pronunciat. Nam, cum temerarius ille hæsitans dicat, conuulsuum quippiam habet, uel exiguum esse, uel raro contingere, quod dicitur, ostendit. De singulorum autem quæ in omnibus tertij huius commentarij dictionibus referuntur, symptomatum uirtute, paucis quidem docui in horum commentationum prima & secunda: Longe autem lateque in præfagiorum commentarijs, uberius uero ac fusius in libris de iudicationibus & symptomatum causis: Non pauca quoque de his in libris epidemiorum sunt enarrata. Satis ergo hoc loco fuerit solam dictionem explicare, atque insuper, uerumne an falsum sit, quod enunciatur, aut frequens, aut ambiguum, aut rarum, sententiam adiungere. Post orationem, conuulsuum quippiam habet, scriptum est nomen submutum: quod quidam cum prædictis connectunt, ita ut fiat talis dictio: Conuulsuum quippiam habet submutum. Alij, principium dictionis, quæ infertur, esse existimant, commutantque iterum ipsi dictionē. Nempe alij sine articulo scribunt, alij neutrum articulum adiungunt, talem fabricantes dictionem: τὸ ὑπάρχον id est submutus cum iudicatione rigor, uentris deiectiones subliuidæ turbationis plenæ & urinæ tenues. Quidam legunt per se, cum iudicatione rigor, neque cum prædictis neque cum sequentibus ordinantes. Alij totam dictionem commutant, atq; ita scribunt, ὑπὸ φόβον ἀμα κρῖσει ῥίγος, id est subterrefaciens cum iudicatione rigor. Consequenter autem tibi utrorumque expositionem per se exacte scribam. Quidam igitur cum iudicatione rigor per se scriptam esse uolunt, multasq; fieri cum rigore iudicationes significare. Orationem uero ὑπὸ φόβον ἀμα κρῖσει ῥίγος dixi iam antea quosdam permutare, & pro ὑπάρχον ὑπὸ φόβον scribere: geminamque faciunt expositionem, alij quidem pro φοβερὸν ἀμα κρῖσει ῥίγος dici putantes: alij pro μετρίως φοβερὸν, quasi mediocriter terrificum dixeris: ut τὸ ὑπάρχον simili sit τῷ ὑπὸ φόβον. Fuerit autem & tertia quædam scripturæ huius expositio talis. Componere quouis modo rigorem bonum non est: ueluti si uel per sanguinis eruptionem quis, uel uomitum, uel uentris uacuationem, uel sudores, uel hæmorrhoidem iudicetur, uel mulier per menstruam purgationem rigeat. Sæpius autem fieri uidetur, ut bonam aliquam uacuationem antecedit rigor: cum uero iam excernunt, rigorem incipere malum. Quod autem id uerum sit, qui multos ægros diligenter contemplati sunt, norunt. Si uero prædictionum auctor ita censuerit, est diuinandum. Principio siquidē neque, an ab illo scriptum τὸ ὑπὸ φόβον sit, nouimus. In antiquis enim exemplaribus plurimis non ita scriptum est.

Ventris deiectiones subliuentes cum perturbationibus, & urinæ tenues aquosæque, suspensionem habent.

De his utrisque seorsum in præfagijs differuit Hippocrates tum liuentes uentris deiectiones prauas esse inquiring, tum urinas tenues aquosæque. Nunc suo more diuersi generis notas complectens nihilo plus docet. Potuit sane & his auctor praua sputa coniungere, uel spirandi difficultatem, uel aliam quampiam uitiosam notam. Quidam uero expositores dictionem hanc huic, submutus cum iudicatione rigor, coniungunt, unamq; totam efficientes, super dictis omnibus illatum esse ab auctore dicunt,

A dicunt, id quod in calce dicitur, ὑπὸ φόβον id est suspicionem habent. Nempe & his subliuentibus, scilicet uentris deiectionibus urinisque tenuibus & aquosis, non absque ratione infertur, suspicionem habēt. Si uero quispiam his addiderit & submutum, non suspectam solum ait esse conuulsionem, uerum quoque & euidenter malam.

16 Fauces si parum exasperentur, uenterque inanibus surrectionibus murmuret, & frons doleat, contrectatique fatigentur, atque in stragulis uestimentisque doleant, quæ ex his augentur, difficilia existunt: somnus multus in his conuulsuum, & dolores in frontem graues, & mictio proteruiens.

Ventrem murmurantem cum inanibus surrectionibus quidam phreniticum esse symptoma contendent: Nempe duobus modis errare eos, uel quod quæ sub sensum cadunt, non sentiant, quanquã cū dolore persæpe fiant: uel quod, quæ sub sensum non cadunt, sentire uidentur: altero autem modo resurderi siquidem sese putant, sed nõ mordentur. Oratio autem, in stragulis uestimentisque dolentes, ex affueto sibi enunciandi modo absurde dicta est, quæ talem habet sensum: tactum eorum, quæ ipsis substeruntur, non ferentes sed dolentes. An ne quidem & ob id, quæ ab incumbentibus grauetur: (dura siquidem esse arbitrantur uel mordentia, quæ substrata sunt, atque inuisam habent, quæ circumfunditur, uestem stragulam) aut, si ob aliud quippiam ipsis cõtingit, prorsus est incertum. Deinde & alia deinceps recensens, cum inquit, somnus multus in his conuulsuum, sophistis præbet peruestigandi occasionem, an possit aliquando somnus lædere. Nam aut iuuare ipsum inquirunt: aut, si non iuuet, nequaquam tamen unquam lædere. De ea re autem in aphorismorum cõmentarijs antea differui. Neque uero, si somnus multus lædit conuulsionem efficere uidetur, at solum periculosum esse morbū ostendit. Mictio aut proteruiens miro modo ab auctore in obscuritate est excogitata: ita ut inter expositores alius dicat δυσκολαιουσαν, eam, quæ fit cum dolore, esse dictam: alius eam, quæ retinetur: alius eam quæ ægre fit, & eam quæ cõtinue, & eã, quæ in stillicidio urinæ fieri solet: eam uero, quæ præpotèter mordet, alius. Vbi uero omnia percurrerimus, nihil, quod effatu dignum sit, ad prædictionem consequemur propter eam, quæ sæpe retuli causam, quod scilicet permulta diuersi generis confundit permiscetque symptomata. Argumentum rei huius maximum est, uel hoc, quod interpretum non nulli eo quidem ierint, ut dictionē pertingere ad hanc usque orationem, somnus multus in his conuulsuum, existimarent, principio alio, quæ consequuntur, legi præcipientes: alij uero coniungant, at ex coniungentibus alij alia in parte consequenter dictorum circumscribi dictionē uelint. Si igitur omnia ad finem usque quis persequatur, quæ in singulis suspicionibus separatim expositores dixerunt, longum sane efficiet sermonem, nihilq; eos, qui in hunc incident librum, iuuabit.

17 Vrinæ detentio & quibus rigores ex his conuulsiones: ut & ipsa, ubi inhorruit, sudauit.

Si coniunctionem, & permutauerimus, sermo erit dilucidior, talis redditus: Vrinæ retentio quibus rigores & ex his conuulsiones: hæc particula, quibus rigores, dicta est & in libris epidemiorum in hac dictione: Ante rigorem urinarum retentiones. Quod aut & in conuulsuis affectionibus urinæ retineantur, præposuit auctor in præsentī dictione. Quæ autem temere a quibusdam dictionis huius explanatoribus dicta sunt, subtrahere est melius. Ego aut explanationem ad eam, quæ idonea sit, prænotionem dico. Sequitur, & ita, ubi inhorruit sudauit. Quintus quidē solam hanc cum sciret scripturam, quã in antiquis, ut ait, exemplaribus reperit, fatetur se nõ intelligere. Verum in compluribus exemplaribus scriptum est, & ipsa, ubi inhorruit, sudauit. Vt mulieris nomē ea uoce intelligamus, quam, ubi inhorruit, sudare contigit.

18D Syncera desistentes purgationes alibi quidem exacerbantes. his uero & ualde si fuerint, ex talibus parotides exurgunt.

Præstabat pro purgationibus uacuationes dicere. Nempe, cum excerni contigerit, quæ corrupta sunt, purgatio est corporis: Cum [uero] excernantur, quæ ui morbi fiunt, [uacuat]io. Cui uis autem, quæ de his dicatur, patet ex uerbo desistentes, quod expurgantes corpus uacuationes principium quidem à synceris interdum habent, sed desinunt in benignas mitesque deiectiones, his uero & ualde tales exacerbantes esse uacuationes, ad antedicta relationē habet. Antea aut dictū est: urinæ retentio, quibus rigores, & ex his conuulsiones. Prænotio autem in ea re est, quæ parotis suscitari possit: atque ob id scribitur, quæ ægro cuidam ex ijs, quæ in dicta conuulsione relata sunt, parotida habere contigerit: non tamen perpetuo, sed magna ex parte parotidas prædictam sequi conuulsionem est rationis consentaneum: didicimus siquidem talium abscissuum notās

19 Turbulenta serocesque e somno excitationes, conuulsua, tum alias, tum cum sudore.

Iam antea conuulsiones huiusmodi explanauimus, nihil sane, neque quod necesse sit, neque magna ex parte, habentes: atque ob id præsentem dictionem quidam ijs, quæ inferuntur, necunt: ceteri autem distrahunt.

Cervicis dorstque perfrictiones apparentes per totum corpus, in his & spumosa urinarum excretiones cum anima deliquo, atque in oculis totius lucis impedimentum, conuulsionem prope esse indicant.

In multis quidem exemplaribus dictio ita scripta est, perfrictiones apparentes. in alijs uero melius hoc pacto, apparentes per totum corpus, tanquam fieri non possit, ut totum simul refrigeratum sit corpus, atque ob id bene adiectum sit, apparentes. Quod deinceps dicitur, non paruum habet in scriptura contruersiam: quidam enim scribunt ἀραιαί, idest spumosa mictiones, alij autem πυρόδες, idest purulentæ: sed ad totum rei sensum uerbum, spumosa, est rationabilius. Nam purulentæ mictiones, si proprie utique intellexerimus, & non, ut libri huius auctor improprie nominum metaphoris uti consueuit, pus urinis permixtum esse indicant. Puris autem generatio, tantum abest, ut conuulsionem significare possit, ut etiam in aliquo, qui conuulsionis incurrit suspitione, signum bonum sit, morbum concoqui ostendens. Spumosa uero siue ob colliuatione, siue ob perturbatione quandam, flatuosumque spiritum exoriantur, suspectæ utroque modo ad conuulsionem existunt: non tamen purulentæ his similiter. Si uero improprie purulentas dixit urinarum tum crudarum, tum crassarum excretiones, neque ita suspectæ sunt, neque ad conuulsionis generationem proficiunt. Animæ autem defectio, & totius in oculo lucis impedimentum, quod ἀμαύρωσις dicitur, imbecillæ animalis facultatis signa existunt. Conuulsionem igitur non ea symptomata dictis adiecta, sed sola illa possunt indicare: illa dico, cervicis dorstque perfrictiones unâ cum toto corpore: urina item spumosa, aut crudam, aut incoctam. Totius autem in oculo lucis impedimentum per accidens conuulsionis expectationi fidem faciet, quod principium neruorum affectum significet. Nolle autem oportet & conuulsionem hanc uirtutum inferre conuulsionem, non tamen perpetuo, uel ut plurimum, sed ambigue magis, si spumosas scripserimus: neque si scribatur, purulentis expers, ut dictum est, expectationis erit medium utriusque obtinente, si πυρόδες, i. somniculosa, scriptum sit, sed illis adhuc magis, si crudæ & incoctæ uideantur. Quæ autem ex ipsis cessauerint, his prope esse tum conuulsionem, tum mortem indicant, & in oculis totius lucis impedimentum & aplychia. Dicit autem animi deliquium. Dioscorides pro ἀλυχίη scribit ἀπολυχίη.

Cubiti & cervicis dolores conuulsiui: a facie autem hi, atque in faucibus sonitus multi cum salinatione, sudores in his per somnos boni: an & sudore quam plurimos leuari non malum?

Orationem, a facie autem hi, intellexerunt omnes, ut æquam habeat conditionem cum hac, a capite. Nempe & supra in alia dictione dixit, tum alias, tum a capite orti. Quare autem conuulsiua hæc dicat symptomata, non est incertum ijs, qui antedictorum meminerunt. Quidam uero primam dictionis partem per se tum scribunt, tum legunt, ut sermo talis sit: Cubiti ceruicisque dolores conuulsiui: a facie autem hi: non amplius indigentibus nobis ad conuulsionis prænotationem consequente oratione. Hi autem coniunctionem, atque, tollentes, principium consequenter scriptorum hoc fecerunt, in faucibus sonitus frequentes. Quidam pro ἦχοι idest sonitus, scribunt ἔχχοι, idest tumultus, ita: in faucibus tumultus multi. ut Dioscorides. Capito autem ita scripsit: Atque in faucibus ἀγροί idest pallores frequentes. Prompte siquidem, ut persæpe est dictum, recentiores in obscuris libris ueteres scripturas pro arbitratu mutabant. At hæc quidem, quoquo modo habeant symptomata, mala sunt: uidenturque ad præsentis dictionis ueritatem quippiam conferre. Sed iusta est quæstio, quam ob causam adiecit, sudores per somnos in his boni. Nihil enim est peculiare hoc pacto laborantibus, ut a sudoribus per somnos dumtaxat iuuentur. Nempe commune est commodis sudoribus tum in dictis affectionibus, tum in cunctis alijs limitationes habere alias, ut si ex morbi coctione fuerint, si per uniuersum corpus, si diebus iudicatorijs, si febres & symptomata sedauerint. Sudores autem, qui in somnis fiunt, uigilantibus fieri si peruacaneum. Quidam uero sermoni opem ferre cupientes, sudores in ijs, qui conuelluntur, ob morbi robur fieri aiunt. Si igitur corpore tum exoluto tum relaxato, quod in somnis fit, id oriatur, sudare hos secundum naturam est existimandum. Quod deinceps dicitur, maiorem habet dubitationem scribente ipso, An & sudore quam plurimos leuari non malum? nullam siquidem ambiguitatem habet, H quod manifeste est bonum: si minus, at prorsus certe non malum.

Dolores, si ad infernas dilabuntur partes facile ab his perferuntur.

Quod, quasnam infernas dicat, non adiecit, propterea geminam expositores fecerunt scripturam: alij siquidem εὐφοροί idest facile perferuntur, scripserunt: alij autem δυσφοροί idest difficulter perferuntur. Nam, si ad thoracem, & os uentriculi peruenerint dolores, maiorem inducent tolerandi difficultatem, quam cum in ceruice cubitoque essent: si ad crura, morbosam totam affectionem insigniter iuuabunt.

Qui in febribus sudant cum capitis dolore suppressa aluo, conuellentur.

Ex breuissima interdum expectatione conuellendos scribit. Nempe forsân semel quendam ita habentem conuulsum uidit, non sæpius. Liber autem fere totus ad delirij conuulsionisque prædictionem expenditur. Si quis igitur auctori crediderit, & in febre capite dolentes cum sudore & alui retentione conuellendos enunciare ausus fuerit, sæpius admodum aberrans, semel petitum assequetur.

Subarenosa

24 A Subarenosa & liquida deiectiones, perfrictionesque non sine febre uitium habent: rigores ex eis tum uesicam, tum uentrem prebidentes dolorem pariunt: an & his comatosum conuulsionem quandam habere fuerim admiratus?

Λαθυρά per d artici scribunt: per θ, uero Λαθυρά ceteri omnes, uocantque Λαθυρά: hoc est friabiles carnes, quæ duris fibrosisque & ægre diuelligibilibus atque mandi contumacibus cōtrario habent modo: tales autem maxime sunt, quæ a multis σαχνοί appellantur, diem unum uel duos a iugulato animali repositæ. Ἐώλας autem eas Græci uocare consueuerunt, quasi biduanas uel triduanas dixeris: & ἐωλίζεν ita ante putrefacere: hinc edulium summe recens ἐπιβραχὺ προσεωλισμένον, idest parum adputrefactum, mortificatumque dicitur. Constat autem ex eo, quod postea ita dictum est: Senibus ad finem accessit. Ego igitur ostendi, quænam dicant homines Λαθυρά, in edulij, & non excrementis orationem habentes. Sed libri huius auctorem æquum erat nobis dicere, quænam excrementa subarenosa uocet: nempe quod mediocriter arenosa, constat. Prorsus siquidem ad eum spectabat nobis ostendere, quænam dicat subarenosa. Cum autem prophetæ uatesque ipsi inter se controuersi existant, maior adhuc nobis, qui prophetæ non sumus, existit dubitatio. Nempe est, qui liquida nunc simpliciter dici ait: alius cum aquositate liquida, crassitiemque & substantiam nullam habentia: alij ea tanquam pinguitudine uacua: alij ueluti non glutinosa, alij, nescio (quod ipsis uisum sit), aiunt ea quæ humidis alijs, olei instar, non miscentur: alij in

B liquida deiectione biliosos & incoctos globos: alij autem, quæ facile dissoluuntur, ut si arenam aqua consperferis, deinde digitis componens constrinxeris, & mox, ubi solueris, diuulsam dissolutamque dixeris. Videnturque hi ceteris probabiliores esse. Eadem uero potestate dicunt, qui non glutinosa esse aiunt: quæ quis composita & una uoce dixerit ἀγλισχροί, idest non glutinosa: si enim ab arenulentis edulij ad deiectiones transferre similitudinem liceat, probabilius fuerit dicere Λαθυρά alui excrementa esse, quæ de facili dissoluuntur, nullamque habent ægre dissolubilem ionem. Talia uero excrementa sunt & a cibus, qui arenulentam, & solutu facilem habent substantiam. Vidi ego, cū in agro effem, hortulani pueros frumenti quidem indigos, pyris uero abundantes, talia deijcere. Qui milium panicumque edunt, uel hordeaceos panes, similia his excernunt. Si uero triticeos panes quis edens talia deiecerit, quod tenuis & dissoluens humiditas excrementis permixta sit, quæ mutuam prohibeat unionem, est suspicandum. Dioscorides, ut multa alia in obscuris libris prompte commutauit, ita & uerbum ὑπολαθυρά permutauit, fecitque ὑπολέφαρα, appellarique is ita ait subnigrantia: Nempe & tenebras λέφαρς dicitur esse apud Pindarum. Post uero Λαθυράν ut uaticinium, uel coniectationem, uel temeritatem, (nempe, quod quis in talibus, tanquam certe nouerit, enunciet, temerarium existet,) ad consequentes pergamus dictiones: ex quibus prima est, perfrictionesque non sine ardore, quod rursus ipsum certo nosse,

C quid sibi uelit, temerarij est hominis. Cōiicientes uero & in hac re, ut in alijs libri huius multis fecimus perfrictiones non sine ardore dici affereremus, cum quis superficie quidem perfrixerit, in imo autem corpore sentiat igneam caliditatem. Has igitur uitiosas esse ait. Quis enim cute quidem perfrigescens, intus uero ardorem sentientem uitiose habere non nouit, etiam non quæretibus nobis, an subarenosa deiecerit? Nempe scriptis in præfagijs contenti ad dignotionem tum bonarum, tum malarum deiectionum, non falleremur. Deinceps autem in præsentis dictione scriptum est ita: Rigores ex his tum uesicam tum uentrem prebidentes opprimentesque, dolorem pariunt. Quæret igitur rursus nos hoc loquor uult scriptor, quidnam significet uerbum ἐπιλαμβάνοντα, idest prehendentia. Nempe antea ipsas ἐπιλαβόντες, i. retentiones, uocauit, ἐπιλήψεις, idest interceptiones. Nunc autem, qui ἐπιλαμβάνοντα scripsit, alijs quid in re eiusmodi nomen ferre uideatur de interceptionibus retentionibusque, quas ἐπιλήψεις uocant: alijs uero, quod ueluti admodum extendantur, indicare. Quod uero dicitur, dolorem pariunt, sufficit ostendere ægrotationem quandam significari per uocem ἐπιλαμβάνοντα. In ceteris quidem operibus plurima eorum quæ dubitationem afferunt, ex illatis dignoscuntur: in hoc uero libro maior perpetuo priore inferitur quæstio: quomodo & nunc, cum inquit, An & his comatosum quandam habere conuulsionem fuerim admiratus? Nempe uel tale est, quod ait, in ijs, quæ dicta sunt, uel tum omnibus, tum consequentibus.

D Nam & id patet comatosam affectionem habere quippiam simul existens, quod conuulsionem repræsentet, ueluti in quo quidem & ipsa etiam simul existit, quod prædicta comatosum sequatur. Sed neutrum horum neque est necessarium, neque ut plurimum euenit: & quidem auctor ipse cōsentit: adiecit enim coniunctionem dubitandi, an. Deinde ipsi acclamauit, cum dixit, non admiratus fuerim? Nempe ita in compluribus & fide dignis exemplaribus est scriptum, ueluti & in alijs quibusdam nullo pacto scriptum reperitur.

25 Quæ in acutis morbis uomendo trahuntur, uitiosa: atque albæ deiectiones difficiles. Lentore carentia ex his percurrentia multo cum estu in mentis eunt aberrationem: an ex his comatosi, torpidique postea fiunt: morbus ex talibus diutius manet: an & circa indicationem *arescentes difficulter spirent?

Quæ in acutis, inquit, morbis in uomendo trahuntur, uitiosa sunt: tale autem quippiam & antea est scriptum: nosque in similibus similia dicere cogimur. Adiciam uero & nunc & illud, quod ante dictum non fuit, cum nauſeam fieri dicebam, quando ad expurganda, quæ contristant, uenter cietur. Quidam & ob phlegmonem ipsius nauſeabundam fieri affectionem dixerunt: quod in uniuersali sermone continetur. Nam, si phlegmone sua propria ratione nauſeam pariat, nunquam uenter phlegmone obsideri citra nauſeam reperietur. Incidit autem huic symptoma eiusmodi, cum phlegmone obsidet, duobus modis, altero

altero quidem, cum tenues quædam humiditates ex inflammatis particulis ad interiorē ipsius capaci-
tatem decumbentes, collectæque in eo loco os ipsius contristauerint. Altero autem, cum permixtio af-
fectionum fuerit. Duabus siquidem inter se complicatis affectionibus, per se in utraque fieri solet. Per-
mixta igitur ea, quæ nauseam parit, affectione, cum phlegmone, propter alteram earum nauseantes agri
fiunt, non propter phlegmonem. Contingit autem non nunquam ut ex moderatis nauseis uomitus ita
tim incidat, non nunquam sane & conurbatio quidem plurima & frequens fiat, uomatur uero uel
nihil, uel prorsus paucum: quod conijcere licet his uerbis, uomendo trahuntur, ipsum uelle signifi-
care, quæ in præsentis dictionis capite sunt posita. Prauum autem est, non ut signum tatum, uerum etiã
ut causa, symptoma huiusmodi. Nempe, quatenus succi malitiam, excerni contumacem contineri in
uentris ore ostendit, eatenus signum prauum est. Quod uero continuis lacerationibus uellicationibusq;
uentrem afficiat grauetque, ob id rursus tanquam causa ipsius erit, phlegmones quidem nondum exi-
stentis, tanquam modo futuræ: eius uero, quæ iam adest, tanquam incrementum susceperit. Præterea
albicantes, ut inquit, deiectiones difficiles: quod quidam ab antedicto separant, ceteri, coniungunt. Ce-
terum, quod de prædictis antea diximus, idem & de his nunc dicimus: albæ etenim deiectiones fiunt
non defluente ex hepate in uentrem bile: quod sane & per se & cum dicta ante oratione constare po-
tèst. Quia uero auctor dissimilia multa inter se commisceat, legentes ob id eã & copulare, & separare
ab inuicem possunt. Sed, quod mox post albicantes deiectiones scriptum est, Lentore carentia ex his
percurrentia multo cum æstu, in mentis eunt aberrationem: inter ea, quæ semel forsan uel bis uisa sunt
auctori, est, nullam, quæ necessaria sit, habentia consequentiæ causam, sed, ut sæpius iam dictum est, quæ
fieri possint, interdum quidem quod infesti transmittantur humores, interdum uero quod diuidantur,
atque aliquando quod crescente affectione plures occupent locos. Adde, quod neque comatosos
eos fieri inter necessaria annumeretur, sed contingentia: quod & ipse confessus est, cum inquit, An ex
talibus comatosi: uisus est siquidem & id supra perpetuo adscribere, ubi enuciare quippiam nõ audet.
Cetera, quæ deinceps ad finem usque dictionis dicuntur, similem habent absurditatem, ut forsan iam
ab earum, quæ huic libro supersunt, dictionum explanatione temperandum sit. Nempe, qui exacte di-
dicerunt, tum quæ in libris Hippocratis scripta sunt, tum quæ in ipsorum explicationibus sunt dicta, hi
cognoscere possunt, quænam sane ex signis scripsit, quæ uim prælagendi æqualiter perpetuo habentem
obtinant, quænam magna ex parte, & quæ ambigue uel raro: atque amplius quas in ipsis pro ma-
ioris minorisue ratione continerint differentias: ut nihil ope mea ad præsentia indigeant. Ceteris ue-
ro, qui priusquam illa didicerint, sese ad hæc conferunt, prolixissimæ in horum singulis orationis est
necessitas, ut non tribus, sed triginta opus sit libris. Ego uero contententis uerisimilescque fide di-
gnorum exemplarium scripturas in præsentia percurri dictione. Sunt uero, & aliæ multæ scriptu-
ræ, aliæ aliter pro cuiusque arbitratu, sed ad infinitam, ut dixi, prolixitatem incidere cogar, si omnes
memorauero.

Quæ ex lumbis ad collum caputq; redundant, resoluuntque paraplectico modo conuulsua, & mentis uacillationem pa-
tientiasan & talia conuulsione soluantur? ex his uarie agrotant per ea profecti. 26

In hac quoque dictione est incertum, quonam pacto legere nos uoluerit, qui librum hunc scripsit:
an ex ordine uniuersa connectentes symptomata, deinde ab his dicentes, an & talia conuulsione sol-
uantur? an ad hanc usque orationem, resoluuntque paraplectico modo, serie continuata legere, mox
silentes rursus postea dicere, conuulsua & uacillationem mentis patientia. Nempe quidam hoc mo-
do, alij illo legerunt. Deinceps etenim inquit, an & talia conuulsione soluantur? Conuulsua, conuul-
sione solui, inter absurda est. Prædicta uero solui conuulsione probabilius quis intellexerit, (prædicta
autem sunt, quæ ex lumbis ad collum caputque redundant, resoluuntque paraplectico modo) postea, si
fieri conuulsua, & talia reddita paraplegiam soluisse. Hæc siquidem sensum quendam habere uidetur,
propterea quod paraplegia affectio unius partis corporis talis sit, qualis est * paraplexia totius, huicq; H
aduersissimum sit secundum motionem pathema conuulsio. Nempe, cum partes affectas motu priuet
paraplegia, conuulsio ad motionem agit naturali uehementiorem, ita ut uiolenter hæ concutiantur: q
si obstructio uel humidorū aut crassorum aut glutinosorum impactio in neruis fuerit, ob id paraplegiã
iuuare uidebitur. Quod uero in calce orationis dictum est, ex talibus uarie agrotant per ea profecti: in
quopiam id factum conspexisse mihi uidetur. Nepe & semel ego ita affectum quendam, permutatio-
nèq; uarie sese mutuo excipientium symptomatum habentē uidi. Fiebãt aut & illi hæc prægressis laborū
collig; & capitis doloribus: manus tota ab his agre tū sentiebatur, tū mouebat: sicuti & in dictione di-
ctū est, paraplectico modo cū non esset exacta paraplegia: mox superueniens conuulsio sensiliorem eã
atque ad motiones expeditiorem fecit. Placata autem conuulsione, sensum rursus deterior reddebãt-
tur: Deinde rursus tum lumborum, tum colli, tum capitis dolore correptus uniuersam subitamque ha-
bebat paraplegiã in manu aduactionem: atque rursus postea non parum conuellebatur.

Conuulsiones in hysteriis sine febre faciles sunt: ut Dorcadi contigit. 27

Et in hoc loco, quod a nobis cognoscitur, dictioni adaptabimus: nihil ab ea discentes. Nomē siqui-
dem facile ambiguum, quantum in se est, existit. Potest enim quis intelligere ex eo rationabilè earū,
quæ

A quæ in histericis affectionibus fiunt, conuulsionum generationem. Potest quoque & dici securitas ipsa
rum. Nihil itaque dictio nos docet: sicuti neque alius, qui ambiguus sit sermo. Qui in rebus, quæ dicū-
tur, ueritate scire præuertunt, uni ambiguitatis parti conueniunt, interdum autem & duabus: quo
pacto & nunc hi legunt. Nempe mulieribus hysteriis appellatis, quæ strangulationibus uteri capiun-
tur, fiunt & continue totius corporis contractiones conuulsuæ, nec simile ceteris conuulsionibus pe-
riculum habent. Sed, quoniam & in magnis uteri inflammationibus conuulsiones interdum assident,
ab his nunc dictas separauit, adiciens dictioni ἀπύρως, quod sine febre est. Nempe, quod magnas ute-
ri inflammationes febres consequantur, neminem latet. At non sæpius fiunt ex uteri inflammatione
conuulsiones: si fiunt, periculosæ sunt.

28 Vesica intercepta tum aliàs, tum cum capitis dolore, conuulsuum quippiam habet. Que ex his cum stupore exoluuntur,
difficilia existunt, non tamen perniciofa, an & in mentis pellat uacillationem, quod huiusmodi est?

Interceptionem tum urinarum, tum deiectionum pro retentione appellare consuevit: conuulsuum
autem quippiam habere ait: quod idem cum hoc est, posse aliquando conuulsionem prouocare: & præ-
sertim cum dolor capiti aduenerit. Fuisse siquidem neruorum principium in societate affectus uesicæ
B ostendit. Quod uero postea scriptum est. Quæ ex his cum stupore exoluuntur, bifariam est exposi-
tum. Nempe quidam de urinis dictum inquirunt, tanquam ex retentione cum stupore excretæ sint: uo-
lunt siquidem quæ exoluuntur, dictum esse pro quæ excernuntur: alij uerbum exoluuntur de corporis
partibus dictum esse intellexerunt: alij de uniuerso corpore: quasi sensatione quidem torpens ipsum, uo-
luntaria uero motione exolutum fuisse dixerimus. Volunt igitur difficilia pro periculo uacantia dici,
non tamen perniciofa. An uero in dictionis calce dubitanter enunciet in dementiam pellere, quod ta-
le est, nec ne, sæpius mentem ipsius didicimus, in quibus addubitat.

29 An & ossium, quæ in temporibus sita sunt, pertusiones conuulsionem accerfant? uel temulentum sauciari, uel sangui-
nem ualenter erumpere, in principijs si id faciunt, conuulsua?

Quod in calce orationis dictum est, conuulsua, in exemplaribus quibusdam adiectum non est: neq;
si non adiectum sit, quantum ad intelligentiam rei spectat, quippiam refert: quia sub eo intelligatur,
quod principio dictum est, Conuulsionem accerfant? Dilucide igitur hoc in loco id ipsum, quod in
unoquoque agrotante apparuit, demonstrat: cum iustum esse sibi scripturam interpretari uisum fue-
rit, interdum quidem tanquam uniuersale enuncians, interdum uero addubitans: sicuti & nunc in ali-
C quo, cui os capitis positum in temporibus, traiectum fuit, qui temulentus sauciatus est, confestimque
erupit uehementer sanguis, & tandem est conuulsus. Cum ergo tria ipsi euenerint, unum quidem offis
temporalis traiectio, alterum quod temulento id factum sit, tertium uero sanguinis eruptio: inquit a
quonam horum sit orta conuulsio: cui respondebo facile. Nam de offis temporalis dissectione ait Hip-
pocrates. Quod plagæ temporalis inflicta letales sunt & perturbantes: quod item in conuulsionibus
diffentionibusque temporum musculi primi patiuntur. De ebrietate uero aphorismum illum dixit: Si
ebrius quispiam repente obmutuerit, conuulsus moritur. De sanguinis autem eruptione, quod conuul-
sio a repletione fiat, uel uacuatione, non autem totius corporis, sed neruorum ipsorum: quo fit, ut ex san-
guinis eruptione haudquaquam contrahantur, nisi refrigeretur uel propter præsentium incuriam, uel
quod sedare uelint fluxionem sanguinis per refrigerantia remedia.

30 In sudore sputa præterfluentia febrienti agro, lenia. An ad dies aliquot uentres humectentur? arbitror: an his
abscissus in articulum futurus?

Quidam dictionis antecedentis finem principium huius efficiunt, bifariam: alij quidem cum arti-
culo τὰ σασσμοδία id est conuulsua, in sudore sputa præterfluentia: uerum, quod ad intelligentiam ip-
sam atinet, nihil interest, siue adiectus, siue ademptus fuerit articulus. Qui uero deinceps dictis, con-
D uulsua, præordinant, magnam faciunt sensus permutationem. Atque adhuc magis scriptura alia, quæ
recentiores quidam moliti sunt, pro ἐν ἰδρωτί id est in sudore, nomen compositum ἀνὶ πῶτι id est non in
sudore & absque sudore facientes. Si igitur non sæpius in dictionibus multis, quæ nihil conferant ad
prædictionem, pro conferentibus adscripsisset, confestim culpassem eos, qui dictioni, conuulsua, præ-
scribunt, præordinantque. Cum uero & ipse adiecerit, quod nihil conferret, ignosco ijs, qui con-
scripserunt, conuulsua, quanquam ad præsentia nihil, quod effatu dignum sit, conferat: siquidem
in febribus cum sudoribus non iudicarijs præterfluentia sputa, ob copiam immoderatam uel uirtutis
imbecillitatem oriuntur: atque ob id sunt leuia, quasi non contumacia & uersu facilia dixerit. Absur-
dior autem fuerit intelligentia, si ἀνὶ πῶτι id est non cum sudore scripserimus: quanquam, qui scriptu-
ram antiquam permutauerunt, tanquam sapientius quippiam inuenissent, ita scripserunt, pro ἐν ἰδρωτί
ἀνὶ πῶτι facientes. Orationem autem hanc, an ad dies aliquot uentres humectentur? in agro factum:
id uidelicet conspiciat ita scripsit, an multis euenire id possit, inquirens. Nihil autem certi, quantum
ex dictis est, quod ipsi respondeamus, habemus. Nempe, quo pacto tali in agro cetera ha-
beant, limitare oportet: de quibus dixit nihil. Modus idem est de futuris in articulos abscis-
sibus. Constat enim quibusnam ex signis talia definire oporteat: de quibus impræsentia nihil
dictum est.

Quæ cum tantula ferocitate in desipientiam pellunt, melancholica: si uero a muliebribus fuerint, ferina: maiore ex parte autem incidunt hæc: an & hæc conuellantur? an cum caro quoque uocis priuationes conuulsivæ? quo modo coriarij filij obueniunt: cæpit autem malum præsentibus mensuris.

Quamnam appellet melancholicam desipientiam, dixi antea. Nam is dictionis eiusdem, quam nunc retulit, scripsit principium. Præfens uero sermo, ut auctor fatetur, est, quod coriarij filiam ex mensurorum retentione ferinum in modum delirasse conspexerit: demonstrauit autem per uocem hanc melancholici intensionem. Prompti siquidem sunt ad inferenda propinquis mala, qui ex melancholia delirant: ubi autem ingentia mala designant, ferinas desipientias appellat. Sed, quod ex purgationis mensurorum retentione talis oriatur desipientia, neque prorsus uerum, neque magna ex parte. Nam, si melancholicus fuerit sanguis, atque in cerebrum ierit, desipientiam huiusmodi parit: si uero biliosus, non talem sed consuetam familiaremque: si copia pituitæ fuerit, cataphoram lethargumque; magis efficit: si uero mistum ex his, mistam etiam affectionem ex cataphora & uigilia, uel desipientia cõficiet. Ut autem horum nihil uniuersale ipsis inest: sic neque consequetium aliquid, quæ coriarij filia euenisse scripsit.

Quibus conuulsis oculi fixe relucet, non apud se hi sunt, diutiusque egrotant.

Quidam pro παράουτοις scribunt παρά σφίσι αὐτοῖς: sed, quod utraque oratio, & παρά σφίσι αὐτοῖς εἶναι, & παρά αὐτοῖς εἶναι de his dicatur, qui tum intelligunt tum sentiunt, cuius patet. οὐκ εἶναι παρά αὐτοῖς αὐτὸς autem est non intelligere, sed mente circumagi, distrahique iudicium: sed, quod nota habeatur ex oculis fixe relucetibus, ut ex alijs quibusdam, ignorant: satis uero fuerit in eam rem, quod ab eo dictum est: Oculi ferocitas desipientiam indicat: quo modo & idiotis ipsis dilucet, qui non prorsus stupidi existunt. Nempe, quod id semper subaudire oporteat, constat omnibus. Vocamus siquidem in eiusmodi omnia testes idiotas, qui rudes tum existunt, tum uocantur: sed maxime quidem si fieri possit, natura prudetes: si non, at non mente torpentes. In præfenti uero sermone supra modum relucere oculi ponuntur, quod per se ipsum signum irascentium erat: sed forsitan id oculo fixo, quod est feroci concurrens, uehementiorem indicabit fore desipientiam. Superuacue autem ad prædicendum, quod deliraturi tales sint, conuulsorum meminit: Nam & sine his procreari potest desipientia, & præsentibus his, non procreari. Aegrotatos autem diutius, temere magis dictum est. Nempe, in quibus conuulsis fixe ferociterque relucet oculi, hos acute ægrotatos, non diuturnius, rationi est consentaneum.

Sanguinis ad latus diuersum eruptiones, malæ, ut si cum lienis magnus fuerit, dextra ex nare fluat: atque res in hypochondrijs ita habet: cum sudore deterius id existit.

Si quippiam aliud sæpius contingere ipse uidi, ita & hoc. Videtur autem Hippocrates ex multis experientia, quam ex particularibus sibi fecit uniuersalia collegisse. Nempe & in epidemiorum libris ægrotos scripsit multos, alios quidem, quibus sanguis salubriter erupit: alios uero, quibus insalubriter. Causam horum alibi enunciante considerauimus. Nunc id nosse satis fuerit, quod, qui asserunt, quomodo ex hepate caua uena sursum per thoracem fertur, ita & ex liene aliam orram partibus distribui sinistris, non uera dicant: cum una sola uena sit, quæ ex partibus septo transuerso inferioribus ascendit. Quæritur autem non sine ratione ab expositoribus, quam ob causam uerbo, lienis, adiecerit, magnus: aiuntque, qui maxime probabilia dicere uisi sunt, in paruo liene non admodum manifestam esse in utraque; uel præsidij uel offensæ in clinationem. Ego uero sermoni adiectum esse existimauerim uerbum, magnus, quasi uel tumefactus, uel in molem affurgens, uel phlegmone obsessus adscripserit. Nam, si lienis, simpliciter scripserit, rursus alia oriretur quæstio, quoniam uitio lienem affici dicat. Si igitur hoc non inquiramus, sed nobis constet in omni tumore præter naturam lienem fatigante, in latus diuersum sanguinis eruptionem nocuam esse, limitationis gratia uerbum, magnus, adscripsit. Exemplum autem hoc ipsum, uidelicet de liene, omnium commune est, quibus ad latus diuersum sanguis erumpit: atque ob id sermoni additur aduerbium, ut, perinde atque si ita dixisset: ut si, cum iecur magnum fuerit, ex sinistra nare erumpat sanguis. Ceterum ita a liene, tanquam ex æplo, ad iecur transire in promptu esse arbitratus, iecoris non meminit. Quod autem a uiscere ad uiscus migratio fieri possit, adiecit hypochondrium, inquiens, Atque res in hypochondrijs ita habet, ne tantum ex uisceribus directas sanguinis eruptiones bonas esse existimemus, uel malas, quæ in latus diuersum fiant, sed etiã ex hypochondrijs ipsis. Cum autem uitiosa sit, quæ in latus diuersum fiat sanguinis eruptio, deterius adhuc fuerit signum, si cum desudatione contingat. ἐπίδρωσις autem id est desudationem iam sæpius quidem in hoc scripsit libro, sed nusquam ita lucide, ut cognoscamus, nunquid sudores circa thoracem caputque apparentes ita appellet, an eos, qui toto emanant corpore, ubi tum pauci, tum nihil conferentes sint. Præter autem utrunque horum est: deterius autem, quod in superis sit partibus. Nempe, cum omnis desudatio demonstrat uel copiam in sudantibus partibus, uel facultatis retentricis imbecillitatem: utrumque eorum in locis tum thoracis, tum capitis fuerit, deterius est signum, quam si in alia quapiam parte fuerit.

Ex naribus exiguo cum sudore perfrigescentia, maligna prauaque.

Rursus hoc loco interpretatione est usus, non adiecto orationi ex naribus perpetuo erumpenti sanguine, quod nos de necessitate subaudire oportet, propterea quod nihil aliud intelligere ualeamus.

Fiet

A Fiet autem sermo integer, si ita interpretari liceat: Si ex naribus sanguis erumpat, cum sudores uel fuerint uel superuenerint, perfrictionem quidem ferunt, quæ malum indicant morbum. At, cum perfrictio tum in extremis fiat, tum per totum corpus, grauior certe, quæ per totum corpus est.

35 Post sanguinis eruptionem deiectiones nigrae, mala: praua autem & impense rubra: an & quarto die talis eruptio fiat? comatosi ex his conuulsione finiuntur: an nigris procurrentibus & tumefacto uentre?

Rursum & hoc loco, ut in alijs multis, sermonem manifestum utilemque ab Hipp. dictum confudit. Est autem ipsius primum quidem uniuersale huiusmodi: Iudicatoriorum non iudicantium alia quidem letalia, alia uero difficilem faciunt iudicationem. Cum autem iudicatoria multa sint, in horum singulis suis est sermo, particularis quidem ad eum, qui dictus est, relatus: uniuersalis uero ad subiectos qualis & talis: Sanguinis eruptio non iudicans uel mortalis, uel iudicium reddit difficile. Ita sudor, uel copia tum urinarum, tum deiectionum, tum uomituum, uel quæ per hæmorrhoidas, uel uterum excernuntur, & parotides, & ceteri abscessus. Omnia siquidem hæc, si non iudicant, interdum quidem letalia, interdum uero & difficilis sunt iudicij, hoc est morbos iudicationis expertes faciunt. Communissima autem ex his efficitur oratio, uniuersalissima, generalissimaque, (uocet enim unusquisque pro suo arbitratu,) Iudicatoriorum non iudicantium alia quidem letalia, alia non iudicabiles faciunt morbos. Præstat autem hoc loco, quando sint letalia, & quando non iudicabiles faciunt morbos, definiuisse: id quod ab Hippocra te ipso est demonstratum. Quæ nanque ex iudicatorijs nihil iuuant, sunt iudicati difficilia: quæ uero etiam in contrarium repunt, sunt letalia. Iam, quæ ad contrarium inclinant, alijs ex signis certitudinem capiunt: quomodo & malignas scripsit hoc in loco deiectiones. Acciderit quoque aliter cuiquam altera talis affectio maligna, ut uomitus, uel prauæ urinæ, ueluti & perfrictio, quæ cum difficultate exalferi possit, aut totius corporis, aut extremarum tantum partium: sic etiam profunda sitis, æstusque, & caligo, & implaciditas & uigilia, atque prauorum aliorum quippiam. Didicisti uero hæc eadem omnia ex commentarijs de iudicationibus, atque ex præfagijs: quædam item ex epidemijs. Scripsit certe & hoc loco sermonem uniuersalem, particularium speciem unam commemorans. Nempe, qui modo artem didicit, putat sola hæc maligna esse, de quibus audiuit. Si uero acri est ingenio, potest & alia quædam talia esse suspicari, tempusque expectare aliud, in quo & ipsa perdiscat. Quod si non ita didicerit, sed quæ particularia existunt, rursus expectabit, inscius, quantum doctrinæ adhuc ipsi desit. Qui uero uniuersale didicerit, particularia omnia cognoscit. At, qui hunc prædictionum librum scripsit, in particulari uersatur: atque ob id interdum ex diuersi symptomatis cõcurtionem acuat: interdum uero ex uno ægro, aut duobus uniuersaliter pronunciat: atque aliquando addubitat ambigitque, quomodo & nunc inquiens, An & quarto die talis eruptio fiat? Nempe, quod quempiam uiderit, cui quarto die sanguis erupit, omisso nomine sermonem fecit, quæquam dies ipsi uniuersalem in præfagijs habeant doctrinam. Rursus autem particularia enuncians harum prædictionum auctor, non tanquam particularem, sed tanquam uniuersalem fecit sermonem, scribens ita: Comatosi ex his conuulsione finiuntur. non necessarium fieri inquiens, sed interdum cõtingere, ueluti & aliud quippiam inutile, quod habet generationem, sed id quidem simpliciter enunciauit. De nigris autem procurrentibus & uentre tumefacto, respondemus ipsi & hic posse quidem & ea fieri, sed neque perpetuo, neque ut plurimum.

36 Sanguinem profundentia cum desudatione uulnera, mala, loquentes ita affecti occulte percunt.

Quidam προμυτια, id est uulnera per τ & ρ & ο primam syllabam scripserunt: alij autem τρομυτια per τ ρ & ο: & uisitatissima quidem scripturæ hæc sunt tum expositoribus, tum scriptoribus: sed conuulsionibus raræ existunt: ueluti & quæ primam scriptam habet per τ ρ & ο. Exordiendum igitur est & nobis a consueta usitataque, quam per τ ρ & ο scriptam reperimus, & quæ idem significat cum ea, quæ per τ ρ α & υ scribitur. Nempe προμυτια læsiones eas appellat etiam Hippo. quæ ab externis inferuntur causis. Fecisse igitur in præfenti sermonem non solum in uulneribus uel exanthematis, uel abscessibus, uel diuisionibus, uerum quoque & in sanguinis eruptionibus par est: quin in uulneribus consonant magis, cum sola hæc sanguinem profundant. Quidam scriptorem hunc etiamnum de sanguinis e naribus profusione nunc agere dicunt, non in febribus solum, uerum quoque & in nuper dictis affectionibus [interficere.] Siue igitur de omnibus his sermo sit, siue & uulneribus duntaxat, sanguinis cum desudatione profusiones malignæ sunt: nec dissimili modo, si & τρομυτια, id est tremores scriptum fuerit. Illud autem, loquentes autem eos occulte perire, tale quippiam indicare aiunt, quod tales nihil mali habere uideantur, sed tanquam extra periculum constituti, & præsentibus loquentes, repete pereant. Quod si aduerbium λαβραῖος, id est occulte hoc uelut ipsis significare, naturalem interpretationem alienis metaphoris permutare summopere studere uidentur. Putant nanque uirtutem esse orationis semper a communi loquendi consuetudine recedere: perinde ac si nihil referret, si quis uel ad deterius recedat.

37 Post modicam sanguinis eruptionem nigramque deiectionem, in acutis morbis surditas malo est, sanguinis deiectio in his perniciofa: surditatem uero soluit.

Continetur in hac conuulsione uerum quippiam & uniuersale. Nempe in acutis morbis, nigris ex deiectionibus si sanguinem deiecerint, perniciosum uere existit: id quod & nos scimus & ceteri, qui in

artis operibus confenerunt. Atqui symptoma esse uidetur secundum eam rationem, qua in suppur- E
gationibus ultimum excernitur, quod sanguineum est: sed particularium est, in quibus scriptor nomi-
nauit.

Lumbis dolentibus stomachi dolores accedentes, signa eruptionis sanguinis puto notamque progressam.

38

Non recte explanauerunt dictionem hanc plerique, qui in hunc librum commentarios scripserunt:
simulque & pugnantia dixerunt. Videtur autem mihi quidam eam in discentium utilitatem exposuisse,
sed hoc modo non meminit febrium uel acuti morbi, ut consuevit. Ut ergo sermo eius in non febrienti-
bus sit, uerisimile est, ex nulla manifesta causa plures consequentes dies lumbis dolentibus atque ore uen-
tris. In his igitur uacuationem per hæmorrhoidas expectare oportet. Posses autem non solum id fore
prædicere, sed & propter hæmorrhoidum retentionem ea fuisse conijcere: magisque si eius, qui hæc pa-
titur, temperaturam uideas* melancholicam, ut tibi ex dictis prædictio non solum futuri, uerum & præte-
riti, & tertio præsentis sit. Nempe, cum ab alijs distinctus fuerit lumborum & oris uentriculi dolor, præ-
teriti quidem erit prænotio, quod & antea fuisse illi per hæmorrhoidas uacuationem noueris: futuri,
quod & nunc erit: præsentis autem affectionis perspicua sunt symptomata. Nempe copia in uenis acruata
tenue quoddam serum in uentrem confluens cardialgias parit in os ipsius ascendens, quod omnium F
fere partium maxime sentiendi facultate præstat. Plurima autem abundantiam portio ad inferum repens
locum, in quem & primum deferri consueuerat, lumborum dolores efficit.

*Qui statis temporibus sanguinem profundunt, siticulosi hi, difficiles & exoluti si non profuderint, epileptici moriun-
tur.*

39

Hoc rursus loco satis erit uniuersaliter dicere, primum quidem, quibus uacuatio sanguinis consue-
ta retenta fuit, his morbos fore plethoricos, manante ipso ad eas corporis partes, quæ retentis excretio-
nibus propinquæ sunt, uel ad eas, quæ imbecilliores existunt: particularim uero de ijs, qui ex hæmorrhoi-
de, utpote excrementis existentibus melancholicis, alunt uel melancholiam, uel phthisin, uel hyderum,
uel* scirrhus, uel cancrum, uel elephantem: præter hos autem unicuique in ea parte fore affectionem,
quæ ceteris manifeste imbecillior existit. Non recte autem duorum symptomatum concursione adie-
cit, sitis & exolutionis, in sanguinis retentione. Nam sitis nullo pacto retentionis sanguinis proprium
existit: exolutio autem immoderatas excretiones non retentiones consequitur: & recte dictum est in
secundo epidemiorum, Sanguine multo fluente lassescere. ubi, & quod ex uoce exolutionis significa-
tur, exposui.

*Qui compositi ti per turbantur, per uigilant, naribus stillant, sexto die leuantur, nocte laborant, post die sudant, in somnum
feruntur, delirantque, abunde sanguinem profundunt: an & aquosa urina tale quippiam indicat?*

40

Dilucide rursus hoc loco ostendit, quod in particularibus apparet concursione. Nempe profuuij
sanguinis peculiaris sunt signa clare in commentarijs de iudicationibus deinceps scripta. Nunc autem
in homine, qui abunde sanguinem profudit, omnia, quæ sanguinis profusionem antegrediuntur, scri-
psit.

Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore alius male afficitur, si non urina concocta fuerit.

41

Dixit in aphorismis Hippo. Quibus in febribus sanguinis quacunque ex parte copia eruperit, cum
reficiuntur, alii his humectantur: hic autem simpliciter inquit male afficiuntur: forsitan in uerbo, male
afficiuntur, complecti uolens, & humectantur, & quacunque in uentre perperam fiunt, alijs quidem mor-
bis, alijs inflatis, uel ractu acido correptis, uel prorsus non coquentibus. Omnia autem caloris natiui
inopiam consequuntur, ob quam & urina aquosa uidetur.

In indicatorijs perfrictionibus sanguinis eruptiones uehementes, pessima.

42

Conspicuum est sermo nullamque quaestionem habet, si uehementes & pessimæ scriptum fuerit: si ue H
ro, ut nonnulla exemplaria habent, pro uehementibus, i. pessimæ, scriptum fuerit *νεβριστα*, id est optimæ, maxima
oritur quaestio: quod defendentes non nulli tale quippiam significari aiunt: Quæcunque sanguinis eru-
ptiones uehementes refrigerantur in iudicatorijs diebus optimæ sunt: tanquam refrigeratio sanguinis
eruptiones retineat. Hi autem non scriptam enarrant dictionem, sed alteram, qua ita dici oportebat.
Quæ in iudicatorijs diebus sunt eruptionum sanguinis uehementium refrigerationes, optimæ sunt.
Adde, quod frustra additum sit, iudicatorijs diebus. Nempe, quocumque die sanguinis eruptionibus ue-
hementibus perfrictiones aduenerint, sanguinis eruptiones sistunt.

*Capitis affecti grauitate, & sincipite dolentes, per uigilesque, sanguinem profundunt, tum alias, tum si quippiam in cerui-
ce tendatur.*

43

Sanguinem profundunt quidem & in huiusmodi concursione, sed non* multi.

*al. multos

*Qui per uigilauerint, repente cum inquietatione quadam sanguinem profundunt, tum alias, tum si quippiam non ante flu-
xerit: an & ubi perfrixerint?*

44

Concursione quoque huic sermonem adijciam eundem, quod quidam horum sanguinem profun-
dunt in capitis doloribus.

Cervicis

45 A *Cervicis dolores, impense rubri oculi, sanguinis eruptionem ostendunt.*

Vere hæc, quod sæpius ad sanguinis eruptiones concurrant, intulit: cetera uero, quæ ante dicta sunt,
raro concurrunt. In re eiusmodi magna præstant uirtute impense rubri oculi.

46 *Quibus uenter tenditur, sanguinem hi profundunt, superirrigentque: an uenter intestinorum incurrat leuitatem, fiatque
durus, uel ascarides fatigent, uel utrumque?*

Verbum *αιμορρηγέει*. i. sanguinem profundunt, auctorem uelle intelligere sanguinem e naribus fluere
sæpius, non semel, ostendi: arbitrorque eum adnotasse aliquem, qui suppressa alio sanguinem profude-
rit, deinde superirriguerit, & postea intestinorum leuitate correptus sit. Sed, quod alius cum intestino-
rum leuitate induruerit, controuersiam habet manifestam. Nempe quidam duritiem in ipso uentris cor-
pore intellexerunt, non in excrementis: alij nihil id prohibere inquit, alijs quidem ita sanguinem pro-
fundentium adhuc magis, quam antea, superinduratum esse uentrem: alijs uero contractam intestino-
rum leuitatem, ueluti & habere ascaridas. Alij fieri posse inquit lienteriam duram, si, quæ permea-
uerint, non solum qualitate uel inuertibilia, uel immutabilia manserint, uerum quoque & dura, qua-
lia deuorata sunt, citra ullam madefactionem. Dioscorides præsentem dictionem in duo secans seor-
sum quidem scripsit, Quibus uenter tenditur sanguinem hi profundunt, & superirrigent: an ad sanguinis
profusionem tale consequatur? deinde principio altero, inquit, Venter intestinorum leuitate corre-
ptus, uel durus, uel ascarides, uel utrumque. Scribit autem non *επισκληρος*, sed *επισκληρον* per *ν*, & iuxta illud
superne imponens *λ*, utrumque punctis includit: uult autem per uocem hanc *επισκληρον*, corpus indura-
tum significari.

47 *Quibus ad caput manusque ex lumbis fit reuersio, stupescit hi, uentriculi ore dolentes, & saniosi sanguinem abunde
profundunt, uenterque turbatis his copiose fluit.*

Diligenter rursus hoc consideres loco auctorem, qui concursiones ita scribit, ut in quibusdam san-
guinem profundentibus uidit. Et, si, quæ a me sunt demonstrata, memoria tenueris, iudicare ipse, quæ-
nam superflue scripta sint sanguinem profundentibus facta indicia, poteris. Cetera quidem dictionis
similiter quam plurimi scribunt: quidam uero non *ιχαροδεις*, id est saniosi, sed *χαροδεις*. i. biliosi scripserunt.
Si uero eorum, quæ supra dicta sunt, memor fueris, quonam modo utrumque defendi possit, non ignoras.

48 *Quibus ex copiosa sanguinis eruptione & frequenti nigrorum multorum est deiectio, & tensio, sanguinem hi profun-
dunt uentre dolentes: cum quadam uero fluxione facile ferunt. An hi sudores frigidos habeant multos? retur batabis his urina
mala non est, neque, quod residet, genituræ simile: frequentius uero me iunt aquosa.*

Conspicatus quoque hæc omnia, uniuersale inde comprehendisse ostendit, quod singulorum, quæ di-
cta sunt, uires non cognouerit: quæ tibi constant, si es memor eorum, quæ dicta sunt tum in his commen-
tarijs, tum in ijs, quos in præfagia fecimus, tum in libris de iudicationibus. Meditationem quoque eo-
rum exercitationemque in epidemijs perdidicisti. Lectis autem aut semel aut bis talibus, ut memoria
tuæ confusus a reliquo temperes, non oportet. Vix enim eam tum facilem, tum promptam habebit,
qui etiam assidue in omnibus uerfetur commentarijs.

49 *Quæ ex naribus cum surditate & torpore parua est stillatio sanguinis, difficile quippiam habet: uomitus bis confert, uen-
trisque perturbatio.*

Nescio, quomodo paruum malum esse intelligat sanguinem e naribus, stillicidij instar, fluentem. Nempe
orationem difficile quippiam habet, in paruis dicere homines consueuerunt, sed non paruum id ma-
lum existit, & si absque surditate torporeque fuerit: cum ijs, quæ cerebrum affectum esse indicant, leta-
le signum erit sanguinis e naribus, stillicidij instar, fluoris. An uero uomitibus, uel uentris perturbatio his
D conferat, non potest simpliciter absque distinctione pronunciari. Distinctio autem est quibusdam mor-
bi in principio si uires ualentes, uel sanguinis redundantiam habeant, uel pituitæ, uel alterutrius bilis.
Nam, si ualenter excernant, sanguinisque redundantiam habeant, quod sectione uenæ, non uomitu, uel
uentris perturbatione indigeant, neminem latet. Quod uero in uomitibus uentrisque perturbationibus
antea est dictum, patet sciri: cum medicus uomitum ciere & uentrem perturbare uolens non de ijs, quæ
a natura fiunt, enunciet.

50 *Quibus ex rigore febres cum lassitudine febres fuerint, muliebria his decurrunt: ceruix autem in his dolens, sanguinis in-
dicat eruptionem.*

Mulieribus quoque recte ualentibus, etiam citra rigorem cum febre, menstrua fit purgatio, siue cum
sensione quadam lassitudinaria. Cum igitur & rigores fuerint maiorem totius corporis motionem pa-
rientes & sanguine in eo redundante naturam ad superflui uacuationem excitent, magis utique mu-
liebrium, id est menstruarum purgationem fore spes est: si & purgationis, quæ per circui-
tum repetit, tempus adfuerit. Si uero ceruix ex prædictis doluerit, uergentis ad superas partes humo-
ris signum constituitur.

COMMENTARI.

I 3 Quibus

Quibus per nares quoque spes est, ut per caput concutientia sonitusque sanguinem profundant, profundant hi, uel mulie **E 51**
 bria deducuntur, tum alias, tum si spinæ æstus consequatur: forsan & id dysenteriam facit.

Rursus hoc loco nomen unum adscriptum ambiguum, totam dictionis seriem quæstionis cuiusdam opus habere efficiens. Nempe, quænam sint caput concutientia, obscurum admodum uidetur. Quidam enim capitis symptomata omnia ita dicta esse inquirunt, inuenta generali quadam hac uoce ab eo ut antea, cum de uentre ageret, uocem hanc male affici inuenerat. Alij in palpitationibus pulsationibusque temporalium uenarum, uel tremulis, uel quodammodo uibrantibus, motionem quandam totius corporis. Hæc igitur caput concutientia mouent interdum & sanguinis e naribus eruptiones, ueluti & menstrua. Sperat autem id fore magis, si mulier sensationem æstus ardorisque circa spinam habuerit. Potes autem contristantium humorum ad caput impetum afferere, nisi per uterum uacuentur, uel dysenteriam procreent.

Ventris quoque palpitationes cum hypochondrij tensione sublonga, & tumente, sanguinis indicant eruptionem **52**
 inhorrescunt autem hi.

Incertum est, de quonam symptomate dictum sit palpitationum, nomen. Nempe præter id, quod neque appellationes antiquorum aperte discretæ sunt, ut & ostendit liber de palpitatione, in quo de arteriarum pulsibus differitur, sic & libri huius auctor ad nomina constituenda uel ex abusu uel metaphora promptus existit. Non ignoramus autem, quod cum Hippocrates in prælagijs diceret, Si uero pulsus in hypochondrio insit, subintulit, perturbationem aut dementia[m] indicat. Ceterum & ibi quidam intellexerunt pro pulsu palpitationem dictam esse: non nulli uero proprie de uehementi spinam perreptantis arteriæ motione. Quanquam autem & hi palpitationem scripserunt, non tamen sanguinis profundæ signum iudicatum pulsus hunc esse enunciauit in prælagijs Hippocrates sed postea de hypochondrij inflammationibus scribens sermoni adiecit: Fit autem his & sanguinis per nares eruptio & ualde iuuat, atque ut magis fore quis ex naribus sanguinis eruptionem speret, interrogandos esse ait, an capite doleant, aut oculi caligent. Nam, si horum quippiam fuerit, in eam partem sanguis repetit. Ut autem bene Hippocrates in hypochondrij inflammationibus dixit, Fit autem his & sanguinis per nares eruptio, sic hoc loco sermonem ex uniuersali in particularē transtulit, inquit, Cum hypochondrij intentione sublonga, fuerit autem ob sanguinem tensio ea mediolorum musculorum, qui a thorace ad pubis ossa pertinet: fit autem & lienis sublonga phlegmone. Sed nemo phlegmonas huiusmodi, quæ cum palpitatione fiant, hæmorrhagicas esse dixerit. Phlegmonas uero [hepatis] ceterorum [quæ] hypochondrij musculorum, (sex enim reliqui a duobus prædictis existunt) bene quis hæmorrhagicas affirmauerit. Quod ergo in dictionibus multis libri auctorem redarguerim, redarguere quoque & nunc non pertimescam, qui scilicet particularium enuntiationem multam fecerit, breuem autem & ueram doctrinam uniuersalium reliquerit. Præterea in calce dictionis adiecit, Inhorrescunt autem hi, tãquam uniuersaliter his contingens, quanquam uniuersale non fit: fit enim ex talibus concursionibus interdum & hoc symptoma: perpetuo autem, uel magna ex parte non fit. Scribenda uero sunt in prædictionu[m] doctrina, quæcunq; uel perpetuo, uel magna ex parte fiunt: ut si in proposito ueluti exemplo sermo manifestus fiat: Si quis dixerit inter musculos abdominis octo numero existentes, medios rectos hæmorrhagiæ indicantiores ceteris esse, plus edocebit, quam qui hæmorrhagias superuenire dicunt. Si uero simpliciter solos hos dixerit inflammari, si & aliud quoddam hæmorrhagicorum signorum his super uenerit, hæmorrhagiam infert.

Quibus e naribus copiosa, uiolenta, & multa fluunt, ad conuulsiones hi interdum deducuntur, uenæ autem sectio soluit. **53**

Si in huiusmodi sanguinis eruptionibus conuulsionem ascisci simpliciter dixisset, hominem reprehendissemus, quod, ut in ceteris multis, ita & nunc particulare, tãquam uniuersale, pronunciaisset: quia uero, interdum, appositum, laudamus, & uera loquitur. Nempe & nos sæpius uidimus in hæmorrhagijs huiusmodi conuulsos aliquos non solum ob exuberantem purgationem, sed etiam propter refrigerationem: si Medici caput refrigerauerint, sanguinis profusionem retinere uolentes. Quod autem in dictionis calce dictum est, uenæ sectio soluit, tale quippiam indicare uidetur: tales affectiones, in quibus uehementer sanguinem profundunt, uenæ sectio soluit, ante sanguinis profusionem exhibita. Constat autem, quod grauata sanguinis multitudine natura excitata quidem fit ad ipsius euacuationem, sed modum obtinere non ualens, uocatam a recentioribus Medicis superuacuationem fecerit. Potes autem & uehementis ipsius hæmorrhagiæ auxilium sectionem uenæ dixisse. Nempe & nos sæpius auxilium experti sumus, perspicue immoderatam sanguinis lationem sistentes. Quod autem manum recto tramite nari, unde sanguis abunde fluit, respondentem secare, manusque eiusdem humeralem uenam ferire oporteat, liquido constat omnibus: si uero ex nare utraq; fluxerit sanguis, secare utrasque nihil prohibebit: non enim per eas uacuationis, sed reuulsionis gratia sectionem facimus.

Frequentes & parue surrectiones, susflauæ, lentæ, stercoreum exiguum habentes, cum hypochondrij dolore & lateris morbi regij participes existunt. An hi, cum stant, exoluantur? simulque sanguinem profundant? lumborum tensio his, & dolores sanguinis indicant eruptionem. **54**

Congessit

A Congessit rursus hoc loco symptomatum diuersi generis multitudinem, quam uidit, nec ipse affirmat, singulorum autem uires didicisti in his, quos paulo ante dixi, Hippocratis libris, & nostris commentarijs.

55 Hypochondrij tensio cum capitis grauitate & surditate, & quæ consequenter fatigant, sanguinis denunciant profusionem.

Vult sane, quæ circa aspectum Hippocrates tenebrosa dixit, in dicta symptomatum concursione hæmorrhagica ostendere, sicuti per commentarios nostros didicisti. Nempe rursus admonere, quæ nuper sæpius memorauimus, commentarios in sermone prolixitatem est extendere.

Vndecimo die sanguinis stillicidij instar fluores difficiles, tum alias, tum si superstillauerint.

Verbum quidem superstillauerint, superuacuum existit. Nam, si & quarto & quinto, similiter absurdum. Cum autem omnes e naribus stillationes difficiles sint, quoties crassæ & nigre destillationes fuerint, maxime perniciosas has reperies. Si uero tale quippiam diebus quibusdam uel indicatorijs uel iudicatorijs contingat, certius præostendisse licet. Vndecimus autem decimiquarti est index. Vbi ergo theorema uniuersalia diximus, nunc libri huius auctor particulare aliquod unum dixit, undecimi diei in ipsis mentionem faciens. In uniuersali autem de indicibus & iudicatorijs id dixisse par est.

57 Qui in horrore simul iudicatorie sudant, postridie uero, ubi inhorruerint, præter rationem uigilant, hos sanguinis eruptionem incursum puto.

Bene dixit, prædictionis eorum, quæ neque assidue, neque magna ex parte fiunt, affirmatio **ne** adimens.

58 Quibus principio largum sanguinis profusum, rigor fluxionem sistit.

Est, quando rigorem moderatum uidemus prægressum sanguinis profusionem in corporis plenitudine: turbationem etenim in ipsis faciens naturam ad excernendum, quod infestat, irritat. Magna igitur ex parte sudores, uomitusque biliolorum, & deiectiones ex rigore fiunt: contingitque & interdum ut dixi, propter sanguinis profusionem, copiam uacuari.

59 Sin copiosa superuenierit sanguinis profusio, in contrarium reuollitur: ex hæmorrhagia rigores, longi.

C Vbi morbum non sedauerit sanguinis eruptio, exceperitque eam rigor, utrunque longum redditur ex eo quod corpus difficulter calfiat: quod pluribus superuenit diebus, ex circuitu quidem plurimum: contingit autem interdum & uagabunde.

60 Quibus capitis dolores, ceruicis labor, atque totius corporis cum tremore infirmitas, hæmorrhagica soluit: ceterumque tempore ita soluitur.

Multas in hoc toto sermone concursiones ex ordine scripsit, methodum uniuersalem in ijs, qui sanguinem profundunt, paucis describere non ualens. Considerare autem oportet duo hæc prima, febrem ualde æstiuam, cuiusmodi ardentis sunt: symptomata item tum capitis tum ceruicis, & præsertim plethorica. Connumerat quoque haud dubie & cum symptomatis capitis, quæ circa faciem fiunt. Deinde & quæ toto in corpore abundantia sanguinis signa existunt: hisque nihilominus ex anni tempore æstiuo uel regione uerna, uel commoderatis uel calidioribus, si in hypochondrij phlegmone quadam fuerit: postea quæ circa caput faciemque sunt hæmorrhagica signa, & si aliquod in thorace hypochondrijque inclinationis ad superas partes signum fuerit. Hæc siquidem omnia in commentarijs de iudicationibus exposui, præterea in prælagiorum, primique epidemiorum: in quibus distincta sunt, & quæ iam iam uenturæ sanguinis profusionis sunt signa, & quæ talia non sunt.

61 Urina, quibus abscessus post aures fiunt, si celeriter & exigue concoquantur, uitiose: & ita refrigerare, malum.

Quod in hac quoque oratione recensetur particulare, est sermoni uniuersali subiectum. Nempe urina in morbo omni celeriter & exigue concocta, deinde uero cessans, uitiosum quippiam indicat. Liqueat autem, quod & refrigerari malum sit non in his solum, uerum & omnibus. Neque enim in communibus adeit quippiam peculiare, ueluti in ardentibus febribus. Nempe, quod urentes hæc, summas partes non calfaciant, malignæ existunt, benignis totum corpus æqualiter urentibus.

62 Qui sub soporantur arquatque existunt, neque ualde sentiunt, uenter his copiose fluit: forsan quoque & si detinetur, exoluitur: an & his parotides fiunt?

Si ex nobis propria parotidum signa didicisti, perniciose item habentium signa: facile, quæ nunc dicuntur, propria non esse tibi constabit.

63 Suppressa cum rigore urinae, mala: tum alias, tum si ante soporatos parotides prebenderint: an spes ex his?

In his quidem, quæ antecedunt hanc, dictionibus, futurarum sanguinis eruptionum concursiones

scribere uoluit, sed complexi, quæ propria essent, paucis, ut dixi, nequirit. Rursum quoque & alteram hanc dictionem ad prædictionem futurarum parotidum scripsit: sed, quod peculiare sit, nihil habet & ipsa, præter id, quod & permixta sint, quædam perniciofa symptomata, ex quibus raro parotides fiunt. Quod autem neque ipse de parotidum generatione enunciare ausus sit, id sane ex adiectione coniunctionis, an plane constat.

Ex torminoso sedimentum limosum subliuidumque malum: an ex hypochondrijs dextrum dolere uideatur, exoluaturque? atque his parotides parum dolorificæ, uenter his omnibus copiose fluens perniciem affert. 64

In ceteris omnibus exemplaribus scriptum in principio dictionis reperi, torminoso, præterquam in exemplaribus Dioscoridæ & Capitonis. Nempe hi scripserunt, *ἐκ τῆς σφοδρότητος*: dictaque apud eos est de urinis oratio; atque ob id refidentias harum tum ab Hipp. tum ab ipsis considerari, & non deiectionū, inquiunt. Dioscorides igitur *σφοδρότητα οὐράς* recenseri ait, quæ concreta quædam per ipsas inuicta habent, facta nomine a uerbo *δραστέοντα*, quod est concrefcere. Neque enim ignoramus poetam ita dixisse, *καὶ περιστέρεται κυκλωδῶς*, quod est circulariter cōcrefcit. Ceteri fere omnes expositores limofas subliuidasq; in deiectionibus refidentias dici nunc aiunt, quoties humectetur aluus, putantque torminosam conuenire. Nempe eiusmodi deiectiones cum torminibus profusæ fiunt. Subsistere autem inquit ita deiectionis si quid refidentias tum limofas tum subliuidas, ubi praua affectio fuerit, in qua talia excernuntur: profusæque ijs, qui talia deiciunt, affectum esse hepar aiunt, atque ob id auctorem adiectionis dictioni: An ex hypochondrijs dextrum dolere uideatur? Nempe, quanquam deiectiones eiusmodi perpetuo hepaticæ existant, non tamen semper sunt cum uisceris inflammatione: quomodo fit, ut orationi adiecerit coniunctionem, an quod scilicet ita affectis dextrum hypochondrium perpetuo dolere afferere non potuerit. Præterea, quod deinceps dictum est, exoluatur, hepaticum proculdubio symptoma est: ut in secundo epidemiorum est demonstratum. Post hæc de parotidibus scripsit. Videtur autem in his omnibus dictionibus ex concursione quibusdam prænotiones harum scribere, atque id esse maxime & in eo, quod ipsi proponitur, & in præfenti dictione: sed de his enunciare ausus non est, quanquam in particularibus persepe uniuersales enunciationes scribere cōsueuerit. Præterea, inquit, atque his parotides parum dolorificæ? rursum quendam talem ægrum uidisse se se ostendens, in quo a natura, impetus quidam factus sit ad parotidum generationem, a qua tamen reijci non potuerunt, quæ contristarent, contigitque ægrum copiose fluente aluo perniciose habere: non iudicationis scilicet ratione, natura contristantes humores deorsum excernente, sed propter facultatis, quæ in hepate est, imbecillitatem.

In fastidiosis quibusdam uigilantijs parotides maxime.

Adiecit in præfentia hæc, quod sæpius uiderit & non semel: quocirca per eam, quæ subsequenti succedet, dictionem uerum est fastidiosos esse, quibus excitant parotides, sed id sufficiens non est. Nempe: quod dementiam denunciant talia symptomata, supra declarauit. Si igitur, quæ Hippoc. nos docuit ante, contēplatus parotidas fore speraueris, deinde ægrū ueluti ex ciborū repletionem fastiditū uideris, parotidas excitandas expecta: signa autē, per quæ parotidas fore sperabis, sunt hæc: Primū sane abscessū oīum cōe est, quod diutius trahēti euenit ægro, deinde si morbus deses fuerit & deorsum uergat, uel ca lidus & sursum repat, uel ceruicis capitilq; grauitates fuerint, & dolores, & faciei rubor. Nā per hoc, si parotidas fore ante speraueris, certior prænotio erit, cū, quæ in dictione relata sunt, apparuerint. Sermo nē quidē illū ante oīa memoria teneri uelim. Post hæc uero signa oīa singulatim dixi ab Hipp. duobus iā libris scripta ipsa, quibus apponenda sunt, quæcunque per pulsus in singulorum prænotionē conferunt quæ & si prætermiffa quidem ab Hippocrate existant, habes tamen scripta ea a nobis in pulsuum libris.

Ex uoluulis male olentibus cum febre acuta hypochondrioque sublimi diutius perseuerante, parotides exurgentes perimunt. H 66

In dictione hac facta quidem est obscuritas quædam & ob scriptorem, facta quoque & ob interpretes quosdam, incertum esse existimantes, utrumne ex unoquoque dictorum symptomatum uir nos sperare uelit, ut parotides fiant, an omnia unā concurrere. In principio quidem libri huius, cum mens auctoris adhuc ignoraretur, congruenter incerta talia esse quis existimare potuerit. Vbi uero in toto libro propositi ipsius experientiam habuimus idoneam, cognoscimusque prænotiones ex eorum, quæ ipse uidit, concursione scribere, constat, & nunc ex omnibus, quæ scripsit, simul factis nos sperare, ut parotides fiant, uelle. Quod uero letales sint, si fiant, est manifestum, quod & nūc uiderit in ita laborantibus factas parotidas secutam mortem, quæ ob parotidas facta non est: quodque talia uideantur, constat ex ijs, quæ scripsit: nempe, quod febris acuta erat non sine periculo, quodque ueluti perniciofa affectio. Quoniam uero amplius nihil scripsit, sed graeolentem hunc esse uult: multo sane magis: quonā si quidem pacto graeolentem intelliges uoluulum perniciosiorem esse non graeolente? Fieri autem potest, ut graeolens, intelligatur, primum quidem, in quo stercus euomat, signum maxime letale: deinde, si graeolens fuerit respiratio: tertio, si ructus graeolens: quarto, si flatus talis: & quinto, si graeolens corpus. Nempe talis uoluulus aliquando a nobis uisus est.

Surdus

67A *Surdus mansuete parotides fiunt, tum alias, tum si fastidiosi quippiam superuenerit, & comatosus magis.*

Quā aduerbiū *επιεικῶς*, i. mansuete in medio dictū est eorū, quæ multā & corū quæ paucā habēt spē in omnibus symptomatis: sic & hominē uocamus *επιεικῶς* moderatum, & a quo nihil per uitam fit nimis. * Totus itaque sermo talis quidem est: Si surditas accidat, parotidas fore mediocriter spera. Adiectione autem orationis, fastidiosi quippiam, sperat fastidioso facto ægro fore: idque magis, si comatosus fuerit. Verum tum hæc tum antedicta non minus desipientiæ & phrenitidis signa sunt, quàm parotidū, cum non præfinit dicat, in biliosis quidem humoribus ab initio morbi desipientiæ ipsius potius esse signum, procedente uero morbo in crudis crassioribusque, & magis ubi iam occupasse parotidum generationem apparuerit: hoc si quidem uniuersale caput est in parotidibus, si non amplius lateat, quod inuasit, ita ut æger impetum infestantium humorum caput petere sentiat. Potest itaque quis hic denuo hallucinatus in unoquoque eorum, quæ ad supernas partes motum indicant, scribere, tanquam ex prædictione, parotidas secuturas. Sunt uero & modo dicta impetus ad caput signa. Dico sane surditatem & comatosum, non magis horum, quàm eorum, qui uentre & thorace laborant, esse symptoma: cum utrisque autem fuerit, horum simul præcognitionem augebit.

68B *Paraplegicis parotides uitiosæ.*

Paraplegias quibusdam corporis partibus accidere ab affectu didicisti, qualis est totius corporis affectus apoplexia. Videtur autem mihi uisus forsan uel duobus uel tribus paraplegicis nihil a parotidibus adiutis, signum uitiosum eas esse pronunciasse. Ego autem non simpliciter dixerim malum signum esse superuenientes paraplegicis parotidas, sed, quod is abscessus morbo minor sit, referre fuerit satis. Constat si quidem ex Hippocrate abscessus bonos esse * cum morbi circuitus ad inferas corporis partes insigniter deuoluitur, quorum neutrum parotides habent. Nempe & † [affectus minoris] sunt, & ad inferas partes non deuoluuntur: quare, si id duntaxat, perniciosum pronunciare satis erit.

Quæ conuulsio modo cum catoche exacerbantur, parotidas mouent.

† Alias affectus minores.

Quod ex concursione nihil obseruatio reperiatur, rerum fide didicisse in promptu est: nisi enim naturā rei, in qua prænotionem dicendo curationem faciemus, fuerimus contemplati, de singulorum signorū uel iudicare nequaquam licebit. Et, nisi rerum singularum uires noueris, constari ex ijs quippiā nequit: id quod uos edocui in omni arte fieri, nedum in medicinali. Atque hinc, quantum Hippocrates superiores suos in uirium cuiuslibet simplicis medicamenti inuentione euicerit, in omnibus suis est demōstratum libris: id quod memoria tenere oportet. Ad præfentem autem sermonem, qui particularis est, tantum rursum ex uniuersali accepisse conuenit, quantum ad quod nunc dicitur, congruit. Catoche etenim cerebri affectus sunt, ut didicisti, ueluti & per totum corpus conuulsiones: de quibus nunc ipsum dixisse par est. Non enim simpliciter de manu uel crure uel alia quapiam parte pronunciauit, inquiens. Quæ conuulsio modo exacerbantur, quanquam licebat. Conuulsionem autem ex repletionem malam esse inquit. Hippo. Constat autem conuulsios affectus appellari, in quibus principio, aut non multo, post quā fieri cœperint, conuulsiones perseuerant ex repletionem ortum habentes. Veluti uice uersa, quæ ex uacuatione, post sudores multos, uel uomitus, uel deiectiones, uel sanguinis eruptiones, uel inedia, uel uigilias, uel motiones tum multas, tum uehementes fiunt. Nempe ex conuulsionibus aliæ uacuationes consequuntur magis, aliæ statim a principio repletiones. Propterea, ut parotides ex conuulsis comatosisque, ubi protrahunt, fiant, est rationi consentaneum cunctante ægro.

Ex conuulsione, tremore, fastidioque, & celeriter exigui post aures abscessus prouidentur.

70 Non in exemplaribus omnibus, quibus scripta est hæc oratio, eadem habet uerba. At in quibusdā prædictione uerborum scripta est tenore. In alijs autem tali: Quæ conuulsio tremuloque modo accedunt, cum catoche abscessus post aures suscitant. * Laudo eos, qui in suis exemplaribus dictionem non scripserunt: abunde si quidem nobis erat permiscete eo symptomata multa multis dissimilis generis huc usque peruenisse, & non ab ægris recessisse. Nempe symptomatum græcis ignotorum permissionem facere summe absurdum per se existit. Non autem ferme apparent in conuulsione tremoris symptomata: fieri si quidem non potest, ut ægris ipsis in conuulsionibus tremores deprehendantur: nisi utique talem sit auctor contemplatus symptomatum uicissitudinem, ut, cum conuulsiones quidem relinquere, tremulus fieret homo. Vbi uero conuulsio superuenerit, non posse dignosci modum arbitrantur. Symptomatum implicatio eiusdem generis quædam existit, uerum superuacua. Nempe ex catoche parotidas fieri abunde a nobis dictum, augente simul & generationis expectationem fastidioso ipso. Immo uero & urinarum affectiones expectationem simul adaugebunt: nomē præterea, *σπασμοτροπιδῶδες*, id est conuulsium tremulumque, prauum existit.

71 *An primum capite doleant, uel & superiore sudent parte, & superrigeant? deinde & uenter deiciat, & comatosus quippiam fuerit? an & aquosa urina pendencia alba habentes? & uarie alba graeolentes quodammodo, deinde post aures abscessus? an & quibus eadem urina stillationes e naribus frequentes? an & lingua bis lauis?*

Si, ut dixi, prænotionem ab his exordiretur, quæ scripsit Hipp. tum in prælagijs, tum in epidemijs, de abscessibus

de abscessibus omnibus uniuersale quoddam feriet; & ex ijs, quæ ab ipso dicta sunt, ad securius pronũ faciendum adiumentum. Nam, si abscessum fore speraueris, humorum considera inclinationem, ad quã uidelicet fiat partem: atque ita, ubi singulorum capitis symptomatum uires adnotaueris, parotidas fore tum magis, tum minus sperabis. Exempli igitur gratia de ijs, quæ nunc ante oculos posuit, sermonẽ facere non malum fuerit. Capitis dolor ex eorum est numero, quæ humorum ad caput inclinationem significant: sed quod superiori sudauerit parte, pusillam ad eiusmodi præensionem facultatem habet: sed maiorem habet, quod superriguerit. Deiectionem ueroalui quoniam quis pacto generationis parotidum significatorum esse dixerit, haud scio: cum potius modo contrario contristantium humorũ ad infernas partes inclinationem operetur. Comatosum ad parotidum generationem signum effatu dignum existit. A quosã præterea urinã, in quibus alba sublime petunt, ad prænotionem per accidens conferunt: quoniam aquosã quidem absque albis pendentibus incoctum esse morbum significat: quæ uero consistentiam secundum naturam habent, atque præter id pendens album continent, coctũ morbum esse indicant absque * sedimento. Oportet igitur eas neque prorsus incoctas, neque absolute coctas esse, ubi natura abscessum molita fuerit. Quæ uero uarie albæ & graueolentes fuerint, raro quidem abscessum, qui fiat, habent: quod si aliquando habuerint, malum habebunt. Bene igitur adiecit addubitans, an, & quibus eiusmodi urinã stillationes e naribus frequentes? Malignitates siquidem in fuccis incoctis, & si ad caput ferantur, stillationes magis e naribus malignas faciunt, nõ parotidas. Oratio præterea, an & lingua his læuis? dubitativa est. Nempe in prædictis & febres malignas fieri, & linguam exasperari est rationi consentaneum.

Quibus crebro spirantibus morbus regius & febres acutæ cum duris hypochondrijs refrigeratæ fuerint, his abscessus magni secundum aures suscitantur. 72

Πνευματουμένου eos, quibus magna est & frequens respiratio, dixisse uidetur: quoniam & in libro de uictus ratione in morbis acutis hoc pacto eos nominauit Hipp. Iure optimo suscitandos post aures abscessus sperat: nempe & ratione non caret, atque hoc sæpius fieri uidimus. Si uero πνευματουμένου eos dixerit, qui uentre inflantur, ut non nulli intellexerunt, qui & πνευματώδες scribunt & πνεύματα, nihil hoc ad parotidum generationem contulerit, sicuti neque morbus regius. De febribus acutis & præfercim ardentibus dictum est antea sanguinis eruptiones mouere, sanguinem tum fundentes, tum ad caput sursum ferentes. Quenam præterea dura hypochondria dicat, non clare cognoscere possumus, propterea quod dolentia non adiecerit. Nempe hoc adiecto iam phlegmonem horum indicabit: non adiecto uero, frigidiusculum tumorem scirrhum magis, quam flagrantem. Soluuntur uero talia abscessibus magis, non sanguinis eruptionibus. Nempe in ijs, quæ inflammantur, sanguinis eruptiones maxime fieri conspiciunt. Propter alienam uero auctoris enunciationem cognoscere exquisite non possumus, an prætermisum sit nomen doloris, obscurius tum pronunciantem tum scribente ipso: an hypochondriorum duritiem uere scirrhum intellexerit. Verbum uero, refrigeratæ fuerint, (nempe & id dictum est) potest significare non solutam esse febrem, sed partes corporis inferiores, cum alijs collatas minus calidas esse: ut caliditatis reuersionem ex ea re conijciamus. Cum magnos abscessus in eisdem fieri dixit, uidetur mihi in aliquo uidisse: & ita de particularibus pronunciasse, tanquam uniuersaliter pronuncians: satis siquidem fuerit pronunciationem sine nomine, magnæ, scribam fuisse.

Quibus comatosa, fastidiosa, hypochondria dolentia, & cruenta exigua, in his parotides exciuntur: antea autem faciei signa. 73

Quod futurus quidam abscessus ex ijs, quæ Hippocrates scripsit, sperabis, deinde in qua corporis fiet parte, utilem habebis dictam concursionem. Nam comatosum, si & aliud symptoma, parotidas antegreditur. Dolentia uero hypochondria phlegmonem habent, si quis animaduertit. Cum autem hæc ita habeant, ad generationem conferent, & fastidiosa, & sanguinem habentia symptomata. Quod uero in calce orationis dictum est, antea autem faciei signa, ualde utile existit, si quis conueniẽter orationem intellexerit: conuenit autem hoc pacto intelligere, ut uerus fiat sermo: uerus autem erit, ubi intelligi hoc sensu intellexerimus: Ante parotidum generationem faciei signa considerare oportet, sunt autem hæc: rubor, tumor præter naturam, oculorum humiditas, caliginosa uisio, & quæcunque talia. Si quis uero non omnia, quæ circa faciem apparent, intelligere uoluerit, saltem tumorem præter naturam prorsus intelligere oportet. Postquam enim dixisset, in his parotides exciuntur: deinde serie continuata dicens, antea autem faciei signa, uidebitur enunciare à communi intelligendum uerbum exciuntur.

Ventre nigra stercoiosaque deiciente, coma superueniens parotidas excitat. 74

Haud recte scribere quidam uentre nigra stercoiosaque; biliosa deiciente, neque in antiquis reperi exemplaribus, neque quicquam eorum, qui librum enarrauerunt, hanc nouit scripturam. Quin & biliosa, quæ de pallida bile ab antiquis dici consueuerunt, non sanè dicta essent eodem sensu, quo nigra * separant. Hac de causa uocabulum biliosa expunxi scriptum, nigra quidem a capitone in ipso contextu, in margine uero à Dioscoride. Videtur autem mihi libri huius author concursionem hanc in agro contem-

A templatus, totam uoluisse explicare, ea, quæ ex consequentia rei, parotidas significantis antegressa, efficiuntur, nequaquam distinguens. Sufficiens nanque ipsi erat signum coma.

Tusculæ cum frequenti sputo abscessum post aures tollunt.

75 Potest & thoracem scribere: fieri siquidem potest, ut facta intro inclinatione, per canalem naturalẽ effluat, quod tenuius est ex conficientibus parotidas succis, ad oris capacitatem, & ita frequens fieri sputum: consistentibus autem ita rationabile quidem alias apparere parotidas. Nempe uerbum ἀπαλαλάσσει proprie uacuare significat, ipsum autem uacuari consequuntur & dissolui & mollius esse.

76 In capitis dolore coma & surditas abscessum aliquem post aures eructant.

Vere semper hæc signa sunt parotidum, quoniam ita fore abscessum quendam ante sperauimus: succi enim ad caput recurrentes calidi quidem & tenues desipientias & sanguinis * eruptiones procreant: craffi autem & frigidi comata & parotidas. Capitis dolor utrisque communis existit, ueluti & surditas: sed calidis magis capitis dolor: frigidis uero, surditas. Comatis uero nomen scriptori satis fuit, qui scilicet lethargi appellationem toto subicit libro.

B Hypochondrij contentio, cum comate fastidioso, & capitis dolore, parotidas effluere faciunt. 77

Rursus & hoc loco coma unã cum capitis dolore signum demonstrandæ parotidum generationis effatu dignum existit, simulque hoc monstrat & hypochondrij contentio: per hanc itaque appellationem phlegmone indicatur: neque enim magna est ipsius indicatio. Si uero absque phlegmone contentio fiat, in humorum ad superas partes inclinatione signum ad parotidum generationem notabile existit, sanguinisque ostendit eruptionem. Fastidiosum uero per se quidem parotidas nullo pacto indicat, sed simul apprensus dictæ concursioni fidem addit.

78 Dolores absque indicatione soluti inutiles.

Iam sæpius sermo hic tum particulariter, tum uniuersaliter dictus est: meliusque ostenditur, si adijciatur repente occultati. Nam κατὰ μολυνθέντα, solutionem quæ sensum fit, significat. Repente uero occultari dolorificas affectiones absque hoc, quod in alia quadam, quæ manifesta sit, parte abscessus fiat, transmigrationem contristantium succorum ad uiscera ipsa factam ostendit.

GAL. IN PRIMVM HIPPOCRATIS

DE MORBIS VULGARIBVS

58

COMMENTARIVS PRIMVS.

Io. Bap. Rasario interprete.

In prima huius libri parte austrius, squalida, ac ueluti nebulosa tempestas describitur: estque uerus Hippoc. lib.

D

IPPOCRATI Coma non est hoc in libro propositum, de ijs morbis agere, quæ sunt cuiusque regionis proprii, sicut alibi quandoque fecit, sed omnis ipsius oratio est de morbis, qui uulgares nominantur, instituta: qui quidem ab ijs, qui sunt proprii regionum ita differunt, ut illi aliquam regionem per aliquod tempus peragrent: hi uero incolas non secus, quam si cognati essent, omni tempore comitentur. quam ob rem in libro, qui est de aere, aquis, & locis eorum regionum morbos docuit, qui in singulis habitationibus oriuntur: hoc autem loco eos persequitur, qui per aliquod tempus uel ciuitates, uel nationes passim grassantur. conuenit autem utrunque morbi huiusce generis & commune, & passim grassans nominare. ceteras uero ægritudines σποραδικὰς hoc est dispersas, quæ inquam non multos omnino, sed unumquenque separatim adorantur: hoc enim uerbo σπείρειν Græci per læpe pro dispergere, atque inter se disiungere, uti solent: qua etiam in sententia Thucydides de iuuenibus dixit, Vere autem alij in alia ciuitatis parte dispersi mortui sunt. atque horum quidem morborum ut origo, sic etiam causa communis est. itaque cum tres causæ sint, ex quibus morbi oriuntur, quarum una posita est in ijs, quæ offeruntur, altera in actionibus, tertia in ijs, quæ nobis extrinsecus occurrunt, hæc singulæ, præsertim uero per aeris nos

A. l. f. 2. d. 1. c. 8. p. 56. E.

74

* ἀπαλαλάσσει
deiciuntur

* forte ἀπαλαλάσσει, i. abscessus

nos ambientis affectionem, communes creare morbos consueuerunt. neque enim saepe accidit, ut propter cibos, quibus uescuntur homines, uel ciuitatem, uel nationem, uel exercitum communis morbus inuadat: ut neque etiam propter communes occupationes, atque labores contingit. at aer nos ambiens si immoderatus calefiat, aut refrigeretur, aut humefcat, aut exicetur, corporis conuersionem, quae sanitas est, confundit, perturbat, atque corrumpit. ceterae causae neque omnes simul se nobis offerunt, neque in eis integros dies uersamur: sed solus aer omnes foris ambit, & intro per spiritum attrahitur: quocirca fieri non potest, quin corporum animantium temperaturae cum eius permutatione afficiantur, ac commutentur. ideoque, ut ipse Hippocrates docet, uerno tempore humor temperatissimus in constitutione temperata abundat: hyeme pituita, frigidissimus nimirum humor in frigidissima anni parte: ut flaua bilis, calidissimus humor in calidissima constitutione, & atra bilis autumno, duobus humoribus sanguine & pallida bili, quae etiam flaua nominatur, perustis. simili quoque modo morbi pro cuiusque tempestatis ratione oriuntur, habentque cum natura humoris redundantis similitudinem. at uero si ex dictarum tempestatum appellationibus humores huiusmodi generarentur, qui fieri posset, ut interdum a sua natura degenerantes, alios procrearent: uerum quia unaquaeque non propter nomen, sed propter suam temperaturam praedictos humores auget, efficitur, ut cum ambientis nos aeris temperatura mutatur, humores quoque ita necessitate compulsi permulentur: sicut ipse in aphorismis scriptum reliquit: In tempestatibus inquit, quando eodem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet: sicut cum singula tempora suam temperaturam seruabant, ad temperaturae proportionem morbi creabantur: ita si praeter naturam mutantur, etiam pro constitutione morbi exorientur. quid igitur causa est, cur in unaquaque tempestate non omnes uno, eodemque morbo corripiuntur? quia nimirum non parum differunt inter se, tum ea temperatura, quam ab origine sunt nati, tum aetate, tum etiam genere uiuendi. quibus quidem fit rebus, ut alius facile cedat huius tempestatum malitiae, alius admodum resistat, alius uero ab ea nihil omnino laedatur: alius uero propter malam uictus rationem prius in morbum incidat, quam noxam tempestatum sentiat: nam ut, cum ab aere laederetur, tali morbo laborabat, qui illius temperaturae responderet, ita etiam pro ratione erroris, qui in uiuendi forma committitur, aegrotabit. quicumque igitur haec nouit, is cum morbos, qui in singulis tempestatibus oriuntur, praenoscet, tum uero etiam uictus ratione, immoderatis nos ambientis aeris constitutionibus contraria, instituta, prohibebit, ne exoriantur. planum enim est, si prima primorum temperies est sanitas, eandem ab aeris intemperie corruptam iri, a contraria autem uiuendi ratione conseruari. quam ob rem Quintus & hos, & aphorismorum libros male interpretatus est: in quibus est hoc modo fere scriptum: De temporibus autem, si hiems squalida, aequiloniaque sit, uer pluuosum, & austrinum, aetate febres acutas, lippitudines, ac tormina intestinorum fore, necesse est. idque sola experientia, & non item causa ratione cognosci Quintus asserbat. qua in re primum lapsus est, quod ignorauit, causas eorum, quae in aphorismis dicuntur, ab Hippocrate in libro de aere, aquis, & locis esse expositas: deinde uero, quod utilem doctrinam partem praeterijt: sunt enim duplices haec uirtutes interpretum, ut libri sensum seruent, & suorum commentariorum lectores utilia doceant. has ambas Quintus corruptit, cum morbos uigentes cum aeris constitutione non coniunxit. & tamen Hippocrates ipse haec iungi uult, praesertim cum futuros morbos praenoscere, orietibus occurrere, & qui iam sunt, curare non ualeamus, nisi affectionem in nostro corpore ex aeris intemperie exortam cognoscamus: hac enim ratione aliarum quoque constitutionum, quae praetermissae sunt, uim ipsi inuenimus. quicumque igitur ex horum de uulgaribus morbis librorum lectione magnum ad artem fructum ferre uolet, permagni intererit, ut librum de natura hominis, eumque, qui de aquis, aere & locis est, & item eos aphorismos, in quibus de anni temporibus agit, ac uires frigidarum, calidarum, siccarum, humidarumque constitutionum docet, prius euoluat. his uisus necessaria quoque erit praesagiorum lectio: propterea quod, quae docuit ijs in libris, quos memorauimus, libri de morbis uulgaribus consequuntur: ac primum quidem, calidi, frigidi, humidi ac sicci conuersionem quandam primorum corporum sanitatem esse: deinde uero, cum propriam temperiem seruat, esse temperatissimum: ac proinde sanguinem in eo redundare: ut etiam aetas, quam par est, calidior & sicciior, hiems uero humidior, ac frigidior: inaequali denique temperamento autumnus, in quo siccum, frigidumque dominetur. itemque unum aliquem humorem, ut paulo ante dixi, in singulis temporibus redundare. praeterea uero tertio, quartoque loco illis in libris ostensum est, atque in libro quidem de natura hominis, uulgarium morborum causam esse aerem nos ambientem: in praesagijis uero, signorum, quorum ope futura praesagimus, quae uis tum in qualitate, tum in magnitudine sit, explicatum est. te autem, qui hanc tractationem es sumpturus in manus, rogo, ut omnes eos libros, quos memorauimus, in promptu habeas, ut ea, quae dicemus, facilius consequaris: praecipue autem uelim, librum de aere, aquis, & locis tibi esse perlectum, ut, ubi haec scripserit ipse Hippocrates, perspicias. & ego probabo genera morborum, quorum memini, ita esse ab Hippocrate distincta: qui uulgarium morborum causam aeri acceptam refert: siquidem in libro de natura humana haec ipsa conscripsit: Morbi autem tum a uictu, tum a spiritu, quem trahentes uiuimus, oriuntur: utrunque autem sic dignoscas: cum eodem morbo complures homines eodem tempore corripiuntur, causa conijcienda in illud est, quod & communissimum est, & quo maxime cuncti utimur: id autem est, quod respiramus: est enim perspicuum, non esse causam in cuiusque nostrum uictum conferendam, cum morbus

Abus omnes pariter attingit & iuniores, & seniores, & mares, & foeminas, & temulentos, & abstemios, & qui maza, & qui pane uescuntur, & qui parum, & qui multum laborant. cum igitur homines quacunque uictus ratione utentes, in eundem morbum incidunt, causa non est uictus rationi accepta referenda: at cum eodem tempore uarij morbi exorientur, tum sine dubio uictus cuiusque in causa est. his uerbis, non uictus rationem, sed aeris constitutionem esse omnium uulgarium morborum causam ait. potest tamen interdum etiam aquae infectae haustus uniuersalem morbum efficere: id quod etiam in exercitu accidisse, memoriae proditum est: sicut ex loci quoque natura, ubi omnes uno in loco castrametati morabantur, idem usu uenit. interdum uero, cum ex barathris, quae Charonia uocant, frequentes uentri spirant: qui quidem, quoniam aerem inficiunt, morbos pariunt, & ante conscripta oratione continentur. qui uero ab esculentis, poculentisque originem ducunt, ij & raro fiunt, & facillime cognoscuntur. quare in libro de natura hominis causam eius, quod multis morbis commune est, communissimam uocauit: in libro uero de aere, aquis, & locis, morbos, qui hoc modo fiunt, *μαυροίους* hoc est omnibus communes, his fere uerbis nominauit. Poterit autem praedicere, qui quoque futuro tempore, atque anno omnibus communes morbi, aut aetate, aut hieme sint ciuitatem inuasuri, & non ita multo post, atque hi quidem morbi sunt ipsi peculiare: praeterquam quod si quis morbus omnibus communis ex temporum mutatione oboriatur, eius quoque illi participes fiunt. itemque paulo post, ac uiris quidem hi morbi peculiare sunt, nisi quis cois ex mutatione temporum ingruat. deinde inferius, atque hic morbus ipse aetate, & hieme familiaris est: sed ne id quoque in his orationibus expositum lateat, quod est et ab Hippocrate alibi traditum, morbos qui in aliqua regione perpetuo uigent, quos *ενδημους*, hoc est uocant, esse ex eorum numero, qui multis communes sunt, ut pestis quoque est. nam & haec inter communes est, ut ipse in libro de ratione uictus in acutis aperte docuit, his uerbis: cum enim nullus pestiferi morbi modus passim grassetur, sed morbi uage homines corripiant, & dissimiles, ab ijs plures, quam ab alijs omnibus intereunt. hinc perspicuum est, inter uulgares morbos, referri eos qui malignissimi sunt, ac pestilentes nominantur: uulgares uero esse de genere popularium, & eorum, qui communes sunt omnibus, quod genus morbis uage dispersis diuidendo opponitur. haec autem nomina ipse illis imposuit. pestes autem & uocant omnes, & esse perniciosos morbos, norunt: ac saepe etiam ad deos mittunt, qui eos de curatione consulant. Nunc uero non solum hoc loco uerbum *ενδημειν*, hoc est, uulgari, usurpauit, sed in praesagijis quoque, cum dixit. Morborum quoque, qui semper uulgantur, impetus ac temporum anni constitutionem obseruare accurate oportet. in his autem uulgarium morborum libris, quandoque accipies ipsum dicentem, Uulgantur autem tormina intestinorum aetate plurima: quandoque autem, alia quoque febrium genera uulgantur. itemque, alijs etiam morbus uulgaris erat. atque hoc quidem nomen *ενδημιου*, hoc est uulgare, in quibusdam libris scriptum est quatuor syllabis, quarum ultima ex *π, δ, ν*, constat. in quibusdam uero, quinque & ex *π, δ, ν, ζ*, & ultima syllaba ex *δ, & ν*. horum autem meminisse oportet ad ea, quae post dicentur: ac sciendum, quosdam morbos esse, qui multos communiter corripiunt, eosque communes nominari: quosdam, qui priuatim singulos, eosque appellari dispersos: ex communibus autem alios esse publicos, alios uulgares, quos *ενδημους*, & *ενδημιους* tam quatuor, quam quinque syllabis & scribunt, & nominant. horum autem perniciosissimi, pestilentes uocantur, qui non secus, quam ceteri omnes uulgares morbi, ex aeris constitutione causam ducunt. Conscripsit autem quosdam etiam pestilentes constitutiones, quales sunt, quae in tertio describuntur, propterea quod pestis quoque genere uulgarium continetur. atque haec quidem prius explicanda esse operae pretium duxi, quam reliqua singillatim exponerem, ad quae tractanda modo aggrediar, si hoc solum ero praefatus, quod iam saepe est in alijs a me scriptis libris, ante memoratum, ubi illos, qui artem medicinalem uolunt perdiscere, cohortor, ut se in singularibus, quae sub sensum cadunt, exercent: quo ea cognoscant, quae prius in uniuerso didicerunt, haec autem singularia empirici esse uniuersalis constitutionis principium putant, aiuntque ea denique praecipua uera esse, quae ab experientia constituantur. nobis non ita placet, sed multa quoque praecipua ratione esse inuenta uidentur: de eorum tamen ueritate statui, prout eam experientia confirmat, atque testatur. Sic enim quamuis credamus ea, quae per rationem inuenta, demonstrataque sunt de magnitudinis Solis ac Lunae distantia, tamen cum eadem a multis alijs, quae sensibus percipiuntur, quae geometricae rationes docent, & singularibus defectibus confirmantur, eis maiorem fidem adhibemus. cum igitur, quae per geometriam demonstrantur, ab experimentis comprobata singularibus maiorem fidem adipiscuntur, & ab ea fide firmiter stabiliuntur, certe multo magis, quae in medicina in uniuerso inuenta sunt, probationibus rerum singularum confirmari debent: quae nos in libris uulgarium morborum fieri ostendemus.

PRIMA CONSTITVTIO.

Thasi, autumno, circa aequinoctium, & sub uergiliis, pluuia multa, continentes, lenes, ut cum Auster spirat.

Ad uulgarium morborum disciplinam esse quoque loci cognitionem accommodatam, infra declarabo: nunc autem auctoris uerba prius explicanda sunt, ut cum dicit, circa aequinoctium, & sub Vergiliis: nam cum duplex aequinoctium sit, duplicesque Vergiliarum significationes, utrum ipse intelligat, nomine autumnus adiecto indicat: uere enim alterum sit, cuius in nostro tractu hoc est initium: ut eius etiam finis

finis est sub ortum Vergiliarum: alterum uero æquinoctium autumno fit, & item Vergiliarum occasus: E
 quas siue in numero multitudinis, siue in singulari dicas, nihil interest. Occidunt autem Vergiliae post
 æquinoctium autumnale, diebus circiter quinquaginta: præcipue cū sciamus & æquinoctia, & solstitia
 in omnibus mundi plagis eodem tempore fieri: cum tamen ortus, obitusque siderum ita uariant, ut
 quæq; plaga suam habeat: illis enim tantum, qui sub eodem uertice habitant, cōes sunt ortus, occasusq;
 siderum. ceterum quod ex multis stellis constat, sidus uocant; ut Taurum totum, aut aliquam eius par-
 tem, ut Hyadas, aut Vergilias: quandoque tamen singulas stellas, sidera uocant: non tamen quod ex
 multis constat, id stellam appellant, sed semper hoc modo sidus solum: unam uero quamque solam non
 modo stellam, ut dixi, sed etiam sidus, ut Arcturum, ut Caniculam, ut Luciferum, ut Hesperum. Nunc
 uero, cum sidera nobis anni tempora designent, est ad totam propositam tractationem in primis ne-
 cessarium, in quacunque regione facere medicinam uelis, ortus, obitusq; cuiusq; astri cognoscere. exē-
 pli gratia in Helleponti parallelo ueris initium facit æquinoctium, quod eo tempore fit: finem uero
 ortus Vergiliarum: qui itidem æstatis est principium: sicut etiam æstatis finis, & autumnus principium Ar-
 cturi exortus facit: qui quidem autumnale æquinoctium duodecim ferme diebus antecedit: occasus
 autem Vergiliarum hiemi principium, & autumnus finem affert. arbitror autem & admiratione, & que-
 sitione dignum esse, cur in oratione, stellæ maxime insignis quam caniculam uocant, ortum, qui æstate F
 fit, prætermiserit. sunt etiā, qui totius sideris nomine abutentes, Canē appellant: Canis. n. totum sidus
 est: quæ uero stella in mandibula ipsius est, caniculam nominant, quam quispiam recte non canem, sed
 antecanem nuncupabit. cuius quidem stellæ ortus principium est eius temporis partis, quam oporam
 uocant. Qui autem in septem tempora annum diuidunt, ij ad huius usque stellæ exortum æstatem pro-
 tendunt. atque ex eo tempore usque ad Arcturū, oporam uolunt pertinere. ijdem quoque hiemem di-
 uidunt in partes tres, cuius medium tempus constituunt id, quod sub brumam est, quæ uero utrinque
 adiuncta sunt, primum sementem, postremum uero inferendi tempus uocant: siquidem his ipsi nomi-
 nibus utuntur. & uero in eo etiam libro, qui de septimanis est, quem Hippocrati tribuunt, annus est se-
 ptē in partes distributus: cū autumnus & uer nō diuidantur, hiems uero tripliciter, æstas bipartito. atq;
 illa quoq; partitio utilis est, ut progrediēs declarabit oratio. Sed & utilis est in quatuor partes facta di-
 uisio: id quod et Hippocrates ipse prius declarauit, ubi de humorū exuperantia, deq; morborū generi-
 bus agit: & quæ hæc ambo præcedūt, de aeris tēperamentis, quorū sunt quatuor differentiæ: etenim ut
 maxime duas in partes tēpus, quod inter Vergiliarū ortū & Arcturum intercedit, diuidas, id tamē erit
 omni cōe, ut moderatā siccitatem excedat: ut etiam hiemi, ut frigidior, humidiorq; sit, licet tres in par-
 tes diuidatur. atq; ita magnæ temperamenti differentiæ, quas genericas merito quis appellarit, annum G
 in quatuor tēpora diducunt, genere, aut specie inter se diuersa, utrū dicere quispiā uelit: si uero singu-
 las horum differentiās in maiores, minoresq; distribuas, æstatē duas in partes, hiemē in tres distribuas.
 hæc q; huiusmodi tēporum diuisio ex ipsorum spatio ducitur. siquidē tēpus quod inter Vergilias, Arctu-
 rumque intercedit, quatuor est mensium: quod uero inter Vergiliarum occasum, & uernum æquino-
 ctium interest, pluriū est, quā quatuor: ueris autē tempus, ne duos quidem integros menses cōtinet.
 quam ob rem merito non est diuisum: hinc etiam est effectum, ut autumnus sit in principio mensis, si-
 quidem in duos menses protenditur: hoc tamen ab æstiuo, atque hyberno longe superatur. atq; hæc
 quidem nunc semel dicta sint nobis: quæ ad omnia, quæ deinceps dicenda sunt, haberi in memoria ue-
 lim, ut ad omnium nationum menses, qui alijs alij sunt, facilius transeas. qui si ijdem apud omnes es-
 sent, profecto neque Arcturi, neque Vergiliarum, neque Canis, neque æquinoctiorum, neque solstiti-
 ij mentionem Hippocrates fecisset: sed satis ei fuisset dicere, apud Macedonas, uerbi gratia, in prin-
 cipio mensis, quem Diuum uocant, talem fuisse in aeris temperatura constitutionem. nunc uero cum
 Diuum Macedones solum intelligant, Athenienses ceterique homines ignorent. uolebat autē omni-
 bus gentibus Hippocrates æque prodesse, melius esse existimauit, si neglectis mensibus, æquinoctium H
 adscripisset. nam æquinoctium uniuersale est, menses autē sunt singulis gentibus sui. qui igitur astrono-
 miæ imperitus est, is potissimum sciat, se non esse Hippocratis, ad illam nos ob prædictorum usum co-
 hortantis, dicto audientem: at quia humana res uideretur, eiusmodi quoque homines adiuuare, dabo
 operam, ut quantum res ferat, ipse auxilium præscribam: cui si adhibere mentē uelint, ex omnibus, quæ
 Hippocrates dicit, fructum ferent. Diuidatur igitur totus annus in quatuor tēpora ad æquinoctij, &
 solstitij rationem: tum roget quis uirum astronomiæ peritum, in quot menses hæc quatuor partes inci-
 dant, certe his perceptis, quæ de alijs singulorum siderum significationibus dicentur, poterit assequi: ut
 si, uerbi gratia, norit in principio mensis Diij autumnale æquinoctium fieri, sciet etiam brumam post
 tres fere menses fore, in principio mensis, quem per se finem uocant: siquidem hoc nomine mensis
 ille apud Macedonas denotatur: uernum uero æquinoctium in principio Artemisij: sicut æstiuum sol-
 stitium initio Loi: siquidem in horum mensum initijs & æquinoctia, & solstitia apud Macedonas
 fiunt, qui menses ita numerant, ac nominant. hæc si perceperis, atque insuper duodecim fere
 ante autumnale æquinoctium diebus Arcturum oriri didiceris, Vergilias uero occidere post dies
 circiter quinquaginta, quoto mensis cuiusque anni die utrunque sidus oriatur, plane cognosces:
 ac, si sequi Hippocratem uelis, quæ temperamenti mutatio aeri acciderit, obseruabis. ceterum men-
 ses nō sunt ad Lunæ rationem subducendi, ut in plurimis Græciæ ciuitatibus fieri solet, sed ad rationē
 Solis

A solis tum in omnibus antiquis urbibus, tum multis etiam gentibus numerantur. atque apud Romanos
 annus totus in duodecim est menses distributus: quorum unus est octo & uiginti dierum, quem a sol-
 stitio hyberno secundum numerant: primus autem post solstitium, quem etiam totius anni primum fa-
 ciunt, unum supra triginta diem assumit, ut etiam facit post solstitium tertius: qui ipse quoque dierum
 est unius & triginta. quartus triginta continet dies, quintus unum præterea capit: sextus ex triginta
 constat: duo consequentes unius & triginta dierum sunt: qui hos excipit, triginta dies habet: huic pro-
 ximus, unum plus habet, qui totius anni est decimus: triginta uero est dierum undecimus, & duodeci-
 mo unus præterea accedit. si uero omnium mensium dies connumeret, erunt omnes trecenti sexaginta
 quinque. numeratis autem hoc modo quatuor annis, anno quarto tertium mensē diuum & trigina-
 tium dierum faciunt, ut singuli anni sint tricenum, sexagenū, quinque dierum, ac quartæ diei partis. ut au-
 tem Palæstini numerant, duodecim menses conficiunt dies trecentos quinquaginta quatuor. cū enim
 tempus a Lunæ cum Sole coniunctione usque ad aliam quamuis coniunctionem, supra dies uiginti no-
 uem, alterius etiam diei dimidium assumit, ideo duos menses, qui ex uno de sexaginta diebus con-
 stant, in partes inæquales diuidunt, atque alterum triginta dierum, alterum uigintioem faciunt. qui
 igitur menses ita habent, intercalarem facere aliquem coguntur, ut primæ annorum præteritorum reli-
 quæ in unum conducantur, & unius mensis tempus fiat. ceterum quando intercalandi menses inter-
 calares sint, cum ab alijs quibusdam astronomis, tum uero ab Hipparco scriptū est. quocirca apud eos,
 qui menses hoc pacto numerant, non licet, ut dixi, dies constituere, in quibus æquinoctia solstitiaque
 fiant, & Stellæ insignes orientantur: apud eos uero, qui ad Solem numerum dirigunt, licet definire, quem-
 admodum a Romanis, Macedonibusque, & Asiaticis nostris, ac plerisque alijs populis obseruari di-
 cebat. itaque cum hæc toti sequenti tractationi communia, sint a me dicta, ad institutam orationem redi-
 bo, in qua cōstitutionem, quæ in Thaso erat, ita exorsus memorauit, Autumnus, circa æquinoctium, sub
 Vergilias, pluuias multas extitisse. cum autem autumnus circa æquinoctium sit, & duorum mensium
 spatium contineat, non statim sub initium ille status coepit, sed circa æquinoctium exortus ad Vergilia-
 rum usque occasum, dies circiter quinquaginta, pertinuit. In Thaso, autumnus. Ex Quincti sententia, re-
 gio nihil quicquam adiuuat ad morbos prælagendos: neq; futuri morbi ullo pacto prælagiri queunt:
 sed solum prænosci, morbos quosdam accidisse corrupta naturali temporum temperatura: interdum
 uero eorum formam non rationali methodo, sed sola experientia esse cognitam dicit. Iam uero intem-
 perierum complicationes, quas medici empirici, qui aphorismos declarant, cōkursus uocant, fieri quo-
 rundam morborum causas, aiunt esse experientia compertum: ut cum hiems squalida, aquiloniaque
 C fuerit, uer autem pluuium & austrinum. æstate febres acutæ, lippitudines, & tormina intestinorū erunt:
 & item, si hiems pluuia, austrinaq; fuerit, uer autem squalidum & brumale, mulieres, quibus uere par-
 tus instat, ex quauis occasione abortum faciunt: & cetera, quæ deinceps addidit, ubi quatuor solas con-
 stitutionum differentiās descripsit, cum tamen multæ sint: quod animaduertere Quinctus debebat, ac
 considerare, & perquirere in primis, quod ad anni tempora pertinet, quænam a natura defectant: de-
 inde cum ea esse multa comperisset, omnium numerum peruestigare: tum causam indagare, cur illorū
 quatuor modo Hippocrates meminisset, quibus omnibus inuentis, aliquam uiam ac rationem inueni-
 re, cuius usū aliarum omnium constitutionum uim cognoscamus: siquidem is prænosse potest, quæ sūt,
 quique morbi uulgares futuri sint, immo uero solus præcauere, ne, quoad eius fieri potest, quispiam
 prorsus in eos incidat, qui prædictam uiam teneat: aut, si propter causæ magnitudinem, id fieri non pos-
 sit, ut saltem his moderatissimis corpiatur. melius autem morborum curationem inuenturum esse eū,
 qui in his omnibus, quæ dicta sunt nobis, mentem exercuerit, quā eos, qui nihil ante meditati sint, ne-
 minem plebeium, nedum recte institutum, ignorare arbitror. ipsi autem Hippocrati plures constitutio-
 nes, quā ex quatuor, quas in aphorismis descripsit, notas fuisse, ex his libris, quos modo suscepimus
 explicandos, plane constabit. atque in primo quidem primum statum memorauit, de quo in extremo
 D dixit, cum autem totus hic status austrinus, squalidusque esset: alterum uero, cum ait, cum totus annus
 esset frigidus, humidus, & aquilonalis: tertium inæqualem, & uarium, qui paulo ante Arcturum ince-
 pit, frigidusque, & humidus fuit: tum ab autumnali æquinoctio ad occasum Vergiliarum omnino au-
 strinus, cum immoderatis humiditatibus: postea frigidus, siccusque cū uentis aquilonijs maximis per
 totam ferme hiemem: deinde frigidus & siccus ad canis ortum usque: dehinc magni affatim usque ad
 Arcturum æstus, sub quem imbres austrini usque ad æquinoctium fuerunt. & quanquam hæc inæqua-
 lis erat constitutio, tamen frigus siccitasque in ea ceteris præstabant. In tertio autem horum librorum
 statum scripsit, quem postea in unum caput redegit hoc modo, Annus austrinus, pluuuus, uentis omni-
 no uacans. alium quoque statum in principio secundi attulit, his uerbis, In Cranone carbunculi æstiuū
 erant: pluerat per æstum largo imbri, assidue: magis autem acciderant Austro spirante. ut enim hic
 status est calidissimus, & modice humidus in uno anni tempore, in quo accidit, in æstate inquam, ita il-
 le, de quo libro tertio loquitur, per annum uniuersum. sed alij quoque status in his libris descripti com-
 periantur, quos in aphorismis non attingit: quatuor autem illos, qui frequentius, quā alij, solent exi-
 stere, cum causæ ratione coniunctos, quam in libro de aere, aquis & locis exposuit, ut exemplum essent
 in aphorismis describendos iudicauit. quin etiam si prorsus causæ rationem omisisset, nos tamen eam
 ex ijs, quæ in aphorismis scripsit, inueniremus. illa enim homini, rationem meditato, inuentionem præ-
 dictorum

quauis græci
 libri habent
 uis tū puto
 legendum, huius
 p. i. diei: quia
 ex quatuor
 quadratibus,
 non mensis,
 sed dies consti-
 tuitur.

dictorum suppeditare satis possunt. Illud autem scire te uelim, quod licet saepe sit a me plerisque locis declaratum, nunc tamen, quatenus necesse est, ut memoretur, iterabitur: singulas in omnibus artibus simplicium medicamentorum coniunctiones, propter multitudinem, cognosci experientia non posse: sed in ipsis omnibus unam esse inuentionis uiam, quæ ex proprijs eiusque elementis existit, ut etiam in arte grammatica usu uenit. quænam igitur sint propria constitutionum elementa, ab ipsa rei essentia exorsu, uideamus, quemadmodum in libris de demonstratione didicimus. quocirca rem accipite arcessam, tibi que, nihil omittens, omnia ordine declarabo. anni tempora differunt humiditate, caliditate, frigiditateque ac siccitate: atque ut hiems humiditate, frigiditateque; superat cetera, sic æstas caliditate, & siccitate: uer est plane in medio utriusque constitutum: siquidem in utraque appositione neutrum alteri præstat, neque humidum sicco, neque calidum frigido: sed est quædam quasi oppositio ambarum æquabilitas, & omnium totius diei, noctisque horarum similitudo: ut nulla magna in eis aut immutatio, aut exuperantia fiat, prout in autumno conspicitur, in quo mane frigus uiget, meridie magnus æstus, cum uero ad uesperam uergit dies, ad frigus redit: in ipso tamen sicco humido, & frigidum calido dominatur. atque huiusmodi quidem est anni temporum temperatura: quorum fere mutatio in paucis fit, ut ne toto quidem tempore sentiat: si uero in magnis fiat, sentietur, non tamen repente, neque immoderate in humidiorum, naturaliumque temporum mutationibus. Arcturo igitur oriente, pluit fere, uentique frigidi simul spirant: hincque autumnus incipit, & æstas desinit. deinde uero tempore consequenti mutatio paulatim, atque ita, ut sensum effugiat, in frigidius fit: tum Vergiliarum occasus ipsam uicissitudinem sensibilem facit. dehinc ex omni parte similiter ad uernum æquinoctium peruenit: ac quandoque similis accessio fit usque ad ortum Vergiliarum. saepe uero etiam sensibilis quædam usque ad tempus æquinoctij, sed tamen moderata. atque ab ortu Vergiliarum & calor augetur, & siccitas ad canis usque ortum, moderate, & paulatim: ubi autem ipse adsit, Austri aliquantulum regnabunt. his succedent pluuia tantæ, quantæ solent Etesijs flantibus, ad Arcturi ortum usque. quam ob rem & usu, & ratione didicimus, cum anni tempora hoc modo procedunt, atque in se uicissim commutantur, neque pestem, neque ullum præterea uulgarem morbum omnino uagari, sed eos morbos solum, quos dispersos ipse uocat, qui ex ratione uictus consequuntur. quoniam autem singulis anni temporibus proprii uigent humores, ut ipse docuit, ut hieme pituita, uere sanguis, æstate bilis, autumno acida bilis, efficitur, ut qui mala uictus ratione utuntur, non ab eisdem morbis omni tempore corripiantur: sed ut ipse scriptum reliquit, uere melancholia, insaniam, morbi comitiales, sanguinis profusio, alijque morbi, quos deinceps recenset, oriuntur: æstate uero alij, & alij item autumno: & alij hieme: qui ex errore quidem in uictus ratione proficiscuntur, eorum tamen formæ pro anni tempore, ætateque, & natura commutatur. cum enim pro naturis & ætatibus tum corporum temperamenta immutentur, tum exuperantia humorum differant, ideo ad earum etiam rationem morborum formæ commutantur. de differentijs autem, quæ in ætatibus sunt, hoc modo scripsit: in ætatibus autem exercent paruos pueros, & infantes oris ulcera, & uomitiones, & reliqua, quæ per omnem ætatem adiunxit: de naturis uero sic, Naturæ quædam ad hiemem, quædam ad æstatem bene, aut male comparatæ sunt. ex quo conficitur, ut corpus laborantis parem uim cum aere obtineat ad causam efficiendam. quibus utriusque coeuntibus aduentitium temperamentum efficitur, ex quo uulgarium morborum est origo. itaque si uiderimus, quantum aeris calor in corpus humanum efficere possit, quantum frigus, siccitasque & humiditas: ipsamque patientem materiam qualis sit, intueamur, certe nihil iam difficile erit & inuenire & item prælagire morbos futuros: immo uero ante hæc illud quoque recte dictum intelligemus, in constantibus temporibus si tempesta uel pestiue proueniât, morbi constantes, bonique iudicij oriuntur: in inconstantibus uero & inconstantes, & difficilis iudicationis. ceterum quænam sint prædictarum qualitatum, humiditatis, siccitatis, caliditatis, ac frigiditatis facultates, ab ipso Hippocrate in aphorismis percipiamus: ex anni constitutionibus, in uniuersum siccitates sunt imbribus salubriores, & minus letales: morbi autem in imbribus plerumque sunt febres longæ, alui profusio, putredines, morbi comitiales, attoniti, & angina. in siccitatibus uero, tabidæ lippitudines, articulorum dolores, & urinæ stillicidia. hæc ipse de constitutionibus in longum tempus productis memorauit. & quemadmodum in his de humiditate, siccitateque locutus est, ita de caliditatis, frigiditatisque, differentia ubi de aquilonijs, austrinisque statibus scripsit. in nostro autem tractu, Aquilo frigidus est, calidus Auster, nisi forte, quod tamen raro fit, ineunte uere sit frigidus: aut aliquo alio anni tempore talis parumper spiret: sed ne tum quidem est Aquilone frigidior. quare attende sequentia, ut de his in aphorismis scripsit hoc sumpto initio: Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. cum hi uigent, in morbis talia patiuntur: at si aquilonius status fuerit, tussis, fauces, alui duræ, difficultates urinæ, horrores, costarum, pectorisque dolores: cum hæc constitutio dominetur, talia in morbis expectanda sunt. hæc de uehementibus austrinis, aquilonijsque constitutionibus, quæ diu durant, ab eo dicta sunt: illo enim uerbo, dominari, indicat, hæc nomina non dici de eo, qui aut in uere, aut modico tempore spirat: nec de eo, qui licet multis diebus spiret, imbecillus tamen est. de quotidianis autem uentis aquilonijs, & austrinis accipe, quæ dicat: Quotidianæ autem constitutiones, aquiloniæ quidem corpora densant, contendunt, roborant, coloratoria, & melius audientia reddunt, aluos exiccant, oculos mordent, si pectus aliquo dolore obfideatur, dolorem augent: austrinæ uero dissolunt corpora, & humectant: auditum caputque

† Aliqui per legedum et error, yelent, mentorum,

A. l. r. f. 1. d. c. 3. p. 5. d.

† Sunt, qui ypiou in æ mutet, ut legas, in tempore mutatione quæ secunda natura sunt

Apudque grauant, uertigines creant, oculis & corporibus difficilem motum afferunt, & aluos humectant. alia autem ab eo in aphorismis dicta sunt, de temporum natura, deque subita inter se conuersione: quæ singula suo loco afferemus. hic autem sat erit, didicisse, primas constitutionum uirtutes, quæ tanquam elementa sunt, ab ipso Hippocrate dictas esse: quarum uestigij in quibusuis statibus, qui inciderint, oportet nos uia & ordine progredientes inuenire, quales morbi impendant, & quæ admodum prohibendi sint, aut, si iam constant, qua sint ratione curandi: siquidem hic est huiusmodi tractationis fructus maximus. in horum autem elementis est etiam locus, qui ipse quoque ad prouidentis uictus ratio. ipse enim perspicue in libro de aere, aqua, & locis, qui in quaque regione morbi exuberent, declarauit. unde igitur fumis, aeris constitutionem immoderate frigidam, & humidam, ut naturæ eius postulat, facturam esse morbos, quos ipse declarauit: illinc etiam indicium simile a loco, ab ætate, a natura, a uitæ institutis, ac tota uictus ratione ducere poteris: etenim qui humidi, frigidique natura sunt, hi etiam ob externas circumstantias facilius morbis, quos humidus & frigidus status gignit, corripiuntur: contrarij uero, difficilius. si igitur plaga humida & frigida sui ratione sit, talemque statum habeat, facile gignentur morbi ei statui familiares, cum ad eorum etiam ortum plaga conferratur: ut etiam facit omnis constitutio nimium calida, atque humida, qualem in secundo horum librorum descripsit in principio, ad hunc modum, Pluebat inquit, per æstum, largo imbri, assidue, adiuuente certe etiam locus ipse ad huiusmodi putridorum morborum originem, præsertim si ab utraque parte intemperatus sit, calidior nimirum, & humidior. Sed adiuuabit etiam, si alterutra parte sit intemperatus, ueluti Cranon in loco concauo, & ad meridiem sita: quam ob rem morbis putridis, ut carbunculis uexata est, ac præter cetera incommoda, est etiam ab aquilonijs auersa uentis: & uentorum subiecta tranquillitatibus, quas *uueplas* uocant. Cranon autem talis est, Thasus contra: exposita enim est aquilonijs, frigidisque uentis, ex aduerso Thraciæ constituta. itaque cum totus status ad austrina spectaret, idque cum squaloribus, locus, quantum in se erat, non facile a constitutione corripiebatur. quod si ad meridiem & in conualli situs fuisset, certe hic status ei pestilentiissimus extitisset. pluuia multæ, continentes, lenes. tribus modis pluuia multæ sunt, tum ob pluuiam confertim decidentem, tum diuturnitate temporis, licet guttatim modo singulis diebus cadat: tum ambobus coniunctis. quorum omnium descripta exempla tibi in libris uulgarium morborum suppetunt: ac primi quidem modi statum habes, cuius hoc est initium, in Thaso ante Arcturum pluuia multæ: quas sane magnas fuisse, multitudinem pluuia confertim decidentis indicat. secundi autem modi exemplum est id, de quo modo mentione facta est: pluuia multæ, inquit, continentes, lenes. earum enim multitudo collecta est, quia longo tempore perpetua pluuia fuit, & non prorsus uno tempore larga. tertij porro modi exemplum in principio secundi de uulgaribus morbis describitur hoc modo, Pluebat per æstum, largo imbri, assidue. largum enim cum superiore modo conuenit: assidue uero, cum secundo. Sed illas constitutiones suo quaque loco alias exponemus. hæc uero, de qua est instituta oratio, quæ intra æquinoctium autumnale, & hiemis principium incidit, pluuiam, quandiu uiguit, lenem habuit, ut ipse dixit: quod his confertim, large & uehementer, contrario nomine opponitur.

2 *Hiems austrina.*

Perspicue declarauit, se quoque nosse, finem autumnus esse occasum Vergiliarum, quæ ipse Vergilius breui appellat. cum enim ante dixisset, circa æquinoctium, addidit, & sub Vergiliis: ac deinde scripsit hiems austrina: quasi nullum tempus intercessisset, quod propriam explanationem postularet, sed hiems fit cum Vergiliarum occasu coniuncta.

3 *Parui uenti aquilonij.*

Paruos uentos fuisse hieme ait: quæ si in suo naturali statu constitisset, magni omnino fuissent. id autem eis duplici ratione accidit, ut nunc parui fuisse uideantur, & sua ipsorum magnitudine, & temporis diuturnitate. nam & paucis diebus spirant, & non uehementes fuerunt: cum tamen hiems & magnam habere Aquilonem, & longo tempore soleat.

4 *Squalores.*

Constitutionem, quæ siccior est, quam par sit, non parum usitato nomine squalorem uocauit: siquidem non simpliciter siccior, sed extreme siccam ita appellare solemus. nam nec fieri potest, nec credibile est, hiemem adeo siccam reddi, ut terra æque, ac in æstate squalida fiat: neque enim huiusmodi status in uere sit, cui nunc hiemem fuisse omni ex parte similem dicit.

5 *Hiems autem omnino similis ueri fuit.*

Ait, hiemem quidem siccior fuisse, quam eius natura ferat, non tamen æque siccam, atque æstatem: itaque squalorem, quem paulo ante non satis proprie usurpatum diximus, accipere debemus, non absolute hoc loco dictum ab ipso esse, sed cum aliquo comparatum: quemadmodum fornicam magnam, & montem paruam dicimus. nam in eo, quod hiems erat, non absolute squalida erat: sicut neque

COMMENTARI.

K etiam

etiam magna formica, est absolute magna, sed ut magna formica, quæ etiam paruo monte minor est: E itemque hiems squalida est ætate humidior: sicut hiemem præsentem comparando ait, hiems autem omnino similis ueris fuit.

Per austrinum, frigidum, parua pluuia.

Videtur autem uer austrinum dixisse, nõ quod omnino uentis aquilonijs caruerit, sed quod paucissimi illi initio fuerint, atq; adeo pauci, ut totum illius temporis statum austrinum appellaret.

Æstas fere tota nubilosa: nihil pluit: Etesia pauci, parui, sparsim spirant.

Si quis omnia, quæ de ætate dicta sunt, colligat, hanc austrinam, simulq; squalidam fuisse affirmabit.

Cum esset autem totus hic ductus austrinus, & squalidus.

Non ideo squalidam dixit, quod toto anno non pluerit, sed, quod quam paucissimam: nam præter primam tempus, ab æquinoctio autumnali, usque ad Vergilias, totum reliquum pluuia abunde caruit. Ductum autem appellauit aeris constitutionem. quocirca si uerum est, animantium corpora simul cum aere immutari, certe per imbres humidiora, per squalores uero siciora sentent. cumque calores dominantur, caput erit firmum, cum frigora, ipsum quidem erit leuissimum, sed pulmonis, thoracisq; partes laborabunt. quæ ob rem quæ corpora ei statui, qui nobis propositus est, quique mediam naturam inter ferent, & exquisitè purum & pluuium obtinet, similia sunt, ea mediam temperamenti constitutionem habebunt, quæ concedito, ut nebulosam uocem, cum enim talis aer sit, positumq; sit, corpora cum eo simul immutari, eiq; reddi similia, certe, quo nostra clarior sit oratio, nihil causæ erit, cur statum in ijs factum, ueluti nebulosum quendam non appellem. ut igitur, cum hiems suum temperamentum feruat, pituitam, humidum, frigidumq; humorem gigni necesse est: ætate uero contra, calidum & siccum, ut pallidam bilim, ita cum nubilus aer sit, aliquis humor dominatur: ut in pituitosis naturis, nebulosa, ac caliginosa, ut ita dicam, pituita: in biliosis uero nebulosa, ac caliginosa bilis. etenim semper aliquid e nostro corpore uaporosum emanat: sed in siccis constitutionibus plurimum, in humidis uero paucissimum: quod in corpore sit aceruat, spiritum nobis innatum simile nebulæ, caliginisq; reddit: uapor. n. in aere animantes ambiente, est spiritui similis. unde est effectum, ut non sit ueritus quispiam affirmare, in tali statu, huiusmodi in nobis spiritum gigni. atqui ubi eodem tempore nebula aut caligo has duas affectiones patitur, ut in sublime feratur, & stipetur, nubes alba efficitur. cum enim aer sit plane aquilonius, sine humiditate nunquam nubes existet. siue autem splendida, siue atra fiat, raritas, aut spissitudo in causa est. ac rarefcens quidem nubes, lucem Solis in se recipit, ac proinde splendore perfusa uidetur, quod eam Solis splendor illustret: ut in pellucidis corporibus usu uenit: at stipata, condensataq; nube, quia Solis lumē in eam nõ ingrediatur, merito atra uidetur: qualis est et nocturnus aer, Solis lumine destitutus. ea aut nebula sæpe in terram decidere perspicue uidetur, eiq; rotis est nomen: interim uero supera petere, fierique nubes siue alba, siue atra: atque alba, cum, ut dixi, tota Solis radios in se admittit: atra, cum eos plane excludit: ceteros uero colores intermedios nubes accipiunt pro quantitate splendoris, qui eis mistus sit. Sed uidebitur fortasse, hæc secum pugnare oratio, cum in sublime efferri humorē, & constipari eundem dicamus: in sublime autem ferri, est caloris opus, constipari uero, frigoris. idem autem calidum, frigidumq; esse simul non potest. Sed si animaduertas, uaporem calidum esse, non iam, quomodo attollatur, ac stipetur, dubitabile uchi, aerē uero, qui uaporē excipit, frigidum esse, non iam, quomodo attollatur, ac stipetur, dubitabile. ut enim attollatur, a se habebit: ut cogatur, constringaturq; ab excipiente aere proficiscitur: qui quo frigidior erit, eo magis ascendentem nebulam constipabit, & coget. cum igitur aer nec euidenter calfacit, nec perinde refrigerat, nebula sublata in eo necessario morabitur talis, qualis initio erat, ac per se plane candida fiet, cum a Solis splendore cieatur: media uero inter albam, & nigram, cum eam Sol non omni ex parte collustret. itaq; desine mirari, cur animantium corpora quandoq; simile huic constitutioni affectionem in se habeant: quin potius crede Hippocrati dicenti, Austri auditum hebetant, caliginosi, caput grauant, pigri, dissoluentes: siquidem his uerbis uitia corporis persequitur: quæ in austrinis constitutionibus pati solet. quam ob rem, ut hæc, caput grauant, dissoluentes, & pigri, ad ea plane pertinent, quæ ab Austro in nostris corporibus concitantur, ita existimandum est, caliginosum esse dictum, ut indicet, non aeris caliginem, sed eam, quæ in nobis ab illo sit coaceruata.

Ante uer ex priore constitutione, quæ huic fere contraria, quæque aquilonia fuerat, paucis ardentibus febres exorta sunt: eisque admodum stabiles: paucisque sanguis profuxit: neque ex his moriebantur.

Breuē fuisse constitutionem aquiloniam ante uer, planū est ex eo, quod nuper totum temperamentum austrinum uocauit: quod sane minime fecisset, nisi Aquilo permultos dies spirasset. & tamen cum aer paucis diebus aquilonius fuisset, ardentibus quidam morbi paucos inuaserunt, atque hi quidem ualde mites, quique consisterent; ait enim, eisque admodum stabiles. Scribunt autem quidam *ὁ πᾶν ἐὺς αὐτῶν* id est, non admodum firmæ. alij uero *ὀυραδία*, more Ionico, hoc est, in æquali tenore, & nihil perniciosum habentes. addit etiam, paucis sanguinem profuxisse: quod proprium est ardentium febrium, quæ uehementes sunt, ut etiam delirare, & mori: quæ non etiam comitabantur eis febribus, quæ tum uigebant: sed erant illæ & moderatissimæ, & paucissimos inuadebant: quod uehementis, & ut ita dicam, legitima febris ardens a flaua bili, quam etiam pallidam uocant, oriatur. hanc

A hanc autem, ut in proposita constitutione ostendimus, ætate superiore tantum habebant, qui natura erant biliosa, eamque non multam: postea uero, non item: propterea quod cum humidus esset prædictus status, magis, magisque caliginosus, nebulosusque fieret. quocirca febris ardens merito paucos corripuit, qui mirum in modum biliosi essent: neque tamen ea exquisita, neque uehemens, sed lenis, & quæ facile discuteretur. itaque quos corripuit, hac de causa inuasit. æstas porro autumnum præferat, quæ naturalem suum statum obtinuerat: Hippocrates enim inde orditur constitutionum narrationem, unde aer primum de sua natura deflexit. necesse autem erat in ætate naturali, in ijs, qui perquam biliosi sunt, maiorem huius humoris copiam aceruari. constitutio autem, quæ successit, per totam hiemem usque ad uer, cum calida uehementer, & sicca non esset, sicut æstas est, hunc humorē nõ auxit: nec etiam quicquam imminuit, cum non satis frigida esset, qualis est hiems, quæ suam naturam feruat: nec per halitum digessit, cum non esset sicca exquisita. restat igitur, illum integrum esse seruat, sibiq; formam quasi caliginosam, & nebulosam, propter modicam aeris humiditatem, ac caliditatem, quæ cum uapore nutrita erat, assumpsisse. Cum autem ante uer subito, præter morem, Aquilo spirasset, humoresque in intimas corporis partes compulisset, tenuissimus primus fluebat, & ita febrē ardentem excitauit. hic tamen humor in quibusuis corporis partibus coaceruatus non potest arden-

B tem febrim excitare, sed cum in uentriculo, præcipueq; in eius ore, & in finis iecoris partibus colligitur. simili quoque modo sanguis non proflebat. est autem proprium, si quid aliud, exquisitarū febriū ardentium, ut per sanguinis eruptionem iudicentur. Appellat autem Hippocrates sanguinis profuuium non addito membro, & quo sanguis fluat, id quod e naribus fit. non est autem mirabile recludi, rumpiq; uenas, quæ in ea parte sunt, a sanguine, qui præ calore, in sublime efferitur: a quo necesse est ipsum inflari, ac tum aperiri uenas, rumpique ob spiritus copiam, qui utres quoque, ac dolia dirumpit, cum in feruescente musto accumulatur. sed hoc synptoma febribus, quæ tunc ortæ sunt, quia lenes essent, ut dictum est, non comitabatur.

A. l. 4. f. 1. r. 22
c. 40. p. 788. D

*Tumores autem multis secundum alterutram aurem, plurimis uero secundum utranque extiterunt, febre carebant, re-
eti erant. nonnullis parum accendebantur: sed omnibus sine incommodo extincta sunt, nemini etiam suppurarunt, ut quæ
ex alijs occasionibus eueniunt. erat eorum hæc natura, laxa, magna, fusca, sine inflammatione, & dolore, & obscure omni-
bus euanescebant.*

Prædicta omnia propter caliginosæ substantiæ redundantiam facta sunt, a qua alia apta sunt, ut cum pituita existant, alia cum flaua bili, ut quæ igni sacro obnoxia sunt: alia cum sanguine, ut quæ inflammantur: omnia tamen facile consistebant, cum huiusmodi materia prompte digeratur. contra autem, quæ crasso, glutinosoque humore constant, ægre discutuntur. quæ autem in hac constitutione acciderunt, laxa erant, hoc est mollia, & digitis cedentia, quæque ad illorum impressionem cauabantur: sine inflammatione, hoc est sine adustione, ac sine dolore, quod corporum cõtentione, & magna intemperie, a quibus duobus, creatur dolor, uacarent. contentio autem fit ob crassos, glutinososq; humores affectis partibus ita impactos, ut sine difficultate resolui non possint: ualida uero intemperies, quod illi nimium uel calidi, uel frigidi sint. quam ob rem laxi, & exulcerationis expertes tumores merito dolore uacabant: qui quoniam erant huiusmodi, ac facile dissoluebantur, ideo non suppurarunt, ut qui ex alijs occasionibus oriuntur. Hippocrates autem *σπογγώεις* hoc est occasiones quandoque, ut uulgus solet, appellat causas, quæ falso afferuntur: sæpe uero causas manifestas sic uocat, nonnunquam uero omnes absolute: sed nunc suppurationes ex alijs occasionibus ortas appellauit, quas ipse in febribus docuit continere, in quibus multi, crassi, & crudi humores collecti sunt: sed propter uehementiam & acumen & copiam caloris, quem febris excitat, ad caput efferuntur: eos deinde natura in aurium glandulas deponit, unde parotides, quas uocant, oriuntur. non erat autem hoc in statu tanta humorum redundantia, & qui ad aures constiterant tumores, quod spirituosa erant substantiæ, statim sunt digesti: itaque perspicuum est, morbos ardentibus ineunte uere extitisse, cum Aquilones spirassent: prædictas uero parotidas, toto reliquo tempore uiguisse. merito autem erant moderatissimæ propter eas causas, quas memorauimus: ut homines ab eis recte affligerentur, hoc est, eas sine dolore ferrent, ambularentq; ac solita munitate obirent, neque, ut in grauioribus fieri morbis solet, decumbere cogentur. præter cetera autem, ne febris quidem notabili erant affecti: sed si quis eorum incalesceret, id non diu patiebatur. quod fiebat ob naturam humoris exuberantis, ut dictum est, qui aerius, ac frigidus maiore ex parte erat.

Hæc autem adolescentibus, iuuenibus, adultis, ac præter ceteros luctatoribus, & qui in gymnasijs uersabantur, accidebant: mulieribus uero paucis.

Scire cõuenit, hanc cõem cuiusq; decubitus humorum causam ab ipso alias esse explicatam: humores inquam calidiores in sublimiores corporis partes decumbere, frigidiores uero in infernas. cum igitur redundans in hac constitutione humor subfrigidus, aeriusq; esset, mediamq; naturam obtineret inter eos, qui facile sursum feruntur, & deorsum uergunt, ideo solis ijs, qui propter temperamentum, uel ætatē, uel uitæ instituta calidiores erant, impetum in caput faciebat. scimus autem adolescētes ob ætatē, non ob uitæ institutum, calidos esse, ut sunt et qui sunt in florētī ætate cõstituti, qui uero in palæstris, gymnasijsq; uersantur, ex institutis uitæ calidi sunt. iure autem paucis mulieribus hæc acciderunt, iunioribus uide licet, quæque natura essent calidiores, & quæ uitam non admodum in otio transegerant.

Multos præterea arida tussis obsidebant: qui nihil excreabant: & uoces rauas, non ita multo post, reddebantur.

Quæ aridæ tuffes sint, ipse declarauit, cum dixit, nihil excreabant, fiunt autem hæc, interdum exasperatis solum faucibus, & gutture, nullaque humorum exuberantia pulmonem occupante, qui ita affecti sunt, nihil expuunt, quod nihil omnino superuacaneum habeant, quod expelli, reijcique oporteat. aliæ quoque tuffes aridæ fiunt ob intemperiem instrumentorum respirationis, in quibus nihil iridæ est, quod expui oporteat. aliæ præterea excitantur, ubi illis humores inhærescunt, qui euacuationem illi quidem postulant, sed tamen duabus de causis non excernuntur: uel quod glutinosi, crassique sint, & ita sint pulmonis fibræ infixi, ut ægre auellantur, quod in lateris doloribus, qui quoniam in eis nihil expuitur, *ἄπυσι* nominantur, usu uenit: uel quod humor, qui a capite defluit, non secus, quam aqua, tenuis sit: hic enim prius per guttur, asperamque arteriam delabendo in pulmone funditur, quam a spirita per tuffim concitato subduci possit. quod tum accidisse Thafijs uideretur, cum eorum caput ab austrina constitutione repletum esset, hocque ad omnes thoracis regiones destillationem transmitteret: talem enim tum fuisse tuffim, symptoma, quod ei comitatur, declarat. rauci enim facti sunt inquit, qui hæc tuffi conflabantur: quod uidelicet instrumenta uocis, a destillante humore irrigarentur: ut in libris de uoce declarauimus.

Alijs longo post tempore id accidit quibusdam uero alter testiculus, quibusdam uterque cum dolore inflammabatur.

Pars illius, quod a capite in pulmones comportabatur, per consensum instrumentorum, ad testiculos peruenit. de consensu autem genitalium membrorum cum thorace est ab ipso alijs in libris dictum. ceterum quod in testiculos decubuit, iam erat malignius, nec amplius simile primo: ut quod diurnitate temporis in thorace computruisset. itaque merito factum est, ut testiculorum inflammationes essent cum dolore coniunctæ, & non perinde, ut parotides, dolore uacarent. iam uero humorum copia in causa erat, cur aut alteruter testiculus, aut ambo humorum redundantiam exciperent: siquidem quibus paucus eo comportabatur, ijs in unum, quibus copiosior, ijs in utrunque impactus est.

Quidam febricitabant, quidam non item.

Diximus, redundantes humores neque ualde calidos, neque nimium frigidos esse: sed inter utrosque & natura, & temperamento medios. quocirca pro ætatibus, temperamentisque naturalibus, & institutis ægotantium, in alijs ad maiorem calorem uergebant, itaque febris oriebatur: in alijs pristinum temperamentum, quod excitare febrim non poterat, conseruabant.

Hæc plurimis laboriosa fuerunt.

Hoc de omnibus ijs, quæ dixit, enunciauit. prædixit enim tuffes, raucitatem, & abscessus in testiculo, & nonnullos etiam febrem habuisse. hæc ergo inquit, symptomata plurimis eorum, qui ægotabant, laboriosa acciderunt, hoc est, non facilia fuerunt: neque ut facile ea sustinerent, recti incedentes: sed eorum plurimi decubuerunt. quod semper, ac magis progressu temporis collecta excrementa acriora, malignioraque redderentur: etenim austrinæ constitutiones, si diurnæ sint, corruptelas afferunt, præsertim uero cum humidæ sint. cum autem hæc humida non esset, corpora nihil molesti plurimo temporis spatio passa sunt: sed temporis progressu, patiebantur: eaque quibusdam illorum posterius acciderunt, quæ, si austrinus status humidus fuisset, omnibus in principio statim euenissent.

In ceteris quantum ad ἰντροπὴν pertinet, sine morbo degebant.

In exemplaribus uox *ἰντροπὴν* duobus scripta modis inuenitur: in quibusdam, ut nunc scripsimus, extrema syllaba per *o*, in quibusdam per *u* notata. significat autem prior lectio ea, quæ in medica officina fiunt: altera uero, quæ conuenienter materiæ medicinali geruntur: ut aut ab operibus, quæ in medica officina in ægotis administrantur, Thafij abstinere, aut qui prædictis malis afficerentur, quæ in materia medicinali tractantur, non attingerent. ex utraque autem lectione, atque sententia elicitur, leuiter afflictos fuisse homines, dum uer durauit: quod causa, quæ morbum procreabat, nondum maligni quicquam haberet, quod postea progressu temporis facta est.

Ante ineuntem æstatem, perque æstatem, & hiemem multis, qui longo iam tempore subtabescebant, ex tabe decubuerunt: quando etiam multis in quibus adhuc erat dubium, tum sit tabes confirmata.

Quos supra dixit tuffi conflatos in uere nihil excreauisse, eos æstate, & post æstatem tabidos ait euasisse. id quod cum ijs, quæ perpetuo uidemus, plane consentit: etenim quæ capitis destillationes tuffim primo, & raucitatem hominibus afferunt, neque longo post tempore consistunt, hæc alteram tabis differentiam gignunt: sunt enim duæ eius maximæ differentiæ: altera constat ex ijs defluxibus, qui a capite manant: altera ex pulmonis affectionibus oritur: ac prorsus quidem, cum sanguis expuitur, potissimum uero uase rupto, sæpe etiam cum in uiscus comportata fluxio est alia de causa, ex alijs partibus, non ex capite promanans. itaque si ab austrino uere in aquilonium statum æstas commutata esset, non deprehensi essent, qui a tabe clam exedebantur, neque perfecte contabuissent: quia uero austrinus status non modo in aquilonium non transiit, sed etiam nubilosa fere æstas erat, ideo perpetuæ erant capitis destillationes, & humores omnes destillantes, præcipue autem in pulmone, computruerunt: quocirca nihil eis ad exquisitam tabem gignendam deerat.

Quibusdam autem cepit primum: atque his natura ad tabidum uergebat.

Tabidos ueteres Medici uocant eos, qui ad tabificum morbum, quem *ἔσθιν* nominant, sunt apti. tales autem manifestissime sunt, qui thoracem tam angusto, restrictoque sunt, ut a tergo in morem alarum scapulæ promineant: unde etiã hos *πτερυγιδεις*, quasi alatos appellant. præterea, quibus caput facile impletur

A impletur, & quod instrumentis respirationis multas destillationes demittit, hi quoque facillime tabescunt. si uero hæc ambo, hoc est thoracis conformatio, & capitis imbecillitas simul coeant, huiusmodi naturæ, propter utranque naturæ causam, sunt tabi exquisite obnoxia. nam quorum caput ad pulmonem fluxiones demittit, ij diurnitate temporis tabidi fiunt, ac sæpe etiam uas eis in pulmone propter uisceris angustiam, atque infirmitatem rumpitur. atque hæc quidem de tabidis. Cum autem dixerit Hippocrates, quando multis, in quibus adhuc erat dubitatio, tum sit tabes confirmata, intelligendum est, ætate: tum subiunxit, quibusdam autem cepit primum, atque his natura ad tabem uergebat: mihi nõ uidetur hoc esse consentaneum: erat enim multo probabilius hos incipere uere potius, quam ætate: quod qui accommodati sunt, ut certis incommodis facile corripiantur, ij citius, quam, qui ad ea non sunt apti, incidant. uideretur igitur, ut alijs etiam in locis horum librorum de uulgaribus morbis, inuersus ordo uerborum: cum is, qui primū descripsit, lapsus esset, nec postea sit error sublatus, quod quidē in hac oratione cõtingit, ut sit hæc eius cõtinuata series: quãdo in multis est, in quibus dubitabatur, tum confirmata sit, quibus natura ad tabem uergebat. tum addas, quibusdam autem primum cepit. postea subiungas.

19 B Multi autem mortui sunt, & plurimi de his, & de illis, qui decubuerunt. ac nescio, an quis uel mediocri tempore uitam produxerit.

De tabidis inquam: id enim subaudiendum est: siquidem tota hæc oratio sic scripta est. nam & quæ post hæc deinceps præterea dicuntur, omnia sunt tabidorum communia. quod intelliges, si dictiones ipsius attendas: a quarum prima exordiar, quæ deinceps scripta est.

20 Celerius mortui sunt, quam talibus esset consuetum.

Ait tabidos celerius, quam consuescent, mortuos esse. cuius causam ipse mox subiungit, ubi ait, Plerosque eorum hæc incommoda urgebant, febres horridæ, continuæ, acutæ. id enim non consueuerat tabem comitari, quod tum factum uidetur. cur autem in unum coierint hæc duo tabes & huiusmodi febris, in causa fuit status antecedens, qui erat ad affecta corpora comparatus. dixi enim paulo ante, eos, qui temperamento calidiore erant, in primis ex capitis destillationibus laborauisse: siquidē horum caput erat præcipue in austrina constitutione repletum. cumque nebulosus status longius protraheretur, eisdem contigit, ut humores, qui in corpore erant, computrescerent: atque inde malignitas febrium extitit. qui uero minus calido temperamento erant, in ijs neque humorum corruptela facta est, neque caput est repletum, nisi eorum perpauca, idque temporis progressu. quod, n. breui tempore patiuntur naturæ, quæ iniurijs opportunæ sunt, id longiore spatio ceteris accidit. neque sane mirabile erat, cum priori austrinæ constitutioni æstas non austrina modo, sed etiam nebulosa succederet, inde quandam humorum corruptelam non modo in calidioribus, sed etiã in frigidioribus corporibus prouenisse.

21 Alios autem, & diurniores, & cum febribus coniunctos facile ferebant, nec moriebantur: de quibus scribemus.

Alios morbos dicit, præter tabificos, de quibus erat ei instituta oratio: qui licet longiores essent, febremque adiunctam haberent, tamen facile ferebantur. causa autem est a nobis paulo ante declarata quod humor in eis non ita malignus ex corruptela esset factus.

22 Sola enim, & maxima eorum morborum, qui tum uiguerunt, tabes multos peremit.

Huius rei causam paulo ante attulimus, cum temperamentum corporis in causa esse diceremus, cur & tabificis morbis, & malignis febribus, de quibus deinceps ager, corriperebantur.

23 Plerosque eorum hi affectus urgebant, febres horridæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, uno die leuior, altero grauius iterum inuadebant. ad summam acutiores indies fiebant.

Quãplurimos tabidos, de quibus loquebatur, ait ijs affectibus cõflictatos esse, quos ipse deinceps numerauit. ac *νεβηυατα* quidem, hoc est affectus, Græci omnes uocant quæcunque præter naturam in corporibus nostris oriuntur. commemorat aut primū febres, quæ horridæ fuerunt: quod significat, per ascensum, & incrementum, quod uocat, accessionis ægros diuissime esse horrore uexatos. neque, n. ita appellauit eas, quæ in principio accessionis horrore afferebant, sed in quibus per totã fere accessione hoc symptoma horroris producebat. sit aut duobus modis, interdum cū intetio reduplicaciones facit, interdum uero cū hoc ipsum solū, hoc est ascensum inæqualē, uarietas in temporis spatio uersatur. nã si breuibus interuallis morus horridi sint inter se distincti, tum inæqualis, horridusque motus nominatur: si uero maiora interualla sint, id symptoma reduplicatio efficitur, & appellatur: sitque ea potissimum in febribus, quæ semitertianæ nominantur, quocirca ternæ plerunque, & quaternæ sunt: a nobis autem in libris de febribus est declaratum, semitertianam ex humore inæquali constare: qui partim amaram bilem, quæ acris est, partim pituitã putrescentē habet. huiusmodi igitur horridas febres tum uiguisse ait propter superiore cõstitutione, ut supra docuimus. Vocauit aut eas cõtinuas, indicans, eas ad integritatem non redijisse: quod ipse declarauit his uerbis, omnino non intermittentes. proprie enim illas intermittentes febres uocat, quæ post statum integritatem quandam præstãt: quæ uero declinatione sensum manifestã habet, nullã tamen integritatem habent, eas acutas, cõtinuasque nominat: quæ totum circuitum habent, ut plurimum, duarum de quinquaginta horarum: quantum est semitertiana: sed ad integritatem nõ

ueniunt: & in altero die mitiore alteram iterum accessionem afferunt: quæ tamen est minor, quàm illa, quæ alterius circuitus est: neque habet reduplicaciones: sed & quæ ægre incalcescat, & quæ ad uigorem uix perueniat. eius quoque proprium est, ut circuitus, qui primum consequuntur, non ita inter se se acuti sint, ut primus: sed ut usque ad totum morbi statum semper augeantur, atque intendantur.

Sudab ant semper, at non toto corpore: magna extremitatum persfrictio urgebat: ut uix incalcescerent. 24

Hæc esse februm malignarum symptomata in præfagijs didicimus.

Alui turbata erant, biliosaque, & pauca, mera, tenuia, mordicantiaque deieciabant: & assidue desiderabant. 25

Excrementa mera solet uocare ea, quæ exquisitè biliosa sunt. cum uero hic humor cum aqua humiditate mistus excernitur, eum non merum nominat. quinetiam hoc ipsum de meris excrementis, quorum malitiam in præfagijs declarauit, & de tenuibus humoribus didicimus, eos omnes crudos esse, & ad sui concoctionem natura robusta opus esse. merito etiam erant mordacia, quippe quæ biliosa, meraque erant. præterea ex ea mordacitate consequabatur, ut assidue desiderent. ex quo fiebat, ut ex hoc quoque symptomate uires ægrotantium laborarent.

Urinae tenues, incoctæ, decolores, & pauca: aut crassitiam habentes, & parua subsidencia, nec probe subsidentes, sed cū erudo, & intempestiuo sedimento quodam. 26

Id quoque de urinis didicimus, tenues, pauca, decoloresque, uel crassas, & pauca esse prauas: ut sunt etiam crassæ, sed subsidencia uel nulla omnino, uel pauca admodum habentes. id quod eis accidit, quod non bene subsident. id autem in illis febribus uti uenit, in quibus multus, flammæque calor quædam crudorum, crassorumque humorum feruorem accendit. itaque in ijs merito aut profusus nõ est, aut id, ut ipse dixit, crudū, & incoctum est. Sed de prauis sedimentis ipse in præfagijs egit.

Tussiebant pauca, densa, concocta, paulatim, uix reieciabant. quibus hæc uiolentiissima accidebant, in his ne parū quidem erat concoctio: sed perpetuo cruda spuebant. 27

In pessima tabe, & cui proxima mors est, sputa ne paululum quidem concoquuntur: in alijs uero, quæ moderatæ sunt, quæque in longius tempus producuntur, ob hanc ipsam causam humorum redundantia, quæ pulmone continetur, rectè concoquitur, ac facile expuitur. Sed ijs, qui tū tabidi facti sunt, nihil tale contigit: nam uel omnino incoctum expuebant, uel coctum quidem, sed parum, & quod paulatim uix excrebatur. quo de sputi genere in præfagijs dictum est.

Plurimis autem fauces assidue ab initio dolebant: & cum inflammatione rubebant. destillationes parua, tenues, acres, statimque liquecebant, atque affligebantur. 28

Cum symptomata prædixerit, quæ in faucibus tabidorum conspiciabantur, causam eorum attulit, cum dixit, destillationes parua, & acres. nam propter malitiam humorum, a capite nimirum descendētium, fauces dolore conflabantur, quod uero ab eisdem mordicarentur, ruborem, & inflammationē contrahebant. quia autem ipsa etiam destillatio calida erat, nihil mirum erat in Thaso, si præ ceteris tabescentibus, qui ita affecti erant, ad extremam gracilitatem perducerentur.

Cibos omnes perpetuo fastidiebant.

Qui non appetunt, eos Græci uocant *astrous*, qui cibos non sumunt: qui uero oblatos fastidiunt, *astros*. ceterum hoc fastidij symptoma tabidis accidisse planum est, quod aliqua pars destillationis, quæ fauces, pulmonemque uexabat, in uentriculum deflueret.

Non sitiabant.

Hoc symptoma * nõ ex malignitate destillationum, quas ipse acres appellauit, tabidis accidit. quocirca cum Hippocrates, mea quidem sententia, eas absurdas fuisse uellet indicare, adscripsit, non sitiabant. maxime enim malignitatis signum est, cum aut calida & æstiosa febris est, aut fluxio acris in uentriculum delabatur, & non sitiunt. hoc autem symptoma indicat facultatem sentientem particulæ ipsius esse deperditam, & extinctam: siquidem partis affectus non sentit.

Plerique prope mortem delirabant: sed de tabidis hæc tenus.

Ne hoc quidem alijs accidere tabescentibus consuevit: sed propter februm, quæ tum uigebant, malignitatem huius constitutionis morbos comitabatur.

Æstate uero iam, & autumno febres multæ, continuæ, non uehementes: diu quidem ægros tenebant, sed in ceteris minus incommode uitam transigebant.

Ante quoque dixit, solam tabem fuisse perniciosam: nosque causam subiunximus. ergo cum illis conueniunt, & quæ hac oratione continentur, & quæ deinceps adiiciuntur, cum ait.

Plurimis alius turbata, sine ulla molestia, erat, & prope nihil offendebat: urina item plurimis boni quidem coloris, & pura, sed tenuis, & post tempus, circa iudicationem concocta.

Et cetera, quæ de urinis dixit: ut enim quæcunque de tabidis ante memorauit, maligna erant omnia, sic quæ nunc exponuntur, admodum moderata sunt.

Non

34 *A. Non admodum tussiebant, neque tussi reiecta difficulter excrebantur: nec solum cibos non fastidiebant; sed etiam maxime offerre licebat.*

Complures eorum, qui hunc librum interpretati sunt, eum ad tabidos hoc loco pertranfisse existimant. ego uero puto, id de ceteris febribus, de quibus differit, etiam dici. quæ enim ratione, cum supra de tabidis loqueretur, dixisset, eos quosuis cibos perpetuo fastidiuisse, nunc uero scribat, non solum cibos non fastidiebant, sed etiam maxime licebat offerre? quid igitur est, quod hoc loco scripsit, Non admodum tussiebant? hoc enim illos in opinionem adduxit, ut de tabidis uerba hic fieri credat. mea sententia est, cum adhuc de alijs febribus ageret, hæc eum adscripsisse: tussi enim corripuntur, quæ loco symptomatis eos aggreditur hi tamen non plane tabidi sunt. itaque non mirum est nõ nullos Thasios in præcedenti constitutione febricitare incepisse, & quia eo tempore caput repletum erat, accedente ad constitutionem febre, tussi fuisse correptos: sed neque hoc symptoma eos ualde constrictabat, neque quæ tussi reieciabantur, difficultatem afferebant: siquidem hi tabidi non erant.

35 *Ad summam tabescentes, leuissime ægrotabant, non modo tabidorum febribus horrificis, parum sudantes, alijs alij, ut quos febris non stato circuitu inuaderet: & uno uerbo, nūquā intermitteret: sed more febris, quæ tertiana naturā referret.*

Tota hæc dictio superiori subiuncta multo magis plerisque interpretes in eam sententiā adduxit, ut etiam superior sit de tabidis pronunciata. sed illam de tabidis intelligi non posse, probatum est a me, cū docui, tabidos ab ipso dictos esse, cibum fastidiuisse; quos uero superiore oratione commemorat, non item. quæ autem modo proposta oratio est, duobus exponi modis potest: primo ut dicamus, (sed repe tam superiorem orationem, eamque cum hac coniungam, unaque syllabam perspicuitatis causa interponam.) Non admodum tussiebant, neque tussi reiecta, difficulter excrebantur: nec solum cibos non fastidiebant, sed etiam maxime offerre licebat: ad summam enim tabescentes, leuissime ægrotabant, non modo tabidorum. uerisimile autem est, eum ita dixisse de illis, qui alio modo febricitarent, ut scriberet. commune symptoma eorum morborum, quibus tussis comitaretur, & non ipsorum tabescentium. iterum uero repetere tabidorum tractationē uideretur, ut ad memoriam redigeret, hos ægros, de quibus nunc agit, a tabidis, de quibus supra dixit, differre. etenim quæ supra attulit, eadem hic quoque symptomata commemorat. atque hæc quidem una causa efferri potest, cur sermonem de tabidis repetierit. altera est, quam sæpenumero multis in libris accidisse cognouimus. cum. n. interdum de eadē re duobus modis scribamus, alteraque scriptura in contextu ipso sit, altera uero in alterutro margine, ut per otium expendamus, & de altera iudicium faciamus, qui primus librum descripsit, utraq; exarauit: quod erratū, quia non animaduersum est, neque correctum, postquam liber ad multorum manus peruenit, ita in emendatum permanfit.

36 *Qui breuissime iudicabantur, ij ad uigesimum diē iudicabantur: plurimi uero ad quadagesimum: multi ad octogesimum. nonnullos ne sic quidem, sed non stato tempore, & citra iudicationem deserebant: quorum plurimos, cum non multo tempore febris intermisset, iterum inuadebat. atque hi ex recidua iisdem circuitibus iudicabantur, multis sic producebantur, ut sub hyemem ægrotarent.*

Quorum morbum ait die uigesimo iudicatum? nempe aliorum ægrotantium, de quibus erat ei sermo institutus, non autem tabescentium, ut ego quidem sentio: cui sententiæ assentiuntur omnia, quæ deinceps consequuntur: quibusdam enim eorum ait morbum ad octogesimum usque diem esse productum: alijs uero non stato tempore, & citra iudicationem desisse: & plerisque horum in morbum iterum incidisse: ac febres ex recidua iisdem esse circuitibus iudicatas: multis denique eorum in hyemem morbum esse protractum. hæc autem omnia, cum ijs, quæ supra dicta sunt, conueniunt: ubi ait, Æstate uero iam, & autumno febres multæ, continuæ, non uehementes: diu quidem ægros tenebant: sed in ceteris minus incommode uitam transigebant. hæc quidem cum his symptomatis conueniunt, quæ hoc loco exposuit: at quæ de tabidis dixit, non conueniunt: quod cognosces, si tecum particulam quandam eorum, quæ de illis conscripsit, ad memoriam reuocaris: ut cum scripsit, Celerius mortui sunt, quàm talibus esset consuetum. quod sane de tabidis est ab eo enunciatum, quos celerius mortuos esse dixit. at de ijs, qui alio modo ægrotabant, deinceps scripsit his fere uerbis, Alios autem & diuturniores, & cum febribus coniunctos facile ferebant, nec moriebantur: de quibus scribemus. hæc igitur conueniunt cū ijs, quæ hac oratione de febricitantibus per autumnum, & hiemem, continentur. quinetiam ex eo, quod prædixit, de quibus scribemus, cum nos nullam aliam de his ab eo scriptam orationem, præter hanc, afferre queamus, certe necesse est totum hunc sermonem de ijs, qui non tabifico, sed alio modo ægrotabant, ab eo nunc habitum esse.

37 *Ex omnibus autem, quorum in hac constitutione facta est mentio, soli tabidi in letalia inciderunt: qui uero aliam febrem habebant, non item.*

Hæc extrema uerba sunt eorum, quæ de prima constitutione facta sunt: quæ nihil nos præterea docent: sed solum unam in summam, quæ ante dicta sunt, colligunt: quod hic uir plerique facere consuevit.

GAL. IN PRIMVM HIPPOCRATIS
DE MORBIS VVLGARIBVS
COMMENTARIVS SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Io. Bap. Rasario interprete.

Due constitutiones describuntur, altera humida, frigida, aquilonia, & procellosa:
altera frigida, sicca, & partim inequalis.

DE MVTA temporum anni mutatione dictū est superiore libro: cuiusq; præ-
terea naturalis tēperatura exposita est, itemq; eorum principij ac finis status. **F**
dies. illis igitur tāquā in memoria nobis insidentibus, nūc ubi hæc oratio ex-
plicationis indigebit, eā subiungam. nec solū eorū ingeniū intuebor, qui sunt
prorsus imperiti, nec eorū, qui eius acumine multum ualent: sed erit mea hæc
oratio ad omnes mediocriter accommodata: ex ceteris uero, quæ omnino ru-
dibus apta erit, molestiā sua prolixitate doctis afferet: quæ uero his conue-
niet, ab indoctis non intelligetur. Sed non debent in horum commentario-
rum lectione conuiescere. uerum aliud ab alio atque alio, sæpe eadem diffusius, & sæpe hæc ipsa au-
dientes, si diligenter animaduertant, aliquid boni poterunt perdiscere.

CONSTITVTIO SECVNDA.

In thaso ante autumnum frigora non in tempore, sed repente, Aquilone, Austroque multum spirantibus, humida, &
que prius proruperunt.

Diximus autumnum ab occasu Arcturi incipere, qui autumnale æquinoctiū antecedit. ait igitur, eo
tempore, prius quā oportuisset, magna frigora fuisse. hoc enim apud ipsum significat, quod dixit, non
in tempore, & quæ prius proruperunt. ac quod ait, non in tempore, solum indicat, ea anticipasse: quod
uero addit, prius proruperunt, etiam cum largis pluuijs ea fuisse coniuncta.

Hæc autem usque ad Vergiliarum occasum, & sub Vergilijs perdurarunt.

Occasu Vergiliarū finiri autumnum, ante diximus: itemque duos menses esse ab Arcturo ad Vergi-
lias: atque unam esse ab Arcturo in aere significationē, duas a Vergilijs, alterā, quādo hiems autumnno
coniungitur, cū in fine sit: alterā, quando uer æstatē attingit. de Arcturo autē, non solet Hippocrates, nisi
solum de eius ortu, facere mentionem: quia sub eo incipit autumnus, æstatēque terminatur. diximus præ-
terea paulo ante, de totius anni in quatuor partes, & itē in septem diuisione: & æstatem ortu Vergiliarū
& Arcturi circūscribi: atq; hanc diuisionis totius anni in partes septem, quandam esse particulam, cum
in duas partes æstas, in tres hiems diuidatur. dictum etiam est, siue Pleiada, siue Pleiadas, hoc est Ver-
gilians dicas, nihil interesse.

Hiems aquilonia.

Post Vergilias meminit hiems declarans manifeste, Vergilias esse autumnni terminum. itaq; ipsum H
de illa hieme differentem attente audiamus.

Pluuia multæ, largæ, magnæ: niues, mista suda: plurima. hæc autem inerat omnia. frigora autem non admodum erant
intempestiua. iam uero post hybernū solstitium, & cum Faonius spirare capit, aspera erat extrema hiems: aquilones mul-
tum spirabant: niues, pluuiæq; multæ, & continuæ: cælum procellosum, ac nubilum, hæc autem durauerunt, nec ad æquino-
ctium usque remissa sunt: uer autem frigidum, aquilonum, pluuium, nubilum: æstas non admodum seruens fuit: Etesia perpe-
tuo spirarunt: mox circa Arcturum, Aquilone perstante pluuiæ admodum multæ fuerunt.

Multas effici aliquo tempore pluuias dicimus, propter diurnitatem temporis, licet ipsæ nō large
tū decidat. multas quoq; dicimus, si uel breui tēpore largæ cadat: quæ et appellari magnæ possunt. Sed
cū quis deinceps largas, magnasq; fuisse pluuias ait, ut Hippocrates fecit, tū largas intelligemus repē-
tinas, uehemētes, ac breues: magnas uero neq; repētinas, neq; breues prorsus, neq; diurnas. sed per-
spicuitatis gratia, nihil est, cur nō paulo prolixiore narratione utamur. cadat igitur subito permulta plu-
uia horas tres, aut quatuor: tum statim cesset, eā largam appellabimus: alia uero paulatim incipiat, &
paulatim augetur, atq; ita totū diem, noctēq; fiat, cūq; in statu cōsistat, detrahat paulatim de eius copia
sequēti toto die: postea cesset, eiusmodi nos pluuiā nō largā, sed magnā uocabimus. ergo hiems, quā,
explicat

A explicat, modo largas, modo magnas pluuias per interualla habuit: cum interim aer esset plerunq; pu-
rus. id quod significat etiam quod ipse scripsit, mista suda plurima. ait quoque hac hieme niues extitisse.
nec addidit, nec multas, nec paucas, perinde ac neutrum magnopere esset: sed quæ potius urbis con-
suetudini responderent. quo circa adiecit, Frigora autem non admodum erant intempestiua. & cetera,
quæ sequuntur omnia, hiemem frigidam, humidamque fuisse declarant: atque in eo solum naturalem
fuisse: ceterum humidiorē, quā par esset, maiorem tunc extitisse. Iam uero etiam uer pluuiosum, fri-
gidum, & aquilonium fuisse scribit: itemque nubilum: æstatem uero quodam modo moderatam. post
hæc omnia, circa Arcturum, non nihil Aquilone spirante, multas pluuias fuisse commemorat: ad hæc,
totius constitutionis summam oratione persequitur: cum totus annus humidus, frigidus, aquiloniusq;
fuisset: cælum procellosum, nubilum. cælum autem more uulgi cum aera, qui supra nos est, usque ad
nubium regionem, appellauit: quod uero ab astronomis, philosophisque cælum uocatur, a Lunæ re-
gionibus incipit λέλαπας uero, hoc est procellas, repentinis, uehementisque uentos Græci uocāt: præ-
fertim autem, si cum largâ pluuiâ sint coniuncti.

Cum totus annus humidus, frigidus, aquiloniusque fuisset, per hiemem commode fere habebant: sub uer autem multi
atque adeo plurimi laborabant.

Est a nobis ante ostensum, consueſſe Hippocratem, exordiri narrationem constitutionum, quæ in ae-
re fuerunt, ab eo tempore, quo primum aer de naturali temperamento deflexit. neque id sine ratione
facit: quippe qui uulgarium morborum species uelit cum aeris intemperie coniungere, cum igitur ab
autumno initium sumpserit, planum est ei æstatem, & huic uer antecedere. autumnus igitur frigidus &
humidus corpora, quæ quantum ad anni tempora pertinebat, in naturali statu erant, excipiens, nihil ma-
li attulit, immo uero etiam fortasse quibusdam corporibus magno adiumento fuit, quæ calidioribus
ficcioribusque prædita temperamentis, a iusta temperatura deflectere per æstatem solent: quibus qui-
dem autumnus frigida, humidaque constitutione quædam quasi medicina fuit. ac ne hieme quidem
uulgatus est morbus narratione dignus: quod ipse indicauit his uerbis, Per hiemē commode fere ha-
bebant: erat enim hiems humidior quidem, at frigidior nihilo, quā natura eius ferret. quo circa cum
eius constitutionem exponeret, dixit, frigora autem non admodum erant intempestiua. erat porro con-
sentaneum ibi morbos incipere, ubi plurima esset aeris facta mutatio, ut cū dicit, Ver autem frigidum,
aquilonium, pluuium, nubilum: debet enim uer esse temperatum, non frigidum, nec nubilum, nec plu-
uium. ueris autem initium esse æquinoctium, quod hiemem sequitur, superiore commentario diximus:
Cidque ipse Hippocrates hoc sermone aperte indicauit, qui cum dixisset, asperam fuisse extremam hie-
mem, addidissetque, hæc autem durauerunt, nec ad æquinoctium usque remissa sunt, subiunxit, uer
autem frigidum, aquilonium, pluuium, nubilum. sed iam, qui morbi sint illam aeris constitutionem
consecuti uideamus.

Primum igitur ceperunt lippitudines manantes, dolorem afferētes, humida, incoctæ, lemiæ parua, ægre multis erumpen-
tes, plurimis redibant. sero sub autumnum recesserunt.

Cur morborū uulgariorū origo uerno tpe inceperit, iā diximus: quā uero ob causam lippitudines ma-
gis, q̄ ceteri morbi, mortales uexarēt, si illius cōstitutionis memor sis, intelliges: dixit. n. frigidus, aequi-
loniusq;, & pluuiū, & nubilum uer fuisse. Si igitur a uentis solū oculi percussi essent, lippitudo citra fluxio-
nē eos inuassisset: sed cū aquilonij status cū multa fuerint humiditate cōiuncti, ideo iure dixit, lippitudi-
nes manantes, hoc est humiditas, ut ab humida constitutione profectas, extitisse. dolorem uero utroq;
modo afferebant & cum fluxione, & sine fluxione, propter frigoris diurnitatem: siquidem id quoq;
satis est ad oculos dolorem inducendum. nunc autem uerisimile est, dolores auctos esse, cum oculorum
frigus cum eorum fluxione iungeretur. erant autem incoctæ, & longo tempore durabant, propter hu-
miditatem & frigus: siquidem fluxiones tum concoquantur, cum a natiuo calore superantur. facile au-
tem superantur, cum humor exiguus est, nec admodum frigidus: cum uero multum frigidus est, diffi-
cilter concoquantur. ac calor quidem natiuus, qui in animantibus inest, si ualidus sit, humiditates in
eis contentas celerius concoquit: sin imbecillus, uix longiore etiam interuallo superior euadit, uince-
reque humores potest. quocirca si qui curati sunt, iterum in morbum inciderunt: debilitatos enim lip-
pitudine oculos aer frigidus, aquilonus, pluuius, nubilusque iure lædebat. huiusmodi autem lippitudi-
nes lemiæ parua comitari consueuerunt, ægre ob tunicarum densitatem, quā ex frigore aeris con-
traxerunt, excidentis. quam ob rem toto uere oculos peius se habere necesse erat: æstate uero affe-
ctio illa scirrhi speciem referēs, quam contraxerunt paulatim ad concoctionem deducebatur: qui e-
nim longo tempore collecti morbi erant, præcipue autem, qui a frigoribus, humiditatibusque orti e-
rant, dissolui cito non potuerunt. itaque merito dixit, morbos oculorum esse penitus autumnno sub-
latos.

† v. l. β. τ. α. γ. δ. ε.
ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω. α. β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω.

† v. l. β. τ. α. γ. δ. ε.
ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω. α. β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω.

Iam uero æstate & autūno lienteria, dysenteria, tenesmi, alui fluxiones bilioſæ, tenues, multæ, crudæ, & mordaces, qui-
busdam etiam aquæ: multis præterea profusiones cum dolore, bilioſæ, saramentose, purulente.

Non solum hi morbi, hæcque symptomata Thalios infestos habuerunt, sed etiam alia, de quibus post

post loqueretur: cum enim in diuersi generis morbos incidissent, maxime uarijs modis agrotabant. nunc **B** autem communem rationem, quæ fecit, quo minus omnes, qui in ea constitutione uersati sunt, agrotarent, prius exponam, deinde ad singulos morbos deueniam. in omnibus autem constitutionibus cuiusque hominis ætatem, naturamque spectabis, ut affectæ ad constitutionem sint: inuenies enim eas, uel facile, uel difficulter, uel mediocriter illi cedentes: tum uitæ instituta, & uniuersam uictus rationem salubrem constitutioni contrariam institues. causam uero, cur facile, aut difficulter corpus externis causis cedat, ex similitudine, ac dissimilitudine temperaturæ oriri sæpe diximus. Cum enim sanitas ex quatuor elementorum, (siue eas qualitates, siue facultates, ut humiditatem, siccitatem, caliditatem, & frigiditatem uelis appellare) moderata mensura constet, quædam corpora, itemque naturæ, & ætates intemperatæ sunt. his autem constitutiones, quæ similes sunt, insalubres sunt: contrariæ uero, salubres. corporibus uero temperatis, constitutiones temperatæ sunt salubres: intemperatæ sunt noxiæ: & quemadmodum nulla intemperata constitutio est temperatis accommodata, ita ne magnopere quidem noxia, sicut intemperatis esse solet: etenim humidæ, frigidæque uehementer constitutiones corpora, quæ in humiditate, algoreque intemperata sunt, maxime lædunt non secus, quam humidæ, & calidæ humidis, calidisque, itemque calidæ, & siccæ similibus nocent. quæ enim corpora inibi sunt, ut tali morbo corripiantur, eorum indicat intemperies: quæ uero contra temperata sunt, quàm **F** aer, ea præterquam quod nullam iniuriam patiuntur, etiam ab intemperie correctæ sunt meliora. contraria enim sunt contrariorum medicamina, quocirca calidis siccisque temperaturis humidæ, & frigidæ constitutiones profunt potius, quàm obsunt, quatenus ad contrarium statum perducendo temperamenti mediocritatem efficiunt, quod in causa est, ne omnes in constitutionibus intemperatis agrotent. quæ si quis norit, is uictum contrarium instituens, bonam ualitudinem in corporibus conferuabit: si enim aer humidus, frigidusque sit, corpora, præsertim humidiora, frigidioraque, sunt calfacienda. huiusmodi igitur plures exercitationes profunt, & modicum uinû, quod calidioræ natura sit, & aqua accipiat, tum edulia calfacientia. cuiusque aut ipsorum quantitatem & ex corporis & ex aeris nos ambiētis temperamento intelligemus, si quantum utrunque de optimo statu deslexerit, considerabimus. nã pro eo ac deslexerit, etiam uictus est mutanda quantitas: ut quod corpus longissime a temperatura ad humiditatem, ac frigiditatem recesserit, hoc nos in hac constitutione plurimum exiccabimus, & calfaciemus. si in idem mediocriter declinat, absurdum sit huic idem omnino facere, sed proportione. multo igitur minus in siccis, calidisque corporibus uictus uehementer calidus & siccus adhiberi debet: cum id suaapte natura habeant, hoc autem solum considerandum est, quantum aer a conuenienti temperatura mediocritate declinat: qui si parum, non est omnino media uictus ratio in calidis, siccisque corporibus **G** immutanda: sin amplius, satis erit mediocris commutatio. hæc qui norit, is causas, e quibus quisque morbus in quaque constitutione gignatur, obseruabit. Quintus autem, dum unã cum empiricis negat, eorum affectuum, qui ita oriuntur, sciri causas posse, easque ad unam solam experientiam refert, conuenientium auxiliorum inuentione destituitur: & tamen uel ob id ipsum utile est uulgarium morborum originem cognoscere. consideremus igitur hanc constitutionem, atque ab initio repetamus. fuit hæc, ut Hippocrates indicauit, humidæ, & frigida, & initium ab autumno sumpsit: quam ob rem in ipso autumno, & hieme consequente Thasij mediocriter uitam transegerunt. at uero, cum hoc quoque frigidum & humidum fuerit, oculi primi omnium laborant: propterea quod aer non modo humidus, frigidusque esset, sed quod antea fuisset etiam procellosus. cum autem oculi essent a frigidis uentis percussi, erat etiam probabile, ut primi reliquarum corporis partium morbo corripere, ut natura efficiētis causæ postulabat: quam ob rem non sine causa humidæ, frigidæque fluxiones in eos inciderunt. quia uero constitutio non est ad extremam perducta humiditatem, ideo nullus ex alijs affectibus, quicumque in tali aeris constitutione dominante solent contingere, est subsecutus, attonitos morbos. dico, conuulsiones, palpitationes, distentiones neruorum, pulmonis inflammationes, ac lateris dolores: sed postea, cum iam humores ob nimiam in corpore moram computrescerent, morbi plethorici cum **H** corruptione eruperunt: etenim causæ frigidæ cutim constipantes uentant, ne humores per halitum digerantur: tum uero aeris humiditas tantum abest, ut aliquid a corpore abducat, ut etiam adiciat. quæ ambo cum in constitutione simul iuncta essent, plenitudo in corporibus agrotantium, non eadem tamen in omnibus, collecta est: in quibus erat biliosum excrementum, id non digestum per halitum, affectum biliosum excitauit: in quibus pituitosum, aut melancholicum, aut sanguineum, statim morbus non euacuat humori similis exortus est. quia uero huic excremento est natura comparatum, ut in corpore corrumpatur, & putrescat, erat etiam consentaneum, ut alij alijs morbis corripere. ad hoc accedebat, quod non omnes similiter affectus corporis partes habebant, sed huic iecur erat imbecillius, illi lien, illi uenter, illi intestinum, illi denique quicquam aliud. cumque partes infirmiores excrementum a robustioribus semper exciperent, consequens etiam erat, ut pro membrorum natura, Thasij alij alijs morbis conflictarentur. ergo tormina intestinorum, crebra desidendi cupiditas, alui fluxus, & leuitas intestinorum fluentibus in intestinum excrementis oriebantur: urinae uero difficultates, ipsæ in uescam desecantibus: uomitiones uero, ad os uentriculi peruenientibus. sed hæc in corpus per aeris perfrictionem sese insinuarunt. in ætate uero corporum temperamentis calidioribus, & internas partes robustiores habentibus, ceteri sudores erat uerisimile, eosque aliquibus citra febrim, cum nondum **tis**

† Græce
νόσος. aquæ
rar: legiti
πρὸς ἀσθῆν
aqua adhib

Atis excrementa computruissent, accidere: aliquibus uero etiam cum febris coniunctos. temporis uero progressu, cum putrescentes humores uarij essent, uariæ quoque formæ februm extiterunt: nec. n. illi erant ab aere geniti, sed coaceruati, quippe cum frigida, non calida esset constitutio: quemadmodum cum sua ipsius ratione Canis ortus corpus calfacit, febres æstuosæ oriri semper solent. at nunc id non ipsa constitutione præcipue, sed cutis constipatione intercedente, factum est. atque ita quidem summam eorum affectuum, qui tum in uulgu grassabantur, exposuimus: nunc ad singulos accedam, simulque Hippocratis uerba, sicubi obscura erunt, interpretabor.

8 *Stranguriose, non nephritice: sed his alia pro alijs.*

Praua quoque per sedem excretiones sæpe sunt, cum uenter quidem ab affectione purus maneat, & per eum tamen totum corpus expurgetur, aut abscessus ab aliqua effluxione ipsam obsideat: siquidem ex Hippocratis sententia, non solum quod in aliquam partem aliquid decumbat, sed etiam quod effluat, abscessus oritur. ita etiam per renes, atque uescam, cum interim hæc ipsa membra nullam propriam affectionem habeant, totum corpus expurgatur, ut in hac constitutione usu uenit. itaque ipse progrediens. hæc ad uerbum dicit, unum autem bonum, maximum eorum signorum, quæ extabant, quodque plurimos e maximis periculis eripuit, fuit in ijs, quibus ad urinæ stillicidium diuerteret, & in hoc **B** abscessus fierent: atque id est, quod hic ait, non ad renes, sed his alia pro alijs. cum enim totius corporis excrementa in renes, uescamque defluerent, excretiones nephriticis consimiles subsecutæ sunt.

9 *Vomitus pituitosi, biliosi, & incoctorum ciborum reiectiones.*

Cum humorum redundantia intro uergeret, quod ad sedem defluxit, alui fluores, tinefmos, tormina, & leuitatem intestinorum excitauit. aliud per renes & uescam excretum est. atque ita etiam quod superuacaneum erat, in uentrem superiorem fluxit: cumque supernataret, uomitu extrusum est, ita tamen ut qui natura essent pituitosi, ijs pituitosi uomitus: qui biliosi, ijs biliosi fierent: dictum enim est, propter aeris constitutionem congesta esse superuacanea, quæ pro corporum naturis inter se qualitatibus differant. nec mirum est, si cibos incoctos reiecerant, cum pituitosi, biliosique humores in uentrem confluerent.

10 *Sudores.*

Quibus, inquam, complures per cutim effluxiones fiebant, natura poterat eo tempore quod superuacaneum erat huc reijcere, atque ita hi sudarunt.

11 *Omnibus omni ex parte multis sudores.*

Superuacaneam humiditatem appellare *ἡρόδος* consueuit. itaque cum alijs aliter, ac nonnullis, uarijs **C** modis coaceruati spatio temporis humores euacuarentur, ideo iure dixit: omnibus omni ex parte nimia humiditas.

12 *Hæc multis uelitis, febriisque expertibus acciderunt: multis uero febricitantibus, de quibus scribemus.*

Quibus plenitudo coaceruata, aut quid biliosum, facile putrescens iam in febrilem putredinem conuersum erat, hi statim febricitarunt: quidam uero aut recti permanerunt, aut non prius in febres inciderunt.

13 *Quibus autem, quæ subscribuntur, omnia cum dolore acciderunt, hi autumno iam, & sub hyemem tabescebant.*

De secundo nimirum autumno, de quæ secunda hieme loquitur: siquidem de priore ad hunc modum scripsit, per hiemem fere commode habebant: ante uer autem multi, atque adeo plurimi laborabant: deinde uero ijs, quæ uere acciderant, commemoratis, sequentis æstatis meminit, post quam alterius autumnus mentionem fecit: de quo sub finem totius constitutionis dictum est, statim uero circa Arcturum permultæ pluuie cum Aquilone. ceterum quosnam tabidos appellarit, non sat patet. solet enim eos, quorum corpora quoquo modo extenuantur, & contabescunt, ita nominare, & non solum eos, quibus ob pulmonis exulcerationem totum corpus colliquatur. ac uerisimile est, tabidos nunc ab eo dici eos, quorum corpus quocunque modo attenuatur: cum nulla sit pulmonis morborum facta mentio. nam cum neque sanguinem ex eo reiectum, neque fuisse peripneumoniam, neque destillationem in hoc uiscus erupisse prædixerit, quæ causa afferri probabilis possit, cur existimes, ipsum dicere, illius temporis agrotos, uitio pulmonis tabidos fuisse? potuit tamen, ut ad uentrem & renes ex toto corpore. quid superuacanei peruenit, ita etiam in membra spiritus comportari.

14 *Febres continua.*

Quod inter superiorem orationem, & hanc dictum est, sub hyemem, quidam illi, quidam huic coniungunt: mihi uero tota hæc, talis uideretur oratio: Atque autumno iam quidam tabidi facti erant, simili quoque modo sub hyemem. iam uero etiam febres continuæ & autumno & hyeme fuerunt. per spicuum est autem, non descriptam esse secundæ hiemis constitutionem, ut pote quæ proprium temperamentum seruauit. itaque didicimus, quibusdam anni temporibus morbos secundæ ratione prouenire: quæ tempora nihil affecta essent ipsa quidem, sed uitia superiorum exceperant.

15 *Et paucis eorum ardentes.*

Non propria constitutionis ratione febres ardentes ortæ sunt: sed ex accidētis, ut supra diximus, quæ acciderunt. cum enim cohibita esset totius corporis perspiratio, quæ in quaque natura redundare solent, euacuari prohibebantur: itaque peculiare sibi ipsis morbos pepererunt: nam qui magnopere biliosi erant, ijs pro naturæ instituto ardens febris orta est. quam ob rem de eis deinceps dicit: Atque ardentes

dententes quidem febres quam paucissimos inuaserunt, & huiusmodi minime aliorum ægrorum laborarunt: siquidem neque calidus, neque torridus neque squalidus status eas excitauerat: ita enim multæ uiguisent, multosque corripuissent, & magnos etiam dolores adiunctos habuissent.

Diurna, nocturna, semitertiana, syncera, quartana, errantes: singula autem ex descriptis febribus multos corripuerunt. ardentibus uero quam paucissimos inuaserunt: & huiusmodi minime aliorum ægrorum laborarunt.

Cur autem omne genus febrium in ante scripta constitutione contigerit, supra est dictum. uerbum autem, syncera, quod inter tertianas, quartanasque est positum, coniungi utrisque potest.

Neque sanguis erupit, nisi paucis, & admodum parum profudit: nec delirabant, cetera uero leuia erant omnia.

Est hoc in more positum Hippocratis, ut obiter utilia præcepta doceat: propria enim morborum symptomata, quæ tunc non contigerunt, solet ipse ita explicare, ut ea tum non accidisse dicat, quo doceat ea sæpe contingere. nam in febribus ardentibus, quæ, ut ita dicam, legitimæ, sunt, propter magnam uim caloris humores ad caput extolluntur, & sanguinis profluuium, & deliria fieri solent. nunc uero, cum uera ardens febris non esset, merito factum est, ut ne eam quidem symptomata, quæ ardentis propria sunt, comitarentur.

Eiusmodi autem plerisque morbi stato admodum tempore iudicabantur: ac dies decem & septem intermittebant.

Hoc quoque est proprium illarum febrium ardentium, quæ tum uiguerunt, nec commune est alijs, quas legitimas uocant. illæ enim ut uehementes sunt, ita fiti, uigilia, molestia, & interdum cõturbatione mentis hominem uexant. & quia tam acutæ sunt, ideo celeriter in eis fit iudicatio. in ardenti autem febre, quæ modo uulgabatur, quemadmodum modice erat acuta, nullumque symptoma dolorem inuehens habebat, ita ne certa quidem fiebat iudicatio: sed quasi mediæ cuiusdam fortis, ut ex recidiua rursus secundo loco iudicaretur: cum enim ait, intermittebant, indicauit, illam quidem imperfecte præiudicam esse, sed ex recidiua fuisse iterum iudicam.

Neminem uidi eo tempore, ardenti febre mortuum, neque in phrenitum incidisse.

Nemo ea ardenti febre correptus interiit, quia erat moderata: cuius rei causa supra declarata est. non inciderunt autem illi in insaniam, quia cum frigida esset tota constitutio, caput eis non est repletum. ostensum autem est, insaniam effici, cum cerebri regiones calsiunt.

Tertianæ uero febres plures erant ardentibus, & item grauiorés: certo tamen ordine a prima accessione in ijs omnibus quaternis circuitus habebant. in septem absolute iudicabantur: neque ulla recidiuam fecit.

In commentarijs de febrium differentijs, ac de crisi bus cum alia, tum hoc quoque docuimus, ardentibus, ac tertianas febres propter flauæ bilis redundantiam nasci: hocque inter illas conuenire, locis uero, in quibus humor redundans aceratur, differre: siquidem in ardentibus humor in uenis, præcipue autem in iecur ac uentrem pertinentibus abundat. tertianæ uero fiunt, cum in totius corporis carnis bilis flaua bilis dominatur. perspiratione igitur in biliosis impedita, quantum bilis in tota collectæ prius euacuabatur, cum in hac constitutione non expurgaretur, plures tertianas, quam ardentes excitauit: ardentibus enim non perinde a biliosis excrementis retentis originem ducunt, sed a calore in uasis, ac uisceribus aucto ab inflammata constitutione quæ mirum in modum calida erat: ut fieri solet in ijs, qui se nimium exercuerunt, aut magnis sunt curis cõflicari, aut diutius fuerunt in sole, aut cibis ardentibus liberalius se expleuerunt: uel qui plurima huiusmodi, aut etiam omnia fecerunt, passique sunt, sed præsens status non nimium erat calidus: ideoque non multos ardentibus febres corripuerunt: sed potius admodum biliosos, atque hos etiam moderatissime atque hos ipsos potius tertianæ febres occupauerunt, quod consueti biliosorum excrementorum effluxus essent impediti: quocirca grauiorés eis, quam ardentibus ideo iure acciderunt, quo magis legitimæ erant, & proprias iudicationes habuerunt.

Quartanæ uero multis ab initio ordine quartanæ inceperunt: quibusdam, nec ijs paucis ex alijs febribus, ac morbis abscissus in quartanas facti sunt: ac diu hos ut solent, atque etiam diutius tenuerunt.

Ne hæc quidem præcipue propter constitutionem ortæ sunt: sed cum atræ bilis redundantia in melancholicis naturis non expurgaretur, ideo factum est, ut in holce morbos inciderent. longius autem protrahantur, ob humidam, frigidamque constitutionem, in qua causæ omnes quamdiutissime in corpore manent, nec concoquuntur, nec per halitum digeruntur. memineris autem hoc etiam loco, quomodo hoc nomine Hippocrates utatur, cum ait, Abscessus in quartanas facti sunt, siquidem non solum uidetur abscessus quosdam appellare, qui per effluxionem fiunt: sed etiã, cum alius morbus in alium transit.

Quotidianæ uero, & nocturnæ, & erraticæ multæ multos multoque tempore, tam rectos, quam decumbentes tenuerunt.

Cum hæc non solum ob plenitudinem, sed etiam constitutionis temperaturam orirentur, haud mirabile est, si & multæ, & multos exercuerunt. nam humida, frigidaque constitutio, qualis hiems est, pituitosum gignit succum, e quo quotidianas cõstare febres docuimus, erraticas uero a diuersis humoribus produci ostendimus. nec mirum est, si huiusmodi febres diurnæ fuerunt, cum humida, & frigida eēt cõstitutio: uetaretque ne humores cõcoquerentur: cum ipsæ alioque propter frigiditatem diurnæ, & cõcoctu difficiles esse cõsueuerint.

Horum plurimos febres sub Vergilijs, & usque ad hiemem comitabantur.

Perpicuum est, non factam esse mutationem Vergiliarum, quæ in hac cõstitutione erant, sed earum, quæ post alteram constitutionem in secundo anno erant, ut supra dictum est: siquidem in fine illius status scripsit his fere uerbis, Mox circa Arcturum Aquilone perfante, pluuia admodum multæ fuerunt. deinde uero locutus est, quasi iam

A iam temporum anni ordo ad naturalem statum sit reuersus, tam reliqui totius, quod post Arcturum fuit, quam quod post hiemem, quæcunque igitur prioris constitutionis erant reliquæ, merito cõcoctæ sunt autumno & hieme, ut nullo iam præterea morbo Thalsi conflictarentur.

Multos conuulsiones, præsertim uero pueros ab initio tentabant: febricitabantque, & febribus conuulsiones succedebant. hæc autem plerisque diurna, innoxiaque fuerunt, præterquam ijs, quibus etiam alia omnia letalia aderant.

Cum frigida, & humida esset constitutio, conuulsiones excitabantur. ceterum pueri propter neruosi generis imbecillitatem sunt conuulsionibus opportunissimi. quæ causa facit, ut facile, & paruis occasionibus hoc illi, & minore etiam cum periculo patiantur. ait autem conuulsiones quosdam ab initio statim tentauisse, alios cum febris præcessisset: quatenus uidelicet ad utrumque erant comparati, ut conuulsionibus, & ut febris corriperebantur: nam ad utrum quisque paratior esset, id prius oriebatur, eique alterum succedebat. fuerunt autem conuulsiones merito diurnæ, cum iterum secundus autumnus, de quo in fine totius constitutionis scripsit, humidus, frigidus, aquiloniusque esset.

Quæ autem omnino continuæ erant, eæ nihil quicquam intermittebant: quæ uero inuadebant omnes more febris tertianæ naturam referentis, uno die erant paulo leuiorés, altero grauius inuadebant: erantque omnium, quæ eo tempore uiguerunt uolentissimæ, longissimæ, ac maximis cum laboribus coniunctæ: lenes a principio, sed omnino semper incresebant, & criticis diebus accedebant, ac peiores inuadebant: tum aliquantulum remittebantur, ac statim rursus ex intermissione uehementius incessabant, diebusque criticis multo deteriores reddebantur. rigores omnibus inordinati, errantesque erant: atque bis quidem paucissimi & minimi, in alijs uero febribus maiores.

Si ipse non adscripsisset, quomodo tertianæ, quæ tum uigebant, ordinatas accessiones facerent, magnam nobis, quas nam tertianæ naturam referentes uocasset inquirentibus, dubitationem reliquisset: sed cum dixerit, more febris tertianæ naturam referentis, nulla restat de re quaestio, sed de huius nominis τριτανοῦς, i. naturam tertianæ referentis significatione. huic adiungitur, quid tertiana, semitertianaque significet, quæque sit utriusque differentia exquisitæ tertianæ, & non exquisitæ, sed parumper auctæ, aut magis, aut plurimum. & quousque hæc singulæ producantur: quæque sit magna semitertiana, quæ media, quæ parua denique. Agathinus quidem totum primum librum de semitertianis scripsit, dum quid hoc uocabulum significet, exponit. si uero quæ a methodicis hac de re sunt conscripta, nunc commemoraro, aut quæ postea ab Archigene non semel, sed sæpissime, in plerisque commentarijs dicta sunt, ac simul quæ bene, quæque male sint tradita, iudicaro, tria opinor, uolumina a me hinc rebus implebuntur. C quatenus autem interest ad artis opera, in commentarijs de febrium differentijs iam diximus. hoc autem loco præstabit, id febrium genus, quod in hac fuisse constitutione memoratur, describere. ipse igitur ait, uno die erant paulo leuiorés, altero grauius inuadebant. cum autem dicat τριτανοῦς, hoc est, paulo erant leuiorés, cum præpositione ὑπο, par est, ut nos a iuncto uerbo aliud, quam a simplici significari intelligamus. nam τριτανοῦς possit quis accipere, ut insignem febris remissionem significet: ὑπο τριτανοῦς uero, moderatiorem: non tamen distincte, aperteque declarauit, utrum qui eo modo febricitabant, hos postridie altera accessio inuaderet leuior ea, quæ pridie, an illa permanens, postridie remitteretur. mihi autem uerba ipsa uidentur innuere, unam fieri tertio quoque die accessionem, quæ postridie remittatur. addit autem, rigores erraticos in illis fuisse: quod significat, eos non in singulis accessionibus, sed interdum, paruosque fuisse: atque ita etiam sudores paucos, & uero etiam frigus extrematum tale, ut difficulter calfierent. ex quibus rebus omnibus est perspicuum, eam febrem crudis, pituitosisque humoribus putrescentibus, quibus flaua bilis admista esset extitisse. quæ igitur ex sola huiusmodi bile constat, tertiana nominatur: quæ uero parem crudi humoris copiam assumpsit, exquisita semitertiana efficitur, Romæ frequentissima, utpote illius urbis incolis familiarissima. ea autem cum horrore uenit, & cum reduplicationibus, quas uocant, efficitur: acceditque non modo priore die, sed etiam consequenti: ea tamen accessio minor est præcedenti, & minus horrore affert: & repetitionem uel minorem habet, uel certe nullam. nunc autem de ea, quæ tertio die fit, in hisque alterum diem mitigat, uerba fiunt: quæ quidem uidetur esse naturæ tertianæ, accessionem iterantis propinquior, & a semitertiana longius abesse. multum enim interest, num inuadat postero die: an sine reduplicatione fiat. paruus quoque rigor prope ad horrorem accedit: quanquam ne hunc quidem semper accessionibus adiunctum esse dixit, sed errantem: nisi forte errantem in alijs dixit febribus, in ea uero, quæ tertianæ naturam referebat, non item: cum enim minimos, paucissimosque his rigores comitari ait, horrorem quidem indicauit, non tamen rigores ad accessionibus penitus abstulit. & ut id noscas, sic se res habet. hæc febris iure dicitur tertianæ referre naturam, siquidem non est semitertiana, ut quæ secundo die non inuadat, nec reduplicationes faciat: neque est producta, quia nunquam ad integritatem omnino redit. par igitur erat, ei nomen aliquod illis finitimum imponere. ratio autem postulabat, ut nullum aliud ei tribueret, quam hoc, tertianæ naturam referens. Fieri autem deteriore in criticis diebus, tertianæ naturam referentium est proprium, non commune omnium: didicimus enim in libris de criticis diebus, hoc in malignis morbis euenire consuesse, parum inquit remittebantur, citoque rursus ex intermissione uehementius exacerbantur. si uero in memoria habeas, quæ in libris de crisi bus, deque diebus criticis, & de febrium differentijs dicta sunt, nihil opus erit, eadem iterare: illic enim omnia sunt declarata, cuiusmodi etiam est id,

id, quod hoc loco dicitur, remittebatur. ceterum huiusmodi febres non ab uno humore gignuntur, sed **E** a multis, inter quos calidior acutam febrem accendit, citoque sedatur: quæ dum corpus tenet, contingit, ut frigidiores corrumpantur, atque putrescant: & ex illa remissione iterum accendantur, quæ est uelut requies febris, atque imminutio: hæcque febris deterior priore euadit: quod uidelicet uires a prioribus molestijs fatigatas inueniat: planum est enim, si pari sit magnitudine, maiorem molestiam ijs, qui infirmioribus, quam qui robustioribus uiribus sunt, esse allaturam.

Sudores multi.

Hoc est, alijs in febribus multi sudores apparuerunt, potuerunt etiam alijs citra febrem malis, ut conuulsionibus multi sudores accidere, multa humiditate frigida in corpore propter constitutionem acerrima: tum uolentia conuulsionis expulsa. ceterum quibus id dixit euenisse, eos uerisimile est multum sudauisse.

Qui tantum abest, ut has leuarent, ut etiam contra, læderent.

Has inquit, febres tertianæ naturam referentes, de quibus loquimur, sudores nihil utilitatis afferentes comitabantur, causa in promptu est, attribuimus enim incoctis morbis, ut sudores neque eis profint, neque bonum signum sint. siquidem uel humorum redundantiam, uel imbecillitatem uirium indicant.

Extrema his multum frigeant: calorque uix reuocari eis poterat.

Et propter notabilem uiscerum inflammationem in accessionibus, & propter frigidorum humorum multitudinem, ut de utriusque in commentarijs, quorum ante mentio facta est, demonstrauiimus, extrema difficulter calfiunt.

Non dormiebant prorsus hi: & rursus soporabantur.

Ait rursus eos insomnes fuisse: in parte potius, & non omnino: nec uehemens repugnantia est. dicit enim soporis symptoma eis in parte accidisse. hoc autem est, cum in somnum delabuntur, nec possunt uigilantium munia, ut ostendimus, exercere.

Ventres omnibus turbati erant, & prauis, & his longe pessimi.

Cum humorum redundantia in uentrem conflueret, ut ante dixi, par erat eum turbari. his igitur tertianæ naturam referentibus, de quibus agit, utpote quæ ceteris morbis maligniores essent, uentres quoque necessario deprauabantur.

Urinæ autem plurimis horum erant aut tenues, crudæ, pallidæ, ac pro tempore nonnihil concoctæ: [criticæ] aut crassitudinem quidem habebant, sed tamen erant turbatæ, nec consistentes, nec subsidentes: aut pauca, crudæ, & malæ: & quæ subsidebant, pessimæ.

Hæc omnia in uniuersum in libro præfagiorum declarauit: quæ nunc etiam tanquam exemplis rerum singularum confirmat. itaque cum nos hæc in præfagijs exposuerimus, non est, cur de horum cum illis consensione, quando euidens est, quicquam præterea dicamus: illic enim ea esse crudorum, incoctorumque humorum signa ostendimus.

Tusses comitabantur, sed quem usum, quamue noxam tussis tum afferret, quid scribam, plane non habeo.

Excitari tusses solent, cum humorum redundantia expurgatur.

Itaque hæc erant diuturna, molestaque: ac plane sine ordine, sed erratica, & sine iudicatione plurima horum permanebant, cum quidem admodum perniciose, quidam non item, affecti essent: si quos enim paululum deseruissent, statim redibant, quibusdam autem, ijsque paucis, cum breuissime, octogesimo indicabantur, ac nonnullos horum repetierunt: ut etiam in hiemem plurimis eorum morbus protenderetur, plurimos uero sine iudicatione reliquerunt.

Non dubium est, quin secundum hiemem Hippocrates, non primam, quam in principio totius constitutionis retulit, hic commemoret: omnes enim morbi, quorum hic meminit, secundo autumno maxime uiguerunt: tum quidam ineunte hieme sedati sunt, quidam uero producti sunt longius. quod uero essent inordinati, atque repeterent, id & frigiditati, & copiæ humorum morbos efficientium merito referendum est acceptum. ex quo factum est, ut ea etiam superstitibus pariter euenirent.

Hæc autem pariter ijs, qui superstitibus, & qui non, acciderunt. multa que fuit, eaque uaria in morbis iudicationis uacuitas, ac maximum, pessimumque signum usque ad finem subsecutum est, ut quamplurimi omnem cibum fastidirent, præter ceteros uero, quibus alia quoque erant exitiaria: atque in his febribus non admodum intempestiue fiebant.

Mente costare, & oblatos cibos libentem admittere, maximum bonum esse, ipse alibi in uniuersum dixit: ac nunc peculiari quodam exemplo confirmat, quod uero non admodum sibi cruciarentur, merito ex humorum abundantium qualitate consecutum est.

Cum

35 A *Cum autem hæc diu perdurarent, multique dolores essent, ac mala colliquatio, in eis abscessus fiebant, aut maiores, quam ut ferri possent; aut maiores, quam ut ulli adiumento essent; sed statim redierunt, ac deteriores euaserunt.*

Abscessus fiunt, cum multa adsit incoctorum humorum copia. hi si parui sint, nihil profunt: si magni, ferre eos uires non possunt. hoc autem loco euacuationem per effluxum, ab eo abscessum uocari, proxima oratione perspicue indicauit.

Quæ hos tenebant, erant hæc, dysenteria, tenesmi, lienteria, & alui fluxus: nonnullos etiam aqua inter cutem, † quæ uel hæc habebat adiuncta, uel non habebat.

Quos abscessus supra in uniuerso exitisse dixit, eos nunc singillatim exequitur. nos autem supra diximus, tales morbos merito ortos esse, excrementis in uentrem confluentibus: ac dysenterias quidem cum cruentis excretionibus, quoquo modo ortas: tenesmos uero, qui uehementes tensiones sunt, ex ulceratione in recto intestino: lienterias uero, quæ sunt celeres ciborum non mutatorum transitus. fluxus autem uentris uocat, cum, sine his affectibus, humidæ excretiones & semper, & continenter deijciuntur. ait etiam aliquos in aquam inter cutem deinceps propter frigidorum, humidorumque humorum copiam incidisse: ac quosdam prædicta symptomata, quosdam uero etiam non, adiuncta habuisse.

37 B *Quæ autem erant etiam uolenta, statim opprimebant, uel nihil proderant.*

Morbi, qui a concoctionis difficultate & copia crudorum humorum oriuntur, ab excretionibus nihil iuuantur: dixit enim multas, uolentasque confestim uires opprimere: quæ uero tales non sunt, nihil prodesse: quæ cum etiam duplices sint, nihil proficiunt, quæ concoctionem adiunctam non habebunt: quia cum humores adhuc multi supersint, si absit concoctio, nulla utilitas subsequetur.

38 *Pustulæ paruæ, quæ non essent excernendis morbis, statimque euanescebant: aut secundum aures tumores nigricantes, qui nihil denunciarent.*

Omnium incommodorum, quæ eo tempore acciderunt, caput erat cruditas humorum. ac si quædoque natura ad aliquos excernendos per uim aggressa est, nihil profuit: immo uero ab eis superata, aut statim permittit, ut in imas partes iterum recurrent: aut propter paucitatem excretionum, abscessum moliebatur.

39 *Quibusdam in articulos, præsertim in coxendicem decumbentibus: paucis criticæ cessabant: statimque superati ad pristinum statum redibant.*

G Abscessum, qui decumbendo fit, in diuturnis morbis potissimum accidere, in primis ab ipso in uniuersum didicimus: & hic peculiari exemplo nobis est testatum. quia uero erat multa crudorum, frigidorumque, & incoctorum humorum copia, ideo in maximum articulum multis decubuit. sed quia difficilis erant concoctionis, non excernebantur. ac si cui discussi uidebantur, confestim iterum redibant. hoc nimirum est, quod significat, tumores, cum ad cutem pellerentur, & redirent, ad statum pristinum esse iterum delapsos: id enim indicat, cum ait, statimque superati ad pristinum statum redierunt.

40 *Moriebantur autem ex omnibus, sed omnium plurimi, pueri, qui a lacte nuper distracti essent, & item natu maiores, & octo, & decem annos nati, & qui pubertatem iam attingebant, hæc autem illis accidebant non sine ijs, quæ ante dicta sunt: superiora uero multis sine his eueniebant.*

Cum in hac constitutione humiditas potissimum dominaretur, utpote quæ naturalem modum plurimum excefferat, certe huic malo, quod ab humiditate, frigiditateque oriebatur, frigidi & sicci minus erant obnoxij: ostendimus enim corpora illis esse causis magis obnoxia, quæ sunt earum intemperici cognata.

41 D *Unum autem bonum, maximum eorum signorum, quæ extabant, quodque plurimos e maximis periculis eripuit, fuit in ijs, quibus ad urinæ stillicidium diureret, & in hoc abscessus fierent. accidit autem plerisque urinæ stillicidium potissimum in his ætatibus: & item alijs multis, qui non decumbentibus, & in morbis: & subdita his magna que omnium mutatio fiebat: uentres enim, etsi forte molles erant, statim maligno modo cohibebantur: cibosque omnes libenter sumebant: postea uero placidæ febres oriebantur, ex stillicidio autem urinæ diu, multumque laborabant.*

Est etiam supra dictum stranguriosa, & non nephritica symptomata his accidisse: & si communiter quandam habeant, sed alia pro alijs: nosque diximus, cum totius corporis excrementa per renes expurgantur, urinæ stillicidium eos corripere cum ob alia, tum uel maxime per urinarum confluentium acrimoniam, quæ nunc quoque in causa fuit: illud enim memoria tenendum est, abscessus hic dici in urinæ stillicidium esse factos, quamuis infesti humores non per decubitum, sed per effluxionem de toto corpore manarent: ut enim totum corpus sæpe per uentrem, ita etiam per renes, uescicamque purgatur. urinæ autem stillicidium diuturnum fuit, & cum dolore totum corpus urinæ stillicidio repurgabatur. necesse autem erat, eas partes affici, per quas urinæ acres excernebantur: propterea quod & uellicabantur, & continua excretionem uexabantur: ex quo fiebat etiam, ut in ipso urinarum transitu dolorem sentirent. eiusmodi porrò symptomata propter multitudinem excrementorum, quæ excernebantur, diutius in eis perdurauerunt.

Urinæ

Urina horum erant copiosa, crassa, uaria, rubentes, semipurulenta cum dolore

Hæc omnia euenerunt, quod uniuersum corpus uitiosorum humorum redundantiam deponeret: idcirco omnes incolumes euaserunt. cum autem ea uaria esset, ut supra diximus, (aliud enim in alio redundabat) probabile est, uarietatem quoque in urinis extitisse: ut non similes in omnibus, sed alia in alijs essent.

Omnes autem hi superstites fuerunt: nec eorum quenquam perijisse cognoui. quæcumque autem sine periculo erant.

Cur omnes incolumes euaserint, causa dicta est: purgati enim per urinas sunt. hoc autem, Quæcumque autem sine periculo erant, quidam sequenti orationi præponunt: ubi etiam, post secundam constitutionem, ipsum exponemus.

Omnes autem excrementorum maturaciones undique tempestiue, aut bonæ, & critici abscessus considerandi sunt.

Nonnulli finem prioris status esse uolunt huius narrationis initium, ut hoc pacto dicamus: Quæcumque autem sine periculo erant, omnes excrementorum maturaciones undique tempestiue, aut bonæ, & critici abscessus considerandi sunt: ut sit hæc fere orationis sententia, quicunque affectus sine periculo exoriuntur, in eis consideranda sunt concoctiones. potest tamen hæc oratio per se legi: ut sermo nem de omnibus absolute morbis, qui sine maturatione sunt, in uniuersum habeat. morbi autem maturatione est quædam eorum, quæ præter naturam sunt, concoctio: ipsa uero concoctio est quædam eius, quod concoquitur, in concoquentis naturam deductio. ergo ubi corpus in suo statu naturali est, cumque id quod concoquitur, habet naturam concoquenti idoneam, tum mutatio, alteratioque fit totius materiam, quæ concoquitur, aut certe maximæ eius partis, minimumque semicocti relinquitur. at quædo præter naturam affecta sunt, quod usu uenit, cum a natura immutantis, & alterantis sunt alienata, id, quod assimilatur, exiguum est: excrementum uero semicoctum, est multum. quemadmodum autem in corporibus, quæ in sua sunt natura constituta, excrementa concoctionem indicant, ita etiam in ægrotis corporibus indicabunt: itaque eorum quæ in uentre concoquuntur, excrementa per aluum deiecta cruditatem, concoctionemque sua forma indicant: eorum, quæ in pectore, atque pulmone, quæ tussi excernuntur: eorum, quæ in cerebro, quæ per nares educuntur: eorum quæ in uenis, quæ cum urinis effluunt. hæc autem in libris de naturalibus facultatibus declarata sunt, itemque in libris de crisi, præcipue autem in libris de temporibus morborum, in quibus concoctionis morborum indicia scripta sunt. id ipsum Hippocrates quoque hoc loco fieri iubet, ut ab ijs, quæ excernuntur, morborum concoctiones spectemus. sunt, qui in fine orationis pro considerandi sunt, scribant, faciendi sunt: ut hæc oratio ad actionem, curationem, & consilium, non ad dignotionem pertineat. nam si concoctiones considerari iubet, ad dignoscendum, ac prælagiendum referenda oratio est: si fieri, ad curandum. est autem perspicuum, omnia, quæ moderata calfaciunt, maturaciones efficere: ut cibos, ut perfusiones, ut cataplasmata. frictio quoque modica, & balneum sunt huius generis: quorum singulorum usus in libris de ratione medendi est expositus. at qui non solum par erat maturaciones morborum aut considerare, aut facere, (utrunque enim uere dicitur.) sed abscessus etiam ex effluxione; in quo summum in primis studium adhibendum est, aut abscessus ex decubitu in particulas ignobiliores factos: hoc enim est nobis secundo loco propositum, cum abscessum per effluxionem assequi nequimus. quocirca si ad uentrem excrementa uergant, eis præsto esse debemus usu clysterum, in quibus sit uis illuc attrahendi: & item usu eorum, quæ in tota uictus ratione sint ad id ipsum accommodata: si ad renes, usu eorum, quæ urinam ciant: si ad colon, acribus illud medicamentis calfaciemus.

Maturaciones celeritatem iudicationis, securitatemque salubrem significant.

Superiore oratione, dixi quosdam uelle, maturaciones considerari; quosdam uero, fieri: & ab utrisque finem orationis dupliciter scribi: atque explicari, ut hi uelint, medicos considerare: illi uero eos facere. dixi autem utile esse, ut medicus utrunque exerccat: itaque si scriptum sit, considerandi sunt, etiam omnino comitatur hoc, faciendi sunt. siquidem Hippocrates censet, medicum esse naturæ imitatore, atque ministrum. & tamen melius esse, ut in superiore oratione scribatur, considerandi sunt. ipse declarauit, cum ait, maturaciones celeritatem iudicationis, securitatemque salubrem significare: neque enim dixisset, significare, sed facere, si hoc consilij medicis dedisset, ut maturaciones efficerent. sed hoc consilium esse faciendum, cum morbos curat. nunc in tractatione uulgarium morborum dignotiones, præstigiaque illis proponit: cum interim medendi rationem simul generatim innuat, eam tamen non exprimat. ipsum autem id simul innuere, planum est. nam si censet, medicum præclara naturæ opera imitari, maturaciones autem naturæ opera sunt, perspicuum est, eas celeritatem iudicationis, securitatemque, ac sanitatem significaturas: tum uero nos unâ auxiliantes, maturaciones esse effecturos.

Cruda autem, & incocta, & ad malos conuersa abscessus, aut iudicationis uacuitates, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut reciduas.

Quemadmodum maturaciones fiunt, cum natura superat causas morborum effectrices, ita cum non superat, fiunt contraria. quod igitur in maturacionibus dictum est, celeritatem iudicationis, ei aduersatur

E 42

43

44

45

46

† Fortasse
209 non
num, sed
uis mem
hoc loco

Atur diuturnitas morborum: quodque in illis diximus securitatem, ei opponitur iudicationis priuationem itemque mors, & recidua: quod in illis, salubrem, ei in uniuerso quidem omnia, quæ nunc dicta sunt: separatim uero, dolores. sana enim corpora habent seu laboris, seu doloris, seu molestiæ, uacuitatem appelles, ita propriam, ut auelli ab eis non queat. uocabulum autem *uacuitas*, hoc est priuationis iudicationis, duobus modis ab ipso usurpari memini, uel cum nulla omnino, uel cum mala futura est iudicatio: in utraque autem significatione, iudicationis priuationes, morborum cruditatibus comitantur. meministis autem, totam morbi concoctionem in humorum alteratione fieri: est enim per solida corpora protensa natura, quæ uirtus illorum est: atque humores a solidis corporibus sanis concoctionem consequuntur. atque adeo si hæc ipsa ægrotent, iam hic morbus in habitu sit, & nonnullos in maximum discrimen adducat. curari autem non potest prius, quam solida corpora suam uirtutem nacta sint: quæ est in calidis, frigidis, sicci, & humidis commoderatione constituta: quocirca ipsa quoque si dolorum corporum sanitas in horum est posita commoderatione: ut siue bonam partium inter se similitudinem temperaturam dicas sanitatem esse, siue elementorum, ex quibus constat, commoderationem: nihil interesse uideatur. quomodo autem sit morbis solidorum corporum adhibenda curatio, in libris methodi medendi sumus persequuti. neque enim omnia sunt ubique exponenda.

Quid autem horum potissimum erit, ex alijs considerandum est.

47 Horum inquit, quæ sunt prælagiendi, quorum facit mentionem: & quæ in prælagijs ipse docuit. singula enim, quæ prædicta sunt, ex eo libro sunt deprompta, quem nos tribus commentarijs illustrauimus. & sub finem ostendimus, libros uulgarium morborum sequi librum prælagiorum. præterea scriptos a nobis in illum librum commentarios propter libros de crisi, quarum sunt explicata præstigia & in letalibus, & in lenibus morbis: & quæ statutæ sunt iudicationum in unoquoque morbo dies: quæ item bonæ, quæ fallaces, quæ firmæ, quæ denique non firmæ iudicationes sunt: ac deum de omnibus alijs, quæ ad hanc contemplationem pertinent, actum est.

Dicito præterita, cognoscito præsentia, futura prædicito.

48 In ipso quoque libri prælagiorum statim initio dixit, præsentens enim, & prædicens præsentia, præterita, & futura: quod uidelicet in tribus temporibus præsentio uersetur: quod quomodo præstadium sit, ijs commentarijs, quos in illum librum scripsimus, est a nobis declaratum.

Hæc meditare.

49 Hoc loco dixit meditari pro exercere. atque alibi sæpe curam, & studium appellat meditationem.

Te ita exerceto, morbis ut profis, aut nequid noccas.

50 Hoc ego aliquando leue duxi, nec Hippocrate dignum: quod id omnibus esse hominibus perspicuum existimabam: debere Medicum spectare, in primis ut ægrotis adiumento sit: sin minus, ne eos lædat: sed posteaquam uidi, plerisque claros Medicos, iure reprehendi, quod uel sanguinem misissent, uel lauissent, aut medicamentum dedissent, aut uinum, aut aquam gelidam propinassent, in animum induxi, tale quidpiam fortasse ipsi etiamnum Hippocrati atque ita necessario multis quoque alijs eius temporis Medicis contigisse. itaque exinde semper plurimi feci, ut si quando magnum auxilium ægrotanti afferam, ante mecum perspiciam, non modo quantum sim profuturus, si res succedat ex sententia, sed etiam ne quid lædam. quam ob rem nihil unquam institui, cuius periculum prius non fecissem, ut, si non compos uoti fierem, nequid ægrotis nocerem. quidam uero Medici, perinde atque illi, qui aleam iaciunt, remedia afferre ægrotis solent: quorum offensio magnum ægris incommodum parit. proinde ijs, qui artem perdiscunt, plane scio, indignum, ut mihi olim, uideri, ut ab Hippocrate primum scribatur, studendum esse, ut profis, ac ne quid noccas. at uero iam medicamentibus, non dubito, quin huius rei uis appareat. si uero quandoque eueniat, ut ex temerario uehementis medicamenti usu æger interimatur, tum certe uim eius, cuius nos modo monuit Hippocrates, potissimum sentient.

Ars constat his tribus, morbo, ægro, ac Medico, artis administro: æger autem unâ cū Medico reluctari morbo debet.

51 Tria esse ait omnia, in quibus, & per quæ curatio perficitur: in primis sunt morbus & Medicus: decertant autem inter se, & ut ita dicam, pugnant ac præliatur morbus ac Medicus: siquidem Medicus studet morbum tollere, morbo uero propositum est, ne moueatur. tertius, præter hos, est ægrotus: qui si Medico pareat, imperataque, faciat, socius ei, morbiq; hostis efficit: si ab eo desciscat, eaq; faciat, quæ morbus iubet, duplici nomine Medico facit iniuriam: primum, quod solum destituerit; deinde quod duos fecit, qui ante unus erat: necesse, n. est, ut duo sint uno fortiores. æger autem, deserto Medico, imperata morbi exequitur, cū Medicus ei frigida potione interdicit, ille uero a febris ardore id ad agendum impellitur. itemque si lauet, aut uinum bibat, aut aliquid fumat eorum, a quibus abstinere illum Medicus uolebat, nempè is morbum augebit, cum ea faciat, quæ morbo grata sunt: prodet uero Medicum, cum, quæ ille non uult efficit. ceterum in multis exemplaribus scriptum est, Ac Medico artis administro: in quibusdam uero, non artis, sed naturæ legitur. ad totam tamen orationis sententiam nihil interest.

COMMENTARIJ.

L Capit.

Capitis, collique dolores, & grauitates cum febris, ac sine febris. E 52
 Hoc uim obtinet tituli: ut enunciet Hippocrates, quo terminari soleant capitis, collique dolores, ac grauitates: polliceaturque se deinceps dicturum, quas differentias habeant. proinde mentem ei, id in sequentibus facienti, adhibeamus.

Phreniticis conuulsiones.

Conuulsiones inquit phreniticis accidunt, cum capitis, & colli dolores, ac grauitates permanent. 53

Sed & uirulenta uomunt, & quidam ex eis subito moriuntur.

Ostentum est nobis omnes huiusmodi excretiones, & uomitiones fieri, ubi flaua bilis aduritur. quocirca subiungit, quidam ex eis subito moriuntur, hoc est subito post uomitiones pereunt: ut quorum cerebrum, eiusque membranæ a phrenitide, quam flaua bilis excitauit, obsideantur. quo minus mirabile est, si hisce particulis exiccatis conuulsiones oriuntur: ac nonnulli quidem ut primum conuelluntur, uirulentaque uomunt, confestim moriuntur: quidam propter uirium firmitatem unum diem, uel duos, uel tres, uel etiam quinque interdum superuixerunt. 54

In ardentibus autem, aliisque febris, quos colli dolor, temporum grauitas, caligo oculorum, uel etiam hypochondrij contentio, ac sine dolore tentat, ijs e naribus sanguis profluit. F 55

Cum librum præfagiorum exponerem, de eo sanguinis profluio locutus sum in ea oratione explicanda, cuius hoc initium est, Quibus in huiusmodi febre caput dolet, & pro oculorum caliginibus cæcutiunt, aut splendentia quædam oculis obuerfantur, ac pro uentriculi dolore in alterutra parte præcordia tenduntur, ac neque dolor infestat, nec inflammatio, ijs pro uomitu sanguis e naribus profluet. quæ quidem si cum his conferas, illum accuratius de his eo in loco scripsisse, plane intelliges. hic autem, solum id adiciam: quia in proposita oratione Capito ita legit, uel etiam hypochondrij contentio cum dolore: cum minus recte, negationem ademisse, tum ob ueritatem ipsam, tum quia ipse in præfagij dixit, cum in alterutra parte hypochondria tenduntur, ac neque dolor infestat, neque inflammatio, ijs pro uomitu sanguis e naribus profluet. impetus autem humorum in caput, signum est hypochondrij sine dolore contentio: cui si sit dolor adiunctus, uiscerum inflammationem sequitur: cum uero capitis calor sanguinem sursum trahit, eumque iecur impellit, tum sanguinis eruptio expectanda est.

Quibus uero totius capitis grauitates, cordis dolores, & fastidia sunt, bi biliosa post, ac pituitosa uomunt.

Hanc etiam orationem in præfagij docuit his uerbis, Si cuiquam inquit, in non letali febre caput dolet, aut ante oculos obscura quædam obuerfatur, aut uentriculi dolor huic accedit: biliosa imminet uomitio. si rigor eum præterea corripuerit, & inferiores hypochondriorum partes algeant, citius uomet: quod si eo tempore quicquam aut biberit, aut ederit, id quoque quam celerrime uomet. itaque quibus primo protinus die dolor superuenit, ij quarto, aut quinto die magis conflantur, septimo uero, liberantur. plerique tamen tertio die dolere incipiunt, quinto maxime uexantur, tum nono, uel undecimo tuti euadunt: sed quos dolor quinto die uexare coepit, & alia præcedentibus proportione respondeant, decimo quarto die liberantur. hæc tum uiris, tum mulieribus, præcipue autem in tertianis solent contingere: iunioribus uero cum in his ipsis, tum præcipue in continuis febris, tertianisque synceris usu ueniunt. hæc oratio de iisdem, quæ hic tradit, est in præfagij conscripta, eamque nos in tertio, quem in eum librum scripsimus, commentario, declarauimus. quocirca cum totum hunc sermonem diligentius in præfagij scriptum esse uideamus, nihil est, cur nunc eadem iteremus. si uero quid noui in hoc libro inerat, id in sequentibus interpretabimur: qua in re illud memoria tenendum est, quæ proprie interpretatio dicitur, eam in obscuris uersari orationibus. nunc uero propter interpretum consuetudinem, etiam explanationis causarum eorum, quæ obscure dicta sunt, interpretationis per absum appellamus: id quod nos quoque, consuetudinem, quæ iam inualuit, secuti, hoc loco facimus: orationem enim, quæ per se ipsa clara est, nullamque interpretationem desiderat, cum eo, quod ab ipsa significatur, conferentes, damus operam, ut aperte causas exponamus. G 56

Pueros fere in eiusmodi incommodis conuulsiones potissimum corripunt.

Pueri & propter imbecillitatem, & propter mollitiem neruosi generis sunt conuulsionibus opportunissimi. 57

Eadem etiam mulieribus, & item ab utero dolores accidunt.

Omnia, quæ prædicta sunt, tam mulieribus, quam uiris accidunt, quatenus & homines sunt, & oēs partes eadem, ac uiri, habent: quatenus autem uterus præcipua in eis pars est, in eo uteri morbis corripuntur, præcipue autem in quibus ei cum stomacho consensus intercedit. 58

Senioribus autem, & quos iam calor deficit, paraplegia, aut insanie, aut cæcitates.

Erat ei de illis instituta oratio, quibus simul caput grauatur, cor dolet, & qui fastidio laborant: quos uomere biliosa, pituitosaque dixit: præsertim si pueri sint: quos et magis tæteri conuulsionibus, quæ iuuenes scripsit 59

A scripsit. addidit etiam, hæc mulieribus euenire, ac præterea dolores ex utero. deinceps uero ait, senioribus accidere paraplegias, insaniasque, & cæcitates. addidit uero, quos iam calor deficit, causam afferens, cur hæc eis eueniant. uocat autem paraplegias, eas resolutiones, quæ ex morbo attonito in partem aliquam decubuerunt: insanias uero deliria, quæ sine febre fiunt. hæc autem accidere senioribus solent propter naturæ imbecillitatem, quæ uomitu, aut sanguinis profluio reijcere, quæ in capite coaceruata sunt, excrementa non potest. quocirca fit, ut cum illa in oculos irrumpunt, cæcitates quandoque efficiantur.

TERTIA CONSTITUTIO.

In thaso paulo ante Arcturum, & sub Arcturo multi ac magni, Aquilone spirante, imbres: circa æquinoctium, & usque ad Vergilias austrini imbres parui, modici: hiems aquilonia, squalores, frigidi uenti, magna niues: sub æquinoctium uero frigora maxima: uer aquilonum, squalores, pluuia pauca, frigida: circa solstitium æstiuum, imbres pauci, magna frigora usque ad canem: a cane ad Arcturum usque æstas calida, æstus magni: non per additionem illi quidem inerescentes, sed continui, & uehementes: non pluit. Et æstas spirauerunt: circa Arcturum uero pluuia usque ad uernum æquinoctium austrina. in hac autem constitutione per hiemem paraplegia ceperunt, multosque corripuerunt: quorum nonnulli celeriter moriebantur: qui quidem morbus copiose uulgabatur: in ceteris incolumes constabant.

Constitutio, quam modo exponit, frigida, siccaque est, & item ex parte quadam inæqualis. cumque in his omnibus autumno similis esset, ideo morbos etiam habuit, qui potissimum autumno uigere solent. eam porò inæqualem fuisse, uel ex his constat: nam circa Arcturi ingressum ait magnas pluias cum aquilonijs statibus extitisse: deinde uero autunnum totum huic constitutioni contrarium esse subssecutum, pro aquilonio austrinum fuisse: pro pluuio paucas habuisse pluias: mox hiemem aquiloniam, siccamque fuisse: tum uer totum usque ad canem ortum: ex quibus rebus perspicuum est, in hac constitutione frigidum, siccumque abunde esse dominata. ostensum etiam est, eius principium usque ad hiemem, inæquale fuisse. deinde uero rursus post canem ex aquilonijs & frigidis ait statim magnos, uehementesque æstus extitisse: sub hæc, imbres iterum austrinos. ex quo est apertum, totius status finem, qui post canem fuit, ualde fuisse inæqualem. itaque morbos omnes, qui tum uiguerunt, deinceps clare narrat, nec ulla est obscura dictio, nisi perraro, hic interiecta: uerum quando etiam morborum, qui fuerunt, causas exponere instituimus, danda opera est, ut eas uerbis ipsius accommodemus: uerba autem ipsa in breuia capita secemus: quæ intelligent ij, qui ea, quæ superiore commentario, quæque hoc ipso ante exposita sunt, in memoria habebunt. ait ergo paraplegias per hiemem fuisse, cum caput & frigidis uentis, qui tum perflabant, læsum esset; præsertim uero, quia totus autunus austrinus ipsum calfecerat, rarefecerat, atque etiam repluerat: quod enim ita ante affectum est, caput a frigidis uentis aquilonijs plurimum læditur. sed quia hiems sicca erat, nullus alius morbus eam uexauit: est enim in aphorismis dictum, squalores esse imbribus salubriores. & tamen ex paraplegijs interibant: siquidem ipse Hippocrates ait, Qui quidem morbus late uulgabatur, perinde ac faciunt qui non soliti sunt: nimirum propter paraplegiam, quæ præter consuetudinem euenit: siquidem illa, quæ euenire consueuit, in membri resolutionem decumbit: sed hominem non occidit. at quæ in hac constitutione uiguit, cum caput esset ualde refrigeratum, letalis fuit.

Ante uer febres ardentes ceperunt, & ab æquinoctio usque ad æstatem perdurarunt. quam ob rem qui uere, & incunte æstate statim egrotare inceperunt, plurimi superstites fuerunt, pauci uero quidam mortui sunt.

Perspicuum est, non dici ab eo, unamquamque ex ardentibus febris, quæ ante uer inceperunt, usque in æstatem esse productam: sed contigisse, ut earum origo toto illo tempore uulgaretur, ut modo hoc, modo illo tempore Thalij in eam febrem incidere. hæc autem oratio non est eodem modo in omnibus exemplaribus exarata. equidem optimam esse scripturam existimaui eam, quæ hac dictione continetur: ut sit eius hæc sententia, tota æstate ortum febrium ardentium perdurasse, atque in toto hoc tempore moderatas, non mortiferas fuisse: at initio autumnus, qui eis corripere, multos perijisse. igitur febres ardentes lenes fuisse, uidetur esse consentaneum: erant enim moderatæ, ut quæ hunc statum antecessissent: & non synceræ, ut quæ non ab exquisito calido, siccoque genitæ statu: nec omnes temperaturas inuaserant, sed quæ prius bilis copiâ coaceruant. omnino autem, cur ardentes febres tum acciderent, est inuentu perdifficile, cum Hippoc. nullam penitus antecedentis ætatis fecerit mentionem: sed ab autumno narrationis initium sumpserit: sed est etiam multo difficilior, quia probabile est, æstatem illam suum naturale temperamentum tenuisse: propterea quod si ulla ex parte de suo statu deflexisset, eius constitutione Hippocrates exposuisset. fuit igitur fortasse calidior, ac non ita multum naturalem statum excessit, quocirca ne describendam quidem illam existimaui, perinde ac præter naturam affecta esset. ueruntamen quando in æstate, quæ etiam in sua natura constet, amaræ bilis succum fieri copiosorem necesse est, ideo cum is esset, in ea æstate non solum solito, sed etiam multo copiosior, ab insequenti frigore in corpore conseruatus, nec distatus, nec per halitum digestus est: qui cum diu delitauisset, ac temporis spatio computruisset, ardentes febres excitauit.

In autumno iam, & cum pluuie cepisset, letales erant, ac plurimi moriebantur.

Ad memoriam reuocemus, quod in extrema oratione, quam de hoc statu habuit, scripsit: pluuia inquit, austrina usque ad æquinoctium uernum. dixit præterea de tempore post ortum canis usque ad

Arcturum, ad uerbum sic, ætas calida, ætus magni non per additionem illi quidem incrementes, sed B continui, & uehementes: non pluit. constat igitur, eam constitutionem bilem genuisse. inde factum est, ut cum illam austrinæ exciperent pluuia, merito complures febres ardentes, eaque letales uiguerint: quando Auster corpora dissoluere, humoresque fundere, atque adeo etiâ putrefacere, ubi cum largioribus imbris coniunctus est, consueuit.

Ardentibus autem febribus hæc accidebant: quibus rite, & copiose sanguis e naribus defluxit, ea de causa maxime seruabantur: nec ullum, si recte ei sanguis recte effluxisset, in hoc statu mortuum uidi. nam Philiscus, Epameno, & Silenus quibus parum quarto, & quinto die e naribus stillauit, mortui sunt. 63

Cum alioqui proprium est ardentium febrium fere per sanguinem e naribus profluentem iudicari, tum uero eo tempore ait. inutiles sanguinem de naribus erupisse. quæ uero postea de singulis ægris tradit, oia ad hoc caput rediguntur: quibuscunque sanguis abunde profluxit, eos superstites euasisse: quibus parce, aut nihil prorsus nares stillarunt, eos solos perisse: alios uero nonnullos, quibus aliæ naturales excretiones uel per uentrem, uel per urinas fierent, esse seruatos.

Plurimi igitur eorum, qui ægrotabant, sub iudicationem riguerunt: præsertim uero quibus sanguis non profluxisset: qui F 64 idem postea iterum riguerunt, & exudarunt.

In libro, qui de rigore est, ostendimus, ex amara bili, quæ cum impetu fertur, ut per sensibilia, carneaq; corpora excernitur, rigorem sequi. declarauimus etiam, consentaneum esse, ut hunc motum sudor, interdum uero etiam uomitus biliosi, & alui deiectiones comitentur.

Erant qui sexto die morbo regio corripentur: sed his profuit purgatio per uesciam, uel turbata aluus, uel largum sanguinis profluuium, ut Heraclida, qui apud Aristoclidem decumbebat: cui per nares sanguis effluxit, aluusque turbata est, & per uesciam est expurgatus, uigesimo autem die iudicatus est, ac longe aliter, quam Phanagoreon seruus, qui, cum ei nihil horum euenisset, mortuus est. 65

In quibus natura excernere bilem non potuit, in ijs in cute collecta morbum regium fecit. prauum autem erat, eum ante diem septimum effici, ut etiam in aphorismis dictum est. inter hos autem illi solū seruati sunt, in quibus natura potuit alia ratione redundantiam excernere: quas excretiones ipse triplices commemorauit, ut urinarum, uentris turbationis, & sanguinis profluuij. quibusdam etiam has tres omnes contigisse, ut Heraclidæ, huncque die uigesimo esse iudicatum scripsit.

Sanguis autem plurimis profluxit, præcipue autem adolescentulis, & adultis: quorum plurimi perire, quibus sanguis non profluxit: seniores uero aut morbus regius, aut turbata aluus, aut tormina intestinorum exercuerunt: ut Bionem, qui apud Silenum decumbebat, uulgabantur autem etiam dysenteria per æstatem: ac nonnulli, qui diu ægrotarant, quibus etiâ sanguis profluxerat, in dysenterias tandem inciderunt: ut Eratonis puer, & Milus, qui post multum sanguinis profluuium in dysenteria statim inciderunt. 66

Adolescentulis sanguinem e naribus profluxisse, consentaneum fuisse, planū est: post eos uero, etiâ adultis: qui autem natu grandiores essent, quia uires eorum imbecilliores, calorque natiuus diminutus erat, ijs bilis redundans in morbum regium potius erupit. quibusdam uero contigit etiam turbata uentris excretio, aut dysenterica: quibus per eas partes excrementum uentris eiectum est. itaque ex ijs, quæ dicta sunt, quæque deinceps dicentur, non iam te latebit, sanguinis eruptiones, quæ in febribus ardentibus fiunt, ex flaua bili redundanti oriri: quæ sanguini admista, ubi eum deussit, multum caloris cum eo ad caput sursum fert: ac uenas narium dirumpit, ac sanguinis profluuium facit.

Hic igitur humor & copiosus fuit, & maxime abundabat: si quidem nonnullis etiam circa iudicationem sanguis non erupit, sed tubercula circa aures exorta euauerunt: quæ cum euauissent, ad sinistra ilia, & in summam coxam grauitas decubuit: cumque post iudicationem dolores urgerent, urineque, tenues redderentur, sanguis erumpere parū cepit: circa uero quartum ac uigesimalium diem Antiphonti Critobuli filio abscessus in sanguinis profluuium facti sunt: idque cessauit, & die quadragesimo est perfecte iudicatus. 67

Enim uero id propter periculum euenit: ac nihil propius factum est, quam ut incolumes non euaderent: cum uix uigesimo quarto, & quadragesimo die sint auxilium a profluuiio sanguinis consecuti.

Mulieres præterea multæ ægrotauerunt: pauciores tamen, quam uiri: minusque, multæ perierunt, plurimæ autem difficile partum habuerunt, & partu edito in morbum inciderunt: quæ quidem mortem potissimum obibant: ut Telebuli filia sexto a partu die mortua est, plurimæ autem in se bribus menstrua eruperunt: quibusdam uero ex naribus sanguis profluxit: ac multis uirginibus id tum primum contigit: nonnullis & sanguis e naribus, & menstrua simul proruperunt, quod in Debaris filia uirgine tum primum apparuit: largeque ex naribus sanguis effluxit, ac nullam earum, quibus aliquid horum rite euenit: mortuam uidi: quibus uero contigit, ut prægnantes ægrotarent, omnes, quas equidem norim, abortum fecerunt. 68

Merito fieri uidebatur, ut mulieres minus, quam uiri ægrotarent, minusque periclitarentur: utpote in quibus, per sanguinis eruptionem iudicationes fierent: quippe ingenitū auxiliū habebant, menstruam purgationem

A purgationem. laborabant autem pariendi difficultate, propterea quod frigidus status erat: quæ etiam ratio faciebat, ut quas morbus aliquis corripuisset, eæ omnes partum abijcerent.

69 *Urina autem plerisque boni quidem coloris erant, ceterum tenues, & subsidentia pauca habentes, cum excrementis tenuibus, ac biliosis. multi autem alij, qui iudicati erant, ad dysenterias deueniebant: ut Xenophanes, ac Critias.*

Has quoque urinas tenues, hoc est aqueas dixit: & tamen paulo post iterum scripsit:

70 *Urina aquea, multæ, puræ, tenues post iudicationem: in quibus multa erant subsidentia: aliaque sunt recte iudicata. quibus autem hæc acciderint, commemorabo: Bioni, qui apud Silenum ægrotabat: Critias qui apud Xenophanem: Aratonis filio, & uxori Mnesistrati.*

Expositis nominibus eorum, in quibus tales urinae essent, deinceps subiungit,

71 *Postea uero hi omnes dysenterici facti sunt. quod uero urinas aqueas redderent, attendendum est.*

Erant enim uerisimile, quia cum urinis humor biliosus non expurgatus est, cum in uentrem fluxisset, dysenterias generasse. erat quoque uerisimile, eo quod magna esset huius humoris redundantia, & quia biliosa excrementa per urinas non essent expurgata, ex eo, quod adhuc in corpore superfluebat, dysenteriam in eis esse excitatam.

Circa Arcturum multi undecimo die iudicati sunt: bisque recidiuæ non rite fiebant: sub hoc etiam tempus comatosi fiebant: atque hi maxime pueri: qui quidem omnium minime moriebantur.

Per spicuum est, eum commemorare exortum Arcturi, qui secundo anno fuit, quem in fine narrationis descripsit. fuit autem is austrinus cum imbris usque ad autumnale æquinoctium. ait autem hoc tempore multos undecimo die tuto iudicatos esse, ac simul comatosos propter austrinam uidelicet constitutionem effectos: quæ etiam fuit in causa, ut iudicationes quoque fierent, quam alio tempore, certiores: ubi aeris frigidum dominabatur temperamentū, in quo iudicationes diuturnas fuisse ait. nullam autem mentionem fecit temporis, quod inter Canem, & Arcturum intercessit, quod calidam, siccamque constitutionem habebat: in quo uerisimile erat, multos fuisse celerius iudicatos: ut ne septimum quidem diem excederent. id igitur, tanquam illi tempori familiare, silentio transiit, solos uero morbos, qui uulgabantur, percurrit.

73 *Circa æquinoctium uero usque ad Vergilias, & sub hiemem febres ardentes sequebantur, plurimi uero etiam phrenitide tentabantur: quorum plurimi interibant.*

Idem humor, qui tamen eundem locum non occupet, febres ardentes, & phrenitidas facit: nam cum flaua bilis una cum sanguine in capacitibus uasorum continetur, quomodocunque ea accendatur, inde febres ardentes oriri solent: præsertim uero cum in uentris, aut iccoris, aut pulmonis uenis bilis efferuescit. eadem uero cum solidas corporis partes petit, ac per eas comportatur, rigorem efficit: in cerebrum uero, eiusque membranas impacta, phrenitides gignit: prius uero quam inhaereat, per uenas in eis sitas transfluens non phrenitidas sed, quæ in uigoribus febrium sunt, deliria parit. quocirca bilis, quæ primo in imis uenis ardentem febrem constituerat, in hoc austrino ab Arcturo ad æquinoctium statu, ad caput sublata, & in cerebro, eiusque membranis defixa, phrenitidas efficit.

74 *Æstate etiam pauci in eam inciderunt.*

Paucos ait factos esse phreniticos: siquidem eius pars ad Canem usque frigida fuit, pars usque ad Arcturum calida, & sicca: quam ob rem non poterat hæc interim caput implere: ut nec etiam Auster ille qui sub Arcturo usque ad æquinoctium spirauit: temporis enim spatium, quod inter Canem & Arcturum intercessit, neque humidum, neque longum fuit. dictum autem est, cum multa bilis in cerebri regiones influxerit, etiam phrenitidas extitisse.

75 *Cum uero febres ardentes inciperent, quibus exitium impenderet, denunciabant: nam statim ab initio febris acuta eos corripiebat, parum rigebant, uigilabant, grauius angebantur, siti cruciabantur, fastidiosi erant, paululum in fronte, & clauiculis exudabant, sed nemo per totum corpus. multa obloquebantur, timores, mæstitiæ aderant, extremitates subfrigida, ut summi pedes, magisque manus: accessiones diebus paribus: plurimi quarto die maxime laborabant; sudores diuissime subfrigidi: extremitates non iam ad calorem redibant, sed liuidæ erant, ac subfrigida: non sitiebant. ad hæc eorum urinae erant nigrae, tenues, pauca: & alui sistebantur: nec sanguis e naribus profluxit, ne his quidem, quibus hæc accidunt, sed parum stillarunt: neque recidiuam ullus horum passus est: sed die sexto cum sudore moriebantur.*

Quemadmodum omnia, quæ hoc libro continentur, sunt eorum, quæ ipse generatim alijs in libris dixit, exempla, quæ in singulis rebus sunt ab ipsis oculis examinata; ita etiam quæ hoc loco traduntur. nam ardentibus febribus, quæ exitiales erant, hæc symptomata ait accidisse, ut statim in principio rigerent, uigilarent, fastidiosi essent, atque in fronte & ad iugulum parum sudarent. eos autem acutam febrem habere, sitique cruciari, erant hæc propria naturæ ipsius affectus: statim uero ab initio rigere, malignitatis erat proprium. solet enim rigor ardentibus febribus iudicare, sed tamen non debet

Tubercula secundum aures, quæ in febribus cum dolore prorumpunt; quibusdam cum febris critica desinit, neque re- E 81
sident, neque suppurant: hæc autem, fluxio alui biliosa, uel dysenteria, uel in crasis urinis subsidentia dissolunt: ut
Hermippo Clazomenio contigit.

Utilissimum est, hoc unà cum ijs, quæ nuper dicta sunt, in memoria habere: ut ne semper signum esse
malum arbitremur, cum parotides non suppurant. nam in hoc statu ait, febres quidem critiche, hoc est
die critico in quibusdam sedatas esse, & cum sudore, & cum aliquo alio sic iudicantium, sed tamen pa-
rotidas remanisse: deinde progressu temporis per eas urinas, quas dixit, aut alui excretiones, & dyen-
terias, causis morbum efficientibus expurgatis, resedisse.

Indicationes uero, ex quibus dignoscimus, aut similes sunt, aut dissimiles.

Quæcunque de crisi- E 82
bus, deque criticis diebus ab Hippocrate dicta sunt, ea duobus uoluminibus,
quorum alterum de criticis diebus, alterum de crisi-
bus conscripsimus, collecta habes omnia. sed nunc
quoque huius sermonis summam paucis persequar. iudicationes inquit, partim similes, partim dissimi-
les extiterunt: deinde adijcit multos, qui in recidiuam inciderunt: quique eodem præscripto, decimo- F
septimo die plane iudicati sunt. tum addit, alios, a recidiuis die uigesimo, sed non similiter iudicatos:
atque exempli gratia, duorum fratrum in hac oratione in primis mentionem facit.

Ut duo fratres, qui prope theatrum habitabant, simul eadem hora ægrotare cœperunt: erant autem hi fratres Epigenis: 83
horum natu maiori iudicatus est morbus sexto die, minori septimo: repetijt simul ambos eadem hora: tum quinque dies in-
termisit: post recidiuam ambobus simul est decimo septimo die penitus iudicatus. plurimis autem iudicatus est quinto die:
intermisit die septimo, ac recidiua iudicatus est quinto die. quibusdam septimo iudicatus est, septimo intermisit, tertioque a
recidiua est iudicatus. quibusdam uero iudicatus septimo, intermisit tertio, tum septimo iudicatus. nonnullos reliquit sexto,
intermisit sexto, inuasit tertio, alios reliquit primo, inuasit, iudicatusque est uno die: quod Enagumti Daipharsis filio conti-
git. quibusdam uero die sexto iudicatus est, ac die septimo reliquit: post recidiuam iudicatus est quarto die, ut Aglaide fi-
lia. itaque plurimi eorum, qui in hac constitutione ægrotabant: hoc modo ægrotabant: nec quenquam noui fuisse supersti-
tem, quem recidiua rite conuenienter rationi facta non repetiuerint: omnesque, quos quidem ego nouerim, quibus recidiua
huius generis euenissent, seruabantur. neque quenquam eorum, qui hoc modo ægrotarent, uidi, quem recidiua iterum corri-
puerit. qui autem in his morbis perierunt, plurimi sexto die de uita decedebant: ut Epaminondas, Silenus, & Philiscus An-
tagorei filius.

Quæ huius sermonis utilitas est, ea ex superioribus est perspicua: quod uero inutile est, id latet. pro- G
inde ne perquiri quidem oportebat: sed qui utilia student inuestigare, sibi ipsi negotium facescunt,
dum quærunt, quo modo Hippocrates dixerit, natu maiori fratri iudicatum esse morbum sexto die,
minori, septimo: tum cum pergeret hoc modo, repetijt simul ambos eadem hora, subiunxerit, quinque
dies intermisit: neque enim potuit utrique quinque dies intermittere, sed alteri tantum. enim uero
quod aiunt, de uno solo intelligi potest, qui in expositione est secundo loco memoratus, qui pri-
ma iudicatione die septimo iudicatus est. quod si huic dies quinque intermisit, planum est, ei, qui
sexto die iudicatus est, dies sex intermisisse. potest etiam ab ipso statim initio scriptura a librario cor-
rupta esse, atque ita permanisse. quod cum alijs plerisque apud Hippocratem locis, tum apud alios non
paucis accidit. Librarij autem erratum, quod dico, huiusmodi est: potuit hæc dictio scripta esse ad hunc
modum: alteri sex, alteri quinque dies intermisit: ille uero lapsus in scribendo, ita exarasse, intermisit
dies quinque: nam cum ambobus recidiua in duodecimum diem inciderit, uerisimilius est, maiori
sex, minori quinque dies intermisisse. post hæc autem ait, plurimis iudicatus est die septimo, intermisit
quinto. ex quo potes conijcere, ipsos etiamnum fratres positos esse exempli loco earum iudicatio-
num, quæ in plurimis factæ sunt. absoluta autem horum narratione, alias iudicationes uarias adscri- H
psit, quæ omnes die decimo septimo circumscriptæ sunt: sed de huiusmodi nullam, qualis fuit in duo-
bus fratribus, esse intelligendam dico, ut ambos repetiuerit duodecimo die, cum iuniori quinque
dies intermisisset. ac probabile est, de eis ita dictum esse, ut quod eis erat simile cum alijs, serua-
tur, hoc est, ut decimo septimo die post recidiuam iudicarentur: & quod erat illorum proprium no-
taretur, eos nimirum die duodecimo recidisse. & quod iam dixi, pulchrum est, cum utilia te-
neas, nihil præterea quærere. itaque omnia, quæ deinceps de iudicationibus dixit, omittamus, cum
hæc summa sit, eas partim similes, partim dissimiles extitisse. cum enim primæ iudicationes aut æ-
gros tollerent, aut incertæ essent, ut morbi ad ultimam perfectamque iudicationem iterum redi-
rent, ac septimodecimo die inuaderent, in hoc similes, dissimilesque fiebant. his expositis, alias
iudicationes commemorat, quæ in diem uigesimum incidebant, ut in eo perfecte iudicarentur.
Qui inquit, prope theatrum habitabant. sunt qui scribant, non θέατρον, sed θέατρον, ut habeant locum
quem παρά τὸ θέατρον, hoc est ab ardendo declinatam interpretentur. sed ad hoc institutum, hoc ne,
an illo modo huiusmodi uoces scribas, nihil interest: nec uero utrum Perigenis, an Dionis, an Theo-
nis fratres essent, quicquam facit. sed qui nequeunt ea, quæ ad medicam artem pertinent, rite decla-
rare, ad huiusmodi curiositates desectunt.

Quibus

84 A Quibus autem tubercula secundum aures essent, die uigesimo iudicabantur: omnibus autem, quibus non suppurarunt, sed
ad uescicam deflexerunt, resincta sunt. Cratistonaeta autem, qui apud Heraclium decumbebat, & pictoris ancilla suppu-
rarunt. obiit Scymni pictoris ancilla, suppurauit. quibusdam die septimo facta est iudicatio, nono intermisit, tum recidiua. a
recidiua, facta iudicatio est. Phanoeritus, qui apud Gnathonem pictorem decumbebat, est die septimo iudicatus.

Dixi paulo ante quiddam, quod memoria dignum est: nunc uero aliud commemorabo; quod &
admirabilius est, & rarius. parotidas enim citra suppurationem, solis partium inferiorum excretionibus
curatas esse, non admodum frequens exemplum est: nouitatem tamen eius rei excedit, quod hoc ser-
mone ait, Cratistonaetam, & pictoris ancillam, cum tubercula secundum aures suppurassent, interij-
se. uidetur enim id pugnare cum eo, quod dictum est, Maturationes celeritatem iudicationis, securi-
tatemque salubrem significare. sed ne nunc quidem causæ febrium, quæ in uenis erant, in Cratistona-
etæ, & ancilla pictoris erant concoctæ: alioqui non periissent: parotides tamen maturæ erant: quod
& rarum esse, & memoria teneri debere admonui, posse concoctionem aliqua in parte priuatim fieri,
cum interim totus morbus non sit concoctus. cetera uero, quæ de iudicationibus hunc in modum di-
cta sunt, nos in libris quos de crisi-
bus, deque criticis diebus conscripsimus, plene pertractauimus.

85 B Hieme uero sub brumam, & usque ad æquinoctium febres ardentes, phrenitidesque perdurarunt: multiq; mortui sunt:
iudicationes tamen uariabantur. plurimis autem morbus die ab initio quinto iudicabatur; quarto intermittebat: repe-
tebat. a recidiua quinto iudicabatur. omnino uero diebus quatuordecim. pueris autem plerisque, ut etiam ætate maioribus
ita iudicabatur. quibusdam etiam die undecimo iudicabatur. decimo quarto repetebat: perfecte iudicabatur die decimo octa-
uo. si uero die decimo octauo die aliqui riguissent, iis quadragesimo iudicabatur. plurimi autem sub primam iudicationem ri-
gauerunt. aliqui uero a principio sub iudicationem, & item in recidiuis unà cum iudicatione riguerunt.

In Hipp. Al-
pho legitur
die uige-
simo, & ita ui-
detur Galen.
interpretari.

Commemorat hoc loco hiemem anni secundi, non primi, quam in constitutione exposuit. ego que
iam causam attuli, cur phrenitides, quæ prius mortales non consistebant, postea uiguerint. addit autem
stata iudicationum tempora esse commutata: eorumque uarietatem recenset: inter quæ & superiora
hoc. commune intercedit, ut cum recidiuis fierent. ac pueris quidem, & ijs etiam, qui natu grandio-
res essent, ait decimo quarto die morbum esse omnino iudicatum: in eis enim causâ morborum celer-
rime per halitum digeritur, & concoquitur. ceteris uero non modo in uigesimum, sed etiam in quadra-
gesimum diem protractam esse ex recidiua iudicationem ultimam refert. nec mirabile est, in uarietate
morborum insignes iudicationum differentias extitisse.

86 C Vere autem paucissimi rigebant: æstate plures: autumnus etiam multo plures: sub hieme longe plurimi: sanguinis ue-
ro eruptiones cessabant.

Hic mentionem eius ueris facit, non quod in secundo anno, sed quod in prima constitutione com-
memoratum est: siquidem morborum, qui uigebant, narrationem non adeo produxit, sed ad secundam
usque hiemem peruenit. cur autem temporis progressu numerus rigentium quotidie magis, magisque
augetur, iam ego supra causam innui eo in loco, in quo admonui, ostensum a me esse, rigorem fieri,
cum flaua bilis solidas partes permeat, non cum uasorum cavitatibus continetur. itaque cum primum
moueretur, ardentes febres excitauit: deinde uero in carnem sparsa, & per eam foras impulsâ, rigor
effecit. cumque bilis non iam in uenis, sed in totum esset corpus diffusa, sanguinis eruptiones paula-
tim sistebantur.

Tradit præcepta quædam ad morbos dignoscendos, & ad præfagiendum accommodata:
& ad finem, quid quatuordecim ægrotis euenerit, plane docet.

MORBOS tum communi omnium natura, tum cuiusque propria docti, ex morbo, ægrotante, oblati, offerenteque dignoscimus: ex his enim facilius aut difficilius: tum ex uniuerso cæli statu, tum ex singulis eius constitutionibus: itemque ex singulis locis, ex consuetudine, ex uictus ratione, ex uitæ institutis, ex cuiusque ætate, orationibus, modis, silentio, cogitationis, somnis, non somnis, insomnijs, quibus, & quando, uel uellicationibus, pruritu, lachrymis: præterea ex accessionibus, deiectionibus, urinis, sputis, uomitibusque: tum quæ ex quibus in quæ uicissitudines morborum fiant, & abscessus ad perniciem, & indicationem pertineant: iam sudor, rigor, algor, tussis, sternutamenta, singultus, spiritus, uictus, status silentes, strepentes, *sonori, sanguinis eruptiones, hæmorrhoides spectentur. ex his autem quæ per hæc fiant, considerata sunt.

Sunt, qui hæc supposititia esse putent, quod eadem elocutione explicentur, eandemque sententiam, habeant, quam illa, quæ sunt in libro de humoribus conscripta, & alijs commentarijs a me prius explicata. sunt hæc nimirum præcepta ad præfagiendum accommodata, quibus uniuersales scopos nos docet, in quos intuentes præfagire debeamus. itaque communem naturam uocat, omnium hominum: propriam uero, cuiusque nostrum. ex utraq; autem sumendas esse dignotiones, atq; præfagia, quæq; a propria ducuntur, esse certiora, in libro præfagiorum, itemq; in libro de fracturis, deq; articulis, & eo de uulneribus capitis, quos etiam libros sumus interpretati, didicisti. cum igitur iubet, affectam partem semper cum ea, quæ suum statum naturalem seruat, conferendam esse, adiecit, aliena non esse negligenda. tum cum ait: in acutis morbis ita considerandum est, in primis, an ægri facies similis sit ualentium faciei, præcipue aut, an sibi ipsa: siquidem ita optima censetur. quinetiam si proprium cuiusque ægri colorem, magnitudinemque teneamus, nihil est, quod communem perquiramus. quia autem omnium hominum naturam ante non nouimus, sed sæpenumero ad ignotos repente accersimur, tum principium dignoscendorum, ac præfagendorum morborum a communibus instituiamus: quibus enim neque nares acutæ, neque oculi caui, neque collapsa tempora sunt, nihil de ægro quenquam interrogamus: at si acutæ nares, cauique oculi, & collapsa tempora uideantur, tum qua facie esset, cum bene ualeret, percunctamur. ita etiam ex morbo præfagimus quæ futura sint. id quod pluribus & in libro de crisiibus, & in commentarijs, quos in aphorismos edidimus, tibi planum factum est: ut tertianam exquisitam celeriter iudicari: quartanam esse diurnam: utranque periculo uacare: phrenitidis & lethargum periculosos morbos, acutosque esse: scirrhum lienis letalem, ac diurnum: ex ipso autem ægrotante duobus modis futura prænosces: quorum alter est huiusmodi: modestus inquit, si audacter respondeat, malum: contra uero, turbulentus homo in morbo non solum, si audacter loquatur, sed ne si in ætuosa quidem febre desipiat, in discrimen uenerit. alter modus est, si æger omnia, quæ par est, faciat, sitque Medici dicto audiens, ac nihil proficiat, grauius ægrotat: omnino uero contrarium est, si nihil faciat eorum, quæ decet, quæque oportet, & tamen mediocriter sit affectus. ita quoq; Hæc oblati prænotiones sumuntur: siquidem prauis oblati, si nihilo deterius se habeat, morbus medicis est: uerum ubi recte omnia administrantur, & præterquam quod nihil ei inde commodetur etiam exacerbetur, hoc malum est. ac me quidem non solum modos, sed etiam formas morborum ex oblati cognouisse, sæpenumero conspexisti: sed, ut dixi, de his omnibus alijs egi copiosius. cum uero etiam ex eo, qui offert, ait facilius, difficiliusve prænosci, id in morbis intelligendum est: ut cum sæpe tale quidpiam intueamur, siue diurna affectio sit, siue morbi, quibus adiuncta febris est, longi sint, ad dignoscendum nobis etiam adiumentum afferat, ut sciamus, quisnam Medicus curarit. si enim uir clarus sit, exigua salutis spem habebimus: enim uero planum est, morbum malignum esse, cum, omnibus diligenter administratis, nihilo mitior sit: sin imperitus fuerit, probabile erit, si omnia rite instituantur, hominem curatum iri. addit autem ex constitutione, hoc est, ex propria aeris temperatura prænotiones elici: id enim est quod ait, tum ex uniuerso cæli statu, tum ex singulis eius constitutionibus: si in memoria habeamus, quæ de tribus supra descriptis constitutionibus dixit: in quibus extremis ipse Hippocrates, commemoratis ijs, quæ ex calore & frigore in aere euenissent, temperaturam, quæ in eis dominabatur, recensuit: ut cum dixit: cum esset totus hic status austrinus, & squalidus: & tamen neque per totum annum aufer spirauerat, neque squalor fuerat: & cum dixit, cum

A cum totus annus humidus, frigidus, aquiloniusque fuisset: id enunciauit, ut præcellens temperamentum indicaret: nam fieri nullo modo potest, ut in toto anno nullus dies calidus, nullusque siccus, ac nullus austrinus fuisset: ita etiam morborum formas uerisimiliter quidem est, tales exiisse, non tamen, quin alia quoque interuenerint. itaque cum primæ constitutionis narrationem ad finem perduxisset, in eius extremo sic ad uerbum scripsit, Ex ijs omnibus autem, quorum est in hac constitutione facta mentio, soli tabidi in letalia inciderunt: cetera commode habebant: neque ex alijs febribus interibant: neque una forma morborum uulgabatur: neque una fuit perpetua in toto anno constitutio. ex ea autem parte, quæ in temperamento præstat ceteris, nos uel frigidum, uel humidum, uel alterius generis temperamentum appellamus. Hippocrates autem scriptum reliquit, alios morbos uere, alios æstate, alios autumno, alios hieme, in singulis constitutionibus, quas descripsit, contigisse: sed tamen per totum annum hoc statu hunc morbum, alio alium magis uiguisse. hæc igitur sententia est eius, quod dixit, tum ex uniuerso cæli statu, tum ex singulis eius constitutionibus. addidit autem, cæli, quia si nomen constitutionis per se, sine additione dicatur, possit etiam regionis, & cuiusuis alterius rei formam indicare: nimirum coniuncte id extulit, ex uniuerso, & singulari cæli statu, & singulis regionibus, & consuetudine: siquidem ad præfagiendum loci quoque formam magnopere conducere, sæpe numero ostensum est. hic autem satis erit reijcere lectorem ad librum, qui est de aere, aqua, & locis, in quo qui in quaque regione morbi uigeant, plane docet. eorum enim est indigenis origo congenita: & tanquam familiares sint, minus discriminis habent. iam uero consuetudinem quoque facere ad præfagiendum docet. itaque in libro præfagiorum, cum notas a consuetudine ductas adscribit, alias dicit hoc modo, Si pronus iaceat is, qui cum bene ualeret, ita cubare non consueffet, id uel delirium, uel uentris dolorem portendit. alias uero sic, stridor dentium in febribus, cum id a pueris facere non consueuerint, insaniam, mortemque significat. Sed ex uictus quoque ratione, quam æger seruauit poteris scite conijcere, & quales & quanti humores sint, qui exuperent: quibus perspectis tum facilius præfens status corporis cognoscitur, tum futura melius prænoscentur. iam ex uitæ quoque institutis censet præfagia sumi. uitæ autem instituta appellant ea omnia, quæ homines ducti uel utilitate, uel necessitate faciunt, siue illi, nauigent, siue agros colant, siue ædificent ac fabricentur, siue uenentur, & exercitationum sint studiosi, ut in calida, frigidaue aqua sæpe lauent. ex ijs igitur, in quibus studium suum ponunt, licet qualis sit morbi conditio, facere coniecturam: nam qui ruri ætuo tempore, apricatus est, ac laboribus, & tenui uictu uitam duxit, is amaram potius bilem, quantum in se est, quam pituitam coaceruauit: qui uero contra, in urbe, in umbra, bis quotidie lauans, in perpetuo ocio cibis se explens uiuit, is potius pituitam. aliorum est eadem ratio. ætatem præterea & ad præsentia cognoscenda, & ad præfagienda futura non mediocri nobis adiumento esse, ex aphorismis intelliges: in quibus de ætatibus agit: quem quidem librum nos iam pridem explanauimus. ex ægri etiam sermone possumus præsentia dignoscere, ac futura præfagire. Sed hoc signum coniunctum est, ac commune cum eo, quod a consuetudine ducitur: si enim eo more loqui uideatur, quo prius, cum bona ualitudine fruebarur, solebat, nihil mali expectabimus: si æger contra, quam consueffet, loquatur, id malum signum erit: siquidem inde quædam in nos incidit suspitio, eius mentem lesam esse. Quod uero deinceps Hippocrates dixit πρὸ τοῦ στυ. i. modis, quid significat, uideamus. ueteres hoc nomine in duabus significationibus utuntur. interdum autem pro animi moribus, interdum pro differentijs, aut formis eius rei, qua de agitur: ut si de uictus ratione uerba fiant, cum auctor dixerit, modos uictus rationis, differentias, aut formas eius exponet: ut si febrim dicat multos esse modos, earum differentias, speciesve significabit. itaque uel animi moribus significat, cum dicit, modis: uel sermonis differentias, quando de sermone prius locutus erat: perinde ac si dixisset, ex sermone, & eius formis, aut differentijs. nam hoc loco siue differentias, siue formas, siue species dicas, nihil interest: siquidem hæc omnia fiunt in dissectione eorum, quæ generatim mentem concipiuntur. quemadmodum autem sermones aliquid de ægri statu nos docent, sic & taciturnitas quæ duell secundum naturam, uel præter naturam in ægro conspicitur. ut enim ei, qui suapte natura taciturnus est, secundum naturam inest, sic loquaci, præter naturam. quam ob rem hic aut soporifero torpore, qui ei silentium præter naturam inducit, tenetur: aut hoc melancholiam initium est: si uero taciturnus non taceat, sed plura, quam sueuit, loquatur, delirium denunciatur. quod uero addidit, cogitatis, id nullam rem sensibilem, aut apparentem significat: sed quam ex coniecturis inuenimus. est autem coniectura id, quod ægri eloquuntur, ac faciunt: cum enim quidam ex nobis, ita ut fit, mane ægrotum inuiferet, dixit, se totam noctem insomnem duxisse, dum animo uolueret, si defessus Atlas existimasset, cælum non esse ei amplius sustinendum, quidnam esset euenturum. quod cum ille pronunciaffet, nos melancholiam inritum subesse cognouimus. Simili quoque modo quales animi ægrotantium mores sint, eorum opera nobis indicat. deinceps uero auctor addit, somnis, & uigilijs, de quibus hoc loco nihil mihi dicendum est, cum in aphorismis, & in libro præfagiorum, somni uigiliarumque uim exposuerimus. sed & insomnia cum alia, tum quæ aliquam corporis affectionem indicant, explicabo, ut in libro de uictu ualentium scriptum est. nam si quis per insomnium uideat incendium, hunc flaua bilis uexat: si imbres, abundare frigidum humorem argumento est, ut si niuem, si glaciem, si grandinem, frigidam pituitam. si quis uero in foetido esse loco uideatur, putredinem indicat humorum: cristæ uero galorum, aut rufa quædam, sanguinem redundare: caliginosa quædam intueri, aut caliginosis in locis esse,

flatus significat. quocirca huic uerbo infomnijs, addidit quibus, & quando: ut quibus, illorum indica-
ret differentias, quod etiam si non addidisset, perspicuum esset. quando autem, ut tempus notet, in quo
insomnia fiunt: hoc est, utrum in principio accessionis, an in uigore, an aliquo alio tempore se se offer-
rant: & an post cibum, & post talem aliquem cibum statim, aut sine cibo excitentur: siquidem inde qua-
dam oritur indicatio. is igitur, qui se niue conspergi putet, si in principio accessionis cum rigore, aut hor-
rore, aut algore id fieri cogitet, id potius tempori, quam affectioni corporis attribuendum est. at si in
declinatione huiusmodi insomnium uidere uideatur, certius inditium praebebit: frigidorum humoru
redundantiae: ac multo etiam magis, si nullum edulium, quod pituita gignunda sit, ante comederit: ut
dum illud uentre continetur, talis quaedam suspitio excitari queat: cum tamen totius corporis affectio
similis non sit. quod autem deinceps ait, uellicationibus, iam in libro de humoribus explicauimus, ut etiam
per multa alia, quae hic memorantur: quae de ijs, qui floccos carpunt, festucaque colligunt, dici pos-
sunt, aut de ijs, qui partem aliquam, in cuius intima parte affectio quaedam dolorem afferens sit, uel-
licant. saepe uero etiam cum pus, aut alius acer humor partem obfideat, eam uellicant, quod est etiam
nonnunquam delirij inditium. iam quod subiungit, pruritu, mordaces humores ad cutim esse indicat,
propter quos scabunt. de lachrymis uero iam quid notent, & quae sponte, & quae nobis inuitis emittun-
tur, didicimus: ut de formis accessionum, itemque de alui excretionibus, de urinis, de sputis, de que
ijs, quae uomitu reieciuntur, praeter quam quod in aphorismis, & in libro praedictionum saepe est facta
mentio, satis superque est in praesagijs a nobis dictum. ceterum cum addat, tum quae ex quibus in quae
uicissitudines morborum fiant, & abscessus ad perniciem & iudicationem pertineant: ad memoria hoc
loco reuocanda sunt, quae ante tradidimus, quaque exposuimus. fiunt igitur morborum uicissitudines
ad iudicationem, aut perniciem tum ex morborum, tum ex locorum affectionum differentia. nam quae
uicissitudo in morbos leniores, partesque ignobiliores fit, ea est salutaris: at quae in morbos grauiores,
locaque praestantiora, perniciosa est. eadem est abscessuum ratio: qui per effluxum fiunt, meliores sunt.
qui per decubitum, minus commodi censentur: ex his quoque, qui longius ab affecto loco, & in par-
tes aegroti ignobiliores fiunt, boni sunt: horum contrarij, mali. quae uero deinceps toto hoc opere con-
tinentur, plurimum elaborauimus ijs in libris, quos iam pridem interpretati sumus: atque in aphorismis
quidem, & praesagijs de rigore, de sudoribus, de tussi, de sternutamentis, deque singultu dictu est:
in alijs uero libris, quos confecimus, tum de his ipsis, tum de alijs omnibus, quae uicissitudo ad dignoscen-
dum, ac praesagiendum ualent: cumque deinceps algoris mentionem faciat, spectandum est, utrum
totius corporis frigus exponendum sit, ut intimae partes ardeant: an de extremitatibus intelligendum
sit, an melius sit suspicari ipsum de his omnibus dicere. aliud enim in principio accessionis, aliud in re-
missione algor significat: sicut si per totam accessionem perseveret, signum non bonum est: ut etiam, si
tali frigore intimae partes semper ardeant; de quibus omnibus in libris, quos exposuimus, & in libris
de crisi uerba fecimus. cum uero spiritus dicit differentiae respirationis intelligenda sunt. quod ue-
ro postea flatuum meminit, ipsi quoque genere spirituum continentur: de his autem etiam in commen-
tarijs in praesagia actum est, & in libro de difficultate respirationis, & de spirituum in respiratione diffe-
rentia: ut etiam de flatibus in libro praesagiorum. iam ructus quoque in genere sunt spirituum: & de
hoc inter eos quodam modo, spiritusque respirationis conuenit: ut uero in flatuosorum spiritu sunt
genere, id rursus cum flatibus commune habent: quocirca hi quoque flatuosum spiritum in uentre su-
periore generari significant. iam quod in extrema oratione dixit, perspicuum est: sanguinis enim eru-
ptiones, & haemorrhoides quemadmodum haec noxam, illae usum afferant, didicimus.

Febres quaedam continuae sunt, quaedam interdiu tenent, noctu intermittunt: aut nocte occupant, die intermittunt. sunt
autem semitertianae, tertianae, quartanae, ac septimo, & nono quoque die excitantur.

Veteres nomine continui, & intermittenti duobus uti modis uidentur: interdum enim febres om-
nes continuas uocant, quae ad integritatem non perueniunt: interdum uero non omnes, quae ad inte-
gritatem non perueniunt, sed eas solas praecipue, quae nullam mutationem usque ad iudicationem ha-
bent: ita quoque intermittentes illas solas quandoque nominant, quae ad integritatem desinunt: quan-
doque uero eas, quae ad integritatem non desinunt illae quidem, sed insignes mutationes singularum
accessionum in principium, incrementum, uigorem, & remissionem faciunt. recentiores uero Medici
quidam, febres, quae nullam insignem mutationem habent, non continuas, sed continentes uocant:
ac continuas eas solas, quae ad integritatem non ueniunt, & singulis accessionibus intermittunt: quas
prisci modo continuas, modo intermittentes appellant. enim uero inter continuas & eas, quae ad inte-
gritatem ueniunt, mediae sunt: quocirca ubi continentibus comparantur, intermittentes: ubi ijs, quae
ad integritatem ueniunt, continuae merito nominantur. Hoc autem loco, cum febrium differentiam
Hippocrates scribat, quasdam earum esse continuas ait: siquidem multae re uerae sunt continuae in utra-
que continui significatione: quasdam uero ait aut nocte, aut die intermittere: quarum quae ad inte-
gritatem non ueniunt, quidam iuniores Medici μεθημερινοῦς uel καθημερινοῦς .i. diurnas uocant, quae uero ue-
niunt, καθημερινοῦς .i. quotidianas; quae exquisita nominum obseruatio apud priscos non erat: cum enim
duobus modis intermittere febris dicatur, atque intelligatur ut supra docuimus: quae singulis diebus
& noctibus inuadunt, intermittentes uocabimus, siue ad integritatem, siue ad intermissionem, quam
uocant,

In lib. imp. g. titur... i. pulsiu... contextu... borum Hippoc... hoc uerbu... est. auger... bitatione... subiungit... de his dicit... in progn... de diff. resp... alibi, de flu... bus uero... prognostic... ut de alia... plane loqui... deatur. A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 1. p. 75.

Auocant, deueniant. deinde ordinatim febrium differentias a praedictis diuersas recenset, semitertian-
nas, tertianas, quartanas, quintanas, septimanas, ac nono quoque die inuadentes nominans. ac tertian-
nae quidem, & quartanae perspicue ad integritatem ueniunt: ex semitertianis uero quaedam utrumque
statum tenent, quaedam alterum tantum, earum, quae ad integritatem non ueniunt. Si enim confide-
res, ut inter eas, quae quotidie inuadunt, alias ad integritatem, alias ad remissionem uenire dixerit, ita
earum, quae tertio, aut quarto quoque die exacerbantur, quoniam sit differentia, plane cognosces, non
de re, sed de significatione huius nominis semitertianae, quaestionem existere. Scimus autem eas, quae
quarto quoque die inuadunt, ad integritatem plerumque peruenire: ac rarissime uisam esse quae quar-
to quoque die inceseret, & corpus integrum non fiat. at quae tertio quoque die homines occupant, ea-
rum non est eadem ratio: siquidem earum sunt multae differentiae. itaque in eis non de re, sed de signi-
ficatione nominis, ut dixi, quaestio est, quasmam ex his febribus tertianas, semitertianas, & tertianae na-
turam referentes nominare conueniat. ita cum dicit quasdam febres, quinto quoque die, aut septi-
mo, aut nono accedere, non de significatione nominis, sed de re quaeritur. quidam Medici sunt, qui cir-
cuitum excedentem quartum diem se uidisse negent: quidam Hippocrati assentiunt. ego uero iam in-
de usque ab adolescentia ad hunc diem obseruauimus, sed septem, nouemque dierum circuitum omnino
non uidi neque clare, neque ambigue: quintanos quidem circuitus ambiguos conspeximus, sed neque
exquisite, neque aperte, ut quotidianos, tertianos, & quartanos. quae res, mea quidem sententia, quan-
do experientia probata est, non est ratione demonstranda: nam si quispiam exquisitè uidit saepe ac-
cessionem septimo aut nono quoque die inuasisse, (neque enim aut bis, aut ter uidisse sit satis) is animu
inducat, eiusmodi quasdam accessiones extare: at si ab adolescentia ad senectutem usque aegrotos in-
uisens non ita multos ita febricitantes conspexit, sit rursus id ei perspicuum, tales circuitus non dari.
quam ob rem contra Hippocratem fortasse cum ratione disputaret quispiam, ut Diocles fecit. nam qui-
bus cum signis, aut quibus ex humoribus quinto quoque die, aut septimo, aut nono oriri circuitum
dicas, non habebis. quin etiam nullum aegrum, qui ita laborarit, nobis descripsit: & tamen quemad-
modum alia multa communia praecipua peculiaribus exemplis declarauit, ita quoque in his erat faci-
endum. illud tamen sciendum est, in multis exemplaribus initium huius orationis eo genere locutionis,
quod ἀσύνθετος .i. solutum uocant, esse conscriptum hoc modo, Febres continuae interdiu occupant, noctu
intermittunt: nocte occupant, die intermittunt: quod cum ἀσύνθετος genus uocari dixi, eius quoque
explicationem declarauimus. in praedictis enim recensendis coniunctiones, quae in dictione omittae sunt,
tanquam adiunctae sint intelligi a nobis debent.

Sunt autem acutissimi, & maximi, & grauissimi morbi, & maxime omnium mortiferi, in febre continua.

Horum omnium perfectissima doctrina in commentarijs de febrium differentia est explicata. nunc
autem ut saepe iam dixi, non est mihi propositum, uerum demonstrare, neque omnia singillatim perdo-
cere, ut nihil pertranseam: sed sententiam explicare: summam tamen cuiusque contemplatio-
nis, quae se se offeret, non praeteribo. ait igitur in febre continua morbos acutissimos, maximos, gra-
uissimosque esse: atque acutissimos quidem uocat eos, qui breui tempore iudicantur: maximos uero,
qui uehementissimi sunt: grauissimos uero, qui periculum inuehunt. quod ipse interpretans, maxime
omnium mortiferos appellauit. & uera eius oratio est, quoquo modo continuam febrem accipias. acu-
tissimi enim morbi, maximi, ac grauissimi in ijs sunt febribus, quae proprie continentes uocantur: nec
minus in alijs, quae singulis accessionibus progrediuntur, & principia, incrementa, status, declinatio-
nesque clare faciunt, nec ad integritatem desinunt: quas praestat hoc loco intelligere: propterea quod
in his continentes quoque continentur, & non contra, haec sunt in continentibus. ac si quis uelit de con-
tinentibus solis uerba fieri, is alias continuas, perinde ac neque periculosae, neque uehementes, neque
acutae sint, excipere uidebitur.

Tutissima uero, facillimaque, & longissima omnium quartana est: siquidem non est ipsa modo per se talis, sed etiam ab
alijs magnis morbis liberat.

Dixit quartanam facillimam, quod idem est, ac si leuem dixisset: nam continuae quia nullam cessa-
tionem molestiarum usque ad iudicationem habent, sed perpetuo praegravant. graues merito dicun-
tur, & sunt: at in quartana, praesertim moderata, licet prodire ijs diebus, qui inter accessiones interce-
dunt, & nonnunquam solita munia exercere. ceterum hunc morem ueterum, de febribus differenti-
uossè debes. itaque si iecoris, aut lateris, aut alterius partis inflammationem febris sequatur, eum mor-
bum non febrem illi quidem, sed pleuritid, uel peripneumoniam, uel hepatid nominant: eum uero,
qui sine inflammatione febri habet, febriliter laborare dicunt. ac nunc quoque in hanc sententiam, de
quibus agit febribus, eius orationem accipias: quandoquidem uidimus saepenumero homines fe-
bre quartana ex liene laborasse, ac deinde progressu temporis aqua inter cutem collecta, mortuos esse:
se: sed quartana ipsa per se periculo uacat: atque ab alijs etiam morbis hominem uindicat: nouimus
enim comitiales morbos a quartana diu infestante esse sedatos. atque eius quidem originem in com-
mentarijs de febrium differentia, & de crisi didicisti.

In febre

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 61. A.

A. l. 4. f. 1. t. 3. c. 62. B.

A. l. 1. f. 1. d. 1. c. 8. p. 68. E.

In febre autem, quam semitertianam nominant, cum morbi acuti accidunt, tum ipsa est ceterarum letalis maxime: ac E⁸ tabidis, & qui alijs diuturnis morbis detinentur, hac potissimum ægrotant.

Adducere Medicorum uulgus in eam sententiam non possum, ut rerum tractationem a uocum, significationibusque consideratione disjungant: & tamen par est eis ignoscere: cū enim Agathinus, ut omittam ceteros, totum primum librum de semitertiana conscripserit, in quo nominis significationem inuestigat, cur non etiam his ignoscamus? quanquam facilius fuisset, continuata serie tradere separatim, quæ cernimus: separatim uero eorum nomina exponere, ut ego nunc facturus sum: nam febrili, quæ tertio quoque die accedunt, quædam ad integritatem, quædam accessionem habent duodecim horis inclusam: quædam longius productam: quæ uero ad integritatem non ueniunt, quædam cum horrore inuadentes, cum a primo impetu ad incrementum, quod uocant, progrediuntur, quamuis iam mediocriter antegressæ uideantur, tamen alterum horrorem cum constrictione inuehunt: & post huc, alterum quoque incrementum: a quo aliam constrictionem, horroremque incutiunt: siquidem hæbis, terque redeunt, post die uero aliam habent accessionem superiore minorem, sine priorum repetitione: isque illis est perpetuus deinceps circulus, ut binæ, quas dixi, binis diebus accessiones fiant. alia sunt, quæ tertio quoque die inuadunt, carentque horrificis illis, quas præposui, inuasionibus, & repetitionibus, unamque habent tertio quoque die accessionem, & secundus dies accessione uacat: hæc autem habent unum, & continuum & æquabile ab inuasionem ad statum incrementum. hæc est februm tertio quoque die accedentium differentia, quæ in ægrotantibus perpetuo apparet. nos autem febrem quæ cum horrore inuadit, a bilioso, ac pituitoso humore proficisci docuimus: eam quæ horrore uacat, a bilioso quidem, sed qui difficilior & moueatur, & concoquatur: quam esse principum partium inflammationem ferunt. earum uero, quæ cum rigore quidem inuadunt, sed ad integritatem cum biliosis uomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus, ueniunt, causa est flaua bilis, quæ in toto corpore cieatur. Cum igitur hæc ita se habeant, ut dixi, cuiusque causam, curationemque inuestigare, cum Medici officium, tum uero etiam operæpretium fuerit. quærere autem quo quicque prædictorum nomine recte appelletur, non iam ad medicinam pertinet, est tamen necessarium cognitu, cum quis alios docere uelit, [in scholis] ut legant. nam ut morbos in ægris internoscamus, & futura præsentiamus, & curationes adhibeamus, exquisitam nominum diligentiam nulli nobis adiumento esse conspiciamus: quando uulgus non ex his de Medicis iudicat: sed cum a sanguinis missione leuatum ægrum intuetur, aut cum in tempore cibum sumere uidet: de quo uel plebeius, cum uidit, ferre iudicium potest: deinde, cum non statim post cibum, principium accessionis, sed longiore post tempore aduenire conspicit, tum Medicum collaudat. itemque si frigidam eum dedisse, ac lauasse, itaque febre hominem iam liberasse cernat, continuo eum admiratur: sic etiam, si quid de futuris prædicat. hæc sunt quæ Medicum profusus & uere commendant: at sophista, dum de uocibus, & significationibus cõtendit, & suum, & auditori tempus terit. cum autem sit hoc loco nobis propositum, non ipsa artis opera docere, siquidem id a se abunde fecimus, sed Hippocratis sententiam breuibus perscrutari, ut hoc fiat, nobis hoc modo facultas conceditur: ipse enim etiam Hippocrates supra scripsit, Plerosque eorum hi affectus urgebant: febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, uno die leuior, altero grauius iterum inuadebant. itemque hoc loco ait, in semitertiana autem febre cum morbi acuti accidunt, tum ipsa est ceterarum letalis maxime. itaque letalem esse semitertianam ipse Hippocrates aperte enunciauit: earum uero, quæ ad integritatem ueniunt, nullam esse letalem, palam in aphorismis declarauit his uerbis, Febres, quæ non intermittentes, tertio die grauioribus sunt, periculosæ sunt: quocumque autem modo intermittant, periculum abesse significant. quis igitur semitertianam inter eas, quæ ad integritatem ueniunt, reponat, si Hippocratis sententiam sequatur? at qui illi, qui aiunt, si quis quatuor & uiginti horis sine febre maneat, cum habere mediam semitertianam, in numero intermittentium hanc ipsam febrem ponunt. sic etiam, qui mediam & paruam a magna differre horarum numero dicunt, uoluntque utranque ad integritatem perducere, hi dum semitertianam ad intermittentes aggregant, ab Hippocratis sententia discedunt: quia hæc, licet ab ipso letalis dicatur, tamen periculo uacabit: præstat igitur, uti diximus, uocabulis contemptis, curationes, dignotiones, & præfagia cuiusque febris meditari. sed quia clarior, breuiorque ex uocabulis doctrina exoritur, prius oratione februm, quæ tertio quoque die inuadunt, differentias exponemus, ut ipse modo faciebat, suū cuique earum nomen attribuens, id quod est semper in eius instituto positum, ut differentias februm, quæ tertio quoque die inuadunt, constituat. deinceps uero quæ intra duodecim horas cessat, breuioris institutionis gratia, tertianam exquisitam nominabimus: quæ hac longiorem accessionem habeat, ac remissionem quoque ea prolixiore, eam absolute tertianam dicemus: quæ accessione plurimum productam habeat, paruamque intermissionem, eam productam tertianam uocabimus, quæ denique ad integritatem non ueniat, sed horrificas primo die repetitiones faciat, altero unam simplicem accessionem afferat, hanc semitertianam appellabimus: sin autem tertio quoque die simpliciter inuadat, tertianæ naturam referentem nuncupabimus. habes hoc sermone tam utilia, quam inutilia determinata omnia: quæ tibi semper memoria tenenda sunt, & coram habenda in promptu cognitio est. ita. n. recentium Medicorum

A Medicorum nugæ, quas de prædictis nominibus fecerunt, cum interim se de rebus differere existimarent, condemnabis. at nullam earum, quæ ad integritatem ueniunt, semitertianam ab Hippocrate uocari ostensum est: utrum uero eam solam, quam ego horrificas repetitiones facientem proprie appellare consueui, an uero eam etiam, quæ sine his fit cõsiderandū est: si enim tabidis, & aliter diu ægrotantibus hæc febris accidere consueuit, fortasse horrore si careat, eam semitertianam uocabimus, si secundo die iterum inuadat: sed, ut ante dixi, cum de nomine sit quæstio, nihil absurdū erit, si cui febrili Hippocrates nomen semitertianæ potissimum imponat, non plane cognoscemus: præsertim cum ipsius artem de febribus perdocti, quæ ad artis opera requiruntur, sine ipsarum nominibus habeamus. fortasse autem erit accommodatum deinceps inuestigare, cur addiderit, quam semitertianam uocât, & non absolute scripserit, in febre semitertiana cum morbi acuti accidunt. equidem existimo id nomen, ut improprium ab ipso improbari: quæ enim non sunt plene absoluta, ijs uerbum semis adiungimus, ut dicimus semimortuum, semideum, semiuocale, semiasinum, semiassum, & cetera huius generis. at semitertiana tantum abest, ut dimidia sit, aut multitudine symptomatum, aut uiribus, aut tota horum affectione, ut sit etiam multo, quam tertiana, deterior: ut potius illa huius, quam hæc illius esse dimidia uideatur. quare nescio, cur illi, qui primum hoc nomen febrili imposuerunt, hoc potius, quam aliud ei tribuerint, forte uero quia tertiana febris habet, ut tertio quoque die inuadat, & ad integritatem ueniat, in semitertiana uero horum alterum inest, alterum abest, hoc ei nomen imponere potuerunt. nam ei comparatum est, ut tertio quoque die accedat: ut autem ad integritatem perueniat, id non habet. potuerunt etiam, quod careat accessione, quæ cum rigore inuadat: itemque, quod cū excretionem finiat: iam uero etiam, quod secundum diem non habeat syncerum. Licet uero aliud quidpiam huiusmodi afferre ijs, qui inutilem sapientiam exercent: & quæ uere ad artem accommodata sunt, prætermittunt.

6 Nocturna non admodum letalis est: longa tamen est, diurna uero longior. sunt autem quibus ad tabem uergat.

Al. 4. f. r. t. 1. c. 1. p. 753. C

In principio numerum februm absolute descripsit: tum earum condiciones ordinatim declarat. itaque in eis recensendis cum dixisset, febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, noctu intermittunt: aut nocte occupant, die intermittunt: deinde cum quales continuæ sint exposuisset, ac mox eis quartanæ, semitertianæque tractationem subiicisset; nunc ad eas, quæ die inuadunt, nocte intermittunt, aut nocte inuadunt, & die intermittunt, accessit: quarum alteram nocturnam, diurnam alteram uocat: ac nocturnam quidem, quæ nocte; diurnam, quæ die inuadit: sed qua re laudare nocturnam uisus est, eadem non minus eam uituperauit: quia non dixit absolute, nocturna non letalis est, sed addidit, non admodum: si enim non admodum est letalis, planum est, eam esse mediocriter letalem. at diurnam non modo dixit esse nocturna longiorem, sed etiam ait, eam quandoque ad tabem uergere: ut uel hac in re sit deterior: partim, quod si quo tempore digeri, rarefcereque corpus magis consueuit, tum constringatur, & densetur, eo tempore inuadat, merito malignior uideatur: partim uero, quod tempus ei remedium adhibendi, incommodum habeat: nam quo tempore dormire ægrum oportebat, eo tempore ei opus est Medici prouidentia. quæ causa est cur temporis progressu contabescat. tabescunt autem propter horum alterutrum, si interdiu dormiant, non satis dormientes: si non dormiant, non hominis, sed uespertilionis uitam degant.

7 Quæ septimo quoque die inuadit, longa est, non letalis: quæ nono, etiam longior, nec letalis.

Neque par est Hippocrati fidem non adhibere, (præfert enim hæc oculis inspecta conscribere) neque conuenit ut mentiamur, nosque uidisse affirmemus. itaque sedulo obseruandum est, & experientia de ueritate existimandum: ita tamen, ut ne idem nobis, quod uulgo hominum, accidat; qui cū forte quempiam septimo die iterum, ac tertio febrim habuisse conspexissent, ab initio quendam esse septimo die circuitum existimarent, siquidem potest id ipsum casu interdum euenire: atque etiam ex cõsimili uictus ratione: qui enim ægroti non profus affectione morbosa liberati sunt, sed aliquod in eis semen remansit, his, si negligentius uiuant, sæpe contingit, ut sexto post primum, die: sæpe septimo, sæpe octauo: sæpe alio quodam febricitent. & cum febris cessarit, putentque illi se profus esse liberatos, eodem omnino uictu utuntur: & ex morbi reliquijs totidem diebus eadem affectione correpti in febrim similiter cadunt: id quod per sæpe usu euenire potest; cum æquale sit, quod ex affectione relictum est, & cum ægroti eandem uictus rationem teneant. is denique circuitus morbi re uera est, quando obseruata diligenter uictus ratione, febris eodem certo die redit, quæadmodum in quartana fieri intuemur.

8 Tertiana exquisita cito indicatur, nec letalis est.

Dictum paulo ante est, ut summatim rem complectar, febrem, quæ breuem accessionem habet, exquisitam esse tertianam. quæ uero eam fere comitantur, tum in libris de februm differentia, tum uero in libro de crisi bus dicta sunt omnia.

9 Quintana est omnium pessima: nam & ante tabem, & iam tabidis superueniens interimit.

Tabidi febrem hecicam nunquam cessantem habent: cuius uniuersam naturam, ut etiam aliarum in

in commentarijs de febrium differentia didicisti. in quibusdam uero uidi ci admistam esse aliquam ex E
ijs, quæ circuitu redeunt, ut quæ tertio quoque die, aut quæ quotidie, &, ut ait Hippocrates, quæ
quinto inuadit: de qua tibi eadem a nobis dicta puta, quæ de ijs, quæ septimo, aut nono quoque
die inuadunt, paulo ante audiisti.

*Modi autem, & status, & accessiones singularum harum febrium tam continuarum, quam intermittentium sunt hi: ac
ne uager latius, continua est, quæ ab initio floret, & uiget maxime, & grauius uexat: sub iudicium uero, & in iudicio im
minuitur. nonnulli molliter, leuiterque incipit, sed increfcit, & exacerbatur indies: sub iudiciũ uero, & in iudicio abun
de elucet: quibusdam etiam leuiter incipit, augetur, exacerbatur, & simulatque aliquandiu uiguerit, rursus se usque ad
iudicium, & sub iudicium remittit. hæcque omni in febre, & in omni morbo & fiunt & accidunt.*

Febrium modos interdum mores, interdum differentias, atque naturas uocant: hic uero constat,
eum formas singularum febrium, quæ prædictæ sunt, describere: itaque ait, continuam nonnullis ue
hementissime incipere: sed paulatim ad iudicationem usque diminui: interdum uero moderate inci
pere, & usque ad iudicationem paulatim augeri: in qua ait eam elucere: hæc febres contrariam inter se
iudicationem obtinent. aliam præterea tertium modum ex his utrisque conflatum esse dicit, cum leui
ter incipit, & postquam paulatim increuit, & perfectam sit magnitudinem adepta, remittat se se, do- F
ne c prorsus discutatur. quidam autem existimant, hos tres modos febribus continuis ab ipso tribui,
nihil attendentes, quæ in fine orationis adscripsit, Hæcque in omni febre, & in omni morbo & fiunt
& accidunt. quam ob rem non iam continuarum solum, sed aliarum quoque omnium febrium quæ cõ
tinuæ, diurnæque sunt, immo uero etiam cuiusque alterius morbi tam acuti, quam diurni eosdem
tres esse modos affirmat: symptomata quoque eadem ratione iudicantur omnia: id quod uel in dolo
re spectari potest. hic enim sæpe maxima ui incessit: ac paulatim marcescit, usque dum penitus sit leua
tus: interdum uero placide incipit, & paulatim uehementissimus effectus, cito dissoluitur: interdum
post perfectum uigorem, quanto tempore increuerit, tanto etiam remittitur.

His autem consideratis, uictus offerendus est.

Vult te motus morborum præ sagum esse, ut accommodatum eis uictum instituas: siquidem morbi
uigorem intuentibus nobis, uictus ratio ineunda est. atque in libro quidem de uictus ratione in mor
bis acutis, & in aphorismis, quo pacto prædictos morborum modos prænoscas, & item in commen
tarijs in præfagia, & in libris de crisi bus perdisces, quæ summam hoc in libro, in prima huius com
mentarij dictione conscripsimus.

*Multa quoque alia opportuna signa bis germana sunt, de quibus partim scriptum est, partim scribetur: ad quæ in
tuens expende, & considera, cui horum præceptis malum, & letale sit: aut incolumitatem pollicearur: & cui offerendum, uel
non. & quando, & quantum, & quid sit, quod offertur.*

Quantum multa dixit, ex quibus præfagia sumenda sunt, tamen alia quoque esse ait, partim iam
descripta, ut in libro præfagiorum, partim uero, quæ scribentur.

Quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quorum sunt in imparibus accessiones, in imparibus iudicantur.

Est a nobis sæpe dictum, in accessionibus iudicationes fieri, tum quod in eis humores commouean
tur, & quasi feruentes erumpant aut per sanguinis eruptiones, aut per sudores, aut per uomitus, aut per
alui secessiones, aut per ora uenarum ad aperta, aut per menstrua in mulieribus: tum quod eo tempore
natura ad illa excernenda impellatur, & quod grauata & afflicta ad illa expellenda irriteretur: & quod illis
magis fufis, noxijs humores promptius fecernantur, & iudicatio facilius fiat.

*Circuituum autem, qui diebus paribus iudicant, primus criticus est quartus, sextus, octauus, decimus, quartus, decimus, uig
gesimus octauus, trigessimus, quadragesimus octauus, sexagesimus, octogessimus, & centesimus: circuituum uero, qui
diebus imparibus iudicant, primus est tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimus, uigessimus pri
mus, uigessimus septimus, & trigessimus primus.*

Hoc loco uidetur, nomine circuitus non proprie uti: ipsos enim dies, in quibus iudicia fiunt, om
nes ordine descripsit: & in libro præfagiorum circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligen
ter exposuit: quocirca hæc uidentur criticorum dierum contemplationem requirere. itaque primum
criticum diem parium dierum ait esse quartum, deinde sextum, post hunc in plerisque exemplaribus
adscriptus est octauus, & decimus: in alijs uero, quartus decimus, post sextum, tum uigessimus: post
hunc in aliquibus, uigessimus quartus: in aliquibus, trigessimus quartus: & post hunc, quadragesi
mus: quem sequitur sexagesimus, & octogessimus, & centesimus. morborum uero, qui diebus im
paribus iudicantur, ait primum circuitum (sed melius erat, ut diximus, non de principio loqui) esse
tertium, deinde quintum, tum septimum, postea undecimum, mox decimum septimum, ab hoc uig
gesimum primum: sub hoc uigessimum septimum, postremo trigessimum primum. nos autem in libris
de diebus criticis ostendimus, esse omnium criticorum ualidissimos, qui quaternario, septenoque cir
cuitu fiunt: moderatores uero his esse, qui intercedunt: de quibus, quia consentaneus eorum ortus
est, dicamus. omnes autem impares recte expositi sunt. ex paribus, parum recte propositus est uig
essimus octauus, & decimus, qui nullo modo ad iudicandum ualent.

scire

15 A *Scire autem conuenit, si extra hos præscriptos alter iudicentur, reciduas eos portendere, letalesque effici.*
Dies, qui comemorati sunt, bene, ac firmiter iudicare, morbosque iudicatos omnino firmos esse,
& interdum fieri letales, in illis est commentarijs declaratum.

16 *Est etiam animaduertendum, atque intelligendum, quæ sint his temporibus futura indicationes ad salutem, uel ad perni
ciam: uel ad meliorem, aut deteriore m statum inclinationes.*

Hac dictione docuit, quid iudicationis nomen significet: quàm breuiter dicas, morbi repentinam
esse mutationem. ipsam porro mutationem quatuor modis effici, ipse perspicue dixit. nã uel ad salutem,
uel ad perniciem, uel ad momentum in melius, uel in peius: & id quidem notabile. ipse uero nõ dixit,
notabile, ut quod in communi nominis iudicationis significatione contineatur.

17 *Errantes autem febres, & quartana, & quintana, & septimana, & nonana quibus circuitibus iudicentur, consi
derandum est.*

De his ne in præfagijs quidẽ disputat. nã errantes habent singulas accessiones inordinatas: tamẽ ijs
signis, quæ in diebus criticis obseruantur, earũ iudicatio prænoscutur. at de circuitibus, qui ad integri
B tatem ueniunt, quales sunt tertianarum, & quartanarum, præceptũ, uulgo medicorũ incognitum, ostē
sum, est, quod in ægrotis nos semper experti sumus: non. n. primi dies attendendi sunt, neque simplici
ter sunt deinceps numerandi, sed accessiones; ut ipse de tertiana exquisita in aphorismis dixit, tertiana
exquisita septem circuitibus, uel longissimũ, iudicatur: ut. n. hæc septenis circuitibus iudicatur, eadem
ratione alia nouenis, alia undenis, atq; ita deinceps pro criticorũ dierum numero quartanarũ est ead
dem ratio. itaque in præfagijs dixit, sit autem etiam quartanarum hoc ordine constitutio. cũ autẽ ego hæc
contemplationem apud Eudemum Philosophum, qui tres quartanas habebat, prædicens, monuissẽm
fore, ut una earum, quæ certis diebus inuaderet, post tot circuitus primum sedaretur: cumque hæc de
pulsã esset, altera certo die discederet: similibus modo de tertia prædixissẽm, dicebant, hæc ex arte di
uinandi, non ex medica cognitione a me pronuciari: cum tamen uates nunquam uera de ægrotis
prædicentes Romæ conspexissent. illorũ enim, qui alijs in ciuitatibus sunt, nullum ego periculum feci.
nos uero, quod Deo approbante dictũ sit, in nulla unquam prædictione offendimus. ac tu quoque si te
in ijs, quæ de iudicio dicta sunt, exercebis, eris & Hippocrate, & arte dignus. Sed hæc obiter dicta sint.
nunc ad propositam interpretationem reuertamur: nam ut in libro præfagiorum omnem de criticis
diebus disputationem, ita etiam de circuitibus absoluit. nusquam uero nec in præfagijs, nec in apho
C rismis de quintanis, aut septimanis, aut nonanis mentionem fecit. cum tamen in præfagijs, ubi dixit,
quartanarũ cõstitutionis hic est ordo, & in aphorismis, quo loco scriptũ est, tertiana exquisita septenis
iudicari circuitibus, potuisset de quintana, & de septimana, & de nonana eadẽ enũciare: si ita scripsisset:
fit autem et quartanarum hoc ordine cõstitutio, itẽq; quintanarum, septimanarum, ac nonanarum.

De xliij. AEGROTIS, quorum morbi hoc primo libro ab Hipp. explicantur.

Antequã de singulis ægrotis dicere incipiam, existimo esse tum ad perspicuitatem, tum ad breuitatẽ
accommodatius, ut de eis omnibus generatim aliquid dicã. ostẽdi autẽ cũ alijs in libris, tũ in methodo
mendendi, duplicem quæstionis inuentionẽ esse: quarũ altera est, quæ ratione acquirit cognitionẽ for
me uniuerfalis, & communis singulorum; altera uero, quæ a singulis ad cõe, & uniuerfalem progreditur:
& quæ rem compleant, esse uniuerfalia: artificũ uero actiones in formis indiuiduis uersari: & cum qui
uniuersale prius inuenerit, exerceri in illis debere: sed ipsas quoq; res singulas esse ad res uniuerfals,
quæ inuentæ sint, confirmandas, accommodatas, præterea uero hæc ad discipulorum intelligentiam
sunt ueluti generalium præceptorum quæ in eis proposita sint, exempla. quæ causa fecit, ut ego quoque
omnibus meis in lucubrationibus non uniuerfalia modo, sed singularia quoque ex Hippocratis libris
D collegerim: præcipue autem dictiones ipsas ex libris de morbis uulgaribus adscripserim, in quibus a
principio ad finem usque est omnia, quæ ægrotis acciderunt, persecutus: ut in libris de difficultate re
spirationis: omnes eos attuli, qui in libris de morbis uulgaribus difficulter spirauisse memorantur: in li
bris de crisi bus, omnes qui iudicati sint: atq; in alijs eodẽ modo. quocirca prolixiore narratione opus
non erit ijs, qui ad artis opera studio contendunt. sed quia nõnullæ obscuræ dictiones interiectæ sunt,
ideo melius fore existimaui, si eas ego lucubrationes exponerẽ. uerũ si omniũ symptomatum, quæ singu
lis morbis accidisse narrat. totã naturã declarandã, aut ortus causas afferẽdas statuã, quicquid unquam
scripsi, cogar hũc in librũ transferre: & eo adducar, ut de singulis ægris singula mihi sint cõscribẽda uo
lumina: si uero quæ in libro præfagiorum generatim scripta sunt, eorũ hic exẽpla solum indicaro, sum
mamq; doctrinã ad libros, quos confeci, reiecerõ, meam orationem breuem fore confido.

AEGROTIS. I.

18 *Philiscus prope mania habitabat, & decubuit: primo die febris acuta fuit sudauit laboriosam noctem habuit
postridie omnia exacerbata sunt: uespero a clystere bene aluus deiecit: nocte quieuit: tertio die mane, & ad
meridiem usque uisus est febre liber esse: sub crepusculum uero febris acuta, cum sudore: sitibundus erat: lin*

COMMENTARI.

M gra

guæ exaruit: nigram urinam reddidit: noctem grauem habuit: non dormiuit: omnino delirauit: quarto die omnia exacerbat, urina nigra, nox leuior, urina melioris coloris: quinto ad meridiem parum de naribus, atque id merum stillauit: urina uarie, in quibus erant suspensiones quedam rotundæ, genitura similes, dispersæ, non residebant: subdita uero glande, pauca retrimenta statuosa exierunt, nox ei grauis fuit, somni pauci, uerba, deliramenta, extrema undequaque frigida, nec ad calorem amplius reuocari poterant: mixxit nigra, parum dormiuit: sub diem obmutuit: frigida sudauit: extrema partes liuidæ erant: die sexto ad meridiem mortuus est. Spiritus huic erat perpetuo, quasi reuocato, rarus, & magnus: lien in tumorem rotundum erat elatus: sudores perpetuo frigidi: accessiones paribus diebus.

Qui generalium præceptorum meminerit, is in hoc ægroto, tertio die clare uidebit, ei mortem impendere: cum enim primo die febris acuta eum inuasisset, sudorque esset subsecutus, febris ab eo discussa non est, sed noctem quoque grauem inuexit. secundus dies omnia exacerbauit: inde uero tertius dies nigrarum urinarum excretionem habuit. & quod primo die accidit, statim perniciosum fuit: nam decretoria non iudicantia, aut letalia sunt, aut difficilis iudicij: ac letalia quidem, si qua eis symptomata, uel signa letalia accidant: difficilis uero iudicij, si sine his, crudorum humorum signa permaneant. Sed in Philisco mortale signum fuit, quod ad sudorem, qui febrem tertio die non discussit, urinæ nigræ, & sitis accesserunt: & item lingua inaruit: grauis ei tota nox fuit, uigilauit, delirauit. his ita transactis, ait quarto die exacerbata fuisse omnia, urinæque iterum nigras extitisse. itaque fac memineris, in morbo acuto ubi quartus perinde, ac tertius, grauius symptomata signaque habeat, breui iudicationem expectandam: ac, si paribus diebus inuadebat, potius in paribus, si in imparibus, etiã in illis: atque ubi iudicatio, ibidem nimirum & mors, in morbis inquam letalibus. itaque Philiscus, cum accessiones diebus paribus haberet, sexto die periit. id quod ipse Hippocrates in extremo totius narrationis declarauit his uerbis, Spiritus huic erat perpetuo, quasi reuocato, rarus, & magnus: lien in tumorem rotundum erat elatus: sudores perpetuo frigidi: accessiones paribus diebus. Alius forsitan ægrotus, in quo eadem symptomata, atque signa inessent, non sexto, sed octauo die interiret, si uiribus esset, quàm Philiscus, firmioribus, symptomataque & signa minus letalia essent. in hoc enim urinæ tertio, quartoque die nigræ redditæ quàm malignus morbus esset, plane indicantur. Sudores præterea frigidi, & sanguinis stilla quinto die citam mortem impendere comprobantur. ac multo etiã magis, quod stillæ adiecit, merum, hoc modo, quinto ad meridiem, parum de naribus, atque id merum stillauit: cum autem uel alui excretionem, uel uomitionem meram dicit, significat quod excernitur aut uomitu reijcitur, non mistum esse: ut cum excernitur flaua bilis impermixta, aut atra, aut æruginosa: in stilla uero si pro puro sanguine, rubrum intelligamus, quod is fit color eius proprius, falsi quidpiam cogitabimus: propterea quod in morbo mortifero nunquam rubri sanguinis stilla de naribus, sed atrii semper uisa est. quam ob rem probabile est, hunc ipsum atrum ab Hippocrate dici, merum, ut eum uehementer talem esse indicaret. aperte igitur die tertio morbi exitium apparuit. non tamen planum erat, quo die esset moriturus: sed cum quarto die urinæ nigræ perseverarent, fierentque diebus paribus accessiones, si ætate, & robore uirium restitisset, probabile erat, ægrotum ad octauum usque diem sustenturum: si minus, die sexto moriturum. cum uero præter ea, quæ dicta sunt, quinto die sanguis purus stillaret, sudoresque frigidi fuerint, quos per totum morbum durasse ait, expectabit optima ratione quispian, ægrum non fore accessioni, quæ sexto die instabat, perferendam. atque hæc quidem assentiri illis uidentur, quæ generatim de criticis diebus, de urinis, deque sudoribus tum in libris de criticis diebus, & de crisi, tum in ijs, qui sunt de difficultate respirationis, deque delirio, dicta sunt. cumque in libro prælagiorum dixerit, spiritus frequens aut doloris, aut inflammationis in partibus septo transuerso superioribus, indicium est: magnus uero, & ex longis interuallis, delirium denunciat: & nunc delirasse Philiscum ostendens, in tota narratione nullam fecerit de respirationis difficultate mentionem, recte in extrema oratione subiunxit, Spiritus huic erat perpetuo, quasi reuocato, rarus, & magnus. in quo patet, idem esse si dicas rarus, ac si ex longis interuallis. quod uero ait, quasi reuocato, significat, tanquam admonito: nam in libris de difficultate respirationis rarus & magnum fieri spiritum ob mentis læsionem ostendimus, quasi æger actionum obliuiscatur, ut, nec quando incipere, nec quando finire eas debeat, plane nesciat.

ÆGROTVS. II.

Silenum in Platamonis adibus prope Eualcidis filios habitantem, ex lassitudinibus, potationibus, & intempestiuis exercitationibus, ignis corripuit: cepit simul ex lumbis laborare, & capitis grauitate tenebatur, collumque contendebatur. primo die aluus biliosa, mera, spumosa ualde colorata, multa reddidit: urina nigra, & nigra subsidentia: sitibundus erat: lingua perarida: nocte nihil dormiuit: altero die febris acuta: secessiones copiosiores, tenuiores, spumosa, urina nigra: nox grauis: parum delirauit: tertio exacerbata sunt omnia: hypochondrij contentio submollis utrinque ad umbilicum promissa: deiectiones tenues, subnigra: urina turbida, nigra: nocte nihil dormiuit: multa uerba, risus, cantus, moderari sibi non potuit: quarto die eadem extiterunt. quinto deiectiones meræ, biliosæ, leues, ualde pingues: urina tenuis, perlucida, pauca, mente constitit: Sexto die caput modicum sudauit, extrema frigida, liuida, multum se iactauit: aluus nihil excreuit: urina restiterunt, febris acuta: septimo obmutuit: extrema

19

extrema

extrema non amplius incaluerunt, nihil minxit: octauo frigidus toto corpore sudor: papulæ cum sudore rubræ, rotundæ, parue, uarias similes, permanebant: nec abcessum faciebant: ab aluo autem paruo irrimamento stercorea tenuia, ueluti insecta, multa, cum labore reddebantur: urina cum dolore mordax exibat: extrema parum recalescebant: somni tenues, comatosi: obmutuit: urina tenuis, perlucida: nono die eadem fuerunt. decimo potum non sumebat, comatosus, somniq; tenues: familia alui excrementa: minxit multum, quod subcrassum euadebat: quod subsidebat, erat simile farinae crassioris, album: extrema iterum frigeabant: undecimo obiit. hic a principio usque ad finem spiritum magnum habuit, rarumq;: hypochondrij perpetuam palpitationem, annum atatis plus minus uiginti annos agebat.

Cū in superiore ægroto ætatē nō adhibuerit, hic tamē eā adscripsit: ille. n. merito sexto die mortuus est, quod in morbo acuto signa & symptomata perniciofa ab initio cōtinenter haberet: hic autē ab initio perinde, atque ille, affectus, tū propter uiriū robur ad undecimū perductus est diē: quas uires ei suppetere cū alioqui uerisimile est: tū uel ex eo declarauit, quod ætatē adiecit, quā in Philisco nō addidit: ut ex eo, quod illā omisit, indicaret, eū esse natu maiorē ita, ut nō ualidæ uires essent. alius autē ægrotus, cui eadē ab initio signa, symptomataq; cōtigissent, nisi uiribus ualidis fuisset, septimo die periisset. & is ipse parū abfuit, quin eo die moreretur: nā de ipso ita scripsit, septimo die obmutuit: extrema non amplius incaluerunt: nihil minxit: ex quibus planū est, eum proxime ad mortē accessisse: sed quia robustæ uires erāt, potuit in consequentē diē criticā, quæ erat undecima, perdurare: siquidē tertio, & quarto die in pessimis uersatū signis, atq; symptomatis, in septima mori oportebat: præsertim cū accessiones diebus potius imparibus fierent, quod ipse docet his uerbis: tertio die exacerbata sunt omnia: & itē deinceps, quarto die eadē extiterunt. cū igitur propter robur uiriū septimū superare diē potuerit, octauo papulas cū sudore rubras, rotundas, paruas habuit: natura nimirū cū morbo pugnāte, & humorū inualorū redundantia ad cutim propellēte: quod in causā fuit, cur nō die nono, sed undecimo mortuus sit: propterea quod si die octauo nihil tale cōtigisset, consequēs erat, ut nono periisset: cū septimus talis, qualē dixit, extitisset, quia uero ēt hic ægrotus i morbo delirauit, idcirco in fine narrationis adiecit, eū toto morbi decursu spiritum magnum, rarumq; habuisse: aitq; hypochondrij ei perpetuo palpitate, quod turbationis, aut delirij signum esse, in libro prælagiorū dictum est. uidetur autē huic homini inflammationē turbidā in septo transuerso fuisse, propter quā tertio diē exponēs dixit, hypochondrij contentio submollis utrinq; ad umbilicū promissa. submollis. n. est subuacua: hoc est sine tumore, qui fit, cum hypochondria inflammationē septi transuersi hypochondrium propter cōtinuitatē sursum trahitur, tum sine tumore cōtenditur. & iā in totius narrationis initio dixit, illum ex lūbis laborare, capitisq; grauitate teneri, & collū contendit: quæ sane, morbo ad exitiū spectāte, delirij sunt notæ. quæ si cū uigilijs, ac sine grauitate cōtigissent, homo phreniticus esset factus. nūc uero capitis grauitas multitudinē humorū non ualde calidorū, aut biliosorū (ita. n. proctus in somnis fuisset) eo cōtineri significās, indicio fuit, ægrotū comatosum fore: uerū de his affectionibus, in quibus simul comatosi, delirijq; sunt, latius agemus, cū primā libri prædictionū orationē exponemus. hoc autē loco illud addā, quod ēt melius est, quodq; sæpe alias dixi, cū quis manifestis de causis febricitare incipit, si corpus nullo modo sit ad morbū paratū, febre eum corripit diaria. ac Sileno quidē id omnino euenisset, qui ex laboribus, potationibus, exercitationibusq; intempestiuis in febrem incidit: nisi quædam morbosa preparatio in eius corpore prius extitisset: quam ex signis, atq; symptomatis, quæ primo statim, secundoq; die apparuerunt, ipse dignoscet. in primis igitur ait, ignis eū corripuit: ita suo more febrem uehementissimam nominans: deinde, primo die aluus biliosa, mera, spumosa, ualde colorata, multa deiecit: postea, urina, in qua nigra subsiderent: tum deinceps, sitibundus erat, lingua perarida, nocte nihil dormiuit: ut primo statim die Sileno permulta symptomata, signaque letalia acciderint, ut nosse aperte queas, lassitudines, potationes, & exercitationes morbi occasiones fuisse. & occasiones quidē appellabit quis maxime proprie, causas manifestas. cum uero alia præterea accesserint, quæ homini impendere morbum arguant. Sed tamen multo tempore præcesserint, tum sit uerisimile, hunc etiam Silenū, quod longo tempore illam uiuendi rationem tenuisset, sibi potuisse ea de causā morbum comparare. nam si quis laboret, multūq; in actionibus usq; ad lassitudinē se affligat, poterit autem large tum intempestiue se exercitationibus credat, hoc est, si a cibo, aut cum tardius cibi sunt concocti, prius quàm alimentum in sanguinem sit probe conuersum, hic partim bilem propter labores, partim crudos & incoctos humores, ex potu & intempestiuis exercitationibus, coaceruabit. sunt autem morbi aliorum longe grauissimi, in quibus utriusque horum notabilis copia colligitur.

ÆGROTVS. III.

Horofontem febris acuta corripuit: aluus ab initio pauca, & cuiusmodi in tenebris solent, deiecit. deinde tenuis, biliosa, subcrebra: somni non erant: urina nigra, tenuis: quinto die, mane, obsurdiescebat: omnia exacerbata sunt: lien intumuit: hypochondrium tensum est: aluus pauca, & nigra excreuit: desipuit: sexto delirauit: sub noctem sudauit, frigit, in delirio permansit: septimo extremis membris frigit: siti cruciatus est, desipuit: sub noctem ad mentem redijt, obdormiuit: octauo febricitauit: lien resedit: omnia intelligebat: doluit ei inguen primum, secundum lienem: tum in utranque tibiam dolores migrarunt: noctem facilem habuit: urina melioris coloris erat, inq; eis pauca residebant:

COMMENTARI.

M 2 noni

nono sudauit, iudicatus est. intermisit: die quinto redijt: statimque lien intumuit febris acuta, iterumque surditas est subsecuta a tertio post recidiam die lien residebat, surditas imminuebatur: crura dolebant: nocte sudauit, die decimo septimo iudicatus est: neque in recidiam delirauit.

Hic præter expectationē seruatus est: quem primis quidem diebus moriturū merito quispiam effert suspicatus: nā & nigra minxit, & excrementis alui biliosis repressis, subsecuta surditas est: ut quæ in caput ascendissent: unde iure quoque desipuit. quod aut urinas nigras, quæ prauæ erant, compensaret, nihil boni erat, nisi quod lien die quinto intumuit: partem scilicet malorum humorum excipiens: deinde uero octauo die cum a liene ad crura pertransirent, lien quidem minuebatur, sed dum humores ad crura comportarentur, primum ei inguen doluit sinistrum (hoc enim positum est secundum lienē) postea uero dolores ad utranque tibiā transferunt. quæ symptomata in causā fuerunt, ut noctem commode traduceret. minxit etiam melioris coloris urinam, quæ alba, & pauca habebat subsidentia. die autem sequenti, qui nonus erat, cum sudore iudicatus est. tantum scilicet potuit decessio eorum, quæ infestabant, ad infernas partes, & urinæ concoctio. uerum enim uero ne sic quidem potuerunt hæc a morbo ægrum, qui nono die sudauerat, prorsus uindicare: sed quædam erant prauorum humorū reliquæ, quæ recidiam quartodecimo die attulerunt: a qua omnino decimo septimo die iudicatus est. F seruabaturque in hoc ægroto in criticis diebus iudicatio.

AEGROTANS IIII.

In thaso Philini uxorem, quæ filiam pepererat, & secundum naturam purgata erat, & in ceteris recte habebat, decimo quarto a partu die ignis cum rigore inuasit. hinc cor in primis dolebat, & dextrum hypochondrium: muliebrium dolores urgebant: purgatio cessauit: subito autem, hæc leuiores sunt facta: sed capitis, cervicis, & lumborum dolores perseverabant: somni nulli erant: extrema frigeant: sitibunda erat: uenter exustus est, pauca excreuit: urina tenuis, decolor primo: sexto die noctu multum delirauit: & iterum respuit: septimo erat sitibunda, secessus biliosus syncere: octauo riguit, febris acuta: conuulsiones cum dolore, multum delirauit, surrexit: balano supposito, multa offusa bile deiecit: somni nulli: nono die conuulsiones: decimo aliquantulum respuit: undecimo dormiuit, omnia meminit, sed statim in delirium recidit: urinam uero cum conuulsionibus multam affatim reddebat, raro admonentibus, crassam, albam, qualis est, quæ diu in matellis stetit, cum agitur: non subsidebat: color autem & crassitudo urinis iumentorum persimilis. talis erat eius urina, quam ego uidi: decimo quarto die palpitationes, totum corpus dolebat: multum loquebatur: aliquantisper mente constitit: breui rursus desipuit: decimo septimo die obmutuit: uigesimo diem suum obiit.

Duo habentur in hac narratione, quorum alterū cōmune est cū ægrotis supra descriptis, & cum ijs, qui post describentur, quod scilicet ad criticos dies pertinet: alterū uero est huius propriū: huic. n. mulieri ex retenta post partum purgatione & morbus & mors comitata est: periit aut uigesimo die, cum decimum quartū, & decimum septimum ceteris deteriores esset experta. quod aut ait, subito autē, si nomē balani additum sit, perspicua eius est significatio. eo uero nō adiuncto, intelliges balanū, ut quidam uolunt, aut pessum, qui mitiget, inflammationēq; discutiat. illud aut in omnibus mulieribus, quarū cohibita post partū purgatio est, scire, memoriamq; tenere oportet, quædam esse, quæ in extremū moris periculū perducantur: per paucas uero, quæ modicæ sint infestatæ: propterea quod plurimis uterus inflammatur: nonnullis uero etiam in ipso partu sanguis diuersa qualitate fluxerit, his biliosus, illis melancholicus, alijs æruginosus, aut pituitosus, aut mediocriter bonus: omnino uero inculpatus, nunquā: siquidē eius optima pars in foetus alimentū consumpta est, eius autem naturā indicant symptomata, quæ cohibita a partu purgationē consequuntur: qualia huic, de qua hoc loco uerba fiunt, acciderunt. nam rigor, febris acuta, stis, biliosus affluxus, delirium, uigiliæq;, indicia sunt humoris biliosi redūdātis: conuulsiones uero, & palpitationes, & urina similis ei iumentorum, crudi ea sunt, crassiq; species. itaq; H morbi in quibus hi succi utriq; redūdant, pessimi sunt: quibus febrē semitertianam succedere demonstrauimus. hæc igitur res causa fuit, cur huic mulieri periculosa esset ægritudo. utrum autem superstes futura, an moritura sit, symptomata & signa in ipso statim initio indicare nobis possunt. quare, exercitationis causa, mentem eis adhibeamus. primo die, qui a partu erat quartus decimus, ignis inquit, cum rigore mulierem corripuit: scimus autem ignem ab ipso febrem ardentissimam nominari: ceterum ille nondum omnino letalis erat: sicut neque cordis dolor, hoc est cum os uentriculi ei doleret: simili quoque modo neque muliebrium partium nec dextrum hypochondrij dolores: sed addit etiam, somni nulli aderant: ex quibus omnibus cognitio malitiæ morbi augetur: non tamen est nobis perspicuum, utrum omnino ex his peritura sit: sicut nec ex eo, quod siti torqueretur, nec quod urina tenuis, & decolor esset: siquidem talis urina tempus ad concoctionem desiderat quidem, sed tamen perniciofa omnino non est: sed extrema, inquit, frigeant: id quod est perniciosissimum in principio morbi cum uehementissima febre coniunctum. e quidem si scirem, quo robore mulier fuisset etiam de morbi longitudine ex prædictis symptomatis dicere possem: & utrum quandam haberet præter opinionem spem salutis, indicarem: quod quia nos latet, ideo meminisse debetis, quando ægrotos inuistis, notam, quæ a uiribus ducitur, cum perniciosis symptomatibus esse

AEGROTANS V.

A esse uobis coniungendam: siquidem ita demum pronuntiare firmiter poteritis. in hac igitur muliere, dolores qui decimo quarto die totum corpus tenuerunt, & delirium, futuram mortem uel decimo septimo, uel uigesimo die, pro criticorum dierum natura, denunciarunt: & sane utrunque usuenit: nam decimo septimo obmutuit: uigesimo periit.

AEGROTANS V.

22 Epicratis uxor, quæ apud Archegetem decumbebat, instante iam partu, rigore valido correpta est, neque incaluit, ut ferebant: post die eadem erant: tertio die puellam peperit: ceteraque uite consecuta sunt: secundo partus die febris acuta eam inuasit, cordis, muliebriumque dolores. nulli somni erant: supposito autem, hæc releuata sunt: ceterum caput, collum, lumbique dolebant: aluus, pauca, biliosa, tenuia, mera deiecit: urina tenues, subnigra. sexto die, ex quo in febrem inciderat, sub noctem delirauit: septimo omnia exacerbata sunt: uigil fuit, delirauit, sitibunda erat, omnes deiectiones syncere biliosæ: octauo riguit: plus dormiuit: nono eadem habuit: decimo magno dolore torquebatur, iterumque cordis dolor, capitisque grauitas eam tenuit: non delirauit: plus dormiuit, aluus resitit: undecimo sudauit: minxit melioris coloris urinas, quæ multum sedimenti habebant: commodius habuit: decimo quarto riguit: febris acuta fuit: quinto decimo uomuit biliosa flaua, subcrebra: sudauit, febre vacans: sub noctem uero febris acuta, urina crassa cum albo sedimento: decimo sexto exacerbatur, nocte magna cum molestia somnum oculis non uidit: delirauit: decimo octauo sitibunda, lingua torrida, non dormiuit: multum delirauit: crura ei dolebant: ad uigesimalium diem mane aliquantulum riguit, comatosa erat, quiete dormiuit, euomit biliosa, pauca, nigra: sub noctem surda est facta: ad primum & uigesimalium diem sinistri lateris grauitas undique cum dolore coniuncta: parum tussiebat: urina crassa, turbida, subrubra, deposta non subsedit: cetera leuiores: igne non libera: mox ab initio fauces ei dolebant, rubescabantque: columella reuulsa: defluxio acris, mordax, salsa, perpetua fuit: ad septimum uigesimalium diem febre vacabat. urina habebat subsidentia: latus indoluit. ad diem quartum & trigesimalium igni correpta est: uenter biliosa fluxione turbatus est: quadragesimo die pauca uomuit, eaque biliosa: indicata est, & ab igni prorsus octogesimo die liberata.

Hanc mulierem cum iam status dies partus instaret, ait citra febrem riguisse. additum autem orationi est, ut ferebant, propter rei nouitatem: prisci enim ferme omnes existimabant, ijs rigoribus, qui sponte euenirent, febrem necessario succedere. dicuntur autem sua sponte euenire, qui nullam externam causam habent, itaque in præfatione libri, qui recte inscriptus est, prima de morbis, scriptum est, febrem ex rigore sequi necessario: nosque hunc rigorem, quem febris non sequitur, a frigidis, crudisq; humoribus exoriri docuimus: & idcirco nunc magis, quæ olim existere, quod tota uictus ratio* dura una cum balneis post cibū, huiusmodi coaceruare copiam consueuit: quæ etiam uidetur in Epicratis uxorē fuisse. itaque ait, eam primo die riguisse, nec incaluisse, hoc est, non febricitasse, itemque secundo die: tum tertio die enixam esse: ac fortasse etiam ante diem uere statum, partus uel rigoris editus est. proinde secundo partus die, cordis hoc est oris uentriculi & muliebriū (subaudiendū enim est, locorum, ut etiam supra) dolorem eam scribit conflata. tum addit eam per suppositum esse leuatum, dictum autem est, uel balanum, uel pessum subaudi posse. inde ordine recenset morborum acutorū symptomata, capitis, colli, lumborumque dolorem: uigilias, ac deiectiones mere biliosas. ex quo planum est, non crudum modo, sed biliosum quoque humorem redundasse. cumque urinæ tenues essent, morbum produci necesse erat: & quia subnigras fuisse ait, id significat perturbationē, & remota periculo non abfuisse. & ad undecimum usque diem nihil certi de mulieris salute habebatur, cum interim nullum signum perspicuum apparuisset, ex quo quis aut mortem, aut salutem speraret: die uero undecimo quoddam salutis signum illuxit, cum ait, undecimo die minxit melioris coloris urinas quæ multum sedimenti habebant: commodius habuit: eo die, cum tandem concoqui humores inciperent, morbus erat diuturnus necessario futurus: quam ob rem die* quarto decimo primum iudicata est: ut iam esset periculo uacans. interea uero usq; ad quadragesimū diē ægrotabat: prorsus uero liberata est octogesimo. quocirca fac memineris, quod etiam experimenta attestantur, diem quadragesimum, & octogesimalium esse criticos: illudque falsum esse, neque experientia comprobari, integris hebdomadibus criticorum dierum iniri rationem: alioqui enim quadragesimus secundus, sexagesimus tertius, & octuagesimus quartus, non quadragesimus, sexagesimus, & octogesimalium iudicationes afferrent.

AEGROTANS VI.

23 Cleonactidem, qui supra Heraclium decumbebat, ignis errans corripuit: principio caput ei, latusque sinistrum dolebant, ceteraque, perinde ac lassa laborabant: febres aliis aliter inordinate accedebant: modo sudabat, modo non: fere accessiones inuadebant criticis diebus maxime circa uigesimalium quartum diem extremas manus dolor affecit: uomuit flaua, biliosa, subcrebra: paulo post uero æruginosa: cuncta remissa sunt: trigesimo die ab utraque uere prorumpere sanguis cepit, idque ordine inconstanti paulatim usque ad iudicationem: non abhorrebat a cibo, nec sitibundus toto tempore erat, neque infomnis: urina tenues, non de colores. quadragesimo die subrubra minxit, cum rubro sedimento multo: leuius habuit: post uero urina uariarunt, interim sedimentum habebant, inter-

COMMENTARIJ.

terim non : sexagesimo uero die urina multum habebant sedimentum , albumque , & laeue : remissa sunt omnia : E 8
febres intermiserunt : urina iterum tenues quidem , sed boni coloris : septuagesimo die febris decem dies intermisit :
octogesimo rigit , febrem acutam habuit , multum sudauit : urinae sedimentum rubrum , laeueque habuerunt , ex toto
indicatus est.

Cleonaetidem inquit ignis, hoc est uehemens febris corripuit. tum subiungit, errans, quod est, nullo ordine circuitus seruato, ut modo, uerbi gratia, uel tertio, uel quarto die febris corripere, modo quinto, uel sexto: atque bona signa esse perpetuo consecuta, ut cupiditate ciborum, & somni, non sitibundum fuisse, urinaeque non decolores iuisse: quae ipse ad uerbum ita scripsit; non abhorrebat a cibo, nec sitibundus toto tempore erat, neque infomnis: atque ipsa inuinit, humorum redundantem non esse biliosum & calidum: siquidem ab eo homines sitibundi, infomnesque; ac potius a cibo abhorretes, hoc est non appetentes redduntur. si igitur quemadmodum urinae boni coloris perpetuo fuerunt, ita et mediocriter sedimentum habuissent, morbus non esset in temporis diurnitate protractus: sed fortasse die quadragesimo iudicatus esset. si item nubecula bona habuissent, citius depulsus morbus fuisset. nunc uero quia urinae tenues semper crant longum temporis spatium ad concoctionem postulabant. itaque ait; eum die quadragesimo urinam subrubram minxisse, in qua erant subsidentia rubra: quod sane urinae genus in libro praefagiorum dixit esse multo, quam quae sedimentum album habet, diurnior. ualde tamen salutare a die quadragesimo uarie affectam fuisse eius urinam scripsit: ut modo sedimentum haberet, modo non. quod cum erraticis accessionibus conuenit: quandoquidem illae pro uarietate humorum morbos efficiuntur excitantur. & urinae concoctio, & cruditas quae alternantes uidebantur, eorum nonnullos concocti, nonnullos uero permanere incoctos indicabant. die autem sexagesimo ait, multum, laeue, & album sedimentum extitisse: proinde subdit, omnia remissa sunt, ac febres intermiserunt. Sed quia postea scripsit, urinae iterum tenues quidem, sed boni coloris: inuinit quosdam humores adhuc incoctos superfuisse: quibus paulatim concoctis, dies octogesimo perfecta iudicationem attulit: de qua ita ad uerbum, Octogesimo rigit, febrem acutam habuit, multum sudauit, urinae sedimentum rubrum, laeueque habuerunt; ex toto iudicatus est. Hoc et loco memor esto, sedimenti formam plurimum posse: nam urinae sedimentum album quidem, sed crassum fuisse in ijs docuit, qui mortui sunt. itaque de Sileno, qui secundo loco in hoc libro descriptus est, ita dixit, Minxit multum, quod subcrassum euadebat: quod subsidebat, simile erat farinae crassioris, album: cum tamen hic Silenus, qui decimo die huiusmodi urinam reddiderat, die sequenti, hoc est undecimo sit defunctus. Sed meminere quoque circuitus criticorum dierum: quia sexagesimus prauiudicauit, non sexagesimus tertius: deinde octogesimo, non quartus & octogesimo. itaque tres hebdomades non ad primum & uigesimum diem progrediuntur, sed uiginti diebus terminantur.

AEGROTVS. VII.

Metonem ignis corripuit : lumborum grauitas dolorem inuehens : post die cum multum aqua biberet, bene alius deiecit : tertio die capitis grauitas erat, reuolumenta tenuia, biliosa, subrubra : quarto exacerbata sunt omnia : bis de nare dextra sanguis paulatim fluxit : nox grauis fuit : deiectiones, quales die tertio : urinae subnigrae, in quibus subnigra pendebant, sparsa, non residebant : die quinto e dextra nare uerus large fluxit : sudauit, indicatus est, a iudicio, infomnis erat, delirauit, urinae tenues, subnigrae: capitis lotionibus usus dormiuit : mente constitit, in hoc non erat recidua, sed saepe etiam sanguis post iudicium erupit.

Hic aegrotus uniuersalem hunc sermonem confirmat, largum e naribus sanguinis profluuium plerumque liberat: siquidem a solo sanguinis profluuium & iudicatus, & seruatus uidetur, quamuis non omnino certa signa haberet. ait enim quarto die urinas subnigras fuisse: tum subiungit, in quibus subnigrae pendebant, dispersa, non residebant: ac die quinto, licet sanguis profluxisset, atque sudasset, & ab ijs esset iudicatus, tamen postea urinas ait tenues, subnigrasque fuisse, ipsumque peruigilasse, ac delirasse, hoc est, nugatum esse. cuius ipse remedium praesentissimum docuit, ut caput laues: praesertim cum in libro de ratione uictus in morbis acutis dixerit, caput non lauandum esse ijs, quibus de naribus sanguis erupit, nisi minus, quam par est, fluat. nunc autem minus iusto erat, siquidem & in uigilijs, & in delirio perseuerabat. illud et, quae ducere oportet, eoducenda esse, quo potissimum uergant, per loca accommodata; quod recte in uniuerso dicitur, ex eo, quod modo factum est, fidem sumit. Illud quoque memento, cum tertium exponeret diem, dictum esse, capitis grauitate adfuisse: quod capitis repletionem significat. animaduertas etiam, die quarto, qui criticus est, sanguinis profluuium incepisse: quinto, ubi sanguis prorsus profluxisset, ipsumque sudasset, esse iudicatum: quae tamen omnia in libris de criticis diebus copiosius pertractata habebis. quod uero in extremo totius narrationis adscripsit, in hoc recidua non erat, sed saepe et sanguis post iudicium erupit, ideo dictum est, quod sine urinarum concoctione iudicatus est. didicimus autem in hoc ipso libro, maturaciones celeritatem iudicij, salubremque securitatem promittere: cruda uero, & incocta in malos abscessus deflectere, aut iudicationis uacuitate, aut labores, aut interitus, aut diurnitatem, aut eorundem reciduas, atque cruda adhuc, incoctaque erant, nec tamen sunt in abscessus malos conuersa, itaque eos abscessus optimos esse, ipse docuit, qui effluxione fiunt: secundum hos uero, qui sunt a locis affectis remotissimi, & in inferiores corporis partes pertinent.

AEGROTVS.

A

AEGROTVS. VIII.

25 Erasimum, qui ad Bootae torrentem habitabat, ignis a caena corripuit: noctem turbatam habuit, diem primum quiete, noctem laboriose traduxit. post die exacerbat omnia: nocte delirauit: tertius dies laboriosus fuit, multum delirauit: quartus fuit molestissimus: nocte nihil dormiuit, insomnia, imaginationes, deinde peiora, & magna, & periculosa, timor, implacitas: quinto die mane recreatus est, omninoque respuit: ad meridiem uero multo furore correptus est: contineri non poterat: extrema frigida, & subliuida, urinae incoctae: periit sub solis occasum. hic febrem perpetuo habebat cum sudore, hypochondria eleuata, contenta cum dolore: urinae autem nigrae suspensiones rotundas continebant, non subsidebant: uenter stercus excreuit: stiebat continenter, non ualde: multae conuulsiones cum sudore: & sub mortem perpetuae erant.

Hic Erasimus perpetuo sudauit, hoc est, per totum morbum sudor citra iudicationem prodibat. hypochondria male affecta erant, & urinae nigrae, eoque nam igitur erat in eo salutis spes? itaque merito quis putabit, frustra de eo scriptum esse, cum uel omnibus planum sit, quid esset de hoc homine futurum: sed fortasse huius fecit mentionem, ut celeris interitus exemplum afferret: in libro. n. praefagiorum praedixit, Febres, siue sanus ab ipsis quis euadat, siue pereat, aequali dierum numero iudicantur: deinde addit, omnes, quae benignissimae sunt, & firmissimis fulciuntur notis, die quarto uel ante quiete solent: tum subiungit, malignissimae, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, uel citius interficiunt. Erasimus uero, quamquam omnia grauiam habebat, tamen ad idem quantum progressus est, propterea quod primo die mediocriter habuerat. itaque de eo ad uerbum scripsit, diem primum quiete traduxit. atque ita dies quintus ab initio, in quo mortuus est, si primum non adnumeret, quartus efficitur.

AEGROTVS. IX.

26 Critoni in Thaso, recte ambulanti, pes dolere ex pollice uehementer cepit. decubuit eodem die, horrescens, fastidiosus, parum calens, nocte respuit. altero die tumor toto pede, & ad talum, subrubens, cum contentione. pusilla nigra, febris acuta, insanijt. deiectiones purae, biliosae, subcrebrae fuerunt. periit post die, quam aegrotare ceperat.

Aegrotus hic, propter interitus celeritatem, memoratu dignus est. quod si ratio mortis esset adscripta, tum sermo nobis ex toto esset accommodatus. nunc uero ex ijs, quae scripsit, apparet, multam fuisse humorum copiam, quam natura a principibus partibus ad crura demittere, conata est: sed cum id membrum totam capere non posset, omne superfluum, quod reliquum erat, retro cedens, ad caput ascendit: quod, quia malignum erat, ideo furiosum delirium excitauit. statim uero maligni excrementi certa signa exiterunt pustulae nigrae, quae ad talum exorta sunt. quare admiratione dignum est, cur huic in morbi initio uenam non secuerit: sed scimus eum, ad plurimos eorum, quos descripsit, morbo iam progresso, esse euocatum.

AEGROTVS. X.

27 Clozomenium, qui prope Phrinichidai puteum decumbebat, ignis inuasit. in principio illi caput, collum, & lumbi dolebant. statim surdus est factus, somni nulli. febris acuta eum corripuit. hypochondrium cum tumore attollebatur. contentio parua, lingua arida. die quarto nocte respuit. quinto, cum labore exacerbata sunt omnia. ad diem undecimum, aliquantum remissa sunt. deiectiones ab initio ad quartum decimum diem, multae, tenues, aquei coloris fuerunt. quod ad alui excrementa pertinet, commode habebat. inde alius constitit. urinae perpetuo tenues quidem, ceterum boni coloris, multumque suspensionum dispersarum habebant. non subsidebant. die sexdecimo minxit paulo crassius; habuitque modicum sedimenti. parumper leuatus est. magisque mente constitit. septimo decimo iterum urinae tenues. secundum utranque aurem tumor cum dolore exortus est. somnis carebat. delirabat: crura dolebant. uigesimo die, febre liber, iudicatus est, non sudabat, prorsus mente constabat. ad uigesimumseptimum diem coxae dextrae uehemens cum dolor incescit. qui subito sedatus est: at aurium tubercula neque residebant neque suppurabant. die trigesimo primo dolebat: uenter fluebat multisa quos excrementis, & qualia esse in dysenteria solent: urinas crassas reddidit: tubercula aurium resederunt. quadragesimo die oculus dexter dolore conflabatur. obtusior aspectus erat, ad statum suum redijt.

Hic uir cum testimonium, tum etiam exemplum non mediocre est uniuersalium praceptorum: nos uero initium ab urinis ducamus, de quibus ita scripsit: undecimo die urinae perpetuo tenues quidem, ceterum boni coloris, multumque suspensionum dispersarum habebant: non subsidebant: perinde enim, ac tales ab initio fuissent, eodemque in statu permanissent usque ad decimum sextum diem, ita de eis memorasse uidetur, die autem sexto decimo earum mutationem indicauit, quasi tum primum facta sit, itaque dixit, die sexto decimo minxit paulo crassius; habuitque modicum sedimenti. perspicuum igitur est, urinas quae tenues sunt, sed boni coloris, illa coloris bonitate salutem futuram significare: quatenus uero tenues sunt, eatenus tempus ad sui concoctionem postulare. eorum autem, quae molestiam

COMMENTARIUM.

M 4 afferebant.

† Aliter ex v. lib. quintus dies laboriosus fuit: sexto oia sunt exacerbata.

in quo primum fecit sputorum mentionem . quod uero de decimo die memorandum distuli . id eiusmo-
 di est : ut nemo in his uulgarium morborum libris sit decimo die iudicatus . neque ipse usquam decimū
 esse criticum enunciarit , ut non paucis in locis dixit undecimum . habes autem omnes eius de hac re
 sententias in libris de criticis diebus collectas : in quibus etiam probatur . quadragesimum morbos iu-
 dicare . non quadragesimum secundum . ut quidam putabant . qui criticorum dierum circuitus integris
 hebdomadibus fieri arbitrabantur . si uero quisquam existimet ob id solum morbum non esse ex toto iu-
 dicatum . quod Pythion decimo die & non undecimo sudarit . is non recte existimat : si quidem iudica-
 tio necessario imperfecta facta est . quia morbus nondum concoctus erat : multos enim cum ipse Hippo-
 crates scripsit . tum nos uidimus diebus criticis non esse perfecte iudicatos propter solam urinae incoco-
 ctionem . cum uero haec duo coniuncta essent . ut & imbecillis decimo die esset . & urinae inconcoctae . for-
 tasse ne iudicari quidem debuerat : aut non salubriter . & critice . forte autem scriptum erat . non decimo .
 sed undecimo . & statim ab initio mendum a librarijs commissum est . ut in alijs plerisque apparet . quae
 ab ijs qui primi descriperunt . neglecta sic perpetuo permanserunt . sed haec de die decimo sufficiant .
 praestat autem diligenter . & non obiter intueri . quas nubilosas suspensiones esse existimandum sit . nam
 in praesagij scriptum est . Nubes in urinis peruectae albae quidem bonae . nigrae uero malae . quare in praes-
 agijs neque urinas . neque suspensiones nubilosas dixit . cum tamen eo in libro omnia praesagia . quae in
 morbis acutis ab urinis sumenda sunt accurate docuerit . ac ne interpretum quidem huius libri quisquam
 quam esse nubilosam urinam Hippocrati placeat . declarauit . quam ob rem quae mihi hoc peruestigan-
 ti probentur . afferre non grauabor . solent medici nomen nubis ab aere ad urinam transferre . siue Hip-
 pocrates hoc nomen pro aliqua specie suspensionum . aut urinarum primus usurparit : siue alius hoc ei
 nomen imposuerit . ut igitur in aere quandoque sit caliginosa constitutio . ubi ipse sit nubibus atris con-
 densatus : quandoque autem purus & nubibus uacans . uidenturque nubes per eum quaedam disiectae .
 ac tum aer nubilosus dicitur : quo sane tempore uidemus nubium colorem neque nigrum exquisite . ne-
 que splendidum . sed inter hos medium : sic urinas & suspensiones nubilosas appellare mihi Hippocra-
 tes uidetur . quae colore sunt nec albo . nec nigro plane . sed horum intermedio . quemadmodum igitur
 alba suspensio est bona . nigra uero mala : sic quae inter has intercedit . neque ex toto bona est . neque ma-
 la . sed media : & Pythion tales habuisse suspensiones . existimandum est : albae enim si fuissent . non es-
 set facta imperfecta iudicatio : ut si nigrae . non bona : cumque mediae inter albas . nigraeque essent . bo-
 na quidem . sed diminuta iudicatio extirrit . quod autem reliquum erat . quadragesimo die in duplicem
 abcessum erupit : quem non probe factum putant : immo quem non probe interpretantur . cum per con-
 sensum abcessus in sedem Pythioni stranguriam hoc est urinae stillicidium accidisse arbitrentur : cum
 ipse Hippocrates interim simpliciter scribat . factam esse stranguriam . interim non simpliciter . sed ab-
 cessus nomen adiungat : ut in primo uulgarium morborum libro . in secunda constitutione . ubi sic scri-
 bit . Vnum autem bonum . maximum eorum signorum . quae extabant . quodque plurimos e maximis pe-
 riculis eripuit . fuit in ijs . quibus ad urinae stillicidium diuerterat . & in hoc abcessus fierent : appellat
 enim abcessus etiam . qui per excretionem noxiorum humorum facti sunt . nec dum qui per decubitū :
 atque id merito . & quo modo in dysenteriam alibi . sic nunc in stranguriam factos esse abcessus ait : ex
 purgata nimirum per utranque excretionem ea humorum malitia . quae uenis continetur : id quod ipse
 in secunda constitutione de urinis . paulo ante eum locum . cuius feci nuper mentionem . scripsit hoc
 modo . Stranguriosae . non nephriticae . sed his alia pro alijs . cum enim stranguria per morbum ob renum
 affectionem gignatur . hanc ipse ab ea . quae in secunda constitutione facta est . per abcessum separans .
 dixit . Stranguriosae . non nephriticae . sed his alia pro alijs : hoc est pro humorum malitia . quae in uenis
 erat . ac febribus ex hac consequentibus purgationes factae sunt . excretis per uescicam uitiatas humori-
 bus . ut quandoque per intestina excernuntur . mordicatio igitur ab excrementis acerbis profecta stran-
 guriam efficiebat : etenim uescica . ut ostensum est . in stranguria ad urinam reddendam prius properat .
 quam iusto modo sit eius plena : idque duabus de causis : uel quod eius iam mordacis qualitatem non
 ferat : uel quod propter imbecillitatem . prius . quam urina coaceruata sit . licet sit omnino perpauca .
 praegraueretur . ait igitur . Pythionem eiusmodi abcessum habuisse . nec scripsit simpliciter . ipsum factum
 esse stranguriosum . sed . cum . habere abcessum . adiunxit . sed in huiusmodi horum alterutrum commit-
 titur . ut quidam interpretes uel ea praetereant . uel male exponant : immoratur autem minime necessa-
 rio in ijs . de quibus statui semel hic loqui : ego autem melius esse existimabam . quae longo tempore
 indagauissem . & certo iudicio inuenissem . ea sola mandare literis . nec quenquam ex malis interpreti-
 bus reprehendere : sed quoniam nonnulli . qui puerilibus disciplinis non sunt imbuti . qui que tardiore
 ingenio sunt . cum in nouas quorundam scriptorum explicationes incidunt . hac sola capti nouitate . eas
 concelebrant : ideo melius esse censui . ut semel aliquando horum interpretum mentionem facerem .
 cum etiam ipse Hippocrates dixerit . Externū sane . quod necdum intelligunt . magis laudant . quam quod
 eis consuetum est . quod iam esse bonum sciunt . & itē absurdū perspicuo anteponunt . quare ut nostrorū
 cōmentariorum lectores praemoniti qui mores sint malorum interpretū cognoscere eos possint . decre-
 ui hoc loco de eis agere copiosius . nec quisquam mihi sermonis prolixitatem uitio uertat . quippe qui
 sit eum pro adminiculo ad malas interpretationes cognoscendas habiturus . unum igitur earum genus
 est . quod in proposito aegroti quidam confecerunt . quorum unius . ne quis me de illo mentiri putet .
 uerba

« A uerba ipsa adscribam : Atqui inquit . aedem telluris . intelligit Cereris . addidit forte aedes . ut causam
 ostēderet . unde tremor manū . & morbus ei ortus esset : ut illi . quae propter mēstrua suppressa in morbu
 incidit . quod . ut est uerisimile . ea pars in otio fuisset . praeterea uero in sexto scribit . uiro absente . feriatā
 illo mēbro mulierē . sublati ad os mēstruis . barbā esse exortam : quod quidem quid aliud est . quā
 fēminā in uirum esse commutatam ? sic igitur Pythion . dum rebus ueneris non utitur . quod tem-
 plo soli studium impenderet . in morbum incidit . haec unius est ex interpretibus oratio . qui se ipse hac
 in re conuincit . quod Hippocrates crebro quidem domicilia nominatim commemorat . hic uero non
 oium illorū . sed plane paucissimorū explicationē afferat . nā si domicilia aegrotantiū non sint temere me-
 morata . sed aliquid etiam indicent eorum . quae sint ad artem accommodata . certe qui in paucis aegro-
 tis eorum uim exposuit . in alijs autem . ijsque permultis praeterijt . is non recte fecit : ut de primo statim
 quem in primo uulgarium morborum descripsit : Philiscus inquit . prope moenia habitabat : tum deinceps .
 Epicratis uxor . quae apud Archegetem decumbebat : tum . Erasinum . qui ad Bootae torrentem
 habitabat : tum . Clazomenium . qui prope Phrinichidai pureum decumbebat : deinde in muliere qua-
 dam ait . Dromeada uxorem . quae filiam enixa erat : deinde in alia . Mulierem in litore decumbentem .
 in hoc item tertio multos aegros descriptos inuenias . adibus . in quibus morarentur . adiectis . quas illi
 B nullo modo declarant : ut cum ait . Chario . qui apud Demonetum decumbebat : subinde post hunc .
 Euryanaetis filiam uirginem ignis corripuit : sub hanc . quaedam angina correpta apud Bitonem . dein-
 de . Adolescentulus . qui in foro mendacium decumbebat : sed quid opus est multa recensere . cum to-
 tus ferme liber ita sit conscriptus ? quare ad institutum reuertamur . cum plerique aegroti ita essent de-
 scripti . aut in omnibus . aut ne in uno quidem exponere domicilia oportebat . nonnulli interpretes li-
 brorum sunt . qui usque adeo auditores contemnunt . ut ego quondam Alexandriae quendam audiui .
 qui aegrotum in primo uulgarium morborum descriptum . cuius hoc initium est . Silenum in Platamo-
 nis adibus habitantem : declarabat : Hippocrates enim in exponendis ijs . quae illi acciderant . ait . No-
 cte nihil dormiuit : multa uerba . risus . cantus . his acclamabat . qui librum explicabat . σεληνός enim .
 hoc est . lunaticus erat : discipuli admiratione commoti in clamorem eruperunt . quidam uero inter-
 pretes tam arguta sedulitate sunt . ut quaerant . utrum in adibus Platamonis . nec ne . Silenus habitaret :
 quidam uero perquirant . an Platamonis per m . an per n . Platanonis sit dicendum . simili quoque mo-
 do . tibi Hippocrates ait . Decumbebat in theatro . melius ne sit scribere θέατρον . an θέητρον . sed eos . qui
 in his tempus consumunt . improbant : illos uero . qui per ea . quae in libro praedictionum . & in Coa-
 cis praesagitionibus traduntur . exponunt ea . quae de aegrotis in his libris dicta sunt . plerique suspiciunt :
 C sed quam falsa in plerisque sint . quae in praedictionibus scripta sunt . declarauimus in ijs commentarijs .
 quos eum in librum conscripsimus : nam qui librum illum confecit . uidetur saepe ex uno . altero uel ex
 plurius . quod ipse conspexit . decreta uniuersalia constituere : ostendimus etiam . multos ab eo cō-
 cursum fieri . qui ex signis genere dissimilibus colliguntur : docuimus quoque tam numerosa . quae con-
 currebant . illa doctrina contineri . ut recenseri nullo modo possint . illud praeterea in declarandis ijs . quae
 auctor libri praedictionum scripta reliquit . exposuimus . nullā posse doctrina Hippocratis in praesagijs .
 cuiusque signi uim singillatim tradentis . meliorem inueniri : quippe cum . multis unā concurrentibus .
 nihil quicquam praesciri alia ratione possit : proinde qui utrunque librum legerunt . & praedictionum .
 & praesagiorum . ijs scio . haec omnia . quae nunc diximus . esse perspicua . iam si quis nostros . in eos libros
 commentarios perlegerit . ille etiam sine his . quae modo narrauimus . eiusmodi interpretationis uitium
 poterit agnoscere . qui uero illos non legerunt . eos rogo . illos prius ut uideant . tum huc se conferant
 quaeque a me dicuntur . audiant . atque iudicium de eis ferant . cum enim nuper in manus sumpsissem ne-
 scio quid de commentarijs . quos in hunc librum Lycus Macedo composuit . tres orationes ex libro
 praedictionum descriptas in Pythionis explicatione comperi . qui in prima sic ad uerbum dicebat . Tre-
 mula . obscura . palpantia . deliria magnam phrenitum denunciant : ut Didymarcho in Coeuenit . in alte-
 ra sic . Tremores . si sudoribus succedant . repetere solent : tertia autem his erat descripta uerbis . Vrinae
 a turbulentis uigilijs decolores . cum nigris suspensionibus . delirium portendunt . haec orationes ex praed-
 ictionibus a Lyco descriptae sunt . quasi ita Quinctus in huius Pythionis explicatione dixisset . mihi ue-
 ro . quando errata aliorum reprehendere cogor . licet hoc prioribus commentarijs uitauerim . satius ui-
 detur . uitia huiusmodi interpretationum aperire . in primis igitur . quod de praedictionum libro sum-
 ptum est . ijs quae de Pythione dicuntur . minime conuenit : quippe neque cum silentio . neque magno-
 pere phreniticus fuit : nam quae deliria cum silentio sint . & quare ea magno pere phrenitica appellari .
 in commentarijs in librum praedictionum declarauimus : quorum neutrum in pythione contigit : ete-
 nim neque cum silentio delirabat . & modice insaniebat . secunda erat oratio . qua dicebatur . Tremores .
 si sudoribus succedant . repetere consueuerunt : cuius contrarium casus Pythionis ostendit : nam non
 succedebant . sed a principio unā inuadebant : ipseque postea die decimo sudauit : itaque non tremo-
 res sudoribus . sed sudores tremoribus uidentur successisse . reliqua autem . tertiaque oratio . cum ait . uri-
 nae a turbulentis uigilijs decolores . cum nigris suspensionibus . delirium portendunt . esset quidem a
 Lyco accommodate prolata . si Pythion primum non sine turbatione uigilasset . urinamque cum nigris
 suspensionibus reddidisset . atque ita postea desipuisset : uerum quia neque urinas tales minxit . cum nu-
 bilosae suspensiones permultum a nigris differant . neque a uigilijs turbulentis phreniticus factus est .
 sed

sed primo statim die delirauit: non est recte adducta. nam quid causae erat, cur non diceret, suspensiones E
nigras, deinde uigilias primo, aut secundo die, post has rursus primo die: ac deinceps delirium? adde,
quod Lycus in expositione uerbi, nubilosa, non ausus est dicere, id nigrum significare. haec igitur su-
peruacanea addidit: si modo superuacanea dicenda sunt, non solum ad rem propositam inutilia, sed e-
tiam omnino falsa: & omisit inuestigationem eorum, quae apud Hippocratem sunt praecipua: ut quae tre-
moris sit affectio: quis in manibus tremulis affectus locus sit: aut unde uaria sputa, & multa his succe-
dencia oriuntur, de quibus ego differui. atque is quidem, cum nihil horum consideraret, in quaestione
sibi adduxit id, quod nulla erat ex parte controuersum, hoc modo, Septimo inquit die os distortum est.
uidetur haec narratio pugnare cum sententia, quae in aphorismis est huiusmodi, In febre non intermit-
tente si labrum, uel oculus, uel nasus, uel supercilium peruertatur, uel non uideat, uel non audiat, debili-
tate corpore, quicquid horum eueniat, in propinquo mors est. haec est Lyci oratio, sibi quaestio-
nem obicientis in eo, quod erat omni uacans ambiguitate: dixit enim in aphorismis, Corpore iam debi-
li: Pythioni uero non debili os est distortum. quin etiam Lycus ipse, cum id quod in controuersiam ad-
duxerat, explicaret, nihil aliud ad tollendam difficultatem, quam quod nunc diximus, attulit. itaque
quod erat apertum, controuersum fecit, cetera ad artem utilia non peruestigauit, nec quae Pythionem
obfideret affectio, cui praedicta symptomata comitabantur: quique locus, aut qui loci essent affecti: im-
mo ne uerbum quidem de omnia missione sanguinis fecit. humorum uero ac temperamentorum non
modo nunc, uerum nec usquam alibi in aegris, aut calis statibus explicandis mentionem fecit: quae in
primis consideranda erant ei, qui librum Hippocratis interpretabatur: ut si Asclepiadis librum quis
exponeret, ei dicendum esset de meatibus, tumoribus, incompatisque elementis, ac latione ad tenui-
tatem, ad quae principia ipse omnia perducit. Hippocrates uero calidum, frigidum, humidum, & siccum
esse causas, ut etiam in corporibus animantium aerem, statuit: ac quatuor quoque humores inter se
temperamento differentes sanitatis aequae, ac morborum in causa esse: ac sanitatis quidem, cum ex aequo
inter se moderati sint: morborum uero, cum uel redundant, uel desint, aut de sua sede depulsi in alienam
commigrarint. itaque ad haec principia etiam, qui ante Lycum, & Quintum aliquem Hippocratis li-
brum enarrarunt Empirici omnia redigere conati sunt. ueluti in fabula quidam obseruant, ut solum si-
bi impositam personam agant: nam ut Erasistrati interpres recte nihil de humoribus, temperamen-
tisque dicat, ita si aliquid in scripta Hippocratis dicere instituas, merito ad eius uerba interpretationem
accommodabis. erit igitur fortasse melius, Lycum, ubi offendere uideatur, ueniam dare, ut adulterino
Hippocratis amulo: nisi quis ei hoc uitio det, quod cum interpretationes scribere non possit, fabulam
agat: quod perinde est, ac si agere comoediam quis aggrediatur, cum tamen actor esse non queat. at si ad
eos, qui se Hippocraticos uocant, te conuertas, eis non merito ignoscas, cum non secus, quam alieni &
Spurij delinquant. cumque eorum errores non solum ab Hippocratis sententia, sed ab ipsa quoque re-
rum ueritate absint, dupliciter eos accusabis: est enim hoc in interprete praestantissimum, haec duo habe-
re proposita, ut & consentanea cum scriptore, & uera dicat, qui alterutrum modo seruat, in eo reprehen-
dendus est, quod dimidium totius corrupit. at qui nec cum scriptore libri consentanea, nec uera dicat,
hunc in summo errore uersari censendum est. Sabinus quidem, eiusque auditor Metrodorus, qui dili-
gentissimi omnium, qui prius Hippocratis libros exposuerunt, habitus sunt, est tamen persaepe, ubi sen-
tentiam Hippocratis male exponere uideantur. ac ne longe abeam, in proposito aegroti sic ad uerbum
dicunt: ut enim ab inanitione, atque expletione conuulsio sit, ita & tremor, qui parua conuulsio est, a
contrarijs efficitur: sed causam, a qua huiusmodi uitia oriuntur, dogmaticorum hominum est, non empi-
ricorum perscrutari: ipsa tamen cognoscere, & alterum ab altero discernere, est etiam empiricis neces-
sarium. qua in re uidetur primum Sabinus hallucinari, cum tremorem esse paruam conuulsionem dicit:
si quidem hi affectus toto genere differunt inter se. nec quicquam nunc interest, utrum noxas functionum
affectus, an symptomata nomines: neque enim sunt certae quaedam in solidis animantium partibus af-
fectiones, ut oedema, ut inflammatio, ut scirrhus: sed sicut actiones essentiam nanciscuntur, dum fiunt, H
& non quod firmiter per habitum iam existant; ita etiam fit in earum affectibus: cum enim omnis mo-
tus in actione essentiam habeat, sitque in animalibus quidem motus uoluntarius, ut quidam alius in-
uoluntarius & naturalis: certe laesiones uoluntarij motus in musculorum fiunt motibus, a quibus etiam
cum secundum naturam fiunt, effici cognoscimus: sed quod in eis est secundum naturam, unum, simplexque
est: quod praeter naturam, in duabus primis fit differentijs; uel praeter uoluntatem, aut de uoluntate,
non tamen secundum naturam est; sed hoc loco secundum appetitum dicas, an secundum uoluntatem
nihil interest. Motuum autem, qui citra uoluntatem fiunt in uoluntarijs instrumentis, quae sunt ad mo-
tum comparata, haec conuulsio, illa palpitatio, ille rigor uocatur, atque inter se differunt: de quibus
plene in integro uolumine differuimus. uoluntarij autem, qui non secundum naturam efficitur, una est
species, quae tremor appellatur: de quo necesse est, quia alios huius causa attigimus, hic loqui. itaque
tremor fit, non tantum musculis, neruisque affectis, sed etiam bene ualentibus, cum quis supra uires
onus attollere, aut manibus gestando, aut humeris imponendo, moliatur: conspiciuntur enim quidam
iuuenes robustissimi, cum per graue onus portant, cruribus tremere, praesertim ubi conscendere scalas
tentant. quod autem illis, sub maximis oneribus, hoc senibus, alia ratione debilibus, in minoribus: quae
sane sunt etiam debilibus graui, contingit, sunt etiam quaedam animi perturbationes, quae tremorem
inducunt

A inducunt, nam & in libro de humoribus dictum est, crura tremere ei, qui per locum praecipitem transeat.
metu scilicet, uires deiciente: ut etiam si quis bestiam in se irruentem, aut latrones, aut hostes metuat
quam ob rem in commentario de tremore, conuulsione, & rigore recte est a nobis probatum, tremorem
semper ex uirium infirmitate excitari. quoniam uero interim ipsae per se infirmae sunt, interim uero pro-
pter animi perturbationem, aut etiam suapte ratione nihil omnino patientes, sed graui onere pressae,
tres in ipsis causarum differentias: ut instrumentorum uoluntati attributorum intemperie, animi perturba-
tionem, & oneris grauitatem esse diximus. cum igitur neque metuenti, neque onus sustinenti tremor
oritur, duorum alterum est, aut instrumentorum intemperies, aut in ipso corpore circa musculis, ner-
uosis grauitas. est tamen nonnulla sermoni adiuncta fallacia, de qua in commentario de tremore, con-
uulsione, palpitazione, & rigore differui: nam quibusdam & caput & manus tremulae uidentur, cum ta-
men nulla sit illa membra mouendi uoluntas: atque ideo uidetur, falso dictum esse, id euenire, cum quis
aliquid agere instituerit: sed si cogitabis, reclinata in ceruicale ceruice, capitis tremorem sisti, ac mani-
bus repositis, eas quoque sic non tremere, credes recte dictum esse, in quibus quoduis membrum quie-
scit, hoc tremore non tentari, si attollant, aut elatum seruent, tum symptoma excitari: qui enim ita agunt,
tantum abest, ut musculis conuiescant, ut oppositos etiam inter se musculos simul moueant: ut in ma-
nu qui eam attollunt, quique detrahunt, eam extendunt, & inflectunt: & ualidioribus uiribus opus est
ijs, qui manum in angulum ductam, sublimem seruant, quam qui eam extendunt, aut flectunt: quoniam
qui extendunt, uno genere musculorum; quod ad hoc comparatum est, agunt; ijs interim, qui eam fle-
ctunt, feriantibus: & cum flectunt, agunt ijs, qui sunt ad eam flectendam accommodati: & interim, qui
extendere eam possunt, in otio sunt: at si in angulum ductam, & sublimem manum retineas, nec flectas,
nec extendas, utroque genere musculorum aequae ueris, ut in distentionibus neruorum, quas uocant, uisum
uenit. non minore autem robore opus est ijs, qui in eadem figura uel crus, uel collum, uel manum seruam,
nec solido ullo corpore suffulti sunt, quod membrum uehat, atque sustentet. sed cum facultates motrices
earum partium, quae uehantur, ponderi multum praesent, tum citra negotium attollunt, ac facile su-
blimes eas seruant: at si multo inferiores sint, ut in resolutis, eas ne eleuare quidem possunt: si pares sint,
uicissim succumbunt: nam uincentes, seruant manum sublimem immotam; uictae uero, delabi sinunt. id
autem animo complectere, continenter fieri in hunc modum, ut simul ac superiores sint, membrum ex-
tollant, mox a mole eorum, quae eleuantur, superatae, pessum ire permittant: simulque illis rursum ui-
ctis, uires ea excipientes, iterum erigere conentur: deinde cum breuissimo temporis momento haec ui-
cissitudo fiat, ut quod infra est, statim extollatur: & quod membrum extollit, confestim infra trahatur
C membrum non prorsus inconcussum, & stabile seruetur, immo ne motus quidem in utranque partem
infignes habeat, qui breuibus temporum, locorumque spatij perduret. ac talis quidem motus tremor
est, ut quae prolixius sum. in libro ante dicto perfectus, paucis hic complectar. partium autem conuul-
sio, quae in morbo rigore fit, sine uoluntate efficitur, & per magna interualla motibus contrarijs sese
una cum frigoris sensu excipientibus. huius autem affectui alius est quodam modo similis musculorum,
neruorumque affectus, quae conuulsio nominatur: & in eis motus similis ex toto, atque in iisdem in-
strumentis efficitur: qui tum fit, cum de uoluntate cidentur: in eo solum differt, quod ubi conuellun-
tur, praeter uoluntatem mouentur. De palpitazione autem superuacaneum est hoc loco differere,
ne de pulsu, qui aliquid habere cum palpitazione commune uidetur, dicere cogar: satis enim iam
etiam de tremore longa mihi inuito fuit oratio in libro, in quo explanationes conscribuntur. qui
autem uelit omnium praedictorum symptomatum cognitionem, originemque accurate percipere, is li-
brum poterit perlegere, in quo de his omnibus plene differuimus: quando de singultu, tussi, sternu-
tamento, & nonnullis motibus huius generis egi in causis symptomatum pertractandis, ubi motuum
dignotiones, ac differentias, tum uero etiam causas a quibus oriuntur, recensui. Sabinus autem in
his omnibus modo magis, modo minus hallucinatus est: contra uero Quintus & Lycus, ut illo pruden-
tiores probandi sunt, qui ne aggressi quidem sunt de his quicquam dicere, sed uelut empirici interpre-
tationes conscripserunt. tamen empirici quidam, sicut dixi, tanquam in fabula impositam sibi per-
sonam agant, Hippocratis librum explicantes, ut Hippocratici, & aliquem Erasistrati, aut Herophi-
li, & Asclepiadis, atque aliorum, perinde ac si de cuiusque eorum secta sint. itaque quod semper di-
cere consueui, ubi hic quoque admonero, alio me conuertam: singulorum, quae scire medicus de-
bet, disciplina priuatim tradenda est: tum ad libros Hippocratis explicandos accedendum: & conclu-
siones singulis locis demonstrandae memoriae causa, demonstrationes tamen ipsae non commemorandae:
quod quidem nos praestitimus, ceterorum uero, qui in libros Hippocratis explanationes conscripserunt,
adhuc nemo: sed in his omnes lapsi sunt: alia enim est, quae res ipsas tradit doctrina, quae fusa latius ora-
tione accurate fit; alia, quae in explanatione consistit: neque est idem utriusque propositum: nam quae fusa
latius oratione constat, ueritatis inuentionem spectat; quae in explanationibus est posita, ei propositum
est senis cognoscere sententiam, qui igitur prius singula diligenter didicerit, hunc denique ad ueterum
librorum explanationes aggredi oportet; ac primum, ut possit sententiam senis inuenire: secundo loco, re-
cte ne, an secus sit enunciata: idque faciat, ea commemorando, quae de singulis medicinae praecipuis in ope-
ribus sint demonstrata. quicunque autem interpretes suis dictis afferre demonstrationes non possunt, au-
ditores nugis obtundunt, & a scriptoris sententia abducunt, putantque ita sua uerba confirmari
quae

que causa facit, ut ab oratione ad orationem transeat, quæ ipse quoque nihil ad rem propositam pertineant. **E** non posse autem in explanationibus disputationum demonstrationes, quibus scientia gignatur, scribi, iam est ex ante dictis perspicuum: cum enim non solum in Pythione, sed in alijs quoque multis ægrotis eorundem symptomatum Hippocrates meminerit, si quis opinionem suam sine demonstratione in omnibus pronuntiabit, is nulla doctrina quæ scientiam pariat, animos auditorum imbuet. at si in quibusdam ægris afferat demonstrationes, in quibusdam uero prætereat, atque in primo uulgarium morborum exempli causa, eas omnes persequere, in alijs ad illas lectorem reiciat, id quidem, quod diximus, fiet: ut uno in libro absolutissima cum demonstrationibus doctrina tradatur, in ceteris conclusiones eius conscribantur. hoc ipsum tamen utroque modo erit absurdum: nam in primum uulgarium morborum, si hunc quis explanet, in primis necesse erit, quinquaginta commentarios conscribere, in quosque uero alios, aut binos, aut singulos. itaque si prælagia, aut aphorismos legere quispiam uelit, cogetur quinquaginta libros explanationum in primum uulgarium morborum prius percurrere. simili quoque modo, si ab alio coeperis commentarios scribere, in illum quinquaginta conficies: qui autem uidere aliam uelit, eundem quinquaginta illos legisse, necesse erit. atqui multo illud præstabat, singulas quæstiones, aut præcepta, aut quouis nomine libeat appellare, singulis esse descripta libris: eosque tantum consulere, cum firmam eorum, quæ illis libris continentur, doctrinam perdiscere in animo habeas. quam ob rem nos, ut de tremore, conuulsione, palpitatione, ac rigore, ita de ceteris omnibus priuatim libros edidimus, & eorum, quæ in eis demonstrauimus, conclusiones in explanationibus adhibemus. at Sabinus, cum neque docuerit, quomodo hi quatuor affectus tremor, palpitatio, conuulsio, & rigor differant, neque hoc loco ullam si non plane ueram, neque demonstratiuam, saltem probabilem rationem attulerit, principio tremorem esse paruam conuulsionem asseruit, paulo post uero tremorem esse conuulsionis speciem confirmauit: sed quo citius hisce reprehensionibus, quas inuitus in malos interpretes institui, me explicem, esto tremor conuulsio, aut species conuulsionis. quomodo autem Pythioni acciderit, ab eo perdiscamus: erat, inquit, homini stomachus male affectus: manus autem, quod cum illo consensum haberent, tremebant. at neque affectum ullum eius stomachum obsedis, quispiam ostendat, cum ex symptomatis, quæ Pythioni acciderunt, nullum narretur, quod indicare stomachi affectum queat: neque ipse manibus cum stomacho esse commune quicquam ostendit. communitates autem ipse tribus fieri modis ait, aut uicinitate, aut generis, aut operis familiaritate: ac generis quidem cum neruoso neruoso, uenoso uenoso arteriosoque; arterioso consentiat: operis uero, cum mamma, & thorax partibus genitalibus. sed manus in nulla harum communitatum uenire in consensum cum stomacho possunt: nullum enim est eorum opus commune: neque in neruis communitio est, per quam neruosum in manibus genus in consensum affecti stomachi perducatur: siquidem stomacho nerui a sexta propagine de cerebro ducta tribuuntur: manibus uero a spinali, medullæ regione ad sextam, septimam, octauamque uertebram. quam ob rem quæ partes a sexta coniugatione sunt neruos consecutæ, has in consensum cum stomacho, non manus uenire oportebat. ac de tremore ita nugantur, qui propter rerum uenerearum abstinentiam existimant, Pythionem nimiam humorum copiam coaceruasse. quanquam Venus, ut euacuatione plenum fieri corpus non sinat (hoc modo illis tribuamus) stomachum certe ualde soluit: cum eum Veneris abstinentia, etsi corpus implet, quam firmissimum reddat. est etiam satis absurdum existimare, si quis moderate uitam ducat, eum multitudine humorum expleri: quando non his sed otiosis corpus impletur. quod si quis rebus ueneris non utatur, se tamen more athletarum, forsorum, ac messorum, aut eorum qui artem aliquam tractant, quæ in manu opere uersetur, exercent, is humorum copiam non acerbabit. sed ijs, qui sero didicerunt, cum nihil eorum, quæ sciunt, reticere possint, usum uenit, ut pugnantia dicant, cum importune uerba effutiant. nam quid tandem oportebat Democritum dicere, concubitum esse paruam comitalem morbum: Epicurum uero, rerum uenerearum usum nunquam prodesse, ac præclare nobiscum agi, si non noceat? hæc enim dicenda erant ijs, qui ex nimio rerum uenerearum usu in morbum inciderunt: non ijs, qui uitam illorum uitæ contrariam instituerunt. hæc tamen scripsit Sabinus, qui minime repugnantiam in eis esse perspiciebat, illud quoque absurdissimum est, Pythionem ob Veneris abstinentiam desipuisse: aiunt enim coaceruatam in cerebro genituram, atque id multitudine prægrauantem, delirij symptoma inuexisse: ut solet etiam os premeus in capitis fracturis, & nostra item manus deliria concitare. quare iam indicat, se cuiquam, cui terebra adigeretur, nunquam affuisse: cum enim aut digitis cerebrum unam cum membranis premas, aut per eas, quæ membranarum custodes uocantur, aut etiam ante perforationem os compressum has partes premat, non fiunt tum deliria, sed alti sopores corripunt, sensusque perit: soporatis interdum magnopere ita affectis, ut in morbo attonito uehementi fieri solet. at uero cum etiam dicat, uaria spumata ex femine retento accidisse, præstat, ne eius quidem confutare sententiam. qui enim studiose refellit, quæ nullo sunt digna studio, is sibi ipse facit iniuriam. uerum non modo hæc, sed multo plura illis haud dissimilia protulit, de quibus est hoc unum, abscessum ad sedem esse ortum Pythioni, propter uicinitatem loci, in quo semen excernitur: & ex abscessu in sede stillicidium urinæ consecutum: alia denique nonnulla afferunt, quibus adductus quispiam, continentiam in rebus ueneris non iam paucorum nec paruorum morborum causam esse suspicetur. hæcque illi scribunt, & in horum ægrotum explanatione Democriti, & Epicuri mentionem faciunt, qui Venerem nihil unquam proficere dixerunt. & quod omnium

A omnium est sapientissimum, ut, inquit, conuulsio repletionem, inanitionemque comitatur, ita libidinem, & continentiam symptomata rationis, neruorumque; affectorum cõia consequuntur. proinde nos eorum sapientia induciti, ac rati eorum ueram esse orationem, ne athletas quidem a concubitu abstinemus, ne forte inde conuellantur, aut desipiant, atque hæc quidem omnia, & item alia, quæ Hippocrates Pythioni accidisse narrauit, aiunt inde prouenisse, quippe qui plane sibi persuaserint, rerum uenerearum abstinentiam in eo homine morbum præcessisse: tamen initio dixerint, uerisimile esse, a coitus retentione, quam *ἀποκλι* uocant, hæc Pythioni contigisse: deinde immemores eius, quod initio modeste dixerant, uerisimile esse: ac si plane ita se res habeat, loquuntur. quanquam ad ædem telluris commoranti quid opus erat a concubitu abstinere, cum neque sacerdos, neque ædituus deus esset? plura enim de eo Hippocrates dixisset, quam quod ad ædem telluris habitasset. ac licet etiã ædituus, sacerdos uel fuisset, non tamen erat ei perpetuo a Venere abstinentiã, ut Dianæ, Palladisque, sacerdotibus. sed, ut nuper dicebam, studiose reprehendere, quæ non sunt digna studio, absurdum est. quare finem dicendi faciam de ijs erroribus, quos interpretes in Pythionis explanatione commiserunt: ac me ad Hermocratem ægrotum, qui deinceps sequitur, pertransibo: & meo more interpretabor, non magna habita ratio ne eorum, quæ perperam nonnulli conscripserint, nisi magna quædam necessitas urgeat. sed prius de **B** notis aliquid dicam.

De notis, quæ singulis ægrotis adiectæ sunt.

Non possum satis mirari cum huius, tum aliorum etiam multorum Hippocratis librorum infelicitatem: quorum alij dissipati sunt, alij quidpiam Hippocratis scriptis adiectum habent. præstabit fortasse dicere, non infelicem fuisse librum, sed nos eius lectores, qui in re inani tempus consumimus. ad finem igitur narrationis euentorum Pythionis adscripta est in primis ΠΙ, litera nota, quæ rectam in medio lineam habet, ut quidam noningentorum nota scribitur. deinde scripta est Π, litera nota, nihil habens in medio. mox OY, sub quam M postremo Y. coacti igitur sumus inuestigare, quid hæc notæ significent: ignari adhuc Hippocratis ne sint, an alius quispiam hæc singulis ægrotis adscripserit. sed hoc ipsum nobis ad inuestigandum compulsis in mentem uenit, sit ut hoc in libro adscriptas notas intuemur, ita etiam in alijs omnibus uulgarium morborum narrationis eorum, quæ ægrotis acciderunt, adiunctas comperissemus, non esse forsitan a ratione alienum, si eas ab Hippocrate additas esse diceremus: uerum cum neque alijs in libris, neque in hoc tertio in omnibus æque exemplaribus inueniantur, merito in suspicionem uenimus non modo nos, sed maiores etiam nostri ab aliquo adscriptas esse, qui fortasse discipulos moraretur, quo explicare posset, quasi magnum quiddam, quid unaquæque significaret. potuit forte quispiam sibi id soli compendium fecisse utilitatis, quam ex singulis ægrotis perciperet: ut in hoc ipso, quem memorauimus, Pythione, ipsum ΠΙ quod ductam per medium lineam habet, uidetur *παραπύδν*. i. uerisimile significare: sequens Π *πυρίδος* hoc est pluitudinem: a quo statim *υ*, scriptum *υρον*. id est urinam: ut ex ambo- bus extet hic sensus, multitudinæ urinæ; tum M quadragesimum nobis diem commemorat: Y, uero *υγείαν* id est sanitatem: ut hæc duo indicent, quadragesimo nobis die hominem ad sanitatem perductum fuisse: & sententia ex omnibus notis simul iunctis eliciatur huiusmodi, uerisimile esse ex abundantia excretæ urinæ morbum esse solutum, & hominem die quadragesimo perfanatum. hæc autem non ita in omnibus exemplaribus scripta reperiri, ante iam dixi. sed nunc aio, neque in quibus inueniuntur, in his omnibus primum ægrum habere ullam huiusmodi notam. exemplar igitur, quod in fine narrationis de Pythione notas habet adscriptas, hunc habet in modum, ΠΙ. Π OY. M. Y. cõsentaneum autem esse, ut, quod dixi, singulæ notæ indicent, confirmant illæ, quæ ceteris sunt ægrotis adiunctæ: ubique enim est ΠΙ mediam interiectam lineam habens: in fine uero superstitibus est Y, quod *υγείαν* hoc est sanitatem; mortuis uero *θ*, quod *θάνατον*. i. mortem significat. itaque cum in principio id significare uideantur, media quoque sunt probabilia, utpote quæ ijs, quæ Hippocrates de ægrotis dixit, accommodari **D** queant. nobis autem inanis in Pythione labor confectus est, & in alijs conficietur nimirum frustra tempus conterentibus: at sophistas hæc exponentes, ut uates quosdam discipuli admirantur.

AEGROTVS. II.

5 *Hermocrates, qui ad nouum murum habitabat, igni correptus est, cepit ei caput dolere, itemque lumbus, hypochondrium molliter intendebatur: lingua initio adusta fuit: statim surdus factus est: somnum non cepit: sitibundus non admodum: urinæ crassæ, rubræ, depositæ non subsidebant. alius combusta, & non pauca deiecit: quinto die urinam emisit tenuem, habebat suspensionem, non subsidebat: sub noctem delirauit: sexto arquat us morbus est exortus: exacerbata simonia omnia mente non constabat.*

Hoc loco nihil nõ nugant quidam interpretes, aiuntque ideo ad nouum murum scriptum esse, quod reces calcæ illitus, homini nocuerit. alij horum sententiã refellunt, ac sedulo conant ostendere, eum nõ appellasse nouum murum propter calcem, sed quod præter consuetudinem exclusis uentis, cum ædes, in quibus Hermocrates degebat, non iam bene perfarentur, ipsum in morbum incidisse. sed de loco, hoc satis, ac potius, ut uere dicam, nimium. deinceps autem cõsiderandæ sunt, quæ illi acciderint: & quæ alibi demonstrauimus, ad memoriam reuocanda sunt: quorum hoc est unum, tria esse prima febrium genera, unum earum, quæ diarriæ appellantur, alterum hecticarum, tertium earum, quas acutas uocant, quæ ex

COMMENTARII.

N putrefactis

putrefactis humoribus oriuntur. ex tertio autem genere febrim Hermocratis fuisse, planum ex eo est, E quod ipsemet in principio narrationis scribit, igni correptus est. ut enim in alia historia scriptum reliquit, quidam incallescens cenauit, ut hoc uocabulo incallescens, febris mediocritatem ostenderet, quæ cenatum occupabat: ita hic ignem ualidam febrem nominauit. at caput etiam dolere ei cum surditate coepit. ex quo perspicuum est, humorum copiam in caput esse comportatam, declaratum autem est frigidioribus, ac pituitosioribus somnos ueterinosos, & lethargica mala comitari: calidioribus uero, aut prorsus mordacibus uigilias, atque deliria. itaque cum uigil factus esset cum surditate, capitis, lumbiq; dolore, consentaneum est suspicari, humorum, quibus caput erat expletum, mordaciores extitisse. in his autem usu uenit, ut cum una cum calida, æstuosaque febre cerebrum lædunt, sequantur, ut didicisti, de liria. cumque hæc symptomata biduum, aut triduum, aut quadriduum perdurant, in iccinore febrilis affectio delirium: quod sane modo in Hermocrate contigit: quem ipse quinto die desipuisse scripsit. talē porrò febrim qualem dixi, fuisse, linguæ symptoma attestatur. ecquodnam inquam? lingua inquit, in principio adusta fuit: quod significat, ipsam siccam omnino fuisse: potest etiam nigrum indicare. ceterum in tali lingua, talique febre, si uehemens fitis non adfit, duorum alterutrum indicatur, aut ægri mentem læsam esse, aut naturalem uentris facultatem, qua subinde cibos appetimus, intermoritur. cum autem narrationi hæc sint adiecta, hypochondrium molliter intendebatur, in iccinore febrilis affectio originem extitisse, conijciendum est. cumque in numero singulari dixerit hypochondrium, certe constat, non utrunque, sed alterum solum intentum fuisse. quia uero necesse est, ut uel dextrum, uel sinistrum hypochondrium intelligamus, magis consentaneum est, ut dextrum, propter excellentiam, qua præstat alteri, intentum esse accipiamus. siquidem, quæ sunt huiusmodi, sine appositis, ac sine distinctionibus proferuntur. atqui modus quoque febris ipsius, & ipsius adustio linguæ satis indicare iccoris affectionem possunt. contentionem porrò hypochondrij, quam mollem fuisse ait, planum est significare eam ueluti uacuum extitisse: nam uacuum molli significatur: cui oppositum est, cum tumore, non secus, quam laxo contentum: perinde ac si ita dixisset, dextrum hypochondrium intendebatur, sed citra tumorem: uel quia non magna fuerit iccoris inflammatio, uel in finis solum partibus, quibus uentriculum amplectitur, cum gibba una cum finis nondum essent in tumorem elata. iam uero combusta uentris excrementa huius uisceris ignitionem indicant. quare si ad hæc urina quoque letalis accessisset, homo celeriter periisset: sed quia, ut in eiusmodi, mediocris erat, sperare quispiam posset, morbum fore diuturnum: in tali enim affectione urinæ bonæ non redderentur: rubræ uero diu laboraturum hominem plane indicant, non tamen plane moriturum significant, ut in commentarijs in librum prælagiorum & in librū prædictionum declarauimus: ubi etiam eius libri auctorem reprehedimus: quæ enim alia de causa ægrotantibus acciderunt, qui ad aliud refert, is erat. prolixius autem in illis commentarijs & propria phrenitidis signa sumus persecuti, & docuimus, in libris, qui ueri sunt Hippocratis, in quibus etiam liber prælagiorum est, uim cuiusque signi accurate, & singillatim esse propositam. de rebus uero, aut prærubris urinæ uerbum nullum fecit: sed cum subrubrarum mentionem facit, simul prærubrarum uim indicauit. ac de subrubris quidem scribit his uerbis, Si urina subrubra fuerit, ac subrubrum quod subsidet, diuturniorem quidem hæc morbum, quam prima significat, ualde tamen salutaris est. itaq; cum subrubra sit præ ceteris quidem salutaris, sed tamen diutius morbum trahat, quam prædictæ, quas dixit celerius morbum soluere, fit, ut quæ ualde rubra sit, longius quidem spatium indicet, ceterum neque mortem, quantum in se est, neque delirium: siquidem ex flaua bili in cerebro redundanti deliria oriuntur: quemadmodum si ea adusta sit, ut iam in atram transeat, furiosa redduntur. rubra autem urina indicat sanguinem crudiores, ac serosiores abundare, qui scilicet in uenis iccoris, & profundi corporis continetur: ut flauam bilem rufa, atraque arguit. quid igitur cum alijs quibusdam, tum Lyco uenit in mentem, ut eius probarent sententiam, qui in prædictionibus scripsit hoc modo, Surditas, & urina prærubra, in qua suspensiones non subsident, delirium nunciant: ijsque morbo regio corripit malum: libri enim illius scriptor, ex his, quæ hic de Hermocrate traduntur, uniuersale præceptum collegisse, plane uidetur: sed longe aberrat & a rei ipsius natura, & ab Hippocratis sententia, & ab ijs, quæ in ægrotis obseruantur: nam rei natura indicat, siccos temperamento humores & qualitate mordaces ad cerebrum elatos in causa esse, ut uigilia, phrenitidesque concitentur: ut in libris de locis affectis ostendi. Hippocrates autem tales humores nouit, flauam, atramque bilem esse: humidam uero & frigidam, pituitam: minime uero mordacem, & nobis maxime familiarem, sanguinem. præterea uero urinam esse serum humorum uenis contentorum idem nos docuit. quare consentaneum est, ubi copiosior semicoctus sanguis sit, ac per urinam excernatur, eam rubram effici, atque ita morbum diuturnum fore indicari, quod sanguis longius spatium ad sui concoctionem requirat: siquidem spatium temporis concoctiones fiunt: cum interim is morbus, quantum in urinis est, neque perniciosus, neque phreniticus futurus esse uideatur. Sed non erimus hoc loco prolixiores, cum in commentarijs in prædictiones quam absurdæ hic orationes sint, scriptum reliquerimus. ceterum cum crassas quoque fuisse, nec subsedisse urinas indicet, omnino eiusmodi conturbata, turbidaque sunt, ut eas hic solet nominare: quæ sane turbationem crudam multo spiritu flatuosa præditā semper nunciant: ut in multo conspicimus. unde fit, ut qui has urinas excernunt, capite doleant: quod spiritus cum succis calidioribus caput petat: a quibus uerisimile est augeri uigilias, & periculum delirij inferri, si acrimoniā quampiam humores habeant. cum autem in ipso

A in ipso statim initio hæc omnia symptomata, & signa Hermocrati accidisse Hippocrates indicat, deinde nihil de consequentibus diebus scripsit, certe ea omnia ad diem quintum usque durauisse significat: ac tum se ad aliam narrationem transtulisse, cum in eis est aliqua facta mutatio. quinto igitur die ait eum urinam tenuem reddidisse: quare ad eius diei expositionem transeamus. quinto inquit, die urinam emisit tenuem, suspensionem habebat, non subsidebat, sub noctem delirauit: cum primum urina, quæ initio reddebatur, mutata est, & homo desipuit, scripsit Hippocrates, die quinto fuisse silentio transiens, ut diximus, secundi, tertij, quartiq; diei narrationem: quod in eis eadem symptomata permanissent. nunc uero de tenuibus urinis reuocemus ad memoriam, quæ dixerit in prælagijs. hoc modo: qui tenuem, crudamq; urinam longo tempore reddunt, si cetera salubria signa sint, his abscessus in partibus infra septum transversum expectandus est. itaq; altero modo crudus esse morbus indicatur a tenuibus urinis, sicut etiam a crassis, cum non subsideant: siquidem turbata, sed, cum depositæ sunt, subsidentes alicuius initium concoctionis indicant, præcipue autem, ubi illico subsideant. at quæ non subsident, præter flatuosam turbationem, etiam incoctorum humorum crassitiam subesse significant: atque ex eis intelligitur, morbum diuturnum fore: atq; etiam cum periculo coniunctum tum ob febris prauitatem, tum quod homo sub noctem delirauit. uideamus iam reliqua, utrum his consentanea uideatur. arqua

B tus inquit, ei morbus exortus est, exacerbata omnia, non resipuit. hinc tu intellige, hypochondrij contentionem ex iccore profectam esse. diffunditur enim nonnunquam pallida bilis per totum corpus, idque iudicatio est, ut in commentarijs in aphorismos diximus, ubi scriptum est, Regius morbus ante diem septimum, malus. redige etiam ad memoriam, crebro te audiuisse, ante concoctum morbum, nullum alium abscessum profuisse, ne dum arquatam. is enim significat, bilim impediri, quo minus e uiscere excernatur, & per uentrem euacuetur, propter eius uel obstructionem, uel inflammationem. morbo autem concocto, natura interim per iudicationem excrementum cum aliorum humorum, tum flauæ bilis ad cutem transmittit. hoc autem loco flauam, an pallidam bilem uoces, nihil interest. cum uero iccoris affectio cresceret, morbum regium accidisse, uel ex eo perspicuum est, quod sexto die omnia sint exacerbata, illeque mente non constiterit, hoc est desipuerit.

6 Septimum diem grauius traduxit: urinæ tenues, similes, proximis diebus eodem modo. sub diem undecimum, omnia ei remissa esse, uisa sunt.

Urinæ, quæ die quinto deteriores fieri coeperant, in eadem prauitate multos dies permanerunt: siquidem non ad septimum usque, sed ad undecimum diem in iisdem signis & symptomatis uersarunt Hermocratem scribit. die autem undecimo omnia illi remissa uisa sunt. ac recte quidem dixit, uisa esse: neque enim ex signis periculosissimis cum eadem humorum cruditas permaneret, potuit subito ad meliorem statum peruenire: idque adeo, cum die undecimo nihil, quod ad iudicationem pertineret, apparuisset: quod tum natura solet aut sanguinis excretionem, aut per aluum, aut per uomitus, aut per sudores, aut parotidas, aut decubitus quendam periculo hominem liberare. quare attendamus iam, quæ undecimo contigerint.

7 Coma cepit, urina crassior, subrubra, infra tenuis, non subsidebat: aliquantulum mente constabat.

Vnum integrum librum scripsi, in quo declarauit, quid uox *ὑπὸ* significet: in quo ostenditur, propensionem in somnum sic ab Hippocrate nominari, uoco autem propensionem in somnum, cum ægri uigilare non possunt, nec apertos oculos habent, sed conuientes: siue altis somnis, siue leuibus, siue uigilijs detineantur. quo circa & distinctione, & multa prudentia, & longo usu opus est, ad cognoscendum, quæ causa ægrotum in soporem impulerit. sæpe enim, cum multum humectata est pars, quæ sensus fons est, in qua somnum quoque fieri recte censuit Aristoteles, sopor efficitur, ut quibusdam ebrijs usu uenit: sæpe etiam ob solum frigus est, cum his ambobus simul iunctis altus, & soporosus somnus succedit. fit etiam hæc affectio ob uirium infirmitatem, cum adeo sunt emortuæ, ut palpebræ adapertæ tene ri non possint. qui autem ita affecti sunt, hoc habent, ut postquam oculis conuierint, aut nihil prorsus, aut parum admodum dormiant, sed uigilent: ac ne tum quidem attollere palpebras queant. quam affectionem ab ea, quæ ex humiditate, frigiditateque oritur, pulsus potissimum distinguunt languidissimi, tardi, rari, & parui. quod si Hippocrates hanc contemplationem æque, atque alias esset persecutus, uel pulsuum formas in ægris tradidisset, fieret, ut nos quoque accuratius ea, quæ ægrotis euenerunt, cognosceremus: quam quia præterijt, ut alij urinarum tractationem, ideo ex ijs, quæ scripsit, faciēda de ægris coniectura est, ac pituitosum succum in cerebrum undecimo die se contulisse, non est consentaneum in morbo, qui primo statim impetu siccus, calidusque fuisse: nā & lingua adusta, & uigilia, & ualida febris, & sexto die morbus regius, & excrementa alui cōbusta, totā esse igneā corporis affectionē attestant. ad hoc accedit, quod si qua crassities succorū collecta esset, ea solū in iccore, & eius uenis, nō autē toto corpore cōtinebat quā iā inde initio crassities urinarū ostēdit. restat igit, ut insignis cerebri refrigeratio, aut uirium ibecillitas Hermocrati soporē undecimo die induxerit. horū autē utrū sit, summe perniciosum est: siquidē huiusmodi refrigerationes, cum morbis calidis, siccisq; succedūt, curari nō posse demonstrauimus. quare merito scripsit Hippoc. oīa ei remitti uisum esse: nā cū sopor, perniciosissimū signū, die undecimo incepisset, fieri nō potuit, ut corpus salubre eo tempore statū nancisceret: immo uero ne media quidem ulla est in talibus affectio: sed si ea forma febris a salubri statu deflectat, ad contrariam perniciem peruenit, in qua natius calor extinguitur. ergo, quia sopor, tam perniciosum symptomata, undecimo die

fuit, attendamus iam urinas, quæ si perniciose etiam appareant, hominem cito moriturum indicabunt: E si mediocres in longius protrahuntur, in eiusmodi autem affectione optimæ esse urinae nullo modo possunt, quæ autem de eis dicat, animum attendamus: urina inquit, crassior. hoc quidam ita connectunt. ut post dictionem coma, addat urinae uerbum inceptit. quod uerbum quia inter coma & urinam interiectum est, potest utriusque coniungi, ut sit duplex lectio; altera hæc, coma coepit; altera hæc, coepit meiere crassiora. et enim uerbo *coepit* id est meiebat, quod in modo, quem indicatiuū uocat, pronuntiatiū est, addunt, ut fiat *coepit* in infinito. ut cum uerbo coepit scriptura cōueniat. sed probabilius est, ut uerbum, coepit, ad coma adiungatur: quod nunc primū inceptit: præsertim cum urine iam inde usque; ab initio crassæ essent: cum in primi diei explicatione his fere uerbis scripserit, Urinae crassæ, rubræ, depositæ non subsidentibus: quare non cōuenit, ut dicat inceptisse urinas crassas nunc esse, cum tales ab initio ad quintū usque; diē fuissent. die autem quinto mutatas esse, & tenues factas ait: deinde septimo die easdem esse dixit. itaque; recte dixit, die undecimo urinam crassiorē fuisse: eas cum illis cōferēs, quæ a quinto usque; ad eum diē tenues fuerant, sed ait eas quoque subrubras fuisse, & infra parua quædam habuisse subsidientia. quare huiusmodi urinae inter bonas, & perniciosas mediæ fuisse uidentur. ceterum quod in fine ait, duobus modis legunt: quidā ita, Non subsidentibus aliquantulum: adduntque illud, aliquantulum, urinis non subsidentibus: alij uero sic, subsidentibus. tum alio sumpto initio pergunt, Aliquantulum mente constabat: quod propius ad sensum uidetur accedere: nam si sit prædictum, subsidere urinas, tum addas aliquantulum, Græcorum dicendi morem tenebis; at non subsidentibus, raro huiusmodi uerba illi adhibent. hæc igitur sunt signa, & symptomata, quæ undecimo die acciderunt: deinceps quæ decimo quarto euenierint, subiungit.

Quartodecimo die a febre liber erat: non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, urinae persimiles.

Videtur frustra additum esse, non sudauit, cui simile est, sanguis non crupit, non uomuit, parotidas non habuit: sed ut paulo ante dixit, Undecimo die omnia remissa esse uisa sunt, cum dicere absolute posset, remissa sunt omnia, adiecit uisa sunt, ut nos illorum admoneret, quæ alibi scripsit, ijs, quæ non ratione leuant, nullam esse adhibendam fidem: ita hoc etiam loco non dubitauit addere, non sudauit, quod superuacaneum est, ut hanc leuationem infidam fuisse declararet: si enim die quarto decimo ea euenissent, quæ res postulabat, hominem certe seruassent: quia igitur facta non sunt, morbum malignum esse, nobis ad memoriam redegit. huiusmodi autem affectiones a plerisque medicis ignorantur: qui, cum uidentur quædam sequi leuatio, gaudent: quamuis hoc a perniciosis signis, symptomatisque superioribus consuetur. nec scij tales euenire affectiones consueuerunt, cum quasi demoritur natura, & natius calor extinguitur: non secus, quam in particulis, quæ ex magna defluxione in tumore extolluntur, usu uenit, cum natura debilis, nullo modo conatur humorem, qui tumorem excitauit, concoquere: nam dum pus gignitur, inquit, dolores, febresque fiunt, quod humores tumoris auctores a natuo calore immutentur: at cum natura propter imbecillitatem aggredi concoctionem non potest, tum neque dolent, neque febricitant, nisi parum admodum. quare in ijs, qui suppurarunt, excreto pure, pars, in quam defluxio delapsa erat, incolumis est: at in quibus neque suppuratio, neque ullus insignis dolor, neque febris excitatur in eis particula putrescit, ut eam totam aliquando præcidere necesse sit. non absimile autem huic accidit, quod illis euenit, qui sine signis, ac sine ratione post signa letalia febris expertes extiterunt. talem autem fuisse Hermocratis affectionem, uel sopor, qui undecimo die eum inuasit, arguebat: nam cum febre astuosa, quæque; succum mordacem, acremque; haberet adiunctum, repente corripit symptomate, quod humidis, frigidis, ac morsu uacantibus humoribus concitetur, priorem affectionem non esse sedatam illam quidem, cum nihil quod ad iudicationem pertineat, acciderit, sed natuum calorem restingui, ac suffocari declarat. sed de his dictum est alibi copiosius. quinetiam hic quoque; satis sit de ijs summam dixisse, qui in morbis grauibus sine ratione febre liberantur: quo enim habere commodius uidentur, cum signa perniciose præcesserint, eo magis pernicioso morbo tenentur. At uero Sabinus dixit, morbum insidiantem more feræ, aut hominis scelesti (est enim animatis ratione præditi insidias struere) nec opinantes aggredi, quos petiuit. sed hæc uerba iure nugæ esse dices. cum enim nihil dicant, quod scientiam afferat, sed nugæ solum effutiant, putant se rem propositam exemplo, quod nullam habet cum ijs, quibus comparatur, similitudinem, demonstrasse. quare eo relicto, ipsi iam institutum absoluamus. ac mihi diligenter animum hoc loco adhibe, ac noli mirari, quomodo ego persæpe, qui aliquem perniciose se habere dixissem, cum interim repente bene se haberet, ut etiam lauaret, irridererque non a plebeis modo, sed etiam a medicis, in prædicatione tamen præstarem: postea cum morbus eum repeteret, qui recte habere uisus erat, illeque moreretur, non iam ex medica scientia, sed ex diuinatione prædixisse iudicaret: cum hæc præclari isti medici nusquam esse scripta asseruerint. unde autem mortem quibusdam in undecimum diem, aut salutem prælaguerim, abunde a me de hisce prædictionibus omnibus in commentarijs de crisi, & de criticis diebus scriptum est: quorum omnium princeps est diuinus Hippocrates. sed cetera in illis, quorum feci mentionem, libris, & uero etiam nonnullis alijs sum persecutus. nunc uero, qui eos perlegerint, ijs propositam disputationem perspicuam reddam. undecimo die Hermocrates melior esse uisus est, decimo quarto perfecte liberatus. constituto autem iam hoc, & præcognito, recidiam omnino fore, & eum moriturum; consentaneum erat, diem septimum decimum iis, quæ die undecimo, ac quartodecimo euenierant, recidiam inuehere: siquidem morbi mutatio in criticis dies incidit: nam & in prælagiis, & in aphorismis didicimus, quaternarios

Arios dierum circuitus in uigesimum, non uigesimum primū incidere: ideoque undecimum quatuordecim: decimumque septimum uigesimi indicem esse. est ergo maxime consentaneum, Hermocrati die septimodecimo morbum rediisse: aliamque consecutam esse die uigesimo mutationem. quam tamen die uigesimo sit consecuta mutatio, non iam perspicuum est nobis, ea, quæ scripsit Hippocrates, per legendis causam, quia nos præterit, quomodo uires ægrotantis affectæ essent, & ipse certissimum earum signum, [pulsus nimirum ipsos,] non adiunxit, his enim simul cognitis, facillimum erat dicere, an uigesimo die æger esset moriturus, an morbus diuturnior esset futurus, sed his ignoratis, erat obscurum. audiamus igitur, quæ de decimo septimo, deque uigesimo die ipse dicat.

Ad diem decimum septimum redijt: sequentibus diebus inualuit febris acuta, urinae tenues: delirauit.

Cetera sunt recidiam symptomata, at urinae tenues morbum esse incoctum indicant, itaque ut non sint magnopere letalia signa, quæ apparebant, non tamē dicet quispiam, qui die decimo septimo eam urinarum cruditatē conspiciat, hominem seruatum iri: ipse enim in eiusmodi dixit, periculum esse, ne æger morbi diuturnitatem ferre possit.

Iterum uigesimo die indicatus est, & a febre liberatus, non sudauit.

Quo die consentaneum erat febrem exacerbari, siquidem natura omnino aggressa esset concoctionem humorum, qui crudi erant, ut declarabant urinae, quæ tenues permanebant; eodem die febris perfecte cessauit: neque enim die decimo septimo accessit a natuo calore, sed solum a putredine excitata, succensis febrilem in modum humoribus. itaque eorum feruor per halitum digestus hominem a febre uindicauit, sed quia perniciose symptomata perseverabant, ut deinceps ait, clarum erat, Hermocratem esse periturum, & quemadmodum scripsit, eum die quartodecimo non sudasse, ita in uigesimo idem addidit, nos admonens, remissionem sine signis factam esse, extingui autem ægri naturam, propterea quod ea symptomata permanerent, perspicuum est ex ijs, quæ ad uigesimi diei narrationem addit, quibus iam animum adhibeto.

A cibo perpetuo abhorrebat, omnino mente constabat: loqui non poterat, lingua inaruit, non sitiabat, obdormiscebat parum, soporatus.

Hæc, quæ dixit, omnia sunt uitalis facultatis emorientis signa: ut, uerbi gratia, fastidium ciborum, quod inappetentiam significat, interim oritur ab ore uentriculi, quod aliqua aliena humorum qualitas uitiauit, interim ob facultatis ipsius extinctionem: cuius, cum ualeret, munera erant, indigentiam sentire, & ea, a quibus curaretur, expetere eiusdem quoque munus est, humidæ materiæ indigentiam, expletionemque sentire. quomodo igitur in his se haberet, aperte Hippocrates declarauit his uerbis, Non sitiabat: & cum dixisset, a cibo perpetuo abhorrebat, subiunxit, Mente constabat: illi uero, lingua inaruit, hoc, non sitiabat. & mente constabat, ad communem utriusque declarationem assumpsit, non sitiabat uero, ad alterutram. communis autem declaratio est hæc, non sentiebat indigentiam siccam, uel humidæ materiæ, non quia non animaduertet, sed quia eius facultas extinguebatur. huic autem, lingua inaruit, adiecit, non sitiabat, ut declararet, hominem non causa humiditatis illum quidem non sitiuisse, ut quidam, qui humidum, frigidumque succum aceruarunt: sed cum ea affectio maxime siticulosa esset, eam tamen ab emorientate facultate non sentiri: nedum ex huius noxa sermonis sit secuta defectio. quam ob rem si hæc symptomata & uigesimo die, & per totum fere morbi decursum ei aderant, planum est calore natuo emorientate, febre esse uigesimo die sedatam, id confirmat, quod ait, obdormiscebat parumper soporatus: neque enim dormiebat, ut qui bene ualent, sed propter uirium imbecillitatem inuitus conuiebat, ut ne apertos quidem tenere oculos posset: eosque inclinabat, & parumper dormiebat. addidit autem parumper, ut inde facultatis infirmæ, non somnorum naturalium nota nobis suspiceret: ut probabilius sit, alto sopore tentatum hoc tempore ægrum fuisse propter facultatis infirmitatem, quam propter originis sensuum humiditatem. quocirca mirari conuenit, non cur mortuus sit Hermocrates, sed cur uigesimum septimum attingere diem potuerit: siquidem uerisimile erat, non multo post uigesimum diem, mortem fuisse secuturam. ex quo patet, eum iuuenem, robustaque natura fuisse: ideo factum est, ut morbo resisteret, paulatim contabescens. Licet enim ex omnibus ijs, quæ ei acciderunt, facere coniecturam, quem medici recentiores marcorem nominant, torridum in eo fuisse: atque ipsum die uigesimo septimo a febre peremptum esse, quam uigesimo quarto die humorum putredo concitauerat: quam ipse oratione sequenti exponit. nunc uero par est explanare, cur hoc loco dixerit, omnino mente constabat: siquidem uidetur non omnino mentis compos fuisse: cum ipsemet scripserit, cum quinto die delirasse; tū uero in sexto addiderit, mente non constabat, mox in decimo septimo, delirauit, itaque; duorum alterutrum: uel quod his solū diebus delirauit, & reliquo tempore mente constitit: quod ut indicaret, scripsit, omnino mente constabat; aut quod uigesimo die, cuius explicatione hoc loco persequitur, omnino mente constitit, hoc est, ne paululum quidem desipuit, cur autem hoc addiderit, paulo ante exposui. ceterum quidam in morbis neque appetant, neque sitiant, uel quod propter delirium non sentiant, quibus malis urgeantur, uel propter naturalis in uentriculo facultatis extinctionem, si ita illi affecti citra delirium sint, reliquum est, ut naturalis eorum facultas extinguat.

Die uigesimo quarto inualuit: alius liquida, cum tenui fluxione: ac multa: sequentibus diebus acuta febris, lingua combusta est: uigesimo septimo die de uita discessit.

In hoc ægro uigesimus quartus, ut diximus, ex circuitibus criticis, & eo etiā multo magis uigesimus

septimus proportione quaedam innouationes attulerunt: ut enim decimo septimo die repetitus est, & ac uisus est habere commodius, cum tamen re uera non haberet, sed falsa specie illuso uulgo, quod natiuus calor exstingueretur, ideo eum febris deseruit: ita uigesimo quarto, cum ex putredine reliquorum humorum fabricitare coepisset, aliusque deiecit multa, tenuia, ac maligna, uigesimo septimo interijt: quod acuta, siccaq; febris esset: unde etiam ei lingua exusta est.

Hic perpetuo surdus fuit: urinae aut crassae, & rubentes, non subsidentes: aut tenues, decolorisque suspensiones habentes: gustare non poterat. ¶ E. A. K. Z. O. P. D. S. V. S. M. i. probabile deiectionibus suppressis, uigesimo septimo mortuum.

Post uigesimali diei explicationem, subinde scripsit, quod modo dicitur, gustare non poterat. quod significat idem, quod a cibo abhorrebat. urinas a septimo & decimo die tenues usque ad uigesimalium fuisse dixit. praedixit autem, si quid meminimus, de ijs, quae rubram, nec subsidentem suspensionem habent. nunc uero omnia, quae enunciauit, in unum colligens a capite arcessens, id uidetur dicere, urinas ab eo uarias esse redditas, at nullam plane bonam, iam uero fuisse hunc perpetuo surdum, quod supra non dixerat, recte hic subiunxit. nescio autem cur, nihil amplius de arquata effusione memorarit: cuius sane par erat meminisse. fortasse igitur silentio eam transiit, quod planum esset, eam perpetuo perdurasse: nam cum nec sudor, nec bilis euacuatio aut per uentrem, aut per urinas, aut per uomitum esset Hermocrati subsecuta, submoueri arquatus morbus non poterat. ex his igitur omnibus, quae dicta sunt, perspicuum est, iecur ualde affectum fuisse: quod est uegetatrics, ut uocant, naturalisque animae principium: cuius animae quatuor esse uirtutes ostensum est, attrahentem, retinentem, alterantem, & expellentem: a quibus & alimenta, & incrementa corporibus suppeditantur: & hac affecta, tam uehementer cibi cupiditas aboletur, ut aegroti mori, quam gustare quicquam, malint.

De notis, quae adiecta sunt.

In uetustioribus libris initium notarum aegris adscriptarum, a muliere, quae angina correpta apud Bionem erat, quaeq; se prima descripta est, sumebatur. & qui notas, quae hoc in libro scriptae sunt, explanant, omnes illinc initium duxerunt; ac primis aegris eas esse adiunctas negarunt: & tamen in quibusdam libris, qui nostris in manibus nunc uersantur, primis etiam aegrotis eas adiectas comperimus: ut etiam eandem habet Dioscoridis editio. huic autem Hermocrati primum adscriptum est ¶, in medio lineam habens, prima omnium notarum, quas in omnibus aegris reperiri adscriptas diximus: deinde E, mox A, cum linea recta deorsum notata, ueluti subscripta, tum k, & Z, postremo O, hoc modo ¶ E. A. k. Z. O. itaq; prima nota, ut etiam supra, significat πικρὸν .i. probabile: sicut extrema litera tum Y, tum O, scripta est: illa sanitatem, haec θάνατον .i. mortem indicat. quae hanc antecedit, dierum numerum, quibus aut perijt, aut omnino conualuit aeger, denotat: quae interiacent, aut mortis, aut sanitatis rationem continent. ac nunc quidem E, cum A infra signato notat, ἐπισημειώθη τὸν διαχωρισμὸν, hoc est, aluo suppressa, probabile esse Hermocratem uigesimo septimo die perijisse. Quidam interpretes uolunt, eum mortuum esse, quod alius uigesimo quarto profueret: quod ad confirmandum, locum ex praedictionibus proferunt, his uerbis, Surditas, & urinae praerubrae non subsidentes, & quibus suspensiones insunt, delirium portendunt: his si regius morbus succedat, malum est: malum item, si morbo regio fatuitas superueniat: hos mutos quidem fieri, sed sentire contingit: & alius opinor, fuit, ut Hermippo qui perijt. haec est ex libro praedictionum allata sententia, de qua, cum librum illum explicarem, disputauimus. nunc satis sit hoc dixisse, ut ea quae illic & hic quoq; adhuc usque locum dicta sunt nobis, ad memoriam reuocemus, Hermocrates enim neq; propter aluum adstrictam, neq; propter eandem solutam mortuus est: sed ea symptomata affectui superuenerunt: sicut etiam, cum antea combusta excerneret quorum utrumq; ex iccoris affectionibus conuequebatur, quod cum alibi, tum in commentarijs de locis affectis docuimus. uidetur autem potissimum iccoris uitio perijisse: cum iam etiam caput statum naturalem non obtineret. sed hunc quoq; aegrotum absurdus illi exponunt, qui eum ob id solum descriptum esse aiunt, ut criticorum dierum uim perpendamus: quasi uero id non sit in omnibus aegrotis communiter obseruatum. quae autem singulis priuatim acciderunt, ea pro affectionibus, quae eos inuaderent, exoriebantur.

AEGROTVS. III.

Qui in Dealcis horto decumbebat.

Hoc etiam loco additum esse hortum Sabinus dixit, qui etiam in causa esset, ut homo morbo corripere: & sic ad uerbum scribit: Enim uero hortum fortasse adiunxit, ut innueret, hinc quoq; febris excitanda occasio nem extitisse: homo. n. non est aial ad herbas edendas natum: itaq; absurdo uictu ueluti innouatione quandam subijt. haec sunt, quae illic hic descripsit. ego uero, quoniam praeter institutum meum ab amicis compulsum sum ut in his commentarijs aliquid quod ad interpretationes absurdas reprehendendas pertineat, describerem, hoc etiam loco pauca huius generis adiungam. ac primum quidem non dixit, hominem semper in Dealcis horto habitasse: sed decubere solum scripsit: quia, cum integra ualitudine perfrueret, alibi poterat habitare: morbo autem affectus, cum accommodatiore tabernaculo ei opus esset, id in horto Dealcis coepisse: deinde non necesse est, eum, qui in horto diuersat, herbis perpetuo, ut herbas solum pascetia aiantia, uesci: ut nec si prope eos habitet, qui ouillas, caprillas uel uendunt, his uesci quotidie, ut ille ait: neq; enim si laniorum sis uicinus, statim necesse sit, multas carnes deuorare, ut athleta facit. tertio loco, cum multa ei suppeterent ad

A ad hortorum aere reprehendendum, totam hanc partem declinauit, & ad olera deflexit: cum tamen & tubos memorare potuisset, ut qui in hortos excrementa alui fere comportent: tum omnem eius generis foetorem, tum halicum ab oleribus, arboribusque, & fruticibus excitatum, ut brassicae, careae, & buxi: cum uicinus aer ab horum consuetudine inficietur: sed satis iam huiusmodi interpretationes confutasse uideor: quare ad utilia transibo, & ad Hippocratis me uerba recipiam.

15 *Diu capitis grauitate confitebatur, ac dextrum tempus dolebat: cum occasione igni correptus est, ac decubuit.*

Hippocrates, ut iam ante saepe ostendi, ignem appellat febrem. illud quoque declarauimus, quemadmodum plerique omnes solent, paruas causas προφύσει. i. occasiones uocare, ita quoque magis proprie ipsum facere: quaedam enim sunt quae ipsa per se excitare morbum non possunt: sed si corpori ad morbum parato accesserint, tota morbi causa uidetur ei esse accepta referenda, quod in aegroti nobis proposito usu uenit: nam & diuturna capitis grauitas, & dextri temporis dolor, hominem iam ad morbum comparatum esse demonstrabat. recte sane fecisset, si prius quam externa aliqua de causa leui in morbum incidisset, quae causa arguebat, eum esse ad morbum paratum, medico, qui impendenti morbo occurreret, se commisisset.

16 B *Secundo die modicum meri sanguinis de sinistra manabat.*

Cui dextrum tempus dolere dixit, huic ait modicum meri sanguinis de sinistro fluxisse. merum autem cum de flaua, atraque, aut aruginosa bile dicitur, planum est quid significet, ut saepe dictum est: nam cum quisque humor proprium colorem, consistentiamque, synceram conseruat, tum eum merum excerni dicere solemus, at in sanguine fortasse ex contrario accipiendum est ab eo merum dici, ut idem sit, quod male mistum: constat enim sanguinis naturalis colorem rubrum esse: at decolor non eiusmodi est, sed uel nigrior, uel insigniter rufior. & quidem merum sanguinem solemus plerumque nigrum appellare: qui tumul est crassiore consistentia, perspicuum est igitur, huic aegroti, si uires ualidae erant, mitti sanguinem debuisse, sed hoc remedium non esse ab Hippocrate commemoratum, eadem erit, quae de primo aegroti est descripta, quaestio.

17 *Aluus stercora recte deiecit.*

Hoc unum uidetur in morbi principio mediocre fuisse: cetera praua omnia: quae sequenti oratione explicantur.

18 *Urina tenues cum uarijs suspensionibus minutim dispersis: qualis est farina crassior, seminis speciem referens. tertio die febris acuta, deiectiones nigrae, tenues, spumose, subsidentia in ramentis liuida: aliquantulum ueterno tentabatur: aegre exsurgebat: quod in urinis refidebat, liuidum erat, & subglutinofum.*

Haec omnia symptomata, atque signa ei praua fuisse, qui in memoria habent, quae in praesagijs dicta sunt, plane sciunt, non pauca itidem in commentarijs in primum uulgarium morborum diximus.

19 *Quarto uomuit biliosa, flaua, pauca, paulo post uirulenta: ex sinistra parum puri profuxit: aluus eadem: urinaeque eadem fuerunt: circa caput, & clauiculas sudauit: lien intumuit: femur & directo doluit: hypochondrium dextrum submoliter contendebar: nocte non dormiuit: aliquantulum delirauit.*

Haec quoque omnia, quae dixit, praua symptomata sunt, praeter abscessum qui in lienem, & in sinistram femur fieri uidebatur.

20 *Quinto deiectiones plures, nigrae, spumose, in quibus nigra subsidebant: nocte nihil dormiuit, delirauit.*

Iam haec quoque omnia praua sunt: sed attendamus sequentia.

21 *Sexto die deiectiones nigrae, pingues, spumose, glutinose, graueolentes, dormiuit, mente melius constabat.*

Dormiuisse, & mente melius constituisse, mitia sunt: cetera praua.

22 D *Septimo lingua arida, sitibundus erat, non dormiuit, delirauit: urinae tenues, non boni coloris, octauo recrementa nigra, pauca, compacta, dormiuit, mentis compos fuit: nec admodum sitibundus.*

Haec tenus omnia symptomata ei fuisse fallacia uidentur.

23 *Nono riguit, febris acuta, sudauit, refrigit, delirauit, dexter oculus distortus est, lingua inaruit, sitibundus erat, et insomnis: decimo die, eadem: undecimo omnino mentis compos erat, & febre uacans: sudauit, urinae circa iudicium tenues erant.*

Hunc hominem ualidis fuisse uiribus apparet, quippe quae maximo cum morbo Iustates resisteret. itaque cum nihil ei boni adhuc accidisset, rigorq; nono die criticus esset consecutus, deinde uero, quod solet, febris acuta, & post eam, sudor: apparet eum propter morbi magnitudinem, non statim fuisse febre liberatum: & tamen, cum eadem perseuerarent, (nam decimo die inquit, eadem) undecimo statim fuisse febre liberatum. quod autem in nono delirarit, oculusque dexter sit distortus, ex ijs sunt, quae euenire in iudicationibus solent. neque uero de eo uidetur tota simul nono die facta iudicatio, sed in undecimum protracta diem: in quo dixit, omnino mentis compos erat. addidit autem, urinae circa iudicium tenues erant, ne illi iudicationi fidem adhibeamus, neq; firmam esse iudicemus, sed morbi recidiuam breui expectemus. nam cum alioqui, tum quod tanta esset morbi magnitudo, in huiusmodi nos esse expectatione par erat.

Diutius intermisit a febre incipere: repetijt quarto decimo, statim nocte non dormiuit: omnino delirabat: E 24
Confecta dimidiata, infidelique, die undecimo iudicatione, ait febri duos dies intermisisse, hoc est, duodecimum, ad tertium decimum deinde quarto decimo repetijisse, iisdemque iterum in symptomatibus aegrotum esse uersatum.

Quintodecimo urina turbata, qualis fit ex ijs, quæ subsederunt, ubi agitantur: febris acuta: prorsus delirauit, non dormiuit: genua, tibiaeque dolebant: alius subiectis balanis nigra ster cora deiecit. 25

Recidua iterum fuit antea & propter morbi magnitudinem, quæ ei principio inerat, & quod undecimo die, quo prima iudicatio facta est, signa concoctionis in urinis non erant. dolores tamen genuum, ac tibiaram, qui humores, a quibus morbus efficitur ad imas partes uergere significant, erant in bonis exitus tamen nigrorum ster corum glande supposita, est propter, colorem malus.

Decimo sexto urina tenuis, in quibus nubilose suspensiones inerant: delirauit. 26

Hæc quoque symptomata & signa sunt acutæ febris secundo loco inuadentis: si quid meminimus eorum, quæ in prælagijs, & in primo uulgarium morborum ostensa sunt: mihi uero nõ sunt eadẽ milies repetenda. F

Decimo septimo mane extrema partes frigida, cooperiebatur, acuta febris, toto corpore sudauit, leuatus est, melius mente constabat, non tamen sine febre: stibundus: uomuit biliosa, flaua, pauca: alius ster cora deiecit, paulo post nigra, pauca, tenuia: urinae tenuis non boni coloris. 27

Videtur septimus decimus dies sudorem quandam iterum attulisse, qui, propter cruditatem humorum, ex quibus aegrotasse ille uidetur, discutere morbum non poterat.

Decimo octauo non erat mentis compos: sopore tenebatur: undecimo in eodem statu erat. 28

Nullum omnino inigne adiuuetum dies decimus septimus uidetur huic homini attulisse: & tamen eius naturalis facultas uidetur cum morbo pugnare: ac fortasse etiam uictoria potierat.

Vigesimo dormiuit, mentis omnino compos erat, sudauit, febris expers fuit, non stiebat: uigesimo primo parum delirauit: nonnihil stiebat, hypochondrium dolebat: & ad umbilicum erat perpetua palpitatio: uigesimo quarto urinae habebant subsidia: prorsus mente constabat: uigesimo septimo dextra coxa dolebat: uirga tenuis: in quibus erant subsidia: cetera mitissima habebat: undetrigesimo dexter oculus dolebat: urinae tenuis: quadragesimo alius pituitosa, alba, sub crebra: multum toto corpore sudauit, absolute iudicatus est. G 29

Hæc tertia est iudicatio, in qua natura etiam conata est sudoribus excernendis in die critico morbum dissoluere, ut in superioribus, qui non secus critici erant. id quod nullam aliam ob causam addidi, nisi ut ostenderem, auctores eorum præceptorum, quæ in prædictionibus falsa sunt, errare: & longe ab Hippocratis sententia, & a præfensione in aegrotis abesse: ideoque logiatros esse, [Sic enim plerique docti homines appellant eos, qui ad opera obeunda inepti sunt] non medicos: cum fidem adhibeant ijs aegrotis, qui in prædictionibus, Coacisque prænotionibus sunt descripti, & pro eorũ arbitrio cetera confirmant, ea afferentes, quæ in prædictionibus, & Coacis male sunt conscripta prænotionibus: & uniuersalia præcepta in prælagijs & aphorismis, itemque in libris uulgarium morborum tradita contemunt. nam quicquid in prædictionibus, Coacisque prænotionibus ueri dictum est, id totum (ut ego in commentarijs in prædictiones ostendi,) auctores eorum librorum ex aphorismis, prælagijs, ac libris uulgarium morborum in libros illos transtulerunt. Lycum uero miror, qui & ipse huiusce nequitia plenus in Quintum eam conijcit: & tamen ei ne annua quidem cum Quinto consuetudo intercessit: cum Satyrus, & Fecianus qui cum eo diu uixerunt, nullam eiusmodi interpretationem Quinto attribuerint: id quod ego, qui utroque præceptore usus sum, plane compertum habeo. H

Hoc commentario explicatur obseruatio symptomatum, quæ nouem aegrotis acciderunt.

B

LIBRVM ego nullum scripsi, nisi me amici quidam rogauissent: præcipue autem ijs, qui longam profectioem suscipientes, commentarium eorum, quæ a me audierant, aut quæ in animantium dissectionibus, aut in aegris ostenderam habere cupiebant. cumque nonnulli in manus hominum incidissent, probatque ab alijs essent, qui ipsi quoque a me contenderunt, ut omnes medicæ artis partes absoluerem, eodem, quo iam quibusdam dedi, modo id ipsum perfeci. cum uero perspicerem me in omnibus, quæ conscripseram, Hippocratis interpretatum esse sententiam, simulque eius accommodatissimas orationes attulisse, superuacaneum fore existimaui, si omnium eius librorum singulas orationes a principio ad finem usque interpretandas suscepissem: uerum quando huiusmodi quoque commentarios quidam ex amicis a me efflagitassent, a uerissimis, utilissimisque Hippocratis libris initium sumpsi, idem intuens, quod etiam in prioribus feceram: id autem est, ut quæ perpetuo, aut sæpe in aegrotis spectantur, ea sola literis mandarem, nec quenquam reprehenderem eorum, qui uel ea quæ raro, uel quæ nunquam uidentur, atque omnino falsa sunt, conscribunt: sic enim commentarios in librum de fracturis, & articulis, sic etiam in librum de ulceribus, & de uulneribus capitis, & in aphorismos atque præfagia con feci. deinde uere amicorum inductus precibus, commentarijs exposui partem libri de ratione uictus in morbis acutis primam usque ad usum balnearum, quæ sane uerissima Hippocratis habita est: post hanc uero, secundam interpretatus sum, cum ipsa quoque multa ad Hippocratis sententiam præcepta continere uideatur. his confectis librum de humoribus celeriter, paucisque diebus explanationibus illustraui, quod is, qui me ad commentarium conscribendum impulerat, discedere properaret. qui cum probarentur, siquidem inuulgati erant, inde factum est, ut non iam amici mei solum, sed alij quoque Medici, qui mihi essent familiaritate coniuncti, ut omnia Hippocratis scripta interpretarer, frequenter adhortarentur. & sane in librum iam de officio chirurgico, & in primum, ac secundum morborum uulgarium conscripseram. a quibus cum in tertium explanationes incepturus essem, forte euenit, ut me obnixè quidam, ut in prædictiones conscriberem, rogarint. ad hoc autem petendum impulsus sunt, quod in sermonem de ijs, quæ in prælagijs, aphorismisque tradita sunt, deambulando incideramus: quæ omnia multum in aegrotis ualere demonstraui: addidique si quis ea omnia quæ sunt in libro prædictionum conscripta, pro generalibus præceptis accipiat, hunc esse magnopere erraturum. probaui quoque eiusdem generis plurima esse ex ijs, quæ in Coacis sunt scripta prænotionibus, eaque intermissa esse quibusdam, quæ aphorismis, aut prælagijs, & nonnullis etiam, quæ libris uulgarium morborum continentur: quæ sane sola ex ijs, quæ in illis sunt libris, uera sunt: cetera autem, quæ in Coacis prænotionibus, & in prædictionibus habentur, erroribus scatent. iam uero in secundo & sexto uulgarium morborum quædam interiecta sunt, ut etiam in libro aphorismorum extremo: cetera omnia secundi, sextique uulgarium morborum libri sunt Hippocratis, magna ex parte in commentarijs inuenta: quædam uero ab eo, qui libros disposuit, adiecta: is autem fuit Theffalus filiorum Hippocratis præstantissimus, qui accurate patris sententiam æmulatus est. in primo autem, & tertio uulgarium morborum aut nihil, aut certe pauca interiecta esse suspicabere. uniuersalia autem in his libris præcepta sunt admodum pauca conscripta, cum in eis sit pura narratio eorum, quæ aut omnibus generatim in uulgaribus constitutionibus, aut cuique priuatim eueniunt. exactis iam in secundum librum commentarijs, tres interea forte scripsi in librum prædictionum, ab amicis, ut dixi rogantibus inductus: quibus ostendi maximam eius libri partem falsam esse: multa pro uniuersalibus dicta esse, quæ raro eueniant: multa indistincta, quæ distinctiones requirant. & quo clarior sit oratio mea, unum afferam eorum, quæ male quidam in commentarijs & in prædictiones, & in aegrotos uulgarium morborum scripserunt. est igitur in prædictionibus hæc sententia, Febres ex hypochondrijs malignæ sunt: quidam libri interpretes nobis commemorant eos aegrotos solum ex libris uulgarium morborum, qui mortui sunt, eisque uel distentum fuisse hypochondrium, morbi tempore, aut dolore, aut palpitatione, aut aliqua alia re confimili tentatum Hippocrates scripsit: qui uero ex eis incolumes euaserunt, silentio pertransiunt. at Hippocrates in prælagijs cum alia quæ sunt ad morbos acutos utilia tradidit, tum de hypochondrijs eo in loco est locutus, cuius hoc est initium, Hypochondrium optimum est, si dolore uacet, molleque & æquabile dextra ac sinistra parte sit. hoc autem est totius orationis, quæ satis proluxa est, initium: ubi de hypochondrijs est Hippocrati sermo institutus. qui autem absolute pronunciat, febres ex hypochondrijs malignas esse, nec distinctiones adiungit, quas in prælagijs ipse scripsit, is aperte mentitur: multo

multo. n. uerius dictum esset, febres ex cerebro affecto, malignas esse: febres ex membranis affectis mali gnas: febres ex pulmone affecto malignas: ac multo etiam magis, febres ex corde affecto ortas, malignas esse: aut febres, quæ ab hypochondrijs proficiuntur, (si proprie nomen hypochondriorum accipiamus) omnium acutarum febrium sunt mitissima: sin autem non proprie, sed hac uoce uentrem quoque, iecur, lienem, ac septum transversum complectamur, quædam erunt malignæ, quædam mites, ut in cõmentarijs de locis affectis distinximus. atque hoc tibi sit unum eorũ, quæ in prædictionibus male scripta sunt, exemplũ: & itẽ interpretum, qui, uti modo dixi, libros alterũ altero uicissim exponũt. atq; in prædictionibus quidẽ ita scribũt, Recte dixit, inquit, febres ex hypochondrijs malignas esse: siquidẽ in libris uulgarũ morborũ, hunc, & illũ, & aliũ, quorũ hypochondria affecta erant, perisse apparet: deinde uicissim in libris uulgarũ morborũ, cũ ad eos ægrotos perueniũt, merito, inquit, dixit hunc ægrotũ mortuũ esse: dictũ. n. generatim in prædictionibus est, febres ex hypochondrijs malignæ sunt. Sed si ita scribendæ explicationes sunt, primũ afferri potest negatio ei sententiæ, quæ in prædictionibus est, contraria ad hunc modũ, febres ex hypochondrijs mediocres sunt: secũdo loco, potes eos adducere, qui hypochondrijs male affectis in libris uulgarium morborũ superstites fuisse memorantur, hoc igitur unũ habes, ut dixi, prauarũ interpretationũ exemplũ. alterũ in affectionibus inter se complacatis uerfatũ: quo quidẽ auctor prædictionum frequenter uti uidetur: ut in cõmentarijs eũ in librum F editis declarauit. implicatas aut affectiones uoco, in quibus multæ affectæ sunt partes: siquidem unus, idemque homo potest non solum thoracẽ, sed etiam pulmonem, sed caput, adde uero etiam uentrem, & iecur affectũ habere. proinde si quando scribat symptoma quod phreniticũ denunciet, mox illi subiũgat aliud, quod sit peripneumoniæ proprium, & iecoris inflammationis, aut uentris, aut alterius partis, tum addat, difficiliore affectione detineri eos, in quibus duæ, aut plures partes affectæ sint, is peruersam doctrinam tradet. erit autem huiusmodi orationis genus: Qui in principio comatosi sunt cum capitis, lumbi, hypochondrij colliq; dolore uigilantes, sunt ne phrenitici? his si nares stillent, perniciosum est: præcipue aut, si quarto ab initio die uentris sit prærubra proluuius, hoc iecinoris symptoma est, & pot cũ ceteris existeret: ut si lateris dolor, aut peripneumonia hosce comatosos arripuisset, nec tamẽ eiusdem affectionis est signum. Sed si quis uelit, quæ in prædictionibus falso dicta sunt, & eos, qui libri illius præcepta, & ægrotos in libris uulgarium morborũ alternis interpretantur, & alterum altero declarant, refellere; is cõmentarios nostros in prædictiones perlegat. equidẽ ægrotos in primo, secũdoq; libro descriptos, citra ullã malorũ interpretũ reprehensionẽ, ante exposui. sed quia multi a me amici mirũ in modũ petierunt, ut in paucis ægris ostenderẽ, quæ male essent explicata, coactus sum superiorum commentarium in tribus solum ægris integrum conscribere. nunc uero esse accommodatius ad institutum arbitror, eodem modo reliquos exponere, quem in primo uulgarium morborum tenui. uereor enim ne in alterum uitium incidam, ut apud eos, qui magnis, longisque commentarijs offenduntur, male audiam.

ÆGROTVS. IIII.

In Thaso Philistæ caput diu doluit: & tandem ueterno aliquantulum correptus decubuit: † cumque ex potationibus continuæ febres factæ essent, dolor nocte exacerbatus est: primum incaluit; ac primo die uomuit biliosa, pauca, flaua primum, post uero æruginosa, pluraque: alius stercora excreuit: nox ei grauis fuit: secundo die surdus erat, acuta febris, dextrum hypochondrium contentum est: ad interiora uergebat: urine tenues, pellucidæ, suspensiones habebant paruas, genitura similes: circa meridiem insanuit. tertius ei die grauis fuit. quarto die conuulsiones ei acciderunt: omnia exacerbata sunt: quinto die mane mortuus est.

Ne mea longior sit oratio, non secus loquar, q̃ ad eos, qui eorũ, quæ in præfagijs, quæq; in aphorismis, & prædictionibus, nec nõ in primo & secundo uulgarium morborum exposui, meminerunt. hic uir capitis dolore conflictatus, ut qui ante descriptus est, ægrotabat, nec in lecto decumbebat. uerum non contemnendum symptoma in hoc adiunxit, ueterno aliquantulum esse tandem correptum: in illo morbi initium adiunxit, in hoc ait ex magno errore id ei contigisse: cum enim caput grauius affectum est, maximum malum est larga uini portio: illum uero ex occasione ait in morbum incidisse: quã ob rem cerebrum illi non læsum fuisse censet, sed ea symptomata solum ex humoribus in capite redundantibus esse consecuta: at huic Philistæ ipsum quoque cerebrum progressu temporis ad prauum statum deuenisse: propterea quod ubi noxa ex portione contracta accessit, tam magna, grauiq; reddita affectio est, ut quinto die sit sublatus. quæcumque aut Hippocrates his diebus ait accidisse symptomata, partim ad morbi acumẽ pertinet, ac si nihil læsum cerebrũ esset: partim ipsius sunt cerebri, itaque uomitus symptomata sunt acuti morbi, iteq; urine qualitas: ipsius uero cerebri, surditas, cõuulsio, & infania. quod autem auctor ait, dextrum hypochondrium contentum est, ad interiora uergebat, tum sit cum a septo transverso partes uicinæ trahuntur: septum uero ipsum transversum tenditur interim in pleuritide propter magnitudinẽ inflammationis, quæ membranam costas succingentẽ obfidit: interim uero ob originẽ neruorũ, quæ ad se neruos, qui ad septum transversum pertinent attrahit: interim uero ob suã ipsius inflamationẽ. Sed his tribus expositis, uerisimilius est, a septo transverso ob neruorũ tensionem

A tensionem attracto hypochondrium quoque fuisse retractum. atque in his quidem affectibus utrunq; hypochondrium plerunque intro uergit: nonnunquam alterum solum, cum scilicet principij neruorum pars altera grauius; altera uel nihil, uel certe modice, sit affecta.

ÆGROTVS. V.

Cheriona, qui apud Demænetum ægrotabat, ex potu ignis corripuit: statim est capitis grauis dolorem asserens consecuta: non dormiuit. alius turbata est excrementis biliosioribus. tertio die febris acuta. capitis tremor, præsertim uero labri inferioris. paulo post rigor, conuulsionesq; . prorsus delirauit: noctem molestam transiegit. quartus dies ei quietus fuit: parum dormiuit: oblocutus est: quinto cum dolore cuncta exacerbata, rugabatur, nox ei molesta fuit, non dormiuit. sexto eadem fuerunt: septimo riguit, febris acuta, toto corpore sudauit, iudicatus est. huic perpetuo erant deiectiones biliosæ, pauca, meræ: urine tenues, boni coloris, suspensiones nubilosas habentes. octauo die melioris coloris urinas reddidit; in quibus erant subsidentia alba, paucaq; : mentis erat compos: febris intermisit: nono repetijt: quarto decimo febris acuta: sextodecimo biliosa, flaua, subcrebraque uomuit: decimo septimo riguit, febris acuta, sudauit, liber febre iudicatus est. urina post recidiam, & iudicium, boni coloris erant, & habebant subsidentia: nec per recidiam delirauit. decimo octauo parum incalerebat: aliquantulum sitiebat: urine tenues, suspensiones nubilosæ: paululum delirauit: decimo nono febre carebat, collum dolebat, urinis inerant subsidentia: uigesimo est plane iudicatus. P. M. B. V. X. S. i. probabile multitudinem biliosarum urinarum uigesimo sanatum.

Hic uir uidetur ex multitudine, præsertim uero biliosorum humorum ægrotauisse. ac si in eo perpendas, quæ de criticis diebus, deque urinis sunt monstrata, certe inuenies esse consona, ut conuenienter rationi die uigesimo perfecte morbo liberaretur. quidam tamen libri sunt, in quibus in fine narrationis non sit adscriptum, uigesimo: cum tamen omnium optimi sic scriptam hanc orationem habeant.

ÆGROTANS. VI.

Euryanactis filiam Virginem ignis inuasit: hæc perpetuo nihil sitiebat: nec gustare quicquã poterat. alius pauca deieciat. urina pauca, tenuis, non boni coloris: in febris initio, sedem dolebat. sexto die febre erat libera, non sudauit, iudicata est. quod ad sedem erat, aliquantulum suppurauit, & cũ indicatione erupit. post indicationẽ die septimo riguit nõnihil incaluit sudauit. octauo post indicationem die riguit non multum postea extrema semper algebant. ad decimum diem, post sudorem, delirauit: consensimq; respuit. aiebant autem hæc passam esse quod racemum gustauisset. cum autem diem intermisisset, duodecimo iterum multum delirauit. alius turbata est biliosis excrementis, paucis, meris, tenuibus, mordacibus: crebro desidebat. septimo autem, ex quo postremum delirarat, mortua est. huic ab initio morbi fauces dolebant, semperq; rubebant: gurgulio retractus, destillationes multæ, parue, tenues, acres: tussijt, nihil concocti excreuit: omnes cibos hoc toto tempore fastidiuit, neq; quicquam appetiuit: non sitiijt, nec quid notabile bibebat: tacita erat, nihil loquebatur, mæsta animus desponderat: inerat uero etiam ei natiuum quiddam, quod ad tabem uergebat.

Postquam recensuit, quæ huic ægræ ad mortem usque contigerunt totius morbi causam subiunxit, ex qua iure periijt: ait enim ei in pulmonem prauas destillationes fuisse, quæ faucibus, gurgulioniq; nocerent. tum addidit, quiddam ei natiuum fuisse, quod ad tabem uergebat: quod in memoria habendum est, nec Sophistis adhibenda est fides, qui nullum innatum affectum esse contendunt. id tamẽ per se non satis fuisset, ad mulierem tam cito tollendam. sed cum huic affectioni coniuncta quoque esset facultatis naturalis extinctio, ideo factum est, ut celerius de uita decederet. ipsam autem his uerbis significauit: hæc perpetuo nihil sitiebat, nec gustare quicquam poterat: de quorum ego symptomatum malignitate ante in superiore libro uerba feci. atque ipse quidem in fine narrationis suo more, quæ mortis & salutis causa ægrotis fuerit, adiunxit, omnes inquit, cibos hoc toto tempore fastidiuit; neq; quicquam appetiuit, nec sitiuit: ut ostenderet, ei summo odio cibos fuisse, ut ne cupiditate quidem cuiusquam caperetur: cuius desiderio nonnulli, quibus deiectus appetitus est, cum recordentur eorũ, quibus aliquando oblectati sunt, teneri solent: quotidie enim in morbis nonnullos nihil appetentes intuemur, qui simul atque aliquid gustarint, illud auerferunt: quosdam uero, qui ne gustare quidem possint, & tamen quærentibus ex se nõnquid appetant quidpiam, respondent edulia quædam, quibus se quondam oblectatos esse recordantur. maximum porrò tibi signum sit, facultatum ciborum appetentem esse plane extinctam, si parata hæc, quæ appetere dicebant, ut primum gustarunt, reprehendant, nec amplius eis uescantur. cumque hi pessime affecti sint, tamen multo deteriore in statu sunt, qui nihil appetũt: siquidem indicant extremam esse extinctionem naturalis facultatis, qua esculenta, poculentaque experuntur. itaque cum his de rebus mulier mortua sit, nihil est, cur exemplariorum uarietatem attendamus, & de diebus quicquam peruestigemus: cum nullum ordinem illi habeant, quando destillatio a capite profecta, & innata tabes ei mortem attulerunt: quod in causa est, ut scripturæ uarietatem, quam iudicatu difficilem, & superuacaneam esse arbitratus sum, prætermiserim.

ad se perferri iuberet, quos relatos in nouis chartis descriptos dominis redderet, à quibus illuc prof-

Decreueram omnino ab hac importuna de notis loquacitate discedere: sed quia familiares quidam mei hanc disputationem integram esse ualde cupiunt, egoque iam bonam nugarum partem exegi, uisum est faciendum, ut quod superest, adiungerem. constitueram autem, quemadmodum quæ nihil ad artem faciunt, separatim scribere solebam, sic his librum unum dicare, ac per se ipsa exponere. ut is esset a ceteris disiunctus, ut si qui uelint in his etiam esse curiosi, habeant quibus inanibus nugis incumbant. uerum quia hunc secundum commentarium uideo iam longius esse progressum, fatique prolixum esse, ut non iam reliquos ægrotos hic exponere, & pestilentem constitutionem hos ordine consequentem coniungere possim; nec diuidere constitutionis explanationem proposuerim, ut pars hoc commentario, reliqua uero altero contineatur: ideo disputationem de notis institutam hoc in libro perficiam, ut hæc nugarum occasio tollatur. nam si, quæ attulerunt ii, qui de notis conscripserunt, uelim perquirere, & quæ recte, quæque secus dicta sunt, iudicare, profecto non uno mihi ad hæc rem libro opus esse perspicio. præcedit igitur omnes, quæ mediam habet lineam III, quæ πιθανόν. i. probabile significat. ultimo loco posita est litera Y, aut Θ hæc αίατον. i. mortem; illa υγειαν. i. sanitatem indicat: ante has est numerus dierum quibus ægrotauit, uis, aut perit. notæ, quæ inter has interiectæ sunt, omnes sunt per ordinem descriptæ literarum: quas uocabuli elementa significant, præter Α in parte inferiore signatum. singularum igitur significationem aperiam. memoria autem tenendum est, notas quæ præcedunt ultimam, a qua mortem aut salutem indicari diximus, numerum dierum denotare: de ceteris, quæ inter hanc & primam intercedunt, oratio nunc instituitur. Α. απόθεσιν. i. interitum, siue internicio nem significat: Γ. γόνον. i. semen, uel γονοειδές ὄρον. i. semini persimilem urinam: Α. uero signatum (uocant autem signata, quando rectam lineam, qualis est, quæ inferiore parte ponitur, habent, hoc modo Α) διαχωρήματα. i. excreta per sudorem, & alui fluxum, & digestionem per halitum, & uno uerbo, quacunque euacuationem

A cuationem: E, εποχὴν, hoc est suppressionem, ἔδραν id est sedem Z, ζήτημα, id est quæstionem; Θ, θάνατον, id est mortem, ut est ante dictum; I, ἰδρῶτα, id est sudorem: K, κρίσιν, id est iudicium uel κοιλιακὴν διάθεσιν, id est coeliacam affectionem: M, μανίαν, id est furorem: uel μήτραν, id est uterum: N, νεόττητα, id est iuuentutem, & νεύροσιν, id est internicionem: Ξ, ξανθὴν χολήν, id est flauam bilem, & ξένον τι, id est quid noui, & rari: & ξυσμὸν, id est strigmentum: & ξηρότητα, id est siccitatem: O, ὀδύνην, id est dolorem: aut οὖρον, id est urinam. sunt, qui uelint, cum u ei impositum est, ita nimirum scriptum, ut quidam ὕψος scribere solent, tum urinam significare: Π, πλῆθος, id est abundantiam, uel πύλον, id est sputum: uel πῦρ, id est ignem, uel πυρετόν, id est febrem: uel πνεύμονος πάθος, id est pulmonis affectum: π uero in medio habens I, hoc modo ΠΙ, πιθανόν, id est uerisimile, ut supra diximus: P, ψύσιν, id est fluxionem, uel ῥίγος, id est rigorem: Σ, σπασμὸν, id est conuulsionem, uel σωμαχὸς πάθος, id est stomachi affectum, uel σάματος κλάσιν, id est oris uitium: Τ, τόμον, id est partum: Υ, υγειαν, id est sanitatem, aut hypochondrium: Φ, φρενίτιν, id est phrenitidem: uel φθίσιν, id est tabem: Χ, χολήν, id est bilem: uel χολώδες, id est biliosum: Ψ, ψύξιν, id est frigus: Ω, ὀμότητα, id est cruditatem indicat.

AEGRORVS. VIII.

B Adolescentem, qui in foro mendacium decubebat, corripuit ignis ex lassitudinibus, laboribus, ac cursibus insuetis. primo die alius erat turbata biliosis, multis, ac tenuibus: urinae erant tenues, & subnigrae: non dormiuit: sitibundus fuit. altero die omnia exacerbata sunt, deiectiones plures, ac magis intempestiuae: non dormiuit, mente turbatus, aliquantulum, sudauit. tertius ei dies grauis fuit: ipseque sitibundus, fastidiosus, multum se iactauit: perplexus erat, delirauit. extremæ partes liuidæ, & frigida. hypochondrij utrinque submolli contentio. quarto non dormiuit, malū in peius ruebat. septimo mortuus est: annum ætatis agebat circiter uigesimalium. Acutum. ΠΙ. Ξ. Ζ. Θ.

Ait huic morbum incepisse ex lassitudinibus, quæ insolitas exercitationes comitabantur: scimus enim consueffe eum labores nominare exercitationes; sicut lassitudines, corporis affectionem, in qua si parum modo moueatur, uel tentationis, uel ulceris sensus in eo efficitur. quia uero laboribus cursus adiunxit, uidetur superuacaneum esse, quod labores adscripsit: quod ut genus in specie, in cursibus continetur: quod in causa fuit, ut quidam pro πόνον, id est laboribus, ποτόν, id est potibus scripserint: primo u, secundæ syllabæ in τ, conuerso. reliqua autem tota narratio eorum, quæ adolescenti acciderunt, exemplum est acuti morbi in ætatem, præcipue adolescentium incidentis: cetera uero symptomata acuti morbi sunt: ex quibus salutem, aut mortem præfagias. ac primo quidem die urinae subnigrae esse dicuntur: secundo die parum sudauit: tertio multum se iactauit: in omnibus autem diebus nihil profusus dormiuit: quæ omnia periculum minantur: at extrema frigida, liuidaque fuisse, tertio die cum acuta febris, mortale erat: ac multo etiam magis in eiusmodi ætate: sunt enim uel ex nimia inflammationis uiscerum magnitudine: uel natio calore moriente. de contentione uero submolli hypocondriorum iam diximus, ab Hippocrate tensionem sine tumore ita nominari. hæc autem contentio indicat nullum de externis corporibus, qui musculi abdominis sunt, sed uel septum transversum, uel iecur, uel lienem inflammatione obsideri: hæcque inter cetera, periculosa sunt. mortis uero signū est satis apertum, liuor ac perfrictio extremarum partium, cum febre acuta, tertio die, & uigesimo ætatis anno apparentes: quod quidem fecit, ut adolescens ad septimum usque diem uiuere: ac fortasse etiam non solum per ætatem id potuit, sed quod uiribus ualidis esset. itaq; ex huius ægri historia, qui capi fructus potest, hic est nobis expositus. inuestigare autem in qua ciuitate aliquod forū mendacium uocetur, ut Athenis forum est, quod astutorum nominatur, & quæ sunt huius generis, quæ in singulis ægrotis quidam conscripserunt; si quid in eis esset, quod ad artis opera pertineret, non prætermitterem. uox autem Acutum, scripta est inter hunc & consequentem ægrotum: eaq; utriq; accommodari potest: quod uterq; acuto morbo ægrotasse uideatur. uerum quia in superiore ægra, quæ angina laborabat, est additum, anginosa; ceterisque ægris quiddam in fine narrationis adscriptum est, quo narrationis utilitas perspicua sit, probabilius est, Acutum priori ægrotō esse subiunctum. potuit etiā, qui notas adiecit, hoc adiungere. nos uero in decimi ægroti explicatione de huiusmodi additis ad plenū dicemus.

DE notis, quæ prædicto ægrotō adiunctæ sunt.

Quia accommodatus ad rem fore existimaui, constitutionem pestilentem in tertium commentarium reijcere. ideo nonnulla subiiciā, de quibus Medici propter notas huic adolescenti, qui septimo die mortuus est, adscriptas, controuerfant. ac Zeno quidem has notas conscripsit, primā omnium ΠΙ, in cuius medio linea recta est: quā πιθανόν. i. uerisimile semper significare docuimus secundam ΠΙ: tertiā Ζ; quartam Θ, hoc modo ΠΙ. Ξ. Ζ. Θ. ait igitur Ζ, septimum diem indicare: Θ, uero mortē. sed hæc in omnibus cōmunia sunt: Ξ, uero ξένον. i. nouum significare uult: nouumque fuisse adolescenti scribit, in narrationis initio ex lassitudinibus, & cursibus insolitis eum in morbum incidisse. quæ autem aduersus Zenonē de prima nota, quæ πιθανόν. i. uerisimile significat, dicta sunt, quā in omnibus ægris id cōmune est: si mihi uidebitur, postea subiungā. prius autē q̄stiones de hoc ægrotō priuatim iactatas uideamus, cū ille de re medica cōtrouerfiā p̄posuisset uideat. cū. n. Zeno, ut ante monui, nō paruū de notis uolumē cōscripsisset: & alterū illo maius aduersus eū Apollonius empiricus, ac rursus Zeno eidē respōdisset: Apollonius cogno-

mento Cycas, postea defuncto in Zenone, librū ipse quoque de notis coposuit: ut non solum suppositas esse doceret, sed corollarium quoque addidit, quo Zenonem insectaretur: ita enim reprehensionem instituit, ut contra eum, qui non posset, quae essent a Mnemone concinnata, recte interpretari: sed ubi probabilis eius ratio deficeret, eas, ut commodius exponeret, commutauit. nec librum in regia bibliotheca repertum, neque illum, qui ex nauibus inscriptus erat, nec quem Bacchius edidit, ad eum, quem Zeno scripsit, modum habere notas adscriptas affirmavit. enim uero ualde miror, potuisse Tarentinum Heraclidem ad hanc loquacitatem impelli. quippe qui semper studuerit, interpretationes suas ad utilitatem dirigere: & hic potius cum Zenone contendere, quam spectare utilitatem uidetur: ita enim ipse notas exponit, ac si duo Z ante o scripta sint: & alterū, quod prope o est, septimum diem indicare ait; alterum uero quod prius est, uult significare *ἑπτητέον εἶναι*. i. quaedam esse, cur septimo die interierit, cum accessiones diebus paribus haberet. erat enim probabile, ut ipse Hippocrates ait, morbi iudicationem diebus accessionum fuisse: nam quorum inquit, paribus diebus accessiones fiunt, horum quoque iudicia diebus paribus fiunt: quorum autem in imparibus, horum etiam imparibus diebus iudicium efficitur. mors autem est generali iudicationis significationi subiecta. ac de notis quidem sic Tarentinus statuit. attendamus autem, quidnam boni afferat. mortem igitur in dies accessionum fere incidere, ac raro contra euenire, fatendum est, ac concedendum. Tarentinum uera dicere: sed hic diebus paribus accessiones habuisse non uidetur: etenim primo die, quae in principio morbi acciderunt, Hippocrates scripsit: post hunc ait, Omnia exacerbata sunt, propter morbi, qui acutum in modum mouebatur, incrementum; itaque tertio die morbum ipsum magis esse intentum indicat: quia, cum in secundo dixisset, non dormiuit, mente turbatus erat, tertium diem exponens, primū scripsit, tertius ei dies grauis fuit, quod primo die non adscripserat: tum sitibundus, deinde fastidiosus, mox, multum se iactauit: postea perplexus erat; quorum uel unum si dies tertius haberet, ipsum esse secundo deteriorē posset ostendere: nam una nocte non dormire, & item mentis turbatio assidue in morbos acutos sine insigni periculo incidere conspiciuntur: at quae die tertio scripta sunt, periculosa omnia fuerunt. praeterea uero ideo tertium secundo peiorem significat, quod secundo die scripserat, mente turbatus erat: tertio uero, cum alia symptomata, quae paulo ante exposuimus, fuisse memorat; tum uero non iam mentem fuisse absolute turbatam, siquidem id parum esset: sed delirasse ait. quae uero hoc ipso symptomate tertius uidetur secundo fuisse deterior, tum etiam quod ibi addidit hypochondrij submollem cōtentionem, quae prius non suberat: ut ex hoc quoque conijcias, secundum ei fuisse moderatiorem: nam cum uiscus malo uacat, quo die in aliquo male affici inceperit, eum diem prioribus esse peiorem significat. praeter cetera uero omnia, quae memorata sunt, perniciosissima eo die symptomata, frigus pariter extremarum, & liuor apparuisse uidentur, quo maior subit admiratio, ut paulo ante dixi, cur non quinto die adolescens perierit. Sed dicit quispiam, qui Tarentinum defendat, post praedicta scriptum esse: quarto non dormiuit: malum in peius ruebat. at huic nos in memoriam adducemus medicū praecipuum illud, quartum septimi indicem esse, ab Hippocrate dictum: propterea quod bonorum, aut malorum, quae dies ille attulerit, euentus non minus, sed magis septimo, quam sexto efficiatur. quae igitur ratione motus Tarentinus, probabilis fuisse dicit, sexto die mortuum esse adolescentem, cum diebus paribus accessiones haberet? nam tertio die plurima symptomata eum uidentur tentasse: ac die quarto creuisse: sed suffecisse ipsum, atque ad septimum usque morbo restituisse, quia forte firmis natura uiribus erat, & uero etiam propter aetatem: quae si illum defecissent, die quinto de uita decessisset. quam ob rem existimo, Tarentinum potius insectandi Zenonis studio, quam rei diligenter excutiendae in hoc certamen descendisse. idem quoque Apollonius fecit: qui literam π , secundo loco inter notas positam accurate declarat: quem alij plerique consecuti sunt: praesertim quod circa notas dicit se aliquid ad medicinam utile praecipuum exponere, & quod eius uerbis illi fidem adhibebant: is enim ait adolescentem ideo mortuum esse, quod lassitudines, labores, & cursus praeter consuetudinem obijisset. ego uero affirmari labores, & cursus, siquidem hoc nomine plures exercitationes significantur, non praecedente corporis statu ad morbum procliu, ei mortem afferre non potuisse. De potibus autem, ut quidam uolunt, (nam dixi etiam esse, qui sic corrigant) in hoc ego adolescentulo quid certi dicam, nihil habeo: quod istarum potionum nec qualitatem, nec quantitatem teneam, cum tamen multae in eis differentiae comperiantur. quinetiam tempore potiones differunt: siquidem sunt, quae duobus aut tribus, sunt aliae, quae pluribus diebus fiant. praeterea uero quotidiani haustus mensura non exiguam uarietatem habet. iam qualitas potionis diuersa est: hi namque meraciorem, illi dilutiorem, alij temperatam sumunt: sunt etiam, qui frigidam, sunt qui calidam, atque harum utranque uel consueti, uel infueri aliquando biberunt. huic accedit non mediocris uinorum in genere, ac tempore uarietas: neque enim eundem affectum parit uinum nouum, ac uetus: neque crassum, ac tenue: neque album, ac nigrum: neque odoratum, ac foetidum: neque item austerum, & dulce: quare, ut dixi, de laeso ex uino adolescenti nihil habeo firmi statuere: nisi id sit omnium uinorum immodico usui commune, ut neruos, mentemque pertentet: sed tamen notabilis horum noxa in huius adolescentis morbo non dominabatur: siquidem neque conuellebatur, neque tremebat, neque phrenitide uexabatur. quocirca existimo non recte uarietatem scripturae in nomine potus esse factam. est sane magis consentaneum, adolescenti cruditates etiam fortasse in uentre: sin secus, certe in uenis omnino praecessisse: a quibus multi, crudi humores

A mores sunt collecti, ut urina attestantur, & alius, tenuis illa quidem, sed non tamen biliosa. & tamen uidetur biliosi quoque humoris quidpiam in toto habitu corporis contineri, quod laboribus, quos tu lerat, comitabatur: quibus & delirium, & acutam febrem successisse, uerisimile est.

† Fragmentū
in antiquis li-
bris inueniū.

† [De nota, quae alias omnes antecedit, quae *πιθανόν* id est probabile significari dicitur.

uide.
a. de fract. 47.

Cum in hoc libro tanta sit interpretum loquacitas, ideo non erit fortasse ab instituto alienum, quādo huc nostra deflexit oratio, quaedam de nota illa scribere, quae *πιθανόν*. i. probabile significat. quis quāso non mirabitur librorum magnitudinem, quos de his rebus Zeno, Apolloniusque scripserunt? quod si scias, in una tantum nota quomodo paulatim in prolixam controuersiam deuenirent, causam quoque tam diffusis sermonis facile percipies: cauebisque si sanus sis, ne tu quoque in has nugas cadas. aiunt igitur in prima nota, quae *πιθανόν* significat, in nullo alio Hippoc. libro huius nominis usum inueniri, nec nunc par esse, cum unico in libro signum eius uocis saepenumero usurpare, qui nunquam alibi ea sit usus. hanc rationem refellit Zeno, qui in libro de fracturis, qui uerissimus Hippoc. est, ubi de Solene instrumento uerba fiunt, *πιθανότερον* legi contendit: cum enim prius Hippoc. dixisset, Solenis. i. canalis instrumenti nullam esse utilitatem, subiunxit, at *πιθανότερον* id est probabilius est. uulgo minus reprehendendum Medicum esse, si canalis subiiciatur. cum igitur Zeno uerisimilem responsum inuenisse uideatur, tribus modis ei occurrunt aduersarij: quorum duae rationes potius ad contentionem, quam ad ueritatem diriguntur, tertia admodum accommodata est, & omnibus illis placet, qui Graecis literis bene instituti sunt. prima ex contentioli rationibus est haec, Hippoc. inquit, eo in loco dixit *πιθανότερον* id est probabilius, non *πιθανόν* at isti hac nota uolunt *πιθανόν* significari. quibus sic respondet Zeno: si quis inquit, ut est apud Apollonium, primitiuum nomen inueniret, non iam statim ei concedimus, ut deriuato utatur: nisi aliquē eius usum prius nobis ostēderit: at qui deriuatū inueniret, is audacter primitiuo uti poterit. nā quod est ab aliquo genitū, id essentia subesse eius, quod genuit, plane indicat: quod uero a nullo, id generet ne aliud, an secus, incertum est. atque hic quidem prima fabulae pars finem habeat: cum iam ex praedictis planum sit, quo modo in magnas produci nugas possit. ad secundam uero, quando semel fabulam ingressi sumus, accedamus. aiunt igitur Zenonis aduersarij, posse eum, qui unum aliquando nomen scripsit, latere, se ita scripsisse, quippe qui oblitus sit moris eorum, qui Graeca lingua exquisite loquuntur: atque ad uulgi consuetudinem orationem instituerit. uno uero in libro deinceps aliquod uocabulum usurpare eos solos posse, qui eodem aliā uti consueuerunt. quae ad haec afferat Zeno, superuacaneum est recensere. siquidem & frigida, & prolixa ualde sunt. quare mihi, ad tertiam fabulae partē accedenti fati erit, principia duntaxat responsum attingere. est autem haec tertia: placere quidem posse, & uulgo, & antiquioribus, si & *διωπτόν*, & *εὐδελχόμενον*, & *ἀλλογον*, & *εἰλός*, hoc est possibile, contingens, consentaneum, & uerisimile dicas, & ipsum quoque *πιθανόν* id est probabile, cum tum forte in usu esset: sed raro tamen, & potius apud plebecos: contra uero uerbum in collatione, quod Grammatici comparatiuum uocant, ab *εἰλός* conformatum, antiquis esse inauditum: diceremus enim *εἰλότερον*: sed rarissime id inuenies, sicut etiam *πιθανόν*. perspicuum autem est multa antiquorum uolumina euoluenda illi esse, qui has diiudicare controuersias uelit: siquidem alia ratione, utrum non *πιθανόν*, sed *πιθανότερον*, ab eis usurpatum sit, non intelligit: ut etiam insolens esse *εἰλότερον*, tritum *εἰλός*, si quis autem ex ijs, qui medicinalem artem perdiscere in animo habent, ad omnium antiquorum librorum, quos oratores aut historici, aut Medici, aut philosophi denique conscripserunt, lectionem se conuertat, is tempus in ea conteret, seque artem consequi posse diffidet: cum hoc nec ad dignotionem, nec ad praesagia morborum quicquam afferat adiuuenti. quam ob rem melius fortasse fuerit, fabulae tres in partes diductae finem hic constituere: ne longius tempus in duorum deinceps dierum appositione consumamus, praesertim cum comœdiam, uel tragœdiam agamus. ad reliquos igitur aegrotos ueniamus (super sunt enim adhuc quatuor ante pestilentem constitutionem descripti) & secundus commentarius finem habeat, siquidem tertium aggredi, erit utilissimum.]

AEGROTANS. IX.

6

† quod ait de
deiectionib⁹
fortasse nullas
fuisse legendū
est.
A. l. 3. f. 16. c. 4
c. 30. p. 647.

Apud Tisamenum mulier decumbebat, quam uoluulus grauius inuasit: multae uomitiones ciebantur: potum continere non poterat: hypochondria dolebant: & infra secundum uentriculum dolores: tormina perpetua: non sitiebat: incalescebat: extremae partes perpetuo frigidae: fastidiosa, in somnis: urinae pauca, tenues: † deiectiones crudae, tenues, paucae: non erat remediū locus: mortua est.

Quidam in hac muliere male scribunt *ἰλεώδεια* per u: cum *εἰλεώδεια* per e scribendum sit: *εἰλεός* enim uoluulus appellatur affectus, cuius symptomata habuisse hanc mulierem scribit: ut multos uomitus, potum continere non potuisse: dolores ad hypochondria, & cum doloribus tormina in uentre: quae omnia solent ileo, hoc est morbo tenuioris intestini comitari: quod uero postea addidit, non est ex ijs, quae ipsum comitantur, sed quae morbo ad malignum progredienti, superueniunt: praesertim uero, partes extremas perpetuo frigidas esse. prauum quoque est, fastidiosam esse. quinetiam urinas adscripsit, quāuis hic affectus neque in uenis, neque in humoribus, sed in intestinis contineatur: cum enim in his magna inflammatio inceperit, praedicta symptomata solent contingere: & affectus ipse tenuioris intestini morbus

COMMENTARI.

o nominatur.

nominatur. atque ex urinis, si bonæ sint, spes salutis sumitur in ijs, qui ita affecti sunt: sed non paruum est ad exitum momentum, si prauæ sint: cum enim, qui hoc morbo tenentur, propter intestinorum inflammationem in periculo sint, si qua præterea in corpore praua affectio esse uideatur, ægroto malum augeatur. ac sic cõsuevit Hippocrates, ubi aliquod instrumentum spiritus læsum sit, urinas intueri. quæ si secundum naturam sint, in solis respirationis instrumentis periculum uersatur: si hæ quoque prauæ esse uideantur, tunc instrumentum quoque nutritionis male affectum ostendunt: ut nunc usu uenit, cum uenter sit affectus, eius affectio ex deiectionibus perspicitur, tamen urinarum mentionem fecit, quæ tenues cum sint, humorum uenis contentorum cruditatem significant. atqui meminere, urinas semper simul inspiciere in uentris, thoracis, pulmonis, neruorumque; affectionibus: præterea quod in quibus bonæ apparebunt, non magnū ad salutem momentum afferent: si malæ, simul ægri periculum augebunt. ceterum cum uolulus omnis periculosus sit, is tamen qui in superioribus intestinis consistit, deterior est eo, qui in crassis est: cum ille iecur & lienem in morbi consensum trahat. illum ex uomitibus contumuis, uehementibusque; dignoscere: & quod continere potum æger non possit: ac multo magis, quod nihil per alium deiciatur. iam tormina, doloresque; notitiam adiuuant, cū partes sublimes obsident. quod si sterces quoque euomant (id enim fieri etiam conspicitur) tum certissimum tibi sit signum, ten uia intestina affecta esse. est autem acutissimus hic affectus: ideo ipsum hic Hippocrates memorauit: simulque; adscripsit, Nō erat remedio locus. hoc autem uelim in memoria habeas ad disputationem de sanguinis missione: ut enim nullum aliud in horum librorum ægrotis remedium, ita nec illam adscripsit: non quin ægrotantibus præsto fuerint, sed quia scribere cuiusque ægri auxilia non oportebat: nisi quid noui forte contigisset: ut in eo, cui sanguis octauo die missus est, diem porro, quo hæc mulier mortua est, omisit, ut quæ secundo statim die, aut summum, tertio perierit: idque ob morbum ita acutum, ut ipse in narratione declarauit.

AEGROTANS. XI.

Mulierem quæ apud Pantimidem degebat, ex infantis abortu, primo die ignis corripuit: lingua inaruit: sitiebat, fastidiosa erat, in somnis, aluus turbata multis, tenuibus, & crudis: secundo die riguit: febris acuta: aluus multa deiecit: non dormiuit: tertio dolores intendebantur: quarto delirauit: septimo periit. aluus perpetuo ei lubrica erat, eiusque multæ, tenues, ac crudæ deiectiones: urina paucæ, tenuisque; febris ardens.

Si ob aliquam externam causam huic mulieri contigisset abortum facere, eam Hippocrates memorasset. cõstat igitur, abortum esse uim morbi factum, uitiosis collectis humoribus. adiunxit autem abortui nomē infantis, indicans, opinor, hac additione, paruū excusum partum esse: appellant. n. homines *vimtia*. i. infantes, pueros non ita pridē conceptos. probabile autem est, Hippocratem per translationē ualde pusillos foetus ita uocasse, siquidē hi potissimum eiciuntur. acutam autem magnamque; febrē fuisse indicat, cū ait, ignis corripuit: & cū addit, lingua inaruit, sitiebat. quod uero subiungit, fastidiosa erat, febris malignitatem ostendit. animū diligenter ad excretionū formam attendito: nā cū ipse scripserit, aluus turbata, multis, tenuibus, & crudis: quamuis in fine narrationis dixerit, febrē ardentē illā habuisse: meminereque; febris, quæ primo die coepit, atque; exacerbata secundo est: tū addiderit, lingua inaruit, non dormiuit, sitiebat: & tamē cruda fuisse deiectiones ait: & nos scimus, ardentē febrē ex biliosis humoribus exoriri: certe uerissimile est, huic mulieri in tota corporis mole biliosum humorē fuisse coaceruatū, in primis autem mesarai uenis, & simis iecoris cruda esse contenta. urinas quoque ipsius crudas fuisse ait, similes crudis deiectionibus: nō solū in primis uenis, sed & in gibbo iecoris crudis humoribus redidantibus. porro febris ardēs in fine narrationis huius mulierculæ in multis est exemplaribus adscripta: quædā nō hoc tantū scriptū habet, sed additū quoque; A: ut hanc primam ægrā fuisse, quæ ardenti febre correpta sit, aut hoc esse primū ardētis febris genus intelligamus: alterū uero sit, quod deinceps exponit in muliere, de qua sic orditur, Alterā ex abortu, equidē in octauo ægro, cuius initiū est, Adolescentē, qui in foro medaciū decūbebat: pollicitus sum, me plenius de his, quæ adscripta sunt, cū ad decimū ægrotū peruenissem, esse dicturū: quod nūc præstabo, cū duplici de causa hæc uerba, febris ardēs, ab alio, non ab auctore adscripta suspicer: primū, quod nō uni, aut alteri ægroto morbi formā in extrema narratione subtexuisset: sed, si & has docere nos uolebat, ut quidā post ipsum fecerunt, aut omnibus, aut certe plurimis adiunxisset: at ipse ut ijs qui dignoscere morbos scirent, quæ ægrotis euenerint, recenset. uidere etiam est, alios ueteres in suis lucubrationibus nihil attendere eos, qui nuper ad libros animum appulerunt, sed eos, qui in illis multum operæ posuerunt & temporis. meam sententiam, præter id quod dixi, hoc cõfirmat secundo loco, quod hæc in tertio solū uulgariū morborū adscripta sunt. omnibus igitur, qui hunc sunt librum interpretati, probatur, ab alio, qui notas illas sententiam continentes adscripsit, hæc quoque fuisse subiuncta: nam ut in muliere, quæ angina laborabat, concedas ab Hippocrate additum esse, eam anginosam perijisse; quippe qui ex angina mortuā esse illam uellet: certe in hac, quæ nunc obijisse dicitur, nō possis ita accipere: nā ubi dixisset, septimo die periit: subiicit, aluus erat perpetuo lubrica, eiusque multæ, tenues, ac crudæ deiectiones: urina paucæ, tenuisque; tum adiectum est, febris ardens: in quibusdam autem additum est A in quibusdā pro eo, scriptum est, primus: in alijs, prima. omnibus enim modis recentiores plerique

A plerique Medici hæc adscriptis hunc librum contaminarunt. est igitur perspicuum, non ut in illa, quæ angina laborabat, ad finem adiecit, periit anginosam, eodem modo posse hic intelligi, adscriptū esse, febris ardens: neque, n. dixit, periit *καυρομένη*. i. ardenti febre affecta: ut in ea, quæ angina uexabatur, eam anginosam interijisse scripsit: sed febris ardens recto casu scriptum inuenitur: inter quæ uerba, & uerbum periit, interiecta sunt hæc, aluus erat perpetuo lubrica, & quæ sequuntur. itaque; quoniam ex ardente febre non est mortua, nec prorsus inter se hæc coherent, plane patet, hoc non ab ipso Hippocrate scriptum esse, sed ab alio quodam esse subiunctum. potuit etiam quispiam id sibi adnotasse, sicut solemus eiusmodi in marginibus librorum memoriæ gratia adscribere: tum qui librum descripsit, in contextum, quasi auctoris esset, transtulisse.

AEGROTANS. XI.

Alteram ex abortu ad quintum mensem Oecetæ uxorem ignis corripuit. primo comatosa erat: rursusque in somnis erat lumbi dolor, capitis grauitas: secundo die uenter turbatus est; & excreuit pauca, tenuia, ac mera primum: tertio die plura, ac peiora: nocte nihil dormiuit: quarto delirauit, metus, mœstitia, dexter oculus distortus est: sudor circa caput paucus, frigidusque; extremitates frigida. quinto cuncta exacerbata sunt: multum oblocuta est: statimque resipuit: sitis, uigilia. deiectiones in totum multæ, & intempestiua meræ: urina paucæ, tenues, subnigræ: extremae partes frigida, subliuida: sexto eadem erant: septimo diem suum obiit. phrenitis.

Quæ ante hanc descripta est, foetū adhuc infantē perdidit. atque infantē intellige aut menstruum, aut bimestrem, aut ad summum, trimestrem: hæc uero, qua de agitur, quinto mense abortum fecit: ne ipsa quidē externa de causa, sed ex corporis affectione: mulieres. n. interdum uehementius saltantes, aut aliquid horridū subito conspiciat, partum amittunt: interdū uero dolore cõfectæ, aut uehementi cruditate, aut esu alicuius rei, in qua medicamētū uis insit, uel puri omnino potionē medicamētū uel quod insit aliquid abortui excitatio idoneum, compulsa foetum excutiunt. ex sanguinis quoque; missione, aut eruptione ex uulnere, aut ex nimia hæmorrhoidē quædā idem fecerūt. noui etiam quædam, quæ iandiu prægnantes ex uteri ceruice profuso sanguine, tandem partum eiecerint: quarum rerum nullam ijs mulieribus, quæ propositæ sunt, accidisse, clarum est, ex eo, quod in earum narratione nō addiderit, cū omittit hæc non soleat, non ergo ex abortu in febrim inciderunt, sed cõtra, quia febrim habebāt, ideo partū exegerunt. Videtur autem libri prædictionū auctor ex hac muliere inductus, sic dixisse: qui in principio comatosi sunt cū capitis, lumbi, hypochondrij, collique dolore, uigilantes, sunt ne phreniticū? potuit enim ipse aliam, uel alium ita affectū cõspexisse. hanc mulierē dicit quidē comatosam, & itē uigilantē fuisse, capitisque; grauitate, & lumbi dolore cõfictatā, sed de collo nihil addidit. ait præterea alium fuisse turbatam tenuibus ac meris: nec tamen de colore quicquam adiecit: possunt. n. mera pallida, flaua, rufa, rubra, uirulenta, & nigra deijci: cum sciamus mera ab ipso uocari, quæ suum colorē nulli alteri humori missum retinent. sed, ut conijciat quispiam, biliosa mera excreuit, hoc est uel flaua, uel rufa: nā uirulenta & nigra addito colore proferre & ipsi, & ceteris Medicis mos est: nos uero solemus dicere, biliosa quædā excreuisse, cū flauā bilem intelligimus. at de uirulenta, aut nigra, aut alia quauis bile nō dicimus absolute biliosa, sed coloris ipsius discrimē adiungimus: quæ cõsuetudo in omnibus iā inualuit, quod pallida, flauaque; bilis semper euomatur, & aluo deijciat nō modo ægrotis, sed et bene ualētibus: alia uero raro; atque; ijs solū, qui aliqua morbosa affectione teneantur. ceterū quod in tertij diei narratione dixit, Noctē nihil dormiuit, nulla præterea facta comatis mētionē, nobis innuit, eā esse mortuam. deliraturā. idcirco merito subiunxit, quarto delirauit, timor, mœstitia: itēque; dexter oculus distortus est. præterea uero sudor circa caput, paucus, frigidusque; & phreniticā mulierē esse, & pessime affectā declarauit: cūque; ad signa, symptomataque; prædicta frigus extremarū partiū accederet, multo magis eā morturā expectabis: ut certe mortua est, cū haberet prædictis symptomatibus consequentia, quæ quinto, sextoque die euenerunt. quæ autem in prædictionibus sunt scripta, ueluti horū testimonia, etiam ante in cõmētarijs, quos in illū scripsi librum, quàm absurda sint, docui: ea tñ memoriæ causa afferamus; quauis hæc scribere rogati simus. cū igitur in prædictionibus dictū sit, ex lumbi recursione oculi distortio sequitur: illi faciūt huius mulieris mētionē, cū uerba illa prædictionū exponūt. quæ sane, ut ostēdi, absurda sunt oīa: scimus. n. in uniuersum, distortionē oculorū nō bonū signū esse, siue ea ex lumbi recursione, siue ex quauis alia causa proficiatur. est et incepta dicendi ratio, & ab Hippocratis elocutione aliena: siquidem ipse nō diceret, ex lumbi recursione: sed ut in præfatijs dixit his uerbis, Lumborum, partiumque inferiorū dolores, quibus iuncta febris est, si septimo transuersum attigerint, relictis inferioribus, admodum perniciosi sunt. ac nemo est, qui in hac ægra probare possit, abundantes in lumbo humores ad caput esse sublato. atque, ut interpretes quidam hæc temere dixerunt, ita hanc ex prædictionibus sententiam his, quæ de hac ægra dicta sunt, male accommodant: ea est huiusmodi: Vētris prærubra proluuiis cū in omnibus mala est, tū uero in propositis uel maxime: cū Hippocrates in hac muliere prærubram fuisse uentris proluuiem non dixerit. multo etiam absurdus eam orationem huc adducunt, in febris ardentibus cum aliquātula perfrictione, & deiectionibus aquosæ bilis, crebris, oculorū peruersio malum signum aliis est, tum si catochi fiant. aiunt autem nihil differre siue catochum, siue comadicas: ignari scilicet, Hippocratem distinguere profundum coma ab eo, cui uigilia adiuncta est.

COMMENTARI.

O 2 itaque

itaque profundum coma habere quid commune cum ea, quæ catoche nominatur, Archigeries, & Philippus uoluerunt, coma uero quod cum uigilijs est, non item: quo aiunt ipsi hanc mulierem in morbi principio, non autem quo tempore oculus distortus est, correptam esse. admirari porro licet eos, qui utranque orationem, & eam qua dicitur, uentris prærubra proluuies, & qua dicitur, & deiectionibus aquæ biliosæ, ad huius ægre explicationem attulerunt: cum neutrum horum Hippocrates de hac muliere scripserit: neque uero ipsi sic exponunt, quasi utrunque ipse conscripserit. præterea eadem deiectione prærubra, & cum aqua biliosa esse non potest. addunt alias quoque sententias, quibus uicissim prædictiones, & ægros in his libris descriptos declarant; sed omnia, in quibus illi lapsi sunt, reprehendere, non est huius instituti ac temporis: præsertim cum in commentarijs in prædictiones eiusmodi interpretationum uitium & aperte & plene aperuerimus. Phrenitis, hoc quoque de ijs est, quæ adscripta sunt, ut supra, febris ardens: quippe cum in omnibus exemplaribus non habeatur: neque enim in alio ægro quid tale adscriptum; neque ei propositum est hoc loco morborum dignationes conscribere: ut in libris, qui de morbis inscripti sunt, reperias.

AEGROTVS. XII.

Mulierem, quæ in mendacium foro decumbebat, primum enixam marem cum dolore, ignis corripuit: initio statim sitibunda, fastidiosa, cor illi dolebat, lingua arida: alius turbata est tenuibus, paucisq;: non dormiuit. altero die aliquantulum riguit: febris acuta, circa caput modicus, frigidusque sudor: tertio cum dolore alius erudâ, multa, tenuiaq; deiecit: quarto riguit, omnia exacerbata, insomnis fuit: quintum laboriose traduxit: sexto eadem erant: alius humida, copiosaq;: septimo riguit, febris acuta, sitis magna: iactatio: sub uesperam per totum corpus sudore frigido correpta: perfrictio extremitatum: nec redibat illis calor: iterum nocte riguit: extremitates non incalescunt: non dormiuit: parum delirauit: & statim iterum respuit: octauo ad meridiem calor redijt: sitibunda, sopore oppressa, fastidiosa: uomuit biliosa, pauca flaua. nocte grauius habuit: nihil dormiuit: mixxit nescia multum, assatim: nono omnia remissa fuere: sub uesperam soporosa: aliquantulum riguit; uomuit amara, biliosaque: decimo rigor, febris accessit, nihil dormiuit: mane multum mixxit: in quo nihil subsidebat: extremitates calorem receperunt: undecimo uomuit æruginosa, & biliosa: non multo post riguit: & rursus extrema partes refrigerata sunt: sub uesperam rigor, & sudor: uomuit multa: nox grauis fuit: duodecimo uomuit multa, nigra, fetida, singultus multus, sitis molesta: tertio decimo nigra, æruginosaque ac multa, uomuit: rigor. circa meridiem muta facta est: quarto decimo sanguis de naribus fluxit: mortua est. huic alius perpetuo lubrica fuit, horrebatque: annum autem ætatis decimum septimum agebat fere. Febris ardens.

Sine Athenis in foro astutorum, siue in alia ciuitate hæc mulier decumberet, alijs peruestigandum relinquimus: nos quæ toto morbi decursu acciderunt, consideremus: quæ quidem erant huiusmodi, ut superstes illa esse non posset: siquidem omnia ab ipso initio letalia erant: proinde magis mirabere, quomodo ad quartum decimum diem uitam producere potuerit. atque ideo, mea quidem sententia, ad finem eorum, quæ illi acciderunt, adiunxit ætatis annum decimum septimum fere. planum a sit est, præter ætatem robustam, ipsam quoque per se naturæ fuisse non infirmæ, alioqui non perdurasset: nam cum neque aliud quicquam ei salubre accidisset, & secundo statim die aliquantulum riguisset, & acutam febrem habuisset, tum circa caput modicus, frigidusque sudor extitisset; deinde quarto die essent irritata omnia, ac die septimo iterum riguisset, linguaque inaruisset, & acuta febris fuisset, & præterquam quod extremitates frigidae erant, eis calor non rediret, qui fieri potuit, quo minus aut nono, aut undecimo die omnino sit mortua? uitam igitur ad diem usque decimum quartum, & propter ætatem, & propter naturæ robur produxit. quæ sane eius etiam robur ostendit, cum decimo quarto die sanguinis eruptionem concitauit: sed sanguinis profusio non erat morbum maximum sanatura. ac morbi quidem magnitudinem cum alia symptomata, tum uero nigrarum uomitionum foetor indicauit: semper enim letalia sunt, quæ foetent. quam ob rem ipse quoque in prælagijs scriptum reliquit, putres omnes, & foedi odores in quauis uomitione mali sunt. Quod autem in fine additum est, Febris ardens, non secus absolum est, quam nomen Phrenitis, quod in superiore ægra ad finem erat adscriptum.

GAL.

DE VULGARIBVS MORBIS.

COMMENTARIVS TERTIVS.

Describitur austrina, humida atque omnino pestilens constitutio: & ad finem sexdecim ægrotorum historia attextitur.

VM pestilentem constitutionem hoc loco Hippocrates describat, quæ ad explicanda ea, quæ dicturus est, accommodata sunt, superius a nobis pertractata, hic summam commemorabimus, atque ita ad eius uerba accedemus. primum igitur recordemur, constitutionem ab eo non solum temperamentum aeris præter naturam: sed etiam omnem cuius uis rei formam appellari consueisse: deinde, cuiusque anni temporis naturale quoddam esse temperamentum: tum mutationem eius a naturali statu in causa esse, cur nostra corpora morbis corripantur. ad hæc ad memoriam redigamus, quæ ipse in aphorismis conscripserit, his uerbis: Ex anni constitutionibus in uniuersum siccitates sunt imbris salubriores, & minus letales: morbi autem in imbris plerumque sunt febres longæ, alui profluvia, ac putredines ea quoque ad memoriâ reuocemus, quæ scripsi, cum principium secundi uulgarium morborum interpretarer: præterea uero memores et eorum simus, quæ in principio uulgarium morborum de constitutionibus disputauimus. hæc si quis memoria tenuerit, eaque studiosè perlegerit, ad eorum, quæ modo proposita nobis sunt, explicationem deueniat.

CONSTITVTIO.

Annus austrinus, pluuius, uentis perpetuo uacans.

In primo uulgarium morborum libro tres constitutiones descripsit: hic uero unam solam, quam nos interpretari instituimus. Sed alia quoque in secundo uulgarium morborum descriptæ sunt: quem tamen conscripsisse, ut cederet, sicut primum, & tertium, non uidetur. nec uero in illis libris in ipso principio nomen constitutionis præscripsit narrationi eorum, quæ acciderunt: sed statim narrare incipit, quæ in morbis, qui uiguerant, & in aeris temperamento animaduertisset. itaque in Thaso inquit, circa æquinoctium, & sub Vergilias pluuiæ multæ, cõtinentes, lenes, ut cum Auster spirat. eadè quoque ratione duas consequentes constitutiones auspicatus est: in hac uero, constitutionis nomen in omnibus fere exemplaribus reperitur: ubi tamen hæc acciderint, non declaratur: siquidem pestilentiam, quæ multarum gentium communis, hoc libro persequitur. in exemplaribus uero, in quibus, ut legebat Dioscorides, scriptum est: non solum est hoc nomen absolute, constitutio, sed additum etiam est, calida, & humida: & in medio spatij, quod lineas interfecat, id totum est scriptum, sicut in alijs exemplaribus est solum hoc nomen, constitutio. inuenies etiam, in quibus hic titulus in medio non sit: ut etiam, in quibus nihil sit omnino. ex quo suspicari quispiam possit, non ab Hippocrate adhibitum esse nomen constitutionis, sed ab illis fortasse, qui notas narrationibus ægrotorum adiunxerunt. Sed hæc quomodocumque se habeant, neque damnum, neque utilitatem ullam ad prælagiendum, aut curandos morbos afferunt. quare ad explicationem eorum accedamus, ex quibus aliquem ferre fructum possimus. Annus inquit, austrinus fuit, pluuius, & uentis perpetuo uacans. huic constitutioni simile est principium secundi uulgarium morborum, quod his uerbis expressum est. In Cranone carbunculi æstiuu pluerat per æstum largo imbræ, & assidue: acciderant autem magis Austro: sed hæc constitutiones inter se differunt, quia hic ait per totum annum huiusmodi fuisse aeris nos ambientis temperamentum: in secundo uero, per æstatem solum: & quod hic addidit, uentis perpetuo uacans, quod illic non adscripsit. Sed putabit fortasse quis id quod eo in libro dixit, acciderant autem magis Austro, tale quidpiam significare: nam hic etiam austrinum simul, & uentis uacantem totum annum fuisse dixit: ut nos perinde accipiamus, ut possit totus annus simul & uentis uacans, & aquilonius esse, ac dici: id quod paulo post declarabitur. ad memoriam autem reuocemus nos multa in aere temperamenta uidisse, tranquilla, & uentis uacantia: sed non tamen similia inter se, uerum hoc lenes, & humidum: illud siccum, & gelidum: idque est omnino ferenum. at lenes, nebulosam, turbidamque constitutionem habet, & austrinam, & quandoque nubium plenam: cuius contrariam habet aquilonalem: ubi nullus prorsus in aere motus apparet: sed est plane, quam tranquillitatem uocant. similis autem esse aeris & maris status uidetur: propterea quod ut in mari semper fluctus in alto est aut maior, aut minor, qui interim ob paruitatem non perspicue animaduertitur, nisi angustus locus eum excipiat, ut in Chalcide Eubœæ, & Messana Siciliae conspicitur; sic aer quoque plane immotus & quietus nunquam uidetur esse, tamē motus, quia paruus est, interdum nos latet: uidemusque nubes in hisce

COMMENTARI.

O 3 tranquil-

tranquillitatibus, quæ frequenter consistere nobis uidentur, cum tamen re uera moueantur: siquidem E in alia statim aeris regione conspiciuntur quod illis, nisi mouerentur, non eueniret. talis etiam nunc celsa est toto anno fuisse constitutio. tantum autem ab ea, quæ in Cranone fuit, quam in secundo libro memorauit, hæc differt, quanto est diuturnior: affectus tamen utriusque constitutionis communis est putredo: quæ causam communem obtinuit, humiditatem uentis uacantem. putredo autem omnis ex humida fieri materia uidetur, ex causa uero efficiente, extraneo præter naturam calore oriri: tum augeri immobilitate. nihil autem, quod omni ex parte siccum sit, putrescere, omnes perspicue intuemur: nam nec lapis, nec fictile, nec aurum, nec argentum, neque æs, neque aliud quicquam huius generis putrescere uidetur. iam quæ putredini sunt obnoxia, & diutissime seruari in frigidis temperamentis, nemo est, qui nesciat, ac tum magis cum ab eiusmodi uentis uentilentur. atque homines, quoque uentes continenter concutiunt, præcipue cum humidus, calidusque aer sit, quod immobilitate computrescant. ita motus arteriarum in animantibus cum alias commoditates, tum uero eum usum præstat. & uero ipse quoque Hippocrates in aphorismis, ut ante monui, in pluuijs constitutionibus putredines gigni affirmauit. hinc igitur perspicuum est, humiditates, quæ in corporibus erant, necessario computruisse. nunc uero eius uerba secuti, deinceps separatim singula uideamus.

Cum autem paulo superioribus anni temporibus squalores præcessissent, flante Austro, sub Arcturum, multum pluit. F 2

Audisti iam in constitutionibus, quæ in primo expositæ sunt, aeris temperamentum de suo salubri, naturalique ordine deflexisse. nosti etiam quænam hæc sit constitutio, atque eius quatuor esse præter naturam simplices, ac totidem compositas mutationes; ac simplices in sola caliditate, & frigiditate, & humiditate, & siccitate uersari: compositas autem in caliditate & humiditate in frigiditate ac siccitate: frigiditate & humiditate, in caliditate & siccitate esse positas. memor igitur eorum, quæ didicisti, huius constitutionis narrationem persequere, ut cum Hippocrates ait, Cum paulo superioribus anni temporibus squalores præcessissent: subiungit, flante Austro sub Arcturum multum pluit. uidetur quidem anno iam superiore non undequaque in suo naturali temperamento aerem nos ambientem constituisse: non uiguisse tamen ea tempestate ullum morbum ex ijs, quos uulgares nominant: scis enim in aphorismis scriptum ita esse, Ex anni constitutionibus in uniuersum squalores imbribus sunt salubriores, ac minus mortales. hæc etiam de causa non incidit ullus eiusmodi morbus, quod temperaturæ mutatione solum in siccitate præstaret: neque ullam alterius oppositionis mutationem adiunctam haberet, a qua aer aut calidus, aut frigidus magnopere redderetur: sed subita conuersio sub Arcturi exortum uidetur extitisse: qui autumnale æquinoctium parum antecedit. qui autem illi autumnus, quæ deinde hyems, G successerit, & quæ postea hanc exceperint anni tempora, intelligemus, si eius uerba persequamur.

Autumnus umbrosus, ac nubilosus, fuit: multum pluit, hiems erat austrina, humida, & lenis. 3

Dixit umbrosus pro caliginoso: quod significat non lucidum nec purum, nec omnino serenum. solum autem nunc quoque Græci Asiam incolentes umbrosa & umbrifera uocare, quæ ad nigrum colorem declinant: eademque appellant caliginosa, & fusca, quod is color prope ad nigrum accedat. ac planum etiam est, huiusmodi aerem, nisi multis nubibus, ijsque non lucidis obducatur, fieri nullo modo posse. itaque in nomine umbrosi etiam nubilosum uel quadam continetur. Sed nosti, hoc dicendi genus non Hippocrati modo, sed multis etiam alijs esse ueteribus familiare. addit autem, hiems erat austrina, humida, ac lenis. sunt, qui Austrum semper esse humidum censeant: quod tamen non ita est: siquidem siccus quoque esse interdum uidetur. eumque uulgus Leuconotum appellant. qualem nobis Austrum poeta indicat, cum ait,

At Zephyrum, argestamq; Austrum nunc ipsa ciebo.
nam purum Austrum, quem sine imbribus fieri scimus, ita nominauit. iam in primo quoque uulgariū morborum. in prima constitutione Hippocrates ita ait, Cum esset inquit, totus hic status austrinus, H & squalidus. atque is Aufter subinde uehemens est. eius igitur motus semper apertus est: alius uero Aufter lenis est, ut eius motus in aere, ac nubibus sensum effugiat: qui est perpetuo calidus: Leuconotus autem interdum frigidus uidetur.

Multo post solstitium, circiter æquinoctium, aspera erat hiems extrema: & iam sub æquinoctium aquilonia, & ninxit non ita diu. 4

Pars hæc contrariæ tempestatis, non ita diu, ut ipse ait, intercessit.

Ver rursus austrinum, sine uentis, pluit multum, & continenter usque ad Canem. 5

Simplicem fuisse hiemem indicauit, cum ita scripsit, Ver rursus austrinum, ac sine uentis: nam uerbum rursus, declarat, cum contraria constitutio intercessisset, aeris constitutionem iterum ad suū rediisse temperamentum.

Æstas serena, calida, magni æstus erant: Etesia parui, ac disperse spirauit. 6

Lenitas hiemis, & ueris tranquillitas cum æstate est uosa cõueniunt: cum. n. æstiuū tēpus suapte natura calidū sit, si uentorū quoque uacuitas accesserit, suffocatio necessario cõsequitur. hoc autem fit, cum neque prodromi

A prodromi, quos uocant, flant: neque qui eos sequuntur, qui Etesia nominantur. hos Canis ortus dicitur. & ipse etiam Hippocrates adiecit, Etesia parui, ac disperse spirauerunt.

Sub Arcturum rursus, spirante Borea, multum pluit.

7 Verbum rursus, non ad Boream, sed ad uim aquarum refertur. magna enim uis aquarum fuit superiore Arcturi ortu: ac sæpe etiam postea pluit: Boreas uero raro spirauit.

8 *Cum esset autem annus austrinus, humidus & lenis, per hiemem quidem salubriter degerunt: præter tabidos, de quibus modo scribemus.*

Quia omnino Boreas parum spirauerat, ideo totam constitutionem ab ijs, quæ in ea dominabatur, humidam, austrinamque nominauit. ac uocari ab eo lenem, quæ uentis uacat, & calida est, ante didicisti. sed hæc constitutio, licet repentina esset, mortales tamen nondum magnopere, propter superioris anni squalidum temperamentum offendit: nonnullis tamen tabificæ affectiones in ceperunt, ijs dico, qui ad hoc uitium erant comparati: atque ipse, quæ illis acciderint, se deinceps scripturū pollicetur.

9 *Ante uer uerum cum ijs frigidibus, quæ erant consecuta, sacri ignes multi partim cum occasione: partim sine, hos affecterunt: qui cum maligni essent, multos occiderunt.*

B A biliosa defluxione oriri sacrum ignem non illa tamen praua semper, ac putri, didicisti: plane contra ubi mitis defluxio sit, quæ pallidam bilim, quæ naturaliter in nobis gignitur, contineat, solet quidem sacrum ignem excitare, nullum tamen damnū afferre, si recte tractetur: at humor qui modo sacrum ignem attulit, non talis, sed malignus erat: quippe qui eroderet, ac putrefaceret: ab exuperante humida uentorum tranquillitate genitus in ijs potissimum, quibus, cum ipsi suapte natura essent ceteris biliosiores etiam uictus ratio biliosa succum ipsum cumulat: differentia enim morborum ab aeris nos ambientis temperamento proficiscuntur, propter cuiusque naturam, & uictus rationem, qua sanus quisque utitur: ac uictum quidem appello, non cum modo, qui cibo & portione continetur, sed etiam qui in omnibus alijs rebus, ut otio, exercitatione, balneo, rebus ueneris, somno, uigilia, & ceteris omnibus quæ quouis modo in corporibus humanis fiunt.

Multi efauibus laborabant: uoces erant uitiatæ.

10 Quibus caput suapte natura facile replebatur, ijs hoc tempore humorum copia redundas in pulmone, uentremque coepit fluxiones per fauces demittere. merito etiam dixit, uoces eis esse uitiatas: id quod assidue fieri a destillationibus uidetur, cum fauces, gutturque abunde irrigauerint.

Febres Ardentæ, phrenitici.

11 C Ardentæ febres ex biliosa redundantia in iecur, & uentrem irrumpente oriuntur: phrenitici uero cum caput ea petit.

Ora aphthis, pudenda tuberculis uitiantur: lippitudines, carbunculi que extabant.

12 Singuli affectus, quos memorat, fere non maligni sunt: ut de igne sacro paulo ante dixi: interdum etiam maligni sunt, ut in præsentia, quod humor, qui abundabat, putris esset: quare in omnibus morbis quos recenset, illud semper memento, neque puta ægros aut aphthis, aut alio quouis malo, ut consueudo fert, occupatos esse, sed cum membrorum putredine coniuncta. hanc etiam communem rationem in memoria habeto, putrem humorem ab eadem constitutione in omnibus genitum non easdem partes obsidere: quod nec per naturam eo in statu eadem esset omnium corporum conditio: sed esset alia alijs pars infirmior. atque aphthæ quidem ora puerorum frequenter sollicitant, quæ exulcerationes quedam sunt in oris superficie. tū quod oia sunt eorū mollissima membra, & quasi muscosa, tum quod os est adhuc esculentis, poculentisque penitus insuetum. cum igitur lac in māmā aliquid acrimoniæ habeat, solet aphthas gignere: quæ facile sedant, si os infantis modice adstringas. si uero humor prauus affluat, aphthæ semper malignæ exorientur. carbunculorum uero affectio est semper periculosa: quippe quæ ex prauis succis constat. quocirca probabile est, eum nunc fuisse perniciosissimum, qui præter naturam malignitatem eam etiam assumpserat, quam aeris constitutio afferebat. sed de huius affectus origine factis dictum est, cum principium secundi uulgariū morborum interpretarer. cetera autem, quæ hic dicuntur, clara sunt.

Alui turbata: a cibo abhorrebant.

13 Ex prauo humore qui in fauces a capite defluerat, quod in pulmone comportatum erat, tabificos affectus gignebat: quod in uentrem erat deriuatum, quia mordendo subibat, ideo uentris profluuium excitabat, quod significauit his uerbis, Alui turbata. in transitu quoque facultatem uentris, qua cibos appetimus, affixit: ex quo fiebat, ut cibos fastidirent.

Quidam sitibundi erant, quidam non.

14 Multis de causis uerisimile est neque sitibundos fuisse, neque siti caruisse: siquidem uidetur humiditas putris in omnibus collecta esse, non tamen erat par eius copia, aut æque etiam praua: quocirca poterant aliqui non sitire, uel quod læsa esset potus appetendi facultas, non secus quam in illis, qui a cibis abhorrebant, cibos appetens facultas læsa erat: quorum pessimam fuisse affectionem perspicuum est uel quod maligna ea humiditas ad uentrem non conflueret; ut mediocri siti corripenterentur: aliqui uero sitibundi esse poterant, tum quia uitiosus humor in uentrem conflueret, tum quia os uentriculi nondum ab ipso humore adeo læsum erat, ut uis potius appetens iam corrupta esset.

Vrina turbata, multa, mala.

Vrinas turbatas fuisse, ita accipe, ut ante, cum dixit, alui turbatae: nam quibus uitiatu humor ad renes defluxit, his vrinae necessario turbabantur: hoc est cum mordicatione, doloreque excernebatur. quod autem deinceps additum est, multa, mala, potest de vrina intelligi: potest etiam ipsum per se dictum esse, ut hac oratione multis prauis symptomatibus affectos fuisse illius temporis aegrotos indicet.

Soporosi diu, ac rursus infomes erant.

Coma. i. soporem qui uigilijs uacans est, ab humiditate, refrigerationeque cerebri fieri didicisti: uigilias uero sopori non admittas a calore, & siccitate proficisci. nunc autem cum humores, qui aucti erant, humiditatem redundantem haberent, non eam tamen totam acrem, humiditas soporosum affectum, acrimonia uero ex putredine uigilias induxit: ut contrariae causae contraria symptomata merito pepererint.

Plerique prorsus non iudicabantur, quidam difficulter.

Propter humoris malitiam quidam morbi omnino non iudicabantur, quidam uero male.

Aqua inter cutem.

Hoc etiam malum ait quosdam ex prauorum humorum copia afflixisse. haec enim omnes concitare morbos potest: atque alium in alio, atque alio corpore, pro naturalibus eorum differentijs, & diffinitionibus uictus ratione, ut paulo ante dictum est.

Tabidi multi.

Supra etiam dixi, quod ex capite in fauces defluerat, ubi per guttur in asperam arteriam & pulmonem comportatum esset, huiusmodi affectiones procreasse.

Atque hi quidem morbi uulgabantur.

Pestilens morbus ipse quoque unus est de uulgaribus, ut etiam in libro de ratione uictus in morbis acutis dixit his uerbis: Cum. n. nullum commune pestilentis morbi genus grassatur, sed dispersi morbi fuerint: non est. n. certi morbi nomen uulgare, aut pestilens, sed quicumque uno in loco multos simul inuaserit, hic uulgaris nominatur. cui si accedat, ut multos tollat, pestilentia efficitur.

Ex qualibet autem morborum praedictorum specie, complures aegrotabant, & moriebantur: cuique autem eorum in hunc modum acciderunt.

Cum dixit, & complures moriebantur, morbos, qui uulgabantur, pestilentes fuisse indicauit. cumque diuersi illi fuerint, de singulis separatim se deinceps dicturum promittit.

Multis sacer ignis cum occasione ex quibusuis, & admodum paruis uulnusculis in toto corpore oriebatur; praecipue uero sexagenarijs in capite: si uel paulo minorem quis curam adhibuisset, plerisque in ipsis etiamnum curationibus magna inflammationes corripiebant: ignisque sacer ualde celeriter omni ex parte depascebatur.

Affectionis, quam primo loco memorauit, iure etiam primae singulas differentias nunc describit: quae accidisse quibusdam dicit paruis de causis, quas occasiones ipse uocauit: ac multos, dum curarentur, magnas esse inflammationes consecutas: quod sacer ignis multum depasceretur, plurimis autem hunc caput tentasse, quod ipsum maxime in austrinis esset, & calidis uentorum tranquillitatibus repletum. cur autem hic sexagenarios praeter ceteros afficeret, hoc erat in causa. aer externus nos ambiens praeter naturam calidus in causa fuit, cur humores in corpore putrescerent: quemadmodum natiuus calor cum suum natiuum temperamentum accurate seruat, plus sanguinis, quam aliorum humorum efficit: quando uero ad magis igneum defleuit, pallidam, flauamque bilem gignit. at externus calor, putredinis humorum est auctor. ac materia quidem est humiditas: causa uero efficiens, calor praeter naturam. quam ob rem fenestras, qui superuacaneas humiditates ob naturam imbecillitatem semper coaceruant, ubi calorem aeris assumpserunt, propter illius temporis constitutionem putri humorum corruptelae proniores, quam iuuenes fuerunt.

Itaque plerisque eorum abscessus in suppurationem contigerunt: ac multum carnis, & ossium, & neruorum decedit.

Humoris redundantis malignitatem ex magnitudine putredinis constituit; & dictis subtexens ait.

Fluxio autem, quae collecta erat, non puri similis erat: sed alia putredo quaedam: ipsaque fluxio multa, ac uaria.

Ipse tibi plane indicat, quod iam saepe ante monuimus, corporis humores propter humiditatem & aeris tranquillitatem computruisse: quam ob rem pius non genitum est. ceterum solidae partes ob prauios humidos humores putrescebant. erat autem consentaneum uariam esse fluxionem, propter humorum putrescentium uarietatem: nam a communi putredinis causa singula putrescentia propriam corruptelae speciem obtinent.

Quorum igitur aliquid horum caput tentaret, bis totum caput glabrum reddebatur, itemque mentum, & ossa denudabantur, decidebantque: multaeque fluxiones extiterunt. haec modo cum febre, modo sine hac erant: haecque erant formidabiliora, quam deteriora. quibus ad suppurationes haec forma deuenit, plurimi seruari sunt: at quos inflammatio, aut sacer ignis reliquit, nec tale ullum abscessum fecit, hi frequentes perierunt: & si usque loci alterius in corpore oberraret, haec euenerunt:

E 15

16
A. I. 3. f. 1. u.
c. 4. p. 370.

17

18

19

20

21

21

G 22

H

23

24

25

multis

A multis enim brachium, uel totus cubitus decedit: quibusdam haec anteriora, uel posteriora latera afficiebantur: nonnullis totum femur, uel tibia, totusque pes denudabantur.

Humorum putredo, cuius commune est, ut eas partes, quas obsidet, corrumpat, formidabiliorum in capitis partibus speciem praebet: quod si uel paululum hic de natura defleat, maior sit turpitudine, quam ceteris in partibus multum a natura defleatentibus: nam si cutis a femore, uel brachio, uel tibia uel cubito recesserit, minorem mali speciem facit. at si a capite una cum cute crines deciderint, & item menti pili defluerint, magna sane uitij species erit, at periculum minus, quam si is affectus partes genitales, aut guttur, aut thoracem, aut aliquam principem partem obsideat. neque solum, quae caput ita tentant, magis formidabilia sunt, quam praua, sed etiam quae cuilibet alteri parti: sic decidunt: peiora enim erant, in quibus in profundum secessit is humor, qui ignem sacrum effecerat: cum in uiscera se, principesque partes insinuans, praeter alia symptomata febres etiam acutas excitabat, quibusdam tamen quibus in superficie eiusmodi putredo erat, partes etiam citra febres corrumpabantur: quorum nonnulli hac de re incolumes euaserunt, uitiosis humoribus, simul cum partibus, quas ipsi putrefecerant, excretis: oberrabat enim, ut ipse uocauit, fluxio per totum corpus: hoc est, sine ratione, sine ordine, & casu uagabatur: ut arte praesagire medicus, quo esset influxura, non posset.

26 B *Erat id omnium grauissimum, cum pubem, pudendaque obsideret.*

Etiam sine pestilenti constitutione, ubi illas partes inflammatio, aut sacer ignis occupat, facillime putrescit, & simul partes superiores afficiunt. quo circa cogimur saepe cum putrida praeciderimus, locum ipsum inurere. itaque nil mirabile est, cum haec esset constitutio, ut brachium, cubitus, femur, tibia, latus, caput computresceret: si pudenda plurimum offendebantur.

27 *Atque ulcerum, & eorum, quae occasionem habuerunt, hic fuit status.*

Haecenus locutus est de sacro igne, qui ex ulcere, aut alia ita parua causa externa constitit. deinceps uero ager de ijs, qui sine tali causa inciderunt.

28 *Multos autem cum febris, ante febre, & post febre corripuerunt.*

His non ex ulcere, aut alia externa causa, quae manifesta sit, sed, ut dicere solemus, sua sponte sacer ignis prouenit: ac partim cum febre inuadebat, partim febres eum sunt consecutae, aut praecesserunt.

29 C *Erat autem huiusmodi: ut qui per suppurationem abscessum fecerat, aut alius commode turbata esset, aut bona uirina essent excreta, inde propulsaretur, cui horum nihil acciderat, & obscure euauerat, ut letalis esset.*

Causa est etiam paulo ante reddita, cur magis superstites essent, quibus per putridam partem uitiosus humor una cum illa de corpore deciderat: & planum est, si per uentrem & urinas purgatus esset, molestum illum quidem fuisse, dum excerneretur, uniuerso tamen corpori profuisse.

30 *Vere autem plurimos sacri ignis exercebant: tenebantque aestate, & sub autumnum.*

Vitiosos humores genuit, ut ante dixi, perflatu uacans constitutio, quae humida, calidaque erat, & uentis carebat: quos postea in corporibus frigora concluderunt: ut etiam in prima primi uulgarium morborum constitutione dixi. itaque merito uarij morbi, paulo ante memorati, inceperunt: nunc uero de sacro igni loquitur, quo de primum agit, quoniam is quoque primus exortus est. quare de ijs inquit, sacris ignibus, qui initio ueris inceperunt, quidam per totam aetatem. & autumnum perseuerarunt. cum autem haec uerba utroque modo possent intelligi. Tenebantque aestate, & sub autumnum: ut quamuis uere generarentur, producerentur tamen usque ad autumnum, & cum generarentur, eorum generatio usque ad autumnum duraret, ita ut alij uere generarentur, ac definerent: alij in aestate, alij item autumno gignerentur, ac sedarentur: melius est, ut in secunda hac significatione accipias: propterea quod non est consentaneum, ut sacer ignis ineunte uere exortus ad autumnum usque productus sit: hominem enim interea prorsus occidisset, si admodum malignus fuisset: uel per partes putrescentes excreta putredine discussus esset.

31 *Quibusdam multa erat turbatio, tuberculaque ad fauces, lingua inflammationes: & secundum dentes abscessus.*

Hoc loco partium affectus recenset, quorum ante mentionem non fecit.

32 *Ac uoces multis indicabantur uitiatae, & κατιλοῦσαι esse: in primis uero ijs, qui tabescere inceperunt: immo uero etiam ijs, qui ardentem febre habent, ac phreniticis.*

Ego uero in eo etiam aegroti, qui supra undecimo loco descriptus est, in cuius narratione scriptum est, *ἡ δεξιὴ ἰλλαινεύει* id est dexter oculus distortus est, illud esse ab alio interiectum suspicabar: siquidem Hippocrates Heraclidis filius, cuius etiam aphorismos, & praesagia esse existimant, uisitatissimis, ac proinde claris uocabulis, quae rhetores ciuilia uocant, esse usus uideretur. at *ἰλλαινεύει* huius generis non est, ac multo minus *κατιλλαινεύει*: uel *κατιλλαινοῦσαι*: praecipue cum de uoce, non de palpebris dicitur. itemque quia forma

Sub accessiones obliuio, languor, & uocis defectio.

Obliuio manifesta est, & sæpe de perniciosis esse probatum est: languorem uero ueluti dissolutionē ac remissionem omnium corporis partium uerisimile est ab eo dici, cū haud aliter, quàm resolutis proiecta appareant: id quod esse perniciosum didicisti: ut de ceteris omnibus symptomatis, quæ hoc libro memorauit. quocirca ea sola interpretari oportet, quæ minus perspicue dicta esse uidebuntur: & quæ alibi demonstrata sunt, ad memoriam solum reuocanda: non fusa late oratione pertractanda.

Extrema pedum, ac manuum his frigidiora erant, ac longe maxime circa accessiones: hisque calor pedetentim, & non probe redibat: ipsique iterum ad mentem redibant, & loquebantur.

Varietatem symptomatum, quæ illis ægrotis accidebant, quæque praua erant omnia, commemorat.

De tinebantur aut perpetuo sopore, non somnolento: aut cum laboribus uigilabant.

Id quoque clarum est ijs, qui in memoria habent, quæ in libro de comate dicta sunt, & quæ superioribus cōmentarijs continentur: cum n. ægri apertis oculis uigilare non possunt, sed conuiuent, spe cōciliandi somni, uigiles tamen manent, illum non somnolentum soporem appellamus. si quis uero dolor adsit, qui ita affecti erunt, aperte magis uigilabunt, ut ne in tenuis quidem somni cogitationē deueniant: ijs enim, qui eo sopore tenentur, tale quidpiam contingit, ut medijs inter plane uigilantes & dormientes intercedant.

Alius plerisque turbata erat, ac deiectiones crudas, multas, tenuesque excernebant.

Vel ex hoc patet, Hippocratem in morbis ardentibus dignoscendis formam deiectionum non attendere. itaque dicit, qui febre ardenti tenebantur, cruda & tenuia deiecisse: neque de meris biliosis, uel colliuationibus, quæ quidam esse inditia maxima febrium ardentium existimant, uerbum ullum fecit.

Vrinæ multæ, tenues, nihil critici, aut boni.

Cum de urinis narrat, solet euenta conscribere, non autem addere, utrum quid boni, aut mali significent: existimans nos in memoria habere, quæ de bonitate, malitiaque urinarum in præfagijs generatim didicimus. hic uero mihi uidetur addidisse, quia licet dixisset eas tenues esse, eis tamen multas adiunxisset: quippe qui memor se docuisse, urinarū multitudine quandoque fieri iudicationem, indicauit hoc loco, quamuis multæ urinae essent, nihil tamen critici, aut boni in eis extitisse: neque enim naturam nunc uidetur copiam urinae molitam esse, ut corpus expurgaret, & noxia amoueret: sed ut nosti, sudores, & deiectiones interdum, ut symptomata redundantia prauorum humorū, qui in corpore sint, excerni: interdum uero expurgante natura: ita hoc loco urina symptoma est serosi humoris in corpore exuberantis. quæ res fecit, ut ei addiderit, nihil critici, aut boni: siquidem excernebatur, quia ob nimiam copiam uasa eam continere non poterant: uel quod mordacitate uehementi offenderentur, atque ita ad excretionem impellerentur. huiusmodi autem in hac tempestate erant etiam, quæ per aluum excernebantur, ut supra dictum est: & uero etiam sudores eis proportione respondebant.

Nec uero ijs, qui ita affecti erant, aliud quicquam critici apparebat: neque sanguis rite profluebat, neque alius consuetus abscessus criticus fiebat, moriebatur quisque incerto ordine: plerique tamen circa iudicationes: quidam, qui largius sudassent, longius producebantur.

Qui perniciose affecti ardentem febrem habebant, cur autem hæc singula perniciose sint, sæpe iam audiisti.

Similia quoque phreniticis eueniebant.

Cum orationem de febribus ardentibus ad finem perduxisset, transit ad ea, quæ phreniticis acciderunt. eius igitur uerba hic quoque attendamus.

Sane hi nihil sitiebant.

Agit de phreniticis, quos ait non fuisse sitibundos, non tam quod illis multa humiditas in ore uentriculi abundaret, quàm quod non sentirent, quæ paterentur: & quod appetens stomachi functio extingueretur.

Nec quisquam phreniticorum insaniiuit, ut in alijs usu uenit: sed alia quadam cataphora segni grauius peribant.

Nisi dixisset, nec quisquam phreniticorum insaniiuit, sed absolute pronuciasset, hos phreniticos segni cataphora perijsse, non erat absurdum intelligere, eos facta in lethargi conuersione. ita esse mortuos. nunc cum prædixerit, nec quisquam insaniiuit, probabilius est eos cum cataphora permanentes phreniticos, hoc est dementes perijsse. hoc enim solo febris discrimine phrenitum ab insania dignoscimus, quod phrenitidi semper adiuncta febris est, utraque autem mentis noxa est: sed sine febre esse, proprium est infantium, sicut febrem habere coniunctam, phreniticorum. non est igitur mirabile, crudis humoribus in corpore collectis, ut quæ excreta sunt, indicarunt, eos soporosos, simulque dementes euasisse: ac sopore quidem grauatos ex multitudine, frigoreque crudorum humorum: dementes uero: quod illi putrescentes acrimoniam, caloremque gignebant.

Erant præterea alia febres, de quibus dicturus sum.

Habemus in memoria, postquam supra dixit, febrium ardentium, quæ uigebant, hæc erat natura: ubi

A ubi eam exposuit, & quæ eis acciderunt omnia ordine percurrit: ac postea rursus ait, similia quoque phreniticis: tum iam de illis peracto sermone, subiicit, erant præterea alia febres, de quibus dicturus sum; his uerbis eum ostendisse, febrem ardentem, & phrenitum esse febrium species: atque ardentem quidem, quod perpetuam sitim cum perpetuo, multoque ardore coniunctam habeat: phrenitida uero, ut quæ sit continua, & una perpetuam habeat dementia.

47 Os multis aphibitis uitiatum, ulceribusque: fluxiones ad pudenda multæ, exulcerationes, tubercula foris & intus in inguinibus.

De his quoque ante dixit: sed quia de unoquoque agit separatim, cum dixerit sacri ignis generationem ad autumnum usque productam, plane patet, eum de omnibus illis, quæ post sacros ignes descripta sunt, idem indicare. quod in causa fuit, ut eorundem mentionem iterum fecerit.

48 Lippitudines humida, longa, diuturna, laboriosæ, palpebrarum intus & foris germina, quæ multorum aciem perderent, quæ siccos uocant.

Humoris abundantis redundantia in crassitudine, tenuitatisque differentia duplicem habere uidentur speciem: ut fere semper in humidis, tranquillisque fieri constitutionibus solet: nam si usu accommodatarum exercitationum corpus uentile, totumque lustres: ac concites, copiam crassorum, tenuiumque humorum coaceruabis: crassorum, propter focordiam: tenuium & aquosorum, quod non fiat euacuatio. eorum porro tenuitatis inditia sunt ea, quæ per aluum tenuia excernuntur, & eiusdem generis urinae: crassitudinis uero, quod omnia producantur, & sopor plerisque adiunctus est: is igitur merito, quibus ad oculos copia uergebat, humiditas lippitudines, ob tenuitatem: & palpebrarum germina, ob crassitatem excitauit: quod enim ex humore in oculos manante humidi exibat, lippitudines, cum fluxione nimirum humida & aquosa: faciebat quod crassius, id partibus affectis adherescens eruptiones extuberantes excitauit: quod uero crassi humoris in profundis oculorum partibus insidebat, dolores procreauit.

49 Expullulabant cum alijs in ulceribus multæ, tum in pudendis.

Quæ ob materiae crassitudinem in palpebris exercebant, non eo in loco solum, sed in pudendis quoque fuisse ait, & si qua alia pars fortasse esset exulcerata: cum, ut dictum est, humorum crassitudo huiusmodi germina, quæ fungi nomine uulgo uocantur, procrearet.

50 Carbunculi, æstate multi & alia, quæ putredinis uocabulo gaudent.

Putredo quoque augebatur, quod prauus humor in corpore commoraretur. æstate uero eum excipiente. cum ipsa quoque Etesias non haberet, multo magis inualuit: quam ob rem calidi morbi & plures, & maligniores prioribus extiterunt. ostendimus enim carbunculum ex calido quidem feruore, sed etiam tamen materia concitari.

51 Papula item magna.

Perspicuum est, ex uerbo, ἐκθύματα, quod est erumpere, ἐκθύματα. i. papulas nominari, quod nomē in ijs, quæ sua sponte in cute erumpunt, dicitur. oriuntur autem ex humoribus superuacaneis: & qualitatē quoque non iniuria subsequuntur, cum tenues humores exulcerationē potius, quàm tumores creent: crassi uero cutim in tumorem attollant. est autē perspicuum, quæ nunc in cute genita sponte sunt, eiusdem esse generis cum illis, quæ in palpebris, ulceribusque adnasci dixit.

52 Serpentina ulcera, multis magna.

Magna uocat, aut quod multum loci occuparent, aut quod malignam ulcerationem adiunctam haberent. utrunque autem prædictæ humorum affectioni succedit.

53 Quæ ad uentrem attingebant, multis multa incommoda euenerunt: primum tenebris multis cum dolore: plurimis uero puris, omnibusque impuberibus: quorum plurimi peribant: multi lienterici erant.

D Et ætatis humiditate, & quod plus cibi ingerentes pueri, alimenta sæpe corrumpunt, merito tenebris corripiebantur: qui affectus cum alioqui dolorem, molestiamque affert, ac dolorem propter tenebram: molestiam, quod crebro desidendum sit: tum in hac constitutione, quàm plethoricam & prauis creentam humoribus esse diximus, multi potius leuitare intestinorum tenebantur: quàm ex debilitata re-
tentrice facultate excitari didicisti: est autem consentaneum, ut facultas uentris alitrix fere extincta erat, unde cibos prorsus eos fastidiuissè, paulo post ait: sic re-
tentricem quoque læsam fuisse.

54 Dysenterici, neque hi cum magno admodum dolore.

Erat consentaneum hoc nonnullis prædictorū subiungi, qui non cum dolore ægrotauissent: sed nullus huiusmodi prædictus est: immo uero potius contra, & superiores omnes, & qui ante lientericos tenebris laborasse dicti sunt, cum dolore ægrotauerunt. an fortasse mendum in scriptura est: quod a primo librario admissum sic permansit, ut in alijs plerisque libris usu uenit? rectius enim scriptum esset, Atque hi magno cum dolore, quidam aiunt, dictum esse, neque hi admodum magno cum dolore, pro eo, quod est, multi dysenterici non fuerunt: cum uellet hic uir his uerbis, magno cum dolore, morbi generationem, non modum indicare. quidam uero, quod dysentericis nullo dolore affectis hoc sit subiectum, ideo aiunt dictum esse, neque hi magno cum dolore, ut lientericos necessario uacare dolore intelligamus.

Aluus biliosa, pinguis, tenuis, aquosa: multis autem ipse morbus citra febrem, & in febre eo prorupit: tormina E 55 cum doloribus, malignæ quoque reuolutiones: multorum, quæ in corpore inerant, suppressæque erant, exitus: quæ autem exhibant, dolores non sedabant: multæque erant corporis partes affectæ.

Hac oratione morborum omne genus continetur, quatenus homines inter se natura, ætatibus, uicibusque ratione differunt. itaque cum in alio alius succus abundaret, ab aeris constitutione, ut docuimus, auctus est: tum putredine excipiente, putrefactio pro humorum collectorum differentia uariabat: quia uero hæc in locis qui in quocumque ægroto natura imbecillus esset, cõportabatur, ideo cum multi essent homines, contigit, ut multæ quoque partes læderentur. proinde probabile erat, hominibus natura biliosis, & qui ætatis florem agerent, quique solliciti essent, ac laboribus se rerumque administrationibus conficerent, hæc abundasse. pinguis autem esse colliquationis signa, ipse docuit: aquea uero tenuis, feroseque humiditatis. ait autem, multos hoc morbo laborasse, hoc est, talia deiecisisse: idque nonnullis etiam citra febrem ait accidisse. addit autem exitus, hoc est euacuationes multorum eis contigisse, quæ in corpore inerant, ac suppressæ erant: quod fortasse significat, cum multa adhuc in corpore retinerentur, nihilo tamen minus multa exiisse: & tamen ob eam causam dolores non esse sublatis. nam quomodo discutere illa dolorem poterant, cum etiam multa essent, quæ supprimebantur?

Aegre etiam admittebant: etenim purgationes multos offendebant: quorum qui sic habebant, multi cito peribant: multis autem malum producebatur. F 56

Quod ait oblata, intelligi possunt generatim omnia remedia: & proprie, cibi ac potiones. purgationes, quas memorat, accommodari utrisque possunt. remedia autem nihil profuisse ita affectis, licet ipse non dixisset, apertum est: cum enim multi morentur, auxilia nullum usum cunctis præstabant.

Vnoque uerbo, & qui longis, & qui acutis morbis tenebantur, uitio uentris omnes præcipue mortui sunt: siquidem omnes uenter sustulit. 57

Ea quoque longissima pestilentia, quæ nostra ætate uulgata est, ex ijs, quæ per alium exercebantur, omnes fere peremit. quæ autem euacuabantur, erat colliquatio: quod quidem uidetur esse perpetuum symptoma eius febris, quam pestilentem proprie nominant: quæ mortales quoque citra pestem corripit.

Atque omnes, in quos quidem ego incidi, quocumque prædictorum morborum detinerentur, cibum fastidiebant. multi autem, præsertim ijs, & qui ex ijs erant, & qui ex alijs perniciose affecti erant. 58

Hoc etiam symptoma omnes corripuit, qui in longa pestilentia, quæ hoc tempore uiguit, laborabant. quare factum est, ut multi de uita decederent. itaque fortiores, qui se ipsos cogebant, ad cibos oblatis accipiendos, omnes ferme seruati sunt: plurimi uero mori potius, quam quicquamingere sibi proposuerunt. atque hæc quidem illis, qui tum ægrotauerunt, uitio uentris, cuius etiam functio est in ciborum appetitu posita, uidentur accidisse.

Erant hi sitibundi, illi non.

Hoc loco de ijs agit, qui ob alui turbationem, ut ipse dixit, citra febrem afficiebantur: quod ex ijs uerbis, quæ subiungit, clarum est, ex ijs inquit, quos febres tenebant, aliaque, nemo circa potum erat importunus: nam ex ijs, quæ supra diximus, apertum est, cur non omnes sitibundi essent, nec siti uacarent: etenim & crassitudo, & aquosa humorum tenuitas erat acruata, quarum utraque suaapte natura frigida est, sed a putredine acquisitum calorem nascitur. itaque in quibus calor ille a putredine exciratis dominabatur, hi erant sitibundi: in quibus ille nondum præstabat, hi contra merito nulla siti afficiebantur.

Ex ijs, quos febres tenebant, aliaque, nemo in ijs quæ ad potum attinebant, erat importunus. sed eis ex tua sententia uitium instituisse. H 60

Cum supra de ijs dixerit, qui ex uentre laborabant, eos partim sitibundos fuisse, partim non fuisse, hic nunc de illis uerba facit, qui cum febre quoque ægrotarent: quorum neminem ait fuisse magno-pere sitibundum: nec ita, ut non dicto medicorum audiens esset: id quod inde affectum est, quia his non tantum putridæ saniei in uentrem, quantum ante dictis confluebat.

Urinae multa quidem erant: sed non ex potu ingesto, uerum longe illum excedebant. ac magna quoque erat urinae redita uitiositas: neque enim inerant crassitudo, neque concoctio, neque proba purgatio: plerisque enim purgationes per uesciam commode bonum multis portendebant: plurimis uero colliquationem, turbationem, dolores, diuturnitatem, ac nullas iudicationes. 61

Quæ dicuntur, clara sunt omnia, & memoriam, non explicationem postulant: ipse enim superiore oratione, quam ego exposui, plane docuit, urinam quandoque symptomatis loco euacuari non secus, quam sudores, uomitus, & quæ per alium excernuntur.

Soporosi

62 A. Soporosi erant in primis phrenitici, & qui febre ardenti tenebantur: tum etiam in alijs morbis omnibus, maximis, propterea quod febrem adiunctam haberent.

Materiae crassitudo soporem genuit: præsertim uero in ijs, quorum affectum caput erat. est autem phreniticis affectum per se: in ardentibus uero febribus, ex accidenti: siquidem calor febris prauos humores ad caput euehit: atque eo quidem tempore crudi, frigidique abundabant.

63 Plerisque uel grauis sopor perpetuo comitabatur, uel tenues, paruique somni.

Grauis sopor hoc loco intelligendus est, a quo quispiam difficulter excitetur: cuius contrarius est, qui tenues, paruosque somnos habeat. quorum prior accidit ijs, in quibus crassitudo, copiaque frigida materiae alter in ijs, in quibus putrefacta tenuitas exuperat.

64 Alia præterea multa febrium genera uulgabantur, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continuarum, longarum, errantium, fastidiosarum, atque inconstantium.

Ex humorum noxiorum uarietate cum alij morbi, tum plura iam febrium genera extiterunt. meminit autem intermittentium, quæ tres numero sunt, quotidiana, tertiana, quartana. ac tertianas, & quartanas primum nominatim memorat, quotidianas uero, cum ait, nocturnarum: cum enim duplex sit earum differentia, quatenus hæc interdum, illæ nocte inuadunt, inde etiam diuersa nomina inuenerunt. Hippocrates autem earum, quæ tum uigebant, meminit, quæ nocturnæ erant. quam ob rem ad memoriam reuocemus etiam, cum primo libro, & secundo morborum uulgarium multos separatim ægros memorarit, & integras sit constitutiones persecutus, nusquam nec quintanam, nec septimanam, nec aliam multorum dierum febrem esse descriptam: nec uero etiam tertio hoc libro, neque ante hæc, neque postea ad finem usque, quæ res scrupulum mihi iniecit, ut suspicer, quæ in primo uulgarium morborum libro traduntur, interiecta ab alio esse: quo loco esse alias plurimum dierum, quam quartana sit, statuit. in hac uero oratione intermittentium genus propria appellatione non nominauit, quemadmodum de continuis fecit: sed est solum omnes eius species persecutus: deinde communi nomine continuas indicauit: ex quibus ardentes febres, phrenitidasque prædixit. addidit postea longarum, erraticarumque nomen. ubi meminisse debes eius, quod initio propositæ orationis dictum est: omnia, quæ collegit, ab ipso febrium species appellari.

65 Omnes autem hæc erant multa cum turbatione coniunctæ. uentres enim plerisque erant turbati, horrores, sudores non critici: urinae uero: quas supra descripsimus. hæc erant plerisque eorum longa: nam abscessus, qui eis fiebant, non indicabant, ut in alijs. omnia autem omnibus difficulter indicabantur: uel omnino non indicabantur, uel producebantur, atque his longe maxime. tamen horum pauci ad diem octogesimum indicabantur: maximam uero partem, ut fors tulit, reliquerunt. horum pauci ex aqua inter cutem moriebantur, quæ non decumbent. multos etiam alijs in morbis tumores: præ ceteris uero tabidos exercebant.

Ait omnes febres antedictas multam turbationem habuisse coniunctam: ipseque mox quænam ea esset turbatio, declarat: atque earum symptomata describit. cetera uero, si superiorum memor sis, clara sunt.

66 Maxima autem, grauisissimaque tabes erat, eaque plurimos interemit: cum enim multi hieme cæpissent, magna ex parte decubuerunt: partim uero recti esse sustinuerunt. uerum ante uer qui decubuerant, sepe perierunt: reliquorum tusses neminem reliquerunt: remissiores tantum æstate fuerunt, sub autumnum uero omnes decubuerunt: ac multi decesserunt: quorum plurimi diu ægrotabant. horum igitur plurimis ceperunt subito ex his esse deteriores, tum horrores crebri, sæpe febres continue, acutæque: sudores item intempestiui, frigidi, multi perpetuo, multum uero frigus erat, uixque eis reuocari calor poterat. uentres uarijs modis subliterunt: rursusque statim lubrici fiebant. quæ pulmonem constabant, omnia per alium reddebantur. adevat copia urinarum non bonarum, maleque colliquationes. multæ tusses perpetuo tenerunt. multaque concoctæ & liquida, minus tamen cum labore excreabant, quæ etiam si quando essent difficiliore, rursus lenius omnes purgabatur, nec pulmoni incommodabant, fauces non admodum mordaces, nec salsugines quicquam molestiæ afferebant. lenta uero, & alba, & liquida, & spumosa, eaque multa caput demittebat. at hos atque alios multo maximum malum comitabatur, fastidium ciborum, ut supra diximus: nam ne potum quidem libenter cum cibo sumebant: sed mirum etiam in modum citra sitim degebant.

Supra quoque dictum est, cum caput in calida, humidaque constitutione, & uentis uacante repletum esset, ex destillatione in pulmonem descendente, tabidam affectionem constituisse: cuius etiam pars per stomachum in uentrem comportata, eum perturbauit. ceterum quæ tabidis dixit, quamuis clara sint ijs, qui prædictorum meminere: tamen quæ indicanda esse uidebuntur, ea memorabo, inter quæ hoc est primum, incunte uere plerisque tabidos esse mortuos ex aeris immutatione: siquidem dixit, extreme hiemem asperam fuisse, & circa æquinoctium Aquilone iam spirante minuisse: quæ conuersiones sunt tabidis infestissimæ: atque ob eam causam autumnus quoque perniciosus est: quocirca in aphorismis eum esse tabidis aduersarium pronunciauit. Aquilo autem alioqui omnibus thoracis partibus nocet. quare in aphorismis ait, tusses, fauces, laterum dolores & pectoris stante Aquilone existere: ac multo magis, quibus hæc uitiosa sunt, & caput repletum destillationem demittit, proinde ait, tusses æstate fuisse remissiores, hoc est imminutas, ac moderatiores. fuit enim, ut ipse scripsit, ferena, calidaque

daque æstas : & contra , principium insequentis autumnus tabidis inimicissimum : dixit enim, sub Arcturi E
rum rursus flante Borea multum pluit . quod autem non solum tabes , sed etiam alij morbi in longum
producerentur, in causa fuit materiae crassitudo, quæ per se nihil acrimoniae habebat, neque caloris, sed
eum progressu temporis a putredine mutuabat. quod ipse aperte declarauit his uerbis : fauces non ad
modum mordaces, nec salugines quicquam molestiæ afferebant : lenta uero, & alba, & liquida, & spu
mosa, eaque multa caput demittebat. cetera, quæ hic dicuntur, ei, qui superiorum memor sit, clara
sunt omnia.

Gravitas corporis [soporosi.]

Est dictum per sepe, cum facultas, quæ sustentat, mouetque corpus emoritur, fieri, ut quæ prius ab
ea, ut leuia ferebantur, ac mouebantur, graui tunc uideantur.

Quibus fere omnibus ademata fiebant, quæ in aquam inter cutem eruperunt.

Haud mirum est, si ob crudorum humorum abundantiam, quidam in hoc malum inciderunt.

Horrebant, & sub mortem delirabant.

Cum humorum prauitas ex putredine orta augetur, horrore, & delirio corripiebantur temporis
progressu, in quo etiam decedebant.

*Genus erit tabidorum glabrum, subalbum, pituitosum, subrubrum, caesum, leucoplegmaticum, quibus scapulae alarum in
morem prominebant, ac mulieres : genus quoque melancholicorum, & subsanguineum, febres ardentes hos, & phreniti
des, & dysenteria tentabant : tenesmi iuuenes pituitosos exercebant : diurna uero alui profusio, & acria, pinguique
excrementa biliosos tenebant.*

Narrat hoc loco formas corporum illorum, qui tabidis morbis corripiebantur, glabrū igitur, quod
pilis uacans est, temperamentum esse iusto frigidius indicat. idque non ad pueros refertur, qui propter
ætatem calidi semper sunt : sed ad adultos, ut in commentarijs de temperamentis declarauimus. albus
etiam color ad hoc facit. in quo miror, cur propositionem sub, addiderit, ac subalbum dixerit : nam in
rubro est recte dictum subrubrum : siquidem docuimus, rubro colore calidum temperamentum indi
cari : subrubrum uero non perinde frigidum esse, ut albus est : nec tamen etiam calidum. qui autem al
ba pituita abundant, quos λευκορλεγματίας uocant, si memores eorum ulla ex parte sumus, quæ in libris
de temperamentis tradita sunt, sine dubio sunt frigidi temperamenti. est autem his caro mollis, & quo
dam modo timidior, propemodum, ut quos aqua inter cutem male habet, quam λευκορλεγματίαν nomi
nant. quam ob rem hi omnes frigidi temperamenti sunt. pituitosi uero, ut audisti, sunt temperamen
ti malorum humorum pleni. præterea uero de caesijs, & omnino de coloribus oculorum in commenta
rijs de temperamentis didicisti, non esse ex tali signo de totius corporis temperatura absoluta existi
mandum, sed solum oculorum : atque horum, ne euidenter quidem in prædictis : primum enim oculi
caesij qui uocantur, quales sint considerandum est : reuocandumque ad memoriam, quæ poeta scri
psit, cum ait.

Vrsi, Setigerique Sues, χερροί que Leones.

cumque multos Leones uideris, oculorum colorem ita memoriae mādabis, ut cum in hominibus con
spiciatur, eum agnoscere facile possis : cumque illi tales esse uidebuntur, temperamentum quoque,
quod ad oculos attinet, calidum & siccum dices. at huic rei non parū multa in hac oratione repugnāt:
primum enim caesium cum frigidior temperamento collocauit, postea amaræ bilis homines appella
uit, quasi ab his differant, cū tamen aperte calido, siccoque temperamento sint. immo uero morbi, quos a
corporis formis descripsit, significant primo loco memoratos, esse omnes frigidiore ; rubicundos, ca
lidiore : biliosos, abunde calidos : hæc enim constitutio humores acruasse in corpore, caputque uide
tur repleuisse : idque fuisse omnibus morbis commune : sed suo quæque morbo, alium tamen alio,
pro cuiusque natura correptum esse : ut alui fluxionibus, acribus, pinguibusque deiectionibus, biliosos :
nam ipse in prælagijs dixit, pinguedines innatantes telis aranearum similes esse reprehendendas ; siqui
dem colliquationem significant. quare merito factum est, ut biliosi in febres colliquantes inciderint,
aluique deiectionibus offenderentur, rubicundi uero, & ad melancholiam cōparati, & calido crassoque
præditi sanguine, non iniuria sunt phrenitide, febreque ardente correpti : & item cruentis dysenterijs,
ut maxime par erat : scimus enim duplices dysenterias esse, alteramque earum differentiam, intestinis
exulceratione erosis : alteram, cum copiosus sanguis per uenas, quæ in intestina pertinent, euacuatur.
quæ autem essent naturæ uel calidiores tantum, uel simul frigidiores & humidiores, eas, utpote quæ
nec facile febribus, nec biliosis affectibus cederent, par erat in solas capitis destillationes incidisse, ita
que intabuisset. Nunc uero, quia Hippocrates ait, genus tabidorum fuisse glabrum, subalbum, pituito
sum, subrubrum, & addidit etiā caesios, id mihi quæstione dignum uisum est. erat sane cōsentaneum nō
caesios, sed glaucos potius dicere : cum hi frigidi, illi humidi, alij pariter frigidi & humidi temperamen
ti esse uideantur : quorum nihil cum præfenti disputatione pugnarit. quare cum his comparemus iam
infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui plane humidior temperamento sunt ; frigidior uero, non
citra

A citra controuersiam, mihi igitur consentaneum uisum est, ut de caesio oculorum colore quæstio habe
retur. Huius autem libri interpretes empirici quidem, & cum eis Lycus, ut alia multa, sic hoc omiſsa
causæ peruestigatione prætereunt : Hippocratici uero quidam esse calidi temperamenti signum colo
rem caesium, quidam sicci dicunt. sunt qui neutrum addant. Sabinus uero existimauit se satis dixisse,
cum scripsit, caesium uero, quia ualde siccum est, tabi est opportunum ; neque causam cur id scripserit,
affert : neque alia, quibus hoc adiunctum est, omnia esse frigidioris, sicciorsique temperamenti signa
docet. an Hippocrates pro glauco caesium scripsit uocabulo deceptus ? nam quid aliud dixeris ? sed hoc
in commune ut consideretur, propositum sit : nos uero ad reliquam orationis partē modo accedamus.
in morbis igitur tabificis unā cum prædictis eos etiam memorauit, quibus scapulae in modum alarum
prominent : qui non propter temperamentum, sed ob uitiosam thoracis figuram, tabi sunt obnoxij.
probabile tamen est, eius figuram natiuum colorem sequi. ceterum in fine, ubi agit de tabidis,
cum addidit, ac mulieres, considerandum est, utrum hoc modo dixerit, quasi intelligas, mu
lieres perinde ac uiros tabe correptas esse, quæ eiusdem erant generis : an licet his notis care
rent, dicat tamen, mulieres in hunc affectum frequentes incidisse : cum humidiores, frigidiores
que sint : ut qui affectus quosdam uiros pro suo cuiusque temperamento tentauit, ille idem multas
mulieres ex communi earum temperatura obfuderit. ego uero utrunque consentaneum esse cenſeo :
nam uerisimile est, frequentiores uiris mulieres propter commune suum temperamentum tabe corre
ptas esse, & illas præ ceteris, quæ eius erant generis, cuius uiros fuisse recensuit. quia uero genus me
lancholicum, sanguineumque febribus ardentibus, ac phrenitidibus præcipue affectum fuisse subiun
xit, ideo ad memoriam reuocanda sunt, quæ didicimus ; eos, in quibus multus calidusque sanguis gi
gnitur, prompte in uitium melancholicorum humorum deuenire. quocirca intellige, nō eos qui mul
tum iam atræ bilis acruarunt, sed qui ad eam generandam iam essent idonei. qui sane, cum natura ca
lidiore essent, ut calidis morbis arriperentur, merito factum uidetur. cum uero supra dixerit, pituito
sos tabificis morbis captos esse, nunc addita eis ætate, subdit, tenesmi iuuenes pituitosos exercebant :
quippe cum non modo natiuum eorum temperamentum procliue esset, ad tenesimum excitandum, sed
ætate quoque calida accederet : ut ex acri & putri pituita tenesimum ortum intelligamus : siquidem ea
pituita meatum ad ieiunum intestinum exulcerans, ad assiduam excretionem ægros irritauit. tenesiones
uero, & crebram desidendi cupiditatem qui tenesmo laborant. uehementiorem habent, quā dysen
terici, quod pituita ægre possit excerni. illa enim præ crassitie, ac tenacitate corporibus inhærescit, nec,
ut flaua bilis, statim permeat. de naturis autem biliosis antea dixi, merito illis acres deiectiones fuisse
propter pallidam, flauā, & amarā, quam uocant, bilē : pingues uero propter colliquationē : hisque deie
ctionibus ob copiā humorū uitiosorum, qui iam erāt coaceruati, longa uentris profluuia superuenisse.

71

*Omibus, quos iam descripsimus, uer infestissimum fuit, plurimosque sustulit : æstas commodissima ; paucissimique
periere : autumno rursus, & sub Vergiliis multi decesserunt τεταρταίοι.*

Cum uitiosus humor, qui collectus erat, in imas corporis partes a frigore aeris retrusus esset, quod
hieme extrema, & incunte uere infestum erat, non iniuria maxime quidem tabidis, ut ante dixi, & ue
re etiam alijs contigit, ut uere morerentur : æstate uero, quæ serena, siccaque erat, omnes releuaren
tur : iterumque acre sub Arcturum in humidum se uertente, merito multi toto autumno usque ad Ver
giliarum occasum in fine huius constitutionis τεταρταίοι, i. quartani perirent. in quibusdam exemplari
bus scriptum est τεταρτη, i. quarto, in alijs τεταρταίοι, i. quartani. quæ uero his sunt antiquiora, habent li
teram Δ, ceteris literis maiorem. sunt quibus nihil est adscriptum omnino. qui autem cum ι, scribunt
hoc modo, τεταρτη, in datiuo casu id dictum uolunt, & ita exponunt, multi quarto die perierunt. qui sine
ι, scribunt, uolunt hoc simile esse ijs, quæ in primo uulgarium morborum ante sunt exposita, & quartā
constitutionem esse interpretantur, commemoratis nimirum cum hac tribus illius libri constitutioni
bus. quibus uero in libris Δ, scriptum est, idem significat, quod quarto : quod sane non aliter, quā no
tæ a Mnemone Pamphilio scriptæ, uidetur symbolice esse adiunctum : hancque unam lectionem ueteres
agnoscunt. quidam qui declinare hæc uolebant, mutata scriptura, fecerunt τεταρταίοι, hoc est quartani :
hancque esse totam orationem uoluerunt, autumno rursus & sub Vergiliis multi quartani perierunt. atque
ita solum legit suis in libris Capito : cui tamen subesse mendacium uidetur, siue de ægotantibus, siue
de febribus intelligas : nam de ægotantibus prorsus absurdum est : cum probabile non sit, ut ex propo
sita humorum conditione morbi tam acuti sint consecuti, ut homines quarto die interimerent : de fe
bribus uero probabile erat, tum quod uerisimile erat deustam diurnitate crassam materiam in melan
cholicum excrementum transfuuisse : tum quod anni tempus erat autumnus : & tamen febribus quarta
nis uigentibus non iam multi perijissent : scimus enim hanc febrem per se tutam esse, ut de ea quoque
dixit Hippocrates.

De iis, quæ sub finem libri adscripta sunt.

Post pestilentem statum sexdecim ægros ad finem usque libri narrat : inde quædā adscripta sunt, de qui
bus Dioscorides recte statuere uidetur, qui uult ea statim post statum collocari : huncque illis locum in
sua libri editione attribuit. itaque nos hic ea exponemus, si prius hoc dixerimus, hæc non ab ipso Hippo
scripta, sed ab alio adscripta uideri. Verum inquit, illa mihi æstas uidetur merito profuisse ; nam æstiuos

morbus hiems succedens soluit: hibernos æstas insequens transmutat: quanquam hæc æstas per se E stabilis non fuit: sed subito calida austrina, & uentis uacans euasit: profuit tamen in aliam commutata constitutionem. reuocemus autem ad memoriam, quæ de æstate in constitutionis narratione scripsit, his uerbis: æstas serena erat, & calida, magni erant æstus: Etæsiæ parui dispersim spirarunt. quocirca par erat, æstate morbos moderatiores esse, qui ex humorum exuperantia, ut dictum est, exorti erant: quique ineunte uere potissimum prodierant: propterea quod cum frigus illud humores in altis corporis partes compulisset, iam æstas, quæ squalida & calida illud excepit, simul malum humorem ad cutim traxit, & eius quoque non exiguam partem discussit. quo quidem tempore si Etæsiæ spirassent, omnem corporis humani statum morbosum absterfissent. nunc uero cum eius pars superesset, moxque sub Arcturum flante Borea multum plueret, humores, qui per cutim nimis manabant, rursus impediti sunt, & inimum corpus compulsi. quam ob rem ægrotare multi deintegro, morique cœperunt. hac ergo de causa ægrotantibus hoc tempore, nihil æstas profuit: non quia probabile sit morbos, qui hieme inceperant, æstate cessare. quanquam ita se res habet, ut qui hieme emerferunt, æstate profligentur: & quos æstas produxit, hieme discutiantur: æstiu tamen & hiberni morbi intelligendi sunt, qui æstate, atque hieme naturam suam seruantibus præ ceteris existant: ita enim ipse in aphorismis scriptum reliquit, Morbi omnes omnibus anni temporibus existunt, & exacerbantur. ad hæc uero, quæ uere, quæ æstate, quæ autumno, quæque hieme uigeant ægritudines, recitauit, nimirum ubi nihil sit in aeris temperamento nouatum: nam si uere eodem die modo calor, modo frigus intenditur, morbos autumnales impendere ait: siquidem non anni temporum nomina, sed temperamenta certas morborum formas creent: quæ ubi uariant, non possunt non unâ secum morbos commutare. at proposita oratio uult, morbos, qui hieme extiterunt, æstate discuti, etiam si æstas uitioso temperamento sit: cuiusmodi aliquando in Cranone cum fuisset, carbunculos statim excitauit: qualis in præfenti constitutione si fuisset, quam plurimos aucta prauorum succorû abundantia, & iam putrefacta peremisset. quâ ob rem hoc falsum esse apparet, & Hippocratis repugnare sententiæ, hibernos morbos æstate profus discuti: cum is, qui hoc statuit, nesciat, quos Hippocrates morbos uelit esse singulorum anni temporum proprios. non est autem necesse, quæ post hæc deinceps ab ipso scripta sunt, hoc loco memorare: cum ab ipso alibi sint in uniuerso pronuntiata, quam ob rem ea omnino præteribo: siquidem aperta sunt omnia, & in libris, quos prius exposui, de eis abunde differui.

De iis qui post constitutionem ægrotarunt.

Post constitutionem sexdecim ægrotos Hippocrates descripsit, qui, ut quibusdam placet, in ea labo G rauerunt: quando ipse ubi finem dicendi de ijs facit, quæ tum acciderant, sic dixit, Omnibus *ὅσοις, ἡμέραις* uer erat infestissimū. quod sane potest de ijs, qui supra descripti sunt intelligi, qui usus apud multos reperitur: nam sexdecim hos ægrotos aliud morborum genus, quam quod ab eo in constitutione pestilenti memoratum est, tenebat. uerum quæ de ijs ægrotis scripsit, non prolixam ac fusam iam interpretationem requirunt, si memoria teneantur, quæ ante exposuimus: nam omnium prope symptomatum ac signorum, quorum Hippocrates in ægris meminit ijs, de quibus uerba fecit, nullum est reliquum, quod ante non sit expositum. itaque breuiter percurreremus ea, quæ in his dicuntur, sicubi quid se offerat, quod antea non exposuerimus, illud solum tractaturi.

ÆGROTVS. I.

In Thaso Parium, qui supra Dianæ templum decumbebat, acuta febris, primo continua, ardensque corripuit: in principio sitibundus erat, & soporosus, ac rursus in somnis inter initia uenter turbatus, urina alba, die sexto urina oleosa erat, deiectiones biliose, pinguesque delirauit. septimo omnia exacerbata sunt. nihil dormiuit: urina uero similes & mens perturbata: aliusque biliosa, & pinguis. inde octauo die parum de naribus stillauit, uomuit uirulenta, & pauca, parum dormiuit. nono eadem fuerunt. decimo cuncta remissa sunt. undecimo sudauit, at nō toto corpore: extremitates refrigeratæ sunt statimque ipse recaluit. duodecimo febris acuta, deiectiones biliosæ, tenues, multæ: urina suspensiones habebat, delirauit. H decimo septimo grauius laborauit: neque enim uel somni, uel febris producebatur. uigesimo ex toto sudauit: in somnis, deiectiones biliosæ, cibum refugiebat, soporosus erat. quarto & uigesimo recidiua. trigesimo quarto febre liber fuit, alius non substituit, ac calor rediit. quadragesimo febre liber, alius exiguo spatio non substituit: a cibo abhorrebat, rursusque aliquantulum febricitauit: idque semper inconstanter, modo a febre liber, modo non. nam si quando intermitteret, essetque leuior, repetiit. ferculis item multis, ac uitiosis utebatur. in recidiuis somni mali: delirauit: urinamque tum crassam quidem reddidit, ceterum turbatam, ac malam: alius adstricta, rursusque laxata. febricula continua: deiectiones multæ, tenues. centesimo uigesimo die obiit. erat huic alius ab initio ad finem usque lubrica, excreuitque biliosa, humidæ, multa: cum subsisteret, feruida, crudaque: urina perpetuo malæ, soporosus plurimum erat: cum doloribus in somnis erat: a cibo abhorrebat: ardens febre continenter laborabat.

Hoc quoque loco interpretes quidam argute nimium uolunt patriam non frustra esse adiectam: esse enim Asclepiadæ sententiam, Parios maximum fructum a sanguinis missione ferre. sed absurdum est, cum nihil de sanguinis missione Hippocrates dixerit, ideo patriæ ægroti nomen esse adscriptum existimare. ac multo etiam faciunt absurdius hi interpretes, qui nunquam inuestigarunt, cur in tanto ægrotorum numero Hippocrates de sanguinis missione semel mentionem fecerit, quod nos sumus executi. quare istis omisissis, quæ auditorum utilitatem attingunt, ea memorabimus: quales illud est,

A est, quod de urina oleosa in hoc ægrotato, sexto die scripsit: quidam enim pinguem urinam ab eo ita appellatam existimauit, quæ liquefcente per feruidum, adurentemque morbum pinguedine reddatur: nonnulli colore & consistentiâ oleo similem. equidem talem sæpe urinam sine ullo ægri detrimento excretam uidi: quinetiam interim contra plane, in morbi concoctione: non tamen uisâ omnino urina est pinguis, quale est oleum. nam, quam modo narraui, urina oleum colore, consistentiâque referens, minime pinguis uidetur. atque ipse Hippocrates in prælagijs monet, pinguedines telis araneorum similes innatantes esse considerandas, cū colliquationis signa sint. ac nos quidem pinguedines fluitâtes sæpe uidimus, uerum nunquam talem urinam prorsus excretam, neque in medio urinam pendere, tantum abest, ut subsideret. est enim omni pingui sic natura comparatum, ut reliquis humoribus inuehatur. sed nec Hippocrates in prælagijs uerbum de his urinis fecit, quamuis omnia sit, quæ in acutos morbos cadunt, accurate & aperte persecutus. ait quoque eodem sexto die ægrum, quo de agimus, biliosa, ac pinguis deiecit: quæ plane uidetur a febre pinguedinem fundente profecta esse: id quod uidebitur ijs, qui pinguem esse oleosam urinam putant, suffragari. sed potest etiam ad contrarium referri: Hippocrates enim omnino pingues urinas diceret, siquidem hæc quoque oleo similes sunt: uerum cum diuersa nomina in urinis & excrementis usurparit, indicari nobis uidetur, suam utriusque significationem ab eo esse attributam, quam ob rem mihi uidetur probabilius, urinam, quæ olei colorem, crassitiamque referat, hic oleosam appellari. explanationem autem utroque modo subiungam: etenim si urina pinguitudinem quandam habuissent, ut etiam deiectiones, censendæ illæ quidem prauæ, non tamen omnino exitiales fuissent: quod non idem sit carnem, & adipem colliquefcere: calor enim, qui carnem fundit, feruentissimus est: qui pinguedinem, moderatior: nempe colliquationes, quæ per uentrem excreantur, putant medici omnes a pinguibus deiectionibus differre. in pestilentia quidem longissima, quæ nostra ætate fuit, cuncti prope colliquationes excreuerunt: quidam mere fuluas, quidam moderatius, omnes certe foetidæ. sed huiusmodi excretiones letales sunt, nec ferri diutius possunt: Parius autem hic uiginti dies supra centum ægrotauit, idque cum mala uictus ratione usus esset: sic enim ipse de eo scripsit, Ac ferculis etiam multis, uitiatisque utebatur: ex quo factum est, ut urinam pinguem sexto die, & insequentibus redderet. non erat ergo necesse, cum cito mori. quod si non pinguis, sed olei colore & crassitie similis erat urina, certe quantum ex urina conijciebatur, erat omnino probabilius, hominem non esse moriturum. nunc uero quod in eiusmodi urinis multo omnium utilissimum obseruauit, depromam: ut oleum non est unius eiusdemque accurate, neque coloris, neque crassitudinis, sic nec oleosa urina: quæ pallida omnino est illa quidem, sed tamen aut plus, aut minus. quicquid igitur ex ipsa ad candidiorem colorem uergit, exoluto colore pallido, id humorum cruditatem indicat. pallidum uero quod ita intentum est, ut ad flauum accedat, biliosum calorem notat. itaque his urinis non ob malignitatem, sed ob febris uehementiam subest: quorum nonnulli, si cetera omnia salubria adsint, breui iudicantur. nihil igitur mirabile est, si in talibus urinis quispiam longo tempore morbum traxerit, utro modo oleosas urinas accipias, quæ quamuis salubres non sint, non sunt tamen magnopere perniciose. ceterum ex ijs, quæ in fine narrationis scripta sunt, apparet quandam humorum. Præuicitatem biliosam Parium tenuisse, ac uentris, iecorisque facultatem extingui. nam ubi narrandis ijs, quæ acciderunt, finem imposuit, addidit, ab initio perpetuo turbatam illi aluum fuisse deiectionibus biliosis, atque humidis: interim uero suppressam esse, feruentibus, crudisque deiectionibus: ex quo apparet uitium humorum, qui morbum excitarunt: quod inde quoque cognoscitur, quod toto fere morbi tempore soporosus, in somnisque fuit. extinguit uero naturalem facultatem, proprium signum erat ea, quæ in morbo contigit, nulla cibi cupiditas: neque enim nos præterit, Hippocratem more ueterum Græcorum *ἀνοστρωτος* nominare eos, quos cibi cupiditas deficit. Videtur autem is fuisse natura imbecilla, cum ea iudicium sæpe moliretur, nihil tamen proficeret, sed morbo inferior esset. huc etiam accessit mala uiuendi ratio, quæ non leue momentum ad perniciem affert. dierum autem criticorum rationem hoc loco diligenter uidetur seruauisse: omnes enim critici motus, & recidiuæ ægri in eos dies inciderunt: nam meminit undecimi, quattidecimi, decimiseptimi, uigesimi, uigesimiquarti, trigemiquarti, quadragesimi; & postremi omnium, centesimi uigesimi, quo mortuum esse hominem scribit. Iam quod ante quoque dixi, hoc loco iterabo; siquis errores interpretum huius libri reprehendere sibi proponat, eum in loquacitatis crimen esse casurum: sed ut illic quædam afferre exempli causa compulsus sum, ita hic faciam. quid igitur Sabinus de patria ægroti dixerit, supra indicaui: quæ uero de oleosa urina, modo commemorabo: non enim parum huius rei contemplatio refert. scribit autem de ea his pene uerbis: Sunt, qui oleosum esse bilem dicant: uerum bilis non est: quandoquid non ita esset perniciosum: bilis enim sæpe exit, nec quicquid lædit. alij neruorum, ossium, & chartilaginum liquationem esse dicunt, quod huius coloris sint hæc omnia: sed falluntur, qui oleosum colorem esse ossibus, chartilaginibus, neruisque similem putant: propterea quod non tam diu uitam produxisset, solidis partibus tabescentibus: uigesimo enim supra centesimum die decessit, [neque perijt quisquam] tali urina reddita. an uero potius hic æger descriptus est, ut ideo ostendat, oleosa reddita urina nullam esse mortis expectationem, sed aliquandiu acumen illud sustinere potuisse, ac deinde mortuum esse: & ita cum morbi acumen esset su

COMMENTARI.

P 2 beratum

peratum, nullam salutis spem fuisse? his prædicis, mox subiungit. quid igitur oleosum est? ut oleum E ignem alit externum, ita naturæ nostræ, quæ igni similis est, alimentum est concoctorum ciborum a-

AEGROTVS. II.

Mulier, quæ apud frigidam aquam in Thaso ægrotabat, postquam filiam peperisset, nec purgata esset, tertio a partu die febre correpta est acuta, horrida: multo tamen ante partum ex febre decubuerat, cibumque fastidierat. ut riguit, febres fuerunt continuæ, acutæ, horridæ. die octavo, proximisque diebus multum delirauit, redijtque statim ad mentem: alius turbata multis tenuibus, & aquosa bile mistis: non stitibat. undecimo mensis compos erat, sed soporosa: vrina multæ, tenues, & nigra: insomnis erat. vigesimo aliquantulum circumfrixit, statimque recaluit, nonnihil delirabat, insomnis erat, alius eadem: vrina aquosæ, multæ, maleque. vigesimo septimo febre vacabat, alius substitit, non multo post dextra coxa grauius diu doluit: febres repetierunt, & vrina aquosæ. quadragesimo coxæ dolor emissus est: tussis vero assidue, humida, multæ, alius est compressa: cibum fastidiebat: vrina eadem: febres vero omnino non intermittebant, nulloque ordine modo accedebant, modo non. sexagesimo tussis sine signis euauerunt: neque enim vrilla erat sputorum concoctio, nec alius abscessus consuetus. dextera maxilla detrahta est: soporosa, iterum delirauit, statimque respuit: sed ad cibos auerso animo se habuit. maxilla ad locum suum redijt: alius biliosa, paucaque: acutius febricitauit: inborruit. sequentibus diebus obmutuit, ad mentem redijt, ac locuta est. octogesimo obiit. vrina huius perpetuo nigra, tenues, & aquosæ erant: sopor item consequabatur: cibum non sumebat: animo deiecto erat, insomnis, iracunda, implacida, atque animo melancholico.

Mirabile est, ut Sabinus de hoc, apud aquam frigidam, nihil dixerit: præsertim cum affirmare posset, ideo refrigeratam mulierculam in aduersam ualitudinem incidisse: nam hoc multo erat probabilius ijs, quæ de Pario dicta sunt: quæque de eo, qui in horto decumbebat, & item eo, qui prope ædem Dianæ, & eo, qui prope nouum murum habitabat. hæc autem mulier uidetur suppressa a partu purgatione morbo correpta esse: cum enim menstruum suppressio nocet, tum uero non perinde, ut si illa a partu supprimantur, lædere solet: quod non solum abundantiam, sed insignem quoque humorum malitiam pariat: etenim meliorem sanguinem foetus alendi sui causa ad se trahit, deterioremq; relinquit. inde fit, ut prægnantes prauis humoribus replentur, quos postea natura a partu euacuat. quod cum maiores nostri animaduertissent, euacuationem puerperarum a partu, excretionem sanguinis uocauerunt. sed menstrua quoque euacuatio, non modo euacuatio est, sed etiam purgatio: non est tam æquabilis uitiosorum humorum multitudo, neque pari spatio menstruis circuitibus colligitur, quanta dum partum mulier utero gerit. prorsus uero melancholicus uidetur sanguis is, qui post partum euacuatur: proinde conspiciuntur urinæ omnibus puerperis infectæ esse, ut si fuligo quæpiam in eas incidisset: id quod Hippocrates quoque de hac muliere scripsit, cum ait, undecimo die urinæ multæ, tenues, nigra: ego enim quandam noui, quæ magna huiusmodi urinarum copia emissa, utilitatem cepit: sed huic mulieri non sunt tales euacuata: siquidem in aquosæ cõuersæ sunt, quæ multæ, tenues, & nigrae erant: quare in uiginti diei narratione scriptum est, urinæ aquosæ, multæ, malæ. deinde quadragesimo die: urinæ eadem. quin nec alia euacuatio consecuta est, nec item abscessus. ex quo factum est, ut cū diu laborasset, octogesimo die decesserit: sic enim ipse scripsit, neque. nulla erat sputorum concoctio, nec alius abscessus consuetus: quamuis natura redundantiam ad coxam propellere celeriter studeret, tñ ea retro cessisse uidetur: addit enim: quadragesimo coxæ dolor remissus est: tussis uero assidue, humida: audiuius enim persæpe thoraci cum genitalibus consortium intercedere. hæc capita sunt eorum, quæ huic mulieri acciderunt. quæ uero in proposita oratione separatim scripta sunt alui excrementa ὑδατόχολα, quidam per χ & λ scribunt, quidam per χ, ο, & λ. uoluntque illa esse tenuia, ut aqua est (nam tenue utrunque nomen significat) sed colore diuerso: ut ὑδατόχολα τῆς χολῆς id est graminis colorem reddant: ὑδατόχολα uero τῆς χολῆς id est bilis. iam tertia quoque est scriptura per χ & ρ, ut fit ὑδατος χροα id est aquæ color: quæ nec in antiquis, nec in fidelibus exemplaribus inuenitur, estque plane mendosa: nam aquosæ urinæ, ut nomen indicat. & materiam tenuem, & colorem album repræsentant. ceterum in huius ægræ narratione Hippocrates affectata quadam dictione abusus est, cum alioqui in hoc libro recte sit locutus: scripsit ergo ad hunc modum, πρὸς δὲ τὰ γούματα ἀπονενομημένος ἔχεν id est sed ad cibos auerso animo se habuit: ut ea uoce maximam appetitus defectiorem, & ciborum odium indicaret; quod prauum esse signum, sæpe ostendimus. subit autem hoc loco admirari: cur Sabinus de notis cuique ægroti adscriptis nihil sit locutus: de quibus quia in secundo commentario satis differui, nihil est, cur nunc earum faciam mentionem: ille tamen in singulis ægris id facere instituit, & interpretum ineptias detegere conatur.

AEGR O-

AEGROTVS. III.

In Thaso Pythionem, qui supra Herculis sanū decumbebat, ex laboribus, lassitudinibus, neglecta uictus ratione magnus cepit rigor, & febris acuta; lingua inaruit: stitibundus erat, biliosus, non dormiuit: urina subnigra, suspensiones sublimes non subsidebant. secundo die sub meridiem extrema partes frigebant: præter ceteras, manus, ac caput. obmutuit, uoce defectus est: diu breui spiritu fuit, calor redijt, stituit: nocte quieuit, secundum caput modice sudauit: tertio, interdiu quieuit: uesperis sub solis occasum aliquantum refrixit, turbatio: nox laboriosa fuit, nihil dormiuit: ab aluo pauca, compactaque stercorea descendunt. quarto mane quieuit: ad meridiem irritata omnia: frigus, mutus, sine uoce, in deterius lapsus est, calor redijt: paucopost urinam nigram cum suspensionibus reddidit: nocte placide dormiuit: quinto usus est releuatus esse: uentrem tamen cum dolore grauitas tenuit, stitibundus fuit. noctem laboriosam transegit. sexto mane quidem quieuit: ad uesperum dolores increuerunt: exacerbatus est: uesperis iniecto clysteri alius commode deiecit: nocte dormiuit. septimo die fastidiosus, implacidiore erat, & oleosum minxit: nocte est multum turbatus, delirabat, nihil dormiebat. octauo mane pariter dormiuit: mox frigus eum cepit: noxque eum defecit: spiritus exilis, & imminutus: uesperis calor rursus redijt: delirauit, ante lucem uero aliquanto lenius habuit: deiectiones meræ, pauca, biliosa. nono soporosus erat, cum excitaretur, non ualde stitibundus: sub solis occasum grauius tulit, delirauit, noctem incõmodam traduxit. decimo mane sine uoce, multum frigus, febris acuta, multus sudor: mortuus est. huic autem diebus paribus labores acciderunt.

In hoc ægrotocomperies omnia ab initio symptomata, & signa letalia, & accessiones diebus paribus fuisse: ut ipse etiam Hippocrates indicauit, cum in decimi diei narratione, quo illum e uita excessisse scripsit, addiderit. huic autem labores diebus paribus acciderunt: nã generalis iudicij significatio mortem quoque cõtinet, ut ostensum est. in quo quidẽ ægro illud etiã seruatum est, ut iudicia his prorsus diebus essent, quibus grauiore labores: cūq; hi in dies pares incidere, mors quoque; in die pari secuta est. porro in narrandis huius ægroti symptomatis duo sunt, quæ interpretet requirunt: quorum alterũ in respiratione est: dixit. breui spiritu eum in secundi diei expositione fuisse: & spiritũ exilem, imminutũq; in narratione octauæ. didicisti autem tum in primo commentario de respirationis difficultate, tum uero primo in prælagia, ubi hæc uerba interpretati sumus, Spiritus si frequẽs sit dolorẽ significat, uel inflammationem supra septum transuersum: paruum esse quendam, rarumque spiritum, qui fit, cum refrigeratur, & emoritur iam uitalis facultas; quod symptoma ipse quadam re inseparabili indicauit his uerbis: Si frigidum e naribus & ore expiretur, exitiale iam admodum est. puta eundem ab ipso dictum hic esse secundo die breuem, & octauo exilem, & imminutum: est enim alius quidam breuis, & frequens spiritus, qui dolore uti docuimus, aut in partibus respirationis, aut quæ sunt illis uicinæ, significat. sed si utrunque inter se compares, in altero multo pauciorẽ aerem foris trahi intro inuenies: quem par-

cum simul, & rarum fieri dixit: si enim ad breuitatem accedat frequentia, cuiusque inspirationis deflectionem assiduitate refarciet: ut qui modicum assidue bibunt: siquidem βραχυρότους, i. modicum bibentes appellabis, qui & parum, & magno interiecto spatio bibunt: si uero quis parum, & assidue bibat, eum nõ absolute parum bibentem, sed paulatim bibentem nominabis. non aliter, qui breuem habere spiritum dicitur, quoties spiritum ducit, non paruum modo, uerum etiam longo interuallo interiecto externũ aerem per guttur attrahit. quæres ergo fortasse, quid causa sit, cum Hippocrates dixerit primo die febre acutam fuisse, secundo die hominem breui fuisse spiritu subiunxerit: præsertim cum nos demonstrauerimus, in uehementibus febribus spiritum magnum esse, & frequentem. respondemus, primo quidem die calorem qui a febris inuectus a putrescentibus humoribus succensus erat, digestum esse, relictum uero solum natium iam usque adeo infirum, ut prius extingueretur, quàm calor febris deintegro accederetur, ueluti humoribus, qui computrescerent, feruefactis: alterum uero diem frigoris dominantis signum attulisse: cuius uel maxima demonstratio est, quod tum fuisse breui spiritu hominem, ac refrixisse dixit: de secundo enim die sic scribit: Secundo die sub meridiem extrema partes frigebant: præter ceteras uero, caput, & manus: obmutuit, uoce defectus est: diu breui spiritu fuit. de octauo uero die hæc subdit, Octauo mane aliquantũ dormiuit: moxq; frigus cepit, & uox eum defe-

dit: spiritus exilis & imminutus. quo in loco id etiam animaduerte: cum refrigeratus est, unã cum uitiata respiratione, ait uocem eum defecisse: quod solet etiam interdum naturæ extinctionem comitari. in quarto autem die, cum scribit, mutus sine uoce in deterius lapsus est: adiecto, in deterius, eum quoque breui spiritu fuisse, ostendit. restat nunc, ut declaremus, cur postquam dixit ἀναυδός, i. mutus, ad dederit, uoce defectus est. cuius hæc afferripotest ratio. ἀναυδία, i. sermone ueteres Græci non quicquid auditu sentitur uocauere: nec sola eius species est, quod ore animantis de industria mittitur: in quo fletus, sibilus, eiulatus, tussis, & cetera huius generis continentur: sed unam hominis uocem, quæ inter nos colloquimur, ἀναυδία nominant. itaque etiam poeta, ubi facit Achillem suos equos alloquentem, ibi alterum eorum humano sermone respondisse dicit: ait enim,

Fundere cui diuum dederat regina loquelas: non quod antea uoce careret: nec quod in eo uox equorum communis non esset: sed quod non illa loquela, quæ ἀναυδία dicitur, sic deam dicit loqui, quæ humana lingua uteretur: quod eam quoque humana esse forma ferant, cum dij eius figuræ non sint omnes: Sol enim plane, ac Luna, & reliqua sidera longius ab humana forma recesserunt. quocirca Hippocrates ait eum obmutuisse, quod loqui non posset; uoce uero defectum, quod nec lugere, nec clamare: quod certe constat fuisse

COMMENTARII.

P 3

se

se, deterius, quam obmutuisse: nam quibus sola lingua resoluta est, ij clamare interdū altissime possunt: loqui tamen nullo modo possunt, qui si ne uocem quidem mittere queat, erit extremæ extinctionis facultatis signum: cum ij, qui hoc in statu sunt, neque luceant, neque gemant, neque sonum ullum edere omnino queant. Sabinus autem ita, ut alij hunc mutum esse dictum putant, qui nullam omnino uocem habeat: uoce uero defectum ab Hippocrate pro attonito esse positum: quasi uero ita affectum uocare attonitum non potuisset. immo uero nec cetera, quæ in hoc morbo dicta sunt, hunc ægroto fuisse attonitum assentiuntur.

ÆGROTVS IIII.

Phreniticus primo, quo decubuit, die uirulenta uomuit, multa que, ac tenuia: febris horrida, sudor copiosus, assiduus, toto corpore: capitis & colli grauitas dolorem afferens: urinae tenues, suspensiones parua, dispersa, non residebant: aluus stercus affatim reddidit: multum delirauit, nihil dormiuit, postridie mane uocem amisit: febris acuta, sudauit: non intermisit: palpitaciones per totum corpus: nocte conuulsiones, tertio die cuncta irritata sunt: ipseque decessit. 75

Hic ægroto est acutissimæ phrenitidis exemplum: quæ primo statim die unâ cum febre hominem inuasit. ac nos quidem uidimus, qui ita phrenitide perciti essent, intra septimum diem periisse: perpaucos, & hos raros eum diem excessisse. mirabile autem est, ut hi morbi generentur, & homines commoda ualetudine fructes subito inuadant. neque enim ut subita ipsorum generatio est, ita & generationis causa: ut si homo mortiferum medicamentum sumpisset: uel bestia eum uirulenta momordisset: sed causæ, quæ huiusmodi mala possunt excitare, pedetentim crescunt in corpore, ut mortis a cane rabioso usu uenit: perspicuum enim est caninum uenenum, quamuis in mortis non ociatur, nec quiescat, nullam sui ipsius notam multis interim proximis mensibus prodere, sed illi illico, ut aquam uiderint, formidine corripuntur: ac postea breui pereunt: longo enim tempore causa, quæ rabiem efficit, augetur: quæ ubi eo tandem peruenerit, repentinam mortem affert. in hac etiam phrenitide uiciosus humor in corpore coaceruatus fuit letali ueneno consimilis, aliquid in uicinis corporibus paulatim efficiens: quæ cum essent iam quodam modo oportuna uitio, humorque ipse malignissimus euasisset, letale symptoma repente apparuit: etenim phreniticus ita statim in initio uirulenta uomuit: quod febribus adurentibus comitari fere solet. itaque ut ueneno letali epoto quidam postridie, uel tertio die moriuntur, qualitate eius, non copia mortem afferente: ita hic quoque ægroto tertio periisse existimandus est, a qualitate succorum uirulentorum, non a phrenitide interemptus: ut phrenitis illi symptomatico loco sit subsecuta. equidem quarto die, & quinto periisse eos uidi, qui statim ab initio phrenitide acuta correpti essent, tertio uero non uidi: ut nec etiam uigessimum attigisse. quam ob rem Hippocrates uidetur hunc nobis, ut uelocissime peremptum, ante oculos ponere: ut etiam alterum paulo post, qui præter omnium expectationem diu uitam produxit: de quo suo loco differemus.

ÆGROTVS V.

Larisse dextrum femur caluo repente doluit: nihilque ex ijs, quæ offerebantur, iuuabat: primo die febris acuta, ardens paulatim, [neque] comitabantur dolores: altero die femoris dolores remissi sunt: febris increuit, implacidiore erat, non dormiebat, extrema partes frigide, urina multa, eaque non bona reddebatur: tertio femur dolere desit: mentis alienatio, & turbatio: multumque sese iactauit: quarto ad meridiem periit. acutum. 76

Cum huius ægroti explicationem perlegeris, nisi his, quæ dicuntur, animum diligenter adhibueris, in quouis dolore timidus eris: si uero diligenter attenderis, neque petulanter timidus, neque temere Hæc securus: sed si qua forte pars doleat, primum animaduertes, num ex aliqua externa causa dolor euenit: nam in motibus quibusdam nonnulli clam læsi sunt, & dormiendo, qui minus commode partem aliquam composuissent: & in subitis conuersionibus, ac reuolutionibus rigentes, refrigeratæque partes conuulsionibus, elisionibusque correptæ maximos dolores creant: ut etiam fracturæ quibusdam dolorem afferunt: præcipue autem ijs, qui sicco temperamento sunt: atque adeo magis, si inclinata ætate, uel senes sint. si uero nulla huiusmodi causa doloris appareat, proximum est, considerare, quæ uictus ratio præcesserit, utrum in maiore otio, quam quis consueffet; aut cibo pleniore ualentis materiæ sit usus: aut solitæ illi excretiones retineantur. nam si quid tale sit, aut si omnino plenitudo causa doloris antegressa uideatur, hominē quamprimum uacuato: tum enim tutissime partibus dolentibus fluxiones reprimenda superdabis: nam si ante euacuationes id feceris, humorum abundantiam ad partes maxime principes retorquebis: immo ne fouere quidem, aut lenire partes dolentes licet prius, quam corpus euacuaris: propterea quod sæpe humorum copia ab huiusmodi remedijs ad affectam partem attrahitur: atque ita alterum homini discrimen accedit, ubi pars nimium inflammata sit: nam & ipse de huiusmodi locutus est abscessibus, ut iam nosti, quos aut capere pars non possit, aut

Aut si capiat, non ferat. si uero ex antecedenti uictus ratione nulla plenitudo in corpore appareat, remedijs ad dolorem facientibus uti tuto licebit, ut fomentis, humidisque medicamentis, & facultate calidis: quorum materiem in commentarijs de medicamentis didicisti. si per hæc non sedetur, totum corpus euacuandum est: sæpenumero enim quædam in eo plenitudo collecta est, quæ paulatim coaceruata est, cum homo neque quantitatem, neque qualitatem ciborum, quos ingessit, animaduertit. aliquando etiam cutis se ipsa densior reddita ab aliquibus causis, hominem plebeium latentibus, perspiracionem cohibuit, & eius affectionis, quæ propter humorum redundantiam, plethorica dicitur, causam attulit: proinde si remedijs dolor non tollitur, æger nulla interiecta mora uacuandus est. in caluo autem utrum ei detractus sanguis sit, nec ne, conijcere non possum. nam cum Hippocrates dicat, nihilque ex ijs, quæ offerebantur, iuuabat, dicat forte aliquis, inter ea, quæ offeruntur, sanguinis missionem ab ipso commemorari: alius dicet, id auxilium de ijs non esse, quæ offeruntur: sed quia mente excidit, & ille quadriduo obiit, ideo auxilia esse prætermittenda. porro in exemplaribus concinnatis ad finem huius ægri, & item proximi superioris adscriptum est prius quidem, acutum; deinde uero notæ sunt, de quibus, ut dixi, prudenter Sabinus, nihil dixit. Zeufis uero in unoquoque ægroto malos interpretes reprehendit: nobis uero hoc sermone uisum est ea omittere, quæ adscripta essent. scribemus autem, si ita uidebitur, B ijs, qui in eiusmodi libenter curiosi sunt, separatim integrum librum, ubi de notis cuique ægro subiunctis differemus. nunc uero inutilia committere utilibus non decet.

ÆGROTVS VI.

Periclem Abdera febris acuta corripuit, continua cum dolore, multum sitiebat, fastidiosus erat, potum non poterat continere: erat subliens, capiteque grauo. primo die ex sinistra nare sanguis multus profluxit, febris tamen increscerebat: minxit multum, turbatum, album: urina reposita non subsidebat. secundo die irritata sunt omnia: at urina crasse quidem erant, uerum magis subsidebant: fastidium leuatum est: dormiuit. tertio febris lenita est: urina multa, & concocta, in quibus multum subsidebat: nocte quieuit. quarto circa meridiem sudor prorupit toto corpore multus, & calidus, sine febre iudicatus est, neque redijt. Acutum. 77

Hic æger est acutissimi morbi exemplum, horrendi illius quidem rudibus, sed breui iudicandi, intelligentibus: cum enim subliens copiosus sanguis primo statim die de sinistra nare profluxisset: urina item crassa essent, & non consisterent: & albo item essent colore: tum uero altero die consisterent, melior sane de ægro spes erat. cumque secundo die fastidium esset sublatum, homoque dormiuit, certior iam spes erat, hominem breui incolumem fore. at cum tertio die essent optimæ, copiosissimæque urinae, clarum iam erat, quarto die hominem morbo liberatum iri.

ÆGROTVS VII.

Virginem, quæ Abdera in uestibulo templi ægrotabat, febris cepit acuta, & ardens: siti conflictabatur, & somnum non capiebat: menstrua autem ei primum profluxerunt. eam sexto die multum fastidium cepit: rubuit, & puniceo colore languebat. septimo die erant eadem: urinae tenues, sed boni coloris: uenter commode habebat. octauo surditas: febris acuta, insomnis, fastidiosa, horrebat: mentis erat compos, urina similes. nono nihil est mutatum, nec proximis diebus: mansit item surditas. quartodecimo mens fuit perturbata: febris autem remissa. decimo septimo multum sanguinis ex naribus prorupit, surditas nonnihil imminuta est: diebus sequentibus eam fastidium, & surditas tenebant: eratque delira. uigesimo ei pedes dolebant: surditas, ac delirium eam deseruerunt: ex naribus aliquantum profluxit: sudauit, febre liberata est. quarto & uigesimo repetijt: surditas redijt: pedes assidue dolebant: mente excidit. uigesimo septimo multum sudauit: febre caruit: surditas eam reliquit: restabat pedum dolor: in ceteris perfecte indidata est. 78

Hæc uidetur ex humorum plenitudine ægrotauisse: & quantum prima symptomata portendebant, eam morituram esse timere quispiam potuisset: sed bonus urinarum color in ijs, qui ex humorum copia in morbum cadunt, maximum signum est: quæ quia crassæ non erant, ideo diuturniorem fore morbum indicabant. ceterum ut in ægris cunctis, ita in hac quoque criticorum dierum circuitus seruari uidentur. iam natura quoque in hac & signa, & symptomata critica uidentur ante indicasse.

ÆGROTVS VIII.

Anaxionæ, qui ad Thraciam portam Abdera decumbebat, febris acuta corripuit: dextri lateris assiduus eum dolor conflictabat: tussis arida cruciabat: neque primis diebus quicquam expuit: sitibundus erat, & insomnis. urinae boni coloris, & multæ, & tenues: sexto die delirabat: sputibus nihil remittebatur: septimo magis laborabat: siquidem febris intendebatur, nec dolores imminuti sunt: simulque tussis urgebant: ac difficulter etiam spirabant. octauo cubitum secui. multum, ut debebat, effluxit. leniores dolores enaserunt, sed arida tussis perseuerabant. undecimo febres mitiores fuerunt, aliquantulum circa caput sudauit: tussis tamen durabant, & quæ a pulmone exibant, erant liquidiora: decimo & septimo cepit pauca concocta que expuere, leuatusque est. 79

COMMENTARI.

vigesimo sudavit: febre liberatus est: a iudicio, melius habuit: erat vero sitibundus, & a pulmone non bona expurgationes: uigesimo septimo redijt febris, tussijt: multa concocta excreuit: in urina multa subsidebant alba: sitis cessauit: dormiuit: trigesimo quarto sudavit toto corpore, febris cessauit: in totum iudicatus est.

Ex ijs ægrotis, qui primo tertioque uulgarium morborum libro descripti sunt, in hoc solo uenæ sectionis mentionem Hippocrates fecit: non quod ei soli sanguinem misisset, sed quod ei soli octauo die id remedium adhibuisset: cum medici tum quasi lege quadam ultra quartum diem uenam non inciderent. cum igitur huic octauo die missus sanguis est, existimare debes, multo plures sanguinis missione indigentes, secundo, tertio, ac quarto die, eo remedio usos esse. Hippocrates autem id reticuit, si cut cetera remedia omnia: tamen necesse interdum fuit, adscribere, eos ab ijs quæ offerebantur, nihil esse adiutos; ut morbi malignitatem indicaret. non est autem ei hoc loco propositum, librum de curatione, sed de præfagitione conscribere. uidetur quoque nonnullis ægrotis ipse in principio præsto non fuisse: quare interdum addit, huic perpetuo, postquam ego ipsum uidi, hoc, atque hoc accidit, ego uero etiam ignaris hominibus horum ægrotorum usum libro primo de crifibus præscripsi: ubi quomodo incoctum morbum plane cognoscant: quomodo eum, qui modo cōcoqui incipit: quomodo, qui progreditur in concoctione: quomodo, qui iam proxime ad perfectam concoctionem accedit, conatus sum perspicue declarare. itaque Anaxion hic, dum semper tussiret, nihilque plane expueret, crudissima pleuritide conflictabatur. cumque undecimo die cœpisset expuere, morbum inire concoctionem significauit: atque ita pedetentim progressu tēporis, Hippocrates in uigesimo septimo die, multa concocta excreauit: in urina multa alba subsidebant. itaque uigesimo quarto prorsus iudicatus est.

ÆGROTVS IX.

Abderæ Heropyto caput dolebat, nec decumberet: quod tamen fecit paulo post: habitabat is ad uiam superiorem: capus autem est ardente febre, & acuta, primo uomuit multa, & biliosa: sitibundus, multumque implacitus erat: urinae tenues, nigrae suspensiones sublimes interdum, interdum non: noctem laboriosam habuit, febris aliâ aliter accedebat, sed fere inordinate. ad diem quartum decimū surditas: febres creuerunt, urina eadem fuerunt. uigesimo multū delirauit, itenq; sequentibus diebus. quadragesimo multum sanguinis ex naribus profuxit: menteque magis constitit: surdus quidē, sed nō perinde fuit: febres tamen remissa fuerunt, proximis diebus sanguis crebro ex naribus, & paulatim erupit. ad diem sexagesimum, marium quidem profluuium suppressum est, sed dextera coxa admodum dolebat: febresque increuerunt, non ita multo post, omnes inferiores partes dolebant, atque inde fiebat, ut uel febres maiores essent, maiorque surditas, uel hæc quidem remitterentur, & allententur, sed tamen partes inferiores ad coxas sita dolerent uehementius. iam uero circa diem octogesium cuncta remissa sunt: nihil tamen destitit. etenim urinae boni coloris, & plura subsidentia habentes exierunt: ac deliria imminuta sunt. ad diem centesimum alius fuit turbata multis, biliosis: diuque talia perdurabant: deinde dysenterica cum dolore erant: reliqua autem leuia fuerunt: in summa febres eum deseruerunt: surditasque discessit. centesima est absolute iudicatus. febris ardens.

Hic uir dignus est, qui commemoretur, quippe qui robore uirium grauem morbum sustinuerit: alioqui autem uehementi morbo resistere nullo modo potuisset. omnino autem eius pullibus inerat robur, ac simul reliqua omnia secundum naturam in eo constabant. sed alibi etiam admonui, hanc præfagiendi partem in febricitantibus ab Hippocrate esse prætermisissam. respiratio, quoque & ciborum cupiditas in hoc ægro integræ fuisse uidentur, quæ magni sunt, ut ipse nos docuit, ad salutem ponderis, at febris primo quidem acuta inuasit, uerum eius acumen postea retusum est: siquidem ita de ea scripsit, Febris aliâ aliter accedebat, sed fere inordinate. sed unum in hoc ægro periculosum signum inerat, tenuitas, nigrorque urinarum: quocirca natura uix longo tempore morbum profligauit, mota nimirum die quadragesimo sanguinis eruptione: qui dies criticus est: & coxæ dolore, & omnium partea partium inferiorum concitato: nam magni morbi egregia quoque exigunt, a quibus iudicentur. hoc tamen morbus non est plane discussus: sed circa octogesium diem signa eius concoctionis ex urinis illuxerunt: postea uero usque ad centesimum diem paulatim cōcoctus, omnino profligatus est:

ÆGROTVS X.

Nicodemum Abderitam ex Venere & Baccho febris corripuit. initio fastidiosus erat: cor ei dolebat: sitibundus erat: lingua exusta: urinae tenues, nigraeque. postridie febris accessit, horrebat, fastidio tenebatur, non dormiuit: uomuit biliosa, flauaque: urinae similes: noctem quietam duxit, dormiuit. tertio die sunt relaxata omnia: & remissio fuit: sub solis occasum rursus grauius habuit: nox laboriosa fuit, quarto rigor, febris multa, dolebant omnia, urinae tenues cum suspensionibus. sexto multum delirauit. septimus dies ei leuis fuit. octauo alia omnia remissa fuerunt. decimo & proximis diebus dolores quidem, sed tamen omnes leuiore eum tenuerunt. huic accessiones & dolores præcipue diebus paribus semper acciderunt. uigesimo urinam albam reddidit, quæ crassa erat: sed reposita non residebat: multum sudavit: uisus est febre liber esse: uespero calor redijt, ijdemque dolores, horror, sitis, aliquantulum delirauit. uigesimo quarto multam urinam, & albam reddidit, in qua multa subsidebant: sudor ei toto corpore copiosus, calidusque manauit: sine febre est iudicatus.

Et ipse

A Et ipse Hippocrates id significauit his uerbis: Accessiones & dolores præcipue diebus paribus acciderunt. quam ob rem post uigesimum quoque diem sudore iudicatus est. quæ uero singillatim eueniunt, qui memoria teneat, quæ ante exposuimus hoc in libro, & duobus superioribus, atque ante hos, in præfagijs, ac prædictionibus, inuenire ipse omnia per se poterit.

ÆGROTVS XI.

B *In Thaso quædam mulier morosa ex merore cum occasione, cum adhuc non decumberet, insomnia est facta, & cibo abstinent: eratque sitibunda, & fastidiosa. habitabat autem prope filios Pyladæ in Leio. primo die sub noctis initium timores, uerba multa, mæstitia, leuis febricula: mane multæ conuulsiones: ac sicubi illæ multæ conuulsiones desinerent, delirabat, ac conuulsaciter loquebatur: multis, magnis assiduisque doloribus afficiebatur. altero die eadem permanserunt: somnū non cepit, febris magis acuta fuit. tertio conuulsiones conquieuerunt: sopor, & in somnum propensio, rursusque uigiliæ eam exercuerunt. continere se non poterat, multum delirauit, febris acuta. sub hanc noctem multus, calidusque sudor toto corpore prorupit: febre liberata dormiuit, mente plane constitit, ac iudicata circa diem tertium est: urinae nigrae, ac tenues: in quibus suspensiones ualde rotundæ inerant: nec subsidebant circa iudicium menstrua copiosa proruperunt.*

Quid *morosus*, hoc est morosus, significet, declarauit Critias, his uerbis: Morosus est is, qui paruis rebus & de magnis plus, diutiusque ceteris mortalibus tristatur. erat ergo tristis, uel tetrica, quam hic Hippocrates morosam uocat: cum in tristitia diu persisteret. quod item paulo post dicit de ea, quæ Cyzici gemellas filias pepererat: tacita inquit, & tetrica, nec ad animi æquitatem perducere potuit. uerum satis mirari non possum, cur in hac muliere non addiderit uel cohibitos omnino menses fuisse: uel non perfecte profluxisse: uidetur enim simul acuto morbo, & ex humorum abundantia laborasse: ac tertio die sub noctem per sudores, ac mensium excretionem esse iudicata. menstrua item quæ post iudicium copiose profluxerunt, morbi decessionem confirmarunt. urinae uero color, licet niger esset, nihil tamē periculosi attulit: quod menstrua suppressa magis essent melancholica. unde merito factum est, ut mulier morosa euaserit, timidaque: & interim deliraret: soporeque detenta sit.

ÆGROTVS XII.

B *Virginem quandam Larissæ febris ardens, acutaque corripuit. insomnia erat, sitibunda, lingua fuliginosa, & arida: urinae boni coloris, sed tenues. secundus dies laboriosus fuit: non dormiuit. tertio die alius multa aquei coloris reddidit: proximisque diebus talia commode deiecit. quarto urina pauca & tenuis suspensiones elatas habebat, non subsidebat: sub noctem delirauit. sexto ex naribus copiose multum fluxit, inhorruit, ac mox toto corpore multum calidumque sudavit: sine febre iudicata est. dum febricitaret, essetque iam iudicata, menses tum illi primum prouenerunt: quippe uirgo erat, perpetuo autem erat fastidiosa, & horrebat: facies erat rubicunda, oculi dolebant, caput grauitate afficiebatur. huic non repetijt, sed iudicata est. dolores diebus paribus erant.*

Hanc puellam attigisse menstruorum ætatem, ex ipsis Hippocratis uerbis planum est, cum ait, menses tum illi primum prouenerunt. constat etiam, morbum ipsum ex humorum copia fuisse, ac sexto die iudicatum esse, propterea quod dolores, ut ipse ait, in dies pares incidissent. mirum tamen est, morbum non repetijt, cum sextus dies nunquam fideliter iudicet. quare hoc illi nouum, & ualde rarum accidisse indicauit, cum scripsit. huic non repetijt, sed iudicata est: tanquam repetere morbus debuisset. at uero, cur non redierit, causam addidit his uerbis: dum febricitaret, essetque iam iudicata, menses tum illi primum prouenerunt: euacuationis enim illa perseveratio diebus post iudicium, satis erat, ut iudicium, quod sexto die per sanguinis eruptionem, ac sudores præcesserat, firmum esset. præsertim cum nulla princeps pars esset inflammata, neque maligna subesset humorum abundantia. atque ipse quidem ex humorum copia uitium esse declarauit, cum scripsit, ruborem in facie perpetuo fuisse, oculisque doluisse, ac caput grauitate conflictatum. ex quo planū erat, solam euacuationem requiri, quam natura die tertio inceptam, sexto perfecit. nam uentris euacuationem ei per naturam, & non ut morbi symptoma accidisse, ipse uerbis hisce perspicue indicauit: tertio die alius multa reddidit aquei coloris: proximisque diebus talia commode deiecit. hoc autem, quod adiecit, declarat ea excreta esse, quæ lædebant. ceterum ex his, quæ in hac historia sunt, duo præter iam prædicta, nobis declaranda sunt: primum quod initio scriptum est, lingua fuliginosa, & arida: alterum hoc, quarto urina tenuis & pauca suspensiones elatas habebat: nec subsidebat: delirauit. quod enim ex his dictum est prius, erit tibi ad hanc rem utile, ne omnino putes linguam fuliginosam esse letalem: sic autem uocat tinctam quasi fuligine quadam, quæ sicca ex uaporibus erat: alterū uero, quia etiā in alijs ægris, cū dixisset, suspensiones elatas esse, statim addidit, delirauit: innuit deliriū huiusmodi suspensionibus comitari. quanquā in præfagijs, ubi omnia, quæ in urinis accidunt, est persecutus, nullum ex eis delirij præfagium fecit. quocirca hoc signū uidetur nunquam per se ipsum, sed casu quandoque simul cū ceteris delirium indicare: propterea quod flatuosiorum esse sanguinem significat: si enim nullus plane status sit: suspensiones ad ima uasa comportantur.

ÆGROTVS

Apollonius Abdera morbum rectus diu sustinuit: magna illi erant viscera, ac secundum icterum confectus dolor multo tempore consequbatur: ac sane eo etiam, tempore morbus regius eum cepit, euasitque; flatuosus, ac subalbidus. cumque aquam bibisset, & bubulam intempestiuus comedisset, cum paruis calor primum inuasit, & decubuit. deinde cum lacte cocto, crudoque copioso, caprillo, ouilloque, & uictu malo usus esset, omnia multum offensa sunt: nam & febres exacerbatae sunt, & uenter nihil eorum, quae ingesta essent, notabile reddidit: urinae tenues reddita, paucaeque: somnum non capiebat: inflatio mala, & magna sitis urgebat: soporosus erat: hypochondrij dextri eleuatio cum dolore aderat: extremae partes undique subfrigidae: aliquantum delirabat: omnium, quae locutus esset, obliuiscatur, mente mouebatur. ad diem quartumdecimum cum a rigore incaluisset, decubuit, & insanijt: clamor, perturbatio, multa uerba, rursus quies: ac tum denique sopor incessit. postea alius turbata est multis biliosis, meris, crudis: urinae nigrae, paucae, tenues: multum implacitus erat. deiectiones autem uariae erant: nam uel nigrae erant, paucaeque, ac uirulenta, uel pingues, crudae, ac mordaces: tandem uero lacti quoque similes reddere usus est. ad diem uigesimum quartum melius habuit: in ceteris nihil immutatum: fuit aliquantulum mentis compos (ex quo autem decubuit, meminit nullius) subitoque rursus desipuit: omnia in pectus uergebat. die trigesimo quarto obiit. huic semper, postquam eum ego uidi, alius fuit turbata: urinae tenues, ac nigrae: ipse uero soporosus, & insomnis: extremae partes frigidae: ac perpetuo delirus fuit. phreniticus.

Vt in alijs, ita etiam in hoc aegroto Hippocrates in fine narrationis summam symptomata, & signa, quae acciderunt, nos docuit: ex quibus instare mortem praenoscere queas: ait enim: huic semper, postquam eum ego uidi, alius fuit turbata: urinae tenues, ac nigrae: ipse uero soporosus, & insomnis: extremae partes frigidae: ac perpetuo delirus fuit. Singula autem clara sunt, si quae ante exposuimus, in memoria habes.

Mulier Cyzici, quae geminas filias difficulter pepererat, & minus erat purgata, primo die in febrem incidit horridam, & acutam: capitis autem collique grauitas dolorem afferens suberat. insomnis initio fuit, tacita, tetricaque, nec ad animi aequitatem perducere potuit: urinae tenues, stitucosa, fastidiosa plerumque: alius inconstanter turbata: ac rursus constitit. Sexto die sub noctem multum delirauit: non dormiuit. sub undecimum insanijt: rursus ad mentem redijt: urinae nigrae, & tenues: deinde aliquanto post oleosae: alius multa, tenuia, turbataque excreuit. quarto decimo multae conuulsiones: extremae partes frigidae: ad mentem amplius non redijt: urinae suppressae sunt: periit. phrenitis.

Non solum, quia a partu probe purgata non fuerit, huic mulieri sanguis magis melancholicus superfuit: quae causa erat, cur initio tacita, tetricaque esset, nec ad animi perducere aequitatem posset, & postea tam grauius deliraret, ut insaniret: uerum etiam inflammato propter difficilem partum utero, aucta febris est, porro perspicua est, uitiatas humoribus ad caput sublatis delirium furiosum extitisse: simulque conuulsiones esse consecutas. dierum autem criticorum circuitus ut in omnibus aegrotis, ita hic quoque obseruantur, nos uero si quid ullo in loco raro labefactatum uidetur, id solum adnotamus.

Dealcis uxorem Thasi, quae in Lio decumbebat, ex maeore febris horrida, acuta, corripuit: ab initio contegebatur, & perpetuo: semper tacita uillos straguli captabat, uellebat, scalpebat, & plorabat, mox ridebat: non dormiebat: alius irritabatur, sed nihil deieciat: admonita parum bibebat: urinae tenues, & paucae, nec in eis erant subsidentia. febres ad manum tenues: partium extremarum frigus. nono die multum delirabat: rursusque ad mentem redijt: tacita erat. quartodecimo spiritus rarus, magnus, per interuallum: rursusque breui spiritu fuit. decimo septimo alius irritata, turbata deiecit. postea uero potus ei non pertransibant: mente prorsus salsa est: sensus omnino expers fuit. cutis distenta, atque arida, uigesimo multum locuta est: redijtque ad mentem: muta, breui spiritu fuit. primo & uigesimo defuncta est. huic fuit spiritus perpetuo rarus, & magnus: nihil sentiebat: semper contegebatur: aut multum loquebatur, aut perpetuo tacebat. phrenitis.

Hanc mulierem ab initio phreniticam fuisse apparet. tales autem, ut ante dixi, grauissimae phrenitides sunt, & celerrime, quos inuadunt, perimunt. uerum haec, cum acutam febrem haberet, ad diem uigesimum primum sufficere potuit, fortasse quia mediocri febre uexaretur: quod etiam, ut indicaret, in hac scripsit ad hunc modum, febres ad manum tenues. uidetur autem haec specie delirij, quae ex melancholia, & phrenitide mista erat, detenta fuisse: quam sane missionem declarat, quod ait, aut multum loquebatur, aut perpetuo tacebat. nescio autem, cur Hippocratis interpretes in haec uerba nihil scripserint, Spiritus rarus, quod est perinde, ac per interuallum. & id ipse uidetur deinceps addidisse. fortasse igitur subiunxit, per interuallum, ut raritatis argumentum indicaret: ac si dixisset, per magnum admodum interuallum: consuetudo enim est, ut magnum omittatur, & hoc solum, per interuallum, dicatur. non tamen perpetuo, ut in alijs, immo nec diu mulierem hanc in toto morbo spirasse

A raffe significat. itaque addit, rursusque breui spiritu fuit: indicans etiam hic, ut antea, ex frigore, non modo paruo, sed magno etiam interuallo mulierem spirasse: qui re uera breuis spiritus est: nam rarus ac magnus, quatenus rarus est, minor est frequenti & magno: quatenus uero magnus, eatenus praestat paruo, raroque. ergo utriusque ratione paruus est breuis spiritus & rarus. uidetur autem nunc haec mulier, ea quasi fuisse refrigeratione, qua tenetur ea, quae suffocatione, quae ex uacuitate spirationis oritur, corripiuntur: itaque de ea sic scribit: uigesimo die multum locuta est: redijtque ad mentem: breui spiritu fuit. uocis uero defectio est fere cum raro, breuique spiritu coniuncta. ceterum quod dixit per interuallum, cum raro, accipiendum est, pro admodum longo interuallo. non potest autem significare paruo morbi tempore, quando in fine narrationis haec adscripsit, huic perpetuo spiritus rarus erat, & magnus: solet enim *διατέλειος* hoc est perpetuo dicere, cum totum morbi spatium ad finem usque significat. & quemadmodum perpetuo sic utitur, ita illud etiam dicit, semper contegebatur, aut multum loquebatur, aut perpetuo tacebat: nam multum loqui, phreniticorum est: tacere uero, melancholicorum: & contegi, utriusque commune: nisi quando frigus quoque ad contegendum corpus compellit.

Adolescens Melibaea ex nimio potu, & rerum uenerarum usu diu calfactus decubuit: horrebat: fastidiosus erat, insomnisque: non sitiebat. alius primo die multa stercora cum copiosa offusione reddidit: sequentibus diebus multa diluta, quae bilem referrent: urinae autem tenues, paucae, decoloraeque erant: spiritus rarus, & magnus per interuallum: submolli hypochondrij contentio, & ex utrisque oblonga: perpetua cordis palpitatio: oleosam urinam excreuit. decimo delirauit modice: modestus ac tacitus erat: cutis arida, & distenta: deiectiones uel multae, & tenues: uel biliosae, & pingues. quarto decimo desipuit: cuncta irritata sunt, multum delirauit. uigesimo insanijt: se se iactauit: urinam nullam reddidit: modicum potionis continebat. uigesimo quarto decessit. phrenitis.

Multa pocula nocent & neruis, & cerebro, unde illi originem ducunt; Venus uero cum haec mirum in modum laedit, tum uero uires dissoluit, ac debilitat. quam ob rem hic adolescens uitiosa humorum abundantia collecta, merito a medicis febribus incepit: qui, cum indies latius serperet malum, tandem in phrenitidem exquiritam incidit: eam enim gigni, magnus, ac rarus spiritus indicabat: itemque modestia, ac perpetua taciturnitas, eum modice desipere declarabat: leues enim, ac turbulenti homines leuibus de causis deliri fiunt: qui contrarijs moribus sunt, magnis. nunc uero cur raro spiritui adiunxerit, per interuallum: in aegro superiore docuimus. de hypochondriorum quoque palpitacionibus cum alibi, tum in praesagijs egimus: atque etiam de submolli hypochondriorum contentione diximus, ab Hippocrate talem uocari, quae tumore uacet: quae sane fit, ubi nullum uitium musculorum obfidet: sed offensa sunt partes, quae intra peritonaeum sitae sunt.

88
Haec exposita sunt a Gal. supra. post com. 71.

Verum ea mihi aetas uidetur conuenienter rationi profuisse: quandoquidem aestiuos morbos hiems succedens discutit, hibernos aestas insequens transmutat. quanquam haec aestas per se ipsa stabilis non fuit: sed subito calida, austrina, ac uacans uentis facta est: profuit tamen in aliam mutata constitutionem. Equidem in magna artis parte esse statuo, posse recte de his, quae dicta sunt nobis, iudicare: nam qui haec nouit, eaque ad actionem traducit, non magnopere mihi uidetur falli in arte posse. ceterum operae pretium est, singulos anni temporum status accurate perdiscere, & item morbos: ut quid boni habeat status morbusque commune: & quid mali morbo statuique commune sit intelligas: tum qui longus, letalisque morbus sit, qui longus & salubris: qui acutus, & perniciosus: qui acutus denique, sanabilisque iudicetur. tum ordo criticorum dierum obseruandus est: unde facultas predicendi intelligentibus suppetit: atque hinc etiam scire licet, quibus, quando, & quae uictus ratio sit institienda.

Hic liber nihil ferme continet, quod ad vulgares morbos pertineat: sed ex multis sententijs ad memoriam collectis constat, vt a Thesphalo, vel ab alio quodam confatus videatur.

DEPRAVARUNT plerique interpretes sextum Hippocratis de morbis vulgaribus librum: dum alij aliter, ut quisque se ad verisimilitudinem explanaturū sperarat, illius uerba permutant: quam ob rem ueteres ego libros, & cōmentarios eorum, qui primi hunc in librum conscripserūt, indagare sum coactus: in quibus & Zeufis Tarētinus & Heraclides Erythæus: & ante hos Bacchius, & Glaucius numerantur. atque hi quidem, si post scripturā ueteris explanationem, mendum esse in uerbis dixissent, probabile fuisset, ueram Hippocratis scripturam hāc uel illam esse, excogitari ab ipsis hac ratione potuisset: eorumque ego industriam comprobasset: si sublatis mendis, eos aliquid utile simul, & quod senis nostri sententiam attingeret, docere perpexissem: sed cum illi in utroque nonnunquam errent, id multo melius fore existimaui, si uetere seruata scriptura, eam semper conabor exponere. quod si alicubi præstare non potero, castigationem aliquam uerisimilem afferam, ut Heraclides in secundo uulgarium morborum libro fecit, ubi scriptum est his fere uerbis: Ad uenerea autem *δύραι* spectabant, quia uero illud *δύραι* minus probabiliter explicabatur, fortasse inquit, scriptum erat *θύραι* per θ, ac media linea expuncta, librarius *δύραι* scriptum esse existimaui: fieri enim potuit, ut illa tenui membrana pereunte, simul quoque hæc linea perierit: & ut hæc ipsa sola de fecerit: & ut initio scripta esset, ut ægre uideretur, tum progressu temporis euanuerit. omnium autem audacissimos in ueterum scripturis commutandis, Capitonem, Dioscoridemque fuisse comperio. mihi igitur cogitanti, utrum melius esset, omnium, an eorum solum qui recte eas commutarunt, aut nullius prorsus meminisse, illud probatū est, si nemini eorum, qui hos commentarios lecturi sunt, eorum esset futura molesta longitudo, præstare, ut omnium fieret mentio: uerum cum plerique non modo huius generis cōmentarios, sed etiā moderatos dament, soloque utilitatis studio ducatur, mediā quandā inter hæc ambo explanationē institui conscribere: idque in ipso statim initio præfatus sum, ut ij, quibus huiusmodi commentarij non probantur, eos non attingant: equidem cum alia omnia, tum uero etiam has explanationes confeci, ut rogantibus amicis gratificarer. sed cum uideam scripta mea in manus incidere multorum, huiusmodi procemij opus esse existimaui. atque ut hoc sum præfatus, ita illud etiam ante est indicandū, elocutionis genus, quod in hoc libro est, plurimum differre ab eo, quo ipse in primo ac tertio usus est: quos solos libros cuncti putant ab Hippocrate conscriptos esse, ut ederentur: ex alijs uero quinque, quintum & septimum esse plane spurios: hunc uero sextum, & qui eum antecedit, secundum, ex ijs, quæ sibi ipse Hippocrates parauerat, ab eius filio Thesphalo confectos uolunt. non desunt, qui ipsum quoque Thesphalum aliquid de suo interiecissem, alij uero alios post ipsum, id fecisse, opinentur. in primo autem & tertio de uulgaribus morbis libro quasdam aeris constitutiones describit: post quas morbos, qui uulgati sunt, explicat: ipse enim hoc uerbū usus est, cum de eis ageret: eamque ob causam hos libros ita inscripsit, quod morborum populariter uagantium doctrinam contineant: non autem *ἐπιδημίας* hoc est peregrinationes Hippocratis, cum ille multas ciuitates adijt, enarrēt. quod uero ad uulgares morbos attinet, exigua est in his portio: ac maxima doctrinæ pars aphorismis quibusdam continetur, qui singuli sua circumscriptione distincti sunt. quam ob rem, hos libros, cum propria inscriptione carerent, ad ceteros de uulgaribus morbis, aggregatos esse aiunt: quamuis paucissima contineant, quæ cum indice cōueniant. quartus autem liber est his quidem genere dicendi similis, sed contemplationis utilitate multo inferior. quicumque autem hunc librum, Thesphali constitutiones, inscribendum censuerunt, plane errarunt. hæc autem prædixisse sufficiat, cum a quibusdam explanatoribus alia nō pauca scripta sint, quæ ne sim longior, omittere constitui.

Quibus ex corruptione circa uterum, & œdematis, capitis grauitas subsequitur, in sincipite dolores, & quicumque alij ex ueteris existunt, ijs octo, uel decem mensibus in coxendicem terminantur.

Constitui de re communi orationem qudam communem mihi semel esse habendam: integrū autem cuique lecturo sit, pro suæ linguæ proprietate, ut ei libuerit, scribere. sunt qui scribant *δύραι* tribus syllabis, sunt etiam, qui quatuor, *δύραϊ*: sunt denique, qui non per *υ* sed *π*, secundam syllabam, *δύραϊ*: ut Capito non in hoc solum, sed etiam in alijs omnibus, quæ huiusmodi sunt, fecit: ad artē uero

A uero exercendam hoc ne, an illo modo scribatur, nihil interest. quam ob rem id fore melius existimaui, ut eas scripturas solum afferam, quæ sententiam commutant: quæ uero solum uerbis different, resque eandem significabūt permittam, ut quisque, prout uelit, scribat, ac pronunciet. altero igitur sumpto initio ante scriptam orationem repetam, atque exponam. Quibus, inquit, ex corruptione circa uterū &c. quam Attici uocant *δύραϊ*, hoc est abortum, Hippocrates solet appellare *ἀποθρορῶν*, hoc est corruptio nem: ac uerba, quæ huic appellationi conueniunt, & quæ a grammaticis participia nominantur, huic proportionē respondentia scribit. *ἀμβλάσκειν* autem (id enim ipsum fortasse quispiam ignorat) de imperfecta foetuum profusione, quocumque ea modo facta sit, efferunt: ac medicamenta id efficientia, *ἀμβλωτικά* dicunt. uocabuli autem significationem semel dixisse, nunc satis sit. ad utilia uero explicanda iam aggredior, illud modo prius significabimus, ueteres interpretes hanc orationem ita scripsisse: *δύραϊ* *ἀπὸ θρορῶν*, nolunt autem *θρορῶν* significare *ἀποθρορῶν*, hoc est abortum. at qui propositionem ex præposuerunt, ij uoluerunt abortum nomine *ἀποθρορῶν* ab ipso indicari: atque ita sæpe ipsum appellasse apparet. utrum uero nunc quoque ita fecerit, ignoratur. ut autem in hoc nomine, etsi uarijs modis ipsum scribunt, eadem tamen sententia manet, ita siue uteros, siue uterum, & capitis grauitatem, aut grauitates in numero singulari, aut multitudinis quispiam dicet, is orationis non uariabit sententiam. quā **B** ob rem ego quoque has dictionis uarietates, quæ rerum significationes non immutant, expendendas non censui. quod autem ab Hippocrate dicitur, est huiusmodi. Quibus mulieribus ex foetuum abortu, œdemata in utero habētibus, per consensum grauitas capitis subsequitur, ijs in sincipite dolor excipitur: simili quoque modo alias capitis grauitates, quæ ex uteri affectibus existunt, eadem ratione dolores in sincipite urgentes afferent. in primis autem cōsiderandum est, quid œdematis nomen significet: Hippocrates enim, ut sæpe est a nobis ostensum, omnes tumores, qui præter naturam sunt, eo nomine uidetur appellare: siue illi doloris expertes, durique sint, quos proprie scirrhos uocant: siue dolorem iunctum habeant, quas proprie inflammationes nuncupant: siue etiam dolore uacent, laxique sint: quos solos œdematis nominant. hoc uero loco œdematum illorum facere mentionem uidetur, quæ in longum produci tempus, & capitis excitare grauitatem possunt. id autem in abortibus usu uenire, testantur ea, quæ sensibus percipiuntur. quid uero causæ sit, cur sinciput potius, quàm ceteræ capitis partes, dolore confluetur, quidam huius libri interpretes cum indagare conati essent, inter se differunt: alij quidem in causâ esse dixerunt rectum partium situm, quem *κατ' ἔξω* uocant: cum enim lumborum & omnino spinæ partes affectæ aliquo modo sunt, aiunt affectum recto itinere ad posteriorem cerebri partem ascendere. quidam uero, cum posteriores uteri partes affectæ sunt, occiput: anterioribus uero affectis, sinciput in consensum trahi. alij relicta situs rectitudine, quam *κατ' ἔξω* Hippocrates uocat, cerebrum in affectus uteri consensum duci uolunt, quod uterus neruosa particula sit, cerebrum uero sit origo neruorum, atque inde capitis grauitates oriantur: cumque plurima cerebri pars in sincipite sita sit, ideo in ea parte dolorem maxime sentiri censent. alij uero infirmissimam esse hanc capitis partem dicunt, itaque merito magis affici malis, quàm ceteras: quicumque enim ex medijs cerebri partibus, quæ in sincipite sunt, neruos, qui utero inferuntur, oriri aiunt, eorum ne meminisse quidē decet: sicut neque fortasse eorum, qui quia neruosus uterus sit, ideo principium neruorum in affectionis consensum trahi dicunt: nam cur non peritonæum, quod ei propinquius est, & intestina, & uenter, & septum transversum, quæ ipsa quoque neruea sunt, in eius affectionis partem trahuntur? peius etiā, quàm hi, sentiunt illi, qui testibus cum cerebro consensum esse existimant, quod eandem cum cerebro substantiam habeant: & proinde etiam cum utero, siquidem ipse quoque testes habeat. quod si adhuc imperitiores commemoraro, id mihi forte quispiam uitio dederit: meque immemorem eorum, quæ paulo ante scripsi, dixerit. quam ob rem melius erit, ipsorum nugis semel posthabitis, ne eorum quidem, quæ dixerunt, facere ullo modo mentionem. ceterum eorum, qui neruosum esse uterum asserunt, una significatione, uera; alia, falsa est existimanda oratio: in animantibus enim tria genera sunt corporum **D** quæ ex similibus inter se particulis constant, quæ & exanguia sunt, & sinum nullum habent eorū alia ex ossibus, alia ex cerebro & dorso medulla, alia ex musculis oriuntur. primum eorum genus ab Hippocrate prorsus appellatur copula: secundum, neruus, & tonus. tertium, tendo. quidam ob similitudinē, quam dixi, hæc omnia neruos appellantes, primum genus deuinctorium, secundum sensibile, & electione mouens, tertium, nerueam propaginem uocant. Sed ex nullo horum trium multos neruos uterū capit: uerum quoniam ipse corpus distendi, ac contrahi plurimum uidetur, quod nulli carnosum, nec pingui membro inest, ideo similitudine quadam uterum neruosum appellamus, ducto a neruis nomine, qua sane ratione uesicam quoque, & alias itidem partes omnes, quæ albæ, & exanguis sua substantia sunt, quæque plurimum extendi, atque in se residere uidentur, uocare consueuerunt. atque hac etiā ratione in marium genitalibus, quem colem uocant, & item uteri ceruicem neruosa natura constare dicunt. sunt etiam, qui colem, penis fistulosum neruum appellant: & ab ipso penem quoque totū, neruosum nominant. tum hac similitudine ducti, quæ non ex facultate eorum, qui uere nerui sunt, sed ex corporea potius substantia, existit, inquirunt, quod causæ sit, cur coles suos affectus non magnopere principijs neruorum impertiantur. principia autem neruorum uoco cerebrum, spinalemque medullam. porro in uterum nerui quidam inferuntur: alioqui enim non sentiret: sed hi, si cum eius partis magnitudine comparentur, sunt admodum exigui: ut non leuis inde quæstio. suboriat, si quis naturali ratione

tionem perquirat, cur nonnullæ ex ijs mulieribus, quas hystericas uocant, distentionibus, contractionibusque conuulsioni similibus arripiantur, cum tamen in uteri inflammationibus id non ualde admodum fieri uideatur; sicut febres ualde uehementes & calidæ excitantur, quarum uel lingua, ut ipse hoc in libro deinceps dicet, ueluti fuligine quadam infecta reddatur. hæc autem prius erant inquirenda illis, qui de capitis uterique consensu dicere aliquid instituerant. ac calidas quidem, & uehementes febres excitari norunt ij, qui in artis operibus uersantur. nam qui Alexandria sophistica artem docent, quique libros longis, falsisque sermonibus potissimum impleuerunt, & inter eos prorsus adulescentulos uersantur, qui a grege ueniunt, neque ægrotos uiderunt: neque ipsi hac in re sunt exercitati: ab omnibus enim hominibus, qui illic sunt, uictus ratio mirum in modum negligitur. quicumque igitur mulieres uteri inflammatione laborantes conspexerunt, iidem etiam, ut calidæ, uehementisque febres totum corpus occupantes perinde caput exurant, atque illæ, quæ sine uteri affectu exoriuntur, plane norunt. & quamuis illæ, quibus suppressa menstrua sunt, manifeste non febricitent, periclitantur tamen, ne in febrem cito cadant. his præterea caput grauatur, plerumque uaporum, ac calidorum humorum redditur: atque ideo quædam ipsarum, siue febrem habeant, siue non habeant, sopore tentantur. atque hæc quidem ita fieri conspiciuntur: quæ uero causa sit, cur in huiusmodi uteri affectionibus caput impleatur, querendum erat, ac uotis expetendum, ut inueniretur. quod si id non possit, seruandum erat, & in memoria habendum id, quod experientia nobis ostendisset. itaque nos nonnullas causas eorum, quæ ita apparent, afferre conabimur, hinc exoriri: ex omnibus corporis partibus uteri plurimas, maximasque uenas habent: cumque male habiti sunt aut ex mētib; suppressis, aut purgationibus, quæ a partu sunt, retentis, aut inflammatione quadam, ut cunque excitata, eos sanguine impleri necesse est. sique eo putrescente febris accendatur, ea in synochis necessario numerabitur: siquidem huiusmodi febres ex sanguine putrescente excitari, copiamque calidorum uaporum non mediocrem in caput mittere, ostensum est. cum uero caput ex quauis causa horum uaporum plenum est, grauitates in sincipite maxime apparere, quæ hominem uexent, illi qui in artis opera studio incubuerunt, prius quam a me audient, aperte cognouerunt: quæ tamen huius euenti causa sit, aues fortasse cognoscere. eam igitur ego tibi exponam, quam uerissimam puto: atque eam quidem non unicam, sed multiplicem afferam. in primis autem consentaneum est, prædictos calidos uapores per arterias in caput cōportari: quæ per colulum ab utraque parte infundibuli, ut uocant, sursum recta ad sinciput ascendere conspiciuntur: deinde uero, omni sanitatis tempore tenuia & uaporosa cerebri excrementa per sinciput potissimum diffari confluunt: siquidem futuræ in ipso rarissimæ sunt, ipsaque caluaria tenuissima, ac plurimis peruia foraminibus est. præterea uero plura sensibilia corpora per futuras transeunt: etenim mēbrana quædam crassam cerebri membranam illi annectunt, quam pericranion uocāt. ualæ etiam multa exilia per futuras transeunt: ut enim quæ suapte natura maiorem sitiendi uim habent, magis etiam affectus, qui pari magnitudine sunt, sentiunt, ita quæ magis sentiunt, magis etiam a causis dolore inferētib; cruciant. quibus quidē sit rebus, ut sinciput dolore uexet. reliquū est, ut causam inueniamus, cur mulieribus ita affectis, in octo aut decē mētib; morbus in coxendicem desinat, hoc est irruat: sed quia nonnulli censent, non in octo, & decem mētib;, sed octauo aut decimo desinere, aiuntque in plerisque exemplaribus, præcipueque uetustissimis, literam η , & item τ , reperiri, atque η , pro octo, τ uero pro decem scriptam esse: ideo quænam in his etiam uersetur differentia, perpendemus: nā si in octo, aut decem mētib; in coxendicem terminari dicemus, tum non a cōceptu, sed ab ipso abortu numerabimus: si octauo, aut decimo mēse, tempus a conceptu sic dicemus significari. mihi autē fieri posse uidetur, ut utraque scriptura seruata utroque modo intelligamus: estque id, quod dicitur, experientia iudicandum: id quod ego in omnibus, quæ sunt huius generis, tum uero in eo, quod modo agitur, semper feci. ac mihi id obseruanti, morbus quandoque in quadraginta dierum, quandoque duorum mensium, aut quatuor spatio finiri uisus est. in quibusdam uero est etiam longius productus: ac nonnullæ ad octauum usque mensem reuera peruenerunt: nonnullæ etiam decimum attigerunt. uidi quoque H ex utero abscessum in coxendicem irruere: id tamen non in multis: quamuis multas ex utero diu male affectas conspexerim. quam ob rem non ita celeriter huius rei causam esse inuestigandam constitueram, quod an ita re uera esset, nondum inueneram: quando Aristoteles quoque tum denique perquirendam esse causam uelit, cur aliquid sit, cū id esse firmiter cognouerimus: siquis enim prius, quam certo sciat, aliquid esse, causam inuestiget, quam ob rem sit, certe planum est, eum maluisse nugari, ac delirare, quam ueritatis studio ductum esse. atque eiusmodi quidem afferunt ij, qui huiusce rei causam exponere sunt conati: quicumque enim a tempore abortus usque ad nouem, aut decem menses numerari putant oportere, aiunt consueisse uterum his duobus temporibus octauo, & decimo mēse male affici: quod octauo mēse foetus conuertatur, decimo uero in lucem proferatur: ac nunc iisdem stans temporibus fieri noxiorum humorum excretiones, in locum uicinum, quique capere eos possit, qui illuc comportentur, decumbentium, qui uero a conceptu tempore numerari uolunt, magis consentaneum esse sentiunt, ut, si nullum foetus incommodum interea contigisset, nouum tamen aliquem motum uterus in ipso his temporibus, dum aut conuertitur, aut partu editur, molitus esset, ita nunc quoque se res habeat. uerum utriusque errant, qui foetus motiones in uteros referunt: cum enim octauo mēse conuertitur, eum motum omnino ex se facit: atque ita in lucem editur, cum uehementius motus aliquam

ex

A ex membranibus eum continentibus effregerit. quod etiam in libro de natura puerili dictum est his ferere uerbis: Cum mulieri tempus pariendi appetit, tum accidit, ut puero moto, ac manibus, pedibusque calcitranti aliqua ex intimis membranibus disrumpatur. una autem disrupta, reliquæ imbecilliores uim habent: ac prima quidem rumpitur ea, quæ foetum ambit, deinde uero ultima. cum igitur infans abortu eiectus non amplius utero continetur, nec etiam eius seruire motus potest. Simili quoque modo absurdi sunt, qui aiunt septimum, nonumque mensem partus afferre: octauum uero, & decimum abscessus præter naturam, quod uno mense partus naturales excedant, quod in secundo de uulgaribus morbis libro dictum uolunt in illo loco, ubi ait, Postero: quasi dixerit, posteriore tempore, aut mense. Sed hoc iam in eo libro declarauimus. ego uero si hoc dictum ita se habere prius conspexissem, eius utique causam maiore studio peruestigarem: uerum cum uteri affectus multis certis temporibus iudicari, ac dierum criticorum circuitibus, quos ipse in præfagijs docuit, congruere compererim, huius causæ inuestigationem omittam, quod neque semper, neque plerumque id, quod dicitur, ita se habere conspiciam: potuit enim, opinor, ille, siue Hippocrates sit, siue Thessalus, siue alius quispiam, ita forsitam in duabus, aut tribus mulieribus factum obseruasse, tum uniuersi generis enunciationem de re, quæ neque semper, ut dixi, neque plerumque fit, inconsideratius protulisse. Sed his tandem finem imponamus, & eorum meminerimus, qui coniunctionem, & inter hæc uerba, capitis grauitas, & hæc, in sincipite dolores, interijciunt, totamque orationem hoc modo statuamus: Quibus ex corruptione circa uterum, & ædematis, capitis grauitas subsequitur, & in sincipite dolores, & quicumque alij ex uteris existunt, ijs octo, uel decem mētib; in coxendicem terminantur: medicam enim distinctionem quandam, utilem illam quidem ad præfagiendum, sed non ad causam inuestigandam, priori sermone addunt: cuius hanc esse sententiam uolunt: quibuscunque mulieribus tumores ex abortu in utero excitati in capitis grauitatem commutantur, & eisdem dolores in sincipite exoriuntur, his octo, aut decem mensium spatio ea, quæ uterum infestant, in coxendicem transferuntur: ut neque ab omnibus tum moribus, qui uterum obsident, sinciput dolore consistatur: neque omnes in coxendicem decumbant: sed illi solum, qui dolore sinciput uexant. uerum cum hoc quoque obseruarem, ita fieri non comperi: neque ipsi ullam huius rei rationem afferunt: siquidem assignari causa nulla potest, cur illi soli tumores uteri, qui dolore sinciput afficiunt, in coxendicem irruere censeant. itaque nos etiam eis non credemus, quippe qui neque ab experientia, neque ab indicatione, quæ a rei natura ducatur, huiusce sermonis fidem simus consecuti. iam uero illud etiam planum est, eam partem in qua ait, Et quicumque alij ex uteris existunt: dupliciter explicari: alij enim ad uteri affectiones orationem referunt: tanquam ab illis consequantur: alij uero uolunt hæc ad capitis affectiones pertinere, perinde ac si ita scripserit, quibus ex abortu, & tumoribus in capitis grauitatem uertitur, ijs sinciput dolore consistatur: & aliæ capitis affectiones ex utero concitatae in sincipite sese potissimum ostendunt. alias porro affectiones intelligemus eas, quæ capitis grauitati proportionem respondent: quarum aliquas cephalæas, aliquas hemi-cranias, aliquas absolute cephalalgias nominant.

2 Qui acuto sunt capite, siquidem robusta sunt ceruice, ualidi sunt tum alij, tum etiam ossibus: qui uero caput dolent, & aures fluentes habent, ijs palatum concanum est, & dentes inter se permutati.

Hic etiam nihil refert, utrum $\kappa\rho\alpha\tau\epsilon\rho\upsilon\chi\epsilon\nu\epsilon\varsigma$ quinque syllabis, an $\kappa\rho\alpha\tau\rho\upsilon\chi\epsilon\nu\epsilon\varsigma$ quatuor scribatur: siquidem utraque uox eos significat, quorum robusta, hoc est firma ceruix est: at $\mu\alpha\kappa\rho\upsilon\chi\epsilon\nu\epsilon\varsigma$, id est longi colli, ut a quibusdam qui ueterem lectionem immutant scribitur, non idem significat: robusta enim ceruix nominatur, quæ ualida est, ob duritiem, magnitudinemque ossium talis prorsus reddita. atque ita etiam se habent musculi ossibus circumpositi, tendinesque, ac ligamenta: longæ autem ceruices tantum abest, ut bonæ sint, ut sint prorsus uitiosæ, non secus, quam angustum longumque pectus: quod non solum datum, aut longum, sed amplum quoque esse debet. ac pectus quidem & ceruix, & unumquodque aliud membrum amplum est his interuallis, quæ ad latitudinem, altitudinemque pertinent, cum hæc pari proportionem aucta sint. & in eis longitudo omnino inest aut maior, aut certe æqualis ijs, quæ mediocritatem attingunt. pectus autem eorum hominum, qui se se nobis offerunt, non apparet prius, quam nudatum corpus sit; at caput primo occursum uidemus, & quodnam in formatione, magnitudineque uitium habeat, cognoscimus. in magnitudine, utrum maius, aut minus sit, quam deceat: in formatione, utrum plane rotundum sit, & frontis atque occipitis eminentia ex toto absit: aut sit acutum, easque eminentias habeat productiores, quam par sit; aut utranque, aut alterutram: aut alteram solam nactum sit, alteraque careat. itaque in maiore, acutoque capite expendendum est, quantum excedat, & quantum sit ceruicis excessus, ut melius ne, an deterius conformatum caput sit, dignoscas: est enim in commentarijs de ualitudine tuenda declaratum, huius rei cognitionem, si quis ea prius sit præditus, magnū usum Medicis ad sanitatem membri tuendam, & ad futuram uitij emendationem afferre. in eo autem, quod perspicue paruum est, paruitatem ipsam nosse oportet, & ea præterea, quæ ad ceruicem pertinent, absi: de consideranda sunt: siquidem dorsi spina æque ac truncus ex capite, tanquam ex radice exoritur: nam & ortus initium, medullæ spinalis ex cerebro existere, & ab eodem uires ei suppeditari didicisti: hanc porro medullam uertebrae continent, dum adhuc tenuis est, parua; cū uero est crassior, amplio.

res

res. quemadmodum igitur magnum pectus magnam habet intra se cavitatem, in qua duo magna uiscera pulmo & cor nulla ex parte compressa continentur; paruuum uero hæc habet ad proportionem exigua & contracta; ita etiam caput & spina ad sui proportionem cerebrum: medullamque includunt: itaque cum hæc excreuerint, tum & illa magna sunt, & amplas in ipsis spiritus uias efficiunt: cum uero parua sint, contra euenit. sic etiam cogitatricem facultatem in ijs læsam perspicue uidemus, qui caput aut magnum, aut paruuum admodum habent. sed praua capita semper uitiosa sunt: magna uero quandoque, raro tamen, bona sunt, cum propter robur eius facultatis, quæ in ipsis est, tum ob copiam materię, ex qua sunt facta: id quod Pericli Atheniensi, uiro prudentissimo ferunt contigisse: in quem etiam comici dicta ob capitis magnitudinem dicunt: multo etiam magis si caput naturalem formam retineat, firmamque ceruicem habeat, tum oculi infint, quorum acer aspectus sit, scire conuenit, tale caput esse optime constitutum. acuta uero (nam & in his quædam non reprehendenda reperiuntur diæta est) optima conformatione parum immutata efficiuntur: hæc enim globo oblongo, utrinque compresso, similis est. illa autem eminentiam non habent aut in occipite, aut in fronte: uel habent quidem sed æquo productiorem. plerunque igitur, ut dicebam, sicut magna, ita etiam, quæ huiusmodi sunt, capita uitiosa comperies: & tamen quædam, licet raro, bona erunt, nimirum cum facultas quæ materię, unde homo in utero genitus est, ualida fuerit adeo, ut a copia sanguinis eo defluentis nõ uincatur: sed potius sustinere, eique resistere ac recte conformare potuerit. cum igitur acuta capita fiant, uel quod alterutra eminentia desit, aut redundet, in primis adhibere mentem debes, ita ne sint reddita, quod aucta, an quod diminuta eminentia sit: propterea quod, si ob diminutam, semper reprehendenda erunt: si propter auctam, non semper. sed tum simul quoque expendendum est, primum quidem, an formosum incrementum sit: siquidem deformia incrementa, uitiosa sunt: deinde, an eminentia, quæ in occipite est, maior sit, quàm pars, quæ in facie adaucta est: cum occipitis eminentia auctam esse, melius habeatur: illic enim & omnium aliorum longe princeps cerebri uentriculus est, & medullæ spinalis origo: deinceps uero ceruix expendenda est, imbecilla ne, an ualida sit: nam si eminentia neque deformis sit neque ita magna, ut modum excedat, eamque ualida ceruix excipiat, caput eo modo acutum ne asperneris: siquidem eiusmodi homines tum aliarum rerum, tum ossium robore ualere comperies. Illud quoque considerandum hoc loco est, quid uelit Hippocrates, cum ait, tum alijs: utrum significet pectus & iecur, ut hi habeant hæc tria principia robusta, nec solum cerebrum: an alia dicat ea sola, quæ primum initium, atque ortum a capite ducunt: sunt autem hæc, spinalis medulla, nerui, & cum eis ossium, musculorumque substantia, quæ unà cum capite & augeri, & roborari necesse est: quæ sane membra simul aucta conspicias: cum enim sanguis, ex quo partes capitis sunt formatae copiosus, bonusque sit, certe etiam uitalem facultatem, quam ex corde prodire demonstrauimus; & quam naturalem, & altricem nominamus, quam ex icore in uenas influere didicisti, statim ab ipso initio ualidas esse, consentaneum est: & quæ in huiusmodi animante sunt ueluti corporis totius fundamenta, generosa sint, necesse est. ceterum in capite, quod contra affectum sit, quod in forma, & paruitate uitium habeat, simul etiam partes oris circa palatum intueri debes. appellant autem ita partem illam in eo loco sublimiorem, quæ supra foramina & naribus in ipsam pertinentia attollitur: hanc enim partem in illis cauam inuenies, quorum ualde acutum, deformemque caput sit. atque hos præcipue acuti capitis mortales uocant. in plerisque etiam immutatus dentium positus uidetur. hoc est, ut inferiores non e regione superiorum sint, ut neque secantes secantibus, neque canini caninis, neque maxillares maxillaribus respondeant: sed ueluti reuulsum simul, ac distortum os uideatur. hos capitis doloribus assiduis consistari uidebis, eorumque aures destillatione tentari, ut modo tenuis, liquidaque sanies, modo ueluti purulenta, foetidaque promanet, quod partes imbecillæ & multum, & uitiosum gignere excrementum consueuerint. nunc autem cum Hippocratis explanata sit oratio, si pauca quædam subiunxero, ad aliam transibo: hæc autem pauca sunt, ut unius, quod a me in huius libri principio dictum est, recordemur: aperte iam constare, hunc librum potius commentario, quàm iusto alicui operi similem uideri, quod Hippocrates quædam sibi ad recordationem scriberet, prout singula uel euenisse conspexisset, uel ratione, meditationeque inuenisset: nam neque inter primam & secundam, neque inter secundam ac tertiam orationem intercedit cognatio.

Quibuscumque os de palato recessit, his medius subsidet natus: quibus uero ex eo loco, unde dentes existunt, his extre-
mus natus sinus efficitur.

Os, quod duo nasi foramina quasi septum distinguit, alio quodam tenui offe nititur, quod a superiore parte ab offe frontis initium ducit, & ad finem nasi, ubi pinnae sitæ sunt, desinit. hac igitur in parte nasi interseptum illis insidet locis, in quæ extremitates dentium, qui secant, pertinent: pars autem his superior, palatum nominatur: & ad ipsum adnititur medium nasi interseptum. quare cum aliquod ex ossibus, quæ id fulciunt, exciderit, tum id interseptum ea parte cauum nasum reddit, eiusque rei symptoma, simitas appellat.

Infantium eadem una cum pubertate mutationes quædamque habent, & alias: & in rene dolor grauis, cum cibo replentur.

Cum omnes interpretes hanc scripturam agnoscant: itaque in omnibus uetustis libris habeatur, quidam tamen recetiores aliter, atque aliter immutare sunt conati: nam alij *ἐπιλαμψις*, alij *καταλαμψις*, alij *ἐπιλαμψις* scripserunt: quorum explicatio est, significari hoc loco, morbum comitalem in ijs, qui a puerulis ipsum contra xerunt, cum puerilis ætas ad pubertatem transierit, plerumque desinere: id enim ita fieri apparet, nisi quispiam per id tempus

A tempus praua uictus ratione usus in causa ipse sit, cur morbus perseueret. gignitur autem plerumque ex frigida cerebri temperatura, cum humiditate coniuncta: idque sapius: propterea quod raro ex alterius membri oritur uitio. discutitur autem, cum pubescunt: modo cetera quoque ita, ut par est, gerantur: quod totius corporis temperamentum in ficcius calidiusque mutatur: nam quomodo iuuenis sit puer calidior, in libris de temperamentis didicisti: ubi etiam, quomodo puer sit iuuenis calidior, docuimus: iuuenis. n. calidior absolute est: puer nõ absolute, sed quod maior in eo sit natiui caloris copia. ceterum qui se Hipp. nominant, uolunt ab Hippocrate dici calidi *ἐκλάμψις* hoc est fulgores, ducta translatione a flamma exteriori: quæ ubi uicit materiem, sibi que totam similem reddidit, effulget, & perspicua cunctis efficitur: quæ tamen prius, cum materiem humidam exiccaret, occultabatur. at Zeufis, cuius etiam sententiam Empirici quidam sequuntur, non hoc, sed alio modo *ἐκλάμψις* intelligit: quod ex ipsa Zeufidis oratione percipies, quæ huiusmodi est: Infantes uocat Hippocrates ad pubertatem usque: hi dum pubescunt, effulgent: hacque translatione, quæ magnam uim habet, usus est: siquidem eo tempore habitiores, adultioresque fiunt, tum color, formaque gravior est, ipsique uiribus & ingenio præstant. hæc autem omnia simul eueniunt: ac tum pulchritudo in ijs, qui natura formosi sunt, magis elucet. Idem Zeufis ait omnes pueros esse infantes appellatos, ut etiam eos Herophilus appellauit: etenim de hac re scribit hisce uerbis, Videtur infantes dicere Hippocrates eos, qui ad pubescentium ætatem usque pertinent, non eos, qui nuper in lucem editi sunt, aut quintum, sextumue annum attigerunt, ut plerique nunc uocant. sed ipse Herophilus grandes natu uocat infantes, cum ait, Infantibus non multum feminis, non menstruæ purgationes erumpunt, idem non concipiunt, non calui fiunt: neque enim hæc negat illis, qui ad eam usque ætatem peruenerunt, accidere: hoc est, ut primum orti sunt, ut quidam, inter quos etiam Callimachus est, intelligunt, ipsumque quasi ea, quæ omnes norunt, docentem, irrident: sed illis, qui pubertatem attigerunt: quando in eis quoque hæc accidere quidam existimant, atque hæc quidem Zeufis. ego uero, quomodo infantes appellatos esse hoc loco putem, iam ante dixi, ac nunc quoque clarius explicabo. comitia lis morbi affectus aut a naturali intemperie excitatur, cum cerebrum ualde humidum sit, ac tunc morbus ipse puerorum nominatur, ut ipse in libro de aquis, aere, & locis indicauit his uerbis: Pueris accidunt conuulsiones, & anhelationes, quæ puerorum facere, sacrumque morbum esse existimant: in qua oratione planum est, subaudiri oportere, affectum, ut sic legatur, quæ puerorum affectum efficere, & sacrum morbum esse existimant: aut etiam oritur is affectus in pueris ob errores, qui Medici operam exposit. cum autem ex humiditate prouenit, tum statim in lucem editis accidit: & in ætatis mutatione, nobis nullam curationem adhibentibus cessat. qua propter quos pueros, non prima statim ætate corripit, cum adhuc infantuli sunt, sed cum ætate processerunt, perspicuum est, eum aut ex praua ratione uictus, aut aliqua alia externa causa originem duxisse: in quibus nõ est ætatis expectanda mutatio: sed affectio morbosa, quæ contracta sit, discutienda erit. atqui non mediocris hic existit quæstio, si, ut uetus scriptura habet, *ἐκλάμψις*, hoc est fulgores intelligamus, ut Hippocrates, Zeufisque fecerunt: est enim talis oratio: Infantium, cum pubescunt, fulgores caloris cum alias quasdam in se mutationes habent. tum uero etiam eum renum affectum, quem ipse deinceps explanat: ita enim in hac oratione nomen *ἐπιλαμψις*, id est morbi comitalis omittetur. proinde non immerito quidam scribere uidentur *ἐπιλαμψις* ut alij quidam *καταλαμψις*. sed hi debebant ad prædictam explanationem deuenire, non quasi ita scriptum inuenissent, uerum quod, ita scribi, melius esse arbitrarentur. ceterum cum, & sit adiunctum, ipsum nonnulli auferunt, quippe qui duas esse orationes uelint, inter quas comune nihil sit: quarum altera satis ex his uerbis constat, Infantium *ἐκλάμψις* unà cum pubertate mutationes habet in nonnullis & alias: altera uero his contineatur, In renem dolor grauis, cum cibo replentur: ut reliqua de renum uitij tradat alio sumpto initio, non quod in pueris, cum excedunt ex ephebis in hunc morbum comitalis se commutet: cum in ea ætate renum morbus oriri non uideatur, sicut lapis in uesica gignitur: qui quidem potius in pueris, renum uero morbus in declinante ætate magis contingit. itaque deinceps ea quæ de uitio renum ab eo dicuntur, adscribamus.

In renem dolor grauis, cum cibo replentur, pituitamque uomunt: cum uero dolores redundent, æruginosa: & leuantur. soluantur autem, cum euacuati cibis sint: & rursus arenulæ subsident: ac cruentum mingunt: stupet femur, quod e regione est. quiescere non confert, sed exerceri: non impleri: iuuenes ueratro purgare, poplitem secare: urinam cientibus purgare: attenuare, atque mollire.

Grauem dolorem possumus intelligere, uel eum, qui quasi ponderis alicuius loco insidentis sensum inuehat: uel eum, qui difficilis sit: cum uerum sit, utrunque, diuersis tamen temporibus, in renibus excitari: nam & cum gignuntur, & cum exeunt lapilli, uehementissimi dolores hominem cruciant: & reliquo tempore perinde dolent, ac si pondus quoddam eo in loco situm habeant. qui autem in cauis renum concresecere lapillos putant, aiunt eos, qui ita affecti sunt, in solo transitu per urinam uias dolorem percipere: qui uero in ipsa renum carne, non solum in transitu, sed etiam illic quo tempore gignuntur, & quo in caua renum pertransseunt, inferre dolorem uolunt. ceterum concresecere in carne renum lapides, qui topis in morbis articularum exorientibus proportionem respondeant: testimonio orationis, quæ in libro de natura hominis, & de uictus ratione est, confirmant: ea est huiusmodi: Quibus in urina subsident arenosa, uel topi, ijs in principio tubercula

COMMENTARI.

in

in crassa uena orta sunt: & ad suppurationem peruenerunt: postea uero tuberculis non celeriter ruptis, pus in topus conuersum est, qui cum urina per uenam in uescam extruduntur. hac Hippocratica sententia est: & utroque modo lapides in renibus gigni possunt, & eo, quem nuper dixi, & eo, quem paulo ante exposui, cum docui, crassum, glutinosumque humorem in renum cauis spatio temporis exultum, & exiccatum in tophi consistentiam redigi. eodemque tempore siqua obstructio eos obideat, aut mediocri inflammatio, tum potius ponderis, quam doloris sensus efficitur, perinde atque in iecore, propterea quod ut renes, ita etiam iecur perexiguorum neruorum est particeps. ait autem dolores eo potissimum excitari tempore, quo cibo implentur. cum autem cibus duo apud Hippocratem significet, oratio in utraque significatione uera est, siue de cibis ingestis, ex quibus sanguinis gignitur copia: siue de excrementis alimenti, quae intestinis continentur, intelligatur: quae sane etiam ex cibi nomine quandoque appellat, ut in libro de ratione uictus in morbis acutis, cum ait, quibus cibus in intestinis inclusus est, si non subducta aluo forbitionem dederis, magna noxam afferes. quare fit, ut dolor a cibo, qui hoc significet, in renibus excitatus, quod a copia, pondereque excrementorum premantur, ac praegrantur, cum primum ea descenderint, se remittit, ex totoque sedatur. at is, quem sanguinis in uenis collecti copia attulit, cum in renes incubuerit, licet uenam secueris, non tamen ilico tolletur, & quod renum substantia densa sit, & quod cum multa sint eis adiecta corpora uis eorum auxiliorum, quae eis foris imponuntur, ad renes iam dissoluta peruenit. eorum autem dolorem non id solum sedat, sed etiam facta per superiorem uentrem excretio; quae tam coli intestini, quam renum dolore laborantibus commune quoddam symptoma est: etenim renes colo intestino, & colon renibus per peritonaeum continenter committuntur. itaque in principio uomitus pituitosi cietur: siquidem is humor plerumque in uentriculo gignitur ex cibi copia: praefertim uero, si illi crassi, & suapte natura pituitosiores fuerint. si uero affectus augeantur, ac perseuerent, accedit ita affectus, ut sanguine uis doloris, ac uigiliarum corrupto, a ruginosus uomitus: praecipue si praeterea & febricitauerint, & inedia pertulerint. ac leuantur inquit, a uomitibus; & ab accessionibus liberantur, non ab affectione, cum cibis uacui fuerint. quo in loco possimus ciborum nomen in utraque significatione intelligere: sed accommodatius est, ut de ijs, quae uentre, intestinisque continentur, accipiantur. tum ait, & rufae arenulae subsident: hoc est in urinis: nam & hoc usu uenire apparet, si rufum colorem esse talem accipias, qualis est ea, quae sandaracha nominatur. quocirca quidam in artis exercitatione diligenter uersati aiunt, subsidentia erui similia, quidam sandarachae speciem referentia, quidam etiam re uera rufas in eis existere: & duo priora etiam iecoris affectibus comitantur, tertia uero renum morbis: sicut etiam cum subsidentia colorem arenae praefertunt: nam eorum, quae in urinis subsident, colores ratione maioris & minoris inter se differunt: uerum ex materia crassa, glutinosaque plane fiunt, in qua uel maior copia crassi est, uel maior glutinosi, uel utriusque plane par: unde si ex pituita glutinosa solum, crassaque constiterint, cinereus color erit, aliorum topiorum coloris persimilis: qui in aquis natura calidis multis in locis concreti lapidibus, conspiciuntur: & item in uasis, in quibus aqua calescit. porro in animantium corporibus ex purulento humore, aut ex purulento, pituitosoque commistis huiusmodi quandoque topus gignitur, cuiusmodi in articularum morbo nascitur: eodem enim prorsus modo in his, & in renibus lapilli gignuntur. si uero quibusdam modicum sanguinis cum crassa, glutinosaque pituita mistum sit, ad rationem exuperantis succi color eorum, quae in urinis subsident, reddetur, ut modo sit ex pallido alboque mistus, modo ex rubro atque albo: modo ex flauo, alboque: nonnunquam uero rufus erit, cum sanguinis color ad colorum differentias faciat: quod non semper in hominibus accurate ruber sit, sed interdum ad magis atrum, interdum ad magis flauum, rufumque uergat. Vel igitur existimandum est, omnes, quas modo attuli, colorum differentias ab hac uoce, rufum, praeter cinereum, significari, cum ait, rufas arenulas subsidere: aut quod adiecit, cruentum, ex communi sensu dictum esse, accipiendum est. dico autem, quandoque: ut enim quandoque urina cruenta excerni ab eis uidetur, non semper tamen, neque in omnibus renum affectibus huiusmodi est: H ita etiam arenulae rufae in urinis quandoque subsidentes apparent: nam in commentarijs de facultatibus naturalibus quicquid in uenis serosum, tenueque cum sanguine mistum est, id a rene in se ipsum trahi docuimus. cumque meatus, per quos id in uentriculos renum illabitur, latius aperiantur, etiam aliud ex crassioribus simul influit. cum igitur id in uentriculo renis calfactum ad tophi consistentiam deuenit, si renum facultas expultrix totum simul cum urinis propellat, arenosa in eis sunt subsidentia: sin autem uentriculo renum impactum sit, & inde aegre dissolui possit, & aliquid aliud sibi simile ex uena caua accipies plus augeatur, (quod n. recens desluit, semper priori circum inhaerescit) ita topus insigni magnitudine coalescit. at dicunt nonnulli, cur sanguine mingunt? nepe, quia lapillus exiens, cum angulosus sit, particulas adiacentes ferit, & in causa est, ut sanguis excernatur. Si uero meatus, qui a caua uena in renem peruenit, fiat patentior, sanguisque sit liquidus, nec multus, nec glutinosus, tum urina cruenta redditur. dolorem uero stupidum in crus descendentem ob uasorum spinam dorso incumbentium, cauae inquam uenae, magnaeque arteriae, cum renibus, cruribusque coniunctionem excitari existimandum est: maximae enim sunt, quae in ipsos renes pertinent: post quas nonnullae non magnae lumbis inferuntur: postea utrunque uas bifariam partitum in utrunque crus descendit, perque ipsum totum distribuitur. quicumque autem per ureteres, aut quasdam membranas, aut neruos

A neruos, aut etiam peritonaeum inter renes cruraque intercedere communionem uolunt, ij sunt corporum dissectionis plane imperiti. Hippocrates igitur haecenus exposuit, quae renum uitio laborantibus eueniant: deinceps de eorum curatione agit his uerbis: Quiescere non confert, sed exerceri: non implere. formulam quandam renum curationis sibi ipse summatim hac oratione effinxit: in qua nonnulla omnis aetatis, corporisque habitus communia, nonnulla uero iuuenum, robustorumque propria descripsit ac communia quidem sunt, quae prima statuit, ut quiescere, quod in otio uita degere significat: quod eis inutile esse ait: tum excitationes, quas conferre putat: utpote quae multitudinem euacuet, & quod pituitosum, crassum, incoctumque est, ad maturitatem perducant, & attenuent: tum uniuersas corporis particulas corroborent. quo in loco scire debes, non magnas plane excitationes intelligi oportere, cuiusmodi sunt equitationes, umbratiles pugnae, palaestrae, pancratij certamen, terrae fessio, aut aliquid huius generis: sed omnem motionem absolute, quae corpus pro aetate, habitu, & robore eius, cuius renes patiuntur, exercere possit. iam uero quod ait, non impleri, est aetatis cuiusque, & habitus corporis commune praecipuum. quae sequuntur ut ipse monuit, iuuenibus conueniunt, quia ait. Iuuenes ueratro purgare, poplitem incidere, ac ueratro purgare, cum affectus ualde inueterarit, & quasi uecte quodam, ut ita dicam, ad eum extrudendum opus sit: ad eiusmodi enim ueratro utimur. Venam autem incidimus, cum sanguis copiosus, aut crassus in uenis sit coaceruatus. si uero homo utrumque remedium exigit, perspicuum est, initium a uenae sectione sumendum esse. nosi autem eas partes, quae supra iecur sunt, sectionem uenae cubiti postulare: quae infra sunt, crurum: ut uenas in poplitibus, aut omnino circa malleolos secemus. Quod deinceps subiungit, Urinam cientibus purgare, est ad omnes accommodatum. nec simpliciter dixit, urinam cientibus uti oportere, sed hoc uerbum purgare, adiiciens, modum utilitatis inde prouenientis indicauit: quippe cum non modo crassa, & glutinosa, quae renibus impacta sunt, expurgent, sed etiam una cum eis quaecunque per uenas cum sanguine praeter naturam feruntur. quod uero in extrema oratione dixit, attenuare, omnibus renum uitio affectis utile est, quos ad ueratrum sumendum praeparamus, & item quos, sine ueratro, per uenae sectionem curamus: aut etiam ab illo sumpto. attenuare autem de humoribus dictum est, siquidem eos attenuare conuenit: mollire uero de solidis particulis: utrunque enim usui est ijs, qui ueratrum sumpturi sunt, ut tuto fiat purgatio: etenim si humores prius non attenuentur, aut corpora, per quae fit uomitus, molliantur, & ad distentiones, distractionesque apta reddantur, & ueratrum demus, propter humorum crassitudinem in suffocationis periculum hominem adducemus: uel certe is, qui purgatur, ob duritiam partium licet ueratrum non detur, optimum est, ut humores tenues sint, & renum corpora mollia sint, ut per ipsa humores facile transeant: quae si quis ambo diligenter obseruarit, prohibebit ne in ipsis ab initio lapis unquam concresecat.

6 *Muliebria aqua laborantibus diu perdurant, cum uero celeriter non fluxerint, intumescunt.*

Sunt qui aqua laborant, intelligant eas, quae aptae sunt, ut aqua inter cutem corripiantur: sunt, qui eas, quarum sanguis tenuis, aquosusque natura est. potest autem de utrisque intelligi: sed potius conuenit ijs, quae suapte natura sanguinem tenuem habent, nec ulla alia morbosa affectio corpus infestet: in ijs enim menstrua purgatio, quam ipse muliebria uocauit, diu perdurat: nam & quod ait, diu, duobus accipi modis potest: aut de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgantur, aut de ipsarum aetate. ac si de diebus intelligas, pluribus deinceps diebus has, quam alias, purgari declarabit: si de aetate, per plures annos: nam in his re uera multus, tenuisque sanguis, ut illis, quae contrario modo affectae sunt, paucus, crassusque colligitur. albae autem sunt priores, ac molles: nigrae autem, ac durae, & graciles prorsus sunt, quae melancholicum sanguinem procreant: planumque est, eas temperamento inter se contrariae uero, sicciore, calidioreque temperamento sunt. Si uero ex affectu aqua laborauerint, non ipsis omnibus menstruae purgationes pluribus diebus apparent: quandoque enim ipsa suppressio affectum in eis parit: eademque suppressio propter osculorum, quae in utero sunt, obstructionem, & item sanguinis crassitudinem efficitur. quam ob rem nonnulli eorum, qui hanc orationem ad eas pertinere uolunt, quae ex affectu aqua laborant, pro perdurant, scribi censent, perdurare: ut dicas, muliebria aqua laborantibus diu perdurare conuenit: ut oratio & ad consulendum, & ad curandum pertineat, eius solum, quod fit, in narrationem continens. huic consentire aiunt, quod in extremo scriptum est. Cum uero celeriter non fluxerint, intumescunt. ut uelit, quemadmodum pluribus diebus, ita etiam breui tempore huiusmodi mulieres purgari, quoniam menstruis tarde exeuntibus tumores suboriuntur. atqui hoc etiam in ijs contingere ait, quae sanguinem aquosum habent: siquidem in eis quoque, cum purgationes stas temporibus non accedunt, carnes aquosiores redduntur.

7 *In Cranone ueteres dolores, frigidi: recentes uero, calidi: sanguine autem plurimi, & quae ex coxendice, frigida.*

Hæc quoque sibi ipse Hippocrates recordationis causa breuiter, summatimque scripsisse uidetur: E quam ob rem obscurior oratio est: ignoratur enim, utrum in Cranone solū dolores extitisse dicat, eosque in uentre ne, an in aliqua alia parte, an uero affectus cum dolore coniunctos. quod autem ait, ueteres dolores esse frigidos, recentes uero calidos, etsi perspicue dictū esse uidetur, tamen ipsum quoque; obscuritatem quandam habet: utrum inquam, ueteres dolores dicat eos, qui iandiu oborti sunt, an eos, qui diu perseuerant; ut etiam recentes, an eos, qui nunc sunt excitati, an eos, qui cito sedantur: & frigidus, an eos, qui frigoris sensum inferunt; an eos, qui a calfacientibus mitigantur: simili quoque modo calidos, an eos, qui cum sensu caloris sunt, an qui a refrigerantibus sedantur. quidam autem frigidus esse dictos putant eos, qui leues sunt: calidos, qui magni: capiuntque; has significationes contra Græcorum loquendi consuetudinem. cum autem ignoremus, quo anni tempore hos extitisse scripserit, etiam quando excitati sint, aut quomodo, aut quandiu perdurarint, inuenire plane non possumus. recentes autem dolores sanguine prorsus factos esse, idem est, ac si dixisset, eos ex sanguine procreatos esse, calido uidelicet, & multo. in ueteribus uero quia succum non adiecit, indicauit, ab alio quodam succo frigidus eos oriri. aitque ex coxendice frigida ipsis accidisse, significans frigidus aut affectus, aut dolores, quos scilicet frigidus succus excitauit. subit autem mihi admirari plerosque interpretes, qui cum eiusmodi orationes, de quibus affirmari nihil potest, explanant, multa sine demonstratione conscribunt: F in quibus uero & demonstrari aliquid, & inueniri utiliter potest, aut nihil penitus, aut pauca, & sine demonstratione, tanquam mandata literis tradunt.

In rigores ualidos procedentes, non ualde mitigantur, sed prope statum.

Hanc orationem ita scriptam uetustiores interpretes agnoscunt: recentiores uero in clariorem cōmutantes, scribunt hoc modo: rigores qui ualidi sunt, non admodum mitigantur, sed prope statum: uoluntque nos hac oratione doceri, omnes rigores ualidos, qui ægrotis accidunt, non admodum alio morbi tempore, sed solum, cum prope statum morbus est, mitigari. si priorem lectionem sequaris, in rigores ualidos procedentes, hoc est affectus peruenientes (subaudiendum enim est, affectus) conuenit, ut intelligas, eos ante statum non mitigari. quidam autem aiunt hoc loco factam esse status mentionem, qui unum est ex uniuersi morbi temporibus. quidam uero illius, qui ad singulas accessiones pertinet: ut rigor, quoties ualidus sit, non mitescat, donec prope tempus status accesserit: id quod in aliquibus contingere apparet, cumque rigorem non ualidum, sed qui calferi non possit, appellamus: quanquam licet ipsum quoque potestate ualidum uocare: est enim multo malignior, quam qui immodice uehemens est, & cito sedatur. quod si totius morbi statū intelligas, hæc oratio ad quartanas febres erit potissimum accommodata: nam si cum ualidis rigoribus accessiones inuadant, illique nihil se remittant, certe fieri non potest, ut ad statum morbus perducatur. ac multo minus eiusmodi quartanæ declinationem futuram sperabis prius, quam sedatus rigor fuerit. quare hæc oratio pertinet ad præfagiendū in febribus ad rigores uehementes tendentibus: quæ, nisi sedato rigore, solui nō possunt: id quod prope statum usu uenit. ceterum huiusmodi rigores ex frigidissima pituita, quæ uitrea nominatur, aut ex atræ bilis succo exoriuntur: uerum ex frigida pituita, non uehemens rigor, sed is, qui calferi non potest, procreatur: ex melancholico uero humore tum uterque, tum alteruterque autem succus quarto quoque die accessionem facit: uitreus uero, quotidie. horum tamen nihil interpretes explicant: sed quæ auditoribus nullam utilitatem afferunt, ea copiosissime prosequuntur: nam & in sequenti oratione, quæ ad medicinam maxime pertinet, nullum ex præstantissimis præceptis percepisse deprehenduntur.

Prinæ retentiones ante rigorem, si ex bonis processerint: & aluus deiecerit, & somni adfuerint: forsitan uero & febrius modus: forsitan uero & quæ ex lassitudinibus.

Cum utilissimum præceptum, quod millies in ægrotis conspicitur, ignorent ijs, qui hunc sunt librum interpretati, quid dicam plane per Deos nescio. atque ut alios minus quispiam miretur, certe Sabinum, & Rufum Ephesium, qui non oscitanter in Hippocratis libris sunt uersati, admirari ualde licet, si non urinæ suppressionem critico rigori antecessisse sæpenumero perspexerunt: de qua nunc Hippocrates scribit, nosque docet, ut futurum in morbo rigorem criticum præfagiamus. si igitur in acuta febre alia signa salubria tibi appareant, & crisin instare speres, te scire oportet, urinæ suppressa, criticum rigorem necessario fore. quod si nox quoque difficilis præcesserit, & dies criticus sit, tum rigorem futurum certius prædices. Si uero etiam pulsus tibi idem signum indicabit, non modo rigorem, sed eum etiam uehementem fore expectabis. quare quod ait, ex bonis, uel ex urinis solis, uel ex alijs signis bonis unā cum urinis, intelligendum est. tanta autem in acutis febribus uis est signorum, quæ ex urina sumuntur, ut ei soli fides sit adhibenda. si uero cetera accedant, tum præfagium erit firmissimum, certissimum, atque perpetuum. uerum urinæ retentio fit etiam, cum aluus copiosa est: signo enim est, serosam humiditatem illuc repere, cuius redundantis triplicem esse euacuationem didicisti, per aluum, per urinas, per sudores. itaque si aluus plura deiecerit, tum non est urinæ suppressioni habenda fides, ut rigorem futurum præfagias. at si aluus nihil deiecerit, proximamque esse morbi crisin prænoris, certe & rigere, & sudare ægrum necesse est. quid autem significant ea uerba, & somni adfuerint? nam si ut unum ex bonis signis dictum sit, maxime conueniet ijs, quæ modo sunt dicta. illud uero, si ex bonis procedant. ueluti exemplum quoddam allatum est. at si pro futuri rigoris signo dictum sit, non debebis de hoc absolute proferre sententiam: siquidem sæpenumero

A penumero fit, ut nox quæ crisin, quæ inquam rigorem, crisinque præcedit, molesta sit: quo casu firmissimum cum antedictis futuri rigoris præfagium habebis. quandoque autem, sed raro, nox cum bonis somnis tranquilla traducitur, & in his non rigoris, sed excretionis pulsus apparet. quibus de rebus in uoluminibus, quæ de pulsibus sunt, abunde egimus. iubet præterea, ut modum febris contempleris, hoc est, utrum calida, & biliosa, & ardens, an quæpiam sit ex alijs: nosti enim, omnes rigores criticos, qui in acutis febribus, præsertim uero ardentibus excitantur, ex flaua bili, quæ per sensibilia membra ad partes externas comportatur, effici. quo fit, ut febres ex lassitudinibus ortæ, quarum est biliosissima temperatura, tibi quoque sint ad præfagiendum adiumento. hæc igitur est ab externis causis ad præfagiendum ducta utilitas, in uno tibi ueluti exemplo proposita: & in alijs externis causis, quæcunq; corpus biliosius efficiunt, ex usu futura: sunt autem hæc, æstus, uigilia, curæ, angores, ira, alimenti inopia, & biliosorum eduliorum usus nimius. primam autem, firmissimamque naturæ febrium notitiam acquires ex ijs, quæ circa corpus apparent: ut in libro de febrium differentia didicisti: secunda uero ab externis causis ducta cognitio non parum ad certiores fidem eorum, quæ inuenieris, conduceret. mirabile ergo est, quomodo hoc præceptum, quod utilissimum est, interpretes ignorarint.

10 B Quibus autem rigores sunt, ijs non admodum abscessus fiunt.

Raro abscessus oriuntur in ijs, qui cum rigore febricitant: ut in quartanis, tertianisque febribus apparet. in declinationibus enim earum accessionum excretiones multitudinem euacuant. quam ob rem multa noxiorum humorum redundantia sit, oportet, si natura facere abscessum debeat.

11 Crurum effeminationes uel ante morbum, uel a morbo statim iter facienti accidunt, quia forte aliquid ex lassitudinibus in articulos decubuit: ex quo crurum effeminationes exsistunt.

Non potest aperte cognosci, utrum solas imbecillitates appellarit effeminationes, an eas, quæ quia uniuersa crura non alantur, contingunt: quantum enim ad exemplum, quod prius expositum est, pertinet, eas etiam licet intelligere, quæ ex inopia alimenti fiunt: quantum uero ad secundum, cum ait, quia forte aliquid ex lassitudinibus in articulos decubuit: non gracilitates quis recte intelliget, sed absolute imbecillitates, quæ etiam citra gracilitatem crurum actiones debilitare, aut abscessus quoque possunt excipere. quod autem in extremo additum est, Ex quo crurum effeminationes exsistunt: in principio quoque dictum est: quo circa nonnulli uolunt, ut hoc sit antecedens eorum, quæ deinceps sequuntur: adimunt autem in primis illud, ex quo: & quædam ex subsequenti permutant. ego uero, quod etiam initio dixi, nunc commemorabo: hoc autem est, huius libri sententias uarie scriptas esse, quem admodum hæc quoque est: quarum etiam nonnullæ non recte disunctæ sunt, nonnullæ rursus minus accommodatè conunctæ. quæ omnia si in medium attulerō, simulque aliorum errata refutaro, oratio ita producet, ut exitum nullum reperitura uideatur.

12 Tubercula foras extumescunt, & acuminata, & turbinate, & æquabiliter maturescunt, non circum dura, decliua, & non bifida, meliora: contraria uero, mala: quamplurimum uero contraria, pessima.

Ab ijs, quæ ex terra exiunt, ducta similitudine, tubercula uocant homines eos tumores, qui præter naturam sine externa causa prorsus excitantur. præcipue autem hoc nomine appellant ea, quæ ad extremum locum prorumpunt. quia uero & lata, & quæ paulo elatiora sunt, quam naturales partes, nomē aliud non habent, ideo ipsa quoque eodem nomine interdum uocant, ut Hippocrates fecit: qui bona esse censuit ea, quæ extumescunt, hoc est, in quibus insignis tumefactio est, uel ea etiam, quæ ad exteriora, non quæ ad interiora augentur, ut in præfagij scriptū reliquit his uerbis: Quæ foras erumpunt, ac quæ maxime extra spectant, & in acutū attolluntur, optima sunt. quæcunq; autem inquit, interius rumpuntur, optima quidem illa sunt, quibus cum externa sede nulla communicatio est: præstat enim, ut extra Duergant: sed si intro uergant, melius rursus in ijs omnibus est, ut ipsorum propensio ad internam partem sit, tuberculorum autem ortus in abdomine est, aut etiam pectore: his enim inania spatia subsunt quæ tuberculorum introrsum spectantium tumorem præter naturam, excipiunt. ex ijs autem, quæ exterius intumescunt, acuta & fastigiata sunt latis meliora: quippe quæ a calidioribus, tenuiorisque consistentiæ succis gignantur, ideoque celeriter ad suppurationem ueniant: nam quæ a crassis, glutinosisque humoribus, ut pote frigidis procreantur, lata sunt, ægre maturantur, & potius putrescunt, quam maturentur longo temporis progressu. cum his laudat etiam quæ æquabiliter suppurant: etenim quæ ex aliqua ipsorum parte suppurant, & reliquas partes omnes suppurationis expertes habent, ea primum quidem quod alijs, quæ statim suppurant, diuturniora sunt: secundo uero, quod difficilius curantur, peiora sunt: nā alijs auxilijs suppurantia, alijs non suppurantia indigent. quæ item non circum dura sunt, meliora sunt ijs, quæ circum dura sunt. circum uero dura uocat ea, quorum medium molle est, ac suppurans: quod uero in orbem id continet, durum est, & suppuratu difficile, aut quod omnino suppurationem non admittit. commendat præterea tubercula deorsum uergentia. ea sunt, quæ fastigium suæ suppurationis deorsum uersus habent: ibi enim ad apertis, materia facile defluit. nisi te fugiat, ea ex inæqualibus constare: siquidem ijs quid boni, & quid prauis inest. quæ autem æqualem suppurationem habent, & fastigium in partibus inferioribus faciunt, ea sunt optima. non bifida:

quoque bifidis præstare ait: in bifidis enim medium non est sine uitio, sed durum, & supurationem non E
admittit, plane autem constat, eorum tuberculorum, quæ inter se contrario modo affecta sunt, quæcûq;
inter se plurimum specie differunt, ea uiribus, ac moribus permultum differre, cumque prædictæ diffe-
rentiæ late pateant, aliquod inter contraria medium sit, necesse est: a quo medio hoc magis, illud minus
distet: ut in duris ac mollibus res se habet: satis enim erit in una oppositione, exempli causa id expo-
nere, durum est molli deterius, inter dura uero, quod durius est: durissimum uero est pessimum: ita etiã
quod modice molle est, modice bonum censetur: quod ex toto molle, id quoque ex toto est bonum.
itaque ut in hac oppositione res se habet, ita ad prædictas omnes traduces.

Ferinum autumno, & cordis dolores, & horrores, & melancholicum.

Vtrum uermes, qui ascarides dicuntur, an lumbricos, an elephantem, & cancrum, an tabem, ut qui-
busdam placet, an quicquid malignum est, ferinum appellarit, hæc omnia autumno iure gignuntur &
propter prauum succi redundantiam, quæ eo tempore uiget, & propter inæqualem cæli temperaturam,
quare haud mirabile est, si & cordis dolores, & horrores, & melancholiæ autumnali tempore procreã-
tur, propterea quod ex antedictis causis hæc omnia consequuntur. ceterum de illis omnibus, quæ au-
tumno accidunt, dictum a nobis copiosius est in explicatione, quam in secundo de uulgaribus mor-
bis conscripsimus.

Ad initia cõsideradæ accessiones sunt: idq; in omni morbo: uelut in occasu exacerbari: & annus ad occasum, et ascarides.

In secundo quoque de uulgaribus morbis ita scriptum est: Ad initia morborum considerandum,
an statim floreat: Hippocrates enim interdum utitur hac uoce, ad principia, ut in hac sententia fe-
cit, ad principia morborum refert considerare, num statim floreat: & cum ait, ad calfaciendum,
ac refrigerandum, & siccandum, & humectandum multa quispiam huiusmodi comperiat. quo
dicendi genere utitur, non quod repugnet, aut alicui contradicat, sed ut intelligat, quæ ad calfa-
ciendum, refrigerandum, siccandum, & humectandum conducant, posse ab aliquo multa huius-
modi reperi. in secundo autem de uulgaribus morbis libro explicando ostendimus, nisi quis ita
uerba illa accipiat, necesse esse, ut quod ait, ad principia, pro eo quod est, secundum principia, uel
circa principia, intelligat. nec tamen in solis principijs id considerandum esse censet, sed in morbis u-
niuersis, deinde exemplum adhibuit, quod duobus legi modis potest: uno sic, in occasu exacerbari, &
annus: tum ab alio initio, ad occasum & ascarides: altero uero sic, uelut ad occasum exacerbari, & an-
nus ad occasum: deinde alio initio sumpto, & ascarides. putat enim diem toti anno proportionem respõ-
dere: ut matutino tempore uer, meridie, æstas, uesperis autumnus, nocti hiems similis sit. dictum autem
fusus de his est, ubi sententiam in secundo de uulgaribus morbis declarauimus, cuius initium est, G
Ascarides ad occasum.

*Infantium tussicula cum alui perturbatione, continuaque febris significat post indicationem bimestri, omnino uigesimo
die, tumores in articulos uenturos.*

Interpretes omnes scriptis æque fidem adhibent: simulque nonnulla eorum, quæ laudant, non intel-
ligunt: & tamen quædam, ut maiore cum affectatione dicam, artis ipsius nerui sunt: quædam uero per
exiguam utilitatem præbent, quædam ne exiguam quidem: cuiusmodi sunt, quæ proposita sententia
continentur. equidem quæ semper in ægrotis fieri eodem modo conspiciuntur, ea ego digna memora-
tu iudico: & ex his ea potissimum, quæ magnum usum afferunt: ut paulo ante docui, cum de præsen-
sione per rigorem differui: nam quandoque in uehementissima febre, quæ uigiliam, fastidium, sitim,
impatientiam, & interdum quoque delirium iunctum habeat, cum omnes ægrotantis familiares per-
turbati lugent, potest quispiam ex arte prædicens rigorem, sudorem, ac morbi solutionem, Aescula-
pius uideri. at in ea oratione, quæ nunc proposita est, in primis, quid dicat, non est apertum: deinde ue-
ro etsi statuatur quis se omnes probabiles auctoris sensus habere, tamen ex ipsis nihil poterit prædicere:
nam sit ita, ut infans tussiat, aluique turbata sit, ac febris continua ipsum obsideat, deinde iudicetur
ut cunque, & in quo quis uelit die, siue octogesimo a partu, siue sexagesimo (nam duobus modis id ex H
ponunt, Bimestri, omnino uigesimo die: quidam enim uolunt bimestrem esse, ex quo in lucem sit editus
quo die iudicatus infans est: & uigessimam diem esse, ex quo in morbum incidit: quidam uero infanti bi-
mestri morbum accidisse, & post dies uiginti iudicatum esse.) hæc inquam ita se habeant, poterimus
nos prædicere, huic puello abscessum aliquem post indicationem in articulos esse irrupturum: & tamẽ
neque semper, neque plerumque id continget, prædictiones autem aut semper certas, aut raro fallaces
esse oportet: si uero perraro ueræ sint, ac sæpenumero falsæ, arte carebunt.

*Si autem ea, quæ e superioribus partibus in articulos infra decubuerunt, infra umbilicum consiterint, bonum: si uero
supra, non pariter morbum soluum, nisi œdemata suppurauerint.*

Hæc de infantibus dici, planum erit ex ijs, quæ deinceps dicentur. hæc tamen oratio non ad res sin-
gulas, sed ad uniuersas pertinet, in secundo de morbis uulgaribus, & in aphorismis, & in prælagijs re-
petita, quos libros iam exposuimus. uult autem abscessus, qui a superioribus partibus in eas, quæ in-
fra umbilicum sunt, decumbunt, bonos esse: qui uero non sunt huiusmodi, non bonos. de ipsorum
autem malitia aliquid detrahitur, si œdemata suppurauerint. usus autem est hoc quoque loco
œdematis uocabulo pro communi omnia præter naturam tumorum significatione: ut etiam an-
te diximus.

Quæ

17 A Quæ uero in humeris suppurant tantulis, eos breuiore esse humero faciunt.

De infantibus adhuc uerba fieri, ipse plane docuit, cum dixit, tantulis: ut censeat, ea, quæ hic dicun-
tur, ad initium sermonis referri oportere. quomodo autem humerus in eis breuior reddatur, in libro
ipsum de articulis, & in nostris in illum commentarijs didicisti.

*18 Dissoluet autem & ulcusculorum ad inferiora eruptio, modo ne rotunda, profunda que fuerint: perniciosa enim hæc, præser-
tim uero pueris sunt.*

A uerbo *ἐκθύειν*, quod est erumpere, uocem *ἐκθύειν* hoc est eruptionem media producta syllaba de-
clinauit: ac si exitum cū impetu dixisset. ait autem ab ijs affectus illos discuti, qui abscessu egent: nisi ro-
tunda, profunda que sint: hoc est, nisi maxime maligna sint: siquidem ea in infantibus, qui neque dolo-
res, neque curatione ferre possunt, incurabilia sunt: cum alioqui etiam quæ talia sunt, ægre sanentur.

19 Sed & sanguis effluens dissoluet: id quod adultioribus magis accidit.

Omnibus eiusmodi malis sanguinem effluentem prodesse, sæpenumero iam cognouimus. in infan-
tibus uero, quibus de agitur, sanguis ab initio, nisi raro, non apparet: quocirca adiecit, Id quod adultio-
ribus magis accidit: hoc est ijs, qui ætate plus procefferunt. quinam autem sint affectus, qui per ab-
B scessus, quos dixit, & sanguinis profluvia, & ulcuscula in infantibus iudicentur, non admodum aper-
te declarauit: initium enim sermonis erat hoc, Infantium tussicula, cum alui turbatione, continuaque
febre: potest autem ex ijs symptomatis, quæ attulit, de lateris, pulmonis, iecinoris, ac uentriculi af-
fectibus intelligi.

20 Lachrymæ in acutis morbis male habentibus ulro manantes, bonæ: non ulro uero, male.

De hisce lachrymis dictum etiã est in prælagijs, atque aphorismis: sed accuratius in primo de uul-
garibus morbis, ubi ait, Quibus in acutis febribus, magis uero in ardentibus lachrymæ præter uolun-
tatem fluunt, his, nisi reliqua sint letalia, narium profluuium expectandum est: qui uero incommode ha-
bent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem portendunt: quæ uerba nos in nostris in eum librum
commentarijs explanauimus.

21 Quibus palpebra circumtenditur, malum.

Eadem affectio talem palpebram reddit, qualis est in prælagijs descripta, cū ait, cutis circa frontem
dura, ac prætenta. hoc autem & item alia, quæ deinceps in prælagijs relata sunt, de acutis morbis dicta
esse, cum ipse declarauit, tum hic quoque aperit, cum ait, Lachrymæ in ijs, qui in morbis acutis male
habent, sponte fluentes, in bonis, non sponte autem, in malis numerantur.

22 C Malum etiam est, si, uelut spuma, inarescat.

Hoc quoque in acutis morbis fieri cernitur, cum illi quæ maxime aridi fuerint, & uires imbecillæ: si-
quidem per exigua lippitudines ex oculis excidunt, ac mox inarescunt.

23 Obscuritas etiam, malum est.

In acutis morbis obscurari oculos, imbecillitatem, & interitum facultatis uidendi significat.

24 Et squalor, malus est.

Erat etiam squalidum, quod ueluti spumam habebat: sed nunc, licet spuma uacet, prauum esse, declarauit.

25 Quique intus corrugantur.

Cum membrana musculis oculum mouentibus adherens, quæ ad coronam usque porrigitur, disso-
luta, relaxataque fuerit, tum oculi interius corrugantur: nam si exterius corrugarentur, esset cutis affe-
ctus. hoc autem imbecillitatis, refrigerationisque signum esse, argumento est, quod in ualde senibus id
contingit: in quibus rugosi oculi conspiciuntur.

26 Concreti, qui que uix uertuntur, & contorquentur.

Hæc quoque de oculis differuit: nam concretum, hoc est immobile, indicant absolutam illius facul-
tatis extinctionem, qua musculi erant præditi, a qua prius, cum in suo statu erant, mouebantur. qui uero
D ægre mouentur, ij prope ad illam affectionem accedunt. qui contorquentur, aut delirium, aut muscu-
lorum oculos mouentium tremorem declarant. quæ sane omnia in acutis, periculosissimisque morbis ob-
noxam principis partis oriuntur.

27 Et alia, quæcunque omissa sunt.

Quanam sunt ea, quæ oculis euenientia omissa dicit? an quæ in prælagijs scripta sunt his uerbis, Nã
si lumẽ refugiant, aut illachryment; aut peruertantur, alterq; ex eis minor altero fiat; aut quæ in ipsis
alba esse debent, rubescant; aut in ipsis uenulæ paleant, aut nigricent; aut fordes in his innatans angu-
lis inhærescat; si que aut sublimes sint facti, aut tumidiore, aut uehementer subsederint: quæ quidem
omnia nos unã cum ceteris eo in libro declarauimus.

*28 Febres alie mordaces manui sunt, alie mites: alie non mordaces illæ quidem, sed in crescentes: alie acutæ sed quæ a ma-
nu superentur: alie confestim æstiose; alie perpetuo debiles, aride, que: alie saluginosæ, alie pemphingodes, uisu terribiles:
alæ manui humidæ: alie per rubræ: alie per pallidæ: alie liuidæ: & cetera consimilia.*

Hoc quoque loco in fine huius orationis adiecit, & cetera huius generis, propterea quod solas febriũ
differẽtias insignes adumbravit, primas igitur adscripsit, ab ipsa propria febriũ essentia sumptas, ipsarũ
aut essentia nõ ex Hippocratis solũ, clarissimorũq; medicorũ sententiã, sed cõmuni etiã omniũ hominũ

consensu, est calor præter naturam, qui potissimum in uniuersum animal diffusus est: si minus, uel omnino in plures, aut certe in principes partes. ac sæpe uniuersa cutis nullum perspicuum calorem præter naturam, neque nobis extrinsecus tangētibz, neque ipsi ægrotis præferre uidetur: & tamē ægroti ipsum in intimis partibus sentiunt, & exuri sibi uiscera aiunt: præterea uero quidam fastidio, siti, uigilijsque cruciantur. nunc uero Hippocrates eas febrium differentias, quas Medici nō ex ijs, quæ ægrotis apparent, sed ex ijs, quæ ipsi aspectu, tactuque perspicue sentiunt, describit. itaque primæ ac præcipuæ, & quæ ex propria, ut dixi, essentia ducuntur, febrium differentia sunt, quæ ex calore sumuntur: siquidem febrium essentia in motu arteriarum non est: qua in re Erasistrati, Chrysiptique errorem iam ostendi. porro febrilis calor aut acer, mordaxque, aut modice molestus, febricitantium corpora tangentibus apparet. nam suaue illud, ac familiare, quod natiuo calori inest, nullo pacto in eo est: ut igitur multa alia, quæ pro minoris, maiorisque ratione inter se differunt, illorum uocabulis, quæ eis proxima sunt, benignius, quam uerius loquentes, exponimus; ita de calore parum molesto, facta cum eo, qui plurimum molestia affert, comparatione, nihil profus molesti continere dicimus. quandoque autem calor plurimus, acerrimusque uidetur: sæpe uero non exiguus quidem, sed tamen acerrimus: sicut etiam acerrimus, nec tamen multus. & hæc singula, quæ retuli, quandoque non primo manus appulsu, sed aliquanto post, sentiuntur: ut etiam quæ primo tactu magna, acriæque uisa sunt, tibi quandoque si ægris manus diutius appositam detinueris, imminui uidebuntur. quin & squalidus & perquam ficcus calor, perinde ac si calidum lapidem tangeremus, interdum sentitur: sæpe uero roridum, humidum, ualdeque halituosum se offert, ut e corpore ægroti uaporem quandam copiosum manare perspicue sentias. atque horum quoque, ut illorum, quæ prædicta sunt, quædam, quæ in ipso statim initio apparent, perseverant: quædam uel augent, uel diminuunt eam differentiam, quæ in initio in eis uisa est: quædam aliam efficiunt, quæ principio neququam eis inerat: eamque quæ inter initia uisa in eis est, pernitus abolent. atque hæc quidem sunt differentia, quæ ex ipsa febrium essentia oriuntur. de ceteris, postea uidebimus. prius autem operæ pretium est, prædictas uerbis Hippocraticis accommodare. itaque cum ait, Febrium alia sunt manui mordaces, alia mites, declarat, se de ijs loqui, quæ semper aut mordaces, aut mites apparent. quare addit, alia non mordaces, sed incrementales: significans his uerbis eas febres, quæ, cum manus iniicitur, mordaces principio non apparent, sed longo tempore detenta manu sensum mordacium afferunt. contra uero affecta sunt illa, de quibus ait, alia acuta, sed quæ a manu superentur: quæ acuta in principio uidentur, sed paulatim dissoluuntur. acutas autem intelligere de bes de calore, qui manui tangentis statim se offert, ac uelocē sui motum ostendit: ut acutos quosdam cursores appellamus, non secus, quam si celeres diceremus. & acutos morbos uocamus eos, qui celeriter cursum temporum suorum ad finem usque conficiunt. siue autem manibus, siue manu dicas illas differentias. dignosci, nihil interest: perspicuum enim est ei, qui sana mente sit, huiusmodi differentias, non oculis, sed manibus percipi: omnes tamen homines, interdum natura duce, has appēdices addit, ut eorum, quæ exponunt, euidētiā augeant: præcipue autē ijs in rebus, in quibus coniecturis, signisque quibusdam, nō cognitione, quæ a sensibus proficiscitur, id quod quaeritur, inuenire licet. itaque Hippocrates non solum in principio sermonis manuum meminit, sed etiam cum dixit, alia acuta, sed quæ a manu superentur. Subinde autem differentiam, quæ ex earum magnitudine existit, declarans ait, alia confestim ætuosa, alia perpetuo debiles. qua autem in re huiusmodi opinio tangētibz fiat, ut multus, aut paucus calor esse uideatur, postea uidebimus: nunc satis est dicere, ita uideri: ut enim in externis rebus si quis clausis oculis flammam tangat, is uel multam, uel paucam eius essentiam sentiet, cum tamen nulla in qualitate caloris differentia sentiat, ita etiam in febribus contingit: nam quandoque caloris dignotio, quæ ex qualitate est, eadem uidetur esse cū ea quæ in alio sit corpore: sed quantitate differre. ex his uero, quæ mox sequuntur, quod ait, aridaque, satis apertum est: quod addit, saluginosa, obscurum: quia quod salum est, nō tactu, sed solo gustatu discernitur. Sed magis etiam obscurum est, quod post hæc subiungit, alia pemphingodes, uisu terribiles. quo loco uaria lectio est: nam in plurimis exemplaribus illi uerbo pemphingodes, additum est uerbum, uisu: in paucis uero post uerbum uisu, adscriptum est terribiles. ex interpretibus uero Sabinus solus hanc lectionem agnouit, quæ Metrodorus secutus est; & ceteri, qui post ipsos ad hæc usque tempora peruenerunt. in paucissimis tamen libris simpliciter scriptum inueni, alia pemphingodes, nec aspectu addito, nec terribiles. ceterum falsas, si quis ad tactum referat, dicet esse febres, quæ quasi morsum tangentibus afferant: qualis a muria, & ceteris omnibus salis corporibus incutit: pemphingodes uero eas, quæ flatuosa sunt: etenim sæpe per febricitantis cutim aerium quandam halitum efferri sentimus. quod si non has, sed eas, quæ cum pustulis sunt, pemphingodes quis uocet, certe omissa erit aliqua ex differentijs necessarijs, ex earum uidelicet genere, quas potissimum ex ipsa febrium essentia duci monuimus: ut enim ualde mordax, aut uehemens, aut arida, aut squalida, in multis febribus esse caloris species uidetur, ita etiam flatuosa: cum manus sibi afferri statim quandam, qui modo halituosus, modo liccus est, sentiat. cumque nomen pemphingos multa significet, aliud quisque interpretes accipiens, tamquam unum illud solum, quod ipse statuit, significet, probare sententiam suam auditoribus se putat. Satis ergo forte fuisset dicere, pemphingodes febres esse flatuosas: tum quod hæc genere earum differentiarum continentur, quæ hætenus scriptæ sunt, tum uero, quia nisi quis ita intelligat, ipse hanc omisit differentiam uideretur. uerū cum

A cum in plerisque libris uerbo pemphingodes adiectum sit, uisu, necesse est, ut nos quoque garrulā grammaticorum rationem, quæ ad hæc est etiam quandoque utilis, attingamus: accuratius enim de differentionibus, quæ apud Hippocratem in quaestionem ueniunt, alibi egimus: nunc uero satis erit, me afferre. Sophocles autem in Colchis pro statu accepisse hoc nomen uidetur, cum ait,

“ Pemphinge procul a secundo flamine
 “ Abduxit. Idem quoque in Salamine Satyris hoc modo,
 “ Et fulmina uos comprehendant celeriter.
 “ Pemphinge tonitrus, & odoris mali. Aeschylus Prometheo.
 “ O uincte recta, ac serpendo, cum flamine.
 “ Primum petes horrifoni Aquilonis domum:
 “ Sed irruentem, fremitum, rapiat te, caue.
 “ Pemphingeque uertat procellosa illico.
 “ Sophocles quoque in Colchis pro ipsis radijs hac uoce pemphingos uti uidetur, in his uersibus.
 “ Me magnus intuentem ibi coepit stupor:
 “ B Pemphinga nam uidi auream. Ita etiam Aeschylus,
 “ E regione neque pemphinx Solis cernitur,
 “ Nec roseum ostendit os Latonæ filia.
 “ At tu caue, ne feriat os pemphinx tibi: Idem autem pro gutta accepit in Prometheo, ut
 “ Acerbi enim sunt, & letales halitus.
 “ Et in Pentheo, his uerbis:
 “ Humi ne profundas pemphinga sanguinis.
 “ Pro nebula etiam poni uidetur a Sophocle in Salamine satyris, in hoc uersu,
 “ Ignis pemphinge omnem ridens sero. Et apud Hibicum, ubi scriptum est,
 “ Denfas bibentes pemphigas. quod sane per comparationem quandam dictum est,
 “ sumptam ab ijs, qui procella iactantur: quocirca quamplurimi eorum qui diuinant, de stillis, quæ
 “ per imbres cadunt, pemphingas esse dictas uolunt. Callimachus autem hoc modo dixit,
 “ Ne per pemphingas inducentibus sinas.
 “ Flores cadentes circum, pemphinges sonant.
 “ Euphorion uero sic, pemphingis igitur significationes attulimus.
 C de quarum duabus ante quoque mentionem fecimus, propterea quod omnium præstantissimi interpretes Hippocratem in illis significationibus uerbum hoc statuisse uoluerunt. possumus autem illis significationibus declaratis nunc addere tertiā, ut pemphingodes febres intelligamus eas, quæ nobis quasi scintillarum exilientium, ac manui occurrentium imaginem referant: fuerint autem huiusmodi febres compositæ ex duabus simplicibus iam prædictis, ex flatuosa inquam, & ignea. sed huic explicationi unū solum aduerfabitur, si nomini pemphingodes additum sit, uisu: quam ob rem uocem illam nonnulli merito expunxerunt, qui uero eam non sustulerunt uel febres eas, quæ cum pustulis sunt uel eas quæ animum pertingunt, intellexerunt. quoniam autem febres, quæ pustulas adiunctas habent, a symptomate nomen ducunt, probabile est, ut ipsum pestilentem febres ab hoc symptomate sic nominare uoluisset accipiamus: quando hæc quoque una febrium species est. in ipsa autem pustulas excitari, attestatur Thucydides, qui ad hunc modum scribit: Corpus autem inquit, extrinsecus tangenti, neque nimium calidum, neque uiride erat, sed subrubrum, liuidum, pustulis, ulcusculisque scatens. quicumque autem febres, quæ animum tentant, pemphingodes dictas esse sentiunt, longe a proposita febrium differentia erant: nonnulli enim antiqui medici febrim quandam phreniticam, ut etiam lethargicam, pleuriticam, & peripneumonicam appellarunt: ceterum febrium enumeratio, quæ præsentis oratione continetur, a differentia caloris existit: ad quam etiam pestilens, quæ putrem calorem habet, referri potest: at phrenitica non potest, quod non, ut alij, ita & Hippocrates consuevit febris speciem phrenitici appellare. neque ea, quæ a symptomate nomen trahit, qualis est, quæ pustulas excitat, in prædictis differentijs est ab ipso comprehensa: ut etiam alia, quarum proxime facta est mentio: phreniticorum enim febris reperitur mordacem habere calorem, qui æquabiliter in totum corpus, & quocūque rempore manum iniicias, profusum, quare prima omnium ipsarum est commemorata. itaque neque illi audiendi sunt, qui falsas febres ab eo sensu qui in ore ægrotantium est, nominari censent: propterea quod constat Hippocratem omnes dignotiones ad manum pertinentes ex caloris differentia, in quo febriliū genus totum, & essentia est, deinceps enumerasse. nam si pestilentem esse appellatam pemphingodem admittamus, ab accidente quidem nomen duxerit, ipsam uero speciem ex propria febrium essentia nacta fuerit. eadem quoque ratione neque illi, qui falsas febres dictas esse uolunt, quæ efficiunt, ut quicquid æger gustet, salum uideatur, parum febris differentiarum, quæ hac doctrina continentur, meminerunt. si uero inter febrium differentias Hippocrates illas quoque statuisse, certe cum eis illas omnino retulisset, in quibus & salua, & cetera, quæ gustantur, omnia amara uidentur: quas sane differentias non in febrium, sed potius saporum dignotionibus: febres uero in caloris differentia locare præstitit: ut enim saporibus gustatu, ita febres tactu sentiuntur. Non recte autem uerbum, uisu, additū esse

Al. l. f. r. t. q.
 c. i. p. 806. D.
 & E.

esse a Sabino, qui ita contextum uerborum scripsit, aliæ pemphingodes uisui terribiles, & ante docui, & nunc repetam: nempe terribiles dictas esse, a nobis quidem, si cum pustulis, ulceribusque sint: ex illius uero sententia, cum delirant, & horripilo aspectu intuentur. quid autem de his utriusque sententia sit, iam diximus. simili quoque modo lapsi sunt ij, qui flatuosas uocatas esse affirmant, nec ad tactum hanc notitiam referunt, sed ad genus difficultatis respirationis, in qua magnus & frequens spiritus ducitur. est ergo ueri simillimum pemphingodem febrem dictam esse aut flatuosam, quæ ad tactum pertinere, aut pestilentem. cum uero in oratione uerbo pemphingodes adiectum sit, terribiles, sola pestilens indicatur, quæ ab alijs in eo differt, ut eius calor putris sit, qualis in longissima pestilentia, quæ modo uiget, sentitur: quam ob rem neque calidi, neque æstuosi uisui sunt tangentibus, qui peste erant infecti: quanquam intus uehementer exurerentur, ut etiam apud Thucydidem legitur, cum ait, Corpus autem extrinsecus tangenti neque nimium calidum, neque uiride erat, sed subrubrum, pallidum, & pustulis, atque ulcusculis scatens: intrinsecus uero ita ardebant, ut ne tenuissimis quidem uestibus, aut linteolis regi paterentur, neque quicquam aliud, nisi ut nudi permanerent, ferre possent. Pemphigos quoque mentio est in Cnidij sententijs, quas ad Euryphonta medicum auctorem referunt, his uerbis: Mungit parum semper, & urit, pemphixque supernatat, ut olei uiridis, ad modum telæ aranearum. uidetur autem pemphiga non totam bullam uocare, sed id solum, quod ipsam exterius instar aranearum circumscribit. Cum igitur Hippocrates maxime proprias, & primas febrium differentias absoluisset, deinceps ad eas, quæ ex colore sumuntur, accedens ait, aliæ per rubræ, aliæ perpallidæ, aliæ liuidæ. dixit autem per rubras, & non simpliciter rubras, ut etiam perpallidas, & non simpliciter pallidas: sed liuidas absolute uocauit, nihilque addidit, quod incrementum indicaret: ac si eas liuidissimas appellasset: is enim color semper prauus est: ruber uero, ac pallidus uisitati colores sunt. ceterum per rubræ febres, hoc est uehementer rubræ uehementissimum calorem subesse indicant: materiam uero esse sanguinem: ita quæ perpallidæ sunt, pallidam bilim testantur. tu uero in eis alui excrementa considerato: quæ sit cum bile iuncta inuenies, ex eius effusione colorem naturalem mutatum esse scito: si uero sine in febris differentia colorem statuito, huiusmodi autem febres, nisi prius cum rigore, sudoreque sint interdum iudicata, tabem afferunt. per rubræ uero inter synochas numerantur, quibus remedio est sanguis ad animi defectionem usque missus: ut in methodo curandi docuimus: ubi etiam magnus usus ex harum differentiarum cognitione ducitur, cum singulæ propriam curationem exigant. Liuidæ autem febres, quæ ipsæ quoque a colore nomen duxerunt, sanguineum deficere succum indicant: & unà cum eo natium calorem: proinde mortiferæ sunt: & nonnullæ ex eis animi defectiones eas inducunt, quæ ex euacuationibus sequuntur: de quibus in libris methodi medendi actum est. huiusmodi autem febres Euryphron liuidas uocat, dum scribit, Febris liuida occupat, & aliàs incipit, aliàs caput dolet: & uiscera dolore consistantur, & bilis uomitu reijcitur: cumque dolor urget, aspicere homo non potest, quia grauatur: aluiusque sicca redditur, & cutis tota liuida, & labia, qualia sunt eorum, qui moris uescuntur. alba oculorum liuida sunt: aspicit perinde, ac si suffocaretur: quandoque autem id minus patitur: ac sæpe commutatur. sed & in libro de morbis, quem Hippocrati tribuunt, Dioscorides uero ab Hippocrate Theofali filio conscriptum putat, morbus quidam liuidus memoratur. eius uero libri initium est hoc, Magna lotij copia it, ubi ex calfactum caput sit. de liuido autem morbo hæc ad uerbum ita scribuntur: Liuido morbo febris arida comitabatur, & aliàs horror, aliàs capitis dolor: & uiscera dolore afficiuntur, bilis euomitur, & cum dolor adest, intueri nihil potest, sed grauatur, & uenter exiccatur, color liuescit, labiaque, & alba oculorum liuida redduntur, ipseque non secus, quam si strangularetur, interdum aspicit, coloremque commutat, & ex liuido subuirdis efficitur. Non desuerunt etiam hoc loco, qui febrem liuidam male exponerent eam, in qua alui excretiones liuidæ apparent. his enim pari modo conueniret, ut nigram eam appellarent, in qua nigra deijcerent. restat extrema orationis pars explicanda, ubi ait, & cetera consimilia: hoc est, prædictis, similia: postremas autem differentias attulit, quæ ex colore, non quæ ex febrium essentia ducuntur, quæ tamen propius ad essentiam accederent, quam quæ ex aliquo accidente proueniunt: quemadmodum cum intermittentes, aut continuas febres esse dicimus: & intermittentium aliam tertianam, aliam quotidianam, aliam quartanam appellamus: continuarum uero aliam semitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam succensam, aliam pestilentem, aliam toleofam, aliam hepialam. Praxagoras autem inter acutarum differentias, quasdam phreniticas, & lethargicas, & præterea ictericas febres nominat. recentiores uero non modo continuam, sed synochum febrem quandam uocauerunt: eiusque differentias esse statuunt, quam homotonum, seu acmafticam appellant, itemque epacmafticam, & paracmafticam. alias uero diuisione, quæ ad ceteros morbos etiam pertinet, quasdam acutas, quasdam diurnas febres dicimus: alias uero, benignas & malignas. quinetiam alias ordinatas, inordinatas alias: & alias quoque circuitum seruantes, & erraticas. nonnulli autem ex ueteribus eas, quæ in diuersis partibus corporis accenduntur, ducto ab illis partibus nomine uocauerunt, & quandam pleuriticam, & hepaticam, & splenicam febrem nuncupauerunt: alijs a symptomate nomen imposuerunt, ut comotosam, cataphoricam, lethargicam, phreniticam, & ictericam febrem appellari eis placuerit: quarum omnium in ijs uoluminibus, quæ earum sunt dicata tractationi, tibi suppetere potest cognitio. hoc autem loco, quatenus explananda fuit oratio, abunde est a nobis factum: nam præter quam quod meam sententiam enunciaui, clarorum quoque explanatorum mentionem

† Al. sine bilis inuenies. † cum bilis,

† plaustrum alij uertunt.

A mentionem feci, ceteris omnibus silentio præteritis, qui de febrium differentia alibi, quam in commentarijs ad explanationem confectis, aliquid prodiderunt, in quibus etiam Archigenes est: de quibus in alio uolumine edisseram.

29 Corporis contentiones, & articularum duritia, & ipse æger dissolutus, & articularum contrafractio, malum.

Contentum & relaxatum, durumque & molle contrario nomine opponuntur. itaque ipse postea dicit, cutis duræ mollitio, contenta relaxatio: siue cutis contenta, siue articulus, siue corpus dicatur, ita dici intelligemus ad comparationem eius, quod secundum naturam est: quod nec contentum est, nec relaxatum, sed in mediocritate constitutum. contenta autem quandoque propria affectione contentum: quandoque autem ab alijs attrahuntur: propria autem affectione, ut cum uehementi frigore concreuerint, aut propter aliquam exiccantium causarum, quæ plures sunt, ut nocti, exaruerint. quædam uero a continentibus particulis tenduntur, aut arefactis, aut inflammatis, aut concretis. contra uero quædam laxiora, quam natura ferat, redduntur, cum multo humore, citra frigus, madent. quæ uero dura sunt, frigore, aut scirrho, aut siccitate arefacta obdurefcunt: nam inflammatio non durum, sed renitentem tumorem excitat, ut utres humoris, atque aeris pleni. quemadmodum autem renitens duro perfimile propter commune accidens (nam & durum renitens est) uidetur, longe tamen ex propria natura differt: ita & cum molli corpore; ut sensus iudicio uidetur, quandam similitudinem habet dissolutum, eadem tamen affectione non est præditum: cum enim facultas, quæ musculos mouet, infirma est, tum corpora egrorum exoluta, ac languida iacere uidentur. quam affectionem indicauit, cum dixit, & ipse æger dissolutus. itemque aperte postea docuit, cum ait, & articularum contrafractio. quidam tamen in hoc nomine *καταρροιας* tertiam syllabam non per *α*, sed per *ι*, scribunt, ut decubitus significet. quæ uero sententia sit potior, intelligemus, si quæ de decubitu in præfagijs dicta sunt, attulerimus: Medicus autem inquit, deprehendere ægrum debet in dextrum, sinistrumue latus cubantem, brachijs, ac cruribus parum reductis. aduerte hoc loco brachia & crura parum reducta: nam uel nihil omnino, uel plus, quam par sit, inflexa esse, utrunque malum est: quia secundum naturam non est. itaque ipse subiunxit, Sic enim plurimi sani cubant. iccirco postea addit, supinum uero iacere, manibus, cruribusque extentis, minus bonum. declaratum autem est, huiusmodi decubitum facultatis imbecillitatem significare: idque magis etiam indicatur ab eo, quem deinceps describit his uerbis: Id uero peius est, si decliuis sit, & a lecto ad pedes delabatur: quos sane decubitus in hac oratione ipse insinuauit, cum dixit, & ipse dissolutus: siquidem brachia, & crura parum reducta habere, laudabile est, quod hos fines tranfit, maiorem articularum fractionem denotat: ita enim eam nominauit, in libro uero præfagiorum his uerbis, Mortale etiam est, cum hians quis dormit, & si supinus iaceat, cruribus reductis, atque distractis, hoc est plurimum distantibus. siue autem reducta, siue distracta scribatur, utroque modo contrafractos esse articulos indicatur: quam ob rem melius est, ut hic *καταρροιας* per *α*, hoc est contrafractio articularum, quam per *ι*, id est decubitus scribamus: præsertim cum non satis accommodate de articulis decubitus dicatur, quod Hippocrates de toto corpore, non de articulis hoc nomen usurpare consueuerit.

30 Oculi audacia delirium significat: & abiectiones, ac peruersiones, malum.

Audacia delirii indicium est, præcipue uero si cum impudentia iuncta sit, ut sæpenumero dictum est, abiectiones uero oculorum audaci aspectui contrarium symptoma est. indicat autem oculos ad aperto diutius teneri non posse, quod facultas, quæ palpebras regit, imbecilla sit. peruersiones uero oculorum uocat, cum palpebræ inuertuntur, ut in præfagijs scriptum reliquit ad hunc modum, Si uero palpebra, aut labrum, aut nares incuruæ fiant, aut liuidæ, in malis est habendum.

dilatare, constringere, alia quidem, alia uero non.

Hi sunt modi curationū, qui contrarijs affectibus conueniūt: densata enim dilatanda sunt: densanda uero, quæ plus, quàm par est, sunt dilatata. quocirca secunda huius uerbi *σενυγρῶσαι*, idest constringere, tenui, non denso spiritu le genda est: siquidem non iunctum est ex nomine *ὕγρον*, ut quis forte existima rit, nescius, quod *σενόν*, idest angustum dicitur, ab Ionibus *σενυγρῶν* nominari: cuius rei locuples testis esse Simonides potest in his carminibus.

Non sic aperto in monte quisquam cæsum
Exhorruit Leonem, aut tigrin, obuius
Si solus illi fiat arcto in tramite.

quo in loco *σενυγρῶν* idem significat, quod *σενόν* hoc est arcto in tramite. constringuntur uero, ac dilatan tur præter naturalem modum interdum uasorum quorundam, aut particularum ora, quæ sub sensum cadunt: plerunque uero, quæ ratione solum intuemur, tam in cute, quam imo in corpore. quæ autem adstricta sunt, aperire, ac rarefacere, mediocriter calfaciendo oportet: quæ uero aperta sunt, cogere adstringendo, ac refrigerando. sed perfectam harum rerum, sicut etiam aliorum ad curationem per tinentium institutorum rationem, in libris methodi curandi explicatam habebitis.

Humores hos expellere, illos siccare, alios inducere: & huic quidem etiam, illi uero non.

In libro etiam de humoribus hæc omnia sunt plenius pertractata, ut in nostris quoque libris de ra tione curandi: nimirum interdum opus esse, ut redundantes humores sensibili euacuatione educantur, aut uomitibus, aut clysteribus, aut purgantibus medicamentis, aut per urinas, aut per sudores, aut per uenæ sectionem, aut per hæmorrhoidas, aut per uterum, aut per scarificationem: interdum uero per halitum digerere medicamentis extrinsecus adhibitis. quorum modorum hunc siccare, primum ex pellere nominauit. cumque utriusque commune sit euacuare, quod contrarium tertio erat, scripsit, ip sumque appellauit inducere, hoc est, deficientes humores procreare. est autem perspicuum, nos ci bus ac potibus istos inducere, delectis nimirum qualitibus, & quantitibus ad id accommodatis, & da ta opera, ut concoquantur, digerantur, & corporibus agglutinentur. quod autem addidit, huic quidem etiam, illi uero non, etiam si dictum non esset, perspicuum tamen fuisse: nonnunquam enim uno in ho mine particulæ quædam in tumorem elatæ indigent euacuationis, quædam uero alimento carentes, ad iectionem postulant.

Extenuare, crassum reddere uas, cutem, carnes, & alia: & hæc quidem, ea uero non item.

Cum uas dicit, totum corpus intelligendum est: ipsum immoderate crassum extenuare, & extenuatū plenius reddere nobis sæpe propositum est: sæpe uero non ipsum totum sed uel carnes aliquas, uel solâ cutim: quandoque uero humores, quos indicauit, cum dixit, & alia. quod uero ait, hæc quidem, ea uero non item, in eodem sensu dictum est, quem in superiore sententia exposuimus.

Leuigare, exasperare, indurare, mollire, alia etiam, alia non.

Cum ab ipso cōmunem remediōrū scopū didiceris, facile, quæ particulatim in oībus curationis præ H ceptis dicuntur, consequi poteris: etenim si contraria sunt contrariōrū remedia, certe, quæ præter natu ram exasperata sunt, leuiganda erunt: quæque leuigata erunt, exasperanda. sæpe autem & fauces adeo exasperantur, ut sensu ipso percipiuntur: itemque aspera arteria, & os, & tota cutis in ijs affectionibus quas scabies, lepraque procreat, & pustulis quibusdam milio interdum similibus, interdum uero mino ribus, aut maioribus, partes quoque uentris sæpe exasperantur, cum per eas copiosus, syncerusque hu mor biliosus excernitur. idem fit, quandoque ex usu acrium, mordaciumque eduliorum: ac plane pa tet, his adhibendam esse curationem per ea, quæ asperitati tollendæ sunt: quod ipse leuigare appella uit. contrario aut modo affecta sunt, quibus exasperatione opus est: id quod in cute, & capitis barbæq; pilis accidit: in capite autem ut in alopecijs, ophiaci, & mydriaci: in barba uero, cum pili tarde, & ægre exoriuntur, in quibus omnia medicamenta experti sumus, quæ ad alopecias faciunt. in alijs autem cor poris partibus, & in ulcerum labijs agglutinandis, aut sinibus uniuersis medicamenta abstergentia in fundentes ipsas particulas exasperamus: uentrem quoque tenacis pituitæ plenū medicamentis exaspe rantibus quæque detergimus. eodem genere cōtinent pessī, qui ad sanguinē ex hæmorrhoidibus euocan dum subijciunt. ulcera quoque palpebrarū, quæ *συνόστεισι* notantur, aliquo prius exasperamus, tū erodētibus medicamētis oblinimus: idque agimus, ut ulcerata tubercula uires illorū in profundum accipiant. scitis autem,

A autem, me in his peragendis uti consueſſe asperis marinarum bestiarum corijs, sepiarumque testis, & pu mice: quæ si præsto non sint, ipso auerso specillo, quod nō latum, sed angustum extremum habeat. iam manantia capitis ulcera, quæ a choreis dicuntur, & fauos, & uerucas, & cetera huius generis, quæ me dicamentis uolumus discutere, prius exasperamus aut nostris unguibus, idque modice, aut duriore linteolo, aut alicuius eorum, quæ diximus, usu: tum medicamenta imponimus. Indurare, mollire. hæc quoque nobis usui sunt, sæpe in toto corpore, interdum una in parte: quibus enim est subrumidus, & in aquam inter cutem uergit totus corporis habitus, eos linteis prius fricantes, & aspera frictione u tentes, & in puluere exercentes, obduramus. qui uero hæc non ferunt, eos Medici emplasticis medi camentis, abstinentia lotionis, & prædictis frictionibus, habita uiriū ratione, easque paulatim augen tes arefaciunt. quandoque uero unam particulam eodem modo affectam non secus, quàm quæ dixi, curamus. præcipue autem in artubus id continenter fieri uidetur. immo uero ulceribus omnibus, ubi carne repleta sint, ita cicatricem inducimus: siquidem caro, quæ obduruit, cutis naturam contrahit, sit que cicatrix. contra uero, quæ callum contraxerunt, & obduratæ inflammationes usu contrariorum molliuntur: qua etiam ratione adhibetur indurato lieni curatio. cutem quoque crassiorem ab affe ctu, quem elephanta uocamus, redditam, cicatricesque duriores, quàm par sit, factas remollimus, sicut molliores obduramus.

5 *Excitare, stuporem inducere.*

Non mediocrem usum afferri Medicis, ab excitatione sensus, motusque eorum, in quibus illi sint re soluti, inter omnes constat. at stuporem inducere in solis uehementibus doloribus quandoque utile est: cum medicamenta ex opio, & mandragora, & alterco præbemus: nam & ipse dixit, stupor mode ratus dolorem soluit. itaque si quis uehementioribus, aut copiosioribus medicamentis stupefacienti bus utatur, is corpora refrigerabit, atque extinguet.

6 *Et alia, quæcumque, sunt huius generis.*

Ea significat, quæ per repugnantiam antedictis similem efficiuntur, dum calfacimus, aut refrigera mus, aut humectamus, aut siccamus; aut quod excidit, imponimus; aut ea refecimus, quæ in corpora ex toto genere præter naturam sunt; aut quod naturalem modum magnitudine excidit, abscindimus: aut distorta dirigimus: aut obstructa aperimus: aut cetera omnia, quæ in arte curandi exposita sunt: in quibus omnibus hoc commune propositum est, contraria esse affectibus adhibenda.

7 *Deriuare.*

Hoc loco docere incepit modos curationum ad humores pertinentes, quos in libro de humoribus accuratius descriptos habemus: nunc tamen eos iterabo, ut ad memoriam reuocentur. deriuationem autem appellare Hippocrates consueuit, cum humor aliquis, quem euacuari expediat, non per com modam ferri regionem cõperit, & tamen non admodum procul a cõuenienti, neque in maxime contra rium locum fertur: quemadmodum si uitiata uesica, aut renibus, euacuari per urinas incipiat: tunc e nim melius est, per aluum deriuare: ut etiam si uitiatis intestinis, per uentrem ferri tentet, certe con tra in his humorem, qui euacuari debet, ad urinæ uias dirigemus. in mulieribus uero quandoque, ut per uterum fluat, operam damus, uel etiam contra uteri fluorem ad urinæ uias, uel ad uentrem deriua mus. si autem in aliqua huius generis euacuatione uomitum ciemus, id ipse reuulsionem uocat: sicut etiam si uomitus ipsos reuellamus ad uterum, aut uesicam, aut sedem proritantes.

8 *Cedentia reuellerent statim, remittentibus cedere.*

Consequens erat, ut deriuationi reuulsionem subiungeret, itaque deinde doceret, quomodo quis optime reuulsionem moliretur: Hippocrates uero reuulsionem prætergressus, ad id statim aggressus est, quod eos nosse maxime expediebat, qui erant recte eos humores, qui in aliquod membrum male procubuerant, reuulsuri: non enim semper manendum est in remedijs reuellentibus, sed aliquod tem pus uacuum a reuellentibus præsidijs interponendum est, ut humorem, qui in particula affecta iam in D sederit, excerni permittamus: quando illic permanens, dupliciter partem angeret, & multitudinē eam distendens, & sua qualitate molestiam ei afferens. at si humores, qui iam inhæserunt, excerni permise ris, cum ipsam dolore liberabis, tum uero facilius reuellentibus remedijs aliquid proficies: cum pars non amplius præ dolore in se ipsam humores, ea inclinatione, quam a principio non recte acceperant, irriteret.

9 *Alium humorem, non prodeuntem, educere: prodeuntem uero, unâ exprimere. efficere simile, ut dolor dolore sedatur. dissimilia si sursum repant elata, deorsum soluere: & item contraria, ut capitis purgatio, uenæ sectio, quando non temere detrahatur.*

Quod ait, alium humorem, non eum qui effertur, educendum esse, planum est ex ijs, quæ in apho rismis, quæque in libro de humoribus declarata sunt: si enim molestus humor excernatur, sitque mode rata euacuatio, is permittendus est, nulla alia cura suscepta: quemadmodum si moderata non sit, face re aliquid Medicus debet, ut tum copiam cohibere, tum mancam euacuationem proritare: quod ipse dixit, prodeuntem unâ exprimere. solet enim expressiones uocare effusiones, & inanitiones uasorū. quod uero ait, efficere, significat permutare, aut miscere, ut nosti. ignoratur autem, utrum anteceden tibus, an consequentibus sit adiungendum: siquidem utroque modo non proprie dictum uidetur. quo circa nonnulli tanquã ex superioribus cõsequens, illis adijciunt, tum alio sumpto initio, legunt, simile, ut dolorem

ut dolorem dolor sedat: alij ab ipso uerbo incipiunt, & ita progrediuntur, efficere simile, quia uero, ut dixi, neutro modo uerisimile est, plerique adducti sunt, ut scripturam commutent, ut in alijs multis, in quibus ex uno nomine obscuritas inerat, fecerunt. itaque nonnulli legunt *εργια δεικται*. i. irasci, nonnulli *εργια δεικται*. i. efficere simile: aiuntque id, quod sequitur, exempli loco dictum esse, ut dolor dolorem sedat: quo sane modo in multis libris scriptum reperitur: sed nec etiam recte scriptum in exemplaribus Dioscoridis est: utpote quod uideatur ab aliquo adscriptum, tum inter uerba auctoris a librario relatum: quod uero *εργια δεικται* legunt nimis affectatum est, & ab Hippocratis loquendi consuetudine remotum: idque siue ad nos, siue ad particulas, quibus adhibetur curatio, siue ad humores referatur: cum illi hoc uerbo putent significari, eos ueluti ad iracundiam impelli, & ad excretionem excitari: sed hæc & contemnenda, & parui plane momenti sunt, ut etiam cetera omnia, quæ de uocabulis, seruata, reru ueritate, disputantur. si uero res euertantur, huiusmodi quoque scripturæ fugiendæ sunt nobis: ut hoc etiam loco usu uenit, ubi omnes ferme interpretes quosdam fieri quædamque per similia curationes concedunt, non autem semper ex contrarijs. quod Hippocrates suspicatus quosdam esse existimatos, illorum errorem uno exemplo in aphorismis indicauit, Est autem, inquit, ubi in distentione neruorum sine ulcere, iuueni quadrato, mediæ ætate, multæ aquæ frigidæ affusio calorem reuocat; calor enim hæc soluit, quispiam autem putabit simili auxilio se neruorum distentionem curaturum, qui affectus frigidus est, ei frigidam affundens: & tamen non ita se res habet: prodest enim tale remedium, quia calorem reuocat: quod nisi faciat, summopere nocebit. ut autem hoc, quod frigidum esse remedium uideatur, adiumento est frigidus affectui, calfaciendo hoc est neruorum distentioni, ita alia sunt calfacientia, quæ ex accidenti refrigerant, quod igneum calorem discutiant. de his autem in omnibus methodi curandi libris actum est a nobis, ubi curationem per ea, quæ affectui contraria sunt, fieri perpetuo, docuimus. qui uero maiore dolore minorem curari putant, maximo in errore uersantur: propterea quod non dolor dolorem curat, sed remedium cum dolore adhibitum, quod affectum, a quo dolor excitatur, tollit: nos enim nulli symptomati primum, sed affectioni, a qua symptoma existit, semper curationem adhiberi. si quis uero nunquam primo, sed quandoque ex accidenti, similia similibus curari dixerit, medijs quippe ijs, quæ sunt primo contraria, is uera dixerit, atque ita rem se habere, non rationibus ad scientiam accommodatis cum in uolumine methodi curandi, tum in commentarijs in aphorismos probauimus, quos autem aiunt quidam, in coxendicis dolore adusta coxa, dolorem dolore sanari, patet, quam sit absurdum: neque enim affectus a dolore, sed ab exustione, cui forte contigit, ut dolorem iunctum haberet, sublatus est: nam si quis eam partem contudisset, aut secuisset, aut quouis alio modo dolorem inuexisset, is non utique sanauisset: & tamen si dolor auctori sanitatis extitisset, quoquo modo illatus coxendicis morbum sustulisset: ita si quis dolentem dentem eximat, hominemque dolore liberet, is non dolore, qui excitatus in euellendo dente est, sed euulsione, cui dolor comitatur, id est consecutus. ac si dens eximi sine dolore potuisset, nihilo secius homo esset dolore liberatus: ut etiam si quis dente non exempto, eum comprimatur, aut quatiatur, doloremque creet, is dolorem quidem augebit, sed nihil tamen proderit. utroque igitur modo apparet, dolorem quatenus in se est, esse dolentibus inuitem: multæ enim particulae dolore uexatæ ijs remedijs, quæ dolore sedantia nominantur, curari solent: in alijs uero per sæpe magni dolores excitati ab ijs, quæ extrinsecus superdabantur, nullam leuationem partibus ex affectu aliquo dolentibus attulerunt: unum enim solum est remedium, quod scilicet affectum ipsum siue cum dolore, siue citra dolorem tollit: uerum dolor suapte ratione dolorem non discutit, sed contra, omnino irritat. hoc igitur exemplum perspicue falsum est: quare ad aliud transeamus eorum, quæ in medijs afferunt, & eius uicium consideremus. aiunt igitur uomitu uomitum, itaque acri clysteri mordaces deiectiones sæpe curari. sed hic quoque unica medela est, ut præcidamus in qua affectionem, quæ causa sit, cur uel nauseabundi sint, uel crebro morfu excitati ad excernendum exurgant, id autem dupliciter, ut nouistis, efficitur: altero modo, si humores, qui nauseam, intestini que morfum procreant, euacuauerimus; altero, si eos concoxerimus, in optimamque mutauerimus qualitatem, aut H. contemperauerimus: sed in his quoque curationem ex contrarijs effici, probatum est: nam prorsus euacuare eum humorem, qui alienus, ac præter naturam sit, eius est retentioni contrarium: qualitatisque mutatio ex contraria qualitate efficitur. sed non est nunc huic quæstioni locus, cum in toto uolumine methodi medendi semper curationem ex contrarijs fieri demonstrauerimus. uerum cum empiricorum methodicorumque rationibus adducti quidam id refellere conantur, eiusmodique rationes, cuiusmodi nos modo memorauimus, afferunt, erit fortasse melius, ut, absoluta huius libri explanatione, librum aliquem conficiam, in quo probem, contraria primo, & per se contrariorum esse remedia: ex accidenti enim caluus medicus caluum ægrotum, similis similem, qui acuto capite est, eum, qui itidem acuto capite sit, claudus claudum curare poterit. erit autem huius libri, quem compositurus sum, inscriptio, hæc, Recte ab Hippocrate dictum esse, contraria & contrariorum remedia esse. nunc uero ad propositæ dictionis explanationem reuertamur: cuius primam syllabam per *ε* & *ρ* in uerustis libris scriptam esse, & ita exaratum uerustissimos interpretes agnouisse dicebam. iam Dioscorides, qui multas alioqui ueterum scripturas permutauit, hanc ita seruauit. itaque Hippocrates, ut alia quam plura, ita & hoc efficere simile, sibi tanquam per commentarium, per notas obscure ac breuiter scripserit potest. cum autem prædixisset: quandoque melius esse, ut quæ euacuantur, adiuuemus, subiunxit, effice-

re simile, hoc est, cum humore, qui probe uacuatur, alium commiscere. possumus quoque id, quod subdit, dissimilia, in eandem sententiam exponere: siquidem dissimiles humores unâ cum illis, qui probe uacuantur, exprimere expedit. si uero quis uerbum efficere, pro eo quod est, mutare, & alterare, & concoquere uelit accipere, ita quoque inde sensus ad medicinam accommodatus elicietur: nam siquis humor recte excernatur, cum eo quoque simul exprimere, hoc est assimilare, & simul excernere conuenit eos, qui euacuationis indigeant: siue illi cum eo similitudinem siue dissimilitudinem habuerint. possumus quoque dictionem distinguere, & statuere prioris partis finem hoc, efficere simile: posterioris uero postea initium statuere id, quod ait, dissimilia, si sursum repant, deorsum detracta soluere: ut sit hæc sententia, humores, qui membris sunt in totum dissimiles, si sursum repant, infra detracti soluendi sunt: si deorsum uergant, sursum reuellendi: ut dissimilia hoc loco dicta intelligamus ea, quæ a natura locorum aliena sint. eadem quoque erit huius loci expositio, si scriptum sit *εργια δεικται* hoc est irritare: dicemus enim, irritare simile, habere hunc sensum, ut quisque nostrum humores fluidos illis similes reddat, qui euacuantur. simili quoque modo qui dissimiles sunt, similes reddi debent. potest etiam irritari, ut quibusdam placet, per translationem sumptam ab animantibus, in uenerem concitatis, dictum esse: quo sensu ipse hoc eodem uerbo usus uideretur, cum ait, Medicari in ualde acutis, si irritentur, eodē die. nam de humoribus ad excretionem paratissimis, & ad euacuationem properantibus, & in hoc aphorismo, & in alijs uerbum irritandi usurpauit: ita, inquit, uerisimile est, ut nunc quoque irritare de humoribus dixerit, hoc est eos ad excretionem promptos efficere. rursum igitur alio sumpto initio hanc orationem ad aliquod utile, quod ad eius fieri potest, perducamus. cum enim dixerit, si sursum repant elata, infra soluere, & item contraria, quod ait, elata significare incitata putandum est: ut de prima affectus origine loquatur, iubeatque ad loca contraria statim esse reuellendum: ac deorsum quidem in ijs, quæ superne ortum ducunt: sursum uero, in ijs, quæ inferius oriuntur: ut eadem ratione auxilium afferamus, & ad contraria loca perducamus. itaque si in pedes, & crura decumbere destillationem sentiamus, sanguinem ex uena cubiti detrahemus, aut uomitibus purgabimus. non autem faciendum est, ut quidam putant, hoc est, nunquam sursum reuellendum, etiam si humores in inferiores partes impetum facturi sint, magnumque aliquem in eis affectum excitaturi. possumus etiam intelligere, dictum esse, sursum elata, de humoribus superiora petentibus, ut uox, elata, magis proprie dicta sit. & tamen eadem est sententia: elatos enim humores hoc est eos, qui in sublime feruntur, cum non recte sint concitati, deorsum reuellere oportet. qui uero contrario motu cientur, contra: ut in capitis morbo purgatione per aluum, & sectione uenæ cubiti utendum est: siquidem utraque uacuat, infraque reuellit. est autem uerisimile etiam contraria ab ipso in hunc esse dicta sensum: sursum elatos, genitosque affectus statim in principio reuellere conuenit, ac deinceps contraria horum efficere, hoc est e locis euacuare, ut in capite, eum igitur, cuius posterior capitis pars dolet, recta in fronte uena incisa iuuat: quod remedium loco adhibitum est.

Abcessus, quales bubones, signum sunt germina habentium, cum aliorum, tum uel maxime uiscerum: maligni autem sunt.

Galenii explanatio non est.

Spiritus parui, erebri: magni, rari: parui, rari: crebri, magni: extra magni, intus parui: intus magni, extra parui: hic qui extendat, ille, qui urgeat: duplex uero reuocatio, ut ijs, qui superinspirant: calidus, frigidus.

Spiritus creber inflammationem in partibus supra septum transuersum significat: magnus uero, & longo tempore attractus, delirium indicat: frigidus uero, si ex naribus, oreque prodierit, mirum in modum iam perniciosus est.

Ositationum continuuarum remedium, longus anhelitus est.

Hanc etiam orationem in secundo de uulgaribus morbis libro exposuimus.

In his, qui a potu abstinent, & uix breuis anhelitus.

Ut in secundo de uulgaribus morbis quamplurimi libri hanc orationem ita scriptam habent, In ijs qui a potu abstinent, & uix longus anhelitus: ita hoc loco, breuis anhelitus. sed de utraque lectione in commentarijs in secundum de uulgaribus morbis satis est a nobis disputatum.

Per rectum & costarum dolor, & contentiones hypochondriorum, & lienis elationes, & ex naribus eruptiones: & item aures per rectum, horum plurima huiusmodi, & in oculos.

In plerisque exemplaribus hæc oratio ita scripta est, ut modo a nobis allata est: raro autem hanc quoque inuenies: per rectum & costarum doloris, & contentiones hypochondriorum, & lienis elationis, & ex naribus eruptionis: quam sane lectionem ego & accommodatam ad medicinam, & perspicuam esse probo. & tamen quod altera lectio declarat, idem est: nosque hanc in secundo de uulgaribus morbis iam explanauimus. nunc uero superuacaneum est, quod de auribus, oculisque subiunxit

xit, quippe cum hæ partes ab eo comprehendantur, quod per rectum dicitur: sicut aliæ quoque, duobus modis: & cum ex se ipsæ in alias quasdam partes materiam recta uia propellant, & cum alia membra patientia in oculos, aut aures humorem amendant.

Vtrum igitur omnium, an quæ ab infernis sursum, qualia quæ circa maxillas, aut etiam oculum, aut aurem, quæ uero a supernis, deorsum, non per rectum, atqui & rubores in angina, & costarum dolores, per rectum. 13

In secundo uulgarium morborum uolumine hæc oratio dubitationem iunctam non habet, utrum facta ab inferioribus in superiores partes abscessu, semper recta uia utiliter seruetur: ex superioribus autem in inferiores corrumpantur, fiantque per rectum abscessus quidam. sed incertum est, utrum secundus liber de uulgaribus morbis, an hic, prius scriptus sit. nec ideo secundum esse ante hunc confectum, quod ille secundus, hic sextus nominetur, putandum est: cum in ijs, quæ, ut ederentur, conscripta ab eo sunt, huiusmodi ordinem apparere, consentaneum sit, in commentarijs uero non item: etenim quæ uarijs in chartis, aut tabulis ab Hippocrate conscripta essent, ea aiunt a Theſſalo eius filio collecta, & hocce duos libros, secundum, & sextum ex illis esse conflatos. sunt qui ex eis quartum quoque constare uelint: primum uero, atque tertium conscriptos esse, ut in apertum proferrentur. quam ob rem quidam arbitrati sunt ea, quæ in secundo habentur, prius scripta esse: posterius uero, quæ in hoc sexto insunt: ideo par esse, ut cum postea Hippocrates, abscessum in inferiora non per rectum, utiliter factum esse conspexisset, animum ad hæc conscribenda appulerit. si uero dubitabat, cum hæc scriberet, postea uero adhibito illis, de quibus ambigebat, iudicio, firmam in secundo de uulgaribus morbis libro sententiam tulit, maior est illis quæ in eo libro sunt, fides adhibenda. hæc igitur, quæ nunc scribit, Atqui & rubores in angina, & costarum dolores per rectum, de commutatione non ex costarum morbo in anginam, sed ex angina in morbum costarum, intelligenda sunt: quia illa superne deorsum uergit: de qua dubitans dixit, quæ uero a supernis inquit, deorsum, non per rectum. hæc igitur sibi ipse subiunxit: post quæ attulit, quæ sequenti oratione continentur ad hunc modum.

An ea quoque, quæ infra iecur sunt, & supernis distributa sint: ut quando in testes, ac uarices decumbunt. 14

Cum prædixerit, ex angina dolores costarum per rectum fieri, deinceps quarit, an in ijs quoque abscessibus, qui in partibus corporis inferioribus sunt, semper id seruetur, ut per rectum efficiatur, nec ne: quemadmodum in superiore oratione dubitauit: sed illic dixit abscessus, qui ad inferiora, hic uero infra iecur: ut superiorum, inferiorumque omnium corporis partium terminum statuere iecur uideatur: conuexa enim eius pars septo transuerso annexa est: itaque cuncta, quæ supra iecur sunt, eadem etiam supra septum transuersum sunt, ut cor, ut pulmo, & quod hæc continet, pectus: ac multo magis ceruix, & caput: cetera uero omnia in partibus inferioribus corporis esse dicuntur: superiora tamē inter se collata, partim magis supra, partim minus sunt: solemus autem nos in ijs omnibus, quæ ita dicuntur, quoadmodum; quod minus supra est, infra esse dicere: facta nimirum cum eo, quod superius est comparatione: quod uero minus infra est, id supra esse, comparatum. Ijs, quæ ipso inferiora sunt, quocirca ob huiusmodi locutionis negligentia, quæ longa iam consuetudine introducta est, ambiguitas, consilioque in orationibus suboritur: cuius nos memores, cum ipsum dicentem audimus, abscessus, qui inferius procumbunt, meliores esse, considerare debemus, in qua significatione, inferius, dictum sit: ac simul membrorum dignitates distinguere: etenim ob hanc ipsam rem abscessus, qui in superioribus partibus excitantur, sunt plerumque grauiores, quod ea membra maius, quam inferiora, eodem affectu laborantia, periculum afferant: nā si cerebrū, si guttur, si gula, si pulmo, aut pectus, aut cor inflammatione obsideantur, mortifera ægritudo erit: at si quæ infra iecur sunt, inflammata sint, pauci admodum pereunt, præcipue si curatio recte adhibeatur. iam in ipso iecore conuexa pars est, quam concaua, periculosior. quidam uero & ipsum, & os uentriculi in supernis totius corporis partibus statuunt. sed hæc a nobis præter institutum dicta sint, quamuis præter institutum non sint. quod uero est reliquum explanationis, ad hanc propositam orationem pertinentis, absoluamus. Videtur inuestigare Hippocrates, an quæ ex superioribus partibus infra iecur, ut in testes, & uarices demittuntur, melius sit per rectum fieri, an uero licet per rectum non fiant, illis tamen æque auxiliari queant. in quibusdam autem ne dignosci quidē potest, utrum per rectum facta sint: ut uarices facta per rectum abscessu, in causa fuisse, ut furor sit curatus: siquidem discerni non potest, in dextris ne an in sinistris cerebri partibus orta affectione sit furor excitatus: ut etiam si in diurna tussi sine lateris dolore abscessus in testiculum procumbat, fortasse uero etiam in his, licet utra cerebri, aut pulmonis pars affecta sit, certo scire nequeamus. tamen recta partium uia seruetur. sed & insaniam mariscæ sæpe sanarunt: cum tamen hic quoque, utrum per rectum fiant, nesciamus. quin etiam planum est, copiosa sanguinis per uterum euacuatione multos morbos esse discusso, & tamen in hoc etiam casu utrum ex dextris, an ex sinistris, an ex utriusque partis uteri uenis sanguis fluat, non possumus discernere. in his igitur difficile cognitu est, aut ne cognosci quidē potest, utrum quid per rectum fiat. ceterum ubi dignosci potest, per rectum fieri, ibi uidetur Hippocrates admonere, ut in ijs abscessibus, qui infernas partes percutunt, an perpetuo meliores sint, qui per rectum procumbunt, consideremus.

Speſtanda

15 A *Speſtanda autem hæc sunt, quo, unde, & quam ob rem.*

Incertum est, utrum his ultimis solum, an ijs omnibus, quæ dicta sunt de abscessibus, qui per rectum fiunt, aut non fiunt, hoc subiunxerit, quod autem ait, habet hunc sensum, Speſtādus inquit, est locus, in quem abscessus decumbit, quod significat eo uerbo, quo: & particula ex qua fiat, quod indicat uerbū, unde: præterea uero causa, propter quam fiat abscessus: id quod innuit ipse, cum ait, & quam ob rem: nosse enim oportet, utrum a natura, concocto morbo, an ab incocto humore noxio ex uno membro in aliud influente abscessus factus sit. posset etiam quispiam hæc a prædictis seiungere, & principium statuere eorum, quæ sequuntur, hoc modo: hæc autem considerata sunt, quo, unde, & quam ob rem uenæ temporum non firmæ sint, nec uiriditas splendida. dixi posse totam hanc orationem ita distinguere: ut etiam alio modo potest, sic, uenæ temporum non firmæ, neque uiriditas splendida: si spiritus intus relinquatur, & quæ sequuntur: nisi enim uiriditas splendida in oratione interiecta esset profecto diuidi multis modis posset, quippe cum non liber, sed commentarius sit: qua de re iam supra dixi. sed cum hoc quoque sit interiectum, uiriditas splendida, multo obscurior oratio est. diximus autem alibi, cum hoc nomen *χλωρόν* id est uiride in oratione reperitur, quisnam color ab eo significetur, perspicue cognosci non posse: ut etiam si *χλωρόμα* scriptum sit, sicut quidam scribunt: nam & hodie uidemus, ut in Co Hippocratis patria, ita in tota nostra Asia *χλωρά* nominari olera, arbores, plantaſque, quasi *χλωρόν* hoc est herbidas, iumenta *χλωρόξυρον* dicimus, quæ uerno tempore herbam pascent. quinetiam homines quosdam *χλωρόν* dicunt, non quod colorem habeant herbis similem, sed pallidum potius. quare incertum est, utrum Hippocrates subpallidum colorem appellet uiridem & herbaceum, quod admodum multis accidere uidetur: an herbæ similem, quod perraro accidisse conspeximus. cum autem hoc nomen obscurum sit, maior etiam adiungitur obscuritas, quod adiectum est, splendida. nihil enim excogitari potest, quod his uerbis, uiriditas splendens, significare uoluerit. quam ob rem interpretes, qui totam hanc obscuritatem uitare uoluerunt, ita scripserunt, Nec color splendidus: aiūtque, splendidum de natiuo ægri colore intelligi oportere: quam sententiam Sabinus quoque secutus est.

16 *Cum uenæ temporum non firmæ sint, nec uiriditas splendida, ac spiritus intus relinquatur, aut tussis arida, non ferina, tunc expectare oportet, ut morbus in articulos firmetur per directum distentionum, quæ in uentre sunt.*

Dixi, hanc orationem sine prima eius parte legi per se posse, hoc modo: si spiritus intus relinquatur, & cetera. spiritum autem nunc intelligimus eum, qui naturalem modū excedat: ut sit oratio huiusmodi: si aliqui ex morbo subleuati sint, uenæque, tēporum non firmas habeant, hoc est, quæ latius dilatentur; nec color natiuus adit, maiorque sit respiratio, & reliqua, quæ deinceps adduntur, his abscessus in articulos expectandus est. quæ autem deinceps consequuntur, sunt hæc, in primis tussis arida: deinde non ferina. ac tussim aridam appellare eam solemus, in qua nihil expuitur. hoc autem ita dictum si in libro aliquo literis mandatum esse auctorem obscura dicendi rōne delectari plane declararet: at ei, qui sibi quædam pro commentario adumbret, id nemo uitio uerterit: siquidem solemus ipsi nobis multa notis quibusdam ita adnotare: quod etiam Hippoc. hoc loco fortasse fecit, cū de pluribus affectibus loqueretur: ut de tussi arida in pulmonibus, laterisque; inflammationibus: quibus etiam illa uox, spiritus, ad stipulatur: & quæ supra de ijs, quæ ad faciem pertinent, dicta sunt, ad febres calidas, & perurentes referatur. possunt illa quoque de pectoris, pulmonisque; affectibus intelligi, erit autem tota oratio huiusmodi: si unā cū prædictis aridæ tusses diutius hominē occuparint, abscessus in articulos expectandus est. sed cum obscurā quandā tussibus conditionē adiunxerit, aliam quæstionē attulit, quæ nā ferinæ tusses sint. quidā lumbricos ad os uentriculi perlatos, osque mordētes in causa tussium aridarū esse uolūt: quod si re uera ita euenire uideret, nulla existeret quæstio: at millies os uentriculi a lumbricis sine tussi infestari cōspicimus. quā ob rē plerique interpretes ad alias explanationes aſum direxerūt: itaque nonnulli pro ferino tabidos intellexerūt, quod eis ungues, nō secus quām feris incuruiscant: nonnulli uero ad malignū morbū traducunt: etenim in abscessibus, qui per iudicationē sunt, ut incoctum, ita etiā salubre esse morbum oportet: qui enim concoctus est, is solutionem sine ullo abscessu pollicetur: perniciosus uero, ne abscessum quidē ullum criticū fore nūciat. at si diutius incoctus morbus maneat, salubrisque sit, certe aliquis expectandus abscessus est. ac morbum quidē incoctum, & salubrem diutius perdurare oportere, ut spes sit, abscessum fore, ipse in præſagijſ perspicue declarauit his uerbis: Qui urinam tenuē, & crudam diu reddunt, & reliqua salutaria signa sunt, ijs abscessus in locis septo transuerso subiectis expectandus est. erit igitur tota oratio huiusmodi: si aliquis pectoris, pulmonisque; morbus incoctus permaneat, nihilque maligni iunctum habeat, abscessus expectandus est. incocti uero signū est arida tussis. si quid spuat, coctionis erit indicium: idque quod expuitur, si liquidū tenuēque sit, mediocris; si crassum, perfectæ coctionis est, nota: sed de his plenius actū est a nobis in commentarijs, quos in librum de rōne uictus in morbis acutis cōscripsimus, itaque in libris de crisiſibus, & eo, qui est, de tēporibus morborū. quod autem in fine orationis scriptū est, cū ait, distentionū, quæ in uentre sunt, plurimi addūt superioribus: nonnulli uero uolūt ipsum per se propriā habere sententiā. quare si prædictis adiungamus, talis erit oratio, cū in prædictis abscessum fore sperabis, distentiones, quæ in uentre sunt, considerabis: quia ex eis facere coniecturam poteris, utrum in dextram corporis partem, an in sinistram abscessus morbi sit irrupturus: propterea quod huiusmodi distentiones e directo sui abscessus fore significant, si quis id per se legat, sic, per directum distentionum, quæ in uentre sunt, hæc erit sententia ut in instrumentis spiritus affectis, cum incoctus mor-

COMMENTARIJ.

R bus

bus est, futurusque superstes est aeger, abscessus fieri cernimus: ita etiam in uentris affectibus fieri comperies: siquidem in ipsis quoque per directum partium affectarum erumpent.

Habent uero ita plurimi, & perrubra s, & qui natura sunt albidiores: neque his sanguis e naribus profuit, aut parum profuit.

Subaudiendum est, illos in morbis facies perrubras habere, eosque natura esse coloris albidioris: etenim in multis in diuturnis, salubribusque morbis, cum futurus abscessus est, facies rubra permanet: idque precipue, cum abscessus ad aures excitari debeat, quibus autem ita affectis perrubra facies sit, indicat, cum eos albidioris coloris esse dixit: nam qui suapte natura nigriores sunt, etsi sanguis in facie quandoque redundat, non tamen perspicuum indicium apparet: at in albis corporibus, & etiam in externis, cum uel parum alterius coloris acciderit, statim perspicuum fit. atque hoc ipse interposuit, ce- terum continuatio orationis est huiusmodi: ijs, qui perrubram faciem habent, cum salubris morbus longior fuerit, iudicationem per abscessum fore, sperandum est: nisi prius sanguis, qui in aliquem arti- culum erat impetum facturus, facta e naribus eruptione sit euacuatus: qui uero ita, ut dixi, affecti sunt, & nihil penitus, aut modicum sanguinis, nec pro morbi magnitudine effluxerit, in eis abscessus ita fiunt.

Ac si ex effluentibus quidem aliquid relinquatur, praesto est.

Si illud, quidem, non esset adiunctum, perspicua esset oratio: nam cum dixerit, qui perrubra facie sunt, in eis abscessus excitari, nisi sanguis e naribus fluat, aut si parum fluat, merito adiecit, siquid eius quod effluit, relinquatur, promptum esse morbum ad abscessum. uerum quia coniunctio adiecta est, subaudi- re conuenit, si non relinquatur, abscessum nullum fore. nec uero solum in commentarijs, quos sibi ho- mines conficiunt, sed in libris quoque, quorum editionem parant, est huiusmodi locutiones reperire: ut praeposita quadam coniunctione, nihil postea, quod illi respondeat, inferatur: quam rem maxime nouisse Dioscoridem animaduerti, quippe qui maiorem, quam ceteros, rerum grammaticarum habe- re notitiam profiteatur, ueteremque lectionem seruet, quam interpretes omnes agnoscunt: omnes de- nique libri habent, quod si coniunctio, quidem, ei superuacanea uisa esset, ea expungere potius, quam in non, mutare ausus esset: nam si ita legas, Ac si quid ex non effluentibus intus relinquatur, praesto est, secum pugnabit: cum uerbum intus relinquatur, significet, quae non perfecte, sed quae in parte euacua- ra sunt: quod uero dicit, ex non fluentibus, contrarium indicat, sicut hoc quoque, copiose effluere. ut igitur non conuenit in hoc dicere intus relinquatur: ita neque ubi nihil penitus effluxit: etenim si non de noxio humore uerbum intus relinquatur, esse dictum accipiamus, ut quibusdam placet, oratione ad morbum tra- ducentibus: certe indicaret id, quod in parcis sanguinis effusionibus solet accidere: propterea quod cum sanguis fluit ille quidem, sed non quantum satis est, tum imperfectae iudicationes morborum fiunt: de qui- bus uerbum intus relinquatur, dicere conuenit.

Sitis intus relicta, & oris exiccatio, & insauitas, ac cibi fastidium eodem modo.

Cum sedata febre, aliqua symptomata manent, tum quaedam morbi reliquiae superesse dicuntur: itaque Hippocrates exempli causa mentionem eorum fecit, quae inter ea, quae reliqua sunt, principem locum tenent, ut sitis, siccitatis oris, insauitatis, ac cibi fastidij, hoc est inappetentiae: ut haec oratio sit explica- tio superioris, cum dixit, Ac si ex effluentibus quid intus relinquatur: nam intus relinqui duobus mo- dis intelligitur, altero de humore, qui morbum efficit: altero de morbosa affectione. nunc uero notas morbosae affectionis intus relictae declarat.

Febres quoque non acutae tales sunt: recidivas autem faciunt.

Hoc quoque est unum ex ijs, quae ad futurorum abscessuum praesensionem faciunt: nam acutae febres cito iudicantur, & perfectam solutionem per excretionem consequuntur: quae uero non acutae ac repe- tentes nominantur, diuturnaeque sunt, imperfectaeque solutiones habent, postea iterum reuertuntur: H & altera excretionem per abscessum facta, perfectam solutionem nanciscuntur.

Quae post iudicationem relinquuntur, recidiuam faciunt.

Haec oratio in secundo de uulgaribus morbis, & item post hanc aliam usque ad eam, cuius initium est, quaecumque naturam tertianae referunt, scriptae sunt: quas quia ibi omnes exposui, ideo hoc loco per- tranibo.

Quaecumque tertianae naturam referunt, his nox accessionem praecedens est molesta.

Expositum iam est, quas tertianae habere naturam dicat, nepe semitertianas, & tertianas extensas: de uno. n. solum inter recentiores medicos in his nominibus explicandis conuenit, quod ad tertianas exquisitas pertinet: ut duodecim horarum curriculo circumscribant, reliquae horae febre uacent. de absurdo autem nominis semitertianarum abusu methodicorum, ne meminisse quidem par est. si uero exquisita tertiana breuiore duo- decim horarum accessionem habet, ea, cuius accessio quindecim horarum spatium aequat, & reliquum tempus totum febre uacans est, tertiana absolute, sine ulla additione nominabitur: si uero accuratius loqui uelit quisquam, is tertianam non exquisitam uocabit, quod si Hippocrates ipse scriptum reliquit. Febres, quae non intermittentes tertio quoque die ualidiores fiunt, malas esse omnes: quocumque autem non intermittentes, abesse, periculum signant: certe omnes, quae tertio quoque die exacerbantur, & ad integritatem perueniunt, periculo uacabunt: at si

At si Hippocratis secuti sententiam, has periculo uacantes esse diximus, semitertianam autem ipse non sine periculo esse cognouit, haec febris de numero intermittentium non erit: sed quarum interuallum non breuius fuerit horis uiginti quatuor, omnes absolute tertianae appellabuntur. quarum uero breuius hoc spatio interuallum erit, accessiones uero longiores, haec tertianae extensa uocabuntur. perueniunt autem prorsus ad tria interualla, cum quatuor sint omnia, per eum circuitum, qui tertio quoque die fit: etenim in his omnibus, quae tertio quoque die exacerbantur, duo dies, duaeque noctes mediae intercedunt. raro autem comperies febrem, quae supra tria interualla exacerbatur, ad integritatemque perueniat: quam Agathinus magnam semitertianam appellare consueuit: quemadmodum illam mediam, in qua tempus accessionis, & interualli aequale est: cuius uero tempus accessionis est minus, & tempus acces- sionis uiginti quatuor horis continetur, eam paruam semitertianam nominat. quare neque tertianam, neque extensam tertianam unquam uocat: si enim exquisita tertiana duodecim horarum spatium non excedit, quae uero hoc tempus superat, statim paruam semitertianam est, profecto nulla erit absolute tertiana: ac multo minus extensa tertiana, cumque haec non sint, nec etiam exquisitam tertianam nominare erit necesse: nam si nulla exquisita sit, uana sane huiusmodi adiectio est. quae igitur ratio est, ut Hip-ocrates exquisitam appellare tertianam soleat, cum liceat tertianam simpliciter nominare, siquidem ea

sola tertiana est, quae breuiorem duodecim horis accessionem habeat? & tamen perspicuum est, hanc ab Hippocrate exquisitam dici, atque etiam magis eam, quae alias notas, in libris de crisi- bus a nobis de- scriptas, habeat: simpliciter uero tertianam, cuius accessio ultra duodecim horas extendatur. si uero uiginti quatuor horas excedat, eam longam, aut extensam tertianam nuncupabimus. raro autem febrem inuenies, quae ultra tria interualla accessionem extendat, ad integritatemque perueniat, eam tamen no- iam semitertianam uocabimus, si neque repetitiones horribiles faciat, neque altero die alteram acces- sionem sine repetitione habeat: quia eam semitertianam dicemus. at si aliqua febris tertio quoque die exacerbatur, neque exiguum interuallum in ea sit, in qua aeger prope ad sinceram integritatem uenisse uideatur, eam acutam nominabimus, id quod re uera est, de ea dicentes, eam tertio quoque die exacer- bari: ex quo fit, ut ex ijs, quae tertio quoque die exacerbantur, τριτασθησις hoc est tertianae naturam refe-rens, ea sola appelletur, quae prope ad integritatem peruenit. quod si quis alias omnes acutas febres, quae tertio quoque die exacerbantur, τριτασθησις uelit nominare, is sane uidebitur fortasse non temere in hanc uenisse sententiam: non tamen concedemus, ullam earum, quae ad integritatem perueniunt, semi- tertianam ab Hippocrate nuncupari: quia illae periculo uacant, semitertiana uero periculosa est: inter- quas mediae sunt, quae τριτασθησις dicuntur, in quibus aut noctem, quae accessionem antecedit, esse mole-

stam: siquidem hoc illis omnino inest, tertianis uero extensis, non omnibus. ceterum, ut leuem me hac molestia, ne saepius de semitertianae significationibus scribendum sit, & percontantibus respondendum, unum hac de re libellum seorsum descripsi. porro Hippocrates in aphorismis nulla facta febrium, quae τριτασθησις uocantur, mentione, ita absolute est locutus, quibus iudicatio fit, ijs nox accessionem praecedens, est molesta: quae uero subsequitur, est plerumque leuior: iudicationem autem intellexerunt, in qua repentina quaedam, & notabilis fit, mutatio: aliqui uero simpliciter accessionem significari uoluerunt. in oibus autem ferme, febribus, quae tertio quoque die exacerbantur, praeterquam in tertianis exquisitis, nox, quae exacerbationem praecedat, molesta esse solet. quod si in exquisitis id etiam nonnunquam contingat, iudicationem sequenti die fore indicat: praesertim uero si alia quoque futurae iudicationis signa consentiant.

Tussis sicca leuiter irritans in febribus ardentibus non ex proportione siticulosa sunt: nec linguae ualde torrefactae, idque non ferino, sed uento. hinc autem manifestum est, quod cum loquuntur, aut biant, tunc tussunt: cum uero non, tum non item. hoc autem potissimum in febribus laboriosis fieri solet.

De eisdem scripsit etiam in aphorismis, hoc modo, Qui diu sicca tussi leuiter in febribus ardentibus irritantur, non admodum siticulosi sunt. hoc modo, Qui diu sicca tussi leuiter in febribus ardentibus irritantur, non admodum siticulosi sunt, idem ualet, quod id ipsum, quod hic dixit, non ex proportione siticulosa sunt: nam in febribus ardentibus, a quibus arida tussis abest, aegri ualde sitiunt: si uero arida tussis accedat, non sunt illi quidem siti uacantes, sed tamen sitis rerunditur uehementia, ut sitiant quidem, non tamen ad febris proportionem. ceterum quod ait, tussis leuiter irritans excitari, non frustra adiecit: propterea quod quae uehementes sunt, partes thoracis, atque pulmonis excalfaciunt, quae ob rem & febris, & tussis auget: at si paruam sint, ac per longiora temporis interualla excitent, usque dum partes mouent, ut ad ipsas humor quidam deferatur. qua sane ratione contin- get, ut neque a tussi uehementer agitent, neque febris accendat: humor autem particulis ad quas modica tussis commotas defluit, affundatur: qui in causa est, ut aegri minus siticulosi reddantur. cum uero arida tussis ex quadam etiam morbi malignitate, quam deinceps qualis sit, exponam; excitentur, ut eas, quae hac oratione continentur, ab illis distingueret, ait has non ferino, sed uento excitari. sunt, qui non absolute quicquid malignum est, ferinum ab ipso dici putent, sed alij quidem tabent, quia unguibus incuruescentibus in ea re feris similes apparerent: alij uero ferinum proprie uocari ulcus in pulmone arbitrantur: alij denique, cum ad os uentriculi lubrici ascenderint, cieri ab eis tussis uolunt: id quod neque ratione, neque experientia queit demonstrare. quare melius est, ut ferinum pro maligno accipiamus, siue pro humore a capite destillate, siue propter ulcus, quod aliquam respirationis partem obfideat, siue propter abscessum in ipsis partibus obortum, siue propter eas, quas suppurationes uocant, tussis excitetur. aliae uero tussis ab ijs diuerse sunt quae malignae non sunt: haec autem ex intemperie instrumentorum respirationis, aut faucium, asperetve

in hoc loco notas morbosae febrium intus relictae

arteriæ asperitate, & quandoque ab esculentis, potulentisque exasperantibus, quandoque uero ex aere...

Nihil despiciendum, nihilque temere.

Hoc quoque per se si dictum, scriptumque sit nullius eorum, quæ prædicta sunt, aut quæ subsequuntur...

Contraria sensim adhibenda: & interquiescendum.

Licet tibi dicere, hoc præceptum ad curationem & ite ad tuendam sanitatem pertinere: siquidem Hippoc. quod prius dixit...

In Graecis...

24

at casu.

25

Vel sic cuq; rursus nimis longinqua sit ad interna corporis reuulso...

A dinem, quæ in eo prius non fuerit, uelimus inducere, eam paulatim inducamus: sin uero tollere eam, quæ prius contracta esset...

26

Antiquiores interpretes uerbum, profuit, in præterito legunt: aiuntque in aphorismis scriptum esse prodest, quod senex eo in loco sententiam uniuersalem enunciet...

27

Hypochondriorum exceptiones consideranda sunt, ex quibus in qualia fiant, itemque aliæ: & inflammationum uiscerum, qualia possint...

Non solum scriptum inuenimus, ex quibus in qualia fiat, itemque aliæ: sed etiam, ex quibus qualia alterat: & ex quibus qualia faciunt...

A.l. 3. s. 15. c. 2. c. 4. p. 107. B.

28

Hæc quoque ante didicisti, ducendos esse humores, quo uergat per loca opportuna: auertendos, reuellendosque esse eos, qui non recte tepant...

A.l. 3. c. 3. p. 137. C.

29

Lata pustula non admodum pruruit, quales hieme Simon habebat: qui cum ad ignem ungeretur, aut calida lauaretur, inuabatur...

Ut dictum de tuberculis est, quæ a calido humore gignuntur, ea celeriter iudicari, minimeque lata esse; quæ a frigido ea & lata esse, & diuturna, idem etiam de pustulis est intelligendum...

Quaecunque concoqui oportet,occludenda sunt:contraria uero exiccanda,atque aperienda.

Sæpenumero his de rebus me differentem audiuiſtis, præcipue autem, cum de medicamentis pus gi gneribus loquerer, diceremque, eorum uim non esse debere diſcurientem, sed quam emplasticam nominant: siquidem ea natium calorem impediunt, continent, & occludunt, nec diſſari permittunt, ab hoc autem excrementa concoquuntur. ceterum hoc loco recte intelligite, nec putate me dicere, omnia, quæ difficulter concoquuntur, quæque nullum pus habent, ita debere curari: quia quædam sunt huius generis, quæ ab emplasticis medicamentis putrefcunt: idque uel ob malitiam humorum, a quibus existunt, uel propter affectæ partis imbecillitatem, quæ natium calorem tam exiguum, tamque infirmum habet, ut ne coctionem quidam humorum in se delapſorum aggrediat. quare in horum curatione altissimis scarificationibus cutim aperimus, atque etiam sæpe multas affecti membri partes in profundum usque incidimus, medicamenta que, in quibus maxima siccandi uis inſit, adhibemus: imminet enim huiusmodi inflammationibus ea, quam gangrænam uocant, natiuo calore ita iam superato, ut proxime ad extinctionem accedat. in quibus igitur inflammationibus, aut omnino in quibus tum moribus natius calor in periculo non est, ut extinguatur, planeque pereat, atque ideo remedio ad moto superare humorem potest, in eiusmodi emplastica medicamenta adhibemus: quod ipse aperte declarauit his uerbis, Quæcunque concoqui oportet. quæ uero prope sunt, ut in gangrænam tranſeant, quæque iam putrefcunt, ea ne coctionem quidem initio postulant. quam ob rem quædam, ut dixi, euacuationibus per scarificationes, sectiones, ualidissimaque medicamenta curamus: quæ uero iam putrefcunt, præcidimus, atque urimus. itaque recte adiecit hæc, contraria uero exiccanda, atque aperienda: hoc est, quæ suppurationis non egent: in ijs enim quæ non suppurantur, omnes exitus aperire, & affectas particulas exicare expediat. ex quo patet, non recte scriptum esse a quibusdam hoc modo, Quæcunque exicari oportet, iacere conuenit: hoc est, iacencia quiescere: nam præterquam quod id parui ponderis est, ac perspicuum, ut ne curare quidam Hippocrates debuisset, ut de eo scriberet; etiam oppositio ipsa idem declarauit: quæ non ad uerbum iacere, sed ad uerbum occludi est facta: occlusis enim & detentis contraria sunt, quæ digeruntur, quæque exiccantur. sunt qui ad hanc orationem addant etiam consequentem, maxime autem qui uolunt post hanc scribi, quemadmodum, ut tota oratio sit huiusmodi: Quæcunque concoqui oportet, occludenda sunt: contraria uero siccanda, atque aperienda: quemadmodum in oculorum fluxu, si aliter modo conferre uideatur, in fauces reuellere oportet. sed quod hoc loco docemur, non est simile superiori: nam exicare & aperire a reuulsione differunt. quoniam igitur modo cum ante dixisset, contraria esse exiccanda, atque aperienda, potuit pro exemplo subiungere, oculorum fluxum in fauces esse reuellendum?

Quemadmodum in oculorum fluxu, si modo conferre uideatur, in fauces reuellere oportet: & ubi eructatio confert, & cetera, quæ sunt generis eiusdem.

Hoc unum est remediorum reuellentium genus: cum nobis consulat, ut diurnas oculorum fluxiones ad fauces reuellamus, acribus uidelicet medicamentis, quibus & palatum inungere, & gargarizare oportebit, si modo ex hoc nihil sit peius euenturum. nam ubi ueremur, ne fluxus in asperam arteriam pulmonemque uertatur, eiusmodi reuulsionem uitamus. atque ut hac in re consuluit, ita etiam in alijs censet esse prospiciendum, ne qua particula earum, in quas materiam reuellis, periclitetur, ne magno pericædatur. nonnulli putant, hic uerba de illis fieri, quorum oculi rheode affecti sunt, ut Lycus quoque scriptum reliquit, qui longam orationem contexens ab oculis usque in palatum uult meatum quendam pertinere, qui ea uia oculorum euacuet excrementa: ipsum autem meatum prope magnum oculi angulum situm esse, tribusque modis rheodea effici, uel cum meatu ille clausus quodam modo, uel obstructus est; uel cum magna excrementi copia in oculo collecta effunditur, quod meatu propter naturalem angustiam totum illud continere non possit. alio quoque modo oritur, cum cicatrix in angulo inducta meatum obæcarit: quam cicatricem post enchantidas excisas, & item ulcerato loco obduci scribit. hanc autem insanabilem, alias sanabiles esse ait, si ad fauces materiam reuellamus. quod uero ait, **H** Et ubi eructatio confert, adiectum est, quasi Hippocrates per notas quasdam id sibi ipse scripserit: etenim ubi eructatio confert, ibi ructus esse ciendos, plane perspicuum est. at ubi utile sit, non adiunxit. sed nec in oculis fluentibus quicquam est huic simile: quam ob rem sine ullo ordine interiecti, obscuritate attulit: nam oculis fluentibus remedium reuellens adscripsit: quod uero addidit, ubi eructatio confert, horum alterutrum indicat, uel ut de oculis fluentibus dictum sit, & tamé ad ipsorum curationem nihil conducit eructatio, uel ut sit alterius orationis initium. quocirca quidam coacti sunt, hæc uerba a superioribus separantes, aliam statuere sententiam ad hunc modum, Et ubi eructatio confert, & cetera generis eiusdem, uias aperire oportet. sed tum non uidemur, posse comode subiungere, ut nares, & alia, quibus opus est, & que deinceps consequuntur, qui igitur aiunt, Hippocratem id solum per se sibi adubrassé, putant his uerbis, ubi eructatio confert, iubere, ut quicquid ructus fieri consulamur: aiuntque eos conuenire ijs, quorum uenter inflatus est: præsertim in quibus spiritus ille flatuosus per infernas partes non exit. ita uero uentriculi etiã os infirmum ructibus, ut propria exercitatione roborati dicunt; mouentque; ructus non solum medicamentis citari debere, sed etiã ut homo ipse assidue ructare studeat, si pexiguus spiritum quæuis in stomacho sentiat. Sabinus autem iubet, ut ex uasculo, cuius angustum os sit, bibamus, atque ita ructus excitemus. alij uero flatuosi spiritus euacuationes, uincuntque; & quoquo modo fiat, eructationis nomine significari dixerunt: ex quorum sententia & tussis, & sternutamentum, & singultus, & uetris crepitus, & quæ per totum corpus sunt spiritus distillationes, eructationes uocabuntur. nonnullis

nonnullis placet omnem excretionem, eructationem appellari: nec solum si spiritus, sed etiam si quorundam humorum sit: idque poetæ uerbis probant, cum ait,

Eructans pelagus tum circum littora plangunt.

hancque uitiosam interpretandi rationem introducunt: nam si quæ raro. & poetica licentia quadam sunt a poetis scripta, ut proprie dicta quis exponat, certe is omnia etiam, quæ perspicue dicta sint, poterit peruertere.

Vias aperire oportet, ut nares, & alia, quibus opus est, & ut opus est: & qualia, & quæ, & quando, & quatenus oportet: ut sudores, & alia utique omnia.

Hoc ipsum per se memoratu est dignum: ex usu enim est omnes uias per quas excrementa excernuntur, aperiri: potestque id superioribus annexi, duplicemque utilitatem afferre: propriam in oculis, fluentibus communem omnium, in quibus reuellere, aut deriuare conuenit: nam si reuulsione opus esset, eamque moliri timeremus, tum deriuare sanguinem, totumque corpus inanire conueniret. quæ autem deinceps subiungit, nos iam sæpe, in omni euacuatione utilia esse, ab ipso didicimus: cum enim euacuatione opus est, non debemus eam absolute aggredi, sed distinguere prius, qua ratione sit ineunda: & qualia euacuari debeant, & qua parte, & quo tempore, & quatenus: de quibus singulis, ut ad memoriam redigantur, breuiter dicam quare quod ait, ut opus est, talem fere sententiam habet, uias aperiendæ sunt, non simpliciter quidem, & ut fors fert, sed ut oportet. idque significat modum, quo euacuationes moliamur: ut in ijs, quæ in uentre sunt, clysteri, glandula, & medicamento, quod aluum ducit: & in his singulis, per certa quædam faciamus: siquidem & clysteres & glandula, & medicamenta, quæ aluum subducentia nominantur, multis modis componuntur. hoc ergo significat, quod ait, ut opus est. quod uero subiungit, & qualia, id qualitatem eorum, quæ euacuantur, indicat: utrum in quâ aqua & tenuia præstet euacuare, an pituitosum, biliosumque, & melancholicum humorem, aut horum aliquem, an omnes. quod ait, & ubi partem corporis, per quam facienda euacuatio est, declarat: quamuis enim per infernas partes euacuari oportere cognoscamus, tamen per quam ex illis id faciendum sit, definire oportet. quocirca nonnulli pro ubi, scripserunt, & qua oportet: ut declaretur, per quam partem, utrum per uescicam, an per aluum, an per uterum: & item in superioribus, utrum per nares, an per os sit facienda euacuatio. est quædam etiam euacuatio, quæ per totum corpus efficitur aut sudoribus, aut ea transpiratione, quam latentem uocant. quod uero addit, quando, perspicue tempus, in quo euacuandum sit, indicat, utrum in principio, antequam morbus sit concoctus, cum, ut ipse ait, turgit, & natura, quæ animantes regit, ad humorum excretionem festinat: an post noxiorum humorum concoctionem: nam hoc ipse non secus, quam quod prius dictum est, in aphorismis docuit. quod denique in fine sententiæ dixit, & quatenus oportet, quantitatem significat eorum, quæ euacuanda sunt, quam debet medicus coniectura consequi. deinde exempli loco additum est, ut sudores: quamuis enim conducere ægris sudor uideatur, ipse tamen modum exigit: propterea quod si modum excedat, uires dissoluet, quod si redundantia multitudinis in sudoribus noxia est: profecto multo maiorem noxam afferet in ijs, quæ uomitu reieciuntur, aut per aluum excernuntur, aut per mariscas, aut per uterum euacuantur.

In magnis malis facies bona, signum bonum est, in paruis autem, quæ bonæ significationi contraria indicat, malum.

Huius quoque orationis secundam partem alius ex libri explanatoribus aliter scribit: quod si quis ei articulum *et* addat, nulla præterea existeret quæstio: ut dicamus, in paruis autem quæ *et* *εὐσημεία* contraria indicat, malum: quo tota oratio sit huiusmodi: in magnis malis, hoc est affectibus, aut symptomatibus si facies bona fuerit, hoc est naturali similis, bonum signum erit: in paruis autem hoc quoque loco affectibus, aut symptomatibus, si facies contraria significet prædictæ bonæ significationi, mali quidpiam indicabit. nonnulli tamen perinde ac iam usque ab initio articulus ille in oratione positus esset ita explanarunt: nec indicarunt, a ueteribus libris ipsum abesse, cum fortasse ille, qui primo librum descripsit, errauisset. alij non modo aliter scripserunt, sed explicationem quoque minus idoneam attulerunt. at ego deuitata, ut initio dixi, commentariorum prolixitate, multa, quæ non recte dicta sunt, omittere decreui. nam satis commodum explicationis propositum esse statuo, si quis & uerum, & ad sententiam doceat: sicut etiam nunc facientia loquacitate licet discedere: nam in magnis affectibus si facies non sit pro morbi magnitudine collapsa, bonum signum erit: in paruis uero e contrario, malum ali quod significat. licet igitur his uti, si cui placeant. ego uero ad lectionem, de qua inter alios omnes explanatores conuenit, me transferam.

Apud magnum, ubi mulier post heroa, arquato superueniente.

Siue hæc particula, apud magnum, sit finis superioris orationis, siue loci aliquem indicet, quæredum relinquo ijs, qui res medicas transgressi potius ut grammatici, quam ut medici explanationes conscribendas sibi proponunt: mihi. n. satis est hac de re eatenus dicere, quatenus ueteres interpretes prodiderunt, e nomine magnum, indicari aut theatrum, aut locum ubi poemata recitabant, aut gymnasium herou, aut habitationem quandam, aut aliud denique generis eiusdem. transibo autem deinceps ad artis opera, ut si quid utile sit, id pertractem. ægrotum uero post heroa, aut post Menelaum (nam ita quidem scribunt) decubuisse, nullam afferit utilitatem, sicut neque id quod post sequitur, arquato superueniente: etiam hoc potuerit maxime esse Hippocrati accommodatum ad recordationem fortasse prædictorum, aut forsitan ipsum per se: redigit enim ad memoriam affectum, aut colorem arquatam, qui mulieri superuenit. hic quoque

apud ueteres interpretes, & in exemplaribus antiquis hæc particula est in margine adscripta: ex alio-
rum uero interpretum sententia illis uerbis, arquato superueniente, adiectum est, permanit: ut uero
alij tradiderunt, negatio adiuncta est, sic, non permanit: alij addunt, ipsi: hoc autem est uerba mu-
tat, sententiam tamen non uariat: at priora, sententiam contrariam efficiunt: siquidem illa lectio ar-
quatum affectum, aut colorem permanisse, hæc non permanisse significat. sed hæc oratio per se scri-
pta siue legas permanit, siue non permansit, nullam utilitatem affert, cum ignoremus, & quomodo ægrot-
rit, & qua affectione teneretur. quod si supradictis adiungatur, erit omnino superuacaneum: satis enim
erat solum dicere, arquato superueniente, ut hoc esset exemplum eius, quod in facie apparet: quod alia
sola parua esse uideantur: sed ipse contrarium ostendit: cum ea sit a naturali statu ualde mutata: nam
quod subiungit, id ipsum attestatur, ad quod iam opportunum est pertransire, ceteris huius senten-
tiæ explicationibus omittis: forte enim quæ modo dicta sunt, præter institutum nostrum fuerunt lon-
giora: quippe quibus esset propositum, ea silentio inuoluere, quæ nullam lecturis iuuenibus ad artem
essent utilitatem allatura: neque enim sophisticam facultatem, quam semper odio sum profecutus, eis
tradere institui: sed eos ad artis opera ad prælagendum, & curandum, in quibus perpetuo me exer-
cui, perducere.

Qui apud Timenei neptem, is nigro uiridique colore factus est.

Siquis ad ea, quæ de facie dicta sunt, hoc etiam referat, aliquid utilitatis, ut hoc exempli gratia dictū
fit percipiet. uerum simile enim est, hunc quoque, cū alia in eo essent exigua, corpus uero plurimum a na-
turali statu deflexisset, propter id solum aut mortuum esse, aut mortis periculum adijisse. Si uero scriptū
fit *μελαδύρροπος* pro eo, quod est, *μελαδύρρος* hoc est nigrae cutis, ut in quibusdā uetustis libris inuenimus, mul-
to etiā magis hic solus color magnam quandam noxam indicare uidebitur, quamuis cetera in ægro
essent exigua.

*Perinthi quæ feminis speciem referebat, ad iudicationem pertinebat. & quæ circa abdomen talia: siquidem talia uri-
nae sanabant: quia neque flatu, neque copioso stercore glutinosoque deiecto euacuabantur. non enim erat magnum hypochon-
drium. brassicam autem septimo die comedit, cum adhuc ægre spiraret, & quæ circa abdomen erant, euacuata sunt: recte
spirans effectus est, aliusque ei deiecit.*

Sabinus putat, hoc, Perinthi, non huius sententiæ initium esse, sed finem superioris: quia inquit, hic
sermo uniuersalis est: ille uero in parte dicitur: consueffe autem Hippocratem, orationibus, quæ ad par-
tem pertinent, aut locorum, aut ægorum adscribere nomina. at qui orationem nunc propositam esse
in parte accipiendam, constat ex ijs, quæ Hippocrates subiungit, cum ait, quia neque flatu, neque copio-
so, glutinosoque stercore deiecto euacuabatur, multa autem in libris epidemiarum scripta in quibusdā
particulatim uisa sunt, quæ præceptis uniuersalibus, quæ aut perpetuo, aut plerunque uera sunt, subij-
ciuntur, ita nunc Perinthi, quæ feminis speciem referebat, siue urina, siue alui deiectio: critica apparuit:
utrum autem paucis, an multis, an uni soli id acciderit, ex ipsis Hippocratis uerbis non constat. sed pro-
babilis est, ea tempestate, qua Hippocrates hæc scripsit, id multos esse grassatum: nā cum in uno quo-
dam euenisse aliquid scribit, tum aut locum ciuitatis, ubi ille decumbebat, aut ætatem, aut nomē adiu-
git, nomina uero ciuitatum adscribere in illis narrationibus consueuit, in quibus multos tali malo affe-
ctos conspexit. sed hoc ad artis exercitationem parum refert, & quod dixit, Perinthi, addat quispiam
cui uelit. ceterum urina, aut stercore genituræ speciem referens ad iudicationem pertinet, cū is succus,
quem Praxagoras, uitreum uocabat, euacuatur, quod uero ait, & quæ circa abdomen talia: ad prædictū
referri debet: siquidem talia ad alterum referuntur: nam de abdomine supra nulla mentio facta est. for-
tasse autem librarius, qui primum ex Hippocratis libro id descripsit, aliquid omisit, quod ad hanc rem
pertinebat, uel ipse sibi recordationis causa id scripsit, quod ad primum ægrum referatur, de quo solū
dixit. Qui apud Timenei neptem is nigrae cutis erat. quidam autem propter hanc difficultatem, dupli-
cem explicationem afferbant: ut quod ait, ad iudicationem pertinere, & circa abdomen, ita accipia-
tur, ac si diceret, urina, quæ genituræ speciem refert, pertinet ad iudicationem, & ex affectibus, qui in
abdomine sunt, extrahi debet. tū alio sumpto initio dicamus, talia enim mictu sanantur. ut talia intelli-
gamus ea, quæ in abdomine fiunt. cuius rei deinceps testimonium subiunxit: quia neque flatu, neque
copioso, glutinosoque stercore deiecto euacuabantur: hoc est, cum nihil aliud factum esset, quod ab-
dominis dissoluere tumorem possit, morbus per solas urinas, quæ genituræ speciem referebant, iudi-
catus est. fortasse uero tale abdomen erat, quale ipse in prælagijs his uerbis est profecutus: Hypochon-
driorum dolores, ac tumores si recentes, ac sine inflammatione sint, murmur in eis excitatum dissoluit:
præsertim uero si cum stercore, urina, & flatu exierit: si uero ipsum non transierit, iuuat, si ad infernas se-
des deoluatur. neque enim inflammationem, aut quidpiam aliud solutu difficilius, quod in iecore, aut
intestinis, aut uentre constiterit, sola urina feminis speciem referens dissoluere potuisset. quam ob rem
adiunxit: non enim erat magnum hypochondrium: propterea quod si magnum fuisset, nō iam per uri-
næ, quæ feminis speciem retulisset, excretionem esset dissolutum. nunc uero, quia, quod sequitur, non
multum uidetur prædictis conuenire, ideo nonnulli alio sumpto initio ipsum legēbant: & cū
spiritu crasso scribebant, & articulum masculinum patrij casus faciebant: ac si ita dixisset, homo, cu-
ius magnum erat hypochondrium, septimo die, cum adhuc ægre spiraret, brassicam comedit: post-
quam uero abdomen euacuatum est, recte spirabat, hoc est facile, & secundum naturam. non ta-
men

Amen scripsit, utrum brassica profuerit, quod aluum subduxerit, an quod digesserit. quidam uero uerbu
hoc, recte spirans, ita explanant, ut significare putent eam spirandi difficultatem, qua qui affecti sunt,
nō nisi recta ceruice spirare possunt: eniuero in dictionibus ænigmaticis potest quisquis dicere, quæ
uelit: cum illæ nullum nobis insignem usum ferant: nec in eis Hippocratis, sed interpretum perdisce-
re sententiam nobis liceat.

De sanguine ichoroide considerandum est: quia is in panidis, aut uigilantibus est, siue bonus, siue malus sit.

Non est suspicandum, sanguinem absolute tenuem, & aqueum ab eo ichoroidea nominari: sed in quo
uenenosa quædam, malignaque facultas insit: nam & in secundo de uulgaribus morbis ita scripsit, Sub-
cute ichores gignebantur, hique inclusi in calefcebant, pruritusque excitabant: tum pustulæ, ut ambu-
ris, exurgebant, ac sub cute exuri, sibi uidebantur. ex quo planū est, ut non parua symptomata ex icho-
roides appellatur is, qui prauam, tenuemque humiditatem in se continet, non aqueam illam quidem,
& morlus expertem, sed mordacem, & erodentem. cumque dicat Plato ichorem, qui sanguinis serum
est, mitem esse, qui uero atra, acidæque bilis, serum: nobis patefactum est, quemadmodum in lacte se-
rosa quædam humiditas, ueluti percolatio, & quæ crassiorem partem circumfluit, eodem modo in suc-
cis, humoribusque omnibus serosam quandam, tenuemque humiditatem reperiri. hæc porro humidi-
tates different pro natura eorum humorum, quorum esse serum dicuntur: eritque infestissimum atræ
bilis serum, minus infestum flauæ: hocque minus, pituitæ: omnium denique mitissimum erit: sangui-
nis serum, & ichor: nihil enim in præsentia refert, hoc, an illo nomine utaris. Cum autem sanguinem
dupliciter dicamus, interdum, ut eum a prædictis humoribus distinguamus: interdum uero uniuersum
humorem, qui conceptaculis continetur, a maiore eius parte sic nominamus, nunc sanguinem icho-
roidea in secunda significatione intelligere debemus: quemadmodum est in more positum omnium
medicorum, ut ipsum in uenæ sectionibus aut serosum, aut melancholicum, aut pituitosum, aut bi-
liosum uocent: ac nonnunquam naturalem effluxisse sanguinem dicant. omnino autem pauidos, hoc
est cum metu perturbatos, itemque uigiles ichoroides sanguis reddet. quod si non modo sanguinis, sed
uitiosi etiam alicuius succi serum in uasculis sanguinis contineatur, & deliria, & insanias, & furores cō-
citabit. Sed modo uidetur sanguinei seri fecisse mentionem, ut aliquod sibi memoriæ lumen afferret:
fuerit quidem consentaneum pituitæ serum timiditatem afferre, uigiliam uero, aut perturbationem, aut
Canimi motum cum pauore, non item: cum in eo torpor, frigusque solum, non mordacitas, malitiaque
insit. nisi forte corruptum sit, & acidum, falsumque redditum. ceterum quæstione dignum est, quod ait
Sive bonus, siue malus sit: nam si quis absolute pronunciet, sanguinem ichoroideum esse malum, recte
sentire uidebitur: propterea quod quicumque ita nominatur, cum naturali comparatur: at si quis aliorū
humorum ichoribus sanguineum ichorem comparans, non prauum, aut bonum esse eum afferat, is erit
uera dicere existimabitur. plerunque autem & huius temporis homines, & item ueteres, quod minus
malū est, appellare bonū, aut probū, aut laudabile, aut quid huiusmodi solēt: præsertim uero, cum id
quod ualde prauum est, magnopere præstet ei, quod modice a suo statu naturali deflexit: quam ob rem,
cum Hippocrates quærat, bonus ne sit, an prauus ichoroides sanguis, possumus nos ita ferre senten-
tiam, cum optimo sanguini comparatum, esse malum: alijs uero omnibus, quibus alterius cuiusdam
succu uitiosi ichor sit admixtus, multo meliorem, & optabiliorem: & ideo bonum cenferi.

*Quibus lien decliuis est, ijs pedes, manus, & genua calent: nares uero & aures semper frigent. an quia sanguis in eis te-
nuis est, an quia suapte natura hi talem habent?*

Vel ex ipsa uoce licet intelligere, decliuem lienem dici eum, qui deorsum tiert: utrum autē pro-
pter eius tumores, qui in partibus inferioribus constiterint, an cum in partes inferiores corporis ui-
tiosos humores, quos in se habet, depellit, decliuem lienem appellarit, nec ne, ex ipsa uoce intelli-
gi non potest. pro rerum quidem natura accipere possumus decliuem lienem ab ipso utroque modo di-
ctum esse. pedes enim inquit, & manus, & genua calent: nares uero, & aures frigent. ac genua quidē
& pedes in decliui liene calida uideri, est rationi cōsonum, ut etiam nares & aures esse frigiditas. at ma-
nus calidas esse in decliui morbo, non est consentaneum. potius enim inter superiores partes quispiā
eas locabit: sin minus, certe non inter inferiores. cur autem aures, ac nares frigidae sint, inferiora ue-
ro sint calida, causam considerans Hippocrates, ait, an quia sanguis in eis tenuis est, an cum lienes de-
cliues sint procreati efficiuntur. nonnulli autem negant, ex altera parte lienibus respondere hoc, an
suapte natura hi talem habent: sed ei, quod postea sequitur, totamque sententiam sic legunt, an suapte
natura hi talem habent, an suppurationibus: qua de re diligentius erit deinceps considerandum. an
prædictis suppurationibus annectunt, qui ita scribunt. Sed qui uolunt, hoc esse consequentium initium,
illud an, auferunt, & talem orationem esse uolunt, suppurationibus terminus, suppurationis uetres per-
turbantur: statuuntque uentris turbationem signum esse suppurationum. hoc tamen non omnium
suppurantium indicium fuerit, sed eorum modo, in quibus per intestinorum excretionem fit eruptio.
nec mirum uideri debet, si non distinxit, de quibus agat, si eius, quod initio diximus, memores simus,
ipsum

Quia in calidioribus firmiorum, in dextris, & nigri, propterea & uena magna, & biliosiores sunt. E 43
Mirum non est, hic quoque omiffum esse, quod totam orationem continuatam reddebat, siquidem hic liber non est conscriptus, ut ederetur, sed apparatus quidam, & adnotationes, quales nobis ipsi parare solemus: nam si integer liber esset, certe sumpto ita, ut in aphorismis fecit, initio, scripsisset, ac quæ deinceps consequuntur, addidisset, ut tota oratio esset huiusmodi: foetus, mares quidē in dextris uteri partibus potius consistere, foemina uero in altero sinu sinistro comperiuntur: uerisimile enim est, quod calidius est, in calidioribus uteri parte consistere. calidior autem est mas, quam foemina, ut & uenarum in eo magnitudo, & color declarat: uiri enim sunt mulieribus plerumque nigriores. ac si Hippocrates hoc opus conscripsisset, ut in apertum proferret, non secus in hoc, quam in libris de fracturis, de articulis, & in praesagijs, ac ceteris huius generis, esset locutus: sed quia, ut dixi, hæc ipse sibi adnotauit, ideo caput orationis omisit, nec de masculis, qui utero continentur, hæc ab eo dici declarauit. ac marem quidem in dextra uteri parte concipi, alij quoque uetustissimi homines prodiderunt: ac Parmenides quidem sic:

Dextra fouet pueros, teneras pars læua puellas.

Empedocles quoque his uerbis:

Quæ calet, est maribus tellus magis apta creandis.
quam ob rem & nigri, & magis uiriles, magisque hirsuti uiri sunt. hanc autem de mare, ut calidioris opinionem ueram esse, accurate in commentarijs de temperamentis docuimus. nunc uero, ut persæpe dixi, non est mihi propositum Hippocratis decreta, nisi obiter, ratione confirmare: sed eius tantum uerba declarare: quæ sane uerba quidam recentiores interpretes immutare ausi sunt, & pro firmioribus, legunt firmius: putant enim alienum a ratione, dextram uteri partem ut calidioris, ita etiam robustiorem appellari: cum, quantum ad firmitudinem pertinet, simili modo se habere uideatur. itaque oportere scribi existimant, Quia in calidioribus firmius in dextris, & ideo nigri: ut hæc oratio significet, in calidioribus parte uteri concipi firmius, quod idem est, ac ualentius, & robustius, cum sit etiam natura calidius. sed de huius sententiæ ueritate non est nunc, ut monui, opportunum differere. quoniam autem nonnulli aduersantur ijs, qui omnes dextras partes sinistris esse calidiores, & robustiores propter iecoris situm dicunt, & tamen cor a sinistris positum habere, & dexter oculus nihilo acrius, quam sinister intueri, & dextra auris nihil melius, quam sinistra audire, nec dextrum crus, melius incedere, quam sinistrum uideatur: idque in manu sola uerisimile appareat, ideo pauca quædam aduersus hos a me dicentur. enim uero maxima demonstratio, quam plurimos mares in dextra uteri parte concipi, ex animantium dissectione oritur: ut cum uterus duos sinus, per ceruicem ambobus communem coniunctos habeat, mares plerumque in dextro, foeminae in sinistro concipi uideantur. quare praestitisset, huius rei, quæ sensu percipitur, causam inquirere, quam causam ignoracione conari, ueritatem euertere. Sed uos causam didicistis in libris de anatomicis administrationibus, cum ad dextram uteri partem per renes sanguinem repurgatum, ad sinistram uero impurum adhuc, serosumque descendere conspexeritis. cor etiam in medio pectore, non in sinistra parte situm uidistis. Verisimile autem est, quosdam arbitratos esse, eo in loco positum esse potius, quod pulsus in ea parte percipitur. quod sinister eius uentriculus sit, qui pulsus edit.

Concretum est, constitit citius, motum inquinatum est, & tardius augetur, & longiore tempore.

Diximus iam sæpe, hoc in libro propter obscuritatem, sexcentas esse scripturæ uarietates, cū alius aliter eas componit, prout cuique probabilis explicatio futura uidetur. ego uero scripturas ueteres ceteris antepono, quamuis non esse uerisimiles appareant, maioremque dubitationem afferant: nam uel hac de causa eas ita fuisse quis existimabit, quia licet in explicacione quædam existat dubitatio, uetustissimi tamen interpretes in eis consentiunt. quod si eas immutare ausi essent, certe in apertioris dictionem, ut probabilior fuisset explicatio, commutassent. itaque cum hæc oratio nunc in antiquis ita sit libris exarata, eamque ita conscriptam esse ueteres interpretes attestentur plurimi recentiores uerbum inquinatum est, expungendum putauerunt: nonnulli uero ei uerbo motum, addiderunt tardius, ut talis esset oratio: Concretum est, constitit citius, motum tardius augetur: quidam uero toti orationi præposuerunt, & hanc ob causam, ut sic legamus: Et hanc ob causam concretum est, constitit. tamen ex his omnibus scripturæ generibus non admodum uaria oritur sententia, cum uelint interpretes, ideo marem citius concrefcere, atque constitui, quam foeminam, quod calidior sit: quam etiam ob rem citius moueri ipsum affirmant. quin etiam inter omnes fere Medicos constat, marem non modo citius formari, sed etiam moueri, quam foeminam: qua de re in libro de natura pueri est aperte dictum, ut Diocles quoque in libro de affectibus mulierum disseruit. Rufus autem scribit, solum Diogenem Apolloniatem in secundo de natura libro contra sentire. ego uero eum librum non uidi. iam uero ipsæ grauidæ foeminae & citius mares incipere moueri, & plures & uehementiores motus ab eis edi attestantur. proposita uero sententia affirmat, citius, concretum esse, ac constitisse. hoc est compactum, firmumque redditum marem esse. deinde uero mas tardius, quam foemina augetur. utrum autem incrementum intelligat id solum, quod in utero fit, an quod a partu edito, incertum est: illud quidem est uerum, foeminam, cum in lucem edita est, augeri celerius, & eius incrementum citius desinere. porro uelocioris incrementi causa est corporis mollitudo: siquidem huiusmodi corpora facilius in tria interualla longum, latum,

Alatum, ac profundum diducta incrementum sumunt: celerius autem desinunt augeri foeminae, quam mares, non iam propter mollitiam, sed propter imbecillitatem: est enim naturalis in animantibus facultas, quæ est ipforum incrementi effectrix: ob quam quidem imbecillior plus augetur, sed præ imbecillitate crescere citius desinunt. ac si ipse Hippocrates scripsisset, ἐμολύνθη. i. inquinatum est, profecto tale nescio quid significare uidebitur, quale est in secundo uulgarium morborum, cum ait, Secundum aurem sinistram tumor exortus est: sequenti uero die etiam dextram; sed is minor: uerum hi cōminuebantur, ἐμολύνθη, & non suppuraerunt: ἐμολύνθη enim dixit id, cuius acutus motus, ac transmutatio cessat, quodque refrigerarum est.

Ideo ualidior, biliosior, magisque sanguineus est, quia is locus, est in animali calidior.

45

Hac de re ait solidior em, biliosior em, ac magis sanguineum esse marem, quia locus, in quo concipitur, talis est. intelligit nimirum dextrum uteri sinum. hanc autem sententiam alij aliter scribi uolunt: omnes tamen eandem seruant sententiam: siquidem uelle accurate perquirere, quamnam uera sit Hippocratis dictio, superuacaneum est: præstat enim non hoc quidem, sed utrum uerum sit, quod dicitur, considerare. ueritas autem, ut ante dixi, ex corporum dissectionibus elicitur, cum mares in dextro uteri sinu plerumque concipiuntur. cur uero hæc pars calidior sit, causam quoque, ex dissectione nobis cognitam exposuimus.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB.

MORBIS.

COMMENTARIVS TERTIVS.

Vis raritas, uentris densitas: cutis adstrictio, carniū incrementum: uentris torpor, uniuersorum confusio: uasorum immundicia, cerebri consumptio: propterea & caluitium, & attritio instrumentorum.

Sunt, qui putent, hanc esse rerum, quæ a Medicis cognoscendæ sunt, enumerationem. potius uero res quædam inter se iunctæ, dici per coniugationem uidentur. ac prima quidem coniugatio est, cum ait, cutis raritas, uentris densitas: siquidem nonnulli ideo uentrem densum, hoc est suppressum, & adstrictum habent, quod multa per cutim euacuentur: quemadmodum contra nonnulli, cum ægre per cutim dissentur, multa meciunt, multaque per aluum excernunt. altera subiuncta deinceps est coniugatio, cutis adstrictio, carniū incrementum: ex qua intelligitur, coitionem, adstrictionemque cutis plerumque esse in causa, cur carnes supra modum augeantur. est tertia, quæ has excipit, coniugatio, quæ his uerbis continetur, uentris torpor, uniuersorum confusio. torporem autem, intelligimus uentris imbecillitatem in cibis concoquendis, esse omnium affectuum, quibus corpus corripitur, causam. quod uero mox sequitur, uasorum immundicia, huic coniugationi potest annexi: nam quod in uentre non est recte concoctum, plerumque in causa est, ut uasa immunda sint. potest etiam non coniungi cum uentris torpore, & de uitata coctione, quæ in uenis fit, intelligi: ut quemadmodum concoctio, quæ non probe in uentriculo fit, multa in toto animante confundit, ita etiam, quæ in uenis fit, cum suum finem non est fortita, primum immundiciam in uenis, hoc est uitiosorum humorum redundantiā parit, deinde noxam magnam affert, ut quod medium est inter uentris torporem, & uasorum immundiciam, sit utriusque commune, quod ipse uniuersorum confusionem nominauit. iam quod addit, Cerebri consumptio, propterea & caluitium, habere ego hunc sensum puto, cum cerebrum multo minus se ipso factum sit, id quod accidit ijs, quibus est natura siccius, tum ab ossibus superiacentibus recedit, quæ anatomici sinciput nominant. hæc autem duo sunt, quorum utrumque quatuor rectis lineis circumscribitur: una quidem per futuram in longum exporrectam, utrique ossi comunem, sed posterius, lateribus futuræ labdoidos; anterius uero, coronali: utrinque squamosis futuris. ab alijs caluarie partibus potissimum quidem cerebrum non plus recedit. quod si quandoque recesserit, tamen propter carnes ossibus subiectas, cutis humiditas non profus exarescit, proinde nec crines defluunt. etenim in commentarijs, qui sunt de temperamentis, didicistis, pilos neque ex perhumida cuti, neque ex uehementer exiccata nasci. porro cutis capitis puerorum, mulierum, & eunuchorum humida est: caluorum autem, præter modum arida. cerebrum uero in iuuenibus quod molle, humidumque est, caluariam contingere, omnemque interiorem capacitatem ab eo occupari; in senibus uero arefcens, & subsidens ab ea recedere, sæpenumero in animantium dissectione conspexistis. nunc uero non est nobis propositum, decretorum Hippocratis afferre demonstrationes, nisi forte obiter id accidat, sed obscuram illustrare dictionem, simulque summam causas interdum addere, prout demonstrata decreta postulabunt. Cerebri autem consumptionem & perfectum interitum, ut ipsum sit omnino absumptum, ne cogitatione quidem in uiuo animante fieri posse, omnes norunt. quare si hoc non sit, reliquum erit, ut per cerebri

brī consumptionem intelligamus eam diminutionem, quam ex siccitate in caluis fieri dixi, ut sincipi-
tis ossa, quæ laxiora, mollioraque ac ceteris superposita sunt, ob cerebri defectionem, cum usque ad
ipsa non pertineat, nec tangere ea possit, exsiccescant: subidet enim, & depressum in suam basim con-
cidit. consequens autem est, his ossibus arefactis, cutim etiam eis præteream exarescere: eaque in cal-
uis ualde sicca esse, sensu perspicitur, ut demonstratione, a ratione ducta, nihil opus sit. cum uero etiam
cerebrum sit plus exiccatum, ut in quibus extrema senectute contingit, tum neruorum quoque exor-
tus siccescere necesse est: quam ob rem neque ita, ut prius, uident, neque audiunt, neque aliud quicquā
aut sensuum munere, aut motionibus, quæ a uoluntate proficiscuntur, ualenter administrant: sed omnia
earum actionum instrumenta, per quæ illæ prius gerebantur, exoluta, infirma, languidaque redduntur:
quod quidem uerisimile est, ipsum appellasse instrumentorum attritionem, ducto nomine per transla-
tionem ab attritis uetibus, atque uasis: quæ sane post diuturnos usus, cum ea attrita esse dicimus, se
ipsis facta esse sicciora uidentur. quidam uero putant, hæc non esse per coniugationem accipienda, sed
singula separatim, aiunt Hippocratem consulere, ut ipsorum uires expendamus: ac, ne uagemur latius,
cutis raritas (hæc enim primo loco descripta est) quid ualeat, cognoscendum nobis est, ut eam, cū opus
erit, inducere ualeamus: eandemque detrahere, cum non erit ex usu. Scriptum autē etiam est, in quibus
in libro de alimento, Corporis raritas ad distensionem facit, ac quibus plus detrahitur, magis sani: qui-
bus minus, magis morbo uiuunt. Sed huic sententiæ repugnat quod in medio scriptum est, uentris
densatio, cutis adstrictio, si quidem hæc est enumeratio rerum, quas nosse Medicum, expedit. præterea
quod subinde scriptum est, uentris torpor, omnium confusio: indicio est, uoluisse eum scribere cūcta,
quæ suapte natura in unum coire apta sunt: & non simpliciter, quæ affectiones in corpore consistant,
quas cognoscere conueniat: nam quod ait, uniuersorum confusio, non affectionem, sed mala, quæ ex
praua affectione oriuntur, indicat.

*Detrahitio cursibus, luctis, quiete, multis [celeribusque] deambulationibus, hisque elixa maza plurima, panis Medicus
dandus est.*

Nomen euacuationis de solis liquidis, detractionis uero potius de solidis, quandoque uero etiam
de liquidis dicitur. & sane quæ in præsentia dicta sunt, communia sunt extenuationis liquidorum, & so-
lidorum, cum sine purgatione, aut sanguinis euacuatione eam, in sanis scilicet, facere uoluerimus: ægro-
tantes enim nemo est, qui cursibus, luctisque curet: nam his, atque alijs consimilibus cōmune est exer-
citationum genus, quod etiam iactus discorum, iaculorumque comprehendit, itemque saltus, halteres,
armatorum certamina, & omnes actiones, quas in uita homines obeunt, præsertim in agro colendo,
dum arant, metunt, ac fodiunt: siquidem omnes exercitationes tum carnis, & adipis, tum uero humo-
rum abundantiam imminuunt. eas autem uno in corpore adhibere non possumus: sed dāda opera est,
ut quæ cuique sit accommodata exercitatio, ex habitu, ex ætate, ex uiribus, & consuetudine inuenia-
mus, ut in libris de ualitudine tuenda conscripsimus. nunc autem ex Hippocratis librorum explana-
tione medicinæ præcepta nō discitis, cum ea prius, ordine in proprijs libris tradita sint a nobis, in qui-
bus omnibus eius decreta cum demonstratione, & ea omnia quæ ex illis decretis particulatim conse-
quuntur, cognouistis. cum uero seriem eorum, quæ ipse dixisset, cōsequi cuperetis, petistis a me, qui id
minime institueram, ut commentarium conscriberem: obscuræ enim dictiones nō admittunt eam ex-
planationem, quæ scientiam gignit. quare cum statim deinceps subiunxerit, quiete, aperte intelligi nō
potest, quid hac uoce significare Hippocrates uoluerit. Sed, ut in ceteris obscuris dictionibus, ita in
hac suspicari oportet, quid sibi uelit, ut hoc uni, illud alij probabilius uideatur, prout etiam uisum est,
& alius aliter nomen quietis exposuit. potest ergo de cessationibus, quæ exercitationibus interponun-
tur, dicta quietes esse, ut in aphorismis dixit, Vbi laborare cœperit, quietes statim lassitudinem admittit. po-
test etiam intelligi de cessationibus per integros interiectos dies futuris. potest etiam perfectam quietem
aliquibus corporibus consulere: etenim si ipse ita ait, Motus roborat, otium consumit, poterit
sane uita in otio traducta corpus extenuare: ita enim quibusdam, qui se ab exercitationibus ad otium
traduxerant, euenisse conspeximus, sed diligenter distinguendum est, ut qui nam sint, qui his extenuā-
di causa indigeant, intelligamus: neque enim redundantium humorum euacuatione opus est, cū otii
suapte natura id efficere nullo modo queat. quam ob rem nonnulli merito dicunt, hic uerba fieri de car-
nis detractione, non de humorum euacuatione, ut in plenitudine, & aquosis habitibus fieri solet. fieri
etiam potest, ut, cum de utrisque dixerit, hæc sit enumeratio omnium auxiliorum, quæ sunt utriq; de-
tractioni communia, quæque alterius ipsarum sunt propria. possumus etiam accipere, ut post exercita-
tiones quietem scripserit, ut de singulorum dierum exercitationibus, deque eis succedente quiete uer-
ba faciat, ne statim ab exercitatione cibos ingerant, ut mos est, dum calor ab ipsa exercitatione in cor-
pore adhuc seruat, sed postquam perfecte refrigerati sint: nam & id ipsum in libris de tuenda sani-
tate cum ab Erasistrato, tum ab alijs recte esse dictum cognouistis: ut uel ex hoc planum sit, in expla-
nationibus eorum, quæ propter breuitatem obscura sunt, multum loci esse coniecturis. cum uero uer-
ba, ut cuique placet, scribere permissum sit, tum ueteris auctoris sententia multo redditur obscurior.
in hac autem oratione, nobis proposita, quidam scribunt, multa quiete: quæ scriptura neque in anti-
quis libris extat, neque eam primi libri interpretes habuerūt. si quis uero nos eam interpretari cogat,
dicemus multam quietem post exercitationes ab eo imperari. Sed hæc missa facienda est, & de qua
inter

A inter omnes conuenit, explicanda. itaque dicimus, id consilij dari, ut multis, celeribusq; ambulationi-
bus quis utatur: propterea quod tardæ, sicut etiā lentæ exercitationes corpora pinguiora reddunt. mi-
ror equidem, cur in eis omiserit uerbum, celeribus: cum & celeres cursus, & huiusmodi exercitationes
carnis molem adimant, & humorum exuberantiam inaniant: qua de re inter omnes fere exercitato-
res, ac Medicos constat. quare Hippocrates deinceps de alimento apto ijs, qui detractionis indigent,
scripsit uno sumpto exemplo, ut consueuit, sibi ipsi commentarium parans eius rei, quæ omnibus uni-
uerse congruit. eis autem omnibus commune est, ut ualentis materiæ cibos non sumant, qualis est suil-
la caro: sed imbecillæ, qualis ouilla est, quæ quidem pecudis est. maza quoque parum nutrit: itaq; hu-
ius plurimum, panis uero modicum sumi iubet.

Detractionis signum, eandem diei horam seruare: subito enim trahitur.

3 Non dubium est, quin hæc oratio annexa sit superiori, in qua docuit, ut facienda detrahitio sit, quare
ut cognoscamus, num eius modum accurate simus coniectura consecuti, in præsentia eius rei signum ad-
scribit. est autem hæc oratio nobis obscura propter eam causam, quam sæpe dixi, quod hic liber ab eo
confectus non est, ut ederetur, sed ut formulam quandam, & apparatus sibi ipse haberet: nam si ad
B editionem eum scripsisset, profecto quam diei horam dicat, in qua signum detractionis obseruandum
sit omnino explanasset. cum autē ipse non scripserit, quidnam aliud probabilius quispiam intellexerit,
quàm quod eadem diei hora eum, qui detractionis indiget, ad exercitationes perducamus, & ut ipse
iussit, obseruemus, an subito trahatur, hoc est, moles corporis concidat, uiresque cadant, ac debiliten-
tur? nam uerbum *επιπέσει* sine dubio significat trahi. potest etiam ab illo ad hæc transferri propter na-
turam rerum, de quibus uerba fiunt: quibus, ut sæpe in obscuris locutionibus dixi, quæ nobis prius
in mentem ueniunt, accommodamus. quidam tamen pro *επιπέσει* hoc est trahitur, scribunt *επιπέσει* hoc
est cadit, rei explicationem ex hac uoce sperantes clariorem fore. uerum tamen uetus lectio uer-
bum *επιπέσει* habet.

Remittere labores, aut defluet.

4 Hoc etiam loco scribunt quidam, subtrahere de laboribus, aut defluet. hæc autem est orationis uis
euacuatio omnis, nisi paulatim fiat, uires dissoluit, & corporis habitum repente digerit. quam ob rem
quidam scripserunt, subtrahere de laboribus, aut defluet: cum uelint, euacuationem quæ cōfertim fit,
hoc uerbo defluet, significari. alij scribunt, *επιπέσει*, addentes *η*, ac circumflecentes, & *τ* subscri-
bentes: ut significet, ex laboribus eatenus subtrahere, quatenus homo consumitur. aiunt autem hoc
uerbum *επιπέσει* de corporis consumptione, deque uirium casu dici, ut eiusmodi oratio sit, labores
minuendi sunt, cum uires concidunt, corpusque digeritur. iam illi quoque, qui *επιπέσει* scribunt, hoc
est labetur, orationem ipsi quoque ad uirium casum traducunt.

Totum enim similiter concidit.

Hanc quoque particulam in ueteribus exemplaribus post superiorem scriptam comperi: eamque
ita habere, ueteres interpretes aiunt, & ex recentioribus Sabinus idem confirmat. nullam tamen eius
explicationem attulit: cum enim totam superiorem sententiā adscripsisset, deinde singula eius uerba
explanauisset, huius particulæ explanationem omisit: ut fecit etiam Zeus ipse, qui unus e ueteribus
interpretibus est. sunt, qui dicant, totum enim similiter concidit, ab Hippocrate dici, ut tale quid si-
gnificet: quemadmodum repletio nocet, ideoque detrahenda est: ita euacuatio, quæ modum excedit,
æque ac repletio, noxia est: propter eam enim corpus cum detrimento collabitur, sicut propter reple-
tionem in molem extollitur. quidam autem hanc explicationem, ut absurdam, reprehendentes, uel to-
tam hanc particulam omittendam, uel in hanc mutandam putant, confertim enim defluet: uoluntq;
D Hippocratem nobis præcipere, ut corporis detractionem diligenter obseruemus: propterea quod il-
lis usu uenit, ut in exercitationibus confertim digerantur, ac defluant, cum quis per multos deinceps
dies ualde eos exercere per se ueruerit, ac tenui uictu aluerit.

Cum uero conciderint, suilla carnes assæ præbende sunt.

6 Monuit uerbis superioribus, immoderatam detractionem cauere oportere. quia uero interdum in-
uiti in eam incidimus, uult ad hoc quoque Medicum paratum esse: ut si confertim detrahitio forte sit
facta carnes suillas assas præbeat: ac suillas quidem, quia multum nutriunt: assas uero, quia solidas, & in-
exiguam molem coactam carnem, non humidam & flaccidam gignunt. quidam pro uerbo præbere, le-
gunt offerre suillam assam: ex quo eadem elicitur sententia: sed uerbo magis proprio utuntur.

Vbi autem replentur, indicat corpus floridum.

7 Hoc commune omnis refectiois signum paucis uerbis descripsit: floridum enim corpus redditur
tum in exercitationibus, tum uero, ijs, qui probo sanguine reficiuntur.

8 *In exercitationibus signū est sudor, guttatim manans, qui tanquā ex aqua ductibus egreditur: aut ex elatione depressio.*
Hoc loco deest, casus, aut detractionis, aut quid tale. quod nonnulli addentes, non dubitant
interpretari.

• forte legē
dū est & cū
scribentes.

Flatuosum simul causa est *πιρρῶδες*: sunt enim flatuosi.

Quos *πιρρῶδες*, hoc est fursuros uocet, inuentu difficile est: nisi quis medicorum ueterū libros, ut Herodoti, & Cresij, perinde legat, ac si historiae solum essent. nō autem ut in arte exercenda maiores progressus faciat. id tñ pleriq; explanatores negligunt, praesertim autem ij, qui Sophistarum institutum aemulati eam solum explicationem afferunt, quā in promptu est, quāq; ex primo uerborum aspectu se se offert: nec praeterea utrum in aegris uera sint, quā dicuntur, exquirunt. quod hoc etiam loco usu uenit, cum *πιρρῶδες* dici uelint eos, qui fursures in capite continenter gignunt: huiusq; rei causam conantur reddere, quod excrementa in caput ascendētia fursures creent, eaq; in sublime a spiritu calido ferantur, & hac de causa huiusmodi homines esse flatuosos. uiciofa autem haec est illorum ratio: primū quia rerum euidentium caret testimonio: innumeros. n. uidimus, in quibus perēnis fursurū copia in capite gignitur, qui tñ flatuosi nō sunt: deinde licet euidentia idem attestare, haec sane ratio omnibus ijs esset cōmunis, qui excrementa calida producūt: praeterea uero hoc symptoma plerunq; ipsius capitis est, ut propter peculiare eius temperaturā fursures gignātur, & humores suū naturalē statū seruēt. quā ob rem merito factum est, ut quidā ueterē scripturā cōmutarint, & ita scripserint, Flatuosum simul causa est alatis. nostis aut hoc esse in medicorum more positū, ut alatos eos uocent, qui instar alarum auiū scapulas prominentes, retrorsumq; reflexas habēt, his autē ait flatuosum esse causam adiuuantē, cur eo affectu, in quē cadunt, hoc est sanguinis reiectione corripiantur: siquidē flatuosi ipsi sint. nō est autē obsecrum, flatum esse causam adiuuantem, cur aliquid in pulmone distumpatur: utrum autē qui pectore angusto sunt, flatuosi sint, id nobis est longo usu accurate peruestigandū. mihi autē ferme oēs uisi sunt huiusmodi, ac fortasse propter uitalis caloris, quē a corde manare cognouistis, penuriā. quare cū alati cor paruum habeant, ad eius quoq; rationem calor, qui inde ductus in totum corpus diffunditur, imbecillus est: ob cuius ab ipsa origine infirmitatem, cor, ut nostis, paruum est factum. alij non *πιρρῶδες*, hoc est alatis, sed *πιρρῶδες*, hoc est febriculosi, scribūt, itaque aiunt, Flatuosum causa simul est febriculosi: siquidem flatuosi sunt. sed non est uera eorum oratio, cum omnes febriculosos esse flatuosos putent. Dioscorides autem, ut paulo ante dixi, ad finem superioris sententiae uerbum, flatuosum, addebat, hancque scribebat hoc modo; causa adiuuans est alati; ut continuo ductu sic totum legas: Arcetilaio autem male olebat flatuosum: tum alio sumpto initio, causa adiuuans est, alati: sunt enim flatuosi. sed satis modo sit de flatuosis dictum, ne & nunc, & aliā semper oratione uitare uelle prolixitatem uideat, re autem ipsa, praeter necessitatem nimis protrahere sermonem deprehendar.

Quod ualde frigidum est, ut nix, ut glacies, uenas rumpit, tussim ciet, & constringit, ut pherea, & gongrona. duritia uero causa adiuuans est.

Quenam sit facultas frigidi & in libro de usu liquidorū, & in aphorismis dictū est a nobis copiosius. uerum hic quoq; nōnulla eius opera designantur, quā ad eius cōmunem facultatē inueniendā adiuuātō sint: ut. n. eius natura fert, ea oia, quibus occurrit, cogit, densat, stipat, stringit. quam ob rem & occultos corporū meatus, & sensibus effluxus impedit, unde in aphorismis ita scripsit, In his frigidū utendū est, unde prorupturus sanguis sit: non in ipsis, sed circa ipsa, unde effluit: & cetera, quae deinceps ibidem scripta sunt, propriae frigidi facultatis opera, cum nullo interiecto medio agit. itemq; cum ait, frigida, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tussis citat, sanguinē, distillationēq; proritat. nā ut pectori insensa sint, ex ppria frigoris ipsius ui pronūciauit: ut aut tussim, distillationēq; inducāt, id alijs interuenientibus efficiat: quā. n. uasculorū sanguinē cōtinentiū corpora in se ipsa cōtrahunt, & cōstringuntur, ideo quāq; accidit, ut eorū tunicae rūpant: ut quā in laxis uasculis, cū magna inest copia, efficiat, idē distētis eueniat, cū nō multū inest. quā in causa fuit, ut in hoc sermone nō dixerit absolute, quā frigidū est, uenas rumperet, sed quā ualde est frigidū. eandē fere uim habet, quā in aphorismis scripsit, hoc modo: Frigida, qualis nix, & glacies: ubi exēplis, quā ualde frigida sint, declarauit. cūq; in aphorismis dixerit, Vlceribus frigidū mordax est: cutimq; obdurat: nūc ait, frigidū cōstringere, quā idē est, ac copulare. ita igit & in mēbris neruosis tumores gignit, atq; in neruis quidē, ea quae gaglia nōiatur, aliaq; nōnullas distentiones, tū lōgiores, tū uero rotūdiore: egoq; puto lōgiores uocari ab ipso pherea; rotūdiore uero, gōgronas. ut pherea uocari eas, q̄ aliquā *φρηρα* similitudinē habeat: ita. n. quidā Iones uocāt Satyros, quos oblongis ad aures eminetijs pingūt, & fingūt. gōgronas aut rotūdiore eminetias cū duritia cōiunctas appellant; quales sunt in arboribus appendices, quas *γόγγυρος* nūcupāt: ut Theophrastus in primo de historia plantarū sic ad uerbū scripsit: quādā aut habēt eos, quos gōgros uocāt, aut quā illis ppriatione respondeat, ut olea. nōnulli etiā aiūt, audire se hodie in Thessalia, hasce durities appellari gōgronas, cū in ceruice cōstitierint. at pherea neq; ego apud ullas gentes dici audiui, neq; aliquē, q̄ audiuerit unquā, noui. & tñ quā interpretes pherea ab Hippoc. uocari uolūt, q̄ in Pelopōnesi ciuitate pheris abundāt. quā uero p̄ & ō primā syllabā scribētes, aiūt pherea dici, q̄ in urbe Thessaliae Pheris saepenumero oriunt, ceterū pherea uocari oblongas eminetias, attestari uidet id, quā in septimo uulgariū morborū scriptum est his uerbis, Vulgabanē inqt tussis p̄cipue aut pueris pleriq; circa aures talia, qualia in Satyris, fiebāt. quā aut ad finē huius orōnis scribit, duritia uero causa adiuuans est: habet hāc uim: causa adiuuans ortū horū affectuū, q̄ a frigore nascunt, est durities corporis, in quo affectus ipsi cōsistunt, hoc est, cū homo suapte natura cutim durā habeat: eadē. n. rōne & dura cutis in causa sunt, ut memorati tumores oriātur: etenim quā, ut ipse ait, frigus cutim obdurat, ideo huiusmodi affectus creat, cum humores sub cute coaceruati p̄rālire p̄ ipsam nō possint. quorum ergo cutis suapte natura est dura, in ijs ipsa quoq; causa adiuuans

E 13

I 4

G

»

»

»

H

»

»

Al. 3. f. 18. t. 2. c. 16. p. 667. B

A diuatrix est, ne crassi, glutinosiq; humores discutiāt: & ut sub ipsa collecti dictos duos, scilicet hōs q; tumores gignāt. iā uero in ijs, q̄ duriore natura sunt, uenas ob uim frigoris disruptū iri, nō est obsecurū: nā si uascula a sanguine in uenis contēto rūpunt, p̄fecto id multo magis usu ueniet ijs, q̄ praeduritia aegre, uixq; dilatant: quibus est. n. natura comparatum ut latius extendantur, et si multū est, quod in eis continetur, tamen id ipsum cōprehendunt, neque rumpuntur, tussis quoque in corporibus natura durioribus merito excitantur. dictum enim est, haec facilius, quā mollia, exasperari. cum autem quidam pro *πιρρῶδες* hoc est tussim excitat, scripserint *φρηραδες*, hoc est, flatuosum, hac etiam de re dicere aliquid par est: uidemus enim quotidie uentrem spiritu flatuoso impleri ijs, qui refrigerati sunt. & tamen uetus scriptura non flatuosum, sed tussim excitans habet: & in aphorismis, ut nuper dixi, cum exemplū frigidissimarum rerum attulisset, eis flatuosum non adiūxit: frigida inquit, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tussis citant, sanguinem, distillationemq; proritant. docet autem tum hac nobis proposita oratione, tum praedicto aphorismo non absolute quā a frigore, sed quā ab ingenti frigore fiant: cum hic dixerit, quod ualde frigidum est, in aphorismis uero, ut nix, & glacies. quod uero inflatur, debere esse caloris alicuius particeps, sicut etiam ea, quae

Deest quidpiam.

5 B Concretio magis puerulis post mictum fit: an quia calidiores?

De calculosis pueris uerba fieri hoc loco, dixere oēs, qui hūc librū explanarūt: cur uero addiderit, post mictū, cū absolute pronuciare id posset, cōcretio puerulis fit, nō sunt perscrutati: sicut neque cur dubitandi cōiunctionem adiecerit, nec simpliciter dixerit, concretio puerulis accidit, quia calidiores sunt. hoc enim, an quia calidiores, est hominis pro certo affirmare non audentis. & tamen in aphorismis absolute dixit, Qui crescunt, plurimum innati caloris habent. ceterum hoc nomen *σύνκρυσμα*, hoc est concretio, in solo septimo uulgarium morborum comperi: ubi auctor ille ait, cōcretio uidebatur in aqua in qua lotae sunt manus. cur aut addiderit post mictum, & cur dubitationem, deinceps inuestigabimus, ac primum quod ad dubitationem attinet, licet secundo loco sit scriptū. itaq; uel adhuc dubitabat, cum haec scripsit, & temporis progressu demonstrationem quampiam inuenit, ut de crescentiū temperamento pronuciaret: uel, quod est melius, & a nobis in commentario de temperamētis, & item in aphorismis definitum, quia puer non est adulto absolute calidior, sed natiuo calore calidior. non natiuum autem, cuius maiorem copiam habēt adulti, esse absolute calidiorē natiuo probatum est. quocirca par erat ab hoc calore potius calculum in uesica concrecere, quam ob rem merito dubitat. ueritas autem est, calculos in uesica puerorum ob urinae crassitudinem gigni. ac pueros quidem crassissimas Curinas meiere, et inter omnes eos, qui ante nos fuerunt, Medicos constat. cur uero huiusmodi meiant, est quidem per se contemplatione dignum, sed nihil ad hunc locū: cū urinas ab eis crassas reddi, perspicue appareat, & res ipsae idē attestētur: haec. n. collecta, atq; in unū coacta crassitudo quotiescunq; tempore opportuno excreta non sit, sed diutius intra corpus permanserit, cōsistēdi cōcrecediq; initiū sumit: hoc aut factū initio, facile postea quicquid crassi in uesicā cōportatur, ad illud aggregatur, maiorq; toti speciei referens calculus efficitur: ut foris in aquis calidis spōte nascentibus, & in ualis, in quibus quotidie aqua calescit, uidetur consistere. princeps igitur, ac maxima gignendi calculi causa est crassitudini urinarū accepta referenda: calor autem uel mediocris ad hanc cogendam materiā satis est: siquidē in calidis aquis sponte scaturientibus, et si tepidiores sunt moderatis, concrecere toti conspiciuntur. quibus quidem rebus Hippocrates dubitationem adiecit mihi uidetur, propterea quod tantus calor, quem innatum pueri habent, aliquid ad concrecendum adiuuat: non tamen ipse praecipue id praestat, sed materiae, ex qua calculus gignitur, qualitas, cur ille cōsistat, in causa est, quid igitur causae est, cur addiderit, post mictū, & nō absolute dixerit, cōcretio in pueris fit? nimirū quia hoc loco de calculis uesicae, nō renū, loquitur: nā in uesica, post mictū, in renibus uero, ante, consistūt. nec nos latet, pueris calculos in uesica gigni, in aetate declināte, in renibus. quare, quod paulo ante dixi, ita se habere, quae sensibus apparent, nobis declarant. quenam uero causa sit, inuestigare per otium licet. atq; ita iam finē habet explicatio. Sed ego causam, ut in superioribus feci, nūc quoq; licet minime necessariū sit, exponā: prius tamen eos esse accusandos puto, qui ideo calculos in pueris creati, quod uia ob uasculorum paruitatē angusta sint, asseruerunt: etenim hac ratione in renibus potius eorū crearentur, quod illorum transitus angusti sint: uesicae aut ceruix in pueris ita lata est, ut cuiusque materiae crassitudo pertransire per ipsam facile possit. an uero, ne in illis quidē, qui aetate procefferunt, meatuū per renes angustia gignendorum calculorum causa est, sed actionum imbecillitas, & crassorū humorū cruditas? cū enim in pueris naturales oēs actiones ualidae sint, humorum crassitudo funditur, atque dissoluitur: at in ijs, qui proeuctiore aetate sunt, cogitur. quinetiā in rebus externis, quascūq; suapte natura crassas per aliquas angustias uolumus p̄colare, quae a calore liquatae sunt, facile pertransire, quae nec fusae, nec liquatae sunt, permeari nō posse cōspicimus. huius materiae exēpla sunt pix, resina, seuū, cera, mel. quare cum pueri multum innati caloris, actionesque ualentes habeant, materiae crassitudo attenuata in renes peruenit, ideoq; facile in uesicam percolatur: nec parum ad exitus celeritatem robur actionum conducit. ibi autem, cum uesica frigida sit, quia & neruosa est, & pauci sanguinis, & maximam intra se concauitatē habet, ea crassitudo, quae in ipsam delapsa est, iterum cōsistit, atq; densatur, sumitq; ut ante dixi, hoc initiū cōsistēdi, cū in uesica sit cōmorata diutius. iā uero crassam hanc materiā in pueris tenaciorē esse, quā

COMMENTARI.

S 2 magis

descripsit, male fecit, cū id in librū translulit: nā q̄ pater longo tēpore perpendit, & uniuersali enuncia-
tione in aphorismos rededit, firmiora debebant ab eo existimari, quā ea, quæ scripta erant, dum res
quærentur, necdum antea notæ essent. quod si ipse per se id adscripsit, est etiā maioris culpæ affinis:
quod uniuersalem patris sententiā inuertit, ac deprauarit. sin alius post Theſſalū, librum hūc cōfecit,
ipse quoq; errauit, quia, ut iam sæpe diximus, quæ euidenter apparent, experientia, nō rōne, quam sibi
quisq; probabile fingat, iudicanda sunt: nā cum hoies consentiunt fieri quiddā, id ratio inuestigat; atq;
esse cōtendit: sed eius, quod fieri oīno conspicitur, afferre causam, quæ fieri ipsum doceat, nugatorium
est. alia etiam hoc loco ab interpretibus adducuntur: uerum ego, ut iam sæpe sum testatus, nolo omnia
cōmemorare: præsertim cum quæ uerisimillima uidentur, diligentius perpenſa, falsa esse deprehendunt.

*Caput autem est, ex ortu, occasione, plurimis sermonibus, & paulatim cognitis colligere, ac perdiscere, similia ne inter
se sint, sique non similia sint inter se, ex dissimilitudinibus una fiat similitudo: ita enim sit uia: atque ita eorum, quæ recte
se habent, extimatio, & non recte habentium reprehensio.*

Quæ nunc ait, nō est difficile præcipere, sed in ægris exequi: siquidē caput artis in ipsis omnino con-
sistit: nam si quis ægri naturā ab ipso statim ortu diligenter cognouerit, & quam ob rē in morbū modo
cecidit, & ex multis sermonibus paulatim cognitis similitudines & dissimilitudines quæ appareāt, cō-
siderarit, ceteraq; quæ hac oratione continētur, probe repererit, is curare optime poterit. quæ omnia
singillatim contēplamur, in memoriamq; reuocemus quæ alibi uberius pertractauimus, eisq; si quid
desit adijciamus. cognoscendam igitur naturā, quæ cuiq; eorū, qui curantur, a primo ortu sit tributa, &
dictum est a nobis, & ut optime quispiā id faciat, demonstratum. nec minus ostensum est, quæ de affectis
locis, quæq; de ijs, quæ per cōsensum afficiuntur in ægris scire, dignoscereq; diligenter oporteat: ut actū
etiam est de causis, quas anteincipientes, quas antegressas, & quas cōtinentes uocant: est item hoc in
libro declaratum, cum exposita est, quæ in ægrotante sit œconomia, quæ quisq; ex ægri sermonibus ad
artis exercitationē utiliter possit traducere: & ex multis, quæ in ipsa singillatim conspiciuntur, conside-
rantem dissimilitudines ad unam uniuersalē, cōmuniemq; redigere similitudinem oportere. plurima au-
tem eorum, quæ in his scripta sunt libris, utilia sunt. quod uero deinceps scriptū est, rursus dissimilitudi-
nes his, partitionem uniuersalium, cōmuniemq; ac similitudinem, in differētiis indicat, id quod a nobis in om-
nibus artis partibus est ostensum: ut in libro de symptomatum differentia, in cōmuniis symptomatis di-
uisione: & in libris de differētijs pulſuū, in pulſuum diuisione. sed in his quoq; differētijs similitudo est,
& unaquęq; itē differētia in alias magis particulares differētiis, ut docuimus, distinguit. atq; hæc quæsdā
etiam habent similitudines. quare cū dixerit, dissimilitudines his subiūxit, similitudines inter se sint: ut intel-
ligamus desiderari hæc uerba, quæ ex parte uult. n. dissimilitudines, quæ quidē differentia sunt, a nobis
cognosci: quæ ex parte iterū sint inter se similes: ut ex dissimilitudinibus una similitudo efficiatur: una. n.
quæq; differētia ipsa per se cōmunem habet similitudinē, quas oēs generalis illa cōplectitur. quare rec-
tē dixit, hanc uiam rectā esse ad quāuis artē, ut didicisti, constituendā. ceterū, qui posteriores Hippoc-
raterunt, non uia hāc, sed methodū appellauerūt: quæ probantur ea, quæ recte inuenta, recteq; facta in
artibus approbantur: quæ uero non recte se habent, reprehenduntur.

Sanguinis ex naribus eruptio uel ijs, qui subuirides nigrique sunt; aut ijs, qui rubri & uirides sunt: aut subuiridibus sit.

Non est in hac oratione adiunctum, utrum potius prædictis fiat in morbis sanguinis eruptiones, an
uero his, magis, quā alijs illæ profint. sed nec quos subuirides nigrosq; uocet, planum est: nam, ut iam
sæpe dixi, consueuere Græci colorem in stirpibus herbaceum ab herba, eiusq; colore nomē ducentes-
sic plerūque nominare. quandoq; autem hoc nomine abutuntur, & quicquid uiget, ac suum bonum ha-
bitum habet, ita appellant. interdum uero pallidos hoc nomine uocant: in quam sententiā placet qui-
busdam explanatoribus ab Hippocrate modo dictum esse, subuirides nigriq;, ac si dixisset, pallidi ni-
grique. hos ad sanguinis profusionem aptiores esse aiunt: idque propter pallidum bilim admistam, quæ
sua acrimonia recludere uasculum possit. quidam autem hos magis iuuari, quod prauis humoribus e-
uacuationis indigentibus refertur. est etiā inter eos de ijs, qui rubri uirides appellantur, dissensio: cū
alijs placeat, ita uocari eos, qui ad sanguinis eruptionem procliuiiores sint: alijs uero, eiusmodi magis iu-
uari. sed cōmune utriq; est, ut in eis pallida bilis redundet: non tamen commune est, ut in ijs, qui palli-
di nigriq; sunt succus magis melancholicus: in ijs uero, qui rubri uiridesq; sunt magis sanguineus admi-
stus sit. alij autem *επιρροχρόους* per *ρ* literam scribunt: uoluntq; eos, qui rubro colore sunt, significari. qui
uero tertio loco subuirides dicti sunt, hic pro subpallidis accipiunt: cum autem hæc uox eos, qui parum
habent palloris indicet. cui nam esse illum admistum uelint, non exponunt: nam si nigriori, eos primum
ab ipso commemoratos aiunt: si rubriori, eos secundo loco. an uero eos subuirides uocat, cum cando-
ri pallor est mistus? at albi coloris homo neque admodum est ad sanguinis eruptionem propensus, ne-
que hæc illi magis, quā prædictis, prodest.

Parum remittentem, crassum uero efficere aride.

Hæc quidem antiqua scriptura est. sed Sabinus non legit *Βραχέα* id est parum, sed *Βραχίονα*, id est bra-
chium, atq; sanguini e naribus profuēti uenā in brachio sectā, reuulsionis causa, adiuuētō esse: nec so-
lum suā ipse scripturā interpretat, uerū pbabile esse cēset, ut hoc, brachii remittēdū, de uena in cubito
secāda dictū esse intelligamus. ego uero eiusmodi uenæ sectionē aduertit imoderatæ sanguinis e nari-
bus eruptioni abūde pfuisse: siquidē eā reuellit, ac cohibet: uerba tamen Hippocratis. id significare nō
uideo.

Auideo. Sed hæc uerba, parū remittendū, in eā sententiā, ut pleriq; interpretes acceperunt, dicta uidetur,
ut sanguine fluere parū sinamus, tum curandū esse, ut crassorem ipsum efficiamus. quia aut nō dixit ab-
solute, crassum sanguinē efficiendū esse non cū humiditate, sed siccitate, ideo quidā putant scribi oport-
ere, crassum efficere arido, ut subaudias, medicamento: idq; ex consequentibus declarari. qui uero da-
ri consilium uolunt ijs, quibus cōtinēter sanguis fluit, nō in morbis, sed cū non decubunt, hæc uerba ad
uictus rationē esse referenda arbitrantur: ut ipse iubeat, ex incrassantibus cū siccitate boni succi uictū
esse eis parandū: ex quo genere esse alicam, & amyllum, & lac, & recentē caseum, itemq; suillas carnes,
agninasq;, præsertim uero agnorū lactentium: atque etiam hœdorū, confirmant. quibus uero placet,
hæc de sanguinis eruptione, quæ in morbis fit, dicta esse, ij censere Hippocratē dicunt, sanguinē sine ci-
bo fieri crassum debere. id. n. significat uerbū, aride: quod uelit succorū prauorum copiā concoqui: &
ad concoctionem facit inedia. & cōcoquentiū medicamentorū usus, cū adstringēdi ui prædita sint: siqui-
dē ipsa quoq; nō secus, quā cōcoctio, sanguinē crassum reddūt: quorū medicaminū exēplū est ab ipso
deinceps allatum. quidā uero scribunt nō aridæ, sed arido, aiuntq; Hippocratē imperare, sanguinē, qui
profusione ex naribus euacuatur arido medicamento reddi crassum oportere.

23 B *In alijs uero minus crassitudine utendum.*

Aiūt alios ab ipso dici eos, quibus sine paucitate succorū cōtinuo sanguis effluit: in quibus neq; palli-
da neq; atra bilis cū sanguine mista est. ceterū hoc loco quidā nō crassitudine, sed crassum facere scri-
būt: itaq; locutionē clariorē reddunt, sed tamen eadē manet sententia: cum ipsi quoque uelint, ab ipso
censeri, alios quibus ob uitiosi sanguinis copiam sanguis effunditur, minus crassos effici oportere: ut
crassum reddere etiam duobus modis intelligatur: nonnullis uictus ratione sanguinis faciendam esse
crassitudinem, nonnullis uero, medicamentis, quæ naribus admoueantur, nonnullis denique utroque
modo iudicantibus. sed nullam firmam ex eiusmodi lectiōibus haberi posse cognitionem, iam sæ-
pe diximus.

24 *Arido autem opus est albo: ut galla, & alumen.*

Hæc uetus scriptura est: quam, quia difficulter pōt explicari, quidā cōmutarunt: alij minus, alij ma-
gis, ac magis quidē mutarunt, qui ita scripserunt, Sicco aut albo ex naribus, ut galla, alumen: uoluntque
hūc sensum esse: qui sanguinem immoderate ex naribus profundūt, præter iam dicta, sunt et localibus
remedijs curandi: eiusmodi aut remediōrum exemplū aiunt dictum esse, aridum medicamentum album,
quod intra nares ponatur. Sed cum galla alba nō sit, quidā alumen addiderunt: atq; hoc modo scripse-
runt, ut galla, & alumen. quod uero scriptum erat hæc, aut illa, merito deleuerunt: utpote quod parui
esset ponderis, & Hippocratis sententia non dignum. uolunt aut indicari, ex utra nare sanguis fluat, ei
medicamentum aridum esse iniiciendum. Si autem uetus lectio seruetur, erit perobscura sane locutio:
propterea quod quæ nā censet alba ex naribus euacuari, aut purgari, aut concoqui, aut sponte fluētia
contemplari, inuentum difficile profusum est, cum ipse Hippocrates albo nihil adiungat. quocirca hæc de
re primum fuit merito inter interpretes dissensio: quod alius aliud, atq; aliud subaudiendum esse existi-
maret: quibus omnibus id repugnat, quod legitur, ut galla: quia legendum erat, ut galla in sexto casu,
non in recto. hoc igitur omnibus communiter aduersatur, nec fieri potest, ut absurdū dicendi genus ui-
rent, idque emendent, licet uerba commutent. Sunt qui dicant, totam hāc orationem esse ei nūc quo-
que de sanguinis ex naribus eruptione: eumque hoc dare consilij, ut in his adstringenti medicamento
utatur, quod in narē, unde sanguis manat, indatur, donec, sedata sanguinis eruptione, albæ prodeant.
iam uero multa præterea in hāc dictiōnem corruptam, ut ego quidem puto, & ab aliquo forte interpo-
sitam, perperam dicunt. licet autem cum alijs multis, tum uero hoc et loco admirari eos, qui ad Hippo-
cratis uerba in ea quæ cuique placeant commutanda, facile impelluntur: cum enim omnes interpretes
sciāt in hac sententia scriptum esse, Ex naribus alba, ipsi tamen uariant, scribuntque, ex naribus albo.
De quo uero sæpe dixi in locutionibus perobscuris mutari ad uerisimilitudinem uerba licere: sed hoc prius
indicandum est, tum uero lectio commutanda.

25 *Cum rebus uti ueneris aut hircire inceperint, tum sanguinis eruptione tentantur.*

Qui eam ætatem agunt, in qua eis euenit id, quod hircire uocant, ij nō solum ægri, sed et sani sangui-
nem de naribus facile profundūt. possunt autem hi rebus ueneris iam uti. prius autem, cū pueri essent,
multo sanguine affluēbant: pro incremento uero, non iam æque copiosus in eis inest: sed calidior fit.
quæ res facit, ut sanguinis eruptione tententur. meminisse autem uos puto sanguinis profuua, que ce-
teris e partibus fiunt, semper cum loci appellatione dici: quæ uero ex naribus, quandoque etiam nul-
la facta particulæ mentione nominari.

26 *Sunt qui in accessionibus perstrepunt, ut Arceſſaus: quidam etiā accessuri, horrescunt, ac rugosi fiunt: nonnulli ubi
congressi sint, uenter eis inflatur, quo in numero Damagoras fuit.*

Sapenūmero testatus sum, si oia, quæ pleriq; interpretes perperā dixerūt, refellēda suscipiā, fore, ut
oēs mihi cōmētariorū lōgitudinē uitio uertāt: si uero mediocria tū persequare, alijs nō reprehēdis, q̄ in-
genio ualēt, possint p se ipsi de ijs, quæ ego præteriero, iudicare: id quod nunc faciā. quod aut ait, in ac-
cessionibus, omnes ferme de complexu uenero intellexerunt: sicut illud, perstrepunt, de flatu per
anum emissio: de quo etiam paulo ante diximus. quod uero deinceps scriptum est, quidam etiam

accessuri horrescunt, & corrugantur, hunc habet sensum: quidam cum rebus ueneris utuntur, dum calfiunt, E 43 horrescunt: qua sane ratione iam saepe noctis omnibus ijs in quibus prauis succi sunt, cum repente magis coalescunt, id euenire. Quidam uero pro horrescunt, scribi putant oportere, riget: quod mihi per raro uidentur accidere: estque id maximae succorum prauitatis indicium. quare nec quenquam noui, qui initio coitus riguerit. Sed & quod ait, rugosi fiunt, quidam pro *ρινωδεις* scribunt *καυωδεις*, uoluntque; alij pro eo dictum esse, ut uitari corpus significet: alij, quod corpori odor teter comparetur. Ventrem autem quibusdam inflari consuesse, ante diximus. Dioscorides autem hanc orationem, ut alias sexcentas in eam, quam uoluit, commutauit, ut tota talis sit: in congressibus aliqui ueluti perstreptentes sunt, ut Arcefilaus: ut foetidos ipsius crepitus fuisse intelligamus. Capito quoque ipse, qui hanc orationem multis modis commutauit, eiusmodi eam esse uoluit, in congressibus aliqui perstreptunt, ut Arcefilaus: alij congressuri rigent, rugosi.

Mutationes cauenda.

Idem cautius tum alibi, tum in aphorismis dixit, additis uidelicet his uerbis, multum, & repente: siquidem neque earum mutationes, quae ex aere nos ambiente, nec quae a nobis ipsis paulatim fiunt, periculosa sunt; sed sola, quae confertim fiunt, periculum uitandae sanitatis inuehunt. quare uitare eas oportet. aeris autem nos ambientis mutationes caueamus, si nos domi plurimum contineamus, sique ulu contrariorum illis occurramus: ut in humidis mutationibus corpus exicemus: in siccis uero, humectemus: pari et ratione calfaciamus, ac refrigeremus, cum horum utrumque fuerit opportunum. cauere autem eas mutationes, quae in uictus ratione consistunt, est in nostra situm potestate: ut neque ab exercitationibus repente ad otium, neque ab otio ad exercitationes transeamus. sic neque desuetudine balnearum ad balnea, nec contra a balneis ad eorum abstinentiam: neque ab aquae potu ad uini potum, neque a uini potu ad aquam bibendam traducamur. quod est in ceteris omnibus pariter obseruandum. atque haec quidem & uera oratio est, & ab Hippocrate saepe pronunciata. nec scio, qua ratione moti quidam dixerint, in his uerbis, mutationes cauenda, subaudiendum esse aetatum: ipse enim cum in aphorismis dixisset, multum ac repente euacuare, aut replere, aut calefacere, aut refrigerare, aut quouis alio modo corpus mouere, periculosum est: quoniam quicquid multum est, naturae inimicum est: nullam fecit aetatum mentionem: nam in eis, cum paulatim progrediantur, reperitur quod naturae multum sit: neque ullam diligentem custodiam requirunt, quantum ad coenam ualitudinis tuendae praecipua pertinet: quemadmodum neque anni tempora, cum paulatim suas mutationes habent: sed haec interdum uidemus magnas repente mutationes in contrarium efficere. aetatem uero nullam repente lapsam uidimus: ut puer postridie, neque paulatim, neque per adolescentiam, neque per iuuentutem transiens in uirum euaserit.

Cibi paucitas, lassitudinis, sitisque uacuitas.

Cum in uniuersum dixerit, cauere mutationes oportere, unum quiddam, quod sibi ad memoriam adiumento esset, quodque ad eiusmodi cautionem facit, subiunxit: in utrisque enim mutationibus tam ijs, quae ad ambientem nos aerem, quam quae ad instituta uitae nostrae, & uniuersam uictus rationem pertinent, iubet propositam nobis cibi paucitatem, & sitis, ac lassitudinis uacuitatem in omnibus rebus, quas gerimus, esse debere. interpretes autem cibi paucitatem sitim, lassitudinemque; leuari dixerunt: quod uniuersum pronunciatum falsum est: propterea quod ijs, qui pituitosos succos, aut boni sanguinis copiam continent, cibi paucitas lassitudinem sitimque ledat illa quidem, at biliofis, & in quibus sanguinis sit inopia, neque lassitudinem, neque sitim tollit, quemadmodum ipse in libro de uictus ratione in morbis acutis docuit. Sed peius est illi senserunt, qui ita scripsere: inedia lassitudinem, sitimque adimit. sunt ij plane rudes, quippe qui ignorant, quae ne uulgus quidem nescit. alij ad finem orationis addunt, esuriēt: aiuntque; cibi paucitatem esuriēt sitim, lassitudinemque; adimere. esuriēt uero eum esse dictum censent, qui se cibi indigentem esse sentiat. & tamen praestaret, ut dicerent, ei qui se indigere cibo sentiat, cibi paucitatem non esse opportunam: ei, qui non sentit, esse utilem: quod eius corpus succorum multitudine redundare nobis indicet.

Extenuatio omnis cutim laxat, deinde contendit: resectio contraria, cutis corrugatio coincidentis extensio resectae: horrens, leue: utriusque signum est, subbiliosum, subrubrum. sic etiam mammas detrahi, graciles uero aut sursum, aut circumtrahi, nemo propter hanc causam, sed quia caro creata sit, fieri existimaret. H 29

Non possum non mirari interpretes, qui locutiones obscuras, quas nemo est, qui intelligat, se solos percipere profiteantur: quae uero nobis omnibus sunt perspicuae, eas illi solas ignorat. hanc autem, quae obscura non est, distrahunt multis modis, cum aliter, atque aliter eius enunciationes inuertant: & contra, quam attestetur ea, quae plane sunt omnibus euidencia, interpretentur, quod cauere maxime debuissent: de ijs enim agit Hippocrates, quae in nostris corporibus dum extenuantur, & rescinduntur conspici solent. at illi tantum abest, ut quae in his apparent omnia, aut eorum causas cognoscant, ut ne quidem quid extenuatio sit, scire uideantur: fieri tamen extenuationem per euacuationem enunciant: aliqui autem siue extenuationem, siue euacuationem dicas, interesse nihil putant. Sed hoc, ut dixi, nosse, non est magna alicuius scientiae. multi autem non paruam habent sanguinis copiam, cum tamen sint maxime graciles: ut alij crassi sunt illi quidem, sed paruam habent sanguinis, atque ego mulierem gracillimam, cui iam octo menses purgationes menstruae suppressae erant, non exiguo detracto sanguine, in pristinum statum suum breuissimo tempore, ut etiam pleraque alias, redegi. Sed quod in ea muliere accidit, (neque enim erat ignobilis) praclarum fuit: cum enim ei uena secta esset, Medici utilitatem ullam fore, firmiter polliceri uerebantur: immo uero quidam etiam

A et iam nobis aduersari audebant non solum propter mulieris maciem, sed etiam quod dicerent, eam hoc incommodum esse accepturam, ut secta uena cibi appetitio aboleretur. hoc autem facere longius, est melius, quam dare operam, ut diligenter de utro Prodicolo loquatur Hippocrates, inuestigemus. sed, ut iam saepe dixi, recentiores medici ad sophisticum disciplinae genus deflexerunt: quippe qui ea, quae aegris eueniunt, diligenter obseruare, & ipsorum affectiones, causasque, ex quibus curationis ratio inuenitur, quae ipsa quoque per experientiam dijudicatur, inuestigare negligant. ei autem mulieri, cuius modo memini, primo die sanguinis sesquilibrium detraxi: postridie uero eius diei, iterum libram: tertio die, non ita multum plus semilibra: erant enim octo unciae. sophista, qui haec leget, incipiet indagare, quis apud Graecos libras, unciasque nominarit: medicus uero alia itidem signa praeter mensuram superpressionem uenae sectionem faciendam indicantia scire auebit: quae ego nunc memorabo, luctu prius sophisticis indicto: eius uenae eminebant, sanguinisque plenae, & liuidi coloris uidebantur. cumque uasculum eius euacuandum esse uidebatur, atque haec quidem a nobis obiter dicta sint ijs, qui medicinam recte exerceant uolunt. sed ut eo, unde digressa est, referat se oratio, dicam, non recte interpretes censuisse, corporis extenuationem simpliciter ex inanitione effici: erant enim addendae distinctiones, extenuationem uidelicet esse totius molis detractionem quandam, aut collapsam, aut subsidentiam, aut utcunque appellare eam libeat: crassitudinem uero contra, molis accessionem. interdum igitur infirma carnositate generis facultate, & uictu sanguine uenis, arterijsque contento, fit extenuatio: saepe autem ex contrarijs crassitudo fit: ut scilicet exiguus sanguis in uasculis sit, quippe qui in carniis alimentum sit absumptus: ille autem probe sint nutritus, & per eas etiam tota corporis moles aucta sit. hoc autem uel ipsi mangones omnes norunt, cutim carnositas partibus praetendi, & corporum naturas quasdam, quae in molem excrescere praetenta cute non possunt, agnoscunt: ipsam enim summis digitis sursum trahunt, & quatenus a subiecta carne abscedat, intuentur: & eo usque gracilia corpora refici posse sperant, quo usque tracta cutis sit, nam & laxa in extenuatis, & extensa in ijs, qui crassi facti sunt, cutis apparet. extenuationes autem multis de causis contingunt: nam & alimenti penuria, & nimia exercitatio, & uigiliae, & cura, & dolores, & morbi, in quibus colliquandi, & discutiendi uis inest, & copiosa per aluum, aut uomitus, aut sudores, aut sanguinis eruptionem euacuatio extenuationum causa sunt. resectionis autem unus est modus, apta mensura eorum omnium, quibus sani egemus: haecque sunt, ut ipse postea dicet, labores, cibi, potus, somnus, res uenerae. cum autem multis modis corpora extenuentur, omnium commune est, primum ut cutis laxetur: deinde ut extenuatione perseverante extendatur. at si resectio illam excipiens subsequatur, contrarium fiet. distendetur enim cutis, [tum laxabitur.] quarum rerum causas iam persaepe audiistis: ac nunc quoque summatim exponentur. in memoriam autem uobis redigenda sunt, quae saepe in utribus, ac uelicis conspexistis: ut enim in illis repleto interiore spatio corium circumtenditur, euacuato autem, laxatur: ita in animantibus usu uenit: nam in bene habitis distenta cutis uideatur, in extenuatis, laxa: etenim uel liquor in utres infusus, earum pelles extendit, ita & copia genitae carnis cutim nostram circa se ipsam obtendit. ac licet plane in omnibus pinguibus cutim ita distentam intueri, ut nemo eam apprehendens ne minimum quidem a subiectis carnibus possit diducere: in gracilibus uero ita laxam, ut quis eam longissime trahens, ac utraque extremitate, neque ullam subiectam partem conuulnere queat. ad hunc autem usque locum omnes fere orationem recte intellexerunt: sed eos turbauit, quod hanc partem sequitur, extenuatio omnis cutim laxat: negant enim ab ea fieri contrarium, quam ob rem quidam haec uerba, deinde contendit, de resectione dicta putant: nec uident sibi ipsis aduersari, quod sequitur, cum ait, resectio contraria. si quis autem sententiam explanationis illorum sequatur, hic erit sensus, omnis extenuatio cutim laxat: contra uero in resectis extenditur: resectio autem apta est ad contraria efficienda. sed primum probabile erat, ipsum dicere resectionem efficere non contraria, sed contrarium: cum enim unum de extenuatione dictum esset, resectionem quoque uni contrariam diciderat consentaneum. quare si extenuatio cutim laxat, a resectione circumtendi eam oportebit. praeterea uero id uidetur deinceps dixisse, cum magis in promptu, & apertior, & breuior talis oratio fuisset, omnis extenuatio cutim laxat, resectio circumtendit, quid igitur significat his uerbis, deinde contendit? nihil sane aliud, nisi quod ab omnibus aperte intelligitur, cutim inquam primum in extenuationibus laxari, tum manente extenuatione, nec in resectionem mutata, distendi: in resectione uero contra: in principio quidem cutim circumtendi, tum progressu temporis fieri laxiorem. atque haec quidem, si tam diligenter, quam Hippocrates fecit, obseruassent ea, quae sensibus apparent, fieri conspexissent. in primis igitur uobis commemorabo quae aperte uidistis, deinde causas eorum, quae sensibus apparerent, exponam. eorum igitur mementote, qui in morbis cotabuerunt, atque ea praecipue tabe, quae retorrída nominatur: in quibus recordemini, cutim ita, ut aridum corium, fuisse distentum. sed quid mirabile est, in illis longiore tempore exiccatis cutim distentam uideri, cum id etiam primis quandoque diebus accidat? nam Hippocrates ipse in praesagijs ea persequens, quae in principio morbi eueniunt, praeter cetera signa quae in facie conspiciuntur, hoc etiam adiunxit, Cutis inquit, circa frontem dura, & distenta. id autem ob euacuationem effici, ipse deinceps declarat, cum ait, Inquirendum est, an uigiliae, aut uehemens uentris resolutio, aut inedia praecesserit. sed inter omnes medicos, qui post Hippocratem fuerunt, tanquam uno ore loquentes, conuenit ob euacuationem copiosam, quae uel sensibus percipiatur, uel sensus fugiat, ta

lem effici faciem posse, qualem his uerbis descripsit Hippocrates; Nares acuta, oculi cōcaui, collapsa E tempora, frigida, languidaque aures, & imis partibus leniter uersa, cutis circa frontem dura, & inten- 22
ta, quare cum id quod sensibus apparet, aperte nos doceat, a ualida euacuatione contrariam affe-
ctionem gigni, quàm a moderata fiat, ipsorum quidem uerisimilis, non uera tamen uidetur oratio, qua
dicunt, manentibus ijs causis, quæ affectionem pariunt, non contingere, ut ipsa ad contrarium transmu-
retur: propterea quod in euacuationibus immoderatis transmutari euidenter conspicitur, siue ea lon-
giore tempore perdurare aperte uideantur, siue etiam clam, ut cum ægri aut colliquantur, aut digerun-
tur, prius quàm igitur ad ipsam cutis propriam substantiam euacuatio perueniat, cutis non secus, quàm
inaniti utres, & facci, & uesciæ, relaxat: si uero diuturna euacuatio sit, talis redditur, qualia coria, pelle scq;
sicca, quæ extendi præ duritia non possunt, talis quoque in utribus, uescisq; effecta cutis uidetur, cum
exiccata ualde fuerit. quousque autem humida, mollisque sit, & in spatio interiore aliquid suscipit, rur-
sumque emittit, certe accipiens, cum expleta ualde est, distenditur: cum euacuata est, relaxatur. quam
ob rem Hippocrates recte dixit, cum ait, extenuatio omnis cutim laxat, deinde intendit: siquidem ita
fieri apparet, & allata causa est. ac recte quoque adiecit, contraria fieri a refectione: siquidem cutis prin-
cipio contenditur, deinde progressu temporis fit laxior: cum enim cutis suapte natura sit subiectis ei
carnibus durior, atque aridior, serius etiam, quàm illa, in extenuationibus obdurefcit, & in refectioni- F
bus mollescit, cum igitur ipsam duram, & iam exsiccatam refectione excipit, primum carnes a daugēs, me-
rito distendit: tempore uero procedente, cum alimentum accepit, fit humidior, ac mollior; quã ob rem
iterum laxatur, quemadmodum sicca pelles, coriaque cum aqua madefiunt, oleoque ac seuo illinunt.
hæc autem, quæ uere, & aperte ab Hippocrate sunt proposita, illi propter ignorationem rerum, de qui-
bus ei instituta oratio est, perperam sunt interpretati: consequentia uero, quæ nõ æque perspicua sunt,
& fortasse ab aliquo interiecta, plana esse arbitrantur: & tamen in eis explanandis non secus, quàm in
superioribus dissentiant, ueteresque scripturas commutant. sed ut planior sit oratio, singulas huius sen-
tentia partes seorsum persequar, cutis corrugatio concidentis: extensio refectione: cutim relaxari in ex-
tenuationibus prius, quàm ipsa in propria sui substantia aliquid passa sit, in refectionibus autem exten-
di, & spatio temporis exsiccatam in contraria commutari, est ante declaratum: his autem uerbis ait,
ipsius concidentis fieri corrugationem, refectione uero extensionem *πινυόν* autem Græci nominant cor-
pus & cutim, quibus rugæ cum contractione insunt, ut uidere est in senibus: eorumque affectionem,
corrugationem uocant. sed in iuuenilibus quoque corporibus corrugatio quadam uidetur, cū depre-
sa uenæ sunt: præsertim uero, cum redundans in eis sanguis dissipatus sit, & medicamentum, quod au-
steræ, adstringentisque facultatis particeps sit, quispiam imponat. ait autem huiusmodi constitutionem G
in cute concidenti oboriri, hoc est, cum imminutis ijs, quæ intra ipsam continentur, decidit, & in se ipsa
residet. contrariam uero constitutionem, cum in longitudinem, latitudinemque se propagarit, extensio-
nem mortales appellant. quandoque autem usu uenit, ut in longitudinem solum, aut latitudinem exten-
datur, atque resideat. nunc uero de extensione, & contractione, quæ in utraque dimensione fiunt, intelli-
gere hoc uerbum conuenit. at si quis præcedentem particulam recte intellexit, ei non admodum hæc
opus erit. horrens, leue, utriusque signum est subbiliosum, subrubrum. quidam scribunt sic, rugosum, le-
ue, utriusque signum. sed quia in membro superiore de corrugatione est dictum, magis consentaneum
uidebitur, ut nunc horrens dicatur: ut Hippocrates formam, quæ in corrugatis fieri solet, similem hor-
rentibus, insinuet. similitudo autem hæc est in cutis inæqualitate, ac uelut asperitate quædam, dum alia
eius particula depressa, aliæ eminentes apparent: cum enim hoc symptoma in tota cuti per breuia ad-
modum interualla oritur, tum horror appellatur. ac tu tecum cogita, corporis leuis statum esse exqui-
sitæ maris tranquillitati persimilem: horrorem uero, eius inæqualitati, quæ nuper incipiat. in quam
sententiam dixit etiam Poeta:

Qualis strata leui perlabitur æquora flatu

Principio Zephyri clemens horror.

quare fit, ut leuitas refectionis corporibus insit, contrarijs uero, quod uelut horror est: & alterutrum alteru-
trius signum est, non autem alterutrum amborum, nec simul ambo alterutrius. eodem quoque modo
subbiliosum, & subrubrum, alterutrum est alterutrius signum, & subbiliosum extenuati, subrubrum re-
fectionis corporis: siquidem extenuatorum corpus, propter causas extenuationem efficientes, de quibus
supra diximus, biliosius redditur: eorum uero, qui reficiuntur, sanguine abundantius: cum recte ali sine
probo sanguine non queat. cum autem in fine locutionis additum sit, sic; ideo quidam uolunt hoc esse
sequentis orationis initium: quidam uero huius finem. sed exponi utroque modo potest. quare nõ est,
quod hac de re diligentius disceptemus. transeamus autem ad ea, quæ proxime consequuntur, princi-
pio orationis ab hac uoce, sic, ducto: quando plerisque explanatoribus idem esse faciendum placuit: Sic
etiam inquit, mammas detrahi: graciles uero aut sursum, aut circum trahi, nemo propter hanc causam,
sed quia caro creata sit, fieri existimaret, hæc uetus scriptura est: quam alij parum, alij permultum im-
mutauerunt: in quibus etiam est Sabinus, qui scripsit hoc fere modo, Sic longas & graciles detrahi, aliàs
sursum tolli: ut significet, graciles, laxari, longasque uideri: bene habitas uero, sursum trahi. Rufus au-
tem uetere seruata lectione, antiquiorum interpretum explanationem attulit, quæ quidpiam Sabini
sententiæ contrariū docere uidetur: uult enim bene habitas detrahi, graciles uero sursum trahi: quam
rem

A rem attestari sensus uidetur, cum ipse Hippocrates dicat, quamuis id fieri nemo existimaret: nam cum
dixerit, in extenuatione cutem laxari, in bona nutritione uero eam circūtendi, inuenies ex priore se-
qui, ut mammas detrahantur, ex secundo uero, ut sursum tollantur. quæ res facit, ut dicat, quamuis nemo
existimaret. hoc autem ueteres interpretes, qui empirici fuerunt, ut Glaucias, & Heraclides Tarenti-
nus, pro firmissimo rationis momento tenuerunt: atque ex hoc putant se probare, secū Hippocratem
sentire, probabilibus dogmaticorum argumentationibus non esse adhibendam fidem, sed ei soli, quod
fit experientia comprobatum. & tamen id ipsum, quod apparet, si sine distinctione proferatur, utroque
modo falsum erit, siue in extenuationibus infra trahi, laxariq; huiusmodi dixeris, siue sursum tolli. hoc
ergo erat eis in primis accurate exquirendum, atque empiricis quidem, quia res sensui apparentes ob-
seruant, ac memoriæ mandant: dogmaticis uero, quia causas eorum, quæ sunt, non autem eorum, quæ
non sunt, reddere eos oportet. quid autem sit, quod sensui apparet, ego exponā, cum in quamplurimis,
& non in paucis mulieribus id obseruari, audiuerimque non ab obstetricibus modo, sed etiam ab ijs,
quæ nihil huiusmodi scirent: ipsæ enim quæ apparent, uerius narrant, quam qui ob decreti sui amorē
in illis cæcitiunt. quod autem accidit, est tale: cum mammas lactis plenæ sunt, in omnem dimensionē
augentur: siquidem & in altitudinem, & latitudinem attolluntur, & longiores uidentur. lacte euacua-
to, rursus se ipsis minores fiunt, cum in triplici dimensione minuuntur. quod si sine lacte in tenuitate so-
lum, & crassitudine, ut alia membra uicissim mutantur, æque, atque illa, afficiuntur: nam & primo cū
extenuantur, laxæ; cum in crassantur, distentæ redduntur: progressu uero temporis contrarium statum
adipiscuntur: utpote quæ exiccata cute breuiores: humectata uero longiores in refectione ut ante com-
prehensum est, efficiuntur. quo sane modo senescentibus primum laxantur, postea uero contrahunt.
expositi quæ in mammis apparent, eorumque causas adiunxi. aliorum interpretum nemo id fecit: sed,
ut quisque uoluit, hæc uerba scribens, suam postea scripturam exposuit. merito autem & explanatio-
nes contrarias, & scripturas mancas, indistinctasque attulerunt: ut quicquid dicat quispiam ue-
rum, partim falsum sit futurum: cum mammas, dum lacte implentur, maiores: dum inaniuntur, minores
reddantur: sine lacte uero, in extenuationibus primum laxentur, mox retrahant: dum uero crassæ fiunt,
in principio retrahantur, postea paulatim relaxentur. est tamen huic quoque reficiendi rationi adiuncta
distinctio: quod quidam reficiantur prius, quàm adeo extenuentur, ut cutis arefacta tendatur: quidā
uero, cum ea iam inauerit, refectioni se tradant.

30 Iugula perspicua, uenæ conspicuæ.

C Quæ huiusmodi sunt orationes non claram scriptoris sententiam ostendunt, quod non sit in eis ad-
iunctum, in quibus apparere hæc uelit: multi enim, qui suapte natura graciles sunt, iugula manifesta
habent, & uenas expositas, ac plenas sanguinis: ut alij contra, neque iugula, neque uenas expositas, ut
autem huiusmodi corporum differentia per naturam uidetur, ita etiam in his, qui præter naturā, quàm
sunt initio consecuti, aut extenuantur, aut in crassantur, & humoribus uel abundant, uel egent: planum
enim est, uenas repletas in corpore gracili nobis indicare, sanguinis plerumque corrupti copiam in eis
ineffe: quemadmodū de ea muliere cui menstruæ purgationes suppressæ erant, paulo ante dixi: subit au-
tem mihi uel solum Capitonem admirari, qui his fere uerbis hanc orationem conscripsit: magna reple-
tio perspicua est, uenæ conspicuæ: si enim ita scriptum esset, quid necesse omnes interpretes habuissent,
eam in apertiore commutare? cum in illis demum, de quibus ambigunt, ut facilius intelligātur, com-
mutare consueuerint. quinetiam ego, qui multos libros in manibus habui, ut agnoscerem quæ ueteres
scripturæ essent, & de quibus inter omnes constaret, aut esset dissensio, nullum exemplar ita scriptum
inueni. quare cum omnes interpretes ita legant, & ita in omnibus sit scriptum exemplaribus, Capito,
qui commutauit, non recte fecit, atque ego fortasse meo officio functus ab initio non sum, qui eius
mentionem feci: cum pollicitus sim me huiusmodi scripturæ ineptias in explanationibus præteriturū.
D quare uitandæ prolixitatis causa in sequentibus id præstabo.

31 Prodicus febricitantes interfecit cursibus, luctis, fomentis, malum, quod febriculosum est, inimicum est fami, multis circui-
tionibus, cursibus, frictioni, laborem labore, ipsis.

Hoc quoque uerba alius atque alius aliter scribunt. quidā mutāt hæc uerba, circuitionibus, luctis, alij
in principio ponūt, luctis, alij id ipsum adimunt, alij in principio statuunt, fami. circuitiones autem ap-
pellat lentas deambulationes, quæ in longius tempus protrahuntur: ut in libro de ratione uictus in
acutis ipse dixit, lentam multamque circuitionem inambulasse. Prodicus uero, ut multis de ambulatio-
nibus uentis mentionem fecit Plato. de quo autem nunc agat, an de Leontino, an de Selymbriano, ni-
hil opus est quærere: siquidem huiusmodi oīa sum alio uolumine persecutus. in præsentibus uero quæstio-
nes historicas pertractandi, non est tempus: quando nobis satis sit, si non paucis quorundā interpretū
explanationibus silentio præteritis, nostram nos octo libris cōcludamus. cur aut Prodicū reprehēdat,
ipsemet declarat his uerbis, quod febriculosum est, id circuitionibus, aut fami inimicū est, planū uero
est, aliis, quoque, quæ annumerauit, idē esse infestū: quā febrilis calor & luctis, & fomentis, & frictioni sit
cōtrariū: ita. n. intelligēdū est, quod ait, inimicū: quā solent epī amici per trāslationē pro familiari usur-
pare. uerbū autem hoc, malum, quod inter utrāq; dictionē est positū, alij ad finē superioris adiūxerūt,
alij

alij principii sequentis esse uoluit: ut una talis sit oratio: quod febriculofum est, circuitionibus est inimi E cum. lædi autem febricitantes a deambulationibus, cursu, fomentis, luctaq; quod calorem in corpore undiq; adaugeant, nemo, qui in arte medendi sit exercitatus, ignorat. at Prodicus non solum rationalem auxiliorum inuentionem nescire, sed empiricam etiam obseruationem uidetur, negat enim ratio labori laborem mederi, hoc est, noxa noxam, & malo malum tolli: contraria namq; non similia affectioni, quæ affligit, auxilia sunt adhibenda. at ille uidetur admouere similia, siquidem deambulationibus, palæstra, frictione, fomentis, fameq; utitur. fomentum autem hoc loco intelligimus omnem calorem, qui nobis extrinsecus accedat, siue is ab igni, siue a balneis procedat. iam uero fames ipsa prædictis contraria est. nam ubi fames, laborandum non est. sed non modo initium huius orationis mutant, uerum ab initio ad finem usque, ut ut uoluit, ita scribunt. at ego ueterem scripturam, quamuis difficiliore explicatus habeat, ceteris antepono. quod uero in extrema oratione scriptum est, ipsis: quidam faciunt sequentis initium: quidam omnino expungunt: quod nullam maiorem, quam quæ dicta sunt, nobis inferere notitiam uideatur.

Uenarum rubor, liuor, pallor, costarum dolores molles.

Dictum est, pronomen ipsis, quod in fine superioris orationis erat positum, posse in huius principio F poni, ut oratio talis sit: ipsis, de quibus dixi: erat autem ij febricitantes, sed non recte a Prodicus ad motiones beneualentibus accommodatas perducti. hæc autem quæ modo ait, in homines cadunt, sed nõ oia in unum & eundem: propterea quod nõ potest in eundem cadere rubor, & liuor, & pallor: siquidem unum horum quodq; alia duo admittit: nec similes affectiones comitat: nõ quorum uires mediocres sunt, probusq; sanguis, ijs, cum exercentur, aut fortibus calefiunt, corpus rubicundum fit: qui uero imbecilliores, aut uitiosis repleti humoribus sunt, ijs liuidum, pallidumque redditur. sunt qui orationi præponant hoc uerbum, tumores, atque ita scribant: tumores uenarum, rubor, liuor, pallor. quod autem in fine ait, costarum dolores molles, quidam in hoc probabiliter commutarunt, *λαπαρται*, hoc est, uentris dolores. quos excitari uolunt in ijs, qui importune exercentur. & tamen interpretes omnes ita legendum censent, ut dixi, costarum dolores molles: ac molles eos intelligunt, qui sine inflammatione, distentioneque afficiant.

Sine siti, os claudere, filere auram cum potu frigidam introducere.

Scripsit hoc unum Hippocrates, quod ei totam febricitantium uictus rationem in memoriã posset redigere, simulque ostendere, quàm perperam Prodicus febricitantibus consuleret: non enim ea faciendæ sunt, ex quibus in sitim cadant, utpote calfacti iam sint: sed potius ea, ex quibus sine siti maneant. sunt G autem hæc, in primis ægri corporis quies, quæ motionibus est contraria: secundo loco cetera, ex quibus mitescant potius, quàm accendantur, quæ febrilem affectionem consequuntur: in quibus unum est, sine siti ægrum seruare. quomodo autem sine siti seruetur, adiunxit, clausum os habere, & tacere, auramque frigidam cum potu introducere: quod est dicere, uentum frigidum cum potu attrahere. quod si cum potu, planum etiam est sine potu esse faciendum, per solam inspirationem. quare prouidendum est, ne aer, qui inspirandus est, calidior sit, quàm conueniat, præsertim æstiuo tempore. Capito autem & Dioscorides hoc loco ueterem lectionem audacius permutantes, hoc modo scribi contendunt, uentum in potu frigidum non introducere. sed Dioscorides, ut solet, alteram scripturam adiecit, ex quibus uentum frigidum introducere. at Capito alteram, quæ passim in omnibus exemplaribus reperitur, & de qua est inter explanatores omnes consensus, ne secundo quidem loco dignam censuit: sed addita particula, non, pro eo quod est, frigidum introducere, scripsit, frigidum non introducere, quasi nunquam frigidum inspirare aerem debeat is, qui febrim iactatur.

Spestandæ occasiones sunt, unde morbus originem duxerit, an capitis dolor, an auris, an ue lateris fuerit. signo autem erunt dentes, & inguinum bubones.

Hanc sententiam in secundo uulgarium morborum, in primo commentario explanauimus. H

Ulcera nascentia, & tubercula febres indicant: quibus hæc non eueniunt, indicatione earent. quibus aliquid intus relinquitur, eos certissima, citissimaque recidiuè consequuntur.

Hæc quoque oratio unã cum superiore in secundo uulgarium morborum exarata, apte explanata est in secundo eorum commentariorum uolumine, quæ in eum librum conscripsimus.

Sputa rotunda delirium portendant: ut in Pleno.

Sputorum causa, quæ uelut materiam continet, est crassitudo & tenacitas humorum, qui in pulmonum fibris sunt coaceruati: quæ uero, ut efficiens est, calori loci ipsius est accepta referenda. id ego in plerisque febri uacantibus conplexi, qui longo temporis spatio nihil mali pati uidebantur. & tamen ij omnes postea tabe consumpti sunt. si uero huiusmodi sputa unã cum alijs signis delirium indicantibus in febribus interdum appareant, ipsa quoque aliquid facient. ut futurum delirium præfagiamus. alioqui uero, non item. quare ad insaniam prædicendam, ne huic soli signo confidito. propriam uero insaniam notam persæpe audiuitis. in commentarijs quoque prædictionum diximus, calorem eis adiunctum,

A adiunctum, quod uaporibus caput impleat, aliquid ad delirium conferre; ipsum uero per se non esse idoneum insaniam, præsertim phreniticam, signum. nam & in febrium uigore ideo, quod repletum caput sit, multi delirant. ceterum in hac oratione in quibusdam libris additum in fine est, ut in Pleno: in alio uero sic, ut Plen Soli. atque omnes interpretes hanc lectionem, ut Sabinus quoque, probauerunt: ac plenum esse loci nomen uoluerunt: cuius tamen ciuitatis locus is sit, non exposuerunt.

37 *Qui hæmorrhoidas habent, ij neque dolore lateris, neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthibis, forte uero etiam, neque lepra, ac forte neque alijs.*

Deest uerbum, corripuntur, quod subaudiendum est. cur autem non corripiantur, perspicuum est: excretis enim per hæmorrhoidas uitiosis succis, mali quidam habitus quandoque in toto corpore subiunguntur, itemque decolores, & hydropes homines fiunt, at nullus certe talis morbus eos uehat. Phagedænas uero ab eo dici ulcera depascentia, quæ ueteres medici phagedænica itidem uocant, dictum etiam nobis est in tertio commentariorum, quos in librum de humoribus edidimus: siquidem eo in libro hæc sententia est totidem fere conscripta uerbis. quidam tamen pro phagedænis multorum ciborum esse intellexerunt: quos a uitiosis humoribus, qui immoderatas ciborum appetitiones excitant, B prouenire nos etiam fatemur. sed huius succorum malitiæ non esse remedium hæmorrhoidas, sed melancholicæ potius affirmamus. frigidus autem succorum acor, qui hunc ciborum appetitum excitat, interdum in quibusdam hæmorrhoidas habentibus repertus est. nomen uero terminthorū nigras quasdam pustulas in cruribus potissimum erumpentes significat: ductum a similitudine figuræ, coloris, magnitudinisque, quam cum *τερμινθου*, hoc est ciceris fructu gerit, quod autem in extrema sententia scriptum est, forte uero neque in alijs, quidam scribunt, neque *ελφοισιν*, propterea quod *ελφοι*, hoc est uitiliginis ex prauo quodam humore, qui in cute consistit, originem ducunt.

38 *Multi igitur importune sanati, mox his ipsis correpti sunt: eaque ita perniciosa fuerunt.*

Intempestiue curant hæmorrhoidas illi, qui neque uenam per circuitus secant, neque aluum subducentibus medicamentis, aut exercitationibus euacuant: ac ne unam quidem saltem illarum relinquunt, sed omnes simul adiungunt.

39 *Et quicumque alijs abscessus, ut fistulæ: [aliorum remedia sunt.]*

Non solum quæ in partem aliquam corporis amandantur, sed etiam, quæ excernuntur, abscessus ab C eo sæpe nominari comperimus. in quibus igitur huiusmodi affectibus fistulæ sunt, per eas superuacanei humores expurgantur. quare ut in hæmorrhoidibus, ita & in his neque simpliciter, neque ut fors fert, est adhibenda curatio.

40 *Decubitus in quibus facta soluit, in eis eadem ante facta prohibet.*

Vetus hæc lectio est: multi autem interpretes eam in apertiore mutarunt: & pro facta, & ante facta legunt factus, & ante factus, ut hæc ad decubitum referantur: omnesque quod ipse ait, *συνελπι*, pro abscessu intellexerunt. qua in re fortasse lapsus est primus, qui librum descripsit, librarius: cum idem sit in omnibus scripturis sensus morborum: uult. n. Hippocrates indicare, in quibus morbis facti abscessus dissoluere eos possunt, si ante fiant, prohibere, ne morbi exortiantur. potest hæc oratio ita quoque mea sententia, intelligi, si sic scribatur. *συνελπις μεν εστι*, hoc est, considerandum autem est, omnia, quæ post aliqua facta sunt, liberant: ea si ante fiant, uetare, ne illa prodeant: cum enim ueteres *κ*, & *ε*, eodem characterem scriberent, qui nunc alterum tantum elementum *κ*, significat: multi sunt commissi errores a librarijs, qui non ad scriptorum sententiam literas commutarunt. quam ob rem eiusmodi scripturæ sunt diligenter animaduertendæ, in quibus literam *κ*, in *ε*, mutant, aut contra, emendare locum D ualeamus. idem in literis *ο*, & *ω*, faciendum est: quoniam ambæ uno characterem prius notabantur.

41 *Loca alterius loci excipientia aut præ dolore, aut præ grauitate, aut ob aliud quidpiam liberant: aut alijs societates.*

Hæc ipsa oratio est ad finem libri de humoribus conscripta: ut sunt etiam eæ, quæ supra sunt allata, quarum prima fuit illa, Qui hæmorrhoidas habent. interpretati autem eas sumus illic diligentius, nunc uero caput explicationis memorabitur: est enim huiusce orationis talis sententia: Loca morbos aliorum locorum excipient, prout succi, qui eorum effectores sunt, sedes commutant, aut ob dolorem aliquem eius partis, in quam illi migrantes decumbunt: aut suam ipsorum grauitatem: aut aliam causam quampiam, ut acre medicamentum irritans, aut frictionem, aut calorem aliquem extrinsecus aduenientem. sunt etiam hæc migrationes propter naturæ membrorum communionem: qua ratione testiculus in tuffentibus tumefactus indicat ei cum pectore, mammis, genitura, uoceque societatem intercedere. alij uero pro eo, quod est, aut alijs societates, scribunt, diuersæ societates, uoluntque hoc esse dictionis consequentis initium: aiuntque Hippocratem ad aliud genus societatis pertransire, quod in humorum affinitate uersatur. ipse autem inquit, ait, propter propensionem non iam sanguis prodit, sed pro succi affinitate talia expuunt. Rufus quoque sic scripsit, uerbaque distinxit, atque hæc uerba, diuersæ societates, ueluti propositum quoddam: quæ uero consequuntur, ueluti propositi ipsius explicationem

nem esse existimauit: ait enim inter sanguinem & pus societatem intercedere, qui autem non amplius E sanguinem sputo reijciunt, cum scilicet ipse ad contraria repit, ijs sputa purulenta, quæ sanguinis sunt affinia, reiectari, itaque uerba ipsa sic scribit, Sed propter succi affinitatem pus expuunt. Sabinus uero antiqua seruata lectione, hæc uerba, propter propensionem, fecit proprium dictorum initium, ad quæ nunc transeo.

Propter propensionem non iam sanguis prodit, sed pro succi affinitate talia expuunt.

In tertio eorum commentariorum, quos in librum de humoribus conscripsi, iam hanc orationem di- 42 ligenter exposui: nunc uero eandem breuius interpretabor. cum sanguis per aliquam particulam, ut per sedem, aut nares, aut uterum, aut per circuitus ex uentre, aut fistula, aut ex qualibet alia parte euacuatus in alias particulas uergat, is non iam per priorem locum euacuatur. est aut hoc priuatum exemplum eius sanguinis, qui in pectus & pulmonem impetū facit: nam ex hoc loco pro humorum cognatione alius ab alijs, expuitur: ut spumeus, cum pituitosus sit: pallidus, cum biliosus: ater, cum melancholicus: ut ruber, cum sanguis purus defluerit. merito igitur fecerūt quidam, qui τ, proponentes non ποτιω. i. propensionem, sed προτιω, hoc est uersionem scripserunt: quod propter sanguinis mutationem existimarent id expui, quod uersioni affine esset: quandoque enim ad biliosum, quandoque ad melancholicum uertitur.

Est interdum sanguinem in tempore detrabi his, qui huiusmodi sunt: in alijs uero, ut in his, non par est.

Vtile inquit, est horum aliquibus mitti sanguinem: in quibus uidelicet is redundat, nec dum in alte- 43 rius humoris naturam est insigniter conuersus: non mitti autem expedit ijs, in quibus iam mutatus est. uirium tamen habita ratione, quod consilium debet præcedere: licet id interdum in ijs sermonibus silentio transeamus, in quibus eas indicationes, quæ a solis affectionibus ducuntur, persequimur.

Impedimentum ijs, qui cruenta expuunt tempus anni, dolor lateris, bilis.

Hanc quoque orationem deinceps post ante scriptas, in extremo libro de humoribus alij aliter, at- 44 que aliter scribunt, & declarant. sed cum omnes & scripturæ, & explanationes aburdæ sint, mihi ea uisa tolerabilior lectio est, quæ uerbis ijs, quæ præposui, continetur: explanatio uero hæc: ijs, qui cruenta expuunt, impedimento est, ne uena fecetur, anni tempus, quod aduersatur: aut affectus, qui latus obfidet; aut humor redundans, qui biliosus sit. atque anni quidem tempus prohibere, perspicuū est: siquidem in calidis temporibus, qualia sunt sub cane, a secunda nos uena continemus. simili quoque modo, si homo sit mirum in modum biliosus, solum uero uidetur repugnare quod de lateris dolore subiungit: propterea quod affectus sanguinis missioni non aduersatur: sed eam postulat, nisi uires, aut anni tempus, aut ætas uentent. quocirca uidetur id quod ait, habere hanc sententiam: ijs qui cruenta expuunt, se- 45 canda omnino uena est, quantum ad hoc pertinet: nisi propter lateris dolorem huiusmodi expuant: his enim non iam omnino uenam secabis, quasi sanguinem excreantibus: sed proprijs distinctionibus morbo lateris aptis curabis: quæ hominibus ita affectis aut mittendum, aut non mittendum sanguinē docent. id autem mihi tum in mentem uenit, cum librum de humoribus explanare: interim enim quemdam ægrotum uidi, qui cum sanguinem ex dolore lateris screaret, me quasi sputo sanguinis laboraret, accersit. ego uero cum sputum conspexissem, ab eo quæsiui, sensum ne ullum doloris in costa sentiret, nec ne. ille paruum quendam subesse falsus est. erat autem eo habitu, ijsque uiribus, ut si sanguinis sputo laborasset, quando res urgeret, ad uenæ sectionem aggredi ausus essem. sed cum dolor lateris mitis esset, necesse non habui. itaque hoc remedio usus non sum. plane autem apparuit, ipsum hominem morbo lateris obfideri: & alijs auxilijs hunc ad morbum accommodatis, omiſsa uenæ sectione, conualuit: nam cum cruenta excreantur, mitissimi esse hi morbi solent. quidam tamen explanatores, uerbum impedimentum, ad finem superioris orationis aggregant, & hanc ita legunt, In ijs qui cruenta expuunt, tempore dolore lateris, bili: uoluntque tempore dictum esse de ijs, quæ & opportune, & ut par est, sunt: ipsumque uoluisse declarare, quando in dolore lateris in principio cruenta expuuntur (sic enim plerunque contingit) progressu temporis in biliosa postea commutari. esse enim ordinem, ut cum do- 46 lor lateris, ad indicationem recte progrediatur, post cruenta, subinde biliosa expuantur. quædam præterea memoratu non digna in medium attulerunt, qui hanc sunt orationem interpretati. nūc uero mea, ut nostis, sententia est, cum multis alia in arte sint, in quibus utiliter ponere studiū nostrum ualeamus, in obscuris orationibus tempus non esse conterendum.

GAL.

V AE in aliquibus sub indicationem iuxta aures exorta non suppurarint, eo subducto fit recidua pro recidiuarum ratione, facta autem recidua, iterum tumet, ac permanent: ut febrium in simili circuitu recidua: atque in eis spes est, abscessum in articulos futurum.

Tumores, qui præter naturam iuxta aures in ægris exoriuntur, appellare ἐπάρματα 47 conſueuit, idque tum integra, tum mutila oratione, ut in præſenti facit: integra enim fuiſſet, ſi ita eſſet locutus: Tumores qui ſecūdam aures in ægris naſcuntur: ut ſcilicet in primo de uulgaribus morbis in ipſo ſtatim primæ conſtitutionis initio ſcripſit his uerbis: Tumores autem plurimis ſecundum alterutram aurem, plurimis 48 uero ſecundum utranque extiterunt: febre carebant: non decumbebant. ſcimus autem, ut hoc loco dixit ἐπάρματα, ſic ſæpe oedemata ab eo nominari: omneſque tumores, qui præter naturam naſcuntur, ita ab eo uocari docuimus: non, ut a poſterioribus, ſolum laxos, & dolore uacantes: quibus hoc fere ineſt, ut ſine ulla inflammatione conſiſtant. illud quoque meminerimus, omnes inflammationes, etiā ſi tumorem præter naturam nullum habeant, illud quoque meminerimus, omnes inflammationes, etiā nomen φλεγμονῆς tumoribus præter naturam tribuunt, quibus inflammatio reſiſtentia, dolorque cum pulſu iunguntur. cum igitur inquit, aliquo in morbo, iudicationis tempore, quæ propter aures ſunt exorta, prius quàm ſuppurauerint, ſubducantur, hoc eſt retrahantur, & euaneſcant: ijs ita affectis expectanda recidua eſt. iam autem ſæpe accepitſis, conſueſſe Hippocratem, uerbum λαπύσσεδου, hoc eſt ſubduci, uſurpare in ijs omnibus, quæ quoquo modo retrahuntur: quod ea ſiant inaniora. quare accidit, inquit, recidua ijs, in quibus parotides non ſuppurarint: aitque ipſas interdum (neque enim id ſemper fit) iterum repetere, augeri, iudicarique pro recidiuarum ratione: quod eſt dicere, ſimili modo ipſarum, & per eoſdem dierum circuitus. ſpes autem in ipſis eſt, fore etiam quosdam in articulis abſceſſus. id quod in diurnis morbis contingere, per ſæpe diximus. ceterum hanc ſententiam ad finem libri 49 de humoribus conſcriptam in tertio commentariorum, quos in eum librum edidimus, ſumus interpretati. nunc uero cum dixerit, quæ in aliquibus iuxta aures exorta ſunt, adieceritque, eo ſubducto, ideo Dioſcorides addita ex, præpoſitione legit hoc modo, Ex eo ſubducto: atque ſubaudiendum eſt tempore. uel ex eo dictum eſſe, pro eo quod eſt, poſt hæc. at ſi penitus licet, ueteres ſcripturas immutare, poterat ille eo, in ijs mutato, moleſtia ſe exolueri.

Vrina craſſa, alba, qualis Archigenis erat, in laborioſis quartanis quandoque it, abſceſſuque liberat: ſi præterea ſanguis etiam de naribus abunde, copioſeque fluat.

Si cum articulo ſcriptum eſſet hoc modo, τῶ τῆ ἀρχιγένους, intelligeremus aut ſeruum, aut amicū aut familiarem Archigenis. ſi uero τῆ τῆ. aut famulam, aut uxorem, aut quouis modo domeſticam. ſed uarias lectiones in medium afferre nolumus, cum eadem manet ſententia. quod etiam de ijs, quæ poſt dicuntur, in memoria habendum eſt. illud etiam laborioſas hic dici febres, non eas omnino, quas multæ motiones præceſſerunt, ſed omnes, in quibus laſſitudinis ſenſus ineſt. atque ipſe quidem in aphoriſmīs ſcriptum reliquit, Laſſitudines quæ ſponte ſua nobis irrepunt, morborum eſſe nuncias. ac nunc potius putare conuenit, ei de morbis hoc modo laborioſis inſtitutam eſſe orationem, qui ex copia craſſorum prauorumque ſuccorum plerunque naſcuntur. quam ob rem ubi per urinas fiet excretio, morbus ipſe depellitur. firmior autem morbi ſolutio eſt, ſi euacuatio die critico coeperit. quicunque autem neque urinam, neque per ſanguinis eruptionem ſunt iudicati, eorum morbus definere in abſceſſum ſolet.

Cui inteſtinum in dextra parte, poſtquam dolore articularum correptus eſt, quietior erat: illo autem ſanato magis doluit.

Eſt hoc etiam loco duplex lectio, quæ ſententiam uariat. uetus habet literam ῥ in prima ſyllaba huius nominis ἐντερον ut inteſtinum ſignificet: alia uero recentior, ſine ῥ ſcriptum illud nomen habet, ut ſit ἐτερον, i. alterū. uoluntque qui ita ſcribūt, alterū de tumoribus iuxta aurē excitatis intelligi: quæ admodum qui ſcribūt inteſtinū, uel de ijs, quibus inteſtinū dolet, uel de ijs, quibus diſtentū inteſtinū eſt, dictū putant. ceterū cū inteſtinū in ſingulari dicūt, ſunt qui colon dici arbitrentur: ſunt etiam qui cæcū, quod facile in ſcrotum deſcendit, utpote ſit uinculis ſolutum, at quod aiunt hoc ſolum inteſtinum eſſe ſolum, cum cetera omnia lactibus alligata ſint, illiſque inhæreant, uera loquuntur: ut uero ſcias, an propter ipſum in ſcrotum delapſum, is qui morbo articularum laborabat, ſubleuatus ſit, tum ipſo curato, in idem ille reciderit, diuinatione opus eſt, probabilius autem eſt, ut hæc de eo dicta ſint, qui ex inteſtini dolore laborabat: par enim erat, ut dolores articularum leuantur, una ſane ratione, 50 quam

quam ipse attulit, doloribus simul excitatis, non tñ eundem locum obsidentibus, uehementior alterū E
obscurat, altera ratione, quod humores in articulos desuantes, ad colon intestinum conuersi sunt. quidam interpretes hunc, qui articularum morbo confictabatur, ex coxendice laborasse aiunt: itaq; cæco intestino delapso esse subleuatum, cum coxendix præterea nec comprimeretur, nec grauaretur: uolentes nimirum præter consuetudinem Græcorum eum, qui coxendicis dolore tentatur, arthriticum nomina re. hæc tamen omnes hæc orationes in libro de humoribus sub finem habentur. iam ergo ad eas trā sibo, quæ hoc solo uolumine, uobis proposito continentur.

Aegros puella cum esset, crebro spiritu erat: mulier autem facta, non diu a partu leui dolore correpta est. cumque magnum pondus sustulisset, proinus quid in pectore ei crepuisse uisum est. postridie asthma laborauit, & dextra coxendix dolore tentata est. hæc cum dolore uexaretur, asthma quoque grauabatur. illo sedato, hoc quoque sedabatur. spumosa expuebat, inter initia, florida. ubi uero constitissent, uomitioni biliosa tenuique similia uidebantur. dolores autem principie eam affligebant, cum manu laboraret.

Spiritum pro respiratione ab ipso dici, sæpe legimus: quare quàm crebro spiritu fuisse dicit, eam crebro respirantem fuisse existimandum est. quibus autem hoc difficultatis spirandi genus abunde sit autum, in ijs affectus ipse uocatur † *δύσπνοια*, & id est ut ne nisi recta ceruice spiritus trahatur. *δύσπνοια*: cū inquam sine febre constitit: siue ubi crassi, glutinosiq; humores uias spiritus intercipiunt, siue ubi in coctum aliquod tuberculum pulmonem obsidet. cum autem hæc difficulter prius spiraret, post partum dolore correpta est. quod si nulla facta spirandi difficultatis mentione ipsam dolore correptam esse dixisset, probabile fuisset, intelligere hanc mulierem toto corpore lassitudinis sensum percepisse. uerum, quia crebro illam spiritu fuisse scripsit, iure quispiam eum dolorem in pectore constitisse percipiet. cū uero is moderatus esset, tale quoddam aliud symptoma accidit: ut onere quodam manibus sublato, statim quendam strepitum in pectore senserit, disrupto, ut par erat, tuberculo. postero uero die cū humor qui tuberculo continebatur, ad asperam usq; arteriam distributus esset, contigit, ut frequentia spiritus in crederet: ac nec iam esset simpliciter crebra spiratio, sed iam quod asthma nominatur. eo autem paulatim per sputum reiecto, quæ in Muliere spirandi difficultas erat, ex toto cessauit. adhuc nulla quæstio est: sed omnia conuenienter rationi facta sunt. sed cum nulla pectori cum coxendice ut ei cum partibus genitalibus communitio intercedat, posset merito in controuersiam uocari, cur coxendix & pectus simul, paterentur, simulque leuantur. fortasse igitur erat imbecilliore coxendice, ideoque dolore confictata est, cum eodem tempore superuacanei quidam humores eo delapsi essent: neque enim in mēbris, in quibus naturalis societas est, hunc affectus consensum qui natura indicet, fieri apparet, cum imbecilliora membra noxiorum humorum redundantiam suscipere prius festinent. nam spumosa pituitosum esse humorem docent: florida uero, sanguinem redundare: ut pallida bilim quæ pallida, flauaq; nominatur. simili quoque modo atra, bilim atram significant. est autem persæpe dictum, cum biliosa absolute dicit, eam bilim, quæ pallida, flauaque est, intelligi: quod suo colore plus, quàm ceteræ biles, inficiat: nam & æruginosa bilis, & subrubra, & atra, & obscura euomitur. quod autem in extrema oratione dictum est, eam in manuum actionibus magis doluisse, ad consensum affectus indicandum pertinet. iam enim alio loco audistis, cum superiores pectoris partes circa primum & secundum costarū interuallum patiuntur, manus quoque in affectus consensum merito trahi, quod nerui in eas pertinentes inde progrediantur. est etiam uerisimile, ut cum graue illud onus est sublatum. aliquid in dextra pectoris parte ruptum esse: ideoq; dextram coxendicem, e regione positam, in affectum incidisse. si uero, cum Mulier onus tolleret, nerui affecti sunt, & pectus factum est noxæ manus particeps, probabile est, ipsum ea parte potissimum affectum esse unde nerui in manus pertinentes exoriuntur,

Hanc abstinere ab allio, suilla, ouilla, bubulaque carne. in ijs uero, quæ ad respirationem pertinent, a clamore, & excandescencia.

Varia huius loci lectiones extiterunt, quod nonnulli in tertio casu scripserunt huic, itaque legerūt, huic abstinere a suilla, allio, ouilla, bubulaque carne: nonnulli uero sine eo casu, a uerbo abstinere exorti sunt. arbitrantur autem omnes subaudienda esse hæc, nobis ipsam curantibus uisum est: aut, consulimus, ei hæc singula esse conductura. sed non est de uaria lectione laborandum, ac permittendum, ut quod cuique cordi sit, dummodo eadem sententia maneat, perscribatur. quare omissa hac uerborum diligentia, ad ea quæ traduntur hoc loco, transeamus. itaque cum mulieri nobis proposite, tum alijs ita affectis expedit, a suillæ, bubulæ, & ouillæ carnis esu abstinere: quod hæc sint ualentis materiæ, & difficulter concoquantur. ab allio uero, quod acre, & corrodens sit: a clamore, quod non solum uasa rupta possit amplius dilacerare, sed etiam quæ nihil prius in respirationis instrumentis passa erant, lædere: distentionem quandam, calorem, atque inflationem in eis concitans. constat autē, hæc ab Hippocrate exempli gratia dicta esse, dat uero hoc consilij, ut omnia concoctu difficilia, omniaque acria, & omnia, quæ mali succi sunt, & item quæ uiolentam quandam in respirationis instrumentis distentionem efficiunt; uitentur.

Cui in capite depascendo tumor serpebat, is primum alumen combustum apposuit. habuit alium abscessum prius: forte quia os erat abscessurum, abscessit sexagesimo die. supra aurem superne ad uerticem uulnus erat.

Quæ

A Quæ ita scripta sunt, quædam forte ad recordationem ipsi scriptori conducebant: at nobis legentibus quænam inde utilitas emanet, non satis constat: explicat enim, ut cuidam, qui ulcus depascens habebat in capite, primum combustum alumen profuerit. aitque eidem alia in parte abscessum fuisse, ubi postea os separatum est: adscripsit etiam affectam capitis partem: sed & rem, quæ perraro euenit, memorauit, & nullum ipse consilium adiunxit, uerum ea solum, quæ euenerunt, exposuit.

7 Cola habet, ut canis: maiora tamen pendent ex mesocolis: hæc uero ex neruis a spina in uentrem.

Planum est, hæc ipsum sibi recordationis causa scripsisse, quæ ad præcepta corporum dissectorum pertinent: homo enim habet intestinorum naturam cani similem: sed ea & maiora esse dicit, & dependere ex mesocolis: quod perinde est, ac si dixisset, ex mesenterijs: nam mesenteriorum nomen communius est, mesocolorum uero pressius. de ieiuno autem intestino, aut alijs gracilibus nullum aliud huiusmodi nomen est: nam mesoieinum, aut quid tale nemo dixit. ceterum mesenteria sunt continua tenuium, crassorumque intestinorum, & tamen quædam propriae distinctiones apparent, ac præcipue per uenas, quæ in eis sunt, separantur: siquidem una uena priuatim in tenuium intestinorum & priuatim in crassorum intestinorum, quæ cola nominantur, mesenterium diducitur. & cum utraque uena, arteria quoque discurrit. uinculum autem, unde tam mesenterium, quàm mesocolon dependet, (continuum enim est totum, ut dixi) ad unam quandam lumbi uertebra post septimum transuersum sitam peruenit. hæc autem est subiecta uentriculo. hoc autem uinculum est totum neruo simillimum, quâuis eandem habeat cum ligamento materiam. quæcunque enim exanguia corpora ex ossibus orta neruis sunt similia, ea plerique medici neruos copulantes uocant, ut a neruis uoluntario motui seruientibus ea sic distinguant. atque hoc etiam loco neruorum appellatione propter similitudinem usus est.

8 Aegris gratia: ut poculenta, aut esculenta pure conficiantur: puraque sint, quæ uideant: & mollia, quæ tangant: reliquæ non ualde lædant, aut noxæ, quæ facile corrigatur: uel uini frigida, ubi ea opus est.

Quibus in rebus gratificari aegris medicus debeat, in quibus non debeat, si in hoc libro accurate disquiramus, nobis id, sicut de alijs omnibus facere soliti sumus, abunde suppetet: nempe cum semel aliquid perfecte tradidimus, nunquam id alibi totum repetimus, sed summam solum percurrimus. dictum uero ab ipso in aphorismis est in hanc sententiam, cum scripsit, Paulo deterior potus & cibus, sed C sauior: melioribus illis quidem, sed insauioribus antefendus est. qua in re primo aspectu uidetur aliquid ægrotantibus uoluptatis causa gratificari: quod tamen re uera non facit: nam quæ iucundiora sunt, quamuis paulo deteriore natura sint, ea assumpta melius concoquimus. est autem ægrotis utilissimum, ut quod sumperunt, recte concoquatur. in hoc autem sermone fecit alterius generis, atque rei mentionem, in qua medicus nihil morbum exacuens gratum aegris faciat, eisque uoluptatem afferat: ut cum ei concedit, ut ante opportunum tempus lauet, bibat, fructus edat, aut frigidam potet. quædoq; enim opportunum, accommodatumq; singulis ijs rebus tempus est futurum postridie: sed ægri medicos compellunt, ut uno ante die id eis permittant. quidam uero sæpenumero id aegris statim concedunt, illorumque cupiditatibus inserviunt, ut plus lucri faciant. sed hæc ex artis præscripto non sunt. quod autem in aphorismis dictum est, quæque nunc memorantur, medici præstantissimi aegris utiliter concedunt. usus autem eorum, quæ nunc ab ipso deinceps scribuntur, est, ut medicus ægros sibi magis obediens faciat. nam quos libenter uident, eis magis parent. quæ res fecit, ut mater, & pater auersum a cibus filium ad eos sumendos impulerint, cum tamen id nemo alius ei persuadere potuisset. eademq; ratione filius patri, ac matri, frater fratri, amicus amico, denique persuasit. quos autem homines non æquo animo intuentur, quamuis utilia eis proponant, tamen non audiunt. itaque ad hanc comparandam obedientiam, dixit Hippocrates, prædictiones nobis adiumento esse, & omnino, ut æger medicum admiretur. ita etiam Pergami apud nos uidemus eos, qui a Deo sanati sunt, illius dicto audientes esse, ut a potu uel quindecim dies illo imperante penitus abstinerint, qui nulli medico id iubenti unquam paruissent. ad impellendum autem ægrum, ut imperata faciat, magnum momentum affert, si firme conceptum animo habeat, magnam utilitatem se inde esse percepturum. præter hæc autem attendenda sunt ea, quæ propofita oratione continentur: de quibus, singula separatim expendentes, prout descripta sunt, iam dicemus. ut inquit, poculenta, aut esculenta pure conficiantur: medicus multa poculenta, aut esculenta ægro sæpe offert, quæ contra, quàm ipse uellet, parata sunt. iubet ea pure debere parari quædam exemplaria pro *ναβαρῶς*. i. pure, habent *ναβαρῶς*. i. nitide: quod est in primis in eo positum, ut uasa, quibus cibi, & potus ad ægrum feruntur, nulla sorde inquinata sint. secundo autem loco, ut nihil aliud eorum, quibus ei ministratur immundum sit: plerunq; enim usu uenit, ut id, in quo ei cibus, & potus affertur, mūdum sit, id uero in quo aqua gelidā, aut calidā minister gerit, sit sordidū: ut etiam ceteris uasculis, quæ ad aliquod sunt parata ministerium, quædam sordida interdum conspiciuntur. iam uero & medicus ipse, in primis ac maxime habere manus quàm mundissimas debet: itemq; faciē, & pilos, tum barbæ, tum capitis, atque alias deinceps corporis particulas, ut uestē quoq; nitidā: quæ quidem, inquit, æger intuetur. hæc inquam, & qui ægroti curam gerunt, & quæ in ædibus, ubi ille

COMMENTARI.

T

ægrotat,

que odorem a uino manantem ferre non posset, a Quinto petijt, ut paulo longius abscederet; quod E uehementi illo uini odore offenderetur: quæ sane æger modeste dixisse uisus est: at, stolidius Quintus subiunxit, fer inquit uini nidorem, quando ego quoque tuæ febris foetorem perfero. sed non est par ratio, febrim, aut uinum redolere. alterum in nostra Asia medicum noui, cuius axillæ tam retrum odorem exhalabant, ut nullus paulo politior ægrotus eius accessum perferret. hunc ergo in se affectum curare prius debuerat, tum ad alios curandos accedere. quamuis enim id illi esset, perinde atque hircis, natura tributū, tamen fieri poterat moderatius: tum uero etiam quotidianis aspersio nibus uim mali odoris obtundentibus mitescere. alius autem, cum os ei male oleret, purgatione, ac medicamentorum ad hoc facientium potu huic rei succurrebat: & quotidie parū quid aut amomi, aut folij malabathri, aut aliorum huius generis odoratorum, ore assumebat, atque ita domo egrediebatur.

Aqua decocta, tum ut aerem suscipiat: tum ne uas plenum sit, habeatque operculum.

In quibus affectibus, aut cuius utilitatis causa decoquere aquam, aut omnem, aut eam solum, quæ praua sit, expediat, non est hac oratione comprehensum. quam ob rem nulla inde ad nos utilitas manat: etenim Hippocrates, ut alia pleraque in his libris quaerendi potius, quam in apertum proferendi causa adnotauit, ita hanc quoque orationem uidetur conscripsisse, nobis imperfectam illam quidem, sed sibi tamen ad memoriæ usum non imperfectam. quod si proposita quaestione inuestigemus, quamnam aquæ prius decoquenda sint, tum refrigerata potui danda, siquidem eas bibere frigidæ, uelimus: & contra, quas calidas in potu sumere in animo habeamus, non eodem modo decoquamus, sed huic operculum adhibeamus, quod uasi, in quo calfacta aqua est, conueniat: illi uero nullum operculum imponamus, sed aquam calentem in nudo, detecto uase sub dio teneamus: deinceps uero quaeramus, qui affectus calidas, frigidæ uel aquas postulent; nos quidem aliquid utile inueniemus, ad eius tamen inuentionem hæc oratio proposita nulli nobis erit adiumento: cum ne initium quidem clarum habeat. quocirca non defuerunt, in quibus est Artemidorus, cognomento Capito, qui eam cum superiore coniungat: plerique tamen ea separent, eamque seorsum considerent. si igitur cum superiore coniectatur, erit hæc fere ipsius sententia: ægris gratificandum est, ut esculenta, & poculenta nitida parentur: & cetera, quæ deinceps Hippocrates recensuit: ad finem uero addendum, & aqua frigida interdum eis danda est, cum uel nullam penitus noxam, aut plane perexiguam ex eius potione futuram speramus. deinde uero ad memoriæ, ut aiunt, quomodo præparanda aqua sit, conscripserit: cum forte nollet, fontanam aquam, prius quam ex calfacta esset, potui dari: forte uero aliqua inuenta distinctio ne, quibus calfacta, refrigerataque aqua, & quibus omiſsa calefactione sit danda: ac forte, ut aqua uero uacans, non decocta, praua autem, non nisi decocta propinetur. fortasse autem duplicem aquæ uitio carentis refrigerationem describit: quarum altera ex ambiente aere existit. equidem Alexandria, in cunctaque Aegypto uidi, qui aquam in testaceis quibusdam uasculis hoc modo refrigerarent: occidente sole aquam prius calfactam in uasa fundebant. tum id uas totum sublime in speculis uento expositis suspendebant, ut per totam noctem refrigeraretur. deinde ante Solis ortum uas humi deponabant, & aquam frigidam perspergebant, ac circum totum uas folia frigida apponebant tum uitis, tum lactucæ, tum aliorum generis eiusdem: ut frigus, quod ab aere nocturno aqua nocturna erat, quamplurimum perduraret. multo etiam maiore studio ad hunc apparatus homines deuenere, quod aquam ab omni labe puram non haberent. dico autem ab omni labe puram eam, quæ neque limi, neque mali odoris particeps est, & gustantibus nullam penitus qualitatem præ se fert: quædam enim sunt, quæ abfurdas qualitates aut salis, aut nitri, aut sulfuris, aut bituminis, & aluminis, aut aliarum huiusmodi rerum permixtas habent: quas omnes non secus, quam multa legumina, itemque olera, fructus, & partes animantium prius elixamus, atque ita efficiamus, ut ueluti eis possimus, melius est ut prius decoquamus & ad meliorem naturam perducemus, tum propinemus. ad alium quoque usum aqua prius calfactam refrigeramus, etiam si neque gustum, neque odorem prauum habeat, sitque plane pura: cum scilicet, periculum fecerimus, eam in uentriculo diutius commorari, aut eum ferire, aut inflare, aut prægrauare: sunt enim huiusmodi permixta, quas maxime ab optimis aquis discreuisse Hippocrates uidetur, cum ait: aqua, quæ cito calefit, ac cito frigeſcit, leuissima est: nam neque in cœnosis, neque in grauolentibus, neque in ijs, quæ gustatui aliquam medicamenti facultatem afferunt, utilis hæc dignotio est: cum hæc uel omnibus plane notæ sint: sed in quibus nihil quidem tale est, uerum alia quædam prauitas ob corrupti aeris admixtionem, aut aliud quoddam uitium ipsi aquæ innatum, ab ignota causa proueniens, aquis inest: siquidem in eiusmodi prædictum signum ad optime dijudicandum ualet: nam quæ tales sunt, neque cito frigeſcunt, neque cito caleſcunt. alia quoque huic similis dignotio ex oleribus, aut leguminibus, aut carnibus, aut fructibus, aut denique radicibus, quæ aquis incoquantur, sumi potest: nam in optimis, celerrime: in prauis tardissime res elixantur. ac nonnulli ex ueteribus aquas ita prauas, indomitas, ac crudas æque, ac legumina, quæ difficulter elixantur, appellauerunt. ob has igitur utilitates interdum aquam prius calfactam refrigeramus. quin etiam cum aquam calidam sumus potui daturi, cum cœnosa, limosa, aut foetens sit, ita paramus: cum prius ex calfacta, refrigerata sit, tum euidenter foetidum odorem, quæ ex putredine fere contraxerat, deponit: & quicquid terreū erat, facile subſidet: quæ cum tota aqua prius, quam calfacta esset, per minutas particulas

10

A mistum, & unâ cum illa epotum non mediocrem noxam attulisset: præcipue autem ijs, quorum renes, aut uesica gignundis calculis est obnoxia. ac mihi quidem non solum aquam calentem, sed alia etiam quædam sub dio tenere, ut huiusmodi secretio fiat, excogitasse medici uidentur: quæcunque enim ex diuersa naturæ substantijs sunt concreta, mixtaque per exiguas particulas sunt, hæc postquam incaluerint, refrigerata, facile secernuntur: statim uero post elixationem, antequam refrigerentur, adhuc agitantur, atque ideo omnes particulae permixtae sunt. at ubi sint refrigerata, quod graue terreumque est, subſidet, quod leue est, supernatat. si igitur hæc de aqua decoquenda oratio cum superioribus, in quibus egit de ijs, in quibus est ægrotis gratificandum, coniungatur: & ipsius utilitas erit perspicua, & nos fortasse quod dicitur, quale sit accurate inuenimus. si uero hanc ab illis seiungamus, ipsamque per se expendamus, erit tota dubitationum plena. quare ipsam prius ut superioribus annexam exponemus, dicemusque ab eo nobis tradi, quomodo aqua innoxia paretur, quam frigidam potui daturi simus: id quod nos quoque sæpe facimus, cum alicui ægroti frigidam aquam daturi sumus, nec fontana sine uitio nobis suppetit. Romæ autem cum alia plurima sunt eximia, tum fontium pulchritudo & frequentia est, quorum nullum neque foetidam, neque medicatam, neque turbidam, neque coctum difficilem aquam effundit: sicut neque apud nos Pergami, in alijs uero multis urbibus non pauca aqua praua comperiuntur. atque ex Tiburtinis montibus per lapideos aquæ ductus in urbem comportantur, alijs quidem uitijs carent, crudiusculæ tamen sunt: ut nec tam celeriter calſciant, ut urbani fontes, nec tam cito refrigerentur: nec tam cito, ut in fontanis, quæcunque iniicias, siue legumina, siue olera, siue carnes, decoquantur. his præterea alia alijs in locis multo magis crudæ sunt: atque ab indigenis duræ, grauæque nominantur: propterea quod uentriculum feriant, multique post earum potum grauari se sentiant. nam & alias fere multas causas aliquid efficientes ab effectu nominare homines solent: sic contra, optimam aquam cum laudant, leuem illam, & mollem appellant. ceterum hæc, quæ dicta sunt omnia, cognita utilia sunt illa quidem, sed tamen hæc nobis proposita oratio eorum nihil declarat, neque sine demonstratione, neque cum demonstratione, neque paucis, & obſcuris, neque pluribus, & distinctius explicata. quare præstat huiusmodi orationes, mea quidem sententia, uel integras præterire. si uero sit Hippocrati propositum docere quomodo aqua ad potandum frigida paretur, horum uerborum erit huiusmodi sententia: si ad hunc usum aquam decoquamus, aut uasculis, in quibus decoquitur, nihil super imponemus, sed aquam quæ decoquitur, in aere circumſuuo libere uersari sinemus: aut contra, aerem excludemus operculo uasi imposito. hæc etiam eadem uel dum decoquitur, uel postquam decocta est, dum refrigeratur, faciendæ esse possumus intelligere: sed probabilius est, ut de refrigeratione, minus probabile, ut de decoctione dicta sint: propterea quod docere non possumus, quem usum afferat inter decoquendum aer, si aquas attingat, aut si operculo sit exclusus. at ubi decocta refrigeranda sunt, cum pureus adest, in quem uasculum demittamus, tum operculum uasi imponendum est: atque omni ex parte diligenter occludendum. cum uero hæc facultas nobis non suppetit, tum uas apertum sinendum est, ut frigidum aerem excipiat. quotquot autem explanatores hæc uerba superioribus non attulerunt, de prauis aquis loqui Hippocratem uolunt: præcipue autem de ijs, quæ propter aliquam terream substantiam eis commixtam sint deprauata. modum autem decoquendi ab eo esse præscriptum usque, dum pura ac perspicua externo aere assumpto reddantur: quod optima aqua non per se, sed propter admixtum aera splendida uideantur: seque in sermonem de rerum natura coniecit cuius nullam afferre rationem possunt: etenim pura aqua splendida uidetur, non quod ulla splendida lux extrinsecus in ipsam cadat, sed quod a lumine occurrente alteretur: ut aer quoque non est suapte natura splendidus, alioqui nocturno etiam tempore omnino talis esset: sed quod supernis eius sinibus Solis lux occurrat, ideo cum sit ipse sibi continuus, totus alteratur, atque immutatur. in aqua autem, aut aere inania quædam esse spatia Epicuro, Asclepiadeque, cum de elementis loquuntur, placet: Aristotelis uero, Stoicorumque sententiæ aduersatur. quod nullo in loco in hac mundi sede inane reperiri, sed omnia corporum plena esse, sibi persuaferint: neque enim in pumice spatia illa, quæ inter corpora terrea sunt, omnino eis uacua uidentur: siquidem eis contineri aerem asseuerant: in aqua autem nullam esse eiusmodi meatuum structuram, qualis in pumice cõspicitur, sed ipsam esse sibi undique continuam. melius igitur est, ut quod ait, ut aerem suscipiat, de non occluso uase dictum putemus: nam antedictam explanationem non admittit quod sequitur hoc modo, tum ne plenum sit, habeatque operculum. siquidem opponitur ei, quod dictum est, aqua decocta, tum ut aerem suscipiat: secundæ. n. parti orationis in qua censet, uas habere operculum oportere, opponitur ea, qua dicitur, nullum penitus operculum imponi: id quod innuit Hippo. cum scripsit, tum ut aerem suscipiat: propterea quod uas, quod operculum habeat, aerem non accipiet: quod uero non habeat, facile nimirum capiet: id quod in aquis, quæ ad aerem frigidum refrigerantur, ut Alexandria fieri solet, usu uenire affirmamus. ubi autem decoctam aquam fontibus scaturientibus subijcitur tum uas aliqua ex parte inane esse præstat: ut aer, qui inter operculum & aquam uase contentam intercedit, prius refrigeratus, suo contactu uicinam aquam refrigeret: ut enim aqua citius, quam terrena corpora omnia caleſcit, ac frigeſcit, quod e tenuioribus consistet partibus, eadem ratione aer celerius, quam aqua, ac mirarer, cum hoc quotidie cõtingat, si quis usu doctus non sit: nam

COMMENTARIJ.

T 3 inter

inter uinaria uasa, si quod reclusum fuerit, facit, ut uinum facile acefcat: ut uicissim, quod occlusum est, id minus patitur: ac multo etiam minus, quæ plena sunt: quæ enim quadam ex parte sunt inania, quia aerem in se continent, ideo per illum ab externo aere citius alterantur. at plena ita, ut uinum operculum contingat, per illud debilem, obscuramque alterationem eousque accipiunt, quousque dēstas operculi pertingit, proinde comperies, quæ pice, aut gypso sunt oblita, diutius uina conseruare: minus uero, quæ solo corio obstructa sunt: sicut quæ cuneis obstruuntur. quocirca obstructa prius aut cuneis, aut corio dolia gypso postea, piceque oblinunt. hac igitur ratione cum reddere frigidiorē aquam uelimus, si niuis nobis suppetat copia, aquam prius excalfacimus, tum niuem extrinsecus aquæ circumponimus: at si nix non adfit, in puteum, aut fontem scaturientem demittimus, itaq; refrigeramus: prius tamen calfacimus, ut facilius immutetur, quod unaquæque res prius calefacta ab ijs, quæ ei occurrunt, tota præ calore promptius alteretur. ob causam uero iam dictam, operam damus, ut aer frigidus eam attingat. quare si hæc dicta ab Hippocrate sunt, ut aqua decocta fiat frigida, nos probabilem explanationem excogitauimus: sin autem, ut praua corrigatur, sumpto iterum initio a decoctione quæ totam aquam æquabiliter fundens, eam aptam ad partium secretionem facit, perpendenda res est: cū enim motus ex calfactione in ipsa adhuc permanet, necesse est, ut quædam crassarum partium corpora in ea fluitantia in sublime ferantur: illo uero penitus sedato, quæ terrea sunt, innato pondere deorsum ad fundum uasis feruntur: aqua supernat: qua sensim in aliud uas transfusa: citra ullum damnum uti poterimus. Ceterum nescio, cur Zeus initium secundæ particulæ ita explicarit: uult inquit, Hippocrates, aquam non innatare uentriculo: acuit enim secundam syllabam huius nominis *ἐμπλεον* non priam, ut alij, uultque non uas plenum intelligi, ut illi putant: sed uentriculo innatans, quod est dicere superfluitans. sed quia amans in re amata cæcutit, ideo nostri amor nos, qui aliena perspicacissime inuenimus, in nostris solis rebus cæcos plerunque facit.

Quia ex sanguinis pruritionibus in aquam inter cutem, prolabantur.

Hæc oratio eandem uim habet, quam hæc, qui sanguine fluente dissoluuntur: quorum utrumque refrigerato corpore contingit.

Si qualia purgari oportet, purgentur, ac leuiter ferunt.

Quidam hanc particulam sine coniunctione scribunt, ut in aphorismis habetur; plerique uero, & ad dunt: uoluntque uerbum confert, subaudi, quod in aphorismis expressum est, cum ait, Si qualia purgari oportet, purgentur, confert, & leuiter ferunt. quo in loco additam coniunctionem indicare aiunt, præterquam quod eis confert, etiam euacuationem ex purgatione factam eos leuiter ferre: siue nobis medicamentum dantibus, siue natura corpus expurgante noxij humores euacuentur: solet enim purgationes uocare non modo eas, quæ medicamentis fiunt, sed eas etiam, quas natura molitur. Thucydides autem eas euacuationes, quæ in morbis impetu naturæ per symptoma ratione morbi eueniunt, purgationes, expurgationesque appellauit his uerbis: Et bilis expurgationes omnes, quæcunq; sunt a medicis nominatæ, euenerunt: quæ ab eo in secundo historiarum in pestilentia narratione dicta sunt.

In eno legumina continuo comedentibus maribus, ac feminis crurum imbecillitates fiebant, ac permanebant: eruo autem uescientibus genua doloribus consistebantur.

Deest explanatio.

Plane uigilans calidior exterius, frigidior interius est: dormiens, contra.

Quod in principio orationis positum est plane, idem ualet, quod euidenter, & perspicue. sequentia uerba, quæ uigilanti iuncta sunt, plana sunt: in quo putat Hippocrates extimas partes calidiores, intimas frigidiores esse, contraque in dormiente contingere: id enim uel ex eo apparet, quod pluribus stragulis indigent, quodque capite operto esse uolunt, si uero circumfluus, ut hyberno tempore accidit, frigidus sit: cum tamen interdum nihil tale requirant. quinetiam maior inspiratio maiorem calorem in intimis corporis partibus collectam esse declarat. iam uero cum concoctiones dormientibus potius, quam uigilantibus fiant, nec solum in uentriculo eorum ciborum, qui ingesti sunt, sed humorum quoque, qui iecore, uenisque continentur, signo sunt corporis penetralia fieri dormientibus calidiora: siquidem constat, estque antea demonstratum, calorem natiuum esse omnium, quæ in corpore fiant, concoctionum auctorem. atque ita etiam in aphorismis ipse de ætatibus, anni temporibus, uitæque institutis conscripsit: Ventres inquit, hieme & uere calidissimi suapte natura sunt: somnique longissimi: quare hisce temporibus plura alimenta offerenda sunt: propterea quod calor natiuus copiosus est: itaque copiosiore alimento ei opus est: indicio sunt ætates, & athletæ. quibus sane uerbis de ætatibus breuiter scripsit: in alio uero aphorismo prolixius, ideoque clarius id ipsum pertractauit, cum ait, Quæ crescunt plurimum innati caloris habent: plurimum igitur alimentum

Alimentum postulant: sin minus, corpus consumitur. senibus uero exiguus inest calor: quæ ob rem paucis fomentis egent. in ætatibus autem cum nec intro, nec foras ingenitus calor migret, sed progressu temporis contabescat, senilis ætas sit omnium frigidissima. at cum calor per hiemem internas partes petat, tum uentriculus, uisceraque calidiora: quæ uero ad cutem sunt, frigidiora redduntur: quo sane modo profundas terræ partes hieme calidas esse apparet: quam etiam ob rem fontes calidiores sunt. & quidam in profundum usque fodientes, cum procul a terræ superficie recesserunt, calorem perspicue sentiunt.

15 *Calida natura refrigeratio, aqua potio, quies.*

Quid hoc loco præcipiat, clarum est: quicumque enim sunt, quam par est, calidiores, in ijs summa uictus est ad refrigerationem dirigenda. quare cibaria frigidioris temperaturæ eis præbenda sunt, potui autem dandum aut dilutum, aut ipsa denique aqua: non multæ exercitationes eis imperandæ: quando motiones ad res necessarias obeundas eis satis esse poterunt. iam eiusmodi homines ab ira, mœroribusq; sibi esse temperandum intelligant: balneisque potabilium aquarum quotidie, nec solū semel, sed sæpe etiam si uelint, utantur. facultas quoque alimentorum, quibus uescuntur, cum esse frigidior, tum maxime ætate debet. ceterum ante omnia in his orationibus inuenisse oportet, consueisse Hippocratem, calidas naturas appellare eas, in quibus calor non natiuus ille quidem, sed acer, & mordax, quem aduentitium, & non naturalem esse existimat, redundarit.

16 *Somnus in frigore uestibus opertæ.*

Quamplurimi eorum, qui hunc sunt librum interpretati, hæc uerba separatim explanarunt: mihi uero magis probatur, ut superioribus copuletur, ut ex omnibus una fiat oratio, ad hunc modum, Calidæ naturæ refrigeratio, aquæ potio, quies, somnus in frigore uestibus opertæ: ut scribatur *ἐν ψύχει* per *ν* *νό* *ἐμψύχει*, quod perinde est, ac si dicas *ἐν τῇ ψύχει* cum articulo, hoc est in frigore. qui. n. calida præter modum temperaturæ sunt, præstat eos in loco frigidus dormire, & aerē frigidū inspirando attrahere, præsertim cū in somnis calor in corporis penetralia recedat. sed si ut in somno cū calor exteriorem corporis superficiē deserit, intimæ partes calidiores fiunt, ita etiā extimæ partes propter aerē ambientē refrigerant, intimæ uero calefiunt: certe homo nō poterit per inspirationē perfecte refrigerari. quare melius est, ut stragulis calfacientibus calor ad cutē reuellatur: frigidus uero aer inspiretur, ut utraque ratione calidum corpus ad temperaturæ mediocritatem perducatur. quam ob rem satius, ut dixi, fuerit, hanc particulam cum superiore coniungere. at plerique interpretes eam ab illa seiungentes, putant non modo calidis naturis, sed etiam cunctis hominibus generatim utile esse, in aere frigidore dormire, quo is, qui intimis in partibus collectus calor est, refrigeretur: uestibus autem operiri, ne uniuersus calor immoderate interius recedat, eo, qui refrigeratis ab externo aere extimis partibus repellitur, ad illum addito, qui per somnum erat intro reuocatus. quæ res in multis naturis uera est, in omnibus uero, non item: nam ut qui calidior, quam par sit, temperatura sunt, refrigerari: ita qui frigidior, calferi debent. Fuere autem qui non modo propositam particulam a superiore disungerent, sed hanc ipsam separatim legentes diuiderent, sic, somnus refrigerat: scribunt autem primam uerbi *ἐμψύχει* syllabam per *μ*: ut *ἐμψύχει* unicum uerbum sit perinde ac *καταψύχει*, & non duæ orationis partes præpositio, & nomen. sed hi sequentem orationem cum fine huius necessario iungunt, itaque legunt: Strato somnus firmus, stanti dormitatio: uoluntque illud *ἐπιβεβλημένον*, quod diximus, uestibus operto, positū esse pro strato, & iacenti. uerum præterquam quod uiolenta tralatio est, ut pro iacenti *ἐπιβεβλημένον* dicatur, hoc etiam uile atque inutile est: cum uelint a nobis intelligi, in somniculosa corporis affectione iacentibus somnum profundum, firmumque; stantibus uero dormitationem conciliari.

17D *Somnus firmus, stanti dormitatio.*

Quæ plerique interpretes ad hæc uerba explicanda attulerunt, præstat silentio pertransire. quæ uero propius ad uerisimilitudinem dixerunt, sunt huiusmodi: a uigilia refrigerari corpus aiunt, eiusque rei indicium esse pallorem, qui eos comitatur, qui uigilias egerunt. cum igitur inquirunt, calidam naturam refrigerare in animo habemus, ad alia, quæ supra Hippocrates proposuit, hoc etiam addendum est: ut prius in cogitationibus, negotijsque uersati uigilent: uel si id minus facere queant, prohibendi sunt, ne iacentes somnum capiant: coguntur. n. duorum alterutrum facere, aut sedere, aut stare: ac somnum eorum qui sedent, aiunt *ἐδραϊον* quasi sedentarium dicas, a sede appellatum: parem autem esse horum somnum dormitationi stantium. quocirca dictum esse ab Hippocrate, somnus *ἐδραϊος* stanti dormitatio: ac si tota oratio esset hoc modo pronunciata: Calidæ naturæ a plurimo somno arcendæ sunt: melius enim est, ut uigilent, & aliquid faciant: præcipue autem prohibendæ sunt, ne sedent: sin minus, id concedendum erit, quod est stantium dormitationi persimile, sed ne decumbant, cauere conuenit. quidam somnum *ἐδραϊον* pro arcto & profundo dictum putant: ut quicumque ita affecti sunt, stantes iam dormituriant. sed cum non addiderint, quem usum hæc afferant, quæ scripserunt imperfecta eorum oratio est. ipse autem hoc nobis consilij dat, ut quos firmiter, hoc est arcte dormire uolumus, eos eatenus uigiles seruemus, quatenus stare iam, nisi coniuuentes, non possint: nam

si eo perducti erunt, artus postea somnus eos complectetur: ego enim multis, qui se celerius E
 quieti dederant, cum uigilare diutius coegissem, suauem somnum conciliaui: ut quosdam etiam, qui
 se ciborum appetitionem amisisse querebantur, cum ad multum diei in media continuissem, efurientes
 effici: enim uero cum somno, cibisque se dedant, prius, quam natura eorum indigens sit, in eiusmodi ca-
 dunt incommoda. non est intempestiue cogenda natura: sed ei est in tempore ministrandum. atque
 hæc quidem sunt, quæ in huius orationis explanationem dicta esse probabiliter puto. qui uero somnū
 refrigerare semper existimant, eos ego quiddam, quod in arte præcipuum est, ignorare arbitror: som-
 nus enim semper humectat, ut uigilia exiccat: idque ipse nos docuit: at ut semper calfaciat, aut refri-
 geret, non est ei natura comparatum: sed cum in ijs, qui febrim non habent, aut pituitosos, aut cru-
 dos, aut quouis modo frigidos in corpore humores inueniet, eosque confectos, & concoctos reddet,
 atque ex eis probum sanguinem creabit, tum aucto natiuo calore hominem calefaciet. cum uero in il-
 lis febris iam ex huiusmodi humorum putredine accensa sit, tum extincto quidem calore, quem febris
 concitauit, sed aucto natiuo, refrigerabit. at ubi uel cum febre, uel sine febre biliosi humores redundēt,
 siquidem eos potest discernere, ac subinde excernere, corpus ad salubris temperamenti mediocritatem
 perducit. quod si hæc efficere non possit, idem temperamentum seruat. si quis uero ex uisceris inflam-
 matione febricitans in principio accessionis dormiat, hic somnus importunus aucta inflammatione fe-
 brim simul adaugebit; & inde corpus calidius calore præter naturam reddetur. uno tamē modo interdum
 contingit, ut corpus calidius, frigidiusque simul a somno efficiatur: quia cum in corpore duplex
 calor sit, quorum alterum proprium est, & innatum: alterum alienum & præter naturam, si alte-
 rum ipsorum somnus auxerit & corroborarit, alterum detraxerit, & debilitarit, quomodo quispiam nõ
 merito dicit, uno, eodemque tempore corpus ex somno calidius iuxta, atque frigidius simul reddi? sed
 hæc ab initio plerique eorum, qui libros Hippocratis sunt interpretati, non intellexerunt. id autem,
 quod dico, ita esse, ex Lyci uerbis percipies, quibus Hippocratem coarguit, quod in aphorismis scripse-
 rit, qui crescunt, plurimū habent innati caloris. at Lycum ausum esse uitio id dare Hippocrati. propter
 ignorantiam eorum, quæ ab illo recte sunt de caloris differentia literis mandata, uno integro libro
 est a nobis demonstratum, cuius hæc est inscriptio: Nihil in eo aphorismo erratum esse, cuius initium
 est, Qui crescunt, plurimum habent innati caloris: plurimum igitur alimenti postulant.

Uictus imbecilli, frigidi: ualentes uero, calidi.

Appellauit imbecillos uictus aut eos qui in infirmis uitæ institutis, cibisque, ac potionibus uersant:
 aut eos, qui animantes imbecillos reddunt. frigidi autem siue propter ipsorum temperamentum, siue pro
 pter affectionem, quam in nobis pariunt, appellentur, nihil interest: ceterum infirma uitæ instituta di-
 centur, quæ exiguis corporis motionibus transiguntur, ut ualida, quæ uehementibus. edulia uero im-
 becilla sunt, quæ neque ualido ullo odore sunt prædita, neque in gustatu uehementem ullam qualitatem
 acoris, dulcedinis, falfedinis, amaritiei, acerbitalis, aut acrimoniæ referunt: sed mediocri dulcedi-
 ne, aut mediocri adstrictione gustatum afficiunt, atque etiam parum calfaciunt: ualentia uero sunt ho-
 rum contraria. quare si corpori imbecilla omnia & instituta, & edulia adhibeantur, uehementer refri-
 gerabitur, ut si ualentia, insigniter calefiat. sin uero quædam infirmæ, quædam ualentis materiæ admi-
 nistres, tum ad missionis proportionem aut propius ad alterum extremorum accedet, aut longius
 abibit.

Aquarum artis expertium, quæ ab æthere excreta est, aut cum tonitru, tempestiua: nimbofa uero, mala.

Quibus in arte medica, non in ægris modo corporibus, sed etiã sanis utimur, ea merito materiæ no-
 minantur: atque a medicis nonnullis confecti libri sunt, quorum index est, de materia. fit igitur interdum
 ut corporibus ipsis sponte natis ad curationem, ac salubrem uictus rationem utamur: interdum
 uero, ut in materia præparanda nos aliquid faciamus: ut quædam decoquamus, quædam aduramus, H
 quædam lauemus, aut prius condiamus, aut prius humectemus, aut refrigeremus, aut aliquid aliud hu-
 iusmodi efficiamus. ita in aquis apparandis usu uenit, ut interdum aliquid ex arte depromamus, ut ipse
 paulo ante dixit, aqua decocta, tum ut aerem suscipiat: etenim ipsa decoctio, tum refrigeratio, siue ea
 fit ab aere ambiente comparata, siue a uento quodam, aut in domo, quæ frigidum in se aera conti-
 neat (sunt enim domus quædam quæ frigidis, & quandoque etiam humidis speluncis sunt similes) siue
 a niue circumposita, siue quod sub fonte scaturiente sit posita, siue in puteo: quod fieri duobus modis
 potest: siquidem modo uas ipsum, quo calefacta aqua continetur, in aquam demittimus: modo uero
 super aquam appendimus: quemadmodum etiam Alexandria, & in Aegypto aquam turbidam per te-
 stas quædam raras, quæ non absolute fictiles sunt, sed arte confectæ ut raræ sint, percolant, ut si cuiusmo-
 di uasculum non adfit, usu linteoli idem præstant. hæc inquam omnia artificiosum apparatus habent:
 sicut etiam cetera omnia, quæ in fontanarum aquarum ductibus efficiuntur: quos non ex quouis lapide,
 ædificamus, & quandoque interius oblinimus. nec paruū discrimen est, qua re illinas, picene, an gyp-
 so: an uero sine his, laterem solum coctum adhibeas, aut lapidem, in quo mala quædam, aut bona qua-
 litas, aut nulla omnino manifesta inesse uideatur. puteos quoque per sæpe in diuersa terra perfodi-
 mus, & aquam ab aliquo fonte per tubos, aut fistulas, quæ reddere eam meliorem, deterioremeve pos-
 sunt

18

19

A. l. i. f. 3. d. 6
c. 7. p. 131. c.

A fiat, aut nullo modo immutent, deducimus: quæ omnia in aqua paranda arte fiunt. at cum ex eo loco,
 in quo uitam ducimus, aquam haurimus, aut e lacu, aut præter labente flumine, aut pluuiam, quam uo-
 cant, colligimus, tum nihil plane artis adhibemus: quocirca Hippocrates dixit, aquarum artis exper-
 tium, ut eas opponi ostenderet ijs, in quibus est artificiosa præparatio: quas facta cum artis expertibus
 comparatione, artificiosas appellamus. ut autem paulo ante non de omnibus aquis, quæ arte parantur,
 locutus est, sicut, si librum in uulgus edendum conscripisset, sed unius tantum præparandi generis fe-
 cit mentionem, utpote sibi ipse commentarium memoriæ causa componens; ita nunc quoque non de
 omnibus aquis artis expertibus, hoc est quæ suapte natura tales manant, sed de una sola specie, quam,
 ut dixi, pluuiam uocamus, differuit. eius duas differentias statuit: quarum alteram perspicue uituperat,
 eaque nimbofa est, quam malam esse ait: de altera uero, quam deinceps annumerat, non satis constat,
 utrum solum uacantem reprehensione alterius cuiusdam esse participem uelit: illam sane incommo-
 dam censuit: eam enim, quæ ab aere expressa est, aut cum tonitru demissa, & præterea, hoc est tempestiua esse
 dicit. fieri aut potest, ut & præterea appellat eam, quæ opportuno tempore prouenit, ut hac ratione eam lau-
 det: potest etiam sic solum uocare eam, quæ media æstate per imbres descendit: propterea quod
 Græci potissimum hoc anni tempus & præterea nominant: quod quidem nomen etiam autumnus, hiems, &
 B ueri attribuunt: per excellentiam uero anni partem illam, in qua fructus, qui & præterea dicuntur, ad maturi-
 tatem perueniunt, interdum & præterea uocant. res igitur ex uerbis Hippocratis plane intelligi non potest, ni-
 si nos ipsi aliquid ex ijs, quæ oculis perlustrauimus, aut ex rerum naturali cognitione adiungamus: tū
 uero causam afferamus, cur procellosam reprehendat, ætheriam uero, aut cum tonitru emissam non
 damnet. ignoratur item, utrum iubeat, ita eam parari, ut potui detur, an uero, ut sit ad medicinæ usus
 accommodata: quando ad oculorum medicamenta huiusmodi aqua opus sit, & ex eadem medicamē-
 tum, quod aqueum uocatur, conficiamus. ceterum & præterea hoc est tempestiuam, satis erit intelligere nõ
 uernam magno impetu effusam, ut quidam fecerunt: quando nemo per excellentiam uer anni & præterea,
 sed absolute & præterea hoc est tempus, ut etiam alias partes nūcupauit. præterea pluuiam, quæ uerno tempore
 effusa est, nullam habere eximiam uirtutem uidetur: sed ait multo præstantiorem existimandam esse
 eam, quam & præterea uocant, quod eo tempore, quod anni & præterea uocant, pluerit: idem. n. attestari etiam uide-
 tur, quod ait, quæ ab æthere excreta est: nam ueteres cælum nos ambiens, quando ex omni parte pu-
 rum est, ætherem: cum uero caliginosum, aut nubilosum est, aerem uocare soliti sunt. qua etiam ratio-
 ne locum, qui supra nubes est, æthera nominant; quod aperte poeta declarauit his uerbis:

“ Tum scandit abietem, fummis quæ in rupibus Ida

“ C Hærebat feriens proceris æthera ramis.

contra uero uidetur significare, cum ait,

“ Candida disperfit præ se densum aera Iuno.

itemque, cum scribit:

“ Aeratas puppes obscurus cinxerat aer,

“ Et Phœbe tetra nimborum in nocte latebat.

itaque cum æstate aqua a calore illius temporis attenuata in halitus oculorum obtutū effugiētes disso-
 luta sit, atque ita clam nobis in aerem supra terram sit elata, tum propter aliquam mutationem in frigidū
 aut uentis contra se uicissim resstantibus, condensatoque aere halitus ante attenuati rursus cogantur,
 & in sensilem aquam uertantur, tum illum imbrem esse tempestiuum dicemus, attenuata nimirū aqua,
 & ab aeris calore prius elaborata: atque ideo meliorem esse hanc, quam nimbofæ, quæ neque confe-
 ctæ, neque ulla mutatione elaboratæ sunt: quales aquæ in nonnullis fontibus comperiuntur, quas ue-
 teres indomitas nominarunt. nunc autem, cur eas, quæ cum tonitru effusæ sunt potius, quam nimbo-
 fas approbet, deinceps consideremus. mea autem sententia est id ab eo fieri, quia scit tonitrua excita-
 ri aut ob ignem interceptum, qui dum erumpit, circumfusam nubem quasi dirumpit, quo etiam tem-
 D pore fulmina decidunt: aut allisis inter se nubibus, quæ ambo in nimbofa desiderantur: quod in ei-
 usmodi constitutione aer condensatus est, totusque ab una continua, atraque nube comprehenditur. un-
 de nec immerito in hoc aeris terram ambientis statu nulla tonitrua edūtur: in diuisis enim nubibus,
 propriaque circumscriptione delatis, cum inter se concurrunt, fieri attritionem consentaneum est. at
 cum tota continua, perpetuaque nubes est, fieri attritio non potest: quapropter hoc statu nulla fulmi-
 na emittuntur: quod neque aer calidus intra nubes intercipiatur, neque ulla ualida fiat attritio: cum
 enim nubes inter se concurrentes, igneum id quod in eis inclusum est, intra se ipsas cōpellentes, & cō-
 pingentes ex toto densauerint, tum fulmen quandoque in sublime, quandoque in obliquum, quandoque
 in terram extruditur. quam solam fulminis delationem intuemur, ceteræ nos latent. breuiter igitur, ad
 proposita uerba explicanda, est a me dictum, quomodo tonitrua generentur, & cur aquam cum toni-
 tru expressam meliorem, quam nimbofam esse dixerit. summe autem pura & attenuata est tempestiua,
 quæ elaborata est: inter quam & nimbofam media est quæ cum tonitru sit effusa: ut quo inferior est,
 quàm tempestiua: eo sit, quàm nimbofa præstantior. iam igitur ijs, qui omnia criminantur, erit in prom-
 ptu dicere, Medico non conuenire, hæc de rerum naturalium causis disputationes attingere. Sed si
 ego nulla ratione allata, absolute pronunciaissem tempestiuam aquam esse nimbofam meliorem; & me-
 diam inter utranque censeri eam, quæ cum tonitru emissa sit, statim me aliqua probatione confirma-
 re qua-

re quæ dixissem, imperauissent: quod neque par sit meis uerbis, tanquam legibus, fidem adhibere: ne-
que necesse sit, ut tyrannicis præceptis, eis parere: quare si uitare non possumus, quin in sermones im-
peritorum, improborumque hominum incidamus, & melius est, ut ab illis de rebus melioribus damne-
mur, profecto recte factum est a nobis, qui naturalem tonitruum causam explicauimus: quod enim ex-
pers probationis est, id nemo credit. quod uero aiunt rerum naturalium causas non esse Medico attingendas, non recte dictum uidetur: nam qui ita sentiunt, uelle uidentur, suis mandatis æque, ac si ipsi ty-
ranni essent, obtemperari. præstaret autem non ita more tyrannico nobis aliquid iubere, sed nos doce-
re, eam orationem, quæ probatione uacat, magis fide dignam esse, quam quæ cum probatione coniun-
cta pronuncietur: aut in causa reddenda aliquid falsi esse a nobis allatum. at isti neutrum horum faciunt,
sed utroque modo nos uituperant: propterea quod si nullam probationem afferamus tum, quia nostra
dicta nulla sint ratione munita, uos nugari aiunt: si rationem subiungamus, negant Medici partes esse,
ut naturalis philosophi, ea quæ ueritatis sunt, pertractare.

Aqua uorax, uigilia uorax.

Ab ijs, quæ tum aqua, tum uigilia efficere apta est, eis nomen imposuit, uoracem utranque uocans,
quod uoraces nos efficiant. hodie quoque Græci omnes in nostra Asia consueti uocabulo cunctos ho-
mines, qui comedere plurimum possunt, uoraces uocant. Scitis autem ex aquæ potu cibi appetentias
augeri, qua ratione & gelidam aquam bibentibus, uel edulio frigido, uel astringenti uescitibus: ostē-
sum enim est, quæcunque sanguinem in uentriculi tunicis contentum in arctum cogunt, appetentias au-
gere, & facere: quæ uero calfaciunt, ac sanguinem fundunt, ea imminuere appetentias, atque sedare.
hac igitur ratione aqua fit uorax: uigilia uero, quod corpus digerat: huius enim uim alibi, ut somni
quoque didicistis: siquidem somnus concoquit, quod in ipso calor interna petat: uigilia uero digerit,
quia natiuus calor, dum ad externa mouetur, non modicas corporeæ substantiæ particulas secum rap-
pit. quæ causa fecit, ut aqua & uigilia uoraces dictæ sint. tu uero caue decipiari, ne ue putes idem esse,
multa ingerere, & multa concoquere, atque conficere: uinum enim non modo ad concoctionem in
uentriculo obeundam, est aqua præstantius, sed etiam ad ea, quæ concocta sunt, distribuenda; in san-
guinemque conuertenda: itemque ad nutriendum, urinam irritandam, & ad corpora diffanda; idque
in sanis hominibus. est autem perspicuum de eis hoc loco Hippocratem uerba fecisse: cum nemo ne-
sciat, plurimis ægris uinum nocere. uerum & uigilia cum duplici modo adhiberi queat, duplicem quo-
que ex cibis consequi finem potest: nam si quid noctu agatur, ut in celebratibus, quæ pernoctationes
appellantur, totam noctem in somnum traducunt, corpus quidem inanitur, nullam tamen insignem no-
xam uires contrahunt: at si strati aliquam noctis partem dormiamus, reliquum ipsius uigiles transeam-
us, tum uires dissoluentur: ut neque melius appetamus, neque concoquamus, neque naturales
actiones concoctionem consequentes sine culpa obeamus: cum plane languidiores, quam qui bene
dormierint, euaserimus.

Per calidam naturam, calido tempore, in frigore cubile crassam facit: in calido extenuat.

Hoc nomen, percalidam, quod in principio orationis est, a recto casu percalida deriuatum esse,
planum est. quod uero ait, calido tempore, perinde accipi potest, ac si ex præpositione & casu iunctum
esset, ut in calido tempore diceretur; ut sane omnes ferme interpretes intellexerunt: quorum nonnulli
hanc dictionem duas in partes diuiserunt, quasi utraque explanationem suam requirat: nonnulli uero
totam, ut unam explanarunt. Dioscorides autem, ut in obscuris facere dictionibus consueuit, hanc in
clariorem mutauit: separatim uero scripsit, per calidam naturam calido tempore: eique addidit, exte-
nuat: uoluitque a nobis intelligi, percalidam naturam, hoc est multum calidam in calido tempore, hoc
est æstiuo extenuari: ut pote quæ digeratur ab ea, quæ iam ab omnibus recentioribus Medicis consue-
to uocabulo appellatur difflatio, quæ ratione percipitur; quam alij quidam alio nomine perspirationem
quæ sensum latet, nominant: quæ sane in nobis omnibus per omne uitæ tempus efficitur: sed pro æta-
tibus, anni temporibus, institutis, & ut uno uerbo dicam, pro omni uitæ, quam ducimus, ratione differt.
uerum in his omnibus differentijs illud commune est, ut temporibus, regionibus, ætatibusque ac natu-
ris, necnon uiuendi rationibus calidioribus non exigua de corpore nostræ substantiæ portio foras ef-
fluat: frigidioribus uero, cute condensata, plurimum detineatur, & exiguum inaniatur. hac igitur ratio-
ne uerum est, percalidam naturam calido tempore extenuari: geminata nimirum effluxione, ut ad pro-
prium calorem, quem insitum habent, alius quoque ex calido tempore foris adueniens accedat. at ego
neque in ullo alio exemplari hanc lectionem reperi, neque quisquam interpres ita legit: solus uero
Dioscorides in fronte libri se in duobus solis exemplaribus hæc uerba ita reperisse conscripsit: per ca-
lidam naturam, calido tempore in frigore cubile crassam facit: in calido extenuat: & tamen nos non
in duobus, sed in omnibus, quotquot uidimus, exemplaribus ita uerba hæc scripta inuenimus, cum de
industria omnia, quæ publicis in bibliothecis afferuantur, & quæ apud amicos nostros sunt inuenta, di-
ligenter inspeximus. Sed iam omnibus ijs, quæ male sunt ab interpretibus mandata literis, silentio
præteritis, ad uerborum explanationem accedamus. ac mihi quidem uidetur, priorem huius senten-
tiæ partem perfici hoc modo oportere: percalidam naturam tempore calido cubile in frigore crassam
reddit:

A reddit: ut calido tempore perinde intelligatur, ac si dixisset, in calido tempore: in frigore uero idem
sit, ac si dixisset, in aere frigido: ut ~~hic~~ sit ex duabus orationis partibus iunctum, ex in, præpositione,
& frigore, quod nomen est: ac talis erit tota sententia: utile est naturæ, quæ multum calida est, per tem-
pus calidum in frigido cubili dormire: ita enim crassa reddetur. Hippocrati autem causa fuit, cur id a
nobis in naturis multum calidis fieri oportere præceperit: cum enim calida natura propter copiam ef-
fluxionis sit extenuationi exposita, si tempore calido ei addito euacuatio conduplicetur, tertia deinde
alia inanitio in calida regione accedat, homoque stratis calidis incubet, certe continget, ut corpus tri-
plici euacuatione exhaustum digeratur, atque extenuetur. uerum si binis inanitionibus a natura tempo-
reque prouenientibus, quas uitare non liceat, tertia saltem aduersetur, quæ non digerere, sed cohibe-
re effluxiones possit, non iam ad extremam euacuationem homo redigetur. immo uero potius crasse-
scet, quam extenuabitur: cum enim frigidum cubile non solum significet lectos frigidos, sed etiam
stragula, quæ ex densioribus linteis, attritisque uestibus, & quæ sunt huiusmodi, constant; aliud
quoque accedit, quod eam intemperiem quæ a tempore, quæque a naturali temperatura proue-
nit, maxime corrigit. ut corpus ex frigida inspiratione refrigeretur. id quod ante est etiam a nobis
dictum. nunc uero de stratis adiecta mentio est, ut corpus undique refrigeretur, & difflationis exupe-
rancia ad salubrem mediocritatem redigatur. atque ita quidem priorem propositam nobis orationis par-
tem sic explicare posse quispiam potissimum uidetur. reliqua uero, cum ait, in calido extenuat: clara ef-
set, si post nomen calido, scriptum esset, aere, ut tota oratio ita esset proposita, naturam percalidam in
tempore calido cubile in aere frigido accedens crassam facit: in calido uero aere cubile positum exte-
nuat: atque ita quidem per rectos casus maxime esset aperte explicata sententia. nunc uero si alio casu
uti uolumus, dictio erit huiusmodi: naturæ ualde calidæ in calido tempore, & cubili in aere frigido
accidit, ut crassa reddatur: locato uero eodem cubili in aere calido, extenuari eidem continget.

22 *Studium bone ualetudinis est, non satietas cibi, & impigritas ad labores.*

Caput salubris uictus esse censet, ne quis ad saturitatem usque se impleat, ne ue piger ad exercita-
tiones obeundas sit.

23 *Siti, quæ superficie tenuis ex uigilia oritur, somnus remedio est: ei uero, quæ ex somno, uigilia nonnullis.*

Siti superficialis esse intelligendum est eam, quæ ualde exigua sit: quæ neque a toto corpore,
neque a magna quadam partium uentriculi affectione ortum duxit: sed, ut ait Erasistratus, arescenti-
bus, incalescentibusue locis ijs, per quæ humor ab ore in uentriculum comportatur. huius sitis reme-
dium est somnus, humectatis internis partibus, quippe cum sanguis per somnum intimas partes petat.
contra uero in ijs, qui experrecti sunt, sitique ea leui tenentur, si uigilent, facile sedatur: oritur enim hu-
iusmodi sitis, incalescentibus interdum, ijs partibus, quarum fecisse mentionem Erasistratum dixi, in-
calescunt autem interim, dum alimenta in uentriculo concoquuntur: cum enim concoctio a natiuo ca-
lore perinde, atque elixatio, fiat, ut in illa calidus uapor quidam excitatur, ita etiam in uentriculo quæ-
doque contingit, præcipue autem in ijs, qui uinum meracius ebiberunt. sed si ipsis uigilantibus uentri-
culus uacuis nullos præterea uapores subministrat, & calor in partibus incalescentibus euauerit, siti
liberantur. quidam tamen a somno propter esculentorum, poculentorumque calorem exalato uen-
triculo sitim contrahunt: quæ sine externo auxilio non sedatur. quocirca nonnullos, qui frigidam bibe-
re consueuerant, hoc tempore ante lotionem, ac cibi sumptionem gelidæ aquæ potus adiuuit. quam
ob rem in secunda sitis differentia addidit, nonnullis: propterea quod non omnibus, ut ostensum est,
a somno cum siti excitatis, eadem accidit affectio. ceterum hanc lectionem ueteres explanatores agno-
scunt, & ita in exemplaribus accurate scriptis inuenitur.

24D *Quibus calor plurimus inest, hi maxima uoce sunt præditi: etenim aer frigidus plurimus est. cum autem duo magna
sunt, ea quoque, quæ inde gignuntur, magna sunt.*

Paulo ante dixi, ueterem huius orationis lectionem non ita, sed hoc modo reperiri, in quibus pluri-
mus calor: sicque legunt illi interpretes, qui a fine superioris uerbum, nonnullis, adimunt. nos uero iam
de proposita sententiæ ueritate loquamur: quibus plurimus calor inest, in corde uidelicet, (hoc enim
quasi sedem ac focum innati caloris esse docuimus) ijs aere, qui inspiratur. plurimum esse necesse
est: nam & hoc in libro de usu respirationis est demonstratum. si uero plus caloris huiusmodi naturis
inest, aerque inspiratur, ac rursus expiratur, ac proinde magnam fieri uocem sine ulla conditione pro-
nunciemus, decipiemur: in commentarijs enim, qui de uoce sunt, nullo modo fieri uocem magnam
posse probauimus, nisi multus aer celeriter expiretur: quod fit, ubi aspera arteria, gutturque sunt am-
pliora. quod si totum uoque pectus magnum sit, non modo magnam mittere uocem homines pote-
runt, sed etiam diutissime uociferari, ut præcones faciunt, cum pedem, quem uocant, canunt. sed quo-
niam in quibus plurimum innati caloris est, cor statim inter initia, dum in utero conformatur, ampli-
ficatur, & augetur: & ad eius proportionem pectus quoque amplum plerumque fit. cuius amplitudinē
pulmonis magnitudo necessario consequitur, cui etiam asperæ arteriæ magnitudo fere respondet; &
huic, gutturis: idcirco merito accidit, ut percalida natura homines ut plurimum magna uoce præditi
sint:

ſint: etenim ſi ſemper, & omnino ad magnitudinis cordis proportionem pectus auctum eſſet, E neque ulla unquam praua ei obtingeret conformatio, certe homines percalidæ naturæ non plerūque, ſed ſemper magna uoce præditos eſſe dixiſſem. Sed non, ut pulmonum magnitudo pectori ſemper reſpondere inuenitur, ita ipſorum amplitudini tria uasorum genera, quæ in eis ſunt, reſpondent: hanc. n. proportionem non exquisiſſe ſeruari, in animantium diſſectionibus apparet: quippe cum in huiusmodi particulis aliam parum quid excedere, aliam uero deficere comperies: id quod in corde ad pectoris comparationem eximium eſt: atque hoc maxime in cauſa eſt, ut in hominibus æque calidis inſignis quandoque in uocis magnitudine differentia conſpiciatur. Hippocrates autem uocis magnitudinem in ſolam aeris copiam refert: ſed hæc neque ſola cauſa eſt, neque ijs, quæ magnam uocem efficiunt, eſt dignitate præſtantior: eſt enim hæc magnæ uocis materia, ut in commentarijs, quos hac de re conſcripſimus, probatum eſt nobis.

Qui calido uentriculo ſunt, ij frigidam carnem habent, gracilesque ſunt. ijdem uenofi, iracundioresque ſunt.

Duplicem in corporibus animantiū calorem eſſe ab Hippocrate cognitum, alterum, quem ipſe inſitum nominat, cuius eſſentia in ſanguine, ſanguineſque uilceribus ſita eſt: alterum uero acrem, mordacem, & igneum, quo genere febris continetur, eſt iam in multis ipſius libris declarati. atque ego quoque in meo commentariolo quodam hac de re diligenter egi, cuius inſcriptio eſt, Nihil in eo aphoriſmo erratum eſſe, cuius initium eſt, qui creſcunt, plurimum habent innati caloris. in eo autem Hippocratem defendo, & Lyci aduerſus aphoriſmum obiectiones diluo, oſtendoque illum ex optimorum decretorum ignoratione Hippocrati inſultauiſſe. huius autem caloris differentiam neque Lycus, neque alius quiſquam aut Eraſiſtrateus, aut Herophilus, aut empiricus cognouit. quæ res fecit, ut multa Hippocratis dicta, perperam expoſuerint. at Hippocraticos uiros non decebat quidem Hippocratis decreta amplexari, deinde uero eadem perinde explicare, ac ſi unus genere calor in animantibus eſſet: ſed cum Hippocratem, aut alium quempiam, qui nonnullos calido uentriculo homines diceret, audirent; qua in ſignificatione nomen illud prolatum eſſet, conſiderare eos, præſtitiffet: utrum inquam, iſ qui nomen illud pronunciauit, aut ſcripſit, naturalem calorem in uentriculo copioſum eſſe diceret, an alium intelligeret: quem ſæpe aduentitium, interdum non naturalem, interdum uero præter naturam uocamus: quo ſane calore qui calidiores ſunt, ij mordacem halitum, & calidum habent, ideoque cum primum denſata cutis ſit in febrim cadunt: ut, qui altero calore magis abundant, eſt ſuppreſſa diſſatio eſt, in plenitudinem illi quidem, ſed non iam in febrim incurrunt: propterea eſt hoc quoque perſpicuum, ciborum concoctiones in uentriculo a calore innato redundante optimas effici, ut ipſe in aphoriſmis declarauit his uerbis: Ventres inquit, hieme & uere calidiſſimi ſuapte natura ſunt, ſomnique longiſſimi: quare hiſce temporibus plura alimenta offerenda ſunt: propterea quod calor natius copioſus eſt: itaque copioſiore alimento ei opus eſt. indicio ſunt ætates, & athletæ. ut igitur huiusmodi uentriculorum indicium eſt ciborum citra omnem culpam concoctio; ita frigidiorum in acidum conuerſio; calidiorum uero in qualitatem nidoroſam commutatio. itaque qui cibos recte concoquunt, in ijs optimus ſanguis ineſt, & moderata caro gignitur: uel etiam, quàm deceat, interdum copioſior, ſi in magno otio degant, frequentique lauatiōe utantur: ſed minus bona caro eſt, & ad habitum corporis non accommodata: immo uero ubi magna eius congeſta ſit copia, totū corpus in morbos impellit. at qui ob uentriculi intemperiam male concoquunt, cibosque in ſumidam, nidoroſamque qualitatem corrumpunt, prauus ijs in uenis ſanguis colligitur, prauaque in toto corpore nutritio efficitur. de his autem propoſita oratio intelligenda eſt: nam in iecore & corde multum eſt ab initio natiui caloris: in carnes uero e ſanguine inſluit. itaque in huiusmodi corporum naturis, quales modo nobis Hippocrates deſcripſit, carnes frigidas eſſe neceſſe eſt, ut pote quibus ſanguis non copioſus, ſed paucus; & iſ quidem prauus ſubminiſtratur: utrumque enim ijs accidit, quibus uentriculus igneo calore intemperatus eſt, ut cibi corrupti descendant, & ob eam cauſam exiguum inde alimentum corpus attrahat: idque ipſum, quia non eſt probe concoctum, ut prauum ſit: quippe cum non coctis, corruptisque in uentriculo cibis optimis in iecinore, ueniſque creati ſanguis nullo modo poſſit. Si uero paucus ille quidem, ſed non prauus ſanguis in uenis eſſet, carnes ipſum attraherent: qui cum minus eas aleret, tum uenas ita inaniret, ut & contraherentur, & uix apparerent. at præterquam quod paucus eſt, etiam eſt prauus, tum quamuis indigentes ſint, illum tamen non trahunt, non ſecus quàm nos ipſi, qui cibos nidore, aut alia improba qualitate quadam infectos quamuis magna nos alimenti cupiditas teneat, non ingerimus: etenim ipſa appetentia, deguſtato huiusmodi cibo, reſtinguitur. ex quo fit, ut carnes parum ſanguinis ex uenis attrahant, quod uidelicet ad ſui alimoniam ſit maxime neceſſarium: & propterea breui tempore plus deprauati ſanguinis in uenis coaceruatur. quapropter in uenæ ſectionibus nunquam uidebis in huiusmodi hominibus rubrum ſanguinem profluere: ſed alio colore, prout eum appellare quis uelit, infectum. Sed ilico etiam male olet: & ſi homo iam pridem euacuatus non ſit, ater etiam ſanguis ſecta uena profundetur, habebitque aliam aliàs in craſſitudine, ac tenuitate conſiſtentiam: ut modo ſerofus, & tenuior, modo craſſior, ut etiam interdum adeo craſſus ac niger, ut liquidam imitari picem uideatur. hæc autem, quæ nunc per capita reſeruiſimus, cum in quibusdā alijs commentarijs noſtris, tum uel maxime in medi methodo perfecte tractauimus: in præſenti uero ab interpretibus omiſſa, breuiter ſunt a nobis repetita: ſolent enim illi in rebus inutilibus eſſe copioſi: in ijs uero,

25

Aijs uero, quæ utiliſſimæ ſunt, deficere. quare cum hæc oratio ſit perutilis, ipſam repetens, per capita iterum exponam, eamque explicationi propoſitorum nobis uerborum accommodabo. Eſt igitur exiſtimandum, calidos uentriculo ab ipſo dici, non ut pueros, & athletas natiuo calore abundare affirmari; neque ut hieme uentres calore naturali maxime calidos eſſe aſſeruit: ſed ut qui mordacem prauitque calorem, eumque non exiguum in uentriculo intemperato habeant, eos autem carnem frigidam habere merito dixit, cum propter copioſam, probamque alimoniam inopiam, alii non poſſint: quæ in corporibus temperatis e ſanguine, qui ſuum naturalem ſtatum ſeruet, eis ſubminiſtratur; penuriam enim ſanguinis ſequitur, ut carnes frigidæ reddantur: quippe quæ calorem aduentitium ex ſanguine, non autem ut iecur, & cor peculiarem, innatumque poſſideant. carnibus autem deficientibus, graciles neceſſario ſunt: ex quarum incremento & detractioe tenue, & craſſum totum corpus efficitur. hos præterea uenofos eſſe ait, quod eſt dicere, eis conſpicuas uenas eſſe, hoc eſt eminentes: quippe quæ ſanguinis plenæ ſint, & nudæ ob carniū, quibus contegantur, inopiam ſub aſpectum ueniant. quin etiam iracundiores ipſos dixit, non abſolute iracundos, neque tertio gradu, iracundiſſimos, quod ſane eis contingeret, ſi calor in corde permultus eſſet: uerum quem in uentriculo habent, eius ori moleſtiam afferēs, iracundiores eos facit: nam & hoc eſt a nobis alibi oſenſum, hanc particulam in ſui affectus conſenſum animum quoque pertrahere: quo enim tempore frigidior ſit facta, tardiores ad intelligendū, atque agendum homines reddit: promptiores uero, atque iracundos cum ſit calidior, non naturali quidem calore, ſed qui aduentitius, & præter naturam ſit, de quo tota hæc habita eſt a nobis oratio. quam ob rem, qui ſe Hippocraticos nomināt, & præcipua artis Hippocraticæ decreta, quibus ea etiam quæ per experientiam euidentia ſunt, aſtipulantur, plane ignorant, iure accuſandi ſunt, propterea quod aliter, ac nos fecimus, hæc expoſuerunt: arbitrantur enim in uentriculis calidioribus natiuum calorem in profundum refugere, & extimas partes deferere: ac proinde hominum carnes frigidas reddi. at huiusmodi caloris motiones pro ratione temporum, regionumque ſunt: itemque pro aeris ſtatu, præterea uero pro uigilijs, ac ſomnis, atque etiam animi perturbationibus, ut mœroribus, timoribus, & corporis, atque animi uoluptatibus uariantur: quando neque naturalis corporis fabricatio, neque ætas talem natiui caloris mutationem efficiat: ſed ut in libris de tuenda ſanitate docuimus, ſunt prauæ corporis conſtitutiones, quarum nonnullæ cum totius animantis intemperie, nonnullæ cum partium quarundam inæquali ſtatu coniunctæ ſunt: qualis eſt ea, quæ propoſitis uerbis continetur, quæ ad eos pertinet, qui uitioſam, & non optimam uentriculi conſtitutionem habent: cuiusmodi eſt in ijs, in quibus calor natiuus eſt plurimus: & idcirco maximam uim habent ad bonam carnem gignendam, habitumque corporis craſſiorem reddendum: ſiquidem neque detrahunt, neque perinde atque intemperatæ, extenuant.

26 *In terræ ſqualoribus animi genus bene ualet.*

Aues, utpote quæ ſiccior, quàm nos, temperamento ſunt, in ſqualoribus melius ualent. Scimus & eas aridioribus alimentis, & paucis potu uti: non autem perinde ut ſues, qui aqua continenter proliui, & non exiguo potu continenter impleri cupiunt.

27 *Vbi aſterior mitti uox incipit, uter teſtis extra appareat, uidendum: nam ſi dexter, marem: ſi ſiniſter, feminam gignet.*

Cum ætas puerilis in adoleſcentiam tranſit, ut eis ſemen, & pili in genitalibus exoriri locis incipiunt, ſic & teſtes repente augentur: non ſecus quàm etiam puellis uirginibus mammae ſimul cum menſtris purgationibus excrescunt: tunc uocis ſit mutatio potiffimum in maribus: cum enim prius acuta eorum uox eſſet, cum puberes perfecte euaserint, grauis efficitur: interiecto autem tempore uocem ueluti raucam mittunt. quid uero cauſa ſit, cur hæc omnia in ea ætate appareant, non eſt huius inſtituti perquirere. Sed hæc omnia euenire ipſa quoque experientia demonſtrat: ſicut etiam illud, ſi dexter teſticulus prius intumuerit, hos adoleſcentes cum ad perfectam, uirilemque ætatem peruenerint, filios mares potius, quàm foeminas eſſe procreaturos: contra uero, ſi ſiniſter. idem etiam de utero cenſet: quare in aphoriſmis ita ſcriptum reliquit, Foetus mares in dextris, foeminae in ſiniſtris ſunt potius: quapropter quæ a nobis in aphoriſmorum explanatione dicta ſunt, ea in hunc ſunt transferenda locum, cum una communis & in maribus, & in foeminis cauſa ſit, cur ſiniſtræ partes ad foeminas, dextræ uero ad mares concipiendos ſint accommodatæ. qua etiam de re in libris de uſu partium diſſeruiſimus.

28 *Vt oculi ualebunt, ſic & corpus: & color in peius, aut melius uertitur.*

Planum eſt, intelligi oportere, ut oculi ualidi ſint: quod etiam quidam adſcripſerunt. Sententia igitur horum uerborum, ſi quis, omittens ea, quæ plurimi perperam dixerunt, optime uelit exponere, ut ego quidem puto, hæc potiffimum fuerit. arbitror equidem Hippocratem docere, quomodo quippiam ex oculis totius corporis affectionem cognoscere poſſit: cum illi nobis certiffimam notitiam præcipue afferant. quare in ijs, quos anima deficit, aut in quibus uires alioqui collabuntur, nemo manus aut crus, aut reliquas faciei partes, præter oculos, inſpiciens, quicquam certi habere poterit, quod uires imbecillas eſſe, aut ualidas ei declaret, ſicut ſi oculos intueatur; propterea quod in illis tam robur

bur, quàm imbecillitas aperte conspicitur cum nonnulli acute cernant palpebris patentibus, nonnulli uero ne eas quidem ex toto queant aperire. quinetiam ipsorum color, & moles aliquid de uiribus indicant: nam si imbecillæ sint, oculi concaui, squalidi, decoloresque apparent: si firmæ, bono sunt colore, & in molem attolluntur, & humore splendente sunt referti. hæc autem fieri euidenter perspicimus, etiam si causa, cur fiant, nobis sit ignota: sed ijs, qui norunt, qualis nam sit natura oculorum, perspicua causa est: quod nos cum alibi, tum in libris de aspectu docuimus: animale scilicet spiritum luminosum e cerebro ad oculos plurimum comportari: qui cum aut imbecillus, aut paucus fuerit, tum ea symptomata, quæ diximus, in oculis cōtingunt: & color inquit in peius, aut melius uertitur. hoc clarum est, siue de oculis etiamnum, siue de totius corporis colore loquatur: quia utrunque uerum est: cum oculi & in firmitate, & imbecillitate, itemque in bono, maloque colore uariant, eosque totius corporis affectio comitetur: nam si oculi bene colorati sint, etiam hoc est corpus totum in salubri statu, esse significant. cum uero malo aliquo colore sunt infecti, statim totum quoque esse offensum declarant, atque in oculis propter eorum munditiam, atque nitorem, celerius, quàm alijs in partibus colorum mutatio perspicitur. at hæc uerba non solum hoc possunt significare, sed etiam in toto corpore coloris mutationem ex ijs signis, quæ in oculis appareant, consequi. quare ab oculis ad totius corporis cognitionem hoc modo potest deueniri. ceterum hæc uerba, omiſsa parte de oculis, explari per se possunt: si quis ea sequentibus connectat. deinceps igitur eadem, alio sumpto principio, ad hunc modum explanabo.

Et color in peius, aut melius uertitur. par autem est, ut, quemadmodum alimentum se habeat, ita & exteriora consequantur.

Ait colorem ad proportionem alimenti, hoc est sanguinis, in peius, aut melius progredi: ac sanguinem appellat hoc loco uniuersum humorem, qui uasculis continetur: qui pituitam, utranque bilim, & ichores comprehendit: nam id ipsum est, quod melius, peiusque efficitur. humor uero, qui in hoc continetur, qui proprie sanguis nominatur, & a cuius præstantia totum id sic uocatur, prauus dici: ut neque etiam alium, quàm rubrum, habere colorem, non potest.

Letalia signa per cutim, [nares] calidus uapor, prius autem nares frigidum spiritum emittunt.

Siue in quarto casu legas, calidum uaporem; siue in recto, calidus uapor, aliquid utroque modo subaudiendum est: uerba enim habere hunc sensum debent: inter letalia signa, sunt hæc: calidum uapor; per cutem exhalare, cum per expirationem spiritus frigidus præcesserit. Si uero casibus rectis eandem efferas sententiam, ita dices: signa mortalia maxime sunt, calidus uapor per cutem exhalans, cum spiritus frigidus prius expiratione egressus sit. ac frigidam quidem expirationem inter perniciosissima numerari, in præſagijs quoque dictum est, in illo loco. Si uero frigidus naribus & ore expiretur, iam ualde perniciosus est. nunc uero quoddam symptoma addidit ijs, qui ita affecti sunt, quod non perpetuū est: effluit enim confertim calidus e cute uapor, sed, ut dixi, neque in omnibus, neque omni tempore. atque hæc docere debent interpretes ijs, qui de ijs, de quibus nihil opus est, nugantur: quandoquidem id in illis solum euenire comperies, in quibus febris feruentissima, quæ corpus ipsum cordis torrefecit, ac proinde ipsum ad extremum refrigerauit, mortem præcessit. quare cum uitale robur, moriente iam corde, sit dissolutum, in alijs sudores, qui animi defectionem afferunt, ueniunt, cum humores redundent in corpore: alijs uero, qui ex febre æstuosa ante exaruerunt, pro sudoribus uapor calidus tibi tangenti perſpirare uidebitur. Sed ne hic quidem in quocumque morbi tempore prodit, uerum cum morbo in longius producto cutis refrigeratur, quod halitiosa substantia exhausta sit: que attenuatis a febre æstuosa humoribus, morbo uigente fuerat coaceruata. tantum enim abest, ut quo tempore cor moritur, calidus excitari uapor possit, ut ne frigidus quidem, aut tepidus queat. quare fit, ut cor omne prope mortem frigida intemperie sit affectum. non tamen in quolibet morbo mortifero semper est huiusmodi, sed in ardentissimis febribus sæpe est, ut dixi, calidissimum. cum igitur cor frigida intemperie laboret, tunc calidum emitti uaporem, non comperies: cum iam morti propinquus æger frigidum exhalare spiritum inceperit. neque etiam humores in illis, qui ita affecti sunt, prius extenuati sunt: neque æstuosa febre laborant: neque biliosos humores habent, qui temperie calidi, consistentia uero tenues sint: siquidem in frigidis intemperiebus pituitosi, crudi, crassi, & frigidi omnino, non biliosi, calidi, ac tenues humores redundant.

Vitalia uero, contraria.

Hoc aperte ijs aduersatur, qui calidissimam in naribus febrem, mortiferum esse signum, dictum putant: etenim qui uerbis illis, Letalia signa, quæ in superiore oratione sunt, respondeat, nunc subiungit, uitalia uero, contraria. tamen ut illorum explanatio uult, his uerbis, letalia signa, non iunguntur hæc, quæ hic ita scribuntur, per nares calidissimum: immo hæc per nares calidissimum, non habent sibi adiectum, letale ne signum sit, an fecus: neque enim hoc letale est, nisi præcesserit id, quod Hippocrates memorauit: ut nares frigidum spiritum prius emittant: nã si sine hoc, calidissimus uapor per cutem effluat, poterit symptoma esse humorum, quos calida febris attenuarit: & non omnino mortis argumentum. immo

A immo interdum etiam id utiliter fit, ut pote cum humores attenuati diffentur: quos, ubi crassiores sint, natura per sensiles excretiones e corpore expellit, sudores, copiamque lotij, aut deiectioni ciens, aut uomitus proritans. quare omnia, letalibus signis, quæ diximus, contraria erunt uitalia: ut frigidum non expirare, neque calidum uaporem per cutem exhalare. sed & Zeufis qui signa mortalia separatim interpretatus est, omnia hæc uerba, quibus ait, uitalia uero, contraria ad sanitatem, expungenda merito iudicauit.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB.
MORBIS HIPPOC. COMMENTARIVS V.

ATVRÆ sunt morborum medicæ.

Dictum per sæpe est, cum longitudinem commentariorum uitare instituerim, non esse mihi propositum, de ijs scripturis ferre iudicium, in quibus licet uerba mutantur, eadem tamen omnino sententia permaneat: id ipsum autem hoc etiam loco memoriae causa dicendum esse existimaui, quod in ijs dictionibus, quas deinceps explicaturus sum, nullum de eiusmodi scripturis uerbum faciam. atque horum quidem uerborum sensus, si quis simpliciter accipiat, perspicuus est, cum suam ipse Hippocrates sententiam aperiat: se in eorum non esse numero, qui naturam artis expertem putant, sed ipsam & artificem esse, & animantibus prouidere. nunc uero per naturæ nomen uis quædam intelligenda est, ijs corporibus, quæ ab ea reguntur, insita: cuius quænam sit essentia, inuestigare, ut etiam de anima nostra, aut de principe eius parte ad hoc institutum non pertinet. nihil enim horum postulat hæc oratio: sed id solum, recte sensisse Hippocratem, naturam esse medicam morborum: existimabit enim fortasse quispiam, artem medicam hæc oratione tolli: quam ob rem hæc uerba, naturæ sunt morborum medicæ, non simpliciter accipi debet: est enim in eis sensus reconditus, qui magnam in explicando requirit diligentiam: præsertim cum hoc nusquam alibi declarauerim. ceterum amicis institutum meum cognoscentibus, in quorum gratiam conscribere has explanationes institui, nunc quoque commemorabo, quodcunque decretum probationis indigens, sit a me semel uspiam accurate pertractatum, me de eo alio in libro nolle differere: quod enim superuacaneam loquacitatem esse, eadem ijsdem de rebus inculcare, in quod uitium recentiores Medici quidam, non modo bis, ter uel quater, uel etiam sæpius in multis commentarijs, & libris eadem de eisdem iterantes, incurrerunt. ego uero, cum quid semel rationibus firmari, eo postea in alijs libris uitor, eiusque summam facio mentionem, & me id alibi ostendisse commoneo. ita nunc quoque semel de natura loquar, itemque docebo, & cur eam morborum curatricem Hippocrates uocet, & artem medicam ab hoc decreto non tolli. tu uero, in quorum manus hi nostri commentarij inciderunt, iam mihi orationem exordienti, animum adhibeto. si quis igitur sit, qui morbos ab alimento, quod apta qualitate, atque copia in tempore sit datum, ab humidis præterea fomentis, a cataplasmatibus, a clysteribus, a uenæ sectione, & ab alijs omnibus huius generis curari dicat, is non utique mentietur: ut nec ille, qui morbos a Medicis curari affirmet; nec, qui artem medicam esse ægrotantium curatricem pronunciet. ut autem qui hæc dixerit, coargui mendacij non poterit, ita neque ille, qui naturam seruandam animalis causa omnia efficere existimari. ex hoc autem consequitur, ut ipsa prima morbis medeatur, præsertim cum hominem ualentem reddat, dum sudorem copiosum effundat, aut per urinam, aut per aluum, aut per uomitum humores noxios excernat. quare par est, ut in ijs, quæ bonam efficere ualitudinem diximus, cui primæ, cui secundæ, cui tertiæ denique tribuendæ sint, inuestigemus; idque deo studiosius faciendum est, quo alia etiam quædam ijs accedunt, per quæ morbi propelluntur: quorum omnium ordinem pro eorum dignitate melius erit agnoscere. porro nobis quidem satius uideretur dici, naturam morbis mederi, recte uero & medicinale artem, & Medicum: uere quoque & eius ministrum, & uenæ sectionem, & sanguinis effluxionem, quæ inde facta sit. putabit autem fortasse quispiam, coquum etiam adiumento esse, & textorem, & ædificatorem, & fabrum ferrarium, & quosdam item artifices, quorum opera ad eorum usum adhibemus, quæ ad bonam ualitudinem hominibus comparandam instituuntur. sed quædam horum materiæ auxiliorum, non auxilia sunt; quædam uero instrumenta apta ijs, qui auxiliantur. sunt autem auxilia, cum in tempore, & ut oportet, eis Medici utuntur: si enim uinum ægris datum prodest, eius propinatio auxilium est. at si importune datum, aut delirium, aut insaniam afferat, iam morbosa, non salubris causa, nec auxilium erit. quis igitur in causa est, ut auxilium fiat? is profecto, qui opportunum tempus est nactus. quo autem nomine hunc Græci uocant? an non est omnibus perspicuum, hunc Medicum appellari? quare Medicus ad sanitatem naturalem, & quæ arte comparatur, est uino potior: uinum enim sanis in tempore, & moderate potui datum prodest: morbos uero pellit; propinatum, cum opus est. uerum Medicus, non quia animal sit, aut terrestre, aut bipes, aut rationis particeps, aut politicum, eò idoneum cuiusque materiæ tempus, & modum nouit: sed in eo, quod artem, qua salubria, morbosaque distinguuntur, perdidicit. etenim,

29

30

A. l. 4. f. 2. M.
c. 44. p. 314

31

31

31

† uideretur in
Græco libro
pro *molitorij*,
legendū. etiā
monitū.

etenim, si illis adiuuantibus, hæc sciret, omnes homines eadem essent præditi scientia. itaque ars, per quam Medici homines fiunt, est Medicis dignitate certe prior: eius enim facultate usi morbos discutunt. sed ut materia & instrumenta ad Medicum eiusque artem effecta sunt, ita ipse uicissim, eiusque ars ad naturam eius, qui curatur: siquidem natura est, quæ omnia in corporibus animantium opportuna efficit: ut pote quæ alat, cum alimonia opus est: & sanguinem sibi ipsa parat, quo particulas alimentari indigentes mox alat: tum uero ut sanguis creari iterum possit, cibum in uentriculo confectum elaborat. si uero ingesti cibi neque probe concocti sint, neque distributi, neque in sanguinem conuersi. neque facultatem alendarum partium nacti, statim ne alimenta quidem fuisse nostri corporis dicentur. ut autem ad nutriendas particulas nutritionis indigentes longe omnium princeps causa est facultas ipsas nutriendas, ita & uentriculi facultas ad concoquendos cibos: et iecoris, ac uenarum ad id, quod concoctum sit, in sanguinem conuertendum. uerum omnia naturæ opera singillatim recensere, non est necesse: satis enim est, commemorare, in commentarijs de facultatibus naturalibus quatuor esse uniuersales eius facultates, quibus omnia, quæ in animali sunt, efficiuntur, demonstratum esse: quarum prima est attractrix propriorum: secunda eorumdem alteratrix, & concoctrix: tertia utilium retentrix, quarta denique expultrix alienorum. harum sane facultatum ope non modo sanum animal conseruat, sed iam morbo oppressum ad bonam ualeitudinem reuocat. ex quibus quidem constat, quantum ipsa ceteris causis sanitatis effectricibus dignitate præstet: nam reliqua omnia materiam propriam ei parant, non secus, quam in artibus externis artem aliam alij ministrantem intueri licet, nam textorici radios, textoria, peccinesque faber lignarius facit: huic ligna parat is, qui materiam cedit: itemque securim ac dolabram faber ferrarius: ipsi ferrario ferrum suppeditat is, qui metalla effodit. ac raro inuenies artem de numero earum, quæ in faciendo uersantur, nullius alterius indigentem, quæ aut instrumenta ei, non fabricetur, aut materiam idoneam non parat. ita etiam Medico multæ artes materias aptas præparant, ut ipse quoque cum quibusdam ministris, naturæ: quæ enim inter architectum & ædificatores, lignarios fabros, & alios artifices, quibus præest, eadem inter Medicum, eiusque ministros est ratio: sunt autem hi, herbarij, unguentarij, coqui, cataplasmata super dantes, fomenta adhibentes, & qui clysteres infundunt, scarificantes, uenam secant, cucurbitulasque affigunt, quod si nos & hæc didicerimus, & etiam faciamus, similes erimus gubernatori, qui & remigandi peritus sit, & summum malum scandere ualeat, & reliqua omnia nauarum obire munera & sciat, & faciat: etenim plerique imperatores arcu uti, iacula uibrare, gladio & hasta pugnare sciunt, & id ipsum faciunt, itemque reges: sed non in eo quod rex, aut imperator erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus hæc militaria munera obibant, sed alij quibusdam artibus, quæ imperatoris, regisque ministrant. itaque nos etiam, quia Medici sumus, cuiusque auxiliij qualitatem, quantitatem, occasionem, atque utendi modum nouimus: ut ministri uero, uenam incidimus, cucurbitulas affigimus, & reliqua manibus facimus. quare ars medicinalis dignitate Medicis antecellit: Medicus, artibus ministrantibus: illæ, ministris: alij, artibus instrumenta, materiasque præparantibus: illæ artificibus, per ipsas agentibus: artifices denique materijs præparatis, atque instrumentis. conuerso igitur ordine firmioris cognitionis, memoriæque causa ex enumeratione artium consequitur, ut ad tuendam, efficiendamque sanitatem postremum dignitatis locum obtineant, qui clysteres nouaculas, specilla, forfices, ceteraque Medicæ artis instrumenta conficiunt. in eodem quoque sint cum his loco, qui materias parant, quales sunt, qui radicum excisores, herbarijque uocantur, quique res metallicas effodiunt, atque alia id genus subministrant: his uero superiores sint artes ipsorum, atque his, ministri medicorum: his, ars ipsorum: hac uero Medici: his medica ars, quæ rursum est ministra naturæ. inter facultates autem naturæ ipsius quædam primariae sunt, quibus uidelicet animantes in uita seruantur. hæc summum ordinem dignitatis ad optimam corporis uitam sibi uendicant. optimam autem uitam appello, quam scilicet in sanitate traducimus: prauam, quam in morbis. quædam uero facultates harum ministræ sunt, & illarum item alia. cum ergo omnes ad sanitatem, uitamque necessarias artes, facultatesque recensere instituerim, quas tamen nusquam alias persecutus sum, profecto facultatum nos regentium dignitatem addere non grauabor. primæ igitur sunt, quæ salubrem animantibus moderationem in quantitate, qualitateque conseruant: nam cum substantia corporis nostri nec quantitatem, nec qualitatem eandem retineat, sed quantitas per eam distensionem, quæ sensum fugit, diminuat: qualitas uero, temperatura semper uariante, mutetur non modo ab aere nos ambiente, sed, ut in libris etiam de tuenda sanitate docuimus, ex nobis ipsis, certe ad quantitatem emendandam data nobis altera facultas est: ad qualitatem uero corrigendam respiciunt, & per totum corpus distentio. cum autem alendæ partes propria materia egeant, alia quædam in nobis facultas inest, quam non ab re fuerit breuioris, clariorisque doctrinæ causa sanguinis effectricem appellare: cui rursum alia facultas in uentriculo, concoctrix inquam, deseruit. his autem omnibus communes illæ quatuor sunt, quarum paulo ante mentionem fecimus, & eas, ut apertior esset oratio nostra proprijs nominibus attractricem, contentricem, alteratricem, atque expultricem appellauimus. quare moneo uos, ut hæc in memoria habeatis; sciatisque, me hoc solum loco hæc differuisse, cum naturam longe omnium artium principem ac præcipuum in medendo locum obtinere declararem.

Natura sibi ipsi aditus, non cogitatione, adiuuenit, ut est conuiuere, & ea, quæ lingua subministrat, & quæcumque sunt his corporis: illi uero in docta natura sit, nec didicerit, quæ oportet, effici.

Aditus

A Aditus naturæ, quasi uias, impetufque ad agendum appellauit: quos ipsa, non ut nos qui prius animo rem uoluimus, & adhibito consilio agimus, aggreditur. itaque coniuuent (ita autem dicitur, cum quis clauas ante palpebras rursus celeriter aperit) a nemine docta animantia, cum primum sunt in lucem edita. planum autem est, maximam oculis hac ipsa actione utilitatem comparari: nam si toto, quo uigilamus tempore palpebræ apertæ permanerent, defatigarentur, & multa in oculos ipsorum tunicas lædencia extrinsecus inciderent. sed aliud est naturæ opus multis partibus admirabilius, quod non uulgus modo, uerum etiam maior Medicorum pars, licet quotidie usu ueniat, tamen oscitanter prætereunt: nam si puero bimo panem ostendas, ipsumque simul ei panem ostendendo, hoc nomine appelles, idque iterum, ac ter facias: puer & uocem panis esse ostensi corporis signum, intellexit: & ipsam imitatus, cum a nullo, ut mouere linguam debeat, edoctus sit pronunciat. idem quoque in alijs motionibus quas uoluntarias uocant, ab omnibus animantibus efficitur: si enim aliquem artum uelint inflectere, id statim faciunt: quamuis cum musculum, a quo fiat inflexio, non cognoscant. eademque ratione si uelint extendere, alterius musculi ope id faciunt: animantia tamen, quæ mouentur, nec quis ille musculus sit, nec quomodo obire eam actionem possit, perspectum habent: qui enim fieri potest, ut hæc sint eis cognita, cum multos etiam Medicos lateant? quid? multos dico: immo uero quidam musculi sunt, quos ne artis quidem corpora dissecandi peritissimi, ante nos cognouerunt: cuiusmodi est is, qui intra articulationem abditus, poplitem inflectit: & tamen omnes homines genu articulum simul atque uoluerint, incuruant. sed non solum hominibus, uerum alijs etiam omnibus animantibus hoc genus actionis inest, ex quo fit, ut naturæ uis ad ea, quæ animantibus profunt, melius efficienda, sit quauis arte potentior. quam ob rem Hippocrates tum eius palpebrarum motionis meminit, qua illas uel alteri muneris uacantes mouemus, cum ait, ut est conuiuere: tum uero illius, qua linguam in loquendo ciemus, cum ait, & ea quæ lingua subministrat: cum enim quanque proferre uocem uelimus, lingua ad ipsam articulandam prompte obsequium suum præstat. quo in genere uidemus puerulos, qui uoces ad pronuntiandum difficiles, ut strax, & sphinx nunc primum audiunt; statim, nos imitantes, exprimere, neque tamen scire, quos linguæ musculos mouere, neque quomodo ipsam extendere, aut inflectere, aut circumuoluere, aut superius palato, an dentibus prioribus, aut alij oris parti admouere oporteat. cum autem ait, & quæcumque sunt his consimilia: uoluntarios motus tibi commemorat: quibus, ut dicebam, cuncta animalia non solum motus musculorum, sed musculos etiam ipsos ignorantia, simul ac membrum inflectere, aut extendere uoluerint, id statim faciunt: sicut etiam, si in obliquum abducere, & conuerrere, & circumuoluere, aut alio quouis modo mouere. quocirca his explicatis, acclamaui: cum uero indocta natura sit, nec didicerit, quæ oportet, efficit: qui autem quæcumque disciplinam didicerunt, ij esse illa eruditi dicuntur. naturæ uero id tributum est, ut maximis sit rebus crudita, nec docta a quoquam sit: ut de Themistocle Thucydides literarum monumentis prodidit: sua enim, inquit, intelligentia, nihil eorum, quæ ad ipsam pertinerent, neque prius, neque posterius edoctus, eorum quæ statim incidebant, celerissimo consilio cognitor præstantissimus: & eorum, quæ erant longissimo post tempore futura, coniector optimus.

Lachrymæ, narium humiditas, sternutamenta, aurium sordes, saliuæ oris, excretio: spiritus ingressus, exitus, oscitatio, tussis, singultus, non eodem modo omnibus accidunt.

Cum ea prius recensuero, quæ ad horum uerborum explanationem quispiam afferre optime posse mihi uideatur, tum ad huius libri interpretes me conuertam, qui hæc uerba a superioribus disungi debere putauerunt, & omnia singillatim: tanquam ad præfagiendum ualeant, interpretati sunt. Ego uero existimo, Hippocratem, quod principio proposuerat, nunc quoque toto hoc sermone confirmare. erat autem ei propositum, ostendere naturam ad hominis salutem moliri omnia. quare ab illius operibus sumpto initio, quæ in corporibus animantium, dum bene ualent, efficit: ijque superiore oratione expositis, deinceps quæ in morbofis affectionibus, aut ijs, quæ ualentium, ægrotantiumque corporum sunt communes, ad salutem animantis agit, nunc persequitur. quæ singula ego seorsum exponens, quædam esse morbosarum affectionum propria, quædam ægrotantium, ac bene ualentium communia declarabo. atque in ægrotantibus lachrymæ nonnunquam procedunt modum morbosæ oculorum affectionis sequentes, sicut quando inflammatione tentantur: nonnunquam uero, cum natura redundantem humorem excernit, aut in glandulis ipsorum deficientem creat. sic etiam narium humiditas fieri solet, ijs excrementis, quæ erant in cerebro coaceruata, per ipsas expurgatis. sternutamenta uero semper naturæ sunt opera illa quidem, sed tamen ab affectionibus morbofis ortum ducunt. morbosas autem affectiones uoco, non modo cum iam quidam in morbos inciderunt, sed etiam quæ non nulla ipsarum incipit exoriri: qualis. n. est ea, quæ proprie perturbatio in oculis dicitur, quæ est quoddam inflammationis initium: tales multæ morbosæ affectiones quæ incipiunt consistere, cum natura uapores, humoresque ipsarum auctores expellit, dissoluuntur: de quibus oibus in libris de causis symptomatum dictum est: etenim quædam eorum a natura semper sunt, quæ morbosas affectiones uel exorientes, uel futuras prohibet: ut quædam etiam sunt, quæ iam factas, atque absolutas curant: idque est, quod interpretes in errorem induxit: quippe qui non iam hoc loco Hippocratem de naturæ operibus loqui putent. ego uero in tribus commentarijs, quibus symptomatum causas persecutus sum, totam hanc disputationem

COMMENTARI.

V absolui.

abfolui: ubi docui, huiusmodi fymptomata, de quibus modo fermo est, natura agere fieri omnia: nã & aurium fordes ab ea fit, cerebrum excrementis expurgante: & tuffis, ut uia: respirationis mundæ redantur: sicut fingultus, ofcitatío, & pandiculatio, ut recrementa expellantur. quædam uero eorum, quæ propofita continet oratio, ne fymptomata quidem funt omnino: in quibus & respiratio est, & per totum corpus difflatio. ac de refpiratione ipse dixit, cum ait, fpiritus ingreffus, exitus: de difflatione autem posterius, ubi iterum fcripfit, alimenti, fpirationis. Saliuæ autem in ore exortus ex ijs est, quæ a natura prouide fiunt, ut etiam est ex pectore, pulmoneq; fputi reiectio: de quibus in hac oratione dictum est, his uerbis, faliuæ oris, excretio: qua in re quod ait, faliuæ oris, per se proferendum est: tum addendum, excretio: ut fputi nomen subaudiatur: in quo describendo forte primus librarius lapsus est: forte uero Hippocrates ipse prætermisit, ut qui exemplar quoddam sibi inflitueret, nō librum in uulgus edendum componeret. quod autem in extremo ait, non eodem modo omnibus accidunt, habet hunc sensum: ea omnia, quæ dicta funt, non funt eiusdem modi in ijs omnibus, de quibus dictum est: nam, uti docuimus, quædam in ijs modo fiunt, qui naturalem statum feruant, quædam in folis morbofis affectionibus, quædam præterea in utroque genere conspiciuntur; quædam præterea ipforum folius naturæ funt opera. ceterum cum interpretes hanc sententiam uarijs modis legant, uarietas lectiois paulo post a nobis afferetur: nunc uero, quod reliquum est eius sermonis, quo naturæ opera recensuit, prius exponam.

Urinæ deiectio, & flatus, & huius utriusque, alimenti, & fpirationis, qua in foeminis fiunt: & in reliquo corpore sudores, pruritus, pandiculationes, & cetera huius generis.

Alij hanc quoque orationem aliter fcribunt: sed ego nunc etiam eam lectionem, de qua est inter plurimos confensio, quæque toti huius orationis sententiæ magis confona est, atque in uetustis, probatisque exemplaribus inuenitur, ceteris antepofui. eius autem is est sensus: ut in prædictis fymptomatis opera naturæ, quam nemo docuit, ad animantium salutem fieri ostendit, ita nunc quoque urinæ, deiectionis, flatus duplicis mentionem fecit: itemque alimenti, ac difflationis, & quæ in folis foemine generis animantibus infunt: deinceps uero sudorum, prurituum, ac pandiculationum: nam si memoria repetas, urinæ secretio uti fiat, profecta ea res admirabilem tibi in regendis animalibus naturæ prouidentiam indicabit: idque cum ob renum fabricationem, & uinariorum uasorum originem, quam ex renum uentriculo ducunt: tum uero ob opercula, quæ illorum ofculis in uescicam se infertentibus infident: atque etiam musculum, qui proportionem musculi adstrictori, qui ad sedem est, respondet, collum uescicæ circumplectitur. in super uero & ob alia, quæ minora funt his illa quidem, minusque admirabilia, tantum tamen usum ad rem conficiendam præbent, ut nisi ad hunc modum facta essent omnia, profecto perperam, aut ne omnino quidem urina fecerneretur, atque euacuaretur. non secus etiam quæ ad deiectionem, hoc est ad reliquias cibi depellendas attinent, a natura fabricandis nutritionis instrumentis comparata, eius de animantibus prouidentiam, sapientiamque demonstrant: quæ omnia habes a nobis in libris de usu partium explicata. nunc uero capita solum persequi satis fuerit. quidam autem funt, qui utrunque uerbum in principio huius orationis positum separatum legant, urinæ, deiectio: uoluntque, factam his esse ab ipso stercoris mentionem. quidam utrunque coniungunt, ut sit urinæ deiectio, hoc est euacuatio, ac si dixisset, urinæ euacuatio. atque hi in principio fcripserunt hoc modo, stercoris & urinæ deiectio: perinde ac dixerit, stercoris & urinæ euacuatio. ut autem reliquæ cibi mirabile artificium in fecernendo indicant, ita etiam in expellendo flatu utroque & qui per rectum intestinum, & qui per gulam emittitur, quem ructum uocant, naturæ prouidentia quædam perspicitur: cum ad flatum utrunque expellendum instrumenta, in quibus acruatur, insurgant: idque, quamuis illi, in quibus funt, dormiant, & in somnum prolabantur, somnoque funt oppressi, & ueterno, sopore, delirio, & alto sopore detineantur. Simili quoque modo naturæ artem inuenies, si omnia perdiscas, quæ ad alimenti, fpiritusque distributionem machinatur. ac multo maior te capiet admiratio, si omnia noueris, quæ in foeminis ad foetum concipiendum est fabricata, funt etiam his confimilia, quæ in toto corpore ad sudores excernendos, ad scalpsum & ad pandiculationes pertinent. uocant autem scalpsum, unguium confriktionem & motum, quem in prurientibus particulis animantia fuapte natura faciunt: qui in eis omnibus inest. ac uos etiam dudum perspexistis, cum grauidam capram uiuentem difsecarem, ut foetus ex ipsa ligata extractus, atque humi depositus quatuor ambulare pedibus aggressus fit, cum tamen eum nemo docuiffet, eas partes esse corpori ambulandi causa subiectas: tum uero paulo post superuacaneum humorem, quo extima cutis contegebatur, excufferit: ac non ita multo post, costas uno pede fibi scalpserit: quam ob rem uos omnes, qui aderatis, clamorem sustulistis; primum, quod eius fymptomatis sine doctore medelam inueniffet, deinde quod eo solo membro id fieri poffet; postremo, quod eo modo, pandiculatio uero tale, opinor, in omnibus musculis fymptoma est, quale in folis maxillæ inferioris musculis in ofcitatione contingit: quod in libris de fymptomatum causis, si modo in memoria habetis, a natura fieri, ut haliuofa excrementa euacuentur, demonstraui: idque ab infantibus, ceterisque animantibus sine doctore fieri, conspiciuntur.

hac

A hæc igitur omnia, & quæcunque simul dicebamus, quale est, quod de hædo, qui e capra in diffectione eductus humorem excuffit, recensuimus, admirabilem quandam erga animantia naturæ prouidentiam, qua bene ualentia conseruantur, ægrotantiaque curantur, nobis ostendunt.

Hominis anima semper ad mortem usque producitur: sin autem ignescat, simul cum morbo & anima corpus depascitur.

Est opus diuinatione potius, quàm ulla uia ac ratione, cuius ope quispiam inueniat, quid significare Hippocrates uoluerit, cum uerbum *psüra*, hoc est, producitur, fcripfit: potest enim accipi pro eo, quod est, generatur, ut postea Asclepiades existimauit: & pro eo, quod est augetur: & ut quidam intellexerunt, potest significare idem, quod conseruatur, nobis uidelicet, cibo, refpirationeque utentibus: nam quicunque animam esse fpiritum arbitrantur, ijdem ex halitu sanguinis, & ex aere, qui intra corpus per asperam arteriam inspirando attrahitur, conseruari eam dicunt. nec quenquam fugit, nihil eorum, quæ dixi, nos posse, tanquam uerum fit, contendendo enunciare: nisi prius animæ uim atque naturam accurate inuenerimus. itaque si, ut in libro de septimanis auctor ille de animæ natura aperte pronunciauit, B ita in alio quopiam uolumine, quod Hippocratis uerum esse constaret, dictum inueniretur, ego quoque aliquid haberem; quod de uerbo producitur, efferri poffet: sed cum Hippocrates in nullo proprio libro clare exposuerit, quid uerbum producitur, significet, ideo præterquam quod hoc nescio, neque etiam animæ naturam me firmiter tenere, mihi persuadeo. cerebrum sane sensus, motusque uoluntarij principem, auctoremque esse omnibus animantis particulis, in libris de Hippocratis, Platonisque decretis demonstraui. illud præterea persuasum habeo, fpiritum, qui eius uentriculis continetur, primarium esse animæ instrumentum: quem quidem temere pronuncians eo ferebar, ut animæ uim, atque naturam esse dicerem. Siue autem tota cerebri natura ex quatuor elementorum temperatione ad talem fit redacta substantiam: aut proprietatem, per quam sensus, uoluntarijque motus primus auctor in animantibus fit, itemque memoriæ, & intelligentiæ: siue alia uis quædam uacans corpore fit cerebro indita a conditore nostro, & recedat, nobis morientibus: nullam habeo firmam de hac re demonstrationem; immo eos, qui hac de re definire aliquid uolunt, existimo nobis temeritate potius, quàm sapientia præstare. ego uero existimo superuacaneam Medicis esse de animæ substantia notitiam: propterea quod satis sit artem medicam cum ratione tractantibus nosse, usque dum cerebri, ac fpiritus, qui eo continetur, naturalis temperies incolumis feruatur, uiuere animal poffe.

C at si contentus fpiritus aut omnino corruptus fit, aut a naturali temperatura cum ea, quæ in cerebro est, plurimum deflexerit, mortem sequi. cum autem hæc Medicus intelligat, semper dabit operam, ut bona temperie perfruantur, atque permaneant. qua in re methodos eas fequetur, quæ a nobis in commentarijs de ualitudine tuenda, & de curatione morborum fcriptæ funt: quas omnes Hippocratem primum tradidisse probauimus. quocirca neque hanc particulam esse Hippocratis ueram cenfeo, sed ab aliquo, ut alias permultas, interpositam. fortasse autem eius filius, Theffalus, ut memoriæ proditum est, cum patris fcripta colligeret, in chartis, ac corijs eas reperit, & quasdam huiusmodi particulas interiecit. quidam autem eorum, qui commentarios in hunc librum conscripserunt, hoc uerbum producitur, pro his, melior fit, fcriptum esse contendunt: quod animam progressu temporis in ijs, qui in fcientiam, sapientiamque incumbunt, euadere meliorem existiment. Sed hæc oratio nec Medico conuenit, neque consentanea est ijs, quæ fequuntur: planum enim est ex eo, quod ipse subiicit, uerbum, producitur, de ipsius substantia dictum esse, ut cum ait, sin autem ignescat, simul cum morbo & anima corpus depascitur. in quo uerbum ignescat, uidetur de Hippocratis sententia significare, animæ substantiam esse natium calorem: quem ipse naturalium actionum multis in locis esse auctorem affirmat. maximum autem hoc loco decretum agitur, de quo est etiam

D inter philosophos diffensio: nam quidam unam esse animæ, naturæque substantiam arbitrantur, quorum alij in fpiritu, alij in corporis proprietate consistere eam uolunt: quidam uero non esse unam aiunt, sed propriam esse utrique attributam, eamque non parum, sed toto genere differentem: ac naturæ quidem substantiam caducam esse, animæ uero, æternam statuunt. Aristoteles autem, atque Plato utranque potestatem ut nomine comprehendunt: quippe qui non solum qua ratiocinamur, atque meminimus, animam uocent, sed eam etiam, quæ plantis inest, qua aluntur, & augentur, & conseruantur, quoad progressu temporis exaruerint. Stoici autem appellare naturam solent, qua stirpes, animam uero, qua animantes gubernantur: utriusque uero substantiam innatum esse fpiritum, atque inter se qualitate differre arbitrantur: ficciosem enim esse animæ fpiritum, humidiores naturæ: atque utrunque non solum alimento, sed aere quoque indigere, ut permaneat. quicunque autem huius decreti principem Hippocratem fuisse putant, ut in libro de septimanis est dictum, ij uerbum producitur, de instauratione esse dictum aiunt, quæ in ipsis ex utraque substantia & alimenti, & aeris efficitur: ut euidenter apparet, & usum utriusque nouimus. probatum enim est, moderationem innati caloris a refpiratione conseruari: a ciborum uero oblatione id, quod de corporea substantia defluit, refarciri. ac si anima est quædam forma corporis, merito produci ad mortem usque dicitur. at si eius substantia alia est a substantia naturæ, quam

COMMENTARIJ.

V 2 Aristoteles

Aristo. altricem, Plato uero appetitricem uocat, uerum quidem erit id, quod dictum est, sed de ani-
ma, quæ rationis particeps est, non iam idem uere dici poterit. at innatum calorē, cui corporea opera
Hippoc. præcipue accepta refert, ignitum non modo non posse priora munera obire, neque nos alere,
quod eius erat præcipuum munus uel maxime, sed etiam nõ secus, quàm ignis, corrumpere, & lique-
facere; nobis rem ratione perpendicularibus, & corporis colliuationes ab æstuosis febribus factas eui-
denter intuentibus, est plane perspicuum. cum autem in toto hoc sermone, qui habitus est, tertia illa a-
nima, aut facultas, aut quoquo nomine appellare eam uelis, prætermiſſa sit, quam Plato irarum æstu-
fluantē uocat, satius est de ipsa quoq; aliquid dicere, ne quid in hoc sermone de anima desideretur.
est quidam in iecore natiuus calor, per quem sanguis gignitur: alius item est in corde maior, ad iracun-
diam excitandam nobis datus: siquidem est eius etiam usus quidam, ut in libris de Hippoc. Platonisq;
decretis docuimus. atq; ille quidem calor alimento, hic uero perspiratione indiget: sic enim appellare
Medici solent duplicem arteriarum in toto corpore actionem, cum fuliginosum excrementum com-
pressionem expellunt, & circumfluum aerem distentione attrahunt.

Morbi connutriti, in senectute maturatione, solutione, ac raritate deficiunt.

Non est ei de omnibus morbis connutritis instituta oratio: ita autem eos uocant, qui longo tempo-
re humana corpora obfederunt: nam neq; hoc fieri cernitur, neq; ipse ignorat, qui in aphorismis aperte
pronunciat, senes plerunq; minus, quàm iuuenes ægrotant, quicunq; autem diuturni morbi in eis oriū-
tur, plerunq; cõmoriuntur. cum uero in oratione addiderit plerunq;, & non uniuersę sententiam extu-
lerit hoc modo, quicunq; autem diuturni morbi in eis excitantur, cõmoriuntur, manifeste ostendit, se
nosse aliquos morbos esse, qui ante mortem dissoluantur. qui nam autem sint huiusmodi, ut qui ante
mortem non finiuntur, ipse in aphorismis declarauit his uerbis: Raucitates, ac grauedines in ualde se-
nibus non concoquuntur. quo in loco cum frigidorum meminerit, plane indicat, quosdam calidos in
seniore ætate posse dissolui: si modo contraria sunt contrariorum medicamina: sunt autem hi rari, ut
capitis dolores calidi, & cum alterutra parte caput dolet: & calidi renum affectus, & articularum do-
lores, qui ex causa admodum calida originem traxerunt. atque hoc genus solutionis, quod a tempe-
rie senectutis proficiscitur, in maturationibus numerat: cum maturatio omnem perductionem ad mo-
deratum temperamentum significet, ut in fructibus matureſcentibus apparet. alia autem duo solutio-
nis genera adijcit, quæ etiam sunt minus frequentia, quàm maturatio, alterum quod rarefactione fit;
alterum, quod ambigue dicitur, siue per dissolutionem, siue per solutionem intelligatur. hoc autem
fit cum corporea substantia, quæ omnibus tam animatis, quàm inanimatis communis est, dilabitur: a-
liquid enim ex ipsis omnino defluit, sed plurimum e mollioribus, minus uero ex ijs, quæ non ita sunt
mollia. ita sane quidam præter naturam tumores, dilabente paulatim materia, tractu temporis soluun-
tur. quod solet ijs euenire, qui recta uiuendi ratione utuntur: quemadmodum qui pleniore cibo uescun-
tur, in causa sunt, ut humor ad affectas particulas confluat, quæ res parem digestionem per halitum uim
habet, atque ita affectus ipsos seruant. tertium porro solutionis modum, corporis esse raritatem propo-
suit, quæ a Medicis consulto fit, at ab ætate senili, perraro, cum uiribus imbecillioribus, habitu corporis
extenuato, cuteque male nutrita meatus rariores facti sint. ac nos quidem ita hæc uerba interpreta-
mur: semperq; damus operam, ut Hippocratis sententias ijs, quæ in ægris conspiciuntur, consonas, esse
comprobemus. at pleriq; interpretes alia omnia potius, quàm hoc faciunt: qui hic etiam, quasi de om-
nibus morbis institutus is sermo sit, causas eorum afferre conantur. sed absurdiores his sunt illi, qui hu-
iusmodi affectus, ut animi iracundiam, auaritiam, ac superstitionem: corporis uero amatorias per-
turbationes, in senectate solui aiunt.

Remedium est, contraria cogitare, affectuique non consentire.

Hæc oratio eandem uim habet, atque illa, contraria sunt contrariorum medicamina, de qua H
sæpe iam uerba fecimus.

Frigidum & auxiliatur, & interimit quæcunq; ex calido existunt.

Hoc quoque memoriæ causa scripsit, quod prioris sententiæ uniuersalis pars est; nam frigi-
dum frigidis affectibus prodest, calidos tollit: sermo enim ab uno, tanquam exemplo, ad om-
nia contraria traducendus est.

Iracundia cor & pulmonem in se ipsa attrahit: calida uero & humida in caput: lætitia cor relaxat.

Aenigmatis speciem præfert hæc oratio: quam ob rem plures eius scripturas, eisque consen-
taneas explanationes attulerunt. uerius autem dicit quispiam, non explanationes scripturis, sed
prius excogitatis explanationibus eos deinde scripturas effinxisse. ac primum quidem, quid in
hac oratione significat, uerbum attrahit? nempe exponemus, cor atque pulmonem ob iracun-
diam attrahi, nunc ab ipso dici. sed cum addita sint hæc uerba, in se ipsa, & in caput, alium in-
finuare sensum uidetur: qui talis est, cor & pulmo attrahunt in se ipsa & in caput calida, & hu-
midum. quo in loco, quod ait calida, uix potest intelligi. dicendum enim potius erat calidum,
quam

Aquam calida. quare præterit fortasse, relicta singulorum uerborum, quæ in hac particula sunt, ex-
planatione, utpote quæ confusa sit, eam longiore uerborum ambitu, per ἕκαστον, aut παράφρασιν,
aut ut quisque appellaret, eam proponere. at ne id quidem fieri pōt, nisi unum saltem uerbum interpre-
temur: quod est attrahere. duorum autem alterum dicendum est, in iracundia uel pulmonē & cor in ca-
put attrahi: uel cor, pulmonē & caput in se ipsa calidū, humidumque attrahere: est enim probabile, ex
iecoris regionibus, unde sanguinis distributio est, calorem atq; humorem attrahi. porro in iracundia
cor unā cum arterijs in totum corpus pertinentibus pulsum maiorem, ac uehementiorem efficere con-
spicitur: consentaneum enim est, ut quæ ipsius dilationē implent, tunc plura inducantur. referri uero
in caput plus humoris, atque caloris, indicat is, qui oculos, totamq; faciem occupat, rubor. quin etiam
si tetigeris, hæc partes calidiores esse factas, tibi uidebuntur. oculi præterea euidenter micant, eosque si-
mul factos prominentiores, totumque caput calidius euasisse apparet. lætitia uero inquit, cor laxat:
hoc est, quæ dicta sunt, ipsum relinquunt. ex horum cognitione hæc utilitas manat, ut iracundia inter-
dum uitetur, interdum uero de industria concitetur. ac cauenda quidem est, cum cor, & caput sua
naturali intemperie sunt, quàm conueniat, calidiora: aut aliquo aduentitio affectui sunt obnoxia. exci-
tanda autem in frigidis affectibus, & cum caput est natura frigidius. eodemque modo in totius corpo-
ris temperatura faciendum est: nam si morbo, aut suapte natura, calidior sit, quàm par est, eam iracun-
dia magnopere lædet. quæ huius contraria erit, eam ualde iuuabit: id quod in secundo de uulgaribus
morbis ab ipso traditum esse docuimus, ubi habet hæc uerba, Data autem opera excitanda iracundia
est, ut color, succusque recuperetur.

Labor articulis, & carnibus: cibus & somnus uisceribus.

Quia Hippocrates nomen laboris solet plerunq; pro exercitatione usurpare, interdum pro dol-
re, aut absolute pro quauis noxa, ut iam in plerisq; commentarijs didicistis; iccirco ex ijs, qui librū hūc
sunt interpretati, alius aliam harum trium significationum secutus est. itaque alius putat ab ipso dici,
exercitationem articulis & carnibus esse ueluti cibum, hoc est alimentum, & robur, & adiumentum:
quod statim ab exercitationibus nihil minus, quàm ab alimentis, augeantur, & corroborentur. alius
uero, cibum copiosum esse articulis & carnibus cruciatum, atque dolorem, significari existimauit:
quod plenitudo non modo articulos tardos ad motum efficiat, & carnes, quod est dicere musculos,
siquidem in eis carnium genus continetur; sed etiam fluxiones moueat, ex quibus dolores excitentur.
in eandem sententiam ire uidentur illi, qui etiam significationem secuti, arbitrantur multum ci-
bi, hoc est plenitudinem articulis, & carnibus detrimentum importare. at plenitudo non solum arti-
culis, & carnibus, sed alijs etiam omnibus corporis partibus & damnum, & dolorem afferre con-
sueuit. iam uero secunda huius dictionis pars, in qua ait, somnus uisceribus, hunc sensum habebit:
ut labor articulis, & cibus carnibus, ita somnus uisceribus, aut exercitatio bonum habitum inducet,
aut dolorem, uel noxam afferet. possit autem quispiam intelligere, uiscera in somnis exerceri, quate-
nus tunc maxime agunt, cibumque conficiunt: at noxam aliquam, aut dolorem afferre, non utique ue-
rum est: siquidem est somno comparatum natura, ut indolentiam potius pariat, adiumentoq; sit, quàm
ut contraria efficiat: nisi quis in principijs accessionum hæc ab eo fieri dixerit. uerū cū hic nulla sit adie-
cta distinctio, uera oratio non erit. an uero melius erit ita legere? Labor articulis, & carnibus: tum ab
alio initio pergere, cibus somnus uisceribus: ut huiusmodi sit oratio, exercitatio articulis & carnibus
utilitatem affert, cibus uero, & somnus uisceribus: cum enim natiuus calor intimas partes petat, ut
ipse docuit, tum cibi melius concoquantur, uisceraque eo tempore aluntur. in uigilijs autem naturali
calore ad cutim redeunt, uiscera se ipsis frigidiora redduntur. quæ uero illis in somno, hæc & artubus,
& omnibus externis membris in uigilia contingunt.

Anima deambulatio, cogitatio hominibus est.

Omnes, qui hunc librum interpretati sunt, deambulationem pro exercitatione acceperunt: ut ta-
lis sit oratio: cogitationes sunt hominibus exercitatio: ut nomen deambulationis exercitacionem
significet: ea enim uox speciem quandam exercitacionis indicat. Sed cum hæc nimis affectata lo-
cutio sit, recte fecit Dioscorides, qui ea repudiata non scripsit περίπατος, hoc est deambulatio, sed in-
teriecta litera, fecit περίπατος: ut oratio sit huiusmodi: animæ de omni re cogitatio hominibus est.
ut sit hæc eius sententia, uis rationis est omni in re ab hominibus exercenda. siquidem animi medita-
tiones appellantur cogitationes, proinde Socratem quoque cogitorem, & prudentiæ ipsius consi-
lia cogitationes uocauerunt: ut in Nebulis Aristophanis inuenitur, ubi Socratem mordet, & tan-
quam garrulum maledictis incessit. Si cui autem hæc oratio philosophicam potius, quàm medici-
nalem attingere contemplationem uideatur, is primum animaduertat, hoc commune esse om-
nium artium rationalium, in quibus uis rationis exercenda est; ut a plerisque alijs Medicis, & ab
Erasistrato sæpe dictum est: deinde uero affectus quidam oriuntur, qui partim animi partem in qua
ratio est, & in qua memoria uiget, obstupefaciunt: partim uero graues, profundosq; somnos inducunt.
atque his quidem utiles esse cogitationes putandum est: ut iracundias ad bonos succos creandos, &
ad naturalem habitum recuperandum utiles esse, alibi docuit.

COMMENTARIJ.

V 3 In

In uulneribus sanguis concurret: subueniendum, ut quod uacuum est, impleatur.

Hæc quoque oratio ænigmatis speciem refert, quod non sit perspicuum, quid significet uerbum concurrere: & quid, uacuum implere, quia ob rem quidam explanatores hunc sermonem de sanguinis eruptione, quæ in uulneribus fit: quidam de inflammatione, quæ superueniat, habitum uolunt: utriusque. n. censent, sanguinem in partem uulneratam confluere: eo uero effuso, uenas in toto corpore euacuari, quibus prouidendum esse aiunt, ut iterum impleantur: duplicem autem esse implendi rationem, compresso nimirum refrigerantibus, adstringentibusque; medicamentis sanguine, & comoda membri, qua sanguis a uulnere refluit, figura. quidam uero non modo de uulneribus, sed et de ossibus ualde corritis, presertim cum aliqua ipsorum pars extra cutim eruperit, itemque de omnibus huiusmodi luxationibus, ac plagis magnam corpori contusionem infligentibus hæc uerba esse dicta intelligunt: nam *τροματα* uocat Hippocrates magnas noxas ab aliqua externa re, et sine uulnere illatas. ad hæc autem concurrere sanguinem, & quod euacuatum est, impleri, eodem modo exponitur ab ijs, qui hæc asserunt. consuevit autem Hippocratem *τροματα* huiusmodi noxas appellare, in multis eius libris iam uidimus. utrum uero nunc quoque intelligat, temerarium est affirmare. nonnulli uero dixerunt, cum e uulneribus sanguis profluit, ea aptis medicamentis, linamentisque impositis esse implenda.

Si auris doleat, lana circa digitum conuoluta calidum unguem instilla: tum lanam uole manus imponens, auri subijce donec tibi aliquid exire uideatur: postea in ignem projice dolo.

Suspicionem attulit hæc oratio, ne interiecta sit, præcipue autem propter uerbum dolo, quod in eius extremo est: nam uerba præcedentia sunt huiusmodi. Si auris alicui doleat, lanam digito indici, interdum etiam pollicis circumdatam unguine madefaciens, hoc est oleo, aut eliquata pinguedine in aurem instillato: id quod hoc etiam tempore per specillum lana inuolutum facere solemus, cum non solum unguem, ut ipse ait, sed quodcumque aliud liquidum medicamentum infundimus. medicamentum uero, quo lanam imbuiamus, sit ad lucernam, cereæve candelam flammam calefactum. estque non semel, aut bis, sed sepius instillandum, ut aliquid ad exteriorem partem foraminis, quod auditui deferuit effluat. id uero quod effluit, nos apposita simpliciter lana excipimus. iussit autem Hippocrates, ut lanam uola manus, sinistra uidelicet, teneamus: qua id, quod ex aure emanat, excipiamus. ex quo planum est, eum iubere, non semel, aut iterum, sed sæpe infundendum esse. Si autem id, quod sequitur, esset absolute scriptum hoc modo, postea in ignem projice, diceremus, recte interpretatos esse eos, qui aiunt, uoluisse Hippocratem, in ignem lanam projici, ut qualis inde odor manaret, perciperemus: quando ipse quoque id quod per tussim ex pulmone reieciatur, ita examinauit, quia uero additum in oratione est, donec tibi aliquid exire uideatur: & hoc uerbum uideatur, conuenire cum dolo, quod est extremum huius orationis uerbum apparet: idcirco magis probati interpretes in eam sententiam iuerunt, ut Hippocratem hoc ad agendum, ut ægrum falleret, deuenisse existimarent: quod interdum ex huiusmodi rebus solatium ægri capiant, putentque se maiore diligentia curari. aiunt etiam utile esse, ut affectus ægris maiores esse, quam re uera sint, uideantur, ut ne Medicis, tanquam non cito eos depellentibus succenseant: & ut in accurata uictus ratione dicto audientes sint. addunt alij, maiorem mercedem, ac munera ab ægris esse accepturos Medicos, si illi magnis se morbis eorum opera liberatos credant: quod rursum Hippocratis sententiæ non conuenire, alij putant: eamque ob causam, totam hanc orationem esse ab aliquo interpositam suspicantur: neque. n. de proposita oratione dici potest, quod se quidam probabiliter inuenisse existimauerunt, ut dolus pro doloris mitigatione dictus sit, quasi non sit idem, morbosum affectum curare, excisa eius ueluti radice, & dolore mitigando sedare. interdum tamem hoc ipsum totam affectionem reddit deteriorem: qualia sunt, quæ in colicis ex opio, alterco, mandragora, styraque; componuntur: nam cum adiacentes partes refrigerent, paratiores eas reddunt, ut eisdem de causis secundo loco offendantur. Sed uerbum dolo, nullo modo intelligi potest, ut pro leniendo dolore, ut dixi, adiunctum sit. Si quidem repugnat ei, quod dictum est, donec tibi aliquid effluere uideatur: quando is, qui hæc scripsit, indicet medicum ad hæc manu operam deuenire, ut ægros fallat. quare, hæc orationem ne omnino quidem esse Hippocratis, existimare præstiterit.

Lingua lotium indicat. lingue uirides, biliosæ: biliosum autem a pingui, rubra a sanguine; atra ab atra bile: arida uero ab ustione fuliginosa, atque ab uteri particula: albæ uero a pituita.

Ait linguam nobis indicare, quale lotium sit: quod nomen significat, uel quod ita proprie appellat, & quotidie excernit, uel quod ueluti humorum feruor est: utrumque. n. genus hunc sensum habet: nam lingua, non secus quam uirina, indicat, quænam in humoribus sit affectio. ac nos utilitate ex hac oratione percepta, quid lotium significet, cum sit minime necessarium, perquiremus? utilitas autem, quæ tota hac oratione nos docet, est hæc, quædam linguas nobis indicare bilis redundantiam, quædam sanguinis, aut alterius cuiusdam non abfimilis; de quibus omnibus deinceps agendum est: in rebus. n. quæ ad artis opera sunt accommodatæ, immorandum censo, illas uero prætereundas, quas in quaestionem sophistæ adducunt. Virides igitur linguas appellauit quo modo in cõiuita usu homines loquuntur, cum se quosdam uirides conspexisse aiunt: in quibus color in biliosior ob pallidam. s. bilem erat mutatus: hanc. n. simpliciter nominant, non ut alias cum additione, ut cum atrâ, aut eruginosam, aut rubram, aut flauam, aut uitellinam uocant. ac flaua quidem bilis proxime ad pallidam accedit, estque ex eodem fere genere. ac fere ita non addentes pallidam, absolute dicunt, hominem bilim euomuisse. in flaua autem raro inuenias, qui absolute hoc enunciet: siquidem nomen coloris statim

A statim adijciunt, dicuntque; aliquæ flauam, aut puram bilim euomuisse; æruginosam uero, aut atram bilim tantum abest ut Medicus quispiam sine adiectione, ut ne uulgus quidem, sicut nec eam quæ ifatidis herba, aut porri, aut uitelli uorum color præfert, nominaret: sunt. n. hæc bilis nomina, a quibusdam Medicis inuenta, & a coloribus, quibus ea imbuta est, deriuata. atque ita et rubram bilim uocant, quæ serum sanguinis est. uitellina autem fit flaua bile crassescente, sicut & pallida, cum aqueam substantiam quandam assumit. itaque uirides lingue nunc pro pallidis euidenter dicuntur: quod uidelicet a pallida bile sint infectæ: cum enim lingua magnas uenas habeat, substantiaque; rara, & spongiam referente constet, ideo promptius, quam ceteræ duræ, densæque particulae, serosos humores intra se recipit & ab illis, ueluti lana, coloratur. est autem orationi interiectum, biliosum autem a pingui; in quo indicat, biliosum succum plurimum ex pingui alimenti parte gigni. pingue autem intelligendum est non solum, quod unctum est, sed etiam quod dulce, & prorsus quod iucundum est ijs, qui statum suum naturalem seruant: propterea quod illi solum, qui de naturali statu deflexerunt, amaræ, acerbis, acidisque edulij delectantur. at qui in statu naturali constituti sunt, & excrementis uacant, ij & pinguis, & dulcibus, & ijs, quæ nullam insignem qualitatem habent, cum uoluptate uescuntur. hæc igitur omnia pingue in alimento sunt: & proinde pinguem agrum, & optimam regionem multi ex ueteribus dixerunt, ut his nominibus indubitanter, eam feracem esse eorum fructuum, quibus nos, cum bene ualemus, sine ulla noxa uescamur. porro autem ex melle, & omnino ex dulcibus, si plus incaluerint, amaræ bilis succum procreari, in quarto commentario eorum, qui de simplicium medicamentorum facultatibus sunt, a nobis est demonstratum. illud etiam euidenter constat, si huiusmodi in uentriculo diutius moram traxerint, neque distribui, neque concoqui properarint, pallidam ex eis bilem effici: & quicumque tunc uomuerunt, eiusmodi bilem euomuisse. Sed hæc de pallida lingua sint factis. rubras autem ait a sanguine fieri: quando ne cogitatione quidem comprehendere potest, ab ullo alio humore redundante rubrum colorem ulli particulae induci: color enim, qui in humoribus est, ab illis ducitur, quæ in eis exuperant, & redundant, non quæ deficiunt. eodem quoque modo nigras linguas a nigra fieri bile confirmat: est enim hic etiam eadem ratio: aridas uero, quod idem est, quod admodum siccas, a febre æstuosa, quæ uelut ignis sanguinem accendens, fuligini potius, quam uapori similem exhalationem facit, quocirca huiusmodi lingue atræ saepenumero apparent. tales itidem lingue ab uteri parte, id est ab ipso utero redduntur: quando quidem uterum inflammatum calidissimam etiam febres comitantur. quemadmodum autem pallidæ: pallida bili, atræ ab atrâ, rubræ a sanguine fiunt, sic albæ lingue a pituita redduntur. atque ea quidem, quæ significantur, prædictis signis perpetuo comitantur: rebus autem ipsis non necessario signa comitantur. nam si uterum inflammatione obsideatur, febres æstuosæ non perpetuo adsunt: sicut neque cum sanguis redundat, rubra lingua fit. iam uero si atrâ bilis in liene, aut aliquibus uenis inferioribus continetur, lingua colorem non mutat: ut neque ob pallidam bilem, neque ob pituitam: sed tum denique uariatur, cum uel quid tale in uentriculo continetur, uel cum multus calor humores fundit, atque in spiritum uertit, halitus in sublime feruntur. quare in uniuersum dicendum erit, unumquodque ex prædictis de lingua signis indicare aut febrem æstuosam adesse, & simul humores singulos ex Hippocratis sententiâ, redundare, aut eiusmodi in uentriculo contineri.

15 Urina cibo, potioneque; concolor, & qualis esse consuevit, ubi humidi colliquatio.

A. l. f. 2. d. 3. c. p. 97. B.

A. l. f. 2. d. 3. c. 1. s. 2. p. 95. C.

A. l. f. 2. d. 3. c. 6. p. 101. B.

14

A. l. 3. f. 13. c. 17. p. 57.

15 Urina, qui horum dei legat. Græci tamen libri habent *κρυσταλλοειδης*. Sicut et superius.

A. l. f. 2. d. 3. c. 3. p. 100. D.

16

Lingua *πρωσδοσει* concolor, ideo ex his humores cognoscimus.

Hoc uerbum *πρωσδοσει* est hoc loco perobscurum: quod quidam putent, extersiones succorum, qui a uentriculo ascendant, hic dici: quidam uero eos, qui linguam madefaciunt. Satius autem fuerit, hos omnes intelligere, ut sermo de humoribus quouis modo linguam attingentibus habeat: ea. n. illis cõcolor apparet, siue a uentriculo in sublime feratur, siue per uenas, quæ ipsum alunt, fluxerint, siue per quosdam uapores sublatos exterius ipsi adhaerentes, ipsique concretos, qui tamem intimas eius partes non

madefaciant. quocirca humores quoque cognoscimus: ut si pallida sit, amaræ bilis humores; si atra, E melancholicos esse intelligamus. simili quoque ratione de ceteris iudicandum, de quibus paulo ante dixi, cum interpretarer orationem, in qua hæc insunt uerba, linguæ uirides, biliosæ.

Si carnes gustanti salse uideantur, superuacane materia signum erit.

Non solum linguæ color redundantes humores indicat, sed etiam gustandi facultas, qua prædita est: quare nonnulli, qui amarum in lingua succum habent, omnia, quamuis dulcissima sint, amara tamé esse suspicantur: quod ijs, qui arquato morbo laborant, usu uenit. nonnulli uero falsa, propter eum saporem, qui falsus appellatur, atque huius quidam rei euidentis in bene ualentibus argumentum est: propterea quod si quis ablinthium gustarit, statimque aliquid aliud postea gustet, illud ei amarum uidebitur. Si item sal mandatur, tum aliquid confestim ingeretur, illud quoque gustatui falsum apparebit. simili quoque modo in morbofis affectionibus, cum lingua impura, & excrementis imbuta sit, cibi redūdantium in ea humorum saporem pro natura excrementi referent: si modo cibus, qui gustatur, omnis uehementis qualitatis sit expers. si secus, mistus quidam duorum saporū sensus in lingua erit, & eius, qui in ipsa redundat, & eius qui in cibo ingestio dominatur: quædam enim admodum falsa sunt, quædam amara, quædam acria, ut acida alia, & dulcia. mista igitur, ut dixi, si quis ea gustarit, ex his erit saporū dignotio, eius qui iam linguam occuparit, & eius, qui extrinsecus ipsam attingit. quapropter Hippocrates unū quoddā ex his sibi ipse memoriæ causa descripsit, ut in his facere commentarijs consueuit.

Si papillæ mammæ, & rubrum earum pallidum sit, uasculum ægrotat.

Vterum appellare uasculum, non sapit dicendi rationem Hippocratis: perspicuum tamen est, quod hic dicitur; quia si quod ex prædictis signis circa mammæ appareat, morbosam in utero affectione esse indicabit. uos autem, quæ nam sit inter mammæ uterūq; societas, iam sæpe audiuitis.

Sordes aurium in hominibus dulcis, letalis est: amara autem, non item.

Possit fortasse aliquis æger sordes aurium gustare: at id Medico præcipere, esset plane sordidum. ceterum constat, nullo alio tempore gustari sordes dulces posse, nisi quo cerebrum ægrotat: siquidem est sordibus natura comparatum, amaræ ut sint: quare ipsas liquefcente cerebro fieri dulces aiunt.

In diurnis morbis, solum mutare, utile est.

Siue navigatione, siue terrestri itinere in alienam terram quis proficiscatur, motus qui in itinere, aut navigatione fit, aut aeris mutatio proderit: præsertim uero cum in aerem, qui cōtrario temperamento fit, fiat migratio. dico autem contrarium temperamento non solum temperamento aeris illius regionis, in qua æger degebat, sed ipsi itidem morbo: ut si humidus morbus sit, aerem, in quem perueneris, ficciorem postulat: si siccus, humidiorum simili quoque modo si calidus, frigidiorum, si frigidus, calidiorum. Si item calidus & siccus, humidiorum, frigidiorumque: & sic in alijs cōiugationibus est faciendum. iam uero, qui solum uerterit, maiorem fructum feret, si pro modo, quo morbus a naturali statu declinavit, in aerem contrarium fiat mutatio: nam morbus, qui a naturali temperie paulo frigidiorē recessit, aerem mediocri temperie paulo calidiorum requirit: qui uero longius, is etiam magnum excessum ad contrarium postulat. de regionibus quoque idem tibi dictum puta: ea enim inter se contraria accurate sunt, quæ a medio, & a commoderato ad utrumque latus æqualiter recedunt.

Cibi imbecilliores breuem uitam habent.

Nihil aliud per cibum imbecillum potest intelligi, quam is, qui parum alimenti corpori dat. in hoc genere sunt olera, & plurimi arborum fructus. hos ait breuem uitam habere, hoc est, aptos esse, ut eos, qui illis uescuntur, breuis uitæ efficiant, cum e corpore celeriter euacuentur. Sed affectatū dicendi genus est, ut moram ciborum in corporibus, pro uita ipsorum accipiamus.

In cedmatis uenas in auribus, posteriores secare conuenit.

Cedmata uocat defluxus in crura decumbentes: maxime uero eos, qui in primum articulum, ubi coxendix est, impetum faciunt. Sed præceptum hoc de uena secanda non uerum esse mihi persuadeo: ut nec etiam cuiquam eorum, qui id recipiunt, est accurate persuasum. id re ipsa declarant, quia in ægro tis hoc remedio nunquam utuntur. ceterum nō est satis propria locutio: scribit enim uenas in auribus, cum non in auribus, sed circa aures dicendum sit: siquidem uenæ quædam post aures insignes sunt: in auribus uero, quædam perexiguæ, & uix aspectabiles, & quæ plerunque nihil apparent.

Venus morbis, qui ex pituita procreantur, utilis est.

Vsus rerum uenerarum non omnibus ijs, qui ex pituita laborant, sed quorum uires robustæ sunt, utilis est: imbecilli enim cum ab earum usu ad extremam debilitatem redigantur, magnopere lædentur. qui uero uires habent robustas, non soluentur, sed inde utilitatem capient, quod res ueneræ redundantiam pituitæ exiccant: nostis enim concubitum, non secus quam uigiliam, exiccare, quod humores

A humores ualde per halitum digerat. at concubitus robustorum corpus calfacit: imbecillorum uero confestim quidem calfacit, sed postea mirum in modum refrigerat.

24 *Validi potus, ac cibi calido præditos uentriculo perturbant.*

Non, ut paulo ante ualidum uictum esse diximus, qui ex cibis multum nutrientibus constat, ita hoc loco ualidos potus, ac cibos intelligere debemus, qui multum alimenti corpori afferant: sed qui uim talem habeant, ut cepa, allium, laser, eiusque liquor, uinum uetustissimum, atque alia, quæ naturalem intemperiem augent: quæ autem illi contraria sunt, ea sunt utilissima. naturas autem culpa uacantes a similibus, intemperatas uero, sicut etiam morbos ab ijs, quæ earum sunt temperamento contraria iuuari, iam sæpe perspeximus, quidam uero huius libri interpretes sequentis particule initium uoluerunt esse huius, quæ proposita nobis est, finem; ut tota sit huiusmodi: Validi potus, ac cibi calido præditos uentriculo perturbant atram bilem. est autem plane perspicuum, eiusmodi cibos ac potus uim habere conturbandi ea, quæ in uentriculo sunt, in ijs, qui eundem calidum habent: in omnibus tamen non perturbant ea, quæ sunt in toto corpore; sed quorum temperamentum aut calidum, aut siccum est, aut utraque qualitate immodica præditum. unde hæc cibaria non solum atram bilem, sed flauam etiam perturbant. fortasse autem atra bilis perturbata maius afferre detrimentum solet. proinde uolunt hic de ipsa per excellentiam intelligi. plurimi tamen his uerbis per se circumscriptis, initium sequentis orationis hoc modo fecerunt.

25 *Atra bilis, ut simile per hæmorrhoidas profluat.*

Euidenter constat, melancholias ex hæmorrhoidibus leuari: multosque uidimus, illi s suppressis, insanos factos esse: quosdam uero non semel, aut iterum, sed & ter, & quater, simulatque suppressa hæmorrhoidis est, in insaniam incidisse: quosdam singulis annis hoc malo correptos esse, nisi prius per has uenas aut medicamentum, quo atra bilis purgata esset, incommodum ante uertissent. plerisque autem eorum, non omnibus tamen, sanguis ater euacuatur. ceterum non una de causa hæmorrhoides aperiuntur, sed interdum, cum natura melancholicum humorem expurgat: interdum cum plenitudinem excernit, ut accidit etiam ijs, quibus de naribus sanguis prorumpit: interdum uero uena sanguinis in ipsam irrumpentis impetu patefacta, cum id prouide natura non facit. quocirca quod euacuatur, interdum atrum non est. quietiam natura quandoque ora uenarum aperit, ut quod atrum est euacuetur, sed accidit, ut prauo euacuato, bonus sanguis subsequatur: nisi prius uasculum occludatur, sed diutius apertum maneat. in proposita igitur oratione, non est existimandum ab Hippocrate dici, atram bilem ab omni hæmorrhoidis uacuari: itaque cum aperitur, melancholicis prodesse: cum supprimitur, eosdem lædere: eamque si claudatur, esse aperiendam.

26 *Morbos increfcentes mistio.*

Lædat ne, an eos iuuet mistio, prætermisum est: cum tamen omnes interpretes, præter unum Herculum Erythræum, nescio quo modo iuuari ipsos statuunt, mistionemque pro congressu cum muliere accipiant. cumque omnes inter se de significatione uocis increfcentes, dissentiant, ego id solum, quod maxime probabile mihi uidetur, ut in ænigmatis facere soleo, nunc afferam. morbos igitur increfcentes eos intelligo, qui progressu temporis augentur, atque in peius semper labuntur, nisi prius soluantur, quales sunt podagra, articularum dolores, renum affectus, morbi comitiales, melancholias, qui omnes a rebus ueneris læduntur. Sabinus autem esse increfcentes morbos uoluit eos, qui in pueris orti, unā cum eis usque ad ætatem Veneri aptam, augentur, ut morbum comitalem, in insaniam, quartanam febrem, capitique dolorem. non omnes tamen his affectibus esse obnoxij, præterquam morbo comitiali, uidentur. quem etiam uel ob hanc causam puerilem morbum ueteres appellarunt. Dignitur etiam pueris calculus in uesica: non tamen ita multis, ut comitialis morbus: quem quidem in puerilis ætatis mutatione plerunque, nisi magnus in uictu error committatur, dissolui contingit: at calculus uesicæ non mutatione ætatis, sed sola chirurgia curatur. itaque cum nos etiam sine hac dictione, sciamus, comitalem & alios omnes pituitosos morbos mutatione ex puerili ætate in adolescentiam magnopere iuuari, quamuis nullus ueneriorum usus intercedat, cumque perspectum habemus, neque dolores articularum, neque febrem quartanam, neque renum affectus a rebus ueneris sedari, efficitur, ut ex hac dictione, quæ ænigmatis speciem præfert, nullum fructum, sicut neque etiam a ceteris, quæ huiusmodi sunt, percipiamus. concubitus autem quandoque prodest refrigerando, ijs nimirum solis utilis, in quibus fuliginosi, fumidique halitus ob naturalem intemperiem continentur: qui quidem si retenti sint, grauiter, lædunt: atque hi sunt, quibus usus rerum ueneriarum opportunus & modicus prodest.

27 *Refrigeratio, quæ circa uentrem sunt, durat.*

In hac etiam particula inest aliquid, quod omnibus ijs, qui artem exercent, utile est, siue illi empirici, siue dogmatici sint: aliquid uero quod ijs solis conducit, qui omnium eorū, quæ fiunt, causas sci re sibi proposuerūt, ego uero de priore, quod oibus utile est, uerba faciā. in his igitur uerbis, refrigeratio, quæ

17

18

19

20

A. l. r. f. 4. c. p. 134. F.

21

22

23

A. l. r. f. 1. c. 5. c. 8. B. p. 385.

quæ circa uentrem sunt, durat, omnes, quos quidem ego norim, communiter acceperunt, de alui E deiectionibus haberi sermonem, qui idem ualeat, quod ille in aphorismis. at inquit, si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ. utrum uero partium corporis extimarum solum refrigerationem dicat, quæ in aquilonijs etiam constitutionibus accidit, an internarum, in quibus eæ quoque sunt, quæ ad uentrem pertinent, interpretes non considerarunt, quamuis inter eas non mediocris sit differentia: nos enim ea, quæ hominibus accidunt, obseruantes, refrigerationem exteriorum semper durare uentrem perspeximus: interiorum uero contra humectare, siquidem eas affectiones gignit, quæ cæliacæ nominantur, atque interdum, cum ipsa interiorum membrorum corpora duriora fiunt, humores uero cibus nec recte concoctis, nec distributis descendunt. hæc autem medicos omnes nosse necesse est: eorum uero causas solum præstantissimos: neque enim, quod interpretes hoc loco attulerunt, uerum est, quia frigus cogat, & congelet ea corpora, quæ attingit, ideo eadem reddere duriora: nam hoc de partibus, quæ non intimæ sunt, refrigeratis dici recte posset, at partes uentris non possunt ad tantam refrigerationem perducì, ut esculenta, poculentaque congelata; sicut alia extra corpus nostrum per hiemè, obdurecant: siquidem homo prius, quàm tantopere refrigeraretur, interiret. sed eo solum tempore, quo extimæ partes ab aere ambiente refrigerantur, uentris partibus incolumibus seruatis, obduratæ deiectiones apparent: cum uenter factus sit calidior, ut ipse dixit, Ventres hieme, ac F uer e calidissimi sunt natura. inuenies autem interpretes semper dicentes, calidum a frigido in intimas corporis partes retrusum refugere, cum exteriores frigent. quare nunc quoque ita dicam, cum calidior effectus uenter est, suppressaque deiectio ob eam causam, quam paulo post afferam, simul optime concoqui cibum, & uniuersum ex alimento succum distribui. quod ubi fit, ibi consequitur, ut deiectiones obdurecant. cum autem duræ causæ sint, quæ contacta corpora durent, quarum altera refrigerat, siccatur, altera, causa refrigerans ad ea, quæ uentre continentur, nobis uiuentibus peruenire nullo pacto potest: altera uero ob diuturnam intus moram, cum neque concoctio, neque distributio læsa sit, omnino eueniet. reliquum autem est, ut quod hæcenus distulimus, explicemus, quid causæ sit, cur cum aer nos ambiens sit frigidior, quæ in uentre sunt, ibi diutius immorentur. quod autem euenit, tale est. ut cibi per intestina deferantur, naturale opus est: & in commentarijs de naturalibus facultatibus ostensum est, id effici, intestinis illos confringentibus. sunt autem imis partibus impositi musculi, sedem claudentes, qui per frigus coguntur, ac constringuntur, & contrariam affectionem contrahunt, quàm cum quis aqua calida eos perfuderit: propterea quod tum relaxantur, & excrementa impulsu, constrictioneque; intestinorum in sedem depulsa, maxime uero colore prouocante, suscipiunt: constat enim excretiones a calore prouocari. at sedis partibus refrigeratis, ac proinde coactis, & constrictis, contrarium symptoma G consequitur: constringentem scilicet intestinorum actionem ab infernis partibus incipientem sursum propellere ea, quæ continentur, ut plerunque euidenter conspicitur, cum aut bilem, aut mordacia excrementa ad sedem defluentia sponte retinemus, quod uel aliquo negotio tum impediti simus, uel latrina procul ab sit: Sursum enim illa statim recurrunt, ut ne ui quidem adhibita postea prompte obediunt. causa igitur, ob quam esculenta, & poculenta in uentre diutius manent, cum aer nos ambiens frigidus est. exposita est nobis, huic autem comitari siccitatem, sicut euidenter siccitati duritiæ, ostendimus. si uero particularum uentris corpora refrigerata sint, tunc & concoctionem uitari, & per eam deiectiones humectari potius, quàm siccescere, necesse erit. absolutio igitur toto sermone, qui de priore lectione institutus erat, transitum ad alias infra scriptas faciamus.

Concubitus quæ in uentre sunt, durat.

Totum corpus usu rerum uenerarum exiccari planum est: non tamen semper alui excrementa propterea fieri sicciora uidemus: sed quando illa sit ab ipsis summopere ob uirium dissolutionem grauata, & item refrigerationem earum partium, a quibus alimentum concoquitur, & quæ uentre contenta sunt, distribuuntur, tunc concubitus quæ in uentre sunt, refrigerat, & durat: uolunt enim ex concubitu quæ in uentre sunt, frige fieri, ex frigore uero siccitatem sequi: cum tamen siccitatem non frigoris, sed duritiæ ratione fieri docuerimus, quod autem superius non dixi, erit fortasse melius hic adiungere: cum enim extimarum partium refrigeratione durare deiectiones probarim, existimabit fortasse quispiam, hanc solum causam esse, cur, quæ in uentre sunt, exiccantur, non est autem hæc sola, sed ipsa quoque constringentis intestinorum facultatis imbecillitas, & item contentricis, & eius, per quam ea, quæ in uentre sunt, in iecur distribuuntur, robur: præterea uero obtusus intestinorum sensus, & alimentum morfu uacans. quod si quis putat, omisso esse in his cibos, potusque adstringentes, is falso putat: in ijs enim, quæ contentricem facultatem roborant, comprehenduntur.

Veratrum epotum si purgare celerius uis, lauare, aut comedere oportet.

Vniuersalis, communisque purgationis cuiusque ratio tradita est eo aphorismo, qui est huiusmodi, corpora, cum purgare quis uelit, fluida faciat. hic uero in uno medicamento, quod omnium purgantium uehementissimum est, unius ad facilem fluxum præparationis mentionem fecit. quæ ex balneo existit, cuius uis est, humores ut fundat, laxetque, si qua ex parte contentum, duratque; corpus sit, prodest igitur ijs, qui ueratrum sumunt, neque multo ante, neque multo post illud sumptum, lauare: maxime autem

A autem prius, quàm sumpserint: possunt tamen etiam statim illo hausto, at si purgatione iam incipiente, aut non ita multo post inceptura, hominem laues, motum humorum ad interiora a medicamento tractorum reuelles, itaque ut ijs, quorum sanguis est crassus, iussit, ut ante uenæ sectionem lauent, ita quos sumus purgaturi, prius lauemus, ut celerius, & minore cum molestia purgentur. ipse uero hoc loco solius celeritatis meminit. præstiterit autem non solum eo die, quo medicamentum homo bibit, lauare, sed superioribus etiam diebus quibus ad purgationem corpus parabat. id ipsum Hippocrates censuit, cum in aphorismis ita scriptum reliquit: Ad ueratrum, ijs qui non facile purgatur, corpus alimento, & quiete prius humectandum. si autem quiete, & alimento humectandum esse corpus iubet, certe ut etiam lauacionibus pluribus in aquis potabilibus, utamur, nobis consulit: quando hæc quoque humectant, nunc uero addidit etiam comedere, quod intelligendum est, aut eo tempore, quo ueratrum homo sumpserit, aut superiore uicinis ratione, cuius aliud etiam esse caput diximus, ut humores attenuet, ac uias humoribus qui in uentrem deferuntur, expeditas pareat: hæc enim in eo, quod in aphorismo dixit, fluida facere, continentur.

30 *Sanguis per somnum ad interiora magis abit.*

B Supra quoque hanc sententiam conscripsit: uigilans calidior exterius, frigidior interius est: dormiens, contra. itaque nunc puta illam explanationem esse huius etiam communem. nam quæ de motu caloris, deque migratione in uigilantibus, ac dormientibus ibi audiuiti, eadem te de sanguine audisse puta: siquidem natiuus calor tum in ipso, tum in ijs, quæ ex ipso nutriuntur, maxima ex parte consistit.

31 *Rigor a uentre superiore, ignis potius ab inferiore.*

Ex partibus uentris superiorum rigorem magis, inferiorum febrim efficit, aut sentit, aut initium ei tribuit: quod etiam est uerisimilius: & hanc ob rem additum esse uerbum, potius, existimo, tanquam se uicissim, quæ dicta sunt, solum comprehendant. sed si hoc etiam concedamus, existit alia quædam quæstio, cum ignoremus, utrum prædictis partibus inflammatis id dicat euenire: an cum succi aliqui mordaces e corpore in ipsas confluxerint: an uero cum alimentum corruptum sit. ac mihi quidem potius placet, cum uerba facere de noxa, quæ ex humoribus proficiscitur. deque ciborum corruptela, quæ ex illa consequitur: nam cum uel frigidus, uel mordax succus in ore uentriculi sit coaceruatus, ex cibo rum corruptela, aut praua qualitate, aut etiam confluxu ex corpore contractus, tum initium rigoris inde ducitur. in libro autem, qui de rigore est, rigorem a causa frigida, aut mordaci excitari, cum ea C per sensibilia corpora mouetur, ac uehementius fertur, ostendimus. atque ut hoc accidere conspicitur, ita ex corruptis cibis febrem accendi nonnunquam uidemus: cum ij corrupti in uentrem inferiorem demissi sint. quo sane tempore rigor non præcedit, ut quando uentriculi os mordebatur.

32 *Attractio, pulmo, aridus æstus, immodice euacuatum somnus multus exiccatur.*

Quod euacuatum est, a multo somno exiccari, cum experientia, qua omnes rationes iudicantur, percipies: tum uero antequam experiare, ad hoc credendum ab ijs, quæ ante didicisti, perducere: nam si in somnis sanguis, & cum eo natiuus calor intimas partes petit, in uigilia uero foras profunditur, certe quæ in uentriculo & iccore sunt, in quiete concoquentur: in uigilia uero totum corpus nutrietur. quare si in euacuatis calor interius uergit, nec quicquam habet, quod concoquat, contabescit: nam ipse primus omnium est, qui, ut ignis ex lignis, sic ex alimentis nutritur. caute autem additum est, multus: quando quidem paucus, laborem antegressum sedat, cum homini est facta per uentrem euacuatio: deinde si in iccore, & primis uenis crudorum humorum sint ullæ reliquæ, eas omnes concoquit. atque hæc quidem secunda huius sermonis pars nullum magnum in uerbis errorem habet: at prima quæ ita scripta est, Attractio, pulmo, aridus æstus, plurimum ab usitato Græcorum loquendi genere D abest: erat enim ita efferenda: Attractio fit, quia aridus æstus in pulmonis temperamento est: ut attractio pro inspiratione accipiatur. Quintus uero non ideo celerem, frequentemque fieri spirationem uult, quod siccus calidusque pulmo sit, sed contra, ex tali spiratione pulmonem exiccari, & calciferi noluit idem attractionem significare omnem absolute respirationem, sed eam, quæ celeris, frequentisque sit. ceterum a frequenti spiratione pulmonem exiccari, ipse etiam in libro de ratione uictus in acutis morbis docuit.

33 *Frigidissimum edulium est lens, milium, cucurbita.*

Milium, & cucurbita etsi non frigidissima sunt edulia, frigida tamen euidenter sunt: at lentem frigidum esse edulium, non concesserim: ut enim cucurbita, & cum eis atriplex, blitum, lactuca, chondrilla, & ex frumentaceis hordeum, & milium manifesto refrigerare conspiciuntur, ita contraria ratione lens nullam refrigerationem affert, neque statim ut ingesta est, & adhuc in uentre superiore continetur, neque postea, cum in tenuia, crassave intestina deuenit. sed quoniam in libris de medicamentis simplicibus, in succo adstringente uim quandam refrigerandi inesse docuimus, ideo arbitrabitur fortasse quispiam, lentè refrigerare: oblitus nimirum, in iisdem nos libris dixisse, unumquodque horum & uideri & dici simplex, si ijs, quæ a nobis cõponuntur, comparetur: simplex tamen exquisite non esse. porro in primo de facultatibus

facultatibus alimentorum libro lentem ex contrarijs constatam esse substantijs ostendimus, altera, qua **E** alium cohibet; altera, qua eandem citat. harum, quæ compefcit, frigida, terreaque est: quæ ad excretionem irritat, calida. quam ob rem lens exiccans edulium est, frigidum uero nullo modo, sicut neq; calidum, sed ex utroque mistum, & medium: uel parumper a medio ad calidius declinans. Vbi igitur ne simpliciter quidem frigidam esse lentem quis concesserit, quomodo eam per superlacionem frigidissimam dixerit? quin etiam lens inflammatis ulceribus cataplasmatibus modo superdata humores in partem affectam confluentes coercere, ac repellere uidetur, quod uel adstringente nimium facit. iam uero habere etiam aliquam uim concoquendi, & suppurandi uidetur, quod frigidis minime inest. siue igitur Hippocrates ipse ita scripserit, siue alius quis hæc uerba interiecerit, is certe de uiribus lentis non recte sensit.

Si non purgatus quis laboret, ulcera exorientur.

Iam alibi didicimus, in laboribus, hoc est exercitationibus calorem adauctum ex intimis partibus ad cutim humores perducere, & per halitum digerere. ubi igitur hi uitiosi in corpore coaceruati sint, sua acrimonia cutim erodunt, ulceraque procreant, sicut ubi crassi, glutinosique sunt, iecur, & renes obstruunt: & in cute affectus cum tumore coniunctos gignunt.

Mulier, & capra elaterium, aut syluestrem cucumerem comedentes, pueris purgatio.

Non solum si elaterium, quod cucumeris syluestris succus est, sicut neque si ipsum solum cucumerem mulieres comederint, sed etiam si quod aliud medicamentum, de numero eorum, quæ subducentia uocantur, sumperint, lac puerorum lactentium purgans reddent. siue autem dicat, mulierem sumpro elaterio, capram uero cucumere syluestri, siue utroque ab utraque deuorato, pueros suo lacte purgare, nihil interest: sicut neque si comedentes, aut uescientes quispiam scribat. hæc autem oratio & ad medicinæ usum, & ad naturale decretum est utilis: nam cum infantes purgare uolumus, siquid tale comedendum matri lactanti, aut capræ damus, ea ratione infantem purgamus: itemque ualeat ad ferendam de illo decreto, de quo controuersia est sententiam: cum enim quidam existiment, nullam facultatem ex ijs quæ primum in alimentis erant, post concoctionem, & in sanguinem mutationem remanere; alij fuere, qui facultates eorum perdurare diu ualidas uolunt, usque adeo ut etiam earum uis in sudoribus sentiat: id quod ea, quæ modo dicuntur, attestantur: siquidem in eis facultatibus eorum, quæ ingesta sunt, seruari uidemus. quinetiam apud nos uerno tempore cum capræ germina scammonæ depastæ sunt, lac gignunt. quod purgandi uim habet. idem quoque usu uenit, si tithymallum comedant. in Doride quoque, & Bœotia, & Thessalia, omnibusque finitimis locis multi ex coturnicum esu musculorum distentionibus correpti sunt: quod illæ ueratræ comedissent. id ipsum quibusdam, qui largius coturnicibus uescebantur, Athenis accidisse conspeximus.

Percalido, quod comederit, intus refrigeratio, extra labor, sole, igne, aestate, æstiuo tempore: contrarium autem contrarium.

Percalidæ naturæ dixit refrigerationem, aquæ potum conuenire: præterea uero, ut quiescat, hoc est, ut a uehementibus exercitationibus abstineat. quomodo igitur hoc loco, ut quidam interpretantur, exerceri iubet? quomodo etiam in Sole & ad ignem caleferi? ostendimus enim huiusmodi temperaturas a balneis refrigerari, quod fumidi, ac fuliginosi uapores, qui in calidis gigni temperaturis solent, extinguantur: & quod humiditas solida membra madefaciendo refrigeret. ignis autem & Sol, itaque uestis, & æstiuum tempus calefaciunt, quam ob rem ita in aphorismis scriptum reliquit: Verno autem tempore, atque extrema æstate pueri, quique his ætate sunt proximi, optime degunt, & rectissime ualent: æstate, & autumno ad aliquam usque partem, senes: reliqua eius parte, atque hieme, qui in media sunt ætate constituti. quocirca si calida ætas hieme, frigida uero, æstate melius habet, non est existimandum, ipsum credidisse, calidiores natura a Sole, igne, æstiuoque tempore iuari, sed lædi. ceterum quod in principio sententiæ ait, percalido: aliquid exposcit, quod subaudiatur, ut temperaturæ, aut naturæ, aut corpori, aut homini. sed quod ex repugnantia subiunxit, indicat, corpori aut homini potius, quam temperaturæ, & naturæ nomen esse intelligendum: alioqui enim dixisset, contrariæ autem contraria: & foemininum articulum foemininis, non masculinum masculinis addidisset. tota igitur oratio talis erit: percalido corpori ex cibis, potionibusque comparata refrigeratio intus conuenit: nocet autem exterior calor a Sole, igni, æstiuo tempore, & uestimentis; a quibus omnibus siccus calor significatur: nam humidum, & moderatum, qualis balneorum est, potestate refrigerare ostendimus. planum autem est, in huiusmodi sermonibus, ubi non adiungimus aquarum sponte nascentium, aut marinarum, aut sulfurearum, aut aluminosarum, semper has consuetas balneas intelligi: nam illæ siccant, & calefaciunt, non refrigerant. contrariæ autem naturæ corpori, contraria. hic etiam subaudiendum est, iuuantibus iuuantia: & lædentibus lædentia: hæc ut fugiamus, illa ut asciscamus: si enim calidiores naturas cibis, potibusque iussit refrigerari: certe frigidiores contrarijs esse calefaciendas statuet. iam uero si calidiores naturas a Sole, ab igni, atque æstate lædi celsit, profecto frigidiores ab eisdem iuari, & a contrarijs lædi confirmabit.

Cibi

37 A *Cibi partim cito, partim sero uincuntur.*

Solus Capito ex ijs, quos ego quidem uiderim, pro sero, scripsit contra, huiusmodique orationem esse uoluit; cibi partim cito conficiuntur, partim contra. eadem autem ex utraque lectione est sententia: ait enim ea, quibus uescimur, inter se differre, quod alia celeriter a corpore uincantur, alia tarde. ceterum quod ait uincuntur, accipi debet pro eo, quod est, mutantur, & concoquuntur, apponuntur, & corpori similia redduntur. ex singulis autem edulij alia cito conficiuntur, in sanguinem mutantur, & alimentum præbent: alia uero tardius: quæ omnia in tribus de facultatibus alimentorum commentarijs sumus diligenter persecuti.

GALENI IN SEXTVM DE VVLGARIB.

MORBIS HIPPOCRATIS.

COMMENTARIVS VI.

1 B

ARNES ex uentre & extrinsecus trahere, sensus indicat: quia inspirabile, & expirabile corpus est.

Ait, carnes ad se ex uentre, & extrinsecus attrahere: atque ex uentre quidem esculentorum, poculentorumque succum, a quo nutriuntur: at extrinsecus, non eodem modo: siquidem incertum est, alimentum ne, an aerem dicat: fieri enim potest, ut, quemadmodum carnes alimentum ex uentriculo trahunt, sic idem ab extremis partibus in intimas reuocent. potest etiam aer a carnibus per arterias ad cutim pertinentes attractus, ad ipsas deferri: quod magis uideretur cum tota hac uerborum comprehensione conuenire: sed de attractione controuersia est: nam & medici, & philosophi nonnulli eam penitus esse negauerunt: nonnulli eam quidem esse, sed non in carnibus. dixi autem horum omnium demonstrationes in commentarijs, qui ad explanationem aliorum pertinent, a me scribi non posse: & quod sæpe eadem inculcare cogere, & quod tanta esset multitudo, longitudoque commentariorum, ut ne numerari quidem facile possent: immo uero ne uniuersum uitæ tempus esset ad librorum Hippocratis explanationes conscribendas, si in qualibet parte cuiusque decreti demonstrationes semper afferrem, molesta quoque res lecturis esset, & commentarios comparaturis longo tempore, magnaque impensa conscriberentur. quare existimaui melius esse, si in his commentarijs cuiusque partis sententiam exponerem, quod est interpretis proprium: interdum uero ijs, quæ ab ipso dicuntur, causas congruentes decretis alibi demonstratis subiungerem, ipsa autem decreta hoc loco rationibus non confirmarem: solum memorarem, in quibus a me libris essent demonstrata, ut nunc faciam. itaque in libris de naturalibus facultatibus ostensum a nobis est, cum membra, quæ aluntur, proprium ad se succum attrahant, alimentum ad ipsa deferri. totum uero corpus inspirabile, expirabileque esse, & libro de usu respirationis, & eo de utilitate pulsuum est comprobatum: in quorum primo usum respirationis esse docuimus, ut moderatio caloris, qui in corde est, conseruetur: in altero uero, qui est de usu pulsuum caloris mediocritatem in toto corpore arteriarum opera custodiri. atque hæc quidem sola satis sint ad priorem orationis partem explanandam: quare ad secundam iam transeamus, in qua illud, sensus indicat, neque ad Hippocratis, neque omnino ad Græcorum loquendi consuetudinem dictum est. nonnulli autem castigantes, sensui scripserunt, ut talis sit oratio, perspicuum sensui est, totum corpus animalis inspirare, & expirare: quibus postea subiicitur, carnes ex uentre, & extrinsecus trahere, est a sensu confirmatum, quod est dicere, ab ijs, quæ nostris sensibus euidenter apparent. equidem uulgares quosdam homines audiui, qui quod eis ex potabilium aquarum balneis euenerat, admirabantur: nam cum dudum confecto per Solem itinere domum essent reuersi, squalidum corpus, & os aridissimum se habere, maximaque siti eneatos esse, dicebant: a balneo uero & restitutam sitim esse, osque humidum redditum, & totum pariter corpus, depulso squalore, quo prius erat oblitum, molle, atque humidum, effectum. alij uero, se aperte percepisse, in solijs corpus suum aquam in se ipsos traxisse, affirmarunt. hæc autem, quæ etiam uulgo patent, sunt, huius decreti ab ipso sensu profecta testimonia. aliqua autem subtilioribus rationibus a medicis inuenta sunt, e quorum numero illud est, quod ipse deinceps attulit: quod in sequentibus uerbis intelligitur: nam ad hæc uerba percipienda, hæc satis esse possunt: quippe cum ex ijs quæ recte dicta sunt, facile quæ interpretes perperam literis mandarunt, deprehendere ualeamus.

2 *Calidior uenula sanguinis multitudine quod exustum est, gignit, ac statim excernit.*

Per calidiores uenulas intelligenda arteria est: cum omnes, qui in Hippocratis libros explanationes conscripserunt, arterias appellare, uenas non ab hoc solum, sed ab alijs quoque multis uerteribus confiteantur. hæc igitur, inquit, uenula sanguinis copia incalescens, quod exustum est, gignit, atque excernit. exustum autem appellat, quod ex calore procreatur, estque ueluti fuligo humoris uehementius calefacti

†Locus i græco codice corruptus, sed emendatus et Orib. lib. 10 cap. 3.

calesfacti. hoc autem quia calida temperatura est, tenuique consistentia, facile excernitur. hanc ego probabiliorem esse explanationem duco, si quidem oporteat uerum simul & Hippocraticis decretis congruens nobis esse propositum. uerum autem esse decretum, quod modo proposui, cum in libro de usu respirationis, tum in eo de usu pulsuum est demonstratum: ex ea enim inspiratione, qua & per os, & per uniuersam cutim animantes utuntur, duplicem existere utilitatem docuimus: ut natiuus calor perpetuo refrigeratus roboretur, ne dissipatus intereat, praesertim cum ex qualibet auctus causa est: & ut exciteretur, fiatque ualentior, quando copia frigidioris materiae grauat: ut etiam ignis uentilatione accenditur. quin etiam duplex hic motus est ei propria atque innata exercitatio, quae robur ei comparat: siquidem haec est utilitas, naturaque exercitationum. itaque cum supra dixerit, carnes ex uentriculo attrahere, & extrinsecus, tum addiderit corpus inspirans, & expirans esse, & quomodo inspiratio efficiatur, quemque usum praestet, docuerit, cum carnes esse attractrices asseruit, de expiratione uero nihil sit locutus; merito fit, ut in proposita oratione de ipsa uerba faciat: cum est de arterijs instituta oratio, quae cordi quidem communis est, licet de illo eam esse, sit obscurius. esse autem communem, perspicuum ex hoc est: diximus, fuliginosum excrementum ab innato calore in sanguine procreari, ut etiam ignis uentilatione accenditur, ea expiratione: quae ex toto corpore, ea arteriarum compressione propelleret. haec autem ex arterijs, & uenis, quas communia habere inter se ora docuimus, per cutim confestim compressis arterijs expelluntur: quae uero ex corde, ea prius suscipit pulmo, qui cordi cum dilatatur, attrahenti; cum comprimatur expellenti praeparatus est quasi quoddam spiritus promptuarium. atque haec est nostra de his uerbis sententia: & sequentia uerba & his, & superioribus congruere, paulo post ostendemus, qui autem hoc loco de ortu febris ardentis loqui Hippocratem uolunt, hi primum eam orationem, quae de attractione carniū est, mancam relinquunt: propterea quod illa non modo quod accommodatum est, in se trahunt: sed etiam quod tale non est, expellunt. attrahendi autem utilitas notior est: excernendi uero obscurior, & aliquam rationem ad persuadendum exposcit. itaque ad sequentem partem transeamus, quae, ut nuper dixi, ad meliorem explanationem discernendam, nobis alicui erit adiumento.

Et quibus quidem pingue, bilis flaua: quibus uero sanguis, atra.

3
Duae superioris particulae explanationes sunt memoria tenendae: nos enim diximus, Hippocratem demonstrare utilitatem respirationis: hocque nomine intelligi spiritum in toto corpore ex arterijs ad externa delatum: sicut ore exeuntem, expirationem uocamus. quidam uero de febris ardentis ortu uerba fieri sunt opinati: quorum sententiam non admodum confirmare illud diximus, quod ait, quod exustum est, gignit, statimque excernit: neque enim in ardentibus febribus ea confestim excernuntur, quae ipsi per uomitus, aut per aluum euacuari asserunt: neque necesse est, aliquid febris ardentis symptoma in oratione, quae de ortu eius est, commemorari. nostram autem interpretationem esse, quam haec sit, meliorem affirmamus: primum quod in has reprehensiones non cadit; deinde, quod in hoc sermone totum decretum de spiritu intro, forasque perlato traditum uidetur: quam rem in quibusdam nostris commentarijs non solum per oris respirationem, sed per distillationem, quae in toto corpore est, fieri probauimus: cum nonnulli inspirationem fieri dicant: ut animalis spiritus generetur, ut Asclepiades cenfuit: nonnulli uero, non ob id solum, sed etiam ut uitalis procreetur, ut Erasistrato placet: nonnulli denique, ut hi spiritus nutriantur: referre uero usum expirationis ignorant. Hippocrates autem, ut in praedictis commentarijs ostendimus, uerum usum non modo eius expirationis, quae per os, sed etiam, quae per totum corpus fit, est hoc sermone persecutus. alios autem interpretes par est accusare, quippe qui obliti sint, cuiusnam auctoris librum explanent: alioqui enim in aliorum placita non desisterent, omisso consensu eorum, quae Hippocrates statuit: nam cum ipse clarissime dicat, carnes ex uentriculo, & extrinsecus attrahere, quod ualde ab ea sententia diuersum est, quae alimenti distributionem a uentriculo in corpus fieri consecutione eius, quod inane est, censuit: primum existimandum erat, non modo eorum, quae sibi propria essent, uim attrahentem in eis esse, sed etiam aliena expellentem: hoc enim sequitur ex sententia illorum, qui naturam saluti hominum consulere statuunt, in quibus etiam Erasistratus est: secundo uero loco quidnam excretionem egeat, erat exponendum: neque enim dicent sanguinem, quo alitur corpus: sed illi neutrum horum fecerunt: at Hippocrates cum ex ijs, quae sensui manifesta sunt, utrunque euidenter comprobari, dixisset, mox se ad distillationem in toto corpore usum exponendum transtulit: causamque ortus fuliginosorum excrementorum necessariam esse asseruit: siquidem calor, qui in corpore animantium est, eiusmodi excrementa perpetuam euacuationem postulat: creat. proinde hac in parte materiam huiusmodi excrementorum gignendorum aperuit: ut enim maior calor ad ea gignenda aptus est, ita etiam materiae quaedam sunt ad eorum ortum accommodatae. quare non sine ratione atrae bilis mentionem fecit: uos enim duplicem eius esse ortum didicistis & ex sanguine crasso, ut ex flaua bili exusta. quod si de febris ardentis origine locutus esset, atrae bilis frustra meminisset. quam ob rem uel ex hoc perspicuum est, & nostram explanationem ueram esse, & Hippocratis decretis congruere: illorum uero, non item hanc autem eandem sententiam in alia libri parte scripsit, & nos exposuimus: quo etiam loco illud monuimus, pingue non solum de opimo, & adipato sed etiam de quouis dulci dictum esse, debere existimari: ut eo uerbo mel quoque, & σίρσιον, quod nostri defrutum, uocant, comprehendatur.

Frigidior

4 A *Frigidior in frigido tempore & regione calidior erit.*

Constat inter omnes neque eum, qui ob affectum aliquem, neque eum, qui ob aetatem frigidior sit, in frigida regione, frigidoque tempore fieri calidiorē posse. quam ob rem Sabinus hanc orationem in ijs, qui natura frigidiores sunt, ueram esse tradidit. & tamen ne in ijs quidem uera est, si absolute, & sine hac conditione pronuncietur: euidens esse, frigus exterius circumpositum partes cutis densare, ac refrigerare: intimas uero corporis partes non pari modo afficere: sed quemadmodum in aphorismis definitum est, ubi ait, Est interdum, cum in distentione sine ulcere iuueni quadrato, in media aestate, copiosae frigidae persulfio calorem reuocat: sic adhibenda nobis est hoc loco distinctio: frigus enim nostrum corpori inspersum aut catenus intimas partes petit, quatenus illas, non secus quam extimas refrigeret: aut solas eas refrigerat, quae ad cutim sunt. quod ergo in profundum penetrat, partes illic positas refrigerat, nec mediocrem toti animali noxam affert. at eius uim in extimis corporis partibus dissoluta, tantum abest, ut intimas sit refrigeraturum, ut etiam multo, quam prius eorum temperamentum esset, calidiores effecturum sit. quicunque autem nunc uerba ab eo fieri putant de ijs, qui raram cutim, rarasque sub cute carnes habent: ij quia dicunt eos calore distato frigidiores effici, & proinde cute condēfata, & calore, qui prius dissipabatur, retento in calefcere: aliquid sane ueri pronunciant: non tamē uenire eos in hanc sententiam oportebat, ut eos, qui sic distentur, frigidiores dici existimarent: quādoquidem haec, ut nostis, humidis, calidisque corporibus potissimum insunt: secundo loco, calidis, licet nulla sit eis humiditas coniuncta: nullum autem frigidum corpus facile per halitum digeritur: sed huic rei humida minus, sicca magis obnoxia sunt. utriusque uero praestant, quae suapte natura calida sunt. itaque in hac re falli eos existimo.

5 *In doloribus proximam uentrem purga, sanguinis autem uentrem seca. ustio, sectio, calefactio, refrigeratio, sternutamentum, stirpium humores, in quibus uim habent, & Cyceon. maleficorum, lac, allium, uinum seruifacium acetum, sal.*

Enumerat hoc loco remedia, quae ad paruos, magnosque sunt dolores accommodata: ut in aphorismis quae solum oculis dolentibus conueniant, scripsit hoc modo, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenae sectio, aut epotum medicamentum soluit. nunc uero quaedam remedia subiunxit, oculorum doloribus incommoda. primum igitur omnium, quae hoc sermone enumerata sunt, est purgatio: quam contentiosa, irritant, neque stulta: nosque remedia, quo ordine ab eo scripta sunt, plane declarauimus. prima uero eorum, quae deinceps consequuntur, est ustio: quae solet administrari, cum loca maximis morbis ob praeniorum humorum redundantiam affecta sunt, ut in malignissimis ulceribus usu uenit: cum interim nos palam igne candētibz ferramentis, interrim uero medicamentis, adurendi uim praeditis aduramus. post ustionem ordine sequitur sectio: quae ipsa quoque in membris, in quibus ex ategressis magnis inflammationibus multū puris collectum erat, dolores sedat. hanc excipit calefactio, lauauionibus nimirum, fomentisq; adhibita. alias autem fomentorum materias didicistis, & quibus affectionibus dolorem inferentibus admodū sint. ut quae in pectoris doloribus in usum ueniant, in libro de ratione uictus in morbis acutis ipse descripsit. oculis autem mollē spongiam adhibemus, cum locus calefactiones per sacculos, & cataplasmata non ferat. quia etiā conspersio ex oleo, quae calefactio est, in medijs corporis partibus, & capite dolores mitigat. iam ex aqua fotu dolor artuum tollitur. atque in dolentibus particulis est apud Medicos calefactionis usus & frequentissimus, & plurimus: nam & contenta laxat, repleta euacuat, & refrigerata calfacit. in doloribus autem refrigeratione utimur rarius. densat ea exteriorem partium superficiem, ideoque distillationes cohibet, distenta uero magis intēdit. quocirca refrigeratio eas modo calidas intēperies sanat, quae multitudine uacat, ut in capitis doloribus ex aestu, aut febris ardore contingit. quare caput oleo rosaceo frigidoperspergentes symptoma curamus: itemque ignes sacros propter redundantē calorem dolore uexantes, & podagras quoque, cum biliosa aut calida sit defluxio. ab his uero subinde scriptū est, stirpiū succi, in quibus uim habent. quorū uerborū sententia mihi esse talis uidetur: succi quoque stirpium erūt quādoque doloribus remedio. hi autem permulti sunt qui partim liquidi manent, partim condensant. & primum quidē oleum, si calidū adhibeatur, multiplicē nobis utilitatē curandis, leniēdisque doloribus affert: deinde etiā alia multa, quae multo plus, quā ipsum, calefaciūt, ut laurinum, cedrinū, uicininum, sinapinum, & raphaninum. atque haec sane liquida sunt: cōcreta uero alia magis, alia minus, & resinae, praecipue autem inter eas, quae sponte sua distillant: & thapsia quoque & euphorbiū, & liquores omnes, ut cyrenai cus, particus, medicus, assyrius, & sagapenus, quiq; ex tithymallis, & qui ex panace fluit, qui prope opopanax nominat. huius quoque generis sunt & chalbana, & alia multa, quae oīa in cōmentarijs de medicamentorum simplicium facultatibus didicisti. nūc uero siue liquor, siue succus alicuius sit, nosse humoris cōprehenditur. ex hoc etiā est genere pix liquida, & quod piceū uocatur: & quod in Cilicia capnelaū dicitur, aliaque innumera tū ex herbis, tū ex fruticibus, tū ex arboribus cōfecta, quorū cōmune nomē est stirps, cuius hic Hippoc. meminit, cum ait, stirpiū humores. addidit autē, in quibus uim habet: & obscuram orationē breuitate fecit. quā ob rē interpretes inter se dissentiunt: uerbaque non modo aliter atque aliter interpretant, sed etiā scribūt. ut igitur ne longior sim in multis conscribēdis, illis praetermissis, ea sola in medium adducam, quae mihi ueri simillima uidebuntur. Ex medicamentis igitur, quae sunt ad leniendos dolores apta, ut aliud alij affectioni, ita aliud est alij membro accommodatum. quia autem

haec

A. l. 3. f. 22. t. 1. c. 7. p. 747. A.

† piffelaeum legendum uidetur.

hæc oratio commentarij modum excedit, eam exemplis breuiter persequi decreui, ac non omnes eas affectiones, quibus iunctus dolor est, non eadem medicamenta exposcere, hoc tibi exemplum esto. cum mordaces humores intestinis continentur. prius ea iniicimus, quæ eluunt, in quorum numero sunt multa, & pitisanæ cremor. ubi autem hæc excreta sint, tum quæ morsus mitigant, quæque intestinis inhaerentia, eorumque tunicas operientia tumentur a mordacibus humoribus superne in ea descendentes, in sedem indimus: eduliaque boni succi, quæque difficulter corrumpuntur, eis offerimus. cum uero huiusmodi humores in uentre superiore, præcipue autem in eius ore sunt, primum ita affectis uomitum imperamus. si difficulter uomant, oleum, aut oleum aqua temperatum, aut quid simile forbédum damus: inde autem citato uomitu, aliquid foris adstringens, & odoratum superdamus, interius uero cibos porrigimus, qui bonum succum creent, ægre corrumpantur, & nonnullam adstringendi uim habeant. Oculis uero dolentibus nihil horum efficitur, sed prius totum corpus expurgamus. si sanguis redundet, ad uenam cubiti externam, quam humerariam uocant, incidendam accedimus: mox uero medicamentum quàm molliſſimo, & minime mordaci utimur. deinde cum per totum diem usque ad uesperam ieiunari, lauatum ducimus. at si neque purgatione, neque sanguinis detractioe indigeat, tum prædictis medicamentis; & post illa, lauatione; sicut nostis, hosce dolores sedamus: neque ad morsus uentris collyrium ullum iniicimus, neque oculis tragi succum, aut caprillum adipem, aut ceratum morsu uacans, aut aliud huius generis, quale in sedem dare soliti sumus, adhibemus. hæc nobis loco exempli dixisse satis sit, ut, eidem affectioni diuersis in locis excitatæ non eadẽ esse adhibenda remedia probaremus: erat enim nobis propositum indicare, quo sensu dixerit Hippocrates, & stirpium humores, in quibus uim habent: nam in quibus, aut particulis, aut affectionibus, aut utendi modis necessario intelligitur. dico autem utendi modos, cum aut causam, quæ parti affectæ dolorem inuehit, præcidimus; aut flatuosum spiritum ex illa genitum discutimus: idque duobus modis efficitur, cum aut crassior & flatuosa illius pars extenuatur, aut corpus ipsum continens rarefit. est & alius præterea dolorem remouendi modus, qui in sensu hebetando uersatur. isque prudentiam non mediocre desiderat, ut alia cum stupefacientibus misceantur, nec sola adhibeantur: nam quis est, qui nesciat, in medicamẽto, quod philonium uocatur, doloris cessationem a sensu stupore proficisci? quæ uero stuporem inducunt, sunt hæc, papaueris liquor, & alterci semen. at si hæc sola, & pauca admodum dẽtur, dolorem sedare non poterunt: si uero ea mensura assumantur, qua sedare dolorem queant, partem affectam non mediocri noxa afficient. itaq; ut ne magnopere noceant, sensumq; stupefaciant, Philo alia medicamenta, quæ admisceret, excogitauit. quam autem uia, & ratione quispiam utatur, ut huiusmodi medicamenta conficiat, in libris de eorum compositione docuimus. itaq; de his hæcenus uideamus iam, quæ G deinceps sequuntur, quorum est princeps omnium, cyceon. nos autem in commentarijs aphorismorum iam tradidimus, dolores oculorum, qui ex obstructione orti sint, uino sedari. nũc uero aliorum dolorum, quicunque eadem ratione excitantur, partim ex sanguinis crassitudine, partim ex frigore, uobis ueniat in mentem: cum sæpenumero in doloribus uentris, & capitis, cui hemigræuæ nomen est, meracius uinum sumptum illico, euidenterque iuuisse: tum somno accedente, ex toto eos sustulisse conspexeritis. uidistis autem non statim ieiunio, sed assumpto cibo, me uinum propinasse: nunc uero Hippocrates utrunque & cibum & potum coniunxit: siquidem tale quidpiam cyceon est, ut apud Homerum legis, cum alia uino miscerentur, omniaque uinum habere commune, fortasse uero uinum cum polenta miscebatur. necessario autem alia quoque misceri, quispiam putabit, hoc nomine cyceon ueteres significare uoluisse: ut potius hanc uocem in illum sensum usurpasse intelligatur. cum autem ego interdum alicui, quem dolor affligebat, iussissem, ut uino sine cibo uteretur, quo meam confirmare sententiam, deprehendi, quæ admodum uerebar, multis subito calidis uaporibus locum affectum percutentibus, unde & inæqualis intemperies, & repletio illius membri consecuta est, eum esse uehementius cruciatum. ostendimus autem, repletionem, corpora omnes in partes distendentem, infirmis partibus dolorem afferre: inæqualem uero intemperiem ideo id efficere, quod aliqua partes adhuc sint integra, aliqua uero refrigerata sint illis proxima: unde quæ male affectæ sunt, molestam refrigerationem adhuc integris impertiuntur. at quæ totæ refrigeratæ sunt, quæque, ut ita dicam, hæcticam temperaturam quandam sunt adeptæ, non dolent: dolores enim inquit, excitantur in ijs, quorum naturæ mutantur, & corrumpuntur: non ijs, quorum sunt iam mutata, atque corrupta. equidem uinum sine cibo eorum esse læsurum suspicabar: experientia uero idem attestata meam magis sententiam confirmauit. cyceon, cum in se cibum quoque contineat, non utique lædet: nam ex moderata utriusq; mixture æquabilis calefactio in affectis partibus paulatim augetur, quæ sine multis uaporibus quæ refrigerata sunt, calefacit, quæque impacta sunt, discutit: ea enim attenuata ac fusa, itemque continentibus ea corporibus rarioribus effectis, eas partes permeant, in quibus propter crassitudinem erant infarctæ: quæ res ab ijs, quæ æquabiliter calfaciunt, fieri solent. iam uero sternutamenta quoque, nam & de ijs deinceps scripsit, capitis dolores, quos flatuosi spiritus copia excitauit, euidenter curare conspiciuntur. hæc igitur omnia cum eo, quod erat initio propositum, conuenire ostendimus, & perperam ab explanatoribus in multos sermones esse distributa. ad sequentem uero partem nos conferamus, quæ plus etiam ab omnibus superioribus, quàm ille inter se, discrepare uidetur. potest autem ipsa quoque, ut ego quidem puto, de doloribus, non secus, quàm illæ, intelligi: ab illis tamen malitia differre: siquidem maligni quidam

quidam dolores a maleficis excitantur, siue ea medicamenta malefica sint, quæ uenena nominantur, siue feræ uirus iaculantes, siue succi quidam ex prauo uictu, pestilentiq; aere in corpore geniti: ad quæ omnia pertinere dicta remedia, ut lac, ut allium, ut uinum feruefactum, ut acetum, & salcem cenſeo. ac lac quidem aduersatur uenenis erodendo necantibus: propterea quod attemperatone ad ea opus est: allium uehementi refrigeratione lædentibus: uinum ijs, quæ mediocri. cum uero additum ei sit feruefactum, ideo ualde calidum possumus intelligere. potest etiam ita decoctum accipi, ut defrutum, quod uocant, factum sit: nam & hoc erodentes acrimonias temperat, acetum autem ut glutinosos humores; ut qui ex esu fungorum gignuntur, discicare possit: uel refrigerandi causa, ut est ad thapsiam accommodatum. sal deniq; ut totam maleficorum humorum, ac medicamentorum substantiam consumat: uerum quoniam corpora nostra non solum per simplices rerum nos attingentium qualitates, sed etiam per totam earum substantiam iuuantur, ac læduntur (nam id quoq; aliis nostris in commentarijs didicistis) ideo recte dictum utique fuerit. Et stirpium succi, in quibus uim habeant: proprietates enim quæ ex tota rei substantia prodeuntes nostris corporibus idoneæ, aut alienæ sunt, in quadruplici genere materia uersantur: nam aut purgantia medicamenta sunt, aut alimenta, aut tertio post hæc loco, quæ Hippocrates hic malefica nominauit: aut quarto, horum remedia. cumq; tertium materiae genus in medicamentis, quæ pernicioſa dicuntur, & uenena ferarum diuidatur, ideo fit, ut eorum quoq; duplicia sint remedia: nam quæ pernicioſis occurrunt, *αλεξίφάρμακα*, hoc est uenenorum auxilia: quæ ferarum ictibus, theriaca nuncupantur. sed existimabit fortasse quispiam, purgantium quoque medicamentorum materiem in pernicioſis contineri: propterea quod ea supra modum sumpta nos perdant. quod si concesserimus, consequens etiam erit, ut alexipharmaca, & theriaca sint in pernicioſis numeranda: quia ea quoque tollere homines queant, nisi quis parum eorum omnino assumat. quam ob rem medici multa medicamenta non mortifera uocare mihi uidentur, quod necessaria quædam eorum per occasiones utilitas existat: pernicioſa uero, quæ nullo unquam tempore aut ægrotantes, aut bene ualentes homines adiuuant. nam neq; aconitum, neq; argentum uiuum, neque argenti spuma, neq; marinus lepus intra corpus si sumantur, nobis ullam utilitatem præstabunt: ut etiam alia pleraq; de quibus egimus in commentarijs, in quibus de ijs, quæ ex totius substantiæ proprietate profunt, aut obsunt, differuimus.

6 *Homini ex lassitudinibus, quas ex itinere contraxerat, imbecillitas, grauitasque accidit: expuit: tussis enim ex uertice. febris ei acuta, manum submor dens, secundo die caput graue, linguaque exusta fuit: nares unguibus rescissæ; sanguis non prorupit: sinister lien magnus, ac durus dolore conflabatur.*

C Quæ huic agro acciderint, recensuit: mortuus uero ne sit, an incolumis euaserit, quorum causa cetera omnia scribuntur, silentio præterit. auebit autem fortasse quispiam; de me audire, quid ego de huiusmodi agro futurum prædicerem: cui quidem uerum dicendum est: si quis eius mihi urinam ostendisset, plane quid de illo sentirem, pronunciarẽ: quantum enim possum ex ijs, quæ hoc loco dicuntur, facere coniecturam, pernicioſo morbo tenebatur: at si optima urina fuisset, hominem quidem incolumem fore, acuto tamen morbo laborare, dixissem. quod si urina quoque praua fuisset, breui illum moriturum: si mediocrem, ut nec laudanda, nec uituperanda esset, longius uitam producturum, moriturum tamen affirmassem. nempe cetera symptomata medium fere inter perniciem, ac salutem locum tenent: sed quod ait, nares unguibus rescissæ: deinde sanguinem non effundentes (sic enim scripsit Zeus, nares unguibus rescissæ sanguinem non emisserunt) pessimum signum fuit. si uero scriptum sit, ut in plerisque exemplaribus reperitur, nares unguibus rescissæ: sanguis non prorupit: pernicioſum fuerit illud quidem, sed tamen minus, quàm ut nihil penitus sanguinis fluxerit. perspicuum autem est, manus opera rite adhibita, sanguinem non fluxisse: alioqui enim, si uitio operæ, quam manu adhibemus, id accidisset, minime commemorasset, fuisset quidem rescissas nares, nec tamen sanguinem prorupisse. ferunt autem præcos medicos non modo suis unguibus, sed etiam ferramento quodam ad id parato nares secuisse. ac medici, qui agrum, de quo hic agitur, curabant, ad nares incidendas ob capitis grauitatem deuenisse uidentur. quod uero de lieue dixit, sinister lien magnus, quidam esse additum sinistram putant, ut poeta lac album, & sues humi cubantes uocat, cum tamen nullum lac non album, nullique sues non humi cubantes sint. * incisa sanguis non effluxit sinistra, perinde ac dixisset, sinistra nare: quod hæc recta lienem respiciat: & uerisimile sit, medicum ad manuum operam hac in nare deuenisse. sed cum primus librarius mendum fecerit, idem error ad nos manauit. præterea cum in hac oratione sint etiam hæc uerba, tussit ex uertice, huius libri interpretes controuerſantur: alii enim ex capite exoriri tussim uolunt, non ut plerunque solet ex pectore, atque pulmone, & aspera arteria, cum hæc partes primo affectæ sunt: alii uero ex eo, qui proprie uertex dicitur, existere eam arbitrantur, ut non modo distillatio ex capite, sed etiam ex ea capitis parte, quam uerticem uocant, emanans tussim efficiat.

7 *Qui quartana laborant, magno morbo non corripiuntur: si uero prius corripiantur, & quartana superueniat, liberantur.*

Al. 3. f. 1. r. 5.
c. p. 385. b.

Morbū comitialē præcosi & magnū morbum, & affectum puerilē, ut ipse quoq; Hipp. in libro de aere, COMMENTARI. X aquis,

aquis, & locis fecit, nominarunt: quod ea ætate sæpe proueniat. quidam uero Herculeum appellaue-
runt: non quod Hercules ipsum pateretur, sed uidentur ij, sicut alij, qui quàm sæuus esset, nomi-
bus explicarunt, ita hoc etiam nomen Herculei, ut eius magnitudinem significarent, effinxisse. quidã
sacrum morbum falsa opinione inducti uocauerunt: ut ipse in libro de sacro morbo declarauit. hic au-
tem morbus cum interdum alijs partibus affectis oritur, tum præcipue cum cerebrum ipsum primum
patitur, nec in alterius membri patientis consensum trahitur. morbi causa est crassus, frigidusque hu-
mor in cerebri uentriculis coaceruatus: qui neruorum quoque origines, præsertim uero spinalis me-
dullæ initium comprehendit. huic humori & aliæ febres, maxime autem diuturnæ, & inter has quar-
tanæ potissimum adiuumento sunt: itemque illa quartana quæ longissima est, quæq; cum rigore inua-
dit, & ipse itidem rigor. * * * uectes. * * * cum
hic humor cerebri initium obstruit, potest febris calor ipsum prius attenuare, atque discutere: to-
tamque temperaturam uehementibus rigoribus commutare, atque cum humida, frigidaque sit, in
calidiorem, siccioremque conuere. gignitur enim ab ea interdum humor pituitosus in corpore, ue-
rum excretionibus quæ plerumque per sudores, aut uomitus, aut aluum fiunt, quibus etiam conuulsio
tollitur, corpus expurgatur: in quam sententiam in aphorismis dixit, præstare febrem conuulsionibus,
quam febris conuulsiones superuenire: nam & comitialis morbus est totius corporis conuulsio. in hoc
autem de uulgaribus morbis libro ita ipse conscripsit: tutissima uero, facillimaque, & longissima
omnium quartana est: siquidem non est ipsa modo per se talis, sed etiam ab alijs magnis morbis libe-
rat. est autem perspicuum, qui febris quartana prius uexantur, eos morbo comitiali corripere non posse:
nam cum iam præsentem quartana febris arcere consueuit, tum uero multo magis, quando nondum
hominem corripuit, eum ne apprehendat, prohibebit.

Pro quibus, qui morbi.

Hæc conueniunt cum superioribus; hancque habent sententiam: pro quibus nam morbis alij mor-
bi orientur, scire conuenit: hoc enim subaudiendum est. nam ut quartana comitalem morbum discu-
tit, & febris quæuis conuulsionem, uel etiam destillationem, & suspirium tollit; sic inflammationem
oculorum alui profuuium, læuitatem intestinorum acida eructatio, lateris dolor peripneumoniam, ue-
ternum infania curat. contra uero si in ueternum infania, & in peripneumoniam lateris dolor uertatur,
non boni consulendum est. hæmorrhoides quoque incipientem melancholiam prohibuisse, & iam
factam remouisse & item lienem, qui obduruerat, curauisse uisæ sunt. iam uarices & hos ipsos mor-
bos, & podagras, & articulorum dolores sanant.

Quæ sequuntur, usque ad finem octauæ commentarij, ex libro manu scripto
sumpta sunt omnia, ac nunc primum in lucem edita.

Bilis, ut dixi de aibus, quia biliose sunt.

Quod sæpe sum testatus, ex obscuris orationibus elici nullum uerum sensum posse, hoc etiam loco
commemoro: neque enim quam uim habeat uerbum bilis, satis intelligi potest: ut nec etiam conijci,
quid nobis prænunciet. quare hæc sententia uel Hippocratis non est, ut ego quidem censeo: nam quid
de aibus ipse unquam supra dixit? uel est ab eo recordationis causa forte conscripta. quod autem ait,
quia biliose sunt, id ipsum uerum esse declarat earum leuitas, & quod in sublimi ferantur: cuius rei ali-
bi exposita a nobis causa est copiose.

Caliditas acrimonia signum est, turbationes, transitusque.

Vera hæc oratio est: siquidem caliditas acrimonia parit: estque eius signum. ceterum si acrimonia
quæ in corpore, aut particula, quæ naturalem suum statum seruet, inesse comperiat, dum funditur,
sensum sui excitat, idque est, quod ait, transitus. eadem cum interna, ac penitiora loca petit, intusque ma-
net, turbationem affert.

*Delirantibus laterum dolores cessant: quibusdam uero etiam febres: quibusdam non item, sed cum sudoribus: quibusdam
etiam cum perturbatione. quibusdam cutis arida, circumtenta, salaque efficitur.*

Perspicua hæc oratio est. dolor lateris quempiam inuasit, ut signa, quæ affectum indicantia nominant,
nobis declarant. quod etiam grauis transitus morbi attestatur. quare sæpe fit, ut medicus repente ingres-
sus, & morbi & doloris leuationem esse factam, & astantes lætos cõperiat. ipse tñ lætari temere nõ debet:
sed quærere, factane sit iudicatio, aut abscessus eruperit. quorum nullum si factum inuenerit, sed ægroti
oculos perturbatos, signaque delirij adesse intueatur, tum magnum esse malum pronuntiabit: tunc
enim sedata quidem pleuritis est, sed ad perniciem: propterea quod materia in cerebrum impe-
tum fecit: quicumque enim aliqua parte corporis dolent, ac plerumque dolorem non sentiunt, eor-
um ægram esse mentem constat. ac sæpe usu uenit, ut pleuritis in delirium non desinat: sed per
sudores excernatur: quandoque etiam per tussim expurgetur: quandoque autem ex multorum
symptomatum

A symptomatum turbatione abscessus in cutem fiet, quam ob rem illa arida, circumtentaque efficitur. ac
si interdum e falso humore excita pleuritis est, eundem ad cutim propellet.

12 *Stupores quales nam sint, & quibus de causis orientur, & quales coxam corripuerint, considerato.*

Hæc oratio accommodata erat ei, qui cum aurem curaret, eique uerum remedium non suppeteret,
stuporem inducentibus medicamentis dolorem mitigabat. id quod etiam in coxæ dolore faciebat.

13 *Propter aures, & ex auribus tertio die fere pereunt.*

*Liber manu
scriptus non
habet, tertio
die.

Cum auris una sit corporis nostri pars, multos ex auribus, & propter aures mori nunc scribit. ac
quod ait, ex auribus, indicat ex primario aurium affectu id accidere: quod uero ait, propter aures, id
ex consensu fieri docet: sæpenumero enim grauis morbus aures corripuit, qui serpendo serie quadam
propter continuitatem ad cerebrum peruenit, mortisque causa fuit. sæpe etiam contingit, ut cum ma-
gna materiæ copia cerebrum obfideret, eam natura ad aures amandarit, ægrotantique perniciem at-
tulerit.

14 B *Quibus cutis circumtenditur arida & sicca, sine sudore pereunt: quibus laxa est, cum sudore moriuntur.*

Hæc sententia plerisque in locis est ab Hippocrate pronunciata: si cutim peraridam, ac circumten-
tam in morbo compereris, ut ne sudores futuros suspiceris: propterea quod cutis durior eos non ad-
mittit: at si eam laxatam inuenias, tum sudores prorupturos uerisimile uideri. sed animaduerte, ut dili-
genter differentias Hippocrates nouerit: cum aliud durum sit, aliud aridum, aliud denique circumten-
tum. quod ex contrarijs probe cognoscitur: nam duro molle, circumtento laxum, arido humidum oppo-
nitur: natura enim noluit iniqua esse, ut uni multa efficeret contraria.

15 *In morbis, qui παλιμβουλοι sunt, mutationes profunt. mutatio autem ad id, quod decet, priusquam male afficiantur, fa-
cienda est. ut Cherioni contigit, cui irruata sunt ex quibus faucium exasperationes oriebantur.*

Quid morbus παλιμβουλος sit, scire non possumus prius, quàm quem παλιμβουλον hominem mortales
uocent, intelligamus. ergo παλιμβουλος homo est dolosus, qui aliud loquitur: aliud sentit: & qui facile
sententiam mutat. eiusmodi, quoque morbus appellatur, qui speciem ille quidem facit leuationis, sed
tamen intus malignus est. itaque in hoc genere morborum facienda mutatio est. sed cur dixit, ad id quod
deceat, hoc est, consentaneum est, cum in eodem statu morbus non maneat, sed modo quiescat, modo
malignus fiat: an tunc non esse faciendam mutationem censuit. hoc est, non commutandum in contra-
ria, ut a calidis auxilijs ad frigida ueniamus, sed copia, & uis mutanda sit, ut a calido ad calidius profi-
ciscamur. quod autem maximi refert, ipse nobis nunc indicat: fieri quandoque, ut in morbis mirabili-
bus leuatio per dies aliquot esse secuta uideatur, tuque perfectam solutionem esse factam putes, & ple-
nius ægrum nutrias. quo casu si morbus ad malignam se naturam cõuertat, noli in errato persistere: sed
tu quoque ad tenuiorem uictus rationem te conuerte. id obseruauit Hippocrates in Cherione quodã,
cui exasperata fauces sunt. qua in re illud scito, ut nausea uomitum antecedit, sic tussim asperitas. fit au-
tem tum propter meatuum, tum propter branchiorum pulmonis obstructions: spiritus enim cum ob-
struente pituita pugnans sonitum creat. itaque cum hic affectus illum affigeret, ac paucis diebus in-
termisisset, pleniore uictu usus est: cum uero morbus repetisset, ad tenuiorem redijt.

16 *Siquid sani relictum est, subducta per infernas partes causa, aut detrabe, aut deliga, aut eiice, aut incide, aut adure. in qui-
bus uero non, tu quoque nihil horum facito.*

Admirabilis hæc sententia est, chirurgicisque medicis apta: sæpe enim morbus præter naturam in cor-
pore extitit, medicusque ad manuum opus esse accedendum cognouit. quare monet, ne in infinitum
usque incidamus, sed usque adeo, dum sanum locum inueniamus. uerũ si, ut fere fit, uires in media actio-
ne hominem destituant, quod uehemens dolor urgeat, nec possit medicus id totum, quod præter natu-
ram est, præcidere, tum ab instituto desistet, ac postea detrahet, aut deligatione intercipient, aut aduren-
te medicamento auferet, aut secundo loco ad ferramenta reuertetur.

17 *Quibus magna sanguinis copia, ac sæpe e naribus fluit, ijs, si color malus fuerit, merum modice datum, prodest. quibus
autem colores rubri fuerint, ijs non aque confert. [præterea quorum caput facile tolerat, hos merum iuuat: quorum non
minime.]*

Hæc quoque oratio aperta est. fluxit per sæpe copiosus sanguis: eiusque fuit tanta uis, ut facies sit fa-
cta pallidior. eaque coloris priuario in pallidioribus facile deprehenditur: in rubris uero, non pari mo-
do. quocirca si totum corpus euacuatum sit, alendum esset carnibus ijs, quæ multum sanguinis gignunt,
& item pane. sed ipsa edulia per se non concoqueret: immo uero ei potius dolorem afferent, quam
ob rem quæ facile & concoquantur, & distribuuntur, danda erunt. huiusmodi autem censetur uinum,
nisi forte capitis dolorem ureamur: siquidem tunc dilutius ei præberemus.

Quorum nares natura humidiores sunt, ac genitura humidior, & copiosior, ij† agrius ualent: quibus contraria, salu-^{E 18}
brius. † v.l. non hi

Non hoc ait, quorum nares humidiores sunt, eorum quoque genituram esse humidiorum. ecquæ
nam causa subest? sed quorum sint nares humidiores, & quorū sit genitura humidior, eos ualere: pro-
pterea quod nares excrementa, quæ superne descendunt, expurgant: genitura uero, quæ inferne, siq;
hæc cohibeantur, qui ita affecti erunt, ægrotabunt. Hippocrates autem recte addidit uerbum, natura:
quando in destillatione nares humidæ sunt, & in gonorrhœa humida est genitura, nec tamen tum ho-
mines, quod excrementa per naturam non euacuentur, integra ualetudine perfruuntur.

Sputa rotunda delirium portendunt, ut in Plinthio apparuit. huic de sinistra nare sanguis profuxit, & quinto die libe-¹⁹
ratus est.

In hac libri parte Hippocrates rationes exposuit tum causarum, tum morborum: nunc uero de sym-
ptomatis differit. uerum quia hisce de rebus alibi dictum est copiosius, ideo quantum esse sputum de-
beat, multum ne, an paucum; & qua consistentia, utrum inquam crassum, an tenue: & quo odore, sce-
tidum ne, an secus: & quo colore, nigrum ne, an album: & qua figura, rotundum ne, an passum, quo
de nunc agitur, tu per te ipse in prælagijs perleges. quod si globosum, rotundumque sputum eijcia-
tur, statim ars nos docet, humorem esse glutinosum: qui humor in aspera arteria contentus, atque ibi-
dem multas horas moratus eandem cum illa formam acquisiuit: siquidem ipsa quoque, & globosa
est, & in orbem est rotundata. id tamen non contraheret humor, nisi calor ibi esset, qui eum quasi per-
frictum reddidisset. ex quo conficitur, ut rotundum sputum caloris omnino signum sit. quod si caput
quandoque tale inueniatur, ut facile patiat, facileque sentiat, cum eiusmodi uapores recipit, tunc de-
lirium exorietur: & sputum omnino erit cum calore coniunctum: & omnino homo delirabit. quod cū
Hippocrates in certo homine cognouisset, fecit affectus mentionem, cum dixit, ut in Plinthio: nam cū
nomen illius ignoraret, loci nomen adhibuit: cum enim procliue ad patiendum caput esset inuentum,
tali sputo egrediente, delirium est subsecutum: quod postea sanguinis profusio ex sinistra nare excepit.
hic autem pro delirio non est intelligenda phrenitis, quando ipsum Hippocrates nunquam phrenitida
uocer: sed tum denique cum mens de suo statu deturbata est, aut furore correpta. sed compertum ha-
bemus, in hoc homine fuisse desipientiam, cui rei argumento est quintus dies, qui criticus est, ut nos iā
& in aphorismis, & in libris uulgarium morborum exposuimus. at in phrenitide criticum diem natura
expectare non potest. præterea dixit, ipsum esse liberatum, quod indicat, sanguinem non guttatim, sed
confertim profuxisse. quare liberatus est a desipientia, & sputum rotundum remansit: uel quod ait, libe-
ratus est, significat, & desipientiam, & sputum rotundum, & morbum esse depulsum.

Urina, quæ habet multa subsidia, qualis Dexippi post caluitium fuit, desipientia liberat.²⁰

Hippocratis sententia hæc est: ego inquit, sanguinis prouersionem, non quia sanguinis profusio sit,
æstimare consueui, sed quia humorem, a quo desipientia efficitur, euacuet. hinc etiam efficitur, ut euacua-
tionem eam laudem, quam sudores, & eam quam alius, & eam, quam uesicæ per urinas moliantur:
itaque ubi multa urina, quæ multa habeat subsidia, excernatur, sedare desipientiam poterit: præser-
tim uero, si ea urina ab humore, qui morbi auctor erat, sit excreta: siquidem nihil absurdum est, quædam
interdum esse corpori attributa, ut multum urina euacuetur, ipsa tamen desipientia perseueret. sed si
urina sit ab humore illam faciente expressa, tum desipientiam sedare poterit, quemadmodum Dexip-
po euenisse ipse perscribit. hoc etiam loco certi ægroti fecit mentionem, ut cuius desipientiam copia
urina sedet, intelligeremus. huic enim, cū exorta desipientia esset, post caluitium per urinas soluta est.
caluitium autem ipse defluuium pilorum nominat. itaque desipientiam tum caluitio, tum uinis esse
euacuatam, nos monet.

Utra annum quartana non progreditur.²¹

De febris quartana modo sermonem instituit. nos uero tertianam breuem esse, periculoque uacare:
quotidianam & longam esse, & periculosam: quartanam denique & longam, & periculi expertem esse
diximus: ipse uero nunc ait, quartanam annum tempus non excedere: sed intra annum termina-
ri. qua in re noli putare, falsam hanc esse orationem, ducta ab ijs, quæ modo apparent, conie-
ctura, quod in multos annos trahi quartana uideatur: sed in primis causam in tempus, corporum-
que differentiam conijcitur: propterea quod si nostra corpora eo tempore fuissent excrementorum
expertia, atque pura, certe uel in eam affectionem non incidissent: aut in ea breui tempore permanissent:
nunc uero & sordes corporis, & excrementa morbos diuturnos efficere plane possunt. fortasse etiam
non de omni genere quartanarum uerba facit: duplex enim quartana est: tum quæ ex nimia atræ bilis
assatione oritur, quæ bilis acris est, præcipueque si computruerit: tum quæ ex facie sanguinis putre-
scente gignitur: quæ quidem imas partes non attingit: propterea quod sanguis, qui naturæ amicus est,
nunquam ita putrescit, ut in eo bilem atram imitetur. hoc igitur loco forte eam quartanam intelligit,
quæ ex atrâ bili originem duxit: ea enim, cum plerunque acris sit, breui tempore perdurat: præsertim si
æstate

Æstate hominem corripit: nam hoc scitum est, æstias quartanas fere breues esse: autumnales, lon-
gas: ac tum maxime, cum hiemem attingunt. suppetit etiam nobis tertia causa, cur febrim quarta-
nam esse breuem dixerit: ut eam quæ conuenienter rationi curetur, intelligamus: hoc est, cum in
tempore sanguis detractus sit, purgantia medicamenta data, et uitæ ratio instituta. hæc profecto
ne annuo quidem tempore fortasse hominem affligerit.

22 Quem æstatis morbi corripunt, ei quinto die eruptiones accidunt. quibusdam etiam id tardius fit.

Agit de alia re, cum ait, Quem æstatis morbi. duplex autem scriptura est: nam legendum est, uel
ἀστια, ut aures intelligamus: uel ἀστια, hoc est, quem: nos utranque explicabimus. si ergo secunda
scriptura probanda est, sententia Hippocratis erit huiusmodi: uidi hominem, quem cum morbi
æstiuu corripissent, ut tertianæ, ardentisque febres, & herpes, statim, hoc est quinto, aut sep-
timo die esse liberatum quod morbi a bili orti breues sint. illi autem dissoluti sunt eruptione ua-
sis cuiusdam, ut aut sanguis eruperit, aut per hæmorrhoidas fluxerit. si legas ἀστια. i. aures, hic erit sen-
sus. excitatus est alicui abscessus æstiuo tempore secundum aurem: qui cum discuti non posset, in pus
B conuersus est: cumque ille ruptus esset, quinto, septimove die liber euasit.

23 Quæ circa gingiuas, linguamque sunt, septimo die expuuntur: præsertim uero suppurationes, quæ nares, gingi-
uamque obsederunt.

Cum supra de abscessibus disseruerit, nunc quoque de iisdem loquitur. ceterum quod ait, expu-
untur, cum sputo intelligendum uidetur: uult enim circa linguam, atque gingiuas defluxionem pri-
mum attenuari, atque unâ cum sputis excerni. cum autem crassa est, ibique manet, tum impacta
suppuratur. at quo nam in loco? nimirum in naribus, gingiuisque potissimum: quandoquidem ha-
rum condensata substantia est. quæ quia densa est, idcirco materiam discuti per halitum, non finit:
ideoque necessario fit, ut in pus commutetur.

24 Quibus in dentium dolore tenuia a supercilijs deueniunt, iis si piper bene imponatur, postridie crastiora proue-
nient: idque si alia non uicerint: nam in Hegesippo medicamentum soporiferum non uicit: sed dolorem magis pro-
uocauit.

Admirabilis hæc sententia est, non facilis tamen, nisi quis prius quædam percipiat: quare scien-
C dum est, excitari quandoque dentium dolorem, quæ ὀδονταλγία nominatur: isque a defluxione ero-
dente gignitur. cum enim illa materia terrea sit, stridorem in dentibus parit: ex quo uehemens do-
lor excitatur: præsertim cum in dentibus gustandi, tangendique sensus inesse uideatur. hunc do-
lorem cum leuare medicus summopere studeat, an aliunde ad dentes dolor confluat, an quod ipsi
perforati sint, itaque patiantur, diligenter inuestigat. si igitur defluere aliquid ad dentes compe-
riat, quærit etiam, an ex toto corpore, an ex superioribus partibus, an ex inferioribus illuc con-
fluat. id autem ex superioribus deferri compertum habet. uerum multa sunt superiores partes: ideo
supercilia exempli gratia adhibuit. quare fit, ut quia inde dolor manat, curari nullo modo possit,
nisi pars, quæ eum immittit, cohibeatur, & comprimatur, id ab adstringentibus, refrigerantibusque
perficitur. quo peracto, ad loci affecti curationem deinceps accedit: utiturque medicamento,
quod ex tribus piperis generibus constat: ac postero die quod crassum est, euacuat: pleraque enim
medicamenta tractu temporis agunt. nos uero his omnibus usi sumus, atque opem tulimus. sed ui-
res non sufficiunt, itaque & confirmare eas quandoque, & eis etiam stuporem inducere refrigeran-
tibus opus est: siquidem ea sine ullo dolore adhibemus. alicui tamen medicamentum soporiferum
non profuit. appellat autem ita, quia ex refrigerantibus somnus sequitur. sed in eo, quem memo-
D rat, refrigerans, nullius fuit efficacæ. eius culpæ affinis est medicus: siquidem prius dentem scarifi-
cauit, & eo magna copia confluit, ideoque refrigerans medicamentum irritum fuit.

25 A capite ossium naturam æstimato: deinde uero neruorum, uenarum, carniū, & aliorum humorum, supe-
riorum, inferiorumque uentriculorum, tum morum, atque mentis: denique quæ consuetudo anni tempore citius fiunt,
uelut papule, & quæ huiusmodi sunt: & quæ singulis diebus citius, seriusque inuadant.

Quoniam non potest curare quæ præter naturam in corpore constiterint is, qui ea, quæ secun-
dum naturam sunt, ignoret, ideo de eis hoc etiam loco disputationem instituit. quare monet, ut
quæ secundum naturam sunt, inuestigemus: quæque in nobis sunt, contemplerur. in primis uero
quæ nostri corporis quasi fundamenta sunt, consideremus. ea autem ossa sunt, quorum quædam
ideo fabricata natura est, ut essent tanquam nobis strata, atque subiecta: quædam ceu propugna-
cula, & tecta, nosque custodirent. uerum quia capitis ossa uaria sunt, effectum est, ut ipso, pro-
pter summam ossium præstantiam, cerebrum contineretur. quod etiam ei forte tributum est, ut
ad eius proportionem cetera ossa efficerentur: cum inde quoque spinalis medulla sit exorta. Cum
autem ossium naturam perlustraris, deinceps neruos intueri debes: utrum illi ex cerebro, an ex
COMMENTARIJ. X 3 medulla

medulla dorsali ortum trahant. tum quo pertineant, ubi inferantur, ac coalescant. erit postea tibi ad ortum uenarum progrediendum: ut iccoris tibi sit perspecta natura: tum ad carnes contemplandas te accinges. ac carnem quidem appellat Hippocrates non solum eam, quæ musculos efficit, sed eam quoque ex qua intestina, & uelica constant: siquidem unaqueque particula ex carne sibi idonea conflata est. iam uero humores tibi sunt perpendendi, ut & quot sint, & quam temperaturam habeant, & qua in parte redundare soleant, intelligas. uerum humores non uagantur, sed uentriculis quibusdam continentur. porro uentriculi ipsi partim quod superuacaneum est, partim quod necessarium est continent: necessarium uero est, ut uis, cuiusmodi est cerebrum: uel spiritus, ut cor: uel humor, ut iecur. simili quoque modo aut excrementum, aut humorem in se habent, ut uelica: aut quod solidum est, ut rectum intestinum. atque, ut uno uerbo complectar, superiores, inferioresque partes, qua natura sint, peruestiga. nunc autem pro natura temperaturam, distributionem, constructionem, fabricationemque intelligit. hæc omnia perquire, ut scias, qua mente sint prædita, quomodo conformata, quo habitu, qua intelligentia, qua ratione, quibus denique moribus præsentent. quod autem mores dicit, legitur etiam *τροπῶν*, ut uicissitudines, mutationesque significet. quare mores scrutare, ut scias cuiusque mores, & homo homini quantum intersit: & te non lateat, quomodo aer commutetur, quod permagni refert, ut perspectum habeas: cum enim alijs rebus omnibus quâdoque utamur, aerem certe perpetuo spiritu ducimus. quare studium adhibe, ut noscas, an suam naturam retineat, an de suo statu deficiuerit. quod autem ad stata anni tempora pertinet, immutatane illa sint, nec ne, da operam, ut cognoscas: ut utrum uno tempore, an quibusdam, an omnibus sit facta mutatio. tū specta, an ad similia, an uero ad dissimilia declinarint. id autem dico, quia non temporum nomina, sed res ipsæ uarietatem efficiunt: neque enim si de aliquo audias, ætatem aduenisse, iam debes omnes morbos ætius expectare: propterea quod sæpe citius, sæpe tardius appetit tempus, quod temperaturam suam adulterat. quod in singulis anni temporibus intellectum uelim: diximus enim supra, cum illa uerba explicarem, Ascarides ad uesperam, totum diem proportionem toti anni respondere: ut matutinum tempus ueri: meridies ætati: uespera autumnno: nox hiemi comparatum esse uideatur. hæc igitur omnia perquire, ut quo tempore exoriri morbi solcant, quemadmodum ipse de papulis, ceterisque omnibus dixit, tibi sit omnino perspectum.

Licino lien magnus ultimo fuit: quartoque, aut quinto die dolore conflatus est.

Hæc oratio expungenda plane est: nam cum ostendat, Licino magnum lienem factum esse, addidit ultimo, quod uel in extrema anni parte, uel in extremo morbo id ei cōtigisse significat. quare, cum non perfecte cuncta narrarit, non esse hanc ueram Hippocratis sententiam, qui uis uel mediocriter eruditus existimabit.

Corpus biliosum, sanguineumque, si effluxus non habeat, melancholicum redditur.

Nunc agit de alio quodam, quem fieri posse melancholicum scribit. potest autem id duabus de causis contingere, & propter atram bilem, quæ exusta ferme sit, ac putrescat: & propter faciem sanguinis putrescentem: quæ tamen fæx nunquam adeo acris efficitur, ut ad atræ bilis acrimoniam perueniat. at igitur, corpus, quod flauam bilim continet, sanguineumque est, fieri melancholicum, nisi effluxus hoc est, nisi euacuationes habeat: nam nisi melancholicus humor paulatim euacuetur, ex eo morbi plerique efficiuntur.

GAL.

Io. Bap. Rasario, Medico, Nouariensi, interprete.

Hæc particula ad uulgares morbos potissimum pertinet: in eaque pestilentis aeris descriptio continetur: tum uaria symptomata, quæ secuta sunt, diligenter explicantur.

T V S S E S circa brumam, decimoquinto, aut uigesimo die ex crebra austrinorum, aqulonaliumque & niualium flatuum permutatione cæperunt. ex his tum breuiora, tum diuturniora symptomata, frequentesque pulmonis inflammationes oriebantur. deinde uero ante æquinoctium quamplurimum reuertebantur: idque fere die ab initio, quadragesimo: ac quibusdam admodum breuia, bonæque iudicationis: quibusdam uero fauces inflammabantur: alios angina, alios paraplegia corripiebant: alij lusciosi fiebant: id quod pueris potissimum accidebat. ceterum pulmonis inflammationes perbreues erant. faucium inflammationes tussientibus post fiebant: aut ualde breues pro tussi excitabantur. faucium uero affectiones breues, ac magis etiam in lusciosis id usu ueniebat. angina autem, ac paraplegia aut dura, & sicca: aut pauca, & parum concocta reieciabant. quidam uero ualde matura excrebant. qui igitur plus uoce defatigabantur, aut rigeant, in ijs tusses in anginas potius desinebant. qui autem manibus laborabant, manibus tantum resoluti sunt. qui equitarent, aut longum iter confecerant, uel cruribus erant defatigati, his in lumbis, aut cruribus incontinentes resolutiones, in sæmoribus uero & suris lassitudo, dolorque fiebat. durissimi autem, uiolentissimi que dolores erant, qui ad resolutionem perducebant. atque hæc quidem omnia in recidina contingebant. in principio uero non ualde. horum complures in medio cursu tusses reliquerunt: non perfecte tamen: siquidem cum recidina aderant. quibus uox ad tussim prorupisset, horum plurimi ne in febrem quidem incidebant. quanquam nonnulli breui tempore febrem habuerunt: nemini tamen eorum neque pulmonis inflammationes, neque resolutiones accidebant, neque aliud quicquam inuadebat: sed morbus in sola uoce iudicabatur. lusciosorum affectio firmabatur, ut quæ alijs de causis eueniebat: hæc tamen potius pueros attingebat. nigra oculorum uaria fiebat: præcipue autem eorum, quorum pupillæ parue essent. magna autem ex parte [tota nigra oculi pars erat uaria] ac magis in ijs, qui nigros oculos habebant, & rectos nigrosque capillos, quorum erant parui oculi, non item. mulieres non ita tussis infestabat. immo uero rare in febrem incidebant. atque admodum pauca pulmonis inflammatione corripiebantur: eoque iam seniores erant. ac cunctæ euadebant. in causa ego esse existimabam, quod non æque, ac uiri prodirent: & quia non eodem modo, quo uiri, a morbis corripuntur. angina tamen duabus liberis, atque ea quidem mitissime, acciderunt: at ancillis & multis, & uiolentissime: & breuissimo tempore ingulabant. uiris euenere plerisque: alijque supersites fuerunt, alij uita excefferunt. ad summam, qui solum deglutire non poterant, ijs fiebat admodum mites, ac faciles ad tolerandum: qui autem simul etiam obscurius loquebantur, ijs molestiam maiorem afferebant, diutiusque uexabant. quibus temporum, ac ceruicis uena atollebantur, malum: quibus autem etiam spiratio in sublime feuebatur, ijs pessimum erat: siquidem simul quoque tepescebant: enim uero, ut scriptum est, sic affectum erant consortia: & qui prius scripti sunt, sine ijs, qui posterius, quique posterius, non sine ijs qui priore loco descripti sunt, extiterunt. celerrime peribant: ac cum febrili rigore rigeant. his neque reprimentia medicamenta, neque uentris perturbatio, neque uenæ sectio, neque quæcumque probarim, ullum notabile auxilium attulerunt. secui enim et in cubito, & sub lingua uenam: & per superiora purgari, atque hæc quidem in æstate, quemadmodum etiam alia multa, quæ prorsuperant extiterunt.

D Si quis æstimare recte uelit, is forte cõperiet, hic denique uulgares morbos primum pertractari: nã in principio dictum est nobis, huius quidẽ libri indicẽ de morbis esse uulgaribus. eorũ tamẽ doctrinã hic non tradi: sed ferme eorum, qui dispersi noñantur. dixi autẽ illud ferme, quia eorũ quoque, qui Aeni uiguerunt, fecimus mentionẽ. hoc autẽ loco morbos re uera uulgares nos docet: propterea quod nec Hegesippo, neque Anaxioni morbus accidit, sed totã ciuitatẽ inuasit. sed quinam morbus is esset, ipse non indica uit. id uero nouimus, sub aqulionali tractu urbem, qua de agit, sitam esse: ait. n. niues ibi extitisse. nã ubi in æthiopica regione nix comperiat, ibi quæ constitutio fuerit, didicimus. illud autẽ sciendum est, cum Hippo. facit temporis mutationis mentionẽ, neque cõmemorat, quodnam antecesserit, ipsum ita capi, ut plane suũ statũ, naturãque seruaret. itaque in frigida ciuitate hiems noĩe quidẽ, sed nõ re fuit: quod calidior extiterit, quia austrini flatu in eius initio uiguerũt: auster enim, ut sæpe diximus, calidus, humidusque est: ac tũ corpus oblaesit: præcipue caput, utpote quod nudũ esset, & externo aeri expositũ. nã & in aphorismis scriptũ est, grauẽ auditũ ab austro cõparari: humorem. n. ex toto corpore in caput attrahit. quod si auster solus perflasset, certe calor discutere materiã potuisset: sed repete aquloniũ flatus exortus est: eaque subita mutatio uires perturbare satis potuit. præterea cum Aquilo sit frigidus, discutit iam materiã non sinit. unde illa ibidem permanens, graues, difficilesque morbos gignit. in omnibus autẽ una erat primitiua causã, quæ in aeris constitutionem referebatur: una item, quæ antedicta est,

COMMENTARIJ.

X 4 quod

quod cerebrum esset repletum. particulae quoque pro hominum natura, habituque & partium ad quid E
 suscipiendum habilitate, uariae erant, ac differentes: cum enim materia in cerebrum comportaretur, si
 corpus ad affectum suscipiendum erat procliuue uincebatur, & morbum attonitum, aut comitalem con-
 trahebat: si ualidum fuisset, morbos expulisset. similis est ratio partium propinquarum, aut longin-
 quarum; hinc morbi oculorum, hinc pulmonis inflammationes a simili causa profectae sunt. ipse uero
 magnum symptomatum numerum affert, cum ait, Tussis circa brumam coeperunt. hiems igitur, in-
 quit, cum Sol capricornum est ingressus, fuit: cumque eius temperaturam mutauisset, facta est cali-
 dior. ac ubi quindecim, aut uiginti dies uigisset, tussis sunt excitatae. recte autem ab Hippocrate
 initium est a tussi ductum: utpote quae a superioribus partibus ad inferiores descendat: nam si au-
 ster fiat, caput impletur, parsque humoris in guttur decidens tussim creat: id quod tum maxime
 facit, cum frigus a niue exortum uiget. atque haec quidem tussis ex crebra austrinorum, aquilona-
 liumque uentorum mutatione originem duxit. etenim, ut in aphorismis dictum est, cum haec constitu-
 tio dominetur: sic hoc loco, cum haec mutatio crebra sit, morbos in pulmone concitat: siquidem
 is, utpote mollis, & ad spongiae similitudinem factus extrusam e cerebro materiam recipit. huius-
 modi autem morbi tum diuturniores, tum breuiiores pro facultate, ac temperatura aegrotantis fuerunt:
 & multi per hiemem uiguerunt, ineunte autem uere, cum Sol in ariete est, recidua est facta, fuitque F
 spatium illud interiectum, in quo deterius affecti ex recidua sunt, ad dies usque quadraginta: saepe
 enim morbi inuadere mortales solent, qui in principio non admodum maligni sunt, quod uires adhuc
 ualentes eis repugnant: sed tamen cum intermiserint, iterum inuadunt, uiribusque ante profritis in-
 uentis, grauius affligunt: idque magis in medio tempore faciunt, nisi quis eos conuenienter ratione
 curarit. quare cum eo tempore morbus repetisset, quidam mortui sunt, quidam bene, id est non im-
 perfecte iudicati, i. non sine iudicatione incolumes euasere: dies enim adueniebat, in qua non multa sym-
 ptomata, quae uictam naturam sequi solent, aegros urgebant. ac si natura quandoque non erat superior,
 materia partes inferiores petebat. quare inflammatio aut in fauces, aut in guttur irruerat: & uno uer-
 bo, eam partem, quae facilius morbum susciperet, occupabat. quandoque autem paraplegia excipere
 hominem solebat. est autem paraplegia, cum una particula corporis sensum, motumque amittit: quod
 fit, quia humor illius neruum obstruxit. reddebantur etiam quidam lusciosi, quos *νεκρωσις* uocant:
 qui morbus solet uulpem, quae *ελωπιη* dicitur, corripere, quod ea propter spiritus tenuitatem diurno
 tempore uidere non possit: propterea quod fundatur a radijs Solis, ac discutatur: nocte uero cernat,
 quod spiritus factus sit densior. & quod uulpibus per diem accidit, id illis de nocte euenit. siquidem
 qui sic affecti sunt, de die cernunt, de nocte, non item: cum enim materia ad cerebrum peruenierit, G
 illic permanet, ac progressu temporis putrescens fit nigrior. ideoque caliginosos uapores ad oculos
 mittit: ac spiritui, qui aspectum efficit, tenebras offundit. unde fit, ut de die uideant, quod lumen solis
 caliginosos uapores illos possit reddere tenuiores: de nocte uero nihil cernant, quod spiritus propter
 frigus fiat crassior. atque id est, quod ait, eos factos esse lusciosos: de quo affectu dictum est etiam a nobis
 alijs in locis copiosius. docuimus etiam, quid causa sit, cur nonnulli cernant ea, quae prope sunt, quae ue-
 ro procul absunt, non uideant. cuius rei causam a spiritu, qui aspectum est auctor prouenire diximus:
 qui licet sit purus, non multus tamen est, ut suam uim mittere procul possit. sed hoc quoque in eius-
 dem crassitudinem conijci potest, & sordes, quibus spiritus perspersus est: qui a longinquis rebus ob-
 scuratus, prius, quam munere suo fungatur, fit tenuis: atque ita cernere longinqua nullo modo po-
 test: uicina uero nequit intueri, quia purus, nitidusque non est, neque ab eo spatium, quod est inter-
 positum, attenuatur. id autem uerum esse, declarant ipse, cum ait, pueros praecipue factos esse lu-
 sciosos: nam cum ipsi essent, quam ceteri humidiores, spiritus uidendi facilius perturbabatur. hinc
 admirari Hippocratem licet, qui non solum ab experientia fidem ducit, sed ad demonstrationes quo-
 que confugit: nouitque symptomata ipsa & propter aetatem, & propter genus, & propter fortunam, &
 propter corporis habilitatem uariari. atque aetatis quidem habita ratione, cum ait aetatem puerile magis,
 quam florentem, affectam esse: generis uero, cum docet, uiros potius, quam foeminas aegrotauisse:
 & tamen par erat, uiros minus passos esse, & quod robusti sint, & quod exerceantur. sed aliam iniit
 rationem senex: sciebat enim mulieres parietibus se continuisse, ac magna ex parte, capite oper-
 to fuisse, ut aeris uitare iniuriam possent. at uiros, quia continenter domo exirent, ideo esse passos. hanc
 porro causam huiusce rei fuisse, ipsemet ostendit, cum seruas magis, quam ingenuas in morbum inci-
 disse commemorat. qua in re uides etiam fortunae habitam rationem. siquidem seruae multis partibus plu-
 res aegrotarunt, quod domo prodire cogentur, ut dominarum mandata curarent: cum enim in aere
 uersarentur, morbos etiam contrahebant. quod autem ad habilitatem pertinet, ut quis sit quam alius,
 ad morbos procliuor, non iam uno exemplo ostendendum est, sed tibi ex omnibus morbis facere con-
 iecturam licet: siquidem nulla alia inueniri causa potest, quam haec ipsa, cur tot sint differentiae,
 generaque morborum. facti igitur sunt pueri, ut dictum est, lusciosi: pulmonis uero inflamma-
 tiones non multae extiterunt. sed quid est, quod dixit Hippocrates, frequentes fuisse pulmonis inflamma-
 tiones, nunc uero eas non fuisse scribit: nos ita respondebimus: lusciosos illos quidem fuisse, sed pul-
 monem non esse eis inflammatum, quod uniuersa materia in sublime ferretur. id quod in multis osten-
 dere locis ualeamus. forte uero ait Hippocrates, in morbi principio inflammationes quidem pulmonis
 extitisse:

Ex hoc loco
 planum est, co-
 textum uerbo-
 rum Hipp. esse
 deprauatum.

A extitisse: sed tamen cum morbus repetijt, non iam eos apparuisse. cum enim in eo interuallo natura
 esset leuata, pulmonem ita roborauit, ut non iam amplius esset suscipienda affecti procliuus. has
 autem explanationes ex uerbis ipsius auctoris elicimus: ait enim lusciosos non admodum factos esse
 postquam tussi consisterentur. ut illo uerbo post, indicet, se morbi principium cum recidua confer-
 re: quod secunda continet explanatio. & cum ait, lusciosos non esse factos postquam tussi correpti
 sunt, docet, cum materia in partes aliquas incumbit, ceteras partes liberas esse, quod prima nostra
 interpretatio asserbat. iam uero propter interuorum musculorum gutturis inflammationem anginae
 quoque exorta sunt. uerum scire conuenit, in pestilentia quamuis morborum omne genus excitetur,
 tamen hos magis, illos minus consisteri, prout antecedens causa praesto esse uideatur. quare fit, ut si
 quis multum sit locutus, gutturque redditum sit imbecillius, illuc potius, quam alio materia sit impe-
 tum factura: ac magis etiam si ille riguit, aut frigidus in loco, ubi guttur male acceptum sit, habita fue-
 rit oratio. Si autem quis aut manus, aut pedes fatigarit, is in paraplegiam, aut resolutionem cadet. est
 autem resolutio sensus & motus in toto corpore priuatio, facie tamen excepta: paraplegia uero est
 unius partis resolutio. quod autem prius erat commotum, id materiam attraxit. trahitur autem mate-
 ria aut propter calorem, aut propter imbecillitatem, aut propter dolorem. illi uero calorem in pedi-
 bus habebant, qui aut equitassent, aut ambulauissent: imbecillitatem ij, quorum guttur est frigore ob-
 laesum: dolorem, qui aut manum fatigassent. quibus omnibus de causis paraplegia exorta est: ubi enim
 erat lassitudo, ibi & labor. quam ob rem durissimi, uiolentissimi que labores ex paraplegijs erant: quod
 distentio illuc materiam compingeret. qui uerba tantum attendunt, nec rem ad uiuum refecant, que-
 runt, quomodo Hippocrates de labore differens, eum durissimum appellarit. sunt qui dicant, eum haec
 scripsisse, ut sibi aliquod memoriae lumen afferret: ideoque in loquendo nullam adhibuisse diligen-
 tiam: sed uera ratio est, cum una res duo habet nomina, licet ei, qui uerba de ea facit, primum nomen
 de una re, secundum de altera efferre: nam ut est apud Homerum, Tiresias nobis animusque superue-
 nit: cum non anima illius, sed ipse Tiresias Vlyssi superuenit, ita hic est accipiendum: grauis erat la-
 bor, durissimi, uiolentissimi que dolores, qui ad paraplegiam perducebant. neque id de medijs intelli-
 gendum est; nam cum multi morbi essent exorti, in pestilentia recidua sola tussis conqueuit: sed nec ipsa ex
 toto sublata est. sique materia uniuersa unam in partem irruere uidebatur, ceterae liberabantur: ac si
 quandoque ad instrumenta uocis materia reperet, ut tussim excitaret, tunc graues morbi non fiebant.
 atque hunc affectum quidam anginam, sed male, nominarunt. nam quomodo in angina dicere Hippo-
 crates potuisset, febrem non fuisse? itaque ait, sola tussis, ac uocis priuatione, aut raucitate correptos
 esse, quod illuc materia confluxisset. quocirca neque febris, neque pulmonis inflammatio, neque ul-
 lus alius affectus eos inuasit. causa autem omnium erat materia ad uocem commigratio: omniaque su-
 perueniente tussi leuabantur. Lusciosa autem affectio perseverabat, quasi ex alia causa eam constare
 existimes. fieri quidem potest, ut hic affectus etiam oculo nihil cum alia ulla parte patiente, sed pro-
 prio suoque affectu laborante, oriatur: ut cum glacialis humor crassus sit, spiritusque fuliginosus eua-
 dit: quo casu est curatu perdifficilis. quare tam difficilis ad curandum ille fuit, ut non iam in cerebri co-
 sensum tractum esse oculum pures, sed suo affectu laborasse cum censeas. qui sane effectus lusciosos
 homines faciebat, molestiaque consisterabat. causa est, quia pupillae oculorum a frigore condensatae
 minuebantur: ipsumque tuberculum in molem tollebat: idque uel ob humoris redundantiam, uel
 quod frigus spiritum crassum efficiebat: qui sane non discussus, utpote redundans oculum inflabat.
 ceterum colores oculorum erant uarij: partim nigri, propter austri calorem: partim rubri, propter uim
 frigoris, quam aquilo inuehebat. Hippocrates autem magna ex parte nigros oculos fuisse comme-
 morat. nigror uero ex calore consequitur: & tamen morbi omnes, qui relati sunt, ab aquilonis frigo-
 re ortum habuerunt. aitque quod foris patimur, id nunc esse exortum: nam si lapidem in aquam proj-
 cias, sitque inter te & aquam perexiguum interuallum, qualisnam sit lapis, intueberis: at si magnum,
 D qualis ille sit, non perspicias. Simili quoque modo, si nitidus lapis sit, aureus uidebitur: si sordidus, non
 talis. idem eo tempore contigit: frigus enim glaciale humorem intro compegit: ideoque niger, &
 caliginosus sub aspectum ueniebat. cumque spiritus glaciale attenuare non possit, ideo oculus pro-
 pter nebulosi spiritus redundantiam & niger, & caliginosus uidebatur. in hanc etiam sententiam addu-
 xit Hippocratem id, quod palam apparebat: adeo enim caliginosus erat is spiritus, qui ex capite ma-
 nabat, ut etiam capilli nigri essent: adeoque humidus, atque excrementis abundans, ut recti etiam fie-
 rent. atque haec quidem haec uiris euenisse Hippocrates literis mandauit. at mulieres minus in
 morbos inciderunt: quod se domi continebant, nec se se aeri exponebant. idcirco sublata esse causa ui-
 debatur, ut etiam ipse monuit. quam ob rem duae solum ingenuae aegrotarunt: atque eae quidem leui-
 ter. at seruae omnes malignum in modum morbo oppressae sunt: quod continenter in aere uersaren-
 tur, & quod seruilis uictus ratio prauos succos gigneret. cum autem hi morbi omnes in pestilentia ui-
 gerent, factum est, ut plerique uita defuncti sint: pauci robusti superstites fuerint. ac uixerunt, quibus
 materia in guttur decubisset. Si quandoque uero ad instrumenta uocalia esset comportata, ut loque-
 la impediretur, etiam hi euadebant, sed diutius uexabant. ac quod diutius ait, non de uno homine di-
 citur. (nam quomodo angina sit diuturna?) sed diutius in tota urbe permanebant: siquidem haec longo
 tempore in urbe uagabantur. atque hucusque uulgaris hic morbus erat: nunc uero pestilens est factus,
 cum

eum multi mori cœperint. mors autem maiore ex parte ab angina proficiscatur. Sed audi rem mira-
bilem, quam deinceps narrat. angina inquit, excitabatur: quæ circa thoracem sunt, distendebatur:
atque inde caput quoque tendebatur, itemque uenæ temporum, & ceruicis: ut cum morbus mali-
gnus esset factus, ad partes extimas transmittere suam malitiam inciperet. ac si quando magna spira-
tio facta esset, id erat mortis signum. ueruntamen id potest etiam controuersum uideri: quia si magna
erat respiratio, planum est, multum aeris intro esse perlatum. multum autem intro ferri non poterat,
angina non soluta. Sed tamen nos alibi diximus, respirationem quæ sine uolentia fit in eo, qui secun-
dum naturam sit affectus, a solo septo transuerso effici, ac cum natura oppressa est, tum eam quoque
musculos pectoris ad actionem adhibere. Si uero grauis fiat pulmonis inflammatio, tunc eam subli-
mioribus musculis, qui ad scapulas sunt, uti: quo etiam tempore narium pinnae dilatantur. ac thorax
quidem mirum in modum dilatatur, non tamen aer ad dilatationis proportionem introducit: cum
id prohibeat obstructio. quod hoc tempore contingebat: cum enim natura angustia premeretur, su-
blimiorum musculorum motu utebatur: ac spirationem sublimem faciebat. quæ res magnam subesse
angustiam significabat: itaque mortale signum erat. ad hoc accedebat, ut qui sic spirarent, etiam tepidi
uiderentur: calor enim intimas partes obfidebat, easque materię abundantia suffocabat: quam ob-
rem extimæ tepidæ reddebantur. at si forte cum febri riguissent, repente moriebantur: quod calor dis-
soluens satis esse non posset ad mortem afferendam, nisi etiam rigor superuenisset: qui enim sufficere
uires ualebant? fortasse etiam illud nobis indicatur, in febri non intermittenti, extremorum refrigera-
tionem in malis esse: sed hoc tempore, cum natura ob suffocationem pene esset dissoluta, in imas par-
tes recesserat; unde extremæ partes a sanguine destitutæ sunt refrigeratæ: ipseque eam, quæ absolute
perfrictio est, rigorem appellauit. atque absolute dixit, confortia, hoc est coniunctiones morborum fuisse
huiusmodi, nam morbus inuasit, tunc intermisit, ac postea repetijt, & qui morbi in principio orti sunt,
non habuerunt eos, qui in recidua fuerunt: at qui in recidua extiterunt, eos exceperunt, qui principio
uiguerant. huius rei causa fuit, quod uires ex recidua conciderant. quamuis autem morbi omnes per
id tempus uiguerint, maxime tamen anginae sunt dominatæ. neque id tamen culpa medicæ artis conti-
git: neque quod Hippocrates ipsos morbos despexerit: sed quia ipsorum malitia cuncta superabat: nihil
enim Hippocrates non fecit, ut remedium adhiberet. ac si totum corpus esse plenum inueniebat,
ut ad locum affectum materiam transmitteret: uenæ sectione utebatur: easque uenas incidebat, quæ
prope linguam sitæ sunt. Si uero corpus qualitates quasdam ad locum amandabat, purgatione uentris
perturbabat: & peracta communi curatione, ad loci propriam accedebat, ac extensione utebatur. Sed
in multis libris scriptum est, extensione, in multis uero pressione, in alijs denique reprimentibus. nos
singula explicemus. ait igitur, si quando suspicatus est, anginam ex pituita ortam esse, usus est exten-
sione, hoc est inedia; ut pituita consumeretur. Sed hæc repudianda opinio est: quod nunquam inedia Hip-
pocrates extensionem nominarit: at si legas, pressionem, hic erit sensus, non latuisse Hippocratem,
quod raro solet accidere, quodque magna ex parte euenit: atque hoc quidem, fieri plerumque angina
ex musculorum gutturis inflammatione. illud uero, quod raro contingit, fieri anginae speciem ex uer-
tebræ ad anteriora migrationem. ait igitur Hippocrates, si unquam suspicatus est, hunc affectum ita
esse factum, se compressione usum esse, ut uertebra suam in locum compelleretur. Sed hæc rei-
cienda, explodendaque sententia est: quando ipsemet hanc esse insanabilem affectionem censuit: & quo
nam modo id effici contingat, ipse signo adiuncto plane indicauit in orbem uidelicet, excavatum lo-
cum esse. Sed cum nihil tale appareret, quomodo ad usum compressionis ei erat deueniendum? qua-
re quod ait, ita est accipiendum: sæpe fit, ut qui propter oris angustiam imponere digitum non potest,
ut perungat, penna inungat: sæpe contrarium facimus, ut digito comprimamus, ut materiam extruden-
do euocemus. ne igitur hoc etiam in loco insanabilem esse affectum putes, locum affectum digito
ait autem se compressione superiore usum esse, nec quicquam proficisse: adhibuisse quoque purgationem
per superiora. nec tamen ait se per superiora purgauisse. cum ipsemet iubeat, ne per locum affectum
unquam euacuemus, ne tanquam imbecillus ad se trahat omnia, sed purgationes nunc uocat gargaris-
mata: & quæ pituitam euocant. negat tamen hæc ulli fuisse ægrotis auxilio. atque huiusmodi quidem
erant præsidia, quæ se admouisse Hippocrates scribit. nec tamen superare morbum potuerunt: nam quæ
rumpebantur, quæque symptomata superueniebant, maligniora erant, quàm ut remedijs cederet. ac
seuiora erant, quæ rumpebantur: quod materia discuti progressu temporis non potuisset, ideoque
acrior effecta, erodendo cutim disruptisset. aut etiam in pus a natura commutata erupit, & abscessum fe-
cit. atque huiusmodi erat pestilentis aeris constitutio.

Ac primum per squalores, lippitudines cum dolore conuulsa, uulgatae sunt.

Quidam hanc orationem a superiore disiungunt: aiuntque Hippocratem de tali quadam constitu-
tione differere, ut dicat, æstas sicca uer ipsum excepit: in qua multæ lippitudines sunt uulgatæ. ego ue-
ro hunc sermonem cum superiore esse coniunctum puto, ut dicat, hiemem fuisse commutatam, deinde
etiam æquinoctium uerum præter naturam extitisse: sed & ineuntem æstatem in una qualitate ad
similem esse formam commutatam: siquidem arida fuit: non tamen multi in ea morbi extiterunt. dictum
enim in aphorismis est, maiore nos molestia ab imbri, quàm a squalore affici: nisi cum nimius squalor

Alor fit: quoniam eo tempore graues ipse quoque morbos gignit. itaq; cū nunc siccitas fuerit, cum tamē
esse non consueffet, maiorem noxam attulit. in primis. n. usu uenit contrariū eius, quod solebat: cum ni-
hil sit oculo humidius: & tamē lippitudines exortę sunt, atque eæ quidem dolorem adiunctum habe-
bant: periculum enim erat, ne tunicae propter siccitatem rumperentur.

3 *Sanguinem uenarum sistunt hæc, animi defectio, figura sursum spectans, alia interceptio, linamenti in orbem circumuo-
lutio; appositio, deligatio,*

Admirabilis hæc sane est sententia: nam quandoque nimia sanguinis profusio ex uenis, aut arterijs
facta est: itaque ne tantū progrediatur, ut uires dissoluat, comprimenda est. comprimitur autē aut ali-
qua re naturali, aut artificiosa. a re naturali, ad hunc modum: sæpe fit, ut cum sanguis confertim effluit,
euacuato uitali spiritu, animi defectio consequatur. ea cutim refrigerare, materiamque crassam redde-
re, & sanguinis pruritionem sedare potest. hoc a natura proficiscitur: artis multa sunt opera: nam co-
hibet etiam figura, quæ sursum uergat: ut si ex partibus inferioribus, ut a pede sanguis exeat, pede in
sublimi collocato, ille supprimatur. cohibet etiam linamentum. ac si superficietenus sanguis fluat, so-
lum linamentum admouet: si ex imis partibus, circumuoluit. Vel quod ait de circumuolutione, ita erit
B accipiendum: sæpe ex naribus sanguis exit: nosque eum & inuoluendo, & nares claudendo comprimimus.
deligatio quoque sanguinem profluentem sedat: ut in libro de fracturis est dictum: præsertim si
deligatio non a sanis partibus ad ægras perducatur, quoniam ita sanguinem attraheret, sed si ab ægro-
tis ad ualentes pertineat, ut eundem repellat. quod autem in medio scriptum est, alia interceptio, uel
tanquam index est, ut significet, alias esse cohibendi sanguinis rationes, ut per linamentum, ut per cir-
cumuolutionem: uel ut sit aliud remedij genus: cum sæpe contigerit, ut dissectum aliquod ualculum
laqueo intercipientes fecerimus, ne sanguis ultra profueret. his modis omnibus sistitur is, qui ex ue-
nis sanguis prorumpit. melius autem est, ut ex uenis, quàm ex arterijs effluat: ut ipse nos docebit: cum
propter particulæ nobilitatem, tum uero, quia pars ipsa pullu agitata, tantum quietis naturæ, ut cicat-
ricem inducat, non concedit.

4 *In bubonem plerumque attollitur, quia hepatica est. Sed & arteria uitiata malum signum est. ut in Posidonia
usu uenit.*

Hæc implicita, perobscuraque oratio est: multasque habet explicationes: cum enim dixerit, graue
esse, ut sanguis e uenis euacuetur, subiungit, id non ex quacunque uena esse intelligendum: quia nō ex
C tenai, quæ relam aranearum imitatur, sed ex ea, quæ in bubonem elata est, malum erit. in bubonem au-
tem attolli dicitur, quæ se se in sublime effert. hæc si sanguinem fundat, graue id erit, quia hepatica est:
hoc est, quia ex hepate exoritur. est alia etiamnum explicatio, ad hunc modum, sæpe sanguis ad interna
fluit: ilque in alia uasa comportatur: ac uarices excitat. uerum sanguis profluens non omnem uenam
in bubonem, altumque attollit: ut uarices oriantur: sed solam hepaticam. hæc uera quidem interpretatio
est, sed tamen quandoque fit, ut quis ulcus in extremo pedis digito habeat, & bubo excitetur: quare
Hippocrates hæc recordationis causa sibi ipse conscripsit, quaeritque, quid causæ sit, cur una parte affe-
cta, bubones aliam corripiant. nos uero respondebimus, id effici, quia cum dolor pedem obfideat, na-
tura illuc unā cum sanguine festinat, ut dolenti parti auxilietur: ac glandula aliqua rara inuenitur, quæ
excepto humore inflammatur. quod præcipue fieri solet, cum hepaticæ uenæ illuc feruntur: siquidem
propter magnitudinem multum humoris aduehant, qui in causâ est, ut glandula bubone corripatur.

5 *Frons non sudabat uis, qui ex sanguinis profusio peribant, sed ueluti concidentes, & spiritus pleni moriebantur. malum
uero etiam erat, si cum sudore de uita decedebant.*

Huius orationis sententia cum superiore coniuncta est. profuxit sanguis, qui neque naturali, neque
D ab arte profecto remedio cohiberi potuit. itaque ne quis artem medicam plane damnet, ideo docet,
quomodo & præfigere, & prædicere mortem possimus. dicendum ergo est, sudores non esse secutu-
ros: nam cum humor omnis sit euacuatus, unde sudor manabit? porro si sudor non proluet, neque est
syncopa consequetur: præsertim si ne frons quidem sudet: est enim dictum, sudorem cum syncopa
iunctum circa frontem, & superiores partes esse solere: siquidem sudor frontis, colli, & partium earū,
quæ ad pectus pertinent, facultatis animalis imbecillitatem, atque infirmitatem indicare plerumque
uideatur. cum enim alicuius corpus per halitum digeri, ac dissipari debeat, tū natiuus calor, qui sub-
mouere euaporationem cupit, ad faciem celeriter currit: sed si uinci se sinat, cum uapor per superiores
partes euacuat: atque ita sudor efficitur. uerum, ut hæc uult sententia, sudores nulli erant: sed cutis cō-
cidisse, exaruisseque uidebatur: & spiritus pleni moriebantur. nam quos spiritu plenos hic nominet,
non fat scio: hancque ego orationem interiectam ab aliquo, & non ueram Hippocratis puto. an uero
tales appellat, quorum est magna, & frequens respiratio: eamque ob causam cum sudore non mo-
riuntur: in quo genere sunt, qui aqua inter cutem laborant: hi enim utpote humore perspersi, uitam
effuso sudore finire deberent.

6 *Ventres turbationem facile tolerant, ut Posidonia contigit.*

Est hæc admiratione digna oratio, si clara sit. declarabitur autē si ordine legatur: ait enim fieri alui
profusiuum

profusum, & turbationem; & utrum obfit, an proffit, iudicari ex ea, quæ sequitur facili, aut difficili tolerantia: atque ut Posidoniam contigit, sic etiam de alijs esse iudicandum. quare, si legas hoc modo, Ventris turbationem facilis tolerantia indicat, ut Posidoniam contigit, perspicuam orationem facies.

Quæ etiam feras ingenerent, considerabis.

Feras appellat morbos ferinos, ac sæuos: quandoque etiam lumbricos. uide igitur, unde huiusmodi feræ gignantur: & quid ipsæ faciant. generantur autem a crudo succo, uel a pane, uel a leguminibus, uel ab oleribus: ipsæ uero & tormina, & morsus faciunt. quocirca si quis pane impuro, & cum leguminibus factu utatur, eumque frequens cruditas malè habeat, & edat ea, in quibus sit aliqua corruptela: is lumbricos in uentre habet, sine dubio, uel generabit.

In extenuatione ante mortem distentio: umbilicusque prominens ei ulcerabatur. gingiuarum quoque ulcerationes fiebant circa dentem ab iis, quæ ingrediebantur.

Videtur id de Posidonia enunciare: ut intelligamus, sanguinis profusionem tam copiosam esse factam, ut natiuus calor sit refrigeratus, & aqua inter cutem oborta. itaque fraqua inter cutem excitata est, distentio uentris est subsecuta, non a bono humore illa quidem, sed ab excrementitio profecta. quæ res prominentiorem quoque umbilicum reddidit: eumque ulcerauit. sunt qui legant hoc loco, non *ἐλακώθη*, sed *ἐλακώθη*, hoc est extentum, & productum umbilicum esse. ceterum hic humor distribui cœpit, & superiores partes petere: ubi sua acrimonia ulcus in gingiuis excitauit: fecitque, ut edulia omnia, quæ dentes subibant, noxia esse uideretur. ac fortasse dentis nomine non intelligit eos dentes, qui sub aspectum cadunt: sed de gula agit, utpote quæ esset ipsa quoque ulcerata: siquidem per dentes transit, ac dentem quidem appellat Hippocrates secundæ uerterbræ exortum, qui a nuclei forma *πυριπυροειδής* nominatur: unde iter illud, per quod esculenta, poculentaque in uentriculum comportantur, cui *ἐπιτοράριον* nomen est, proficiscitur. itaque forte accidit, ut humor illac pertransiens, locum ulcerarit.

De quaque re præcipi recte multa possunt: at que hæc quidem, ut idem ualentia, illa uero non item: ueluti sunt diffundendi, delitescere, educi, obdurari, concoqui, & euacuari.

Si quis in memoria habeat, quæ supra sunt dicta, ei nullam utilitatem hæc afferet oratio: nam supra nos Hippocrates monuit, spectandum esse, sint ne res similes inter se, an dissimiles: id quod nunc quoque iterat, cum ait, de quaque re potest quisque multa recte præcipere. ecce ut ego tibi præcipio, ut quæ similia, quæ dissimilia sint, perquiras. nos autem in superioribus de similitudine, deque dissimilitudine multa diximus: ac quo modo multæ dissimilitudines, & res ad unam communem similitudinem redigendæ sint: ut ex multis dissimilitudinibus una similitudo fiat, exposuimus. nunc uero pro huius rei exemplo hoc statuit: duos medicos ad ægrum accersisse, eumque inflammatione uexari comperisse. itaque uterque in eam sententiam uenit, locum ipsum euacuationis inungere: sed alius statuit humorẽ esse fundendum, aut discutiendum: alius esse constringendum, atque ad superiora repellendum. num igitur opponitur fusio constringenti? an uterque euacuationem molitur? in alio quoque cum multi medici refrigerare uellent, alius pissinæ, alius lactucæ, alius aquæ usû refrigerarit. hæcque eadem, nomine tamen differre existimantur. in re sane conueniunt, siquidem refrigerarunt omnia.

Et ubi opus est homines a lecto propulsare, sibi timidus a lecto extrudes: & torpentes ad ea, quæ serius agunt, excitabis.

In plerisque libris scriptum reperi non a lecto, sed *κλινῆν*, ut sit sensus, quo humor repit, inde euacuationem molire: sed uera lectio est, quam ego adscripsi: sæpe enim contingit, ut quidam propulsato morbo sani sint: exurgere tamen e cubili timeant, quod eo oblectentur: hos inquit, oportet extrudere, atque excitare: ne corpus torpore correptum refrigeretur. tum uero ubi excitaris, eis manda, quæ potissimum gerenda refugiant: igitur, si nolint scribere, aut legere, ut scribant, aut legant, si sciant, im-
perabis.

Aqua inter cutem correptos citius incidere, tabidosque statim urere, caputque secare conuenit.

Non docet hoc loco curandi rationem, sed tempus: ut intelligas, quicquid agis, celeriter esse agendum. hoc autem ad chirurgicos maxime pertinet: etenim persæpe ulu uenit, ut aqua inter cutem, quæ ascites nominatur, ab humiditate circumspersa consistat: ac tum manum uelis adhibere, cutim ut per fores. iubet, ne quid temporis interponas, sed confestim rem aggrediaris, ne humor ad internas partes confluat. itemque mulieribus, quæ hydropes sunt ex retentis menstruis purgationibus, & eis, qui ex retentione alicuius excrementi, quod euacuari consuefflet, uel ex suppresso profusio sanguinis e naribus, aut hæmorrhoidibus, festina adhibere remedium prius, quam robur deficiat, & uires prosternantur. pari etiam modo si tabidum urere constitueris, ne cuncteris: propterea quod conandum est omni studio, hoc ut facias ante, quam ulcus ipsum putrescat: tunc enim omnis frustra suscipietur labor. Iam si os capitis quandoque prope membranas fractum sit, siue secare, siue subleuare ipsum uelis, celeriter facito. idem in ceteris rebus omnibus obseruabis.

In hydropibus ne partem, quæ sub imo uentre est, neque interna attingas: simile enim genibus contingit.

Quia

A. Quia dixit hydropicos confestim secari oportere, nunc non omnes hydropas secandos esse, nos monet: neque enim confestim perforare uentrem illorum oportet: sed tum denique, cum ita humor auctus est, ut uires ægotantis euertat, & profliget. sunt enim coru tria genera: alius tympanias ex flatu cõ flat: ascites alius ab humore sic redditus, tertius anasarca, in quo humor per carnem sparsus, ac disseminatus est. tympanias secandus non est, propterea quod propter flatum nemo ad manuum opus deuenit: neque uero etiam anasarca: quia sparsus, disseminatusque per carnem humor euacuari non potest. Sed quemadmodum in tumore, qui genu obfideat, si a flatu sit excitatus, eum nemo incidit: immo uero nec semper cum ab humore ortus sit, ut cum incoctus, ac durus est: nec etiam cum sit in pus perfecte mutatus: ita in solo ascite ad manuum opus accedimus, qua in re damus operam, ut neque inum uentri, neque ullam internam partem attingamus.

B. *Si que circa os uentriculi doluerint, ut Xenarcho, tum quæ calida admodum sunt, inspirabis: & ulcus ab initio, euacuationis loco, fouebis.*

Hæc sententia ad curationem pertinet. cum enim Xenarchus, ut Hippocrates commemorat, ægotarit, ei uiri intelligentes profuerunt: cum igitur ulcus haberet in pulmone, frigidi aeris inspirationem uitandam esse diligenter præceperunt: siquidem sciebant, frigus esse ulceribus inimicum: eaque ab illo pungi pene, atque feriri: præsertim uero ubi respiratio frigidi aeris ad rarum, tenerumque pulmonem comportetur. atque hoc est, quod circa uentriculi os dicit. quod si intelligas circa præcordia, aut ipsum cor affectum excitari, sed non, qui erysipelatis, aut inflammationis speciem gerat, quia in eo casu mors hominem arriperet, uerum eam animi defectionem, quæ syncope cardiaca appellatur, quæ ex innati caloris refrigeratione exoritur, tunc quia refrigeratum cor est, ideo frigidum aerem non introduces, siquidem malum adaugebis: sed uel ab ipso morbi initio fouebis.

C. *A quo unum, sic cetera.*

Hæc sententia uera est Hippocratis, quamuis multi eam expungendam iudicant: censer enim his uerbis, ut qua ratione Medicus unum symptoma comperit, eadem de ceteris iudicium faciat. ut, exempli causa, dolore lateris quispiam correptus est: cum primum ingressus est Medicus, pungentem esse dolorem inuenit. itaque ab hoc signo facta coniectura, potest de alijs loqui, & ægrum interrogare: ueluti tussim, difficilem spirationem, febrimque adesse iam, aut subsequi debere. ac si post concoctionem inuenerit, caput grauatum esse, tunc sanguinem prorupturum esse prænunciabit: ad eundem modum dicet, inferius labium concussum iri: & splendentia quædam esse oculis obuersatura. quare fit, ut uno symptomate inuento, de ceteris, aut futuris, aut consequentibus tibi sit prædicendum.

D. *Iracundiæ, atque aliarum perturbationum signum est, ut si uox, qualis iratorum est, in non iratis sit; si oculi turbati, ac terribiles sint, quales esse iratorum solent: si alia denique ad hunc modum adsint, idem in morbis spectat: ut cum quis natura ad tabificum morbum imaginem præ se ferat, tabificam formam faciet, si cetera pari quoque ratione adsint.*

Ratio hæc fere naturalis est: sunt enim quidam re uera naturã hominum cognoscentes, qui ex facie de animi moribus diuinant. hinc efficitur, ut si quem uideant supercilijs sursum contractis, eum impudentem uocent: si demissis, ingenuum. atque illi quidem hæc peruestigant, ut animi mores comprehendant: Hippocrates autem hæc inquit, ut corporis affectionem agnoscat. ait igitur, iracundiæ signum esse, si uox tremula sit, si facies rubicunda, si oculi sint turbati. ac sæpe hæc omnia in aliquo, qui suum statum naturalem seruet, comperiuntur. quare ars ipsa nobis indicat, si in aliquem ille morbum inciderit, fore, ut phreniticus, ac furiosus fiat: ratio enim e statu naturali facile ducitur: qui status est ad huiusmodi affectus originem accommodatus. simili quoque modo solitudinis, ac molestiæ signa esse cognouimus demissa supercilia, oculos, qui nullo motu cieantur, colorem pallidorem. itaque si hæc sine ulla solitudine ac molestia in homine insint, ars commonstrat, eum si in quem alium morbum, tum potissimum in melancholicum esse casurum: siquidem ita ei natura insitum est, ut ad ortum illius affectus sit comparatus. sed quorsum ea persequor, quæ animi naturam indicant, ea quæ in corpore sunt, silentio inuoluens? sunt enim quædam ad tabem comparatæ naturæ, ut quæ scapulas in modum alarum prominentes habent, quibus pectus angustum, ac non altum est: quare nos ex arte facimus coniecturam, si is ægotabit, fore ut facile tabido morbo corripiatur: quod naturalis fabricatio ad eum affectum contrahendum procliuis esse uideatur. idem est de ceteris omnibus existimandum ita, ut ex naturali statu de ijs, quæ præter naturam futura sunt, iudicemus.

E. *Tusses, quæ lassitudinem iunctam habent, lassas præcipue autem articulos peringunt.*

De tussi leui, deque lassitudine, quæ ex primitiua causa orta sit, nunc differit. aliquis magno itinere confecto in lassitudinem incidit: eaque frigido in loco eum corripuit: ac tussis excitata est. cumque tussis urgeret, uires robustæ humorem expulerunt: & ad imbecilliores partes amandarunt. quid autem est articulis imbecillius, siue statum suum seruent, siue præter naturam sint affecti? atque hoc quidem tempore propter motum in lassitudine facti imbecilliores materiam irruentem susceperunt.

F. *Verum & in febris cum lassitudine tusses sicæ factæ sunt: quæ si cum febre relinquuntur, in articulos firmantur.*

Superior

Superior oratio erat de leui tussi instituta, hæc autem de maligna habetur: itemque de lassitudine, cuius causa posterius exorta est: nec tamē de omni lassitudine uerba fiunt, cum non de ea, quæ ulceris, sed quæ tentationis sensum inuehit, deque ea, quæ ossa lassat, sermo sit: quæ quidem ex crassa materia oriuntur: ex quo etiam efficitur, ut cum crassa materia sit, nihil in tussi reieciatur: sed materia ibi consistat, cumque discuti non possit, infra ad debiles, calidosque sinus uergit: huiusmodi enim articuli sunt. itaque Hippocrates ait, tunc aridas tusses in articulos firmari, cum relinquuntur, hoc est, cum materia omnis non sit a tussi euacuata: sed permanferit, & ad articulos impetum fecerit. unde ne eicere quidem flatus oporteat. quidam uero per uerbum linquuntur, existimarunt spirationem interceptam significari, quod est unum difficilis respirationis genus: quod in malis habetur. Sed satis insulsa eorum oratio est.

Spirationes obscura in tabidis, & sterilibus, mala: & item cetera, quæ ab eadem constitutione huiusmodi proueniunt. 18

Perobscura hæc oratio uidetur: eamque ita quidam interpretantur: si in tabidis difficultas respirationis aliquid indicabit, morbus leuabitur: hoc est, si neque facta iudicatio sit, nec abscessus grauis subsecutus: quia quæ non manifeste facillima sunt, si fiant, non sunt in absurdis habenda. Sed ipse hoc ait, sæpe quispiam ægrotum adiit, eiusque magnam, ac frequentem spirationem uidit: paulo post uero iterum ad eum ingressus, eum sine ullo signo, & ulla, quam animo concipere possit, causa paruam habere respirationem comperit. plerique autem lætantur, putantque se a morbo liberari, quod difficilis spirationis sit facta mutatio. at qui uere Medicus est, pulsum attingit, eumque & exilem & inæqualem inuenit: magnumque subesse malum pronunciat: tunc enim parua, respiratio, est facta, non quod morbus soluatur, sed quia uires debilitatæ non iam dilatare pectus possunt. hincque exigua fit respiratio. idem est de sterilibus sentiendum: quæ ipsæ quoque ægre spiritum ducunt. Hippocrates autem hoc loco steriles non appellat eas, quæ ut concipiant, non iam aptæ sunt, sed uiduas, quæ uti rebus ueneris nolūt: atque ita se facturas constituerunt, in ijs enim semen concretum coalescit, atque in unum conducitur: atque initio, cum calor feminis magnus esset, magna quoque respiratio fiebat: progressu temporis, cū feminis remissa uis est, parua respiratio est, idem in alijs multis perspicitur: in ijs enim, qui suppurati nominantur, pus ipsum prius educitur: ideo maior respiratio est, postea uero, non quod cessarit morbum efficiens causa, sed quia uis, quæ educebat, imbecillis facta est, ideo minor efficitur respiratio.

Tabidis autumnus malus est, malum itidem est uer, quando ficulna folia pedibus cornicis sint similia,

Cur autumnus sit tabidis noxius, in promptu causa est: etenim inæqualis est, ut in eò modo calor, modo frigus uigeat. quoniam autem inæqualitas naturam profertur, ideo fit, ut nō solum autumnus, sed uer quoque sit infensum: tunc enim apta temperies quæ sanguinis fusio est, humores ad pulmonē aduehit, naturamque adauget: id quod ueris principium facit uel maxime. ac principium quidem ipsius ijs signis indicauit, quæ scripta reliquit Hesiodus, cum in summa ficu folia similia pedibus cornicis appareant.

Perinthis uerno tempore tabidi quamplurimi fuerunt. causa adiuuans fuit tussis hyberna, quæ populariter uagata erat: ac nonnullis, quibus morbi diurni fuerant, cum in dubio essent, tabes ne illa esset, nec ne, confirmauit. quibusdam uero in diurnis morbis non facta tabes est: quo in numero erant, qui renum dolores habebant: immo uero & alijs id contigit, ut homini illi, ad quem me Cyniscus perduxit. 20

Hæc oratio ad uulgares morbos re uera pertinet: siquidem tota urbs Perinthis affecta laborauit. quare tussis uerno tempore in populū est grassata: sed initium ab hieme duxerat: & in uer usque pertinuerat. ceterum nisi huius orationis uerba traiciamus, erunt sane perobscura. Scribit igitur, tussim Perinthis fuisse, ac si quis suspicabatur, se esse ægrotaturum factum esse, ut tussis superueniente, in morbum incidit. aitque Hippocrates, quibus morbus fuit diurnus, eos in autumnno tabem non esse perperfos, cum materia se assuefecisset, ut in alio esset affectu occupata. cum autē multi diurni morbi essent, renum dolorem exempli causa memorauit. ac nonnullorum narrat historiam, qui cum diurno essent morbo conflictati, & tabem, & tussim postea passi sunt. ac nihil mirabile est, si humorum malitia, quæ suberat, in torum sit corpus distributa. quo morbi genere affectus erat is, quem ad Hippocratem Cyniscus philosophus adduxit.

Dolorum, qui latera, pectus, aliasque partes obsident, tempora, an multum inter se differant, spectanda sunt: ut & quādo melius, & rursus quando peius affecti fuerint, intelligas, nullusque error committatur. 21

Eadē ferme est de doloribus in aphorismis cōscripta sententia: nosq; ibi eam explanauimus. ceterum quod ad doloris tēpora pertinet, nos monet, ut quā dolores magis urgeāt, quā mitiores sint, diligēter obseruemus: quo aut principiū, aut incrementū, aut statū, aut declinationē adesse, aut denique in quo tpe morbus sit, nos nō fugiat: ita. n. & ad prædictionē, & ad curā di rationē hoc præceptum nobis erit accommodatū: hoc est, ut salutem, aut mortem futuram prædicamus, & ut uictus rationem rite instituamus: atque ita fiet, ut neque æger, neque nos ulla in re de recta uia desectamus.

In diurnis

22 A *In diurnis dysenterijs, cibi fastidia, malum, cum alias, tum uero si etiam febris adfit.*

Dictum est a nobis in commentarijs, ijs, quos in aphorismos conscripsimus, ubi & hanc, & superiorem Hippocratis sententiam declarauimus, dysenteriam ex acris humoribus exoriri: & ab hac affectione intestinum ulcerari, atque ita, ut etiam tractu temporis corruptela subsequatur.

23 *Vlcera circum glabra, maligna sunt.*

Et hunc aphorismū etiam declarauimus, docuimusque, humores uitiatos, ac prauos ad ulceris partes comportari, atque ita ulcus erosionē tentari: ut pilorum radicibus corruptis, ulcera cicatrice concludi nullo modo possint.

24 *In lumborum doloribus, si fiat recursus ad latus, malum. itemque tuberculum, quod seps uocatur.*

Quemadmodū cum a nobili ad ignobilem locum sit decubitus, est boni consulendū; ita cū ab ignobili ad nobilem sit recursus doloris, aut alterius mali, id non esse noxium non potest. id ipsum exemplo doloris lumborum ipse nobis declarat. is enim inquit, si ad latus, & costas perueniat, atque cōscendat, est multo periculosior, quā ante fuerat: sicut etiam in rebus perniciosis ac malis habedū erit erupēs B tuberculū, quod a serpentis tabifici, ac mortiferi noīe seps, hoc est totius corporis corruptio, nominat.

25 *Vitia renum post annum quinquagesimum sanata non uidi.*

Cautius locutus est in aphorismis, ubi scriptum est, Renum & uescæ uitia in senibus difficulter sanantur. nā quod addidit difficulter, nō omnino sanari posse significat: sed posse quidē, uerū magno cum labore: ac nisi summo studio, & singulari adhibita diligentia. causam uero difficultatis cū illic attulerimus, nihil est, cur hoc loco sermonem producamus.

26 *Que exacerbata in somnis sunt, & quibus extrema frigent, ac mens turbatur. itemque alia, que in somnis contingunt, huiusmodi: atque horum contraria.*

Diximus per sæpe, hunc librum non ita esse confectum ab Hippocrate ut in apertum proferretur: sed ut sibi ipse commentariolum conscriberet. Signo est, multa esse imperfecta, & nullo modo inter se coherentia, & uerbum nullum habere, quo quasi copula coniungantur. quod hic locus plane demonstrat. ignoratur enim præceptum ne sit, an quædam eius obseruatio. Sed si addas uerbum, expende, aut specta, aut considera, stabit tenis præclara sententia: iubentis spectanda esse omnia, quæ in somnis accidunt, ut qualia sint, intelligas. nam si lædere uideantur, si mens quasi de suo statu deturbetur, si extrema refrigerentur, scito mala hæc esse omnia: cōtra uero si sedare ægritudinē, lenire dolorē, & cōcoquere morbum, & corpus reficere uideantur, esse bona spe poteris, & somnum profuisse, & ægrotum esse conualiturum. ita enim ipse quoque cum alibi, tum etiam in aphorismis iudicauit.

27 *Quibus nihil intra definitum tempus accidit, ijs, quæ ipse pariunt, uitalia.*

Multa possunt mulieribus prægnatibus accidere, quæ & ipse in aphorismis, & nos in commentarijs in eisdem sumus diligēter persecuti: quorū quædam ab aere nos ambiēte, eiusq; cōstitutionibus; quædam a corporis immutatione, ut ab alui profluuio, aut a febre, aut ab alijs malis proficiunt. quæ omnia nobis nunc omittere consilium est. ceterum quod ait intra tempus constitutum, hoc uel septimum mensum, ut in commentario libelli de septimestri partu docuimus: uel nonum significat. de octauo enim certum est, non edi in ipso uitales partus. in decimum uero, & in undecimū quandoq; mensum, ut Aristoteles auctor est, foetus differuntur: sed raro.

28 *Quæ apparent, quibus in mensibus.*

D Præter cetera incommoda, quæ grauidis imminēt, illud est ualde attendēdum, utrum mēstruæ purgationes erūpant. uix. n. fieri pōt ut illis procedentibus foetus integer conseruetur: præsertim si nō primis mensibus, in quibus foetus exiguo adhuc eget alimento, hoc usu ueniat. Si. n. mulieri ut ipse ait, prægnati mēstrua erūpat purgatio, fieri nō pōt, ut foetus integra ualitudine perfruat. Alij uero de statis diebus, ac tēporibus purgationū mēstruarū, quæ primū in uirginibus apparēt, loqui ipsum arbitrat. ego uero eis concedo, ut in ijs obscuris orationibus, quicquid uelint, diuinent.

29 *Dolores per circuitus fiunt, qui autem in septuaginta mouentur, sis triplicato numero perficitur: qui uero in nonaginta, is etiam triplicato numero absoluitur.*

Videtur hic innuere numerum dierum, in quibus partus absoluuntur, & in lucē edūtur. quia uero & septimo, & nono mense uitales eduntur, ideo ex duplici eorum motu, utrunque tēpus designat. qui. n. in septuaginta diebus mouētur, ij triplicato hoc dierum numero perfecti & absoluti reddūtur, & foras erūpunt. facile. n. subducere quiuis rationem potest, ex tot diebus, quot sunt ex triplicato eo numero, septē menses confici: præsertim cū iam probauerimus in hoc partu intelligi mensum, qui triginta dies capiat. septuaginta. n. ter ducta numerum dierum ducentorū ac decem cōficiēt: sicut nonaginta ter ducta numerum dierum ducentorum ac septuaginta, ex quibus nouem menses constant, absoluunt.

Post

Post muliebri. tum dextra, tum sinistra biat.

Est probatum in superioribus mares potius in dextra uteri parte, foeminas in sinistra concipi. itaque ait, tum dexteram partem, tum sinistram magis patere ad semen recipiendum & continendum post menstruas mulieris purgationes: quo tempore magis concipere mulieres, & nos ostendimus, & ipse quoque scriptum reliquit; & ab eodem accepit Aristoteles, qui id ipsum in librum de natura animantium transtulit.

Humiditas ex procedentibus, visu humido.

Pleraque sunt, quae Delio, ut aiunt, natatore indigent: nam & ita breuiter, & ita obscure sunt proposita, ut ut intelligantur. puto igitur hoc significari. pleraque foeminas non concipere, quod nimia humiditate refertum, & imbutum uterum habeant: ideoque uictus ratione, qua exsiccentur, eas curari. cognosci autem uteri nimium humorem ex ijs ait, quae inde procedunt, ac profluunt, ex nimia purgatione, uel quae aqua sit, uel certe eiusmodi, ut inde facere de uteri statu coniecturam possis.

Citius per membra discretus, motus uero rursus, tardius augetur.

Supra in secundo commentario monuimus, mares in utero citius conformari, hoc est quinto trigesimo die: & sua membra distincta habere: cum uero mouentur, & in lucem proferuntur: tardius augetur foeminas non item: sed contra potius: quod in utero tardius conformentur, & in lucem editae facilius ad incrementum perducantur. hoc idem statui hoc loco, mea fert opinio.

Labores plerumque, accidunt tertio, quinto, septimo, nono, mense: & quarto, sexto, & octauo.

Appellare solet *πρόνος* Hippocrates hoc est labores, pro eo, quod *δύσπας*, hoc est dolores quandoque: ut etiam pro quauis molestia idem nomen usurpat: ut hoc loco. significat enim omnia, quae grauidae patiuntur. quae paulo ante fieri stas temporibus, & per circuitum dixit. ideo quibus potissimum mensibus accidunt ipse declarat: tertio inquam, quinto, septimo, & nono, tanquam in mensibus imparibus: tum uero quarto, sexto, & octauo, tanquam paribus. in hoc enim spatio & appetitus deiectiones, & uomitus, & malum, cui picae nomen est, & pedum etiam tumores, & capitis dolores accidunt. adde uero etiam uentris profluvia, febres multiplices, & abortus: qui plerumque aut tertio, aut quinto fieri mense solent: quanquam etiam alio quouis tempore hanc calamitatem mulieribus contingisse conspexi.

Hæc ex parua tabella.

Puto hoc fuisse adscriptum a Theffalo Hippocratis filio: qui ut notaret, unde nam omnia, quae collegerat, sumpta essent, sic addidit: ut postea cognosceret, unde illa essent repetenda, siquid fortassis occurrisset. consueisse autem ueteres in tabulis, aut tabellis suas res conscribere, constat inter omnes. hæc igitur uerba nihil ad artem medicam, aut aliam quamuis contemplationem pertinent. quare huic commentario finem imponamus, ut ad octauum aggredi, & tandem ad finem perducere ualeamus.

Finis septimi commentarij.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS VIII.

Io. Bap. Rasario interprete.

MICRVS ex repletione, inanitioneque constat cibariorum, ac potuum. horum mutationes ex qualibus in qualia ut se habeant, spectandum.

Quemadmodum Hippocrates bonorum omnium, quae ad faciendam medicinam, quaeque ad morbos cognoscendos, & causas indagandas pertinent: & omnium, quibus ad tuendam sanitatem opus est, & ad recuperandam eam, quae iam perdita sit, inuentor fuit: ita etiam ipse princeps fuit, quem uictus rationem recte instituisse cognouerimus. is enim praeter eam pulchram, & utilem descriptionem, quam de ratione uictus in morbis acutis nominauit, in quam nostri etiam quatuor sunt commentarij, pleraque conscripsit opuscula, in quibus praecipua, atque rationem intueri possis, ad omnium hominum uitam gubernandam pertinentia. nam & de uictu salubri, & de uictu ualentium & alia per multa nobis reliquit, quibus ad recte, salubriterque uiuendum informemur. sed & praeter hæc ipsa, quae data opera, ad hoc pertinentia, memoriae consignanda putauit: multa quoque omnibus in locis disseminauit, cum alijs in libris, tum uel maxime in aphorismis, & his, quos modo explicamus, quae ad eandem rem facere uideantur. intelligebat enim ad uitam humanam tuendam hoc ualere plurimum: quod uiuendi ratione usque dum hac lucis usura perfrui-mur, uti uel inuiti cogamur. & fere hæc una res est, cuius maiorem habere rationem, quam aliarum omnium medici debent: nam extra aërem, nos ambientem, cuius maxima habenda ratio est, si quidem

Adem ipsum continenter ducimus, & emittimus, hoc est inspiramus, & expiramus, quid est, in quo tam diu, aut tam saepe, quam in uictu uersemur? purgationes enim, sanguinis missiones, ceteraque euacuationes, & quae communi nomine remedia uocantur, raro adhibemus. sine uictus autem ratione, quomodo aegrum sustentemus, aut uires conserues, aut morbos ad statum usque, tum ad declinationem perducas, certe non habebis. Ipse uero duabus potissimum in rebus positam esse uictus rationem uidetur statuere, in alimentorum repletione, & inanitione: quas res ut serues, & apte constituas, magna cura, & singularis adhibenda diligentia est: ut intelligas quando alendus aegrotus sit, quando non sit: quid dandum, & quantum, & quale. & item quando mutanda uictus ratio, & ex quibus rebus in quas sit facienda mutatio. qua de egit in libro de ratione uictus in morbis acutis sane quam diligenter: quae etiam in loco Medicos sui temporis ualde accusauit, qui nullam rectam uiuendi rationem instituerent. Nunc uero, ut monui, duplicem esse ipsam uictus rationem docet: ut altera parca sit, affluens & largior altera: utranque tamen cibis, potibusque uult contineri. uel etiam censet uictus rationem quandoque imperandam ex ijs alimentis, quae ualentis, aut ex ijs, quae imbecillae sint materiae. cuiusmodi autem possis huius rei gratia alimenta adhibere, nihil opus est hic commemorare: quando habes nostras de alimentorum uiribus commentarios: ad quos si cum libellum quoque aggregaueris, qui est de bonitate, uirtuteque succorum totam rem plene comprehenderis. neque id oscitanter faciendum est: quando usu interdum uenit, ut sit facienda alimentorum commutatio. an quod de permutatione ait, non modo de ratione uictus, quae potu ac cibo continetur, sed de alijs quoque, ut de somno & uigilia, de motu, & quiete, ac ceteris ad uitam pertinentibus, intelligendum est? ita enim fortasse intelligere praestiterit. non tamen nos latet, illud praecipue uitandum esse, ne corpora nimium expleamus: cum planum sit multa inde exoriri genera morborum de quibus in eo potissimum libro locuti sumus, quem de plenitudine inscripsimus. ubi etiam duas esse plenitudinis species ostendimus. cum enim causae morborum effectrices corporibus occurrunt ijs, in quibus nulla sit humorum uitioforū redundantia, aut certe superuacua nea sint perexigua, non magnam admodum, immo uero modicam noxam afferunt, & ea molestia, siue morbus sit, siue quiduis aliud, breui tempore corpus occupat: contra uero si plena humorum malorum corpora offendant, certe non secus in ea agunt, atque eadem opprimendo coercent, ut pote parata ad morbos, ac soleat flamma ignis in arida ligna suam uim exercere. ac sicut accensi lychni flamma fulfuri admota. Licet enim eius subitam, & uehementem actionem intueri. ita si plenum excrementorum, quae uitata sint, morbus a causis suis excitatus, corpus inuenit, statim comprehendit, atque in sua esse potestate omnino cogit. quare danda opera est diligenter, ne corpus redundans, affluensque excrementis in morbum incidat: ne ue causae morborum ipsum tale unquam inueniant. fieri enim quandoque potest, ut in malum habitum cadat, & alijs plerisque morbis corripiatur, quibus adhiberi nullo modo remedium possit.

Odores delectant, molestia afficiunt, implent, placant. eorum mutationes ex qualibus in quales, ut se habeant.

Est et in medicina odorū usus non paucus. nam & in animi defectionibus, & in suffocationibus ex utero solemus suaues infra, foetidos supra adhibere: illis ut uterus oblectatus laxetur, & calfiat: his ut offensus fere, eos auerseat, ac refugiat. est et quibusdam natura tributū, ut grati eis odores sint, quibusdam, ut ingrati uideantur. quod debet Medicus animaduertere, ut si quā sit faciēda permutatio, ex qualibus in quales faciēda sit, non ignoret. etenim si quis prius calidis oblectabat, eoque morbo sit correptus, ad quem calidi sunt accommodati, non est faciēda commutatio. sin uero morbus frigidus requirat, uide ut odores sint contrarij, quod ad qualitatem caloris, aut frigoris pertinet: suauitatem autem ne mutes. hoc autem dico, ne gratos & suaues in foetidos & insuaues mutes. ut igitur cetera commutes, seruanda tamen perpetuo est odoris gratia. alios copias, quos odores laedit. ijs ne adhibeas. si necessitas urgeat, da opera, ut parū admodum consuetudine immutes, & quam minime hoies offendas. quod uero ait, implere: id ne ad replendum caput, an ad alendum referri oporteat, incertū est. constat. n. utrunque ab odoribus praestari: quorum alterū nos iam in eo aphorismo, facilius est impleri potu, quam cibo, ex Hippocratis sententia probauimus: alterū uero, quod ad implendum uaporibus caput pertinet, ita clarum est, ut putidum sit uelle confirmare rationibus.

Spiritus irrupentes, intrantes, exeuntes, & item corpora.

Diximus per saepe, magnam habendam esse aeris nos ambiētis rationem, eiusque constitutionis, ut an purus sit an crassus, an tenuis, an celū sit nubibus obductū, an sudū, sciamus: quae sane aerē modo spiritū irrupentē ipse nominauit. quā autem is nostro spiritu ducit, aut emittit, quod opus est eius, quae cōi nomine uocat respiratio, ideo ait et uidendum esse, qui spiritus introeat, quiq; exeat: ut illo uerbo significet inspirationem, cū aerē intro ad uos trahimus: hoc uero, expirationem, cū attractū iam aera foras pellimus. magnum profecto usum hæc cōtemplatio & ad praesagiendum de salute, aut pernicie futura: & ad morbum curandum afferre cōsueuit. id quod ipse se excētis in locis docuit, & nos in libris de usu, deque difficultate respirationis eius secuti sententiā, declarauimus. iam uero quod addit, & itē corpora, nihil uelle aliud uidet, quam ut oīa quae corporibus nostris admouentur, cōsideremus: siue ea alimenta sint, ut potiones, sorbitiones, & quae ciborum nomine appellantur: siue remedia & medicamenta, ut emplastra, unguina, & quae pellendi morbi causa imponunt: & itē oīa quae exeūt, ut excrementa per os, nares, oculos, aures, secessum, urinam, sudores, sanguinis, profluuiū, & cōtinuū effluxū illū uaporū, qui oculorū effugit obrutū. nisi. n. hæc oīa medicus diligenter spectabit, periculū est, ne offendant: aut ne occasione, quā esse precipitē dixit Hippocrates, arripiat.

COMMENTARIJ.

Y Rumores.

Rumores meliores, & triftiores.

Vult hoc quoque medico curæ esse, ne nuntij triftes ad ægrotum perferantur, ne ve quis coram ipso de rebus triftibus, & quæ motus turbidos afferre nobis solent, sermonem instituat: sed de rebus iucundis, & animum oblectantibus habeatur oratio. qua de re supra quoque mentio facta est.

Qualia ex qualibus lingua adsciscat.

Ægrotantium lingua solet plerunque indicare, qui nam succi vitiosi redundant in corpore. sunt enim quibus dulcia esse amara, & contra, uideantur: sunt quibus insuauia magis placeant. ut enim in uitijs oculorum fit sæpe ut omnia flaua, aut alterius coloris uideantur, pro ea nimirum specie, quam gignit humor is, qui uitiatus est, ita in lingua usu uenit. atq; hoc est, quod ait Hippoc. in illo loco, cibum paulo suauiore, licet paulo sit deterior, esse ægroti concedendum. cum enim deprauatus gustus sit, & ite uitiata ea facultas, quæ appetitum excitat in nobis, fit, ut interdum in huiusmodi rebus, coniuere oporteat: quando in morbo regio tantam uim habet bilis in gustatu, ut omnia amara uideantur. sic cum falso, aut acido humore imbuta sit, omnia, quæ offeruntur, eiusdem esse saporis ægroti existimant.

Spiritus simili modo calidior, frigidior, crassior, tenuior, siccior, humidior: implet plus, aut minus: atque ab ijs mutationes quales ex qualibus, ut se habeant.

Magna adhibenda diligentia est, ut aeris qualitates omnes, & eiusdem subitas, & quæ stas quibusdam temporibus fiunt, mutationes medicus perspiciat. si enim sciat, quoniam is calidior, aut frigidior sit, quam usus postulet, itemque siccior, aut humidior, & crassior, aut tenuior, poterit omnibus uictus rationem instituire, quod ad aerem pertinebit, ad unamquamque temperaturam accomodatam. ac si qua exuperanti sit, eam instituta contraria uictus ratione corrigere: & si ratio morbi ita exigat, curandum erit, ut calidæ qualitati frigidus aer, frigidæ calidus, & humidæ siccus, ut siccæ humidus comparetur. quod uero ait, de crassiore, aut tenuiore, non est ullo modo contemnendum. scimus enim Thebis crassum, ut in tota Bœotia, Athenis tenuem cælum fuisse. ideo ingenio acuto Atticos, crasso Thebanos fuisse commemorant. Vnde illud Pindari, cum uellet suam poesin ornare laudibus, quod eam calumniam ægreferret insfigi Thebanis de ingenij tarditate, ac proinde Bœotij suos diceretur, sic, inquit, Bœotium uitabimus suam. sed uidentur etiam est, sitne purus aer, aut nebulosus, aut mala quadam qualitate infectus, cuiusmodi nos esse docuimus eum, qui est stagnis, aut paludibus, aut latrinis prodit. ut in libro de aere, aquis, & locis ostendimus. Adhibendum quoque studium est, ne nos fugiat, utrum multum, an parum impleat. quo in casu si magnam implendi uim habeat, parum: si exiguam, multum ducere oportebit: uel uariadum pro ut morbi, aut ualitudinis ratio postulat: quam mensuram nobis suppeditabunt uires corporis, & robur, & firmitas. quocirca, ut in superioribus, monet, habendam esse rationem mutationum: hoc est ab aere calido in frigidum, & contra, & item in alijs repugnantij & simplicibus, & cõiunctis, ut fiat commutatio: ut quid repente, quid progressu temporis faciendum sit, intelligamus.

Continentia, contenta, impetum facientia.

Planum est continentia hic appellari solidas corporis partes: siquidem humores hæ partes continent: contenta uero humores, qui solidis partibus continentur: impetum denique facientia, spiritus: quod hi ex omni parte, & momento temporis corpus quod in suo statu sit, facile, & sine ullo impedimento penetrent. nos uero iam alibi docuimus, quæ nam sint solidæ corporis particule, ut ossa, nerui, uenæ, & arteriæ, ex quibus tum musculi ipsi: tum uero caro, & tota moles corporis est constituta. ad quod genus pertinent etiam concretiones eorum omnium, quæ extima, quæque intima nominantur. exposuimus etiam, quænam contenta uocentur, hoc est humida omnia, quæcumque in uascularibus sunt in totum corpus pertinentibus. sunt autem hi quatuor humores: ut sanguis, ut bilis flaua, ut pituita, & atra bilis. quibusdam uero eorum instrumentum a natura attributum, ut flauæ bili uescam fellis, atræ lienem diximus: sanguini nullum esse proprium datum, sed uenas omnes, sicut neque pituitæ. Ex hoc triplici genere, hoc est ex continentibus, contentis, & spiritibus corpus humanum constat. medicus uero dare operam debet, ut omnia naturali in statu sint, ut solidæ partes suum numerum, figuram, quantitatem, & positum habeant: humores attemperati sint, ne sit ulla ipsorum exuperantia, ne ue defectio, sed sit apta omnium symmetria: spiritibus ne sit aditus ullo in loco interclusus. ita enim corpus bona ualitudine perfruetur. sunt, qui addant in fine huius sententiæ, corpora: quod tamen ab ijs libris abest, quos ego adhuc uiderim. uerum & si uerbum illud addas, nullam tamen aliam inde elicies, quam eam, quam nos attulimus, sententiam. itaque si sic, ut nos, siue ut alijs placet, legas, quod ad mentem Hippocratis pertinet, nihil interest.

Sermonibus ac silentio, dicere qua uult: eaque sermonibus quibus utitur, siue magni, siue multi: siue ueri, siue ficti sint.

Hæc sententia conuenit eum superiore, in qua monuit, ingressum, sermones, figuram, uerumque ægrotanti gratam esse oportere, sicut tonsuram, ungues, & odores iucundos. uult enim, ut medici oratio, atque etiam adstantium sit ægroti iucunda. idem censet agendum de silentio: ut si loquax sit suapte natura ægrotus, morem quoque ei medicus gerat, ut ipse sit loquax: si ille taciturnus ipse quoque idem institutum seruet. uult præterea medicum uti eo sermone, qui sit ægroti familiaris, quod

quod non secus de uoce intelligendum est: ut si altiore, aut submissa loqui æger uelit, idem medicus faciat. itemque ueritatis studio ducatur, uera itidem medicus referat: si fictis, falsisque delectetur, ficta referat, ac uulgi rumores narret. In quibusdã libris legit non hoc modo, *εἰ πῶν, ἢ βουλεται*, sed *μὴ εἰπῆν* hoc est non dicere, quæ uult: quod ita ueteres Hippocratis interpretes exponunt, ut iubeat, non esse loquendum ad gratiam ægrotantium: sed si quid urgeat, si quid prohibendum sit, si quid imperandum denique, illud esse aperte, & sine circuitione dicendum. hoc autem mihi non fit uerisimile, quia quæ sequuntur, hoc est, sermonibus, quibus utitur, siue prolixis, siue breuib; siue ueris, siue etiã fictis, repugnant huic sententiæ. Siue igitur legas affirmando, siue addas negationem, idem elicietur sensus: prima enim scriptura significabit, dicenda ea, quæ uelit ægrotus: secunda uero, non dicenda, quæ ille dici nolit.

Abeuntia noscere oportet, unde inceperint, aut ubi cessarint: aut quantum dissiparunt: eorum item colores, calorem, falsuginem, dulcedinem, tenuitatem, crassitudinem: æqualiter, an inæqualiter: corpus, tempus: mutationes quales ex qualibus habeant.

Dubiũ esse nemini potest, quin hæc omnia sint ab Hippocrate relata in cõmentariũ, ut paratã haberet materiã, unde, cũ uellet, multa sumeret, quo librũ edendũ cõficeret. hæc. n. eiusmodi sunt, ut aliquod memoriae lumẽ afferre possent. monet autẽ hoc loco, ut extremã oĩa attẽdamus, & ipsorũ uim, naturãque cognoscamus. idque duobus uidet capitibus cõplecti, qualitate nimirũ, & quãtitate. ait. n. nobis uidendũ esse, quoniam excretio inceperit, & quoniam cessarit: & quã uehemẽter corpus afflixerit, uiresque dissecerit: quod ad quãtitate uidet pertinere: deincepsque agit de qualitate, cũ ait, colores, calorem, falsuginẽ, dulcedinẽ, horrat Medicos intueri colorẽ extremorũ, siue in p. sedẽ, siue per urinã, siue per nares, siue per palatũ, siue et per uomitũ, aut per hæmorrhoidas excernatur. solet. n. plerũque color indicare humorẽ uitiatũ. adde quod præfagia quoque ex coloribus sumimus: quod idẽ fit ab alijs qualitibus, quas cõmemorat. nec minus utilitatis affert cognitio tenuitatis, & crassitudinis, ut humores distinguamus, ut sciamus, quos euacuare, quos prius cõcoquere oporteat: & internoscamus, dãdũ ne medicamentũ sit, an secãda uena, an clysteribus utendũ, aut quid denique factũ opus sit. ad idẽ pertinet, quod ait de corpore, de quo tempore: ut sciamus, extenuatũ ne corpus sit, an iuuenile, an senile, an robustum, & carne cõuestitũ, an perferre diutius morbũ possit. nã quod tempus ait esse considerandũ, diligẽter attendendũ est: ut sciat Medicus, utrũ sit morbi principium, an incrementũ, an status, an declinatio: siquidẽ tot esse morborũ tempora nos iã quodã in opusculo demõstrauimus. præterea utrũ in accessione febris, aut incrementũ, aut alio morbi alicuius tempore æger uerfẽt, cognoscere Medicus debet, ut quo tempore excretiones fiat, intelligat: ut si per urinã, per alui excremẽta, per sudores fiat euacuatio. Ad hæc quoque cõtẽplationẽ dies critici pertinet: quæ res summo studio notãda est: nã sudores, ut est apud Hippocratẽ, si in eo, qui febrim habet, inceperint tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & quarto decimo, & septimo decimo, & uigesimo, & septimo uigesimo, & quarto & trigesimo, boni existimantur, cũ morbos iudicent: ceteri uero, qui aliter prorumpunt, sunt indicia laborũ. merito igitur censet, habendam esse temporis rationem.

An tentata expulsiõne, superarit.

Monet uidendũ esse, an cũ natura excretionẽ aggressa est, suo conatu morbũ superarit, & uitiatos humores penitus excreuerit. hoc autẽ cognoscet medicus duobus illis instrumẽtis, quæ nos in aphorismis designauimus hoc est, si cõtulit, & æger facile fert. tũc. n. scimus morbũ esse pfligatũ, & nihil reliquarũ superesse. alioqui cũ tẽtauit, nec præstare totã rẽ natura potuit, debet medicus adiuuare, ne recidua statim subsequatur: ut solet excitari, si quid sit relictum in corpore, quod afferre morbum possit.

Lachrymæ uolentibus, inuitis, multæ, pauca, calidæ, frigidæ, crassæ.

De lachrymis supra dictum est, si in acutis morbis sponte fluant, boni consulendũ esse: si nõ sponte, mali id ipsum in febribus & alijs morbis tenendum esse, ipse etiam alibi censuit. addit autẽ hoc loco, spectandum esse, an multæ, an paucae sint: ut inde de humidiorẽ, aut minus humido cerebro facias cõiectũ. idem de calidis, ac frigidis statuendum est. illæ enim calidum, hæ frigidum humorem in cerebro redundare: ut crassæ crassum, & tenues tenuem indicabunt.

Gustus, uomitus, sputum screatu, aut tussi euulsim.

Diximus maximũ fuisse apud ueteres usum uomitus. itaque permagni referebat, scire, quibus conferret, & quo tpe esset imperãdus, & sæpe ne, an raro utendũ hoc remedio esset. Sed utilitatẽ quoque affert uomitus cõsideratio ad præfagiendũ, ut in cõmentarijs in præfagia declarauimus. ubi et de sputo, deque screatu satis diximus. in quo notandũ illud est, et e gula, & uentriculo sanguinem uomendo expelli: ut e particulis, quæ respirationi deseruiunt, tussi: & ex faucibus, ac gurgulione, screatu: denique ex ore, spuendo, qui uero plura scire aueat, nostros ille commentarios percurrat.

Solis æstus, frigus, humiditas, & siccitas: tum mutatio per quæ, ex quibus in quæ, ut se habeat.

Ait considerandum esse, an quispiam in morbũ inciderit, quod diutius in sole sit moratus, aut frigus perpeffus sit. hæc. n. duplex causa multiplices gignere morbos solet: ut et humiditas, & siccitas. sed de temporum mutationibus & naturis abunde actum est a nobis in tertio aphorismorum, & item in ijs cõmentarijs, quos in librum de aere, aquis & locis, & in librum de humoribus, edidimus: sicut etiam fere de ijs omnibus, quæ deinceps consequuntur.

Cum impetu rumpuntur tumores, ac liuores in lippitudinibus, & in ulceribus. itemque deiecta ex tuberculis, & suppurationibus spectanda sunt. si quæ enim sunt. 24

Tumores, qui in lippitudinibus oriuntur, cum ad suppurationem peruenerint, cum impetu rumpuntur: & confecto iam pure, noxij humores erumpunt. quæ uero deijciuntur in tuberculis, & suppurationibus, quæ per aluum plerunque excernuntur, spectanda sunt, ut tubercula rupta esse inde colligamus. prisci autem interpretes hoc quoque loco plura attulerunt. nos in locis obscuris diutius uersari nolumus, cum multa adhuc supersint, in quibus multum operæ, ac temporis ponere utiliter possumus.

Circa messem tormina, & dolores circa umbilicum a porris, sed & ab alijs extiterunt. 25

Vsum porri circa messem modo tormina, modo dolores excitare creditum est. in causa est acrimonia. cuius etiam allium est particeps. ut uel ob hanc causam minus mirabile sit, si caput aggrauat, flatum gignit, fastidium affert, & dolorem eum excitat, qui esse molestus prius consueuerat.

Ignis sacer in quibusdam a ceruice exortus in facie iudicatur. quibus autem nigra erant in ceruice, mala: & quibus pustule & quæ turbationem afferrent, mala. F 26

Ad recordationem est hæc conscripta sententia, ut postea longiore ambitu uerborum eam explicaret. cum enim ignis sacer quosdam corripuisset, & a ceruice ducto initio in faciem pertransisset, ibidem iudicatus est. quod ipse, ut raro contingens, obseruauit. uix enim sit, ut recte morbus iudicetur, cum ab ignobili ad nobilem partem commigrat. in quo aduertendum est, quibus nigra in ceruice apparuerant, malum portendisse. hoc est non fuisse in ijs sacrum ignem rite iudicatum, quod sanguis ille crassus, aterque expurgari non posset. ac multo etiam peius fuisse, si pustule scatenes cutim occupassent. iam uero si alui turbatio, & mentis alienatio erant consecutæ, æger erat in desperatis: quod eam turbationem malicia, magna que copia humorum excitaret.

Adamantus, cum esset melancholicus, magna peply copia sumpta, aliquando nigra euomuit. quod etiam alias sumptis cepis fecit. 27

Hanc etiam historiam, ut admirabilem adiunxit. cum enim humor melancholicus grauis sit, ut suapte natura deorsum feratur, ideoque facilius per aluum, quam per uomitum euacuetur; sicut flaua bilis propter leuitatem facilius uomitu reijcitur, quam ut per inferna expurgeretur; contra tamen in Adamanto accidisse commemorat, cum ille peplyjs copiose usus esset, & item cepas comedisset, nam quod ait nigra, non dubium est, quin atrum, & melancholicum humorem significet.

Febres, in quibus labia ulcerantur, equaliter intermittunt: ac tertianis refrigerationes sunt. ardentes autem semper statim ad manum soluuntur. 28

Labia uidentur nullam aliam ob causam ulcerari, nisi quia acer quidam uapor illuc a uehementia febris amandatur, qui partes illas quasi ardore quodam consumit: nihil tamè mali præterea facit, præter ulcerationem, cuius nunc Hippocrates mentionem facit. hoc autem cum in tertianis quandoque contingit, tum uero maxime in ardentibus, cum febris calorem perferre æger non potest. atque has quidem febres ait equaliter remittere, quod neque ullam habeant remissionem, nisi omnino soluatur: ac in tertianis ait esse refrigerationes, & intermissiones; adde uero etiam pulsus ad integritatem redire, tum eas reperere, ut tertio quoque die hominem occupent. ardentes uero cum soluuntur, hoc confestim faciunt, ac si manum admoueas statim eas solutas esse perferentes. deuincuntur enim a manu, neque postea redeunt.

Quale in articulis insit, & an non ad suppurationem perueniant. 29

Interdum totum corpus pituita refertum redditur, ut quidam quasi mucii per urinam excernantur. H quo sane tempore potest contingere, ut etiam ad articulos decubitus fiant, & abscessus quidam similes, ijs, qui in hydropibus sæpe cernuntur, ibidem excitentur. monet autem, ut si quis te ad eiusmodi homines curandos accersat, caueas, ne tibi idem, quod plerisque medicis, atque ijs quidem non uulgaribus, accidat. cum enim illi abscessus eos aperuissent, in eaque essent opinione, fore, ut sanie ibi copiosam essent inuenturi, tantum abest, ut sanie eo in loco conspexerint, ut tota carne, qua articuli cõtegebantur, pituitosam plane, & mucosam plenam intuentes, se deceptos, & falsos deprehenderent. id autem uitare omnes summo studio debent, ne & ipsi male audiât, & ægrotis pernitiè ultro moliti esse existimetur: præsertim cum uel mortem afferant, uel dum altius plagas adigunt neruos etiã præcidant, atque ita manum, ac decurtatum hominem reddant. est igitur diligenter obseruandum, ne quid temere facias, in articulorum tumoribus incidendis: præsertim nisi certo scias, ea quæ insunt, ad suppurationem deuenisse: ut ipse accurate monuit.

Consuetudo, dum sani fuimus, attendenda qualis in uictu, uestitu, laboribus, somno, rebus ueneris, & mēte fuerit. 30

Cõsuetudinē in sex potissimū rebus obseruari ait oportere, in cibo ac potu, in uestitu, & alijs, quas commemorat: quæ, ut in cõmentarijs de uictus ratione in morbis acutis diximus, magna uis cõsuetudinis est. nam si quis semel modo cibum sumere singulis diebus cõsueuerit, uelis autem eum bis alere, non mediocriter lædes: sicut et contra, si abstineas, præterea, quæ cõsuetæ sunt, lædere minus solent. sed quæta uis cõsuetudinis sit, nos iam uno lib.

Alib. copiose docuimus, quæ de cõsuetudine inscripsimus. quod autem ait, *ὁμοίως*, non modo uestitum potest indicare, sed habitationem quoque: ut si quæ uestiget medicus, an eger solitus sit in domo, an sub dio cubare, & an intra domum ad uestimenta potest referri. addit tertio loco labores solitos esse spectandos: quod tamen potest cõsuetudo, ut uel senes, uel iuuenes robusti, labores ferant: id quod ipse in aphorismis, & alibi sæpe, uim cõsuetudinis ornans laudibus, scriptum reliquit. Ad hæc ait, attendendum, quantum, & quantum, aut breuitate loqui certius posse Medicum uideatur. quantum locum tribuit rebus ueneris, ut in illarum quoque; usu mos pristinus, cõsuetudoque; seruetur: ne ue magna fiat immutatio. supra. n. diximus ex ipso Hippocratis sententia labores, cibos, potus, somnos, res ueneras mediocritatem excedere non oportere. ultimo loco ait expeditum, qualis fuerit mens eius, dum integra ualetudine frueretur: ut quantum a statu naturæ suæ deflexerit, nos non fugiat. plerique enim lati sunt, aut mites, aut blandi. qui si contrarium in statum sint mutati, causa statim peruestiganda, & eidem est occurrendum. quod idem est, si contrarium in partem sit facta mutatio, faciendum.

Qualiter morbi, & a quibus in quos modos mutantur: ad quæ loca uersi sint, quando inceperint, ad fuerint, cessarint. 31

Nisi quis morborum modos norit, uix, aut ne uix quidem curare eos recte sciuerit. sunt enim morbi, aut cõtinui, aut intermittentes: aut acuti, aut longi: præterea aut cessarunt, & postea repetierunt; aut denique sunt aliquo modo cõmutati: aut e loco ad locum alium decubuerunt. quod, cum de decubitu supra loqueremur, quomodo fiat, ostendimus. ac non modo hæc cognoscere Medicus debet, ut supra monuit, sed scire etiam, quando morbus inceperit, ut inde faciat coniecturam, utrum in statu, an adhuc in incremento sit, an declinet. quod permagni refert tum ad remedia adhibenda, tum uero etiam ad uictus rationem recte instituendam.

In quibus incontinentes terrefactus sit, spectandum. 32

Quicumque se a rebus uetitis abstinent, iij uel iudicio id faciunt, uel affectu, & monitu aliorum. iudicio faciunt iij, in quibus ratio cupiditatem uincit, ut uel ipsi cupiditate relicta gaudeant: uel rationi quidem obtemperant, uerum ad ea, quæ deseruerunt, oculos retorquant. hos *ἐγκρατεις*, hoc est cõtinentes uocant. qui uero affectu quodam sunt continentes, id ipsum duobus modis faciunt, hoc est pudore impediti, ut solent ingenui homines, & liberaliter eruditi: aut, cum seruili ingenio sint, metu solum abstinent a rebus prohibitis. hi uero suapte natura incontinentes sunt, sed metu ægritudinis perterriti, in officio continentur, ut non scortentur, non potest, non se se cibis expleant: aut hos, uel illos cibos, quod esse noxios audierint, non gustent. id ergo uidere Medicus debet, ut quaedam concedat, quaedam prohibeat: moneatque quæ mala, quæque incommoda sint ex usu rerum uictuarum consecutura: ne si ægrotus deliquerit, ipse culpæ affinis existimetur.

Uictus in morbo contrarius. 33

Est Hippocratis explicata sententia, contraria curari cõtrarijs. eandem nunc iterat, ut nobis in memoria firmiter hæreat. ac nihil aliud hic monet, nisi, ut quæ ad uictum pertinent, ea cõtraria morbo instituas.

Facilitas, & difficultas in tolerando. 34

Hoc ipsum sexcentis in locis inculcauit. causa est, quia mirificam in facienda medicina utilitatem affert. uidentur enim, num æger facile ferat morbum, medicamentum, inedia, euacuationem, & cetera omnia, quorum in morbis habenda ratio est. Si facile ferat, boni consulendum: si ægre, & cum labore, mali. quod in euacuationibus est potissimum obseruandum, ut scias an cohibenda sint, an uero adiuuanda, aut ita sinenda: idque siue natura eas moliat, siue Medicus sua industria easdem tentarit.

Ne te lateat, quantum uictus ratio cognosci possit. magna enim calamitas est, hanc si ignores. 35

Nisi quis uictus rationem probe cognitam habeat, profecto innumera incommoda ægro afferet, quæ uel mortem, uel certe eius periculum minabuntur. debet igitur Medicus diligenter in hac curam incubere, ut quæ ad uictum pertinent, accurate pernoscat omnia, ne quid delinquat, sed ægro semper adiuuato sit.

Similitudines præstantibus etiam Medicis errores, & dubitationes afferunt: causa uero ipsa, eoduerso. Scio autem difficile esse etiam intelligenti ratiocinando uias cognoscere, ut si acutum caput habeat, si simus, si subsiccus, si biliosus sit: si difficulter uomat, si niger, iuuenis, temere uictus: hæc inquam omnia simul & inter se conuenire difficile est. 36

Vt in philosophia magnos uiros, & clarissimos philosophos scimus esse deceptos in similitudinibus non rite discernendis, ita etiam in medicina usu ueniat, necesse est. neque enim rationum similitudines agnoscere possunt iij, qui non diu, multumque, & quotidie in rationibus sunt uersati. in quo maxime peccant iij, qui aliquid eorum, quæ uitam humanam attingunt, temere pronunciant, idque faciunt aut opinione sapientiarum, quam sibi arrogant, aut honoris, aut quæstus gratia. ut autem intelligeremus, quam acriter studio debeamus laborare, ut ne nos similitudines fallant, scripsit hanc rem non modo uulgaribus, ignarisque hominibus errores, ambiguitatesque; afferre, sed optimos etiam Medicos, & ualde exercitatos in errorem induxisse. causa igitur spectanda est, qua cognita, fiet, ut minus labamur, minus decipiamur, & firmiore coniectura curationem sumus adhibaturi. uidetur tamen quasi excusationem quandam subiungere, cum ait, scire se, quam difficile sit, rationes curationum omnes cognoscere, quæ uidentur uarijs in rebus consistere, ut in corporis figura, utrum quis capite sit acuto, an uero simus sit: ut in temperatura, utrum inquam sit siccus, an humidus, calidus, an frigidus. ut

in humorum cognitione, utrū biliosus, an pituitosus, an melancholicus sit: ut in affectione corporis aptus ne sit quispiam ad medicinas, ad uomitum, ad excretionem per aluum, per urinam, per sudores, & cetera huius generis. Sicut etiam ex colore possumus facere coniecturam de humore redundante, nisi sit is propter aliquam externam permotionem, & perturbationem mutatus. & item ex ætate nobis potest aliquid suppeditari, ut ex consueta uictus ratione, ut an conuenienter bonæ ualitudini uitam traduxerit, an sine ullo discrimine rebus omnibus, & temere sit usus, quæ omnia inter se coniungere ait esse perdifficile: ac multo etiam laboriosius de eis recte iudicare.

Fistula cuidam rursus rumpebatur: quod tussicula permanere prohiberet.

Dixit permanere, id est perdurare, & perseverare: quia cum iam fistula esset cicatrice conclusa, tussiculae motus pectus agitabat, atque ita oclusam in eo fistulam aperiebat. uel etiam humores in capite collecti ad pulmonem deferebantur, atque ita erodebant id, quod iam esset conglutinatum. hanc sibi historiam scripsit Hippocrates, ut postea pluribus uerbis enarraret. hæc autem pauca sibi ad recordationem adnotauit, cuiusmodi etiam est id, quod sequitur.

Cui iecoris fibra complicata erat, eum concussit, & dolor statim sedatus est.

Hoc uel casu, uel ictu, uel ex luctu, uel alia externa causa, potuit contingere. concussio autem fecit, ut suum in locum fibra rediret. quare non mirabile est, dolorem esse eo pacto sublatum.

Thasi Satyrus, cognomento Grypalopix qui dicebatur, cum circiter uigesimum quintum annum ætatis ageret, semen genitale per somnum sæpius emittebat: id quod etiam per diem sæpenumero ei accidit. is cum ad annum trigessimum peruenisset, tabidus factus, interiit.

In urbe Thaso ait hoc, quod narrat, contigisse. Satyrus enim cum magnam uim seminis emisisset, idque non solum nocturno, sed et diurno tempore, circa annum ætatis trigessimum est factus tabidus, & ita mortuus est. quod Hippocrates nulla alia nota temperaturæ, aut signo aduentitio adiuncto, memoriæ prodidit.

Aberis palæstræ custos, qui Sthenus uocabatur, multum luctatus cum alio fortiore, in caput cecidit, inde abiens aquam frigidam copiose bibit. Post hæc autem illa nocte subsecuta est uigilia, molestia, & extremorum refrigeratio. post die domum ingressus est: & glande sedi imposita, alius nihil deiecit, parum minxit, cum nihil minxisset prius. sub noctem lauit, & tamen uigilia, molestiaque perseverarunt. delirauit. tertio die extremarum partium refrigeratio eum corripuit: calefactusque sudauit. epoto uero mulso, tertio die mortuus est.

Probabile est, cum ex ictu concussum esset cerebrum, magnam ei noxam esse ex aquæ potu allatam: unde uigilia, & molestia sunt consecute: & extremæ partes frigore correptæ sunt. Sed malitiam signorum quæ ex principe hac parte sumebantur, auxit etiam glans ano iniecta, quæ nihil irritauit, ut excrementa deijcerentur. Sed neque fructum ullum tulit ex balneo: cum nulla neque ab eo, neque a glande esset facta diuersio. eadem enim mala, & iisdem casus reuersi sunt: nisi quod ait, hominem calefactum, hoc est, ut ego quidem puto, ut morbi excafactum sudasse: & postquam delirasset, & mulsam aquam bibisset, e uita tertio die excessisse.

Melancholici plerumque in morbum comitalem solent cadere, & contra, qui morbo comitali afficiuntur, melancholici fiunt. horum utrumlibet magis usu uenit, ut in hanc, uel in illam partem infirmitas uergit. nam si in corpus, morbus comitalis hominem corripit: si in mentem, melancholicus efficitur.

Melancholia plerumque in morbum comitalem commutatur, sicut morbus comitalis in melancholiam uertitur: id tamen non perpetuo accidit: propterea quod si a pituita comitalis existat, non iam in melancholiam transeat. nos uero in commentarijs de locis affectis, quomodo ex melancholia fiat comitalis morbus, & ex comitali melancholia, & item quomodo cum ad corpus & ad mentem repit, alter uter morbus gignatur, plane ostendimus. quod qui scire aueat, eos libros legat, nec putet nos uelle eadem de re sæpe eadem iterare.

Phaethusa Pythæi coniux Aberita, olim cum puella esset, secunda fuit. Sed eius marito in exilium acto, menstrua purgationes ipsam longo temporis spatio defecerunt. Postea uero dolores, & rubores articulos obsederunt. quæ cum ei contigissent, corpus uirile, atque omni ex parte hirsutum factum est, barbamque emisit, & uox facta est aspera. cum uero omnia faceremus, quæ essent ad menstruas purgationes euocandas accommodata, ciere tamen eas non potuimus: sed ipsa non ita diutius producta uita, periit.

Hanc historiam monumentis litterarum esse consignandam Hippocrates censuit, quod admirabilis sit & contra opinionem omnium. uerisimile tamen est, cum menstrua purgationes non profuerent, ut excrementis ijs, quæ excerni per uterum debebant, ad articulos confluentibus, dolores primum, deinde rubores sint exorti. quare diximus alibi, uerissimam eius esse sententiam, cum ait, mulierem pedum doloribus non laborare, nisi menstrua purgationes eam defecerint. cum uero omnis redundantia ad cutim propelleretur, etiam pili toto corpore, atque adeo barba ipsa exorta est. ac ne quid deesset, ut uirile corpus esset factum, uox quoque facta est aspera. existimabat autem Hippocrates una sola in re curationem esse positam, si menses essent prouocati. itaque omni studio id esse tentatum commemorat: sed frustra. quocirca illa intra paucos dies excessit e uita.

Idem

A Idem quoque Namysia Thasie Corippi uxori accidit. unica autem spe medici omnes, quos quidem ego noni, ducebantur, si illa effeminaretur, menstruaque purgationes naturaliter profuerent. uerum multis remedijs adhibitis, non sunt excite. immo uero illa non ita multo post obiit.

Altero exemplo declarat, quid alteri mulieri acciderit, quam menstrua purgationes diu defecerant. ait enim medicos multa tentasse, & nihil non esse conatos, eas ut prouocarent, frustra tamen omnem laborem impendisse: quod illa effeminari non potuerit: hoc est perducere ad eum statum nequiuit, ut menstrua purgationes prorumperent. ut nos fere admoceat, muliebres purgationes si diutius suppressæ fuerint, uix posse reuocari: & sapius nos huiusmodi laborem frustra suscipere, quam ut uoti compotes siamus. Namysia uero, non secus quam Phaethusa, cuius facta est nuper mentio, cum nullum fructum ex medicorum opera tulisset, e uita excessit: nec potuit diu uitam producere. non tamen hæc nos deterere exempla debent, quo minus mulieribus ita affectis manum admoueamus: sed excitare potius, ut ingenium exacuamus, quo optata consequamur: siquidem tum denique officio nostro functi simus, cum omnia effecimus, quæ ratio nobis suppeditat, & longus usus peritiaque commonstrat.

Finis octauus in sextum Hippoc. de morbis uulgaribus.
Commentarij.

**GAL. IN LIB. HIPPOCRATIS DE RATIONE
VICTVS IN MORBIS ACVTIS
COMMENTARIJ QUATVOR.**

*Quos Io. Baptista Rasarius, medicus, Nouariensis, cum uetustis libris
diligenter collatos nuper latinitate donauit.*

ARGVMENTVM.

Agit de ijs, de quibus ueteres medici in acutorum morborum uictu controuersabantur:
& in primo libro de pituita uerba facit.

Quia sententias, quæ Gnidiæ uocantur, conscripserunt, quid in singulis morbis ægri patienti, & quædam eis conuenientia recte quidem prodiderunt, sed tamen ea solum attigerunt, quæ etiam quispiam medicum ignarus scriberet, si ægrotum de singulis affectionibus interrogaret: quæ autem, non referente ægro, prænosse medicum oportet eorum, multa præterierunt: atque in alijs quidem alia.

Scriptores Gnidiarum sententiarum non tantum nihil eorum omiserunt, quæ ægri patienti, sed etiam præter id, quod par est, de quibusdam, ut paulo post ostendam, mentionem fecerunt. non est autem id artis opus, nihil prætermittere eorum, quæ cognoscere uulgus potest; siquidem non est hoc artificii propositum: sed quæ ad curationem accommodata sunt, omnia conscribere. quam ob rem sæpe nonnulla addere, quæ uulgus penitus ignorat, & multa, quæ eidem nota sunt, detrahare, si ea nihil ad finem artis conferre uideantur, oportebit.

1 Et quædam ad coniecturam peropportuna.

Cognitio, quæ ex eo fit, quod τεκμηρίον, id est propriæ notæ argumentum dicitur, est τέμματα, hoc est coniectura. τεκμηρίον uero appellant ueteres signum ad concludendum accommodatum: non tamen omne signum absolute est τεκμηρίον ut in libro, qui est περί τεκμηρίου και σημείων, ostensum est. quæ igitur ad huiusmodi cognitionem tum necessaria, tum utilia sunt, non omnia in Gnidijs scripta sententijs, sed multa præterita esse commemorat.

2 Igitur de ijs, quæ ad coniecturam dicuntur, quomodo singula curanda sint, equidem longe aliter, atque illi enarrauerunt, sentio.

Cum multa quæ ad coniecturalem cognitionem utilia sunt, a Gnidijs medicis prætermissa dixerit, quæ cognitionem coniecturalem uocet, ipse deinceps declarauit. quomodo inquit, singula curanda sint. nam quod ad horum inuentionem accommodatum fuerit, id ex arte existit. sed putabit fortasse quispiam eas omittas esse coniecturas, quæ tum ad dignotionem, tum ad prænotionem cõferunt. uerum non ita est: cum ea quoque in ijs, quæ ad curationem ualent, necessario contineantur. nam si morborum dignotio, futurorumque prænotio nihil ad optimam curationis inuentionem conferrent, hæc profus essent superuacanea.

superuacanea: nunc uero quia conferunt, ideo utiles sunt. ac dignotionem quidem affectuum esse ad E curationem ualde necessariam, ne probandum quidem est: praesertim cum dignoscere in primis oporteat, quisnam affectus sit, deinde ad eius est curationem aggrediendum. praenotionem uero esse ipsam quoque utilem ad curationem, ipse in praefagiorum procemio declarauit. ita fit, ut qui ea omnia, quae ad medicinam pertinent, commoda uel ad dignotionem, uel ad curationem, uel ad praenotionem confirmet, is idem uirtute dicat: etenim curatio per se a medicis exercetur: praenotio uero & dignotio curationis causa instituta sunt. quam ob rem nemo dignotionem, aut praenotionem finem artis, ut curationem, dixerit. nunc uero curationem intellige morborum remotionem, quae iam sit facta, non quae adhuc fiat. sed de his omnibus dictum abunde est in eo libro, qui est de fine medicinae conscriptus. nec quicquam est, cur modo id quod praeter rem est, quasi ad rem faciat, tractare uelimus, quippe qui senis sententiam uel sine exquisito finis examine, iam cognouerimus. Ceterum cum hic uerborum contextus in multis, atque ijs probatis exemplaribus aliter legatur, id etiam memorare non erit incommodum. differt enim a dictione nobis proposita in una litera. *ἴτα*: estque ad hunc modum: *ὁ νόστος δὲ ἐστὶ τέκμαρσιν λέγουται, ἢ ἀπὸ τῆς ἐκασαὶ ἰντρεῦεν*: hoc est, Igitur de ijs, quae ad coniecturalem cognitionem dicuntur, uel quomodo singula curanda sint. qui ita scribunt, per coniecturalem cognitionem intelligunt dignotionem, ac praenotionem. illis autem uerbis, quomodo singula curanda sint, curationem: cum hanc in nomine coniecturalis cognitionis contineri nolint. id si sit, in antedicto contextu uerborum, cum ait, eorum multa praeterierunt, atque alia in alijs, & quaedam ad coniecturam peropportuna, non recte partem artis, quae in curatione posita est, Hippocrates omisit. sed planum est, hos esse dicturos, haec uerba addita esse, ut pars curationis quae illic praetermissa erat, adiungeretur. sed ubi nulla uarietas est in re, quae ad curationem pertineat, ibi producere sermonem, est superuacaneum. ad ea igitur propereamus, in quibus ea nos docet, quae sunt ad curationem accommodata.

Nec solum ea causa est, cur eos non laudem, sed etiam quod paucis numero medicamentis usi sint. maximus enim numerus medicamentorum, quibus in morbis non acutis usi comperiuntur, est elaterij, & feri, & lactis tempestiue exhibitorum. quae sane si bona essent, & morbis ijs, in quibus dari censent, congruerent, multo essent laude digniora, quod paucissima satis essent: nunc uero non ita se res habet.

Paucis quoque medicamentis eos usos ait, praeter quam in acutis morbis: quasi in his multa commemorarint: nam ita illi fecerunt: quae uero in longis morbis praescripserunt, ea re uera contra se habent: siquidem tempestiua elaterij, feri, & lactis portione cuncta perficiuntur.

Qui uero secundum librum disposuerunt, hi accommodatius ad medicinam, quae singulis danda sunt, percurrerunt.

Dispositus liber dicitur secundus, qui post primum scriptus sit, cum idem est utriusque argumentum, & plurimae dictiones eadem insunt, & secundus nonnulla eorum, quae in priore erant, detracta habet, alia adiecta, alia denique permutata. huius rei si exemplum perspicuitatis gratia requiras, secundum Eupolidis Autolycom ex primo apparatus, dispositumque habebis. sic etiam Gnidii medici posteriores Gnidias sententias post priores ediderunt: quae nonnulla omni ex parte eadem, nonnulla addita, nonnulla detracta, sicut etiam nonnulla permutata continerent. hunc ergo secundum librum Hippocrates magis fuisse priore medicinale confirmat.

Sed de diata nihil ueteres notabile conscripserunt, quod licet magnum esset, tamen omiserunt.

Ductus curationis, qui consuetis materijs efficitur, diata hoc est uictus ratio nominatur: ut etiam qui consuetis sectionibus, aduersionibusque, & alijs, quaecumque manibus fiunt, constat, chirurgica uocatur. tertia praeterea medicinae pars est in medicamentis posita, quae scilicet, medicamentis rem perficit. Hippocrates autem praefatos reprehendit, quod nihil notabile de diata scripserint. id quod non dixit, quod nullum de uictus ratione praecipuum scriptum reliquerint: siquidem scripserunt, sed quod nihil notabile. quale autem sit, quod notabile hic uocet, ipse deinceps exponet.

Varios autem morborum modos, ac diuersas eorum diuisiones quidam eorum non ignorarunt.

Non solum non ignorarunt uarios modos morborum, uerum etiam plus quam, par esset, de eis ut postea ostendam, scripserunt.

Quidam uero cum singulorum morborum numeros clare uellent efferre, non recte scripserunt: quippe cum non facile numerari queant, si quis laborantium morbos alterum ab altero nonnihil differre, nullumque morbum eundem uideri, quin idem quoque nomen habeat, existimari. mihi uero placet in omni arte animum diligenter aduertere. nam quae officia recte procedunt, eadem sunt etiam singula recte facienda: quaeque officia celeritatem postulant, celeriter obeunda: quaeque sinceritatem, sincere: quae sine dolore administrari debent, citra omnem dolorem administranda. cetera quoque omnia, quae huiusmodi sunt, multo melius, quam ab alijs facienda sunt nobis. atque ego quidem eum medicum maxime laudauim, qui in morbis acutis, qui homines quamplurimos occidunt, ceteris ualde praestet, sunt autem acuti morbi, quos praefati nominarunt, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, ardor, & alij morbi, quicumque hos consequuntur: quorum febres prorsus continuae homines interficiunt.

Dixit paulo ante Gnidios medicos ab initio statim plures morbos scripserunt, ut bilis morbos septem: itemque paulo infra, uesicae morbos duodecim: & etiam inferius, renum, quatuor: & post hos etiam uesicae

A uesicae ex urinae stillicidio morbos quatuor: deinde etiam distentionis neruorum tres. praeterea morbi regij quatuor genera: & praeter haec, tabes tres: illi enim in corporum uarietates, quae multis de causis permutantur, intuentes, morbos eosdem esse non cognouerunt: ut nouit Hippocrates, qui ad eorum inuentionem methodo processit: qua solum inueniri morborum numerus potest. quae sane metho- dus a nobis est in ipso statim methodi medendi principio demonstrata: deque ea nonnihil etiam in libro de elementis ex Hippocratis sententia dictum est. habes quoque a nobis unum de morborum differentijs compendio conscriptum commentarium. nunc uero par est proposita uerba persequi. est enim hic expositionis scopus: nam si quis inter exponendum demonstrationes scripserit, nec sermonem producat causa sanationis morborum, is praecipuam partem reliquerit, quae ad maxime letalium morborum curationem excellit. propositae autem dictionis haec summa est: singulas uero partes deinceps percurram.

Cum enim nullus pestiferi morbi modus passim grassetur, sed morbi sint aequaliter, & similes, ab ijs plures, quam ab alijs omnibus intereunt.

Declarat his uerbis Hippocrates quosdam morbos uno eodemque tempore copiose exoriri, quos si perniciosi sint, pestem uocant: si mitiores, alia quadam appellatione indicant, eosque epidemos nominant: ut epidemus morbus sit, qui in aliqua regione in aliquo tempore abundet: pestis uero sit epidemia perniciofa. est praeterea aliud morbi genus, multis commune, quod pro tempore anni superuenit. *ἔνδημος*, quasi dicas patrium, nuncupant. his autem omnibus aduersantur *αὐτοπάδες*, hoc est qui uage homines corripunt: qui aegros uarie fatigant, neque communi modo constant. sed quid est, quod ait, sed morbi sunt *αὐτοπάδες*, & similes? contrarium enim erat dicendum, non similes inquam inter se esse: si ipsa utique morborum similitudine eundem, epidemum, & pestiferum iudicandum putauit. ergo duorum alterum, uel melior habenda est haec lectio, sed morbi *αὐτοπάδες*, & non similes sint: uel oportet eos similes dictos esse non inter se, sed morbis antedictis, hoc est consuetis: propterea quod morbi epidemij & pestiferi rarius accidant: qui uero sporadici ab ipso uocantur, frequenter oriuntur: de quibus in praesentia loquetur, ut de epidemijs in libris uulgarium morborum: de endemijs uero in libro, qui de aere, aqua, & locis inscribitur. nullum autem peculiare uolumen de pestilentia conscripsit, quia illud esse unum ex epidemijs morbis, in libro de uulgaribus morbis docuit.

Idiotæ uero non admodum cognoscunt eos, qui in huiusmodi praestant ceteris.

Ait idiotas non omnino cognoscere eos medicos, qui in his morbis, ceteros excellunt: est autem perspicuum, eum acutos morbos intelligere, de quibus ante dixit.

Et alia potius remedia laudant, ac uituperant.

Dicit idiotas, neque aptas, neque laudabiles curationes dignoscere, sed alias potius. atque inde fieri, ut neque laudent recte, neque uituperent. deinceps uero, quasi subiungens eorum, quae dixit, demonstrationem, scribit haec.

Magnum autem rei argumentum est, quod ipsi uulgares inter se in eiusmodi morbis maxime dissentiant. quam ob rem adhibenda diligentia est: qui enim medici non sunt, ij in hisce morbis medici uidentur: quippe cum facile sit, ea nomina perdiscere, quae aegrotis ita affectis prodesse uideantur: si quis enim praefatis cremorem, uinumque tale, uel tale, et aquam pulsam nominant, referre eadem omnia medici tum boni, tum mali plebeijs uidentur. sed non ita se res habet: siquidem hi in his rebus plurimum inter se differunt.

Quoniam medici tum boni, tum mali huiusmodi materias, quae ad uictus rationem pertinent, adhibent, ideo idiotas quis nam sit melior, interno scire non possunt: utpote qui nequeant discernere, qui in tempore, & debito modo materias auxiliorum aegrotantibus praebent, qui secus. Hippocrates autem, ubi secundum procemium hic praefinisset, ab hac oratione consequentia exorditur.

Mibi autem digna scribi maxime uidentur ea, quae medicos utile est nosse, quamuis ignorentur: quae inquam magna commoda, aut magna damna inuehant. quae autem ignorantur, sunt haec: cur in acutis morbis medici quidam praefatos non colatas perpetuo exhibeant, ac recte se curare putent: alij omnino contendant, ne eger hordeum uellet: existimentque magnam inde noxam secuturam: sed cremorem linteum colatum dent: alij neque crassam praefatam, neque cremorem propinant: alij uero, quoad eger ad septimum diem peruenierit, alij denique, donec morbus iudicatus sit, perpetuo exhibeant.

Quod ab Hippocrate in controuersiam adducitur, potius ad logicam pertinere uidetur: cum nos etiam sine huiusmodi considerationibus medicari recte ualeamus: quippe cum medicis comparatum sit, ut ex cognitione agendorum, & non ex inuestigatione causae, ob quam controuersati sunt, qui uarias in huiusmodi morbis curationes conscripserunt, recte morbos curent. ueruntamen id re uera non modo utilissimum est, sed etiam primum omnium, & quaesitu necessarium, ut progrediens exponat: prius quaestione dignum esse, quod ipse proponit, & quomodo id ipsum soluat, praestat percurrere. id igitur esse quaestione dignum, uel ex hoc discet. nam de philosophorum discrepantia, nullam habemus coniecturam euidentem: neque enim utrum mundus sit genitus, neque utrum caducus, neque utrum extra ipsum

*quidam legunt symptomatum, sed ueteres co- dices tres, ha- bet *συνεταρα*, hoc est corpo- rum. tamen ue- rus tralatio ha- bet, accidit. ut habuisse *συνεταρα* uideatur. † Ita legitur i- duobus exem- plaribus scri- ptis. in impres- sis uero sic, na- si quis in expli- cationibus de- monstraciones scripserit, is sermone pro- duces, & praeci- puam partem, quae sanatorum morborum cau- satione est, omittet: ea in- qua &c. uetus autem translatio consula est, ut nullus sensus elicit que- at: hic autem utra- que lectio pro- bari posse ui- detur. A. l. l. a. d. r. c. a. p. 68. f. hoc totum, *ἔνδημος* est τὸ τὰς ἀγῶνας ἐπιτε- ρίζων, c. v. non habet. praeter unum, in quo in margi- ne additum est.

4
5
6
7
8

9
10
11

ipsum sit inane, neque utrum sit ipse infinitus, neque utrum unus sit, an plures: neque si plures, quot ni- mero sint: neque utrum horum multitudo comprehendi non possit, aut infinita sit, euidenti aliqua con- iectura consequi possumus. eadem est ratio multorum ex ijs, quæ in philosophia quærentur, quorum nonnulla sunt, quæ iudicare profus nequimus, nonnulla uero non sine summo studio, ac diligentia. at de ijs, quæ ægrotantibus adiumento sunt, non est similis ratio. nã ad ipsa inuenienda longo tempore opus est, & item uiro, qui multis uirtute præstet. quæ uero se quidam inuenisse profitentur, iudicari fa- cile posse uidebuntur: nempe si ea ægrotis admota præsidium attulerunt, laudanda ea sunt, atque adhi- benda: si noxam, fugienda, & reiicienda: quæ uero nullum notabile adiumentum, aut damnum dede- runt, in neutrius horum ratione censentur: si uero perspicue lædant, ab eis abstinere medicos oport- tebit, quæ uero per exiguam habent differentiam, nihil mirabile est, si in eorum usu permaneant ij, qui quoquo modo ab initio probauerunt: at quæ multum differunt, ut ab alijs laudentur, ab alijs uituperen- tur, admirari quisquam posset eos, qui ualde lædentia commendent, uel eos, qui uere iuuantia uitupe- rent. atque id est, quod modo Hippocrates in uno rerum singularum exemplo proposuit. id autem est etiam ab Erasistrato in primo de febribus dictum, & eius itidem adiuncta solutio est breuiter ac per- spicue, utpote qui Hippocratem est omnino secutus: in eo enim libro cum memoraret eos medicos, qui aduersissimum febricitantibus uictum præscribunt, quique longis inedijs ægros conficiunt, ac Pe- tronam ipsum, qui carnes, uinumque præbebat: ita in contextu orationis progreditur: In multis autem ualde magnis plagis decidebant: si autem febricitantes omnes ex tali curationis ratione male libera- bantur, qui ita curabant, a curatione desistebant: sed, ut uideretur, hæc ipsa curandi ratio non omnibus febribus conuenit. Laudandus igitur Erasistratus est, & item alij, qui cum hanc quæstionem in mediũ attulissent, eandem quoque explicauerunt. laudibus quoque extollendus est is, qui primum eam pro- posuit. est autem intelligendum, non magis de acutis morbis, quam de ceteris omnibus eam afferri, at que explicari. siquidem responsio de omnibus communis est: præsertim cum non modo in acutis, sed in alijs etiam morbis medici sint controuersati. id quod in causa est, ut longo iam tempore in sua quisque dandi cibi ratione permaneat: quod nonnullos ab ea perspicue iuuari intueantur. in alijs uero, qui nihil inde auxiliij percipiunt, statim ægrotos quoque aliquid clam deliquisse suspicantur: cum tamen id non sit, sed quod in libro de fracturis dixit Hippocrates, ubi agens de ijs, qui fracturas cum uulneribus ma- le ligant, atque ideo lædunt, ait, Non enim inquit, deligationem esse in causa putant, sed aliud quoddã infortunium. sic etiam in uictus ratione eos opinari par est. quod autem in hac serie uerborum Hippo- crates dixit, planum est, ubi quis eam secum in animo cogitans bis & ter perlegerit. nam in particulari exemplo communem tradi rationem comperiet: quam & uniuersalem uocare soliti sunt nõ modo phi- losophi, uerum etiam prope omnes qui logicam facultatem nouerunt. Erasistratus igitur aduersissima- rum uictus rationum mentionem fecit: Hippocrates uero relictis ijs, quæ monströse alienæque sunt, ad moderatores animũ appulit. etenim monströse sunt, re uera, quæ per summam inediã fiunt: quæque ex immoderata repletione constant, qua Petrona utebatur. moderatæ uero, quarum meminit Hippo- crates in morbis acutis, ab insignibus medicis exhibentur. quidam enim ptisanam hordeaceam in his dant: quidam solum cremorem: quidam ne hunc quidem in acutis morbis, ante iudicationem, præbent: sed ex sola aqua uictum instituunt, ut usque dum morbus iudicatus sit, interim solis potionibus, aqua, & melicrato, & si opus sit, oxymelite uictus ratio contineatur. causa igitur dissensionis est, quam ipse Hip- pocrates in progressu sermonis exponet, & quam ab Erasistrato in primo de febribus recte enunciatã dixi. est autem hæc, quod aliqui solo cremore ptisanæ indigent. quidam etiam ptisanã hordeacea: qui- dam neutro horum, sed solis potibus usque ad iudicationem salutariter seruantur. atque ipse quidem, qui hordeacea ptisanã, quique ptisanã cremore, ac qui neutro horum indigeant, in sequentibus de- monstrabit.

Huiusmodi sane quæstiones proponere medici non sunt soliti: neque fortasse si proponantur, dissoluntur.

Hanc quæstionem ab Hippocrate primum adductam in medium esse, atque explicatam, est ex hac dictione perspicuum. neque enim inquit, tales quæstiones proponi a medicis consueuerunt: quod si quis eas etiam proposuerit, solutionem is fortasse non inueniet.

Tota autem ars magnam adeo calumniam apud uulgum patitur, ut ne medicina quidem esse uideatur.

Hac quoque oratione rem quandam uniuersalem particulari docet exemplo: primum, quod con- trouersia eorum, qui ad quoduis studium animum applicant, ignorationis suspensionem iure ostendit: deinde, quod rursus concordia iustam, magnamque cognitionis spem præse fert. quod nimirum ma- thematicis demonstrationibus ualde profuit. neque enim discipulis solum id persuadet, quod uolunt, sed etiam ab ignaris imperitisque hominibus uerissimæ esse existimantur. etiam igitur mathematicis usos demonstrationibus eos, qui euidenter aliquid, & citra omnem ambiguitatem demonstrarunt. ce- terum ipse rationem controuersie in sequenti oratione diligenter persequitur.

Quapropter in acutissimis morbis usque adeo dissentiant inter se artifices, ut qua alter porrigit optima esse ratus, ea alter mala esse existimet, ut uel ob hanc causam ferme ars ipsa diuinationi similis esse uideatur: cum etiam augures eandem animã sinistra, faustam: a dextra, infaustam purent. huiusmodi quoque in aruspicina uidentur, alia in alijs: sed ex diui- nantibus

† alij legunt, uel parũ ex- perantia, uel lædentia, ob- tũ c. v. habet Diapopã. id est feretiam. tum addit, Di- xer, in eadem sententiam, i. differunt.

H 14

I 5

† Vetus trali- tio sic hêt, & v. c. Bessario- nis, & duo p- terea, qui in- pud nos sunt: in quibus leg- tur qæsi.

I 6

Hæc, quæ in- clusa sunt, nec uetus transla- tio agnoscit, nec in codic. græcis scri- ptis leguntur.

Anantibus quidam contraria sentiunt. [Ego uero hanc tractationem & pulcherrimam, & germanam ac commodam pluri- mis eorum, quæ in arte comperuntur, esse sentio.]

Appellauit hoc loco Hippocrates diuinationem eam, quæ ex auium uolatu, atque cantu percipitur: aruspicinam uero eam, quam per exta præsentionem, multi nominant: quam re uera alij quoque ex ue- teribus aruspicinã nuncupant: propterea quod hostias inspicientes futura prædicunt ij, qui in ijs rebus excellunt. hostias autem appellari scimus ea omnia, quæ in deorum honorem exhibemus: quales sunt uictimæ, quæ immolantur, quarum exta inspicientes aruspices, prædicunt. qui uero ex auium uolatu augurantur, quos augures aut auspices uocant, eos nunc diuinationes, uatesque Hippocrates appella- uit. quanquam nomen uatis & diuinationis de omnibus artibus dicitur, quæ ita prædicunt. nam uates dicuntur & aruspices, & auspices, & qui genethliaci uocantur, & qui per notas, & per uictimas futura prænuunt; præterea uero & fatidici, & diuini uates: sunt & qui cõiectores somniorum a poeta uoca- tos inter uates collocant: sed constat Hippocratem solos auspices appellare uates, ut etiam poeta uoca- uit. ille enim plerisq; sui poematis locis artem, quæ ex auium uolatu atq; cantu constat, futurorum præ- notionem esse declarauit. ac simili etiam modo in principio primi Iliados libri dixit.

Nunc age Sacerdotem aliquem, uatem uero rogemus.

Seu coniectorem: nam de Ioue somnia manant. cum Sacerdotem dixit, aruspicem intellexit: cum somniorum interpretem, cum qui ex somnijs futura conijciat: cum uatem, aruspicem, uel augurẽ: etenim in rebus maximis sæpe in suo poemate huius men- tionẽ fecit, usuf etiã arte diuinandi, quæ ex alitibus percipitur. sed hæc fortasse dicta sunt a me de uatis appellatione prolixius, quam par erat. quare tempus est, ad uerborũ sententiam transire: quod, n. ait, est huiusmodi: qui diuinandi artes exercent, nihil minus, quam medici in particularibus rebus dissentiant. Atq; ego quidẽ augures quandoq; in ijs uolatibus, quos dextros, & sinistros Hippocrates memorauit, discordãtes uidi. erat autẽ eorũ alter Arabs, alter Græcus ex nostra Asia. Arabs dexteram auim seruare mulieres laborantes, sinistram uiros affirmabat: qui uero ex Asia nostra erat, si dextra auis ægrotãtibz hominibus a dextra apparuisset, interrogantibus ipsis, utrũ seruarentur, confirmari interrogationem re- censebat: a sinistra uero, denegari. ego uero ab ijs quærebam, utrum eadem significandi facultas inesser in alite, si quocunq; uolaret a dextra, uel a sinistra: & utrum differre nihil putarent, si aut maxime subli- mis, aut terræ proxima, aut media uolaret: & si media, an si propius uel celsissimam, uel infimam, an ad- huc inter has mediam. simili quoque modo si auis uel propinqua, uel lóginqua uolaret, an ne in his ul- la esset distinctio. Arabs nihil eas differre respondebat ea distantia, quæ uel in altitudinem, uel longitu- dinem, uel latitudinem esset. Græcus uero de moderata distãtia dextræ, & sinistræ distinguebat, de que his ab auguribus scriptum esse memorabat: addebatque immoderatas distantias esse moderatis con- trarias: testesque ad eam rem confirmandam libros Apolletis, Athenæi, Cheræmonis, Artemidorĩ, qui Phocas dictus est, & aliorum quoque nonnullorum augurum clarorum uiroꝝ afferebat. deprehen- di sane Arabem illum consulum esse, Græcumque distincte loqui, & artificẽ esse: siquidem artis, quæ usu & experientia sua præcepta dijudicat, uarietas atque discordia ex distincta, & confusa rerum explica- tione oritur. quod cum ego ab Hippocrate didicissem, Græcum augurem eruditius de auium uolatu pronunciare iudicauit: cumq; augures præstantissimos testes citauisset, cum tamen esset minime necessa- rium, magis etiam fide dignus erat. Cumq; Arabs ipse quoque multos testes afferret, quibus ægrotan- tibus uera prædixerat, ei ego euenti quod plerunq; successerat, causã dixi. nempe si auis dextra mode- rate distans uiros seruat, immoderate uero distans foeminas, sint autem multæ, quæ immoderate distet, unaque sola moderate distet, iure quidem multis succedet ex sententiã, paucis uero nõ succedet. Græ- cus autem augur alias distinctiones adiugebat, quibus, licet dextera auis distet immoderate, interdum tamen seruandum esse uirum laborantem declarabat: nam qui molle, ac muliebꝛe studium exerceat, ueluti lanificium, mulierum figuris seruari dicebat: idque etiam ab optimis scriptum auguribus osten- debat. præterea uero alias quasdam distinctiones adijciebat, in quibus Arabs nihil intelligere uideba- tur. Hæc a me propter sequentem dictionem relata sunt, quam nemo conuenienter exposuit, sicut ne eam quidem, quæ ante scripta est, cum ait, Quæstiones autem huiusmodi proponere medici non sunt soliti; neque fortasse si proponantur, dissoluntur: cum enim clare dixerit huiusmodi, hoc est ita dissiden- tes, quidam de ptisana sola perperam intellexerunt: quidam uero paulo, quam hi, melius, de ratione ui- ctus acutorum: quidam absolute de omni uictu: quidam, qui melius ipsi quidem, quam superiores, sed neque omnino adhuc recte sententiam affecuti sunt, de uniuersa curatione. Hippocrates autem, ut di- xi, totius dissidij in omni arte, quæ possit experientia iudicari, causã peruestigauit. id autem ita esse, ex sequenti oratione perspicue cognosces.

Nam & agris omnibus ad sanitatem magnum quid potest, sanisque ad securitatem: tum uero se exercetibus ad bonum habitum, atque ad id, quod quisque uelit. Hæc oratio cum eos coarguit, qui putant Hippocratem dictionem supra scriptam de sola ptisana proposuisse: tum eos, qui de uictus ratione siue in acutis morbis, siue de omni uictu absolute id existi- ment, atque etiam eos, qui de uniuersa curatione quæstionem propositam arbitrantur. etenim hæc ora- tio, Nam & ægrotis omnibus ad sanitatem magnum quid potest, plane reprehendit eos, qui uel de ptis- ana, uel de sola uictus acutorum ratione, uel de omnium morborum uictu eam enunciatam opinantur: propterea

Nam & agris omnibus ad sanitatem magnum quid potest, sanisque ad securitatem: tum uero se exercetibus ad bonum habitum, atque ad id, quod quisque uelit.

Hæc oratio cum eos coarguit, qui putant Hippocratem dictionem supra scriptam de sola ptisana proposuisse: tum eos, qui de uictus ratione siue in acutis morbis, siue de omni uictu absolute id existi- ment, atque etiam eos, qui de uniuersa curatione quæstionem propositam arbitrantur. etenim hæc ora- tio, Nam & ægrotis omnibus ad sanitatem magnum quid potest, plane reprehendit eos, qui uel de ptis- ana, uel de sola uictus acutorum ratione, uel de omnium morborum uictu eam enunciatam opinantur: propterea

† codices im- presi, & duo scripti habet ispepydy, hoc e- quĩ lana uer- satur: codex tamen Bessar. habet ispepydy id est sacrificu- lum: sed utra- que lectio p- bari potest.

17

propterea quod non omnes ægroti a sola uictus ratione curantur; cum multi & manuum opere, & medicamentis indigeant: sed multo etiam minus a ptiffana sola curantur. neque igitur de sola diata acutorum, neque absolute de uictus ratione in omnibus morbis, neque de ea sola controuersia, quæ ex his oritur, nunc uerba facit, sed absolute de omni arte, quæ possit experientia iudicari. nam qui commune & uniuersale iudicandi instrumentum inuenit, is usu illius iudicat quæ particularia sunt. est autem unum particulare & quod de ptiffana medici controuersantur, & in quo de diata non solum acutorum, sed etiam aliorum morborum dissentiunt: & item quod generalius est, de omni curatione: & id, quod etiam est hoc generalius, de omni corporum prouidentia, etiam si ea sanis corporibus adhibeatur: hæc enim arte indigent non quæ ad consequendam sanitatem præcepta tradat, sed quæ præsentem tueantur: quod Hippocrates dixit, sanisque ad securitatem. nam ad rem aliquam conseruandam, securitate opus est. utilem quoque ait esse hanc tractationem ijs, qui exercentur, ad bonum habitum: ut enim ægrotantium curatio ea consideratione, quæ nunc ab ipso proposita est, indiget, sic etiam sanorum securitas, ut sanitas conseruetur: & sic eorum, qui se exercent, prouidentia, ut bonum firmumque habitum consequantur. hæc autem eius artis sunt omnia, quæ in corpore uersatur: quod autem adiungitur, id in omnem artem pertinet. ecquid hoc est? atque ad id inquit, quod quisque uelit: nam & augur, & aruspex, & musicus, & orator, & uno uerbo omnis artifex causam uarietatis, quæ in eius arte sit, unam esse putabit, cum particulare ad uniuersale quisque retulerit. qua sane ratione in auguribus cõtrouersiam deprehendi, & qui ueriora loqueretur, iudicauit: atque huius rei causa paulo ante augurum & Arabis & Græci feci mentionem: cuiusque enim artis constitutio ex distinctione propriorum a communibus oritur: quæ qui potest distinguere, is optimus artifex est. atque ut constitutio, sic iudicium in distinctione consistit: falluntur enim qui artes constituunt, cum, quod alicui accidit, id uel in omnes, uel in plures, quam par est, extendunt: nam quod nemini prorsus accidit, nemo id in eiusmodi arte uerum esse sibi persuadere debet: tum enim re uera oritur discrepantia, cum quisque rem sibi persuadet, non autem contentiose litigat in eo, quod speciem præfert alicuius rei, quodque confingitur: ut quidam fecus, quam sentirent, de quibusdam rebus fecerunt: atque ut illi, qui aiunt, incertum esse, utrum uigilemus, an dormiamus: sapiamus, an insaniamus. quod si planum esse concedatur, utri magis uera dicat, incertum esse aiunt, an qui uigilant, ijs qui dormiunt: an non insani insanis: nemo enim, qui sibi ita persuaserit, aut qui secum animo opinatus sit, sed qui litigat, hos sermones usurpat. in arte autem medicinali quidam res nouas sunt aggressi, cum tamē nihil rebus prioribus inuenire melius potuerint: sed uulgi sensum, de quo etiā dixit Hippocrates, cognouerunt: uulgi enim id quod nouum esse, necdum tamen utrum utile sit, intellegit, laudar potius, quam quod usitatum est, quod esse uile cognoscit. sunt qui suauissimi uictus professione persuadentes alliciunt ægrotantes: qui sciunt quidem se dolo malo agere, sed id tum lucri cupiditate, tum gloriæ ducti studio aggrediuntur: exposita igitur ea controuersia, quæ in uerbis est, quam uiri huiusmodi inter se habent, ea quæ re uera controuersia est, oritur, quod enunciatio non distinguatur, sed uel de pluribus, quam par sit, uel de omnibus, quasi simili modo se habeant, enuncietur. quam ob rem iure & merito laudandus Hippocrates est, qui de ea sola controuersia, quæ ex rei ueritate est, memorauit: quam, qui artem aliquam uolunt constituere, uere sentiunt, cum ipsi secum in animo differenter opinentur, & non uerbis dolo & malicia simulatis, ob gloriæ aut lucri cupiditatem id agant: nemo enim, qui cogitata uere per experientiam diiudicet, Petronæ uictus rationem recipiet, qui carnes affas, uinumque nigrum acutam febrem habentibus dabat: atque ita dabat, ut ne in tanta quidem siti uigessimam hemina aquæ partem admisceret: tales enim uictus institutiones omnino absurdæ sunt, & duorum alterum existit, ut uel quod nouæ & inusitata sunt, a ueteratoribus exerceatur: uel ut summam ob stupiditatem id agant, si soli plane se ueritatem inuenisse existimarint. quæ uero ab Hippocrate scripta sunt, ea in uiris prudentibus, qui artem uere student constituere, possunt reperiri: cum non maxima læsio sit, quando, quibus non oportet, offerantur. atque in huiusmodi quidem non facile distinguitur iudicatio, quæ experientia sit: in ijs uero, quæ multum differunt, facile. Discernere igitur uarietatem in ijs, quæ parum inter se exuperant, ac demonstrare, quibus instituenda sit uictus ratio ex ptiffana sola in morbis acutis, quibusque hordeacea danda sit, quibus denique neque hæc, neque illa, sed potus solus ad iudicationem usque sit porrigendus, est Hippocratis dignum intelligentia.

Ptiffana igitur frumentaceis pulmentarijs recte præponi in acutis morbis mihi uidetur: eosque laudo, qui eam prætulere uel n. t. nam uiscositas eius lenis, continua, inunda, lubrica, & modice laxa est, sitim arcet, & ubi ablutione opus est, probe abluat: non adstringit: non uellicat grauior: neque in uentre tumescit: quippe cum decoqueretur, intumuit, quantum maxime potuit.

Qui hunc librum de ptiffana inscripserunt, ij solum hanc legisse orationem mihi uidetur: uelut etiā primam proemij partem illi, qui indicem, contra Gnidas sententias, esse uoluerunt: cum tamen Hippocrates in secunda exordij parte non iam contra Gnidos medicos agere, sed se ad curationem morborum acutorum conuertere uisus sit. tertia autem pars, quam hucusque percurrit, ad eam artem pertinet, quæ acutis morbis uictus rationem præscribit. uerum non est ad eam solam utilis, sed etiam sub aliū sermonem, qui generalior est, cadit. In ijs autem commentarijs, quos in libros de fracturis, deque articulis conscripsimus, ostensum est nobis, consueisse Hippocratem, sermones, qui sub alios cadunt, alijs quibusdam

A bustam magis uniuersalibus significare: cumque docere uniuersalia illis, tanquam exemplis constitutis: ipse enim neque ab instituto recedit, neque sapius docet, quod est commune multorum. ut autem de ptiffana sermonem fecit, causam discordiæ, quæ de ipsa est, tum quærens, tum iudicans, ita etiam de omni acutorum morborum uictu, recto iudicio pronunciauit: nam & de uenæ sectione, & de purgatione, & de balneo, & de usu clysteris, itemque de cataplasmatibus, de fomentis, uinoque & aqua mulsa, & oxymelite, de balnei usu denique non est inter medicos parua dissensio. quæ omnia hoc uno in libro Hippocrates ea methodo, quam nuper dixi, pertractat: cuius uim illi quoque nouissime uisi sunt, qui se empiricos nominarunt: cum a communibus propria distinctionibus fecernant. quam discretionem potius, quam distinctionem illi, quibus propria a communibus fecernunt ac separant, appellare consueuerunt. sed uideamus modo, quæ de ptiffana ab Hippocrate dicuntur. Prisci inquit, medici ptiffanam ceteris frumentaceis pulmentarijs recte prætulisse in acutis morbis uidentur. appellat autem frumentacea pulmentaria, quæ ex frumento fiunt. frumentum porro homines præcipue triticum nominant, sed iam tum hordeum ipsum, tum Zeam frumenti nomine uocant. immo uero hoc nomen ita late patet, ut eo etiam, quæ cerealia femina uocantur, contineri uelint, ut lentem, fabam, lupinum, cicerculam, panicum, milium, pisum, foenum græcum, auenam, tipham, cicer, ac cetera generis eiusdem. ex his igitur frumentaceis pulmentarijs cetera quidem uulgo damnantur, quod magnam subito noxam afferant: panis uero solus, & alica in acutis morbis datur. cum quibus solis conferenda ptiffana est: lens enim, & milium, & foenum græcum, tanquam medicamenta propter quosdam uentris morbos, non ut cibaria alimenti causa præbentur. itaque frumentaceis edulij recte prælatam esse ptiffanam dicit, hoc est panem, alicam, & Zeam, ex qua fit etiam is, quem tragus uocant: nam eorum, qui alicam Hippocratis tempore non fuisse existimant, errorem conuincet & quod quidam ex ueteribus comicis eius meminerunt, & quod Hippocrates ipse in libro de salubri diata fecit eius mentionem: quamuis enim ille liber non sit Hippocratis, sed uel Euryphontis, uel Phaontis, uel Philistionis, uel Aristonis, uel alterius cuiuspiam ex ueteribus, siquidem ad multos ille auctores refertur, tamen illi omnes ueteres uiri sunt, atque ex eis quidam Hippocrate uetustiores, alij æquales ætatis illius fuerunt. loquor aut nunc de Hippocrate Heraclidæ filio: cuius hic liber est: nam eius auus Hippoc. Gnosidici filius nihil oīno scripsit, ut nonnulli sentiunt. alij uero duos ab eo solos libros, eum qui est de fracturis, & eū qui est de articulis editos uolūt. ceterum quare ptiffana frumentaceis edulij recte sit anteposita, ostendit ijs, quæ ipse subiungit: quæcumque, n. ad acutorum morborum sanationem ei insunt, in nullo alio inesse cõperient: id quod recte iudicabis, si & acutorum morborum naturam, & ptiffanæ uim cognoueris. est igitur acutorum morborum natura, ut ipse paulo ante dixit, ut eorum febres * prorsus cõtinnuæ sint. febris uero ortus est naturali caloris ad igneum cõuersio: sicut alibi probauit, ac nunc declarabit, cū dicit, a thorace eam incipere, & ad caput flammam mittere. præterea in libris de morbis uulgaribus magnam febrem appellare ignem consueuit: quasi nullam aliam naturam, quam ignis essentiam, habeat. itaque si cõtinnua sunt contrariorum remedia, proprium febriū remedium refrigerantem & humectantem uim habere oportet. id quod naturæ febris, quæ calida & sicca est, cum ignis sit huiusmodi aduersabit. Iam uero in febribus quoque, quæ ex humorum corruptela oriuntur, non mediocriter adhibenda diligetia est, ut quod admittere concoctionem possit, concoquatur, & quod iam exustū sit, neque cõcoqui præterea queat, euacuet. quod si febricitantibus in usu sit cibus, qui hæc possit efficere, si præterea facile concoquitur, facileque distribuit, iam is oīa, quibus opus est, habuerit. quænam igitur sit ptiffanæ uis, ex Hippo. percipiamus. nā uiscositas inquit, eius lenis. Iene exasperanti opponit. exasperant autem acria, & acida, & adstringentia. acria autem oīa calefaciunt, ut eruū, & foenum græcum: acida uero cetera omittantur, de oxymelite solū agat: ut etiā ex adstringentibus dimittant achradem, mespila, & cetera consimilia: & ex frumentaceis, lens, & quæ sunt eiusmodi. ptiffana igitur exasperantium malitiam effugit, utpote quæ leuorē non solum tactu, sed etiam facultate habeat. Eius quoque uiscositas cõtinnua est: cū in omni parte sit sibi ipsi similis propter exquisitam unionem: quod & Zeam nullo modo inest. nō affert etiam laudem ei mediocrem iucunditas, quæ molestiæ opponitur: hoc est ei rei, quæ dum sumitur, quandam insuauitatem gignit: sicut denique panis ipse insuauis est, dum sumitur, nisi ipsum abunde maceraueris. quin etiam ita a iucunditate, quæ in ptiffana est, superatur, ut illa ne mandenda quidem sit, sed potum instar forberi possit. neque parua prærogatiua est, lubricitas quæ in ptiffana, præsertim uero in cremore inest: siquidem thoracem pertransit, ac in nulla ipsius parte quidpiam relinquit: ueluti faciunt, quæ meatibus ita impacta sunt, ut uix dissolui possint: quod uiscosis fere omnibus, præter quam ptiffanæ, accidit: siquidem sorbitio, quæ ex alica fit, uiscositatem quidem habet, sed a lubricitate destituta est. at ptiffanæ inest, ut & lubrica sit, & abstergat. quam ob rem medici ad uiscosum humorem, qui in uentre sit impactus, detergendum, uomitibus ex ptiffanæ cremore, non secus quam ex aqua mulsa exciatis utuntur. crudam quoque ptiffanam conterunt puerorum mangones, faciesque ad uitiosos cutis colores exterendos illinunt. id autem, quod in ea uim detergendi habet, cum ad deiectionem est idoneum, tum uero ad distributionem, præsertim cum alimentū, quod distribuitur, a sima ad gibbam iecoris debeat transmeare: hic enim infarciuntur quæ crassi succi, quæque glutinosa sunt, omnia. quæ causa facit, ut alica non solum ijs, qui iecore male affecto sunt, maxime noceat, sed ijs quoque, qui hoc uiscus nullo quidem modo læsum, sed cū meatu angustia suapte natura formatum habent: nam qui ita natura sunt affecti, ijs omnia glutinosa, & quæ crassi sunt succi, infarciuntur,

† uarij
c. hac in
c. B. Effici
tur et
morbus
stris ue
bus sic
in quibus
alij ab
affectu

¶ in duob. c. v.

¶ in duob. c. v. nulla uarietas est. in uno tantum legitur, quæ in omni parte sit sibi ipsi similis propter exquisitam unionem: quod & Zeam nullo modo inest.

18

A. l. 4. p. 11

c. 8. p. 77

in farciuntur, & ob id in illis distribuendis, grauitatem in uiscere sentiunt: præterea ptiffanæ uiscositas la-
xa est, non tamen uehementer, ut aqua, & mullâ, sorbitio item ex alica, & oua, quæ sorbentur. hæc enim
omnia ita aperte stomachum ipsis languentibus supinant, ut subuersum ipsum esse dicant: uerum ptiffa-
na humectare quidem potest, stomachum uero subuere nō potest. quo in loco stomachum intellige-
re debemus, ut nunc homines appellant, non modo ipsum meatum, sed etiam os uentriculi: quod cum
imbecillum, exolutumque sit, tum quod ingestum est, diu in eo supernatans manet. contrarium autem
accidit, cum a cibo aliquo † qui stomacho alienus sit, subuersum, quod continetur, expellit. nempe ma-
dor cum ipso recedit, & coquitur, & quod ita expulsum est, deijcitur: sicut crudum manet, & non cito
fecedit, quod in ore uentriculi supernat: huius enim particulæ munus est non concoquere, sed appe-
rere. itaque edulia adstringentia ut uim habent ad os uentris roborandum, ita etiam plus, quam par sit
exsiccant. pari quoque modo sorbitio, quæ ex alica paratur, ut humectare, ita etiā resupinare apta est.
ergo ptiffana humectantium uim affecuta, malitiam effugit. Iam uero sitim eam arcere ait, idque maxi-
mum quid esse in eo morbo, qui totum corpus tum exurit, tum exsiccat, attestatur. qua in re ptiffana est
etiam multo, quàm aqua mullâ, præstantior. quanquam † abluendi bonitatem huic aque atque aquæ mul-
fæ inesse deinceps scribit. imo si ptiffanam aquæ mullæ comparaueris, certe eam in acutis morbis & su-
periore, & meliorem comperies: quod in progressu orationis ostendam. sed tempestiuum est, ut ser-
mo de ptiffana institutus abfoluatur. Dixit autem, eam probe abluere, cum hac additione, ubi ablutio
ne opus est: quasi non in omnibus acutis morbis nobis opus sit edulio probe abluente: cetera enim om-
nia, quæ ptiffanæ inesse dicta sunt bona, morbis acutis omnino sunt utilia, sed abluendi bonitas ijs, qui-
bus subduci uentrem uolumus, ubi cibus in uia moratur, idonea est. ex quo fit, ut probe abluere neque
tanquam febris affectioni, neque tanquam accommodatum quoddam auxilium, utile sit: sed quasi sym-
ptoma aliquod corrigat, & emendet. deinceps uero ait: Non adstringit, non uellicat grauitate: uiscosi-
tas inquam ptiffanæ: sic enim de ea fermonem instituit. nō adstringere autem quibusdam maxime bo-
num est: nemo enim adstringentibus edulij utitur, nisi uel propter symptoma, quod animi defectionē
inducat, uel propter immoderatum alui profluuium: nam & cogunt, & constringunt corpora, uiasque
distributionis, & alimenti, & perspirationis eius, quæ foras fit, conuere faciunt: quas esse apertas con-
ducit. Quod uero addit, non uellicat, hoc est, nullam dum concoquitur, perturbationem facit, ad lau-
dem ipsum quoque ptiffanæ ualde pertinet. quod in multis edulij usu uenit, quæ partim uentriculum
mordent, partim inflant. quædam etiā ex pugnantis facultate partibus constant, ut in lente & bras-
sica uidere licet: quarum solidum corpus uentrem cohibet: ius uero ipsum proritat, addidit, sic
etiam qui cerebrum, oleo garoque condiunt, ij totum ex dissimilibus partibus constans, & sibi ipsum
pugnans efficiunt: cum cerebrum ipsum stabile, & tarde means sit, quæ autem illi mixta sunt, impelle-
re ad excretionem ipsum sint utilia. simili quoque modo ouum siue cum melle, siue cum sale, siue cum
garo sumatur, quod ex eis constat, differentes uires habet. iuscula item fere omnia sunt huiusmodi. quæ
ob rem in principio orationis cum ptiffanæ uiscositatem laudaret, dixit, continua: quod fieri non pos-
set, nisi totum ex similibus inter se particulis constaret. nunc uero uerbo uellicat, addidit, male: non
absolute scribens, ptiffanam non uellicare, sed, male, adijciens: nihil enim magis, quàm hoc ipsum,
concoctioni ciborum aduersatur. hinc efficitur, ut qui de concoctione scripserunt, ij uarietatem edulio-
rum, præsertim uero eorum, qui ex contrarijs facultatibus constant, infensissimam esse confirmant: ut
pote quæ prohibeat, ne, quæ sumpta sunt, probe concoquantur. obseruant id maxime, qui luctantur,
quique legitime certant: siquidem in prandio panem solum, in cæna uero carnem edunt. Effem in
his explicandis longior, nisi scirem, te inuenire ipsa posse, admonitum ijs, quæ de cōcoctione in libris
denaturalibus facultatibus a nobis sunt conscripta: quos libros si neglexeris, in his frustra uersabere
qua propter de huiusmodi turbatione plura non afferens, ad omnium ultimum me conuertam, quod
Hippocrates de ptiffana adhuc loquens adiunxit: Neque in uentre inquit, tumescit. id quod non sine
causâ adiecit, quippe qui nosset, ptiffanam quod flatum ciceret, a multis damnari: nam ea inter coquen-
dum, quo ad maxime potuit, intumuit. qua additione & criminationem indicauit, eiusque solutionem
attulit, & elixationem docuit. quædam tamen in sequentibus etiam de cōcoctione scribit. sed nunc fer-
moni de ptiffana hoc solum adijciam, ptiffanam si plurimum coxeris, edulium flatus expers feceris. at
lomentum fabarum, etiam si triduum coxeris, ne flatum quidem unquam amiserit: propterea quod ex
propria essentia habet uim flatus non, ut ptiffana, propter diminutam cōcoctionem. sunt qui eam coquere
non soleant, præcipue autem diuitum coqui: eam enim crudam in mortario terunt, deinde parum calfa-
ciunt: nec cōctam dominis afferunt. sed de ptiffanæ elixatione, ut ante dixi, aliàs agetur. nunc uero cū
eius uim ostenderit, deinceps distinctionem usus eius exponit: quam ad rem ego quoque me conferā.
præmoneo autem, me in sequentibus sermonem de ptiffanæ ad aquam mullam, & alia, comparatione
absoluturum.

Qui autem in his morbis ptiffana utentur, ij ne uno quidem die uasa, ut ita dicam, inaniri sinant: sed ab eius usu non
desistant, nisi uel propter medicamentum, uel propter clysterem omittere eos oporteat.

Hoc loco orditur quæstio explicacionem: sed quoniam elocutione usus imperfecta est, ideo obscu-
ra reddita est oratio. quam ob rem ego dabo operam, ut quonam potissimum modo exposita nihil ob-
scuritatatis

† ita habet in
pressi cod. &
lib. Bell. Iam
tamē legitur,
quod rivos rō
dico quod rō
σμά τω. i. ab-
liquo cibo, qui
sic aptus stoma-
cho. uerum tra-
latio idem ha-
bere uidetur.
Legendū ergo
efficit cū ab
dulio aliquo,
apro stoma-
cho subuersū
fit, aut reddidit
ecc.
† In codicib.
impressis, &
scriptis hoc lo-
co legitur, &
ἐκ πρῶτῳ. i. faci-
litatem excre-
tionis, ut co-
dem modo in
cōtextu Hipp.
legēdi sit. uel
nullo in loco
mutandū
paulo post
etiam scribitur:
ἐκ τῶν αὐτῶν
bonitatem ab-
luēdi indicat.

A. l. r. f. j. d.
c. 7. p. 17. d.

19

A. l. r. f. i. d.
c. 5. p. 77. c.

acutis
equalore

A feuritatis habeat, referam: eamque ab initio hoc modo reperam. quæ nā discordiæ causa est, cur in mor-
bis acutis alij ptiffana hordeacea, alij solo ptiffanæ cremore, alij ne hoc quidem usque ad morbi iudica-
tionem utantur? hæc quæstio est. deinceps uero solutionem accipe. qui morbis acutis laborant,
alij a cremore solo, alij ab ipsâ ptiffana, alij a neutro horum iuantur. sed medicus quisque de omnibus
acuto morbo laborantibus sententiam tulit immodestius, ijs inductus, quæ non in omnibus erat exper-
tus. ego uero & distinguam, & ostendam, quinam a ptiffana, quique a cremore solo iuentur, qui deni-
que neutro horum indigeant. tota igitur ptiffana uti debent acuto morbo laborantes ij, qui nullo alio
remedio prius indigent, ut uel per uenæ sectionem, uel per alui subductionem, uel tale aliquid curent,
neque ullum in eis symptoma est, quod periculum minetur: cremore uero, qui aliquid, quàm ij, habent
fallacius. quos uero uel sanguinis missione, uel purgatione euacuare necesse est, uel dolores etiam seda-
re, ijs nō ante uel ptiffanam, uel eius cremorem dabis, quam aliquid eorum, quæ dixi, peregeris. hæc sa-
ne Hippocratem præscripsisse, & ab uno quoque singillatim sumpto initio locutum esse oportebat, si-
quidem clara futura erat oratio. quod cū non fecerit, merito obscurus euasit, ordine conuenienti negle-
cto, itaque nos eius secuti dictiones, unamquamque in antedicta capita reducamus: eamque quæ pro-
posita modo est, diligenter in primis exponamus, quare audi iam nunc me latius Hippocratis dictionē
B explicantem, & uerba etiam quædam perspicuitatis gratia intericiem. qui igitur ægroti in his mor-
bis ptiffana uruntur (dicam autem paulo post, qui nam sint, qui utantur) ijs quidem nullo die uasa ina-
niri, ut ita dicam, sibi permittant: nisi defistere debeant uel propter medicamentum, uel propter clyste-
rem. his autem si bis dederis, si ita opus sit, recte feceris, & tantam copiam, quantum ferre uires corpo-
ris queant: tibi autem scopos exponam, in quos intuens, uel per uentrem, uel per uenas eos euacuabis,
aut fomentis, uel cataplasmatibus uteris, hæc si ita dixisset, tum unumquodque deinceps a capite arces-
sens conuenienti ordine exposuisset, nullo pacto obscura eius fuisset oratio, nunc uero quod in medio
interuenit, semper ad finem usque persequi cupiens, & sermonem suspensum diutius permittens, meri-
to obscurum effecit, uera autem me loqui cognosces ex eo, quod omnes dictiones singillatim claras,
orationem uero totam incompositam, & ideo obscurum inuenies.

20

Et qui bis in die cibum sumere consuerunt, ijs bis dare ptiffanam oportet: qui semel, ijs semel primo die: deinde facta
additione, si fieri potest, bis quoque exhibeatur, si res ita postulare uideatur.

Bis esse cibum die dandum monet, si bis sumere consuerint, cum uero necessitas postulet, ut ij, qui
semel cibum sumere soliti sunt, bis alantur, ptiffanam bis dabis: incipiens quidem semel dare, tum pau-
latim procedens, ut bis des: id enim significat, quod ait, deinceps facta additione, atque hoc pacto res fit,
semel quidem dabis quod satis sit, sed paucissimum sit, quod secundo loco propinabis: deinceps pau-
latim augebis, idque usque facies, dum utrunque alimentum æquabitur. huius autem sermonis fides
nondum perspicua est ei, qui hunc Hippocratis librum legit: propterea quod ipse nondum declararit,
quinam sint, qui ptiffana utiliter utantur. Verum cum ego paulo ante mediocriter ægrotantes ab ipso
ita ali prædixerim, etiam id uelle ipsum Hippocratem non ita multo post declarabo. hæc autem tibi sit
huius dictionis explicata sententia. plerique tamen sunt, qui eam ita scribunt: Qui semel cibari con-
sueuerunt, semel quidem prima die dandum ex additione. quod si fieri potest, bis quoque detur, si e-
tiam indigere uideantur. sed non habet mentem hæc dictione: neque enim fieri potest, ut prima die, ex
additione detur, cum id quod ex additione fit, sæpius dando, ac non semel, nec statim prima die,
fieri consueuerit.

21

At in principio neque multam, neque admodum crassam dare oportet: sed quantum & consuetudinis gratia, & ne mul-
ta uasorum inanitio fiat, ingerere conuenit.

Qui aiunt, ægrotantes ab Hippocrate repleri, quod ijs, qui periculo uacant, bis dandam ptiffanam
iubeat, si aduerterent, quid his uerbis dicat, se ipsi damnarent: tantū. n. sorbitionis dandum præcipit,
quantū tum consuetudinis gratia, tum ne multa fiat inanitio, corpori alimenti conueniat administrari. si
D igitur heminæ quartā partem ptiffanæ quæ bis singulis diebus ad septimam, aut nonā usque exhibetur,
minorem uim habere, quàm id alimentū, quo ipsi semel alunt, habere concesserint: existimo eos a nu-
gis temperaturos. sed id paulo post ego probabo: nunc uero, quod dixit, in principio, declarabo: neque
enim ita dixit, ut morbi principii significet: sed audi generalius quoque; huius uerbi significationē: nēpe
cum ægrotus primum ptiffana indigere uidebitur, tum neque multam, neque admodum crassam statim
dabis. obseruat autem Hippocrates, ne multum, & subito uel expleat, uel euacuet.

22

Sorbitionis autem augenda quantitas animaduertenda est: nam si morbus siccior sit, quàm ut quispiam existimet, non
ita multum ipsius dare oportet: sed ante sorbitionem, aut mullam, aut uinum utrum accommodatius erit, propinare: utrius-
que uero usum in singulis affectionibus dicemus.

Morbus siccior multis modis cognoscitur: quanquā uniuersalem, cōtemque rationē habent eandē. ac
peripneumonia quidē, & pleuritis, atque omnino qui pulmonē, asperamque arteriam obsident morbi, cum
nihil ab affectis partibus expuitur: iecoris uero, uel mesaræi, uel uentris, aut iciumi, uel intestini, uel
lienis, ubi alius prorsus cohibita sit, aut pro necessitate tum sicca, tum dura, & caprarum stercorei simi-
lia excrementa excernat. morbi autem uenarum & arteriarum sicci tum linguæ siccitate, tum totius* cor-
poris* ariditate. Inflammationes quoque sicca eodē modo sunt in his, quæ foris, & palā uidetur, ulceribus,
ubi nulla ex eis sanies effluit. ac sæpe etiam oculorū inflammationes sicca oriuntur, nihil excernentes.

cerebri quoque ægritudines, quæ neque per nares, neque per palatum quicquam expurgantur, sicca E merito dicentur. ac scito hanc esse omnium morborum siccorum notam, cum excrementa nulla excernuntur. merito igitur Hippocrates in ipsis aliquid humectantium ante prissanam assumi iubet, ut mulsum, aut uinum, tanquam hæc magis, quam aqua, humectent. sed quia uires ipsorum sese enarraturum pollicetur, ideo eorum cum aqua comparationem in eam libri partem, in qua uires eorum nos docebit, nos quoque rejiciamus.

At si humidum fuerit os, & quæ a pulmone excernuntur, sint, qualia oportet, augenda est, ut summam dicam, quantitas sorbitionis: nam quæ citius, magisque madescunt, indicationis celeritatem denunciant: quæ uero tardius, & minus, ea tardio rem indicationem indicant.

A siccorum morborum genere ad eos, qui contrario nomine opponuntur, se conuertit. tum uno memorato, nec omnibus adiunctis, illius expositionem commune omnium eiusdem generis morborum exemplum fore ratus, non sine causa obscuritatem adhibuit. nempe os madescere, & a pulmone expui, nõ sunt absolute omnis humidi morbi notæ, qui in omni corporis parte sit, sed cum affectione alicuius instrumenti ex ijs, quæ respiracioni subseruiunt, hanc ob rem, ut dixi, facta obscura oratio est. quod autem dixit, uerum omnino est, quæ inquam per sputa, qualia expui oportet, expurgantur, celeriter iudicari: F contraria uero, duorum alterutrum subire: ut uel in perniciem, uel in longum tempus finiatur. ergo ijs, qui probe expurgantur, dare prissanam oportet, ut uires corroboratæ, ijs humidorum expuitionibus quæ per tusses ex pulmone fiunt, sufficiant. nam quod ait, qualia oportet, sunt quæ notas habent concoctionis: de quibus diximus in libris de crisibus perfectissime, & libro de temporibus morborum, & ite in explicatione eius aphorismi, in quo docet Hippocrates, quomodo ex ijs, quæ apparerit, prænotiones faciendæ sint: quo in loco lateris dolorem pro exemplo supposuit hoc modo: Veluti inquit, in pleuriticis si sputum in principio protinus appareat: morbum breuem facit: si uero postea appareat, producit.

Atque hæc quidem talia magna ex parte sunt. sed multa quoque alia peropportuna, a quibus coniectura capiendæ sunt, hic omisimus, de quibus postea dicemus.

Ego quoque huic orationi deesse non pauca dixi, quæ ad distincte loquendum pertinent: de quibus etiam ipse se acturum pollicetur. in præsentia uero de ijs, solum uult intelligere, quæ dicta sunt: ea enim talia per se sunt, qualia ipse exposuit.

Ceterum quo copiosior fuerit purgatio, eo plus dandum est usque ad morbi indicationem: cuius impetus duos præcipue dies non excedit, ubi uel quinto, uel septimo, uel nono die morbus debere indicari uideatur: ut & pares, & imparis dies perpendendi sint, post hoc autem, mane quidem sorbitionem dabis, uespere autem ad cibaria te conferes.

Iudicationem modo dixit uel perfectam morbi solutionem, uel permutationem, quæ adeo insignis sit, ut æger sit extra omne periculum constitutus. iubet autem duos a iudicatione dies notari, ut eos accessionum circuitus, qui paribus, quique imparibus diebus fiunt, obseruemus: quandoque enim accedit, ut perinde ac morbus sit omnino solutus, ægri confidant, tum negligentius cibentur, & ei accessioni, quæ per circuitum repetit, occasionem redeundi afferant. itaque tutum est, etiam si morbus iam esse iudicatus uideatur, eam diligenter uictus rationem, qua æger usus est, usque ad biduum seruare. præteritis autem a iudicatione duobus diebus, iam tutum est, plenius alere. ac ne tum quidem tota simul faciendæ mutatio est, sed ut mane sorbitionem demus, postea uero progrediente die frumētacea alimenta præbeamus. planum igitur est, Hippocratem nihil aliud ante finitum tempus prædictum ægrotis dare, neque panem, sed prissana omnino contentum esse. id quod non est ægrum replentis, sed potius, si quis reprehendere uelit, tenuius, quam oportet, alentis. uerum neque tenuior, neque plenior, quam oportet, talis uictus est: sed exquisite inter exuperantias medius est, atque optimus. quod autem talis uictus in medio sit, demonstrat contentio eorum, qui contraria reprehendunt: in quibus H Theffalus est, qui Hippocratem, tanquam ægrotos explentem, accusat: & Erasistratus, qui eundem tanquam fame eos enecantem, damnat. nam quæ ab Erasistrato in primo de febribus contra Apollonium, & Dexippum Hippocratis discipulos scribuntur, calumniam continent eius cruciatus, qui per famem sit, qui ad Hippocratem illorum præceptorem refertur. sed Erasistrato potius ignoscendum est, ut pote qui uerisimilia dicat: at eos, qui ab Hippocrate ægros expleri aiunt, uiros Theffalo dignos esse existimandum est, qui cum nullam aliam Hippocratis sententiam, tum uero neque ea, quæ de uictus ratione præcepit, intellexerunt.

Talia autem magna ex parte profunt ijs, qui tota prissana protinus utuntur.

Sive totam, siue hordeaceam, siue prissanam absolute dicas, unum & idem his tribus uerbis significabis, cum unumquodque prissanam non colatam notet: nam si quis post elixationem ipsam colaauerit, tum cremorem seceuerit, ac dederit, is neque tota, neque hordeacea, neque ea, quæ simpliciter prissana uocatur, uti dicitur, sed solo prissana cremore. nunc iterum commemorabo, quinam sint, qui tota prissana ab initio uti debeant, eritque breuis memoratio, nisi forte negligenter, quæ dicta sunt, audiueris. si ergo, quæ expuuntur, proba sint, ægerque neque medicamento, neque clysteri in digere uideatur, prissana hunc ali iubet. cuius etiam consilij sui rationem addidit, hoc modo.

Nam

27 A *Nam dolores pleuriticorum confestim sponte desunt, cum aliquid notatu dignum scire, et expurgare ceperint. quin etiam purgationes multo perfectiores sunt, minusque suppurationes efficiuntur: quam si alia uictus ratione educaretur. præterea indicationes simplices, facilioresque fiunt, neque tam facile morbi reuertuntur.*

Hæc omnia a prissana recte fiunt, tum quod humectet, mediocriterque incidat eos humores, qui ex pui debent: tum quod uires roboret: utrisque enim concurrentibus cito expurgantur humores, qui instrumenta respiracionis infestant, quos humectare quidem, & secare aqua mulsa potest: non tamen æque, ac prissana, uires roborare. contrariam uim habent panis & alica, liquidæ uires roborant, sed neque humectant, neque secant: quod nulli alteri eorum, quæ nunc ægrotis dari a medicis consueuerunt, inest, ut ouo, testiculis gallorū, alis, piscibus, & pullis colubinis, & ceteris huius generis. quare medicus, qui lenticulam ex aceto paratam pleurítico, cuius morbus iam perfecte declinat, ut nulla alia re, nisi concoctorum expuitione indigeret, exhibuit, is non immerito languenti, qui sequenti nocte suffocatus est, mortis occasionem attulisse uisus est. immo uero lenticulam nemo, qui sana mente sit, dederit, quod si æger prissanam, mulsamque fastidierit, pisces saxatiles erūt maxime idonei, ex aqua, porro, anetho, sale, & modico oleo parati: atque ex non saxatilibus, aselli, sed oxymel ante propinandum est: siquidem id stomacho non aduersatur, nisi in languente nerui affecti sint, & uterus in muliere, cuius loco si medicamentū B aliud dare uolueris, dabis id, quod ex marrubio, irideque conficitur: hoc enim etiam si per se cum mulsa bibatur, concoquit probe excrementa, quæ tū in thorace, tū in pulmone sunt, & ad expuendū præparat.

28 *Prissanam autem ex optimo confectam hordeo, & quam optime coctam esse oportet: idque præsertim, si non solo cremore uti debeas.*

Probatissimum hordeum iudicabitur prius, quam experiaris, uel ex eo solum, quod & plenum sit, & nihil rugosum in se habeat. quod uero experientia iudicatur, per decoctionem deprehendetur, ubi nimirum plurimum intumescat, & plurimum succi faciat: quod sane etiam est firmū uirtutis ipsius argumentum. nam quod ex plenitudine sumitur, id nec scientiam attingit, nec perpetuo uerum est: quanquam magna ex parte rectum, egregiumque sit. prissanam autem perpetuo optimam esse iubet, præsertim uero si non solo uti cremore, sed ipsa tota uelimus. quare autem id præcipiat, ipse perspicue declarauit, cum ait,

29 *Sic enim præter reliquas prissanae uirtutes, lubricitas eius facit, ne hordeum inter deuorandum, noxam inferat: neque enim adheret, neque in recto thoracis tramite (quæ uocat) manet.*

Scimus Hippocratem appellare *ἕξιν*, magna ex parte rectum tramitem, quandoque uero etiam lationem. rectum autem iter per thoracem aut latio prissanae haustæ usque ad uentrem fit per stomachum, ut inter omnes constat. uult autem Hippocrates in eo nihil adherere: cum enim multus in thoracis pulmonisque C affectionibus calor sit, quod adhæret, arefcit, atque adeo pertinaciter impingitur, ut & fastidium quoddam, & sitim inducat.

30 *Quæ autem optime cocta sit, ea lubricissima est, sitim minime affert, facillime concoquitur, & infirmissima est, quibus omnibus est opus.*

Prissanam probe coctam non modo lubricissimam, & ab inferenda siti maxime alienam, & facillimæ concoctionis esse dixit, sed etiam in fine esse infirmissimam adiunxit. esse igitur eam lubricissimam, si recte cocta sit, iam dictum est. sitim uero minime inferre, hic adijcitur propter hordei naturam euenire: quod temperatura frigida est. Quomodo autem frigidam, calidam uel essentiam discernas, in animatibus quidem in libris de temperamentis docuimus, in ijs uero, quæ animæ sunt expertia, in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus inscripsimus. Iam uero huiusmodi prissana facillimæ concoctionis esse ait: utpote quæ dissoluta sit, neque quicquam habeat, quod durum sit, quodque difficulter confici queat: & quæ statum omnem ex longa decoctione amiserit. Quod uero in extrema oratione addidit, prissana huiusmodi infirmissima esse, si nihil de probissima eius concoctione dixisset, in promptu nobis esset affirmare, hæc uerba ad eam referenda esse concoctionem, quæ in uentre fit: quasi infirmissimam dixisset, ut quæ facillime uincatur & a uentre conficiatur, ac permutetur: sed quoniam id ante est dictum, D certe imbecillitatem eam intelligere debemus, uel quod paucam alimonia corpori præbeat, uel quod nullam habeat uehementem qualitatem, quæ, sicut acetum & uinum, neruos, mentemque pertingat.

31 *At nisi exquisita fuerit huius sorbitionis præparatio, adeo ut nihil desit, quo minus conferat, noxia se penumero efficitur.*

Docere incipit, quæ paulo ante se dicturum pollicitus est, cum dixit, sed multa quoque alia peropportuna, a quibus coniectura capiendæ sunt, hic omisimus, de quibus postea dicemus. Verbum autem *τιμωρησαι*, hoc est conferre tum apud ueteres, tum apud Hippocratem sæpe pro uerbo auxiliari dictum esse, in alijs etiam libris ostensum est nobis in ijs commentarijs, quos in eos conscripsimus.

32 *Quibus enim cibus statim inclusus est, si, eo non uacato, sorbitio detur, dolor præsens irritabitur: si dolor non est, protinus inducetur, frequentiorque spiritus reddetur: quod malum est: nam pulmo exsiccat, præcordiaque & abdomen, & septum transuersum fatigantur.*

Cibum dixit excrementum, quod ab edulij in intestinis continetur, quod etiam fæces, & sterces nominant. Si igitur hoc incluso, hoc est ex multo tempore non eiecto, prissanam quis propinaret, lateri damnum afferri necesse est propter intestinorum obstructionem, quam contraxere tum ex collecto in eis stercore, tum ex flatu ob prissanam oblatam non pertranseunte: denique ob prauam, quæ ad affectam partem fit, distributionem: quocirca necesse sit, si dolor sit lenitus, iterum augeatur: si

conquieuerit, generetur: nam & uapores, & spiritus flatuosi, & exhalationes stercoreis, cum ad latus E peruenierint, dolorem ipsi pariunt, & adaugent. & his etiam de causis frequentior fiet respiratio. totam uero respirationem spiritus nomine uocauit, ut in præsagijs, & epidemijs. frequens autē reddita respiratio maiorem calorem ob continuum motum in instrumentis respirationis gignit. quo calore & pulmo, & septum transversum exsiccatur. ac simul etiam exsiccantur, calfuntque animantis partes, quæ circa præcordia, peritonæumque sunt: propterea quod omnes in respirationibus unâ cum thorace mouentur. quod autem in principio dictionis est, quibus enim cibus statim inclusus est, habet uerbū statim ordine prepostero. quod si suo loco statuat, erit oratio huiusmodi. nisi nos prædicto modo ptissianæ sorbitionis præparationi auxiliati erimus, læsio frequentius orietur: statim enim, quibus cibus inclusus est, nisi quis eo prius uacuato, sorbitionem ita dederit, ea sorbitio maximam noxam afferet.

Præterea ubi lateris dolor continuus est, calidissime fomentis non remittitur, sputumque non procedit, sed est καταλυσις χαλεπή, id est ualde lentum & incoctum, si tum neque alui subductione, neque uenæ sectione, si horum auxiliorum alterutrum conferre uideatur, dolorem solueris, ptissianam autem ita affectis dederis, illi præcipiti morte rapiuntur.

In memoria habere debemus, de pleuritide, exempli causa, ab Hippocrate actum esse. ostendimus autem eam oriri propter inflammationem, quæ succingentem costam obfideat. si igitur quis ptissianam dederit, cum tunc incrementum inflammationis, laborantem summe lædet. incrementum autem signa sunt, dolor continuus & eum usu calidorum fomentorum nihil remitti. est etiam orationi additum aliud pleuritidis signum, cuiusque non solum magnæ, sed etiam malignæ: sputum inquam abunde glutinosum ab euacuatione arceri: infarctum affectis partibus, & adherens. nam uerbum καταλυσις χαλεπή plus aliquid indicat, cum dictio uehementissimam tenacitatem significet, quod propositionem καταλύσας assumpsit. satis igitur fuerit, ex ipsius additione distinxisse quod ita glutinosum sit ab eo, quod concoquitur: siquidem quod concoquitur, mediocriter glutinosum est: non tamen καταλυσις χαλεπή, hoc est, non est summe glutinosum, neque extreme id habet. ac ne quis deciperetur, ideo statim uerbo illi adiunxit aduerbium ἀσπείως, quod significat idem, quod ἀσπείως, id est sine concoctione. nempe quod est summe glutinosum sine concoctione, id malum est. si igitur in hoc statu ægrotus sit, aliquis autem ei ptissianam dederit prius quam dolorem aut uenæ sectionem, aut alui inanitione soluerit, hominem iugulabit: In hac enim proposita pleuritide, postquam a calidis fomentis non remissum esse dolorem dixit, statim duo reliqua habet contra dolorem remedia, uenæ sectionem, ac purgationem: nam usus medicamentorum, quæ ex opio & alterco, & mandragora conficiuntur, non affectionem, quæ dolorem in pleuritide creat, curat ille quidem, sed sensum enecat. nunc igitur simpliciter uenæ sectionis & alui purgationis mentionem fecit: deinceps uero de utriusque usu distinctiones subiunget.

Ob has igitur occasiones, ac magis ob alias huius generis, qui tota ptissiana utuntur, uel septimo die, uel citius moriuntur: atque alij quidem dementes: alij uero a spirandi difficultate, & stercore suffocati.

Quas ipse occasiones nominat, causas esse in alijs in eius libros explanationibus ostensum est nobis. quasnam autem alias causas, præter eas, quæ dictæ sunt, intelligat adiuuare celerem mortem afferre, addere sermoni oportet. ac nunc quidem memorauit ptissianæ propinationem, si detur prius, quam dolor soluat: ac sputi propter frequentem respirationem, glutinositatem. ob quam etiam suffocatur: sed lædi etiam eos ait, si, ut supposuit, prius quam uacuati sint, uinum, & item mulsam, & oxymel sumpserint. nam cetera omnia ne uulgus quidem ignorat. itaque merito dixit, alios dementes mori: quod solet contingere, si uinum, uinosaque intempestiue sumpserint.

Proinde præci eos sideratos esse existimant, cum ob hanc causam, tum uel maxime, quod mortuis, latus liuidum ad plagæ similitudinem uideatur.

Hanc opinionem conceperunt ueteres & ob mortis celeritatem, & quod quibusdam latus liuore affectum uideretur: ubi scilicet radix inflammationis erat: sanguine enim ad latus ob dolorem confluentem, quicquid eius in cutim penetrasset, id in morte refrigeratum, contraxerat, nigrorem non secus, atque in illis fit, qui ita ex plaga sunt affecti.

Cuius rei causa est, quod prius, quam dolor soluat, moriuntur: citantur enim spirationes.

Eos hoc pacto spirare, ipse deinceps ostendit his uerbis:

A multa enim frequentique spiratione, ut dixi, summe uiscosum, incoctumque sputum effectum, fieri egressus prohibet.

Quod supra dixit ἀσπείως, nunc ἀπείτων id est incoctum uocat. in quo confirmat, nos eo in loco hanc uocem in illam recte commutasse.

Nam sputum ipsum, quod intus continetur, prohibet, ne spiritus ad interna feratur: ac foras celeriter egredi cogit.

In huiusmodi affectionibus non omnis spiritus prohibetur, quin intro feratur: propterea quod statim homo necessario moreretur perinde, atque accidit ijs, qui strangulantur: sed is denique intro comportari prohibetur, qui respirationis usui conferat. itaque ad tempus aliquod sufficiunt, progressu uero temporis, aucta hac indigentia moriuntur.

33

F

† ἀσπείως hoc uerbum hoc loco non potest exponi uerbo uigetis, aut ut illud esse significet, cum dicitur sputum non prodire, ac tunc iei. quia in inflammatione in statu esse non potest.

34

35

36

37

38

Quæ

39 A Quo fit, ut alterum ab altero uicissim ad malum adiuuetur: siquidem retentum sputum frequenter spiritum reddit: spiritus autem frequens glutinosum sputum facit: atque elabi ipsum uetat.

Verbum τιμωρῶν significare auxiliari, & apud præcos, & apud Hippocratem, supra dictum est nobis sæpe. ac nunc quidem dixit alterum ab altero uicissim ad malum adiuuari, pro eo, quod est opitulari, & prodesse. quomodo autem sibi hæc mutuo opitulentur & profunt ad malum, cum ipse plane declarauit, tum etiam a nobis exponitur. sputum in bronchijs pulmonis contentum transitui spiritus angustiam facit. hæc angustia facit, ut laborantes minus inspient. ac quo minus inspient, eo magis inexpletam reddunt necessitatem respirationis: atque ita citius a priore inspiratione ad secundam properant, atque id frequentem spiritum uocant.

Accidit autem hæc, non solum si ptissianam intempestiue sumpserint, sed multo magis, si quid aliud ptissiana deterius uel edatur, uel bibatur.

Hac de re dictum ante est, cum ait, Ob has igitur causas, ac magis ob alias consimiles. immo uero nos illic & uini, & mulsæ, & oxymelitis mentionem fecimus. hic autem alia quoque intelligenda sunt, quæ hominibus ita affectis a plerisque medicis dantur, quæ etiam magis, quam mulsæ, uinum, & oxymel, nocent.

Ergo easdem fere commoditates magna ex parte adipiscuntur, & ijs, qui tota ptissiana, & qui cremore ipsius utuntur. ijs uero, qui neutro horum, sed potione duntaxat utuntur, interdum uarijs modis auxiliandum est.

Auxilia inquit, similia sunt et ijs, qui ptissiana, & ijs, qui succo eius utuntur. & qui potionem solum sument, ijs interdum uarijs modis opitulandum est. qualis autem sit hæc uarietas, deinceps docet.

Id uero omnino seruandum ita est, si quempiam, qui nuper cibum accepit, nec alui adhuc onera deiecit, febris uel cum dolore, uel etiam sine dolore corripuit, a sorbitione danda tantisper est temperandum, donec cibum ad inferna intestini partem descendisse conieceris.

Animaduertit Hippocrates se dissolutum in partes, ac non apto ordine nec continuata serie digestum sermonem fecisse: ideo nunc eundem auspicatur, & ad commodum principium redigit. id autem ei contigit, propterea quod quæstionem de medicorum discordia explicare conatus, in ea explicanda, rationes curandi memorauit. sed re deprehensa, & his permutatis, sermonem ab initio debebat aliter exordiri. nam & mihi interdum melius contingere uisum est, ut ijs, quæ ante scripta erant, permutatis, aliter de ipsis conscriberem. quoniam igitur modo & quæstionem sibi propositam soluere, & sermonem ordine distribuere deberet, ego exponam ijs, qui hæc optat explicari. atque aperte uiam indicabo. animum igitur adhibe, ut orationem ab initio audiretur. quid causa est, cur medici præstantes interdum de curatione dissentiant? quia inquam, quod in quibusdam experti sunt, id omnibus conuenire putauerunt. atque hoc sane modo in uictus ratione in morbis acutis instituenda uarij fuerunt, siquidem alij ægros ad morbi iudicationem usque ptissianæ cremore seruauerunt: alij ptissianam ipsam præbuerunt: alij neutrum horum administrarunt. ac partim quidem omnes uera dixerunt, partim uero sunt hallucinati: propterea quod quidam ex ijs, qui acuto morbo laborant, ptissiana, quidam cremore, quidam neutro horum usque ad iudicationem indigeant. quod ut perspicuum fiat, uno morbo acuto, tanquam exemplo, proposito, rem persequar. proponatur igitur pleuritidis curatio explicanda: si languenti qui non multo ante tempore comederit, nec uenter adhuc deiecerit, febris inceperit, sorbitionem huic non dabis, donec datum alimentum plurimis intestinis penetratis, ad ultima eorum peruenerit, tibi uidebitur. si quis autem hoc sumpto initio, deinceps omnia ordine accommodato persequeretur, certe in his doctrinam minime obscuram efficeret.

Ubi autem dolor aliquis uexet, potius dandum est oxymel, bieme calidum, æstate frigidum. si uero multa sitis sit, tum & aquam mulsam, & aquam ipsam dare conueniet.

Si æger siti crucietur, a multo admodum oxymelite temperandum est: ideo deinceps aquæ mulsæ, & aquæ mentionem fecit: quatenus enim ad morbum pertinet, utendum potius est oxymelite: sed si æger accepto multo oxymelite adhuc sitiatur, aqua mulsæ insuper danda erit. si uero etiam siti enecetur, aqua etiam offerenda. ipsa enim aqua per se pota, reprehenditur: causas autem, cur aqua pota culpeatur, postea intelliges, in ea libri parte, in qua de aquæ facultate disseritur. nunc uero considerandum nobis est, quid sit, quod huic orationi subiunxit; cum iussit, hieme calido, æstate uero, frigido utendū oxymelite: hoc enim nobis uiam commonstrabit ad aquæ gelidæ potionem, quæ in acutis morbis in magna ui & copia datur: quam omisisse penitus uideatur: cuius rei aliquis accusare cum posset: debebat enim hæc ratio diligenter declarari, non quasi per transfennam attingi. quam ergo habuerit de aquæ frigidæ potione sententiam, ex hac possumus oratione intelligere. nam si ipse sitientibus oxymel frigidum aliquando dat, certe planum est, ipsum quoque aquam esse daturum: id enim, licet non omnino de frigida potu dixerit, tamen ex eius decretis cõsequitur: quippe qui putet, febrim ex natiuo calore ignescere exoriri: contraria autem contrariorum esse remedia: cumque ignis calidus, siccusque sit, atque ob id etiam febris, profecto aqua, quæ corpus refrigerat, & humectat, est febris naturæ maxime contraria. & sane ab ea, si in tempore detur, extingui subito febres uidentur. dictum autem satis hac de re est in libris de medendi methodo: ac nunc quoque rei summa exponetur. Cum ergo febris sit, ac uires consent, tantum abest, ut si tum aquam frigidam dederis, sis læsurus, ut etiam sis magno opere adiutus. talis autem potio frigidæ tanta sit, quantum aquæ frigidæ æger uno haustu potest

COMMENTARI.

L 3 affumete

Al. 3. f. 10. c. 4. p. 199. A.

† ἀσπείως id est certatim significat magnam uim aque dandæ esse, quasi certatim, ut acheres solebat. idem ait. l. de uide. c. 8. uel et tralatio faciente iuua suo iunamen nobili.

Exemplo doloris lateris, agit de ui, deque usu fomentorum, deinde de repentina
in uictu, & reliquis rebus mutatione fufe loquitur.

LATERIS dolorem, siue is in principio, siue postea obortus sit, non ab re fuerit tentare, tepidorum fomentorum usu dissoluere.

Præstat id nunc quoque memorare, quod a me sæpenumero dictum est: explicationes adhiberi dictionibus obscuris: & tamen interpretes non id solum in commentarijs faciunt, uerum etiam demonstrant ea, quæ ijs libris, quos ipsi explicant, continentur. quæ quidem consuetudo cogit etiam me ijs, quos non probo consentire: ac sæpe de ijs, quæ explicationis indigent, meam enunciare sententiam: non scribo tamen eorum, quæ in hisce commentarijs uera mihi uidentur, demonstrationem: siquidem de unoquoque eorū est a me conscripta tractatio, sed solas earum rerum, quæ in alijs sunt demonstratæ descriptionibus, summas, ad memoriam redigo: quemadmodum hoc etiam loco de dolore sum facturus. De doloris igitur origine dictum est nobis & in libro de elementis ex Hippocratis sententiâ, & in libris, quos de causis symptomatum edidimus: eum scilicet in corporibus sensilibus fieri, cum ea in id quod præter naturam est, subito, simulque mutantur: itemque duplicem esse mutationem, alias corporibus ipsis toris simul, & uiolente in qualitate alteratis: alias in continuitate dissoluta. alterantur autem tota simul a qualitatibus efficientibus, cum & calfiunt, & refrigerantur, & siccantur, & humectantur. corrumpitur autem eorum continuitas, ubi corpora uehementer distenduntur, & comprimuntur. hoc igitur modo lateris quoque dolor in affectionibus pleuriticis, de quibus agit, exoritur, cū inflammatio, quæ in locis illis est, præ caloris, qui præter naturam est, copia partes eas intemperie contristet, & repletionem corpora quæ inflammatione obsidentur, distendat. Censet igitur Hippocrates primum ad tollendum, mitigandumque dolorem auxilium esse in experiētia tepidorum fomentorum: hæc enim solent cutim ad perspirationes raram efficere, & sanguinem, qui in inflammatione est, tenuare, ac per halitum digerere. hæc si sent, non solum aliquid sanguinis euacuabitur, uerum etiã affectæ partes, quæ minus distenduntur, mitius exinde dolebunt. at cum sanguis in inflammatione non minuitur, uel etiam spiritus uaporosus ex calore gignitur, tum accidit, ut dolor augeatur. non minuitur autem sanguis propter humorum redundantiam, quæ in toto corpore est. ad partem enim calore affectã plus trahitur, quàm euaporetur: cum ea sit calfacientium natura, ut, sicut quod uicinis partibus continetur digerunt, sic etiam quod redundat, ex propinquis trahatur. itaque ubi fomenta tepida dolorem non soluerint, corpus totum erit euacuatione aliqua insigni præuacuandum. insignis autem in acutis morbis euacuatio aut per uentrem, aut per uenæ sectionem efficitur: quarum alterutra uti Hippocrates monet, atque etiam scopos eius, quæ maius præstare comodum queat, nos docet. hæc igitur est huius orationis summa. quæ uero singillatim ab eo dicuntur, ea que quæ multis nõ sunt aperta, deinceps exponam. dixi autem multis, quia ijs, qui se in antiquis dictionibus audiendis ante exercuerunt, obscura sunt omnino perpauca. sed nos non id solum in nostris commentarijs intuemur.

H Calidorum porro fomentorum probatissimum est, aqua calida, uel in utre, uel in uestica, uel in uasculo aut aneo, aut testaceo admota.

Fomenta calida nimirum uocat hoc loco ea, quæ corpus quoquo modo calfaciunt: quorum alia prorsus liquida sunt, alia sicca, alia ex utrisque mista. alia quoque mordentia, & non mordentia alia, & ex his mista tertia, primū igitur eorum genus, quod in dictione memorauit, morfu caret, liquidumque est: secundum ex utrisque sicco & humido, mordenti & morfu experte constat: tertium siccum quidem est, sed uel mordens, uel morfu uacans, si uero affectiones quoque ipse adiunxisset, quæ unum quodque horum postulant, profecto tanto melior eius fuisset oratio, quanto legentibus utilior. cum uero ipse id non dixerit: neque etiam necesse est, nos, qui alterius doctrinam explanamus, non nostram persequimur, id recensere. at uero quoniam mæ partes sunt, agere longe aliter, quàm ceteri faciant interpretes, qui suis in explanationibus sophisticas quæstiones inserunt, quæ discipulis nulli usui sunt ad finem artis adipiscendum, ego uero quæ commodissima sunt, semper coner exponere: ideo ne nunc quidem adijcere grauabor ea quæ prætermisit ille quidē, sed tamen uniuersam sententiã, decretaque & uniuersalia eius præcepta consequuntur. quō igitur fomentū omne sæpenumero doloribus adiuuato sit, prius dictū est. dictū quoque de ijs doloribus est, quibus nihil auxiliij a fomentis afferet, nisi totū corpus sit prius

Aprius euacuatum. cum autem hæc sint omnibus fomentis communia, humida quidem ijs inflammationibus, quæ ab humore bilioso oriuntur, conueniunt: sicca ijs, quæ a tenui & aquoso sanguine nascuntur: semper enim in memoria habendum est, contraria contrariorum esse remedia. hoc igitur scopo fomenta morfu expertia aduersus mordentes succos profunt: mordentia uero, quia attenuant, crassis, glutinosisque idonea sunt. quam ob rem quis in ea parte, quæ inflammatione obsidetur, humor superet, conare tu quoque coniectura consequi, in ea, quæ dixi, ut in ægri ætatem, naturalem temperaturã, temperus, regionem, ac uitam antecedentem intuens: si uero etiam inflammatio sub aspectum cadat, poteris ex ijs, quæ in colore, in magnitudine, in durtie, atque mollitie ipsi contingunt, facere coniecturã: si pleuritidem, uel peripneumoniam cures, ex ijs, quæ expiuntur. uerum cum omnis ante dicta dignotio sit coniecturalis, non scientiam attingat, nec firma sit, præsertim cum, particula quæ dolore afficitur, in imo corporis sit sita, inchoandum est ab ijs, quæ tibi magis, quàm cetera, profutura uidebuntur. si nihil profeceris, ad alia transibis. dolore autem non sedato, ad totius corporis euacuationem accedito. Hippocrates autem ab eo foru incepisse uideretur, qui periculo omni uacat, qui & minime mordet, atque humidus est: is enim etsi nihil proderit, nihil tamen magnopere lædet. ceterum qui ex aceto, uel eruo, uel sale fiunt, nisi conuenientem dispositionem sortiantur, non solum nihil proderunt, uerum cum

B efficacem uim habeant, malum quoque magnopere exasperabunt.

3 Sed molle quippiam, ut iucundius fiat fomentum, lateri prius supponendum est.

Cum aquam in utre, aut uestica, aut uasculo uel æneo, uel testaceo positam lateri adhiberi censuerit, nunc ut neque comprimat, neque ullo modo molestiam afferat, quod admouetur, iubet molle aliquid prius lateri applicari: cuiusmodi sit aut lana mollis, aut linteum multiplex: aut aliqua res mollis & tenera. sed paulo post cum de eo foru ageret, qui ex spongia fit, nihil supponi censuit.

4 Quinetiam utile est spongiam mollem, magnamque, ex aqua calida expressam admouere. contegendum autem linteo fomentum est: ita enim longiore tempore sufficit, ac permanebit: ac simul, ne halitus ægri spiritum pertingat: nisi id forte usum quandam præstare uideatur: nam interdum usum quandam præstat.

Cetera, quæ in hac oratione sunt, plana sunt, sed de halitu dicendum est: qui & multum fastidium & tristitiam affert, quæ non solum spirandi difficultatem caloris incremento, sed etiam pulmonis priortat angustiam, qua ob repletum halitum, qui humidus est, afficitur. quam ob rem halitus inspiratio solis laterum doloribus siccis, & in quibus nil expuitur, apta est, quippe quæ plus commodi, quàm incommodi afferat. hoc loco igitur primum fatus genus scriptū est: mox ad secundum progrediens, ait.

5 Ad hæc hordeum, & eruum in aceto sic temperato, ut paulo acidius sit, quàm ut ipsum bibere quis possit, macerantur, feruentque, deinde marsupio insuta adhibentur. furfur quoque eodem modo.

Hordeum & eruum non semina integrã ex aceto & aqua coquere præcipit, sed prius comminuta, quod declarauit, cum dixit, macerentur. quinetiam ex ipsa re quispiam, hanc esse Hippocratis sententiam, intelliget. siquidem ita & blandior, & efficacior erit fatus. iam uero furfur quoque hoc modo parari iubet. ceterum huiusmodi fatus priore efficacior propter acetis facultatem redditur. quod si ex eruo paratur, is quoque non parum iuuabit: siquidem potest erui uis & secare crassos succos, & conficere, & per halitum digerere. itaque adhibendi tales fatus erunt, cum in particula inflammata crassos, aut glutinosos collectos esse succos suspicabimur. id autem tum ex præcedenti uictus ratione, utrum ea gignere tales succos potuerit, tum uero ex ægrotantis temperatura, annique tempore, & regione, & ætate cognosces: præterea etiam si blandi fatus, quos prius memorauimus, nihil præsidij attulerint: nam ubi de totius corporis repletionem distinxeris, cum neque huius signa apparuerint, neque mites hi fatus quicquam iuauerint, scito crassitatem subesse succorum, quæ in halitum, spiritumque statuosum soluitur, qui, quoniam exire non potest, molestiam affert, atque tristitiam. statum ergo huc, & ipsum

D efficientes succos prædicti fatus discutunt: præsertim uero, qui ex eruo conficiuntur. præterea moderatam acetis cum aqua temperaturam apertissime, optimeque in sermonis cursu memorauit. nempe acetum ita oportere dilutum esse dixit, ut paulo acidius sit, quàm ut quispiam id bibat: ut scilicet acrius, propter mordendi facultatem: aquosius uero propter actionis ignauiam uitemus. in incidendis autem & per halitum digerendis crassioribus glutinosioribusque succis, quod acrius est, aquosa postea erit aptius: sed quoniam partes inflammatione obfessæ huiusmodi medicamenta non tolerant, ideo mediam utriusque exuperantiæ temperiem eius fecit. id porro secundum est fomentorum quæ in principio tripartito diuisimus, genus.

6 Ex siccis autem fomentis sal, miliumque frictum aptissime in laneis marsupijs apponuntur: milium enim & leue est, & iucundum.

Ad tertium fomenti genus eorum, quæ principio distinximus, nunc transit, cum salis, milijque mentionem facit. est autem utriusque communis siccitas: sed salis proprium est, ut mordens sit, milij uero, ut morfu uacet.

7 Huiusmodi sane fomentum & dolores ad iugulum usque pertinentes soluit.

Adiectione coniunctionis, & declarauit, alios quoque dolores hoc fomento discuti, hoc est eos, qui ad hypocondria extenduntur.

I

F

A. l. r. f. a. d. c. 15. p. 77. B.

t. v. tres hinc r. e. u. i. e. i. cum locum.

hoc uerbum in Græcis libris non reperitur.

ri.

H

2

prius

Al. f. r. o. r. f. c. p. 504. D.

Sectionem non aequae dolorem dissoluit: nisi ad iugulum dolor extendatur.

Sectionem ipsam, hoc est uenae sectionem, quam non aequae discutere dolorem dicit, auxiliari etiam non negat. sed plura de hoc auxilio in sequentibus scribet.

Vbi fomentis dolor non soluitur, non diutius calfaciendum est: siccatur enim pulmo, & suppuratio excitatur.

Cum uaria fomenta uel humida, uel sicca, uel morsus expertia, uel mordentia adhibueris, & frustra te fuerint, ut dolor non leuetur, totum corpus euacuabis, ac fomenta omittes, ne aut pulmonem exciccet, aut suppurationem, quam uocant, excitent. Fit autem fuppuratio, cum lateris inflammatio non exhalat, sed in pus commutatur: mox pus ipsum in mediam thoracis pulmonisque regionem confluit.

Cum ergo ad iugulum dolor extenditur, aut grauitas uel brachium, uel mamillam, uel partes, quae supra septum transfuer sum sunt, infestat, internam cubiti uenam secare expedit. nec uerearis copiosum sanguinem detrahere, sed uel donec multo rubicundior, uel pro puro, rubicumdoque, liuidus effluat: utrumque enim accidere solet.

Pro inclinatione eorum humorum, qui inflammationem gignunt, euacuationes facit: uerissimum enim illud est, quo natura uergit, ac per conferentia loca, eo ducere. id autem interdum ob differentiam partium eius membranae, quae costas succingit, usu uenit: siquidem superiores eius partes, cum inflammantur, ad iugulum, brachium, & mamillam affectionem extendunt: inferiores uero, ad septum transfuer sum, & hypochondrium. cum igitur affectio superiores partes obsidet, uena in cubito secanda est ea, quae sanguinem ab affecta parte & magis & uelocius & reuellere, & uacuare possit: si partes inferne male affectae sint, uacuatio erit purgatione facienda. recte autem dixit, grauitatem & non dolorem in brachio esse: siquidem grauitas, quae ex multitudine fit, signo est, sanguinem eo in loco magis coaceruari, ac reperire: tensiones autem ex sola etiam affectus participatione fieri solent: cum particulae, quae partes inflammatas contingunt, citra sanguinis in eis redundantiam tenduntur. quam ob rem sanguinem redundantem secta interna uena euacuari iubet. sunt autem in interna cubiti articulatione plures uenae, quas incidere consueuimus: de quibus satis dictum est a nobis in tertio anatomicarum tractationum; atque etiam in alio libro, quem separatim de uenarum, arteriarumque dissectione confecimus. Sed nunc quoque ducta ab initio oratione, de ipsis summam dicemus. Vena caua ex gibba iecoris parte sursum ad dextram cordis aurem sanguinem ferens, partibus quidem interiacentibus exiguum ipsius distribuit, sed ipsi cordi plurimum elargitur. deinde ab eo tanquam a principio, progressa, ad collum recto tramite fertur, atque in duas rectas scinditur in thoracis parte uenas, easque magnas, quas iugulares uocant, propagantur autem ab ipsa prius, quam ad cor perueniat, magna quidem uena ad septum transfuer sum, parua autem ad inferiorem thoracis partem, quae ex octo costas constat, contententes. pars autem haec ab una uena, quae coniugio caret, nutritur: quae in quibusdam animantibus supra cor adnascitur: in quibusdam uero, ut in hominibus, ex ea parte emergit, qua iam cordis aurem uena caua tangit: hinc enim emergens, submissior per cor defertur, atque in spinam contorquetur. uena igitur, quae ad inferiorem thoracis partem fertur, utrinque costas octo ad septum usque transfuer sum distribuit. ceterae autem sublimiores thoracis costas quatuor ab alio uenarum coniugio nutriuntur: quod a uena caua propagatur prius, quam ea in iugulares scindatur. ab his autem duabus uenis deinceps existunt ea, quae ad manus per axillas pertingunt. quae uero humerariae appellantur, ab ipsa caua, postquam in iugulares fissa est, utrinque una, iam extra thoracem, propagantur: habentque radices ijs iugularibus, quae in superficie extant, communes. itaque ut a iugularibus, quae in superficie extant, partes fere omnes tum colli, tum capitis, quae in superficie sunt, sic & a iugularibus profundius latentibus omnes profundius latentes partes nutriuntur. quae uero ad scapulas, & ad dorsum medullam, quae in collo est, loca sita sunt, uenas habent, quae ex inferioribus praedictae radices communis partibus ad ipsa ascendunt. dico autem communem radicem, quam proxime dixi & ijs, quae in superficie sunt, iugularibus, & humerarijs communem. merito igitur humeraria partes, quae supra clauiculas sunt, quae in collo, & capite sunt, tum magis, tum celerius euacuat: quae uero ad axillas est, thoracis partes, ac magis eas, quae in sublimi sunt sitae, ac potissimum in hominibus: cum partes humiliores omnes una alia uena nutriat, quae sub corde a uena caua progreditur. ex sinistra autem uenae illius parte, quae infernas thoracis partes alit, atque ad costarum radices prona fertur, usque ad septum transfuer sum singulis intercostalibus spatij tum sinistris, tum dextris rami distribuuntur. uerum quod reliquum ex ea est, septum transfuer sum penetrat, primisque ab eo corporibus dispensatur. ceterum uenae, quae per axillas ad manus feruntur, proximas ijs, quae sublimes quatuor thoracis costas alunt, radices habent: suntque multo maiores, quam quae per humerum ad manus tendunt: ascendunt autem ad internam brachij utriusque: atque, cum per ipsam pronae feruntur, musculis ijs, qui inibi situm habent, notabiles ramos dispellant. cum autem ad cubiti articulationem prope uenerint, uenas brachij internas ad ipsius cubiti ossis nodum, qui hic situs est, producant. quicquid uero reliquum est, bifariam scissum per cubiti flexum defertur, ea parte, quae in superficie est, uenam eam, quae in eo cubiti flexu secatur, efficiunt: profundiore uero eam, quae cum arteria diuiditur. Secatur etiam alia in cubito obliqua uena, ueluti & ea, quae in utraque manu una est, humerariae non parua portio. nam & humeraria ipsa per brachium subter cutim perspicue percurrunt in ipsa cubiti articulatione, qua partes sublimissimae sunt, figurata scilicet, ut Hippocrates

E 8

9

10

A. l. 3. f. 10. t. 5. c. 2. p. 303. A. f. aliqui addit, & flauior. Sed hoc a scriptis cod. abest. A. l. 3. f. 10. t. 5. c. 1. toto capite. p. 502.

† Liber Bef. far. habet etiam 27807, ut impressi. duo autem alij, non item.

A. l. 1. f. 1. d. 5. p. 45. c. 3. B.

A crates in libro de fracturis ait, manu, diuiditur. quae igitur sublimior uenae ipsius a fissura portio per externa cubiti loca defertur, ea apud fissuram ipsam inciditur, qua prima uenae radice directo maxime respondet. qua de causa & sublimiora clauicularum loca citissime uacuat. portio autem, quae in cubiti flexum oblique fertur, minus quidem, quam ea, sed tamen magis, quam ceterae, eas partes euacuat. pars uero, quae ab interna magna uena oblique itidem fertur, minime quidem praedictas uacuat partes, sed maxime thoracis superiora: quod radices tum eius, quae per axillam ad manus fertur, tum eius, quae superiores partes thoracis alit, uicinae admodum sint. Hippocrates igitur hanc secari iubet prius, quam uenae, quae ex humerariae fissura prouenit, sit praesens, atque inferatur. quae si aliquando non apparuerit, pro ea secamus aliquam ex internis, quas recta in os cubiti deferris diximus. quod si ne ea quidem comparuerint, ad eam, quae ex praedictarum duarum uenarum obliquarum coalitu gignitur, accedimus. cum autem ea quoque possit interdum non apparere, humeraria apparente, secabis humerariam, cum scias, euacuationes, undecunq; fiant, in uniuersum animalium corpus pertinere, licet neque celeriter neque similiter ex omni uena fiant. nos uero partem, quae inflammatione obsidetur, & celerius, & magis, quam reliquas partes, in acutis praesertim morbis uacuare contendimus: quod quidem interna cubiti uena facit, ac multo magis, ubi sanguinis redundantia ad superiora uergere uideatur, aut superiores thoracis partes affectae sint: tunc enim maior grauitas in brachio, mammaque sentitur. uerum quae partes thoracis inferiores prope septum transfuer sum inflammationes obsident, non sine causa ad hypochondrium dolorem transmittunt. quocirca huiusmodi dolores non admodum iuuat euacuatio, quae in cubito fit, corde scilicet medium occupante: etenim uenam, quae inferiores thoracis partes alit, sub corde emergere paulo ante didicisti. Haec autem mihi dicta sunt de eo, quod ab Hippocrate recte scriptum est, de interna cubiti uena incidenda. Cumque uacuandi sanguinis terminum statuerit coloris mutationem, de hoc quoque deinceps dicendum est. quicquid igitur sanguinis in inflammatione continetur, id abundantia caloris in colore permutatur: reliquum autem in omnibus partibus simile permanet. eam ob causam cum sanguis, qui in totum corpus spargitur, pituitosior sit, rubicundior sane erit is, qui in latere, quod inflammatione obsidetur, continetur. quod si sanguis in totum corpus diffusus, ruber fuerit, certe is, qui ad inflammationem est, affatus in nigrum permutabitur. liuidus autem in permutacione, quae a rubro ad nigrum fit, medium obtinet. coloris igitur permutacio sanguinis ex inflammatione particula detractione abunde commostrat. quare uacuacionis mensuram, quae affectui sit accommodata, diximus: sed si interdum uires tantum euacuare prohibeant, scire conuenit, parti quidem ipsi, quae inflammatione affecta est, minus auxilium futurum, sed melius esse, uires non exolui, quam redundantem sanguinem uacuari.

Ex uetere ratione defum pra. Cod. n. Gr. non habet.

II A. l. 3. f. 10. t. 4. c. 7. p. 497. C. & 303. A.

Veteres codices haec non habent.

A. l. 3. f. 10. t. 5. c. 1. & 2. totum p. 502.

A. l. 1. f. 4. c. 5. p. 39. B.

A. l. 1. f. 4. c. 9. p. 42. D.

At si eas partes, quae sub transfuerso sipto sunt, dolor afficit, sed ad iugulum non ascendit, tum uel nigro ueratro, uel peplio alius ducenda est. miscere uero oportet ueratro uel daucum, uel seseli, uel cuminum, uel anisum, uel aliud quidpiam boni odoris: peplio uero silphij liquorem. quanquam & haec ipsa simul mista non absimiles uires obtinent. ueratrum autem nigrum tum melius, tum ad iudicationem accommodatius, quam peplium, uentrem soluit: sed peplium magis status discutit. [dolorem etiam ambo haec sedant. Sed alia quoque expurgantia sedant. uerum haec omnium, quae quidem ego nouerim, sunt praestantissima, nempe & quae in sorbitionibus purgantia medicamenta dantur, soluere possunt: quaecumque scilicet non admodum insuauia sunt uel propter amaritudinem, uel aliam quampiam insuauitatem, uel quantitatem, uel colorem, aut aliquam suspitionem.]

Medicamenta purgantia per experientiam inueniri, & quem nam humorem expurgent, atque utrum purgent omnino, in libris de simplicium medicamentorum facultate didicisti. opus autem esse purgatione, si redundantes humores deorsum repant, id & ratione animaduertitum est, & testimonium ac fidem ab experientia habuit. ipse autem Hippocrates facultates eorum medicamentorum, quae in huiusmodi affectionibus dat, te docuit, cum nigrum ueratrum dixit accommodatius ad iudicationem ea, quae morbi iudicationem magis efficiunt, quod idem est, ac si dixisset, quae magis iuuant. Ceterum cum omnia medicamenta purgantia uentrem, praesertim uero ipsius os, quod maxime & neruosum, & sensibile sit, laedant, idcirco eorum, quae boni odoris sunt, excogitata permittitur, ut ne sola, neue sincera medicamentorum purgantium uis os uentris attingat. Sed & peplium & ueratrum mista inter se ait non absimiles habere, hoc est consentientes, ac nulla in re dissidentes uires: est enim in purgantium medicamentorum mistione dissidium, non cum alterum ipsorum bilim, uerbi gratia, alterum pituitam possit euacuare, quia utrumque potest eodem tempore uacuari: sed cum unum statim, alterum uero multo post, quam sumptum sit, ad ciendam purgationem sit natum: ita enim inaequalis, eis simul ingestis, fit euacuatio. inaequale dico, ut cum altera iam cessare uideatur, altera rursus incipiat: nam medicamentum, quod uacuare citius solet, id ex alio quidpiam simul uacuat: ex quo fit, ut quod exiguum ipsius relinquitur, id imbecillius reddatur, & serius multo purgationem suam incipiat. praescripta igitur euacuacionis norma simile est ueratro peplium, potestque similiter, ac ueratrum, nigrum humorem educere. cetera uero & huius dictionis, & consequentium perspicua sunt. haec igitur consideranda nobis sunt, inque memoria tenenda, non tamen uti eis perpetuo in pleuriticis debemus, memores illius aphorismi, In acutis morbis raro, & in principijs utendum medicamentis est. ubi inquit, non solum acutus morbus

bus fuerit, qualis est lateris dolor, uerum & cum febre uehementissima, multo magis purgantis medicamenti uitanda administratio est: & per uenæ sectionem potius euacuandum, etiam si in hypochondrium dolor pertineat: quamuis enim minus auxilium, quam ex purgatione consequatur, multo tamen tutius ages. immo uero nullum ex uenæ sectione periculum impendet, cum maximum discrimen ex eo quod purgatione tentatur, existat: ac tum potissimum, cum quis laborantis naturam ignoret: quibusdam enim sic natura comparatum est, ut difficulter purgentur: quidam uel modico sumpto medicamento, copiose purgantur. quibus autem consentaneum est dare, ijs tantum dato, quantum in plurimis mediocriter uacuare nosse & longo usu didicisti. nam si hominis naturam non noris, periculum est ne uel plus, quam par est, uacues, uel ne uacuationem quidem moueas: aut si moueas, non tamen quantum satis sit, uacues. hæc omnia magnas in morbis acutis noxas pariunt, quæ non facile, ut in ijs, qui febrem non habent, corriguntur. cum igitur febris uehemens non fuerit, sique naturæ laborantis expertus, ad medicamenti purgantis potum te conferes: usus ijs, quæ ab Hippocrate dicta sunt, uel etiam alijs similis naturæ, quo in numero est id, quod ex colocynthide conficitur: quod iam usu quodam hieram uocant. cumque ea uarijs modis paratur, quæ ueratrum accipit, scammoniamque non habet, ea erit ijs, qui medicamentum purgans assumere omnino possunt, optima.

Cum medicamentum aliquis ebibit, mox ptissana sorbitioni danda est, non minore pene quantitate, quam consueuit. **F 12**

Ventris ori, quod & stomachum uocant, ut in ijs purgantium medicamentorum potibus illæsum maneat, maxime consulere oportet. præcipue autem, ubi febricitantibus tale quidpiam propinetur. præcipua autem, ne offendatur, cautio est, si medicamentum purgans quod datur, purum non sit, sed alijs, quæ malitiam ipsius hebetare possunt, mistum, ac temperatum: purgantium enim medicamentorum omnium natura corporum, quæ purgantur, naturis contraria est. atque, ut quispiam dixerit, letalis ac perniciofa. ut autem liquoris papaueris, mandragoræ, & alterci, atque aliorum huiusmodi multorum, quæ & substantia, & uiribus nobis aduersa, & perimere corpora nostra apta sunt, exiguum portionem assumentes, magna ex illis percepta utilitate perfruiuntur, ita etiam purgantium medicamentorum, quorum est nostris corporibus natura contraria, exiguum substantiæ partem amputantes, ad commodum utimur. quemadmodum autem in horum medicamentorum potu nonnulla semina, quæ boni odoris sint, miscemus, quæ & ad malitiam retundendam nata sunt, & ipsorum actionem non impediunt, cum tenuandi & incidendi uim habeant, ut & crassos humores incidant, & uias, per quas euacuatio fit, aperiant, ac patefaciant, sic & a sumpto medicamento forbere ptissanam expedit: ipsum enim purgans medicamentum, utpote quod exiguum sit, ad uentris quidem fundum peruenit, ceterum dum transit, & stomachus, & quæcunque sublimior uentris pars non qualitatem modo purgantibus medicamenti, sed & substantiæ, quæ in transitu hæret, aliquid assumens, uehementer læditur. utilis igitur est ptissanæ cremor super ingestus, quippe qui & detergere, & deorsum trahere, quod uia adhæret, & medicamenti qualitatem, quæ his partibus indita est, temperare, permutareque possit. ob eas igitur causas præcipit, ut a medicamenti potu ptissana insuper absorbeat. sed ubi purgatio incepta, non uult eam dari, ueritus ne purgantis medicamenti actio exoluatur: itaque ait,

Quoniam uero consentaneum est, in media purgatione non est danda sorbitio: sed ubi ad purgationis finem deuenit, sorbitio detur, minor tamen, quam pro consuetudine, tandem leuato dolore, nisi quid aliud obstiterit, liberalius exhibeatur.

Statuit de hac re Hippocrates contra, quam plerique huius temporis Medici: hi enim ubi uacuauerunt, copiose nutriunt: Hippocrates uero post purgationem minus ptissanæ dari iubet: natura enim corporum, quæ expurgata sunt, expurgatione fatigata, alimentum ferre non potest, neque id probe conficere, nisi sit omnino paucum, purgatis igitur tantum cremoris, quantum superare ualeant, dari primum iubet: deinde paulatim adaugere, si inquit, & dolor cessarit, & nil aliud obstat. quod de dolore ait, manifestum est: sed quod nihil aliud obstat addit, accipiendum est, ut ad prædictas distinctiones referatur: in quibus docuit, quomodo acuto morbo laborantibus uictus sine sorbitionibus instituendus sit: quarum hæc erat summa, cum uel morbum ante iudicationem nulla indigere sorbitione speramus, uel in quibus summa cruditas est, quæ inflammationem facit.

Eadem ratio est, cum ptissanæ cremore sit utendum.

Tempus dandi ptissanam & cremorem simile esse antea quoque declarauit, atque in uno duntaxat differre: principium inquam exhibendi a cremore sumendum esse.

Melius autem esse puto, ut protinus ab initio sorbitionem dare incipias, quam tertio, quarto, quinto, sexto, aut septimo die, cum uidelicet uenæ conciderunt, nisi sub hoc spatio morbus sit iudicatus.

Quod in aphorismis scripsit, id nunc quoque persequitur, cum in omni morbi statu iubet, ut uictus utamur tenuissimo. si igitur quinta die sit futurus morbi status, & æger solo potu usus sufficere non possit, melius esse ait, si protinus ab initio ptissanæ des: & neq; tertio, neq; quarto die propinare incipias. quo in genere errare et eos ait, qui quinto, sexto, aut septimo sorbitionem dare incipiunt, nisi forte in hoc temporis interuallo morbus sit iudicatus. iudicationem autem, uti dixi, non perfectam morbi liberationem, sed insignem mutationem intelligo.

Atque

16 A *Atque hos similiter, ac superiores præparare oportet. ac de sorbitionis quidem exhibitione, ita sentio.*
Et quibus ab initio sorbitionem daturus sis, similiter eos præparari iubet: hoc est, siue secari uenam, siue clysteris usum, aut glâdis impositionem necessitas postularit, illud esse prius faciendum.

17 *De potu quoque, qualiscunque ex ijs, quos declarabo, sumatur, eadem fere mihi est ratio.*

Si ægrotatem solo potu, sine ptissanæ sorbitione, alueris, prædictas quoque præparationes tibi faciendas, monet: hoc est, ut uenam seces, aut clysteri, aut glande uraris.

18 *Verum & Medicos, contra omnino, quam oportet, facere non ignoro: quippe qui ab initio duos, aut tres, aut etiã plures dies fame cruciant ægros, deinde & sorbitiones, & potus exhibent: quod uidelicet ijs operæpretium uidetur, magna corporis mutationi quidpiam quod ualde magnū sit, obicere. equidem mutationem laudo, si modica fuerit: recta enim esse debet mutationis translatio. maxime uero in cibis dandis mutationis est habenda consideratio.*

Eos Medicos reprehendit, qui ægrotantes in absoluta inedia primis diebus seruant, deinde eos repente alij quidem ad sorbitionem, alij ad potus deducunt. non tamen mentionem eorum fecit, qui alimenta firmiora ante morbi concoctionem præbent. consueuit enim, ut ante dixi, maximis erratis prætermittis, minorâ culpæ, & noxam, quæ ex illis oritur, demonstrare. qui autem ita mutant, forte putant, se conuenienter rationi mutare, in magna corporis mutatione, uictus quoque insignem permutationem facientes. quod eos bene existimasse ait: non tamen de omni transmutatione, sed de aliqua putandum est: de qua partim iam dixi, partim quidpiam dicturus est: declinandas esse repentinas mutationes, ratione confirmans.

19 *Læduntur autem grauissime, qui tota utuntur ptissana, nisi recte mutatio fiat. læduntur quoque, qui succum solum assument: sed minus. læduntur præterea & qui solo potu utuntur: sed hi minime.*

Repentinam uictus mutationem, quam paulo ante dixi, qua primis diebus in absoluta inedia ægros seruât, & circa diem quartū nutrire incipiunt, ait nocere uel maxime, si ad ptissanâ torâ transferantur: minus uero, si ad cremorem: minime uero, hoc est paruissimâ læsionem sentiunt, qui ad solas potiones traducuntur. nam ex magnitudine facultatis eius quod exhibetur, læsionis oritur magnitudo.

20 *Oportet autem & ex sanorum hominum uictu disciplinam, quæ conferat, instituire: cum enim non parum intersit, hæc ne, an illa uictus ratione sani utantur, cum in alijs, quibusdam, tum præcipue in mutationibus: quæ fieri potest, quo minus magna sit in morbis, præsertim uero in acutis, uarietas?*

Suam de uictus ratione sententiam, de qua supra est dictū, incipit enunciare, eos etiam coarguens, qui uictum aliter instituunt. sed ut dilucida sit oratio, præstare uidetur, ut summam totius prius exponam. earum autem sumptionum, quæ ad hanc rem probandam assumuntur, altera constat ex huiusmodi effato uniuersali: si ualentibus nocent repentinæ uictus ad contraria mutationes, multo magis ægrotantes, ut si dicas, in repentinis uictus mutationibus sani minus, quam ægroti læduntur: uel sic, ægroti magis, quam sani læduntur: uel ita, detrimenta minus sanos, quam ægros, afficiunt. & generalius hoc modo, detrimenta robustiores minus lædunt; imbecilliores uero maiore damno afficiunt. Licet alio quoque modo huiusce dictionis uim interpretari, aut ex eo, quod per se, & primū utile sit ad id, quod demonstratur: uel ex aliquo effato, aut sumptione earum, quæ id ipsum continent. ac talis quidem tibi sit altera sumptionum, per se credibilis: quas sumptiones Aristoteles axiomata uocare consueuit. alteram uero, experientia cognitam, deinceps audi: sanos etiam repentina uictus mutatio offendit. ex his ambabus sumptionibus, efficitur conclusio, magis lædi ægrotantes a repentina uictus mutatione: ac multo etiam magis eos, qui morbis acutis detinentur. hæc est uis sermonis. Hippocrates autem altera e sumptionibus, quæ ipsa per se prius credibilis est, protinus citra probationem capit: alteram uero ijs, quæ singillatim per experientiam noscuntur, confirmat. quod etiam sequens declarat oratio.

21 *Vitiōsam autē uictus rationem in esculentis & potulentis, quæ nūquam uariat, multo esse ad sanitatem tutius obseruare, quā subito uel ad meliorem transire, facile intelligitur.*

Incipit modo alteram e sumptionibus, id quod propositum est, ostendentibus, multis rerum singularum exemplis confirmare: in unamque summam eius probationem redigit, hoc modo, magna & repentina præter consuetudinem mutationes, non mediocrem læsionem sanis afferunt. perspicua sane hæc est oratio: tamen si quid occurrat, quod ut percipiatur, explanationis indigere uideatur ijs, qui minus exercitati sunt, id nos explicare non grauabimur: erit enim hic commentarius ad hominum naturam accommodatior, si non ad eos modo, qui sunt in rationibus exercitati, sed eos etiam, qui exercitati non sunt, dirigetur, ac pertinebit. sed si quis prædictarum disciplinarum & ignarus, & imperitus sit, is aliud quidpiam faciat.

22 *Quippe & qui bis, & qui semel duntaxat in die cibum assumere consueuerit, si subito consuetudinem commutat, noxam, imbecillitatemque subibit: etenim prandium assumentes qui id non consueuerunt, protinus imbecilli, toto corpore graues, segnesque redduntur. quod si præterea cenauerint, rufus acidus, & alui lenitas subsequitur: grauat enim sub insueto onere uentriculus, qui antea aridus esse, neque bis intumescere, neque bis coquere cibos solebat.*

Quia

Quia non solum, in repentina consuetudinis mutatione ualde homines lædi, sed etiam quænam læ-
fiones sequantur, ac quomodo emendari singula possint, explanat, ideo prolixam orationem fecit: ut, si
eos duntaxat in repentina consuetudinis mutatione lædi ostendisset, tota breuis fuisset oratio. prima
igitur consuetudinis mutatio quam nunc pertractat, est de ijs, qui prandium sumere non sunt soliti, af-
sumunt tamen interdum: quos ait & infirmos fieri, & totum eorum corpus grauari, eosque infirmos, &
seignes reddi. quæ quidem eis accidunt, quia uirtus ab alimeto, tanquam a pondere grauatur: siquidem
ea imbecilla non fit propria ratione, ut in alimenti penuria fieri solet. quæ res fecit, ut adderet in hoc ip-
so sermone, totum corpus grauari in ijs, qui bis cibum sumpserunt, eosque fieri pigriores. in assuetis ue-
ro prandere, & non pransis imbecillitatem quidem uirium esse scripsit, sed grauitatem nõ addidit: pro-
pterea quod in eiusmodi mutationibus uires suapte ratione imbecilles redduntur. præterea cum in præ-
senti uictus mutatione desides fieri dicat, in contraria timidos esse asseruit, quasi omne opus perosos,
ac si dixisset opera aggredi ueritos. nempe res ita habet: siquidem qui ita affecti sunt, uirium imbecilli-
tatem uere sentiunt: & ob eam causam eas, quas ante prompte obibant, actiones aggredi non audent.
quinetiam ijs, qui diminute cibum sumpserunt, uiscera uideri pendere ait, eosque tum calidum, tum ui-
ride meiere: calidum dicens, id est solito calidius, uiride uero, hoc est pallidum, more quodam Asiatico
rum Græcorum, qui hodie quoque seruat: cum enim pallidos quosdam uident, rogant, quid causæ
fit, cur ita uirides sint: nihil interesse, utrum uiride, an pallidum dicant, existimantes. cumque aliquem
uident, se ipso uiridiorum, pro eo quod est, pallidiorum dicunt. est autem re uera pallidus color ueluti
ignis, & color ochræ, quam *αχρη* prima syllaba acuta uocant: fitque talis permixta aqueo excremento
pallida, amara, & quæ flaua nominatur, bile. nam quantum flauus color a rubro in albidiorum secedit,
tantum etiam a flauo pallidus. scripsit alia quoque symptomata, quæ ita affectis contingunt: de quibus
cum ad dictionem peruenerimus, agemus. nunc præsens dicitio perpendenda est. ad ea quæ ait contin-
gere ijs, qui prandere non sunt soliti, hoc etiam adiecit: si præterea cænauerint, acidus ructus sub-
sequetur: nouimus enim ructus acidus fieri propter uentriculi frigiditatem, & propter pituitam in eo
sepe coaceruatam, & propter ciborum multitudinem, aut si modici quidem illi sint, sed facultate frigi-
di. omnium autem prædictorum commune est, ut ingenitus uentris calor a cibis uincatur, non ut eos
uincat, neque ut eis præstet, neque eos probe conficere queat: ut si modicæ flammæ magnam uim ligno-
rum super acruaueris, uel si etiam citra multitudinem, & uiridia & humida imposueris. Nonnullis
etiam eorum, qui ita nutriti sint, ait alui leuitatem sequi: hoc est liquidam deiectionem. uerum in ple-
risque exemplaribus non alui deiectionem liquidam scriptum reperies, sed *δραση*, ut nimirum in eo,
qui ita nutritus sit proiectionem corporis moleste & grauiter se habentis propter alimenti multitudi-
nem, & implacidi atque inquieti, ac se in lecto huc & illuc iactantis, intelligamus. sub finem autem
dictionis, concoctionem debere esse elixationi similem, perspicue ostendit: ut quæ fiat a calido, non
a sicco, squalentique succo, cuiusmodi est febrium calor: sed humido & uaporoso, qualis est secun-
dum naturam in animantibus.

*Proinde iuandi sunt tales compensata mutatione, siquidem dormire eos oportet, tanquam noctem a cæna ducerent: at-
que hieme quidem frigus, æstate uero calorem uitare. si dormire non queant, multos circuitus lenta ambulatione absol-
uant: non stent, non cænent, nisi forte per exigua quadam, eaque minime noxia sumant. præterea uero minus bibant,
idque non dilutum. [maiore tamen molestia afficietur is, qui ter eadem die ad satietatem usque cibum ingesserit, ac multo
magis si crebrius. quanquam sunt, quibus nihil molestie affert, ter in die cibo repleti, si ita fuerint assueti.]*

Non erat necesse, hoc loco hæc commemorari: est enim ei propositum docere, repentinis con-
suetudinis mutationes nos lædere, non quomodo huiusmodi curare læsiones debeamus. uerum cum
ei ita facere uisum sit, ideo nos, quæ ipse scripsit, persequemur. maxime autem eis iniungit, ut pluri-
mum dormiant: sique dormire nequeant, plures lenta ambulatione circuitus conficiant: idque, ut
plerique interpretes aiunt, a cæna: ut autem sensus eorum, quæ dicuntur, uult, a prandio: propterea
quod cum ait, tanquam noctem, de somno meridiano, non de nocturno dici par est. præterea quod
deinceps ait, Si dormire non queant, multos circuitus lenta ambulatione absoluant, non stent, nihil
cænent, nisi forte exigua, testatur, uelle eos a prandio, non a cæna dormire. duorum ergo alterutrū,
uel emendanda scriptura est, ut quæ mendum contineat, atque efferenda, dormire eos oportet a præ-
dio, tanquam noctem agant: atque hieme quidem citra frigus, æstate uero citra calorem: uel si serua-
re hanc orationem ita, uti scripta est, & intelligere a cæna, uelimus, sic erit intelligenda, dormire autem
eos oportet, ut a cæna ante dormiebant, sic nunc a prandio, tanquam noctem ducant. cur autem ue-
lit, eos uel nihil omnino, uel parce, uel leuiter cænare, in promptu ratio est: uult enim uentrem quie-
scere: & ob laborem, quem grauatus tulit, refoueri: quod homo præter consuetudinem pransus erat.
ex hoc etiam id consequitur, quod ait, minus bibant, idque non dilutum: nam & fluctuationem, &
humiditatem, & refrigerationem uitare oportet: cum uenter sit a ciborum multitudine prægrauatus:
ipsum porrò, qui datur, potum non dilutum, esse debere, sed calfacientem, & qui uentrem robo-
ret. cetera, quæ sequuntur, perspicua sunt.

*Qui autem bis in die cibum sumere soliti sunt, ij nisi pransi sint, imbecilli, & infirmi sunt, & ad quoduis opus timidi.
& dolore præcordiorum torquentur, ueluti suspensis uisceribus sint: urina calida, pallidaque redditur. stercus exurit.
sunt quibus os amare scit, oculi cauantur, tempora palpitant, extrema partes frigescent.*

In hac

A In hac oratione, quæ ad comparationem eorum, quæ præter consuetudinem pransis euenire dixi-
mus, ea sunt declarata: de reliquis autem nunc dicam. stercus igitur ipforum, hoc est alui excrementū
aduri ait, a calore scilicet assatum: corpus enim tum magis siccum, tum magis ignitum redditur ijs, qui
consuetum prandium omittunt. nonnullis etiam addit, os amarore affici. atque hi quidem sunt natura
biliosiores: hisque caui oculi fiunt, ab eadem, qua stercus aduritur, causa exsiccati. quod autem in ama-
ræ bilis naturis innatus calor in id quod igneum est, uertatur, ideo fit, ut & tempora palpitent, id est
temporum arteriæ euidenter pulsent. præterea uero extremæ corporis partes frigidiores fiunt; quod
uenter biliosis ichoribus repletur, quorum morfu & molestia affectus, uires dissoluit, & corporis ex-
trema refrigerat.

25 *Sunt plerique, qui non pransis, cænare nequeunt: qui si cænauerint, uentris grauitate afficiuntur: ac multo difficilius cu-
bant, quam si pransi essent.*

Qui natura amaræ bilis sunt, præter consuetudinem impransi manentes, cibos auersantur: uentre
scilicet ipso uitiat. qui uero coacti cibum sumpserint, grauantur, ac difficilius cubant, ut ipse ait, hoc
est, male se habentes in lecto permanent.

26 B *Cum igitur hæc sanis contingant, si per diei duntaxat medietatem, ratio uictus a consuetudine mutetur, constat, ut neq;
addi quicquam, nec minui utiliter possit.*

Rursus inter exponendum, quæ eueniant sanis ijs, qui consuetudinem subito mutarunt, sermone sum-
mam interiecit, cuius causa hæc exponit omnia, quæ sanis contingunt: si enim, ut plane constat, uictus
per dimidium diei permutatio sanis adeo molesta est, quomodo hæc quæ multa est, ægrotis non erit
infecta? deinceps uero redit iterum ad ea, quæ sanis accidunt, hac sequenti oratione explicanda, ad
hunc modum,

27 *Igitur qui præter consuetudinem semel tantum cibum sumpserint, deinde exinanitis toto die uenis, quantum solebat, cæ-
nauerit, par est, si cum a prandio abstinuit, doluit, & ægrotauit, assumpta autem cæna grauis effectus est, eum multo magis
grauari. quod si longiore tempore uena sint inanitis, ac repente cænarit, magis etiam grauabitur.*

Horum uerborum hæc est sententia. Si is, qui præter consuetudinem impransus manens, minus soli-
to cænauerit, nocte grauetur: certe multo magis grauabitur, si plura, quam sueuit, in cæna acceperit.
qui autem longiore tempore ex inanitis uenis, repente cænarit, magis adhuc grauabitur. nempe qui
impransi præter consuetudinem manent, partim ad breuius, partim ad longius tempus incediam pro-
ducunt. hos igitur magis etiam grauatum iri affirmat.

28 *Quibus autem præter consuetudinem uena inanitis sunt, resciantur, si eodem die a frigore, a calore, & labore tuti seruē-
tur: hæc enim omnia ægre tolerantur. deinde cæna multo leuior, quam pro consuetudine, institienda est, eaque non arida,
sed humentior. tum bibant, idque neque dilutum, neque minus, quam ciborum postulat ratio. postero die pauca in prandio
sumant: ut ex additione ad consuetudinem redeant.*

Vt eorum, qui præter consuetudinem pransi sunt, detrimenta emendauit, sic etiam eos, qui ideo af-
flicti sunt, quod semel duntaxat in die præter solitum comederunt, iubet uitare in primis calorem, fri-
gus, atque laborem: quod hæc ægre ferri solita sint omnia. tum iubet, minus eos, quam consueuerant,
cibi in cæna sumere. & tamen multi contra faciunt uel maxime: cum enim aliquo negotio impediti
prandere non potuerint, id alimentum, quod in prandio omiserunt, in cæna uolunt assumere. non ui-
dentes corpus quidem prætermisso alimento indigere, ceterum id a uentriculo ob longiorem abstine-
tiam læso confici non posse. Sed ipse ut minus cibi, ita eum humentiorum dari censet: est enim huius-
modi alimentum & uentriculo & corpori uniuerso exsiccatum peculiare remedium. uult præterea uen-
trem ipforum roborare potu uini, quod neque dilutum, neque minus sit, quam alimenti proportio po-
tulerit: dilutum enim uentris robur exoluit: minus uero, non aptum est exsiccatum iam uentri. postero et
die censet eum, qui ita affectus sit, prospicere uictui debere: ut minus solito, alimentum ingerat: ut ex
additione, hoc est paulatim addendo ad consuetudinem pristinam reuertatur.

29 *Huiusmodi uero noxas grauissime ferunt is, quibus superiores partes amara bili redundant.*

Dixi ego iam paulo ante, amaræ bilis homines grauius ferre repentinam a uictu ad abstinentiam
mutationem, quam pituitosi faciunt: bilem enim in eis facilius contrahit totus corporis, & item uen-
triculi habitus. Sed cur non dixit absolute amaræ bilis homines, sed addidit, superiores partes? nem-
pe, cum flaua bilis, quam & pallidam, & amaram uocant, superiori uentri supernat, iure in huiusmo-
di hominibus amaræ bili superiores partes redundare affirmabimus: cum uero ea per sedem demitti-
tur, partes inferiores eadem redundare dicuntur. Paulo enim rhetori, qui toto corporis habitu pitui-
tosus erat, singulis diebus flaua bilis supernatabat, primumque ipsam a lauacro non paucam euome-
bat. Eudemo autem philosopho, cuius erat biliosa natura, per sedem demittebatur: ac raro etiā is unquam
pallidam bilim uomebat. Sed ut Pauli excrementa parum bilis habebant, ita Eudemi, multum. qui igitur
præter consuetudinem non prandent, si & toto corporis habitu, & superiore uentre amaræ bilis ho-
mines sint, ijs necessario contingunt omnia, quæ paulo ante memorauit. quibus uero solum uenter su-
perior amaræ bili redundat, ijs quidem similiter euenit, ut ægre tolerant, cetera uero symptomata uel
nulla

24
A. l. i. f. 3. d.
c. 7. p. 117. b.

nulla omnino, uel certe moderatiora perferent: supra enim etiam dixit, eos qui præter consuetudinem prandium omittunt, timidos ad quodcumque opus aggrediendum reddi: stomachi erosionibus affici, & ut pendere eis uiscera uideantur: tum uero calidam & uiridem urinam eos emittere, & stercus eorum exuri, ac quibusdam os quoque amaritie affici, tum cauos oculos fieri, temporaque palpitare, & extremas partes refrigerari. horum quædam potius contingunt ijs, quorum totus corporis habitus amara bili redundat: quædam uero ijs, quorum uenter superior talis est, & hanc ob causam ad quæuis actionem timiditas, & extremarum partium refrigeratio, ac lotium calidum, ac uiride, & exustio excrementorum, & cauitas oculorum, & temporum pulsatio ijs eueniunt, quorum totus corporis habitus amaram bilem continet: utriusque autem, ut pensilia sibi esse uiscera opinentur, & oris amaror. nã propter insolitam abstinentiam suspensa, pendulaque uiscera sentiunt: ob bilis uero exuperantiam, os amarum redditur ijs, quibus in toto corpore amara bilis abundat: non quod hæc affectio in ore potius sit, sed quod in ea parte natura sensum collocauit, quo succorum species dignoscantur. Venter autem magis ijs exuratur, quibus ex hepate in uentrem bilis effusa supernatur: minus autem, quibus deorsum mittitur: his enim intestinum ad excretionem proritat: illis uero stomachum mordet. quam ob rem Eudemus singulis diebus, bis, terue deieciabat, Paulus uero interdum nullo pacto excernebat: nisi enim intestina a mordente re aliqua irriterentur, uel copioso grauentur excremento, prompta ad excernendum non redduntur: quorum neutrum impransis contingit: siquidem non mordentur intestina, bile in os ascendente, illaque non mordente, aut infestante: neque grauitas in eis fit, qui nullo pacto comederunt.

Quibus uero in superioribus pituita continetur, si inedia præter consuetudinem magna ex parte facile tolerant. quo fit, ut minus quoque lædantur, si semel in die modo, præter consuetudinem, cibum capiant. 30

Dictum ante est, eos in quibus partes superiores amaram bilem continent, difficilius ferre, si semel modo cibum sumant: nunc ad pituitosos accedens pro cibi usu, qui semel in die adhibeatur, inedia minime: ut ex eo, quod apertius detrimentum continet, ad id quod minus nocet, ex proportione transiret: nam si par est, eos magis lædi, qui sine cibo integrum diem, præter consuetudinem permanserunt: minus autem eos, qui prandent: & pituitosi facilius ferunt, quam amaræ bilis homines, si semel tantum in die cibum sumant, profecto pituitosos quoque facilius inedia esse laturus, est omnibus perspicuum. causa autem, quare pituitosi facilius tolerant, si semel modo alantur, ex ijs, quæ ante de biliosis dicta sunt, clara est: nam bilis succus in inedia redditur amarior: pituita uero, temporis progressu coquitur, sanguisque efficitur: cum neutra bilis in sanguinis abire naturam possit: præsertim cum ex sanguine plus exalato flaua bilis fiat: ex eodem uero assato, atque etiam ex crasso atra gignatur. pituitæ autem ortus in pituitosis edulij sanguinem perpetuo antecedit: atque edulia, intercedente pituitæ ortu, in sanguinem mutantur. id quod non deterioribus modo cibis, uerum etiam quibusdam eorum, qui admodum salubres existimantur, ut pani, ut alicæ, ut semidali contingit. equidem scripturam eam interpretatus sum, quæ mihi optima uidebatur: id enim, quod ea docemur, ipsum per se uerum est, & ex antedictis consequitur: quod propositum est ijs, qui res optime declarant, non tamè ita expressam hanc sententiam in omnibus codicibus inuenies: sed in alijs pugnantem: in omnibus autem fere libris, diuerso modo conscriptam; ut & falsus sermo sit, & nulla serie cum ante dictis coniunctus esse uideatur.

Efficax etiam hoc argumentum est, quod maxime in nobis mutationes tum nature, tum habitus, maxime morbos pariunt. 31

Naturæ nomē apud Hippocratem multa quidē significat, sed hoc loco significari temperaturā quispiam suspicabit: ut et partium structurā, habitū nūc appellari: in qua structura cōtinetur, et bilis ad partes superiores fluctuatio, & ad infernas deiectio, & uiscerū tū suspensio, tū stabilitas: cū. n. uenter est suapte natura magnus, licet sit expertus ciborum, uiscera tū firmat. at si paruus sit, tū ea firmat, cū cibis refertus est: uacuatus uero, subsidetia relinquit: hinc fit, ut suspensa uiscera sentiatur. de ijs uero, quibus flaua bilis sursum fluctuat, ante dictū est: cū meatus, bilē ipsam ex iecinore ad id intestinū, quod ἐκροσιν, hoc est uētris exortū uocat, cōportat, qui structurā habet differentē: nã interdū quibusdā portio aliqua ab ipso ad uentrē procedit, his quidem biliosum excrementum supernatur: alijs uero deorsum omnino mittitur.

Quamobrem neque uenas intempestiue uehementer inanire, neque uigentibus, feruentibusque morbis aliquid ingerere: neque repente uel ad hoc, uel ad illud in toto negotio quicquam permutare conuenit. 32

Hæc dictio sine ordine scripta est: copulari. n. debuit cū ea, quæ ante scripta est, ut tota oratio esset huiusmodi: Has noxas grauissime ferunt ijs, quibus superiores partes amara bili redundat: quibus uero in superioribus pituita continetur, ijs inediã præter consuetudinem magna ex parte facile tolerat. quo fit, ut minus quoque lædantur, si semel in die solum, cibum capiant: quam ob rem neque uenas intempestiue uehementer inanire, neque uigentibus, feruentibusque morbis aliquid ingerere licet: profecto. n. eo sermone, quo sanos, non aequè atque ægros in magna uictus mutatione lædi docuit, iure subiunxit id, cuius gratia mentionē de his omnibus fecerit, hoc modo: quã ob rem neque intempestiue, neque uehementer

Ahementer uenas inanire licet. quanquam autem rem propositam abunde demonstrarit ijs, quæ dicta sunt, tamen ad alium transire sermonem uideatur, qui id ipsum comprobet, probationeque uti minime necessaria. sequentis igitur orationis principium iure esse hoc censetur, Efficax etiam hoc argumentum est, quod maximè in nobis mutationes tum nature, tum habitus, potissimum morbos pariunt: cui quidem sermoni continua erit ea dictio, quæ sequitur ad hunc modum: Multa autem his germana de uentriculo, atque alia quispiam dixerit: quam sane dictionem explanaturus sum: sed nunc ad eam, quæ proposita est, redeo, cuius hæc est sententia: neque intempestiue, neque uehementer fame necare, neque in morborum uigoribus uictū ex inedia ad cibi oblationē permutare licet, sicut neque in contrarium subito mutandum est, ex quibus sequitur, ut talis uictus ratio instituenda sit, qualem is præcepit. summa autem horum est, repentinam ad contraria mutationes esse deuitandas.

33 Multa autem his germana de uentriculo, atque alia quispiam dixerit: ut pote qui cibos suapte natura non bonos, ac potiones quoque, si ipsi uti consueuerint, facile ferant. contra, grauius ferre solent tum cibos, tum potiones, quamuis uictio careant, si præter consuetudinem ingerantur.

Quæ similia sunt, atque, ut quispiam dixerit, ualde genere cognata, ea uocare Hippocrates germana consueuit: propterea quod cognatorum omnium familiarissimum, ac genere iunctissimum sunt fratres, qui germani uocantur: ceteræ enim cognationes sunt his posteriores, ut patruus, & amicus, & fratrum ac sororum filij atque filia: & quæ generis huius sunt. cetera quæ hac dictione continentur, plana sunt: cū eundem sermonem declaret, quem antea docuit, cuius hoc caput est, consuetudinem plurimum posse, repentinam uero mutationem corpora non mediocriter offendere.

34 Quo minus mirandum est, si maiore labore afficitur uentriculus eorum, qui præter consuetudinem multas carnes, aut allia, aut laserpitium, aut laser, aut eius caulem, aut reliqua id genus, magnas proprias uires obtinentia, quam alia, comedunt. [Sed neque etiam, si scias, mazam præter consuetudinem ingestam, tumultum, tumorem, flatum, torminaque excitare, præsertim ubi quis mazam edere non consueuerit: uel si didiceris, quemadmodum calidus panis sitim subitamque plenitudinem afferat: propterea quod siccitatem creat, ac tarde descendit: itemque panes, seu admodum puri, seu confusi, præter consuetudinem ingesti, differentes inter se actiones gignant: simili quoque modo mazæ, siue arida, siue humida, siue uiscosa sit: & item qualiter polenta afficiant, recentes quidem eos, qui recentibus uti non consueuerunt: & alia eos, qui sunt usui recentium assueti: sic uini quoque & aquæ præter consuetudinem potio subita in contrarium facta permutatione: uinum quoque repente potum sine dilutum, siue meracum: illud enim superiores uentriculi partes madore perspergit, inferiores flatibus cruciat. hoc uenarum palpitacionem gignit, capitisque grauitatem, & sitim excitat. idem ex uino tum albo, tum nigro accidet, ubi subita fuerit a consuetudine mutatio: quamuis enim uinum fuerit utrunque, magno tamen discrimine, pro corporum ratione, alterum ab altero differt: ut nihil mirum sit, si dulce, idemque uinum uinum, ubi subita fuerit mutatio, non idem efficere uideatur.]

Cum totius sermonis sensum prius dixerimus, ad singulas dictionis ipsius partes perueniam: totius igitur orationis sensus talis est: Nemo est, qui admiretur, si uictus mutationem in ea esculenta & poculenta, quæ magnam uim habent, uideat corporibus nocere: sed mutationem, quæ in ea fit, quæ parua prædita sunt, ut ne sine noxa quidem fieri, merito mirabitur. hæc est totius orationis sententia. ut uero singula persequar, totius orationis principium nominatim facit mentionem eorum ciborum, qui uehementer facultatem habent, ut carniū deuorationis, aliorum, laserpitij, laseris, & caulis laserpitij ipsius. nam totum laserpitium fortem uim habet, & particularim eius liquor, & caulis. Sed hæc absoluta caro habebit, moderata uero, non habebit. quæ deinceps dictio sequitur, ad eos cibos pertinet, qui non magna facultate sunt præditi, ut ad mazam, ad panem calidum, aut frigidum, uel purum, uel confusum. appellari autem ab ipso non purum eum, quem στυγνομισθὸν uocat, perspicuum est ex comparatione, qua cum puro eum confert. cum panem homines hodie appellant αὐτόσπυρον. hoc est ex toto tritico, cū surfuris pars non sit secreta, sed unã cum pura farina sit conspersa. post hæc deinceps polentarum differentiam attulit. ac recentes quidem πορταῖνα uocauit ionica, & prisca uoce. mentionem quoque fecit uini, aquæque; potionis, quæ præter consuetudinem commutetur: itemque meracioris, ac dilutioris potionis. qua in re illud significauit, uinum dilutum, superiores uentriculi partes madore perspergere, hoc est humiditas ipsas reddere, ac laxare: inferiores flatibus cruciare: meracius uero temporum palpitacionē, capitis grauitatem, & sitim afferre: id quod caliditate sua facit: dilutum autem contraria facere, idque sua humiditate, ac frigiditate. meminit etiam differentia uinorum: ex his oibus colligēs id, quod fuit ei a principio omnino propositū, omnē. s. repentinam mutationem non paruū afferre corpori detrimentū.

35 Ceterum hanc sententiam contraria quoque ratione fulcire oportet: siquidem in ijs ratio uictus permutata est, corpore non permutato, ut neque ob auctum robur cibos addere, neque ob infirmitatem minuere eos oporteret.

Hoc uerbū fulcire, significat patrocinari oportere. neque ullū aliud auxiliū huic orationi adhibendū est, præter patrociniū, quo uera esse cōprobet: ex duobus. n. sermonibus cū alter ipsi placuerit, alter uero aduerset, ei quidē q placuit, hucusque; patrociniatus est, ac nūc ad alterū patrociniū se cōfert: cuius snām fecutus quispiã diceret, par esse, ut ægrotantes magnopere in uictus mutatione iuuantur, propterea quod et corporis affectio in contrarium statum sit commutata: quippe cū antea sani essent, nūc uero egrorēt.

† Codex Beffar. habet scripturam. i. amaritiam.

A. l. i. f. i. d. d. c. i. E.

† Hæc omnia absum a libris ueteribus. eam tamē Gal. explanat. & in lib. de consuetudine citantur.

sanis in huius etiā sermonis gratia est antea in uniuersum locutus his uerbis, Equidē mutationē laudo: **E** sed recta esse debet mutationis translatio. Deinde quæ recta esset, declarauit multis uerbis, quæ ad unā summam redigens dixit, quam ob rem neq; uenas intēpestiue, uehementē inanire, neq; uigentibus, neque feruentibus morbis aliquid ingerere: neque repente uel ad hoc, uel ad illud in toto corpore quicquā permutare conuenit: ut anticiparit iam eam explicare ambiguitatem, quā nuper sermoni consentiēs enunciauit. adijciat autem etiam aliquid in præsentia, cū dicit, In singulis igitur perpende & uim, & speciē morbi, & cetera, quæ consequuntur, quæ in sequenti oratione declarabo.

Itaque in singulis perpende & uim, & speciē morbi, atque hominis naturam, & ægotantis in uictus ratione consuetudinem: nec solum in cibis, sed etiam in potionibus.

Ad instituendam in acutis morbis conuenientē uictus rationē, ut ipse docuit, iubet & robur, & morbi modū, itēque hominis naturam, & consuetudinē debere considerari. caput autem, quod ipse astruit, est hoc, non permutandā esse uictus formā prius, quā signa concoctionis manifesta sint. id autem fiet, si tu prænoueris, quot diebus morbus ad statū sit peruenturus, uerū cum uictus, quem indicabo, possit uel magis, uel minus permutari, quod ægotantes quoque differant inter se in uirium firmitate, & infirmitate, itemque naturali temperie, & forma morbi, & antea acta consuetudine, ideo si in hæc tu diligenter intueberis, poteris ex arte facere coniecturā de minore, aut maiore uictus forma instituēda: utrum in quā aqua multa, an oxymel ægroto dari debeat: aut aqua sola potui dāda sit usq; dum signa concoctionis appareāt: an prissana exhibēda, an eius cremor solū: deniq; urū bis in die, an ne semel. In uictu autē tum maior, tū minor copia ex ijs, quæ modo ait, conijcienda est: nam si ægotū cremore indigere cōperies, iam scies quantum eius dandum sit: simili quoq; modo in aqua multa, oxymelite, & aqua. Sed ut ad uictus rationē inueniendā opus fuit dignoscere, an uires ægotātis firmæ, an infirmæ essent, & intra quot dies futura esset morbi concoctio: ita nunc quoque & quantum robustæ, & quantum infirmæ sint, tibi considerandum est: magna est. n. in uirium firmitate differentia: cum in imbecillitate uel maiore, uel minore magna quoque uersetur. sic morbi differentias conijcere oportet: non solum. n. noscendū est, esse pleuritidem aut pulmonis ægritudinem, sed qualis ipsa sit & in dolore, & in febre, & in sputis. nam pleuritides, quæ cum dolore sunt, aliæ maiorem, aliæ minorem & dolorem habent adiunctum: febrēq; uehementem habent particulares pleuritides tum maiore, tum minorem. in sputis autem haud parua differentia est, ut in præfagijs est dictum. cum igitur ægri in prædictis differentijs singillatim uariēt, certe nulla reperiri doctrina pōt in ijs, quos Empirici cōcurfus uocant: neq; n. scribi possunt, differentiē eorum excessuum, qui in uiribus sunt, neq; cæ, quæ in febrī uehemētia, neq; cæ, quæ in copia sputorum, **G** neque cæ, quæ in maiore aut minore particulariū colorum, & dissimilium educationum quantitate uersantur: sed cuiusq; rei ui percepta, oēs inter se separatim, particulatimq; comparare, atq; ex eis unā sum mā colligere oportet: hac. n. in re Medici, licet eadē didicerint, tū meliores, tum deteriores cōperiūt: nam qui acutiore sunt ingenio, magis probantur, quā qui eodem sunt hēbeti: laboriosi quoq; segnioribus: & magis exercitati minus exercitatis: qui deniq; memoria magis ualent, ijs qui eam non ita habent expromptā. melius igitur est, ut ex omnium particularium uirtute uniuersam formam, & singulorum alimentorum copiam in unum caput redigas. imbecillitas enim indicat sæpe quidem, sed paulatim dandum esse alimentum, quæ res ex eo probatur, quod bis in die æger cibum sumere consueuit. cōtrariū indicat firmitas uirium: nam si in eo, qui bis cibum sumere sit solitus, appareat, semel quoque ei cibum dandus erit, quod ambæ indicant coniecturæ, sic & corpus, quod bene distatur, ad cibum dādum impellit: quod ægre, ad contraria agit, quod item tenues habet succos, cibum dandum indicat, quod tales non habet, contrarium commonstrat: atque in singulis, quæ dicta sunt, magis & minus proportionē sibi & auxiliorum usum auget, & remittit. quibus de rebus in libris methodi medendi dictum est nobis: ubi omnia deinceps, atque ordine exposita sunt, ut ea tum celerrime perdiscere, tum facillime habere in memoria possis: neque enim fieri potest, ut uno hoc in libro bene omnia scribat Hippocrates, **H** ordineque doceat: præsertim cum ipse primus horum inuentionem conscribere instituerit, qui tamen hæc ab Hippocrate & inuersa, & inordinata didicerit, totamque uitā suam in ea, quæ ex operibus perdiscitur, exercitatione posuerit, is & perspicuitatem, & ordinem adijcere doctrinæ poterit. quod si pluribus id libris complectatur, quanta futura sit præstantia claritatis eorum, quæ docentur, planum est. nemo igitur animum despondeat, si hoc loco confundatur, scoporum multitudine: affatim circumseptus: sed nouerit, hæc esse a nobis in methodo medendi singillatim declarata: quem ad librum si accesserit, & que studiose singula didicerit, is & quæ hic sine ordine dicuntur, plane intelliget, ac contemplationem in ipsis artis operibus exercens, eiusdem ueritatem laudibus afficiet.

Additioni autem multo minus studendum est: nam subtrahere omnino, sæpe expedit: modo sufficere possit æger, donec morbi uigor maturescat.

Quoniā uictus cuiusq; species ex ijs, q̄ ante dixit, inueniē, ideo quæ in prædicta dictione exposita sunt, perpendere oportet, ut in singulis uictus formis quātitas præsentī dictione reperiā, cū ait, Additioni autē multo minus studendū est: nā subtrahere omnino, sæpe expedit: cū sciret autē præsidiorum singulorum quantitatem artificiosa indigere coniectura (artificiosè autem conijcere est uiri, qui uires omnium eorum,

A eorum, quæ in arte sunt, didicerit, memoria teneat, summoque studio, ac diligentia in operibus sit uersatus: pauci autem omnino huiusmodi sunt) merito in propolita dictione, hæc quæ dicuntur, adscripsit, monens, ut in quantitate, ad id quod minus est potius, quā ad id, quod maius est, defectat, ubi quis, a iusto modo discedit: nam quod plus est, noxas interdum inemendabiles facit: quod uero minus est facile corrigitur: cum nos, si uires collabi uideantur, modicum cibi dare queamus. uerum si in uentrem cibus iam sit delapsus, certe quod redūdāt, cum aliās, tum uero multo magis in acutis morbis difficile est auferre: nam prorsus subtrahere, sæpenuero utile est ubi sufficere æger possit, donec morbi uigor ad maturitatem perueniat. Hanc autem prædictæ dictionis partem † assumpsit, ut hunc sibi familiarem scopum & hoc in libro, & in aphorismis ad memoriam reuocarem: nam si æger sine cibo ad morbi usq; concoctionem sufficere posse uidebitur, in omni ciborum abstinentia eius uictum institues, ac potum solum dabis cum necessitas postulare uideatur.

Quibus autem id faciendum sit, scribetur.

Planum est, ante dixisse Hippocratē, cum uniuersalem uictus rationem docuerit in hoc libro, se ad ceteras omnes acutas ægritudines transfigurum, nullus tñ huiusmodi liber reperitur: nam quæ in hoc libro post balnearum tractationem habentur, si quis ueluti in commentario ad suam memoriam ab eo conscripta, in domo reperiens post uiri mortem in lucem ediderit, fortasse id ratione ille fecerit: uerū, ut liber, non est Hippocratis facultate dignus: ut neq; etiam sunt ea uolumina, quæ de morbis, & affectibus inscribuntur: quanquam multa in eis bene sunt dicta. sed hæc in explanationibus in ea conscriptis, considerabimus, ac iudicabimus.

39 Multa autem & alia ijs, quæ dicta sunt germana quis scripserit.

Ad eundem iterum sermonem redit, quem multis exemplis confirmauit: ac consuetudinis mutationem nocere ægotis ostendit. sed quia a sanis ad eos pertransiuit, ideo quæ bene similia sunt, germana dixit. quod autem deinceps dicturus est, huius est orationis testimonium. quanquam nec simile, neque congruens, neque ut ipse ait, germanum est: sed id, de quo quaritur. sed uiri sententia, in sequentis dictionis explicatione, tibi erit perspicua.

40 Tamen res, de qua plurimum habui sermonem, efficacius testimonium non desiderat: cum ipsa commodissimum contemplanti documentum præbeat. nempe quidam in auctorum morborum exordijs eodem, quo laborare inceperunt, die cibos ingerunt, alij postero die, alij quiduis, alij cinnum sorpserunt. quorū error, & si grauior est, quā si diuersa uictus ratione usi essent, tamen peccata, quæ hoc tempore committuntur, minus lædunt, quā si duobus, tribusue primis diebus uasa quis omnino inanierit, mox quarto, aut quinto die hanc uictus rationem aggrediatur. sed aget etiam deterius, si omnibus ijs diebus uenas inaniri permittat, deinde posterioribus diebus ad huiusmodi uictus rationem se conuertat prius, quā morbus concoquatur: si quidem hoc pacto mortem plerisque afferet, nisi benignus admodum morbus fuerit. errores autem ab initio protinus commisi, non ita difficulter corriguntur: sed multo facilius emendantur.

Ante ab ijs, quæ sanis ex consuetudinis mutatione eueniunt, ad ægotos per similitudinem transiuit. nunc autem transiturus etiā est, atq; id ipsum, quod propositum est, fere ita habere, est demonstraturus. sed quidnam id est? nempe, neq; in principio, neq; primis diebus fame cruciatis ægros, cum prope statum iam peruenerint, replere oportere. tota autem hac dictione uult ostendere, grauiorē afferri ægris noxam, cum prope statum erratum sit, quā si in principijs morborum quid delinquatur: ait enim, tamen peccata, quæ hoc tempore committuntur, minus lædunt, quā si duobus, tribusue primis diebus uasa quis omnino inanierit, mox quarto, aut quinto die hanc uictus rationem aggrediatur: uel prius, quā morbus concoquatur. perspicuum autem est, quem πείρασμον uocat, significare morbum qui ad maturitatem sit perductus. ceteros morbos benignos dixit non eos qui maligni sunt: sed qui facile ad bonum uergunt: scimus enim plerisque ueteres hoc nomine ita usos esse: id quod etiam Hippocrates fecit, ut alibi est a nobis declaratum.

41 Hoc sane maximum documentum esse reor, quod primis diebus nullum sorbitionis genus subtrahendum est ijs, qui paulo post uti sorbitione quauis debeant.

Eundem hoc loco sermonem affert, quem ante sæpe enunciauit: nutrire scilicet eos oportere præcipiens, qui usu sorbitionum ad uigorem usque citra prissanæ ingestionem sufficere non possunt: compellitur enim, eos prope uigorem nutrire, cum tunc oporteret, licet prius plenius sint nutriti, ad tenuiorem uictus formam pertransire.

42 Qui ergo hordeacea prissana utuntur, funditus nesciunt, ipsam noxiam esse, si duobus, aut tribus, aut pluribus etiam diebus, inanitis iam uenis, sorbere inceperint. neq; etiam cremorem eius dumtaxat accipientes, noxam sibi inferri intelligunt, cum non recte sorbere inceperint: sed tum demum & cauent, & periculi magnitudinem agnoscunt, cum æger ante morbi maturationem, prissanam hordeaceam sumit, qui cremore eius uti solebat. unde apertissime colligitur, medicos nō recte ægotis uictus rationem præscribere: quippe qui in morbis non uenarum inanitione, sed sorbitione egentibus, uenas concidere permittant: contra, in quibus non est a uenarum inanitione ad sorbitiones transeundum, in illis transeant.

Quod dixit funditus, significat uel omnino, uel a principio: ait enim medicos ignorare, quando primum prissanam, aut cremorem dare ægotis conueniat: eos tamen scire, si hordeaceam prissanam ante morbi concoctionem dederint, se ægrum læuros, reliquas uero huiusce dictionis partes, quibus cadē ijsdem sæpe dictis ostendit, propter claritatem de industria pertransibo.

Et plerumque *απαρτι*, ac nonnunquam a uenarum inanitione ad sorbitiones eo tempore transeunt, quo satius esset, ita **E 43** exigente morbi irritatione, a sorbitionibus ad uenarum exinanitionem transire.

Quod ait *απαρτι*, apud Atticos, & Hippocrate ipsum significat exquisitè, & absolute: in qua significatione modo ponitur: uult enim indicare, Medicos eo potissimum tempore uictus rationem ex inedia ad sorbitiones commutare, in quo est ad inediam transeundum: apertissime hic etiam declarans, cum morbi status adest, tum necesse esse uictu tenuissimo uti.

Interdum autem *α* cruda tum a capite, tum a thorace attrahuntur biliosa: quibus uigilia quoque morbi maturationem impediens, accedit: tum *μαστιγια*, amaritudinem; infestantur: delirant, ac splendens quadam ipsorum oculis obijciuntur: aures sono implentur: extrema frigent, urina crudescunt, sputa tenuia, salsa, colore sincero, & exigua: sudores circa ceruicem: anxietate uexantur: spiritus errat, quippe cum sursum fertur, aut frequens est, aut ualde magnus: supercilia grauatur: animi defectio urget, eaque mala: uelut a peccatore proiciuntur: manus tremulae fiunt, & inferius labrum nonnunquam concutitur.

Hæc omnia contingere ait ijs, quibus a Medicis uictus ratio male instituta est: siquidem primis diebus eneotos fame ægros die tertio, aut quarto, aut quinto, aut sexto repente ad edulia, non peracto morbi statu, traduxerunt: quasi dicat, si peractus esset status, eos recte uictus rationem mutauisse. quod igitur dicebat, permutandum esse uictum sanorum in ægrotis, non tamen temere id agendum, iam planum esse ex ijs, quæ prædicta sunt, arbitror: cum n. una sit corporis constitutio salubris, altera uero, quæ a morbi principio ad statum usque pertinet; tum tertia quæ ad perfectam usque morbi solutionem protenditur; quarta denique conualescentiæ, quæ ad sanitatis usque habitum extēditur, sit, ut in nulla constitutione magnæ uictus mutationes sint faciendæ prius, quàm ad aliud constitutionis genus sit peruentum, qui igitur ægrotantes in principio morbi in omni ciborum inedia cōseruāt, si hoc uitæ genus ad statum usque tolerare ægri queant, nemo id eis uitio uertat: sin minus, propter ægri uires collabētes, id facere possint, certe patet, eos minus recte inediā imperauisse, atque ægros exsicasse: quo uerbo intēpestiuam inediā indicat, quæ corpus plus, quàm par est, exsiccat: ex eo. n. quod cum tenuiore uictu utendum est, quod prope adest status, ipsi dare cibum cogunt, per seculum est, eos immodica inedia ægros exsicasse, quod *απαρτι* dicitur. quam ob rem ait, ex huiusmodi uictus ratione multa, prauaque symptomata sequi: quæ oia, a crudis biliosis exorsus, deinceps cōnumerat. cruda autem biliosa appellauit, quia et eā, quæ in excrementis fit, cōcoctionem uocat: quāuis ea cōmutata nutrire corpus non possint, ut bilis utraq; & sanies: ueruntamen quia talia quoque natura uincit, ideo excrementa huiusmodi, quæ a natura superata sint, cōcocta: quæ uero non superata sint, incocta nominare cōsueuit. quocirca pus quoque in ijs, quæ concoquuntur, inflammationibus fieri dicit, cum tamen nulla pars ex pure nutriatur: quæ admodum usu uenit in humoribus, qui crudi dicuntur, & pituita, quæ reliquum perfectionis affecta, & perfecte concocta, nutrire corpus queunt. sic igitur biliosorum humorum concoctio est, ut sanguinis inflammatione contenti, in pus migrantis. qua in re cōcoctionis nomen in sua generaliore significatione intelligimus: est autem generalior, cum natura causis fortior fuerit, eaque pro sua uirtute permuatauerit. quæ autem, ueluti in corpore inanimato, putrescunt, nihil ad alterationem conferente innato calore, hæc a ratione cōcoquendi degenerat. id quod interdum in aquosis humiditatibus, quæ per urinas excernuntur, usu uenit. quæ ob rem incoctas urinas cōcoqui dicimus, cum tamē ab urinis concoctis ali corpus non possit. hæc autem generali cōcoctionis significatione utimur, cum uel grauēdinē, uel destillationē, uel fluētē ex his humiditates, quas ichores uocant, uel eas, quæ in oculorum inflammationibus manant, aut crudas aut coctas esse affirmamus. ita et bilim aut crudam, aut incoctam, aut cōcoctam dicimus. nam cruda, flaua abunde est, & acris, & male olens: concocta uero, pallidior, & minimū male olens. bilē igitur incoctam ait ad uentrem necessario confluere, quæ ob prauam uictus rationem tum ex capite, tum ex thorace trahitur: idque cum fame ægros necant, neque ulla re utili uentrem cōsolantur: & cum ex inedia ad ualidos cibos prope statum intēpestiue transeunt. Deinceps uero alia symptomata recenset, quæ propter prauam uictus rationem oriuntur. ac primum quidē uigilias, quæ longas inedias, & cibos intēpestiue datos consequuntur: in quibus utriusque medicorum uictus ratio accusatur. quod autem uigilias morbi cruditas consequat, planum est, si quidē somnos sequitur concoctio. tum moestitia inquit, afficiuntur: propter utrumque, hoc habet, longam inediā, & ualentē cibum repente datum, a quo uenter pergrauatur: isque grauatus & languidus & moestus ægrotantes reddit. adde quod amarus eos fieri ait, quiddam sane consimile ei, quod dictum est, declarans: ut. n. quidam ex melancholia moesti sunt, sic alij quidam sæpe excādescunt, ut pote quibus in stomacho sit bilis acruata. uel cum ait eos amaritudine affici, eā quæ in ore ipsorum ex tali bili fit, amaritudinem significat. Deliria uero & acres excādescētias, & bilim amaram uel in stomacho, uel in cerebro collectam sequi apta sunt. Splendens uero quædam oculis obijciuntur propter eam exhalationem, quæ a uentre exit, & propter sanguinis, qui ad caput fert, copiam. horum autem alterum, quod prius est, ex importuna interdum ciborum oblatione perficitur, alterum uero propter criticam sanguinis eruptionem, uel propter imminēs delirium. simili quoque modo aures sonis implentur, tum propter eos uapores, qui a uentre in sublime efferuntur, tum propter flatuosum spiritum, qui in ipso capite exoritur. corporis autem extremas partes, quæ sunt manus, & pedes, propter refrigerari, cum os uentris male affectum est, nos non latet: utpote cum propter longam inediā uehementer a mordacibus ichoribus mordetur, uel propter intēpestiuam cibi multitudinem grauatur. utrumque autem hoc malum contrahit ab antedicta uictus ratione, qua Medici, cum primis diebus ægros fame exsicauerint, tum, cum tenui uictu alere eos deberent, ad frumentacea edulia repente transeunt. quæ res etiam facit, ut qui hac uictus ratione utuntur, eorum urinae non concoquantur.

Aur: in ea enim exsiccatione, quæ sine pituita cremore, aut aqua mulsa, aut oxymelire fit, sanguis, propterea quod non purgatur, in bilim uertitur: & propter subitam ad esculenta permutationem uenter grauatur, simul etiam cum eo facultate uitali laborante. hinc efficitur, ut syncopæ, quæ stomachicæ nominantur, facultatis uitalis cum ore uentriculi consensum nobis aperte indicent: siquidem hoc & magis, & primum ab intēpestiuis & inedijs, & cibis affigitur. quam ob rem sputa tenuia, salsa, colore sincero, & exigua fieri dicit: ac sudare ceruices duntaxat, atque anxietatem, & spirandi difficultatem sequi: morbus enim, propter utrumque excessum, scilicet inediā, & intēpestiuam cibi oblationem crudus manet: ex cruditate uero consequuntur sputa commemorata: ueluti circa collum sudores, utriusque symptoma, hoc est inediæ, quæ uentrem ichoribus replet, & cibo intēpestiuo grauant. Spirandi autem difficultas, qua spiritus offendit, potius ob cibum intēpestiuum, quàm ob indigentiam excitatur: spiritum enim, inter inspirandum, & offendere, & quasi sisti, tum angustia, tum conuulsionis nota est: nam latius, quæ sursum fit, expirationem efficit. tali autem spiritui contrarium & in secundo, & in sexto de morbis uulgaribus libro Hippocrates memorauit his uerbis, Duplex intro reuocatio, ueluti aspirantibus. talem porro spirandi difficultatem ex intēpestiuo cibo, & non ex penuria fieri, patet ex Hippocratis oratione, qui spiritum frequentem, aut ualde magnum in ijs, quibus uitio se cibis fit datus, fieri ait. efficitur autem frequens & magnus, actio in angustiam septo transierit ab eo alimento, quod uentriculo continetur, cum id neque uictum, neque probe a uentriculo confectum inflationem gignit: tunc enim, quamuis thorax ea dilatatione qua prius utebatur, dilatetur, tamen ob sepi transueri angustiam, minus aeris inspirari necesse est. ergo quod nunc aeris deest prioris, qui inspirabatur, id diminutum usum respirationis facit, atque ob eam rem animal maiorem respirationem, uel frequentiore, uel utranque facere cogitur. ceterum de omnibus spirandi difficultatibus dictum abunde est in libris, qui de spirandi difficultate inscribuntur: in quibus tum harum, tum uero etiam aliarum spirandi difficultatum causas unā cum suis demonstrationibus exposuimus. ad hoc autem institutum, hæc sufficiunt. ex intēpestiua præterea cibi oblatione ait grauari supercilia. id duobus modis scriptum inuenitur: in quibusdam enim exemplaribus in numero singulari scribitur hoc modo: supercilium grauatur. in ceteris uero in numero multitudinis sic, supercilia grauatur: significat enim his uerbis, supercilia quodam modo euelli, aut retrahi: id quod fit modo utriusque in morem conuulsionis intentis, modo altero solo: interdum etiam, cum alterum resolutum est. addit præterea sequi prauas animi defectiones, sermonem ad ea symptomata referens, per quæ uelut etiam abijciuntur ægrotis astuantibus. interdum uero plus aucto malo, totæ manus tremulae fiunt. conuulsio autem labri inferioris morsum uehementem in ore uentriculi significat. ex quo efficitur, ut etiam huiusmodi symptoma uomitus acrium humorum fit signum.

45 Hæc si ab initio appareant, uehemens delirium indicant: & ægri magna ex parte moriuntur.

Si prædicta inquit, symptomata in morbi principijs appareant, uehemens delirium denūciant. quo in loco morbi initium intelligendum est totum id tempus, in quo nondum sunt notæ cōcoctionis: nam in libris de crisiibus dictum est nobis, principij nomen & multa significare, & significationem principij in hoc loco, conuenienter est diuisioni, qua morborum tempora diuidentes, morbos ipsos ex principio, incremento, statu, & declinatione constare asseruimus, accipiendam esse. cum igitur nuper dicta symptomata prope morbi statum apparent, iudicationem futuram in morbis salubribus significant: si in principio, tum non iudicationis quidem, quippe cum in principio nihil queat iudicari, sed delirij sunt notæ. scriptum autem etiam de his abunde est in libris de crisiibus: ex quibus tu quoque totam de his tractationem perdisce: est enim longior, quàm ut nunc recenseri tota possit: sed profecto, sicut in ceteris, ita in his rem summam complecti, satis erit. ergo quoties natura ad excretionem properat, insignis in corpore fit perturbatio, ob quam huiusmodi symptomata cum manifestissimis cōcoctionis signis apparent. uerum cum perturbatio similis efficitur, nullo a natura facto ad ea, quæ molesta sunt, excernenda apparatu, tunc periculosissimum signum est. dictum autem in alijs etiam commentarijs est de criticis symptomatibus, & qualis sit ipsorum natura, & quomodo differant ab ijs, quæ super apparatus appellatur, in quibus erunt et signa cōcoctionis: nam & præfagia, & librū de humoribus, & aphorismos iam ante hunc librum explanauimus. eadem autem de eisdem semper dicere, est eius, qui prolixiore uti sermone uelit.

46 Qui autem euadunt, si uel cum abcessu, uel sanguinis e naribus fluore, aut crassi puris sputo euadunt. aliter uero, non item.

Cum mori eos dixit, non absolute id enūciauit, sed magna ex parte. itaque erat cōsequens, ut diceret, quomodo quidam ex eis seruentur. eos nunc recenset, ac quosdam a morte liberari ait aut per sanguinis eruptionem, aut per abcessum, aut per puris abunde concocti sputum. ac simul etiam his uerbis indicat, ægros propter multitudinem in hæc cadere symptomata.

47 Neque enim uideo Medicos ita harum rerum peritos, ut imbecillitates in morbis discernant, siue ob uenarum inanitionem, siue ob aliam quandam irritationem, ut uel laborem, uel morbi uehementiam eueniant. neque omnigenas affectionum species discernunt, quas uel natura nostra, uel habitus, singulis efficere solet: quanquam ab ijs uel salus, si cognoscantur: uel mors, si ignorentur, expectanda est.

Quia de acri robore, deq; imbecillitate locutus est, qui uictus rationis scopi sunt non contemnen-
di, ideo nunc sermonem de imbecillitate repetit: aitque debere Medicos nosse, quibus hæc modis effi-
ciatur. aliam uidelicet oriri ex uasorū inanitione, siquidem uerbum hoc *καταρτία* id proprie primumq;
significat: & ob id ciborū abstinentia sæpe uenarū inanitio dicitur: tanquam nomen generis ad speciē
quoque homines cuncti transferre consueuerint: aliam uero ex labore, qui uel ita proprie intelliga-
tur, uel dolorem significet: seu ut quispiam dixerit, malam affectionem, qua in acutis morbis acri ma-
le afficiuntur: alia præterea ob aliam quandam fieri irritationem docet. in quo si morsum dixit uel uen-
tris, uel intestinorum, hoc symptoma sub nomine dolorum intellexisse uidebitur: si uero aut uigilias,
aut oris uentriculi affectionem dixit, non proprie exposuit. ceterum uirtus dissolui uidetur etiam ob
euacuationem, quæ uel sanguinis eruptione, uel uomitu, uel deiectionibus, uel sudoribus fiat: & item
ob diurniorem, quam par sit inedia, & ob dolorem aliquem, aut uigilias, aut assiduas deiciendi
excrementa suscitationes: atque etiam cum os uentriculi sic affigitur, ut syncope suboriat: idq; uel
propter grauantis alimenti multitudinem, uel quandam ipsius qualitatem, quæ molestiam afferat: si-
quidem hæc uires & celerime fatigant, & dissolunt. atque omnes quidem hæc uirium læsiones ex ma-
nifestis causis proficiscuntur, sed aliæ ex non manifestis existunt: ut cum sine aperta euacuatione, uel
uigilijs, uel inedia, uel oris uentriculi sensu acri ad talem affectionem trahuntur, qualem in principio
præflagiorum scripsit Hippocrates his uerbis, Naris acuta, oculi concaui, collapsa tempora, & quæ dein-
ceps sequuntur: hæc enim corporis constitutio fit & ob uigilias, & ob excretionem quandam, quæ mul-
ta sit, & ob inedia: fit etiam sine his: ut cum humores corporis tenues fuerint, & acer febris calor: nã
qui sic extenuati humores sunt, per euacuationem, quæ sensu non percipitur, euaporantur. ceteris autē
ob intemperiem quoque unius principis partis affectæ facultas imbecilla redditur: etenim affecta pri-
ma laborat: deinde affectuum participatione reliquæ duæ læduntur. Scis enim, unam esse in neruis fa-
cultatem, quæ cerebrum habet sui principium: alteram in arterijs, cuius principium est cor: tertiam in
uenis, cuius origo est iecur. ergo unius partis, quæcunque ea sit, intemperies propriam interdum fa-
cultatem uiolauit, cui affectus participatione reliquæ duæ facultates consenserunt. corde igitur patriē-
te, celerime homines moriuntur: deinde, affecto cerebro: tardissime autem, iecore: ut enim hæc par-
tes intemperie affectæ in maximam suæ facultatis læsionem singulæ cadunt: sic partes aliæ principio
unicuique propinquæ, si uehementi intemperie affligantur, principia facultatum ad consensum, tra-
hunt. sunt etiam aliæ, quæ quamuis propinquæ non sint, ob generis tamen communitatem, uel quan-
dam affectionis proprietatem partes facultatum principia continentes lædunt. cum igitur os uentri-
culi uitalem facultatem ad consensum ducit, synopas infert: cum uero eam facultatem, quæ proprie
animalis uocatur, deliria, ac conuulsiones. Vterus uero interdum facit, ut spirare non possint, interdū
neruorum contentiones. uerum hæc omnia, cum perfecta sunt, ab omnibus cognoscuntur: cum uero
fiunt, & sensim crescunt, Medicos plerosque prætereunt. quæ sane non sunt denique cognoscenda, cū
propter magnitudinem adhiberi eis remedium non potest, quod uulgaribus usu uenit, sed & cum in-
cipiunt, & cum fiunt: quod sane est optimum. quod si fieri non possit, saltem cum crescunt, ea cogno-
scere necesse est. hæc autem omnia significasse, mihi uidetur Hippocrates, cum dixit, Neque omnige-
nas affectionum species, quas uel natura nostra, uel habitus, singulis solet efficere. ubi naturam pro tem-
peratura, & habitum pro corporis structura posuit. nam qui natura sunt rariore, ij tum per halitum di-
geruntur, tum synopas facile corripuntur: qui uero densiore natura constant, ij in morbis diutius mo-
rantur. sic autem quidam partes habent tum frigidiores, tum calidiores, tum sicciores, tum humidio-
res: atque omnibus peculiaris suæ temperaturæ morbus accidit.

*Maius enim malum est, si uel ob laborem, uel ob morbi uehementiã debilitato aliquis uel potionem, uel sorbitionem co-
piofiozem, uel cibum exhibeat, existimans eum a uenarum inanitione factum debiliorem: turpe etiam est, eum, quem uena-
rum inanitio reddidit imbecilliorẽ, non cognoscere, & abstinentia torquere. quanquam ne hoc quidem peccatum periculo ua-
cat: tamen ut superiore lenius est, ita magis deridendum: si enim alius quispiam sine Medicis, sine plebeis accesserit, noritq;
accidentia, deinde contra prioris Medici institutum, cibum potionemque exhibeat, is plane uidebitur auxilium attulisse.
proinde prioris artificis institutum maximam apud homines calumniam subit: uideturque superueniens uel Medicus, uel
plebeus ueluti mortuum resuscitasse.*

Sæpenumero acri ob dolorem sine pulsū redduntur, & animi defectione urgentur, & nullo mo-
tus genere cientur. idem patiuntur ob morbi uehementiam. quibusdam non hisce de causis uirtus im-
becilla fit, sed propter uasorum inanitionem quouis modo factam. siue igitur per excretionem sensui
manifestam, siue per digestionem per halitum, siue ob inediã uirtus labascit, hi quàm celerime alimē-
tum postulant. contra fit in ijs, quibus uel propter dolorem, uel propter morbi uehementiam uires im-
becillæ fiunt: quippe qui euacuationis potius interdum, quàm repletionis indigentes sint: quibus qui
alimentum dederit, maximum afferet detrimētum. qui autem ex uenarum inanitione imbecilles sunt,
si quis tenui uictu torqueat, lædet, quanquam neque tam perspicue, neque tam celeriter. ignorare au-
tem, utrum acri ob euacuationem potius, an ob dolorem imbecillus sit, turpe est. cetera huiusce di-
ctionis sunt perspicua.

Nos

49 A Nos uero de his rebus notas quasdam scribemus, quibus singula discerni queant.
Pollicetur iterum hoc etiam loco, ut paulo ante fecit, se alium quendam de acutis morbis librum
esse confecturum.

50 Hæc porro similia sunt ijs, quæ uentriculo contingunt. etenim si uniuersum corpus præter consuetudinem multum quie-
uerit, non protinus robustius euadit. si uero longiore quoque spatio torpuerit, deinde ad labores repente aggrediatur, id
quod effecerit, uile erit perspicue. eadem est singularum corporis partium ratio: etenim & pedes & ceteri articuli, ad labo-
rem non assueti, tale quidpiam patiuntur; si post longum tempus ad laborem subito se vertant. similiter & oculi, & den-
tes, & ceteræ quoque partes afficiuntur: nam & cubile præter consuetudinem aut durum aut molle, laborem parit. &
quod sub diuo præter consuetudinem stratum est, corpus indurat.

Aboluto sermone, in quem de uirium imbecillitate per digressionem inciderat, ad institutū suum
redijt. ait, autem, quæ nunc dicuntur, similia quodam modo esse ijs, quæ uentri accidere dicta sunt. sum-
mam autem ad illud ipsum dirigit, quo repentinas mutationes magno aegrotis detrimento esse confir-
mat. quod autem scribit hoc loco, habet hanc sententiam: quemadmodum uenter, qui diutius omni-
no in otio torpuerit, recte suo fungi munere non potest prius, quàm paulatim ad consuetudinem reuo-
cetur; suaque munia exercent: ita quoque uniuersum corpus, & singulæ eius partes: tum partes quas-
dam nominatim commemorat. in extrema autem oratione fecit quoque mutationis cubilis mentio-
nem. nimirum illud ipsum de consuetudinis mutatione confirmans, quod erat ei ab initio propositum.

51 Sed horum omnium satis erit exempla quedam afferre: nam si quis ulcus neque admodum insigne, neque admodum
uile in tibia acceperit, isque neque perdifficilem, neque facilem omnino ulcerum curationem admittat, & prima statim
die ita iacens curetur, ut nequaquam crux eleuet, is inflammatione non afficietur: citiusque sanitati restituetur, quàm si
oberrans curaretur. quod si uel quinto, uel sexto die, uel superiore etiam surrexerit, atque ambulare uoluerit, magis
trique dolebit, quàm si statim ab initio obambulans curatus esset. si uero subito, multumque fatigetur, multo maiore
dolore afficietur, quàm si per iam propositos dies inter curandum esset fatigatus.

Vt ante alijs propositis exemplis, sic nunc ulcers exemplo agit adhuc de repentina mutatione: nam
si quis inquit, ulcus habeat in tibia, debeatque quiescere, & iacere, obambulet quiete incedens, (id enim
significat quod ipse ait oberrans curetur) is lædetur quidem prorsus, sed minus, quàm qui primis die-
bus quieuerit, tum repente uel quinto, uel sexto die uel etiam superiore, hoc est tertio, aut quarto am-
bulare coeperit. sunt qui putent, diem superiorem intelligi sequentes dies, ut septimum, octauumq; &
nonum: qui tamen, si id eis placebat, debebant principium huius uerbi per & ε, εζωτέροι. i. exteriorē, &
non per & ε, εζωτέροι. i. superiore scribere. quare autē, inquit, non potest tale ulcus esse, ut non parum
lædatur qui septimo aut octauo die ambulare coeperit, & antea quieuerit: ac grauitate quidem lædatur;
dixerim, si ulcus magnū fuerit, & aeger eiusmodi, cui ulcus difficulter curetur: & magis, si hæc ambo con-
currant. at si neque ulcus magnū fuerit, neque laboranti difficulter ulcera curentur, accommodata uero ad-
hibeatur curatio (nam & hoc subaudiendum est) is iam circa septimā aut octauā diem bene habebit, &
ambulare sine læsione poterit. ideo addidit in oratione, cum de ulcere loqueret, neque admodū insigne,
neque admodum uile simplex uidelicet ulcus, uile nominās. de homine uero, addidit, qui neque perdiffi-
cilem, neque facilem omnino ulcerum curationē admittat: nam qui talis sit, si nullus alius in curatione error
admittatur, solum quia mediocriter ambulet, cum iacere debeat, lædetur quidem sed non ita grauitate, ac
si primis diebus quieuerit, tum uero tertia, aut quarta, aut quinta, aut sexta coeperit ambulare. qui uero
magnum ulcus habeat, sitque eiusmodi, ut ei difficulter ulcera sanentur, is quidem non mediocriter, sed
grauius lædetur ab initio obambulans: quæ admodum cōtra, qui paruum ulcus habeat, & ualde facile ul-
cera ei sanentur, cum in primis diebus quieuerit, si quinto, aut sexto coeperit ambulare, nō grauitate, sed
mediocriter lædetur. quæ ob rem Hippoc. de eo, qui in utraq; oppositione medium locū tenet, sermonē
Deo qui difficulter ulcers curationē admittit, distinguit. planū autē est, nihil differre, siue insigne, siue ma-
gnum ulcus dicas: sicut etiã siue uile, siue paruū pronuncies: nã insigne propter loci naturā tale fit, quod
uirtute magnū efficit, etiã si cutis dissectione sit paruū, uel etiã si ipsa sectionis magnitudine insigne fiat.
uile autē, quod simplex est, & paruū, uel propter loci naturā, quæ abiecta est, uel propter paruā sectionē, appella-
tur.

Itaque ex his perpetuo licet perfectum colligere testimonium, omnem subitam supra modum & ad hæc, & ad illa mu-
tationem, detrimentum afferre.

Facit mentionem huius sermonis in singulis exemplis, ac nunc quoque in exēplo ulcers idem fecit:
nam quod ait perpetuo, significat idem, quod ubiq; & semper.

53 Multiplex autem in uentriculo est læsio, si ex multa uenarum inanitione repente quid plus, quàm par est, ingeratur. sic re-
liquum quoque corpus, si ex multa quiete subito ad uehementem laborem deducatur, magis lædetur, quàm ubi ex pleniorē
cibo ad uenarum inanitionem transmutetur. illorum etiam corpora torpere necesse est, qui ex multa fatigatione, repente
ad ignauiam, se uoluntate sese conuertunt. proinde uentriculos ipsorum non ita multo cibo exercere oportet: alioquin &
dolore, & grauitate totum corpus uexabitur.

Quod primū omnium ei propositū erat ad demonstrandū, id de repentinis uentris mutationibus fuit:
tū ab hoc ad generalius, quod etiã uniuersaliter dicit, transiēs, de omni repentina cōsuetudinis mutatio-
ne huc usque disputauit: cū enim specialia generalibus, & particularia uniuersalibus cōtineant, uentrisq;
COMMENTARI.

permutatio cum subita omnium mutatione sit demonstrata, nunc ad uentrem denot reuersus, differē-
tias mutationum, quæ in eo fiunt, docet: aitq; multo grauiorem læsionem ex uictus mutatione extare,
cum ex multa inedia repente plus modico ingeritur, quàm si ex multo cibo ad inediam fiat commuta-
tio. assumpsit quoq; huic simile in toto corpore fieri: minus enim offenditur homines qui ex motibus
ad quietem subito transeunt, quàm qui ex quiete ad motus migrant. quo etiam in loco intempestiuæ
mutationis correctiones adiunxit, ut in superioribus fecit: quanquam hoc ad præsens institutum per-
tinere non uideatur. quæ autem adscripsit, sunt hæc: qui ex motu & actione ad otium transeunt, eos tor-
pere, hoc est toto corpore quiescere præcipit. quod idem est, atq; illud, ubi fames, laboradū nō est. qui-
que ex multa fatigatione ad quietem transeunt, ijs pauciora offerenda sunt. hoc autem etiam eo perti-
net, ut uenter quiescat: quoniam qui toto corpore non laborat, si cōsuetu ingerat, is plenitudinem sub-
alet: & idcirco totum corpus grauabitur, & dolore uexabitur. dolor autem hoc loco significat læsio-
nem: cum multarum læsionum specie differentium genus sit.

Ceterū de mutatione uel ad hæc, uel ad illa plura sum locutus, quod huiusmodi notitia ad omne fere negotium utilis est,
præsertim ad hoc nostrum propositum: quod scilicet in acutis morbis a uenarum inanitione ad sorbitiones transeunt. ac trā
secundum quid ego præcipio, sed nō est exhibenda sorbitio, donec morbus maturus uideatur, aut aliud signū, uel circa intesti-
na, ut euacuatio, aut irritatio, uel circa præcordia apparuerit, cuiusmodi a nobis conscribetur.

Totum rursus sermonem tanquam in unam summam redegit, præcipiens, ne in ijs, qui uno eodemq;
modo se habent, uictus rationem commutemus, sed in ijs, qui ex sanitate in morbum cadunt, mutemus
quidem, sed non, ut ceteri faciunt. deinde compendio quodam scopum uictus rationis in acutis mor-
bis declarauit: si enim morbus concoctus sit, transeundum esse ad dandum cremorem præcepit: si in-
coctus adhuc sit, non esse transeundum: nisi forte aliquod symptoma, quod uires deiiciat, appareat, ut
uel immodica uentris uacuatio, aut aliqua alia irritatio accedat. cōmuni autem irritationis nomine cō-
plexus est omnia. quæ quouis modo uires ad imbecillitatem perducant: quo in numero censentur &
morbus, quæ acer humor siue in intestinis, siue in uentriculo, præsertim uero in eius ore, parit, & uigilia,
& ira, & moeror, & lumbrici helminthes, qui ab intestinis ad uentrē usq; ascēdunt, ac totius cutis, aut
membri alicuius pruritus, qui nocte aggrediatur: ut uires nō solū illa irritatione, sed et propter uigilias
exoluantur. Præterea inquit, in præcordijs, cuiusmodi conscribetur: ipsa. n. et dandum, aut nō dandum
esse alimentū indicabunt: potest. n. utrunq; intelligi: sed alterū potius accipiendum est, ut ex ipsa oratio-
nis serie percipitur: nā cum præcipiat, a pristina abstinendum ante morbi maturationem, cum. s. suffice-
re æger possit, addidit, nisi signū aliquod uel circa intestina, ut euacuatio, aut irritatio, uel circa præcor-
dia apparuerit, cuiusmodi a nobis scribetur: tanquam hæc quandoq; nos moneant, ut ante morbi matu-
rationem cremorem demus. forte aut præcordia dicit, quæ uehementer exaruerunt, & squalida admo-
dum sunt. ac talia quidem et cadauerosæ faciei contingunt, de qua in præfagij locutus est his fere uer-
bis, Naris acuta, oculi concaui, collapsa tempora: hic enim signorum concursus præcordia habet ita
contracta, ut aliquem ex ijs, qui in exercitatu sunt, fallant, tanquam reuulsa uideantur. nec tamē idē est,
uehementer contrahi propter siccitatem, & reuelli propter inflammationem: siquidem exuperās cor-
poris siccitas septo transuerso & præcordijs maiorem tentionē parit. sed est maxime animaduertendū,
& distinguenda a siccitate est inflammatio, quando et diuersa curatio est: qui. n. ita propter inflamma-
tionem affecti sunt, tenuissimum uictum postulant: qui uero ob siccitatem, contrarium: ubi sæpiuscule
paululum cremoris pristina exhibemus.

Uehemens uigilia ut cruditatem incoctionemque tum ciborum, tum potionis efficit: sic in diuersa transmutatio corpus
resoluit, excoctionemque & capitis grauitatem inducit.

Existimaui per sæpe hunc librū in typis repertū, post Hippocratis mortē editū esse: neq; enim alia ra-
tione tā inordinata potuisset sermonum extare dispositio: cum exempla, quæ ab Hippocrate ad uniuersum
sælē confirmandū inueniebantur, in hoc libro partim in fronte, partim in tergo scripta sint: nec potuerit
ipse unicuiq; tum iam scripto, tum addito suum ordinem assignare: etenim quod hoc loco dicitur, aper-
tissime patet, non esse ordine collocatum: siquidem huius rei adscribendæ non hic erat occasio: sed pau-
lo ante, cum de ea mutatione, quæ præter consuetudinem in contraria sit, exempla subiunxit: quibus
hoc erat etiam adijciendum: quæ enim ad uigiliam insueta sit mutatio, ea crudiores & cibos, & potus
reddit: ad somnū uero multū, præter consuetudinem, eumq; studio quodam accersitum, segnitiam cor-
poris, & capitis grauitatē gignit: quam enim ipse excoctionem, & dissolutionem, & capitis grauitatem
dixit, significat roboris dissolutionem, uno uerbo comprehensam: quod etiam declarat nomen exco-
ctionis, quæ ob calidam humiditatem, non ob siccitatem efficitur: cum uigilia apta sit, ut per halitum
digerat, ac siccet, & non, quæ in imo sunt, coquat: somnus uero, ut humectet, spiritumq; & effluxiones
cohibeat. non igitur sine ratione in corpore eorum, qui plurimum, præter consuetudinem dormiunt,
halituosa excrementa redundant: ob eamq; causam tota ipsorum constitutio perinde, atq; in excoctis
exoluta redditur.

A. l. 1. f. 3. d. 1.
c. 7. p. 116. C.

54

F

G

55

A. l. 1. f. 2. d. 1.
c. 12. p. 171. B.

GAL.

VICTVS IN MORBIS ACVTIS
COMMENTARIVS TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Vini, aquæ mulsæ, oxymelitis, aquæ, & balneorum facultatem exponit.

† De Vino.

Hæc inscri-
ptio non est
in. v. c. sicut ne
que etiam ce-
teræ, ut de a-
qua mulsæ, de
balneis, & de
aqua: sed in
margine tan-
tum.

IN VM autem dulce, & uinosum, & album, & nigrum, atque aquam mulsam, & aquam,
& oxymel, quantum ad acutos morbos pertinet, his distinguere notis oportet.

Hæc uinorum enumeratio nō solum inordinata, sed etiam diminuta ab eo ad-
hibita est: siquidem una est ipsorum differentia in colore: altera ex gustatus
qualitate existit: tertia in consistentia uersatur: quarta in odore posita est: quin-
ta in facultate consistit. quæ ergo in colore est, ea in album, nigrum, fuluum,
flauum, rubrumque diuiditur. cumque aliæ sint intermedia differentia, sane,
ut in colore, sic in facultate permixtae comperiuntur. quæ autem ex uini gustatu oritur differentia, ea in
dulce & austerum consistit: præterea uero in id, quod acre nominatur. quæ uero in consistentia spe-
ctatur differentia, in aquosum & tenue, & ualde crassum, & in horum medium, & inter hoc medium & extrema interiecta sunt, diuiditur. ex ea uero, quæ in odore est, differentia, alia qui-
dem boni odoris sunt, alia non boni: sed ferientem quandam & insuauem qualitatem sunt nata: alia
odorem penitus non habent, sed perinde, ut aqua, sunt odoris expertia. In facultate uero differentia
est, per quam aliud potens, aliud imbecillum, aliud medium, atque aliud, quod inter hoc medium & ex-
trema interiacet. potens autem uinum est, quod uehementer, ac celeriter corpus calcificat, caputque fe-
rit: imbecillum, quod huic est contrarium. quæ uero media sunt, cognoscuntur, si ab extremis distin-
guantur. ac potens quidem, uinosum: imbecillum uero, aquosum appellatur: nam in quo uinum aquam
superat, id cum in aliquo uehementissimum esse conspiciemus, iure uinosum uocabimus: sicuti contra-
rium, aquosum, quod aquæ est maxime simile in omnibus, ut in tenuitate, ut in colore, ut in odoris ua-
cuitate, ut denique in non manifesta calfactione. hæc igitur sunt differentia, quæ in uinis ex propria ip-
sorum natura ductæ comperiuntur. addunt nonnulli differentiam, quæ ex tempore sumitur, qua uet-
usta quædam admodum sunt, recetia quædam, & quædam inter hæc, media. sed perspicuum est, has dif-
ferentias eorum esse, quæ extrinsecus accidunt: in eo enim, quod uina calidiora, & acriora sunt tem-
pore, atque unā cum his tum colorem, tum consistentiam, tum odorem mutant, tempus quandam face-
re in uinis differentiam uideatur: sin autem nulla in his fiat mutatio, profecto neque uetus, neque recēs
uinum ab ullo dicitur. immo neque nunc ita dicunt, tanquam primo ac præcipue annis uini opus sit:
sed ut cum annis facultatem quoque commovent: neque enim uina propter tempus aut iuuant, aut
lædunt, sed id ex propriarum differentiarum mutatione consequuntur. Cum igitur de uini agimus dif-
ferentijs, facimus temporis mentionem nō primo & præcipue, sed per accidens. ceterum ex proprijs
uinorum differentijs quædam propria ratione iuuant, aut lædunt, quædam non propria ratione, sed per
accidens: ac dulcedo quidem, & austeritas, propria ratione, itemque potentia, imbecillitas, tenuitas, &
D crassities: differentia uero quæ ex colore, odoreque nascuntur, non primum, sed ex accidenti: propte-
rea quod uina quædam sunt, & aquosa, & alba, & fulua, & nigra: quædam uero aquosa & inodora, qua-
lis est aqua: uel boni odoris, ut aromata, & unguenta. si igitur hæc sunt uinorum differentia, quæ & ex
propria ipsorum ui, & ex accidenti sumptæ numerantur, iam tibi de ea, quæ in hac dictione tum ordinis,
tum numeri est, defectio constabit. at, si in sequentibus omnium utilium differentiarum meminisse
uidebitur, ei, quod nunc minus perfecte eas exposuerit, ueniam dabimus.

Dulce quidem uinum, non adeo ut uinosum, capiti grauitatem affert, & minus tentat mentem, & quouis alio facilius per
intestina descendit: sed recur, & lienem in tumorem attollit: nec idoneum est ijs, in quibus amara bilis exuperat: nam & his
sitis excitat, & superiorem intestinorum partem inflat; inferiori uero intestino, quod ad flatum rationem attinet, non est
inimicum. sane flatum, quem dulce uinum excitauit, non facile permeat, sed in præcordijs diu commoratur.

Vinum dulce ex qualitate, quæ in gustatu est, nominatur, ex qua austerum quoque & acre dicitur, ut
interim aquosum omittamus, quod non omnino expers est adstrictionis: tametsi exolutam penitus
habeat adstringendi qualitatem: si enim ipsum aquæ comparaueris, ex ea comparatione plane senties,
gustum huiusmodi uinorum esse eorum, quæ modicum adstrictionis nata sunt. aquosum autem uinum
mortales uocant, quod tum colore, tum consistentia est aquæ perfimile: nam & perspicuum, ut aqua,
& splendidum, & purum, & consistentia tenuē uidetur. protinus uero etiam huiusmodi uinum est facul-
tate

tate aquae simile, cum neque imbecillum caput attingat, neque neros infirmos laedat, quando ne mani E
 fecte quidem calfacit. sed de hoc uino alias agerur. Dulce autem uinum sic nominatur ab ea qualitate,
 quae in gustu est: sed permultum & colore & consistentia ab aqua differt: nam neque tenue exquisite,
 neque album unquam dulce uinum uidebis: sed magis, ac minus ab his recedit, atque eorum neutrum
 habet. Dulcia autem uina praecipue sunt theracum, & scybelites: utraque crassa & nigra. dulcia quoque
 sunt ea, quae in Maxonia fiunt, therinum, & caryinum, tanto praedictis & crassitie & nigrore superiora,
 quanto sunt inferiora dulcedine. praeterea quod sapa, defrutumque uocatur, & ex musto cocto confici
 tur, quo uino dulcius redditur, eo & colore nigrius, & consistentia crassius apparet. In quarto autem de
 simplicium medicamentorum facultatibus libro, dulcem omnem saporem a caliditate, quae non immo
 derata & uehemens sit, sicut acrem in uehementer calfacientibus fieri docuimus: ab illis enim separa
 ri acrimonia non potest. in usu tamen dulce uinum uidetur mediocriter calfacere: sitimque facit &
 propter caliditatem, & propter crassitiam. atque ita etiam mustum, quo diutius in igne uersatur, eo
 crassius, nigrius, dulciusque redditur. & tamen si supra modum coctum sit, contrahit amaritiam, quo
 modo & mel ipsum, quod licet sit omnium dulcissimum, tamen longiore coctione amarum efficitur. sed,
 ut ante dixi, de qualitatibus omnibus, quae in gustu uersantur, in quarto de simplicium medicamento
 rum uiribus locuti sumus. ac nunc, ut alibi quoque in explanationibus, quas in Hippocratis libros con
 scripsi, non demonstrationes, sed ipsarum solas conclusiones affero. Cum igitur uinum dulce uiscus cal
 faciat, sitque, ut diximus, crassa consistentia, particulares eius facultates, quas eorum indicat, ex secun
 dis qualitatibus consequuntur: color enim suapte ratione nullam uim neque ad iuuandum, neque ad
 laedendum habet. ergo huiusmodi uinum pro consistentia crassitie tarde permeat. quapropter non
 modo ex partibus obstructis quicquam adimet, sed etiam obstructiones adaugebit: ob eamque causam
 recori male affecto maximum afferet detrimentum: praesertim uero, ubi aut inflammatio, aut scirrhus ip
 sum obideat. moderatius autem laedet, cum uiscus aut a crassis humoribus sit obstructum, aut propter
 imbecillitatem afficiatur: ut in ijs affectionibus, quae proprie hepatica uocantur, usu uenit: post iecur,
 lien a uinis crassis laeditur: at pulmo non item, cum crassum humorem in bronchijs habet: nam in iecore
 ex amplis portae uasis ad extrema angusta uasorum tum gibbae, tum simae proceditur: per quae eorum
 omnium, quae in totum corpus digeruntur, transmeatio efficitur: in pulmone uero contra fit: nam per
 uenas multas digestum, & elaboratum in amplam bronchiorum, & primo minorum capacitatem inci
 dit, tum ab his ad maiora excipitur: ac secum crassos humores tollit, quibus non modo calidius, sed etiam
 tenuius est. nosti autem pulmonem ab humoribus crassis, ac glutinosis per tusses expurgari: nam qui
 aquei sunt, & exquisite tenues, aerem, qui tussiendo foras mittitur, circumfluunt: est enim aer tanquam
 manus quaedam, quae sursum crassos humores secum fert: sed debet ea esse humorum crassities, ut ab
 aere sursum ferri queat, non, ceu lutum, bronchijs illita. quam ob rem glutinosos humores tusses non
 expurgant: manent enim illi, & interna bronchia, uisci modo, occupant. ita fit, ut medicamenta, quae
 ad crassos humores, qui pulmone continentur, educendos idonea sunt futura, moderatam humiditatem
 habere debeant: si uero glutinosi humores fuerint, non humiditate solum, sed ea etiam, quam acidi suc
 ci efficiunt, deterfione opus est. quam ob rem aqua multa accommodatissima est ad crassos humores
 sputo reiciendos: oxymel uero ad glutinosos. aquam multam sequitur prissana. post eam uinum
 dulce est, si maturis iam & peripneumonia, & pleuritide propinetur, corporibus non iam amplius in
 flammatione uexatis. si uero tale uinum potui datum, sitim creet, tum minus ad expuitionem ap
 tum est. sed, ut uno uerbo complectar, uinum dulce in morbis acutis ad expuitionem & propter actio
 nes antedictas, & ex communi uinorum omnium ratione qua uires corroborant, accommodatum est:
 praesertim autem ijs, qui quaeuis humida, quae tum thorace, tum pulmone continentur, expuunt. illa au
 tem humida uaria esse tum consistentijs, tum qualitatibus, tum facultate, in praesagijs didicisti, ubi spu
 torum differentiae exponuntur. ac tale quidem uinum febricitantibus datum, nullo alio bono praeditum
 est, minus tamen poterit laedere, quam uinosum, quod uehementer calfacit. praeterea uero nullum aliud
 commodum, praeter ea, quae diximus, affert, nisi quod modice uentris permeationem iuuat. itaque Hip
 pocrates cum a minus laedentibus, quae multa sunt, docendi initium sumpsisset ad utilitates ipsorum,
 quae paucae sunt, in fine sermonis pertransiit. quam ob rem eius dictionem persequentes, quae recen
 set, percurramus. ait igitur, uina dulcia minus, quam potentia, mentem ferire: hoc est, minus deliria
 excitare: siquidem uina potentia, cum uehementer calfaciat, caput humoribus, uaporibusque, & caliditate re
 plent. uina igitur dulcia, quo magis a calore uehementi absunt, eo minus caput grauant, ac mentem laedunt.
 addit ea facilius per intestina meare, ac uiscera in tumores attollere, hoc est uiscerum tumores adaugere,
 sed de his paulo ante dixi. praeterea negat uinum dulce ijs, qui amarum bilium coaceruat, esse idoneum: medici
 enim bilem, simpliciter & flauam & pallidam appellare solent, nigram uero non item, sed hoc totum, nigram
 bilem, non bilem simpliciter uocant. sed haec quidem est acida, quae uero flaua est, amara. ideo *μυροχολος*
 appellat eos Hippocrates, in quibus huiusmodi bilis redundat. haec autem aquosis permixta icho
 ribus, & liquidissima, & pallida uidetur: cum uero sola est, crassa est, & flaua. calidae autem & siccae tem
 peraturae huiusmodi bilem creant: ad quam gignendam omnes dulces succi ualent. ex quo fit, ut om
 nium horum mel maxime in bilium uertatur, quod dulcissimum sit, deinde uero dulcia uina. nec solum
 autem, quod multus calor tales humores amaros reddit, ideo dulce uinum est febricitantibus incom
 modum,

A. l. r. f. 3. d. 1.
c. 8. p. 120. d.A. l. 3. f. 10. 4.
c. 1. p. 502. EA. l. 3. f. 10. 4.
c. 1. p. 502. E† C. Bestar. ni
hil uariat: un
de ex nostris
habet *υδαρά*
ζωο. i. aquosi
uini, & melius
ut cuique per
spicuum est.A. l. 3. f. 10. 5.
c. 1. p. 502. E.
† C. Best. ha
bet *υδαρά*, id
est incidens, &
melius, quam
υδαρά, id est
madedaciens.
ne idem itere
tur.† *υδαρά* legi
tur in cod.
Bestar. ut et
rius ad uinum
referatur.

A modum, praecipue si calida siccaque temperatura sint: uerum quod & crassa huiusmodi uina sint, & quod
 per urinas non uelociter descendant, neque cito dissentur, inde euenit, ut neque biliosos humo
 res secum ducant, neque etiam excernant. solis ergo his unum inest bonum, quod uentrem emol
 liunt: quod si non faciant, omni pacto nocent. praeterea sitim creant, quare indicant, facile in
 bilium ipsa conuertit. ait quoque hoc uinum flatus gignere: crassi enim humores ex calfacti flatus si
 bi similem tum uaporosum, tum crassum pariunt. quod autem tale est, inflationes facit. quapropter ex
 tenuibus uinis flatus non excitatur, quamuis interdum quidpiam gignatur, quod & tenuium partium,
 & aerium, non nebulosum, uaporosumque sit. iam uero dulce uinum non esse inferioribus intestinis
 infensum ait: quanquam flatus, qui ab ipso exiit, tarde meat, & diu in praecordijs commoratur. ea
 autem causa est, cur inferiora intestina non admodum perturbet, quod in praecordijs moratur, donec
 coctum, & tenuatum perfecte sit. quod si semel coctum sit, tum naturam quae facilius permeet, tenuio
 rumque partium sit, habebit. qua igitur ratione a supernis partibus ad infernas expellitur, eadem ab
 infernis extra emittitur.

3 *Vrinam omnino minus hoc, quam album, uinosum ciere potest.*

Quod appellatur uinosum, album, considerandum est: ante enim uinosum uinum esse, & uocari dixi
 mus, quod merito opponitur aquoso. oportet igitur, ut & ualenter calfaciat, & caput repleat, & deliria
 procreet, & febris calorem adaugeat: sed uinum huiusmodi album non est, neque cum nouum, neque
 cum uetus est: siquidem nullum etiam aliud ex ueteribus uinis album manet, etiam si principio tale ma
 xime fuerit: immo uero semper magis fuluum redditur, ac tandem flauum. Videtur ergo Hippoc.
 uinosum album dixisse, austerum, quod etiam urinas non mouet, sed, si tale crassum fuerit, in praecordijs
 moratur: si non crassum, neque multum moratur, ut nigrum, neque pariter, atque alba simul & medio
 criter austerum, per urinas descendit: haec enim uina ciendi urinas uim habent, propterea quod utriusque
 proprietatis per urinas descendendi sunt expertia: tum eius quae aquosi uini est, quam ob frigiditatem
 acquisiuit: tum eius, quam uinum nigrum propter crassitiam habet: nam album uinum & austerum cali
 dum est minimum inter uina: ideoque ijs defillationibus conuenit, quae ad uentrem fiunt: eiusmodi
 tamen uinum non ab uide urinas ciet. ac fortasse Hippocrates nigrum huic comparans, ipsum minus
 ciere urinas dixit.

4 *Sputum autem alio efficacius educit, quod dulce est.*

Quodnam aliud dicit? an id, de quo est instituta oratio, cui comparans dulce, ait, Vrinam omnino mi
 nus hoc, quam album uinosum ciere potest: an uero non hoc solum, sed absolute, quodcumque dulce no
 est? cum igitur, quatenus ad hanc dictionem pertinet, obscurus sit Hippocrates, sitque probabilis, ip
 sum nunc de uinolo albo intelligere, rursum alia quoque difficultas suboritur, quod non admodum pa
 teat, quod uinosum album sit: utrum sit id, quod uehementer calfacit, an quod ualde adstringit, quod e
 tiam acerbum Graeci uocant, ut quod moderatius, austerum: quomodo igitur intelligenda haec uerba
 sint, ego ueritatem exponam. omnium uinorum maxime sputum educit dulce, si non admodum crassum
 sit: ueluti etiam quoties non usque adeo ad fuluum recesserit, ut exoluta in eo sint crassities, atque dul
 cedo: incommodum enim fuluum est, ut febris succurratur, quod uehementer calidum sit. post uinum
 autem dulce non admodum crassum, ad eorum, quae in pulmone sunt, educationem, accommodatum
 est uinum aquosum: uires scilicet roborans, & humores humectans, atque incidens mediocriter. idem
 quoque cum minore periculo, quam cetera alia omnia uina, febricitantibus datur.

5 *Quibus autem potui datum, sitim facit, ijs minus, quam aliud uinum educit. quibus uero sitim non affert, in ijs ma
 gis, quam aliud, educit.*

Aliud uinum dixit, quod omnino sitim non gignit. quid autem causae sit, cur uinum quod sitim creat,
 D sputa minus educat, facile cognosces, si quae praedicta sunt, ad memoriam redegeris: sitis enim manet
 in ijs, qui dulce uinum bibunt, propterea quod febris ipsius calor sit magis malignus: qui cum talis sit,
 sputum siccatur, crassiusque reddit, ac glutinosus: idque esse difficile ad educendum, ne probandum
 quidem est.

6 *Vini albi uinosi tum laudes, tum uituperationes in dulcis uini enarratione magna ex parte continentur: ipsum enim
 alio facilius ad uescicam transit: uirinam ciet: perpetuo purgat multa, ad utilitatem in his morbis afferendam. quamuis
 enim quod ad alios usus pertinet, ab alio superetur, quia tamen per uescicam purgat, ideo liberat, si, ut oportet, exhibeatur.
 has igitur de uini usu & noxae coniecturas, licet per pulchra sint, maiores tamen nostri ignorauerunt.*

De hoc uino dictum est, cum de uino dulci loqueremur: siquidem uires ipsorum comparauit, ac per
 uestigauit. dixi autem non exiguam esse quaestionem, utrum album simul & austerum significauit, cum al
 bum uinosum nominauit: an id, quod uehementer inter uina alba calfacit: cum ex uinis albis nullum
 calfacere ualenter possit. nam quod summe calidum est, id continuo est flauum, sicut quod deinceps
 sequitur, fuluum: mox post haec, rubrum: ac deinde dulce. album uero minus, quam haec omnia, cal
 facit: sed differentias particulares, sicut etiam alia interualla, pro pluris ac minoris ratione, habet. quod
 autem hoc uinum facilius, quam dulce ad uescicam permeet, dictum est supra. atque ipsum ad alia
 esse

esse dulci incommodius. alia autem intelligit, uentris subductionem, & sputorum educationem. perpulchras autem esse hanc coniecturas, hoc est notas, quibus uinorum facultates cognoscimus esse dixit.

Fuluum uinum, et nigrum austerum eundem usum habere censerem in acutis morbis, nisi capitis grauitatem inducerent, & mentem attingerent, & sputi ac urine exitum impedirent: ac si alui excrementa & humentiora, & ramentosa sint: nam in his ab albo demigrandum precipue est, & ab ijs, quae sunt consimilia.

Vinum dulce, continuo etiam nigrum est, non tamen nigrum omne continuo est dulce: sed ex eis quaedam sunt austeras, qualia apud nos in Asia prope Pergamum, in Perperina & Aegis. quod autem in Cilicia est salbates, austerum simul, dulceque est, ex qualitatibus contrarijs constans. quocirca prauum est, quia neque distribuitur, neque descendit, sed plus, quam par est, in superiore uentre manet, ipsumque inflat. quod uero citra dulcedinem est nigrum & austerum, id uentri utile est, quando uel plura, quam conueniat, descendunt, uel ramentosa sunt: tunc enim uinum austerum, non secus quam album, & item cetera medicamenta adstringentia conueniunt. ad haec autem etiam fuluum esse accommodatum. in quo non dicit omne fuluum absolute: sed fuluum austerum: nam de utriusque intelligendum est, quod in principio huius dictionis scriptum est, Fuluum autem & nigrum austeras eundem usum habere censerem, duplex autem est fuluum, ut etiam nigrum. nam aliud dulce, aliud austerum est: ac tertium quoque praeter utrumque est, quod ex utriusque qualitatibus permixtione constat: sed cum hoc unam habeat qualitatem, utroque colore duplex est. fuluum uero caput, ac mentem magis tentat: propterea quod est nigro calidius: qua eadem ratione febres auget: quibus quidem febribus sola ea uina conueniunt, quae aquosa sunt. merito igitur austerorum uinorum usum prohibuit, siue illa colore fuluo, siue nigro sint. in capitis uero grauitate, ac mentis laesionibus, hoc est, ubi febris eam percussit, ac praeterea in thoracis, pulmonisque morbis, in quibus sputum cohibetur, uina huiusmodi incommoda esse confirmat: itemque cum urinae supprimuntur, idque propter crassitatem & adstrictionem usu uenit.

Latere autem id neminem debet, ut uinum dilutum superiores & inferiores partes corporis minus laedit, sic meracius in rebus magis auxiliari.

Meracius uinum, ut dixit, intestinis magis conuenit. itaque non sine causa iuuat ipsa ratione adstrictionis, propter quam omnino prodest. sed huiusmodi adstrictio exoluitur, si uinum sit aqua temperatum. quam etiam ob causam minus iuuat intestina. ceterum ut haec iuuat adstringendi ratione, cum meracius fuerit, sic thoracem, caputque magis laedit. atque haec quidem sunt, quae indicauit, cum dixit, superiora quidem offendit omnia. quin ea etiam corpora laedit, quae per urinas expurgari debent: siquidem austerum uinum omnes cohibet excretiones. Haec de uinis locutus Hippocrates, ad aquam mulsam statim pertransit: cum cetera fere omnia de uino demonstrasset, at uno, quod non absoluit, praetermissio: quod quidem ego obiter percurram. hoc autem est, aquosum uinum esse febricitantibus maxime idoneum. hoc autem uinum est colore album, consistentia tenue, nullamque insignem earum, quae ceteris uinis insunt, qualitatem habet, neque austeritatem, neque acerbitatem, neque dulcedinem, neque acrimoniam, neque odorem denique: huic enim soli inter omnia uina, datum est, ut aquae & uini mala effugiat. huiusmodi autem apud omnes gentes inueniuntur, ut in Italia imbecillum Sabinum, quod febricitantibus potui dant: in Asia Titacazenum, & Tibinum. Sed ubi huiusce uini notas intellexeris, talia facile in qualibet gente comperies: apud quas ualde tenuia, & aquosa uina producuntur. atque ego quidem talia etiam reperi in Cilicia, Phoenicia, Palaestina, Scyro, & Creta. immo uero, ut dixi, in regionibus omnibus uidi: & quod magis mirabile est, in Aegypto: crassa enim & odora, & ualde potentia uina in feruidis regionibus prodeunt: in Italia uero, & Bithynia & Asia si multa aquosa producuntur, nihil mirum uideri debet. sed merito quaeret hic quispiam quid causae sit, cur Hippocrates in praecedenti dictione de his uinis separatim non sit locutus, cum tamen febricitantibus haec, quam cetera omnia, sint minus noxia: neque enim dicendum est, Hippocratem tale uinum ignorasse: siquidem paulo post, cum de aqua mulsam agit, haec subdit: ceterum uino albo tenui, paucifero & inodoro quodam modo est potentius, & quodam modo infirmius. haec dixit, aquam mulsam uino albo tenui, & paucifero, hoc est parum aquae ferenti & inodoro comparans. itaque cum uinosi uini notas perspicue & exquisite recenseret, ut caput, mentemque tentet, existimauit, se quoque de aquoso, quod illi contrarium est, satis abunde docuisse: cum in eo contraria inesse, possumus ratione comprehendere.

DE AQUA MULSA.

Aqua mulsam per totum morbum in acutis epota, his, qui amara bili abundant, & quibus magna sunt uiscera, magna ex parte minus, quam qui non sunt huiusmodi, idonea est.

Quod ait, per totum morbum, declarat, se de illis morbis loqui, in quibus dixit, non esse cremore pristinam utendum prius, quam ad statum morbus peruenerit: si enim acuta febre correptus sit aegrotus, neque tamen in thorace, & pulmone morbus sit, uiresque ualeant, & morbus non sit ultra quintum diem se producturus, aqua mulsam sola potui data satis erit, ut sufficere aeger possit. ac ceteris quidem omnibus in morbis, qui huiusmodi sunt, conuenientissima mulsam est. sed ijs, qui amara bili abundant, minus est propitia:

Propitia: siquidem in eis, nisi prius uel per intestinum, uel per uescicam transferit, in bilem uertitur: ac si pertranseat, tantum abest, ut laedat, ut etiam iuuet uel maxime: nam secum excrementa biliosa deducit, atque hac quidem ratione, eius quoque temperaturam nobis indicauit: nempe in huiusmodi naturis, mulsam diluitor data confert: quando ea neque sitim affert, neque bilem creat. ut autem ijs, qui amara bili abundant, ita etiam quibus magna sunt uiscera, non esse idoneam dixit. atque hoc quidem loco non intelligit eos, quibus magna uiscera suapte natura sunt, sed quibus ex aliquo affectu intumuerunt, siue scirrhum, siue inflammationem, siue oedema contraxerint: est enim mala in eis, propterea quod permeare cito uiscera non possit, & facile in bilim uertatur, praesertim uero in inflammationibus ob caloris magnitudinem: at in alijs tumoribus praeter naturam, minus noxia est.

Minus tamen, quam uinum dulce, sitim excitat: pulmonem autem mollit, sputum mediocriter educit, ac tussim mitigat: quippe quae abstergendi facultatem quandam obtineat: sed plus, quam opportunum sit, glutinosum sputum facit.

Quare mulsam minus, quam uinum dulce, sitim affert, dicta iam a me causa est, cum docui, quatenus utraque dulcia sunt, eatenus quoque facile in bilim uerti: quatenus uero haec tenuior, & facilius ad permeandum est, ut omnia subeat, eatenus minus, quam uinum dulce, sitim excitat. ex quo fit, ut si aliquando diutius in uentre commoretur, non minus, quam dulce uinum, sitim inuehat. quod tamen ei raro contingit: siquidem mulsam, citius quam uinum dulce, uentrem intestinaque omnia penetrat, itemque iecur usque ad renes ac uescicam, non raro quidem, sed perpetuo. quam ob rem minus sitim, quam uinum dulce, inducit. Hippocrates idem quidem, sed alio pacto dixit, mulsam facultatem ex ijs, quae in pulmone facit, nobis ostendens: planum enim est, eam non esse haec effecturam, nisi uias ipsius penetraret, atque abstergeret. praeterea uero non dixit absolute, ab ea sputum educi, sed addidit, mediocriter: ea enim non ducit ualenter, ut oxymel, sed mitigat, quod oxymel non facit: immo uero ipsum tussis excitatum irritans, tum asperans: quatenus scilicet uehementer deterget. mulsam uero, praesertim diluitor est facultatis detergentis, quae minima sit, particeps. uocatur autem haec facultas σμηκτική, a qua nunc Hippocrates nomen σμηκτικῶδες declinauit: cum mulsam habere σμηκτικῶδες τι, hoc est abstergendi facultatem quandam obtinere dixit. in quo docuit, modicam esse eam facultatem, cum addidit quandam: quod uerbum, ubi adiectum est, paucitatem significat. ergo exigua mulsam uis abstergendi, non quia abstergendi uis est, ideo est imbecilla, sed quia est exigua: nam ad glutinosum sputum medicamento, uehementer abstergente opus est: quod cum glutinosum humor, qui pulmonis bronchijs continetur, possit abstergere, ac si talis quispian in medio thoracis atque pulmonis sit acruatus, iam ut probe spuatur, maiorem uim incidentis, detergentisque facultatis postulat, qua a succingente costas membrana detergatur, dissecetur, ac tenuetur: cum fieri nullo modo possit, ut huiusmodi humor, per membranam, quae uiscus ambit, aliter ad pulmonis bronchia comportetur. quam ob rem Hippocrates non recte usus est dictione: cum huic orationi, Abstergendi facultatem quandam obtiner: eam quae sequitur, adiecit, sed plus, quam opportunum sit, glutinosum sputum facit: melius enim locutus esset, si dixisset, Abstergendi facultatem quandam obtinet, quae exigua est, & quae saepe glutinosum fieri sputum finit: neque enim sputum propter mulsam glutinosum fit: sed id ipsum huiusmodi sputum proprium inest: ac mulsam nullum auxilium affert, sed finit excrementi naturam talem permanere. quocirca melius dixisset, si sputum glutinosum nihil iuuari, ac non tale fieri a mulsam adscripisset: nam uerbum, glutinosum fieri ab Hippocrate usurpatum, magnam uim habet, ut sputum a mulsam tale fieri significetur.

Ciet autem urinas efficaciter, nisi aliquid ex uisceribus obliterit.

Dictum est a nobis ante, mulsam ideo ciere urinas, quod uias omnes, quae uentrem, renesque interiacent, facile permeet: atque ubi iecur male afficitur, eam non conuenire demonstratum est. praeterea, lieni, si inflammatione laboret, molesta est, ac multo magis uentri, atque intestinis: nam cito ob inflammationis calorem igneam uim acquires, in bilem uertitur: etenim & uiscera, & uenter melle propter dulcedinem delectantur: inde fit, ut ipsum & citius, & magis repente attrahant. ac ceteris dulcibus idem, quod melli inesse, quispiam dixerit: atque ideo ut uentri, sic etiam uisceribus accommodari. oblectari autem his uenter uidetur: siquidem ubi ea deglutiuit, perspicue his assumptis modo quodam uoluptate perfunditur, ut contra, ab asperantibus, atque amaris molestia afficitur: neque id solum euenit, cum assumuntur, uerum ubi etiam sumpta sint, ad aliquod usque tempus, ex quo fit, ut nemo, nisi pro medicamento, ut propter collectos praeter naturam in uentre humores, ea assumat: qui enim in naturali statu sunt, ijs haec iniucunda sunt omnia: ac iucunda sola, quae dulcia sunt: in ea enim, quam gulam uocant, maxima de uoratis dulcibus cibis uoluptas exoritur: quod scilicet loci illius corpus quippian cum huiusmodi succo peculiare habeat. hoc autem corpus facit uentriculi interna tunica, ut ea etiam, quae linguam ambit: sed in lingua sensum dulcedinis habet euidentissimum: in gula autem, uoluptatis, sed euidentis quoque sensus in ore uentriculi continuo fit, quod dulcibus assumptis delectatur, modo animans naturalem suum statum possideat. par igitur est uiscera, dulci succo hoc pacto gaudere, plurimum ipsius, celeriter attrahere, ac cum ualent, frui et alii: cum uero febrim habent, aut inflammationem, tum dulcem succum in id, quod biliosum est, commutare. quam ob rem, quae caricis aluntur, ea tum maxima, tum suauissima esse uidentur, quod iecur ipsum, ut liquet, uberius alimentum ex esu dulcium accipiat: at in febribus

7
*
† C. Bess. Amates, legunt sputum

8

† Oes cod. bent σμηκτικῶδες τι, adiectum tatem.

9

febris, & inflammationibus huiusmodi rerum usus non in probum alimentum, sed in bilis originem conuertitur: propterea quod ipsius febris calor exuperat, natiuus uero, qui bene temperatus erat, deficit.

Alui biliosa excrementa magis educit: quæ interdum bona sunt, interdum magis, quàm oportet, & exuperant, & spumant. id uero biliosis magis accidit, & ijs quibus uiscera magna sunt.

Redigenda ad memoriam ante dicta est oratio, in qua mulsam uino dulci comparans, dicebat, eam minus sitim excitare, quàm uinum dulce faciat: siquidem hoc etiam in loco eandem mulsam cum uino dulci conferens, eam biliosa alui excrementa magis deijcere pronunciat: nam & dulce uinum potest biliosa deijcere: uerū mulsam biliosa interdū, quæ bona sunt, subducit: interdum uitiosa, quæ pure & sincere admodum biliosa sunt, bilem scilicet ipsam rufam, uel flauam, crassamque contentia. atque ea quidem bilis spumam accipit, persæpe quidem ea ratione, qua in ijs, quæ uehementer igni calfiunt, spuma excitatur: sæpe autem, ut in ijs, quæ flatu agitantur, humoribus. primum autem est caloris exuperantis nota: secundum uero angustiam instrumentorum, & flatuosi spiritus interclusi, & uiam liberam non habentis agitationem indicat. ceterum huiusmodi biliosa in his febris maxima ex parte subducuntur, quæ colliquant: quibus ferme rerum omnium & aduersissima, & maxime noxia mulsæ potio est: ueluti contra, potio aquæ frigidæ est accommodatissima. ait autem huiusmodi excrementum a mulsâ magis gigni in ijs, qui natura biliosi, hoc est, immoderate calidi sunt, atque in ijs morbis, in quibus uiscus aliquod inflammatione obfidetur. hoc autem commune inflammationis nomen, modo factum peculiare est eorum, quæ inflammantur: nam neque propter scirrhum, neque propter œdema febris accenditur. perspicuum igitur est, cum in acutis morbis, de quibus nunc Hippocrates agit, in uisceribus tumor oriatur, id esse inflammationis, non scirrhi, aut œdematis symptoma. tales autem nunc uiscera magna, hoc est in tumorem elata, habere dixit.

Mulsâ præterea, quæ dilutior est, efficacior emucandi sputi uim obtinet, ac pulmonem reddit leniorem. quæ uero minus diluta est, alui spumosa excrementa & supra modum affatim biliosa & calidiora, magis quàm dilutior dicit.

Supra docui, mel in acutis morbis in bilim uerti, ob eamque causam nos ab eo lædi: aquam uero tarde penetrare, & in præcordijs morari diutius, ideoque esse uitandam. quod uero ex utrisque mistum est, id accommodatum redditur, quando eius temperatura est huiusmodi, ut plurimæ aquæ tantum melis mistum sit, ut uiam aquæ paret, & ad distributionem ducat: his enim ita temperatis, urinæ facilius permeabunt, & sputum citius euocabitur. quod si multum mellis sit admistum, sitim faciet, & sputum glutinosum reddet. quam ob rem mulsâ dilutior est ad sputum educendum, & ad urinis parandum exitum accommodatior: minus diluta uero, ad alui deiectiones aptior: quo enim magis irritabit, eo magis aluum, uelociusque subducet. ac per clysteres infusa, quo purior est, eo maiorem excernendi uim habet. causa autem erit deiectionum earum, quæ affatim hoc est ualde biliosæ sunt: & item spumosa. potest enim talia excrementa magis trahere, quia intestina mordet, & abstergit. adde quod in flauâ bilim transiens, ea etiam ratione copiam biliosorum excrementorum auget. itaque eius usum non probat. id quod declarat, cum addit, Et supra modum affatim biliosa: nam quod ait, supra modum, significat, plus, quàm conuenit. spumosas quoque deiectiones in præfagijs damnauit. & affatim, hoc est sincere biliosæ, præuæ sunt. neque enim affatim, neque sincere, sed mediocriter eiusmodi esse debent. Tu igitur, horum memor, cum ex mulsâ epota, uel etiam sine mulsâ, quis spumosa simul, & sincere biliosa deiecerit, scito febrem esse colliquantem: itaque a mulsæ usu abstineto, & ad ptissanæ cremorem deuenito: obseruans ut aliquod, licet exiguum, morbi coctionis signum in urinis uideas: in ea enim occasione si etiam aquam frigidam dabis, maxime iuuabis.

Deiectiones autem huiusmodi alias præterea magnas noxas habent: neque enim præcordiorum ardorem extinguunt, sed excitant, efficiuntque ut æger difficulter morbum sustineat, membra huc illuc deiciat, intestina etiam, & anum ulcerant.

Est in more positum Hippocratis, ut noxas appellet *σνεα*: ut in libris de fracturis, & articulis ostendimus: Iones enim *σνεα* pro lædere dicunt, & noxia sæpe *σνεα* ipse uocauit. huiusmodi igitur inquit, deiectiones alias præterea magnas noxas habent: hoc est deiectiones ualde biliosæ, ac simul etiam spumosa. consuevit etiam in signis explicandis, sæpe causarum, & lædentium corporum uti nominibus. melius ergo fuisse dicere, huiusmodi deiectiones significat alias præterea magnas noxas, sed dixit, habet. & tamen corpora affecta sunt, quæ noxas habent: causæ uero eas faciunt, signa eisdem indicant. ceterum quæ noxæ ab ijs deiectionibus proueniant, audi ab ipso Hippocrate loquente, neque enim inquit, præcordiorum calorem extinguunt, sed excitant: id quod dixit, quia sæpe numero biliosæ deiectiones præcordiorum ardorem statim extinguunt. quam ob rem in biliosis malignis addidit, in quibus talia excernuntur, non extingui, sed contra, omnino adaugeri: neque præcordiorum ardorem sedari, sed uehementiorem reddi. Et æger difficulter morbum sustinet: id est, inquietus, implacidusque efficitur: cum huiusmodi deiectiones sint flammæ affectionis, qua præcordia obfidetur, symptomata. adde quod ipsarum acrimonia ramentosam in intestinis affectionem gignit: cuius sane affectionis in causa

A sa sunt ea, quæ sincere biliosa sunt: & eius, quæ in præcordijs est, signa. Hippocrates tamen, uti dixi, uocabulis causas indicantibus, inter signa uti quandoque consuevit.

15 *Sed horum auxilia scribentur.*

Ut singulorum morborum remedia se scripturum, antea quoque declarauit, ita hoc loco non minus pollicetur. uerum utrum, quæ post hanc tractationem, de balneis adiecta sunt Hippocrate digna censentur, & item quæ in libris de morbis, aut de affectionibus scripta sunt, in eorum explanationibus perpendemus.

16 *Si igitur in huiusmodi morbis qui aqua mulsâ, pro alia potione, posthabitis sorbitionibus utatur, is ut multa feliciter consequatur, ita fere nunquam sua spe frustrabitur. Quibus autem danda, uel inbibenda sit, & quas ob causas ab ea temperandum sit, maxima ex parte iam dictum est.*

Nunc quoque apertissime declarauit, se consulere, ut usque ad morbi iudicationem sola aqua mulsâ utamur: in morbis autem solis colliquefacientibus, uel in quibus hominum uires usque ad morbi iudicationem sufficere non possunt, ad ptissanæ cremorem deueniamus: in alijs uero melius esse, ut ex sola mulsâ ratio uictus instituat.

17 *Damnauerunt autem nonnulli mulsam, quod bibentium uires frangat: maturamque mortem citet: cui errori occasio nem dederunt ij, qui mortem sibi fame conscierunt: sunt enim nonnulli qui aqua mulsâ perinde, ac si huiusmodi quandam vim habeat, utuntur.*

Non idem est, dicere uires bibentium frangere, & bibentes nihil nutrire, uel parum eam alere: siquidem hæc tria inter se differunt: nam quæ uires imminuunt, ut sanguinis eruptio, multa per aluum deiectio, immoderatus sudor, & per accidens cibi abstinentia, merito uires prostertere dicuntur: quæ uero nihil omnino nutriunt, ut aqua, ea neque uires frangere, neque roborare, quæ si uere dixerit, nisi fortuito id interdum accidat: aqua enim, non ut alimentum, uires ægrotantium recreat, sed ut medicamentum, cum ad temperamenti moderationem reducit ea, quæ propter eius immoderationem imbecilla sunt facta. tertio deinceps loco censentur ea, quæ parum nutriunt: quibus qui solis utitur, etsi mori potest, non tamen tanquam ea uires imminuant, sed tanquam eas non, quod satis est, roborent: quo in genere est aqua mulsâ: si enim quispiam diebus quatuor cibo priuatus interire deberet, is mulsæ usu non modo ad quintum, sed ad sextum quoque perueniret. idem de melle intelligendum est: mellis enim ea natura est, ut mulsam ipsam faciat, quæ de numero eorum sit, quæ modicum nutriunt. humiditatem uero non modo Hippocrates, sed omnes fere præstantissimi medici non alimentum, sed alimenti uehiculum esse dixerunt. hæc eadem, quæ modo explicantur, de mulsâ, deque melle Hippocrates non obscure deinceps conscripsit.

18 *Sed id perpetuum non est.*

Non est omnino uerum, eos qui abstinent, propter mulsam mori: mortui enim etiam sunt, si solam aquam biberunt: sed quia exiguum corpori dat alimentum, ideo ipsa sola ad seruandam uitam non est satis. quod etiam usu uenit, si quis solius ptissanæ cremorem forbere perpetuo uelit.

19 *Quippe per se potui data, nisi ventrem turbet, multo ualentior est, quàm aqua.*

Videtur uerbo, ualentior, indicare, aquam etiam habere uim aliquam ad nutriendum. contingit autem, quod corporis uentriculi ariditas irrigatur: ut quia aquam bibunt, diutius durent, quàm qui nihil assumpserunt. tuto autem adiecit, nisi uentrem turbet, cum de mulsâ loquatur: illos enim peius tractat, quibus uentrem turbat, propter inanitionem: quo etiam loco, uerbum turbat, non medio cremem, sed immoderatam excretionem significat. scire autem conuenit, mulsam crudam, aluum magis subducere: quæ uero probe cocta sit, magis nutrire. id quod tibi obiter cognitum sit. nunc quid deinceps scribat, cum mulsam uino comparat, uideamus.

20 *Quinetiam uino albo, tenui, imbecillo, non odoro, tum ualentior est, tum imbecillior.*

Quidam hanc dictionem sine uerbo est, scribunt hoc modo, Quinetiam uino albo, tenui, imbecillo, non odoro, tum ualentior, tum imbecillior: alij pro tum, legunt interdum, sic, Quinetiam uino albo, tenui, imbecillo, non odoro, interdum ualentior, interdum imbecillior: sed ex oibus eadem uis est, eadèque sententia: Hippoc. enim mulsam huiusmodi uino quadam ex parte ualentior, & quadam ex parte imbecillior esse dicit. ego autem cum de uinis agerem, feci huiusce uini mentionem, quod Hippoc. quasi eius inscius, reticuisse. sed nunc clare indicauit, tum consistentiâ ipsius hoc uerbo, tenui, commemoras; tum facultatis imbecillitatē, cum addidit *δαιτυροπον*. i. imbecillū (quod pauciferū uocat) sic enim uinū uocat, quod ut bibatur, minimā aquæ mitionem postulat: cōtrariū huic *πολυροπον* appellat, quod ut bene tēperetur, multā aquā exigit. quod idē est, ac si dixeris, quod multū aquæ ad temperatā mitionem ferre possit. quod uero pauciferū nuncupat, id exolutū, debileque; & ad potū inutile reddidit, si multa aqua diluas. ceterū odoris uacuitas in uino efficacissima est frigiditatis, imbecillitatisque nota: cum hac in re sit aque per simile: non

secus,

secus, quàm magnus odor est roboris signum efficacissimum: etenim uinum aquosum paucissimum in ligno uitis transmutationem habuit, ac paucissimum quoque terrei elementi permissionem: ut aqua sit, quæ & parum terreæ, calidæque substantiæ assumpserit, & leuissima ad horum coniunctionem confectione indigerit. contrarium autem uinosum, & quod aquam multam fert, neque a leui confectione rale efficitur: utpote quod ab aqua plurimum differat. quam ob rem insignem & caliditatem, & odo rem est consecutum.

Etenim uini, mellisque puri, si utriusque uim consideraueris, magna est differentia: nam si duplo plus uini puri quispiam biberit, quàm linxerit mellis, multo plus uirium a melle, modo uentrem non turbabit, consequetur: nam multo plus subin de stercoreis deijciat.

Si Hippocrates mulsæ, & non mellis dixisset, clarius enunciaisset: hæctenus enim de mulsæ egit, ipsamque uino aqua temperato comparauit, & non ipsam per se, sed ut iusta fieret comparatio, ideo orationem ad mel, uinumque traduxit. Sunt autem, qui in huiusmodi comparationibus nõ modo alios, uolentes, sed ipsi quoque se inuitos fallant: alij enim puriora experti nõ puris solis, sed quouis modo temperatis eadem uires, quas in illis cognouerunt, attribuunt. alij non secus aquosiora experti, ex illis de omnibus quoquo modo temperatis sententiam ferunt. & tamen non est ita de rebus iudicandum, si uero de ipsis iustam sis comparationem facturus, mulsam ad eorum uinorum, quæ bibuntur, temperaturam in aquæ permissione, ita ex proportione existimabis, ut uinum non meracius, & mulsæ dilutior fuerit. sed quoniam difficile est in misione proportionem exquisitè seruare, ideo ad ea, quæ uere immista, & proprie pura appellantur, sermonem trãtulit, ac uinum nullo modo dilutum ipsi melli comparauit. ait autem duplum uini epotum, minus alere, quàm mellis simplum. sed quoniam multa sunt genera uinorum, non ea hoc sermone complexus est, quæ potentia sunt, caput feriunt, deliriaque excitant: sed uinum imbecillum & aquosum accepit: cui mel comparans, ipsum plus alere asseruit. Cumque uini duplo mel dimidium uoluerit comparare, non id fecit, quod solum utrunque per se, & sine aquæ misione æger sumat, sed si post utrunq; dimensum, pro arbitrio ingerat, nihil minus differat: potest enim si ita res ferat, unum mellis cyathum uel per se accipere, uel aquæ, quantum uolet, mistum ingerere, idque quotidie bibere: uel etiam uini cyathos duos singulis diebus, ut uolet, aqua temperatos. hoc autè experimento tum in multis hominibus, qui in ceteris rebus similiter affecti sunt, tum etiam in uno magis, in eodem temporis spatio utriusque facultas exquisita cognoscetur. si enim mel non ex proprietate naturæ uentrem turbat eorum, qui melle utuntur, ij pluribus diebus sufficient. quod si ita est, cur in principio orationis dixit, Quin etiam uino albo, tenui, imbecillo, & inodoro interdum ualètiore, interdum imbecillior mulsæ est? non enim interdum ualentior, interdum imbecillior, sed semper imbecillior propter ea, quæ nuper dicta sunt, uidebitur. nimirum, quoniam prius, quàm de iusta comparatione distinxisset, & sine distinctione absoluto sermone docuisset, bene ac tuto dixit, inueniri mulsam uino tui ualentior, tum imbecillior: si enim temperaturæ utriusque proportionem quis nõ distinxerit, certe interdum imbecillius uinum, interdum uero mulsæ existimabitur. uerum si hæc distinxeris, ut dictum est, eamque turbationem, quam in uentre mel facit, consideraris, mulsam ad nutriendum semper ualidior comperies, quàm uinum eadem proportione temperatum. si uero etiam stercurus, quod ex mulsæ ita moderatum excernitur, ut uires non exoluat, animaduertas, tibi etiam magis uidebitur, copiosior ex mulsæ, quàm ex uino extare nutritio: nam quamuis duplum stercurus exeat, & tamen ægrotans pluribus diebus ex mulsæ sufficiat, tamen mel potentius esse ad alendum, quàm uinum sit, iudicabitur.

Mulsæ tamen a ptiffana sorbitione epota uehementer replet, & inflat, uisceraque in præcordijs lædit. ante sorbitionem autem assumpta non solum non adeo lædit, sed etiam quidpiam prodest.

Loquitur de ordine, quem in usu mulsæ, ac ptiffanæ seruare quispiam optime debeat. ceterum hic sermo, quem in uno exemplo mulsæ, ptiffanæque didicisti, sit tibi uniuersalis: semper enim prius assumenda sunt, quæ & facilius corrumpuntur, & quæ magis subducuntur: posterius uero, contraria. ptiffana autem difficilior, quàm aqua mulsæ corrumpitur, & tardius secedit. itaque si mulsæ primo sumpta sit, ex ea quædam ptiffanæ ad deiectionem quasi subductio fit: at si ptiffana prius ingeratur, aqua mulsæ, quæ subduci prohibetur, præcordia inflabit, tum uero in bilim conuersa, progressu temporis ptiffanæ quoque aliquid detrimenti afferet.

Coctæ autem mulsæ aspicientibus quidem multo præstantior, quàm cruda uidetur: est enim splendida, tenuis, candida, & pellucida. sed quibus a cruda uiribus differat, equidem non intelligo: neque enim, si mel bonum fuerit, erit illa suauior: imbecillior tamen est, & minus stercoreis gignit: sed neutro horum ad aquæ mulsæ probat ionem indigenus. coctæ tamen optime, utendum ea est, si mel uitiosum, impurum, nigrum, & non incundi odoris fuerit: siquidem plurima huius turpitudinis uitia coctio tollit.

In tota hac oratione coctæ, crudæque mulsæ differentias docet: sed nullam explanationem desiderat.

D E O X Y M E L L E .

Potionem ex oxymelle uocato, sæpenumero utilem in his morbis inuenies: siquidem sputum educit, ac spiritum faciliorem reddit.

Consuesse

A Consuesse Hippocratem addere, uocatum, quod uocatur, uocari, & his consimilia, non ignoras: idque uel quod ea appellatio nondum Græcis omnibus sit usitata; uel quod improprie dicatur: uel quod artificiosum quid indicet: ut in temporalibus, masticatorijsque musculis declarauimus. sed oxymellis appellationem nihil artificiosi indicare, planum omnibus est: restat igitur ut addendo uocatum, significat se aut uocem reprehendere, aut eam nondum esse usitatam: atque hic quidem potest, utrunque fecisse: cum fortasse tum primum in communè usum uenerit: fortasse etiam uocem damnat, quod ea declaret, ex melle & aceto solis medicamentum confici: uel quod mellis differentiam indicet, perinde ac si quis ita diceret, mel acidum habet huiusmodi facultatem, perspicuum igitur est, cur uerbum illud uocatum, adiunctum sit. nunc uero ad id, quod utile est, aggrediamur: oxymellis enim confectione non ex sola mellis, acetique misione sit, sed ex aqua mulsæ, quæ parum aceti assumat: sed melius est, ut coquatur: siquidem aceti uis in coquendo minuitur: ut mulsæ ab eo, cui miscetur, utilitatem sumat, noxam uero non habeat. utilitatem porrò in hoc ipso orationis exordio declarauit, atque etiam post hæc aperiet: noxam uero in fine totius orationis adijciat. atque in exordio quidem dixit, ab eo sputum educi, ac spiritum faciliorem reddi: deinceps uero adiunxit, quæ nos, eius uerba secuti, perdiscemus.

Habet autem hæc tempora.

B Appellat tempora, uel in quibus ex consuetudine eo utamur: uel quibus iuuare soleat: siquidem uti etiam hoc nomine Καρπῶν, in hac significatione, Hippocratem docuimus.

26 *Quod si ualde acidum sit, nihil mediocre faciet ad sputa, quæ non facile educuntur. nam si retenta educeret, & guttur ipsum lubricum, ac ueluti leue redderet, pulmonem certe leniret: siquidem ipsum molliret. quæ si contingerent, maxime prodesse: sed euenit interdum, cum usque adeo sit acidum, ut non solum non possit sputum educere, sed glutinosius ipsum efficiat, ac detrimentum afferat.*

In quibus acido oxymelle utendum est, in ijs noxam quandoque ex eo nasci docet: nam in quibus nemo hoc medicamento acido uteretur, eiusmodi noxas recensere, superuacaneum est: neque, n. simpliciter de acido oxymelle est locutus, sed adiunxit *u. supra*, hoc est ualde, & uehementer. tale igitur oxymel nihil mediocre in crassis, glutinosisque pulmonis sputis facere consueuit: siquis id solum adhibeat: sed ea uel secat, detergit, atque educit: uel si facere id nõ possit, exsiccat: hoc. n. medicamentum ut secandi, sic etiã ficcandi uim habet. nos aut in crassis pulmonis sputis utimur, non tanquam siccantem, siquidẽ ita noceret, sed tanquam secante & detergente. cum autem hæc facere non potest, tantum abest, ut proficiat, ut etiam summopere officiat. quando uero neque incidat, neque detergat, ipse post hæc docebit. nunc uero agendum mihi est de lectione huius loci, quam in plerisque codicibus scriptam reperi. itaque legitur non *u. supra*, id est mediocre, sed *u. supra*, hoc est maius, ut ita dicamus, Quod si ualde acidum sit, nihil maius facit ad sputa & c. quod falsum est: siquidem ipse progrediens, magnam quandoque utilitatem, quam doque uero damnum afferri ostendit. itaque semper magnum aliquid facit, & nunquam parum. de quo autem uere dicitur, semper ab eo magnum aliquid aut malum, aut bonum fieri, de eo melius quispiam dixerit, nihil ab eo effici mediocre.

27 *Sane illi potissimum sic afficiuntur, qui alioqui pernicioso morbo laborantes, neque tusses, neque ea, quæ intus continentur, scire possunt.*

28 *In his igitur uires hominis perpende: ac si de eo spes sit, dabis.*
Conglutinari uehementer crassa sputa, ac nihil iuuari dato acido oxymelle, ait ijs contingere, qui alioqui pernicioso morbo laborant. hoc est, quibus morbus est supra modum incoctus. hi enim nihil expuunt.

In his igitur uires hominis perpende: ac si de eo spes sit, dabis.

Cum ab acido oxymelle nihil iuuari eos dixerit, qui alioqui pernicioso morbo detinentur, quorum pauci adiuti liberentur, ideo auxilium, quod raro contingit, noluit silentio præterire. id autem auxilium ab acido uehementer oxymelle proficitur, cum ægroti uires ualentes sint: alioqui tale oxymel nihil proderit: siquidem duorum alterutrum faciet, nam uel nihil profusus incidet, sed quod glutinosum est, reddet glutinosius, uel dissecabit, & absterget: sed uiribus repentinam educationem, ac euacuationem quam totam simul molietur, non ferentibus, suffocari hominem continget.

29 *Cum autem dare decreueris, perquam tepidum, paulatimque, & non assatim dabis.*

Si nihil ægrotus excernat, propterea quod & crassa, & glutinosa sputa sint, uires autem ualidæ sint, oxymel dari iubet ualde acidum, paulatimque, & perquam tepidum. est autè perquam tepidum, quod inter calidum & frigidum sit exquisite medium. ceterum cum ualidam facultatem habeat, ideo ueretur ipsum copiose, uno haustu offerre. simili quoque modo æstate frigidum dare, ut ante docuit, ideo reformidat, quod pleuritides, & peripneumoniæ, in quibus nihil expuitur, incoctæ sint. calidum autem coctioni perpetuo auxiliatur, frigidum nocet. quid igitur causæ est, cur oxymel calidum deuit? an quia morbus malignus sit: ne uidelicet protinus ex tali potione, affectio ipsa incocta etiã maneat: hominẽque ipsum a calido oxymelle affici citi contingat? ab hoc autem symptomate glutinosum sputum reddi declarauit. itaque arbitratur oxymel mediocriter tepidum tutius esse, utpote quod effugiat eam noxam, quæ ex calore sequi posset, & eam, quam necessario frigus afferret.

30 *Quod autem parum acidum est, os et fauces humectat, sputum euocat, si cum compescit, præcordijs, ita, uisceribusque, est propitium: etenim mellis, quas prædiximus, noxas prohibet: quippe quod in melle biliosum est, ita corrigitur.*

Aboluta oratione, quæ de ualde acido oxymelle erat instituta, hac dictione ad id, quod mediocri...

Flatus præterea discutit, & urinam ciet.

Hæc protulit de eo adhuc oxymelle loquens, quod mediocriter acidum est: id enim in pulmonis, thoracisque affectionibus plurimo usui est...

Sed intestini partem imam maiore humiditate replet, ramenta que efficit.

Humiditatem, quæ innascitur partibus, præter quam quod secundum naturam sunt appellari ab Hippocrate notum est...

At qui in acutis morbis inutiliter nonnunquam exhibetur: præcipue uero, quia non solum flatum cohibet, sed rursus ipsum reuerti cogit, vires frangit, & extremas partes infrigidat.

Abradi intestinum, interdum in acutis morbis non est bonum. ramentosa enim affectio est vlceratio quædam partium, quæ in superficie sunt...

Atque hæc quidem sola est, quam ego norim, oxymellis noxa, haud indigna, quæ literis mandetur.

Paulo ante ostensum est, oxymel mediocriter temperatū, omnes noxas, quæ ex mulsâ, uino, & aqua proueniunt, effugisse...

Huius quidem potiois paulum noxæ, ac ieiunio, ante sorbitionem, recte propinat: quanquam nihil prohibet ipsam a sorbitione quoque bibere, modo longum spatium interueniat.

Cum

31

† Oes cod. habent quædam .i. flatuolum, & ita uetus tralatio. A. l. 4. f. 1. c. 4. p. 779. C.

32

† Aliq. legit, chylolum, contra omnium ueterū codicum auctoritatem: & ueterē tralationem.

33

† Vetus tralatio habet huius uictus.

A. l. 1. f. 2. d. c. 22. f. 74. E.

† Orib. v. 24. legit quædam .i. qui intestini nature bene imbecillium, & præterea ad partem.

34

35

A Cum facultatem, quam habet, recensuerit, ad explicandam rationem temporis, in quo maxime id porrigere quis debeat, nunc peruenit. docet autem quando maxime quispiam ex ijs qui sorbitionibus aluntur, oxymelle utatur...

Qui autem in uictus ratione, sola potione sine sorbitionibus utuntur, ijs ipsum uero semper exhibere conuenit, uel ob hanc maxime causam, quod intestina abradit, & exasperat...

B Qui uictum sibi ex solo potu, sine pitissana instituunt, ijs per totum morbi decursum non conuenit oxymel bibere: tum quia intestinum, quod nudum est, uehementius abradit...

37

Quod si per totum morbi tempus ab hac potione, eaque multa, præsidium aliquod expectaueris, paulum aceti infunde, ut duntaxat sentiri possit: sic enim quas esset noxas allatura, non afferet, & debita auxilia præstabit.

Cum mulsâ sitim inferat, sputa autem in bronchijs pulmonis uel glutinosa, uel admodum crassa continentur, tum solo oxymelle utendum est. neque memoria nobis excidat, id intelligi in ijs, qui sola potione, sine sorbitione, utuntur...

38

Ceterum acuta ris aceti, ut summatim dicam, his magis, quibus amara, quam quibus atra bilis exuperat, prodest: quippe amara ab ipso dissoluuntur, degenerantque in pituitam, cum ab aceto in sublime tolluntur: nigra autem fermentantur, at tolluntur, ac multiplicantur: nigra enim acetum parit.

Naturas, in quibus amara bilis exuperat, appellat eas, quæ amarum succum coacervant, qualis est flauæ bilis succus: quibus idoneum esse acetum ait, quod est melancholicis aduersissimum: propterea quod nigra quoque bilis acida est...

39

Mulieribus autem multo magis, quam uiris, aduersatur, utpote quod uterum dolore cruciet. Acetum suapte natura neruos lædet, & longus usus testatur, & ratio docet: cum enim illi exâgues sint, ac proinde frigidi, facile ab eo medicamento, quod & refrigerat, & tenuium partium est, afficiuntur...

DE AQUA.

Aqua in acutis morbis potui datur: neque aliud officium est, quod ei tribuam: neque enim in peripneumonia tussim sedat: neque est alia potio, quæ minus sputum educat: si quis aqua potione perpetuo utatur, & tamen inter oxymel & mulsam si paulum aqua sorbeat, propter qualitatis potionum mutationem sputum euocabit...

40

† Aliq. legit, in pleuriticis.

COMMENTARI.

BB 2 Aqua

Aqua neque incidendi uim habet, ut acetum, neque calida est, ut mel: quod quidem non modo cal-
facit, sed etiam deterget, & secat. ideo iure fit, ut aqua tarde permeet, difficulter concoquatur, & ægre
descendat, quanquam alioqui optima sit, & culpa omni uacet: quæ enim uel limosa, uel male olens,
uel falsa, uel alterius cuiuspiam medicamentosa qualitate est particeps, ea nõ simpliciter aqua est, sed
cum tali quadam medicamenti permissione: ut si mel uitiosum, aut prissanam, aut acetum, aut uinum;
aut quid tale pertractes: neque enim totum genus, propter illud reprehendes, sed id solũ, quod tractes.
Cum igitur in singulis, de quibus iudicat Hippocrates, sermo de optimis habeatur, ita nũc quoque sin-
gula, quæ dicuntur, ad optimam aquam relata intelligas, quæ & purissima est, & omni aliena qualitate
uacat. hæc igitur quamuis optima sit, multum tamen temporis in uentriculo manet: fluctuationeque
magna ex parte gignit. ex quo fit, ut cum biliosus uenter sit, ipsa quoque corrumpatur. cumq; ex
uentriculo ad ieiunum intestinum ægre perueniat, non facile distribuitur, neque in iecur, & multo mi-
nus in renes, thoracem, ac pulmonem: quam ob rem neque ad ciendas urinas, neque ad sputum edu-
cendum nata est. immo neque per totum corpus transpirationes facit: siquidem hoc est opus substan-
tiæ, quæ tenuium partium sit & calida, non quæ frigida, crassarumque partium existat. præterea uero si
tim non sedat: propterea quod in amplis tum uentris, tum intestinorum animalis instrumentis plurimũ
temporis maneat, neque prorsus imas ipsorum partes penetret, neque ariditatem humectet. ipsam ue-
ro nihil alere, dictũ ante est. inde fit, ut neq; uitalem corroborare facultatem possit. atque hæc quidem
causa est, quam ob rem Hippocrates in ægrotis, ab aqua abstinens, ad mulsam, oxymel, uinumque se
contulerit. ob eas igitur causas nemo unquam ea utatur: & tamen alij quidam medici utuntur, & ipse
etiamnum Hippocrates: sed hic minus, ceteri magis: illi enim, quia ceteris rebus male utuntur, cir-
cumuenti, ad aquam ipsam confugiunt: cum non magna spei frustratio ei adiuncta sit, quando ne uir-
tus quidem: Fuit enim hæc Erasistrati sententia, Valentes ciborum, potionumque facultates tempesti-
ue quidem assumptas, maximo adimento: intempestiue uero, maximo damno esse. ceterum quem ui-
tiosum esse & oxymelitis, & mulsæ, & uini usum dico, is quidem oritur & ob repentinas mutationes;
ut ipse ostendit: & magna ex parte ob synceram permissionem, quæ fieri a medicis solet. Cum autem
ego seni cuidam ægrotanti quotidie uinum aqua dilutum darem, quidam ex huiusmodi medicis, qui
aderat, cum uidisset, me paucissimum uini aquæ instillantem, risit: dixitque ægrum non bibere uinum,
sed tantummodo uidere: ignarus nimirum, aliam esse mulsionis uini, quod uoluptatis gratia datur, ad
aquam, mensuram: aliam uero eius, quod opis ferendæ causa præbetur: permiscemus enim oĩno pau-
cissimum uini, ueluti incitationem quandam, quæ aquam ad distributionem trahat, ut scilicet aquæ syn-
ceritatem tollamus, non ut ex aqua uinum faciamus. ex sanis autem plerique sunt, qui uinum aqua dilu-
tum bibant: sed tum non debet aqua in ipso gustatu uinum superare, sed uinũ esse superius: at in ægro-
tantibus, multo magis danda opera est, ut uini uis parua sit. ita etiam paulo ante de oxymelle dicebat;
cum aquosum laudaret, itemque mulsam tutius quempiam uti ea, quæ aquosa est: nam pura, nisi uentrem
subducere anticiparit, magis lædet: præsertim uero in amaræ bilis hominibus, & ijs, quibus præter natu-
ram in tumorem elata sunt uiscera: quibus aqua detrimendum affert, quod plus iusto in præcordijs mo-
rata in bilem conuertitur. ad omnia hæc mala, hoc ei accedit etiam, quod stercoris expers est, atque ita
nullo modo aluum subducit. Aquam autem in principijs accessionum potui datam lædere (quod ipse
indicauit, cum dixit, Quod si refrigeratis aliquando pedibus, eam quis biberit, ex iam propositis noxis
omnibus illa multo grauius ipsum afficiet) est de numero eorum, quæ manifesta sunt, & de quibus inter
oēs constat. quando igitur utiliter danda potui est: cum scilicet potu solo æger usus fuerit, nondũ acce-
pto prissanæ cremore: tunc enim in medio aliarum portionum aquam tempestiue quis ingesserit: præci-
pue autem, si æger siti urgeatur: ait enim eam facere intus inundationem, hoc est humoris cuiuspiam
abundantiam. quam ob rem inter mulsam & oxymel parum aquæ præbet, quod ijs, quæ expui debent,
ad humectationem conferat. itemque cum uinum grauius nocet, tum aquam propinamus. sed ut enun-
ciaturus hoc sit Hippocrates, audiemus.

H Cum uero in huiusmodi morbis timueris, ne caput uebementer grauetur, aut mens tentetur, tum a uino penitus absti-
nendum est; & aquam, aut uinum aquosum solum, & non odorem exhibere oportet: deinde parum aquæ superbibere: sic
enim uini potentia non tam facile caput, & mentem attinget.

Mens tentari, lædique dicitur, cum æger febrim correptus desipiat. itaque nunc mentis læsionem ap-
pellat desipientiã: in qua monet a uino esse abstinentum. idem quoq; in grauibus capitis doloribus fa-
ciendũ censet. sed de utroq; dictũ ante est. in præsentia uero, cũ dixit in hisce symptomatis, quæ memo-
rauit, a uino oĩno abstinentũ, deinceps monet dari oportere uinũ aquosum penitus, & non odorũ: atq;
aquosum quidẽ, & nõ odorũ exhiberi, bene monet: solum uero non admodũ probo: ad hæc. n. accõmo-
datus est aquosum, quod scilicet albũ sit. sed si hoĩbus ita affectis uinũ forte demus, tutius esse cõsuluit
aquam confestim superbibendã esse: sic enim inquit, uini potentia, quæ ualẽs est, caput, mentemq; mi-
nus attinget. in quo explicãdo usus est uerbo *ἀπορροή*, quo uti solet: declarauitq; se ab hoc uerbo *ἀπορροή* hoc
est læsionẽ mētis duxisse, quod est hoĩbus usitatus q̄ nomẽ *ἀπορροή*. i. tactus. ait aut caput, & mentẽ a uino
tentari, quod propter caliditatem celeriter ad caput feratur, et secum ferentes in corpore humores
ferat. qua autem ratione caput, eadem quoque mentem lædit: siquidem in capite est ea pars animi, quæ
mentis & rationis est particeps.

Sed

A Sed in quibus aqua potui danda sit, & quando ualde multa, & quando modica, & quando frigida, & quando calida, par-
tiam diximus, partim uero suo tempore dicemus.

Erasistratus in libro de febribus satis maliciose Hippocratem reprehendit, eius scilicet discipulos
Apollonium, Dexippumque accusans, quos ait cereos cyathos duodecim in cyatho, qui sextantem
heminae contineret, effinxisse: atque unum ex his, aut duos febricitantibus esse dimertitos. & tamen
Hippocrates non solum hoc loco, sed etiam superioribus plane docuit, se copiosis omnibus potioni-
bus usum esse. ac hunc quidem suis uerbis id perspicue declarauit, cum ait, In quibus aqua potui danda
sit, & quando ualde multa. nam quod ait, *ὑδὴν πολλήν*, significat idem, quod *λίαν πολλήν*, hoc est ualde mul-
ta. quanquam satis erat dicere, multam aliquando aquam dari, sine adiectione ualde, ad Erasistrati mali-
tiam coarguendam: qui Apollonij quidem, & Dexippi, mentionem facit, nullum tamen ipsorum
ostendere librum potest: immo uero ne Hippocratem quidem intelligit, aperte dicentem, Et quando
ualde multa danda sit. In superiore quoque oratione cum aquam inter mulsam & oxymel dandam mo-
nuit, dixit utilem esse, quod inundationem, hoc est humiditatis abundantiam parit. sed antea etiam de
oxymelle & mulsam scripsit, ab eis os humectari, & urinas cieri: non utique ipsorum cyathum porrigens,
sed copiam insignem, qua & os humectari, & urinae moueri, & quæ pulmonẽ infestent, expui possint.
præterea uero de oxymelle ita scriptum reliquit, Quod si per totum morbi tempus ab hac potione,
eaque multa, præsidium aliquod expectaueris: quo in loco addidit, eaque multa. sed de Erasistrati ad-
uersus Hippocratem perueritate, hæc satis. Ceterum in memoria habeamus, Hippocratem, ut ante, ita
nunc quoque polliceri, se in singulis morbis propriam doctrinam esse facturum: quippe qui in hoc li-
bro artem uictus instituendi non satis nobis tradat, sed sola uniuersalia in unius morbi, pleuritis in-
quam exemplo persequatur.

B De alijs autem potionibus, quæ sunt ex hordeo, herbis, uina passã, uinaceis, tritico, cnicis, myrtis, malo punico, uel ex alijs
quoque rebus, quando ipsi uti conueniat, in ipso morbo dicemus: quo in loco de compositis quoque medicamentis agetur.

Hac quoque dictione pollicetur, se alium proprium de singulis morbis librum esse cõfecturum: sed
perspicuum est, uel non extare eos libros, qui de singulorum acutorum morborum curatione seorsum
scripti sunt: uel prorsus non esse ab eo conscriptos: nam qui nunc circumferuntur, non sunt Hippocratis
digni præstantia: habent tamen multa, quæ ipsius sapiant sententiam: ut etiam ea ipsa, quæ huic libro
adiecta sunt, post eum sermonem, qui est de balneis. sed ut dixi, de singulis in eorum explicatione
C differere præstabit.

DE BALNEIS.

44 Lauacri usus in plerisque morbis confert: idque in alijs quidem morbis est perpetuum, in alijs uero nõ item. sed raro utum-
tur eo homines, quod ipsum nesciunt præparare. nam in paucis admodum domibus uel instrumenta, uel ministri, ut oportet,
parati sunt. & nisi exquisita in lauando cura adhibeatur, non mediocri inde noxa proueniet. tecto enim fumi experte opus
est: itaque aqua abundantia, & crebra lotiones, sed quæ non admodum abundans sit, nisi ita res postulet.

Temporibus Hippocratis hæc nostra balnea nondum parari consueffe uidentur: nam quod ait, in
paucis admodum domibus parata esse, & instrumenta ac ministros, ut oportet, reperiri, præterea uero
opus esse tecto fumi experte, & aquæ abundantia, & cetera, quæcumque deinceps memorauit, indicat,
homines cum uti lauacro uolebant, aquam in domibus adhuc in lebetibus calfecisse, & eam soliorum
labris infudisse. quod aut in extrema dictione ait, crebra opus esse lauatione, sed quæ non admodum
abundans sit, nisi ita res postulet, si utiq; nõ exciderit e memoria, ad doctrinã eorũ, quæ sequuntur, asseruabi-
mus: ipse enim, qui nam sint, quibus quandoque opus sit admodum abundanti lotione, declarabit:
hoc est, cum æger multa, inter lauandum, aqua perfunditur. ac si ipse dicere non uidebitur, nos tamen
non simpliciter, neque ut fors feret, sed ut eorum quæ ab ipso dicta erunt, consequentiam confer-
uemus, peruestigabimus.

45 Neque etiam abstergere oportet. quod si aliquando abstergendum sit, calido aliquo, & multiplici plus, quam existime-
tur, utendum abstergente est. aqua etiam multa, & celeriter post perfundenda est.

Nullus æger, dum lauatur, eget absterfione, nisi sordidus sit, aut etiã pruritu uexetur. qui enim ægro-
tant, citra omnem laborem, læsionemque aqua proluendi sunt. deterfio autem purgamentis fit tum mor-
dentibus, tum siccantibus: ut hæc sit uirtuti & usui lauacri aduersissima. Si uero detergi ægrotus uel
propter sordes, uel propter pruritus debeat, exoluenda erit uis detergentis medicamenti multa aqua
admista, & oleo item infuso. quam ob rem dixit ipse, atq; multiplici plus, quam existimetur, utendum
esse abstergente: hoc est quam in bene ualentibus consuetum sit: non enim præcipit, substantiam de-
tergentis medicamenti in ægrotis multiplicem sumi oportere, cum nolit magis abstergere, quam
abstergere, sed censet copiam abstergentis medicamenti in ægris fieri multiplicem aquæ aduocatio-
ne. Eadẽ quoq; ratione præcipit, deterfentia uitanda esse, nisi uel sordes, uel pruritus urgeant: acribusq;

COMMENTARI.

BB 3 ipsi

† Cod. Bess.
hæc autem id est
mulsionem. sed
eadem est sen-
tentia.

ipfis & synceris non utendum. quemadmodum autem abstergentis medicamenti acrimoniam multitudine aquæ admixtæ obtundit, sic etiam totius detergentis uim exoluit, statim multam aquam calidam, & puram, ac deinde aliam superinfundens.

Via ad solium breuis sit: ingressumque, & exitum facilem præbeat.

Hoc commune est, siue in balneo hominem laueris, siue in domo aliqua pyram extruxeris, & solium aqua impleueris: quod hodie quoque in castris sæpe fit, cum lauari quempiam oporteat, nec balnei locus suppetat. ingressumque inquit, & exitum facilem præbeat. uult ægrotum prorsus sine labore seruari. ideo iubet solium habere facilem ingressum, facilemque egressum. id autem erit, si paries, qui aquam continet, neque sublimis, neque angustus sit. præstantissimum autem & labore omni uacans est, quod in lauacris aquarum sponte nascentium conficitur: solia enim ita humilia ferme omnes faciunt, ut nihil eorum propinquo pauimento emineat.

Qui lauatur, componat se se, & taceat, & nihil agat, sed alij perfundant & abstergant.

Hæc quoque eo pertinent, ut ægrotus non laboret, cõuenienter ijs, quæ dicta sunt. iam uero, et ægrotantis quies accommodata est ad corpus tum laxius, tum mollius in balneo reddendū: in motionibus enim corporis musculi tenduntur: qui quidem minus & molliuntur, & laxantur.

Multæ quoque aquæ mixturæ parentur.

Quod ait, μετακράσις, possumus pro uno uerbo intelligere, ut significet mixturam: possumus item disiungere, ut sit μετά, i. post, præpositio per se accepta, & κράσις hoc est mixtura, etiã per se: Hippocrates enim & in hoc, & alijs item in libris uidetur hæc propositio, μετά, i. post, sine casu uti, prout Iones faciunt. est autem integra oratio sic, Multæ quoque post hæc, aquæ mixturæ parentur, sed siue quis pro uno uerbo accipiat μετακράσις, siue distinguat, ac dicat μετά ταύτα κράσις, i. post hæc, mixturæ: una erit communis utriusque lectionis sententia: uult enim mixturam parari, ut qui in labro lotus est, perfundatur: ut etiam hodie medici facere solent, cum ægrum lauerint: neque enim in frigidum folium ingredi permittunt, sed illius loco, eum tepida aqua perfundunt. sunt qui labra tota huiusmodi aqua impleant: etenim ut corpus laxius, rariiusque a calido lauacro est redditum, sic etiam contra, uult ipsum paulatim contrahere, atque densare. quæ res ad uires corroborandas ualet: ac facit, ut ne facile homo lædatur, si subita quædam in ambiente aëre ad frigidum fiat permutatio: quam etiam ob rem sani, a calido balneo sese in frigidam aquam coniiciunt. at ægrotantes contactum frigidæ sine læsione non ferunt. itaque illius frigiditatem calidæ admixtione frangimus, quantum autem miscendum sit, inuenietur. primū quidem si corporis affectionem intueamur, deinde uero si propriam ægrotantis naturam, ætatem, anni tempus, regionem, & præsentem cœli statum contemplerur. melius autem facient, qui a balneo tepidas non minus trium generum aquas, quæ differant inter se, apparatus: ut prima sit abunde tepida, secunda sit, quàm illa, minus tepida: tertia uero magis etiam ad frigidam declinet. tale autem quidpiam uel se uisus est Hippocrates, cum multas parari mixturas censuit: nam quod paratur, non modo absolute multum, sed multiplex quoque esse melius est, ut paulatim a calido ad frigidum procedatur, cum subitam ad contrarium mutationem æger non ferat.

Celeresque perfusiones fiant.

Celeres intelligere oportet & de ipsa actione, quæ in perfusione fit, & de eo quoque spatio, quod inter actiones interiectum est: ut inter primam & secundam perfusionem parum interualli sit, quas si proprie quis nominarit, non celeres, sed frequentes dixerit. quanquã apud ueteres horum nominum usus confunditur: nam interdum frequentes actiones, celeres uocant.

Et spongijs pro strigili utantur.

Medici huius temporis neque strigili, neque spongia in ægrotantibus utuntur: sed post lauacrum linteo eos contegunt. alij uestibus, præcipue mundis undique obuoluunt, ut plurimum sudent. sed non semper usus postulat, ut æger a balneo plurimum sudet: siquidem persæpe non uacuandi corporis gratia ægrum ad lauacrum deducimus. sed potius contra omnino, ut humectetur, & madescat, quod immoderatus exsiccatus est. in huiusmodi igitur neque intus in balneo multi sudores expectandi sunt, sed quàm celerrime labri aquam ingredi, deinde e balneo egressos resiccare statim expedit.

Tum corpus non admodum siccum perungant.

Hæc quoque oratio continuata serie dicta est post superiorem, qua dixit, & spongijs pro strigili utantur. accommodatius autem quispiam eam intelliget, de usu unctionis in balneo: ne qua dictu necessaria res omissa uideat: post lauacrum enim, cum spongijs absterfa aqua est, incertum est, utrum Hippocrates unxerit: ægri quidem corpus, cum humidum non est, constat perungendū esse: nisi quispiam dicat, hoc ipsum oleum, quod cum aqua est, ab Hippocrate postea resiccati. utile igitur est, ut de usu unctionis in balneo consideremus: sed magis necessaria est, super unctionis tempore consideratio. utrum perfundendum oleum sit, ubi is, qui lauatur, sudauit: an cum siccus adhuc est, confestim ubi se exuerit, & prius

A & prius, quàm sudarit: an horum neutrum, sed ubi coeperit humescere. sane quicumque memor est eorum, quæ de olei facultate in libris de simplicium medicamentorum facultatibus dicta sunt, is plane nouit, optimum esse olei usus tempus in ijs, qui lauantur, quod tertio loco dictum est. idem scit, id ipsum antea calfactum esse adhibendum corpori eius, qui lauatur. nempe id corpus molliet, rarumque facit: cum frigidum suo contactu non solum horum neutrum efficere natura idoneum sit, sed eos etiam, qui lauantur, horrore perspergat.

52 *Caput autem spongia, quoad eius maxime fieri poterit, resiccare oportet.*

Caput in balneo resicandum accurate esse, ut ne minimum quidem humiditatis relinquatur, perspicuum est: quicquid enim restat, refrigerari consueuit. id tamen a spongia effici adhuc non potest: nisi statim ab initio post usum mistionum, melius tamen est, ut aqua capitis linteo resicetur.

53 *Neque caput ipsum solum, sed & extrema, & quamuis aliam corporis partem a frigoris iniuria tueri debent.*

Hoc mihi non uidetur tanti esse, ut ab ipso dicendum esset: est enim omnibus perspicuum, nullam partem nudam esse diutius continendam: cum a balneo aquam eorum, qui lauantur, resiccant: partes enim ita denudatas statim refrigerari, norunt omnes.

54 *Neque lauari debet is, qui nuper vel forbitionem, vel potionem sumpsit.*

Non modo in ægrotis, sed in sanis quoque, nullus statim a cibo uel potu lauari debet: nam qui biberunt, ijs caput repletur: qui uero cibum sumpserunt, ijs non modo caput, sed & corpus totum ad se alimentum prius, quàm concoctum sit, attrahit.

55 *Ac ne a lauacro quidem ilico vel forbere, vel bibere conuenit.*

Melius est edere, ac bibere sedata ea turbatione, quam balneum attulit: sicut ea quoque sedata, quæ ab exercitatione oritur: nam cibum protinus, potum uel sumere, caput replet, ac interdum facit, ut quod sumpseris, supernatet.

56 *Magnopere autem laboranti indulgendum est, si cum recte ualeret, balneum ualde adamauit, aut lauari consueuit: ne ne pe tales magis expetunt, iuuanturque, cum loti sint: & non loti, læduntur.*

Hæc in secundo horum commentariorum ferme declarata sunt omnia: ubi dictiones explicauimus, C in quibus parte plurima consuetudinis uires ipse narrauit.

57 *Confert autem magis peripneumonia, quàm ardentibus febribus prorsus: nam lateris, pectoris, dorsi dolorem mitigat: sputum maturat, & educit: spiritum facilem reddit: fatigationem lenit: articulos & ambientem cutem molliet: urinam ciet, capitis grauitatem soluit: nares humectat. [tanta ex lauacro sunt comoda: quibus omnibus indigemus. quod si in apparatu uel in re uicis, uel pluribus error commissus sit, periculum est, ne proficit, immo uero ne noceat: nam quicquid horum a ministris non sit recte paratum, magnam noxam afferet.*

Cur potius peripneumonijs, quàm febribus ardentibus balneum proficit, ipse docet, cum ait, nam lateris, pectoris, ac dorsi dolorem mitigat: sputum maturat, & educit: spiritum facilem reddit: siquidem ob hæc omnia est peripneumonicis utilissimum: sanantur enim, sputantes ea sputa, quæ pulmonibus continentur. Pleuriticis quoque ob doloris mitigationem mirum in modum iuuantur. quapropter duorum alterum, ut uel ita scribendum sit, confert autem magis peripneumoniæ, & pleuritidi, quàm ardenti febre: uel in peripneumonia subaudienda quoque pleuritis est: cum pleuritis in latere dolore habeat, peripneumonia non habeat. præterea cum peripneumonijs potius, quàm febribus ardentibus esse, utile balneum ait, docet quoque æstuantibus quibusdam esse præsidio: sed ad hanc orationem distinctione opus est, D quam nondum possumus adhibere: propterea quod tempus, quo lauari ægros uelit, non definiuit, cum autem sequenti oratione ipsum explicantem, quos lauari nolit, audiuerimus tum ad balnei tempus perueniemus.

58 *Qui per morbos, citatiore sunt aluo, quàm sit opportunum, aut quibus supra modum aluus adstricta, non ducitur, ij lauandi non sunt: ac neq; ii, quibus imbecilla sunt uires, aut qui fastidio, aut uomitione affecti sunt, aut qui biliosa ructant, aut quibus sanguis e naribus profluit, nisi minus, quàm occasio expetit, effluat. neq; occasiones ignores: nam si minus, quàm potest occasio, effluat, lauabis, siue uniuersum corpus, siue caput solum, ita iuari uideatur. [igitur si hæc commode parata sint, si æger citra noxam subire lauacrum possit, quotidie lauandus est.]*

Quibus plura per uentrem subducunt, ijs balneum sinit aluum, ea ad corpus uniuersum reuellens: atque hac ratione lædit. eos autem, qui nullo modo deiecerunt, uerustam fecem ante euacuasse melius esse, nemo est, qui nesciat: sicut clarum etiam est, eos, quibus imbecilla, hoc est exoluta sunt uires, a balneo magis exolui. addit præterea eos, qui fastidio, aut uomitione affecti sunt, non esse lauandos: metus enim est, ne uiribus ita destituantur, ut syncope, quæ stomachica nominatur, eis succedat. sequitur deinceps ij, quibus os uentriculi bile redundat: quos indicauit nota quadam, cum ait, aut qui biliosa ructant. simili quoque modo non conuenit lauari eos, quibus sanguis e naribus copiose fluit. † sed, si minus fluxerit, lauare est consentaneum: atque hi quidem sunt, qui copioso balneo indigent,

† Vetus tralatio habet etiã, sanguis enim eis immoderatissime fluit. timẽ tres ueteres cod. quos habemus, nihil addunt.

ut sanguis, qui in capite est, uehementius moueatur. lauabimus quoque si sanguis nullo modo effluat, cum debeat effluere. ceterum ex adiectione huius sermonis, siue uniuersum corpus, siue caput solum, ita iuuari uideatur, apertius quoque significauit, quomodo sapius in domo calfacta agrum sine labro collocent: & caput solum, citra alias partes corporis, aqua calida perfundant.

Lauandi autem cupidos, si quotidie bis laueris, non laedes.

Medicus is, qui librum de ratione uictus Hippocratis Victori Romano principi dedit, sicut alias nonnullas decurtatas dictiones, ita & illam descripsit, in qua dicitur, primis diebus nullum sorbitionis genus subtrahendum: & item illam, Qui bis in die cibum sumere consueuerunt, ijs bis dare oportet. sed utriusque dictionis dimidium subtraxit: huius uero nihil ademit, tempus uero non addidit, in quo lauandi cupidos intelligit eos, qui cum sani sunt, lauari gaudent, atque ideo saepe lauantur: hi enim ad lauandum, eo scopo utuntur, quem ex consuetudine ducunt. itaque audiamus ipsum deinceps tempus, in quo uelit agrotos lauari, praescribentem.

Multo autem tutius est, eos lauacro uti, qui integram prissanam, quam qui solum cremorem eius assumunt: & si his quoque interdum usui est: qui uero potu solo utuntur, ijs minime.

Quo tempore lauandum sit, hac oratione declarauit. quod si in principio fecisset, multa, quae interiecta media sunt, obscura non fuissent. prissanam autem totam dat ijs, qui mitius se habent: qui uero deterius degunt, ijs solum cremorem: qui deinde periculosus, acutiussque laborant, solos potus. In toto autem hoc commentario de thoracis, pulmonisque affectibus eum egisse, plurima uniuersalia docent, tanquam in exemplo morborum, quibus haec partes obsideantur, praesertim uero pleuritidis, saepe est a nobis ostensum. est quoque declaratum, ab eo praecipere, coctis affectibus prissanam exhiberi. eo igitur tempore etiam balneum sine periculo subire possunt: quippe quod ad sputorum, quae thorace, pulmoneque continentur, expurgationem maxime conferat. qui igitur ita se habent, cum ea quoque indicatio, quae ex consuetudine est, accesserit, ijs duplicari lotionem, nihil uetat. Lauacrum uero ijs, qui solo potu utuntur, ait minime usui esse: in quo posuit minime, pro paucissimum: & non, ut quidam aiunt, pro, nullo pacto: propterea quod subiungens haec, ait,

Quantum & horum nonnullis interdum usui uenit. [Itaque conijcere oportet ex ijs, quae supra scripsimus, quibus in singulis uictus generibus lauacrum auxiliari possit, nec ne: nam quibus aliquid eorum, quae ad lauacri bonitatem pertinent, deest, quamuis nonnihil praesidij a balneo speraueris, lauari tamen non oportet, quibus uero nihil deest, uideaturque: ex notis quibusdam lauacrum eis usui fore, lauari conuenit.]

Non adiecit, quando hi balneo uti possint: quare id a nobis, totam ipsius sententiam sequentibus, dicitur. Hippocrates autem ijs solum potum in uictu praebet, qui acutis morbis detinentur: cum uires usque ad morbi statum, qui interdum cum ipsa coctione fit, ueluti in morbis thoracis, atque pulmonis, suffecturas sperarit. concoctis enim ijs humoribus, qui affectum gignunt, confectum excreabunt. quod si, qualia oportet, solum expuere coeperint, certe in neutro genere neque in affectu, neque in symptomatis morbus augebitur: sapius enim affectio, qua laborant, mitior est illa quidem, sed symptomata adaugentur: ut in particulis inflammatione obsessis, ut ipse ait, Cum pus conficitur, tum dolores, febresque maiores sunt, quam cum factum sit. Sapius autem mutuis incrementis ac decrementis exultant tum symptomatum magnitudines, tum ea, quae affectionis est. id quod fit in ijs inflammationibus, in quibus pus effluit, quod iam confectum est, prout in quibusdam fieri uulneribus solet, & item in peripneumonij, ac pleuritidibus, possunt ergo in his morbis illi quoque non inutiliter lauari, qui potu solo usi sunt: ait enim ipsorum dolorem a balneo mitigari, sputaque maturari. sed id uacuato prius corpore faciendum est: cum scias in uniuersum de balnei facultatibus, si non ante uacuato corpore, exhibeatur, ipsum membrum affectis fluxionem parere: at si euacuato corpore adhibeatur, iuuari ab ipso coctionem: nam toto corpore ante euacuato admotum habet facultatem praeterea euacuandi. ex quo fit, ut qui febrem ardentem habent, balneum ijs solis auxilietur, qui sine tumore uel inflammationis, uel erysipelatis laborant, bile in eis per totum corpus feruente: si uero etiam coctionis signa in eis appareant, multo magis proderit. at si febris ardens ex pituita salsa putrefacta originem ducat, sciendum est, balneum esse eis aduersissimum: si quidem pituitosus humor, non ita ut biliosus, per cutim euacuatur: cum & crassus & glutinosus sit: neque itidem extinguitur, cum longae coctionis indigeat. † Habeo sane in memoria Hippocratis uerba: quae in principio huius libri dicta ab eo sunt, hoc modo: Quae autem, non referente aegro, praenosse medicum oportet, eorum multa praeterierunt, haec autem qui Hippocratem esse dogmaticum putant, locos affectos, itemque ipsorum affectiones, & causas esse dixerunt: at qui eundem esse empiricum existimant, haec esse anni tempora, regiones, aetates, & circumstantis nos aeris constitutiones, sunt arbitrati. atque haec quidem omnia, tum quae a dogmaticis, tum quae ab empiricis dicuntur, esse medicis utilia non ignoro. sed Hippocrates multos hoc in libro scopos proponens in quos intueri quis possit, ut uictus forma inueniat, nullius eorum, quae dicta sunt, praeterquam consuetudinis, mentionem fecit. uerum multa sane praeposuit, quae recordationis uidentur indigere: atque ob eam causam sermonem huc reieci, ut per hanc breuem explicationem, ij, qui totum librum perlegerunt, hunc sermonem intelligentia consequantur. Vnus igitur, atque is praecipuus scopus, tanquam in exemplo

59

† Est l. 2. c. 6. 41

† Primo l. 2. 60

60

† Haec uerba addenda esse superioribus, expositio Galeni aperte clarat.

61

G

« A pleuritidis, talis ab Hippocrate sua in dictione proponitur, Nam si morbus siccior sit, quam ut quispiam existimet, non ita multum dare oportet: sed ante sorbitionem aut mulsam, aut uinum, utrum accomodatius erit. His expositis, deinceps addit: At si humidum fuerit os, & quae a pulmone excernuntur, sint, qualia oportet, augenda est, ut summam dicam, quantitas sorbitionis: sed neque haec, neque ea, quae continuata serie dicuntur, sunt a Gnidij definita sententij. ad haec uero, ait morbi concoctionem esse animaduertendam, qui quidem est Hippocrati fere totius formae uictus instituendae propositus scopus: & item earum commutationum, quae in ea singillatim sunt. Addit uero & alias subinde horum distinctiones, quae sunt huiusmodi: quibus enim cibum statim inclusus est, si, eo non uacuato, sorbitio detur, dolor praesens irritabitur: si dolor non est, protinus inducetur. & ite, Praeterea ubi lateris dolor continuus est, calidisque fomentis non remittitur, sputumque non procedit, sed est ualde lentum & incoctum, si tum neque alui subductione, neque uenae sectione, si horum auxiliorum alterutrum conferre uideatur, dolorem solueris, prissanam autem ita affectis dederis, illi praecipiti morte rapiuntur. Praeterea uero etiam distinguens subiungit, si quempiam, qui non ita dudum cibum accepit, nec alui adhuc onera deiecit, febris uel cum dolore, uel etiam sine dolore corripuit, a sorbitione danda tantisper est temperandum, donec cibum ad infernam intestini partem descendisse coniecit, si uires ualent, ac uiget aetas, clyster immitti debet: imbecillo autem glandem supponere oportet: nisi alius sponte sua probe deiecerit. in qua sane oratione eum quoque scopum adiecit, qui a uiribus sumitur, uelut in sequentibus etiam persaepe facit, cum iubet id quoque perpendi, quamnam causa, & affectio sit, quae uires prosterant, id quod etiam dixit a Medicis ignorari. Addidit praeterea, ijs qui dolorem ad praecordia pertinentem habent, eam purgationem, quae talibus medicamentis fiat, auxilio esse: ceteris uero, in quibus dolor, uel grauitas ad brachium, aut pectus pertineat, uenae sectionem. Haec igitur, & cetera generis eiusdem, & item, quae de consuetudine praepcepta sunt, a Gnidij Medicis sunt omnino praetermissa: ac multo etiam magis naturae corporum, & temperaturae, de quibus saepe in hoc libro mentionem fecit, cum hos amarae bilis homines, illos melancholicos nominaret. his igitur propositis ductus, & scopis insitens de ea uictus ratione, quae tum sanis, tum aegrotis adhibenda est, agit, & quonam pacto emendare, ac corrigere quidpiam oporteat, demonstrat. Praeterea in ea tractatione, quae de uino, oxymelle, & aqua est, eisdem scopos memorauit: adde, quod concoctionis morbi saepenumero meminit: huncque non paruum scopum uniuersae uictus rationis, earumque mutationum, quae in ipsa fieri solent, ipse constituit. Simili quoque modo de morbi uigore quidpiam dixit: ad quem ipse non tanquam ad uilissimum in uictus ratione instituenda scopum, alimenta propinat. Haec, & ite reliqua huius generis, quae, non referente aegro, praenosse medicum oportet, a Gnidij Medicis praetermissa sunt omnia.

GAL. IN LIB. HIPPOCRATIS DE RATIONE

VICTVS IN MORBIS ACVTIS,
COMMENTARIVS QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Liber ex multis, uariisque praepceptis, iisque sine ordine collocatis conflatus, quorum plurima ad acutos pertinere morbos uidentur: de quo utrum Hippocratis partim sit, partim non sit, sed ab aliquo eius discipulo confectus, ambigitur.

ERITO suspicati sunt plerique Medici, quae in libro de ratione uictus, post eam tractationem, quae de balneis est, dicuntur, ad Hippocratem auctorem non esse referenda: siquidem ab illis, quae ante scripta sunt, & ui dicendi, & accurata praepceptorum ratione longo interuallo superantur. neque tamen nulla ratione moti sunt, qui haec quoque esse Hippocratis putauerunt: nempe eorum, quae scripta sunt, sententia ad illius institutum, mentemque dirigitur, ut ab aliquo ex eius discipulis haec scripta esse, suspicari possimus: immo & ex eis multa dictionem una cum sententia ita uitio uacantem habent, ut rursus ea quoque Hippocratem scripsisse, existimandum sit: quippe qui pararet libri confectioem, in quo singulorum auctorum morborum curationem doceret, quemadmodum in libro de ratione uictus promiserat. at qui in hoc libro, nobis proposito alias praeterea dictiones inuenies ita aperte indignas Hippocrate, ut eas ueris ipsius adscriptas esse debeas existimare: prout etiam in aphorismis quidam huiusmodi uisi sunt, extremis libri partibus adiecti: qui enim libris quidpiam interferunt, quia multis in memoria haerent primae partes, id ultimis adscribunt. id quod etiam in libro de uulneribus capitis, & in secundo de

† Cod. scripsi habent hoc loco haec uerba. De ijs, quae pollicentur esse postea dicturum.

do de morbis uulgaribus factum esse uidetur. Simili quoque modo in hoc, qui nobis proponitur, libro E interiecta quaedam, ac multo etiam magis in extremo, comperimus. itaque cum quatuor, ut quispiam dixerit, in eo genera sint, unum quidem in dictione & sententia Hippocrate dignum: alterum uero in alterutro solum, hoc est uel dictione uel sententia: nonnulla uero in neutro horum, id ipsum nos in singulis dictionibus, quae sese offerent explicandas, declarabimus.

Ardor oritur, cum uenula aestiuo tempore exiccata ad sese acres, biliosaque ichores euellunt.

Tempus aestiuum, appellauit calidum & siccum: siue id ultimo uere, siue prima aestate, siue etiam media, uel extrema, siue primo autumno fuerit. Corporis autem nostri constitutionem ab aeris nos ambientis temperamento simul mutari, atque a sicco ad sicciores, ab humido ad humidiores reduci, in commentarijs epidemiarum demonstratum est. illud quoque probatum est, a temperato anni tempore seruari naturalem temperaturam, cum scilicet cetera, quae homines in uniuersa uictus ratione faciunt, simili modo se habeant. praeterea ostensum est, corpus, quod a naturali, moderataque constitutione excessit, in quo excessit, & mutatum est, in eo indigere peculiari auxilio: ut arefactum, humectatione: humectatum, exiccatione: calfactum, refrigeratione: refrigeratum denique calfactione. Itaque cum propter unam aliquam earum rerum, quarum exempla ipse subiunget, circumstantiam uenulae quaedam in quauis parte corporis exsiccantur, eae a partibus uicinis humiditates ad se trahunt. si igitur humiditates, quae ad uenas arefactas comportatae sunt, ut naturam sui consistentiam humidam, sic etiam uim humectandi habuerint, particula naturalem commoderationem recipiet. at si humiditas qualitate acri, & facultate exiccante sit, corpus incendetur: ut si nostrum quispiam siti enectus liberaliter bibat uel uinum mari mistum, purum, uel aquam falsam. atque ego quidem scio, me quandoque ex aestiuo itinere sitim contraxisse, ac bibisse uini ueteris paulo syncerioris calicem unum, atque ita non sedasse sitim, sed magis auxisse. Vt igitur nos, in quibus inest ratio, quae appetitum moderet, interdum negligentius, interdum uero & incontinentius, & cum nihil melius in promptu sit, ad potum aliquem falsum, & acrem peruenire cogimur, sic etiam attrahens uenarum facultas humiditatem uicinis e partibus attrahit, nullo modo discernens, qualis nam ipsius substantia sit: est enim expers rationis: quae possit, quid melius sit, perspicere: sed non secus, quam pueri, atque bruta, cum sitiunt, ad quemcunque humorem casus offert, accurrunt, ipsa quoque facit. itaque si in aliqua corporis particula ea fiat affectio, in ea solum affectus quispiam erit, qui erysipelas referat: si autem totius corporis uenae supra modum exiccatae calidas humiditates carnosae e partibus traxerint, affectio in toto corpore fiet, quae ardorem referet. is autem, qui proprie ardor dicitur, non solum caliditate, quae per totum corpus fiat, sed fiti quoque praestat. Siquidem uehemens in eo sitis est, & quae sedari non possit. In hac igitur dictione, de ardoris origine deest sermo de partibus corporis, quem nos nuper addidimus: siquidem ardor modo in una corporis parte, quaecumque ea sit, modo in toto corpore generatur. uerum cum in toto corpore sit, sitim omnino gignit: cum uero una in parte, non necessario sitim affert, nisi pars ipsa sitim pariat: omnium autem primum ac praecipue id facit os uentriculi: deinde uentriculus: tum gula, postea pulmo, denique ieiunum intestinum. Vtrum igitur tantummodo sit ardor ita, ut dixit, cum scilicet acres & biliosas humiditates ad se uenulae attraxerint? an uero, cum caro etiam id patitur, erit ardor, siue in una parte, siue in toto corpore pati eam contingat: ostensum enim est, in carne uim esse attrahendi ea, quorum indigens sit. praeterea fieri etiam potest, ut alio modo similis gignatur affectio: alium autem modum dico, ut cum a partibus robustioribus ad imbecilliores excrementa mittuntur: est enim declaratum, singulis membris, ut attrahentem, sic etiam expellentem inesse facultatem. quam ob rem fieri potest, ut interdum una ex parte, interdum uero ex pluribus acres & biliosae humiditates expullae, ad dictas particulas, quae scilicet imbecilliores sint, fundantur. ceterum ichores hic significare tenues humiditates, est plane perspicuum.

Febris quoque uehemens oritur, & corpus lassitudine oppressum laborat, & dolet.

Vehemens autem febris oritur propter naturam tenuium humiditatum, quas & acres, & biliosas esse dixit: his enim febres uehementissimae superueniunt: quae inquam & multam, & acerrimam caliditatem habent: ut etiam ex pituitosis humoribus sequuntur febres, quae & minorem, & minus acre calorem inuehant. totum autem corpus lassitudine, ulceris sensum referente propter tenuium humiditatum acrimoniam laborat. Sed de omnium lassitudinum differentijs est a nobis in libris de uentura ualitudine absolute actum.

Accidit autem magna ex parte ob longum iter, & diuinam sitim, cum exiccata uenulae acres, calidasque fluxiones ad se traxerint.

Et in principio, & hoc item in loco uerbum, exiccatae, adiecit, causas quas procatarticas, hoc est primitiuas uocant, ueluti exemplo significans: siquidem omnes calidae & siccae causae generare ardorem possunt. equidem noui quosdam ob liberalem uini marina aqua misti portionem in ardorem incidisse: ueluti alios quoque ob falsamentorum, & falsarum carniarum, & aliorum falsorum usum immoderatum. alius ex itinere, atque aestu rediens, primum lauit, deinde domum profectus cum uinum temperatum,

A temperatum, in quo tamen esset maior uini copia, bibisset, statim febris ardente correptus est. idem alius ob iracundiam, alius ob nigilias fecit.

Lingua autem aspera, arida, ac valde nigra sit: uenter morsu cruciatur: deiectiones liquidae, & pallidae: uehemens sitis cruciat: itemque uigilia: interdum mens quoque turbatur.

Recensuit hac oratione, quae ardorem subsequuntur: quae etiam confidentia uocant: sunt autem haec, lingua arida, aspera, nigraque: uentris morsus, deiectiones pallidae, uehemens sitis, uigiliae, & interdum desipientia: lingua enim arefcit, propterea quod tota corporis affectio sicca, calidaque est, & febris etiam ipsa est huiusmodi. Ventris morsus oritur ex acrimonia humiditatum tenuium in ipsum confluentium. deiectiones autem sunt pro humoris redundantia. eas autem liquidas esse dixit, ut nullo pacto concoctas esse declararet: siquidem concoctio cogit, in crassatque omnia. qui ita affecti sunt, ij propter siccitatem uigilant: est enim demonstratum, ab humiditate nimia propensiones ad arctiores somnum, a multa uero siccitate uigilias procreari. huc accedit etiam ab alijs symptomatis fatigatio, quae uigiliarum causa est. Desipientiam uero & a bili, quae ad caput repit, & a temperaturae caliditate, siccitateque excitari didicimus. cum autem quis bilem simpliciter dixerit, amarum intelligi, itemque B bilem eandem & flauam & pallidam appellari, dictum antea est. ut igitur nihil eorum, quae ad ardorem biliosum pertinent, omissum est, nisi quod non fit solum per attractionem, sed etiam per tenuium humiditatum effluxionem: ita quaedam inordinate scripta sunt: ex ijs enim, quae dicta sunt, quaedam sunt symptomata morbum indicantia, quae παθογνωμικά nominantur: quaedam simul affidetia. quae uero eos gignunt, alia antecedentia, alia praecipua a Medicis appellantur. sed omnia, quae dixi, symptomata potes, ut lubet, enumerare: is tamen, qui hunc librum confecit, ab antecedentibus initiu sumpsit: uenulas enim exiccari, antecedens causa est: cum autem deinceps praecipua dicere debuisset, ut iter longum & sitim, non ea dixit, sed quidpiam ex ijs, quae affectum indicant, ut febrem uehementem adiecit. quinetiam hoc loco addenda erat sitis uehemens, quam postea simul cum alijs, quae simul affidetia uocantur, symptomatis numerauit: quorum quaedam interdum, quaedam semper ardori insunt: quod ipse quoque declarauit, cum ait, Interdum mens quoque turbatur: nam interdum & semper opponuntur. atque ego quidem aio, & uentrem morderi, & biliosa deijcere, non esse de ijs, quae ardorem perpetuo comitantur: haec enim ideo contingunt, quod uehemens morbus sit, motusque acrium, & tenuium humiditatum ad interna fiat: atque id in ijs, qui uentrem & iecur ueluti ardoris sedem habent: in ijs uero, qui pulmonem ueluti ardoris domicilium habent, haec non admodum eueniunt: sed potius C quae de lingua, deque desipientia dicta sunt. Iam uero difficulter quoque hi spirant, ea scilicet spirandi difficultate, quae & densa, & magna est: efflantque continenter os aperientes, & ignei spiritus effusione leuantur. ipse tamen totam spirandi difficultatem praetermisit, quam nos in praesagijs expositam esse ostendimus. Inordinate autem lingua symptomata numerauit: debebat enim prius aridam dicere, deinde asperam: siquidem lingua aspera ob immoderatam siccitatem redditur: ut si aspera sit, omnino etiam arida censetur. eam praeterea propter immoderatam caliditatem nigrescere, ut usu uenit ijs, quibus cutis sole uista sit, iam ante didicimus.

Huius & aqua, & aqua mulsa coctae, aquosae, quantum uoluerit, potui dabis.

Quamuis hic liber Hippocratis non sit, antiquus tamen est, quippe qui iam Erasistrati temporibus uero Hippocratis operi esset adiectus. quam ob rem mirabile est, quomodo Erasistratus cereos calices in Apollonium, & Dexippum retorquere ausus sit: qui enim librum hunc scripsit, cum melius Hippocratis mentem, quam Erasistratus, intelligeret, ardore laborantibus, quantum uelint, bibere concedit, ac nos quoque in legitima huius uoluminis parte, ita etiam sentire Hippocratem demonstrauimus, sed de Erasistrati malitia haecenus. consideremus iam, quae hac oratione continentur: iubet enim neque D ex aqua sola, neque ex mulsa sola uictum instituendum esse ijs, qui ardore conflantur: etenim scis, aquam, quia natura frigida sit, tarde permeare: & quia plurimo tempore in praecordijs manet, ideo in acutis morbis corrumpti: mel autem facile in bilem uerti: quocirca mulsam dari iubet, ut aqua, nulla mora in superiore uentre facta, a melle commisto ad distributionem trahatur. quae causa facit, ut ipsam coctam praebat: siquidem magis, quam cruda, sitim arctet, magisque flatu uacat, & urinas magis ciet, ut cruda, deiectionem: nam quae cocta est, minus acris est: idque non solum, quia inter coquendum conficitur, sed quia omne, quod spumeum in ipsa erat, adimatur: quod enim acre, flatuosumque est, in melis inest substantia. cocta autem tum morsu, tum flatu uacat: meliusque distribuitur, quam per intestina descendat. hinc efficitur, ut magis nutriat, quam cruda. qui autem ita laborant, citra pituitosum succum, nutriendi sunt mulsae. atque in acutissimis quidem morbis solos poros esse exhibendos, in uera huius libri parte praediximus. & haec omnia, quae ad orationis propositae explicationem pertinent, ijs qui superiora legerunt, & eas explanationes, quae in illa factae sunt, in memoria habent, ad hunc sunt dicta modum, atque dicentur.

Si os amarum fuerit, tum cuomere, & aluum subluere conuenit.

Bilis amaritudo os amarum reddit: nam communis, unaque tunica est, & quae uentri interna est, & omnis

† Haec sententia est in ueteri tractatione sic expressa

& omnis ea, quæ os conuectit. non ergo sine ratione huius sermonis scriptor bilem per uomitum, & E per clysterem euacuat.

Si uero ne ab his quidem soluitur, ex asina cocto lacte purgabis.

Quoniam omnino uult, eam bilem, quæ in uentre est, euacuare, timet autem purgantia medicamēta, quod & acria, & calida prorsus sint, ideo ad lac asinæ confugit: ut pote quod nullam, ut neque etiā aliud ullum, habeat acrimoniam: sed cetera omnia humiditate superet: atque ob id solū uentrē subeat, ipsum autem præcoquit, propter flatum. tu autem solo sero uti poteris, ipsum per oxymel, ubi lac ante coxeris, separans: uas æneum aquæ frigidæ plenum continenter in lac dimittens. hæc enim immixtio, si recte fiat, serum a caseo separabit.

Nihil uel salsum, uel acre exhibendum est, non enim descendet.

Qualis nam sit saluus succus, ex sale apparet: de acris autem succi substantia & facultate dictum est in quarto de simplicium medicamentorum facultatibus: nam piper, sinapi, pyrethrum, & quæcunque facultatibus calida sunt, acria quoque gustantibus apparent. quocirca tum acria, tum salsa, tanquam ardorem augentia, uitanda præcipit. hæc autem magis siccant, quam acria: non tamen æque, atque illa, sed minus calfaciunt.

Sorbitionem, nisi iudicationes præterierint, non dato.

Intellige hunc sermonem, ut robustas esse uires subaudias: nam hoc etiam pacto Hippocrates magna ex parte docet, ea scribens, quæ singulis in scopis præcipiuntur. atque ita semel deinceps monet, comparanda esse inter se, quæ demonstrata sunt, ipsorum facultatibus consideratis. sorbitionem uero ante iudicationem non esse dandam, si uires sufficiant, in prima huius libri parte, quæ legitima est, declaratum est nobis.

Cumque sanguis e naribus fluxerit, sudoresque critici, & legitimi fuerint, atque in urinis alba, crassa, & leuia subsederint, soluitur affectio.

In acutis febribus pars sanguinis feruens ad caput fertur. cum igitur ruptis uenis natura eam partē unā cum uaporibus congregatis effuderit, ceteris promptius dominatur. Simili quoque modo, cū sudoribus tenues humiditates, feruentes expulerit, morbum sanat: si utique sudores morbo iam concocto superuenerint: etenim de huiusmodi re cum in alijs commentarijs, quibus explanationes continetur, dictum est persæpe, tum uero etiam in ijs, qui de criticis sunt conscripti. ut igitur in prima huius libri parte, quam ueram esse Hippocratis, inter omnes constat, eum scopum, quem morbi cōcoctio superpedat, ad uictus rationem utilem accepit, sic nunc quoque ad prædictionem. ipse tamen concoctionis nomen non adscripsit, sed firmissimam ipsius notam in urinis adiecit. optima igitur urina est, quæ alba, & leuia habet subsidencia: ut est in præfagijs demonstratum. neque tamen id semper apparere postulabis, cum satis tibi sit ad spem salutis, si sublimamentum naturali & colore & substantia commodum intuearis. cumque hæc ita se habeant, hæc dictio plura, quam opus esset, complexa est: siquidem ex dictis urinis plane constat, criticos sudores esse: quam ob rem id frustra adiectum est. legitimi præterea non proprie in ipsis dicitur: cum ad morborum formas & alij Medici præstantissimi, & ipse itidem Hippocrates, hoc nomine uti consueuerint.

Aut si aliquis abscessus apparuerit.

Ardor rarissime per abscessum iudicatur: atque adhuc magis, si citra partis corporis adiectionem id quispiam enunciarit. nam parotidibus ardores quosdam, sed non ueros, esse iudicatos scio. id quod post expositionem non ita multis uerbis interpositis perdisces.

Verum si sine his soluitur, uel iterum reuertetur, uel coxa, uel crura dolebunt: & crassa expuet, si bona ualitudini restitui debet.

Facta eruptionis sanguinis, sudorisque mentione, si ardor sine his sedetur, insidam esse solutionem ait: siquidem paulo post reuertetur: erit enim inquit, in recidiua crurum dolor, aut coxæ, spuetque crassa, atque eum quidem, qui iudicandus est, indigere sanguinis eruptione, uel sudore, uel abscessu, potest quis cogitare recte dictum esse, si dictis addiderit, quæ ipse ad curationem animum intendens scripsit, cum uomitum, & alui subductionem imperauit, potuique & aquam, & mulsam aquosam, coctam, dedit. quare si cum his sanguinis eruptionem, & sudores, & abscessum ardorem sedare quispiam dicet, alias uero solui non posse, is sermone fortasse uti consentaneo uidebitur. dico autem consentaneo sermone uti, quasi mediocriter uera loquentem, ac ueriores, quam prior sermo sit, non tamen prorsus reprehensionis expertem: cum non uerus hic sermo sit: nam quod in aphorismis dicitur, ab ardore habito rigor superueniens, solutio: uerissimum est. hunc autem rigorem necessario sequitur interdū sudor solus, interdum uero etiam solus biliosorum uomitus, atque interdum sola deiectio: plerumque uero ex his tribus duo, & rursus quandoque tria contingunt: horum enim duorum alterutrum necessario fit in ardore si perfecte solui debet, ut biliosi humores perfecte uel excernantur, uel extinguantur. quocirca prætermissa uidebitur præcipua ardorum sanatio, frigidæ inquam potus: quo potu nos ardores perpetuo curauimus, neque ullus mortuus est ex ijs, quibus frigida potui data est a nobis tēpore opportuno: cuius expositionem in priore huius libri parte paucis percurrimus: at in alijs tum commentarijs, tum libris nostris fusius sumus persecuti. Sed putabit fortasse quispiam, me asserere, neminem eorum, qui ardore uexantur, moriturum, si aquam frigidam tempestiue bibat. ego tamen id non dixi: sed

A sed omnibus, quibus propinarim, cum ita multi sint, ut ne numeri quidem meminerim, auxilium, salu-remque successisse. id quod non idem est, ac si dicas, ardore laborantes, si frigidam biberint, omnino seruatum iri: qui enim perniciosi, & non salutariter affecti sunt, neque per aliud quippiam, neque per aquam seruari possunt, ijs ne dare quidem aggressus sum. Quod autem in extrema dictione scriptum est, expuetque crassa, si sanus est futurus, in ijs ardoribus obseruandum modo est, qui affecto pulmone oriuntur.

13 *Ardoris genus aliud, aluus soluta, sitis magna, lingua scabra, arida, salsa:*

Veteres Græcos comperio nomen generis interdum in ijs usurpare, quæ homonymæ dicuntur: quæ quidem unam habent significationem, sed ex illius diuisione in multas differentias diducuntur: in qua sæpenumero dicere consueuimus, genericas huius rei differentias uel duas esse, uel tres, uel quatuor, uel quotquot tandem esse possunt. Sed, cum homonyma quoque duplicia sint, alia quidem nullo modo inter se communicantia, ut cum dicimus canem terrestrem, & marinum: alia uero quæ cum synonymis quadam ex parte sint communia, cum nomen ab uno ductum habuerint, quo tandem duo genera ardorum referantur, considerandum est. id autem exquisitè intelligitur: si substantiæ utriusque ratio, quæ nomini conuenit, explicata sit. sed quoniam ratio a notitia iudicatur, quaerendum est, utrum ardoris febris notitiam ita consonam, ut hominis, equi, & bouis habeamus. at cum oratio prolixior sit futura, quam ut commentario conueniat, ipsam, sicut ceteras fecimus, ad breuem contrahere summam conabimur, sumpto ad hunc modum, initio. comperio Medicos, febrem ardorem appellare, cum urēs caliditas, & sitis, quæ sedari non potest, hominem cruciat. id si ita est, causum eum, in quo corpus non uritur, sitisque leuis est, ardorem quidem simpliciter, sed exquisitum, & uerum non dicemus: cum. n. pro dimidia parte sit talis, breuioris doctrinæ gratia non erit alienum, cum ardorem nothum appellare. atque ut tertianis in febribus hac uti appellatione consueuimus, ita duo febrium ardorum genera esse intelligemus: ut tertianarum genera duo esse quispiam enunciarit, alterum exquisitum, & uerum, alterum nothum: cui uidelicet quædam ueri symptomata insint, quædam non item. hunc autem alterum ardorem, de quo in hac parte instituta oratio est, tanquam diminutum quendam esse, & non perfecte absolutum, perspicue cognoscet, si mentem ad ea symptomata, quæ scriptor in eo fieri dicit, conuerteris: in principio enim ait, Aluus soluta, sitis magna, lingua scabra, arida, salsa: in quo non adiecit id, quod priori attribuerat: ardor enim spurius alterum symptoma habet ex ijs, quæ in uero ardore fiunt, alterum non habet. deinceps autem, cum linguam scabram, aridamque esse dixit, non adiecit nigram, ut in superiore, sed loco huius symptomatis, salsum posuit. nam ut, cum lingua amara redditur, saluam bilem redundare significat: ita cum salsa, salsum, & eum quem saluginosum succum uocant: qui succus, unum est pituitæ genus. sunt autem tria eius genera, ut tu scis, acidum, dulce, ac salsum. ut igitur prior ardor ex amara bili constans, pallidas excretiones gignit duplici de causa, & quod tenuis sit, & quod febris urens augetur, cum prius nata in eo sit flaua bilis: sic pituitosus humor neque facile excernitur, neque febrem auget, neque sitim ardentem habet, neque in spiritum uertitur. quam ob rem de eo dixit, aluus soluta: ut eam solam excernere declaret: quod ipsi non excernere aduersatur: deicit enim his aluus, non tamen conuenienter formæ cuiuspiam humoris, sed ijs, quæ pro alimento data sunt corruptis: etenim his non est uictus ratio ex potu instituta, ut quamplurimis eorum, qui priore ardore conflabantur: illi enim citam habent excretionem, ex tenui scilicet, & feruenti humore constituti: hi uero seram, ob frigidam, glutinosamque, & crassam pituitæ substantiam. quocirca fieri nō potest, ut qui ita affecti sunt, solo potu utantur. id autem didicimus in ijs morbis fieri, qui in quinta, uel septima die, cum uires robustæ sunt, coctionem sunt consecuturi: uerum si morbus ad nonum, uel decimum quartum uel uigesimalium sese sit prorogaturus, in eo circa principia cremore pituitæ utemur.

14 *Urina defectio,*

D Id ab eo dici solet, uel cum non copia notabilis, uel nullo modo urina emittitur. in hoc autem ardore, quo de agitur, propter humoris crassitatem efficitur.

15 *Vigilia,*

Hoc utriusque ardoris commune est: itaque huius mentionem in superiore fecit. Sed id magis in illo euenit, propterea quod caput magis inflammetur.

16 *Extrema refrigerata.*

Hoc symptoma secundi ardoris est: non tamen hoc est simpliciter efferendum, sed aliqua adiuncta distinctione, siquidem non perpetuo est huiusmodi, sed cū malignus sit. & tamen in biliosis, urentibusque febribus ad extremas usque corporis partes caliditatem extendit: etsi non malignus ardor est. at in pituitosis fumosa est caliditatis substantia, cum scilicet uel in uentre, uel in iecore, uel in pulmone falsi humoris fiat corruptela: ob quā caliditas ignea redditur. uerū si malignus morbus fiat, extrema ob uirium imbecillitatem, & inflammationis totum ad se sanguinem trahentis magnitudinem, refrigerantur: sine his enim morbus nunquam letalis efficeretur.

17 *Huiusmodi ardor, nisi ex naribus fluat sanguis, aut ceruici abscessus, aut cruribus dolor superueniat, & crassa sputa æger excreet, id quod adstricta aluo solet accidere, aut coxarum dolor, aut genitalium liuor appareat, non iudicatur: testiculos quoque intentus ad iudicationem pertinet.*

Febres ex pituita putrescente ortas per abscessus magis, quam per excretiones solui, saepe est demōstratum: in praesenti autem ardore non modo abscessus memorauit, sed sanguinis quoque profusione adiunxit: ac magis etiam in ijs arduibus, quorum sedes in pulmone consistit: in eiusmodi enim affectionibus caput incallescens, sanguine impletur: & quod in eo redundat, tum ruptis, tum adapertis uenis, effundit. ob eandem etiam causam ceruici abscessus & parotides superueniunt ijs, qui ita afficiuntur. quibus uero sedes affectionis in ieiuno, aut iecore est, abscessus fiunt potius in partibus inferioribus: qua ratione fit, ut hominibus ita affectis coxae doleant, pudendum liuescat, testiculusque tēdatur. testiculus autem intenditur ab ea inflammatione, quae in eo est: interdum uero, quia ab aliquo eorum, quae superius inflammata sunt, attrahitur. ceterum quosdam eorum, quibus affectio in pulmone est, crassa expuere, cocto iam morbo, praediximus. quocirca perspicuum est, doctrinam hanc confusam, inordinatam, & indefinitam esse: quod quamuis ei adumbrationi conueniat, quae librorum conficiendorum causa fit, libro tamen nullo modo congruit. nā cum tales febres multis membris affectis fiant, certe symptomata omnia deinceps, & ordine scribere eum oportebat: & non inordinate, atque infinite, sed conuenienter proprio, propositoque morbo numerum ipsorum adhibere. Et sane, quod dictum est, aliud soluta, non est symptoma, quod ardori semper inest, sed interdum: quibus enim uenter ita, ut dictum est, afficitur, his corrupto cibo deiectiones liquidae existunt. at quibus pulmo ita affectus est, ac uenter nihil patitur, in his non necesse est, huiusmodi esse deiectiones: cum interdum contrario modo ita affectis aliud dura sit, atque aegre excernant. praeterea [& quibus in iecore ardoris radix subest] & qui ardorem iecori referunt, acceptum, ijs, quae excernuntur, interdum liquida sunt, interdum sicca, ueluti caprarum stercoris confimilia, combustis nimirum a uisceris inflammatione foecibus. itaque cum uiscus huiusmodi solum inflammatione urgebitur, id efficiet: sed si cum inflammatione adsit etiam imbecillitas, liquida deiciuntur: cum scilicet uiscus trahere ad se alimentum non potest. huiusmodi porro deiectiones ab ijs, quae affecto uentre fiunt, distinguuntur, quod illae in alimenti naturam transierint.

Sorbitiones dato, in quibus uis attrahendi inest.

Quod crebris usurpare sermonibus soleo, obscuram dictionem nihil docere, id nunc quoque usurpabo: nam qui ex pituita uitio laborant, ijs oxymellis quidem potus est utilissimus; alimentum uero, ptissanae cremor: quod quanquam ego noui, nec ab alio fit mihi perdiscendum, diuinare tamen non possum, quamnam hic sorbitiones dicat, in quibus attrahendi uis inest. oxymel quidem secandi, incidendi, & abstergendi uel praeditum dici potest, attrahendi uero, nullo modo: propterea quod quid ab ipso attrahatur, nequit demonstrari: simili quoque modo ptissanae cremorem non attrahere dicemus. Sed dicet fortasse quispiam, eum uelle, uentrem attrahentibus subduci, hoc est ijs, quae crassum trahunt succum, cuiusmodi est pituitosus, at uero sorbitiones non dixisset: cum hoc sit medicamentorum non sorbitionum, sicut neque potuum, munus. planum ergo est, quomodo in obscuris dictionibus nihil certi habeatur. quapropter hanc dictionem, quia nihil in ea certi, definitiueque sit, non tuebimur. ceterum non satis scio, quonam pacto homines, ut in alijs plerisque manifeste peccent, sic & in eo, quod gaudeant ijs, quae obscure dicuntur: cum tamen uno fere ore omnes perspicuitatem esse orationis uirtutē, obscuritatem uero uitium, enuncient.

In acutis affectibus sanguinem detrahes, si uehemens morbus uideatur, & infirmus aetate floreat, uiresque ei adsint.

Haec est Hippocrate digna oratio: ac miror, cur inter aphorismos eam non conscripserit, cum paucis uerbis magna uis contineatur, quod aphorismorum est proprium. Fuit autem de ijs, qui sanguinis detractione egent, frequens apud Medicos oratio. e quibus, quae maxime de sanguinis missione probabilia uidentur, duobus a me conscriptis libris sedulo sunt declarata: quorum alter de uenae sectione inscribitur, in quo docuimus, quaecumque utilia sunt, omnia: alter scriptus est, ut dixi, Medicis empiricis, atque dogmaticis. Verum Theosalij ab omni methodo alieni, ut cetera sine demonstratione simpliciter efferunt, sic & sanguinis detractionem esse remedium relaxans putant. porro autem relaxans non uno modo exponunt, ut in nostris commentarijs, cum de methodica secta ageremus, docuimus. Sed qui omnem de missione sanguinis intelligere auctorem historiam, is tum nostras, tum aliorum medicorum legere libros potest. nunc uero ipsam in paucos redactam scopos summam audito. sanguinem enim primum detrahes, si morbus tibi magnus uideatur: in quo manifestum est, eum uti hoc remedio habita ratione magnitudinis, propter uehementes affectus. nec quicquam refert, siue uehementem, siue magnum morbum dixeris. Alterum mittendi sanguinis consilium inicitur, si aeger aetate floreat. nam neque puer, neque senex sanguinis detractionem sustinet, etiam si morbus, quo angantur, magnus sit. Tertium porro scopum non omisit huius libri auctor, qui in robore uitalis facultatis consistit: neque enim in ijs, quorum aetas florens est, cum languent, perpetuo robur apparet. quae res facit, ut quispiam fortasse, hos duos tantum detrahendi sanguinis scopos satis esse existimet, magnitudinem morbi, & robur uirium: siquidem senex, non per se quod sit annis grauis, sed propter uirium imbecillitatem sanguinis non fert detractionem. at pueri, quanquam uitali facultate ualent, tamen neque ipsi missionem sanguinis ferunt: eorum enim substantia cum propter humiditatem, tum propter temperaturam caliditatem

Hæc lib. B. f. habet ceteri non item nec sunt necessaria.

18

19

Aditatem prompte in uaporem abit. non egent autem sanguinis detractione, qui innatam a temperatura euacuationem habent. quam ob rem non satis est, morbi magnitudinem, & uirium robur, sanguinis mittendi scopos statueres: sed melius feceris, si florentem quoque aetatem adieceris. Considerandum autem diligenter est, quod in principio dictionis scriptum est. In acutis affectionibus sanguinem detrahes: at quomodo diuturnorum morborum non meminit? nimirum quia nunc de acutis agit: ideo eos solos memorauit: nam & inter diuturnos multi sunt, ad quos sanguinis detractione opus est: cum ipsi quoque ad tres scopos, quos diximus, redigantur: nunc uero, cum hæc omnia recte dicta sint, quosdam tamen hoc remedio non recte usos esse, putandum est: quo in numero est Menodotus Empiricus, qui in sola concursione, quam plethoricam uocat, sanguinis obseruari missionem censuit. nos autem etiam si ille concursus non sit, ueniam incidimus, cum dolor uehemens hominem repente inuadit, uel pars aliqua fracta est, uel os loco pulsum, uel alius quispiam articulus contractus: neque enim facta concursione plethorica sanguinem semper detrahimus, sed & frictionibus, & quā pluribus balneis, & abstinentia triduo, aut quadriduo ad naturalem statum reuocamus. uerum de his abunde dictum est in libro de plenitudine, & in libro de sanguinis missione, & item in eo, qui medendi methodus inscribitur. ad hoc autem institutum hæc de sanguinis detractione, uelut in commentario, dicta sufficiant. uerum tamen, ut nihil desideretur, eum quoque scopum adijciam, qui ab aere nos ambiente sumitur: ut cum is fuerit abunde calidus, & siccus, ut corpus ab eo cito euaporetur, tunc a sanguinis missione abstinentum sit, etiam si morbus magnus sit, aetateque homo floreat. id ergo solum auctor omisit, ceteris adscriptis. quanquam corporis quoque ipsius aegrotantis habitum non adiecit: sed in progressu orationis fecit habitus mentionem: qui potest etiam aetatis in se differentias, ut ostendam, comprehendere.

Si autem angina sit, sique aliud quippiam ex pleuriticis malis, eclegmate repurgato: at, si aeger ob copiosam sanguinis missionem esse imbecillior uideatur, clysterem tertio quoque die uentri infundes: donec in tuto aeger sit, & fame indigeat.

Angina est inflammatio partium, quae in faucibus sitae sunt: quae post sanguinis missionem repurgari eclegmatibus potest: hoc est, quae in partibus inflammatione obsessis continentur, possunt per sputa uacuari: corpus enim impurum, quodque excrementis redundat, cum uacuatur, iure quispiam expurgari dixerit. omittis autem ceteris acutis morbis facit solum pleuritis mentionem, sicut etiam in prima libri parte fecit. si aeger inquit, tibi imbecillior uideatur uel propter ablati sanguinis copiam, uel ob aliam quamuis rationem, tum loco purgationis, clysterem tertio quoque die iniicies: nam relaxato per sanguinis missionem corpore, quod ex humoribus morbum efficiētibus qualitate uitiosum superfluit, eid euacuari per clysterem iubet. eius autem consilium esse, non solum alimenti excrementa subducere, uerum etiam affectum locum expurgare, perspicuum est. Quod uero in extrema oratione est, & fame indigeat, manifestum est ijs, qui eorum, quae in primo libro declarata sunt nobis, meminerunt.

Inflammata praecordia, septum transuersum non ab inclusis flatibus intentum, uel ob flatuum quoque protensiones, sicca orthopnoea, quibus pus non subierit, sed ubi flatuum interceptione huiusmodi affectus sunt, potissimum uero & iecoris dolores, & lienis grauitas, & reliqua inflammationes, & superiores septo transuerso dolores, & morborum collectiones, solui non possunt, si quis prius medicamentis curationem aggrediatur: nam praecipuum in his est, sanguinem detrahēre, acinde clysterem adhibere, si uehemens, & magnus morbus sit: si non, & postea medicamento opus sit, tuto, & moderate post sanguinis missionem, medicamentum adhibendum est.

Enumerat morbos, in quibus prius mittendus sanguis est, deinde uero post sanguinis missionem, est danda purgatio. primum autem omnium scribit inflammata praecordia. in quo uerbum hoc, inflammata, non est ex Hippocratis consuetudine accipiendum: siquidem hac uoce omnes morbi flammantes, & calidi significantur, cuiusmodi sunt erysipelata, herpes, carbunculi, & quae proprie inflammationes nominantur. omnes tamen medici recentiores uni speciei flagrantium corporum uetus commune nomen imponunt: atque hoc pacto eum solum tumorem uocant, qui renitens cum dolore, ac multo calore est. uerum cum alij quoque praeter naturam tumores sint, ut scirrhus, & qui a recentioribus medicis oedema appellatur, id quod fuit etiam aliquando commune nomen omnium praeter naturam tumorum, atque ipsius quoque inflationis, dictum quidem alibi a nobis est de tumoribus praeter naturam uno in libro: tamen in praesentia, sicut cetera, id etiam summam explicetur. scirrhus igitur renitens tumor est, & dolore uacans. inflatio autem duobus modis efficitur: collecto nimirum quibusdam in cavitatibus, uel quae sub sensum cadant, uel quae ratione comprehendantur, flatuoso spiritu. quidam etiam tumores praeter naturam in musculis secuerunt, tanquam pus in imo reperiunt: sed nihil aliud, praeter spiritum, qui totam per carnem esset minutatim disseminatus, inuenerunt. praeterea uero & grumi soli interdum ab ijs, qui ita fecerunt: uel uiscosa humiditas, uel mucosa repera est. uerum in eiusmodi tumor uel ex grumo, uel ex mucore constabat, cum caro simili modo affici uideretur: spiritus autem in ea per minutas partes esset disseminatus. in hac ergo dictione praecordia inflammata non uidentur dici in ea significatione, qua uti Hippocrates consueuit. nam quam habebit sententiam, quod post adijcitur, non ab inclusis flatibus intentum, cum flammea caliditas in praecordijs, siue cum flatu sit, siue sine flatu, eandem indicationem habeat? neque enim ita dicere uisus est, ut coniunctim & inflammationem, & spirituum interceptionem fieri significetur: cum

Hæc uetus habet uerbum uel morbo.

cum id falsum sit: propterea quod spiritus interceptio nunquam flagrantem affectionem præcor-
 dijs affert. ita fit, ut qui hæc scripsit, inflammata præcordia, is quæ in tumorem elata sint, dicere
 uideatur. deinde uero de septi transuersi intentione, tum de spiritus protensione mentionem fe-
 cit. septi autem transuersi intentio, omnibus manifesta est: spiritus uero protensos, ueluti inter-
 ruptos dicere uisus est: de quibus in prima huius libri parte scriptum est: Spiritus errat, quippe
 qui sursum fertur: de quo, in explicatione illius dictionis dictum est. Siccam autem orthopnoeam
 dixit eam spirandi difficultatem, quæ sine sputis, uel educatione per tussim usque adeo uehemens est, ut
 qui sic afficitur, inclinari citra suffocationem, non possit. quam nos si procreari ab angustia earum pul-
 monis capacitarum, quæ spiritum deferunt: quæ quidem magis patiuntur iacentibus, & minus stanti-
 bus, & uero omnibus partibus, quæ in thorace sunt, recte collocatis. unde etiam orthopnoea appella-
 tur. [quod nisi recta ceruice spiritus trahitur.] sed cum ea quoque ob uisceris inflammationem inter-
 dum fiat, ut in peripneumonijs, interdum uero oppletis bronchijs, ait eos egere sanguinis missione,
 qui orthopnoea affecti sunt: eos inquam, quibus pus collectum non sit: quandoquidem eos, in quibus
 pus est collectum, puris euacuatione indigere planum est. qui autem a spiritus interceptione, id quod
 pulmone in angustiam redacto fieri solet, hoc patiuntur, ij sanguinis missione iuuantur. pari quoque mo-
 do iecoris lienisque dolores, & ceteras omnes inflammationes sanguinis detractio iuuabit: & ite uni-
 uersas morborum collectiones. par autem est, morborum collectiones dictas esse eas, quæ a partibus
 intumescensibus fiunt. equidem nunc quoque in nostra Asia audio morbos, qui tumores omnes
 præter naturam hoc nomine uocent: in his enim non est adhibenda purgatio prius, quam sanguis mit-
 tatur: quanquam hanc quoque sententiam ipse deinceps in oratione consequenti subiungit.

Qui autem inter initia inflammationes medicamento soluere conantur, si a distenta inflammataque parte nihil adimunt:
 effectus enim, ut pote crudus, non remittitur: ac partes sanæ, & morbo resistentes colliquefcunt. quocirca morbus imbecil-
 lum iam corpus uiuens, curationi non obedit.

Hunc aphorismum exposuimus, cum illum declararem, qui ita habet, Concocta medicari, & mo-
 uere. in eisdem autem symptomatis, in quibus nunc quoque, recte ad sanguinis missionem prius esse ue-
 niendum monet, ubi uitiosi aliqui humores in partem aliquam confluant, atque in ea aceruetur, quod
 modo quodam, ut dixi, colligi in ea parte dicitur. ceterum quod in fine ante dictæ orationis scriptum
 est, quidam perobscurum reddunt, nomen *φάρμακόν*, hoc est medicamentum in accusatiuo casu, pro re-
 cto male legentes, hoc modo tutela & mediocritate indigere sanguinis missionem, post medicamentū.
 quibus uerbis significari uolunt, a medicamento ad sanguinis missionem esse ueniendum. uerum in to-
 ta dictione prius ad sanguinis missionem, deinde uero ad medicamentum progrediendum esse præci-
 pitur: non autem uersa uice, ut ij scribunt, assumendum esse medicamentum, postea mittendum ef-
 se sanguinem. ceteræ huius orationis partes planæ sunt ijs, qui exacte, quæ a me dicta sunt, ani-
 maduerterunt.

Si repente quis obmutuerit, id uenarum interceptiones fecerint: si id sano homini sine occasione, ac sine alia uehementi
 causa acciderit.

Venarum interceptiones appellat obstructiones, quæ a plenitudine fiunt. cū igitur uenæ supra mo-
 dum sint oppletæ, premi uires necesse est, ac natium calorem, qui ob multitudinem quidpiam suffo-
 cationi simile patitur, periclitari ne extinguatur: oriuntur enim epilepsia, apoplexia, & syncopæ car-
 diacæ: ipse enim omnia hæc symptomata uno communi uocis priuationis symptomate significauit.
 addidit autem, si sano homini id sine occasione, ac sine alia uehementi causa acciderit: ubi occasione
 intelligit causam euidenter: ut si quis in luctu, uel pancratio, ex cubitorum accommodatione ad pe-
 riculum suffocationis sit circumductus. aliam uero causam uehementem dicit, qualis uel timore, uel ma-
 ximo mœrore quodam percussis accidit. in ægrotis autem uocis priuatio huiusmodi fieri potest, læsis
 solum ijs instrumentis, quæ uoci efformandæ subseruiunt, uel etiam ijs, a quibus efficitur respiratio. po-
 test quoque accidere ob aliquam recentem exolutionem, & uirium afflictionem. quam ob rem, ut eā
 ab huiusmodi uocis priuationibus distingueret, ideo orationi adiecit, si sano homini accidat.

Venam dextri brachij internam secare oportet.

Ea uena & uelocissime, & plurimum ex ijs partibus, quæ principes sunt, corpus euacuat, itaque in
 acutissimis morbis ad eam incidendam accedit.

Et pro habitu, & atque ratione, sanguinem detrabere, exuperantiam, defectiōnemque considerando.

Cum de ijs, quæ sibi proposita habent illi, qui sanguinem mittunt, supra loqueretur, habitum omi-
 sit: atque hoc loco nullam fecit uirium mentionem. sunt tamen, qui nomen habitus pro uirium nomi-
 ne dictum putent, una de re utrunque dici male existimantes: etenim habitum nominamus, ad corpo-
 ris constitutionem referentes, ut cum quis uel mollis, uel durus sit: robur uero uirium, functionum ue-
 hementia cognoscimus. quocirca hi duo scopi sunt, qui communem quidem habent uacuandi indi-
 cationem, sed differunt inter se, ut is etiam, qui ab ætate sumitur. sed potius ætatem ad habitum corpo-
 ris, quam uires referemus: nam in pueris, propter habitum molliciem, cum perspirabilis cutis sit, succi
 facile per halitum digeruntur: in senibus uero non facile, propter siccitatem, & frigiditatem. satis aut
 esse

A esse hos tres mittendi sanguinis scopos quispiam dixerit: ut euacuandi indicationem a morbi, qui cura-
 tur, magnitudine, & habitu, & uiribus accipiamus. ceterum supra quoque monuimus, cuius tempera-
 turæ sit aer nos ambiens, esse inspiciendum.

26 Plurimis autem eorum accidunt hæc, faciei rubores, oculorum constantia, manuum porrectio, dentium stridor, pul-
 sus, maxillarum contractio, extremorum frigus, spirituum in uenis interceptiones.

Ex ijs, quæ deinceps accidunt, solius faciei rubores, qui priore loco scribuntur, sanguinis indicat co-
 piam. tum oculorum constantia, hoc est immobilitas: & manuum porrectiones: siquidē hæc quoque propter
 neruorum originem læduntur, aliter tñ, quam sit constantia oculorum: propterea quod ea ueluti torporem
 quendam functionū in principio neruorum indicat: at manuum porrectiones, dentium stridor neque ob quie-
 tem, neque ob principij immobilitatem, sed propter uitiatam motionem oriuntur. quid autem pulsus
 significant, non est omnino perspicuum: ueteres enim in motionibus, quæ dolorem in membris inflam-
 matis excitant, hoc nomine utuntur: itemque in palpitationibus, & uehementi arteriarum motione. ma-
 xillarum autem contractio est conuulsionis symptoma: & item manuum proiectiones, ac fremitus den-
 tium. extremarum uero partium perfrictio in hisce affectionibus innatum calorem ab humorum grau-
 ri multitudinem declarat. quod autem in extremo orationis additum est, spirituum in uenis interceptio-
 nes, probabile est, ut de pulsus uacuitate dicatur: ueteres enim arterias appellabant nomine uenarū.
 spirituum ergo interceptiones, quasi inclinationes, & quietes dici possunt. sunt, qui sequentis dictionis,
 cuius est alia sententia, hanc dictionem esse principium uelint, cui eam, quæ deinceps scripta est, cōiungūt.

27 Cum dolores accesserint, bilis atra & acrium fluxuum influxiones fiunt: interna autem partes morse dolent: uenæ-
 que morsæ, atque admodum arefactæ intenduntur, & inflammata alliciunt ad se ea, quæ affluunt. quam ob rem corrupto
 sanguine, cum spiritus in ipso naturales meatus nequeant pertransire, infrigidationes ob stationem eueniunt: itemque verti-
 gines, uocis priuationes, capitis grauitas, conuulsiones: idque præcipue si iam uel ad cor, uel ad iecur, uel ad uenas perue-
 nerint. hinc igitur comitiales morbi, & paraplexia proueniunt, si in continentes locos fluxiones inciderint, & spiritibus
 exire nequeuntibus, exarescant.

Oratio, quæ nūc est, proposita, eiusdem est generis cū superioribus: ac quædam hæc illis adiungit: ob eamque cām
 hoc uerbum *προσγέμται*. i. accesserint, duobus scriptū modis reperit. qui præsentē sermonē prædictis cōiun-
 gunt, primā huius uerbi syllabā cū scribūt: qui nō copulāt hūc illis, sine scribūt. quod aut dicit, habet
 hunc sensum: dolorū motio solet humiditātū influxionē ad eā partē, quæ dolore uexat, excitare. cū igit
 corpus sit uitiosorum succorum plenum, tum atræ bilis, ceterorumque acriū humorū influxiones exoriūtur: pro-

Al. 3. f. 1. r. 5.
 cu. p. 375. C

hoc uerbum
 rō habet lib.
 de har.

pter quas maiore dolore æger cōstictatur, & interna mordetur, ac uenæ, quæ in affecto loco sunt, a præ-
 dictis humoribus morsæ, granatur: id quod reddi causa contraria alterius rei: nā cum particula, quæ af-
 ficitur, ab huiusmodi fluxibus repleta est, sanguis quidē ipse in primis corrūpitur, uasa uero opulentur,
 quæ res oēs spirituum uias in eo cohibet. quod ipse declarat, cū dixit, cū spiritus in ipso naturales mea-
 tus nequeat pertransire: quod ipse ante spirituum interceptiones nominauit. cū aut sanguis cōstiterit, & in
 eo itidem spiritus, infrigidationes fiunt, iteq; uertigines, uocis priuationes, capitis grauitates, ac cōuul-
 siones: quibus succedūt morbi comitiales, & attoniti: cū fluxiones in locos, qui uenas oppletas cōtinēt,
 inciderint. locos aut dixit corporis partes, quas ipse memorauit, cor, iecur, & uenā, quæ prædicta uisce-
 ra cōiungit: uenā inquam, quam postea medici caua uocarūt, quæ uenarū oīum, quæ in corpus astantis perti-
 nent, latissima sit. merito igit sanguis in huiusmodi locis, propter uenarū repletionem spirituum penetrare non
 sinit: sed ueluti in mortuo corpore cōcrefcit: quæ & auctor ipse significat, cum ait, Et spiritibus exire ne-
 queuntibus, exarescāt. magis tñ proprie dixisset, cōcrefcāt: siquidē & quæ siccātur, & quæ refrigerātur,
 cōcrefcunt. nūc aut non cōcrefcit sanguis propter exiccationē, nec, qui in ipsum cōfluunt, uitiosi succi:
 ipsis enim exeuntibus, sanguis incorruptus, & naturaliter fufus reddit. at cum manent, & natium calorem
 respuunt, & extinguūt, is tanquā in cadauere concrefcit. cum igitur ita affectis sanguis detrahitur, tum

Dis frigidus, crassus, & uix e uenis effluēs apparet: idque propter huiusmodi refrigerationē cōtingit. inter-
 dum uero in toto corpore cōuulsiones oriuntur: interdūque salutariter, & accommodate: siquidē eā totū
 corpus cōcutientes, uniuersas partes adeo calfaciūt, ut multitudo partim per cutim digerat, partim ad
 aliquā ex non principibus partibus expellat: ubi cū impacta sit ita, ut dissolui inde nō possit, facit para-
 plexiā. est aut declaratū, Hippoc. ita eas resolutiones noīare, quæ ex morbo comitiali, & attonito ad
 aliquā ex nō principibus partē irruūt. interdū quoque cū attonitus morbus sine cōuulsione fiat, affectio
 in resolutionē particulæ in quibusdā finit, eaq; paraplexia uocat. cetera in hac oratione, sunt perspicua.

28 Quapropter statim ab initio, adhibito prius fomento, sanguinem detrabere hisce oportet, dum adhuc omnia infestantia,
 tum flatus, tum fluxiones suspenduntur: sic enim facilius remedijs vincuntur.

Qui ita affecti sunt, ijs prius fomēta adhibēda sunt: propterea quæ concreuit in eis sanguis, ac difficulter
 effluit. sed, quā in foru frictio etiā quædam sit, præstat id efficere, quæ scripsimus: secare inquam internā cubi-
 ti uenā. non .n. ita semp cōcreuisse sanguis cōperiet, ut effluere nō queat. itaq; eo tpe fricandæ multis ab
 hominibus cunctæ corporis partes: & si mediocriter sanguis fluat, rursus confricandæ, superque sanguis
 auferendus. si uero non fluat, fricandæ & fouendæ erunt, donec fluat. ubi uero in paraplexiam affectio
 defierit, expedit fricare breui tempore, atque fouere: ac rursus fricare, & fouere: donec celerrime hæc
 sedata sint, dum spiritus adhuc fixi non sunt, & euacuationi contumaces.

Deinde reficere, atque habita indicationis ratione, nisi sursum ferantur, medicamento purgare: si alius inferior E 29 non deiecerit, clysterem iniicere, coctum a sine lac dabis, nec minus duodecim heminis bibat: ac plus sedecim, si uires tolerare possint.

Iubet refici roborarique hominem post euacuationem, quæ uenæ sectione fit, ut si nihil releuatus uideatur, ad eam, quæ per superiores partes, hoc est per uomitum fit, purgationem perducatur. Sed neque nominatim purgans medicamentum indicauit, neque ipsius delectum fecit. est autem plane perspicuum, habita morbi magnitudinis, uiriumque roboris ratione, nos aut albū ueratrū, aut aliquid ex alijs uomitum cientibus esse daturus. quæ porro de aluo inferiore dicuntur, clara sunt. nec quisquā laetis copiam admiretur: cum hoc fuerit in more positum omnium antiquorum. lac autē a sine propter humiditatem exhiberi, supra est declaratum: itemque propterea quod epotum, non coaguletur, sicut cetera, quæ crassa sunt. ei autem modicum mellis & salis admiscendum est.

Angina fit, cum hieme, aut uere multa, eademque glutinosa fluxio a capite ad iugulares uenas descenderit: quæ quidem propter amplitudinem plurimum ad se spiritum traxerint. itaque cum fluxio frigida, glutinosaque sit, spiritus meatu obstruit, & sanguinem coercens, quæ uicina sunt, congelat: ipsum uero sanguinem immobilem, stabilemque reddit: quippe quem suapte natura refrigerandi, obstruendique facultatem obtinet. proinde ægri suffocantur, liuente lingua, rotunda, & incurua propter subditas ei uenas: præcisæ enim uenæ, quam columellam uocant, uena utrinque crassa apparet. cum igitur hæ uenæ oppletæ sint, lingua, quæ ob siccitatem raris, fistulosaque est, immituntur. hæc deinde uic coacta, ex uenis humorem suscipit: quam ob rem latitudo in rotunditatem, coloris uenustas in liuorem, mollities in duritiem permutatur: & quæ antea facile flectebatur, curuari nequit. itaque celeriter iugulat, nisi protinus iues. sanguinem igitur ex brachijs detrahes, deinde uenas, quæ sub lingua sunt, secabis: medicamento, quod trabendi uim habeat, purgabis, calida gargarismata exhibebis, caput rades, eique & ceruici ceratum impones, lanis inuolues, molli spongia ex aqua calida expressa fouebis, aquam & mulsam non frigidam potui dabis: cremorem autem exhibebis, cum indicatio iam morbo æger in tuto fuerit.

Anginam siue synanchum, siue cynanchum, uel alterum horum synanchen, alterum cynanché dicere uoueris, siue utrunque synanchen appellaris, scito duas esse synanchæ rationes: ad curationē uero nihil nobis nominibus opus est. ipse autem multo melius eam docere consueuit, quam ij, qui in nominibus medicinam statuunt. ego uero eius doctrinam breui tibi oratione subscribam, sumpto ita initio. Fluxionum, quæ ex capite descendunt, quædam substantia tenues sunt, quædam ex crassis, glutinosisque humoribus constant. quæ tenues sunt, eæ penetratis latis uenis, in angustioribus detinentur: eiusmodi autem sunt, quæ guttur ambiunt. in crassis contra fit: retentæ enim prius in amplioribus uenis, uniuerfas uenas, quæ angustæ admodum sunt, non ingrediuntur. Cum igitur in uenis faucium tales humores sint impacti, pars in tumorem attollitur, sicut guttur ex alijs: utpote gutturis uenæ multo sunt, quam faucium, strictiores. totum autem corpus uacare excrementis debet, & non esse plethoricum, idque duplici de causa: & propter eam reuulsionem, quæ ab euacuatione est, & quod euacuato corpore, cum id quod influit, ab affecta parte expellimus, id facilius suscipit, ac si aliquo calido perhæsitum digerere uoueris, nihil a corpore ipso ad partem affectam transmittetur. oportet igitur totum corpus euacuare uena secta, purgatione, & clysteri: affectas autem partes medicamentis adstringentibus, quæ profluentes humores extrudant, atque ex firmatis, eos, qui non admodum infixi, glutinosique, & crassi sunt: tum uero calidis, & acribus, quæ contentos in membris affectis humores digerant. Venæ autem, quæ sub lingua sunt, eam inflammationem, quæ in faucibus est, sine medicamentis euacuant. Sed, quoniam ex humoribus alij crassi, glutinosique sunt, ideo hi medicamenta acriora postulant, quæ secare, & in tenuia diuidere, & tum glutinosa, tum crassa possint confringere. præterea uero ad exteriorem extremitatem reuellere humores oportet, circumpositis collo, quæ attrahendi uim habeant, medicamentis: melius enim est extimas, quam intimas colli partes affici: quod si spiritus, cum inspirationes fiunt, ad fauces, gutturque irruat: & cum expirationes fiunt, per ea foras deferatur. sapius uero fluxiones, quæ prædictas ad partes eunt, eæ ad quasdam alias partes exprimentæ natura traiciuntur: atque interdum principio ita deferuntur, ut rursus aliæ tum gutturis, tum faucium fluxionum differentia orientur. constat autem inter omnes, facilius curari ea, quæ cutim, quam quæ intas partes attingunt: commune tamen in utrisque & colli & capitis, a quo fluxiones descendunt, tibi sit auxilium. Hæc autem oratio anginarum species, & causas, & affectos locos, & curationes docuit. neque fuit sollicitus hic auctor, synanchen ne, an cynanchen, uel synanchon, an cynanchon eam appellaret. Scriptor igitur huius libri, neglectis nominibus, omnes eos affectus, qui in faucibus, & gutture sunt, respirationemque arctant, synanchos hoc est anginas appellans, duas esse earum species asserit: quarum altera a glutinosa, frigidaque fluxione fiat, quam pituitosam possis nominare: altera uero a calida, acrique: quam si ex amara bili, aut absolute biliosam uocaris, non errabis. priorem autem fluxionem in ampliores uenas decumbere scribit: biliosam etiam in tenuiores peruenire declarat. cetera clara sunt. oportet autem, ut ad ea, quæ dicta sunt, animum aduertat: & si primo quoque aspectu non intellexeris, bis, & ter lege, atque ita intelliges. interim uero ad alteram anginae speciem pertransibo.

Cum

31 A Cum per æstatem, aut autumnum calida fluxio a capite destillauerit, eaque nitri qualitatem imitetur, fueritque, ut ab anni tempore, acris & calida; hæc cum huiusmodi fuerit, mordet, ulcerat, spiritu implet, orthopnoeam, & ariditatem uehemementem inducit: partes autem, quæ intuenti apparent, graciles uidentur.

Quomodo, & quam ob causam hæc fiunt? a calidis nimirum & acribus: nam priorem fluxionem, quæ pituitosa est, hyeme, aut uere fieri dixit: hanc uero secundam, autumno, uel æstate. atque in alijs anni temporibus ex proportione, ut ante dictum est. huic autem anginae generi orthopnoeam ait superuenire, quæ est angustia nota insignis, partem aliquam ex ijs, quæ ad respirationem pertinent, fatigantis ut supra est demonstratum. quod si hos amplissime os aperire iusseris, linguamque represseris, ut quæ in faucibus sunt, possis aspiceri, nullum præter naturam tumorem, ut in prædictis, cõperies: quod scriptor significauit his uerbis, Partes autem, quæ intuenti apparent, graciles uidentur: neque enim uidetur id, quod in faucium meatu inflammatum est: quod autem ex apertis uidetur, id omne uacans inflammatione est, partemque ipsa non tument. nam quod ait graciles, interdum opponitur ei, quod præter naturam intumescit: quam uocis significationem ignorantes quidam, dictionem ridicule exponunt. alij autem commutant, ut qui scribunt hoc modo: Partes autem, quæ intuenti apparent, decolores uidentur. ceterum ita affectis interdum accidit, ut fluxionis partem recipiant etiam ij musculi, qui faucibus uicini, & a tergo siti sunt, ubi est gula, quæ, sapius ipsa quoque simul afficitur. post hæc autem id quoque est in hac dictione conscriptum.

32 Tendines ceruicis posteriores adeo intenduntur, ut distentionis neruorum modo rigidi uideantur.

33 Quod deinceps dictum est, magis quoque affici guttur declarat: est enim demonstratum, uocis originem in ea parte animantis absolui: quapropter ait,

Vox abrupta est, & spiritus paruus.

34 Vox enim omnino abrupta est, hoc est, disperijt, affecto, ut dictum est, gutture. respiratio autem parua redditur, propter meatus angustiam. in commentarijs autem de difficultate respirationis scriptum est, eam longiorem tempore fieri, & interuallis frequentiore: quod libri huius auctor in hunc modum enunciauit.

35 Spiritusque reuulso frequens, & uolenta accedit.

Dixit spiritum & eam expirationem, quæ inspirationi succedit: & eam inspirationem, quæ succedit expirationi: ex utroque enim spiritus frequens efficitur: nam ita affectis quies, quæ inspirationi succedit, breue tempus habet: itemque ea, quæ ante inspirationem expirationi succedit, horum autem demonstrationes in libris de spirandi difficultate expolitæ sunt nobis.

36 Sic autem affectis arteria ulceratur, pulmo ardet, neque attrahere externum aerem possunt. itaque nisi sua sponte in exteriores colli partes ipse affectus efferatur, grauissimum, inenitabileque periculum minatur: idque propter anni tempus, & quod a calidis, acribusque humoribus efficitur.

Alij legunt
stridit. Sed uer
teret libri ni
hil uariant.

Arteriam quoque ulcerari ijs, qui ita affecti sunt, etiam propter humoris acrimoniam, dictum est. pulmonem uero ardere ait, destitutum, cuius dogmatis uera est oratio: nam demonstratum est in libro de usu respirationis, animal in respirationis priuatione non perire ob substantiæ penuriam, sed quod narius calor tum refrigeratione, tum uentilatione sit destitutus. quam ob rem, qui immoderatio est, non immerito inflammationem accendit. hanc igitur anginae speciem & grauiorem, & inenitabiliorē priore dicit esse, tum propter ea, quæ diximus, tum quod autumnale, æstiuumque tempus sit, & quod ex acrioribus humoribus oriatur. qua ratione efficitur, ut ea dictio, quæ coniunctionem & habet, melior sit, quam quæ coniunctione uacat: significat enim ijs, quæ prædicta sunt, & propter anni tempus, in quo sit, & propter humorem, a quo originem ducit, secundam anginae speciem maioris periculi esse. non est igitur simpliciter scribendum, eam esse grauiorem, & inenitabiliorē propter anni tempus. Si uero etiam sine coniunctione seruare quis hanc lectionem uelit, oportebit eum ita coniunctionem ipsam subaudire, ac si in dictione esset collocata: nam & alia etiā multa apud ueteres, ita per defectio-nem scripta, comperiuntur.

37 Si febris aliquem inuadit, uetere descendente stercore, aut nuper accepto cibo, siue lateris dolor adsit, siue non, quieti permittendus est, donec ad inum uentrem cibus primum descenderit.

Ex huiusmodi quoque dictionibus planum fit, quæ libro de uictus ratione acutorum adiuncta sunt, Hippocratis non esse: non enim eam, qui de lateris dolore in legitima huius libri parte perfecte egerat, eū rursus hoc loco pauca adijcere de eodem oportebat.

38 Oxymel autem in potu sumat. cum uero grauitas ad lumbos usque descenderit, tum uel clysterem exhibere, uel medicamento purgare conuenit: mox a purgatione, in primis sorbitionem, deinde aquam mulsam, tum cibaria, & pisces elixos dare: & uinum dilutum, idque exiguum, atque noctu duntaxat: interdum uero aquam mulsam dilutam, si status fortidi fuerint, glando confert, aut clyster: nisi oxymel epotum obstitit, donec ad inum uentrem descenderit: tum iniecto clystere aluum ducere par erit.

Hæc indistincte dicta sunt, quanquam, quæ hic scribuntur, in legitima huius libri parte sint distincte enunciata, & item quæ sequuntur, usque ad eum locum, in quo piscium Hippocrates meminuit: propterea quod ipse adhuc de ægrotantibus, & non de conualescentibus agebat. ceteræ orationis partes apertæ sunt.

At si liquidam aluum habenti ardor acciderit, videaturque medicamentum posse conferre, id intra tres dies exhibendum non est, sed quarto. E 38

Intempestiue hoc loco fieri iterum ardoris mentionem, præsertim cum in principio differentia, cu rationesq; sint exposita, nemo est, qui nesciat: etenim dictio ipsa ad sententiã illius aphorismi est, Concocta medicari, & mouere, non cruda, neque in principio, nisi turgant: plurima uero nõ turgent. sunt qui aliter scribant, cum in principio medicari ardores uelint, ad hunc modum. Id intra tres dies exhibendum est. sed non confert omnino post triduum, sed ut illius aphorismi sententia est, In acutis morbis raro, & in principijs medicamento purgante uti. res igitur ex aphorismorum sententia definienda est, ac considerandum, cum in principijs purgatione utendum sit & cum morbi sit expectanda concoctio. qui autem uel in principio simpliciter dixerit, uel non definiert, is in utroque fallitur.

Cum autem purgaueris, sorbitionibus utitor, obseruatis ita febrium accessionibus, ut neque cum adsunt, neque cum uenturae sunt, eas ingeras: sed uel cum finiunt, uel conquieuerunt, & cum maxime a principio distare uidentur. ceterum pedibus frigore affectis, neque sorbitionem, neque aliud quicquam dato: sed maximum te præsidium attulisse putato, si donec per calfacti fuerint, expectaueris, deinde sic uile aliquid dederis: si quidem refrigerati pedes magna ex parte iam assuturam febris accessionem significant. quo tempore siquid porrigas, maxime prorsus peccabis, ut qui non parum morbum aueris. at cum febris quieuerit, tum e contrario pedes reliquo corpore sunt, calidiores: antea enim febris pedes ipsos refrigerat: atque ex thorace incensa, flammam in caput mittit. igitur uniuerso calore confertur superiores partes petente, & in caput exhalante, non sine causa pedes refrigerantur: quippe qui suapte natura ut carnis expertes sunt, ita nervis abundant: & multum a calidissimis locis absunt. itaque collecto in pectore calore, ipsi refrigerantur. rursus uero cum febris soluitur, & in minutas partes redigitur, calor ad pedes proportionem descendit: quo tempore caput & pectus refrigerantur, ac tum cibus dandus: nam occupante pedes frigore, uentriculum calidum, & fastidio affectum, ac præcordia intenta esse necesse est: corpus propter internam turbationem iactatur: mens fixa non est, æger dolet, distrahitur, vomere affectat, cumque uitiosa quadam uomuerit, dolore affligitur. ergo cum in pedes calor descenderit urinaque emissa sit, nisi sudet, omnia cessant: ac tum sorbitionem dare oportet: alias uero perniciosa est.

De particulari tempore cibi ministrandi dictum est paucis in uera libri huius parte: nec minus nunc quoque prolixius, & apertius exponitur: quasi hæc oratio sit illius, quæ illic scripta est, explanatio, Hippocratis mente seruata, quam cum in alijs, tum in eo, quod ex pectore, hoc est ex corde febrem accendit, atque in caput flammam mittere ait, exposuit.

Quibus per febres aluus perpetuo soluta est, ijs uilius est, pedes calfacere, cerata adhibere, & fascijs inuolueri: nec unquam committere, ut ipsi sint reliquo corpore frigidiores. ubi uero calent, non opus est ijs, quæ calorem afferant, sed ne refrigerent, cauendum est: deinde uel aqua frigida, uel aqua mulsæ, eaque perexigua, potui danda est. G 40

Quod ait perpetuo, idem est, atque omni tempore. at cum multi affectus sint, in quibus per totum morbi decursum, aluum esse liquidam contingat, fierique nequeat, ut illi curationem unam habeant, ut sæpe ostensum est, tantum abest, ut ab hac dictione quicquam utiliter exponatur, ut etiam damnum sit allaturus is, qui hunc ipsum curationis modum in multis affectibus iuuare crediderit: nam, ut omit tam cetera, cum aluus liquida esse queat propter uentris inflammationem, & propter febrem colliquantem, profecto frigida potus est inflammationi maxime contrarius: colliquantibus uero febribus, aptissimus: datus tamen eo tempore, quod tu nosti.

Febreantes, quibus aluus liquida est, & mens turbata, plerique stercos carpunt, nares fodiunt, interrogati parum respondent, sua sponte nihil aptum dicunt: hæc, ut opinor, in ijs melancholica esse arbitror. quibus in hunc modum se habentibus, si ob aluum solutam homo consumi uidetur, sorbitiones, mea quidem sententia, frigidiores, & crassiores: potiones uero reprimentes, & magis uinosæ, aut etiam adstringentes exhibendæ sunt. 41

Alia quidem sunt phreniticorum symptomata, sed uentris liquidi symptoma sit quidem interdum in phrenitide, ei tamen proprie non inest. quapropter aluum liquidam adhibita distinctione curare h conuenit, & phrenitin alia propria curatione persequi. in ea autem curatione, quam auctor scripsit, nullo modo ad phrenitidem animum direxit: sed puto, cum potius curare affectionem quandam, quæ ex parte quidem aliqua uentris oriatur, sed caput ita ad consensum morbi trahat, ut homo ex uentris affectione desipiat. talia autem non recte dictum est, esse melancholica: potius enim a flaua bili proficiscuntur, cum cohibita aluus est.

Quibus inter febrium initia vertigines, & capitis pulsationes accidunt, urinaque tenues fuerint, ijs usque ad iudicationes febris accessionem expectare oportet: quod si etiam delirent, nihil mirandum est.

Cum circummagi caput uideatur, ea affectio, diuos id est uertigo uocatur: cum autem aspectus quoque sit tenebricosus, tum σπορῆ δῖνος, hoc est tenebricosa uertigo nominatur. ea fit ob inordinatam flatus spiritus motionem: qui uel in capite locum habet, in quo generetur, uel ab infernis partibus ad superiores fertur: omnes enim huiusmodi spirituum ortus turbationem indicant: propter quos etiam iudicationes cum symptomatis tumultuosis fiunt. sciendum autem est, huiusmodi affectiones medium quodam modo obtinere earum, quæ periculi expertes sunt, quæq; perniciose: natiuus enim calor dat operam, ut corporis humores & dissoluat, & effundat: sed tenuare ipsos exquisite, & per foramina, quæ oculorum effugiunt obtutum, excernere non potest. idem calor cum perfecte languet, ne principio

Acipio quidem soluere incipit, atque ob id spiritus flatusque, cum natiuus calor nõ ad summum languet, ortum habet. ergo languere, uacat omni periculo: siquidem natura est morbo superior: at maxime languere, letale est: siquidem natura non parum a morbo superatur. cumque non uincitur, prædicta symptomata fiunt: & posteaquam ægrotarit, iudicationes partim ad salutem, partim ad mortem absoluntur. pulsationes autem, quæ in capite fiunt, hoc est sensibiles arteriarum motiones, sunt multæ caliditatis symptomata: quibus de causis sæpenumero deliria consequuntur. cum igitur hoc modo in uniuersum se habeant, quæ dicta sunt, ubi quis languere coeperit, cum ab urinarum tenuitate morbi cruditas indicetur, caput autem flatusque spiritus plenum esse uertigines cum pullibus significant, scire conuenit naturam non quiescere: sed interdum ita contentos in corpore prauos humores aggredi, ut eos a bonis separet, & quouis modo excernat: uel ad eam partem, quæ minus præcipua sit, reijciat. is igitur sermo, qui prædictus est, ad prænotionem antedictorum maxime conducit: quandoque enim ab initio morbi febres quidem moderatæ fiunt, sed huiusmodi symptomata caput uel propter exustionem, uel exhalationem humorum in uentriculo corpore contentorum, infestant. capitis autem solius quouis modo aliter affecti caliditate balneum iuuabit, ac ptissanæ cremor pro sorbitione erit satis: uerum cum spiritus calidus & flatusque ob humorum prauitatem ad caput fertur, lauare hos non confert. B hæc igitur singula tuto faciendæ sunt. una autem sola est affectionum distinctio, quæ ex urinarum cruditate, & coctione sumitur: quarum recte hic auctor meminit, his uerbis, Urinæque tenues fuerint: quod sapius, esse cruditatis signum, dictum est. quocirca nullus est Medicus, qui in huiusmodi morbis urinas negligentius contempletur.

43 Quorum incipiente morbo urina crassa est, aut nebulosa, eos purgare conuenit, si cetera consentiant. qui uero tenues urinas ab initio mingunt, ijs medicamentum ne dato: sed si ita uideatur ijs clysterem exhibere: tales autem ita curare conuenit.

Siue hæc coniungat ijs, quæ in superiore oratione dicta sunt, siue secus, quod commune quis sumere ab eis utile potest, uitandam scilicet prorsus corporis purgationem, cum in humoribus cruditas inest, id declarauit his uerbis: qui uero urinas tenues: tanquam crassæ notas habeant coctionis. iam hoc ipsum consentiant indicat, & uerbum nebulosa, significat urinas, in quibus ueluti nebulæ quædam suspenduntur. ac si uoluisset nos nigras intelligere, id etiam adiecisset: consueuerunt enim multa nomina communia sine distinctione usurpare, cum uolunt præstantiorem rei significationem declarare. sic etiam cum iudicationes ad salutem fuerint, simpliciter dicunt, iudicatus est: cum uero iudicatus mortuus est, non absolute id efferunt, sed ita, iudicatus obiit, præterea, cum quis eiectionem bilium, simpliciter dicit, tum pallidam, & non atram intelligimus. Sic etiam modo, urinas nebulosas accipere eas oportet, in quibus albæ nebulæ sint: quæ concoctionis sunt notæ. quoniam igitur concocta medicatur, ideo libri huius auctor ita nunc scripsit: Tales autem ita curare conuenit. nihil autem de sanguinis missione locutus, omnia particularia ordine recenset: non quod interdum ita affectis sanguinis missione opus non sit, sed quod nunc sola alia docere uelit: nam de sanguinis missione, quomodo ita curandum sit, supra dictum abunde est.

44 Corpus quieti permittere, mox ungeri, & equaliter contegere oportet: mulsamque dilutam bibendam, & ptissanæ cremorem uesperis sorbendum dabis. aluum ab initio clysteri duces: sed medicamenta purgantia nõ admonebis: si enim aluum citaueris, non maturabitur urina, sed febris diu sine sudore permanebit, & post longum quoque spatium iudicabitur.

Hunc quoque sermonem percurrit, in quo scopum habet, eam quietem, quæ cum moderata calfactione sit. dat autem ab initio ptissanæ cremorem, quod mulsam non possit usque ad statum, iudicationemque sufficere: quippe cum morbus crudus sit, & concoctiones longe absint. præterea dilutam mulsam ideo præbet, quia aquam solam per se nihil boni habere ostensum est. Vesperi autem maualt exhiberi ptissanam, quàm mulsam. cum autem supra in uera libri huius parte didicerimus, ptissanæ esse posterius mulsam dandam, melius est fuisse, nunc ita dicere, mulsam quidem prius, posterius uero ptissanæ cremorem exhibeat, cum uesperis dixerit pro posterius, doctrinam magis particularem, & nõ magis uniuersalem fecit. Cur autem purgare eos nolit, in quibus summa cruditas est, causam recensuit potius epilogisticam, quàm analogisticam: quam afferre, est eius, qui nouit id, quod fit, sola experientia sine indicatione, quam ratio suppeditet. at dogmatici uiri erat, docere, quid causæ sit, cur si purgemus homines ita affectos, urina non concoquatur, febrisque sine sudore, & iudicatione perseueret. quanquam autem perfectius hæc omnia sumus alibi contemplati, nunc tamen quod ad hoc institutum prodesse possit, summam percurramus. animum igitur adhibe. Cum facultates, ut nosti, quatuor sint, atque inter eas alteratrix non minimam uim habeat, per quam natura corporibus ab ea gubernatis alimentum assimilat, concoctio uocat nutrituræ substantiæ, in qualitate permutatio. debet igitur natura, cum in uentre demissum alimentum est, a ceteris motionibus cessare, ut in actionem solam concoctionis incubat. Sed aliquo externo auxilio indiget, si imbecillior quandoque reddita sit, ut in ea humorum concoctione, quæ in uenis fit, usu euenit: cum enim hæc singula alio, atque alio tempore fiant, quod calfactum, frigidumque, aut exiccatum, & humectatum sit, quiete ante secundam caliditatem indiget. itaque is, qui hæc scripsit, hominem curari uoluit in quiete detentum, unctum, & uestimentis æqualiter obuolutum:

putauit enim eam humiditatem, quam unctiões suppeditant, esse aduersus febrim remedium: præter E. quam quod neq; ualenter calfacit, neq; refrigerat, sed lenit: quibus maxime egēt ea, quæ cōcoquūtur. ac si hæc concoctiōni humorū conferat, purgationes contrariæ erunt: siquidē corpus uehementē cōmo- uentes frangunt: quippe cum huiusmodi facultas in omnibus medicamentis purgantibus insit. Hæc igitur causa est, cur purgationes concoctiōnibus aduersentur: nunc uero ad eam seriem, quæ huic ser- moni continua est, accedamus.

Cum indicatio prope fuerit, si perturbetur, sorbitionem ne dederis: sed cum remiserit, & in melius profectum sit. om- nium autem februm indicationes obseruandæ sunt, ac sorbitiones hoc tempore auferendæ. 45

Hoc etiam in loco mentem Hippocratis seruat, is, qui hunc librū scripsit: siquidem in principio mul- sam, & ptissanæ cremorem exhibet: cum uero indicatio prope est, cremorem adimit.

Solent autem huiusmodi febres longæ esse, & abscessus habere: si aurium & cernicis infernæ partes frigescent: si hæc fri- gide non sint, alias mutationes habebunt: sanguis enim e naribus fluet, bisque uentres turbabuntur. 46

Quibus urina propter humorum cruditatem tenuis est, his merito febres longæ sunt, cum ante co- ctiōne solui nō possint. eas autem per abscessus iudicari, dictū est per hæc. rarius autē & per excretiones earum solutiones efficiuntur. utrū autē in superioribus, an inferioribus corporis partibus abscessus sint. E. erupturi, quæ hic dicuntur, cum sententia, quæ in prælagijs scripta est, conueniunt.

Quibus febres moleste sunt, & præcordia tenduntur, & in cubili in eodem se continere situ non possunt, atque extrema omnia frigescent: ij maxima diligentia, obseruationeque indigent: eosq; ita degere oportet, ut nihil aliud, quàm oxymel di- lutum sumant. sorbitionem uero ne dato prius, quàm morbus cesset, & urinæ maturentur. 47

Molestas febres nominat, in quibus ægroti grauitate, molesteque se habent. hæc autem molestia in tolerando oritur quadoque ex eo, quod stabilis, ardensque febris est, sæpe autē etiam ex uitio sequitur stomachi. hoc est, ex ore uentriculi. a febris igitur inceptit, quas molestas esse ait, & præcordia ab eis tendi: deinceps uero ad febricitantes transitum fecit: nam quod ait, in cubili eodem in situ continere se non possunt, de febricitantibus dictum est: sicut etiam quod addit, extrema refrigerari. non continere igitur se in eodem positu, cum in lecto sunt, nota est eorum, qui molestia afficiuntur, quique grauitate ferunt: extrema uero refrigerari, magnæ in uisceribus inflammationis, quæ ex crassis humoribus, ut ante, cum de secundo ardoris genere loqueremur, est nobis dictum, ortum duxerit. Si uero uehemens sit illa perfrictio, tibi inde existet coniectura, uires esse iam mirum in modum imbecilles. merito igitur ait huiusmodi ægrotos, maxima diligentia, atque custodia indigere. ac iure quoque cum a crassis, glu- tinosisque humoribus infestentur, oxymel eis præbet. addidit dilutum, quasi distinguens ab eo, quod ijs, quibus huiusmodi humores in pulmone continentur, dari solet: siquidem in illis multo acidius esse oportet, propterea quod ob longum iter antequam ad affectam partē compoteretur, eius uis necessa- rio dissoluitur: at his in præcordia tale statim incidit, quale sit epotum. quod uero iubet, nō dari his sor- bitionem ante, quàm morbus cōcoctus sit, indistincte protulit, si feruimus id, quod nos docuit Hippo- crates: addendum autem est, si æger sufficiat: quod tanquam manifestum, fortasse prætermisit.

Debent autem in cubiculo obscuro iacere, & stratis quàm mollissimis, atque in eodē positu tolerare: & quam minime sese iactare: id quod tales maxime inuat. 48

Non monet hoc loco, ut obscura in domo sit decubitus, tanquam ad maturandum ualeat, sed tan- quàm difficilem tolerantiam emendet, quam molestia gignit: cuius etiam causa strati mollis facta est mē- tio. conari autē, ne se quispiam iactet, sed ut conquiescat, utroque modo est laboranti utile, & quod to- tius morbi concoctiōnem adiuuet, & quod uires ipsas conseruet.

Præcordia autem lini semine illines: cauebisque, ne illinendo, frigescent: sit autem summe tepidum, ex aqua & oleo coctum. 49

Lini semen mollit, ac nō manifeste calfacit: quæ maxime oīs exigit inflammatio. ac sane tactu ipsum tale ostendit, quale etiam facultate est, cum ipsum per quæ tepidum admoueri iubet. aquæ autē oleiq; permissio tepidam caliditatem gignit cum eo, ut mediocrem habeat molliendi, ac mitigandi faculta- tem: cuius esse potissimum debent ea, ut docuimus, quæ concoquunt, quæque per halitum digerunt.

Quid autem futurum sit, ex urinis conijcere oportet: ut enim crassæ, pallidæque meliores sunt, ita tenues & nigre, deteriores. 50

Non docet ex urinis, quicquid futurū sit: sed uel salutē, uel mortē. ac salutē quidē indicat crassiores, & pallidiores. dixit autem sine dubio crassiores, quas tenuibus, non autē naturalibus comparat: ut etiā paulo ante intelligi uoluit: neque enim tenues, aut crassas dixeris eas, quæ secundum naturam sunt, si recte loquaris. tenues autem & nigre, pessimæ sunt. tenues solæ morbi cruditatem indicant: quod n. exquisitè tenue est, id aqueum est, ac proinde album. Sed quæ prænotiones ex urinis extent, in com- mentarijs, quos in prælagia edidimus, declaratum est.

Si uero mutationes habeant, diuturnum fore morbum indicant: cuius in æqualitatem modo ad peius, modo ad melius con- uerti necesse est. 51

Si in

A Si in ægrotantibus id etiam obseruaris, ex urinæ mutatione uere comperies, hominem in longius tempus cadere, & inter medias mutationes incurrere: significantur enim plures affectiones, quæ non eandem curationem postulant: neque æqualem habent solutionis præfinitionem.

52 Inconstantes febres sinere oportet, donec consent. ubi autem consulerint, uictus rationem, & aptam curationem eis oppones, naturæ contemplatione adhibita.

Febres inconstantes uocauit eas, in quibus nihil constans, quod firmum significat, cōspicitur. sunt autem firma, quæ in periodis, & urinis, & exquisitis februm formis apparent. ac circuitus ne principio quidem primis diebus apparent. urinæ uero aliæ atque aliæ superueniunt: & sæpenumero ter, & quater inter diu, & noctu lotium emitti contingit: æque urinæ dissimiles inter se uidentur. formam igitur hu- iusce febris esse inconstantem ait, quod idem est, ac si diceret, non unam formā exquisite seruare. Ego uero exquisitas februm formas tibi exposui & in libris de februm differentijs, & item in secundo de crisi- bus. in huiusmodi igitur febris non in principio uictu uti iubet: sed sinere, usquequodam, qualis ea febris sit, cognoscamus: ac tum denique uictus rationem instituire.

53 Quia autem variae sunt facies ægrotantium:

B Facies dixit pro eo, quod est, differentias, uel modos, uel species: ægrotantium uero pro eo, quod est, morborum, qui ægrotantibus accidunt: est enim sæpe ostensum, hanc esse ueterum omnium consue- tudinem, ut ab ægritudine ad ægrotos, & uicissim contra, ab ægrotis ad ægritudines appellationes traducant: quasi februm & febricitantium differentias dicere, itemque pleuriticorum & anginosorum uel pleuritis & anginæ, nihil intersit. facies ergo ægrotantium dixit, propterea quod cum eos oculis intuemur, differentias inuenimus.

54 Ideo animaduertere medicus debet, ne quampiam occasionem ignoret.

Iam didicimus occasiones ab eo appellari manifestas causas: in quam significationem nunc quo- que accepit. ideo subiungit.

55 Siue ad ratiocinationem illa pertineant, siue ad numerum uel parem, uel imparē referantur.

Quali causarū qualdā manifestas sine artificiosa cōsideratione oēs cognoscāt, qualdā uero soli, q. ratio- ne artificiosa p. grediunt. eas etiā attendendas esse monet, quæ ad numerū parē uel imparē p. tinent.

56 Maxime uero numerus impar obseruandus est: siquidem hi dies solent ægrotantes in hanc & illam partem decli- nantes reddere.

Dies impares habere magnā uim, non absolute, sed in acutis morbis intelligendū est: quod insignes tum ad salutem, tum ad mortem mutationes efficiant. id quod ipse indicauit, cum dixit, ægrotantes in hanc & illam partem declinantes reddi. In acutis autem sunt hi, tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimusquartus, & decimusseptimus: in longis, sexagesimus, & octogesima, medij in- ter hos sunt uigesimalis, trigesimalisquartus, & quadragesimalis: siquidem hi quoq; impares sunt.

57 Obseruandus igitur primus dies est, quo laborans parum ualere cepit: considerandumque initium, ex quo & quando acciderit: id enim scitu præcipuum existimatur. itaque ægrotum interrogando, hæc omnia perpende: in primis, quomodo caput affectum sit, an dolore, grauitateque consuetur: deinde an præcordia & latus dolore uacent: an præcordia labo- rent, uel suspendantur, uel intorqueantur, uel facietate grauentur: an latus doleat, simulque cum dolore tussicula adfit: aut tormina, uel dolor uentris infestet. si præcordijs horum quidpiam acciderit, alius soluenda clysteribus est, & aqua mulsæ, eaq; calidæ, coctæq; potui datur. præterea scire oportet, an exurgentem animus deficiat: & an facile spiret. ad- hæc quoque deiectio inspicienda est, an nigro admodum colore infecta sit, an syncera, qualis scilicet sanis deijci consueuit. an febris tertio quoque die magis irriteretur: siquidem in his morbis huiusmodi tertianæ afflictiones accurate considerande sunt. alia quoque inspicienda sunt: nam si quartus dies in aliquo prædictorum, tertio similis fuerit, sciendum est, ægrotum in periculo uersari. quod autem ad signa pertinet, nigra deiectio, mortem: quæ uero per omnes dies, qualis in sanitate deieciatur, apparet, ea salutem indicat.

Admonet primum diem esse in primis obseruandum: in quo morbi causam cognosci iubet. quod ue- dro ait, unde, & quando, qualis sit morbus, indicat. præcipit autem interrogari ægrotum debere, quomo- do caput sit affectum, deinde præcordia, tum latus: ac præcordia quidem an dolore infestentur, an suspendantur, uel intorqueantur, hoc est in æqualitatem quandam habeant: quod in prælagijs significa- uit his uerbis: Si inæqualiter affecta sunt dextra, & sinistra parte: an fatietate grauetur: quam ego ciborū repletionem esse arbitror. censet quoque alia, quæ deinceps in dictione habetur, perquiri: iubet postea præcordijs ita affectis, aluum clysteribus solui, mulsamque calidam, & coctam potui dari. quæ cum in distincte esset locutus, hæc deinceps addidit: præterea scire oportet, an exurgentem animus deficiat, & an facile spiret: quod animi defectioni opponitur. uidendam quoque deiectionem mandat. utrum ni- gra sit, an syncera & inculpata, qualis i sanis esse uidetur: uelut si febris tertio quoq; die irriteretur, & his ita habetibus, si quartus dies quid simile tertio in accessione attulerit, periculosum esse ait: graue enim signum est, quartum diem, qui septimi index est, rem nouam afferre. huius autem rei nouæ editio patet oibus: nam si primo, tertioq; die fiat accessio, secundo uero non facta sit, par est, quinto accessionem fo- re, & nō quarto: quocirca si quarto fiet, mali cuiuspiā alterius ortū indicat. si uero etiā nigra eger deiece- rit, mortē futurā significat. tu autē multis ex ijs, quæ dicta sunt, omissis, habe hoc in memoria: si primo & tertio die febris ad eandē proportionē accesserit, ac nouiter quoq; quarto die fiat accessio, atq; etiā, æger nigra deiecerit, lætale signū est: si diebus oibus deiecerit sanis similia, tū salutē ægro futurā spera.

Cum autem alius glandi non obedierit, sed spiritus facile fertur, si ægrum, siue erectus in sede sit, siue in lecto iaceat, animus deficiat, hæcque siue mari, siue femina inter initia acciderint, futurum delirium expectato. 58
 Confusa est huius dictionis intelligentia: nam ubi glans supposita nihil profecerit, uideturque æger quietus esse, si utique cum exurgit, eum animus deficit, delirium esse expectandum, mihi dictum esse perperam uidetur: quippe cum huic rei neque experientia, neque ratio adstipuletur. quanquam tale quid interdum fit: sed prænotiones non sunt eorum, quæ raro, sed eorum quæ semper, aut certe magna ex parte fiunt.

Manus etiam considerande sunt: nam si tremulae sint, huic sanguis e naribus profluat.

Hæc et oratio neque quod continenter fit, neque quod plerumque euenit, sed quod raro contingit, nos docet. 59

Nares quoque inspiciende sunt: nam si per utranque multus spiritus æqualiter trahatur, conuulsio fere superuenire consuevit. [id cum acciderit, propinquam mortem esse testatur: quam prædixisse, præclarum fuerit.] 60

Cum manus tremunt, ita enim dicere expedit, si multus spiritus per utranque, neque feratur, ait conuulsionem superuenire: ita enim ipse appellare consuevit eam affectionem, quæ conuulsionis speciem gerit, quæ in musculis pinnae naris mouentibus oriri consuevit.

Si hyemali febre laboranti lingua scabra fiat, animusque deficiat, quanquam febris esse remissa uidetur, tamen imperari debet inedia, et conseruandus est in aqua, et mulla potione, et pissana cremore: etenim febribus, quæ habent hæc signa, non est fidendum: ut pote a quibus mortis periculum pendeat. [his igitur cognitis, ac diligenter consideratis, ita futura prædicere perpulchrum erit.] 61

Febrem hyemalem quidam simpliciter eam intelligunt, quæ hyeme fit: quidam uero eam, quæ hyemis naturæ conueniat: huiusmodi autem ex pituita est, ut æstiuæ, ex bile. Si igitur inquit, in huiusmodi febre, lingua scabra fit, atque animi defectio adfit, eam periculosam esse dicendum est: quocirca non erit cessationibus febrium fidendum, si cum prauis signis, atque symptomatis, fiat, quales modo cum linguæ asperitate, et animi defectio fieri dicuntur. itaque nos monet, ne in ægrotis alēdis negligētes simus, sed ut aquam, et mullam, et pissanæ cremorem ad forbendum demus. sed hæc pugnare uidetur cum eo, quod dixit, imperari inedia debere: nam inedia omnium rerum abstinentiā significat: aut si minus, saltem eam uictus ratione significat, quæ potibus solis continetur: et tamen hic auctor et mullam, et pissanæ cremorē dari cōcessit. Videtur ergo dicere, inedia eis esse imperandā, propterea quod qui remissiones huiusmodi quietissimas habent, tam longo tempore in eis morantur, ut nonnulli decepti, alimentum copiosius, idque potissimum propter animæ defecionem, exhibuerint. ex quo fit, ut habita huius uictus ratione, is uictus, qui ex mulla et pissanæ cremore multis diebus constat, recte fit inediae nomine declaratus.

Cum autem in febribus quinta die terrificum quid apparuerit, et alius repente liquida excreuerit, et animi defectio accesserit, uel uocis priuatio, uel conuulsio, uel singultus, ab his angor euenire consuevit, ac sudor in facie circa partem naribus subiectam, et frontem, et ceruicem ab occipite, qui sic affecti sunt, paulo post inflati moriuntur. 62

Quæ Medici per obseruationē empiricæ cōscripserunt, quædam eorum sunt huiusmodi, ut ex ijs, quæ semel, aut iterum uisa sunt, uniuersalis modi enūciationē habeant, perinde ac sæpenumero in eis dē, codēque modo spectari possint: cuiusmodi est id, quod nunc dicitur: cum n. ægrum quendam uidisset, qui quinta die, liquida quædam deiecerat, quique animi defectioe correptus erat, et uoce destitutus: alium uero conuulsam, tū uero uel ambos, uel alterum eorum angoris plenum, et in partibus faciei, ceruicisque, sudantes, deinde obiisse, hæc scripsit, quod hunc empiricorum signorum concursum existimaret. Sed hæc possunt etiam stomachicā syncopē præcedere: et fieri possunt propter multitudinē, oppressis, uiribus: uel ijs ipsis alio modo laborantibus: nam unum quodque eorum, quæ dicta sunt, per se malū est, nedum si omnia cōuenerint: si n. ex repentinis deiectionibus anima deficiat, periculosum est: ut et uoce priuari, et angoris plenum esse, ne que bonū est, solū partes faciei, capitisque, sudare. itaque ut hæc multa sunt mala, sic et ea, quæ in præfagij scripta sunt, quæ si quispiam inter se coniungeret, aliquid noui docere uideretur. quod si et dictionē obsecrā, ueluti ænigma, sermoni miscuerit, iam etiam ignaris ex ea uidebitur sapientior: nam quæ ignari non intelligunt, ea admirantur: at homini, qui superuenientia symptomata ab eorum concursu, quæ morbum indicant, sciat distinguere, is quidē sermo uariis, sed tamē inutilis deprehenditur: concursus, n. symptomatum morbum indicantium speciem morbi demonstrat: superuenientia uero symptomata ipsius mæfuetudinē, aut malitiam significant. eumque, qui horum singulorum symptomatum uires didicit, decet ea, quæ apparent, æstimare, atque inter se conferre. sique ea tum fortiora, tum plura mala, quam bona uidebuntur, scire conuenit, hominem in periculo uersari: sin bona et fortiora et plura malis erunt, de ægrotō bene sperandum. quod ipse quoque Hippocrates esse faciendum monet: in præfagij enim singulorum symptomatum, et signorum uires singillatim docuit, et sub libri finem ita ait, Qui autem recte discernere uoluerit et morituros, et conualituros, et quis morbus longo, et quis breuiore spatii finietur, is signorum omnium inter se collatorum uires, ut supra demonstrauimus, accurate iudicare potest: iuber. n. uires signorum æstimari, atque ex ipsis, quid futurum sit, prænotosci. ubi ergo bona cum malis sint permixta, æquis quodam modo uiribus, ibi exercitato uiro opus est, qui in operibus ea sit sæpenumero contemplatus. ubi uero omnia uel mala, ut nunc, uel bona sint, certe quid futurum sit, uel cuius patet: cum enim malum signum sit, animam deficere, cum alius deijcit: pari etiam modo uocis priuatio in malis censetur: si præterea æger conuellatur, aut singultu conficitur, aut angore sit refertus, apertius periculum indicabitur. Si præter hæc aliud malum quodpiam signum superuenierit, ut circa

A circa faciem, ceruicemque sudores, et item, quæ nunc a libri huius scriptore memorantur, nullum bonum signum sit malis permixtum, certe planum est, eum ex hac malorum signorum acuratione esse moriturum. In extrema autem dictione, tanquam ænigma, additum est, inflati: ceu quidpiam eorum, quæ necessario fore omnes fatentur. quod tanquam ænigma est, quid significet, siue statuum copiam, quibus inflari totus uenter queat, siue magnam et frequentem respirationem. sed hanc quoque ijs affectionibus, quibus comitatur, non esse bonam didicimus, sicut neque eam, quæ uentris est. quapropter non alia signa peruestiganda sunt, cum hæc necessario antecedant: ex ijs enim, et non ex quibusdam, quæ casu eueniunt, firma quædam futurorum oritur prænotio.

Quibus per febres orta in cruribus tubercula tractu temporis non maturantur, perdurante etiam febre, si faucibus gracilibus, suffocatio accesserit, et non maturerint, sed extincta sint tubercula, ijs solet sanguis e naribus fluere. qui si multus fluxerit, morbi solutionem significat: si non multus, morbi prolixitatem. et quo minus fluxerit, eo peior, diuturniorque erit ægritudo. ubi uero cetera facillima fuerint, pedum expectandi dolores sunt. pede ita affecto, si assidue doleat, inflammaturque, neque leuetur dolor, paulo post ad ceruicem, iugulum, humerum, pectus et articulum (nam et in hoc tubercula exorientur) dolores perueniēt, quibus extinctis, si manus contrabantur, uel tremulae fiant, neruorum distentio, et desipientia superuenit: in supercilijs φλοξάνια, ruboresque nascuntur: palpebrae altera ad alteram germinat, dura inflammatio infestat, oculus uehementer tumet: desipientia ualde intenditur: eaque noctu magis, quam interdiu notatur. ac signorum quidem plura impari numero, quam pari deprehenduntur: utro tamen numero eueniant, perniciosa censentur.

Qui librum hunc composuit, is uidetur omnia, quæ nunc dicuntur, deinceps inter se contemplatus, uniuersalem quendam ex rerum singularum obseruatione sermonem temere fecisse. ac melius quidem fuisset, si, ut in epidemij scribere consuevit Hippocrates, ipse quoque fecisset: ut præfatus in principio ægrotantis nomen, dies postea, in quibus singula facta essent, narrauisset: quemadmodum in ijs symptomatis, quæ modo dicuntur, facere poterat: nam si in alicuius cruribus exorta sint tubercula, eaque non maturerunt, si statuamus quoque eundem febrem habere, et in suffocationem cadere, atque ita tubercula sedari, profecto quispiam existimabit, transmutationem humorum, qui crus obsidebant, ad superiores partes factam esse: quæ quidem in eorum transitu suffocationem homini attulit. si ergo is, ut Hippocrates dixit, euasurus est, ei sanguis profluere per nares poterit: qui si multus fuerit, morbum soluet, si non, ægritudo erit diuturna. Si uero etiam reliqua bene succedant, rursus pedes poterunt dolore confictari. id autem statuatur esse factum, ut etiam hominem esse inflammatum, quod multam caliditatem circa pedem indicare consuevit, uel multam febrem, et igneam. si uero et symptomata post hæc non sint soluta, tunc humorum maior copia iterum ad superiores reuersa partes, dolores in ceruice, iugulo, humero, et pectore concitabit. Ut autem ei præter rationem hæc omnia contigerunt, (id enim erat, ipsa extincta esse) ita etiam manus tremulas factas esse statuamus: deinde neruorum distentionem, quod humorum copia ad neruolas partes decubuerit, principiumque neruorum occuparit, unde existit desipientia, esse subsequatam. Itaque is auctor, cum quædam ex ijs, qui ita affecti sunt, pustulas in supercilijs (id enim significat, quod ait, φλοξάνια) habere conspexisset, omnibus ita affectis hoc symptoma affuorum temere pronunciauit. eadem est ratio eorum, quæ deinceps scripta sunt: nam quod uni, aut duobus ita affectis euenit, ipse ad omnes trahens ait, ipsos et rubores habere, et ex palpebris alteram ad alteram germinare, duramque exoriri inflammationem, et oculos tumere uehementer, quorum alia quidem aperta sunt, sed palpebram alteram ad alteram germinare, obscurum est: utrum ne significare uoluerit, quædam ex earum parte coalitum exurgentem, an carnosam quandam germinationem ab altera quidem enascentem, et ad alteram sese protendentem, sed si huius rei inuentio aliquo modo quidpiam utilitatis afferret, eam ego diligentius perscrutarer.

Hos si inter initia purgare uolueris, id ante quintum diem facito, ubi uenter murmurarit: secus uero, a medicamentis abstineto. at si murmurarit, sint que biliosa excrementa, data scamonea, modice purgato. quod ad reliquam curationem pertinet, quam minimæ potiones, sorbitionesque offerende sunt: quo melius ualeat infirmus, nisi decimum quartum diem excesserit.

Curacionem prædicti concursus scribit, quam, ne nominare quidem, ut dixi, mihi placet, cum nec quicquam commune habeat, præter ea, quæ sæpenumero ante diximus: ait enim considerandam prius alium esse, quam murmuracionibus cognitam, purgari iubet: si que biliosa deorsum repant, scamoneam, qua biliosa purgantur, dari. quod autem ad reliquam curationem pertinet, præcipit quam minimas sorbitiones exhiberi, quousque decimum quartum diem pertransierint. quibus uerbis, morbum ante quartum decimum diem non posse concoqui, declaratur.

Cum febricitans aliquis decimo quarto die obmutuerit, is non solet celeriter solui, aut a morbo liberari: sed morbus fore diuturnior indicatur: cum autem eodem die apparuerit, longius procedit.

Hæc dicitio superuacanea est ijs, qui mala symptomata maiorem uim habere didicerunt, cum in criticis diebus apparent: is enim, qui librum hunc scripsit, nunc in una re, quæ decimi quarti diei peculiaris est, hoc uniuersali est usus: nam, ut in ceteris criticis diebus, sic in decimo quarto, si quod malum symptoma apparuerit, id maiorem habebit efficaciam. id autem, quod futurum est, neque simpliciter, neque ut fors tulerit, sed cum distinctione enunciandum est: nam si ex signis bonis, quæ maiorem uim habent, quædam

quædam ægrotanti adsint, poterit is longiore tempore seruari: at si nullum tale fuerit, morietur, cum uires ad morbi usque concoctionem sufficere non possint. qui igitur hunc librum scripsit, morbum fore omnino prolixiorum, male enunciauit: siquidem potest quoque æger cito mori, cui uox decimoquarto die intercepta sit, si hoc symptoma cum alijs sequis notis sit coniunctum.

Si febricitanti lingua quarto die turbata quædam loquitur, & aluus excernit biliosa & liquida, is delirare consuevit: sed quod conuenientibus succedit, obseruandum est. 66

Hoc apparet etiam alio die quodam: uerum si quarto apparuerit, in primis significat septimum fore periculosiorem: hoc est, quæ illo die sunt futura.

In acutis morbis quæ æstate, & autumno fit repentina sanguinis destillatio, robur, & multam uenarum inflammationem significat, & quod postero die urinae tenues apparebunt. quod si æger ætate floreat, sitque corpus ob exercitationes bene carne conuulsum, aut melancholicum, aut manus ob potationem tremula, non erit absurdum, aut delirium, aut neruorum distentionem prædicere. 67

Hæc quoque oratio multorum symptomatum, quæ non in omni ægrotante conueniunt, complicationem continet: ex quo fit, ut quæ ita scribuntur, inutilia sint: cū doctrina ab uniuersalibus utilis redatur: ut Hippocrates facere consuevit. dictum autem est, ex uniuersalibus ea præcipuam uim, utilitatemque continere, quæ perpetua sunt: secundam uero, quæ magna ex parte sunt huiusmodi. quod si quid dubium, rarum uero fuerit, id esse ad doctrinam inutile iudicatur. sed uideamus iam singillatim, quæ ipse recensuit, & in primis quod primo dictum est: In acutis morbis, quæ æstate & autumno fit repentina sanguinis destillatio, robur, & multam in uenis inflammationem indicat, & c. melius autem erat dicere, a robore indicari, uenas indigere curatione: scimus enim ab eo dici, sanguinis e naribus destillationem semper aliquod malum esse: propterea quod cupiat quidem natura id, quod superuacaneum est, excernere, ob suam tamen imbecillitatem, aut sanguinis crassitiæ, aut partium densitatem, aut quædam ex his, aut propter omnium concursum non possit. Cum autem hoc signum semper malum sit, ac magis etiam, quod primis & ætatis, & autumnus temporibus uis ipsius intendatur (illis enim diebus flaua bilis redundat, acque nos ambiens calidus est, quæ utraque causa facit, ut sanguinem facile fluentem esse oporteat) quædam causæ magnitudo indicatur, ob quam fluere prohibetur, quam robur esse ait: fortasse densitatem ita nominans. qui autem ita affecti sunt, eos uenarum curatione indigere, non ostendit, prius, quàm exposuerit, quæ curatione dicat, id quod tamen non fecit: solam uero primam prædictionem exposuit, hoc est postero die urinas tenues apparituras: cum non eo solum die crudæ uideantur, sed alijs quoque præcedentibus. præterea addit, conuulsionem, & desipientiam futuram, si æger ætate floreat. fecit etiam mentionem exercitati hominis, carneque conuulsi, & temperaturæ: nam quod ait melancholicum, temperaturæ nomen est. iam uero manus quoque tremulas ex potatione adiunxit. hæc igitur symptomata complicari inter se possunt: & tamen desipientia atque conuulsio non necessario, neque plerumque ex ijs consequentur.

Hoc autem salubrius est, si paribus diebus superueniat, in indicatione uero perniciosum est: nisi multus sanguis abundantiam redundantiæ fecerit uel per naves, uel sedem, uel abcessus, uel commutationes, uel dolores præcordiorum, uel ad testiculos, uel ad crura. his autem coctis, sputa redduntur, atque urinae crassæ, leues, & albæ excernuntur. 68

Verbi superueniat, quod ipse ait ἐπιγενῆται, duplex scriptura est. in altera est γ, in tertia syllaba, in altera est ς. uerum siue per priorem dixerit ægros diebus paribus ἐπιγενῆται. i. intendi, siue per posteriorem prædicta symptomata paribus ἐπιγενῆται. i. superuenire diebus asseruerit, non tamen cōtinuo est melius, quanquam id ipse affirmauit: propterea quod non spectandum est, pares ne fuerint, sed etiam an sint critici: nam quartum, qui par est, ipsemet paulo ante ex ordine magnam habere uim dixit. ceterum quod deinceps ait, uerum est: nam si sanguis multus, quoquo modo id eueniat, excretus sit, spem salutis affert. ait præterea eos & per abcessum, & per commutationem seruari: atque abcessum quidem sua plane appellatione indicans: commutationem uero declarat, cum ait, ad dolores præcordiorum, uel ad testes, uel ad crura. Differunt autem, quod abcessus & iudicationem inducit, & ægrum ab omnibus liberat molestijs: commutatio uero habet aliarum accessionum, & offensionum principium: ut corporis particula, ad quam infestantium humorum sit facta transmissio, aliud tempus ad mali coctionem exigat. quam ob rem addidit, His autem coctis, sputa redduntur, atque urinae crassæ, leues, albæque excernuntur: ex coctis nimirum sputis, & urinis, coctæ commutationis signa declarans.

Febris singultuosa laeseritij liquorem, oxymel, daucum tritum propina, item galbanum ex melle, & cuminum in eclegmate. mox ab ijs ptisanæ cremorem sorbendum dato. euadere tamen is non potest, nisi sudores critici, & somni æquales superuenierint, & urinae crassæ, acresque effluerint, aut in abcessum morbus firmetur. 69

Singultus & λύγρις & λύγρις appellare consueuerunt: sunt autem stomachi motiones quædam conuulsionis speciem facientes: quas uel ex nimia inanitione, uel nimia expletione oriri aiunt. si uero ab inanitione excitentur, curationem non recipiunt: si ab expletione, ijs medicamentis curantur, quæ infarctam fecant, & abstergunt: inter quæ sunt ea, quæ hoc loco memorantur. ceterum hic morbus uidetur quoque

A quoque fieri propter acrimoniam, a qua stomachus mordetur, ut cum quis plus piperis, aut quid tale deuorarit. atque etiam ex febricitantibus quidam fuerunt, qui in singultu rodentem, acerrimumque humorem uomentes ab eo tandem sint symptomate liberati. sed huiusmodi febris nõ est singultuosa nominanda: ut enim ita appelletur, opus est singultum perdurare diutius, uel etiam per totum morbum simul cum febre exacerbari. hanc porrò febrem & sudoribus criticis, & somnis æqualibus, & excretis urinis crassis, & acribus sanari ait: atque huiusmodi quidem uel excretis, uel in abcessum confirmatis.

Cocculus, & myrrha in eclegmate, exhibeantur: bibantque oxymellis perquam exiguum. 70

Hoc autem est etiam inordinate scriptum: esset enim commodiore loco positum, si paulo ante in oratione qua persecutus est curationem eorum, quibus thorax, & pulmo per spura debent expurgari, id scripsisset, & nõ singultuosæ febris adiecisset: præterquam quod etiam quod ait, obscurum est: nam quem ipse κόκκαλον. i. fructum pini uocat, non ita ab antiquis Græcis, sed κώνος potius nominatur, ut a recentioribus medicis ferre omnibus σπύριον. solet autem ex eo eclegma conficere, ubi maxime pinguis fuerit, hoc est, cum multam & suam resinam circumfusam habeat. hunc autem fructum recentem coquant cum marrubio. tum decocto parum mellis miscent, coquantque iterum, donec fiat tam crassum, quàm mel: hocque medicamento ita confecto ad spura ex thorace, pulmoneque euocanda utimur. quo autem modo huic medicamento alia sæpe adduntur, ita etiam huius libri auctorem admiscere myrrham uerisimile est: id quod ipse etiam, uelut compendio, declarauit his uerbis, Cocculus & myrrha in eclegmate exhibeantur. potest uero ipsos etiamnum pini fructus, qui eduntur, cum myrrha exhibere: ut fortasse huic medicamento miscendum esse mel non perperam subaudiamus. sunt qui hanc dictionem a superiore diuellant, & separatim scribant, alij finem superioris, huius principium efficiunt hoc modo, Si autem in abcessum confirmetur, pinea nux & myrrha in eclegmate dentur: ut hoc medicamentum esse morbis in abcessum confirmatis accommodatum intelligamus. id autem a ratione alienum est, præsertim quia infert, bibantque oxymellis perquam exiguum: nam in singultuosa febre ratio nobis dicit, ut acetum reformidemus: in his uero, quæ in abcessus confirmantur, non item. ideo non desuerunt, qui hanc dictionem quadam ex parte cum superiore coniungant: & quadam ex parte disjungant, & addita coniunctione autem, ita scribant: Si autem in abcessum confirmetur morbus: quasi de singultuosa febre antedicta id sit enunciatum: ut scilicet uelit auctor, si cōtigerit, singultuosam febrem in abcessum firmari, pineam nucem cum myrrha exhiberi, & copiosam oxymellis potionem uitari. Vltima autem syllaba illius uerbi σπύριον, i. firmetur, siue per litteram ζ, siue per ξ scribatur, nullam notabilem in oratione mutationem gignet.

Si supra modum siti crucientur, aquam ex hordeo bibant. 71

Perpicuum est, hunc potum ab ipso propinari, ut sitis restinguatur: sed melius fecisset, si prius docuisset, quomodo parare hordeum oporteat: utrum simpliciter macerare, an ex eo Zythum, ut huius temporis homines, conficere, aut alio quouis modo præparare.

In peripneumonia et pleuritide, considerandum est, an acuta febris sit: an lateris dolores unum, an ambo latera infestent: an cum spiritus sursum fertur æger doleat: an tussis adsit, an sputum educatur, sitque rufum, aut liuidum, aut tenue, & spumolum, & floridum: aut si alias quasdam differentias, præter iam declaratas, habuerit: eas sic oportet gubernare. 72

Omnia quæ in pleuritide, ac peripneumonia tum magna, tum notabilia sunt, in propria huius libri parte sunt definita: quæ autem medicis omnibus perspicua sunt, ea ibi sunt ommissa: huiusmodi autem sunt, quæ nunc ab hoc auctore scribuntur. ac primū quid scribit eam, quam ueteres empirici, conuulsionem uocabant: sed ueteres talia symptomata simul assidentia appellauerunt. febris igitur acuta, & dolor lateris uel alterius, uel utriusque, præcipue autem in edenda expiratione, (id enim est, quod ait, an cum spiritus sursum fertur æger doleat) & tussis, & spura rufa, aut liuida, & tenuia, & spumosa, & florida, & quouis alio modo præter solitum uariantia, (id enim indicat, quod ait, aut si alias quasdam differentias, præter iam declaratas, habuerit) hæc inquam omnia si pleuriticis, peripneumonicisq; accidant, ita eos gubernare oportet.

Si dolor ad superiores partes extenditur, ut ingulum, mamillam, brachium, internam brachij uenam secare oportet, quæ parte dolor affligit. 73

Hoc etiam in loco sententiam tractat, quam in uera libri parte est executus: quoniam uero id, quod unā cum ijs, quæ dixerat, intelligebatur, omissum erat, id ipse nunc addit: uenam scilicet secandam esse recto tramite a latere dolente: quod declarauit his uerbis, Venam brachij internam secare oportet, quæ parte dolor affligit: cumque nimirum breue fecerit, neglexit elocutionem: cum enim uenam cubiti dicere debuisset, uenam brachij dixit.

Et sanguinem auferes pro corporis habitu, anni tempore, ætate, & colore: & ne uercaris, si dolor fuerit acutus, ad animi usque defectionem detrahere. 74

Hic quoque plus, quàm mediocriter, omnes detrahendi sanguinis scopos recensere conatus, quod dā præterijt

præterijt: siquidem uirium non meminit, neque sanguinis mutationis, neque regionis, aut constitutionis. & cum præcipit plus sanguinis auferre, atque audere, usque ad animi defectionem mittere, errauit in dictione, cum addidit causam, quam ob rem audere id conueniat: quod scilicet dolor acutus sit, plus sanguinis detrahimus. & tamen finimus sanguinem fluere, non quia acutus sit dolor, sed ob alia: ut si uires robustæ sint, si ætas floreat, si sanguis abundet, si ægrotantis natura densior, duriorque sit, & difficulter per halitum digeratur, & multo sit referta sanguine: si anni quoque tempus, & bene temperata sit constitutio, itemque regio: ex his enim nobis suppetit, ut ad animi usque defectionem sanguinem mittere non uereamur.

Clysterem postea exhibebis.

Post sanguinis missionem, iubet clysterem iniicere: sed melius erat, si addidisset, nisi alius probe sua sponte deiecerit.

Si sub thorace dolor sit uehementerque cruciet, pleurítico uentrem subpurgabis, nihilque, dum purgabitur, dabis: a purgatione uero, oxymel propina. porro die quarto purgabis: [sed primis tribus diebus clysteres exhibebis. quibus si non lenetur, tum demum purgabis. obseruabis deinde ægrum, donec ad febris solutionem, & septimum diem peruenit: qui si in tuto esse uideatur, in primis exiguum, tenuemque cremorem, eumque admisto melle dabis. si uero facile reduci- tur, & bene spirat, & latera dolore uacant, paulatim crassiores, ac copiosiores, nempe eadem die bis exhibebis.]

Appellat pleuriticum de quo Hippocrates in parte libri, quæ eius uera est, uerba fecit: in qua ita affectos pleuriticos purgat: id quod duobus modis facit. dixit autem indistincte quarto die purgandum esse: propterea quod inter initia nullum tale remedium ægrotanti imperandum est, sumpto a numero dierum scopo: sed faciendum est, quod Hippocrates censuit: nam uel statim in principio, antequam aliquam in partem infingantur humores, medicandum est: uel postea, cum sint ad maturitatem perducti. quam ob rem interdum etiam prima, & secunda, & quarta, & interdum quinta die, ac non solum quarto, ut is modo ait, medicamenta dedimus.

Quod si non facile liberetur, tum minore potione, exigua sorbitione, & cremore tenui utatur: idque semel dumtaxat: atque ea hora, qua meliuscule ei est: quam ex urinis deprehendes. [in huiusmodi enim morbis sorbitio ante urinarum sputorumque concoctionem danda non est. quod si purgatus multa deiecerit, tum dare oportet, sed minus, & tenuius: is enim, obstante uacuatione, neque dormire, neque concoquere, neque iudicationes suscipere æque poterit. uerum ubi sit facta crudorum colliquatio, & quæ resistunt, abiecta, nihil obstabit.]

Cum & Hippocrates, & hic auctor de particulari uictus ratione superius agerent, calorem, qui in thorace, ac pedibus est, attendendum esse uoluerunt: quando urinarum consideratio ad uniuersalem, non ad particularem uictus formam accommodata esse uideatur. quocirca non recte dicit hoc loco, cremorem tenuem semel esse dandum eo tempore, quo meliuscule ei est: idque ex urinis deprehendum: quamuis enim urine in particularibus accessionibus paucissimum habeant momentū ad melius, non tamen tam longum illud tempus est, ut nos urinas seponamus, expectemusque, utrum nebulas uel sublimes, uel subsidentes habeant: siquidem hæc longo tempore fieri consueuerunt. in acutis autē morbis, ægros interdum in principio declinationis alere oportet.

Sputa autem matura sunt, cum puri similia uidentur: urinae uero, cum id quod residet, sicut cruum, subrubrum est. [ceterum nihil prohibet ad alios quoque laterum dolores tepida fomenta, & cerata adhibere: curuæque & lumbos calido ungeri, & pinguedine illinere: præcordijs uero ad mamillas usque cataplasma ex lini semine imponere. cum peripneumonia peruenit ad statum, quando non expurgatur, in nullo auxilio spes est: ac mala est, si difficulter æger spiret, sintque urinae tenues, & acres, & sudores circa ceruicem, caputque oriantur: huiusmodi enim sudores mali sunt ob uincens morbi æstum, impetum, ac uolentiam: nisi urina multa, & crassa proderint, & concocta sputa exierint. utrum autem horum sua sponte euenierit, morbum soluit.]

Hic neque sui memor est, qui ad hunc modum de urinis concoctis supra scripsit, neque Hippocratis, qui aliter sentit: nempe urinam optimam esse, cuius subsidentia sint alba, leuia, & æqualia. cetera uero, quæ in contextu orationis de peripneumonicis, pleuriticisque narrantur, perspicua sunt, neque meæ explicationis indigent, & ubi hic auctor ab Hippocratis sententia desciscit, & ubi maxime uel prorsus, uel aliqua ex parte eam sequitur.

Peripneumonia eclegma, galbanum & nucleum pineum ex melle attico dabis. abrotonum cum oxymelle. piper quoque & ueratrum nigrum, ubi seruefeceris, pleurítico etiam circa initia dolenti, bibendum offeres. proderit etiam panace ex oxymelle cocta, deinde percolata, & potui data. benefaciet etiam hepaticis, & septi transuersi doloribus: atque ubi alius citanda est, aut urinae, ex uino, & melle. uerum que uentri purgando daturus es, ea ex multa mulsâ diluta propinabis.

Et primum, & secundum medicamentum sputa educit: quod autem ex nigro ueratro conficitur, alium citat. quod denique ex panace constat, ad quæ sit accommodatum, ipse exposuit.

Dysenteria, quæ cessauit, abscessum, uel tuberculum aliquod pariet, nisi desit in febres, uel in sudores, apparuerint que

75

76

77

78

79

80

Arintque urina crassa, & alba, & leues: uel in tertianas, uel in uarices, uel in testiculum, uel crura dolores descendant, uel in coxam dolor firmetur.

Hæc etiam oratio sine distinctione pronunciata est: cum neque ostendat, quam dysenteriam intelligat: neque omnis, quæ cessauit, hæc afferre soleat.

81 In febre biliosa, si ante septimum diem morbus regius cum rigore superueniat, morbum soluit: si uero sine rigore, & extra occasionem acciderit, perniciem denunciat.

Enim uero neque ante septimum diem cum rigore superueniens morbus regius febrim soluit, neque post septimum. sed talis est adhibenda distinctio, Febricitantibus regius morbus superuenit, atque interdum, ut symptoma affectionis iecoris, interdum uero, cum natura bilem per cutim excernere conatur, nec potest: ut in abscessibus omnibus fieri consueuit. sed de huiusmodi morbis regijs in aphorismis diximus.

82 Lumborum tetani, & ob atram bilem factæ spirituum interceptiones, sanguinis detractione soluntur.

Cum inquit, ob sanguinem melancholicum in uenis redundantem interceptiones spirituum fiunt, sanguine detracto soluntur. si interceptionem spirituum, qui in arteriis sunt, dicit, (nam & arterias, antequam uenas appellabant) quænam hæc alia fuerit, quam pulsus priuatio? si uero eorum spirituum, qui in pulmone sunt, interceptionem intelligit, rursum eam, quam respirationis priuationem uocant, obscure insinuabit. ceterum sanguinis copia & crassitudo non modo arterias, ut permeare ipse non queat, sed eas quoque, quæ uenæ proprie uocantur, implere flatu potest.

83 Cum autem per tendines uehementer in anteriorem partem retrahuntur, ceruixque & facies sudauerit, ob laborem morbis, atque arescentibus ijs tendinibus, qui ad caudam uergunt: qui crassissimi cum sint, spinam continent, ubi maxima uinacula exorta in pedes usque pertinent: qui sic afficitur, si neque febris, neque somnus superuenierit, sequatur autem urina concoctionem significans, ac sudores critici, is uinum creticum uinosum bibat, edat polentam coctam, cerato ungetur, illinaturque, crura in pelui, prius aqua calida perfusa, ad pedes usque inuoluat: itemque brachia usque ad digitos. [spinam etiã a ceruice ad coxam molli pelle salina & cera illinens ita uelabis, ut etiam anteriora contineantur. reliquis deinde fomentis, in utriculos aquam ualidam infundes, ac linteo testos admonebis, & in strato ægrum locabis. alius non admodum soluent da est, nisi glande: si uidelicet longo iam tempore fuerit adstricta: [ac si tibi melius successerit: sin secus, * modi radicem tritam ex uino odorato, & daucum, mane ieiuno, ante fomenta, potui dato. post hæc statim polentam coctam, tepidam, liberaliter comedat: bibatque uinum temperatum, cum uoluerit: idque si in melius profecerit: sin minus, ad prælagium con- fugiendum est.]

Hæc oratio est ipsa quoque indistincte conscripta: præterquam quod nomina quædam continet minus proprie usurpata. nam morderi ob laborem tendines, improprie dictum est: cum hoc uerbum mordere, in humoribus acerbis, non in doloribus dicatur: itemque illud quod in orationis initio scriptum est, uehementer in anteriorem partem retrahuntur. deinde ait, arescentibus ijs tendinibus, qui ad caudam uergunt, hoc nomine, & uenas autem, extremam ossis partem nominant. ac si utranque partem tendi, uoluit significare, certe tum in anteriora, tum in posteriora intendi tetanus potest, quo etiã modo paulo ante dixit, Lumborum tetani. non tuto autem facilitatem morbi ex urinarum concoctione prænotificat: nam licet febris cruditates urinis aperte indicentur, tamen morborum, qui musculos obsident, non secuta est per urinas significatio. sed hoc quidem exiguum est, at illud, pinum dare, non addita distinctione, utrum ex frigore æger langueat, an ex alia causa, non exiguum peccatum est: immo uero etiam ualde impudens. est etiam sine ratione dictum, uentrem, nisi glande, solui oportere: siquidem in huiusmodi morbis interdum commode soluitur. cetera, quæ oratione continentur, clara sunt.

84 Morbi omnes soluntur aut per os, aut per aluum, aut per uescicam, aut aliquam aliam huiusmodi partem. sudor autem omnibus communis est.

Hæc oratio neque uniuersalis est, neque omnibus communiter conuenit: quando quidem morbi non per hæc solum, sed etiam per uterum, & per sanguinis e naribus eruptionem soluntur.

85 Quibus a capite defillatio fertur, his elleborum dare oportet.

Non necesse est, elleborum dare omnibus ijs, quibus a capite fluxio existit: siquidem interdum soli capiti prouidere solemus.

86 Quicumque propter abscessum, uel inflammationem, uel intemperantiam, uel aliam quampiam uehementem causam suppurantur, ijs elleborum ne dederis: neque enim proderit: & si quid æger patiat, id ad elleborum referetur. si uero corpus resoluitur, aut caput dolet, aut obstruuntur aures, aut nares, aut sputum non redditur, aut genium grauitas afficit, aut corpus, præter consuetudinem, intumescit: quicquid huiusmodi acciderit, dabis: modo hæc neque ob potationem, neque uentrem, neque marorem, neque curas, neque uigilias acciderint: si enim quidpiam horum in causa fuerit, ad ipsum curationem dirigere oportet.

Venarum ruptionem & uenas dicit. nempe autem est, qui ignoret, neque ijs qui ob hanc causam suppurati

ueteres libri... lumbos... legunt... molcos.

suppurati sunt, neque ijs qui propter abscessum, neque ob aliam causam ita afficiuntur, dari elleborū E oportere. illi autem, quibus intemperantia suppurationem fecit, perperam in hoc numero recensentur: cum intemperantia ipsa per se intemperantes lædat, sicut etiam repletio, cruditas, ebrietas, multa uenus, uigilia, & quædam consimilia. ceterum prædicens, quibus elleborum dare oporteat, ait, si corpus resoluatur, id est, fractum admodum redditur, nimirum sine manifesta causa: uel dolor diurnus, & qui ægre soluatur, caput affligit: (id enim subaudiendum est in dolore capitis) & item in ijs, quæ deinceps dicuntur, nempe obstructis auribus, naribusque, & sputo non procedente: tum addit genuū grauitatem, ac dolorem, & corporis, præter consuetudinem, tumorem: in omnibus inquam ijs, quæ sine perspicua causa facta sunt, uult elleborum dari, hanc tamen uniuersalem rationem ad particularem traducens ait, modo ne hæc ob res ueneras, curas, & uigilias acciderint: nam si ex aliquo horum facta sint, consulit, ut aduersus efficientem causam pugnemus. ex his autem omnibus, quæ dixit, quænam uere, ac diligenter dicta sint, quæ non, tum in libris Hippocraticis, tum uero etiam in commentarijs nostris didicistis.

Dolores, qui ab itinere proueniunt, in lateribus, dorso, lumbis, coxisque, ac si aliquis inter spirandum dolet, aliqua habita occasione (nam sæpe numero lumborum, coxarumque dolores ex crapula, & cibis instantibus prouenire solent: quibus autem hæc adsint, urina ægre it) horum omnium causa est iter, ac præterea destillationum, & raucedinis. 87

Hæc sine ordine exposuit: nam cum prædixisset dolores ex itinere laterum, dorfi, lumborum, & coxarum, opinionem facit, quasi esset dicturus, quomodo hæc curarentur. deinde his interpositis, nam sæpenumero dolores ex crapula & cibis instantibus prouenire solent: addidit, quibus autem hæc adsint, urina ægre it. tum adiecit, horum omnium causa est iter, ac præterea destillationum, & raucedinis: atque ita sine capite, & quispiam dixerit, sermonem fecit.

Quæ ob uictus rationem eueniunt, horum multa unusquisque, ut a consuetudine in uictu desciuit, ita maxime declarabit: nam qui prandere non consueuerunt, si pransi sint, uenter eorum intumescit, somnolenti redduntur, sese proijciunt, & pleni fiunt: si insuper cænae rint, uenter eorum turbabitur. [His utile fuerit a balneo dormire: expergefactis uero circuitione lenta, sed crebra, inambulare, deinde uentris onere deiecto, cænae, ac parum uini, sed meracioris bibere. Si alius soluta non sit, corpus calido perungant. si sitis eos affligat, uinum dilutum, album, aut dulce bibant: ac sic conquiescant. si non dormiant, longiore tempore conquiescant. reliqua autem uictus ratio hæc aliter, quam ubi ex crapula aliquis læsus est, instituitur. potiones diluiores tarde meant, circumducuntur, & in præcordijs supernatant, nec urinam mouent. quibus qui plenus est, nullum celeriter opus absoluet ex ijs, quæ compositum corpus uel celeritate potest conficere. itaque a cibo, donec concoctus sit, quiescere oportet. meraciores uero austerioresque potiones corpori palpitationem, & capiti pulsationem inducunt: proinde sic affectus super dormire debet: et calidum aliquod ex ijs, quæ incundissima ei uideantur, sorbeat: ieiunium enim aduersus capitis dolorem, crapulamque malum est, qui semel tantum in die cibum assumunt, ij imbecilli sunt, & calidum minigunt, ut pote præter consuetudinem exinaniti. os ipsi salsum redditur, & amarum, & in quouis opere contremiscunt, tempora tenduntur, cænam concoquere non perinde possunt, ac si pransi essent. quocirca minus, quam consueuerunt, bibere debent: & liquidorem mazam panis loco assumere, atque ex oleribus rumicem, aut maluam, aut betam, & item ptisanam. dum autem cibum sumunt, uinum modicum bibant, idque diluti. a cæna parum ambulent, donec urina defluat, & mingant. piscibus præterea elixis utantur.] 88

Totum hunc sermonem in legitima libri huius parte abunde esse explanatum scimus. quam ob rem hæc, quæ eodem modo dicta sunt, poteris conuenienter illis & dignoscere, & iudicare. neque necesse est, ut in his morer diutius.

Ex cibis autem hi maxime notantur, ut insignes.

Vim eduliorum non aliqua ratione, sed experientia conuenit iudicari: neque hic interest, cibos ne, an edulia dicas. ceterum, qui librū hunc scripsit, uerbi *επισημαίνων* hoc est notari ut insignes, tale quid-Hipiam indicauit. insignis inquam nota corporibus in unaquaque alteratione ex ualentibus edulij accedit. ea autem deinceps connumerat.

Allium flatum efficit, pectus calfacit, caput grauat, fastidium gignit, dolorem, qui ante urgere consueuit, irritat, urinam ciet, estque hoc præditum bono. eum autem, qui potationi, & ebrietati indulgere proposuerit, comedere allium, optimum est. 89

Si singula edulia sint experientia iudicanda, non recte dicitur, allium flatum efficere, nec maioris caloris sensum, quam cepam, uescantibus afferre: idque cum in nulla alia corporis parte, tum uero ne in pectore quidem. Simili quoque modo cibi fastidium non pariet, præsertim uero, ubi quis ipsum parum ante feruifacium assumpserit, pleraque autem edulia, si omni humorum congerie plenum corpus sit, calfaciunt: cum uero sit ante uacuum, abunde siccant. errauit igitur huius auctor libri, qui rē indistincte enunciauit. melius enim erat, ita, uti nos diximus, distinguere. nunc autem simpliciter de alio sententiam enunciauit: sed præstitisset dicere, ipsum & calfacere, & exiccare, & flatum non efficere: neque enim mos est, ut de indistinctis sententia feratur. est autem subaudiendum, cum in tempore datum sit: quod præparato corpore significat. præparatur autem, si neque repletum omni humorum copia

Apia sit, neque uitiolis succis abundet. non recte igitur dixit, ab eo caput grauari. immo si corpore ante euacuato, allium dederis, & capitis, & cuiusque alterius partis grauitatem sanabis. Subit autem admiratio, quoniam pacto hæc præfatus, quæ hæctenus attigit, deinceps adiecit, Eum autem, qui potationi, ebrietati que indulgere proposuerit, comedere allium, optimum est: siquidem hæc declarare uidentur, neque crapulam, neque ebrietatem ab eo effici, sed ita ab illis ueri, ut & capitis pellere grauitatem & discutere flatum possit. atque hæc quidem uere dixit. & illud etiam, allium ex ijs esse, quæ urinā ciet: cetera, quæ addidit, præterquam quod falso dixit, sunt etiam inter se pugnantia.

Caseus flatum, adstrictionemque inducit. cibos accendit, crudum incoctumque est. ijs uero, qui se potu expleuerunt, deterrimus est. 91

Caseus recens & mollis maiorem, quam durus, aridusque flatum gignit: minusque, quam durus & aridus, adstringit, hoc est aluum cohibet: nam siccus minorem flatum concitat, sed magis aluum sistit. præterea maiorem quoque situm inducit: quod ipse declarat, cum ait, cibos accendit. In medio autem orationis dixit, crudum, incoctumque est, id quod minus diligenter elocutus est. significat autem, omne quod crudum, incoctumque in corporis humoribus consistit, ex huiusmodi edulij fieri consuesse, B cuiusmodi est caseus, cum crudum, incoctumque edulium sit: perinde ac si dixisset, caseus flatum, uentrisque adstrictionem parit, æstuosus est, crudum & incoctum est edulium, & huius generis succos gignit. addit præterea pessimum esse, si is, qui potu se expleuit, eo uescatur: quod uel ipsis uulgaribus est perspicuum. sed ne alias quidem bonum edulium censetur caseus, quippe qui crassum succum, & concoctum difficilem generet. si uero inter bibendum quispiam repletus eo uescatur, pessimū omnium edulium efficitur: grauat enim os uentriculi, & primus ipse corruptus, cetera deinde secum corrumpit.

Legumina & cruda, & cocta, & fricta, omnia flatum gignunt: minimum uero, macerata, uel uiridia. ipsis autem, nisi cum alijs cibis utendum non est, sed singula habent sua uitia. 92

Omnia legumina uentrem implent: crudaque sunt coctu difficillima: fricta uero minorem quidē flatum excitant, non minus tamen concoctioni resistunt: moderatiora uero sunt, quæ plurimum sunt elixa. quod autem sequitur, in quibusdam exemplaribus est scriptum hoc modo, Et macerata, & uiridia: ut ipsa quoque habeant prædicta uitia: in plurimis uero, non ita scriptū inuenitur, sed alio sumpto principio, sic, minimum uero, macerata, uel uiridia. ac uiridia quidem dicuntur, quæ neque sicca sunt, neque adhuc exquisite perfecta: macerata uero, quæ in aqua sint madefacta. præcipit autem, C ne leguminibus, sine alijs cibis, utamur. ac pro cibis eos nimirum panes intelligit, qui ex tritico conficiuntur: uel absolute omnia cibaria, quæ quouis modo apparantur: uel fortasse alia omnia, ex quibus panes faciunt, ut Zeam, tipham, & hordeum: rustici uero ex milio quoque panes conficiunt.

Cicer & crudum, & frictum flatum parit, atque laborem.

Al. i. t. 2. p. 107. B.

Scribunt nonnulli cicer flatum concitare, quod pudendum intendat. Quod autem in extrema oratione dixit, laborem, ad eum dolorem referendum est, quem parit inflatio.

Lens adstringit, tumultumque facit, si non detrahto cortice ea uescamur. 94

Dictum est, *απαδωρ*. i. tumultum, significare turbationem quandam, ac ueluti pugnam, quæ in uentre ex edulij discrepante facultate præditis excitatur: ut nunc quoque significat, si lens cum cortice assumatur, quippe cum cortex multo sit, quam ipse caro, concoctu difficilior.

Lupinus minime horum mala habet. 95

Vox minime, hoc in loco significat contrarium eius, quod significat, maxime. ait autem lupinum D minime habere mala prædictorum.

Laserpitij tum caulis, tum liquor ut quibusdam maxime, ita inexpertis aluum minime ducit. nominatur autem arida cholera. 96

Laserpitij radicem homines communi nomine cum tota herba uocare consueuerunt. hanc autem ipsam, & item herba liquorem ait inexpertis, id est, non affuetis, aridam choleram parere. quænam uero ea sit, ipse paulo post docebit, cum dicet, Arida cholera uentrem inflat, & strepitum excitat. ex quo planum est, ex laserpitij ingestione, utpote quod acre, æstuosumque sit, spiritum flatuosum in uentre colligi. Quid autem significet, quod ait, quibusdam, ex ipsa oratione non patet. itaque is, qui hæc singula explanare uelit, quod sibi maxime probabile uideatur, id dicet: siquidem in eiusmodi rebus id dicere, quod rationi conueniat, difficile est.

Id uero potissimum accidit, ubi cum multo caseo, aut bubularum carniū edulio miscatur. 97

Ait choleram, quam aridam uocat, ijs potissimum accidere, qui laserpitium simul cum multo caseo, aut bubula carne assumpserunt: flatum enim, qui a laserpitio excitatur, cum emplasticis ac tarde per meantibus edulij commistis in uentre manet, nec descendit.

Quipp:

Quidam non υποσαρξιδιον id est subcarnosum, sed επισαρξιδιον id est ad carnosum scribunt: atque ego E quidem neq; υποσαρξιδιον, neq; επισαρξιδιον alicubi scriptum reperi, quamuis recentiores ita appellent. cum autem ipse duas esse hydropum naturas dixerit, ac de posteriore solum statum, nec ullum aliud symptoma exposuerit, de priore autem nihil penitus attulerit, fit, ut & aliqua in re confusus, & in hydropum differentijs falli uideatur. quidam medici quatuor hydropum differentias faciunt, in quo ab eo, quod iustum est, desciscunt: contra quos non est modo opportunum disputare. qui autem hac scripsit, is perspicue mancus est: siquidem unus hydropum copiam humoris, qui tenui consistentia fit, in tota inferiore thoracis regione accruat, quam interdum pungentes, humorem ipsum euacuamus: alter uero hunc ipsum locum non aqua, sed flatu plenum habet, & fere superiora omnia in eo intumescunt: hunc tympaniam uocant. alius autem totum habitum pituita plenum habet: quem hypofarcidium nonnulli nominant, quia ob rem diminute dixit, cum duas esse hydropum naturas statuit. sed neq; etiam recte usus est his uerbis, επισαρξιδιον γινεται. i. cum hominem aggreditur: uerius enim dixisset, si ita scripsisset, interficit autem protinus aqua inter cutem, cum facta sit. sed ita scripta est haec oratio, male nimirum scripta ab eo, qui primus eam literis mandauit. eius autem hydropis, quem ait ex flatu consistere, curatione affert: quae sane id habet, quod est omnium hydropum commune. principio autem imperat aërinam, fomenta, & temperantia: tum ut calidis & ficcis aëri uescantur: quod est eius solius, quem anafarca appellat, quem ipse, ut insanabile, omni fit: hic enim solus, cum incipit, interdum sanguinis missionem requirit, cum scilicet ex suppressis hamorrhoidibus, aut mensuris purgationibus, aut alia re quadam, quae repletionis causam afferat, inceperit. tympaniam uero & ascitem nemo per sanguinis missionem curare ausus est. itaq; in eo, qui detractione sanguinis eget, adhibeatur ea, quae subsequitur, curatio, quae inquam calfacit, & ficit. quae cum scripserit huius libri auctor, ad id, quod expedit, animu uidetur quidem direxisse: non tamen recte dixit: si difficulter spiritus reddatur, egere sanguinis detractione, nisi propter plethorā in hydropa incurrat: cum scilicet innatus calor periclitetur, ne extinguatur. ut etiam igni cōtingit: ut enim is ferme extinguatur si multa, eaq; humida ligna in ipsum conieceris, nisi quis multitudinem sustulerit: ita in sanguine ob copiam frigidiorē, ubi calor natiuus in periculo est, ne extinguatur, sanguinis missio est remedium praesentissimum, quo tempore tale periculum imminet. Male etiam adiectum est, fueritque anni tempus aestiuum: nam ut plus, aut minus sanguinis detrahatur, alia quadam pro scopis animaduerti diximus non secus, quam anni tempus: huius uero praesidij scopum, ex natura affectionis trahi. Dioscorides autem non aestiuum anni tempus, sed uernum scripsit, ueritus nimirum, uirium exolutionem aestate affuturam: hieme uero refrigerationem, quae affectioni succederet. Tam uero uulgariter & inepte admodum panes calidos ex uino nigro & oleo ei dat, cui sanguis missus sit: in quo est ei quidem recte propositum, uires corroborare, ut possint aërumnis exercitationum sufficere: sed materiam proposito dignam non inuenit: nam uinum nigrum sanguinem plurimum gignit, ac tantum quidem, ut & superfluat, & melancholicus fiat. itaque melius est, huic fuluum uinum dare, quod tenui consistentia fit, ut urinas moueat, non tamen atate nouum, ut in plerisque contingit: nullum enim uinum nouum est fuluum, sed uel album, uel rubrum, uel nigrum: uetustate autem, uina fulua, flauaque redduntur. quod uero ait, eos quam minimum bibere, & quamplurimum laborare debere, rectissime dictum est: siquidem tale uitae genus calfacit, & ficit. suillae autem carnes, si quis eis uescatur eo modo, quo dictum est, florenti aetati, & ualidis hominibus non male dari poterunt: ceterorum uero nullus est, qui eas probe concoquere possit: utpote qui iam prope periclitetur, ne calor innatus extinguatur. ergo ijs, qui ita affecti sunt, praestat dare, quae ab eis probe concoquantur.

Qui uentrem inferiorem calidum habent, acriaque & inaequalia excrementa deiciunt, ij propter colliquationem ita afficiuntur: si vires ualeant, [albo] elleboro reuellenda sunt: sin minus, frumentacei tritici cremor, crassus, frigidusq; & lomentum lenticularum, & panes subcineritij exhibendi sunt, itemque pisces, ac febricitantibus elixi: non febricitantibus, assi: atque his uinum nigrum, illis uero aquam aut a mespilis, aut myrtis, aut malis, aut sorbis, aut palmulis, aut vitium uenanthe dabis.

Magis proprie dixisset, hos deicere excrementa ob inuersionem, quam ob colliquationem. fit autem in eo colliquatio, quod uel pinguedo, uel mollis caro propter febrem malignam liquitur: inuictio uero in uentre oritur, propter acrem eorum, quae assumpta sunt, caliditatem, a qua etiam febris excitatur. huic ergo ueratrum album exhibet, quod per uerbum, reuellenda, significauit, hoc est per uentrem superiorem. at si aliqua causa impediatur, quo minus aeger ueratrum assumat, superaritque acrimonia, iubet edulia, & pocula tum adstringentia, tum refrigerantia propinari. edulij autem addit etiam ea, quae exsiccare queant, quales sunt subcineritij panes, & pisces assi. quae cum ita, & non sine ratione dicta sunt, quem inferiorem uentrem dicat, considerandum est: etenim ueteres, cum thoracem interdum uentrem superiorem appellent, omne alimenti receptaculum, quod a septo transuerso est, uentrem inferiorem nominant: interdum autem uentrem superiorem uocantes, in quem cibi demittuntur, quae post ipsum sunt omnia, uentrem inferiorem nuncupant: interdum uero sola intestina, quae crassiora sunt: non desunt, qui colon intestinum duntaxat, uentrem inferiorem uocent. fortasse igitur peruestigauissemus, quam, aut quas ex praedictis particulis pro uentre inferiore probabilius intelligere debemus, si quid notabile percepturi fuisset: sed quoniam huius rei inuentio

I 12

1 Lib. Belli: habet: & inuenit G.

lib. f. r. 2. 2. cap. 348. F.

inuentio nihil praeterea nos docet, quam quae ipsi & scimus, & discernimus, hoc est nonnulla quidem recte, ac nonnulla secus dicta esse, ac magis curiositatem cognitionis, quam commoditatem afferunt. praestat haec quamprimum omittere, praesertim cum hic liber Hippocratis uerus non sit.

113 Si uero non febricitantem tormina afflicent, primum quidem paululum lactis asinini calidi dandum est, tum paulatim augenda copia est: item lini semen, & triticea polenta, mista hordeacea, & sparsa faba aegyptia de pro amaro. edat uero oua assa, semiconcreta, similia, milium, alicam ex lacte coctam. haec cocta, & refrigerata sumantur. itemque tum escas, tum potiones his similes edat.

Quamplurimi interpretes accommodatius haec cum superioribus coniungunt, cum hic quoque de ijs, qui uentrem inferiorem calidum habent, uerba fieri arbitrentur. alij, atque hi quidem pauci, separant, & seorsum exponunt: huiusque propositum est, partim humorum malitiam expurgare, partim contemperare, partim ficare, partim uero refrigerare. Iac ergo asininum potest & expurgare, & contemperare. lini uero semen resiccare, & refrigerare: at polenta, quae ex tritico conficiuntur, contemperant: quibus recte miscentur hordeacea: utpote quae siccent, & refrigerent. aegyptiae fabae mediocriter refrigerare possunt. oua autem, & similia, & alica sunt succi crassi, & boni, & humorum acrimoniam comprimunt: ficit autem in edulij milium eo modo, quo refrigerat. haec uero omnia frigida exhibet propter acrimoniam, & caliditatem eorum humorum a quibus, affectio procreatur.

114 Maxime autem ad uictus rationem pertinet, obseruare tum in acutis, tum diuturnis aegritudinibus intentiones, inclinationesque febrium, ut tempora quibus cibi offerendi sunt, quibus non, tuto deprehendas: item quando plurimum ab intentione abesse uidebuntur.

Eius artis, quae in uictus ratione uersatur, ait maximum esse, peculiare cibi dandi tempus cognoscere, aitque unum scopum esse, ut scilicet tempus, quo dari cibus debet, quam plurimum ab sit a febris uehementia, quam intentionem ipse uocat, hoc nomine principium accessionis intelligens. id quod non modo in diuturnis, sed etiam in acutis uidetur uerum esse. sed cur adiecit, tum diuturnis morbis? nimirum, quod potius in eis, ac forte etiam in eis solis sit euidentis scopus: in acutis enim morbis calor in pedibus deprehensus fuit sufficiens dandi cibi signum: at in longis non sic alere oportet: sed optima declinationis pars expectanda est: quae non potest in acutis ideo expectari, quod timor cito futurae accessionis impendat. Sunt qui hanc dictionem ita scribant: maxime autem ad uictus rationem pertinet, ut in acutis, sic & in diuturnis morbis obseruare, & cauere, quando dare cibum oporteat. alij finem orationis hoc modo scribunt: praeterea uero, cum plurimum a febris uehementia aberunt, scire oportet: ut praeter cetera, quae in aegroto uoluit a nobis considerari, hoc etiam admoneat. hoc autem ipsum si quis perpendat, neque inuentioni peculiari, quae ad cibum tempestiue dandum conducit, coniungat, profecto id de alimento praecipuum & importunum, & nulla re dignum uidebitur.

115 Cognoscere uero eos etiam oportet, quibus caput dolet uel propter exercitationes, uel cursum, uel iter, uel uenatum, uel quemuis alium laborem importunum, uel res uenereas: item decoloratos, rancos, hienosos, exangues, spirituosos, sicca tussis laborantes, sitientes, flatuosos, uenarum interceptiones, intenta praecordia, dorsum, latera, & item torpentes, obscure uidentes, aurium tinnitu uexatos, urinam non continentes, regio morbo affectos, cruda per alium deicientes, sanguinem e naribus, uel sede uehementer profundentes, & inflatos, & quos uehemens infestat fatigatio. horum neminem, si dictas affectiones non uiderint, medicaberis: nam & periculo aegrum expones, & nihil inuabis: & liberationes, ac indicationes, quae sponte sunt, impedies.

Quaecumque hoc libro continentur, & inordinate scripta esse, & tanquam paratam materiam esse ad librum conficiendum, constare inter omnes arbitror: in eo enim, ut dixi, multa bene sunt dicta, quibus etiam adducti quidam ijs quae minus recte dicta sunt, fidem adhibuerunt: inter quos, illi potius id fecerunt, qui sibi conscij erant, se illius esse expertes scientiae, quae possent scripta diiudicare. quae autem hac oratione continentur, enumerationem habent eorum, qui non apti sunt, ut medicamento purgentur: nam purgari, & medicamentum sumere idem sunt, sicut etiam purgare, & medicamentum dare. uideamus igitur quibus primum purgationem interdicit. commemorat autem eos, quibus caput dolet uel propter exercitationes, uel propter alium quemuis laborem importunum: ut summam intelligas, eos, qui ex laboribus importunis capitis dolorem contraxerunt, non esse purgandos. sunt autem importuni labores omnino, quos affectio corporis, quae modo praesens est, ferre non potest. nunc uero te rei unius admonebo, quae ad multa est utilis, & quam in memoriam haberi semper, uelim. cum igitur nostrum corpus interdum paratum est ad morbosam affectionem, quae inibi sit, ut prope compleatur. si aliquid externum adueniat, ipsam affectionem indicauit: utpote cum febrim accendat, uel capitis dolorem, uel defluxionem, uel tussim, uel aliquod aliud huius generis excitet. deinde ex eo homines continenter ad morbosae affectionis praeparationem cum periculo debiliores redduntur: cum neque cursus neque uehemens omnino motio, ut etiam neque intemperantia, uel refrigeratio, uel alia quauis consimilis causa morbum creet: siquidem nihil horum potest suapte natura uehementem languorem generare: si enim febris ab aliquo horum excitetur, ea erit ex genere diaria.

lem coquito, eoque dolentes perungito. sit autem in uase aeneo. Quoniam modo suffocatio ex uulua cognoscatur. Digitis duobus preme: si sentiat, ex uulua suffocatio est: sin minus, conuulsio. Ad hydropicos potio. Meconij, hoc est, liquoris papaueris in pilas adformati acetabulum atticum. Potio. Squamae melas tres latitudine cum farina triticea agglutina: leuigato, terito, catapotij instar conuoluto, datoque: aquam enim per infernas partes purgat, & uentrem stercore mundat. Aliud. In caricas singulas liquoris tithymalli guttas septem instilla, † ut predicto detur. deinde in nouo uase compone, & reconde, & ante cibum dato. Meconium quoque terre, aquam infunde, & percola, farinam subige, itrium coque, mel coctum infunde, & edendum hydropicis exhibe: potui uero dato uinum dulce, aquosum: aut aquam mulsam dilutam, meconium uero ab excrementis collectum reconde, & cura.

Est ex his perspicuum, hunc librum esse commentarium, qui ex commistis praeceptis constat: cum in eo sine ullo ordine ab alijs ad alia transitus fiat: ut nunc quoque auxilia scripta sunt ad sanguinis e naribus profuuii: quorum alia ipsi parti, quae sanguine fundit, imponuntur: alia reuellunt, ut alui solutio: alia caput codentant, & adstringunt, ut refrigerantia. quae uero deinceps sequunt, oia, medicamentorum descriptiones & quaedam commista auxilia continent. in primis autem de eo, quod se samum uocant, uerba facit: mox curationem pilorum palpebrarum, quae manu adhibetur, adiungit: quam euulsionem nominant. simili quoque modo hemorrhoidum: alteriusque earum curationis meminit: postea purulentorum medicamenta, sorbitionesque conscripsit: ad haec uero, eorum medicamentorum confectiones adiecit, quae ad oculos pertinent. egit item, quo modo ex uulua strangulatas dignoscamus: tum de medicamento ad aquam educendam accommodato, ac subinde, quod faeces euocet, egit: demum uero ijs, † quibus se des affecta est, & hydropicis medicamentum ex meconio & itrijs tradit. atque eorum quidem, quae deinceps dicuntur, plurima perspicua sunt, quaedam autem obscura sunt interiecta, de quibus deinceps uerba faciam.

Liber uetustus haec praeterea, sine principio tamen, continebat.

Quod propter diminutum calorem fieri solet: tanquam uno, aut altero ructu huiusmodi euacuetur. at calor, qui agit in cibos, cum tepidus sit, eos quidem dissoluit, sed tamen exquisite non conficit. uerum caliginosos eosdem reddit, unde flatuosi spiritus oriuntur: qui per os excreti, ructus efficiunt. ceterum hic cum inclusus neque sursum, neque deorsum ferri possit, sed circumuoluitur morbum creat, quam inflationem uocant: idque symptoma est uentris, qui excrementitium caliginosumque excernere spiritum non potest: atque ita uarij soni, qui nomina non habent, excitantur: qui tamen homini prudenti indicabunt, quale, quantumque excrementum sit, & quo potissimum in loco circumuoluitur. nam si acutus, tenuisque spiritus sit, is per uacuum, angustumque, & purum intestinum fertur: estque aerius. at factus flatuosior, facit ipse quidem simili modo strepitus, cum ipse tenuis in gracilibus conuoluitur intestinis, sed tamen non exquisite illi acuti sunt. atque huiusmodi strepitus in ijs potissimum locis, qui circa uesicam sunt, consistunt. descendentes uero minorem sonum edunt, propterea quod spiritui uia facta sit amplior, alij uero bombi speciem imitantur, hanc ob causam: hi omnes in crassis intestinis morantur, cum noua excrementa acceperunt. quod si qua in eis humiditas contineatur, ei accedit forma quaedam, quae in illis est bombo persimilis, appellaturque murmur. quod humidi excrementi excretionem denuntiat: nam soni forma haec utraque praenunciat, quia natura circum agitata, per excretionem & humor & sterces eijcit. qui uero sunt uelut stridores, aut gemitus, (utrunque enim nomen habent) ij propter instrumentorum angustiam, & spiritum flatuosum cum modica humiditate coniuncta excitantur. id quod est ab Hippocrate in praefigijs recte literis mandatum hoc modo, Dolores praecordiorum ac tubercula, si recentia sint, nec adsit inflammatio, murmur in ipsis exortum soluit, praefertim uero si cum stercore, urinaque egrediatur. atque hoc quidem modo medicus de alui secessibus considerare, & illorum forma perspecta internas particulas male affectas, quae oculorum effugiunt obturum, dignoscere plane debet.

† Alii legunt, etiam si pueris detur. Graeci tamen libri sic habent, ut nos legimus.

† Horum non fecit Hippoc. mentionem.

Forte legendum est uerbum id est alium.

L. 2. 25.

H

GAL.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

Cuiusque artis constituta dignotione, docet & ex quibus constat, & quibus rebus munus eius medicina perficiatur, qua manus opera exercetur: estque hic liber de ijs, quae in officina medici tractantur: & ad Hippocratem, aut Thepsalum, eius filium, auctorem refertur; ut est Galeni sententia: qui etiam censet, eum potius ad memoriam, quam ad editionem confectum uideri.

Primum hoc ad medicum pertinens inscripsit, De officina medici, satis autem fuerat, De ijs, quae in officina medici, sicut nonnulli Dioclis, Philotimi & Mantiae, opera inscribunt. nam, cum singuli horum de eadem re libros confecerint, legitur quidem in plerisque inscriptio sine praepositione, atque pronomine sic, Officina medici: in paucis autem praepositis illis, De ijs, quae in officina medici. sed eorum uolumina praepceptis plena sunt: Hippocrates uero, ubi in suo libro ea recensuit, quae medicinam manu curantem perficiunt, faciendi rationem exequitur, cui uoluit medicum primo assuescere, quae res in ligno quod in hominis speciem exculptum sit, uel certe in puerili corpore fieri potest. Haec liber ipse priusquam singularum partium explicationem aggredere, praefari me coegit: iam uenio ad ea, quae me impellit non liber, sed quicumque maiorum scripturam prompte immutat, ad quamcunque sententiam uoluerit, ipsam traducens. Quidam igitur conati sunt uetustissima uolumina inuenire, trecentos abhinc annos scripta, quae partim habent in membranis, partim in tiliae libris, sicut Pergami apud nos uidere licet. constitui ego omnia aestimare, quae tradita a primis expositoribus fuerunt, ut de plurimis ac maxime fide dignis germanam scripturam comperirem, quod mihi longe melius cessit, atque putaueram. nam omnibus fere tum exemplis, tum expositorum commentarijs, animaduerti inter se conuenire, ita, ut admiratus fuerim audaciam eorum, qui uel nuper exponunt, uel suo iure omnia Hippocratis uolumina edunt, quemadmodum Dioscorides, & Artemidorus, qui Capito cognominatus est, qui coplura in uetustissimis scripturis innouarunt. Sed longius labi mihi uideor, explicando, si scriptura cuiuslibet fecero mentionem. melius igitur duxi antiquas solū adscribere, paucis quibusdam, quae immutatae paulū fuerunt, adiectis, de quibus praefertim conueniat inter eos, qui ante libros enodauerunt. qui, cum quatuor sint, duo, Zeuxis & Heraclides omnia Hippocratis opera explicarunt: at non omnia, sed obscura tantū, Bacchius & Asclepiades. Ac de his quidem haecenus, quo tamen clarius exordium sit, a principio reperetes breuissime agemus, quasi nihil praefati. Liber Hippocratis, qui, De officina medici, inscribitur, primo totius artis commune praecemium habet, ut mox indicabo, atque ea de causa nonnulli ante omnes libros iure legendum esse existimarunt, quippe, qui talem docendi uiam polliceantur, qualem in suis libris, quos primas institutiones appellant, recentiores aliqui tradiderunt: proxime a communi praecemio subijcit, quae medicinalem artem nunc primum addiscentibus utilissima sint, ex ijs, quae in officina medici fieri possunt. Quam rem ita esse liquido constabit, si ad uerborum ipsorum enodationem animum adiuuaueris.

† An similia, an dissimilia, principio a maximis, a facillimis, a quibuscunque, quomodocunque cognitis.

Siue quis bene ualere, siue bonam ualitudinem, siue aliud quid tale, medicinalis artis finem constituat, hunc ipsum propter se student, qui in hac arte uersantur. Neque ulli dubium est, quin contemplatio quaedam sit, cui operam dare oporteat eum, qui restituere uelit naturalem nostrum siue habitum, siue administrationem, seu structuram, seu quod est aliud uerbum, quo placeat nominare: at non propter se cetera omnia, quae ad artem spectant, addiscimus, docemus, aut denique audimus, sed quod ad finem singula eorum conducant. Quemadmodum in proposito sermone eam partem, quae ad indicia pertinet (recentiores graeci *σημειωτικὴν* dicunt) tractari necesse est, quibus recte mederi propositum est, antequam eam, quae curat, aggrediantur, ut, quum simile quid nacti fuerint, morborum discrimina ad unguem in aegrotantibus teneant. Nihil autem in sequentibus intererit, habitum nostrorum corporum naturali administrationi contrarium, morbi uel affectus uocabulo nuncupare, sicut graeci omnes confueuerunt, interdum *νόσημα*, interdum *πάθος* genus hoc uniuersum appellantes. Nunc igitur docet, partem, quae ad indicia spectat, maxime generale propositum, quemadmodum fit in parte, quae medetur. nam sicut in hac curationis cuiusque commune consilium est contrarijs per contraria subuenire: ita in illa posse cognoscere, quatenus ea, quae in affecto corpore conspiciuntur, bene admodum ualentis sunt similia. Quod Hippocrates ipse in praefigijs indicauit, cum inquit, Maxime ad rem pertinet intueri, an

COMMENTARI.

DD 4 sibi

sibi quis ipse aliqua ex parte similis sit. Idem in libro quoque de articulis proposuit, quum uitiatam corporis partem ad eam, quæ integra est, conferri iussit, ubi similiter uoluit non simpliciter comparari, sed affecti hominis dextram partem cum sinistra conferri, nihil alienis articulis, hoc est aliorum hominum inspectis. Quod etiam nunc faciendum duxit, cum ait: An similia, an dissimilia, principio a maximis, a facillimis: ac si ita dixisset, laborantium corpora ab initio protinus inspicere debent, quatenus similia sint sanis, quatenus dissimilia, quæ rem, quum agemus, ex ijs, quæ maximi momenti sunt, & in quibus expedita admodum cognitio est, morborum notas intelligemus. quandoquidem nos ignorare non oportet, non esse alia maxima, alia facillima: sed ipsidem signis contingere potentia maximis esse, & cognitu facillimis. huiusmodi sunt, quæ in præfagijs statim a principio traduntur his uerbis, Nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, & quæ sequuntur. Namque hæc maximi esse momenti in prænotione, eorum, qui mediocriter in medicinali arte fuerint exercitati, nemo est, qui nesciat: esse uero cognitu facillima, omnes sane uel artis etiam expertes intelligunt, quum nullam corporis partem prius facie protinus uideat, qui ad ægrotum accedit. Ergo ipse ægrotus, si cum seipso conferatur (ut præcepit) certiorum quoque notam exhibet. atque hac ratione ab ijs, quæ facillima & maxima sunt, initio sumpto, iam poterit, quod ad artem attinet, æstimari. Forte autem interdum fiet, ut decipiatur quis homine, qui natura habet nares acutas, oculos concavos, collapsa tempora, sed, si laborantis corpus plerisque hominibus simile cõperimus, nullo pernicioso morbo, aut affectu detineri hominem facile intelligemus. ubi, quod ab Hippocrate scribitur, notabimus, si reliquæ totius corporis notæ salutem denunciât, cõfisi eam esse naturalē hois faciem, ut rem magis perspectam habeamus, de ijs, qui ante ipsum nouerunt, percunctabimur, qui ubi idē asserēt, nostrā prænotionē confirmabunt. non perinde tamen sciemus, ac si ipsi hominem nouissemus, atque adeo, si uis familiariter essemus. eo enim quod bene ualētē sæpenumero uiderimus, in signis, quæ in ipso apparent, nunc, ubi aduersa ualētudo est, discriminis modum certius deprehendimus. Ut enim audiuerimus, coniecimusque hominem acutis naribus esse, concavos oculos, familiaris duntaxat modum intelligit, quæ res medico in primis necessaria est. non enim id solum nouisse operæ precium nobis est, quod corpus a naturali habitu recessit, sed quatenus nares acutiores sint, oculi magis concaui, tempora collapsa, & alia singula, quæ deinceps exequitur, e quibus, quod simili maxime contrarium est, non simpliciter graue dixit, sed grauissimum. est autem maxime contrarium quod a naturali habitu distat longissime. ergo, quemadmodum, quod maxime contrarium est, non simpliciter graue, sed grauissimum posuit, sic graue magis minusue dixit, quatenus plus minusue contrarium se ostendit. Notæ igitur, quæ in facie sunt, nullo negotio percipiuntur, & plurimum ponderis habent, tum quas a principio protinus recensuit, tum quas de oculis subiecit. Complura autem ex ijs, quæ in præfagijs tractauit, G si mentem adhibeas, intelliges partim non maxima esse, partim non facillima, partim quibus utrunque abest, uis scilicet & facilitas. quæ in eorum librorum expositione latius persequuti sumus, persequemur & nunc exempli causa nonnulla. Nam, quod æger supinus cubet brachijs cruribusque; similiter iacentibus, ut resolutis, non modo ob grauem affectum euenire potest, sed ob mollitiem quoque hominis, de litiasque ultra modum. quare nisi mores ægri cognitos habeamus, facile decipiemur. At fieri minime potest, ut quos curamus, omnium nobis mores innotescant. quamobrem percontari hos oportet, præterquam in paucis. comperimus quidem aliquando non magni momenti rem denunciari, ut in ijs, quæ ad cubadum pertinent: interdum maximi, ut in uiro modesto, ubi trucē uultum habeat, aut uocē. Spiritus itidem cum crepitu doloris, aut mentis alienationē significat, si in eo sit, quem id facere audierit aliquo puderet: sed si nullam præsentium rationē haberet, nihil is prorsus ostenderet. Quocirca hic etiam nouisse hois mores conuenit, non secus atque consuetudinem in uentrem cubatium, eorumque naturam, qui per somnum dentibus strident, uel quorum palpebræ non committuntur. namque hæc, ubi cubantis mores, uel naturam medicus nouerit, aut ab altero quæserit, qui eos cognoscat, indicium faciunt, idque modo bonum, modo malum. In urina uero nigra, nigro ite sputo, tum in atra bile morbi initio maxima uis inest, & expedita cognitio sicut et contrario in acutis morbis summam securitatem pollicetur facile spirare, subidere in urina album leue & æquale. Hæc de ijs, quæ ad cognitionem pertinent, posuisse uolumus, ut sint exempla eorum, quæ maximam uim habent, & cognitu facillima sunt, tum quorumcunque quocumque nobis innotescant, seu experimento, seu ratione. quanquam non tantam uim habent, nec eque facile percipiuntur, nisi ægri usus, natura, mores, uel sciantur, uel quaerantur. Deinceps mihi sermo erit de ijs, quæ attinent ad chirurgiam, ut autem res magis in aperto sit, quoddam exemplum apponemus, quod habet in libro de articulis inter initia protinus, ubi de prolapsio humero agit. in quo, idem quod maximū est, nullo negotio cõprehenditur. nã, si quid rotundum ac durū sub ala se ostendat, id ibi esse nulla ratione potest, nisi humeri caput suo loco motū in alam exciderit. Sed sinus in ea parte, quæ humeri iuncturæ superiecta est, cõe indicium est, & humeri prolapsi, & lati scapulari ossis, quatenus summū a iugulo recedens, attollitur, atque idcirco debemus affectam partem integræ comparare, quæ ubi non suæ naturæ deprehendatur, existimare licebit humerum excidisse. In hoc igitur signo, non æque magna uis inest, & expedita cognitio, atque in tumore sub ala. imbecillius adhuc est, quod ex motu colligitur, humerus enim sursum non porrigitur, & ubi huius partis musculi atteruntur, tenduntur, inflammantur: & ubi aliqua ipsorum fibræ altius abrumpuntur. Ego autem huiusmodi casum aliquando natus sum. latum scapularum os summum ante a iugulo recessit: deinde alterius brachij humerus loco suo

A suo motus est, quod accidit in palestra. intuitus autem Medicus sedem iuncturæ humeri superiectam ab utraque parte æqualem, inconsiderate dixit, cum ipsum locum plagam accepisse, & iure hominem dolere, iuncturam uero illam esse. quocirca præcepit, ut in balneum iret quam celerrime, & multo usus oleo in folio moraretur, atque ubi exiret lana tincta in oleo, cui paulum cæræ adiectum esset, istam partem obtegens, se contineret in lectulo, quiesceretque. His factis homo, quum totam noctem dolore urgeretur, mane eundem Medicum, & quosdam alios accersuit ex ijs, quos non ratio, sed sola sustinent experimenta. Qui pridie ob temeritatem deceptus, articulum bene se habere protulerat, ubi ad ægrotantem accessit, uidens duos alios Medicos se ignobiliores, ut qui paruipenderetur, iniquo animo tulit, id tamen dissimulans promptius adhuc ob indignationem dixit articulum nullo modo læsum esse, quum utramque partem iuncturæ humeri superiectam similem inueniret, cumque inflammatione iam istum humerum occuparet. Perfundens igitur hominem multa aqua calida subinde oleum copiose immiscens, iussit, ut lana rursus circumdatus eadem ratione conquiesceret. At, quum per hæc nihil proficeretur, ego tertio die adhibeor, conspiciensque partem iuncturæ superiectam magis cauatam esse ab eo humero, qui dolore uacabat, quam ab eo, qui dolebat, nimirum inflammatione aucta, humerum, qui integer uidebatur, diligenter inspexi, uisumque est mihi ab ea parte summum lati ossis scapularum in superiorem partem recessisse. Hoc igitur adductus, & eo quod per idoneam curationem homo nihil leuaretur, sub inflammati humeri alam digitum demittens, ibi humeri caput inueni. quo tamen res certior esset, animaduerti alterius humeri alam, in qua, ubi nullum huiusmodi tumorem reperi, pronunciaui humerum quidem luxatum esse, Medicos uero id latuisse: eo quod ignorarent latum os scapularum in altero brachio summum a iugulo recessisse, compararentque percussum locum ad illud perinde, ac si in statu esset naturali. Nobis inquam discere licet ex homine percontantibus, num ab altero brachio, qua cum iugulo latum os scapularum iungitur, aliquando plagam accepit. ille principio non habet, quod dicat: dein, quum sibi in mentem ueniret, se quondam ex uehiculo decidentem percussum fuisse fatetur, sed paruo negotio liberatum lana oleo tincta tribus aut quatuor diebus super istam partem imposita. Sed quorum hæc? ut ostendam quantum dignitate inter se distent indicia per quæ innotescunt morbi manus curationem requirentes. Non posse enim affectum brachium sursum porrigi, multis quoque alijs est commune, quum & chordæ musculorum, qui ea parte sunt, & sæpenumero ipsi quoque musculi, ubi indurati, aut inflammati sunt, tum contusi, aut alte abrupti, uel ubi aliqua ipsorum fibræ perumpuntur, sursum ferre brachium non sustineant, neque solum sub hoc, sed sub omni etiam motu indolecant. Sinus uero ea parte, quæ iuncturæ humeri superiecta est, & ipse se communiter recedens quoque ossis facit opinionem. At rotundus, durusque in ala præter naturam tumor abunde humerum loco suo motum testatur. quare is minime decipietur, qui ei tantum cõfidet. quid quod & ipsum cognitu facillimum est, solumque oportet tumorem contingere digitis in alam coniectis, qua humeri caput euidenter se ostendet. Sed musculorum affectus, sub quibus neque sursum porrigere humerum possunt, neque citra dolorem mouere, exercitatum rationem, summamque animaduersionem exigunt. Has igitur notas illis annueramus, quæ plurimum ualent, & facillime comprehenduntur, siue quis rationalem, siue in experimentis positam medicinam profiteatur. Empiricus enim inspiciens quas *συνδρομὰς* appellat, quæ nihil aliud sunt, quam concursus eorum, quæ morbis superueniunt, ubi sæpius eadem nouerit, æque omnium simul in tempore meminit: dein, quum ex hac obseruatione multorum concursuum usum habet, tunc ex ijs, quæ morbis superueniunt, quæ nam in multis concursibus uiderit, & quæ in uno duntaxat, dignoscit: atque hoc pacto communia intelligit, & propria, quam rem sequitur rursus notitia signorum, quatenus inter se uiribus distet. nam, quod in multis, uel omnibus concursibus fuerit animaduersum, longe ijs cedit, quæ notantur in uno tantum: quod autem in paucis minus uincitur, ac præcipue, quod in duobus. Medicus autem, qui spectat experimenta communia, perinde ac propria intuetur, & in memoria habet. cum hæc, quæcunque sint, & quocumque modo cognoscantur, unã cum proprijs uenientia obserauerit. Qui ratione nititur, multo magis celeriusque singulorum morborum indicia comperit, & ubi communia sunt, & ubi propria, nec Empirici modo diu moratur, sed ne diem quidem aut horam. concipiens enim humeri caput in alam excidisse, id simul intelligit, primo quidem quod tumor ea parte non naturalis apparebit: deinde quod sinus erit super humeri commissura, cum humeri caput, ut quod in alam uenerit, inde absit, ubi esse consueuerat: tum quod ceruix lati scapularum ossis humero superimposita sursum porrigi brachium non ita finet, & quod musculi admodum dolebunt, quum uehementer extendantur, ubi attollere humerum conentur, quodque non ablimile tormentum sentient, cum ad latus tentant affectum membrum adducere. Atque ita quæcunque, & quomodocumque cognita, nec, quæ magnam uim habent solum, sed cetera etiam intelliget. quoniam hac una uia cuncta inueniuntur, quum altera in obscuro sint, quæ non sunt facillima, sed indicatione comprehenduntur. Humeri quidem caput in ala magnam uim habet, & nullo negotio cognoscitur: at musculorum affectus maiori egent cogitatione, sed & a tumore, qui in ala conspicitur utroque uisibus scilicet & facilitate superati, eadem contemplatione artificioso Medico innotescunt. Merito igitur Hippocrates ante alia artis opera, id est, ante prænotionem & curationem, eam partem, quæ ad morborum indicia pertinet (iuniores *σημειωσις* nuncupant) intelligi ex similibus ac dissimilibus notatione uoluit: merito etiam ex ualentissimis, & cognitu facillimis, item tertio

ex quibuscunque, cum his quomodocunque cognitis, dignitate uero & cognoscendi facilitate inferioribus. Hactenus itaque praefatus a quibus uitia indicentur, nempe ab ijs, quae recte habentibus similia sunt, aut dissimilia, deinceps cuiusmodi illa sint, ea nominatim nunc persequitur cum ait:

Quae & uidere, contingere, atque audire licet.

Quum uoluerit eam medicinae partem, quae de morborum notis est, primum omnium per ea exerceri, quae in affecto corpore ad exemplum sanorum similia sunt, aut dissimilia: item quaedam maxima esse & facillima, quaedam cum ipsis necessario percipi, nunc iam (quod supra commemoravi) quenam illa sint, exequitur inquit, Quae & uidere, contingere, atque audire licet: Videre quidem licet, quae conspectui subiiciuntur, contingere, quae tactu, audire, quae auribus comprehendi possunt. Ergo, quae inter praefagiorum initia de facie proponuntur, nares acutae, oculi concaui, collapsa tempora, sentiuntur uisu: tactu, frigidae aures: tactu simul & uisu, cutis faciei dura, arida atque extenta: quae eodem libro sequuntur, auditui subiecta sunt, nempe sternutamentum, tussis, crepitus, strepitusque hominis praeter naturam loquentis, uel quod mens non constet, uel quod uox sit stridula, rauca, aut huiusmodi quopiam uitio affecta. In morbis autem, quae manum postulant, oculis exposita sunt, quae nigrescunt, rubent, tum quae quamuis ratione suum colorem uariant, aut retinent. adde exempli causa in humero, quae finis in parte eius articulo superiecta, & extremas laterum scapularum ossis elata, uisu percipitur, caput in ala contingitur, auribus accipitur strepitus in corpore aegrotantis, quae admodum, ubi thorace perforato e plaga fertur spiritus cum sono.

Quae item oculis, tactu, auribus, odoratu, gustatu, mente sentiuntur,

Subiecit hic omnibus sensibus mentem, quam dixit *νοῦν* (graece communiter *νοῦν*, & *φρένα* uocant & *νοῦν*, hoc est rationem) sed quoniam & in uoce quaedam ratio est, philosophi illam dixerunt *ἐνδύειστος*, hoc est, interiorum, ut ab hac ipsam se iungerent. Comprehenditur interiori quid cuique consequens sit, quidque contrarium, ad haec diuisio, compositio, resolutio, demonstratio, & si quid est generis eiusdem. Requiritur autem non immerito, cur olfaciendi & gustandi sensus ante seorsum mentionem non fecerit, quum dixit, quae & uidere contingere, atque audire licet, postea uero omnes quinque proponens, mentem quoque adiunxit. Multi sane dixerunt nonnulla absurda, & quae scribi non merentur: alij uero probabilia, ac memoratu digna. hinc autem ordiuntur, Hippocratem dicunt praecipisse, ut ex eorum, quae sub sensibus cadunt, similitudine ac dissimilitudine, morborum notas intelligeremus. Proprie autem sub sensibus cadere uolunt ea, quae, ut comprehendantur, non aliam potentiam requirunt, sed una sensuum comprehensio sufficit: sub sensibus cadere similiter, sed non proprie, quae pluribus sensibus simul, & tum memoria, tum ratione, quam uocant componentem, & colligentem, accipiuntur. Colorem uero ex eorum numero esse existimant, quae proprie sub sensibus cadunt, itidem succum, uaporem, uocem, praeterea duritiem, mollitudinem, calorem, frigus, & uno nomine qualitatem omnem quae tactu comprehenditur: at mali, mali punici, piri, aut cuiusuis alterius rei totam naturam sensu minime percipi, sed (ut Plato dixit) opinione cum sensu rationis experite, omniaque esse opinabilia arbitrantur, & propterea quosdam sapientius in ipsorum cognitione decipi, cum uel colorem tantum, uel figuram, uel utrunque naturali non ab similem intuentur. mala enim, mala punica, pira, uiam, nucem iuglandem, & plura alia ex ijs, quae edendo sunt, ubi ex cera componuntur, priusquam uel ad nares admouantur, uel gustentur, tanganturque, a ueris abhorrentia non uidentur, cum uero falli non posse, qui ipsorum usum singulis sensibus aestimet, omnibus autem re discutare sine memoria & enumeratione non licere, & hanc non ad sensum, aut memoriam pertinere, sed ad mentem. nominat autem enumerationem, non solum *συναριθμησις*, sed etiam *συναριθμηλαίωσις*. Hippocratem ergo, quum inquit, Quae & uidere, contingere, aut audire licet, uolunt eorum, quae sensibus subiiciuntur, meminisse, ut exemplum aliquod in medium afferret, atque ubi ab ijs, quae sensibus simpliciter, & proprie subiecta sunt, ad totam naturam transijt, iure tunc sensus omnes, & mentem quoque commemorasse, ita, ut uniuersa oratio sit huiusmodi. Aggredi Medicus debet ad uitiorum notas, orsus a similibus ac dissimilibus inspectione, interdum solam qualitatem, interdum tota conferens corpora. quae quidem expositio ratione non caret. Est & altera hunc in modum, Hippocratem, quum inquit, Quae & uidere, contingere, atque audire licet, de Medico loquutum esse: quod uero addit, quae item oculis, tactu, auribus, odoratu, gustatu, mente sentiuntur, ad aegrotantem ipsum referri, ita, ut Medicus non modo indicia colligat ex ijs, quae ipsemet, sed ex ijs, quae aeger uidet, tangit, olfacit, gustat, tum ex eius mente, quatenus labat, aut consistit. quod autem Medico ad cognitionem expediat, nouisse mente, ne homo labatur, an sui compos sit, in aperto est. Placet alijs, quod scribitur, quae item oculis, tactu, auribus, odoratu, gustatu: ad aegrotantem, quod adiungitur, mente, ad Medicum pertinere. siquidem ex ijs, quae cubans uidet, audit, contingit, gustat, Medici mens aliquid ratiocinatur. conijcit enim de laborantis gustatu aliquid ad ipsum pertinens, non secus ac de morbo. nam, si gustanti amara omnia uideantur, quemadmodum ijs, quos morbus regius male habet, redundat in lingua bilis: si salia, pituita salia: si acida, acida similiter pituita plurima in ea est. sicque hominem dicunt qualitatem sui sudoris interdum in os destillantem percipere. Hoc pacto enodantibus aduersari uidetur, quod olfactum Medici praeterierit, quamuis eo sapientius

Apertus utatur, cum indicia ex deiectione, urina, sputo, ulceribus, spiritu aegrotantis collecta olfactu a Medico aestimentur. Porro autem a ratione non abhorret, fuisse hunc a librario praetermissum, sicut alia multa in plurimis Hippocratis, aliorumque uoluminibus, partim omissa inueniuntur, partim euidenter deprauata. Nec abfuerunt, qui locum hunc ita explanarent, non idem scilicet significari his uerbis, Quae uidere, contingere, & audire licet, atque illis, oculis, auditu, tactu sentiuntur. potest enim uidere quis contingere, aut audire nullo modo re comprehensa: sentire uero sine comprehensione non potest. Refertur huiusmodi explicatio uerbi, sentire, ad Semium stoicum, cui propterea subscriptus Iphicianus Quinti discipulus, qui stoicam philosophiam sequutus est. Quod censent, huiusmodi est. priora uerba solummodo in rerum genere, ex quibus nota sumuntur, accipi debent: sequentia de eo, quod per se exquisitum, certumque est: quasi ita scripserit. Colligendae notae sunt ab ijs, quae in corpore aegrotantis suae naturae similia & dissimilia se ostendunt. Sunt autem haec ea, quae subiecta sunt sensibus, atque ex ijs ipsis, non quae non bene uidentur, aut audiuntur, uel quouis denique sensu non bene sentiuntur, sed, quae singulorum sensuum comprehensione & mente percipiuntur. ab usum uero Hippocratem dicunt uocabulo, sentiuntur, de mente uerba facientem. Ita, ut in prioribus uerbis sensum unum uel alterum praetermiserit, uniuersum enim eorum genus sub exemplo demonstrauit: in sequentibus omnium meminerit, & mentem adiecerit, magis exquisitam, firmioremque enunciationem reddens. nam commune est omnibus comprehensio obiecti speciem imprimere. Sed, cum quod polliciti sumus, praestiterimus, referentes, quae nonnulli probabilia attulerunt, ne uideretur Hippocrates eadem sapientius repetere, proximum est, ut ad ea, quae sequuntur, ueniamus: tu uero superiores sententias scrutatus optimam eligas. Usurpat autem *νοῦν* uocabulum more praeceptorum, quod idem significat, atque mens, siue intelligentia. quam rem, & si possem multorum testimonio confirmare: pauculos tamen adducam, qui mentem *νοῦν* dixerunt. Critias igitur in primo aphorismo haec scribit, Nec quae reliquo corpore senti, nec, quae mente intelligit. & iterum, Intelligunt homines. mente an sanus aliquis sit. Et in primo libro, qui de colloquijs inscribitur, Si ipse excitatus ita fuisses, ut mente ualeres, non sic ab ipso tibi iniuria fieret, & in eodem sapenunero, & in secundo colloquiorum *νοῦν* sapientiam mentionem fecit, sensibus ipsam in diuisione opponens. Ad haec Antipho in primo de ueritate, Qui haec intelligit, nec oculis longitudinem comprehendit, nec qui longitudinem intelligit, sine mente eam intelligit. praeterea, Omnes enim homines, tam in secunda, quam in aduersa ualitudine, atque in alijs omnibus mente utuntur. Et Plato, sicut prius saepe, ita in quinto de rep. Huiusmodi igitur cogitationem, ut cognoscentis mentem, ita opinantis opinionem recte dicere possumus. Et Lysias in Polyuchum, Ille enim, in omnibus rebus, quas sua uisus mente, pro nostro populo gessit, multorum bonorum in nostra ciuitate causa fuisse uidebitur, & multa hostibus attulisse incommoda. Aeschines item Socraticus in Miltiade, & Hyperides in Dioclem, & alij oratores, Medici, atque poetae, quorum omnium meminisse superuacuum est, eodem modo id uocabulum usurparunt.

Quae item omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt.

Iure etiam hic quaeritur, quas praeter sensum, & mentem natura nobis potentias dederit ad percipiendum obiecta exteriora. Adiungit enim, quae item omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt, per inde quasi non enumerauerit omnes. Explicabo igitur, quam ob rem haec adscribi ab ipso existimem, illud praefatus, quod & sequentibus necessarium est, & memoriae proditum fuit a multis ueterum, quibus placet ex opinionibus, quas uidetur sectarum auctores inuenisse, nullam esse nouam, sed, quae priori saeculo tradita fuerunt, una cum aliorum mente interijisse. Si quis in opinione ad res ipsas animu aduertat, neque Pyrrhonis sectam, neque Academicam, Stoicam, Peripateticam, nec quauis aliam, post Hippocratem sumpsisse initium iudicabit, quum ipsi Pyrrhonei ad uetustissimos auctores suam referant sectam. Quocirca uerisimile est, uel adeo non uerisimile, sed necessarium Hippocratis saeculo de naturalibus iudicandi potentijs disceptatum esse, & quosdam nullam talem posuisse, quae admodum postea Pyrrhonei, quosdam sensum duntaxat, alios nihil huic tribuentes id uerum putasse, quod uulgatum est: Mens uidet, mens audit, cetera surda sunt & caeca: alios utramque dedisse iudicandi potentiam: sensum in ijs, quae sensibus subiiciuntur, mentem in ijs, quae comprehenduntur intelligentia, quosdam alias animi nostri potentias concessisse. Itaque Hippocrates, ut eorum uitaret importunitatem, generatim duarum potentiarum meminit, sensus & mentis, quas solas in nobis (ut scitis) ubique docui cognoscendi, ac iudicandi uim habere: propter cauillatores autem orationi adiecit, Quae item omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt. Iam uero aliqui censent aliam esse naturam intelligentiam, aliam mentis, aliam illius rationis, quam *ἐνδύειστος* uocant, atque harum plures adhuc potentias introducunt. Nos autem in libris, qui de communi ratione sunt, tres hominibus in uniuersum inesse potentias demonstrauimus, quibus ad artes constitutendas, librosque conficiendos utuntur, sensum, mentem, memoriam: atque in memoria quidem haerere, seruarique quicquid sensu ac mente conciperetur, quum singularum rerum naturam non inueniat, sed eorum, quae inuenta sunt, receptaculum quoddam sit, ad ea uero, quae inquiruntur inuenienda, iudicandaque naturam nobis mentem dedisse ac sensum. Sed, ubi de his uerba fiat, demus, si qui ita sentiant, aliam uim esse intelligentiam, rationem aliam, rursusque, si uelint, aliam mentis, aliam consilij, quam aduersus eos id nobis sufficiat, quod omnes homines euidenter cognoscunt malum, mel, pilum, uiam, & alios fructus, siue una animi potentia, siue altera, siue tertia, siue pluribus comprehendantur. Oes autem homines aequae sibi per-

suasum habent & motionem, & causam, & signum esse: tum hæc, quæ prædicta sunt, tum mentem, memoria & uoluntatem esse, quæ Asclepiades, quasi nulla sint, præter alia multa, conatus est funditus euellere. His igitur propositis satis planam esse causam existimo, quæ ijs, quæ postremo perfecte docuerat, adiunxerit, Quæ item omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt. Inire Medicus debet artis opera, initio ab affectuum cognitione accepto, comparans ea, quæ in ægrotante apparent, ad ea, quæ in sanis conspiciuntur, intuitus, quæ similia, quæ item dissimilia, & hæc atque alia omnia sensu ac mente comprehendere: tum, si qua sit præter has potentia, quæ communiter possit secundum naturam de omnibus iudicare, hæc etiam perinde, atque illis de inuentis iudicare, sicut etiam cognoscere omnes homines possunt, quemadmodum nos in medicinæ operibus, principio habentes pro materia, quæ sensu comprehensibilia sunt, his uerbis, Quæ contingere atque audire licet: potentiam uero hæc iudicantem duplicem, sensum scilicet & mentem, quam ostendit, cum inquit, Quæ item auribus, odoratu, gustatu sentiuntur. utriusque autem euidenter memoria subseruit. si quis aliam quamuis potentiam introduxerit, nihil pugnabimus, modo subiectæ materiæ utilis uideatur. His enim uerbis, Quæ ite omnibus, quibus cognoscimus, intelligi possunt, & mentem complectitur, & permittit, ut si quis aliam iudicandi potentiam esse arbitretur, illam quoque nobis declararet. Hactenus igitur, quæ in hoc libro tradita sunt ab Hippocrate communiter ad uniuersam medicinæ artem pertinent, atque idcirco ea esse, F. proœmium totius artis proposui. Proxime autem transit ad medicinæ partem, quæ manu medetur, & ex ijs, quæ huius partis sunt, ad ea, quæ in officina Medici discere possunt, aut tractare, qui in arte primū exercentur. Nemo autem existimet expositionem me longiorem præter meum morem fecisse. siquidem, quæ totius artis communia sunt, pluribus uerbis explicari debent, quàm quæ proprie ad singula pertinent, ut quum maxime, ubi quis in aliquo opere ipsa pertractet, nunquam alias commemoranda, id quod ego constitui in horum librorum Hippocratis expositione, ubi de mente ac sensu omnia persequutus, eorum, quæ proxime reuli, nullam amplius faciam mentionem. Quin hæc dixi paucioribus fortasse, quàm res pererat, quia quum proponere possem agitatam de numero potentiarum animi, controuerſiam, ac de ea pronunciare, magis operæ precium duxi eum, qui harum absolutam notitiam requirit, ad librum de communi ratione reijcere. Aliud etiam uertitur in dubium, ubi præcipit, ut ab inspectione illius, quod simile est, & dissimile inchoemus. propterea, quod non ita distincte omnibus notum sit, quo simile & idem inter se distent. quod ipsum de industria omisi alibi explicatum. Attinent ad eandem contemplationem, & alia multa, quæ similiter præterij, & hoc utrum, qui medicinam in usu positam profitentur, eorundem uel similibus obseruatione utantur. ex ijs enim quidam similia cęsent animaduertenda: alij cautiore ea, quæ suæ sectæ uniuersæ consentanea sunt tenentes, omnia eadem obseruari uolunt, seu ad morbos significandos, seu ad præſagia, seu ad curationem pertineant, & Dionem phreneticum eundem esse, atque Theonem phreneticum, quatenus ambo febricitantium infania opprimuntur: alij neque simile uno modo usurpari dicunt atque intelligi, sed duobus, uno quidem simile significat, quod nulla conditione differt, ut Castor & Pollux: altero non huiusmodi, sed id, in quo maius & minus conspicitur. Quin neque apud uetustissimos Medicos, ac philosophos, quorū scripta adhuc extant, uidere licet simile ita usurpatum: ut qui confuse ipso citra omnem distinctionem utantur, & modo eandem formam habentia nulla ratione distantia similia dicant, ut dextrum oculum & sinistrum, cum uterque in eodem homine consideratur: modo, ubi unus glaucus, cæsius alter est, aut niger, uel quatenus oculi sunt in diuersis quoque hominibus, similes uocent. Magis tamen consuetum est apud ipsos glaucum glauco, & cæsiū cæſio non secus ac nasum aduncum adunco, simum simo, rectum recto similem appellare.

Quæ autem ad chirurgiam, in officina Medici.

Huiusmodi breuitate constat, eos de industria uti, qui uolunt obscure quid enunciare. nam, ubi interdum uno nomine, aut uerbo adiecto, interdum altero aut summum tertio, lucida reddi oratio poterat, cur neget quis eius auctorem operam dedisse obscuritati? Equidem uerborum formam adiungā, qua quis clarā fecisset orationem, ea est. Medicinalis ars uniuersa in affectuum cognitione ad ea commune consilium dirigit, quæ sanis similia sunt, aut dissimilia, quæ mente ac sensu aperte comprehenduntur, inueniens atque dijudicans, e quibus, quæ chirurgi tantummodo sunt, exequar, atque ex his ipsis, quæ in officina Medici ostendi addiscentibus, aut præstari ægrotantibus possunt. Sic igitur diceret, qui clare loqui uellet. Officinam Medici κατ' ἰατρείου appellat, cuius nonnulli postremam syllabam per. n. scribunt, quo modo si scribatur, significabit, in arte medicinali, non in loco, quem ἰατρείου appellamus quasi ita dixerit. Quæ in medicinali arte eius partis sunt, quæ manu curat, talia sunt. In sequentibus autem patet eum, qui librum composuit, seu Hippocratem ipsum seu Theſſalum eius filiū non explicasse omnia chirurgi munera, sed neque omnia, quæ in Medici officina aguntur, sed ex his ipsis, quæcunq; addiscere debent, qui primas institutiones aggrediuntur. Quin & inde originem traxit inscriptio libri, quam postea sequuti sunt Diocles, Philotimus, & Mantias. Satius autem fuit sic inscribi, περὶ τῶν κατ' ἰατρείου, hoc est, de ijs, quæ in officina Medici fiunt. Miror autem Asclepiadem, qui κατ' ἰατρείου scripturam seruans, putauerit significare artem medicinalem, quam κατ' ἰατρείου significat, at non κατ' ἰατρείου, sic, ut ἰατρείου pro officina accipiatur, ἰατρείου ad morbos curandos pertineat. Sed huiusmodi contemplationes

Attinent ad nomina, quibus parum insistere debent, qui in rerum ueritatem incumbunt. Ea uero, quæ proposita sunt, proximis uerbis docere incipit.

6 Aegrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen, ubi, quomodo, quot, quibus, quomodo, quando, corpus, instrumenta, tempus, modus, locus.

Omnia hic percurrit a quibus, per quæ, quibus cum, & circa quæ chirurgia exercentur: deinde narrat quale esse prædictorum unumquodque debeat, & quomodo, aut quo tempore adhiberi. Ex his pleraque in aperto sunt, sicut ægrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen: sed & in sequentibus ab ipso quoque auctore exponuntur, quum referat, quomodo æger se Medico exhibeat, qua ratione medicus agere circa ipsum debeat, & assistentes subseruire. Non secus etiam quæcunque de machinamentis, & lumine nouisse nobis necessarium est, in sequentibus persequitur. Post hæc uberius de fasciandi ratione pertractat, non quo multa uerba faciat, in toto enim libro studet breuitati: sed quo nihil, quod utile sit, uoluerit præterire. Ergo quæcunque propositis uerbis continentur, præterquam, ægrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen examinanda sunt, atque ante omnia, Vbi, quod primo propositum est *ὅπου* dixit, cuius dictionis posteriore syllabam Iones per. n. nos per. n. scribimus. hæc significat locum, in quo quis situs est. quocirca non absurde dicit aliquis ad omnia, quæ dicta sunt, eam referri. Siquidem ægrotanti idoneo loco opus est, uocantur autem ægrotantia, quibus manus curatio adhibetur, ijs non minus idoneum locum requirunt, medicus & instrumenta. ex luminibus uero, quod artificiosum est, licet ubi uolumus collocare. Quod deinceps adiungitur, quomodo: *ὅπως* dixit, nos per. n. scribimus *ὅπως*, notat autem non modo apud nos, sed apud Iones quoque rerum, quæ traduntur, ueluti qualitatem. eos enim qui artem addiscunt, non solum scire locum conuenit, ubi æger iacens, aut sedes manu curandus est, sed quomodo figurandus, quomodo item, qui agit, & qui agenti subseruiunt. Machinamenta item non solum debent loco idoneo collocari, sed in ordinem quoque disponi. singula enim & medico & eius ministro, sic erunt maxime ad manum. Videtur autem hic omisisse instrumenta, ut quæ intelligi ex machinamentis possint: sed quamobrem inordinate eorum meminerit, mox considerabimus. nunc autem explanare conuenit, quæ proxime subiiciuntur: quot, quibus, quomodo. Singula hæc ad ea referuntur, quæ superius dicta sunt, quæ ad chirurgiam præparata scire debent addiscentes, quot sint, & quibus ex ipsis quomodo utendum. sic, ut particula, quomodo, quum paulo superius particula, ubi, subiiciebatur, situm: nunc utendi rationem significet. Ibi ergo ponitur, quomodo, iuxta aduerbium loci, ubi: hic autem iuxta relatiuum ad exponendum, quibus instrumentis machinamentisque agendum sit. Quod adijcit, quando, occasionem aperte demonstrat, per quam uti singulis conueniat. Quæ subiiciuntur his uerbis, corpus, instrumenta, tempus, modus, locus: non immerito requiritur, quid sibi uelint. nam, quum, ægrotans, dixit ægrotantis corporis, similiter uerbo, quando, tempore, uerbo, quomodo, modi, uerbo, ubi, loci uim notauit. cur igitur hæc repetit, & turbato ordine instrumenta inserit, cum proxime a machinamentis ordine poni magis potuissent? quanquam, & si nullus eorum meminisset, intelligi ex machinamentis poterant. Sed his occurrere possumus affirmantes, instrumenta nunc intelligi, scalpellum, terebram, hamum, scalprum, laminam membranæ custodem, & quæ similia sunt, quæ possumus etiam ex machinamentis comprehendere, quum sint eiusdem generis. Huiusmodi instrumenta, quia proprie parata sunt curationis gratia, idcirco *ὅπως* nuncupauit. quod uocabulum in opere de ratione uictus in morbis acutis, qua de balneo usurpauit, quū inquit, quippe in paucis domibus, uel instrumentis (quæ *ὅπως* dixit,) uel ministri inueniuntur. scaphia igitur, rotas, peluim, labra, & quæcunque accommodantur ægrotantibus, sub eo nomine comprehendisse credibile est. Restat adhuc absurdum in reliquis, quorum una sit mentio cum instrumentis. Fortasse autem corpus nunc dixit affectam partem: tempus uero id, quod ipsi adiungitur. nam, ubi manus curatio admouetur, scire conuenit, quamdiu inceperit affectus, qui curandus est. Ipse enim cauit, ne tertio, aut quarto die membra extenderentur, aut articuli reponerentur. Potest item, tempus, nunc dixisse, dum manu curatio fit. quandoquidem conari in quibusdam debemus manu quam celerrime uti, quum periculum maximum ex frigore iam sequatur, sicut in ijs, qui suuntur, celerrime enim intolerabili doloreprehenduntur, qui manu curantur: in alijs autem, ut suffusionibus, longiori tempore agenda res est, quum demissa acudiu contineri ea parte debeat, qua non fluere, sed uehementer insidere suffusionem uolumus. At modus uitiorum originem nunc significare potest, quum ipse cenſeat cognoscendum esse medico, quomodo os fractum est, aut suo loco motum, sicut ipse etiam in libro de uulneribus capitis indicauit, quibus modis illata plaga fuerit, ubi ait, Vulneratur autem caluariæ os tot modis: & rursus, suntque uniuersisq; modi species fracturæ plures. addit præterea, collidi etiam os potest, quamuis in suo statu seruetur, & colliso rima non accedat, atque hic est secundus modus. tum alium adijciens, inquit, tertius hic modus est: & rursus, quartus hic modus. Illud insuper a ratione uidetur alienum, quod locum iterum adscribat, quum supra dixerit, ubi, quo aduerbio locus significatur. Quare nonnulli eam dictionem aliter exposuerunt, simulque scripturam immutarunt, sic, ut pro locus iterum, ubi, legatur. hæc tamen scriptura libri expositores non latet, quam non ignorant plurimi eorum, quos experimenta sustinent. Sed, ut res magis perspicua sit, eam repetam. habet autem sic, Aegrotans, agens, ministri, machinamenta, lumen, ubi, quomodo, quot, quibus, quomodo, quando, corpus, instrumenta, tempus, modus,

du, locus. uolunt igitur, quando inquit primum, ubi, id simpliciter intelligendum, quum liceat id uerbum referre ad ægrotantis corpus & instrumenta, uocarique hic instrumenta credunt ea, quæ supra machinamenta dixerat: at quum secundo repetit, ubi, definisse laborantis corpus, & instrumenta idoneo loco collocanda. Sed, si prior scriptura, & superior expositio maneat, locus in fine totius orationis affectam corporis partem significabit. Conserunt enim medici tam locos dicere, quam corporis partes, & a quibusdam confecta sunt integra uolumina de locis affectis. Hactenus percurfa sunt sola capita rerum, quæ tractari debent: docere uero proximis uerbis ingreditur. quapropter ad ea adiungendū animus existimo, nam, si quid eorum non recte intelligatur, in arte exercenda detrimento erit: ex ijs, quæ adhuc proposita sunt, si quid non bene acceptum fuerit, non admodum officiet.

Agens, siue sedeat, siue stet, commode, tum sui habita ratione, tum illius, qui curatur, ac luminis.

Antea exposui illa ab Hippocrate recēseri, a quibus, per quæ, quibuscum, circa quæ chirurgia exercetur: A quibus ergo, intelligere debemus medicum & ministros: per quæ, instrumenta: quibuscum, lumen & locum: circa quæ, corpus totum laborantis, & uitiatam partem, quæ & propositis uerbis & sequentibus singula exequitur, qualia esse oporteat, non tamen eo ordine, quo enumerauerat. quādoquidem orsus fuerat ab ægrotante, quod ab antiquis omnibus fieri solet, atque, ubi uelis, sexcenta legas exempla apud omnes, quod autem pertinet ad hunc locum, satis erit, quod a Poeta secundo Iliados in enumeratione profertur,

Dic mihi Musa, uirum, quis maximus est, uel equorum, Attridas pariter, qui sunt in bella sequuti?

Primo enim proposuit uiros, deinde equos, non tamen primo de uiris respondit, sed inquit,

Prima Pheretiadæ debetur gloria equarum,
Quas autem in morem celeres Eumelus agebat
Aequales atate, pares tergoque piloque.
Monte in Pierio, quas enutrirat Apollo.
Insignes ambæ, & Martis terrore carentes.
Maximus at longe fuit Ajax ille uirorum.
Indignatus adhuc, dum nulla subibat Achilles
Prælia, nam pugnant omnes uirtute præibat.

Alibi rursus, cum dixisset,

Tristis erat gemitus toruo & iactantia uultu.

Subiecit prius satisfaciens illi, quod secundo loco propositum fuerat.

Cædentem, & dura miserum, qui morte peribant.

In septimo autem Iliados uolens quasi de industria indicare, non esse habendam huiusmodi ordinem rationem, quum perpetua quinque tradidisset, primum de secundo tractauit, tum de quinto, posthæc de quarto, deinde de tertio, qui locus ab his uerbis incipit,

Beotij hic, Iones, proluxa ueste decori
Et Locrij & Phthij, & qui resplendebat Epeus.

Hæc de ordine orationis nunc semel dixisse sufficiat, ne quis alibi de huiusmodi re cupiat audire. Quæ igitur ad agentem attinent, id est ad chirurgum, clara sunt omnibus, qui ad ea uolent animus aduertere. Ostendit enim agentem, siue sedeat, siue stet, dum manum adhibet, commode figurandū esse, tum quod ad seipsum pertinet, tum quod ad ægrotantem & lumen. Quod consilium quum perpetuum statuerit in singulis, quæ dicta sunt, commodam deinceps collocandi rationem demonstrat orsus a lumine, quod postremum positum fuerat.

Luminis quidem duæ species, una communis, altera artificiosa. communis non est in nostra potestate: quæ arte comparatur, sita est in nobis.

Speciem dixit *ædior*, quod uocabulum nunc semel intelligens ubique in memoria habeo. Maiores enim græce soliti sunt appellare, & differentias, & species, & modos, eas partes, quæ generi subiunguntur. Dixit igitur nunc Hippocrates luminis esse duas species, quasi differentias duas, & modos dixerit. Est autem commune lumen, quo omnes homines utuntur, sub dio potissimum, deinde in amplissimis ædibus, quibus patientiores fores sunt, ac luminis plenæ, quales nunc habitant in multis ciuitatibus qui medicinalem artem exercent, quas a medico ducto uocabulo, medicinas appellant: artificiosum lumen maxime fit, ubi lucernas, faces, lampadas, aut tale quid accendimus, deinde, quum totas fenestras, aut earum partem patefacimus, seu alias claudimus, alias aperimus. quod æque in foribus accipiendum est.

Quarum utriusque duplex usus lumine aduerso, aut auerso.

Duplicem proponit usum utriusque speciei luminis, & communis, & eius, quod arte comparatur, aduersi scilicet, aut auersi. aduersum nominans ubi scilicet id, quod a chirurgo curatur, aut inspicitur, ad lumen spectat: auersum uero ubi a lumine paulum declinat, quod in suffusione fit, & uno nomine in omnibus uitij oculorum, quorum affectus neque bene cognosci, nec curari queunt, ubi homo ex aduerso

A uerso luminis collocetur: atque idcirco fugiendum est aduersum lumen: auersum autem ita fit oportet, ut is, cuius oculi a chirurgo tractantur, uel a lumine auertatur, uel ad ipsum spectet obliquus. Loquor autem nunc de ipsis oculis, non de palpebris, siquidem hæc tractari possunt, & si homo aduerso lumine collocetur, sicuti quando aquosa uesica extrahitur, uel pili laqueo excipiuntur, aut futura palpebris injicitur, aut denique ubi Medicus diductis palpebris non eger. Igitur, si lippiens aliquis uehementer exulceretur, uel id morbi experiatur, sub quo figura in oculo fit acino similis, auerti ex toto a lumine debet per omne tempus, nisi quando Medicus oculis remedia adhibet, cum eorum pars, quæ læsa est, sine lumine subijci curantis conspectui non possit. id quod etiam accidet, si in oculo excidere unguem uelit, suffusionem deducere, uel manu tale quid præstare. sed obliquus ad lumen spectare debet, cui manus injicitur, ita, ut nec lumen pupillam feriat, nec Medicus prohibeatur arte, hoc est aspectu earum partium, quibus medetur. aperte autem dicitur, qui auersus a lumine est, non ad lucem, non sub lucem, sed potius a luce, aut obliquus ad lucem collocatus: Hippocrates tamen usurpare sub lucem maluit, quàm a luce.

Auersi quidem luminis exiguus usus, & euidentis moderatio.

Hoc supra demonstratum est, nulla enim pars exceptis oculis in eiusmodi lumine manus curatio nem desiderat. sed quoniam (sicut diximus) nullo pacto admoueri manus potest, ubi æger ex toto auersus est a lumine, præcipit, ut inter aduersum lumen, & auersum figuretur. at non propterea, æque in omnibus morbis a lumine auertendus est, sed quatenus res ipsa cogit. nam, si exulceratio est, aut pus subest, aut in oculo figura similis acino fit, aut ingens inflammatio, seu acris materiæ cursus oculum exercet, lumen uel modicum infestissimum est, sic ut momento materiæ cursum excitet, & dolorem moueat: leuiorem offensam sub lumine sentiunt, quibus curatur suffusio, unguis, uel tuberculum in angulo, quod parum palpebras diduci patitur. Iam uero qua moderatione auertendus homo sit a lumine, facile comperies, si in hæc duo incumbas, ut & chirurgus id, quod agit, in oculo aperte uideat, & ægrotans non magnopere affigatur. quod si utrumque contrarie figurari hominem horretur, ei, quod magis urget, insisto: si neutrum superare iudicaueris, hominem prorsus medium collocato inter lumen aduersum, atque auersum. Nos sane tibi uiam indicauimus: hac usus inuenies, qua moderatione æger a lumine sit auertendus. Hippocrates uero ita loquitur existimans omnibus euidētem futuram, si qui inuenire ipsam studeant. non enim rudes docuit, quemadmodum non nos nunc, sed admodum in disciplinis assuefactos, sic, ut ex eorum, quæ supra ostensa sunt, consequutione, talia per se nullo negotio assequantur.

Quod uero ad aduersum attinet, ex luminibus, quæ dantur, conferuntque, conuerti ad illustrissimum oportet, cui manus adhibetur.

Vt plane conspiciari chirurgus possit, quicquid in corpore ægrotantis molitur, in omni corporis parte, oculis exceptis, eligere locum debet maxime lucidum. Est autem maxime lucidus sub dio in Sole, ubi nihil officit eius luci. sed talis locus interdum nullus est in ædibus ægrotantis: sæpius est quidem, collocare tamen ibi hominem non expedit, hieme propter frigus, æstate propter ardorem. utriusque enim sua noxa est. adde, quod cauere perflatum oportet, cuius causa sæpe non modo idoneo aeri hominem non committimus, sed cauemus, ne prope portas & fenestras ducatur, si uehementior perflatus accedat. Vitamus autem, ut quum maxime perflatum, ubi ueremur, ne quid neruosum patiat, sicuti rursus solem in ijs, quæ putrescunt, ut pote quibus periculum subest, ne sanguis erumpat. Recte igitur adiecit, ex luminibus, quæ dantur, conferuntque. non enim simpliciter ex luminibus, quæ dantur, eligendum est maxime lucidum: sed intueri etiam oportet, an illustrissimum sit, ex ijs, quæ conferunt.

Nisi ubi quidpiam, aut latere oportet, aut conspici non decet.

Sententiam suam his uerbis auctor minus euidenter expressit, ita, ut partes, quæ tractantur, non uideantur in aduerso lumine collocandæ, quandoquæque aut latere quidpiam oportet, aut conspici non decet, at longe aliter sensit, idcirco subiicit.

In quo casu id, quod manu curatur, ad lumen conuertendum: chirurgus autem ad id, quod curatur, cum eo ne luminis officiat.

Debit enim ipse totam sententiam aperire hoc modo. quod uero ad aduersum attinet ex luminibus, quæ dantur, conferuntque, conuerti ad illustrissimum oportet, cui manus admouetur, non tamē purum ac sine ullis tenebris lumen seruare: sed, ubi latere quidpiam oportet, uel conspici non decet, seipsum ita collocare, ut partes, quæ curantur, sibi conspicuæ sint, cum ceteros omnes lateant. Vniuersa igitur orationis sententia sic habet. Roget fortasse quis causam, quam ob rem Medicus uelit assistentes cælare: an quia docere magisterium chirurgiæ aliquos ex presentibus nolet, tanquam indignos, qui id percipiant. quin & ab ægrotantibus necessarijs est etiam cauendum, quod non ferant id incidi, quod necessariū est corporibus, quæ eiusmodi manus operā requirunt. indignatur. n. & chirurgus quasi carnifici succēsent. Quid quæ res sæpenumero cogit, uel putrē testē abscindi ex toto, uel neruū trāuersum secari, ne homo neruorū distictione prehenderet. quidā uero idiotæ, nec uidere suppuratorem sustinēt: alij ne suppurantē quæ locū plane aperiri a Medico mittunt, in quo casu Medici propositū est, ut

est, ut his minime aduertentibus abunde affectum locum fecerit, & pus uniuersum effundat. id quod & E ob laborantis timorem nobis interdum accidit, nonnulli siquidem ita manus curatione pertimescunt, ut exanimentur metu ipso tormenti, priusquam incidantur. in quo casu medicus dicere probabiliter debet, quantum spectat ad manum adhibendam, postero die se consideraturum, nunc se nolle manum injicere, sed perfundere aqua, uel spongijs fouere, ut locum cataplasmati, aut medicamento idoneum reddat, atque interim timidum hominem nec opinantem secare. Hæc quidem medicus assistentes caelat, ut ipsos aspectu prohibeat: alia uero ob laborantis pudorem, ubi graui animo fert uideri a multis, quo uitio in ano uel obscœnis partibus affligatur. has enim partes inuitissimus quisque alteri ostendit: foeminae uero clunes, pectus, uentrem, atque adeo magis pubem. Porro autem quidam Hippocratera reprehendens, hæc ait ab ipso ridicule apposita. nam, qui has partes caelari uolunt, quæ manu curantur, his in procliui est omnes ejicere foras, & medico duntaxat, aut uni cuiquam, uel alteri ex ijs, qui adsunt maxima familiaritate coniuncti, rem committere. Verum qui hæc profert, ignorare uidetur complures, quos æque pudet prohibere præsentem aspectu, & missos facere, atque suos affectus conspici. Fit etiam sæpe, ut, & si iussi fuerint discedere, curiosi quidam aut nonnulli ex familiaribus atque amicis solliciti studio cognoscendi quæ ad ægrum spectant, remaneant impudenter. per huiusmodi ergo occasionem, ineat medicus gratiam apud ægros, quæ nihil obest, polliceturque ipsis seorsum nullo alieni F te, se manum ita adhibiturum, ut multos lateat. potest enim (ut dixi) dum uel aquam perfundit, uel spongijs fouet, quasi nondum sit manum admoturus, momento effectum perficere, ijs, qui uidere cupiunt, aliam rem agentibus. Verum huiusmodi quæstiones præter medicinæ præcepta sunt, quæ nos eorum, quæ dicta sunt, consequitione impulsæ, & contradicentium importunitate commemorauimus. Sed proximum est, ut ad sequentia transeamus.

Hæc enim uia, qui agit, uidet, quod tractatur conspectui non subiicitur.

Hic quoque, perfecta oratio huiusmodi est: Hæc enim ratione, qui agit, partem cernit, quæ manu curatur, eaque ipsa cerni ab alijs non potest: neque enim, pars, quæ curatur, a medicis utrunque consequitur, nempe ut oculis exposita sit, & lateat.

Verum sui habita ratione, dum sedet, pedes habeat e regione genuum deorsum ad rectam lineam, quodque ad interuallum spectat, non magnopere inter se coniunctos: genua uero, paulo supra inguinum regionem, diducta sic, ut cubiti insidere illis possint, & utrinque dari ad latera.

Postquam modum expressit, quo chirurgus respectu luminis debeat figurari, ad habitum uenit, quo G sui ipsius habita ratione commode collocetur. supra enim inquit, Agens, siue sedeat, siue stet, commode, tum sui habita ratione, tum illius, qui curatur ac luminis: deinde primo exequutus, quod postremum positum fuerat, & necessario simul mentione facta moderationis, qua collocari debeat, ratione eius, qui manu curatur, iam docet, quo pacto seipsum intuitus debeat commode figurari. commode autem respectu habito ad seipsum collocari nihil potest, quod simplex sit, & quasi articulis distinctum: sed, si partes consideres, uarie potest alias alio modo figurari, sicque interdum etiam commode collocari. Ergo, si quis seu confidat, seu stet, crura plurimum inter se diducat, erit eorum habitus a moderatione alienus, perinde, ac si ex toto hæc committat, efficiatque, ut se contingant, uel alterum alteri superimponat, atque adeo, si in longitudinem crus totum extendat, uel si pedem non statuat e regione genu, sed uersus partem posteriorem, multum a recta linea declinantem. Merito igitur Hippocrates docens qua moderatione, sedens chirurgus sui habita ratione, titatur in singulis partibus collocandis, præcipit, ut pedes e regione genuum contineat. Sed, cum, e regione, accipi bifariam possit, modo in his, qui membrum in longitudinem extendunt, modo in ijs, qui ipsum recta deorsum continent, sicut, ubi stamus, iure deorsum ad rectam lineam, addidit. ut semper autem consueuit, situm e regione *ζην* appellat. Iubet igitur pedes modice inter se diduci, genuaque paulo inguinum altitudinem excedere, eo cō H filio ubique, ut decore figuretur, ut paratus ad opera sit, ut sic stabilis sedeat, ne labet. quare genua & femora tota usque ad inguina, eatenus inter se diduci iussit, ut decore, ut tuto sine curationis impedimento, cubitis & aliqua brachiorum parte modo femoribus insidat, modo utrinque porrectis utatur. quam rem his uerbis expressit, *ἑστῆν* significauit femoribus insidere: uerbo *παρὰ τῆσιν* dari utrinque ad latera.

Uel sit succincta, distincta, æque, similiter, in cubitis, atque humeris.

Succinctam dixit pro collecta, ut neque fluat, neque medicum strangulet: uerbum, distincta, ad uertem refertur, cuius nullam partem uoluit duplicari. Quod postremis uerbis adiungitur, æque, similiter, in cubitis, atque humeris ambiguum est: aut enim, æque, & similiter, utriusque brachij, & cubitum & humerum ueste uel andum existimat, ita, ut brachia inter se conferantur, quod græcorum plerique *συγκρίνειν* dicunt: aut cubitos cum humeris comparat, uolens cubitos æque & similiter, ut humeros in utroque brachio circumdari. Constat autem noluisse uestem supra cubitos terminari, cum eos nudari turpe sit, non solum medico, qui artem adeo honestam exercet, sed & forenses causas publice agentibus, quos pudere manifestum est athletarum more supra cubitos uestem rejicere, sed & huiusmodi genus

Agens amictus expelli alioquin debet, ut pote sub quo non modo ad cubitum, sed ad totum brachium frigus aspires: non tamen ostendit, quatenus ultra cubitum uelari brachium debeat. an id omisit, qui a manifestum erat, & inueniri a nobis omnibus facile poterat? quum in qualibet opera, non magno negotio conijciatur, quatenus ultra cubitum tegendum ueste brachium sit, si in decus, & propositæ martraria consilia esse proposui, nempe obscuro aere opus esse, ne quod curatur, oculis patere possit, claro lumine, ut id chirurgico conspicuum sit: illud autem sequendum esse, quod superat, ac si utrunque idē posse uideatur, medium prorsus accipiendum: idem hic faciendum est, & ubicunque consilia contrarias res hortatur: medium siquidem inter utrunque semper est eligendum, si alterutrum superabit, ad illud uergendum. Quod igitur ad manus curationem pertinet, ipsa per se nudari totum brachium exigit: contra, decus uelari totum. quamobrem deligi semper utriusque medium conuenit, atque in id, quod urget, inclinari.

17 *At ratione habita partis, quæ tractatur, quod pertinet ad lōge uel prope, ad supra uel infra, ad hinc uel hinc, ad mediū, quod quidem ad prope uel longe termini sunt cubiti, qui in priorem partem ultra genu, in posteriorem ultra latera ferri minime debent: quod ad supra & infra, non superius quàm ut manus ad mammæ perueniant, non inferius quàm ut pectore super genua incumbente, manus cum humeris ad rectum angulum figurentur, quæ quidem in medio sunt, ita se habent: sed, quod ad hinc uel hinc, porrigatur corpus, & huius illa pars, quæ agit, quatenus inclinari conuenit, modo sede non excedat.*

Cum medico imperauerit, ut tum sui habita ratione, tum illius, qui curatur, ac luminis, commode uel sederet, uel staret, & primo commodam pro uno quoque horum trium sessionem aggressus fuerit, orsus a lumine, deinde ad sessionem medico idoneam transiens, hanc ipsam exposuerit, uenit ad tertium, quod restat, sedendi moderationem ostendens, quantum spectat ad eum, qui manu curatur. neque enim, sedere chirurgum maxime prope hominem conuenit, ne loci angustia manus ab agendo prohibeatur, neque ita recedere, ut uix ad illum perueniant. hic igitur terminos quosdam constituit, quos chirurgus in priorem aut posteriorem partem excedere non debet. illud autem obliuisci non oportet, quod primo sedentis mentionem facit. Chirurgum igitur iubet adeo recedere ab ægritante, ut cubiti nec in priorem partem quàm genua, nec in posteriorem quàm latera porrigatur. hos itaque fines statuit interualli, quod ad priorem & posteriorem partem refertur, id quod in longitudinem appellatur, in reliquis uero duobus, uno in latitudinem, altero in altitudinem, siue profunditatem (utroque enim uocabulo dicitur,) altitudinis eum finem chirurgus posuit, ne superius quàm sit mammarū situs, manus porrigat, nec inferius quàm ut pectore super genua incumbente ad rectum angulum cum humeris figuretur, quem habitum *ἑστῆν* appellat, hic autem medius est, inter ultimum cubiti flexum, ultra quem flexi, & ultimam porrectionem, ultra quam extendi brachium non potest: latitudinem, quæ ad utrunque latus pertinet dextrum scilicet & sinistrum, eo finit, ut eatenus inclinari utile sit, dum sedes non moueatur, hoc est illæ partes corporis, quibus sedemus, sedilique innitimur. Scripsit quidem terminos perpetuos non eodem tempore, quia non licuit, quando egit de longitudinis interuallo, latitudinem aut altitudinem docere, sicut nec ubi de altera, reliquas duas. uult autem (ut arbitror) medicum ipsum animo hæc, quæ commemorauit, omnia quocunque tempore persequi. quum, quicquid agatur, omnia simul usui sint. Sed, quum medius quidam sit sessionis habitus, ubi medicus nihil intuetur, nihil agit, in eo figurari decorum magis atque honestum est, quasi pingi debeat eius imago, aut fingi. At, quum ad chirurgiam uenit, mouere manus debet interdum in priorem & superiorem partem simul, tum in sinistra priorem ac superiorem: rursus ab eo habitu in posteriorem partem, uel utramque manum, uel alteram tantum adducere, sic & in inferiorē interdum & rursus in superiorem, aut in dextram uel sinistram. interuallis enim inter se coniunctis, uarie status mutantur. commune est omnium sessionem tueri, quam nonnulli relinquunt ex interuallorum termino excedentes. nam, si pars, quæ tractatur, adeo sublimis sit, ut medicus manus ferat super mammæ, cogetur interdum sublimior a sede leuari, ut quasi confurgens, neque sedeat, neque stet, sed situs sit in medio utriusque, neque hæreat. at si plurimum in dextram uel sinistram partem inclinatur, ob id sedili mouebitur, ita, ut periculum sit, ne de eo cadat. quid attinet dicere, si in priorem uel posteriorem partem conuertatur idem ipsi in utraque euenturum esse? Tantū, ubi in inferiorem partem inclinatur, præterquam quod indecore sedebit, lumini etiam officiet.

18 *Stantem uero oportet pariter ambobus pedibus bene insistere, sed agere altero insistentem, at non eius partis, cuius manus agit: tum genu inguinis altitudinem æquare, perinde atque ubi sedet: in ceteris seruare eosdem fines.*

Quum sessionem absoluerit, ad standi rationem uenit, eadem prorsus iubens obseruare stantem, quæ sedenti supra imperauit, excepto quod id, cui pedes insistent, non debet æqualem utrunque pedem sustinere. alterum enim uult sublimiorem haberi, qui tamen non sit e regione manus agentis, in quo statu perseuerandum esse, quoad manus opera utitur, modo pars, quæ curatur, neque erectior sit, neque multum in longitudinem aut latitudinem recedat, nulli dubium est, qui eorum, quæ dicta sunt meminerit. Pars enim, quæ adeo sublimis sit, ut medicus cogatur super suarum mammæ regionē manus admouere, illum plus iusto sursum trahendo, loco dimouebit: eundem loco excedere similiter coget, si longe rursus adeo distet, ut in priorem partem ferri necesse sit. Quoniam uero alterum pe-

solent pollicem sub alijs digitis tenere, quo fit, ut laboris expers paruus sit, & interuallum inter ipsum E & indicem minime augeatur, quæ res in morbum manus, quod perinde est, ac si noxam dixerit, terminatur. Placet alijs referri rem ad morbum, oriri uero hunc, uel pollice sua sede excedente, uel loco, qui inter pollicem & indicem est, exulcerato & in curatione dura cicatrice inducta, ita ut musculus, qui inter eos est, induratus, uel quopiam uitio tabescens alimento, incrementoque prohibeatur interdum etiam carne inter digitos, quod ualde putruerit, absumpta, ac dura postmodum cicatrice inducta, interuallum angustum inter pollicem & indicem redditur, & ipsi inter se, quasi uinciuntur, ac præcipue, ubi locus (ut dixi) duram acceperit cicatricem. quin & huiusmodi uitia in pueris negligi plerunque uerisimile fit: eos uero, qui firma ætate sunt, iussos a medicis mollire pollicem, mouereque, interuallum, quod inter ipsos est, alimento idoneum reddere. adde, quod ijs totum corpus increuit, & si quid lædatur, ali duntaxat definit: at infantibus, ubi primo crescunt, cum morbo ipso opprimuntur, præter id uitium, quod digitos non moueant, affectæ partes non augentur, & propterea, quod inter digitos est, interuallum contrahitur. Quibusdam hoc inquit euenire, alijs uero ob cicatricem duram, & aliquod eius loci, quod in medio est, uitium durum. quare quasi aliquo uinculo continetur, hoc est, prohibetur pollex ab alijs diduci. sic enim accipiunt aliqui uerbum, contineri, & si his illud maxime aduersetur, quod iuxta hanc expositionem non debuit Hippocrates, sub alijs, dicere *ὑπὸ τῶν ἄλλων*, quod causam, sed *ἐπὶ τῶν ἄλλων* quod loci interuallum significat, cum mala, quæ inter ipsos incidunt, interuallum contrahant, atque alligent. De his igitur, ut tibi uidebitur, iudicabis, eligens, quod maxime probabile sit. uerba enim ita obscura diuinationem magis exigunt, quàm sapientiam: nos autem ad antiquam scripturam reuertemur, quam Asclepiades fortasse uitiatam suspicatus integram hoc modo habere coniecit: Morbus, quo & læduntur, quibus a primo natali die, uel in educatione assueuit, & quæ sequuntur: fortasse autem hæc fuit germana Hippocratis scriptura. Putauit Heraclides Tarentinus intelligendos esse affectus, ut perfecta oratio tota sic scribatur morbus a quo, & lædens affectus, quibus a primo natali die, uel in educatione, & quæ sequuntur.

Agens uti utraque manu ad omne opus debet, & ambabus simul, siquidem ambæ similes sunt, id spectans, ut recte, ut decore, ut celeriter, ut iocunde, ut eleganter, ut prompte. 23

Præstari quoduis iubet utriusque manus auxilio: id enim ad celeriter ac decore agendum maxime accommodatur. posset quidem medicus tentare dextra, ubi dexter hominis oculus curatur, acum dimittere, uel excidere unguem, uel aliud quid tale, & idcirco adducit id spectans ut recte, ut decore, ut celeriter, ut iocunde, ut eleganter, ut prompte, quoniam hæc consequemur, si, qua ratione proposuit, exerceamur. quale autem unumquodque esse debeat, mox indicat. Quod uero ad hunc locum attinet, illud meminisse conuenit, quod omnium, quæ hic habentur, caput est, quomodo, id unum ex illis est, quæ prima diuisione comprehenduntur. Illud etiam obliuisci non oportet, quod manus similes appellauit, quanquam specie non distant.

Machinamenta autem, quando, & quomodo exponuntur, ubi oportet, ne operam impediunt, neque longius distent, quàm ut prehendi possint, sed collocentur iuxta eam corporis partem, quæ tractatur, quod si ab altero præbeantur, is paulo ante paratus sit, exequatur autem, ubi imperaueris. 24

Non solum spatham habentem in summo capitulum rotundum, cauumque, & scamnum, cui ab utraque parte axes sunt, & alia, quæ machinationum structura continentur, sed & quæ communi nomine *ἀρμύρα*, id est, instrumenta uocantur, uenire sub *ἀργύριον*, id est, machinamentorum appellatione plane hic ostendit, quum inquit, quàm ut prehendi possint, deinde, quod si ab altero præbeantur: namque hæc, dum manum adhibemus, & nos ipsiprehendimus, & ab alijs accipimus.

Iam uero assistentes, id, quod curatur, eo modo præbere debent, quo traditum fuerit, reliquum uero corpus continere sic, ut immobile præsent, item habere silentium, & ei, qui præest, auscultare. H 25

Clariora hæc uerba sunt, quàm ut explanationem desiderent.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

Communia de recta deligandi ratione præcepta, ab affectarum partium, affectuumque natura sumpta traduntur.

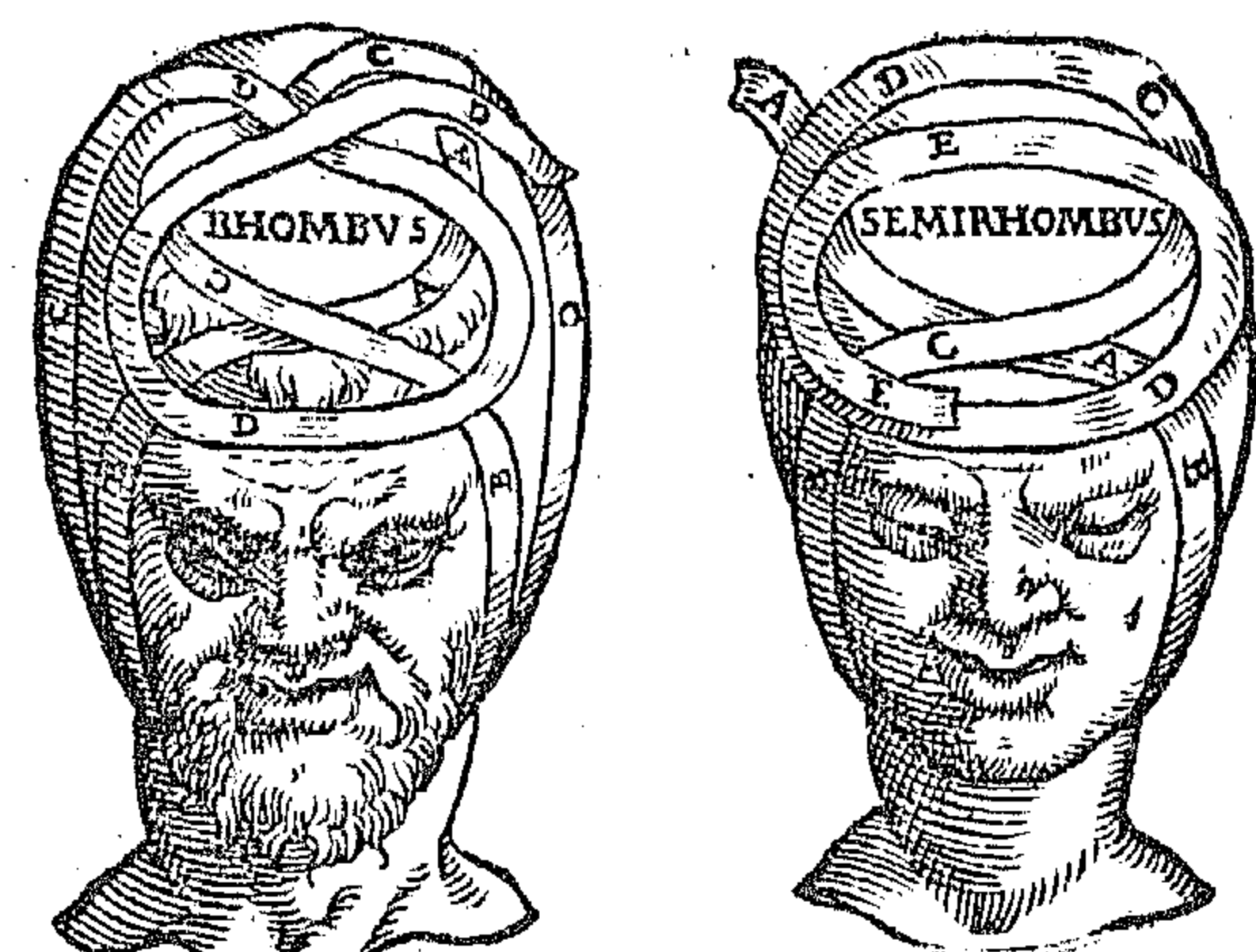

INCVL ratio duplex, altera illius, quod iniicitur, altera illius, quod iniectum est, quod iniicitur, ut celeriter, iocunde, prompte, eleganter. celeriter quidem, ut opus expediatur: iocunde ut facile præstetur: prompte, ut ubique sit in promptu: eleganter, ut oculos deleat. qua uero exercitatione hæc assequamur, dictum est.

Quædam communia sunt utriusque rationis uinculi: quædam propria alterius. prompte, & celeriter proprie ad uinculum pertinent, quod iniicitur: recte, & decore, ad id, quod iam iniectum est (ipse autem id, quod iniicitur, uocat *ἐργασίμους*, quod iniectum est, *ἐργασμένον*) iocunde, & eleganter utriusque sunt communia, iocunde quidem, tam uoce, quàm significatione: at eleganter, quod ad uocem spectat, commune est utriusque, quod ad significationem non ita. nam elegantia uinculi, quum adhibetur, in manu motu consistit: quum iam adhibitum est, in ambitu linteorum. Possumus autem dicere fascias eleganter circumdari, loquentes de uinculo, quod iniicitur. At iocunditas num magis etiam attenditur, cum adhibetur, quàm quum iam adhibitum est, siquidem hoc solo fasciarum pressu dolorem affert, at quod adhibetur, & eo nomine, quod membrum incommode continetur, interdum enim ea de causa comprimitur, licet fascia recte circumdetur? Neque alienum est etiam censere communem utriusque esse compressum eorum, quibus tanguntur, quæ uel comprimunt, uel non comprimunt, eius quidem, quod iniicitur, quatenus pars, quæ curatur, premitur, uel non premitur sub continentibus: at eius, quod iniectum est, quatenus suspenditur, ut quum brachium mitella excipitur, uel quatenus continetur, ut quum ea cruri subiiciuntur, quibus fulciatur. Non mediocriter autem confert ad uincendi iocunditatem, agendi celeritas: celeritati uero maxime promptitudo conducit. quin & hæc sunt perfectiones uinculi, quod iniicitur, potissimum propria, ut & sine pressu contineat, & præptum sit, atque paratum. namque error in collocando ad partem quoque alligatam spectat, sed nunc agit de membro uinciendo, ubi commode figuratur. Statui uero suæ sunt perfectiones & uitia, non secus ac fasciis, quarum, omisso statu, in præsentia mentionem facit. Ergo, ubi paratum uinculum adhibeatur, opus mature perficitur. ipse enim, quid sibi uellet promptitudo, expressit, cum inquit, prompte, ut ubique sit paratum: quod euenit, ubi, qui deligat, prouidit, ut nihil ambigere, nihil scrutari debeat in agendo, hoc ne, an illo modo circumagere fasciam conueniat. promptitudo igitur, quæ idem est, atque præparatio, operam facillime absoluit. Iocunditatem ipse docuit sitam esse in facile agendo: sed celeritatem constat cum præparatione & agendi uelocitate coniungi. Iocunditas igitur illis annumeratur, quæ magnopere ei conducunt, qui manu curatur: atque ob eam celeritas, quam promptitudine, dum agimus, facile consequimur: elegantiam uero aspectu gratam (sicut ipse deinceps adscripsit) præter ea, quæ necessaria erant, in chirurgico posuit, ut quæ ipsius gloriam augeat apud uulgus, cui obnoxius est ambiciosus, perinde quasi amore captus. hac quanquam non capitur, qui humanus est, non tamen laudem aspernatur, eo incumbens, ut magis apud ægros ualeat auctoritate. quandoquidem sibi magis obsequuntur, quæ res illis utilissima est. Huius ergo auctoritatis apud uulgus gratia non modo medicus illam non aspernatur, sed ne philosophus quidem. magis enim homines iuuat, ubi apud eos in honore & admiratione est, ut qui magis ipsius facta imitentur, & iussis eius obediunt, non secus ac numinis cuiusdam. Qua uero exercitatione hæc assequamur, dictum est, qua exercitatione celeriter, iocunde, facile, prompte agamus, (inquit) dictum est. id potissimum docuit, ubi ait, Agens uti utraque manu ad omne opus debet, & ambabus simul, siquidem ambæ similes sunt: tum ubi ostendit in exercendis digitis pleraque agenda esse pollice atque indice, tota uero manu prona, & ambabus aduersis.

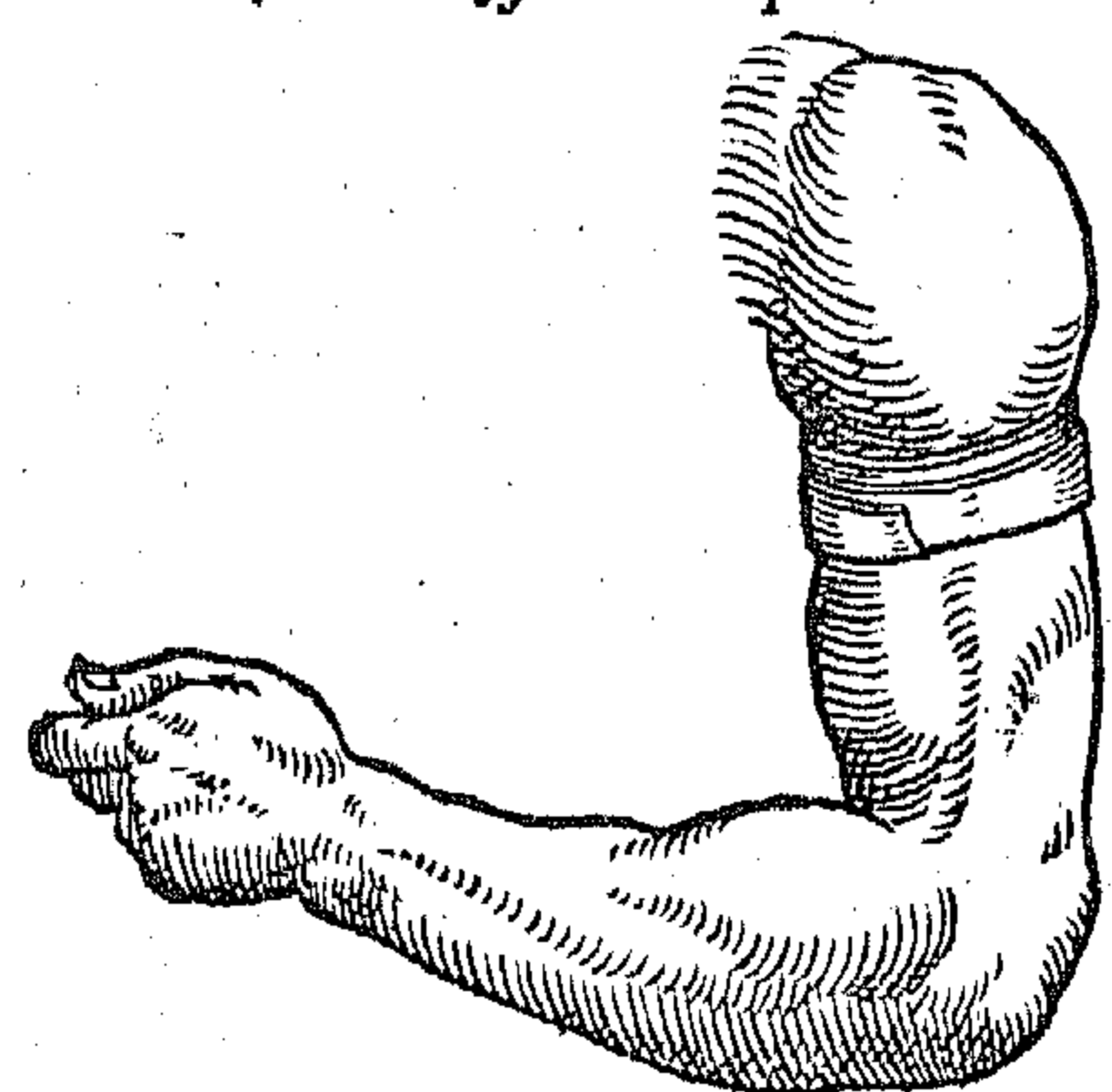
Quod iniectum est, ut recte, ut decore. Decore quidem, ut simpliciter, ut distincte, aut similibus & aequalibus, aequaliter & similiter: aut inaequalibus & dissimilibus, inaequaliter, & dissimiliter. Species autem simplex, orbicularis, fascia, sima, oculus, rhombus, dimidiatus, aptetur uero species speciei, ac morbo illius, qui deuincitur.

Quum duplicem proposuerit uinculi rationem, uocans quod iniicitur *επιμαζιμενον* quod iniectum iam est, *επιμαζιμενον* proxime praefatus qua uia, quod iniicitur optime iniiciatur, nunc id exequitur, quod iniectum est, ubi decore ait iniectum esse, si simplex sit, si distinctum. simplex est, ubi linteam non implicitum est, non duplicatum, non rugosum, sed aequae ab omni parte extenditur: distinctum, ubi iterum aut tertio circa idem conuenienter datur. ex duobus autem in quibus consistit iniecti uinculi decore, alterum, nempe simpliciter, tanquam clarum, mihi uidetur sine expositione praetermittens in enodationem uerbi, distincte, sequentia omnia adiecisse, ad qua animum adiungas oportet, non oblitus me dixisse dudum, distincte, idem significare, quod conuenienter. Siquidem propositum est, ut alter fasciae circuitus primo interdum aequalis ad unguem sit, ac nullo modo impar, interdum inaequalis. sit autem aequalis, ubi extremae fasciae partes in latitudine eodem loco ita finiantur, ut neque exuperent, neque exuperentur, sed in utroque circuitu desinant non aliter, ac si iniecta sit ima fascia duplicata: eademque ratio sit tertij circuitus, & quarti, si hoc quoque opus sit.

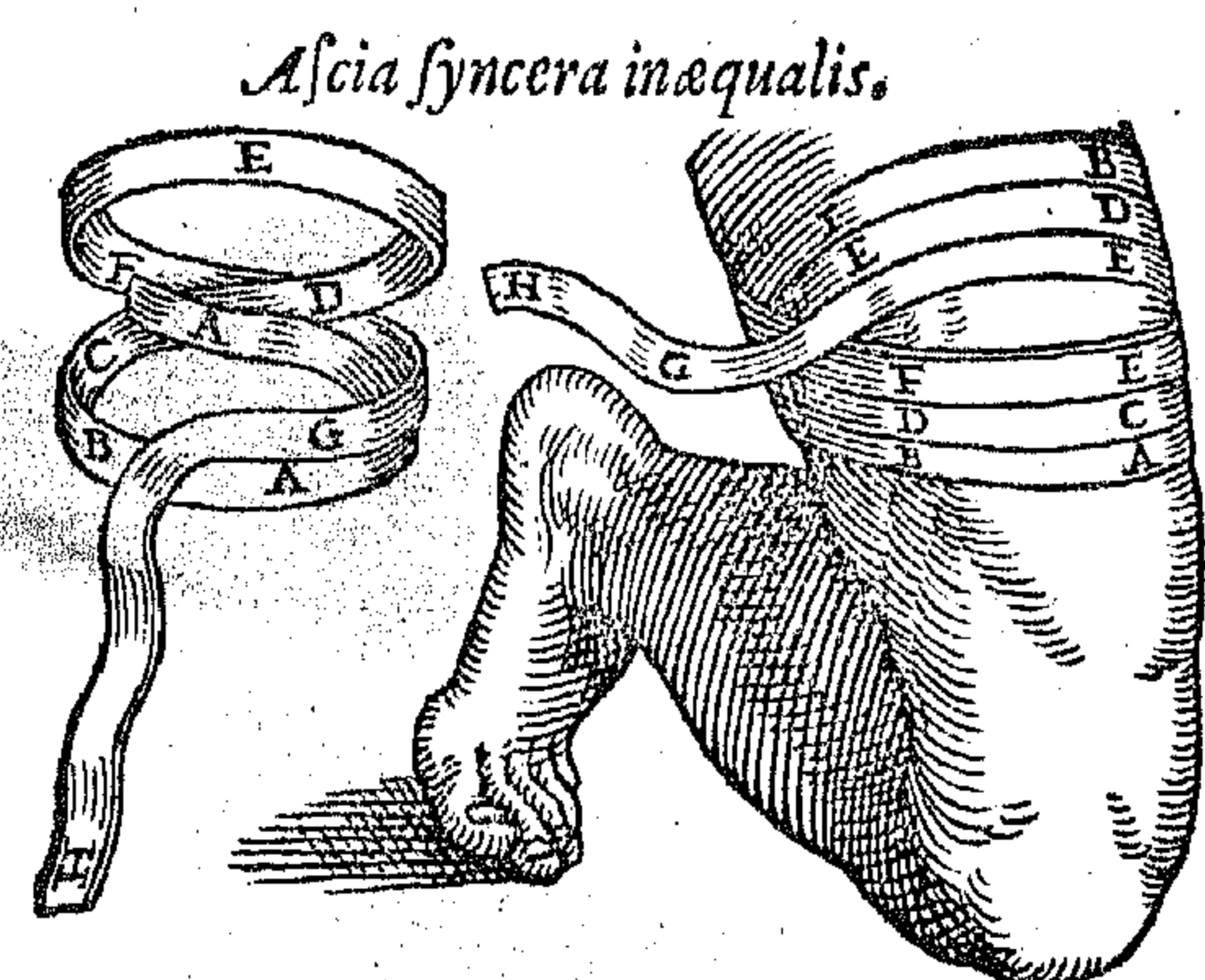

orbicularis, qua affectam partem ex toto in orbem sine inclinatione complectitur, in quo ora fasciae secundo & tertio circumacta alijs insident, sic, ut neque excedant, neque exuperentur:

Rotunda sincera aequalis.

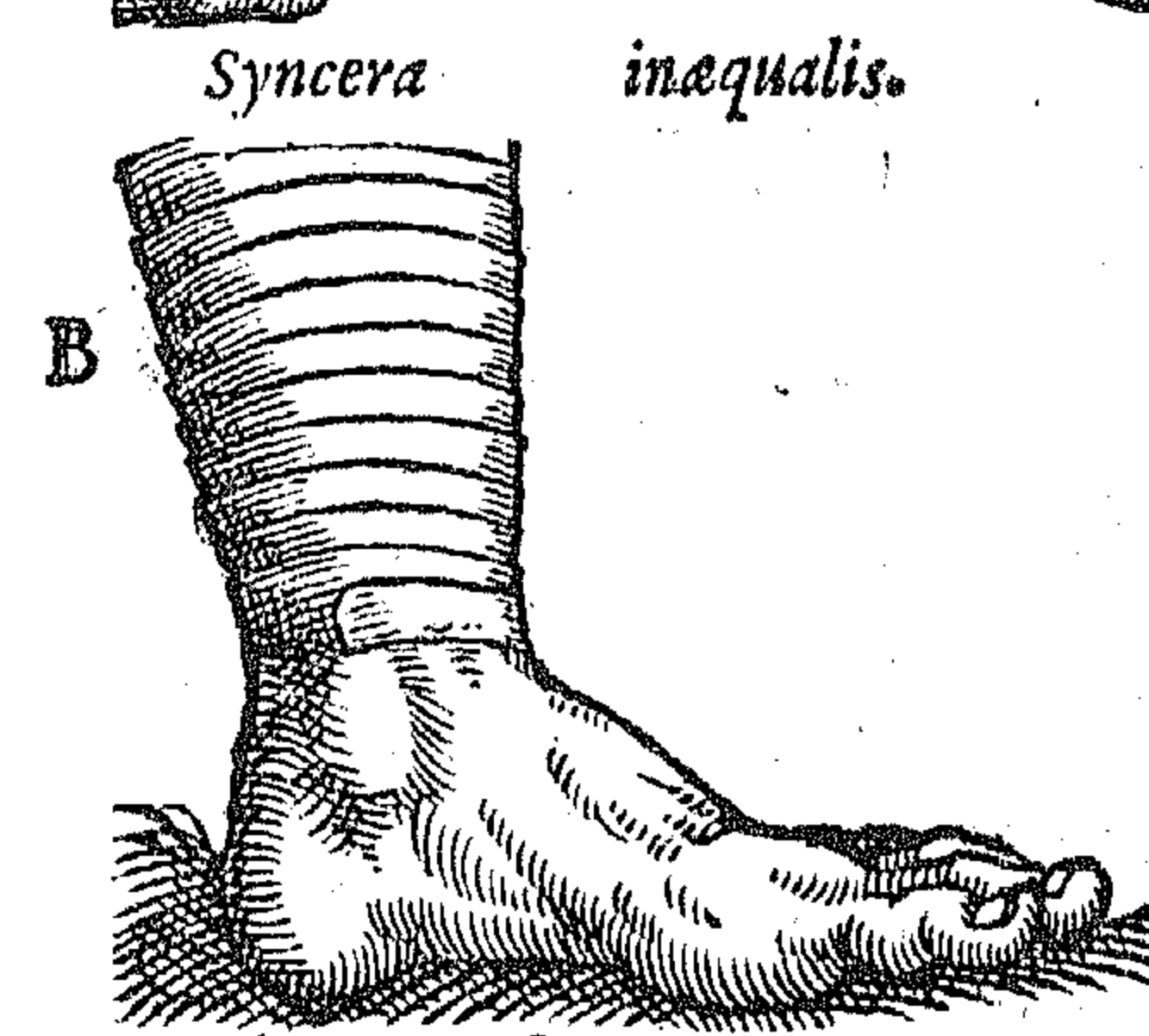
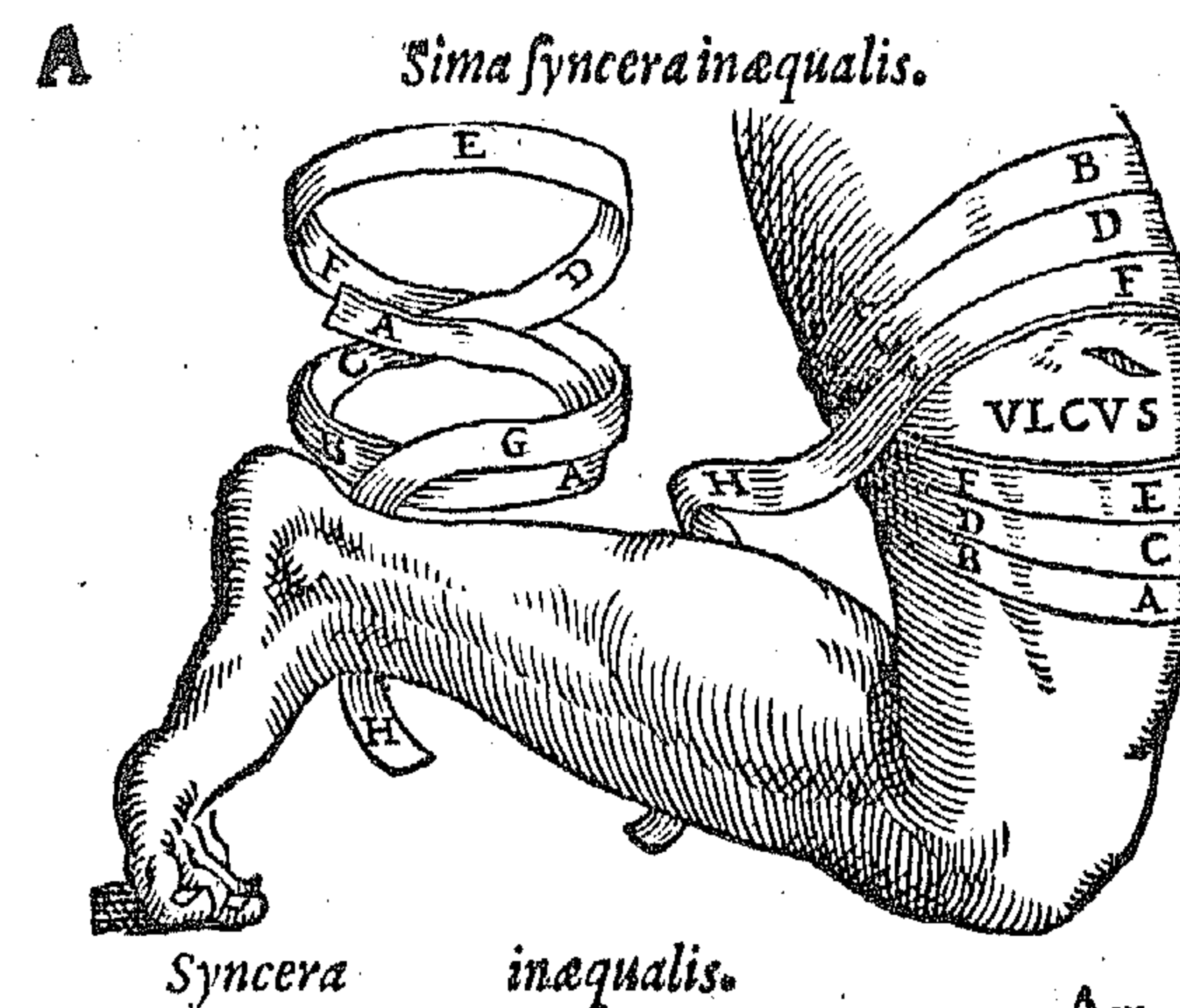

At in eo, qui declinat, necesse est fasciam, uel ferri ad uitia partis regionem superiorem, uel ad inferiorem dimitti, quod, si ubique similem inclinationem habeat, distinctum uinculum praestabit. Quare, si ea, qua dicta sunt, diligenter consideraueris, plane intelliges circuitus in orbem unam duntaxat esse rationem, ubi nihil plus est aut minus: at non unam eius, qui declinat, quum alter altero declinare plus possit aut minus. Hic tamen translatione usus illum, qui paulum inclinatur, fasciam, qui multum, nuncupauit simum. fasciam fabri dicunt instrumentum quoddam extrema parte, qua ligna incidunt, modo dice incuruum, & labrosum in speciem labri:

Simum graeci appellant locum, ubi planities cum colle coniungitur, qua enim committuntur. simum efficiunt, quum neutrum per se simum sit. cum planities ipsa recta sit, & aequalis: Hic collis, accliuus, & altus. at ubi inter se coeunt simam figuram representant, eadem figura fit, qua decliuus uia; cum accliuus committitur, eodem modo in naso sima pars illa dicitur, qua utrinque sublimioribus partibus terminatur, iamque ab hac parte totus nasus nuncupatur simus. Constat enim plura uocabula in totis usurpari corporibus, a nonnullis ducta, qua partibus accidunt, quo modo simus homo dicitur. siquidem non eodem modo uocatur simus, quo plenus, ac tenuis, aut albus, aut niger, sed sicut glaucus, caesus, uel gibbus. nasus igitur, uel uia proprie simi nominantur: uinculum uero simum ab Hippocrate appellatur eadem ratione, qua *επιμαζιμενον* sphaerae capitulum rotundum & leniter cauum, & *ομαλως*, id est fascia, genus quoddam circuitus ipsorum linteorum. namque, ubi praecipit, ut panni in fasciae figuram imponantur, diducit ab orbiculari circuitu eum, qui fabricorum fasciae modo declinat. non enim censet pannos ita oblique circumponendos, ut ab orbiculari circuitu nimium absint, sed paulum declinent, sic, ut fideliter comminuta ossa contineant.

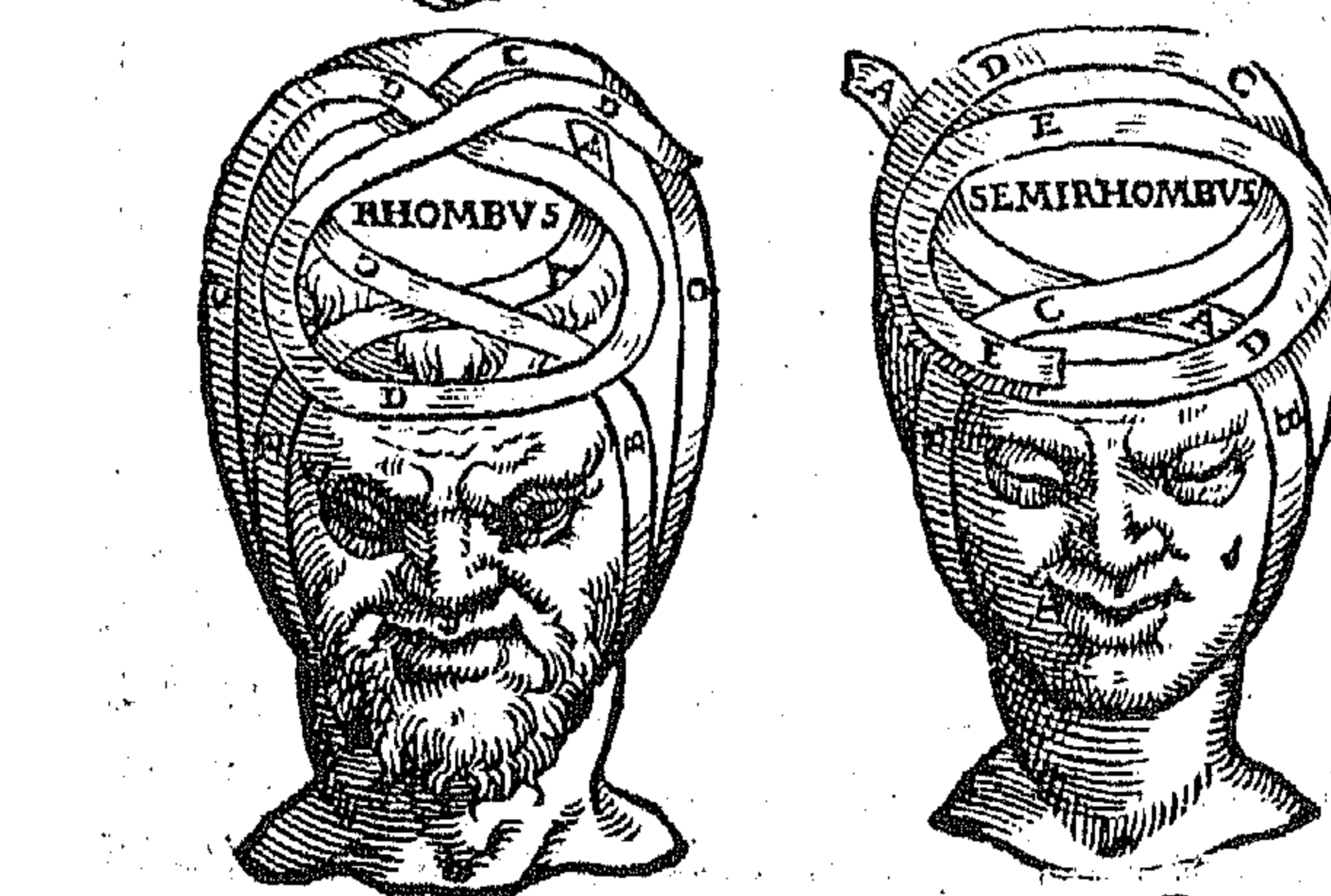
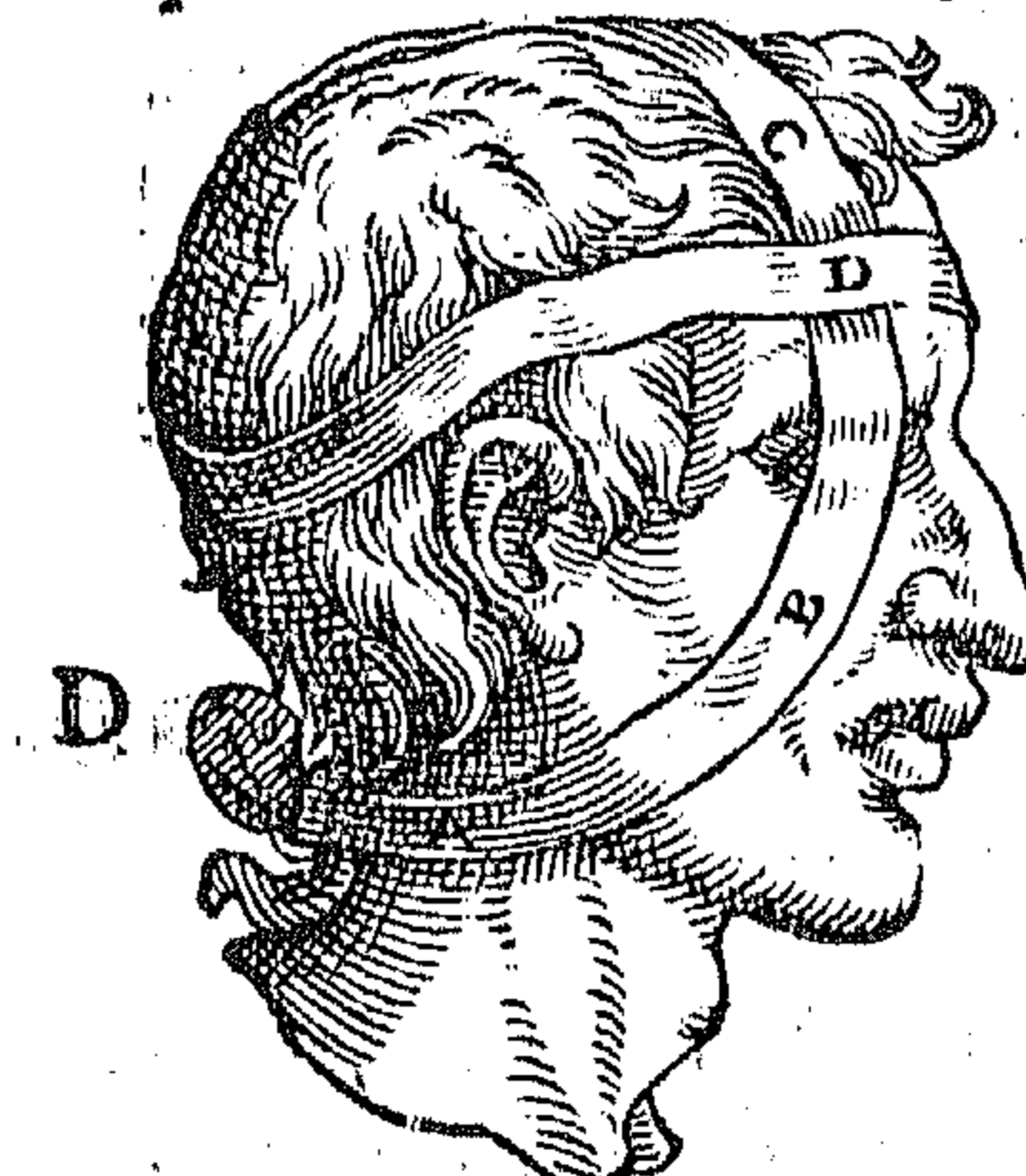
Patet

Patet autem in utroque horum circuituum maiorem & minorem esse inclinationem, cum neuter simplex sit & unius formae, cuiusmodi est orbicularis, quem cum simplici coniunxit: sed fasciam uero, & simum seorsum per se, quasi distinctos subiecit. Distincte autem significat, ut sit, quasi discretum, & minime implicitum. fit autem (ut dixi) cum quilibet fasciae circuitus eisdem habet latitudinis fines, uel inclinationem ordinatam. uoco ordinatam inclinationem, quum, qua ex latitudine uinculi conspiciuntur, aequae inter se distant, quod utique fiet, ubi, qui deligat, quam ab initio instituit, aequalem ubique inclinationem seruet.

Artemidorus autem & Dioscorides, sic, ut alibi antiquam scripturam nouant, transponuntque, ita hic casum mutant, nempe dictionem simplex orbicularis, simplex in orbem scribentes. bene autem rem intelligunt, sed audacter scripturam immutant, plurima tamen, qua non satis intellexerunt, ausi sunt immutare, atque ea de causa eorum nunc mentionem facio, quamuis sexcentis haecenus, ubi scripturam immutarunt, silentio praeterierim. cum hoc recte intellexisset & clarius mutatione reddidisset mihi uideantur, quamquam in paruis, non eo modo accipientes, quo auctor uoluit, decipiuntur. sed de his satis est semel dixisse. Praefatus autem Hippocrates decore quidem, ut simpliciter, ut distincte, deinde subiiciens aut similibus, & aequalibus, aequaliter, & similiter: aut inaequalibus & dissimilibus, inaequaliter & dissimiliter, quasi communiter docuit, quo consilio distincte uinculum adhibeatur. aequalia enim, & similia corporis membra fasciam uniuersam aequaliter, & similiter per omnes partes circumactam requirunt: inaequalia & dissimilia, inaequaliter & dissimiliter. Haec autem uerba in uetustis exemplaribus, & in libris expostorum praecise leguntur, non adiectis inaequaliter & dissimiliter, sed, cum solum scriptum sit, aut inaequalibus & dissimilibus, intelligi etiam uolunt inaequaliter & dissimiliter, idque ab Hippocrate praetermissum fuisse, quod manifestum uideretur, eo quod propositis consequens esset. Verum haec ratio scribendi non breuitatem, sed errorem manifestum praese fert. Satis ergo fuerit, si ita scriptum inueniamus, existimare haec ueluti complura primorum exemplarium esse corrupta, idque propterea fieri, quod librarius ea praeterierit, atque error hucusque manserit. Ergo super humerum similiter & aequaliter circuire fascia potest, minus autem super femur & brachium, sed paulo magis super crus: at in capite humeri, & in coxa contrarijs partibus indigemus, quemadmodum & ubi caput a latere uinciendum est. frons quidem & nasus similem & aequalem amat orbicularem fasciae circuitum, non secus ac uertex, qui etsi in orbem circumdatam fasciam non postulet, aequaliter tamen & similiter procedentem requirit. de his autem diligentius in sequentibus tractabitur, nunc ad uerba, quaerantur pergamus.

Oculus.

Hippocrates positus tribus simplicium uinculorum formis, nempe orbiculari, fascia, sima, deinceps trium compositorum meminit, oculi, rhombi & dimidiati, dimidiatum semirhombum etiam appellant, quibus adiungit, aptetur uero species speciei ac morbo illius, qui deuincitur. commonens, ut accommodetur, & uitia partis formae, & uitio, quo detinetur. species enim uinculi, quam oculum appellamus, ad oculum adhibetur, ubi uel periculum est, ne procidat: uel contineri quippiam uolumus ipsi superimpositum. rhombus uero, ubi uel capitis suturas diductas adducere in unum oportet, uel huiusmodi ulcus interdum contrahere, & ualde resolutam cutem adducere atque agglutinare. non ab similem effectum praestat, semirhombi usus.

Verum enim uero haec scripta sunt ab Hippocrate tanquam exempla, ad quorum similitudinem inueniendum nobis est, uel ab his, qui compererunt descendendum, quod uinculum ad quamuis corporis partem atque ualitudinem accommodetur. expedit autem doctore non imperare simpliciter, sed uia exponere, qua ipse uinculum inuenit. eo. n. fit ut discipulus, si quando obliuiscatur, in memoria redeat, & qua ab altero non didicit, possit cogitare. quocirca non ab re fortasse fuerit, si librum conficiamus, ubi de fasciis & corporis parti & uitio accommodatis pertractemus.

Recte iniecti uinculi duae species, firmitas in pressu, & linteorum multitudine consistit.

Dicitur in superioribus consueisse Hippocratem, species appellare differentias. praebuit autem maximam quaestionem dissensionis causam inter huius libri expositores, quum duas species nominatim non posuerit, quod ante in alijs fecit, una quidem in uinculi modo sita est, quam ipse firmitatem dicit, eam explanauit, quum inquit, Firmitas in pressu, uel linteorum multitudine consistit. est enim moderatio quaedam in uinculi firmitate, qua si partes comprimens excedat, dolorem aegrotantibus affert: sed laxius continet, si ad eam non perueniat. Alteram uero speciem recte iniecti uinculi non posuit, sed ijs quae de robore loquutus est, subiicit.

Vinculorum aliud per se remedio est, aliud ijs, quae remedio sunt, subseruit.

Hac profecto non sunt altera species recte iniecti uinculi, ut pote, quae communem usum cuiuslibet uinculi, comprehendant. quin & post hac de omni uinculi moderatione agit, qua ratione feruetur, deinceps de nodo, tum quod subiectum est docens sic incipit, licet quidem bene scientem ad partes decliues, & quae in extremitate tenuantur, labi fasciam omnem, ut in capite sursum, in crure, deorsum, & quae sequuntur. Ab ijs transit ad qualitatem uinculi, cuius item, quum partes sint, nosse, unde incipere fascia in singulis uitijs ac partibus debeat, & qua nouissime finiri, tum qua uia, dum circuit, circumagi, & obuolui singulis partibus, hac quoque indicauit. nam, ubi inquit. Quae mouentur, ut articuli, qua curuantur: obuoluenda fasciae rationem exequitur, post hac adscribit, quomodo extremae fasciae fideliter in ijs contineantur, inde pergit ad fasciarum usus exponendos, sic, ut recte iniecti uinculi altera species, quae firmitati opponitur, totius uinculi qualitate contineatur. Fortasse autem quod difficile sit communi uno uocabulo complecti singulares differentias, eius speciei, quae e regione firmitatis est, eam non tentauit uno uerbo notare. Rem autem ita habere uerba ipsa testantur, quibus ostendit, quae uarietas in singulis capitibus a me commemoratis. sed, ut rem clariorem magis ac breuiorem faciamus, uocetur totum ipsum genus qualitas uinculi: Firmitas in pressu & linteorum multitudine consistit: quod admodum potentia nomen interdum imbecillitati contrarium dicitur, interdum ad id significandum, quod roboris & imbecillitatis commune est, usurpant, sic & magnitudinis uocabulo utuntur, & alijs quam plurimis, partes & totum communi nomine appellantes, ita nunc quoque usurpat firmitatis uocabulum. debent enim affectae partes fascijs, neque ualenter adstringi, neque ita leuiter, ut homo iniectum uinculum non sentiat, quin & linteorum multitudo pro numero accipienda est, at non ita intelligenda multitudo, quasi e regione sit paucitatis, siquidem moderatio rectum uinculum praestat. rectum appellat, quod confert, iuuatque. At dum comparantur inter se duo uincula, ut ea, quae ex comparatione spectantur, quod adstrictius est, ualidius, reliquum infirmius dicemus. neque absurdum est, si uinculum habita ratione subiecti uitij moderatum sit, sed comparatum, cum altero, ualidum dicatur, aut imbecillum. Quando autem soluere, aut arcere uinculum expediat, uel fasciarum numerum augere, aut minuere, ipse in opere de fracturis demonstrauit.

De quibus lex quidem est.

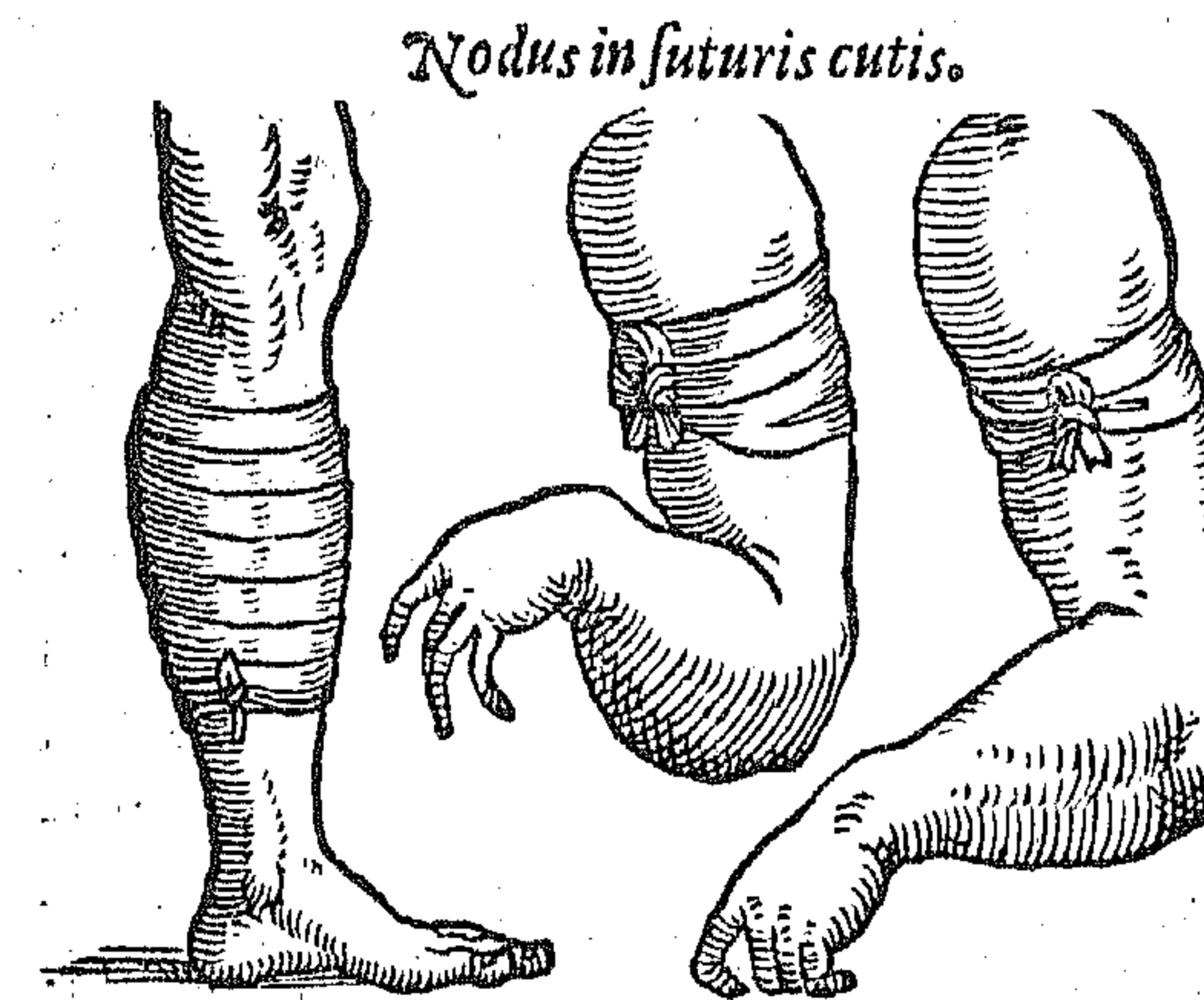
Lex in ciuitate ratio est, quae iubet ea, quae facienda sunt, prohibetque contraria. his legibus familia dicit, quae nunc proponuntur, cum coniecturali nihil contineant, aut ambiguum, ut quaedam alia ad medicinam pertinentia. Idem quoque dixit in opere de fracturis, liberam orationem moderatus. non enim scripsit simpliciter, de quibus lex quidem est, sicut nunc, sed oratio hac ueluti lex iusta fertur de curatione fracturae.

In ijs autem maxime ad uinculum pertinet, ut arctetur quidem, sic, ut quae iniecta sunt, neque recedant, neque comprimant, sed fulciantur, non tamen cogantur, idque minus quidem in extremis partibus, minimum in medijs.

In his inquit, quae traduntur de ea specie, quae ad firmitatem attinet, potissima uinculi praeccepta sunt, ut quae uitatae parti iniiciuntur, hoc est lintea, neque a corpore diducantur, neque ipsum premant, sed fulciantur, hoc est firmiter insidant, at non cogant. dicitur autem uinculum cogere, quod ita arcte affectis partibus circumdatur, ut dolorem afferat. Hac autem praeccepta de modo premendi, qua uitium est, minime omnium conuenit praeterire. quod & in extremitatibus quoque profusum est attendendum, sed minus quam in medio. siquidem optimum est artem culpa uacare: siquid tamen peccet, id in illis partibus ac uitijs euenire, ubi detrimenti minus affertur, minime uero errare, ubi noxa ingens est.

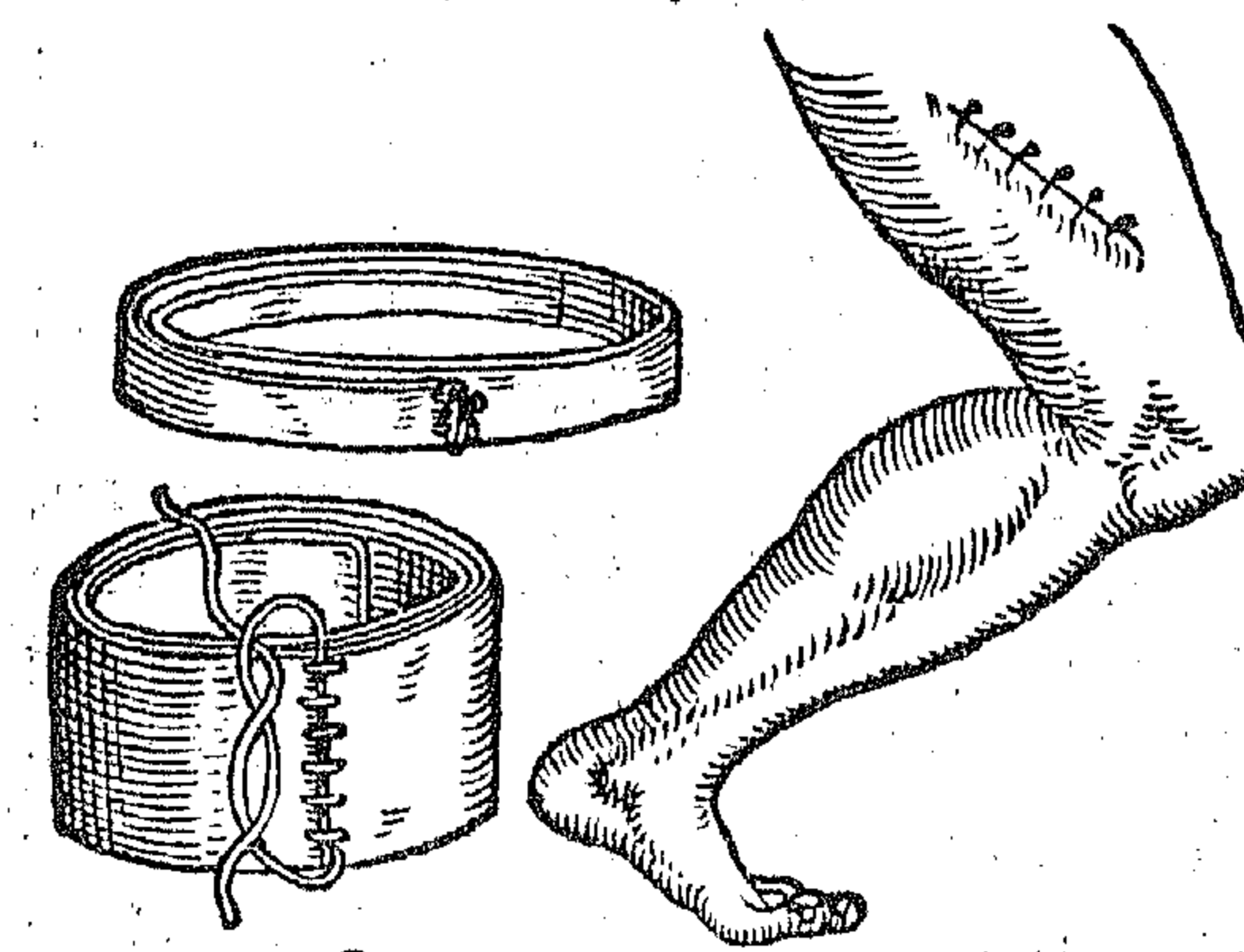
Nodus & filum non ferantur deorsum, sed sursum, in porrectione, in preparatione, in uinciendo, in habitu, quo postea continetur.

Cur hac sine ordine adijciat ijs, quae de uinciendi ratione pertractat, paulo post persequemur: nunc id primum studendum, ut quod propositum est, intelligamus. Dissentiunt expositores inter se, cum deorsum & sursum, alij simpliciter ad longitudinis spacium referant, alij ad affectum, sed neutri directionem,

tionem, ferantur, nec quod ad nodum, nec quod ad filum spectat, explanant. Constat autem omnibus id appellari nodum quod fit in fascijs, cum ambo capita implicata inter se uinciuntur, uel alterum scinditur, uel tertio, quum extrinsecus ad continendum adijcitur id, quod graece καταλημμα uocatur: filum uero id uocari, quod in acum conijcitur, uel ut incisae corporis partes inter se coniungantur, uel ut extrema pars fasciae inferioribus assuatur, quin & nunc loquitur de filo ad hunc usum parato. iubet quidem sursum hoc ferri, quod ipse dixit τὸν ὀφθαλμὸν γενέσθαι. quid autem appellet ὀφθαλμὸν ab ipso discere oportet, qui eo uerbo saepius utitur ad fascias, quum a principio ad finem feruntur. Itaque in fracturis iussit, ut utriusque fasciae caput super fracturam iniiceretur, sed prior fascia sursum ferretur, altera uero ante deorsum, postea sursum, ὀφθαλμὸν uocans quasi iter quod fascia tunc facit, cum a principio ad extremum laborantis corporis obuoluuntur. simile est id, quod ὀφθαλμὸν significat in filo, nam, cum liceat acum a superiori parte deorsum, & contra ab inferiori sursum transmittere, & praeterea in neutram partem inclinatum, sed sine inclinatione, aut a dextra in sinistram, aut a sinistra in dextram demittere, praecipit omnino, ut sursum feratur.

Nodus in fascijs.

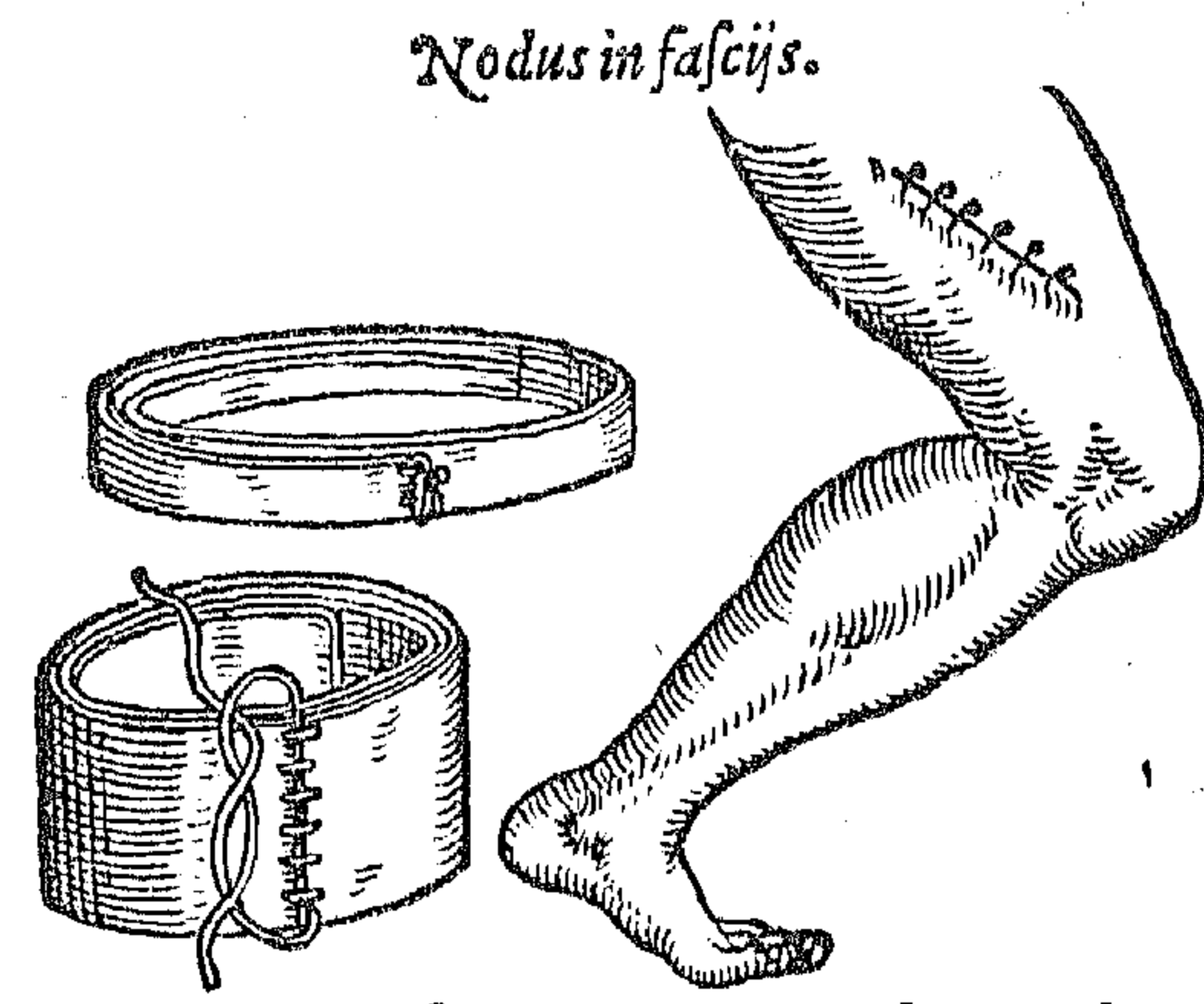

Quod si extrema pars fasciae duntaxat inferioribus assuenda sit, in eo quidem uinculo, ubi contrarijs partibus non indigemus, ut in brachio, humero, femore, crure, in quibus etiam necesse est uel a sinistra parte in dextram acum immittere, uel contra. utrobique nobis enitendum est, ut sursum tendentes extremam fasciam hac ratione cum inferioribus partibus coniungamus: ubi contraria parte opus est, ut in capite humeri, & in coxa, danda opera est, ut fascia, dum sursum fertur, finiatur, ibique acu ab inferiori parte sursum traiecta hoc modo assuatur, neque debet superior uinculi pars deorsum attrahi, sed inferior sursum, utrum

que enim fieri potest, dum fascia suitur. Ergo transmissa acu filum ducente, inferior pars fili sursum adducenda, non tamen superior deorsum, consilio ad id directo, ut inferiores uinculi partes a superioribus trahantur, quod facere ab ipso iubemur, & quo tempore homo affectam partem uidendam medicis porrigit, & quo manus curatio paratur, ac tertio, quo uinculum iniicitur, quod & ipsum ad manus curationem pertinet, & quarto, quo postea membrum continetur. uocauit primum ἐν πορρέσει, id est in porrectione, alterum ἐν ὀφθαλμῷ, id est in preparatione. tertium ἐν ὀφθαλμῷ, id est in uinciendo, quartum ἐν τῷ ἔργῳ, id est in habitu, quo contineri postea debet. quanquam alij ἐν πίεσει, id est in compressione scribant, sed priorem scripturam magis probo. nam in superioribus dixit id temporis ἐν ἔργῳ, id est in habitu. Neque dubium est, quin, sicut eandem figuram partium, quae uinciuntur, ijs omnibus temporibus seruari iubet, sic & filum & nodum, quum feruntur, semper sursum attrahi uelit, in primis quidem extremitate fasciae sursum firmiter attracta, & contenta, atque ob ipsam fascia tota. Illud uero animaduersione dignum ab expositoribus Hippocratis intactum relinquitur, quod nodum & filum ad superiora affectae partis ferri uoluit, dum aegrotantes seipsos medicis tradunt, non secus atque in alijs temporibus. pro suo enim arbitratu, quidam ad medicum pedibus eunt, quidam gestantur, modo affecta parte suspensa, aut deuincta, modo utroque facto. Nodus igitur & filum in eorum potestate est, non medicorum a quibus inspicendi sunt, aut curandi. censet fortasse tunc quoque interdum laborantes medicis uti, nam in itinere & ruri nonnunquam tenuioris fortunae homines, plagas accipiunt, uulneranturque, uel ossa ipsis suo loco mouentur, in quo casu ad curationem plurium medicorum conuentu opus est, tum diligenti inspectione, machinamentis quibusdam, aut instrumentis, aut linteis, aut etiam laqueis, quae ruri, uel in itinere nulla sunt. quare si eo tempore medicus adsit, laesam partem suspendet, & deligabit linteis illis, quorum copia erit. constatque, siue nodo, siue futura opus erit, me dico hac apte efficienda esse. Quo facto in ciuitate rursus aeger consuetos medicos adhibebit, primum ut diligenter uitium cognoscant: deinde, ut prolapsum articulum restituant, uel fractum os componant, aut plagam suant, aut collisis recte opem ferant: post hac medici idoneum uinculum admouent: postremo, quod deuinxerunt, prouident, ut eodem modo figuratum contineatur.

Principia, & nodus iniicienda sunt, non qua ulcus, sed hinc, uel hinc. Quid nunc uocet nodum iniicere, ostensum est, in prioribus enim uerbis e regione, fili ponebatur, nunc alterius tantum meminit, quod possit & filum delinere in nodum. nam in quauis futura in hunc finitur, cum acu non sola, sed sequente filo traiciantur, quae suuntur, & nodo inter se adstringantur. Saepem quidem euenit, ut inter se proxima sint filii capita, & nodus, sicut, ubi cutem suimus: interdum distant, quod saepe in uinculis accidit, ubi filii partes longe adducuntur, ut communem nodum accipiant.

Verisimile

Verisimile ergo est nunc ipsum edicere, ne fili principia, qua ulcus est, iniiciantur. quo præcepto illud quoque intelligitur, quod neque nodus super ulcus collocetur, urgere enim non solum nodo, sed fasciam contineret. Eodem modo si citra filum fasciæ extremitates inter se complicatæ nodum accipiât, uel aliquid extrinsecus ulceri superdetur, nõ debet nodus super ulcus imponi: impositus enim ipsum comprimeret, præsertim si fascia ante obuoluta tenuis esset, & absque lana circũdata. Nunc sane mihi uidetur Hippocrates de filis agere, siue habenulis, quæ inter se complicatæ in nodum finiuntur: sed censent alij uelle ipsum principia fasciarum super ulcus non imponi, ex quibus nonnulli uariarunt scripturam, uere quidem sed propositæ orationi parum conuenienter, cum non de fascijs, sed de filo tractare nunc propositum sit, quã quidem scripturam ueram & artificiosam esse non inficior. sic autem habet, fasciarum principia iniicienda sunt, non qua ulcus, sed hinc uel hinc: hoc est, ab utraque parte eius, uel dextra uel sinistra. sic autem fiet, ut id uerum sit, quod ab ipso traditur in opere de fracturis, & huic loco minime repugnet. Imperat enim ibi, ut fasciarum capita affectæ parti superimponantur, siue fractura, siue ulcere laboret; non tamen supra, aut infra. in eo enim libro de dimensione in longitudinem loquitur: nunc, quum non ad hanc sed ad latitudinem respiciat, principia iniici dixit, non qua ulcus, sed hinc uel hinc, hoc est, ab utraque parte eius. cui non aduersatur, quod neque supra neque infra iniici debent, quod tamẽ iaret expositores huius libri. Merito igitur dubitant, quum Hippocrates inquit, principia, & nodus iniicienda sunt, non qua ulcus, sed hinc uel hinc. Placuit etiam quibusdam principia fasciarum intelligi *τὰ πέρατα*, quamuis *τὸ πέρατος* nomen latius pateat, *τὸ ἀρχὴς*, id est, quàm principij, quod & Plato nos docuit, afferens *τὰ πέρατα*, principium esse & finem. Ergo, si liceat latiori uocabulo pro eo, quod angustius est, rem appellare, licebit nobis tam principium, quàm finem nominare *πέρατος*, non tamen finem nuncupare principium. Iam uero principia, ad nullum aliud referri possunt, quàm ad fascias, fila, & habenulas. cumque nullo modo fieri possit, ut hic de fascijs loquatur, necesse est principium in filis accipi, & habenulis, & si placet etiam in panniculis. quandoquidem hi quoque comprehendere uinculum possunt, non secus, atque habenulæ, quarum extrema inter se complicata uinculi uicem exhibent.

Nodus non ea parte fit, cui innititur, non ea, qua agimus, non qua inanis esset, ne inanis collocetur.

Quum proxime in præcedentibus iusserit, ut qui futuram adhibet, principia super ulcus non ponat, sed alia parte, qua nodus etiam collocandus est, nunc docet, quibus locis ponere nodũ oporteat. Docemur autem res interdum per ea, quæ ipsis non accidunt, sic enim appellantur, quæ, cū accidere possint, non tamen accidunt. Vis autem orationis huiusmodi est. Nodum non conuenit ponere qua parte ulcus est, sed qua ferri possit uersus superiorem regionem, cum eo, ut caueatur pars, cui innititur, qua agimus, & tertio, quæ inanis est. Vocat autem qua agimus eam partem, qua utimur, cum extendimus, curuamus, uel ad latera porrigimus. pars uero cui innititur, in ambulando quidem est planta pedis, in cubando totum dorsum, atque eius pars potissimum, quæ in eo extat, præterea capitis partes posteriores, in sedendo, ima pars natiuum. si quis autem deligatis brachijs aliquid agere debeat, cõsidera quidnam illud sit, & circa quæ externa, in ea actione poteris partem, cui innititur, inuenire. agunt quidem articuli, quam ob rem ubique uitandi sunt, atq; illi præcipue, quibus agere uinctis agentibus conuenit. Constat autem recte ipsum edicere, ne nodus, qui continere totum uinculum debet, super eam partem ponatur, quæ in motu figuram mutat. necesse enim erit nodum, ubi super articulos collocetur, modo iusto laxiorem fieri modo coarctari. Quod in fine orationis dixit *ἐνεδν*, id est, inanis omnes accipiunt pro superuacuo, perinde ac si dixisset, nullum ad usum. Græci enim *ἐνεδν*, dicunt eos, qui a primo natali die surdi sunt & uoce citra uerborum conformationem obstrepunt, quemadmodum igitur hi ad uitæ actiones profus inutiles sunt, sic ac aiūt ab Hippocrate appellari *ἐνεδν*, quod nihil ad uinculum conducit. Potuit id uerbi ab ipso scribi per. *κ. κενεδν*, corrumpi uero ab initio protinus atque ita seruari. sed, quod ad sententiam pertinet, idem hæc scriptura significat, siquidem *κηνεδν* est, quod a nobis dicitur *κενόν*, & *μῆταλον*, hoc est inutile. sed quia multos uidemus, uel ob inscitiam, uel quod uelint diligentes uideri, nodos adhibere fascijs inutiles, idcirco Hippocrates nunc præcipit, ne ponantur *εἰς τὸ ἐνεον*, hoc est inanes, quod uidelicet inutiles significat, & superuacuos. Putauit quidam ex ijs, qui hunc librum explanarunt, Hippocratem intellexisse inane, locum inanem, ut puta alã poplitem, inguen, ex aduerso capitis humeri, genu, coxæ, ea diducens. in herere enim dixit oportere nodum corpori, at non perinde collocari, quasi suspensus sit, quod eueniret in ala atque inguine. Si quis autem & hoc probabile iudicabit, ipsum poterit accipere. Nam in obscuris, uel eo quod medio criter probabile est, conuenit ac quiescere.

Nodus

10 A *Nodus & filum, molle, & non magnum.*

Hic rursus, sicut principio duo uocabula proponit, cum & res inter se diductæ sint, quibus illa indita esse uidentur. filum uocatur, quod una cum acu traicitur, cuius materia linum est, siue lana, siue quid aliud eius generis: nodus, qui ex habenulis, uel scissis fasciæ extremitatibus implicitis efficitur. Patet autem utrunque molle conuenire, si futurum est, ut non comprimatur. quod uero non magnum esse expedit, indicio est celeritas, quam ipse in agendo laudat, eam prohibet longitudo, uel fili, uel separatim etiam habenularum scissæ extremitatis, aut eorum, quæ continendi uinculi causa superiniiciuntur. Pendebunt igitur hæc a nodo frustra, præterquam quod tedium afferent, quum nonnunquam uulnera contingant, dum complicantur, exquisitius autem scripsit, non magnum: quum potuisset scribere, paruum, uerum sicut magnum uitari oportet propter ea, quæ retuli, incommoda, sic & paruum, quum in agendo prehendentem digitos effugiat, atque ob id remorans tempus producat, tum in uinculo propter breuitatem sapius ab eo, cum quo deuinctum est, elabatur, atque idcirco nos cogat in eodem iterum uersari. Adde quod cum opinionem aliquando faciat rei deligatæ, nodus exiguus postea soluitur, ubi contineri debet. Merito igitur cauendum est, tam quod omnino paruum est, quàm quod magnum: & hic perinde atque in alijs, quod modicum est, eligendum. id alterius extrinseci negatione nonnunquam appellant, quemadmodum nunc Hippocrates non magnũ, qui si non parum dixisset: idem utique significasset.

11 *Licet quidem bene scientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur, labi fasciam omnem, ut in capite sursum, in crure deorsum.*

Si pro scientem, scriberetur scire, perfecta foret oratio, at nunc pendere uidetur, & cum alia cõiungi, eoque fit, ut nonnulli copulent, quæ sequuntur, sic ut tota sit huiusmodi. Licet quidem bene scientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur labi fasciam omnem, ut in capite sursum in crure deorsum: deligare dextram partem ad sinistram, sinistram ad dextram, præterquam in capite. sed nullo modo continuari uidetur, quum non propterea deligare eo modo cõueniat, quia nodus conuenit ad partes labi decliues, & quæ in extremitate tenuantur: alia enim de causa iussit (ut in sequentibus ostendemus) dextram partem ad sinistram, sinistram ad dextram deuinciri. quoniam cum his, licet quidem bene scientem ad partes decliues, & quæ in extremitate tenuantur, labi fasciam omnem: connectuntur ea, quæ sic tradit, quæ autem adijciuntur ad continendum quidem, quæ circa hæc sunt: ad suspendendum uero fasciam omnem, qua corpus quiescit, & magis cauum est, superimponenda; & quæ sequuntur quæ paulo post exponemus hoc ipsum clarius demonstrantes: nunc quæ interiecta sine odore sunt, per se consideremus.

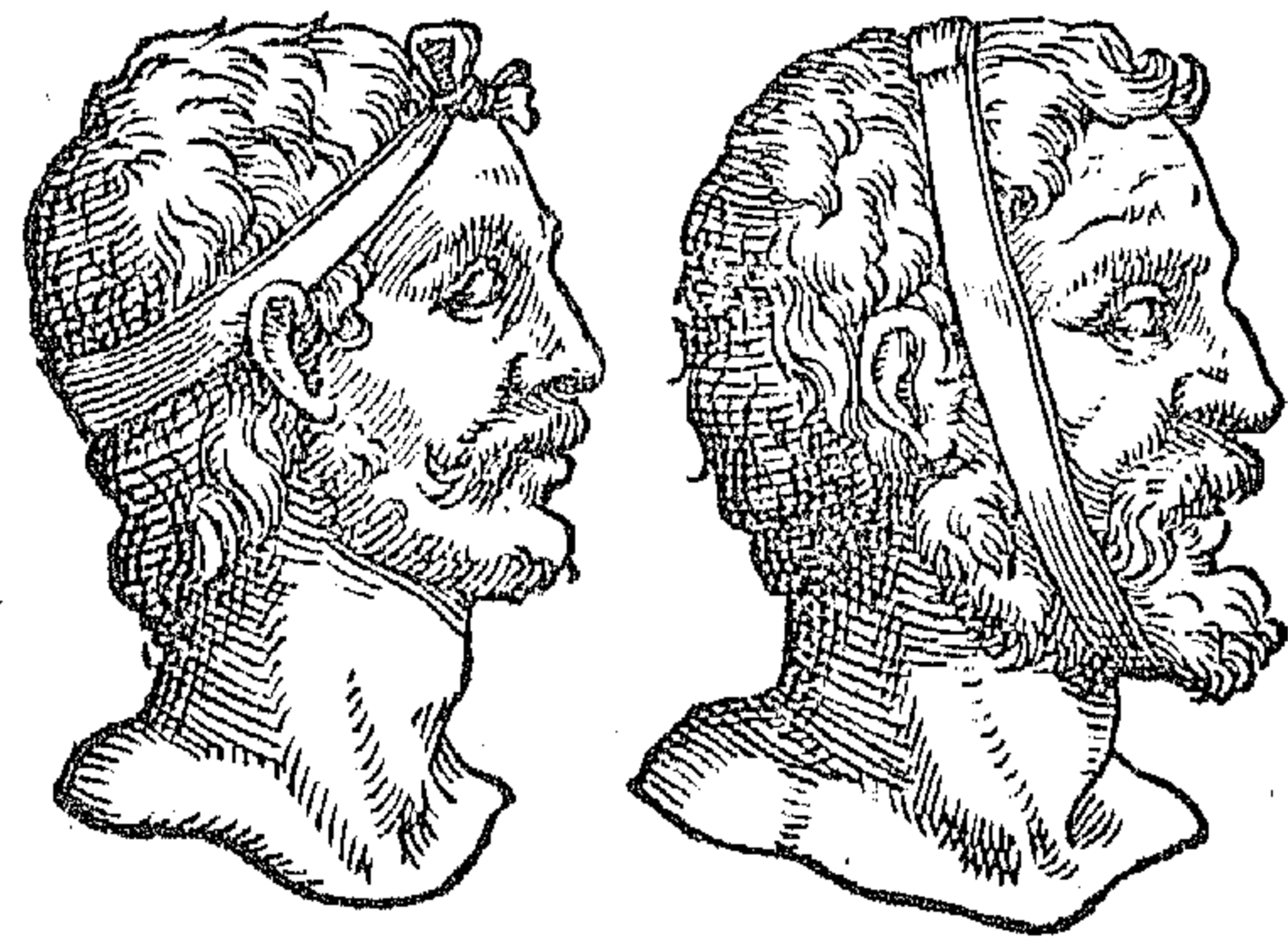
13 *Deligare dextram partem ad sinistram, sinistram ad dextram, præterquam in capite. hoc enim e regione.*

Præceptum hoc potissimum ad fracturas spectat. perpetuo enim in contrariam partem inclinandũ est. ubi ulcus ab altera fuerit, ut si dextra pars læsa sit, in sinistram, si hæc, in contrariam, sicut ubi tortus os transversum fractum est, uinculum in neutram partem inclinandum, quum panni in orbem superimponentur. Huiusmodi igitur est, quod proponitur. Quum deligamus, si dextra pars affecta est in sinistram inclinare debemus, & contra si sinistram, in dextram. quod fit, ubi caput fasciæ super affectam partem ponimus, non exquisite quidem super fracturam, aut ulcus, sed utrobique hinc uel hinc: reliqua uero fasciæ, quod affectum est, in contrariam partem attrahimus, & simul etiam adstringimus. At quum hanc ad contrariam partem adduximus, ibi non amplius æque adstringimus, & multo minus etiam inclinamus, donec in orbem circumacta, ad suum principium reuertatur. ibi enim id manu prius tenebamus, cui rursus fasciæ partem, quæ ipsam contingat, superpositam ualenter continemus sic, ut iterum incipiat circuire super partem prius inuolutam similiter adstricta, & in contrariam partem inclinata, tum eodem modo circumdata, ubi rursus ad principium redierit, æque fasciam altera manu continemus, altera coarctamus, atque in contraria uitiatæ sedis attrahimus. Non solum autem hoc modo membra deuincimus, sed & latera. nam si affecta sit pars dextra, orbi ab ipsa fasciam eo modo, quo dictum est, ducimus ad sinistram: si uitiatum sit in sinistra, ab hac, fasciæ incipientes, quasi iter facimus uersus dextram. sed caput non licet ita in orbem comprehendere, quod non patiantur id ceruices, quæ cum iplo committuntur. Quamobrem siue dextram, siue sinistram partem occupet uitiatum, quod uinculum postulat, fasciam e regione; hoc est, rectam ducimus per summum quidem caput porrectam, inde ad extremam maxillam demissam. post hæc iterum ad affectum locum similiter datam, siue iterum, siue tertio ipsam circuire abunde putamus, & dum finiatur, circũactam. finiatur autem in uertice profus, is enim locus maxime idoneus est, qui fideliter contineat.

13 *Sed in contrarijs fasciæ in utramque partem attrahatur, quod si ab uno capite incipiat, similiter qua firmiter contineatur, ut in medio capite, & si quid aliud est huiusmodi.*

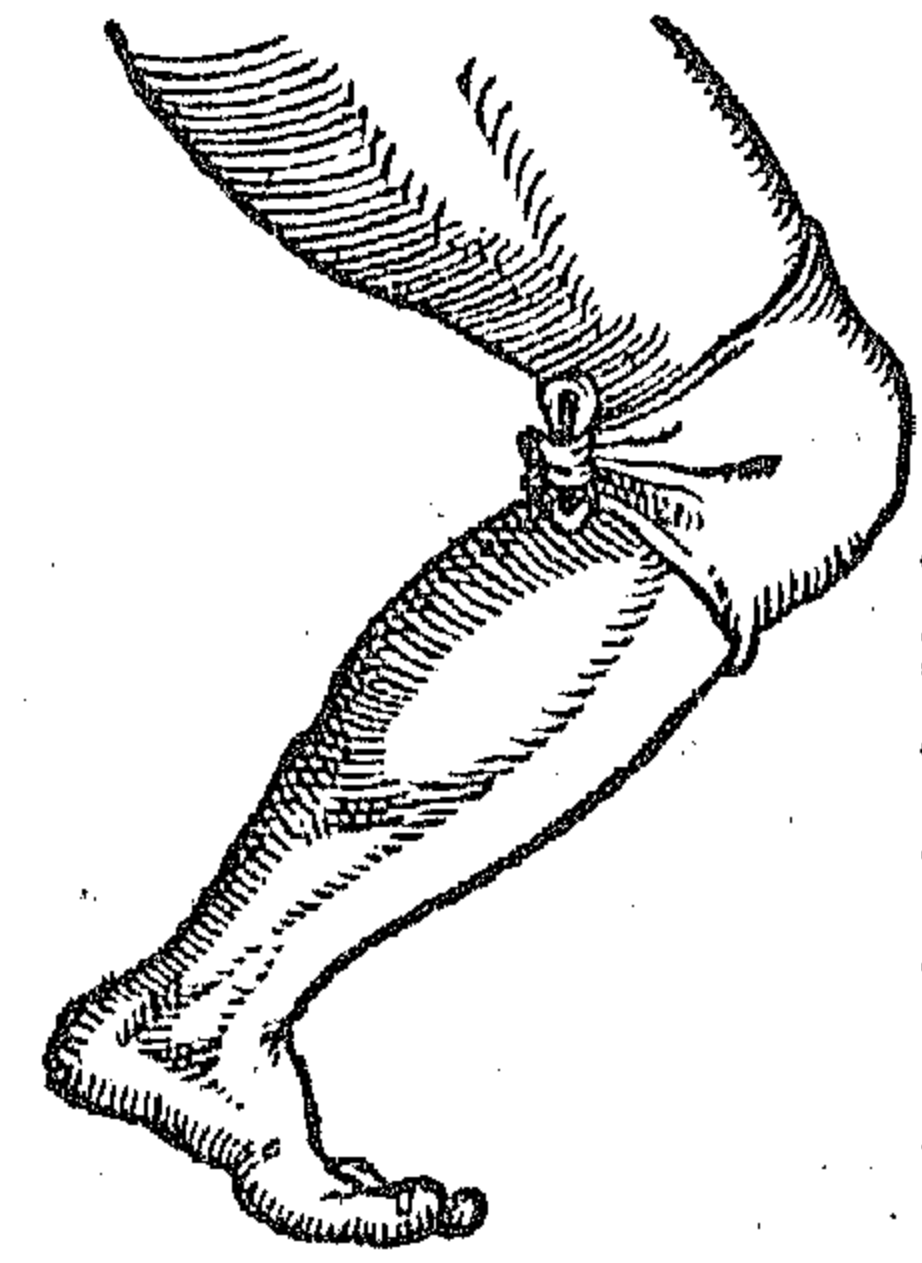
Duplex

Deligatio per contrarias partes. Deligatio per processionem.

Duplex esse potest huius loci sententia, ut uel ad omnes corporis partes, uel ad caput tantum referatur. quia, quum dixerit, praeterquam in capite dextram partem ad sinistram, hoc autem e regione deligandum esse, ceteras eius partes, quae inter se contrariae sunt, quarum quidem haec posterior est, & in occipitio, illa uero prior, & in fronte deuinciri iubet, fascia in utranque partem ducta. ducitur autem in utramque partem, ubi media affectae sedi iniecta, utrunque caput aequaliter ad contrariam attrahitur. Ergo fasciarum, quae sic uoluntae sunt, extremitates ualentius continetur, si in fronte, quam si in occipitio collocentur. Verum, si de omnibus corporis partibus loqui Hippocratem statuamus, contrarias dicemus partes, quarum utriusque structura est similis, nempe dextram & sinistram, priorem & posteriorem, quae ubi pariter uitiatae sunt, sicut in transuersa fractura euenit, fascia in utraque partem attrahenda est, quemadmodum faciendum diximus in pannis, qui in figuram fasciae superdantur. Quod si (inquit) ab uno capite incipiat, perinde ac si in utramque partem duceretur, circumagenda est, sicque, qua firmiter continetur, adducenda, ut ibi finiatur. pro exemplo autem loci, ubi firmiter continetur, attulit medium caput, contentus nunc eo solo, quum paulo post, perfecte uniuersam orationem sit explanaturus, docens qua parte definire fasciam conueniat, ut iuncturam totam fideliter tueatur. Particula autem, similiter, in utroque accipi potest, & in toto fasciae circui, & in fine.

Quae mouentur, ut articuli, qua curuantur, minimis, & maxime collectis, ueluti poples: qua extenduntur, simplicibus & latis, ueluti patella circumdari debent.

Minima lintea danda esse docet circa poplitem, ceteraque eius generis, & maxime collecta, hoc est, contracta in angustum: partem uero popliti contrariam scilicet patellam, contraria uia est autem contraria uia, ubi lata sunt, & quantum minime potest contracta. quod omnibus articulis conuenit, qua curuantur, quemadmodum popliti: qua extenduntur, quemadmodum patellae, quam nonnulli uocant ἐπιτύμβια, sicut alij ἐπιγυνατῖδα. super hanc igitur dixit latam fasciam extendendam esse, sic, ut ipsam uniuersam complectatur. nam, quae non sic obuoluitur, sursum uel deorsum facile feretur. ad utranque enim partem labetur, propterea quod patella gibba est. At poplitem contracta fascia, inuolendum censet. nam neque admittere, neque seruare eam potest, quae in latitudinem explicatur.

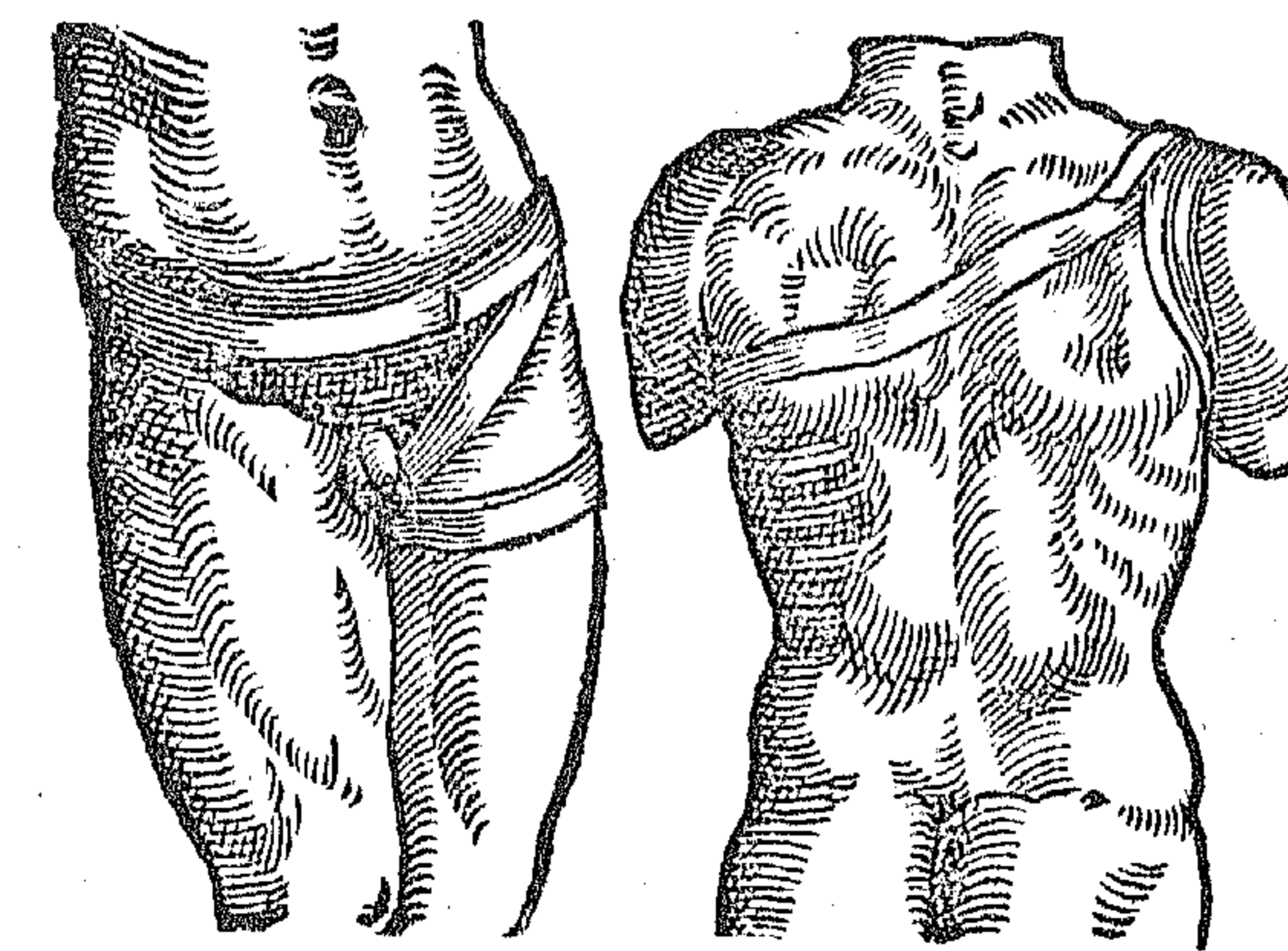
Quae autem adijciuntur ad continendum quidem, quae circa haec sunt: ad suspendendum uero fasciam omnem, qua corpus quiescit, & qua magis cauum est, superimponenda, ut supra uel infra genu.

Laudare eiusmodi breuitatem decet, quae uno uocabulo aperte id notare potest, quod oratio. Quemadmodum & nunc, ubi ad continendum dixit, quo uerbo significatur oratio, quam proferre sic possemus, uinculorum, quae ad articulos adhibentur, extremitas firmiter tenenda est extra articulum aliquo insuper uinculo addito: ad suspendendum uero, quo monemur, ut magnopere prouideamus, ne fascia ad partes decliuiores delabatur, neue sursum tendat ad gibbas, quas ipse supra dixit ἀπόξην, id est, in extremitate tenuatas, quum inquit, licet quidem bene scientem ad partes decliuas, & quae in extremitate tenuantur labi. plane autem constat ex uerbis ipsius, recte id a nobis dictum esse, quod quae nunc proponuntur, continuata illis sunt, quibus ait, licet quidem bene scientem ad partes decliuas, & quae in extremitate tenuantur labi. quin & breuissime sedes commemorauit idoneas, quibus fascia finiatur, duobus uocabulis eas comprehendens, quum inquit, quiescit, & cauum est. Quiescunt quaecumque extra articulum sunt, in utroque ossium, quae inter se committuntur, ut, quod ad genu pertinet, quae in femore sunt, aut crure, haec siquidem magis caua sunt. Caua autem. λαπαρότερα dixit, partes significans, quarum contrarius habitus est, atque extantium, hoc est, quae depressae sunt ac defidunt. omne enim, quod cauum est, defidit. Proprie autem uox λαπαρόν, inane significat, sicut λαπαρόν, exinanire. nam illud ἰλιον ἐξ ἀλαπαρόν δὲ ἐνομόμενον ποταλίεθρον, exinanire urbem Troiae frequentem significat. λαπαρόν item dicunt illas corporis partes, quae inter costas nothas positae sunt, & ossa, quae ad illa pertinent. Iam uero omne quod defidit, λαπαρόν appellant, translato uocabulo ab eo, quod communiter accidit, siquidem omne, quod uacuum est, necessario defidit.

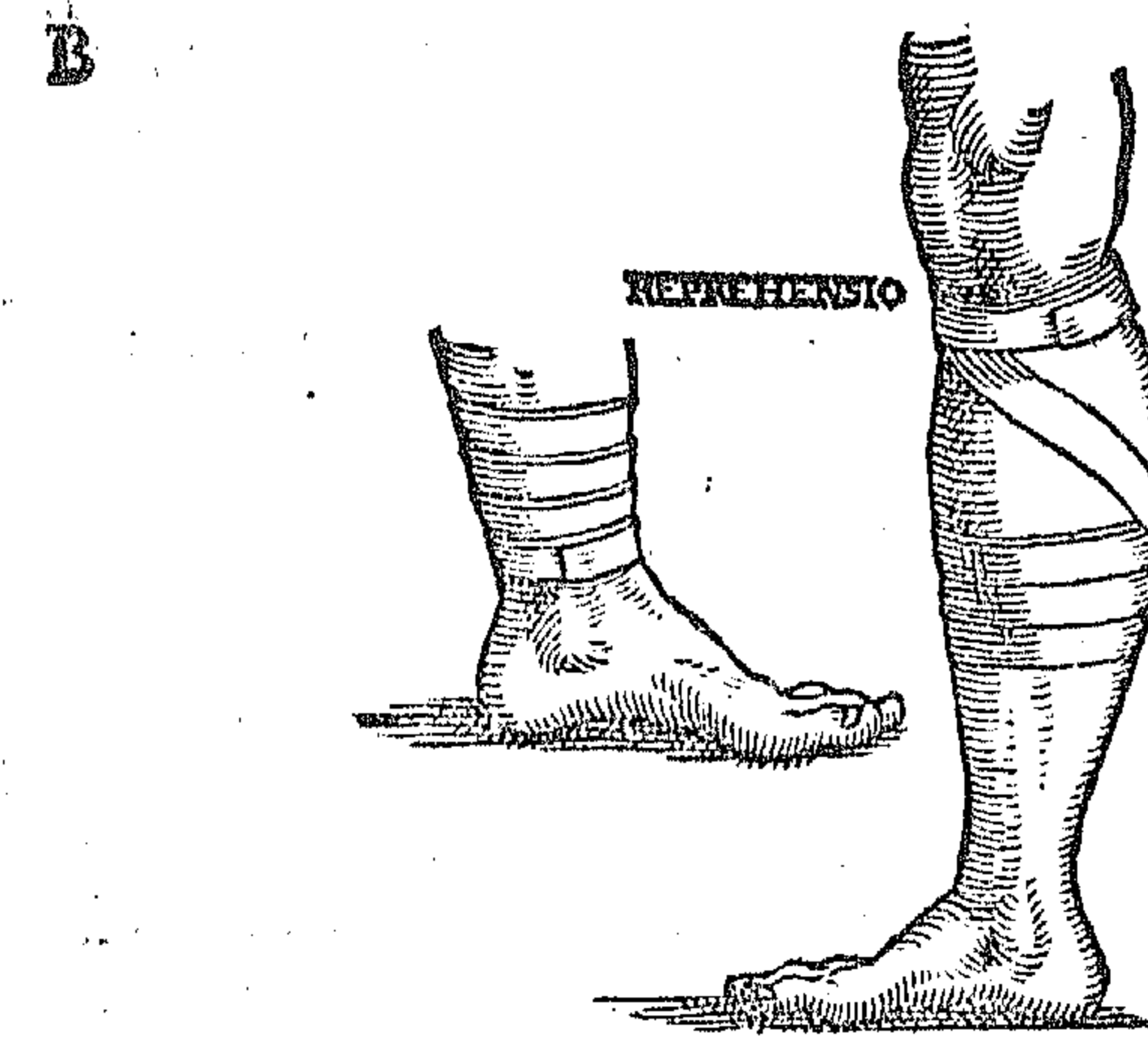
Consentit autem cum capite humeri, fascia ad alteram alam demissa, cum inguine, ad alterum ilium: cum crure, super partem huius posteriorem, quae carnosam prominet. Quibus autem sursum labitur, ab inferiori parte suspendenda est: quibus deorsum a superiori.

Vbi

A Comprehensio circum ile aduersum. Comprehensio circum alam.

Supra suram

COMPREHENSIO

Vbi uinculum non eorum commoditate, quae laboranti particulae superimponuntur, sed propter se adhibetur, eo consilio primum potissimumque iniicitur, ut affectam partem, & quo modo composita est, feruet, & ab inflammatione tueatur, quod plene ostensum est in opere de fracturis. sed quia praestare haec uinculum nequit, nisi contineatur, ne ad superiora uel inferiora corporis procedat, idcirco necesse est fascias dare ad partes integras: & ubi uerisimile est uinculum totum sursum ferendum esse, a contraria parte suspensum deorsum attrahere. In quibusdam igitur partibus a contrarijs suspendimus utilius, sicut in capite humeri, & in inguine. exquisitius uero ait in capite humeri, non ad alterum humeri caput, sed ad alam: in inguine ad alterum ilium ducendam esse fasciam. cum neque humeri caput, neque nates fideliter seruare iuncturam queant, sicut ala, atque ilia. Vocatur autem (ut mox retuli) κερπύον, quod inter thoracem est, & os, quod ad ilia pertinet, ita dictum propterea, quod inane sit, hoc est, defidat. Iam uero constat consentire, quod ὁμορογόν dixit, positum fuisse pro congruere & conuenire. nam, qui bene factis consentiunt, non modo nihil contra faciunt, aut dicunt, sed perficendi focij sunt, sic ex locis, quae proposita sunt, alia, quum ad haec quoque fascia pertineat, alia adiuuant. similiter & in crure, cuius partem, quae carnosam prominet, facile iunctura effugit, ad superiorem partem fascia utiliter datur, ubi uidelicet carnosam ipsius prominentiam uinculo comprehendere necesse est. Locus similiter, qui iuxta talos est, fortiter uinculum continet, quum inter duas eminentias positus sit, nempe surae, tibiaeque extremitates, quas nonnulli perperam uocant talos, idem quoque praestat superior locus per eam cruris partem, quae posterior carnosam prominet.

Vbi nihil tale est, quemadmodum in capite, qua maxime aequale est, contineri fascia debet, & duci quam minime obliqua, ut postremo obuoluta, qua ualentissime habeat, uagos circuitus contineat.

Vinculum in fronte.

Qua ratione partes uinciri debeant, iuxta quas nulla talis sedes est, qualem in crure dixit, quibus non est contraria pars altera, quemadmodum humeri capiti, & inguini, ostendit nominatim capitis mentionem faciens, iubetque qua maxime aequalitas est, totam iuncturam contineri, nempe extremitate in neutra partem inclinatem, rectam finiri, uel in fronte, uel in medio capite, ubi ea pars est, quae incipit uocari. nā, ubi ad mentem fascia ducitur, commode finitur in medio capite attracta sic, ut nullo modo inclinet: ubi uero in orbem circumdatur, in fronte similiter citra omnem inclinationem. nam, quae sic circuit, ad posteriorem partem feretur, qua occipitium est, quod inter collum est, & gibbam a tergo caluarie partem. Dixit autem postremo fasciam quam minime oblique circumagendam esse, idcirco quia priores ambitus, ut diuersis locis affectam sedem inuoluant, sapius necesse est oblique duci: sed postremus minime obliquus priores continet, qui morbi causa oblique sunt adhibiti. hos itaque constat hoc modo contentos immobiles permanere. Quemadmodum igitur in capite, & supra uel infra genu postremus circuitus seruari penitus sine inclinatione debet, sic in uinculis, quae dantur ad inguen, uel humeri caput, ubi ad contrarias partes porrigere fasciam cogimur, extremi circuitus citra omnem inclinationem in orbem esse debent, in ilibus quidem ab utraque parte, ubi de ligare inguen uolumus: ab utraque ala, ubi caput humeri, quod similiter seruandum est in cubiti commissa.

Verum, ubi nec contineri, nec suspendi commode potest, contineri filis debet, uel subiectis, uel ad suturam adhibitis.

Quod proponitur, huiusmodi est, in quibus uitij, aut partibus difficulter extrema lintea continetur: aut

aut suspenduntur, in his oportet filis, uel in orbem datis, uel futura adhibita ad extremum uinculum, & efficere ut contineatur. Vtrum uero fieri possit, ut aliqua pars, qua difficulter extremum linteum contineatur, & suspendatur, filum facile ferat, nihil cum expositoribus dicere possum: nescio autem an aliqua sint partes, quæ huiusmodi iuncturam non sustineant, sed quosdam noui, qui, ubi paulum uitiatam pars mota esset, intolerabili dolore premerentur, sicut is multo ante, cui, quum ex alto caderet, regio iuxta spinam icta est, ita, ut ne si paulum quidem moueretur, ferre magnitudinem doloris posset. necesse ergo fuit tunicam illi primum detrahere, non exuendo, sed futuras omnes scindendo, deinde tradere hominem plurimis, qui totum corpus continerent, & suspenderent sic, ut in neutram partem inclineret, tum extendere super lato scamno panniculum, lanæ hapsi superiniecto. quod imperauimus, ut, quum primum homo ab ijs, qui illum continebant, a cubili attolleretur, celeriter super id imponeret, subijcereturque in latitudinem spinæ hominis sublatis. nos uero alteram lanæ hapsi, calido oleo madentem, ubi dempta tunica fuit, spinæ absque mora subijcientes, super subiectum panniculum, cui alter hapsus lanæ superimpositus erat, hominem collocauimus. post hæc madentis hapsi extremitatū ab utraque parte unam ad priorem corporis partem adduximus, deinde super ipsas attraximus extrema ficci hapsi, tum linteī, quæ futura coniuuimus. Quod si non futura, sed filis contineri quis iuncturā uoluerit, primum illa sub panniculo extendat, oportet. hoc siquidem fieri non debet uinculo iam iniecto, quod similiter in coxa conuenit, tum in femore, in humero, & interdum in ceruicibus a posteriori parte.

Fasciæ munda, leues, molles, tenues.

Materiam nunc docet fasciarum, eas adhiberi iubens, mundas, leues, molles, tenues. mundas quidem, ne ob sordes sensum mordentium excitent, neque humorum, qui superinfunduntur, uim penetrare usque cutem prohibeant: leues, ne uitiatum locum oneretur: tenues, ut leniores sint, & molliores, facileque per eas transeat, quod infunditur: molles, ne premant. Constat autem hæc omnia ad id ualere, ne inflammatio affectas partes inuadat.

Circumagende autem, uel ambabus manibus, uel utraque uicem.

Quod supra dixerat communiter de omnibus operibus chirurgiæ, præstari ea uolens utraque manu, uel ambabus simul, id nunc de sola circumagendi ratione scripsit. huiusmodi enim manuum exercitatio celeritati, quæ in dolore potissimum requiritur, magis est accommodata. Ergo ambabus manibus simul circumagitur fascia, quæ in utraque partem attrahitur: ceteræ, altera tantum. sed & in his utraque in uicem fasciamprehendit, nam, ubi in utranque partem attrahitur, ambæ eodem tempore similiter agunt: in reliquis in uicem, altera maximam iuncturæ partem efficit circumdans, cui ministerio utiliter altera subseruit.

Idoneis uero utendum, partium latitudine, crassitudineque inspecta.

Imperat, ut idoneam fasciam inueniamus, partium, quas deuincimus, latitudinem, crassitudinemque intui. Sed, quum recte fascia adhibeatur per ea, quæ dicta sunt, in quibus docuit, unde incipere debeat, qua ratione affectæ sedi circūdari, quasque partes cum ipsa comprehendere, tum qua finiri, & quomodo adhibere ibi nodum & filum expediat, scire conuenit nihil indicari ex his. siquidem nihil ex ijs, quæ proposita sunt ex partium, quæ uinciuntur, latitudine, aut crassitudine colligitur, sed ex ipso morbo, & ex figura partis, quam morbus occupat. nunc igitur par est ipsum tradere, quoniam si profectus fasciarum, ubi partium, quæ uinciuntur, latitudinem & crassitudinem attendimus. hinc enim ipsorum linteorum longitudo ac latitudo intelligitur. Paruulo puero exempli causa consentaneum est fascias injiciendas esse, quæ, quod ad longitudinem spectat, breues sint, quod ad latitudinem, angustæ, ut magnæ staturæ iuueni longas, & latas, proque eorum proportionem ceteris corporibus, quæ inter magna sunt, & parua. si quod enim corpus uinciatur, quod penitus mediam inter utraq̃ue latitudinem & crassitudinem habeat, fascias adhibemus, quod ad longitudinem & latitudinem attinet, medias inter eas, quibus ad magnum corpus, & quibus ad exiguum usi sumus: sed si ad alterum extremum magis accedat, augentes uel minuentes pro eo illarum modum uariabimus.

Circuitum, capita, dura, equalia, distincta sint.

Utraque fascia circuitum habet, & quæ laborantis corpori nondum circumdata est, & quæ locum affectum comprehendit. Capita uero fasciarum, quæcūque illa sint, utriusque communia sunt, seu capita nunc intelligantur principia fasciarum, seu fines, siue utraque, & præter hæc etiam extremitates in latitudinem, hæc omnia attinent ad utrumque fasciæ circuitum, ubi scilicet per se glomerata est, & ubi laborantis corpori obuoluta, quare hoc explicare nullo pacto difficile est quamuis de eo huius libri expositores inter se dissident, uera enim oratio est, seu referatur ad glomeratam, seu ad eam, quæ corpori superdata est. Quin & omnes extremitates intelligimus, non, ut quidam aestimarunt, eas, quæ in longitudinem, uel, ut alij, eas, quæ in latitudinem: illi ad solas fascias, quæ extra corpus sunt referentes: hi arctatum fasciæ circuitum indicari ab Hippocrate censentes. constat autem fasciam per se, priusquam corpori injiciatur, arctandam esse. sic enim faciliusprehendetur, quum & tenuior sit, & circuitus habeat

A habeat tenuiores, eo quod in globum intenta coarctetur, quum adstringi aliter nequeat. sola uero capita adstringenda esse aperte falsum est, quum non hæc tantum, sed tota fascia debeat coarctari. Ergo uelut in re ambigua id, quod sentio, iam explicabo. Capita intelligenda sunt omnes tam in longitudinem, quam latitudinem fasciæ extremitates: existimandumque est minus proprie dicta fuisse, dura, atque ea de causa orationem esse obscuram. præfatus enim supra, fasciæ mundas, leues, molles, qui nunc rursus eas duras inquit? Equidem arbitror usum fuisse duræ, uocabulo rei, quæ significatur, accommo dato. nam sapius in extremitatibus linteorum, quæ quaternæ sunt, binæ in longitudinem, totidem in latitudinem, uel solum stamen conspicitur, cui subtegmen usque finem non cōnectitur, uel solum subtegmen sine stamine. est etiam interdū, ubi alterum eorum laxius extrema parte residit, uel alia parte residit, alia extat. In his igitur linteis circuituum capita molliora sunt, quam in quibus stamen & subtegmen perpetua usque ad finem procedunt. His, quæ hoc modo molles sunt, duræ aduersantur (ut dixit) conuenienter glomeratæ. fatius autem fuisset dicere non molles, ut supra dixit de nodo, non magnum. quæcūque enim media sunt inter immodica (ut retuli) proferri negatione alterius exuperantiæ solent. capita igitur dura iure sic accipi potuerunt, tum quod nihil aliud, uel mediocriter probabile afferri possit, tum quod Hippocrates de huiusmodi errore circa linteum nullo alio loco præter. Aequalia significant ea, quæ tota sine ulla uarietate similia sunt, id quod fit, ubi nulla pars linteī durior est aut latior, nulla item mollior, aut angustior, tum ubi nihil deest, nihil corrosum est, sicuti uidemus in telis, quarum textura inæqualis est. Distincta uero fieri accipimus, quum æque omnes partes extentæ sunt, neque una extenta & simplex est, altera duplex, atque implicata.

Casura sane deteriora sunt, quum cito cadunt: hæc autem sic, ut neque premant, neque decidant.

Hæc loquendi ratio perturbata omnino est, quomodocumque accipiatur uerbum ἀποπερόντων, quo cadunt, expressit, siue iuxta Atticorum consuetudinem dictum existimemus, qui genitiuum participij pluralem pro tertia persona pluralis imperatiui ponunt, cuiusmodi illud est ἵππυ δ' ἐὶ δόλιχον περιόντων: siue genitiui casus, cuius rectus sit, ἀποπερόντες oratio perturbata est. nam, si prius significatum admittamus, talis erit, Casura deteriora cito cadant, uel si mauis cadat, cum dictio, casura, neutri generis sit. hoc autem in numero multitudinis acceptum græce uerbo iungitur tam singulari, quam plurali: iuxta alterum significatum, cuiusmodi redderit oratio, casura deteriora sunt, ipsis cito cadentibus: sed fatius fuit sic scripsisse, Casura sane deteriora sunt, quum cito cadunt. Colligitur autem euidenter ex hac oratione, & alijs quibusdam, librum hunc rudem adhuc editum fuisse, propterea quod partim auctor Cipse unam uel alteram literam prætermittendo, addendo, aut uariando errauit, quemadmodum plures scribant: partim peccauit primus librarius, qui quædam ab auctore obscuris literis scripta minus perspicuus, non bene coniecit. adde, quod litera perierit, uel confusa fuerit abrupta charta, uel alio casu interueniente. fortasse etiam alij errauerunt, literas præpostere componentes, & nonnulli ueterem scripturam immutantes. ex quibus omnibus fit, ut magnus errorum numerus, in multis exemplaribus accumuletur. Hæc profecto uel semel habita, memoria tenenda sunt: in singulis enim erroribus eadem repetere longum est. Dantes autem integra uerba sic habere, Casura sane deteriora sunt, quum cito cadunt, inquiremus, de quibus hæc dicantur, num de quibusdam corporis partibus casuris: an de fascijs: an de ijs, quæ affectæ parti ad sanitatem comparandam imponuntur, qualia sunt cataplasmata, medicamina, linamenta, laquei: nanque extra hæc tria genera nihil uidetur ab ægrotantium corporibus posse cadere. quin & ab ijs, qui librum hunc explanauerunt, sigillatim unumquodque dictum est, non tamen omnia tria, quantumquam, si cui singula probabilia uisa fuerint, poterunt & omnia uideri. Equidem non alienum existimo accipere orationem hanc in linamentis, quæ, uel per se sapius imponuntur ut ad sanguinis eruptionem, uel, ut medicamenta excipiant, uel, ut eadem superdata contineant. expedit enim profus ea decidere, at non cito, sicut neque laqueos: sed, ubi suppuratione facta perfecte cadro producta fuerit, & circa uenas sanguinem fundentes increuerit. At neque crustas etiam candenti ferramento, uel adurentibus medicamentis indutas conuenit cito cadere. Sed complura medicamenta, quæ partim liquida putrescentibus partibus infunduntur, partim inspergantur arida, partim ad lenos dantur, & ad aquam inter cutem summopere profunt, quum non celeriter decidunt: medicamenta item, quæ, quod bene inhaerescant, ἐχέουλλα dicuntur, ad alias partes, atque affectus imposita ualde proficiunt, si diutius contineantur: ad fracturas etiam, & ad humeri caput frequenter excidens, tum ad pedum, coxarum, renum, omnium articularum tormentum, capitique dolorem acutum experti sumus admodum conferre, nisi cito decidant. e quibus quæcūque dicuntur ἐχέουλλα, cum ita glutinatur, ut uix resolui possint, & corpori inhaerescant, uinculum non requirunt: alia uero decidunt, nisi fascijs contineantur, de quibus nunc loquitur. inquit igitur, hæc autem sic, ut neque premant, neque decidant: quasi ita scripserit, quæcūque medicamenta non expedit cito cadere, ita uincienda sunt, ut affecta parte sub uinculo non coacta ualenter teneantur, quod idem significat ac, non decidant. In his igitur, quæ extrinsecus superdantur, satis uerba hæc excussa sunt: consideremus rursus, num de partibus corporis, illud uere dicatur: Casura sane deteriora sunt, quum cito cadunt. nonnulli siquidem orationem hanc falsam existimant, quos fallunt partes putrescentes, quæ celeriter excidantur necesse est. quod ipsum per se uerum est, nihil tamen illi repugnat, multum enim interest inter ea, quæ casura sunt,

sunt, & quæ excidi debent. sæpe enim ossis testa, uel squamula tempore decidit, quas præstat a natura compulsa tempore paulatim abscedere, quàm sub irritantibus præsidijs, aut sub instrumentis resoluentibus cadere. quæcunque enim subita ut extrahuntur, sinus fistulis similes relinquunt: ubicunque casura subcrefcente calloso quopiam, uel carnofo remittuntur, locus quamprimum plenus cõspicitur, & celeriter ad cicatricem perducitur, si medicina modice siccans, atque adstringens adhibeatur. Atqui nonnulla etiam nervosa, & a membranarum non abhorrentia, sæpius excidunt, paulatim tunc longo tempore suppurantia, quæ si cogantur uehementibus medicamentis, id est acrioribus, uel si instrumento quopiam, seu digitis nostris euellantur, reliquas partes afficiunt, inflammationem, febrem, delirium, neruorum distentionem concitantia. Iam uero ad reliquum, nempe ad tertium genus eorum, quæ cadere diximus, pergamus, hæ autem sunt (ut nonnulli concipiunt) fasciæ, quas aiunt, ubi laxæ sunt, futurumque omnino est, ut cadant, utilius longiori tempore cadere, sed hoc falsum est, siquidem, quæ male affectis partibus circumdatae sunt, satius est cadere quàm celerrime, ne dum tempore: atque adeo expectare non debes, dum illæ cadant, sed cito ipsæ iuncturam soluens rursus moderatius deligare. quare nonnulli ex ijs, qui sic exponunt, fatentur expeditius esse, laxas fascias cito cadere. Sed, quod ab Hippocrate effertur, præcise dicitur, nisi quiddam aliud intelligatur, ut uniuersa oratio sit huiusmodi, casura, quum diutius manent, deteriora sunt ijs, quæ celeriter cadunt: sed, si hoc detur, cadere, minime probabiliter refertur ad alias fascias. Ecquis tamdiu expectat in ijs, quæ sponte sunt casura, cum possit celeriter soluere, & recte deligare? alij uero in contrariam partem inclinantes, ueram quidem dixerunt orationem, sed explanando uerba contorserunt. nam, qui non contorta est hæc expositio? Casura deteriora sunt, quàm non casura, præstat tamen ea cito decidere, ut una sententia cõtineatur priori parte orationis hætenus, casura deteriora sunt, & rursus ab alio principio orsi legamus, cito cadant. At contorta est (ut diximus) hæc expositio iuxta figuram loquutionis *συνεπιρρον* appellatam. Adde quòd si illud, casura sane deteriora, in uniuersum accipiat, falsum est, compluribus enim cadere bono est. melius est igitur (ut narrauimus) orationem ad ea referre, quæ superimponuntur, & ad partes casuras: fascias uero, & postremam expositionem reijcere.

Ad quæ autem fasciæ spectant, uel quæ super alias dantur, uel quæ primæ injiciuntur, uel utraque.

Supplendum est, hæc sunt: dein protinus legendum, fasciæ, quæ primæ injiciuntur, efficiunt, ut quæ abcesserunt, propellantur: & quæ sequuntur. Spectant dixit *ἕρται* eo significans, quasi desiderant, & sibi uendicant, & spectant, quæ rursus omnia idem sibi uolunt, nempe, quæ uinculi uires sint, quæ uero opera. Voco autem nunc opera, non operas, sed effecta, quomodo domus opus est ædificatoris, fabri lectus, textoris uestimentum. In uinculis itaque, præsertim quæ ad fracturas adhibentur, binæ fasciæ obuoluuntur, antequam panni injiciantur, secundum hos reliquæ. Priores duas Hippocrates proprio nomine dixit *ἑπιδερμίδας*: iuncturam uero, quæ ex his fit, nuncupauit *ὑπὸ δερμίδας*. Audiamus deinceps ipsum dicentem, quæ præstare possint tam illæ fasciæ, quæ primæ injiciuntur, quàm fasciæ communiter. debuit autem primum explicare cuius gratia uincula a Medicis injiciantur, quomodo primum partitus est, afferens alia sanare, alia sanandi loca esse: tum qua uia iniectum unumquodque eorum sanet. ad curationis enim consilium respicientes idoneam iuncturam inueniemus, indicabit autem consilium ualutudo, quæ curabitur. Hippocrates tamen non ita scripsit, sed hætenus præfatus, qualem adhibere iuncturam debeamus, transit ad opera, & uires ipsius.

Fasciæ, quæ primæ injiciuntur, efficiunt, ut quæ abcesserunt, propellantur: hiantia coniungantur: contra hiantia separentur: peruersa dirigantur: aut contraria.

Abcessisse nunc dicit quæcūq; corpore integro cum alijs partibus iungebatur, hæc, cum aduersa ualutudo est, unitatem & contactum non amplius retinent. Unitas quidem abest omnibus fracturis, ulceribus, fistulis, contusis: contactus uero abcessibus, sinibus, inflationibus, tumoribus. Hiantia dicit, quæ plurimum inter se recedunt, quod fit duobus modis, uel ubi ipsa tota, uel ubi ora duntaxat inter se distant. Ergo consilium curationis est, quæ abcesserunt propellere: hiantia coniungere peruersa dirigere, quod communiter ad omnia superiora pertinet. Græci hoc *ἐπαινοῦσθαι*, & *διωπθίσθαι* dicunt significantes, quæcūq; aliquo modo excedant, in statum restituere moderatum. cõsilia igitur in uinculis adhibendis, hæc sunt: quæquam eorum uis non modo hæc præstat, sed interdum etiam contraria, cum recte injiciuntur, hæc: quum male, contraria. Merito igitur in extrema oratione adijcit, aut cõtraria: constituit enim ostendere, quid fasciæ, quæ primæ injiciuntur, efficiant, & non tantum de recte adhibitis tractare. In principio sane huius orationis. Ad quæ autem fasciæ spectant, uel quæ super alias dantur, uel quæ primæ injiciuntur. loquitur de omni uinculo, non de optimo tantum: si quis tamen de optimo tantum uelit ipsum agere, quod in extrema oratione additur, hanc sententiam habebit. Sicur in habitu præter naturam alia diducta, hiantia alia, nonnulla peruersa conspiciuntur, sic uidere licet alia uitia his contraria. corpore enim bene ualente, quum moderata cuncta sint, omne uitium inde oritur, quòd moderatio corrumpitur. Ergo, sicut quæcunque naturali habitu sunt, ubi cum quibusdam continuantur, uel quædam contingunt, amissa unitate, & contactu ægrotare, & habere præter naturam dicimus, ita etiam, quæ neque continuantur, neque se contingebant, unitas, & contactus morbo implicabit. quare, quum hæc contraria sint, ubi curentur, contraria consilia exigent.

Agent. Illa uero uidebuntur rationi repugnare, quæ contraria sunt peruerfis, directaque nuncupantur. oportebit enim, & hæc (quantum ex proposita oratione colligitur) peruertere, qui effectus nõ amplius est uinculi idonei, sed alieni. uerum, si quis meminerit eorum, quæ ab Hippocrate de femore, & de humero traduntur, comperiet his rectum habitum præter naturam esse, quum secundum naturam exteriorem & priorem partem gibba sint. Sed quendam hoc latuit, qui femur humerumue transuersum factum, primo quidem rectum composuit, tum callo glutinandum in eo habitu deligauit: sed, quum naturalem ossium habitum animaduerteret, eumque seruandum esse intelligeret, sentiens fractum os nondum callo solidatum, aqua calida perfudit oleo copiose adiecto, dein uehementer extendens, primo quidem perfregit, ut initio fractum fuit, tum naturali figura seruata composuit, post hæc ita figuratum naturæ commisit callo glutinandum. Quare uerum est non solum imprudentes medicos ob alienum uinculum contrariam utilitatem superioribus afferre, sed optimos etiam de industria. quoniã, quæ præter naturam duplicata sunt, ad contrarias partes conuertunt: in ijs, quæ coalescunt, coniunctionem soluunt. uidemus enim quibusdam exulceratos digitos coherere, ita labra, & palpebras. Spectare igitur hæc oportet in huiusmodi uitiorum curatione, quorum singulorum propriam iuncturam subijcit, primo proximis uerbis agens, qua uia parari fasciæ debeant.

Iam uero fasciæ parentur leues, tenues, molles, mundæ, late, sine futuris, sine eminentijs, ita ualentes, ne extentæ rumpantur, & paulo amplius, non sicca, sed eo humore madentes, qui singulis sit idoneus.

Scripsit iam ante de fascijs, sed mutila quædam, ex quo colligitur librum hunc, neque ab Hippocrate fuisse adeo polite limatum, ut edi posset, neque a filijs. nemo enim post obitum Hippocratis eadem, uel breuissima etiam oratione attigisset, sed uel hæc, uel quæ ante proposita sunt, rescuisset. dixit enim superius, fasciæ mundæ, leues, molles, tenues, nunc adiungit opus etiam esse, ut late sint, sine futuris, sine eminentijs, tum ualentes, non solum sic, ut non rumpantur, quum uehementius extenduntur, sed eo etiam amplius, hoc est ualidæ sint, & firmæ, quo fidelius teneant. Præcipit autem, ut sine futuris sint inæqualiter prominentibus, & sine eminentijs, quæ sunt in ijs, quæ textuntur, interdum de industria, interdum inuito textore, oblongis quibusdam extantibus, modo ex iplo subtegmine, modo etiã ex purpura, sed & foemina in ijs, quas uocant prætextas, data opera omnino hoc faciunt, quæ omnia cauere iubet. At quod inquit fasciæ parentur late, ijs annumerari potest, quæ minus accurate proferuntur. nam, si angustis comparentur, poterit quis redarguere, cõferens eas cum ijs, quæ iusto latiores sunt: sed si ad moderatas, quod a moderato in utramuis partem recedit, siue amplius sit, siue minus, id omne uitiosum est. Quorsum adhibeantur, tenues, leues, molles, mundæ, superius dictum est. quod addit: non sicca, sed eo humore madidæ, qui singulis sit idoneus: ad fascias quoque refertur. quo autem motus argumento id præcipiat, euidentissimum est. in nullo enim uinculo siccas admouendas censet, sed ex eo humore madefactas, qui *σύντροπος* hoc est idoneus sit singulis uitijs, quæ curantur. Siquidem cerato liquido simplici, & quod picem habeat, & uino nigro austero madefieri has docuit in opere de fracturis, & de articulis. Quòd si injiciantur sicca, præterquam quòd ea ope carent, quam afferunt madefactæ, comprimendo ipsas partes, quibus superdantur, earum calorem augent, atque ea de causa proximorum locorum humores euocant ad sedem affectam, quod cum tumores excitet, cuius constat maximo esse detrimento.

Quæ abcesserunt quidem, eatenus, ut quæ sublimia sunt, sedem contingant: at non premant, incipiendum uero a parte sana, & qua ulcus est finiendum, ut quod subest, effundatur, neque aliud ultra cocat.

Siue fracti ossis partes præter naturam inter se recesserint, siue quæ coniuncta sunt, inter se dehiscant, siue magnum uulnus sit, coniungenda sunt, dum se tangant, non tamen urgeant. quandoquidē partes, quæ sic deligantur, inflammatio & dolor inuaderet. De his autem nunc potissimum loquitur, quæ uentriculi nuncupantur, idque exempli causa, hoc enim ipse explanauit in sequentibus. Illud uero, eatenus, ut quæ sublimia sunt, sedem contingant, at non premant, communiter refertur ad alia omnia, quorum naturalis contactus, uel coniunctio soluta est: sed, quæ proxime subijcit, cum inquit, incipiendum uero a parte sana, & qua ulcus est, finiendum, patet de tumoribus dictum esse. ab ijs enim sanis effundi oportet, & glutinationis tempore nullum succum cõcurrere ad partem, quod sane continget, ubi imum sinum adstringamus, dum comprimatur: tum paulatim uinculum laxemus, usque ad os sinus, quod seruari apertum debet, & de uexum. sinus itaque, ubi puros reddiderimus glutinare uolentes, ea ratione deligabimus. At ubi latum os scapularum summum a iugulo recesserit, sublimior ipsius pars ualèter cõprimi, & cogi debet, nullum enim afferet incõmodum eiusmodi pressus, quemadmodum, ubi iugulo comminuto altera pars eius sublimior sit, minus tamen comprimemus hanc quæ latum scapularum os summum, alias insuper fracturas minimam, ueriti ipsam inflammationem. Nos itaque de omnibus, quæ abcesserunt locuti sumus, Hippocrates autem exempli causa de solis sinibus, in quibus deligandis, moderationem aperte docuit, cum ait, quæ sublimia sunt, hoc est, quæ abcesserunt sedem contingant, at non premant, sedem uidelicet id nuncupans, quod abcedenti corpori subiectum est.

est. perpetuo autem debet inhaerescere, infidereque quod admouetur. siquidem priusquam partes se contingant, nullo modo possunt inter se glutinari, glutinatur enim, cum se contingunt, & non urgent. In aperto sane est neminem simpliciter imperaturum, ut sinus, qui glutinatione indigent, ita uinciantur, cum primo uindicandi sint ab inflammatione, deinde purgandi, aut siccandi: praeterea si quid carnis tabuerit, reficiendum: at nec fissa, nec contusa, quae ad ulcera simul & sinus spectant, per propositum uinculum conuenit purgare, quum primo incidunt, sed simul atque inflammatione uacant, & sicca sunt. In utrisque autem dixit continui solutione carnosas partes afflictiari, cum eo quod aliquid sanguinis inter eas subsistit, quod commune est abscessus & sinus. pars enim, quae sic afficitur, quousque aperta non est, abscedere dicitur, idque uitium nominatur abscessus. Verum, si qua aperitur, ut humor, qui receptus est, exitum habeat, uitium iam non amplius abscessus, sed sinus uocatur. Omnia igitur haec mala perpetuo iuncturam postulant, ceterum non perpetuo similem. quoniam superueniente inflammatione iunctura ne per se quidem expetitur, sicut neque ubi suppuratio fit: quum sinus iam est factus, & caro increuit, moderata admodum opus est, ita, ut quae abscedunt, sedem non contingant, per eos enim demittenda sunt purgantia, & aperiencia medicamenta: ubi glutinandi tempus est, quod Hippocrates nunc agit, necessaria est uinciendi ratio, quam tradidit. Sed neminem decipi uelim existimantem uelle Hippocratem sinus omnes ita deligari, ostensum enim est non omnes, sed quibus nullum aliud accessit malum, nempe, quum nec inflammatio est, nec putrescit caro, nec sordes aut succus subsistit. quoniam ipsi unius generis soli per se suam curationem admittunt. Haec autem abunde fuerunt a nobis diffinita in libris de ratione curandi.

At qui obligentur recta recte, obliqua oblique, eo modo figurata, & quo minime ledantur, & quo fasciae non premantur non laxentur, quem habitum non mutabunt, quum suspendendi, aut collocandi causa mouenda erunt: sed similiter haec omnia se habebunt musculi, uenae, nerui, ossa, bene contenta, & bene suspensa.

Recta & obliqua nunc dicit non partes corporis, sed abscedentia, de quibus agit exemplo duntaxat sinus adducto, qui ad longitudinem eius, in quo fit, relatus, prorsum uel rectus est, uel obliquus. Rectum igitur nunc intellige decliuem, obliquum uero eum, qui talis non est. Vocauit autem rectum sinum, cuius os in inferioribus partibus situm est, imum in superioribus: obliquum uero, ubi spectat ad latera. Verumtamen fiunt etiam sinus, quorum situs his contrarius est, quippe quorum imum ab inferiori parte sit, os a superiori, quos, ut detur exitus sanies, imos aperire rursus oportet. quod si os ab inferiori parte penitus non fuerit, sed a latere, necesse est commodum partis habitum & uinciendi modum, ut inde sanies excernatur inuenire. tanta enim in talibus est habitus uis, ut saepenumero nos, eo uariato, os, quod a superiori parte uidebatur, in inferiori collocauerimus. Femur itaque, in quo sinus uersabatur, os habens prope inguē, imum prope genu, sanauimus, quum ita figurarem, ut inguen genu superius esset, quod facile cessit, ac sine dolore popliti subiecto puluino molli: eadem quoque uia sinus in posteriori parte cruris, quae carnosae prominēt, quorum os popliti finitimum erat, ad sanitatem perduximus, extremum pedem sublimiorem poplite collocantes: brachium praeterea sinu detentum mitella suspendentes, saepe curauimus, manuum cubito altiorem constituentes: cubiti articulo similiter offenso, sic, ut sinus iuxta ipsum insidens a superiori parte humerum, ab inferiori brachium occupet, maxime accommodatur, qui nunc dicitur habitus, in quo articulus utroque osse humilior collocatur, cubiti scilicet & humeri, in quo casu duabus utimur fasciis, quarum utraque a uitio orsa ad os, quod in articulo est, finitur. Ergo, ubi sinus rectus omnino sit, iuncturam adhibebis, quae in neutram partem inclinēt, perinde, ac si fractum membrum deuincias, quod rectum debeat contineri: sed, si ad latus conuertatur, uinculum aequae eodem spectet, & is habitus seruetur, quo sanies exitum habeat. deligare autem debemus affectam partem in eo statu, quo continenda est, scientes ea, quae mutantur magnopere laedi, ita, ut necesse sit, nonnulla ex his, quae attollebantur, subsidere, quaedam, quae deprimebantur, assurgere, quo necessario fiet, ut quae attolluntur, urgeantur a fasciis, quae subsidunt, cum fasciae relaxentur, non contineantur. Dixit autem Hippocrates in fasciis quae premunt *ἀποσφίγγειν*, in ijs, quae laxantur *ἀποσφίγγειν*, imperauitque, ut propriam sinui iuncturam iniiciamus, eum habitum deligentes, sub quo neque fasciae premant, neque laxentur. nam, ubi laxentur, coguntur affectae partes mutari. Quod si uinciendi tempore simpliciter obliquum sinum duntaxat spectemus, obliquam iuncturam admouebimus in eo habitu, in quo durare uiciatae partes non possunt, ubi contineantur, aut suspendantur. ubi autem alligatae partes moueant, nonnullae adstringentur, nonnullae laxabuntur. quae in figurando mutant, ipse nominatim exposuit, cum inquit, musculi, uenae, nerui, ossa, his enim continetur corporis moles. Intelligenda autem uenae sunt iuxta maiorum consuetudinem, non solum, quae nunc uenae nuncupantur, sed etiamnum arteriae. Mens igitur totius orationis haec est, cuius singula uerba non admodum obscura sunt, fortasse tamen non ab re fuerit ea paucis declarare. *ἀνασφίγγειν*, hoc est suspendendi uocabulum accipit in brachio, quod, ubi deligaturum est, collocatur in mitella, quae a cubito ad manum excipiens ipsum sustineat: *δέσσειν*, hoc est continendi in crure. Patet autem id, quod suspenditur comprehendere sub genere eorum, quae continentur. In fine orationis bene contenta dixit & bene suspensa, illudque ad crura, hoc ad brachia refertur.

Tum

A *Tum eo modo figurata suspendantur, & iaceant, quo minime ledant, & secundum naturam sint.*

Non aliud est, quod minime laedit, quam quod secundum naturam est: sed uni & eidem contingit secundum naturam esse, & minime laedere, quid hoc sit, in opere de fracturis fati ab ipso expositum est, quod & hic etiam suo loco exponetur.

30 *Quae uero non abscesserunt, contrariae ratione.*

Quidam adiecta negandi particula, non, scripserunt: Quae uero non abscesserunt, asseruntque, ubi abscesserit aliquid, utendum esse uinciendi ratione superius posita, ubi non abscesserit, contraria. Ratio superius posita, incipiebat a parte sana, & super ulcus desinebat, coarctandi uim remittens. contraria igitur incipiet ab ulcere ac fractura, & superius procedet laxius adstringens. Sed qui uerba haec declarant citra negationem scripta, commonere ipsum aiunt, ut, ubi operam damus, ut quae praeter naturam contracta sunt, aut commissa, abscedant, superiorem uinciendi rationem immutemus. Perspicuum autem est, ubi ea, quae admodum inter se iuncta sunt, quocumque modo non conuenienter inter se concurrerint, deducere uolumus, contraria uinciendi ratione opus esse. quoniam & in multis magnis uulneribus, in quibus, ima parte non sanescente, cutis agglutinatur, uel ex duplicatis oris altera super alteram excedit, item ad similitudinem orarum cutis, in illis fracturis, ubi fracti ossis extremitates altae sunt diductae, quae concurrerunt, abscedere debere, id quoque in aperto est. quod ipsum illis quidem ossibus accidit, quae intrinsecus multum caua sunt. Haec quidem per se utilia esse certo scimus, quae quis nunc reprehendere posset, ut male adducta, eo quod propositis uerbis nullo modo accommodentur, ita enim habet, quae uero abscesserunt contraria ratione, at non idem significatur his uerbis, quae uero abscesserunt, atque illis, quae uero ut abscedant, operam damus, debuerunt hi sicut priores negatione praepone uerbo, abscesserunt, sicque orationem sensentia consonam reddidissent, scripturamque ita mutatam potuissent suo iure exponere, nam, si ita habeat, ut nunc habet, eorum explanatio aliena est. Ne putes igitur hic de ijs tractari, quae operam damus, ut abscedant, haec siquidem in sequentibus ostendet: sed de ijs, quae abscedunt, & nondum perfecte abscesserunt, uel quauis perfecte abscesserint, nondum tamen uersa sunt in sinum. amant. n. haec primo curationem, quae dolorem leniat, concoquat, & pus moueat: sed postquam ad suppurationem uenerunt, aperienda sunt, ut exitum habeant, tum si quae remaneant inflammationis reliquiae, qua parte continetur pus, quod effunditur, soluendae sunt ex toto: deinde (ut posui) siccare conuenit, & carnem producere: quibus factis, ubi unus ipse relinquatur sinus, nulli uitio iunctus, nec neque inflammatio est, nec sordes, nec superat humor, aut deest caro, ad glutinationem ueniendum. Ergo nihil mirum est, si iubet contraria fieri in his, quae abscedunt: nouit enim quilibet, qui medicinalem artem professus in operibus eius non oscitanter uersatus sit, abscessibus, qui maturari possunt, inimicum esse, si quid eius humoris in pus uersum effundatur, magis enim ad rem pertinet, expeditiusque est intus subsistentem reliquum iuuare. in quo casu affecta pars, quod ad morbum attinet, uinculum non requirit. cum hoc adhibeatur, non quo per se curet, sed quo iuuat curantia. Distat ergo abscedentiū curatione a totis sinibus, in abscessibus enim expedit priusquam ad maturitatem peruenerint, nihil effundit: contra in sinibus, excretis omnibus nihil intus relinquit. Praeterea abscessibus nullo ore prorsus est opus sinus os requirunt, idque apertum. Item quae abscedunt, sub calido cataplasmate, & madefaciendi uim habente coqui debent: sinus per uehementer siccantia puros reddere, siccosque oportet. Ad haec sinus proposito uinculo curantur: abscessus non alio nomine uinculum postulat, quam sanantium praesidio- rum commoditate. Sed Asclepiades illud: quae uero abscesserunt contraria ratione, referens ad uinculum, eius mentem uniuersam esse autumat: Quod si partem sic figurata deligaueris, ut fasciae neque premant, neque laxentur, hoc totum secundum naturam est: in ijs uero fasciis, quae abscesserunt contraria efficit, hoc est contrario modo figurans deuincito. Scribit autem ad uerbum sic, Sic quo modo parte figurata uinculum abscedat, contrario figuratam alligato, ut si, ubi extento cubito humerum deuinxeris, fascia non maneat, sed recedat, contra, atque ubi extentus erat figurato, hoc est cubitum inflectens ipsum denuo uincito. quoniam uero secundum naturalem habitum crura extenta sunt, si quem ijs curuatis deuinxisti, extendere ipsa iusseris, cum musculi locum mutant, diducetur fascia ab illis locis, a quibus musculi recesserunt, quod contrario modo figurentur, atque ubi curuata erant. siquidem crura extenta uincienda sunt, eoque modo figurata continenda. Haec tamen Asclepiades, proximum iam est, ut ad alia uerba transeamus.

31 *Vbi uero hiantia coniungenda sint, in ceteris eodem modo, tantum ab ulterioribus aliquid adducendum erit, & paulatim comprimendum. primo quidem minimum, deinde magis, maxima compressio contactu terminetur.*

Reducamus in memoriam, id, quod summatim Hippocrates a fasciis, quae primae iniiciuntur, fieri dixit his uerbis, quorum principium est, Fasciae, quae primae iniiciuntur, efficiunt, ut abscedentia propellantur, tum ea, quae haec tamen ab ipso prodita sunt. supplebimus enim hac uia id, quod propositae orationi uidetur deesse, sic, ut eo adiecto talis fiat, Vbi uero hiantia coniungere oportet, in ceteris eadem agemus, tantum ab ulterioribus aliquid adducemus: & quae sequuntur. Hiantia uero nunc ab ipso dici existimandum est, quae, praeterquam quod ultra debitum inter se recedunt, utraque etiam oram

habent in exteriorem partem conuersam, quod in uulneribus fieri constat, uehementi interdū inflam-
matione accedente, ubi cum carne alte admodum uulnerata transuersus musculus incidatur, deinde
non glutinetur, iungaturque, sed magna inflammatio sequatur, sub qua extensa cutis utrinque proxi-
mam oram attrahat, ab utraque parte uulnus hiabit. Eiusmodi figuram representant labra inflammata
palpebræ, & cutis, quæ glandem tegit: in capite etiam cum aperta cutis est, ut locus terebræ sit, adiecta
inflammatione hiantium speciē uidemus, idque sæpius accidit, potissimū, ubi cute coacta spacium, quod
in medio est, linamentis implemus. id quod interdum facimus, ubi, aut musculorū uulnus transuersum
alte infederit, aut sanguis eruperit, lintea carpta (quæ uocat linamēta) inferentes, atque ubi timemus, ne
cutis sanescat, utrinque contracti musculi partibus nō glutinatis. Postulat sane cūcta hæc uitia & alia præ-
fida, quæ inflammationem submoueant, uerū ipse nunc nō quālibet cuiusque morbi curationē exequitur,
sed eā, quæ proprie uocatū chirurgia. Hiantium igitur uinculum idem est, quod abscedentium, quod ad re-
liqua spectat, orsum. n. a parte sana paulatim ad cutem uenit aperte ulceratam, sed eo distat, quod in his ab
ulterioribus incipit, quā in abscedētibus, quodque compressionē intendit usque ad hiatū. In finibus igitur
uinculum ab imo incipiebat: at in hiantibus non recte inde orditur, ubi quasi radix est, sed longius a par-
te sana. præterea cutē paulatim adducit ad ulcus, quā cōpressionem non remittit, sed paulatim inten-
tum primo ambitu cutem premit, deinde magis. Vocabulū, primo nōnulli accipiunt in uno uinculo, nō
nulli in pluribus. quod si ad unū referatur, notabit uinculi principiū: sin ad plures, primū uinculum uniuersum
ostendet. utrunque autem uere dicitur aliter in alijs affectibus, nō genere, sed magnitudine inter se
discrepantibus, siquidē oras leuius in exteriore partem conuersas uno tantum uinculo reducere ad
naturalem habitum conabimur: ubi amplius hient, uel nō cogemus, cū primo deligabimus, tunc. n. ma-
gis ad rem pertinet insistere inflammationi, quā componere hiantia. Adijcitur autē postremis uerbis
maxima compressio contactu terminetur, quoniam hiantia magis adduci possunt, quā ut se contin-
gāt, sed ubi sic adducta sunt, alterum altero urgetur, & dolet, eoque ipsorum inflammatio augetur. ducen-
da ergo sunt, quæ hiant, ut se contingant, sed non ultra id. Hæc autem scriptura dupliciter legitur, in
quibusdam exemplaribus, maxima cōpressio cōtactu terminetur: quā agnouit Asclepiades: in alijs au-
tem maior compressio contactu terminetur. quæ, maxima, habet, sicut potior est, ita etiam uerustior.

*In diducendis ijs, quæ contracta sunt, si inflammatio est, contraria ratione uti oportet: si ea non est, præparatione eadem
sed uinculo contrario.*

Contraria ratio est contractionis, atque hiatus, siquidē sub hoc labra plurimum inter se in cōtrarias
sedes recedūt, sic, ut alterum in dextrā partem, reliquū in sinistrā cōuertatur: cōtra ita inter se cōcurrūt
quæ cōtracta sunt, ut uel unū alteri infidat, uel inter se duplicētur quodāmodo, uel instar eorum, quæ in
uoluta sunt, implicentur, id, quod interdum ob inflammationem accidit, non aliter, quā contrariū ma-
lum, sub quo hiantis corporis partes plurimū inter se diductæ in contrarias sedes recedunt. neque mirum
est, si ab eodem morbo inflammationē uidelicet, hi contrarij casus oriuntur, cum non iisdem particulis
uehementer inflammatis utrunque accidat, ut hient & contrahantur: in oculis enim, ubi exteriorē palpe-
brarum cutem ingens inflammatiō male habeat, & intentione quadam proximum locum afficiat, palpe-
bra ob inflammationem intenta, in exteriorem partem conuersa aperte deprehenditur: ubi non cutis,
sed interior tunica, quæ usque ad nigrum oculi pertinet, ualde inflammetur, palpebra tunc in interiorē par-
tem trahitur, quæ res, cum ambabus accidit palpebris, morbum facit, quem *χρησιν* dicunt, sub quo ape-
rire æger oculum nō potest, quod uitij genus labris interdū incidit, tum cuti, quæ glādem tegit, & ano,
quorum causa eadem est, exteriores. n. eorum partes inflammationis uti in interiora uertuntur. eadē ui-
tia & in foeminarū naturalibus uersantur. simile quoddā accidit & uulneribus, & ijs, quæ utrunque ulce-
rantur, interioribus enim partibus inflammati peruertuntur ulcerū labra in interiorē partē: sed cōcidunt
etiā intro, in quo casu extenuari & emacrescere ac putrescere eadem labra necesse est. nā, qui aliter fie-
ri posset, ut proptē introrsum conuerterentur? Deficit etiam pars interior, uel quod nō subministratur
alimentū, quæ res ad tabē perducit, uel quod subiectæ carnis scalpelli opera plus iusto excisum fuerit, uel
quod putrescens absumatur. Ergo huiusmodi affectibus succurrit idoneum uinculū, quod ubi inflamma-
tio accedat, non solum per se non iuuat, sed onere etiam lædit. Adhibetur autem commoditate medi-
camentorum inflammationem curantium. quo spectans dixit Hippocrates debere nos, quæ contra-
cta sunt diducentes, ubi inflammatio quidem est contraria ratione iuuare, hoc est a uinculo cauē-
tes. quoniam, nisi magna necessitas urgeat, ut quædam teneantur inflammatis partibus superinie-
cta, nullo modo deuincimus, cumque hæc confidimus posse sine uinculo manere, fascias ad conti-
nendum non iniicimus. Accipimus autem lintea quā tenuissima, & leuissima, ac circuitibus, quā-
tum fieri potest, rarissimis, uel uno tantum etiam contenti sumus, quæ res plures medicos latuit inflamma-
tis partibus, qua tumor esset, super cataplasmata imponentes duos & graues panniculos, multam la-
nam, plures fascias, quæ per se omnia sunt inflammationibus aliena, cum onere potissimum offendari
tur. iam uero in ijs, quæ citra inflammationem contracta sunt, iubet, ut fasciarum præparatio eadem
sit, quæ prius: uinculum uero contrarium, atque in hiantibus. si quidem in illis fascia longe orsa, a
parte sana, euoluta ad ipsum hiatum procedebat, paulatimque compressio eius intendebatur: at in
contractis ab affecto loco incipientes fasciam euoluimus super cutē, quæ iuxta est. Adiūgi uero hic de-
bet

A bet, quod ab Hippocrate præmittitur, ut qui non constituerit ipsorum, quos memorat, affectuum
uniuersam curationem docere, sed eam duntaxat, quæ manu adhibetur. nos uero, ut sermo ab soluat
quod restat adscribemus. Vbi quid eorum, quæ contracta sunt (ut dictum est) diduxerimus subiectum,
locum, in quem labra inciderunt, implere linamentis debemus, uel idoneo medicamento, donec con-
tractæ partes proxime cuti æquentur, tum propositam uinciendi rationem admouere.

33 *Dirigere item ubi peruersa oporteat, cetera fieri eadem debent. In ijs autem, quæ recesserunt, adducendis, uincire opus
est per fascias, quæ primo iniiciuntur, tum glutinare, atque suspendere, in contrarijs uero contra.*

Corpus peruertitur, ubi aliquid sua sede, modo in exteriora corporis, modo intro in spacium quod-
piam laxius mouetur, quemadmodum in naso, qui, si quid uel ossis, uel cartilaginis in exteriorem
partem recedat, ab exteriori parte deprauatur: sin in foramen interius, ab interiori, ad cuius exem-
plum reliquæ partes peruertuntur. Constat autem & in ijs commune cuiusque curationis consilium
præfida ostensurum. est autem commune ubique consilium contrarijs contraria curare, quocirca nūc
etiam, quæ recesserunt, & per alia auxilia (de quibus tractare nunc propositum non est) & per fascias
B coniungenda sunt. docuit autem ipse deligandi modos huc pertinentes, iuncturam (ut ipse antea scri-
psit) ad ea quæ abscesserunt, quæ hiant, & quæ contracta sunt: glutinationem, ut in opere de articulis ad
nasum & maxillam: suspendendi rationem, quemadmodum, ubi in libro de fracturis inquit: Quod
si utroque ossē comminuto, uel eo, quod subiectum est tantum, deligatum brachium mitella suspenda-
tur, eaque plurima circa fracturam detur, partes uero hinc atque hinc suspensæ sint, homini necesse est
uos ad superiora peruerti: sin ossibus sic fractis, mitella manum duntaxat, & cubitum excipiat, reliquū
lana latam mollem que multum brachij cum prima palmæ parte æqualiter sustinentem. Hæc igitur uer-
ba alienam suspendendi rationem, deprauantemque indicantia, deprauatorum quoque curationem
demonstrant. Demus brachium cuiuspiam in inferiora peruerti, suspendendum erit mitella angusta ab
inferiori parte exceptum: at si sursum intenderis deprauetur, ea utendum erit suspendendi ratione, quæ
in inferiora peruertit, per quam & regione iuxta primam palmæ partem, & cubito mitella concre-
hens, quod inter hæc est, nulla re fulcitur. Consimili modo, ubi prima palmæ pars in superiora concre-
tatur, iuncturam adhibebimus, quæ deorsum inclinēt, hac complexi, quæ in uicinia cubiti sunt, alteram
extremitatem a prima palmæ parte sine fulcra relinquimus. itidem cubitum in superiorē partem
C intendentem sic suspendemus, ut ipsum sine fulcra relinquamus. quæ suspendendi ratio efficiebat,
ut, cum nondum peruersus esset in inferiorem partem inclinaretur. Sed (ut summatim dicam) quæ-
cunque deprauare possunt, quæ deprauata non sunt, eadem dirigunt, quæ in contrariam partem sunt
peruersa. Ad horum autem similitudinem deprauantur, dirigunturque, quæ in femore, & quæ in
crure, cum totum crus iacet. quod enim in brachio efficit suspendendi ratio, id iacendi in crure. sed
supplere oportet, iacere, ubi Hippocrates inquit, suspendere. Illud autem in fine sermonis, in contra-
rijs uero contra, potest ad prædictos deligandi modos referri: intelligemus enim ipsum uelle uitia, quæ
ijs contraria sunt, contrario modo uincta curari, hoc est ijs, quæ peruertunt ea, quæ præter naturam re-
cta sunt, quorum in superioribus mentionem feci.

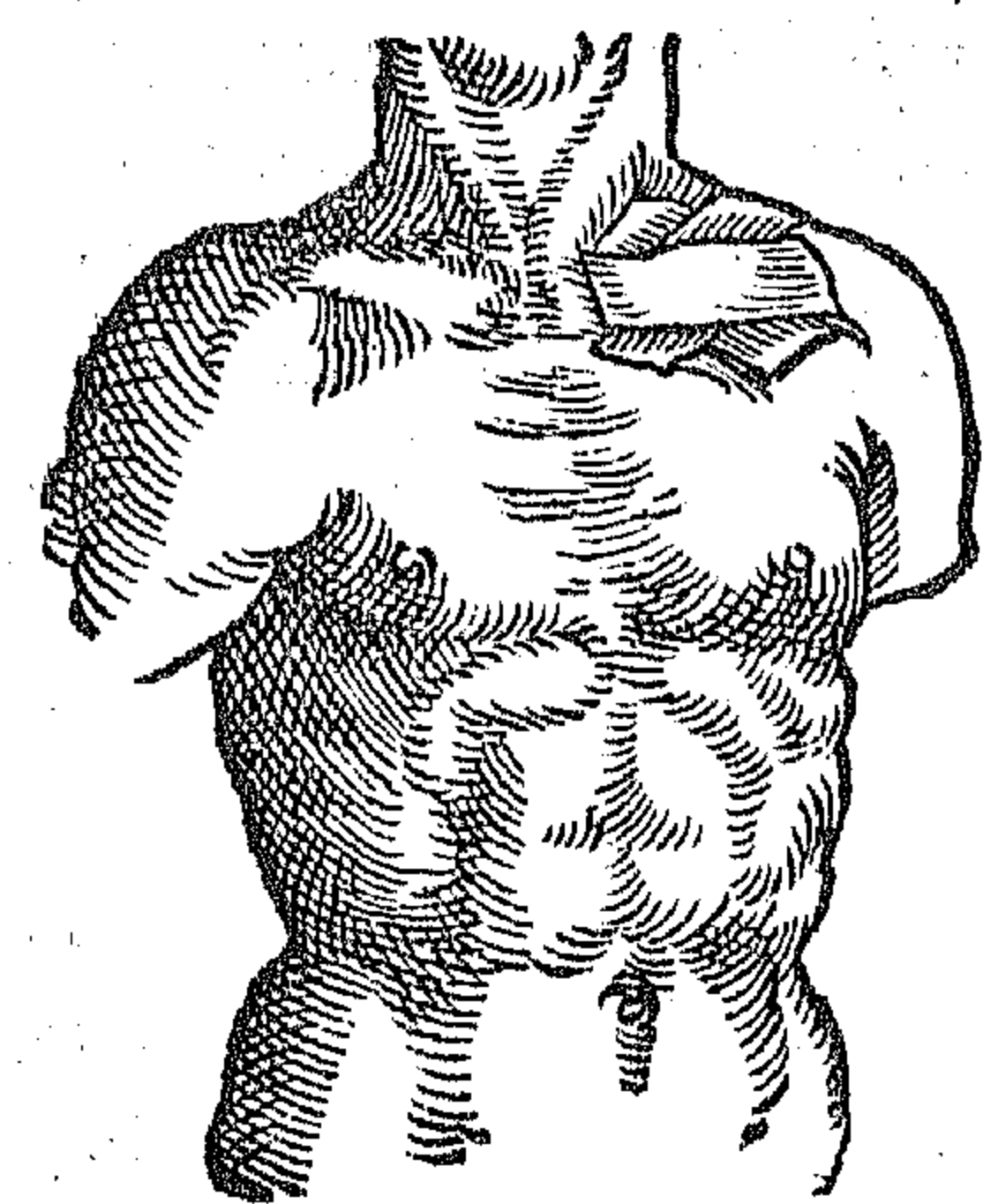
Vido Vido Florentino interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Trahuntur ad rationem fracturas deligandi ea, quæ de deligationibus in uniuersum dicta sunt: multis tamen partibus plura in libris de fracturis, deque articulis copiosius, perfectiusque tractantur.

Panni instar fascia imponendi.

At quum hi complendi causa iniiciuntur, longi sint, ut ambiant: latitudinis & crassitudinis coniectura fiat de eo, quod deest, id autem compleatur non confertim.

Miror Hippocratem non docuisse prius usum pannorum, deinde uiam, qua quis eum possit comparare. Vnus quidem duplex est, ut contineantur fasciæ, quæ primo iniiciuntur, & ut implentur partes, quæ in extremitate tenuantur, quas ipse nominare solet ἀπόξην & ὑποξήρην, cuiusmodi brachium est iuxta primam palmæ partem, & crus iuxta pedem, quibus iubet pannos in orbem circumdari, ut postquâ iniectæ illæ fasciæ fuerint, quæ alijs superdantur, iunctura sit eque crassa. Ergo, quum panni duplici de causa superdantur, & ad continendum, & (quod διέσθωσιν dixit) ad complendum, commonet, ut ita longi adhibeantur, ut corpus quod alligatum est completi in orbem possint: lati uero, & crassi pro eo quod complendum est. nam, si longiores sint, quàm ut partis ambitum æquent, necesse erit extremitatum alteram alteri infidentem reddere membrum tumidum magis ea parte, quàm utrinque, sic ut iunctura inæqualis fiat, atque idcirco laxior: sin breuiore fuerint, quàm, ut extremi se tangant, quum inter ipsos aliquid inanis spacij relinquatur, iunctura itidem contraria ratione inæqualis erit.

liquidem

In fracturis, quod ad pannorum attinet longitudinem, latitudinem, crassitudinem, numerum, longitudo quidem, uinculi longitudinem æquet: latitudo trium sit, uel quatuor digitorum: quod uero attinet ad crassitudinem, triplices dentur aut quadruplices: tot autem numero, ut neque plures sint, neque pauciores, quàm ut ambiant.

Scripsit in opere de officina medici, primo de naturalibus indicandi potentijs, quibus uniuersi homines & ad tractationem omnium artium & ad totius uitæ rationem utuntur, necessariae siquidem fuerunt, non solum ad propositam medicinæ partem, quæ manu medetur, sed ad omnes in medicina morborum notas (σημειώσεις) quæ sane iudicandi potentijs discernuntur: proxime in proposito opere docuit, quibus constet medicinæ pars, quæ manu curat: tertio, qualem adhiberi uiuendi rationem debeamus, tum ab affectæ partis natura, tum ab ipso affectu indicium sumentes. In propositis autem uerbis de fracturis agit, quæ spectant ad commune uitium continui solutionem. sic enim ego solitus sum hoc morbi genus appellare: sed Hippocrates corpora, quæ huiusmodi malo torquentur, abscedentia dicit, quare & malum non iniuria abscessus nuncupabitur, fietque abscessus morbi quædam species, quam græci ἀπόσσωμ proprie uocant & ἀπόσσωμα. Hæc diximus, ut in memoriam redigeremus, quæ in superiori expositione narrauimus: sed iam pergamus ad reliqua. De fracturis uerba faciens, pannos ante omnia proponit, iubens, ut horum longitudo sit æqualis uinculo, quod constat ex fascijs, quæ primo iniiciuntur, cum eo nomine illi adhibeantur, ut has fulciant, atque immobiles teneant latitudo trium, aut quatuor digitorum, hominis uidelicet, qui deligatur: tum quod ad crassitudinem pertinet, triplices sint, aut quadruplices. quoniam, ubi fasciæ, quæ primo iniiciuntur, fulctura egent firmiori, quadruplices, ubi non tanta opus sit, triplices obijci abunde putat. Illud autem euidētissimum est, quod, quo magis comminuta ossa sunt, eo debent firmiter contineri. Numero autem tot, inquit, esse oportet, ut affectum membrum complectantur. at iugulum fractum, & costa comprehendere in orbem nequeunt, sed magnitudo fracturæ in quibusdam pannorum numerum indicabit. iugulo ternos pannos quadruplices plerunque imponimus. duos quidem primos ad similitudinem literæ X ut medium utriusque, qua inter se committuntur, fracturæ obijciatur. tertium extendimus super reliquos duos in longitudinē iuguli, ut ea, quæ subiecta sunt, adstringat, & fracturam ipsam adurgeat.

7
A. l. 4. f. 1. 2.
c. 4. p. 900. D.

2
A. ibidem.

A siquidem locus in ijs necessario reddetur mancus, & cauus, perinde atque ubi longiores erant, gibbus & eminens. Edicit, ne huiusmodi panni semel subito iniiciantur, sed paulatim, tenuiores quidem a superiori parte, crassiores ab inferiori. quod si unum subito inieceris, locus talem habitum acquireret, qualem primo habuit membrum.

3 Ex fascijs, quæ primo iniiciuntur duæ sunt, prior ab affectu orsa in superiori parte desinit: altera ab affectu deorsum procedit, inde sursum finitur.

Supra quoque ostendi fascias, quæ ante pannos affectæ parti primo iniiciuntur, ὑποδερμίδας ab Hippocrate nominari. Scripsit autem in libro de fracturis quorsum utraque imponatur. prior namque ex ipsis non modo prohibet, quod cõcurrit, sed & eius quod in affecto loco receptum est, sursum aliquid expellit: altera non nihil sanguinis in uitiosa parte superantis ad extremum membrum transmittit. Commune est utrique compositum os, ne dimoueat, continere.

4 Adstringendæ autem maxime sunt, qua morbus est, extremis partibus minime, alibi pro ratione.

Horum item ratio in commentarijs de fracturis exposita est. In uniuersum autem sub omni uinculo, ubi subiecta caro magis adstringitur, humor in ea contentus ad proxima loca propellitur: ubi uero lenius, admittitur quod procedit ab ijs, quæ uehementius comprimuntur.

5 Comprædatque uinculum integræ partis quàm plurimum.

Qua ratione hoc quoque consilium dederit, manifestum est, quia cum uinculum integræ partis multum complectitur, firmiter continetur, & humor ab affecta parte ad ea, quæ iuxta sunt magis expellitur, reprimiturque ualentius, quod a superiori parte descendit.

6 At quod ad fasciarum numerum, longitudinem, latitudinem spectat: numero quidem tot accipiantur, ut a uitio minime superentur, ut ferulas comprimere non sinant, ut onere non lædant, ut inclinationis causa non sint, nec effœminent.

Alij fere omnes sub eodem nomine fascias habent, quæ primæ iniiciuntur, & quæ his superdantur: sed Hippocrates priores appellat ὑποδερμίδας, quæ pannis superdantur ὑποδερμίδας. has igitur quot quàm longas, quàm latas adhibere conueniat, nunc persequitur. imperat itaque, ut tot sint, quot compositum os fideliter contineant. illud enim, ut a uitio minime superentur, id sibi uult quod, ubi non superent, in contrarium incident, nempe ut cedant, & a uitio, hoc est uitiosa parte superentur. quod si tunc uincunt, quum compositam partem immobilem conseruant, si quid hæc moueatur, iure dicit quis eas superari.

7 Quod autem inquit, ut ferulas comprimere non sinant, nihil amplius notat, quàm quod ferulæ, ubi fasciæ iusto pauciores sint, membrum prement, hoc est, cogent atque urgebunt, quæ noxa uiolatam quoque sedem afficiet: quin si tot adhibueris, ut laborantem oneres, sic quoque peccaueris, quum modum excedas. quæ duo cauentes fasciarum numerum conijciemus, ea obseruatione adhibita, ut neque prement, neque onerent. Sed ne fasciarum numerus (inquit) causa sit inclinationis, quam dixit περιπέσειν uerbo inde ducto, quod iunctura tota in alteram partem dextram uel sinistram περιπέσειν, id est, inclinetur, id quod accidit ob exuperantem numerum fasciarum. Vsurpat autem uerbum effœminare, quidam in partibus uitiatas accipiunt, ut quas redditurus sit infirmas & molles superimpositorum linteorum numerus: alij in ipso uinculo, quod imbecillum fiet, quum ferulæ, sub iniectorum linteorum numero laxius contineantur.

7
A. l. 4. f. 1. 2.
c. 4. p. 900. D.

7 Quod uero ad longitudinem & latitudinem pertinet, impleant trium quatuor, quinque, aut sex, longitudinem quidem cubitorum: latitudinem uero digitorum.

Tot igitur digitorum, & cubitorum illius scilicet, qui alligatur, superdari uinculum iubet. neque unum statuit longitudinis & latitudinis terminum, eo quod nullum sit uinculum, quod adhiberi omnibus æque longum debeat, sed numerum, longitudinem, & latitudinem fasciarum pro magnitudine fracturæ desinit, atque hoc est postremum uinculum, quod in opere de fracturis iniici uoluit, quo tempo re inflammatione a sede affecta sublata, ueniendum est ad ferulas.

8 Ambitus itaque panniculorum totidem sint, nec urgeant.

Imperat, ut panniculi toties fascias cingant, quoties earum unaquæque circuierit. Illud autem, nec urgeant, ad modum refertur ad stringendi. eatenus enim coarctari panniculi super fascias debent, ut firmiter maneant, sed non urgeant. At quid magis præstat, quàm coniuncte hanc partem contexe re cum priori, ut tota oratio sit huiusmodi, Ambitus itaque panniculorum totidem sint, ut ne urgeant, quandoquidem premunt, ubi sapius circumduntur. Expedi fortasse pro τὸ πᾶντα, id est totidem, lege re τὸ αὐτὰ, id est talia, tertiam literam scilicet uerba in .i. nam ambitus panniculorum qualitate potius, quàm numero uinculum exhibent moderatum.

9 Mollia autem adhibeantur, & minime crassa.

Hæc omnia uidelicet præcipit mollia adhiberi, & non crassa, cauens, quemadmodum supra de linteis diximus, ita etiam nunc ne subiecta corpora comprimantur.

Omniaque hæc pro longitudine, latitudine, crassitudineque sedis affecta.
Idem quoque iam supra dictum est ubi alia res agebatur, non huic dissimilis. Meminisse autem ubiq; conuenit ad uitiatæ partis longitudinem, latitudinem, & crassitudinem referri, quidque de longitudine linteorum, tum latitudine, crassitudine, numeroque propositum fuerit.

Ceterum ferulæ, leues, æquales sint, ab extremo refimæ, ab utraque parte uinculo paulo breuiores crassissimæ, qua fractura extat.
Spectant tam ferulæ, quàm panni ad stabilitatem uinculi, ac firmitatem. panni quidem, ut fascias tueantur, quæ primo iniiciuntur: ferulæ uero, ut omnia, quæ subiecta sunt, muniant, sic ut in uniuersum quatuor sint, quæ singula suum usum præstant. In primis enim fasciæ, quæ primo iniiciuntur, compositum os continent, & affectum inflammari non sinunt: deinde panni, qui superdantur, delabi ipsas non patiuntur: tum ferulæ firmant, quas circumponi Hippocrates iubet leues, & planas. est autem contrarium leui asperum, inæquale æquali, idque quod asperum est, omnino inæquale est: at non sequitur, si quid inæquale sit, id prorsus asperum esse, quemadmodum nec uia idcirco aspera est, quia inæqualis. potest enim cum ascensu & descensu continetur non aspero inæqualis & esse & appellari. quin & ferulas nihil prohibet leues esse, non tamen æquales, nam, ubi in latera, uel sursum, aut deorsum spectent, æquales utique non erunt, poterunt tamen esse leues. Fracturis itaque saluberrimum est ferulas nec asperas esse, nec peruerfas, utraque enim de causa comprimunt, præterquam quod, quæ peruerfæ sunt, uinculum quoque peruertunt, quo deprauato pars etiam, quæ comminuta est, deprauatur. Monet autem, ut ab extremo refimæ imponantur. refimas intelligere possumus leniter ab inferiori parte derasas, cum, quæ ad finem usque æquali crassitudine sunt, uinculum ibi æque atque in ceteris partibus contineant, quod minime opus est facto. placuit enim ipsi medium arctius adstringi, inde uersus extrema laxari, extremisque partibus omnium esse laxissimum: tum ferulas uinculo ipso breuiores superaccommodari, ne ultra ipsum ulla in parte cutem tangant, quæ sæpius intumescit, eo quod humorem admittat sub fasciis depulsum. Crassiores item ferulas imponi uoluit, qua fractura est, quando quidem ad hunc locum potissimum pertinent.

Atque ubi partes gibbæ sunt, et natura minimum carnis habet, uereri oportet, quæ eminent, ut iuxta digitos, aut talos, uel imponendo, uel breuitate.

Cauere iubet, ne iuxta ossium eminentias ferulæ superaccommodentur, id quod duplici ratione fit, uel ubi nullo modo ab illa parte ipsius uinculi dantur, uel ubi adhibentur breuiores, quàm ut ad eminentiam pertineant, priusque desinunt, quàm illam attingunt, quod expeditius est. In quibus autem uitamus ferulas, ne quid lædant, ab illis plane abstinentes, dixit imponendo: at breuitate, cum longitudo aliquid demimus, quasi ita dixerit. Cauere debemus, ne ferulæ tangant, quod eminent, uel non imponentes, uel breuiores dantes.

Panniculi uero si circire debent, at non comprimere primo.

Paulo supra proxime a fasciis panniculorum mentionem fecit, non tamen expressit panniculos illis superiniiciendos esse, sed illud nobis consequutio ordinis indicauit: nunc autem ait fulcire debent, id est firmare ac stabilire, cum eo, ut ne premant. idque ubi primo uinculo iniijcimus, ita, ut si homo sequentibus diebus rogetur, respondeat se nihil sentire, quod comprimat, cum liceat nobis per panniculos ferulas coarctare. Scripserunt quidam, primo, non in fine propositorum uerborum, sed in principio sequentium, ita ut habeant, Primo inuoluere oportet ceratum, molle, leue, purum: fatius autem fuit cerato molli, leui, puro, in sexto casu accipere, ita, ut oratio reddatur. Primo circa fractam partem cum ipso circumdare fasciam oportet.

Ceratum, molle, leue, purum.

Non enim fasciis ipsis aridis iniectis solam uitiatæ partis cutem cerato inungendam censet, sed subinde singulos etiam fasciarum ambitus. nam, si cute tantum illita ficcas fascias dederis, eo præsidio affectas partes priuabis, quod per ceratum erant consequuturæ, cum lintea ceratum ipsum, quod cutem haderat, ab sorbeant, & eam ob id siccam reddant. Patet autem quam ob causam ceratum esse molle uelit, cum eo in uicem perfusionis utatur, quæ perficere quidem hoc ipsum potest, sed tutius id ceratum præstat, præsertim ubi tunc affidere usque medicus non potest, nec ministrum nouit hominem laboriosum, qui uel sedulo det operam ægrotanti. Iubet in super, ut ceratum illinatur non solum molle, sed & purum, hoc est, cui nihil sit immixtum propolis, sordium, aut terreni uel arenosi, præter ceram. id autem protinus etiam leue erit, nisi propter eas, quæ uocantur *εμπριδες*, latius pateat, leue, quàm purum. Leue autem *λεγε* ab Hippocrate dicitur. quod uerbum non solum inuenitur sic scriptum, sed *λεγε* etiam, adiecta litera *ε*. ante *ν*. tuncque non leue, sed liquidum significat. Sic autem magis scribendum putant, quicumque significatione uerbi, purum, censent leue quoque contineri. liquidum uero dicunt e regione aridi esse, quod in puro non intelligitur.

Quod ad aquæ calorem pertinet, & copiam, calor uehementior non sit, quàm ut insusa ferri possit a manu: copiam, ubi relaxandum extenuandumque est, esse conuenit maximam, ubi caro producenda est, aut molliendum, modicam.

Exigit fracturæ curatio, ut de aqua non nihil etiã dicamus. Vbiunque igitur fasciæ resoluuntur, conseruerunt medici omnes fracturas aqua calida perfunderi, utpote eius opem euidenter experti. Verum in duobus peccare solent, qui ea utuntur, in modo & qualitate. in hac quidem, quæ calidiorē infundat, uel frigidiorē

A frigidiorē, quàm opus sit, in modo, quod longiori, uel breuiori tempore faciant huiusmodi medicinam. Temperamenti igitur in qualitate iudicem constituit manum ipsius curantis, qui manum suam aqua perfundens, quam infusus fracturæ est, potest pro fractura temperationem iustam conijcere. late autem patet, quam dico temperatio: & ad communem hominum speciem, non ad offensum duntaxat refertur. ea enim interdum, & ipsi iusta uidebitur. Ergo, ubi primum fascias solueris, hac perfusa poteris de homine quærere, nimisne calida, an gelida sibi uideatur: atque ita calidiorē uel frigidiorē perfundens pro ægrotante apposite temperabis. Temperatum ergo aquæ calorem iudicari primo nostra manu uoluit, quem quidem proprie admodum perfectissimeque & omnium optime iudicat sensus ægrotantis. Iam uero quamdiu in perfusione aquæ calidæ perseuerandum sit, ex eisdem colligitur animaduersionibus, quibus frictio, & quoduis præsidium calefaciens. hæc siquidem admota, non modo euocare possunt ad affectam partem, quod iuxta continetur, sed etiam digerere. quocirca aquæ calidæ, & ob corporis modum, & ob diuturniorem & breuiorem usum contrarij esse effectus uidentur. quoniam toto corpore inani digerit magis quàm euocat: contra repleto, magis euocat, quàm digerit. tum paruo tempore admota implet amplius quàm detrahat: sed si longior mora in perfusione sit, digerendo plus potest, quàm implendo. Iure igitur dixit, ubi relaxandum tenuandumque est, ma-

B ximam copiam requiri: modicam, ubi molliendum, & caro producenda. Extenuantur protinus, quæ exinaniuntur: non tamen ita protinus relaxantur, quæ extenta sunt, sed alijs medijs interiectis. quæcūque enim multitudine distenduntur, cuiusmodi sunt omnia, quæ inflammatione tenentur, ubi exinaniuntur, relaxantur: quæ uero frigore spissant, ubi calefacta sunt: quæ siccitate distenduntur, ubi madefacta, relaxantur. Recte ergo ait aquam calidam laxare, ubi plurima corpori infunditur, cum hæc præstare valeat. Mirari uero te nolim, si diximus aquam calidam posse, & superantem humorem detrahere, & solidum corpus madefacere, alibi enim utrumque esse uerum demonstrauius. Hæc igitur aquæ calidæ uis est, quæ, ubi pauca sit, quid præstare possit, proferre simpliciter non licet. si quis enim iterum uel tertio infudisse, aut per spongiam fouisse contentus sit, operam penitus luserit: sed, si modice perfusione utatur, Hippocrate auctore carnem producet, mollietque quibus eiusmodi præsidio opus fuerit. Quorsum uero adiecerim, quibus opus fuerit, cognosce. moderata aquæ calidæ perfusio graciliori corpore, ac repleto superanti humore calefactam partem implebit: sed, si corpus macrum sit, & minime repletum, carnem simul producet, & molliet. creatur enim caro in illis partibus, in quibus alij, & crescere debet, quum temperatam naturam inter frigus & calorem habent, & sanguis sincerus iusto modo ad illas confluit. utrumque efficit calidæ aquæ moderata perfusio. quandoquidem sanguinem concitat ad sedem perfusam: & ibi prius existentem carnem temperat, si frigida prius erat, calefaciendo, si calida, refrigerando, quum calorem euocat ad exteriora, & utili humore madefacit, atque idcirco etiã refrigerat. quemadmodum balnea aquæ dulcis, hæc siquidem eos calefaciunt, qui ex itinere immodico frigore emoriuntur: exustos uero non lædunt. uidentur enim temperatæ aquæ folio delectari, & uindicari post balneum a siti. Id etiamnum ualet perfusio aquæ calidæ, quæ si moderate adhibeatur, carne implet, & ob id particulam reddit molliorem. caro enim nuper coacta mollis est, ut pote, cum sanguis haud ita pridem concreuerit, quoniam calcei modo, qui recens cogitur, generatur.

16 *In eo quod perfunditur, hac moderatione utendum, ut, dum intumescit, sinatur, priusquam residat. primo enim attollitur, postea extenuatur.*

Modus eius perfusionis, quæ carnem producere, & molliere debet, est, ut desistamus, antequam perfusus locus incipiat residere. primo enim attollitur, hoc est in tumorem assurgit naturali maiorem, tum quia funditur sanguis, qui in ipso continetur, tum quia a superioribus partibus eo descendit: post hæc extenuatur: qui a multum sanguinis discutitur, tam eius, qui a superiori parte concurrit, quàm eius, qui ibi subsistebat.

17 *Contineantur autem molliter, æqualiter, & altius excitata quæcunque extant in corpore, cuiusmodi calx est, & coxa, ita, ut neque curuentur, neque peruertantur.*

Orationem hanc alij legunt, quasi totam coniuncte contextã: alij in duas partes seiungunt, & utraq; seorsum explanant. Prior itaque pars ita circūscripta est, ut suum habere absolutum sensum per se possit. Ergo, siue contineri partes communiter intelligamus, ut sub continendi uerbo comprehendantur etiam quæ suspenduntur, ueluti brachium: siue ad solum crus referamus, optimum erit molliter contineri, & æqualiter, & sublimiores. molliter quidem, ne laborans eo loci prematur, & ob prementium sensum inflammatione periclitetur, neue coactus statum mutare, fractum membrum peruertat, quod seruari immobile debuit, & ex toto conuiescere: quæ uero inæqualiter continentur, dolent simul, & deprauantur, cum alia parte sine fulcro sint, alia urgentur. non iniuria itaque censet æqualem habitum esse deligendum: ad hæc, ubi altius excitentur, defenduntur a materiæ cursu, cui, quum opportuna sint, quæ in inferiorem partem inclinantur, inflammatione prehendantur. Constat igitur prioris partis orationis sensuum unum esse posse, recteque ita explanatam esse. Alterius uero partis, siquidem per se legatur, mens hæc erit. Quæcunque in corpore extant, ut in calce & coxa, recte contineantur, ut neque curuentur, neque peruertantur. Sed quia non adiectum est, recte contineantur, idcirco nonnulli eam mancã

E 10

I 1
A. l. 4. f. 5. t. 1.
c. 7. p. 901. h.I 2
A. ibidem.

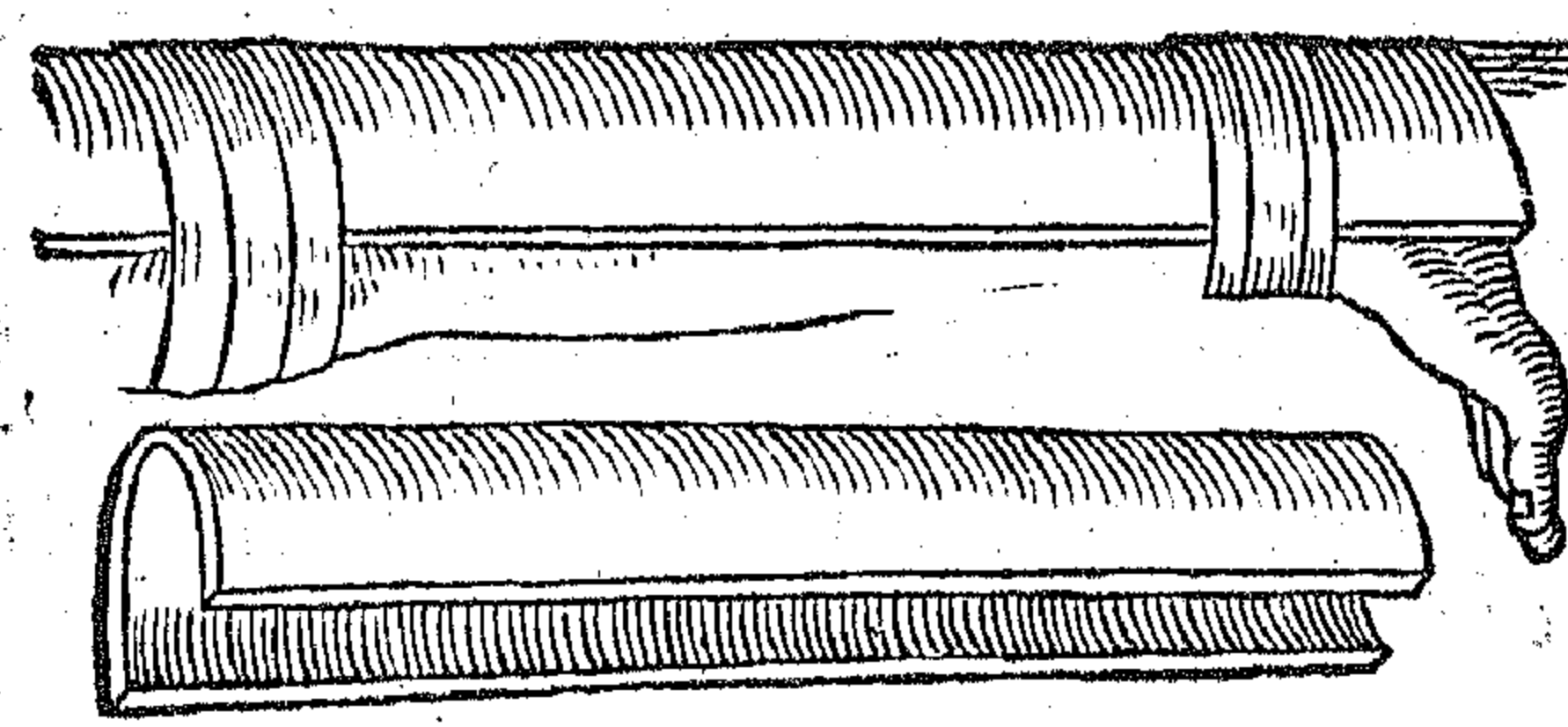
I 3

I 4
A. l. 4. f. 5. t. 1.
c. 6. p. 900. E.

I 5

maneam existimant, cogunturque cum priori parte ipsam coniungere. Rursus, si coniuncte ambæ le-
gantur, oratio non amplius manet communis, sed solum ad continendum extatā pertinet. Qui in om-
nibus hæc accipiunt, communem orationem fieri dicunt, eo quod cum extantibus partibus, & reliqua
intelligantur, quin, & Hippocratem ostendunt, non in hoc libro tantum, sed & in alijs multis, ex unius,
uel alterius rei exemplo res uniuersas complecti. quum id, quod proponitur, euidētia antecellat ea,
quæ sunt eiusdem generis, sic, ut ex ipso intelligantur, quemadmodum nūc ex calce, & coxa. Etenim,
cum omnes eiusmodi partes, quando affectæ sunt, molliter, & æqualiter iacere, & sublimes haberi
debeant, in extantibus qualis coxa est & calx, id maxime seruandum esse perspicuum est. Sæpius autē
diximus huiusmodi loquutiones præbere ansam alijs ad alia traducendi, sic, ut quod cuique uisum fue-
rit, probabile credatur. quare de opinione, quæ uera uideatur, non conuenit sententiā proferre. Hoc
igitur meminisse nos oportet, illud etiam non ignorantes in discrepantibus expositionibus, ubi in sen-
tentia non peccetur, non diu esse insistendum, satius enim esse, transire ad id, quod ad artem maxime
pertinet, atque in eo immorari, quod nunc facere præstat. Ergo, quum conueniat partes omnes mol-
liter collocandas esse, tum æqualiter, & sublimes, potissimum quæ extant, qualis coxa est, & calx, ad ea,
quæ restant, ueniamus, ubi inquit, ita, ut neque curuentur, neque peruertantur. Rursus hoc loci ijs, quæ
ad artem pertinent, annumerari debet extantis partis collocandæ peritia. hæc, si iusto altius excitetur, F
membrum curuabitur: si humilior erit, peruertetur, ac præsertim, cum is error accidit, ubi primo col-
locatur. Quæ uero præter medicinalem artē in oratione sunt, longam requirunt explanationem. In
commentarijs autem de fracturis, sicut perfecte tractatum est de alijs omnibus, quæ ibi præcipiuntur,
ita etiam de calce continendo, ubi ait, Danda potissimum opera est, ut imus calx optime continueatur.
Sed consuerunt nonnulli addere omnia ubique, aliasque alibi positas orationes, quibus idem præcep-
tum continetur, adscribere, quod neque biduo perpetuo fieri posset. quocirca scripta ita exponentiū
nemo legit breuiori spacio quam annuo. Iam ergo quum in libros de articulis, & de fracturis commē-
taria scripserimus, hic tantum monuisse necesse est. Si quis igitur eos libros legerit percurrrens celerrime,
quod nunc proponitur, ad ulteriora pergat, docētus a nobis, qui periculum fecimus, perfectos fieri
artifices lata, plenaque docendi ratione, non breui & compendiaria, quam alioqui utilem esse non in-
fior, cum paucis contemplationem uniuersam complectatur.

Canalis uero crus non dimidium, sed totum excipiat. Spectetur autem morbus, & cetera, quæ oriuntur incommoda manifesta.

Canalis cruri subiectus.

Agit hic, ut quum ijs, qui commentaria de articu-
lis, & de fracturis legerint, id manifestum appellans,
quod quibus unus e populo intelligit, nonnulla siquidē
ita conspicua sunt, ut uniuersis appareant, qualia sunt,
quæ proxime præcedentibus uerbis narrauit. omnes
enim intelligunt fractum membrum molliter & æqua-
liter esse collocandum, incommoda tamen, quæ canalis
affert, non uident, nisi qui ab ipso perceperint in opere
de fracturis, his uerbis, quorum principium est: De ca-
nali, qui fracto cruri subijcitur, incertus sum quid dem consilij: causam uero, cur iure incertus sit, subij-
cit. Ac rursus alibi in eodē opere, ubi incipit: Si quis ipsi femori canalem subijciat: tum compluribus
adiectis in extrema oratione adscribit: Canalis igitur, uel totum excipere crus debet, uel nullo modo
adhiberi. Voluit autē propositis uerbis canalē usum necessarium non esse, si adhibeatur tamen, subij-
ciendum esse toti cruri inguinibus tenus, non ad genu duntaxat pertinētē. ex illis ergo manifestum
est, quod proponitur hoc loco, neque ipsum per seipsum patet. Quoniam quantum spectat ad uerba,
non, dixit, quæ uox accipi potest, quasi disjungat, sed eam ab ipso usurpari ad negandum scimus. cē-
set enim canalem uniuerso cruri subijciendum innocenter. Eodē modo etiam usurpauit ipsam Ho-
merus in eo carmine,

Tutari incolumen populū, nō perdere conor. ubi, non, dixit, quin & Thucydides etiā ita
mutatur. Vult autem spectandum esse morbum, cuius gratia canalē admouetur, & alia omnia, quæ
lædere possunt. Morbus quidem est fractura grauis ossium cruris, ad cuius curationem opus est crure
penitus immobili. canalē enim probatur a quibusdam, ut qui utilissime tunc subijciatur, quum æger
e lectulo surgit. id autem accidit, ubi uel desiderare cupit, uel cubilis duriciem non ferens, ad alterum
transfertur iam tunc stratum, quod in opere de fracturis exposuit: ubi illud etiam ostendit, quod cana-
lis, si non sit longior, quam ut ultra genu pertineat, non prohibet, crus, quum mouetur, infestusque est,
& sæpius comprimit. Imperat autem, ut morbum intuiti, cuius gratia canali utimur, & ea, quæ canalē
affert incommoda, ipsum modo accipiamus, modo repudiemus. namque, ubi molestia, quam canalē
exhibet, exuperet, uitandus erit: contra, si uincat utilitas, præstabit crus, non usque ad genu tantū, sed
totum canali exceptisse.

Præter hæc porrectio, ab inferiori parte intentio, in diuersas partes ductio, compositio, aliaque secundum natu-
ram sint.

In prioribus

A In prioribus dictum est porrectionem uocari, quum languens seipsum præbet medico curandum,
quo tempore medicus primum cognoscit affectum ipsum infestantem: deinde ad curationem ipsam
accingitur. At quum necesse omnino sit affectam partem aliquo modo contineri, iure uidetur secun-
dum naturam esse continenda. nam, si præter naturam iaceret, non mediocriter læderetur. Postquam
porrecta est, uel intendi solum debet ab inferiori parte, ubi adeo tenera est, ut abunde sit, si a superiori
parte teneatur: uel in diuersa diduci, ubi ualidior est. constat itaque, & hoc tempore satius esse ægro-
tum seruare habitum, qui secundum naturam sit. Quo facto proximum est, ut componatur, ac tunc
etiam conuenit eundem habitum tueri. dehinc sequitur, ut contineatur, uel suspendatur: quæ duo non
commemorauit nominatim, sed significauit, dum dixit, aliaque.

20 De natura, quod ad actiones pertinet, animaduertendum est, quid requirat opus, quod sit, quod ad hæc, attendenda
quies, medium, consuetudo. In quiete quidem, atque ocio considerare rectum habitum oportet, puta brachij: in me-
dio, porrectionem, atque contractionem, quemadmodum, ubi cubitus cum humero prope ad rectum angulum figura-
tur: consuetudo idcirco spectanda est, quia non alius habitus facilius fertur, cuiusmodi est in cruribus, ubi extētia habentur:
quæ enim hoc modo collocantur, immobilia diu facillime perseverant.

B Præfatus in superioribus uerbis, secundum naturam, non immerito hic exprimit, quænam sit hæc
natura, quæ sint eius notæ. scribit autem, De natura, quod ad actiones pertinet, animaduertendū
est, quid requirat opus quod sit, quasi ita dixerit, naturalis habitus in actionibus quidem actionis pro-
posita sunt, scilicet ad porrigendum, extendendum, componendum, collocandum, quum homo ad
nullum opus læsa parte uti debeat. Alias animaduersiones in peruestigatione habitus naturalis dein-
ceps adiungit his uerbis, Attendenda quies, medium, consuetudo: quietem intelligit, quum homo
feriatus ex toto in ocio est. unde colligi rectum habitum testatur, sicut in brachio docuit, subijci cubi-
tum uolens, eique radium insidere. Eo medio ait apparere habitum inter extremam porrectionem,
& contractionem, quod scribit prope accedere ad rectum angulum cubiti cum humero, quem ipsa
ἐγγώνιον dixit, quo uolunt habitum appellari, qui est ad rectum angulum, sic, ut cubitus cum humero
rectum angulum ostendat. Verum additur, prope, uetustis omnibus exemplis, quam scripturam agnō-
scunt, qui hunc librum explanarunt. bis autem peccatur in hac scriptura, si ἐγγώνιον accipiatur pro ha-
bitu, qui acutum angulum habet. Quum quod acutus angulus dicatur, qui recto minor est, nam, ubi
recta linea super rectam ducta angulos efficit ab utraque parte inter se æquales, uterque æqualium an-
gulorum rectus est.

C Sed qui recto minor est appellatur acutus, sicut qui maior,
Ang. obtusus / acutus anguli recti obtusus, habet rectus angulus eam magnitudinem, cui nihil ad-
di, nihil demi potest, sed acuti, & obtusi anguli numero sunt infi-
niti, in recto angulo, nulla penitus declinatio est, quandoquidē recta linea super rectā ducta tunc utrin-
que rectum angulum facit, quum in neutram partem inclinatur, at ubi linea, quæ rectum angulum facit,
uergat in alteram partem rectæ lineæ subiectæ, inclinationes maiores, minoresque sunt innumerabiles.
nō licet ergo, ubi quis rectum angulum exprimi simpliciter uelit, dicere, prope acutum, siquidē prius
intelligitur rectus, postea acutus, quoniam (ut retuli) unus est rectus, acuti uero innumerabiles. meri-
to igitur dicet quis acutum quempiam angulum prope rectum accedere, sed, quum plurimi sint acuti
anguli, intelligemus illum esse, prope rectum, qui parum abest, neque concursum rectarum linearum,
a quibus producit, ita acutum habet: ex quā plurimis itidem angulis obtusis eos intelligemus pro-
pe rectum accedere, quibus rectarum linearum, a quibus sunt, coniunctio modice obtusa est, aliquē
uero angulum prope ad acutum accedere incōprehensibile est, cum acutus angulus non sit unus, non
potest ergo ἐγγώνιον dici quod ad acutum angulum figuratur: Tum quod nemo ex græcis appellat aut
ἐγγώνιον per duplex γγ, aut δγγώνιον per syllabam acuti anguli figuram, sed, quæ rectum angulum ha-
bet, ea δγγώνιον per γγ diphthongum, & ἐγγώνιον per duplex γγ, nuncupatur. An ἐγγώνιον necesse est ac-
cipere id, quod ad rectum angulum figuratur, quod accidit, ubi cubitus cum humero facit angulum re-
ctum: exquirere autem, cur Hippocrates prope, adiungit? Dicemus igitur & nunc, quod sæpius dicere
consueuimus, obscuræ orationis explanationē non certo sciri, sed, si quid probabile sit, cum eo ut quod
propositum est uerum sit, & auctoris sententiæ non repugnet, accipiendum esse. huc itaque incumben-
tes uerbum, prope, conabimur enodare. Statuamus ἐγγώνιον figuram, quum una sit, neque minui posse, ne
que augeri: nobis autē nō licere brachiū ita collocare, ut ossa ad angulū rectū sine ulla inclinatione inter
se cōmittantur, sed satis esse, si nō ita multū ab huiusmodi figura recedat. præsertim cū neque Hippoc. pla-
ceat is totius brachij habitus, demonstrabo enim naturalē habitū prope rectū angulū esse, sed paulū rece-
dere ad obtusum, hoc est spectare ad porrectionē: demonstrationē uero ab ijs accipiā, quæ ipse scripsit:
nā de quiete ait, & de cōsuetudine indagare nōs posse naturalē habitū. ex ambobus cōiunctis cōsicitur
cōsiliū unū cōpositū, perinde quasi quis ita dixerit: Collocādi rōnes, quibus iacere singulæ partes solent,
quū ociosæ sunt, in curationibus quoque eligi debēt, nā in partibus cōmode figurādis, id patet primo stu-
dendum esse, ut minime doleat. Verū, si huiusmodi quiescentiū habitus a laborātibz nō seruet, sed alio
modo iaceat sine dolore, haud diu māsuros esse manifestū est. Igit, si respexeris ad hoies ꝑ ociosos, ple-
runque cōperies brachia nō penitus media inter porrecta ex toto, & ex toto curuata, sed ad porrectionē
magis

19
A. l. 4. 6. 1.
c. 3. p. 87.
quod grecos
dixerunt
hoc est,
græcos.

magis accedētia, id quod etiā accidit in altera habituū oppositione. Cūcti enim hoīes, ubi defessi sunt, brachia aperientes, habituū eligunt mediū inter pronum prorsus, & supinū, ut qui oīum maxime dolore careat, cogūtur tñ paulum inclinare in pronum. Volens igitur Hippoc. hæc exprimere, cū non esset, q̄ rem pluribus explicaret, adiecit uerbum, prope. Quod autem ea ratione, quam dixi, inter ceteras maxime collocari cubantem iuuet, præcipue intelligunt, qui sunt in eiusmodi artis operibus uersati, hac enim oratione audita ueram esse rem comprehendunt. Itaque, ubi mens auctoris propter obscuritatem dubia est, expositorem tueri auctoris sententiam, & propositæ rei ueritatem oportet, sic enim, qui discunt, utilitatem consequentur. hoc igitur consilium seruare in omni expositione conor. quod quidā expositores, neque si operam darent, assequi possent, ut qui medicinalium operum sint expertes, & cauillatorum uestigijs insistant, fiantque ex eorum numero, qui λογικοί ἰατροὶ uocantur, id est uerbotenus medici, quorum causa uulgo suspecti sunt qui recte utuntur ratione. Hæc, & si raro explicantur, teneri memoria debent. accedamus nunc ad ea, quæ proximis uerbis subiiciuntur, quemadmodum habitus inter pronum & supinum omnium minime dolori est, cui assueti sunt fere omnes plurimum tēpus ætatis, ita etiam se res habēt in cruribus extendendis, extenta enim crura iacere diu queunt immobilia. Mutandum uero necessario non esse membrum in alterum habitum minus iocundum ostendimus in libro de musculis, ubi mutationis quoque causam adiecimus, quare id non amplius ostendendum, est sed in memoriam reuocandum, quemadmodum & illud etiam, quod cito ad eundem habitum reuertemur. sed consilium non est causam referre, longiorem enim sermonem desiderat, satius itaque est sententia Hippocratis ad unguem seruata aliud quid pro causa tradere, quod iuuenibus magis expediat, quodque a nobis disputatum est in libro de motu musculorum. Igitur in commissura humeri cum cubito, habitus naturalis medius est inter utrumque extremum, nempe eius, ultra quod porrigere, & eius, ultra quod curuare brachiū non licet. Apparet autē, ubi ossa carne nudentur, duobus processibus terminatum cubiti cauum, quo recipitur humeri ambitus cardinem representās, quem duo tubercula medium complectuntur: tum in ultima porrectione posteriori cubiti processus cōiectus in sinum humeri posteriorem, non secus quā in extremo flexu prior in priorē. quibuscunque uero sinus posterior natura magis sinuatur, præter extremam porrectionem cubitum adducunt ad exteriorem partē, sicut cōtra, qui eū recessum iusto minus cauum habēt, perfecte brachium non extendunt. Ut non sunt autē cōsimiles in omnibus structuræ articulorū, neque certi in omnibus extendēdi fines, sic neq; mediū erit in omnibus idem. quare ubi medium habitum inter extremā porrectionem, & ultimum flexum naturalem esse affirmamus, medium non ad unguem accipimus, sed sic, ut late pateat, quod medium Hippocrates appellat κοινόν. Verum, sicut nullo modo fieri pōt, ut medius ex toto habitus seruetur, ubi, nec adijcere latum unguē, nec demere queas, sic nō expedit brachium lōge ab hoc medio figurari. Id enim interest inter artificiosam coniecturam, & eam, quæ artis est expertis, quod artificiosa exquisitam moderationem prope attingit, quæ artis est expertis, plurimum nonnunquā aberrat. posset itaque Hippocrates iuxta hanc inīam monuisse, ut seruetur habitus prope ἐγγύσιον hoc uocabulo rectum angulum appellans, ut qui nos coniectura ductos, non longe recessuros esse ab exquisita moderatione existimet. Sed iam iam persequar, quod pollicitus sum me relaturum iunioribus, quod ad hunc locum maxime conferat. Habet consuetudo præcipuam in medicina uim, ita, ut a clarissimis medicis natura aduentitia nuncupetur. quam constat inter ea, quæ necessario admodum spectantur, Hippocratem ubique numerasse in indicandi facultate, tribuentem ei secundas, illa uidelicet primas occupante, quæ a natura sumitur. collocandi enim ratio, quæ ab hac indicatur, eatenus inferior est, quatenus exquisite in omnibus eadem esse non potest, sed pro cuiusque consuetudine uariatur. Conspxi ego quosdam totum diem confidentes, qui artes exercent sedentarias, alios stantes, aut ambulantes, censuique non immerito ijs magis extenta figuranda crura esse, qui bonam temporis partem habere sic collocata consueverunt: ex contrario minus extenta, quibus curuata diem uniuersum detinentur. experimento autē rem comprobans, comperi qualem speraui. Brachiorum uero eadem est ratio, iacere enim ad rectum angulum debent, sed propius ne accedere ad ipsum oporteat, an longius abesse, ex consuetudine intelligitur. Verum homines, quum quæ a ratione excogitata sunt, experimento dijudicant, tunc rei excogitæ certum indicium habent, ubi experimentum a ratione non dissentit. itaque præceptum hoc ab omnibus amicis comprobatarum firmiter iam constitutum est ad hæc maxime pertinere. Arbitramur ergo Hippocratem uoluisse habitum, qui ad rectum angulum ad unguem est, pro consuetudine uariari: mutationem uero exiguam esse, hoc est, prope rectum angulum accedere.

In mutatione uero, postquam adhibita intentio est, hæc similiter se habeant, quod ad habitum pertinet, & situm, musculi, uena, nerui, ossa bene admodum contineantur, & bene figurentur.

Hæc superius etiam dicta sunt, si quis autem ex toto ipsa detraxerit, præceptis nihil dempserit. Accidit enim in huiusmodi libris, quibus multa summatim continentur, ut auctor easdem res aliter atque aliter adscribat, ea de causa, ut consideret, quibus uerbis eas potissimum explicet: librarius uero postea, ubi repperit scripta nonnulla in margine, nonnulla in ipso spacio, in quo contineri scriptura solet, uniuersa in ipsum spaciū congerat, quo ordine maxime censet conuenire. Id igitur, quod propositis uerbis ostenditur, eius generis est. Complura diximus attendi tempora in eo, qui curatur, primum, ubi ad medicum

Ad medicum accedit aliquo prorsus modo figuratam habens affectam partem: alterum deinde, quum se præbet medico, qui inuitus partem, & uitium eius cognoscat, & qua præparatione ad curationem opus sit: sequitur deinceps tempus præparationis, & postmodum intentionis, tum ossa componendi, ubi fracta fuerint, & restituendi, ubi prolapsa, dein alligandi, postremum omnium est tempus suspendendi in brachio, continendi in crure, & in locis iuxta spinam, & caput. εἴτι igitur, id est habitum hic uocauit *ωρα τοῦ ἔχειν*, quod habeat eam rationem, qua partes continentur figuratæ eo tempore, quod ab iniecto uinculo proximum est: huic e regione opposuit situm eorum, quæ continentur, nempe trium, crurum, capitis, & totius spinæ, sic, ut habitum accipere in alijs debeamus, ut puta in iugulo, brachio, latere, capite humeri, lato scapularum osse, malis, maxilla, & si quid aliud simile est. censet enim opus esse, ubi prædictæ partes affectæ mutantur, nonnullas recte iacere, puta quæcunque contineri possunt, nonnullas recte figuratas haberi, nempe, quæ contineri non possunt. Dixit autem, quæ continentur *δὲ βετα*, alia uero *δὲ σχετα*, cætera in alijs ex dictis temporibus diuersa sunt. Commune est omnium unum & idem naturalis scilicet partium status, ad quem spectare iubet illum, qui postremo tempore uinculum diu seruandum constituit. nam, si membrum alio modo figuretur, dum alligabitur, postremo tempore etiam mutabitur musculorum, uenarum, & neruorum positio, ac neque *δὲ βετα* erunt, neque *δὲ σχετα*, hoc est neque recte continebuntur, neque recte suspendentur.

22 Intendere autem illa ualentissime oportet, quæ maxima sunt & crassissima, & ubi utrumque os comminutū est, minus ubi id, quod subiectum est, minime, ubi id, quod superius.

Intendere (inquit) ualentissime oportet, quæ maximis & crassissimis ossibus continentur, & corpora, quæ ipsa cingunt, hoc est musculos. hi enim sunt, qui potissimum intentione indigent, ut quibus maxime uis inlit ad sua initia recurrendi. ex harū partium numero est femur, deinde humerus & crus, post hæc brachium, postremo, quæ iuxta manum sunt & pedem. excipe hic quæ in spina sita sunt. Sed quod ait, ubi utrumque os fractum est, magis extendere oportet, intellige cubitum & radium: quod uero subijcit, minime, id est leuissime, ac maxime moderate, ubi id, quod, superius, accipe in brachio radium, quæ omnia (ut retuli) discussa sunt in opere de fracturis.

23 Quod si iusto ualentior intentio adhibeatur, noxia erit, præterquam in pueris: partes autem paulo altius excitentur.

Si ossa in pueris, uel ubi franguntur, uel ubi suis sedibus excidunt, minus quā expedit, extendantur, tantum rem procedere non sinent. nam nec componētur, quæ fracta sunt, nec quæ prolapsa sunt, restituentur: sed si ualentius extendantur, proprium affertur detrimentum. quo quidem tempore uis adhibetur, dolor excitatur, postea inflammatio superuenit, febris, neruorum distentio, & interdum et resolutio. quod testatur se uidisse Erasistratus in humeri capite nimium extento. minus tamē alijs, pueri læduntur, si uehementius extendantur, propter humorem corporum & molliciem. nam, ut lora plurimum citra noxam distenduntur, quum mollia sunt & madida, abrumpuntur uero, cum arida sunt & dura: ita musculi, atque nerui, quum madent, & molles sunt, ducentem facile subsequuntur, neq; multum dolent, neque rumpuntur, sicci uero, & duri, quum nisi magna ui cogantur, extendi nequeant, grauiori dolore urgentur, non solum si iusto magis, sed etiam si modice intendantur. in eo enim casu neruorum ac musculorum fibræ conuelluntur, rumpunturque, quorum nihil manet pueros, neque enim postea inflammatione, atque idcirco febre, delirio, neruorum distentione, ac resolutioneprehenduntur. Ipse igitur de pueris uerba fecit, quæ transferenda nobis sunt ad eunuchos, foeminas, tum ad eos, qui natura, siue consuetudine madent, & molli carne sunt, cum istiusmodi corporum temperamenta ducenti facile pareant, neque sentire offensam ullam grauiorem soleant, si ultra debitum extendantur: at quibus uel natura, uel consuetudine corpus induruit, uix cedunt extendentibus, atque ea de causa minus ipse censuit a medicis esse extendendos, ualde siquidem læduntur, ubi immodica uis adhibeatur. Quod uero ait, partes autem paulo altius excitentur, itē duplici de causa proponitur, & ut fidelius contineantur, dilabuntur enim, quæ contraria sunt: & ne doleant.

24 Articuli exemplum sit, qui cognominis, qui par, qui similis, qui sanus est.

Cognominem Hippocrates dixit *δμῶνμον*, satius autem fuit dixisse *συνώνμον*, alia enim sunt *δμῶνμον*, quā quæ hic tractantur. homini quidē homo, & equus equo, tū canis terrestris terrestris, marinus marino, *συνώνμος* est. quæcūq; autē noīa in multis singularibus specie unā significat *συνώνμος* in ipsis dicuntur: contra ea, quibus differētes species appellant, uocare solemus *δμῶνμος* dicta, & quæ sub ipsis sunt, atq; exprimitur: *δμῶνμον* habētur. qui dicitur igitur brachiū brachio cōparatū *δμῶνμον*, quādo specie eandē habet? Sed nō expedit in uerbis cōtrouerfia immorari, quæ sequūtur magnū in medicina momentū habent, quibus iubemur, cum prolapsum articulum in suam sedē restituumus, uti exēplo cognominis, paris, similis, sani. cognominis quidē, ubi humerus cū humero cōfertur, cū brachio brachiū, femur cū femore, crus cū crure: paris in eodē homine, & non in alio, quam rem in opere de articulis declarauit his uerbis, spectareq; in articulis, non quidem alterius hominis: pari autem adiecit simile, pōt. n. cum quo confertur, par esse, ut sane similis non sit, cum sæpe alter humerus uitio quopiam tabuerit, aut abscessu ægrotauerit

ægotauerit, uel crus ualgum sit, aut uarum: atque idcirco sanum rursus adscripsit, ne quid nos perperam accipiamus, non grauatius uerbum, quantum est in ui, idem penitus iterare, nam, quod par est, utique sanum est, si simile sit, nisi ubi utrūque; membrum eodem modo sit affectum. tunc autem in alijs hominibus spectandum erit, in quo casu conuenit simili sanum adijcere, sed, si in eodem homine consideretur, abunde erit dixisse sanum, quod simili comprehenditur. fortasse autem Hippocrates utrūque scripsit, ut in alijs scriptum inuenitur, animo accipiendi non utrūque, sed alterum tantum, libri uero utrūque adscripsit.

Fricatio ad resoluendum ualet, & adstringendum, præter hæc ad implendum, ac minuendum. nam, si dura sit, adstringitur corpus: si mollis, resoluitur: si multa, minuitur: si modica, impletur.

Adstringere intelligit durare: resolueret, laxare, & mollire: minuere, extenuare. sub dura enim frictione carnem pertractatam uerisimile est, reddendam esse frictioni similem, dum adstringitur premittiturque: sic & sub molli carnem similem afficiendam, eo quod contraria præstet, atque dura: multa insuper, cum demere plurimum possit, extenuari corpus probabile est: sed non similiter plerumque refici ea quæ multæ contraria est, pauca uidelicet, uerum modica, quod superius dixit de usu aquæ calidæ. paucissima enim fricatio, non secus, ac exigua aquæ perfusio nihil efficit, quod sensu percipiatur. Perfricare igitur oportet, ubi implendum est, quoad indicia conspiciantur, quæ tradita de perfundendi modo ratione fuerunt, quum ait, dum intumescit, priusquam resicat, finiatur, primo enim attollitur: postea extenuatur. demonstrauius autem in secundo de tuenda sanitate ex ijs, quæ fricatio præstat, nihil ab Hippocrate prætermisum. Illud uero, quod multos latet, ignorare non oportet, quamuis *ἀνω* sursum significet, *τρίβεις* frictionem, *ἀνωτρίβειν* uocari a græcis non modo eam frictionem, quæ ab inferiori parte sursum procedit, sed quamlibet quouis modo intendat: raroque legi apud ipsos uocabulum *τρίβεις*, consueverunt enim appellare *ἀνωτρίβειν*, quam nunc dicimus *τρίβειν*.

Sed, quod ad uinciendum attinet, primum uinctus premisse maxime dicat, qua uictum est, extremis uero partibus minime: fulciri item fascias, & non urgere se, idque non ui, sed numero, eo ipso die, quo deligatus est, ac nocte paulo magis, posteriori minus, tertio autem laxari. reperitur postidie in extremitatibus tumor mollis, tertio die cum resoluitur, quod uinctulo exceptum fuit, extenuatum. idque seruandum est quotiescumque alligatur, cumque iterum uincitur, intelligendum est conuenienter ne iniectum uinctulum fuerit. in posterum enim expedit plura atque arctiora lintea dare, ab hinc tertio die plura adhuc atque arctiora, deinde septimo die a primo resolutio uinctulo ossa gracilia in conspectum ueniant, & facile tractentur. At, ubi ferulis alligatis locus gracilis sine prurigine, atque exulceratione fuerit, super sedendum est usque ad uigesimum diem ab ictu: si quid suspectum sit, soluere interim ferulas conuenit, & tertio quoque die coarctare. eodem autem modo figuratæ habendæ partes sunt, dum suspenduntur, dum continentur, atque dum alligantur.

Fulcimenta constat a græcis appellari, non solum *ἑρμίσματα*, sed *ἐρείσματα*, uel ex eo, quod Poëta ait in eo carmine, *ὑπὸ δ' ἕρεον ἑρμίσματα γινῶν*. ad cuius similitudinem fulcire dictum est ab Hippocrate *ἑρμίσματα*, quod quasi insidere significat, & inhærescere. Id autem fieri iubet linteorum numero magis, quam pressu. caueri enim per se uoluit linteorum pressum. sed hæc & alia multa, quæ & præpositis, & sequentibus uerbis continentur, abunde explanata sunt in opere de fracturis, & de articulis. quare, si quid obscurum est, non est, quod exponamus, transferamusque huc quæcunque ibi perfecte prodita sunt, atque ideo quasi rem apertam prætermittendum existimo. ille enim qui non modo magis apposite, quam ego, sed, qui omnium optime potuit dicendo sensa mentis aperire turpe duxit.

Quod clare expressum est, iteratis dicere uerbis.

His igitur relictis, ut pote, quæ plana sunt ijs, qui commentaria de fracturis, & de articulis legerint, adea, quæ restant, progrediar.

Capita figurandi ex consuetudine, & natura uniuscuiusque membri colliguntur. species uero, ex cursu, statu, cubandi ratione, ex actione, & ocio.

Aperite quoque ex his uerbis intelligitur librum hunc, qui summam rem complectitur, post obitum auctoris editum fuisse. nam, qui huiusmodi libros excrībūt, si qua sint, quæ duobus modis, uel in margine etiam apposta sint ab auctore, ut postea consideret utro exprimerent mentem suam præstet, soliti sunt omnia describere in ipso opere. quis enim adduci posset, ut crederet, eum uoluisse hic eadem iterare nulla ratione cogente, præsertim cum summopere studeat breuitati? Sed cum maiores nostri hæc duxerint explananda, nos quoque illos sequemur. patet igitur capita collocandi dicta esse, quasi præposita, ad quæ intendentes idoneum cuiusque partis habitum inueniemus. quin & consuetudinem unum esse ex ijs præpositis supra memoriæ prodidit, cum inquit: Præter hæc porrectio, intentio, in diuersas partes extensio, compositio, aliaque secundum naturam sint. De natura, quod ad actiones pertinet, animaduertendum est, quid requirat opus, quod sit, quod ad hæc, attendenda quies, medium consuetudo. in quiete quidem atque ocio considerandus rectus habitus, puta brachij: in medio porrectio, & contractio, quemadmodum, ubi cubitus cum humero prope ad rectum angulum figuratur: consuetudo idcirco spectanda est, quia non alius habitus facilius fertur, cuiusmodi est in cruribus, ubi extensa figurantur, nam, quæ collocantur hoc modo, diu facillime possunt immobilia perseverare. hæc cum paulo antea scripserit, qui deterius iterum hic repetet? præposita igitur consuetudine & natura uniuscuiusque membri, deinceps species, hoc est differentias ipsorum colligendas esse ex actionibus

Arbitratur. Nonnulli uerbo, species, adiecerunt, membrorum ita, ut oratio sic habeat, species membrorum. de cruribus autem gratia exempli dixit, ex cursu, incessu, statu: cui addidit cubandi ratione, quod idem est, ac uerbum superius scriptum, uidelicet, quies, his rursus subiecit, ex actione & ocio, actionem accipiens pro incessu, cursu, statu, singularibus actionibus: ocio uero pro quiete. Quare nihil amplius his uerbis exequitur, quam actionem & quietem, neque propterea, quod in principio huius orationis naturam membrorum nominauerit, existimari uelim alterum nunc collocandi modum indicasse, cum nullum aliud naturæ tradiderit indicium præter actiones, quod totum sic habet, quemadmodum in uerbis paulo supra scriptis docuit. quocumque autem tempore curationis eorum affectuum, qui manus auxilium desiderant, unus seruandus est partis habitus, qui secundum naturam est, quem inueniri ait ex quiete atque ocio, id est, ubi quis conquefcit, tum ex medio, quod scilicet est inter extrema, atque ex consuetudine, sub qua actio & quies manifeste comprehenditur. Hæc itaque duo maxime communia indicia, medium scilicet inter extrema, & consuetudo uniuscuiusque partis naturalem habitum nobis exponunt. ego autem in libro de motu musculorum hæc persequutus, & partium compagine indicans, quam ex ratione corporum incidendorum inueni, naturalem partium habitum iuxta Hippocratem in libro de fracturis docui. Videri autem possunt diuersa de præpositis rebus dici, cum alias alia uerba & nomina usurpentur, ueluti cum quis dixerit collocanda esse membra, quemadmodum minime lædunt, non alium habitum inuenient, quam eum, in quo detineri solent quiescentes, qui medius quoque est inter extrema, sed & indicatione sumpta a partium compagine hic idem inuenitur.

Quoniam labor firmat, ignauia resoluit.

Hoc etiam per anguste traditum fuit ab auctore, quod fortasse constituerat dilatare in eo libro, quærat editurus. Legitur autem in quibusdam exemplis, Quid labor firmat, ignauia resoluit? proponente sibi ipso auctore rem exquirere utilissimam non modo ad medicinæ partem, quæ manu, sed & ad eam, quæ uictus ratione medetur. omne igitur corpus, ubi in ocio degit, effeminatur, & imbecillum redditur: firmatur autem & uires colligit, ubi quid faciat, hoc est, aliquem usum præstet. cuius orationis duo fidem faciunt, experientia omnium, qui animaduertunt euidenter apparentia, & indicatio, quæ a naturali compagine sumitur, quam in libro de tuenda sanitate explicauimus. Quod uero ad chirurgiæ attinet, non debent diu affectæ partes haberi immobiles, sicut nonnulli securitatis gratia faciunt: sed in inflammatione sublata modice dimoueri, quod primo tantum faciendum est, quum affectæ sed calida aqua infunditur, deinceps in balneis, postea etiam sine his.

Adstringendum est numero potius, quam pressu.

Item hoc ipsum ab auctore summam per se scriptum a librario sane huc translātū fuit. supra enim clare perfecteque explicatū est, nunc præcisè adscribitur: supplere autem oportet, linteorum, ut uniuersa oratio sic habeat, Adstringendum est numero potius linteorum, quam pressu.

Ubi cumque sanguinis suffusio est, seu contusum, sine abruptio, sine tumor, si inflammatio non est, sanguinis plurimum a uitio sursum expellatur, paulum uero deorsum. sed nec brachium, nec crus dependeat. fascia autem ab affecto loco incipiat, ibique ualidissime insidat, extremis uero partibus minime, medijs modice: extrema item sursum adducta uincuntur: numeroque potius quam compressu fasciæ adstringant. huc autem maxime accommodantur tenues, leues, molles, mundæ, latæ, ualentes, ut quæ sine ferulis adhibeantur. Perfusionem insuper copiosâ utendum.

Hippocrates iuxta Ionum linguam (ut solitus est) contusum appellauit *φλάσμα* per. id, quod a nobis per. *βλάσμα* dicitur. accidit autem hoc uitij, ubi graue aliquid decidit in corpus, quod quasi carnem abrumpendo, atterendi uim habet. Verum ubi contusa caro ad regionem, quæ sub cute est, sanguinem transmittit, hæc sanguinis suffusio dicitur *ἐκχυσις*, sub qua cutis inuiolata seruatur. scindi autem tenues uenas cum carne, ubi id exoritur, manifestū est. Incidit autem abruptio (quod *σπάσμα* dixit) quum musculorum fibræ plurimum extenduntur, ita, ut nonnullæ abrumpantur, cuiusmodi mala recetiores medici *ρήματα* proprie appellant. Huic subiecit Hippocrates tumorem, quem dixit *ἰδίημα*, quo uocabulo solet omnes præter naturam tumores notare: iuniores disperuntur hos in inflammationes, quas *φλεγμοναί* uocant, & in duros tumores, atque in molles, & pituitosos, quos proprie uocant *ἰδίματα*. sed *φλεγμοναί* solet ipse appellare *φλογώσεις*, unde nomen inditum est calidis tumoribus. accedit ad priores tumores is, qui erysipelas dicitur, quod perpetuo quidem inflammatum est, non tamé perpetuo tumet. Hi ergo morbi omnes nominatim positi ab Hippocrate, quod ad rationem uictus ac medicamenta pertinet, aliam curationem exigunt: quod uero ad manum, uinciri conuenienter debent, præsertim, ubi oritur ex præcedentibus uinctulis, de quibus nunc pertractat. Illud uero, a uitio sursum expellatur, dixit *ὑξαιρέται*, quod quasi exprimatū significat. nonnulli aperte scribunt *ὑξαιρέται*, hoc est expellatur, ut nulla apud græcos explanatione sit opus. Ceterum deligari hæc in libro de fracturis uoluit, fascia orfā a loco tumido: nunc uero a uitio partis, quod *τρόματος* nomine exposuit, sed uinctulum, quod ad fracturas pertinet, hic eatenus uariat, quatenus fascias plurimum ferri docet ad superiora, parum uero ad inferiora. Illud item, Sed nec brachium, nec crus dependeat, commune quoque est eius uinctuli, quod ad fracturas accommodatur, sed id adscripsit, ut pote, quod magnum in præpositis momentum haberet,

ret, ne (ut consueuimus) negligentius agentes summo pere laedamus. quum, quæ ingentem noxam E aut opem afferunt, prout quis recte, uel non recte utitur, Hippocrates comemorare frequentius nõ grauetur: contra, quæ parum prodesse nouit, aut obesse, contentus sit semel tractare. Ergo in fracturis, cum primum alligantur, antequam uel inflammatio, uel aliud ex dictis nunc uitij accesserit, cautio est similiter, atque in his, ne quid ad affectam sedem concurrat: at non æque in illis danda opera est, ut quæ affectam partem occupant, digerantur. quocirca perfusionem hic adiungit, nõ quo illic quoque non adhibeatur, sed quo hic magis. perfundenda enim copiosius hæc sunt aqua calida, ut quod in tumidis partibus collectum est, discutiatur. Quam ob rem ipse, cum loquutus est de calce, qui a saltu ex superiori loco sanguine suffunditur, præter cetera auxilia ad id hoc quoque posuit, aqua calida copiose perfundendum, uinctumque locum sine compressione fideliter continendum. Igitur hæc quoque ad fracturas docuit, licet plus habeant ponderis in malis, quæ nunc commemorantur, nempe ea de causa, ut citra omnem pressum digerantur, ac propterea sine ferulis quoque deuincit, ita, ut iunctura hæc duplici modo differat ab ea, quam fracturæ postulant, tum quod fascias requirat minus arctatas, & potissimum leues, tenues, molles, mundas. his enim maxime indigent, quæcunque adstringi leuius oportet: tum quod digestionem opus sit uehementiore. Adiungit præterea unumquodque, ex propositis uitij inflammationem uacare debere, si, qua docuit ratione, curandum sit. siquidem inflammationes ne modicum quidem pressum ferunt. contra eas igitur nitimur per cataplasmata, per assiduam calidæ aquæ perfusionem, perque liquida medicamenta, quæ succurrere scilicet inflammationibus possint.

Vbi articuli suis sedibus excidunt, aut his intactis, quæ ipsos continent, resoluuntur, aut ossa, quæ citra commissuram se contingunt, diducuntur: uel quæ iuncta erant, abrupto eo, quo continebantur, inter se dehiscent: seu iuxta articulos comminuuntur: aut peruertuntur, cuiusmodi sunt, quæ uaria sunt, in alteram partem inclinantia, ab ea parte, a qua mota sunt, lenius uinciri debent, arctius ab ea, in quam, ut quum deligata sunt, in contrariam spectent. ac priusquam deligantur, idque paulo plus æquo, quod & fascijs agendum est, & pannis, tum suspendendi, collocandi, intendendique ratione, præterea conuertendo, dirigendo, plurimumque perfundendo.

Mala hæc uniuersa late persequuntur est in opere de articulis, & de fracturis, quæ nunc sicut alia multa in compendium contulit, quod breuitatis causa per se obscurum est, at ijs, qui ea uolumina legerint planum. nos, quum ipsa antea explanauerimus, ut memoria redintegretur, pauca in mediū afferemus: si quis autem ab officina medici initium acceperit, huic præceptore opus est, qui res enodet, & quæcunque ab Hippocrate in opere de fracturis, & de articulis scripta sunt, in commentarium translata huc proferat. Dixit igitur Hippocrates propositis uerbis *ἐκ τῶν ἰατρῶν*, in articulis, qui suis sedibus excidunt *ἐκ τῶν ἰατρῶν*, ubi in tacto articulo, quæ iuxta ipsum ueriosa sunt, resoluuntur, quod præsertim accidit, quum ambulando uestigium fallit: *διασπῆματα*, cum ossa, quæ citra commissuram naturaliter se contingunt, præ affectu quopiam diducuntur, in opere etiam de articulis & de fracturis nominatim mentionem facit de ossibus, quæ inter se diducuntur, ut de cubito & radio in commissura brachij cum humero, & in manu de ijs, quibus illa continentur, & in crure similiter de ijs, quæ iuxta genu sunt pedemque in uicinia calcis: *ἀποσπῆματα* dixit, quum abruptis ijs, quæ ossa inter se connectunt, ipsa, quæ prius iungebantur, plurimum inter se dehiscent, quemadmodum ipse de extremitate lati scapularum ossis ostendit: sed *ἀποσπῆματα* dicit, quæ iuxta articulos comminuuntur, uocantur a iunioribus *ἀσπῆματα*, de quibus in fine libri de fracturis meminit, inter cubiti noxas, ubi *ἀσπῆματα* scripsit, eo ducuntur, qui post ipsum hoc uocabulo nuncuparunt quamcunque transversam totius ossis fracturam in uicinia articuli, in qua uidelicet fracti ossis partes inter se plurimum recedunt, ossa, quæ sic franguntur, recentiores dicuntur frangi *καυλίδων*, quum caulis modo abruptantur: *διασπῆματα* uocauit, quæ peruertuntur, ab ijs autem quæ *σπῆματα* dixit, differunt *διασπῆματα*, quatenus hæc aliquo modo perueniunt ad articulum leuiter ipsum deprauantia, suaque sede commouentia, id quod euenit præcipue uni ossi tibie in pueris, in quo casu uincimus, utrinque ad dirigendum obijciant lignum ex tilia, uel ex tali aliqua materia firmum molleque, tenuem inde regulam parantes. Recte autem addidit, ubi commemorat ea, quæ peruertuntur, in alteram partem inclinantia, etiam, si legamus ut nonnullis placet, cuiusmodi sunt, quæ ualga sunt, hæc in alteram partem inclinantia: utriusque scripturæ optime conuenit adijcere, in alteram partem inclinantia: siquidem totus articulus sæpe in interiorem partem uel exteriorem conuertitur, idque cruri accidit frequenter prope genu & prope talos. Vocantur autem, quæ in exteriorem partem uergunt *βλεσσα*, id est ualga, quæ in interiorem *ῥεβῆ*, & *κυλλῶ*, id est uara. His omnibus uinculum prodest, quod duo spectat, ut ab ea sede, in quam prolapsa pars est fasciæ adducantur, urgeantque: locus uero, unde ea recessit, laxior sit, ut admittat, quod sub uinculo ad ipsum compellitur, hoc est, ut fasciæ ibi laxæ sint, non arctatæ. Supplere autem oportet, uenerunt, ubi inquit, ab ea, in quam, sic, ut totus sermo sit: ab ea parte, a qua mota sunt lenius uinciri debent, hoc est fasciæ laxiores esse arctius ab ea, in quam uenerunt, ut spectent in contrariam partem, atque uenerunt. terminum autem conuertendi in contrariam partem non præscripsit naturalem statum, tunc enim morbo uinculum cederet, quum deprauationi diu pars assueuerit: sed paulo ultra naturalem statum partem adducendam, censet, atque hoc est, quod ait, idque paulo plus æquo: nam, quod naturale est, æquum est. Ceterum præcipit, ut ad contraria conuertamus per omnia, quæ ad uinciendum admouentur, quæ ipse

A ipse nominatim cum fascijs recensuit, quum inquit: & pannis, tum suspendendi, collocandi, intendendique ratione, præterea conuertendo dirigendo: quum possit uinculum per hæc omnia plus iusto ad contraria inclinari. Scribit, item plurimum perfundendo: addens, plurimum, quod in proxime precedentibus uerbis omisit, intelligi tamen potuit ex ijs, quæ proposita erant. ibi itaque digerendi, hic uero molliendi causa, copiose aquam infundit.

32

In his, quæ extenuata sunt plurimum integræ partis comprehendatur, ut ex transfusione, quæ exhausta sunt, magis quam suapte natura emacrescerent, diuerso uinculo ad incrementum spectent, & carne impleantur.

Al. 4. 5. c. 2.
ut p. 903. C

Percurrerunt locum hunc expositores huius libri, non secus atque alia multa, circuituoneque uis pauca quædam attulerunt: qui uero enodare aperte ipsum contendunt, ueritatem non attingunt, ita, ut mirum sit, qui potuerint extenuatis, hoc est gracilibus partibus, & quæ ali desiderunt naturalem habitum restituerent. Equidem cetero quæcunque, uel ad uerborum significationes attinent, uel ad quæstiones captiosas, ut perperam accipiuntur, nihil ad artis opera discipulis obesse: quæ uero contraria idoneæ curationi traduntur, necessario ijs officere, qui medendi artem exercent. Ante omnia igitur docebo quæ uia curauerim, quæ summa macie confecta essent, ut qui addiscunt, iam eius ope fruuntur: deinceps accommodare ueritati proposita uerba enitar. ubi enim latebra est obscuritatis, conabor rei ueritatem tueri, eique, si ulla ratione fieri poterit, uerba Hippocratis consentanea demonstrare, quod si interim nõ dabitur, iuuenis certe rem ipsam, ut sese habet, comprehendat. Ergo macies partium plerumque, uel ex diuturna quiete, uel ex eo uinculo, quod ad fracturas pertinet, proficitur, quum ob illam robur quiescentium partium emoriatur: ob hoc regio, quæ uincta est, sanguine sursum partim, partim deorsum expresso, alimento priuetur. Quocirca contrario modo, atque contractum fuerit, mederi uitio debemus, nempe affectæ partem uim restituentes, efficientesque, ut eo sanguis affatim concitetur. uires quidem reficit moderata frictio, perfusio, motus. debet autem esse idonea moderatio in utroque genere, in qualitate scilicet & modo: languinis uero plurimum euocabunt, proposita nunc ratio alligandi, aquæ calidæ perfusio modica, motus, & frictio, quæ & uires etiam confirmant. omnia autem modo & qualitate moderata esse conuenit, cum non satis sit frictionem, motum, calidæ aquæ perfusionem, nec multa esse, nec omnino pauca: sed oporteat frictionem quoque mediam esse, tam inter duram & mollem, quam inter multam & paucam, similiter aquam ita temperari, ut media sit inter eam, quæ nondum calefacit (*χλιαρόν*) id est tepidam uocant) & quæ iam dolori est, calore mordens (*ζέον*, id est feruentem dicunt) in modo item mediam inter multam & paucam. uerum de modo supra tractauit, cum dixit, dum intumescent, priusquam residat, finiatur. hoc autem tempore, si pars cum seipsa conferatur, rubens maxime apparet. quæcunque ergo gracilitate, macieque tentantur, plane magis exanguia conspiciuntur, quam quæ bene ualent, uixque & quum pertractantur, & quum aqua calida perfunduntur, rubescunt. hoc autem nobis propositum sit, quod ad modum pertinet, ut membrum rubore offundatur, quo tempore tumidius quoque exhibetur, sed, nisi cesset qui fricat, uel perfundit, tumor desinit, & rubor finitur. Maciæ uero uel medicinam non admittere, uel sanabile esse indicio erunt tumor ruborque, propterea uel magno negotio excitati. quibus hi quidem ægre contingit succurrere soleo perficando corpus aliquo ex calefacientibus medicamentis, atque ex ijs præcipue, quæ modicum accipiunt thapsiæ non uetustæ: sed & huiusmodi gracilitates in uero aliqua mixtura, quæ picem habeat, qualia sunt medicamenta, quæ *πρωτα*, uel *πρωτα* græce a quibusdam dicuntur, quæ, si *πρωτα* & *δραπανικά* nominari audies, æque intelliges, licebitque tibi appellare, ut uelis. instituius autem in his commentarijs iuniores atticis non docere, sed persequi medicinalis artis effectus utilissimos, atque eos præcipue, qui ex confectionibus picem habentibus ad proposita pertinent. Igitur, si primus usus partem reddat tumidam & rubram, iam cessandum est: sin minus, iterum & tertio inuicendum, in alijs quotidie, in alijs tertio aut quarto quoque die, prout affectæ parti maxime opus esse iudicabis. Illud uero, quod pars, quæ fricatur, aut pice illinitur, incalescit, inter ea, quæ spectantur interdum non numero, quoniam sub rubore comprehenditur, cum eodem tempore caleat, rubeatque. Ego hac ratione gracilitati præter naturam sæpe occurri, raroque usus sum uinculi opera, & si quando usus sum, eo modo alligauit, quo docet Hippocrates inspectis uerbis ipsius, diuerso uinculo, quod enim inquit, diuerso, illi uinculo opponitur, quod pertinet ad fracturas, quodque affectam sedem uehementius urget. diuersum itaque uinculum primo protinus fasciarum ambitu discrepat ab eo, quod posuit ad fracturas, non enim orditur a parte cui medemur, quemadmodum facere in ulceribus, fracturis, sanguinis effusione, ceterisque omnibus paulo ante propositis consueuimus: præter hæc affectum locum non adstringimus, sed remittimus, maxime autem comprimimus partem integram, unde incipimus. inde enim præcipit, ut fascia usque ad affectum locum laxetur, atque ubi eo uentum est, laxissima inuoluatur. hic siquidem hieme obuoluendus est, ne calefiat, laxus uidelicet nec minimum quid adstrictus: sed æstate debet integra sedes uinciri, ut qui in ea subest sanguis, ad locum, qui refectioe indiget, depellatur, partem uero quæ curatur, sub uinculo calefacere & digerere alienum est. Vbi autem crus totum, aut totum brachium ualde emacruit, alterum par membrum deligare conuenit, initio ab imis partibus accepto, dein fascia ducta in crure inguine tenus, in brachio ad alam usque, & humeri caput. quædoquidem eodem modo uenæ, quæ cruribus alimentum subministrant, ab inferiori parte iuxta os sacrum deriuantur a uena

causa, atque illæ quæ brachijs, a superiori iuxta iugulum. sanguis itaque, qui ad unum fertur ex paribus membris, ubi iter clausum est, ad alterum deducit. Adstringi autem sanum membrum hætenus debet, ut ob compressionem minime indoleat: sed, quod uitiatum est, uel nudum relinquendum, uel pauca lana usque ad inguen obtegendum, ubi calum frigidum sit, sed ubi non sit tale, expedit nudum esse, & subinde linteis perfricari, tum calidis medicamentis foueri, si locus ægre incaleat. namque, ubi prompte, oleum cui parum ceræ adiectum sit, per se idoneum est, siquidem diutius manet, & minus resoluit. Eadem omnino ratio est in brachijs, in quibus uinciendum id est, quod bene ualet, perinde quasi crus præstanterque calefaciendum, quod ægrum est, & frictione & motu: hominem uero, ubi proripus stupidus nõ fuerit, rogare præstat, num in ea parte, quæ curatur, aliquid eius caloris, qui excitatus fuerit, sentiat superesse: an aperte deliisse sibi penitus uideatur. quod si cessasse respondeat, iam tempus est iterum adhibere, quæ calefaciant, & partem confirmet, quorum quatuor genera sunt, frictio per lintea, calidæ aquæ perfusio, frictio per calida medicamenta uel per oleum, simplicis dropacis inunctio. ubi uitiata pars refraxisse plurimum uideatur, dropax uariis sit, habeatque bitumē, modicum sulphuris ignē non experti, & pyretum. Curanda uero sic esse corpora extenuata, experimento comprobau plurima reficiens. utrum autem uerba Hippocratis recte exposuerim non est, quod contendam, quum me non lateat, obscuræ orationis explanationem eo euadere posse, ut probabilis sit, non tamen ut firmiter sciat. Declaro autem uerba Hippocratis non sicut plerique sic scripta, ut ex transfusione exhausta magis quam ipsa emacrescerent, sic enim absurda sententia esset, sed (ut alij legunt) adiecto pronomine his uerbis, ut ex transfusione, quæ exhausta: uocat enim exhausta, quæ extenuata sunt, propterea, quod in ocio degerint, fuerintque alimento destituta. hæc ait ex transfusione sanguinis (quasi ex cursu dixerit) sanari, nimirum sanguine ad affectum locum copiosius concitato, quam si naturaliter haberet. Si quidem hac ratione implebitur, quod extenuatum erit, si diuersum adhibeatur uinculum ab illo, quod in prioribus indicauit, cuius discrimē nos paulo ante demonstrauimus, ex quo necessario facultatis dissimilitudo proficiscitur: illud quidē ab affecta sede sanguinē expellit, hoc amplius ad eam concitat, quod si recte ualeret, nam, cum bene ualebat, abunde erat, qui in ipsa continebatur, & ideo non opus erat amplius transmitti, quam qui, partim in alimentū subministrandū consumitur, partim digeritur: nunc uero, quum uitiatus locus inanis sit, atque exanguis, multo plus concurrere sanguinis oportet, non modo ut alatur sicut in secunda ualitudine, sed reficiatur etiā, præterquā quod nunc plurimum necessario digeretur, quum subinde calefiat, calefaciunt. n. quæcūq; ad ipsum præsidia adhibent, siue frictio siue motus & medicamenta, siue pix illita, & confectioes picē habentes, ac tandem calidæ aquæ perfusio. n. & hac Hippocrates usus est, fortasse ob eius seculi inopiā balnearū: nos autē hoc seculo aqua, quā in balnei labris habemus, contēti sumus, ad affectas partes modice calefaciendas, tollendūq; eam lassitudinem, quæ extenditū sensum repræsentat. Iā uero partes exerceri necesse est in actionibus usitatis, id quod quotidie faciendū est, non subito semel, uerum subinde, quō etiā frictio adhibenda est, donec excitetur calor, tūcq; ab ea desistendum. Verbis igitur sic uerā curationē accomodo, cuius uim experientia demonstrauit, sexcentos, qui sub uinculo diuturnoq; ocio extenuati erant, recreando. Sed iam eorū, qui librum hunc enodarunt, mentē aperire tēpus est. ex ijs pleriq; (ut retuli) usi circuitione duntaxat integrā uerborum obscuritatē reliquerunt: pauci conati sunt iuxta uerba ipsa ad uinculū relata hoc modo uniuersam sententiā enotare. Hippoc. præcipere aiunt, ut eorū, quæ extenuata sunt, curatio a uinculo inchoetur. quo exhausta, hoc est extenuata magis, quam ante extenuata fuerant, in cōtrarium habitum mutantur. multos enim morbos putant hac rōne sanari, afferuntq; exēpla & eorum, qui nausea pressi sumpto medicamento uomitum ciente ad sanitatem peruenerunt, & qui assidue cita & acri aluo exerciti purgante potione consauerunt, & quorum tussis finita est ob præsidia uehementiorē tussim excitantia. Nec desunt ex illis, qui commemorant, quæ Hippoc. in illis sententijs, quæ aphorismi uocantur, ad uerbum sic scripsit: Est etiā, quum in neruorum rigore citra ulcus iuuenē habitiori, media ætate gelidæ aquæ multa perfusio calore reuocat: ergo, sicut contra morbos (inquiunt) non solum pugnamus per auxilia ipsa cōtraria, sed etiam per similia, ita nunc ab Hippoc. iubemur gracilitati occurrere ab eo uinculo orsi, quod magis extenuare potest. id quod transfusione fieri aiunt, cum partes paulatim plurimumq; sub uinculo cōtrabescerent, iterum recurrentibus humoribus recreantur, & idoneæ fiunt, quæ carne impleantur. Sed quum uideant, qui sic exponunt a se nullo modo explanari illud posse, diuerso uinculo, scribunt, diuerso habitu: sic, ut ternæ reperiantur scripturæ inter se differentes, quarum una habet, diuerso habitu, nāq; in nonnullis exemplaribus sic scriptum reperitur. Qui scribunt igitur, diuerso habitu, locū hunc in uinculo nõ accipiunt, sed in parte ægra, quā alterius habitus existētē, ac prius esset, spectare ad refractionem dicunt, eumq; habitum cōparari uinculo plurimum extenuante, quasi exhaustæ partes nõ amplius uinculo extenuentur, sed nunc fortasse futurum sit, ut inde reficiantur. Itaq; quum uinculum, quod ad fracturas pertinet, communis (ut paulo ante dixi) & aliorum affectuum, quibus annumerabatur sanguinis suffusiones, contusa, abruptiones, extenuandi facultatem habeat, quis conficiet, ut de eodem refici extenuata: partes incipiant. quam ob rem nonnulli ita legunt, ut ex transfusione, quæ suapte natura exhausta sunt: concipientes id absurdum, quod oratione sequitur, effugisse, eo quod partes suapte natura sint extenuata, atque id, quod nunc præcipitur, non pertineat communiter ad omnia, quæ extenuantur, sed ad ea tantum, quæ sua sponte. sic autem commune hoc præceptum, & generale pauca complectetur,

A complectetur, paucissima. n. sunt, & rarissima, quæ hac de causa tabescunt, reliqua omnia ob diuturnum uinculum, simulq; ob uitiata: partis quietem in hunc morbum incidunt, eaque potissimum fas est commemorari ab Hippocrate, quum sub ijs fiant, quæ superius posita sunt. docuit enim hætenus de fracturis, & de quibusdam alijs affectibus, qui simile uinculum exigunt, quibus quum maciem partium superuenire intelligat, indicare merito uoluit, qua ratione ad sanitatē perducatur. Sed iamiam exequar, cuius maxime accusari possent, qui putant Hippocratē monere, ut extenuans uinciendi ratio adhibeatur. consilium quidem est reficere, quæ exhausta sunt, quod contingere non potest, nisi & uires reficiantur, & materia alimenti abunde subministretur. uinculum uero, quod tradi ab Hippocrate uoluit, & sanguinis concursum prohibet, & robur infirmat: sed quod nos dari ab eodē credimus, diuersum est ab illo, quod extenuat, inchoandū enim est a parte sana, non ab ægra, & per multos circuitus adstringendū comprimendūq;, dum ne compressione excitetur dolor, qui posset inflammationē mouere, falcia itē usque ad affectam sedem trahenda est paulatim uel compressionis remissa. Illud præterea, quod integrū crus una cū ægro deligari conueniat, ipsorum expositioni minime congruit, ubi inquiunt Hippocratē uelle uinciendum esse, ut quæ extenuata sunt magis, exhauriantur, quo non modo nihil confert uinculū alterius cruris, sed etiam obest, sanguis enim, qui ante ad illud ferebatur, nunc omnino ad affectum depellit. Quod autem superioris expositionis auctores male huc exēpla transferant, in aperto est, quū nullam similitudinem habeant cum ijs, quæ ab Hippocrate traduntur. quoniā qui recte rationi innititur, si subito eijci uelit omne id, quod causam exhibet, nempe, quod uentriculi tergoribus ita inhaerescit, ut uix inde extrahi queat: similiter & acria, quæ paulatim destillant, & ita uentrem irritant, ut defendendi necessitas sit, subito non iniuria educit: quemadmodum euenit in tussi mediocri, quæ ijs exoluitur, quæ ipsam concitant acriorem. sed nulla his cōmunitas est cum eo, quod putant affectum locum, ut recreari incipiat, exhauriendum esse, quum ex uinculis, neque tabescentes partes firmari possint, neq; alimenti materia deduci. Illud uero, quod afferunt de neruorum rigore maxime alienum est, ignaros. n. se ostendunt artis, quam tradidit Hippocrates, quum docet medendi rationem esse, ut contrarijs tollatur contraria. At nonnulli minus uerborum uim percipientes ad contradicendū studium conuersi sunt, quod fere faciunt, qui inconsiderate aduersantur, atque ea labefactare contendunt, quæ nunquam didicerunt. tantum enim abest, ut per artificiosa illa, quæ traduntur ab Hippocrate, id tollatur, quod contrariorum contraria sint auxilia, ut etiam confirmetur. Quin & in adducta sententia dixit, frigidæ enim aquæ perfusio calorem reuocat, hæc autem calore finiuntur. hunc uero calorem, qui medetur frigidis uitijs interdum frictione mouemus, interdū calidis medicamentis, modo exercitatione, aut calida aqua cinsula, atque ubi uehementiore calore opus est, bitumine (ut sapius retuli) uel pice illita: interdum etiā & aquæ frigidæ perfusione. sed cetera omnia, ut pote quæ calefaciendi uim habeant, ijs partibus ac morbis, quibus calore opus est, ubique utilia sunt: frigida aqua, ut quæ frigida est, quantum in se est, raro utiliter adhibetur, atque ei tantū corpori, quod potentem habet innatum calorem. In habitiore quidem corpore (inquit ipse) est, ubi utilis sit aqua frigida, neq; in hoc, quolibet tēpore, sed æstiuo. frigida enim aquæ potionem duo afferre, uel noxam ex frigore, uel plurimum caloris ex altioribus partibus redeuntis, quis non nouit, aut non docuit ex ijs, qui de ea conscripserunt? Corpore itaque abunde calido sit, ut a frigore non superetur calor, qui in ipso est, sed cite densata, atque ijs, quæ expirare debent, relictis, augeatur: at si calor imbecillior fuerit, quam ut subeunti frigori obstitat, uel ipsius ad altiora corporis aspirante, homo frigidis morbis excipitur. fortasse hæc superuacanea nunc attuli, quum alibi (ut dixi) ea fuerim exequutus. Quæ primo igitur medentur, primo necesse est contraria sint. prima autem dicuntur, quæ nullius medij auxilio his opponuntur: quæ medio indigent, non primo efficiunt, sed alia adiuuando efficiendi focia sunt. Agunt autem nugas, qui alui purgationem, medicinam tussim mouentem, frigidam perfusionem proferunt. nam hæc, quamuis recte interdum fiant, plurimum tamen ab eo, quod nunc proponitur, abhorrent, in quo demonstrandum est, qui fiat, ut uinciendi ratio, quæ extenuandi uim habet, uel quod exhaustum est, confirmetur, uel plurimum eo sanguinis concitet. frustra autē, dum hæc ostendere nequeunt, exempla adscribunt, præterquam quod exemplo stabilem, certamque scientiam non efficiunt. ostendimus enim in libro de exemplis, non esse exempli usum, ut qui rem nõ cognoscunt, eius scientiam acquirant. quod quidem nonnulli asserunt, qui rhetorum more, ut scientia comparetur, exempla adhibentes tota aberrant uia, non secus atque ubi Platonem dicunt plerunque per inductionem demonstrare. ostensum enim est, illum uti inductionibus, gratia explanationis: quicūque uero teneretur studio exquisitijs intelligendi inductionis uim, & exempli, ad eum locum adeat, ubi de utroque tractatur, quæ nos alibi exequuti sumus. Sed nunc ad propositum reuertamur eos hortati, qui in hisce libris uersantur, ut quum hætenus diligenter legerint, ad sequentium expositionem accedant, quæ præcedentiū fidem faciunt. ad ea iam igitur progrediamur uniuersa, quæ ut in aperto magis sint, non adscribemus tota simul sed membratim, eoque modo etiam explanabimus.

33 Ceterum præstat partem, quæ super aliam posita est, sicut femur super id, quod a genu ad pedem est, simulque alterū crus cum integra parte deligare, ut similia sit, pariter quiescat, & æque alimento prohibeatur, atque alatur.

Paulo ante propositum est, rationē deligandi extenuatas partes diuersam esse debere ab ea, quæ ad fracturas pertinet: hæc siquidē adhibetur, ut sanguinis cursum prohibeat, quod in affecta sede collectū

est, sursum deorsumque; exprimat, mēbra quæ quæta seruet, & immobilia, cū hac uia uitiatæ partes interdum ab inflammatione penitus defendatur: at nunc nō eo incūbitur, ut fluxus sanguinis repellatur, ut quod in ipsis subsistit educatur, ut immobiles contineantur, sed ad omnia his contraria consiliū dirigitur. Fascia itaque (ut supra scripsi) ordiatur a parte sana, premendoque; hanc, sanguinem, qui in ipsa continetur, ad extenuatam transfundat, non tamen ex toto integram partē exhauriat. Crure igitur aut brachio ægro tante abunde est uinculum incipere ab inguine, aut ab ala: sed, si malum hoc femur infestat, aut humerū, neceffe est contrariū membrum deuincire, uinculo ab ima parte orfo, & usque ad inguen uel alam porrecto. Si quādo aut brachiū, aut crus uehementer ægrotet, expeditius est utrunque; deligare, & quod superpositum est affectæ parti, & quod integrū, ut prohibeatur alimentū, neque illi subministraretur. atque; hac de causa dixit Hippocrates, sicut femur super id, quod a genu ad pedem est, simulque; alterum crus cum integra parte deligare, ut pariter (inquit) quiescat, id est, ociosum sit alterum crus, atque; illud, quod affectum est, & æque ipsius alimentū intercipiatur. Illud uero, ut æque alatur, idcirco posuit, quia membrum, quod uincitur, noluit ita alimēto prohiberi, ut nulla pars penitus ad ipsum feratur. Quod si uehementer quis adstringat, ex toto ferri alimentum prohibebit, periculumque protinus erit, ne pars emoriatur, id si nō fiet, alimētum quidē certe tam in femore, quā in crure auferetur. propositum quidē est non extenuare femur, sed crus reficere. uerū quia uinculi ratio alimentum detrahit, huiusmodi noxam aliquandiu admittimus: deinde postea, ubi crus modice carnē contraxerit, utriusque; communiter consulimus. Quare illi audiendi non sunt, qui uolunt Hippocratem iubere, ut cum extenuata parte, ea, quæ superposita est, atque alterum crus extenuetur, ut gracilium partium macies occultetur, ne in aperto sit; neue ex plenioris membri comparatione deprehendatur. cum nec medicus quiuis unus e populo, nedum Hippocrates hanc curandi rationem probaret.

Linteorum numero, non pressu.

In superioribus iam sæpe imperauit, ut hoc idem fieret, ubi deligatum membrum sanari penitus sine dolore uoluit.

Laxandum est primo, quod maxime indiget, ac frictione utendum, quæ impleat, & perfusione citra ferulas.

Verbum, primo, uel ad tempus retulit, uel ad uim, si ad tempus, uel in uno uinculo, uel in his, quæ sequuntur, inter se collatis. Sed quia uere hæc omnia dicuntur, idcirco quod proponitur clarum est, nisi fortasse ita scripsit, uolens cuncta hæc a nobis intelligi. Protinus igitur in primo uinculo, quā conuenit plurimum integræ partis cōprehendere, lintea quoque primo ambitu arctari, tum subinde magis laxari, maxime autē ea parte, quæ refectione maxime indiget probabile utique esset uerbum, primo, ad uim reletum de parte dici, quæ curatur: ad tēpus uero, de primo uinculo. Quod si accipiamus in omnibus uinculis inter se cōparatis, mens erit huiusmodi. si in primis uinculis cum integra partē quoque; uitiatā deuinxeris, interdū nudandam æger præbebit, quod ipsum primo agendū est in ijs, quæ refectione indigent, atque ea de causa minus bene nutriuntur. at quum sanguis ad uitiatū locum & frictione concitetur, & alijs, quæ paulo supra narraui, ipse magis citiusque; carne implebitur. Verum Hippocrates & frictionis & perfusionis aquæ calidæ meminit, non tamē medicamenti, quā hic sola docet manus præsidia. neque; existimandū est prætermissum ab eo fuisse, mēbra eatenus dimouenda esse, ne ad lassitudinē dētur, quum ea ostenderit, quæ sunt eiusdem generis, & motus quilibet permacræ partis ad id genus spectet, ad quod frictio, quum uero quiescere iusserit alterum crus, non secus atque; integram partem, & nunc frictionis mentionē fecerit, motu quoque utendum esse plane censuit, nihil. n. prohibet, quo minus absque; humero brachium, & crus absque femore moueatur. quum non opus sit aduersus maciem immobili crure ac brachio. constat. n. curari hæc, dum mouentur transmissō alimento per partes superiores, quæ eo non fruuntur, siquidē illæ potissimum fricentur, pice illinantur, & calidis medicamentis curentur. Plurimū uero sanguinis ad mēbra concurrere extremis partibus calefactis magnum tibi sit indicium concitatus ibi calor & rubor. Horum autem plenam curationem habes, quum his, quæ Hippocrates tradidit, adiecerimus calefacientium medicamentorum admotionem, cuiusmodi est inunctio picis. Hippocrates nihil penitus in hoc libro de medicamentis meminit, quanquam plures affectus memorat medicamentorum auxilium postulantes, ex quorum numero sunt sanguinis suffusiones, id uitium sub quo resoluuntur, quæ articulos cōtinent, præter hæc abruptiones, cum eam persequi medicinæ partem instituerit, quæ manu medetur, atque hanc (ut dixi) non uniuersam, sed partem, quæ maxime necessaria sit, & utilissima his, qui ad medicinalem artem aggrediuntur.

Fulcimenta uero, ac firmamenta, uelut pectori, costis, capiti, ceterisque; eius generis, alia pulsus causa adhibentur, ne quid eo concutiat, alia propter commissuras, quæ debescunt, ad ossa caluarie, ut fulciant, sed ad tussim, & sternutamentū, alii uero motum, cuiusmodi in pectore & capite excitatur, ut firmant, quorum omnium eadem in uinciendo moderatio est, nam quæ uitium est, maxime adstringi debent. Subijcienda igitur lana mollis, quæ morbo aptetur, alligandumque est, non arctius, quā ne pulsus concutiat, extremitatesque commissuræ debescitis se contingant, neque circa tussim, & sternutamenta, sed firmant, ita, ut neque cogi, neque concuti sinant.

Quid sibi uelit uerbum fulcire, quod Hippocrates dixit *ἐπιμαζαζεν*, inde aperte colligitur, ubi iussit fulciendum

Ac iendum uinculis esse, non tamen comprimendum, tā quum panniculus super fascias injicitur, quā quum fasciæ ipsæ circumdantur. Ducta autem uox est a nomine *ἐρματα*. sic enim fulcimenta græce uocantur, quorum meminit Homerus in eo carmine *ὑπὸ δ' ἵπρον ἐρματα τῶν*. quasi nihil differat, *ἐρματα*, id est fulcimenta ne dicantur, an *ἐπιμαζαζεν*, id est firmamenta. Constat autem Hippocrate sæpius dixisse, fulcire, non tam in fascijs, quā in pannis panniculisque, quod firmare significat, quin & expositores ubique pro eodem acceperunt. Nunc uero duorum nominum fulcimenta, & firmamenta proxime alterum alteri subijciens, indicasse uidetur non significari idem ab utroque. An fulcimenta intellexit, quæ in uinciendo subijciuntur, circumdanturque, ut affectam partem immobilem teneant, ac primo quidem fascias, quæ primum injiciuntur, quæ præter alios quosdam usus, etiamnum fulciunt, dein pannos, qui & ipsi non modo fracturam, sed & fascias fulciunt, post hæc fascias, quæ ferulis superinjiciuntur, & panniculos. siquidem hæc omnia, cum ea de causa dentur, ut cōtineant quæ ante inuoluta sunt, non ea tantum, sed fracturas quoque fulcire possunt. Verum firmamenta, mihi uidetur appellare quæcunque sine uinculo ægræ parti uniuersæ superdantur, aut a sinistra uel dextrâ parte, aut a superiori uel inferiori. uoco autem superiorem uel inferiorem ad crassitudinem respiciens totius corporis, in eo enim spacio, quod in ipsius crassitudine est, quæ subijciuntur, ab inferiori parte sunt, quæ superimponuntur, qualiacunque sint, a superiori. Firmatur autem extremis recta aliqua re, quæ ab inferiori parte erigatur, caput puluinis & ceruicalibus, tum lana & panniculis mollibus: canalis comminuto cruri item subiectus utrinque ipsum firmat. Sed pilam ex lana demissam sub alam, in quam humeri caput exciderit, licet & fulcimentum & firmamentum appellare, eo enim quod & ipsa alligetur, pars quodammodo fit totius uinculi, quæcunque autem ad fulciendum thoracem & caput superdantur, firmamenta magis dicuntur, quā fulcimenta. Hæc a medicis excogitata sunt propter motus partium necessarios, quorum aliqui naturales sunt, ut respiratio pectoris, pulsus membranarum: nonnulli præter naturam, cuiusmodi tussis, sternutamentum, singultus, & quicquid pulsus inflammationis partibus accidit, aut sub uehementi capitis dolore in temporum arterijs, & sæpe palpitatio præcordiorum: est etiam interdum, cum aliæ partes firmamentum requirunt. Debent itaque adhiberi firmamenta fascijs nonnunquam per se iniectis, ut ad temporum arterias, ubi caput intolerabili dolore torquetur, aut ad præcordia palpitantia, aut ad uulnera, in quibus ueremur, ne sanguis erumpat. nonnunquam uero fascia lanam comprehendimus: interdum tamen nulla adiecta fascia simpliciter firmamus. thoracem quidem & ceruicem lana, caput puluinis mollibus, aut leuibus sacculis, in quos milium calefactū coniectum fuerit, ubi simul & firmandum & fouendum est: maxillam uero prolapsam, mollia firmamēta ad mouētes interdū firmamus. Ergo, cū cōs sit fulcimēti, ac firmamēti usus, iure putant, qui librum hūc exposuerūt, ab utroque; idē significari, quibus sæpe uerbis nos quoque; utemur nullo discrimine interposito. est autē cōe consiliū, id, quod paulo ante dicebā, ut partes motu minime cōcutiatur, sed, cū (quod proxime declarauī) propriū quoddā discrimen inter hæc sit, ubi curiosius agere uolumus, firmamenta dicemus, quæ sine uinculo, fulcimenta quæ cum hoc adhibentur: sicque statuemus ea uocari firmamenta, quæ partibus illis dantur, quarū motus necessarius est, a quo cessatio nō est in nobis, fulcimenta, quæ immobilibus. Motus siquidē cruris & brachij in nobis est: thoracis uero & membranarum non est in nostra potestate, neque; item palpitatio alicuius partis, neque tussis, neque; sternutamentū, neque; singultus, quibus, quominus moueant, obistere aliquandiu non licet. urget. n. postea necessitas, ubi, qua cōcitantur, causa uehementis fuerit, uideturque; ualentissimi uiri dūtaxat posse resistere, prohibereque; ne moueatur. Sed aliter Hippocrates in proposito loco scripsit, quod ad pulsus pertinet, ne cōcutiat, tū quod ad commissuras capitis, ne dehiscant, fulcimentorū uerbo usus: firmamentorū uero ad tussim & sternutamentū aliumue motū, cuiusmodi in pectore, & capite excitatur. Dehiscunt igitur in capite futuræ, quæ *ῥαπαὶ* dicuntur, cum ubi ossa capitis se tangūt, proprie dicantur *ἀρμονίαι*, sed translato uocabulo *ῥαπαὶ*. caluarie enim ossa ad unguem inter se *ἄρμοναι*, id est cōmittuntur, atque; idcirco ipsorū contactus *καθ' ἀρμονίαν* cōmitti merito dicetur, & a similitudine eorū, quæ suūt, *ῥαπαὶ*, id est futuræ. hæc autē facile interdum hiant, & interdum dolorem mouent, quum ea inflammantur, quæ connectunt membranam caluariam tegentē cum ea, quæ dura sub caluaria cerebrum cingit: sæpius item uenæ tenues, quæ per futuras transcutunt, inflammatione tentantur, quo fit, ut motus duræ membranæ super inflammatam partem concidentis, dolorem afferat, ad exemplum motus arteriarum, qui aliquando ob inflammationem dolori est. Hæc quidē uitia curiosam firmamenti moderacionem postulant, sic, ut nec ita laxum inhareat affectæ parti, quæ mouetur, ut ipsum quoque facile concutiat, & ea de causa molestum sit: nec rursus plus iusto infidens premat, & dolorē exasperet. Ipsa autē alligandi moderatio superius ab ipso posita est, & ad alios quosdā morbos, quibus idē uinculum quod fracturis conuenit, atque; idcirco nūc scripsit, quorū omnium eadē in uinciendo moderatio est, quorū, intelligens, quæ nūc proposita sunt. cumque eadē dixerit moderacionem esse, deinceps moderacionem ipsa refert, cum inquit, nam, qua uitium est, maxime adstringi debet: id est, ubi uitium est, siquidē uerbum *ῥαπαὶ* ab ipso dicitur, quod nūc pro aduerbio loci accipitur, ac propterea debet adspiracione, & circumflexo accentu proferri. Itaque id, quod ad huiusmodi uitium fulciendū, uel firmandum adhiberi utiliter testatur, adstringi uoluit, nimirum fasciarū ambitu, non magis, quā ut prohibeat partes, quo minus sub pulsu concutiantur, quod est præ angustia impedire motum arteriarū; hæc enim est causa doloris. Alium in super sinē præscripsit, qui proprie pertinet ad futuras,

quæ diducuntur, quum inquit, extremitatesque commissuræ dehiscens se contingant, extremitates uocans, ultra quas non possunt commissuræ se contingere. Intelligitur autem ex hoc uehemens & immoderata compressio. nam, ut diduci ossium commissuram non expedit, ita, nec plurimum comprimi, quandoquidem hoc quoque naturæ alienum est. Hi ergo fines sunt ualentioris pressus: lenioris, deinde adscribit, neque circa tussim & sternutamenta: quasi ita dixerit, neque in tussi & sternutamento, ita, ut affectæ partes nulla re contentæ concutiantur, agitenturque. tunc siquidem acriores motus concutiendo laxiores partes, & minime fulctas uehementius, quàm uitiatas opus sit, earum dolores exacerbarent. Quæ uero moderatio adhibenda sit in fulciendo, ipse postremo adiungit, ubi ait, ita, ut neque cogi, neque concuti sinant: id est, ne, quæ uitiatas sunt, comprimantur ualenter, neue motu concutiantur, hoc, est neque nimis arctè, neque nimis laxè colligentur.

G A L E N I I N H I P P O C R A T E M D E
F R A C T U R I S, C O M M E N T A R I V S
P R I M V S.

Vido Vidio Florentino interprete.

P R I M I L I B R I A R G V M E N T V M

Traçatur communis ratio simplices in cubito fracturas corrigendi: & brachio proposito, exponitur, quo modo extensiones, conformationes, deligationes, & situs fracturarum partium fieri debeant.

S C I R E licet, antequàm singula exponamus, posse expositionem omnem, quæcunq; in opere obscura sunt, aperire. aliquid autem ex ijs, quæ scripta sunt, uel ut uerum demonstrare, uel ut falsum refellere, tutariq; si quid a cauillatore quopiã reprehensum fuerit, præter expositoris officium est: consueuit tamem fieri ab oibus fere, qui libros exponunt. quã re ab expositore modice attingi me hercle nihil prohibet: sed certare de auctoris sententijs absolute, expositoris fines excedit. Hoc igitur, nõ illud respiciens, ubiq; ijs, quæ uere expositiones sunt, pauca ad confirmanda, quæ proponuntur, adijciã. Verum, quum duplex sit huius expositionis differentia: quandoquidem & id ipsum, quod obscurum est, duplex est, de hoc quoque aliquid præfari melius arbitror. quod paucis explicabo, quasi quoddam compendium faciens eorũ, quæ in libro de expositione seorsum latius enarraui. ibi enim ostendi aliud reuera obscurũ esse, aliud ob id præcipue, quod multa sunt auditorum genera, ut sermone eruditi sunt & exercitati, uel omnino rudes: tũ ut natura perspicaces sunt, & acuti, uel hebetes, & tardi. Ac, ne longius exempla petamus, in hoc proposito libro de fracturis, ubi Hippocrates inquit Dicendum ergo est e medicorũ erroribus, quos docere uolo, quosq; dedocere uerba per se obscura sunt, quum minime existimemus, quosdam esse errores, quos docere conueniat. Huiusmodi est illud est. Præterea articulus ita extensus recuruat in hoc habitu intento enim brachio curuari inquit cubiti iuncturã, uidetur autem, & hoc absurdum, id curuari dicere, quod rectũ est. Item, quod inquit Nam si ita collocetur inum caput humeri, quod cardinis modo in cubiti sinum conijcitur, efficit, ut brachij, atque humeri ossa dirigatur, quasi totum unum sit. sed, si quis uiderit, quale utrunque os sit, de quo agitur, nullam habet obscuritatem. iure autem uerba existimabit obscura, qui naturam cubiti iuncturæ ignoret. Ego, quoniam plerique eorum, qui librum hunc legunt, in incidendis corporibus minime sunt uersati, melius duxi omnia huius generis explicare: quæ uero talia non sunt præterire, adhuc de his illud præfatus ijs, qui librum hunc lecturi sunt, ut si qua ex uerbis a me expositis obscura ipsis aliquo modo uideantur, ante omnia spectent, num quid mendii sit in suo libro, cum exemplaribus fide dignis illum conferentes, examinantessque: tum si recte habere uisus fuerit, eadem uerba attente iterum, & tertio legant. ego uero, quum præsens præsentis alicui librum aperio, ad unguem conijcere possum expositionis modum, ubique addiscentis ingenium inspiciens: at cum omnibus scribo, nec ad eum, qui optime, nec ad eum, qui pessime instructus sit, specto: nam illud plerisque obscurũ est, hoc molestum, si in apertis diutius immoremur. Optimum igitur censeo, quid mediocri ingenium postulet, conijcere, atque, ubi non succedit, magis ad id spectare, quod præstantius est: neque enim hos commentarios legendos puto, quibus ingenium est inferius mediocri, quibus cũ bene agitur, si postquam eadem sæpius de ductoribus audierunt, alijs atque alijs uerbis exposita, percipiunt.

Medicum oportet, quæ suo loco mota sunt, & fracta, recto admodum statu intendere.

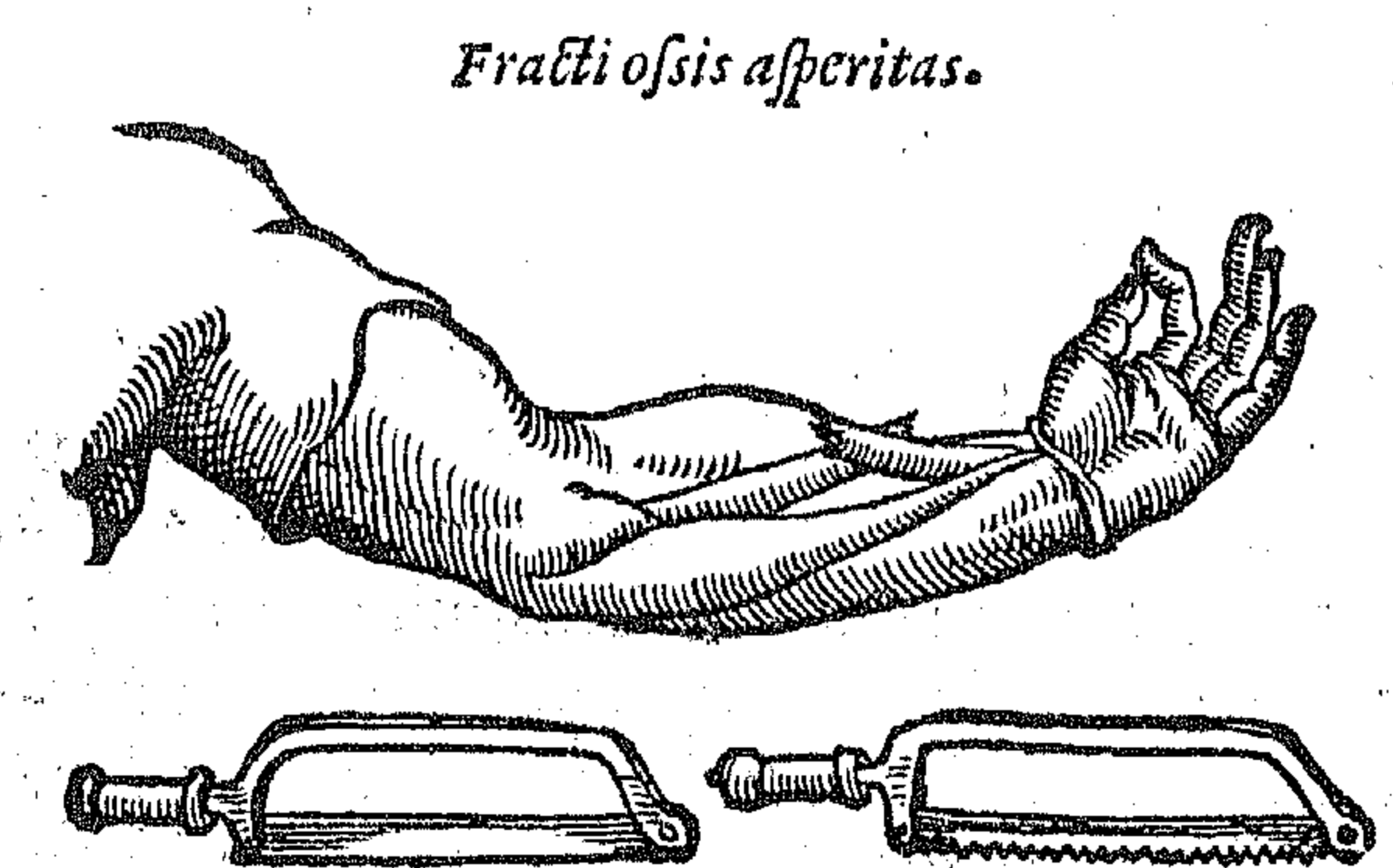
Nonnullæ orationes, & si nihil doceant, quod magni momenti sit, tamen expositionis particulæ censentur,

A sentur, quales sunt, quæ scripturæ uarietate notant. cuiusmodi quidpiã nunc uidemus in proposito oratione, quæ ab alijs scribitur, medicũ oportet, ab alijs absq; primis uerbis, medicũ oportet, Atticis. n. hoc prorsus est usitatũ, quorũ linguã Hippocrates aliquantũ usurpat, ita ut eius sermo a nonnullis præfatus atticus existimeretur. Nos autem in alio paruo libello, quid de sermone Hippocratis iudicemus, seorsum de monstrauimus. Nunc explanationis initio satis est admonere omnia hæc a me præmittenda, quum propositæ materiæ necessariæ partes non sint, & expositionem reddant nimis longam quæ suo loco mota sunt, & fracta, recto admodum statu intendere. appellat autem, cum iossa citra fracturam suo loco mouentur, non solum ἐπιτόσεις, & ἐπιτόματα, sed etiam ἐξαρπάσεις, & ἐξαρπάματα. Quod ad fracturas pertinet, id animaduertendũ est, Hippocratem, ut sæpius κατὰ γυμνασία, raro ἄγυμνα nuncupet, eo uocabulo, quod rarius usurpauit, hoc opus inscripsisse: quo fit, ut nonnulli uelint non seiuuissse hoc Hippocratem ab opere, quod inscribitur de articulis, sed utrunque in unum cõtulisse: diuisum uero fuisse postea in duo præ magnitudine, atque, ubi in unum ambo conuenerant, inscriptum fuisse De officina medici. Quam re male conatur testimonio firmare, asserentes scriptũ fuisse librum unũ de officina medici, ab homine antiquo primo Hippocrate, qui patrẽ habuit Gnosidicũ: libellũ uero, quẽ nunc ita inscriptũ habemus, cõpositũ non fuisse a magno illo Hippocrate, qui maximus inter græcos habitus est & medicus, & scriptor. Sed quia in his duobus operibus tractatur de ijs, quæ in officina medici fiunt, idcirco autem inscripta fuisse de officina medici, atque ea de causa hic et exquisitũ ordinẽ in docendo nõ seruari. ipsum. n. in hoc opere de fracturis, mentionẽ fecisse de articulis quibusdã luxatis, atq; operi, quod sequitur de articulis, nõ pauca de fracturis inseruisse. Verum quibus placet opera hæc, non ab aliquo seiuuicta, sed a principio duo cõposita fuisse, ab ijs, circa quæ magis uersantur, inuenisse inscriptionẽ affirmant. ita. n. opinantur ipsi inscripta fuisse, atque inde initio sermonis accepto longius labuntur, ostendentes pluraque ex operibus Hippocratis hac ratione inscribi. Equidẽ in unum ne contulerit Hippocrates ambo hæc opera, an non, dicere non habeo: procedete autẽ sermone ostensurum me pollicor fracturas, & ea luxata, quæ tractantur in hoc opere, doctrinã cognitionẽ inter se habere, atq; itẽ luxata, & eas fracturas, quæ in opere de articulis. At quamobrẽ in propositis nunc uerbis quæ suo loco mota sunt, & fracta orationis ordinẽ permutet: scripsisse. n. debuit quæ fracta sunt, & suo loco mota, eo quod ante de fracturis tractet: possum unã duntaxat causam reddere, hoc pacto. sæpius uidere licet Hippocratem, & ex maioribus eos, qui eloquentissimi sunt, hunc enunciandi modũ usurpassẽ. Fortasse igitur nõ ordinẽ dicendorũ, sed ordinẽ concentũ attenderunt, uel adeo exquisitũ ordinẽ in huiusmodi orationibus neglexerũt. recto admodũ statu intendere. Membra, quæ luxata sunt, aut fracta, dũ intenduntur, præcipit recto admodũ habitu figurari. sed qua de causa intẽdi debeant, hic omittit: de modo, quo collocari membrum conueniat, dum intentio adhibetur, latius pertractat. cũ posset in opere rem ipsam docens, nihil de his, qui secus sentirẽt, meminisse. Atqui non in hac oratione tantũ, sed in ceteris omnibus ignorare non oportet, orationũ alia summam rem proferri, atq; hæc omniũ breuissima est: alia huic maxime contrariarẽ plene explicari, in qua nihil omnino præmittitur, quod utiliter dici potuissẽ uideatur: reliquas uero omnes his interiectas esse, & alias ad breuissimam, alias ad longissimã propius accedere, sicut alias rursum paulum a media distare. utriusque autem generis legere singulas debes pro arbitrio, atque ocio: eos aut nullo modo accusare, qui, uel quod propter breuitatẽ obscurius scripserũt, uel, quod orationis perspicuitati studeant, longius labantur. illis. n. dare legem non conuenit, præsertim, quũ nihil sit profutura, sed accipere ab unoquoque, quod sibi utile sit, cũ eo, ut intelligas docendi propositum non esse idẽ in omnibus libris. uerbi gratia, in his duobus de fracturis, & de articulis, fusc, & late scribit: summam uero in eo, qui, quum de impellendis ossibus tractet, μονικὸς inscribitur, ubi, quod ad res pertinet, idẽ agit. Est aut fusc explicandi ratio ad perspicuitatem maxime accommodata: compendiaria uero ad memoriam. huius rei, quam semel indicauit, ubique memento. Sed iam pergamus ad ea, quæ traduntur, tu uero diligenter animũ aduertito. Ipse ergo in sequentibus causam inquiret, cur, siue fractum os componendum, siue luxatum in suam sedem collocandũ sit, ante opus sit extẽdere. Mihi autẽ rei explicandæ locus hic uidetur, ut qui operam dem, ut plane exponam: ad quod plurimum conferre orationis ordinem, quum nullam controuersiam recipiat, nihil est, quod demonstremus: sicut nec ab ijs, qui quidpiam exponunt perspicuitatis gratia, non solum ordinem, sed modum singularum omnium orationum attendendum esse. nulla enim alia de causa expositionẽ scribimus. In opere igitur de motu musculorum ostendimus maxime proprium esse musculorũ, si ad reliquas corporis partes referantur, si ad seipsos, maxime commune ad exemplum lori, chordæ, aut funis, in seipsos contrahi. nam, sicut hæc distenduntur, ubi eorum extrema prehendent in diuersa diducimus, & ubi sinimus, ponimusque, contrahuntur, ita musculi ossibus utraq; extremitate innexi cõiunctionẽ habent ijs, quæ manu prehendantur, respondentẽ, ab ipsis autem in contrarias partes attracti medijs inter extremas partes, hoc est, suo corpore uniuerso intenduntur. qua de causa, ubi eorũ fibræ oēs transuersæ præciduntur, partes plurimum inter se recedũt, una quidẽ sursum ad totũ musculi initium, altera uero deorsum ad extremum, qua parte post articulũ cũ altero mẽbri ossẽ cõiungitur. Idcirco, ubi integro musculo articulus suo loco moueat, finis musculi iunctus illi parti, in quam os excidit, ut pote, qui totus ad suum initium contrahatur, secum attrahit partem membri, cum qua coniungitur, hoc est, caput ossis, quod in recessum inseritur, quo contracto unã contrahitur totum os.

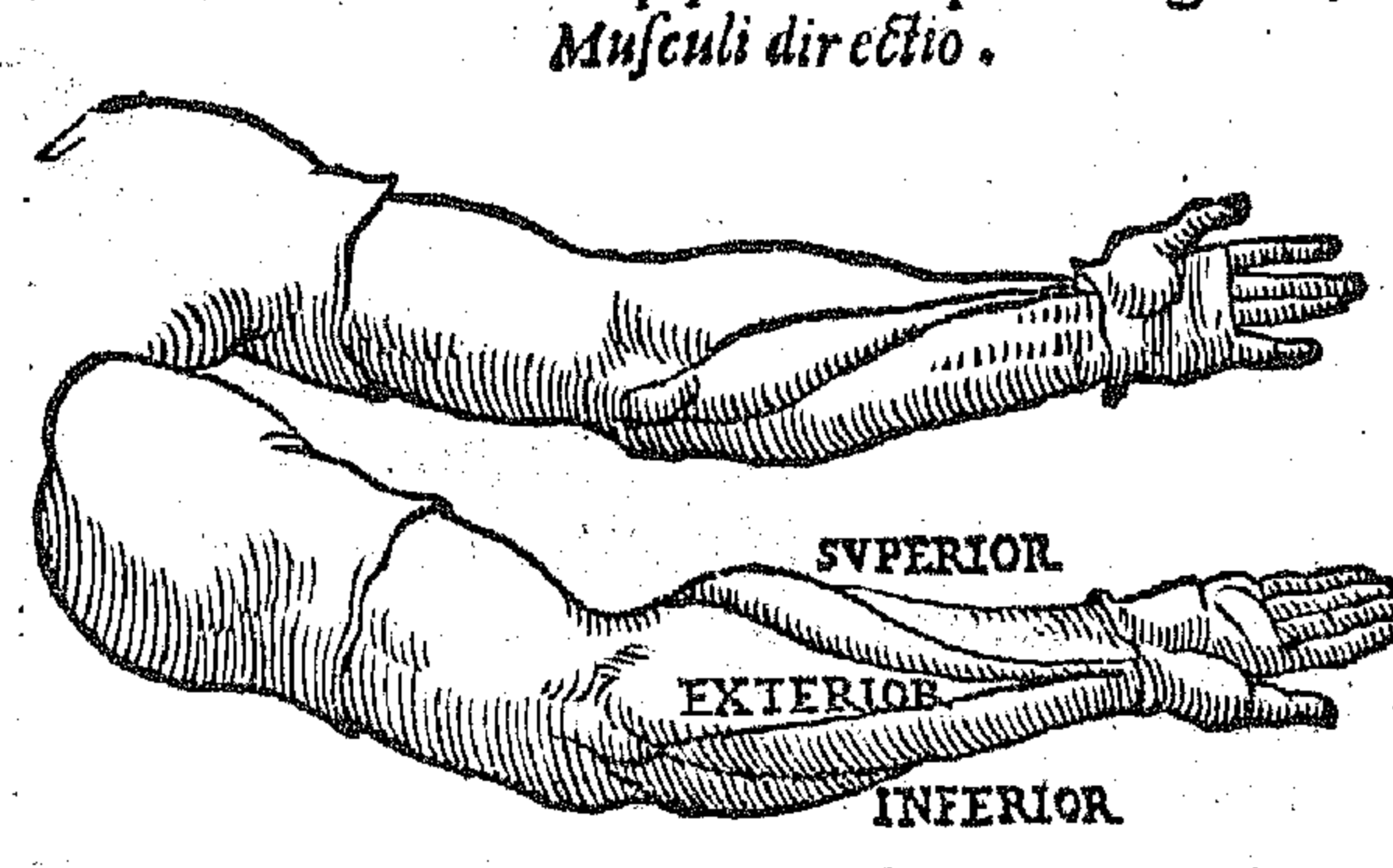
Offis caput a musculo contracto altius sublatum.

offis pars suo loco manet: sin os penitus perfringatur, necesse est partes inter se cedere, hac, ut pura in priorem, illa in posteriorem regionem ueniente, atque alia in dexteram, alia in sinistram. Quamobrem ambabus manibus, utrinque membrumprehendentes, quod in anteriore parte erupit, retro cogimus: quod in posteriorem, compellimus in anteriorem: quod in sinistra excidit, in dexteram trahimus: quod in hac prolapsum est in contrariam repellimus, ita, ut omnes comminuti ossis partes per manus componerentur in contrarias partes urgeantur. Dum hæc itaq; fiunt, periculū est, ne aliqua fracti ossis eminentia cōfringantur, non enim redditur ex toto leue utrunque ossis extremum, perinde quasi sectum sit ferra gladiū referente: nam quæ dentata est, & ipsa exasperat.

Serra cultrum referens. Serra dentata.

Quare fracti ossis partes in diuersa, partim sursum uersus, partim deorsum deducetes, ad componendam fracturam uenimus, cauentes, ne, dū coniungitur partes ossis, quarum altera super alteram excessit, aliqua ipsorum eminentia perfringantur, quod penitus assequemur, ubi ossa ἐσπύρατοιο, id est, condantur, unum scilicet sub altero. eo enim uocabulo utitur Hippocrates, ubi fracti ossis partes in suum locum reponuntur. Ergo, ut, quæ recesserunt, iungantur, necesse est alteram partem sursum, alteram deorsum attrahere. quod iam omnes medici faciunt, rem interdum solis ministrorum manibus committentes, interdum laqueos iniicientes, ubi maiori ui opus sit, in diuersa contendere. Ostendimus autem tam in fractorum, quam in luxatorum ossium curatione, principio intendendum esse: adhibendam uero intentionem hanc membro non temere figurato, deinceps dicemus, atque illud in primis, quum in fracturæ curatione quatuor agere debeamus, intendere, componere, alligare, & continere, eundem habitum omnium esse communem oportere, componimus quidem, dum intendimus: ubi compositum protinus alligare conuenit, seruato eodem membri habitu, quo compositum est: quem rursus seruare decet, ubi continet: nã, si moueatur, uinculū quadã parte laxiores habebit circuitus, quadã arctiores, laxiores, quū ossa moueri patiantur, quod compositum est, corrumpent: arctiores, quū dolori sint, inflammatione excitabunt. Quatuor igitur, quæ agenda diximus, communem habitum requirere demonstratum est. consideremus posthac, quid intuiti, hunc habitum inueniamus. Porro, quū membrum intenditur, ille optimus est, sub quo nõ magna ui separata ossa in diuersa diducuntur: quū continetur, ille, qui dolore omni uacat, utrinque præstat, qui ita figurat, ut musculorum fibræ directæ intendantur, directæ autem intenduntur, quū in una membri parte uniuersus musculus collocat: nã, si musculus, qui suū initium habet a parte interiori, ita collocetur, ut medius ab interiori parte membri, extremus ab exteriori, uel sic, ut medius a superiori, extremus ab exteriori sit, hoc pacto circa membrum circumuolutus, amplius extenditur.

Musculorum distortio, cum supina manus est. nime dolorem creat, & qui musculos nullo modo peruersos continet: quod aperte Hippocrates expressit,

pressit, uolens brachium cubito tantum inniti nõ ex toto curuatum, aut extentum, sed in medio inter hæc collocatum. Quem habitum ipse docuit optimum esse, primo, quod cubiti os longius est radij sede, ipsumque firmiter sustinet: deinde, quia musculi, qui oriuntur ab interiori tuberculo humeri, extrema habent ab interiori parte totius brachij: qui ab exteriori incipiunt, ab exteriori finiuntur. Cuius autem musculi initium, & finis ab interiori parte sunt totius brachij, huius & reliquæ omnes partes, & propterea totus ipse musculus. Similiter cuius extrema ab exteriori parte sunt, & ipse totus ab exteriori parte est totius membri. Quin & experimentum indicat hunc habitum dolorẽ minimum afferre. Ex duobus uero, quibus hic interijcitur, supinum musculos plurimum peruertit, & uehementem dolorem mouet, pronus minus peruertit, minusque dolori est. Habes de brachio figurando summam omnia, quæ latius deinceps Hippocrates docebit, ea oratione usus, quæ perfecte planeque rem exponit, ita, ut paucis omnino opus sit ad ea exponenda, ijs præsertim, qui imbuti sunt puerilibus disciplinis, uel de doctore librum audierunt, quibus sane commentaria scribuntur.

2. *Ea si quidem est natura iustissima.*
Quasi dixerit maxime conueniens. nam, ubi, quod conuenit unicuique, seruatur, res iuste habet, atque administratur. Quid autem corpori conueniat, præter id, quod secundum naturam est, haud facile intelligitur, ergo cum singulis partibus conueniens inest figura, color, & magnitudo, optime habent.
3. *Sed, si in hanc, uel illam partem declinat, in prouum habitum peccatur, leuius enim peccatum est, quam si in supinum.*
Duos habitus posuit, supinum & pronum, qui & ad uniuersum corpus referuntur, & ad unam ipsius partem, nempe brachium. Totum igitur corpus pronum dicimus iacere, ubi deorsum ueter spectat, dorsum uero in superiorem partem: contra supinum, ubi sursum uenter, in inferiorẽ partem dorsum. Quos habitus commemorans loquuturum se de brachio indicauit, quum nequeat corpus torum frangi, aut luxari. Sed causam, cur præter in prouum declinare, quam in supinum, ubi quis deceptus, rectum non assequatur, ipse in sequentibus aperiet.
4. *Qui nihil capiunt consilij, plerunque nihil errant. Ipse enim, qui deligatur, sic iusta natura coactus brachium deporrigit.*
Medici, inquit, qui ante naturalem brachij habitum, nihil attendunt, plerunque melius curant, quam qui male ratiocinantur. Idiota enim, qui alligandus est, medico brachium porrigit figuratum, quemadmodum minime dolore afficiatur, instructus a natura, quam nunc iustam dixit. Quippe, quæ generationis initio, & postea in tota uita degenda, conuenientem singulis partibus habitum inuenit. [Ipse enim, qui deligatur brachium deporrigit] uocabulum deporrigit, ἀποπέσει dixit, quod nonnulli accipiunt pro ἀπέσει id est, porrigit medico, nonnulli pro, non permittit, ut medicus indoctior membrum in contrarium conuertat. omnes enim homines natura singulas partes figurant, quemadmodum minime dolore afficiantur: quem habitum indicat Hippocrates esse maxime rectum. Porrigunt igitur ægri se ipsos ita figuratos, atque ægre ferunt, ubi aliter a medicis collocentur, renitenturque, atque ob dolorem ducenti non parent. hoc autem uolunt Hippocratem significasse uerbo ἀποπέσει. Sed utrius modo accepit, res eadem manet. nam idiotæ quum ita brachium collocent, quemadmodum minime dolore afficiantur, præstantiores sunt medicis, qui, cum sibi sapientes uideantur, male hoc figurant. Sunt & qui ad utrunque id referant [sic a iusta natura coactus brachium deporrigit.] Sed cum propõsita res seruetur, quomodocunque uerbum id accipiatur, superuacaneum est in ijs amplius insisterere; in utilia enim sunt, & inuentu prorsus facilia, quæ ambiguis uerbis traduntur. Quare illi omittenda sunt, qui tempori parcit, quum in ijs, quæ utilia sunt, id consumere magis conueniat.
5. *Sophistæ autem medici utique sunt, qui peccant: porro brachium fractum non magno negotio pertractatur, idque (ut ita dicam) cuius medico facile est.*
Sophistas intelligit eos, qui sapienter aliquid sibi inuenisse uidentur: errantes tamen, atque idcirco non obseruantes, quod recte omnes idiotæ cognouerunt.
6. *Quem locum cogor latius explicare, quoniam medicos uidi, qui, cum deligarent, sapientes habitus sunt a brachio figurando, unde par fuit uideri ignaros. Multa enim alia, quæ sunt huius artis, ita iudicantur. Nam quod nouum est, quamuis nondum constet, utrum sit utile, anteponunt ei, quod consuetum est, quod iam sciunt utile esse; atque id, quod alienum est, ei, quod receptum.*
Ipsemet tibi ostendit in sequentibus, quæ omnia obscura sunt, cur sermonem de figurando brachio dilatauit, quãquam locus per se, nec difficilis est, nec ita multa uerba desiderat, ex quo protinus causam inuenies, quamobrem in ijs, quæ tradidit, ordinem omnino exquisitum non seruat. quicquid enim prius de eo, quod magis urget, uerba facit. Ergo quia medici eius seculi pro comperto habebat ad omnem, tam comminuti, quam prolapsi ossis curationem intentione opus esse, sed ignorabant, quinam habitus secundum naturam esset, idcirco de hoc in primis egit. Ac multo adhuc magis, quia medici quidem optimo deterrimum habitum anteponentes, prauis rationibus eam rem sibi ipsi, atque alijs persuadebant. Quod si ignari omnino fuissent, oportebat uerum ipsos docere. at, cum non solum ignari essent,

ri essent, sed etiam cognitionem sibi uendicarent, necesse fuit Hippocratem id primo conuellere, deinde de animum iam purum uera scientia instituire.

Dicendum igitur est e medicorum erroribus, quos docere uolo, quosque dedocere de brachij natura.

Dedocere uult ea, quæ medici non putant uitio danda, quum tamen uitia sint: docere quæ putant uitia, quum non sint.

Et enim, quod hac ratione traditur, ad alia quoque ossa corporis pertinet.

Non iniuria dicit orationem hanc ad alia quoque ossa sananda pertinere. ea enim ad quæ spectantes, inuenire naturalem uniuscuiusque habitum conueniat, omnium communia sunt. duo autem sunt (ut supra indicauimus) nempe ut dolorem euitemus, & rectum statum tueamur, illud experimēto comperitur: hoc partium quoque situ, quem corporibus incidendis comparamus.

Ergo brachium, de quo sermo, quidam uincendum dedit pronum: hic autem coegit collocari modo sagittariorum, quum humeri caput conijciunt: atque ita deuinxit existimans hunc esse naturalem eius habitum, quam rem eo argumento comprobauit, quod ossa omnia, quæ in cubito sunt, inter se dirigantur, tum superiectæ partes sequuntur, quod etiam tam exteriores quam interiores inter se directæ collocentur. ita enim inquit & carnem, & nervos naturaliter sitos esse. sagittarios præterea testes adduxit, his autem dicendis, præstandisque sapiens habebatur. Aliarum uero artium immemor erat, quæcunque uis, aut artificio quidpiam moliantur, nesciens alium alibi esse habitum naturalem. Quin & in eodem opere, alius erit dextra, exempli causa, alius sinistra habitus naturalis. Aliter enim brachium naturaliter figurant iaculantes, aliter funditores, aliter rursus, qui lapides conijciunt, aliter pugiles, aliter, qui in ocio sunt. Quotquot enim artes reperiri possunt, singula, naturaliter brachia requirunt, non eodem modo figurata, sed ad instrumentum, quo in singulis utendum, & ad opus, quod efficiendum est, accommodata.

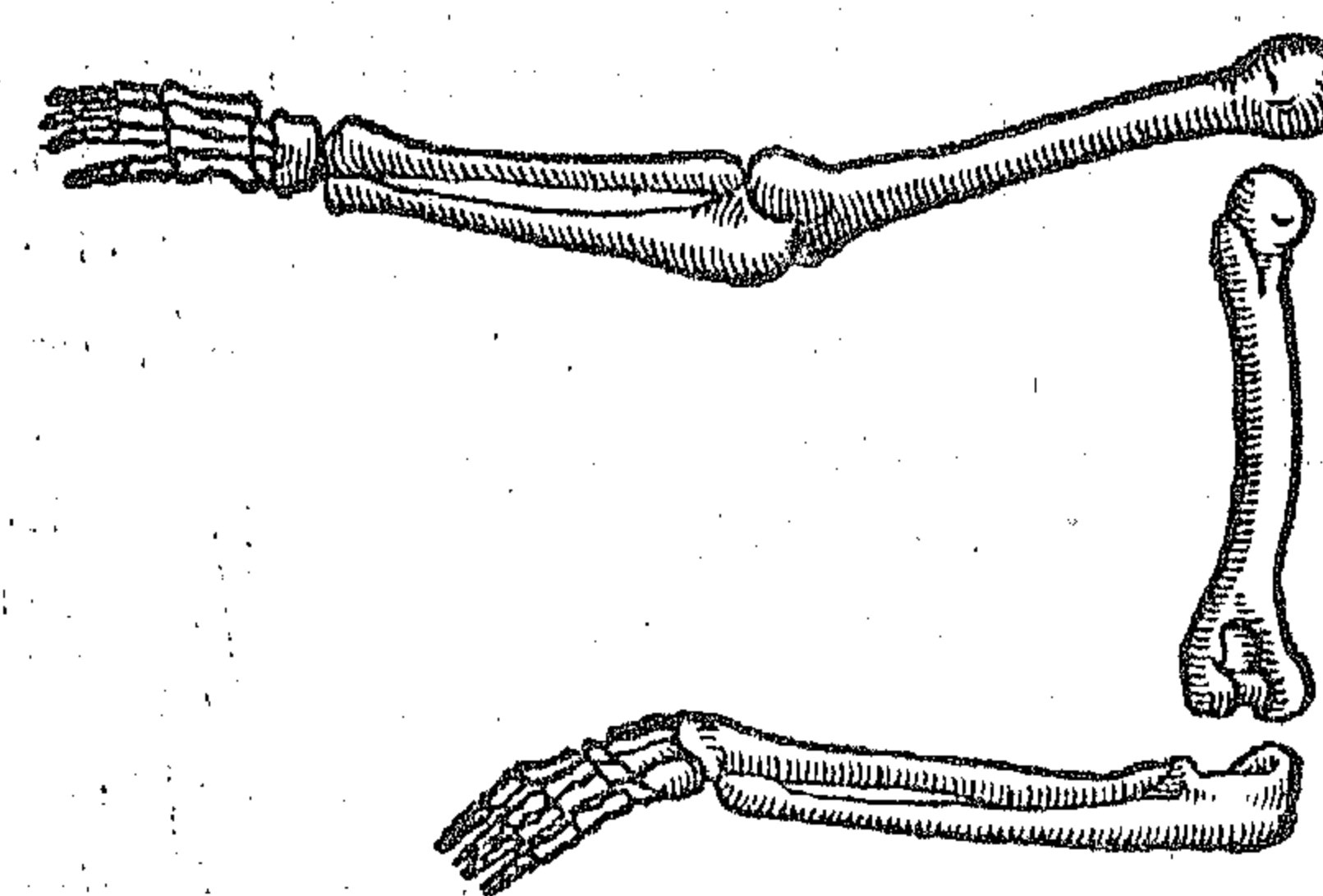
De his quoque semel aliquando meminisse oportet, quam rem nos minime præteribimus. Quidam ex his medicis, qui sapientes habentur, proposita uerba [Ergo brachium de quo sermo] tanquam mendosa iure suo corrigens addidit uerbum, [erat] suam nobis ostentans disciplinam, qua fuerat a grammaticis, rhetoribusque eruditus, ita, ut ignoraret modum præcise loquendi omnibus antiquis uilitatū. Erit autem plena oratio, si perficiatur hoc modo. [Ergo brachium, de quo sermo erat, quidam uincendum dedit pronum] Idiota præterea medicis brachium porrigit conuenienter figuratum, sed horum quidam nimium curiosi ab eo proposito recedentes, quod spectari naturaliter debet (id autem fuit doloris carentia) pronum habitum eligunt, ut pote, quem commodiorem existimēt. nullus tamen idiota medico brachium porrigit resupinatum. multum enim abest hic habitus ab indolentia. nonnulli autem medici, & ob incertam, & ut sapientes uideantur, ipsum interdum admittunt; atque ea de causa sagittariorum exemplo brachium uniuersum collocant, quidam penitus resupinatum, quidam non multum ab huiusmodi habitu recedens. Peccant igitur, non modo in hanc partem, sed quod extentum figurent. quos Hippocrates prodidit ea ratione moueri, quod ubi totum brachium sagittariorum exemplo figuretur, ossa diriguntur, & totius brachij superiectæ cutis partes equantur. sed hæc ualde probabilia sunt, & se uicissim consequuntur: illud reuera non sic habet, carnem & nervos eo habitu, perinde, atque ossa in recto situ omnibus partibus seruari: quod si ita res haberet, non modo probabiliter, sed firmissime demonstrarent huiusmodi habitū naturalem esse. Verum hæc tolerabilia sunt. transferre autem huc sagittariorum exemplum, existimari debet proorsus fatuum, satiusque fuit eos ab Hippocrate nullo modo commemorari, quam acerrime refelli. nam, quæ proorsus stulta sunt, deridenda magis sunt, quam a scriptoribus confutanda: non tamen prohibeo, quo minus, dum uiuentes agunt, redarguantur: ac præsertim, ubi, qui hæc nugatur, audientibus persuadet, ut sibi ipsi hominis curationem committant. Fit etiam interdum, ut nos quoque in scribendo stultis opinionibus contradicamus, ubi multos uidemus illis credere, quasi ueræ sint: quod nunc accidit Hippocrati, qui nihil esse commune sagittarijs, & uincientibus ostendit. Quæ uero afferuntur de ossibus, nervis, & carne recto statu collocandis, quamuis nullum per hæc fuisset Hippocrates reprehensurus, per se necessaria fuerant ad optimum habitum inueniendum, cuius caput est, si argumentum ex signo colligamus, doloris carentia. id enim neque ipsos idiotas later: uerum, si rei causam, naturamque spectemus, rectus partium status, qui idiotis non item patet, sed illis duntaxat, qui incidendis corporibus operam dederunt. Quæ ab Hippocrate subiiciuntur, maxima ex parte plana sunt, nec quidquam habent, quod in quæstionem uocetur. quare uniuersa hæc mihi prætereunda, qui tamen librum legunt, non cito hæc prætereunda, sed longiori tempore sunt consideranda. Quod inquit [Hic autem coegit ipsum collocari modo sagittariorum, cum humeri caput conijciunt] obscurum est, & incertum. quocirca nonnulli uerbum conijciunt] propterea scriptum ab Hippocrate existimant, quod extento brachio humeri caput in sinum ceruicis, quæ in lato scapularum offe est, conijciatur, in quem antea non conijciebatur, cum brachium demissum erat. tunc enim iuxta erat duntaxat, & contigebat: quam rem his uerbis expressit. [Versatur humerus in lato scapularum offe transfusus, ubi brachium iuxta latum extenditur.] Censent alij id dixisse Hippocratem translatione usum a nauium impetu, ubi datur opera, ut naues hostium mergantur, quando cunque signo dato prora aptatur ad nauem alteram perfringendam, potissimum a latere, totamque dissoluendam, ac submergendam, tunc quasi paratum esse ad impetum

Atum faciendum aiunt. Item apud comicos porrecta membra dicuntur ad *εμβολήν*, id est, ad impetum faciendum parata: quod Aristophanes ostendit, quum inquit, Fertur quasi ipse ad imprimendū certuus. Quæ subdit omnia, si animaduertantur, manifesta sunt, usque dum inquit.

In sagittarijs par est hunc alterius brachij habitum optimum esse. nam si ita collocetur, inum humeri caput, quod cardinis modo in sinum cubiti conijciunt, efficit, ut brachij, atque humeri ossa dirigantur, quasi totum unum sit.

Scribit nunc aduersus eos, qui uniuersum brachium intentum deuinciunt, sicuti sagittarij sinistrum continent. Ait enim ad id agendum iure opus fuisse brachio extento, quum neruus dextra tenditur uersus partem posteriorem: totus uero arcus in eadem regione continetur a sinistra, ne in alteram partē inclinetur. Nam si neruus dextra ualide in posteriorem partem intentus totum arcum secum adducat ductio sagittæ in posteriorem partem impediatur, ut quæ debeat a ualido neruo contentoque emitti. Ergo, quantum ex ultima contentione remittitur, tantum demitur de emissionē sagittæ, quod, quum in confesso sit, Hippocrates causam adiungit huiusmodi. [Nam si ita collocetur inum humeri caput, quod cardinis modo in sinum cubiti conijciunt, efficit, ut humeri atque brachij ossa dirigantur, & brachium totum sine inclinatione seruetur.] uocat autem inum caput humeri, quod cardinis modo cum cubito committitur, quandoquidem cardines cum quosdam sinus habeant, & quosdam processus, sinibus recipiunt eorum, cum quibus committuntur, processus: processibus in ipsorum sinus inferuntur. Similiter inum caput humeri in gibbum ambitum definēs duo a lateribus tubercula exigit, unde similitudo trochleæ fit. hæret autem huiusmodi ambitu trochleam referente in sinibus cubiti. Extremus hic ambitus, & a priori, & a posteriori parte cauum habet, in utroque se insinuant cubiti processus rostro similes. Siquidem cubiti caput superius. (.literam refert. qua, cum humero committitur, accipitque humeri ambitum, qui trochleam refert, fere totum, ubi brachium sic collocatur, ut cubitus, atque humerus rectum angulum ostendant.

Totius brachij extensio.

Ossa brachij ceu cardo.

At rursus, ubi humero quiescente, cubitus circa gibbum eius ambitum moueatur, si in priora fertur, cubiti commissuram flectit: si in posteriora, tendit. in maximo quidem flexu prior cubiti processus in humeri cauum, quod a priori parte est, conijciuntur: in extensione posterior processus in posterior cauum, quod, quum maius sit, maiorem processum accipit. quare plurimum extendere, & curuare totum brachium possumus: quod nullo modo contingeret, si nullum cauum in humero fuisset. Quum huiusmodi ergo sit cubiti iunctura, ubi totum brachium ad rectum angulum figuretur, ita, ut humerus & cubitus rectum angulum ostendant (quem habitum Hippocrates solitus est appellare *εγγύσιον*) ambitus trochleam referens medius hæret cauo cubiti, quod. (.literam representat. At ubi totum brachium

extenditur, cubitus in posteriorem partem fertur, & processus, qui ab ea parte est, motui præest: cessat autem, quiescitque, quum primum ad humeri cauum, quod ea parte est, peruenit. Quo fit, ut commissura extendatur, & inum humeri caput, cardinis modo, sinu cubiti innitatur. uocat autē Hippoc. *εγγύσιον*, non modo humeri sinum, sed ceteros omnes, in quibus recipiuntur ossium processus.

Præterea articulus ita extensus recuruatur, ergo uerisimile est sic eum locum minime flecti, maximeque intendi, neque a neruo, quem dextra tendit superari, neque illi cedere: ad hæc neruum ipsum plurimum adduci. Quo fit, ut sagitta a ualida, subitaque uis emittantur. quæ autem sic emittuntur, maiori impetu celerius feruntur, longiusque. sed uincientis & sagittarij nihil commune.

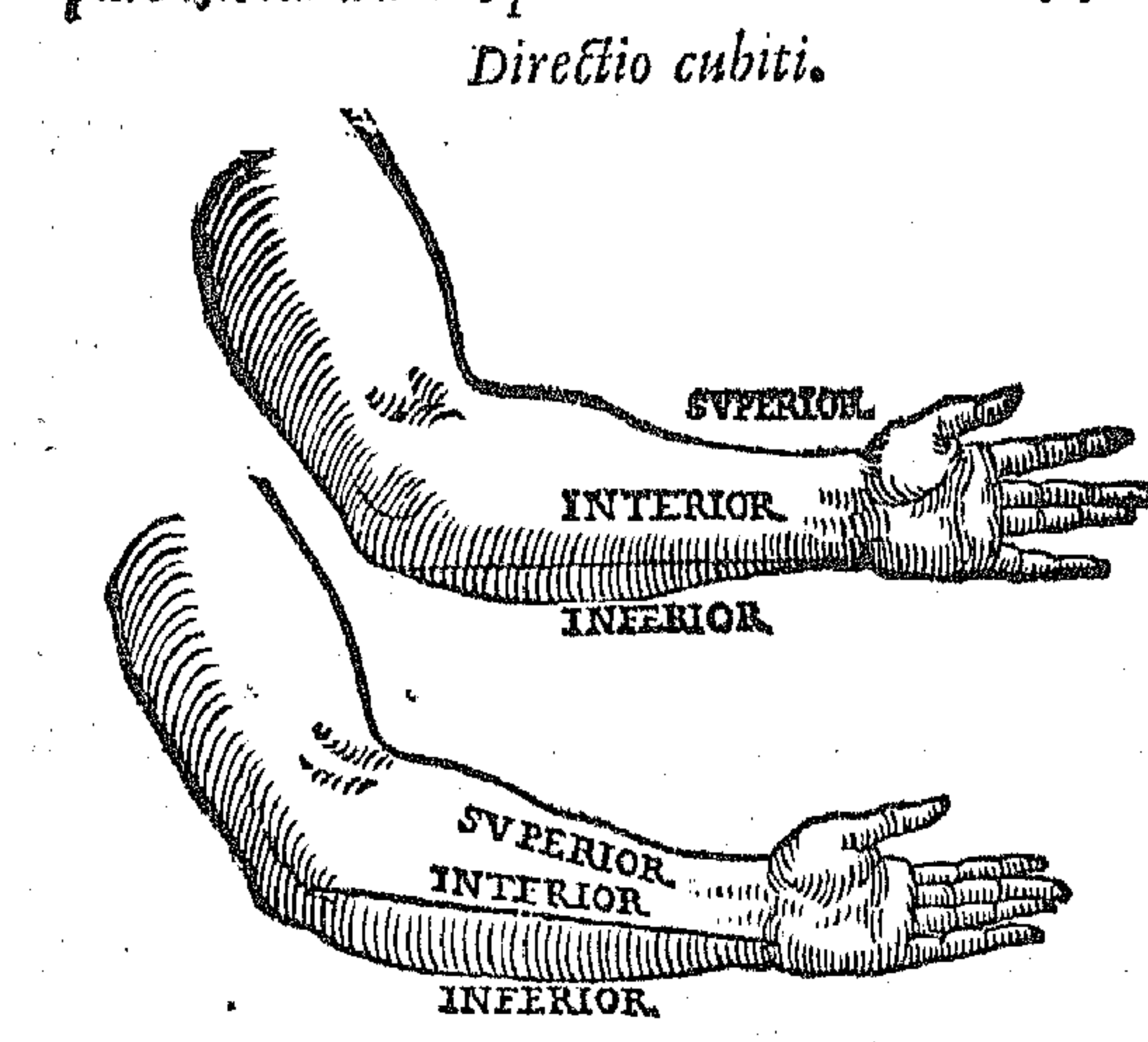
Ex modis, quibus brachium figuratur, extensio flexui contraria est, supinus habitus pronus. hi ergo extremi sunt, & quasi quatuor habituum excessus: duo alij medij sunt: unus quidem inter extremum flexum & extensionem, quem Hippocrates (ut dixi) angularem appellat: alter inter pronum & supinū, sub quo ait cubitū radio subijci. Igitur, sicut hunc iustū & rectū dicit, sic etiā illū qui angularis dicit, sub quo humerus cū cubito ad rectū angulū collocat. qd si hic habitus rectus est, sequitur, ut, ubi brachium extendit, nō debeat rectus appellari. si rectus nō sit, certe erit in exteriorē partē recuruatus: quæ admodū, si in posteriorē partē ita recuruet os cubiti, ut cū humero angulū ostēdat, qd iā nonnullis accidisse p̄spectū est, quibus necesse est posterior humeri cauum altū esse, in qd se inferit posterior cubiti p̄cessus. Quæ si huiusmodi cauum nobis oibus altissimū esset, flectere in posteriorē partē brachiū possemus ut dixi de his, quibus aliquatū id licet, utpote q posterior cauum nō scdm naturā penitus habeat, sed nimis sinuatū.

Qui brachij deligat, ubi sic figuratū cōtineatur, multa alia affert mala grauiora, quam uulnus. nam, si curuari brachij imperet, non ossa, non nerui, non caro eundem habitum seruabunt, sed uinculis cedentibus in aliam atq; aliam partem mouebuntur. Ecquid opus est sagittariorum habitu? qua in re nullus fortassis error fuisset, si sophista permisisset, ut homo ipse uulneratum brachium porrigeret.

Qui intentum brachium deuincit omnino (inquit) uel ita contineri iubet, uel curuari finit: utrumuis fecerit, ægrotantē lædit, nam, si in eodem habitu contineatur, dolor assidue urget: sin aliter figuret, deprauatur

deprauatur brachium sub uinculo, quod eo spectat, ut membrum, sicuti compositum est ab iniectis fasciis contentum, sine ullo pressa tuatur. at, si aliter figuretur, contrarium accidet: nempe, ut fractura uinculo non contineatur, sed moueatur, transferaturque una cum neruis habitum mutantibus, musculisque, quos carnem uocauit, eorum nobis naturam ostendens. Sunt enim musculi caro sentiendi uim habens a simplici carne, ex qua maxime constant, caro nominati, per quos fibrae distribuuntur a neruis ac ligamentis diductae. creatur enim totus musculus a natura eiusmodi fibris contentus, quibus caro simplex undiq; concreuit, atque haec est propria musculi natura, per quem uenae & arteriae discurrunt, ut non secus ac ceterae partes, alatur, & uiuat: proprium uero musculorum corpus fibrae sunt, quae simplici carne cinguntur, plurimum quidem medijs musculis, tum subinde minus, praefertimque in initio ac sine ipsorum. quocirca extremi musculi neruosi magis sunt, medij uero carnos.

Quidam alius medicus resupinatum brachium extendi iussit, atque ita figuratum deuinxit, sibi persuasum habens hunc statum naturalem esse, quod ex cute coniecit, & ex eo, quod ossa sic tueri naturalem habitum existimaret. quia id ossis, quod in prima palmae parte extat a parte minimi digiti, e regione collocatur eius ossis, unde cubitum metimur. Haec adducebat ad comprobandum huiusmodi habitum esse naturalem, & ratione consentanea loqui uidebatur. Sed brachium uehementer cruciari, si supinum extendatur, experiri quilibet in suo potest. nam si extendatur, hunc habitum dolori esse comperiet. quin, si imbecillus homo manus prehendam ualentis ita collocatas, ut cubitus resupinatus curuetur, utiq; quo uolet, ipsum ducet. Manus item eo modo collocata, si gladium teneat, uti eo minime poterit: usq; adeo istiusmodi habitus uiolentus est. Ad haec, ubi brachium in eo habitu uincitur, grauiori dolore torquebitur homo, dum ingreditur, graui, dum cubabit. quod si brachium flectatur, necesse est musculos contrahi, & ossa in eodem habitu minime contineri. ignorabat autem illud, praeter alia, quae in huiusmodi habitu incommoda accidunt, quod os in prima palmae parte extans a parte minimi digiti, cubiti pars est: illud uero, quod in cubiti iunctura est, unde cubitum metimur, est humeri caput.

Directio cubiti.

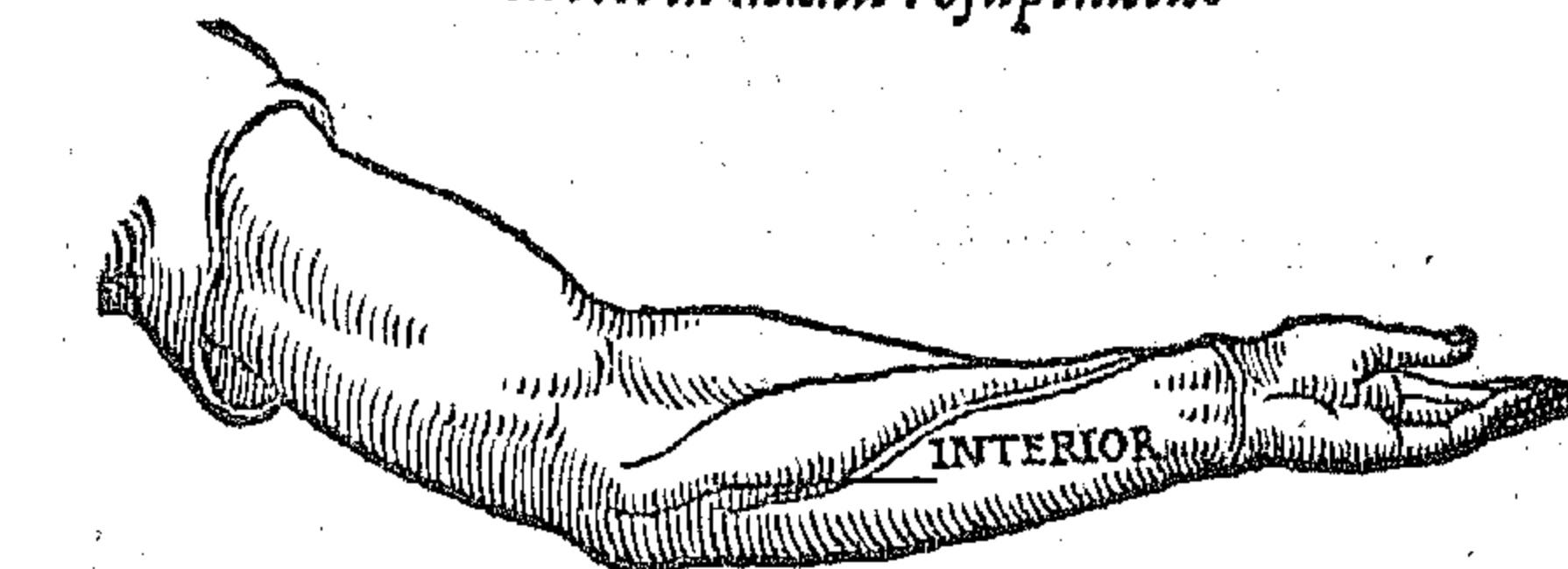
Directio interioris tuberculi brachij ad finem cubiti.

Hic uero putauit hoc idem os esse atque illud, & alij complures. Non ita dixit [hoc idem os esse, atque illud] sicuti aliquem eundem cum seiplo dicimus, ut Aiaceum Telamonium eundem cum Aeacide, sed quod utrunque ossis extremum intelligat eiusdem esse, nempe cubiti.

Est autem idem cum illo eminentia cubiti, cui potissimum innitimur. Vocabulum [idem] accipiendum nunc quoq; est eodem modo, quo proximis uerbis explanauimus, cum eiusdem ossis partes esse existimarent, quod in prima parte palmae situm est, & quod ab interiori regione commissurae cubiti extat.

Ergo, ubi brachium resupinetur, partim hoc os peruersum conspicitur, partim nerui, qui ab interiori sede, & digitorum & primae palmae partis procedunt, supino brachio peruertuntur, tendunt enim huiusmodi nerui ad humeri os, unde cubitum metimur. errores, atque ignorationes naturae brachij totae tales sunt. Siquis autem (ut praecipimus) fractum brachium extendat, dirigetur os, quod a parte minimi digiti ad cubiti eminentiam tendit: dirigentur item nerui, qui a prima palmae parte ad extremum humerum pertinent: suspensumq; brachium in eodem habitu continebitur, in quo fuerit colligatum, neq; dolori erit, aut molestiae, siue ingrediatur homo, siue cubet.

Distortio neruorum, musculorum, & ossis cubiti in manu resupinata.

Si quis brachium resupinauerit, uidebitur humeri caput ab interiori parte, quod graece κούρην, id est, tuberculum nominatur, esse caput superius cubiti, cum quodammodo e regione se ostendat capitis inferioris, quod in prima palmae parte extat a parte minimi digiti. Non tamen omnes cubitum metiuntur ab humeri tuberculo: sed sunt, qui metiri incipiunt, idque recte a cubiti eminentia, quam graeci δέξιρον δέκνουν & ἀκρόν. At Hippocrates, ubi ait [unde cubitum metimur] significare uidetur, uel omnes, uel plerosque inde metiri. Quomodo autem sese res habeat, hic quaerere superuacaneum est. Illud meminisse oportet, quod inferius cubiti caput situm in prima palmae parte e regione superiori capiti respondet, ubi secundum naturam brachium figuretur, ut scilicet curua pars interior sit, gibba exterior, in quo habitu sit, ut minimus digitus ab inferiori parte subijciatur, pollex a superiori infidat.

Quum accidit, ut ossis cuiuspiam, uel nerui, uel musculi initium sit ab interiori parte membri, finis uel ab exteriori, uel ab inferiori, constat partem hanc peruersam esse. Recte igitur dixit omnia haec peruerti, ubi totum brachium resupinetur. Ac ne longius exempla petamus. nerui, qui ab interiori parte feruntur ad manum, cum cubito iunguntur circa totum humeri caput. Fiet itaque resupinato brachio, ut neruorum, qui cubito illicantur, initia ab interiori parte collocentur, fines a superiori.

A superiori idem accidet musculis, & ipsius cubiti ossi. horum enim omnium initia ab interiori parte sunt iuxta tuberculum humeri. Poterant autem per se musculi, cum peruertentur, abunde dolorem excitare, atque ea de causa inflammationem. Si quis autem brachium figurauerit, ut Hippocrates iussit, musculi, qui ab interiori parte cubiti oriuntur, toti ab interiori parte siti erunt, qui ab exteriori, in hac similitudine continebuntur, quemadmodum, qui a superiori, positum a superiori tuebuntur in uniuerso membro. Ab inferiori autem cubiti parte nullus situs est omnino musculus. sed, si cubiti musculorum omnium situm cognoscere tibi cura est, ex primo libro de incidendorum corporum ratione addiscere poteris, tum ex opere de musculis incidendis, ubi musculorum omnium natura ad compendium conferatur magis, quam in libro de incidendorum corporum ratione.

17 Collocari sic hominem oportet, ut id ossis, quod excedit, ad lumen quantum maxime potest, illustre conuertatur, ne chirurgicum lateat, dum intendit, quando satis fuerit directum. Porro, qui usum habeat, quum adnota manu os excedens continget, rem optime comprehendet.

Siue iacere, siue sedere significare uoluerit [uerbo collocari] quod uabivēdai dixit, cum altero, alterum quoque intelligendum est. Nam si aegri uires, & fracturae magnitudinem intueamur, ipsum modo iacentem, modo sedentem uinciemus. Verum utrouis modo collocetur, ut uitata pars conspectui magis pateat, ex luminibus quae dantur spectare debet ad maxime illustre.

De brachio.

18 Ossium brachij, cum non utrunque fractum est, facilius curatio est, ubi quod superius est, comminuitur, quam si plenus sit, tum quia integrum, quod subiectum est, fundamenti uicem praestat, tum quia facilius reconditur, praeterquam in uicinia manus. superius enim os carne plurimum contegitur. id uero, quod subiectum est, minime carnosum est, aegre conditur, ac maiori ui extenditur.

Indicauit brachium ex binis ossibus constare, ubi ait cum non utrunque, non enim consueuit dictio utrunque usurpari ad unum uel tria, uel plura significanda. Ex his ergo binis ossibus, quod subiectum est, cubitus proprie uocatur, idque sane longius est: quod superius est, radius. Plana autem est, non modo oratio haec, sed reliquae fere omnes huius libri. Illa duntaxat explanationis mihi uisa sunt indigere, quae a me enodantur. Quare si quid praeter haec obscurum tibi uideatur, spectato, nū quid in exemplari fuerit mendosum, ubi enim correxeris, si quid lectum semel non comprehenderis, iterum ac tertio relegens, quod propositum est, optime percipies.

19 Vbi non hoc, sed illud fuerit comminutum, simplici uel opus ad intendendum: ubi utrunque uehementiore extensione opus est. Puerum iam uidi plus iusto intentum, sed plerique, minus quam res postulat, extenduntur.

Vim simpliciore, & quae non magno negotio adhibetur, φαιωτέραν dixit φάλλον enim apud ueteres graecos, non solum significat uitiarum, sed simplex.

20 Intentione adhibita, conuenit ad motis prominentioribus palmarum partibus dirigere.

14 Prominentiores partes palmarum appellant δέξια. deducto uocabulo a percutiendo, quod δέξην graeci dicunt, ut nonnulli uolunt, qui uerborum etymologijs student. Quicquid enim percutimus, prominentioribus his partibus percutimus. Alij non omnes prominentiores palmae partes sic appellatas existimant, sed eas tantum, quae pollicis subijciuntur.

21 Deinde cerato inungere non ita liberaliter, ne fascia superinnatent, atque hoc modo deuincire.

Vinculi usus duplex est, nam & comminuti ossis partes, quae recte inter se compositae fuerint, fideliter continet, & lineta liquore aliquo respersa, uel illita medicamento, quod ad repellendam inflammationem praesentissimum esse putauerimus, decidere non patitur. Adhibent itaq; nonnulla medicamenta, quae lineta illinuntur, his quae excepta imponunt, uinculum superdantes. Alij humorem aliquem ingerunt ad rem idoneum, quale est uinum, uel per se, uel cum oleo, & saepe liquidum aliquod medicamentum, cuiusmodi est ceratum hoc. cuius duplex ratio est: interdum, siquidem ceratum ex rosa, uel oleo liquatur: interdum, arida pix adijcitur, hincque picatum ceratum nominatur. Sed liquida medicamenta, spissa quoque sunt & crassa, cuiusmodi est liquidum ceratum. Fiant autem, & ex emplastris inflammationem arcentibus, liquatis in oleo, de quibus loquuti sumus, in opere de simplicium medicamentorum facultate, sed latius in eo, quod scripsimus de ratione curandi, & in eo, quod de compositione medicamentorum. Hippocrates igitur liquido cerato utitur, quod multo magis inflammationem coercet, quam quod durum est, seu quouis alio nomine libeat appellare. Modum uero utendi huiusmodi cerato indicauit iniquiens non ita liberaliter, ne fascia superinnatent sed contrarium terminum, utpote, qui nobis notus sit, praeterijt, is autem est, ne ceratum ita parum inungatur, ut iniecta lineta siccescant, priusquam tertio quoque die resoluantur. At qua de causa cerato nunc inungendum dixerit, considerandum est, quum, ubi os excedit, uinum nigrum austerum superinfundi iusserit. Mihi sane uideatur uinum excogitasse ad haec tanquam praedidum efficacius: omisit uero in alijs fracturis, ubi nullum

ex comminutis ossibus nudatum est. eo quod uini usus summam diligentiam postulet, nam, nisi subinde infundatur, aridæ fasciæ maximo sunt detrimento. Plerique autem ex ijs, qui laborantibus seruiunt, recusant subinde infundere, noctu præsertim. Sed quia extremus morbus extrema curatione perfecte restituitur, idcirco quibus excedit os, ut uinum superinfunderetur, edixit. Sed plura de facultate uini dicemus, ubi eo utitur. nunc illud indicasse satis sit; quod, cum aliæ fracturæ sola cerati inunctione curari sine uino possint, non necesse est, hoc adhibito, grauius interdum ob ministrorū negligentiam peccare. At quum summum periculum circumstat, tunc & ipsi ultro fatigandos se præbent, & nobis imperantibus parent. Adde, quod nos etiam ob periculum ingens frequentius his adsumus, atque interdum uniuersam noctem immoramur, ubi ueremur, ut ministri recte exequuturi sint, quæ præcepimus.

Cura habita, ne manus inferior iunctura cubiti collocetur, sed paulo superior, ne sanguis ad imum fluat, sed retineatur.

Cubitus ita figurandum esse, ut radio subiiciatur, atque ad rectum angulum cum humero collocetur, in superioribus proditum est. Sed, quum hoc fieri possit, manu & supra & infra cubiti regionem posita, merito hoc quoque definiuit, imperans, ut manus paulo sublimior, quam iunctura cubiti habeatur. Constat enim, ubi membra dependeant, ad ima concurrere materiam, ac propterea, quemadmodum, qui totum diem inambulans, quibusque crura calidiora sunt, maximi momenti censent noctu hæc uniuerso corpore sublimiora continere, ita iubet Hippocrates, ut caueamus ne manus dependeat, sed sublimior collocetur. quod si cubiti iunctura multo sublimiorem figurari iussisset, huiusmodi habitus in ijs etiam, qui paululum in eo perseverant, dolorem afferret uniuerso brachio, potissimumque musculis a priori parte humeri sitis. eum autem habitum dolori esse docebit ipsa experientia. doloris uero causam ostendet natura musculorum, cubiti iuncturam mouentium. sunt enim & a priori, & ab interiori parte humeri, atque ubi cubitus flectimus, ad suum initium contrahuntur, & sursum uersus intenduntur, cumque ipsis contrahitur, ac sursum tenditur totum brachium, cui suis imis partibus iungitur. ne sanguis ad imum fluat, sed retineatur. Verba hæc referenda sunt ad illud ne manus inferior iunctura cubiti collocetur: interposuit autem: sed paulo superior sic, ut tota oratio sit huiusmodi. Cura habita, ne manus inferior iunctura cubiti collocetur, ne sanguis ad imum fluat, sed paulo superior retineatur.

Post hæc fascia alligare, capite, qua fractura est, iniectio.

Potest iniici caput, uel non iniici, qua fractura est, dupliciter. cum id modo in longitudine membri, modo in latitudine accipiatur. Termini autem iniiciendi fasciæ caput in longitudinem membri sunt, ubi primus fasciæ circuitus in orbem attractus fracturam uniuersam complectitur. Quod si, uel superius iniiciatur, quæ ut fracturam contingat, uel inferius, quæ ut ad ipsam perueniat, caput hoc uere quis poterit asserere minime iniectum esse, qua fractura est. sic mihi intelligito iniectum uel non iniectum caput, qua fractura est. sed in latitudine, cum fasciæ caput primo superdatum, uel qua fractura est, uel extra procedet. Hic igitur Hippocrates membri longitudinem intuitus, caput, qua fractura est, iniiciendum esse proposuit. hoc est, neque fractura inferius, neque sublimius. quod indicauit per ea, quæ subdit, quum inquit, Vbi super fracturam iterum & tertio circumierit, sursum feratur. At in libro de officina medici, cum ait, Principia iniicienda sunt, non qua ulcus, sed hinc uel hinc ad membri latitudinem spectauit, ut ibi rursus demonstrat uerbis, hinc uel hinc: his enim uocibus latitudo significatur. Pleraque autem exemplaria sic leguntur, Principia iniicienda sunt, non qua ulcus, sed qua nodus.

Sic ut insidat, non tamen uehementer adstringat.

Docet hoc loco uinculi moderatione. id siquidem insidere debet eatenus, dum fracti ossis extrema immobilia tueatur: non tamen ita arctari, ut dolorem afferat laboranti. Quilibet enim dolor, cum perseuerat, præsertim si ex compressione est, inflammationem concitat. Hæc igitur spectari debent in fasciis contractandis, quæ initio ad unguem conijcere non licet: licet autem, ubi sæpius deuinxerimus. nam diligenter animaduertentes modum adstringendi, cum uinculum iniicimus, interrogantesque hominem, qualem circumdatam fasciam sentiat, iterum æque ac primo iniicientes, laxare uel adstringere oportet: siquidem premi se dixerit, proculdubio laxare: sin uinculum ita laxum affirmet, ut iniectum minime sentiat, adstringere. Licet autem, priusquam eum alligemus, quem fractura male habet, exerceri sanum puerum sæpius uinciendo, sed cum eo, ut percontemur, quæ paulo ante interroganda proposuimus. sic enim promptiores erimus ad fracturas deligandas. Illud etiam perspicere oportet, quod quæcunque corpora robustiora sunt ac duriora, uinculum sustinet arctius adstrictum: quæ uero infirmiora sunt & molliora, lenius adstringi debent.

Vbi super fracturam iterum, aut tertio circumierit, sursum feratur, ut fluens sanguis retineatur, atque ibi subsistat.

Ipsæ causam exposuit. cur primo uelit fasciam sursum ferri: uult enim sanguinem prohiberi, quo minus a superioribus membri partibus descendat. hæc autem uinciendi ratione, non solum coercetur ille, qui fluit, sed, qui circa fracturam coijt, exprimitur: qui fluit, uno duntaxat itinere fertur a superioribus

Ari parte deorsum: qui exprimitur utroque, & a superiori parte deorsum, & ab inferiori sursum. Depellere enim aliquid potest, & ad superiorem membri partem, & ad inferiorem. monet sane, ut utrique operam demus, quum duas adhiberi fascias iubet, quarum utraque ordiatur ab affecta sede, habita longitudo ratione, deinde prior sursum procedat, secunda deorsum. quoniam præstat sanguinem a uicia ea sede exprimi ad summum membrum, atque ad totum corpus. imum enim minus est, quam ut sine iniuria recipere succorum copiam possit. quandoquidem, postquam sub priori fascia sanguis transfusus est ad summum brachium, si altera arctius adstringatur, inflammatio iuxta primam palmarum partem & digitos orietur. Hac igitur de causa ante ad superiora depellendum est, potissimumque, si fieri potest omne id, quod dolori foret: sed, si paulum quid relictum fuerit, exprimendum ad inferiora, altera fascia iniecta. Totam hanc sententiam perfectius intelliges in sermone de ratione uinciendi.

26 *Prior fascia, longa ne sit.*

Iure hoc adscripsit, prior enim fascia, quum a fractura incipiat, & ad superiora feratur, atque ibi desinat, breuior sit, necesse est, quam secunda. Hanc enim uoluit a fractura orsam primo deorsum ferri, deinde sursum, ad eum locum, ubi prior finiebatur.

27 *B Secunda primum super fracturam iniiciatur.*

Non immerito, inde enim excerni plurimum sanguinis constituit.

28 *Ac semel super ipsam circumueat.*

Secundæ fasciæ caput semel circuire iussit, non bis uel ter, sicut prioris. uult enim ob propositam causam sursum magis, quam deorsum transferri id, quod ad fracturam collectum est.

29 *Tum deorsum demittatur, lenius adstringatur, atque ex maiori intervallo circumdetur.*

Minus adstringi membrum iussit a secunda fascia ob causas propositas: quin & eius circuitus non ita spissos adhiberi, quum id opis, quod spissi afferunt circuitus, a priori fascia satis afferatur.

30 *Vt possit relata ad eam partem, qua prior desinit, peruenire.*

Hippocrates, antequam pannos superimponat, binas fascias adhibet. alij uero ternis utuntur: una quæ a fractura incipiens sursum tendat, quemadmodum Hippocrates præcepit: altera, quæ a fractura, deorsum: ac tertia, quæ ab inferiori parte sursum per priorem utranque in cochleam serpat. Verum hæc secundam fasciam duabus prioribus breuiorem iniiciunt, illas uero inter se æquales. propterea, quod prima fascia super fracturam ipsam iterum ac tertio circumueat, membrumque ipsum spissiori ambitu complectatur: secunda semel super fracturam uoluta ex maiori intervallo circumdetur: tertia super utraque obuoluitur, & quia minus spisse circumagitur, primæ longitudinem non excedat. Sed constat (etiã me tacente,) tres positas fascias duabus quas Hippocrates prodidit, contineri. quum secunda duplicem usum præstet, quem illi partiti sunt, unam iniicientes, quæ a fractura procederet ad partem inferiorem, alteram, quæ hinc sursum, qua prima finiebatur.

31 *Attrahere uero fascias in hoc casu, uel a dextra debemus, uel a sinistra, prout ab hac, uel illa parte ad fracturam habitum, atque inclinationem in hanc, uel illam regionem confert.*

Ossa, quæ sub fracturis peruertuntur, modo in dextram membri partem, modo in sinistram declinantur. Quocirca priores duæ fasciæ attrahi a contraria debent, ab ea scilicet orsæ, in quam membrum conuertitur, atque in contrariam inclinatur. sic enim fractum os æque in utramque partem inclinabit, atque hoc est, quod nunc ab Hippocrate proponitur, quum præcipit, ut fracturæ habitum intuiti fasciam circumagamus, hoc est, ut ad contrariam partem, atque fractura inclinatur, fasciam adducamus.

32 *Post hæc panni superdentur modico cerato iuncti, siquidem leniores sunt, & stabiliores.*

Panni duas fascias priores fulciunt, quæ proprie subligamina uocat. iniiciuntur autem contraria ratione ac fasciæ: illæ enim serpunt circa membrum transversæ: panni uero in longitudinem dantur, uniuersum uinculum ex binis prioribus fasciis excipientes. iussit autem cerato modice inungi. fluere enim, ubi cerati copia labarent, non secus ac, si parum inungerentur, quod subiectis fasciis minime coiarent. exhibet enim ceratum uicem glutinantis. constat autem in alijs, quæ glutine colligantur modum esse optimum. Panni igitur comprimunt, ubi ficci imponantur, cui opponitur, quod inquit leniores sicut & quod dicit [stabiliores] illis contrarium est, qui ob cerati copiam non hærent. Iure itaque ait, siquidem leniores sunt, & stabiliores. namque, ubi panni nullo pacto cerato inungantur, non amplius lenes sunt, ubi plus iusto uncti sint, non amplius stabiles, labuntur enim copia cerati.

33 *Hi fasciis alligandi sunt inter se aduersis, alijs a dextra parte, alijs a sinistra, plurimum ab inferiori parte sursum ductis, aliquatenus a superiori deorsum.*

Fasciæ, quæ primo dabantur, non circuibant inter se aduersæ, sed utraq; membrum, quod peruersum erat

erat a contrario habitu ad naturalem restituebat: sed, quæ pannis superinjiuntur, cum eo pertineant, & ut membrum uniuersum alligent, tueanturque uinculum uniuersum, quale exceperint, aduersæ inter se procedunt, atque una quidem a dextra parte, altera a sinistra circumagitur: similiter altera a superiori, altera ab inferiori: sic enim, quum inter se aduersæ sint, uinculum, quale acceperint, potissimum seruantur. Quare quatenus a dextra parte, uel sinistra procedunt, iunctura ex toto fit æqualis: quatenus uero a superiori, uel inferiori feruntur, altera non longe alteram excedit. sæpius tamen circuit, quæ ab inferiori parte sursum tendit. hoc siquidem tutius est, ob causam, quæ paulo supra posita est, ubi iussit sanguinem a fractura depelli ad summum membrum.

Quæ extremitate tenuantur, pannis æquanda sunt in orbem datis, qui, ubi ea dirigimus, non subito, sed paulatim plurimi obuolendi sunt. 34

Tenuantur membrorum extrema, quæ dixit ἰσοῦσθαι. Has igitur partes circumdatis pannis transfuersis compleri uoluit, & pluribus fasciæ circuitibus cingi, quum eo, ut quod tenuius est, non subito (sic enim uinculum inæquale redderes,) sed paulatim impleatur.

Laxæque circa primam palmæ partem uarijs locis uinciendi. F 35

Solent iuxta uitiatam sedem loca omnia inflammatione affici, ac præcipue membrorum extremitates, quoniam paruæ sunt, & minime carnosæ, & idcirco materiam a locis, qui iuxta fracturam sunt, descendentes non recipiunt citra noxam. Eas igitur leuare constituit cerati inunctione, quod profecto satius fuit per se membris imponi sine ullo tegmento, neque alijs fascijs uti, sed quia caput & finem habentes sine aliquo fulcro, cito caderent, idcirco usus est fascijs totius fracturæ, quas iure laxas iniicit, ut nullam afferant molestiam, sed id unum duntaxat efficiant, ut inflammationem arceant, non enim admoventur ad id, quod fractum est continendum.

Quod ad linteorum multitudinem pertinet, duas partes primo abunde est superdare 36

Ad uniuersum uinculum, quod primum omnium damus, censet paucioribus linteis opus esse, quam procedente tempore futurum sit. docuit enim paulo infra, quo tempore plurimis uti fascijs cõueniat. Sed, quum linteorum multitudo fasciarum & pannorum numero, longitudineque augeatur, quæret quis num idoneo tempore maiora, an plura lintea iniici uelit: quin & quanta singula esse debeant. Porro longitudinem & latitudinem fasciarum definiuit in libro de officina medici, quum inquit. Quod uero ad longitudinem & latitudinem pertinet, impleant trium, quatuor, quinque, aut sex, longitudinem quidem cubitorum, latitudinem uero digitorum. At neque numerum nunc silentio præterijit, ex fascijs enim, quæ primæ injiciuntur, duas dari iussit per uniuersum uinculum, pannos item duplices triplicemve superinjiendos esse, ibi quoque explicauit, quos esse uoluit tot numero, ut completi queat uniuersum membrum. Sed fasciæ, quæ super pannos dantur, plerumque duæ sint, quarum una ab inferiori parte sursum tendat, altera a superiori deorsum, has etiam licet, & ternas, & quaternas imponere, nos autem binis ubique utimur, igitur, qui in hæc incumbet duas linteorum partes iniicit, sed quo tempore uitiat locus inflammatione uacat, tres dandas esse conijciat. In libro itaque (ut diximus) de officina medici, fasciarum longitudinem definiuit, iubens, ut superinjiantur longæ ternos, uel quaternos cubitos, nimirum hominis, qui deuncitur, nam ridiculum esset puerum exempli causa binum uel trimum fascijs ita longis alligare, ut robusti hominis quaternos cubitos æquent: uel ad robustum ita breues adhibere, ut quaternos pueri cubitos impleant. Sed in hoc opere fasciarum longitudinem non statuit, sicut neque latitudinem, ea nobis conijcienda relinquens. Constat autem fracturæ magnitudine inspecta inueniri a nobis longitudinem fasciarum, quum (ut ipse imperauit) debeat uinculum semper plurimum integræ partis comprehendere. Hæc non conuenit eadem ubique, sed pro magnitudine fracturæ, ut diximus. Quod si iterum, aut tertio super fracturam circumagenda prima fascia est, postea crebris circuitibus uoluta non prius finienda, quam integræ sedis plurimum complexa fuerit, plane debet ita longa sumi, ut propositis ab Hippocrate circuitibus sufficiat. Eadem ratione, & aliarum fasciarum longitudo tanta sit, ut possit partes, quæ ab ipso scriptæ sunt, amplecti. Porro fasciarum latitudinem comperies, si ad ea, quæ ipse docuit, respexeris. inquit enim, Fulciantur, non tamen cogantur, significat autem fulciri quasi hæcere, quod fiet, ubi fasciæ non ita laxæ parentur, hæc siquidem rugant, quum circumaguntur, nam alioquin latior fascia, ut quæ plurimum amplectatur, fracti ossis partes firmitus continet, atq; hac de causa latissima fascia ex usu maxime est. uerū, quia, quæ talis est, rugas cõtrahens, quæ super affectas partes est obuoluta, laxior fit, & quæ subiecta sunt, minus fideliter continet, idcirco expedit, nõ ita latam imponere, sed eareus eius latitudinem augere, quatenus nulla pars laxatur. Quamobrem experiens hæc omnia melius præstabit. eiusmodi enim obseruationes coniecturales sunt, neque scriptura comprehendendi, aut lectione possunt. Ob quam uero causam plures fascias dari postea uelit, tunc intelliges, cum ad eum locum peruenerimus.

Hinc autem cognosces recte hominem curatum esse, ac terminum deligandi, ubi, num prematur, rogaueris, atque is respondit se premi quidem, sed leuiter, idque præsertim qua fractura est. Hæc itaque, sic habere, necesse est fateatur, qui recte est alligatus. 37

Quoniam

A Quoniam ea, quæ nos spectamus in fascijs obuolendis intelligit non comprehendi scientia, sed cõiectura, ex certis indicijs iudicandū censet, quæ recte iniectæ fuerint, quæ male. Quod si homo abun de sub fascijs urgeatur, celerrime soluentes aptius deligabimus. sin fasciarum circuitus iusto laxiores fuerint, non patiemur diutius habere. Nam, quæ arctius adstringuntur, dolent, inflammantur, & interdum etiam extrema parte emoriuntur: quæ laxius, prorsus eiusmodi periculo uacant, sed non prohibent membrum, quo minus, qua fractura est, deprauetur. Urget igitur arctior iunctura sic, ut necesse sit eodem die soluere, & rursus deligare, quæ laxior est, non item: potest enim unum diem, & interdum alterum sustineri. Hac igitur de causa diligenter rogare eum, qui alligatus est, conuenit, qualem sentiat fasciarum circuitum, ut ex ijs, quæ respondet aliquid de fascijs emendandis intelligamus. Debet enim (inquit) respondere, qui alligatus est, sentire se uinculum arctius iuxta fracturam, quam alijs partibus ipsius membri. ea enim sedes inter eas, quæ adstringuntur, acerrime sentit. quod & ægra sit, & fascia a nobis magis compressa, utpote, qui operam dederimus, ut sanguis uniuersus a fractura longe ad utramque membri extremitatem exprimeretur siquidem hac uia futurum sit, ut quod uitiatum est, ab inflammatione defendatur.

B Moderationis autem indicia sunt, si eodem die ac nocte, quo deligatus fuerit, ipse sibi uideatur non leuius, sed ualentius adstringi. postridie uero tumor in manu oriatur mollis ac paruus, indicant hæc uinculum fuisse abs te moderate adstringitum.

Quum adstringendi modus in uinciendo omnium maxime momentum habeat, quumque hic uariari consueuerit, tam quod quædam partes mollitie ac duritie inter se distent, quam quod alia corpora hebetioris sensus natura sunt, alia acrioris, merito contendit ex pluribus notis securitatem ægrotantium inuestigare, atque hac de causa non contentus sola posuisse indicia, quæ ex interrogatione sumuntur, inspiciendas etiam nobis ipsas partes existimat, potissimum extremas. Inquit enim, ubi moderate adstrinxerimus, futurum postridie in manu paruum tumorem mollem, hoc est, cedentem, si superdatis digitis prematur. Quare si tumor hic, uel nullus appareat, uel durus, plane scire licet uinculum ubi nullus appareat non satis fuisse adstringitum, ubi durus, nimis arctatum. Constat enim extremum membrum succis sub uinculo ad ipsum transmissis, quum multi sint, impleri, digitisque pressum non cedere. idque tibi indicio erit uinculi ualentius adstricti, non secus atque, ubi manus nullo modo tumeat, conijcere poteris nihil fuisse sub uinculo expressum. nanque adstringendi modo modus eorum, quæ exprimuntur, perpetuo respondet, & huic modus tumoris. Quare non immerito renititur tumor in extremitate membri, atque ingens est, ubi comminuta pars eius fortiter fuerit adstricta: cedit atque exiguus est, ubi leuiter: non secus autem, ubi non adstringitur, nullus tumor excitatur, ergo euidentissimum est, ubi postridie in manu tumor magnus sit, & renitatur, membrum solui protinus debere, perfundique multa aqua calida, cui oleum copiose fuerit adiectum, rursusque alligari modice adstringitum: ubi postero die nullus tumor appareat, tertio resolui, & arctius alligari. quod si tumor modicus fuerit, Hippocrates tertio die resoluit: nos usque quartum, interdum quintum diem trahentes, hieme potissimum, nihil uidimus deterius accidisse.

39 Labente iam die minus adstrictas fascias sentiat, sed tertio die pene resolutas. scire autem licet, si quid horum, quæ proposuimus, absit, uinculum non satis arctatum: siquid superet, fuisse iusto plus adstringitum. Hæc itaque indicia, intuitus, deinceps, uel laxius alligabis, uel arctè magis.

Relaxantur fasciæ, non me hercle (ut nonnulli putant) quod intentæ tempore longiores apparent: sed quod membrum extenuatum contrahatur, ubi recte fuerit alligatum, quod euidenter in omni fractura perpetuum conspicitur, quemadmodum & ipse Hippocrates ostendet.

40 D Tertio die, postquam extenderit, atque direxeris, soluere membrum oportet. quod si primis diebus moderate deuinxeris, paulo magis fascias adstringes. deligare autem incipies a fractura, quemadmodum prius: nam, si hanc partem prius deuinxeris, materiam inde ad utramque membri extremitatem depelles: sin aliam prius adstrinxeris, inde ad fracturam deduces, quod intellexisse pertinet ad multos locos. Sic ergo ordiri semper uinculum debet, atque hunc locum primum adstringere, alios uero pro portione, quo enim longius a fractura procedit, eo lenius arctari: nunquam uero ex toto laxari, sed adhærere. post hæc adijciendæ fasciæ sunt, quotiescunque deuincimus. rogatus autem homo respondeat adstringi se paulo magis quam ante: præsertim, qua fractura est, atque alibi pro ratione. Tumeat item membrum, urgeatur, leuetur pro ratione prioris iuncturæ. Abinc tertio die sentiat fascias relaxari. tum soluere conuenit ac rursus deligare paulo arctius omnibus fascijs iniectis, quibus utendum erit, post hæc laboranti omnia eueniant, quæ in superioribus alligandi circuitibus exposita sunt.

Si primo die homine propter fracturam dolente, quantum adstringendum est, non adstrinxerimus, ubi, omnibus recte factis, tertio die dolor remittatur, arctius alligamus, neque tunc quoque quantum res postulat. hoc siquidem, quum omnia recte procedunt, quinto die cõuenit, quare tunc plurimis fascijs utemur, & quantum res exigit, adstrictis, non oblitum hoc ab ipso præcipi, ubi omnia cõuenienti ordine sequantur. nam, si propterea quod aliquid interim peccatum sit, brachium nondum quinto die

ex toto inflammatione uacet, neque nos fascijs omnibus utemur. Exhibet quidem fasciarum multitu-
do (ut ipse ait) uinculi firmitatem, potissimum uero ea utemur, quo tempore desedit locus, qui circa fra-
cturam est, & ipsum os, quod per fractum est, laxius effectum est, & facilius tractatur, ut componi pos-
sit. At si quando hoc quinto die non cedat, differemus in alium circuitum, qui ad diem septimum per-
ueniet. iubet enim donec ferula ad fracturam dentur, tertio quoque die solui ac rursus deligari, ea de
causa, ut aqua calida infundatur ad educendos succos in comminuta parte existentes, qui tenues sunt,
& feri naturam habent, digestionemque requirunt, & simul etiam ad leniendum dolorem, & pruriginē
finiendam. Itaque, ubi nec dolor, nec prurigo hominem exerceat, atque indicia illa omnia se ostend-
ant, ex quibus recte fracturam habere cognoscimus: etiam si quarto quoque die solues, nihil laedes,
hieme potissimum, atque adeo magis homines agrestes, qui lauari fere non confuerunt, sed eos, qui
cotidie lauari solent: & qui praesertim bis id faciunt, conuenit non longo interposito spatio resolueri,
ac praecipue, ubi carne fuerint molliori.

Inde, ubi ad tertium diem uentum erit, qui septimus est a primo, quum iniectum uinculum fuit, si recte alligatus fuerit, 41
tumor in manu apparebit, isque non admodum magnus: locus item, cui uinculum iniicitur, quotiescumque deligabi-
tur, tenuior, & gracilior conspicietur, septimo autem die, tenuissimus, atque ossa corrupta tractabuntur facilius, F
magisque ducentur, ut dirigantur. quod si haec ita habeant, dirigere oportet, alligareque, ac ferulis excipere, paulo-
que amplius, quam ante adstringere, nisi, si tumor, qui in manu est, maiorem dolorem afferat. ubi uero fascias inieceris, impo-
nenda ferula sunt, superque fascia alliganda admodum laxa, sic, ut circumdata ferula cōtineantur, nec quidquam brachij adstrin-
gant. Quo facto prematur offensus eodem modo, & releuetur, atque in prioribus uinculi circuitibus. At, ubi ad tertium diem
perueniens laxum uinculum sentiat, necesse est ferulae magis arctetur, potissimum qua fractura est, atque alibi pro ratione, si qui-
dem ipsum uinculum laxum potius erit, quam adstrictum. Pleniore autem adhibenda ferulae sunt ab ea parte, qua fra-
ctura extat, non multo tamen: uidenturque est, ne e regione pollicis collocentur, sed hinc uel hinc: neque item e regione
minimi digiti, qua os in prima palmae parte excedit, sed hinc uel hinc. Verum, si fractura omnino ferulas requirit, his lo-
cis breuissima superaccommodanda, sic, ut ad ossa, quae in prima palmae parte extant, minime pertineant: periculum
enim esset, ne uelus fieret, & nervi nudarentur: debemus autem ferulas arctare tertio quoque die paululum omnino, id
spectantes, quod eo nomine imponuntur, ut uinculum tueantur, non ut adstringant. Quod si optime perspexeris, of-
sa sub prioribus uinculis abunde fuisse directā, neque locum prurigo aliqua infestat, neque nulla exulcerationis suspicio est,
ultra uigesimalium diem finito alligatas ferulas manere. nam plerisque summum triginta diebus brachij ossa conferuent.

Si tertius dies fractum os nobis daret, quale fere septimus exhibet, necessario ad ferulas ueniremus: G
sed quia (ut ipse dixit) septimo die tenuissimum apparet, quo uocabulo significauit gracilius fieri, quam
quum erat in pristino statu salubri, idcirco eodem die ferulas circumponit, tunc scilicet membrum dili-
gentius componens, ut pote, quum ossa laxiora sint. eo autem ferulae pertinent, quo & pannos ante
diximus, nempe, ut fractum os contineant, at, quum ossa ob siccitatem naturalem nequeant carnis mo-
do coalescere, callo circa fracturam oras incremente, quasi quodam uinculo circumdantur, hic autem crea-
tur de eo quod superat, ex ipso fracti ossis alimento, quod si laborans, uel non idoneo uictu utatur, uel
plenus sit, id, quod superat, copiosius est, effusumque; fascias totas ueluti crasso sanguine madefacit. Quic-
quid igitur ex eo, dum effunditur circa fracturam oras concreuit, tempore ab ossis, cui haeret, mutatur,
& simile ipsi redditur, callusque nominatur. Ergo, si fracti ossis orae agitentur, dimoueanturque, prohi-
bebitur, quo minus adstrictum maneat, atque ob eam rem creari callus non poterit. quod enim glutem
lignis efficit, quae glutinantur, id callus praestat ossibus fractis. Iure igitur summa quiete opus est ad fra-
cturas, quae callo debent solidari: nam, si agitetur coactus callus, dissoluitur, perinde ac gluten, quo li-
gna coherent, & coactum lac. summam uero hanc quietem praebent fasciae adstrictae, & quae superdata
continent: porro continent fasciarum multitudo, ac ferulae. Quae deinceps sequuntur, omnia plana sunt,
his, qui animum adiungunt. praecipit enim, ut sicubi uinculum laxetur, ferulae tertio quoque die arctentur, H
tur, non tamen resoluatur tota iunctura, nisi homo ingenti pruriginē uexetur, uel exulcerationis alicui-
us suspicio sit. prurit autem fractura initio magis, deinde minus, quoniam uitata pars exhauritur. exci-
tatur enim prurigo a uaporibus qui ab eo, quod superest, profusi leuiter mordent. At, ubi acrius mor-
deant, prurigini iam dolor iungitur: igitur, quando pars inanis est, nihil omnino tale superat, uel cer-
te, quam minimum.

Nihil autem perpetuum est: multum enim natura a natura, & aetas ab aetate distat.

Non dixit simpliciter differre aetatem ab aetate, sed adiecta coniunctione indicat alias etiamnum
causas esse, cur non omnes brachij fracturae triginta diebus confanescant, sed quaedam paucioribus.
sunt enim in causa, anni tempus, regio, natura aegrotantis, anni temperatio, ratio uictus, & uincien-
di modus. nam citius conferuecunt, hoc est, callo firmantur, & ob materiae, ex qua callus oritur,
quantitatem, ac qualitatem moderatam, & ob robur uirium ipsam cogentium. diutius autem trahitur
ex materiae inopia. quod enim breuiori tempore ob materiae copiam uires efficiunt, id longiori praestat
ob inopiam, & interdum etiam ob copiam immodicam. callus enim concrefcens abluuit humore, qui
ab interiori parte fluit, ubi multus sit, & continuetur. Porro materia crassa commode spiffecit,
& in

A & in callum uertitur, humor autem, ubi aquosus fuerit, & habitu tenuis, spiffando callo maxime est alie-
nus. Vires quoque quum ualent, maturae suo munere fungi, sero, quum imbecillae sunt, nihil attinet di-
cere. quibus de causis callus diuerso tempore fractis ossibus circumdatur. haec autem ipsa, quae nunc di-
cuntur ob causas prius postitas mutantur. quoniam naturale, & plus, & minus abundat, & crassior est, ac
tenuior ob temperamentum, tam uniuscuiusque naturale, quam aduentitium ipsius fracturae eo tem-
pore, quo curatur, atque item ob uictus rationem, qua homo utitur, & ob modum, quo deligatur, praer-
ter haec, aetatem, tempus anni, regionem, ex quibus omnibus ualidiores uires sunt, aut infirmiores.

43 *Ubi solueris, aqua calida perfundito, & rursus alligato fascijs lenius, quam ante adstrictis, paucioribus item, quam ante
iniectis: inde tertio quoque die soluens rursus laxioribus fascijs, & paucioribus deuincito.*

A primo die, usque dum ad ferulas ueniat, & fasciarum numerum auget, & arctius adstringit: eas au-
tem imponens septimo die, membrum non soluit usque ad uigesimalium, statuere quasi firmam basim uo-
lens calli producendi, quo circumdato fracturam penitus, immobilem non amplius tuetur. nutritur enim
callum oportet, ubi altius radices egit. nutritur autem, quum materia in ipsum deriuatur: quam sicuti
ab initio auertimus ab affecta sede ad alias corporis partes, ita nunc euocare debemus aqua calida per-
fusa. quin & initio fascijs multis atque adstrictis, quo minus ad uitiatum locum conflueret, ex toto ip-
sam prohibuimus. nunc paulatim numero demimus, pressumque laxamus, quum non expediat prohi-
bere, ne confluat.

44 *Quod si alligatis ferulis suspicio sit, ne ossa recte concurrerint, uel aliud quidpiam hominem infestet, ubi dimidium tem-
poris praeterierit, uel paulo ante soluere oportet, & rursus deuincire.*

Quae supra posita sunt, intelligi debent, quum omnia recte procedant: nanque, ubi sit sensus aliquis
doloris, uel exulcerationis suspicio, aut uereamur, ne fractura male composita sit, aut casu aliquo inter-
ueniente membrum motum sit, soluere uinculum ante uigesimalium diem cogimur. id autem ipsum defi-
niuit, ne quis existimet perpetuum esse, quod supra imperauit, fracturam quamlibet usque ad uigesimalium
diem seruandam esse penitus immobilem. semper enim pugnare medicus debet aduersus id, quod ma-
gis urget, neque obligare se praecipis tanquam legi, quam contemnere nefas sit, quum omnia praeter
rationem eueniunt.

45 *Quibus initio cutis non abrumpitur, neque os cute excedit, idonea est ratio uictus prope quauis, minus tamen cibi su-
mant usque ad decimum diem, praesertim, quum quiescant.*

quauis uocabulum solent ueteres graeci fere omnes usurpare, quum significare uolunt simplex aut
quoduis: huic opponitur exquisitum, quod Iones σκεθρον appellant. Sicut igitur exquisitam uictus ratio-
nem σκεθρον uocat, ita huic contrariam quauis: atque hac ratione nunc ea, quae prope quauis sit, i pro quauis
dicit, quae media est inter quamuis simpliciter, & exquisitam. Exquisitam uictus rationem imperat, qui-
bus initio, praeter ossis fracturam, carnis quoque uulnus accessit, ac praecipue, quum ex fracto osse ali-
quid cute excedit: simplicem, id est, quamuis illis, qui omnino periculo uacant: prope uero quamuis me-
diamque, quibus os fractum est primis diebus, quorum terminum constituit decimum, non quod non
interdum maturius, interdum serius mutare uictum liceat: sed, quod plerumque ita accidat. utitur autem
media uictus ratione, propterea, quod neque ita magnum periculum est, sicut cum ossa nudatur, neque
ita res tuta, sicut cum intacto osse caro simpliciter uulneratur. merito igitur ijs, qui medij sunt inter eos,
qui periculo uacant, & eos, qui periclitantur, mediam uictus rationem indicit: praesertim, quum usque
ad decimum diem, quibus brachium fractum est, ex toto quiescant, quod Iones ελπιεον dicunt. Itaque
par est exquisitori uictu sustinendos esse quiescentes, quam qui mouentur. at, quum a decimo die ple-
rique suspensio brachio inambulent: merito praecipit, ut in eum usque diem medio uictus genere utan-
tur, praesertim quum quiescant. Quod praesertim, uertimus, Hippocrates habet ἡδον, quod plerumque
tempus notat, sed adicitur etiam ad aliquid comprobandum, ut, si dicamus, & ob alia, & ἡδον, hoc
est praesertim propter haec credendum huic faciendum hoc est, quomodo uidetur nunc ab Hippocra-
te usurpatum, sic, ut oratio talis sit, mediocri uictu utendum usque ad decimum diem, & alia de causa
& praesertim, quum homo interim ex toto conquiescat.

46 *Abibcant que ex obsonijs mollibus, quaecumque modice aluum deiciunt.*

Priusnam uidelicet, betam, aut maluam, atriplicem, siue blitum, uel cucurbitam, & pisces teneros.

47 *Sed a uino, & carne sibi temperent.*

Docuit ipse exquisiti uictus rationem, & eius, qui quiuis est, & eius, qui prope quiuis, quam nunc
praecipit usque in decimum diem seruari. nam, cum aeger carnem edit, & uinum potat, uictus simplex
est, & quiuis: sed cum solo priusanae cremore, & mulla uiuit, uictus tenuis est, atque exquisitus: inter
utrunque est ille, quem proxime indicauit, quum inquit adhibeantque ex obsonijs mollibus quaecun-
que aluum modice deiciunt.

48 *Tum paulatim se reficiant. oratio haec lex iusta fertur de curatione fracturae.*

Reficiantur, dixit, quo uocabulo nihil aliud significat, quam, ut cui comminutum os est, postea
COMMENTARI I. HH a recitetur.

recreetur. scribit autem paula tim, cui contrarium est repente: damnat enim, quod subito plurimum E
implet, aut demit, uel quid aliud præstat.

Quare danda opera est, ut infra curatione adhibita res bene procedat: ubi autem non sic procedit, scire licet aliquid 49
curationi desuisse, aut superasse.

Iustam uocauit eam, quæ laboranti omne id præbet, quod ei conuenit, & nihil prætermittit. curatio
nem uero, quam χείρην dixit, uel pro chirurgia, uel pro uniuersa simpliciter rerum omnium admotione
accipit. græci enim μεταχειρίζου dicunt, non solum, quæ manibusprehendunt, sed quæcūq; tractât.

Illud præterea animaduertere in hoc simplici modo conuenit, quod medici non admodū attendunt: quanquam, si nō re- 30
ste fiat, corrumpere curam omnem, omnemq; uinciendi rationem potest.

Simplicem modum fracti ossis, & prolapsi uocat, ubi non accedit ulcus, non nudatur os, neq; quod
perfringitur, in multas partes comminuitur, quod fracturæ genus recentiores a farina ἀλεσθέντων appel-
lant. ita, ut nullus ex propositis modis simplex sit, sed ille duntaxat, ubi fracturæ nullus alius casus adij-
citur. sic autem a se usurpari uocabulum simplex, aperte ostendit paulo infra in hoc ipso libro, ubi pro-
prie eam rem agit. quod si ossa simplici fracturæ modo perfringantur, peccatur, uideturque id peccatū F
leue, si quis tamen diligenter simul omnia æstimet, maximum momentum habet. id enim, si commit-
tatur, priorem curam uniuersam corrumpit. quid autem hoc sit, in sequentibus ostendet. Scribitur item
aliter eadem oratio sic, quanquam, si non recte fiat, corrumpi omnis cura, omnisque uinciendi ratio
potest: ubi curam ipsam, quum aliquid peccatur, damnare uidetur, ut, quæ corrumpere possit, quæ-
cunq; ad laborantem particulam recte adhibita sunt.

Quod si utroque osse comminuto, uel eo, quod subiectum est tantum, deligatum brachium mitella suspendatur, eaque 51
plurima circa fracturam detur: partes uero hinc atque hinc suspensæ sint, necesse est os ad superiora perueri.

Diligenter uoluit animaduertendum esse, qua ratione totum brachium suspendatur, quum homo
iam ingreditur, & non amplius cubat, hoc est, a decimo die. ante siquidem plerunq; cubabat brachio
(quemadmodum supra ostensum est) ita figurato, ut manus paulo sublimior haberetur: sed, quum iam
inambulat (ut fieri consuevit, brachio ex ceruicibus suspensio) mitellam adhiberi præcipit sic latam, ut
brachium uniuersum sustineat, totumque æqualiter amplectatur, neque ullam partem eius relinquat,
quam non fulciat, quo fieret, ut brachij os a parte, cum qua iungitur, deorsum inclinaret, ac deprauare
tur. nam priusquam uitaretur, totum perpetuum erat: corrupta autem eius unitate, ubi perruptum
est, potest altera eius pars a subiecta mitella sustineri, altera uero pars, ut quæ non amplius cum illa G
continuet, deorsum inclinata perueri. Potest item ex eadem parte, ubi non recte mitella subijciatur,
altera extremitas ab hac elata sursum ferri, altera deorsum inclinata perueri. Quatuor igitur modis
mitella brachio male subijciatur. primo, ubi fracturam solummodo sustinet, partes autem hinc atque
hinc suspensæ manent: secundo, ubi extremæ brachij partes & supra a cubito, & infra a manu diligen-
ter mitella fulciuntur, medium non suspenditur: tertio, & quarto, ubi interdum prior brachij pars, in-
terdum posterior mitella excipitur. Ex his quatuor modis binos duntaxat scripsit, qui maxime membrū
peruertunt, reliquos binos præterijt, ut, qui ex enarratis intelligi possint. eorum, quos scripsit, alterū
propositis uerbis ostendit, ubi censet in ijs, quibus utrunq; brachij os fractum sit, uel tantum id, quod
subiectum est, (cubitus proprie nuncupatur) intelligendum esse primū ex propositis modis. sed cōmune,
id est, duobus modis, de quibus uerba faciet, proprium uero est utriusq; prioris quidem, quæ nunc indi-
cat, subiecta brachio mitella angustiōri, quàm, ut totū membrum cōplectatur, fracturam solummodo ful-
cire: alterius rursus, utraq; membri extremitatem sustinere, fracturam tantū non fulta. Depruari autem
inquit priori modo brachiū in superiorem partē conuersum, sed in inferiorem altero modo, quem sub-
det proximis uerbis. priorem, qui sursum uersus peruertit, nunc proposuit. Nam quum brachium, qua
fractum est a mitella sustineatur, partibus, quæ utrinq; sunt, deorsum inclinatis, quum non sit, cui firmi- H
ter innitantur, accidet, ut quod a mitella excipitur, altius excitatū callo glutinetur. Eum uero habitum,
quo membrum callo solidetur, in posterum perpetuo seruabit. quare sæpius necessariū est, quæ sic per-
uersa sunt a nobis de integro abrumpi, extento membro rursus fracturam, qualis initio fuerat, reddentibus,
quam supra diximus nullo modo coalescere, sed alligari a callo, qui circumdatur. hunc igitur ex-
tendendo dissoluimus, rursusq; operam damus, ut callus increseat fractura conuenienter figurata. uide-
re autem licet in alijs animalibus comminuta ossa non omnino coalescere, ut in sue, apro, boue, capra,
oue, gallo, gallina. si quando inuenies (inuenies autem sæpe quemadmodum & nos) fracturæ oras
callo inter se glutinatas, ubi hoc tibi curæ sit, callum deradens conspicies fracturæ oras se contin-
gere, non tamen coaluisse, solidatasq; esse eo modo, quo in uulneribus glutinata caro coalescit. At
cur, ubi utruque brachij os comminutum sit, & quod proprie cubitus uocatur, & quod radius, acci-
dat, ut membrum adeo peruertatur, si in suspendendo aliquid peccetur: sed minus, si alterum tantum
cubitus scilicet: ac si radius per se, nihil omnino deprauetur, non magno negotio comperies, si eorū,
quæ ipse retulit, memineris. quia, quod subiectum est (inquit) fundamenti uicem præstat ei, quod
abruptum est, atque ipsum depruari non patitur: sed radius, ubi intactus sit, cubitum quodammo-
do secum dirigit, si recte uinculum adhibeatur. tueri autem ipsum a deprauatione ex toto non ualet,
ubi

A ubi aliquis error sit in suspendendo, quandoquidem cubitus subiectus nihil habet, quo fulciatur, præ-
ter uinculum ipsum.

32 Sin ossibus sic fractis mitella manum duntaxat, & articulum cubiti excipiat, reliquum uero brachium suspensum sit,
deprauatum inclinabitur deorsum.

Ex quatuor modis, quos paulo supra declarauimus, secundum hic tradit, qui primo contrarius est: siqui-
dem in priori mitella solum fracturam sustinebat: in hoc, quum cetera sustineantur, sola fractura sine ful-
cro est. Quemadmodū igitur in priori suspendendi ratione, ubi fractura, quæ sola a mitella sustineretur,
sublimior fuit, reliquæ uero partes utrinque humiliores, iure dixit depruari brachium totum in supe-
riorem partem conuersum: ita nunc, quum ea tantum membri pars, qua fractura est, non sustineatur,
deprimetur, & deorsum uersus inclinabitur, quo fiet, ut brachium in eam partem curuetur, atque ea de
causa, ubi callus circumdatus fuerit, puerum deorsum spectet. Exposuimus igitur uniuersam proposita ora-
tionis sententiam. legitur autem scripta duobus modis, si uocem spectemus, maxime inter se contrarijs:
re tamen, si animaduertantur, inter se minime discrepantibus. Itaque brachium suspensum nonnulli
intelligunt, quod a mitella non excipitur, sed solum in aere suspenditur: alij contra, omne id, quod a
mitella sustineatur, utpote, quum in inferiora minime inclinet, neque fiat ob id humilior, quod suspen-
so contrarium est. Merito igitur scripturæ, uerbis inter se pugnant, sententia conueniunt. nanque hæc
uox μετέστροφος hoc est, suspensum, quum apud expositores contraria significet, a quibusdam eorum citra
negationem scribitur, reliquum uero brachium suspensum: ab alijs negatione adiecta: reliquum uero
brachium non suspensum: uerba, ut illis uidetur, accommodantibus ad utramque significationem uo-
cabuli, μετέστροφος hoc est suspensum.

53 Debet ergo brachium suspendi per mitellam latam, mollemque, multum brachij cum prima palma parte æqualiter si-
sinentem.

Duas hic indicat suspendendi rationes, quas præterierat, eas inquam duas, quarum commune est ex-
tremam brachij partem sustinere: proprium autem utriusque, uel eam, quæ a cubiti commissura, uel
eam, quæ a manu tantum. Exequutus enim eam suspendendi rationem, ubi mitella solummodo fractu-
ram excipiebat, atque alteram, ubi utramque extremitatem, deinde subiiciens uerba proxime posita,
in quibus præcipit, ut plurimum ex brachio, cum prima palmæ parte, mitella æqualiter sustineatur, re-
liquas duas suspendendi rationes euidenter reprehendit: quum non habeant id, quod maxime requi-
ri uoluit. siquidem neutra primam palmæ partem, & plurimum ex brachio æqualiter fulcit, non tamen
proprie eas hic expressit: præcipue (ut dixi) quod intelligi ex superioribus possint: tum quod leuem
omnino noxam afferant, ubi nihil in deligando peccetur. duæ enim superiores suspendendi rationes,
ea de causa plurimum erant alienæ, quod fractura contineretur contrario modo, atq; eius partes utrin-
que, quum interdum sola a mitella attolleretur nulla eius particula fulta, interdum sola deorsum con-
uerteretur.

GALENI IN HIPPOCRATEM DE
FRACTURIS, COMMENTARIUS
SECUNDVS.

Vido Vido Florentino interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

D Curatio reliquarum simplicium fracturarum, luxationum, ac dimotionum, quæ
in humero, summa manu, pede, tibia, calce, & femore con-
tingunt hoc libro traditur.

De humero.

T ubi humerus perfringatur.

Testantur nonnulli ex ijs, qui librum hūc exponunt, Hippocratem, ut supra
ubi xv uocauit modo eam partem totam, quæ inter manum & cubiti articulum
est, modo cubitum, qui e duobus ossibus longior est, ita nunc humerum appel-
lare βραχιονα, nepe id os, quod a cubiti articulo pertinet ad humeri caput. Alij
non ipsa ossa, sed partes, quæ inter articulos sunt, uolunt ijs uocabulis nuncu-
pari, quod consueuerimus ita loqui, ille in capite plagam accepit, uel in
malis, aut naso, & ubi plaga cutem tantum uiolauit, & ubi altius aliquid
læsit, puta musculi membranam, neruum, arteriam, aut uenam. quin, quum humerum exalce-
raturum

raturum dicimus, ostendimus humero id mali incidisse, quod ulcus uocatur. at, quum definitione ulceris caro contineatur, quamuis nominatim non explicetur, ulceris tamen uocabulo notatur. carnis enim diuisionem appellamus ulcus, sic, ut, cum dicimus Dionem exempli causa humerum esse exulceratum, carnem humeri significemus. eadem ratione, quum fractum humerum dicimus, significari uolunt os huius partis eo uicio teneri, quod fractura nuncupatur. sed controuersia hæc de nominibus, ac significationibus nullo modo ad fracturæ curationem pertinet. neque enim quidquam officit, aut prodest. quæ uero in sequentibus docet, qua ratione curare fractum humerum conueniat, ostendunt. cuncta autem (ut mihi uidetur) plana sunt, non secus, atque alia, quæ supra de brachio tradidit. ea enim paucis admodum uerbis exceptis, clara erant. longius autem lapsi sumus, quum causam adiecerimus, cur singula præcipit: quæ res, & si expositionis fines excedat, fieri tamen (ut retuli) ab omnibus expofitoribus consuevit. at, quum hæc rationes alibi paucis ab ipso ostendantur, neque nos hic eas tanquam auctores adiecerimus, sed ordinem mutauimus. totus autem nunc propositus sermo, si per se examinetur, considereturque, perquam facilis est. adde quod ratio singulorum, quæ tractantur, fuit in sermone de brachio explicata, ad communia enim præcepta, quæ ibi tradita sunt, hæc quoque referuntur. primum de uerso brachio figurando: tum de extendendo, de componendo: postremo de continendo ac suspendendo, quæ continendi species est. His itaque habitis, si pauca quædam occurrerint, quæ non plana sint, ea in sequentibus aperiemus.

Si brachium extendatur, eoque sic figurato intentio adhibeatur, humeri lacertus intentus alligabitur, atque, ubi, qui deligatus est, cubitum curuet, humeri lacertus habitum mutabit.

Proposita orationi illud adijcere oportet, quod antea dictum est, scilicet, ubi humeri lacertus ab iniecto uinculo aliter figuretur, futurum esse, ut alias eius partes uehementer uinculum comprimant, alijs laxius sit, atque delabatur: compressæ item partes inflammatione tententur, sed relaxatis uinculis membrum peruertatur. Quare brachij habitus nullo modo uariandus est, sed perpetuo (ut supra demonstratum est) a principio ad finem seruandus. At contra, si ille habitus seruetur, in quo extentum membrum deuiatum est: uinculum quidem nullo loco arctius erit, aut laxius, sed ipse habitus, quum uitiatus sit (ut supra declarauimus) dolorem, atque idcirco inflammationem afferet.

Inuissima itaque intentio ad humerum sic adhibetur, lignum, quod cubitum æquet, uel paulo breuius sit, qualia sunt ligonum manubriola, habena ab utraque parte alligatum suspenditur: homo autem sublimiori alicui sedi insidet, brachiumque super manubriolum imponit, sic, ut id in alam indatur ea moderatione, ut ille uix considere possit, nihilque propius sit, quam ut suspendatur. tum aliquid aliud paretur, cui brachium inhæreat scorteo puluino superdato uno, uel pluribus, ita, ut ad eam alit uindem perueniat, ut cubitus ad rectum angulum collocetur. commodissime autem lorum molle, latumque, seu lata habena circumdatur, atque inde magni ponderis aliquid suspenditur, quod extendere conuenienter possit: aut in uicem huius, robustus aliquis in inferiorem partem cogit cubito cum humero ad rectum angulum figurato.

- A Lignum quod cubitum æquet.
- B Habena per quam suspenditur
- C Sedile sublimius.
- D Brachium super manubriolum impositum.
- E Aliquid aliud cui brachium inhæreat.
- F Scorteo puluinus.
- G Cubitus ad rectum angulum.
- H Lorum molle, seu lata habena.
- I Magni ponderis aliquid.

Ostensum est in libris de philosophia, naturæ iustitiam in eo consistere, ut quod unicuique conuenit, distribuatur, non lege aliqua, sed suo pte nutu, quod iam supra quoque dictum est. dictum est insuper, eum esse iustum habitum, qui aptum situm unicuiusque particulæ membri tuetur. demonstratum est etiam huiusmodi habitum minime omnium dolorem afferre. hic autem in brachio est, ubi cubitus cum humero ad rectum angulum collocetur. toto itaque brachio sic figurato præcipit hominem sedere, iuxta ipsum uero a priori parte poni lignum transversum, quale ac quantum est ligonis manubriolum. ligones uero appellat σκαπία, quibus terram fodimus (græci σκαπτήν dicunt) his annumerantur etiam bipalia, Attici μινύας uocant. uult autem huiusmodi lignum, quod iuxta collocatur, immobile reddi, sic, ut dum manus adiuuetur, nec sursum feratur, nec deorsum. quod continget, si ab utroque extremo habenis uinciatur: quæ ad aliquid sublime religentur, ut lignum

Alignum inde suspendatur. Præcipit igitur, ut æger brachium ante super ipsum imponat, hoc est, ut lignum transversum alæ subijciatur: tum is, cuius humerus fractus est, sedeat ita sublimis, ut parum ablit, quin suspendatur. sedere autem ægrum iubet, ut uires, dum manus adhibetur, sufficiant, neque propterea quod stet, conuellantur. neque in humiliori sedili hominem collocat, sed quam maxime potest alto, quum sedet: & ob ipsum medicum, ut rectus agere possit, neque plurimum cogatur deorsum inclinari: & ob ægotantem ipsum, cui magis expediat ita sedere. solent enim, quibus brachium extenditur, præ dolore ducentem sequi, atque attolli, nec in eadem sede penitus, qua collocati sunt a principio, permanere. quo fit, ut intentio remittatur. Hoc igitur cauens imperat, ut homo sedeat, quantum maxime potest sublimis, & prope suspendatur, ac si paulum attollatur, stet. quod, ubi eueniat, neque ipsum ægotantem, neque alios larebit, atque, ubi non lateat, paruo negotio rursus, uel ab alijs, uel per seipsum in priorem sedem restituetur. quin, ubi homo ita sedens stabit, paululum mutabitur: plurimum uero, ubi humilior fuerit collocatus. Quare ex sessionis mutatione minimum læduntur, qui sublimiori insident sedili, plurimum, qui humiliori. Constat itaque transversum lignum ab Hippocrate ea de causa sub alam demitti, ne brachio ab inferiori parte intento, æger sequatur, atque intentionem soluat. quod nos sine ligno soliti sumus sæpius facere per laqueos alæ circumdatos, quorum extrema uersus posteriorem partem extendenda sunt. non secus etiam alijs laqueis circumligatis fractum os in diuersa diducimus, ubi intentio, quæ per manus adhibetur, imbecillior sit, quam oporteat. Verum, si hanc credamus per se posse effectum præstare ut in puerili corpore, non opus est amplius laqueis, & multo minus machinamentis habentibus axes, ad quos extremos laqueos alligantes ualentius in diuersa contendamus. quo extendendi modo ad luxata porissimum utimur. In ea autem extendendi ratione, quam nunc probat, præcipit, ut brachium rei cuiusdam hæreat, quam ipse uocat ἄσπερος, hoc est, huiusmodi quidpiam, cui firmiter insidat, scorteo puluini subiectis: deinde ab imo humero iuxta cubiti articulum graue aliquod corpus suspendatur, quæ pondera καθύπευχον nuncupauit: hæc sunt, quibus uti consueuimus, ex ferro, ære, aut plumbo confectis. præterea lorum molle, latum, uel habena ualida imo humero circumdatur, unde pondera suspendantur.

Debet autem medicus curare, sans altero pede super quapiam re sublimiori collocato, componere autem os prominentioribus palmarum partibus. facile autem componitur. ea enim extendendi ratio optima est, si quis conuenienter ipsam adhibeat: post fascias iniicere a fractura orsus: reliqua uero omnia, ut antea insus est exequi; eademque de homine requirere: tum ex ipsdem indicijs intelligere moderata, necne sint: ac tertio quoque die soluere, & rursus deligare, arctiusque adstringere.

Eligit hunc chirurgici habitum tanquam firmiorem, idem in opere de officina medici præcepit, cum inquit [stantem uero oportet pariter ambobus pedibus bene insidere, sed agere altero insistentem, at non eius partis, cuius manus agit.]

Dein septimo aut nono die ferulas alligare. quod si uereatur, ne recte ossa concurrerint, interea soluere, dirigenisque rursus deuincire.

Quod in superioribus, qua de brachio, suppleendum esse existimauimus, idem nunc existimo, scilicet, quum omnia commode respondeant, eo tempore ferulas imponendas esse. Verum ubi de brachio egit, septimo die simpliciter iussit ferulas circumdari: in sermone uero de humero, coniunctionem, quam disiungentem appellant, usurpauit. ait enim, septimo, aut nono die ferulas alligare eo quod in humero ob musculorum, quibus continetur magnitudinem, quæ circa fracturam sunt, diuturniori tempore ex toto gracilia fiant, laxaque. ubi uero talia essent, ostendimus oportune tunc ad ferulas ueniri.

Humero os sepe quadraginta diebus conferuet, quos ubi excesserit, soluere oportet, & pauciores fascias dare, leuiusque arctatas, ac diutius uti uictu magis exquisito, quam ante: intueri autem manus tumorem, & uires.

Conferuere, quod παρὰ τὴν εὐρίαν dixit, intelligit, ubi fracti ossis partes callo firmantur, ut in superioribus etiam, qua de brachio. Quo autem grandius est humeri os, eo longiori tempore per callum glutinatur. Reliqua omnia, ex ijs, quæ dicta sunt de brachio, plana sunt. nulla igitur opus est explanatione.

Illud etiam ignorare non oportet, quod humerus natura ab exteriori parte gibbus est, & peruertere facile solet, ubi male curetur. quin & alia ossa omnia, que naturaliter aliqua parte gibba sunt, ubi comminuta curantur, facile ab ea peruertuntur. Ergo, ubi tale quidpiam timetur, lata fascia humerum excipiens in orbem circa pectus agatur: & quum quiescere humerum oporteat, pannus multiplex implicatur inter cubitum, & latus subijciatur, uel quidpiam huius generis aliud. hac enim uia os gibbum dirigetur. est autem cauendum, ne nimis in interiorem partem conuertatur.

Quæ in sermone de humero usque ad finem scribuntur, omnia clara sunt. namque ipse causam exponit, cur in exteriorem partem conuertatur, & quo pacto in contrariam coactum dirigi debeat. iussit autem, ut multiplex pannus inter latus & cubitum demitteretur, ne humerus attingat latus, sed in medio spaciū sit, quo compulsus habena ad pectus adducente minime deprauctur, quum natura in exteriorem partem spectans ad interiorem conuersus dirigitur.

Pes hominis ex multis minutisque ossibus constat, quemadmodum & manus.

Similitudinem quandam habent inter se totius cruris & brachij partes. qualis enim est humerus in brachio, tale est in crure femur: quale item in brachio est id, quod est inter cubitum & manum, tale in crure id, quod inter genu est & pedem: reliqua uero pars, scilicet manus, pedi respōdet. Ceterum manus apud græcos proprium nomen non inuenit distinctum a toto brachio, sicut pes, qui nomen habet distinctum a toto crure, quare Hippocrates merito pedem simpliciter *πῶδα* uocauit *ἄκρον* uocabulo non adiecto: manum uero non uno uerbo expressit, sed *χεῖρα* dixit, quod brachium significat *ἄκρον* adijciens, quo extremum notatur. Sed satis dixi de usu nominum, uenio ad res. Ijs, quæ superius tractauit, proximus erat sermo de manu, ipse uero non tantum agit de hac, sed etiam de pede, sermonemque de ipso dilatat, quod maiorem diligentiam requirat. Dicit ergo utramque partem ex multis minutisq; ossibus constare. nos autem adiungimus & duris, quandoquidem medulla carent, caua minimū sunt, & a lapillis paruis non abhorrent. Simile igitur est totum brachium toti cruri, atque itidem unius extremum extremo alterius. qualis enim in manu primæ palmæ pars est, tale est in pede id, quod inter talos est & plantam. tum qualis in manu palma, talis planta in pede est. similitudo autem, quæ inter digitos est, uel me tacente, clara est. præter hæc in pede sunt ossa iuxta calcem, atque idcirco de pede plura uerba facit, quàm de manu. quæ quidem pes habet, communia quoque ipsius manus primum enarrat, deinde illa subdit, quæ proprie ad pedem pertinent. Primam igitur palmæ partem complent octo ossa, palmam quatuor. at singuli digiti ternis ossibus continentur, ut in uniuersum ossa manus septem sint & uiginti. sed in pede quatuordecim sunt ossa digitorum. nam magnus digitus ex binis cōstat, planta ex quinque. quocirca in utraque parte sunt decem & nouem. Totidem in manu palmam & digitos explent, quum planta uno osse palmam excedat, ac digiti manus, pedis digitos æque uno osse exuperent. quocirca, si utraque pars ad utramque conferatur, idem erit ossium numerus. Restant in manu ossa octo, quæ primam palmæ partem constituunt: in pede autem ea pars, quæ inter talos & plantam sita est, cum calce ac talo, quæ omnia ossibus octo continentur. Calcis autem os, omnium, quæ in utriusq; extremitate sunt, maximum, sustinet talum & crus, ac prope corpus fert uniuersum, ubi stamus: a priori autem parte committitur cum osse, quod a cubi similitudine *κνῆσενδῆς* appellatur: perinde atque tali caput, cum eo osse, quod, quia scapham representat, *σκαφοειδῆς* dicitur, cum utroque horum iunguntur alia ossa quæ partem potissimum inter talos & plantam explent. Si quis autem uelit talum extremo cruri reddere, idem erit ossium numerus in utriusq; membri extremitate, ita, ut docendi modo, non natura ipsa rerum inter se discrepent, qui uiginti septem, & qui uiginti sex ossa pedis esse affirmant. erunt enim uiginti septem, ubi talus non annumeretur cruris ossibus, sed sine hoc uiginti sex. Recte igitur scribit, pes hominis ex multis minutisque ossibus constat, quemadmodum & manus. agit. n. cum ijs, qui prima elementa didicerunt, & incidendis corporibus operam dederunt, in memoriam reuocās, quæ perceperunt ad hunc locum facientia. quum non solum scire conueniat propositarum partium utraq; ex multis duris minutisque ossibus constare, sed meminisse etiam habitus & magnitudinis singulorum, & qua ratione cum proximis connectantur. quod positionem uocant, ut, ubi aliquod ex ossibus, quæ in his partibus sita sunt, suo loco mouetur, prompte restituamus.

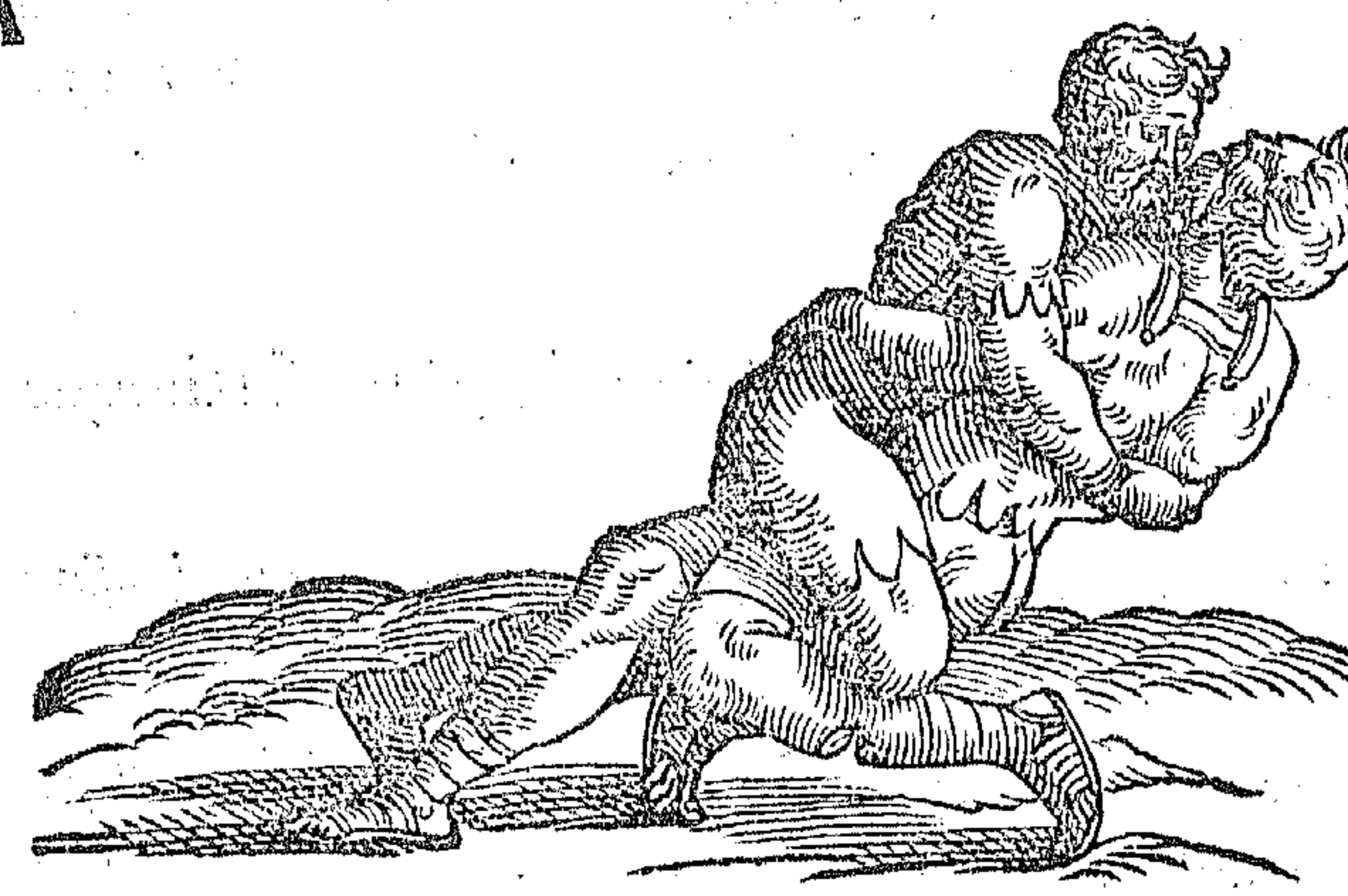
Ossa hæc fere non rumpuntur, nisi acuta, uel graui quapiam re carnosa partes uulnerentur. De uulneratis autem dicemus, ubi ulcerum curationem persequemur.

Carnosas partes *χρότα* nuncupauit, quo uocabulo uocant Iones, quidquid in nostro corpore carnosum est. cuius generis præcipue sunt, cutis, & musculi, tum membranæ ac uiscera. ossa uero cartilaginæ & ligamenta *χρότῶς* uocabulo non significant. ad hoc etiam exemplum uidetur usurpari ab Homero, quum corpus *χρότα* uocat his uerbis.

Semper erit firmum generi ipsi corpus, & acre.
Et iterum.

Ne flens ipsa sibi corpus laceraret honestum.

Propositarū igitur partiū ossa ait, fere nō perfringi sine ulcere. illud. n. nisi carnosæ partes uulnerent, idem sibi uult, quod sine ulcere. nihil aut̄ interest, quod ad hunc locū attinet, ulcus ne an uulnus nominetur. atqui carnosæ partes extremis membris minima est, plurima autem in humero & femore. Ea igitur tota facile lædit, ubi externum aliquid super manum uel pedē incidat, quod frangere aliquid possit ex ipsorum ossibus. Abrūpitur aut̄ os quatuor de causis maxime generalibus. super ipsum enim uehementi impetu incidit aut aliquid cōterendi uim habens, quod plane necesse est natura durum esse, & mole non exiguū: aut aliquid, quod non tantum cutē, & quæ inter cutem sunt & ossa, sed hæc quoque secare possit. quem morbū Hippo. in libro de uulneribus capitis *ἔδραν*, quasi defectionem appellat: nonnulli etiā ob saltū ex altiori loco fregerunt tibiā, uel femoris os, q̄ sicciōra his essent, & nō ita densa: uidemus item in palæstra cōminui os *κατὰ περίλασιν*, hoc est, ubi tibia una cum sura perfringitur, & præter fracturam, uulnus quoq; magnum accedit, atq; ossa nudantur. quod fracturæ genus accidit, cū luctantis membrū cruri ipsi transuersum subijcitur, atq; utrunq; eius extremū, tam quod a genu, q̄ quod a pede est, deorsum uersus cogit. Euenit hmoi tale lignis, quæ nos de industria rumpimus. imposita. n. super utriq; femur obliqua, & manibus ab utroq; extremo in inferiorē partē coacta effringi media uidemus. Quemadmodum

Quemadmodum igitur, neque magnum lignum, neque ualidū, sed paruum & infirmum hac ratione frāgitur, ita, cum os infirmum natura fuerit, medium sub propositis palæstræ generibus perumpitur. At ossa, quibus extrema membra cōtinentur, sub huiusmodi palæstræ generibus, siue ex superiori loco saltātes deorsum ferātur, & in terram incidant, siue pes uehementē conuellatur, non facile rumpuntur. his enim ictibus frangitur ligamenta ossium magis, quàm ipsa ossa. cuius causa est, eorum nō tam exiguitas, quàm durities. sed neque externa, quum magna ui super incidit, possunt hæc ossa facile perfringere, nisi duriora illis sint, & grādia. at quod tale est,

neque carnem inuiolatam relinquit, quemadmodum nec ictus ab acuta re. nam & hic priusquam attingat ossa, quæ ipsis superiniecta sunt discutit. Quare merito dixit ossa hæc fere non abrumpi sine ulcere. sed quoniam in sequentibus seorsum de fracturis ager, quibus carnis quoque uulnus accedit, hæc ad eum huius libri locum reseruaui.

Si quis erumpat ex digitorum articulis, uel aliud quidpiam ex ijs ossibus, quibus continetur pars pedis, quæ inter talos & plantam est, compellere singula in suam sedem oportet, quemadmodum in manu.

Quod ait, quemadmodum in manu, accipiendum est, non quasi aliquid præfatus sit de ossibus, quæ in manu sita sunt, sed quasi ita scripserit, singula ossa pedis in suam sedem compellenda sunt, id, quod etiam fieri debet in manu. Compellere autem Hippocrates dixit *ἀναγκάζειν*, uel, ut alia exempla habent *καταναγκάζειν*, quod idem sibi uult, ac si dicat, os suo loco motum restituere. mouetur autem, ubi ligamenta, per quæ cum proximis annectitur, abrumpuntur, non tamen abrumpuntur omnia ligamenta, quæ prolapsum os in orbem comprehendunt. raro enim id ex toto accidit. in quo casu os, quod ita læditur, suam sedem relinqueas ad cutem prorumpit, præsertim quibus ea laxior est, ita, ut ossi, quod prolabitur, parum renitatur. ea uero de causa fere non solet os, quod mouetur, in inferiorem partem pedis excidere, quia cutis, quæ pedi subiecta est, crassa est & dura: quod uestigium uocatur. adde, quod, quæ pedem feriunt, plerumque a superiori parte super ipsum cadunt. Ergo hac una uia os, quod suo loco mouetur, in inferiorem partem excidet, scilicet, quum ex superiori loco quis saltauerit super rem aliquā, quæ eminentias habeat admodum asperas acutasue. Quæcūque igitur undique profus resoluta sunt, ubi sua sede mota in superiorem, uel inferiorem pedis regionem ueniunt, ægre reconduntur: siquando autem (quod raro accidit) recondantur, semper magno negotio in sua sede seruantur. namque, ubi os rursus uehementē moueatur, nihil erit, quod ipsum contineat, utpote solutum ligamenti, quibus alligabatur: quæ si non fuerint ex toto abrupta, sed aliqua ex parte integra, sicut euenit, quibus procidere solet, distendentes totum pedem urgebimus.

Tum cerato mederi pannis fasciisque, non secus atque ubi frangitur, excepto quod omittende ferule sunt, eodemque modo adstringere, ac tertio quoque die alligare. is autem, qui deuincitur, similiter atque in fracturis adstringi se respondeat, uel laxari.

Qualem curationem ad fracturas tradidit, talem nunc ad ossa, quæ extremis membris mouentur, præcipit adhiberi. Primo, siquidem extendere conuenit, ad hoc, ut ossa, quæ prolapsa sunt, in suam sedem compellantur: tum, ubi reposita fuerint, deuincire, consilio ad idem directo. propositum enim est membrum ab inflammatione, tueri, & sub linteis adstringere, continereque os, quod restitutum est. In superioribus autem ostensum est hæc nullo modo recte fieri posse, nisi sanguis, qui in affecta sede subsistit, ad summum atque inum membrum depellatur, prohibeaturque, quo minus alter conerrat. Hæc itaque, si in memoria habeantur, spectantes uniuersam uinciendi rationem fracturis idoneam inuenimus, quam hic utendam dixit, nisi quod ferulæ non debent circundari. quandoquidem loci natura eas non patitur. nam partes quibus ferulæ iniiciendæ sunt, æque planæ esse debent, cuiusmodi non est ea pars pedis, quæ inter talos & plantam sita est.

Omnia hæc uiginti diebus perfecte ad sanitatem perducuntur, nisi, quæ cum cruris ossibus iunguntur, uel ex eius regione sita sunt. interim uero iacere conuenit, non tamen id sustinent, qui morbum pariu faciunt, sed ingrediuntur priusquam conualescant, eo que fit, ut plerique non bene sanentur, sed subinde languoris sensu aliquo tententur, atque id quidem non iniuria: ferunt enim pedes onus corporis totius. Vbi ergo nondum conualuerunt, si inambulant, articuli, qui moti sunt, male confirmantur, atque hæc de causa subinde ossa dolent, quæ cruri iunguntur. Porro quæ cruris ossibus iunguntur, ceteris maiorā sunt & cum mouentur, longiori tempore confirmantur, sed medendi ratio eadem est.

Cruris ossa intelligit tam suram, quàm tibiā. uolens autem significare e regione, *κατὰ γῆν* dixit, quæ loquutionem sæpius uarijsque in locis usurpauit. sed & paulo inferius eadem ter ex ordine utitur, de crure pertractans, quum ait, femoris enim caput superius corpus fert. id autem ab interiori cruris parte situm

te fitum est, at non ab exteriori, sed e regione tibiae, tum quia pars altera corporis e regione huc pro-

Pluribus autem fasciis, pannisque utendum est.

Vt ossa, quae reposita sunt, suo loco maneant, solent tum fasciae, tum panni circumdari, praesertimque

Fere autem hinc atque hinc uincire conuenit, adstringereque, sicut cetera omnia ea parte potissimum, qua os prolapsum

In prioribus imperauit, ubi fractum os in aliquam partem conuertatur, si ad dextram inclinet, ut ad

Quotiescunque uinculum soluitur, multa aqua calida fouendum, in omnibus autem, quae iuxta articulos sunt affectibus

Quum leniendus dolor est, & corpora, quae adstricta sunt, laxanda, tunc praecipit, ut multa calida aqua

De calce.

Quicumque ex superiori loco saltantes, calci uehementer insistant, his ossa diducuntur, uena sanguinem effundunt, carne

Quicumque ex superiori loco saltantes, calci uehementer insistant, his ossa diducuntur, uena sanguinem effundunt, carne

Coniungitur item uenis & neruis grandioribus, posteriorque chorda huic ossi innectitur. Hos igitur curare oportet ce-

Coniungitur, inquit, os calcis neruis quos nominat επικαιρους, id est, grandiores, tum uenis non par-

Quod si cutis, quae calcem tegit, naturaliter tenera est, relinquenda est, quomodo se habet: sin dura & crassa, qualis in

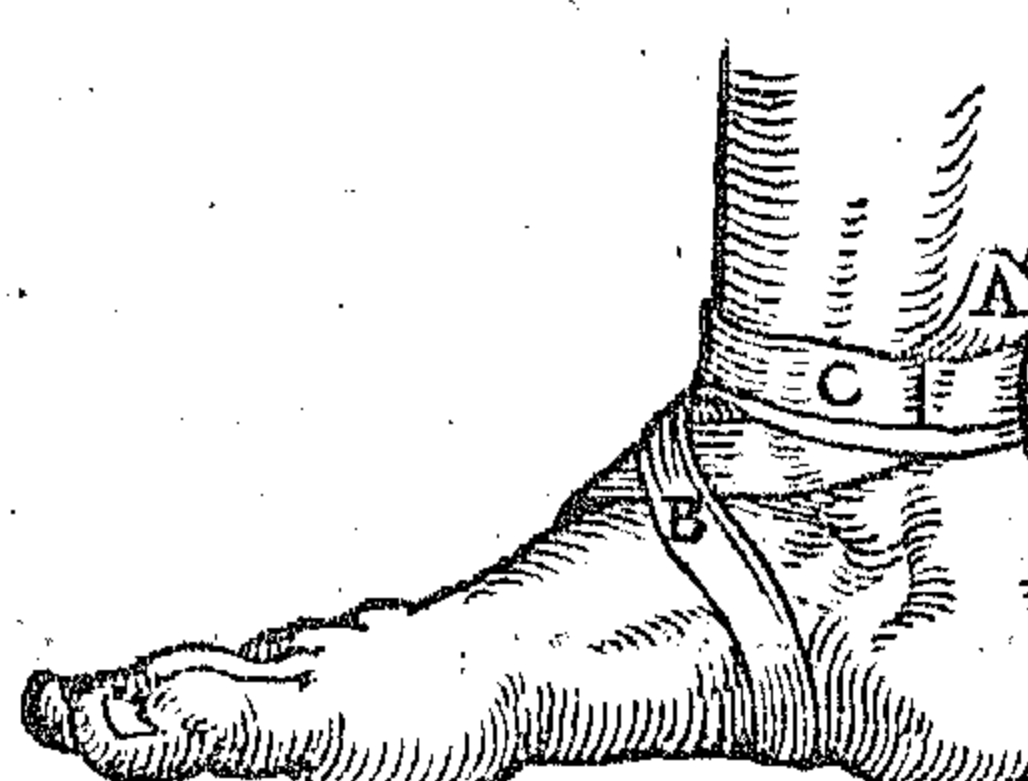
Propositis uitijis circa calcem, atque adiunctas partes periculum est, ne ingens dolor atque inflam-

A de incidendis neruis ostendimus. Reliqua igitur uniuersa curatio diligentem animaduersionem requi-

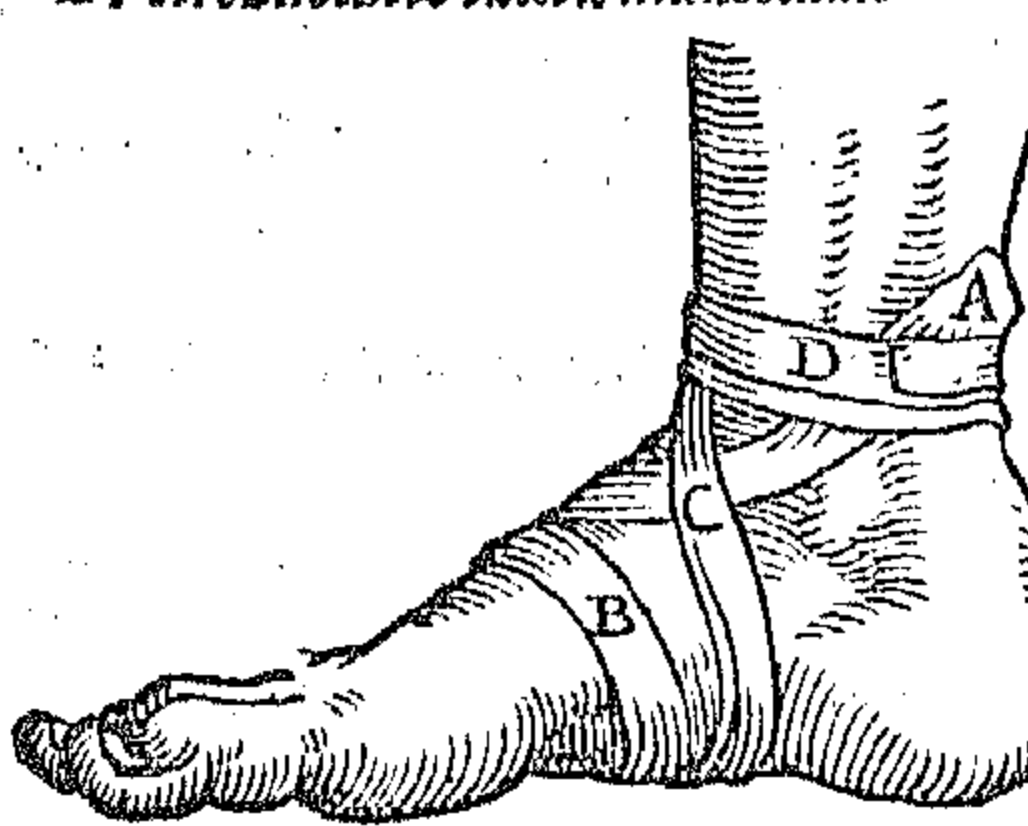
Hac bene alligare non cuiusuis est, nam si quis uinciat eo modo, quo cetera circa talos uinciuntur, fascia modo ad pe-

Dictionem, bene, ἀγαθῶς dixit, saepe enim ab alijs ueteribus ita usurpatur. praecipit autem, ut uitia,

A. initium fasciae. B. decussatio ad figuram X, littera. C. circumuolutio iuxta malleolum.

A. initium fasciae. B. circumuolutio in orbem circa plantam. C. decussatio. D. circumuolutio iuxta malleolum.

Atque hoc pacto periculum est, ne os calcis corrumpatur.

Corrumpatur dixit σαλευσθαι. nam, quum pars ex toto corrumpitur, ueteres dicere id uitium so-

Quod ubi corrumpitur, morbus eum durat.

Apertius dixisset totam aetatem hominis. habet autem ipsius oratio hanc mentem. si quando calx corrumpatur, casus curationem non recipit, quodque ex eo sequitur malum, totam aetatem hominis durat.

Nam alioquin, ubi calx hoc modo non corrumpitur, sed quod nigrescat, quia dum homo iacet, negligenter habitus sit, uel quia crus iam diu graue uulnus acceperit, quod calx etiam sensit, uel uitiati femoris, aut alterius affectus causa diu iacuerit, diuturna tamen res est, & molesta. tum subinde recrudescit, nisi summa diligentia, & longa quiete attendatur. Quare quae- cunque hoc modo corrumpuntur, praeter aliam noxam, corpori summum quoque periculum afferunt.

Calcis os (inquit) non modo ex propositis affectibus uitari solet, sed ex eo, quod calx diu iacuerit (quam rem πρῆσις dixit) nigrescit saepe, quando negligenter fuerit collocatus. id autem conuenit, ubi super quapiam re dura continetur, neque subinde attollitur: sed ijs, quae subiecta sunt, continenter calefit, premiturque. Quocirca attollendus est, mutandusque orbiculus ex lana molli, quae nonnulli ex graecis τρῶσιον dicunt. eius autem cauum respondere debet magnitudini calcis, quo orbiculo ita calx fulcitur, ut imum eius attollatur, ne comprimat: ne incalecat, ne expirare prohibeatur.

Sequuntur enim febres acutae admodum, continentisque, cum tremore, singultu, mentis alienatione, quae paucis diebus hominem precipitant.

Hac fieri inquit, ubi calx corrumpitur, non ea de causa, quia os alienatur. ipsum enim, si per se circumscribatur, nullam superiorum partium afficit, sed quia ad partes, quae ipsum cingunt, ipsique alligantur, eius uicium pertinet, idcirco superiores quoque corporis partes laeduntur. Chorda igitur, quae calci innescitur, ubi inflammatione teneatur, musculos quidem posterioris partis cruris, quae carnosa prominet, propter consortium afficiet, quum ab ipsis oriatur. quibus musculis affectis, nerui, qui per eos distribuantur, prompte laedentur, quemadmodum & arteriae, per quas cor noxam sentit, sicut per neruos cerebrum. Sed quoniam cor innati caloris fons est, cerebrum uero per se rationis domicilium habet, & per musculos partes mouet motu, quem uoluntarium dicunt, consequens est, ut propter cor febris oriatur, mentis alienatio, propter cerebrum, tremor, neruorumque distentio, propter musculos, singultus, propter stomachum, qui plurimum neruofus est.

His accedunt, uenarum sanguinem fundentium liuor, nausea, gangraena. causa compressio est, possunt haec alioquin incidere, etiam si nihil corrumpatur. Haecenus de ijs, quae superueniunt, ubi iustus uehemens admodum fuerit. pleraque tamen leuiter colliduntur, neque ita magnum studium & diligentiam exigunt, sed curari nihilominus recte debent. quod si casus uideatur asperior, sulcire oportet, aliaque efficere, quae proposui.

Sanguinem fundentes intellexit uenas grandiores, quandoquidem his diuisis sanguis effunditur, quod exiguis uenis non accidit. parum enim ab his sanguinis profluit, celeriterque citra noxam in oris plagae concreuit. Nausea nomen duxit a nauessantibus, atque ea de causa uomentibus, quam appella- uit ναυσία, cum Ionae ναύτιος, id est, nauis sic appellent. ac fere, quod ante dixit ἐκ τῆς πύσης, uocat nunc ναυσίωσις, ubi uenae sanguinem expuunt, & quasi uomunt: tum sua imbecillitate, quam inflammatio attulit: tum multo uitiosoque sanguine oppressa, quem constat sub huiusmodi affectibus uitari. Gangraenam uocauit, quum uenae ex ingenti inflammatione emoriuntur. quorum omnium causam esse affirmat alienam uinciendi rationem, quae duplex caput habet: unum, quod calcem non comprehendit, sed nudum relinquit: alterum, quod partes, quas complectitur, arctius adstringit. Diligentiam expressit uocabulo μέτρος. sic enim ab Ionibus appellari solet, & ab ipso saepius nominatur.

Fasciamque maxima ex parte ad calcem dare, & modo circa extremum pedem, modo circa medium, modo etiam circa cruris obuoluerit: tum, quae his proxima sunt, hinc atque hinc omnia comprehendere, quemadmodum supra ostensum est, neque arcte admodum alligare.

Vinciendi rationem probat contrariam illi, quam supra damnauit, quaeque apud multos in usu est, sub qua sanguis ex alijs partibus pedis ad calcem transmittitur. debemus enim superantes succos, a calce ad alias partes depellere, hunc uiuientes, quomodo supra ad fracturas docuit, fasciamque maxima ex parte ipsi obuoluentes, non tamen nimis arctantes.

Sed linteorum numerum augere.

In superioribus etiam indicauius Hippocratem uelle, ut uinculi firmitatem, uel fasciarum numero moliamur, uel arctius adstringendo.

Maxime item ad rem pertinet ueratrum eodem die epotum, uel certe posteriori. praeterea tertio die resoluerit, & rursus deligare.

Veratrum potui praestat, non eo nomine tantum, ut quae super sunt, purget, sed & in aliam partem uertat. constat autem dari ab Hippocrate album, quod uomitum excitat, & a toto corpore materiam in uentriculum auocat, priusquam ad intestinorum sinus deducatur. quod autem album intelligi debeat, plane licet

E 27

22

F

23

A. l. 4. 23. c. 11.

24

Auicib.

25

26

27

Anelicet ex sequentibus colligere. Inquit enim: sed si homo uacat febre, per superiora conuenit purgare sicut dictum est: Quod igitur ea, quae superant, utiliter educantur, quodque ad contrariam partem, atque affecta est, materiam depellere magnum momentum habeat, euidentissime apparet: at num albo ueratro moliri id expediat, nondum est manifestum. strangulare enim interdum solet, ubi redundat in corpore glutinosus succus, aut crassus. quocirca hic prius dissipari debet uictu extenuandi uim habere, de quo totum librum composuimus. Fallacissimum ergo est ueratrum dare, antequam corpus uictu praeparatur, quum saepius non facile sit, ut quales corpori supersint succi, dignoscantur. Hippocratis saeculo ueratrum album fortasse tuto sumebatur ob rationem uictus eorum hominum, qui curabantur, qui uitae genus non ociofum sequebantur, aut intemperans, sed laboriosum, paucisque alimentis erant contenti, sic, ut crassos succos nulla ratione contraherent. neque enim nos latet fieri hos, cum ocio, tum abundantia. Quod si uim aestimaueris corporum eius saeculi, quam ex eiusmodi uictu comparabat, magis adhuc dari ueratrum permiseris. quum, quae uomitus affert incommoda, ferre homines illi facile potuerint.

Ex eo autem intelligitur, futurum necne sit, ut hi affectus recrudescant, namque, ubi sanguis a uenis transfusus, nigrities, & quae his proxima sunt, subrubicunda sunt, & subdura, periculum est ne recrudescant.

Malos affectus, qui recrudescunt, uocat πάλιν οτα, & πάλιν οταίνεν dicit, quasi mala rursus fieri. Docet autem quibus indicijs cognoscantur propositi affectus, quando futurum est, ut rursus mali fiant. Quae indicia ad superuenientem inflammationem spectant, quam in primis cauit, ne oriretur. Quilibet igitur inflammatio rubicundiorum duriorumque cutem efficit, quorum neutrum opus est affectis partibus. mollis enim esse debet, ac subuitidis sanguis a uenis transfusus. hunc enim uoluit citra inflammationem suppurare. quare, si membrum molle sit, & non rubeat, inflammationem abesse demonstrabit. suppurantem sanguinis indicium erit carentia utriusque coloris, ruboris scilicet & nigritiei. nam, ubi ruber est, inflammari: ubi extoto niger est, neque superari, neque concoqui se a natura denunciat, sed: coctum esse. Hoc enim ipsi accidit, ubi diutius extra uenas maneat, etiam, si in corpore contineatur, siquidem in eo casu nunquam in pus uertitur. Contra, si natura in corpore superet, uertitur in pus, si ea uiuicatur, putrescit, non secus, ac ubi extra corpus est, atque adeo magis, quum in calido loco retineatur.

Sed, si homo uacat febre, uomitu purgetur, sicut dictum est: idem conuenit, si febris sit, sed non continua: ubi ea non intermittat abstinentum a purgatione, a cibo & sorbitione, aqua potui danda, uitandum uinum, sed non οξύλευς.

Purgare πρῆσις dixit. consuevit enim Hippocrates usurpare id uocabulum, non ubi quaeuis medicamenta adhibet, sed solum, ubi purgantia. praecipit autem, ut ueratrum eodem die detur, uel posteriori, priusquam inflammatio in affectis partibus oriatur, atque homo febricitet. sed, si febris praetulerit: siquidem leuis est, ueratro nihilominus utitur, nos uero neque integro homine dare ueratrum audemus: si uehemens, id praesidium omittit, sed maximam abstinentiam imperat, non cibo, non sorbitione utens, solam potionem adhibet, neque hanc uini, quod licet nusquam posuisset, fugiendum esse manifestum erat. permittit autem, ut aeger ea potione utatur, quae dicitur οξύλευς, uel etiam mulla. haec enim potui praestat in tenuissimo uictu, & tertium ad haec oxymel, quod ex mulla, & aceto constat. sed οξύλευς fauos habet dulcissimos maceratos, atque incoctos, sicut etiam nunc in Hellade componitur, cuius ratio est. Fauis expresso melle in ollam conijciuntur, in qua pura aqua sit: tum inferuent, donec omnem profus humorem in aqua posuisse uideantur. is autem humor reponitur, seruaturque, & astituo tempore bibitur ad sitim tollendam, frigida aqua dilutus. Hac ergo potione nunc utitur Hippocrates, si ea non est, sumere mullam licet. sed oxymel, ubi neruosa partes uitiatae sint, alienum est. a ceto enim tentantur, quam rem & usus docuit, & ipse demonstrauit. quibus uero idoneum sit oxymel, ostendit in libro de ratione uictus in morbis acutis, quem male nonnulli inscribunt, In Cnidias sententias, nonnulli, De ptisana, neque etiam hi recte.

Sed si nullum periculum est, ne recrudescant, sanguis suffusus, nigrities, proxima partes subuitides sunt, & citra duritiam.

Vis horum uerborum exposita est in eo sermone, ubi inquit, namque, ubi sanguis a uenis transfusus nigrities, & quae his proxima sunt, subrubicunda sunt & subdura, periculum est, ne recrudescant: illis enim, scilicet subrubicundis & subduris, nunc opponit subuitides, & sine duritie. sunt enim subuitides, ubi paulatim in pus uertuntur: duritie carent, propterea quod inflammatio non est admodum uehemens. id enim causa fuit, quam obrem effusus sanguis uerteretur in pus.

Quod idoneum testimonium est, ubicunque sanguis transfunditur metuendum non esse, ne malum recrudescat.

Idoneum dixit ογαδδδ, quasi certum stabile, uerum, perpetuum. testimonium posuit pro signo, siquidem testis est, nobisque opinionem facit eorum, quae ab Hippocrate propositis uerbis traduntur. Inquit igitur positum indicium certum esse, ubi sanguis suffunditur, non solum in calce, sed in ceteris partibus etiam, idque iure, quum non ex partium indicatione, sed ex ipso sanguine transfuso intelligatur. Malus

Malus autem transfusi sanguinis affectus, non par affert periculum. differt enim pro natura partium, quibus suffunditur. Prouenit tamen periculum non ex ijs partibus, sed ex sanguine suffuso, qui in pus non uertitur. quominus in pus uertatur, prohibet ingens inflammatio, uel sub aliena uinciendi ratione orta, uel ob succos, qui, aut copia sui male habent, aut corrupti sunt. quibus Hippocrates succurrit purgatione per medicamenta, nos per uenæ sectionem, miramurque ipsum hac sola contentum non fuisse, quum hoc præsidium nouerit, atque ad huiusmodi casus adhibuerit. siquidem in libro de articulis inter alia, quibus opus esse censet ad costas collisas, uenam incidi in cubito iubet.

Sin duræ sunt, & liuent, nigritie pe ricitantur.

Sanguis etiam, qui super terram funditur, interdum diutius conseruatur, modo magis flauus fit, modo in nigriorem, modo in euidenter atrum conuertitur. uerisimile autem est ab aere, in quo continetur, sereno, nebuloso, humido, sicco, calido, aut frigido uarie colorari. Præcipua uero causa uarietatis colorum consistit in ipso sanguine, qui uarius est, sicut in singulis hominibus conspicitur, uel ad arram bilem magis, uel ad flauam seu pallidam, uel ad pituitam accedens, uel etiam aquosus. Id quod illi etiam accidit in animalium corporibus. namque a uenis transfusus in uarios colores conuertitur, & ubi non superetur, & ubi a partibus, quæ ipsum continent, in pus uertatur. Merito autem hoc tempore liuidus apparet. color enim liuidus illis interiectus est, qui nigri penitus sunt, & qui floridum colorem habent, qualis præsertim est rubicundus, & flauus. sed & hic color, liuidus inquam, a colore florido recedens, ad nigrum accedit, qui apparere etiam solet, ubi, quæ nigra sunt, dum suppurant, inalbefcunt. Sæpe enim uidere licet, quæ nigra sunt, quum incipiunt uerti in pus, liuida se ostendere: tū paulatim nigritie amissa ad ignis colorem accedentia, albidiora euadere. est enim pus cinerei coloris. Indicat ergo Hippocrates nunc discrimen in eo sanguine, qui transfusus liuidum se ostendit. nam, si cum duritie sic appareat, partes inflammatione tenentur: si sine duritie, inflammatione uacant. quæ inflammatione carent, naturam robustam demonstrant, & sanguinem concoquendum esse, & in pus uertendum: at inflammatio naturæ infirmitatem indicat, quæ ob inflammatarum partium imbecillitatem, & multitudinem mali succi subsistentis, transfusum sanguinem, nec cōcoquere potest, nec in pus uertere. Sequitur itaque, ut nigrescat & corrumpatur.

Pedem uero expedit ita collocare, ut reliquo corpore plerumque paulo sublimior habeatur, sanescit autem sexaginta diebus, si quiescat.

Si pes humilior sit, sanguis, qui ex crure ad ipsum confluet, inflammationem excitabit: si sublimior, nihil confluet. atque idcirco sublimior omnino continendus est, non tamen multo. dolet enim, si diutius hac ratione contineatur. quæ uero dolent, in inflammationem incidunt. Sublimiter ergo figurandus est, quatenus non doleat. hoc autem comperies. si tendi pedem senties, ubi paulo altior contineatur.

De crure.

Crus binis ossibus continetur, quorum alterum altero ab una parte multo, ab altera paulo tenuius est.

Verba hæc, quibus crus appellat *κνήμην*, eorum confirmare sententiam uidentur, qui uolūt brachium, humerum, tibiam, & femur, uocari ab Hippocrate, non totum id, quod compositum ex ossibus & partibus superiectis est, sed sola ossa. At reuera ex his ipsis uerbis colligitur, non hoc modo, sed illo etiam accipi posse. quare nomina hæc, quibus utitur, duobus modis accipere licet, sicut accipiunt, qui ea referunt, modo ad ipsa ossa tantum, modo ad ossa simul & partes, quibus ossa superconteguntur, sic, ut *κνήμη* appelleretur id, quod inter pedem est, & genu. Duorum autem ossium, quæ in ea parte sita sunt, alterum scilicet tibiam græce appellari *κνήμη*, reliquum scilicet suram, *περόνη*: ad hæc tibiam pleniorum esse, suram uero tenuiorum, ac in medium, quod minime carnosum, & per uniuersam hanc partem a summo ad imum in longitudinem fertur, & in his, qui graciles sunt, conspicitur (græce *αυτὴ κνήμη* hoc est H anterior tibiæ pars uocatur) tibiæ partem esse, non suræ, atque alia, quæcunque ad ossa pertinentia scire licet, omnia exposuimus in libro quem de ossibus confecimus, ad eos, qui primas institutiones addiscunt.

Hæc ad pedem inter se iunguntur, communemque appendicem habent.

Communem non debemus ita accipere, quasi continuam, atque omnino unam, sed quasi utriusque appendices inter se iungantur, & unius tantum opinionem faciant. ita enim inter se conueniunt hæc appendices, ut una esse uideatur. extremæ uero earum partes rotundæ, qua carne nudantur, non recte a quibusdam talus nominatur. perpetua enim chorda talum continet ab interiori parte, qui ab hac reclusus nec uisu comprehenditur, nec tactu.

Sed recte in crure debiscunt.

Dehiscunt proposita duo ossa recta in crure, hoc est, in longitudine cruris non se contingunt, neque inter se connectuntur.

Ad femur autem iunguntur, & appendicem habent: appendix uero discrimen.

In commissura genu, caput tibiæ longe crassius est, quam suræ, atque idcirco appendix tota esse tibiæ uidebitur, ipsamque ab exteriori parte sura fulcit. Discrimen, quod *δυσπίση* uocat, id intelligit, quod

A quod in medio extat neruosum cartilaginofumque, quod processus femoris, qui in tibia coniungitur, distinguit sed in ossibus eorum corporum, quæ iamdiu mortua sunt, corrumpitur, sic, ut aliquis de cipiatur, falsumque existimet, quod ab Hippocrate scribitur, iniuria quidem, quomam in recenti caduere id semper apparet.

38 *Longius autem paulo est alterum os, quod a parte minimi digiti est. natura ossium cruris sic se habet.*

Quod inquit longius, ego sic scribendum censeo, longius autem paulo est alterum os a parte minimi digiti. Quod si non hoc modo, sed illo Hippocrates scripisset, confirmaret prorsus tibiæ appendix ab ima parte diu taxat.

39 *Luxantur hæc modo a parte pedis: ac tunc, modo una cum appendice ossa ambo, modo appendix tantum mouetur, modo alterum os.*

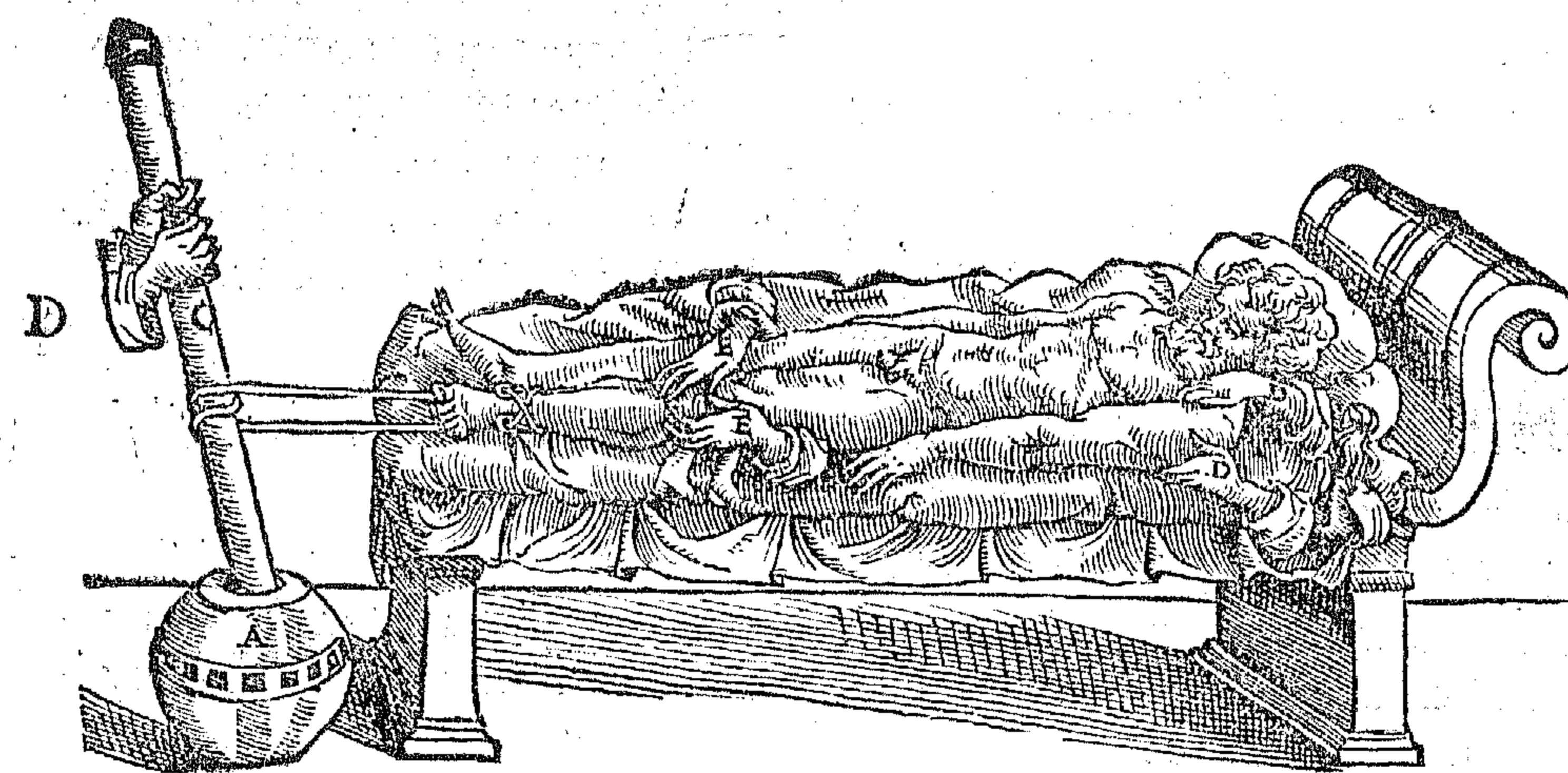
Putant medicorum aliqui uerbum *δυσπρίην* usurpari ad ea ossa significanda, quæ toto loco mota sunt, sed *δυσπρίην* (quo uerbo, luxantur, expressit) ad ea, quæ paululum, non tamen ex toto naturali sede excefferunt. Verum hi non uidentur legisse librum de articulis, ubi initio protinus ait articulum, qui cum lato scapularum osse committitur, uidi uno modo excidere nempe in alam, in quo loco uerbum excidere *δυσπρίην* dixit. at qui totum humeri caput eo sinu mouetur, in quo recipitur, quum non possit paulum excedere, sicut ipse Hippocrates docuit, ubi causam adiecit, quam habebimus, quum ad eum locum uenimus.

40 *Hæc quidem minus molesta sunt, quam quæ in prima palmæ parte, homines modo quiescant. curatio autem in utroque casu similis requiritur. namque hæc coniicienda in suum locum sunt, intenta perinde atque illa, sed ualentiorum etiam intentionem requirunt, quatenus corpus hac etiam parte ualidius est plerumque satis duo homines sunt, qui in diuersa continent. qui, ubi nequeant abunde extendere, facile est ualidiorum intentionem adhibere.*

Non modo minus molesta sunt, quàm quæ in prima palmæ parte, sed multo magis, quàm quæ in pede. Sed quoniam de pede & manu communiter tractauit, ideo abunde existimat alterius partis diu taxat meminisse, quæ, quod ad molestiam pertinet, media est inter crus & pedem. quanto enim maiorem molestiam affert, quàm crus, tanto minorem, quàm pes, & præcipue quàm calx, de quo paulo supra egit.

41 *Nam uel rotæ modiolum defigere oportet, uel aliud quid simile: tum molli aliqua re pedem obuoluere, bubulisque loribus latis circumligare; & eorum capita, uel ad pistillum, uel ad aliud lignum deuincire, eiusque imam partem, in modiolū demittere, summam recuruare: alios uero & ab humeri capite, & a poplite in contrariam partem extendere.*

- A Rotæ modiolus.
- B Lorum latum.
- C Pistillum.
- D Ab humeri capite extendentes.
- E A poplite extendentes.

Lignum defigi iubet, quod recipere possit imā partem uectis, per quem membrum debet ab inferiori parte extendi. tibi uero ignotum esse non credo, rotæ modiolum *πλάγιον* ab Ionibus appellari: cū apud poetam hoc quoque uocabulum legatur. Commo- net autē Hippocrates, ut ubique ex ijs, quæ ad curationem conducunt, illis utamur, quæ in promptu sunt: & nunc etiam meminit modiolū rotæ, qui præsto nobis esse potest ubiuis gentium: similiter pistillo pro uecte nunc ad extendendum utitur. Sed quæ uia adhiberi hæc debeant, ipse suis uerbis, si animaduertantur, aperte declarauit.

42 *Sed a superiori quoque parte adhiberi uim licet.*

Vim, hoc est, ualentem in utramque partem intentionem *δυναμικόν* appellauit, ut uehementem eius potentiam indicaret.

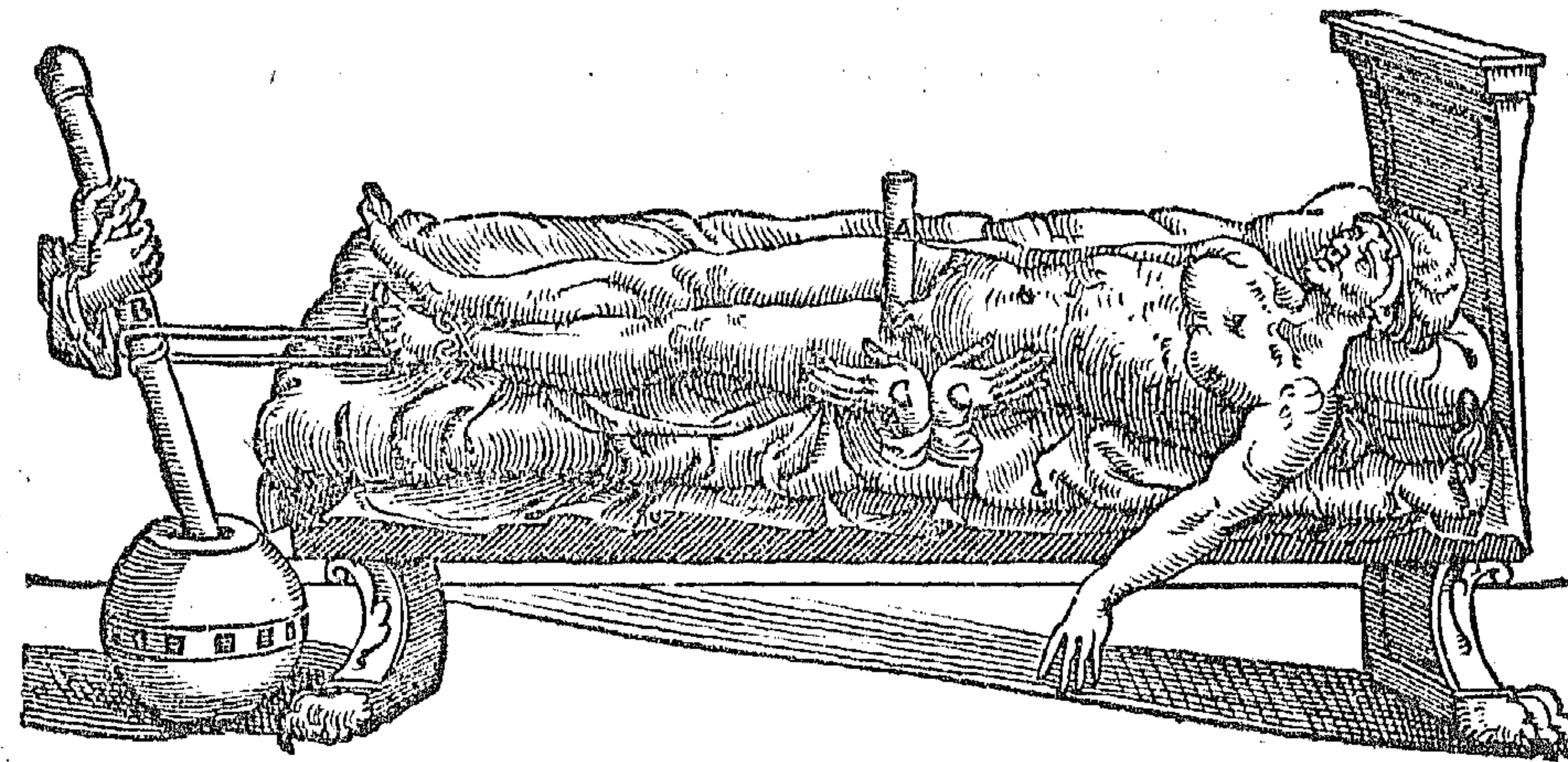
43 *Potes etiam, ubi uelis, alte lignum defigere rotundum ac leue, sic, ut pars eius extet, quæ inter crura media inter anū & naturale demittatur, ut prohibeat sequi corpus, quod a pedibus extenditur.*

De fracturis

Rectum statuit lignum hoc firmiter inhærens, ne corpus (ut dictum est) a pedibus extentum se-
quatur, quod collocatum sit hoc lignum inter anum & primam naturalis partem, quem locum *πρό-
παιον* appellat.

Deinde, ne corpus inclinetur in id crus, quod intenditur, collocare aliquem a latere oportet, qui clunem repellat, ne
corpus ducatur.

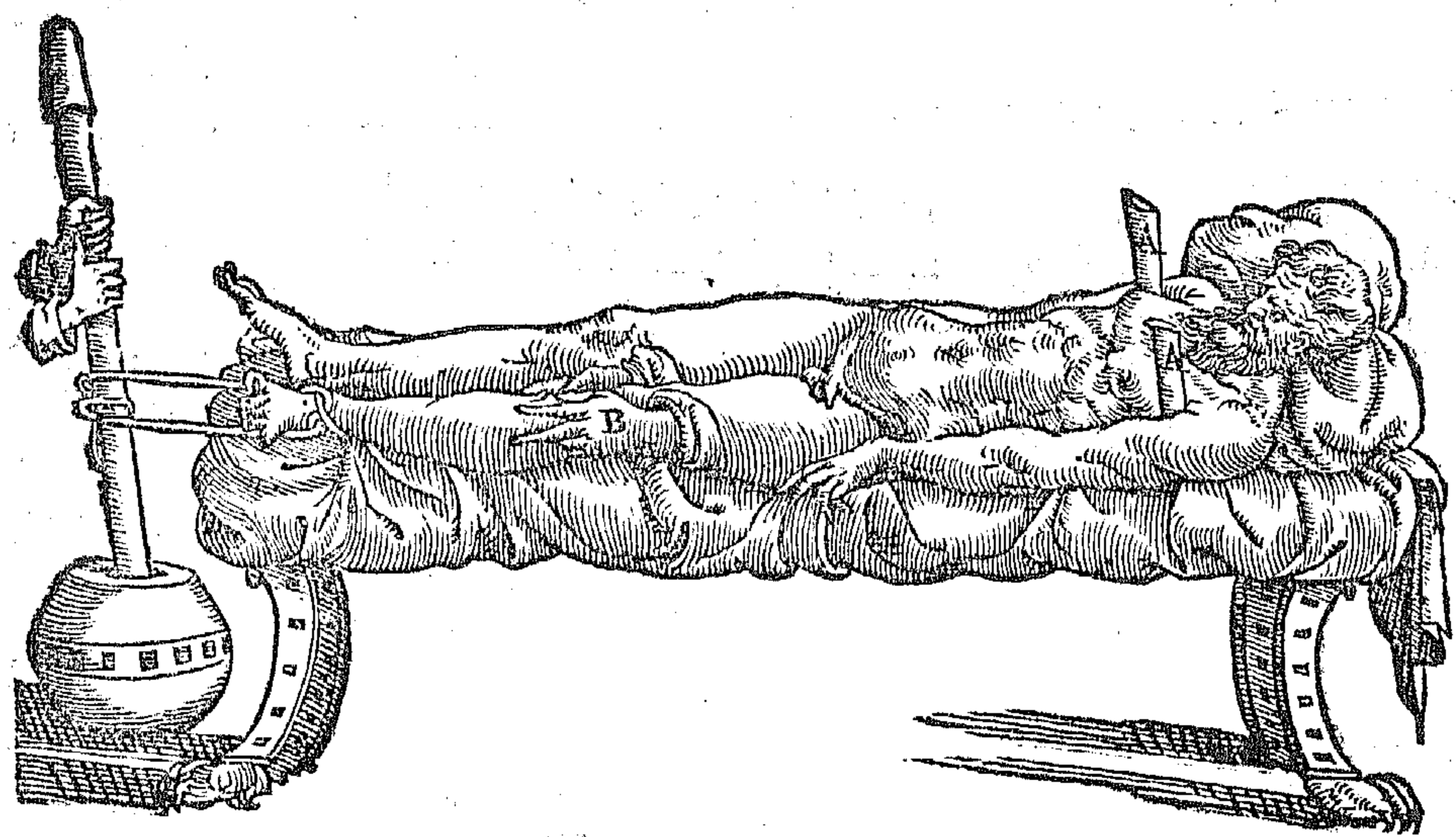
- A Lignum rotundum ac leue.
- B Extensio a pedibus.
- C Repellens clunem a latere.

In plerisque exemplari-
bus, quæ nunc proponitur
uerba, proxime positæ subij-
ciuntur, quanquam sine his
uniuersa sententia maneat.
uult enim medium lignum
statui inter utrūque crus, at-
que ita ab inferiori parte af-
fectum crus extendi, aliquo
sursum clunem repellente,
ne corpus ea parte trahatur,
& in alteram partem inclina-
tum permittat crus ducen-
tem sequi. namque, ubi hoc
accidat, intentionem remit-
ti necesse est.

Idem quoque fiet, si ad utramque alam lignum figatur, brachia uero seruentur extensa, & alius genu prehensens in
contrariam partem adducat.

- A Lignum ad utramque alam.
- B Alius a genu prehensens.

Modum alium docet, G
quo prohibere possis, ne to-
tum corpus extensam mem-
bri partem sequatur. figit
enim lignum ad utramque
alam, quod corpori obic-
tum, hominem sequi non
patitur, quum partes in-
ferius extenduntur. Sed
nunc nihilominus oportet
crus, quod ab inferiori par-
te extenditur, proprie a ge-
nu prehensum in superio-
rem partem attrahi, atque
ita in diuersa diduci.

Nihil etiam prohibet, si placeat, lora alia ad genu, uel ad femur alligare, aliumque rotæ modiolum post caput homi-
nis figere, loraque ad aliquod lignum dare, quod in modiolum demittatur.

Vbi uelis crus a superiori parte extendi, ut in diuersa diducatur, moliri eam rem poteris iniectis
loris, quorum capita sursum adducta ad uectem religentur: imæ autem uectis parti, quæ hæere pa-
uimento debet, necesse est cauum aliquod subijciatur, cuiusmodi est rotæ modiolus, qui obex ue-
ctis sit, ut possit in contrariam partem attrahere.

Et ad contraria, atque ad pedes attrahat.

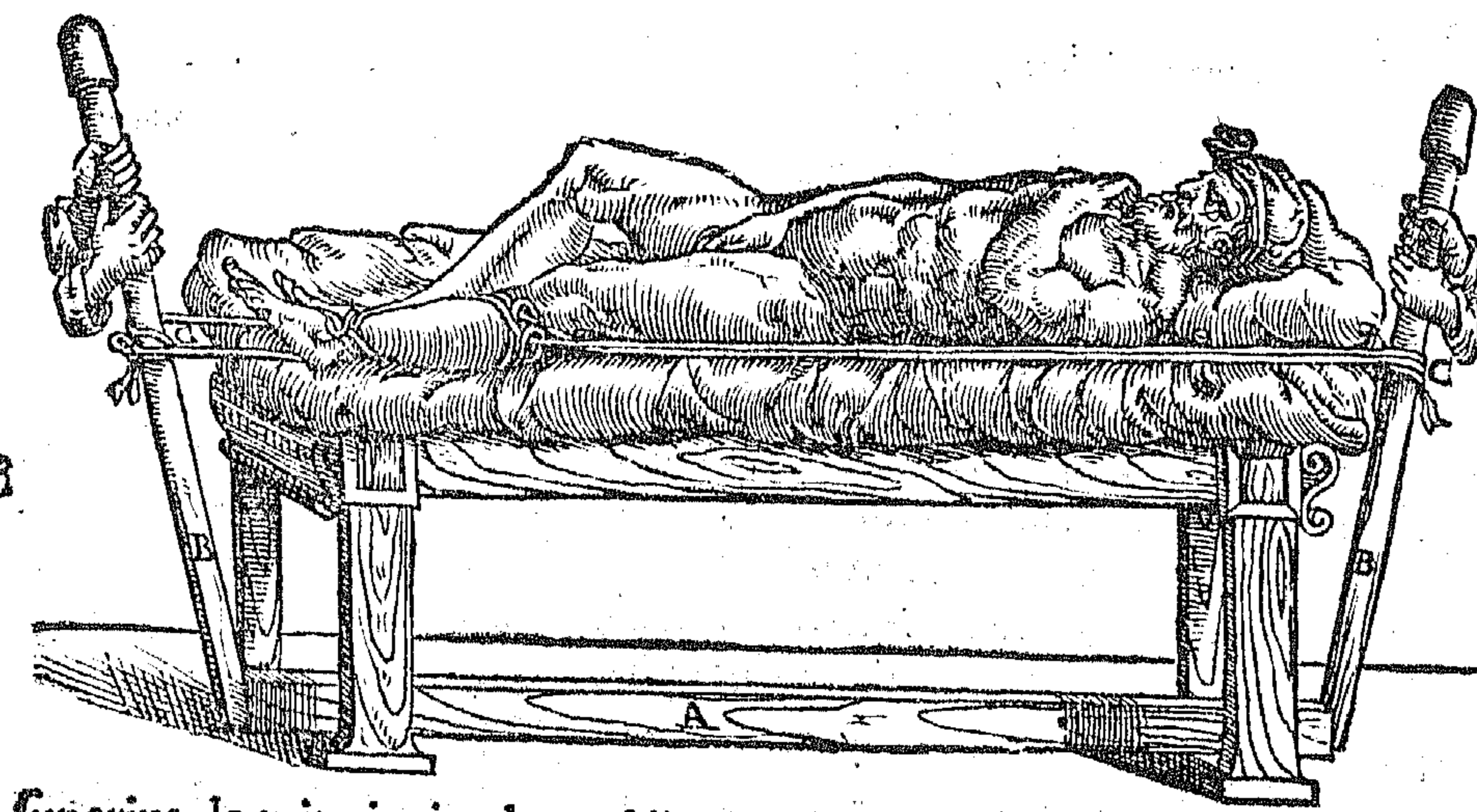
Ad contraria dixit *τὸναντία*. Sed si scriptum inueniremus (*πρὸς τὸναντία*) quidnam obscurum in uer-
bis aut sententia esset? Verum quia legimus *τὸναντία*, sine præpositione *πρὸς*, quæ significat ad, duo-
rum alterum existimandum est, aut principio ab eo, qui librum descripsit, omissam fuisse particu-
lam *eis*, uel *πρὸς*, aut ab ipso Hippocrate de industria, uel, quod idem significet, uel quod uocem [*τὸ-
ναντία*] usurpet pro aduerbio, quasi dixerit contrarie.

Pro

commentarius secundus.

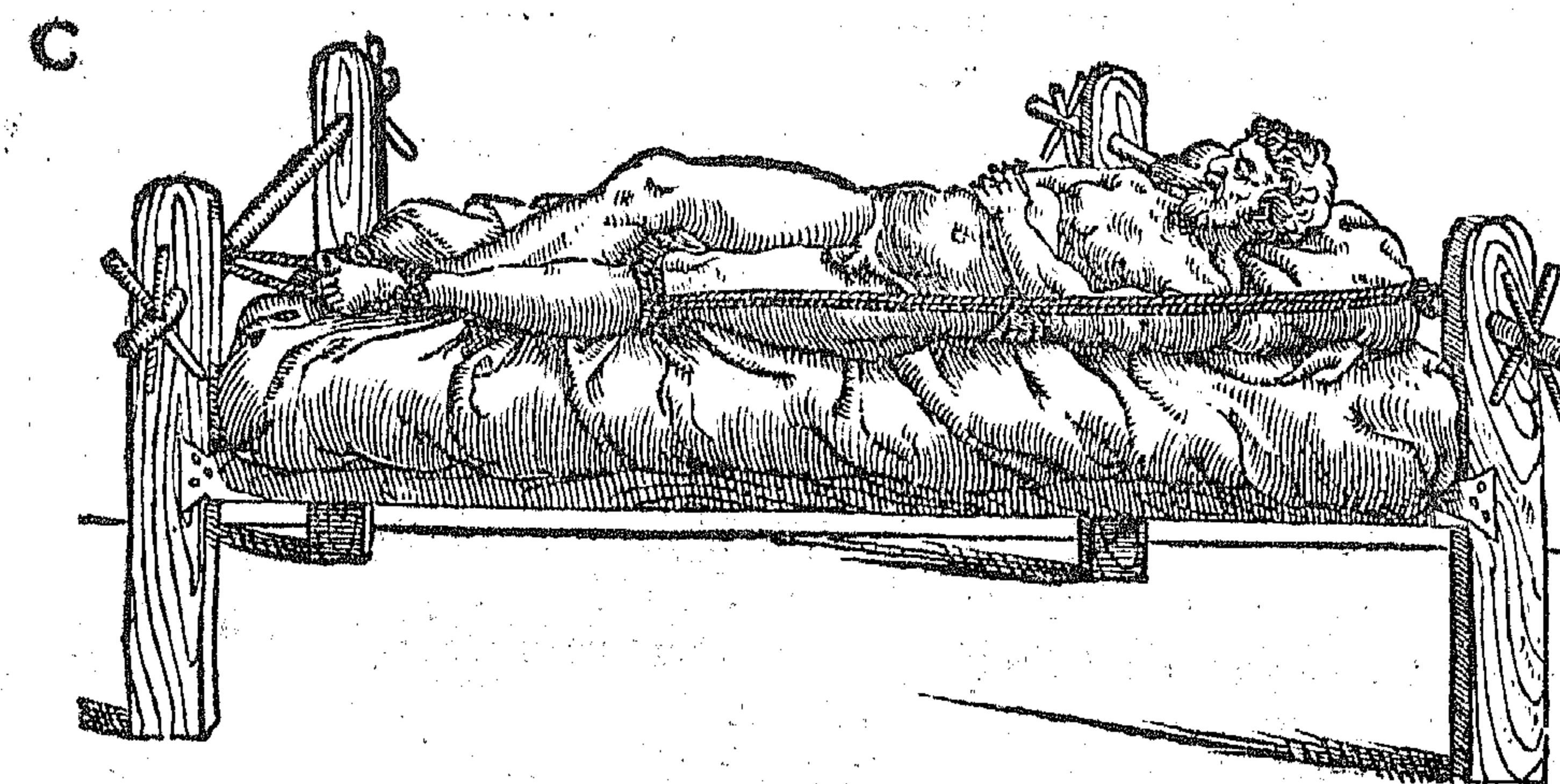
48 A Pro modiolis etiam poteris lecto mediocrem trabeculam subijcere, eiusque utranque caput stabilire, lignisque recuruatis
lora extendere.

- A Trabecula.
- B Ligna recuruata.
- C Lora.

superius docuit, uinciendaque ad ligna, quibus, quasi uectibus ad extendendum utimur. Sed pro modio-
lis nunc adhibentur extrema longioris tigni, quæ capita dicuntur, ut modice utrinque lectum exceden-
tia, & a pedibus, extendentibus lignis, mora sint. trabeculam uero, quod lignum in longitudi-
nem lecto subijcitur, *πρὸς* dixit, quasi paruam trabem significans.

49 Comode item extendes per axiculos ab utraque parte collocatos. sunt et aliæ extendendi rationes, quam plurimæ.

Axis solitus est appella-
re afellos, quæ admodum ubi
scribit, Axis uersatio, nunc
uero axiculos nominauit
ἀξικου, usus nomine dimi-
nutiuo, sicut in superioribus
uerbis, trabeculam dixit, par-
uam trabem significans. Exer-
ceri autem debes, non solum in
ijs, quæ præpta sunt, excogi-
tandis atque admouendis, sed
et in machinamentis, quæ pa-
rantur a medicis ad has inten-
dendi rationes. Axes itaque col-
locandi sunt, non recti in longi-
tudine corporis, sed trans-

uersi ab ijs, quæ hinc, atque hinc sunt, partibus corporis, quod curatur. id autem non aliud significat,
quàm alterum ab inferiori parte a pedibus, alterum a superiori a capite collocandum esse. Post hæc inie-
cta lora extrema ad axes danda, qui uersati crus, quod curatur, in diuersas partes diducant.

50 Optimum autem est, si quis medicinam in magna urbe exerceat, paratum habere lignum, per quod uim omnem adhibeamus,
ad fracta & luxata omnia restituenda, tum extendentes, tum impellentes. abunde autem erit lignum tale, quales sunt qua-
drata columna quernæ, quod ad longitudinem, latitudinem, & crassitudinem pertinet.

Organi cuiusdam, seu machinamenti, quod haberi uoluit, mentionem facit: in libro autem de arti-
culis, qui huic subijcitur, docet eius fabricationem. nos ibi si quid obscurum fuerit, exponemus. nunc
proximum est ad ea transire, quæ subdit.

51 Vbi satis extenderis.

Crus uidelicet, de crure enim agens circa talum prolapsio inferuit extendendi rationem: sicque rur-
sus ad sermonem reuertitur, quem initio proposuit.

52 Articulus facile reconditur. diducitur enim ab antiqua sede, sic, ut e regione supra ipsam spectans non hæreat, prominen-
tioribus itaque palmarum partibus dirigendus est, partim, quod extat adurgentibus, partim infra talum repellentibus. Eo
restituto crus, si fieri potest, extensum alligandum est: sin lora prohibeant, ea soluenda, & dum uinculum injicitur, in con-
trarias partes extendendum.

Hippocrates articulum dixit, quo mouentur, qui uolunt sic apud ipsum uocari extrema ossa, quæ in
cauis recipiuntur, sic, ut totum id appelletur articulatio, ubi committuntur extrema ossium, quæ in

flexu atque porrectione mouentur. Ex utroque autem ossē id, quod inseritur, articulus cauum, quod E recipit acetabulum, uel pupilla ab Hippocrate dicitur. sed hæc nominum disceptatio rejicienda est. Deinceps uero ostendit luxati restituendi rationem uniuersam, sicut nos in primo horum commentariorum diximus, ubi intendendi usum explicauimus, demonstrantes non posse luxata commode restitui, nisi ita diducantur, ut alterum alteri non inhæreat. protinus autem terminum habes, ad quem usque extendere conueniat. namque ubi iam uidebuntur catenus extenta esse, ut altero alteri non inhærente, diducantur, extendere desines.

Dandum insuper eodem modo uinculum est, æque capitibus ea parte, quæ extat, impositis: ibique primo & plurimum circundandum, & pannis plurimis micetis potissimum adstringendum.

Capita summam commemorauit illius uinculi ad fracturas pertinentis, quod ante declarauimus. Meminisse autem oportet, ea, quæ in manu, pede, calce, talisque, suo loco excidunt, eo modo uincienda esse, quo fracturæ, atque idcirco in hoc libro omnia comprehendī. Causam uero, quam obrem ita uincendum sit, siue fractum os sit, siue prolapsum, in superioribus habuimus.

Tum hinc atque hinc plurimum obuoluendum.

Hoc etiam docuit in libro de officina medici, quum inquit, comprehendatque uinculū integræ partis quàm plurimum. Causa in prioribus posita est, satius enim est succos, non solum exprimi a uitiata parte ad ea loca, quæ iuxta sunt, sed repelli ad ea, quæ plurimum recedunt, & longe cohiberi.

Hunc autem articulum, ubi primo deuincimus, comprimere magis debemus, quam qui in manu.

Modum comprimendi, & fasciarum numerum constituit pro magnitudine articulorum, intuitus est, quàm neruis contineantur, & quàm acris sensus sint. hos siquidem minus comprimi iubet.

Iniecto uinculo pars deligata, reliquo corpore sublimior habeatur, sic tamen continenda est, ut pes minime suspendatur.

Pedem continendum esse reliquo crure paulo sublimiorem, supra quoque dictum est. Dictū est insuper ipsum catenus excitandum, quatenus extenti musculi non laborant. Nunc præceptum adiungit, quod ad tuto continendum pertinet, ut pes, ne minimum quidem suspendatur. id autem fit, ubi lana molli undique cingitur. quin & pars ejus extrema, qua cutis est, ipsi subiecta, molli aliquo, ut puluino fulcienda est, tum ligno aliquo erecto, ad quod per mollem habenam uinciatur.

Extenuari autem corpus debet, prout ossa grauius suo loco excidunt. nonnulla enim leuiter, nonnulla plurimum mouentur.

In aperto sane est, quæ paululum excefferunt paruum curam exigere, quæ plurimum prolapsa sunt, & maiorem abstinentiam, & cetera, quæ corpus extenuant.

Magis omnino ac diutius extenuare corpus oportet, ubi crus, quàm ubi brachium leditur, quæ illud maius sit, & crassius, quàm hoc. necesse item est corpus quiescere, atque iacere: sed soluere articulum, tertio quoque die, & rursus alligare, nihil prohibet, nihil item cogit. reliqua omnia eadem fieri debent, quæ in prioribus posita sunt. Quod si homo quiescat, & iaceat, abunde sunt quadraginta dies, modo ossa in suam sedem restituta fuerint. sin quiescere nolit, ægrius crure utetur, cogeturque diutissime uinculum adhibere.

Ipsæ causam reddidit eius, quod præcepit: inquit enim, quum illud maius sit, & crassius, quàm hoc, quibus tertium adjicit, quod homo cubans confanescat, non ingrediens, sicut ubi brachium offenditur. Hæc igitur in uniuersum pertinere ad omnes articulos arbitramur.

Verum, ubi ossa ex toto in suam sedem non reuertuntur, sed aliquid abest, tempore extenuatur coxa, femur & crura: si in anteriorem partem excedant, exterior pars tenuatur: si in posteriorem, interior.

Si qua ex integris partibus diu quiescat, uel leuiter moueatur, tenuior fit, quàm prius esset. morus. n. corpora calefacit, eorumque uim firmat, quo fit, ut partes melius nutrantur. sed, ubi luxatum aliquid non fuerit perfecte restitutum, deterius perficiuntur motus, præcipueque a contraria parte illi, in quâ uenit, quando quidem locus ea uacuuus relinquitur, quum os in contrariam moueatur. Homo igitur facilius illi parti inhæret, in quam articulus excidit. superiores enim partes sedem requirunt, quam inanis locus non exhibet, sed plenus, quum nihil possit inani loco hæere, atque ea de causa crus ab ea parte, in quam articulus erumpit sustinere corpus solet, & tantum musculis, qui ea continentur suo mune re fungi. hi siquidem bene nutriuntur: in exercitatis uero non satis alimenti subministratur, hi autē in contraria parte continentur.

Pleraque tamen in anteriorem partem promouentur, sed, si integra cute utrumque cruris os comminatur, ualidius intendendum est. si una pars fracturæ ualde super alteram excedat, aliquo utendū est ex propositis intendendi modis: ab un de quoque est, & per homines extendere. fere autem satis sunt duo homines robusti, qui in diuersa contendant: unus ab una parte, alter ab altera. Extendere autem recta secundum naturam oportet, & e regione cruris ac femoris: tam si huius quàm si illius fracti ossa extendantur.

Quæ excidunt ab inferiori parte, qua cum talo committuntur, in anteriorem partem magis protum punt. cuius rei causa est suræ processus, qui ab exteriori parte talum magis complectitur, quàm tibiarum processus ab interiori.

Atque ita extenta ambo deligare, utrumuis deuinxeris, at non eadem cruri ac brachio accommodantur. namque ubi brachij uel humeri ossa comminuta deligantur, brachium suspenditur, atque, ubi extantum alligatur, caro alio modo figuratur

A figuratur, dum cubitus flectitur. nequit enim cubitus extensus diu haberi. non enim solitus est saepe in hoc habitu detineri, sed curuatus. quin, quum homines ingredi possint brachio comminuto, necesse habent cubitum curuare. crus uero, quia ambulando & stando in inferiorem partem, nunc ex toto, nunc prope ex toto intendi secundum naturam, & ferre etiam reliquum corpus consuevit, idcirco sine molestia extenditur, quum opus est. quid quod & in lecto saepius hoc modo continetur figuratur? Sed, ubi frangitur, necessitas hominis animum subigit. nequit enim excitari, quare de curuando crure, aut de surgendo nullum uerbum facit, sed ita figuratus quiescit, & cubat.

Siue femur, siue crus alligetur, præcipit, ut utraq; commissura extendatur. scilicet quæ in coxa est, & quæ in genu. Cur ita figurari debeat, ipse deinceps adjicit euidenti demōstratione usus, cuius mentē facile comprehendēs. Horū itaq; uerborū capita sunt. Confuevit crus, & eorū, qui stant, & eorū, qui ambulat, extendi a natura. n. corporis ferēdi gratia factū, ab eadē ad hūc habitū præparatū est, atque ea de causa in cubando plerunque extantum feruatur, sed brachia & in ingressu, & alioquin fere modice curuata continentur. quando quidem nemo extantis brachij ambulat. ac propterea brachio etiam deuincto mitella cubitum excipiente ambulare æger potest: at crure per fracto, priusquam callo prorsus firmetur, ingredi minime licet.

62 B *Ob has igitur euidentissimas causas non conuenit idem habitus brachio, atque cruri extendendo ac uinciendo. Quod si abunde fuerit per duos homines adhibita uis, frustra laborandum non est. iactantia enim est uti machinamentis, ubi res non exigit. At si duo homines non satis extendant, configiendum ad eum ex propositis intendendi modis, qui expeditissimus sit. Intentione satis adhibita ossa facile restituantur, & in suam sedem compelluntur, prominentioribus palmarum partibus directā atque diductā. Postquam restituta fuerint, extenta fascijs alliganda sunt, quæ siue a dextra, siue a sinistra parte magis attrahi debeant, illis primo inuoluendæ sunt. Ordiantur autem ab ea parte, qua fractura est, primoque ibi circumueant, deinceps ad partem cruris superiorem porrigantur, quemadmodum ostensum est in alijs fracturis. fasciæ uero latiores & longiores, ac multo plures ad crus adhibeantur, quàm ad brachium, ubi deligatum fuerit, super aliqua re plana mollique collocandum est, ne in hoc, uel illud latus depræmetur, ne in anteriorem, ne in posteriorem partē peruertatur.*

Euidentissimas causas appellauit *propositas*, quamuis causæ, quas proposuit, ueræ sint, neque id uocabuli ad falsas causas significandas (ut usurpari solet) mutuatur: paulo infra etiam eodē modo ipsum accipit, quum inquit, Ob has igitur euidentissimas causas, si os, quod ab exteriori parte est, confringatur, mature homo ingreditur. Id quod de sura dixit ueram causam reddēs, cur ea fracta crus celeriter moueatur: atque, ubi tibia perfringitur, longo, spacio opus sit ad hoc, ut homo uti crure possit.

63 C *Maxime autem pro ualitudine est cervical subijcere ex lino aut lana, quod medium in longitudinem molle sit, uel quidpiam tale.*

Crus fulciri iussit eo modo, quem posuit, cervical magis quàm canalem adhibens, proxime autem subdit, cuius rei illos accuset, qui canali utuntur.

64 *De canali, qui fracto cruri subijcitur, incertus sum quid dem consilij, subijci necne debeat. prodest quidem, sed non quantum existimant, qui illum admovent. non enim quiescere cogit, ut arbitrantur. nam neque si reliquum corpus in hanc, uel illam partem conuertatur, prohibet canalis, quo minus sequatur crus, nisi ipse homo caueat. Neque item prohibet, quo minus sine corpore crus in hanc, uel illam partem moueatur. Sed & subiectum lignum immite est, nisi molle aliquid in ipsum indatur: est tamen commodissimum, quando uel sterni lectum, uel desidere hominem oportet. Licet igitur, & cum canali, & sine eo curationem bene uel male admoere. Vulgo sibi persuasum habent medicum culpa magis uacare, si canalem subijciat, quamquam res minus artificiosa est. crus enim rectum prorsus iaceat, oportet, & super plana ac molli aliqua re, quum necesse sit contineri uinculum, ne peruertatur, dum membrum iacet, quocumque se uertat, & moueatur. Respondeat item, qui deligatus est ad eadem, quæ supra posita sunt. Nam uinculum tale esse conuenit, & tumorem in extremis partibus asurgere, & eodem modo laxari, ac tertio quoque die resolui, & rursus deligari: ad hæc id, quod alligatur tenuius inueniri, dum arctius uinciri, & pluribus linteis uti pedemque non arctè comprehendere, nisi fractura ad genu proxime accedat. Debent etiam ossa modice extendi, ac dirigi, quotiescunque uinculum iniicitur. nam, si curatio idonea fuerit, & tumor ut conuenit, procedat, alligata sedes tenuior est, atque gracilior, & ossa facilius tractantur, & ducentibus magis parent. septimo autem uel nono die ad ferulas ueniendum est, quemadmodum dictum est in alijs fracturis.*

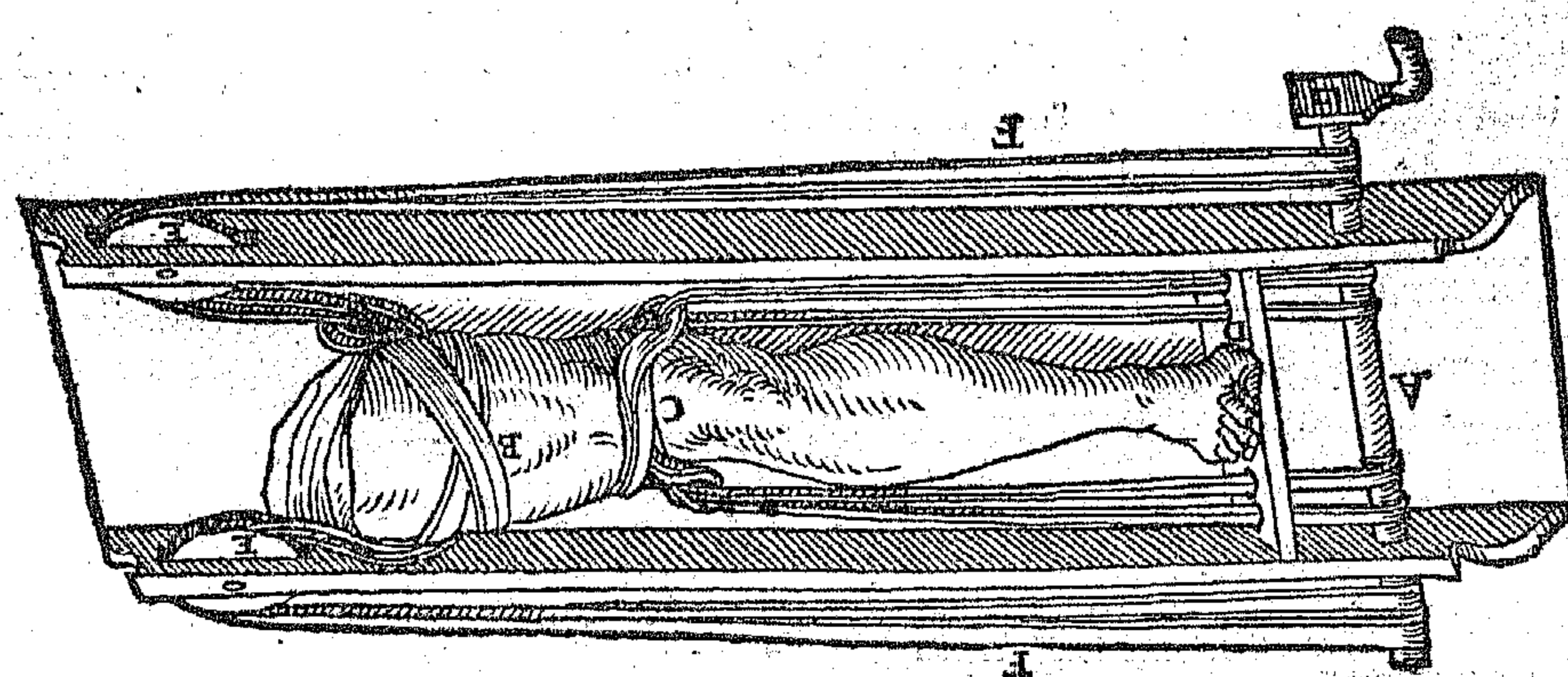
Quosdam medicos noui, qui etiam nunc cruri uel femori affecto canalē uel glossocomum subijciunt ubi femur quidem læsum est uniuerso cruri sed, si quod inter genu & pedem est, lædatur, nonnulli uniuerso cruri lignum subijciunt, nonnulli eam partem duntaxat glossocomo fulciunt. lædunt, qui una femur etiam comprehendunt, sed minus quàm alij. noxas docuit Hippocrates sic aperte, ut mea explanatione non egeant: uerum, si quid iudicauero in uerbis eius fore cuiuspiam obscurum, illud explicabo, atque ante omnia, quid inter canalem, & glossocomum interfit. Glossocomum ab artice appellatur arcula illa, in qua feruare homines solent eas res, quas in precio habent, & scripta, quæ recondi uolūt, qua nonnulli ad itinera utuntur. At nihil refert, siue glossocomum, siue glossocomū nomen sit, sicut neque siue per duplex. tt. siue per duplex. ff. Constat autem glossocomum, quod cruri subijciendum est, longius esse debere, & angustius, quàm quæ in usu sunt. eius enim latitudo parum excedere debet cruris latitudinem, seu crassitudinem, seu quomodocumque libeat appellare. ut lana undiq; adiecta bene crus firmetur, sic, ut loci angustia, etiam si æger uelit, crus moueri non patiat. sed, ne in dextram par-

tem, uel sinistram moueatur, potest imposita lana efficere: at quo minus in superiorem uel inferiorem feratur aut exciteretur, prohibere non potest. Quocirca Hippocrati huiusmodi ligni usus non placet, quoniam præter cetera incommoda durum est. nam immite, durum significat, & insuaue, quòd nihil cedat, quemadmodum ceruical, & ille puluinus, qui cum cubito subijciatur, ὑπαγυδιον græce dicitur. Hæc enim modice cedentia cruri minime infesta sunt. Commodum autem est machinamentum hoc, quum desidere homo debet, uel ad lectum alterum transferri, ut ille in quo iacet, sternatur, qua potissimum causa eius usum admittimus. quanquam alij ceruical adhibentes habena transversa initio illi proterius subiecta, atque, ubi crus in id coniectum fuerit, habenæ capitibus inter se aduersis utrinque ductis in altitudinem cruris, & in superiori parte membri inter se deuinctis, fideliter contineri crus existimant. quoniam ceruical, ubi homo ex uno lecto ad alterum trāsferretur, cruri uicem glossocomi præstat. Adiecerunt nonnulli ad imam eius partem lignum rectum lana superdata, ut pes extremus moram habeat: ne homo uidelicet, crus uel ad superiora attrahat, uel ad inferiora demittat. ad superiora .n. ferri, uinculum non patitur: ad inferiora uero, lignum, quod plantæ adijcitur. Verum, ut hæc a medicis stabilia præparentur, non tamen prohibetur motio articulorum, quum languens possit articulum tali ac genu paulatim dimouere. De coxæ enim articulo nihil attinet dicere, quum nec a uinculo, nec a glossocomo comprehendatur. canalis uero in ceteris glossocomo similis est, sed figura ipsa differt. quum ab exteriori parte teres sit, ab interiori cauus, ad exemplum scitilis canalis, unde nomē traxit. Videtur autem hic ad propositum usum maxime idoneus. namque uniuersum crus in orbem complectitur, magis quam glossocomum, in quo nonnulla loca inania relinquuntur, postquam demissum crus fuerit. quidam uero medici plures canales paratos habent, ut ad singula membra eo utantur, qui idoneus sit, id lignum conquirentes, ex quo cauare eos possint firmos, albos, & molles. Apud nos autem quidam medicus eiusmodi canales complures habebat ex tilia confectos, sic, ut ad singula crura eos adhiberet, qui magnitudini membri responderent, non sine uinculis, quæ (ut recensui) a quibusdam ceruicalibus superdantur. Sed uincula in ceruicalibus laxantur, & compositum crus corrumpunt: canales uero, dum homo ex uno lecto ad alterum transferretur, ob ligni mollitudinem, sine ulla cōpressionē id continent.

Ad continendum autem firmiter, Glossocomum a iunioribus medicis inuentum est, seu femur, seu crus fractum sit, cuius structuram usumque subijciam. id autem non ab re mihi uidetur fuisse excogitatum, & tam si femur, quam si crus comminutum sit, ubi callus circumdatur, commodissime adhibetur. Habeat ab ima parte axem, ad quem extremi laquei in diuersa extendentes deligantur. inijciantur laquei extremis partibus ossis, quod curatur, fiantque ex duabus habenis, sic, ut quatuor uterque capita habeat, bina a dextra parte, totidem a sinistra. Ex ijs capitibus, quæ inferioris laquei sunt, per foramina facta in inferiori parte glossocomi ad axem duci debent, quæ superioris, primo procedere ad superiora: deinde ipsa quoque per latera glossocomi perforata trajici, quibus foraminibus trochleæ inclusæ sint. utrinque autem ab exteriori parte glossocomi superioris laquei capita ferenda sunt ad axem. His .n. ita constitutis una axis conuersio pariter ambos laqueos extendit, deorsum uersus illum, qui ad inferiora fracti ossis alligatur, sursum alterum, sic, ut, ubi crus iacet, liceat in posterum cotidie hæc laqueorum in diuersas partes intentionem corrigere, ualentius uel lenius extendendo. Laqueum igitur, qui in inferiori parte est, directâ ductione axis extendit, eum, qui in superiori partē, intercedente alio motu, græci ex transumptiua intentione dicunt.

- A Axis ad quem laquei alligantur.
- B Laqueus superior.
- C Laqueus inferior.
- D Inferior pars glossocomij.
- E Trochlea.
- F Superioris laquei capita ab exteriori parte glossocomij.

GLOSSOCOMIUM.

Caueendum

65A *Caueendum est, ne ferula e regione talorum, uel eius chordæ, quæ a crure ad pedem tendit, imponantur. conseruent autem ossa cruris quadraginta diebus, si recte curentur: sed, ubi suspicio sit, ne quid ossis dirigi debeat, neue aliqua interim facta fuerit exulceratio, infra hoc tempus soluere oportet, tum dirigere, & rursus alligare. At si alterum os abrupatur, lenius intendendum est, sed non propterea omittenda intentio est, aut negligenda. potissimum autem, uel cum fractura primo deligatur, uel certe quàm celerrime, extendenda semper ossa sunt, dum in suum locum reuertantur. Quodcumque autem membrum ossibus non recte compositis sub uinculo adstringitur, magis indolescit. Reliqua curatio eadem est. Ex ossibus cruris interioribus, quod conspicitur in priori parte cruris, quam græci ἀρτικυσίων dicunt, curationem ægrius admittit, & intentionem postulat ualentiorē, neque latere potest, ubi non recte ossa concurrant. totum enim se ostendit, & sine carne est, multoque tardius homo ingreditur, ubi hoc fractum est: Quòd si exterius os abrupatur, casus longe tolerabilior est, neque id ita facile deprehenditur, quum minus recte compositur, quoniam carnosum est, maturius item æger pedibus consistit. maximam enim oneris partem sustinet os, quod ab interiori parte situm est. tum quia magis laborat, & ob ipsum crus, & ob pondus, quod e regione est. femoris enim caput superius corpus fert, id autem ab interiori cruris parte situm est, at non ab exteriori, sed e regione prioris partis tibiæ: tum quia altera pars totius corporis e regione huc propius accedit, quàm ad exterius os. Adde, quòd os interius plenius est, quàm exterius, non secus, atque in brachio, cuius os, quod e regione minimum digiti spectat, tenuius est, & longius.*

B Extantes ossium partes, cuiusmodi sunt tibiæ, suræque extrema, ferulas non patiuntur. Cautio igitur esse debet, ne his locis circumdentur. imponantur, dixit ἐν ἑδράσιν quasi ἐδράσιν, adiecta præpositione ἐν, ut clarius rem ipsam exprimeret. Hæc itaque ossa, quum extent, & carne minime tegantur, impositis ferulis premuntur. Magis autem premi dicantur, non ipsa, sed muscoli illis superiniectioni, tum quidam musculorum fines & cutis. hæc enim collocata inter duo corpora dura, nempe inter ferulas ab exteriori parte, & os ab interiori premuntur, atterunturque, & sæpius ita læduntur, ut exulcerentur. Calci uero a posteriori parte uersus priorem innectitur chorda, quæ ab uno diducitur ex musculis, qui continentur in parte cruris posteriori, quæ carnosâ prominet. hæc, quum carnis maxime expers sit, potissimum in homine gracili, superimpositam ferulam non sustinet: sed, quum acerrimi sensus sit, si comprimatur, inflammatione urgetur. ea uero, quæ tibiæ suræque tuberculis superiniectioni sunt, ob duritiem eorum, quibus (ut dictum est) excipiuntur, compressa eateenus læduntur, ut exulcerentur. summæ autem cutis exulcerationes sub comprimentibus ortæ, elisiones ab Hippocrate uocantur.

66C *Verum longioris ossis structura in inferiori articulo dissimilis est. non enim similiter flectitur cubitus, & poples. Ob has igitur euidentissimas causas, si os, quod ab exteriori parte est, perfringatur, mature homo ingreditur: si, quod ab interiori tarde.*

Quum ipse in prioribus dixerit, suræ os longius, quemadmodum & in brachio os cubiti, utrumque autem e regione minimum digiti spectare, & tenuius esse, quàm id, cum quo iungitur: deinceps addidit, qua ratione inter se distent. Explicauimus autem in commentario de ossibus, præter alia, quomodo se habeat utriusque commissura: atque insuper radium in brachio cum interiori tuberculo humeri committi, ac circa ipsum moueri in exteriorē uel interiorē brachij partem conuersum: sed in crure, tibiam solam cum femore committi, quia sura nullum motum præstat. Nam, neque hic articulus in latera ullo modo mouetur, sicut articulus cubiti, sed curuatur duntaxat, idque non eadem ratione, qua articulus cubiti, ubi humeri ambitus trochleam referens in cauo cubiti recipitur. at in genu duo processus femoris in sinus tibiæ se inserunt. Adde, quòd ex cubiti processibus rostrum referentibus, posterior in posteriori sinu humeri recipitur, ubi maxime articulus extenditur: prior in priori, ubi maxime curuatur. quorum neutrum tibiæ accidit, quum nullum penitus processum habeat rostro similem. non enim similiter flectitur cubitus ac poples. cubiti uero eminentiam clarum est uocasse ἀγκύνην quo nomine usus est etiam in superioribus, de cubito agens, quum dixit, est autem idem cum illo eminentiam cubiti, cui præcipue innitimur. Eandem eminentiam & ἀλέκτρανον dicunt, & ὑβήτρον. sed nunc ait, non enim similiter flectitur cubitus & poples: idem significans, ac si dixisset, illa commissura, quæ iuxta cubiti eminentiam est, & illa, quæ iuxta poplitem, dissimiliter curuantur. Cuius rei exemplum infra habet, qua de luxatis, ubi afferit, quæ in cubiti articulo sunt, molestiora esse. illud autem multis in locis meminisse oportet, exquisitam nominum rationem, ne ab uno quidem ex uetustis græcis seruari, quum quibusdam abutantur, quædam a proprijs rebus ad alias transferant. Atqui poplitis nomen tale est quale ipsa ala, quæ locum significat sub humeri capite. at poples id appellatur, quod a posteriori parte ipsi genu opponitur: genu autem notat, priorem partem huius articuli uniuersam. Quare, si cui hac parte cutis exulceretur, eum hominem inquit teneri ulcere in genu. quod si chorda, quæ sub cutē os cingit, secetur, genu accepisse uulnus dicunt: non secus, etiam si patella uitietur, quam græci & μύλος, & ἐπιγονάτις uocant. Ad hæc, qui latera corporis expriment, modo ab interiori parte genu, modo a posteriori ulcus ortum aiunt. uniuersum enim hunc locum a lateribus, genu uocabulo appellant. eadem ratione, & poplitem & alam, & humeri caput: sic etiam cubitum, & talos, & primam palmæ partem ad totum locum significandum usurpant. sæpe etiam adijciunt, articulum capitis humeri, aut cubiti, genu, coxæ, uel talorum

Iorum, conflat igitur Hippocratem uarie nominibus uti, aliorum maiorum exemplo (ut retuli) contem-
pta, quam iuniores excolunt, curiosa uerborum ratione. quæ ab ijs, qui in ea uersantur, exquisita dili-
gentia dicitur.

De femore.

At si femoris os fractum est, ualenter omnino extendi debet, ne minus quam res postulat, id fiat. siquidem plus iusto inten-
tum non leditur. Nam ossa hæc, quæ per uim diducta sunt, si sic recedentia inter se uinciuntur, non sane poterunt, ita didu-
cta, uinculis contineri, quin celerrime concurrant, quum primum, qui extendunt, ex opere se receperint.

Quia maximi sunt musculi, qui femur circundant, non immerito ueretur, ne (quod sæpe contingit)
non satis membrum extendatur. Ergo, ut audacter extendamus, intentio (ait) iusto ualentior non læ-
dit. fieri enim in hac parte potest, quod suspectum esset in alijs. At quid hoc est? ut deuinciatur os fra-
ctum, dum ipsius partes, quæ pertractantur, inter se recedunt, quas non secus, atque ubi membrum natu-
raliter se habet, coire oportebat nullo relicto inani spacio, in quo ex contracta sanie periculum fit, ne
os corrumpatur. Siquando enim fracti ossis partes, quum uehementius intentæ fuerint, diductæ uin-
ciantur, non poterunt post iniectum uinculum, ut in ceteris locis contineri, in quibus circumactæ fasciæ
musculos immobiles seruant. quod in femore monet pertimescendum non esse ob magnitudinem mu-
sculorum. quum hos uinculum non superet, sed cedat. quam rem propterea dixit, quod proprietas est,
uinculi quidem femur tueri, quomodo deligatum accepit: musculi uero ad suum initium concurrere.
Quum contraria igitur sit proprietas utriusque, si uinculum superet, naturalis musculorum motus ce-
det, quum fracti ossis partes diductæ contineantur: sed, si musculorum motus uinculo ualidior fuerit,
ipsi ad initium contrahentur, atque una trahent, & ad superiora adducent comminuti ossis par-
tem in feriolem.

Crassa enim ac robusta caro uinculum superabit, at non superabitur. Id ergo, quo de agitur, extendi ualenter oportet,
sicque, ut in neutram partem conuertatur, neue minor uis, quam ipsum exigat, adhibeatur. quum turpe magnopere sit, atq;
incommodum, femur breuius reddere. brachium namque, si breuius fiat, celari poterit, neque noxa magna erit: crus si bre-
uius reddatur, hominem claudum demonstrabit. ab integro enim, quod longius erit, prodetur, adeo, ut illi, qui male curan-
dus sit, satius fuerit utrumque crus frangi, quam alterum. æque enim in utranque partem inclinaretur. ubi uero extensum
sit abunde, prominentioribus palmarum partibus, eodem modo, quo supra positum est, dirigatur, ac deligetur: fasciæq; ca-
put iniiciatur, ut ante indicauimus, ipsaque sursum uersus porrigatur: tum itidem respondeat, ut in superioribus: præterea,
& magis urgeatur, & laxius uinculum sentiat ipsa partibus, quæ supra posita sunt: ad hæc similiter resoluatur, ac rursus de-
ligetur: ferulaque eodem modo superacommodentur. conferuet autem femur quinquaginta diebus.

Hippocrates usitato uocabulo carnem appellauit, quos in superioribus musculos diximus. nã quæ-
cunque caro sentit, musculi pars est, atque hæc in medijs musculis potissimum se ostendit, quum in ex-
trematibus musculi neruosi magis quodammodo sint, minusque carnis habeant.

Illud etiam scire licet, quod femur ab exteriori parte gibbum est, magis quam ab interiori, & a priori magis quam a po-
steriori. in has igitur partes conuertitur, ubi non recte curatur, quin & in his partibus minus carnosum est, quam in alijs: ut
quando peruertitur, latere minime possit. Ergo, siquid eiusmodi suspectum sit, tale quidpiam moliri oportet, quale traditum
est ad humerum peruersum.

Gibbum dixit, γαύρος, at quod hæc uox gibbum significet, res ipsa declarat: siquidem femur non om-
nino rectum est, sed a priori, atque exteriori parte gibbum, sicut a contrarijs simum. Vtrum uero uox
γαύρος, postrema syllaba acui an penultima circumflecti debeat, incertum est. nõ enim frequenti in usu
est apud græcos id uerbi. quidam a similitudine ducti penultimam circumflecti uolunt, quemadmodum, Η
καύρος, καύρος γαύρος: quibusdam uero magis placet ultimam syllabam acutam esse. quoniam omnia nomi-
na duarum syllabarum, quæ affectum significant, acuto sunt accentu in ultima, γαύρος, γαύρος, γαύρος, γαύρος, γαύρος,
βλαύρος, βλαύρος: nec solum, quæ duabus syllabis constant, sed fere quæcunque affectum notant, εφρίτιδος,
πλευριτιδος, σπυριτιδος. Concedito igitur, utro quis uelit modo pronunciare. at γαύρος, efferenti tibi ultima
acuta (eos enim, qui librum legunt ire in hanc sententiam tantum comperi) si quispiam aduersetur, exi-
stimans debere penultimam circumflecti, tu quoque, utcunque illi placet, pronunciato. Quod si aliuna
rursus nactus fueris, qui malit ultimam acui, tu itidem facito, nomina, atque accentus parui pendens,
utpote, quæ nihil ad philosophiam conferant, & multo minus ad geometriam, arithmetice, musicen,
astronomiam. Quare, si nulli arti ad suum finem importuna, contemnendaque nominum inquisitio-
ne opus est, non modo horum hominum non probare studium conuenit, sed quam maxime deridere.

Circumdare autem aliquot lintea oportet, eaq; in orbem circa coxam & ilia, ut inguina etiam, & quod inter anũ & na-
turale est (πληγίδα græci uocant) inuoluantur, quod & ob aliam causam utile est, & ne extrema ferula nudam partem
offendant.

Coxa, id est os illud, in quod se inferit femoris caput, σχαλ græce nuncupatur, sicut & ipsius cauum
κατύλη. i. acetabulum utroque nomine utitur poeta in hoc carmine.

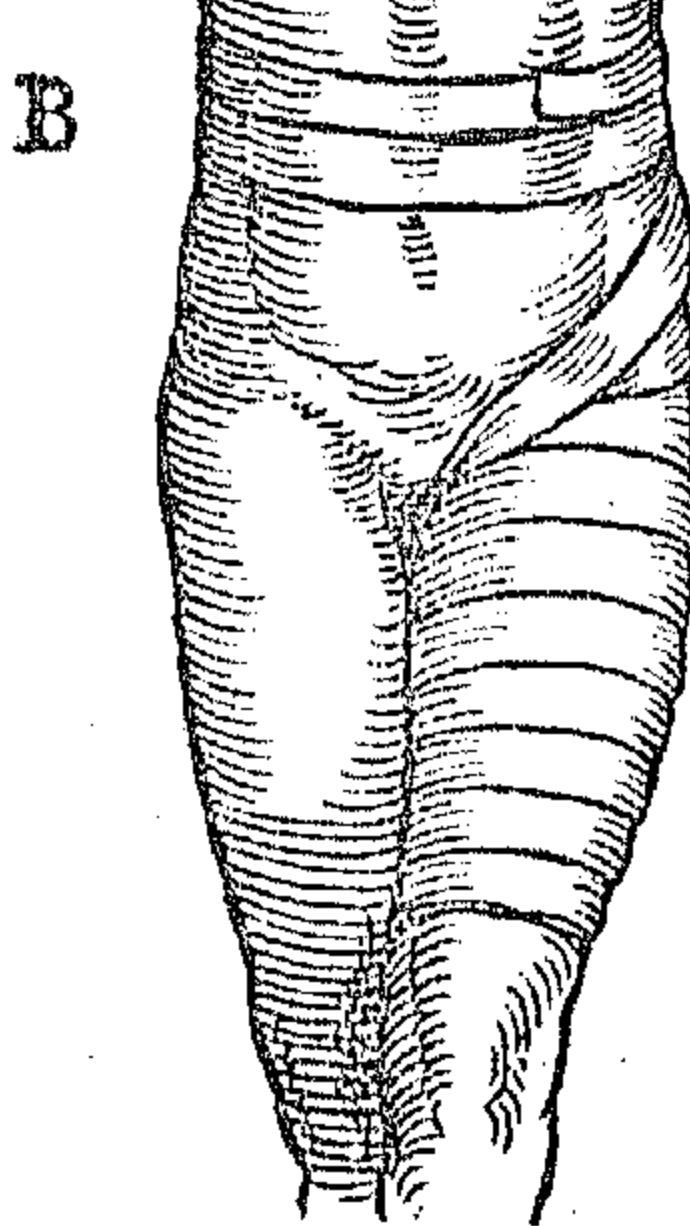
A - Ενθα τε μινος

Γχίο ενσφραεται κοτι λωδε τε μιν καλευσι.

Ilia dixit ἰζύας, quæ nonnulli accipiunt pro ilium ossibus, nonnulli pro parte, quæ super ipsa est, quæ
λαπάρα proprie uocatur, quod uerbũ apud poetam reperitur in eo carmine, - Οὐτα κατὰ λαπάραν,
i. Perque ilia uulnus adegit. Equidem de uocabulo λαπάρας dicere possem, adductus experimen-
to, & Hippocratis ac poetæ usu, tum ipso morbo, eam significare partem, quæ inter ossa pectoris, &
quæ proprie appellantur ossa ilium, est interiecta. de quo suo loco agemus. Quæ autem partes ἰζύας
nominetur, non est quod multis agam. ob id enim, quod poeta numero singulari ἰζύαν scripsit in il-
lo carmine.

Ili circundat Zonam centum orbibus aptam.
tum ob id, quod credibilius est zonam dari inter ilia & thoracis ossa, existimet aliquis hanc ipsam par-
tem corporis ἰζύαν appellari. Contra uero ex eo, quod Hippocrates multitudinis numero ἰζύας dixit:
quodque ad ilium ossa, uoluit uinculum pertinere, iure arbitrabitur aliquis ἰζύας hæc ipsa nuncupari.

Deligatio circa femur, inguina, coxam, os iliorum, & ilia.

Quod ad hunc locum attinet, quando superior femoris pars comminuitur, fasciæ
non solum usque ad inguina ferri debet, sed ultra aliquam ex superioribus partibus
comprehendere. tales sunt, primum coxa, deinde ossa ilium, postremo ea pars quæ
sine osse est (λαπάραν uocant) quam, ubi uis, completi licet, dum illium ossa etiam
deuinxeris, quibus omissis, fasciam protinus ad hanc sedem, porrigendam esse mi-
me puto, quum Hippocrates maximi fecerit, nullum relinqui locum nudũ, sed æque
perpetua, donec ex integra parte comprehensum aliquid esse uideatur, omnia fasciis
alligari. πλινγίδα quidam per γ scribunt: quidam per ς, πλινγίδα. eo uocabulo signi-
ficatur, quod inter utrunque crus spacium est. unde Hippocrates diuaticari uocat,
διουατικαί και διαπεπληθισται. Nam & poeta γαυδ'εκαπλιοςονγο παδσσι dixit, significare uolens,
diuaticabant pedibus.

71 Qua semper utrinque satis recedere debent. semper autem cautio fit, ne imponantur super ossa in articulis naturaliter
prominentia, neque in articularum uicinia sepe neruum.

Solet Hippoc. ubi de una specie pertractat, complura docere ex ijs, quæ cõmunia sunt ac generalia,
monens ea non esse propria unius speciei, sed ad oēs, uel multas, uel aliquot pertinere. Adijcit aut ora-
tioni modo particulã, semper, ut in propositis uerbis: modo, quod intellexisse pertinere ad multa loca, in-
terdum, hoc ad oĩa utile est. Est. n. reuera, quod nunc ab ipso proponit, semper comodissimum, nõ in fe-
more dũtaxat, sed in uniuersum in oĩbus fracturis, quæ ferulas postulat. Breuiore. n. sint oportet, quàm
ut ad eam sedem perueniant, quæ fasciæ non excipitur. quod potissimum obseruandum ait, ubi ferula
rum extremitates proximæ sunt ossium tuberculis.

72 Tumores uero iuxta poplitem uel pedem, aut alibi sub constringentibus uinculis affurgentes, multa lana succida curen-
tur, bene carpta, & uino, & oleo respersa: tum cerato inũcti deligantur: atq; ubi ferulae urgeant, citius laxentur. extenuantur
autem tumores, si sursum uersus ad ferulas tenues fasciæ uincuntur, quæ ab imis partibus orsa ad superiores itenderent.

Tumores (inquit) sub constringentibus uinculis affurgentes (quos ὕδαρδμενις dixit:) propterea, quod
succis expressi magno impetu ferantur, curari debent alligando multũ lanæ succidæ bene carptæ, itẽ ui-
no atq; oleo respersæ. cutẽ uero, cui hæc superimponitur, iubet cerato inungi, atq; ad eandẽ rationẽ uin-
culum adhiberi a tumoribus sursum procedens. Fasciandi rõnem ipse aperuit, docens a qua parte quis
inceperit deuincire, ab eadẽ transmitti materiam, atq; depelli. At de facultate medicamentorũ, quibus
utitur, abunde dictum est in operibus, quæ de illis sunt: dicetur & nunc capita eorũ, quæ in illis fuerũt
ostensa. Ergo oleum dolorẽ leuat, & discutiendi uim habet. Vinũ siccare potest, repellere, & concoque-
re, itẽ mollire & digerere. Constat autẽ lanam succidã (quam nonnulli δισουπηρω uocãt) & ceratũ præter
leniendi uim, digerendo quoq; esse & repellendo. Non sine ratione igitur ab eiusmodi medicamentis
præsidium petijt. quoniam uero tumor fit iusto maior ab ijs, quæ sub uinculis eo exprimentur, curatio
primum dirigi debet ad id exhauriendum, quod in tumida parte præter naturam subsistit. At, quũ mul-
ta sint, quæ hoc efficiũt, quibusnam utemur? digerentibus, repellentibus, lenientibus: digerentibus qui-
dem ac reprimentibus, quoniam aperte exhauriunt: at lenientibus eo nomine, quod prohibent, ne ma-
teria præ dolore ad uitiatam sedem concitetur, atq; ob hanc causam lenius digerẽtia, ac reprimentia ad
inflammatam partem admouemus. nam, quæ horum utrunq; fortiter præstant, dolorem irritant. His ra-
tiationibus ductus Hippocrates, lana succida usus, hoc est, œlypo redundante, curatio adijcit
oleum, uinum ac ceratũ, lanãq; ipsam bene carptã esse uult, quo lenior fit, & dolorẽ leuet: quæ elora qui-
dem est, carpta facile mollitur: at succida ob sordẽ non facile tractatur, carpiturq; eoq; fit, ut negligẽ-
ter carpta, dura dolẽti parti inhæreat. quod Hippoc. quũ aliqñ negligẽtũ adueneret, addidit, bene car-
pta. Iã uero copiose ipsam adhibet, ut uino atq; oleo madẽs cõseruetur, quũ facile siccescat, quæ exigua
imponitur. Ad primum etiam consilium pertinet ratio uinciendi tumoris, quæ ex tumidis partibus (ut
dictum est) ad superiora succos expellit.

73 Hac siquidem uia tumor celerrime extenuaretur.

Diceret extenuari membrum, non tumorem, qui proprie loqueretur. dāda siquidem opera est, ut tumor ex toto euanescat. maiores tamen complura sic loquuntur, praesertim, qui eloquentissimi sunt con- tempta, quam iuniores excolunt, curiosa nominum inquisitione, non exquisita diligentia, ut ipsi nuncu- pant, qui in ea uersantur. Sed digni utique essent, quos laudaremus, si hac uel exquisita, uel propria (ut- cunque ipsi nomen) uerborum inquisitione, rem clarius aperirent, quam Hippocrates: sin obscura atque humilis est eorum oratio, praestat maiorum aemulari negligentiam.

Et ad priorem iuncturam superferretur, ad quem deligandi modum ueniendum non est, nisi tumor aut pustulis, aut nigritie periclitetur. Sed nihil tale sequitur, nisi quis fracturam uehementer adstrinxerit, aut fuerit dependere, aut manu scal- perit, aut aliquid cutem attigerit, quod ipsam irritauerit. 74

Vna quidem haec scriptura est, & ad priorem iuncturam superferretur, putant tamen expresso tumo- re alij materiam depelli super iuncturam, alij ad loca, quae iuxta sunt, quorum contouersiam dijudica- re facile est, si ante uinciendi ratio constituatur. ubi enim ferulis relaxatis, tumida pars (ut supra osten- sum est) alligetur, aliquid sanguinis ad loca, quae iuxta iuncturam sunt, depelletur: sed, si ferulis summo- tis, atque omni uinculo penitus resoluta de integro uinciamus, simul & eam iuncturam adhibentes, quae fracturis accommodatur, & eam, quae a tumore incipit, succus hac uia expressus ultra partem prius de- ligatam ad superiora transferretur.

Si quis femori canalem subijciat breuiorem, quam ut ultra poplitem pertineat, noxam magis quam opem asseret. quan- doquidem prohibere non poterit, quin corpore aut crure moto, semur quoque moueatur, popliti item infestissimus erit, ubi adhibeatur, cogetq; id fieri, quod minime est opus. minime namque opus est curuari genu. omnia enim deuicti cruris ac fe- moris uincula necessario mouerentur, si quis genu curuaret: neque fieri posset, quin musculi alio atque alio modo figuraren- tur, comminutaque ossa dimouerentur. In primis igitur danda opera est, ut extendatur poples, uidetur autem semur in eum canalem utiliter conijci, qui a coxa ad pedem est. 75

A tumoribus ad canalem aggressus est, quem euidenter exposuit. mox autem adscribet canalem uel *δία μασπῆ* hoc est, qui totum crus excipiat, uel nullo modo subijciendum esse. Glossocomum uero ma- chinamentum diximus recte fuisse a iunioribus reperimentum.

Detur item fascia lenta iuxta poplitem cum canali, quo modo & infantes inuoluuntur in cumis, sic enim, ubi semur in su- periore parte, siue in latus uertatur, cum canali alligatum melius continebitur. Canalis igitur, uel totum excipere crus debet, uel nullo modo adhiberi. 76

Quod inquit, cum canali, duobus modis exponitur. nonnulli existimant canalem extrinsecus fascia circundandum ita, ut haec sit Hippocratis sententia. Fasciam dare laxam conuenit, quae utrunque com- plectatur, & hominis poplitem & canalem, qui ipsum excipit, id est, ut ipse poples non seorsum, sed una cum canali comprehendatur. Alij circumligandum esse poplitem intelligunt, ut crus immobile cum ca- nali contineatur, hoc est, subiecto etiamnum canali, quum neque uinculum per se possit satis fideliter continere, neque canalis, sed ambo simul.

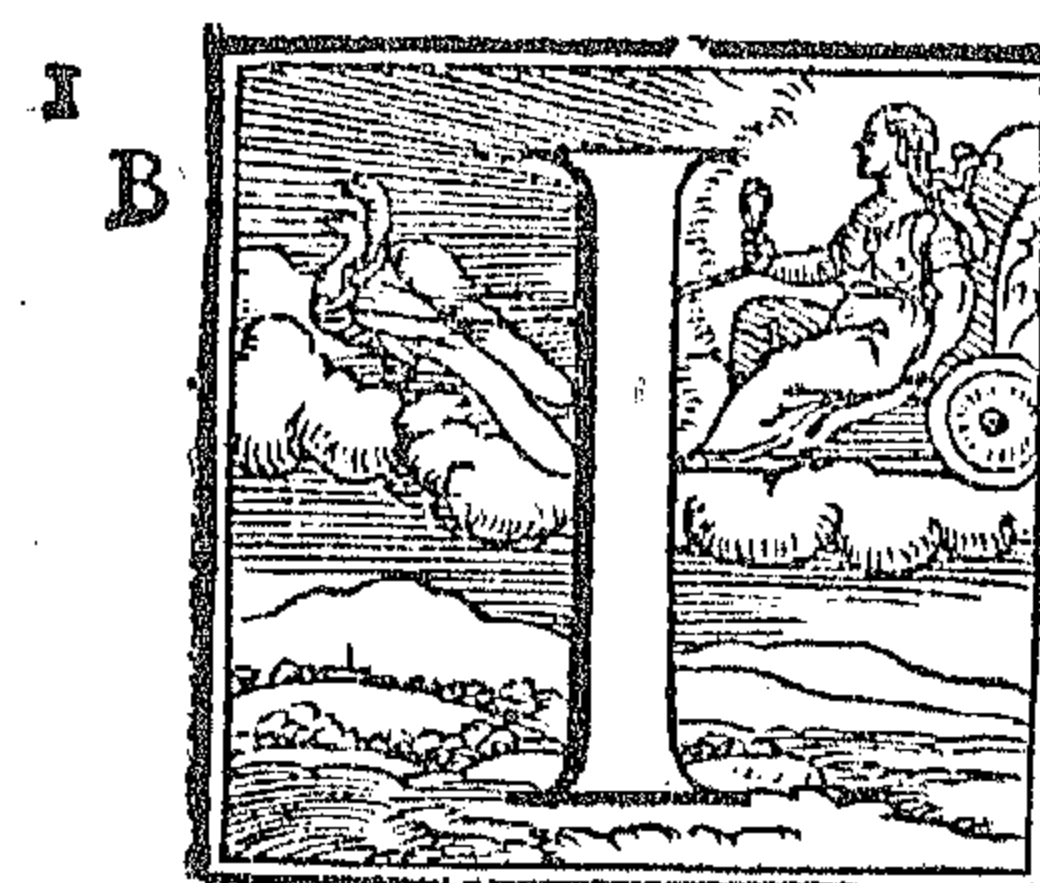
Item maxime uidendum est, ut in fractura tam femoris, quam cruris, quantum potest, imus calx optime contineatur. nam si dependente pede crus reliquum fulciatur, necesse est ossa gibba in priori parte cruris conspici: sin calx iusto sublimior col- locetur, reliquo crure leniter suspensio, os in priori parte cruris iusto magis firmum necessario se ostendet, idque adeo, si calx hominis naturaliter est grandior. Ad haec omnia ossa tardius conferuent, ubi non figurantur naturaliter, neque in eodem habitu detinentur. Praeterea callus infirmior circumdatur. 77

In superioribus, ubi de cubito mitella suspendendo pertractauit, diximus a quibusdam scribi, bra- chium suspensum, dempta particula, non, a quibusdam ea adiecta, brachium non suspensum, & illos quidem intelligere suspensum brachium, quod non inhaeret, neque subiecta alicui rei insidet: hos uero *Η* id, quod fideliter sustinetur. De crure autem, quod fulcitur *ἐρματισμένῃς* dixit ducto uocabulo a fulcris, quae dicuntur graece *ἐρματα*, quorum meminit poeta in eo carmine. *ἀποδείρειον ἐρματα νῆον*. Sic igitur accipi- tur uocabulum *ἐρματισμένῃς* pro firmata.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGUMENTVM.

Fracturarum, in quibus ossa denudata sunt, aut partes exulceratae, tum gibbi- cubiti, & genu noxarum curationem absoluit.

Interveniunt haec, quibus os quidem fractum est, at non excidit, nec alioquin uulnus ac- cessit.

Haecenus simplices fracturas proposuit, in quibus neque os cute excidit, sic ut nudum se ostendat, neque ullo modo uulnus accessit. Constat autem ossa nec excedere, nec nudari, nisi cutis & superiecti musculi secentur, fieri tamen ulcus potest, etiam si nihil ex comminutis ossibus detegatur. Transfit ergo iam atque aggregitur ad fracturas, quibus carnis quoque uulnus accessit, siue id solum sit, siue praeter id, os etiam nudetur.

Quibus sine fragmentis ossa simplici modo comminuta, eodem die, uel certe posteriori reposita sunt, atque in suam se- dem restituta, nec testa alicuius expectatio est, quae ab osse abscedat: aut quibus uulnus quidem est, sed abrupta ossa non exci- dunt, neque fractura talis est, ut metuendum sit, ne testa quaequam ab osse abscedat, his omnibus aptissima deligandi ratio est, quae simplici fracturae accommodatur.

Fracturae, ubi uulnus quoque adijcitur duplicem curationem docet, alteram quatenus aliquid fracti- ossis nudatur, uel testa urget, quae a contrito osse diducta est: alteram, quum nihil tale est, sed extra fra- cturam, quae recte composita est, uno uulnere sollicitatur. Nam, si nudum os cute excidit, quod protin- us bene compositum fuerit, & restitutum, mutandum esse superius genus curationis non censet. Ve- rum alia requiritur curatio, ubi uulneri adiecta fractura os excedens restitutum est, neque suspicio est, ne aliqua testa a perfracto osse resoluatur: alia, ubi os tegitur cute, sed expectatur testa, quae resoluta procedente tempore a natura per uulnus expellatur. In priori casu utitur iunctura, quam posuit conue- nire, ubi os integra cute perumpitur: in altero uariam curationem adscribit, ut mox euidenter osten- det. satius enim est ipsum audire.

Nonnulli (atque hi non admodum proficiunt, aut obsunt) ulceribus imponunt aliquod ex purgantibus medicamentis, ut ceratum, quod picem habet, uel quodpiam ex ijs, quae cruentis uulneribus injiciuntur, uel quoduis aliud, quod compone- re soleant. Illos autem laudo, qui pannos superdantes uino madefactos, aut lanam succidam, uel eius generis aliquid denun- ciant: ubi uero ulcera pura sunt, & iam glutinantur, tunc lintea complura adhibent, & per ferulas dirigunt. Haec ratio curandi aliquid confert, neque multum laedit, ossa tamen in suum locum non similiter reponuntur, sed hac uia fiunt aliquanto tumidiora, quam par sit.

Retuli ad eas fracturas, quibus carnis quoque uulnus adijcitur, curationem duplicem ab Hippocra- te admoueri: nunc orsus ab ea, quam primo loco posui, eos primum reprehendit, qui male ulceri illi me- dentur, in quo, quum fractum os bene compositum est, nihil aliud, quam ipsum restat, neque ulla su- spicio est, ne fragmentum ab osse resoluatur. Quidam (inquit) medici eos, qui sic affecti sunt, inter ini- tia curant, perinde, ac si ulcere solo detinerentur: ubi hoc ad sanitatem spectat, tunc ea uinciendi, ra- tione utuntur, quae ad fracturas pertinet. Caput igitur propositorum uerborum huiusmodi est. multus autem est in eorum curatione narranda, qua nonnulli utuntur. eo quod singula persequatur. Equidem scripsi eos ita curare, sicut, si citra fracturam uulneri mederentur: at ipse, quibus etiam medicamentis uteretur, exposuit, facta mentione cerati, quod picem accipit, tum medicamentorum, & quae protin- us cruentis uulneribus injiciuntur, & quae purgandi uim habent, item panni uino madentis. Recte au- tem medicamenta, quae cruentis uulneribus injiciuntur, *ἐναιμα* uocat. namque etiam nunc apud me- dicos id uocabuli est usitatum, quo ea medicamenta nuncupare solent, quae uulneribus superdantur, ut primum illata sunt, & nondum ex toto sicca, sed adhuc cruenta, hoc est, cum cruor, ex cute ipsa uulne- rata, seu etiam ex carne, in roris speciem destillat. purgans uero medicamentum est, quod modice sic- cat (quam rem demonstratum est caput esse in ulcerum curatione) ac detergendi facultatem habet, qua ulcera pura reddit. Huius generis sunt mixturae, quae ex arugine aris & squama componuntur, quarum duplex ratio est. siquidem arugo ab alijs coquitur, ab alijs adijcitur cruda, quae crudam accipiunt, ui- rides

rides dicuntur: quæ coctam ruffæ, a colore, qui in utrifque se ostendit. Igitur hæc medicamenta pur-
gare ulcera possunt, quum mediocrè habcant detergendi facultatem. huiuscemodi esse, quæ fordè ab
ulceribus detrahunt, sicut contra, quæ cruentis uulneribus protinus iniiciuntur, carere detergendi fa-
cultate indicauimus. uarie autem miscentur sicuti priora. At, quemadmodum in illis exempli gratia
aeris æruginem atuli & squamam, potui & alia similia eadem ratione proponere. nunc autem abunde
fit illud indicasse, quod *in uino* uocata, quibus abest detergendi facultas, sunt, quæ ex bitumine compo-
nuntur. Horum exempli gratia mentionem faciam, quum omnia quæ id præstant, in opere de medi-
camentis fuerint explanata. Ceratum autem, quod picem habet, inter omnes fere conuenit, lenire do-
lorem, & pus mouere, tunc uero confert, quum ulcus iam inflammatione tenetur: alioquin ipsum ne-
mo imponeret, quum neque detergere sordem possit, neque ulcus glutinare, aut ad cicatricem per-
ducere. At panni uino madentes ob uinum ipsum repellunt. dantur enim ad continendum ab ijs, qui
hoc modo medentur, qui adhibere uolunt, ulceris causa eas fascias, quibus ante iniectis aliæ superdan-
tur. Quæ autem scire oporteat eum, qui rectè ulcera curaturus sit, posita a nobis sunt, quo ordine sin-
gula requirebant, in tertio & quarto libro de ratione curandi, atque etiam abunde in expositione libri
de ulceribus: quod ad hunc locum pertinet, satis est hæc retulisse. nam de curatione propositorum
affectuum rursus tractandum nobis erit, quum Hippocrates illam exequetur: nunc meminit aliorum
medicorum, quos ait, non similiter grauem noxam afferre, atque illos, quorum mentionem facit. Quid
igitur est, quod errant? siquidem, quum primum id cognitum fuerit, constabit etiam iure ab Hip-
pocrate scribi illos non admodum proficere, aut obesse, qui ulceri non male prouident, sed fracturam
initio negligunt, idoneum uinculum, postea superdantes, quod proditum est ab initio conuenire,
quamobrem (inquit) ossa fiunt tumidiora. Satius igitur est per omne tempus curationis comprimi hæc,
atque adstringi, quod præsidij ad non paucos dies initio prætermittunt. afferit enim, ubi iam futurum
est, ut ulcera glutinentur, tunc, qui sic medentur, incipere deligare eo modo, quo fracturæ conuenit.
Constat autem ulcera suppurare, deinde purgari, priusquam glutinanda sunt, quod triduo fieri ne-
quit, aut quatruiduo.

Quibus tam cruris, quam brachij utraque ossa fuerint comminuta, breuiora etiam fiunt.

Breuitatis Hippocratis proprium est id, quod in proposito sermone desideratur, aperte ex eo, quod
subijcitur, indicare, quam rem nunc fecisse perspicuum est. præfatus enim eorum, qui superiori ratio-
ne curantur, ossa reddi tumidiora, non definiuit, omnium ne an aliquorum. at nunc ex propositis uer-
bis euidenter colligitur, non omnium, sed eorum duntaxat, quibus alterum fractum est, quum partes
quæ iuxta fracturam sunt, minime ipsum contineant, ut, quæ per omne tempus curationis, nec adstri-
ctæ fuerint, nec coarctatæ. Membrum tamen breuius non redditur, quandoquidem alterum os inte-
grum manet, quo naturalis longitudo seruat. Sed, ubi utrunque comminuitur, musculi (ut ante expo-
suimus) contracti, ad superiores partes uitiata quoque ossa contrahunt. quamobrem extendi ea iubet,
antequam componantur. Sed, quia sine conuenienti iunctura composita ossa nequeunt contineri, ea
de causa, donec increfcant callus, curiose deligat. Quam rem qui negligunt, & ulceris curationi insi-
stunt, non solum tumidum magis quam naturaliter conueniat, membrum reddunt, sed breuius e-
tiam efficiunt.

Rursus alij reperiuntur, qui lintea in eiusmodi casibus a principio protinus circundantes utrinque denunciant: ulcus ue-
ro ipsum relinquunt, & refrigerari patiuntur: deinde super ipsum imponunt aliquid ex purgantibus medicamentis: tum
pannis ex uino madentibus ac lana succida medentur. Hæc quidem curatio aliena est, qua qui & in his fracturis & in
alijs utuntur, longe aberrare uerisimile est. Maxime enim ad rem pertinet nosse, quo pacto injici primo linteam debeat,
& qua ualentissime coarctari: item quid conferat, qua potissimum parte conuenit, quum fascia caput superdare, tum ad-
stringere: quid sequatur incommodi, si alia parte, atque opus est, orsa fascia fuerit, nec qua maxime expedit, sed hinc
uel hinc fuerit arctata. Vtriusque uinculi effectum in superioribus demonstrauimus, cuius testimonium est ipsa medicina.
Illi enim, qui sic deligatus fuerit, necesse est ulcus in tumorem assurgere.

Eorum nunc meminit, qui summopere lædunt, & quæ ab his admoventur, plane docet: tum erro-
res ipsorum aperte redarguit, sic, ut meæ expositionis non egeant, qui ijs, quæ ab ipso afferuntur, di-
ligenter aduertere animum non recusent.

*Nam, si carnosâ pars, qua sana est, hinc atque hinc uinciatur, media non comprehensa, ea pars, quæ relicta sine
uinculo fuerit, maxime turgebit, minusque erit sui coloris. Quo pacto igitur ulcus hæc effugiet?*

Hippocrates quamlibet carnosam partem appellat *çççç*, ut supra quoque indicauimus. Nunc il-
lud animaduertendum est, quod qui rationalem medicinam profitetur, ubi præsidium idoneum esse
comperit, non expectat longum usum. putant autem, ubi ulcus sine uinculo dimittentes, utrinque
fasciam circumagunt, excitari inflammationem, & ulcus male affici ex mala conditione affectus. at nõ
ex ea, quam adhibent, curatione. cuius primus auctor seipsum falsa ratione decepit, successores ue-
ro usitatam hanc curationem seruarunt, eo quod mutare non auderent. ex quo magnum malum sequi-
tur. id illis merito euenit, qui artes usu, sine ratione pertractat: una enim ratio est, qua fretus aliquis, rei
natura

A natura demonstrante mutare tentat, quæ male fuerant longo usu recepta. Qua ergo ratione motus Hip-
pocrates ipsorum curationem mutauit? non hercle probabili assumptione, aut aliena, sed quæ scien-
tiam faceret, ac necessaria esset. Quod si corporibus bene ualentibus, sub ea uinciendi ratione mate-
ria utrinque in medium spatium inter partes deuinctas expressa inflammationem excitat, qui non lon-
ge magis id faciet ægrotantibus?

7 *Igitur necesse est, decoloretur ulcus, & materia ad ipsum exprimatur, tum lachrymet, ac minime suppuret: ossa uero, &
quæ abscessura non essent, abscedant.*

Quæ accidant, ubi male ulcus deuincitur, hoc loco declarauit. Cuncta autem ab inflammationis
magnitudine proficiuntur. quandoquidem ob hanc ulceris labra in exteriora uertuntur, perinde at-
que ea, quæ proprie oris labra nominantur, ubi inflammatione uexetur. Totus autem locus mali colo-
ris non iniuria conspicitur, quod & ipsum constat ex immodica inflammatione provenire. Destillat
uero ab ulcere tenuis, & cruda sanies, similiter ac lachrymæ ab oculis inflammatis, inde translatione
usus, dixit lachrymare ulcus, ubi sic afficitur. Præterea succi, qui inflammationem excitantur, & crudi
permanent, dum ea uinculi ratio admoventur. sed & ossa necesse est procedente tempore uitari. his enim
B crudorum succorum abundantia madefactis mirum non est, si qua particula abscedat, ubi qui sic mede-
tur, ab alieno uinculo nõ desistat. Singula, quæ in uniuerso sermone restant, euidentissima sicut, si quis
(ut diximus) animum adiungat, tum in memoria habeat, quæ supra ostensa sunt. eo enim hæc omnia
pertinent, & (quemadmodum ipse Hippocrates admonet) his illa confirmantur.

8 *Ulcus item pulsio affligetur, atque igneum erit, tumor item coget cataplasmata superdari. quod incommodum similiter
asserunt, qui utrinque deligant, quum præter alium pulsium, inutile quoque omnis adijciant. Fascias tandem soluunt, ubi ul-
cus recrudescere conspiciunt, & reliquo tempore sine iunctura medentur, nec secus curant quoque, si aliud uulnus nacti
sint. siquidem hæc euenire minime consent, eo quod hinc atque hinc deligauerint, & refrigerari uulnus permiserint, sed
aliquid aliud infortunium causantur. Quod si hanc deligandi uiam, penitus alienam esse, frequentari uero a compluribus,
tum maxime ad rem pertinere eam dediscere, aperte non cognouissem, non tam multa scripsissem. Adde, quod hæc te-
stantur, quæ supra exposita sunt, maxime ne, an minime adstringendum sit, rectè fuisse tradita. Oportet autem (ut
summatim dicam) ubi nullum expectatur os, quod recessum sit, similiter curare, atque ubi sine ulcere fractura est. exten-
denda enim æque ossa sunt, ac dirigenda, & eodem modo uincienda. Ad hæc ulcus cerato, quod picem habeat, inungendum,
tenui uero panno duplici contegendum, proximæque partes albo cerato illinenda. fasciæ uero, ceteraque scindenda paulo
C latiora, quam si ulcus non esset, & qua parte primum dantur, latiora multo danda, quam ulcus. quum, quæ angustiora
sunt inflar zone ipsum cingant, quod minime expedit. primum enim circuitus totum ulcus completi debet.*

Indicauit paulo supra sub hac uinciendi ratione, tumorem exprimi ad ipsa ulcera. tumorem uero
çççç nuncupat, sic ut sermo talis sit. Sanguis, qui sub aliena uinciendi ratione utrinque ad ipsum ulcus
exprimitur, tumorem facit præter naturam, huncque & *çççç*, & *çççç* solitus est appellare. Tumori au-
tem quum pulsus accedit, atque ardor, inflammationem perficit, quæ proprie *çççç* superius appella-
ta est, quod uocabulum non sic accipiebatur apud ueteres, eo siquidem notabant omnem ardorem,
quemadmodum sæpenumero declarauimus: ab Erasistrati uero sæculo conueuit usurpari ad illos tu-
mores significandos, quibus non modo ardor accedit, sed renixus etiam & pulsus, necessarioque ru-
bent. ruborem efficit ingès ardor: renixus & pulsus a multitudine oritur. Poterat Hippocrates igneum
ulcus dicere *çççç* quasi febricitans: dixit autem *çççç* sumpto uocabulo ab igne, quem græci *çççç*
uocant, quo ardorem (ut mea fert opinio) nobis reduceret in memoriam. quoniã & febris, quæ *çççç*
græce nuncupatur, ab eodem uocabulo ducitur. quum nihil aliud sit febris natura, quam igneus calor.

9D *Fratur item fascia præter ulcus ad partes etiam, quæ supra sunt, atque infra.*

Veteres quum superiorem atque inferiorem partem significare uolunt, raro *çççç* & *çççç* scribunt.
his enim uocabulis plerumque exprimentur partes utrinque a lateribus sitas: Hippocrates tamen hic an-
tiquam exponendi figuram usurpauit.

10 *Ergo caput fasciæ, iniiciatur e regione ulceris, & laxius paulo attrahatur, quam si fractura esset citra ulcus. circum-
agatur autem eo modo, quo supra positum est: sintque fasciæ molliores semper, quam si integra cute os esset abruptum,
neque pauciores, quam prius diximus, sed aliquanto plures. homini uero, quum inuolutus fuerit, uideantur aptissime in-
herentes, non tamen adstrictæ, affer atque super plagam maxime inherere. tum eodem tempore, quo supra indicauimus,
ipsas & bene insidentes, & laxiores sentiat. deinde tertio quoque die soluantur, & rursus alligentur. In ceteris similiter
agendum, ut in superioribus: hic tantum latius, quam ibi coarctentur. Quod si fiant, quæ rationi consentanea sunt, locus
in quo plaga est, & reliqua etiam sub uinculo comprehensa, semper graciliora se ostendent. iam uero & pus ocysus orie-
tur, quam si alia curatio admoventur. Caruncule præterea, quæ in ulcere nigrescunt, & emoriuntur, celerius sub curatio-
ne hac resoluuntur, & recedent, quam sub alia, atque ulcus celerius cicatricem recipiet, si hac uia, quam si alio modo cu-
retur. Cuncta hæc propterea sicut, quod & locus exulceratus: & quæ iuxta sunt, extenuentur.*

Semper intelligit Hippocrates e regione: modo in longitudinem corporis, modo in latitudinē
ueluti nunc, quum uoluit primæ fasciæ caput dari super dextram, uel sinistram ulceris partem, dein su-
per ipsum ulcus inuolui, sic, ut uniuersum complectatur, neque ullam partem nudam relinquat.

*Reliqua curatio esse debet, perinde ac si ossa citra plagam perfringantur, nisi quod ferule non sunt imponendæ. quã-
obrem pluribus fascijs hic opus est, quàm alibi, quum & minus adstringendum sit, & ferule tardius circumdandæ.*

Interdicit, ne ferulæ imponantur, ubi fracto offi uulnus accessit, ueritus ne comprimant, atq; ob eam
rem præcipit, ne arctius super has fasciæ deligentur, sed utraq; de causa plures imponantur. Memento
autem, ipsum imperasse, ut plures iniicerentur, propterea, quod & minus coarctantur, & ad feru-
las tardius uenitur.

*Tamen, si ferulæ superaccommodentur, e regione ulceris minime circumponantur, deturque opera, ut laxiores sint,
ne vehementer adstrictæ premant, quàm rem in superioribus quoque proposuimus. Tenuiori autem cibo diutius conten-
ti sint, quibus a principio carnis quoque uulnus accessit, uel ossa cute exciderunt, & (ut una complexione complectar)
grauissimæ fracturæ rationem uictus tenuiorem amant, & diuturniorem.*

E regione nunc intelligit in longitudinem, in hanc siquidem ferulæ imponuntur. Supra loquutus
est, ut, qui ferulas summouebat: nunc, ut is, qui nonnūquam ipsas accipit. Inquit, Tamen, si ferulæ su-
peraccommodentur, Quid ipse in eiusmodi casibus facere consueuerit, & in ipso crure etiam, nō est,
quod contendam, quum rem minime definiuerit. Exponam tamen id, quod facio. in illis fracturis,
quibus in longitudinem membri, carnis quoque uulnus accedit, ferulas utrinque a lateribus uulne-
ris adhibeo: sed si hoc transversum fuerit, non patitur ferulas superdari, præfertim, ubi grandius sit.

*Eandem uero curationem requirunt ulcera, quæ non a principio fracturæ, sed, uel ob lintea nimium arctata, uel ob im-
positas ferulas, aliare de causa, sub curatione postea oriuntur. Cognoscitur autem, ubi ulcus subest ex dolore, & pulsu,
item ex tumore, qui tunc extremis partibus indurescit, & si digito presseris, exprimitur, ac rursus cito reuertitur. Igitur,
si quid tale suspectum sit, soluere oportet: atque ubi, uel ea pars, cui superdantur illæ fasciæ, quæ primæ iniiciuntur, uel
altera, quæ deinceps fuerit, priuata in vicem alterius cerati inungenda est eo, quod picem habeat.*

De ulceribus nunc agit, quæ procedente tempore fracto offi ob circūpositas ferulas superueniunt.
Docet ergo, quibus de causis fiant, quibusque indicijs cognoscantur, ubi iam orta sunt: post hæc præ-
cipit, ne per consuetum tempus alligatas esse fascias sinamus, sed celerius subtrahentes, idoneam cu-
rationem quam ipse euidenter exposuit, admoueamus.

*At si nihil eiusmodi sit, sed ipsum ulcus irritatum, nigrum ualde, aut sordidum reperiatur, tum caro purulenta, futu-
rumque etiam sit, ut nervi excidant, hos non conuenit ex toto refrigerare, neque suppurata hæc timere, sed in ceteris eadem
ortatione mederi, atque ubi initio uulnus adiectum est.*

Refrigerare dixit pro nudare, hoc est, uinculum detrahere fracturæ idoneum, ut ulcus curetur.
non enim uult nulla re imposta, nudum prorsus ipsum relinquere, sed adijciens, non conuenit ex toto
nudare, mediam curationem indicat. esset autem media huiusmodi quæpiam, si in uulnere aliquod ex
propositis signis apparet, imperat, ut quàm primum soluatur iunctura fractis ossibus accommodata,
& uno atque altero die curatio, quam ulcera postulant, adhibeatur, membrumque rursus deligetur,
quemadmodum subiecta uerba demonstrant.

*Tantum fasciæ laxæ admodum ordiantur a tumore, qui in extremitatibus est, deinde semper sursum versus circumagã
tur, neque ullo modo coarctentur: insideant item ulceri commodissime, alibi uero laxius uinciantur. sint autem hæc pri-
ma lintea munda, non angusta, & eorum, quæ circumdari solent, ubi ferulæ imponuntur, uel numerum æquent, uel
non multo pauciora sint.*

Imperat hoc loco, ut uinculum orsum a tumore, qui in extremis membris affurgit, inde ita feratur
ut nihil nudum relinquat, donec ad ipsam fracturam, qua parte exulceratio est, porrigatur. ita, ut in
unum committatur uinculum, quod tumorem curat, & quod fracturam deuincit: unaque sit utriusque
intentio, quæ paucis circuitibus absoluitur. Tuber autem fasciam commodissime ulceri insidere, hoc
est laxam esse eatenus, ut nullo modo adstringatur: super ceteras uero partes, atque adeo iuxta fractu-
ram magis edicit, ut minime coarctetur. perpetuum enim esse uoluit arctius eam partem uinciri, unde
sanguis exprimi debet. monet autem, ut in extremitatibus, quæ tumidæ sunt, fasciæ laxius alligetur, ad
id consilium dirigens, ut uinculum in unum committatur. At non propterea uniuersam illi curationē
committit. non enim id est, quod in hoc casu remedio sit fractis partibus, ubi nigrae sunt, atque emo-
riuntur: sed tumori, de quo ad uerbum scripsit. Tumor extremis partibus indurescit, & si digito pres-
seris, exprimitur, ac rursus cito reuertitur. Hæc tumoribus superueniunt. iure igitur non æque eos ne-
gligit, atq; ubi molles sunt, nec ad eosdem dirigit præcipuum totius curationis consilium.

*Ulceri abunde est pannum inducere albo cerato inunctum, nam siue caro, siue nervus nigrescat, procidet: his enim a-
cria superdare non expedit, sed mitia, non secus atque aduhsis. Insuper tertio quoque die soluere conuenit, ac rursus deuin-
citur: tum ferulas vitare, & magis quàm ante conuiescere, atque abstinere. Scire etiam oportet, ubi futurum sit, ut*

*A uel caro, uel nervus excidat, hac ratione uitium minus serpere, & celerius multo excidere, ac proximas partes fieri longe
graciliores, quàm si ulcus linteis resolutis, quopiam ex medicamentis purgantibus nutriatur. iam uero, ubi excidat, quod
purulentum est, citius caro incresecet, & cicatrix maturius inducetur hoc pacto, quàm si alio succurramus. Hæc omnia igitur
eo pertinent, ut sciamus recte, & cum moderatione deligare. Eo etiam confert idoneus habitus reliqua uictus ratio, &
fasciæ quàm aptissima.*

Declarauit ipse aduulorum exemplo, cur acrium medicamentorum usus eiusmodi uulneribus no-
ceat. siquidem orta sunt ex calidorum atque acrium succorum mixtura. Cum quo simul etiam ostendi-
tur, albo cerato acrius esse id, quod picem habet. pix enim eo est acrior cera, quo calidior.

*At si quis deceptus recenti uulnere nullo modo existimans fore, ut os recedat, quod recessurum sit, eam uincendi
rationem adhibeat, quàm simplices fracturæ postulant, eiusmodi medicinam non debet pertimescere, quandoquidem nul-
lum ingens malum apportabit, dum possit modo recte, & citra noxam manu deuincire.*

Timere, inquit, non oportet modum alligandi fracturæ idoneum, quãuis recessuri ossis indicia se
ostendant. quænam illa sint, proximis uerbis addices.

*Denunciat autem futurum esse, ut sub curatione hac ossa recedant, pus, quod ex ulcere amplius profluit, & uidetur ad
exitum festinare.*

Vbi copiosius, quàm pro ulceris modo pus feratur, uerendum est, ne subiectum os uitiatum sit: sed
si præter id uidetur ad exitum festinare, quod *επεσεν* dixit, hoc est, si festinãter a uitiatâ parte expellatur,
iam certa res est. At unde cognoscemus membrum festinare ad expellendum? Primum ex oris plagæ,
quæ inter se nō cōmittunt, sed dehiscunt, & in interiora uertuntur: deinde ex hominis sensu, qui exi-
guum quendam motum sentire sibi in altioribus partibus uidetur, ubi ceteras non sensu, non animo ad-
uertens, hanc unam obseruet, cui hæc superueniunt.

*Resoluere igitur ac deligare frequentius oportet ob humoris abundantiam, cum alioquin febres excitentur, & ulcus,
cum his, quæ proxima sunt, si nimium uinculis coarctentur, emacrescant.*

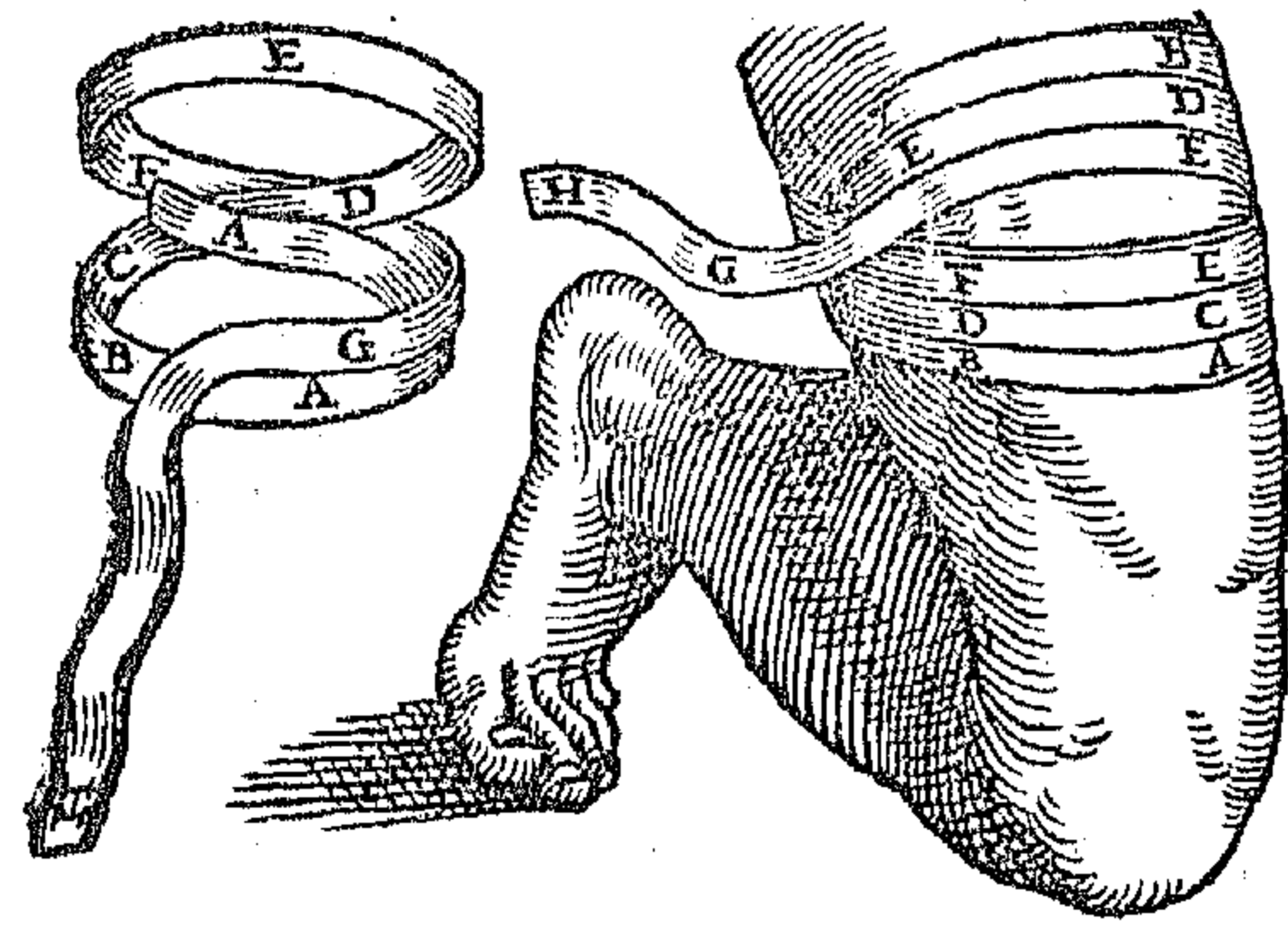
Humoris abundantiam (ut solitus est) appellat *αυλοειν*, seu tenui habitu sit, seu crasso, quale nunc est
Cpus, quod quando pars quæpiam ab osse recessura est, dixit copiosius euadere.

*Ergo, ubi expectatio est tenuium partium, quæ ab osse recedant, haud multum expedit uariare: fasciæ tantum laxior cir-
cumligentur, ne pus retineatur, sed exitum facile habeat, & dum os recedat, sepius soluatur, ac deligetur: ferulæque omni
modo uitentur.*

In quibusdam exemplis simpliciter legitur, uariare, nō adiecta particula, multum: sed uerisimilius sit
illam adijci debere. nam, quum ratio fracturæ alligandæ tribus modis uaria sit, muteturque, non di-
ceret simpliciter, haud expedit uariare, quandoquidem addita etiam particula, multum, dicit ali-
quis Hippocratem falsa prædicasse, propterea quod imperet nunc, ut fasciæ laxior inuoluatur, ut sæ-
pius resoluatur, ac deligetur, ut ferulæ non imponantur, & quarto (id quod ubique ab ipso præcipi-
tur) ut fasciarum numerus augeatur, ubi uel laxius deligantur, uel ferulæ omittuntur. sed, quod seruauit,
est modus ille uincendi, qui pertinet ad fracturas, cuius habita ratione dixit in curatione, haud
multum expedit uariare. Fascijs enim utendum, quæ primo iniiciuntur, quarum una a uitiatâ parte
orsâ, ubi ter fuerit super ipsam uoluta, definat in superiori parte, eoque modo feratum, quo ante pro-
posuit, altera item, quæ super priorem fertur, ab eadem parte incipiat, tum deorsum ducta ad superio-
ribus declarauit, & super hos fasciæ dandæ, quæ omnia docuit, ubi uinculum fracturæ idoneum indi-
cauit. At, si suspicio est, ne grandior ossis testa recedat, non amplius ad quem modum fracturæ po-
stulant, deuincit, ut proximis uerbis subiiciet. Iure igitur hic scripsit, haud multum expedit uaria-
re. Quod si detracta particula, multum legamus, audiemus ipsum asserentem, non mutandam esse
rationem deligandi, quæ ad fracturas posita est. nihil enim mouet, quam similiter atque in ea fascijs
illis utatur, quæ primo iniiciuntur, & deligare incipiat, ac primo circumagat, posteaque adducat, item
pannos æque iniiciat, & alliget, quod nihil aliud est, quàm eandem rationem seruare.

*At quibus grandius fragmentum expectas ab osse recessurum, siue initio præsenferis, siue postea cognoueris, non amplius
eadem medicina opus est, sed quod ad intendendum membrum, ac dirigendum pertinet, idem fieri debet: panni uero dupli-
ces sint, non angustiores, quàm ut dodrantis dimidium æquent (qua in re contemplari quoque uulnus cuiusmodi sit: oportet)
tum quod ad longitudinem, paulo breuiores, quàm ut bis fractum membrum complectantur, multo autem longiores,
quàm ut semel, totq; numero sint, quot res postulat. Tincti autem in uino nigro austero primum medijs superdantur, perin-
de ac fasciæ, quæ a medijs orise in utramque partem at trahuntur: post hæc ad figuram ascia dextrum caput ad sinisterio
rem partem, sinistram ad dexteriolem procedat.*

Afcia fyncera inaequalis.

In libro de officina medici, de circuitu fasciæ inquit, simplex orbicularis ascia. Est ascia breuis ille circuitus, qui rectus incipiens ad latus attrahitur, nondum tamen est obliquus, desinitque ad similitudinem fasciæ, qua fabri utuntur. namque a recta linea paulum recedens curuatur, unde nomen fasciæ traxit. In hanc igitur figuram præcipit, ut panni super fractum membrum imponantur: eorumque capita ducantur, non secus atque, ubi fasciæ a medijs orfæ uinciuntur, hoc est, ut panni super membrum medijs primum dentur, deinde eorum capita per uitiatum locum ferantur, non in orbem, sed paululum inclinati: sic ut a contraria parte, atque inceperint, ad X literæ similitudinem inter se committantur. quod non fieret, si circumagerentur in orbem. Nam, quæ ita procedunt, plane inter se coeunt. Pannorum longitudinem indicauit, quum inquit, paulo breuiores, quàm ut bis fractum membrum complectantur, multo autem longiores, quàm ut semel. præcipit enim membrum ab his sæpius excipi, sic, ut singuli semel ipsum amplectantur. At non continerent firmiter, si qua parte committuntur, eadem finirentur, neque ultra procederent, aliamque membri particulam complecterentur. Fere autem totius membri dimidium secundo pannis inuoluendum esse intelligit, quum inquit, paulo breuiores, quàm ut bis fractum membrum complectantur: multo autem longiores, quàm ut semel, quod sane continget, ubi hi dimidium membri ambitum amplexi desinant. Quare si panni pedalis utputa longitudinis totum membrum semel inuoluant: duplo longiores esse conueniet ad hoc, ut bis præstare idem possint: sed, si secundo ultra dimidium non ferantur, eo longiores sint, quàm ut semel totum membrum excipiant, quo breuiores sunt, quàm ut idem bis efficiant, erunt autem sic sesquipedales. Diligenter igitur contemplari membri crassitudinem oportet, & de ipsa pannorum longitudinem coniectare, eosque tantos admo- uere, ut primo circuitu totum, secundo dimidium duntaxat, complectantur. Vbi minus tuæ coniecturæ confidas, si eos super integrum membrum inducas, ad unguem longitudinem reperies. Dubium autem non est, quin panni ita coherere inter se debeant, ut nullum inter ipsos inane spacium relinquatur. Hos docet ex uino madefieri, quod colore nigrum sit, gustu austerum, habitu uero, quale illiusmodi uinum est, plenum uidelicet. nam ex cunctis uini generibus ad hæc uitia, id optimum est, quod nigrum & austerum est. communis enim illi gratia est, ob quam in ulcerum uinculis ingeritur, præterquam, quod minus mordet, quàm aliud uinum ex adstringentibus, quod permagni in eiusmodi curatione refert. ostensum enim est sub dolore inflammationem se concipere. quare potius est, quod modice, quàm quod uehementer austerum est. quandoquidem hoc dolorem mouet, quum carnem ultra debitum cogat, comprimatque. Quamobrem, nec id utiliter adhibetur, quod tenuium partium, quale album est, aut flauum, aut rufum. quum ad altiores partes exulceratæ carnis penetret, dolorique sit, eam comprimens, atque adstringens: at plenum, cuiusmodi nigrum est, ad carnem altius non descendit, sed il- lam refrigerando & contrahendo, qualitatem duntaxat impertit. repellit itaque succos, qui iam recepti sunt, & eos, qui influunt, coercent. Ratio igitur eligi uinum hortatur, quod nigrum sit & austerum. quamobrem, ubi uelis etiam experimento comprobare, periculum faciens eius facultatis in maximis grauissimisque uulneribus, uerum dixisse me cognosces. Dictum autem est etiam in superioribus, oportere ulcus ex eo continenter madere. quandoquidem, ubi superiniecta lintea paulatim siccentur, atque incallescant, ulcus inflammari necesse est, potissimum ætate. Quo tempore, quum pontifices Pergami apud nos semper gladiatores darent, eos, qui grauissime uulnerati fuerant, curauit, multiplicem pannum uulneribus inducens, istiusmodi uino madentem: extrinsecus uero superimponens spongiam mollem: deinde totum fere diem noctemque perfundens. Vulnerato autem membro pellem subieci leniter a pedibus sinuatam, per quam procederet infusum uinum, & quasi per canalem efflueret, atque inani pelui receptum, regestumque rursus infunderetur. Extra alios usus, quos uinum hoc præstat, fere nullum odorem mouet, id, quod inter cetera commodissimum est, cum ex alijs quod odoratum est, maxime caput tentet. nigrum & austerum, neque etiam eo nomine officit, sed si ullum excitat odorem ille exiguus est, cum natura frigidum sit. Ostendimus autem in libro de simplicium medicamentorum facultate, uinum austerum natura frigidum esse ac terrestre. Tale igitur, quum ex mixtura constet. frigidum terrestrique, calidos uapores ad superiora minime tranfmittit. At, quum plerisque eorum, qui icti sunt, huius præsidij utendi copia non sit, quo nos ad gladiatores usi sumus, diximus inter initia pro- tinus horum commentariorum inungendum esse liquidum ceratum, quo simplices fracturæ illinuntur, quod uino longe imbecillius est, satis tamen efficere potest id, quod res exigit.

Imponantur autem hi super ipsum ulcus, & hinc atque hinc, neque nullo modo adstringantur, sed eatenus insidant, ut ulcus fulciant.

Nunc rursus, quum (hinc atque hinc) dixit, ut longitudinem membri, non ut latitudinem indicet. seruat autem commune præceptum, ut uincula non parum super integram partem ferantur, ubi ingenus uitium est, ut cum maxime.

Ad

23 A Ad ulcera uero admoventur ceratum, quod picem habeat, vel aliquid ex ijs medicamentis, quæ cruentis uulneribus iniiciuntur, vel aliud ex ijs, quæ idonea sunt, quæ persundantur.

Summa curationis in perfusione sita est primis diebus, quibus & exprimere ab ulcerata parte conuenit, quidquid humoris in ea iam contractum fuerit, & id prohibere, quod a superiori parte concurrat. A tertio die ceratum, quod picem accipit, expeditius est, quo maturantur, quæ in ulcere collecta sunt. At Hippocrates cerato initio, cum uini proprietate utitur, quod ulceratas partes attingi nolit a uino puro, sed medium aliquid interijci, ne qua illis iniuria propter adstringentem uini facultatem accedat. non enim medetur uulneribus ensis ictu simpliciter illatis, sed quibus iuxta omnis caro plus minusve quodammodo necesse est, atteratur. siquidem sub quo ictu frangitur os, caro etiam atteritur. Merito igitur super ipsa ulcera imponi quoque uoluit aliquid medicamentum ex ijs, quæ statim cruentis uulneribus iniiciuntur, ut attrita curet, ac mitiora efficiat. præcipit autem, ut idonea legantur, quæ id, quod extrinsecus infunditur, admittant. idoneum autem hoc loco *σύντονον* dixit.

24 Si æstas fuerit, panni subinde uino madefiant: super detur hieme multa lana succida uino atque oleo respersa.

Quia uitia hæc ubi uehementer frigeant, interdum neruorum distentione periclitantur, & uinum tum habitu, tum natura frigidum infunditur, propterea ueritus, ne quid hieme grauius accidat, quum frigidæ medicinæ temporis quoque frigus accedat, occurrit immodico frigori lanam multam indurcens, tinctam uino, cui olei paulum adiectum sit, imperatque, ut ea succida sit, quo per œsypum aliquid calefaciat, & modice refrigeret.

25 Subijciaturque pellis sic figurata, ut humor per ipsam facile descendat: & quod effunditur, recipiatur.

Pellem *ἰζάλω* uocauit. quo nomine caprina ne tantum significetur, an alia quæuis, quærere in arte hac superuacuum est, quum non uerborum expositio, sed uitiorum curatio proposita sit, in qua nosse id sufficit, quod subijcere pellem oportet raram non densam, per quam feratur quasi per canalem, nõ modo id, quo perfunditur membrum, sed etiam sanies, quæ abluitur: eamque a pedibus, ut supra posuimus, figurare.

26 Meminisse etiam debemus exulcerari eiusmodi partes, si diu in eodem habitu perseverent, & ægerrime ad sanitatem postea perducunt.

Quæ cingunt os sacrum (quod & latura appellant) calefacta, atque exesa in torporem incidunt, & ultra cutem exulcerantur, eaque exulceratio difficulter curatur, quum sub cute sint chartilaginosa officium extremitates, quæ nudatæ cicatricem uix recipiunt.

27 In ijs, qui aliquo ex superioribus modis, vel ex ijs, qui postea subijciuntur, sub uinculis nequeunt ad sanitatem perducunt, eo potissimum incumbendum est, ut pars comminuta recte contineatur, atque e regione corporis, ea obseruatione, ut ad superiora magis spectet, quàm ad inferiora.

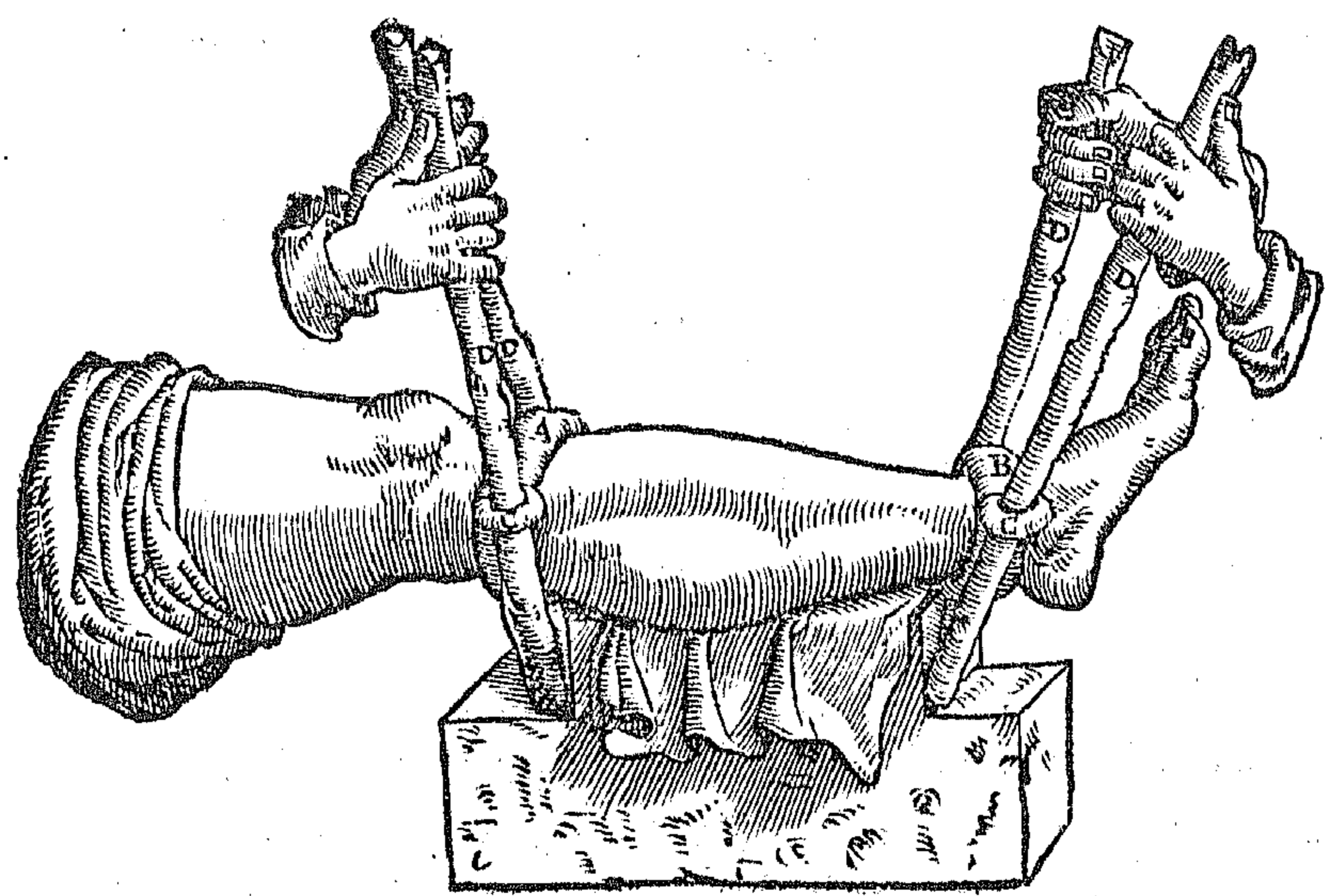
Præcipit, ut crus omnino e regione corporis collocetur, sed extrema parte paulo sublimius. De ijs enim superius iam posui ex humiliori habitu ad crus plurimum materiæ concurrere, ex sublimiori dolore excitari. Hac igitur de causa ubique cauendus est humilior membri habitus, superior uero hætenus accipiendus, quatenus cruri dolorem nondum affert.

28 Quod si bene expediteque rem agere quis uelit, necesse est machinationibus utatur, ut fracti ossis intentio iusta sit: ac minime uolenta. præcipue autem ad crura machinationibus opus est. Quidam sane reperiuntur, qui quoties crus abrup- tum est, & alligatum, extremum pedem ad lectum desinunt, aut ad aliud lignum, quod iuxta lectum desigunt. Hi ergo omnia mala efficiunt, nec quicquam boni. eo quod nihil ad extendendum conserat uinculum pedis. quoniam nihilominus reliquum corpus ad pedem fertur, atque ea de causa non amplius extenditur: neque etiam ad continentium e regione aliquid conducatur, sed potius peruertat. reliquo enim corpore in hanc, vel illam partem conuerso, uinculum non prohibe- bit, quo minus pes, atque ossa quibus continetur, reliquum corpus sequantur. quod si nullo modo uinciatur, minus utiq; D peruertetur. minus enim relinquetur, ubi reliquum corpus moueatur.

Intentione, quæ per organa adhibetur, quam in his latius, & iam exposuit, & nunc exponit, æque totum membrum extendi, neque ullam sini particulam peruertere, superius ostendimus. Quæ uero scribit de ijs, qui pedem uinciunt, plana sunt, pergamus ergo iam ad sermonem de orbibus.

29 Si quis e corio Aegypto binos orbes suat, qualibus utuntur, qui diu in magnis compedibus detinentur, sint que orbes hi undique tunicis inuolui, altioribus quidem a fractura, ab articulo humilioribus, tumidi præterea, & molles. accommo- dentur autem unus quidem super talos, infra genu alter, a lateribus uero utrinque habeant ex simplici vel duplici loro exiguos quasi sinus, alios utrinque a talis, alios a genu, sinisque superioris orbis e regione illis respondeant, qui in inferiori: Deinde cornea bacula eiusdem magnitudinis prebendat, scilicet digiti crassitudine, & ea longitudine, ut quum steterint, diducere ossa possint, sic, ut non inhaereant.

- A Orbis infra genu,
- B Orbis super talos.
- C Sinus utrinque.
- D Cornea bacula.

qua ipse tractauerat. In libro autem non licet orbes demonstrare, sic, ut nesciam, qua uia hanc orationem aperiam, si quis enim Hippocratis uerba, quae plana sunt, comprehendere nequeat, nec mea etiā comprehendet. Ea igitur saepius legat, ac diligenter consideret. certum enim scio, eum, qui hoc saepius fecerit, si ante non intellexit, omnino intellecturum. equidem quicquid lucis addere potero, non omitam. Orbes igitur non debemus tales intelligere, quales sunt pilae, quibus pueri ludunt. illae enim uere orbes sunt, sed quos Hippocrates parari iubet a compedibus (ut ipse retulit) non abhorrent, quorum afferre similitudinem licet. eos enim concipito anguibus similes uel farcimini. ergo, quemadmodum coqui intestinorum sinus similitudine infarciunt, uel carne concisa, uel alio eius generis quopiam, farcimen parant. sic tu quoque corium suto, quod inane intestinum repraesentet, & molli aliqua re impleto. Praecipit autem, ut corium sit Aegyptium, id est, ualidum & molle. quod si in Italia, uel Thracia, aut ubiuis gentium eiusmodi corium habeas, Aegyptium ne quaerito. Sit autem assutum corium ita longum ut compedum modo talos complecti in orbem possit. Alter praeterea orbis ad regionem, quae sub genu est, similiter detur. his enim binis opus est ad singula membra, quae curantur. quorum item multa paria disparis magnitudinis habeantur, ut prout unicuique conueniunt, huic quidem maiores: illi uero minores iniiciantur. haec autem tunicae, quas *σφαιρας*, id est orbes uocauit, ex toto esse in orbem non debent, neque pars latitudinis, aut altitudinis, sed qua cuti herent paulatim patefcentes quodam modo: qua uero attolluntur, rotundae, neque etiam exquisitae tales, sed ab interiori parte magis in altitudinem attollantur, inde in orbis speciem desinant, dum ad cutem perueniant a parte exteriori. ea pars quae desinit, in inferiori orbe ad pedem propius accedat, in superiori ad genu. Orbibus igitur (ut dictum est) constitutis, quaedam appendices innectantur, quas in utroque uult duas esse, binas in inferiori orbe, quarum sinus sursum spectent ad genu, binas in superiori, quarum sinus contra deorsum conuertantur. haec autem a lateribus assuantur ab ea nimirum parte, quae maxime attollitur, hinc una, atque inde altera. in quas conijci uult quatuor bacula extrema, quae, ubi coniecta fuerint, eodem pene momento paulatim curuentur, ut, dum ad naturalem rectum habitum redeunt, orbes compellant, superiorem ad summum membrum, inferiorem ad imum. hoc enim facto fracturae partes in diuersa extenta recte componuntur, seruanturque. Imperat autem, ut ob firmitatem ligni bacula e corno accipiantur, constantque ad hunc usum ex eo utilius adhiberi. Glossocomum uero machinamentum membris in contrarias partes diducendis aptissimum esse, in superiori commetario indicauit, ubi exequutus sum eius structuram.

Magna cura, ne imae solum partes cuti insidant, sed extremis orbibus. Parentur autem baculorum paria tria, uel plura: sintque alia alijs aliquanto longiora breuioraue, ut, ubi magis extendere uolumus, commode possimus: demittanturque hinc atque hinc a talis.

Insidere dixit *εγκέλευσις*, quasi inherere significans. edicit enim, ne bacula, quae ad orbes data ipsos, alterum ad superiora, alterum ad inferiora compellant, cutem tangant, sed sublimiora ipsis orbium sinibus inherant. Cornea uero accipi iussit ob firmitatem, ut quum induntur uehementer inflexa rursus dirigantur, & ad pristinum habitum reducantur. neque dubium est, & sursum, & deorsum orbes per haec eatenus compelli, quatenus extenta in longitudinem procedent.

Haec si recte parentur, iuste intendunt, tum pariter e regione, nec fractura aliquod tormentum sentiet. nam, si quid exprimat, partim ad pedem, partim ad femur transmittetur. Commodius autem bacula collocantur a talis hinc atque hinc ne situm cruris impediatur, & ut fractura bene oculis subijciatur & facile curetur.

Δικαιως, id est iuste dixi ab Hippocrate poni pro *ἴσως*, id est, aequaliter: sed idem significare uidebitur *ὀμαλως*, id est, aequaliter, & *ἴσως*, id est pariter, quod proxime subijcitur. Verum *ἴσως* in partibus unius rei accipitur, sed *ὀμαλως* minimum in duabus rebus. Nunc autem, quod inquit iuste intendet, intelligendum est de intentione: quae per duos orbes in contrarias partes adhibetur, & de corneis baculis in eos demissis

Sermo de orbibus, quos Hippocrates excogitauit, mihi ita clarus uidetur, ut mea explanatione minime opus sit. Sed quoniam nonnulli saepius dixerunt nescire se, quomodo se habeant quae ab Hippocrate traduntur, incertum est quid agam. ijs enim, qui negarunt intellegere se Hippocratem, orbes ipsos monstrari, ac librū legens, sermonem planum feci, singula eius uerba accommodans ad eam orbis partem, quam monstrabam, de

A demissis. quod uero subdit, pariter, de ea intentione, quam singula praestant, puta orbis, quia talis est, si per se aestimetur, de in is, qui iuxta genu, post haec ea pars, quae a dextro baculo, de in, quae a sinistro.

33 Nihil autem prohibet, si quis uelit, uel duo bacula superiora inter se iungere, uel aliquid etiam superiniicere. sic tamen, ut, quod superiniicitur, a fractura attollatur. Si orbes igitur leues, firmi, molles, ac non siuantur, & bacula recte extendantur (ut iam proposuimus) machinatio maxime idonea est: sed, si quid horum non recte habeat, oberit magis, quam proficiet. Perpetuum autem est, alias etiam machinationes, uel recte, uel nullo modo adhibendas esse. turpe enim est, & ab artificio plurimum abhorret, machinationibus utentem ipsa machinatione destitui.

Quatuor erant bacula, ab utraque parte cruris duo, unum superius, alterum inferius. duo (inquit) quae a superiori parte sunt, alligari inter se possunt, ut maneat recta, ne dum magna uicuriuntur inter se ad uersa, ad proxima loca conuertantur.

33 Plerique tamen medicorum fracturas, seu integra cutis sit, seu uulnus etiam accesserit, primis diebus lana succida medentur. neque id uidetur ab arte alienum. Quicumque sane recentioribus fracturis protinus, ubi lintea non sunt, coguntur lanam imponere, maxime uenia digni sunt. si quidem linteis exceptis nihil est, quod multo commodius, quam lana super uita haec alligetur. ea uero copiose danda est, tum bene carpta, non aspera. pauca enim & mala, parum quoque proficit. Sed, qui uno die, aut altero uincendam lanam censent: tertio autem, & quarto lintea iniicientes, tunc maxime adstringunt, atque extendunt, medicinalis artis sunt ignari, atque admodum imprudentes. In uniuersum enim omnia uulnera tertio & quarto die minime relaxanda sunt, omnisque opera specilli fugienda est his diebus, & quibuscumque alijs uulnera recrudescunt. In summa enim uulnera pleraque tertio aut quarto die recrudescunt: tum quae inflammatione, tum quae sordibus grauiter exsipiuntur, aut febrem inferunt, quo pracepto nullum aliud tradi potest uilius. Nam quae sunt in medendi arte grauisima quibus id non sit commune, non enim pertinet ad uulnera tantum, sed ad alios quoque morbos complures.

Proposuit auctoris est prauam emendare consuetudinem medicorum, qui fatius existimabant, non protinus a principio fractum membrum extendere, sed primum duobus aut tribus diebus lenientes, tertio aut quarto die a principio uim adhibere. Hippocrates uero curandi rationem docet huic maxime contrariam, nempe initio membrum extendendum esse, tertio & quarto die leniendum. Quod si, quae hic scribuntur, singula consideres, plana erunt. aperte enim loquitur.

34 Nisi si quis dicat, alios quoque morbos esse uulnera, quod quodammodo uerisimile est.

Verisimile dixit *επιμένεις*, quasi probabile. id autem propterea posuit, quia nonnulla a ratione profus abhorrent. Quo igitur argumento mouebitur, qui alios morbos uulnera esse affirmet? Morbi sane, qui dolorem afferunt, probabiliter admodum annumerari uulneribus possunt. indicaui enim dolorem inde oriri, & quod continuum soluatur, ubi secatur, extenditur, aut contunditur: & quod immoderatum incidat temperamentum. Atqui solutionem continui ad uulcus spectare, cuius manifestum est: sed immoderato temperamento, ubi subita mutatio accidat, aliquam fieri continui solutionem, in opere de simplici medicamento facultate demonstrauimus. Calorem quidem constat penetrare, & quasi exedere, quod continuum est: frigus item, quod uehemens est, cum subito cogit, quae soluta sunt, aliquam creare solutionem, in eodem opere ostensum est. Iuxta hoc igitur non solum probabile, sed uerum quoque erit dolorem omnem ad uulcerum genus pertinere: at non aequae uere, atque id, quod propositum est, non tamen absurde morbi omnes poterunt uulneris nomine appellari, quando quidem, quum plerisque morbis dolor coniungitur, a quibus sermo transferretur ad omnes, quum ratione quis contendet totum corpus omnino, uel immoderato affici temperamento, uel contundi, extendi, aut euidenter secari: deinde conficiet a quolibet immoderato temperamento continuum aliquid solui. id, quod, quanquam euidenter sensui non subijcitur, rationali tamen contemplatione uerum esse comprobatur. hoc adeo magis accidit in ijs, quae extenduntur, & contunduntur. haec siquidem proxime accedunt ad ea, quae diuelluntur, quae res continui solutio est.

35 Saepenumero alij alijs germani sunt.

Quos consueuimus similes dicere, coniunctos, aut cognatos. Hippocrates solet appellare germanos. quo uocabulo summam rerum coniunctionem confortiumque significat. Nam, cum multi inter se cognati sint, nulli magis proprie cognati dicuntur, quam germani. Eos igitur, qui maxime coniuncti sunt, quasi eandem coniunctionem habeant, quam germani, eo uerbo nuncupat.

36 Quicumque uero existimant lana utendum esse, donec ad septimum diem uentum fuerit, de in extendendum, dirigendum & fascijs uinciendum, non ita uidentur imprudentes. tunc enim inflammationis impetus conquiescit: atque ossa ab his diebus laxantur, & facile tractari possunt. Hac tamen curatione longe melior est, quae a principio uinculum adhibet, sub qua septimus dies membrum exhibet ex toto alligandis ferulis idoneum. quod sub hac multo posterius contingit.

Illis in superiori sermone reprehensis, qui tertio, aut quarto die adhiberent uinculum fracturae accommodatum, ad eos nunc transit, qui post septimum diem ad id ueniunt, quos minus errare indicat, ut qui partes extendant non ita inflamas: sed, qui tertio aut quarto die id efficiunt, quo tempore inflammatione, quum maxime uigeat, lenientibus eget, ab eo non mediocriter accusantur.

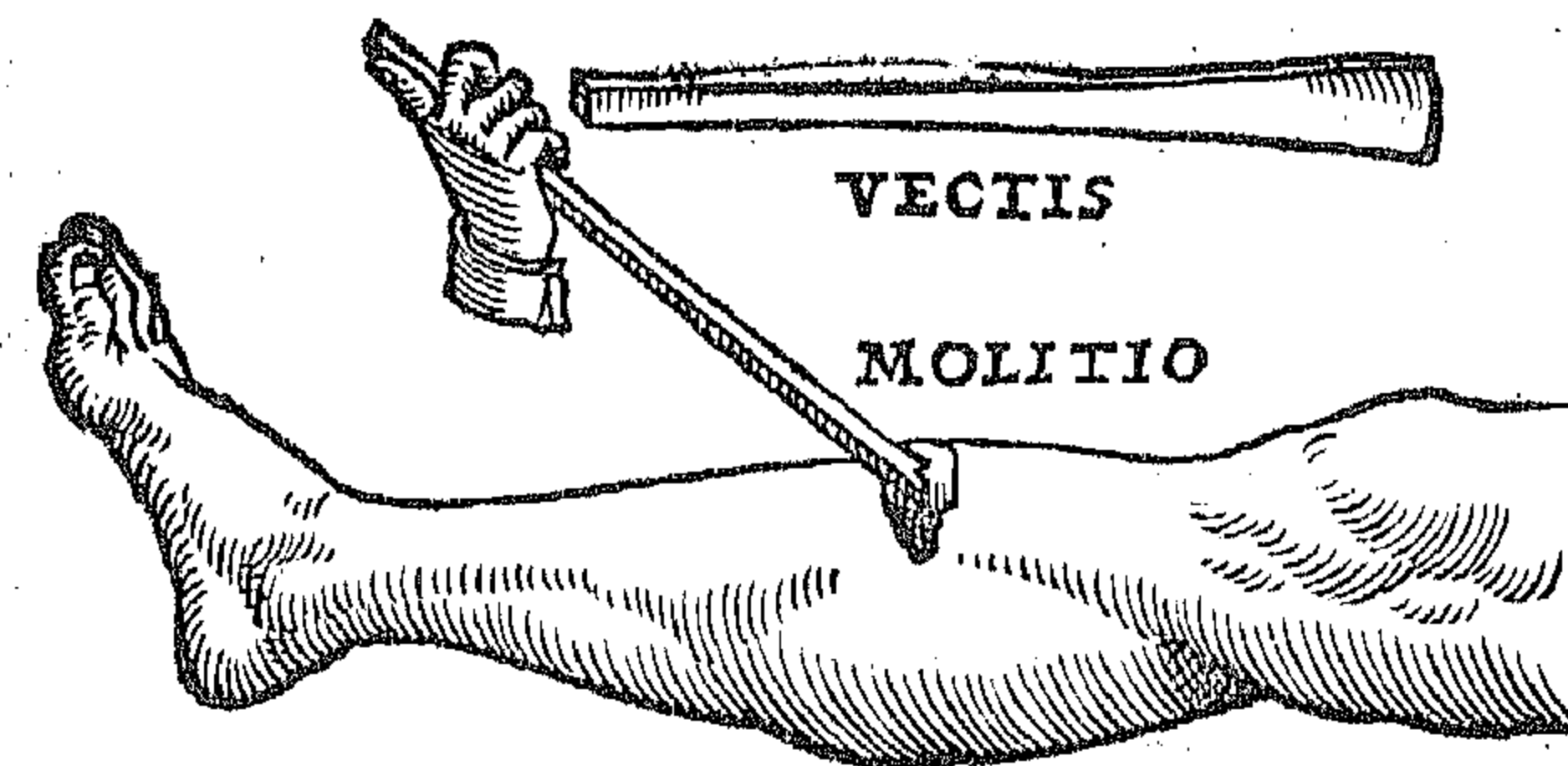
37 Alia etiam annuam affert incommoda, quae omnia persequi longum esset.

Longitudinis temporis accusauit eam curationem, quae non nisi post septimum diem uinculo

utitur fracturis accommodato, nunc subdit in alia quoque compellere incommoda, quæ ne multus sit, E omittit. Nos fatius ducimus ea subijcere, moti abijs, quæ in superioribus demonstrauimus. ubi fractura mediocris sit, partes sub hanc uinciendi ratione tumidiore sunt, ut supra etiam ostendimus: quod si os asperius & grauius perfringatur, periculū quoque est in eo casu, ne corrumpatur, si uinculum, quod ad fracturas pertinet, dum transeat, septimus dies differatur. hoc enim iubet a primo adhiberi. quoniam in utramque partem a fractura exprimit superantem sanguinem, qui si diutius ibi subsistat, nonnunquam efficit, ut ossa uitiosa sanie plurimum irrigata corrumpantur.

Quibus ossa fracta & cute excedentia restitui nequeunt hoc modo in suam sedem collocantur. Solent Græci, qui Asiam incolunt, usurpare uerbum κατασῆσαι, ut significant in suam sedem collocare. unde mihi uidetur Hippocrates ducere nomen κατασῆσαι per .σ. tertiam syllabam scribens, sic, ut idem significet, quod καθάρσις, quod uocabulum nihil aliud sibi uult, quam aliquid in suam sedem collocare, quam rem κατασῆσαι dixit. Male igitur scribunt nonnulli κατασῆσαι, absque σ. non enim per intentionem, quam κατασῆσαι notat, sed & per impulsum nudata ossa in suum locum reconduntur.

Ferramenta facere oportet ad similitudinem uectium, quibus in lapidicinis utuntur, latiora ex una parte, angustiora ex altera. quæ terna habeantur, aut etiam plura, ut semper adijci aptissima possint. quibus demissis ossa eodem pene momento, quo intenduntur impellenda sunt. Inmittantur autem ab imo, inferiori ossi, a summo, superiori: atque (ut uno uerbo dicā) non aliter, quam si uectis ad lapidem uel lignum fortiter impellendum admouetur. sunt autem ferramenta quantum fieri potest firmissima, ne flectantur. Hæc itaque curatio maximum momentum habet, si ferramenta idonea sint, & impulsus conueniens adhibeatur.

Constat fabricanda esse ferramenta ad figuram uectium, quibus in lapidicinis utuntur, non tamen æque magna, cum, quæ ad impellenda ossa adhibentur, ab his non abhorreant, quæ ad urgendos dentes comparantur. Verum ad ossa impellenda parari multa debent, quorum alia alijs pleniora, uel tenuiora sunt, uel minora, ab extrema parte, qua maxime suum effectum præstant. sed qua uia uti eisdem ferramentis conueniat, Hippocrates ipse euidenter declarat. si

quis eius uerba non intelligit, alia expositione, aut interpretatione non indiget, sed oculorum sensu. quædam enim res natura tales sunt, ut aliqui nec discere, nec doceri eas possint, nisi in conspectum adducantur.

Ex uniuersis enim machinationibus, quæ ab hominibus excogitatae sunt, hæc tres sunt omnium ualentissimæ, axis uersatio, impulsus per uectem, & cuneus adactus. namque homines sine aliquo uero, uel sine omnibus, nullum opus, quod maximum uim postulet, perficiunt. quare non paruis faciendus est impulsus hic. siquidem ossa, uel hac uia, uel nulla alia, reconduntur: sed, si id os, quod super alterum excedit, uecti idoneum locum non præstet: sit que ita acutum, ut uectis effugiat, scalpro excauandum, donec uecti locus fiat, cui firmiter hæreat. Impellere autem oportet, atque extendere eodem die, uel post bidie, sed non tertio: quarto uero uel quinto minime. nam, si his diebus læcessita ossa nequeant in suam sedem reuerti, inflammatio superueniet, ac nihilominus etiam, ubi restituantur.

Axis nuncupantur ab Hippocrate uocabulo ἄξυς & ὀπίσθον. Horū itaque uersationem ait ualidissimam esse, sicut & uectis impulsus, & cunei admotionem, quam uocat σπίνος, quæ lignorum per cuneos deductionem, diuisionemque significat.

Atqui multo magis neruorum distentio excitabitur, si os restitatur, quam, si restitui nequeat. quod quidem ignorare non oportet, nam, si condito osse neruorum distentio superueniat, in angusto spes est: præstat autem iterum expellere, si potest citra molestiam fieri.

Causam, quam obrem his omnibus uitijs inflammatio accedat, ubi ossa cōdantur, ipse deinceps omnem per se quitur, semel ipsam explicasse contentus, non secus atque alia multa, quæ in medicina maximum pondus habent, ut, qui transferendum nobis sermonem censeat ad cetera eiusdem naturæ omnia. Ecce tibi adscribam eius uerba, quibus uniuersum hoc, quod ad multa singularia pertinet, exponit.

Neque enim ijs, quæ iusto laxiora sunt, neruorum distentio, aut rigor supernascitur, sed ijs quæ ultra debitum intenduntur. Quod ad hunc locum attinet, propositis diebus irritare non conuenit, sed operam dare, ut ulcus quam minime inflammatione uacet, tunc minus prohibemur eniti ad reponendum, ubi uoti compotes fieri posse non desperamus, quoniam sine effectus spe non conuenit, & sibi & alteri molestiam afferre. Ergo, si ossa in suam sedem collocentur, quæ curatio ad mouenda sit, iam declaratum est, siue abscessura credamus, siue non. Quod si abscessura esse uideantur (ut dixi) fascia in omnibus his ordiri a medijs debent, plerumque, quemadmodum illæ, quæ primæ circundantur, in utramque partem attractæ.

Ostensum est in libro de motu musculorum singulos musculos suo munere fungi, ubi uersus suum initium contrahuntur. quæ res, quando inuitis nobis accidit ob inflammationis magnitudinem, neruū distenduntur. Cur igitur, si reponantur ossa, quæ fracta aut luxata inter se cesserunt, musculorū distentio sequitur? Quæstio ex eo præsertim diluitur, quod membrum redditur breuius, quum fractum, uel luxatum

A luxatum os cute excedit: sed postquam in suum locum reposita sunt, quæ nudata erant, suam longitudinem recipiunt. in quo casu coguntur musculi, quos inflammatio exercet, una cum toto membro distendi. duobus igitur modis distenduntur, & sub inflammatione, & nunc, quum ad pristinam longitudinem reuertunt.

Attendenda in super est figura ulceris, ne sub vinculo hiet, ac diuaticetur.

Translatione usus duo hæc uerba usurpat, hiare scilicet, quod ὀρπεδῶν dixit, ducto quidem uerbo a labijs oris: & diuaticari, quod ἐκτραίνεσθαι. a cruribus plurimū inter se diductis. diducta enim crura diuaticata dicimus: labia uero, quum sine motu maxillæ inter se distant, hiantia. namque, ubi os sic aperitur, ut labia non coeant, dentes uero inter se committantur, hiare dicitur. Cauet autem, ne ore uulneris diductæ uinciantur. uult enim eas contrahi cutis partibus suum situm recipientibus, sed eadem uulneris diductæ cute contegantur, hac eadem delectari, nihilque nudari innocenter. At quid mirum est, si ea, quibus cute proprium, atque innatum uelamentum est, semper uelamento gaudent innato, ceterisque omnibus læduntur? Equidem, quum nihil ex cute præciderem, sed eam ab ulterioribus partibus super locum inducerem, a quo detracta erat, agglutinata uidi, & (quod magis admiratione dignum est) quum locus iam nigritie occuparetur. Illud item longe admirabilius, quod non modo adolescentibus, sed senibus non paucis, cutem ita detractam, protinus, ubi in plaga nigresceret, saepe agglutinaui. At nuda caro, si sine cute relinquatur, ægre ad cicatricem perducitur, præterquam quod morsum omnino sentit, & sordida redditur. medicamenta enim, quæ inflammationem coercent, ac leniunt, cuiusmodi est, quod ἀρπυριον, & quod τετραφάρμακον nūcupatur, affectam partem ab inflammatione tuentur, sed ulcus sordidum efficiunt: quæ uero ulcus purgant, ob detergendi facultatem mordent. Sed, ubi pars, a qua detracta cutis est, eadem contegatur, nulli eiusmodi noxæ patet. quod simile est, atque ubi pustulæ sub uarijs causis ortæ in tumorem affurgunt, & interdum grauem afferunt dolorem. acuta enim acu (ut nosti) eas aperio, ut exitum habeant, collectoque ibi humore leuiter expresso, superiectam cutem relinquo. Hæc deinde iterum implentur præcluso foramine, impletæque eodem modo aperiantur, humore expresso cutis ad carnem compellitur, seruaturque, dum quod sub ea exulceratum est, ad cicatricem perueniat. Hæc dixisse uolui, ut aperte ostenderem ulcus quodlibet innata cute contegendum esse. hic autem non quodcunque tractatur, sed quod alte penitus insedit, quum caro tota ab ossibus discussa sit. non enim cute excederent, nisi prius uniuersam carnem incidissent. Hanc igitur melius est proxima cute uelari, namque, ubi nuda sit, contactu medicamentorum, quibus nutritur, si oleum accipiant, & ulcus mitius reddant, sordida euadit: sin purgent sordem, & detergendi uim habeant, morsum sentit. At, ubi iniecta medicamenta, per cutem, suam facultatem carni exulceratæ impartiant, nulla ipsorum particula penetrante, proderunt quidem, sed nullum afferent ex superioribus incommodis. Iure igitur Hippocrates magni momenti existimat oras huiusmodi ulcerum contrahi, id, quod bene utique cedet, si diligenter figura ulceris animaduertatur. si una enim ora in alterū latum inclinetur, fascia inde orsa ad contrarium conuertenda est: si pariter in utrumque, media primo injici debet, atque oræ uulneris inter se committi.

Cum inducerem, a quo detracta erat, agglutinata uidi, & (quod magis admiratione dignum est) quum locus iam nigritie occuparetur. Illud item longe admirabilius, quod non modo adolescentibus, sed senibus non paucis, cutem ita detractam, protinus, ubi in plaga nigresceret, saepe agglutinaui. At nuda caro, si sine cute relinquatur, ægre ad cicatricem perducitur, præterquam quod morsum omnino sentit, & sordida redditur. medicamenta enim, quæ inflammationem coercent, ac leniunt, cuiusmodi est, quod ἀρπυριον, & quod τετραφάρμακον nūcupatur, affectam partem ab inflammatione tuentur, sed ulcus sordidum efficiunt: quæ uero ulcus purgant, ob detergendi facultatem mordent. Sed, ubi pars, a qua detracta cutis est, eadem contegatur, nulli eiusmodi noxæ patet. quod simile est, atque ubi pustulæ sub uarijs causis ortæ in tumorem affurgunt, & interdum grauem afferunt dolorem. acuta enim acu (ut nosti) eas aperio, ut exitum habeant, collectoque ibi humore leuiter expresso, superiectam cutem relinquo. Hæc deinde iterum implentur præcluso foramine, impletæque eodem modo aperiantur, humore expresso cutis ad carnem compellitur, seruaturque, dum quod sub ea exulceratum est, ad cicatricem perueniat. Hæc dixisse uolui, ut aperte ostenderem ulcus quodlibet innata cute contegendum esse. hic autem non quodcunque tractatur, sed quod alte penitus insedit, quum caro tota ab ossibus discussa sit. non enim cute excederent, nisi prius uniuersam carnem incidissent. Hanc igitur melius est proxima cute uelari, namque, ubi nuda sit, contactu medicamentorum, quibus nutritur, si oleum accipiant, & ulcus mitius reddant, sordida euadit: sin purgent sordem, & detergendi uim habeant, morsum sentit. At, ubi iniecta medicamenta, per cutem, suam facultatem carni exulceratæ impartiant, nulla ipsorum particula penetrante, proderunt quidem, sed nullum afferent ex superioribus incommodis. Iure igitur Hippocrates magni momenti existimat oras huiusmodi ulcerum contrahi, id, quod bene utique cedet, si diligenter figura ulceris animaduertatur. si una enim ora in alterū latum inclinetur, fascia inde orsa ad contrarium conuertenda est: si pariter in utrumque, media primo injici debet, atque oræ uulneris inter se committi.

Fascia commode quibusdam a dextra parte attrahitur, quibusdam a sinistra, alijs in utramque partem ducitur. Quæcumque autem ossa reuerti in suam sedem non potuerunt, hæc scire licet abscessura esse, non secus etiam ea, quæ ex toto carne sunt nudata, nudatur autem quibusdam pars superior, plerisque uero emoritur caro, quæ circa fracturam est.

Σωτηριος dixit, ut commode significaret, in utili translatione usus, quod mihi libuit notasse. quædam quidem eloquentissimus quisque translationem usurpat ut rem apertius declarat.

Ossa quædam sub fractura diuturna alijs putrescunt, alijs minime, & quibusdam grauius, quibusdam leuius: tum modo grandia, modo exigua ossa infestantur. Ob hæc igitur, quæ posita sunt, non licet uno uerbo explicare, quo tempore abscessura sint. nonnulla enim, & quod exigua sunt, & quod in summo continentur, celerius excidunt: nonnulla non excidunt, sed arefacta, & putria squamam remittunt. præter hæc multum curatio alia ab alia differt. Fere tamen ossa illis celerrime abscedunt, in quibus celerrime pus apparet, & celerrime etiam, atque optime caro increuit. caro enim, quæ in uitiata parte succrescit, plerumque os attollit. Ambitus ergo totius ossis, si quadraginta diebus abscedit, optime abscedet, quum nonnulla usque ad sexagesimum perueniant. Rariora quidem ossa maturius abscedunt, firmiora serius, alia, quæ minora sunt intra tempus multo breuius, atque alia aliter.

Ossa, quæ putrescunt σείδης dixit, uerbo ducto a nomine σείδης. nominant autem quæcunq; corrupta sunt, σαπνὰ idque non recte, quæcunq; enim & uetusta, & diuturna sunt, ab ipso dicuntur σαπνὰ.

His autem de causis os præcidendum est, si restitui nequit, & parum quid excedere uideatur, abscondere hoc licet, si noxium sit, & carnem aliqua ex parte uulneret, ac molestiam afferat, nudatumque sit, hoc quoque abscondendum est. Reliqua uero non multum refert, præcidantur ne cne, scire enim certū licet ossa, quæ carne nudata sunt ex toto, & arida, omnia penitus abscessura. ea uero præcidi non oportet, a quibus squama resoluenda est, ex propositis autē indicijs, cōijciendum est, quæ penitus abscessura sint. Ad horum curationē panis utendū est, ac uini perfusione, sicut ante indicauimus, in ossibus, quæ abscessus

*fura sunt: cauendumque ne frigida aliqua re a principio perfundantur. nam periculum est, ne eum febre grauis horretur se-
quatur, ne uerborum distentio superueniat. nam frigida semper neruorum distentionem afferunt, praesertim uiceribus. Il-
lud item ignorare non oportet, quod membra, in quibus utraque ossa comminuta sunt, dum inter se cedentia curantur, & ea
quibus fragmentum a toto ossis ambitu recedit, necesse est breuiora fiant.*

Causas appellauit *προσδοσες*, patet autem ab eo hic quoque sic uocari, non falsas, sed ueras causas. uni-
uersus autem sermo de ossibus putribus planus est, quum imperat, ut id ex ipsis praecidatur, quod in cau-
sa est, cur non condantur ut quod proximam carnem pugit, atque (ut ipse ait) molestiam affert, hoc est,
cum perturbatione, atque tormento reponitur. Addit insuper futurum profusum, ut ea ossa abscedant,
quae nudata protinus restituta non fuerunt, ad haec, quae inauerunt.

Quibus femoris uel humeri os excessit, fere non euadunt. sunt enim ossa haec grandia, & medullosa. adde quod multa ac
magna simul laerentur, nerui scilicet musculi, ac ueni. Quod si reponantur, solet neruorum distentio superuenire: si non re-
ponantur, acuta, bilioseque febres cum singultu, ac nigritie non minus euadunt, quibus nec reponimus, nec reponere tenta-
mus: magis adhuc euadunt, quibus inferior pars ossis, quam quibus superior excessit. Euadere etiam possunt, quibus repo-
nuntur, raro tamen. multum enim curatio, multumque natura corporis, alia ab alia distat, quod ad facile ferendum atti-
net. multum quoque refert, an ab exteriori humeri femoris re parte ossa excesserint. multa enim, & grandes ueni per interiorē
partem feruntur, quarum nonnullae uulnera hominem iugulant: per exteriorē uero pauciores intendunt. In eiusmodi igi-
tur casibus, periculi meminisse oportet, quod proprie circumstat, idque in tempore praedicere. quod si restitueret cogaris, spe-
resque te id assequiturum, neque ossa nimium inter se cesserint, neque musculi contracti sint (consueuerunt enim ad suum mi-
nimum recurrere) haec quoque per uictum impellendo, extendendoque in suam sedem reponit.

Constat quibus ossa haec nudantur, non tam ossium, quam musculorum, neruorum, arteriarum ac ue-
narum magnitudine periclitari: ad haec quoniam propiora sunt neruorum, musculorumque initijs. di-
ximus autem in opere de musculis, ubi ossa inter se cesserint, eos facile in seipso contrahi, id quod sae-
pius adduximus. Cetera, si animum adiungas, in aperto sunt.

*Vbi restituantur, ueratrium molle potui dandum est eodem die, si eodem die restituantur, alioquin, ne tentare quidem
oportet, ulcus uero curandum est, non aliter, quam caluarie ossa, ubi comminuntur. nihil frigidum imponendum, a cibo pe-
nitus abstinentium.*

Incertum est, quid sibi uelit, molle. patet autem, uel qualitatem potionis, uel modum significare. ne-
mo autem de modo exiguo, molle, proprie dictum existimaret, nec qua ratione Hippocrates praeparari
ipsum uelit, facile intelligitur. Nos sane radiculam ex oxymelle interdum dedimus, in quam ueratri
radicum surculi duntaxat per totum diem, ac noctem fuissent infixi. Huiusmodi autem purgatio per ue-
ratri leuior est, ipsa autem res comprehendere sane non potest, quum non adiecerit, quo pacto dari debeat. sci-
mus. n. & ueteres medicos, & iuniores, & qui inter hos sunt, sumendi ueratri uarias rationes prodidisse.

*Si homo naturaliter amara bile redundat, sustineri debet potione aquae, cui oxyglycis odorati paulum aspersum fuerit:
sed, si amara bile non redundat, contentus sit aqua potui, si quidem continenti febre laboret, non minus quatuordecim die-
bus hoc uictu utatur: si febre uacet, septem.*

Contrariam huic scripturam habet Artemidorus, qui Capito cognominatus est, uolens, ubi amara
bilis non superet, dandum oxyglyces: ubi superet, aquam. Scripsit autem hoc modo, si homo naturali-
ter amara bile non redundat, sustineri debet potione aquae, cui oxyglycis odorati paulum aspersum
fuerit: sed si amara bile redundat, contentus sit aquae potui. Quidam alij cum Artemidoro scripturam hanc
superiori praeposita habent. quaequam in libro de ratione uictus in morbis acutis Artemidorus ipse eum locum
ubi Hippo. agit de potione aquae, ita scribit. Alioquin nec sitim tollit, sed amara efficitur: biliosis. n. natu-
raliter bilem facit, & praecordijs aliena est: infestissima uero est, potissimumque, bilem facit, & uires conuellit:
cum inani corpore affumit. Qui locus, quum a quibusdam ita scribat: bilem. n. naturaliter facit, & praecordijs
aliena est, Artemidorus ipse priori scripturae potius subscripsit, in qua adijcitur, biliosis, atque ita legit, bi-
liosis. n. naturaliter bilem facit, uolens aquam non simpliciter cuilibet, sed biliosis duntaxat bilem facere. Quo
pacto igitur nunc dat aquam bibere, quibus amara bilis abundat, nisi forte si existimat amara bile redundan-
tes, quos Hippoc. uocat *πικροχολος* alios esse, atque biliosos. sed nemo est qui nesciat illos uocari *πικρο-
χολος*, in quibus amara bilis redundat. namque altera bilis, quae nigra conspicitur, acida est: quae uero pallida,
& flaua, amara. Patet autem ob uicia, quibus laeuens detinetur, uinum remoueri. si quis autem amara bile natu-
raliter redundat, quum ab aquae potione plurimum laedat, quemadmodum dictum est in opere de ratione uictus
in morbis acutis. huic tantum permittit dari paululum omnino oxyglycis, quam misturam nominat etiam
απόμακτ. Eligat autem id, quod dulce est, ne tentet partes neruofas. nam, quod magis acidum est, magis nocet,
ac praesertim, ubi ex melle constat, & aceto, non ex fauis (ut supra indicauimus) quo modo in Hellade
quidem, atque Eli potissimum componitur, nos in alijs regionibus ex fauis conficimus, acetum mellis
adijcientes, post haec incoquentes, donec eorum qualitates in unitate coierint, atque aceti uis frangatur.

*Deinde paulatim pro ratione ad quemlibet uictum reuertatur. quibus item recitata ossa non fuerint: eadem purgatio
conuenit: eodem modo uulnus curandum, & eadem abstinentia seruanda: pars item corporis, quae tumida est, extendi non de-
bet, sed contrahi potius, ut spatium in uicere laxius sit. Ossa autem longiori tempore abscedunt, quemadmodum supra di-
ctum est. Cauere autem haec oportet, praesertim si bella cautio est, si quidem spes in angusto est, & pericula multa circumstant:
atque ubi ossa non reponantur: medicus uidetur arte destitui: ubi reponantur, homo ad interitum magis praecipitatur, quam
liberetur.*

Antea

A Antea quoque diximus quamlibet uictus rationem, quae exquisita contraria est ab Hippocrate
φάρμακον nuncupari.

31 *Vbi ossa genu, uel toto loco mota sunt, uel paulum excesserunt, casus multo mitior est, quam ubi ea, quae in cubito sunt,
uel toto loco mouentur, uel paulum excedunt.*

Quum ossa toto loco mouentur *δυσήματα* dicit, quum paululum excidunt *δυσκινήματα*. mitiorem ue-
ro casum *δυσήματων* appellauit, iuxta propriam significationem uerbi *δύσως*, quo significatur bonos ha-
bens mores. nam, si stolidus graece uocatur *δύσων*: similiter dicitur, atque *γλυκεία* & *καλλίονα*. *γλυκείων* quidem
uocant suem, ubi dijs immolatur, ut blande rem appellent: *καλλίονα* uero simiam. nam ab hoc quoque
uocabulo cauent, quod testantur Callimachus quum ait,

Bestia nanque unam ante horam non dicitur esse.

32 *Nam pro magnitudine tenuior est articulus femoris, quam humeri.*

Commisura genu duobus ossibus continetur inter se commissis, femoris scilicet, ac tibiae. sed, sicut
in ceteris commissuris necesse est quoddam cauum esse, in quod se inferat caput ossis, quod recipitur,
atque ipsum caput rotundum esse, ut prompte facileque in cauum conijciatur: ita etiam in commisura
genu, extremum quidem femur infinuatur, tibiae uero caput recipit. nam, quum haec femori subiecta
sit, duo eius tubercula, duobus cauis admitti respondentibus, quae media apte distinguuntur cartilagi-
ne quadam neruosa. Merito igitur Hippocrates ex ossibus, quae inter se committuntur, articulum uo-
cat, non id, quod proximum processum accipit, sed, quod in cauo recipitur, nunc autem inquit. Tenuior
est articulus femoris, quam humeri. quoniam, ubi articulus hic, id est, imum femoris caput cum tibia
committitur, tenuior est, hoc est minus tumet: non tamen simpliciter est minor humero, quia cum cubi-
to coniungitur, sed, si pro portione aestimetur. nam, si imum femoris caput magnitudini femoris respon-
deret, longe maius esset. sed res aliter habet. multo enim maius est femoris os, quam humeri: imum
uero femur paulo maius est, quam imus humerus.

33 *Atque hic unus iustam naturam habet, eamque rotundam.*

Femoris articulus, qui in genu est solus, inquit, iustam naturam habet. Constat autem (ut saepe nune-
ro indicauimus) iustum ab ipso intelligi, quod aequale est. Si scrutemur itaque diligenter, qua ratione
dicat hunc unum naturam aequalem habere, inuenimus nullas in eo partes excedere, quum omnes inter se
similes sint, quumque unam tantum commissuram habeant. Igitur, quia femur ea parte in duos rotun-
dos processus finitur aequalis magnitudinis ac figurae, qui in duos tibiae sinus aequales conijciuntur: &
quia utrunque extremum femoris scilicet, ac tibiae situm est e regione totius ossis, ea de causa iure
dicit articulum hunc iustam naturam habere, superius enim femoris caput, quod cum coxa committi-
tur, neque e regione femoris est. siquidem uidetur in interiorē partem proiectum, neque magnitu-
dini eius respondet, cum multo plenius sit femur, quam humerus, ac nihilominus summum caput hu-
meri longe minus sit, quam femoris: at neque ipsum humeri caput e regione humeri situm est. Quod si
ceteras species commissuras, nullam inuenies habere omnem aequalitatem, quam in genu proposui-
mus. Ac non longe abieris, extrema tibia, quae surae iuncta, cum talo committitur, neque appendices,
neque sinus habet ossibus respondentes. necesse enim fuit, si ita se habere debuit, quemadmodum tibia
longe crassior est, quam sura, sic eius appendicem & ab interiori parte commissuram, qua caua est, & ab
exteriori, qua gibba, maiorem esse. sed res aliter habet. quin & ipse talus non simplicem figuram repre-
sentat, qua committitur, sed uariam, partesque habet plurimum inter se differentes. Inuenies autem ab
his non abhorre commissuram cubiti, & radij cum manu. Quod si omnia persequi uelim, cogar lon-
gius labi, & multo magis, si ceterorum articularum omnium naturam exponam, ut maxilla uertebrarum,
& ossis, quod latum appellatur. fatius igitur duxi rem summam, breuique sermone complectens
ad alia transire. is sermo sic habet. De natura omnium ossium scriptus est a nobis liber unus, ubi unius-
cuiusque magnitudinem, figuram, commissuramque explicauimus. quem, si quis praemanibus habeat,
inueniet uere hoc loco propositum esse, inter commissuras omnes, solam, quae in genu est, ad unguem
iustam esse.

34 *Humeri autem articulus magnus est, & plures recessus habet.*

Quum propositum ipsi fuerit genu, & cubiti commissuram inter se conferre, quumque ostenderit
casus genu mitiores esse, quam cubiti, hanc rem conficere uolens, dixit, nam pro magnitudine tenuior
est articulus femoris, quam humeri: & insuper adiecit: atque hic iustam naturam habet. Quod abunde
fuisse, si genu cum cubiti commissura duntaxat comparasset. sed quoniam orationi adiecit unus, quum
inquit, atque hic unus iustam naturam habet: cogit articularum omnium naturam referre, quam nullus sim-
plicem habet, sed tum figurae ac magnitudinis inaequalis, tum partium dissimilium. Nunc igitur, quum
ad cubiti commissuram ueniat, ostendatque partes eius dissimiles esse, & inaequales, nos quoque uerba
eius sequuti, quae proponuntur, singula explicabimus. Magnum ergo esse inquit humeri caput in cubiti
commissura, idque non immerito. latefcit. n. hac parte pluraque habet capita inaequalia, quae *κονδύλους*, i. tu-
bercula graece dicunt. at nullum eorum cauo recipitur, quemadmodum euenit in genu, nisi gibbum
quoddam, quod inter ea medium est, & trochleae imaginem representat. quum ex magnis tuberculis

humeri, quod interius est, cum nullo osse coniungatur. quod ab exteriori parte est, committatur cum radio in summum eius sinum coniectum. Hactenus humerum uidemus excipi cubito ac radio: sed alio rursus modo humerus cubiti processus excipit, cum ab utraque parte quantum satis est, sinuetur, minus quidem a priori, magis a posteriori, quum & cubiti processus, quos a nostri similitudine Græci, & forminino genere *καρπίας*, & neutro *καρπία* uocant, non sint æque magni, quique a posteriori parte est, maior sit. Quocirca cubiti commissura uaria & inæqualis est, ac dissimilium partium. atque ob hanc causam recte ait Hippocrates iustum esse articulum in genu, in cubito non item. Sed cur dixit & plures recessus habet? an eo quia uoluit cubitum cum genu conferre? sunt enim in genu duo recessus tibiæ duntaxat, sicut & duo femoris tubercula, sed in cubiti commissura unus est magnus cubiti recessus, qui duobus processibus terminatur, uno quidem breuiori a priori parte, a posteriori altero magis oblongo. ipse autem humerus duobus recessibus excauatur quasi foueis quibusdam, in quos conijci diximus cubiti processus: exculptus item est alio recessu, qui medius trochleam representat.

Ad hæc ossium cruris longitudo similis est, sed quod ab exteriori parte est, paululum excedit, idque non est animaduersione dignum, nihilque magni momenti prohibet, ab hoc oritur exterior chorda, quæ iuxta poplitem sita est.

Paulo maius esse ait exterius os, quod suram dicunt, quod & in superioribus iam posuit, cum simplicis fracturæ cruris curationem tradidit. nos autem, quod eo loco diximus, nunc etiam repetimus, in parte suram tibiæ longiorem esse, a genu autem magis dicendum est tibiæ esse longiorem. non enim coniungitur femur cum sura, uerum (ut paulo ante diximus) caput suræ, quod ab exteriori parte est in cauo tibiæ, ab eadem parte recipitur. Sed qua de causa dixerit a sura nihil, quod magni momenti sit, prohiberi, manifestum est ijs, qui librum de usu partium legerint, ubi ostendimus in omnium articulorum fabricatione duplex fuisse consilium, nempe, ut permittat membrum sine impedimento suos usus præstare, prohibeatque (quod Hippocrates dixit *καλυσμα*) ne suo loco ossa moueantur. ut permittat quidem membrum suos usus præstare, efficiunt, & caua in summo existentia, & ligamenta laxa: stabilem commissuram reddunt caua admodum sinuata, altioresque oras habentia, tum firmiter naturæ ligamenta, breuioraque, ad hæc robustæ chordæ ualentesc; cingentes commissuram a parte exteriori. Sura igitur ad firmitatem commissuræ genu nihil confert, nisi paululum quid, id quod expressit his uerbis: ab hoc oritur chorda, quæ iuxta poplitem sita est. Ad eius autem exquisitam cognitionem non debes expectare, dum corpus incidatur, cum in omnibus gracilibus euidenter quoque se ostendat ante corporis sectionem. At quamobrem chordas, id est, extremos musculos, cum in neruos degenerat, *τένοντας* uocet, sæpe numero declarauimus. Chorda hæc ab exteriori parte poplitis sita ab eadem commissuram quoque adstringendo ad huius partis firmitatem conducit, prohibetque, ne femur in eam prorumpat.

Sed brachii ossa inæqualia sunt, quodque breuius est, multo plenius est, quod tenuius, plurimum ultra articulum fertur atque excedit.

Inæqualia dixit brachij ossa, non quod cum crure hæc conferat, quasi cruris inæqualia ossa non habeat, quippe, quum in eo posuerit longius esse, quod ab exteriori parte situm est: sed, quod exterius os tibiæ excedat, minimum tamen, cubitus uero plurimum. nam si diligenter summa pars cruris inspicatur, sura uidetur paulo minor quam tibiæ, eademque in imo crure aperte longior conspicitur. Ergo, quia sura in summa parte paulo minor est, præ ut in ima excedit: cubitus autem tota sua eminentia radium excedit, idcirco dixit ultra articulum ferri, articulum nominans, uel commissuram uniuersam, uel extremum humeri, quod cauo cubiti C literam referenti inseritur.

Neruis item illigatur, qua parte ossa inter se coniunguntur.

Ligamenta nunc neruos appellat, ubique autem eos ita uocat: lata uero ligamenta, & quasi membranas circa commissuram nominari neruos patebit ex ijs quæ proxime subiicit, sed & absque illis euidens est, nullum ex ijs, qui proprie nerui nominantur, ad os pertinere. hoc siquidem proprium est ligamentorum, ac propterea chordarum, quum hæc naturam habeant mixtam ex neruis ac ligamentis. Hæc autem omnia absolute tradita sunt a nobis in libro de motu musculorum. sed, nunc ad id ueniendum est, quod in propositis uerbis exequitur. Illigatur (inquit) id cubiti, quod excedit, id est, eminentia cubiti, ligamentis commissuram comprehendentibus, qua parte ossa inter se iunguntur, cubitus scilicet & radius. quod idcirco protulit, quia ultra hunc locum, totum id, quod in posteriorem proiectum est, carnis est expers, neque ligamentis commissuræ aliquo modo comprehenditur. ipsi enim innectitur latefcens chorda musculi illius, qui cubiti commissuram extendit.

Pluribus autem neruis ad humerum alligatur id os, quod tenuius est quam quod crassius. Natura igitur horum articulorum, atque ossium talis est.

Ex his uerbis colligi diximus totius commissuræ ligamenta, neruos ab Hippocrate nominari, quæ quidem ab imo humero orta, summo cubito, ac radio ea parte innectunt. euenit. n. in omni commissura ut lata ligamenta, quæ ipsam comprehendunt, ita communia sint ossium, quæ inter se committuntur, ut crassæ membranæ uideantur. hæc autem capiti radij etiam iunguntur, sed magna ex parte cubito atque

Atque ea de causa dixit, pluribus autem neruis ad humerum alligatur id os, quod tenue est, quam quod crassius, hoc est cubitus, quam radius. siquidem ambo ad humerum alligantur per ligamenta innexa, quæ nunc retuli neruos ab Hippocrate appellari, sed pluribus alligatur cubitus.

Ob cuius naturæ modum ossa, quæ in genu articulo sunt, sæpius excidunt, & facilius reconduntur.

Ossium enim, quibus utraque commissura continetur, structura arctior est in cubito, laxior in genu. Huc accedit, quod multi processus multique sinus inter se commissi, undiqueque cubiti commissuram adstringunt: at in genu femoris tubercula in exiguos ac resupinatos tibiæ sinus conijciuntur. Iure igitur articulus hic magis prolabitur, & celerrime reuertitur.

Inflammatio uero non magna super nascitur, neque articuli uinculum.

Oritur inflammatio uero, qua ossa expelluntur, quaque in suam sedem collocantur. Sed in genu, quum utrunque facile, & sine magna ui incidat, inflammatio non oritur, quæ, quum absit, articuli uinculum non sequitur. sub quo cum neque facile extendatur, neque facile curuetur, ægre post curationem mouetur. Fit autem huiusmodi uinculum ea de causa, quia articulus inflectitur ob neruos ac ligamenta, quibus continetur, quæ sub immodica inflammatione extenduntur. Quocirca articulus ob quædam inflammationis reliquias ita ægre mobilis redditur, ut alligatus esse uideatur. Nam, quum chordæ ac ligamenta, quæ ipsam illigant, comprehenduntque, & extendi, & in omnibus prompte sequi musculos articulum mouentes non possint, sed propter duritiem in contrariam partem attrahant, affectus uinculo similis proficiscitur. Verum in cubiti commissura, quum tenues extremitates processuum cubiti interdum confringantur, & ubi excidunt, & ubi conduntur: quumque multorum concursus sit, uinculum articuli grauius oritur, & curatu difficilius.

Plerumque autem in anteriorem partem mouetur, interdum in posteriorem, nonnunquam in poplitem, quæ mutationes uniuersæ difficiles non sunt, sed, si in anteriorem uel posteriorem partem erumpat, super sedile aliquod humile collocare hominem oportet, crure sublimiori quidem, sed non multo.

Qua parte articulus magis adstringitur, ea minus elabitur. perfecte igitur a priori parte adstringitur, qua patella est, quam nonnulli medici, cum toti genu opposita sit, & *πρωκνυτίζα* merito appellant. hæc ab exteriori parte continet lata quædam chorda, cuius initium est, a ligamentis, quæ a priori parte femoris sunt. ea uero per totam patellam fertur, ac tibiæ capiti innectitur. Priorem igitur partem commissuræ genu, & patella, & chorda, quæ (ut dictum est) ad tibiæ caput pertinet, optime tuentur: sed posteriorem exquiritur adstringit caput eius musculi, quo curuatur crur. est quidem hic musculus exiguus, atque ob eam causam ipsa commissura absconditus, latet eos, qui corpora incidunt. maxime autem crassum caput habet, quod ualidissimis ligamentis constat. Superfunt duæ partes in commissura genu, exterior & interior, quæ nulla tali tutela sepiuntur, quali prior & posterior. atque idcirco femur in eas prolabitur. magis autem in anteriorem, ut quæ minus septa sit.

Fere satis est modice extendere, crur scilicet ab inferiori parte, femur a contraria.

Quum extendendi aperte mentionem fecisset, de reponendo nihil meminit, ut de re, quæ plana sit, quod optime nouerimus perpetuum esse in articulis omnibus reponendis ad contrariam partem eius, in quam uenit, prolapsum articulum repellere. At, ubi reponimus, si quædam eminentia ossis non longa extat, os, quod reponendum est, dirigere conuenit. quod etiã docet non secus, ac fecerit in cubiti commissura. Nihil autem de genu articulo meminit, quum in poplitem prolabitur, quoniam eadem ratione conditur, atque ubi in anteriorem uel posteriorem partem mouetur. membro enim in diuersa diducto, articulus, qui excidit in anteriorem partem, adurgendus est.

Molestiora sunt, quæ in cubiti, quam, quæ in genu articulo incidunt, & maiori negotio restituantur, idque ob inflammationem, nisi protinus restituantur. Excidunt quidem hæc minus quam illa, sed ægrius in suum locum collocantur, dirigunturque, magisque inflammatione prehenduntur, & callo circumdantur. hæc item fere paululum excedunt, idque modo ad pectus, modo in posteriorem partem: articulus autem non toto loco mouetur, sed aliquid ex cubiti processu, quæ excedit, in humeri cauo manet. Hæc igitur, ubi in hanc uel illam partem procidunt, facile reuertuntur. satis autem est e regione humeri recta extendere, sic, ut unus brachium a prima palmæ parte extendat, alter prehendat hominem sub ala: alius item una manu ad os, quod extat, admota, prominentiori eius palmæ parte ipsum propellat, altera uero prope articulum data cogat in contrariam partem. atque hæc quidem luxata non ægre in suam sedem reponuntur, si priusquam inflammatio superueniat, recondantur. plerumque igitur in posteriorem partem ueniunt, ueniunt & in anteriorem. figura autem ipsa exprimentur, sæpiusque hæc licet absque valida intentione restituere. Necessè est, ubi in anteriorem partem erumpant, articulum ad naturalem sedem repellere: brachium uero magis in primum habitum conuersum circumducere. Cubitus ergo plerumque in has partes excidit, sed, si humeri articulus in hanc, uel illam partem moueatur ultra cubiti processum, qui in cauo eius recipitur, quod raro accidit: sed, si accidat, ad hæc luxata non amplius accommodatur directa extendendi ratio. namque ubi sic extendimus, id cubiti, quod excedit, prohibet, quo minus sequi humerus possit. Quæ igitur sic luxantur, eo modo extendenda sunt, qui ante traditus est ad extendendum humerum fractum, quum alligandus est. ab ala enim conuenit sursum uersus extendere, a cubito deorsum cogere. Humerus enim hac ratione diductus e regione sui recessus collocabitur, sic, ut non hereat. hoc, ubi accidit, facile restituemus prominentioribus palmarum partibus, partim id humeri, quod extat, impulsu reponentes, partim id cubiti, quod iuxta humeri articulum est, a contraria parte coactum in suam sedem collocantes, eodem modo in utroque

casu, hęc autem intentio ad huiusmodi luxata iustissima est: restitui etiam possent, si restita intentio adhiberetur, minus ta-
 men, quam si hoc modo intendatur. At humero ut in priorem partem erumpat raro admodum accidit. Sed, quid subita vis
 non expellit? multa enim suo loco excidunt, licet magnum sit, quo prohibentur. In hoc autem casu grande est, quod super
 os crassius excedit, plurimumque nervi tenduntur, quibusdam tamen excidit, cuius rei id signum est, quod neque minimum
 quid curvare cubitum possunt, quod etiam articulum contingenti patet. Nisi ergo subito reponatur, graues, uehemen-
 tesque inflammationes cum febre oriuntur: sed, si statim occurratur, non magno negotio conditur. Expedit autem linteam
 durum, implicitum, non magnum, qua parte cubitus curuatur, transversum iniicere, tum repente cubitum flectere, & quate-
 rum maxime potest, manum ad humeri caput porrigere. hęc enim reponendi ratio, ijs, quę sic luxata sunt, abunde est. Po-
 test item directus intendendi modus ad hanc reponendi rationem aptari. debet autem, qui restituit, prominentioribus pal-
 marum partibus id humeri, quod, qua cubitus curuatur, præter naturam extat, retro cogere: alter ab interiori parte cu-
 biti eminentiam adurgere, sic, ut ad cubitum ipsum e regione spectet. Valet autem ad huiusmodi luxata ille extendendi mo-
 dus, quem supra narrauimus, pertinere ad extendendum humeri ossa comminuta, quum uncienda sunt. Intentione adhibi-
 ta prominentiores palmarum partes admonende sunt, quemadmodum in prioribus demonstraui. Verum, ubi humerus
 in posteriorem partem erumpat (id quod raro accidit) maxime omnium dolorem mouet, & febrem, eaque sub pura bile con-
 tinuatur, mortifera est, & paucis diebus hominem præcipitat: homo autem extendere brachium nequit. Quod si a principio
 protinus adhibeatis, cogere cubitum extendi, ac per se restituetur: si iam febris anteuertit, non amplius reponendus est. ad-
 hibita enim ui dolor hominem interimeret. atque (ut vno verbo dicam) nullum articulum, dum febris est, compellere in suam
 sedem conuenit, sed minime omnium cubitum. Obnoxia item est cubiti iunctura alijs grauius noxis, hoc enim os crassius est
 quãque ab altero diducitur, ea neque curuari, neque extendi similiter potest. id patet, si quis priorem iuncturę partem tan-
 gat, qua diuiditur uena, quę a superiori parte lacerti procedit, quę res ubi accidit, non facile restituitur. Neque enim alię
 ossa, quę bina inter se iunguntur, ubi debescunt, facile in pristinum locum reuertuntur, sed necesse est ossibus sic diductis par-
 tem reddi tumidam, rationem vero, qua deligare conuenit, posuimus, ubi uinculum eius commissurę, quę ad talos est, ostē-
 dimus. Est etiam, quum perumpitur, interdum os cubiti, quod humero subiectum est: interdum eius chartilago, a qua nasci-
 tur chorda, quę sita est in humeri parte posteriori, id, quum accidit, febrem concitat, & malis uitijs annumeratur: articu-
 lus tamen suo loco remanet, basis enim eius tota hac parte excedit. At, quum ea pars comminuitur, quę subiecta est hume-
 ri capiti, articulus huc atque illuc mouetur, si transversa penitus frangitur. Sed (ut summatim rem exponam) leuiores uitie
 sunt, sub quibus os frangitur, quã sua quibus hoc inuoluto uenę ac nervi grandiores ibi conuertuntur. hęc enim hominem
 magis ad interitum præcipitant, quã illa, si continua febris accedat, sed huiusmodi fractura raro accidit. Est etiam inter-
 dum, quum inuim humeri caput frangitur, qua prominet, id autem multo grauius uidetur uitijs, quę cubito incidunt, sed
 aliquanto leuius est. Qua ergo uia restitui potissimum, curarique luxata singula debeant, diximus: atque id etiam, articu-
 lum protinus reponendum esse, quod nervi celerrime inflammatione prebendantur, nam si, ubi excidant, statim recondan-
 tur, nervi tamen contrahi solent, aliquandiu consuetam porrectionem, contractionemque non prestare. Curare autem hęc
 omnia similiter conuenit, & quę comminuuntur, & quę debescunt, & quę procedunt, omnia enim pluribus fascijs panisq;
 & cerato nutrienda sunt, non secus ac cetera, quę franguntur. Figuranda autem est in his omnibus cubiti commissura, sicut
 quando humerus & cubitus fractus deligabatur. huiusmodi enim habitus maxime communis est omnium, quę excidunt, de-
 hiscent, aut franguntur: maxime item communis mutationis, quę postea sequitur, siue curuari illa, siue extendi debeat. ab
 eo enim habitu mota æque, & curuari, & extendi potest. Præterea membrum ita figuratum citra molestiam ærotantis

A Linteam conuolutum in cubiti com-
 missuram coniectum.
 B Cubitus repente conflexus.

continetur atque suspenditur. Ad hęc, si extento brachio callus obducere-
 tur, contineretque, satius esset nullo modo increuisse. multum enim esset
 impedimento, & parum proficeret. expeditius autem esset callo curuatum
 brachium firmari. multo autem melius est callum circumdari brachio me-
 dio inter hos habitu collocato. Hactenus de figurando. Deligare autem
 conuenit fasciis capite super uitiatam partem iniecto, seu fracta sit, seu pro-
 lapsa, seu diducta, eaque primos circuitus dare, ac maxime adstringere, sed
 hinc atque hinc leuius, uinculoque & humerum & brachium comprehendat,
 & utrumque magis, quã plerique soleant, ut a uitiatate sede tumor, quã
 longissime ad partes, quę hinc sunt atque hinc, depellatur. Iniiciatur autem
 uinculum eminentiæ cubiti, si ea parte uitium sit, ne tumor ibi excitetur.
 Cauendum in super est, quantum potest, ne in uinciendo plurimum uinculum
 colligatur, qua cubitus flectitur, adstringenda uero est, quã maxime pars
 uitiatæ, reliqua eadem sequantur, quod ad uinculum spectat, arctius ac la-
 xius: atque eodem tempore singula, quo superius scripsimus in curatione
 fracturę: tum tertio quoque die fasciæ soluantur, ac rursus alligentur, sen-
 tianturque; tertio die laxę, sicut in fracturis. Ferule quoque debito tempore
 circumdantur, nihil enim alienę sunt, tam si fractura sit, quã si non sit, nisi
 si homo febricitet, laxissima autem imponantur, ac tum ad humerum, tum
 ad brachium dentur, neque crassę sint: adhiberi item debent inæquales in-
 ter se, sicut una alteram excedat, quantum conferre ad flexum conicie-
 mus, quin et panni superiniiciendi sunt eadem ratione, qua ferulas diximus.
 sed qua uitium est, paulo pleniores. Temporis uero coniecturam, facere oportet,
 & ex inflammatione, & ex iis, quę supra scripsimus.

GALENI IN HIPPOCRATEM DE
 ARTICVLIS COMMENTARIVS
 PRIMVS.

Vido Vido Florentino interprete.

PRIMI LIB. ARGUMENTVM.

Quemadmodum in libro de fracturis multa dicta sunt, quę ad luxatos articulos pertinent, & quo modo sum-
 in locum reducerentur, est commonstratum; ita in hoc, qui de articulis est, multa de fracturis
 habentur: atque in prima eius parte de humeri articulo restituendo,
 de summo humero, deque iugulo agitur.

LIBRVM hunc illi proxime subiectum esse, qui de fracturis est, in commentarijs
 in eum iam diximus, quod nunc paucis etiam dicemus. Eam rem ante omnia
 plane demonstrat principium utriusque libri. in illo enim ita orditur, Medicũ
 oportet, quę suo loco mota sunt, & fracta recto admodum habitu intendere:
 ubi aperte de fractis ac luxatis tractaturum se indicat. Sed in hoc rursus, ab
 initio protinus coniunctionem, autem, adiungit. quę ibi adijci solet, ubi ali-
 quid agitur, cuius ante mentio facta fuerit: nunquam tamen in principio ser-
 monis adferibitur, quanquam nonnulli ad id sapientię deuenierunt, ut Xeno-
 phontis librum, qui œconomicus dicitur, adducant, inde putantes fidem facere, ueteres solitos esse cõ-
 iunctionem in principio sermonis usurpare: ac propterea Xenophontis libri tale esse initium asserunt.
 Audiui autem ex eo, cum etiam de re familiari tuenda apud me talia differeret: non intelligentes eum
 librum postremum esse inter eos, quos de Socratis dictis ac factis memorabilibus scripsit. Ad hęc ip-
 sa rerum doctrina testatur librum hunc ei, qui de fracturis est proxime subijci. ibi enim pollicitus de fra-
 ctis luxatisque tractare, quęcunque ibi explicanda reliquit, hic exequitur, sic, ut nihil in opere defide-
 retur, atque ea de causa dixi Hippocratem iuxta quorundam sententiam uniuersum hoc opus in duos
 libros non secasse, sed uno colligasse, eumque inscripsisse de officina medici, qui præ magnitudine
 postea ab altero distinctus fuit in duos. Nullum autem fracturę, aut luxati genus fuisse ab Hippocrate
 prætermisum, exceptis, quę ad caput pertinent, cum alio libro ab ipso tradantur, euidentissimum est, si
 in memoriam reuocentur, & quę in libro de fracturis prodidit, & quę in hoc ipso ostensus est. In li-
 bro itaque de fracturis scripsit de brachio, cubito, crure ac femore comminuto, tum de ijs, quę pedi in-
 cidunt & manui, postea de illis fracturis, quibus ulcus accedit, & ossa nudantur, postremo de omnibus
 uitijs genu & cubiti, restabant adhuc ex luxatis humeri caput, quod cum lato scapularum ossẽ commit-
 titur, & femoris caput, quod coxa recipitur, maxilla & spina: ex fractis, costę, maxilla, nasus, auriculę,
 quę in hoc libro persequitur, sed & de ossibus, quę debescunt, ac de ijs, quę circa articulos conteruntur
 in utroque libro tractat, & si quid in eo, qui de fracturis est, præterijt, in hoc adiecit, ita, ut nullum super-
 sit genus fracti, prolapsi, aut diducti ossis. scripsit etiam de musculis, uenis ac nervis collis, & de alijs,
 quę (ut retuli) satis testantur hunc librum illi, qui de fracturis est, subijciendum esse. Huc accedit, quod
 in hoc ipso exponit uniuersam structurã machinamenti illius, quod in eo uoluit paratũ haberi medicis,
 qui in magna ciuitate medicinam faciunt, simulque in memoriam reducit, illius se ante mentionem fe-
 cisse. Id machinamentum a medicis, qui post ipsum fuerunt, scamnum Hippocratis appellatur. sed sa-
 tis hactenus ostendimus librum hunc proxime sequi eum, qui de fracturis est. Ad expositionem igitur
 eius ueniamus, adhuc illud præfati, quod in enodatione libri de fracturis proposuimus, nempe sermo-
 nem Hippocratis planum esse, minimaque expositione indigere apud eum, qui primis disciplinis insti-
 tutus sit, quique fuerit in Hippocratis sermone uersatus. si quis enim ita paratus offiũ hominis, uel cer-
 te simiã, commissuras inspexerit, facilius adhuc comprehendet, quę in hoc opere traduntur. si quis au-
 tem incidendis musculis operam dederit, & prudens alioquin natura fuerit, huic (certum scio) superua-
 cua uidebuntur complura eorum, quę in ijs commentarijs posuimus. quandoquidem uerba Hippo-
 cratis prius tenebit, quã a me exponantur. sed quoniam non his commentaria scribimus, satius arbi-
 tror aliorũ habita ratione, si quid uel parum uideatur obscurum, id nullo modo præterire.

Articulum autem lati scapularum ossis noui uno modo excidere, nempe in alam.

Ostensum iam est in superiori libro Hippocratem solitum esse mutuari nomen articuli ad significan-
 dum ossium, quę inter se committuntur, non cauum, quo proximi ossis caput recipitur, sed ipsum ca-
 put. nunc uero meminisse etiam oportet humeri caput, quod grande est, inferi in extremitatem cerui-
 cis lati scapularum ossis, quę leniter caua est: tum consueisse Hippocratem interdum eiusmodi res ita
 exprimere, ut nunc, quum inquit, articulum autem lati scapularum ossis, interdum non ita, sed ac si di-
 ceret

ceret, Articulum, qui cum lato scapularum osse committitur, quemadmodum in libro de fracturis, ubi sepe numero scribit, articulus, qui ad genu. uno modo, inquit, hoc est, in unam partem scire se hunc articulum excidere, quod an uere sic habeat in ijs, quæ sequuntur, considerabimus.

In superiorem uero locum, aut in exteriorem nunquam.

Cauum id, quod (ut retuli) in extrema ceruice lati scapularum ossis situm est, in priorem partem spectat. quare ubi humerus in superiorem partem porrigitur, illius caput eo cauo prorsus toto recipitur. At, quum commissuræ uniuersæ sex sint partes circumstantes, superior & inferior, prior & posterior, exterior & interior: pars huius commissuræ exquisitæ superior tegitur carnosa parte illius musculi, qui, quum literam Δ. representet Δελατοειδής: a quibusdam nominatur: qua uero ad collum inclinatur, superiectum habet dorsum lati scapularum ossis, qua id summum cum iugulo coniungitur. ab interiori parte obijcitur processus lati scapularum ossis, quem nonnulli ab anchoræ similitudine uocant ἀγκυροειδής, alij a rostri figura κροκοειδής: hic itaque prohibet, quo minus in eam partem articulus elabatur, in posteriorem quis nostrum poterit concipere, quum ibi latum scapularum os sit? Restant quatuor loca non septa, in quæ putare licet articulum erumpere, quorum omnium meminit: inferioris quidem initio libri, quum inquit, Articulum autem lati scapularum ossis noui uno modo excidere, nempe in alam. reliquorum uero trium nominatim, primo superioris, deinde exterioris, tertio prioris. Consideremus igitur quid de duobus modis dicat, quos aggressus est proximis uerbis.

Non est tamen, quod contendere cupiam, excidat ne an non, & si de eo non desit, quod dicam. sed in priorem partem elapsum, nec uidi unquam, nec elabi posse existimo. censent tamen quidam medici in priorem partem plurimum excidere. decipiuntur autem maxime ijs, quorum caro circa articulum & humerum tabe consumpta est. siquidem in his humeri caput in priori parte prominens se ostendit. Ego quum in eam partem procidisse articulum negarem, propterea, & a medicis, & a uulgo male audiri. unus enim habitus sum ignarus, ceterique omnes periti, uixque persuadere illis potui rem ita habere.

Exequutus duas partes, in quas excidit, superiorem scilicet, & exteriorem, testatusque ex utriusque in neutram se uidisse articulum luxatum, quali de utraque pertractans adscripta nunc uerba proposuit. Quod autem postea ponit, cum inquit, & si de eo non desit, quod dicam, aperte uidetur ad alteram propositarum partium referri. nam, si referri ad utramque uoluisset, non loquutus esset singulari numero, de eo. An de solo exteriori loco intelligit, siquidem uerba hæc ab eo loco proxime subiiciuntur: & si de eo non desit, quod dicam? Potest et (ut nonnulli accipiunt) de utroque loco id scripsisse, usus antiqua loquendi figura, quasi ita scripserit, & si non desit de ea re, quod dicam. Aiunt nonnulli dari posse, scripturam hanc corruptam esse, cum a primo librario non recte fuerit descripta, & quum nemo deinde ausus fuerit ipsam corrigere, hæcenus corruptam perseuerare. Nos autem in quodam exemplo ita scriptum inuenimus, & si non desit de ijs, quod dicam, quum aliquis non dubitarit aliter scribere, quam alibi reperiretur. sed, siue de utroque loco, siue de altero tantum dicat, non est, quod contendere cupiam, operæ precium nobis est utrumque contempnere, quod attinet ad eius uerba illo duntaxat adiecto, quod uerbo ἰσχυριέω significauit contendere cupio. id. n. nihil aliud notat, quemadmodum & uerbum ἐπέω uidere cupio, unde Homerus deduxit uocabulum ἐπέωτες, significans cupientes uidere, quum inquit, τὸ πρῶτον ἐπέωτες ἀπίης δὲ πολέμοιο. Consideremus igitur causam, quam obrem ait nolle se aliquid dicere, & si non desit, quod dicat, primo intelligentes, quæ nam sint, quæ dicere posset. Constat autem, si quid dicendum omnino sibi statuisset, ex partium natura inueniendum fuisse. partium autem naturam demonstrauimus ad unguem in libro de ossibus, in eo qui est de musculis incidendis, & in eo, qui de ratione incidendi corporis. natura. n. arteriarum uenarum, neruorum nihil ad hunc locum facit, quia casus omnes, ubi articuli excidunt, sunt ac prohibentur, & ob ossium commissuram, & ob musculos, quibus illa comprehenditur, ad quam rem nihil cōferunt, aut prohibent uenarum, nerui, & arteriarum. Ac ne longius a proposito discedamus lati scapularum ossis articulus inter ceteros omnes facillime prolabitur. quoniam unius formæ est, & simplex, non duplex, quemadmodum, qui in genu est, neque uariis, & nullo modo simplex, quemadmodum, qui in cubito: & quoniam humeri caput grande est, & sine oblonga ceruice in sinum parum defidentem coniungitur. femur uero caput paruum habet, & ceruicem oblongam, id uero cauum, quo recipitur, ualde sinuatum est, & altis labris cingitur. adde quod in summo capite per ualidissimum ligamentum ad suum cauum, qua maxime altum est, distinetur. Iure itaque femur raro procidit, sæpe humerus, ut qui neque ligamentum habeat, neque in altiori cauo se insinuet. Necessæ autem est, cum prolabitur, principio in eam partem moueri, in quam compellitur uel illius habitus, quo figuratur, ubi manere necessario non potest, & quod suo prope nutu deorsum feratur, & quod interdum prohibeatur angustia loci, siue ob ossium processus, siue ob musculorum uires. Igitur lati scapularum ossis commissura superiectum habet a superiori parte summum lati scapularum ossis, qua cum iugulo coniungitur, & ideo, quamuis in eam aliquando articulus moueatur, quum ab ossibus quæ ibi sunt, non admittatur, statim pondere inclinatum deorsum feretur: ab exteriori uero magnis musculis continetur, præterquam quod articulus deorsum naturaliter inclinatur. interdum tamen uioletus habitus, qui musculos possit inter se diducere, potest in spacium, quod inter eos est, articulum compellere, quo deinde adstrictus musculis contineatur. atque hac de causa dixit Hippocrates nolle se contendere,

Attendere, excidatne articulus humeri, an non. quatenus enim deorsum fertur, manere in priori parte non potest: diductis autem musculis (ut dictum est) nihil alienum uidetur adstrictum ibi contineri. Hæc adducere potuit de humeri capite luxato in alium locum, quam in alam. sed, cum id nunquam uiderit, commentitias causas scribendas esse minime credidit, ubique magis fide dignum existimans, quod euidenter apparet, quam quod a ratione ducitur. Sic & quæcunque ipse ad curationem excogitauit, prius quam nos doceat, experimento comprobatur. non sicut nonnulli ex iunioribus medicis, qui in scriptis de ratione medendi, nobis ea imperarunt, quæ ipsi nunquam ante sunt experti. Sed & ipse Hippocrates in hoc libro, quum tractasset de ijs, quæ spinæ incidunt, subdidissetque posse experimento redargui, quæ ipse excogitasset, inquit, Pulchra enim huiusmodi monumenta sunt eorum, quæ cum experti sumus, sine effectu inuenimus, & caularum, propter quas parum processerint.

Siquis carnem detraxerit ab ea parte, quæ superiecta commissuræ humeri cum lato scapularum osse ad ceruicem intendit, & ab ea, qua situs est musculus, qui uersus superiorem partem extendit, & a chorda iuxta alam, & a iugulo ad præterius humeri caput, quamuis prolapsus non sit, in priori parte admodum se ostendit. naturaliter enim humeri caput in priorem partem prominet: reliquum uero ossis humeri in exteriorem conuertitur.

Βραχιον, quem humerum uertimus, dicitur ea totius brachij pars, quæ inter duos articulos sita est. duos autem articulos intelligi uolo, & eum, qui ad latum scapularum os, & eum, qui ad cubitum est: primus uero illa, quæ superiecta commissuræ humeri cum lato scapularum osse ad ceruicem intendit. primus enim græce nominatur ex tota commissura id, quod oculis subiicitur. nam quod lati scapularum ossis minime se ostendit, a posteriori parte situm est: ab inferiori omne id, quod apparet, quum totum brachium sursum porrigitur, ala nuncupatur. Præfatus igitur Hippocrates, ubi in carne, quæ humeri commissuram contegit, macies summa oritur, caput humeri ita extans conspicitur, ut quibusdam excidisse uideatur, docet uniuersam eius naturam ex arte corporis incidendi, præcipiens, ut si quis aperte intueri ipsam uelit, ab ea parte, quæ superiecta commissuræ humeri cum lato scapularum osse ad ceruicem intendit, carnem detrahat, hoc est, scalpello circumcidat, donec, quæ in commissura sunt, ossa nudentur: detrahat similiter ab ea chorda, quæ iuxta alam est. terni enim hic musculi sunt, primus a lato scapularum osse ac iugulo oritur, quem a similitudine literæ Δ uocant Δελατοειδής. Huius musculi, quod carnosum est, tegit uniuersam commissuram, chorda in longitudinem tendit per os humeri, cui illigatur altera chorda grandioris musculi, qui a pectore incipiens cum superiori connectitur, qua sita uena est, quæ sub ala ad cubitum procedit. Meminit etiam huius ipsius, quum inquit: & a chorda iuxta alam: sed, quum ait: & ab ea, qua situs est musculus, qui uersus superiorem partem extendit: potuit loqui de musculo, qui Δ literam representat, cuius, quod carnosum est, operit uniuersam commissuram. potuit etiam musculum illum intelligere, qui orsus a priori parte ceruicis, a duobus capitibus ligamenta ualida habet, quorum alterum a lati scapularum ossis processu anchoræ simili, alterum a sublimiori labro ceruicis eiusdem ossis dependet.

Uersatur humerus in cauo lati scapularum ossis a latere, ubi brachium iuxta latus extenditur: at ubi totum in priorem partem porrigitur, humeri caput e regione caui lati scapularum ossis collocatur, neque amplius uidetur in priorem partem excedere. Ergo, quod propositum est, nunquam uidi, humeri caput in priorem partem promineri, non tamen contendere uelim, eo nec ne promoueat, quum humerus igitur in alam excidat, complures restituendi peritiam habet, quippe quum multis excidat: callere autem omnes modos, quibus medici luxatum reponant, & qua ratione ipsis uentum sit, eruditi est. Tunc autem adhibere modum validissimum debes, cum maxima tibi opus esse intelligis. validissimus autem est, qui omnium possemus adscribitur.

Uersari dixit ἐμμεν, quod uocabulum græce fere mutuatur antiqui, non ad significandum colloqui, quemadmodum nunc plerique, sed hac uoce intelligunt inter se conuenire, & quasi una uersari, quod ἑμμεν εἰδέναι dicebant. quin & Homerus eodem modo id usurpat in ijs, quæ scribit in clipeo appicta fuisse a Vulcano, cum inquit, Non secus, ac uiui conuersabatur. Humerum itaque a latere ait uersari in cauo lati scapularum ossis, ubi brachium iuxta latus extenditur, ἐμμεν dicens uersari, ut eo uerbo significaret simul esse, & ipsum contingere. At ubi (inquit) brachium totum in priorem partem porrigitur, humeri caput e regione sinus lati scapularum ossis collocatur, neque, cum erectum maneat, uidetur amplius in priorem partem excedere.

Quibus humeri caput sepe numero excidit, ipsi per se restituere ut plurimum possunt.

In commentarijs quoque de fracturis ostendi articulos duabus de causis frequenter uel leui occasione erumpere, aut enim ob ipsos sinus parum defidentes, atque ipsi labris resupinatos: aut ob humorem earum partium, quæ commissuram comprehendunt, ob quem laxantur, & facile extenduntur. Adieci etiam articulos iisdem de causis prompte restitui. quam ob rem ab ægrotantibus per se citra operam medici reponuntur.

In alam enim conijcietes tubercula digitorum alterius manus, articulum ad superiorem partem adurgent: cubitum uero ad pectus adducunt.

Primus restituendi modus hic est, quum seu æger ipse, seu medicus aliquis humeri capitis digitorum tubercula

tubercula subijcit, non quouis modo, sed a parte interiori ut primo ad priorem partem caput humeri **E** compellat, dein ad superiorem, ipsumque e regione collocet sui caui. ubi (ut arbitror) musculi, qui commissuram complectuntur: ipsi subseruiunt, & efficiendi focij erunt. ipse enim ait in opere de fracturis, quod & nos in libro de motu musculorum, id proprium esse atque innatum musculis, ut in seipfos contrahantur. non. n. a seipsis, sed quiescentes atque ociosi, ab ijs, qui in contraria parte siti sunt, tenduntur. Hic musculorum motus humeri caput in alam luxatum non patitur in eodem loco manere, sed ipsum attrahit ad latus, dum expellatur, subijciaturque ceruici lati scapularum ossis. Quocirca tria in restituendo sunt agenda. primo quidem in priorem partem impellendum est, deinde in superiorem, postremo in posteriorem. hoc siquidem necesse est quocumque modo quis reponere id tentauerit. Igitur, ubi partes, quæ commissuram comprehendunt, naturaliter madent, & laxæ sunt, humeri caput, uel leuiter intento brachio in priorem partem adducitur: at, ubi ualidæ sint, ualentius intèdi debet. Quamobrem plures inuèti sunt restituendi modi, quorū omnium caput unū est, quod ego retuli. spectat autem ad ea tria, quæ propositi agenda. inueniuntur hæc ex eo, quod maxime commune est & generale, positum quidem ab Hippocrate: demonstratū uero a nobis in libris de ratione curandi, quod & nūc et docebimus, quantum poterit breuissime, nepe ex ijs, quæ naturaliter habent, nihil esse corrigendum. siquidem ea nobis consilium est nō tollere, sed tueri: quæ uero præter naturam sunt, propositum est in naturalē statū restituere. necesse autem est id, quod in antiqua sedem, unde excessit, reuersurū est, rursus idē iter facere, quod perinde est, ac si dicas contrariū iter facere. nā ijs, qui Athenis Eleusine proficiscuntur iter contrariū non aliud appellari potest, quam Eleusine Athenas. quanquam primū iter, quod fecerunt Athenis abeuntes, postremum est, ubi redeunt. Considerato igitur in singulis luxatis, unde coeperit articulus expelli, quæ processerit, & ubi constitit. oportebit. n. excidendi finē, principium esse reuertēdi, atq; inde rursus ad excidēdi principium procedere. Ac ne longius discedamus in proposito casu, cū humeri caput suo loco motū in priorem partem uenit, ob pondus deorsum fertur, deinde in posteriorem partem ad latus uel musculorū attrahitur. cū ergo reuerti ad suā sedē debet, inchoari a posteriori regione necesse est, tuncq; primo in priorem partem impelli, postea sursum adduci: deinde, cum situm est e regione sui caui, duorū alterū faciendum est, uel res tota musculis committenda, uel una cū ipsis attrahentibus adurgendū est. at, ubi res musculis commiseris, inferiorē locū sine fulcra ne relinquito. sustineri. n. hic re aliqua humerū oportet, ne, cum musculi nondū sic confirmati sint, ut ipsum attrahāt, deorsum feratur, priusquā ab illis in suā sedem adducatur. Ergo, cū tria hæc itinera sint, optimū est, unūquodq; ad rectā lineā fieri. primo quidē in priorem partem, deinde in superiorē, tertio in posteriorē. sepe autem non sic, sed circa ceruicē lati scapularū ossis circūducētes humeri caput restituimus, cuius sane generis est primus reponendi modus per digitos, uel ipsius hominis, uel medici. Eum modū appellat Hippocrates *κατὰ περιστάσειν*, quasi dicas, ex circumuagatione:

A Dignis demissi sub ala ab interiori parte articuli prolapsi.
B Caput obiectum, qua iugulum cum lato scapularum ossis committitur.
C Alter cubitum ad pectus adducens.

qui citra noxam proficit in commissura humeri cū lato scapularū ossis, quippe, quæ nullū oblongū processum habeat, neq; in capite humeri. ex toto. n. rotundū est, neq; in labris illius caui, quo recipit. Quibus itaq; saepe promouet, necesse est commissurā esse laxā, & cauū exiguis labris cōtinuari, atq; ea de causa ipsi per seipfos articulū restituunt, quibus ita habet, integræ manus digitorū tubercula in alā cōijciantes, sic, ut inter latus & humeri caput demittantur: in quo casu digiti uicē uectis præstāt, cū tubercula in acutū desināt ad effigiē summi cunei. hac igitur summitate facile inter humeri caput, & latus inseruntur, quā si ibi semel admittatur, cū facile restitui possit ob humorē partium, quæ commissurā cōprehendunt, digiti quidē ea parte protinus admissi articulū a latere in priorem partem reducūt. at cubitus quū ad pectus adducit, humerū attollit: cūq; digiti simul interim impellāt, & circūducant iuxta inferiorē & priorem partem commissuræ, humeri caput ad sui caui orā ascendit. quā si semel eo fuerit cōpulsus, leui momēto in ipsum cauum reuertitur. hic autem restituendi finis fuit.

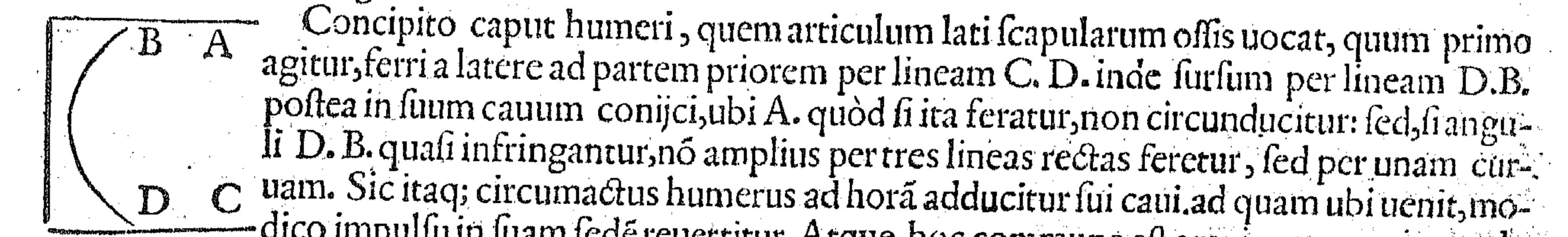
Eundem restituendi modū adhibere medicus poterit, si sub ala ab interiori parte articuli prolapsi digitos demittēs, a latere ipsum reducat: suum uero caput ad reuocandum obijciat, qua iugulum cum lato scapularum ossis committitur, genibus iuxta cubiti iuncturam ad humerum datis ad latus repellat. Expedi autem eum, qui restituit, manu strenua esse. uel ipse manibus & capite, quod dictum est, præstet, alter cubitum ad pectus adducat.

Medici in restituendis luxatis quædam agūt, idiotis quoque communia, id quod nunc faciunt in proposito restituendi modo: quædam proprie adijciunt ijs, quæ communia

Ania sunt. commune est medicorū pariter & idiotarum per digitos impellere, & humerum attollere: sed propriū medicorū, caput obijcere homini, qua iugulū cū lato scapularum ossis committitur, & humerū adurgere genibus ad imū eius datis. Obijcitur autem caput, ne homo sequatur, quā humerus digitorū impulsu in priorem partem adducitur, quæ primo fieri debent, tum tertio genibus adurgendum, quod in eo tēpore totius curationis, quæ per manum admouetur, opportunissime fit, quū humeri caput a latere penitus reductum, non protinus occurrit ceruici lati scapularum ossis. tunc. n. neq; oportet articulum in priorem partem adducere, sed in superiorem compellere, quod optime continget, si quis inuim humerum ad latus trudit. quatenus. n. in interiorē atque inferiorē partem fertur, eatenus, quod ipsi opponitur, in contrarias partes ducitur. At, ubi humeri caput in priorem simul & superiorem uenit, facile reconditur. Sed, si nolit medicus genibus inuim humerum adurgere, imperet alteri, ut ipsum ad pectus adducat. hoc supra ostensum est fieri ab idiota, quod saepe articulus excidat, edocto qua ratione agendum sit: sed cui nunc primum excidit, non licet id efficere, nisi si generosus est, atque aduersus rebus non perturbatur. hic siquidem iussus a medico per se ad ceruicem humerum excitabit.

9 Reponitur item humeri caput, quum brachium retrodatur ad dorsum, tum altera manu eminentia cubiti sursum compellitur, altera a posteriori parte urgetur articulus.

Hoc restituendi modo magis circumducimus, quam superiori, sed sub ipso etiam necesse est in tres partes articulum agi, quæ tamen singulæ proprijs finibus nō circumscribuntur, neque angulum efficit, quum ex una parte ad aliam transfertur, sed in orbem deducitur. perinde ac si anguli a quadrato reuocantur. Quid autem accidat, quum articulus in orbem agitur, circumduciturque, plane intelliges ex descriptione huius figuræ.

Concipito caput humeri, quem articulum lati scapularum ossis uocat, quum primo agitur, ferri a latere ad partem priorem per lineam C. D. inde sursum per lineam D. B. postea in suum cauum conijci, ubi A. quod si ita feratur, non circumducitur: sed, si anguli D. B. quasi infringantur, nō amplius per tres lineas rectas feretur, sed per unam curuam. Sic itaq; circumactus humerus ad horā adducitur sui caui, ad quam ubi uenit, modico impulsu in suam sedē reuertitur. Atque hoc commune est omnium, quæ circumducendo reponuntur. id quod etiam euenit ei restituendi modo, quem nunc exprimit, siquidem brachio in posteriorem partem ducto ad spinam, quum necessario humerus sequatur, caput huius in priorem ac superiorem partem translātū circūducatur, primo circa inferiorē partem commissuræ, deinde circa priorem, donec ascendat ad oram sui caui, in quod, ubi coniectū fuerit, continebitur, tuncque restituendi finis est. Quemadmodū autem in superiori modo restituendi, ne homo sequens in priorem partem conuerteretur, præcipit medico, ut capite obiecto summum lati scapularum ossis, qua cū iugulo committitur, retro, repelleret: ita nunc, ne in posteriorē partem conuertatur, contrarium imperat, ut scilicet manu obiecta a posteriori parte totius commissuræ, hominem in priorem repellat.

10 Hic reponendi modus, atque is, qui superius positus est, secundum naturam non sunt: circumagentes tamen in suam sedem articulum cogunt.

Dixit non secundum naturam esse, eo quod articulus ad rectā lineam non feratur, sed in orbem magis, ut ostensum est. qua in re periculum est, ne abscindantur processus aliqui. Quod autem inquit, cogunt: uim eorum indicat.

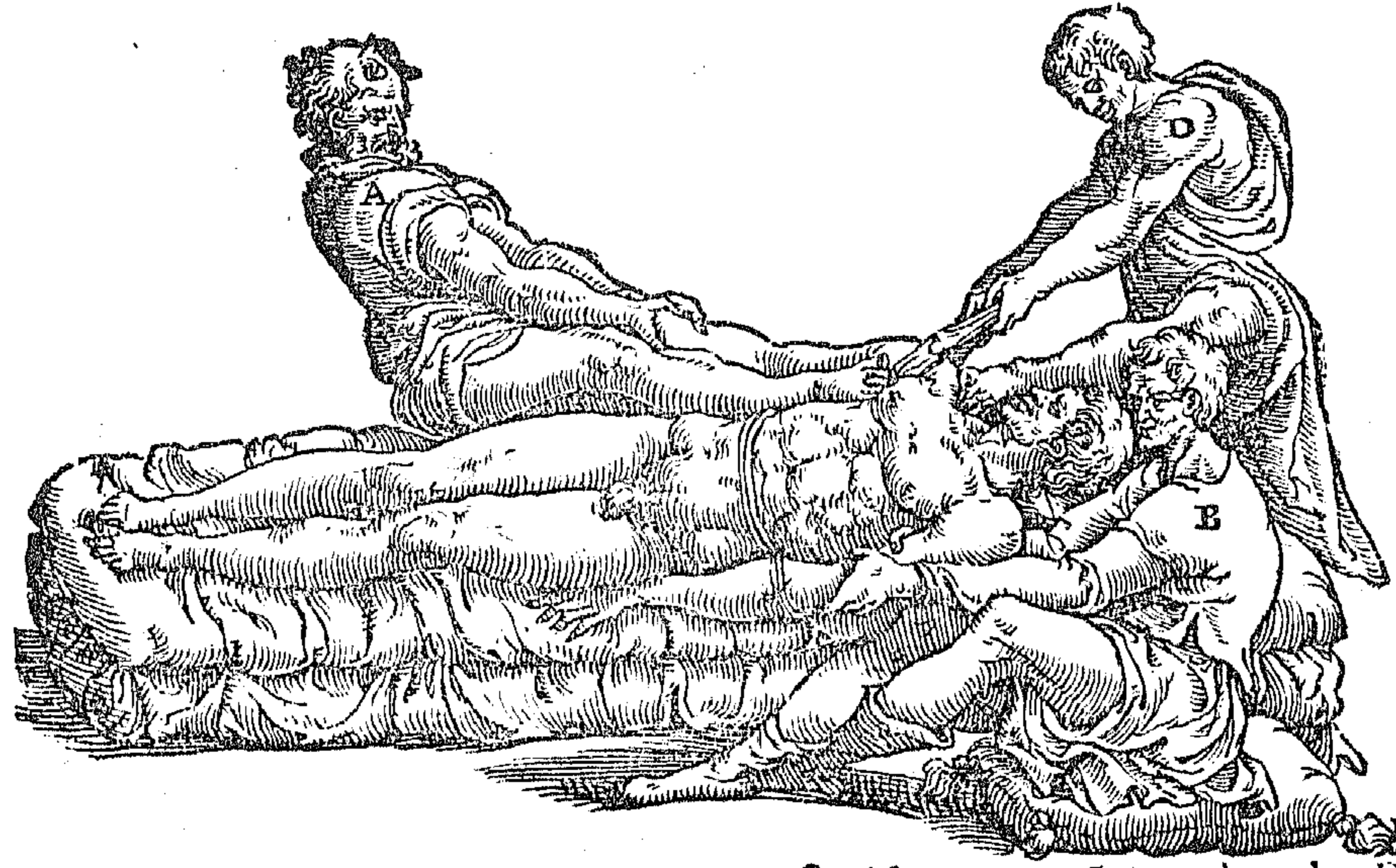
11 Sed, qui per calcem reponere nituntur, prope secundum naturam cogunt.

Qua de causa hunc reponendi modum asserat prope secundum naturam esse, aperte intelliges, quū ipsum uniuersum cognoueris: quod fiet, ubi, quæ subijciuntur, animaduertas.

12 Hominem oportet humi resupinare, medicum uero ab ea parte, a qua articulus eruperit humi sedere, deinde suis manibus hominis brachium affectum prehendere, ac deorsum uersus extendere, & calcē in alam demisso, dextro quidē in dextrā, sinistro in sinistram, in contrariam partem urgere. necesse autem est in sinum ala rotundum aliquid demittere, quod ibi aptetur, maxime idoneæ sunt pilæ paruæ admodum, ac duræ, quæ e corio fere sunt. nam, nisi tale aliquid indatur, non potest calcē ad humeri caput peruenire. brachio enim ab inferiori parte extenso, sinuatur ala, quomam chordæ ab utraq; parte alam constringunt inter se aduersæ. Oportet autem aliquem ab altera parte eius, qui extenditur, sedentem, continere hominem ab integri humeri cum lato scapularum ossis commissura, ne corpus ducatur affecto brachio ab altera parte extenso: post, loro molli ab unde lato pilam in alam coniectam excipere, cuius lori utrunque caput alter extendat, qui a capite hominis sedeat, pedeque eam partem repellat, ubi iugulū cum summitate lati scapularum ossis coniungitur. Pila uero, quantum maxime potest, intus conijciatur, atque ad latus, & a capite humeri recedat.

- A** Medicus suis manibus brachii affectum prehensens, ac deorsum uersus extendens, & calcē in alam demisso in contrariam partem urgens.
- B** Aliquis ab altera parte sedens, continens hominē ab integri humeri commissura cum lato scapularum ossis.
- C** Lorum molle, quod pilam excipit in alam coniectam.
- D** Alter extendens utrunque lori caput, & pede repellens eam partem, qua iugulum cum summitate lati scapularum ossis committitur.

Si quis,

met, quosq; superius posuit, tanquā non secundū naturā reprehendat. Primo quidē hic reponendū modus humerū extendit, quod neuter ex superioribus præstitit, quā ob rem a quouis merito laudetur. nos enim ad quē usum intentio adhiberetur, extendendumq; perpetuo esse, antequā restituere, aut cōponere tentemus, in opere quoq; de fracturis ostendimus. Deinde, in hac curatione calce humo retro repellitur, ne sequatur, quum brachiū attrahitur. Hæc itaq; duo agentes in diuersa contendimus, loro quidē circa alam iniecto hōsem in posteriōrē partē ducimus, pede in priorē repellimus. patet autē eundē esse, qui utrunq; efficiens in diuersa contendit. Hæc in proposito reponendi modo secundū naturā adhibetur. sed, quum impulsus absit, a conuenienti modo recedit, eo quod nequeat exigua pila inter latus & humeri caput penetrare, ac multo minus etiam calx. At, ubi eo nihil indatur, quomodo impellemus? ubi non impellamus, neque reponere secundum naturam poterimus.

Est & alius reponendi modus, quo super summum humerum alterius hominem collocant. maior autem esse necessario debet, super quem collocatur. hic autem apprehenso brachio laborantis summum humerum suum excitatum ala hominis subiciat.

- A Homo collocatus super summum humerum alterius.
- B Maior, super quem collocatur.
- C Leuis puer a posteriori parte appensus.

tem uero, quum ab humero pendeat, constat a tergo eius, super quem collocatur, conuerti, sicut esse. hac siquidem uia in contrariam partem ducetur, atque brachium, quod a fronte trahitur. Quod si leuis fuerit, qui suspenditur, appendi leuem puerum præcipit, ut grauius reddat pondus, quod tendit in

Siquis, quæ sic traduntur, non intelligat, huic opus est non uerbo exponere, sed agendo rem monstrare. atq; idcirco mihi placet, quemadmodum supra retuli, librū ipsū Hippocratis sapius legi, uerbis diligenter consideratis, atq; adhibito omnī studio, ut quod proponitur, intelligatur. Equidem tibi, ut quæ ab Hippocrate scripta sunt teneti, causam adjiciam, quam ob rem hunc reponendi modum prope secundum naturam esse affirmo.

I3
Al. 4. f. 5. t. 1.
c. 11. p. 890. F

G

A dit in partem contrariam. uult etiam concuti articulum humeri ipsius ægrotantis ab eo, super quē collocatur, ut e regione suæ sedis constituatur. sapius enim diximus, ubi articulus ita collocetur, facile recondi. quum nobis etiam nihil impellentibus, musculi, quod expedit, efficiant.

15
Al. 4. f. 5. t. 1.
c. 11. p. 890. F
Sed & qui super pistillum cogunt, prope secundum naturam restituunt. Inuoluantur autem pistillum molli aliqua fasciæ, minus enim elabitur: atque inter latus & humeri caput demittatur. Quod si pistillum breuius fuerit, homo alicubi sedeat, sic, ut uix iniicere humerum super pistillum possit. Fere autem pistillum adhiberi longius conuenit, sic, ut homo stans pene ex eo pendeat. Deinceps humerus & brachium iuxta pistillum extendatur, corpus uero alter in alteram partem auergeat, manibus ad collum datis iuxta iugulum.

- A. Pistillum molli lana inuolutum sub ala.
- B. Brachium ad pistillum porrectum, ac detractum.
- C. Alter manibus cervicis adieciis deorsum compellens.

16

B

17

Al. 4. f. 5. t. 1.
c. 11. p. 890. F

Quin & alius quidam modus est per scalam adhuc melior. quandoquidem tutius suspensum corpus non magis in hanc, quam in illam partem inclinabitur. licet enim pistillo humeri articulus inhaereat, periculum est, ne corpus in hanc uel illam partem labatur.

18

D

19

Atq; hi et, quatenus in diuersa contendunt, secundū naturā reponunt: quatenus uero humeri caput (ut in sequentibus ostendit) pistillo circumducitur, a reponēdo secundum naturam absunt, quæ autem hic scribit, singula in aperto sunt.

Hic reponendi modus moderate secundum naturā est, ac restituere articulum potest, si recte adhibeatur.

Hunc modum secundū naturam esse affirmat moderate, quod significauit uerbo ἐπιένειος, quemadmodū & homo moderatus ἐπιένειος, græce dicitur. putarunt nōnulli uerbū ἐπιένειος usurpari pro maxime, atque idcirco (ut opinor) in principio huius orationis remouerūt dictionem prope, ita scribentes. Sed & qui super pistillum cogunt, secundum naturam restituunt. Debuerunt autem, etiam si Hippocrates id non monuisset, per se intelligere, cuius rei hunc reponendi modum in sequentibus accusat. accusat enim, quum inquit, licet. n. pistillo humeri articulus inhaereat, periculum est, ne corpus in hanc uel illam partem labatur: ac propterea ait eum modū, qui per scalam adhibetur, meliorem esse. Modus igitur, qui pistillo utitur, ad summū perfectionis nō accedit. quare neq; uerbo ἐπιένειος maxime, significatur. magis. n. eū probat, q per scalam est: magis itē eū, qui per spatulā habentē in summo capitulum rotundum ac leniter cauum.

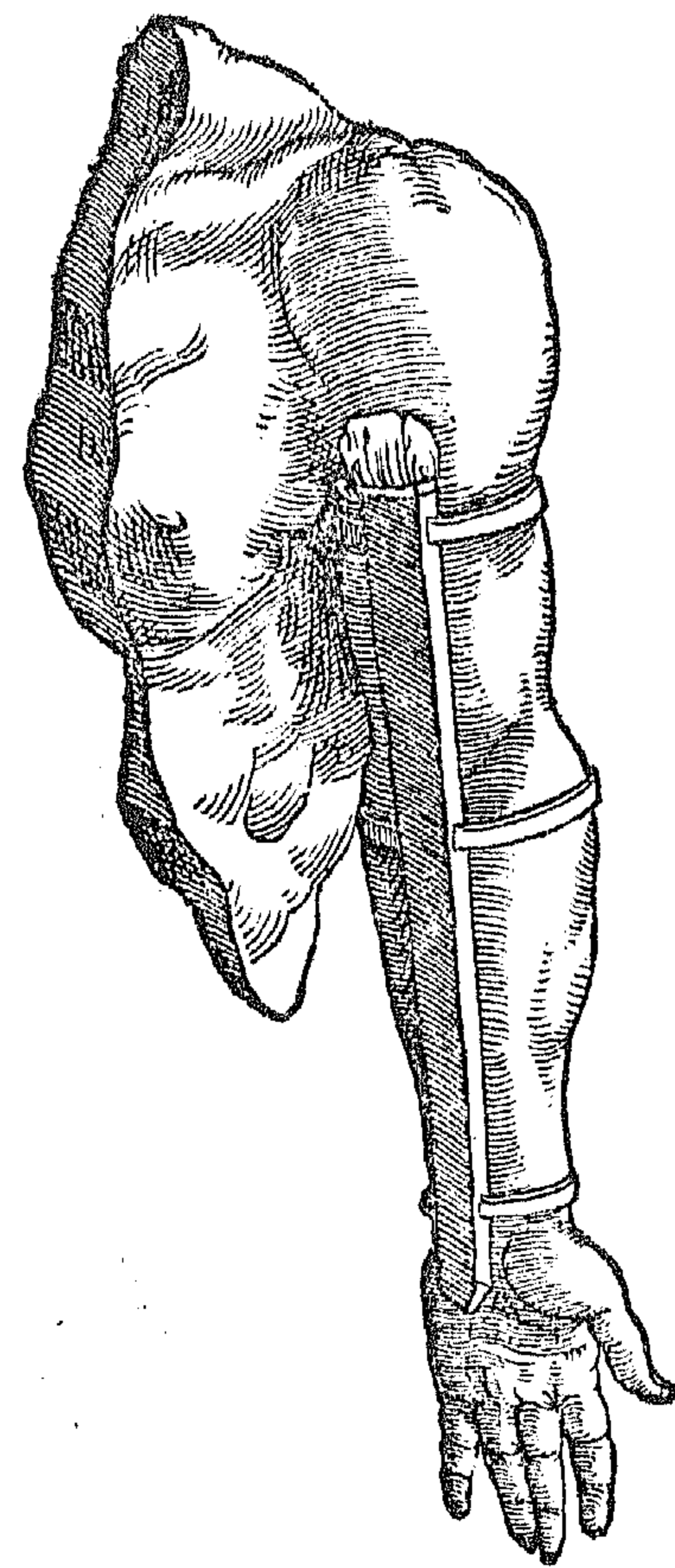
Quintus hic est reponendi modus. ob quam uero causam utilior sit, quam qui positus est quarto loco, aperte ipse exposuit.

Alligandum autem est super gradum rotundum aliquid, quod ala sinui conueniat, quo humeri caput in suam sedem compellatur.

Ex eo ipso ligno, ex quo gradus conficitur, tale quidpiam extat initio protinus, quum scalam machinamentū paratur, quo nos etiam frequenter utimur. simile autem est ligno, quod proxime subdet, quod summum habet capitulum rotundum ac leniter cauum, unde apud recentiores medicos fere omnes græce ἀμβύς: hoc est crepidinis, nomen inuenit. consuevit autem illis organis adijci, quæ erecta collocantur: cuiusmodi est organum tum Andreae tum Fabri. neutrius autem structuram adscribe re nunc oportet. posita enim est a sexcentis architectis iunioribus, qua de organis scribunt. nobis autem institutum est Hippocratem explanare, qui ad omnia ualidissime in contrarias partes, seu extendenda, seu impellenda, eo machinamento utitur, quod scammum appellatur.

Inter omnes reponendi modos hic præstantissimus est. lignum accipitur ad summum quinos, uel certe quaternus digitos latum, crassum uero binos, aut etiam minus, longum cubitos duos, uel paulo breuius, quod ab altero extremo rotundum sit, angustissimum ac maxime tenue, in summo capitulum rotundum ac leniter cauum habeat, parumque extet ab una parte, non quidem uersus latus, sed uersus

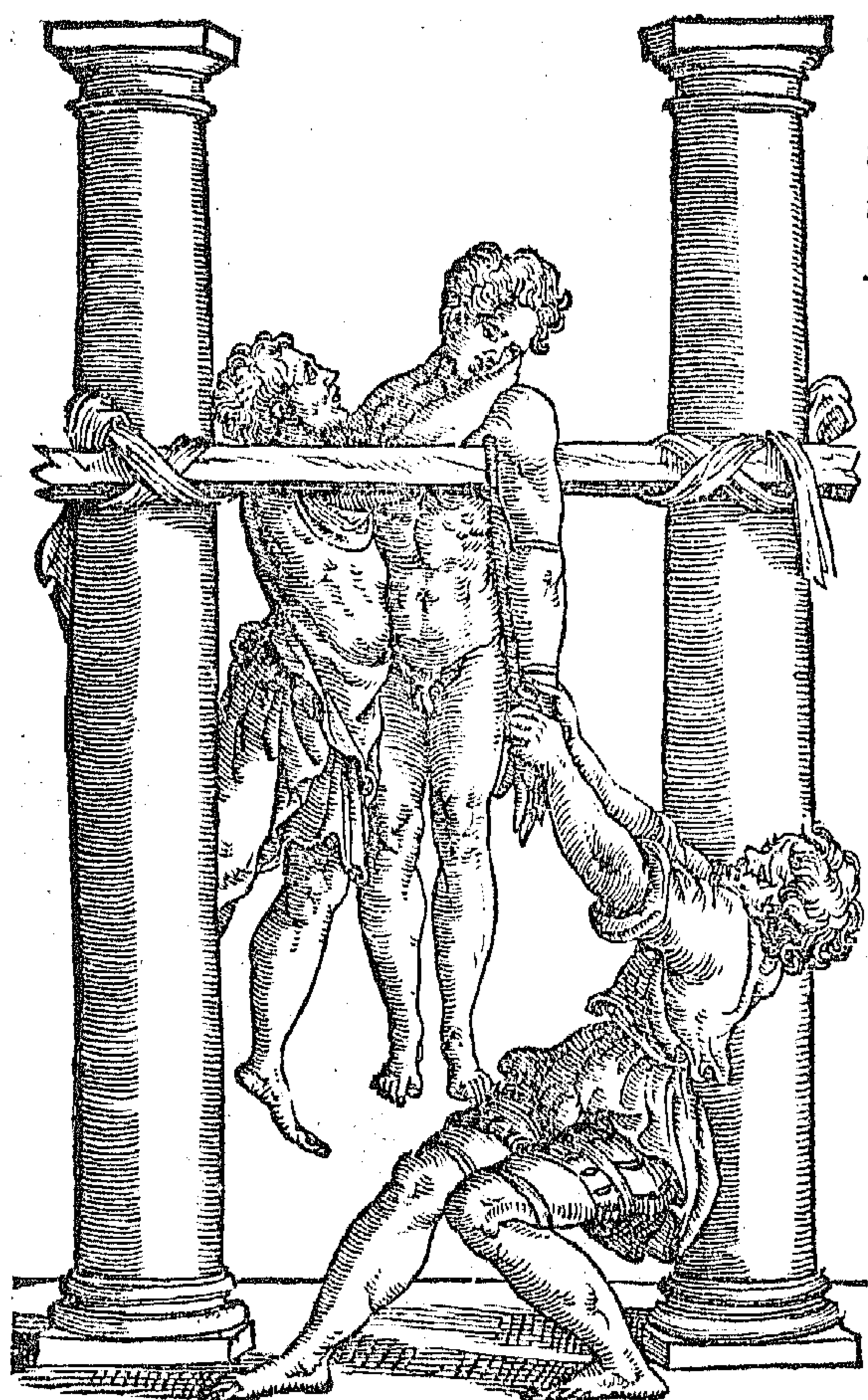
uerfus humeri caput, ut huic subiectum, ala iuxta latus accommodetur. Summo item ligno, uel linteum, uel mollis habena agglutinatur, ut mitius sit: deinde caput ligni in alam demittitur intro quantum potest inter latus & humeri caput: brachium totum super lignum extenditur, alligaturque paulum infra humeri caput supra cubitum, & supra manum, ut quam maxime immobile sit, est autem maximi momenti extremum lignum ultra humeri caput in alam intime indere.

Sextum reponendi modum, quem potissimum laudauit, hic docere ingreditur, aperte exponens structuram ligni, cuius extremo superimpositum est capitulum rotundum ac leniter cauum. Hoc quia simile est labro, quod Græci uocant *ἄμβωνα*, medici torum lignum *ἄμβλω* appellant. tale siquidem labrum est, quale uidemus in ollis cōuersum in interiorē partem, uersus cauum. unde quidam comicus, ut per iocum morderet, dixit quēdam ollarū *ἄμβωνας*, delingere. Attici igitur masculino genere *ἄμβωνας*, Iones fœminino *ἄμβωνας* huiusmodi labrorum figuras appellant. Commodissime autem capitulum hoc demittitur inter latus atque humeri caput, utilissimumque est ad impellendum, quum firmiter, quod gibbum est ex humeri capite, excipiat. in uniuersum autem singula ipsius uerba plana sunt.

Post hæc tignum transuersum inter duas columnas bene alligandum est, superque id brachium cum ligno imponendum, ita, ut ab una parte brachium sit, corpus ab altera, sed tignum iuxta alam: dein ab altera parte circa tignum attrahendum brachium cum ligno, ab altera reliquum corpus. Vincitur autem transuersum lignum sublime, ut reliquum corpus suspensum imis pedibus sit. modus hic reponendi capitis humeri præstantissimus est. Iustissime enim impellit, modo lignum retro magis, quam humeri caput demittatur: iustissime item in contrarias partes inclinatur, osque humeri tutū seruat. Vbi casus quidem recens sit, articulus citius opinione reconditur, prius item, quam extensus uideatur.

Columnas constant ab ipso *σώλους* appellari. tignum uero transuersum, quod ab una columna ad alteram peruenit, *σπρωτήρα*.

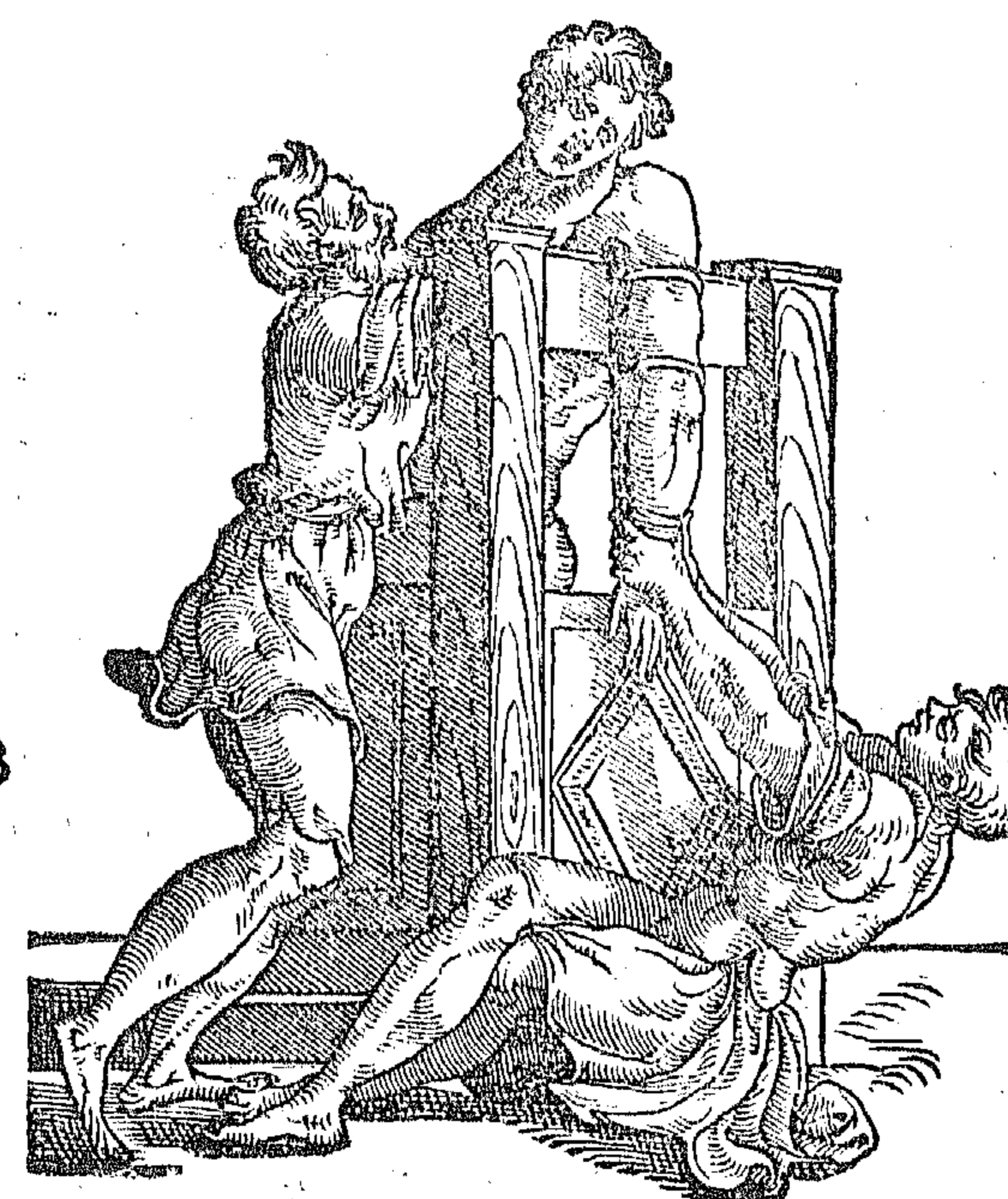
Sed & que iamdiu exciderunt, hoc tantum modo reponi possunt, nisi tempore caro in cauum uenerit, atque humeri caput locum sibi tritum fecerit, in quem ueniat. Vbi autem luxato humero malum ita inueterauerit, hac uia arbitror posse restitui, nam quid non moueat iustus impulsus? manere tamen suo loco non puto, sed prolabi, ut consuevit. Idem efficias, si super gradum uim adhibeas, hac reponendi ratione usus.

Locum tritum & callosum nominauit *τρίβων*, quem efficit humeri caput, quod adstrictum diu continetur in ea parte carnis, quæ iuxta commissuram est, in quam forte a principio erumpens constitit. *κοτύλω* dixit cauum commissuræ, quod (ut dictum est) super insidet extreme ceruici lati scapularum ossis. Plerunque autem tam ipse, quam alij medici *κοτύλας* appellant alta caua ac magnis oris septa: sed nunc iure suo mutuatus est hoc uocabulum ad significandum cauum, in quod proxima caro conijcitur, quum articulus luxatur, & locum occupat, in quo humeri caput ante recipiebatur. Igitur & propterea, quod ipse sinus capitis humeri obstructus est, & propterea quod locus, in quem uenit, occalescens, sinus uicem præstat, sit, ut, si quando reponatur, contineri non possit. cum caro, quæ iuxta erat, sinum præter naturam occupet, & ea, quæ ossi locū facit, occalescens commissuræ sinum referat.

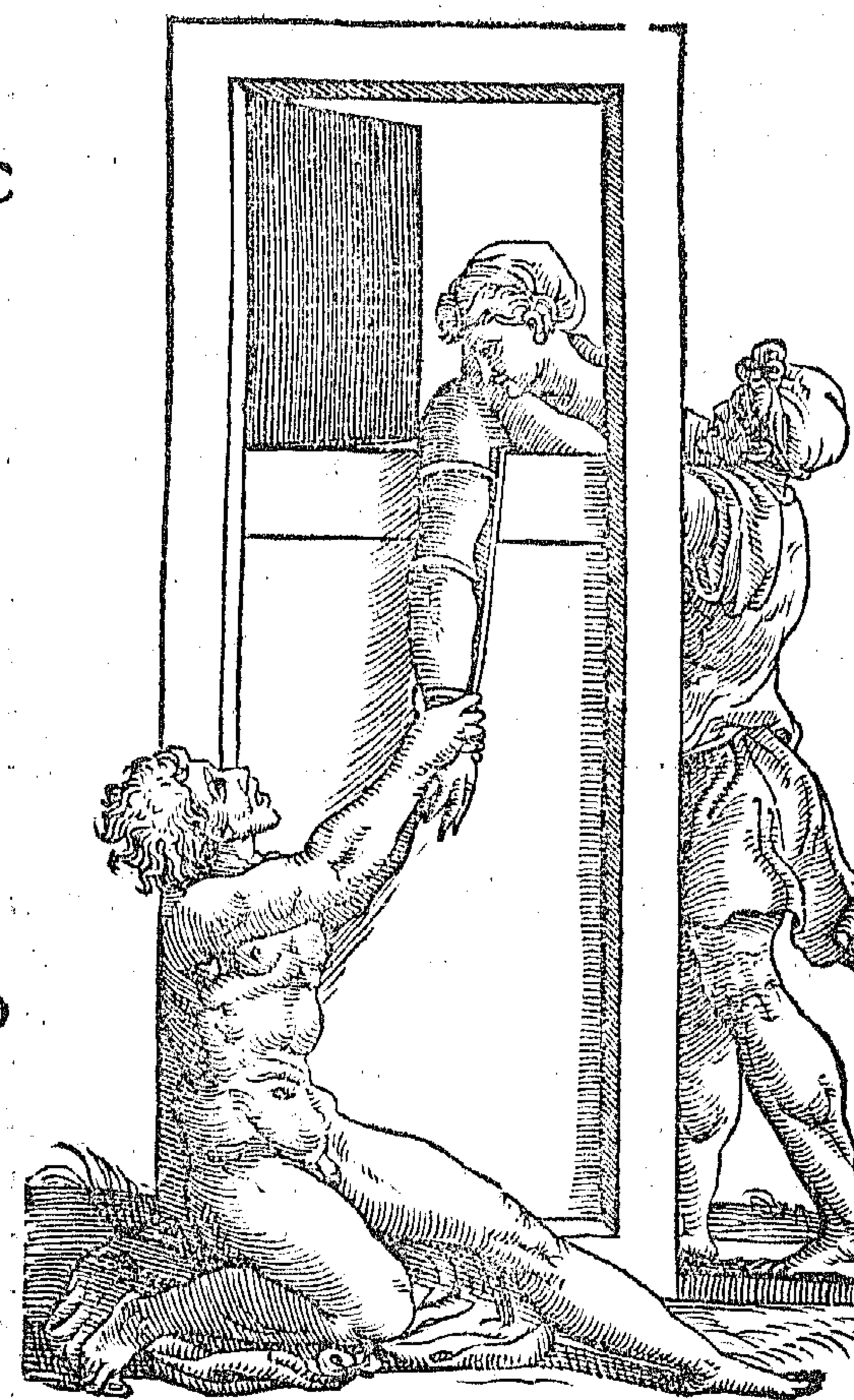
Satisque omnino fuerit, si recens adhuc uitium sit, super magnum sedile Thessalum uim adhibere. sed parari lignum conuenit, quemadmodum dictum est, atque hominem in latus conuersum sedili insidere, brachio cum ligno super eam partem sedilis iniecto, cui sedentes dorso inhaerent, atque ab una parte corpus attrahere, ab altera humerum cum ligno. Idem quoque facere licet super fores bipartitas. His autem utendum est, prout præsto sunt.

Sed illis

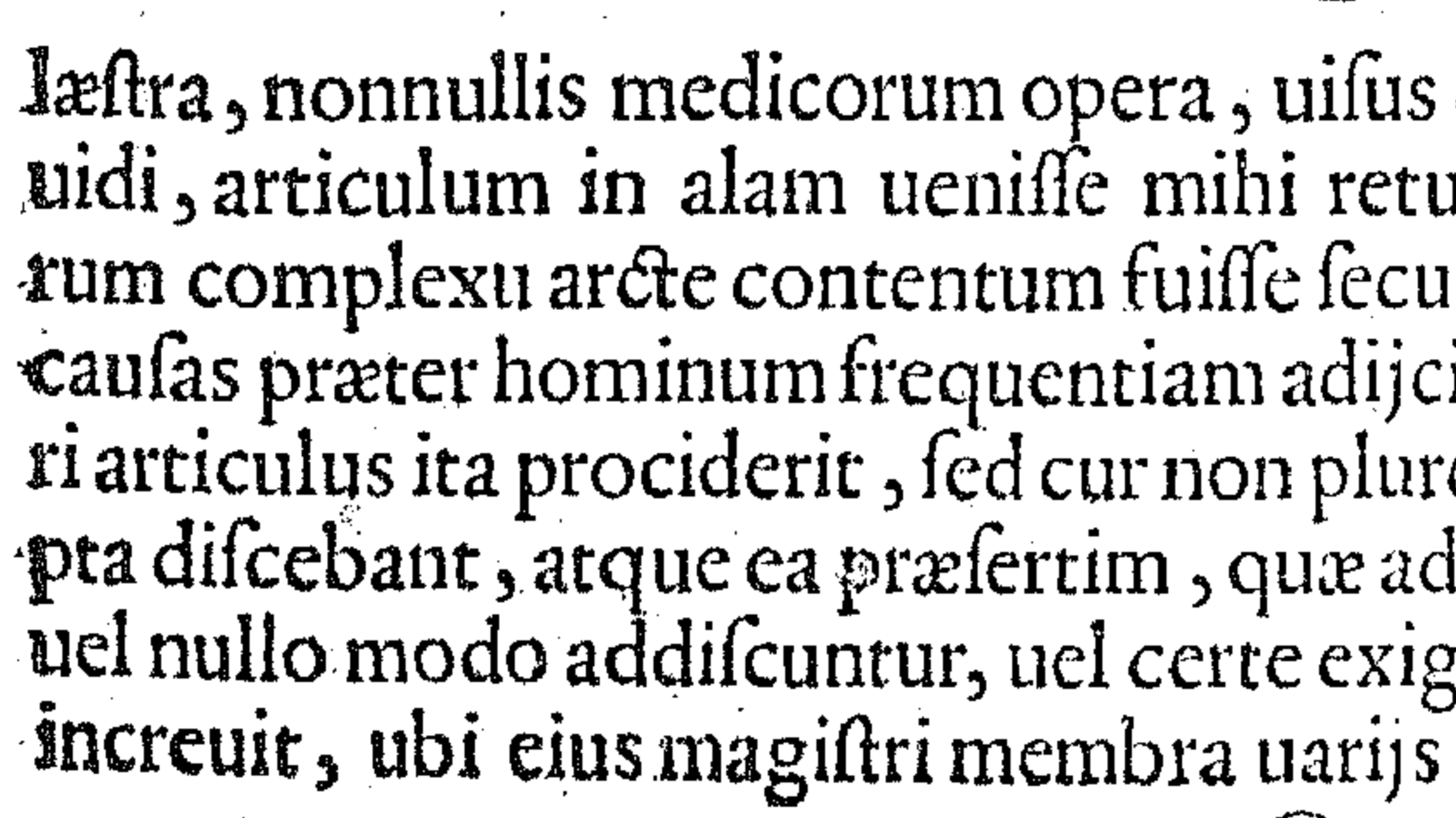
A

B

C

D

Sedilis quondam hæc figura fuit potissimum in Thessalia, ut ad rectam lineam attolleretur ea parte, cui sedentes dorso inhaerent, super quam adhiberi uoluit uim in diuersa extendendi, quemadmodum ante super tignum docuit. Verum, quomodo collocare languentem super sedile oporteat, ipse aperte explicauit. Idem efficiunt fores bipartitæ, si super eas uis adhibeatur. inueniuntur autem huiusmodi fores, in quarum medio interiectum est lignum firmum, quale paulo ante dixit tignum inter duas columnas. ex his foribus altera ab inferiori parte aperitur, a superiori altera, atque hæc de causa bipartitas fores uocauit, quasi duplicem quandam duas in se continentem paruas. Docet igitur prolapsum humerum super lignum inter duas fores situm imponi, ut intentio in diuersa admoueatur.

De humero ijs modis prolapsio, quos Hippoc. non uidit.

Testatur quidem Hippocrates humeri caput prolapsium in alam duntaxat se uidisse: quidam uero ex recentioribus medicis scribunt, in alias quoque partes excidere, ut in quas etiam prolabi possit. nos autem quinque hæctenus eiusmodi casum nacti sumus, semel in Asia, Romæ quater, nec sæpius arbitror Romæ accidisse, quoniam medici omnes, ut me consulerent, quæ præter opinionem euenirent, mihi ostendebant. Quater igitur procidit, ac semper in priorem partem. erat autem discrimen, eo quod nunc magis ad commissuram accedebat, nunc ab ipsa magis diducebatur in longitudinem, uel latitudinem membri. Mirabar autem quodammodo, qui fieret, ut Hippocrates hoc nunquam uiderit. ex recentioribus uero unus dicat semel se uidisse, alter bis. nemo autem ita sæpe, sicut nos hæctenus conspeximus, & forte rursus etiam conspiciemus. Existimamus autem non casu, sed ratione id nobis accidisse, ut deinceps ostendamus. In Asia nostra primum inspeximus humerum ita prolapsum, quum Smyrnæ adhuc a præceptoribus erudiremur (est autem hæc urbs multo maior illa, cuius ubique meminit Hippocrates) ut qui ibi plurimum effemus. Post trigessimum & secundum annum Romæ degimus, quam urbem tot homines habitant, ut Polemo rhetor eam celebrans dixerit terræ habitatae compendium. Quod autem quater hæctenus eiusmodi casus euenirent, patere plane potest, eo quod omnes medici (ut posui) mecum conuincant, quæcunque præter opinionem nacti essent. ac non modo Romæ nihil me latere huiusmodi potuit, sed neque in portu, atque in proxima urbe, quam Hostiam nominant. quum omnibus amicis uterer, quicumque illis locis medicinam exercerent, quæ & ipsa frequentissima sunt. At urbes, quarum meminit Hippocrates, ubi diutius egit, non plures incolunt, quam Romæ uicum unum. nihil ergo mirum, si in frequentissima urbe plures incidunt in idem malum. Illud præterea experientia discens, ductus sum ad causam inueniendam. nonnullis enim palæstra, nonnullis medicorum opera, uisus est articulus eo modo excidere. nam duo quidē ex ijs, quos uidi, articulum in alam uenisse mihi retulerunt: medicis autem imperite urgentibus, musculorum complexu arte contentum fuisse secus ac principio apparuisse. Quocirca, si Romæ has duas causas præter hominum frequentiam adijcias, requires, non quidem cur tot nactus sim, quibus humeri articulus ita prociderit, sed cur non plures. Hippocratis enim seculo medici optime artis præcepta discebant, atque ea præsertim, quæ ad huiusmodi manus operam pertinent. Ea nunc a medicis, uel nullo modo addiscuntur, uel certe exiguo temporis spacio: deinde palæstræ usus mirum in modum increuit, ubi eius magistri membra uarijs modis contorquent, atque peruertunt. Requires igitur

COMMENTARIUM.

L.L. (ut dixi)

(ut dixi) non cur tot, sed cur in tot hominum milibus non plures uiderim, quos magistrorum numerus E in palaestra, & inciticia medicorum in huiusmodi noxam compulerit. Restituuntur autem luxata haec iisdem consilijs, scilicet extendendo, impellendo, & collocando. Non conuenit autem ita impellere in hoc casu, sicut quando in aliam articulus eruperat. ibi enim opus erat articulum primo in priorem partem, deinde sursum adducere, dum collocaretur e regione sui caui: nunc autem, quum penitus in priori parte commissura sit, siue in anteriorem, siue in posteriorem partem adstrictus a musculis inclinatur, impellere ipsum oportet ad contrariam regionem. in quo faciendo periculum est, ne ipse deorsum lapsus a musculis in aliam trahatur. quam rem in diuersa extendentes praecipue uitamus. non est autem ab re, dum in diuersa con tenditur, locum seipere, qui sub ala est, quod nos Smyrnae fecimus, ad articulum in priorem parte elapsum. accidit autem in palaestra, quum brachium cuidam a luctante duplicaretur, sub quo modo poriffi mui articulus in priorem partem prorumpit. nos uero homine resupinato intentionem in contrarias partes adhibuimus similem illi, quae per calcem fit, quodam a posteriori parte sedente, ac loco lato sub ala iniectio, sinu aliqua re prius completo. Nos (ut diximus) articulum e musculis, quibus adstringebatur, expellentes, dein remissa intentione suimus attractum a musculis in seipsos recurrentibus in suum locum reponi. Hic igitur prompte restitutus est. in palaestra enim protinus curationem aggressi sumus, fatisque fuit affectum brachium a nobis ipsis extendi, non secus, atque in eo reponendi modo, ubi calce utimur. Inter dum etiam extendendi causa laqueum iniicimus. sit autem laqueus ex ijs, qui facultatem habent, extendendi aequaliter, qualis est duplex Carchesius, qui ex duabus habenis conficitur, sed, ubi iam diu procidit, opus fuit scamno Hippocratis, quod ipse in sequentibus tradet. Haec de articulo prolapsio: pergamus iam ad ea, quae tractat de corporum uarietate, quibus magis aut minus humeri caput elabitur.

Illud autem ignorare non oportet, quod in luxatis facile restituendis, natura a naturis plurimum differunt, & multum cauum a cauo distat. nam hoc quidem facilius, illud uero minus facile superatur. multum etiam discriminis est inter eos, quibus nervorum coniunctio laxa est, & quibus tenta.

Cum sermonem de restituendo absoluerit, causam docere incipit, quae ob rem nonnullis facile quibus articulus excidit, ac sine magno negotio reponitur, nonnullis contra raro excidit, sed magno negotio restituitur, qua in re nos supra & ossium commissuras causati sumus, & superiniectos musculos ualentes, aut laxos.

Quibusdam enim hominibus humor in articulis est propter adiunctos nervos, si natura laxi fuerint, & extendi facile patiantur. Complures autem uidere licet ita humidos, ut ubi uelint, sine dolore articulos sua sede moueant, atque item sine dolore restituant.

Commutasse mihi sermonem uidetur, quum nervosa corpora laxiora fiant ob humorem hominis naturalem: at non propterea quod laxiora sint, idcirco humor sit in articulis, cuius oppositum indicat Hippocratis uerba. Videtur autem mihi uoluisse nervosa corpora propter humoris facile plurimum extendi, non tamen hoc sua oratione assequitur, sed particula, propter, abusus, lectorem adducit ad intelligendam causam.

Differunt etiam inter se corporis habitus, quibus enim membrum boni habitus est, & carnosum, articulus minus excidit, & aegrius reponitur: quibus quam soleat tenuius est, & minus carnosum magis elabitur, & facilius restituitur. cuius rei indicio sunt boues, quibus femur suo cauo magis erumpit, tunc, quum ipsi emacrescunt. emacrescunt autem boues maxime ultima hyeme. Tunc igitur maxime his articuli luxantur: modo quid tale in medicina scribere conueniat, sed certe conuenit.

Naturae atque articularum differentiae, sub quibus ipsi, seu prompte, seu uix procidunt, & reuertuntur, duae sunt, quas saepius recensui, cum in superioribus habeantur. Illis nonnunquam tertia accedit, quam nunc exequitur, a crassitudine uel macie corporis orta, quam habitum dicunt. hominibus enim, quo habitiores efficiuntur, eo articuli aegrius excidunt, ac reponuntur. quoniam carnis copia undique constringuntur: contra ijs, qui emacrescunt, relaxatur cutis eius carnis, quae commissuram complectitur, parumque prohibet, quo minus articulus excidat, & reuertatur: nec quidquam deterius agitur cum his, qui natura graciliores sunt, quam cum his qui pleniore. Ostendimus enim in libro de temperamentis graciliorem esse naturae siccioris, plenioris magis madere. Quocirca musculi, quum gracilibus robustiores sint, commissuram coarctant. plenioribus caro, quatenus magis abundat, adstringit id, quod articulum arabit: quatenus autem mollis est, facile peruertitur, quum rotundorum ossium, quae sua sede mouentur, capita admittat, sic, ut utriusque, quod ad articulos excidentes attinet, aequales sint. Si quis tamen habitior aliquando emacrescit, facilius huic articulus elabitur, ac rursus receditur, tunc, quam antea: non secus etiam, si quis natura gracilis, carne impleatur, ei uix procidit, atque aegre reuertitur. Quam rem comprobatur per ea, quae in bobus apparent, ita aperte loquutus, ut nulla explanatione opus sit, nisi alicubi in uno, uel altero uocabulo, quae a me notabuntur.

Recte enim scripsit Homerus ex omni pecore boues tempore hoc maxime pati, atque inter boues, qui arant, quum hyeme laborent. his igitur maxime articulus excidit, quoniam maxime extenuantur. Namque aliud pecus pascere exiguas herbas potest: bos non item, priusquam grandiores fiant. aliud enim pecus tenuem habet laborum prominentiam, tenues item malas:

Amalas, bobus contra laborum prominentia crassa est, male item hebetes & crasse, atque idcirco exiguis herbis non possunt eas subicere.

Pecus ορόβατα. nunc dixit, significare uolens uniuersum pecus, quemadmodum & in libro de morbo comitali, ubi ad uerbum legitur nullum aliud pecus est, praeterquam boues, & caprae.

Simile quid apud poetam legitur, ubi ait, Multa ad sunt illi pecora. Vult enim significare gregem pecorum: quam uocem e maioribus multi similiter usurparunt.

27 Verum animalia, quae solidi pedis sunt, ut pote, quae utrinque sint dentata, uellere possunt, & exiguis herbis dentes subicere, gaudentque eiusmodi herba magis, quam grandiori. omnino enim melior est ac firmior exigua herba, quam quae grandis est, antequam ad maturitatem ueniat, ac propterea scripsit.

Sicut quando redit gratum uer bobus, in orbem Crura quibus uertuntur - quoniam grandior herba incundissima illis uidetur. Sed & bos natura hunc articulum laxiorem reliquis habet, atque ea de causa pedem circumuoluit, magis quam cetera animalia. praesertim ubi macie, senioque confectus sit, quas ob res omnes boui maxime prolabitur. Plurima de ipso scripta sunt, quoniam haec fidem faciunt eorum omnium, quae proposita sunt. sed, ut eo reuertatur oratio, unde digressa est. gracilibus magis prolabitur articulus, ac citius reponitur, quam ijs, qui bono habitu sunt: minusque inflammatione tentantur madentes ac graciles, quam sicci & carnosii.

Vellere Hippocrates σαρπάζειν dixit, quo uocabulo nonnulli significari uolunt labra uehementer inter se coniungere, sic, ut herbae partem auellant: alij inferioribus dentibus cum superiori labro idem efficere. nam qui derident (σαρπάζοντες graece dicuntur) dentibus labrum mordent. Verum illi quidem superioribus dentibus mordent labrum inferius: animalia uero, quae ruminant, cum inferiorem tantum dentium ordinem habeant, eo ad mordendum utuntur. ac propterea accipiunt alij uocabulum σαρπάζειν in illis, quae dentes inter se committunt. quoniam, quae carnem uorant (σαρκοφάγοντα uocantur) tam superioribus, quam inferioribus dentibus utuntur. atque his uidentur fauere uerba Hippocratis, quum σαρπάζειν dixerit, non de ijs, quae ruminant, sed de ijs, quae utrinque dentes habent, quae εμπαδόντα graece nuncupantur. Haec quidem pascere exiguas herbas possunt, cuiusmodi sunt equi, asini, muli: at ex ijs, quae ab una parte tantum sunt dentata, illa duntaxat, quibus labri prominentia tenuis est: atque idcirco inter animalia, quae herbis uescuntur, soli boues hyeme pastu indigent. quoniam nequeunt exiguam herbam aut σαρπάζειν, id est, dentibus abscindere, aut labris prehendere. boues enim non habent labra ita tenuia, ut exiguam herbam circumplicare atque comprehendere possint, quemadmodum & caprae & oves. Haec tria animalium genera multifidos pedes habent: sed solidi pedis sunt, quae utrinque sunt dentata. appellantur autem graece μόνουχα, contra uocabulo, ut asserunt, qui nominum interpretationem excolunt a dictione μονόνυχα, eo quod unum unguem habeant, graeci μόνον δυνυχα dicunt. solidipedum enim pedes extremi unguibus hominis respondent. Minusque inflammatione tentantur. Quum facilius articulus excidat, sequitur, ut similiter recondatur. quod fit, ut nulla uel certe quam minima inflammatio superueniat. namque, ubi magna uix procidat, ac reuertatur, musculi dolore uexantur, quem subsequitur inflammatio.

28 Minusque in posterum articulus alligatur. atqui, si circa inflammationem mucii in isto plures fuerint, idcirco etiam facile procidet. fere autem circa articulos mucii redundant magis in gracili, quam in pleno.

Quod inquit in posterum referri potest ad duo tempora, & ad id, quod reposito articulo proximum est, cum inflamatam partes curantur, & ad id, quod deinceps citra molestiam insequitur. eo quidem tempore, quod reposito articulo proximum est, ubi inflammatio sit, articulus ab ipsa constringitur. quod ipse etiam narrauit: post curationem a ualidis eiusmodi hominum musculis, & a quadam duritie, quam musculis ingens inflammatio relinquit, articulus quasi uinculo coarctatur.

29 Sed & caro quoque gracilius, qui arte non fuerint recte extenuati, mucosa magis est quam eorum, qui pleni sunt. Vbi quique autem mucii cum inflammatione sunt, inflammatio articulum illigat, ac propterea non admodum elabitur, ubi mucii redundat, qui lapsurus utique fuisset, nisi locum uel amplius, uel minus inflammatio occupasset. Qui reposito articulo, partibus, quae iuxta sunt, nulla inflammatione affectis protinus humero uti sine dolore possunt, hi nulla cura sibi opus esse arbitrantur. Sed medici officium est praesagire contra eorum opinionem, si quidem his rursus prolabitur, magis quam quibus nerui inflammatione tentantur. Hoc in omnibus articulis ita habet, & praecipue in commissura humeri cum lato scapularum osse, ac in genu. namque hi praecipue luxantur. At quibus nerui inflammatione uexantur, humero uti non possunt. dolore enim prohibentur, atque inflammatione extendente. His itaque mederi oportet cerato pannis, & multas fascias circumdare: tum lanam mollis ac mundam in aliam subicere, donec id cauum compleatur ut uinculum fulciat, & articulum sustineat. Continere autem humerum oportet, plerumque in superioris partem conuersum. sic enim fiet, ut humeri caput longe collocetur a loco, in quem proruperat. conuenit autem humeri articulo deligato humerum ipsum ad latus deuincire, fascia in orbem circa corpus porrecta.

Quicumque seu fame, seu obsidione, seu luctu, seu moerore, siue etiam cibi fastidio alimenti non satis sumentes extenuati sunt, caro non statim siccescit, sicut illis, qui arte recte sunt extenuati: sed fere in omnibus propositis casibus madentior efficitur, quibusdam tunc ob inopiam liquatis. magis adhuc tabescunt, qui in moerore sunt, quae graeci poetae μελεδόντα idcirco dicunt, quasi membra edat, deuoretque: sub hoc itaque adeps omnis tabescit, & quaecumque caro mollis ac recens concreuit. sed, ubi medicus de industria corpus aliquod extenuat, per ea, quae excogitauit, moliri id coterit: deinceps frictione utitur, quo tempore opus est, si quid liquatur exhaurre, uel per sudorem, qui sensui subicitur, uel per expirationem, quae

26 A. l. 4. s. 1. c. 1. p. 681. D.

quæ non sensu, sed ratione percipitur. Ad hæc par est ipsum esculenta & poculenta non temere dare, E sed conari per hæc, ut quæcunque educenda sunt, bene exitum habeant, non modo, quæ per deiectiones, sed & quæ per urinam. eo enim pacto, si quis in corpore humor liquaretur, undique extra corpus efflueret. nam, ubi in corpore maneat, tempore mucosâs carnes efficit. Quodcunque igitur tenue omnino, ac feri naturam habens liquatur, effertur, & per expirationem, quæ sensu non comprehenditur, magis quàm alio modo discutitur: tantum autem substitit id, quod aliquatenus crassum est, quod tempore glutinosum efficitur, & simile mucis euadit.

30 Necesse est insuper humeri commissuram sensim, molliterque perfricare. opus autem medico est multarum rerum & frictionis etiam perito: si quidem ab eo, quod eodem nomine appellatur, non idem effectus oritur. potest enim frictio laxior articulum illigare, & iusto durior soluere. Verum de frictione alibi pertractabimus. Ergo hanc humeri commissurâ conuenit mollibus manibus perfricare, tum leniter, quod alioquin utile est.

Efficit frictio sensim molliterq; adhibita, ne quæ remaneant inflammationis reliquiæ. uarie autē procedat, oportet, modo manus a superiori parte deorsum, modo ab inferiori sursum feratur, deinde oblique non solum ab inferiori parte sursum, sed a superiori deorsum, post hæc in orbem, & quasi transuersæ a dextra in sinistram, & rursus a sinistra in dextram, ut musculorum fibræ omnes molliantur. Maiores enim Græci ad frictionem significandam mutati sunt uocabulum ἀσπιλάωσ pro τριλάωσ, at nolim tibi persuadeas (quemadmodum nonnulli existimarunt) Hippocratem uelle manus in perficanda humeri commissura ferri ab inferiori parte sursum, quod τριλάωσ frictionem, ἀσπιλάωσ sursum significet. nam uerbum ἀσπιλάωσ uniuersum frictionis genus exprimit: non eam duntaxat, quæ ab inferiori parte sursum procedit. quod & ipse indicauit, quum inquit, sed de frictione alibi pertractabimus: ubi frictionem ἀσπιλάωσ uocauit. non enim pollicetur se de una specie tractaturum ceteris omnibus omisis. Sed in libro etiam de officina medici omnes exposuit, genus uniuersum ἀσπιλάωσ appellans, quum inquit, frictio ad resoluedum ualet, & adstringendum, præter hæc ad implendum ac minuendum, & quæ sequuntur: quæ tû in commentarijs in eum librum persequuti sumus, tû in opere de tuenda sanitate latissime narrauimus.

Articulus non uolenter dimouendus est, sed quatenus citra dolorem moueatur. confirmatur autem omnes, alij quidem longiori tempore, alij breuiori.

Inflammatione remissa nihil expeditius est, quàm eiusmodi motus. soluit enim illius reliquias omnes, quibus neglectis articuli contracti atque illigati redduntur: utrisque enim uocabulis appellatur.

His autem indicijs exciderit ne humerus, intelligendum est.

In libro de fracturis, ante ad eos, qui errant, aggreditur, quod nunc quoque facit. nam postquam errantes redarguit, reponendi rationem subijcit, quæ non solum sequitur, quod propositum erat, sed eius etiam fidem facit. Eam ergo primum exequutus, nunc deinceps indicia subijcit humeri capitis luxati, quæ in exercenda arte necessario præcedunt, in tradenda non item necessario. eorum uero, quæ præcedunt, aut sequuntur, illud tibi indicio sit, quod non recte effici potest opus, quod sequitur, aut percipi, quod præceptum est, antequam intelligatur quod præcedit. Ratio quidem luxati restituendi, antequam intelligatur in quam partem articulus eruperit, aperte demonstrari nequit: sed nihil eam addisci prohibet, priusquam notæ enarrentur. Principio itaque orationis, si id unum edocti simus, humerum in alam prolabi, & ipsi inuenire modum reponendi possumus, & ab altero etiam doceri: non tamè comprehendere modum reponendi, nisi ante sciuerimus humerum in alam procidere, sicut neque quo pacto in alam procidit, nisi prius nouerimus naturam uniuersæ commissuræ. Si quis igitur restituendi modum præfatus, deinceps adijciat, in quam partem articulum luxatum restitui docuerit, necessarium ordinem perturbat. id quod accidit etiam ei, qui primo incipit ostendere, in quas partes articulus erupat, dein transit ad commissuræ naturam exponendam. nam, si quis penitus nosset, quomodo articulus in alam excideret, superuacuum esset commissuræ naturam hunc docere: sed, si quis primo audiat, percipiatque, quonam modo hæc habeat, deinde in quam partem articulus uenerit, huic nihil opus est ad hoc, ut restituendi modum doceatur. Eodem etiam modo nunc nihil nos prohibuit signorum inscitia, quo minus reponendi rationem intelligeremus. quæ res communiter euenit in omni curatione tradenda. potest enim doceri quis, qua ratione curetur inflammatio iecinoris, seu uentriculi, seu renum, siue intestini crassioris, antequam ipsorum affectus teneat: non tamen curare potest, priusquam eos intelligat, sicut neque ratione curationem inuenire, aut doceri ab altero, priusquam naturam calleat partis, quæ curatur.

33 Partim quidem, quum homines iustum habeant corpus, & brachia, & crura, ad exemplum integri extimare uitiatum oportet, & ad exemplum uitiatum in tegrum, neque spectare alterius hominis articulos.

Quod ab utraque parte tam dextra, quàm sinistra æquale est ad unguem, iustum appellauit. Sed quoniam membrorum forma in hominibus uaria est, imperat, ut affectum membrum cum pari hominis membro conferatur: atque inde quatenus a naturali statu recesserit, coniectura fiat.

Alijs enim magis extant, alijs minus, sed ipsius laborantis, an integer uitiatum dissimilis sit.

Eos, quibus articuli naturaliter extant, prominentque ὑπερδρους appellauit.

Quæ res recte quidem ostendetur, magna autem eius inscitia est. Hac de causa non satis est ratione artem hæc scire, sed usu experiri ipsam oportet.

Inscitiam

A In scitiam dixit παρασώσειν non omnem simpliciter intelligens, sed eam, quæ coniuncta est ac proxima scientiæ. indicabit autem ipse in sequentibus, qui fiat, ut interdum decipiantur, qui protinus cum uitiatum integrum conferunt.

36 Multis enim articuli præ dolore uel alia de causa, ut non exciderint, nequeunt tamen eo modo, quo in sanis corporibus figurari. Intelligere igitur, ac scire huiusmodi habitum oportet. nam multo magis in ala sentitur caput humeri prolapsi, quàm eius qui naturaliter habet: ad hæc locus, qui a superiori parte super commissuram est, cauis apparet: itcm latum os scapularum summum, qua cum ingulo committitur, extare uidetur, cum articulus inferiori loco recipiatur.

Inscitiam, quam ipse παρασώσειν dixit, nunc unam ponit, quæ in figurando accidit. Interdum enim nequeunt affecta membra aliquo modo figurari, quamuis hoc ægris non accidat, propterea quod articulus eruperit, sed uel dolore, uel musculorum intentione. deinceps inscitiam alteram subijcit.

37 In quo etiam accidit inscitia, de qua in sequentibus agemus. est enim memoratu digna. In eo quod locus, qui humeri commissuræ superiectus est, cauis conspicitur, quendam incidere errorem ait, quem in sequentibus dicturum se pollicetur. id autem interdum euenit, ubi iugulum a lato scapularum osse diducitur.

38 B Partim etiam a latere cubiti eminentia recedere magis uidetur ab eo humero, qui prolapsus est, quàm ab altero: si quis tamen cogat, adducitur quidem, sed cum dolore.

Indicium quoque hoc fallax est, nisi sub ala humeri caput contingas, quod in eam uenit. quo fit, ut brachium adduci ad latus sine dolore non possit.

39 Adde quod cubito extento brachium iuxta eiusdem partis aurem non ita porrigi potest, quemadmodum & integrum neque in latera similiter. Hæc itaque indicia sunt humeri capitis luxati, restituendi uero modi hi, qui scripti sunt, & curationes eadem.

Hoc quoque signum ex illis est, in quibus esse inscitiam proposuit. quod euentissimum est ex ijs, quæ prodidit, cum inquit, Multis enim articuli præ dolore, uel alia de causa, ut non exciderint, nequeunt eo modo, quo in sanis corporibus figurari. Si quis (ut ipse ait) prompte brachium possit ad latera porrigere, id certum indicium est articulum naturaliter habere: quod si aliqua ex parte prohibeatur, potest huius rei causa esse dolor, uel musculorum intentio.

40 Maxima autem animaduersione dignum præceptum est, qua ratione curare eos cõueniat, quibus sæpe humeri caput elabitur. cum multi ob calamitatem hanc, quamquam aliquo idonei, certare prohibeantur. multi etiam ea de causa redditi sint inuites ad bellum, ac perierint. Ob id etiam animaduersione dignum est, quod neminem nouerim, qui recte curaret: sed alios quidem manus homini non misere, alios contrarium eis, quod expediret, excogitare molirique. Adusserunt iam complures medici, ubi humeri articulus excideret, eum locum, qui a superiori parte commissuræ est, & eum, qui a priori, qua prominet humeri caput, & a posteriori parte paulo infra superiorem sedem commissuræ. Profecto huiusmodi uestiones commoda fuissent, si humeri caput in superiorem, priorem, aut posteriorem partem uenisset: nunc, cum in inferiorem erumpat, expellunt magis quàm cohibent. excludunt enim humeri caput a spacio superiori. Sic autem adurere hos conuenit, cutis sub ala prehendenda digitis est, atque attrahenda e regione potissimum eius partis, in quam humeri caput elabitur.

41 In hac etiam oratione pleraque plana sunt. quare a me prætermittent, nisi si qua uideatur obscura. Tum, cute sic attrahenda, ita admouendum candens ferramentum est, ut traiciatur.

Imperat, ut ex cute extenta nihil relinquatur, quod non uratur, sed candens ferramentum traiciatur a dextra parte alæ in sinistram, atque ab hac ad dextram.

42 Ferramentis autem adurere oportet, non crassis, neq; nimis rotundis, sed ob longis, celerius, n. manu impulsâ traiciuntur. Ferrameta extremitate rotunda appellauit φάλακκα, cuiusmodi sunt capitulata illa, quibus ad alas utuntur (πυρίδες, uel διατύρινα nuncupantur) atque item spathe capitulata: quæ uero his contraria, oblonga sunt (σπομύκη) dixit, quorum extremitas non est rotunda, sed acuta. Illis aliquo modo similis, quæ ad perforandum accommodantur.

43 Sintque cædentia, ut traici quàm celerrime possint, quæcunque n. plena sunt, tar dius traiciuntur, & crusta inde latiores resoluuntur, periculumque est, ne ulcera abrumpantur. quod, & si nihilo deterius esset, turpius tamen atque expers artis peritus haberetur. Vbi ergo candens ferramentum traieceris, fere abunde erit in inferiori parte duntaxat adussisse.

Candentia esse uoluit ferrameta, quæ ad alam admouentur, quod expressit uocabulo διασπών.

44 At si nullum instare periculum uideatur, ne ulcera abrumpantur, sed magnum spacium in medio integrum relinquatur, instrumentum, quo ad illinendum utimur, tenue traiciendum est, ab una uestionis parte ad alteram cute, adhuc extenta, non enim posset aliter traici. quo facto remittenda cutis est: postea inter utranque plagam alia media facienda est, admoto tenui ferramento candenti, donec ad prius demissum instrumentum pertineat, quatenus uero prehendere cutem sub ala conueniat, hinc conijcere poteris, quod glandula sub ala sita sunt, atque in multis alijs corporis partibus.

Ulcera uocauit ὀτελάδες, hoc est cicatrices, quæ admodum & poeta, qui de recenti uulnere inquit, Donec adhuc calidum sanguen fert ipsa cicatrix. Vbi extentam cutem (ut ait) trãfuerisam ferramento traieceris a dextra in sinistram, percipit, ut iterum aduras, demisso cãdenti ferramento, nõ amplius trãfueris ab una parte

34 A. l. 4. f. 5. l. 1. c. 11. p. 890. E 35

ad alteram, sed prorsus in altitudinem. Oportet autem inter utramque plagam, quam candens ferra-

Sed alibi glandularum uniuersam naturam persequemur, quid sint, quidque in quibus indicent, aut possint. Glandulas itaque prebendere non conuenit, nec quaecumque glandulis interiora sunt, id siquidem ualde periculosum est.

Glandularum uniuersam naturam appellauit δολομελιω, quam pollicitus est alibi docere. non tamen extat hic liber Hippocratis de uniuersa glandularum natura. Sed quidam ex medicis iunioribus, qui Hippocratem sequuntur, paruam libellum confecit, quem inscripsit, Hippocratis de uniuersa glandularum natura: qui, tam loquutionibus quam sententijs, longe superatur a germanis libris Hippocratis: adde quod neque ullus ueterum medicorum eius libri meminit, neque ab ijs, qui indicem scripserunt, commemoratur.

Proxime enim sunt neruis, qui magnam uim habent. extra glandulas plurimum prebendum est, nam id fit innocenter.

Subiectos esse ait glandulis in ala neruos magnam uim habentes, quos nuncupauit τόνους. Ridicule igitur quidam ex recentioribus medicis existimant neruos illos duntaxat ab ipso appellari τόνους, qui coniugati a cerebro oriuntur. quoniam in secundo de morbis uulgaribus, cum dixit, duo enim nerui a cerebro iuxta os magnae uertebrae, & quae sequuntur, neruos appellauit τόνους. nerui enim, qui ad brachia intendunt (ut in confesso est apud omnes, qui incidendi corporis peritiam habent) a spinæ medulla in ceruicibus dependent, qua parte ad thoracem accedit, quos constat ab ipso nominari τόνους, tum in propositis uerbis, ac deinceps bis, in ijs, quae subiiciuntur: tum infra rursus, ubi de spina agens, neruos appellat τόνους.

Illud etiam ignorare non oportet, quod ubi humerum ualde in superiorem partem porrexeris, nihil prebendere ex cute sub ala poteris, quod extendere operæ precium sit. nam, ubi in superiorem partem porrigatur, cutis, quae sub ala est, absumitur. Ad haec nerui etiam nulla ratione uiolandi sunt. hi siquidem in eiusmodi habitu prominent, atque extenduntur. Sed, si humerus paulum excitetur, multum cutis apprehendi poterit, & nerui, quos cauere oportet, intro magis recedent, longiusque aberunt ab eo, quod apprehenditur.

Absumi in ala cutem ait, ubi totum brachium sursum porrigatur. ante siquidem laxa erat, ita, ut si peresse uideretur, brachio autem sic figurato extenditur circa partes, quas contigit, ita, ut quod prius superesse uidebatur, pereat, & quasi absumatur, quum brachium sursum porrigitur.

At nome in uniuersa arte in primis danda opera est, ut quo pacto singula iuste figurentur, inuenimus?

Iuste intellexit quasi aequaliter. hoc autem fit, ubi seruatur, quod unicuique rei conuenit, & proprium est. Id nunc, quo de agitur, uestigio cutis in ala est, quam admouere oportet, humero conuenienter figurato. nam, si ita demittatur, ut latus attingat, nimis parum excitabitur, neque poterit altitudo alae se ostendere, neque cutis sane digitis extendi atque aduri: sed, si humerus plurimum attollatur, digitis extendi nihil fere cutis poterit. sub hoc enim habitu circa subiectas partes extenditur. adde, quod nerui prominent. Eatenus igitur attollere humerum conuenit, atque ab ala reducere, ut locus in conspectum ueniat: sitque qua subijcere digitos facile possimus, & cutem extendere, atque adurere. Quae, quum primum excitato brachio fieri possunt, admouenda manus est membro ita figurato, neque ulterius attollendum. non enim alia de causa humerus attollitur, nisi ut possit cutis sub ala digitis extendi hastenus, ut candens ferramentum admoueat, prout ipse indicauit, ita, ut si haec praestare potuissemus humero demisso, eiusmodi habitu nihil antiquius fuisset, quum laxiorem cutem efficiat. sic enim plurimum attrahitur, ac manus sine ullo periculo penitus admouetur.

Haec circa alam, satisque est sic prebendere, modo qua conuenit, candentia ferramenta demittantur. Prebendere dixit de cute.

Extra alam duae tantum sedes sunt, quum aduruntur morbo auxiliantes.

Dictionem extra dixit εκ τοθεν, quam posuit non ut loci differentiam notaret, sed quemadmodum apud Demosthenem, atque alios oratores usurpatur, qui cum εξωθεν τι τοῦ ἀράγματος dicunt, praeter rem significare uolunt. Id igitur, quod Hippocrates asserit, tale est. Praeter uestigium alae, duae aliae sedes sunt morbo auxiliantes, quum aduruntur. usus autem est uocabulo τιμαροῦσαι, quo constat ipsum non aliud significasse, quam auxiliantes. quod fecit etiam Euripides, cum Orestem induxit haec loquentem ἀόσια μέν δ' ἔστιν, ἀλλὰ τιμαρὴν τῷ πατρὶ hoc est, se quidem impium esse, sed patrem uindicare. Differunt autem inter se τιμαρῶν, & τιμαροῦμενος, quod uocabulum cum accusandi casu iungitur, hoc siquidem significat cruciatus eadem ratione & Menandri fabula inscribitur ἐπὶ τὸν τιμαρῆμενος.

Vna quidem est a priori parte inter caput humeri, & chordam, quae ad alam est.

Nos quoque uidimus articulum contineri in hoc loco, qui pars totius prioris regionis est. nam, quum ea lata sit, una quidem eius in medio ad unguem est, duae autem utrinque: una ab interiori parte, cuius nunc meminit, altera ab exteriori, de qua paulo infra loquitur. Est autem admiratione dignus, qui,

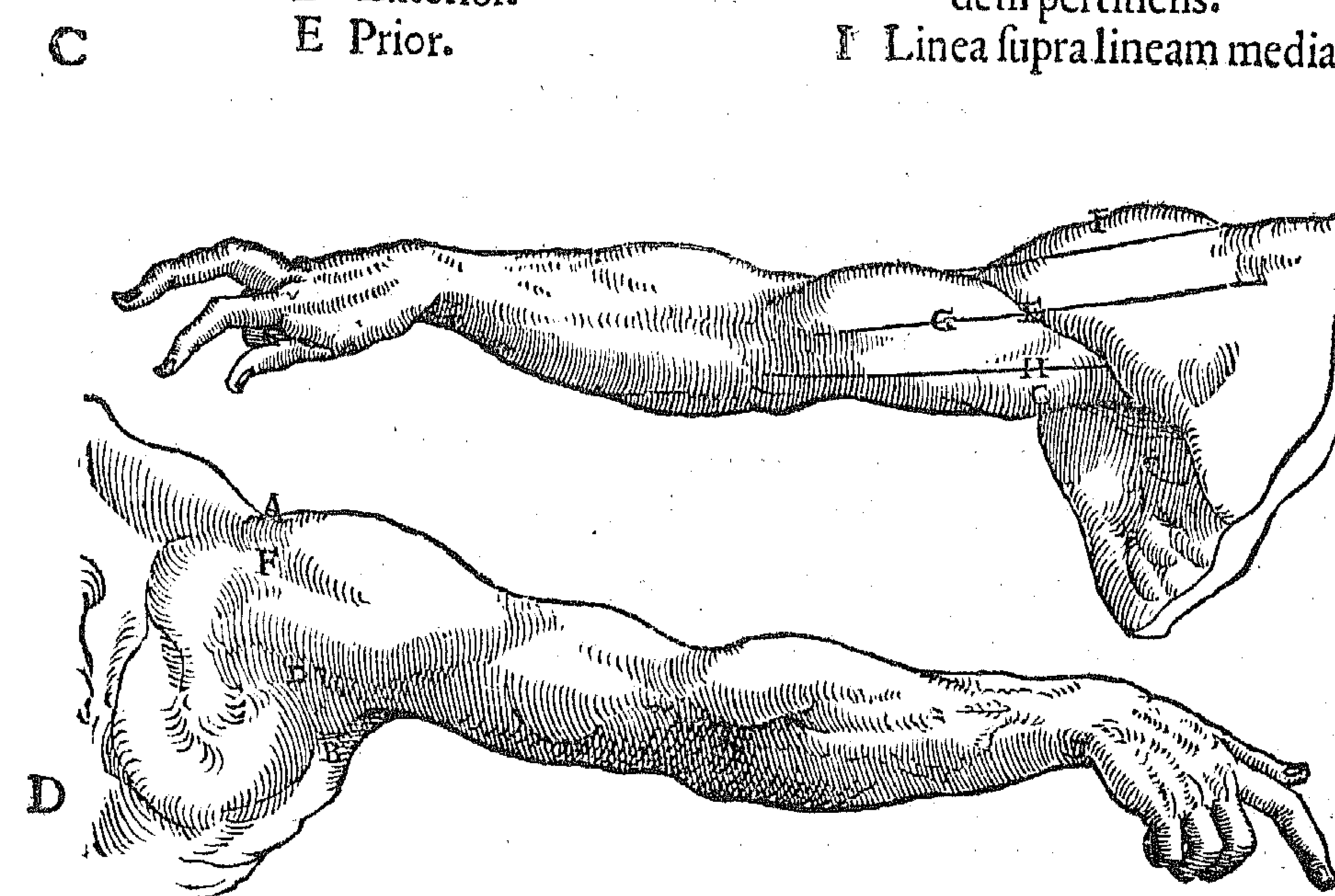
A qui quum nunquam uiderit humeri caput in aliam partem excidere, quam in alam, non contentus fuerit ipsam tantum adurere, sed adiungens duas alias regiones, illas coniecerit, in quibus nos uidimus caput humeri fixum: ex his in eam, qua uena sita est, per summum humerum procedens, ubi duo musculi concurrunt, & magnus ille, qui a pectore oritur, & qui a litere Δ similitudine Δελατοειδὲς nuncupatur, quater uidimus humeri caput prorupisse in exteriorē uero partē mediæ regionis semel, de qua tractabit in sequentibus.

Qua demittere candens ferramentum conuenit, ut cutem traiciat, non tamen nimis alte. proxima enim est crassa uena, ac neruus quorum neutrum calefaciendum est.

Crassam uenam intelligit nunc eam, quae per summum humerum fertur ad cubitum, quasi latam uel grandem, cui innectitur coniunctio duorum musculorum propositorum, cuique adiungitur neruus, qui distribuitur in partes cutis, quae iuxta uenam est. cauendum autem esse, ne in adurendo neruus, aut uena attingatur, aperte declarauit, non tamen ostendit, a priori ne an ab interiori parte uenae, uel prorsus super ipsam adurendum sit. Fieri enim hoc potest, in primis cutem attrahendo, quo modo in ala diximus, dein transuersam adurendo, post haec instrumentum, quo ad illinendum utimur, traiciendo, atque in orbem iterum adurendo. Quemadmodum autem in ala, quamuis sub sint nerui maximi, & cum ipsis arteria ac uena latissima, tamen aduri cutem uoluit, securitatem subiectarum partium comparans eo instrumento, quo illinimus, demisso, sic in proposita nunc uestigione nihil mirum, si cutem uenae superiectam aduri iubeat. illos autem neruos dixit ἐπιπικροτάτους, quod uocabulum mutuari solet ab ea, quae magnam uim habent, quemadmodum illi, quod non longe distat a spinæ medulla, & maxime pleni sunt. Sed circa uenam, quae ab interiori parte tendit ad cubitum, neruum simpliciter dixit, non adiciens ἐπιπικρον. multum enim distat a medulla spinæ, atque exiguus est.

Rursus alio loco licet adurere ab exteriori parte multo supra chordam, quae ad alam est, paulo infra humeri caput. traiciatur autem ex toto cutis candenti ferramento, sed non nimis alte. ignis enim neruis est inimicus.

- A Regio superior.
B Inferior.
C Interior.
D Exterior.
E Prior.
F Posterior.
G Linea media sine latitudine.
H Vena ad interiorē cubiti fedem pertinens.
I Linea supra lineam mediam.

Venit ad tractandum reliquum ex ijs locis, in quibus recipitur humeri caput prolapsum. hic autem est in exteriori parte prioris regionis, in quam semel etiam conspexi humeri caput uenisse. non recte autem in plerisque exemplaribus legitur, Rursus alius locus quem licet adurere a posteriori parte est, hic enim locus non a posteriori, sed ab exteriori parte commissurae est. Si quis igitur exquisite definire loca uelit, quae iuxta humeri com-

missuram sunt latitudinem habentia, hic profecto omnia intuitus in priori regione mediam dicit esse quandam lineam, sine latitudine conceptam in medio ad unguem, quae superne in humeri longitudinem tendat: & utrinque in latitudinem terminari priorem regionem, ab interiori quidem parte ea uena, quae ad interiorē cubiti fedem pertinet, ab exteriori uero alia quadam linea, quae distat a linea media, sine latitudine concepta, quantum ipsa uena recedit. Hi sunt ergo termini prioris regionis, duo autem alij utrinque sunt, qua feruntur chordae ad alam, unus interiorē regionem, alter exteriorē finit. eam uero intelligito interiorē commissurae regionem, quae est inter uenam, & chordam, quae ab interiori parte alam terminat: sed exteriorē, eam, quae incipiens a linea, quae tantum distabat a media linea sine latitudine concepta, quantum ipsa uena, tendit ad chordam, quae ab exteriori parte alam finit. quare iuxta diuisionem hanc quidquid erit superius chorda, quae ab exteriori parte alae sita est, non dicitur utique a posteriori regione commissurae, sed ab exteriori. siquidem regio posterior in commissura est, qua latum scapularum os sumum est: inferior in ala continetur: superior uero inter lati scapularum ossis summitatem atque humeri caput.

Porro mederi in tota curatione ulceribus debemus, uidentes, ne multum attollatur humerus, sed modice, quatenus ulce- E 54 rum curatio postulat, quoniam frigus eo minus adspirabit. adusta enim omnia tegenda sunt, non secus. etiam moderate curanda. nam sic minus hiant, minus sanguis erumpit, minus ueruorum distentio sequitur.

Causas ipse exposuit, cur edicat, ne multum humerus unquam attollatur. primum, quia uis omnia te- gere expedit, sic tamen, ut curari possint, & non frigeant, quum alioquin (ut ipse testatur) frigus ulcera mordeat, cutem induret, pus fieri in dolore non patitur, ac multo magis in ijs, quæ calor excitauit, si- cuti nunc ignis, minus (inquit) hiant, hoc est diducuntur ulceris ora. ob id enim frigore magis exci- piuntur, & tardius sanescunt, grandioemque cicatricem recipiunt. Quod autem subdit, minus sanguis erumpit: communiter ad omnia ulcera refertur, non proprie ad ea, quæ proposita nunc sunt. nam si quis sic cutem urat, quemadmodum precepit, periculum nullum sanguinis eruptionis sequetur. fortasse au- tem nerui tantum distentione periclitabuntur ob frigus, quod cute nudati contraxerunt, cuius rei in fine orationis meminit.

Ubi ulcera pura sint, & ad cicatricem intendant, tunc sane oportet humerum die nocteque semper ad latus deligatum continere.

Ubi nunc proprie de cicatricibus dixit, non de ulceribus, quemadmodum ante. monet autem ma- xime dandam operam esse, ne humerus, nisi paululum duntaxat a latere diducatur, idque, quum ulce- ra curantur. quoniam pura ulcera opportunissima sunt illis omnibus casibus, quos in oratione proxima præcedente narrauit, atque ijs præsertim, qui ab exterioribus causis oriuntur. antea siquidem for- dida erant, atque inflammata, sordemque & humorem præter naturam superantem pro uelamento, ac tegmento quodam habebant, quin & inflammationis calor extrinseco frigori obsistebat: at, ubi inflam- matio conquieuit, & pura reddita sunt, ac sine superante humore, magis quam ante sentiunt ea, quibus læduntur. ob hæc igitur omnia facile sub exterioribus causis ac præcipue frigidis dolent, & refrigeran- tur, propter sensum uero acriorem uehementiori dolore cruciantur, cui accedunt ea mala, quæ sequi dolorem solent.

At ubi ulcera conualuerunt, humerus diu debet ad latus similiter deligari. namque hac uia cicatrix maxime confirma- bitur, atque id spatium, in quod maxime humerus procidit, contrahetur.

Hic etiam indicauit, quo consilio hæc præceperit, quum inquit: namque hac uia cicatrix maxime co- firmabitur, atque id spatium, in quod maxime humerus procidit, contrahetur, quasi ita dixerit, quo mi- nor cicatrix inducetur, eo magis alæ cutis contrahetur. Quod maximum momentum habet in prohi- bendo, ne in hanc partem humerus elabatur.

Quibus recondi humeri caput non potuit, si adhuc crescunt, humerus non æque augetur atque is, qui integer est: sed quam- uis aliquid augeatur, altero tamen breuior redditur.

Ea nunc persequitur, quæ necessario ijs accidunt, quibus humeri caput suo loco non est. Primum ac maxime commune, cui reliqua omnia superueniunt, est, quod minus alitur. quam rem, si membrum iam perfecte increuit, gracilitas sequitur: si adhuc augeatur, exiguitas. Non alitur autem membrum ob musculorum & uenarum, quas continet, deprauationem: eius quoque rei causa est totus articulus im- mobilis. nam & integra membra, ubi diutius omnino immobilia maneant, aperte graciliora conspiciuntur.

Iam uero, qui a primo natali die humeros breuiiores habent (γαλιάρωνες græce appellantur) ob duplicem noxam id mali experiuntur, uel quod dum in utero sunt, humeri luxentur, uel aliam ob noxam, de qua postea aliquando scribemus.

Dicti ne sint γαλιάρωνες a similitudine felis (γάλη græce dicitur) an ab alio quopiam, relinquenda quæstio est ijs, qui in huiusmodi studia incumbunt. medicum uero scire conuenit nasci quosdam utriusque humeri articulo luxato, dextro & sinistro, sicque humeros breuiiores esse: neque ignorare alteram hu- ius uitij causam, de qua tractaturum se pollicetur. Difficile autem est alteram inuenire, præter illam, quam ipse deinceps ait illis accidere, qui teneri sunt. Inquit ergo.

Sed quibus tenera adhuc ætate iuxta humeri caput in intimis partibus, atque suppurationes oriuntur, omnibus sane humeri breuiiores fiunt: ac siue secantur, siue urantur, siue per se pus aperiat, scire licet hæc ita se habere. Maxime uero brachio uti queunt, quibus a primo natali die humeri breuiiores sunt: neque ipsi tamen sursum ad aures porrigere brachium possunt, cubito extento, nisi multo minus, quam ab integra parte.

Potest hoc etiam, dum in utero sunt, accidere: aliam uero noxam, quæ ijs, qui in utero geruntur, cau- sa sit, ut articulus elabatur, difficile est inuenire, sed has ambas accidere nihil prohibet. potest enim, dum infans in utero est, a natura suppuratio fieri, aperiri, & ad cicatricem ulcus perducere. quod magis adhuc euenit, ubi humeri caput elabatur ob humorem infantis naturalem, & quia cauum commissuræ ipsius humeri tale est, ut facile articulum expelli patiat.

Quibus uero ætate iam robusta humeri caput erupit, neque restitutum est, pars, quæ super commissuram est, tenuatur, & gracilioris habitus fit, ubi dolore liberantur non æque præstare possunt opera omnia, quæcumque requirunt, ut cubitus a pectore diductus in latera attollatur: ad ea autem ualent quæcumque efficienda sunt humero uel in priorem partem, uel in posteriorem ad pectus adducto. nam terebra, serra, secure, ac rastris utuntur, dummodo cubitum non admodum attollere necesse sit, atque ad alia omnia idonei sunt, quæ brachia postulant ita figurata.

His,

A His, qui hoc uitio tenentur, pars, quæ super humeri commissuram est, protinus etiam inter initia te- nuior apparet, & gracilior, quum humeri caput lati scapularum ossis cauum reliquerit, sed & istiusmodi in posterum adhuc amplius conspicitur. eo quod procedente tempore emacrescant partes musculi, & literam referentis, quod redditus sit imbecillius, quum sequens humeri caput, uel deorsum feratur ad alam: & quod immobilis maneat, neque suo munere fungatur, quod erat humerum attollere. quare frigidior & imbecillior redditur, atque emacrescit. quandoquidem labor firmat, ignauia tabidum reddit.

De summitate lati scapularum ossis, qua cum iugulo coniungitur.

61 Quibus lati scapularum ossis summitas diducitur, extare uidetur os, quod recedit. est autem hæc ligamentum iuguli cum lato scapularum osse. Diuersa autem est hac parte natura hominis a ceteris animalibus. medici itaque in hoc casu maxime decipiuntur. excitato enim osse, quod recedit, humeri commissuræ pars superior apparet depressa, & causa ita, ut quasi proci- derit humeri caput, prouideant. Non ergo complures medicos alioquin non ignobiles, qui summopere læderent, dum nite- rentur huiusmodi humeros restituere, ut qui luxatos esse extimarent, nec prius desisterent, quam uel rem desperarent, uel indicarent per se non posse humeri articulum restituere. His eadem curatio conuenit, quæ ceteris eius generis, nempe ceratum panni, fasciæ, atque eadem uincendi ratio: ueruntamen deorsum cogendum est id, quod excedit, tum ea parte plurimum panni iniiciendi, maximeque adstringendum, humerusque ad latus continendus est, suspensus a parte superiori. Hac enim ratione id, quod recessit, proxime adducetur. quam rem scire optime licet, atque prædicere, omni periculo uacare, si alioquin tibi ni- deatur. ex hoc enim casu, nec paruum, nec magnum in humeri commissura oritur detrimentum, sed aliquid decoris eo loco amittitur. nunquam enim huiusmodi os in naturalem & antiquam sedem reuertitur, sed necessario, siue amplius, siue minus a superiori parte prominet. neque enim aliud os ullum in pristinam sedem reuertitur, quod recesserit ab aliquo osse, cum quo naturaliter iungeretur. paucis autem diebus a dolore liberatur latum scapularum os summum, si commode uincitur.

Indicat lati scapularum ossis summitatem esse coniunctionem: dicit etiam ipsam esse os, quo alligantur proposita ossa ambo. constat autem summitatem lati scapularum ossis esse cartilaginolum os, quod situm est, qua iugulum cum lato scapularum osse committitur, a quo dependent membrana, quibus extrema ossium colligantur. Hoc, ubi recedat, iugulum etiam sequi consuevit, & idcirco restituitur iugulo deorsum compulso, sic, ut ea parte in orbem quodammodo inclinetur, quo fit, ut in iuuenibus facilius cogatur. nam, quo magis ætas procedit, eo magis corpora nostra siccantur. Ergo, quemadmodum sicca ligna minime idonea sunt, quæ curuentur, madentia autem & uiridia facile id patiuntur. eodem modo & ossa eorum, qui adhuc increfcunt, coacta curuari possunt, ac multo magis, ubi rara sint, & cauis plena, quale est iugulum. Equidem experimento sensi iugulum in meipso curuari. nam, quum uin-

C culi uel uehementer compelleretur, alte urgebat. quod ego pertuli quadraginta dies, quibus iugulum ad hameri caput ita adductum est, ut ijs, qui nunc aspiciunt, nunquam recessisse uideatur, quique tunc quum recessit, diductum interuallo trium digitorum uiderunt, rem admirentur. Inde tamen factum est, ut humerus id temporis minime nutrire- tur, ita ut penitus emacresceret, cumque eo brachiū etiam nutrirī desineret. Sed his omnibus, uno uinculi præsidio succurrens, non multo tempore a solu- to uinculo totum membrum refeci. in adolescente autem, ac multo magis in puero, os facilius uinculo cogitur. ego uero, quum id mihi accidit in palestra, annum agebam trigessimum quintum. nullum tamen alium ex ijs, qui firmissima ætate essent, æque licuit ad sanitatem perducere, eo quod uinculi uim mihi me ferrent. Ipse igitur locum sensi frigidum profusus, sic, ut totum diem ac noctem perfundere calidum oleum cogerer, pelle toto corpori subiecta. super qua nudus iacebam, quum caniculæ astus uigeret. A pedibus igitur inani pelue subiecta pellis ita figurata erat, ut oleum per eam commode funderetur. quidquid autem in pelui coactum erat, in ollam coniciebatur iuxta ignem, ut calefieret, eoque inde ac- cepto totus affectus locus perfundebatur. at quum, uel modicum quid aliquando intermitterebatur, sen- tiebam continuo musculos iuxta ceruices distendi, sic, ut aperte constaret sequituram esse neruorum distentionem, si ignauī fuissent, qui perfundebant. mihi etiam aliud euenit, quod non parum in causa

D fuit, ut musculi male afficerentur, atque id quoque enarrasse operæ precium erit, ne quis existimet ma- le affici musculos, propterea quod iugulum duntaxat deorsum fuerit coactum. In palestra enim lati sca- pularum ossis summitate diducta magister intuitus partem superpositam humeri commissuræ, depres- sam, existimans humeri caput in alam excidisse, intentionem tentat, atque impulsus, quæ quidem arti- ficiosè agit. at quum sine ullo profectu operam perderet, arbitror peccari aliquid in impellendo, quam obrem alios adhiberi iubeo, qui cum ipso humerum, & ab inferiori parte, & a contraria extendant, atque ipse integræ manus digitos, quantum possum, intro demitto ad humerum, qui excidisse uide- batur, ut inditi inter latus & humeri caput, ipsum impellerent: nihil autem inueniens in ala præter na- turam, iubeo, ut extendere cessent, qui cum magistro simul uim adhibebant, eo quod humeri caput non procidisset. hi uero existimantes me fracti animi ob dolorem esse, hortantur, ut sibi meipsum committam, nec ab extendendo desistunt, ita, ut musculum auulsi- sent (quæ res alijs iam accidit) nisi forte alter aduenisset, qui optime nouerat me nullo modo ob mollitiem extendentes prohibere. hic eos remouet, ac me rogat, quid mali sit, quidque faciendum censeam, respondeo summitatem hume- ri diductam esse, opus autem mihi esse oleo, linteis, lana. eo igitur ad balneum, multoque oleo perfu- sus maneo in labro, quoad possum, dum, quæ ad curationem facerent, afferrentur. quare musculi assidua perfusio necessaria fuit, quum male affecti ea ratione fuissent. multi autem uinculū nō sustinent, etiam si id

59 A. l. 4. §. 1. c. 9. p. 872. b.

60 Auic. ibid.

si id non accidat, sed malunt in posterum, quæ ex eo malo molestia sequitur, ferre, quàm id quadra E
ginta diebus sustinere. neque enim breuiori spacio consequi eos posse existimo, ut iugulum ita exqui
site curuetur. Reliqua Hippocratis uerba plana sunt.

De iugulo.

Iugulum comminutum, si ex toto fractum sit, facilius curatur: si in longitudinem, ægrius. hæc autem contraria sunt, at-
que aliquis existimet. Id igitur, quod ex toto fractum est magis utique in suam sedem compelli potest, ac si summa cura
prouideatur. quod sublimius est, magis deorsum cogetur idoneo habitu, ac debito uinculo. quamuis autem ex toto in suam
sedem non collocetur, tamen ea pars, quæ excedit, non ualde acuta apparebit: At quibus in longitudinem frangitur,
simile uitium est, atque ubi ossa diducuntur, de quibus supra tractauimus. non ita enim in suam sedem restituitur, extans-
que ossis extremitas aspicitur admodum acuta. In uniuersum autem scire conuenit, nihil humeri commissuram aliamue
partem lædi, quum iugulum frangitur, nisi (quod raro accidit) corrumpatur.

Ex toto frangi dicit, quod nulla parte hæret, cuius contrarium est, quod non ex toto abrumpitur.
Id uno modo fieri expressit, quum inquit: si in longitudinem, ægrius: simulque demonstraui, quod
ex toto abrumpitur, transuersum abrumpi: quod non ex toto, in longitudinem. ergo, ubi ex toto com
minuitur, partes cedere inter se plerumque solent, atque una sursum ferri, altera deorsum, tum altera
in interiora, in exteriora altera, qua de causa uidetur fractura grauis, & ægre sanabilis. Verum altero
modo, quum fractura in longitudinem est, leuior quidè apparet, ægrius tamen curationem admittit. ne
quit enim iugulū fascia excipi in orbem, sicut membra. qua uia duntaxat propelli, atque adduci possit,
quod in longitudinem fissum est. Quod si hæc, quæ nunc ostendimus, in memoria habeantur, nihil ob
scurum uidebitur ex ijs, quæ ab Hippocrate in sequentibus ponuntur.

Iuguli fractura deformitatem affert, deformitas autem principio maxima est, deinde minor.
Satius fuisse dicere, minus apparet, principio enim rei nouitate deforme uitium uidetur: proce-
dente tempore, sicut alia omnia, quibus assuescimus, ita deformitatem paruifacimus.

Sanescit autem cito iugulum, atque alia ossa, quæcumque rara sunt, quoniam callo hæc maturius obducuntur. igitur
ubi casus recens est ægri solliciti sunt: putantes malum grauius esse, quàm sit, medici autem scdulos in probe curando se
exhibent: procedente tempore laborantes, ut qui non doleant, neque ingressu, neque cibo prohibeantur, rem contemnunt,
at medici, ut qui locum reddere decorum non possunt, se subducunt, neque offensorem negligentiam iniquo animo serunt.
interim callus festinat increfcere. Deligandi autem ratio ea conuenit, quæ plerisque, cerato, pannis, fascijs mollibus,
adhibitis. Hæc autem prouidisse oportet, atque item nouisse in hac præsertim curatione, plurimos pannos qua os extat
obijciendos esse, ac fascias plurimas, ibique maxime premendum. Nonnulli existimarunt plumbi aliquid alligandū, quod
oneri esset, ut deorsum cogeret, quod extaret, fortasse autem nec illi sapiunt, qui simpliciter uinciunt. quandoquidem ne-
que propositus modus fracto iugulo conuenit. nihil enim fere cogere potest, quod excedit. Sunt & alij, qui cognoscent
es uincula ipsa aliena esse, neque in naturalem locum adducere, quod extat, deligant quidem eiusmodi ægrotantes pan-
nis fascijsque superdatis, perinde atque alij: sed hominem fascia aliqua cingunt, qua parte commodissime cingitur, ubi pan-
nos obiecerint, qua fractura extat, sic, ut ea parte in tumorem assurgant, caput fasciæ ad cingulum a priori parte deuin-
ciunt, fasciamque e regione iuguli porrigunt ad partem posteriorem, & in cingulum demissam ad priorem adducunt,
atque inde rursus ad posteriorem. Alij fasciam in cingulum non demittunt, sed inter anum & naturale, tum
iuxta anum ipsum, dein circa spinam ducentes, sic fracturam comprimunt. Hæc, quum ab eo audiuntur, qui usum
non habet, prope uidentur secundum naturam esse: at, ubi quis ea experiatur, inutilia comperiet, neque enim aliquod
tempus immobiles manent, etiam si homo cubet, quanquam hoc modo proxima essent, tamen si cubans crus flectat, aut
ipse curuetur, omnes fasciæ mouebuntur. præterquam quod hæc uinciendi ratio alioquin sæda est.

Causam ipse adiungit, quæ ob rem hæc celeriter sanescant: sed cur callus mature increfcant, causam
non expressit, ut quæ ex natura ossium, de quibus tractatur, percipi possit. quoniam in ijs, quæ rara H
sunt, multum humoris contrahitur. In prioribus autem demonstraui, effuso humore ob affecti
ossis uim spissato, in oris fracturæ callum increfcere, qui, ubi satis increuit, fracturæ oras illigat, atq;
adstringit. neque enim os altioribus partibus solidatur, quemadmodum caro, sed (ut dictum est)
in summo, quasi uinculo adstringitur. quæ sequuntur, si diligenter considerentur, omnia plana sunt.

Siquidem anus comprehenditur, fasciæque in hac loci angustia colliguntur. Quod uero ad eas fascias pertinet, quæ in zo-
nam induuntur, non ita arctæ hæc cingitur, quin sursum ferri cogatur. quod ubi accidit, necesse est totum uinculum relaxari.
Proxime autem moliri quis sibi uidebitur, quamuis nihil magnum efficiat, si fascias nonnullas in cingulum demittat, sed ple-
rasque ad primum uinculum adhibeat, hæc enim ratione maxime stabiles erunt, & alteri circuitui alter auxiliabitur. Pluri-
ma quidem dicta sunt ex ijs, quæ ad iuguli fracturam attinent. scire autem licet, iugulum plerumque ita frangi, ut ea pars,
quæ a pectore est, sursum feratur: quæ à summitate lati scapularum ossis, deorsum. cuius causa est pectus, quod neque admodū
sursum, neque admodum deorsum mouetur.

Loci angustia dixit *σενυροχρησιν*. quod nomē (ut quibusdā placet) non componitur ex uocabuli *σενυρ*
σενυρ, & *χρησιν*, quæ significarent humidum angustum locum, sed deducitur à uoce *σενυροχρησιν* quæ nihil am-
plius sibi uult, quàm *σενυρ*, quod significant angustum. unde quadam additione (quam figuram *παραγωγικῶν*
dicunt)

A dicunt) deducitur *σενυροχρησιν* quæ nihil aliud sibi uult, quàm angustiam, quod ex ijs euidenter colligitur.
quæ Simonides, sic scribit.

Non sic aperto in monte quisquam cæsum.
Exhorruit Leonem, aut tigrin, obuius,
Si solus illi fiat arcto in tramite.

effertur autem secunda syllaba tenui spiritu.

66 Exiguus enim est motus articuli a parte ossis pectoris.

Exiguū motum uocauit *μικρισμόν*. At siue uocabulū sumatur a motacilla aue, quæ græce *κίχλος* di-
citur, eo quod assidue caudam moueat, siue a quouis alio, non pertinet proprie ad hunc locum: sed ma-
gis persequi causam oportet, cur commissura iuguli cum pectore, quamuis sicut aliæ nonnullæ referri
inter minimas non debeat, tamen nihil fere mouetur. sed quæ huius rei causam Hippocrates tradat, au-
diamus de uerbis ipsius. Os pectoris *σῆθος* appellat, quo nomine significasse nunc uidetur, non omne id
quod est a priori parte thoracis, sed medium os, in quod se inserūt costæ, quod græce a iunioribus me-
dicis *σέρρον* uocatur, de quo recte dixit.

67 B Ipsum enim os pectoris sibi continuatur, & spinæ.

Os pectoris sibi ipsi continuari manifestissimum est: sed & spinæ etiam liquido constabit, si quando
in cadauere detracta carne costas uideris a posteriori parte, spinæ, a priori, ossi pectoris inhaerere.

68 Sed, & iugulum prope humeri articulum supernat, cogitur autem moueri sæpissime. eo quod cum summitate lati sca-
pularum ossis iungatur. Maxime autem, ubi perrumpitur, pars, quæ ab ossis pectoris est, sursum fertur, neque facile solet
deorsum repelli. quoniam natura leuis est, spatiumque ipsi latius patet a superiori parte, quàm ab inferiori: latum uero sca-
pularum os, humerus, & quæ his inhaerescunt a costis, & ossis pectoris optime soluuntur. quamobrem possunt plurimum at-
tollī, atque demitti. Itaque ubi iugulum frangitur, ea pars, quæ est a lato scapularum ossis, deorsum conuertitur, facilius enina
deorsum fertur una cum humero ac lato scapularum ossis, quam sursum. Quando igitur sic se res habet, decipiuntur, qui cen-
sent posse, quod super excedit os, deorsum compelli. namque in aperto est inferiorem partem ad superiorem adducendam es-
se. ea si quidem mouetur, ea a naturali sede recedit. constat autem hanc aliter nullo modo propelli posse. uincula enim nihil
magis adducunt, quàm repellant. si quis autem humerum, ad latus, quantum potest, adductum sursum attollat, ut humeri
commissura maxime acutam se ostendat, hoc pacto concurret cum ossis pectoris, a quo recessit.

C Solet Hippocrates quasdam figuras ac linguarum proprietates usurpare, quæuis consuetam locu-
tionem sequatur. Simile quid apud Xenophontem legitur. ipse enim, si quisquam est, qui usitata lo-
cutione utatur, in his nomen profiteretur suum. sapius tamen inserit uocabula linguæ propria, ac translata.
quod rarius apud hunc, frequentius apud Hippocratem reperitur. quemadmodum in præcedentibus
uerbis, ubi *μικρισμόν* dixit paruū motum, nūc uero, *πλοσθῆς ἐστὶ*, quod supernat. id autem quasi sine sul-
cro significat. cuius rei testimonium facit, quod subiicit, quum inquit, cogitur autem moueri sæpissime,
eo quod cum summitate lati scapularum ossis coniungatur. at summitas lati scapularum ossis rursus ob-
humeri articulum sæpissime mouetur, quum ipse imbecillus sit, & maximi motus. initio uero sermonis,
prope dixit, dubium autem est ad locum ne, an ad rem debeat referri. uel enim accipiemus, prope artic-
ulum, frequenter iugulum moueri, quam sententiam magis probo, uel (ut quibusdā placet) prope,
referemus ad frequentem motum, ita, ut mens eius sit. Iugulum maxime prope accedit ad ea, quæ fre-
quenter mouentur, quum humeri articulo iungatur.

69 Si quis igitur legitimum uinculum adhibeat, ut celeriter glutinetur, cetera uero omnia extra huiusmodi habitum super-
uacua existimet, recte utique sentiet, celeriter que hominem ad optimam ualitudinem perduceret, quem iacere maxime ad rem
pertinet, satisque sint quatuordecim dies, si quiescat, iunmm uiginti.

D Legitimum uinculum appellat, quod omnibus in consuetudine est, ac iam est ueluti lex quædam nō
scripta. sic enim & in uita sit, ut quos mores, omnes student, legibus similes sint. Vinculum igitur, quod
ad fracturas pertinet, huc non admodum accommodatur. atque idcirco fufius de ipso scripsit in primo
de fracturis. hic autem nullum uitium exponitur, ad quod cuiusmodi uinculum adhibeatur. Ostendimus
enim in commentarijs in eos libros, & nunc etiam in memoriam redigemus morbos omnes, quibus
accommodatur id uinculum, quod ad fracturas pertinet, traditos fuisse ab Hippocrate in eo uolumi-
ne: in hoc autem omnes, qui alteram uinciendi rationem postulant. Porro autem in eo uinculo, quod
ad fracturas pertinet, fascia super affectum membrum in orbem circumdatur, sed in altera uinciendi ra-
tione fertur ad alias partes, ac plurimum ad eas, quæ uitiatæ sedi contrariæ sunt, quod in libro de offici-
na medici testatur, cum inquit: consentit autem cum capite humeri fascia ad alteram alam demissa.

70 Si in iuguli fractura (quod raro accidit) contrarium eneniat, ut scilicet id ossis, quod a pectore est, subiiciatur: id, quod a
summitate lati scapularum ossis sublimius feratur, ac super alterum excedat, nullo magno præsidio opus est. demisso enim
lato scapularum ossis, cum humero, recte ossa inter se concurrent, ac quæuis ratio uinciendi satis erit, & callus paucis die-
bus increfcet.

In superioribus quidem demonstraui, ubi totum iugulum transuersum abrumpatur, fere quod a
pectore

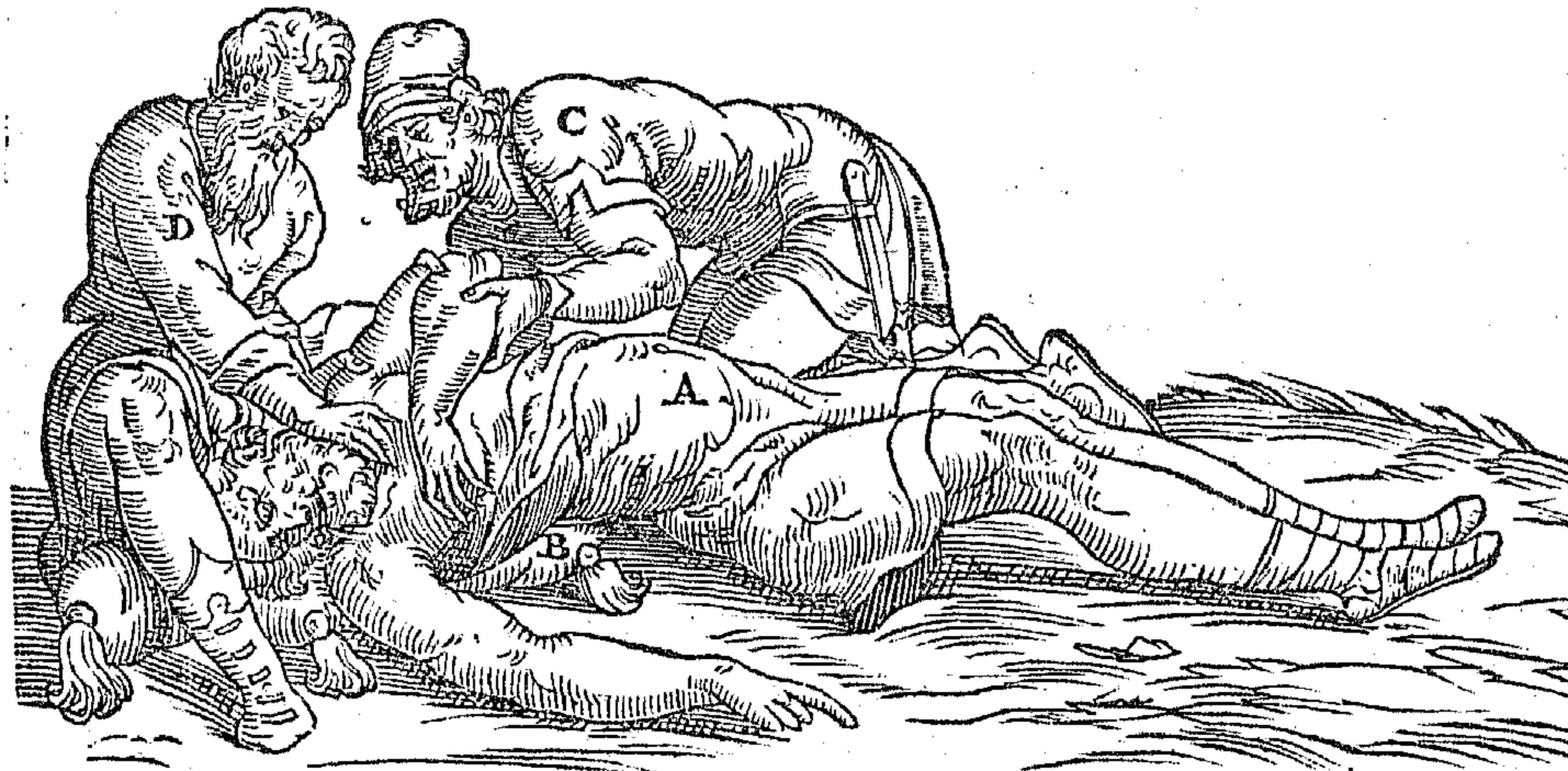
pectore est, sursum conuerti: quod a summitate lati scapularum ossis, deorsum. nunc eum modum persequitur, qui rarius accidit, sub quo ea pars iuguli, quæ est a summitate lati scapularum ossis, sursum fertur, quæ a pectore demittitur, atque hic (ut ait) facilius sanescit. nam demissa summitate lati scapularum ossis, simul etiam demittitur ea iuguli pars, quæ ipsi continuatur, sicque alteri æquata illigatur, curaturque.

Quod si non comminatur hoc pacto, sed ab hac uel illa parte in latere erumpat, in suum locum collocandum erit, lato scapularum ossis una cum humero excitato, quemadmodum & in superioribus explicauimus, ubi restitutum fuerit in pristinum statum, reliqua curatio celerrime perficietur. Plerumque igitur, cum partes inter se cesserunt, ipso humero sursum coactio restituitur.

Quod ab ipso nunc proponitur, accipere debemus in osse, quod in interiorem, uel exteriorem partem prolabitur. intellige nunc, quam dico interiorem partem, eam, quæ alte sita est in corpore: exteriorem, quæ ad cutem.

Ubiunque autem, quod a superiori parte est in latus, uel in inferiorem partem ueniat, commode restituitur, si homo resupinetur subiecta aliqua re inter scapulas, quæ attollat sic, ut pectus quam maxime recuruetur: aliquis item humerum iuxta latus extentum sursum adducat: medicus uero altera manu ad humeri caput data prominentiori palmæ parte repellat: altera quod diductum est, componat. sic enim maxime in naturalem sedem restituet, sed (sicut iam diximus) superius os deorsum ferri maxime solet. Plerisque, ubi alligati sunt, conuenit ita figurari, ut cubitus iuxta latus contineatur, sicque humeri caput excitetur.

- A. Aeger supinus collocatur.
- B. Pulvinus inter scapulas subiectus.
- C. Alter brachium a costis diductum attollens.
- D. Medicus fracta ossa componens.

se recedent, recuruato pectoris habitu multum ad eam rem conferente: altera manu componat, atque in unum adducat diductas iuguli partes. humerum uero iuxta latus sursum compelli interdum satius esse in sequentibus adscribit.

Sed quibusdam (ut narrauimus) debet humeri caput sursum urgeri: cubitus autem ad pectus adduci: manus uero ad summitatem lati scapularum ossis ab integra parte porrigenda est. Quod si homo cubare non recuset, aliquid imponere conuenit, quo fulciatur sic, ut humeri caput maxime sublime sit: at si inambulet, fundam a ceruicibus suspendere ex fascia oportet, quæ cubiti eminentiam complectatur.

Hæc figurandi ratio efficit, ut humeri caput in exteriorem partem compellatur, cum quo adducitur, & iuguli pars quæ summitati lati scapularum ossis adiuncta est. Sed huiusmodi habitu inquit fere opus non esse. quod superiori satis restituitur, sub quo humerus iuxta latus extentus adducebatur. cubito ibidem collocato, non quemadmodum nunc pectori superimposito. Abstinere igitur debemus ab imponendo cubito super pectus, non quo hic habitus priori sit deterior, sed quo per illum duntaxat, pleraque præstari possint, quæ ad reponendum idonea posita sunt. Quo modo, si res non succedat, ad habitum transibimus secundo loco ostensum.

Vbi ea pars iuguli, quæ cū pectoris osse committitur, uel in latus, uel in inferiorem partem prorūpat, tūc ait commode restitui, si hō resupinet, subiecto inter scapulas iuxta spinā puluino, seu ceruicali, siue tali quopiā, ut hac uia thorax totus recuruetur. hoc autē expressit uocabulo *προπίπνδης*. i. anfra ctū. qđ poeta et usurpauit, quū inquit. Anfra ctū mensis sup incidit. Homine igit figurato, præcipit, ut medic⁹ altera manu humeri ad latus adducti, caput i exteriore parte repellat, sic enim diductæ iuguli partes plurimum in

GALENI IN HIPPOCRATEM DE ARTICVLIS COMMENTARIVS SECVNDVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGVMENTVM.

De reliquis articulis manus agit, tum de maxillis, de naribus, deque auribus: cum hæ partes aut luxatæ, aut fractæ sint.

DE GIBBO CVBITI.

- A. Ala subiecta habena.
- B. Manibus depellens.
- C. Medicus articulum palmis coaptans.

vi. Repositiones autem alie ex suspensione, alie ex extensione, alie ex circumuagatione reponunt: atque hæc ex excessibus figurarum uel hac uel illac celeriter fiunt.

DE MANV.

Manus articulus uel intro, uel extra prolabitur: sed plerumque intro. Signa aperta sunt, si enim intro excidit, conuoluerit: si extra, extendere digitos nequeunt. Repositio fit, si digitis supra mensam positus in diuersas partes extensus efficiatur: os uero eminent uel palma, uel calce simul retrudatur, & in anteriorem partem & inferiorem trudatur. Ab inferiori autem parte ad alterum os inuolucrum aliquod molle, si supra est, pronæ manus, si infra, supinæ est subiuicium. curacionem postea linteis peragimus. At tota manus uel intro uel extra, uel hac uel illac, potissimum tamen intro luxatur.

Interdum

Interdum etiam appendix ipsa dimouetur, interdum alterum ex ossibus discedit. His valida extensio adhibenda est: tum E quod eminet, truditur: alterum vero os duobus modis simul in posteriorem partem & in latus, vel manibus supra mentem, vel calce retrudatur. Quae rebellant deformia euadunt: tempore tamen ad usum corroborantur. Curatio his quae que linteis adhibetur, cum manu & cubito: feruleque usque ad digitos apponuntur. Haec in ferulis deligata frequentius quam fracturae resoluenda, & perfusione copiosiore fouenda sunt. Ab ortu breuior manus euadit: carniisque imminutio contraria in parte quam qua est prolapsio effecta, maxime contingit. At adulto iam ossa permanent.

DE DIGITIS.

Digitus articulus cum prolapsus est, facile patet. reponitur vero, si in rectum extendatur, quodque eminet truditur, & contrarium retrudatur. Curatio vero melleis, & linteis fit. Si non reuersus fuerit, extra callum obducit. Quae autem ab ortu, aut in auctione luxata sunt ossa, infra prolapsionem breuiora efficiuntur: minuanturque carnes contraria praecipue in parte quam in quam exciderunt. Ei vero qui iam est adultus, ossa permanent.

Explanatio desideratur.

DE MALA.

Mala paucis haecenus toto loco mota est.

Qui operam dant corporibus incidendis γνάθων dicunt eam partem, quae genis subiecta est: genas uero, quae μάλα uocant, eas, quae leniter rotundae in facie prominent. Quemadmodum igitur Hippocrates dixit, articulum autem lati scapularum ossis, pro articulo, qui cum lato scapularum osse committitur, sic nunc mala articulum intellexit, quum malam ait, quam γνάθων appellat. Sic etiam poeta dixit,

Ambabus feriens manibus sic uerbere cunctos
Ceu suis, excuterem e malis per gramina dentes.

Ubi uidetur appellasse γνάθους malas & maxillam, quas ipse etiam Hippocrates in sequentibus γνάθους nomi-

- A. Extendentes in diuersa
- B. Medicus palmis os eminens retrudens
- C. Inuolucrum molle alteri ossi subiectum

nat. Atque haec de uocabulo. cur autem scripserit paucis maxillam toto loco moueri, ipse deinceps docebit, animum igitur adiungito.

Os enim, quod a malis procedit, cum eo coniugatur, quod ab aure, hoc autem maxillae capita excludit. quorum unum a superiori parte situm est, alterum subiectum. Item ex maxillae capitibus unum quidem ob longitudinem non facile expellitur, quod rostro simile, iugale os excedit.

Antea quoque diximus in expositione libri de fracturis, & in primo commentario, si quis non intelligit, quae ita clare ab Hippocrate exponuntur, huic opus esse monstratione ossium, praecipue hominis, uel certe simiae. fatius autem est non tunc, cum liber legitur, sed prius per ocium ossa inspicere. Diximus item scriptum fuisse a nobis librum de ossibus ad eos, qui primas institutiones addidit, in quo ante exerceri melius est eum, qui percepturus est, quae ab Hippocrate scribuntur. Atqui, ut in superioribus scripsi, sic etiam nunc faciam mediam quandam expositionem, inter eam, quae conuenit ijs, qui inspexerint, & eam, quae ijs, qui non inspexerint. Hoc enim pacto, qui inspexerint moleste sermonis longitudinem non ferent: qui non inspexerint quasi descriptionem quandam habebunt exquisitae cognitionis, quae haberi non potest, nisi ossa ipsa inspiciantur. Intelligito igitur ex partibus H oris, quae dentes continent, eam, quae mouetur, esse maxillam, quae immobilis est, malas: in utroque item osse dentes contineri, tam magnitudine, quam numero inter se aequales. Procedit autem a malis os tenue continuatum illi ossi, quo continetur angulus oculi temporibus propior, cum hoc alterum os iungitur, in quo situm est foramen auris. qua uero coeunt haec inter se, commissura fit suturae similis. Hoc igitur os, quod malas capiti annectit, ab ijs, qui incidendis corporibus operam dederunt, iugale os appellatur. quandoquidem & ipse Hippocrates, coniugatur, inquit, ostendit duo ossa inter se coniungi, quasi iugo subiecta. huic autem iugo cauum subiectum est non medio cre, in quod se inserit alterum maxillae caput, quod rostrum refert. hoc & foeminino genere καράνιου & neutro κάρωνον Graeci appellant. Iuxta hunc processum maxilla quoque alterum exigit, per quem cum capite prope aure committitur. Sed hic breuior est, alter multo longior, uterque distinguitur iugali osse, quod medium inter utrumque situm est, longiori humilior, breuiori sublimior, utroque maxillae processus Hippocrates nominauit capita, quum inquit, hoc autem maxillae capita excludit, hoc est, diducit, separatque inter se, alterum ab inferiori parte, a superiori alterum. Constat igitur procedere maxillam non posse, nisi processus rostro similis iugali osse humilior demittatur. at non propterea simpliciter luxabitur, ubi illud accidat, aperto enim ore in suum locum reuertetur. Ad hoc igitur, ut luxetur, necesse est

A est reditum prohiberi, eo quod ipsa in latus conuertatur. Recte igitur in sequentibus inquit luxari autem non potest, nisi ore uehementer aperto in alteram partem conuertatur: neque enim ferri potest ipse processus infra os iugale, priusquam maxilla a malis plurimum diducatur. quod accidit, ubi homo maxime hiat, neque reditu in suam sedem prohibetur, nisi in latus conuertatur. Aegre igitur prolabitur & ob haec, & ob musculorum robur, quibus ad superiores partes alligatur, de quibus agit proximis uerbis.

Iam uero ab utraque harum summitatum neruosa oriuntur chordae, quibus musculi illigantur, qui κροταφίται, & μασσητήρες dicuntur.

Quae ante, capita maxillae uocauit, nunc, summitates appellat, ab utrisque inueniens neruosa chordas oriri, quas τένοντας uocat. solet autem sic appellare eas musculorum extremitates, quae graece ab ijs qui uersantur in corporibus incidendis ἀποδέρσεις nuncupantur. semper autem magis neruosa sunt, quam medius musculus. Verum inter se differunt, eo quod aliae naturam magis neruosam habeant, aliae minus. ubi carnosa natura plurimum abundat, musculi extremitatem carnosam uocant, contra ubi neruosa superat, neruosam. nunc quia neruosa magis sunt, quam carnosa, iure dixit ab utroque horum capitum neruosa chordas oriri. Innecti enim inquit summitatibus maxillae musculos, qui temporales & masticatores nuncupantur. Sed incertum est, num eosdem musculos his uocabulis appellet, an alios esse uelit temporales, alios masticatores. quoniam, qui post Hippocratem uersati sunt in corporibus incidendis κροταφίται uocant eos, qui a temporum ossibus oriuntur, quos, ubi intenduntur, claudere & contrahere os aperte uidemus: eos uero, qui maxillae, qua latefcit, illigantur, utrinque scilicet unus, μασσητήρας nominant, eo quod in mandendo maxillam circumagant, quod efficere non amplius possunt, qui a superiori parte oriuntur. hi enim sursum solummodo ipsam adducunt, non tamen in latera mouent. Quocirca ipsis opus est in contrahendo ore, non secus etiam, ubi prioribus dentibus aliquid mordentes abscindimus, uel ubi in comminere aliquid caninis uolumus. Sed, ubi cibum, ut contundamus, conteramusque, super maxillares imponimus (quae actio μασσησις graece dicitur) musculi tunc suo munere funguntur, qui maxillam, cui illigantur, qua latefcit, in latera mouent. Probabile igitur est hos musculos appellari μασσητήρας: eos uero κροταφίται, qui a musculis iuxta ossa temporum (quae graeci κροταφίται dicunt) oriuntur, qui & neruosa chordas continent, maxillae summitatem rostro similem circumagentes. Atqui conditum est in ore par alium musculorum, qui superne ab osse, quod ab alarum similitudine πτερυγοειδές uocatur, & a toto sinu iuxta positum oriuntur. iunguntur autem maxillae, ea potissimum parte, unde processus ad commissuram fertur, perueniunt autem hi musculi ad eos, qui μασσητήρες dicuntur, quique (ut dixi) maxillae inhaerent ab exteriori parte, qua latefcit, quum ab interiori parte duo, qui propositi sunt, utrinque unus maxillam, qua latefcit, comprehendant. Ergo, quum Hippocrates ait, Iam uero ab utraque harum summitatum neruosa oriuntur chordae, quibus musculi illigantur, qui κροταφίται, & qui μασσητήρες dicuntur. constat nullo modo loqui de musculis, qui ab exteriori parte maxillae superinjiunguntur, sed duo musculorum paria indicasse, eos scilicet, qui euidenter ab extrema fronte oriuntur, & eos, qui iuxta sinum ossis πτερυγοειδές. hi enim alterum processum attrahunt, quem inferi in commissurae cauum diximus: sed alterum musculorum par, quod (ut retuli) maxillae extremitatem rostro similem in orbem amplectitur, rursus ipsos maxillae processus sursum ad caput adducit.

Propterea igitur uocantur, ac propterea mouentur, quod inde illigantur.

Quum propositos musculos dixerit nominari μασσητήρας, causam reddidit, cur ita appellentur. inde enim illigantur, hoc est, maxillae summitatibus: propterea mouentur, quum mandimus, & μασσητήρες uocantur.

Nam, quum edimus, loquimur, aut aliter ore utimur.

Maxilla solummodo mouetur, quum a malis ipsam reducant priores duo ceruicium musculi, cumque μασσητήρες illam adducant. Iure igitur euidenter mouentur, quum ei ossi, quod maxime mouetur, illigantur. Dicti autem sunt ob huiusmodi motum μασσητήρες, a mandendo, quae maxillae actio ualentissima est, leuiter enim mouetur, dum loquimur.

Male quidem quiescunt, innectuntur enim capiti, sed non insinuantur ut articuli, at maxilla mouetur, ut quae articulo modo cum malis & capite committatur.

Verbum innectuntur, συνήρθησαν dixit, nonnulli scribunt συνήρθηται, id est, iunguntur, propterea quod Hippocrates uelit συνήρθησαν esse naturalem ossium iuncturam, interdum eorum, quae uix, interdum eorum, quae nullo modo moueri uidentur: sicut διαρρησθην naturalem commissuram ossium, quae aperte mouentur. In propositis autem uerbis commissuram articulo uocat, quod idem notat ac διαρρησθην siquidem & ἀπὸ πτερυγοειδούς διαρρησθην significat.

At quamobrem neruorum distentionis, rigorisque hic articulus primus indicio sit, ubi contrahitur: & quamobrem plaga in temporum musculis graues sint, & stuporem inferant, alibi explicabimus.

Paucis persequi rem potuit, quoniam hic articulus ad neruorum initium propius accedit, primus neruorum

uorum distentionem concitat, plagasque habet stuporem inducentes: nescio autem quo pacto referua
uerit. fortasse uoluit in scribendo demonstratione uti, mentionem faciens neruorum, qui a cerebro
ad hos musculos perueniunt, quod necessarium non fuit, in proposita doctrina, atque idcirco in aliū
locum, perfectum sermonem distulit.

Atque hae causae sunt, cur non admodum prolabitur.

Sed quænam sunt? nempe non aliæ, quàm quæ dictæ sunt, quarum duplex est caput, natura ossium
(ut narraui) & robur musculorum.

Illud etiam in causa est, quod nulla fere in edendo necessitas est, quæ cogat hominem aperire os, ultra quàm possit. luxa
ri autem aliter maxilla non potest, quomodo cūq; figuretur, quàm cum ore uehementer aperto in alteram partē cōuertitur.

Præter duas superiores causas, quæ efficiunt, ut maxilla raro luxetur, tertiam adscribit, scilicet nisi
plurimum os aperitur, luxari minime posse. Verum non sæpe fit, ut nobis opus sit ore plurimum a-
perito. quādoquidē eiusmodi actio duplici usui accommodatur, uel ubi uolumus ore magnæ molis quid-
piam apprehendere, uel ubi quàm maxime hiamus, quorum illud raro accidit, hoc delirantibus dun-
taxat. Quod & aliquando accidisse uidimus Plufio Placino, cum quantum poterat, os aperiret, dein-
de maxillam in latus deduceret. consueuerat autem sic subinde figurari, ac tanquam egregium factū
ultra semper hiare amplius conabatur.

Veruntamen illud etiam efficit, ut maxilla excidat, quod ex omnibus neruis ac musculis, qui iuxta articulos sunt, uel
non longe ab articulis, quibus illigantur, quicumque in usu frequenter dimouentur, dum extenduntur, maxime idonei
sunt, qui extenti sequantur, perinde atque coria, quæ, quum optime mollita sunt, plurimum extendi possunt.

Quod ad propositas causas attinet, necesse est maxillam, uel nullo modo, uel raro, admodum luxa
ri. Videtur tamen res aliter habere. excidit enim raro, at non adeo, ut permulti nostrum eiusmodi ca-
sum non uiderint, quod in ijs euenit, quæ sunt rarissima. eo enim quod eiusmodi commissura multum
mouetur, musculi neruique ipsius tenduntur, & opportuniore sunt, qui extendantur, quàm quibus
raro motis opus est: quemadmodum (ait) & coria δὲ δὲ ἰσχυρότερα, hoc est, optime mollita, plurimum
extendi possunt. quoniam poëta uerbum δὲ δὲ ἰσχυρὸν mutuatur ad significandum mollire, quum inquit,
Nam flaua cera mollita.

Ergo (quod propositum erat) maxilla raro excidit, mutatur tamen subito sæpe, quum homo hiat, ut compluribus
alijs musculorum, neruorumque motionibus accidit.

Mutatur subito dixit ἄρται, quod uerbum quid significet, intelligemus, si ea, cum quibus in oratio
ne coniungitur, animaduertamus. inquit enim, ut compluribus alijs musculorum, neruorumque mo-
tionibus accidit. quare ἄρται uitium est neruorum ac musculorum articulo non erumpente. Quid-
nam hoc uitij sit, aperit, quum inquit, motionibus. uoluit enim ex naturali situ in alterum mutari, id-
que subito idem & paulo post indicat significari uerbo ἄρται, quum ait: Dein subito mutare ad tres
habitus simul consilio directo: ubi mutare dixit ἄρται, hoc est, subito mouere priorem habitum. ad-
de, quod nunc etiam in Co, ac fere in omnibus Græciæ ciuitatibus ἄρται dicunt id, super quod pe-
dem imponentes, protinus efficiunt, ut id in carceribus cadat, cui adsunt, qui cursuri sunt. In palæ-
stra item uerbum ἄρται significat brachium a priori situ celeriter retrahere. Vbi ergo dixeris maxillā
ἄρται, ad musculorum uitium referendum est repente mutantium alias partes, sic; ut musculi anti-
quam sedem minime retineant: sed aliqua ex parte deprauentur, aliqua etiam extendantur.

Hinc autem euidentissimum est, cum excidit. maxilla enim in priorem partem projicitur, conuertiturque in contra-
riam, atque vnde luxata est, summitasque ossis rostrum referens magis extat iuxta malas, maxillaque cum malis ægre
committitur.

Diximus etiam in superioribus os, quod iugale appellatur, ita situm esse, ut superinijciatur maxillæ
summitati rostrum referenti: ac nisi in alteram partem prolabitur, maxillam ad suum locum reuersu-
ram. Necesse igitur est, si quando maxilla excidat, propositam summitatem extra iugale os ferri. nul-
lus enim alius locus est, in quem impellatur. Quare merito extat iuxta malas, qua situm est iugale os,
sed qua potissimum situm sit, facile percipies in homine gracili, musculum temporis, genamque in-
ruitus. inter utrunque enim situm est iugale os. In memoria itaque habens eius situm, ubi aliquem ui-
deris, qui os claudere nequeat, maxilla in priorem partem proiecta, atque in alteram inclinata, cō-
nari debēs, exquiste oculis, digitisque summitatem comprehendere, quæ iuxta genam & iugale os
extat. At ubi sic habere comperies, optimum indicium erit maxillam excidisse.

His qua ratione aperte reponi debeat, in aperto est, oportet enim aliquo laborantis caput continente, alterum digitis
maxillam ad mentum comprehendere, tam ab exteriori parte, quàm ab interiori, homine hiante quantum modice potest:
ac primo quidem aliquandiu maxillam manu in hanc, atque illam partem adductam dimouere, imperareque, ut ipse ho-
mo maxillam relaxet, simulque cum medico ipsam adducat; & adducenti quàm maxime pareat.

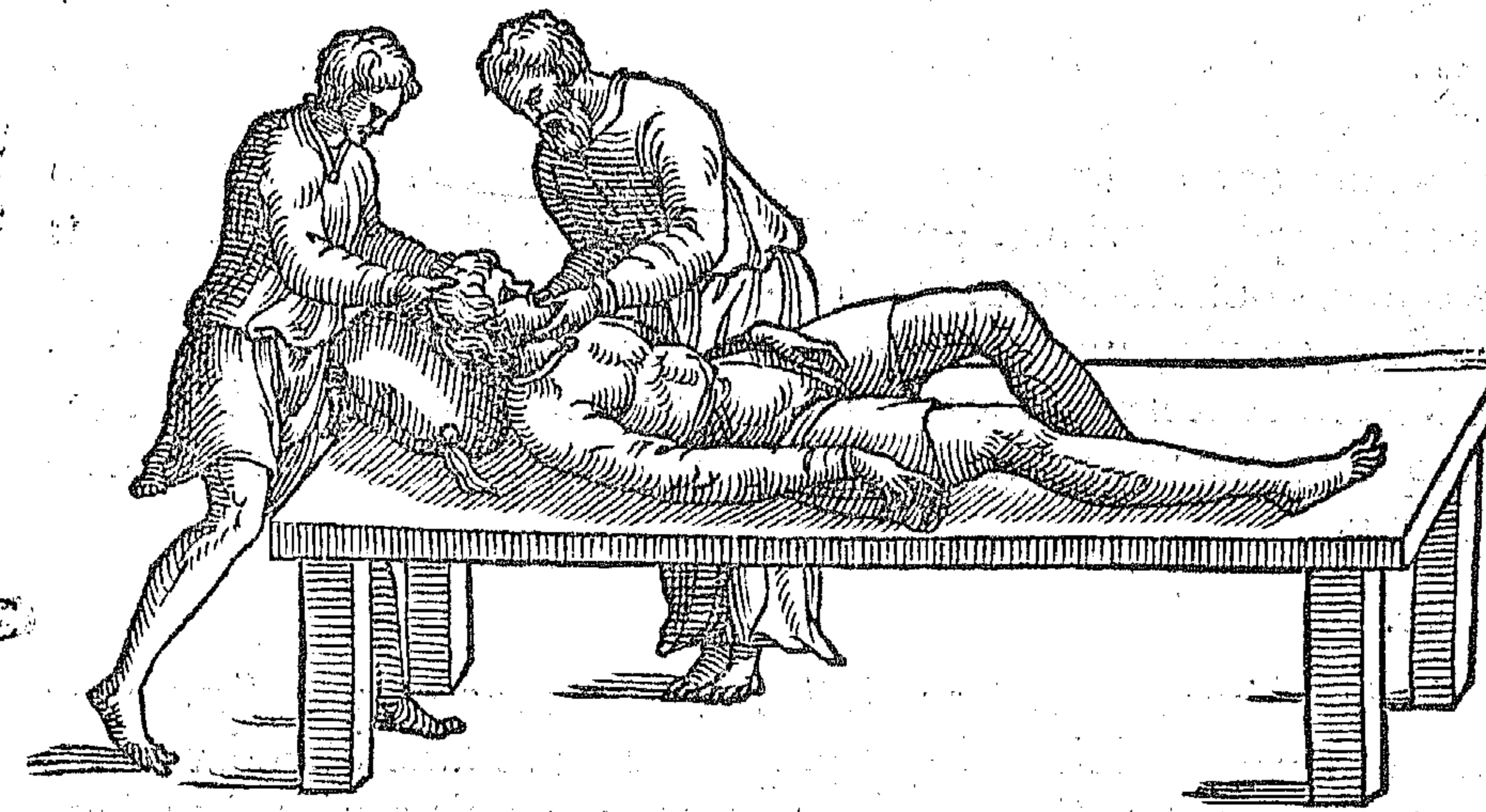
Ratio reponendi euidentissima est ijs, qui in corporibus incidendis, partium, quas narrat, compo-
sitionem

A sitionem diligenter inspexerint, ad quos respectum habens, hæc scripsit. Quæ deinceps adiungit de
restituendo, omnia plana sunt, nisi sicubi unum uel alterum uerbū occurrat, quod a nobis notabitur.

16 Dein subito mutare ad tres habitus simul consilio directo, si quidem ab ea sede, in quam peruersa est, ad naturalem addu-
cenda, præterea in posteriorem partem adurgenda est: tum æger obsequens eam debet cum malis committere, ac minime
hiare. Ratio quidem reponendi huiusmodi est, neque reponi maxilla potest, si aliter figuretur, lenisque medicina abunde est,
nempe panni cum cerato, laxiori fascia alligati. Tutius autem est admouere manum homine resupinato, capiti subiecto scor-
teo puluino, maxime sarcto, ut quàm minime cedat.

Vbi, prius neruis & musculis agitatis, atque emollitis maxillam deorsum traxerimus, & quantum
potest a malis reduxerimus, debemus agere, quod ab Hippocrate iubemur, quum inquit, Dein subi-
to mutare: quod ἄρται dixit, id est repente, ac simul articulum collocare e regione suæ sedis: tum ita
collocatum rursus in posteriorem partem momento impellere, homini imperantes, ut os claudat. An-
tea quidem præcipiebat, ut homo hiaret, laxam maxillam præbens, id est, nullum musculum inten-
dens. id enim maxime confert ad neruos musculosque agitandos, repenteque ad naturalem sedem ad-
ducendum maxillam deprauatam, atque ad compellendum in posteriorem partem. Nūc iam, ubi utra-
que maxillæ summitas sita est e regione suæ sedis, permittit musculos, qui κραταίφται dicuntur agentes
eam totam ad scipfos attrahere. agunt enim, ubi æger comprimere, claudereque os uelit.

17 Aliquis autem caput offensi contineat.

Dum maxilla agitur, ac
modice deorsum demittit,
præcipit, ut caput continea-
tur, ne sequatur maxillam.
perpetuū est in omnibus,
quæ in diuersa duci debent.
Offensum appellauit κραταί-
φται. Iones enim quamlibet
offensam τραύμα dicunt.

Quod si maxilla utraque par-
te elabatur, curatio eadem est, sed
hominis cōprimere os potest.
tunc enim mentum magis promi-
net, sed in neutram partem inclina-
tur. intelliges autem in neutram

partem inclinari, præcipue ex dentium finibus, ubi inferiores e regione superioribus respondeant.

Maxilla ab utraque parte, uidebitur autem ἄρται appellasse non maxillam totam, sed utraq; eius
partem, qua latefcit: mentum quoque cum ἄρται dixerit, uideri poterit intellexisse maxillæ imum,
qua nudum os est sine carne, quum inquit, tunc enim mentum magis prominet: sed paulo post maxil-
lam totam nuncupauit ἄρται, quū ait, sed si maxilla, qua ad mentum iungitur, diducatur, sola autem
hæc iunctura est in maxilla, in malis multa. Quare apud Hippocrate significaciones uerbi ἄρται & ἄρται
confunduntur. quod tamen ait in propositis uerbis huiusmodi est, Quod si maxilla luxetur ab utraque
commissura, magis quidem in priorem partem propellitur, quàm ubi excidit altera parte dūtaxat, ma-
gisque a malis recedit: non tamen deprauatur, aut peruertitur, sed naturalem sedem sine inclinatione
tuetur. id autem indicant dentes, qui e regione respondent, hoc est, inferiores superioribus, qui secant
secantibus, canini caninis, maxillaribus maxillares.

19 His quàm celerrime restituenda est, qua autem ratione, supra explicauimus.

Celerrime quidem reponenda est, priusquam musculi distenti ob cōfortium cerebrum afficiant. mo-
dus autem reponendi, quem docuit, ubi altera parte prolabitur, mihi non uidetur ex toto idem nunc ac
commodari. tunc enim paulatim maxilla in alteram partem conuertitur, nunc pariter in utraq;. qua-
re satis est concutere, mentumque adducere deorsum, ut processus extremitas rostro similis, iugali of-
se inferius collocetur, sicque in anteriorem partem utrinque totam maxillam compellere, simulque
præcipere homini, ut os claudat.

20 Si reuerti nequeat, mortis periculum instat propter febres continentes & inexpugnabilem dormiendi necessitatem.

Periculo quidem non uacat maxilla, etiā si altera parte luxetur: sed, si utraq; egrius restituitur, quum
musculi omnes, quibus maxilla continetur, intendantur. sunt autem quatuor (ut dictum est) duo scili-
cet, qui a temporibus incipiunt: duo, qui a finibus iuxta os, quod κραταίφται, nominatur. Habent autē hi
musculi neruos ab ipso cerebro, ac prope ipsum cōtingunt, quo fit, ut celerrime afficiantur. Hi ergo qua-
tuor musculi, ubi maxilla prorumpit, maxime affliguntur, quum inter omnes præcipui sint, ut qui ner-
uos ex cerebro habeant a tertia cōiugatione, quæ non longe ab ipso principio sita est. Atqui fit etiam,
ut

ut musculi, qui maxillam extrinsecus comprehendunt, orti ab utraque parte eius præter naturam ex-

Extendantur, ubi maxilla luxetur, quanquam non ita præcipui sint sicut quatuor prædicti, magis enim a cerebro recedunt, nervusque, qui in hos distribuitur, longius oritur, & non ab ea coniugatione, unde nervi ad quatuor musculos feruntur, qui & ipsi non parum usui sunt, perinde atque alij uniuersis corporis musculi, & si non æque præcipui sint, atque hi. Ob hæc igitur omnia, periculum mortis impendet, quum præter naturam musculi intendantur, ac propterea doleant, & idcirco inflammatione premanantur, ac simili uitio cerebrum afficiant, quo affecto acutæ febres sequuntur, simulque læduntur omnes animi actiones. non enim solet, ubi cerebrum inexpugnabili dormiendi necessitate prematur, eius uitio sensus duntaxat lædi & motus, sed ratiocinatio, memoria, sensus & motus uoluntarius corrumpi.

Huiusmodi enim musculi inexpugnabilem dormiendi necessitatem inducunt, quum alienantur, & præter naturam extenduntur.

Potest utrunque ex propositis inexpugnabilem dormiendi necessitatem inferre, & alienatio musculorum, & distentio, quum uterque affectus ob consensum ad cerebrum pertineat. Distentio inde proficiscitur, quod fibræ, quæ prius laxæ erant, nunc omnes ad rectam lineam extendantur. alienatio, ubi ultra modum calefiant, frigeant, madescant, siccantur, inflammentur, erysipela prehendantur, uel putrescant, in quibus omnibus eorum natura alienatur: sed in distentione fibræ duntaxat extenduntur citra naturam ipsius alienationem.

His solet aluus bilem puram, atque exiguam reddere, ac si euomant, vomitus purus est.

In febribus admodum acutis nihil mirum, si pura bilis in corpore producitur, siquidem & adeps & caro tenera ac paulo ante concreta, sub huiusmodi febribus tabescit, & sanguis adurit. concurrere autem hæc ad aluum, atque intestina, quum tabent, proprium est, ubi tantum nervosæ partes laborant. cum ipsis enim uitiat, lædicurque os uentriculi, quod maxime nervosum est. Recte autem ab ipso docemur proximas, communesque partes primum potissimumque affici: præterea, ubi uentriculi os lædatur, dolorem ne leuem quidem posse sustinere. sequitur enim animæ defectio, ubi ipsum male affigatur, & quum animus deficit, omnia, quæ supersunt, tenuia ad uentrem concurrunt. quin etiam, si hoc non accidat, sub uehementi dolore, atque mœrore, quæ superant in corpore huius generis, bidentur ad uentriculum, atque intestina decurrere. quæ in uentriculo coeunt, uomitu excernuntur: quæ in intestinis, deiectione.

Decedunt autem hi maxime decimo die.

Verbum, maxime, μάλιστα dixit. inuenitur autem, & apud alios ueteres ita acceptum, sicut nunc ab Hippocrate accipitur, ut coniecturam numeri eius rei, quæ proponitur, proxime ostendat, quasi ita dixerit. Hi ergo decedunt plerumque circiter decimum diem, ita ut, quamuis nono uel undecimo intereant, uera oratio sit. Testantur autem exempla uocabulum μάλιστα ita usurpari. Thucydides quidem in primo libro inquit: Hæ omnes græcorum, & inter se, & contra barbarum res gestæ fuerunt maxime quinquaginta annis. atque ibidem, distat sexaginta stadia maxime: Andocides item de mysterijs inquit homines maxime trecentos: ubi maxime μάλιστα dicunt, in quam significationem huiusmodi uox a græcis sæpenumero accipitur.

Sed, si maxilla comminatur, ubi non frangitur omnino transuersa, sed aliqua parte inter se coherent, in suam sedem compellenda sunt, digitis utrinque prementibus, tum ab ore, lingua in latus adducta: tum a cute, ut conuenienter repellendo. Quod si peruertantur dentes ad fracturam moti, ubi ossa in suam sedem collocata sunt, non solum bini, sed etiam plures inter se ligandi sunt auro potissimum, uel certe lino donec ossa confirmentur. Quo facto vincire oportet paucis pannis ceratoque iniectis, paucisque fascijs, non ualde adstrictis, sed laxioribus.

Vbi comminuto ossæ nihil integrum relinquitur, partibus inter se recedentibus, ita, ut nullo pacto cohæreant, huiusmodi fracturæ speciem recentiores medici græce παυλιδόν a fracti caulis similitudine appellant. eo quod Hippocrates illud: ubi non frangitur omnino transuersa: dixerit, Εἰ μὴ ἀποκατασταθῆναι ἀντιπρῶτον. Reliqua omnia tam in hac oratione, quam in sequentibus plana sunt. sed, si parum quid offendemus, id quoque explicabimus.

Scire autem conuenit maxillam fractam fascijs parum iuuari, si recte iniiciantur: ubi minus recte, multum lædi.

Commune est omnibus fracturis summo opere lædi a uinculo, quod non recte superdetur: at non admodum iuuari maxillæ fracturam uinculo recte iniecto non pertinet communiter ad omnia ossa, sed ad ea duntaxat, quæ fascia comprehendi in orbem nequeunt, qua uitiatum os quo modo a medico compositum exceptum fuerit, feruetur. Adde quod in maxilla uinculum præcipue infestum est, quum semper solita sit nuda esse, ac sine uelamento.

Subinde autem circa linguam alte inquirere oportet, ac diutius digitis utrinque reprimere, dirigereque id ossis, quod inclinatum est, optimum autem esset, si semper id fieri posset, sed non potest. Quod si os transuersum omnino abruptatur, quod quidem raro incidit, collocare eo modo, quo dictum est, os in suam sedem oportet. Quo facto deligare dentes inter se conuenit, ueluti supra ostendimus, hoc siquidem maxillam ualde immobilem præstat, si quis capita recte, ut oportet,

Aet, futura in super coniuerit. uniuersam uero manus curationem ad unguem scribere non facile est: sed ex ijs, quæ scripta sunt, exprimenda est.

Μαλιστα significat inquirere, sed εσπερῆσαι alte inquirere, sicut nunc, ubi alte inquirere εσπερῆσαι dicitur, præcipit enim Hippocrates digito in os demisso considerari, num fracti ossis partium altera super alteram excedat: atque ita digito adurgeri, quo expedire uideatur, id quod in interiorem partem conuersum est, in exteriorem repellendo. In aperto autem esse existimo Hippocratem imperare, non ut medicus assidue, sed ut æger hoc efficiat.

Dein, si is, quem fractura male habet, puer sit, satis erit corij Carthaginensis, exterioris partis id, quod durius est, & magis densum, admouere: sed, si robustior fuerit, ipsum corium. Incidenda autem habena est, quæ trium digitorum latitudinem æquet, uel quanta conuenit, tum maxilla gummi inungenda. maxilla enim, qua transuersa fracta est, firmius hæret extrema habena agglutinata interposito digiti spatio, uel paulo longiori, idque ab inferiori parte incidatur, quæ habena hæc media in longitudinem ut utrinque acutam menti partem complectatur. altera item habena æqualis uel paulo latior superiori parti maxillæ agglutinetur, distetque a fractura quantum prior, scindatur autem, quatenus possit aures comprehendere.

Molle accipi uoluit corium, cuiusmodi tunc fortasse fuit Chartagini. huius enim exempli causa nominatim meminit, quemadmodum Aegypti corij antea in opere de fracturis. constat autem in eo corio partis, quæ maxime summa est, id quod durius est, ac magis densum, nunc λωπὸν ab ipso nuncupari. At quo modo illud adhibeat, ut maxillæ fractæ partes in diuersa extendat, ipse nobis aperiet, si quorsum de his agat intelligamus. uult siquidem fracti ossis alteram partem deorsum a mento extendi, alteram a capite sursum.

Acuantur autem habena, qua coniungi, alligarique inter se debent. Præcipit hic, ut habena, quodammodo angustiores sint, paulatim latitudine imminuta, quo iunctura firmior reddat. capita enim, quæ lata sunt, quamuis summa cura uiuantur, non tamen fideliter continentur.

In glutinando corij caro cutem contingat, sic enim magis inhaerescit. Corium fit ex pelle animalis duplicem naturam habente. id enim ex ipsa, quod exterius est, cū ambienti aeri obiectum sit, magis densum euadit, & neruosum est: quod interius, mollius & rarius, atque ex hoc ipso minus id, quod ad exteriorem partem magis accedit: quod ad interiorem qua id tangit, quod cuti subijcitur, rarius est & carnosum, quod sane corij carnem nominauit, a qua parte glutinari uoluit. nam, quum rarius & mollius sit, ad eiusmodi usum magis accommodatur.

A. habena inferiori parti maxillæ agglutinata. B. habena superior.

Deinceps extendenda est huiusmodi habena, magis autem, quæ a mento sita est, ut potissimum cautio sit, ne maxilla in acutam figuram ducatur. in uertice autem iungendæ sunt utraque habena, dein circa frontem fascia alliganda. Utraque habena extremitates dari debent ad caput laborantis, atque in uertice deligari. magis autem extendi uoluit inferiorem, ne maxilla (ut ipse dixit) εσπερῆσαι id est, in acutam figuram ducatur.

Aliquid etiam super omnia extrinsecus iniici debet, ut fieri solet, quo uincula immobilia reddantur. cubet autem homo in maxillam integram, non tamen huic, sed capiti innixus. corpus uero extenuandum est, usque decimum diem: postea resciendum est non tarde. nam, ubi primis diebus inflammatio non oritur, maxilla uiginti diebus conferuet, celeriter enim calidus increfcit, sicut in alijs ossibus, quæ rara sunt nisi corrumpantur. sed restat alius sermo longus de cunctis ossibus, quæ corumpuntur. intentio autem, quæ per gluten adhibita, firmiter manet, intendi & minui potest, & ad multa dirigenda sæpenumero proficit. Medicorum uero, quicumque incogitantes sunt, & in alijs casibus, & in maxillæ fracturæ prompte manus admouent, comminutam enim maxillam uarie, & bene, & male denunciant.

Quod super omnia extrinsecus iniicitur κατάβλημα appellauit, siue panniculus sit, siue aliud eius generis. uocat autem panniculum παράμα, sicut etiam nunc dici solent παραμυα, quæ ex uestimentis præciduntur ab ijs, qui ea suunt. hæc siquidem ad propositum usum propter mollitiem commodissima sunt, quæ ubi non sint, licebit aliquid simile admouere.

Omne enim uinculum maxillæ ita abruptæ ad fracturam ossa inclinat, magis quam secundum naturam.

Maxillæ inquit ita abruptæ, hoc est, quæ transuersa fracta sit, uinculum ad fracturam magis ossa conuertit, quam dirigat propterea, quod fasciæ in orbem circundari nequeant, circa sedem affectam, sed ab exteriori parte duntaxat imponi.

Sed, si maxilla, qua ad mentum iungitur, diducatur, sola autem iunctura est hæc in maxilla, in malis multæ, sed a proposito sermone discedere consilium non est, in alijs enim morborum generibus de ijs dicendum est, si iunctura inquam,

quæ in mento est, diducatur, componi a quouis potest, nam quod extat, intus repellendum est digitis superdatis: quod in E interioriorem partem conuertitur, in exteriori adducendum digitis adurgendo. hæc autem faciendæ sunt offibus in diuersa diducendis.

Maxilla quidem ex duobus offibus constat, quæ in imo mento ad unguem inter se iunguntur: Malæ uero ex multis, quæ iuncturam habent omni motu carentem, *κατὰ σωμασθησιον* dicunt, sed curiosum hoc huiusmodi uocabulorum studium apud ueteres non fuit, atque idcirco Hippocrates iuncturam offiū malarum sub *εὐμυρσιωνος* genere posuit, id tantum in ipsis indicium spectās, quod in eiusmodi offium iuncturis nullus sit motus, qui sensui subijciatur.

Offa enim facilius sic in suum locum reuertentur, quàm si quis tentet altero sub altero condito compellere, quod scire licet in omni commentario. composita maxilla alligare inter se dentes conuenit, qui hinc sunt atque hinc, sicut antea quoque dictum est, mederique cerato, ac pannis paucis fascijsque.

Consuevit Hippocrates in ijs præceptis, quæ singulis communia sunt, cum semel unius mentionem facit, exponere uim rei communem esse omnium similium, quemadmodum & nunc uolens maxillam prius extentam ita componi, subijcit: offa enim facilius sic in suum locum reuertentur, quàm si quis tentet altero sub altero condito compellere. Hoc autem, quod nunc proponitur, attinere communiter F ad offa omnia, quæ componuntur, propositis uerbis indicauit.

Vinculum autem exiguum uariumque maxime huic loco ac commodatur, prope enim sine inclinatione est, quanquam non ex toto sine inclinatione sit.

Pars exquisitæ sine inclinatione est, ubi simillimam cylindro figuram repræsentat. uoco autem cylindrum, non quo pueri ludunt, sed qui columnæ imaginem refert: hæc autem ex toto in nullo offe reperitur, magis tamen in femore atque humero, quàm in alijs offibus conspicitur. In maxilla autem constat non esse huiusmodi figuram, quocirca eam inclinatione uacare non protulit, prope tamen sine inclinatione esse, eo quod sinistra eius pars dextræ ex toto similis sit, & æqualis, atque idcirco, quod ex utraque componitur sine inclinatione est, & in neutram partem inclinatur. admittit autem maxilla uaria uincula, sicut in fasciando quæ exercitatio omnium prima est, didicistis.

Attrahi autem fascia debet, si maxilla a dextro latere extat, a parte dextra, tunc autem a dextra parte esse indicatur, cum dextra manus fasciam ducit: sed si ab altero latere maxilla excedat, alio sane modo attrahenda fascia est, ubi autem recte componatur, atque, ut oportet, immobilis seruetur, cito sanescit, dentesque integri remanent: sin secus, longiori tempore confirmatur, tum peruertitur, dentes autem uitiuntur, atque inutiles redduntur.

Antea quoque dictum est in ulceribus, quibus oræ excedunt, caput fasciæ secundum oram excedentem iniiciendum esse, atque ita fasciam uoluendam, ut ad alteram oram ulceris, ipsam adducat. est autem hoc perpetuum in omnibus, quæ restitui ad pristinam naturam debent, quod commune etiam nunc seruandum est, quo excedens pars repellatur, cogaturque. id autem continget, si ea fascijs ad alteram adducatur. adducetur autem, si dextra parte, ut puta, excedente fascia inde orsa porrigatur ad sinistram: si sinistra læsa sit, ab hac incipiens ad dextram feratur. Hippocrates igitur, ubi a dextra parte incipiens ad alteram fascias adducit, huiusmodi uinculum a dextra parte nuncupat, attendens nõ quo ferantur fasciæ, sed utra præcipue manu attrahantur. namque, ubi intuearis medicum e regione eius, qui deligatur, collocatum, fascia, quæ a dextro latere maxillæ ad sinistrum procedet, a dextra manu attrahetur: contraria, a sinistra.

DE NASO.

Quod si nasus perfringatur, fracturæ modus non est unus.

Ipsæ deinceps modos adscribet, aut enim pars eius abrumpitur, ipsæ tamen seruetur perpetuus, sic, ut neque deorsum inclinetur, nec in alteram partem conuertatur: aut horum alterum sit, idque aut in parte eius, quæ cartilaginosa prominet, aut in reliqua, quæ offibus continetur.

Sed, qui præstantia uincula amant sine mente, complura alia lædunt, atque adeo nasum.

[Præstantia] *κατὰ* dixit irrident, non quo uere significauerit præstantia, quorum consilium est affectam partem ad suam naturam restituere, sed pulchra & aspectu iucunda. qualia hæc sint, in sequentibus ostendet.

Inter omnia enim uincula hoc maxime uarium est, ac plurimis locis ascia imaginem refert, & aliquod spatium cutis nudum, ac sine fascia intermittit, quo rhombi uarie admodum representantur. Igitur (ut dictum est) qui sine mente huiusmodi uinculis student, comminutum nasum libenter deligant, sed uinculo iniecto, uno, uel altero die medicus latus est, lætus item, & qui deligatur, deinceps ægrum cito satietas capit, inuentio enim noxia est, abundeque medico est, ostendisse peritiam, quam habet, nasum uarie deligandi. Efficit aut hæc uincendi ratio omnia contra, atque oporteat, tñ quod, qui ob fracturam

A Ob fracturam firmi sunt, si a superiori parte adstringantur, magis adhuc firmi euadent: tum, quod quibus in hanc uel illam partem, seu qua cartilago est, seu supra nasus conuertitur, nihil superposito uinculo inuandos, sed magis lædendos esse manifestum sit.

Asciam appellat, ubi fascia a transuerso circuitu recedens paululum inclinatur, ut supra ostensum est. spatium uero, quod fascia intermittit, dixit *διεσπασίας*, quasi interruptiones dicas. rhombi uero figuram, eam, quæ æqua latera habet, sed angulos non rectos, nam & Euclides ita rhombum finit. nosti autem ex fascijs primam fere nominari rhombum, quum eam figuram potissimum repræsentet.

Sic autem panni a latere nasi haud bene aptantur, quanquam neque hoc faciunt, qui alligant.

Nihil conferre ait uinculum ad nasum sub fractura in latus conuersum, cum id præstare non possit, quod utile esse uidetur. uidetur autem utile esse per pannos nasum fulcire ab ea parte, in qua iacet, sed neque ad hanc rem inquit id prorsus accommodari.

Proxime autem uinculum mihi uidetur occurrere, si in medio naso, qua acutus est, caro iuxta os conuertatur, uel paululum etiam os ipsum lædatur, non tamen multum, his siquidem nasus callo obducitur, & aliquanto asperior fit, neque tamen uinculo egent magni negotij, si sane alligandi sunt.

Commune uinculum nasi proxime ad salubre accedere uidetur, ubi in medio cutis contusa fuerit, uel os parumper uitiatum. sequitur autem, ut promineat, qua callo circumdatur. Vinculum itaque in huiusmodi casibus coercens, repellensque affectum locum, prodesse aliquid uidebitur, sed neque his ullo modo necessarium est, conari enim debemus, quæ contusa sunt, maxime ab inflammatione defendere: atque ubi inflammentur, celerrime inflammationem tollere. quin & callus, quum paruus in crescit, nihil profecto huiusmodi uinculis eget.

Satis est ad contusum, pannum ad mouere cerato inunctum, dein semel fasciam circumdare, quæ in utramque partem iucatur.

Media fascia medio naso iniicienda est, cuius utraque capita ad posteriorem capitis partem nõ magna ui adducenda sunt, atque inde fronti circumdata inter se uincienda.

Optimum tamen præsidium est illinere hæc farina tritici huius anni, lota, glutinosa, resperfa, pauca.

Qui optime uidentur uerba Hippocratis enotare, asserunt *σπυριον* triticum ab ipso appellari, id quod fatum est *σπυριον*, quod Attici utraque syllaba per τ. prolata *σπυριον* dicunt, quo uerbo significari uolunt, hoc anno, id est, quod uere fatum est, quod & duorum mensium, & quadraginta dierum appellatur. Equidem in Co. & in tota Græcia Asiæ uidi tritici genus *σπυριον* appellatum, sed parum furfurum habet, & eius farina ex aqua subacta plurimum glutinosa est. quam rem nunc Hippocrates maxime exigit, quemadmodum ipse deinceps narrabit, qui ubi farina hæc non sit, imperat, ut puluis qui ex concusso thure habetur, uel gummi admisceatur. seritur autem eiusmodi triticum uere ineunte, ut duorum mensium sit, recteque sic dicitur. quoniam summum ad id temporis perducitur, cuius farina ex aqua subacta maxime glutinosa redditur, ubi molito tritico surfures ex toto detrahantur, id quod fit, & cribris tenuibus, & tritico ante eloto. Nam idem tritico euenit, atque hordeo, ex hoc enim, ubi ptissima præparanda est, cortex magis remittitur, si antea madefactum fuerit. Quo pacto igitur dixit, lota? quum non idem sit madeferi, & lauari. in quolibet enim pistino madefit triticum, priusquam molatur: non tamen lauatur in quolibet, sed in compluribus Asiæ ciuitatibus, ubi calathos habet magnos intextos ex tenuibus uincis exigua spacia intermittentibus, per quæ excerni puluis possit & arena, sed triticum retineatur. Id ergo triticum, quod molendum est, primo in calathos conijciunt, atque excutunt: deinde calathos in aquam demittunt, sic, ut triticum lauetur, ac modice madefiat: calatho ex aqua recepto humor plurimum effluit. tantum autem in tritico remanet, quantum idoneum est, ut moli possit. nam nisi madefiat, cortex circumpositus, qui tanquam inuata cutis est, sub mola in tenues partes dissipatur, atque ita, cum farina per cribrum excernitur, educitur aliquid etiam ex surfuribus in tenues partes diuisis: sed tritico prius madefacto, surfures, grandiorum partium quum sint, manent, & cum farina non excernuntur. atque idcirco tritico prius madefacto farina magis purgatur, & quod ab interiori parte est tritici huius anni, lotum (ut ait) & glutinosum, quod scilicet post cutem est, ueluti caro ipsius, in farinam, ut proposui, redactum ualde glutinosum redditur. Puto itaque ab ipso lotam farinam appellari, ubi ex tritico fit, sic purgato, & prius madefacto. nam, nisi ita accipiatur, restat, ut intelligamus farinam, ubi ex aqua madefacta uarie agitur, deinde finitur consistere, tum super innatans aqua excipitur, ac decoquitur, quod in farre etiam fit, sed huic repugnat, quod respergi farinam iubet, decoqui enim dixisset, non. n. respergitur huiusmodi humor, sed coquitur duntaxat. Ex uerbo igitur [resperfa] quid sibi uoluerit magis demonstratur.

Uti autem conuenit ad omnia hæc huiusmodi farina, si ex optimo tritico fuerit, facileque duci possit: sed, si non omnino bene ducatur, modicum pulueris illius, qui ex thure concusso habetur, in tenuissimum pollinem redacti, & aqua diluti farinæ adijcere, uel paulum omnino gummi similiter admiscere. Quibus igitur fractus nasus in inferioriorem partem

quæ in mento est, diducatur, componi a quouis potest, nam quod extat, intus repellendum est digitis superdatis: quod in E interioriorem partem conuertitur, in exteriori adducendum digitis adurgendo. hæc autem facienda sunt ossibus in diuersa diductis.

Maxilla quidem ex duobus ossibus constat, quæ in imo mento ad unguem inter se iunguntur: Mala vero ex multis, quæ iuncturam habent omni motu carentem, uatæ o uua, p h p o s i v dicunt, sed curiosum hoc huiusmodi uocabulorum studium apud ueteres non fuit, atque idcirco Hippocrates iuncturam ossium malarum sub E u u o s e o s genere posuit, id tantum in ipsis indicium spectas, quod in eiusmodi ossium iuncturis nullus sit motus, qui sensui subijciatur.

Ossa enim facilius sic in suum locum reuertentur, quam si quis tentet altero sub altero condito compellere, quod scire licet in omni commentario. composita maxilla alligare inter se dentes conuenit, qui hinc sunt atque hinc, sicut antea quoque dictum est, mederique cerato, ac pannis paucis fascijsque.

Consuevit Hippocrates in ijs præceptis, quæ singulis communia sunt, cum semel unius mentionem facit, exponere uim rei communem esse omnium similibus, quemadmodum & nunc uolens maxillam prius extantem ita componi, subijcit: ossa enim facilius sic in suum locum reuertentur, quam si quis tentet altero sub altero condito compellere. Hoc autem, quod nunc proponitur, attinere communiter ad ossa omnia, quæ componuntur, propositis uerbis indicauit.

Vinculum autem exiguum uariūque maxime huic loco ac commodatur. prope enim sine inclinatione est, quanquam non ex toto sine inclinatione sit.

Pars exquisita sine inclinatione est, ubi simillimam cylindro figuram repræsentat. uoco autem cylindrum, non quo pueri ludunt, sed qui columnæ imaginem refert: hæc autem ex toto in nullo osse reperitur, magis tamen in femore atque humero, quam in alijs ossibus conspicitur. In maxilla autem constat non esse huiusmodi figuram, quocirca eam inclinatione uacare non protulit, prope tamen sine inclinatione esse, eo quod sinistra eius pars dextræ ex toto similis sit, & æqualis, atque idcirco, quod ex utraque componitur sine inclinatione est, & in neutram partem inclinatur. admittit autem maxilla uaria uincula, sicut in fasciando quæ exercitatio omnium prima est, didicistis.

Attrahi autem fascia debet, si maxilla a dextro latere extat, a parte dextra, tunc autem a dextra parte esse indicatur, cum dextra manus fasciam ducit: sed si ab altero latere maxilla excedat, alio sane modo attrahenda fascia est, ubi autem recte componatur, atque, ut oportet, immobilis seruetur, cito sanescit, dentesque integri remanent: sin secus, longiori tempore confirmatur, tum peruertitur, dentes autem uitiantur, atque inutiles redduntur.

Antea quoque dictum est in ulceribus, quibus ora excedunt, caput fasciæ secundum oram excedentem iniiciendum esse, atque ita fasciam uoluendam, ut ad alteram oram ulceris, ipsam adducat. est autem hoc perpetuum in omnibus, quæ restitui ad pristinam naturam debent, quod commune etiam nunc seruandum est, quo excedens pars repellatur, cogaturque. id autem continget, si ea fascijs ad alteram adducatur. adducetur autem, si dextra parte, ut puta, excedente fascia inde orsa porrigatur ad sinistram: si sinistra læsa sit, ab hac incipiens ad dextram feratur. Hippocrates igitur, ubi a dextra parte incipiens ad alteram fascias adducit, huiusmodi uinculum a dextra parte nuncupat, attendens non quo ferantur fasciæ, sed utra præcipue manu attrahantur, namque, ubi intuearis medicum e regione eius, qui deligatur, collocatum, fascia, quæ a dextro latere maxillæ ad sinistrum procedet, a dextra manu attrahetur: contraria, a sinistra.

DE NASO.

Quod si nasus perfringatur, fractura modus non est unus.

Ipsæ deinceps modos adscribet, aut enim pars eius abrumpitur, ipsæ tamen seruatur perpetuus, sic, ut neque deorsum inclinatur, nec in alteram partem conuertatur: aut horum alterum sit, idque aut in parte eius, quæ cartilaginosa prominet, aut in reliqua, quæ ossibus continetur.

Sed, qui præstantia uincula amant sine mente, complura alia lædunt, atque adeo nasum.

[Præstantia] uatæ dixit irridens, non quo uere significauerit præstantia, quorum consilium est affectam partem ad suam naturam restituere, sed pulchra & aspectu iucunda, qualia hæc sint, in sequentibus ostendet.

Inter omnia enim uincula hoc maxime uarium est, ac plurimis locis a scia imaginem refert, & aliquod spatium cutis nudum, ac sine fascia intermittit, quo rhombi uarie admodum repræsentantur. Igitur (ut dictum est) qui sine mente huiusmodi uinculis student, comminutum nasum libenter deligant, sed uinculo iniecto, uno, uel altero die medicus lætus est, lætus item, & qui deligatur, deinceps ægrum cito fatigatus capit, inuentio enim noxia est, abundeque medico est, ostendisse peritiam, quam habet, nasum uarie deligandi. Efficit aut hæc uinciendi ratio omnia contra, atque oporteat, ut quod, qui ob fracturam

A ob fracturam simi sunt, si a superiori parte adstringantur, magis adhuc simi euadent: tum, quod quibus in banc uel illam partem, seu qua cartilago est, seu supra nasum conuertitur, nihil superposito uinculo inuandos, sed magis lædendos esse manifestum sit.

Alciam appellat, ubi fascia a transuerso circuito recedens paululum inclinatur, ut supra ostensum est. spatium uero, quod fascia intermittit, dixit d r a p p o r a t i s, quasi interruptione dicas. rhombi uero figuram, eam, quæ æqua latera habet, sed angulos non rectos, nam & Euclides ita rhombum finit. nosti autem ex fascijs primam fere nominari rhombum, quum eam figuram potissimum repræsentet.

Sic autem panni a latere nasi haud bene aptantur, quanquam neque hoc faciunt, qui alligant.

Nihil conferre ait uinculum ad nasum sub fractura in latus conuersum, cum id præstare non possit, quod utile esse uidetur. uidetur autem utile esse per pannos nasum fulcire ab ea parte, in qua iacet, sed neque ad hanc rem inquit id proforsu accommodari.

Proxime autem uinculum mihi uidetur occurrere, si in medio naso, qua acutus est, caro iuxta os coneratur, uel paululum etiam os ipsum lædatur, non tamen multum, his siquidem nasus callo obducitur, & aliquanto asperior fit, neque tamen uinculo egent magni negocij, si sane alligandi sunt.

Commune uinculum nasi proxime ad salubre accedere uidetur, ubi in medio cutis contusa fuerit, uel os parum per uiciatum. sequitur autem, ut promineat, qua callo circumdatur. Vinculum itaque in huiusmodi casibus coercens, repellensque affectum locum, prodesse aliquid uidebitur, sed neque his ullo modo necessarium est. conari enim debemus, quæ contusa sunt, maxime ab inflammatione defendere: atque ubi inflammentur, celerime inflammationem tollere. quin & callus, quum paruus in crescit, nihil profecto huiusmodi uinculis eget.

Satis est ad contusum, pannum admoouere cerato inunctum, dein semel fasciam circumdare, quæ in utramque partem ducatur.

Media fascia medio naso iniicienda est, cuius utraque capita ad posteriorem capitis partem non magna ui adducenda sunt, atque inde fronti circumdata inter se uincienda.

Optimum tamen præsidium esse illinere hæc farina tritici huius anni, lota, glutinosa, resperfa, pauca.

Qui optime uidentur uerba Hippocratis enotare, asserunt *οντδνιου* triticum ab ipso appellari, id quod fatum est *οιττες*, quod Attici utraque syllaba per r. prolata *τῖττες* dicunt, quo uerbo significari uolunt, hoc anno, id est, quod uere fatum est, quod & duorum mensium, & quadraginta dierum appellatur. Equidem in Co. & in tota Græcia Asiæ uidi tritici genus *οντδνιου* appellatum, sed parum furfurum habet, & eius farina ex aqua subacta plurimum glutinosa est. quam rem nunc Hippocrates maxime exigit, quemadmodum ipse deinceps narrabit, qui ubi farina hæc non sit, imperat, ut puluis qui ex concusso thure habetur, uel gummi admisceatur. seritur autem eiusmodi triticum uere ineunte, ut duorum mensium sit, recteque sic dicitur. quoniam summum ad id teporis perducitur, cuius farina ex aqua subacta maxime glutinosa redditur, ubi molito tritico furfures ex toto detrahantur, id quod fit, & cribris tenuibus, & tritico ante eloto. Nam idem tritico euenit, atque hordeo, ex hoc enim, ubi pristina præparanda est, cortex magis remittitur, si antea madefactum fuerit. Quo pacto igitur dixit, lota? quum non idem sit madefacti, & lauati. in quolibet enim pistrino madefit triticum, priusquam molatur: non tamen lauatur in quolibet, sed in compluribus Asiæ ciuitatibus, ubi calathos habet magnos intextos extenueatur. Id ergo triticum, quod molendum est, primo in calathos conijciunt, atque excutiunt: deinde calathos in aquam demittunt, sic, ut triticum lauetur, ac modice madefiat: calatho ex aqua recepto humoris plurimum effluit. tantum autem in tritico remanet, quantum idoneum est, ut moli possit. nam nisi madefiat, cortex circumpositus, qui tanquam innata cutis est, sub mola in tenues partes dissipatur, atque ita, cum farina per cribrum excernitur, educitur aliquid etiam ex furfuribus in tenues partes diuisis: sed tritico prius madefacto, furfures, grandiorum partium quum sint, manent, & cum farina non excernuntur, atque idcirco tritico prius madefacto farina magis purgatur, & quod ab interiori parte est tritici huius anni, lorum (ut ait) & glutinosum, quod scilicet post cutem est, ueluti caro ipsius, in farinam, ut proposui, redactum ualde glutinosum redditur. Puto itaque ab ipso lotam farinam appellari, ubi ex tritico fit, sic purgato, & prius madefacto. nam, nisi ita accipiatur, restat, ut intelligamus farinam, ubi ex aqua madefacta uarie agitur, deinde finitur consistere, tum super innatans aqua excipitur, ac decoquitur, quod in farre etiam fit, sed huic repugnat, quod respergi farinam iubet, decoqui enim dixisset, non. n. respergitur huiusmodi humor, sed coquitur duntaxat. Ex uerbo igitur [resperfa] quid sibi uoluerit magis demonstratur.

Uti autem conuenit ad omnia hæc huiusmodi farina si ex optimo tritico fuerit, facileque duci possit: sed, si non omnino bene ducatur, modicum pulueris illius, qui ex thure concusso habetur, in tenuissimum pollinem redacti, & aqua diluti farinae adijcere, uel paulum omnino gummi similiter admiscere. Quibus igitur fractus nasus in inferiorem partem

demititur, simulque efficitur, si ab inferiori parte, qua cartilago est, desinat, potest in nares indid aliquid, quod dirigat: E quod ubi non fiat, omnia hæc excitanda sunt digitis, si fieri potest, in nares coniectis.

Optimum triticum dixit *αγρῶν σπῆρος*, maiores enim soliti sunt *αγρῶν* uocabulo uti, ad notandum id omne, quod in suo genere primum est. nunc autem omnes, qui in panificijs uersantur asserunt optimum triticum esse, quod densum est. nam quod rarum, multis furfuribus continentur, farinaque eius ex aqua subacta non æque efficitur glutinosa, atque illius, quod densum est. glutinosum autem expressit, cum ait, facile ducitur, ea loquutione sumpta ab eo, quod ipsi accidit. quandoquidem a nobis in diuersa attractum, seruatur perpetuum, neque dissipatur: contra quod minime glutinosum est, quum ita tractatur, diuellitur, sed si diuellatur, quo pacto sequi dicitur, cum manu trahitur? ac si non sequitur, quinam dicitur facile duci? id uero quod non dissipatur, sed perpetuum est, iure quis dicit facile sequi, quemadmodum & uiscum, hoc siquidem manibus nostris prehensum in contrarias partes plurimum attrahitur. quare ex his constat uelle Hippocratem farinam ex aqua subactam glutinosam esse, atque, ubi huiusmodi non sit, gummi uel puluerem ex concusso thure collectum (quem *μαύραν* appellat) adijci iubet, ubi eius pulueris copia non sit, contundere thus ipsum ea de causa oportet, atque ex eodem id, quod maxime pingue est. Ego interdum, quum nec thuris. nec gummi copia esset, resina liquida usus sum, hanc forte nactus: at ubi, neque hæc sit, melle uti poteris, sed utilius puluis ex concusso thure uel gummi adijcitur. nam mel & resina quodammodo calefaciunt, sed talia ab initio aliena sunt: procedente uero tempore remanentibus inflammationis reliquijs, ut si quid aliud commodissima. Quemadmodum igitur in superioribus gratia exempli meminit prius corij Aegyptij, ac rursus Carthaginensis, sic etiam nunc tritici huius anni, quasi ita dixerit. Farina uti debemus, quæ ex aqua subacta glutinosa sit, qualis efficitur ex tritico huius anni, quod *σπῆρον* appellauit. fortasse eius modi uocabulo significare uolens triticum omne, quod densum est, & farinam reddid glutinosam, ita, ut nomen ab eo, quod ipsi accidit magis, non ab aliqua singulari specie sumptum fuerit.

Vel certe eo instrumento, quo ad illinendum utimur, pleniori digiti compulso, non in priorem partem, sed qua desinet, extrinsecus autem digitus utrinque compressis impellere simul conuenit, & excitare. sed, si fractura omnino in inferiori parte fuerit, licet aliquid in nares inferere, sicut iam diximus, uel linamentum, uel aliud linteo cinctum, uel magis Caribageni pellicula, circumsumtumque & ita figuratum, ut idoneum sit, quod in hunc locum demittatur. At, ubi fractura fuerit superior, nihil demitti intus potest, nam, si in inferiori parte id præsidium alienum est, qui non in superiori? Primo itaque, & ab interiori parte dirigere nasum oportet, & ab exteriori utrinque compellere, atque in pristinam sedem restituere. commodissime enim restituitur nasus fractus, præcipue eodem die, uel certe paulo post. sed torpent medici, & primo mollius rem pertractant, quam opus sit. utrinque enim digitos, qui naso accommodentur, demittere oportet, quantum fieri potest inimum, & ipsum ab inferiori parte sursum compellere, atque excitare, simulque ab interiori parte dirigere. ad quam rem nullus alius medicus magis idoneus est, si homo id dare operam uelit, audeatque, quam ipsius digiti indices, hi enim maxime secundum naturam sunt. ad mouere autem utrinque digitum conuenit, ut toti naso inhaereat, atque ita quiescere, potissimum, si fieri possit assidue, donec glutinaretur, uel certe plurimum tempus, ut dictum est: aut si non ipse ægotans, saltem puer, uel mulier aliqua digitos demittat. mollibus siquidem manibus opus est, ut optime nasus curetur. Verum, ubi non reddatur simus, sed deorsum spectans, in neutram partem inclinatur. equidem nullum unquam nasum uidi ita fractum, qui non posset protinus componi, si priusquam callus increveret, compelleretur, modo quis recte mederi uellet. Atqui deformitatem homines maxime oderunt: curationem uero partim ignorant, partim non sustinent, nisi dolore premantur, aut mortem pertimescant. quanquam in naribus callus cito increscit, nam decem diebus sanescit, nisi corrumpatur. Quibus os a latere abruptum, curatio eadem est. dirigere nimirum oportet, non æque ab utraque parte, sed eam, quæ inclinatur, ad naturalem situm adurgere ab exteriori parte compellendo: in naribus item alte conquirere, quod in interiorem partem conuersum est, dirigendo assidue, dum restituitur, cum eo, ut sciamus nasum, nisi protinus dirigatur, dirigi postea non posse, sed perueri. Quo ad naturalem sedem compulso, ad eum locum admouendi sunt digiti, uel unus, uel plures, seu ipsius hominis seu alterius, ut qua excedit, repellatur, dum fractura sanescat. sed & minimus digitus in nasum subinde conijciendus est, quo componantur, quæ declinant. ubi his inflammatio superueniat, farina uti conuenit ex aqua subacta: digitosque similiter dare, eiusmodi etiam farina inducta. Verum, si qua cartilago est, nasus a latere perfringatur, necesse est extremum perueri. itaque oportet ad extremum nasum aliquid ex ijs, quæ dicta sunt adhibere, quod ipsum componat, uel aliquid tale demittere. multa enim inueniri possunt accommodata, quæ odorem non mouent, & alioquin mollia sunt. Ego interdum frustum pulmonis ouilli conieci, id enim forte nactus sum, nam si spongia indantur, humorem combibunt.

Si nequeant (inquit) digiti in nares demitti, adhibendum est, id instrumentum, quod nunc sicut in superioribus etiam *σπῆρον* appellat. quo uerbo intelligitur omne id, quo ad illinendum utimur, qualia sunt specillum, spatula, idque instrumentum, quod *διεπύριον* dicitur, quæ omnia in summo capitulo habent rotundum, sed quæ admodum in superioribus ad alæ uisionem opus fuit tenuissimis, ita nunc plenioribus. quæquid & digitos, ubi licet, admouemus, & in nares conijcimus, eos neque, qui aptant, & qui fractam nasi partem componant. qua ratione autem uti conueniat hoc instrumento, ipse aperte exposuit imperans, ut indatur in cauum, non in inferiori partem nasi, sed qua potissimum fracta pars in eius cauum decidit. ea siquidem est, quæ impulsu eget, ut excitata possit in suam sedem reuerti. nihil. n. aliud est componere quilibet partem, quæ unquamque eius particulam in suum locum compellere. Quæ subijciuntur, per magnam partem orationis plana sunt.

Ad

46 A Ad hæc ex parte exteriori corij Chartagmensis incidenda habena est, quæ uel pollicem lata sit, uel quantum conuenit, & extrinsecus naso, qua declinat, agglutinanda: post hæc intendenda est, quantum expedit, paulo autem magis quam ut nasus dirigatur, intendi debet: tum sub aure (longa enim esse habena debet) sursum circa caput adducta. licet autem fronti extremam agglutinare: licet & ulterius ferre, & circa caput uolutam uincire. hæc siquidem in ste nasum dirigit, & intendi, & remitti potest, at que ubi uelis, nasum in contrariam partem, ac iacet, magis aut minus repellere. Nam & quibus a latere nasus abruptum, in ceteris eadem curatio conuenit, quæ proposita est. plerisque autem opus est naso extremam habenam agglutinare, ut in contrariam partem repellatur, atque inclinet. Quod si fractura uelens accedit, nihil sollicitare nos debet, sed nutriendum est cerato, quod picem habeat, uel aliquo ex ijs medicamentis, quæ protinus crucentis uulneribus iniiciuntur. hæc siquidem facile curationem admittunt. Aequè etiam, ubi ossa recessiua sint, primo dirigere assidue conuenit, nulla re prætermissa, & in posterum digitis compellere laxius superdatis, superdatis tamen. nasus enim ex omnibus corporis partibus facillime componitur. Atqui habena agglutinata, & impulsu in contrariam partem, atque nasus declinat, nihil uti omnino prohibet, neque si ulcus sit, neque si inflammatio. innocenter enim eiusmodi præsidia adhibentur.

[Appendatur] dixit *αποτιν*, quo uerbo significatur uniuersam rationem extendendi, & quasi dirigendi nasum peruersum, per ea, quæ agglutinantur. quod autem nunc præcipit, experimento imbecillum comperi. nam si habena uehementius intendatur, gluten discutitur, resoluturque: si modice, nihil fere proficitur.

D E A V R E.

47

48

49

A. Habena nari inclinata, & fronti agglutinata.

In fractura auris quodlibet uinculum inimicum est, neque enim ita laxum circumdabitur, quod si magis adstringatur, plurimum officiet. quandoquidem integra auris sub uinculo adstricta dolet, pulsus uexatur, atque inflammatione. Vbi continuum soluitur in carne ulcus appellatur, in ossæ fractura in cartilagine non habet proprium uocabulum, sed eam fracturam Hippocrates abusus fracturæ nomine nuncupauit. Sed & cataplasmata, quæ maximi oneris sunt, penitus aliena sunt: pleraque etiam noxia sunt, atque abscessum concitant, & mucos plurimos, suppurationemque infestam reddunt. quibus minime opus est auri comminuta.

Omnia sigillatim ijs consentanea sunt, quæ ostendimus in libro de ratione curandi. namque Hippocrates etiam nunc lædi aurem asserit cataplasmate, quod experimento conspicitur. abunde enim sicari eam uoluit, quum natura siccissima sit, eo quod ex cute constet, & cartilagine. Ostensum autem est unamquamque partem, quatenus sicciore est, eatenus sicciorem curationem requirere.

Proxima quidem est (modo quid superimponi conueniat) farina glutinosa. hæc autem necessarium grauis ne sit, ac minimum contingat. interdum enim optima medicina est, medicinam non facere, & ad aurem, & ad alia multa. Cauere insuper homo debet, ne in eam partem dormiat. extenuare autem corpus expedit, illi potissimum, qui auris suppuratione periclitatur, & alium mollire.

Proximum inquit esse ei, quod non obest, cataplasma ex farina glutinosa. constat enim hoc magis siccare, quam alia. diximus autem paulo ante, ubi de illinendo naso tractauit, qualem appellet farinam glutinosam. huic simillimum cataplasma conficiunt experimento edocti, qui in palæstra uersantur, ex farre in aceto madefacto, dum maceretur, atque ita temperato.

50

Sed, si homo facile uomat, uomere debet, ut modice exhauriatur.

51 Veteres appellabāt *σπῆρον*, quum modice homo exhauriebatur, seu uomitu, seu deiectione, tale quid nunc fieri iubet eodem uocabulo usus. Multa autem sunt medicamenta, quæ hoc præstant. nam & mel copiose assumptum, & mulla minus diluta, uel cremor ptisanæ ex aqua decoctus, seu per se, seu cum melle, magis adhuc uomitum citat radícula, & bulbus narcissi. His efficacior est, nondum tamen ualens, radícula, in qua furculos radicum ueratri albi defixeris, data postridie, siue per se, siue ex oxymelle.

Sed, si ad suppurationem ueniat, non est celeriter aperienda multa enim ex ijs, quæ uidentur suppurare, interdum absorbentur, etiam si nullum cataplasma inducatur.

Cauendum est, ne auris incidatur ob cartilagineam cuti subiectam. nam, nisi, ubi incisa est, consolidetur & glutinetur, periculum est, ne cartilago obesa reddatur. Absorberi dixit, hoc est, discuti ac digeri pus ibi collectum, nonnunquam per ea, quæ superimponuntur simplicia medicamenta, ac leuia sine morfu siccandi uim habentia: cuiusmodi est mucus cochleæ adiecto thure: ac, si ualentius siccare opus sit, uel aloë, uel myrrha, uel utriusque. Eodem modo siccare potest mel articum inunctum inperfo quouis ex propositis medicamentis, bene contrito. uoco autem sine morfu thus, aloë & myrrham.

At, ubi incidere coactus sis, celerrime sanescit, si candens ferramentum ab una parte ad alteram demittatur. Scire autem certum licet aurem curtam reddi, & mancam magis quam altera, si candens ferramentum traiciatur.

Curta necessario fit, & manca, cum non exigua pars & cartilaginis, & cutis ipsam comprehendens, uisione absumatur. Ad quod praesidium monet, ut confugiamus, nonnunquam ueritus, ne cartilago aegre sanescat. namque ubi nudatur, cicatricem non recipit, praesertim si res aliquot dies protrahatur, neque cutis a sectione protinus coeat & glutinetur.

Sed si candenti ferramento non traiciatur, incidere conuenit, quod magis excedit, sectione non admodum exigua.

Ne quid superfit puris, quo cartilago laedatur, incidit non parum iubet.

Quandoquidem pus altius inuenitur, quam quis existimet.

Decipiuntur, qui fecant, in cognoscendo pure, quod subiectum est, ita, ut existiment id in summo contineri, & cutem tenuem esse. Quo pacto autem in hunc errorem incidant, ipse Hippocrates proxime demonstrabit.

Verum (ut summam dicam) cetera quoque omnia, quae mucosa sunt, & mucos producant: ut pote glutinosa, ubi tangantur cito in hanc, uel illam partem digiti elabuntur. quam obrem altiora haec medici reperiunt, quam existiment.

In dignoscendo loco suppurante, ubi in affecta parte, quum tangenti moderate cedit, sectione adhibita contentum pus inuenitur, medici postquam eundem cedendi modum in quauis alia parte comprehenderint, putantes eam similiter suppurare, ut illae, quas prius intuiui fuerint, uenientes ad sectionem errant, isque error interdum duplex est, & quod nullo modo ibi pus inueniatur, quum haec multo crassiora sint quam opinentur, & quod medicis ea suppurare uideantur, quae mucosum humorem in se continent. id, quod euenit, quoniam huiusmodi humor (ut ipse ait) ubi tangatur, cito elabatur. contrahi autem solet in cartilagine chordis, neruis, ac ligamentis, ut deinceps ostendat.

Quandoquidem, & ea tubercula, quae ganglia dicuntur, cum humida sunt & mucosa carne continentur, a multis apeririuntur inde fluxurum humorem putantibus. Medicum itaque in sectione animus fallit: sed ei, qui sectus est, nullum affertur detrimentum. quae autem loca aquosa sunt, uel mucorum plena, quibus uel partibus singula, quae aperiuntur, hominem interimant, uel alterius noxae causa sint, alibi exponuntur.

Haec enim ganglia circa cartilaginosa partes, & circa neruos ex horum alimento crescunt, oriunturque ex humore glutinoso ac mucoso. hoc enim est proprium neruorum alimentum.

Ubi quis igitur aurem secuerit, abstinere ab omni cataplasmate, atque omni linamento debet, mederique uel medicamentis, quae protinus cruentis uulneribus iniiciuntur, uel alio, quod neque onere laedat, neque molestiam afferat.

Auris quia sicca est, idcirco siccantia medicamenta requirit, non tamen plus iusto siccanda est, ubi a sectione protinus medicamenta inducantur. distendunt enim, cum nihil habeant, quod leniat. Sed neque onerari auris debet mole eorum, quae superimponuntur. dolet enim & infestatur. Optimum est igitur a sectione medicamentis uti, quae modice siccant, cuiusmodi sunt, quae cruentis uulneribus protinus iniiciuntur. Cataplasmata leniunt quidem, sed resoluunt, atque effoemant. superantem uero humorem non discutunt, praesertim cum glutinosus sit & crassus.

Namque, ubi cartilago nudari incipiat, coitumque habeat purulentum ac mucosum, res infestissima est.

Adijcere orationi oportet, humorum, sicut nonnulli adscribunt, ut uniuersa sit huiusmodi. Namque, ubi cartilago nudari incipiat, coitumque humorum habeat. Vocat autem *ἰνσάσις* coitum humorum, qui intus continentur, & excerni debent puris uidelicet & mucis. res (inquit) infestissima est, hoc est, dolorem affert, quod patet, quum cartilago uitiat.

Cuius illa curatio quoque causa est. In omnibus autem, quae recrudescunt, maxime abunde est candens ferramentum traicere.

Quam curationem damnat? eamne, quam paulo supra indicauit, praecipiens ut cataplasma linamentum, quod onerat, quod dolorem excitat, uitemus?

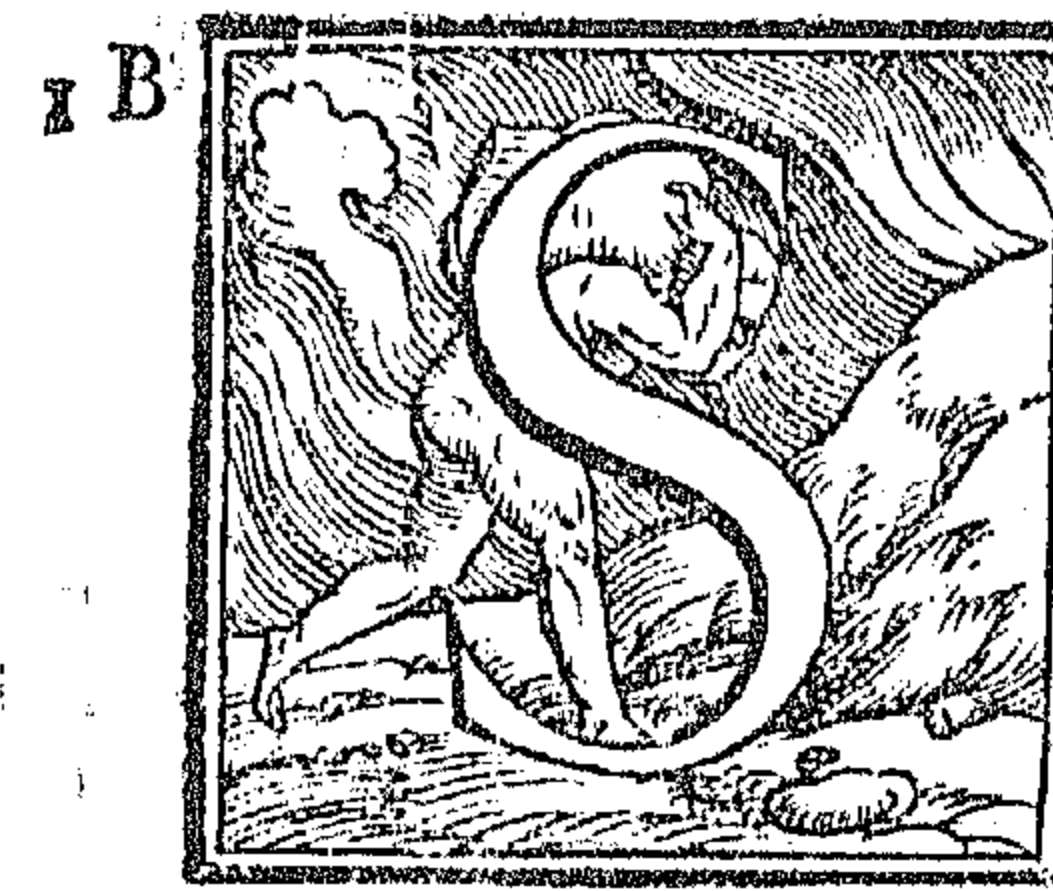
GALENI IN HIPPOCRATEM DE ARTICVLIS COMMENTARIVS TERTIVS.

Vido Vido Florentino interprete.

ARGUMENTVM.

Absoluit laxationes, ac reliquas noxas, quae manu curantur, cum spina, costa, femurque patiuntur.

De spine uertebrae.

SPINAE autem uertebrae.

Adiecit, spinæ, non quod in alijs corporis partibus uertebrae reperiantur, omnium enim uertebraum compositio uocatur spina: sed quasi ita dixerit uertebrae, quarum situs est in spina. Quibusdam tamen ex iunioribus placet spinam nominari, non uniuersam uertebraum compositionem, sed earum tantum, quae ad thoracem sunt, & lumbos. iuxta quos Hippocrates nunc de uertebrae agere uidetur, quae in lumbis tantum, & dorso sitae sunt, non de ijs, quae in ceruicibus. uertebraum uero compositionem uniuersam in libro de offibus ad eos, qui primas institutiones addiscunt, ad unguem narrauimus, in quo exerceri illum uolumus qui percepturus est haec commentaria, intuitum exquisitè qualia sint singula ossa in cadauere arefacto hominis, uel certe simia.

Quibus ob morbos trahuntur, ut gibbum efficiant.

Gibbum dicitur *κῆρον*, uocatur autem spina gibba, quum in posteriorem partem conuertitur, quod uitium *ἡ πικρὸς κῆρος* graece nominatur: sicut curua, quando in priorem partem. dicitur autem hoc graece *λόρδωσις*: sed *σκολιόσις*, cum deprauatur a latere. Nonnulli autem existimant spinam in posteriorem partem peruertere (quod uitium *κῆρωσις* quoque Graeci nominant) ubi in ea fuerint cruda tubercula magna, dura, ac diuturna, quorum onere uertebrae in posteriorem partem compellantur. neque intelligunt, si supinus homo iacat, non posse subiectas uertebrae tuberculis onerari, neque etiam si stet, aut sedeat, ac neque si in latus conuersus cubet. Ad haec absurdum est, existimare tubercula ad tantum pondus, ac duritiem peruenire, ut ossibus grauiora fiant, & duriora: sed, & a crudis tuberculis spinam in priorem partem conuerti Hippocrates ipse paulo post docebit. Illud item animaduertendum est, non solum eos, qui librum hunc exponunt, sed Hippocratem in propositis uerbis dixisse, trahuntur, ut gibbum efficiant, quum dicere potuisset, impelluntur, quemadmodum his placet. Absurdum uero uidebitur afferere uertebrae, quae in posteriorem partem erumpunt, trahi a morbo in priorem. hoc siquidem magis proprium est illius uitij, sub quo spina in anteriorem partem conuertitur. Quoniam igitur pacto res uera sit, quidque Hippocrates sentiat, conabor exponere. Uertebraum quidem ossa per se, neque peruertuntur a tuberculis, neque trahuntur, sed primum uitium est in ijs corporibus, quibus uertebrae alligantur. Igitur ubi ad uertebrae tuberculum oriatur, cum in tumorem assurgit, atque augetur, ab interiori siue priori parte, utroque enim uocabulo appellatur, necesse est, ut tuberculum sequantur ligamenta, atque haec rursus uertebrae. Itaque, si in una parte duntaxat tuberculum oriatur, ubi haec in anteriorem derahatur, spina in priorem partem conuertetur: sed, si in duabus, ubi aliqua interiecta sit inuiolata, gibba euadet. utroque enim tuberculo adiunctam uertebrae trahente, quae in medio sunt, a posteriori parte gibbae fiunt. quod euidenter intueri licet omnibus euenire, quae curuari modice possunt, cuiusmodi sunt uirides rami, & ex scriptorijis calamis plerique, quos si quis dextrae digiti ab una parte, sinistrae ab altera, prehensens ad se traxerit, medium in contrariam partem attractum gibbumque conspiciet. Atqui neque alia de causa spina ad latus conuertitur, quam ob crudum tuberculum, quod a latere eius sit. Haec autem tria uitia in spina incidunt, cum uertebrae loco mouentur. nam uel *κῆρωσις* fit, uel *λόρδωσις* uel *σκολιόσις*, cum in posteriorem quidem partem conuertitur, *κῆρωσις*, quum in priorem *λόρδωσις*, quum in latus inclinatur, *σκολιόσις*. Extra haec quartum uitium in spina incidit, quod *σῆσις*, hoc est, quassatio uocatur, ubi uertebrae loco manent, sed earum compago dimouetur.

Plerumque solui nequeunt, praecipue, ubi spina supra septi transversa coniunctionem gibba fiat.

Nonnulla (inquit) quae in spina incidunt, aegre soluantur, praecipueque ubi supra eam regionem, qua cum septo transuerso coniungitur, gibba fiat, hoc est in uertebrae thoracis. dicit autem *σπῆ*, significare uolens, praecipue, quemadmodum etiam in principio huius libri, quum inquit, Omnino enim melior est ac firmior exigua herba quam grandior, praecipue antequam ad maturitatem ueniat. ubi uerbum praecipue dicit *σπῆ*. Sed qua ratione aegre tubercula soluantur, proximis uerbis intelliges.

Infra uero quaedam soluantur cum uarices in cruribus fiunt. illi autem magis gibbam spinam soluant, qui in uena popli- E 4
tis oriuntur, fiunt etiam & in uenis inguinum.

Quaedam (ait) uicia infra thoracem, nempe ad lumbos, a uaricibus uel torminibus soluantur, cum succi, qui ea faciunt, primo ferantur in uenam maximam ipsius spinæ, deinde in eas, quæ ab eadem ductæ ad crura intendunt. huiusmodi autem in thorace nulla uena est, quæ possit uitiatos succos recipere. quandoquidem utrinque octo costis una alimentum subministrat: sed superioribus, duæ aliæ tenues, scilicet ab utroque latere una, quæ omnes per thoracem distribuuntur, dissipanturque. Idcirco, si succus aliquis ad ipsas ex tuberculis transferatur, excerni non potest, præterquam quod ægre etiam admittitur. succi enim, qui cruda & dura tubercula faciunt, glutinosi sunt, & crassi, quare non facile per tenues uenas feruntur: sed uena, quæ ad lumbos est, latissima est, & sanguinem ad uenas omnes transmittit. ergo, cum hos crassos ac glutinosos succos receperit, si affectæ partes uiribus adeo ualeant, ut quod superat, expellant, ad uenas hic sitas transmittit. quo fit, ut lateant, & in uarices assurgant, ubi quidē succi crassiores fuerint, id accidit in inguine protinus, sin mediocriter crassi, in poplite. nanque, ubi primum, eo quod crassi sint, & glutinosi, conferti subsistunt, ibi uenâ distendunt, dilatantque. Etenim, quibus citra causam hanc uarices in cruribus oriuntur, uidere licet uenas pro portione succorū crassitudinis latecentes, ubi crassissimi sint, latissimas, cuiusmodi uenæ sunt in inguine: ubi minus crassi, minus latas, quales in poplite. Interdum enim, quum maiores uenas obstruunt, hunc affectum excitant: interdum ad inferiores concurrunt, quæ angustiores sunt. in uniuersum autem in uaricibus crassus sanguis continetur. nam id uitium plerunque a succo melancholico, interdum etiam ab alijs crudis crassisque concitatur.

Solutum quoque iam id uitium est a torminibus diuturnis.

Vbi succi, qui præter naturam in corpore sunt, ad intestina transferuntur, tormina fiunt, quum abrasantur intestina ob succos acres, qui ad ipsa confluunt, nempe, ubi tubercula suppurant, neque enim aliter ob suam crassitudinem confluere ad intestina potuissent. sed in suppurationibus crassi succi extenuantur, & naturam affectæ partis ad expellendum excitant id, quod in ea contentum iam molestum est.

Quibus uero adhuc pueris spina gibba fit, antequam corpus perfecte increseat, his corpus ad spinam non augetur: sed crura & brachia dumtaxat perficiuntur, quæ sunt ad spinam, non complentur. 6

Nihil mirum est, si in his morbis spina non increseat, quemadmodum supra in luxatis tradidit, cum inquit, quibus recondi non potuit. Nam & propter uenas peruersas, & propterea, quod ægrius membrum moueatur, naturaque in eiusmodi affectibus langueat, lætæ partes necessario deterius, quam ante nutriuntur. Quo fit, ut quæ iam perfecte increuerunt, emacrescant, quæ adhuc increscunt, incremento iuxta spinam prohibeantur. Sed, quæ a uitiatas partibus longius absunt, ut brachia, & crura, sine noxa omnino feruantur. ea enim, quæ sic uitiatas sunt, non totum corpus, sed solummodo proximas partes afficiunt.

Quibus item supra septum transuersum gibba spina fit, costæ in latitudine augeti non solent, sed in partem priorem, pe- 7
ctus uero latus non fit, sed acutum: spiritus difficulter mouetur, & cum sono, quum cauum, quo spiritus recipitur, atque

emittitur, angustius reddatur.

De ijs agens, quæ adhuc increscunt, dixit, quæ iuxta spinam sunt, his augeti non consueffe. Ergo, ubi spina gibba fiat in uertebis thoracis, hæ maxime increfcere in longitudinem prohibentur. Hac igitur de causa, & illa etiam, quod uertebra, cum spina gibba fit, in posteriorē partem conuertantur, necesse est thoracem angustum reddi, atque acutum: & idcirco interiora caua, quæ spiritui accommodantur, minora effici, sic, ut, ubi spiritum attrahunt, corpus minori modo ipsius fruatur. Diximus autem, & in libro de difficultate spiritus, ubi is minus attrahatur, quam opus sit, necesse esse breuiori temporis intervallo proxime rursus attrahi, quam si prius secundum naturam attrahi cœpisset. spiritus autem, qui breuiori intervallo attrahitur, creber redditur, in quo consistit id genus spiritus difficultatis, sub quo & exitus, & creber cooritur. sonus autem adijcitur, ob angustiam iuxta fauces, & asperam arteriam. auget angustiam hanc id, quod proxime subijcit.

At qui coguntur etiam ceruices iuxta magnam uertebam in priorem partem conuerrere, ne caput in eandem projiciatur, hoc autem fauces reddit admodum angustas. nam ijs etiam, qui natura recti sunt, id offis, si in interiorem partem inclinatur, spiritus difficultatem affert, dum repellatur. Ob id igitur, quod ita figrentur, guttur his hominibus magis extare uidetur, quam bene ualentibus. 8

Cum uertebra, quæ ad pectus sunt, ubi gibba spina fit, in posteriorē partem spectent, necesse est collum in priorem conuerti. quare & ipsum caput, illi enim e regione superimpositum est. Accidet igitur ijs, qui gibbi sunt, ambulare ita figuratis, sicut ceteris omnibus, cum totum collū spinamque inclināt, & utriusque curuantes a posteriori parte gibbi terram spectant. quod ut euitent, qui gibbi sunt coguntur collum in posteriorem partem recurare, eius uertebis, ut quæ minimum mouentur, ad hoc parū conferentibus: sed, qua potissimū moueri aliquid possunt, ualde recuruat. possunt aut qua duæ primæ uertebrae inter se, & cum capite cōmittuntur. Quemadmodum igitur figuratur iuxta capitū cōmissurā illi, qui bene ualentes caput in posteriorem partem compellunt, ita gibbi, cum erecti sunt, præterea, ut ijs, qui

A qui naturaliter habent, guttur extat, ubi caput in posteriorem partem recuruat, sic gibbis, cum erecti continentur. uocauit autem *ὄσχελα* eos, quibus in anteriorem partem guttur prominere: quo uocabulo uerisimile est, uel asperam arteriam totam, uel guttur dumtaxat appellasse. hinc autē maxime fit, ut spiritus cum sono reddatur, quandoquidem maxime etiā stertunt, qui sic figurati dormiunt. quæ obrem scribit: nam & ijs, qui natura recti sunt, id offis, si in interiorem partem inclinatur, spiritus difficultatem affert. dicit autem id offis, ad illud referens, quod principio orationis proposuerat, cum inquit: Atqui coguntur etiam ceruices iuxta magnam uertebam in priorem partem conuerrere. unde postea quis conijcere magnam uertebam appellari secundam, quæ magis potest in priorem partem urgeri, atque inde rursus repelli. Constat autem eandem regionem, & priorem, & interiorem ab ipso uocari. priorem quidem, quæ uertebrae a posteriori parte in eam erumpant: interiorem, quæ sit in profunditate corporis, si spectetur summa pars siue prior, siue posterior.

9 *His tubercula plerumque circa pulmonem sunt, eaque dura & cruda. plerisque enim eiusmodi tumores sunt causa gibbi, & distentionis, quibus proximi nerui afficiuntur.*

Quibus spina supra septum transuersum gibba est, his plerumque ait tubercula fieri circa pulmonē. B constat autem, & quibus ad lumbos gibba fit, his ea parte tubercula uersari. Dixit, plerumque: propterea quod & casu, & icu spina gibba redditur, & tum in priorem partem, tum in latus conuertitur. At cū inquit: plerumque enim eiusmodi tumores causa gibbi sunt, & distentionis: eandem sententiam tradit, quam a principio, cum ait, spina uertebra, quibus ob morbos trahuntur, ut gibbum efficiant. Quod autem nunc scribit, quibus proximi nerui afficiuntur, ad neruos dorfi refertur, ac uertebiarum. nos uero antea causati sumus uertebiarum ligamenta attrahentia, quibus cum & ipsæ uertebrae trahuntur. nō enim arbitramur neruos, qui a spinæ medulla oriuntur, attrahere secum uertebas posse, cum & propter exiguitatem, & propter molliorem longe imbecilliores sint, quam ut præstare id possint. quippe, qui ab ossibus non dependent, quemadmodum ligamenta, quæ firmiora sunt, & neruis coniuncta, ac, si tuberculis afficiantur, secum trahere uertebas possunt.

10 *Verum ex his quibus sub septo transuerso gibba spina est, nonnullis renem & uescicæ uicia superneniunt, sed & abscessus ad suppurationem, ad ilia & inguina, qui diu manent, & ægre sanantur, quorum neutrum gibbum soluit.*

Ob consensum sane propoliti affectus superneniunt. consensu autem afficiuntur, & quæ sunt eiusdem generis, & quæ uicina, quæ supra significauit, quum proximos dixit, sed quæ communia primo sunt, maxime læduntur. Tormina igitur, & uarices, quorum causa erat succorū tubercula excitantiū transuulio, C gibbum curant: sed ex ijs malis, quæ consensus causa oriuntur, nullū est, quod priorē morbū depellat.

11 *His autem coxæ extenuantur, magis quam quibus spina supra gibba est.*

Quibus spina ad lumbos gibba est, his coxæ graciliores sunt, quam quibus ad pectus. hinc autē manifestum est coxas, quibus spina ad pectus gibba est, graciles modice reddi, propter consensum, quem habent cum spina.

12 *Tota autem spina longior his est, quam quibus a superiori parte gibba est.*

His qui ætate nōdū robusta sunt, præterquam quæ cōis est macies, accedit quæ affectæ partes nō auget, quæ admodum & antea dictum est. Nūc discrimē aliud adiūgit, nō ab ætate, sed a locis affectis. nā spina, quo magis uersus suū initium uitiat, eo minus augetur, cū habeat & originem & incrementum superne.

13 *Pubes autē & barba serius increfcit, & minus cōpletur, minus itē secundi sunt, quam quibus gibba est pars superior.*

Ad communem rationē consensus accedit differentia ex natura locorum. Communis igitur ratio est, ut quæ uitiatas locis proxima sunt, consensu afficiantur: propria autem, ut, ubi hæ partes læduntur, quæ spiritui accommodantur, sequatur, ut spiritus ægre, & cum sono moueatur, ubi, quæ infra septum transuersum, pubes serius increfcit, lædaturque etiam barba.

14 *Sed quibus corpore iam robusto gibba spina fit, his euidenter soluit morbum tunc existentem, tempore tamē eius aliquid*

D se ostendit, sicut & ijs, qui uiuiores sunt, aut plus aut minus, plerumque autem, hi affectus minus maligni sunt.

Euidenter *ἀπαρτινῶς* nunc dixit, quod nonnulli alij ex ueteribus dixerunt *ἀπὸ τινος*. Aperte igitur, & (ut dixerit quis) quasi res manu teneatur, gibba spina admittit ea, quæ quum morbus iudicatur, id est, soluitur, expelluntur, uideturque ex toto morbus summotus. super sunt tamen reliquæ paruæ, quæ irritantur, si quid uel in ratione uictus peccetur, uel noxium extrinsecus occurrat.

15 *Multi quidem gibbi, facile, & non secus, quam bene ualentes iam usque ad senectutem id mali sustinerunt, præsertim quibus corpus carnis plenum & pingue effectum est: pauci tamen ex ijs supra sexagesimum annum uixerunt: plerique enim citius moriuntur.*

Ob ualidas uires, ob morbum leuem, iamque ob uniuersam uictus rationem, qua uiuunt, nonnulli gibbi quasi sani ad senectutem usque uitam degunt.

16 *Nonnullis etiam uertebrae ab hac uel illa parte in latus mouentur. Hæc tamen uel omnia, uel complura incidunt, eo quod spina ab interiori parte depranetur.*

Antea iam diximus spinam ad latus conuerti orto ab eius latere tuberculo, quod ad se traheret ligamenta. hoc Hippocrates fieri dixit *δὲ τὸ τοῦ τόπου*, id est, per neruos.

17 *Quosdam etiam in id uitium compellit, una cum morbo habitus ille, quo iacere consueuerunt.*

Cōcurrit ad spinā gibbam efficiendam, & quod materia magis confluat ad id, quod humilior est, & quod

quod pars, in qua quis cubat, magis comprimatur. Prima autem & præcipua causa, & tuberculi, & cuiuslibet vitij est partium natura morbo opportunior: Demonstrauimus enim ad eiusmodi partes cõ currere ea, quæ superant.

Verum de his agemus, quæ de diutinis affectibus pulmonis. ibi enim de his futurorum pulcherrima præsentia tradit.

Multo quoque alia in hoc libro scripturum se pollicetur, quæ nunc non extant. Ea fortasse uel non scripsit, uel interierunt, quemadmodum & multa alia antiquorum uolumina, quæ nunc non extant, de quorum literis complures scripserunt. De diutinis igitur affectibus pulmonis multa habentur, & in maiori libro de morbis, cuius initium est, Si pulmonis arteria exulceretur. atque etiam in primo libro de morbis, qui non recte ita inscribitur, cuius initium est, Qui utique interrogare de curatione recte uelit, rogatusque respondere. Sed in neutro horum plene excquitur, quæ hic pollicetur.

Quibuscumque cadentibus gibba spina fit, paucis, ita conualefcit, ut dirigatur.

Adhuc scripsit de spina citra exteriorem causam deprauata. quæ deinceps adscribit, omnia sunt de uertebis, quæ ob casum uel ictum aliquem læduntur. Pleraque autem plana sunt, nisi fibicubi opus sit omiffam causam adijcere, quemadmodum & nunc, cum asserit raro luxatam spinam restitui. cuius rei causam, & si nunc afferre potuisset, in sequentibus demonstrat, cum scribit uertebas cardinis modo instructas, ita, ut, ubi una aliqua quouis modo exciderit, in suam sedem magno negotio reuertatur, cum in singulis multi processus sint, multi sinus. hoc autem & aspectu ipso in ossibus didicistis.

Iam uero intentio, quæ super scalam adhibetur, nullum, quod sciam, restituit. Ea potissimum uentur medicis, qui apud vulgus uideri uolunt, magnū aliquid moliri. Apud hoc enim admirandū est suspensum hominem intueri, uel proiectum, uel tale quidpiam, semperque hæc ab ipso laudantur, cui nec ultra cura est, quinam effectus sequatur ex huiusmodi præsidio, bonusne an malus. medici uero, qui hæc student, rudes sunt, quos quidem noui. Inuentio quidem uetusta est, atque ego sane primum autorem laudo, non solum huius, sed cuiusque machinamenti secundum naturam excogitati, minime enim diffido nonnulla restitui posse, si quis recte præparans concutiat. sed turpe existimari eiusmodi morbis ita mederi, quum eiusmodi machinationes magis sint impostorum.

Quoniam (ut ostendimus) in omnibus articulis restituendis, præcedere debet in diuersas partes extensio, eandem quoque ad spinæ ossa necesse est adhibere. qua uero ratione intendere in diuersa conueniat, in sequentibus docebit. nunc de ea intentione loquitur, quæ minus recte adhibetur, quod facere consueuit, sicut in prioribus iam monstratum est. Primo enim reiicienda sunt, quæcunque male a quibusdam medicis fiunt, deinceps tradenda sunt salubriora. Igitur, quum medici complures luxatam spinam per scalam extendant, asserit in primis eiusmodi inuentionem nihil proficere: si quis tamen ea uti uelit, docet, quomodo facere id optime possit. Ergo in intendenda spina propositum est superiorem partem intendere per uincula prope affectum locum iniecta, inferiorem, per corporis pondus, Ad hoc itaque spectans, quæ ab ipso subiiciuntur, percipies, maxima enim ex parte clara sunt.

Quibus prope ceruices spina gibba fit, par est minus succurri intentione adhibita per caput deorsum demissum, parum enim ponderis habent caput, & utrinque lati scapularium ossis summitas, cum deorsum spectant: sed hoc uerisimile est in pedes deorsum concussos magis restitui. in eam enim partem demissi manus pondus habent. At quibus infra gibba fit, hos concutere magis conuenit capite deorsum spectante. Si quis igitur concutere uelit, rem sic recte molietur, scalam sternere scortecis puluim transuersis debet. uel ex lana bene alligatis, ac paulo plus, & longitudinis, & latitudinis scalam tenentibus, quam occupet hominis corpus.

Quum spina uel prope initium lædatur, uel prope finem, uel in medio spacio, primo agit de noxa ipsius prope ceruices. Ergo in hoc casu, si quis super scalam a pedibus hominem suspendat, sicut nonnulli medici Hippocratis seculo consueuerunt, nulla fere intentio fiet ab inferiori parte, quum parum ponderis sit in capite, & ceruicibus: sed, si in ima uitium sit prope os sacrum, maxime sperare quis poterit huiusmodi uim ab inferiori parte abunde futuram. subdit deinceps, qua ratione id optime fiat.

Post hæc homo super scalam resupinetur, dein pedibus non diuicatis iuxta talos ad scalam alligetur uinculo, quod quidem firmiter ac sine compressu teneat, sed molle sit: uinciatur item, & ab inferiori, & a superiori parte circa utrumque genu, & tum circa coxas, circa illa insuper & pectus habena ita lata, ut concuti non prohibeatur: sed brachia iuxta latera extenta ad ipsum corpus, non ad scalam religentur.

Exprimit omnia euidenter. uinculum, quod firmiter ac sine compressu teneat & οχον dicit.

Scala ita præparata attrahenda est ad turrin altam, uel ad culmen domus.

Turrin dixit τύρριν, culmen uero domus, id est, altissimam partem ipsius ἀέτωμα. ita enim appellant eam tecti partem, quæ attollitur in speciem trianguli. Si quis enim solarium faciat, pro tegulis tectum struet planum, quod calorem non prohibeat: sed, si tegulæ imponantur, propolitum est, ut pluuialis aqua possit effluere. Hac igitur de causa medium tectum in longitudinem a priori & posteriori parte attollitur, utrinque autem a parietibus humile est. Maiores igitur ad exemplum alarum demissarum hanc partem domus ab aquila uidentur ἀετῶν appellasse, quo uocabulo tectum appellat & Pindarus in pleiadibus, ubi ait,

A χεῦσθε δ' ἐξ ὑψηλῶν αἰετοῦ ἀετοῦ κληῖδονες. & Euripides in Hysipyle, cum inquit, τὴν ἀετῶν αἰδέρα ὑψαμύλλῃσαι κἀραι γράμῃσι δίσσι ἀπόσθλασπον τύρριν. quod τύρριν turrin significet idoneus testis est Diodes Carystius, qui iuxta uerba (σκαρδραστῖν græci dicunt) locum hunc exponit in libro de falsijs. Inquit igitur [attrahenda scala est ad turrin altam, uel ad culmen domus] ubi turrin, quam Hippocrates τύρριν, τύρρον dixit.

24 Locus autem super quem concuti homo debet, renitatur: qui uero sursum attrahunt, non ignari sint, ut equaliter, recte, & in neutram partem inclinantes repenteque demittant, ne scala in alteram partem inclinata ad terram perueniat, ne uel ipsi in priorem partem conuertantur.

Summam scalam a sublimiori loco suspensam, quæ (ut dictum est) alligatum hominem habeat, in partem subito demittit, ut cadente hæc, atque concussa recondantur spinæ uertebrae suo loco motæ. Merito autem ad hunc usum duro & renitenti pauimento opus est. nam, si ita molle sit, ut cedat, spinæ concussus remittetur, ac sine ullo effectu res erit.

25 Vbi uero a turri demittas, uel a malo, qui carchesium habeat annexum, commodius adhuc rem parabis, si a trochleas, uel ab axe funes demittas, sed molestum est in his longius immorari. Per has tamen machinationes concuti quis maxime poterit. Quod si spina in parte admodum superiori gibba fuerit, atque omnino concuti hominem oporteat, expedit in pedes concuti, ut iam dictum est, hoc siquidem pacto magis in inferiorem partem compelletur.

Quum scala ex sublimiori aliquo loco suspensa in terrâ demittenda sit, repente, æqualiter, & in neutram partem inclinata, satius est, inquit, uincula ipsa circa trochleas uolui, sic enim facile, æqualiter, & sine inclinatione ducentur. Antea turrin tantum, & cacuminis domus mentionem fecit, nunc malum adiungit, quem ἰσθν appellat, significans maximum atque erectum tignum, cui summo superpositum est aliud lignum transversum, a quo suspenditur uelum, quod ἰσθν græce nuncupatur. Differunt enim inter se ἰσθν trium syllabarum, & ἰσθς duarum. hoc siquidem uocabulo malus significatur, qui (ut retuli) tignū est, quod in nauis erectum affigitur: sed illo linteum, quod a uentis inflatur. funes uero in summo malo carchesium nominantur. Ergo ubicunque ad suspendendam scalam malo utendum est, id efficiendum est per trochleas, & carchesium. nihil est deterius esse affirmat ad hæc uti axiculis, quos appellat δυνισκας.

26 Fulcire autem pectus debes ad scalam fortiter alligans, atque item ceruices habena ualde laxa, quatenus, quod excessit in suum locum reuertatur: atque insuper caput a fronte ad scalam deuincire, ac brachia extenta ad corpus non ad scalam, reliquum tamen corpus solutum sit, nisi quod pluribus locis habena laxa circumdetur, quatenus, quod excessit, in suum locum reuertatur.

In superioribus quoque ostendimus ἐπιματῶν dici ab Hippocrate fulcimenta, & ἐπιματῶν fulcire: atque hoc esse, quod a poeta scribitur, ἴσθδ' εἰρεῶν ἐπιματῶν ἠδὲν.

27 A Scala cum scortecis puluim.

B Turris alta.

C Locus, super quem homo concuti debet.

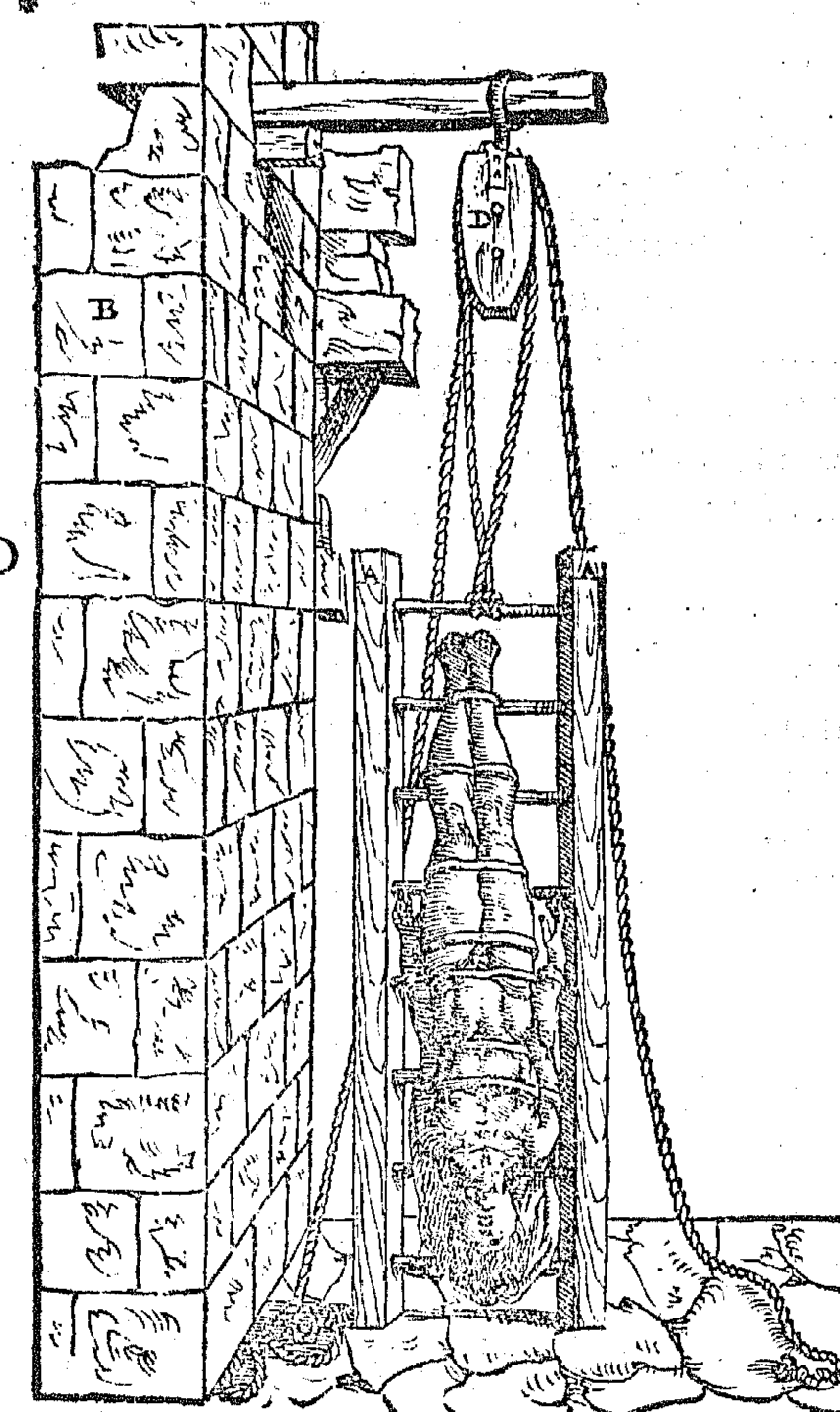
D Trochlea.

Sed uidentum est, ne huiusmodi uincula concuti hominem nõ fiant. crura uero non ad scalam, sed inter se uincienda, ut e regione spinæ dependeant. hæc siquidem ita admouere conuenit, si homo super scalam omnino concutiendus sit. turpe autem est in omni arte, nec minus etiam in medicina sine ullo profectu magnam adhibere turbam, magnum spectaculum polliceri, & multa uerba facere.

Quod si homo qui concutitur, nullis corporis partibus, exceptis superioribus, ad scalam uinciatur, facile in latera deuoluitur: at rursus, si fortiter alligetur, ut immobilis sit, concussu nihil leuatur. Ambo hæc igitur spectantes ita hominem uinciemus, ut neque immobilis sit, quum concutitur sub uinculis firmiter adstrictus: neque ita laxè super scalam contineatur, ut in latera deuoluatur. Hippocrates autem huiusmodi extendendi rationem contemnens, quo tamen modo optime adhiberi posset, adscripsit. Quandoquidem uidit, qui ea utuntur, nescire ipsam optime adhibere. huc accedit quod superius dixit [minime enim diffido nonnulla restitui posse, si quis recte præparans extendat].

In primis quidem cognoscendum est, quæ sit natura spinæ, ad multos enim morbos ea opus est.

Notare semel alicubi uolumus, atque in memoria reducere, quæ a nobis dicta sunt a principio in primo libro de ratione corporum incidendorum Hippocratis, in quo empiricorum impudentiam cognosces, qui audent Hippocratem appellare empiricum. Fuit enim omnium, qui medicinam excuerunt, maxime experiens, maximeque experimentorum spectator, ijsque omnia comprobauit, quæ multis fretus rationalibus argumentis inuenit. potissimumque rationi corporum incidendorum operam dedit,

dedit, ut quæ mirum in modum ad artem conferat, quod nunc aperte docet, cum spinæ naturam intelligi uelit, quam empirici non secus quam ceterarum partium omnium esse inutilem dicunt.

Vertebrae igitur ab interiori parte, qua ad uentrem spectant, inter se sunt æquales.

Vertebrae a posteriori parte processum exigunt acutum, extrema parte cartilaginosa, qui spina nuncupatur: a contraria uero priori scilicet, siue interiori (utroque enim uocabulo nuncupatur) æque cartilaginam superiectam habent, qua rotundæ sunt, & leues nullumque acutum processum exigunt, neque prorsus eminentiam aliquam, uel breuissimam, quemadmodum & a posteriori parte, & a latere. Quales igitur singularum uertebrarum processus sint ex cadauere arido intelliges, ex quo planum etiã fiet id, quod ait uertebras ab interiori parte esse æquales, hoc est, æquari singulas, qua inter se iunguntur. Quoniam igitur ea parte nullum processum habent, aptissimeque inter se conueniunt, æquales esse inter se dixit, hoc est æquari, ea parte, qua coherent.

Alligantur autem inter se mucoso ac nervoso ligamento, quod a cartilagine orsum usque ad spinæ medullam progreditur.

Naturam commissuræ uertebrarum ad unguem indicat, non enim alte admodum in unitatē coeunt a parte interiori, sicut nonnulli existimarunt, nam sic ubi in posteriorem partem plurimum curuanda spina esset, uel ex toto reniterentur, uel diuellerentur, nunc autem res aliter habet, quum non coeant in unitatem, sed ueluti uinculo alligentur mucoso, nervosoque, atque idcirco leniter alicuius parte mouentur, qua nullo modo motæ fuissent, si continuarentur. At neque uinculum earum ad spinæ medullam usque pertinet. Sed interiecta aspera membrana in orbem medullam ipsam complectitur, quæ non secus, ac cerebrum tenui membrana primo uelatur, postea crassiori, sed hoc tegmento spinæ medulla septa est præter ea, quæ in cerebro sunt, ne doleat, quum uertebrarum ossibus offenditur, ubi spina mouetur. Circa ipsas autem uertebras innatum est uinculum mucosum, hoc est glutinosum, & quasi pituitæ plenum, ut uertebræ promptius moueantur, ipsumque uinculum minus lædatur. In uehementi enim motu abrumpuntur, quæ sicca sunt, & sine humore, atque idcirco qui loris ad uehicula, & iumentis utuntur, ipsa inungunt, quanquam eiusmodi mucosus humor in omnibus articulis ob eandem causam inuenitur.

Quaedam alia etiam ligamenta nervosa, perpetua adnascuntur, & hinc atque hinc a lateribus ipsarum intendunt.

Perpetua ligamenta intellexit, quæ a superiori parte deorsum feruntur plurimum longa, nihil tamē habeo, quod scribam, quam obrem ligamenta, quæ iuxta intendunt, nervosa dixerit, dicendū enim fuit non nervosa, sed nerui, nisi si ualida appellauit nervosa, nerui autem euidenter per uniuersum thoracē iuxta unamquamque uertebra intendunt, quorum superiorem originē in corporibus incidendis demōstrauimus, ad ceruicem autē & lumbos super uertebras musculi sunt, per quos feruntur nerui.

De neruis autem & arterijs huc pertinentibus alibi tractabimus, quot & quales sint, unde inchoentur, quidque in quibus possint.

Has quoque didicistis in corporibus incidendis, sed & in libris, quos de uenis & arterijs, de neruis itē incidendis habetis, quæ omnia diligentius tradidimus in libro de ratione incidendi corporis, quare pluribus hic de illis agere operæ precium nō est, quum neque ipse Hippocrates persequi in hoc opere uniuersam earum naturam uelit, sed eam sicut alia multa in alium locum differat, licet, quæ de uenis & arterijs scripta nunc pollicetur, non extent, de neruis autem iuxta uertebras tendentibus in secundo libro de morbis uulgaribus, non plene quidem, sed in commentarij modum tractauit, tanquā de alijs, quæ nos ostendimus in eo libro commentarij modo, & non plene ab Hippocrate scripta, solummodo enim primum & tertium librum de morbis uulgaribus absoluit, ita, ut edi posset.

Tum de medulla spinæ, quibus tegmentis tegatur, unde originem ducentibus, qua parte finitis, quibus cum coniunctis, quidque ualentibus.

Tegmenta ac uelamenta alicuius rei ueteres appellant *ἐλλυτρε*, atque idcirco Hippocrates nunc medullæ spinæ tegmenta *ἐλλυτρε* nuncupauit, quæ nos paulo ante narrauimus, duo quidem intrinsecus omnino sunt: extrinsecus uero communia omnium uertebrarum ligamenta. Oriuntur autem membranæ a membranæ, quæ cerebrum tegunt, sed tertium uelamentum, quod extrinsecus eas complectitur, originem habet a caluaria, qua cum prima uertebra committitur. Huiusmodi autem ligamenta non secus, atque ipsa medulla ad imā spinā finiuntur: finitis, Hippocrates dixit *ὑπὸ τῶν σπονδύλων*, sicut poeta quum inquit, Si modo perficiant isthæc, finemque sequantur.

quid uero possint, exquisitè iam ostendimus in opere de ratione corporum incidendorum, atque etiam in proprijs libris, inter quos præcipuus est, qui de usu partium inscribitur, nunc autem scripsisse abunde est membranas, quæ cingunt spinæ medullā, eundem præstare usum, atque in cerebro, quod crassa membrana defenditur, ne a circumpositis ossibus lædatur, Est & aliud cerebri uelamentum, & quasi cutis innata, quo hæc nectuntur, nempe tenuis membrana, de tribus autem his tunis in medulla spinæ paulo supra pertractauimus.

In ulteriore autem parte, uertebræ cardinis modo commissuras habent.

Quum explicare spinæ naturam instituerit, orsus ab interioribus partibus ipsius, qua uertebræ apte inter

inter se coherentes ad uentrem spectant, & inter se sunt æquales, iure nunc subdit, In ulteriore autē parte uertebræ cardinis modo commissuram habent, ulterior enim pars ijs, quæ propositæ sunt, erit posterior, qua inquit uertebras cardinis modo inter se committit, non debes autem intelligere posteriorem partem eam, quæ sita est contra ligamentum propositum, quod scilicet a iunctura uertebrarū procedit, is enim locus medius exquisitè posterior est, ubi spina tantum est: sed eam, quæ utrinque est a commissuris ipsarum uertebrarum, quæ, si ad spinam referatur, erit a lateribus spinæ: si ad priorem partem, in qua dixit uertebras inter se colligari, posterior, scripsit autem eas commissuras cardinis modo esse, quoniam quatuor exigunt processus, quibus committuntur, duobus quidem admittunt eminentias proximæ uertebræ, duobus se in alteram insinuant, efficitur autem quodammodo structura cardinum similis.

Nerui omnium communes, & ad exteriorem partem, & ad interiorem procedunt.

Pars uertebrarum, quæ ei apponitur, qua illigantur, posterior & exterior appellari potest: sicuti ea ipsa, qua illigantur, interior, & prior, uerum a posteriori parte non reperiuntur nerui, quos nunc *τῶν* dixit, si nerui intelligantur, qui motum uoluntarium præstant, qua enim uertebræ inter se committuntur, foramen est, per quod unusquisque neruus a spinæ medulla traiectus, protinus distribuitur, cuius aliæ partes ad priorem regionem intendunt, aliæ ad posteriorem, atque in musculos dissipantur, qui, quum spinæ superiecti sint, *ἰαχῆται* græce nominantur.

Singula autem uertebræ, tam maiores, quam minores in exteriorem partem singulos processus exigunt, his autem processibus adiecta est cartilago, atque ab ea germen oritur ligamentorum, quæ neruis exterioribus germana sunt.

Singularum uertebrarum processus per medium dorsum intendunt, atque uniuersam spinam componunt, extremo autem processui cartilago innexa est, a qua oritur germen ligamentorum, quæ (ut ipse ait) neruis germana sunt, quo significauit, uel simillima, uel inter se coeuntia, immixtaque, utrumque enim uerum est.

Adiuncta autem costæ sunt capitibus in interiorem partem spectantibus magis quam in exteriorem, quæ sigillatim cum unaquaque uertebra committuntur.

Costæ, id est, thoracis ossa, quæ a spina intendunt transfersa ac modicæ obliqua ad pectus, græce non modo ab Hippocrate, sed ab omnibus iunioribus medicis, nominatæ sunt *κοσται*. Has inquit *κοσται* uertebris committit, quod *κοσται* dixit, quasi dicat *κοσται*, quod uocabuli apud iuniores medicos magis in usu est, eo enim significant ossium commissuras quibus talis inest motus, ut sensu aliquatenus percipi possit, Costarum capita uocauit extrema, per quæ cum uertebris coniunguntur, in radices processuum a lateribus se insinuant, Exquisite autem dixit ipsas magis in interiorem partem spectare, nostis enim rem ita se habere, ipsarum uero commissuram quodammodo duplicem conspeximus, quam rem Hippocrates prætermisit, uel quod non ex toto uniuersam naturam commissuræ fuerit intuitus, uel quod tam diligentem eius inquisitionem ad propositum pertinere non existimauerit.

Maxime autem flexæ sunt hominis costæ, & modo eorum, quæ curua sunt.

Inter omnia animalia homo costas habet maxime curuas, quoniam & pectus omnium latissimum: ex ceteris uero animalibus, alia magis, alia minus acuto pectore sunt, latissimi autem pectoris est homo, dein simia, quæ pectus habet angustius homine, latius quam cetera animalia, Commune est autem omnium animalium, quæ thoracem habent, costis esse ab exteriori parte, qua tangimus, gibbis, a contraria, intrinsecus scilicet, simis, Id enim necessarium hominibus fuit, ut thoracis spacium latum redderetur, quoniam iuxta os pectoris dirigi costas oportuit: reliquas earum partes, quum deberent ad spinæ uertebras peruenire, opus fuit plurimum curuari, Res igitur, quam proponit, ex eo aperte intelligitur, quod ipse ait costas maxime curuas esse, quodque earum figura talem se ostendit, Restat quæstio, quæ ad rem non pertinet, sicut prior, sed ad uocem, quum Hippocrates explanationis uel exempli causa usus fuerit uerbo *ἰσχυρῶς*, quod maiorem affert obscuritatem, quam res ipsa, cuius gratia id exemplum affertur, tunc fortasse uox erat usitata, alioquin uerba hæc [modo eorum, quæ curua sunt] non dixisset *ἰσχυρῶς*: deinde usu explosa, obscura effecta est, Vox quidem *ἰσχυρῶς* per, apud Theocritum curuum significat in eo carmine, ubi inquit,

At clauam incuruam ex oleastro dextera habebat.

Idem quoque significat apud Archi locum, quum scribit,

Sed paruus is sit, atque curuus curibus,

Aptus stabiliter, corde plenus, ingredi.

Apud Nicandrum similiter,

Sunt alij æquales curuis, similesque paguris.

Per *β* autem scriptum *ἰσχυρῶς* nescio quid sibi uelit, Quoniam in nonnullis exemplaribus per *β* scribatur, sed in magis probatis, per *α*.

Quod autem inter costas est, quodque inter processus ossium uertebrarum, utrinque complent musculi, quia ceruicibus orsi usque ad nexum intendunt.

Quod

Quod in corporibus incidendis apparet, non admodum consentit cum uerborum sententia. nam **E** quod apparet huiusmodi est. a costarum capitibus, qua cum uertebis comittitur, musculi sunt a poste-
riori parte, qui *ραχιται* nuncupantur, alij in longitudinem spinæ tendunt usque ad initium crurum: a
priori parte in longitudinem musculi non procedunt, sed transuersi inter costas, quos *μεσσηλδριος* appel-
lant: deinde ad aliquot costas pertinent musculi, qui stomacho subiecti sunt, a quibus torum collum
in priorem partem attrahitur, & paululum etiam annuit, ubi capitis commissura non moueatur. ipsa
enim per se maximum habet motum in annuendo, & abnuendo, si quis eam cum uertebis conferat,
quæ post primas sunt. aliarum enim inter se commissuræ paululum mouentur: sed & a regione iuxta
lumbos procedunt ad extremas thoracis costas eorum musculorum summities, qui *ψαι* dicuntur: in
medio autem thoracis ad costas musculi non pertinent, qui siti sunt ad uertebiarum processus a lateri-
bus positos, qua committi costas posui: sunt & alij duo musculi angusti, atque exigui, qui ab exteriori
parte per uniuersum thoracem iuxta musculos, qui *ραχιτας* dicuntur, intendunt a priori parte, non a po-
steriori uersus spinam. Hæc igitur est positio, ac natura musculorum circa uertebas, quæ ex corpori-
bus incidendis inuenitur. Videamus deinceps de quibusnam Hippocrates meminerit. ac de ijs quide-
qui inter costas sunt, patet ipsum minime egisse, quum ait [musculi, qui a ceruicibus orsi] superest igitur,
ut eos intellexerit, uel qui *ραχιται* dicuntur, uel, qui iuxta hos siti sunt. sed neutri recte dicetur, quod
inter costas est, quodque inter processus ossium uertebiarum, complere. *ραχιται* quidem musculi uniuersis
propositorum ossium commissuris in toto thorace superinieci sunt a posteriori parte, nihil relinque-
tes, quod non contegant, sed omnes costarum radices, & uertebiarum processus, qui a lateribus sunt,
ad hæc quod inter ipsas radices est, complectuntur. Angusti autem musculi, qui iuxta hos uersus
priorem partem siti sunt, protinus post commissuram sunt, ad extremitates eorum processuum, quos
uertebæ a lateribus exigunt: quin etiam, quod in fine propositorum uerborum adiungit [usque ad ne-
xum] si de angustis musculis intelligatur, necesse est ad septi transuersi nexum referamus, in de ijs, qui
ραχιται uocantur, ad crurum nexum, quem *αφ'σφισιν* dixit, crurum fortasse iuncturam intelligens. Equi-
dem uerba hæc nequeo accommodare ad id, quod sensui apparet, arbitrorque initio protinus errasse
primum librarium, sicut in alijs multis ueterum scripturis. Sed, quum ita habeant, quæ in corporibus
apparent, quæstio idoneæ expositionis communiter omnibus proponatur. quod autem distinctum, &
aliquatenus probabile uideretur, huiusmodi est. Costas accipiemus pro ipsarum costarum capitibus: pro
cessus ossium uertebiarum, pro ossibus, quæ spinam constituunt: sed musculos complentes utrinque
regionem, quæ interiecta est, *ραχιτας* intelligemus: nexum septi transuersi. Pelops autem præceptor no-
ster costas, nunc ab Hippocrate uoluit nominari omnes uertebiarum processus, qui a lateribus sunt: **G**
sed nexum retulit ad septum transuersum.

Ipsa autem spina in longitudinem recte obliqua est.

Obliquam dixit *σκολια* eam sic appellare solitus, quæ in latus inclinata est: nunc autem non in latus,
sed in posteriorem & priorem partem significare uult. spina enim in longitudinem recta paululum in
posteriorem & priorem partem inclinatur, ut ipse deinceps docebit.

*Ab osse sacro usque ad magnam uertebam, qua inhaeret crurum nexum, spina caua est. quoniam uesica, partes natura-
les, & id intestinum, quod laxum est supra anum, hac parte continetur.*

Crurum nexum, multis modis intelligi potest, maxime quidem proprie fortasse is, qui a coxarum com-
missura est, quum scilicet femoris caput coxarum ossi per lata ligamenta illigatur, & per id, quod rotun-
dum est, quo altissimis partibus caui ipsius coxæ innectitur, tum per musculos, qui commissuram femo-
ris mouent. merito utique dici potest crus necti superioribus partibus: deinde per neruos, postea per
arterias, & uenas. Videtur autem hic Hippocrates nexum per neruos exponere, quum ab extrema lū-
borum uertebra, quæ committitur cum osse, quod & latum & sacrum nuncupatur, oriantur nerui, qui
tendunt ad crura. comprobatur autem, uel ex eo, quod in corporibus incidendis apparet, uesicam, &
partes naturales, & id intestinum, quod laxum supra anum est, hac parte contineri, quam obrem ab ex-
teriori parte gibba structa est. Naturales partes quas *γυναις* dixit, intellexit eas, quæ generationi accom-
modantur, uterum in foeminis, quæ semini aptantur in maribus, *γυναικω* nuncupantur. id autem, quod
laxum est supra anum dixit *χαλαρόν ειν*. id si quidem sacro ossi superimpositum est, & reuera laxum est,
quum non habeat musculos, qui extremum intestinum rectum adstringunt.

Ab hac ad septi transuersi nexum, recta in interiorem partem recuruat.

Hac parte nihil tale spinæ infidet, quales in inferiori uterus & uesica. Quare non necesse fuit ab in-
teriori parte simam esse, atque idcirco, neque ab exteriori parte gibbam, sed hac parte spinam paululum
intus spectare. fulciri enim ab ipsa magnam arteriam, ac uenam oportebat.

*Atque hic locus solus ab interiori parte adiunctos habet musculos, quos *ψαι* appellant.*

Ex his potissimum uerbis conijcere quis posset, Hippocratem spinæ non annumerasse uertebas
ceruicium. quasi enim spina uniuersa lato osse & uertebis, quæ ad lumbos, & quæ ad thoracem sunt,
contineatur,

A contineatur, dixit: Atque hic locus solus ab interiori parte adiunctos habet musculos. Nam, si spi-
næ ceruicium quoque uertebas annumeret, falsum utique erit hunc locum duntaxat habere adiunctos
musculos, cum & in ceruicibus ab interiori parte grandes musculi contineantur. quos, quum gran-
des sint, non latuisse Hippocratem nemo ignorat. quædo etiam, si exigui fuissent, nullo modo ipsum
latuissent. horum tamen musculorum, qui *ψαι* nominantur, particulam usque ad eam regionem per-
tinere, qua septum transuersum innectitur, propositis uerbis non notauit, ut qui operæ precium esse
tam exquisitè docere non existimaret.

44 *Ab hoc item ad magnam uertebam, quæ sita est subimior commissura humeri cum lato scapularum osse, recta in gib-
bum uertitur, sed magis adhuc uidetur, quàm sit. habet enim spina in medio ossium processus altissimos, ab utraque
autem parte humiliores.*

Vertebæ, quæ ad costas sunt, ab interiori parte simæ paululum uidentur, a posteriori gibbæ mul-
tum propter spinæ processus. uertebam autem, quam magnam dicit sitam super commissuram hume-
ri cum lato scapularum osse, nouistis, & reminiscendi causâ habetis in commentario, quem de ossibus
scripsi. His autem, quæ proponuntur, accommodanda illa sunt: neque opus est me ulterius expla-
nante, nisi si quod uerbum alicubi occurrit, quod expositionem requirat, cuius causa huiusmodi com-
Bmentaria scribuntur. quemadmodum euenit in hoc ipso loco.

45 *Ipsa uero ceruicium commissura in interiorem partem spectat. Quibus igitur uertebæ gibbæ sunt, magna vi coniu-
ctio abrupta expellitur, uel una uertebra, uel plures, quæ res non accidit multis, sed paucis. non enim facile incidit
huiusmodi casus. nam nec facile in exteriorem partem ueniunt uertebæ, nisi a priori per uentrem uoluntati iectu trudan-
tur, sic autem homo interiret: aut nisi quis ex superiori loco decidens in coxas, uel scapulas cadat, sed & sic quoque ex-
piraret. A posteriori autem parte non facile expellitur uertebra in interiorem, nisi aliquid graue admodum super ipsam
incidat. ossa enim, quæ ab exteriori parte procedunt, singula talia sunt, ut potius frangi possint, quàm coactis ligamen-
tis, ualde in interiorem partem erumpere.*

Spectat in priorem partem, dixit *αφ'δέν*. ita enim conspicitur. Duæ autem sunt primæ uertebæ,
quibus ceruicium commissura efficitur, post quas relinquuntur tres, quarum non meminit, quomodo
collocatæ sint inter secundam, & sextam, nempe tertia, quarta, & quinta, quæ maxime uidentur re-
ctum positum habere. hæc autem uertebæ longe minores sunt duabus, & præcipue tertia, quarta enim
hac maior est, sicut his rursus quinta, sexta uero non his duntaxat maior est, sed septima etiam. Ab hac
autem usque ad extremam spinam pro ratione altera maior altera est. si hæc in homine perpendantur,
Cuel in ea simia, quæ hominis faciem magis repræsentat, & magis quàm ceteræ, recta inambulat. nam-
que hæc, & in alijs, & in ossibus homini similliana est. unum autem in spina habet aliarum quoque qua-
drupedum commune, quod in homine non reperitur, nempe lumbos pro magnitudine reliquarum
partium corporis longiores, quàm homo, cui ad lumbos quinque duntaxat uertebæ sunt. In simijs
autem sicut in alijs quadrupedibus sex. Illud autem animaduertere in propositis uerbis oportet, quod
Hippocrates, quum de spinæ figura tractare constituisset, orsus hoc modo: Ipsa autem spina in longi-
tudinem recta obliqua est: in extrema oratione adiecit: ipsa uero ceruicium commissura in interiorem
partem spectat. uidebitur enim hic rursus ceruices spinæ partem posuisse.

46 *Et articulis, qui alios recipiunt, & in alios coniciuntur. medulla item spinæ laboraret, si parumper loco mota incli-
naretur, uertebra hoc modo expulsa: luxata insuper uertebra medullam comprimeret, si non laceuaret. hæc autem
compressa, detentaque multis locis grandibus, & præcipuis torporem afferret, ita, ut medico non amplius cura esset,
qua ratione dirigere uertebam deberet, circumstantibus multis alijs malis uolentis. sed manifestum quoque est restitui
non posse, neque conuictando, neque alia uia.*

Vertebiarum articulos dicit in processibus a lateribus sitis, quorum alter alterum excipit. eos au-
Dtem ait recipere, & in alios conijci, & eo quod utraque uertebra duobus processibus sublimioribus cū
superiori uertebra committatur: duobus humilioribus cum inferiori, sic, ut alijs proximæ uertebæ
processus admittat, alijs in alterius processibus conijciatur. quæ perfecte exequuti sumus in libro
de ossibus.

47 *Nisi hominem feces, deinde manu alte in uentrem indita ab interiori parte in exteriorem compellas. quod quidem
mortuo fieri licet, uiuente, nullo pacto. Quorsum igitur hæc scribimus? quoniam nonnulli sibi persuadent se sanasse eos,
quibus uertebra articulis ex toto excedentes in interiorem partem uenerunt. Quamquam nonnulli facillimum existiment
uertebis eo modo luxatis euadere, nihilque opus esse restitueri, sed eas per se restitui. Multi sane ignari sunt, & ob imperi-
tiam lucrum faciunt, uulgo enim suadent, hoc itaque pacto decipiuntur. spinam, quæ in dorso extat, putant esse ipsas uerte-
bras, nam singula tactu ibi rotunda sentiuntur: neque intelligunt hæc ossa a uertebis procedere (de quibus paulo supra
tractauimus) ipsas uero uertebas multo magis in priorem partem sitas esse. Siquidem ex omnibus animalibus homo pro magni-
tudine uentris habet angustissimam a posteriori parte in priorem præcipue ad thoracem. Ergo, ubi aliquid ex ijs ossibus, quæ
ualde excedunt, cominatur, siue unū siue plura, is locus humilior sit, quàm qui hinc est, atque hinc. ac propterea errant pu-
tantes uertebas in interiorem partem procidisse. quos item fallit habitus eorum, qui iusti sunt. nam, si curuari uelint, dor-
sus, cū qua parte percussi sunt, cutis tēdatur, sicque ossis fragmenta carnem magis uulnerent: sin ita figurari, ut spina a poste-
riori parte caua sit, leuantur. cutis enim, qua fractura est, laxior efficitur, & ossa minus uulnerat. quin si ea parte tāgan-
ter,*

Quæ subijcit, plane omnia explicat. quare si quis non percipit, quæ proponuntur, huic non explana-
tione opus est, sed monstratione. quin & commentaria ad eos scribuntur, qui eiusmodi curationes iam
inspexerint. Monui etiam in superioribus, ut, si quis prima lectione non intelligat, quæ ita clare ab Hip-
pocrate scribuntur, iterum & tertio, & sapius diligenti animaduersione relegat, quod, si hoc faciat, quæ
plane ab ipso traduntur, omnino intelliget.

Nam quum e regione ipsius spinæ intentio adhibetur, ab inferiori parte, & iuxta os, quod sacrū appellatur, non est locus,
qui prehendi possit: a superiori iuxta ceruices & caput, est quidem, sed aspectu indecorus, præterquam quod, si corpus ab
hac parte ualentius extendatur, alia quoque noxa afferetur. Expertus aliquando sum utrem non inflatum, quem resupi-
nato homine spinæ, quæ gibba erat, subicci, dein fistula ænea demissa inflaui, sed parum processit. cedebat enim uter, quum
homo bene extendebatur, neque spiritus impellere quidquam poterat, sed alioquin uter prompte labeatur, quum se
pellerent & gibbus spinæ locus & repleti utris tumor: at contra, quum non ualde homo extendebatur, uter ob spiritum in
torem assurgebat, sed homo magis quàm expediret, in priorem partem conuertebatur. De industria autem hæc scripsi.
pulchra enim huiusmodi monumenta sunt eorum, quæ, quum experti sumus, sine effectu inuenimus, & causarum, cur parum
processerint.

Locum, qui prehendi possit $\nu\tau\iota\lambda\alpha\beta\lambda\omega$, quasi $\omega\tau\iota\lambda\alpha\beta\lambda\omega$, & $\omega\tau\iota\lambda\alpha\beta\lambda\omega$ dixit, eo quod obex, & mora sit inie-
ctis laqueis, sic, ut hæreant, qua eminet, & minime decidant. Ab ossæ sacro nullus talis locus est: a supe-
riori parte, quamuis ceruices sint, & caput, homo tamen strangulari uidebitur, si hac parte prehenda-
tur, atque idcirco ea intendendi ratio indecora habebitur, sed & noxam inferet, si laqueus ad gut-
tur delabatur.

Quibuscumque autem uertebrae in interiorē partem conuertuntur, uel quod homo ceciderit, uel quod graue aliquid su-
per ipsum incidit, plerumque nulla uertebra ualde ab alijs recedit. ubi non ualde recedat, siue una, siue plures, hominem nō
precipitat, sicut antea dictum est, cum spina in orbem, non ad angulum peruertatur. his quidem urina, & alius magis sup-
primitur, quàm quibus uertebrae in exteriorē partem conuertuntur, pedesque, & crura tota magis frigescent, atque hæc
magis mortifera sunt, quàm quæ posita sunt, quibus, si euadunt, urina sine uoluntate magis prorumpit, cruraque magis
resoluantur, & torpent. Quod si superior spina in priorem partem conuertatur, uniuersum corpus resoluitur ac torpet.
Machinationem autem nullam habeo, qua spina restitui possit, ubi sic luxatur, quod si nihil proficiat concutiendi modus, qui
per scalam admoetur, uel alia similis curatio, seu extendendi uia, qualis paulo ante dicta est, nullum noui impellendi simul
& extendendi modum, qui id prestare possit, quod asser, ubi spina gibba erat, nam, qui fieri poterit, ut a priori parte per uē-
trem impellatur? Ergo, neque hoc licet, neque tussis, aut sternutamentum uim aliquam habet, qua ad extentionem conferat.
Nihil etiam proficies, si spiritum in uentrem indas, quin, & qui magnas cucurbitula defigunt, ut sursum attrabant uerte-
bras, quæ in interiorē partem exciderunt, summopere aberrant. expellunt enim magis, quàm attrabant, quam rem igno-
rant, qui eas defigunt, nam quo maior cucurbitula est, eo magis spina caua fit, quum a superiori cute urgeatur. Alios item
concutiendi modos præter iam positos adducere possem, quos existimet quis ad uitium magis pertinere, sed eos (ut pote qui-
bus parum confidam) omitto. Illud autem in uniuersum, ut summam dicamus, intelligere oportet, quod, ubi spina in inte-
riorem partem conuertitur, ad interitum egrotantem præcipitat, & infestissima est: ubi in exteriorē, uacat mortis peri-
culo, urinam non supprimit, & plerumque torporem non infert.

De uertebis agens in interiorē partem luxatis, inquit casum asperiorē esse, quàm si in exte-
riorem ferantur, causam esse in aperto dicit. nerui enim omnes, qui a spinæ medulla oriuntur, in interiorē
partem procedunt. Premuntur ergo magis, ubi spina in hanc partem conuertitur, quàm ubi in exte-
riorem. cumque ijs urgentur, quæcunque partes spinæ superinsident. quo fit, ut interdū superior quo-
que pars uescicæ comprimatur, & quæ cum his consortium habent, omnia inflammatione occupentur.
Quamobrem neque uescica urinam, neque alius deiectionem reddit. expellentis enim facultatis, quæ
una ex naturalibus est, uitium est urinam atque aluum supprimit. torporis autem membrorum causa est
neruorum affectus, sed uescica & intestinis affectis, periculum est, ne homo interim decedat, dum tolli-
tur inflammatio, quæ efficit, ut nec aluus, nec urina respondeat. Quemadmodum autem musculus, qui
uescicam adstringit, cū nimium suo munere fungitur, non patitur urinam euadere, ita uerisimile fit affici
musculum ani, quem græci ab astringendo $\sigma\tau\gamma\kappa\tau\eta\rho\alpha$ nominarunt.

Quum nec alui itinera distendat, nec prohibeat, quo minus facilem exitum habeant, spina, quum in exteriorē partem
conuertitur, sed quum in interiorē, utrumque hoc efficiat, accedantque alia complura.

Quum proxime proposuerit his urinam & aluum magis supprimit, quàm quibus uertebrae in ex-
teriorē partem conuertuntur, nunc causam adiecit his uerbis, quum nec alui itinera distendat, id est,
exitum eorum, quæ per uescicam & per anum expelluntur. Distendi autem partes, per quas hæc ferun-
tur, & a compressionē uertebrae, & a consortio, quod cū neruis habent, a ratione minime abhorret.

Multo autem pluribus crura, & brachia resoluantur, corpus torpet, urina supprimitur, quibus uertebrae nec in exte-
riorem partem, nec in interiorē exciderint, sed concussa uehementer fuerint, manentes e regione spinæ. quibus spina depra-
uatur, minus hæc patiuntur.

Vt deprauationē exprimat, mutuatur $\nu\beta\omega\mu\alpha$ uocabulum tanquam generale, agens de uertebis, quo
modocunque suo loco motis. uniuersa autem oratio clara est. uenit enim ad quartū genus uitiorū spi-
næ, quod

Anæ, quod græci a concutiendo $\sigma\sigma\tau\iota\upsilon$ appellant. Id autem est, quum uertebrae spinæ compago uni-
uersa dimouetur, periculumque est, ne conuellatur atteraturque spina uehementer concussa, quod ma-
lum ipse testatur multo deterius esse, quàm, spina non concussa uertebrae peruertantur. In sequentibus
ad costas pergit, quibus abruptis huiusmodi quidpiam accidit.

De fractura costarum.

54 Multa quoque alia in medicinali arte quis inspiciet, quorum, quæ uehementia sunt, quum morbi momentum omne in se
contineant, non nocent: quæ leniorem offensam afferunt, mala concitant diuturna, & reliquum corpus plurimum afficiunt.

Locutus de uitio, sub quo spina concutitur, uertebis nullo modo sua sede excedentibus, subijcit
multa in medicina leuiora esse re uera, quanquam grauiora uidentur. multa. n. quæ minus afficiunt par-
tes cum uitio loco consortium habentes, ut, quæ nullam ex præcipitis partibus lædant, sed in se mor-
bi momentum habeant, minus molesta sunt, quamuis grauiora uideantur. In sequentibus gratia exem-
pli de costarum affectibus meminit, indicans eorum alios graues apparere, alios esse.

55 B Quin & costis abruptis tale quidpiam accidit. quibus enim costa una, uel plures abruptuntur, sicut permultis abrup-
pi uidemus, si comminuta ossa, neque in interiorē partem compellantur, neque in superiorē, pauci adhuc febriuntur:
sed neque multi etiam sanguinem spuerunt, nec multis item contractum est pus in thorace, aut linamentis opus fuit, aut uitia-
tum os est. uictus autem quibus idoneus est.

Ex propofita oratione, quæ longa est, non parum intelligi potest orationis modum ad facilitatē con-
ducere. Nos priorem partem supra attigimus, quam Hippocrates longius labens obscuram fecit, pau-
cis autē ita loqui potuit. Vbi costa abruptitur, si fractura simplex & sola sit, casus quidem asperior ui-
detur, licet leuior sit, quàm ubi atteritur. celerrime enim curatur, & sine periculo, sed absque fractura,
ubi caro circa costas atteratur, in maximo interdum periculo reuoluuntur, qui sic affecti sunt. Caput
quidē orationis huiusmodi est, singula autē deinceps uideamus. Si primam partem huius orationis pau-
cis Hippocrates explicasset, quemadmodum ego, quum dixi, ubi sola & simplex costarum fractura sit,
aperitius scripsisset. uerum ipse, quasi exponens ait, Si ossa abrupta, neque in interiorē partem cōpel-
lantur: uocauit autem interiorē partem interius spacium thoracis, in quod erumpere os abruptum,
per se non potest, nisi nudetur a tota carne superiecta, nisi item scindatur membrana, quæ costas cin-
git. per hæc igitur simplicem fracturam indicauit: deinceps notauit casus leuitatem, quum ait, paucos
C febriunt, raros item sanguinem expuisse. aut pus in interiori thoracis regione contraxisse, raroque
opus fuisse linamentis, uel costarum os uitiatum fuisse, & idcirco abunde esse uictus rationem. quāuis
hanc ipse (ut didicisti) ubique $\sigma\sigma\tau\iota\lambda\omega$ nominat, eam, quæ exquisitæ contraria est, significans. Propofitæ
igitur partis orationis uniuersus sensus huiusmodi est. ad reliqua igitur pergamus.

56 Quin, & ubi continens febris non inuadat, dexterior est inedia, quàm cibis, & dolorem febre, ac tussim magis concitat:
uenter enim modice repletus costas dirigit, quas inedia suspendit, at ubi suspendantur, dolorem inferunt.

Tumor uentris costas fulcit. Quare, ubi hæc rumpuntur, qui magis uentricosi sunt, minus dolent:
quibus gracilis uenter est & contractus, dolore magis uexantur, quum costas sentiant sine fulcro su-
spensas. Quod si continens febris hominem occupet, inedia uti debet (quod ipse significauit uerbo
 $\kappa\epsilon\iota\tau\epsilon\sigma\gamma\gamma\epsilon\upsilon$) quoniam magis læditur a cibo, quàm a costis non fulctis. At si nulla febris sit, expedit eate-
nus cibum sumere, ut uenter in eum tumorem assurgat, ut costis sedes sit, ac fulcimentum citra offensæ
partis compressionem.

57 Ab exteriori parte uincire quouis modo satis est: tantum cerato, pannis, fasciisque leniter adstrictis debemus æquale
uinculum reddere, aut etiam lanæ aliquid superinjicere. Conseruet autem costa uiginti diebus, in huiusmodi enim ossibus ci-
cto callus increfcit.

Vinciendi modum, quemuis $\sigma\sigma\tau\iota\lambda\omega$ uocat, quemadmodum & uictum, qui contrarius est ei, qui sum-
ma diligentia adhibetur.

58 At carne circa costas detrita, quod homo percutiatur, cadat, re aliqua urgeatur, aut alio tali modo, multi iam mul-
tum sanguinem expuerunt.

In memoria habendus est hic sermo propter eos, qui existimant in lateris dolore necessarium esse,
aliqua ex fibris pulmonis afficiatur. nam, quum proximus sit lateri inflammato, afferunt aliquid ad
eum transmitti ex tenui sanguine, qui in inflammatione subsistit. pulmone ergo nihil uiolato, sed
costa affecta, quosdam ait sanguinem expuere. quo pacto autem hoc fiat, licet per ocium requi-
rere. Nos sane quæstionem hanc perpendimus in his, quæ scripsimus in librum Erasistrati de san-
guinis sputo: nunc illud duntaxat intellexisse abunde est, quosdam sine uitio pulmonis sanguinem
spuere, propterea, quod morbus circa costas uertetur. Vidistis sæpe, & in alijs inuiolata cute, quæ
fracturam tegit effundi cruorem, sic, ut fascias impleat, quamuis cutis membrorum densior multo
sit, quàm membrana, quæ costas amplectitur. Quare nihil mirum est, si sanguis per hanc ab affecta co-
sta in interiorē regionē ducatur, dein protinus in ipsa expiratione in asperam arteriam, quæ in pul-
monem distributa est, transferatur, quemadmodum in ijs uidemus, quibus membrana hæc uulnera-

tur. quicquid enim per uulnus in thoracem instillaueris, per os cōtinuo reddetur. quam rem, quum Erasistratus ignorasset, absurda scripsit in libro de sanguinis sputo. sed qua in re decipiatur, eius scripta de me audientes sēpenumero didicistis.

Vena enim & arteria, quæ per id, quod est inter costas, intendunt, & nerui, ex ijs, quæ in corpore præstantissima sunt, oriuntur. Multi igitur sæpe tussi, tuberculis, pure in thorace collecto oppressi sunt, & ad id uenerunt, ut linamentis egerent, costaque ritiaretur: sed & quibus nihil tale superuenit, carne circa costas attrita, tardius dolore liberantur, quam quibus perfracta costa est, atque in eiusmodi casu dolor sæpius locum repetit. Verum nonnulli longe magis hæc mala contemunt, quam si abrupta costa esset.

Arterias & uenas ἀρτηρίας uocauit, quod autem est inter ossa singularum costarum λαπαράν dixit, qua parte musculi sunt, qui, quum medijs costis interiecti sint, μεσοσπλεύριοι græce nominantur. neruos uero appellauit τόνους. Oriri autem ait hæc omnia ab ijs, quæ præstantissima sunt, quoniam in iugum harū uenarum, perinde atque artēriarum est in uicinia cordis: neruorum autem ad spinæ medullam, quæ ad thoracem est, quibus aliquid cognationis est, cum alio pari neruorum, qui a cerebro proficiuntur. Quæ deinde adscribit euidentissima sunt ijs, qui meminerint, quæ prodita sunt in prioribus commentarijs.

Sed & curatione egent magis exquisita, si sapiant. conuenit enim inedia extenuari, corpore quàm maxime conquiescere, abstinere a uenere.

Exquisitiorem ubique appellat σκεδρο τέραν, cui contraria est simplex & quæuis, quā φούλιω nominat.

Item ab esculentis pinguis, & fauces exasperantibus, ac tussim mouentibus, & ab ijs, quæ ualentissima sunt materia.

Esculenta, quæ fauces exasperando tussim mouent, κερχιδόν nuncupat. huiusmodi autem sunt pinguis, acuta, atque acria. ualentissima materiæ intelligit, quæ ægre concoquuntur. In exemplaribus autem magis idoneis, uerbi κερχιδέων secunda syllaba scribitur per ν, ducto uocabulo a milio, quod Iones κέρχρον appellant. id accidit, ubi in faucibus aspera quædam milij modo exigua sentiuntur. Quod autem in superioribus dixit, de ijs, quibus circa pulmonem tubercula sunt, diuturna, quæ ægre ad maturitatem perueniunt, & spiritus redditur, cum sono. κερχιδέων absque ν, scribitur. ducitur autē a uerbo κέρχην, quod sonum notat, qui, uel angustia loci, quo spiritus redditur, uel humoris multitudine accidit, plerunque tamen utroque concurrente, quem spiritum nonnulli δασέα, id est, asperum uocant. sed qua de causa abstinere hominem uelit ab esculentis tussim mouentibus manifestum est, quum affectæ partes omnes quietem postulent, atque idcirco silentium rursus imperat: manifestum item est cur caueri uoluerit ea, quæ uehementer dimouent uniuersum corpus. quandoquidem cum toto pars etiam dimouetur.

Ad hæc uenam secare in cubito conuenit, & quàm maxime silentium habere, inducereque super sedem attritam panos non multiplices, sed complures, & multo latiores quàm sit attritus locus, cerati inunctione adhibita, linteisque latis ac fascijs uel latis, & mollibus alligare, modiceque adstringere, ita, ut qui deligatus est, dicat sentire se uinculum non ualde adstrictum, neque item laxum. inde autem ordiri debet, ubi locus est attritus, ibique maxime insidere.

Meminisse huius loci oportet aduersus eos, qui existimant uenam solummodo secandam esse, ubi ea concurrunt, quæ multitudinem denūciat. E quorum numero est Menodotus Empiricus. ostendimus autem in opere de uenæ sectione, & in eo, quod de multitudine scripsimus, falsam esse eiusmodi opinionem, quæ præter alia multa, uel ex eo rejicitur, quod, ubi quædam partes eiusmodi plagas acceperint, medici ad uenæ sectionem non fugiunt, quanquam, qui icti sunt, multitudine non tentantur, eo quod, nisi ijs sanguis detrahatur, maximæ inflammationes oriuntur; quod, cum euenit, alia in sequuntur, quæ morbo accidere solent.

Iniciendum uero uinculum medium est, & in utramque partem attrahendum, ne cuius circa costas in alterutram partē inclinet, sed sine inclinatione seruetur. deligandum autem, uel singulis diebus uel tertio quoque die. satius item est alium mollire leui aliquo medicamento, quod deiectionem citet: ac decem diebus media uiti, dein corpus reficere & implere.

Cutis superiecta costis plerisque laxa est, præsertim, si quo tempore homo plagam acceperit, plenior non fuerit. his ergo ait, magis quàm alijs opus esse fascijs. quæ mediæ primū inijciantur. nam cutis peruertitur, si ab uno capite fascia ordiatur. quod si, ut cautior sis, crassos quoque ita alliges, nihil lædes: præcipue ubi regio prope alam atteratur, ibi enim cutis semper laxa est.

Ad hæc dum offensus inedia uitiur, arctius alligandus est: ubi plenior uictu, laxius. Quod si ab initio sanguinem expuat, quadragesima diebus habenda cura, alligandumque est: si sanguinem non expuat, fere viginti abunde sunt. conijcere autem tempus ex uiti casu oportet.

Commune hoc est omnibus fracturis, quod una cum multis alijs, quæ hic ab ipso traduntur, ante etiam exposui, quum librum de fracturis explanarem. Ea igitur magis sunt uobis in memoriam reuocanda, quàm sæpius a me repetenda.

Quicumque autem rem parui fecerint ob huiusmodi ictum, sub quo atteruntur, quæ circa costas sunt, quamuis in aliud malum deterius non incidant, carnem tamen magis mucosam habent in loco attrito, quàm prius. At, ubi talis relinquitur, nec curatione ad bonum habitum restituitur, res peior est, si mucosa circa os ipsum relinquatur, quum caro non amplius similiter os attingat, & ipsum os morbis opportunius reddatur, ob eiusmodi autem causas ossa multis uitiatur, quod malum diutius extrahitur.

Mucosum

A Mucosum humorem appellare consuevit glutinosum & album, qui colligitur in partibus exangui- bus, ut in osse, & cartilagine, ubi ipsorum natura recte concoquere alimentum non possit. relinquit enim quasi quoddam semicoctum, quemadmodum relinquunt infirmæ oculorum membranæ pituitam crassorem, quæ μύμιν græce nominatur. uis autem imbecillior redditur, uel ob suam temperationem immoderatam, uel ob multitudinem concurrentis humoris, quod etiam euenit in tumoribus præter naturam. cetera omnia orationis huius clara sunt.

66 Quod si non, quæ iuxta os sunt, sed ipsa caro mucosa fiat, nihilominus subinde morbus & dolor reuertit. si quis corpore laborauerit. quocirca dare uinculum expedit, & bonum, & ualde accommodatum, donec siccetur, disentiaturque sanguis in attrito loco suffusus, & caro integra ibi augetur, augetur autem ossis caro.

Caro & quælibet pars, sanguinem habens non per se mucosa fit: id enim, quod proprie in ipsis superat, tale est, quale in fluxu, atque in deiectionibus ob iecinoris imbecillitatem conspicitur. Quocirca, ubi ossa, cartilago, membranæ læduntur, mucosus humor sæpe contrahitur: carne affecta raro, idque uel propter consortium, quod hæc habet cum eiusmodi partibus. uel propter humorem copiose defluentem, ubi mucosus succus, aut pituita in ea contrahitur. constat autem eiusmodi succum maximo negotio excerni, eo quod nec per fusionem, cataplasmate, aut medicamentis euocari, digerique possit: neque alio præsidio educi, nisi ex toto antea tenuetur, atque in uapores resoluatur. Ergo, quia succus glutinosus in uapores soluendus est, idcirco ægre mouetur. ubi uero tale aliquid superans relinquitur, leui de causa pars affligitur, cum ob infirmitatem quidquid in reliquo corpore qualitate, uel modo superans collectum fuerit, prompte recipiat.

67 Quibus autem neglectus morbus inueterauerit, & locum dolor exercent, caroque mucosa sit, his ferramentum candens medicina optima est. quod si caro ipsa mucosa sit, adurere conuenit usque ad os, ea obseruatione, ne hoc ipsum calefiat: ubi inter costas hæc fuerit, neque sic, in summo conuenit adurere. cauendum tamen est, ne candens ferramentum penetret usque ad partem internam. ubi sedes iuxta os attrita esse uideatur, sed recens casus sit, neque os adhuc uitiatum fuerit, si exiguum uitiatum sit, ita urere conuenit, sicut dictum est: si oblongum sit, quod in osse attollitur, pluribus in locis adurere expedit. De costis autem uitiatis dicemus, simulatque de ijs tractabimus, ad quorum curationem linamentis est opus.

Mucus glutinosus cum dissipari per medicamenta non potest, reliqua curatio est adurere, quæ quo pacto admouenda sit, aperte declarauit.

De femore ex coxa prolapsa.

C

68 Quod si femoris articulus e coxa prorumpat. prorumpit autem in quatuor partes, sapissime in internam, deinde in externam, in priorem & posteriorem excidit quidem, sed raro.

1. l. 5. t. 1. p. 891. A

Qui coxæ cauum inspexerit, non est, quod desideret causam a me doceri, quamobrem in internam partem sæpius moueatur, deinde in externam. quum inuicem caui, non sit omnibus partibus æquale: & articulus, qua parte ora humilior est, facilius elabatur.

69

Ubi ergo in internam partem uenit, crus longius est, si cum altero conferatur, idque iure duplici de causa. ossi enim, quod a coxa sursum procedit ad posteriorem femoris caput inhaeret, cernixque articulo cauo sustinetur, rursus ab exteriori parte clunis cauus apparet, ut pote quum femoris caput in internam partem exciderit.

Orationem hanc fere uniuersam initio orsus ipse ita euidenter adscripsit, ut nemo loqui possit euidentius: sed & eorum, quæ tradit, causas etiam adiecit. Quare quod sæpius dicere consueuimus, nunc etiam adducemus, si quis consideret, quæ proponuntur, ea, si non ubi primo, saltem ubi secundo, uel certe tertio legerit, percipiet.

70

Extremum rursus femur iuxta genu spectare cogitur in partē externam, similiter crus & pes. Ergo, quum pes in externam partem conuertitur, imperitus medicus, quum hoc alterum confert, non hunc cum sano, atque idcirco crus læsum multo longius uidetur, quàm integrum.

D

Hoc etiā communiter pertinere ad omnia ossa luxata antea quoque demonstraui, quum altera extremitas spectet semper in contrariam partem, atque ea, quæ prolapsa est. Nunc igitur femoris capite in internam partē prolapsa, altera extremitas, quæ ad genu est, merito in externam conuertitur. Multisque alijs modis error in his accidit.

71

Errorum παραουόσιον dixit, quo uocabulo consuevit Hippocratem appellare non quemlibet errorem, sed eum, qui uero proximus est, & ea de causa probabilis, supra quoque indicauimus. Errant ergo nunc, quatenus in conferendo affectam partem cum integra in naturali habitu decipiuntur. debuerunt enim integrum cruri recto statu extento, quod uitiatum est comparare, sed contrarium faciunt, integrum enim æstimant ad exemplum uitiati.

72

Quin, nec ad inguen flectere crus possunt, similiter atque ab integra parte. Adde, quod femoris caput, si contingatur, inter anum & naturale prominens sentitur. ex his itaque indicijs colligitur in internam partem femur uenisse.

Flectunt quidem, sed cum dolore, ac minus perfecte. cuius rei causa sunt posterioris partis musculi illi, qui femur inflectunt, oppositi. quod donec ex toto femur curuetur, sine dolore non sequuntur. quoniam, ubi sic femur exciderit in maximo flexu singuli plurimum præter naturam extenduntur.

Quibus ergo articulus prolapsus fuerit, neque repositus sit, sed reponi non potuerit, neglectusque sit, dum ingrediuntur, E 73
crus circumagunt, perinde ac bones, plurimumque integro pede nituntur.

Quum uitiatum crus longius reddatur femore ita prolapsa, necesse est hominem bouis modo ingredi. ille siquidem coxæ articulum laxiorem habet, sicut ipse supra in principio huius operis testatur. fortasse autem non oportuit laxiorem duntaxat articulum causari, sed mouentium quoque musculorum imbecillitatem. nam, si ualidi fuissent, facile utique commissuram curuassent, quo facto non necesse esset crus in exterioriorem partem circumagere. ambulamus enim utrumque crus in uicem sistentes, mouentesque, ubi enim sinistrum sistimus, tunc dextrum ex posteriori parte in priorem agimus, quod ubi in priori parte stabiliuimus, alterum rursus a posteriori parte in priorem transferimus, sicque rursus hoc in priori parte sistentes ad dextrum mouendum reuertimur, altero crure recto humi innixio, altero, quod mouetur, excitato. Quod si crura nec ad inguen, nec ad genu curuarentur, cogeremur prorsus utrumque transferre ligni modo, aliquantisper altius excitantes, & circumagentes: at quum possint ad utramque commissuram curuari modis inter se contrarijs, qui tamen cruri toti aptissimi sunt, ambulamus, hæc neque circumagentes, neque tanquam ligna excitantes. quoniam commissura, quæ ad inguen est, attollit femur in partem priorem, quæ ad genu id, quod inter ipsos & talum est, in posteriorem. Quare crus, quod transfertur, si longius esset, quàm quod humi infistit, nihil oporteret in exterioriorem partem circumagere, modo haberet idoneos musculos, qui celeriter flectere utramque commissuram possent: sed, quum ob imbecillitatem flectere prompte nequeant, & ob dolorem recusent, superest, ut in orbem circumagant, quum infirmi ac dolentes musculi nihil excitare sublimè possint, quod ligni exemplo nequeat curuari. Hac igitur de causa, magis quàm quod crus longius redditum sit, circumagi in orbem, dum homo ingreditur, euidenter intelliges, de exemplo, quod ipse Hippocrates adijcit. in sequentibus enim ait, Quandoquidem quicumque ulcus habent in pede, aut crure, non ita possunt crure uti ad ambulandum, & pueri quoque ita inambulant: his enim licet crus longius non reddatur, accidit, ut ita ambulent ob superuenientem dolorem, ubi commissuras flectant, præcipue circa inguen & circa genu, ac tertio, eam, quæ ad talos est, cum necesse sit iuxta commissuram hanc, extremum crus finem in ingressu euadere, & sublimen ferre pedem uniuersum. nam, nisi hoc fiat, offenderet, ac potissimum in solo inæquali.

Cogunturque regionem iuxta eius partis ilia, & iuxta articulum prolapsum, cauam ostendere & obliquam.

Necesse habent ita figurari, non ubi crus integrum sistentes moueant quod luxatum est, & in orbem transferunt: sed, ubi uitiatum innixi, quod integrum est, transferunt. nam, quod uitiatum est, superpositi corporis fulcrum esse non potest, erectum, sicut quando naturaliter se habebat ad rectam lineam solo hærens, sed obliquum, ita, ut ab inguine in exterioriorem partem conuertatur, in quam etiam inclinant id corporis, quod e regione est affecti cruris, quum periculum sit, ne in contrariam cadant. quo fit, ut corpus circa ilia prehendant. ilia autem uocat *νευρά*, eam regionem intelligens, quæ est inter ossa coxarum, & costas nothas, quæ omnino sine osse est. sed, quum neque sic uitiatum crus ferre corpus possit, & propter imbecillitatem, & propter habitum, ope indiget, quam afferunt nonnulli ægrotautes, qui re ipsa docti affectum crus manu fulciunt, qua maxime opus est, ab exteriori parte femoris insidente. quæ res, quum eos cogat spectare in regionem cruris affecti, eius partis ilia obliqua magis reddit, quæ si crure etiam in exterioriorem partem non conuerso, ita figurentur, caua uidebuntur.

Clunem uero integri lateris necesse est ab exteriori parte rotundum esse. si quis enim ambularet pede integri cruris in exterioriorem partem conuerso, reliquum corpus a uitiatum crure ferri utique cogeret, a quo sustineri minime posset. nam quo pacto? necesse igitur est hominem ambulare integri cruris pede in interioriorem partem conuerso, non in exterioriorem. sic enim integrum crus, & partem suam, & eam, quæ ad uitiatum pertinet, maxime feret.

Explicandi ordine permutato paulo obscurior fit: conuenientem uero ordinem seruasset, si ita scripsisset, sicut ego nunc. Clunem uero integri lateris necesse est ab exteriori parte rotundum esse, eo quod homo inambulet crure hoc in interioriorem partem spectante. nam, si in exteriori spectaret, reliquum corpus uitiatum crure ferri utique cogeret, quod fieri minime potest. siquidem hoc modo integri crus (ut dictum est) maxime corpus fert, scilicet quando homo ambulat integro pede in interioriorem partem conuerso. sic enim corpus totum ita sustineri ab ipso poterit, ut nequeat facile peruerti.

At quum regio iuxta ilia eius partis, & iuxta articulum sinuetur, parui apparent, & a latere coguntur ligno imitti ab integro crure. ea enim parte indigent aliqua res, quæ obiecta resistat. in hanc enim clunes conuertuntur, & ab eadē onus corporis sustinetur.

Quia uitiatum crus corporis partem sibi superiectam ferre nequit, propterea integro toto maxime in interioriorem partem compulso nituntur, & in id spectant corpore uniuerso. Euenit igitur, ut in alteram partem inclinati in periculo sint, ne cadant in eam partem, quæ uitiatæ contraria est. quemadmodum igitur, cum uitiatum cruri innixi sanum transferunt ad priorem partem, uitiatum manu fulciunt: ita, quum periculum sit, ne conuersi in integrum grauiter in terram cadant, ad baculi præsidium confugiunt.

Coguntur

77 A Coguntur item inclinari. necesse enim habent manu, quæ e regione affecti cruris est, a latere femur fulcire, quoniam, ubi transferenda crura sunt, non potest, quod uitiatum est ferre corpus, nisi contineatur, deorsumque urgeatur.

Rursus hic etiam obscurus fuit, quum non præfatus sit pergere se ad alteram partem ambulationis. hætenus enim de ea parte tractauit, in qua crus, quod naturaliter habet, humi consistit, affectum in priorem partem fertur: nunc agit de altera, in qua affecto cruri innixus, sanum transfert, de qua parte ambulationis paulo supra tractatum est.

78 His itaque modis figurari necesse est eos, quibus articulus in interioriorem partem clapsus, reconditus non fuerit, homine nullum consilium capiente quomodo aptissime figuretur, sed calamitate ipsa edocto, ex his figurandi modis, qui dantur, eum eligere, qui sit commodissimus. quandoquidem quicumque ulcus habent in pede, aut crure, non ita uti crure possunt ad ambulandum, & pueri quoque ita ambulant. ingrediuntur enim affecto crure in exterioriorem partem conuerso.

Quum non uno tantum, sed duplici statu in ingressu utantur, qui sic affecti sunt, merito dixit: His itaque modis figurari: unus quidem status est, cum femur manu fulciunt: alter, quum integro cruri innixi in id toti inclinantur, atque idcirco baculo egent, quo fit, ut in contrarias partes corpus inclinēt, modo in dextram, ubi dextro pede infistunt, modo in alteram, ubi altero. hi quoque magis indecore ambulant, quàm quibus femur coxa excidens in exterioriorem partem prorupit, quos in sequentibus persequetur.

79 Duo autem lucrantur, duobus enim indigent. nam corpus in ingressu non aequè fertur eo crure, quod in exterioriorem partem conuertitur, atque eo, quod in interioriorem, quum onus non sit e regione illius, sed multo magis huius, e cuius regione in ambulando & cruribus transferendis onus collocatur. Præterea, si ita figurentur, ut affectum crus spectet in partem exterioriorem: quod integrum est, in interiori, integrum uicem alterius, quàm citissime subibit. Quod ad propositum attinet, magni momenti est inuenire statum corpori commodissimum.

Ubi læsum crus in exterioriorem partem circumagunt, & integro spectante in interioriorem, nituntur, duplex sibi lucrum comparant. Siquidem quod læsum est, nec toto corpore superiori oneratur, nec diu subseruit, cum quod integrum est paulum interualli moueatur. nam, si diligēter intueri tempus uolueris, quo crus utrumque subseruit, non modo duplum, sed & triplum reperies. per breuissimum enim spatium celeriterque recta duntaxat integrum crus fertur: per multum tardeque, quod affectum est. siquidem conspicuum est, quanto longior sit ambulatio in orbem, quàm quæ recta est, quamuis utraque ipsam finibus terminetur.

80 C His autem, qui nondum perfecte increuerunt, si excidens non recondatur, breuius redditur femur, crus, & pes. neque enim ossa, similiter in longitudinem augentur, sed breuiora fiunt, femur præsertim.

Minus ait reddi crus totū, quibus nondū auctis, femur luxatum relinquatur. quod (ut in superioribus ostendimus) omnium quoque articularum commune est. Communis autem rei nunc causam assignat quemadmodum solitus est. semel enim, ubi aliquod singularium tractat, eius meminit, quod commune est. hæc igitur de causa inquit crus his non augeri, neque aliam partem quod articulus loco motus sit: partim, quod nequeat suo munere fungi. Ego autem in superioribus retuli ocium causam esse, cur partes neque augeantur, neque alantur, quæ ambo eueniunt articulo luxato. quare nō uideo quo pacto Hippocrates luxatum articulum causatus, ocium subijciat. luxata enim non possunt primo prohibere, quo minus partes alantur, sed intercedente uenarum & arteriarum deprauatione, atque ocio.

81 Crus item uniuersam sine carne, & sine musculis efficitur, ad hæc effeminatum, tenuiusque. partim quod articulus loco motus sit: partim quod nequeat suo munere fungi, quum naturalem statum non retineat.

Partes quibus musculorum natura continetur, caro sunt, ut in musculis incidendis sæpe uidemus, dum duo esse eorum principia demonstrarem, quæ sensu comprehenduntur, nempe fibras neruosas, & carnem super ipsas spissatā. Ergo, ubi quis exercitatione, & frictione robustior euadat, fibræ melius aluntur, caro gracilior fit, sed firmior. ignauis contrarium fere accidit, graciles enim fibræ sunt: at caro admodum quidem abundat, sed ob humorem mollis est. eiuusmodi enim carne cæcus, qui adhuc concrescit, repræsentatur: sed carne eorum, qui exercentur, ille, qui iam spissatus est. quocirca his musculi puri neruosi, & proprijs finibus circumscripti conspiciuntur: in exercitatis uero molles, & carnosus apparent, ac uel nullo modo, uel uix circumscripti. quibus propterea sine carne crus reddi Hippocrates assērit, sed quum hoc quoque fieri ex multa exercitatione intelligeret, ubi dixit, sine carne, proxime subiecit, sine musculis, quasi musculis non circumscriptis a finibus, qui sensu comprehenduntur. nullus siquidem ex ipsis musculis ex toto corrumpitur, sed, sicut corpus sine uenis dicimus, ubi uenæ non apparēt, ita sine musculis, cum musculorum fines penitus delitescunt. Ad hæc, quum clarius ostendere uellet, in his cuiusmodi forma cruris sequatur, adiecit effeminatum, hoc est madens, molle, non adstrictum, sed laxum, quales sunt fœminæ, de quarū carne conuenienter hæc omnia dici possent, a quibus translatione usus mutuatur uerbum, effeminatū. Adijungit autem in extrema oratione, tenuius, indicans partes eius oēs extenuari, quæ in principio dixerat his uerbis, breuius reddi. nā quæ ait, sine carne, ad solā carnis carentiam refertur: quod uero dicit breuius reddi crus, ad partes omnes, quæ breuiore redduntur.

Namque

Namque usus aliquis id, quod ualde effœminatum est, confirmat, soluit etiam aliquid ex eo: quod augeri membrum in **E** 82
longitudinem prohibebat. potissimum autem leduntur, quibus scunque, dum in utero sunt, hic articulus elabatur: deinde
quibus id accidit, dum in ætate sunt admodum tenera, minime, quum iam robusti sunt. Qua ratione autem ingrediantur,
qui robusti sunt, iam ostendimus.

Verbum aliquis, μετέτερος dixit, quod apud Iones nihil amplius sibi uelle, quàm quod nobis dici-
tur ἕτερος, id est alter, licet ex Herodoto colligere. uti enim eo frequenter, sicut & uerbo μετέτερος
quo significat, id, quod nos uocabulo τινός, id est aliqui: sed & nunc quoque μετέτερος, tale quidpiam
sonat. præfatus enim ob ignauiam crus ipsi minui, ne quis fortasse rem minus bene accipiens existi-
met quemlibet partium motum efficere, ut alantur, afferit non omnem, sed quendam hoc præstare,
nempe moderatum, sicut cetera omnia in uniuerso uictu salubri. quod ipse, & alibi, & in uno capite in
sexto de morbis uulgaribus testatur, cum inquit, labor, cibus, potus, somnus, uenus, omnia
moderata.

Quos tenera ætate calamitas hæc inuasit, plerique in dirigendo corpore negligentes sunt, maleque super integrum crus **E** 83
circumuoluuntur, manu, quæ e regione eius est, deorsum urgentes. negligentes item nonnulli sunt in recte ambulando, qui-
bus postquam ætas induruit, hoc uitium accidit. Sed, qui tenera ætate huiusmodi calamitatem experiuntur, si recte educen-
tur, integro crure recte inambulant, baculum tamen alæ, quæ integro cruri respondent, subiiciunt: nonnulli baculum ad
urumque brachium admovent, uitiatum uero crus suspensum habent.

Quum homo ætate iam robusta eiusmodi calamitatem experitur, crure uti potest, quanquam claudi-
cante: paruulis pueris (qui, quamuis crura naturaliter haberent, quoniam ijs pacto uti possent?) super-
uenit ignauia quædam circa membri actiones, atque ea de causa καταβλακυσίῳ ὁρθῶσαι, id est, in dirigen-
do corpore negligentes sunt, atque ignaui. At quid mirum, si ambulantes pueri recte claudicare non
student, quando ij, qui iam robusti sunt, non sustinent interdum claudicare, sed (ut ipse dixit) super
integrum crus circumuoluuntur? manifeste autem aperuit modum motionis ipsorum uerbo, cir-
cumuoluuntur.

Et autem facilius agunt, quo affectum crus breuius habent.

Facilius agentes appellat eos, qui promptius ingrediuntur, quod contingit, ubi uitiatum crus bre-
uius habent. non enim coguntur id circumagere, quemadmodum, qui ætate firma sunt, quum luxa-
tus articulus non reponitur, quibus crus ob prolapsum articulum longius efficitur, cogunturque (ut
ipse antea indicauit) ipsum, dum ambulant, in orbem circumferre.

Atque integro crure nihilominus ualent, quàm si utrumque integrum esset.

Merito hoc adiungit, iure siquidem integro crure utuntur, æque ac si utrumque integrum esset, ut **G** 85
quod eundem usum præstet, atque ubi utrumque integrum erat, similiter nutriatur, & robustum sit.

Iam uero his omnibus caro cruris effœminatur, plerumque autem magis ab exteriori parte, quàm ab interiori. nonnulli **E** 86
autem ferunt Amazonas suis maribus protinus infantibus articulos sua sede expellere, alias ad coxas, ad genu alias, ut
claudi fiant, ne scilicet mares seminis insidantur, sed operarum loco sint, & sutoriam, fabrilem alias uel sedentarias artes
exerceant. Quæ uera necne sint, ignoro: sed hæc sequi certo scio, si, dum infantes sunt, articuli expellantur.

Omnibus ait effœminari carnem ab exteriori parte, magis quàm ab interiori, ubi in interiorem par-
tem prorumpat. quandoquidem ea pars magis in ocio est: nam femoris caput ab interiori parte, licet
præter naturam moueatur, mouetur tamen aliquantum, ubi femoris caput interiori parte continet.

In coxis quidem multum refert, in interiorem ne partem articulus excidat, an in exteriorem: in genu refert quidem, sed **H** 87
minus. suus uero claudicandi modus utriusque est. nam quibus in exteriorem procidit, uari magis fiunt: minus autem recti
stant, quibus in interiorem partem luxatur, similiter, ubi circa talos articulus prorumpat, siquidem in exteriorem partem,
uari fiunt, sed stare queunt: si in interiorem, ualgi, & stare minus possunt.

Varos dixit ὀλλῶς, quo nomine quidam significari uolunt deprauationem quamlibet, generale ip-
sum existimantes: alij, eam solummodo, sub qua membrum in exteriorem partem conuertitur, in quo
casu necesse est extremum eius, pedem scilicet, in interiorem partem spectare. quæ res non mediocri-
ter ad id confert, ut pes firmiter insistat, ita, ut ij, qui naturaliter curuis sunt cruribus (βαυτοὶ aut ποικῶι græ-
ce nominantur) firmiter pedibus insidant, & maiori negotio subuertantur, quàm ij, qui recta penitus
habent crura. id uel ex Archilocho patet, quum inquit,

Magnum ducem, & diuaricantem haud diligo:

Sed paruus is sit, atque tortus cruribus:

Aptus stabiliter, corde plenus, ingredi.

Verum curiosa inquisitio significationis uerbi ὀλλῶς, nihil ad præsentem locum confert. ex ipsa enim ora-
tione ita planum fit, ut Hippocrates nullo modo obscurus esse uideatur. Ergo quibus in exteriorē par-
tem articulus procidit, stare magis posse affirmat, quàm quibus in interiorem uenit. nam quibus coxæ
articulus in exteriorem partem excidit, pes e regione totius corporis collocatur: recedit autem a situ,
qui

A quæ regione est, ubi articulus in interiorē partem conuertitur. constat autem omnes homines, qui
naturaliter ualgi sunt, deterius stare, neque posse celeriter currere, tum paruo momento, ac leui de
causa cadere. Hoc igitur rerum discrimen in coxa maximum est, deinde in genu, tertio ad talos. cō-
missuræ enim magnitudinem noxæ quoque magnitudo consequitur. hinc ergo manifestum est eos me-
lius stare, atque ingredi, quibus femoris caput in exteriorē partem prolapsum est, de quo paulo
inferius tractabit.

Ratio autem incrementi ossium hæc est. quibus ad talos crus exciderit, his pedis ossa minimum increfcunt. hæc enim vi-
tio finitima sunt: in crure augmentur, neque multo minus, caro tamen minuitur, sed quibus articulus, qui ad talos est, suo lo-
co manet, ille, qui ad genu, elabatur, his cruris ossa non æque increfcunt, sed breuissima fiunt, ut quæ uitio proxima sunt, at
in pede minuantur quidem, sed non similiter, quemadmodum paulo ante dictum est. quoniam articulus, qui ad pedem est,
inuiolatus seruatur. quod si uti pede liceret, sicut cum uarus est, minus adhuc his minuerentur pedis ossa. quibus uero
coxæ articulus promouetur, his femoris os non pariter increfcit. proxime siquidem uitium attingit, sed integro breuius
euadit: his tamen ossa cruris & pedis etiam, non æque increfcere prohibentur. id autem euenit, propterea quod & femo-
ris articulus, qui cum crure committitur & cruris, qui cum pede, suo loco manet: crus tamen uniuersum his gracilius
redditur. Quod si crure uti possent, ossa magis adhuc augerentur, sicut antea quoque dictum est, femore excepto, &
minus caro minueretur, multo tamen magis quàm in sano crure. huius autem rei indicio sunt illi, quibus humeri luxati,
uel a primo natali die, uel dum increfcunt, priusquam robusti sunt, breuius redduntur, bi humeri os breuius, brachium
uero & manus sanis paulo minora habent ob causas superius dictas. quia humerus læso articulo propior est, idcirco bre-
uius redditur. brachium uero eiusmodi noxæ non similiter cedit, quoniam humeri articulus, qui cum brachio committi-
tur, in pristina sede manet: manus item longius distat a uitio, quàm brachium. Ob propositas igitur causas, quæcumque
ossa uitium attingunt, incremento prohibentur, quæ non attingunt, non prohibentur. Multum autem facit ad bonum ha-
bitum totius brachij labor manus. nam qui humerum iam luxatum breuiorem habent, pleraque ex manuum operibus nõ
minus prestare possunt, manu eius partis, quàm integræ. neq; enim quædam cruribus ita manibus ferendū corpus est,
sed earum opera leuia sunt. propter usum uero ijs, qui luxatum iam humerum breuiorem habent, caro manus, ac bra-
chij non minuitur, sed & humerus inde aliqua parte impletur. Ubi uero in interiorē partem coxæ articulus excidit,
uel in uero matris, uel adhuc infantibus caro magis minuitur, quàm in brachio, ea de causa, quia crure uti non possunt.

Sermo hic, qui sequitur, uniuersus perspicuus est, doctrinæ autem capita huiusmodi habet. Quæ
ad prolapsos articulos propius accedunt, magis incremento prohibentur, emacrescuntque, minus,
quæ longius absunt: femore autem luxato multo magis membrum incremento prohibetur, atque e-
macrescit, si in interiorē partem, quàm si in exteriorē prorumpat. siquidem deterius mouentur,
& claudicant magis. meminit autem eorum, quos γαλιόγκωνας uocat, quo uocabulo retuli apud ip-
sum significari eos, qui ob humeri caput in alam prolapsum, dum adhuc increfcunt, humerum breui-
orem habent. his ait minus lædi brachium totum, quàm crus totum illis, quibus luxatur articulus, qui
in coxam inseritur. quoniam in multis uitæ operibus satis laborant: at non similiter uti crure possunt,
quibus femoris articulus in interiorē partem promouetur.

Hæc ita habere id testabitur, quod paulo infra subiiciemus.

Quenam sunt, quorum testimonium adducturum se pollicetur? hæc sane, quod ex ijs, quæ præter
naturam habent, quæ minus mouentur, magis alimento, incrementoque prohibentur. Pollicetur
ergo ipse Hippocrates ostensurum se in ijs, quæ paulo infra subdet, eorum testimonium. ego, quum
ad locum ueniam, ubi eam rem agit, hanc ipsam orationem in memoriam reuocabo.

De capite femoris in exteriorē partem luxato.

Quibus in exteriorē partem femoris caput elabatur, crus, si cum altero extendantur, breuius est, idque non imme-
rito. quum femoris caput non feratur super os, sicut quando in interiorē partem procidebat: sed iuxta os, quod non
prominet, sed natura residet, in carnem humidam cedentemque insigatur. hæc itaque de causa breuius apparet. interior
D autem regio, qua crura diducuntur, cana magis conspicitur, & gracilior fit: exterior uero gibba, ut in quam uenerit fe-
moris caput. sed & clunis apparet superior, quum, quæ ibi caro est, cedat capiti femoris. femoris item extremitas, quæ
ad genu est, intro spectat, non secus etiam crus & pes.

Agit nunc de coxæ articulo in alteram partem luxato, narratque mala, quæ ibi apparent, & cau-
sas adjicit, quemadmodum in omnibus fecit, nihilque præterit ex ea doctrina, quæ in experimento
consistit. quæ oratio uniuersa similiter in aperto est.

Sed neque curuare crus possunt, perinde ac sanum. hæc sunt ergo notæ femoris in exteriorē partem excidentis.

Hoc uero accidit ob musculos posteriores, qui flexui pugnant, quoniam ita figurati plurimum
extendi non sustinent.

Quibus ergo ætate iam robusta prolapsus articulus non reuertitur, totum crus breuius fit, calx ingressu terram non
contingit, sed planta ima, extremitate digiti parum in interiorē partem spectant, meliusque id crus superius corpus fert,
quàm quibus in interiorē partem excessit. partim quia femoris caput, & articuli ceruix, quum natura a latere contineat-
tur, magna ex parte coxæ subiicitur: partim quia extremus pes non cogitur in exteriorē partem inclinari, sed prope e
regione corporis est, & aliquantum magis in interiorē partem conuertitur.

Imam plantam dixit ἄδῶς, quam πῶδ' ἰσὶν appellant, qui corporibus incidendis uersantur, ea est ad ra-
dices digitorum. nam pedis medium naturaliter cauum est, quod calce extremo a posteriori parte ter-
minatur,

minatur, a priori plantæ principio. sic ut pes humi infidat calce ima planta, & ea carne, quæ extremis digitis subiecta est, reliquis partibus omnibus, quæ propositis interiectæ sunt, attollatur, excepta pedis parte exteriori, qua humi totus infidet. Habent autem nonnulli pedum structuram prauam, ut quibus medius pes ab interiori parte non sit cauus, quos a pedibus planis græci nominant *λατό ποδός*. sed hos ut qui similem ualgi pedum structuram habeant, in hoc sermone præterijt. Quæ sequuntur igitur animaduertens in ijs, qui naturaliter figurati sunt perpende. namque hi, quum moderate progrediuntur, toto calce ima planta ac digitorum parte carnosa humi hærent. quod si enitant maxime progredi, principio calci infidunt: deinde, quum iam transferunt in priorem partem alterum crus, tunc ima quoque plantæ innituntur: postremo, ubi plurimum similiter altero pede progressi sunt, calce terram contingere incipiunt, tuncque pedis ante consistentis calcem quidem attollunt, extremos uero digitos in solo collocant. Eorum igitur, qui naturaliter habent, ambulatio huiusmodi est, sed, ut quibusdam ex uitio aliquo crus longius sit, aut breuius, utrumque duplici de causa accidit. longitudinis causa est humor multus neruorum, uel articulus luxatus, quo modo supra diximus: breuitatis ficitas, & articulus luxatus in eam partem, quam nunc proposuit, priores quidem ingrediuntur ad eum modum, quem paulo supra indicauit: reliqui sicut nunc docet, primo ostendens femoris caput carnosum loco excipi, & non offe, ut in primo casu femoris erumpentis, quem proposuit. Cedit igitur in hac parte caro, singulisque musculis ad suum initium attractis sit, ut totum quoque femur sursum trahatur. Merito itaque crus breuius altero se ostendit, neque terram contingere similiter potest, atque ubi naturaliter habuit. hi ergo, quum ingredi necesse habent, contrario modo pedem figurant, atque ij, qui ante propositi sunt, quibus affectum crus integro longius reddebatur. illi enim iuxta talum pedum simum figurabant digitos excitate: contra hi pedem inclinant, inflectuntque, & terram contingere extremis digitis cupiunt, atque hac de causa ab affecta coxa se demittunt, ut humi innitantur, non solum extremis digitis, sed magna ex parte ima planta, quam retuli ab ijs, qui in corporibus incidendis uersantur, uocari *πυδίων*: Hippocrates autem eam dixit *σπίδος*. quod si uelint calce terram contingere, demitti multum ab affecta coxa cogentur, periculumque erit, ne inclinati in alteram partem cadant. qua de causa neque uti calce eiusmodi homines tentant.

Ubi caro in quam articulus excessit, iam trita est, & glutinosa euasit, dolor tempore conquiescit, quo cessante ingredi absque baculo possunt, si alioquin uelint, potestque affecto crure ferri corpus, bis ergo, cum crure utantur, caro minus effeminatur, quam paulo ante propositis, effeminatur autem, uel magis, uel minus: fere autem magis ab interiori parte, quam ab exteriori. alij uero ex ijs nequeunt calceamenta se induere, propterea quod crus non curuetur, alijs id licet. Quibus autem seu in utero matris, seu ut dum adhuc increscunt, huiusmodi articulus iam exciderit, neque repositus fuerit, quibus item morbo elapsus fuerit, expulsusque (complura enim talia eueniunt) ubi aliquibus horum femur corrumpatur suppurationes habent diuturnas, & linamentis indigent, atque ossa nonnullis nudantur, & femoris os tam ubi corrumpitur, quam ubi non corrumpitur, multo breuius redditur, neque ad sani exemplum augetur. præter ea ossa huius cruris breuiora sunt, quam alterius, parum tamen ob easdem causas, quæ ante exposte sunt.

Locum tritum dixit translatione usus a locis ambulatione tritis. est autem eius oratio talis. femoris caput suo loco motum in exteriori partem figitur in carnem: ijs uero, qui sic affecti sunt, a principio dolet caro, quam premit femoris caput, procedente tempore occalescit, perinde quasi fossorum manus. ubi id accidit, sedes fit commissuræ similis, quum femur trito loco utatur, non secus atque antea cauo coxæ. nam præter cetera quidam ea parte humor colligitur, qui principio quidem copiose ob inflammationem coit, dein tenuiori sui parte, & aquosa magis a superiectis medicamentis dissipata reliqua remanet, quæ glutinosa est, & mucosa, hæc ad motionem capitis femoris maxime confert. ob quem humorem trito hoc loco, tanquam articuli sinu utuntur. magis autem inclinantur in exteriori partem, quam in interiori. Dicitur autem est in superioribus quoque partes contrarias ijs, quæ luxatum articulum recipiunt, graciliores fieri, & molliores, quatenus magis in ocio sunt: eas uero in quas prolapsus articulus figitur, quamuis præter naturam, aliquantum tamen mouentur: illæ, unde receffit, per se quidem non mouentur, sed paululum per alias, quæ primo motæ sunt, quum partes in quibus articulus erat, effoementur. atque hoc est id testimonium, quod allaturum se pollicitus est. in sequentibus de partibus quæ plus minusve emacrescunt, extenuanturque.

Ingreddique huiusmodi homines possunt, nonnulli quidem eo modo, quo illi, quibus ætate iam firma articulus excidit, neque repositus est: nonnulli uero toto pede insistentes, cogunturque ob cruris breuitatem in ingressu a recto habitu, & qui sine inclinatione est, in affectam partem inclinari, & ab inclinatione, quæ in affectam partem est, sursum attolli, atque erigi. Hæc itaque sic eueniunt, ubi, & quod ad figurandi rationem attinet, & quod ad cetera, quæ conueniunt, fuerint diligenter a pueris instituti, priusquam ita confirmetur, ut in ambulare possint, diligenter item ac recte postquam confirmati fuerint. Summam uero curam postulant, quibus ætate maxime tenera hoc infortunium accidit. nã, si negligantur, quum teneri sint, crus uniuersum inutile efficitur, & minime increscit, caro item totius cruris magis minuitur, quam in sano, multo tamen minus ijs, quam quibus in interiori partem excessit, idque usus ac laboris causa. quum statim uti crure possint, quemadmodum supra de ijs diximus, quibus ob humeri caput iam in alam prolapsum humerus breuior redditur. Inueniuntur autem nonnulli, quibus in utero penitus, alij, quibus sub morbo utriusque cruris articulus in exteriori partem prolabitur. bis ergo ossa eiusmodi uitio uexantur, sed caro minime effeminatur. crura autem habitiora sunt, nisi si ab interiori parte parum emacrescant. ea uero de causa habitiora sunt, quia hi utroque pariter utuntur.

A recto

A A recto habitu, & qui sine inclinatione est, in affectam partem inclinari, & rursus ab inclinatione at tolli atque erigi, *διαρπένειν* dixit, quod quid sibi uelit, & in superioribus ostendimus, & hic quoque ostendimus. nam quæ ubi femur in exteriori partem promouetur, a musculis, qui ibi sunt, sursum attractum (quemadmodum ante dictum est) innexum crus totum sublimius reddit, atque ea de causa uix terram contingit. quam obrem coguntur ima tantum planta humi in fidere, dum ambulant uniuerso corpore in affectum crus conuerso, quum huic innituntur. necessario itaque, ubi sano inniti debent, cum quod læsum est in priorem partem transferunt, in sanum rursus conuertuntur femore erecto. ita, ut semper in ingressu duos habitus inuicem mutant, uariantque. nam, quo tempore integro crure insistent, erecto corpore attolluntur simul & ambulant: quo rursus læso nituntur, demittunt se, atque in id inclinantur. Mutare igitur corpus modo a recto habitu, & sine inclinatione in affectam partem inclinando, & ab inclinatione, quæ in affectam partem est, rursus attollendo, atque erigendo *διαρπένειν* dixit, uno uerbo propositam habitus mutationem exprimens.

95 *Similiter enim ab utraque parte in ingressu agitantur, clunibusque apparent admodum in exteriori partem prominentibus, propterea quod articuli excesserint.*

B Quibus utriusque crurum articuli in exteriori partem exciderunt, mutatio totius corporis, dum ingrediuntur, in utroque crure similis est habitui, qui accidit, quum altero dūtaxat luxato æger ipso innititur, atque ad ilia curuatur, deprimiturque. altero enim tantum luxato, quum homo affecto cruri insitit, eo modo, quem nunc diximus figuratur: sed contrario, cum alteri nititur, corpus enim attollit, erigitque, & ilia recta continet. constat ergo eum tunc dissimiliter figurari, sed in hoc casu ægri eodem statu ab utraque parte tam dextra quam sinistra continentur. agitantur autem hic nihilominus dum inuicem utriusque cruri innituntur, quod ipse dixit, in ingressu agitantur agitari expressit uocabulo *σαλλένειν*, quod idem significat, ac *διαρπένειν*. accidit igitur hic, ut similiter utraque corporis partes figurentur, quum utrumque crus inuicem terræ innitatur. quod (ut ostensum est) ipsis ante non eueniebat.

96 *Sed, nisi his ossa uitentur, neque gibbi supra coxas fiant (nonnulli enim huiusmodi uitii prebentur) nisi inquam tale quid eueniat, in ceteris satis sani degunt.*

Nonnulli ex ijs, quibus crura sic luxantur propter communitatem gibbi fiunt. nempe, quum inflammatio in uertebrae ligamentis primo oritur, tum duræ quædam reliquæ remaneant. id siquidem & extrinsecus accidere uidemus popliti, cubito, & digitis non raro, quum articulus contrahitur, *εγρόλιον* græci dicunt, patetque in huiusmodi casibus articulum præ tumore duritie contrahi, cum chorda muscularum, qui eam partem tendunt, minime sequatur, sicuti cum ob durum tumorem flectentes non sequitur, commissura, quæ sic affecta est, tenditur, quod malum græci nominant *ορθόκλον*. Potest igitur ob talem quandam durum tumorem spina depruari: potest & propter confortium sub crudo, duroque tuberculo idem uitium experiri. Sed quo pacto eiusmodi affectibus spinæ peruersio superueniat, supra posuimus, ubi de ipsa proprie tractauimus.

97 *Minus tamen toto corpore increscunt, capite excepto.*

Quibus coxæ articulus in exteriori partem prolabitur, melius ingrediuntur, quam quibus in interiori, ubi inflammationis periculum effugerint, & præcipuarum partium, cui opportuno sunt quam illi articulus enim, cum in interiori partem luxatur, super os fertur, quod non premitur. cum durum sit, neque huic malo patet: at exterior femoris regio, cum maximis musculis comprehendatur, ingenti dolore torquetur. premuntur enim articulo in eam prolapsi, terunturque, & extenduntur tumore præter naturam, nempe femoris capite, & sentiunt omne id, quo uexantur, ac propterea dolent. Ergo propter musculos, qui articulum admittentes teruntur, premunturque, atque idcirco inflammantur, & ceteræ partes adiunctæ, & quæ circa spinam sunt, afficiuntur, quæ si quando afficiuntur, & æger adhuc increscat, non secus ac femur incremento prohibentur, & minores fiunt, atque omnino deteriores. Illius autem meminisse oportet, quod iam sepius dictum est, & eorum testimonium est, quæ paulo ante proposita sunt. ubi, qui adhuc augentur, sic læduntur, partes minus increscunt: quibus uero ætate firma id accidit, minus aluntur, & molliores euadunt, spina minus aucta, sequitur, ut reliquum corpus huiusmodi hominibus minus reddatur. infra enim crura afficiuntur, supra crura usque ad caput spina sita est. Itaque, ubi hæc minor sit, minus item crus totum, merito dicit his hominibus uniuersum corpus minus increscere excepto capite.

De femoris capite in posteriorem partem luxato.

98 *At ubi in posteriorem partem femoris caput prolabitur, prolabitur autem raro, extendi non potest crus, neque ad articulum luxatum, neque admodum ad poplitem: sed ex omnibus partibus, in quas hic articulus excidit, ubi in posteriorem excidat, commissura, quæ ad inguen, & quæ ad poplitem, minime extenditur.*

Femoris

Femoris caput ob causam, quam supra declarauimus, in propositam nunc partem raro excidit, quoniam scilicet caui altitudo inaequalis est, quocirca qua minor est, magis procidit, atque ea de causa magis in anteriorem partem: qua maior, raro, & ob id in posteriorem raro procidit, in quam ubi mouetur, crus ad inguen nullo modo extenditur, ad genu non ex toto. utriusque causa est musculorum situs, quorum naturam perfecte indicauimus in opere de musculis incidendis, & in secundo libro de ratione corporum incidendorum. ut autem in memoria habeatis, quae saepius intuiti estis incisa simia. (hoc enim animal structuram habet maxima ex parte homini similem) primum meminisse debetis musculi, qui a lumbis ortus ad paruam femoris tuberculum pertinet, deinde alterius, qui ab osse, quod pubi subest ad idem tuberculum intendens, cum superiori coniungitur. hi ergo uehementer extenduntur, quum femoris caput in posteriorem partem elabatur, ibi implicati, & circa coxae cauum in orbem uoluti. atque ubi is, quem hoc uitium exercet, extendere articulum tentet, oportebit uniuersum femur in posteriorem partem circumuolui. in quo casu propositi duo musculi potissimum laeduntur, ut qui plurimum trahantur, extendanturque. nam, quum longiores, quam ante facti sint, ulterius extendi citra dolorem nequeunt, cumque longiores fieri non possint, commissuram extendi non patiuntur. Hac igitur de causa, qui sic affecti sunt, extendere crus ad inguen non possunt, neque etiam ad genu. propterea quod femoris caput suo cauo prolapsum continetur in posteriori parte illius ossis, a quo recipi solet. quod si fuerit, ut femoris caput extantum ad genu, inguine penitus curuato multum attolleretur, necesse esset, ut femoris caput a coxa plurimum in posteriorem partem excederet. quod fieri non potest, nisi conuellatur musculus, quo exceptus est, quum ex naturali sede procidit. In commissura ergo, quae ad inguen est, neutrum fieri potest ex ijs, quae fiebant, priusquam articulus procidisset, nam neque perfecte extendi, neque perfecte curuari potest. Quid ergo Hippocrates alterum duntaxat adscripsit? An quia, postquam luxatus articulus est, crus curuatum protinus apparet, utpote, quum inum femur ad genu eatenus in priorem partem excedat, quatenus summum in posteriorem, & quatenus ad inguen crus curuatur. quo fit, ut posteriores musculi, qui ad poplitem sunt, superioribus capitibus extendantur, quum femur sic retro prolapsus est. his autem superne extentis, extenditur una reliquum eorum corpus usque ad chordas, quae perueniunt ad crus, quibus extentis poples curuatur. quocirca quibus sic articuli luxantur, curuatae merito utraque commissurae conspiciuntur. igitur quia extendere ipsas nequeunt, praecipue eam, quae ad inguen est, idcirco non dixit solummodo has commissuras non posse extendi, sed in ea, quae ad coxam est, id simpliciter protulit, in ea, quae ad genu adiecit *uolunt*, hoc est admodum, utpote quae extendi possit, non admodum tamen. nam, si id posset, nihil a naturali statu recederet. superuenit autem haec noxa ob eandem causam, ob quam ab articulo luxato protinus poples curuatur. Illud enim conscire licet commune omnium deprauationum, quod, ubi partes aliqua extendantur, quae cum his continuantur, sequentes ad ipsas conuertuntur. nulla enim ex ijs, quae sic suo uitio conuersae sunt, naturalem sedem relinquit, sed ab ea, cum qua continuatur, attrahitur. haec autem attrahit communi una ratione quod tendatur, sed tenditur, non una de causa, siquidem intendi solet, ubi ultra debitum humore impletur, siccescat, inflammatione, uel duro tumore teneatur, uel locum muret. quare cuncta haec Hippocrates in sequentibus latius adscripsit, cuius nos sermonem sequuti uerba omnia enodabimus.

Illud etiam ignorare non oportet, ut illissimum enim, et maximi momenti est, ac plerisque latet, quod nec qui bene ualent, extendere poplitis commissuram possunt, nisi simul extendant eam, quae ad inguen, praeterquam, ubi pedem admodum attollunt sic enim possent. hi ergo poplitis articulum curuare non similiter possunt, sed multo aegrius, nisi inguinis quoque articulum curuent.

Coniunctionem, quam posuit in partibus, quae moueri aliquo modo prohibentur, non suo uitio, sed eorum, cum quibus consortium habent, nunc docere incipit in musculis, qui naturaliter habent, quorum nullus initium sumit a femore, quamquam multi sunt. nonnulli enim ab osse, quod ad ilia pertinet oriuntur: nonnulli a coxa: unus tantum ab osse, quod pubi subest. hac igitur de causa commissuras moueri simul necesse est, sicut nunc in pede & poplite ostensum est, in quibus apparet etiam consortium, quod cum inguine habent. nam (sicut demonstratum est) quemadmodum musculi, qui posteriorem ipsorum partem mouent (ut dixi) in imo femore ad radices tuberculorum incipiunt, ita, qui per priorem cruris partem feruntur, ex eodem imo femore dependent. quare necesse est intendi posteriores quidem, quum poples extenditur, priores, quum curuatur, ubi ergo tendantur magis, quam eorum naturae conueniat, oppositi renitentur, & minime sequuntur. uoco autem oppositos eos, qui extendunt ijs, qui curuant, id est priores posterioribus. Duobus autem musculis gratia exempli contentus ero ad huius loci explanationem, quum qui in corporibus incidendis omnes cruris musculi intuiti sunt, ex his possint de reliquis facere coniecturam: alij uero, qui nullo modo intuiti sunt, neque sermo de duobus clarus erit. hi ergo orsi ab eo osse, quod ad ilia pertinet, procedunt, primo quidem per femoris commissuram, quae ad inguen est, dein, ubi per femur totum ad alteram eius commissuram, quae ad genu est, intenderunt, alter, qui angustior est, fertur iuxta interius femoris tuberculum, quod humilior est, tum spectans in priorem tibiae partem, cruri ex interiori parte innectitur: alter, qui magnus est latefcit degenerans in ualentissimam chordam, quae miscetur cum altera chorda dependente a maximo ex musculis prioris partis, qui a clune inchoatur. patellae autem primum superiniicitur, dein fertur ad crus. Itaque si crus ad

A ad inguen flectatur, ea parte musculi breuiores reddentur: si extendatur, longiores. commissura uero genu ac poplitis, ubi extendatur, qui super patellam fertur, breuior fit: qui ab interiori parte, longior. quare cogetur maxime extendi, qui a priori parte est, si extendentes commissuram, quae ad inguen est, conuenitur poplitem curuare: qui a posteriori, si poplite extento inguen curuetur. ex sublimiori enim loco per priorem partem femoris descendens flectitur, inde conuertitur obliquus, & ad priorem tibiae partem porrigitur. merito igitur ipse longior euadens primas partes cruris ac femoris longiores reddit, ubi excitantur. ostendimus enim in libris de motu musculorum summam contractionem, summamque extensionem dolori esse, & musculi quidem contrahi, dum agunt, extendi uero, dum ab oppositis attrahuntur. si quando autem, quum musculi in seipsos contracti agunt, oppositi non dolent, simul extenduntur, naturaliter quidem in commissuris, quae propositum consortium habeant, praeter naturam uero in illis, quae deinceps adscribentur. complures autem medici decipiuntur, putantque eos musculi affectos esse, quorum prohiberi actionem uiderint, quod magis adhuc perspicuum est in sequentibus.

100 *Multa quoque alia in corpore inueniuntur, quae similiter germana sunt: de neruorum item extensione & musculorum habitu multa etiam sunt, & magis scitu digna, quam quis existimet: praeterea de intestinis ac uentre uniuerso, de utero, qui huc atque illuc fertur, contrahiturque. Sed alibi de his uerba faciemus germana his, quae nunc traduntur. quod ad hunc locum*

B *attinet, & extendi crus non potest (sicut iam dictum est) & breuius apparet duplici de causa, tum quod non extendatur, tum quod articulus in carnem clunis eruperit.*

Antea quoque diximus consueisse Hippocratem eas partes nominare germanas, quae inter se consortium & cognationem habent, quarum id caput est, quod una parte uitata alterius actio, situs, habitus, uel magnitudo laeditur. communis horum omnium causa est in contrariam regionem extensio. In situ exempli causa (ut ab euidentissimis ordiamur) multos uidimus, qui mederi aggrediuntur, quod non rite didicerunt, & protinus, ubi aliqua pars contraheretur, & breuior fieret, pristinumque situm penitus non seruaret, ad eam ipsam remedia adhiberent, quamuis nullo uexaretur affectu, qui curatione indigeret. itaque, ubi musculi ab altera maxillae parte resoluuntur, fit, ut altera breuior appareat, & quasi contracta, sed, quae laesa est, eam sequuta, extendi uideatur. nam, cum musculi omnes unam propriam habeant actionem, qua scilicet ad sua initia contrahuntur, quando illi, qui a sinistra parte maxillae siti sunt, agendi potestate priuantur, qui a dextra sunt robusti, ac naturaliter habentes agunt, dextram maxillam uniuersam, & labra ad se contrahentes, atque ita conspiciuntur sinistrum labrum extantum, & longius reditum: dextrum breuius, & contractum. ergo in hoc casu breuius fit, quod integrum est, attrahens ad se ipsum maxillae partem, quae resoluta est. Alibi uero ab eo, quod affectum est, attrahitur, conuelliturque. Id, quod sanum, sicut ubi musculus uel corda, cum induruit, neque simul cum oppositis, dum agunt, extendi. Multa quoque similia euenire constat, in digitis manus, cubito, poplite, cum contrahuntur propter uitia musculorum & chordarum interiorum, sed, ubi extenduntur graeci *επιθροναίως* dicunt, ita enim appellare medici solent articulos, qui extenti sunt, & curuari non possunt. Huiusmodi quid accidit cicutricibus magnis ac duris, quae, quum ab interiori parte sunt, articulum contrahunt, cum ab exteriori (ut dixi) sic extendunt, ut curuari non possint, quod ob siccitatem, & ob ingentem humorum uel spiritus inflantis concursum euenire etiam solet. nam quum partes, quae sic affectae sunt, in seipsas contrahuntur, sequitur ut oppositi musculi agere nequeant, quum, qui contrahuntur, partes in contrarium auellant, sic neruorum distentiones fiunt, quum ipsi musculi primo ac praecipue seipsos, deinde partes, ad quas perueniunt, ad suum initium contrahunt. Sic & uterus interdum sursum fertur, nonnunquam in latum conuertitur. non quod ipse sua actione naturalem sedem relinquat, sed quod ab alio trahatur. multa uero sunt, quae attrahunt, nam & ea, quibus appenditur, & nerui, & arteriae, & uenae, quae cum eo iunguntur, efficere id possunt. ubi in tumorem assurgentes eatenus breuiores fiunt, quatenus in latitudinem augentur. namque hoc commune est corporum omnium, quae extenduntur, contrahunturque non modo animalium, sed eorum, quae inanima sunt, cuiusmodi sunt utres, sacculi, calathi. Vterus igitur hac

D *de causa sursum, ac deorsum fertur: & quaedam intestina, musculique complures, ac propterea membra & maxilla. simile quid supra ostensum est in spina, ubi gibba, caua, uel obliqua redditur.*

101 *Est enim haec natura ossis coxae, ubi & caput, & ceruix femoris recipitur, quod, quum hoc luxatum in anteriorem partem natium decliue fertur, curuare quidem homo crus potest, si dolore non prohibeatur.*

Tenuis est natura ossis coxae, in quo cauum continetur, patet autem, quum femoris caput in posteriorem partem prorumpit, ab ea parte, quae post cauum est, sustineri, ut inter cauum & femoris caput id os sit, quod a posteriori parte cauum complectitur. hoc quidem est pars coxae, cuius nunc meminit, quum ait, in anteriorem partem natium decliue fertur. Manifestum est autem ijs, qui uiderint eiusmodi locorum sectionem, femoris caput ui cum tota ceruice expelli in magnum musculum natium, qui commissuram hanc extendit, a quo musculo chorda oritur, quae a membrana non abhorret, coniungiturque cum ea chorda, quam paulo supra diximus, quae ex duobus musculis orsa a priori parte femoris ultra patellam tendens cum tibiae capite conuenit. Ergo hic musculus prolapsus femoris caput admittens omnium maxime torquetur, quum sub ipso prematur, distendaturque. quare necesse est inflammatione ipsum prehendi, sursumque ad se trahere chordam, quam paulo ante commemorauimus a membrana non abhorrentem. quod quum accidit, consequens est, ut homo doleat, ubi poplitem flectit, quatenus enim hic flectitur, haec tenus chorda extenditur, attrahiturque a patella. haec autem extensa musculum

sculum extendit. a quo dependet, nempe magnum illum, quo (ut retuli) recipitur femoris caput. pro-
cedente tempore, quum musculus hic ab inflammatione soluitur, contrahitque humorem quendam
glutinosum, pars eius, quæ articulum contingit, occalescit, & poples citra dolorem extenditur. ad quæ
rem faciunt & alia, quæ prius posita sunt de cruris musculis.

Tum crus & pes modice recta se ostendunt, neque multum in hanc uel illam partem inclinata.

Hippocrates modice *επιεικής* dixit. quo uerbo significari, neque perfecte, aut omnino uehementer,
neque ex toto, sed mediocriter, ex ipsius uerbis colligitur. ipse enim subiungens, neque multum in hanc,
uel illam partem inclinata, aperte demonstrat, quum adscripserit, multum; id cruri accidere, ut nō mul-
tum, sed, ut parum peruertatur, depraueturque, atque ob eam rem dixit, tum crus & pes modice recta
se ostendunt, quasi dixerit has partes apparere mediocriter rectas.

Præterea in inguine caro mollior sentitur, præsertim si tangatur, utpote quum articulus in alteram partem exciderit:
sed in natibus, si tangatur femoris caput, uidetur magis prominere, his ergo notis indicatur femoris caput in posteriorem
partem prociuisse. Cui autem etate iam robusta prolapsus, restitutum non fuerit, ambulare quidem potest, quum tempus
processit, & dolor cessauit, atque articulus uolui in carne consueuit, cogitur tamen, dum ambulat uehementer ad inguina
curuari, idque duplici de causa, quia ob ea, quæ proposita sunt, crus multo breuius redditur, & multum calx abest, ut ter-
ram contingat, nam si uel paulum tentet eo pede sustineri, nulli alteri rei innixus, cadet utique in partem posteriorem. coxæ
enim, quum magis in posteriorem partem, quam pedum basis excedant, in eam plurimum inclinabunt, & spina item in co-
xas, uix quæ ima plantæ consistet, neque hoc accidet, nisi ad inguina se curuet, & alterius cruris poplitem flectat. quandoqui-
dem necesse est, ut manu, quæ a parte affecti cruris est, in quolibet passu super femore hæreat. quæ res cogit ipsum flecti ali-
quid ad inguina, nam quum in ingressu crura permutentur, nequit corpus affecto crure sustineri, nisi id crus manu deorsum
ad terram compellatur. quoniam articulus corpori non subicitur, sed in posteriorem partem ad coxam prominet: ambula-
re tamen offensus sine baculo potest, si alioquin assueuerit, propter ea, quod basis pedis e regione pristina spectat, neque in
e xteriorem partem conuertitur. idcirco igitur nihil egent baculo, quod renitatur, quicunque uelint femur non amplius com-
prehendere, sed in uicem baculo inniti, quod alæ ab affecto latere subicitur. quod si longius baculum admoucant, magis
erecti ambulant, pes tamen terræ non innititur, si inniti uelint, breuius admoucant, cogentur autem ad inguina curuari. Ema-
erescit etiam ijs caro pro ratione, quemadmodum antea diximus, nam quibus suspenditur crus, minimeque laborat, maxi-
me extenuatur: sed, quum in ingressu usui admodum est, minime gracile fit, integrum tamen crus non iuuatur, sed potius
deformis redditur, si uitiatum utantur terræ innixi, nam dum sanum uitiatum subseruit, coxam & poplitem curuari necesse
est, quod si uitiatum crus terram non contingat, sed suspensum sit, & homo baculo innitatur, hoc pacto integrum robustius
reddetur, quum naturaliter habeat, & exercitatione magis firmetur. At dicit quis hæc præter medicinam esse, nam, quid
ultra scire nobis conuenit de ijs, quæ curationem non admittunt? conuenit tamen summopere. intelligenda enim hæc sunt
ab eodem professo, quum tanquam aliena se iungi nequeant, siquidem tractare debemus, quæ curationem recipiunt, ne in-
sanabilia euadant, intelligentes qua potissimum ratione occurramus, quo minus insanabilia efficiantur: illa uero in quibus
medicinæ locus non est, dignoscenda sunt, ne maxime noxia reddantur. Præclara autem, & ardua prædictio in eo consistit,
ut intelligamus, quo, qualiter, et quando singula terminentur, ac siue in ea mala uertantur, in quibus remedio futurus locus
sit, siue euadere in insanabilia debeant. Ceterum quibus uel a primo natali die, uel alioquin, dum incrementum accipiunt, articulus simi-
liter in posteriorem partem excidit, neque reconditus fuit, seu uel morbo exciderit (multis propter morbos sic articuli lu-
xantur) cuiusmodi uero sint hi morbi, posthac indicabimus. si prolapsus (inquam) reuersus non est, femoris os breue efficitur,
uitiatum item crus uniuersum, minusque incrementum, & gracilius redditur, quum nulli usui sit.

Præsertim *πρωτὶ* dixit, quam uocem in superioribus etiam retuli ab Hippocrate usurpari, ubi intende-
re uelit, quod proponitur. est autem eius oratio talis. In inguine caro mollior sentitur, si aspiciatur, &
multo magis si locus tangatur. Quæ sequuntur omnia patent ijs, qui in memoria habeant, quæ ante
posita sunt.

Vitiatur enim bis & articulus, qui ad poplitem est, quoniam nerui ob propositas causas intenduntur, quare, quibus sic
coxa exciderit, extendere poplitem non possunt, nam (ut summam dicam) quæcumque in corpore ad aliquem usum fabrica-
ta sunt, si quis moderate utatur, exerceatque in eo laboris genere, cui singula assueuerint, eo pacto bene ualent, augentur, &
ad longam senectutem perducuntur: si in usu non sint, sed ociosa degant, morbis patent, non augentur, & mature senescunt,
id præcipue accidit neruis, atque articulis, nisi quis illis utatur. his igitur de causis uitiantur magis, quum hoc modo articu-
lus luxatur, quam cum alijs, totum enim crus incremento probibetur, & quod ad carnem, & quod ad ossa pertinet. Huius-
modi ergo homines, quum etate iam robusta sunt, suspensum, curuatumque crus tenent, sed altero feruntur baculo innixi
uno, uel etiam altero.

Euidentiſſimum est Hippocratem dixisse coxam excidere, pro coxæ articulo. sæpe enim narrauimus
maiores nostros nondum tenuisse exquisitam tenuemque nominum rationem, in qua posteriores exer-
centur, sed fat existimasse in ijs, quæ explicabant, eo tantum incumbere, ut quæ dicerent, ab auditore
intelligerentur. Quod inquit igitur huiusmodi est, quibus femur in posteriorem partem prorupit, uitia-
tur non solum articulus luxatus, sed & qui ad poplitem est, propterea, & coniunctionem adiunxit, ne-
que simpliciter dixit, uitiatum articulus, qui ad poplitem est, quo autem uitio occupetur, ipse aperte ex-
posuit, cum ait, nerui intenduntur: sed nerui os ne intellexerit eos, qui proprie nerui sunt, quique a spi-
næ

Ana medulla oriuntur, uel in quæ musculi degenerant chordas, quæ ad crus pertinent, in hoc loco ni-
hil interest, cum utraque fidem facere possint, recte a nobis exposita fuisse, quæ ab Hippocrate dicta
sunt, ubi asserit nō posse poplitē extendi, quibus hoc modo femur promouet. Quædam præterea cōmunē
rōnem adiecit, nēpe partes aliquas uarie lædi, quod ad habitū pertinet, magnitudinē, positionē, ac mo-
tum, quæuis ipsæ nullo proprio morbo lædant, sed a quibusdā alijs afficiant, quibus cū consortiū habēt.
Intentionem uero in huiusmodi affectibus præcipue causatur, quam persequutus tribus modis indi-
cat, uno, quum musculus aliquis resolutus, tunc enim, qui integer est, contrahi uidetur: altero, quū
oppositus tenditur: tertio, ubi quod integrum est, trahitur ab aliquo eorum, cum quibus coniungi-
tur, sicut accidit, quum uterus mouetur. Nunc ergo, quum posteriores nerui, musculi, & chordæ
tendantur, curuatus poples extendentibus musculis non paret. Ceterum de chordarum, musculi-
lorumque extensione antea dictum est. nunc de neruis, qui a medulla spinæ orti ad crura intendunt.
quorum initia tria sunt: unum a priori parte iuxta magnum foramen ossis, quod pubi subiectum est:
alterum ad inguina: ubi neruus fertur, & cum magna uena, & absque ipsa a priori parte femoris, at-
que hæc parua sunt: maximum autem neruorum initium a posteriori parte fertur ad uniuersum crus,
primumque procedit ab ea regione, quæ est inter os latū, & id quod ad anum terminatur, qui cuculus
B appellatur. hoc igitur initium, ubi articulus in posteriorem partem elabatur, premitur, tenditurque,
atque idcirco diximus Hippocratem hoc loco posse intelligere eos tendi, qui proprie nerui uocantur.

De femoris capite in priorem partem luxato.

At quum femoris caput in priorem partem erumpit (quod quidem raro accidit) perfecte extendi crus potest, sed ad
inguen minime curuari. laborat enim homo, etiam si flectere poplitem cogatur, ad calcem uero, & in uniuersum crus
aque longum conspiciuntur.

Propter cauum, quod non æque undique altum est articulum in aliam partem raro, in aliam fre-
quenter luxari, antea sæpenumero demonstrauit. nunc autem de femore differens in priorem elapso,
contrario modo affici ait eos, quibus in hanc luxatur, atque eos, quibus in posteriorem. illi enim ex-
tendere crus non poterant, hi, cum in ipso flexu nunc sit femoris caput ac ceruix, curuare ad inguen
non possunt, nec ad poplitem propter musculum priorem, qui oritur ab ossē, quod ad ilia pertinet.
ille enim comprimitur, tenusque attollitur a femoris capite, cumque extendi amplius non possit, re-
nititur, si quis flectere poplitem conetur, apparet autem cruris longitudo consimilis. In superioribus
C autem de femore luxato in partem anteriorem sic ad uerbum scripsit: os enim, quod a coxa sursum
procedit ad pectinem, femoris capiti inhæret, ceruixque articuli cauo sustinetur, a quo prius non su-
stinebatur ex toto, sed magna ex parte in eius caui altioribus partibus insidebat: in casu autem, quem
nunc ponit, in inguine prominet, atque is locus intentus apparet, cum femur nunc a suo cauo recedens
in priorem partem & paulo inferius uenerit. quo fit, ut uitiatum crus sani longitudinem æquet,
id, quod præsertim ipsis accidit ad calcem, extremum enim crus minus demitti in terram potest. cu-
ius rei causa in superioribus explicata nunc rursus summam etiam enarrabitur.

Sed pes extremus spectare minus potest in partem anteriorem, crus uero totum rectam positionem naturaliter seruat,
nec in hanc aut illam partem inclinatur.

Potest, dixit *εθέλει*, ubi uerbum *εθέλει*, id est, uelle, pro, posse, usurpauit, quemadmodum etiam
Homerus, cum ait, Nec profluere ipse uolebat. ubi ponit, nec uolebat, pro, non poterat. Ex-
tremum pedem appellauit eam partem pedis, quæ a planta ad digitos est, & unguis. accidit enim
(quemadmodum supra ostensum est) ut extento poplite non bene articulus tali in priorem partem in-
clinetur. Hæc itaque nunc exponere uolens ait, sed pes extremus minus spectare uult in partem an-
D teriorem: indicans digitos, quibus continetur extremus pes, non facile extendi posse, aut deorsum
conuerti, & terram contingere.

Ere autem his dolor protinus accedit, & urina supprimitur, magisque quam si articulus in aliam partem luxetur.

Quamobrem hæc sequantur, ipse causam adiungit.

Uenit enim femoris caput maxime prope neruos magnam vim habentes, & in inguine prominet, atque is locus exten-
tus apparet, in clunibus rugæ conspiciuntur, & summa gracilitas. Quas quidem diximus, notæ sunt femoris in priorem
partem prolapsi.

Neruos appellauit *νάους*, eos intelligens, qui cum uena & arteria per inguen feruntur, magnam
uim habentes, uocauit *επιουροτάτους*, sicut in superioribus etiam didicimus. habent autem hi ma-
gnam uim, quum medullæ spinæ proximi sint, atque inde oriuntur, unde initium sumunt nerui, qui
ad uescicam feruntur. quo fit, ut femoris capite in hanc partem luxato, uescica quoque afficiatur, inflā-
meturque, & reddere urinam nequeat. fortasse etiam aliquando ob inflammationis magnitudinem,
qua uescicæ ceruix affligitur, ubi musculus est, qui eam adstringit, urina supprimitur. eo quod inflam-
matis partibus excæcatum iter claudatur.

Quibus uero etate iam robusta articulus in hanc partem elapsus, minime restituitur, hi quum dolor finitur, & articulus
assuescit in eo loco conuertitur, in quem prociidit, recti protinus ingredi possunt sine baculo, ac recti ex toto, quū uitiatū crus:

neque ad inguen, neque ad poplitem facile complicitur. Ergo, quum ad inguen non flectatur, crure in ingressu magis recto utuntur, quam quum integrum erat.

Quo tempore articulus excidit, dolorem dixit protinus accedere, & urinam supprimi: procedente uero tempore, ubi hæc cessant, ingredi hominem posse. at qua de causa hæc finiantur, quanquam femoris caput maneat, comprimaturque, & similiter neruos extendat, docuit, quum orationi adiecit, & articulus affuecit in eo loco conuerti, in quem procidit. Videtur enim in ea re consuetudinē causari. quoniam, quæ ab aliquo premuntur, quum tempore occallefcant, id facilius ferunt, & ea, quæ tunc tendebantur, quum huic molestiæ affueuerint, dolore cessant. Cur uero sine baculo recti ingrediantur, ipse subiecit. caput autem orationis id est, quod crure erectum seruatur, & neutra commissura, nec quæ ad inguen, nec quæ ad poplitem est, flectitur.

Nonnunquam etiam pedem per terram trahunt, ut, qui superiores commissuras non facile flectant, quanquam pede toto inambulant. namque hi minus calce, quam priori parti pedis in ingressu nituntur.

Superiores commissuras nominat, eam, quæ ad inguen est, & eam, quæ ad poplitem. quatuor autem commissuræ ingressui accommodantur, quæ ad inguen est, quæ ad poplitem, quæ ad talum, & quæ ad digitos, postremam quæuis multiplex sit, ut unam tantum annuero, quum usum atque actionem communem præstet. hæc non admodum confert, dum per æquale solum ingredimur: ea uero, quæ ad talum, & ad progrediendum, atque ad crura transferenda nihil proficit, maxime tamen efficit, ut pes humi hæreat, ad quam rem parum faciunt digitorum commissuræ. Vniuersa autem cruris actio, dū ingredimur, & multo magis dum currimus, a commissura, quæ ad inguen est, & ab ea, quæ ad poplitem proficiscitur. his enim curuatis crura a terra attolluntur ac facile transferuntur. At nunc, quum neutra flectatur, iure per terram trahi pedem, ait. adiecit, nonnunquam, propter soli differentiam, & uim noxæ. illi enim, qui per æqualia & decliua loca ingrediuntur, si uel parum quid crura ad superiores commissuras inflectant, pedem haud trahunt: sed, qui per inæqualia ambulant, & accliuia, minimeque eas curuant, tantum ab eo absunt, ut pedem non trahant, ut etiam offendant in ea, quæ in solo eminent. quique pede toto inambulant: inambulant pede toto, qui calce, planta & extremis digitis terram contingunt. illi enim, quibus in posteriorem partem femoris caput elabuntur, de quibus ante hos tractauit, cum breuius crura redderentur, non utebantur calce in ingressu, sed terram contingebant ima planta, duntaxat, quæ (ut diximus) ab ijs, qui in corporibus incidendis uersantur. *πεδίου* dicitur. Verum quibus in priorem partem coxæ articulus promouetur, calce primum in terra confidente, quum ea parte pedis, quæ ad digitos est, ingredi nequeant, quæ postea utuntur, quum iam affecto cruri insistentes transferre alterum incipiunt.

Verum, si ualde progredi possent, calce admodum ingrederentur. nam & qui bene ualent, quanto maxime procedunt, tanto maxime calce ingrediuntur, quum uni pedi insistant, & alterum attollunt.

Eos, qui ualde procedunt, calce terram contingere supra ostendimus, quod euidentissime apparet: non minus etiam in aperto est, non posse omnino ualde procedere, qui superiores commissuras curuare ob quamuis causam nequeunt. id autem ipsis accidit, propterea quod molestiam non ferant, quæ, dū transferunt extremum crura, uexantur. nihil enim aliud prohibet, ne maxime procedant. quod si sano cruri insistentes id facere uellent, possent quidem, sed non sine labore. quamobrem satius fortasse fuit hanc orationem, ita explicare. Quibus coxæ articulus in priorem partem erupit, his nihilominus quam ima planta & digitis, ad ambulandum uti calce licet: ac si sustineant longius affecto crure procedere, & calce omnino ingrediuntur, uerum non sustinent, quoniam, ubi extentum crura cum difficultate transferunt, dolore torquentur.

Præterea, quibus sic procidit, magis adhuc calce inhaerent, quam priori parti pedis.

Inhaerere dixit *εγγιζόμενον* quod uocabulum mutuari solet ad ea significanda, quorum alteri alterum inhaeret, iuxta quam significationem eo utitur, quum in fracturis componendis imperat, ut fracta ossa prius intenta inter se diducantur. sic enim ait facilius componi, quam si *εγγιζόμενον*, id est, quum alterum alteri inhaeret, propellantur. Quod igitur paulo ante proposuerat, clare in hac oratione demonstrat. namque hi nihilominus calce ingrediuntur, quam priori parte pedis. quod clarius adhuc & melius dixisset hoc modo: non enim minus hi calce ingrediuntur, quam priori parte pedis, sed magis etiam: non tamen adiecit in superiori oratione, sed magis etiam.

Pedis enim anterior pars, quum reliquum crura extentum est, non æque potest in priorem partem curuari, atque ubi flexum est: neque item simus pes redditur, ubi crura inflexum est, sicut ubi extentum. crura igitur natura, quum bene ualent, sic se habet, ut diximus. ubi uero articulus luxatus restitutus non fuerit, homo ob propositas causas inambulat, sicut ostensum est, crura tamen altero gracilius redditur, & a clune, & a carnosa parte, quæ in posteriori parte crure prominet, & e regione posterioris partis. quibus itaque tenera atate articulus elapsus minime restituitur, uel a primo natali die id mali incidit, femoris os magis minuitur, quam tibia, aut pedis.

Pars pedis, quæ ad plantam & digitos est (quam priorem appellat) extento poplite contingere terram non potest. uocauit autem huiusmodi pedis habitum *καμπύλιον*, id est curuum. nam commissura, quæ ad talum est, neque extēta dici solet, neque flexa, sicut ea, quæ ad poplitē, & ea, quæ ad inguen. Ergo, ubi priores

A priores musculi eam partem pedis, quæ inter talos & plantam est, attollunt, dici solet aliquo modo pes *εγγιζόμενος*, id est, simus fieri: ubi uero posteriores calcem ad se trahunt, una cum ea parte, quæ inter talos & digitorum radices est, nullum est nomen usitatum, quo istiusmodi habitus nominetur. quare Hippocrates (ut ostendimus) eū appellauit *καμπύλιον*, uocē inueniens rei, quæ exprimit, accommodatā. neque enim potest pes simus fieri, attolli; a prioribus musculis, quod non aliud est, quā simū fieri, quū crura inflexa est, sicut quantum erat extentum: quemadmodum nec curuus fieri, nisi crura flectatur, potest autem utroque modo figurari, sub utroque; cruris proposito habitu, sed paulū, & uiolenter, multū & sine ui, non potest. Ergo cum musculi (ut diximus) orti a posteriori parte cruris, quæ carnosā prominet, non ab anteriori calcem & uniuersum pedem trahunt ad partem posteriorem, eiusmodi habitū pedis, græce nonnulli flexionē, nonnulli extensionem nuncupant, quemadmodum ubi pes in contrariam partem a prioribus musculis mouetur, alij extensionem alij flexionem nominant, in quo casu (ut retuli) dici solet pes simus fieri: in contrario nullum est nomen de quo inter omnes conueniat, sed nihilo deterius habet rerum peritia propter uocabulorum diffensionem. Equidem absque uocabulis, de quibus non conueniat inter omnes, oratione utrumque mihi clare uideor explanasse.

Minimum autem femur minuitur, quum in hanc partem promouetur: minuitur tamen caro ubique, a posteriori parte præsertim, sicut in superioribus quoque dictum est. Ergo quicumque recte educati fuerint, uti crure possunt, cū crescunt, quam quā aliquanto breuius altero est, baculo tamen fulciuntur a parte cruris uitiati. neque enim absque calce ima planta consistere, quod quibusdam alia de causa claudicantibus licet, quamobrem nequeant, paulo supra declarauimus. idcirco igitur minuiuntur, quam alij, qui crure utuntur: circa articulos autem crura, quod ad rectum habitum pertinet, magis deprauantur, quam quibus articulus alio modo luxatur.

Quidam ex ijs, qui huiusmodi dictiones exponunt, tantam uidentur earum habere peritiam, ut minimum, arbitrentur, nullo modo, significare: non minimum maxime. hi ergo Hippocratem dixisse existimarent his, qui sic affecti sunt, femur nullo modo minui. At minui ipsum constat, non æque tamen, atque ubi in alias partes prolabitur. cause enim, ob quas minuitur, leuiiores sunt in hoc casu, quam in illis. Duas autem causas reddidimus, instrumentorum deprauationem, & actionum noxam, ob quam parum crure utuntur. sed, quum in hanc partem femoris caput erumpit, præterquam quod instrumenta non admodum deprauantur, actio ipsa cruris non multum læditur.

GALENI IN HIPPOCRATEM DE ARTICVLIS COMMENTARIVS QVARTVS.

Vido Vidio Florentino interprete.

ARGUMENTVM LIBRI.

Agit de differentijs, ac curatione luxationum, quæ in cruribus, & manibus, atque eorum partibus contingunt: tum ratio excidendorum ossium adiungitur, & quomodo machinamentum illud, quod scamnum Hippocratis dicitur, construatur, nobis exponitur.

Summatim igitur dicamus articuli, qui excidunt, & elabuntur, non eodem modo semper excidunt, & elabuntur. modo enim multo plus, modo multo minus. ubi quidem multo plus, & elabuntur, & excidunt, in uniuersum maiori negotio restituntur, ac nisi reuertantur, ossa, caro, atque habitus, & magis, & apertius deprauantur, uitianturque: At, quum minus excidunt & elabuntur, ossa, hæc facilius conduntur, & ubi uel negligantur, uel reponi nequeant, minus debilitantur, & cum leuiori detrimento in hoc casu, quam in eo, quem proxime posuimus. In reliquis ergo articulis multum interest, magis ne an minus sua sede excedant: sed utrum que caput tam femoris, quam humeri semper omnino æque prolabitur: quoniam absque ullo excessu simpliciter rotundum est, & cauo recipitur, quod in orbem est, & optime sibi aptatur. quocirca euenire non potest, ut in his articuli dimidium procidat. nam, cum rotundus sit, uel totus erumpet, uel intro reuertetur. Id ergo, quo de agitur, ex toto sua sede mouetur, alioquin non excideret, interdum tamen magis, interdum minus a naturali sede recedit, quod magis femori euenit, quam humero.

Non modo huius orationis, sed & omnium, quæ sequuntur, caput unum est, luxata non medioriter inter se differre, quatenus magis, aut minus a naturali sede recedunt. nonnulla enim multum, nonnulla parum absunt, utrumque autem magis, aut minus patiuntur. In alijs quidem articulis res clara est, ut in cubito, manu, crure, pede, digitis: sed humeri & femoris caput indicat non posse paulum suo loco exce-

dere (quod uerbum græci *παρὰ θρηνα* dicunt) quum rotundum sit, & in cauum inferatur, quod oras in orbem habet, in quibus consistere caput nequeat. necessario enim, uel protinus recondideretur, uel ex toto excideret. utrumque tamen caput aut interdum longe, interdum paululum a naturali sede recedere. ubi uero & plurimum & minimum datur, non paucas, quod ad plus & minus attinet, differentias intercedere manifestum est.

Quandoquidem nonnulla ex ijs, quæ a primo natali die sua sede mouentur, si parum excefferint, restitui possunt, præsertimque ad pedis articulos.

Quod ait, primo natali die, nonnulli ad eos referunt, qui in utero sunt, alij ad eos, qui non multo ante nati sunt. horum sententiam comprobant, quæ sequuntur: sed illi proculdubio errant, qui accipiunt in ijs tantum, qui in utero sunt. fatius enim est ad utrosque orationem referre. Præterea, quæ sequuntur cum alijs facere paulo post demonstrabimus, ubi cum locum aperiemus.

Quibus a primo natali die crus uarum est.

Crus uarum, id est, in exteriorem partem conuersum, supra etiam nuncupauit *κλαδόν*, ubi spectare in tro pedem ait. dixit autem pedis articulos, quoniam plures numero sunt omnes iuxta tali commissuram fiti, cum quo non unum os tantum committitur. sura enim ab exteriori parte, ab interiori tibia, utraque magno processu complectitur talum, cuius pars prior, quæ rotunda est, & quasi caput habet rotundum ceruici superimpositum, a cauo excipitur illius ossis, quod scaphæ similitudinem refert, qua parte commissuræ pes potissimum & sursum extenditur, quum simus efficitur, & in posteriorem partem ducitur: sed & ab inferiori parte talus cum calce committitur, quomodo in libro de ossibus explanauimus, in quo exerceri iussimus eum, qui debeat in his expositionibus uersari. Verum pes tunc potissimum uarus redditur, cum tibia in exteriorem partem creuit, sic, ut inferior suræ processus, quo talum ab exteriori parte complectitur, sine ulla fulcra suspendatur.

Plerique sanabiles sunt, nisi ita magnus excessus sit, aut pueris iam adultioribus res incidat. Commodissimum itaque his est celerrime subuenire, antequam & pedis ossium, & carnis in crure magna admodum defectio sequatur.

Adultiores uocat eos, qui plurimum increuerunt, quorum ossa non æque tractari & componi possunt, atque infantium propter mollitiem. Hinc itaque colligitur Hippocratem de ijs agere, qui nati iam sunt: at loquatur ne de illis, qui in utero sunt, non similiter manifestum est, sed in superioribus sæpius retulit in utero matris articulos luxari.

Modus ergo eius uitiij, sub quo pes uarus fit, non simplex est, sed multiplex. plerumque autem uarus redditur, non quod articulus ex toto luxatus fuerit, sed quod pes consueuerit re aliqua exceptus figurari.

Modum *τροπῶν* dixit, quod uerbum plerumque mutuari solet, quum de unoquoque eorum loquimur, quæ inter se differunt singula: sed nunc agere potest, qua ratione pes uarus fiat, quod multis modis accidit. namque id, quod subiicitur, utramque sententiam comprobat, quum ait, plerumque autem uarus efficitur non quod articulus ex toto luxatus fuerit, sed quod pes consueuerit re aliqua exceptus figurari. nam, quum inquit non quod articulus ex toto luxatus fuerit: unum quendam uitiij modum expressit: quum uero dixit, sed quod pes consueuerit re aliqua exceptus figurari: unde is fiat, ostendit. Neque enim alienum est depruari tenera, & ueluti cerea infantium ossa, præue a nutricibus figurata, cum in cunis collocantur, quodammodo contorta, uel pluribus uelamentis inuoluta, uel sic, ut a quibusdam etiam urgeantur, a quibus omnibus deprauationes fiunt.

Hæc autem in curatione animaduertenda sunt. os cruris, quod ad talos extat, ab exteriori parte in interiorem propellendum, dirigendumque est: calx contra e regione eius in exteriorem repellendus, ut ossa, quæ excefferunt, inter se concurrant, & in medio, & a latere pedis: digitiq; omnes unâ cum pollice repete in interiorem partem inclinandi, atq; ita cogendi sunt.

Scribit ipse in libro de fracturis, crus binis ossibus cõtinetur, quorum alterum altero tenuius est, ab una parte multo, paulo ab altera. solent autem recentiores hoc os, quod ab exteriori parte fitu est, græce nominare *πορὸν*, iuberi igitur, ut illud in interiorem partem cogatur, simulq; calx repellatur in exteriorem, idque præsertim ex calce, quod e regione est, cruris uidelicet, quod super ipsum naturaliter fitum est. De hac autem restituendi ratione antea sæpius mentionem fecit, quæ omnium communis est, siquidem necesse est, quod naturali sede exceffit, in pristinum locum propellere, ut ossa inter se concurrant. Quæ subiicit de ipsis dirigendis euidentissima sunt ijs, qui in memoria habeant, quæ superius diximus in expositione huius libri, & ante, eius, qui de fracturis est. siquid autem occurrat, quod obscurius uideatur, illud duntaxat enodabimus.

Deligare item conuenit adhibito cerato, quod refinam copiose acceperit, & fascijs mollibus, non paruis, neque admodum arctatis.

Partibus compositis aptatur ceratum, quod refinam acceperit, quoniam fasciæ cuti melius inhaerent, & partes corporis magis siccantur. ex eo quod fasciæ inhaerent, sequitur, ut partes, quæ curantur, immobiles, ut compositæ sunt, seruentur: ex eo quod partes siccantur, ut spissentur, & cõfirment, quæ res etiã cõposita fideliter tuetur. Porro autem fascias molles adhibet ob corporum mollitiem, quæ infantium corporibus

A corporibus propter ætatem inest, quas leniter adstringit cauens, ne uehementer arctatæ comprimant, præcipue cum corpora mollia sint. sed quia minus adstringit, idcirco imperat, ut plures fasciæ iniiciantur. scripsit enim uinculi firmitatem, uel pressu comparari, uel numero fasciarum.

B *Non secus autem circumagenda fascia est, quam si pes manibus dirigendus sit, ut paulo magis ualguis appareat.*

Hoc item præceptum communiter ad luxata fractaque omnia pertinet, quod sæpius ab ipso memoria proditur. non enim uult in dirigendo, quæ composita sunt in naturali sedem exquisite restituta, ita relinqui, sed paulo ultra compelli, ut ad contrarium eius loci, in quem diu peruersa spectantur, a nobis impulsæ, consistant in medio, quod prorsus secundum naturam fuit. nam si collocata in hoc dimitterentur, ad diuturnam deprauationem redirent. Constat autem præceptum hoc ad id consilium pertinere, quod in curando maxime commune est, in quo contraria contrariorum esse præfidia docuit. quum nec refrigerata, moderate calefaciamus, nec calefacta, moderate refrigeremus. sed eatenus a medio in contrariam partem recedamus, quatenus in alteram morbus recessit. Nunc quia pes uarus est, cui uitio contrarium id est, sub quo ualguis efficitur, idcirco Hippocrates iubet, dum componitur, ut in ualguum conuertatur, scilicet ultra sedem prorsus naturalem.

B *Solea item consicienda est, aut ex pelle non multum dura, aut ex plumbo.*

Hoc etiam ad stabiliendam iuncturam molitur, quam obrem iubet ipsum postremum omnium super iuncturam deuinciri, ut eam totam contineat, & carnem ipsam non comprimat, id quod in sequentibus expressit, inquit enim.

I *Alligandaque non ut cuti insidat, sed cum postrema lintea circumdantur. ubi iam alligaueris, caput unius ex fascijs, qui bus uincitur, e regione minimi digiti assuendum est, illis fascijs, quæ sub pede sunt: ut dum moderate se habere uideatur, fascia sursum ducta circa posteriorem cruris partem, quæ carnosâ prominet, uoluetur, atque ita firmiter maneat. sed ut uno uerbo dicam quasi ceram fingamus, debemus & manibus in naturalem sedem compellere, & uinculo similiter non magna uis, sed leniter adducere.*

E regione minimi digiti, hoc est, ab exteriori parte pedis fasciam appendit, quam attrahit ad posteriorem partem cruris, quæ carnosâ prominet. quandoquidem pedi uaro medetur, quod si ualguum curaret, ab altera parte fasciæ caput assueret. quoniam inclinare pedem oportet in contrariam partem atque conuertitur, sic, ut, quæ extra spectant, compellantur intro: quæ intro, similiter in contrariam regionem cogantur.

I *Assuenda autem fasciæ sunt, ut quomodo opus est, suspendantur. Alia enim deprauatio aliam suspendendi uiam postulat.*

Quod ego nuper posui, ipse nunc declarat alijs deprauationibus alias suspendendi rationes accommodari. constat autem, ubi pes in interiorem partem spectet, ita suspendendum esse, ut extremum crus in interiorem partem compellatur, pes in exteriorem: ubi pes in exteriorem inclinatur, ita, ut crus in exteriorem, pes in interiorem urgeatur. ubi in utramuis partem paulum excefferit, appensa fascia moderate in contrariam partem cogi debet: qui longe a naturali situ recessit, ualidius repellendus est. Ideo deprauationem (quam *χόλωμα* dixit) commune nomen omnium prauitatum accipito.

I *Calcei uero e plumbo instruuntur, qui super iuncturam obligentur, ad eam formam, quam Chiæ crepidæ habebant. quibus opus non est, si quis manibus recte componat: recte item fascijs alliget: recte suspendat. Curatione igitur hæc, neque sectione, neque unctione, neque aliam uarietatem requirit. celerrime enim opinione huiusmodi uitia curationi cedunt, tempore tamen superanda sunt, dum corpus iusto habitu increseat.*

Quænam fuerit chiæ crepidæ forma, non satis patet. quoniam neq; Hippocratis sæculo in usu erat, atque idcirco inquit ad eam formam quam Chiæ crepidæ habebant: quum potuisset dicere habent. Constat autem infantibus, cum diriguntur, id calciamenti genus maxime idoneum esse, quod ad unguem pedem excipit, & carnem non comprimit, ad quam rem spectantes parare nunc idoneum calciamentum poterimus, quauis eiusmodi chiæ crepidæ fuerunt, non requiramus.

I *Ubi autem ad calceos ueniat, aptissimi sunt, qui per loca luto plena gestari solent, & *πυλοπατίδες* nuncupantur.*

I Veniunt ad calceos pueri, qui curantur, quum pars, quæ dirigitur, confirmata fuerit, & aliquid incrementum uerit, atque ossa ipsa non amplius mollia sint. nam nec permittendum est, ut prius inambularent, ne pars ad priorem deprauationem iterum reuertatur: at ubi tuto ingredi possunt, calceis utantur licet, quos Hippocrates *ἀρβύλας* appellat. est autem calciamenti genus cauum, quod arctè pedem uniuersum exquisitè usque ad talos complectitur. Manifestum est autem eiusmodi esse, ex eo, quod Hippocrates subiicit, quum inquit, *πυλοπατίδες* nuncupantur. hoc enim nomen inuētum est. quod si per *π*, scribatur, *πυλοπατίδες*, ductum erit a luto, quod *πυλός*, græce dicitur. quum ab ipsis lutum calcetur, calcari enim *πατέειδαι* dicunt: si per *β*, *πυλοβατίδες*, a luto similiter, & a uerbo ambulare, quod *βαίνω* dicunt, quum, qui ijs utantur, tuto in luto ambulent.

I *Namque hoc calciamenti genus a pede minime coercetur, sed magis ipsum coercet.*

Et natura, & usu, alius homo alio modo inambulat, alius enim pede prorsus recto, alius in interiorem partem inclinato, alius in exteriore, atq; insuper alius planta ima, alius calce magis ingredi, alius æque toti pedi insidit. quin & calcei uidentur semper inambulandi modo similes reddi, ubi neq; alti sint, neq; exquisite pedē cõprehendant, quorū calceorū si quem intuearis, conijcere licet quō ingrediatur,

qui illis utitur. calceus enim rectus, & in neutram partem inclinans, sed talis permanens, qualis structus est a sutore, hominem recto pede ingredi denunciat: sed, si uel intro, uel extra spectet, in ambulantem pedem conuerti in eam partem demonstrat. Idem euenit, ubi calceus uel in posteriorem, uel in priorem partem uergit. Non secus etiam clauis, ubi attriti magis sint, uel ad calcem, uel ad plantam, uel ad exteriorem partem, uel ad interiorem indicio sunt ambulantis pedem in eas partes conuerti. Hunc igitur calceum Hippocrates coerceri ait a pede, hoc est superari: sicut a contrario, qui rectus feruatur, & in neutram partem declinat, coerceri pedem, cogique rectum, ac sine inclinatione terram insidere. caput autem huius structuræ, id est, ut calceus uniuersum pedem arte contineat, & abunde altus sit, arte autem complecti pedem non potest, nisi multis locis fundatur. Quamobrem uenatores huiusmodi calceis induuntur, cum per inæqualia loca, & saltare, & currere necesse habeant, in quibus obtorquentur conuellunturque iuxta talos, nisi calcei ex toto cuti hæreant.

Idonea item est ratio calciamenti Cretenfis.

In Asia nostra, & non minus in Creta nunc calciamenta in usu sunt, quæ ad medium usque crus pertinent, in quibus fissa pellis est multis locis, & ab utraque parte dextra scilicet & sinistra æqualiter extenta: extremis partibus foramina habet, per quæ trajectum lorum partes pellis incisas inter se contrahat. In aperto autem est huiusmodi calceis pedem cum uniuersa commissura, quæ ad talos est, contineri, atque adstringi, his autem utuntur apud nos uenatores potissimum, quum feras sectantur. quamdoquidem in asperis, atque inæqualibus locis non solum currere, sed saltare etiam coguntur. Eadem causa Cretenfes ad talium calceorum usum impulit ob uastos insulæ montes, atque asperitatem.

De ossibus, quæ excidunt simul, & nudantur.

Ubi cruris ossibus luxatis accedente uulnere articuli, qui ad pedem sunt, siue in interiorem, siue in exteriorem partem penitus excedant, reponendi non sunt, sed sinendum est, ut cui placet medico, eos reponat. scire enim conuenit, ubi repositi seruentur hominem decedere, paucisque diebus uitam trahere. nam pauci septimum diem excedunt, cum neruorum distentione absumantur.

Ossa cruris, suram intelligit, ac tibiam, quæ *κνήμη* græce dicitur, & cognominis est cum eo toto, quod inter genu & pedem est. nudantur autem hæc & cute excedunt, ad utramque cruris commissuram, cum pede scilicet & cum femore. ante igitur tractat de commissura cruris cum pede, imperans, ut, ubi tibia os luxatum nudetur, a reponendo caueamus. propterea, quod neruorum distentione superueniat. Quod ubi incidat, dictum est in opere de fracturis musculos alios couelli, alios contineri, & continuatos seruari, ubi ergo ad suum initium contrahantur, uniuersum membrum breuius redditur. sequitur enim quum a musculis attrahitur. quare si quis extendens os extans reponat, musculi, & ipsa intentione non mediocriter lædent, & longitudine membri simul distenti dolor sentient intolerabilem. atque idcirco, quum musculi grandes sint, neruorum distentione sequi necesse erit. nam & ubi exigui essent, quemadmodum in digitis, neque sic res periculo uacaret. Multi tamen ex his ob summam in curatione diligentiam seruantur. hæc tamen, quod curationi utile erat, superest quaestio quædam ad locutionem spectans, quæ curationi non prodest, aut officit. ut si requirant aliqui, cur Hippocrates de cruris ossibus *ὅτι ἀποσπασθέντα*, id est, luxari dixerit, quum id uitiu esse eorum ossium affirmet, quæ in cauis se insinuant, non eorum, quæ processus accipiunt. hos enim uocat *ὀστέα*, id est, articulos, ut ante sæpius ostendimus. non debuit igitur (inquiunt) dicere *ὅτι ἀποσπασθέντα* de crure, sed de talo. Ijs, qui hæc requirunt, respondendum est, id quod in prioribus sæpenumero diximus, Hippocratem eo tantum intendere, ut propositam rem exprimat, quod ipse Plato & præcipit, & primus exequitur. Alibi autem demonstrauimus ueteres non alio, quam huc spectasse. solus enim Prodicus studuisse uidetur, tenui huic nominum inquisitioni, quæ qui Prodicum sequuntur, solent exquisitam diligentiam nuncupare. Hippocratem uero nihil obscurius rem expressisse, ex uerbis eius aperte conspicitur, quum inquit, ubicumque cruris ossibus luxatis articuli, qui ad pedem sunt, penitus excedunt. nam, si omnino dempseris uerbum luxatis, apertum est quod proponitur. sed Hippo. hoc adiecit nihil respiciens ad tenuem huiusmodi nominum inquisitionem, cui qui student, plerumque non sunt eloquentes. nam, qui dicendi facultatem habent, ad uim enunciationis respicientes, uerba singula non attendunt, sed græcorum more illis utuntur, quorum copia habet. quomodo uidetur nunc Hippoc. loqui, uolens ossa cruris a commissura recedentia cute excedere. si quis enim id, quod extat, & extra commissuram ualde prominet, luxatum dicat, clarius re exponet, auditorumque imagine rei docebit.

Pedem insuper & crus gangræna prehendit, quæ sic futura esse certum scire conuenit.

Gangrænam quoque his superuenire ait, ob inflammationis scilicet magnitudinem, ubi excedentia ossa recondita fuerint. inflammata ergo partes, cum rubor inflammationis recedit, liuidæ euadunt, minuique dolor uidetur, eo quod sensus torpeat. sed, ubi, quæ sic affectæ sunt, ex toto sentiendi facultate carent, græce id uitiu non amplius gangræna, sed sphacelus uocatur. Inter hunc autem & magnam inflammationem media gangræna est, quæ tanto grauior eiusmodi inflammatione est, quanto leuior sphacelo. sub hoc enim natura membri uniuersa corrumpitur, idemque, ubi iam hæret, curationem non admittit, sed solum a principio, cum nondum sphacelus est, sed magna gangræna sphacelo uicina. Verum abutimur interdum uicinorum affectuum nominibus, ad eos significandos, qui ad os accedunt, quæquæ nondum ex toto ipsorum speciem & naturam habent. sic igitur & ingentem inflammationem, cum non amplius

Aplius suum colorem tuetur, dolorique est, interdum nominari gangrænam consueuimus, quæ quamuis gangræna nondum penitus sit, futura tamen est paulo post, si negligatur.

18 *Nec mihi etiam uidetur idoneum esse ueratum eodem die datum & rursus epotum, sed ut quoduis tale ad idoneum proxime accedere, cui tamen confido, quod si neque ab initio reponantur, neque tentet aliquis ea reponere, plerisque se explicare manifestum est.*

Tractauimus de usu ueratri ad eiusmodi uitia in commentarijs in librum de fracturis.

19 *Fulcire autem crus & pedem oportet eo modo, quo ipse uelit.*

Fulcire crus & pedem *ἵμωδον* dixit, hoc est, stabiliter collocare, quo spectans imperat, ut membrum firmemus, quemadmodum maxime cubantem iuuat. nam, quod ait, eo modo quo ipse æget uelit, huc euadit.

20 *Tantum ne dependant, neue moueantur.*

Eius quod nunc ait, neue moueantur, uim ante proposuit, cum fulcire præcepit, quod significauit uerbo *ἵμωδον*. neque enim aliud est fulcire membrum, quam ab omni parte stabiliter collocare, sic, ut nullo pacto moueri possit, recte autem adiecit, ne dependant: præfatus enim corincedum a nobis membrum, quemadmodum cubantem iuuat, non ignorans contineri membrum posse etiam dependens, edicit, ut eiusmodi habitum uitemus, cum ad affectum locum materiam concitet, quæ causa inflammationis est. Meministis quidem eius, quod narrauit in superiori opere de crure figurando, ubi extantum pedem collocari uoluit, paulo sublimiorem, quam ut exquisitè rectus seruaretur: nunc uero permittere ægris uidetur, ut ipsum rectum habeant. nam cum tribus modis figurari possit, dependens, rectus, ac tertio in superiorem partem spectans, permittit ægotanti, ut quo pacto uelit, crus figuret, modo non dependeat, sed antea præceperat, ut sublimiorem duntaxat contineret. Perpicuum itaque est Hippocratem in huiusmodi affectibus, eo potissimum incumbere, ut dolor uitetur, ueritus ne sequatur neruorum distentio, quam in neruosis partibus dolor maxime infert. quamobrem, si quæ hoc modo uitiata sunt, neque refrigerentur, neque dolore tententur, neruorum distentione prehendi, minime possunt.

21 *Mederique cerato, quod picem habeat, paucis pannis ex uino madentibus non ualde frigidis, quandoquidem frigus in his neruorum distentionem concitat.*

De his quoque iam loquuti sumus. nam ceratum, quod picem habeat, ulceribus accommodatur: uinum, presertimque (ut ipse docuit) nigrum & austerrum affectas partes inflammari non patitur. quod autem inquit fugiendum esse frigus, cum neruorum distentionem efficiat, in carnosissimis partibus forte aliqua expositione indiget, in neruis euidentissimum est, quibus utrunque inest, nam & facile refrigerantur, ut qui natura frigidi sunt, atque exangues: & cum læduntur, in distentionem incidunt, cum neque in alia parte distentio incidere possit, nisi nerui afficiantur. commissuras uero inter alias partes maxime neruosis esse manifestum est, in quibus musculi posita carne, quam alijs suis partibus habebant, in chordas degenerant. Quare magis inquirendum est, cur utatur modice frigidus, quum non mediocriter frigidum, sed calidum adhibendum uideatur. cuius ratio sic habet. In curandis partibus exulceratis propositum est, ut ab inflammatione defendantur: defenduntur autem, si nullus humor ad eas concurrerit, quam rem eas refrigerando consequemur. nam, si admoueantur, quæ calidum & humidum corpus efficiunt statim rubicundius, paulo post tumidius ipsum exhibebunt, & in alium affectum inflammationi similem compellent. contraria omnia præstant, quæ refrigerant, cum non modo nihil humoris a superioribus partibus ad refrigeratum locum concitent, sed quod in eo subsistit, expriment, & ad proximas partes depellant. Est autem refrigerantium duplex genus, quædam aduentitia qualitate tactu frigida sentiuntur: quædam innata refrigerandi facultatem habent. adstringentia quidem frigida sunt, sicut in opere de simplicium medicamentorum facultate demonstrauimus, ubi reliquum genus refrigerantium ab his ducitur, ad hoc spectat papaueris lachryma, mandragoræ succus, cicuta, & cetera, quæ madefaciunt simul & refrigerant. namque austera omnia terrenam naturam habent cum facultate refrigerandi. De usu autem horum medicamentorum non pauca scripsimus, in eo uolumine, quod est de ratione curandi, necnon in commentarijs in librum Hippocratis de ulceribus. Sed quod ad hunc locum pertinet, id nouisse abunde est, quod madefacientium & refrigerantium medicamentorum uis penetrat omnino ad altiores partes eorum corporum, quibus admouetur, citoque ipsas ultra debitum refrigerat, torporemque affert potentiam corpora administranti. Quæ uero cum refrigerandi uis terrenam naturam habent (ut ostensum est in libris, quos commemorauimus) ad confluentes succos depellendos maxime aptantur, atque hac de causa illis utimur. sed quia calor ad se humores concitat, ideo aduentitia qualitate frigida admouemus, neque illa calefacimus. Nunc uero quod spectat ad exulceratarum partium affectum, Hippocrates frigidis uteretur, quemadmodum & in alijs uulneribus: sed quatenus neruorum distentionem timet, quam afferre frigus solet, ueretur ex toto frigida imponere: atque idcirco adiecit, cum de his loquitur, non ualde frigidis.

22 *Recte etiam folia betæ, uel tussilaginis, uel cuiuspiam alterius talis in uino nigro austero semicocta, ulceri atque adiectis partibus imponuntur.*

Tussillago herba quædam est proposito affectui salutaris, quum modice siccet, id quod in omnibus ulceribus requiri demonstrauimus. De uino autem nigro atque austero loquuti sumus in comen. in lib. de fracturis. hoc

expellendi facultatem habet, similiter ut alia uina, & cum crassiorum partium sit quàm ipsa, exulcera E
tas partes non mordet, ea de causa præstantius est.

Tepido item caro vulcus inungitur.

Admouet nunc ceratum, non ut ulceri medeatur, ostendimus enim in expositione libri de uulceri-
bus, uitari ab Hippocrate huiusmodi medicamenta, quæ ulcerum glutinationem prohibent: sed quo-
niam nunc ulceri quatenus ulcus est, non succurrit, quum neq; id glutinare propositum sit, sicut alia re-
centia uulnera. primum autem curationis consilium eo spectat, ne homo neruorum distentione repre-
hendatur. quocirca neque reponendum articulum censet, sed magis permittendum, ut crus ex ulcere
turpiter claudicat. non tamen simpliciter adhibet lenia medicamenta, quæ uocat in libro de ulceri-
bus *μαλακώδη*, quamuis possint inflammatas partes lenire, primo enim eo iucumbit, ut inflammatio
minime oriatur, atque idcirco repellentibus utitur, neque his rursus per se, quemadmodum in alijs
casibus. timet enim neruorum distentionem, sed compositam curationis rationem indicat, per medi-
camenta contrariæ facultatis iusto modo inter se mixta, quo maxime tendere in sequentibus uidetur,
ad quæ iam animum adiungito.

*Quòd si hybernum tempus fuerit, lana quoque succida madens ex uino atque oleo tepido imponenda est. & perfusio-
ne insuper utendum.*

Neque medicamenta tepida adhiberet, neque oleum profus adijceret, si loco subueniret, quasi sim-
pliciter ulcerato, sed (quod supra retuli) ueretur neruorum distentionem, atque ob eam rem oleum
admiscet, & tepida cuncta superimponit, nec ut qui tantum pugnet contra neruorum distentionem,
ulceris curationem relinquit: sed neque ad ulcus spectat duntaxat. mixti enim morbi mixta quoque
præsidia exigunt: quocirca præcipit, ut lana succida inducatur, quam *δισυμπρηά* dicunt, propterea quòd
cœlypum habeat. quandoquidem (ut in libro de simplicium medicamentorum facultate ostendimus)
huius medicinæ proprietates simplex non est, sed mixta ex contrarijs qualitibus ac uiribus, adstringen-
di scilicet & modice calefaciendi. Perfundi autem uoluit hos affectus, non hieme tantum, sed æstate
etiam. hoc siquidem, quod in sine subdit, commune est totius propositæ curationis, quoniam huiusmo-
di affectus non hieme duntaxat assiduam perfusionem requirunt, quum æstate quoque magis cam po-
stulent quàm hieme, quo tunc his lana imposita magis siccescat. imperat igitur, ut hæc omnia assidue
perfundantur: id uero quo perfundimus tale esse debet, quale in principio protinus curationis admo-
ueri iussit, nempe uinum æstate per se, hieme cum oleo. caloris autem modum conijcies ex tempera-
mento aeris, in quo uiuimus, ubi enim ualde frigidum fuerit, humoris, qui perfunditur, calorem auge-
bis; ubi calidum, remittes. ad calidi enim usum nunquam uenit, quocirca caloris modum augens at-
que remittens, pro ambientis cœli temperamento uariabis. in quibus omnibus meminisse debes eo-
rum, quæ in uniuersum dixit, nec omnia ubique uelle percipere. At quænam hæc sunt? nimirum
ea, quæ in commentarijs in eas sententias Hippocratis, quæ aphorismi inscribuntur, & in alijs c om-
pluribus recensenda duximus, quorum, ubi unum aliquid positum fuerit, omnium, quæ eandem uim
habent, meminisse oportet, existimareque sermonem in omnibus accipiendum esse, quasi omnium cõ-
munis sit. Sic igitur & nunc Hippocrates hyberni temporis meminit: tu uero regionem, ætatē, usum
corporis naturam reuocare in memoriam debes, nempe regionem frigidam, ætatem senilem, usum
eorum, quæ corpus refrigerant, corporis naturam frigidiorē. siquidem hæc omnia idem hortantur,
ac tempus, cuius Hippocrates meminit. Sed quemadmodum hieme curationem calidiorē adhi-
bet, sic æstate contra tu frigidiorē admoueabis, & sicut in æstiuo tempore, ita in ætate, regione, con-
suetudine, & natura corporis calida. quòd si oīa calefaciendum esse denunciēt, calidioribus præsidijs
uteris, si refrigerandū, frigidioribus: sin alia ad calefaciendū, alia ad refrigerandū hortentur, ipso-
rum ac uim spectabis. sic enim maxime conuenientē calefaciendi & refrigerandi modum conijcies.

Neq; ulla re quidpiã deuincies, neq; aliquid impones. scire. n. licet huiusmodi uitijs oībus modis alienū eē pressum & onus.

Subtrahit in hoc casu nō modo eas fascias, quæ primæ iniiciunt, quas ubiq; ad cōminuta, & ad luxata of-
fa adhibuit, sed & eas, quæ in p lana uoluunt. cui rei cām ipse reddit, cū inqt, huiusmodi uitijs, oībus mo-
dis alienū eē pssum & onus. sufficit aut ipsi solūmodo lanā iponere, quæ cū mollis sit, & leuis, oneri eē nō
pōt, hoc at timet, nō ut quæ ulceri medeat: sed, ut quæ nudatis attritiq; chordis ac neruis caueat, ne distēdāt.

*Ad hæc autem pertinent nonnulla ex ijs medicamentis, quæ cruentis uulneribus iniiciuntur, ea scilicet, quæ idonea
sunt, quibus imposita lana uino perfusa, longiorem moram trahat.*

Medicamenta, quæ uulneribus statim iniiciuntur, & in his libris, & in eo, qui de uulneribus est, *εὐαία*
appellat. inter hæc, quæ longiori tempore resoluuntur, & interim, dum soluantur, perfundi possunt, ad-
moueri potissimum debent. siquidem constituit, quemadmodum in tota reliqua curatione eo spectan-
dum esse, ut leniendi uim habeat. hac enim de causa neque uinculum imponit, neque frequētē soluit.
ex medicamentis autē, quæ cruentis uulneribus protinus iniiciunt, ea longiori tēporis intervallo sol-
uere licet, quæ ualidiorē siccandi facultatē habent, ea tñ cautione, ne ob uehemētē uim contrahē-
do lædant. duo autē medicamenta, quæ nota uobis sunt, gratia exempli cōmemorabo. leguntur enim in
omnibus libris de medicamentorū cōpositione, quales sunt duo Andromachi, & unus Heræ, & aliorū
per multi. cōponuntur medicamenta hæc ex bitumine, alterū barbarū, Cyzicēnū alterū nominatur, hoc
cum magis siccet, quàm opus sit medicamentis, quæ cruentis uulneribus iniiciuntur, obest magis quæ
profit,

A profit, cum membra contrahat, & dolorem afferat: alterum uero medicamentum idoneum est, si mode-
rata mixtura fuerit. ex ijs siquidem nonnulla plus iusto exiccant, & dura sunt. uerum de huiusmodi
medicamentorum discrimine in opere de cōpositione ipsorum fusius tractauimus. quæ post hæc ab
Hippocrate scribuntur, magna ex parte plana sunt, si quæ supra, & in commentarijs in librum hunc de
articulis, & ante in eum, qui de fracturis est, prodidimus, in memoria habeantur.

27 *Quæcumque autem ex ijs medicamentis, quæ cruentis uulneribus protinus iniiciuntur, paucorum dierum sunt, uel picent
accipiunt, non æque atque illa proficiunt, quandoquidem ulcerum purgatio porrigitur in longius tempus, diutius enim ma-
dent. horum tamen nonnulla utiliter deligantur. scire autem aperte conuenit necesse esse hominem turpiter claudicare, quā
uersus partem superiorem pes trahatur, & ossa luxata ab exteriori parte promineant. fere enim nullum ex ijs ossibus nuda-
tur nisi paululum quid, neque recedit, sed cicatrix inducitur tenuis, atque infirma, eaque non nisi multum temporis conque-
scant. alioquin periculum est, ne remaneat ulcusculum, quod curationem non admittat. Sed, quod ad propositum malum
attinet, si hac ratione curentur, seruantur: si articulus reponatur, maneatque, in exitium præcipitantur.*

Quænam ex ijs medicamentis, quæ cruentis, uulneribus protinus iniiciuntur, paucorum die-
rum uocat, non magno negotio inuenies, si in memoria habeas, quæ in explanatione proxime po-
sitæ orationis tradidimus. patet enim eum sic appellare, quæ ex paucorum dierum intervallo sol-
uuntur. ex intervallo autem paucorum dierum soluere conuenit, quæcumque ex propositis infirmiora
sunt. patiuntur enim in ulceribus multum colligi saniei, eo quòd non satis exiccant. hæc a nonnullis ex
ueteribus refina extrinsecus excipiebantur, quorsum nescio. multa enim dici possent: sed, quum Hip-
pocrates ab omnibus his medicamentis abstineat, longius labi operæ precium non est. in opere enim
de medicamentis, quæ de his scire conuenit, omnia exequuti sumus: nunc autem, quod attinet ad pro-
posita, satis hæc sint. Quæ sequuntur omnia præteribimus, quum manifesta sint ijs, qui eorum memine-
rint, quæ ante explanauimus.

28 *Eadem ratio est, si brachij ossa ad manum adiecto ulcere, siue in interiorem partem, siue in exteriorē excedant. certum
enim scire conuenit, hominem paucis diebus interituum tali genere mortis, quale supra posuimus, si reposita ossa fuerint.
contineanturque: sed, si nemo hæc, uel reposerit, uel reponere tentarit, longe sepius liberatur, cui malo mederi eadem ra-
tione expedit, qua supra diximus: deprauationem uero deformem reddi, ac digitos manus infirmos, atque inuitiles fieri
necesse est.*

Quemadmodum in crure totum id, quod inter talum & genu est, duobus ossibus contentum *κνήμην*
appellat, sic brachium, quod inter manum & cubitum est *πρῶτον*, quod similiter non ex uno ossē, sed ex
binis constat, quorum alterum *κνήμη*, id est radius, alterum græce *καρπός* proprie nominatur, id est, cubi-
tus, quod similiter euenit in crure. commissura igitur, quæ ad manum est, commissuræ tali respondet:
quæ ad cubitum, illi, quæ ad genu. Maiorum tamen partium mala, seu fractæ, seu prolapsæ sint, semper
grauiora sunt. quam rem si animaduertas, exigua expositione ad sequentia indigebis.

29 *Nam digiti, ubi ossa in interiorem partem luxentur, curuari non possunt, ubi in exteriorē, extendi.*

Cur luxari dicat in superioribus ostendimus, ubi cruris ossa adiecto ulcere dixit ad pedem luxari:
nunc reddere causam uolo, quam obrem, cum brachium accedente ulcere in interiorem partem pro-
rumpit, digiti curuari nequeant. in hoc casu sane accidit, ut brachij ossa ab interiori regione ossibus,
quæ in prima palmæ parte sunt, superinsidant, ab exteriori subijciantur, quum prima palmæ pars ten-
datur a chordis, quæ ab exteriori parte ad ipsam perueniunt, sursumque ad humerum tendunt. quod,
quum euenit, necesse est digitos uersus exteriorē regionem trahi, quo fit, ut extendantur, idcirco ne-
que flecti ex toto possunt, cum exteriores musculi, & chordæ flectentibus renitentur. sæpius enim dixi-
mus perfici actionem non posse, nisi oppositi musculi ijs pareant, qui agere nituntur. hinc etiam fit, ut
digiti minime extendantur, cum brachij ossa in exteriorē partem mouentur. interiores enim muscu-
li, & chordæ uehementer intenduntur, atque idcirco cum cedere exterioribus nequeant, necesse est ex-
teriorum actio intreat. Sed & ipsorum ossium positus, cum brachium in interiorem partem elapsum
D primæ palmæ parti insidet, prohibere flexum potest: cum in exteriorē promouetur, porrectionem.

30 *Ubi cumque autem cruris os ad genu cute, siue in interiorem, siue in exteriorē partem excedit, quibus reconditur, mat-
rius intereunt, quàm alij, quamuis illis quoque uita periculum insitet: sed, si curationem adhibeas reponere minimum ten-
tans, hac uia tantum spes salutis superest, hæc autem ossa eo magis periculosa sunt, quo superiora sunt & robustiora, & a ro-
bustioribus prolabantur. Quòd si femoris os ad genu luxetur, ubi ponatur, maneatque, maiori uim, & citius adhuc homo
absumitur, quàm superioribus casibus: si non reponatur, res longe periculosa est, quàm in superioribus. hæc una tamen sa-
lutis spes superest.*

Hoc etiam, & id, quod proxime subdit, non parum comprobatur, quæ paulo supra indicauimus de of-
sibus, & ad talum, & ad manum cute excedentibus. neque enim talus in commissura cruris, quæ ad pe-
dem est, nudatur, neque prima palmæ pars in commissura cubiti cum manu, sed in crure ossa cruris, &
in brachio similiter ossa brachij, iure igitur excedere hæc, & luxari dixit, ut, quæ extra commissurā ex-
cedant. Nunc itaque crus interdum excidere inquit ad tali commissuram, ac modo ab exteriori parte,
modo ab interiori, quanquam subdit, non crus, sed femur luxari, idque non immerito. nam in commi-
ssura genu modo crus, modo femur excidit, ad pedem uero crus duntaxat, si cut ad manum brachij. ce-
tera, quæ in hac oratione sunt, ijs patent, qui in memoria teneant, quæ superius dicta sunt.

Eadem

Eadem ratio est articularum, qui ad cubiti commissuram sunt, nempe cubiti & humeri. quicumque enim ex his cum luxantur, cute excedunt, si restituantur, omnes mortiferi sunt: sin minus, res non omnino desperationem habet, sed ijs, qui liberantur membrum remanet deprauatum. magis autem mortiferi sunt, si recondantur, articuli superiores, sed & idem, si non recondantur, alijs similiter sunt periculosiores. Si cui ergo superiores articuli luxati, cum ulcere cute excedant, ubi restituantur, celerrime in exitum precipitant: ubi non restituantur, ceteris periculosiores sunt. curatio autem, quæ mihi commodissima uidetur, iam exposita est. At quibus digitorum pedis, uel manus articuli luxati adiecto ulcere cute excederunt, osse quidem non fracto, sed ab ipsa commissura recedente, si repositi maneant, neruorum distentionis periculum impendit, nisi recte attendantur. expedit tamen, ubi prædixeris summa cura & diligentia opus esse, eos reponere. facillime autem & maxime prompte, magnoque cum artificio reponuntur, si adigatur paxillus, quemadmodum supra diximus in ossibus fractis, luxatisque. quo factio quiescere homo debet, cubareque, & modico cibo uti, satiusque est leui aliquo medicamento, quod uomitum citet, ipsum purgare.

Merito hic articulos dixit multitudinis numero, quemadmodum in genu ubi uero de commissura, quæ ad talum, & de ea, quæ ad manum loquitur, non posuit articulos multitudinis numero. proposita uero nunc partem non uno tantum articulo contineri in tertio commentario in librum de fracturis ostendimus, eandem inquit rationem esse huius commissuræ, & eius, quæ ad genu, de qua prius tractauit. Nam quemadmodum ibi modo tibiam, modo femur excidere dictum est, ita nunc modo cubitus, modo humerus in idem malum compellitur. Quæ sequuntur, omnia plana sunt.

Auxilium aduersus ulcera in medicamentis est, quæ cruentis uulneribus protinus injiciuntur. in illis scilicet, quæ perfusioni accommodantur, aut in buphthalamo herba, aut in ijs, quæ fractis caluarie ossibus succurrunt. nihil autem induci debet ualde frigidum. ac primi quidem articuli minime periculosi sunt: superiores magis periculose leduntur. Eodem autem die restituendi sunt, uel certe posteriori, tertio aut quarto minime. si quidem quarto die malum recrudescere maxime uideamus. ubi ergo non protinus recondantur, his diebus supersedendum est, contineri enim solet, quod intra decem dies conditur. Quod si reposito articulo neruorum distentio supernascat, cito expelli debet, & subinde calido humore perfundi.

Quanam ex medicamentis, quæ cruentis uulneribus protinus injiciuntur, idonea sint, quæ perfundantur, antea declarauimus. præcipit autem, ut herbæ buphthalmi (quam πολυφθαλμον appellat) non secus atque ante, tuffillaginis, quæ eandem uim habet, folia imponantur. huius quoque herbæ meminit Diocles in libro de ossibus. Totius autem curationis caput ait id esse debere, quod in libro de uulneribus capitibus demonstrauit, in quo ostensum a nobis est curationem requiri sicciorem, quam quæ in uulneribus, circa articulos præfertim.

Conuenit item uniuersum corpus magis curuatum esse, quam extentum. expectandum tamen est fore, ut repositi digitorum articuli abscedant. plerumque enim ita accidit, si quæuis inflammatio superueniat. Quare, nisi uereretur medicus, ne uulgo imperitus haberetur, nihil reponere prorsus deberet. ossa igitur, quæ ad commissuras sunt, si cute excedant, ubi recondantur (sicut ostensum est) periculosa sunt.

Extentum esse non idem significat, atque extendi, sicut neque curuari, & curuatum esse. si quis enim membrum extentum dicat, unum tantum exprimit eius habitum, rectum uidelicet, qui neque plus, neque minus admittit: si curuatum omnes eius habitus, qui post extensionem sunt, notat usque ad ultimum flexum, qui quatenus maiores, minoresque sunt, inter se differunt. si quis extendi, & curuari dicat, motum, qui accidit, ubi mutatur habitus membrorum, significabit. nempe, quum extendi ait, eum, qui euenit in mutatione, quæ fit a summo flexu ad summam extensionem: quum curuari, eum, qui a summa extensione rursus ad summum flexum. Nunc ergo Hippocrates curuatum inquit corpus esse magis conuenit, quam extentum, uerbo, extentum, rectum habitum notans, quem solum uitandum censet: sed, cum ait curuatum, habitus medios inter hunc & extremum flexum significat, inter quos ille eligendus est, qui maxime accommodatur, modo qui parum, modo qui longius ab extremo flexu abest. quo tempore, uterque accipiendus sit, licebit, & ex superioribus conijcere.

De ossibus præcidendis.

Quæcumque circa digitorum articulos ex toto abscinduntur, plerumque detrimentum non afferunt, nisi, dum secantur, homo animi defectione ledatur.

Nunc tractare incipit de ossibus præcidendis. aperte autem, sic omnia narrat, ut mea explanatione opus non sit. illud duntaxat me præfari abunde est, quod fere quæcumque ab ipso traduntur, intelliges, si id spectes, quod ostensum est in articulis cute excedentibus (iuniores medici ἐκβυσσισματα hoc est extra cutem eiectiones dicunt) dimetiendum, scilicet esse periculi magnitudinem, pro magnitudine articularum. quod sicut in illis euenit, sic & in ossibus, quæ præciduntur, euenire solet. adijciemus tamen eorum, quæ obscura uidebuntur, expositionem.

His autem ulceribus, quæuis curatio idonea est. Sed & quæcumque ossa, non ad articulos, uerum ad aliquam aliam regionem præciduntur, similiter sine noxa sunt, & alijs promptius adhuc curationem recipiunt: similiter quæcumque ossa fracta

Fracta in digitis cute excedunt, non ad articulos, hæc quoque innocenter reponuntur. ex toto autem ossa, ad articulos, in manu, in pede, & in crure nonnullis ad talum, atque in brachio, nonnullis ad primam palmæ partem, plerumque; citra noxam præciduntur, nisi protinus anima deficiat, uel quarto die continens febris superueniat. caro tamen corrupta, & in uulneribus sanguinem fundentibus, & in his, quæ ualentius adstringuntur, tum in ossium fracturis plus iusto compressis, in ijs item, quæcumque uinculis uolenter comprehensa fuerint, compluribus decidit, quorum plerique liberantur: liberantur & illi, quibus in femore pars aliqua carnis & ossis decidat, & quibus in humero, sed citius adhuc & facilius ad sanitatem perducuntur, quibus aliquid in brachio & crure decidat. Quibus uero fractis ossibus aliquid protinus alienatur, & nigrescit, bis cito abrumptitur, & quibus casurum est, cito cadit, quum ossa iam cesserint: at quibus osse inniolato nigrities accidit, bis celeriter caro emoritur, os uero tarde abscedit, & qua nigrities terminatur, & qua nudatum os est.

Curationem quamuis οὐδὲν dicit, quo uocabulo iam sæpius ostendimus Hippocratem nuncupare eam, quæ exquisitæ contraria est.

Ceterum partes, quæ citra finem nigrities fuerint, ubi iam prorsus emoriantur, & dolorem non sentiant, iuxta articulos excidenda sunt ea animaduersione, ne quid uiolenter. nam, ubi qui secatur, dolet, quum nondum qua secatur, emortuum corpus fuerit, maximum periculum est, ne sub dolore anima deficiat, cuiusmodi autem animæ defectio plurimos repente iam sustulit. At femoris os hoc modo nudatum uidi octogesimo die abscedere. crus tamen huic homini ad genu vigesimo excisum est, mihi uero propius etiam uidebatur, cum non eodem tempore, sed ante prouidendum existimarem. cruris uero ossa, quæcumque nudata fuerint, circa medium omnino ex huiusmodi nigritie sexagesimo die deciderunt. curatio enim a curatione distat, quantum ad id pertinet, ut, nudata ossa maturius, uel serius decidant: pressus item a pressu distat, quatenus unus altero ualidior est, aut imbecillior, ad efficiendum, ut nerui, caro, uenæ citius, aut tardius emoriantur. nam, quæ emoriantur, quamuis non fuerint adstricta, non omnia ex altis ossium partibus decidunt, sed quedam ex summis. Quocirca tempus, intra quod singula hæc soluuntur, certum definire non licet.

Quum dixerit necessarium esse, ubi nigrescat & corrumpatur caro, quæ sita est circa ossa, ut ossibus tempore idem eueniat, atque ea de causa imperauerit, ut præciderentur, nunc præcipit, ut excidantur, ea cautione, ne integræ partes uiolenter, ne præ dolore anima admodum deficienter homo ægerime reficiatur. Ad articulum autem, si fieri potest, præcidi membrum uoluit ad celeritatem spectans. namque, ubi medium præcidatur, multum temporis absimitur, quum ossa secantur, sed iuxta articulum affecta membri pars intacto osse absconditur.

Accipiende prorsus eiusmodi sanationes sunt, magis enim terrent, dum accipiuntur, quam dum adhibentur, atque hæc omnia lenem medicinam requirunt, ipsa enim per se ipsa soluuntur. Est autem uictus expeditissimus ille, qui febrim aduersatur.

Hippocrates consilium dirigit, non solum ad ægrotantes, sed etiam ad medicos, ut apud ægrotantes a culpa semper uacui sint, & laudem plerumque inueniant. quamobrem mala, quæ graua uidentur, monstrat, discernitque ab ijs, quæ uere talia sunt: in ijs enim, quæ uere graua sunt, non tamen talia se ostendunt, monet, ut medicus se subducat, illis manum injiciat, quæ graua uidentur, quemadmodum & hæc, quæ nunc proponuntur. ubi enim pars aliqua ex toto emortua sit, non amplius grauius afficit, quæ uicina sunt. hanc si præcidas, cauens ne dum manus curatio adhibetur, animæ defectio sequatur, malum aliud non afferes ullum.

Ad hæc iusto habitu figurare corpus oportet, iustus habitus est, ubi nihil suspensum est, nihil deorsum spectat, sed sursum magis, precipue donec ex toto resolutum fuerit. periculum enim est, ne interim sanguis erumpat. Quam ob rem uulnera inclinari in inferiorem partem non debent, sed superiora haberi.

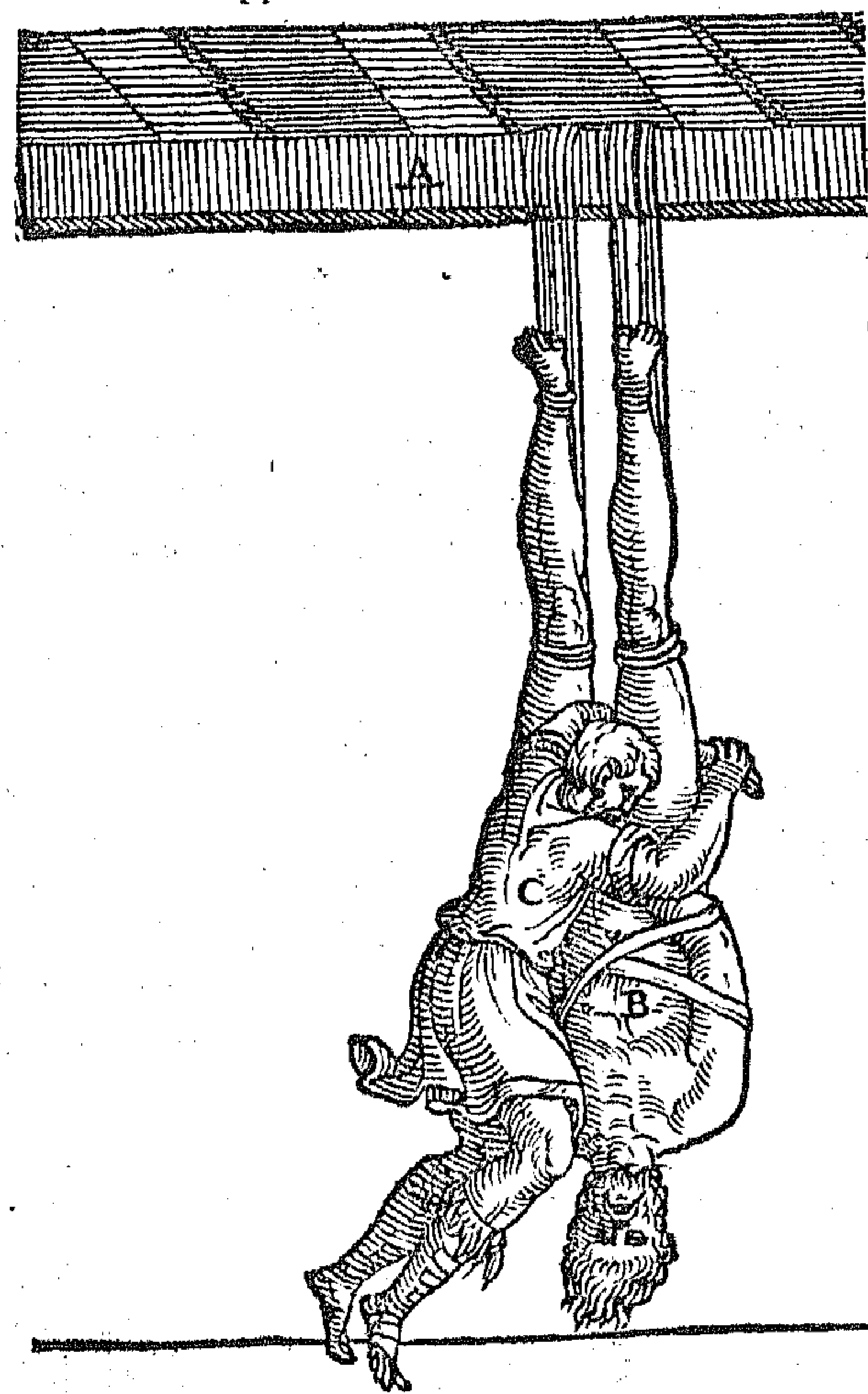
Ostendimus iam sæpe, iustum, apud Hippocratem uocari id, quod potentia æquale est. hoc autem illud est, quod unicuique conuenit. quandoquidem & iustitiam huiusmodi quid esse manifestum est. Quod quidem ad musculos attinet, ille iustus habitus est, sub quo tam qui membrum flectunt, quam qui extendunt, in neutram partem trahuntur: quod uero ad collocandum membrum in inferiorem, uel superiorem partem spectans, iustus habitus uideri poterit, qui medius erit inter eum, qui sursum, & eum, qui deorsum spectat, hoc est, qui ad rectam lineam prorsus extentus est. hic autem, ubi nullum periculum sit, ne sanguis erumpat, & facillime ab ægrotante feratur, eligendus est. de quo etiam paulo supra tractauimus, ubi ossa cute excedentia persequuti sumus. At nunc in ossibus abscondendis, sicut dum manus adhibetur, unum periculum est, ne præ dolore intolerabili anima deficiat, ita postquam adhibita est, unum aliud circumstat, ne uidelicet sanguis erumpat, id quod euenire solet, ubi putrescentes corporis partes resoluuntur. Constat autem habitum, sub quo membrum dependet, eruptioni sanguinis esse opportunissimum. Quantum ergo spectat ad sanguinis eruptionis periculum penitus tutoque euitandum, præcisum membrum superius omnino habendum esset, sed quia status hic dolori est, idcirco moderate in superiorem partem conuertitur. Manifestum item est, quum in iisdem uerbis augere uellet, quod proponit, adiecisse uocabulum præcipue, quasi ita scripserit, ubi nihil suspensum est, nihil deorsum spectat, sed sursum magis, potissimum, ubi patria ex toto resoluta fuerint periculum est, ne interim sanguis erumpat.

Namque

& nos quoque femur hac de causa luxatum bis iam restituimus, neque amplius postea procidit. diu autem oportet siccantibus medicamentis circumdare, dum nervus illigans abunde sicceat, ne amplius ita extendatur, ut femur oris caui possit excidere, sed intus in naturali situ ipsum contineat. Manere autem interdum femur, ubi repositum fuerit, idoneus testis est Heraclides Tarentinus, homo, qui nec, ut lectam comprobat, metitur, sicut soliti sunt rationalium plerique, nec medicinae usus est expertus, sed optime, ut quivis alius in medendo exercitatus. Audianus ergo, quare ab ipso traditur in quarto libro de ratione curandi ea, quae sunt extrinsecus, sic autem ad verbum habent: Errant, qui censent femur repositum non manere, quod abruptus sit nervus, qui ad coxam ipsum alligabat, cum in uniuersum rem negent. neque enim Hippocrates, Diocles, Philotimus, Euenor, Nileus, Molpis, Nymphodorus, & alij nonnulli de restituendi ratione tractassent. Sed & nos quoque id consequuti sumus, ut duos pueros sanaremus, quibus sapius, & magis quam ijs, qui aetate iam robusta sunt, excidere articulus solet. Rem igitur ratione iudicare non oportet: sed, quum interdum maneat, existimare non semper nervum abrumpi, sed relaxari, & iterum contrahi. quoniam expedit hoc requirere, quanquam non omnino commune est. Adiecit hoc Tarentinus in fine orationis, ut quam profitebatur Empiricorum sectam tueretur, quorum ea sententia est, ut in ijs, quae ita manifeste apparent, ut inde proferre utilitatem ad artem iam possimus, inutile sit causam quaerere. Sed & post Heraclidem multi alij ex iunioribus restitutum a se femur perpetuo seruatum esse in sua sede testantur.

Hac quidem restituendi ratio bona, iusta, & secundum naturam est, per quam subito fere ad finem peruenitur, si quis ostentationi studeat. Homo per pedes ab eo ligno grandiori, quod transversum ab uno pariete domus ad alterum pervenit, vinculo suspendatur, firmo, molli, latoque. pedes autem habeat quatuor digitos, aut minus etiam inter se distantes: vincula item super genua loro lato ac molli, quod ad propositum lignum adducatur.

- A. Lignum transversum.
- B. Homo suspensus.
- C. Vir traiecto inter femora cubito inaequaliter appensus.

Qui cum ostentatione aliquid efficiunt, ab atticis non desunt dicuntur, quemadmodum nunc ab Hippocrate, qui ostentationem exprimere volens usus est verbo *νομιμα μινος*. nam & antea, ubi hominem super scalam resupinavit, ad id praesidium eos venire dicit, qui vulgo uideri uolunt magnum aliquid moliri. id tamen scripsit, quia uiderat multos sui saeculi medicos, qui eo minus recte uterentur. ita etiam nunc ostendere uoluit, quae uia cruce per scalam optime extento femur reponatur, quae uti fortasse non erit ab re, ubi non sit scamnum, de quo postea tractabit. Praecipit igitur, ut scala, super qua homo loris alligatus fuerit, suspendatur a ligno grandiori, quod transversum ab uno pariete domus ad alterum pertinet. *μειοδύλω* uocat, id uidere licet in magnis diuersorijis, ubi iumenta habentur, & ruri similiter in aedibus rusticorum. uult ergo pedes ad tignum sursum spectare, caput uero deorsum uersos non multum recedere a terra, ita, ut ille, qui articulum reponit, stans ad reponendum suis uti manibus possit, quomodo in sequentibus docebit.

Sed affectum crus duobus digitis magis quam alterum extendatur, caput uero recedat duos cubitos a terra, uel paulo plus, aut minus: brachia deligata sint ad latera molli aliqua re. quae omnia paranda sunt homine resupinato, ut quam minimo tempore suspensus maneat. Partibus, quas commemorauit, quomodo iniicienda uincula sint, aperte exposuit. Illa igitur, quibus affectum crus appenditur, robustiora esse uoluit & mollia, idque non iniuria, cum tota intentio ad ipsius curationem adhibeatur, ea ratione, quae communiter requiritur in luxatis omnibus reponendis. Igitur femoris caput, quum cauo excidens in anteriorem partem eruperit, a musculis, qui ibi sunt, attractum primo in inferiorē partem attrahendum est, una scilicet cum femore, deinde in anteriorem impellendum: cumque e regione sui caui collocatum fuerit, tunc uel solis musculis committendum est, uel simul etiam adurgendum. Sepius autem diximus, musculos naturalem uim habere, quae ad sua principia contrahuntur. attrahunt igitur simul & femur, quod attractum suo capite in cauum coxae conijcitur.

Homine iam suspensus perius aliquis, & non imbecillus traicere manu debet inter femora eius, qui curatur, collocareque brachium inter caput femoris luxati, & eam regionem, quae inter anam & naturale media est: tum traiectam manum altera prehendere, & rectus assis, repente corpori suspensus appendi, ita, ut sublimis maxime equaliter suspendatur. In hac reponendi ratione omnia secundum naturam sunt. nam corpus ipsum suspensum suo pondere deorsum uersus extenditur: is, qui appenditur in inferiorem partem extendit, & femoris caput excitari cogit, e regione sui caui, simulque osse brachij ipsum urget, truditque, sic, ut in pristinam sedem reuertatur. necesse autem est aptissime uincula iniicere, ea animaduersione, ut is, qui appenditur, ualidissimus sit.

43 A. l. 4. f. 5. t. 1. c. 26. p. 896. D

43

44

Solet

A. Solet Hippocrates eam regionem, quae est, inter inguen utriusque cruris nuncupare *πληγίδα*, cuius medium *σπρίλαιον* uocat, quae ab initio naturalis ad anum pertinet, quae ceruix uesicae sita est, inter hanc itaque regionem, quam *πληγίδα* nominat, in medio eius in longitudinem, & caput femoris, iubet, ut, qui trahit femoris caput, manum demittat, cum qua alteram coniungat, sicut ipse aperte declarauit, atque ita suspendatur. quo fiet, ut femoris caput, non solum trahatur, sed in anteriorem commissuram partem impellatur, ut e regione caui, quod in coxa est, colloccetur.

46 At (quemadmodum supra narrauimus) homines plurimum natura inter se differunt, quantum ad articulos attinet facile, uel uix restituendos. Quamobrem plurimum differant, diximus quae de humeri capite. nam femur quibusdam absque ulla preparatione reuertitur. si quidem leui adhibita intentione, & exiguo motu manibus in suam sedem compellitur.

Ante *πληγίδα* masculino genere dixit, nunc foeminino *πληγίδα*, quod uocabulum *διακρίσιον*, id est, exiguum motum significat. quoniam uerbum *διακρίσιον* mutiatur ad id significandum, quod leuiter dimouetur, cuius meminit, cum tradidit quae ratione luxata maxilla reponeretur.

47 Compluribus etiam, quum crus ad commissuram hanc steterent, circumactus iam articulus reuersus est: sed plerumque non parit cuius preparationi. quamobrem, quae ad singula efficacissima sunt, in unaquaque arte scire conuenit, & ea ubique adhibere, quae accommodata uidebuntur. Supra extendendi modos diximus, ut quilibet conuatur, cuius copia sit. oportet enim praestanter ab una parte crus extendere, ab altera corpus. nam, si bene extendamus, femoris caput e regione sui caui excitabitur, quod, ubi sic excitatum fuerit, non facile prohiberi poterit, quo minus in suam sedem reuertatur, ita, ut iam quouis modo impellere, ac dirigere abunde sit. Sed minus extendunt, quam par sit, idcirco maiori negotio reponunt.

Vbi crus ad inguen curuatur, femur uniuersum suspenditur. in qua actione prolapsus femoris caput dimouetur, circumactumque restitui nonnunquam solet. Quid sit circumagere, quod accidit, ubi prolapsus articulus, uel qui in latum scapularum os inseritur, uel qui in coxam restituitur, ipse in superioribus declarauit, ubi docuit non posse articulum in his commissuris suo loco paululum excedere, ut ad cubitum, ad manum, ad genu, ad talos. nam, cum & femoris caput rotundum sit, & ora caui in quo recipitur in orbem, nullo pacto fieri potest, ut caput partim in cauo sit, partim extra, uel ora caui haereat, quoniam ubi primum uoluerit, uel intro reuertetur, uel excidet. igitur quia paruo momento in utranuis partem caput compellitur, hoc quod sit circumagendo fieri asserit.

48 C Non solum autem pedibus iniicienda uincula sunt, sed etiam supra genu, ne hoc magis quam coxa articulus uinculo intendatur. sic itaque extendere a pedibus conuenit. Verum, ubi altera parte uis adhibetur, non solum crura peccant, & alaminieo laqueo in contrariam partem attrahere debemus, sed lorum longum, duplex, validum, molle, inter anum & naturale demittere, a posteriori parte ad spinam, a priori iuxta iugulum adducere, & religare, atque ita in diuersa contendere, alijs ab una parte, alijs ab altera ducentibus. Animaduertendum autem, ne lorum, quod inter anum & naturale demittitur, super femoris caput extendatur, sed inter femoris caput, & eam regionem, quae inter anum & naturale media est. Dum intentio adhibetur, femoris caput in anteriorem partem propellendum, pugno ipsi inhaerente. ubi, qui extendit, suspenditur, una manu traiecta, & alteri iuncta, simul & extendere debet, & in anteriorem partem urgere, sed alius ad genu femur in anteriorem partem leuiter dirigat.

Vbi homo per pedes appendatur, capite deorsum spectante, omnes articuli extenduntur. At propositum est eum solum extendere, qui ad inguen est. Iure igitur super genu uinculum iniicit, quod femur sursum extendat. nam, si permittamus attrahi crura solum a uinculis, quae infra genu sunt, fiet ut genu, non minus, imo magis quam coxae articulus extendatur, quum proprius sit uinculis sub se extendentibus.

49 D Supra etiam diximus expeditissimum esse ijs, qui in frequenti ciuitate medentur, lignum habere quadratum, sex cubitorum, aut paulo longius, latum cubitos duos, cuius crassitudo, si dodrantem impleat, abunde est.

In opere de fracturis huius machinamenti meminit, ita, ut huic quoque testimonio innitantur, qui aiunt compositum fuisse principio ab Hippocrate librum unum, inscriptumque, De officina medici: deinde in duos diuisum ob magnitudinem, eiusque priorem partem inscriptam, De fracturis: alteram uero, De articulis. quale autem strui uelit machinamentum hoc, manifestum est ijs, qui uiderint, quod scamnum Hippocratis nuncupatur. sic enim ex multo iam tempore a medicis appellari consueuit. Plerique autem formulas paruas habent, ad eius exemplum fabricatas. sapissime uero adhibetur, articulisque restituendis per se abunde est. si quis autem uelit alijs quoque uti, est *πολύσπασον* ita appellatum, quod multis orbiculorum circuitibus, facilitatem praestet, & ad itinera est accommodatum: quod iterum facientibus maxime idoneum est. refertur autem ad Archimedes auctorem. in urbibus uero non alienum est Fabri uel Andreæ organum, ubi erecto opus est: ubi plano, scamnum hoc Hippocratis praecipue aptatur, quod a nonnullis ex recentioribus medicis uarie iam struitur, sicut machinatio spatulae, quae in summo capitulum habet rotundum ac leniter cauum. Deinceps igitur ad organi structionem, quae ab ipso traditur, animum aduertite, ea, quae Hippocrates scribit, ijs, quae in scamno insperxistis accommodantes. haec enim, sicut antea quoque dictum est, sola demonstratione aperiuntur. Equidem

dem ijs, qui apud me librum legunt, rem facile demonstro, organo iuxta collocato, sepe ipso magno, E sepe paruo aliquo ad magni exemplum fabricato, cuiusmodi ad hunc tantum usum paramus, ut ostendere legentibus possimus, quum per tales formulas nequeant articuli in suam sedem urgeri. nunc autem monstrari hæc minime possunt, sed exponere licet, si quid ex uerbis Hippocratis obscurum sit, quod & in superioribus feci, & nunc etiam faciam.

Excavetur præterea hinc atque hinc in longitudinem, ne machinamentum iusto sublimius sit.

Hinc atque hinc, dixit, quod accipit pro a dextra parte, & sinistra, id uel eo patet, quod adjicit, in longitudinem, quod idem significat, atque longum. nam, si excavari uoluisset supra a capite, uel infra a pedibus, transuersum potius dixisset, non in longitudinem. mens autem totius orationis huiusmodi est, quam non ab re est perspicuitatis causa non longe a uerbis recedentem exponere. Excavetur præterea hinc atque hinc in longitudinem ligni, idque cauum eam altitudinem habeat, quæ ad impellendū accommodatur, ne machinatio iusto sublimior sit. Verbum, iusto, ipse scribit τὸ ὑψιστόν, græci enim ita dicunt, & interdum etiam τὸ ὑψιστόν, quod debito significat. ergo altitudo caui tanta esse debet, ut uel etis, qui ad impellendum aptatur, illis inhærere, atque obijci possit.

Postes item ab utraque parte adijciantur, breues, robusti, qui axes contineant.

Nominat axes ὀπισθοὺς: postes uero, quæ sunt ligna, quibus axis sustinetur φιλὰς. hæc magno ligno adijci uoluit, ab utraque parte, a superiori scilicet & inferiori. Religantur autem ad axes extrema laqueorum, qui quo tempore conuenit in diuersa diducere, laboranti iniiciuntur.

Satis autem est in dimidio ligno, nihil etiam prohibet in toto, paruas quasi fossas quinque, aut sex excavare, quæ palmum inter se distent, & trium digitorum latitudinem atque altitudinem æquent.

Fossas dixit καπέτους, quod uerbum non pauci ex ueteribus græcis in eandem significationem acciperunt. id mutuatur nunc Hippocrates translatione usus, ad ea caua significanda, quæ in scamno ea de causa fiunt, ut illis obijci uetres possint, quæ caua præcipit, ut in altera ligni parte magis, hoc est in inferiori ex culpantur. nihil etiam (inquit) prohibet, quin in superiori quoque parte sint, quanquam non necesse est. hoc liquidem machinamentum, quod nunc exponimus, non solum ad coxæ articulum pertinet, sed & ad uertebrae quocunque modo luxatas, & ad humeri caput reponendum. Complura autem sint caua hæc oportet, quandoquidem, qui curantur, ætate, magnitudine, & uniuerso corporis habitu inter se differunt. quàm magnâ esse debeant, & quantum inter se distare, ipse euidenter exposuit.

Medium in super lignum alte in quadratam figuram trium digitorum excavetur, in quod cauum, ubi opus esse uideatur, defigatur lignum, quod cauo conueniat, & superius teres sit. figatur autem, quum ad rem pertinere uidebitur, medium inter femoris caput & eam regionem, quæ inter anum & naturale media est. quod lignum extans corpus sequi nõ permittit, quum a pedibus trahitur. interdum enim hoc sufficit, absque intentione, quæ, ut membrum in diuersa diducatur, a superiori quoque parte adhibetur. Interdum autem, ubi crus ab utraque parte extendatur, lignum hoc uersus hanc, uel illam partem laxum demittitur, ut femoris caput in exteriorem partem impellat. hæc enim de causa & caua exculpata sunt, ut cuneus, uel uetris ligneus, in quod expeditus sit demissus, aut iuxta articularum capita, aut ipsi prorsus inhærrens, eodem momento impellat, quo intentio adhibetur, seu in exteriorem partem, seu in interiorem impellere opus sit.

Excidi uoluit in scamno quoddam cauum, quo recipi id lignum possit, quod erectum collocandū est, inter prolapsi femoris caput, & eam regionem, quæ est inter anum & naturale. Cur autem lignū hoc, dum extendimus, adhibendum sit, sicut cetera omnia, quæ deinceps subdit, ipse aperte indicauit. ob eos tamen, qui hebetioris sunt ingenij, uerba hæc aperire aliquantulum non grauabor. Hoc igitur lignum, quod erectum collocatur inter caput femoris prolapsi, & eam regionem, quæ media est inter anum & naturale, renixus causa obijcitur, quum ab inferiori parte crus extenditur. sæpius enim ostendimus, ubi membrum extenditur, nisi a contraria parte tendatur, sequente ægro intentionem resoluitur, & per laqueos superioribus partibus iniectos, sed firmitatis causa lignum hoc adhibet, quo nonnumquam minus firmiter hærente ad impellendum utitur.

Ac seu teres uetris esse debeat, seu latus, alius enim alij articulo conuenit, huiusmodi impulsus. si intentio quoque accedat, ad omnes crurum articulos reponendos efficacissimus est. proposito autem articulo uetris teres accommodatur. Quod si per hoc machinamentū uis adhibeatur, fieri non posse existimo, ut aliquis sit articulus, qui non reponatur. Reperiet quis, & alios reponendi huius articuli modos.

Ipse deinceps ostendet tereti uetere tunc utendum esse, quum femur in interiorem partem impellitur, quod nunc instituit, quum femoris caput in interiorem partem prolapsū reponat. nam, si in exteriorem luxatum sit, latus uetrem admoueri iubet. Nunc quidem præcipit, ut medium inter caput femoris prolapsi, & eam regionem, quæ est inter anum & naturale, inseramus, conemurque sublimius paulo, quàm femoris caput demittere: sed, quum in exteriorem regionem articulus ueniet, ubi satis spacij est, latus uetris firmitus obijcietur, quod ipse paulo infra ostendet, ubi aget de ipso separatim.

50

F

51

52

G

53

H

54

Nam

55 A Nam, si magnum hoc lignum medium duos postes habeat pedales, eius altitudinis, quæ idonea uideatur, ab utroque latere unum: tum super hos duos postes transuersum lignum in speciem gradus statuatur: deinde integrum crus inter postes traiciatur, quod læsum est super gradum commode collocatur, superque aptatur, quæ articulus excessit. gradum uero iusto sublimiorem stabilire oportet, & multiplicem uetrem, prout conuenire uidebitur, corpori subijcere.

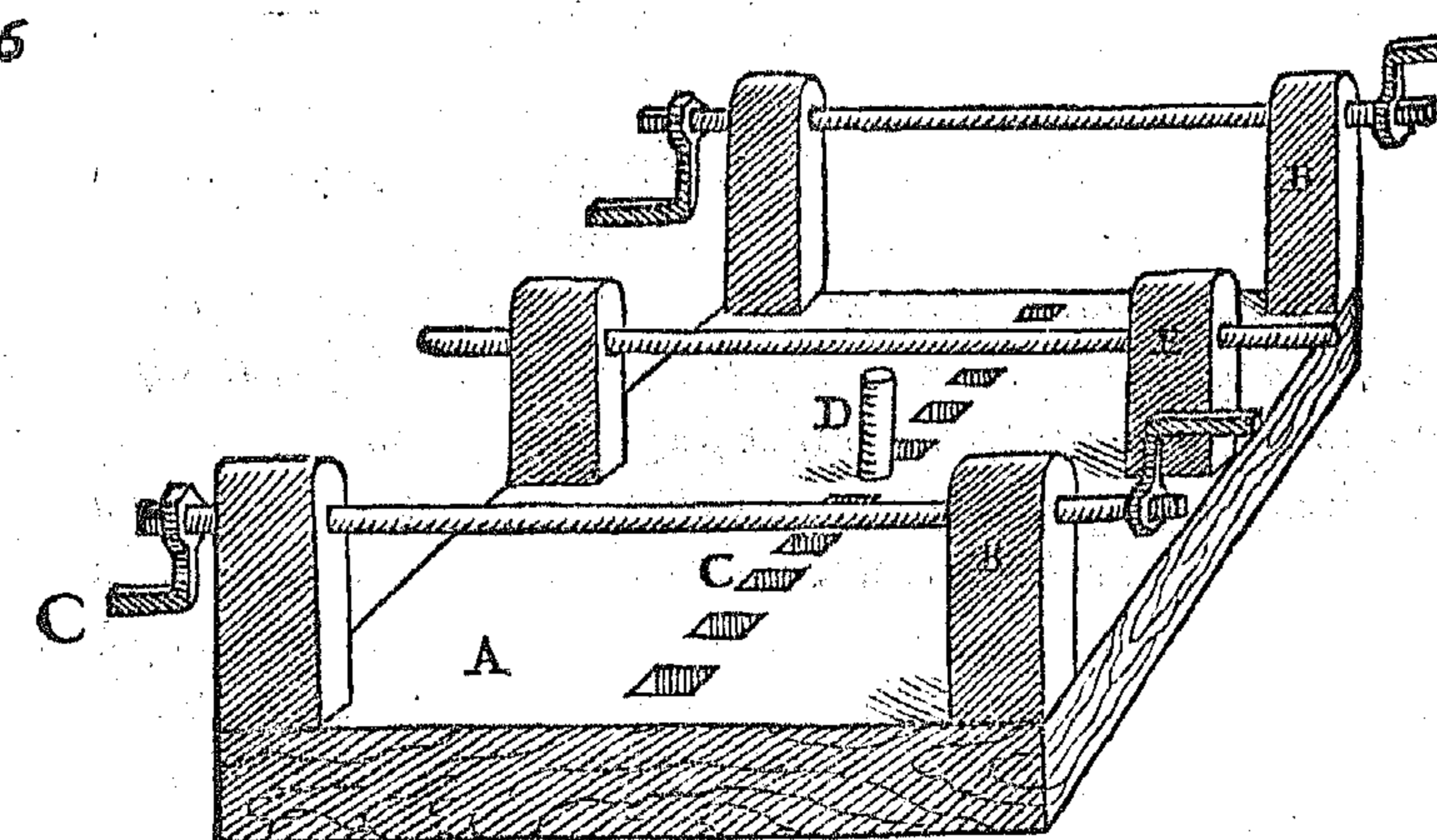
Postes nominari ab Hippocrate, non ea ligna tantum, quibus axis sustinetur, aperte ex hac oratione colligitur. in media enim regione longitudinis totius scamni situm est lignum transuersum, quasi gradus, quod a dextra parte ad sinistram pertinet, super quod crus, quod luxatum est, extenditur, non simpliciter, sed cum altero ligno alligato, quod in longitudinem a superiori parte cruris ad inferiorē porrigitur, ita, ut super gradum crus cum eo ligno cogatur. Constat autem integrū hominis crus super gradum habendum esse inter φιλὰς sic enim uocauit postes, ligna intelligens, quæ gradum sustinent, quorū utrinque unum struit in ipso scamno. Hippocratem uero usum translatione a portarum postibus ita nominare ligna, quæ in scamno sunt, perspicuum est.

- A Lignum sex cubitos longum, latum duos, crassitudinis nouem digitorum.
- B Quatuor ligna pedem longa extremis partibus rotunda.
- C Axes habentes in medio clauos: & in extantibus capitibus manubriola ductaria.
- D Fosse, quarum abitudo tres digitos æquat.
- E Priapicus superius teres, demissus in medium lignum alte in quadratam figuram excavatum.
- F Duo postes.
- G Transuersum lignum in speciem gradus.

B

Scamnum Hippocratis.

56

Post hæc lignum, quod conuenientem latitudinē habeat, & longitudinē usque ad talum perueniat, cruri subijciendum, sic, ut ultra caput femoris, quantum potest, feratur: crurique alligandum, quod locis opus esse uidebitur.

Lignum alligandum esse ad totum crus, supra etiā ostendimus, sed nunc superiorem ligni extremitatē, superiorē capite femoris collocandam existimat, adijciens orationi, quantum potest, si quidem, quod nunc fieri iubet, difficillimum est, nisi ea pars longi huius ligni, quæ inguini hæret, humilior struatur, quæ spectat in exteriorem partem, subli-

mior. nam si æqualē sit, paremque altitudinem habeat, difficile admodum fuerit ipsius summitatem simul in inguine stabilire, & superiorem femoris capite demittere.

57 Quo factō, dum crus intenditur, uel per lignum, quale pistillum est, uel per aliud ex ijs, quæ idonea ad extendendum sunt, simul oportet crus cum alligato ligno super gradum deorsum compellere, & ad coxam ab aliquo hominem contineri. hæc enim uia femoris caput intentionis uis e regione sui caui superius collocabitur, & simul ob impulsū in suam sedem trahetur, quæ cogendi rationes ualide sunt: & si recte admoueantur, uitium superant. sed (quemadmodum ante dictum est) articulus hic, imbecillior uis, & plerumque quamuis præparatio in suum locum reuertitur.

Femore super gradum extento prolapsus articulus humilior redditur, quæ res ad restituendū aptissima est. nam sic ora caui humilior femoris capite continetur. Sed, quum elapsus articulus, nisi caui ora superior sit, reponi nequeat, ubi sublimior fuerit, optimum erit humiliorem collocare, atque ita extendere. Ceterum laquei, quibus crus extenditur, religandi sunt, uel ad lignum, quale pistillum est, cuius

58 Dius ina pars firmiter in pauimento oppositæ moræ obijciatur: uel si huiusmodi ligno uti ad intendendum nolis, lori capita ad axem, qui in scamno a pedibus est, uincienda. id enim sibi uoluit, quum ait, [uel per aliud ex ijs, quæ idonea ad extendendū sunt] [ex ijs] intelligens, quæ proposita sunt diuersa a ligno, quale pistillum est, quæ subijcit in hac oratione manifesta sunt.

At ubi in exteriorem partem femoris caput exciderit, ab utraque parte, quomodo ante diximus, extendendum est: sed impellendum per latus uetrem, simulque dum intentio adhibetur, ab exteriori parte in interiorem urgendum, uetere ad clunem, ac paulo supra accommodato, & ne corpus cedat, aliquo integræ partis clunem repellente, uel manibus, uel alio huiusmodi uetere superimposito, qui cauo illi, quod magis in rem erit, obijciatur: femoris item luxati, quod ad genu est, ab interiori parte leuiter in exteriorem cogendum. Suspendere tamen, ubi articulus in hanc partem erumpat, alienum est. quandoquidem cubitus illius, qui appenditur, articulum a suo cauo reduceret: impulsus autem per subiectum lignum uidebitur alij cui ad hoc genus luxati pertinere, in quo casu ab exteriori parte accommodandum est. quid plura? si commode recteque extendamus, recte item impellamus, quis articulus ita luxatus non reuertetur?

Si crus ualenter extendatur, nõ necesse erit per lignum impellere. manibus. n.prehendentes femoris caput totum iuxta clunē cogere, ab exteriori parte in interiorē poterimus, donec e regione sui caui collocetur. Patet autem teretem uetrem ad huiusmodi impulsū inutilem esse. quum & latus etiam non sufficiat, nisi qua clunē attingit, talis struat, quale strui uoluit capitulū rotundū ac leniter caui super eā

spatham, quæ ad reponendum humeri caput aptatur, & dicitur. Ipse autem ad uerbum scripsit, Eurgendum uectè ad clunem ac paulo supra accommodato. resimum autem hunc esse necesse est, quæ clunem complectitur, non ex toto rectum. quæ sequuntur in hac oratione omnia clara sunt.

At si in posteriorem partem femur exciderit, extendere oportet, & in diuersa diducere, eo modo, quod diximus: impone reque super lignum, vestem multiplicem, ut molle admodum sit. & homine prono extendere. eodem autem momento, quo extenditur, per afferem cogendum, non secus atque, ubi spina gibba est, ita, ut afferit e regione clunis, seu supra, seu infra coxam magis collocetur. cauum in pariete e regione afferis non fit, sed magis deorsum spectet ad pedes. hæc reponendi ratio articulo in posteriorem partem luxato maxime secundum naturam est, ac simul etiam ualentissima. Satis fortasse fuerit aliquem pro afferere insidere, uel manibus urgere, uel pedibus repente consistere, attollique, quo tempore intentio adhibetur. nulla autem alia restituendi ratio femori ita luxato secundum naturam est.

Hæc etiam, quæ de femore sic luxato tradit, ijs, qui eorū, quæ proposita sunt, meminerint, in aperto omnia sunt. edicit enim, ne hos ut priores resupinemus, sed in uentrem conuertamus. hic siquidem est habitus pronus. Valenti ergo intentione adhibita a posteriori parte in priorem compellere articulum oportet. nam, cum homo ita iacet, ut præcepit, posterior pars sublimior collocatur, prior subijcitur. quocirca necesse est, ut qui restituit, femoris caput deorsum compellat, quod commodissime præstat impulsus, qui per afferem adhibetur. idem efficeret, qui qua prominat femoris caput insidens magna ui cogeret. sed, nisi clunis eminentia luxato capiti hæreat, nihil hominem iuuabit. Hæc igitur curatio uirum summæ diligentia ac prudentia postulat.

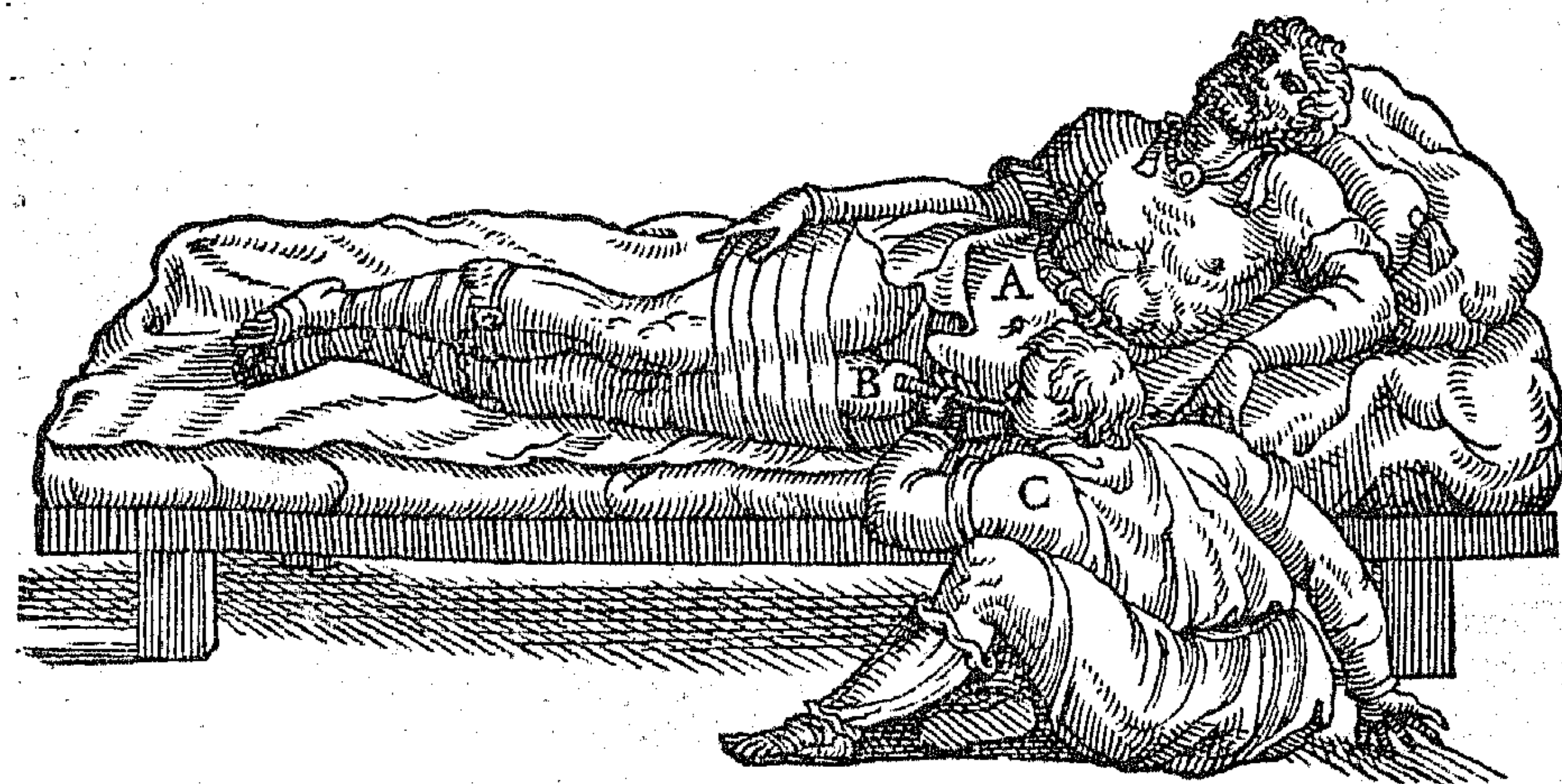
Si in priorem partem uenerit, idem conuenit extendendi modus: sed aliquis manu admodum strenua, & maxime peritis, sublimiori uisus palma parte inguen adurgeat, eandemque manu altera comprehendat, simulque quod excessit in inferiorem partem trahat, & versus priorem genu subigat. hic extendendi modus, ubi femur sic luxatur, maxime natura conuenit: sed & ille, qui hominem suspendit, prope etiam natura aptatur, in quo necesse est, ut is, qui appeditur, non ignarus sit, ne brachio articulum impellat: sed inter partes naturales & anum iuxta os, quod sacrū dicitur, appendatur.

Ad quartum genus luxati femoris aggressus est, de quo euidentissime omnia prodidit, ijs præfertim qui in memoria habeant, quæ antea dicta sunt. Quare nihil est, quod nugæ hic agamus.

Inuenias etiam laudem, si sine utre articulum hunc restituas: sed quosdam noui, qui cum præ inscitia, & ubi in exteriori, & ubi in posteriorem partem erumperet, reponere per utrem tentarent, neque intelligerent, hac uia expelli magis quam in suam sedem restitui. primum uero auctorem constat utrem adhibuisse, ubi articulus in inferiorem partem elaberetur, scire tamen licet alia multa ex usu magis esse quam utrem. Datur ergo inter femora uter inflatus, sic, ut quantum maxime potest, sublimis inter anum & naturale collocetur: tum femora inter se uinciuntur habena, quæ a patella ordiatur, & usque ad dimidiam femorum partem intendat: post hæc inflatur uter, distenditurque dimissa anea fistula in unum ex pedibus, qui solutus sit, & æger in latum cubat, uitiato crure sursum spectante. Preparatio igitur huiusmodi est, sed plerique hanc adhibent deteriore, quam ego dixerim, cum non alligent bonam femoris partem (ut proposui) sed genua duntaxat. addo quod intentionem, quæ maxime necessaria est, omittunt. nonnulli tamen luxatum iam restituerunt, ut qui rem facilem nacti fuerint, sed huiusmodi impulsus non magnopere tolerabilis est. siquidem inflatus uter, qua maxime tumet, eam regionem non attingit, in qua prolapsus femoris caput iacet, qua potissimum impellendum est: sed infra illud, ut qui in medio femorum, uel interius etiā cõtineatur. ad hæc femora naturaliter sunt curua, a superiori enim parte carnosæ sunt, & prope inter se iunguntur, ab inferiori tenuantur. quare & femorū natura utrem expellit ab ea parte, qua præcipue admouendus esset, ita, ut si paruus uter inferatur, eum uim exiguam habeat, nullo modo urgere articulum possit. Oportet ergo, si utendum utre sit, femora ad magnam partem inter se deuincire, & utrè inflare, eodem momento, quo corpus extenditur, cruraque extrema parte inter se colligare, ubi hæc rōne articulus reponitur.

Docet qua ratione quis utatur modo restituendi per utrem, quamuis eum non probet. cuncta autem plane explicat.

A. homo in latum cubans. B. uter inter femora. C. homo anea fistula utrem inflans.

etia sunt, inuenire liceat, per quæ prompte curatio adhibeatur.

Oratio hæc postrema est, in qua iubet, ut in ijs exerceamur, quæ præsertim ad curationem accommodantur, ita, ut quamuis nec scæmi copia sit, neque alterius, ex ijs, quæ proposita sunt, excogitare per te aliqd simile possis. sed de his euidentissime in sequentibus tractauit, ut neque breuissima expositione opus

opus sit. omnia enim perspicua sunt ijs, qui meminerint quæ proposita sunt. explicabo tamen, si quid mihi obscurius esse uideatur.

Quod si uincula ex loris non sint mollibus, & quæ facile traçantur, sed tantum uel catena, uel rudentes, uel funes, necesse est ante fascijs uel panniculis e lana eam partem inuolueri, qua potissimum iniici uinculum debet, & ulteriorem quoque postea deuincire.

Nauium rudentes græci uocant ἄρα, hoc est armamenta, quod Poeta indicat in eo carmine, Veliuolæ sub porticibus tunc forte iacebat.

Armamentum illic. Constat et Hippocratē, quū rudentes ἄρα dixit, eos funes intellexisse, qui in nauibus habentur. nā eos, qui in urbibus, & qui in agro communi funium uocabulo appellauit ἄρα.

Ad hæc super lectum, qui ex ijs, quorum copia est, firmissimus sit, & maximus, recte homo extendatur. lecti autem pedes, uel qui a capite, uel qui a pedibus sunt, uel ab exteriori, uel ab interiori parte fulciantur, ita, ut fulera limini firmiter hæreant: sed ad alios pedes collocetur lignum quadratum transuersum, quod perueniat ab uno pede ad alterum, ac si tenne sit ad pedes lecti deligetur, si crassum, sine uinculo relinquatur: post hæc uinculorum capita tam eorum, quæ uersus caput procedunt, quam eorum, quæ uersus pedes, utraque ad pistillum, uel ad aliud tale lignum uinciantur. uincula autem uel recta iuxta corpus porrigrantur, uel paulo etiam superiora conuenienter que a pistillis intenduntur, quæ erecta sint, sic ut unum limini obijciatur, alterum ligno, quod adiectum est, sic igitur per pistilla ad se attracta adhibere uim oportet. satis autem esset loco liminis & ligni apposti scalas, quæ gradus firmos haberet, lecto subiecta, ut pistillis hinc & inde admotis, uincula extenderentur. Reponitur item hoc modo femoris articulus, siue in interiorem, siue in priorē partem eruperit.

A. Homo scalis insidens.

B. Sporta lapidum plena cruri laeso appensa.

Scala defoditur, cui homo insidet integro crure, leniter extento, & qua commode poterit alligato: uitiato cruri uas fistule appenditur aqua plenum, uel calathus in quem coniecti lapides fuerint. Est & alter reponendi modus ad eos, quibus femoris caput in interiorem partem luxatur. transuersum lignum inter duas columnas deuincitur, quantum res postulat sublimis, & ab una parte extra columnam cubitum porrigitur, deinde homo uel uentris pectore obuoluto super eam partem transuersi ligni, quæ extat, collocatur, ac pectus per latam habenam ad columnam deuincitur, integrum crus ab aliquo tenetur, ne subuertatur, sed affecto appenditur res aliqua, quæ grauitatem habeat conuenientem, ut supra quoque dictum est. Ante omnia igitur scire licet omnium ossium commissuras plerumque sinu & capite contineri, & in alijs sinum cauum esse, & oblongum: in alijs parum desidentem. Semper autem restituere conuenit omnes articulos, qui exciderunt, protinus, quum adhuc calidi sunt, uel certe quam celerrime. nam, qui reponit facilius, & citius reponit, & æger minorem molestant sentit, ubi priusquam locus intumuerit, articulus restituitur. Perpetuo item ubi reponendus articulus est, emolliri ante debet, & dimoueri, sic enim promptius reuerti consueuit. ubicunque autem reponitur, imperanda abstinentia est maxima, ubi maximus fuerit, & difficillimus ad reponendum: minima, ubi exiguus, & facile recondatur.

DE DIGITIS LUXATIS.

Quod si digiti articulus excidat, seu primus, qui ad manum pertinet, seu secundus, seu tertius, eadem est & equalis reponendi ratio, maximi quidem articuli semper ægrius restituntur. excidunt autem in quatuor partes, uel sursum, uel deorsum, uel utrinque ad latera, sed maxime in superiorem partem, minime in latera, quod accidit, ubi uehementer moueantur, quod si a latere prorumpant, ab ea parte, in quam ueniunt, quasi capitulum rotundum conspiciunt, & leniter cauum: si in superiorem uel inferiorem partem prolabantur, quum hic locus leuior sit, quam qui a lateribus, simulque procidentium articulorum excessus paruus, facilius reconduntur. Reponendi ratio sic habet. summus digitus fascia uel aliqua tali re inuoluitur, sic, ne dum intenditur, extrema parte prebensus elabatur. quo inuoluto unus eam regionem, quæ super primam palmæ partem est, alius inuolutam partem, ad se uterque ualenter attrahat, simulque excedens articulus in suam sedem compellatur. Si a latere excedat, ratio extendendi eadem est. namque, ubi uidebitur loco excessisse, simul dum intentio adhibetur, protinus in suam sedem cogendus est: sed interim alius ab altera parte debet digitum repellere, cauens, ne in eam rursum prolabatur. Commode quoque restituntur per digitorum tegmenta ex palmis intexta, quæ a lacertis σαύρα græce nuncupantur: ubi in diuersa digitorum extenderis, prebensus altera manu primam palmæ partem, altera tegmentū, posito articulo, debes quam citissime deuincire fascia tenuissima, inuncta cerato, quod nec nimis molle sit, nec nimis durum, sed moderate, cum quod durum est, a digito recedat, quod liquidum & molle digiti calore tabescat & resoluatur. Soluendus autem est digiti articulus tertio aut quarto quoque die. atque in uniuersum, si inflammatio locum occupauerit, frequentius soluendus est, si minus, rarius, quod communiter de omnibus articulis intelligi uolo. confirmatur autem digiti articulus decimo quarto die. eadem uero curatio est digitorum manus ac pedis. Quicunque articulus recondatur, debet homo in media ac tenui uictu usque ad septimum diem uti, ac si inflammatio sit, frequentius resoluui, alioquin rarius, semper autem quiescere uitiatum articulum conuenit, & quam optime figurari.

- A. Centerius inter duas columnas deligatus.
- B. Homo canterio insidens pectore ad columnam alligato.
- C. Alter crus sanum detinens.
- D. Vas testaceum aqua plenum cruri lesio apertum.

Genū ob expeditam facilemque naturam benignius cubiti gibbo est: unde etiam facilius excidit: atque in interiorē partē sapius: sed & in exteriorē & posteriorē aliquando. Cuius repositiones sunt uel ex repentina conflexione, uel ex calcitracione, uel si in rotundam aliquam molem fascia conuoluta, ac super poplitem imposita crus eō repente fuerit adductum. Potest etiam si moderate extendatur, cum in posteriorē partē prolapsum est, non secus ac cubitus, reuerti. Cum uero hac uel illac excessit, ex conflexione uel ex calcitracione reconditur. Restitutio tamen quæ extensione moderata fit, communis omnibus est. Si non redierit genu, cum retro quidem excessit, conlecti nequit: sed neque admodum id potest, cum alias in partes excidit: femoris uero & tibiæ pars anterior imminuitur. Si interius prolapsum est, ualgiores euadunt: & exterior pars minuitur. Si exterius, magis uari, & minus claudi efficiuntur. crassiore autem ossē gestantur: hisque ab interiorē parte imminutio fit. Iis autem qui ab ortu, aut in incremento luxationem hanc patiuntur, eo modo, quo superius diximus, res cedit.

DE TALI LUXATIONE.

Tali luxationes ualida extensione uel manu, uel alijs huiusmodi adhibita indigent, directioneque quæ simul utraque efficiat. Sed hoc commune omnibus est.

DE PEDE.

Quæ in pede contingunt, sic, ut in manu, curantur. eadem item ex tibia communicatio, si exciderit aut ab ortu, aut cum crescent, sicut in manu fit. Quicunque autem desilientes ex alto, uehementer calce innixi sunt, sic, ut ossa discederint, & uenæ exsuccatæ, & nervi fuerint contusi, atque

hæc grauiter euenerint: periculum ijs est, ne os sideratum toto auro negocia facessat. fluida enim ossa euadunt, & nervi inter se communicationem habent. Quibus item ex uulnere, uel in tibia, uel in femore, uel ex absolute neruorum qui communicant cum his, uel ex negligenti cubatione calx denigrata fuerit: ijs recrudescant, & interdum ad siderationē febres superueniunt acutæ, singultuosæ, mentem attentantes, & quæ celerem mortem afferant: uenarum item sanguinum liuores, recrudescentium notæ sunt: si exsuccatæ & denigratæ, uicinæque his, subdura & subrubra sint: sique cum duritia, liuida euaserint, ne nigrescant, periculum est. si subliuida, uel etiam liuida exsuccatæ fuerint, uel subuirdia & mollia, in omnibus huiusmodi bona signa præ se ferunt. Curatio horum hæc est. si absit febris, ueratrum est exhibendum: si adsit, dandum non est: sed loco potus oxyglycy est præbendum, si opus sit. deligatio quæ articulorum est, conuenit: deligandaque omnia magis sunt. ad contusiones sicut pluribus linteis & mollioribus utendum, ita minus comprimendum est: pleuraque calci circumuoluenda. Figuratio ea est seruanda: quam deligatio requirit, ne uidelicet in calcem deprimatur: ferulus utendum non est. At quibuscumque pes uel ipse excesserit, uel cum appendice (in interiorē partē) magis excidit ijs si non reuersus sit, & coxa & femur, & ea tibiæ pars temporis processu attenuatur, quæ e regione luxationis est. repositio eadem quæ & primæ partis palmæ: ualidaque extensio adhibetur. Curatio, quæ articulis, si quiescant, minus quam in manu recrudescit. quiescentibus uero tenuior uictus exhibendus est. Quæ autem ab ortu, aut cum crescent contingunt, sicut superius definiuimus.

Decet explanatio.

Quos a Nicolao Leoniceno translato, Io. Baptista Rasarius post omnes aliorum emendationes diligentissime cum Græcis libris contulit, & innumerabilibus in locis restituit.

COMMENTARIUS PRIMVS.

ITA breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.

in quibusdā legitur, i. hu

Hanc orationem, siue unus sit aphorismus, siue plures, esse proœmium † totius operis, constat inter omnes fere eius expositores. Quid uero sibi Hippocrates uolens, tali utendum proœmio censuerit: est dictu difficillimum. Forte uero id ipsum inuenimus, si singulas orationis partes prius considerauerimus. Quod igitur uitam dixerit breuem artis comparatione, omnibus fere libri expositoribus est manifestum. Artem uero hac ratione arbitror ab ipso longam existimari, quoniam omnium fere actionum particularium occasionem habeat momentaneam, & ob id difficulter comprehensibilem: ut nemo eam possit agnoscere, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus. Ac, cum duo sint instrumenta ad artes inueniendas necessaria, experimentum, & ex ratione iudicium: illud quidem periculosum est, hoc autem haudquaquam facile existit, immo, siquid aliud, maximam habet difficultatem. Est igitur occasio præceps, quia materia circa quam uersatur ars, fluxa est. Corpus siquidem nostrum ualde mutationibus obnoxium est: neque a causis externis tantum, sed ab internis etiam facile alteratur. Experimentum uero periculosum est, propter materia dignitatem, non propter transmutationis facilitatē. hæc enim in momentanea occasione continetur. Iudicium uero siquis (ut ego assero) pro ratione accipiat, liquet ipsam esse difficillimam, cum ad hoc usque aui ambigua permanferit: Si uero (ut non nulli, qui se ab experientia empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum, quæ experientia eueniunt, dijudicationem: sic quoque non est obscura eius rectitudinis difficultas. Sed auctorem libri esse dogmaticum in tota ostendetur commentatione. Prima itaque proœmij particula ad hunc usque locum terminatur. Secundam autem scribit non ut pronuncians, sed ut consulens: Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Quorum uerborum uis talis existit: Si debes exquirere, & examinare ueritatem eorum, quæ in hoc libro scribuntur, non modo te ipsum medicum oportet omnia rite gerere: sed & ægrum, & ministros: atque insuper exteriora omnia esse recte comparata. Prima itaque pars orationis hoc unum caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua, quæ sequuntur, artem esse longam demonstrat. Post hæc secunda pars quoddam ueluti consilium siue pactum affert illis, qui librum lecturi sunt, ac de eo latu-ri sententiam. Sed quidnam sibi uult statim in libri principio hoc scribens, breuem esse uitam, si ad artis magnitudinem conferatur? Nam hoc ipsum indagare, ab initio proposueramus. Sunt itaque non nulli, qui uolunt id egisse Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam: Nonnulli contra, dehortandi causa: Quidam ad hunc finem, ut experiretur atque discerneret eos, qui gnauiter, & eos, qui secus, artem essent exercitaturi: Alij uolunt ipsum causam attulisse, ob quam oportuit scribere commentationes: Alij adiiciunt, aphoristicas: Quidam hoc sermone putant ipsum causas assignasse, propter quas hæc ars sit coniecturalis: Alij, ex quot causis contingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, ut a postremis primum incipiam, mihi omnino uidentur nihil consonum dicere. Quam enim præ se ferret sapientiam, aut quid Hippocratis sententia dignum, statim circa initia operis docere, uel quod ars quædam coniecturalis sit medicina, uel quæ eius frustramur sine, siue hoc fiat ex nobis ipsis, siue ex magnitudine artis? Sed & uerba illa, Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora, contrarium omnino indicant. Hæc enim omnia illi magis scribere conuenit, qui profiteatur omnia, quæ in libro continentur, esse uera, quam qui fateatur ob multas causas non fortiri finem. Neque enim dixisset, Oportet autem

tem: sed post illa uerba. Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculofum, iudicium difficile, hæc alia subiunxisset, Et medicus ipse etiam delinquit, & ægri, & eorum ministri. Sed neque illi, qui aiunt uoluisse ipsum auertere lectores a studio medicinæ, cum dicat uitam esse breuem, artem uero longam, uidentur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia, simul scribere commentationes, quæ posteritati utile quidpiam tradant, simul ab initio statim non solum a legendo uel discendo ea, quæ scripseris, dehortari, sed etiam ab arte uniuersa, cuius doctrinam profitearis, abalienare. Qui uero aiunt uoluisse ipsum homines ad artem impensiori studio capefendam excitare (neque enim aliter posse totam tempore breui, cum sit longa, perdisci) si etiam aliquid ueri dicunt, non tamen mihi uidentur uel uiri sententia dignum, uel ijs, quæ hoc in libro scribuntur, congruens satis proœmium ostendere: Sicuti neque quicumque arbitrantur hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate usurpatum tentandi gratia illos, qui ad artem accedunt. Verum enim est, quod etiam a Platone dicitur, hac maxime uia periculum fieri de illorum animo, qui quamuis artem sunt percepturi, si magnam atque difficilem esse illis eam doctrinam ostendamus. Atqui hoc neque per librum aliquem, sed per mutuos sermones agitur, neque mihi congruens uidetur præfenti commentationi: siquidem proœmium oportet ijs, quæ sunt in libro scribenda, esse accommodatum. Nisi forte quis sentiat, omnium librorum primos legendos esse aphorismos, atque ideo Hippocratem in proœmio commentationis communem fecisse uniuersæ arti sermonem: uolentem per hanc ostendere, non posse unumquemque suo arbitrio artem discere medicinalem, longa cum sit, sed illos tantum, quibus suppetat tempus ad discendum, & natura sint ad hoc aptiores. Quod si probabile prorsus appareat hanc totius artis communem esse præfationem: neque illi sunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratem causam assignasse, ob quam commentationes scribere oporteat. Fecit autem & in libro, qui de officina medici inscribitur, omnium quæ in tota arte leguntur, commune proœmium, quemadmodum in eiusdem libri expositione fuit a nobis ostensum. Illorum itaque sententia, qui uel doctrinæ modi, uel certe commentationum utilitatis causam uolunt in proœmio assignari, mihi præferenda uidentur. Nam & forma doctrinæ aphoristica, quæ omnes rei proprietates breuissimis uerbis circumscribit, est illis utilissima, qui uolunt breui tempore longam artem docere: Et conscribere commentationes ob id, quod uita sit breuis, si ad artis magnitudinem conferatur, iustissima ratio est. Nemo enim nostrum satis esse potest ad artem simul & constituendam & absoluendam: sed satis superque uideri debet, si, quæ multorum annorum spatio priores inuenerint, posteri accipientes, atque his addentes aliquid, illam aliquando perficiant. Vel enim propter istorum alterum, uel propter utrumque, mihi uidetur tali esse usus proœmio, ac si ita scripsisset: Quoniam artis magnitudo uitam excedit hominis, adeo ut ab homine quantumuis diligenti ac laborioso non possit inchoari, & ad finem usque perducere: propterea operæpretium est, quæ quisque cognouit, ea mandare literis, & tradere posteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter, breuiter, & dilucide interpretentur. Quod uero ars longa sit, uerba hæc, quæ subsequuntur, ostendunt: Occasio præceps, experimentum uero periculofum, iudicium difficile. Quasi ita dixerit: Vita breuis, ars longa: quoniam & occasio præceps, & experimentum periculofum, & iudicium difficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occasio agendorum in ipsa est maxime præceps, hoc est angustissima & breuissimi temporis. Præterea, cum sint duo instrumenta, per quæ remedia inueniuntur, ratio, & experientia: hæc quidem est periculosa, ratio uero difficilis, hoc est non facilis cognitu. Vera autem esse, quæ dicuntur, non est difficile paucis ostendere. Occasio enim præceps est propter artis materiam: dico autem corpus, quod continue fluit, & momento temporis transmutatur. Experimentum autem periculofum est & ipsum, materiæ ratione. Neque enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicinalis, ut aliarum, materia sunt: in quibus experiri & exercitari multis modis impune licet illi, qui se circa materiam exercent, & artis theoremata meditentur: id quod in lignis carpentarij, in corijs coriarij faciunt. Ligna siquidem & corium malè tractantem corrumpere, nullum periculum est: at in corpore humano illa experiri, quæ non sunt experientia comprobata, non est citra periculum, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminentur. Iam uero & iudicium (sit autem ratio ipsa iudicium, quoniam per eam, quæ sunt facienda, iudicantur) difficile est, nec inuentu facile. de uero autem iudicio loquor: atque hoc sectarum multitudo in arte medicinali ostendit: Neque enim, si ueritas esset inuentu facilis, tot ac tanti uiri, qui illam perquisierunt, unquam in tam repugnantes sententias deuenissent. Empiricis uero non uidetur ratio dici iudicium, sed, quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum dijudicatio. Nam, ut uerum fateamur, & hæc difficilis est, nec exploratu facilis, quando multis remedijs ægrotanti adhibitis, aliquod unum illorum in causa fuisse dijudicat, ut æger uel melius se habeat, uel deterius: quem si forte contigerit bene dormisse, deinde unctum fuisse, postea emplastrum adhibuisse, deinde clysterem, uel spontaneam uentris deiectionem habuisse, deinde tales cibos assumpsisse, & post hæc omnia sensisse inuamentum uel detrimentum: non facile dictu est, quidnam eorum, quæ circa ipsum facta sunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex causis omnibus

Abus iudicium est difficile. Sed iam sermonem totum uno capite colligamus. Ars quidem est longa, si eam unius hominis uita metiamur. Expedi autem relinquere posteris commentationes, præsertim compendiosas, atque aphoristicas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam disciplinam, & ad illa, quæ quis didicit, retinenda, quæque oblitus postea fuerit, in memoriam reuocanda, utilissimus est. Consonant autem his & uerba sequentia. Nam, tanquam proœmium fecerit & ipsi commentario, & his, quæ in eo scribenda fuerunt, conuenienter subintulit. Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & affidentes, & exteriora. Siquis (inquit) aliquando dijudicaturus est, quæ in hoc libro scribuntur, quantum habeant ueritatis: non solum seipsum præstare debet opportuna facientem, & nihil, quod ægro possit conducere, prætermittentem: sed & ipse æger parere medico debet, & in nullo propria indulgere uoluptati: ministri etiam idonei affideant, oportet: & exteriora omnia adsint apparatus. Nam propter illa plerumque uel præcognitionem, uel curationem, uel utraque interrumpi contingit. Exteriora autem sunt habitationes idoneæ, uel turbarum plenæ, uel turba uacantes, præterea quæ nunciantur & aguntur, quæque iram, aut tristitiam, aut aliquem alium affectum ægrotanti insigunt, ad hæc illa, quæ noctu somnum abrumpunt, quæ prope infinita sunt. Si igitur (inquit) hæc omnia bene & recte se habuerint: nihil eorum, quæ in hoc libro scribuntur, falsum esse inuenietur.

2
Al. f. 4. c. 3.
p. 136. D. & E.
Al. f. 4. c. 4.
p. 138. F.

In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis, si talia purgantur, qualia purgari oportet: confert, & leuiter ferunt: sin minus, contra. Sic & uasorum inanitione si talis fiat, qualis fieri debet: confert, & bene tolerant: sin minus, contra. Inspecere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.

Non de quantitate eorum, quæ euacuantur, sermo ipsi est (ut nonnulli sunt arbitrati) sed de qualitate tantum, ut manifestant duo uerba, qualia, & qualis. Nam in ijs, quæ sponte fiunt, euacuationibus, ita dixit. Si qualia oportet purgari, purgantur: confert, & leuiter ferunt. In alijs uero, quæ a medico, si qualis fieri debet, ita fiat. Atqui potuisset dicere, Si, quantum purgari oportet, purgetur. & rursus, Si tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem ostenditur & ex uerbo purgari. Neque enim simpliciter dixit, Si, qualia oportet euacuari: sed, Si, qualia oportet purgari. Est autem purgatio, humorum, qui sua qualitate molestant, euacuatio. In his itaque multi delinquant expositores, qui neque uerba, neque mentem hominis recte percipiunt. Adhuc autem magis peccant, cum nomen uasorum inanitionem alij pro inedia accipiunt, alij pro uenæ sectione. Hippocrates siquidem omnem euacuationem solet ab euentu nominare uasorum inanitionem: quoniam in omnibus euacuationibus contingit uasa inaniri. Sermo quippe nunc ipsi est de qualitate eorum, quæ euacuantur. Sicuti autem semper adhortatur, ut, quæ recte a natura fiunt, medicus imitetur: sic & nunc idem agit, a spontinis euacuationibus suam exorsus orationem: in quibus si, qualia oportet purgari, purgantur, (hoc est ea, quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Quod si aliorum fiat euacuatio, & non eorum, quæ corpora nostra molestant, contrarium euenit: neque enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem pariter modo, si medicus moliat aliquam facere euacuationem, eorum esto, quæ corpora nostra molestant: quemadmodum & in alijs locis humorem noxiuum præcipit euacuari, neque alterum illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita superabundet, hanc omnino oportet euacuari: flaua autem bile uel atra infestante, abstinendum est a pituita, & bilem infestantem euacuandum. Sic & si sanguis in corpore modum excefferit, sanguinem euacuari oportet: itidem & serofam eius partem, si hæc fuerit superabundans. Humorem autem superabundantem ex colore debemus coniectari, nisi aliqui forte in profundum recesserint. Color enim similis efflorescit humoribus, si non retro gurgitauerint. In ijs ergo præcipue, qui retrocesserunt, & non sunt æqua portione per totum corpus diffusi, oportet inspicere tempus anni, & regionem, & ætatem & morbos, in quibus conueniat, aut non: hoc est in quibus conueniat, aut non, talis uel talis humoris facere euacuationem. Habet enim & unusquisque humor in corpore superexcedens indicia propria, de quibus deinceps plenius dicemus. Perfectæ tamen gratia cognitionis, inspicere oportet tempus anni, quod præfens est, & regionem, in qua degunt ægrotantes, & eorum ætatem, & speciem ægritudinis. Sint enim, si ita contigerit, flauæ bilis in corpore abundantis indicia: simul cum ipsis inspiciendum erit, si tempus æstiuum, si regio calida, si æger in ætatis uigore consistit. Eodem modo & in pituita considerandum est, si adsit hyems, si regio frigida, si homo senex. Et præter hæc omnia, ipsam morbi speciem inspicere oportet: ueluti quod tertiana (si ita contigerit) fit a flaua bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana a pituita, cancer ab atra bile, erysipelas a flaua, atque singulæ aliæ morborum species. Si enim hæc omnia distinxerimus, firmitus atque stabilius ad noxijs humoris euacuationem perueniemus. Illi igitur expositores præ alijs (ueluti absurda dicentes) sunt repudiandi, qui putant ipsum de sola inedia, quæ adhibetur in febribus, sermonem habere. neque enim ipse febres nominauit, sermoque fit de omnibus in uniuersum, quæ sunt præter naturam: intentiones nos docens, ad quas respicientes nos oportet inuenire non quantitatem, sed qualitatem euacuationis. Nam de quantitate, sequens differit aphorismus. Quo autem morbi tempore aggredi oportet euacuationem, & quo modo ipsa sit facienda, in alijs deinceps dicit aphorismis. quare

neque nunc mihi de his dicere est necessarium. Sic enim nostra doctrina non foret sapientior, & cō- E
mentationes ad immodicam minimeque necessariam prolixitatem peruenirent.

*Habitus exercitatorum, qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint. Neque enim possunt
in eodem permanere, neque quiescere. Cum uero non quiescant, neque possunt proficere in melius: Reliquum est, ut deci-
dant in deterius. His de causis, bonum habitum statim soluere expedit, ut corpus rursus nutrirī incipiat. Neque com-
pressiones, ad extremum ducenda: (periculosum enim) sed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere
conuenit. Sic & euacuaciones, quæ ad extremum deducunt, periculosa. Et rursus refectiones, cum extrema fue-
rint, periculosa.*

Illum, qui antecedit, sermonem esse de eorum, quæ euacuantur, qualitate, docuimus. In hoc au-
tem & sequentibus uult de quantitate docere: & ab immoderata repletione atque euacuacione ini-
tium sumit in hoc quoque aphorismo proposito, sicuti in alio præcedente, quoddam exemplum sup-
ponens, & ad ipsum, ut consueuit, suum sermonem dirigens. Exemplum autem ipsi est, exercitatorum
bonus habitus. Vocat autem bonum habitum exercitatorum, illorum, quibus hoc est totius ui-
tæ institutum, assidue operam dare exercitationibus, ut alios deiciant, qui mos est athletarum. Qui
enim simpliciter bonus habitus nominatur, quem plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, meten-
dis segetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionem non attingit. Athle- F
tarum autem bonus habitus non paruam culpam habet, studere magnitudinem molis corpori adijce-
re, & (ut liquere potest) humorum multitudinem. Hi enim apparatus sunt toti corpori nutriendo, qui
si ipsi præsto non adsint, fieri non potest, ut corpora ad molem immodicam perducantur. Quare neces-
sarium est huiuscemodi dispositionem esse periculosam. Cum enim uasa cibus ac potibus fuerint supra
modum repleta, periculum est, ne aut ipsa dirumpantur, aut calor natiuus suffocetur extinguatue:
sicuti etiam subita morte interierunt athletæ quidam, cum ad summam repletionem uenissent. Qui
autem ad naturæ opera utilis est bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius est, quia nun-
quam ad extremam peruenit repletionem: quare neque ipsum soluere oportet, sicuti habitum athleta-
rum, cum ad extremum peruenit. Hunc enim soluere oportet, haudquaquam morantes, sed antici-
pantes solutione periculum. Causam uero, ob quam soluere ipsum oporteat, talem ipse subiicit di-
cens: Neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere. Nam, cum semper natura coctione,
distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque assimilationem opere-
tur: quando nihil adijci solidis corporis partibus potest, neque uenæ amplius habent concepta-
culum, in quod alimentum distributum recipiatur, tunc necessario periculum imminet, ne aut uas
aliquod dirumpatur, aut subita mors obueniat. Ut igitur corpus rursus habeat locum, quo nutriatur, G
bonum habitum oportet sine mora soluere. Eius autem solutio est euacuatio, ut liquet. Et hanc quo-
que oportet non ultra modum facere: cum sit immodica euacuatio non minus immoderata repletionem
periculosa. Intentio autem quantitatis euacuacionis, non solum humorem superabundantem respicit,
sed & naturam, hoc est uires hominis, qui debet euacuari. Alij enim alijs magis minusve perferunt
euacuaciones. Hæc itaque ab ipso de bono habitu athletarum dicta fuere, quæ quidem ipsa per se ipsa
possunt conducere ijs, qui tale uitæ institutum elegerunt: medicis autem sunt ueluti exemplum ser-
monis postea subiungendi. Inquit enim, Sic & euacuaciones, quæ ad extremum deducunt, periculosa.
Et rursus, refectiones, cum extremæ fuerint, periculosa. Tale quid in toto hoc sermone indicare uo-
lens, quod nimirum neque euacuare, neque replere supra modum oporteat: cuius rei documento esse
potest bonus habitus athletarum, qui alioqui inculpabilis existens (nam & bonis abundant humoribus,
& uires robustas athletæ habent) hoc solum malum maximum continet, quod ad extremam ue-
nit repletionem: quapropter statim eum soluere oportet. Et, sicuti rursus, qui sunt tali habitu præditi,
non sunt ad extremam euacuacionem perducendi: sic, & qui alia quauis egent euacuacione, non sunt
supra modum euacuandi. Nam, ut in uniuersum dicamus, in omni euacuacione uires ægroti oportet
attendere: & donec tolerant, nec laborant, tentandum est humorem exuperantem educere. cum ue- H
ro dissoluntur uires, etiam si restent aliqua superfluitates: cauere oportet earum euacuacionem.

Quod autem ait, Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosa: si quis debeat sermonem
hunc ad exemplum referre, ne sit decurtatus, de ultima dictis repletionem uidebitur, quam iubet caue-
ri, & non usque adeo reficere corpora, ut ad extremam ueniant repletionem. Si uero sermonis figu-
ram attenderit, ut non nulli expositores fecere: de eadem re bis ipsum dicere, sed aliter atque aliter,
cogitabis. Cum igitur ita dixerit, Sic & euacuaciones, quæ ad extremum deducunt, periculosa: per
hoc ipsum solum putabis præcipere, fugiendas esse immodicas euacuaciones, quoniam sint admodum
periculosa. Cum uero postea subiungens dixerit, Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, peri-
culosa: ob hoc uetare immodicas euacuaciones, quoniam & refectiones post ipsas factæ, haudqua-
quam securæ existunt, cum sit natura iam facta imbecillis, & neque iam possit sufficienter coquere, ne-
que distribuere alimentum, neque assimilare. Verum, si quis ita sermonem acceperit: altera doctrinæ
pars de extrema repletionem, manifeste relinquetur, & frustra exemplum de bono exercitatorum habi-
tu erit allatum. Quid, & hoc ipsum uerbum, rursus, in tota adiectum oratione, sententiam, quam di-
ximus, uidetur manifestare, cum ita dicat, Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosa. Ut
enim qui de alia re sermonem faciat, ita uerbum, rursus, apposuit.

Vicus

4 A
A. l. f. 4. d. 8.
c. 1. p. 13. F.
213. A.

*Vicus tenuis atque exquisitus, in passionibus quidem longis semper, in acutis uero, in quibus non conuenit, periculo-
sus. Et rursus, qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est. Nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt,
graues sunt.*

Cum in superiori aphorismo de qualibet in uniuersum immodica repletionem atque euacuacionem locu-
tus fuerit: in hoc de ægrotantium uictu sermonem habet, præcipiens nobis, in passionibus longis semper
uictum cauere tenuem, in acutis uero non semper. plurimi enim horum uictum tenuem exigere uidentur:
quidam uero eorum & illum, qui ad extremum tenuitatis deuenit. Effet autem uictus tenuis in ex-
tremo, qui per solam inediaem uel melicratum, usque ad iudicationem procedit: Tenuis uero, qui per
pauca, aut parum nutrientia edulia, qualis est pitisanæ succus. Eius autem terminus est uirtum dimi-
nutio, quarum gratia nutrimus. In sanis itaque corporibus semper oportet robur seruare uirtutum, uel
augere alimentis, non diminueret. Ac augens quidem alimentum est, quod plenum uocatur: conser-
uans autem, quod mediocre existit: diminuens uero, quod tenue dicitur. Hoc igitur semper fugere
oportet: alijs uero, ut præsentia exigunt, uti. In ægrotantibus autem raro quidem accidit, ut robur cor-
poris maius reddere, quam accepimus, studeamus: magna uero ex parte studemus in longis quidem
morbis seruare uires, in acutis autem moderate debilitatas conseruare. Nam, si eas in istis tales, qua-
B les accepimus, uel seruare, uel augere semper studuerimus, morbum augebimus. Qui uero morbi
acuti uictum exigant tenuissimum in extremo, quique tenuissimum quidem, non tamen in extremo,
& qui tenuem: in libro de uictu acutorum (qui de pitisanâ a nonnullis inscribitur) plenius Hippocra-
tes docuit: & nos nostris in eundem librū expositionibus, totum sermonem absoluiimus. Nunc uero
tantum hoc dixisse sufficiat, in omnibus morbis, in quibus summus uigor & iudicatio primis quatuor
diebus futura est, modo uires sint ualidæ integram inediaem seruandam esse, quæ est in extremo tenuis-
simus uictus. In quibus uero non ultra primam septimanam protrahentur, ualidis existentibus uiri-
bus, solo melicrato uti sufficiat. Solus autem hic uictus tenuissimus esset, non tamē in extremo. Quod
si uiribus non fidamus, pitisanæ utemur succo. rationabiliterque huiuscemodi uictus tenuis dicere-
tur: sicuti, qui per pitisanam hordeaceam, non est quidem tenuis exquisite, nisi omnino pauca assum-
pta fuerit: non tamen propterea plenus, qualis qui fit per oua, & pisces, atque alia huiuscemodi.
Quod igitur adiectum est sermoni de acutis, in quibus non conuenit, haudquaquam dicitur
propter peracutos, de his enim ipse mox inquit: Vbi igitur morbus peracutus est, statim & extre-
mos labores habet, & uictu extreme tenuissimo utendum est.

hoc uerbum
non est in gre-
cis libris.

A. l. f. 2. d. 3.
c. 6. p. 8. C.

Negatio ab
ista Gal. lib.

5

*In tenui uictu ægri delinquit: quo fit, ut magis lædantur. Quicumque enim error committitur, maior in hoc fit, quam
in paulo pleniori uictu. Propterea etiam sanis periculosus existit ualde tenuis & constitutus & exquisitus uictus: quo-
niam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis uictus atque admodum exquisitus, eo, qui sit paulo plenior, magis
periculosus.*

Verbum bifa-
ria, in impres-
sis lib. nō est,
in scriptis re-
peritur.

Huius initium aphorismi etiam aliter scriptum inuenitur, hoc modo: In tenui uictu magna ex parte
bifariam peccant, qui ægrotant: quo fit, ut magis lædantur. Et hanc scripturam plerique magis altera
probant, hoc putantes Hippocratem uoluisse dicere, quod in tenui uictu bifariam ægri delinquentes, ma-
gis lædantur. Nam in scij medicis ob hoc ipsum coguntur cibari, quoniam tenui uictu ab ipsis reguntur:
& hinc maius detrimentum suscipiunt, quam si uictu tenui non regerentur. Adhuc autem delinquit
scilicet & iam natura existente imbecilli, ut quæ antea alimenti inopia laborauerit. Mihi autem uidetur,
prior scriptura melior, ut quæ hanc quoque complectitur, & sermonem facit generaliore, cum de
omni delicto doceat, siue uolentibus, siue inuitis ægrotantibus accidat: ut talis sit sermo, Quicumque
error accidit ægrotantibus, qui tenui uictu reguntur, hic maius affert periculum, quia & natura a tali
uictu debilis facta est, & ad eum transitus est inuictus. Confirmant antedictam scripturam ea, quæ de
sanis dicuntur, in quibus tenuem ait uictum esse periculosum, quoniam errores grauius ferunt, non
quia propter uictus tenuitatem cogantur delinquere. Quæ uero in aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

Libri impres-
sionibus dicitur
in libro de uictu
c. 1. p. 13. F. 213. A. & c.
Itaque eos qui
de errore, hic
perspicuum est,
quod uires ha-
bent imbecil-
las.

6 D

Extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt.

Extremos morbos nominauit Hippocrates summos, ultra quos non sunt alij. Quare præcipit in ip-
sis tota curatione exquisitissima nos uti, ac proculdubio uictum quoque adhibere tenuissimum. tales au-
tem prorsus sunt morbi peracuti (in peracutis autem, qui tertio die ad summum uigorem perueniunt,
uictus summe tenuissimus optimus est.) Vnde sequentem subiungens aphorismum, ait.

7 *Vbi igitur morbus peracutus est, statim & extremos habet labores, & extreme tenuissimo uictu utendum est. Vbi uero
non, sed pleniorē uictum contingit adhibere: tantum cibi indulgendum est, quantum morbus extremis est mollior.*

Sicuti superius morbos, qui maximi sunt, extremos nominauit: ita & nunc labores, qui maximi sunt, ex-
tremos appellat: labores autem, uel accessiones, uel simpliciter casus uniuersos. Etenim accessiones, atque
oēs simpliciter casus maximos possidet morbus peracutus statim in primis morbi diebus: nam in ipsos sta-
tim morbi incidit uigor: qui nihil aliud est, quam morbi quantum ad casus attinet, maximum. Iam uero mor-
bus ille est peracutus, qui statim in summo uigore consistit. Statim autem, est intelligendum, circa primos
quatuor dies, uel paulo ulterius. Idcirco autem extreme tenuem uictum adhibere conuenit, si modo uictus te-
nuissimus morbis consistentibus est necessarius: quæ admodum docuit in libro de uictu acutorum, & in
hoc ipso aphorismo, Consistit autem extreme morbus peracutus statim in primis diebus. Quod autem sit ra-
tioni consonum in morbi uigore tenuissimo uti uictum, alibi est a nobis plenius ostensum. Nunc id tamen dixisse
fat erat,

A. l. f. 4. c. 3.
p. 13. D.

Quæ semicir-
culis inclusa
sunt, in lib. im-
pressis nō ha-
bentur.
A. l. f. 1. r. 1.
c. 3. p. 7. 5. D.

fat erit. quod, si quis propter inflammationes, uel febres (quæ a morbis acutis sunt inseparabiles) quispiam ueretur effatu dignum asserere alimentum: hoc ipsum morbo in suo uigore consistente magis uerebitur facere. Tunc enim inflammationes, quas *φλεγμονας* appellat ipse in libro de uictu acutorum, maxime existit: siue quis eo nomine uelit intelligere illas, quæ proprie dicuntur phlegmonæ. i. inflammationes: siue etiam libeat febres una completi, secundum antiquam uocabuli acceptionem. Accedit ad hæc, quod melius est naturam permittere uacare circa morbi coctionem, morbo in suo uigore consistente, neque distrahere ipsam ad cibos recenter assumptos conficiendos. His rationibus itaque, cum morbus consistit, uictu tenuissimo oportet uti. Hoc ergo supposito, in alijs morbis, qui suum uigorem sunt posterius accepturi, non licet asserere statim ab initio extreme tenuissimum uictum. Nam sic prius homo morietur, quam morbus in uigore consistat. In quibus uero morbi uigor statim futurus est, hoc est in primis quatuor diebus, in ijs possumus uictu extremo tenuissimo uti: cum uires tolerent & inedia omnino dam, & solius melicrati exhibitionem, & ptisanæ succum paucum omnino. talis quidem tenuissimus est uictus. Qui uero hoc minus tenuis existit, quem etiam plenior nominauit, illis conuenit morbis, qui posterius in suo debent uigore consistere: in quibus præcipit tantum a uictus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc est a uigore summo. Hoc enim proximo existente, minus plenum uictum asseremus: longius uero distante, magis plenum: & quanto tardior fore summum formam morbi uigorem expectabimus, tantum & uictus formam commutabimus.

Quando morbus in suo uigore consistit, tunc uictu tenuissimo utendum est.

Hic pariter sermo pars quædam est artis diæticæ, id est, quæ docet uictum conuenientem adhibere: qui a nonnullis seorsum scribitur per uerba nunc dicta: ab alijs uero antecediti annectitur aphorismo, eo modo, quo adscriptus est. Docet autem nos, utcumque scribatur, unum & idem theorema, antiquo magistro præcipiente, ut, cum morbus in suo uigore consistit, uictu tenuissimo utamur, tum propter causam magnitudinem, tum propter morbi coctionem. Neque enim distrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore humorum morbum facientium coctioni fortiter uacet, & haud ita multo post ipsos sit cuiusmodi: Sic enim a nobis ostensum est in tractatione de Crisibus: de ijs uidelicet tantum morbis sermone [nunc] transacto, in quibus omnino & curationem & uictus rationem intendimus. Ij uero sunt, in quibus post uigorem sequitur declinatio. Nam, quorum uigore excipit mors, in his ea sola parte artis utimur, quæ prognostica nominatur, id quod futurum sit, prænuñtantes, ne euenus rerum nostro ascribatur errori. Hæc igitur tibi sit una indicatio, sumpta ex morbi temporibus ad uictus formam constituendam: altera uero a uiribus ægrotantis, quam in sequenti docet aphorismo.

Coniicari autem oportet, an æger cum uictu ad morbi usque uigorem perstet, an prius deficiat, nec possit cum tali uictu perdurare: quam morbus cedat, atque obtundatur.

Quia in superiori aphorismo tantum iussit ab eo, qui extreme tenuis uictus nominatur, declinare, quanto tempore morbus mollior extiterit suo uigore, hoc in loco nunc alteram adjicit intentionem, ut quantum de extrema uictus tenuitate recedendum sit, exquisitè noscamus. Sumitur autem hæc intentio a uiribus ægrotantis: quarum gratia nutrimus, neque enim morbi causa. Cum enim uis ita robusta fuerit, ut speremus ipsam posse perdurare totum tempus intermedium usque ad morbi uigorem, cum tali uictus figura: tunc exquisitam habebimus declinationis, quam diximus quantitatem. Quod si imbecillitas postulat, quocirca aliquando in ipso etiam morbi uigore, ubi casus aliquis interuenit robur naturæ dissoluens, nutrire cogimur. Est autem hic quoque sermo pars totius offerendi alimenti rationis. Unde, si quis & hunc, & priorem, atque sequentem aphorismum unum fecerit, non aberrabit. Ego uero in partes secans expono, quoad fieri potest, doctrinæ gratia clarioris.

Quibus igitur statim morbus consistit, ijs etiam statim tenuis uictus adhibendus est: quibus uero posterius debet consistere, ijs & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibis subtrahendus: prius uero uberius uictus adhibendus est, ut æger sufficiat.

Hic pariter sermo eandem sententiam habet cum priore, nisi quod est illo uniuersalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat, quod statim in ipsis tenuissimo uictu uti oporteret. Hic uero simpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus statim consistendi tempus futurum est, hoc est, non multo post primam inuasionem: iubens ob id tenuem adhibere uictum. Quæ uero sequuntur, manifesta: cum eadem hæreant sententiæ.

*In accessionibus * abstinere oportet: nam † cibum dare noxium est: & quibus per circuitum fiunt, accessiones, in ipsa accessione * abstinere oportet.*

Totius quidem uictus rationem in unoquoque morbo a duabus intentionibus iussit sumere, ex futuro totius morbi uigore, & ex uiribus ægrotantis. Quo modo uero singillatim cibos dare conueniat, in hoc docet sermone, cauere iubens morborum accessiones. Ipse uero manifestius libro de uictu acutorum dixit, quod neque, cum iam ad sunt, neque, cum haud ita multo post affuturæ sunt accessiones, cibis dandus est, sed cum declinant & cessant.

Accessiones

8
A. I. 1. f. 4. c. 1.
p. 133. A. &
779. B.

9
A. I. 4. f. 1. c. 1.
c. 8. p. 779. B.

A. I. 1. f. 4. c. 1.
p. 133. A.

A. I. 1. f. 4. c.
25. p. 154. D.

10
A. I. 4. f. 1. c. 2.
c. 8. p. 779. B.

* ὁ προσέλασθαι
.i. cibū adime
re.
† προσίθηναι.
.i. præbere.
A. I. 1. f. 4. c. 1.
p. 133. A. &
f. 25. p. 154. D.

12 A. *Accessiones uero, & constitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum successiuam incrementa, siue quodii die, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant. Sed & ex ijs, quæ mox apparent, iudicia sumuntur: quemadmodum in morbo laterali si circa initia statim spiritum appareat, morbum breuiat: si uero postea appareat, producit. Et urina, & alui excrementa, & sudores, quæcumque apparuerint, uel bonam morborum iudicationem uel malam, uel breues, aut longos fore morbos ostendunt.*

Si quæ prius dicta fuerint ab eo de uictus ratione, ad memoriam reuocemus: eorum, quæ nunc dicuntur, utilitas fiet nobis manifestior. Quæ autem prius dicta fuerunt, hæc sunt. Totius uictus figuram ad duas respiciens intentiones faciebat, quarum altera erat uis ægrotantis, altera constitutio morbi. Nam considerare, an morbus sit acutus, uel peracutus, uel longus, & quando maxime in uigore consistet: morbi constitutionem est considerare. Particulares autem ciborum oblationes, ex accessionibus particularibus coniecturatur. Cum igitur tres essent intentiones ad perfectam & absolutam uictus rationem instituendam, primaque ex uiribus ægrotantis, secunda ex morbi constitutione, tertia præter has ex particularibus accessionibus sumerentur: uires quidem sub primo statim ingressu dignoscere medicus potest, ex pulsibus scilicet & alijs, quæ ipse in libro præfagiorum latius explicauit: unde nullus uirum magnitudinem negauit dignosci posse. At, si non possumus earum quantitatem exquisitè inuenire, posse tamen nos artificiosa quadam coniectura ad ueritatem proxime accedere nemo inficiabitur. Morbi uero constitutionem, qualis nam sit, & particulares accessiones, multi medici existimarunt non posse dignosci: non tamen idem sensit Hippocrates: sed & in hac parte, sicuti & in alijs omnibus sæpe quidem exquisitè, & ut quispiam dixerit, perite atque scienter, sæpe uero coniecturaliter quidem, non tamen inartificiosè, neque longe a ueritate, sed propinque ac proxime peruenimus ad præcognoscendum futurum consistendi tempus & accessionum reciprocaiones. Verum hæc omnia latius & in libris præfagiorum, & in alijs, quidē uulgaribus morbis inscribuntur, Hippocrates docuit: nosque iuxta anti qui magistri sententiam, ipsius uerba cum decenti expositione apposui in primo libro de Crisibus in quo ostendimus, quomodo quispiam futurum morbi uigorem possit præcognoscere. Nunc uero sunt omnia ab Hippocrate per capita tradita: nosque ipsa, quæ breuissime fieri poterit, dilucidabimus. Quibus uero curæ est, omnem de his disciplinam diligenter perdiscere, ad librum de Crisibus a nobis conscriptum, legendum accedant. Ipsi igitur quoque morbi & ipsas accessionum proportionem, & suas etiam constitutiones nihilominus ostendent: ueluti in intermittentibus, quod tertiana cito iudicatur: quotidiana uero longa erit: quartana autem etiam hac longior existet. In continuis, quod causæ quidem, id est incendentes, acutæ sunt, quæ uero typhodes, id est succedentes nominantur, longiores: C mediæ uero inter has, semitertiana. Quo modo uero quispiam has omnes febres statim inuadentes dignoscatur, secundo libro de Crisibus plenius edocuiimus: quare non oportet huc transferre, quæ in alijs memoriæ reuocandum, quo modo si possibile fuerit tertianam inuadentem statim ab initio cognoscere, ex ea comprehendere queamus, quod & cito iudicabitur, & quod per tertium diem fiet accessiones, & hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Accessiones autem, & constitutiones, morbi iudicabunt &c. Nos quidem, cum statim prima die febrium quartanarum initia sæpe cognouissemus: non expectata se cunda accessione formam uictus ab initio constituimus, tanquam ad morbum, qui longo post tempore ad suam uigorem foret peruenturus. idem in quotidiana & tertiana fecimus, tempus futuri uigoris in utriusque secundum proprium terminum metientes. Sicuti autem in febribus, itidem in alijs morbis est faciendum. Morbus enim lateralis, & qui peripneumonia & phrenitis a Græcis nominatur, morbi acuti sunt. Angina autem, quæ græce synanche dicitur: iuxta angina, quæ cynanche: & cholera, & distentio neruorum, peracuti. Aqua inter cutem, melancholia, suppuratio, & tabes, diutini. Ac morbo quidem laterali, & phrenitidi magna ex parte per tertium diem accessiones fiunt: suppurationibus autem, quæ uetri eueniunt, aut hepatis, & tibi, quotidie, & magis, ad noctem: qui uero ex liene laborant, & omnino melancholicis, per quartum. Quod autem subinde dicitur de anni temporibus, ad ea, quæ antea dicta sunt, referri debent. Nam & morbi constitutiones, & accessiones possunt ab anni temporibus una cum morbo indicari. Neque enim sufficit hoc tantum scisse, quod quartana inuasit hoc die, ut ab initio præcognoscamus instituendam esse uictus figuram, ut ad morbum futurum diutinum: sed etiam, si hieme, aut uere, uel æstate, uel autumno suum fecit initium, prospicere oportet: id cognoscentes, quod æstate quartanæ magna ex parte breues sunt, autumnales longæ, & magis, quæ hiemem attingunt. Nam hæc eadem ipse nos in sequentibus edocebit. siquidem & tertiana febris est quidem & alioqui celeris iudicij, sed æstate longe magis, quam hieme. Atque alijs singulis morbis ætas addit celeritatem, hiems uero tarditatem. Sed & accessiones, per tertium quidem maxima ex parte æstate fiunt, per quartum uero autumno, singulis uero diebus aut noctibus hieme. Sicuti autem in anni temporibus, sic & in temperaturis ex proportionem res se habet: de quibus & ipse Hippocrates sæpe differuit, non tamen hic quidquam dixit, ut qui ex uno alia nobis ad memoriam reuocanda reliquerit. Quæ enim tempus æstium, eadem, & ægri temperatura, si fuerit natura calidior & siccior: & ætas, si in suo uigore consistit: & locus, si calidus & siccus, una indicabunt. Liquet autem, quod & industria uitæ, & assuetudo eodem modo se habent, & præsens aeris nos ambientis constitutio: de quibus postea docebit. Sic, & quæcumque de tempore autumnali ad morbi constitutionem, & accessionum reciprocaionem assumebantur: hæc eadem, & de

& de ætate ægrotantis atque natura, & uitæ industria, & affuerudinibus, & regione, in qua ægrotat, & E
 aeris ambientis, quæ tunc uagatur, temperatura assumere licet. Ex his quidem iam constare potest, q
 & morbi constitutionem, & accessiones cognoscemus: Constitutionem quidem, si morbus fuerit per
 acutus, uel diutinus, quod ad consistendi tempus præcognoscendum est necessarium: Accessiones ue
 ro, an per tertium, uel per quartum, uel singulis diebus, siue qua hora diei aut noctis sint inuafuræ. Quod
 uero circa finem aphorismi scribit, deinceps uideamus, si ad eorū, quæ nos diximus, faciat declaratio
 nem. Sic enim Hippocrates inquit: Et circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis die
 bus, siue per maiora interualla fiant. Clarum est autem ipsum intelligere per circuituum incrementa,
 accessionum, quæ in ipsis eueniunt, augmenta: quæ & modum, quo morbus augetur, & futuri uigoris
 tempus præfinitum ostendunt. hinc autem præcipue discas. Secundæ accessionis ad primam accremen
 tum, in hisce tribus conspicitur, in hora, qua fit accessio, in longitudine accessionis, & in magnitudine.
 nihil autem differt, si in uehementia dixeris, quia hæc duo nomina sunt apud medicos uisitata, ipsaque
 sapius de re eadem pronunciant, cum aliquando dicunt maiorem fuisse febrem ea, quæ præcessit, ali
 quando uehementiorem. Contingit autem hanc febrem uehementem uel æquales horas cum præce
 dente obtinere, uel pauciores, uel plures: quod ad magnitudinem siue uehementiam accessionis non
 pertinet, sed ad prolixitatem accessionis. Per accessionem autem te nunc oportet intelligere deterius
 tempus totius circuitus, quod est a primo insultu usque ad tempus consistendi: sicuti reliquum tempus
 declinationis est melius. Cum itaque accessio, siue per tertium, siue per quartum, siue quotidie fiat, anti
 cipauerit proportionem, atque ita anticipando ad longius extenditur tempus, atque insuper uehemen
 tius afflixerit: tunc manifestum est morbi augmentum. Quantum autem augeatur, unumquodque ex
 dictis sua quantitate monstrabit: siquidem accessio pluri tempore anticipans, & longius atque uehemen
 tius affligens, effatu dignum indicabit augmentum, & uelocem esse morbi motum, atque haud ita mul
 to post in suo uigore futurum. Neque enim fieri potest, ut magna incrementa suscipientibus accessio
 nibus, non proxima sit morbi consistentia. Cōtraria autem accessio, quæ scilicet parua faciat incremen
 ta omnium eorum, quæ diximus: quantum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi uigorē osten
 dit. Hoc igitur ipsum per circuituum incrementa discemus, coniectura scilicet assequi, post quantum
 tempus morbus in suo uigore consistet, ac præterea horam præfinitam, qua accessio inuafura sit. Condu
 cit autem prima cognitio ad formam totius uictus constituendam: secunda uero ad cibum dandum in
 particularibus temporibus, quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quod autem circuitū
 (græce periodum,) uocet similem ad idem reditum, neminem puto dubitare. Sed & ex ijs, quæ mox ap
 parent, ait coniecturandum esse de accessione, & totius morbi constitutione. Siue autem casus (græce
 symptomata) siue signa, uelit quispiam illa, quæ mox apparent, nominare: nihil retulerit. Illud autē de
 omnibus casibus signis est cognoscendum, quod nonnulla quidem eorum significant passionem, ali
 qua assident, aliqua iudicant: aliqua coctionem, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem
 ostendunt. Passionis significatiua sunt, quæ una cum morbo inuadunt. Quæ uero assident: aliquando si
 mul inuadunt, aliquando superueniunt, non nunquam uero neque omnino ueniunt. neque enim sunt a
 morbo inseparabilia, neque eorū uelut substantiam constituunt, sed proprias faciunt differentias. Quæ
 uero ab Hippocrate iudicantia uocantur: cum primo quidem exquisite morborum principio nō sunt
 apta inuadere: cum duobus alijs autem apta sunt, de quibus paulo postea dicemus: Aliquando uero ne
 que in his, sed, cum morbi augetur, aut iam consistunt, apparent. Signa uero coctionis contingunt
 quidem & ista nunquam in primo statim morbi principio: terminant autem illud principium, quod est
 pars totius morbi. Signa uero cruditatis cum primo morbi principio statim inuadunt, & non nunquā
 posterius apparent, sicuti & mortis signa. Nam & horum generatio, morbi principium subsequitur. Mor
 bi autem intelligi principium uolumus (ut in commentarijs de Crisibus manifestauimus) & primum
 eius insultum, quod nullam habere latitudinem dicitur: & id, quod est sicuti pars totius morbi, quan
 do in principium diuiditur, augmentum, & tempus consistendi, & declinationem: & aliud, quod usque H
 ad tertium extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus omnium casuum potestates: & si
 mul, quæ expositione indigere uidebantur uerba Hippocratis ad hoc pertinentia, exposuimus. Sed &
 nunc per modum compendij de ipsis a nobis dicitur. Qui uero uoluerit totam Hippocratis artem de
 his perdiscere, ad illam uadat tractationem. Ex mox apparentibus igitur totam iubet morbi constitu
 tionem coniectari: deinde quandam morbi speciem in medium adducens, ita inquit: Veluti, in laterali
 morbo si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si uero postea appareat, producit. Perspi
 cue uero quod docet, assequeris, si ex tertio libro Epidemiarum apponam, quæ ipse de Anaxione scri
 bit, morbum lateralem patiente: quem etiam ægrotum ego in primo libro de Crisibus, mea expositio
 ne patefecit. Verba uero Hippocratis hæc sunt: In Abderis Anaxiona, qui iuxta portas Thracias ha
 bitabat, febris acuta inuasit, lateris dolor continuus, tussis sicca: neque primis diebus expuebat
 aliquid: sitibundus, peruigil: urinæ bene coloratæ, multæ, tenues. Sexto die delirauit: neque calefa
 cientia aliquid proficiebant. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, & dolores non mi
 nuebantur, tussisque infestabant, & difficulter spirabat. Octauo uenam in cubito secui, sanguis multus
 fluxit, qualem oportuit. dolores remissi sunt, uerum tussis sicca subsequēbantur. Undecimo die febres
 minores factæ sunt: parum circa caput sudauit, tussis, & quæ a pulmone, humidiora. Die decimo septi
 mo

A mo coepit pauca quædam cocta expuere: leuatus est. Vigesimo die sudauit, & desijt febricitare. Postcri
 sim leuatus est: siticulosus uero erat, neque a pulmone bonæ erant expurgationes. Vigesimo septimo die
 febris redijt, tussijt, multa concocta eduxit: urinis adfuit multum sedimen album: sitis cessauit, & bene
 spirauit. Trigesimo quarto die sudauit totus, per crism febris omnino soluta est. Hic igitur Anaxion ab
 initio morbum lateralem patiebatur, non tamen ab initio expuebat, sed & octauo die adhuc tussis sic
 ca subsequēbantur, ut inquit Hippocrates. Quare rationabiliter totius morbi solutio ad trigessimum
 quartum diem extensa est: cum tamen magna ex parte lateralis morbus terminum suæ iudicationis ha
 beat quartumdecimum: & si non hunc, saltem omnino uigessimum. Quod si ante tertium diem expuis
 set: uel circa septimum, uel nonum, uel omnino undecimum diem iudicatio esset subsequēta: & si in ipso
 die tertio spere coepisset, quartumdecimum diem non transcendisset. Hoc enim accidit in omnibus
 inflammationibus, quæ non teguntur operculo densiore, uti in ijs, quæ exteriorem occupant cutem,
 quædam sanies (græci ichoras) resudat, ab initio tenues, postea uero, si coctionem accipiant, & ad me
 lius proficiant, crassiores: & ex his ipsis crassioribus aliquas esse magis concoctas, aliquas uero minus.
 Hoc idem in omnibus inflammationibus, quæ uel os, uel oculos infestant, licet intueri, nec minus in
 quacunque alia corporis parte, quando pars aliqua interior simul cum cutis diuisione patitur inflam
 mationem. Nam ex huiuscemodi ulceribus sanies profluunt tales, quales ego dixi. Quando igitur ali
 qua fuerit inflammatio cum tanta meatuum angustatione, ut nihil extra effundatur, necesse est illa esse &
 coctu difficilem, & longo tempore perdurare. Hac igitur ratione & in morbo laterali (qui & ipse est ex
 genere inflammationum) attendere oportet signa coctionis. Nam crudissimus morbus est, in quo nihil
 omnino expuitur: secundum ordinem obtinet ille, in quo sanies tenues: tertium, in quo crassiores: &
 quartum, in quo perfectam habent coctionem. Verum, si hæc circa tertium, uel quartum diem apparue
 rint, non contingit morbum transcendere septimum diem. In alijs uero singulis necesse est, ut pro co
 ctionis modo mensura temporis cōsequatur. Sicuti igitur sputum, perfectæ coctionis signum est, quan
 do album fuerit, & lene, & æquale, consistentia, neque nimis humidum, neque nimis crassum: eodem
 modo integram cruditatem ostendit, quod nullo modo expuitur. Quod si expuatur quidem, sed ta
 men adhuc tenue sit, debilis coctionis est signum. Quod si impermistum fuerit, uel flauum, uel ru
 dum: haudquaquam bonum. Quod si liuidum fuerit, aut ærugini simile, aut nigrum: perniciosissimum
 existit. Cum itaque a nobis distincta sint signa coctionis & cruditatis, & præter ea tertium genus ex
 itialium: illud scire oportet, quod signa coctionis semper sunt bona, ut quæ morbi solutionem haud ita
 multo post futuram ostendant: sicuti genus signorum exitialium, mortem ægri citam prænuntiant. At
 uero signa cruditatis diutinum quidem ex necessitate morbum significant, sed, quantum in ipsis est, ne
 que moriturum, neque euasurum e morbo hominem ostendunt: Tibi uero prius ægroti uires expēden
 ti, etiam ex his licet præcognoscere. Aliud est signorum genus, quæ iudicatoria ab ipso nominan
 tur: sunt autem hæc, sudores, sanguinis fluxus, rigores, multum alui profluuium, & similis uoxitus, do
 lor capitis repente inuadens, difficultas spirandi præter rationem & uehemens, uel cordis morsus, uel
 quædam in hypocondrijs citra dolorem tensio, uigilia uehementes, delirium, & nox absque ratione
 molesta, & accessio anticipans, & lachrymæ inuoluntariæ nihil patientibus oculis neque tristitia pro
 uenientes, rubor faciei, & labrum inferius agitatam, lucida uel obscura & tenebrosa, quædam ante ocu
 los obuerfantia, & hallucinationes quædam, & malæ uel nasus repente rubefcentes, parotides, aut om
 nino alicuius in articulum decubitus generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiusce
 modi secundum propriam eorum substantiam casus nominata, quatenus uero subitam mutationem
 ostendunt, signa iudicatoria appellata, duplicem tibi præstabunt præcognitionem. Si quidem mor
 bo iam cocto superuenerint, futuram statim sanitatem denunciant: Si uero crudo adhuc morbo, iudi
 cationem non bonam, quæ aut perniciem agat, aut in longum tempus morbum producat. Quod ue
 ro alia sit natura horum signorum, quæ iudicatoria nominantur, alia uero eorum, quæ coctionem si
 gnificant: hinc discere possis. In primo libro Epidemiarum inquit Hippocrates: Coctiones, iudicatio
 nis celeritatem salutisque securitatem significant: Cruda uero & incocta, & quæ in abscessus malos cō
 uertuntur, iudicationum carentias, uel dolores, uel temporis longitudinem, uel mortes, uel recidiuas
 ostendunt: ita quidem hic in uniuersum collaudauit morbi coctionem. In libro autem, qui Prognostici
 ea inscribitur, particulatim in hunc modum simul docens ipsius indicia: Urina autē optima est, quan
 do sedimentum album, lene, & æquale fuerit per omne tempus, donec morbus iudicetur. Significat e
 nim salutis securitatem, & morbum pauco tempore duraturum. Sic rursus laudauit urinam monstnan
 tem coctionem in uenoso genere. Rursus autem, cum dicit, Alui autem excrementum optimum est
 quod est molle consistens, & hora excretum, qua solet, cum sanitas adest, hic indicia coctionum
 uentris simul collaudat ac docet. Sic & eam, quæ fit in membris respirationi feruentibus, coctionem
 simul collaudans ac docens, in hunc modum scribit: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pul
 monem & costas infestant, celeriter ac facile expui, flauitatemque ualde sputo cōmistam apparere. Coctio
 nis igitur signa semper bona sunt, iudicationis uero signa nō semper. Sic ergo, inquit, signa iudicatoria,
 nō iudicantia, aliqua mortē, aliqua difficile iudicationē portendunt. Saneque, & cū ait, quæ ad melius iudi
 cant, non confestim apparent: per hæc uerba eadem indicat sententiā. Nam coctionis signa, quocun
 que tempore apparent, bona sunt, semper enim eorum uniuersum genus optimum existit. Non ergo
 repugnat

Al. f. 10. r. 4
 p. 498. E.

Al. f. 2. d. c.
 p. 101. C.

repugnat illud, quod nunc dictum est, in morbo laterali sputum si statim appareat, [illi alteri, quod dicitur, signa iudicantia ad melius, non statim appareant.] Nam signa iudicatoria non nunquam mala sunt: signum uero coctionis nullum unquam prauum fuit, sed omnia optima semper: & tanto citius ægrum sanitatem recuperaturum ostendunt, quanto citius apparuerint. Hæc dixisse sufficiat per modum compendij, quantum ad præsentem attinet locum. Totam uero de istis antiqui magistri sententiam in libro de Crisibus exposuimus. Ut autem sermo, quem nuper diuidendo proposui, perfectus habeatur: quomodo a dictis differant, & quæ passionis significatiua, & quæ assidentia dicuntur signa, hinc uolo transigere, unam in medium adducens pro exemplo passionem, hanc ipsam uidelicet, quam Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris una cum spirandi difficultate, & tussi, & dolore lateris pungenti, signa passionis significatiua nominantur. Quod autem dolor aut ad hypochondrium, aut ad clauum perueniat, assidentia dicuntur: sicuti, quod facilius in latus patiens, quam in alterum, decumbat æger, ad idem genus assidentium attinet. Scripsit autem & Praxagoras Nicandri filius duo uolumina de assidentibus signis: de ijs autem, quæ superueniunt, unum alium, ac si de mox apparentibus inscriberetur. Hæc igitur mox apparentia inquit Hippocrates & bonam morbi iudicationem & malam: morbumque uel longum, uel breuem futurum ostendere: Meminit autem non solum sputorum, sed & urinarum, & excrementorum alui, & sudorum: ea scilicet, quæ sunt in libro prognostico scripta, nobis exemplo subiiciens: quæ ad hunc locum transferre superuacuum foret. nam de his in libris de Crisibus diximus, & in commentarijs in Prognostica: in quibus adhuc magis antiqui magistri sententiam explanauimus.

Senes facillime ieiunium ferunt: secundo loco, qui ætatem consistentem habent: minus adolescentes: omnium minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt uiuidiores.

Differentia etiam ætatum confert aliquid ad instituendam uictus rationem. Senes siquidem facile ferunt inedia, pueri uero difficulter. Est autem facilitas & in non appetendo, & nihil inde mali sustinendo: Difficultas autem in contrarijs oritur. Etenim pueri magis appetunt, & plus offenduntur in longis inedijs: Mediæ uero ætates inter senes & pueros, quanto alteri ipsorum propinquiores existunt, tanto aut minus, aut magis molestantur atque offenduntur ex longis inedijs. Huius autem aphorismi causam ipse in sequenti docet, qui ita incipit: Qui crescunt plurimum caloris innati habent. Ita ut, si quis uelit ipsum priori adiungere, & cum, enim, coniunctione proferre, tunc sermo unus fieret, & manifestus, in hunc modum se habens, Senes facillime ieiunium ferunt: secundo loco qui ætatem consistentem habent: minus adolescentes: minime uero omnium pueri: Qui enim crescunt, plurimum caloris innati habent. Appellat autem ætatem habentes consistentem, eos, qui mediam ætatem habent inter iuuenes ac senes: ita ut ab ætate quidem uigente recedant, nondum tamen senium habeant senectæ manifestum. Sic autem & Thucydides quosdam in ætate dixit esse consistentes: Verum inter hanc ætatem, & adolescentium, altera quædam est, quæ, sicuti ætatis, ita facilitatis & difficultatis medium ordinem obtinet: ita ut neque tam facile inedia ferre possit, sicuti qui in ætate sunt consistentes, atque senili: neque difficulter, sicuti adolescentes & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates, cum possit eam uniuersis ex illis, quas dixit, intelligere. Cum uero inquit, Præsertim qui sunt inter ipsos uiuidiores, naturarum differentias manifestat. ex pueris enim, qui calorem innatum ualidiorum admodum habent, ij promptiores sunt ad cibos assumendos, & ipsos magis possunt concoquere: & si non assumpserint, plus offenduntur. Talis quidem est sermo Hippocratis: indiget tamen adhuc parua quadam additione ad perfectionem: de ijs enim, qui sunt in principio senilis ætatis, recte dictum est, Senes facillime ieiunium ferunt: de ijs uero, qui ad extremam peruenerunt, non recte: quia hi non possunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphorismo exiguum quiddam, & hoc modo ipsum pronunciare, Senes facillime ieiunium ferunt, præter eos, qui ad extremam senectam peruenerunt: secundo loco, qui ætatem consistentem habent. Vel uerbum, ieiunium, in ciborum paucitatem est commutandum, atque ita dicendum, Senes ciborum paucitatem facilius tolerant: secundo loco, qui ætatem consistentem habent. Nam, & qui ad extremam senectam attingunt, inueniuntur, et si non possint longam inedia tolerare, paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patitur, quale lucernis, quæ extinguitur, accidit, quæ & continuam exigunt olei suffectionem, & multam, ac subitam simul nequeunt sustinere. quandoquidem & his exhibere oportet uniuersam multitudinem paucam: & hanc ipsam cibi paucitatem in multas partiri portiones, neque una illis longa inedia est iniungenda.

Qui crescunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioqui corpus absumentur. Senibus uero parum calidi innati est: paucis propterea somnitibus egent, quia a multis extinguuntur. Hanc etiam ob causam febres senibus non similiter acutæ sunt: frigidum enim eorum corpus.

Dictum est a nobis plenius etiam in commentarijs de temperaturis, quo modo uisum est non nullis medicis eos, qui in iuuentæ uigore consistunt: non nullis uero pueros esse calidiores. Habent enim hi quidem calorem acriorem, hi uero abundantiorum. Nunc uero etiam necessarium est dicere, quantum ad præsentem locum conducit, sermones longos, quoad fieri potest, in pauca conijcientes.

Hoc

A Hoc ipsum igitur uerbum, calidum, aliquando transferimus ad qualitatem, cuius proprium nomen est caliditas: aliquando denominatiue totum corpus dicimus calidum, a caliditate: estque hic modus loquendi plurimus in omni uita, & fuit apud antiquos, ueluti Theophrastus ostendit in eo libro, qui de calido & frigido inscribitur. Nam, cum substantia corporea contrarias qualitates, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem uicissim recipiat: Secundum substantiam quidem recipientem, cum calidum nominamus, corpus dicimus: multumque uel paucum dicimus esse calidum, ad quantitatem substantiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus: uno quidem modo in substantijs impermixtis, alio autem in mixtis. In impermixtis quidem, ueluti si duo haberent aquam æqualiter calidam in duobus inæqualibus labris contentam; alterum diceremus plus habere calidi, qui maius labrum possideret: alterum minus. In mixtis uero, ueluti si essent æqualia labra, sed inæquali mensura ex uino & aqua temperata: alterum ipsorum plus uini continere, alterum plus aquæ diceremus. Cui modo etiam ille esset per similis, si duo labra inæqualia supponeremus æqua proportione temperata. Non nunquam uero non ad substantiam multitudinem sermonem referentes, sed ad qualitatem solam, huic quidem alicui dicimus plus calidi inesse, huic uero minus: sicuti si ex duobus labris parem prorsus magnitudinem habetibus, alterum, quod calidius esset, plus habere calidi diceremus: alterum, quod frigidius, minus: non tamen proprie uerbo, plus, uteremur in hoc loco. melius enim est magis & minus, uehementius ac debilius omniaque eiusmodi uocabula qualitibus accommodata: paucum uero & multum in sola substantiæ quantitate seruare. Verum non in hoc tantum huiusmodi sunt nominum abusiones, sed in quampluribus alijs, quæ per uitam sermone usurpamus, idque non minime fit in arte medicinali. Omnes siquidem morbos magnos aut paruos nominant, quæuis substantiæ non sint: febrem magnam, febrem paruam: apoplexiam magnam, apoplexiam paruam: sic & pleuritidem, & phrenitidem, & peripneumoniam, & omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiocationes: & considerare, quid sibi uelit semper unaquæque dicentis oratio: Si enim in altero significato nomen protulerit, nos uero in alio accipientes, sermonem redarguimus: non illum, qui protulit (si uerum fateri uelimus) sed nostram potius existimationem redarguimus. quod nonnulli proculdubio faciunt hoc in loco, qui Hippocrati student contradicere. Nam ad qualitatem nomen calidi transferentes, conantur ostendere hanc esse uehementiorem ijs, qui in ætatis uigore consistunt. Verum Hippocrates non ad qualitatem, sed ad substantiam in præsentem sermone refert id nomen. Nam substantia innati caloris aerea est & aquea, sicuti ex semine licet coniectari, quod paucam omnino terrenam substantiam participat, plurimum autem aeris calidi humidique in seipso continet, quemadmodum in commentarijs nostris de semine ostendimus. Iam uero & alterum nostræ generationis principium sanguis menstruus, humidum natura est. Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur, dum augetur) tunc licet ualde uehementer calidum existat & igneum: substantia tamen innati caloris paucissimam habet: alioqui febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum, qui nedum plus, sed nec priori æqualem habent. Bene enim temperata est caloris innati substantia: ignea autem, aduentitij. Sed & effluus, qui e toto corpore sunt, caloris quidem aduentitij, sunt fumci, fuliginosi, aridi & acres: Contra uero uaporosi, suaues, & bene temperati, caloris natiui. Hæcque ipse potes tactu discernere. Nam sanorum calor uaporosus est atque suauius & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum, nihil mordax præ se ferens: Eorum uero, qui febricitant, & præcipue heclicas febres, aut eas, quæ ex putredine humorum ortum habent, acer est, & insuauius, ac mordax, & nostrum corrodens tactum. Salubris uero eius qualitas in pueris exquisita habetur: sicuti plures eorum, qui in ætatis uigore consistunt, inuenire contingit calorem habentes mordacem, & non amplius humidum aut uaporosum, neque aereum. Neque mirum hoc uideri debet. Oportet enim defluxum similem esse subiectæ substantiæ: ut quando humida atque aerea substantia existit, tunc, quod ab ea defluit, uaporosum est atque suaue: Cum uero terrestris atque arida: tunc, & quod effluit, fumeum fuliginosumque est & acre, quod & in exterioribus euenit. Nam, quæ ex aqua dulci & calida euaporant, optima sunt & uaporosa: quæ uero ex aliquo corpore solido exiit, fumea sunt & acra. Cum igitur duæ substantiæ sint, & hæc quidem suaue habeat caliditatem, hæc uero tristem: alteram quidem plurimam habent pueri, alteram uero ijs, qui in ætatis uigore consistunt, ut ad totius uidelicet corporis proportionem. Ut autem hæc physice magis adhuc pertractem, rem totam ad elementa traducam. Cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata: puerile quidem corpus, multum in seipso continet aereæ atque aquosæ substantiæ. minimum terrestris: contra uero eorum, qui in ætatis uigore consistunt, a terrestri siccitate uincitur, deficit autem aquosa atque aerea substantia: adeo ut, si quartum in utrisque elementum, ignem scilicet, pari portione posuerimus, atque æqualiter calida corpora esse uoluerimus: non tamen similem substantiam calidam in ipsis esse dixerimus: cum puerorum quidem substantia humida sit: eorum uero, qui in ætatis uigore consistunt, sicca. Humida enim secundum innatum calorem maxime, quia ex humido nostra est generatio: sicca uero secundum aduentitium. Sic quidem infantes recens nati, substantiam calidam & aquosam plurimam participant, plurimum diceretur habere calorem innatum. Qui uero ætate uigent, & iam declinant: quantum istæ deficiunt, terrestris uero superabundat, tantum habere minorem substantiam natiui caloris putarentur. Quod uero ex aquosa & aerea substantia plus defluere sit necessarium, quam ex terrestri, etiam si ambæ sint æqualiter calidæ secundum qualitatem

neminem

neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet intueri. Nam ex corporibus, E quæ ad similem perueniunt caliditatem, non aqua portio uidetur defluere, sed ex ficcis quidem minimum, ex humidis uero plurimum: uelut ex aqua & oleo mediocriter calefactis, plurimum defluit atque dissoluit: ferro uero, & are, atque lapidibus, minimum: adeo ut, si tibi libuerit exponere ad solem ardentem aquam, (si ita contigerit) & ferrum æquo pondere, deinde transacto die ambo perpendere: aquam quidem inuenies multo seipsa minorem effectam, ferrum uero æquale. Sic, & si uelis oleum ari, & ferro, & lapidi comparare: illud quidem absumptum inuenies, hæc uero æqualem substantiam molem retinentia. Hinc uero ad ceram, picem, bitumen, & resinam transcendens, & quæcūque alia plurimam substantiam humidam obtinent: uidebis & hæc sub sole calente multo magis absumi atque defluere, quam lapidem, æs, & ferrum, & alia ad hunc modum sicca. Quare, si necessarium est alimētum, ut, quod effluit ex corpore, suppleatur: ex humidioribus uero, & plus aeris participantibus, plus effluit: fit, ut huiusmodi corpora pluri egeant alimento. Puerorum uero corpus tale existit, plus humidæ, & aeræ substantiæ obtinens: non sicuti iuuenum, & declinantium, ac senum, sicæ atque terrestris. Hippocrates igitur, cum hoc in libro proposuisset compendiosam atque aphoristicam doctrinam facere: non ita sermonem ampliauit, quemadmodum ego nunc, sed loco istorum uerborum, Qui crescunt, et si æqualem habeant substantiam calidam atque ignem cum ijs, qui in ætatis uigore consistunt, aquosæ tamen atque aeræ substantiæ plus habent: Qui crescunt, dixit, plurimum habent innatum calorem: Simul memoriæ subiiciens ipsorum substantiam, simul propositum suum demonstrans. Quia enim humidam & calidam habent substantiam, qui crescunt, idcirco plurimum ab ipsis defluere necessarium est, & plurimo egent alimento, alioqui corpus, inquit, absumitur: & recte. Vbi enim id, quod defluit, plurimum est, quod uero influit, paucum: hic necesse est substantiam corrumpi substantiam. Senibus uero paucum inest calidum: his sane iuxta utrunque appellationis significatum paucum inest calidum, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam. Nam & qualitas debilis, & substantia minima est: si quid eorum meminimus, quæ supra diximus. Ob hæc igitur, inquit, paucis fomitibus indigent. Nā fomites, græce hypocau mata, alimenta nominauit, suum sequens dogma & omnium fere nobilissimorum philosophorum, qui eorum, quæ animalia constituunt, elementum, calorem uitæ primarium auctorem esse existimant. nam, ut lucernarum flammæ, quamuis oleum pro alimento habeant, tamen, si quis id totum simul superfundat, extinguuntur potius, quam nutriantur, eodem modo & in senibus calidum, sui fomentum quidem habet alimenta: sed si repente eorum multitudine & cumulo suffocetur, periculum est, ne extinguatur, non aliter, ac si parua scintilla ignis lignorum multitudinem superacerues. Quod autem subinfertur, Et propterea febres senibus non similiter acutæ sunt, signum re uera est & hoc, quod corpora senum frigida sunt, & quod ob innati caloris maxime conuersionem ad igneam naturam accenditur febris. Verum tantam euenire senibus conuersionem, ut aqua fit ei, quæ iunioribus accidit, uix fieri potest. Multum enim calidum prompte in immensum attollitur, paucum uero non facile, sed maximam exigit causam, quæ ad hoc ipsum compellat. Ob hanc igitur causam neque senes magna ex parte febricitant acutis febribus, sicut iuniores: & si aliquando, quæuis raro, talis his accidat febris, qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitum ægrotantis terminatur. Indicio enim est immensam quandam esse magnitudinem causæ febre facientis. Hæc sufficere possunt ijs, qui secundum naturam se habent ad intelligenda, & confirmanda ea, quæ scripsit Hippocrates. Contra eos uero, qui per calumniam Hippocratem reprehenderunt, e quorum numero unus fuit Lycus, nos unum integrum uolumen scripsimus aduersus ea, quæ contra aphorismum perperam obijciuntur. Huic autem titulum fecimus, Aduersus Lycum, quod nihil erratum sit in aphorismo, cui principium est, Qui crescunt plurimum habent innatum calorem. Datus autem est mihi Lyci liber post scriptos a me hosce commentarios, unde ego postmodum hoc loco hæc ipsa, quæ in priore editione non habentur, addenda existimaui: Seorsum autem in alio uolumine refutaui, quæ Hippocrati Lycus obiecerat.

Ventre hieme & uere natura calidissimi sunt, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus copiosior est, unde & pluribus egent alimentis: indicio sunt ætates & athletæ.

Non parum etiam tempora anni conducunt ad uictus rationem inueniendam. Nam hiberno tempore plus appetunt homines, & cibum facilius concoquunt: contra in æstate: cuius rei causam ipse Hippocrates reddidit, inquit, uentre hieme & uere natura calidissimi esse. Quid autem sit, quod natura, dicitur, & quod non frustra id uerbum adiecerit in hoc aphorismo, ipse paulo post explanauit, inquit, Etenim tunc calor innatus, multus: plurimo igitur indiget alimento. Ventres itaque hieme & uere calidissimi sunt, non simpliciter, sed calido naturali: cuius substantiam antea ostendi. Causam uero, ob quam hic idem calor hieme augeatur, etiam Aristoteles explicuit. Refugit enim propter circumstantem extrinsecus frigiditatem, sicuti rursus æstate ad sibi affinem protenditur. Atque ita contingit dissolui quidem ac dissipari eius substantiam tempore æstiuo: contineri autem ac cohiberi & in profundum se cedere hiemali. Ob hoc igitur & coctiones, & significationes, & nutritiones hisce temporibus sunt meliores. Addidit autem & aliud ipsis contingens, nempe quod somni longissimi sunt, ob noctium uidelicet longitudinem, quod neque ipsum parum confert ad naturales operationes. Quod uero in fine adijcitur, Indicio sunt ætates & athletæ, pro argumento ponitur, quod plurimum alimentum sit necessarium, ubi calidum superabundat. Pueri siquidem, quia calidum plurimum habent, idcirco & pluribus indigent,

A. l. r. f. 3. d. 1.
c. 1. p. 517. C.

A. l. 4. f. 1. r. 1.
c. 7. p. 776. C.

H 15
A. l. 1. f. 2. d. 2.
c. 6. p. 61. a. 3.
f. 3. d. 5. c. 1. p.
129. A.

indigent, & plura concoquunt. Athletæ etiam, quia exercitijs augent calorem natium, ob id multis frui possunt alimentis. Quæ igitur in aphorismo dicuntur, sufficienter exposuimus. Si quis uero ipsorum ueritatem diligentius examinet, non ad omnia animalia sermonem extendat, sed ea excipiat, quæ in la tebris degunt. Hæc enim cum se recondunt, non egent pluri alimento: quandoquidem & sine cibo possunt perdurare. Et, si supposuerimus ea tanto uti cibo, quanto, antequam recondentur, male ipsum concoquerent, Quale enim hominibus contingit aqua frigida lotis, tale etiam animalibus accidit hieme. Contingit autem hominibus, qui aqua frigida perluuntur, si debile corpus habuerint, refrigerari, atque offendi: si uero robustum, primum quidem innatum calorem ad interiora refugere, ibique seipsam colligere: postea uero ad exteriora remeantem, multo, quam prius erat, fieri fortio rem. Sic & animalium quæcunque sunt natura frigidiora, ijs calor innatus a frigore hiberno superatur, adeo ut fere extinguatur. quare plurima ipsorum, similia mortuis conspiciuntur, cum sine sensu ac motu in latebris iacent: quædam uero prorsus in hoc ipso affectu moriuntur. Quæ autem plurimo sanguine abundant atque calore, tale quiddam hieme patiuntur, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nā calor eorum ad interiora se colligit, non (per Iouem) carnibus ad hæc, prima sede derelicta, refugientibus, sed spiritu una cum sanguine. Tria autem erant corpora, quæ primogeniam nostram substantiam compleuerunt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas, ex qua in primo ortu, ueluti in libris de semine diximus, sunt partes animalis solidiores: mox uero augmentum & nutritio in istis perficitur. Quod igitur melius hieme cibum concoquimus, sanguine ac spiritu ad profundum corporis retrocedentibus, unicuique est manifestum. Non modo igitur hoc ipsum dicit Hippocrates, sed quod plura accipere confert. In hisce enim temporibus, inquit, hoc est hieme & uere, plures cibi dandi sunt. Atqui, si parum defluit ac diffat hiberno tempore ad exteriora, multum alimentum non est corporibus necessarium: si quidem nutritio est eius, quod euacuatur, repletio. Oportet igitur alimēti quantitatem eius, quod diffat, quantitati proportionem respondere. Verū igitur esse, quod quidam hieme non modo melius concoquunt cibum, sed etiā quod pauca assumentes refrigerantur, atque ideo offenduntur: si uero plura assumperint, in nullos plethoricos incidunt morbos, ipse euentus ostendit manifeste. Causæ uero inquisitio in commune proponatur. Neque enim Hippocrates solum, sed omnes alios, huiusmodi obiectio fatigat. Nemo itaque est, qui non consentiat, diffatari corpora animalium ea, quæ fit per sensui occulta foramina distillatione. Idcirco enim ad hoc deueniunt, ut egeant alimento, quoniam euacuatur: ita ut, si nihil a corporibus nostris efflueret, sed semper æqua moles substantiæ seruaretur, nulla foret alimenti necessitas. Tu uero animaduerte, nunquid hac in parte alijs quidē omnibus ratio sit inexplicabilis, soli uero Hippocrati atque eius sectatoribus explicabilis. Neque enim aliud quicquam, animal ab initio afformauit, sicuti neque rursus adauxit, aut usque ad mortem enutrit, præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic igitur, cum sit omnium operum naturalium causa, quia copiosior est hiberno tempore, idcirco cibi appetentiam intendit, coctiones auget, & plus sanguinis accumulatur, & crassius corpus efficit, & ut superfluitates excernantur, prouidentiam habet. At calor circumfusum non modo superfluitates, sed æqualiter omnia euacuat, materiam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore secundum naturam continetur, una dissolvens per eam, quæ a medicis occulta distillatio nominatur, quæ calor innatus efficit. Neque aliud quicquam aliud natura animalium præter hoc calidum, ex Hippocratis opinione. Ostensum autem a nobis est in commentarijs de uiribus naturalibus, naturam non solum appetere, conficere agglutinareque singulis partibus proprium alimentum, sed & huius quoque superfluitates discutere: Ac, quanto fortius exiterit calidum innatum, tanto magis distillatio effugit sensum. Et ob hanc causam Diocles inquit sudores esse præter naturam, quoniam oibus, quæ ad corpus attinent, recte administratis, & alimento a natura subactis, nunquam sensibilis humor per cutem excerneretur. Quæcunque enim in balneis aut uehementibus exercitijs, uel propter æstiuum calorem exudant homines, ex causis uolentis originem habent. Bene igitur omnia tempore hiberno in corpore animalis administrant, quæ hiems me diocritatē seruauerit. Nam immoderatas intemperaturas & ipse Hippocrates in sequentibus dānat. Quod autem oia bene hiberno tempore in corpore animalis administrantur, indicio non paruo sunt naturæ opera fortiora. Nā cibi in uentriculo bene concoquuntur, quoniam calor innatus plurimus est: & una superfluitates somnis longioribus expurgantur, quæ quidem exquisite extenuata sunt, per cutem: quæ uero in uapores conuersa sunt, per expirationem: quæ uero sufficientem habent crassitudinem, per urinas. In his enim plus est sedimenti, quam per æstatem, præter id quod etiā tota urinarum multitudo hieme sufficienter augetur. Iam uero magis nutriunt, & carnem augent corpora hieme, & plus boni sanguinis cumulant, nisi malo prorsus utantur uictu. Nā, si consideraueris, ut corpora nostra paucum habentia sanguinem autumnal tempore, atque extenuata, suscipiens hiems bonis implet humoribus, & crassiora efficit, percipies, puto, nos gubernantis robur facultatis, quæ est calor innatus. Verum, nisi hic abundans habeat, quo fruatur, alimentum, primus ipse a circumstante frigore superabitur, tam ab eo, qui extrinsecus ingruit, quam ab illo, qui per inspirationem attrahitur: cum ipso uero & coctio ciborum debilitabitur, & boni sanguinis generatio, & partium animalis nutritio & superfluitatum uacuatio. Si uero tantum abunde habuerit alimentum, quantum potest euincere, & ipse magis augebitur, & omnia, quæ antea diximus, circa corpus animalis perficiet. Ceterum, ut ex pluri alimēto oblato, quod non solum bene in uentriculo conficiatur, sed etiam in uenis & omni animalis parte, unūquodque mul-

eo seipso carnosius reddatur, & plus sanguine abundet, habet homines satis ipsa experientia cōpertū, non in seipsis tantum, sed etiam in iumentis. Nam ante ætatis initium, circa ultimā ueris partē, & sibi & illis sanguinem detrahunt, in memoriam reuocantes, quibus capiuntur morbis, quando repente calor æstius superuenerit. Hic enim adeo sanguinem extendit atque diffundit, ac quodam modo efferere facit, ut, qui hæcenus moderatus fuerat, non possit amplius in uenis contineri, sed uel dirumpat ipsas, uel exedat: & quando impetum fecerit ad aliquam corporis partem alijs debiliorem, in ipsa uel inflammationem, uel erysipelas, uel aliquod aliud tale morbi genus operetur. Nā multo plures ac grauiores morbi, quibus plenitudo dedit occasionem, ex humorum sunt fusione. Hæc igitur omnia cum alijs astipulantur, quæcunque in præfenti aphorismo Hippocrates docuit: tum hoc probant, non solum posse calorem per id tempus multos coquere cibos, sed etiam multis indigere. Semper enim oportet alimenta esse innati caloris multitudini proportionalia, nisi forte, ut dixi, natura ex aeris ambientis caliditate imbecillis facta cogat subtrahere. Quam ob rem, cum & de uere Hippocrates sermonem indistinctius habuerit, ipse distinguam: Ac primum quidem ueris initium hiemi simile magis esse, quam ætatis finem contra. Deinde quod nonnunquam talem uer habet frigiditatem, qualem tempus hibernum: aliquando talem, qualem tempus æstiuum, caliditatem. In primis igitur partibus eius, si quando frigidum fuerit hibernæ similem rationē uictus adhibebimus: in posterioribus autem, si quando fuerit calidius, æstiuæ similem. Quod si mediam seruauerit temperaturam, uictum illi proportionalem instituemus. Atque hæc omnia de uictus ratione, quam sanis oportet adhibere, dicta sunt: deinceps autem de illa, quæ ægrotis conuenit, sermonem faciet.

Uictus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime uero pueris, & alijs, qui tali uictu uti consueuerunt. 16

In præcedentibus aphorismis de uictus quantitate doctrinam nobis tradidit: nunc uero de qualitate transigit, multa, quæ in arte conducunt, breuissimo sermone docens: ac primo qualis sit adhibendus uictus febricitantibus: Deinde quod uictuum sanorum indicationes in ijs quidem, quæ præter naturam sunt, contrarias: in ijs autem quæ sunt secundum naturam, similes facere oporteat. Febris enim, quoniam calida & sicca passio est, (est enim conuersio naturæ caliditatis ad igneam) uictum humidum consulit. Humidioribus uero naturis, siue propter ætatem, siue propter consuetudinem, non contrariam, sed magis affinem seruandam statuit. Oportet enim naturam eorum fouere per humida, non eodem, quo morbos, modo demoliri. Qui uero aquam inter cutem, cui febris adiungitur, in medium adducunt, sermonem Hippocratis student per cauillum reprehendere, quoniam hic morbus non humidum exigit uictum, sed siccum; ignorant ij artis curatiuæ caput in primis necessarium, quod nos uberius in methodo curandi transigimus: id autem est, simplicem quenque affectum propria egere curatione: plures uero inuicem copulatos tantum habere communem curationis indicationem, quantum copulabuntur, nobis uel ei, quod magis urget, obuiantibus, non tamen alterius cura omnino posthabita, uel omnibus pari studio succurrētib. Quod autem de aqua inter cutem & simul febre laborantibus meminere, non est absurdum morbo laterali, in quo sanguis expulitur. Nam & in his contrarias exigunt affectus curationes,eductio sanguinis, & passio lateralis: quæ ubi cuiuspiam simul contingere, ad id, quod magis urget, obuiare oportet, non omnino posthabita etiam alterius curatione. Sic itaque, si quis simul febricitet, & ea labore dispositione, quæ aqua inter cutem nominatur: ad ambos affectus respicientes, qui contrariam exigunt curationem, utriusque eorum probe resistimus, quæ admodum & alijs omnibus pari modo copulatis. Neque igitur ipsi tale quicquam dixerimus, neque alterum talia dicentem admiserimus: uerum, siquid per uerba sua Hippocrates in aphorismo non dixit, quod tamen idem habeat iudicium cum ijs, quæ ab ipso dicuntur: hoc quoque fuisse dictū potentia, debemus existimare. Nam & ætatis meminit, & consuetudinis: tu uero & naturalis temperaturæ, & temporis anni, & regionis non absque ratione memineris, quæ & ipse Hippocrates adijcit aliquando: non nunquam uero unius, aut duorum mentione facta, reliqua, quæ sunt eiusdem naturæ atque ordinis, prætermittit. Fiunt autem & ab his indicationes, quemadmodum supra & ab ætate, & a morbo fieri diximus, seruandis nobis, quæcunque inculcata sunt, per uictum similem temperaturæ: quæcunque uero culpata sunt, per contraria corrigentibus. Diximus autem plenius de omnibus indicationibus in libris, quibus ars curatiua docetur.

Et quibus semel, aut bis, & quibus plura uel pauciora & particulatim oporteat afferre, considerandum. Condonandum autem aliquid tempori, regioni, ætati, & consuetudini.

Quoniam de quantitate, & qualitate eorū, quæ offeruntur, sermonem habuit: mox docere proponit modum eorundem. Neque enim sufficit hoc solum cognoscere, quod huic plus, uel minus sit offerendū, uel quod uictu exiccante, uel humectante utendum sit, sed, nūquid semel, an sæpius qualibet die, uel nocte cibum offerre oportet, maxime necessarium est considerare: & ad hæc ipsa ab anni tempore, ab ætate, a consuetudine sumere indicationē: sicuti in qualitate & quantitate sumebatur. Nā ad hæc primæ erant intentiones, & morbi ipsi, & uires ægrotantis, & præterea ætas, & anni tempus, & consuetudo, & quæcunque his proportionem respondent: & propterea ipse Hippocrates illud adiunxit, Condonandū est autē aliquid tempori, regioni, ætati, & consuetudini, liquido ostēdens per uerbū, condonandū, quod neque totum, neque maximū a talibus accipit. Nam si sæpius, aut raro, siue omnino nutrire oporteat: ab ægritudine & uiribus primum & maxime accipitur: post hoc autem & ab anni tempore, & ab ætate, & talibus. Si

A Si enim uires laborantis debiles fuerint, & ea, quæ in corpore est dispositio, sit ex corruptione humorū uel defectu, parum alimenti sæpius talibus afferemus: Parum quidem, quia uirium imbecillitas nō potest totam simul multitudinem alimenti sustinere: Sæpius autem, quoniam multis indiget dispositio. Defectus siquidem exigit adiectionem, corruptio uero contemperamentum. Si uero cum uirium debilitate neque defectus aliquis affuerit, neque corruptio, humores autem secundum naturam moderate se habuerint, uel etiam superabundauerint: his raro, & pauca afferemus. & multo magis istud agemus si cum uirium robore humores superabundauerint. Si uero cum humorum defectu, uel corruptione uires ualidæ fuerint: tunc multos cibos, atque multoties ijs, qui ita laborauerint, dabimus: utpote multos exigente dispositione, & natura robusta potente illos superare. Si uero accessiones non permiserint, neque multas alimenti offerendi occasiones præstiterint: raro plura exhibebimus. At, si uires ualidæ fuerint cum plethorica dispositione, raro pauca afferemus. Nam, etsi cum, qui cibum debet conficere, robustum habeamus: quia tamen dispositio multis non indiget, rationabile est, ut pauca afferamus. Sic quidem oportet & a morbo, & a uiribus ægrotatis ad ea, quæ proposuimus, sumere indicationes. A tempore autem, ætate & consuetudine, & alijs, quæ his proportionem respondent, hoc modo: Aestiuo quidem tempore, quantum ad temporis rationem attinet, sæpius pauca danda sunt: quoniam & pluri egēt adiectione, ut qui dissoluantur, & uires habeant imbecilles. Hiberno uero tempore multa quidem propter robur uirium, sed raro: quia non ualde multa indigent adiectione laborantes, ut quibus non multa fiat euacuatio. Nam sanos quidem antea ostendimus sufficere hieme euacuari, quoniam plus habeant innati caloris. Vere autem medio, atque adhuc magis ætati proximo, paucis, & ex longo interuallo nutriemus. Nam tempus id periclitatur, ne proxime accedat ad plethoricam dispositionem, propter humorum, qui hiberni temporis frigore coëruere, fusionem. Quemadmodum ergo in plethoricis dispositionibus, si uires ualidæ fuerint, paucum cibum, & ex longo temporis interuallo damus: sic & in uere faciendum est, præsertim in febricitantibus, de quibus nunc sermo habetur ab Hippocrate. Sanorum enim uictum antea docuit. Autumnus uero morbis, qui ex corruptione fiunt, assimilatur. Quapropter, qui eo febricitant tempore continua boni indigent adiectione: & si uires ualidæ fuerint, sæpe, & multa dabimus: si imbecilles, pauca, & sæpius afferemus. Simili modo quispiam & ab ætatibus, & a consuetudine, & a regionibus sumeret indicationes, ad duas primas redigens intentiones. Singula enim, quæ diximus, aut fortes, aut debiles uires efficiunt, & corpus reddunt, aut superabundans bonis humoribus, aut sufficientibus carens, aut uitio humorum deprauatum.

Æstate & autumno cibos difficillime ferunt, hieme facillime: secundum locum uer habet.

C Non bis, ut forte quispiam existimauerit, de eisdem disseruit Hippocrates, cum superius illum scripserit aphorismum, cuius principium est, Ventres hieme & uere calidissimi sunt natura: nunc autem rursus, quod Æstate & autumno cibos difficillime ferunt, hieme facillime, & uer secundum habet locū: Verum, quoniam & ad quantitatem uictus, & ad modum usus ciborum tam in sanis, quam in ægris, quandam accipit a temporibus indicationem: non absque ratione eorum in utrisque commeminit: illic quidem ostendens cibos plures sanis dari hieme oportere, quoniam plus inest innati caloris, quem nutrire oportet: nunc autem quod, si semel etiam multum illis ciborum attuleris, haudquaquam nocebis. Facile enim omnes ferunt ciborum multitudinē hieme, difficulter uero æstate. Quapropter hieme quidem raro, & multos cibos offerri concedendum est: æstate uero, quia cibos ferunt difficulter (siquidem is, cui eos coquendi ac conficiendi officium natura tribuit, calor innatus scilicet, exiguus est) cauendū omnino est, ne totum simul cibum exhibeamus: sed studere oportet, ut frequentius pauca afferamus. Nam corporis dispositio quæ est similis ijs morbis, qui ex humorum defectu consistunt, exigit adiectionem. Hiems quidem atque ætas talem naturam habent: reliqua uero duo tempora, autumnus quidem æstatem subsequitur, uer autem hiemem. Et causa aperta est. Nam refrigerari, & cogi in unum, atque denari corpora autumno: laxari uero, & rara fieri uerno tempore incipiunt. Ob hanc igitur rationem, non didem bis de temporibus enunciauit: & ob illā etiā, quia in altero aphorismo de sanis sermo habebatur.

19 Iis, qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.

Cum igitur tria sint capita, quibus uictus ratio cōprehenditur, quæritas ciborum, qualitas, & utendi modus: ad duo quidem priora capita ex accessionibus nullam habemus utilitatem, ad tertium uero ex accessionibus aliquid sumere possumus. Quare non temere Hippocrates earum in tertio capite meminit. Nam tempora commoda in quibus cibi sint singillatim dandi, præcipue docet accessiones, in morbis tamen, in quibus ordinatim obueniunt, hoc est per circuitus: atque ideo ipse quoque Hippocrates inquit, Ijs qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, ut qui nō ignoraret alios esse, quibus fierent in morbis accessiones, non tamen per circuitus, hoc est non ordinatim. In hisce igitur ratio exquisita inueniendi temporis, quo cibos offeratur, haberi nequit. In quibus uero accessionum ordo seruatur: principia earum oportet obseruare, hoc est, ne eis iam factis, uel non multo post futuris, nutriamus. Quod autem dicitur, ante iudicationes, uel ante accessiones, quascunque simpliciter, uel ante morbi uigores, uel ante illas, quæ proprie iudicationes nominantur, est intelligendū. Nam hic triplex intellectus, uerus est. Primus autē magis uidetur ad propositum pertinere, si uidelicet

A. l. 4. f. 1. c. 2.
c. 8. p. 779. B.
C.

A. l. 4. f. 1. c. 2.
c. 8. p. 779. A.

A. l. 4. f. 4. t. 2.
c. 8. p. 775.
C.

A. l. 1. f. 3. d. 5.
c. 1. p. 128. E.

* Non est in antiquis.
† Al. Ex antiquis claris, non cōtrariū uictū, sed sibi ipsis accommodatum, ac proprium consueuit. cōferenda est enim (per uictum) natura, non, ut morbus, de struenda.

A. l. 4. f. 1. c. 2.
c. 8. p. 779. C.

17

ante accessiones intelligamus. Nam de morbi uigore, retro dictum est: & si de hoc intelligatur, etiã de iudicatione intelligitur: quoniã maxima ex parte morbo in suo uigore cõsistẽte fiunt iudicationes.

Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed finire.

Iam perfecto de uictus ratione sermone, ad alterum caput transit: in quo docet, quæ circa ægro- tantem gerenda sunt omnia, naturæ interdum permittenda. nihil aliud nobis agentibus, nisi ui- ctum conuenientem instituentibus: sed & aliquid nos interdum etiam non omnia esse naturæ re- linquenda, agere oportere. Vbi igitur (inquit) uel integra iudicatio facta est, uel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet: ubi uero imperfecte iudicatur, id, quod deficit, supplere nos conuenit. Hoc autem & ipse dicebat in libro de humoribus, per hæc uerba: Quæ perfecte iudicantur, non mouere: neque medicamentis, neque aliter irritando, nouare quicquã. Nam, quã in aphorismis ἀπρίως idest integre dixit, hoc in illo libro commutans ἀναπρίως idest perfecte nomina- uit. Est autem huius nominis ἀναπρίως apud alios antiquos significatum pro cumulate, plene, atque indeficiente: quæ omnia etiã hoc loco p. ἀπρίως, i. integre, debemus accipere. Neque enim per id uer- bum, dies pares oportet intelligere. esset enim in proparulo falsum, si quis in diebus paribus uel iudi- catus est, uel iudicatur, nihil in his nouandum esse. Neque etiam hæc dictio ἀπρίως, hoc in loco signi- ficat nuper: quod maxime ostendunt uerba sequentia. Neque enim simpliciter dixit ἀπρίως, hoc est nu- per iudicata, sed quæ iudicantur, & iudicata sunt: quorum alteri quidem, iudicata, aduerbium ἀπρίως, i. nuper, posset conuenire: alteri uero, iudicantur, nullo modo. Sed & hoc ipsa rerum euidentia de- monstrat. Neque enim siquid paulo antea fit iudicatum, hoc nouari non debet: sed si perfecte, si inde- ficiente, si plene, tunc uerum est, quod dicitur. Siquid uero deficiat: id quod deficit, oportet adiun- gere. Nam, quæ post iudicationem relinquuntur, faciunt recidiuas. Quenam igitur est perfecta & indeficiens iudicatio? nempe in qua curcã bene procedunt, & cui nullus numerus deficit iud- icatorius. Primum enim melior est iudicatio, quæ fit per euacuationem quàm quæ per abscessum: de- inde per quam humor noxius & redundans, quàm per quam alter euacuatur: tertio loco, quæ ex di- recto, fit, quàm quæ ex non directo fit: uocat autẽ ipse ex directo id, quod recto tramite procedit: & quarto post has, quæ facile toleratur: quæ cum coctione fit, & in decretorio die. Hæc omnia a defec- tione uenit perfecta iudicationi: cui siquid desit, uel plura: neque exquisita, neque integra fuerit iudicatio.

Quæ ducere oportet, quo maxime natura uergit per loca conferentia, eo ducere conuenit.

Quæ nam sunt illa, quæ ducere oporteat? nempe quæ neque iudicantur, neque integre sunt iudica- ta: hæc igitur per quam partem sint euacuanda, docet, duplicem nobis proponens intentionem, & ip- sam partis naturam, & humoris inclinationem. Ad quem enim locum ex conferentibus uergit, eo du- cere conuenit. Sunt autem euacuationibus conferentia loca, in rechina, uenter, uesica, uterus, cutis uni uersa: ad hæc, palatum, & nares, quando uel cerebrum expurgamus, uel per profluuiũ sanguinis fit ex- cretio: præcipueque si κατὰ τὴν κεφαλήν, hoc est per directum ad locum patientem. Nam, quæ cõtra sunt, proflu- uia sanguinis, mala sunt. Inclinationes uero humoris noxijs ad loca non conferentia fiunt, quando uel aliquem habuerint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsequiturum, quàm mor- bi, qui iudicatur, dignitas exoptulet: uel nullam habeant effluxionem. Exempli gratia, ubi hepar hu- mores infestant, quos oporteat euacuari, duæ sunt ipsorum accommodatæ inclinationes: prior per uentrẽ: cuius illa melior est, quæ per inferiora, quàm quæ per uomitum: secunda per renes atque uesicam. Non tamen, quæ ad pulmonem, thoracem, & cor est inclinatio, bona est. Oportet itaque medicum na- turæ inclinationem animaduertere: & siquidem idonea fuerit, subministrare & adiuuare: sin autem cõ- trarie simul ac noxie fiat, prohibere, transferre, atque diuertere oportet.

Concocta medicari, atque mouere, non cruda, neque in principijs, modo non turgent: plurima uero non turgent.

Consiueit Hippocrates dicere, medicari (græc. φαρμακεύειν) pro uti medicamento purgante. Verũ- tum autem, φαρμάκων, hoc est turgere, translatum est ab animalibus concubitu appetentibus, ad hu- mores: Nam, sicuti illa stare loco non possunt, quadam titillatione impulsa, eoque affectu concita- ta: sic & humores plerumque in motu uehementiore, atque transfusu a partibus ad partes, in mor- bi principio hominem infestant, mouentes, titillantẽs, & quiescere non permittentes, cum & ipsi pa- riter moueantur, & transluant, & tanta latione ægrum molestant. Tales igitur humores euacuare conuenit: hoc est, qui sunt in motu, & latione, & fluxu: Eos uero, qui iam sunt in aliqua corporis par- te firmati: neque alio ullo auxilia mouere oportet, neque medicari ante coctionem. Tunc enim na- turam quoque ipsam habemus euacuationi adminiculantem, conspicitur siquidem & ipsa post coctio- nes, & humores discernere, & superfuitates expellere: quo in tempore fiunt & iudicationes. Sed, cum perfecte ipsa mouet, nullo medicamento opus est: cum mediocrius atque imbecillius agit, id, quod deficit, oportet supplere: ut ab utroque noxijs humoris fiat euacuatio, natura quidem expellẽ- te medicamento uero attrahente. Ostensum enim est a nobis in commentarijs de potentijs natu- ralsibus naturam uniuscuiusque particulæ, quatuor uti potentijs, attractiua proprii alimenti, & eiusdem retentiua, præterea quoque concoctiua, & quarta alienorum expulsiua. Singula uero medicamenta proprium sibi attrahunt humorem. Bene autem sermõni addidit, Plurima uero non

A. l. 4. f. 1. c. 1. c. 7. p. 778. E.

20

F

21

A. l. 1. f. 4. c. 3. p. 136. E. & l. 4. f. 1. c. 2. c. 7. p. 778. E. crisis legitur in Græcis libris.

22

A. l. 1. f. 4. c. 1. p. 134. F. A. l. 4. f. 1. c. 2. c. 7. p. 778. D. A. l. 3. f. 1. c. 1. c. 2. p. 344. F.

A. l. 1. f. 4. c. 3. p. 137. C.

Impressi libri Græ. non habent.

Hæc uerba non sunt in translatione ue- tri, nec in Orisatio, qui libro. 7. colle. ad Iulianum Imp. cap. 3. hunc locum ponit. nec est in libris de phlebotomia hoc dixit Gal. Auic. l. 1. f. 4. c. 3. p. 136. E. & 137. C.

Codices anti- qui habent, ut Leonice- n. quãuis im- pressi addant τὰ ἀπρίως, ut ita postea sit uer- tendum: Cali- de atque igneæ urina.

Non turgent, discereque oportet hoc ab experientia, raro contingere, ut humores ab una parte ad aliã transluant, sed frequentius accidere, ut in una aliqua parte quiescant atque consistant: in qua etiam concoquantur toto morbi tempore usque ad eius solutionem. Scire autẽ oportet, quòd in quibusdam exemplaribus hic aphorismus scriptus nõ est: in libro autem de humoribus in omnibus codicibus scri- ptus inuenitur.

23

Defectiones non multitudine sunt estimandæ, sed si talia deiciuntur, quaha conueniunt, & ægrifacile tolerant. Atque ubi usque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.

Siue a natura, siue a nobis euacuatio fiat, oportet omnino constituere quandam ipsius mensuram. Si- cuti enim qualitatẽ pro humoris molestantis ratione uacuari: ita uidelicet quantitatem multitudini molestantis humoris respondere oportet. Sed qualitatẽ quidem indicia superius diximus, ubi illum aphorismum exposuimus, cuius principium est, In perturbationibus uentris. Quantitatis uero nullum tale habemus indicium. Ob hanc igitur causam nobis dedit Hippocrates de eadem quantitate iudican- di uiam, ex facilitate tolerantia. Nam, si humor superexcedens euacuetur, tunc ipsum seipso ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium: quòd si aliquid etiam ex ijs, quæ sunt secundum natu- ram, excernatur: dissolui ac debilitari ægri uires, & tolerantia difficultatẽ sentiri. Quare nõ promptam eorum, quæ euacuantur, quantitatis phantasia oportet attendere, sed duas, quæ dicta sunt, notas, si qualia oportet euacuare, & si facile tolerant. Quod autem postea ab ipso subiungitur, Atque ubi us- que ad animi defectionem expedit ducere: recte quidem ab ipso dictum est, sed adijcere oportet usus notas: quas quia ipse prætermisit, nos, ex quibus ipsa experientia & ratione uidemur inuenisse disposi- tiones, in quibus expedit usque ad animi defectionem euacuare, dicemus. Et primum, usque ad qua- lem animi defectionem dictum ab ipso fuerit, distinguere oportet. Neque enim tales dicit animi defe- ctus, qui & expauescentibus aliquando ægris uenæ sectionem, uel tale auxilium aliquod, solent accide- re: neque cum in ore uentriculi humores mordaces aliquando fuerint, uel prius in ipso coaceruati, uel qui in ipso remedij usu ad ipsum confluxerint, qui causam dederint animæ defectionis. Solent enim & hoc tempore pati animi defectionem: non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiens mensura eua- cuationis, quæ non nunquam antequam conueniat, contingit: sicuti febricitates plerique uel inter sur- gendum, uel residendum, animo defecerunt: ob quam causam accumbentibus ipsis secamus uenam. Ea igitur, quæ fit animi defectio ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est esse mensura eua- cuationis & in maximis inflammationibus, & in ardentissimis febribus, & uehementissimis doloribus. Oportet autem (sicuti & ipse inquit) uiribus integris atque ualentibus, tantam moliri euacuationem, & nos sæpius huiusmodi euacuationes prodesse plurimum, experientia didicimus. Nam & in ardentis- simis febribus, si usque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrige- ratur, & febris extinguitur: plurimis etiam aluus citatur, & sudores emanant, ac quidam eorum ex his sanitati prorsus sunt restituti: alij ualde adiuu uehementiam ægritudinis absiderunt. In maximis etiã inflammationibus & uehementissimis doloribus nullum maius noui remedium, quàm usque ad animi defectionem euacuare adhibita distinctione, an mittere sanguinem, an purgare oporteat usque ad ani- mi defectionem, quemadmodum in libro de uenæ sectione monstrauius.

In acutis passionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

Paulo antea dictum erat, Concocta medicari, & mouere, non cruda, neque in principijs, si non tur- geant: plurima uero non turgent. Nunc autem, quòd circa principia acutarum ægritudinum tantum con- tingit aliquando purgare utiliter, nos docet Hippocrates. Nam in longis morbis semper oportet expe- ctare coctionem, in acutis uero, cum turgent, ab initio possumus uti medicamentis purgantibus, & hoc ipsum cum multa cautione & cõsideratione facere. Vnde mihi uidetur Hippocrates recte adieciisse, Et hoc cum præmeditatione facere. Siue enim per hoc uerbum diligentem intelligat examinationẽ prius factam, siue ægrotum ante præparatum, siue recti iudicij expectationem, siue horum aliquid, siue om- nia id uocabuli significatione comprehendantur: quantum huiusmodi uereatur purgationes, ma- nifestat. Neque enim paruum periculum est in morbo acuto male uti purgante medicamento, cum om- nia id genus medicamenta potestate sint calida, febris uero, quatenus febris est, & sui ratione, nõ cale- facientibus atque exiccantibus, sed maxime cõtrarijs, hoc est humectantibus & refrigerantibus egeat. Nõ igitur ob igneã febris caliditatem, purgationem adhibemus (hanc enim scimus sui ratione nocere) sed propter humores illam efficiẽtes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorũ euacuatione fieri utilitatem, quàm id, quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis, detrimentum. est au- tem utilitas maior, si absque molestia omnis humor noxius & infestus sit euacuatus. Ut uero hoc fiat, primo oportet considerare, nunquid æger idonee se habeat ad huiusmodi purgationem. Nã, qui multa cruditate laborat, quique tenaces aut crassos cibos assumpserunt, quibus itidem extenta atque inflata hypochondria sunt, aut supra modum calida atque igneã existunt, & hoc ipso in loco aliqua est uiscerũ inflammatiõ: oēs ij inepti sunt ad purgationes. Hæc itaque abesse oportet, humores aut, quàm maxime fie- ri pot, esse fluxui paratos, hoc est tenues, & nullũ letorem participãtes, & aperta esse foramina, per quæ debet purgatio fieri, & nullam habere obstructionem. Nam & nos ista antea paramus, cum quem-

piam sumus purgaturi. Et hoc est, quod ab ipso Hippocrate dicitur in illo aphorismo, Corpora ubi quis E purgare uelit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia statim; uel circa primum diem, uel non ultra secundum, si sumus usuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas ista præparandi, nisi quis forte arripiat occasionem propinandi melicratum, in quo decoctum fit aliquid hyssopi, uel origani, uel tragorigani, uel thymi, uel pulegij, siue quid huiusmodi uim habens humores extenuandi. Quare non sine ratione dixit raro circa principia morborum acutorum nobis uenire in usum purgationes, quoniam non sæpius turgeant molestantes humores in principijs: neque, si quid etiam istorum adsit, ægro satis ad purgationem parato, neque dante morbo nobis temporis occasionem, quo possimus ex imparato paratum facere.

Si qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile ferunt: si contra, difficulter.

Non est dubium, hunc aphorismum in illo contineri, in quo dicebatur: In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile tolerant: si uero, non contra. Verum, quia in hac libri parte de purgationibus a medico factis loquebatur, & omnes fere necessarias distinctiones commemorauit, non piguit ipsum, hunc quoque adiungere aphorismum, in quo nihil magis nouum edocetur, sed ad memoriam reuocantur ea, quæ prius in alia libri parte enunciauerat de spontinis euacuationibus, ut hoc etiam in loco totus sermo de purgationibus esset absolutus. F

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIVS
SECVNDVS.

Quo morbo somnus laborem facit mortale: si uero somnus iuuat, non mortale.

Quod *πόνος* hoc est labor nunc læsionem significet, clarum est ex eo, quod opponitur. Inquit enim: Si uero somnus iuuat, non mortale. Cum uero duplex sit ea, quæ ex somno fit læsio, altera communis, quando in principijs accessionum, quas *επιπνοιαί* hoc est inuasiones uocant, ægroti dormierint: altera propria, in quibusdam morbis, quæ in aliquo alio tempore: de hac ipsum dicere est existimandum, illa enim neque mortem, neque aliquid aliud graue significat, cum naturam temporis consequatur. In principijs siquidem accessionum calor [naturalis] totus, & humores in profundum corporis uergunt, (quemadmodum ipse docuit) & magis in quibus horror, uel rigor, uel fortis partium exteriorum refrigeratio cõtingit. Et propterea, si in principijs dormierint, casus illis protenduntur, & uix febres ad consistentiam perueniunt. Ac, si qua inflammatio sit circa uiscera, rationabile fit ipsam augeri: sique humores aliqui ad uentrem confluant: nõ, ut in alijs somnis, concoquantur, sed multo plures sunt incocti; permanent. Ob hanc itaque causam, ægrotis uigilias tunc præcipimus, illam, quæ a uigilijs fit, spiritus, sanguis, & calor, qui in eis est, ad exteriora lationem opponentes, tanquam maximum auxilium, aduersus illam, quæ eorundem fit in accessionum principijs, ad interiora lationem. Quare non sine ratione dixerit quispiam, huiusmodi læsiones hoc tempore accidere quidem ex natura accessionis, sed uigilia prohiberi: Cum uero hac quoque priuari fuerint ægrotantes, tunc damnum sentire manifestius, non quia altera læsio accedat ex somno, sed quia deest illa, quæ ex uigilia habetur utilitas. Hic itaque sermo nullam ostendit fieri in accessionum principijs ex somno læsionem, sed hoc ipsum tantummodo, absentiam utilitatis. Alter autem sermo, qui concedit ex somnis fieri hoc tempore læsionem, asserit nunc Hippocrate docere de ijs, qui in alijs temporibus dormiunt, in quibus maxima ex parte manifesta utilitas ex somno prouenit, præsertim ubi morbo declinante adhibeatur. Nam aliquando etiam cõsistente morbo somnus manifestam affert utilitatem: quandoque etiam in extremis partibus augmenti, quæ ad consistentiam copulatur, manifestissima tamen omnium utilitas est, quæ in declinationibus fit. Saneque, cum somni nocent, minus quidem exitiales sunt iam consistente atque increscente accessione: præcipue uero sunt in declinationibus perniciosi. Nam, quo tempore aliquid est utilissimum, si præterquam, quod nihil prodest, etiã nocet, mortẽ non sine ratione significat. Ex somno aut læsiones sunt, quæ sunt utilitatibus contraria: idcirco quia febres uel ab eo non dissoluuntur, uel etiam irritantur, & quia dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & crescunt inflammationes. Quidam uero & inter dormiendum delira loquuntur: & ubi experge facti fuerint, multo tempore in delirio perseverant. Quibusdam etiam initium comatis in somno fit: & uix, cum punguntur, expergescunt. Hæc autem omnia contingunt propter humorum malignitatem: quos, ubi calor innatus fortior extiterit, per somnos concoquit: ubi uero debilior, illis succumbit, ab eisque uiscera aggrauantur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipse etenim Hippocrates uult hominem uigilantem extrinsecus esse calidiorem, dormientem uero contrario modo se habere: id nos edocens (quod etiam quibusdam alijs rerum naturalium studiosis uisum est) somnum atque uigilias fieri secundum innati caloris motiones. Non absque ratione igitur euenit, ut, cum in uisceribus iste collectus causas morbificas nequeat euincere, perniciosam significet. Si tamen euicerit, nõdum certè

Neque Orib. 6. collect. c. 4 id habet.

† Orib. 6. coll. 4. habet *παύσει δὲ αὐτὸν* . i. augetur.

A. 1. f. 2. d. 2. c. 13. p. 67. C.

A tæ salutis est signum, nisi quispiam dicat, quantum ad talem affectum attinet, ægrotum non periclitaturum, ex alio tamen affectu interire posse. Nam, si qua inflammatio soluta difficilis aliquam ex partibus principalibus præoccupauerit, contingit ægrotum, qui ita se habeat, interire. Quare securius pronuntiandum est, ubi quidem ex somno læsio aliqua aduenit, letalem esse notam: ubi uero prodest, non letalem. Quod uero ex somnis aliqua accidat læsiones, ipse in libris, quos Epidemios inscripsit, ostendit his uerbis: Inter hos multi erant comatosi, & delirantes: non nulli uero ex somno tales fiebant.

Vbi somnus delirium sedat, bonum.

Si ambos dixerimus aphorismos, & hunc scilicet & antecedentem, inuicem iungi, totus sermo talis utique fiet: In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si uero somnus iuuat, non mortale. ubi igitur somnus delirium sedat, bonum. ut unum aliquid ueluti exemplum particulare subiungat sermo: antecedenti uniuersaliter dicto: tanquam si ita dixisset: Vbi igitur dolorem somnus sedat, bonum. Vbi igitur febrem somnus sedat, bonum. Vbi igitur inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis fuit tantum periculosiorem morbum nominare. Nam ueritas sermonum uniuersalium, ex huiusmodi exemplis magis dilucet.

B *Somnus, atque uigilia, utraque si modum exceperint, malum.*

Non nulli ex medicinarum professoribus existimant uigiliam modum excedentem malum esse & signum, & causam: non tamen somnum: hunc enim semper bonum esse & signum, & causam: & nunquam fieri somnum modum excedentem: plurimos uero decipi, arbitrantes comatosas dispositiones incipientes, somnum esse longum. Verum hi a nobis discentes, quod non prius coma nominatur, quam difficilem habuerit expergefactionem, concedant somnum longum recte nominari, quando solo tempore modum naturæ conuenientem exceperit, & nondum habuerit difficilem expergefactionem. Fit autem huiusmodi somnus refrigerata prima parte sensitiua, hoc est cerebro ipso: quæ refrigeratio, cum fortis fuerit, mista quidem humiditati, facit lethargicas passiones: cum siccitate uero, cas, quæ græco uocabulo *καταληξίς*, id est deprehensiones nominantur. Sic & uigiliæ fiunt propter calorem primæ partis sensitiuæ, uel ex sola intemperatura, uel ex humoris biliosi abundantia. Horum uero talium omnium demonstrationes in nostris scriptæ tractatibus: nunc autem sufficiat sola eorum capita tetigisse. Sicuti autem quidam fuerit, qui somnum semper fieri commoderatum, existimant, & nunquam immoderatum: sic non nulli rursus aiunt uigiliam nunquam esse moderatam, sed hoc nomen solum immoderantiam significare, obliuiscuntur, quæ in usu uitæ seruantur, consuetudinis, ut a mala non nunquam mediocria dicamus magnorum comparatione. Si igitur oportet accipere uigiliam mediocrem, ac si significet paruum.

4 *Non satietas, non fames, neque aliud quicquam, quod modum naturæ exceperit, bonum.*

Rursus hic aphorismus, sicut & alter, qui antecedit, quod in una materia, idem in omnibus enunciat. Nam, cum sanitas moderantia quædam sit, necesse est omnes immoderantias, quæ plurimum a modo recesserunt, iam ægrotudines esse: quæ uero nondum id, quod plurimum est, obtinent, ægrotudinum generationem ostendere.

5 *Spontaneæ lassitudines morbos prænunciant.*

Lassitudo non significat fatigationem ex nimio motu, sed ingeneratam in corporibus animantium affectionem. Neque enim lassitudinum meminit, quæ ex talibus accidunt motionibus, sed quæ sponte contingunt. Cum igitur absque motu huiusmodi euenit dispositio: non simpliciter lassitudo, sed lassitudo spontanea nominatur. Sed, cum tres sint lassitudines, quemadmodum in lib. de sanitate tuenda declarauimus, prima, quæ ulcerum, secunda, quæ tentationis, tertia, quæ inflammationis sensum habet, ex his composita: prima quidem ex uitiatas humoribus ortum habet, secunda ex plenitudine, tertia ex utrisque simul iunctis. Sic enim a nobis est monstratum in lib. de ualitudine tuenda. Quare non temere dictum est spontaneas lassitudines morbos nunciare.

6 *Quicumque dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.*

Dolores (hoc est *πόνος*) solet nominare non nunquam dispositiones ipsas, in quibus dolemus: in quæ sensum dicebat in lib. Epidemiorum, Cranone antiqui dolores frigidi, noui autem calidi: haudquamquam dolores calidos frigidose, sed dispositiones, ex quibus fiant, ita nominans. Et hoc in loco igitur eodem modo dolores ipsas dispositiones nominauit, quæcumque cum dolore fieri sunt natura aptæ quemadmodum erysipelas, inflammationem, & uulnus, & collisionem, atque rupturam, & conuulsionem, & quodcunque tale aliquid: quod si adsit, & ab ægrotato non sentiat, mentem indicat ægrotare. Siue autem mentem, siue intelligentiam dixeris, nihil in præsentia refert.

Qua longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet: qua uero breui, breuiter.

Quæ enim pauco tempore extenuata sunt corpora: ob humorum & spirituum euacuationem non ex solidorum colliuatione id perpeffa sunt. qui uero longo tpe extenuati sunt, ijs carnes liquefcunt, graciles

A. 1. f. 2. d. 3. c. 3. p. 84. E

A. 1. f. 3. d. 2. c. 12. p. 122. E & p. F.

τὸ πᾶσα i. fere. A. 3. f. 1. r. 4. c. 9. p. 372. D. & 402. F.

A. 1. f. 2. d. 1. c. 101. p. 833.

etiam redduntur alia partes, per quas concoctio in animalibus, & distributio, & sanguificatio atque nutritio perficitur: quare tantum non poterit concoqui alimentum, quanto indiget corpus. Quam ob causam talia corpora longiori tempore reficere oportet, atque tenuiter, quod lente nominauit. In quibus autem soli humores & spiritus sunt euacuati, in ijs celeriter ac plenius contingit reficere, cum fiduciam nobis præster solidarum partium robur. In fine autem aphorismi duplex scriptura inuenitur, & idem utraque significat, siue, breui, casu ablatiuo, siue, breuiter, aduerbialiter scriptum sit.

Si quis a morbo cibum assumens non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur. quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, euacuatione ipsum indigere.

Propter breuiloquium, & usum quendam dictionis, qui etiam est apud nos in multis ciuitatibus Asiae, hic aphorismus habuit obscuritatem. Consuetum enim est nobis dicere, non assumere cibum illos, qui sunt sine appetitu, assumere autem eos, qui appetunt ac comedunt usque ad satietatem. Quicumque igitur appetentes, & abundans alimentum accipientes, non possunt robur sanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui uero neque, quod satis est, possunt assumere, uitiosos humores habent: quos nisi euacuarint, fieri non potest, ut robur sanitatis recuperent. Hippocrates uero non hic tantum, sed & in alijs suis commentarijs, quando proportione inter se seruata humores omnes augentur, missione sanguinis auxiliatur. Vbi uero unus aliquis ex ipsis superabundat, illi purgatorium exhibet in medicamen. Ut igitur ista cognoscens, & qui sæpius in suis commentarijs eadem tradiderit, recte duos sequentes aphorismos subiungit, in quibus de eadem docet dispositione, de qua etiam in hoc antecedente docuit aphorismo, in quiens: Si uero non assumente ægro hoc fiat, scire oportet, quod indiget euacuatione. Saneque ordinem duorum sequentium aphorismorum puro deprauatum in multis exemplaribus: illaque rectius se habent, in quibus prior ille scribitur: Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. ut totus sermo talis existat: Quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione. non pura enim corpora quanto plus nutries tanto magis lædes. Nos uero sequentes ordinem, quem in pluribus exemplaribus scriptum inuenimus, sic eorum faciemus expositionem.

Corpora cum quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere.

Multi quidem uolunt corpora fluida fieri: ubi per medicamenta uomitoria euacuatio est faciendae uomitum irritando: ubi uero per deiciencia, continuo aluum subducendo. Atque ob hæc totam dispositionem utriusque, his quidem ad alui subductionem, his uero ad uomitum habilem faciunt. Ego uero Hippocratem puto non minimum id, sed aliquid maius hoc in loco nos docere uoluisse, quod nos longa experientia didicimus ita se habere. Siquis enim extenuet & incidat crassos atque tenaces humores, qui in corpore sunt, & meatus aperiat, per quos isti transmittuntur atque trahuntur a medicamentis, quæ uim purgatoriam habent, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui uero istud quidem neglexerint, uomitus autem atque alui subductionem procurauerint: ijs difficiles obueniunt purgationes, non sine torminibus interdum, & uertigine quadam, fastidioque multo, & malo pulsu, ac dissolutione, & difficultate. Nobis autem extenuanti uictu (de quo integrum scripsimus librum) utentibus nihil horum contingere consueuit: & eorum, quæ in corpore præter naturam continentur, euacuationes sine ulla molestia ac celerrime fiunt: atque idcirco Hippocratem dicimus suo adiecit sermone: Vbi quis uoluerit purgare corpora, oportet fluida facere: ac si ita dixisset: Siue per uomitus, siue per alui subductionem purgare uelis, postquam fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, ut diximus, omnibus meatibus reseratis, & humoribus incisus atque extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus ac glutinosus.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

Corrumpitur enim adueniens alimentum una cum ijs uitiosis humoribus, qui iam in corpore prius collecti erant, ita ut ipsorum quidem quantitas augetur, qualitas uero seruetur. Hoc præcipue fit, quando uentriculus quibusdam humoribus uitiosis plenus extiterit, ob quos & casus paulo antea dictus ex morbo conualescentibus accidit, non posse uidelicet cibum assumere.

Facilius est impleri potu, quam cibo.

Cum sermo ipsi de ijs, qui indigent refectioe, antea sit habitus: propterea nunc scripsit materierum diuersitates, ex quibus renutriuntur. Scriptum autem est & in libro de alimento sic: Qui cito indiget adiectione ijs humidum ad recuperandas uires remedium optimum est: ubi autem adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non simpliciter intelligere in utroque libro, uel in illo humidum, uel hic potum, sed humida & potus, quæ suapte natura apta sunt nutrire corpus. Nam, si non ita nutriunt, sicuti solidiora, superant tamen nutriendi celeritate: ueluti uina crassiora. Nam aquosa (sic autem noiant alba & tenuia) sicut aqua similem formam habet, ita etiam uim: quæ reurinae cient, & minimum nutriunt. Quæ uero crassa sunt, & colore rubea, omnium uinorum maxime nutriunt. Inest autem eis ut citissime impleant corpora euacuata, & ob hoc idigētia adiectione. Quod autem humidum alimentum, præcipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifestum ijs est, quod non nutriunt, quomodo & coctio, & distributio fiat.

Quæ relinquuntur in morbis post iudicium, recidias facere consueuerunt.

Hic etiam aphorismus antecedentibus iungitur. Nam, cum Hippocrates dixerit, Si a morbo cibum assumens

Assumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur. Quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione. & ob hæc causam cum deinceps de euacuationibus sermone habuisset, nunc causam assignat ob quam oportet euacuare eos, qui post morbum non appetunt: ac si totus sermo ita ab ipso transigeretur: Quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione: nam, quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidias facere consueuerunt. Per ea, quæ relinquuntur in morbis, malorum humorum reliquias intelligēs, quas necessarium est tempore putrescentes febrem accendere. cum omnis humor alienus a natura corporis, in quo continetur, aptus non sit ad eius nutritionem: & deinceps necessario ad putredinem conuertatur. Quando autem & locus calidus erit, in quo fuerit collectus, tunc & maxime & celerrime putridus fit.

Quibuscumque iudicatio fit, ijs nox grauis ante accessionem: quæ uero subsequitur, magna ex parte leuior existit.

Iudicatio est subita in morbo, uel ad sanitatem, uel ad mortem mutatio. Fit autem natura separante a bonis mala, & ad excernendum præparante. Non temere igitur in tali turbatione grauius se habent. & grauitas hæc noctu fit manifestior. nam hoc tempore dormire consueuimus. Somno igitur a turbatione interrupto, clarius grauitas illa percipitur: licet similis fiat interdum turbatio, quando nocte sequente est iudicatio futura. Quod autem in fine aphorismi scribitur, Quæ uero subsequitur, magna ex parte leuior existit: in multis exemplaribus non habetur. Vult autem docere nos, quod magna parte nox subsequens iudicationem facilius præcedente existat, quoniam plures iudicationes bene terminantur. Nouimus enim plures esse ex ægrotis sanatos, quam mortuos, nisi pestilens constitutio sit.

In profusiujs alui, mutationes excrementorum inuuant, nisi ad mala mutatio fiat.

Mutationes excrementorum, quæ multas humorum formas educunt, exquisitius corpus expurgant, nisi habeant signa colliquationis, aut putredinis: de quibus in Prognosticis ipse transegit: ubi & pinguium, & uitiosorum ac male olentium meminit excrementorum.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nam, si biliose fuerint, corpus una ægrotat: Si uero similes sanis, tutum est corpus nutrire.

Duos inuicem sermones ex aduerso ponens, in utroque id, quod manifeste consequitur, prætermittit. Quare, si utriusque id, quod deest, adiungatur: erit uniuersa oratio huiusmodi: Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, inspicere excretiones oportet. Si enim biliose fuerint, corpus una ægrotat, neque tutum est ipsum nutrire. Si uero similes sanis: corpus una non ægrotat, & tutum est ipsum nutrire. quibus autem rationibus inductus Hippocrates, ita sibi pronuntiandum putauerit, iam dicat: Animalium natura non nunquam ex principalibus membris humores malos euacuans, alios per urinas, uel uomitus, uel alui inferiorem excernit: alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter crassitatem non possit, ibi eos deponit: atque hoc modo tubercula nascuntur in corpore: sæpe & fauces fluentem ex capite humorem suscipientes infestantur. Tunc igitur considerandum est ac distinguendum, nunquid natura totam in patientibus partibus superfuitatem deposuerit, an adhuc corpus uniuersum uitiosis humoribus abundet: quod excrementa indicabunt. Nam, si omnino natura mota est ad expurgandum corpus, biliosa apparebunt: quoniam & tubercula sanguine calefacto a bilioso humore fieri sunt apta. patetque prius esse purganda, quam nutrienda huiusmodi corpora: Non pura enim corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Sin autem excretiones sunt similes sanis, totum corpus bonos habere humores indicatur: & sine ullo periculo nutriri potest.

Vbi fames, laborandum non est.

16
A. l. 1. f. 3. d. 2.
c. 3. p. 113. C.

Famescere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremam esuritionem perueniunt. Sic Hippocrates ipse secundo libro Epidemiarum dixit. In oppido Aeno, iij, qui ob famem leguminibus uescerantur, crura debilitata sunt. Et quidem omnem eximum ciborum defectum, etiam si citra penuriam ex electione uel iussu fiat, famem consueuit appellare, ueluti cum ait: Carnes humiditas habentibus, famem adhibere conuenit. Fames enim exiccata corpora. Et, cum in Prognosticis inquit, Interrogare oportet, nunquid uigilauerit homo, uel aluus fortiter exinanita fuerit, uel fames ipsum obsederit: pro defectu ciborum famem accipit, hoc est in loco sic dixit, Vbi fames, non oportet laborare. ac si ita dixisset: Qui cibum capuri non sunt, ijs eo die labor aliquis iniungendus non est. Hic autem per laborem oportet intelligere uehementem motum, quem exercitium nominant. In hanc itaque sententiam ipse dicebat: Labores cibum antecedant. Est igitur ipsi sermo communis ad ægros & sanos. Sanis enim non sunt præcipienda exercitia simul cum inedia: nec ægris aliquis uehementior motus adhibendus una cum cibi abstinentia: non sanguinis missio, non alui purgatio, non uomitus excitatio, non frictio multa, non denique uehemens ulla corporis commotio, aut alteratio. In talibus siquidem motibus omnibus, ubi cibus defuturus sit, uires dissoluuntur, siue ægrotent, siue sani sint homines. Vbi que uero Hippocrates magnopere studet seruare eam, quæ regit animalia, potentiam. Siue igitur numero singulari potentiam dixerimus, siue plurali, potentias, nihil refert, hocque in libro de alimento Hippocrates ipse dixit, potentia una, & non una: genere quidem ostendens unam esse potentiam, species autem plures habere.

Vbi

8
A. l. 1. f. 2. t. 1.
c. 102. p. 834.
D.

F
A. l. 1. f. 4. c. 11.
p. 145. D.

9

A. l. 1. f. 4. c. 5.
p. 139. A.

10

11
A. l. 1. f. 3. d.
2. c. 7. p. 118.
D. & f. 4. c. 7.
p. 133. A.
A. l. 1. f. 3. d.
2. c. 8. p. 120.
D.

A. l. 1. f. 2. t. 1.
c. 96. p. 830. E.
11.

13
A. l. 1. f. 1. t. 4.
c. 3. p. 816. E.
& F.

14

15

16

Vbi alimentum præter naturam plus ingestum est, hoc morbum facit: ostendit sanationem.

Quod in altero aphorismo uniuersaliter dixit, hoc nunc in una specie docet. Uniuersalis enim est hic sermo: Non satietas, non fames, neque aliud aliquid, bonum, quod modum naturæ excedat. uerum propositus nunc aphorismus, de una re, scilicet satietate, pronunciat. Plus enim alimenti, quam modum naturæ conueniat, satietas, nominatur. Semper igitur id, quod plus est, ad aliud refertur. Verum in nostris corporibus duplex est, unum ad uasorum capacitatem, alterum ad illam, quæ nos gubernat, naturam, refertur: de quo nunc Hippocrates docens, alimentum copiosius dixit esse præter naturam: ne eos, qui ita cibis sunt repleti, ut uenter extendatur, omnino ex hoc arbitremur sensuros læsionem: neque eos, quibus aliquid deest ad conceptaculi mensuram, pauca assumpisse, & omnino illa bene concocturos. Nam & priores contingit, quæ uentriculum repleuere, concoquere, si eorum natura fortis extiterit: & secundos non posse concoquere propter imbecillitatem, tunc præsertim, cum priores assumpserint cibos concoctu faciles, secundi uero concoctu difficiles. Sic & in distributione alimenti, potentia sanguifica illi proportionalis, quæ in uentre cibum concoquit, aliquando ex imbecillitate non alterabit humorem ad uenas distributum, etiam si mediocri esse uideatur. Aliquando mediocri copiosiorum prompte in sanguinem transmutabit, partim ex sui robore, partim ex humoris natura ad coctionem idonea. Eodem modo & tertium alimentum (quod maxime proprium alimentum nominamus, id dico, quod partibus animalis adijcitur) pro natura potentia, uel copiosius uel non copiosius dicitur, & uel bene concoquetur, & nutrit, uel non: atque ita a natura aut uincetur, aut minime uictus corrumpitur, & morbum generabit. Vna igitur expositio hæc est, illud, quod plus est, quantum ad potentiam, a qua animalia reguntur, nobis intelligentibus. Altera, quantum ad qualitatem præter naturam, uera & ipsa. Nutritur siquidem pars unaquæque ex proprio sibi alimento, quod recte diceremus esse illi secundum naturam. Cum igitur aliquando ad ipsam peruenerit aliquis humor, qui alteri quidem parti sit secundum naturam, ipsi uero alienus, & præter naturam: malum quidem hoc existit, non tam ex necessitate sequetur morbus, ubi exigua portio fuerit. Nam, cum neque illa medicamenta, quæ corpus nostrum possunt corrumpere, sicuti mandragora, papauer, atque cicuta, possint sine quantitate nocere: multo minus huiusmodi humor, qui præter id, quod non corrumpit, etiam alias partes enutrire potest: alioqui ipsum neque alimentum uocasset, nisi tali esset natura præditus. Sicuti igitur, si parum aliquid spiritus per gulam ad uentriculum deferretur, aut pota humiditas paucillum ad pulmonem per asperam arteriam dilaberetur, neque uentriculus, quo ad hoc agrotaret, neque pulmo: eodem modo se res habet etiam in aliarum partium alimento. Iam uero & tertia quædam expositio est a quibusdam inuenta, qui nos accipere iubent, præter naturam, pro ualde & exuperanter, ac si ita diceretur: **Ubi alimentum exuperanter intrauerit, id morbum facit.** Nam alimentum paululum mediocritatem excedens, nondum posse facere morbum, sed adhuc seruare corpus intra latitudinem sanitatis, uera quidem & hæc est sententia. Oportet siquidem alimentum, quod morbum facturum sit, non paruo aliquo excedere exquisitam mediocritatem. Verum non est mos ut hac de causa orationi distinctio adhibeatur: sed soleat ipsum solum genus, morbi causam enūciare, ut uel exustionem, uel frigeactionem, uel cruditatem, uel corruptionem humorum, & quæcunque alia huiusmodi, morbum facere dicentes, quasi nos in singulis horum effatu dignam quantitatem subintelligamus. Eodem igitur modo & alimentum excedens dicunt facere morbum, non adijcetes multo: cum nos non lateat, si quin tadecima unius drachmæ parte mediocritatem excesserit, nondum potest morbum efficere: uerum, si hic excessus multiplicetur, faciet & ipse aliquando morbum. ex genere enim causarum est una, quæ morbos committendi uim habet. Secundum hæc igitur tertia expositio, etsi quammaxime uera sit, mihi tamen uidetur esse curiosior, quam deceat ueterum consuetudinem, præter id, quod uolentius exponit uocis illius, præter naturam, significatum. Verba autem, quæ in fine aphorismi scribuntur, ubi ait, **Ostendit autem sanatio, melius scriberentur cum coniunctione, & hoc modo: Ostendit autem & sanatio.** Neque enim sola sanatio ostendit alimentum, ubi plus moderato ingestum est, facere morbum, sed & rei natura indicat, contestante etiã sanatione. In omnibus siquidem artibus, ijs, quæ recte sunt excogitata, accedit etiam ex euentu testimonium. Quodnam igitur illud est in præsentis sermonis ea, quæ sequitur ad noxiorum humorum euacuationes sanatio, quod etiam testimonium adhibuit Herophilus in libro, quæ de indicatione a tribus temporibus sumpta inscripsit. Siquis enim plus consuetudo assumpserit cibi, æquali autem prioribus, aut etiam minori utatur exercitio, moxque aggrauato corpore cum rubore atque tumore uenarum incipiat febricitare: non absque ratione quispiam illum ex multitudine febricitare existimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuatur, statim existimatio de multitudine confirmabitur, & crescit audacia in eisdem simili modo euacuandi, non expectantibus empiricorum obseruationem, quam ipsi aiunt eorum esse, quæ sæpissime in eisdem eodem modo contigerunt. Forte igitur in aphorismo adiecta erat coniunctio, & deinde aliquis tanquam superfluam ipsam abstulit. Forte autem & ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit absque coniunctione, Ostendit autem sanatio: ac si ita dixisset: Ijs enim quæ prius dicta sunt, ita se habentibus, ut dictum est, hoc est pluri alimento erit morbum aduenisse ex multitudine alimenti. Quod autem euacuationem simpliciter Hippocrates dicere consueuerit, quando humores omnes æqualiter euacuantur: purgationem autem, quando praua

A praua affecti qualitate, meminisse oportet: & quod præsens sanatio, non a purgatione facta, sed euacuatione opinionem de plenitudine confirmat. Euacuatio autem omnium humorum æqualiter (quæ quidem exquisitissima est) fit per uenæ sectionem. Proxima autem huic est, quæ per malleolorum scarificationem, ut nos facere consueuimus, & quæ per exercitia, uel frictions, uel balnea, & præterea ex accidenti per inediam. Dixi autem ex accidenti, quoniam non per seipsam inedia euacuat, ut singula antea dicta, uerum naturali modo per transpirationem euacuatio quidem fit, quæ nullo accedente alimento in locum eius, quod fuit euacuatum, tunc sensu manifeste deprehenditur, quæ antea latuerat. Hæc igitur sufficiant ad aphorismi expositionem. Qui uero uult sermonem de plenitudine diligentius perlegere, unum habet librum integrum a nobis conscriptum, cui titulus est, De plenitudine. Nunc uero hoc tantum sufficere adiungere ijs, quæ prius a nobis sunt enarrata, quod incipere quidem potest ea, quæ ad uires refertur plenitudo absque corruptione: uerum non potest bona permanere: nam omnino necesse est, ut secundum qualitatem transmutetur, & processu temporis corrumpatur. Verum, & si istud fiat, interim plenitudinem ipsam nominabimus, donec ex superflui euacuatione residuum bonum fieri possit. Quod enim in uinis accidit aciescentibus: tale quiddam & in sanguinis alteratione contingit. Quod autem in uinis accidit, tale est: Vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad uini naturam: paruo autem in ipsis facto momento, ita ut acidum quidem habeant saporem, nondum tamen acetum sint, multa multoties ex his pristinam naturam recuperarunt. Hoc idem in sanguine euenit. nam & ipse, ubi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: si uero pauca contigerit: ubi id, quod est superfluum, fuerit euacuatum: quod residuum existit, ad suam naturam restituitur. Et quidem consuetum est huiusmodi dispositionem, non corruptionem, sed plenitudinem nominare: illa (ut dixi) sola uocata corruptione, quæ tam effatu dignam habet eam, quæ ad id, quod præter naturam est, euerisionem, ut non possit iterum ex naturæ coctione ad primam humoris redire bonitatem.

18

Eorum, quæ confertim, & uelociter nutriunt, ueloces quoque sunt excretiones.

Velociter quidem nutrire accipiendum est ab ipso dici ea, quæ paruo post assumptionem tempore statim nutriunt, suæ naturæ ratione: quam in ijs exploramus, qui integra sanitate fruuntur. confertim autem quæ, postquam alere coeperunt, exiguo tempore totum ex se præstant corpori alimentum. Talia igitur, quantum ad hoc solum attinet, quod confertim nutriunt, etiam ueloces habebunt excretiones. Si uero aliqua adlit acritudo excitans ad excretionem, aut lentor, ob quem magis retineatur: hæc quidem uelocius ad excretionem prorumpunt, hæc uero tardius. Celerrime igitur, & maxime confertim uinum alit: tardissime autem & paulatim caro bubula, & cochleæ, & uerticilli marini, squillæ, cammari, atque locustæ, & (ut summam comprehendam) quæcunque dura carne constant: eandem cum his naturam habent & casei duri, carnes salitæ, lentes, ac bulbi, necnon oua, usquequo induruerint, elixata. Hæc enim omnia multo post assumptionem tempore, atque paulatim nutriunt. Indiciam autem tibi sit id, quod assumptum est, iam nutrire, in pulsibus quidem uehementia ac magnitudo: in motibus autem uoluntarijs robur nutritis adiectum. Ipsum uero præcipue oportet explorare in illis, qui sunt dissoluti uel propter euacuationem aliquam sensibilem, uel propter laborem superfluum, uel propter inediam. ea igitur omnia, quæ diximus, tarde per uentrem permeant. hoc est longo post assumptionem tempore: ijs uero contraria, celeriter. Maxime autem omnium contrarium est uinum, celerrime (ut diximus) nutriens: post ipsum uero per ordinem alia de quibus sermonem faciã primam de uinis ipsis percurrens. Etenim aquosa ex eis, paucissimum præbent corpori alimentum. Sicut autem hæc colore quidem alba, tenuia uero substantia. Crassa autem & fulua multo quidem magis corpus alunt: sed tantum uincuntur a nigris in nutriendo plurimum, quantum superant in præstando uniuersum & uelox alimentum. Quæcunque uero alba quidem sunt, sed crassa: minus quidem alunt, plus autem tenuibus & albis nutriunt: sed neque uelociter neque confertim alunt. Quantum uero in hisce excellunt, tantum & celeritate permeandi præstant. Aquosa enim celerrime per urinam excreantur, quia celerrime tota fere anticipant resumunt. Ex alijs uero omnibus, quantum aliquid uentrem subierit manifeste, proportionalem nutritionis tempori habet excretionem. Hoc idem in alijs omnibus accidit. Nam succus ptisanæ non multo post assumptionem tempore uidetur nutrire, non tamen multum præbet corpori alimentum, idque breui tempore uniuersum. Alica uero neque paucum, neque uniuersum, sed in multo tempore multum præbet alimentum. Oportet autem ea, quæ inuicem comparantur, esse secundum substantiam similia, & non esse hoc quidem exquisite humidum, hoc uero extreme siccum. In ptisana igitur & alica, & huiusmodi omnibus, quæcunque parantur ex milijs, uel fabis, uel alijs quibusdam fructibus, eodem modo se habeant, quæ comparantur, secundum substantiæ qualitatem. In carnibus autem propria quidem est uniuersumque consistentia. Sed comparare ipsas oportet secundum modum, quo parantur, uel utrisque assis, uel eodem modo elixis. Auferre autem oportet dum parantur, mordaces humores, quemadmodum in brassica ac in leguminibus, si certam uelis habere experientiam eius, quæ in ipsis alit, substantiæ. Auferuntur autem humores dicti, si, dum elixantur, ab una aqua ad aliam transferant. Si igitur adhibita distinctione, diligenter osium feceris inquisitionem: inuenies omnia, quæ quidem in pauco tempore nutriunt (hoc enim est confertim

Al. l. 3. d. 2.
c. 8. p. 20. D.

Veteres lib.
adhib. ad uiam
a. omni con
suetudine.

confertim & paruo post assumptionem tempore (hoc enim est uelociter) etiam uelocem habere peruationem, quando hominibus eodem modo affectis exhibentur (nam & hoc in talibus omnibus oportet praesumere) quae uero contrariam naturam habent, tarde permeare. Causam horum inuenies ex ijs, quae ostensa sunt in commentarijs de potentijs naturalibus. In his siquidem ostendebatur uenter prius cibis frui, familiarem sibi succum ex illis attrahens, & suis apponens tunicis, mox, ubi hic esset saturatus, tunc ipsos emittere ut permeent. In hoc autem tempore & hepar ostendebatur ex cibis attrahere, ubi indigeret alimento. nam, si non egeat illo, quod prius aderat, perfrui: eadem quoque ratione trahere rursus ex hepate totum corpus, quo tempore & ipsum indiget alimento. Vnde, in quibus totum corpus est uacuum, quispiam maxime possit experiri, qui cibi sint confertim, & uelociter nutrientes: quibus & illud (ut diximus) inest, ut celeriter corpus peruadant, quantum ad id attinet. Verum non nulli dixere eam, quae fit ex toto corpore, euacuationem, ab ipso excretionem nominari, ut idem sit, quod nunc docetur, ei, quod dixit in libro de alimento, ubi inquit: Alimentum, quod difficulter alteratur, difficulter absumitur: quod facile apponitur, facile absumitur. Quod dictum uerissimum quidem est, non tamen proprie uidetur accipi sub appellatione excretionis. Nam magis proprie dicitur de ea, quae solum fit per uentrem: possumus quidem & ipsam intelligere de ea, quae fit ex toto corpore. Differt enim, excretionem (graece διαχρησις), an subductionem (graece υποχρησις) dicas. Subductio igitur solum de ijs dicitur, quae per aluum deijciuntur: contingit autem excretionis uocabulum utriusque esse commune. Carnes itaque suillae, & quaecumque lentos ac crassos humores habent, in tempore faciunt ex toto corpore transpirationem. Olera uero, & pisces saxatiles, & simpliciter quaecumque tenuem habent humorem distribuendum, celeritate quidem distributionis atque appositionis exuperant, stabilem uero naturam non habent, sed facile diffiant.

Acutorum morborum non omnino sunt certa praenunciaciones, aut salutis aut mortis.

Acuti morbi, praeter id, quod celeriter iudicantur, statim etiam magnitudinem habent. Nam febres diariae, quas Graeci ephemeris uocant, licet cito finiantur, non tamen acuti morbi nominantur. Duplex autem est acutorum morborum natura. Vel enim ab humoribus calidis solis, qui nullum obfudere locum, sed aequaliter in omnibus animalis partibus sunt: uel loco aliquo patiente fiunt, ut in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina. febresque ut plurimum in acutis morbis sunt continuatae. Rari enim sunt ex ipsis, quibus febres non adsint, ut morbus attonitus, quem Graeci apoplexiam uocant. Morbi uero longi, ob crassos, lentos, ac frigidios fiunt humores, qui non facile concoqui possunt, & in patientibus partibus impacti sunt atque agglutinati ita, ut eorum dispositiones magis praedictis tumoribus, quam inflammationibus assimilentur. Pauci uero ex ipsis sunt per consensum absque loco patiente: in quibus uenae omnes aequaliter habent humores uel atrilarios uel pituitosos putrescentes. In his igitur omnibus uidetur Hippocrates fidere praecognitionibus, in acutis uero non omnibus. Sed aliquando falli praecognitionem confitetur. Tale est enim, quod dicit, non omnino, negatio cum sit, non omnino enim idem, quod non profus, significat, estque non omnino perinde, atque non in omnibus, quod genus sermonis usurpare consueuerunt, quando pauca ex multis uolunt excipere, ut cum dicunt, non omnes homines mali. Qui enim hoc dicit, ostendit paucissimos esse bonos. Ita igitur & nunc Hippocrates ostendit, inquit non omnino certas esse in morbis acutis praenunciaciones, tanquam aliquando, quamuis raro, medicus aberret. istud autem fit propter subitam in iudicatione permutationem, quae naturam humorum sequitur morbificorum, & quia non nunquam humor noxius ex uno loco transfertur ad alterum.

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, iis senescentibus exiccatur. Quibus uero iuuenibus adhuc aluus sicca est, iis senescentibus humectatur.

Id fieri ex magna parte, & non semper, ostendit ipse inter sequentes hunc scribens aphorismum: Huiusmodi aluos humiditas habent, si quidem iuuenes fuerint, melius degunt, ijs, qui siccas habent: ad senectam uero deterius: nam senescentibus magna ex parte exiccatur. Oportet autem humiditas & siccas aluos intelligere non simpliciter, sed eadem uictus seruata ratione. Si quis enim in iuuentute Alexandrinorum uictu uteretur, falsis utens cibis, & porris, zythumque superbibens, in senectute uero nihil horum assumeret, sed lentem esicaret, & uinum austerum insuper biberet: male diceremus huius hominis deiectiones aetatis ratione permutari. Sic, & si quis in iuuentute lentibus & mespilis uelceretur, uinumque austerum potaret, in senectute autem uictu uteretur Alexandrinorum, atque ita cum uictu excretionem mutaret: non recte iudicium fecerimus. Sed, cum omnia alia, non solum, quae ad cibos attinent, paria agentur, & deiectiones commutabuntur: tunc rectum fiet iudicium de ijs, quae ab Hippocrate in aphorismo dicuntur. Variantur autem deiectiones aetatum ratione secundum eas, quae in corpore mutantur, dispositiones, ex quibus aluus sicciore humidiorve fit. Quanam uero sint haec dispositiones, unum est ex ijs, quae quaruntur: atque adeo longum mihi futurum super hoc sermonem existimo, si proprias studuerim adhibere demonstrationes, ut unus integer liber futurus sit necessarius. Sed hoc alias forte a nobis fiet: nunc breuibus capita expediam, ijs utens, quae in commentarijs de potentijs naturalibus, & de causis accidentium demonstraui. Plus, quam conueniat, fit aluus humida, quando

19

20

A cibis in chylum in ipsa conuersus, parcius distribuitur: Sicciore rursus, cum omnis humor in ipsa contentus, ad hepar fertur. Causa uero, ob quam parcius distribuitur, est, aliquando quidem, quia plus assumimus, quam hepar indigeat: Interdum uero quoque, quia citius deijcitur, quam hepar attrahat. Nam, cum cibis modum excedit, eius superfluum derelinquitur, ubi hepar tantum ad se attraxerit, quanto indigerit. Cum uero properat ad exeundum, non praeruenit hepar tantum attrahere, quantum ipsi est necessarium. Citius autem festinat ad exitum id, quod excernitur, non nunquam ob multitudinem bilis ad aluum fluentis, quae iritat ad expulsionem, non nunquam uero ipsa alui potentia retentiuata facta debiliore, expulsua uero eius atque intestinorum forti existente. Plura igitur appetimus, cum os uentriculi (in hoc enim uis appetendi praecipue consistit) frigidior habuerit temperaturam. Sic uero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuam habet uenter imbecillior propter humiditatem, sicuti propulsiuam fortior propter siccitatem. Senum igitur corpus cum frigidum efficiatur, [tantam augeri contingit in ore uentriculi frigiditatem] ut ad inappetentiam fiat transmutatio, atque ita excrementa exiccantur inopia eorum, quae assumuntur, ut distribuantur. Sic & quicumque ob multitudinem uel naturam humoris biliosi aluum humectam habent, ad contrariam transmutantur, cum hic humor non amplius in senectute multus generetur. Quibus uero ob uirtutis retentiuatae debilitatem aluus humectatur, non omnibus transmutatio aduenit, sed pro quantitate caloris adiuncti. Si enim statim ab initio frigidior habuerit aluus temperaturam: mox ad immodicam ueniens in senectute in frigiditate intemperiem, uirtutem retentiuam aequae habebit imbecillam, quoniam omnia immodica intemperies operationes exoluit. Quod si exquisita calida fuerit ad longissimum usque aetatis processum, fortem habebit operationem retentiuam, ut quae neutram habeat exquisitam intemperiem, neque eam, quae est secundum siccitatem (siquidem erat omnino humidior natura: alioquin non habuisset debilem uirtutem retentiuam) neque secundum caliditatem. hoc enim supponebatur. Liqueat igitur, quod fere omnibus, qui aluos habent natura humidiores, fit ad contraria senescentibus transmutatio: qui uero sicciore, ijs fiet in senectute humidiores propter contrarias temperaturas. uel enim, quia minus assumitur alimenti, quam potentiae hepatis congruat, uel propter exuccationem, uel quia parum bilis confluit ad aluum, uel propter potentiae retentiuatae robur excrementa erunt sicciore. Ex his autem, quae parum appetant, & citius impleantur, fit propter partium appetentium caliditatem. Quod uero cibis assumptus exuccetur, contingit uel mediocriter se habente hepate secundum temperaturam, uel paulo plus mediocri calidior. Quod uero pauca bilis confluat ad aluum: hoc ex eo accidit, quia etiam pauca generatur ob uisceris frigiditatem. Fortis autem iuuenibus inest retentiuatae potentia, quoniam ad sicciorem uergunt temperaturam. Non absque ratione igitur in omnibus, quos diximus, senibus fit ad contraria transmutatio. Nam, qui non appetunt ob caliditatem, in progressu aetatis plus etiam appetent, quam possit hepar euincere. Quibus autem ob innatam siccitatem uirtutis retentiuatae fortior extiterat, ijs senescentibus fiet imbecillior ob siccitatis excessum: & ea ratione excrementa humectabuntur, quoniam ciborum exitus festinat. Quibus uero propter bilis defectum tardate excretionem, ob exitus moram multum humiditatis absumitur, fieri potest, ut eadem dispositio perseveret: Fieri etiam potest, ut propter immodicam hepatis frigiditatem, ad satis magnam perueniens alimenti distributione imbecillitatem, fiant excrementa humidiora. Haec in praesenti dicta sufficiunt de causa earum, quae fiunt in aetatibus, permutationum, quantum ad alui attinet humiditatem ac siccitatem: quae propter breuitatem sunt futura obscura ijs, qui in nuper dictis commentationibus non sunt exercitati. Sed posthac aliquando uno integro uolumine clariorem doctrinam faciemus. nam, quod ad usum artis attinet, hoc solum scire sufficit, quod fuit ab Hippocrate dictum, etiam si causa non adijciatur.

21 *Famem, thorexix soluit.*

Vini potionem, thorexix nominare consueuit. In libro siquidem de natura hominis, & de uictus ratione, in hunc modum scripsit: Liqueat enim, quod uictus singulorum non sunt causa, ut omnes, subinde morbo corripiantur, iuniores, & seniores, uiri, ac mulieres, similiter autem thoreffomeni, & aquae potatores. Cum ergo aqua potatores thoreffomeni opponat, ostendit se per thoreffomeni uinum potantes intelligere. Quare & hic thorexix, uini potus ab ipso dicitur, quem dicit famem soluere: non (per Iouem) quaecumque defectum famem nominans, (sicuti non nulli arbitrantur) sed neque illam, quae cum appetitu naturali fit, sed eam, quam habent, qui hac passione laborant, uehementi & indefinente ciborum appetentia: quam medici quidam appetentiam caninam nominant. Talem enim famem, uini potio sanat, non eam, quae uel ex longa inedia, uel alui profluuio, uel fluxu sanguinis, aut aliqua alia facta est euacuatione. Nam, qui ex tali aliqua indigent causa, non modo non aliquam ex uini potu capiunt utilitatem, sed etiam plurimum offendunt, quoniam & conuulsionibus & delirijs statim corripuntur, si, antequam cibos assument, uinum potauerint. Qui uero famem, quam diximus, patiuntur, ijs uini potus, non cibi multitudine, remedium est. Equidem multos ipse sanauit, qui indefinenter famecebant, uinum ipsis abundanter exhibens ex eorum genere, quae sufficienter calefaciunt. Neque enim acerba uina talem famem sanant, siquidem neque calefaciunt: sed, quae colorem fuluum habent, uel rubeum absque astringente sapore, maximo sunt illis remedio, qui canino laborant appetitu. Oportet siquidem, cum ad prandium accedunt, primum illis afferre pinguiam edulia, atque (ut ita dixerim) oleagina, & alia,

† Ex Graecis uerbis, sic: in ore uentriculi humiditas usque eo frigida colligitur, etc.

* Al. causas.

Al. 3. f. 15. r. 7
p. 601. B.

Al. 1. f. 3. d. 5.
p. 129. F.

alia, quæcunque ex multo parantur oleo: maxime uero nihil austerum aut acerbum offeratur: postea E unum aliquod ex uinis, quæ diximus, etiam si nondum sitierint, potandum dari præcipiemus. Statim enim fames tali uictu mitigatur, atque ita longo tempore faciendo, cessat omnino. & hoc mihi magis uidetur in præfenti aphorismo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri consueuerint uel propter solam intemperaturam frigidiorum, uel propter humores acidos, quos exorbuat os uentriculi: & hæc ambo sanare possit uinum, quod diximus: non sine ratione uini potio caninos appetitus sedat. Qui uero putant uehementem esuritionem, quam Græci bulimon uocant, fuisse nunc famem ab Hippocrate nominatam, non recte mihi uidentur eius sermonem accipere: Primum quia ipsum pro generali atque uniuersali faciunt specialem, ac particularem: deinde quia mentiuntur. nam passio bulimos nominata, est casus potentia ex frigiditate exteriori, qui a fame quidem inchoauit, sed non habet eam amplius adiunctam.

Quicumque morbi ex repletionem fiunt, curat euacuatio: & quicumque ex euacuatione, repletio: & aliorum, contrarietas.

Non, si quid factum est a repletionem, neque, ipsa non amplius existente siquid remanserit, id curat euacuatio, sed, quæcunque eo ipso, quo fiunt tempore, curare aggredimur, euacuatione indiget. Quod F quidem igitur multitudo morbum efficiat, antea dictum est: quod autem euacuatio sit eius curatio, non opus est dicere: sicuti neque de omnibus alijs causis, quæ morbos committunt, quod per contraria curantur. Neque enim aliud quicquam quimus excogitare præter contrarium causis morbos efficientibus, sicuti in morbis ipsis iam factis rursus considerabimus: quemadmodum & in casibus, qui eos ex necessitate consequuntur. Sed nunc de ijs morbis, qui adhuc fiunt, sermo a nobis habetur. Liqueat igitur, quod una cum causis ipsos facientibus destruantur. Causarum uero facientium abolitio fit a contrarijs. si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactionem: si uero ex calefactione, per refrigerationem. Sic, & si propter repletionem morbus constituatur, tunc oportet repletionem euacuare: sicuti, & si propter euacuationem, reficere protinus conuenit. Etiam si non nullis uideatur nunquam fieri ab euacuatione morbum, existimant autem (ut apparet) huiuscemodi homines solam febrem esse morbum. quod si didicissent quamlibet lædentem operationes dispositionem, morbum esse, & quod a uehementibus intemperaturis operationes læduntur, haudquaquam dubitarent, an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cum supra modum aut ex utero muliebri, aut ex uenis, quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex ulcere fluxerit, tunc uel omnes, uel plurimas operationes ij, qui ita affecti sunt, offensas habent. Nonnulli uero ipsorum non modo hæc patiuntur, uerum etiam aqua inter cutem corripuntur. Longæ autem inedia ijs, qui calorem habent ad igneam naturam propensiorum, præter alia mala, insuper afferunt febrem. Quantum igitur ueritas ipsa atque utilitas exigebat, a nobis quamuis dictum sit, his tamen addamus aliquid propter garrulos: quales sunt recentiores quidam medici, qui de nominibus altercantur putant se de rebus ipsis habere sermonem. Hi igitur sunt, qui aiunt causarum efficientium morbos abolitionem non esse curationem, sed præseruationem. Qui primum quidem docendi sunt, quod de nomine litigant, deinde, quod neque de hoc recte. Vbi enim causa non adest, quæ morbum efficiat, hic sola curatio factorum relinquatur. Vbi uero ea, quæ inest corpori causa, nondum aliquid facit, ueluti quæ plethora, id est plenitudo, uocatur, ad præseruatiuam artis attinet partem, huiuscemodi causarum destructio. Cum uero iam aliquid agit, mistum iam quodam modo est huiuscemodi opus ex præseruatione & curatione. Nam, quod facturæ erant causæ illæ, prohibitum est fieri: & hoc ad artem attinet præseruatiuam; quantum uero morbi iam factum est, propriam exigit curationem. Quapropter, cum mista sint talia ex præseruatione ac curatione, proprio caremus nomine: atque idcirco alias alia medici utuntur appellatione, non nunquam præseruari dicentes, ne morbus, qui iam incipit generari, ad complementum perducatur: non nunquam uero curari, quemadmodum in ijs, quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipsis adhibentur medicina, duplicem H habent appellationem. Nam non nunquam rabiei remedia dicuntur, ac si dispositionis, quæ rabiem fecerit, dicerentur. Non nunquam uero non remedia præsentis dispositionis appellantur, sed a rabie futura præseruantiâ.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.

Acuti morbi magni sunt, & ad suum uigorem celeriter properant. Non absque ratione igitur in pauco tempore etiam magnas faciunt permutationes: quod idem est, quod iudicari. Huiuscemodi enim permutationes quando repente in morbo fiunt, Hippocrates iudicationes appellat: in quibus nonnunquam subito integra fanitas restituitur, aut moritur æger: non nunquam magna fit ad salutem, uel ad mortem permutatio, non tamen aut subito sanantur, aut moriuntur: ita ut quatuor sint in ipsis subitæ permutationes, quas ipse docuit in primo libro Epidemiorum, inquit: Ad salutem, aut mortem, uel inclinatio ad melius, aut ad peius. Quod uero sit necessarium ob morborum magnitudinem, ac casuum uehementiam, uel cito uires proferri, adeo ut homo moriatur: uel ad noxiorum humorum excretionem excitatas, si modo quos inuaserint, exuperent, bonam sequi iudicationem: sin autem exuperentur, malam: unicuique manifestum est. Propterea igitur fieri non potest, ut in longum tempus iudicatio

A iudicatio differatur in morbis acutis. Terminum igitur in hisce omnibus Hippoc. posuit duas septimanas, tanquam nullus eorum ulterius progrediatur, uerum ante quartumdecimum diem multi possint iudicari. Etenim undecimus, nonus, septimus, & quintus multos uisi sunt iudicasse in libris Epidemiorum. Iudicat autem & sextus non nullos, sed non bene, sicuti in libris de iudicatorijs diebus plenius ostendimus: in quibus dignum putamus illum exercitum esse qui ea assequi debeat, quæ Hipp. breui sermone perstrinxit. Quæcunque uero iudicationes sunt ueluti *imperfectæ, ijs finem imponit aliquis alius dies ex eorum numero, qui deinceps sequuntur, de quibus, qualesnam sint, in libris Prognosticis Hippoc. docuit: & hic de ipsis aliquid in sequenti docebit aphorismo. Est autem & harum *imperfectarum iudicationum terminus quidam ulterior, ultra quem non amplius fieri progressus potest, dies quadragesimus. Quicunque igitur morbi intra diem quartumdecimum integre iudicantur, hos solet Hippoc. acutos simpliciter noiare. Qui cūq; uero *imperfecte iudicati, seruati fuerint in sequenti iudicatoriorum dierum aliquo usque ad quadragesimum, hos non solet simpliciter acutos nominare, sed appellatione composita his omnibus uerbis, acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur. Verum manifestius illi declarant, qui eosdem morbos acutos ex *μεταποσως*. i. ex decidetia uocant. De his igitur in Prognostico scribit in hunc modum: Oportet autem existimare spirandi facilitatem magnam habere uim ad salutem in omnibus acutis morbis, quicumque febres habent ad iunctas, & in quadraginta diebus iudicant. Nunc uero in aphorismis de acutis simpliciter, enunciatis, ait, eos intra quartumdecimum diem iudicari: non (per Iouem) hoc dicens, quod non nulli existimant, esse quatuordecim numero dies, qui in his morbis faciant iudicationem. Nam secundum hæc expositio nem, etiam illos dies, qui iudicant morbos acutos ex decidetia noiatos, dicemus esse numero quadraginta, cum idem loquendi modus in utrisque sit: hic quidem, cum ait, Morbos acutos in quatuordecim diebus iudicari: in Prognosticis autem, cum dicit, Quicunque morbi cum febribus sunt, in quadraginta diebus iudicantur. Verum hi non inueniunt, quomodo possint ostendere utrosque sermones, & hunc, qui in aphorismis scribitur, & illum, qui in Prognostico legitur, sibi inuicem esse concordantes: hæc absurdam excogitarunt expositionem. Neque enim quatuordecim sunt usque ad quadragesimum dies iudicatorij, sed cum intercideribus quidem plures, absque illis uero pauciores, quæ admodum clare in nostra ostenditur de diebus iudicatorijs tractatione. Sed & ipsa rerum natura suffragatur sermone, quo dicitur acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecimum, diem. Nullus enim inuentus est unquam ab initio uelociter motus, hunc transgredi terminum qui non aliquod ex quatuor iam dictis iudicijs unum acceperit: sicuti quidam leues ac parui circa primos dies existentes, quarto aut quinto die acuti fieri incipientes, ad decimumseptimum terminantur. Alij uero sexto aut septimo die exacti incipientes, ad uigesimum terminantur: adeo ut morbi continui acuties nunquam possint plures, quam quatuordecim, obtinere dies. Ex ijs uero, qui motus habent inæquales, multi extenduntur usque ad aliquod tempus ulterius præfinitum. Dico autem inæquales habere motus, eos, qui aliquot diebus uehementiores fuere, postea sine aliqua significatione torpuerunt, deinde rursus aduerti continentur acceperunt. Si quis igitur, ut dixi, faciat in ægrotantibus obseruationem, oes inueniet, qui per duas integras septimanas uelociter mouentur, nunquam ad ulteriorem progredi terminum.

Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauum principium. Est autem & undecimus contemplabilis: ipse enim, quartus est secunda septimana. Rursus uero & decimusseptimus contemplabilis: ipse siquidem quartus est a quatuordecimo, septimus uero ab undecimo.

Indices & contemplabiles, solet Hippocrates nominare dies in quibus aliquod signum apparet futuræ iudicationis indicatiuum, in altero aliquo iudicantium dierum, quos ipse in Prognosticis unam quamque septimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digessit. Primum itaque quaternarium septimi diei, siquis ab initio numeret, indicem esse ait: undecimus autem quatuordecimi, quoniam & hic secunda septimana in duas partes diuisa index prouenit. Eadem ratione & decimusseptimus uigesimi est index ex diuisione tertiæ septimanæ in duas partes. illud tantum interest, quod hanc tertiæ septimanam secundæ coniungit, quamuis primam a secunda separauerit. nam eius initium diem octauum esse dixit, non tamen tertiæ quintumdecimum, quemadmodum non nulli post ipsum existimant: quoniam neque uigesimum primum, terminum statuit, sed principium quidem tertiæ septimanæ quartumdecimum, finem autem & terminum uigesimum. Cur autem duas primas septimanas secundum diuisionem inuicem ordinauerit, tertiam uero secundam secundum continuitatem, in libro de diebus iudicatorijs docuimus. In præsentia uero sufficit etiam sine causa nouisse, quod experientia comprobatur. Nam ipse Hippocrates plurimos ægros secundum talem ordinem dierum iudicatoriorum in libris Epidemiorum scripsit fuisse iudicatos. Dico autem secundum talem ordinem, ut primæ tres septimanæ ad uigesimum, sequentes tres ad quadragesimum perducantur. Sic enim & sexagesimum & octogesimum diem iudicatorios habebimus, & ipsos experientia confirmatos, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs ostendimus, illos, qui in libris Epidemiorum notantur iudicati secundum talem dierum ordinem, describentes. Sed, ægros illos quoniam longum esset hoc in loco sermone complecti: sufficere sola ex Prognosticis uerba in hunc modum se habentia subscribere: Febres iudicantur in eisdem numero diebus, in quibus etiam homines liberantur & pereunt. Nam mitissima febris, & quæ tutissimis signis incedunt, quarto die finiuntur, uel antea: malignissima autem, & grauissima signa præ se ferentes, quarto die interimunt, aut prius.

Primus

* Hippocor. i. in altera semi inclinata par 160.

22
A. l. f. 4. ca.
p. 131. A.

lvi. addit, & uehementes & cōtinui.

24

23

Primus igitur earum insultus ita terminatur: Secundus uero ad septimum ducitur: Tertius ad undecimum: Quartus ad quartumdecimum: Quintus ad decimumseptimum: Sextus ad uigefimum. Hi igitur per quatuor ex acutis ad uigefimum ex adiectione finiunt. Hæc uerba ostendunt manifeste, quod tertiam septimanam per continuitatem secundæ annumerat, & quod decimamseptimam indicem facit uigefimæ.

Aesthesia quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt.

Non solum quartanæ breues æstate sūt, sed & ægritudines aliæ, propterea quod humores superflui funduntur, & per totum corpus feruntur, atque diffantur. In quibus igitur uires ualidæ sunt, noxijs humoribus euacuatis, morbi cessant. In quibus uero sunt imbecilles: dum noxijs succi euacuatur, una est ipsæ dissoluuntur. Quare non absque ratione nulli morbi æstate sunt longi. Hippocrates uero de solo omnium longissimo fecit mentionem, tanquam per exemplum de omnibus alijs ex isto indicans. Sicuti autem æstate & discuti humores, & uires dissolui contingit: sic hyeme contraria eueniunt, & humores intus tanquam in latebris remanere, & uires seruari robustas. Neque igitur morbi soluiuntur manētibus ijs, qui eos efficiunt, humoribus, neque ægroti moriuntur uiribus interim sufficientibus.

Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem.

Ipse Hippocrates in sequentibus dicit conuulsionem fieri ex repletione, & euacuatione. Cum igitur aliquem sanum contigerit repente conuelli: huiuscemodi conuulsionem necessariū est ex repletione fieri. replentur autem nerui frigidis & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur: unde conuulsionem patiuntur. Hisce igitur febris superueniens, solita est magna ex parte calefacere, extenuare, atque discutere. Si uero ex febribus adurentibus, totum corpus excicetur, & neruis deinde ex siccitate conuulsio accidat, maximum est malum, & pene insanabile, quoniam longum quidem tempus exigitur ad siccitatem neruorum remouendam, uehementia autem morbi tempus non expectat, sed cito uires dissoluit, & subito exitium affert.

His, quæ non ex ratione leuant, non oportet fidere: neque multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia stabilia non sunt, neque multum durare & permanere consueuerunt.

Sermo quidem integer de talibus omnibus in libris de Crisibus dictus est, nunc uero, quantum ad propositorum expositionem fati est, a nobis dicitur. Cum morbus inuadit uehemens, & mox subito quiescit, non modo per sudorem, aut uomitum, aut alui excretionem, aut profluuium sanguinis corpore non euacuato, sed ne uiso quidem signo coctionis: existimandum est signum infidum talem quiete esse: sicuti etiam, si quis præter rationem spiret difficulter, uel deliret, uel febricitet uehementius, uel magno rigore corripiatur, nam & hæc quoque firmitatem non habent: tantumque abest, ut malum aliquid significent, ut non nunquam bonum iudicium haud ita multo post futurum enuncient. Quomodo autem hæc oporteat dignoscere & præcognoscere, in libris de Crisibus diximus.

Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil minui: uel etiam plus, quàm ratio postulat, colliquescere, malum. Hoc enim morbi longitudinem, hoc uero imbecillitatem significat.

Hæc uerba, non omnino leuiter, distinctionis gratia apposuit Hippocrates. Si enim simpliciter dixisset, Febricitantium permanere corpus, & nihil minui, malum: sermo careret ueritate. Cōtingit enim in tempestate frigida cuiquam ex plenitudine ægrotanti, non collabi corpus, neque extenuari, cum febres paruæ fuerint: sed, cum maiores fuerint, multam adesse plenitudinem significatur: Colliquescere autem plus, quàm ratio ex postulat, malum: etiam si non adijciatur non omnino leuiter. Siue enim leuiter febricitauerint, siue non, signum imbecillitatis est ea, quæ fit præter rationem extenuatio. Neque enim putandum est uerbo, *συντρίκεσθαι*, i. colliquescere seu contabescere, in proprio significato nunc Hippocratem usum fuisse, sed magis ab usum. Recte autem dixit in secunda parte aphorismi, magis, quàm ratio ex postulat. & melius est hæc quoque uerba priori parti aphorismi adaptare, ita ut totus sermo talis efficiatur: Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus plus uel etiam colliquescere magis, quàm ratio ex postulat, malum: ut communiter de utroque prædicetur, magis, quàm postulat ratio. Siue enim permaneant magis, quàm ratio ex postulat, siue extenuentur, malum est. Melius autem fuisset, si hoc, quod ait, magis quàm ratio postulat, quibus finibus scopis uel iudicetur, aperuisset. Verum, quia hic doctrinæ modus aphoristicus, & summam consecratur breuitatem: nos exponentes uerba, secundum rationem, ad febris magnitudinem referemus, ad tempus ægritudinis, ætatem, regionem, tempus anni, & illam, quæ tunc uiget, temporis constitutionem, & præterea ad sensibiles euacuationes, uigilias, curas, inedia, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuant ægrotantium, sicuti & diurnitas morbi, & ex ætatibus puerilis, atque decrepita: sed alia ambæ ratione. In pueris enim propter caliditatem atque humiditatem multum defluunt, atque extenuantur corpora: in decrepita uero ætate hoc idem patiuntur propter potentiam imbecillitatem. Ex regionibus autem, & anni temporibus, ac constitutionibus, calidæ quidem ac siccæ magis euacuant, humidæ uero ac frigidæ magis astringunt, ac diffare corpora atque extenuari non sinunt. De sensibilibus autem euacuationibus

Acuationibus quid dicere oportet? Neminem enim ignorare arbitror, ut merito ex profluuium sanguinis multo, atque sudoribus plurimis, & urina superfluente, uel uomitu, uel alui excretionem, cito corpus extenuetur. Accedit autem dictis causis & inedia: uigiliaeque & curæ sufficienter extenuant, ut & plures motiones: sed hæc raro febricitantibus adsunt. nam magna ex parte iacent quiescentes. Verum aliquando contingit moueri aliquos, qui in itinere coeperint febricitare, uel urgente necessitate, uel studio domum reuolendi. Sed & ex delirio quidam ægroti iugiter exurgentes, uel iacentes quidem, sed continuo partem aliquam corporis commouentes, aut etiam delira loquentes, intra paucos dies extenuantur. Hæc quidem omnia ægrotos reddunt macilentos, sicuti & contraria his corpus in maiori mole conseruant. Signum autem nullum ex his est uirium imbecillium, sed singula sunt tantummodo causa. Nam, sicuti ex eis corpus cum ratione extenuatur, sic & uires destruantur. Absque his autem corpus præter rationem extenuari, signum esse uirium imbecillitatis Hippocrates inquit: quæ & in ualde senibus pro causa assignantes celerrime ipsorum corpus extenuari dicebamus. Neque mirum uideri debet in ijs, qui ita se habent, imbecillitatem quidem causam esse extenuationis, extenuationem uero esse signum imbecillitatis. Hoc enim contingit in omnibus, quæ faciunt, & sunt. Hæc quidem est sententia Hippocratis, semper existimantis eam, quæ est citra rationem, extenuationem signum esse imbecillitatis. Nos uero adijciamus eius sermoni & aliam dispositionem, quæ causa est in febribus extenuationis. Est autem hæc humorum quidem tenuitas, corporis uero raritas. Cum enim hæc ambo conuenerint, celerrime corpora extenuantur per eam, quæ diffatio insensibilis nominatur: Sicuti in dispositione contraria, crassitudine humorum, & corporis spissitudine neque fit humorum euacuatio & permanere corpus, & nihil tunc minui de ipsius mole contingit. Hanc, itaque dispositionem ostendit Hippocrates in secunda parte aphorismi per ea uerba, Longitudinem morbi significat: Alteram uero contrariam prætermisit: sed nos & hanc adijcimus, iam totum sermonem integrum proferamus, quæ tum fieri potest, breuissime dictum: Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil imminui, uel plus, quàm ratio postulat, colliquescere, malum. Nam permanere, ex cutis spissitudine accidit & crassitudine humorum: & propterea longitudo morbi significatur. Colliquescere autem non nunquam fit ob humorum tenuitatem & cutis raritatem, contingit uero & ob solam uirium imbecillitatem

Cum morbi inchoant, siquid mouendum uidetur, moue: cum uero consistunt melius est quiescere.

29
Al. 4. f. 1. t. 2.
c. 7. p. 778. E.

Al. 3. f. 1. t. 1.
c. 29. p. 344. F.

Cur Hippocrates hoc consulat, sequenti indicat aphorismo. quem si quis nuper dicto annexerit, totum sermonem talem efficiet: Cum morbi inchoant, siquid mouendum uidetur, moue: cum uero consistunt quiescere melius est. Nam circa principia ac fines, omnia debiliora sunt, circa uigores autem fortiora. Oportet autem his adijcere uerbum, symptomata, hoc est casus. nam de his dictionem, omnia, attulit. Dispositio siquidem, ex qua casus generantur, quam & morbum nominamus, non omnino in uigoribus est fortior: uerum in ijs, qui saluari debent, melior multo, quàm in morbi principio: in quibus etiam Hippocrates nunc consulit, ut quiescamus, in morborum initijs, siquid uidetur, mouentes. Nam in morbis exitialibus, non modo quando sunt suo uigori uicini, sed etiam in prioribus temporibus nihil mouere oportet: recordantibus nobis, quod deploratos non oportet attingere, sed relinquere, & morbi finem tantummodo prænunciare. Circa initia uero illorum morborum, in quibus speramus ægrotum conualiturum, tentandum est maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit, Siquid uidetur mouendum, moue. Sunt autem hæc, maxime quidem uenæ sectio, non nunquam uero & purgatio: quorum neutrum oportet morbo iam consistente adhibere. Ut enim in libro de Crisibus manifesta uimus, coctiones morborum tunc maxime fiunt. Ut igitur hæc citius eueniant, melius est in principijs euacuare, quo minorem iam factam materiam facilius natura possit concoquere. Morbo autem consistente, cum iam natura concoquit, superfluum est euacuare, cum propter alia, tum quia uis animalis maxima ex parte eo tempore est fatigata, licet quàm maxime duæ aliæ, uitalis, ac naturalis, fortes persistant.

30 *Circa initia & fines, omnia imbecilliora: circa uigores uero, fortiora.*

Casus omnes circa principia & fines ait esse imbecilliores, accessiones uidelicet febrilium, & uigilias, atque dolores, & fastidium & sitim: sicut ipsas dispositiones, in quibus hæc fiunt, ubi morbi consistunt, necesse est esse meliores in ijs, qui debent sanitati restitui.

31 *Eius, qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum.*

Oportebat & hunc aphorismum, & illum, qui sequitur, adiunctum esse illis, qui supra scripti sunt, ubi dicebat: Si quis a morbo cibum assumens non corroboratur. In illo igitur aphorismo, pro uerbo, *υδρίων*, id est bene cibatur seu bene uescitur, inquires cibum assumere, de casu aliquod docuit, scilicet non corroborari. Hic uero, cibum assumere, commune utrisque seruauit: casum autem uariavit, quoddam illi scribens proportionale. Nam huic, non corroborari, hoc, nihil proficere corpus, simile quodammodo est. Illud enim potentiam nostrum corpus regentis, hoc uero ipsius corporis affectio est. Euenitque profecto, ut corpus non bene alatur atque proficiat, interdum quidem ex potentiam, quæ ipsum nutrit, imbecillitate, non nunquam etiam ex malorum humorum abundantia.

Omnes ferè, qui male se habent circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes: circa finem rursus cibum non appetunt, qui uero circa initia cibum ualde non appetunt, postea bene appetentes: ij melius euadunt. **E 32**

Hic etiam aphorismus de ijs esse dictus uidetur, qui ex morbo conualescunt. Non proficere enim, de his dicere consueuerunt cum alij, tum Hippocrates ipse. Siquis igitur bene ab initio cibatus nõ nutriatur: quam ob causam hunc subit affectum, ob eadem rursus fit male appetens cibum. Causa uero, propter quam bene ab initio cibati nihil proficiat, est totius corporis uirium cum partium appetentiũ robore. Verum processu temporis ob cibi multitudinem aucto in toto corpore uitio, ipsum etiam appetendi instrumentum male se habebit: quare inappetentes fient, qui prius bene appetebant, quos re-
cte *euertit*. i. bene cibatos nominauit. Dixerat autem hoc ipsum in præcedentibus aphorismis hoc modo: Quòd si non assumente cibum hoc fiat, scire oportet, quòd indiget euacuatione. Porrò eos, qui ab initio male appetunt adeo, ut parum assumant omnino cibi, postea uero ad contrarium transeunt, melius permutari inquit. Hoc uero ideo euenit, natura eo tempore, quo parum cibi assumebant, ipsam, quæ causa erat inappetentiæ, dispositionem concoquente.

In quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa, quæ offeruntur, bonum: contrarium uero malum.

Non, si quid eorum, quæ ad corpus pertinent, bonum esse dicat, propterea, omnino existimandum est ex eo hominem reualiturum: neque, cum malum dixerit, omnino moriturum. Nam fieri potest, ut bonum signum a maiori malo superetur: & malum a maiori bono uincatur. Tales itaque enunciationes intelligendæ sunt de eo solo, quod dicitur. Dicitur autem signum esse bonum, quantum in se ipso est, hoc aliquid: & signum malum, quantum in se ipso est, hoc aliquid. De morte autem ac uita oportet omnium signorum uires prius bene perpendentes, ita pronunciare, quemadmodum & ipse in Prognosticis consulit. Sic igitur & nunc, Constare mente, & appetitum permanere, bonum est signum in quouis morbo. Quædam enim non in omni morbo bona sunt, ut ipse consueuit nobis significare, in-
quiens: Spirandi autem facilitatem putare oportet ualde magnam habere uim ad salutem in omnibus morbis acutis. Quòd autem constare mente, bonum sit signum ex isto cognosces: Quæ ad cerebrum attinent, atque eius membranas, & spinalem medullam, necnon & septum transversum, & omnino partes neruofas, ac præsertim, quæ sunt iuxta cerebrum, sana esse omnia significantur ex mentis constantia: sicuti & quæ ad uentrem attinent & hepar & cor, ubi adest promptitudo ad cibos, qui offeruntur. Cum uero hæc omnia robusta sunt, non parua spes de ægroti salute haberi potest.

In morbis minus periclitantur, quorum natura, aut ætatis, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quam quibus in nullo horum congruit.

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc est in eo significato, quo multis in alijs locis usus est, & in toto libro de natura hominis, in quo eam, quæ fit ex primis elementis, temperaturam, naturam nominat: ac si ita diceret: In morbis minus periclitantur, quorum primæ corporis temperaturæ, uel ei, quæ nunc ratione ætatis, aut habitus, aut temporis adest, magis congruit morbus, quam quibus in horum nullo congruit. Calidæ enim naturæ, & ætatis, & habitui, & tempori, & anni constitutioni, & regioni, morbi calidiores sunt congruentes: frigidiores uero frigidiores, eadem ratione & siccoribus siccoribus, & humidioribus humidiores. Contrarium autem est a Diole dictum, item in libro de septimanis, cuius auctores opinantur incitari quidem a similibus morbos, solui uero a contrarijs: quoniam & ab ipso Hippocrate scriptum est contrarijs morbis contraria esse remedia. Putant igitur febrem ardentem factam hiberno tempore, facilius posse sanari ea, quæ fit in æstate: non aduertentes, quòd uehemens dispositio causa est, ut febris ardens hieme fiat. neque enim ab initio facta fuisset, nisi causa potentior, temporis contrarietatem superasset. Cum igitur anni tempus cohibere non potuerit causæ magnitudinem, quamuis habeat sanitatem sibi suffragantem: multo minus ipsam morbo iam facto superabit, non amplius assistente sanitatis robore. Sed & hoc est ipsa compertum experientia. Nam duarum febrium ardentium magnitudine parium, illa, quæ aduenit hieme, est perniciosior: sicuti, quando in calidiori temporis constitutione ortum quidem habuerit, subita autem ad frigus mutatio facta fuerit, non parum iuuatur hæc febris ardens ab ambientis aeris frigiditate: cum ipsi utraque temporis constitutio bona sit, prima quidem, in qua morbus factus est, tanquam signum: altera uero, in qua solutus est, tanquam causa. Hæc igitur omnia magis attestantur, & non aduersantur sententiæ aphorismi: sicuti neque illud: quòd raucedines & grauedines in ualde senibus non coquuntur: quamuis hæc passionis senili ætati maxime congruant. Primum etenim non idem est, & aliquid non concoquatur, & quòd sit periculosum: Deinde, quòd non simpliciter senes dixerit, sed cum adiectione, ualde. Omnia enim in his sunt periculosa, ob uirium imbecillitatem. Sed neque illud, quod scribitur in primo Epidemiorum. Et maxime moriebantur, quibus natura uergebat ad phthisim: ijs, quæ dicta sunt, aduersatur. Neque enim eam, quæ fit ex elementis, nunc dixit temperaturam, sed corporis formam: est enim, ubi, & hanc, naturam nominant. Et, sicuti uerum est calidam temperaturam minus in morbis calidis periclitari: ita, qui angustum pectus habent, non solum magis incidere in phthisim, sed etiam, ubi incidere, periclitari. Non nulli quidem, qui aphorismos exposuerunt, talibus decepti suasionibus, illum congruere naturæ ægro-
tantis

A tantis morbum dixerunt, qui sit temperatura contrarius, quasi aptior esse diceretur: multum (ut ostendimus) & a ueritate ipsa, & ab Hippocratis sententia aberrantes.

35 In quouis morbo partes ad umbilicum & imum uentrem attinentes, crassitudinem habere melius est: uehemens autem extenuato & eliquatio, præ uim. Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes, periculosum.

Partes omnes, quæ ad abdomen attinent, omni uacare dispositione, quæ sit præter naturam, oportere est manifestum. Et hoc in prognostico dictum fuit, ubi his utitur uerbis: Hypochondria optimum est absque dolore esse, & mollia, & æqualia. Sed & ex his ipsis quædam sunt tenuiora, quædam crassiora: de quibus nunc sermonem habet: quæcunque quidem crassiora sunt, hæc meliora esse inquit: quæcunque uero tenuia, mala, & tanquam signa uidelicet, & tanquam causas. Signa enim sunt imbecillitatis in partibus eliquatis. Causæ uero, quòd coctio bona ciborum non fiat in uentre, neque sanguificatio in hepate. Etenim utrunque ex his membris a crassitudine dictorum corporum concalescenti iuuantur. Tantum igitur, ubi eliquata fuere, par est, offendantur eorum operationes, quantum integris ipsis iuuantur. Quòd autem earum, quas diximus, partium tenuitas ad inferiores purgationes sit periculosa, manifestum est. Oportet enim omnia, quæ sunt infra thoracem, esse robusta, ut bene purgationibus seruiant: alioqui magna incommoda patiuntur. Cur autem de solis inferioribus purgationibus fecerit mentionem, dignum est querere. Superiores enim, hoc est, quæ per uomitum fiunt, sunt ijs, qui ita affecti sunt, periculosæ. An has quidem tanquam manifestas prætermisit, illarum uero comeminit, ut de quibus magis posset dubitari? Imum autem uentrem (græce ἴπρον) proprie nominat & appellat regionem uentris imam, quæ umbilicum ac pudenda interiacet: ita ut in hæc tria totum abdomen diuidatur, in hypochondrium, & loca ad umbilicum attinentia, & uentrem imum.

36 Qui salubritatem corporis habent, cum per medicamenta purgantur, cito exoluuntur: & qui prauo utuntur cibo.

Al. l. f. 4. c. 3. p. 37. C.

Qui salubritatem corporis habent, non absque ratione in medicationibus cito exoluuntur. Colliguntur enim, non purgantur. Qui uero uitioso utuntur alimento, ob malorum humorum superabundantiam facile exoluuntur in purgationibus. Siue autem illud, quod exterius assumitur, siue quod in corpore continetur, uitiosum alimentum nominet: uterque sermo ueritatem habet, quoniam cibi uitiosi soleant sanguinem gignere uitiosum. Sic ergo etiam uitiosi dicuntur per relationem ad sanguinè, qui debet ex eis generari.

37 Qui integra sunt corporis ualitudine, difficulter ferunt medicationes.

Al. l. f. 4. c. 3. p. 37. C.

Non cuiuscunque medicamenti assumptionem solet Hippocrates medicationem nominare, sed tali uocabulo in sola utitur purgatione. Verum superior aphorismus, casum unum, qui in ea fit, manifestat. Cito enim inquit exolui in purgationibus, qui corporis habent salubritatem. In hoc autem generaliori uocabulo de eisdem ostendit, inquit hos difficulter ferre medicationem. Nam & uertigines & tormina patiuntur, & difficulter his purgatio procedit, & præterea celeriter exoluuntur. Fiunt autem hæc omnia purgatorio medicamento proprium quidem attrahere humorem appetente, uel flauam bilem uel atram, uel pituitam, uel aquosam superfluitatem: quia uero iste non adest, sanguinem colligat ac carnes, ut ex ipsis, quod sibi proprium est, attrahat.

38 Parum deterior potus & cibus, sed suauior, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus.

Al. l. f. 3. d. 2. c. 7. p. 117. A. Inflationes.

Non ob id solum hoc est faciendum, ut ægro gratificemur, sed etiam, quia utilius ipsi existit. Nam quæcunque cum uoluptate assumuntur, ista uentriculus amplexatur, & facilius concoquit: sicuti illa, quæ displicent, refugit, ut ad quæ uel nausæ, uel flatus, uel fluctuationes subsequantur: quod quidem in pluribus cibus bonos succos habentibus fit. Quando igitur cum uoluptate assumitur cibus, qui paulo
D deterior est, non modo non manet deterior, sed quandoque redditur melior.

39 Senes magna ex parte minus, quam iuuenes ægrotant: Qui uero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.

Non omnes senes minus ægrotant, quam iuuenes. neque enim omnes maiorem habent in uictu continentiam, qui uero non habent, magis ægrotant, ut qui iuuenibus sint debiliores. Quòd uero plures ex morbis diuturnis ipsos ad mortem comitantur, clarum est. siquidem & uis est imbecillis, ut neque morbos facile coquere possit: & omnes morbi diuturni, frigidi sunt: unde & magis senibus, quam iuuenibus, accidunt. Omnes siquidem congruentibus naturæ suæ morbis facilius corripuntur.

40

Al. l. f. 10. t. 7. c. 1. p. 48. C.

Raucedines & grauedines in ualde senibus coctionem non admittunt.

Si simul iunxerimus ambos aphorismos, utriusque sermo talis erit: Senes iuuenibus magna ex parte minus ægrotant. Quicunque uero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. Raucedines igitur atque grauedines in ualde senibus coctionem non admittunt. Ita ut hic aphorismus sit ueluti exemplum quoddam antecedentis. Neque enim hi soli morbi senes comitantur ad mortem, sed nephritis, id est passio renum, podagra, morbus articularis, coxendicum dolores, & quæ laxiori intestino ac spleni frigida insunt dispositiones: & præterea cerebri anhelitus (quos Græci asthma nominant) tusses, dorfi curuationes, recuruationes, & obliquationes, demum

Alius alij labor consuetus est, huic cursus uel alius aliquis motus cruribus factus, huic uero manus E certa mouere lege, siue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terrā, uel remigare, uel arare, uel simpliciter quoduis aliud agere. Differunt autem omnes isti labores, quia uel plures, uel pauciores partes operantur, & quia uel magis, uel minus laborant: hoc tamē omnibus commune existit, q̄ partes exercitatae fiunt robustiores, atque idcirco labores consuetos facilius ferunt.

Quae ex longo tempore consueti sunt, et si deteriora sunt, insuetis minus molestare solent. quare ad insolita quoque facienda mutatio est.

Non de solis exercitationibus sicuti superior, uerum de omnibus simpliciter consuetis hic aphorismus enūciat, cibis, potibus, balneis, illotionibus, uigilijs, somno, calefactione, frigectione, curis. Horum etenim singula minus nocent, cum fuerint consueti, ijs, quae natura quidem minus noxia sunt, sed nunquam in consuetudinem peruenerunt. Quod igitur ita se res habeat in exercitationibus: ad partium, quae operantur, robur refertur, ut ante diximus: in reliquis uero, quo modo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus naturam aduentitiam efficiunt, maxime quidem in uentriculo, cum hoc uero & in alijs partibus. Nam, etsi quam maxime uincantur, & transmutentur a corpore, ipsum tamē quodam modo pro sui natura disponunt ita, ut processu temporis multa fiat permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia. F Hoc enim ostensum est a nobis in libro de consuetudinibus: ostensum est etiam, quod unumquodque facilius a similibus alteratur. Ob hanc igitur causam, quanto similius fuerit id, quod transmutat, ei, quod transmutatur, citius alterat ipsum. Saneque corpus ab alijs omnibus, quibus adhæret, quodam modo afficitur, ueluti in aere frigido, ac calido, densatum quidem a frigido, laxatum uero a calido: atque ideo consueti facilius perfert, ab insuetis uero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhæsum repēte frigus superuenerit: & in imas eius statim partes subintrat, & maxime offendit. Causa itaque de omnibus consuetis dicta est in libro de consuetudinibus. Quod uero experientia notum est, id iam noscimus: quod solum ab Hippocrate scriptum est, qui causam ascribendam non censuit. Nos uero ad eiusdem inuentionem aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant, quantum ad primam aphorismi partem attinet. Quod uero in fine scribitur, in quo consilium transmutari quodam modo ad non consueti, salubris gratia securitatis dictum est. Est enim omnis uniformis consuetudo, periculosa: cum omnes homines inopinatis rerum fortibus subijciantur. Ne igitur incidentes aliquando repente in nobis insueti magnopere offendamur, satius esse inquit omnia tentare. Fit autem hoc non inhaerentibus nobis semper ijs, quibus assueuimus, sed & non nunquam contraria tentantibus.

Plurimum, atque repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare: siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum, quoniam omne nimium est naturae inimicum: sed, quod paulatim fit, tutum est, tum alias, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.

Causam, ob quam plurimum aut repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculosum sit, ipse ostendit, inquiens omne nimium esse naturae inimicum. Nam in elementorum commoderatione natura consistit: quare non absque ratione nimium omne, ut quod destruat commoderationem, animalis consistentiam dissoluit. Paulatim uero, inquit, implere scilicet, uel euacuare, & quaecunque alia subinde dixit, tutum est, cum alias, tum maxime, cum ab altero, cui assueuimus, transimus ad alterum. Nam in antecedente aphorismo consuluit & ad insueti permutari. In hisce igitur permutationibus, quod plurimum existit atque repente, periculosum est satis: quod uero paulatim fit, tutum.

Omnia secundum rationem facientis, si non succedat secundum rationem: non est transendum ad aliud, stante eo, quod a principio usum est.

Non parua est opus scientiae, non recedere ab ijs, quae recte uisa sunt, si nondum manifesta appareat H utilitas ex his, quae ita facta sunt, sequi. Quemadmodum enim gutta subiectam petram percutiente uix longo tempore sensibilis passio in lapide manifestatur: sic accidit etiam in crudis, & quae difficulter concoqui possunt, dispositionibus: in quibus, qui recta ratione inuenerit id, quod conducit: non discedit ab illo, quod primo faciendum existimauit, etiam si nihil appareat manifestum ex illius usu subsecutum.

Quicumque alios humidus habent, si quidem iuuenes fuerint, melius degunt ijs, qui siccas habet. Ad senectam uero deteriorius degunt: nam senescentibus magna ex parte exsiccantur.

Manifestus est hic aphorismus: & quicquid de eo dicere conuenit, prius est dictum in eo aphorismo, cuius principium, Quibus iuuenibus uentres humidi sunt, ijs senescentibus exsiccantur.

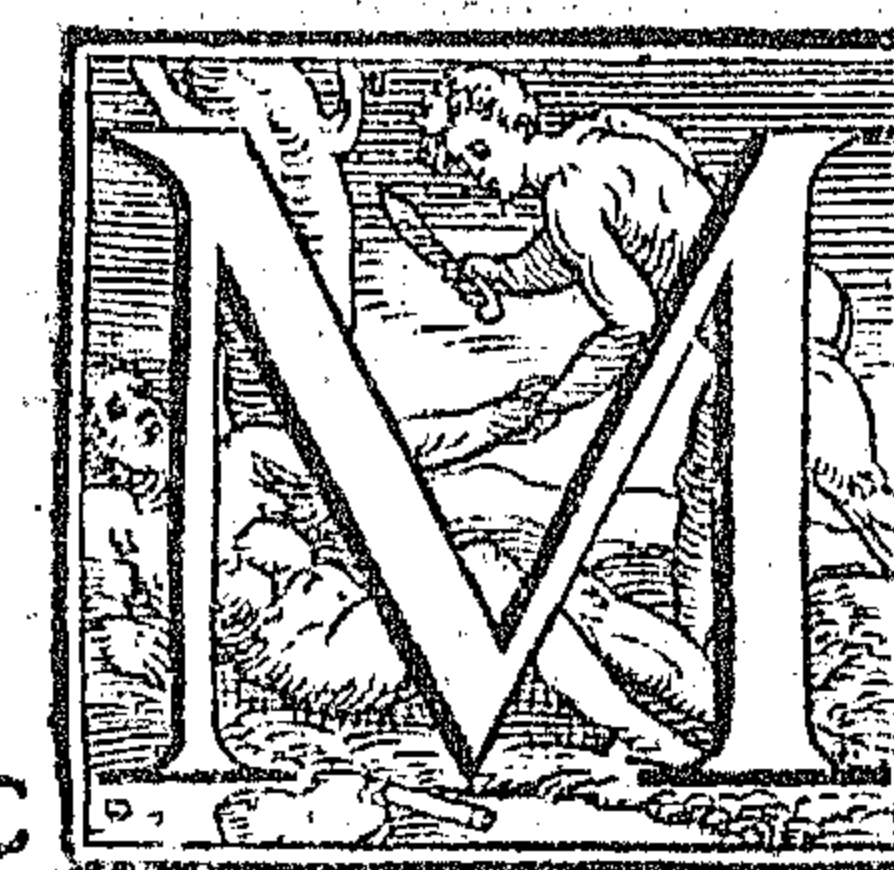
Magnitudo corporis, iuuentae quidem neque indecens, neque illiberalis: senectae uero inutilis, & deterior paruitate.

Magnitudo corporis proprie nominatur, quae longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum uero & quod longitudine sola amplius auctum est corpus, solum magnum nominare: quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando, quod secundum latitudinem ac profunditatem ultra modum corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum

A sum proprio uocabulo nominetur. Si igitur magnitudinem corporis in proprio significato Hippocrates dixit, nihilo deterior est in senectute, quam paruitas. Si uero uel longitudinem corporis, uel crassitudinem intellexit: haec deteriores atque inutiliores senescentibus sunt: uerum neque crassitudo est iuuentae decens, neque liberalis. In sola ergo longitudine, quod sit iuuentae liberalis, senectae uero inutilis, uere diceretur. Ex hac enim senescentes gibbi fiunt, & uix possunt onus perferre: quod Hippocrates inutile dixit.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIUS
TERTIUS.

In hoc tertio in Aphorismos Hippocratis commentario, eorum, quae de temporibus atque aetatibus ab Hippocrate scripta sunt, expositionem faciemus: maxime quidem, quicquid est in ipsis obscurum, declarantes: (hoc enim est proprium expositionis munus.) ueruntamen singulis et, quae recte dicta sunt, demonstratione apponentes, quoniam & hoc fieri in commentarijs consueuit. Miror autem & hoc loco Lyci inconstantiam, scribentis quidem (ut ipse ait) expositiones Quinti praepetoris, nulli autem eorum, quae de temporibus & aetatibus dicta sunt, probationem demonstratiuam apponētis, sed ad experientiam & obseruationem omnia referentis, cum tamen ipse in aliorum aphorismorum expositionibus rationalem disputationem adhibeat, sola experientia non contentus. Quod uero sola experientia non sufficiat ad talem contemplationem aggregandam, id & ipse Hippocrates ostendit, & in processu sermonis erit perspicuum.

*M*UTATIONES temporum potissimum pariunt morbos: & in quibusdam temporibus magnae mutationes, aut frigoris, aut caloris: & alia pro ratione, eodem modo.

Mutationes temporum non nulli existimant dici, quibus tempora se uicissim excipiunt, quasi successiones diceret. Nam hieme ad uer transiente, fit dictorum morborum generatio, de quibus ipse deinceps loquitur. Vere enim furones, atque biles, & morbi comitiales. Vere rursus in aetatem desinente, quod est initio aetatis, febres continuatur (inquit) & tertianae, & ardentes, & quae subinde connumerantur. Et de autumno atque hieme similiter scripsit, ut inquit illi, qui pro eodem accipiunt mutationes & successiones. Sed uerbum, potissimum, quod aphorismo adiectum est, hanc expositionem non admittit. Nam in temporum inuicem commutatione sicut quidam morbi generantur, eodem modo etiam soluuntur. & hoc ipse etiam Hippocrates dixit. Quare nihilo magis successiones temporum pariunt morbos, quam soluunt. Quo modo igitur non sat fuit ipsi dicere, Mutationes temporum pariunt morbos, sed & potissimum, addidit? Melius itaque fuerit ob hanc adiectionem per mutationes temporum intelligere eas, quae sunt secundum illorum temperaturas, alterationes. Haec siquidem sunt, quae potissimum generant morbos, quando multae, alia post aliam, sunt alterationes, quemadmodum in Epidemijs scripsit, & nunc etiam paulo post dicit. At uero unius temporis alteratio sola efficit quidem morbos aliquos, non tamē potissimum. Quando igitur fiunt morbi potissimum ex unius temporis alteratione? Quando contigerit magnam esse alterationem, & ob hanc causam ipse inquit: Et in quibusdam temporibus magnae mutationes, uel caloris, uel frigoris, uel alicuius alterius, ut humiditatis, aut siccitatis, uentorum, aut horum defectus. Haec igitur expositio recta est in ista scriptura. Inuenitur tamen & alia scriptura, quae ita se habet: Mutationes temporum pariunt morbos maximos: potissimum autem & in quibusdam temporibus magnae mutationes. D Quae scriptura nullam habet obscuritatem, ijs praefertim, qui ea audierunt, quae a me statim antea dicta fuerunt. Sunt uero & aliae scripturae huius dictionis, quas intelliges, atque probabis, ab ijs, quae diximus, excitatus.

Naturarum, haec quidem ad aetatem, haec uero ad hiemem, bene, male uel se habent.

Naturae hoc in loco dixit Hippocrates in maxime propria, praecipuaque significatione, quae secundum ipsam maxime substantiam naturae est. Dicebamus autem in praecedentibus ipsam esse temperaturam quatuor elementorum, humidam, siccam, calidam, & frigidam. ostensaque a nobis est in libris de temperaturis: Una quidem temperatura bene temperata atque optima: male autem temperata atque uiciosa, octo numero, quatuor quidem qualitate una excedente, calida, frigida, sicca, & humida: quatuor uero duabus, calida & sicca, calida & humida, frigida & humida, frigida & sicca. Ad aetatem itaque frigida & humida naturae optime afficiuntur: ad hiemem uero calida & sicca: sicuti & male afficiuntur calida & sicca ad aetatem, frigida & humida ad hiemem. Perfectissime igitur haec naturae, ad dicta tempora optime ac pessime afficiuntur: mediocriter autem, quae aliquo modo a temporibus uel iuantur uel offenduntur, sicuti humida & calida, aetate & hieme: quoniam aetate quidem, quatenus humida est, melius afficitur: hieme uero, contra, quatenus calida.

Morbi quoque alij ad alia, bene, uel male se habent, & quadam ætates ad tempora, & loca, & uictus genera.

Inordinatius extulisse hunc aphorismum Hippocrates, mihi uidetur: Nam melius utique ita dixisset: Morbi & ætates, alij ad alia tempora, & loca, & uictus genera bene male se habent. Morbi igitur bene se habent ad tempora, ut ad generationem quidem, similes: ut ad solutionem uero, contrarij. Nos enim de hoc ipso determinauimus in expositione illius aphorismi, cuius initium est, In morbis minus periclitantur. Ætates autem, quemadmodum & naturæ, frigida quidem ad calida, calida uero ad frigida: Senum quidem, ad ætatem: uigentium uero, ad hyemem. Eadem ratione & ad loca non morbi tantum, sed etiam ætates afficiuntur. Nam morbi calidi, in locis calidioribus magis generantur, & minus sunt periculosi: magisque sanæ sunt in frigidis regionibus ætates calidiores, & in alijs ad proportionem. Sic uero & ad uictus genera, alij ad alia bene male se habent morbi, & ætates: Nam calidiores ad frigidiora, frigidiores uero ad calidiora, & sicciore quidem ad humidiora, humidiores uero ad sicciore bene se habent. Et, ut simpliciter dixerim, contrarij quidem ad contraria bene, similes autem ad similia male: præterquam si ætas temperata, & uictui, & regioni, & loco temperato comparatur. hoc enim solo modo similes a similibus bene afficiuntur. Quæ uero plures a temperie recesserunt ætates, ijs secundum temperaturam contraria loca & tempora & uictus genera conferunt magis. Cum uero omnes morbi sint immoderationes quædam, generatio quidem a similibus locis atque temporibus, solutio uero a contrarijs fit.

In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

Cum ratione fit hoc. Neque enim appellationes temporum, causæ morborum sunt, sed temperaturæ. Cum igitur ipsæ conuariant, necesse est & morbos conuariari.

Ausri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Quando huiuscemodi tempestas præualuerit talia infirmi patiuntur. At, si aquilonia fuerit, tussis, fauces, alui duræ, difficultates urinae, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas præualuerit, talia infirmos expectare oportet.

Id quidem, quod fit, declarauit, inquiens: Ausri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Causam autem huius declarauit scribens, Vbi hæc tempestas præualuerit, talia infirmi patiuntur. Semper enim oportet medicum distinguere & separare id, quod a causa extrinseca contingit, ab eo, quod morborum ratione fit: ut præcognitiones faciat diligentiores. Causam uero, ob quam ausri reddant auditum grauiorem, & uisum caliginosum, non est difficile ex eius temperatura cognoscere, quæ calida & humida est natura. Omnia etenim talia sunt apta replere caput. Ob hoc igitur & sensuum instrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autem neruorum humectato necesse est & circa uoluntarios motus pigritiam euenire, & ueluti in seipso dissolutum hominem apparere. Contra uero in aquilonijs (ut ipse inquit inferius) corpora redduntur fiuntque robustiora, uegetiora, ad motus promptiora, & melius audientia. Nunc uero hæc non opposuit ijs, quæ ex austro circa corpus contingunt, quoniam in hoc aphorismo de læsione tantummodo, quæ ex utroque accidit uento, tractare proposuerat: ut hæc cognoscentes, ab illis separemus, quæ ex morborum natura contingunt. In aquilonijs igitur (ut inquit) sunt tussis, propter uidelicet instrumentorum respirationi obseruictium intemperiem, & propter faucium asperitatem, de qua nobis insinuauit adiungens uerbum illud, fauces, ut subintelligeremus, patiuntur. Nam solet interdum hoc modo loqui. Paulopost igitur inquiet: Autumno & multi æstiuorum, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Licet autem & simul duo coniungentes legere, fauces, alui duræ, ut non nulli expositores legendum existimarunt. Nam fauces in aquilonijs constitutionibus apparent duræ, quoniam excantur, ac refrigerantur: & uenter inferior dura excernit, & propter temporis constitutionis temperaturam, quæ uergit ad siccitatem, toto corpore exiccato, & magis ipso ad seipsum trahente eas, quæ fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratione, quoniam, cum longiore tempore maneant, & non excernantur, omnia exiccantur. Urinae etiam accidunt difficultates, uelica flatu aquilonis ob frigiditatem offensa est enim exanguis: & propterea ex causis frigidis plus, quam aliarum partes, ipsa est offensionis parata. Eadem aquilonis frigiditas etiam thoracis dolores efficit, ultra communem ad alias partes læsionem, illam quoque, quæ fit ex respiratione, assumentis, quæ non pari modo pulmonem attingit & cor, ob sui caloris multitudinem. Homines uero horridos fieri in aquilonijs constitutionibus, clarum est, confentaneæ uidelicet aeris ambientis temperaturæ.

Quando æstas fit ueri similis, sudores in febribus multos expectare oportet.

Quemadmodum paulo antea dicebat: Quando die eadē aliquando frigus, aliquando calor accidit, morbos autumnales expectare oportet. Sic nunc rursus: Quando æstas fit ueri similis, hoc est temperaturā habet commoderatam, expectare (inquit) oportet multos sudores in febribus, & hoc non sine ratione. Neque enim sine aeris ambientis calore multi sudores fieri possunt, neque absque hoc, quod aliqua redundans humiditas in corpore contineatur. Horum uero alterum adest in ætate, alterum in hyeme, in autumno autem neutrum, in uere utriusque. Rationabiliter igitur æstas, quæ fit arida satis, assumit atque resoluit humiditatem: similis autem ueri, ob caliditatem quidem attrahit ad cutem: ob humiditatem

A. l. 3. f. 19. t. 2. c. 6. p. 676. F.

6
A. l. 1. f. 1. d. 3. c. 6. p. 61. B.

A uero non potest per modum uaporis resolueri. Tota igitur humiditas in morborum iudicijs, dum affatim excernitur, sudores multos facit.

7 In siccitatibus febres acutæ fiunt: &, si annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit constitutionem, tales magna ex parte morbos oportet expectare.

A. l. 3. f. 1. c. 5. p. 387. c. 1. B.

Non multas ait febres in siccitatibus fieri, sed acutas, quoniam paulopost inquiet: Constitutionum anni, quod in totum dixerim, sicca tempora, pluuiosis sunt salubria magis, & minus mortifera. quibus deinceps adiungens rursus inquiet: Morbi in pluuiosis temporibus magna ex parte fiunt febres longæ: non absque ratione. Nam aeris ambientis humiditas pituitosos acruat humores, & non paucas generat aquosas superfluitates: siccitas uero pauciores quidem humores efficit, sed qualitate biliosiores: & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores ijs, quæ fiunt in temporibus pluuiosis, sed acutiores. Quæ uero deinceps in aphorismo dicuntur, manifesta sunt.

8
A. l. 4. f. 1. t. 4. c. 1. p. 806. D.

In constantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua redduntur: morbi constantes, & boni iudicij fiunt: in inconstantibus autem, inconstantes, & mali iudicij.

B Constantia tempora nominat, quæ ordinatim suam recipiunt temperaturam. Quem uero constantem appellet annum, tibi licet discere ab ipso in libro de aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicente: Si quidem pro ratione facta fuerint signa huiuscemodi in ortibus & occatibus syderum, & in autumno si aquæ descendunt, & hiems mediocritatem seruauerit, neque ualde serena, neque frigore excelsus, & uere aquæ euenierint tempestiua, & ætate: sic par est annum fore saluberrimum. Postquam igitur, qualem uelit esse constantem annum, didicisti: facile est etiam inconstantem intelligere. Omnia enim quæ aliqua ex parte non seruant anni constantis ductum, ea nunc Hippocrates inconstantia uocat: & eos, qui in ipsis accidunt morbi, similiter appellat. Ait autem ipsos difficulter, hoc est male, iudicari. Vel enim cum casibus periculosis iudicia in his morbis eueniunt, uel statim sunt perniciosi, uel omnino faciunt reciduiam.

9 Autumno morbi acutissimi, atque exiliales, maxima ex parte. Ver autem saluberrimum, & minime exitiale.

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 3. p. 59. B. & post. 61. B.

Cum tempora conuenientem seruant totam temperaturam, inter ipsa uer quidem erit saluberrimum. Morbos autem acutissimos, atque morbiferos, aliorum temporum cõparatione autūnus afferet, quā uer quidem bonam temperaturam habet. Autumno uero hoc in primis inest, quod eadem die aliquando calorem aliquando frigus continet. Deinde, quod æstiuo succedat tempore, in quo multis quidem humores affati fuerunt, quibusdam uero & uires debilitatæ. Non solum uero hac ratione autūnus malus est, sed etiā quia primum quidem humores mouebantur, ad cutem, atque diffabant: autumno uero ab aeris ambientis frigiditate, retruduntur, atque ad interiora impelluntur. Hæc itaque sunt oibus hominibus cõmunia: ijs uero qui malo uictu utuntur, hoc amplius accedit, quod æstiuo tempore fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generantur.

10
A. l. 1. f. 3. d. 2. c. 6. p. 62. A.

Autumnus tabidis malus. Damnauit quidem & aliter autūnum in antecedente aphorismo: nunc autem præcipue nocentem tabidis rursus uituperat: Vtrum uero solū illos nominet tabidos, quibus pulmo est exulceratus, an omnes quomodocumque colliquescentes, non possumus cõiectari. Liqueat autem utriusque autūnum esse malum, cum sit siccus simul ac frigidus, & inæqualis.

11
A. l. 1. f. 2. d. 2. c. 7. p. 62. D. A. l. 3. f. 16. t. 1. c. 2. p. 615. F.

De temporibus, si quidem hiems sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutæ fieri, & lippitudines & intestinorū difficultates, præcipue uero mulieribus, & uiris, qui natura sunt humidiores.

De alteratione, quæ in temporibus fit, hic docet, ab hieme quidem sicca & aquilonia initium sumens, Duere autem pluuioso & austrino. Paruæ igitur quamuis sint tales mutationes, præter naturā tamē sunt: quapropter & in ætate sequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines, & intestinorum difficultates. Causam uero, ob quam superabundant in tali constitutione huiuscemodi morbi, ipse explicauit in libro de aquis, locis, & aere. Verba autem eius se habent in hunc modum: Si hiems quidem sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe, necesse est æstatem febribus abundare, lippitudinesque & difficultates intestinorum aduenire. Quando enim æstate suffocatio repente superuenerit, & terra madida pluuijs uernalibus & ab austro fuerit, necesse est æstum duplicari, & a terra madida atque calente, & a sole comburente, nondum constantibus hominum uentribus, neque exiccato cerebro, Neque enim possibile est tali uere existente, non humectari ac putrescere corpus ac carnem: unde febres accidunt acutissimæ tum reliquis omnibus, tum præcipue pituitosis. Difficultates uero intestinorum mulieribus & uiris humidioribus conuenit fieri. Hæc Hippocrates in libro de aquis, locis, & aere dixit. Nos uero latius eius sermonem explanabimus: & primo quidem ob quam causam neque in hieme, neque in uere per talē cõstitutionem dixerit uulgari morbos. Cum tamen in secundo Epidemiorū, in ipso tempore uitiato dicat apud Cranonē factos esse carbones. Verba autem eius hæc sunt: Carbones in Cranone æstiuo pluebat in æstibus aqua ruente per totū. siebāt aut austro magis. Manifesta igitur est ex ijs, quæ dixit, causa quoque, ob quā apud Cranonē facti sint æstate carbones. Neque, n. paulatim mutauit temperaturā naturalē, sed

sed ad talem peruenit constitutionem, in qua facile putrent, quæcunque naturam habent, ut putreant. **E** Habiles enim sunt humiditates, quæ modum excefferint, ad putredinem faciendam. Nam (ut ipse inquiet) morbi in temporibus pluuiosis sunt magna ex parte febres longæ, & alui fluxus, atque putredines: adhuc autem magis, quam humiditates, putredinem calores faciunt. In unum itaque conuenientibus adeo fortibus atque immoderatis dispositionibus, ueluti in Cranone, secundum tempus corpus non expectat, uerum anticipat in priore plurimum offendi. Per hiemem uero siccam & aquiloniã, corpora quidem tali modo afficerentur, quali ipse dixit per hæc uerba: Si uero aquilonia fuerit: tusses, fauces, alui duræ, urinæ difficultates, horrores, dolores laterum, pectorum: non tamen effatu dignius morbus contrahetur. nam & alioqui sicciore constitutione sunt salubriores. Ex toto enim ait siccitates pluuiosis tēporibus esse salubriores, & minus mortiferas. Hiems uero aquilonia ac sicca nocebit quidem rectis stantibus hominibus ad tusses, & alui suppressionem, & difficultatem urinæ, atque dolores locorum ad thoracem attinentium: non tamen febres, uel difficultates intestinorum, aut tale quiddam operabitur. Cur igitur non etiam in uere pluuioso atque australi morbi uulgantur? Quoniam antecessit hiems frigida sufficienter ac sicca. Ipse uero dixerat non simpliciter præfentes constitutiones fore considerandas, sed ex qualibus, ad quales fiant permutationes. Præexiccatum itaque corpus per hiemem siccam atque aquiloniam existentem, nō modo nihil ex uernis pluuijs patietur, sed potius aliqua **F** ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si uero totum uer humidum fuerit, ad cōtrariam ducetur corpus constitutionem, illi, quæ prius inerat, id est sicca, transcendens illam, quæ mediū tenet, mediocritatem. Quare æstas subsequens, paratum excipiet offensionem, cum terra adhuc humecta sit: atque ob hanc causam suffocationem efficiat, utpote Etesijs nondum spirantibus. Nam postea flare incipiunt post Canem etiam. Quare totum tempus medium habebit febres acutas, propter caliditatem & humiditatem humoribus in corpore putrescentibus, necnon lippitudines, & difficultates intestinorum, pro aptitudine partium, quæ offensionem recipere natura aptæ sunt. Aliæ enim, alijs magis, aliæ minus passibiles sunt, secundum corporum temperaturas. Nam lippitudines fere omnes infestant repleto capite, quibusdam exceptis, quibus oculi præualidi sunt: Difficultates uero intestinorum, sicut ipse dixit, eos, qui naturas humiditas habent, & mulieres: hæc liquidè uiris sunt humidiores. Si igitur tota constitutione, tanquã nostra putrefacientē corpora, dānamus: liquet, quod putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipsum siquidem humidum, quod in nostris putret corporibus, quædam ueluti materia est a ui caloris patiens. Humiditas uero ambientis aeris, quatenus exiccati non finit humorum in corpore superabundantiam, eatenus adiuuat uim putrefacientem. Nihil itaque mirum, si in talibus constitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & propterea ait febres pituitosis magis aduenire. **G** hi siquidem necessario sunt humidiores. Manente igitur putredine in corpore, febres fiunt: si uero per uentrem euacuetur, difficultates intestinorum. Et hæc per totam æstatem contingent, nisi fiat circa Canis ortum permutatio, de qua ipse in libro de aquis, locis, & aere transegit post uerba paulo antea scripta, post illa uidelicet: Difficultates autem intestinorum par est fieri mulieribus, & uiris humidioribus. Nam sermonem continuans, scribit in hunc modum: Et siquidem superuenerit circa Canis ortum aqua & hiberna tempestas, & Etesia perflauerint, spes est quietis, & quod autumnus salubris erit: alioqui periculum est, ne pueri moriantur & mulieres, minime uero seniores: & ne, qui euaserint, in quartanam finiant, & ipsa quartana in aquam inter cutē terminet. Verum de ijs, quæ adiecit in libris de aqua, aere, & locis, cum librum illum exponemus, diligentius considerabimus. De ijs uero, quæ in præfenti aphorismo proponuntur, sufficienter est dictum, excepta una dictione, ex necessitate, quam non solum apposuit in aphorismis, sed etiam in libro de aquis, locis, & aere, ostendens per eam quod rei natura persuasus, non aliqua obseruatione ductus ista notauerit. Quoties igitur uerisimile sit ipsum uidisse talem constitutionem, uel quot in locis, nunquid bis, uel ter, uel quater? At neque, si sæpius inquis, adhuc possumus dicere, quod ita semper erit: sicuti neque, si ex medicina aliqua uideris purgatos sex, uel septem homines, dicere certe poteris, quod omnes posthac homines ex necessitate purgabuntur. Quare pro **H** manifesto relinquatur, quod rei naturam Hippocrates sequens, & nō aliquam obseruationem, ita scripta uerit: Necessè est æstate febres acutas, & lippitudines & difficultates intestinorum fieri.

12 Si uero hiems australis & pluuiosa & serena fuerit, uer autem siccam & aquilonium: mulieres quibus partus in uer incidit, ex quacunque occasione abortiunt: quæ uero parient, imbecilles & morbosos infantes pariunt: quare uel statim intereunt: uel tenues & ualetudinarii uiuunt. Ceteris uero mortalibus difficultates intestinorum, & lippitudines sicca fiunt, senioq; autem destillationes, quæ cito interiment.

Contrario modo se habet temperatura duorum temporum, quæ in priore aphorismo dicta sunt, ad temperaturam illorum temporum, quæ in isto dicuntur. Qualis enim erat hiems prius in illo, tale nunc est uer: Quale autem erat in illo uer, talis nunc est hiems. Quod igitur non erat in illis necessarium in uere morbos uulgari uehementes, sufficienter dictū est. Nūc aut, quod hieme humida quidem ac calida existente, uere autē frigido & sicco, necessarium sit in ipso uere homines ægrotare, monstrandum est. Mulieres itaque, quibus partus ad uer est quacunque abortiunt occasione. Corpora siquidem humida ac mollia & laxa ab hieme serena, facta, ad intima sui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt

* 70. Nos, quam dictione aliqui serenam, aliqui tepidam, alii clementem interpretantur, a quibusdam expungitur: quia neque in 1. epid. com. 1. apud Gal. est: neque in 5. 1. repetit. A. l. i. f. 2. d. 1. c. 7. p. 62. A.

Etunt ita, ut, infantes, qui longo tempore calori iam sunt affucti, uehementer a frigore percussi, nō absque causa hi quidem prius in utero, hi uero mox in partu moriantur. Qui uero uiui in lucem eduntur, non ferentes subitam ad contrarium mutationem, uel breui post tempore moriuntur, uel exiles atque insalubres effecti, uix in uita perdurant. Alijs uero, ceu pituitosis, ac mulieribus, difficultates intestinorum ait accidere ex pituita a capite ad uentrem defluente. Hunc enim humorem par est in dicta constitutione plurimum generari, per hiemem quidem capite repleto, circa ueris autem initia subito refrigerato: nam cerebrum sua natura generandis pituitosis superfluitatibus aptum est, cum refrigeratum, alimentum conuincere non potest. Inest autem & hoc pituitæ generationi, ut, quæ a forti fit frigiditate, acida euadat, quæ uero a caliditate repleta caput, salsa: sicuti sane, & quæ a pauca fit frigiditate, uel pauca dulcedinem, uel nullam manifestam qualitatem habeat. Ea igitur, quæ fit in præfenti constitutione pituita: propter eam, quæ fuit in hieme, caliditatem salsa erit: & hac ratione maxime difficultatem intestinorum generabit, quando longiori tempore mordens atque abradens, intestinum offendet. Nam propter lentorem inter exeundum intestinis adhærens & immorans, semperque ipsa propter qualitatem detergens, facit intestinorum difficultatem. Iis autem, qui natura calidi sunt ac biliosi, inquit ipse Hippocrates, lippitudines siccas accidere. sic autem uocat eas, quæ sunt sine fluxu. Par autem est calidis ac siccis naturis in sicca ac frigida constitutione, quæ calidam atque humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius replectum est in calida atque humida constitutione: frigus autem superueniens, ueluti manus quædam extrinseca, comprehendens ac premens cerebrum, ueluti spongiam quandam, exprimit illam, quæ in ipso continetur, humiditatem. Hæc uero delata ab uno loco ad alium, ex ijs, qui faciles sunt ad patiendum, multos generat morbos: atque ita in ijs, qui oculos habent natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil uero ex ipsis fluere extra, propter aeris ambientis frigiditatem densantis superficiem exteriorem. Quod uero Hippocrates ipse omnia, quæ diximus, ad causas referat antedictas, manifestum est ex ijs, quæ scripsit in libro de aqua, locis, & aere, in hæc uerba: Pituitosis itaque par est difficultates intestinorum aduenire, & mulieribus, pituita a cerebro defluente, propter naturæ humiditatem: biliosis autem siccas lippitudines ob carnis caliditatem ac siccitatem. Quod uero scribitur circa finem aphorismi, Senioribus uero destillationes, quæ subito interimant, ipse in libro de aqua, locis, & aere, per hæc uerba scripsit: Valde autem senibus destillationes propter raritatem, & uenarum collimationem, ita ut repente intereant: quosdam uero cōtingit dextra sinistrave parte resolutos fieri. Per hæc uerba uidetur Hippocrates, non quas communi uocabulo destillationes (hoc est *καραπίπυς*) conuenimus nominare, quæ scilicet ex capite feruntur ad pulmonem per asperam arteriam, sed omnes, quæ feruntur fluxiones per uenas a capite ad partes inferiores, quare & cito interimentes, bene uidetur adiectum, quoniam hæc ueloces crisi faciant, cum aliæ diutius perdurent. Quidam uero expositores per destillationes intelligentes illas, quæ a capite ad pulmonem fiunt per fauces & arterias, cum negatione, non, hunc scribit sermonem, hoc modo, Non cito interimentes, Et recte quidem. Neque enim frigidæ fluxiones in ipsis concoquantur, ob ætatem. In quibusdam uero exemplaribus scriptum est, Cito interimentes, quoniam & in libro de aqua, locis, & aere ipse inquit: Ita ut repente intereant.

Si uero æstas sicca fuerit & aquilonia, autumnus uero pluuiosus & australis: dolores capitis ad hiemem fiunt, & tusses, raucedines, atque grauedines, quibusdam autem & tabes.

Eandem temperaturam nunc attribuit æstati & autumnus, quam paulo antea pronunciauerat de uere atque hieme, cum ita dicebat: Si hiems sicca & aquilonia fuerit, uer autem pluuiosum & australe. Verum ibi quidem in hac constitutione æstate dixit febres acutas, lippitudines, & difficultates intestinorum fieri: nunc uero in hieme dolores capitis, tusses, raucedines, atque grauedines. Non adiecit autem uel ibi æstiuam constitutionem, uel hic hibernam: ut qui utrunque tempus suam seruare temperaturam suppōuerit. Nam si & in his alia aduenerit aeris ambientis intemperies, erit & in prædictis morbis propter illam aliqua alia propria intemperies. Verum in illa quidem constitutione, qua dixit hiemem fieri siccam & aquiloniam, uer autē pluuiosum & australe: ipse subiicit causas, ob quas tales morbi æstate fiunt, in libro de aere, locis, & aquis. de præfenti uero cōstitutione nihil dixit in illo. Nam post duas antea scriptas constitutiones, alteram quidem, in qua hiemem aquiloniam & siccam uult fieri, uer autem pluuiosum & australe: alteram uero, in qua contrarium, pluuiosam & australem hiemem, uer autem siccam & aquiloniam: hanc, quæ post ipsas tertia fuerat, de qua præfens est sermo, non etiã adiecit. sed eius loco alteram talem: Si uero æstas pluuiosa fuerit & australis, & autumnus similiter: necessè est hiemem fore insalubrem: Deinde per ordinem quasdam alias, quarum nulla eodē modo, quo ista nunc proposita, se habet. Sed de illis quidem, cum ad earum expositionem peruenerimus, sermonem faciemus. Nunc uero de ea, quæ ab ipso dicitur in aphorismis, agamus, idem nostro sermoni initium facientes, quod etiam paulo ante diximus. Par etenim est seruare ipsam hiemem similem ei, quæ est naturalis, hoc est frigidam atque humidam, quantum hæc duæ qualitates conueniunt temperatæ regionis habitationibus, de quibus & ipse loquitur & nos paulo post nominatim mentionem faciemus. Seruante itaque hieme suum temperamentum, nulla fortior in ipsa ægritudo consistet, sed tantum capitis dolores, tusses, raucedines, atque grauedines, quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur, ut prius diximus, in utroque tempore, æstiuo scilicet atque autumnali, fieri pluuias australes contigerit, forte & in ipsa

Al. i. f. 16. r. 1. p. 61. E.

Al. i. f. 2. r. 1. p. 488. D.

13 Al. i. f. 2. d. 2. p. 62. E. & 45. C.

Al. i. f. 2. d. 2. p. 58. D.

ipsa æstate, sin minus, saltem in ipso autumno uulgantur morbi proprii constitutionis humidæ & australis. Nunc uero, cum æstatem siccam & aquiloniam præcessisse supposuerit, autumnum autem humidum & austrinum: par est non solum quosdam non incipere statim ægrotare, uerum & immodice per æstatem siccitatis habere remedium non mediocre, eam, quæ facta est in autumno, humidam constitutionem. Quia uero totus autumnus talis est subsecutus: necesse erit ijs, qui naturam habent humidiorē, plus, quàm deceat, repleto capite, nuper dictos casus hieme aduenire: quibusdam autē eorum & phthi sin id est tabem, qui scilicet ad hunc affectum apti natura sunt. Sunt autem apti natura & qui angusto sunt pectore, & quibus a capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fiunt. Alijs uero nullus quidem fortior morbus adueniet, sed tussēs atque raucedines, & quicunque alij huiuscemodi casus fiunt, tempore hiberno capite suscipiente austrinis pluuijs antea repleta, atq; ita in quibusdam quidem hoc solum efficiente, quod superfuitas in capite permanens sit ipsi doloris causa. Nullam siquidem ple nitudinem ulla in parte corporis hiems dissoluit. In quibusdam uero coacto amplius & uelut compresso capite expressa materia inutilis, ad loca capiti subiecta descendit: hoc itaque ueluti purgatio quædā capitis est & euacuatio. In quibus uero multa materia grauatam caput antea laborauit, nec potuit hibernum frigus tolerare propter maiorem intemperiem refrigeratum, maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa.

Si uero aquilonius & siccus, ijs, qui naturam habent humidiorē, & mulieribus conferet: reliquis autem erunt lippitudines sicca, & febres acutæ, & grauedines, non nullis uero & atræ biles.

Hic sermo nunc dictus liquet, quod non est integer aphorismus, sed pars secunda unius aphorismi, cuius priorem partem nuper destitimus explanare. Nam manente communi ea, quæ est, æstatis dispositione utriusque sermonibus: prior quidem pluuium & australem ab ipsa supponit autumnum, secundus uero, qui instat, siccum & aquilonium. Quod uero nil differt, siue siccum, siue squallentem, siue inaquosum dixerimus, unicuique est manifestum. Ambobus ergo temporibus squallidis & siccis effectis, humidæ quidem naturæ non modo nihil offenduntur ex tali constitutione, sed potius aliquā sentient utilitatem. Causam uero ipse dixit in libro de aquis, locis, & aere, scribens in hunc modum: Pituitosis uero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atque ad hiemem minime laxi perueniunt, sed exiccati. Reliquis uero, qui non sunt tali natura præditi, lippitudines sicca, febres acutæ, atq; grauedines accidunt, non nullis eorum atræ biles. Causam uero horum generationis, ipse in libro nuper dicto, his uerbis explicat: Biliosus uero hoc est inimicissimum, quia ualde exiccantur, & lippitudines his sicca eueniunt, & febres acutæ & diurnæ, quibusdam uero & atræ biles. Deinde causam subinferens, inquit: Bilis enim pars humidissima atque aquosissima exiccatur atque absimitur: crassissima uero & acutissima linquitur, & sanguis pariter eadem ratione: ex quibus hi morbi ipsis contingunt. Hæc itaque a nobis in propositas constitutiones dicta sufficient. Cur uero de his solis constitutionibus fecerit mentionem Hippocrates, cum & plures aliæ sint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare uia ac rationem, qua quispiam utens, omnes constitutiones complecteretur. Est autem talis. Primum igitur incipere est necessarium, ueluti ab elementis, a simplicibus aeris ambientis intemperaturis, atque ipsas diuidere in ualde paruas, ualde uehementes, ac medias: & tum dicere de qualibet earum, quæ dictæ sunt intemperaturarum in singulis temporibus contingentium, quos scilicet morbos secundum unamquamque naturam generabunt. Post hac duorum temporum intemperaturas inuicem connectere, quemadmodum conatus est nunc Hippocrates facere. His uero transactis omnibus, deinceps trium temporum coniungere omnes intemperaturas, deinde quatuor. Sic enim foret integra atque perfecta meditatio. Hæc igitur & nos forte aliquando, si plus otij nacti fuerimus, seorsum scribemus. Sufficiat autem in præsentia hoc dixisse solum, quod paucos admodum intemperaturarum complexus scripsit Hippocrates, adeo ut hæc potius quoddam exemplum uideantur, quàm pars aliqua effatu digna totius circæ talia disciplina. Dicemus autem plenius de ipsis, cum librum de aquis, locis, & aere, & de Epidemijs primum exponemus. Quod uero paulo antea sum me dicturum pollicitus, nunc adiungens, in ipso finiam orationem. intelligere nos enim oportet omnes, de quibus scripsit Hippocrates, constitutiones, in locis terræ habitabilis temperatis fuisse: exceptis ab hoc sermone Thraciæ locis, quæ a mari distant. Hæc enim in frigiditate atque humiditate modum excefferunt: sicuti & quæ ad Aegyptum ac Libyam attingunt, loca calida sunt ac sicca: exceptis & hic illis, quæ mari adiacent locis. In frigidis enim, quales sunt circa Thraciam ac Pontum regiones, quoniam loca mari adiacentia, humilia sunt: ob hanc causam calidiores habent temperaturas. In calidis uero, quales Aegyptus ac Libya: quoniam æstate a uentis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus sunt calida ijs, quæ ad mediterranea recesserunt. Zona uero exquisitam habens temperiem, ac media orbis terrarum, est, quæ per Gnidium, & Co, & quæcunque loca non multum ab his recesserunt, uel ad aquilonem, uel ad austrum. Oportet autem, ut temperatam zonam nominatam ab ijs, qui talium habent peritiam, perfecte intelligas, excogitare quandam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea, quæ dixi loca. Quidam autem astronomi non zonas, sed parallelas, id est æquidistantes uocant tales in terra habitationum similitudines, quæ ab ortu ad occasum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habetur de ijs præcipue, quæ diximus, locis. Ordo autem temporum, sicuti ipse sapius in libro Epidemiorum ostendit, & sicuti ij, qui hoc studio

Adio excellere, scripserunt, hic est: Ortus Pleiadum, principium est æstatis: post quem Canis ortus operam appellatam inchoat, quam etiam secundam partem æstatis uocant. Post hanc Arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occasus Pleiadum, hiemis principium adducit. Et inde, quod hiemem sequitur æquinoctium, ueris exordium affert.

Ex anni autem constitutionibus (quod in totum dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores & minus mortiferæ.

Quod melius fuisset inter antea scriptos aphorismos, in quibus agit de temporum constitutione, hunc primum scribere aphorismum, quem nunc præ manibus habemus, ex ipsis rebus didicimus: quoniam ad confirmandos priores aphorismos hoc etiam egimus. Et hoc ex necessitate didicimus: quoniam prius est natura atque doctrina, simplex composito. Post illum igitur aphorismum cuius initium est: Austri hebetantes auditum, caliginosi, caput aggrauantes, pigri, dissoluentes. primo loco ponemus illum, cuius principium: Quotidianæ constitutiones, aquiloniæ quidem corpora in unum cogunt. Secundo loco hunc nunc propositum: in quo ex omnibus anni constitutionibus siccitates imbribus anteponit, & hoc cum ratione. Nam in siccitatibus superflua humiditates dissoluntur: per imbres autē intra corpus collectæ putrescunt, nisi quis singulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio, parua est, & solam ferē cutem euacuat: quæ autem sunt per carnem & partes solidiores dispersæ superfuitates, haud sufficienter balneis euacuantur. Neque tamen ea, quæ fit per purgantia pharmaca, superfuitatum euacuatio idonea est. Nam ualde indigentibus, & ex longis interuallis utilis est. Earum uero, quæ quotidie generantur in corpore superfuitatum euacuatio minor est, quàm ut exigat purgantis pharmaci operationem. Si uero quispiam uoluerit bis in mēse, aut semel saltem ea uti, ueritus ne superfuitatum multitudo aggregetur: præter id, quod nocebit, corpora etiam in malam trahet consuetudinem. Alimenti siquidem pars una serosa est & humida, quæ ipsi gratia distributionis admiscetur. Altera ueluti fuliginosa superfuitas, quæ in plurimis cibis, quicunq; sunt peiores, continetur: hæc naturæ operationem subterfugit, cum neque assimilari corpori quod nutritur, neque agglutinari queat. Hæc igitur omnes diebus singulis sunt euacuandæ: uerum magis in siccis constitutionibus euacuantur, quàm in humidis: atque ideo has dixit esse salubriores.

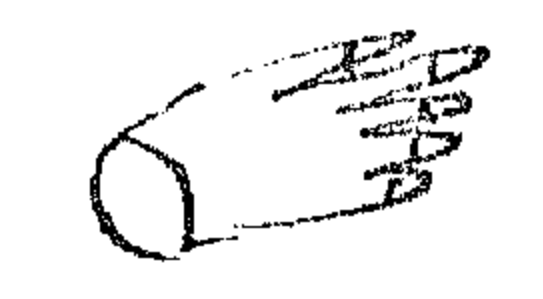
Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte sunt, febres longæ, alui profusio, putredines, morbi comitiales, apoplexia, & angina. In siccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articularum morbi, stillicidia urinae, & difficultates intestinorum.

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non est mirum: siquidem ægroti ad morborum solutionem egent coctione: plures autem humiditates non nisi in longo tempore concoqui possunt. Accedit ad hoc, quod frigidiores & magis pituitosi generantur humores in multitudine pluuiarum: sicuti contra in siccitatibus biliosiores. quare in temporibus pluuiosis febres erunt diuturniores, in siccitatibus autem acutiores. Alui autem profusio in temporibus pluuiosis rationabiliter euenire ex humorum superabundantia per aluum expurgata non est obscurum: sicuti etiam, quod eisdem temporibus putredines fiant, quoniam perspicuum est humida siccis magis esse putredini obnoxia. Sunt utiq; & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortum habentes. Angina autem fit non nunquam superfuitatum multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. Quod autem in pluuiosis temporibus fluxiones, & potissimum ex capite uenientes superabundent, & manifestum est, & dictum a me sæpius. In siccitatibus autem & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articularum passiones, & stillicidia urinae, & difficultates intestinorum, satis (ut mihi uidetur) indistinctum de hisce faciens sermonem. Morbi siquidem tabidi has duas sequuntur constitutiones: unam summe frigidā, ob quam non nulla ex uasis, quæ sunt in respirationis instrumentis, dirumpuntur: alteram, quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatem, quarum occasione caput repletum mittit ad pulmonem fluxiones. siccam uero constitutionem, quæ tamen quo 2d caliditatem & frigiditatem naturaliter se habeat, omnia potius, quàm tabitudines, consequuntur. Quare mihi uidentur nonnulli fuisse coacti de oculis, tabitudines intelligere, ut sit sermo huiuscemodi: In immoderatis autem siccitatibus lippitudines tabidæ fiunt, hoc est ad tabem oculorum terminantes: ex qua fiunt extenuati ac sicci plus, quàm naturæ conueniat, facta simul & ipsa pupilla angustiore, exiccatis uidelicet humoribus, a quibus distenta moderate quidem, modum seruabat naturæ conuenientem: plus uero, quàm oporteat, ad prauam latitudinem extendebatur. Si uero ipsas per seipsas dictas lippitudines intelligamus, uerbum siccas adiungemus. Diximus autem paulo ante, causam, ob quam sicca lippitudines in magnis fiant siccitatibus. Iam uero articularum morbi, qui quidem ex fluxionibus fiunt, nullo modo in immodicis siccitatibus fiunt. Qui uero ab aliqua acrimonia accidunt, si & caliditas immodica accesserit, tunc solum eueniunt. Quas igitur articularum passiones in siccitatibus dixerit fieri, dignum est inquisitione. Si enim immodicæ factæ consumpserint articularum humiditatem: difficilem sane quandam motum ob siccitatem efficient: forte uero & dolorem non nunquam: eā uero passionem, quam arthritin uocant, haudquaquā efficient: nisi quispiam omnē articularum dolorem ita uelit nominare. Atqui ipse in libro secundo Epidemiorum ita inquit: In Aeno famis tempore, qui leguminibus uescebantur, infirma habebant crura: qui eruum comedebant, genuum dolores patiebantur, non arthriticos, sed genua dolentes ipsos appellauit. Quidpiam uero fortasse respondeat non

14
* Al. diurnæ,
sic enim legit
Celsus. lib. 1.
c. 1. & ita ha-
betur in lib.
de aere, aquis
& locis. cap. 6
A. l. 1. f. 2. d. 1.
c. 6. p. 61. B

Al. 1. f. 4. c. 5.
p. 41. D

16
Al. 3. f. 1. c. 5.
p. 10. p. 387. B

non unius articuli dolorem, sed multorum simul arthritin nominari: & idcirco genua dolentes, nondum arthriticos appellari. De morbo igitur, qui arthriti nominatur, hæc dubitare sufficiat: De urinae uero stillicidijs deinceps uideamus. Neque enim ad siccitates & ipsæ simpliciter consequuntur, nisi tribus adhibitis distinctionibus, quarum prima est immodica siccitas, secunda, si caliditas adiungatur, tertia, si frigiditas: de quibus non fecit mentionem Hippocrates: sed, ut dixi, sicui libeat omnium anni constitutionum naturam inuestigare, sic ipsum facere oportet. Erit autem sermo exemplo manifestus huius propositæ considerationis. Nam immodica siccitas in naturis bene temperatis aliam efficit corporis dispositionem, aliam in siccis, uelut & in humidis aliam: sic & in calidis ac frigidis, aliam in utraque faciet dispositionem: secundum etiam coniugationes simplicium intemperaturarum, aliam quidem in calida & sicca: differentem autem ab ipsa, in frigida & sicca: & in reliquis duabus eodem modo. Sicuti uero simplicem paulo antea seruantes aeris ambientis temperaturam, in unaquaque natura propriam dicebamus facere dispositionem: sic compositam supponentes, in unaquaque rursus natura futuras dispositiones considerabimus. Erit autem composita sicca aeris ambientis constitutio, quando frigiditati, uel caliditati adiungetur, quanquam & simplex uidebatur quodam modo & ipsa composita: Nam miscet bene temperatæ constitutioni mediæ inter immoderantiã utraq; eã, quæ est secundum caliditatem, & eã, quæ est secundum frigiditatem. Cum uero concessum sit in doctrinis, simplicis quidem intemperaturæ esse eas, quæ secundum unam qualitatem a modo naturæ recesserunt, non simplices autem eas, quæ secundum plures: non sine ratione, cum aer ambiens, ea, quæ est secundum siccitatem & humiditatem, oppositione, fuerit male temperatus: in altera autem, quæ est secundum caliditatem & frigiditatem, bene temperatus: simplicem dicemus esse intemperaturam. Hac igitur habita in omnibus consideratione, non est obscurum, quam prolixus fiet sermo de reliquis constitutionibus, & nunc propositus de uesica. Nam urinae stillicidia sunt & propter acrimoniam urinae, & propter uis retentiua, quæ est in uesica imbecillitas: quæ rursus imbecillitas ex immodica intemperatura contingit. Cum uero octo sint immoderantiæ, in singulis earum debilis uesica erit: atque idcirco ad eam urinae stillicidia consequentur. Iam uero & urinarum acrimoniam a quibusdam fuit intemperaturis, sed potissimum ab ea, quæ est secundum caliditatem, deinde ab ea, quæ est secundum caliditatem & humiditatem, tertio ab ea, quæ est secundum humiditatem. Fiet itaq; & ob hæc urinae stillicidiũ, depris ijs, quæ sunt propriae uesicæ passiones, ad quas urinae stillicidia casu ratione consequuntur: ueluti cum ob ulcus, aut erysipelas, aut abscessum in ea factum, uel inflammationem, aut tale quid aliud, urinae stillicidium contigerit. Nunc enim non de his sermo existit, sed solum de illis, quæ aeris ambientis ratione protulerunt: sicuti neque de illis, quæ ex malo uictu habent occasionem. Quæ uero in urinae stillicidio sunt dicta, hæc etiam a nobis dici cogites in difficultate intestinorum, de qua neque ipse idem cum Hippocrate sentio. Difficultas enim intestinorum nõ simpliciter ad siccitates consequitur, nisi prius distinctio adhibeatur, primum quidem ut sit exuperans siccitas, deinde ut aer ambiens secundum caliditatem & frigiditatem permutetur, postremo ut naturæ corporum patientes considerentur. Non est autem æquum adeo de Hippocrate dubitare, quod primus talis conditor contemplationis, non totam perfecit, quantum de Diocle primũ, & post ipsum de Mnesitheo, tum multis alijs medicis, qui ueras Hippocratis uias ingressi, multa sibi particulatim elaboranda proposuerunt. Cur enim deceret eos, si quicquam aliud, eam quoque, quæ de temporum constitutionibus est, contemplationem, ut paulo antea suppositis, articulatim distincteque tractare, totamque elaborare, ipsam omnino contempserunt. Nos uero id facere aggrediemur proprio his dicto opere, si prius hæc, quæ præ manibus habemus, absoluerimus.

Quotidianæ autem constitutiones, aquiloniæ quidem corpora densant, & bene firma, & bene mobilia, bene colorata, & melius audientia faciunt, & alios exiccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis prius obsederit, dolorem augent. Austrinæ dissolunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt, oculis atque corporibus difficilem motum præstant, & alios humectant.

Cum frigidus ac siccus uentus sit aquilo, omnes corporis consumit superfluitates. Robur autem H adijcit ipsis instrumentis ex eo, quod astringit, & in unum cogit densando substantiam. Ob hoc igitur (ut inquit) omnia meliora sunt secundum animales & naturales operationes. Nam animales quidem operationes ostendit per ea uerba, Bene mobilia, & melius audientia: Naturales uero cum inquit, Bene colorata. Commune autem utrisque bene firma ac robusta esse. Et clarum est, quod ex uno sensu auditus, ueluti exemplo quodam, etiam de alijs ostendit. Hæc igitur bona adsunt aquiloniis constitutionibus, quibus maxime perfruuntur, qui salubre corpus habent, & ex his ipsis humidiores. Adsunt uero & mala quædam hisce constitutionibus, uerum parua, & non similia malis, quæ auster affert. Cur enim non parua sint, aluum cohiberi, morderi oculos, & præcedentes dolores pectoris exacerbati? Nosces autem ipsorum paruitatem australibus comparans constitutionibus, quas dixit dissoluere corpora. Maximum enim est hoc malum ad omne opus uitale ac animale: Non paruum autem aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De uertiginibus autem quid dicere oportet? quæ proximæ sunt morbis comitialibus, & ijs, quos apoplexias nominant. Ingnos enim est tenebrosa uertigo, quæ fit, cum humor cum crasso spiritu in capite mouetur, & iccirco præcedit epilepsiam & apoplexiam. Sed & difficilem (inquit) præstant oculorum & totius corporis motum, prauum autem sunt & huiusmodi casus. Solum autem inest ipsis hoc mediocre, quod alios reddunt humidiores.

Hoc

A Hoc autem & alia omnia efficiunt, maxime quidem propter humiditatem: sed & insuper etiam propter caliditatem. Id autem, quod in initio sermonis scribitur, melius ordinem commutasset, ut primum quidem foret uerbum, humectant, secundum uero, dissolunt, deinde ea, quæ deinceps sequuntur. Quia enim humectant, ob hoc & singula alia operantur, coadiuuante ad hæc & caliditate. Fiunt siquidem operationes per solidas animalis partes, quæ uere sunt eius partes. Aggrauantur autem hæc, quapropter & deterius operantur, propter humiditatum excessum.

18
Al. 1. f. 2. d. 2.
p. 62. A.

Per tempora anni, uere quidem & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur, ætate, optime degunt, & sani sunt maxime: æstate uero & autumno usque ad partem aliquam, senes: reliquum, & hieme, qui mediam ætatem habent.

Non solum in ætatibus, uerum & in omnibus alijs, quæ secundum temperaturam, uel modice se habent, uel immodice, siquis sermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, uerum inueniet. Naturis siquidem, ætatibus, & regionibus bene temperatis, optimum tempus est, quod optimam habet temperiem: cum eum, quo prædita sunt, habitum non permutari, sed conseruari desiderent, quoniam omne, quod est, a similibus quidem conseruatur, a contrarijs autem transmutatur. Quare puerorum ætas, adhuc autem magis adolescentium (hæc enim est omnium ætatum optima) uere optime degunt: & eadẽ B ratione quæcunque uel regiones, uel naturæ sunt bene temperatæ. Adiunxit autem ueri principium ætatis Hippocrates, in latum extendens uniuersiuusque theorematum utilitatem. Magis autem exquisitus sermo fuisse, si ita scripisset: Adolescentes uere, pueri ætatis principio optime degunt. In senibus uero propter temperaturæ frigiditatem æstas utilissima est: sicuti ijs, qui in ætatis uigore consistunt, hiems maxime confert. Hæc enim contraria est illi, quæ in his fit ex bilis multitudine, intemperaturæ. Sic & naturarum, biliosiores quidem hieme optime degunt: pituitosiores autem, æstate: bene autem temperatæ, uere. Similiter & regiones, quæ quidem sunt bene temperatæ, optimum uer habent: ex alijs uero frigida æstate, hiemem uero calidam. Iam uero pessima tempora unicuique ætati atq; naturæ & regionibus, ex ijs, quæ dicta sunt, postsumus inuenire. Nam pessima sunt optimis maxime contraria. Eadem ratione & media inuenies inter optima & pessima. Illud præterea animaduertere oportet, quod uer quidem optimum dicitur esse adolescentibus, alijs uero omnibus medium: Neque enim optimum est, neque pessimum. Sic & ad naturas & regiones se res habet. Autumnus omnibus utique malus est, ætatibus, naturis, ac regionibus. Ex ipsis tamen per autumnum minus, quam alia, calidæ & humidæ lædunt.

19

Morbi omnes quidem in omnibus temporibus sunt, quidam uero magis in quibusdam ipsorum & fiunt, & excitantur.

C

Si ambientis aeris temperatura sola esset morborum causa: tunc omnes quolibet tempore illos morbos pateremur, qui sunt accommodati naturæ temporis. Nunc uero, cum etiam ob erata, quæ in uictu contingunt, morbi fiunt: omnes quidem in omnibus temporibus fiunt, plures uero in singulis temporibus naturæ temporis accommodati. Non parum autem in his confert & differentia naturarum. Neque enim similiter ab eadem causa calidum corpus, ut frigidum, offendi aptum est, uel humidum, ut siccum: neque temperatum æqualiter istis, neque illis, quæ secundum aliquam qualitatum coniugationem a bono temperamento recedunt, ut antea diximus.

20
Al. 1. f. 2. d. 2.
c. 6. f. & l. 3.
h. t. 4. c. 18.
p. 76. E.

Uere etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluvia sanguinis, & angina, & grauedines, & raucedines, & tusses, & lepræ, & impetigines, & uiriliginis, & pustulae ulceroſe plurimæ, & tubercula, & articularum morbi.

D

Et quo modo antea recte ab eo dictum uideatur, Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, cum multæ in eo fiunt passiones? Videtur siquidem magis quodlibet tempus adæquare morborum, quos generat, uarietate. Furores etenim, & atræ biles, & morbi comitiales, & anginae sunt morbi autumnales: grauedines autem, & raucedines, & tusses, sunt hiemales. De ætate autem ipse deinceps dicet, communionem eius ostendens ad uer: Aestate uero quædam horum, hoc est prius dictorum in uere. Ex superabundanti autem, præter alia tempora, uer profluvia sanguinis, lepras, impetigines, uiriliginis, pustulas ulceroſas plurimas efficit, tuberculaque, & articularum morbos. Sed certe hæc, quæcunque sunt uerni temporis propria, omnia periculo uacant: tantumque absunt, ut aphorismum illum falsum ostendant, in quo dixit: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum: ut potius ipsum uideantur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur uitiosis humoribus a partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & uiriliginis, & impetigines, & pustulae quædam ulceroſæ multæ generantur. Alio uero modo, in tuberculis, & articularum morbis, profundum corporis expurgatur, uitiosis humoribus ad loca extrema transpositis. Quod autem profluvia sanguinis, & multitudinem & uitium humorum euacuando, cohibeant morbos, qui ex ipsis oriuntur, perspicuum existit. Si uero aliquod corpus bonos humores habens, uernum tempus excipiat: hoc seruat saluberrimum, nihil innoans ex propria natura: non sic æstas, uel autumnus, uel hiems. Hæc enim tempora etsi purum corpus, & omni uacans reprehensione suscipiant: illa flauam bilem ultra modum generare solet, hic atram, hiems uero pituitam. Tale quiddam enim uer contingit, quale in exercitationibus euenire uidemus. Etenim hæc quoque sunt saluberrimæ. Uerum, si hominem uel pituita, uel flaua bile, uel atra, uel ipso etiam sanguine plenum, uolueris ad exercitationem perducere

Al. 3. f. 1. c. 5.
c. 1. p. 381. C.

Al. 3. f. 1. c. 5.
c. 8. p. E. 384.

cere: aut ei morbum comitalem, aut apoplexiam efficiens exercitatione: aut, si hæc mala non eueniunt, E periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone uasè, in morbum incidat insanabilem. Multi uero cum febricitare cœpissent: propter exercitationes acutissimis morbis fuere correpti. Quibus uero uicem purgationis humorum, qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam: his & ulcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dicebat Hippocrates, Si impurgatus laboraueris, ulcera erumpent. Et quidem uerno tempore calor aeris ambientis humores diffundens educit ad cutem: atque hoc quoque opus ipsius, exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, ueris opera assimilantur, sed & earum naturæ, cuius opus est & occultam per totum corpus facere transpirationem, per quam excernuntur superfluitates, & corpus in morbis uarijs modis expurgare.

Aestate autem non nulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertiana febres plurimæ, & [quartana.] & uomitus, & alui profluvia, & lippitudines, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & genitalium putredines, & sudamina.

Aestate inquit & non nullos ex uernis morbis fieri, circa initia eius uidelicet. Nam, quæ fini ueris continuantur, sicuti similem habent temperaturam cum uere, ita & in morborum generatione commu- nicant. Inquit enim alios quosdam aestate generari illi proprios, ueluti febres continuas, & ardentes, & tertianas: & (ut simpliciter dixerim) quæcunque ex flaua bile, mala corporibus accidunt. Nam & uomitus bile per summa natante fiunt, & uentris profluvia ad inferiora defluente. Lippitudines quoque aestate plurimæ fiunt utpote repleto capite. Sic & aurium dolores, & alia similia aestate corpus patitur ex capitis repletionem, alias ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem ulcerationes, propter biliosum humorem contingere, perspicuum existit. Genitalium uero putredines, non simpliciter, sed quando aestas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit uentus, aut auster in ea abundauerit. Nam, cum plurimum a modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredines facit, sed cuiuscumque partis alterius. qualis est illa, quæ scribitur in tertio Epidemiorum constitutio, & quæ in secundo circa eius initia. Quæ uero paruæ sunt aeris euerfiones, genitalia tangunt, ut quæ ob humiditatem ac caliditatem ex quacunque occasione sint parata putrescere. Quare cum propriam aestas seruauerit temperaturam, qui multis superfluitatibus infestantur, quando hæc aliquam ob causam ad genitalia defluerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudamina autem e genere pustularum sunt in summa hærentium corporis parte, quæ instar ulcerum cutem exasperant. proueniunt autem, quemadmodum & ipsum ostendit nomen, propter multos sudores, qui uel biliosiores, uel omnino mordaciores existunt. mordent enim hi cutem, & pruriginosam efficiunt, & per modum ulcerum exasperant.

Autumno uero & multi aestiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ inter cutem, et tabes, & stillicidia urinae, [& difficultates intestinorum,] & læuitates intestinorum, & coxendicum dolores, & angina, & anhelationes (quas Græci asthmata uocant) & ilei, & morbi comitiales, & furores, & melancholia.

In autumno (inquit) & aestiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc aestiuo humore in ipso, flaua bile scilicet. Neque enim, sicuti aestas ueri superueniens humores euacuat, ita & autūnus aestiuos, sed contrarium ex toto accidit. nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Cum ratione igitur astatem inquit non nullos ex morbis uernis generare, autumno uero non ex aestiuis aliquos, sed multos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tempore fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortum habent, quæ duplicem habet generationem: alteram quidem ex flaua bile superassata: alteram uero ex sanguine crasso. Fiunt autem & erraticæ febres in autumno propter temperaturæ inæqualitatem: Et lienes magni, ob atræ bilis superfluitatem. Et aqua inter cutem ex liene contingit: Et, si qua dispositio tabida in dubio est, maxime autumno deprehenditur propter frigiditatem, siccitatem, & temporis inæqualitatem, nihilominus autem & propter humorum prauitatem. Fiunt quoque ob eademmet causas eo tempore potissimum urinae stillicidia. Nam uesica in inordinatis ac repentinis ad calidum & frigidum permutationibus, refrigeratur: & quæ ex malis humoribus sunt acritudines, ipsam molestant: tum præsertim, cum facta ad frigiditatem subita commutatio, eos qui antea distabantur, & per sudores euacuabantur humores, ad uescicam conuerterit. Læuitates uero intestinorum sunt ueloces & sine ulla omnino transmutatione ciborum deiectiones, aut propter exulcerationem in superficie uentriculi aut intestinorum, quæ eorum modo fit, quo illæ, quæ in pueris græco uocabulo aphthæ, id est oris ulcera nominantur: uel propter potentiam retinentis imbecillitatem. Quorum primum ex mordacibus, & substantiam tenuem habentibus humoribus fit: secundum uero ex magna uentriculi atque intestinorum prouenit intemperie. Hæc autem ambo maxime autumno fieri contingit. Coxendicum autem dolores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri par est. Anginæ uero ex biliosis humoribus ortum habent, qui ad fauces autumno decumbunt: ab illis, quæ uere sunt, differentes, quoniam illæ sunt quodam modo pituitosiores. Iam uero asthmata, id est anhelationes, tum propter humorum motum ad partes interiores, tum propter frigiditatem fieri consueuerunt. Propter hæc eadem, & qui ilei, id est uoluuli, nominantur. sunt autem cibi superfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt

21
A. l. i. f. 2. d. 1.
c. 6. p. 60. E. &
l. 3. f. 22. t. 2. c.
5. p. 74. C.

23
A. l. i. f. 2. d. 2.
c. 6. p. 61. B. &
97. A.

A. l. i. f. 2. d. 2.
c. 6. p. 62. A.

A. l. i. f. 2. d. 2.
c. 6. p. 61. A.

24
A. l. i. f. 3. d. 1.
c. 3. p. 109. B.
& post p. 110.

22
A. l. i. f. 3. d. 1.
c. 6. p. 61. B. &
l. 3. f. 1. t. 4. c.
15. p. 374. E.

25
A. l. i. f. 3. d. 1.
c. 3. p. 109. B.
& post p. 110.

A sunt ex alicuius intestinorum partis inflammatione. Maxime uero par est, ut in frigido, sicco, inæquali, & malos gignente humores tempore, partes ad uentriculum atque intestina attinentes offendantur. Nam, qui in aestate tenues, & bene mobiles humores sunt generati, autumno excipiens, qui frigidus simul atque inæqualis existit, ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam intestina. Morbi uero comitiales accidunt ijs, qui naturam habent ad hanc passionem procliuem, propter repentinam ad contraria transmutationem. Calor enim media die, frigus uero in prima & ultima parte fit. Nihil autem adeo comitiales accessiones, sicuti talis uarietas, aptum est generare. Furores uero ob tenuium ac biliosorum humorum eueniunt malignitatem: sicuti melancholiæ ex atra bile, de qua paulo ante dictum est.

Hieme uero morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque rauedines, tussis, dolores pectoris & laterum atque lumborum, capitis dolores, uertigines, & apoplexia.

Hiemales morbos post autumnales exponens, non eodem modo, sicuti prius, dixit, hieme scilicet multos etiam autumnales morbos exoriri: quanquam prius in aestiuis, ipsos comparans uernis, ita dixerat: Aestate autem non nulli horum: In autumnalibus autem, Autumno uero & aestiuorum multi. Nunc autem morbos hiemis simpliciter connumerauit, uel ex communi uolens hoc quoque in loco nos aliquid dictorum subaudire, uel simpliciter enuncians nihil autumnale tempus cum hiemali communicare. Atqui primas partes hiemis rationabile est, & ita experientia comprobatur, cum autumno morbos communicare. Inquit enim & ipse: Aestiua quartanæ magna ex parte fiunt breues, autumnales uero longæ, & magis, quæ ad hiemem coniunguntur. nisi quis dixerit ipsum de illis, quæ in extrema autumnali parte generantur, facere mentionem. Verum morbos hiemis proprios hosce uult esse morbos laterales & pulmonis inflammationes, quoniam instrumenta respirationi seruientia, frigiditate laeduntur: cum alia ita bene possimus obterege, ut nihil, aut minimum sentiant ambientis frigiditatem. Respirationem uero nemo potest cohibere, neque aliter datur respirandi facultas. Ob hanc igitur ipsam frigiditatem, tussis hieme maxime fiunt, & laterum dolores: ob eandem etiam caput oblaesum, grauedines, tussis, atque rauedines operatur. Fiunt autem sicuti dolores laterum ob frigiditatem, sic & capitis atque lumborum, & omnium partium neruofarum. Vertigines quoque, cerebri læsiones consequuntur, sicuti & apoplexiæ. Nam & hæc passio fit, cum caput repletum est pituita.

In ætate autem talia contingunt, paruis & nuper natis puerulis uomitus, tussis, uigilia, pauores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

Quæ ad ætates attinent, diligentius explicauit, quam quæ ad anni tempora, facta in minores partes diuisione. In puerulis igitur nouiter natis ait fieri aphthas: Sic autem Græci uocant ulcera, quæ summam oris occupant partem, ob mollitiem maxime facta instrumentorum, quæ neque tactum, neque qualitatem lactis sustinent, quod non paruam in se serosam continet partem. Hæc autem pars uim habet abstergendi. Quare non est mirum, si in corporibus mollibus quædam in superficie facit exulcerationes. Vomitus autem tunc his fieri par est, propter lactis, quod assumunt, multitudinem. Vigiliæ uero haudquaquam ipsis sunt assuetæ, ut qui maiori parte temporis dormiant: nisi forte quia patiuntur aliquid, fieri infantibus uigiliis opinetur: siquidem multus somnus ipse maxime secundum naturam inest. Pauores etiam per somnum infantibus adsunt, ijs præsertim, qui sunt natura edaciores: quando loca ad uentriculum pertinentia sensu quidem uigilant, sed imbecillia existant: cibus uero corrumpitur. Nos siquidem obseruauimus, non in tantillis solum, sed etiam in ætate perfectis, terribiles fieri per somnos imaginationes, quando multi & uitiosi humores grauat & mordent uentriculum, præsertim ipsius os. Hæc enim particula præcipuum habet sensum. Umbilicorum autem inflammationes non multo antea præcisorum, non sine ratione nouiter natis puerulis accidunt, non secus, ac si qua alia pars foret ulcerata. Verum & aurium humiditates passionibus annumerat, quæ uis palati & narium in eodem numero non ponat, quoniam naturæ conuenit per nares atque palatum cerebri superfluitates per deriuationem expurgare: & fit hoc etiam ijs, qui sunt ætate perfecta. A natura autem aliena est expurgatio per aures. Verum & infantibus etiam per aures cerebrum expurgatur: & recte Hippocrates inter proprias huius ætatis passiones, etiam aurium scripsit humiditates. Est siquidem & totum corpus nouiter natis puerulis maxime humidum, adeo ut & ossium natura in ipsis potius cerea, quam lapidea uideatur. Præ ceteris uero partibus cerebrum admodum humidum existit, quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non absque ratione in puerulis, cum superfluitates abundant, per omnia foramina excernuntur.

In progressu uero, cum iam denture incipiunt, gingiuarum pruriginosæ, febres, conuulsiones, alui profluvia: & maxime cum caninos edunt dentes: & ijs præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent.

Pruriginosæ quidem gingiuarum fieri, cum dentes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirum. Prurigo enim (græce *εδαζισμος*) pruritus quidam est cum exigua quadam molestia. Febres uero & conuulsiones atque alui profluvia accidunt pueris, iam dentes edentibus, & non etiam edituris. quemadmodum & ipse ostendit inquiens, Et maxime cum caninos edunt dentes. Liqueat autem, quod perforatis gingiuis a dentibus prodeuntibus, hi casus eueniunt, quemadmodum ubi stimulus infigitur carni, & lane

plus dentes affligunt, quam stimuli. Hi siquidē semel firmati, in membro quiescunt, cui ab initio infixi sunt: dentes uero tantum procedunt, quantum augentur. Febricitant ergo hac ætate pueruli & propter dolores, & uigilias, & inflammationes. Conuulsiones autem eis accidunt tum propter hæc, tum propter crudum alimentum, & quia neruosa partes nondum satis ualida sunt. Ad hæc omnia etiam ex necessitate, uentris profluvia consequuntur, quoniam alimentum non bene coquitur neque distribuitur. Quod autem dicitur, Pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent, ad conuulsiones refertur: cum his maxime pueris dicat conuulsiones fieri, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. Tales enim plenum corpus habent, & abundans superfluitatibus, & ideo [conuulsionibus facile capiuntur: maxime uero] naturas has conuulsiones offendunt.

Cum uero iam magis adoluerint, tonsillæ, & uertebra, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, uerruca, satyria, struma, & alia tubercula, sed præcipue antedicta.

Primum scripsit de recens natis puerulis, dein de illis, qui dentes edunt: nunc uero de ijs, qui mediam habent ætatem inter illos, qui iam dentes ediderunt, & qui sunt pubertati proximi. Nam deinceps sequenti aphorismo illorum commeminit, qui quartum ab ijs ordine locum obtinent. Verum tertiam ætatem, quæ nunc proponitur, quæ usque ad duodecimum & tertiumdecimum annum progreditur, multis capit passionibus. quarum primas tonsillas nominat, quæ sunt locorum ad isthmum artium inflammationes. Hic autē per isthmum oportet intelligere partem illam, quæ os & gulam interioret, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab ijs, qui proprie dicuntur isthmi. Sunt autem angusti quidam terræ processus inter duo maria sitæ. Hæc autem tonsillæ sunt non nunquam solius tunica uentriculo ac gula & faucibus totique ori communes inflammationes: non nunquam uero & subiectorum ipsi musculorum, quando & uertebra, quæ est in occipite, fiunt ad interiora inclinationes, de quibus post tonsillas inquit: Et uertebra, quæ in occipitio, ad interiora luxationes. Nam a musculis inflammationem patientibus uertebra hæc tracta, ad partem inclinat ceruicis anteriorem. Nominauit autem hanc partem Hippocrates, non anteriorem, sed interiorem, ut ad uertebra retro locatam suum sermonem referens. Corporis siquidem ad profunda tractio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partibus, per unum uerbum, intra monstratur. Cur igitur Hippocrates in nouiter natis puerulis, neque de tonsillis, neque de uertebra, quæ est in occipite, luxatione aliquid dixit, cum tamen & isti nihilominus cerebrum humidum, & plenum habeant superfluitatibus, adeo ut subiectis partibus demittat fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur, quam subiecti faucibus musculi una cum neruis fortem subeant inflammationem? Adde, quod hi partes eas habent molles, atque ideo non possunt uehementius intendi, ita ut uertebra intus ad ipsas attrahatur. Iam uero asthma (sic autem Græci uocant crebram respirationem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo uehementi agitatōis motione) in his quidem fit ob exercitium, quod multa indiget animal respiratione: in alijs autem, in quibus non adest exercitium, ob angustiam eorum, quæ sunt in pulmone, uentriculorum. hæc uero angustia fit repleto uiscere ab ijs, quæ desuper ueniunt, fluxionibus. hæc autem fluxiones plures quidem in recens natis puerulis fiunt. Cito autem ipsos interficiunt, quoniam & aliter male se habent. Nam & ex utero ad aerem ambientem transitus, & alimenti mutatio, & inflammatio, ab initio quidem locorum ad umbilicum attinentium, postea uero ob dentium generationem, eos omnes imbecilles reddit, & uix ea, quæ dixi, tolerant mala: tantum abest, ut hæc, etiam fluxionem possint sustinere, ubi ad pulmonem decumbit. Lapis uero maxime propria passio est talium puerorum, ut qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruent: ex quibus pars crassior una cum urinis ad uescicam perueniens, fit lapidum generationis materia. Accedit altera causa, uehementia caliditatis. Aceruant siquidem & senes humorem crudum non paucum, non propter edacitatem ut pueri, sed propter potentia concoquentis imbecillitatem: non tamen calorem fortem habent, qui ex materia crassa uaporem resoluens lapidem generet. Lumbrici uero atque ascarides uidentur alijs animalibus proportionaliter gigni, quæ non ex femine, sed ex putredine habent generationem. Sola enim putredo hæc non est ad generandum sufficiens, sed & calore plurimo indiget. Cibus itaque plerumque corrumpitur in uentriculo, & præcipue in inferiore puerulis. uerum caliditas in ualde tenellis nondum materiam superat, in adultioribus autem & materia idonea est ad animalium talium generationem, & præterea caliditas adest. Ascarides igitur sunt tenues quidam lumbrici, qui in parte præcipue inferiore crassi intestini gignuntur. & plurimi manifeste gigni conspiciunt in iumentis male cibum coquentibus: quorum malam coctionem foetor indicat excrementorum. Aliud uero genus lubricorum est rotundorum, qui in superioribus magis intestinis generantur, adeo quod ad ipsum quandoque uentriculum ascendunt. Multo uero plures hi, quam ascarides, gignuntur in pueris. Rarior autem est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mentionem, quoniam neque eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidunt, sed de illis tantum quæ singulis ætatibus ut plurimum accidunt. Ob hanc igitur causam ipse enumeratis iam dictis, deinceps uerrucarum genus, & strumas adiecit, qui sunt morbi, germina uitiosæ multitudinis ad exteriora & cutem repentis. Omne autem ipsorum genus tubercula (græce phymata) nominat, ita deinceps scribens: Acrochordones, strumæ, & alia tubercula. Quædam autem ex his præcipuo uocabulo

A. l. 3. f. 2. c. 1.
p. 398. B.

26
A. l. 1. f. 3. d. 1.
c. 3. p. 104. B.
post. p. 111. &
l. 3. f. 18. c. 1. c.
16. p. 667. C.

28
A. l. 3. f. 4. c. 1.
c. 1. p. 434. D.

Abulo tubercula nominantur, quædam sponte nascentes & celerrime factæ inflammationes, quæ celerrime in altum atrolluntur acumen, & celerrime etiam suppurantur. & plurima est horum in inguinibus & alis generatio, quoniam & in his partibus plures sunt glandulæ, quæ aptæ natura sunt ad has superfluitates prompte excipiendas. Harum glandularum passio struma quoque est, non ex calida materia, neque ad suppurationem properante, sed potius quodam modo pituitosiore & frigidiore consistens.

37 *Grandioribus autem, & iam accidentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diurnæ magis, & ex naribus profluvia sanguinis.*

Incipiunt quidem pueri pubescere post annum quartumdecimum. Qui uero prope hanc ætatem accedunt, sunt qui duodecimum, aut tertiumdecimum, aut quartumdecimum etiam agunt annum. Neque enim est unus omnium certissimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem temperaturæ. Calidi enim citius, frigidi uero tardius pubescunt. Laborant autem pueri hi multis quidem morbis antea dictis, propter similitudinem temperaturæ, & præterea febribus diuturnioribus, quàm priores: non tamen aliquid dixit de ijs, quæ illa ætate febres abundant: uerum ex eo, quod nunc dicitur, clarum est, quod ostendit ipsas acutas esse. Alterantur enim puerorum dispositiones citissime propter corporis humiditatem, & naturalis potentia imbecillitatem. Sanguinis uero profluvia ex naribus fiunt in tali ætate constitutis, quoniam hic humor in ea incipit abundare, non quia nunc plus de eo generetur, quàm prius, sed quia nunc minus absumitur ex ipso, propterea quod & augmentum minus est hac ætate, quàm priore, ut ad corporis proportionem.

28 *Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, non nullæ quidem in quadraginta diebus, non nullæ in septem mensibus, non nullæ uero in annis septem, quædam uero iam ad pubertatem accedentibus. Quæ uero permanserint, nec in pubertate finierint puerulis, aut feminis, cum menstrua erumpunt, consensescere consueuerunt.*

Si uerbum, diutina, sermoni adiectum esset, melius foret: unde & non nulli nomen passionis de diutinis tantum ipsum arbitrantur intelligere. Verum his aduersantur, quæ in alijs dixit aphorismis, ut cum ait, In acutis passionibus raro, & in principijs uti medicationibus. & Tenues uictus & in longis semper passionibus, & in acutis. Manifestum itaque ex his est, quod non in diutinis tantum, sed etiam in acutis dicere consueuit Hippocrates nomen passionis. Videtur itaque hoc in loco, aut de diutinis passionibus intelligere, aut mancum sermonem protulisse. Nos uero ipsum suppletes, dicemus ita: Plurimæ autem diutinae passiones puerulis iudicantur, non nullæ in quadraginta diebus, non nullæ in septem mensibus, quædam in septem annis. Ex diebus autem, quadragesimus, primus eorum est ex quibus morbi diutini iudicantur, ultimus autem inter illos, qui acutos ex intercidentibus iudicant, sicuti etiam supra notauimus. Quicumque uero hunc transcendunt numerum, ad septimanæ rationem habent iudicium, non septem diebus connumeratis, sed primum quidem mensibus, deinde annis. quod autem, qui hoc tempus transcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, est sane manifestum. Nam secunda septimana in hoc completur tempore: & alias in pubertate magnæ sunt corporis commutationes, ac in feminis maxime propter menstruorum eruptionem. Quare, si qui morbi neque hac ætate finiuntur, usque ad longum tempus perdurare consueuerunt.

39 *Iuuenibus autem sanguinis sputiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, sed præcipue antedicti.*

Cum primas ætates ad pubertatem usque minutissime diuiserit, nescio, quo modo adolescentum ætatem prætermiserit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos, qui consistentis ætatis uigorem habent. Verum ex alijs, quas tetigit, licet & de ista conijcere: quæ in multis quidem communicat illis, quæ ex utraque parte ipsam circumstant, sed hoc habet peculiare in maribus, sanguinis ex naribus proflutionem, de qua commemorat in illis, qui sunt prope pubertatem. Nam hic casus incipit in illa ætate apparere, sed maxime uiget in adolescentibus, deinde subsistit in uiris. Verum hanc ætatem transgressus Hippocrates, ad illam, quæ est iuuenum, peruenit: & primum sanguinis sputum scripsit, ac tabem, deinde febres acutas, & post has morbum comitalem. deinde post hæc ait, Et alij morbi, sed præcipue antedicti, recte quidem hoc adiciens. Nam rem ita se habere indicat uisus. At uero non sat plene de febribus acutis dixit. Neque enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri uidentur, sed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes. Hæc enim præ ceteris febribus sunt biliosissima, & multis iuuenibus accidunt, quoniam & flaua bilis hac ipsa superabundat ætate, a qua morbi tales in summo uigore consistentibus accidunt. Tabem autem, & sanguinis sputum, non secundum ætatis naturam patiuntur, sed secundum aliquid eorum, quæ ei accidunt. quare & antea dicebat, quod senes plurimum, minus ægrotant iuuenibus. ubi & nos diximus, quod ob incontinentiam iuuenibus, non ob ætatis imbecillitatem, ægrotudines plurimæ accidunt. ob hoc igitur & iuuenibus sputiones sanguinis accidunt, quia aut percutiuntur, aut cõtunduntur, aut saliant, aut clamant uehementius, aut refrigerantur, & humi cubant, aut replentur, aut propter aliquam huiuscemodi causam. Ad sputum uero sanguinis, tabes consequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotant, non primum, neque ætatis ratione. Morbi autem comitales, quauis malo uictu urantur, tamē ipsi non accidunt multi ut mihi mirari subeat, quo modo & hos Hippocrates scripserit: cum in alijs, non modo, quod abundant

in pueris, dixerit, sed quod etiam ex hac causa passio puerilis nominatur, & per etatis mutatione sanatur. Fiunt igitur & in quibusdam iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erant, propter uictus errorem, quem in ijs, quæ assumuntur, admittunt, & in alijs, quæ ab ipsis aguntur, operibus, & quia humi cubant, & soli se exponunt & imbribus, atque alijs similibus. Verum hi morbi non multi sunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita scribere aphorismum: Iuuenibus autem & omnes alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, sed præcipue ardentes, & tertianæ febres.

Vltra hanc ætatem anhelationes, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profuua, cholera, difficultates intestinorum, læuitates intestinorum, hæmorrhoides. 30

Iuuenum ætas quinta septimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipse in Prognosticis dicebat: Magis autem expectare oportet sanguinis quidem profuuium in ijs, qui nondum trigintaquinque annos attingere, Nam, quæ iuuenibus ætas continuatur, ad duas sequentes septimanas extenditur: in qua ætate omnia uitæ munia æque, atque illi, qui in uiginti ætate consistunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores sufficiunt. Nam ex adustione, & algoribus, & humi cubatu, uigilijs, atque repletione, plus, quam illi, offenduntur. Saneque horum temperatura plus atræ bilis habet: atque ideo in ea multi melancholia afficiuntur: ueluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum existens, pallidam excipit bilem tempore æstiuo exastatam: sic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime ætati similatur, subsequitur. mirandumque est, cur in ea non scripserit melancholiam. Ego tamen in quibusdam exemplaribus hanc quoque scriptam inueni, siue aliquis sit ausus apponere id, quod defecerat, tanquam ab Hippocrate prætermisum, siue ab alijs, qui exemplaria mendosa crediderunt. Moriuntur autem & ex tabe hac ætate multi & ex iuuenibus, quicunque ex sanguinis sputo in tabem incidunt. Non tamen hac ætate multi sanguinem spuunt, quoniam neque in talibus sanguinis est multitudo. anhelationibus uero, & pulmonis inflammationibus, ac laterum doloribus magis capiunt, quam iuuenes: ut qui & uictu simili, & laboribus etiam utantur, sed multo imbecillius, quam illi, corpus habeant. Et omnino eos, quos prætermisit in ætatibus uigore consistentium morbos nominare, eos nunc omnes enumerat. Nam & phrenitides, & ardores, & cholera, & difficultates intestinorum nihilominus iuuenibus quam declinantibus, accidunt, occasionem sui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora autem in declinantibus uentris profuua contingunt, propter alimenti distributionis defectum. Nam omnium fere ætatum, ea, quæ iam declinat, paucissimis indiget ad corporis resumptionem: siquidem & id, quod ex ipsis resoluitur, paucissimum est. Neque enim corpus similiter calidum est, ut prius: neque amplius in augmentum quicquam assumitur: sed neque quod uirtus contentiua multum imbecillis sit, ut in senibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igitur uentris profuua, uel coctione, uel alimenti distributione frustratis accidunt, aut propter bilis acritudinem abradentis intestinum, hæcque omnia in declinantibus sunt: non sine ratione in eis alui profuua diu perseverant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoso in cerebro acruato. Prioribus autem ætatibus humor hic deficit magis, quam superabundet. In senili autem ætate plurimus quidem est, uerum propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In ijs autem, qui ab ætatis uigore declinant: & hic humor superabundat, & nondum corpus frigidum est. Læuitates uero intestinorum offensæ sunt, hæc quidem a frigida fieri pituita, hæc uero a sola in temperatura, quæ nimis alui contentiuam reddit imbecilem, hæc autem ab ulcerosa dispositione: atque hæc omnia in declinantibus superabundant. Sanguinis uero per ora uenarum (quod Græci hæmorrhoidas uocant) profuuium, uere huius ætatis est passio, sicuti melancholia. Fit enim ex atræ bile, quæ ad uenas, quæ in sede sunt, repente tota decumbit. A me quidem omnium enumeratarum passionum causa fuit explicata: scientia autem horum cum probatione illis adueniet, qui legerint demonstrationes, quas super his in nostris scripsimus tractationibus: quæ quot sint, ac quales, & quam doceant contemplationem, legenti librum de ordine nostrarum commentationum, licebit discere. Ex his enim promoueus, quo modo earum singulæ sint perlegendæ, cognoscet.

Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, urinae stillicidia, urinae difficultates, articularum dolores, renum passiones, uertigines, apoplexia, mali habitus, pruritus totius corporis, uigiliae, alui, oculorum & narium humiditates, uisus obtusus, glaucedines, auditus graues.

Senes a senioribus non nulli Hippocratis sectatores distinguunt: nomen seniorum ultimæ ætati tribuentes, & hoc perpetuum esse existimantes: senes autem in priori ætate statuentes, quæ media est inter iuuenes ac seniores. Sed nunc manifeste monstrauit se senes eos, qui extremam agunt ætatem, nominare. in ipsis ergo sermonem terminauit, ut qui iam omnes ætates percurrisset. Hi uero sapissime a destillationibus, quæ sunt cum tussi, capiuntur: quoniam partes ad caput artinentes, in ipsis facillime refrigerantur, & quia multæ in ipsis sunt pituitosæ superfuitates, cum iam admodum frigidam cerebri habeant temperaturam. Asthmata uero, hoc est crebri anhelitus, ex ijs destillationibus ortum habent: cum alioqui & spirandi instrumenta non raro habeant proprium sui algoris principium, quando in ipsis multæ ac crassæ superfuitates generentur. Ad hæc, cum uires sint imbecillæ, renes sæpius obstruuntur, & lapides generantur, quando tenax uel crassa superfuitas ibi firmata topopham consistentiam

31
A.1.3.f.1.t.4.
c.4.p.370.F.
& 667.B
A.1.3.f.1.t.5.
c.12.p.390.F.
* περιουτας
* περιουτας

Astentiam assumpsit. Articularum autem dolores aliquando fiunt fluentibus ad hæc loca superfuitatibus, aliquando propter instrumentorum, quæ natura ad eorum motionem fabricauit frigiditatem. Vertigines autem ipsis accidunt, propter spiritum uaporosum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu: sæpe etiam in uentriculo uiriosis superfuitatibus acruatis, ad cerebrum fertur exhalatio uaporosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus est enim morbus adeo senili ætati familiaris, quoniam in ea cerebrum pituitosis repletur superfuitatibus. Siquod uero ulcus aduenit senibus, difficulter sanatur propter defectum sanguinis: Vehementius insuper se scalpunt, quod pruritus appellat: quoniam illæ, quæ pruritus operantur superfuitates, difficilem habent per cutem euacuationem. Rationabile siquidem existit & cutem in ipsis ex frigiditate densiorem esse, & superfuitates plures simul ac crassiores existere. Pluresque ipsorum (neque enim omnes) continue uigilant: quod eis accidit, quia senectus plena curarum est, sed magis, quia corpus habent exiccatum: unde tunc magis uigilat, quando integra sanitate fruuntur. Dicitur autem a nobis est & in commentarijs de temperaturis ipsas quidem corporis partes in senectute fieri sicciore, sed multitudinem superfuitatum pituitosarum acruari: ob quam causam a multis putatur senectus frigida & humida. In quo autem tempore hæc plures in cerebro aggregantur, fiunt senes potius somnolenti: In quo uero bene excernuntur, peruigilant.

BContingit autem & pauciores superfuitates generari, & citius excerni eo tempore, quo salubriter degunt: unde & maxime propria passio senilis ætatis uidetur esse uigilia. Humiditates autem in ipsis & oculorum & narium liquet fieri, propter cerebri superfuitates, quibus eisdem ad aluum defluentibus, & ipsa sæpius humectatur. Hebetes autem uisus, & graues auditus, propter potentiam sensibilis accidunt imbecillitatem: glaucedines uero propter immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIUS
QUARTUS.

Uero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, & usque ad septimum, sed hæminus. Iuniora autem & seniora uereri oportet.

A.1.3.f.1.t.1.
c.10.p.717.B

in suo motu
quasi ad euacuationem in
uter, atque fo
liciter.

A.1.1.f.4.c.3.
p.136.E

Vero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, & usque ad septimum, sed hæminus. Iuniora autem & seniora uereri oportet. Foetus habent eandem coalitus rationem cum utero, quam cum arboribus fructus. Hi siquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facile decidunt, quando uehementior uentus ipsos concusserit: posthac autem, difficilem habent a plantis dissolutionem: sicuti rursus, cum perfecti sunt, sponte sua sine ui extrinseca decidunt. Eodem modo & conceptus, in primo quidem tempore a feminis iniectione, siquando saltare cõrigitur mulierem, aut in lubrico cadere, siue quouis alio modo, uel animo, uel corpore moueri uehementius, facile dirumpunt. Sic etiam, & cum iam perfecti sunt. Tempore uero intermedio firmiorem habent coalitum: quare mulier utero gerens potest fortiores motus sustinere sine foetus offensione. Quæ oia Hippocrates noscens, recte inquit, Uero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, usque ad septimum: quod est medio tempore foetationis, cum foetus utero firmiter alligatur. Nõ tamen omnes, quæ hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari: sed si materia turget, inquit, hoc est, cogat accelerare. Tractum enim uocabulum est ab animalibus ad coitum concitatis. Cum igitur superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos uero, qui aliqua in parte sunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum est: Quicunque inflammationes in morborum principio medicamento conatur soluere: nihil de eo auferunt, quod intentum est atque inflammatum: (neque enim passio, ut quæ cruda sit, cedit) quæ uero sana sunt, & morbo resistunt, colliquant. Quod autem Hippocrates uerbo, medicari, pro purgare medicamento, consueuerit uti, omnes consentunt, quicunque uel paruam habent de eius dictione notitiam. Nã, ut quispiã alia omittat ipsius uolumina, & de solis post hac scriptis aphorismis meminere: nihil aliud per uocem, medicari, in eis posse significari intelliget, ueluti paulopost fiet manifestum.

In medicat ionibus talia educere e corpore, qualia & sponte prodentia, iuuant: quæ uero contrario modo prodent, cohibere oportet.

Sponte euacuari e corpore dicimus, quæcunque sine aliqua medici opera excernuntur, non nunquam ea, quæ nostrum regit corpus, potentia ipsum expurgante, nonnunquam ex iritamento aliquo, aut quia a uasis non continentur. Cum itaque natura superfluum euacuat, iuuatur animal. cum uero alioqui excernitur, casus ratione: neque inde utilitas ulla prouenit, & talis euacuatio prauæ dispositionis est signum. Recte igitur Hippocrates consuluuit imitari naturam. Est autem imitatio, in unoquoque morbo tentare tales humores euacuare, quales nouimus in spontinis prodesset euacuationibus.

Pituita itaque dictum est ab ipso de omni euacuatione generalius. Sic & ualorum inanitio, siquidem ta-
lis fiat, qualem fieri oportet: confert, & leuiter ferunt. Nunc uero de sola purgatione eundem fecit ser-
monem, quoniam de hac docere proposuerat in praesentis libri loco. Melius igitur fortasse fuerit de om-
nibus euacuationibus, quas medici moluntur circa aegrotantium corpora, nos quoque sermonem re-
petere. Fiunt enim haec aliquando per medicamenta totum corpus expurgantia, per uomitus & deiectione-
nes, aliquando medicina partis alicuius est euacuatua, ueluti quaecumque per palatum & nares a capi-
te abducunt superfluitates. E genere autem superfluitates abducentium sunt, & quae per urinas abducunt totius sanguinis serosam
superfluitatem. Clysterem quoque ex hoc genere feceris, & quodcumque aliud totum corpus aequali-
ter non euacuat, quemadmodum & uenae sectio creditur euacuare, & omnino sanguinis extractio quae-
cumque, & quouis modo facta. Ex talibus autem est euacuationibus & quae per uterum fit, & quae
per ora uenarum sedis, & quae per exercitia, & frictions, & omnem motum, atque calorem, & bal-
neas calidas, praesertim nitrosas, sulfureas, & bituminosas, & ex accidenti, inedia. Haec siquidem omnia
uidentur quidem totum corpus aequaliter euacuare. Siquis tamen exactius perquirat, inueniet non
aequaliter euacuare. Verum in his, cum sit paruus excessus alterius ad alterum secundum eorum, quae
euacuantur, qualitatem & quantitatem, ideo aequalis euacuatio uidetur. Quae uero pharmaca purgato-
ria nominantur, speciem faciunt euacuationis manifeste differentem: de quibus, ut dixi, nunc ipsi doce-
re propositum: non tamen quicquam plus docet, quam quod de omnibus euacuationibus ipse iam dixit.
Vna etenim est omnium intentio ac scopus humor superabundans: cuius notitia est perquirenda
ex eo, qui toto corpore praeter naturam color repraesentatur, & insuper ex casibus, & morbis, & tem-
pore, & regione, & aetate, & constitutione, & natura aegrotantis, & uita instituta, & uictu: Veluti (si ita
contigerit) colore pallidiori in toto corpore apparente, quemadmodum in illis, qui regio morbo labo-
rant, non euacuata per sedem bile, aut pustulis aliquibus biliosis per totum corpus dispersis: particula-
tim autem, si morsus in uentriculo aliquis atque fastidium sentiatur, & adsit cibi appetentiae defectus,
ac sitis, ore ad amaritudinem alterato, aut quia in aliqua parte corporis sit erysipelas, aut quia tertiana
febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa, quae ex amara fit bile. Nam in his omnibus flaua bilis
abundat, atque idcirco conabimur ipsam educere illis medicamentis, quae cholagoga, id est bilis edu-
citiua, ab effectu nominantur. Atque hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Si, qualia oportet purgari, pur-
gentur: confert, & leuiter ferunt. Quod enim dicitur, qualia oportet, abundantiam significat humorum
uidelicet sua qualitate infestantium aegrotantem. Ob hanc igitur causam ait tales conferre euacuatio-
nes. Sed, quoniam omnes artificiosae coniecturae in actionibus aliquando aberrant (similitudines etenim, G
ut ipse inquit, non solum uulgares, sed etiam medicos eruditos aliquando decipiunt) alterum nobis
dedit indicium bonarum euacuationum, tolerantiae facilitatem: ut & in hoc fiduciam habeamus, cum
recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi, ueluti in exemplo, hoc idem mihi & in
atra intellige. Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem tendit, & pustulae nigrae fiunt ex atra bi-
lis colore: & quicunque morbi ex eius fiunt exuperantia, multitudinem humoris indicant manifeste:
quemadmodum elephas, cancer, & quartanus circuitus ex melancholico humore generantur: & lien
magnus, & uarices nigricantes sunt eiusdem humoris alumnarum passionum, quemadmodum & quae melan-
cholia nominatur, & omne mentis delirium, cui ira, temeritas, atque immanitas iungitur. Hippocrates
uero etiam ex menstruis, superabundantem in foeminis humorem coniecturabatur: & scripta sunt ab
eo indicia, in primo libro de morbis muliebribus. Ex his igitur, quae atra bilis abundet, dignoscere oportet:
& has habentem intentiones, ad eius accedere euacuationem. Secunda autem in ipsa euacuatione in-
tentio habenda est, tolerantiae facilitas: Quaecumque uero in atra bile & flaua sunt dicta, haec mihi & in
pituita intellige, tumores oedematosos hoc est inflatos, pustulas, totius corporis colorem pro humoris
specie, febres quotidianas, mentis pigritiem atque torporem, somnos profundos, capitis grauitates,
& quosdam acidos ructus, quando in uentriculo pituita abundat. Haec enim omnia suadent medi-
camentum dare pituitam purgans. Facta uero iam purgatione, tolerantiae facilitas attestabitur & di-
gnotioni, & ei, quam ausus es facere propter ipsam, euacuationi. Ad dignotionem uero, & spem euacuationis,
habes etiam conferentem aliquid non solum aetatem, uel naturam aegrotantis, sed etiam
anni tempus, & praesentem constitutionem, praeterea & regionem, & uictum antecedentem, una
cum alijs uita institutis. Etenim didicisti, ut haec omnia, non nulla pituitam, non nulla flauam bi-
lem, non nulla atram exaugeant. Haec quidem omnia, ut dictum est, sunt intentiones exhibendi
medicamentum, uim habens humorem infestantem expurgandi. In ipsa uero euacuatione altera
erit intentio, uel nobis ferens recti iudicij testimonium, uel erroris. Recti quidem iudicij, toleran-
tiae facilitas: erroris autem, difficultas. Nam infestantium humorum euacuationem facile toleran-
tiae aegrotantes. Siquid uero aliud, & non quod infestat, euacuatur: necessarium est omnino ma-
le ipsos tolerare. Quod igitur, ut dixi, in principio libri per unum ostendit aphorismum, ita scribes:
Sic & ualorum inanitio siquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunt. Id in hoc lo-
co nunc in duas secans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc sermonem, quae sint con-
ferentes euacuationes, docet, per alteram autem, qui sequitur, admonet, ut tales euacuationes firmum
iudicium subsequatur, facilitas tolerantiae, Exempla uero ipse apposuit earum, quae sponte fiunt, euacuationum

A. I. f. 4. c. 3.
p. 136. D

Acuationum ad bonum, multa quidem in libris Epidemiorum, pauca uero in hoc ipso libro Aphorismo-
rum, qualia huiuscemodi sunt: Quem aqua inter cutem habet: per uenas in uentrem aqua fluente, so-
lutio. Si lippitudo adsit: ab alui profluuii capi, bonum. Quibus biliosae deiectiones, surditate superue-
niente cessant: &, quibus surditas, biliosis factis cessat.

3 Si, qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt: contraria uero.

Prius hic aphorismus a nobis expositus est in praecedentis aphorismi expositione: scriptus etiam in
superiori libri parte, iisdem uerbis: quare & non nulli eum de hoc loco sustulerunt.

4 Medicari aestate superiores magis, hieme uero inferiores.

A. I. f. 3. d. 5.
c. 1. p. 28. F. &
19. A. & f. 5.
c. 10: 133. B.

Subaudire oportet, uidelicet uentres. Recte autem aestate purgat superius, quoniam & qui tunc hu-
mor superabundat, flaua bilis est, & omnino tota natura animalis propter ambientem caliditatem magis
ad superiora mouetur. Quaelibet autem superfluitas, eo, quo uergit, ducenda est per loca conue-
nientia: quemadmodum ipse in libro de humoribus scripsit. Addidit huic aphorismi sermone uerbum,
magis: neque simpliciter dixit, Medicari aestate superiora, hieme uero inferiora. Nam, etsi non saepe,
B raro tamen tempore aestatis humor pituitosus uisus est abundare, sicuti hieme aliquando flaua bilis.

5 Sub Cane, & ante Canem difficiles sunt medicationes.

A. I. f. 4. c. 1.
p. 135. A. & f.
4. c. 5. p. 140.
F.
A. I. f. 4. c. 5.
p. 140. D.

Nam & exusta tunc natura nostra non fert eam, quae a medicamentis purgantibus prouenit, acrimo-
niam. Quare plures purgati hoc tempore, incidunt in febres: & natura ob aestum imbecilla, magis
ex purgatione dissoluitur. Sed & purgatio haec praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem tra-
hat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Sicuti enim balneae calidae natura
aptae sunt obliterare purgationibus, sic & calor aestatis, tunc praecipue, cum seipso uehementior extiterit.

6 Graciles, & facile uomentes, purgare superius, cauentes hiemem.

A. I. f. 3. d. 5.
c. 1. p. 119. A.
& 136. c. 3. E.

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum est uerbum, magis. Magna enim ex parte graciles
sunt biliosi. Si igitur hoc accesserit, ut sint ad uomendum faciles: sunt per superiora purgandi, nisi
obstet hiems. Nam supra dictum est medicari aestate superiores magis, hieme autem inferiores
oportere.

7C Vomentes uero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes aestatem.

A. I. f. 4. c. 4.
p. 138. E. &
142. E.

Si facilis ad uomendum, & gracilis sit, per superiora purgandus est, nisi sit hiems, hoc est aestate,
autumno, & uere. Sin difficulter uomat, & mediocriter bene carnosus sit: per inferiora, si res urgeat,
solum cauendo aestatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

8 Tabidos uero, cauentes ad superiora purgationes.

A. I. f. 4. c. 5.
p. 142. E.

Ad superiores, inquit, purgationes nunquam tabidos duxeris, ueritus scilicet instrumentorum,
quae respirationi obseruiunt, imbecillitatem. Per tabidos autem intelligere oportet uel eos, qui ta-
bem patiuntur, uel qui ad eum sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiorum scribit: Et
maxime moriebantur, quibus natura ad tabem prona erat. Est autem his pectus angustum, & qui
in eo continetur, pulmo.

A. I. f. 15.
c. 5. p. 608.
D.

Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes.

Ventres inferiores uidelicet melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius
autem dixit pro fortius. Qui uero ad inferiora declinat hic humor, non sine ratione ipsum iubet per
D uentrem inferiorem euacuari, sicuti flauam bilem per superiorem, cum sit leuis humor, & sponte con-
tinue superfluit. Commune igitur ambobus est, ut ducantur, quo uergunt, per loca conuenientia:
proprium autem alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad haec uergit: alteri ue-
ro per inferiora, quoniam & ipse ad ista declinat. Contraria itaque est per superiora euacuatio illi, quae
fit per inferiora: quorum utrumque fit secundum unam communem rationem. Quare recte dixit Hip-
pocrates, eadem ratione contraria apponentes.

10 Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus, malum est.

Dictum est & a me prius, quod uerbum, turgere, Hippocrates transtulit ab animalibus, quae ad coi-
tum properant, cum naturali quadam concupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Ostensum
est enim in libris de semine, quod foemina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur uel in
roto corpore similis huic fuerit naturae impetus ad excretionem superfluitatum, uel si non toto cor-
pore, saltem in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per uerbum, turgere,
significare: & statim per medicamentum euacuationem faciendam iudicat prius, quam uel uirtus
uitiata fuerit, uel febris caliditas aucta sit, uel ad aliquod membrum principale decubuerint ij, qui
p corpus uagantur, humores. Quod aut ualde acutos morbos nominauerit, quos prius peracutos dixit,

unicuique liquet. Et quidem, quod iudicationis horum terminus est prima septimana, dictum & a me prius hoc est.

Quibus tormina adsunt, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque a medicamento, neque aliter solvuntur, in aquam inter cutem siccam firmatur.

Tormina fiunt & propter morsum uehementem, & propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quod uero dolores ad tales dispositiones consequantur, nemini dubium. At, cum circa umbilicum ac lumbos se firmauerint, & neque a medicamentis, neque alijs solvuntur auxilijs: quaedam est earum partium intemperatura quae iam contraxit habitum: quae magna ex parte perseverans, eam aquam inter cutem efficit, quae ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autem hic morbus a posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomen percussum talem sonum edit, qualem tympana. Nam & in illis per cutem extantam subiectus aer percussus, quem admოდum aer in hoc morbi genere, qui in profundo locatur. Quod uero & hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropem, id est aquam inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum: Nō tamen humidum est, sicuti qui ascites ab utris similitudine dicitur: in quo materia collecta non est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videtur autem a maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quem ascitem uocant, quoniam in membrana abdominis interiore, peritonæo graece dicta, humor ueluti in utre quodam continetur: a minore autem tympanias. Neque enim humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari.

Quorum alui, intestinorum leuitate laborant: hiberno tempore supra purgari malum.

Morbum, in quo celeriter ea, quae comeduntur talia deiciuntur, qualia deuorata fuerint: lauitatem intestinorum nominant. fitque ex potentiae contentiuae debilitate: sed consequitur ad omnium, quae ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est ipsius uentriculi, in quem cibos deuoramus: & eorum, quae ex hoc suscipiunt atque transmittunt, intestinorum. Fit etiam quandoque lauitas intestinorum ex aliqua summas partes occupante exulceratione, simili illis, quae in ore fiunt, quas Graeci aphtas nominant. Intemperaturae igitur non nunquam fiunt, ut quispiam dicat, habituales: (sic uero nominant illas, quae ipso corporum habitu laeso fiunt) quandoque propter frigidam pituitam, qualis est acida maxime. Earum autem, quae in summa parte haerent, exulcerationum causa est humor acris & tenuis. Hic igitur etsi per superiora purgari debet, quoniam huiuscemodi humores magis fluitare soleat, quam ad inferiora secedere: non tamen hoc hieme faciendum est: sicuti etiam superius est dictum. Aliter uero pituitosus, quando adhaerit intestinis, nunquam est per superiora purgandus, hoc est per uomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quae in uentriculo continentur: eorum uero, quae continentur in intestinis, nihil potest per uomitus euacuari.

Qui ad elleborum non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem copiosiore cibo, et quiete humectanda sunt.

Prius oportet tentare eum, qui elleborum sumpturus sit, quo modo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas, quae fiunt per uomitiones. Fiat autem periculum per medicamenta uomitoria, quaecumque sunt mediocria. Si igitur non facile purgari uideatur, non oportet huiuscemodi hominem ad elleborum ducere, antequam praeparatur. Hoc autem fieret, si per continuos uomitus assuescat is, qui est sumpturus elleborum, ad prompte uomendum. Verum hoc, ut paruum aliquod, atque omnibus notum, Hippocrates praetermisit. Melius autem fieret praehumectando corpora. Praehumectantur autem copiosiore alimento, atque quiete. Ac de quiete quidem clarum est. Sicut enim exercitia sunt apta natura exiccare: sic & requies (quod ocium est, & ab exercitatione uacatio) seruat humiditatem. Cibus uero non simpliciter copiosior est aptus natura humectare, sed quicumque nullam habet fortem qualitatem, hoc est neque acerbam, neque acrem, neque salis, neque amarum. Forte autem neque simpliciter cibus, hic, qui talis est, est appellandus, sed hoc totum, cibus medicinalis: sicuti illi, qui est cibus humectet, hoc ipsum non per se, sed ex accidenti aliquo faciente quiete. Quia enim eam, quae provenit ex cibo, humiditatem non exiccat: idcirco dicitur humectare. Aqua uero neque epota, neque extrinsecus occurrans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem posset quispiam habere doctrinam legendo librum nostrum de potentijs naturalibus, & librum de tabe.

Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad somnos uero atque quietem, minus. Indicat autem nauigatione turbari motione corpus.

Ipsē attulit causam, ob quam eorum corpora moueri praecipiat, qui assumpserunt elleborum. Quies siquidem in eodem statu conseruat, motus uero transmutat atque alterat corpus: ut indicat nauigatio, quae motus quidem est, turbat autem corpora adeo, ut & uomitum excitet. Cū igitur talis motus fuerit sufficiens etiā solus ad uomitum corpus praeparare, sit sane rationabile, ut, si uomitorio medicamento coniungatur

A coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauis scribunt, ut sit fermo talis. Ostendit autem & nauis, quae uehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motione corpus perturbari. Liquet autem, quod & hic fermo eandem uim habet cum priore.

15 *Cum uolueris magis ducere elleborum, moue corpus: cum uero sistere, somnum facito, & non moueto.*

Prior quidem aphorismus, quo modo oporteat hominem, qui elleborum sumpsit, ad purgationem praeparare, nos docuit: praesens uero, quo modo sistere purgationem. Non est autem absque ratione, quod ea, quae sistunt purgationem, sint contraria ijs, quae uomitum cient. Si igitur motiones ciebant, sistunt quietes: & multo magis somnus, in quo actiones animales ociantur, quae & per sensum fiunt, & praeterea per musculos in motibus uoluntarijs.

16 *Carnes sanas habentibus elleborus periculosus, facit enim conuulsionem.*

Quod in praecedentibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nunc in ea sola dicit, quae fit per elleborum: adeo ut duo aphorismi possint inuicem iungi, tali modo: Qui corpore bene se habent, difficile est medicari. Sic ergo & elleborus carnes sanas habentibus periculosus est, conuulsiones enim facit. Habet nanque elleborus istud praecipuum, facere conuulsionem, propter actionis uehementiam.

17 *Si quis febrem non habens, abstineat a cibo & cordis morsum, & tenebricosam uertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit: purgatione indigere per superiora significat.*

αποστία idem significat, quod ενοπεξία, id est cibi fastidium. καρδιωγμός autem id est cordis morsus, est cordis, hoc est oris uentriculi, passio. Prisci siquidem & hoc, cor nominabant. αποστία autem id est tenebricosa uertigo, est, quando simul res conspiciuntur circumuolui, & sensus uisus repente destruitur, cum aegrotus sibi tenebras circumfundi opinetur. Fit autem hoc ore uentriculi a malis humoribus morfo. Nam propter neruorum magnitudinem, qui ad ipsum a cerebro ueniunt, hac parte patiente, animae opera detrimentum patiuntur. Hi itaque casus sunt communes humorum omnium mordacem habentium naturam. Os autem sentire amaritudinem, solius bilis, quae pallida & flaua nominatur, est opus; quare recte in huiuscemodi inquit Hippocrates significari, quod oporteat purgari per superiora: quod explanatum, talem habebit interpretationem: Huiuscemodi casus significant medico, indigere hominem purgatione per superiora, hoc est per uomitiones.

18 C *Supra septum transversum dolores, purgatione indigere per superiora significant: quicumque uero inferiora molestant, per inferiora.*

Hic aphorismus, quod antea in uno dolore docuit oris uentriculi, hoc ad omnes extendit dolores: nam clarum est, ut, quicumque supra septum transversum consistunt, purgatione indigentes consulat per superiora purgari, quicumque infra septum transversum, per inferiora. Addidit autem sermoni, purgatione indigentes, nequis forte arbitretur curare Hippocratem omnes dolores simpliciter per euacuationem. Neque enim nunc dicit hoc, sed quod secundum humorum infestantium inclinationes, oportet etiam facere euacuationes: & neque supra septum transversum dolores per subducentia medicamenta euacuare, neque infra consistentes per uomitiones.

19 *Qui in medicamentis purgati non sitiunt: non quiescunt prius, quam sitiant.*

Qui purgantur, non nulli statim sitiunt, non nulli postea. fitque hoc propter ipsius uentriculi affectionem, & propter datum medicamentum, & propter humoris, qui uacuatur, naturam. Uentriculi quidem ratione, qui ex caliditate, uel siccitate, uel ambabus qualitatibus prompte ad sitiendum perduntur, siue hoc natura inlit ei, qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acre fuerit, & calidum, ac mordax. Propter humorem uero, qui uacuatur, quando bilis amara fuerit. Hisce quidem de causis fiunt sitibundi. Ex contrarijs uero longo tempore sine siti perseverant: quando uel frigidiorum, & humidiorum uentriculum habuerit homo, qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis: uel quando medicamentum omni uacat mordacitate: & tertio quoniam humor pituitosus aut aquosus extiterit. Verum & in his, quando abunde fuerint euacuati, consequitur sitis. sufficiens etenim est & ea, quae ex euacuatione provenit siccitas, ipsam efficere. Accedit praeterea medicamenti purgantis uis, habentis aliquam etsi neque manifestam neque sensibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

20 *Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere significatur.*

Sicuti paulo antea docuit signa eorum, quos oporteat purgare, superius, ita nunc docet ea, per quae cognosceret aliquis, quando oporteat inferius purgare. Est autem communis utriusque ratio in differrentibus casibus. Nam pro inclinatione noxiarum humorum, facere oportet euacuationes.

21 *Deiectiones nigrae, qualis est sanguis niger, sponte uenientes, siue cum febre, siue sine febre, pessime: & quanto colores magis praesuerint plures, eo deteriora: cum medicamento uero, est melius, & quanto colores plures fuerint, non prauum.*

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quæ a priscis medicis quidam nigræ uocantur, bilis uero nigra exquisita non sunt. Nam acre, & corrosens, & acidum non habent: ac, quod multo plus est, in terram effusa ipsam non fermentant: uerum sunt, ut quis eius describens imaginem plane diceret, ueluti sanguinis limus, qualis etiam uinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere, quem facem nominant. Hæc si diutius moretur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum neque occultum excernatur, uerum transmutetur, atque putrescat, fit bilis nigra exquisita. Antequam uero hæc generata sit, splen trahit eam, quæ est ueluti sanguinis sæx, hepar expurgans: quemadmodum in commentarijs de potentijs naturalibus est demonstratum. Abutitur itaque & hoc melancholico humore ad sui nutritionem splen: & quam rursus ipsa fecerit, superfuitatem totam expellit ad uentrem, una cum alijs superfuitatibus excernendam. Si quando igitur neque splen bene expurgauerit, & ille, qui in hepate continetur sanguis, multum huius limosæ superfuitatis habuerit: accrescet debilitas uisceri ita, ut in seipso continere superfuitates non possit, & tunc illæ, quæ nigræ uocantur, sicut deiectiones, de quibus nunc sermo habetur ab ipso. Adiecit autem suo sermoni, Veluti sanguis, tale quiddam ostendens: Qualis fit sanguis denigratus, dum per intestina defertur, tales sunt nigræ deiectiones. Nam extremæ demētæ fuerit existimare, sanguini secundum naturam se habenti, tales deiectiones assimilari. Fient etenim hæc & rubræ, & nigræ. Atqui impossibile est sanguinem eundem & rubrum, & nigrum esse: Plurimas uero huiusmodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non magis in ijs, qui exitio proximi erant, quam in alijs saluandis apparebant: non tamen uel in principio, uel incremento morborum conspiciabantur. Tunc enim, quæ euacuabantur, erant & flaua & rufa colore colliquamenta, quæ uero mox apparebant, nigra erant, ueluti sanguinis sæx: siue ipso superaffato habuisset generationem, siue aliquam extraneam putredinem adepto, illis, quæ in uentriculo fiunt, cruditatibus proportionalem, quando ad uitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidem nunquam ad bonum fiunt huiusmodi deiectiones, magnam uisceris læsionem ostendentes: ad morbos uero confitentur sæpius, natura superfuitates expurgante. Non tamen istud hoc in aphorismo adiecit Hippocrates, quamuis alibi quidem dixerit in uniuersum, Signa iudicatoria non statim appareant: in sequenti autem aphorismo particulatim, dum inquit, Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale est. Nunquid igitur satis uisus est sui animi manifestare sententiam, utens hoc uerbo, uenientes, quod temporis spatium ostendit, tanquam uel per morbum totum, uel per longum ipsius tempus tales ueniant deiectiones? Si enim aliquid unum tempus ostendere uoluisset: omnino uel quæ post apparuissent, uel quæ uenissent, protulisset: non sponte uenientes. Hoc enim uerbū, uenientes, non aduenisse, sed aduenire significat. Assumpto tamen medicamento, quod uim habet purgandi nigra, talia deijci nihil mirum. Sic itaque multi deiectionum colores præter naturam, spōte quidem euacuat, multarum, atque malarum in corpore dispositionum sunt signa. a medicamento autem ducti uim habente plures humorum species euacuare, nihil absurdum significant.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale.

Facta est a nobis & in antecedente aphorismo distinctio inter humorem melancholicum, & nigram bilem, de qua nunc sermo habetur ab ipso. Et causam, ob quam ab initio letales sint huiusmodi humores, postea uero iudicatorij appareant, in illo aphorismo sufficienter percurrimus: sed & nunc repetemus, quoniam ea, quæ sunt ad artem maxime necessaria, sæpe tractare sit melius. Quando aliquis incipit morbus: si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia casus carum, quæ præter naturam sunt in corpore, dispositionum. Quo enim in tempore a causis quidem morbum facientibus natura grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: siquidem oportet coctionem præire, subsequi uero discretionem, & postea euacuationem, ut bona sit iudicatio. Hæc autem nos ipse docuit in primo libro Epidemiorum, ita inquit: Coctiones, iudicationis celeritatem salutisque securitatem significant: cruda autem & incocta ad malos abscessus conuersa, iudicationis carentiam, uel dolores, uel longitudinem, uel mortes, uel eorundem malorum reditus. Quando igitur post morbi coctionem aliquis humor uitiosus excernitur, tunc corpus a natura expurgatur. Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiusmodi humor, ubi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significat euacuationem. Si uero aliter excernantur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare, cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit humorum talium euacuatio.

Quibuscumque ex morbis acutis aut diuturnis, uel ex uulneribus, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue uti sanguis niger subierit, postmodum moriuntur.

Sermo in hoc aphorismo est potentia talis: Siue atra bilis (de qua antecedens docuit aphorismus) siue nigra, quæ sanguini nigro assimilantur, (de quibus prior aphorismus) ijs, qui ad extremam extenuationem uenerint, apparuerint, postmodum moriuntur. Est enim in talibus natura imbecillis adeo, ut non possint concoquere neque discernere neque excernere, quæ ita praua existunt. Propter morbi igitur magnitudinem cum contineri nequeant, effunduntur, & idcirco mortis scruentiam non in posterum afferunt, ut in alijs contingit morbis propter uirium imbecillitatem. Ostendit tamē in hoc aphorismo manifeste, quod & in prioribus, cum

22
A. l. 3. f. 16. t. 1
c. 2. p. 615. B.

23
A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 13. p. 104. E.

Are, cum dicebat, Deiectiones nigræ, qualis sanguis: subaudire oportet, niger: ut tale sit plenum: Deiectiones nigræ, qualis sanguis niger. Ostendit autem & nos bene a nigris deiectionibus bilem nigram separasse. Hæc enim sanguini denigrato similes uidentur, differentes in eo, quod fusæ sunt, & non concretæ, ut ille. Nigra autem bilis etiam differt in eo, quod fusæ est absque concretionem, & quia fulgorem habet nigredinæ, & præterea mordax est, sicuti acetū, & terram abradit, atque fermentat: quorum nihil nigris adest.

24
Difficultas intestinorum, si ab atra bile inceperit, letalis est.

A. l. 3. f. 16. t. 1
c. 2. p. 615. B.

Ab illa, quæ a quibusdam pallida, ab alijs bilis flaua nominatur, maxima ex parte incipit intestinorum difficultas, ab atris prius in summa parte propter humorum acrimoniam intestinis, postea uero ex eis adeo, ut exulcerentur. Hanc igitur intestinorum difficultatem sæpe sanauimus. Quæ uero ab atra bile fit, insanabilis est proflus, cum nihil differat a cancro ulcerato. Cum igitur hic cancer in summa parte consistens, fit aut cum difficultate sanabilis, aut omnino insanabilis, quamuis possit continuo medicinam habere insidentem: rationabile est illum, qui occupat intestina, non solum quia nihil illi continuo adherere potest, uerum etiam quia semper ab alimenti superfuitatibus tangitur, esse penitus insanabilem.

25
Sanguis quidem supra, qualiscumque fuerit, malum: infra autem nigra deiecta, bonum est.

† Ex lib. grecis impressis ita uertendū. In præcedentibus aphorismis sermo ipse habitus est de ijs, quæ per os & sedem excernuntur. quare & unus tamen scriptus habet, ut Leonici uertit.

A. l. 1. f. 2. d. 1.
c. 8. p. 68. E.

De nigris deiectionibus sermo habitus ab ipso est in præcedentibus aphorismis: nunc uero de ijs, quæ uel per os, uel per sedem excernuntur, uerba facit. Quare in proposito aphorismo quando ipse dicit supra, solā, quæ fit per os, excretionem intelligemus, illa, quæ fit per nares, omiſſa. Hanc itaque ait semper esse malā, qualiscūq; fuerit is, qui excernit, sanguis, hoc est, siue spumosus, siue rubeus, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus. Melius enim esse inquit, ut infra exeat, non tamen more dirupti sanguinis, sed paulatim fluentis ita, ut sui exitus tarditate denigretur. Ipsum itaque sanguinem cum fluere omnino ad aliquod intestinum, malū oportet existimare. Melius autem, quando paucus, quam quando multus ueluti diruptus effluxerit. Quare, quod legitur, bonum, non tanquam proprie dictum, sed tanquam idem, quod melius, significaret, est accipiendum: quasi ita diceret: Infra autem melius nigra deijci. Re uera enim hoc eligibilis, quam per os quocumque modo sanguinem ferri. Hoc siquidem dixerit quispiam, ut eam, quæ uidetur in uerbis Hippocratis, repugnantiam dissoluat, dicentis nunc bonum esse, ut nigra deijciatur, cum tamen paulo antea pessimum id esse dixerit. Possumus etiam uocabulum, nigra, sic accipere, quemadmodū ipse in Epidemijs dixit, de sanguine ex uenis (quas hæmorrhoidas uocant) profluente, tanquam sanante melancholicas passiones. Re uera enim iam facta melancholia maximum est remedium sanguinis ex his uenis profluuium: quam etiam, si futura sit, prohibet. Sic itaque nobis intelligentibus, sermo talis erit: Sanguis supra, qualiscumque fuerit, malum: infra uero per hæmorrhoides, bonum, quando nigra euacuantur: hoc est quando hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Aliter autem non est aduefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, ut quæ periculosa habeat utranque inmoderantiam, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur.

Difficultate intestinorum laboranti, si ueluti caruncula exeat, letale est.

A. l. 3. f. 16. t. 2
c. 2. p. 616. D.

In difficultatibus intestinorum, cum adhuc constituuntur, quædam corpora pinguis excernuntur: post hæc autem, nisi prius desierint, quædam ramenta intestinorum, ablata ipsorum superficiei interioris, quæ membranosa existit & densa, illi, quæ cutem exterius contegit, cuticulā appellatā, proportionalis. Post hæc autem aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorum: in quo tempore non adhuc fieri difficultatem intestinorum, sed iam factam atque completam dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnæ intestinorum excernuntur in difficultate intestinorum, ut possimus eas carnes nominare: letalem ait esse morbum, cum neque caro concrefcere, neque cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

27
Quibus in febris sanguinis fluxerit multitudo quacumque ex parte: cum resciantur, alui ijs humectantur.

A. l. 1. f. 4. c. 3.
p. 137. C. & 1.
p. 146. t. 1. c. 3.

Calore natiuo debilitato ex profluuiio sanguinis, neque cibi bene concoqui, neque in sanguinem transferri, multo que etiam magis neque distribui possunt per corpus: propterque hæc omnia, alui fieri humidiores par est, donec processu temporis uires suas natura recuperauerit.

28
Quibus biliosæ deiectiones sunt, superueniente surditate, cessant: & quibus surditas adest, superuenientibus biliosis deiectionibus, cessat.

Non de inueterata, ac difficulter solubili surditate nunc illi sermo est, sed de ea, quæ repente in febris, uel aliter fit, recurrente ad cerebrum bile. Ipsa siquidem, cum meatus auditorios occupauerit, efficit surditatem. Cum uero hinc ipsam natura expellente, ad excretionem peruenerit, soluit surditatem.

29
Quibus in febris sexto die rigores sunt, difficile iudicium sequitur.

Quicumque ad febres, & præcipue ardentem, rigores superueniunt: iudicium habere solent bonum atque perfectum, ubi in die iudicatoria fiunt, & cum signis coctionis: non bonum autem neque perfectum, quando uel diei uel coctionis signa fuerint imperfecta. Quod igitur concoqui oporteat, quæ bene indicari

ne iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiorum per ea uerba, quæ paulo antea diximus: quorum initium, Coctiones celeritatem iudicij, salutisque securitatem significant: Quod autem neque in omnibus diebus: & in Prognostico scriptis, & in hoc ipso Aphorismorum libro, & præterea in primo Epidemiorum. Collecta autem sunt a nobis hæc omnia opportuneque exposita: quæcunque quidē de diebus iudicatorijs ab eo scripta sunt, in tractatu de diebus iudicatorijs inscripto: quæcunque uero de signis coctionis, in altero de iudicijs. Dictum autem & in ipsis est de eo, quod fit in die sexta iudicium, hoc est uel malum afferre iudicium, ac si male iudicantes dixisset: uel non firmiter, immo in quibus facile foret fieri reciduum: uel in longum tempus extensos, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus uero quandoque difficilibus sexta die iudicium fit: de quibus omnibus integre scriptum in ijs, quas nuper nominauimus, tractationibus. Hæc igitur in hunc modum fieri etiam ipsa experientia testatur: ipsorum autem causas longum esset in præsentia exponere. De diebus enim iudicantibus, tertio diximus libro de iudicatorijs diebus: de rigore autem in opere ad id seorsum dedicato.

Quibuscumque accessiones sunt: quacumque hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile. F 30

Supponatur quispiam prima die coepisse febricitare hora tertia, & quiescere quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia coepisse, mox cessasse febrem quacumque hora: & tertio rursus die tertia: & ita deinceps seruari quidem semper horam tertiam, in qua accessio suam facit initium, nõ seruari autem alias, in quibus finitur: hunc, qui tali labore morbo, necesse est temporibus longioribus ægrotare ijs, qui habent horam initij accessionis inordinatam. Hoc quidem nos ab experientia coprobatur, dictum fuisse arbitramur. Sunt uero quidam, qui tale aiunt esse, quod dicitur: Si primo die accessione ægrotus habuerit, exempli gratia, hora tertia: & (si ita contigerit) hora duodecima febris defierit: rursus die secundo hora duodecima coeperit febricitare: morbum aiunt difficile iudicium habirurum, nullam apponentes rationem: sed neque id ab experientia comprobari, ostendere potentes. Non tamen, difficile habens iudicium, aliter possumus interpretari, quam difficulter solubile: ut tale fit, quod ab Hippocrate dicitur: Siue quotidie, siue tertio, siue quarto quoque die ægrotus habeat accessionem eadem hora: difficulter solubilis est is morbus, siue multas, siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur (ut dixi) experientia comprobatur. Eius uero causam talem esse opinandum est: causam accessionum, ubi non fuerit fixa ac stabilita, non seruare eundem terminum aut circuitum: ubi uero firmata fuerit, seruare: atque ideo difficulter solubilis est causa, quæ fixa ac stabilita sit: facile uero solubilis, quæ talis non est. Nam, quæ firmata sunt, magnam uim, ut quispiam diceret, demolientem exposcunt, quæ longo tempore, & per fortiora ac plura auxilia comparatur.

Qui per febres lassitudinem sentiunt, ijs ad articulos, & circa maxillas potissimum abscessus sunt.

Dictum & prius est, quod lassitudinum non nullæ ex multis accidunt motibus, quæ simpliciter & proprie lassitudines nominantur: Quidam uero neque multis, neque uehementibus acti motibus, lassitudines pati consueuerunt. Tales itaque lassitudines, non lassitudines simpliciter, sed spontaneas lassitudines nominare consueuerunt. Ambarum autem ipsarum communis est locus affectus: hic uero est totum genus in corpore musculolum. Quæ uero ex motibus pluribus lassitudines accidunt, ipsis adeest proprium peculiare, caliditas articularum: quare in his nihil mirum ad articulos abscessus decumbere, ut qui una cum musculis laborauerint, atque ultra modum concaluerint. Spontaneis autem lassitudinibus, una sola ratione euenit, ut fluxiones decumbant ad articulos (sicuti & omnibus alijs ferre morbis, qui per abscessus indicantur) cum latiora ipsorum spatia prompte se habeant ad superfuitates suscipiendas. Rariore igitur in illis abscessus sunt, in lassitudinarijs plures, & præcipue cum lassitudines spontaneæ fuerint, & ex ijs maxime quæcunque ob plenitudinem sunt. Erit igitur in aphorismo sermonis hæc summa. Ijs, qui quomodocumque in febribus lassitudinem habent: ad articulos, & circa maxillas præcipue abscessus fiunt. Hoc uero contingit propter eam, quæ est in febribus, caliditatem, relata plenitudine ad caput, mox inde suscipientibus illis quæ circa maxillas glandulæ existunt, sicuti quæ circa inguina & alas sunt, quando ad illas partes plenitudo peruenerit.

Quibus ex morbo conualescentibus si pars aliqua laboret, eo fiunt abscessus.

Si quidem labor & uehementem significat motum & dolorem, & læsionem, sicuti prius dictum est: liquet, quod etiam laborare, pluri uti motu significabit, & aliquem habere uel dolorem, uel læsionem. In non nullis igitur, qui ex morbo conualescunt, apparet, quando humores morbum facientes non satis fuerint expurgati, sed quasdam reliquerint superfuitates: cum laborantem siue dolentem partem quampiam habuerint, illuc morbum decumbere: cum labor quidem habeat causæ rationem, dolor uero signi. Nam in uehementioribus motibus & uires fiunt imbecilliores, & caliditas maior accenditur: dolorque iam fluxione decumbente perficitur. Hoc igitur, ut diximus, est signum abscessus, qui fit. Caliditas autem atque imbecillitas ad locum affectum prouehit

A hit superfuitates. Vtroque igitur (ut diximus) modo accipere possumus uerbum, laborare: tamen tamē sermoni, qui nunc ab Hippocrate profertur, alterum magis conuenit significatum: siquidem antea de lassitudinarijs febribus locutus, deinceps autem rursus, inquit, Sed, & si quid antea laborauerit. Videtur enim prior aphorismus, cuius initium, Lassitudinem habentibus in febribus. de lassitudinibus, quæ in morbis fiunt, habuisse sermonem: in eo autem, qui nunc proponitur, de ijs, quæ fiunt in conualescentibus: in sequente uero, de illis, quæ morbum antecedunt.

33 *Sed & si ante morbum aliqua parte laborauerit, hic morbus firmatur.*

Siue quis uelit connectere duobus prioribus sermonibus illum, qui nunc dicitur, ad unius aphorismi integritatem, siue seorsum unumquæque scribere, nihil refert: nam & communitas eorum ostensa est, & singulorum proprietates in sermone prædicto. Dicitur autem & nunc a nobis denuo breuius. Quando in morbo sensus aliquis lassitudinis fuerit, expectare oportet abscessum aliquem ad articulos fore, præsertim iuxta maxillas: Simili modo, si quis ex morbo conualescens, parte aliqua corporis laborauerit, uel ante quam ægrotaret. Nam plurimum solet ad talia decubere, in illis uidelicet morbis, in quibus speratur abscessus futurus, neque morbus per excretionem antea iudicandus: Dicta sunt autem quædam & in præcedentibus de talium morborum dignotione, sed sermo uniuersus in commentarijs de Crisibus est explanatus.

34 *Si a febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, letale.*

Licet & simpliciter accipere initium aphorismi, in quo ait, Si a febre habito: tanquam ita dixisset, Si homini febricitanti, tumore non existente: Licet & cum maiori aliqua significatione: quemadmodum solet in Epidemijs scribere, non simpliciter quouis modo febricitantem ostendens, cum dicit, Febris ipsum habebat. sed de eo, cui magna insit febris, ita loquens. Contingit itaque & sine magna febre, strangulatione repente superueniente, hominem interire: ineuitabilior autem & citior est mors, adeo ut neque ex inopinato unquam homo saluetur, cum uehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim huiuscemodi febris (ut in sermonibus de difficili anhelitu fuit a nobis ostensum) inspiratione abundanti. fit uero nedum abundans, uerum omnino pauca, ijs, qui strangulantur. Neque enim aliud est strangulatio, nisi interitus subitus propter defectum inspirationis: qui fit ex angustia alicuius instrumenti ex ijs, quæ obseruiunt respiratori. Nam talis angustia ipsorum seorsum in eo genere est, quod anhelitus caretia nominatur: quæ & ipsa fit uel propter imbecillitatem potentia illius, quæ mouet thoracem, uel propter uehementem frigiditatem uitalis principij. Strangulatio uero omnino fit ex angustia: angustia autem, uel repleta intermedia regione, quæ inter thoracem est atque pulmonem, aut pulmonis cavernis, uel aliqua inflammatione totum occupante uiscus, uel asperam arteriam, uel eam partem, quæ est ueluti caput eius, quam nominant larynga id est guttur: quæ etiam inflammatio fieri aliquando solet in præiacente spatio, quod pharynga id est fauces appellant. Nam & Homerus, ita nominauit iniquens, -- Vinumque eructat faucibus imis, Humanosq; artus. spatium illud laxius; quod gulæ & guttur præiacet, nominās fauces. Videtur autem & nunc Hippocrates hanc eandem partem eodem modo, quo etiam Homerus, nominasse. Dicit igitur: Tumore non existente in faucibus tanquam possibile fit ore multum adaptato partem ipsam diligentius inspicere: quod in gutture fieri nequit. Fiet igitur sermo uniuersus huiusmodi: Si a febre habito strangulatio repente superuenerit citra tumorem fauces occupantem, letale est. Prisci etenim per inflationem (græce œdema) & tumorem idem intelligebant. Neque nos latet triplicem esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quos iuniores inflammationes nominant: uel absque dolore & duri, quos Græci scirrhus uocant: uel sine dolore & molles, quos iidem Græci œdemata, id est inflationes, peculiariter appellant: & propterea ab antiquo usu recesserunt, ut qui non omnia præter naturam incrementa sub uocabulo inflationis complectantur. Cum igitur fauces sine tumore apparuerint, strangulatio autem repente superuenerit, solius gutturis est huiuscemodi passio. Strangulantur (ut dixi) & propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente autem strangulari, soli gutturi inest. Morbus enim, quem Græci peripneumoniā uocant, non repente strangulat ægrotantes, uerum paulatim ab initio incrementum suscipiens usque ad propriam consistentiam, in qua talem casum affert. Et, si quod tuberculum & abscessus in pulmone fit, hæc quoque passio diuturna est: sicuti & spatium inter pulmonem atque thoracem purè repletum, sæpius hominem strangulat, abscessu in ipsum dirupto, qui scilicet & ipse in longo tempore fuit constitutus. Nam asperæ arteriæ inflammatio difficultatem spirandi quidem aliquam efficere potest, strangulationem uero non potest, propter magnitudinem meatus in ipsa latioris, & tunicæ tenuitatem. Impossibile siquidem est corporis adeo tenuis inflammationem, spatium effatu dignum replere. Reliquum igitur est guttur, quod subitam possit facere strangulationem, quoniam ab ipso angustatur pulmonis meatus. Musculi quoque eius interiores una cum ambiente tunica inflammatione patientes, uia spiritus ualent intercludere. Nominant autem medici quidem talem dispositionem non per, s, synanchen, sed per, c, cynanchen: quibus placet faucium inflammationem per, s, synanchen nominare. Nõ nulli uero & parasyanchen, & paracyanchen nominant: parasyanchen, quando adiacentium faucibus muscularum inflammatio fuerit: paracyanchen autem, quando extra guttur. Ex ijs igitur, quæ dicta sunt, rationabile est talem dispositionem gutturi aliquem inferre dolorem: & uidetur Hippocrates eius manifeste meminisse in libro prorrhetico, hisce uerbis: Fauces dolentes, renes cum quadam difficultate

† Græci libri scribunt .ne que em talis angustia sine instrumentis respiratori feruentibus fieri potest.

31
A. l. 3. f. 22. l. 2
c. 5. p. 745. B

A. l. 4. f. 2. l. 3.
c. 1. p. 891. B.

32

difficultate strangulantes, uelociter exitiū afferētes. Nunc uero dolētes nō dixit, siue quia ex ijs, quæ E dixerat antea, poterat subintelligi: siue quia etiam absque dolore aliquando dictam putauit in præcedēte sermone fieri posse strangulationem. Et, si omnino potest esse sine dolore strangulatio: ex talibus causis erit. Possibile est multitudine humiditatis, pituitosæ præsertim, madefacientē tunicam gutturis interiorem, fieri absque dolore tumorem. Possibile est etiam aperientibus ipsū musculis, crassioribus factis, meatum reddi angustiorē. Contingit & utrunque coniungi. Illudque impossibile non est, ut propter superfluam siccitatem musculorum gutturis intrinsecorum supra modum extenti, meatum reddant angustiorē. Qui uero sint hi musculi, & quo modo claudant guttur, ostensum est in tractatu, qui de uoce inscribitur.

Si a febre habito collum peruertitur, & uix potest deorare, sine ullo tumore, letale est.

Non amplius adiecit hic locum, in quo inquit, Tumore non existente: sicuti in præcedenti aphorismo faucium meminit. inquit, Tumore non existente in faucibus. Nos uero dicemus alterum duorum uel ex communi subaudiendum esse in faucibus, uel in omnibus colli locis. Cum enim in nullo horum apparuerit, neque ore aperto in faucibus, neque extrinsecus tumor, hominem uero contigerit non posse deorare, casus est exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando musculorum, qui gulæ præiace nt, aliquando gulæ ipsius. Est enim quædam societas partibus his per neruos ac ligamenta & ad spinalem medullam, & ipsam ambientes membranas, ac præterea ossa uertebraū, quæ his * extrinsecus adiacent. Extentis itaque ad partes inflammatas & ligamentis & neruis, trahi uertebrae uel intra uel ad latus est necessarium, si in altera nerui propagine fieri tentionem contigerit, ad latus: si in ambabus, intra. Plenius autem de istis dicemus, librum de articulis exponentes, in quo ait fieri spinæ euerfiones tuberculis crudis intra ipsam constitutis. Igitur in libro illo & gibbos fieri dixit tentis intra uertebrae partibus, non solum recuruationes, & obliuationes. In secundo siquidem libro Epidemiorum, de proposita nunc in aphorismo angina uerba faciens, inquit: Erant autem anginam patientium tales affectus: colli uertebrae intro uergebant, & extra apparebat collum habere cavitatem, & hoc tantum dolebat. In hoc itaque sermone unam ostendit uertebrae euerfionem ad intra factam: in præsentem uero aphorismo generaliori utens sermone, inquit: Si collum euertatur. Verbum enim, euertere, omnē, quæ est ad id, quod præter naturam, euerfionem ostendit rectitudinis uertebrae. In secundo autē libro Epidemiorum sermone adiecit: Et hoc tantum dolebat: Hic uero nihil de dolore dixit, quamquā necessarium est adesse dolorem una cum ea, quæ collum obtinet, inflammatione. nisi & hic eam, quæ fit propter siccitatem excedentem, tentionem, tractum, & euerfionem partium tantummodo ostendit: & propter hoc ipsum casum inquit esse exitialem: cum alter, qui prouenit ex inflammatione, non sit omnino exitialis, qualis erat prior, cui coniuncta erat strangulatio. Neque enim est æquale periculum, si homo stranguletur, & uix possit deorare. Verum, si propter excedentem siccitatem id accidat, & collum euertere, & uix posse deorare, letalis est casus, & præcipue cum uehemens est febris: ut uerba illa. Si a febre habito, etiam in hunc sensum accipiantur. Ob hanc autem febrem ipsam, etiam immodicam fieri par est in membris siccitatem: & duplicem habebit febris uehemens ad mortem rationem: & quia ut signum, erit, quod fiat euerfio propter siccitatem, & deorandi difficultas: & quia ipsa quoque aliquid afferet, tanquam una ex causis perducentibus ad mortem.

Sudores febricitanti si inceperint, boni & tertio die, & quinto & septimo, & nono, & undecimo, & quatuordecimo, & septimo decimo, & uigesimo, & uigesimo septimo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores iudicant morbos. Qui uero non ita sunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam.

Non sudores tantum, sed alui excrementa effatu digna, & urinæ multæ, & iuxta aurem abscessus, uel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparent. Sermo enim in uniuersum est talis: Iudicatoria signa, ac casus, in diebus iudicatorijs incipiāt. Ac sermo quidē ita prolatus sufficiebat: uerum Hippocrates nunc non de omnibus ipsum fecit iudicatorijs, sed de sudoribus tantum: & nobis memoriæ subiecit iudicatorios dies, qui sunt intra quadragesimum. Morbi. n. istis diuturniores, non admodū solent per sudores iudicari, sicuti neque omnino per excretionem, sed uel per concoctionem, uel per abscessus. Quod uero non omnis numerus dierū sit ad iudicandum idoneus, experientia manifeste demonstrat. & quispiam admiraretur illos, qui aiūt nullā in illis esse differentiā. melius est enim, ex ijs, quæ apparent manifeste, discere differentiam: causam uero eius, quod fit, per multum ocium cōsiderare: quod nos in tractatu de diebus iudicatorijs egimus, id, quod ad artis refert utilitatem, in primis duobus commentarijs transigentes: causas autem ipsorum tentantes in tertio perquirere. Non parua autem est de diebus scriptis in aphorismo discordia, cum alij alios pro arbitrio scribant. Nos uero illa secuti, quæ ab ipso Hippocrate scripta sunt & in Prognostico, & Epidemijs, & hoc aphorismorum libro ipsorum fecimus connumerationem. Verba autem, quibus de his diebus Hippocrates scripsit, habes omnia in tractatu de iudicatorijs diebus & de iudicijs collecta. Nunc uero a tertio incipit, qui anticipat quartum in breuioris temporis morbis: & post hunc quintum scripsit uno die quarto tardiorē. Sic enim fere in omnibus exemplaribus inuenies, cum quartus dies in aphorismo nondum esset ascriptus, quamuis hic dies sit primus iudicatorius. Veruntamen ipsum nunc prætermisit uel ipse Hippocrates, uel

A uel qui primus librum transcripsit. Si uero omnino Hippocrates illum præterijt, hanc ob causam ipsum existimo istud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio, & quinto die magis, quam quarto, iudicium suscipiunt. Rariores enim sunt, qui die quarto iudicantur: Atque hoc a me fuit inuentum per experientiam, cum ob hoc ipsum ualde admodum inquirerem, qua de causa dies quartus fuisset ab Hippocrate in aphorismo prætermisus. Hoc autem uidetur accidere, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem uehementissimam habent, & reliquis illis proportionales per diem tertium. Didicimus autem, quod in uehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & quod morbi, qui in diebus imparibus accessionem habent, citius iudicantur: qui uero paribus, tardant. Atque ideo, si etiam in principio aliquis morbus exacerbatur, hoc magis accidit in diebus imparibus: si tarda re debeat, ad dies pares uehementiores accessiones transferuntur. Hæc habeo, quæ dicam de die quarto. In fine autem aphorismi, non nulli trigessimum primum diem, non nulli trigessimum quartum scribunt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero contineri: & fortasse trigessimus quartus maiorem uim habet: non tamen quadragesimi meminit, fortasse quia hunc principium morborum longiorum existimauit, qui non admodum per sudores iudicantur. Nam & trigessimum primum, & trigessimum quartum, & ante ipsos uigessimum septimum raro inuenimus per sudores iudicare.

A. l. 4. f. 2. r. 1.
c. 13. p. 83. 6. E.

B *Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi significant.*

37
A. l. 4. f. 2. r. 1.
c. 13. p. 81. 7. B.

Quod quidem ita fiat, sæpius experientia docet. Causa uero huius exploranda, nam plurimam mihi uidetur habere dubitationem, quo modo febre calidissima hominem detinente, sudor fiat frigidus. Quod igitur in alijs partibus corporis sit necessarium esse uehementem caliditatem, ex alijs uero sudores frigidus euacuari, est manifestum. Essent enim calefacti, si ex partibus calidissimis efferrētur. Euacuatur autem ex cute sudores, quam frigidam esse contingit: cum tamen ea, quæ sunt sub ipsa, comburantur. Nam quibusdam humoribus putrescentibus ostensum est febres acutas fieri. Hi uero putrescunt sæpius quidem in toto corpore, sæpius uero in uasis solis. Cum ergo hæc aliquando duo contigerint, humores, qui sunt in uasis, putrescere, & eam, quæ solida corpora regit, naturam (quæ secundum Hippocratem est calor naturalis) uel extingui omnino, uel proximam esse extinctioni: quæ quidem ex his euacuatur, frigida sentiuntur: eam uero, quæ fit ex putredine, caliditatem nihil prohibet uehementissimam esse, atque ideo signum est exitiale, ostendens in animalis corpore humorum multitudinem superabundare, tantam habentium frigiditatem, ut neque a calore natius, neque a febrili calefiat. Tepidis siquidem existentibus febribus contingit saluari hominem, concocta in processu temporis multitudinem humorum frigidorum, atque euisa a natura. Acuta enim febris, causa est & signum perniciosissimum: causa quidem, quia prompta est ad dissoluendum corpora: signum autem, quoniam humorum multitudinem esse frigidissimam ostendit, ut quæ neque a calore febrili transmutetur. Febris uero, quæ non est acuta, sed inoderata, permittit tempore longiori a natura multitudinem concoqui, cum non anticipet dissoluerē hominem: non est autem signum adeo perniciosum, sicuti uehementis febris. Contingit enim intepida febre, etsi modice frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

38 *Qua parte corporis sudor est, sibi significat morbum.*

A. l. 4. f. 2. r. 1.
c. 66. & 67. p.
118. E. & F.

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiam æqualis fieret euacuatio. Fiunt enim sudores uel natura humiditatem superfluam euacuante, (quando & optime iudicium fit) uel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed, siue hoc, siue illo modo fiant, membrorum patientium humiditatem euacuant.

39 *Et, qua parte corporis calor aut frigus, sibi morbus.*

Qua parte corporis insignis aut caliditas, aut frigiditas fuerit, in ea morbum necessarium est esse. D hæc siquidem exijt a temperie naturali, quæ sanitas est.

40 *Et, ubi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur, uel rursus calefiat, uel color alter ex altero fiat: longitudinem morbi significat.*

Dispositiones uariæ diuturniores semper sunt, quam quæ sunt uniuersum: cum non possit natura in paruo tempore multas conficere dispositiones.

41
A. l. 1. f. 2. d. 2.
c. 13. p. 67. B.
c. 14. c. 20. p.
109. F. & 1. 4.
c. 11. c. 68.
116. F.

Sudor multus ex somno factus absque causa manifesta, corpus uti pluri cibo significat. si uero cibum non accipienti hoc accidat: seire oportet, quod euacuatione corpus indiget.

Non nulli ita scribunt aphorismum: Sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alij sine aliqua alia causa. Verum hæc, etiam si non adijciantur, millies in mille sermonibus ab ipso prætermisus intelliguntur: quia, etiam si non dicantur, tamen subaudiuntur a nobis: ut qui semel ab ipso didicerimus, quod, qui a causa extrinseca, non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc itaque semper oportet meminisse. Quod uero in præsentem aphorismo docetur, in uerbo, multus, adiecto, maxime consistit. Si enim sudorum multis non esset, posset & propter uirium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Ipsi uero multitudine, altera duarum causarum

rum fit, uel propter ciborum, qui sunt recens assumpti, immoderantiam, uel illorum, qui antea. **E**
Quòd si propter recens assumptos, prohibere oportet, ne plures assumant: quòd si propter prius as-
sumptos, euacuare.

Sudor multus calidus uel frigidus superfluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum.

42

De sudoribus, qui in diebus iudicatorijs sunt, dictum est prius: de ijs uero, qui in toto morbi tem-
pore apparent sine iudicatione, in hoc ostendit aphorismo: difficiliore quidem inquam esse frigidus
sudores, minus uero his malos, calidos esse. Indicant siquidem utrique multitudinem adesse, sed alte-
ri frigidam, qui & peiores sunt: alteri calidam, qui & minus illis sunt exitiales.

*Febres, quæcumque non intermittentes tertia die fortiores sunt, magis periculose. Quocumque autem modo intermisse-
rint, periculum abesse significatur.*

43

Quòd Hippocrates per uerbum, intermittere, accessiones intelligat, quæ in quietem febre uacan-
tem definunt, manifestum fecit in hoc aphorismo, febres illas, quæ per tertiam accenduntur, si quouis
modo quiescerint, inquam esse absque periculo. Solæ enim illæ, quæ in quietem febre uacantem defi-
nunt, periculo carent, etiam si uehementissimam & satis longam habuerint accessionem. Si enim adeo
breuis fuerit, ut in tertianis exquisitis, minori duodenis horis tempore circumscrip-
ta: non modo sine pe-
riculo talis est febris, sed etiam cito iudicatur: Si uero longius, quàm duodecim horarum, tempus
occupet, & si ita contingat, ad decem & octo horas prorogetur: est quidem & hæc citra periculum,
sed tanto longior, quanto & eius accessio maior extiterit, quàm tertianæ exquisitæ. Non absque rati-
one autem eas, quæ in quietem febre uacantem definunt, esse absque periculo inquit: ut quæ non ex
inflammatione aliqua, neque ex maligna humorum putredine occasionem habeant. Neutra enim ha-
rum ad quietem peruenit, febre uacantem. Quocumque autem modo intermiserint, periculum abesse
significatur, hoc est siue uehemens, siue longa fuerit accessio.

A. l. 4. f. 1. c. 2.
F c. 4. p. 719. A.

Quibus febres longæ, ijs tubercula uel labores in articulis fiunt.

44

Non semper hoc, sicuti nec quicquam aliud huiuscemodi, sed magna ex parte uidelicet, continge-
re uidetur. Causa autem est manifesta. Nam propter multitudinem uel crassitudinem uel frigiditatem
uel uisciditatem humorum efficientium febres, in longum tempus morbi extenduntur, cum longum
exigant tempus ad coctionem. Par igitur est & tubercula ab eis fieri, & ad articulos superfluitatem de-
cumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus, siue læsionem: uterque intellectus habet ra-
tionem. Vtrunque enim horum ad abscessus sequitur.

A. l. 3. f. 2. c. 1.
c. 5. p. 745. B.

Quibus tubercula, uel in articulis labores post febres fiunt, ij pluribus utuntur cibis.

45

De conualescentibus docet. His enim repletis rationabile est plethoricos casus aduenire, & maxi-
mè ob uirium imbecillitatem.

Si rigor incidat febre non deficiente, agro iam debili, letale est.

46
A. l. 4. f. 1. c.
c. 2. p. 773.

Non idem est, si quis dixerit, si incidat, & si incidat. Verbum enim, incidat, unum significat rigo-
ris insultum, incidat uero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet, an mors, an iudica-
tio optima sit secutura. Potest enim & propter uirium imbecillitatem casus esse letalis: potest & iudi-
catio periculosa, bonum tamen habere finem. Sæpius uero fieri rigorem febre non deficiente, & alio-
qui bonum non est: in uirium autem factus imbecillitate, perniciosus. Nam, si aliqua euacuatio rigo-
rem subsequatur, quæ nullam facit intermissionem: propter utrumque hominem dissolui uerisimile est,
& quia uis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatione dissoluitur. Si uero
solus accidat rigor, nulla euacuatione subsequente, utroque modo casus caret bonitate. Nam & ut ma-
la causa, uim corporis tanget: & malum signum erit ultimam illius indicans imbecillitatem, quæ solita
sit noxiis humores in rigoribus euacuare: nunc autem id efficere non possit.

47

*Excretaiones in febribus non intermittibus, limidæ, cruentæ, fatidæ, & biliosæ, omnes malæ. Et si bene exeunt, siue
per alui excretionem, siue per urinas, bonæ. Si uero non aliquid eorum, quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum.*

A. l. 3. f. 3. c. 1.
c. 6. E.

Fortè conueniens fuerat doctrinæ aphoristicæ, dici compendiosius, omnes prauas excretiones, cū
bene exeunt, ad bonum terminari. Hippocrates uero non ita locutus est, sed primum quidem trium ge-
nerum excretionum meminit, eius, quæ per os fit, eius, quæ per alium inferiorem, & tertiam, quæ per
urinas: deinde illius, quæ fit per os, magis particulatim. Non enim simpliciter dixit prauas excretio-
nes bene exeutes, bonas esse, sed speciatim ipsarum meminit, inquiens: Liuidæ, cruentæ, foetidæ,
& biliosæ. Vna autem communis est in hisce omnibus ratio: Malæ uacuationes sunt prauarum signa
dispositionum: prodeuntque sæpius eodem modo, quo in ulceribus putridis, a quibus ichores, hoc
est liquores saniosi, defluunt, nihil dispositioni conferentes: nonnunquam uero ita sicuti pus, ex ab-
scessu dirupto bene expurgans partem patientem. Indicia uero, quòd bene excernatur, maxima qui-
dem sunt & costio, & bona tolerantia, cum ipsis uero & morbi species, & post ipsam tempus anni,
regio,

A regio, ætas, natura ægrotantis. Quod autem est in sine aphorismi, duobus modis scriptum inuenitur.
in quibusdam, ut supra scriptum est, Si uero non aliquid eorum quæ iuuant, excernatur. In quibusdam
uero sine particula, non, hoc modo, Si uero aliquid eorum, quæ iuuant, excernatur. Et erit secundū pri-
mam scripturam sermo talis, Si aliquid eorum, quæ non iuuant excreta, uidetur euacuatum: non est bo-
num. Secundum uero secundam scripturam, Si aliquid eorum, quæ iuuant, & sunt animali conuenien-
tia, excernatur, non est bonum. Melior autem est scriptura prior.

48 *In febribus non intermittibus, si partes exteriores algent, interiores uruntur, & sitim habent, letale est.*

Dignum animaduersione est, nunquid huiuscemodi casus possint in febre fieri intermittente. Ego
enim neque uidi, neque animo capio. Videntur siquidem solis accidere in febribus ardentibus, perni-
ciosis, uel si aliter libeat appellare malignissimis, ueluti lipyrijs. Nulla uero febris alia corpus intus urit
cure frigescente. Neque enim mitior ardens febris neque tertiana: quæ duæ febres præ ceteris sunt ca-
lidissimæ. Videtur itaque non distinctionis gratia in aphorismo adiecisse. In febribus non intermit-
tentibus, sed similem prouulisse sermonem illi, quo dicitur, Vertebræ autem, quæ in spina sunt: non quasi in
aliqua alia corporis parte sint uerbræ, sed ueluti si ita diceretur: Vertebræ, quibus hoc inest, ut in spi-
na sint: ita & nunc sermonem Hippocratis accipimus: Si profundæ partes urantur, cutis algeat, letale
est. fit autem hoc in nonnullis febribus non intermittibus. Causa uero huius talis existit: Quando
aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, uel erysipelas euenerit: uniuersus ex toto cor-
pore sanguis ad locum trahitur patientem, atque adeo uruntur profunda, cutis autem refrigeratur, ut
fit in principijs accessionum.

49 *In febre non intermittente, si labrum, uel palpebra, uel supercilium, uel oculus, uel nasus peruertatur, uel non uideat, uel
non audiat: iam debili existente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima est.*

Partium sunt peruersiones, dum tenduntur atque contrahuntur ij, qui ad eas nerui pertingunt.
Quòd autem extendantur, accidit propter inflammationes, duos tumores, siccitates, & frigidita-
tes immodicas. Hæc autem grauias sunt, quando prope neruorum originem fuerint constituta.
Quare, cum febris continua fuerit, & æger debilis: non absque ratione mortem esse uicinam est exi-
stimandum: multo autem magis, quando uel non audit aliquis, uel non uidet, propter uirtutis sensi-
bilis debilitatem.

50 *ubi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, letale.*

Fit non nunquam ex eadem causa horum utrumque, & difficultas spirandi, & delirium, patiente ce-
rebro: & tunc apparet spiritus (ut ipse in Prognosticis inquit) magnus ex multo intervallo, hoc est,
magnus, & rarus. Contingit & propter aliquam earum partium, quæ respirationi obseruiunt, passio-
nem, spirandi difficultas. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis
atque pulmonis passiones, spirandi faciunt difficultatem. Hæc autem omnia periculosa sunt, febre præ-
sertim continua adiuncta: Nam semper cum tali fieri consueuerunt. Quare & hic uerba illa, Cum fe-
bre non intermittente, eadem uidentur ratione esse dicta, qua etiam in aphorismo antecedente.

51 *In febribus, abscessus, qui ad primas indicationes non soluuntur, longitudinem morbi significant.*

Sermo ita clarus est, ut forte Hippocratis auctoritatem non requirat: Liquet enim, quòd eo ipso, quod
ad primas indicationes non soluuntur huiuscemodi passiones, sint diu duraturæ.

52 *Quocumque in febribus, uel in alijs morbis ex uoluntate illachrymant, nihil absurdum: qui uero non ex uoluntate,
absurdus.*

Dictum quidem & in Prognostico, lachrymari non esse bonum signum, quando uidelicet oculus
ipse nullum affectum habet proprium atque præcipuum, ueluti lippitudinem, uel in palpebris asperi-
tatem, uel tale aliquid. Nam debilitas quædam ostenditur potentia contentiæ, quando, etiam si
talia non adsint, illachrymant. Non recte autem scriptum fuit, absurdus, comparatiue. melius enim
fuerat absolute, absurdum dicere. & mihi uidetur hic error culpa magis primi librarij, quàm ipsius Hip-
pocratis, contigisse.

53 *Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, ijs fortes sunt febres.*

Neque enim nasci possunt huiuscemodi lentores sine caloris multitudine pituitosiores humidita-
tatem exiccante.

54 *Quibus plurimum sicca tussis leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur.*

Siccas tussis illas nominat, in quibus nihil expuitur. Fiunt autem aliquando ob intemperiem instru-
mentorum, quæ obseruiunt respirationi: aliquando faucium asperitate, uel aliquo tenui & pauco humore
destillate. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madescunt loca, quæ ad asperam pertinent arte-

riam, & ideo minus fiticulosi fiunt. Nam, si asperitas sola fuerit: propter motum in tuffi factum, ex lo-
cis uicinis humor aliquis attrahitur: sic autem, & si sola fuerit intemperatura.

Ex bubonibus febres omnes malae, praeter diarias.

Febres diariae omnes ab ipso uocantur, quaecunque sui ratione una die durant. Tales autem sunt, &
quae ex bubonibus proueniunt, quando ex causis manifestis consistunt. Alios uero bubonas, qui sine
causa manifesta fiunt uerisimile est ex uiscerum inflammationibus fieri: atque ideo febres, quae una cum
iplis eueniunt, malas esse.

*Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam significat hu-
miditatem.*

Oportuit hunc aphorismum cum altero paulo antea dicto coniungi, in quo dicit: Sudor multus, fri-
gidus uel calidus semper fluens. Ipse uero ostendit, & quo pacto talem sudorem dixerit esse malum, &
propter quam causam. Malus itaque existit, quia cum hoc, quod morbum non soluit, ipsum etiam pro-
rogari significat. Causam uero prorogationis, multam ait esse humiditatem: quam cum longiori tem-
pore dissoluat ac concoquat natura, necessarium est morbum esse longum.

Qui a conuulsione aut distentione neruorum tenetur, febre superueniente liberatur.

Est quidem & distentio (graece tetanos), neruorum conuulsio, sed non uidentur in ipsa partes conuul-
sae: quoniam aequaliter ante & retro tenduntur: atque ideo praecipuum illi nomen est datum distentio:
ita ut omnes conuulsiones sint numero tres, graecis uocabulis, Opisthotonos, id est tentio ad postero-
ra: Emprosthotonos, id est tentio ad anteriora: & Tetanos, id est aequalis tentio, nominata. Omnes ue-
ro conuulsiones secundum ipsum fiunt uel ex repletione, uel ex euacuatione, partium uidelicet neruo-
sarum. Quaecunque igitur conuulsiones ad febres ardentes sequuntur, has par est fieri ex siccitate:
Quaecunque uero suo prope initio inuadunt, ex repletionem habent generationem. His conuulsionibus fe-
bres aduenientes, partim quidem superfluam dissolunt humiditatem, partim calfaciunt frigiditatem:
quae duae sunt medicis remediorum intentiones. Non absque ratione igitur a febribus letales sunt con-
uulsiones, non letales uero, quae febres antecedunt.

A febre ardente habito, rigore superueniente, solutio.

Ostensum enim est in sermone de rigore, etiam ob flauam bilem, quae per membra sentientia uelo-
ci motu defertur, fieri rigorem, post quem uidelicet & alui soluitur, & sudores & uomitus biliosi super
ueniunt. Cum ergo bilis, ex qua febris ardens habuit ortum, expurgatur, soluitur febris. Nam febrem
ardentem fieri nouimus, quando aestiuo tempore uenae exiccatae acres ac biliosos ad se ichores
attraxerint.

Tertiana exquisita septenis ad summum circuitibus, iudicatur.

Tertiana febris, ab ea, quae ardens nominatur, non quod ad humorem morbi auctorem attinet
differt. Vtraque enim a flaua bile fit. Differunt autem, quoniam febris ardens habet in uenis
una cum sanguine flauam bilem redundantem & ebullientem: tertiana uero eandem bilem ha-
bet in totum corpus delatam ac motam. Exquisita igitur tertiana erit, quae suis ipsius naturam pu-
ram sinceramque seruat. Seruat autem, ubi flauam bilem habet (ut dixi) redundantem & mo-
tam, & praeterea tempus aestiuum, & locum tempori similem, calidum uidelicet ac siccum, & ho-
minis aetatem & temperaturam similem. Statim autem in tali tertiana accessio fiet cum rigore: & solu-
tio eius cum sudore, uel per uomitum aut aluum inferiorem flaua bile euacuata, uel omnibus istis pari-
ter factis. Erit & huic tertianae tempus accessionis minus multo, quam quietis. Duobus siquidem die-
bus, & totidem noctibus toto eius perfecto circuitu, exquisitam tertianam nunquam inuenies extra
duodecim horas suam accessionem protendere. Talem igitur ait Hippocrates in septem ad summum,
circuitibus, iudicari. Quod enim in continuis una dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Ad
istarum igitur connumerationem, earum fiunt iudicationes. Hoc ipse in Prognostico innuit, ubi de quar-
tana loquitur, ita inquit: Fit autem & quartanarum consistentia ex ordine tali. Estque a nobis obser-
uatum, tum in quartanis, tum in tertianis, fieri iudicationem ad numerum circuituum, non dierum. Sta-
tim itaque in tertiana febre ab initio septima accessio in tertium & decimum incidit diem, & saepius in
ipso morbus iudicatur, non expectato quarto decimo. Sicuti igitur in morbis continuis acutorum qui-
dem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum uero septimus: sic in intermittentibus,
* breuissimi temporis tertiana febris terminum habet circuitum septimum. Rursus autem, sicuti in peracu-
tis, morbus poterat iudicari & in quinto, & quarto, & in tertio die: sic & in tertiana in eisdem circuiti-
bus fieri solutionem contingit, non expectante natura septimum circuitum. Hippocrates igitur ter-
tiam aliquando cum adiectione exquisitam nominat: aliquando uero simpliciter appellat: conten-
tus, tertianam tantummodo: sicuti & nunc quoque consuetudo omnium aliorum Graecorum est huius-
cemodi res omnes indefinite nominandi.

Quibus in febribus aures obsiduerunt: sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum.

Dictum

A Dictum est ab ipso & antea surditatem fieri biliosis excrementis retentis, & ad caput recurrētibus:
& talem solui surditatem, aluo turbata. Dictum est & nunc ab ipso hoc idem, & praeterea de profluio
sanguinis e naribus. Etenim & hoc soluit surditatem, eam uidelicet, quae in febribus fit absque ulla pro-
pria atque praecipua instrumenti auditus passione. Nihil autem mirum est, si cum euacuantur ac tranf-
mutantur noxij humores, morbi cessant.

61 *Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare.*

Nescio, utrum hunc aphorismum Hippocrates scripserit, an fuerit a quopiam ascriptus. siquidem
in Prognostico dierum iudicantium incrementa ac compositiones fieri in quaternis edocuit, & in
hoc ipso Aphorismorum libro, atque in Epidemijs etiam, non modo die quartodecimo multos ui-
dit iudicatos, sed & uigesimo, & quadragesimo, & sexagesimo, & octogesimo. Ipsi uero iudicant & ui-
gesima quarta, & trigesima quarta, & ab initio protinus quarta. Quo modo igitur ait nunc, quod, nisi in
diebus imparibus febris cessauerit, non fit fida iudicatio: Melius est itaque pro imparibus scribere iu-
dicatorijs, ut quibusdam uisum est. Multa sane exemplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus,
scriptum habent.

62 B *Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum.*

Morbus regius interdum quidem fit & iudicatorie, reponente natura ad totum corpus, & praeci-
pue ad cutem, flauam bilem: Fit etiam huiuscemodi casus hepate male affecto: mali autem affectus he-
patis, ex quibus morbus regius solet aduenire, tres sunt, tumor durus, inflammatio, & obstructio. Ve-
rum tumor durus, diutinus morbus existit: inflammatio uero & obstructio etiam repente fieri possunt.
Ac regij morbi, qui ante septimum accidunt diem, ex aliquo istorum ortum habent: nam citius non po-
test iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante septimum quidem diem, morbum regium esse ma-
lum, uerum existit: non tamen post septimum uacare periculo, est pariter uerum: neque hoc nunc
dictum est. Potest enim & inflammatio & obstructio longiori tempore permanere: ante septi-
mum autem, iudicatorie bilem effundi est impossibile. In quibusdam uero exemplaribus adiectum
est aphorismo circa finem, Nisi humores ex aluo prodeant. uolentibus ijs, qui haec adijciunt, per aluum
bilem expurgari.

63 *Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur.*

C Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidunt, atque ideo singulis accessionibus
expurgatur atque euacuetur: non absque ratione ad infebritationem peruenit talium febrium in-
termittio. Hoc igitur est, quod nunc dictum est ab eo, Quotidie febres soluuntur. ac si dixisset aegros
quotidie sine febre fieri. Quemadmodum autem, si quotidie rigores fiunt, quotidie etiam febres ces-
sant: sic & si tertio quoque die, aut quarto, quod proculdubio etiam fieri uidemus & in tertianis, & in
quartanis circuitibus: in quibus & febres soluuntur, & rursus redeunt, remanet tamen quaedam dispo-
sicio praeter naturam in corpore, a qua secundum circuitum aliae febres & aegritudines generantur.

64 *Quibus in febribus morbus regius septimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo superuenit, bonum, nisi dextrum
hypochondrium obduruerit. si uero non, non bonum.*

Qui ante hunc scribitur aphorismus, absque ordine mihi uidetur fuisse interiectus. Melius .n. fuis-
set hunc, qui nunc scribitur, aphorismum illi fuisse coniunctum, in quo ait: Quibus in febribus mor-
bus regius ante diem septimum accidit, malum. ut totus sermo talis procedat: Ante septimum quidem
diem morbum accidere regium, malum omnino: post septimum uero, optimum: nisi dextrum hypo-
chondrium obduruerit, id est nisi aliquis malus affectus ex ijs, quos antea diximus, uisceri, hoc est he-
pati, acciderit: Cum enim expurgatur in ipso sanguis, & bilis transfertur ex uenis ad meatus bilem re-
cipientes: siue obstructio fuerit in locis ad quae transfertur, siue inflammatio aliqua, uel durus tumor:
necessarium est omnino non expurgari sanguinem, & una cum ipso bilem per totum corpus deferri,
hincque morbum regium generari.

65 *In febribus circa uentriculum & fortis aestus, & cordis morsus malum.*

Quod non solum ei uisceri, quod sua natura pulsatur, cor nomen fuit apud antiquos, sed etiam ori
uentriculi, pro confesso habetur apud omnes: sicuti etiam, quod cordis dolorem, huius partis dolo-
res appellant: uerbum autem καρδίασεν id est, corde morderi, plurimi exponentium aphorismos, pro
καρδίασεν, id est corde dolere acceperunt: non nulli ipsius cordis, hoc est uisceris, motum quandam
palpitationi similem, per καρδίασεν. i. cordis morsum intellexerunt. Fortis itaque uentriculi aestus a fla-
ua bile in ipsius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autem ijs, qui ita sunt affecti, & uentricu-
li morderetur os, atque ob id malus est casus. Siquis uero per cordis morsum, crebrum & uelocem cor-
dis motum, eum praecipue, qui palpitationi similis sit, intellexerit: extremum ex eo malum significatur,
uim uitalem maximo incendio laborare.

66 *In acutis febribus conuulsiones, & circa uiscera dolores fortes, malum.*

COMMENTARIJ.

TT 2 Febres

F

57

A.1.3.f.1.c.5.
P. 397. A. &
399. A

58

A.1.4.f.1.c.1.
C.22.p.779.D

59

A.1.4.f.1.c.1.
C.4.p.775.A

* Alias logi-
smi: sic. n. in-
bet Graeci lib.

60

A.1.4.f.2.c.1.
C.19.p.825.C

* G.1. non ha-
bent: uetus ta-
men tralatio
retinet: &
Gal. legit.
A.1.4.f.1.c.2.
C.6.p.776.D

A.1.4.f.2.c.1.
C.19.p.825.C

A.1.3.f.1.c.1.
C.3.p.601.A

Febres uehementes, ueluti ignis, neruos exiccantes, eos extendunt atque conuellunt, atque hoc modo perniciosas afferunt conuulsiones. Non nunquam uero & uiscera ipsa in tali affectu dolorē sentiunt, propter incendij uehementiam, ac siccitatem: atque idcirco malum esse inquit. Peior autem fuerit, si fortes dolores acciderint. Scimus autem propter inflammationem, uel erysipelas, uel fortē obstructionem, uel abscessum aliquem, in uisceribus dolores fieri, sed uerisimile non est, ut de his nunc loquatur. Manifestum est enim periculum, quod in ipsis est: necessario tamen non adiungitur conuulsioni. Cum Hippocrates in febribus dicit morbos febriles, intelligit, quando febres ipsae sunt passio, & non casus partis alicuius, quae aliquo dictorum affectuum laboret.

In febribus, ex somnis timores, uel conuulsiones, malum.

Dictum ab ipso & antea fuit, quod somnus laedens aegrotantem, mortalis est, qui autem non laedit, non est mortalis. ubi & exemplum sermonis adiciens, inquit: Vbi delirium somnus sedat, bonum tanquam somnus aliquis existat, ex quo delirium non sedatur, sed excitatur aliquando ac generatur. Verū & hic alia dixit exempla noxae ex somno aduenientis, timores, ac conuulsiones. Quidam uero non, timores, scribunt, sed labores: Saneque nos saepe uidimus in morbis exitialibus & timores & labores & conuulsiones ex somno fieri. Hoc autem uidetur contingere, quando in somnis ad cerebrum humor infestus peruenerit, tunc magis intra, quam extra, natura mota. At profecto, ut a cibo ad somnum conuersi, implent caput: sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replentes, aggrauant cerebrum. Si igitur ea multitudo magis ad atrae bilis naturam uergit, timores fiunt: sin talis non fuerit, labores ac conuulsiones. Somnique proculdubio semper nocerent, quatenus ad profundum & uiscera materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferent utilitatis, quam sit damnum, quod ex motu ad interiora consequitur. Non solum autem in cerebro ipso mali humores aceruari tales afferunt casus, sed & in ipso ore uentriculi: quare & in somnis magis euaporant, cum incocti permaneant: sicuti coctiones utiles somnos inducunt.

In febribus spiritus offendens, malum, conuulsionem enim significat.

Spiritum nunc intelligendum est ipsum dicere, sicuti etiam in prognostico, respirationem: qui ubi offendit, hoc est in medio sui interruptus substituerit, conuulsionem significat. Etenim fit mouentibus thoracem musculis ac neruis iam conuulsioni paratis, qua dispositione insuper aucta, & plures occupante partes, manifesta conuulsio hominem apprehendet. Cū uero duplex sit in respiratione motus: alter, quo spiritus fertur ad interiora, inspiratio dictus: alter, quo fertur ad exteriora, contrariam is accepit appellationem, expiratio nominatus. Offendit autem spiritus aliquando quidem inspirantibus, sicuti cum ipse dicit, Duplex intro reuocatio, ueluti superinspiratio: Aliquando expirantibus, sicuti cum dicit, Et spiritus offendit extra delatus. In his igitur, utriusque partis respirationis seorsum meminit: in proposito autem aphorismo de tota ipsa pronuncians, inquit: Spiritus offendens, siue in motu ad intra, siue ad extra, siue ad utraque tale quid patitur.

Quibus urinae crassae, grumosae, paucae, non sine febre: multitudo ueniens ex his tenuis iuuat. praecipue uero tales ueniunt, quibus ab initio, uel breui sedimen inest.

Non simpliciter urinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterum ostendens, uel crassitudinis quantitatem, uel consistentiae inaequalitatem ac diuulsionem, ita ut plures ipsarum consistentiae, ueluti grumi, circumscriptae appareant. Non nulli uero non grumosas scribunt, sed coenosas, sicuti Numisianus & Dionysius: qui, si per hoc uerbum, foetorem quendam simul ostendunt, plus aliquid, quod alij, demonstrant: si uero quasi crassitudinis quantitatem, nihilo plus hoc ipso docet. Sermo uero Hippocratis totus non uidetur de urinis esse foetorem habentibus, sed de paucis tantum, ac crassis, ut ex opposito manifestat, inquit, Multitudo ueniens, ex his tenuis iuuat. Quare, si hoc solum scriberetur, **H** Quibus urinae crassae paucae: nihil sermoni deficeret. Fiunt autem & sine febribus urinae tales, natura expurgante per renes totius corporis superfuitates: Fiunt etiam cum febre: in quibus quispiam forte existimaret ad contraria transmutationem non esse bonam: quoniam magna ex parte in febribus, ex urinis ab initio tenuibus fit ad crassiores conuersio, tendente iam morbo ad solutionem, atque ideo mihi uidetur maxime ita scriptus ab ipso fuisse aphorismus, id quod raro accidit, edocente. Contingit, n. aliquando uel per initia morbi, uel non multo post, urinas factas crassiores, propter grauitatem habere sedimen. His igitur urinis sedimen, bonum signum non est, sicuti alijs, quae ab initio tenues existentes, ratione totius morbi coctionis sedimen capiunt. Non absque ratione autem crassae urinae sunt multitudine paucae, ut quae uix renes pertransiant. Cum itaque simul maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata, simul & residuum concoctum fuerit: tunc excernuntur multo prioribus tenuiores. Melius est enim ita dicere, & non tenues absolute, quemadmodum dixit Hippocrates. Quae enim secundum naturam sunt, non simpliciter tenues existunt, sicuti neque crassae, sed medium tenent inter utrunque excessum: & cum mediocritatem habeant, crassiores quidem sunt atque dicuntur aquosis, tenuiores uero grumosis. multae uero cum ratione excernuntur, quia prius fuere retenta: quo tempore crassae existentes, difficulter exibant.

Quibus

70 A *Quibus urinae turbatae, quales sunt iumentorum, ijs dolor capitis uel adest, uel aderit.*
Hunc non nulli aphorismum cum superiori coniungunt, tanquam eius partem, ita scribentes: Quibus autem urinae turbatae, hisce dolores capitis. Et uolunt quidam uerbum, turbatae, contrarias urinas ostendere ijs, quas antea crassas & grumosas nominauit, hoc est tenues: non nulli uero turbatas. Falsum autem est, quod urinae tenues sint cum dolore capitis. Videntur enim dolores capitis aliquando antecedere, aliquando simul esse cum turbatis urinis. Quales autem haec sint, manifeste monstrauit, inquit, Quales sunt iumentorum, tales uero fiunt materia crassa ac densa a calore agitata. Haec siquidem maxime & ab extrinseca caliditate uidentur in spiritum solui, sicuti bitumen, pix, atque resina. Non nullae igitur urinae longo tempore manent turbatae, non nullae uero cito sedimen crassum habent, & cito morbum solutum iri significant. Quae uero non resident, si uires affuerint, longum fore morbum ostendunt: si imbecillitas adsit, aegri mortem praenunciant. Haec obiter a nobis sunt dicta, quoniam non carent utilitate. Quae uero ad ipsum attinentia aphorismum adhuc dicere oportet, sunt ista: Urinis turbatis, capitis dolores necessario aut adsunt, aut aderunt, ut inquit Hippocrates, quoniam spiritus flatuosus una cum calore prompte fertur ad caput. Non tamen, si quis dolet caput, aut doliturus est, huic omnino tales sunt urinae. Fiunt enim dolores capitis etiam ex calore solo, non nunquam uero ex flaua bile, quae uel in capite uel in uentriculo continetur, & ex humorum abundantia caput oppriment, & propter aliquam loci obstructionem, uel spiritu flatuoso habente in parte ipsa generatio: nem: quorum nihil talem facit urinam ex necessitate.

A. l. 1. f. 2. d. 3. c. 3. p. 99. B. & 13. f. 1. t. 2. e. 8 p. 741. C

A. l. 3. f. 1. t. 2. c. 3. p. 348. F.

71 *Quibus septima indicatur, ijs nubeculam habet quarta die urina rubeam, & alia ex ratione.*

Sicuti in pluribus alijs seipso imperitos artis Hippocratis ostenderunt plurimi eorum, qui hunc eius librum exposuerunt: sic & in isto. Putant enim adiecta fuisse aphorismo cum dicit. Et alia, ex ratione, quaecunque ad somnos attinent, uel uigilias, uel respirationem, uel accubitus, uel surrectionem, uel tale aliquid eorum, quae in Prognostico scripsit: ut si haec omnia bene facta uideantur, in septimo futuram speremus iudicationem. Videntur autem ignorare maxima capita ad praecognitionem facientia. Vigilant. n. magna ex parte, & grauius se habent, ac febrius uehementius aegri quanto propius ad iudicationem accedunt. Plures aut eorum, prope iudicationem et spirant difficulter. Non igitur signum, quod ex urinis apparet, talibus indiget casibus ad firmiorem futurae iudicationis spe, sed multis alijs, quae frequentius, quae istud, apparet, de quibus nihil uidentur cognoscere, qui audent Hippocratis libros exponere prius, quam tota ipsius artem perdiscant. Nam, cum quarta dies sit index, quemadmodum ipse docuit, & qualis sit futura septima, nunciat: omne, quod in ipsa dignum effatu signum coctionis apparuerit, futuram septima die iudicationem ostendit, adeo ut non solum rubra aliqua nubes apparens, antea non uisa, iudicationem significet, sed & alba multo plus ipsa, adhuc autem magis & sublimamentum album, aequale, atque consistens. Si uero uelociter admodum morbus moueatur: & coloris & substantiae mutatio sunt sufficientia signa futurae iudicationis. Tenuis itaque urina si mediocriter crassa efficiatur, & si alba pallida fiat: in tali morbo iudicationem significat. Vnius itaque signi nominatim Hippocrates meminit, nubeculae uidelicet rubrae. Dignum autem existimat, ut, sicuti hoc, ita & alia ex ratione intelligamus, quaecunque futuras iudicationes ostendunt. Sunt autem haec, quae in diebus ab ipso uocatis indicibus & contemplabilibus, fieri consueuere uel in urinis, uel in excrementis alui inferioris, uel sputis, semper enim omnia talia iudicationes significant, non tamen bonas semper. Solis enim coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonae iudicationis futurae indicantur. Sensus ergo uerborum aphorismi talis est. Meminit autem nubis rubrae tanquam signi perari. Albae enim frequentissime apparet: & sunt signum coctionis manifestum. Rubrae uero raro fiunt: Et, nisi hoc in loco de ipsis dixisset Hippocrates, quod in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem, forte nemo talem ipsis adesse uim expectaret: siquidem Hippocrates colorem Drubeum salutarem quidem, diutinum tamen esse uult. Nam in Prognostico ita ad uerbum scribit: Si uero urina fuerit subrubea, & sedimen subrubeum & lene: magis quidem haec diutina, quam illa, sed admodum salubris. Nunquid igitur quarta die talis nubes apparens, futuram in septima iudicationem significabit, in alia autem aliqua indice non significabit, diligentius est inquirendum, quod in ipsis operibus est obseruandum. Nam, quantum ad rationes attinet, sunt ad utranque partem argumenta, & magis ad alteram, quod non significabit, nisi morbus ualde uehementer moueatur. Nam, si quarto die fiat, aequale tempus priori, id, quod sequetur, assumens, non est impossibile, ut iudicationem ostendat. In undecimo autem apparens, non mihi admodum uideretur tribus solis egere diebus, sed etiam pluribus. Verisimum siquidem est colorem talem aliquid suffragari solutionibus. Ego quidem raro signum tale in alijs diebus uidi, praeterquam in quarto. Cui igitur in septimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus: cui autem in quartodecimo, hic in uigesimo. Apparuit etiam cuidam alteri in undecimo, qui decimoseptimo iudicatus est: rursus cuidam alij in eodem undecimo, qui uigesimo die fuit iudicatus.

A. l. 1. f. 1. d. 3. c. 3. p. 97. B.

Quibus urinae albae & perspicuae, mala, praesertim si in phreniticis appareant.

Urinae tales extremam cruditate significat, quare & morbos longos * faciunt. quaedam uero ex ipsis,

cum anticipauerint uires dissolui, sunt perniciose, uelut in phrenitidibus. Nullum etenim uidi phreniticum, in quo talis urina apparuisset, saluatum. Melius siquidem est, ut, sicuti totus morbus est biliosus, sic & urina appareant biliosa. Aquosa autem urina (tales enim sunt albae atque perspicuae) magna crudiratem ostendunt, & praeterea flauam bilem totam ad caput rapi. Quibusdam enim urinae perspicuae, non tamen albae, quae quidem tenuem habent substantiam, colorem uero biliosum. Quae uero perspicuae sunt & albae simul, sunt penitus aquosa. Si igitur simpliciter scriptum sit, praecipue in phreniticis, horum uerborum intellectus est manifestus. Sin autem fini sermonis adijciatur, sicuti in alijs exemplaribus uideretur adiectum, uerbum, appareant, sensus erit talis: Aquosa urinae mala sunt: praecipue uero tales apparent in phreniticis, qui perniciose se habent. Neque enim in omnibus, quemadmodum nonnulli huius libri expositores intellexerunt, nihil scientes ex ijs, quae in aegrotis apparent. In quibusdam autem exemplaribus ita scriptus est finis aphorismi: Praecipue uero in phreniticis tales apparent. & est idem intellectus, qui secundae scripturae antea a nobis dictae.

Quibus hypochondria suspensa murmurant, lumborum dolore superueniente, ijs alui humectantur, nisi status erupant, aut urinae multitudo proueniat, atque haec in febris,

Hypochondria suspensa, hoc est ad maiorem tumorem deducta ex multis causis unam habent, spiritum flatuosum, de qua nunc differit, dupliciter factam: non nunquam ex aliquo affectu difficilem habente solutionem partium ad alium attrinentium: non nunquam ex aliqua recenti occasione. Distinguit autem nunc Hippocrates ista. Nam prior dispositio cum murmure non fit. Extenta enim atque inflata instar utris redduntur in ea hypochondria: Altera cum murmure (quod *βροβουρμος* graece dicitur) fit. Sic autem nominatur spiritus sonus, cum neque magnus neque multus extiterit, & cum quadam modica humiditate ad inferiora mouetur. Accidit igitur tali murmure descendente, ad lumborum loca, una cum ipso tumorem ex hypochondrijs deportari. unde partibus, quae hic sunt, ex ipso distentis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad distributionem concitato, solus spiritus flatuosus emittitur, non nunquam uero una cum humore. Iam uero etiam humor distributus magna ex parte per urinas excernitur. Recte uero inquit in dictis signis alium diripi, nisi anticipet seorsum quidem humor distribui, seorsum uero spiritus in intestinis retentus per sedem excerni. Contingit uero quandoque utrunque ad distributionem concitatum, & spiritum & humorem cito ad uescicam permeare. Quod uero in fine aphorismi scribitur. Haec uero in febris, tale aliquid mihi uidetur ostendere. A febris molestari dicebant antiqui illos, qui absque inflammatione, uel abscessu, uel dolore, uel erysipelate, uel (ut simpliciter dixerim) absque aliquo membro praecipue affecto, aegrotabant. Quod si uel propter lateris inflammationem, uel pulmonis, uel talis partis alterius febricitarent: non febricitantes ipsos nominabant, neque a febris molestari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs similibus nominibus, ueluti hepaticos & lienosos appellabant. Nunc itaque mihi uidetur Hippocrates duorum alterum uelle insinuare, uel quod haec, quae dixit, febris accidunt, in quibus nullum membrum affectum est: uel quod & illis accidunt morbis, non tamen ipsis alius dirupta sit, uel status aut urinae prodierint. Neque enim aliquo naturali motu membri spiritum flatuosum expellentibus, murmur in illis contingit fieri, sed ueluti casum tantummodo.

Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba facta, qualis in lassitudinarijs febris quarto die de quibusdam incipit fieri. Si uero etiam ex naribus fluxerit sanguis, breui admodum solutio fit.

Dictum est a me etiam prius, quod abscessus fiunt ad articulos ijs, qui in his laborem passi sunt, & quibus quouis modo in morbo articuli lassati sunt, & praeterea in quibuscunque crassorum humorum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaque natura ualuerit per urinam expurgare corpus, aeger ab abscessu liberatur, humorem ad articulos decubiturum, per uescicam euacuandam. Satis autem habuit lassitudinarijs februm ueluti in quodam exemplo meminisse, quae initium ad urinam motionis in die indice accipiunt. His enim lassitudinarijs hoc inest, quod cito abscessus faciant, non expectantibus, ut aliae, tempus prolixius. His uero ipsis & iuxta aurem fieri abscessus consueuere, sicuti alijs prolixioribus multitudo ad inferiora magis decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiam subleuauit: uel sanguinis profluuium per nares patiuntur, aut parotidas habent. Quod autem solutio haec uelocior sit, quam altera, quae per urinas fit, non oportet dicere: quare & ipsi adiecit Hippocrates, breui admodum solutio fit, altera, quae fit per urinas, euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo positum est: te uero oportet transferre ad omnes dies alios, quicunque sunt contemplabiles & iudicatorij.

si sanguinem aut pus mingat: aut renum aut uescicam exulcerationem significat.

Siue in renibus, siue in uescica ulcus factum fuerit, si quidem in uase aliquo effatu digno constituerit, & praecipue cum aliqua exestione, sanguinis excretio consequitur, sine hoc autem, puris tantummodo. Contingit autem, ut factum ulcere in aliquo urinae meatuum, & pus, & sanguis mingatur. Hi uero renes ac uescicam interiacent, & oportet hos cum illis subaudire. Exulcerantur autem magna ex parte ijs,

A te ijs, qui in renibus lapidem habent, meatus urinarij, quando a lapide aliquo acuto aut admodum aspero in ipsis intersepto excoriantur. Nam ex ulceribus, quae in pene fiunt, etiam sine urina & pus & sanguis egreditur. Exit autem simul cum urinis aliquando pus dirupto abscessu in aliquo superiori loco. Quare (arbitror) plures expositores alteram scripturam magis probarunt, in qua coniunctio, & scribitur, in hunc modum: Si sanguinem & pus minxerit, renum aut uescicam exulcerationem significat. quasi altero solo, scilicet pure per loca urinae exeunte, fieri possit, ut sit signum non modo renum uel uescicam exulceratae, sed etiam alicuius partium superiorum. Forte igitur & hi aliquid dicunt. Forte autem & uerbum, mingat, quod aliud ostendit, quam minxerit, in seipso continet distinctionem. Neque enim idem est uel ita dicere, Si sanguinem & pus mingat: uel illo modo, Si sanguinem & pus minxerit: In uno. n. uel duobus uel tribus diebus potuit minxerit pus dirupto abscessu ad urinae instrumenta: Multis autem diebus ac mensibus ubi hoc factum fuerit, renum aut uescicam exulceratio significatur. Vtrum autem ipsorum magis sit, & dolor distinguit, qui in differetibus accidit locis: & ea, quae cum urinis excernuntur, de quibus deinceps loquetur. Iam uero & de urinarijs meatibus eadem est ratio.

Quibus in urina crassa existente, carunculae paruae, aut ueluti capilli una exeunt, ijs a renibus excernitur.

76
A. l. 1. f. 1. d. 3. B
c. 7. p. 102. C.

Paruae quidem carunculae renum substantiae indicia sunt, qui uero uti capilli, nullo modo renū. Neque enim fieri potest, ut ad talem substantiae formam ren dissoluatur. nam, qui hoc aiunt, renum ignorant naturam. At neque, cum uescica resoluitur & eroditur, ut quibusdam uisum est, tales urinae exeunt. Sit enim huius particulae, foliorum similes magis, sicuti & Hippocrates paulopost eas squamas appellat. Sed rei ueritas ita se habet: quod nobis forte quadam saepius uidere contigit. Sed alij quidam medici, in operibus artis multum exercitati raro se aiunt uidisse urinas tales. Vocant autem recentiores medici hanc passionem *τριχουρμια*. i. capillitium, quoniam capillis, & albis quidem magis similia uideantur, quae ab urina efferuntur. Nuper quidam talia corpora tam longa mingeat, ut incredibilis longitudo uideretur. nam quidam ex ipsis ad dimidium cubitum extendebantur. Hic autem toto fere anno, qui antecesserat, orobum, & fabam comederat, saepissimeque caseum & tenerum & siccum. omneque alij, quibus talia mingere contigit, cibis crassioribus uesciebantur. Tali igitur humore in renibus aliquo modo usto, capillis similes substantiae generantur. Saneque modus ipse curandi, rationi, quae de causa habetur, attestatur. Nam ab extenuantibus atque incidentibus medicinis, adhibito etiam alio uisitu humectante, tales aegri curantur. Si uero tanta esset exulceratio renum aut uescicam, ut eorum substantia dissolueretur: non modo nihil ex talibus medicinis iuuarentur, sed etiam supra modum irritarentur. In his itaque, sicuti & in alijs, Hippocrates dignus est admiratione, cum ipse eorum inuentor extiterit, quae ne a pluribus quidem medicis ad hunc usque diem ex signis fuere comperita. Ipsa quoque sermonis diligentia magnam habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neque enim, sicuti in priore aphorismo renum causatur exulcerationem, ita & nunc dixit: uerum simpliciter ex renibus inquit excerni, quemadmodum si aliquo mingente lapidem, ex renibus ipsum excerni dicamus, non quod sit pars substantiae eorum, sed quoniam in ipsis suam habuit consistentiam. Paruae igitur carunculae substantiae renum ulceratorum re uera partes existunt. Qui uero ueluti capilli sunt: in renibus quidem consistentiam accipiunt, ueluti & lapides: non sunt autem partes eorum substantiae. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphorismus sine particula, aut, legitur, Carunculae paruae ueluti capilli. Nullo enim modo carunculae paruae assimilantur capillis. Verum oportet inter uerbum, paruae, & dictionem, ueluti, mediam interponere coniunctionem, aut: tanquam Hippocrates non de una re, sed de duabus faciat suo sermone mentionem, quarum una est, Carunculae paruae: altera uero, Ueluti capilli. In ijs igitur, quae sunt ueluti capilli, semper urina est crassa: cum pituitosa substantia, quam uenas aggregarunt, per renes expurgetur: In carunculis autem non est necessarium.

76. l. habent
ουρμια. i. f. a
pe.

76. l. habent
ουρμια. i. f. a
tam fresam.

Nunquam tamen talem uidi renum dispositionem: sed, quae sunt ueluti carunculae, saepius a me uisae sunt, in illis febris, in quibus, & quae sunt similia eruo, sedimina conspiciuntur, sanguine crasso in renibus aut in hepate exusto: non tamen ueras carunculas unquam uidi cum urina exeuntes. Puto igitur posse contingere, quod crassa urina ab ipso dicatur, quae mediocris est & secundum naturam. Haec enim tenui quodam modo opponitur. Neque nos latet, quod proprie quidem secundum excessus oppositiones ita nominantur: per abusionem autem, & medio & mediocri, extremorum nomina tribuuntur: cum & ad maxime crassum, tenue: & ad maxime tenue, crassum nominet ut. Quod si ita accipiamus, sermo talis erit: Quibus in urina, quae tenuis non est, ea, quae diximus, exeunt: renum est passio si uero urina sit tenuis, totum uenofum patitur genus. Eundem intellectum mihi uidetur etiam in sequenti ostendere aphorismo.

Quibus in urina crassa furfurea quadam simul exeunt, ijs uescica scabie laborat.

77
A. l. 1. f. 2. d. 3.
c. 3. p. 98. C. &
13. f. 19. t. 2. c.
17. p. 676. F.

Quando urina tenuis fuerit: haud secundum naturam uenas se habent. Cum uero non tenuis extiterit, sed mediocrem habuerit substantiam (in quo significato crassa accipere oportet hoc loco) ea, quae simul cum tali urina excernuntur, circa renes aut uescicam passionem ostendunt. Cum enim ex uenis urina ueniat, in renibus coletur, in uescica aggregetur, quicquid in ea praeter naturam apparuerit, aut uenas,

aut renes, aut uesica male se habere indicabit, sicuti & nunc fursurea uesicam scabie laborare, quando uenæ nullum affectum habent. Feruntur enim & ex ipsis aliquando fursurea, cum earum tunica patitur, quemadmodum & uesicæ: uel cum sanguis, qui in ipsis continetur, a febre ardente perurit. Aptior autem ad hoc est, quicunque humor in eis crassior existit, & magis qui ueluti fæx, sanguinis est, quem soleus humorem melancholicum nominare. Sicuti enim cutis superficies (quam *επιδερμίδα* idest cuticulam nominant) in scabie, lepra, atque impetigine tenuè quiddam remittit, quale est, quod serpentum senectus nominamus: sic, ubi in partibus interioribus ea, quæ est ueluti cutis, tale aliquid patitur: & casus erit passioni similis. Hac ratione igitur & uenæ ipsæ atque uesica scabie laborantes, fursureos cortices una cum urinis emittent. Distinctio autem fiet ex tenuitate ac crassitudine urinæ, ut antea diximus. Tenuis enim urina uenas: non tenuis autem uesicam pati indicabit.

Quicumque sponte sanguinem mingunt, iis a renibus uenulam ruptam significatur.

Quod dicitur, sponte, potest idem, quod sine causa exteriori, significare: potest & quod ueluti repente, nullo casu præcedente, quales apparent uesica ulcerata. In ipsa enim uenam rumpi ex influētis sanguinis abundantia, quemadmodum in renibus accidere solet, est impossibile. Neque enim per eius uenas sanguis percolatur, sed solum tantum, quantum ipsi sufficiens est pro alimento, contribuitur. Præterea neque uenæ, quæ in uesica, nudæ aut instabiles natura sunt, sicuti, quæ renum uentres subintrant, quarum ora aperiuntur, & quæ aliquando dirumpuntur, propter humorum multitudinem ac crassitudinem, qui in ipsis continentur. Diruptio itaque puri sanguinis facit euacuationem. Ora autem aperta non uniuersam sanguinem effundunt, præsertim cum parua est apertio, sed paulatim atque tenuiorem percolant: unde totam urinam subsanguineam efficiunt. Fit autem, ut dixi, & uenis uesicæ exfese la borantibus, sanguinis euacuatio, quam antecedunt ulceris signa in uesica existentis, hoc est & loci dolor, & pus, & sæpe ipsius corporis uesicæ quædam ueluti frustula. Hac ratione igitur melius est uerbum sponte, pro repente, accipere, & non pro sine causa manifesta. siquidem sanguis ex renibus sæpius & sine causa excernitur manifesta, uale ex multitudine rupto, sed aliquando ob saltum uehementiorem, uel ex alto casum, uel ictum.

Quibus in urinis arenosa subsistunt, iis uesica laborat calculo.

Non omnino uesica laborat, sed contingit & renes: quare manifeste errat aphorismus, siue quia Hippocrates ipse dimidiam partem sermonis neglexerit, siue quia primus librarius omiserit. Siue enim in renibus, siue in uesica calculi generantur, una cum urinis exeunt arenosa.

Si sanguinem mingant, aut grumos, uel sillicidium urina habeant, & dolor in inum incidat ventrem, & pectinem, & femem: circa uesicam labor est.

Duobus modis finis scribitur aphorismi: in quibusdam exemplaribus, labor est: in quibusdã, morbus est. & fere in hoc nihil inuicem scripturæ differunt. Communiter autem ambæ errant, si quis intelligat circa uesicam ab Hippocrate dici, quasi ipsam uesicam laborare dixisset. Nam ij, quos memorat casus, communes sunt omnibus, quæ urinæ seruiunt, instrumentis, uesicæ, renibus, urinarijs meatibus. Melius est itaque hoc modo, quæ circa uesicam, accipere, non tanquam sola uesica significetur, sed & partes, quæ illi annectuntur. Adhuc autem magis, ut ita accipiamus, hortabitur sequens aphorismus, in quo non, quæ circa uesicam, ægrotare dicit, sed ipsius uesicæ esse exulcerationem: cum nõ idem sit, pati aliquid ipsam uesicam simpliciter solam, enunciare, uel quæ circa uesicam.

Si sanguinem aut pus minxerit, aut squamulas, & grauis odor adfit: uesicæ exulcerationem significat.

Sanguis quidem & pus mingendo prodeuntia, omnium instrumentorum ulceratorum, quæ urinæ obseruiunt, signa sunt communia, odor autem grauis, hoc est molestus, & adhuc magis squamulæ, sunt propria uesicæ. In pluribus igitur exemplaribus, Si sanguinem & pus minxerit, scriptum inuenitur: In quibusdam uero, Si sanguinem uel pus minxerit. Ostendet autem hæc scriptura secunda coniunctionem, aut, esse disunctionem, quasi utrumlibet horum, quæ dicta sunt, ubi adfit, signi ficet ulcerationem: altera uero uult ambo affidere, uel simul inuicem, uel alternatim.

Quibus in uinaria fistula tubercula nascuntur: iis suppuratione facta & eruptione, solutio.

Ob sermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphorismo suspicabitur quispiam. Promptum enim est unicuique intelligere, in meatu urinario, qui in pene est, (hunc enim meatum, fistulam urinariam græce *επιδερμίδα* nominant,) si consistant tubercula, & mox rumpantur, fieri solutionem. Verum, si diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo ostenditur. Contingit enim urinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius diruptione sanitas retentionis urinæ proculdubio sequetur. Verum ex dictis quædam dubitatio suboritur, utrum solum uelit hæc, quæ in hoc loco sunt nata tubercula, rumpi: uel sæpius quidem hoc accidere, fieri tamen posse, ut etiam dissoluatur: uel ex plurim solutionum unum hoc aliquod scripsit, diruptionem: quod & uerius existit.

Mictio

83 A
A.1.1.f.2.d.3.
c.13.p.104.D
& 1.3.f.1.6.t.2
c.19.p.687.E

Mictio noctu plurima facta, paruam significat deiectionem.

Quòd quidem necessarium sit uentris humore distributo, minorem fieri alui deiectionem, unicuique manifestum. sed cum hoc & illud apparet, quòd co una cum cibis exeunte, aluus quidem humidior fit, atque ideo plura deiciet, urina uero paucior excernetur. Doccebit autem nos hæc ipsa ratio & alui fluentis, & sicca remedia. In quibus enim supra modum humida aluus deprehenditur, ijs potum minorem exhibebimus, ac præterea illi uiam ad uesicam parabimus. In quibus uero sicciior, & plus dabimus potus, & distributionem, quantum fieri poterit, prohibebimus.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIUS
QVINTVS.

1
A.1.3.f.2.c.5.
p.397.E.
De causis conuulsionis. A.1.
1.f.2.d.2.c.13
p.76. & Gal.
1.4.de rat. uic.
p.69.

Conuulsio ex elleboro, letalis est.

Is, qui elleborum acceperunt, album scilicet, (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuerunt, nõ, sicuti nigrum, cum adiectione) ijs, in quibus, si ex purgatione conuulsio aduenerit, casum ait esse letalem. Fit enim non ab initio purgationis, quando periculum est, ne homo stranguletur: sed quando uomentes uehementius lacerantur, propter ipsam quidem maxime, quæ fit in uomitibus contentione laborantibus neruis, ob illam, quam habent cum ore uentriculi, in patiendi societatem: ob quod & alias uidimus, ubi fortius mordetur, fieri conuulsionem, sicuti adolescenti, qui æruginem euomuerat. Præstat enim æruginem, non æruginosum uomitum, illum nominare. Erat enim talis, qualis, quæ uera ærugo nominatur, floridissimus: uerum inter uomendum, totum corpus conuulsus est: & æruginem euacuata, febris statim & conuulsio cessauit. Tale autem erat, quod euomuerat, sicuti siquis optimam æruginem aqua perfunderet, adeo ut ex eorum unione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinem repræsentaret. Non impossibile est igitur (ut dixi) & per compatiendi ad os uentriculi societatem fieri conuulsionem ex elleboro albo: & hæc foret conuulsio moderatissima. Contingit autem & propter ipsam euacuationem supra modum ipsis purgatis conuulsionem aduenire: sicuti & choleram patientibus, contractiones frequenter adueniunt, maximeque eorum, qui sunt in furis, musculorum. Sed neque illud est impossibile, propter pharmaci efficaciam ex neruis humiditates ad se attrahentis, atque ideo tunc eos male afficientis fieri conuulsionem. Sed & ellebori aliquando ut ad sui distributionem impulsæ uehementius, contingit neruorum substantiam uio lentius exicari. Ipse enim nos docuit Hippocrates, quòd fit conuulsio ex repletionem & inanitionem, corporum uidelicet neruorum, a quibus uoluntarij motus perficiuntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, musculi, & tendones. Sicut enim in rebus exterioribus uidemus lora & chordas extendi, ubi uehementius exicentur, aut multa madeant humiditate: sic & in corporibus animalium par est fieri non raro conuulsionem. Liqueat igitur, quòd ex repletionem conuulsio, sanabilis est per euacuationem. Ea uero, quæ fit ex inanitionem, & neruorum siccitate, non facile admittit curationem. Fit autem (ut dixi) & propter compatiendi societatem conuulsio: quam nõ debemus existimare fuisse ab Hippocrate prætermisam. Eam enim, quæ primum fit, conuulsionem ostendit, cum ait conuulsionem ex repletionem atque inanitionem generari. Et quidem nouimus etiam morsus ratione fieri in ore uentriculi singultum, adeo ut quispiam & neruos iridem pati existimauerit. Et uidebitur ista conuulsio ijs, qui ab elleboro purgati sunt, non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri: nisi per Iouem illam dixerit quispiam fieri ex inanitionem, cum humores mordaces uim habent exiccandi. Hi itaque modi sunt eorum, qui ex elleboro conuelluntur. Sanatur autem ex ipsis & qui propter morsum, & qui propter contentione ex uomitibus fit. qui autem ex siccitate accidit, insanabilis est. Non absque ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait esse letale, quoniam non nullæ eius species cum difficultate sanantur. Vna autem insanabilis est.

2
A.1.3.f.2.c.5.
p.397.B

Conuulsio ex uulnere, letalis est.

Sicuti in eo, qui hunc antecedit, aphorismo mortalem dixit esse conuulsionem, (quod idem est, ac si diceret periculosa, atque ad mortem sæpius terminantem) sic & nunc eam, quæ fit ex uulnere, conuulsionem letalem dixit esse, non tanquam ex necessitate ac semper mortem afferentem, sed tanquam admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphorismis, letalis nomine uisus est uti. Ex uulneribus igitur fiunt conuulsionem ratione sequentis ipsa inflammationis, ubi partes neruofas attigerit. Et primam quidem uidentur conuelli, quæ & directæ sunt partium inflammationem laborantium: deinde postquam & principium attigerit, passio ad totum extenditur corpus.

3
A.1.4.f.4.t.1
c.16.p.873.A

Ubi sanguis multus fluxerit, singultus aut conuulsio superueniens, malum.

Non aliud quidem ostendi est existimandum ex priore nomine letale, aliud autem nunc, cum malum

lum dicit. Consuevit siquidem Hippocrates casus illos ita nominare, quos letum saepe subsequitur. E Sicuti uero per magis & minus differre haec nomina uideantur: maius periculum per uocem letale, quam per malum, ostenderetur. Quae igitur fit ex multa sanguinis profusione conuulsio, ex altero genere causarum ipsam efficientium consistit, ut antea dictum est.

Ex superflua purgatione conuulsio, aut singultus superueniens, malum.

Quod aliquando ijs, qui elleborum sumpserunt, diximus fieri: hoc nunc ostendit in omnibus, qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim, qui ultra modum purgantur, eadem ob causas, quas diximus in ijs, qui elleborum assumpserunt: & ijs, qui hac ratione laborant, non paruum periculum imminet. siquidem multo peior est ea, quae fit ex inanitione conuulsio, altera, quae fit ex repletione. Quod autem & singultus conuulsio fit stomachi secundum Hippocratem, nos utique nouimus.

Si ebrius qui spiam repente obmutuerit: conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut, ubi ad horam peruenerit, qua soluentur crapulae, uocem recuperet.

Repletis neruis talis conuulsio superuenit. Solet autem facillime eos replere uinum, ut quod calidam habeat temperaturam. talis siquidem natura prompte omnia subintrat, praesertim cum non admodum crassam substantiam habuerit. Substantiae igitur copia uinum neruis affert conuulsionem. Rursus autem qualitate sanat eam, quam fecit dispositionem, neruos calefaciendo atque exiccando. & si hoc aliquando facere nequeat, mortem subsequi est necessarium. Quae autem uix diximus uinum sanare conuulsiones, eadem uidelicet & febris sanat. Hic uero maxime obseruanda est Hippocratis consuetudo, qui *αφάνης*, i. mutos nominat illos, qui quouis modo caro laborant. Verum proprie caros nominatur totius corporis infensibilitas atque immobilitas repentina. Hanc itaque dispositionem consuevit Hippocrates ex uno casuum nominare: & fit proculdubio neruorum principio patiente. Neque enim aliter potest omnino conuelli corpus, antequam id principium patiat, uel principaliter, uel per compassionem, altero prius patiente membro. Liqueat autem noxam ex uino factam, a Graecis omnibus *κραιπάλου*, i. crapulam nominari. Sicque non nulli uocabulo fecere etymologiam a *κεφαλή* *πάλλεθαι*, i. caput concuti. Horam autem, qua crapulae soluentur, tempus nominauit. Est autem hoc tempus non praesens neque circumscriptum omnibus una mensura. Quidam enim postridie a crapula sunt liberati, quidam uero sequenti nocte, quidam uero tertio die profusus: & fit hoc pro multitudine ac uix epoti uini, & eius, qui potauit, natura. Sicuti igitur neque cibum unum habet in omnibus tempus coctionis praefinitum, sic neque uinum. Aut igitur oportet nos aegri naturam habere experientia compertam, aut postremum terminum obseruare: in quo si neque febricitare, neque loqui anticipauerit, conuulsus morietur.

Quicumque a distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: si uero has effugerint, sani sunt.

Distentio morbus peracutus est, ut quae composita fit ex illa, quam Graeci *εμprosthotonon*, id est ad anteriora distentionem: & *οπισθονον*, id est ad posteriora distentionem nominant: Atque ita merito citius in ipsa fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore, quem fert distentio, laborem. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorum passio iudicatur.

Quibuscumque morbi comitiales sunt, ante pubertatem mutationem accipiunt: quibuscumque autem uigesimo quinto, fere ad mortem usque comitantur.

Proprie quidem passionis mutationes nominant, quando ex una parte transeunt ad aliam: per abusionem autem & omnes solutiones ita nominantur. & mihi uidetur Hippocrates secundi significatus usus esse appellatione. Non modo enim ad alias partes translatis ijs, qui morbum comitiales faciunt, humoribus, soluitur passio, sed etiam omnino curatis. Sunt enim hi crassi, frigidi, & pituitosi. Cessant autem & ob aetate ad sicciorem naturam transmutata, & ob exercitationem, & uictum exiccantem, adiunctis ad haec idoneis medicinis. Verum Hippocrates nunc solum eius meminit mutationis, quae ex aetate fit: a qua docti, & formam uictus una cum medicinis inuenimus. Quod igitur in altera parte aphorismorum dicit, Qui morbo comitiali laborant, si iuuenes fuerint, mutationibus maxime aetatis, & regionum, & uictus liberantur: hoc nunc in ipsis passionibus declarauit, morbos comitiales, qui ante pubertatem fiunt, cessare dicens ex aetatis commutatione: qui uero ultra uigesimalum quintum annum extendi arbitrat, sumens initium post secundam septimanam. Liqueat autem, quod neque omnibus sanabitur passio ex pubere aetate, nisi & alia recte gesserint: neque, quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam uictus rationem adhibeant. Verum, quod non habeant ex aetate sanationem, sed quantum ad eam attinet, passio consenscat, liquido ostendit. Non tamen adhuc manifeste dictum est, quamuis uideatur manifestum ijs, qui negligentius accipiunt uerba illa, Quibus uero uigesimo quinto anno, commoriuntur. Neque enim ijs solis passio commoritur, quibus uigesimalum quintum annum agentibus aduenit: sed multo magis etiam ijs, qui ultra hanc aetatem progressu sunt, Addentes igitur sermoni Hippocratis illud quod deest, uerum ex omni parte ipsum faciemus: Morbi comitiales, qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius aetatis tempore soluentur: qui ultra pubertatem procedunt, commoriuntur. Tempus autem pubertatis est post quartumdecimum annum usque ad uigesimalum quintum. Est autem & alia scriptura

A.1.1.f.4.t.20
p.148.D.&
396.D.

4
A.1.3.f.2.c.5.
p.396.F

5
A.1.3.f.2.c.5.
p.396.F.

6
A.1.3.f.2.c.8.
p.400.D.

7

A scriptura talis: Quibuscumque uiginti quinque annorum fiunt, multum commoriuntur. significante uerbo, multum, idem, quod magna ex parte.

8 *Quicumque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ii ad supurationem uertuntur.*

A.1.3.f.10.t.4
c.1.p.494.E

Eam, quae fit per sputa, euacuationem humorum facientium morbum lateralem, solet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: sicuti & istos expuere, purgari, tam in libro de uictu acutorum, quam in Prognostico, nominauit. Verum nunc & tempus praefinit purgationis, in quo si non fiat, ad supurationem ait morbum uerti lateralem: aut omnem, quae fit ad pus, transmutationem ita nominans, (sicut in Prognostico saepius) aut eam, quae fit inter thoracem & pulmonem, puris effusionem. fit enim utrunque horum, quando morbo laterali laborantes per sputa non expurgantur. Verum secundum, quod diximus, ipse in sequentibus eruptionem supurationis nominauit.

9
A.1.3.f.10.t.4
c.20.p.501.B

Tabes sunt maxime aetatibus a decimo octauo usque ad trigesimalum quintum.

In superioribus aphorismis, quando morbos secundum aetates enarrabat, Iuuenibus, dicebat, sanguinis sputa, tabes. Nunc uero etiam numerum apposuit annorum, non propterea eadem rursus scribens, quae antea, sed propter passionum thoracis atque pulmonis communionem. Propter quid igitur iuuenes his morbis praecipue corripiantur, antea diximus: de annis autem aetatum nunc determinandum, quoniam & Hippocrates dixit tabem maxime fieri aetatibus a decimo octauo usque ad trigesimalum quintum. Quod enim aetatibus numero plurali dicitur, quandam habet significationem, quod non eadem Hippocrates aetatem existimat esse mediam inter annos enumeratos. Neque sane una est, si diligentius consideremus: uerum ea, quae est a decimo octauo usque ad uigesimalum quintum annum, adolescentium est: quae autem ab hinc usque ad trigesimalum quintum, iuuenum.

10

Quicumque ab angina liberantur, iis ad pulmonem uertitur, & in septem diebus pereunt. si uero has effugerint, suppurantur.

† Antiqua tractatio haec addit. Cognoscitur autem ad pulmonem migrasse ratione pulsus. Nam durus & inordinatus & inaequalis ad principalem membrum translata significat materia: mollis autem & aequalis & ordinatus cum bona respiratione & equa licet dimissionem significat.

De transmutatione nunc ipsi est sermo, quae fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerumque ante septimum diem occidere, aegro uidelicet strangulato: si uero id tempus possit euadere, fluxione in pus conuersa, suppurari. †

11

Qui tabe molestantur, si sputum, quod extussunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli a capite defluunt, letale.

Eas, quae sunt in pulmonibus, ulcerosas dispositiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorem diligentius perpendi, id, quod expuitur, carbonibus iniiciendo. Sicut autem prius in ulceribus uescicis, odorem dixit grauem sentiri, ita & nunc tabidorum sputum grauius olere. Si uero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem esse notam: quoniam & maximus alimenti defectus ostenditur, atque aliquando humorum corruptio.

12

Quibuscumque tabe laborantibus, capilli a capite defluunt: iis alui profluuio superueniente, moriuntur.

De ijs, qui, ex tabe iam morti uicini sunt, nunc sermo habetur: quos etiam male se habere ostendit in defluuio capillorum. Alui autem profluuio superueniente, mortem appropinquare opinandum: cum hic casus, & mala causa, & malum signum existat. Fit enim ex uirium imbecillitate, quae praeterea ex ipso casu fiunt imbecilliores

13

Quicumque spumofum sanguinem expuunt, iis, e pulmone educio fit.

quod ipsius est proprium corpus) sic Gal.lib.

Et pleraque exemplaria, & quam plurimi huius libri expositores norunt aphorismum in haec uerba scriptum: Quicumque sanguinem spumofum euomunt, ijs e pulmone educio fit. Et quidam ipsum exponentes, aiunt uerbum id multitudinem significare, ac propterea a proprio esse translatum: aperte mentientes contra id, quod apparet. Saepem enim uisus est sanguis spumofus absque multitudine expui. Si igitur ita Hippocrates re uera scripsit, ipsum ab usum fuisse uocabulo dicemus. Neque enim sanguis multus, ex pulmone educationem significat: paucus uero, ex alio loco. Si uero, expuunt, aut extussunt, scriptum sit: tunc proprio usum fuisse uocabulo, & ostendere sanguinem talem carnosam pulmonis substantiam (quae est ipsius uera substantia) affectam ulceribus esse. adeo ut uere quidem dicatur solius pulmonis ulcera ex spumoso sanguine indicari: non uere autem, ulcerato pulmone, ex necessitate spumofum expui. Saepius enim uidimus quibusdam ex alto cadentibus, & calcitratis, atque in palatra percussis, ab illa maxime ictus parte, in quam cuiusdam ad solum ruenti, alter super thoracem incidit, sanguinem plurimum optime coloratum expui cum tussi sine ullo dolore: quem ratio dicitur ex aliquo pulmonis uase dirupto prodire.

14

A tabe habito profluuio alui superueniens, letale.

Paulo antea dixerat, tabidis, cum sputum graue olet, & capilli a capite defluunt, alui profluuio superueniente, mortem subsequi. Hic uero simpliciter dixit esse letale superueniens alui profluuio in tabe,

tabe, nulla facta, neque de sputo, neque de capillis mentione, tanquam illud solum sufficiat mortem significare, non tamen ita e proximo, neque tam cito secuturam, sicuti cum defluuium capillorum adiungitur.

Quicumque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur a die, qua fit ruptio, liberantur. Si uero non, ad tabem transeunt.

Addens suo sermone, ruptionis, uocabulum, manifestum fecit se de illis loqui, in quibus lateris inflammatione in suppurationem conuersa, deinde dirupta, in spatio thoracis atque pulmonis intermedio pus continetur. His enim omnibus, nisi ut plurimum in quadraginta diebus puris euacuatio fiat per spuitiones purgati: necessarium est pulmonem exedi, pure processu temporis putrescente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimum, terminum posuit purgationis, suppuratis autem quadragesimum. Dicitur autem est plenius de differentia & aliorum dierum indicatoriorum, & horum in eo tractatu, qui inscribitur de diebus indicatorijs. Quare, si quis uniuersam illam legerit contemplationem: ea, quae ab Hippocrate diebus indicatorijs dicuntur, promptius assequetur.

Calidum, ubi quis saepius eo utatur, haec mala affert, carni effeminationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, profluentia sanguinis, animi defectiones: haec, ad quae mors.

De calidi & frigidi usu immodico & dictum est non parum & in libro de usu humorum: & hoc in loco aphorismorum omnia fere capita exposuit, & primum hoc ipsum, quod calidum, si quis eo ultra modum utatur, has facit passiones, carni effeminationem, hoc est debilitatem: dictum est enim nomen per translationem, quoniam foemina debilius est masculo: cui astipulatur hoc, quod subiungitur, Neruorum incontinentiam. Nam & hi sunt imbecilles, cum eorum substantia a calore dissoluatur. Et rursus mentis torpor, mentis est imbecillitas: cum ita scilicet substantia cerebri, sicuti etiam neruorum, dissoluatur. Eodem modo & calidi usus immodicus facit sanguinis profusiones, in illis utique corporis dispositionibus, quae ad sanguinis profusionem aptae sunt. Sequuntur autem ad sanguinis profusiones, defectus animi, & ad hos mors, sicuti & alia prius dicta: sed ad illa quidem tempore pluri, ad haec quidem magis, ad haec uero minus: ad sanguinis uero profusiones, & animi defectus, statim. Scriptus est autem finis aphorismi uario modo in exemplaribus: scripturae uero omnes dictam sententiam ostendunt. Est autem una haec, His mors: altera uero haec, In quibus mors: tertia haec, Quibus mors: alia, Haec ad mortem.

Frigidum autem conuulsiones, distentiones, liuores, rigores febriles.

Immodicum scilicet frigidum haec facit, conuulsiones, distentiones, & neruorum refrigerationem. Sicuti enim non oportet ipsorum substantiam ab immodico calore dissolui, sic neque ultra modum conuenientem refrigerari, & in unum cogi ac cohiberi. Ac sane quidem liuores ex refrigeratione fiunt, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuisset ita dicere: Rigores facientes & conuulsiones, & distentiones, & liuores, & febres. Plenius autem de his seorsum diximus in libro de causa suum causis.

Frigidum, inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medulla: calidum uero amicum.

Quaecunque partes sunt natura frigidiores, (sunt autem in animalibus tales, quaecunque sunt penitus exangues) citius ac magis ab immodico frigidi usu offenduntur: ipsi autem rationabiliter calidum conuenientius est.

Quaecunque refrigerata sunt, excalfacere oportet, exceptis iis, quibus sanguis fluit, aut fluxurus est.

Hoc, quod nunc dictum est, haudquaquam euerit illud theorema. Contrariorum contraria esse remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu, qui de arte curatiua inscribitur: in quo ostendimus aliud esse theorema maxime necessarium, illa prius curari praecipiens, quae magis urgent, hoc est, quae maius periculum afferunt, sicuti & nunc profluuium sanguinis. Ad hoc igitur prius oblitendum est: atque ita deinde, quod passum est, ad bonam temperiem est reuocandum.

Ulceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrores inducit, rigores febriles, conuulsiones, distentiones.

Si proprio utamur uocabulo, calidum mordax est: sensus autem similitudine, & frigida aqua uocatur mordax: non cum in cutem simpliciter incidit, sed ulceratam. Nam, quod mordax futurum sit, eius, quod morderi debeat, substantiam oportet peruadere: quod in cute secundum naturam se habente, frigida aqua non potest efficere, quoniam densior est, quam pro eius substantia, cutis. In ulceratis autem ut quae rariora sunt, peruadere potest eorum substantiam, in profunda subintrans. Dicitur autem est plenius de natura mordacium, in libris de potentia simplicium medicamentorum. Ulceratis igitur frigidum est mordax: non ulceratis autem non solum mordax non est, sed & cutem facit duriores, eius densando substantiam. Et quidem dolorem efficit insuppurabilem, natuum refrigerando calorem, qui ulcera

A cera ad suppurationem perducit, & ea diffiliari prohibet, quae dolorem efficiunt. Quae autem sequuntur, prius etiam dicta sunt ab ipso, & nigrores, & rigores febriles, & conuulsiones, & distentiones.

Est autem, ubi in distentione sine ulceratione, iuuenes bene carnosos, aestate media, frigida aqua multae perfusio calorem reuocat. Calor autem haec soluit.

Rara quaedam commoda frigidi, & calidi post ea, quae ante dixit, Hippocrates deinceps prosequitur: & primum quidem de frigido inquit, ut in distentione. (Liquet autem quod & in omni alia conuulsione) in medio aetatis tempore, cum bene carnosus fuerit aeger ac iuuenis, frigida aqua perfusio calorem reuocans, passionem sanat. Unde & manifestum fit, quod non sua uis frigida aqua morbum tunc sanat: sed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnosus reuocationem caloris facit. In alia enim aetate nil proderit, quoniam neque reuocationem efficit: quando neque in hac, ullo anni tempore, praeterquam aetate media. Nam aqua frigida occurrit aut uincit natuum calorem, aut colligit. uincit quidem cum debilis fuerit: colligit autem cum fortis, ipsum continens ac diffiliari prohibens. Excipit autem eas, quae sunt cum ulcere, conuulsiones, ut quae nunquam ab aqua frigida sanari queant, neque si aeger iuuenis, & natura calidus fuerit, & aestiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (ut & ipse antea dixit) ulceribus frigidum mordax dolorem insuppurabilem facit. Ijs igitur, qui in ulceratione conuellantur ob neruorum corporum inflammationem, contrarium uehementer est frigidum, ut quod neque ulcus iuuet, neque corporum neruorum dissoluat inflammationem.

Calidum pus mouens. non in omni ulcere, magnum ad securitatem indicium affert, cutem molit, extenuat, dolorem sedat, rigores, conuulsiones, & distentiones mitigat: & ex ijs quae ad caput attinent, eius soluit grauitatem: plurimum autem confert ossium fracturis, sed nudis praecipue, eorumque maxime, qui in capite ulcera habent, & quaecunque a frigore morantur, uel ulcerantur: denique herpetibus exedentibus, sedi, pudendis, utero, uescicis, his calidum, amicum & iudicans, frigidum, inimicum & perimens.

Sicuti frigidum conuulsiones & distentiones facere natura aptum, tamen sanat aliquando, quanquam raro, distentionem: sic & calidum, quantum ex sui natura, ad suppurandum efficax, est aliquando prohibens suppurationem. siquidem ulcera putrida, & simpliciter omnia, quae fluxiones habent, quae non suppurat calidum, ut his etiam plurimum noceat: atque haec ambo in unum coniunguntur, nocere ulceribus, & minime suppurare: sicuti contra, prodesse, ac suppurare. Maximum etenim est ulceri signum ad securitatem, & pus, & medicamen, quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male potest adue

Cnre ulceri pus generanti. Quae igitur conuulsionem afferunt, non suppurantur omnino. Similiter autem & quaecunque ulcera sunt putredini obnoxia, & quae partes circumstantes excelsas habent: atque haec difficulter ad cicatricem perducuntur uniuersa & minime suppurantur: & quaecunque ex malis ulceribus proprijs nominibus insigniuntur, ueluti quae canerosa, chironia, telephia, & phagedanica, id est carne comedentia nominantur, omnia & ipsa non suppurantur. Maximum igitur signum ulceri ad securitatem est pus: & hoc potest conijcere ex calidi usu. In quibus enim non congruit, uidebis haec a calido insuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera, quae frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratum mollit, & crassatam extenuat, & dolorem sedat, & conuulsiones ac distentiones mitigat: nec, sicuti frigidum, dolorem insuppurabilem efficit, quoniam est a natura nostra alienum, quae est calor natuius, quem coauget, ubi mediocriter adharefcit. Calor uero extrinsecus facit haec omnia, quae dicta sunt, non nullaque concoquendo, & ad melius alterando: quaedam discutiendo, & euacuando noxia, ad sanitatem perducit. quod si non ex toto sanat, saltem dolores mitigat. In capitis uero dispositionibus & haec eadem facit, & eas, quas *καπιταίνας*, id est capitis grauitates, nominant, sanat, concoquens atque dissoluens, quaecunque molestant. Et quidem fracturis ossium utilissimum est, & magis nudis, hoc est carne exutis: adhuc autem magis ijs, quae in capite fiunt, nam talia frigidum maxime offendit: ut quod non ossibus tantum, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Iam uero & quaecunque partes ex algore emoriuntur, ijs calidum remedio est: sic, quae frigidum exulcerat, sicuti hiberno tempore calcanca, & digitos, & omnino extrema: horum quoque remedium est calidum. Sanat etiam herpes exedentes, quamuis ab humore bilioso calidoque fiant. nam propter exulcerationem frigidum est ipsis inimicum, ut quod eis mordax existat. Sic & omnibus, quae sunt in sede dispositionibus, amicum quidem est calidum, contrarium uero frigidum, quoniam sedes est neruosa: frigidum uero neruis est inimicum: & quoniam per communicationem frigiditas facile ex sede ad uentrem ascendit, & eodem modo caliditas. Sic & utero & uescica calidum quidem, amicum & iudicans: inimicum uero & occidens, frigidum. nam & haec pariter neruosa sunt, & supraiacentibus partibus facile tradunt frigiditatem. Quod autem omnibus, quae in aphorismo dicuntur, communiter subiecit, his calidum esse amicum & iudicans, frigidum uero inimicum & occidens, liquet, etiam si a me non dicatur.

In his frigido utendum, unde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa unde influit, & quaecunque inflammationes uel inflammata ad rubrum & subruentum sanguine recentia tendunt. nam ueteribus nigredinem affert. Erysipelas etiam non ulceratum iuuat. nam exulceratum laedit.

Eas, quas facit frigidum, utilitates, ac mala hoc transigit aphorismo. Primum, in quibus sanguis fluit aut,

15
A. l. 3. f. 10. r. 4
c. 1. p. 494. E
& 497. B.

16

A. l. 3. f. 1. r. 3.
c. 7. p. 371. C

G 17

18

19

A. l. 1. f. 3. r. 6.
12. p. 122. F.

20

21
A. l. 3. f. 1. r. 5.
c. 10. p. 388. E

22

A. l. 3. f. 2. c. 5.
p. 397. A

23

eat fluxurus est, inquiens conferre ipsum, non ipsi partibus manantibus sanguine admotum, (ulceri- E bus enim frigidum mordax) sed circumstantibus, & illis præcipue, unde aliquid ad ulcera profluit. Et quidem ait omnes iuuare inflammationes, quas ipse sic nominat inflammina (græce ἐπιφλοισματα) hoc est ueluti ab aliqua succensa flamma, propter humorum, a quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigidus gaudet. Videntur autem hæc omnia intuenti, colore rubra & subcruenta, recenti scilicet, & non antiquo suffusa sanguine. Nam sanguis antiquus floridus non habet colorem. Quare frigidus admotus liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodem modo & erysipelas non exulceratum iuuatur a frigidus, sicuti ulcerato mordax est frigidus, & dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes semper ad seipsas moueant fluxiones.

Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouent, & sanguinem, & destillationes.

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autem de niue & glacie differit, illud ostendens, quod tanto magis hæc nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & quod thoracis partibus sunt inimicissimæ, cum & tusses moueant, & uasis plerumque disruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracem offendant atque pulmonem: nam has quoque nix facit & glacies, & quæ cerebrum refrigerant.

Tumores articularum atque dolores absque ulcere, & podagricos quoque, atque conuulsa, horum plurima, frigida aqua largè effusa leuat, & extenuat soluitque dolorem, nam modicus torpor dolorem soluit.

Quod quidem aqua frigida horum plurima iuuat, ostendit. Sed, quænam hæc sint, dicere prætermisit: tanquam ex illis, quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcunque enim inflammationes, uel inflammina ad rubrum & subcruentum recenti sanguine tendunt, a frigida ait aqua sanari, quæ influxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorem in talibus soluit, quia eius causam abscindit: refrigeratio etiam partium largior, affert torporem mediocrem, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

Aqua, quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leuissima est.

Non pondere talem esse leuissimam dicendum est. Sic enim nihil magnū edoceret, præter id, quod per quandam circuitum illud inuenit, quod facile erat statim inuenire. Nam, si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit: promptum ipsi fuit ad proprium eorum, quæ ponderantur, iudicium rem deducere, eiusque per lancem ac pondus inquisitionem facere. Sed nunc leuiorem dixit aquam, quæ uentrem nõ grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem uocamus, quæ cito non permeat. Liqueat autem, quod non solum hoc iudicium existit uirtutis aquæ, sed quod cum alia in propatulo sint, & omnibus nota, hoc uero aliquid habeat artificiosum: sic ad id prodendum scriptis Hippocrates uenerit. Sed quænam sunt alia? Primum quidem, si neque turbida, neque coenosa: deinde si neque in gustu, neque in odoratu aliquam absurdam qualitatem præ se fert: tum & illud, quod nunc Hippocrates dixit, si cito refrigeratur & calefit, nam perspicuum existit, talem esse bene alterabilem. Sicuti autem cibi uirtus est esse bene alterabilem, ita & aquæ: siquidem facile transmutari uolumus, quicquid concoqui debeat ab instrumentis, quibus est coctionis munus a natura demandatum. Quincunque uero sola potantur dispositione, optimam aquam iudicant: certissimo quidem utuntur iudicio: uerum, si hoc tantum assumpserint, non recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudicare, antequam ad talem ueniant experientiam.

Qui noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonum.

Neque si dandus, neque si minime dandus sit potus ijs, qui noctu admodum sitiunt, quicquam ostendit, sed hoc tantum, quod superdormire confert. Coquitur enim per somnum, ut liqueat, & subdescendit id, quod efficit sitim. Non tamen illud est in obscuro, quod ualde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione uini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibendo succurrere: & illam, quæ facta est ex uino, caliditatem aqua restinguere, theorema est medicinale. Si tamen modice sitierint, non omnino eis dandus est potus, sed abstinentium, siue ex defectu humidi tale quid patiantur, siue ex nimia uini potatione, contingit enim & hos ex somno iuuari.

Suffitus aromatum, muliebria ducit: sapius uero & ad alia utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem.

Muliebria dicit, ut liqueat, ea, quæ ex utero mulieribus euacuantur in mensuribus purgationibus, & a partu. Clarum etiam illud est, quod & hoc in loco, illas, quæ uel propter uteri inflammationem, uel euerfionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, quam eam curantes passionem, cuius est casus suppositio menstruum. Illas uero, quæ sine hac passione parcius purgantur, ijs, qui nunc ab ipso docentur, suffitibus curat. In his enim uel sanguinis crassitudo causa est retentionis, uel obstructio uasorum, quæ pertingunt ad uterum, uel eorundem obseratio, totiusue ipsorum substantiæ densatio. Quodcunque uero dictorum in causa fuerit, ex aromatibus suffitus sanat dispositionem, qui ui sua aperit uasorum fines obseratos, extenuatque humorum crassitudinem, & obstructiones incidendo

A incidendo remouet. Multoties uero & ad alia, inquit, utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. Nam totum corpus poterat continue suffiri per uterum in omnibus frigidis: atque humidis dispositionibus, nisi timeremus illam, quæ fit ex suffitu, capitis dolorem præsertim in febribus. Quod uero omnia fere aromata natura apta sint facere capitis dolorem & experientia ostendit, & ratio docet. Quæcunque enim satis calefaciunt, omnia capitis dolorem causant: utpote sui natura calido superiora petente. Calida autem est sufficienter omnium aromatum natura, præcipueque Casia, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

29 *Grauidas purgare turgente materia a quarto mense usque ad septimum, minus uero has. Recentiores autem & seniores uereri oportet.*

Hic aphorismus dictus est & antea, ubi de purgatione sermo habebatur. Sed & hic, ubi de muliebris agitur, in quampluribus exemplaribus inuenitur. Quidam uero eximunt ipsum, ne bis scriptus inueniatur. Noua autem expositione non indiget præter illam, quam retro scripsimus.

30 *Mulierem uero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, letale est.*

Non absque ratione. Si enim sit febrilis morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, Talis enim est morbus acutus: et in hoc duplex est periculum: Vnum quidem propter febrem ipsam foetum occidentem: alterum uero, quod ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu foetum destruemus. Si uero, ut hunc seruemus, non uerebimur crebro cibum exhibere, febres continuas uictu intemptiuo augentes, matrem occidemus. Sic & si absque febre aliquis alius morbus acutus fiat, ueluti morbus comitialis, morbus attonitus, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impossibile est laborantem euadere.

31 *Mulieri uero gerens, sanguine misso ex uena, abortit, & magis, si foetus sit maior.*

Ex defectu alimenti foetus destruitur, non modo misso sanguine ex uena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem hoc ipsum paulo post & per alios aphorismos. Non absque ratione autem & maior foetus magis destruitur misso sanguine ex uena mulieris, quia plurimo indiget alimento.

32 *Mulieri sanguinem euolenti, mensuribus erumpentibus solutio.*

Non absque ratione: Erit enim retractio simul atque euacuatio sanguinis ad superiora tendentis. Hoc quidem igitur & experientia comprobatur utiliter fieri: nos uero ab ipsa excitati, opera, quæ bene a natura geruntur, imitabimur: & mulieres hac passione laborantes, misso sanguine e uena, uacuabimus.

33 *Mensuribus deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonum.*

Quod quidem sit necessarium eum, qui singulis mensibus bene euacuatur, sanguinem, quando ob aliquam dispositionem fuerit retentus, mulierem lædere, & quod per aliam partem euacuatus: omnem corporis tollet læsionem, unicuique est manifestum. Cum uero multa sint loca, per quæ potest euacuari, omnibus alijs aut maius, aut minus inest detrimentum: sola, quæ fit per nares, euacuatio innocua est, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamen, si aliqua etiam alia euacuatio sine noxa est, propterea aphorismus est falsus. Neque enim quod sola per nares euacuatio deficientibus mensuribus bona sit, dixit: sed hanc simpliciter laudauit, non adiuncto, quod sola. Siquis igitur eam, quæ fit per sedem, dixerit ita affectis mulieribus utilem esse, non aduersatur aphorismo. Videtur enim aliquando Hippocrates per unum exemplum de similibus omnibus pronunciare.

34 *Mulieri in uero gerenti si alius plurimum profluat, periculum est ne abortiat.*

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit periculum abortus esse quemadmodum & antea in missione sanguinis e uena, ostendebamus.

35 *Mulieri, quæ uterinis molestat, aut difficulter parit: superueniens sternutatio, bonum.*

Vnum in aphorismo uerbum habet obscuritatem, uterinis (græce hysteris.) Non nulli enim per id accipiunt omnes, quæ utero adueniunt dispositiones: non nulli uero illas tantum, in quibus passio contingit, quæ uocant uterinam strangulationem, quæ tñ nõ est uere stragulatio, sed ablatio anhelitus. alij secundas intelligunt: nã & has ὑστερα nominant. Verum hi aperte aberrant, quæuis maxime uerum dicere uideatur: quæ secundæ contentæ in utero, ex sternutatione diripiuntur. Alius. n. de his aphorismus est ab ipso per scriptus. Et plurimum refert ὑστερα, an ὑστερικα dixeris. Falsum est etiam illud, de omnibus uteri passionibus dictum esse ab ipso sermonem. Neque enim exulcerationes, neque inflammationes, neque erysipelata, sicuti neque abscessus, sternutatio iuuat. Verum autem hoc, quod in uterinis strangulationibus superueniente sternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non solum quia bonum est signum sternutatio sponte adueniens ijs, quæ ita se habent mulieribus, sed quia & causa, ut quæ fit huius passionis remediū. Signum itaq; bonum existit, quia naturam ostendit, quæ prius obstupuerat, excitari ac reuiuiscere, & propriarum meminisse motionum: quædo aliquam eicit superfluitatem. Ostensum est enim in libro de causis accidentium, sternutationem hac ratione fieri. Causa autem, ob quam iuuat, est, quia uehementiore

A. l. 1. f. 4. c. 3.
p. 137. B
A. l. 3. f. 10. t. 3
c. 1. p. 487. C.

24

F

25

A. l. 1. f. 4. c. 30
p. 156. F

26

A. l. 1. f. 1. d. 1.
p. 70. c. 16

27

A. l. 1. f. 3. d. 1.
c. 8. p. 116. C

28

A. l. 3. f. 21. t. 1
c. 11. p. 712. E
A. l. 1. f. 4. c.
10. p. 145. F.
& l. 3. f. 21. t. 1
c. 8. p. 716. E.

A. l. 3. f. 21. t. 1
c. 11. p. 716. E.

A. l. 3. f. 6. c. 13
p. 450. D.

tiore concussu atque feruore partim quidem naturam excitat, partim uero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixæ adhærebant. Sic enim & singultum sanare solet.

Mulier menses decolores, nec per idem semper tempus uenientes, purgationem indicant esse necessariam.

In multis exemplaribus scripturam ita se habentem possumus inuenire: Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus uenientes. Possunt igitur & menses tardi, hoc est, qui post consuetum ueniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quem & decolores fiunt: non tamen egeamus hac sola necessario. nam & per extenuantem aliquando uictum tales dispositiones sanauimus. Scriptum autem est a nobis de hoc extenuanti uictu, libro uno seorsum. Suffitus insuper aromatum idem facit, & qui eandem istius uim habent, pessæ adhibiti, epotaque medicamenta, quæ incidunt, & humorum crassitudinem extenuant, quale est, quod ex calamentho fit, quo nos assidue utimur, quodque sæpius tardantes mensium purgationes exciuit. Nam intentio sanationis in ipsis est, cum ora uasorum aperire, quæ pertingunt ad uterum, tum sanguinem extenuare. Ac sane quidem purgatio totius corporis, ut dixi quando crassi euacuantur humores, tales sanat dispositiones. Si uero, decolores, scriptum sit, multo magis purgatio sanabit ita se habentes mulieres. Neque enim propter humorem pituitosum tantummodo, sed & propter melancholicum & biliosum menses fiunt decolores. Quomodo igitur dignoscere oporteat humorem superabundantem, ipse in primo de muliebribus docuit: nunc autem, quæ per purgationem euacuandæ sit: idem monstrauit. Verba autem illa, nec per idem semper tempus uenientes, huic scripturæ magis consonant: ut totus sermo sit talis: Si menses decolores fiant, & non per idem tempus ueniant, quo antea uenire consueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent, non modo decolores apparere menstruas purgationes, sed etiam tempus periodi non seruari: siquidem crassiores fuerint humores, & difficiliter fluentes ijs, qui secundum naturam se habent, morando, & longius tempus expectando: sin autem contrarij, hoc est humidiores ac tenuiores, consuetum terminum anticipando.

Mulier utero gerenti si mamma graciles repente fiant, abortit.

Hic pariter aphorismus ex illorum numero est, quos diximus defectum alimenti foetui significare. Communes enim quædam uenæ sunt mammis ac uteris: quæ, ubi parum habuerint sanguinis, graciles quidem mammæ reddunt, alimenti cessatione non nunquam foetum perimunt, non nunquam etiã ad excretionem excitant, illam ob causam, quam ipse in libro de natura foetus, per hæc uerba explicat: Alimentum atque auctio a matre ueniens, non amplius est infanti sufficiens, quando decem menses præterierint, & foetus auctus fuerit. Trahit enim a sanguine ad se id, quod est dulcissimum: & simul etiam lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirens, quam illud, quod adest: calcitrat, & membranas dirumpit. Liqueat igitur, & ante decem menses foetus est indigens alimento, & calcitrans, ac membranas dirumpens initiu partus matri affert.

Mulier utero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti alterum abortit: & si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si uero sinistra, foeminam.

Quod superscriptus aphorismus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iste dicit. propter illam uero, quam diximus de uenis communibus causam, is, qui e directo est mammæ factæ gracilioris foetus abortum patitur. Quod autem existentibus geminis, altero mare, altero foemina. si dextra quidem mamma gracilis fiat, solus mas: si uero sinistra, foemina sola corrumpatur: ex illa ipsius pendet opinione, qua mares quidem in dextris, foeminas uero in sinistris magis concipi opinatur.

Si mulier, quæ neque grauida est, neque peperit, lac habet: huic menstrua defecerunt.

Ratio quidem longior existit: & oportet illum, qui eam exquisite assequi debeat, exercitatum esse in libris de potentijs naturalibus. Tantum tamen de his nunc a nobis dicitur, quantum breuissime dictum possit ad præsentia conferre. Hoc quidem commune est omnibus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos utiles generare, aut ad usum aliarum partium, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, esse humorem illum quandam ueluti superfluitatem partis ipsum generantis. Non enim quia norit, ad quid utilis erit humor animali, ipsius facit pars generationem, nisi debeat talē habere intellectum, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitramur oportere, sed animalis quidem opifex illum habet intellectum, ipsa autem pars (ut ostensum est) potentijs regitur naturalibus, cum alijs quibusdam, tum alteratiua, per quam assimilatur alimentum sibi ipsi. Quantum igitur alimenti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisite assimilatum, illi apponitur parti ac nutrit eam. & hoc est, quod ipse ait: Alimentum est, quod alit, & quod est ueluti alimentum, & quod debet alere: superfluum uero, quod superest. similis autem naturæ partis humor existit, in ossibus quidem id, quod in cauernis eorum continetur, in hepate uero sanguis: ex hoc genere est & spumeus humor, qui in carne pulmonis continetur, & qui in articulorum compagibus glutinosus humor, & id, quod in testibus, & in uocatis parastatis, semē, & qui in lingua, cui nomē saliuæ. Sunt autē & quædam in māmīs glandulæ uim habentes id, quod ad eas inffuat, sibi ipsis assimilandi. Cū ergo hæc sint exanguis & albæ, propriū efficiunt humorem,

36

37

A.1.3. f.21. r.1
c.9. p.717. A.
A.1.1. f.11. d.5.
p.47. c.4. B.

38

A.1.3. f.21. r.1
c.2. p. 706. C.

38

A.1.3. f.21. r.1
c.9. A. p. 717.

39

A.1.3. f.21. r.1
c.2. p. 725. B.

39

39

humorem, talem, quale est lac, eiusque maiorem copiam, quo plus ad ipsas alimenti defertur. Plus uero defertur octauo & nono mense conceptionis, quando abundanter oppletæ sunt communes uenæ mammæ & uteri, sicuti in animalium prægnantium dissectionibus manifeste conspiciuntur. Fit autem & tale quandoque, licet raro, cum mulier grauida non est, quando ad similem peruenierint uenæ repletionem ex menstruorum retentione: cuius nunc dispositionis Hippocrates meminit.

40

Quibuscumque mulieribus ad mammæ sanguis colligitur, furorem significat.

Quod sanguis ad mammæ feratur, deinde a glandulis, quæ ibi sunt, in lac trāsmutetur, in præcedenti scriptum est aphorismo: Nunc autem, quando intransmutabilis manserit hic, qui ad eos sanguis peruenit, furorem ait Hippocrates significari. Ego quidem nondum hoc accidisse uidi: & si quando eueniat, ex ijs est, quæ raro eueniunt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, scribit. & si uerum sit, talem ipsius oportet causam existimare. Glandularum natura, illarum præsertim, quæ in mammis sunt, exanguis est, & proculdubio frigida: omne enim exanguie frigidum. Atque ideo sanguinem, qui defertur ad ipsas, ad frigidius commutat. Quanto enim hæc glandulæ sunt hepatis carne frigidiores, tanto lac sanguine. Cum igitur multus aliquando sanguis & feruens per totum labitur corpus, & caput præcipue petit: in furorem uertuntur, quoniam sanguis talis occupat caput. Qui uero ad mammæ defertur: ad contrariam naturam alterari non poterit ita, ut lac fiat, tum propter feruorem, tum propter exuperantiam.

41

Si uelis noscere, an conceperit mulier, cum dormitura est: ei aquam mulsam potendam da: & si alui tormina patietur, concepit: si minus, non concepit.

Tormina fiunt quidem propter mordacitatem, fiunt etiam propter spiritum flatuosum, qui facilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc est arbitrandum in mulieribus, quæ conceperunt, propter eam, quæ fit ex utero, angustationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormituræ, crudam uidelicet, quoniam qualitas flatuosa (si noscere uoluimus) est necessaria: uolens & quiescere simul, & plenam esse cibis mulierem. hæc enim ambo conferent ad torminum generationem.

42

A.1.3. f.21. r.1
c.13. & 14. E.
F.

Mulier si marem concepit, bene colorata est: si uero foeminam, male colorata.

Vt ad seipsam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictum est ab Hippocrate indicium quod ex bono colore ac malo sumitur. Nam, quæ foeminam concepit, minus seipsa colorata apparet: quoniam frigidior est foemina mare. Nunquam uero talem concepisset, nisi & uiri semen & uterus mulieris frigidior eo tempore fuisset, in quo concepit. Quare, quod dicitur, ex eorum numero est, quæ sæpius eueniunt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus conceptionis, ut bene colorata fiat. Liqueat autem, quod & alia signa sunt, quæ significant marem esse conceptum: sicuti ipsius conceptus plurimæ ac ualidæ motiones: quæ tamen neque ipsæ, signa perpetua sunt. Contingit enim aliquando, licet sit rarum, quod concepta foemina sit mare robustior, & multis ac ualidis motibus moueatur: contingit etiam, ut aliquando mas sit debilior foemina, ac paucioribus debilibusque motibus cieatur.

43

A.1.3. f.21. r.1
c.11. p. 712. E.

Si mulieris grauidæ in utero sit erysipelas, letale.

Nunquid solum erysipelas in utero mulieris grauidæ constitutum, putat esse letale, an illam etiam, quæ proprio nomine dicitur phlegmone, hoc est inflammatio? Quod enim factum in utero erysipelate foetus moriatur ex necessitate, manifestum est. quando quidem & febres acutæ aliquando sine erysipelate ipsum interficiunt. An uero utero inflammationem patiente, possit aliquando foetus uiuere: dignum est inquisitione.

44

A.1.3. f.21. r.1
c.8. p. 716. F.

Quacunque præter naturam tenues existentes, utero gerunt, abortiunt prius, quam crassescant.

Secundum tres modos intellexerunt expositores libri huius, præsentis aphorismi sententiam. Quidam enim omnino arbitrantur ipsas abortire: quidam uero, si non crassescant & reficiantur, sed maneat absque refectione, ac tenues: quidam uero, cum reficiuntur, tunc maxime eas existimant abortire: quod minus uidetur, quam prius dicta, uerisimile. Verumtamen ita exposuit Numesianus, dictum in quibus esse aphorismum in ijs, quæ præter naturam extenuatæ sunt, & quas prius refici oporteat: sed, cum concipere anticipent, eas non posse refici ait absque quod sanguis ad conceptus alimentum deputatus, ad eius, quæ concepit, nutritionem assumatur: quare non absque ratione foetus sufficienti indigens alimento, corrumpitur. Sed & uerba illa, Præter naturam tenues, quidam ita acceperunt, sicuti Numesianus, ut præter sui ipsius naturam grauida mulier sit extenuata. Quidam uero magnum excessum dicunt significari, uolente Hippocrate nobis insinuare, non quod mediocriter extenuatæ id ex necessitate patiantur, sed quæ ualde sunt extenuatæ. Vtraque autem expositio non caret ratione.

45

Quacunque mediocriter corpora habentes abortiunt secundo, aut tertio mense sine occasione manifesta, ijs acetabula uteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere foetum continere, sed dirumpuntur.

Sine manifesta occasione ait, febre uehemente, uel alui fluxu, uel profluuio sanguinis, uel erysipelate in ipso utero constituto, uel saltu grauidæ mulieris uehementiore, uel clamore, uel tristitia, uel ira, uel

timore, uel uisitu parcioze, uel alio tali aliquo actu seu passione. Est enim uerisimile in his esse plena mu- core ora uasorum uenientium ad uterum, ex quibus secunda pendet: quæ ora, acetabula nominauit, non (sicuti quidam arbitrantur) adnatas ipsis carnes glandulosas. Nam, ut ipse inquit in primo libro de passionibus muliebribus, Si acetabula plena fuerint pituita, menstrua fiunt pauciora: & Praxagoras in primo de naturalibus, Acetabula, inquit, sunt ora uenarum & arteriarum, quæ feruntur ad uterum.

Quæcumque præter naturam crasse, non concipiunt utero: ijs omentum os uteri comprimit, & prius, quam extenuata fuerint, non concipiunt.

Verba, præter naturam, dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam enim excessum significari arbitrantur: quidam præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Verior est autem prior sententia: nam ab omenti pinguedine comprimitur, atque angustatur uteri os ijs, quæ supra modum sunt crassæ. appellat autem nunc os, illud, quod intus est, ubi uterus quidem definit, collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur. Nam altera colli extremitas, quæ muliebri pudendo coniungitur, non uteri, sed ipsius colli os haud sine ratione uocaretur.

Si uterus in coxam uergens suppuratur, necesse est linamentum fieri.

Cui necessarium est fieri per linea fila curationem, linamentum nominauit. Quod autem uterus suppuratus, & præsertim ad exteriora, (nam hoc nunc uidetur dicere) curatione tali ex necessitate indigebit, non est obscurum.

Fœtus, mares quidem in dextris, femina uero in sinistris magis.

Quod propter temperaturam, quæ statim ab initio calidior existit, fœtus masculus generatur, in commentarijs de semine, est demonstratum. Calidior uero temperatura fœtibus aduenit non minime ob locum, qui est dextra uteri pars: hæc autem calidior statim existit propter hepatis uiciniam. conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem & muliebre semen profusum quidem ex proprijs testiculis per utrumque corniculum, partim in dextrum uteri sinum, partim in sinistram, dissimile tamen: ut & hoc ipsum ostendimus. Si igitur ferosius est atque frigidius, quod in sinistro testiculo continetur semen etiam iuxta hoc conceptus in læua parte uteri constitutus, non absque ratione fuerit frigidior. Dicitur autem est de omnibus talibus sufficienter etiam in quinto libro anatomicorum Hippocratis.

Ut secunda prociat, sternutatorio imposito, nares apprehendito & os.

Non eum accentu circumflexo ultimam syllabam uterum, legere oportet, ut significet uterum, sed cum graui uterum, ut secunda intelligantur. Neque enim uult uteros ipsos excidere, tentione facta cum medicinis sternutare facientibus, sed ea, quæ choria uocantur atque secunda.

Mulier si uelis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

Sicuti menstruorum, quæ aut parce, aut nullo modo fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum, quæ ultra modum euacuantur, docet, iubens nos cucurbitulam quam maximam mammas apponere. Melius est autem non mammas ipsis cucurbitulam adigere, sed inferius sub ipsis eam affigere, porissimum, ubi sunt uenæ, quæ ad ipsas defubter ueniunt. Saneque non nullis his uerbis aphorismum scribunt, Cucurbitulam quam maximam sub mammas pone, Vult autem quam maximam esse cucurbitulam, ut fortioze faciat ex utero ad superiora reuulsionem, per communes id uenas artificiose molitus.

Quæ utero gerunt, ijs uteri os comprimitur.

Maximum hoc est mulieris, quæ concepit, indicium, si obstetrix potuerit immisso digito os uteri tangere. Statim enim cum semen intra seipsas acceperint, totum sui interius spatium contrahunt, & os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationem os uteri comprimi. Distinguiturque ab eo, qui in grauidis, ex duritie uteri.

Mulier utero gerenti si lac multum e mammas effluat, fœtum imbecillum significat: si uero mammae solidæ fuerint, fœtum si gnificant sanioze.

Illo uidelicet tempore fluit lac, quibus uisum fuerit fluere, quando natura fert, ut in grauidis generetur. Neque enim in primis generatur mensibus. Quod autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum uero colligitur oppletis uenis comunibus, quæ a mammas pertingunt ad uteros. Sed adhuc magis implentur, quando minimam conceptus assumit. Hoc uero ipsum fit ob eiusdem conceptus imbecillitatem. Liqueat igitur, quod neque mammas tenues oportet apparere, sicuti in muliere non grauida: (hoc enim signum defectum sanguinis ostendit, & hac ratione fœtus in ipsis corrumpitur) neque adeo plenas, ut lac effluat, sed tantum subleuari, ut solidæ tangētibus uideantur. Media enim est hæc consistentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & moles ac laxas propter

propter defectum sanguinis. Quare merito laudat hoc signum Hippocrates, ut quod indicio sit neque fœtum esse imbecillum, neque deficere ipsi alimentum.

Quæ peritura sunt fœtus, ijs mammae extenuantur: si uero rursus durae fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non abortum facient.

Prius dixerat, Mulieri utero gerenti si mammae repenti extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et, si altera mamma extenuetur geminos habenti, alterius fœtus abortum secuturum: Nunc uero ordinem consecutionis commutauit, & non a signis, sed a mulieribus fœtum corruptentibus fecit initium, ipsis præcedere inquit mammas graciles. Non est autem omnino idem, si dicatur ad mammas graciles sequi corruptionem, & futuram corruptioni mammas graciles præcedere. Qui enim ait ad mammarum extenuationem sequi corruptionem: hic istud solum ostendit, esse signum futuræ corruptionis.

Qui uero dicit ijs, quæ debent corrumpere fœtus, mammae extenuari: non hoc solum uidetur ostendere signum præcedere fœtus corruptioni. Quare diligentius inquirendum est, & obseruandum in ijs, quæ apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter fœtum corruptant nec ne, sed semper præcedat mammarum extenuatio, An saltantibus, uel magnopere uociferantibus, uel ira exandescantibus,

uel nimio repente pauore correptis, contingit quidem interdum mammarum non præcedere extenuationem: Contingit autem & in quibusdam, ut propter magnitudinem febris, aut factum in utero erysipelas, uel mucorem acetabulorum, aut aliquid aliud tale, fœtus corrumpatur absque mammarum extenuatione. Ceterum uidetur Hippocrates existimare hanc semper præcedere: & mihi sapius obseruanti uisæ sunt in supradictis occasionibus ante corruptionem mammae fuisse extenuata. Nunquid igitur, quando citra aliquam huiuscemodi causam mammae extenuantur, defectum sanguinis esse in uenis utero mammasque communibus, in causa existimare debemus: unde propter nutritionis cessationem fœtus corrumpitur: In alijs uero causis, in quibus aut propter passionem interit, aut dirumpitur fœtus, cum ipsum membranæ continentem diuelluntur, natura os uteri adaperiente, & dolores excitante, ob has ipsas causas sanguinem ad generales deferri partes? Hæc enim est quædam ratio communis, in quibus natura aliquid uiolenter excernit, ut eo sanguis ac spiritus tendat: quibus duobus ueluti instrumentis natura utens, ea, quæ infestant, per uim expellit. Atque hac ratione dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere atque expellere causam dolentis properante: ut uero hoc faciat, sanguine ac spiritu locum implente. Hæc itaque a me dicta sint in primam partem aphorismi. Secunda uero, quæ sequitur (in qua contrariæ mammarum meminit dispositionis) talis est: Si uero rursus mammae dure fiant. Cum uero dictio, rursus, grece *παλιν* duo significet in huiuscemodi locutionibus, alterum quidem, quod antedictæ coniungitur dispositioni, alterum uero, quod per alia uerba dici consueuit uice uersa: mihi uerius, & magis Hippocratis sententiæ coherere uideatur secundum significatum: ut, quod in toto dicitur aphorismo, sit tale: Mammae quidem tenues omnino præcedunt fœtum corruptionem: & non possunt isti corrumpi sine earum extenuatione præcedente. Durae, corruptionem quidem non significant, sed dolor quidam dictarum partium ad ipsas cõsequitur: ut, sicuti mammae tenues, defectus sanguinis significationem habent: sic durae, multitudinis: differentes ab illis, quas paulo ante dixerat solidas, in quibus rursus reponente natura ad quasdam partes materiam inutilem, illæ dolent, sed fœtus nullam habet offensionem. Quæstio autem occurrit hoc loco, ob quam causam ad corpus uteri natura nunquam materiam reponit inutilem, & non facit inflammationem: uel cur inflammato utero, fœtus non corrumpitur. An, quod ab Hippocrate dicitur, aliud est? Neque enim quod nunquam ad mammas duras corruptio fœtum sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictum, sed quod non semper, quemadmodum in tenuibus: uerum, si ad alterum locum natura reponat superfluitates, (quod ex dolore cognoscimus) corruptio non sequitur. Et fiet rursus, si ita intelligamus, sermo talis: In mulieribus, quæ fœtum corrupturæ sunt, semper

per mammae extenuatae præcedunt: durae autem ac plenæ, non semper. Omnino enim in his ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. Si uero ad uteros ipsam expellat, fiet & tunc omnino tenues. Nam secundum Hippocratis (ut apparet) sententiam, etiam si propter aliud quicquam, & non ob defectum alimenti abortus fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas, ob causam antedictam. quare, etiam si ob acetabulorum humiditatem conceptus effluat, tunc etiam ipsum natura expellente ad excretionem, motio sanguinis erit ad uteros, & hac ratione mammae fient graciles magis, quam prius erant.

Quibus os uteri durum est, ijs uteri os comprimi est necessarium. Dicitur est & antea, quod os uteri comprimi, commune est signum & tumoris alicuius in eo præter naturam existentis, & conceptionis in muliere, & quod oportet id ex duritie distinguere. Grauidis enim molle est, & secundum naturam: Durum autem, in quibus est tumor præter naturam, siue sit inflammatio, siue tumor durus. Melius itaque fuerat hunc aphorismum post illum scribere, in quo dicebatur, Quæcumque utero gerunt, ijs os uteri compressum est.

Quæcumque utero gerentes a febris corripuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo: aut abortum facientes periclitantur. Accidit quibusdam grauidis, in quibus uitiosi humores prius, quam conceperint, sunt acruati, non

46 A.1.3.f.21.t.1 c.8.p.716.F. A.1.4.f.7.t.4 c.5.A.p.969. 48 A.1.3.f.21.t.1 c.12.p.713.A. 49 G 49 50 A.1.1.f.4.c.21 p.151.C.&L. 3.f.21.t.2.c.1 p.726.E. 51 H 51 52 A.1.3.f.21.t.1 c.9.p.717.A.

A.1.f.2.d.1. c.1.p.67.F.

nunquam a febris uehementibus corripitur, adeo ut ex necessitate abortiant: non nunquam uero a me-
diocribus quidem, sed cum non purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum humorum in cor-
pore uitiosorum, ex quibus febres erant instituta, utpote non potentibus medicis mulieri grauidæ ali-
quod ualidum auxilium adhibere, aut exquisita uictus ratione in ipsis uti. Ob hanc igitur causam febris
in ipsis frequenter reuertitur, & maxima temporis parte grauius se habent. Non sine ratione igitur fœ-
tus aliquando nequit oblitere, sed a febris & uitio humorum corrumpitur: non nunquam uero per-
durat quidem ad tempus partus, sed, cum & ipse ualetudinarius sit, ut qui longo tempore laborauerit,
& matrem habeat imbecillum, non sine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum
uigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis.

In fluxu muliebri si conuulsio & animi defectus aduenit, malum.

Non statim fluxu constituto hæc sunt, sicuti nec aliorum ullum, quæcunq; in sequenti sermone qui-
busdam alijs ait aduenire, sed cum uel uehementior fuerit, uel diu perdurauerit. Defectus quidem ani-
mi, communis omnis immodicæ euacuationis est casus: conuulsio uero, etsi non communis existat, ad
plurimas tamen ex ipsis consequitur, & magis, si pars, quæ patitur, neruosa fuerit.

Si menstrua plura fiant, accidunt morbi: & si non fiant, ex utero morbi contingunt.

Quibusdam medicis uisum est ex multitudine quidem multos fieri morbos, ex defectu autem nul-
lum. Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solum in mulie-
ribus, sed etiam in uiris. Siquidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquando frigiditas, ali-
quando utrunque. Ostensum autem est, quod intemperaturæ, quæcunq; tantam habent magnitudi-
nem, ut possint iam ledere operationem, sunt ex morborum genere. Verum, quantum ad hoc, neque
falsum, neque obscurum est quicquam ab Hippocrate dictum. Quatenus autem, in pluribus quidem
menstruis simpliciter dixit fieri morbos, neque, ex utero, adiecit in defectu autem eorum istud adiun-
xit, dignum est inquisitione, nunquid in utrisque affectibus dictis, communiter, ex utero, subintulerit,
an tantum hoc proprium sit defectus menstruorum. Hoc autem scire exquisitè, est impossibile, nisi om-
nes nouerimus causas, ob quas uel plura, quam opus sit, uel pauciora ueniant menstrua. Possibile est igitur
immodicas fieri menstruorum euacuationes, si ora uasorum, quæ pertingunt ad uterum, ultra modum
aperiantur: & si sanguis uel calidior, uel tenuior fiat: & si totum corpus propter malum habitum aliquæ
aggrauetur sanguine, quem, licet modum naturæ conuenientem non excedat, expellit ad uenas, quæ
in utero sunt, ut in rheumaticis dispositionibus accidit ex una parte ad aliam. Eadem uero menstrua
possunt fieri pauciora, uel quia uenæ ferentes ad uterum menstruam purgationem, comprimuntur:
uel obstruuntur ob crassitatem sanguinis, siue frigiditatem & robur ipsorum, quæ in utero sunt, uasorum,
adeo ut, quod influit, non admittant. Quodcunq; autem horum fuerit, necesse est processu temporis
& ipsum uterum pati aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut
cancro: quibus denuo totum compatitur corpus. In immodicis uero euacuationibus nulla talis acci-
dit uteris passio, adeo ut per compatiendi rationem totum corpus una labore. quare sit uerisimilius in
sola retentione menstruorum dixisse Hippocratem morbos contingere ex utero.

*Recto intestino aut utero inflammationem patiente, urinae stillicidium superuenit: & renibus purulentis urinae aduenit
stillicidium. hepatis autem inflammationem patienti singultus aduenit.*

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc passio, urinae stillicidium nominatur. & fit aliquan-
do ex imbecillitate potentiæ retentiæ in uesica, non nunquam uero ex acritudine urinae. imbecillitas
ergo fit propter intemperaturam, & aliquem tumorem præter naturam: acritudo autem uel propter
renum passionem, uel quia talis ad ipsos uenit ex uenis superfluitas serosa percolata. Recte itaque Hip-
pocrates inquit urinae stillicidium recto intestino, & utero inflammationem patiente, & renibus suppu-
ratis aduenire: In recto quidem intestino & utero, per compatiendi rationem uesica patiente: in reni-
bus autem purulentis, pure per uesicam euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens uesicam, excitat
ad excretionem: In uteri autem uel recti intestini inflammatione, uicinitatis ratione pati uesicam est
necessarium, ut quæ & intemperaturam participet & inflammationem, & præterea prematur atque
angustetur a tumoribus præter naturam, qui in illis existunt. Dictum autem est a me etiam prius,
quod non simpliciter alterius passio alteri superuenire apta est, sed ijs, quæ magnitudinem habent ef-
fatu dignam. Sic igitur & hepatis inflammationem patienti singultus superuenit propter neruorum
communicationem, non quidem semper, sed quando ad maximam inflammationem peruenerit.

*Si mulier non concipit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis circumtectam subter suffias: & si odor uideatur per
corpus ire ad nares & os, scito, quod ipsa non ex seipsa sterilis est.*

Verbum, suffias, materiam indicat, quæ naturam habet, ut suffiri possit, thus uidelicet, & myrrham,
& styracem, & quæcunq; alia talia, quæ calidam habent temperaturam, & sunt satis odorata. Vult
enim in totum corpus ferri uim, quæ ab ipsis manat, ut, cum & os & nares attigerit, a muliere manifeste
sentiatur.

A sentiatur. In ijs igitur solis totum non peruadet corpus qualitas suffitorum quibus durū est ac densum
uteri corpus, cum uero sit tale, non est aptum ad conceptionem: sicuti & paulopost ipse inquit: Quæ-
cunq; frigidus habent uteros & densos, non concipiunt. Quod autem in fine aphorismi scribitur, Sci-
to, quod ipsa non ex seipsa sterilis est, indicat eius rei usum. Sæpius enim, ut permaneat genus alicuius
sacerdotis, uel regis, student ciuitates, ut prolem habeant, mares, seu foeminas, in quibus uel solis
genus consistat. atque ita, ubi mulieres non concipiunt, queritur, utrius causa hoc accidat, ut facta di-
uortio mulieres concipiant. & hanc Plato in Theæteto innuit esse bonarum pronubarum artem. To-
tus autem sermo dicitur paulopost, quado omnes exposuerimus, qui ad ipsum pertinent, aphorismos.

60 *Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est fetum esse sanum.*

Et uerbum, purgationes, numero plurali dictum, & ipsi uerbum, eant, adiunctum, ostendunt non
esse paucum illum, qui excernitur sanguis, neque semel, sed sæpius, & multum. Qui enim semel aut bis
paucus excernitur, in multis apparet absque hoc, quod foetus quippiam patiat. Cum uero nihil defi-
cit multitudini purgationis menstruorum, & seruat deinceps terminum circuituum per menses, impossi-
bile est foetum esse sanum. Siquidem ille, qui fortis est, ad sui alimentum abutitur sanguine, qui ex toto
corpore ad uteros fertur. Excretio uero, quæ in grauidis fit, uideretur ex uenis, quæ in collo sunt, appare-
re. Nam ab interioribus, quæ sunt in cavitae uteri, secundæ pendent. quare nihil per illas potest in mu-
liebrem sinum excerni.

61 *Si mulieri cessent purgationes, neque horror neque febris superueniat, & fastidia incidant: indica ipsam in utero
habere.*

In ijs, quæ recte purgantur, mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimuntur purga-
tiones, sermonem fecit Hippocrates, docens nos ea, quæ plurimæ mulieres ipsa experientia didicerunt.
Cum enim fastidium patiuntur menstruis suppressis, tunc se concepisse conijciunt. Fit autem fastidium
eadem, qua pica, ratione, læso ore uentriculi in mulieribus grauidis. Interdum autem contingit & pro-
pter uitiosos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere. uerum hoc cum horrore & fe-
bre patiuntur, & his distinguuntur a grauidis.

62 *Quæcunq; frigidus & densos uteros habent, non concipiunt. Et, quæcunq; præhumidos uteros habent, non concipiunt.
extinguitur enim in eis genitura: Et quæcunq; siccos magis & adurentes, nam ex defectu alimenti corrumpitur se-
men. Quæcunq; uero ex utrisque mediocrem habent temperaturam, eæ secunda sunt.*

C Si mihi liceret omnibus aphorismis ordinem congruentem apponere, non essem ueritus paulo an-
tea dictum aphorismum in hunc locum transferre: ut finito sermone de purgationibus, ille, qui de ip-
sis esset uteris, deinceps scriberetur, docente ipso, quot modis mulieres steriles fiant. Primus igitur in
ipsis erit aphorismus, in quo dixit, Si mulier non concepit, scire autem uelis, si conceptura sit, pannis
circumtectam subter suffias. Secundus autem iste, qui nunc est nobis propositus: cuius summa est, quod
bene temperati uteri ad conceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum a bonitate rece-
dunt, difficulter concipiunt: sin nimium, mulieres steriles reddunt. ita ut simul etiam detur intelligi, un-
de uiri sint steriles. sed hoc multos latet. Qui uero ea, quæ dicta sunt, diligentius considerat: primū qui-
dem ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, quod semper generabunt, etiam si cum malam
habentibus coeant: De habentibus autem malam temperaturam, quod cum solis contrariam tempe-
raturam habentibus coeantes, gignent. Prius autem dicitur de mulieribus sterilibus, quarum uteris
statim ab initio est male temperatus, exuperante scilicet uel una primarum qualitatū, uel duabus: quem
admodum in commentarijs de temperaturis determinauimus, ostendentes octo esse numero omnes
D intemperaturas, simplices quidem quatuor, quarum & nunc Hippocrates meminit, cōpositas autem
alias quatuor, his simplicibus inuicem complicatis. Vbi igitur immodica frigiditas exuperat adeo, ut
uterus spissior efficiatur, angusta quidem sunt summopere in ijs ora uasorum, quæ ad ipsum pertingunt:
mulieres uero steriles redduntur, cum secundæ non possint uasorum officijs adnasci, neque si hoc fiat
aliquando, possit bene nutriri conceptus. uel enim nullo modo fiunt in hisce mulieribus purgationes,
uel omnino pauca, & hæ ipsæ uitiosæ, solo tenuiore atque aquosiore sanguine perlabente. Sed & hæc
quoque ora facile obstruuntur cum propter natiuam angustiam, tum quia magna ex parte hæ mulie-
res humorem aggregant pituitosum. siquidem & corpus totum ut plurimum est uteris simile. Con-
tingit autem & maris semen in talibus uteris refrigerari, nisi sit natura calidissimum. De prima itaque
frigida temperatura Hippocrates fecit mentionem, inquit, Quæcunq; frigidus & spissos ute-
ros habent, Non per Iouem uolens simul coniungere in ipsis cum frigiditate densitatem, ueluti si siccitatem
aut humiditatem addidisset. Harum enim neutra semper, consequitur frigiditatem: & propterea
ipsi modo una, modo altera adiungitur. Densitas uero ex necessitate ualde frigidus uteros comi-
tatur, ob quam non possunt concipere, ut diximus. Quare ita sermonem totum huius aphorismi
accipiemus. Quæcunq; frigidus uteros habent, non concipient, propter substantiæ ipsorum
spissitudinem. Cur uero spissitudo aduerferet conceptioni dicere prætermisit, ut nobis potentibus
sentiatur.

A.1.3.f.21.t.2
c.1. & 2. p.709.D

56

F

57
A.1.3.f.21.t.3
c.1. & 2. p.715
A.B.C.

A.1.3.f.20.t.2
c.1. p.69. A.

58
A.1.3.f.14.c.2
p.580.E

A.1.f.2.d.3.
c.5.C.

59
A.1.3.f.21.t.1.
c.11. p.712.B

intelligere. Et quæcunque uteros nimis humidos habent, non concipiunt. extinguitur enim genitura, quemadmodum in terra palustri cerealia semina. Et quæcunque siccos siue adurentes habent uteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in siccis uteris tale quiddam accidit, quale, ubi aut arena, aut argillosa terra, aut petrosa mandantur semina. In habentibus autem immodicam caliditatem, quale, ubi ualde calida terra semina committuntur, quemadmodum in æstibus sub Cane contingit. Sic itaque quatuor qualitatum Hippocrates meminit, singulorum seorsum facultatem exponens: ut si quando inuicem misceantur, manifesta sit earum commistio. Post hæc autem inquit, Quæcunque uero ex utrifque modice temperata sunt, foecunditatem habent. Ex quibus autem utrifque non profecto ex qualitatibus, (sunt enim quatuor) sed, quæ sunt secundum ipsas, oppositionibus. Sicuti enim dictum est in libris de temperaturis, una quidem est bona temperatura, mistis modice inuicem calido ac frigido, altera uero humido ac sicco. & fieri potest, ut sit aliquis uterus secundum unam quidem oppositionem bene temperatus, secundum alteram uero, male. Sed, ne mulier concipiat, potest uel altera efficiere intemperatura. Mulierem uero esse foecundam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaque sicuti totum sermonem anteriorem de muliebribus scripsit, sic & nunc dictum de ijs, quas habent uteri temperaturis conscripsit, nec tamen addidit de uiris sermonem, uel quia promptum nobis sit ex ijs, quæ dicta sunt, easdem intemperaturas ad semen transferre, uel quia distulit in posterum, sed postea oblitus est. Quidam tamen alterum deinceps aphorismum de maribus ascripsere, cuius initium est, Similiter & in maribus. Sed probatissimi aphorismorum expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mente & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionem illorum, quæ de mulieribus Hippocrates scripsit, licet nobis ad uiros transeuntibus dicere, quod uel propter temperaturæ frigiditatem non bene semen concoquitur: atque ideo, si mediocris sit intemperatura in ipso, indiget utero calido sufficienter: Sin immodica sit, est omnino infœcundum, uel propter humiditatem rursus non concoquitur: & hoc etiam indiget, si modica sit intemperatura, utero calidiori ac sicciori: sin immodica, infœcundum est. Eodem modo & propter excedentem calorem semen fit toto similitudo. Ob siccitatem uero, ubi primum excidit, neque extendi potest: quod maxime est necessarium, si mulier debeat concipere. Ostensum est enim in libris de semine, nisi per uteri cavitatem parte plurima semen extendatur, mulierem non concipere. His igitur ueluti quibusdam elementis a nobis adstructis, deinceps dicamus id, quod paulo ante dicere distulimus, quod etiam a Platone in Theæteto proponitur. Inquit enim hoc esse maximum opus obstetricum, scire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem, quod nunc in sermone dictum est: & simul posse discernere, qui uiri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ intemperaturæ horum sunt causæ: Modicæ uero si sunt, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres: si uero similibus, non concipient. Neque enim fieri potest, ut frigidius semen in utero frigidior sit fertile, quæadmodum neque siccius in siccior: idè & de duobus alijs sentiendum: sed indiget semen quidem frigidius, utero tanto calidior deficit ab optima temperatura: & humidius siccior: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum uteri intemperaturarum est, quam paulo ante dixit Hippocrates in suffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione non permittit usque ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas uero sicuti ab ipso dicta est extinguere genituram, sic & aromatum qualitatem. Reliqua est uehemens caliditas, quæ ea ratione, qua uincit aromatum facultatem, alterat atque corrumpit: ac propterea non permittit ipsam seruare suam naturam sinceritatem, ad os & nares ferri. De hisce etiam naturis suffitus aromatum sufficientem cognitionem præstabit: qui si cam præstare non sufficit, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primum cognoscentibus, quod rara admodum est huiusmodi temperatura in mulieribus. siquidem foemina est mare natura frigidior. Vnde ob hoc ea, quam facit Hippocrates, ex aromatum suffitu dignotio, in sterilibus mulieribus utilissima est, uel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur, uel quia rarissime una ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, nigrae, & hirtæ, ita ut ex his signis percipiatur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

Similiter autem & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semen non transmittatur ad os: uel propter spissitudinem humor non exit foras: uel propter frigiditatem non concalescit in ea, ut ad hunc colligatur locum: uel propter caliditatem hoc idem accidit.

Qui hunc interposuit aphorismum: ne proprias quidem uoces intellexit. Nam, cum profiteretur eundem in uiris sermonem se facturum, sicut Hippocrates in mulieribus scripserat, non fecit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus, ut nos fecimus, in medium adducere: uerum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermissa. deinde nec eius sermo, si ipse seorsum diligentius examinatur, uerus deprehenditur. Conspiciuntur siquidem uiri non pauci, qui, licet corpus rarum habeant, semen tamen habent foecundissimum. neque id mirum. Raritas siquidem corporis, in calidioribus una atque humidioribus prouenit temperaturis, quæ potissimum plurimo semine & foecundissimo abundant. Nam & materiam habent: ex qua semen generatur copiosum, & uim, a qua concoquitur. Ejaculatur autem

A autem semen uasorum seminalium intentione compressum, non spiritus occurso propulsum, siquidem substantia spiritalis cum humore miscetur seminis, quæ & ipsa indiget experimentibus, sicut & humor: qui tantum siccum superexcedit, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata, qui aphorismum adiecit, & præterea, cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium humorem a semine dicit, sermo delirus est. Si uero ait semen propter corporis rotius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino, quæ sit structura instrumentorum, quæ feminaria uocantur. melius enim fuerat ipsum causari angustiam. Sed, & quod deinceps est dictum, usque ad aliquid uerum, non habet id, quod sequitur, intelligibile. Nam, quod propter temperaturæ frigiditatem semen non concalescat, ac propterea sit infœcundum, uerum existit: quod autem colligi nequeat ad locum hunc, super suo adiectum est, præter id, quod neque locus ab ipso explicatur, sed a nobis intelligendus relinquitur: & tamen id uerbum, hunc, ad ea, quæ prius dicta sunt, habet relationem. Sed hæc quidem parua sunt: Qui uero circa finem error, est magnus, cum dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire. nam manifeste ad illud, quod antea dictum est, sermo iste refertur. Dictum autem antea fuit, quod propter frigiditatem non adeo concalescat, ut ad hunc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non concalescere, neque colligi in uasis seminarijs semen. Hoc autem est aperte absurdum. Nam torreri aut asari, aut tale aliquid semen pati propter calorem, rationem habet, non concalescere autem, est omnino perabsurdum.

64
A.1.3. f. 1. r. 1.
c. 29 p. 344 F

Lac dare capiti dolentibus malum: malum uero & febricitantibus, & quibus hypochondria suspensa murmurant, & stitulosi: malum autem, & quibus in febribus acutis biliosa sunt aciectiones, & quibus sanguinis multi deiectione facta est. Conuenit autem & tabidis dare, qui non ualde multum febricitant: & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supra dictis signis affuerit, & præter rationem consumptis.

A.1.4. f. 1. r. 2.
c. 1. p. 77 z. F

Quod lac facile alteretur, & quod duplicem habeat alterationem: cum copiosiori adhæret calori, statim in nidorem abiens: cum autem pauco, cito acescens: tibi licet perdiscere, partim statim, cum ex mammis excidit, ad ignem elixanti: partim ipsum iacere per seipsum permittenti. Nam & elixatum in nidorem abit, & repositum omnino acescit, cito, uel tarde. Sic autem & in sanis, si non bene concoquitur, in quibusdam acescit, in quibusdam autem in nidorem abit. in uentriculo quidem frigidior prorsus acescit uel citius, uel tardius, in calidior uero in nidorem abit. Lac uero bene concoctum nutrit, & bonos facit humores: & dum concoquitur, pariter attollit hypochondria, ac caput petit. Hos effectus & passiones in sanis etiam uidebis. Verum, quæ ægrotis accidunt, percurrit Hippocrates: quæ semper quidem experiri uolentibus manifestantur: & possunt etiam ante experientiam cognosci. Vbi enim in ijs, qui integra sanitate fruuntur, uidemus lac capiti dolorem afferre, & hypochondria inflare: non est admirabile colligere, quod ijs, qui iam caput dolent, uel suspensa habent hypochondria, sit inimicissimum. Recte autem dixit hypochondria suspensa, licet dicere potuerit inflata & flatuosa. Neque enim hæc sola potest lac offendere, sed & alia omnia, quæ sunt quouis modo suspensa, propter aliquam talem, qualis est inflammatio, uel erysipelas, uel tumor prædurus uel lassus, passionem. Adhuc autem magis, si abscessus nondum sit in hypochondrio diruptus, est enim his etiam lac inutile. Hæc itaque omnia uno uerbo significat Hippocrates, inquiens, hypochondria suspensa. Nocere autem ait & murmurantibus lac, quæ alia sunt ab inflatis & distentis, flatuosa siquidem ac uentosa, & hæc sunt. Maior itaque offensio distentis hypochondrijs obuenit, minor uero murmurantibus: sed tamen his quoque lac est inutile. acescit enim in ipsis. Serum tamen lactis sale & melle cõdientes, plurimis talibus exhibuimus, qui & iuuati sunt eorum aluo subducta. Sicuti uero quoque malum inquit lac esse, euaporat enim in ipsis, siue natura stitulosi sint, siue ex aliqua occasione sitis aduenit. Et biliosa deiectionibus, in quibus etiam dicerem ipse lac in nidorem abire: non minus, quam in ijs qui talia euomunt. Nam in uniuersum didicimus, quam celerrime ab omnibus causis calidis lac ad nidorosum alterari. merito itaque & ijs, qui acute febricitant, nocet. mihi que uidetur sermo melius in hunc modum se habere: Malum autem, & quibus biliosa deiectiones, & acutis febribus. Neque enim in ambobus simul iunctis tantummodo noxium est lac, sed seorsum in utroque. His igitur passionibus lac plurimum aduerfatur. Vtile autem est ijs, quæ sequuntur, de quibus est ab Hippo. scriptum in hunc modum: Conuenit autem tabidis non ualde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mentionem. Intelligendum autem est ipsum ita notare illos, qui tabe ex ulcere pulmonis patiuntur. Nam alios, qui alia ex causa sunt extenuati, ipse deinceps notat in uerbis illis, quorum initium est, Et in febribus paruis. Cõe autem in oibus, qui lacte indigent, quod cibum bonum generans succum, & qui cito per uenas distribuatur, illis est necessarius. Neque mirandum est, si lac dicimus bonum succum generare, etiam si aliquid habeat flatuosum. Nam in uniuersum, bonum succum generare dicimus, quæcunque post coctionem ad bonum humorem transmutantur, hoc est ad sanguinem, hic enim humor est nobis amicus. Cur autem, cum dixisset, Conuenit autem tabidis, adiecit, Non ualde multum febricitantibus, mihi uidetur dignum inuestigatione non parua. nam suffiebat etiam sine ualde dicere. Nunquid igitur & multum febricitantibus lac exhibet: solis autem ijs, qui ualde multum febricitant, haudquam exhibet? an ab aliquo adiectum fuit uerbum, ualde, sicut & pleraque alia? Hæc itaque quispiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc a nobis discens, multum febricitantibus lac dandum non esse. Miror autem, quo modo in illis, in quibus lac dari iubet, ascripsit, Si nullum ex supradictis signis affuerit, cum sit a doctrina aphoristica alienum, id enim

erat ex ijs, quæ prius dixerat, cognitum, etiam hoc non adiecto, quod dandum est tabidis, & præter rationem extenuatis lac, nisi caput doleat, aut hypochondria intumuerint, aut biliosæ sint deiectiones, aut tale aliquid aliud ipsis adsit. An non simpliciter, neque semper seruari uidetur Hippocrates, sed in quibus magnum aliquod periculum imminet, si negligentius, quod ab ipso docetur, accipitur in his terve repetere eadem, non ueretur?

Quibus tumores in ulceribus apparent, non conualluntur ualde, neque insaniunt: uerum his euanescentibus, de repente quibusdam a tergo conuulsiones & distentiones fiunt: quibusdam ante insania, uel dolor la teris acutus, uel suppuratio, uel difficultas intestinorum, si tumores sint rubicundi.

Omnes præter naturam tumores Hippocrates œdemata, nominat, sub quibus uidelicet etiã inflammationes continentur. saneque hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflamminibus, etiã si sine ullo sunt tumore, adaptabant. Quod igitur dicitur, tale est: Quibus tumores ulceribus adueniunt, non admodum conualluntur, neque insaniunt. Hoc autem indicio est, quod non nulli quidem in ipsis conualluntur & insaniunt, sed raro hoc patiuntur, quando uidelicet magnitudinem effatu dignam uel malignitatem aliquam assumpserint. Si uero tumores de repente euanescant, conuulsiones ac distentiones, quando in partibus posterioribus hoc est in dorso, ulcera fuerint: consequuntur. Quæ uero deinceps dicuntur, si in partibus anterioribus fuerint, consequi dicit. Posteriora siquidem neruosa sunt, anteriora autem uenosa atque arteriosa. Quando igitur ab ulceratis partibus humor, qui fecit tumorem, ad aliquam partem principalem se contulit: in partibus quidem neruosis posterioribus conuulsiones fiunt ac distentiones: (nam hæc sunt neruorum passiones) in anterioribus uero insania, si feratur ad caput: lateris autem dolor, si ad thoracem humor conuertatur. Sæpius uero & hi suppurantur, si humor non dissolutus fuerit. Difficultatem uero intestinorum fore inquit, si tumores rubri fuerint & repente discedant: illam dico intestinorum difficultatem, quam sanguineam nominant, quæ est sanguinis euacuatio per intestinum absque exulceratione. Quod igitur, si uel in dorso, uel in partibus anterioribus illi oppositis contigerit aliquando tumores de repente euanescere in tales ægri incidunt passiones, nos uidimus: non tamen ipse nobis Hippocrates manifestauit, an de his partibus solis loquatur, an simpliciter de omnibus ita ut artus quoque hoc sermone comprehendantur. In tibia itaque non sunt in partibus anterioribus musculi in chordas ualidas desinentes. In coxa uero in partibus genu anterioribus maximam uidemus chordam, ob quam per compatiendi rationem rationabile est magis sequi conuulsionem, quam ob aliquem musculorum, qui sunt in partibus coxæ posterioribus. Sunt enim omnes carnosissimi. Quare uerum non uideretur id, quod uniuersaliter ab Hippocrate dicitur, quod ex partibus tantum posterioribus accidunt conuulsiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri, non in cruribus modo, sed etiam in brachijs, forte quoniã hæc partes omnes e directo sunt dorsalis medullæ. Nascentur autem ab hac, & artuum, & spinalium musculorum nerui.

Si in uulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Potest & ultimo aphorismi uerbo, malum, adiungi ingens: potest & priori parti coniungi. Fiet enim sermo talis: Uulneribus prauis existentibus, si tumor non appareat, ingens est malum. Vel talis: Uulneribus prauis existentibus, si tumor ingens non appareat, malum. Contingit autem & uerbum, ingens, communiter dici, ac si ita dixisset: Si uulneribus prauis existentibus, tumor ingens nõ appareat, ingens est malum. Melior uero ex tribus sermonibus meo quidem iudicio hic est: Si uulneribus prauis existentibus, tumor non appareat, malum est ingens. Dicitur autem est, & antea, quod œdema ab ipso generaliter dicitur de omnibus tumoribus præter naturam. Uulnera autem praua dici existimandū est, quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum, & maxime neruorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui inferuntur: ex finibus autem chordæ oriuntur: Sicuti igitur paulo prius damnabat omnes tumores de repente euanescentes, ita nunc illos, qui neque omnino adueniunt uulneribus prauis. Nam & in his suspicandū, ne humores ad uulnera desuantes, ad partes principaliores transmeant. Hoc in illis præsertim fieri uulneribus est existimandum, in quibus adest quidem dolor, & propter ipsum omnino aliquid influit, sed a medicis reprimatur ualde infrigidantibus aut astrigentibus medicamentis: nam, si dolor absit, neque fluxio mouetur. Maxime autem dolores patiuntur partes neruosæ, quæ per medicinas calefacientes atque exiccantes curari desiderant.

Molles boni, crudi uero mali.

Hic sermo pars est antecedentis, docente Hippocrate omnes tumores, quicunque molles sunt, bonos esse, contrarios uero prauos. Proprie igitur molli opponitur durum atque renitens: Hippocrates uero crudum ipsum nominauit. Neque enim fieri potest, ut sit tumor renitens bene cõcoquente membri natura humores ad ipsum confluentes.

Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta uena incisa prodest.

Non solum studet Hippocrates, ubi sit opus, euacuare, sed cum auersione. Auersio autem ad contraria fit, secundum longitudinem quidem supra & infra: secundum latitudinem uero hinc & inde, hoc est a dextris & a sinistris: secundum altitudinem uero ante & retro. In doloribus itaque partis capitis posterioris

65

A. l. 4. f. 4. t. 1.
c. 1. p. 876. E.

66

A. l. 1. f. 3. d. 3.
c. 80. p. 87. C.

67

A. l. 1. f. 4. c. 20
p. 149. F. & l.
3. f. 1. t. 1. c. 29.
p. 343. C. &
359. c. 34.

A posterioris, cum auersione nunc euacuatio ex fronte fiet: sicuti anterioris ex occipite. Sic itaque diurnarum oculorum fluxiones sæpius sanatae sunt, ex partibus secundum occiput sanguine misso, & cucurbitulis admotis.

69 *Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum ad caput: sed & uiris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, ueluti femorum, cubiti. Sed & cuti, rara: indicio autem est pilus.*

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibili frigore: paratiores autem non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem, sunt dorso partes: quare non absque ratione hinc rigores inchoant: & hi citius fiunt mulieribus, quoniam foemina est natura frigidior atque imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, scilicet caput, celerrime facta per spinalem medullam compassione, quoniam & ipsa, natura frigida est, sicut & cerebrum, & propter substantiæ mollietiam, ut cerebrum, alterationem facile suscipit. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoant, quoniam calidiorem habent, quam partes posteriores, temperaturam. huiusque argumentum sumit ex cutis raritate: rursusque raritatis ex pilorum multitudine. Dicitur est autem a me de generatione pilorum sufficienter in commentarijs de temperaturis.

70 *A quartanis capti, non admodum a conuulsionibus capiuntur. Si uero prius capiuntur, & quartana superuenerit, liberantur.*

A. l. 3. f. 2. c. 7.
p. 399. A. & l.
4. f. 1. c. 2. c. 62
B. p. 797.

Quæ fit ex euacuatione conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ uero ex repletionem partium neruosarum, qualis in morbo comitali, neque acutissima, neque similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali conuulsione. nam uerba, capti, & capiuntur, longitudinem temporis ostendunt. Hanc itaque conuulsionem quartana non solum prohibet fieri, uerum, si præfuerit, soluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitosis, qui partibus neruosis inferri sunt. Cum uero horum humorum duplex sanatio sit, excretio scilicet, & coctio: ambas habet quartana, excretionem quidem ex rigore: (hæc enim sola conuulsio sufficiens est crassum excernere humorem) coctionem uero, caloris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

71
A. l. 4. f. 2. t. 1.
c. 98. p. 833. A.

Quibus cutes circumduntur arida & sicca, sine sudore moriuntur: quibus uero laxæ & raræ, cum sudore moriuntur.
Moriuntur, qui squallidas, duras & siccas habent cutes & extentas: sine sudore moriuntur: qui autem contrario modo, laxas uidelicet & molles, & raras, cum sudore moriuntur. prioribus siquidem humiditas uel omnino deest, uel cuti: alijs uero & cuti inest.

72

Qui regio morbo laborant, non multum uentosi sunt.

Ventosos ab ipso nunc dici est existimandum illos, qui in uentre colligunt multitudinem uenti flatuosi, qui uel per ructus uel flatus excernitur, uel remanet, & extendit, quæ ibi sunt. Fit autem hoc non nunquam ob debilitatem, & imbecillitatem partium ad uentrem attinentium, non nunquam uero ex pituitoso & frigido humore. Hi itaque, qui propter pituitosum humorem uentosi sunt, contrarij sunt laborantibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi nunquam ob humoris exuperantis naturam uentosi fiunt. Contingit autem ipsos ob partium imbecillitatem fieri aliquando uentosos. Quare sermoni adiecit, non admodum, perpetuitatem quidem negationi adimens, ostendens autem maiori ex parte, quod prius dixerat, fieri. Neque enim admodum inuenire contingit regio morbo laborantes, habere partium ad uentrem attinentium imbecillitatem.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIUS SEXTUS.

I
A. l. 3. f. 16. t. 1.
c. 2. p. 614. E.

Longis læuitatibus intestinorum, si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum.

Læuitas intestinorum est uelox exitus eorum, quæ comeduntur atque bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Siquis uero uellet breuiorem afferre definitionem diceret esse priuationem coctionis, cum neque quo ad consistentiam, neque quo ad colorem, uel odorem, ullamue omnino qualitatem, in uentriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomen hæc passio sortita est, existimantibus illis, qui prius talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsam propter intrinsecæ superficiæ intestinorum læuitatem, ob quam cibos, qui continentur in eis, non amplius apprehendunt, ut, cum suam seruabant sibi a natura inditam asperitatem, retinebant. In pluribus itaque alijs, qui primi nomina rebus imposuere, quamuis sint collaudandi: non tamen eos in læuitate intestinorum accepto, cum ignorauerint, quod ipsius uentriculi proprium est cibos

fit dolor: tunica uero circumducta, uel uasis, acutus. & ipsius doloris acuti quantitas maior aut minor, **E** causa facientis affert indicium. humor siquidem biliosus & acris dolorē auget, sicut & spiritus flatuosus non habens exitum: exoluit aurem pituitosus. Non solum autem magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris indicium, sed etiam quantitatis. Augetur enim cuiuslibet causae efficientis opus, eius aucta substantia. Si igitur uniuscuiusque doloris uolens a nobis magnitudinem considerari, hūc aphorismum scripsit Hippocrates: sufficienter ipsius usum exposuimus. Si uero non solum, quo ad magnitudinem, dolorum differentiam dicit fore considerandam, sed generalius adhuc quiddam, ac ueluti uniuersalius ostendit, consulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inspicere: maiorem adhuc ex eo fructum utilitatis percipiemus. Fietque huiusmodi sermo: Non simpliciter partium dolorem considerare oportet: neque arbitrandum eandem esse in omnibus dispositionem: ueluti si prius quidem Dion, postea uero Theon costam doluerit: non eodem modo utrunque se habere existimandum, sed discere oportet, nunquid multum in dolore differant, an quodam modo similes existant. Fit autem hoc ex duobus perspicuum, & ex doloris specie, & ex uehementia. Ex specie, si pungēti similis uel tendenti, uel torporem inducenti, uel grauanti, uel stimulantī, uel erodēti, uel ferenti, uel continuus, uel cum intermissione, uel aequalis, uel inaequalis. Ex uehementia, quis sit maior aut minor aduertendum: quae paulo antea, quo ad magnitudinem, differentia in doloribus dicebatur. **F** Confueuerit siquidem medici uerbo abutentes, omne uehementius, maius nominare, quamuis non ad quantitatem, sed ad qualitatem id pertineat. febre enim, quae suam habet in caliditate substantiam, magnam uel parua uel mediocrem oēs nominare non desunt. Quare non est mirandum, si & dolorem uehementiorem, maiorem appellant. Immo uero non est admiratione dignum, si, quae specie inuicem distant, magnum aiunt habere discrimen: ueluti dolorem, qui ponderis cuiusdam similitudinem gerit, ab eo, qui uidetur ferire, uel aliquod aliud pati ex ijs, quae antea diximus.

Renum & uescicae uitia in senioribus difficulter sanantur.

In senibus uix (inquit) sanantur, hoc est multo negocio ac longo tempore, quae in renibus ac uescicae sunt uitia, quoniam earum opus indefinens est, quiete autem opus est, siquid sanari debeat: & quia per ipsas euacuatur superfluitas acris, apta irritare, siue ulcus, siue inflammatio, siue aliqua alia passio in ipsis constitit. Multo autem difficiliter sanantur in senilibus corporibus uescicae passiones, quoniam & omnes alij morbi, praecipueque longi. Tales enim & ipse superius dixit commori omnes.

Dolores & tumores uentris sublimes, leuiore: qui uero non sublimes, fortiores.

Sublimes nunc intelligendi sunt, non secundum longitudinem corporis, sed profunditatem. Interfinguntur autem hi in locis ad uentrem attinentibus, interiore abdominis membrana, peritonaeo graece appellata, adeo, ut, quicumque supra hanc fiunt, sublimes uocentur: qui uero infra, hoc est in ipsis intestinis atque uentriculo, non sublimes dicantur. Liqueat autem, quae tales recte dixit esse fortiores.

Aqua inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta difficulter sanantur.

Docuit ipse in libro de ulceribus, non prius ad cicatricem perducere ulcera, quam sufficienter excidentur: hoc autem non facile fieri in ijs, quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

Lata pustula non admodum pruriunt.

Sicuti tubercula omnia duplicem habent differentiam, quoniam quaedam tendunt in acumen, & altum petunt: quaedam ad maiorem extenduntur locum, non tamen in altum attolluntur: sic & pustulae non nullae sublimes, non nullae latae fiunt. Sublimiores autem pustulae atque tubercula a calidiori humore generantur, humiliores autem a frigidiori. Quare ob duplicem causam latae pustulae non admodum pruriunt. Diffinitur enim in latitudinem extenta, & facientem ipsas humorem minus acrem habent.

Caput dolenti, & circumdolenti, pus uel aqua uel sanguis effluens per nares aut os aut aures, morbum soluit.

Plura & alia sic ab Hippocrate esse dicta docuimus, in quibus nisi quis animum aduerterit, uidebitur, quod ab ipso dicitur, solum ad curationem passionis proficere, aliud uero nihil. Verum ipse non hoc tantum dicit, sed simpliciter, quod pus uel aqua effluens per nares uel aures, morbum soluit. Quod si utique conuertens dixisset, quemadmodum ego nunc, sermo foret irreprehensibilis: Quando uel propter inflammationem, uel humorum crudorum multitudinem in capite acuatorum fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut humore excreto, solutio fit morbi. Si uero propter spiritum flatuosum, aut sanguinis multitudinem, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia sanabitur.

Melancholicis & renum uitio laborantibus haemorrhoides superuenientes, bonum.

Non solum ratione euacuationis haemorrhoides sanant huiusmodi passiones, sed & ipsa qualitate humoris euacuat. Haec etenim sanguinem crassum consueuerunt euacuare, humore plenum melancholico,

alico, talem habente in sanguine consistentiam, qualis est in uinis sae: quare nihil mirum, si melancholiae & renum passionibus conferunt haemorrhoides, ut quae humorem faeci similem euacuare natura apta sint.

A diuturnis sanato haemorrhoidibus, si una non seruetur, periculum est aquam inter cutem uel tabem aduenire.

Haemorrhoides fieri impossibile quin propter multitudinem & crassitiam sanguinis ora quarundam uenarum aperiantur, hepate ad ipsas reponente faeculentum sanguinem & melancholicum. Siquis igitur ei hoc intercludat iter, simul duritiem in hepate facit, simul multitudine grauens ac crassitie, calorem, in ipso natium extinguit, cum tale quid accidat, quale in flammis exterioribus, in quibus multa ligna superingesta suffocant ignem atque extinguunt. Si igitur a natuo calore generatur sanguis, perspicuum est, quod ipso extincto non generabitur amplius. Aqua uero inter cutem fit, cum sanguinis generatio frustratur. Quod si aliquando possit hepar propellere multitudinem ad uenas pulmonis, hic uase aliquo rupto tabidi fiunt. Non frustra igitur consulit unam saltem seruare haemorrhoidem, ut per hanc euacuetur faeculenta ac uitiosa materia hepatis, praesertim in quibus solita est tempore longo per tales uenas excerni.

A singultu habitum sternutatio superueniens liberat.

Auctor est ipse, sicuti conuulsionem, ita & singultum, uel ex inanitione, uel plenitudine fieri. Quando igitur a plenitudine fit (maxima autem ex parte ita fit) uiolento opus est motu, ut ueluti concussae ipsum efficiens humiditates distentur atque euacuentur. hoc autem facit sternutatio. Eos uero, qui ex inanitione fiunt (qui sunt rariores) non sanat sternutatio. Quod uero ex plenitudine singultus iugiter fiat, indicat pueri crebro singultientes, cum sunt repleti. Algor autem & frigiditas omnis, eoque quod omnia nervosa corpora efficiunt ad distandam difficulta, sunt causa, ut haec repleantur, atque ideo in ipsis singultiant.

Ab aqua inter cutem habito, si aqua e uenis in uentrem defluerit, soluitur morbus.

Vnum & hoc exemplum est earum, quae sponte fiunt & utiliter, euacuationum: Spontaneum autem dicimus, non, quod sine causa fit, sed quod nostra causa non fit. Quando enim data a nobis medicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: non amplius hanc spontaneam nominamus.

A longo alui profluuiio habito, spontaneus uomitus superueniens, morbum soluit.

C Et hoc pariter exemplum est eorum, quae recte fiunt a natura, quod medicum imitari oportet. Utilitas uero prouenit retractionis ratione.

A morbo laterali uel pulmonia habito, alui profluuium adueniens, malum.

Cum partes aliquae patiuntur, non simpliciter aliae compati sunt natura aptae, sed cum forti passione detinentur. Secundum hoc igitur, & hepate fortiter patiente, singultus superuenit, compatiēte stomacho: tussis autem, & difficilis anhelitus compatiētibz ijs, quae respiracioni obseruiunt, instrumentis. Sic & his ipsis pessime affectis hepar comparitur. & hoc ipsum manifeste ostendit Hippocrates, cum non simpliciter dixerit, In morbo laterali uel pulmonia aluum turbatam esse malum signum, sed adiecerit, habito, ac si dixisset detento atque uexato homini a talibus passionibus profluuium alui superueniens, malum esse signum. quoniam ita se habentibus profluuium alui solet aduenire, cum non bene possit amplius hepar ad se trahere alimentum, neque conuertere in sanguinem, & quandoque uentriculus alimentum corrumpat. In mediocri autem morbo laterali atque pulmonia profluuium alui superueniens potest interdum prodesse, ratione euacuationis, & magis, cum signa coctionis apparuerint inesse passionibus, neque adest timor, sed morbus est citra periculum. Communiter autem & in his & **D** in omnibus alijs, quaecumque eodem modo dicuntur, illud meminisse oportet, quod ob nullum aliud extemporaneum & manifestum, casus superuenit, ueluti & nunc alui profluuium non ex cibo aut potu aliquo, sed morbi ratione contingat. Nam, si alia ex causa, & non ut morbi fiat, non potest eius more significare: siquidem oportet signum cum re significata in aliquo esse coniunctum.

Lippientem alui profluuium corripit, bonum.

Non ut signum, hoc, lippientibus bonum ab eo dictum est, sed ut causa, quia humorum abundantia simul euacuatur, atque ad inferiora retrahitur. Est autem & hoc exemplum unum eorum, quae sponte, & utiliter euacuatur, quod medicum imitari oportet, & proculdubio sic etiam omnes faciunt, in lippitudinibus aluum & clysteribus & purgationibus subducentes.

Vescica dissecata, aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore letale est.

Hoc uerbum, letale, Hippocrates saepe in alijs libris, & in hoc etiam protulit de ijs, qui ex necessitate sunt morituri, saepe etiam de ijs, qui magna ex parte. Quare nunc quoque manifestum non est, nunquid omnino securam mortem difficilis his partibus uelit ostendere, an in quibusdam raro hominibus

A.1.3.f.14.t.3
c.2.p.580.E

12
A.1.3.f.2.t.1.
c.6.p.408.F

13 B
A.1.1.f.5.c.15
p.144.D.&
408.F

6
A.1.3.f.18.t.3
c.16.p.667.C

7
G

8

A.1.3.f.4.t.3
c.4.p.590.F

9
A.1.4.f.7.t.4
c.6.p.938.F

10
A.1.3.f.1.t.2.
c.2.p.148.F

17
A.1.3.f.2.t.1.
c.6.p.408.E

18

A.1.3.f.19.t.1
c.14.p.675.C

11
A.1.3.f.1.t.4
c.18.p.376.E
& 408.F

minem feruari contingat. Quod igitur cor uulneratum mortem afferat necessario, unum ex ijs est, quæ in confesso habentur: non tamen in alijs æque recipitur uulnus quodcumque mortem afferit inuitabilem, sed illud, quod magnum est, atque profundum, quod rationabile est a uerbo, discissa, significari: ut tota uesica tunica diuisa usque ad interius spatium intelligatur: atque in singulis alijs eodem modo. Siquidem in uesica confessum est, tale uulnus non coalescere, sicut & in parte septi neruosa, & in tenuibus intestinis: in uentriculo autem dubitatur. nam quosdam in eo uulneratos dicunt aliquando, sed raro, fuisse sanatos. Hepatis autem non solum profundum uulnus in fibris eius factum, sed etiã fibrã abscissã aiunt fuisse sanatã. Neq; nos latet, q̄ in libro de uulneribus exitialibus, quãdã ex his eius libri auctor conatur sanare. Quod uero partes ipsã diuisã agglutinari non possint, in corde quidem ac septo transuerso ex iugi eorum motu contingit: in uesica autem, quia neruosa est ac tenuis & exanguis: nam eius collum uidemus quotidie sanari, cum lapis extrahitur, quoniã carnosum est. Hepar uero uulnera habet plurimo manantia sanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita sunt uulnerati, quàm uulnera agglutinari possint: hoc autem ita dixi uolens intelligi etiam uenam esse dissectam. Ob hoc ipsum igitur, qui uulnera in summa eius parte consistentia aiunt sanari, & fibras hepatis abstulisse, uerum t̄ uidentur dicere. Cerebrum autem uulneratum sæpe sanatum uidimus, semelq; in Smyrna Ioniã, uiuente adhuc præceptore Pelope, è uulnere effatu digno. Hoc itaque rarissimum est. Verum autem est, quod magna uulnera, quæ consueuit Hippocrates nominare discissiones, afferunt mortem, fatenturque omnes uulnera cerebri, quæ usque ad aliquem eius uentriculum penetrat, afferre mortem. Tenuium autem intestinorum natura, & uentriculi magis, non parum participant carnosã substantiã: & ideo in summa parte uulnerata sapius agglutinantur: Tota autem discissa usq; ad eorum cavitatem, rarissime. Hoc autem non tam propter eorum substantiam mihi uidetur accedere, quàm q̄ non possumus æque intrinsecus, sicut extrinsecus, medicamentum uulneribus imponere. Quapropter is, qui librum de uulneribus perniciosis conscripsit, siue Hippocrates fuerit, siue quitius alius, sanare uentriculum per potiones conatur.

Cum discissum fuerit os, aut chartilago, uel neruus, aut genæ particula tenuis, uel præputium, neque augetur, neque coalescit.

Augeri uocat talem aliquam generari substantiam, qualis est abscissa, sicut in cauis ulceribus uidetur caro germinare: coalescere autem, quando discissi corporis labra agglutinantur. Quod igitur neque chartilago, neque os generentur, est in confesso. An uero agglutinentur, non nulli dubitant. Inquiunt enim perspicue uideri ossa perfracta agglutinari. Sed aberrant, & doceri possunt in brutis, quorum pars aliqua fracta contraxit callum. Hæc enim seu uiua, seu mortua, si quis uelit inspicere disseccando, uidebit manifeste a callo, ueluti uinculo quodam circumdusto, partes ossium discissas esse constrictas: quas si abrauerint, fracturæ profundum uidebunt non agglutinatum. Sic igitur de ijs, quæ dicta sunt, ambigunt, non nulli augeri dicentes, non tamen coalescere: quidam uero etiam coalescere sed raro. augeri igitur illa desiderant, quæ per excusum sunt ulcerata: & nullum uidi taliter affectũ, cui non increuerit caro: Agglutinari autem illa, quæ diuisa sunt, & non discissa. Hæc enim inuicem differunt, cum discissa diuisionem habeant usque ad finem peruenientem: quæ nunc Hippocrates inquit non coalescere, non ob id tantum, quod neruosa sunt atque tenuia, sed quoniam etiam, ex eo, quod talem habent naturam, labra uulneris non sunt parum a se inuicem distantia.

Si in uentrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari.

Quidam sine articulo, uentrem, scribunt, uolentes omnem significari cavitatem, quibus astipulatur, quod, præter naturam, adijcitur: per quam adiectionem tale quiddam ostendit Hippocrates: Si unquam sanguis a propria cavitatem in aliam quãcunq; cavitatem peruenerit: ut sanguis permaneat, est omnino impossibile. Sic igitur & in inflammationibus, & illis, quas Græci ecchymoses nominant, fieri uidetur. In inflammationibus quidem, per minimas partes disperso sanguine ad eas, quæ sunt in musculis, cavitates, quas sola ratione contemplamur: in ecchymosis autem in spatia effuso, quæ uasis circumiacent. Suppurari autem non est recte dictum, cum nomen sit unius mutationis in sanguine factæ, quare non nulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicentes significari. Sic enim fieri uidemus, non permanere sanguinem, cum a suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquando nigrescere, aliquando in grumos uerti, præsertim quando in magnam cavitatem exciderit præter naturam.

In insanientibus si varices uel hæmorrhoides superuenerint, insanie solutio.

Hic insaniam illam, quæ proprie melancholia dicitur, uocat, non illum, qui fit ex bile, furorem. sunt autem uarices uenæ latiores in coxis & cruribus: quæ ex crasso & melancholico sanguine contingunt, adeo ut pellente natura ad partes ignobiliores eos, qui in saniam efficiunt, humores, præsertim cum melancholici fuerint ac crassi, dictarum passionum generatio sequatur, & insanie solutio.

Quacunque rupta ex dorso ad cubitum descendunt, uenæ sectio soluit.

Melius quidam scribunt: Quicunque dolores, nam ruptum ipsum descendere, unum est impossibile: bilium:

Abilium: siquidem diuisa ac rupta musculi parte carnosã fit ruptum. Videtur itaque non nunquam manifeste admodum collectus in loco ruptionis sanguis: & discussione sanatur. Reliqui uero, qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generantur, interdum solo, sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui associato: quem excipere oportet atque euacuare per uenæ in cubito existentis sectionem, quando huc apparet fluens. Est enim eius præceptum, secundum quod humores repunt, facere euacuationes. Idemque significant uerba hæc, Eo ducendum est, quo repunt, per loca opportuna. Si autem de ruptis sermo est scriptus ab eo: eos, qui fiunt compatiendi ratione, dolores intelligendum est dici ab ipso descendere ad cubitos, non ipsam carnosã partis diuisionem. Nam fieri potest, ut & talibus uenæ sectio utilis sit, communi euacuationis ratione.

Si timor atque mœstitia longo tempore perseuerent, melancholicum tale est.

Siquis non ex causa manifesta metuat, aut mœstus sit, melancholici casus manifeste sunt, etiam si non diu præcesserint. Quod si propter causam manifestam incipientes, diu postea perseuerent, non te lateant melancholiam significare. Nam & plures uisi sunt furore corripri, qui ab exandescencia, uel ira uel mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habente ad incidendum in tales passionem.

si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit.

Hoc & in aphorismo paulo antea dicto monstrauit, cuius initium, Vesica discissa, uel cerebro. Nescio igitur, quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus. Idem autem uidimus & in pluribus alijs aphorismis quos melius fuerit eximere.

Erysipelas ab exterioribus uerti ad interiora, non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.

Non solum erysipelas, sed aliud quodcumque, quod ex profundis & principalioribus partibus transfertur ad cutem, bonum esse signum ac causam debemus existimare: Contra uero, si ad interiora & profunda transmutetur, malum. Sed & alia multa uidetur dixisse Hippocrates, quædam ueluti exempla sermonum uniuersalium, a quibus eius, quod solet euenire, experientiam possumus habere manifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

Qui in febribus ardentibus tremores sunt, delirio soluntur.

Vtrum Hippocrates tales sermones scripserit, ut exempla magis generalium, atque uniuersalium sermonum, an alij interposuerint, ceteris inquirendum relinquentes, illud tantum in ipsis obseruabimus, quod & antea dictum est, & nunc in febre ardente dicitur. Quæ enim hanc febrem efficiunt causæ, in uenoso genere existentes: quando ad neruos transferuntur, primum tremores faciunt: compatiens uero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic & in omni alia febre potest fieri: & omnino ex arterijs & uenis ad neruos transfusus humorum noxiorum, sicuti rursus ex neruis ad has. Improperie igitur dictum est febrem ardentem a delirio solui. Hæc enim solet Hippocrates dicere, quibusdam superuenientia, eorum soluere consistentiam, quæcunque profus hominem liberant, non quæ alteram generant passionem, quæ nihilo minus, quàm prima, sit periculosa.

Quicunque suppurati, aut aquam inter cutem patientes uruntur, aut secantur: si pus aut aqua uniuersim effuserit, omnes moriuntur.

Suppuratos præcipue consueuit nominare, qui pus habent in spatio inter thoracem atque pulmonem: quos quo modo urere oporteat, dixit in libro de passionibus, cuius initium, Pulmonis arteriæ. Quidam hunc librum inscribunt de suppuratis. Uisione igitur indigent, qui plurimum habent pus, adeo ut desperent per spuitiones posse expurgari. Hos uero ipsos & difficultas anhelitus uehementer infestat ex loci angustia: quæ etiam nos cogit, ut eos uramus. In ijs autem, qui aquam inter cutem patiuntur, illæ, quæ a Græcis paracenteses, id est punctiones, nominantur, magis, quàm uisiones, medici sunt consueta. Verum, quod commune est uisioni ac punctioni, nunc sane Hippocrates consulit caueri, hoc est multam ac subitam euacuationem, sic enim uidetur contingere, uti ait. Scriptum est etiam ab Erasistrato exquisitius de ijs, qui aqua inter cutem laborant, in pluribusque compertum dicit experientia, multam ac subitam euacuationem febres & mortem afferre. Videmus autem & in alijs partibus æque atque in thorace, quando aliquis magnus tumor suppuratur, periculosum esse subito multum euacuare, cum euestigio deficiat anima, uiresque concidant, nec postea debilitas ista facile remedium habeat. Videtur itaque in his propter magnam uulneris distantiam, & puris acrimoniã, ora quorundam uasorum arteriosorum adaperiri, quæ prius, ueluti quoddam operculum, pus continebant: quo uniuersim euacuato, multi cum eo spiritus exeunt atque excernuntur: unde periclitantur. In aqua uero inter cutem non modo ob hanc causam ea laborantes offenduntur, sed & durities uisceris, ut quæ non amplius sustentatur ab aquosa substantia, & septum transuersum deorsum trahit, & uiscera, quæ sunt in thorace.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calui sunt.

Eunuchos

A.1.1.f.2.d.1.
c.4.p.54.A.

†Legitur ne
gatiue in Al-
dino codice.

A.1.3.f.11.t.3
c.16.p.37.C

19

20

21

A.1.1.f.4.c.3.
p.136.F.&
176.E.

22

23
A.1.1.f.3.d.5.
c.1.p.129.B.
213.f.1.t.4.
c.p.376.D.

26
A.1.3.f.2.c.11
402.D.

27
A.1.1.f.2.d.2.
c.19.p.74.C.

A.1.3.f.10.t.5
c.p.506.D.

28

Eunuchos sectio testicularum similes efficit foeminis. Sicuti ergo in eis caluities non accidit: sic neque in eunuchis, propter temperaturam humiditatem. Nam eunuchos podagra non laborare, Hippocratis quidem tempore uerum extitit: nunc uero non amplius, propter immodicum ocium, & uisum intemperantem. Res autem tota ita se habet. Necessesse est pedes natura esse imbecilliores, si quis podagra corripit: sicut & cerebrum, si morbum comitalem passurus sit, non tamen est omnino necessarium alterutrum pati, si nihil in uita deliquerit. Discas autem aperte, quod imbecillitas partis non sit sufficiens ad generandam passionem ex intermedio tempore accessionum: in quo protus non infestantur, quamuis naturalis imbecillitas continua sit. Clarum est autem hoc, & in podagricis manifestissime apparens, quod influente aliquo ad pedes humore superfluo, passio generatur. Si nunquam igitur hic humor influeret, liquet, quod neque unquam accideret passio: Non influet autem, si semper uacans superfluitatibus corpus extiterit. Erit autem uacans superfluitatibus, si mediocri utatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit: unde & desidiam & crapulam eis nocent. Nocent etiam multa & potentia uina bibita, praecipue cum aliquis ea ieiunus potauerit. Haec enim neruofam substantiam prompte percipiunt, sicut & coitus. Aetate igitur Hippocratis pauci podagra laborabant, propter uitam moderantiam: nostris uero temporibus usque adeo auctis edulij, ut nihil eis addi posse uideatur, infinita est podagrarum multitudo: cum non nulli sint, qui ne exercentur quidem, sed cruditatibus atque ebrietatibus incumbant, & ante cibum bibant uina potentia, ac uenericis utantur immoderate: non nulli uero, etsi non in his omnibus, in uno saltem aut duobus delinquant. Atqui peccatum magnum cum fuerit: saepe in uno eorum, quae diximus, deliquisse fat est. Ob hanc igitur causam etiam eunuchi podagra corripuntur, quamuis nullum habeant usum uenericorum. Talis enim est eorum desidiam, ingluuies, ebrietas, ut etiam sine uenericis podagra corripit possint. Haec eadem & de articulari morbo dicta existimes. omnes siquidem, qui eo laborant, maxima ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has causas, ob quas plerique incidunt in podagras, quod multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus semen erat uitiatum: atque ideo filij uehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint.

Mulieres non fiunt podagricae, ratione euacuationis. Ostensum est enim in praecedente sermone, quod, nisi humores superabundauerint, ex sola partium ad patiendum habilitate non potest podagra fieri. Verum rursus & hic, prius quidem erat uerum, ubi non omnino menstrua defecerint, quia parua erant delicta, quae aetate superiore mulieres admittebant: nunc uero ob eorum magnitudinem, quaedam podagra laborant, antequam menstrua deficiant, cum quampluribus pauca exeant, non nullis autem uel mediocria.

Puer podagra non laborat ante usum uenericorum.

Quod magnam uim habeat ad podagrae generationem usus uenericorum, liquet etiam in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaque uidimus quosdam podagra laborantes, pueros autem non uidimus. Verum, si quis tali est passione correptus: una cum hoc, quod & genum articuli & manuum intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem ex multis cruditatibus aceruatam.

Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uena sectio, aut medicamentum epotum soluit.

Singula horum, quae dixit, magis experientia, quam ratione aliqua, uidetur mihi Hippocrates cognouisse. Nihil enim mirum, si homo dolens, cum isset ad balneum, dolore fuit liberatus: uel, si non permisus bibere uinum, deinde nullam ex hoc sentiens utilitatem, motus est ad bibendum, alioqui multum appetens uini, & posthac melius se habuit. Sicut igitur & plura alia, quae medici hoc modo inspexerunt, sunt ab eis scripta absque aliqua determinatione: ita & haec mihi scripta uidentur ab Hippocrate qui neque ut rationales, dispositiones, neque ut empirici concursus est persecutus. Ceterum utilitas, quae nobis potest aduenire ex sermonibus hoc modo scriptis, est in inquirendo dispositiones, in quibus meri potio, & balneum, & unumquodque eorum, quae seriatim dicta sunt, utile sit: quod & mihi contigit. Nam, quod omnino sint aliqui oculis dolentes, quorum non nulli meri porionibus, non nulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens eram persuasus (neque enim ipse scripsisset, si non uidisset) non tamen ab aliquo praceptorum tale auxilium aegris adhibitum fuisse conspexeram. Itaque, primo cum omnes quaesivisset dispositiones, in quibus necessarium est non in oculo tantum, sed & in alijs partibus fieri dolores: deindeque mihi ipse persuasivisset eas adinuenisse, hinc consideravi earum indicia dispositionum: & postquam his etiam fidem adhibui, ausus sum remedia afferre dolentibus: Ac primū quidem adolescentem balneavi: cui medicus non absque ratione in die secundo ab initio uenam secuerat, & deinceps curauerat medicinis, quas experientia cognouerat, cum inflammatio sola obsideret oculos. Dolebat autem uehementissime per quosdam insultus, in quibus aiebat ipse sentire se acres humores, qui uniuersim fluebant ad oculos: quibus excretis licet uehementia doloris sedaretur, non tamen dolor omnino cessabat. & hoc illi per totam quintam accidit diem, maius semper habens incrementum.

Amentum. Cum igitur dolorem non posset tolerare, me & quaedam alterum ex ocularibus medicis aduocauit tuac in urbe Roma probatissimū. Illi itaque uidebatur ut edum esse collyrio quodā ex ijs, quae emplastica nominant & anodyna, id est dolorem sedantia: cuiusmodi sunt, quae ex cerussa lota, amylo, & papauere componuntur. Nam sic maxime sperabat posse reprimi per emplastica id, quod influebat, & simul sensum per stupefacientia torpescere. Ego uero ab initio suspecta habui talia medicamenta. Neque enim uehementes reprimunt fluxiones, sed excerni prohibent: atque ideo, si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit: si uero multi, extendi ac uehementer irritari, ac si rumpetur: ex quibus, nisi medicamentum fuerit magnopere stupefaciens, dolores impatibiles excitantur. Si uero fuerit adeo stupefaciens, ut ex eo oculi maximam inflammationem non sentiant, necessarium est simul uim uisoriae laedi adeo, ut cessante inflammatione, uel debilitate uel nihil omnino uideant: simul quandam praeduram dispositionem & quae difficulter sanari possit, in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur ista nouissem, atque animaduertentem humorem influentem non paucū, ualdeque & acre & calidum: primum fomento utendum censui, experientiae gratia, tanquam ex ea certius cogniturus, qualisnam foret dispositio. Solet enim in his fomentum parumper quidem dolorem mollire, sed alteram fluxionem aduocare. Quae enim ratione potest id, quod in oculis continetur, discutere: eadem ratione alteram quoque ex uicinis locis attrahere ualet. Verum quam primum & aquam calidam & spōgiam afferri iussi. aeger ipse dixit expertum esse saepius tota die id remedium, ac primum dolorem immuere, sed paulo post maiorem adducere. Quae ego cum audissem, medicum ocularem expectare iussi, ipsi promittens me etiam absque frigido medicamento aegrum a dolore liberaturum. Cum autem solo balneo usus essem, ita dolorem sedauit, ut tota nocte dormiret aeger, nec semel aliquem eorum, qui iuxta dormiebant, aduocaret. Ab hinc in reliquis, in quibus per signa cognoui influere quidem humores acres ad oculos, non tamen corpus esse plenum: balnei usu dolorem sanauit. Adolescens ite alius fuit, qui, quod uicinus urbi non erat, oculorum inflammationem pluribus iam diebus ruri passus fuerat: hunc, quia in eodem statu perseuerabat, in urbem profectum intuitus habere oculos squallidos quidem sed ualde tumidas ac plenas sanguine eas, quae in ipsis uenae erant: iussi, ut, cum se lauasset, potu uteretur meraciore, & ita se sopori traderet, quod & factum est. Somnus enim profundus ipsum inuasit, & mane sine dolore surrexit: mihi que fiduciam praebuit, ut, in quibus sanguinis copia crassioris in oculorum uenulis contineretur sine plethorica totius corporis dispositione, uteretur uini potione, ut quae diffundere sanguinem atque dimouere possit, sui que motus uehementia obstructions aperire. Ceterum haec quidem remedia doloris oculorum fortia sunt. Securissimum autem est fomentum, & omnino aliquam afferens utilitatem, uel tanquam signum ad dignotionem, uel tanquam causa sanitatis oculorum.

Cquam afferens utilitatem, uel tanquam signum ad dignotionem, uel tanquam causa sanitatis oculorum. Nam, cum nihil omnino influit in oculos, fomentum dissoluens eam, quae in ipsis continetur, superfluitatem, oculis sanitatem restituit. Cum uero adhuc influit: primo quidem, cum adhibetur, suo calore ali quod affert uel mediocre leuamen. quod si paulo post dolorem augeat, tunc fit signum dignoscituum, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis euacuationem peruenimus: ipso quidem sanguine redundante, per uenae sectionem: malitia uero humorum infestante, per purgationem neque enim difficile est admodum ab humorum malitia sanguinis copiam distinguere.

Balbi ab alui profluuiio maxime capiuntur.

Sicuti *μαλιστα*, id est balbutire, prolationis uitium est, non uocis: sic & *τραυλιζεν*, eiusdem significatio nis uerbum, non potente lingua exquisite eas dearticulare uoces, quae per t & r, proferuntur, qualis est haec ipsa *traulus*, & similes haec, *trepidus*, *tremis*, *tradit*, *trochus*, *tristis*, & quaecunque aliae tales. Haec siquidem omnes exigunt linguam se ampliantem, ac prioribus dentibus innitentem. Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male innititur, & sonum t & r, dearticulare nequit, atque ita t & l, pronunciandum labitur. Hoc autem ei contingere potest, quia quoquo modo sit breuior, quam ipsi conueniat: quod tamen rarissimum existit, & quia molliorem atque humidiorum habet temperaturam. quam ob causam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipsis in loquendo contingat, quale etiam in ambulando euenit. nam & ambulare non nulli profus non possunt, non nulli uero non sufficienter, cum cruribus nequeant propter molliem firmiter inniti. Quibusdam etiam aetate integra, inter loquendum fatigatis, balbutire contingit: sicut & illis, qui plurimum tibia cecinerint, & quibus uires ex morbo plurimum sunt debilitatae, & quibus demum lingua est uehementius exiccata. Verum siccitas tanta nulli inesse potest, qui habitum seruet naturalem: atque ideo solius humiditatis immodicae in ijs, qui natura balbutiunt, id prolationis detrimentum casus est, cum linguae musculi nequeant firmiter stabiliri: atque hoc ei potest accidere uel propter suam, uel propter neruorum imbecillitatem, quos uidelicet a cerebro suscipit. Quare & ebrii aliquando balbutiunt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrum, partim quia etiam ab ipsis multitudine praegratur. Continget igitur ijs, qui sunt balbi natura, uel cerebrum humidum habeant, uel linguam, uel utrunque. Et a cerebro quidem talem temperaturam sortito, defluere multas par est humiditas superfluitates, easque inde fluentes in uentre suscipi: longisq; ideo profluuijs hominem capi. Lingua uero admodum humida ex natura existente, & uentriculum talem esse par est, ut qui alteram sui tunicam communem habeat ad linguam. imbecillitas autem ex humiditate uentriculi propria passio est diuturnum profluuium.

via. Recte ergo non nulli scripserunt, His propter loci crassitudinem: non nulli uero, His propter puris E crassitudinem non innotescit.

Morbo regio laborantibus si fiat hepar durum, malum.

[Morbum regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione] Tunc enim durities ostēdit uel tumorem praedurum, uel inflammationem in hepate existere: siquidem & sine hac contingit aliquādo, propter eius obstructionem, morbum regium aduenire: contingit & ipsa natura per modum craseos humorem exuperantem in uenis contentum, ad cutem expellente.

Quicumque lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, ijs superuenientem longam difficultatem intestinorum, aqua inter cutem, aut lauitas intestinorum excipit, & moriuntur.

Oportuit huic aphorismo illum praeponi, in quo dicit, Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. Sed ille quidem inter sequentes scribitur, post quatuor alios intermedios: nobis autem necessarium est nunc ipsius meminisse. Quicumque enim lienosi sunt, hoc est, qui durum iandā habent lienem, ijs superueniens difficultas intestinorum soluit dispositionem, quando scilicet ratione transpositionis atque euacuationis humorum crassorum ac melancholicorum lieni insertorum euenerit. Sed, quoniam saepius huiusmodi euacuationes ultra modum extenduntur, & noxiae sunt laborantibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas intestinorum, ostendit, quae talibus aduenit dispositionibus. Laeis siquidem intestinis a transitu uitiosorum humorum, & uis eorum laborat, & temperies natui caloris aboletur, ob hanc igitur causam, & aqua inter cutem, & lauitas intestinorum, superueniunt: lauitas quidem intestinorum ex sola intestinorum laesione: aqua uero inter cutem, propter hepatis, atque lienis, & totius uenosi generis consensum.

Quibus ex stillicidio urinae, ileos superuenierit: in septem diebus percutunt, nisi febre superueniente, satis urina fluxerit.

In ileo nihil exit inferius, neque si quis acerrimo utatur clystere. Vomitus autem stercoris aduenit ijs, qui exitaliter se habent. Quod igitur interclusa uia inferioris exitus, haec passio fiat, quodque in tenuibus intestinis, non autem in crassis, omnes fere fatentur: Ceterum, quod propter inflammationem & propter obstructionem stercoris ficci uel humorum crassorum aut tenacium, dictum est a pluribus. Mihi uero uidetur uel inflammatio, uel durus tumor, uel abscessus, tantam facere posse loci angustationem, ut nihil possit ad inferiora transmitti: Quod autem humores crassi atque tenaces in causa sint, non admodum mihi uidetur probabile. Verum & hoc (si libeat) ponito: & siquid aliud dicatur praeter hoc. Verum id quod est ab omnibus fere susceptum, qui aphorismos exposuerunt, incredibile mihi admodum uidetur. Aiunt enim, quod, quando uesica inflammatur, angustia loci ex compressione in quibusdam intestinis facta passionem affert, quae ileos nominatur. Ego uero multos me puto in tota uita mea uidisse, non nullos tantum periclitatos, non paucos etiam mortuos ex retentione urinae, quibus tunc manifeste omnibus secundum propriam circumscriptionem plena uesica apparebat, adeo ut supra modum esset extenta: dolorque, ut par est, inde accresceret: & tamen nullus eorum factus est ileosus. Quo modo igitur quispiam unquam persuaderetur, ob uesicae inflammationem angustiore facto intestino, ileon aliquando prouenire? Non magis sane, quam ex tumore uteri in muliere grauida, siquidem usque ad hypochondria praegnantium tumor extenditur, & magis comprimere potest atque angustare intestina tenuia: uesica uero, si in tumorem attollatur, solum potest rectum comprimere intestinum. Quidam uero etiam dicunt absurdus, quod febris superueniens conferat ileo. Nam febris quidem ex inflammatione uesicae non absque ratione fieret: quin, quanto illa maior ac grauior, tantum augeri febrem contingeret, cum casus sit inflammationis. Ileos uero (ut ipsi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & unam tantum spem habet solutionis, inflammationis cessationem, cum qua etiam febrem sedari est necessarium. Bonum igitur signum solutionis earum, quae sunt in ileo, passionum est febris, uel remissa, uel soluta. Superueniens autem febris, uel aucta, neque bonum signum est, neque causa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidem sola, aliquando uero cum humoribus crudis, pituitosis uel flatuosis spiritibus. Melius est itaque, si fateamur nos ignorare, quae in hoc aphorismo Hippocrates dixerit: neque enim ratio, eorum indicat ueritatem, neque experientia docet. Tertium autem nullum aliud habemus ad fidem faciendam. Quod si unquam talis aegrotus uisus est aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neque enim, an legitimus sit hic aphorismus, dicere possum) multitudinem humorum crudorum una cum multa frigiditate, melius est talium in ileo casuum, qui dicti sunt, causam arbitrari. Sic enim tantummodo febris esset medicina huiusce dispositionis & retentorum urinarum euacuatio, nam re uera consueuerunt urinae crassae, & plurimae, repente simul illis concoctis euacuari.

Si ulcera annua fiant, aut etiam diuturniora: os abscedere est necessarium, & cicatrices canas fieri.

Quaecunque ulcera longo tempore manent, uel cicatrice nullo modo adueniente, uel, si facta sit, rursus

42
A. E. 15. t. 1. c.
3. p. 602. D
T. Haec uerba
non sunt in graecis
libris, nec
in reliquis tra-
lationibus.

43
A. 1. 3. f. 15. t. 1.
c. 4. p. 607. B

44
A. 1. 3. f. 16. t. 1.
c. 32. p. 647. D
& 679. B.

A. 1. 3. f. 22. t. 1.
c. 12. p. 742. D
& 8.

Artus resoluta, nihil uidelicet medicis in curatione delinquentibus: necesse est uel propter influxum uitiosorum humorum, uel propter dispositionem in membro longo tempore contractam ex humoribus influentibus, uel ob aliquam passionem ossis in eo loco corrupti, difficulter sanari. Alia itaque uelcera semper maiora & deteriora fiunt: atque haec omnia Phagedaenas antiqui nominabant. Quidam uero posteriores ea distinguere cogitarunt, propriamque singulis appellationem indiderunt, quaedam Chironia, quaedam Telephia, quaedam Phagedaenas nominantes, aliasque curiosas adhuc magis appellationes afferentes. Nobis uero sufficere ex ijs, quae aliquid loci circumstantis occupant, alia Herpetas, id est repentes nominare, quae summam cutem tantum infestant: alia Phagedaenas, id est exedentes, quae carnem subiectam corrumpunt. Nam, quod putridum atque depascens a non nullis ulcus uocatur, non est propria ulceris differentia, sed passio implicita ex ulcere atque putredine. Scimus autem, quod & absque ulcere putredo ipsa per se ipsam in multis corporis partibus consistit. Vocatur etiam Anthrax, id est carbo, ulcus crustosum, cui adiungitur multum partium circumstantium inflammatio. Haec igitur propriam habuere appellationem, Anthrax, Phagedaena, & Herpes. Quaecunque uero ulcera fiunt sine dictis casibus, haec ipsa per se ipsa solebant antiqui Vlcerata tantum nominare: de quibus nunc Hippo. loquitur, edocēs, quaecumque talia sunt ulcera, in longum tempus protrahi. Videt autem experientia rationi. Bastipulari: multaque saepius ex hoc genere ulcerum, cum fuerint ad cicatricem perducta non ita multo post rursus inflammantur, ac iterum dirumpuntur, ipsarum cicatrice soluta. Fit autem hoc talem aliquam ob causam: Quando ex adhibitis medicamentis caro, quae ossi superiacet patienti, exiccata contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta uidetur: rursus uero paulatim aliquo influente ichore ex osse corrupto in parte penitiora, iterum aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur: a quo quidem cicatrix eroditur, caro uero exulceratur. Quenam igitur est talium sanatio ulcerum? Non profecto alia, quam ab ipso scripta in libro de ulceribus, & a nobis in tertio de methodo curatiua demonstrata. siquidem ulcera omnia exiccari oportet, praecipue uero, in quibus patitur os. Terminus autem siccitatis est, ut abscedat pars ossis, quae uitiosa est. Quare non absque ratione tantum fieri causas cicatrices contingit, quantam habuerit abscessus crassitudinem.

45 *Qui gibbi ex asthma aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur.*

Gibbos (graecae ὄσθος & κροῖς) solet Hippocrates nominare, quos hunc oēs hoīes conuexos (graecae κροῖς) appellant. Nam & uere eis est spina in partem posteriorem conuexa. Conuexo igitur opponitur cauum, gibbo recuruum (graecae λοφῶν). Sed haec quidem de sola spina Graeci dicunt, illa uero de omnibus. Quo modo uero gibbositas fiat, ipse narrauit in libro de articulis, sicuti & de recuratione, obliquitate, & quassatione. Haec enim sunt propriae atque praecipuae spinarum passionum: oportet autem illi, qui uult istarum passionum habere notitiam, ijs, quae in eo libro scribuntur plenius incumbere. Nunc uero a nobis ea dicentur, quae ad propositum aphorismū uidentur utilia. Gibba fit spina aliquando propter ictum, aut casum: gibba etiam fit propter quaedam tubercula dura, quae in parte anteriore consistunt: a quibus si quando una uerterbra trahitur ad anteriora, recurua fit eo loco spina. ita & si plures fuerint se ordine consequentes, quando uero non fuerint continuae haec, quae tenduntur uerterbrae, gibbositas fit tantum partibus retro tendentibus, quantum uerterbrae extentae sunt ad interiora reflexae. nam hoc fieri uidetur in omnibus duris mediocriter tentis, ueluti calamis, uiminibus, uirgis, & omnibus alijs huiusmodi. dictum est de his plenius in expositionibus libri de articulis. Nunc uero eos, qui gibbi facti sunt ex asthma & tussi, ante pubertatem cito inquit interire. Neque enim uult in his thorax, ut ipse dixit, una cum alijs augeri, atque ideo magna angustia premuntur ea, quae respiracioni obseruiunt, instrumenta. Omnibus siquidem est commune, qui sponte gibbi facti sunt, hoc est, quibus sine ictu uel casu spina passa est: propter dura tubercula & concoqui difficilia, tales fieri. Sed, cum multa sit in tuberculis, quo ad tumorem, duritiem, & locum, in quo consistunt, differentia: quae dura simul ac magna sunt, statim difficilem faciunt hominibus respiracionem, quae uero ex suo humore aliquid, non mittunt arteriam, reddunt tussiculosos. Verum, quae talia sunt, ut mittant ex suo humore aliquid, non sunt dura exquisita, atque ideo necessarium est eis aliquando suppurari, & hominem occidere. Quae uero nihil mittunt, ex crassis humoribus ortum habent, atque ob id dura sunt, & incocta, & longo permanent tempore, antequam suppurentur, atque ideo non perimunt hominem. Quae uero (ut dixi) una cum tussi ortum habuere, properant ad suppurationem, atque ideo sunt exitalia. Sic & quaecumque cum difficili anhelitu fiunt, sunt ijs, qui adhuc augentur, perniciose. uel enim haec magna sunt: uel in loco thoracis ad uitam opportuno. Cum igitur pulmo una cum corde in talibus augeatur, locusque continens minor efficiatur, costae uero non augeantur, & se flectendo, propter gibbositatem thoracem faciunt angustiores: necessarium est tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, ut homo corrumpatur. Nam, si nondum gibbositate superueniente, propter solos tumores extra naturam, difficilem habebant anhelitum: quid debemus expectare, cum tubercula sunt processu temporis adaucta, thorax autem factus angustior? Quod autem, cum multae sint spirandi difficultates, solam illam Hippocrates asthma consueuerit nominare, in qua contingit ualde crebrum anhelitum fieri, clarum admodum existit. Appellantque nunc homines eo nomine, illam, quae fit in curibus & uehementioribus exercitijs, respiracionem. Hippocrate autem posteriores, & passionem aliquam pe-

toris diurnam, non nulli simpliciter asthma nominant, non nulli orthopnceam, quando absque febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

Quibuscumque uenæ sectio, uel purgatio cum medicamento conuenit, hos uere purgare, uel uenam incidere oportet.

Liquet, quod de ijs, qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippocrati. Hos enim oportet, ut anticipemus euacuare uere adueniente, uel per uenæ sectionem, si plenitudinis passionibus subijciuntur: uel per purgationem, si eis, quæ ex corruptione proneniunt. Nos itaque plurimos ita seruauius annos, qui longo ante tempore singulis annis morbis capiebantur. Atque podagram, & morbum articulare adhuc incipientem, & nondum callum circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & sanguinis spuitionem, morbum comitalem, apoplexiam, melancholiam, & alias huiusmodi diurnas passiones in multis hominibus per dictam euacuationem sustulimus. Venæ itaque sectio, commune auxilium est earum, quæ ex plenitudine fiunt, dispositionum: purgatio uero quamuis, si secundum genus inaudias, unum quoddam auxilium existat, non tamen secundum speciem. Non nullis siquidem confert humores pituitosos euacuare, non nullis uero amarum bilem, non nullis atram, non nullis serosam superfluitatem, secundum naturam earum, quæ consueuerunt superuenire, passionum. Velut quidam singulis annis incidit in melancholiam, nisi purgetur: & est res mira, quo modo morbo iam inchoante, statim homo præsentit primam eius generationem: & me aduocato purgatis humoribus atris, cesset protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniunt, quod & superfluitates expelluntur, & quod ex acritudine eorum, quæ excernuntur, parumper aperitur os uenæ, quam uocant hæmorrhoida, per quam excernitur pars aliqua sanguinis uitiosi consueti euacuari: quo retento superuenit melancholia. Purgatio igitur ipsam, non uere tantum, sed etiam autumnum: & sicuti dixi, si ex contemptu aliquando purgationem omiserit, & morbum non anticipauerit, casus persentit passionis. Sic & mulierem quandam, singulis annis uere inchoante similiter euacuans, cum aliquando tumorem cancerosum in mamilla pateretur, forti atque frequenti medicamento purgante atram bilem, ad sanitatem perduxit. Et, si quando purgatio omitteretur, dolorem profundum sentiebat: & me aduocato, statim uolebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per uenæ sectionem & purgationem sanauit: & singulis annis rursus huic sufficit una purgatio: & ea omissa, statim passio eum inuadit. Morbi itaque huiusmodi, atris humoris exigunt purgationem: comitialis autem, & apoplexia, & asthma, pituitosi: articulares autem, si cum multa fuerint caliditate, amarum bilem uolunt euacuari: si uero cum frigidis tumoribus, pituitam. Quidam alius tempore æstiuo semper febribus tertianis corripiebatur: sed multis iam annis non febricitauit, quoniam a nobis purgari pallida bilis circa finem ueris anticipauit. Sic enim melius est tales euacuare, sicuti illos, qui morbo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & alijs passionibus, quæ ex crassis humoribus generantur, præstat circa ueris initia euacuare: de quibus omnibus seorsum a nobis scriptum est in illo tractatu, qui inscribitur, de ijs, qui uerno tempore egent euacuatione. Est autem iste tractatus pars totius salubris tractationis.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum.

Paulo antea hunc aphorismum exposui, cum sermo habebatur de aphorismo in hunc modum scripto: Quicumque lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, ijs longa facta intestinorum difficultate aqua inter cutem superuenit, uel læuitas intestinorum, & moriuntur. quare isti nunc proposito nulla est expositio necessaria.

Quibuscumque morbi podagrici sunt, si sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt.

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbente. hanc autem fluxionem suscipiunt primum quidem loca dearticulationum, deinceps circumstantia omnia usque ad cutem. Quia uero impleri dicimus dearticulationes, liquet etiam esse necessarium ea, quæ ipsis circumiacent, ligamenta extendi. Nervos enim & chordas seu tendones non est rationabile in ipsis inflammari, sed solum dolere, quia simul cum dearticulationibus extenduntur, argumento, quoniam uisus est nunquam podagricus pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum ac chordarum inflammationibus aduenire, uerum intentio sanationis in eis, communis est omnibus inflammatione laborantibus. Nam, discutiatur, oportet, id, quod ad pedes fluxerit, si quidem tenuiorem habuerit substantiam, tempore breuiore; si uero crassam uel tenacem, longiore: longius adhuc tempus requiret, si simul crassum atque tenax illud, quod defluxit, existit: ultra tamen spatium dierum quadraginta non prorogabitur curatio inflammationis, si & medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit. Quæ uero carnosas partes occupat inflammatio, morborum acutorum subijcitur termino, diebus scilicet quatuordecim, quoniam carnis substantia mollior est ac rarior ligamenti: unde & tardius inflammari incipit natura ligamentorum, chordarum, atque neruorum exictu, & longiori tempore ad consistentiam inflammationis perueniunt, ac tardius sanantur. Quæ enim ratione uix aliquid in se humoris externi suscipiunt, cum duræ sint ac densæ huiusmodi partes, hæc ipsa ratione cum difficultate dimittunt.

Amittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis non diem quartumdecim, sed quadagesimum posuit, quia, qui in dearticulationibus humores insunt, per ligamenta ipsas amplexantia oportet per modum uaporis euacuari: item qui in ipsa ligamenta incidunt. Meminit autem & in prognostico quadagesimi diei, ut in quo iudicantur, quæcunque non sunt diuturna exquisita, & acutorum terminum exciderunt. Dictum autem est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

Quibuscumque præciditur cerebrum: ijs necesse febrem, & bilis uomitum superuenire.

50

Præciso cerebro febris aduenit ea ratione communi, quæ quolibet membro principali patiente inflammationem, subsequitur febris. Bilis uero uomitus fit compatiere uentriculo propter eius cum cerebro communicationem, oræ præsertim ipsius, ad quod terminatur ex cerebro effatu digna quadam neruorum coniugatio. Consuevit quidem & aliter in magnis doloribus, atque mœroribus fortibus ad uentriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis, cum ipse male affectus fuerit. Ad ea enim, quæ talia sunt, feruntur partium proximarum superfluitates, præsertim quæ tenuem habent substantiam, qualis est ipse biliosus humor, atque cum eo quæcunque serosa superfluitas, quæ sæpius in uomitibus bili commiscetur. siquidem raro admodum accidit, ut bilis exquisita euomatur, cui serosam superfluitatem non uideamus admistam. Apparet autem & in sanis, cum diu a cibo abstinerint, in illis præsertim, qui natura sunt biliosiores, tales in uentriculum humores admitti: quod & ipsius morsus & uomitus manifestant. Non solum autem cerebro uulnerato euomunt homines bilem, sed & dura membrana ipsum circumstante, quæ, cum in multis partibus sit cerebro agnata, citissime ei communicat proprias passiones. Erasistrati autem sectatores, cum membranas uelint esse principia neruorum, membranam crassiorem iniquit suæ naturæ ratione, si sola sit uulnerata, tales afferre casus. Si uero uel ad cerebrum uulnus peruenierit, quoniam ambæ membranæ prius illud admiserint, sic nuper dictarum passionum sequi ortum fatebuntur. Dixi autem Erasistrati sectatores, & non ipsum Erasistratum talia dicturos. quoniam, cum iam senex esset, (ut illi iniquiunt) scripsit libros sectionum, in quibus cerebrum esse neruorum principium demonstrauit. Dictum autem est de his in commentarijs de Hippocratis sectione.

A.1.3. f.13. t.1
c.16. p.528. E

A.1.1. f.2. d.1
c.8. p.68. E. &
f.4. c.4. p.38. D

51 *Quicumque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit.*

C Mutos (græce ἀπόνοος) solet Hippocrates nominare non eos tantum, quibus læditur uox, uerum per exuperantiam quandam una cum eius læsione dat nobis intelligendas omnes, quæ sunt secundum electionem, operationes. Non nunquam igitur illis oblati non interijt sensus. Quos igitur ipse mutos appellat, contingit esse sentientes: sed sæpius utraque patiuntur: & talem affectum uocant apoplexiam. Est autem & hæc alia quidem debilis, alia uero fortis: atque ideo dixit, Soluere apoplexiam fortè impossibile, debilem uero non facile. Videtur autem nunc fortis apoplexiæ indicium apposuisse, quod stertere dixit, quod etiam profunde dormientibus accidit, quo ad dispositionis similitudinem, quanquam enim non eodem modo fiunt somnus & apoplexia; nihilominus aliquid habent commune, quod stertor consequitur. Est autem commune ambobus, eius, quæ fit per neruos, operationis debilitas: & dictum est de his amplius in ea, quæ de locis affectis inscribitur, tractatione. Nunc uero, quantum ad expositionem aphorismi sufficere, dicetur a nobis. Quibus sanis dolor in capite repente aduenit, causam referre oportet in primis ad spiritum flatuosum: interdum uero & ad influentis uniuersim materiæ multitudinem: quam & nunc ad cerebrum fuisse delatam indicant casus, qui post dolorem superueniunt, per quos, & quæ sit quaedam materia pituitosa, demonstratur: atque ideo febris superueniens soluit dispositionem, ut quæ calefaciat, extenuet, atque resoluat spiritum flatuosum, & pituitosos humores. Fit autem hoc non nunquam tribus diebus aut quatuor, non nunquam uero pluribus, non tamen ultra dies septem, quia pars est principalis: tales uero partes non diu tolerant fortes simul ac diurnas passiones: ut sæpius ostendimus.

52 *Oportet uero & considerare oculorum in dormientibus suspensiones. Nam, siquid album commissis palpebris subinspicitur, neque ex alui profluuio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & letale ualde.*

Aut ob palpebrarum siccitatem, aut propter potentia ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid subinspicitur, cum oculi integre claudi non possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuio, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid subinspicitur, quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & uires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniam sunt natura sicca. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur: eodem modo similes corporis partes. Et quidem, quod potentia existente imbecilli, non possint exquisite oculos claudere, sed neque os, unde hiantes dormiunt: liquet unicuique, rei naturam diligentius animaduertere uolenti.

Desipientia, quæ cum risu fiunt, securiores: quæ uero cum studio, periculosiores.

53 *Nulla quidem desipientia secura est, minus uero periculosa: quæ cum risu fiunt: sicuti temerariæ, ut ipse nominat, omnium periculosissima: in medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt.*

A.1.3. f.1. t.4.
c.1. p.372. D.
c.376. D

Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo & per seipsum, siue per compatiendi rationem: disse-
runt autem inuicem per causas ipsas efficientes. Quæcunque enim ex sola sunt caliditate sine humo-
re uitioso, similes quodam modo sunt eis, quæ ex ebrietate contingunt. Quæcunque uero ex flaua bi-
le, cum studio perficiuntur: ipsa uero multum exulta, ut iam magis ad atræ bilis naturam accedat, sunt
insaniæ satis furiosæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea, quæ in alijs locis de atra bile præfinitui-
mus, quod quædam ex flaua bile superaffata gignitur, quæ omnino molestissima est. Quæ uero ex san-
guinis (quispiam dixerit) limo ac fæce, crassior quidem est illa secundum substantiam, sed plurimum
differens prauitate qualitatis. Dicitur autem est, quod eam, quæ est ueluti fæx sanguinis, cum uolu-
mus exquisite loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum. Nominibus
uero abutentes, & atram bilem aliquando uocamus, quoniam, si non prius euacuetur, paulopost
atra futura est.

In acutis passionibus, quæ cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.

Infantes sæpe uidentur, quo tempore plorant, inspirare inspiratione interrupta, stante interim tho-
race, deinde rursus id, quod deest, adijciente: quod ipse in Epidemijs in hunc modum explicuit. Du-
plex intro reuocatio, ueluti superinspirantibus. Et accidit hoc non nunquam potentia fatigata, non
nunquam ex duritie instrumentorum, non nunquam uero ambabus causis simul conuenientibus, sed
& aliquando propter aliquam musculorum pectoris similem conuulsioni dispositionem. Nam & uis
imbecillis, quando nequuerit thoracem uno impetu tantum attollere, quantum animali est necessa-
rium, in media primum consistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. Et durum instru-
mentum cum non prompte sequatur potentiam attollentem, ab ipsa uibratum uolenter attollitur. De
dispositione autem simili conuulsioni, quid oportet dicere, quod talem faciat respirationem? Nam
si frigus uel musculos thoracis apprehenderit, uel neruos: durities quædam instrumentis aduenit,
& motus conuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, & calida auxilia. Febre uero cū
his existente, non possumus causari musculorum thoracis siue neruorum frigiditatem, sed uel duritiæ
quæ facta est, uel uirium imbecillitatem, uel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid uero ho-
rum in causa sit, non est bonum ut in morbo acuto contingat. Si igitur de sola prædicta motione in-
strumentorum respirationi obseruentium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem exposi-
tio peruenit: Sin autem & cum aliquo tali sonitu uult dictam contingere respirationem, qualis flentibus
accidit: ultra dictas causas quandam ostendet dolorosam dispositionem, ex qua, ueluti flentes,
uel gementes, uel aliquem mistum ex utrisque sonum edentes, in hunc modum respirant.

Dolores podagrici uere & autumno magna ex parte mouentur.

Podagricæ passiones, sicuti & omnes aliæ articulares, uere augentur, atque ideo ipse superius in enu-
meratione morborum uernalium, etiam articularium commemorat, in quibus etiam podagrici continen-
tur. Excitantur quidem aliquando & autumno ijs, quibus per ætatem tempore, quo fructus maturan-
tur, uitiosi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim a nobis est in commentarijs de poten-
tibus naturalibus, quod singulis partibus, sicuti aliæ potentia, ita & illa inest, quæ materias infestas excer-
nit. Infestant autem aliquæ sua multitudine aggrauantes, aliæ uero extranea qualitate. Secundum
utrumque igitur ijs, qui hiberno tempore in uictu deliquerint, postmodum uerno diurnæ passiones
excitantur, fufis humoribus & mox a fortibus ad loca debilia detrusis: secundum alterum uero, tan-
tummodo autumnali.

*In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, apoplexiam corporis, uel conuulsionem, uel furorem, uel cæ-
citatem significant.*

Fiunt quidem & propter pituitosum humorem apoplexiæ, conuulsiones, & cæcitates oculorum: H
Fiunt & propter melancholicum: quoniam communis utrisque est harum quæuis passio. Non tamen
furor est passio communis. Nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habent, cum ad eius gene-
rationem humor irritans ac mordens exigatur. Talis autem est semper quidem flaua bilis: melancholi-
cus aut humor non semper, sed cum supra modum exultus, aut putrefactus, malignam induerit acrimoniã.

Apoplexiæ autem sunt maxime a quadragesimo anno usque ad sexagesimum.

Non omnem apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra sola fit bile) contingit adue-
nire ijs, qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atræ bilis humor, quemadmodum
etiam in autumno. Quod si uolumus simpliciter pronuntiare, plures senes laborant apoplexia. Si
igitur sermo debeat esse uerus, iungendus est cum priore aphorismo, ac si ita diceretur: In morbis
melancholicis ad hæc periculosi decubitus apoplexiam corporis, quæ homines occupat a quadra-
gesimo anno usque ad sexagesimum.

Si omentum excidat, necessario putrescit.

Propter breuitatem falsus esse uidebitur hic aphorismus ijs, qui non recte ipsum inaudierint.

Quod

54

A. l. 3. f. 10. t. 5
c. 26. p. 480. B

G

55

A. l. 3. f. 22. t. 2
c. 5. p. 746. C

56

A. l. 3. f. 2. c. 5
p. 396. D

57

A. l. 4. f. 1. t. 2.
c. 1. p. 773. F.

58

A. l. 4. f. 4. t. 1.
c. 7. p. 864. D.

A Quod enim dicitur, huiusmodi est: Quando exciderit, hoc est, quando nudatum fuerit, & extra perito-
naon, id est membranam abdominis interiorem, omentum exierit, non contingit ipsum ad locum pro-
prium restitutum, sanum & saluum fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, ueluti intestinum, aut
aliqua uisceris fibra. Illa etenim, nisi longo tempore frigeant, quando uulnus in abdomine factum,
ad cicatricem perductum fuerit, pristinam recipiunt temperaturam. Omentum uero, etiam si minimo
nudetur tempore, reductum putrescit: quam ob causam medici partem illam, quæ fuerit nudata, solent
refecare. Hanc igitur sententiam habet aphorismus, licet confusus in uerbis dictis proponatur. Si-
quis uero dicat se aliquando uidisse omentum, quod paruo tempore extra prodierat, deinde ad suum
locum reductum, non putruisse: perpetuum is quidem non esse probabit Hippocratis enunciationem:
illud tamen non tollet, quod magna ex parte solet accidere. commune siquidem est huic aphorismo
cum alijs ab Hippocrate dictis, ut perpetuum quiddam ex figura dictionis ostendatur, quamuis res ipsa
non semper eo dem modo eueniant, sed, licet raro, interdum etiam aliter accidant.

59

Quibuscumque a coxendicum dolore [diurno] molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt.

B

Sæpe in articulis humor pituitosus aceruat, quem mucorem appellant: a quo madefacta dearti-
culationis ligamenta laxiora redduntur: atque ideo facile a cavitare articulus excidit, & rursus non cū
difficultate incidit, quæ nunc ait accidere ijs qui ita morbo laborant coxendicum. Quando autem co-
xam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quo modo etiam in libro de articulis dicebat,
Humerum autem uno modo noui lubricare, ac si dixisset articulum humeri.

60

Quibuscumque a coxendicum dolore molestatis diurno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicant, si non urantur.

A. l. 3. f. 22. t. 2
c. 5. p. 746. D.

C

Hunc aphorismum non debemus a superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita unum sermonem
intelligere. Vult enim dicere, quod a coxendicum morbo molestatis, quibus propter mucoris multitu-
dinem articulus excidit, & rursus incidit, necessarium est processu temporis crus contabescere, nisi
prius urendo mucorem exicemus: quod in libro de articulis consilium fieri in brachio iugiter exciden-
te, nam & nunc eadem est sermonis uis, cum ipse suadeat aduri coxam, sicut in libro de articulis doce-
bat: ut & id, quod mucosum est, absumatur, & laxitas cutis, ad quam articulus lubricat, magis ex adu-
stione contracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quod si ob multitudinem mucoris extra suum
locum diu coxa steterit, (est enim hoc quidem claudicatio) necessario crus contabescet: ut etiam alijs
omnibus solet accidere, si priuata motibus fuerint, qui illis secundum naturam insunt.

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIUS SEPTIMVS.

Omnes fere qui antea scripserunt, expositores aphorismorum, circa initia quidem longius, quam uti-
litatis ratio ferat orationem producant; in processu uero ita remittunt, ut primo quidem, quoad utile
fuerit, tantum progrediantur, deinde uero id ipsum quoque imperfectius faciant, & postremo usque
adeo contrahant expositiones, ut nec animaduertant plures aphorismos esse nothos, atque plane fal-
sos. Verum, ut, qui sunt in disputationibus fatigati, prompte ad omnia annuunt: sic & ipsi omnes admit-
tunt, quoscumque scriptos inuenerint aphorismos, & ad ultimam suis in expositionibus breuitatem de-
ueniunt, prioris loquacitatis obliti. Nos sane cum alias eorum absurditates conati sumus euitare, tum
omnes ex æquo studuimus facere expositiones, quæ & ueritatem, & utilitatem artis intenderent, & in
terpretando neque se ad extremam breuitatem contraherent, (hoc enim libro conuenit, non commen-
tario) neque ad tantam prolixitatem effunderent, quantam ipsi in principio expositionum instituerunt.
id autem, quod optimum est in omnibus sermonibus, quod quidem seruat mediocritatem in unaqua-
que tractatione, a principio usque in finem seruare studuimus.

I

In morbis acutis frigus partium extremarum, malum.

In morbis diurnis, qui præsertim sunt sine febre, & hieme, & ætate senili,
partes extremas corporis, ueluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigi-
das fieri nihil absurdum. Non tamen in acutis est mediocre malum, sed casus
fatis exitialis: quod uehementissimis accidit uiscerum inflammationibus. Acu-
tos autem ipse ait uocari morbos, quorum febres maxima ex parte continuæ
sunt: in quibus, cum fuerint sine magna inflammatione, nedum extrema frige-
scere, sed exuri contingit. Cum uero inflammationis calor adeo uehemens fuerit, ut ad se trahat per
modum cucurbitulæ ex toto corpore sanguinem: ijs, qui ita se habent, uiscera peruruntur, extre-
ma

mz

mae autem partes frigescent propter defectum sanguinis ad uiscera se recipientis: & eorum plerique E
ne stragula quidem tolerant propter ardorem, quem in uisceribus sentiunt.

In offe egrotante caro livida, malum est.

Non enim in mediocribus ossium laesionibus, sed fortibus putrilaginibus talis species coloris cir-
cumsstantibus aduenit carnibus extincto in eis scilicet calore natiuo.

A uomitu singultus & oculorum rubor, malum.

Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho: qui aduenit humoribus infestanti-
bus non nunquam totum uentriculum, non nunquam os eius, & gulam: quos per uomitiones abij-
ciens, statim a singultu liberatur, qui si neque per istas cessauerit, duorum alterum ostendit, uel cere-
brum neruorum principium, uel uentriculum pati non mediocrem inflammationem. Rubor uero ocu-
lorum utraque sequitur dispositionem, sed praecipue illam, quae in cerebro existit similis inflammationi.

A sudore horror, non bonum.

Quod iudicatoria, quae non iudicant, partim mortalia, partim male iudicantia sunt, ab ipso dictum
est: quoniam natura in huiuscemodi dispositionibus morbo succumbit.

A furore difficultas intestinorum, uel aqua inter cutem, uel mentis alienatio, bonum.

Difficultatem intestinorum, uel aquam inter cutem translationis materiae ratione esse furoris sana-
tionem, non est extra rationem, cum a capite noxij humores transferantur ad inferiora. Mentis autem
alienatio, tantum abest, ut sit furoris solutio, ut quispiam potius dicat esse incrementum. Ac profecto,
si modo re uera Hippocrates continuum atque uehementem furorem, alienationem mentis nomina-
uit: quendam nouimus a furore mediocri, quo prius detinebatur, fuisse liberatum: unde ratiocinando
perpendimus ex uehementi motu causarum efficientium furorem, solutionem fuisse subsecutam: quae
admodum in morbis acutis uehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari.

In morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones sinceræ, malum.

Fastidium cibi per se ipsum prauum est signum in morbis diuturnis. Nam in ijs, qui a talibus morbis
sunt euasuri, contrarius affectus solet accidere, uehemens, scilicet ciborum appetentia. Quare cibi fa-
stidium haudquaquam bonum est signum: multo uero magis, quando fuerint etiam prauae deiectiones.
Sinceras uero deiectiones nominauit impermissas aquosae humiditati, quoniam solus humor euacua-
tus deicitur, siue sit biliosus, siue melancholicus, siue porri colorem praese ferens, siue bilis, quae
aeruginosa nominatur. Nam deiectiones huiuscemodi exultam esse omnem natiuam humiditatem a ca-
lore febrili demonstrant.

Ex multa potatione, rigor & desipientia, malum.

Quod multa potatio, non aquae, sed uini potionem significet, unicuique manifestum. Desipiunt autem
ex talibus potionibus aliqui, capite opletto plurimo sanguine, ac spiritu calido. Ob hanc ipsam uero
causam & calidiores redduntur, praecipue quidem caput, sed & corpus uniuersum. Pauci enim ex ipsis
sunt, qui cum desipientia rigeant, in quibus calor natiuus non accenditur, sed ob multitudinem extin-
guitur, sicuti ignis lignorum multitudine superiniecta, & lucernae flamma oleo uniuersum superfuso.

A tuberculi intus ruptione exolutio, uomitio, & animi defectio fit.

Tuberculum nominauit, quod in alijs ipse solitus est uocare suppurationem. Intus uero ipsius ruptio-
nem, ad uentriculum dicit. ad hanc enim consequitur uomitus, sicuti tuberculorum in thorace atque
pulmone ruptio, non uomitiones, sed ex necessitate quidem tussim excitat, saepius etiam strangulat: H
quemadmodum suppurationum ad intestina ruptiones, puris faciunt deiectionem. Commune au-
tem omnium ruptionum est exolutio, & animi defectus, propter uitalis spiritus excretionem, ut ali-
bi est demonstratum.

A profusio sanguinis, desipientia, ac conuulsio, malum.

Hic aphorismus magnam nobis affert utilitatem ad credendum, quod aliquando fiat desipientia ex
defectu, quomodo artuum tremores fiunt. Nam & hi propter potentiae ipsos mouetis imbecillitatem
infirmas habent motiones, & cerebrum uacillantes: quapropter neque uehemens est hoc desipientiae
genus, sed mediocre, atque, ut quispiam diceret, delirium. Ipse siquidem solet mediocre insaniam,
delirium nominare. Si ergo conuulsio aliquando tali desipientiae coniungatur, omnino salus est despe-
rata. Quaedam igitur exemplaria, cum, & copulatiua coniunctione, scripta sunt: quaedam autem, uel,
dissunctam quam uocant, habent, secundum quam desipientia non bonus est casus post sanguinis flu-
xum, etiam si sola contigerit: multo autem magis conuulsio, etiam si absque desipientia facta fuerit.
Maximum uero malum est ambarum conuentus, cum uel sola conuulsio ex immoderata euacuatione
casus sit admodum exitialis, nam desipientia minus malum est.

Ab

10 A *Ab ileo uomitus, singultus, desipientia, uel conuulsio, malum.*

A. l. 3. f. 16. t. 2.
c. 2. p. 616. &
647. B.

In ileis nihil descendit ad inferiora, & hoc est proprium inseparabile passionis. Vomitus autem non
semper adest, sed quando exitiales sunt: & si uehementius distorqueantur, stercus eis ascendit, atque
singultiant. Quidam uero desipiunt & conuelluntur, compatiens neruorum principio stomachi pas-
sioni. Haec uero mihi fieri uidentur ab intestinis, in quibus passio talis existit, a se expellere stercus ap-
petentibus, quando in longitudine temporis coepit molestare, & non potentibus se exonerare propter
eam, quae facta est, in partibus inferioribus, obstructionem, sed coactis contra naturam uolenter
moueri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere.

11
A. l. 3. f. 10. t. 4.
c. 1. p. 495. A.

A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.

In pluribus quidem exemplaribus in fine aphorismi adiectum est, malum: in quibusdam uero ita sim-
pliciter scribitur: A morbo laterali inflammatio pulmonis. uolentibus illis, qui in hunc modum scri-
bunt, non est sit bonum uel malum, pulmonis inflammatio morbo laterali superueniens, nunc ipsum
docere, sed simpliciter hoc unum tantummodo, quod morbus lateralis solet in pulmonis inflammatio-
nem transmutari, uel morbo laterali pulmonis inflammatio superuenire. Transmutatur igitur morbus,
B quando priore cessante, aduenit alter: Superuenit autem, quando altero adhuc manente, alter adijci-
tur. Verum hoc in loco uidetur Hippocrates de superuenientibus agere, quibus statim hoc inest, quod ma-
la sint, adeo ut, etiam si hoc uerbum, malum, non adijciatur: uel subaudiendum sit secundum modum a
communi dictum, uel potentia ostendi exitimandum. Omnis enim huiuscemodi superuenientium
consistentia, neque paruos, neque mites insequitur morbos, sed magnos atque malignos. Exempli
gratia statim in dictis in aphorismo passionibus, quando non potest is, qui morbum facit lateralem,
in costis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflammationem quidem pulmo-
nis morbus lateralis non admodum consequi solet: quoniam, si mitis fuerit inflammatio, omnis hu-
mor noxius per sputum expurgatur: in perniciosis uero, antequam costae copatiantur, strangulat aegrum.

12
A. l. 3. f. 1. t. 2.
c. 6. p. 342. E.
& f. 3. p. 361. C.

A pulmonis inflammatione phrenitis, malum.

Quando a calido humore fit inflammatio pulmonis, quae multos uapores transmittit ad caput: cere-
brum implet uaporibus, & facit phrenitidem. Alia autem communia sunt ad prius dictum aphorisma
non huic solum, sed etiam sequentibus.

13 C *Ab aestibus fortibus conuulsio aut distentio, malum.*

Multi expositores hanc aphorismi lectionem retinent: Marinus uero, A uulneribus, scribit, & se-
quentem aphorismum sibi ait astipulari. Verumque sane est, quod a uulneribus fortibus fiunt inflammatio-
nes, ac conuulsiones: Sed, cum omnes fere expositores & praecipue uetustissimi, illam norint scriptu-
ram, quae habet, Ab aestibus: melius est, ut & nos etiam eandem exponamus. Quidam igitur pro aesti-
bus, febres intellexerunt: non nulli uero aeris ambientis feruorem ita nominari dixerunt: alij pro cau-
terijs & escharis: & omnes uerum dicunt. Superueniunt enim his omnibus haudquaquam ad bonum
distentiones ac conuulsiones, propter neruorum siccitatem, quas diximus esse difficillimas.

14 *A capitis istu stupor & desipientia, malum.*

Desipientia quidem agnoscitur loquentibus agentibusue nihil consentaneum rationi stupor quoniam neque; ali-
quid dicunt neque; agunt, sed apertis oculis quieti manent, similes ijs, qui ex timore sunt attoniti. Quod uero,
haec omnia huiuscemodi fiant cerebro patiente, manifestum. ostensum enim est in eo esse animam prin-
cipatum. Si igitur in fine aphorismi scriptum sit, malum, liquet, quod recte dictum fuit. indicio enim sunt, quod
ictus intra ad cerebrum penetrauerit. Si uero non scribatur, nos nihilominus possumus subaudire, si-
cuti antea diximus, a communi. Possumus autem, & quia huiuscemodi casus una indicant cerebri
D laesionem, magnitudinem passionis considerare.

15 *A sanguinis sputo puris sputum, malum.*

Quod omnis haec enumeratio sit eorum, quae proprie superuenientia uocantur (de quibus Praxa-
goras unum uolumen scripsit haud paruam) manifestum esse arbitror & ex ipso aphorismo. Neque
enim omne sputum sanguinis, sequens habent sputum purulentum: sed tantummodo, quod malignum
existit, tale autem est magna ex parte ex pulmone.

A puris sputo phthisis & fluxus: cum uero sputum retinetur, moriuntur.

16
A. l. 3. f. 6. t. 1.
c. 1. p. 616. F.

Quam proprie Graeci, & praesertim Athenienses phthoen nominant, hanc nunc Hippocrates phthi-
sin appellauit, ob pulmonis ulcera insanabilia, totius corporis cum febre parua extenuationem. Flu-
xum autem uel de capillorum defluuio, uel de humida deiectione protulit. ambo enim consueuerunt
euenire, cum tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex siccitate, altera ex potentia debilita-
te. Quod uero in fine scribitur, Si autem sputum retineatur, moriuntur. modum mortis ostendit illo-
rum, qui ex phthoe moriuntur. Eousque enim extenuati uiuunt, donec extussire, & per ea, quae ex-
puunt, possunt pulmonem expurgare. Cum uero intus manent, obseratur quidem uia spiritus, pa-
tientes uero suffocantur.

17 *In hepatis inflammatione singultus, malum.*

Dixi

Dixi & antea, quod omnes hi seriatim scripti aphorismi de casibus docent, qui passionibus acutis & E iam deterioribus factis superueniunt. Hoc modo igitur & nunc singultus hepatis inflammationem par- A.1.3. f.14. t.1. riendi dicitur superuenire, non semper, neque quomodolibet patiente, sed quando ad magnitudinem c.2. p.580. E attollitur, feruente inflammatione: in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, non nunquam communium neruorum ratione, qui sunt (ut ipse docuit in secundo Epidemiorum) breuissimi. Quare tunc solum compassio fit stomacho ad hepar, quando inflammatio & maxima & pessima fuerit. Saneq; bile fati calida & multa in huius uisceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum prin- cipium, atque ita superfluitante, atq; ad uentriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideo singultire. Non nulli uero arbitrantur magnitudinem inflammationis uentriculum premere ac singul- tum facere, non habente exitum spiritu, quemadmodum inquit.

In uigilia, conuulsio, uel desipientia

Quidam & hoc loco, malum subiungunt. Nos uero & prius diximus, quod, etiam si nō subiungatur, potentia continetur. Cur uero immoderatis uigilijs conuulsio succedat, aut desipientia, manifestum est ei, qui priorum meminerit. Nam dictum est ab ipso Hippocrate conuulsionem, ut a repletionem, sic ab euacuatione fieri. Ex ijs autem, quæ maxime euacuant & exiccant, uigiliæ sunt: atque ideo conuulsio- nem ex siccitate faciunt, ac desipientiam, immodicæ siccitatis ratione: ac præterea, quoniam in longis uigilijs biliosior redditur sanguis. In quibusdam tamen exemplaribus, & quidem diligentissime scri- ptis, hic aphorismus scriptus est sine uerbo, desipientia, hoc modo: In uigilia conuulsio, quia, ut arbi- tror, pessima, quæ superueniunt, ab Hippocrate scribuntur hoc loco.

In ossis exultione, erysipelas.

Hoc in loco maxime oportet subaudire, malum. Neque enim hoc dicit, quod semper, aut magna ex parte ex utris ossibus erysipelas superueniat (nam potius contrarium uerum est, quod ita patiens ossibus, raro superuenit erysipelas) sed quod casus prauus est ossi nudato carnem circumstantem uideri ab erysipelate apprehensam.

Ab erysipelate, putredo aut suppuratio.

Clarum est & in hoc sermone, quod malignis erysipelatis hæc superueniunt.

A forti in ulceribus pulsu, profluum sanguinis.

In ulceribus inflammatis pulsus fit non ferente carne incumbente arterijs, illarum motum, sed do- lente, quando se attollentes exciderint. Est enim huiusmodi pulsus, sensus quidam cum dolore ex arte- riarum motione factus, quas neque ab initio sentiebamus, cum membra se haberent secundum natu- ram, tum quia eorum adhesus non est molestus, tum quia in spatio laxiore mouentur. Membris uero inflammatis, & loci angustatio, & dispositio dolorifica, tristè afferunt laborantibus sensum ex motu ar- teriarum: quem non solum medici, sed omnes homines pulsus appellant. Videtur autem & hic arte- riarum motus augeri in talibus dispositionibus. Ostensum siquidem est in commentarijs de potentijs naturalibus, quod est quædam in ipsis etiam uis aliena excernens, quæ & sudores iudicatorios facit, & profluua sanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcunque alia huiusmodi. Secundum hanc igitur uim non nunquam uehementius natura operans, magnum & uiolentum arteriarum efficit mo- tum, appetens illa, quæ molestant, expellere: atque ita profluuium sanguinis facit.

A uentris dolore diurno, suppuratio.

Sive frigus, sive omnino aliqua inæqualis intemperatura circa uentrem fuerit, sive uentus flatuosus sive acritudo quædam mordax, fieri non potest, ut in longum extendatur, si omnia circa ægrum oppor- tune fiat: hoc enim in omnibus sermonibus talibus subaudire oportet. Relinquitur igitur, quod adhuc dolor perduret propter inflammationem: quæ temporis processu proculdubio suppurabit, nisi homi- nem morte præripiat. nam & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus.

A deiectione sincera difficultas intestinorum, malum.

Deiectiones sinceras solet (ut dixi) Hippocrates nominare impermixtas aquosæ humiditati, quæ so- lum habent sincerum illum, qui infra deijcitur humorem, sive sit flaua bilis, sive atra. Nihil igitur mi- rum, si in talibus deiectionibus aliquod intestinum exedatur.

In ossis præcisione, desipientia, si in uacuum apprehenderit.

Osse, quod in capite uidelicet est, præciso, non simpliciter, neque utcunque contigerit, sed usque ad interiorum superficiem, quam uacuum excipit locus, qui cerebrum continet, desipientia fit. nam passio proxima tunc existit membranæ & cerebro. Marinus autem, nescio quo modo, legendum seor- sum existimat: In ossis præcisione desipientia, & rursus seorsum facit principium aphorismi secundum: Si uacuum apprehenderit, adijciens ipsi, Ex potu medicamenti conuulsio, mortale. ita ut totus apho- rismus talis fiat: Si uacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rationabili- ter

Ater enim inquit hoc dicit: semper enim factam ex euacuatione conuulsionem damari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, quod propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit, quod ser- monem priorem falsum ostendit: nam aperte falsum est, quod in ossis præcisione desipientia fiat. Neque enim ex alicuius ossis alterius, neque eius, quod cerebrum regit, præcisione, dementia sequitur, ante- quam ad membranas passio perueniat.

25 *Ex medicamenti potione conuulsio, letalis est.*

A.1.3. f.2. c.5. p.396. F.

Medicamenti potiones, & medicationes, consuevit Hippocrates proprie nominare eas tantum, quæ cum purgantibus sunt medicamenti. Quod uero conuulsio, quæ fit istis supra modum euacuantibus, letalis existat, si quis eorum meminit, quæ sæpius a nobis sunt dicta, non ignorat.

26 *In forti dolore uentris, partium extremarum frigiditas, malum.*

A.1.4. f.1. c.1. c.98. p.324. F.

Fit quidem (sicut & supra dictum est) ob magnitudinem inflammationis in uisceribus partium ex- tremarum frigiditas: fit etiam propter animæ defectum, uel quia calor natius extinguitur, uel quia B propter multitudinem suffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit: fit insuper & propter dolorem ue- hementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquens, ueluti pedes, & manus, & ca- put, sed & cutim uniuersam. Causam igitur quandam particularem dixit Hippocrates hoc in sermone partium extremarum frigiditatis, sicut & in pluribus alijs sermonibus hoc ipsum fecisse ostendimus. Sed mirandum non est illum, qui primus multa adinuenit, nō omnium simul, sed singulorum particu- latim fecisse mentionem.

27 *Mulieri utero gerenti si tene sinus superuenit, facit abortum.*

Circa intestinum, quod rectum nominatur, tene sinus fit, eandem habens causam ac dispositionem, quam in difficultatibus intestinorum suscipit aliquod ex superiacentibus intestinis. Hæc autem passio nomen accipit (ut inquit) ab illa, quæ fit in ea, tentione: ob quam cum cacare uehementer appetant: continue exurgunt. Ob talem igitur tentionem atque molestiam, & totum aliud corpus laborat, sed præ ceteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Nihil autem mirum, si propter uehementes atque frequentes exurrectiones, conceptus abortitur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atq; do- C loribus mulieres grauidæ solent abortum facere.

28 *Quando os, aut chartilago, aut neruus absconditur in corpore, non augetur.*

Et hic aphorismus iam scriptus est antea, his uerbis: Quando discissum fuerit os, uel chartilago, uel neruus, uel maxilla tenuis, uel præputium, neque augetur, neque coalescit. & nos in sexto commenta- rio ipsum exposuimus.

29 *Qui alba pituita detinetur, si fortis uentris fluxus superuenit, a morbo liberatur.*

A.1.3. f.14. c.5 p.390. F.

Consueuere & alij medici quandam aquæ inter cutem speciem, leucoplegmatian, i. albam pituitam, nominare, uel quod sit etiam aliqua pituita liuida, uel quod sui quidē ratione sit semper alba, sed pro- pter mistionem quorundam aliorum humorum uerum mutet colorem. Potest etiam, sicut in libro de articulis scripsit, Vertebrae, quæ in spina sunt, non tanquam sint alibi, idistinguens, sed simplici utens adiectione: sic & hoc in loco absque distinctione, albi fecisse adiectionem. Hoc autem, quod subie- cit, ex forti alui profluuiio, uel diurno (utrunque enim scribitur) solui albæ pituitæ superabundantiam, commune est ad multa alia, quæ ita ab eo dicta sunt,

D *Quibus in alui profluuijs excrementa spumosa sunt: ijs ex capite pituita defluit.*

A.1.1. f.2. d.3. c.5. p.100. E. & 13. p.104. D.

Hoc indistincte dictum est. Fiunt enim aliquando alui excrementa spumosa spirituoso humore ex capite ad uentriculum defluente. Fiunt & uasis, quæ ad ipsum perueniunt, illum effundentibus. Fierent etiam aliquando in ipso uentriculo unam habentia, ut quispiam diceret, causam contentiuam, quomo- docunque excernantur aut fiant, antecedentes uero plures. Est autem huius pituitæ causa contentiuæ flatuosus spiritus, dum humori commiscetur, uehementem habens motum, & inæqualem ita, ut & ipse dirumpatur & pituitam frangat in multas ac paruas partes. Talis uero motus ipsius causa est, & propria natura, & calor non nunquam multitudo. Sic & in ijs, quæ elixantur, apparet spuma, maximeque cū tenacem habuerint naturam: & in mari uiolentis uentis agitato. Qui uero arbitrantur per pulmonem ad uentriculum pituitam deuenisse, atque ideo ipsam uideri spumofam, nescio, quid inquiet de ijs, qui- bus sunt a capite ad pulmonem fluxiones manifeste. Oportebat siquidem in his alui excrementa esse spumosa: uerum hi neque spumosa per sedem excernunt, neque cum tussi expuunt, & tamen sæpius ma- nifeste asperæ pulmonis arteriæ sunt eo, qui a capite fluxit, humore completæ, qui cōcoctus puri qui- dem est similis, spumofus autem nequaquam. Sed neque semper ex pulmone spumofum sanguinem expuunt. Videtur itaque, cum ex propria substantia uisceris simul quicquam effertur, sanguis esse spu- molus.

nosus. Sane, & qui morbo laterali laborant, aliquando spumofum expuunt, sed raro. Hi uero etiam rarius, qui inflammationem pulmonis patiuntur, calore scilicet, ut mihi uidetur, intemperato atq; igneo in patientibus partibus aggregato. Si uero, quod a capite defluit ad asperas pulmonis arterias, ut non nulli uolunt, permeat ad inferiora: primum ad uentriculos cordis ipsum peruenire oportebit: post hoc duorum alterum eueniet, aut primum per cauam uenam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad intestinorum inuolucra: aut primum quidem ad magnam arteriam, deinde sic ad illam, quæ est in mesenterio. Sed quomodo adhuc spumofum remaneret, & sanguini commistum, & tot cum uenas pertransiens?

Quibuscumque febricitantibus, in urinis fiunt sedimina, ueluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat.

Et hic sermo adhibita distinctione uerus est & ab experientia comprobatus, nam tales urinae exiales sunt, sicut etiam in Prognostico dictum est: plurimique morte præripiuntur, antequam ægritudo diutius protrahatur: & quicumque ex ipsis sunt liberati, ijs omnibus in longum producta est ægritudo, cum dispositio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur. Dictum autem est a nobis in libro de Crisibus, plenius de urinis omnibus. In Epidemijs autem (sufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo fecisse mentionem) in primo quidem libro de Sileno, secundo loco descripto post tres constitutiones: de quo in sua enarratione sic inquit: Minxit totum simul, subcrassum: sedimen instar farinae crassioris, album: extrema rursus frigida: undecima mortuus est. In tertio autem de ægro, qui ordine tertius est, de quo ipse ita scripsit in sua enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis, deinde paulo infra: Urinae tenues, uariæ, habentes sublimamenta parua instar farinae crassioris. Hunc autem dicit quadragesimo die fuisse iudicatum. Liqueat igitur & ex his exemplis, quod quicumque mingunt urinam similem farinae crassiori, si saluari debeant: tarde liberantur. Quicumque uero exitialiter se habent, contingit hos cito interire.

Quibus autem biliosa sedimina supra tenuia acutum morbum significant.

Biliosum quidem semper acutos morbos operatur. Dictum enim a nobis est, quod amaræ bilis humorem ita medici præfici consueuerunt appellare, sicuti melancholicum semper cum adiectione dicunt, non simpliciter bilem proferentes, sicuti flauam, sed atram bilem nominantes. Quod autem sequitur, supra tenuia, hoc est aquosa: (sic enim consueuit uti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictum uideretur. Urina siquidem aquosa, cruda est & diuturna. Equidem nunquam uidi urinam, cuius sedimen biliosum esset, pars uero superfluitans aquosa. Non absque ratione igitur non nulli expositores dixere aduerbium, supra, non locum, sed tempus hoc in loco significare, ac si ita diceretur: Urinarum sedimina, quando ab initio tenuia sunt, postea uero biliosa fiunt, acutum morbum significant.

Quibuscumque urina distantes sunt, ijs turbatio uehemens in corpore fit.

Si uerbum, distantes, in propria significatione accipiatur, rem impossibilem ostendet. Urina siquidem semper est sibi ipsi continua, nullum spatium uacuum habens interiectum. Si uero per id substantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, recte dixit uehementem significari perturbationem, nam superante natura, omnia æqualiter unita sunt, ægris uero causis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud, quod superatur atque concoquitur, aliam habet formam: renitens uero atque tumultuans, aliam: & quando plura huiusmodi fuerint, uariam magis ostendunt urinarum inæqualitatem, & eius causam, perturbationem.

Quibus in urinis bullæ insident, morbum renalem & longum significant.

Bullæ sunt, circumextento humore spiritui flatuoso. Solet autem hoc magis accidere, quando humor aliquid tenacitatis habet: tunc autem & bullæ ipsæ sunt stabiles, & difficulter solubiles. Cum igitur spiritus flatuosus una cum urinis excernitur, signum est frigida ægritudinis renum. Hæc enim aggregat spiritum flatuosum: atque ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne est difficile solubile, & uix coctionem admittit, atque ideo diu durat. Non nulli etiam aiunt ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum, quæ sunt in renibus, atque ita excerni spiritum aliquem, qui cum urinis exit, & bullas facit.

Quibus insidens pingue, ac simul totum, ijs renum uitium acutum significatur.

Siue alui excrementum, siue urina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit non magis in renibus, quam in toto corpore existentis. quare neque omnino morbi renalis est signum, sed commune omnis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum est, tanquam in ijs, de quorum uitio renali non ambigitur, non passionis genus, sed acutiem dignoscat ac prædicat in hoc aphorismo Hippocrates: uel pro uerbo, nephritica, quod significat uitium renum, scribendum est, phrenitica: sicuti quidam scripserunt expositores. Quamquam neque hoc solius phrenitidis signum existit, neque simplicis, neque incendentis, sed cuiuscumque febris colliquantis. Quod uero totum simul sermoni adiectum est, potest

A potest & breuitatem temporis significare, potest nihilominus & loci spatium. Quod enim astrictum est, & in seipsum contractum, simul totum (græce ἀσπρόν) nominamus, contrarium existens distracto atque disperso. Hæc itaque a nostris etiam præceptoribus huc usque fuere interpretata. Quid autem ego sentiam, nunc explicabo. Simul totum, sermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum, atque ideo adipis renum ostendere colliquationem. In alijs enim partibus corporis adipis colliquati, paulatim, & non uniuersim cum urina exeunt, primum colliquatione participata a uenis illi uicinis, deinde ab ijs, quæ continuantur, & rursus ab alijs, donec ad renes perueniatur. Adipis uero circa renes colliquati transumptio ad urinas celerrima est, & non paulatim, sed simul tota fit, atque ideo in renibus ipsi dispositionem esse monstratur: cui rei & experientiam inuenies, si diligentius animaduertis, consentientem. Cum uero duplex extet scriptura, nam in quibusdam exemplaribus insidens, in quibusdam subsidens scribitur: primam dicimus esse ueriores. Insidet enim semper, quod pingue est, & non subsidet. Saneque prioris aphorismi dictioni magis consonat ista scriptura. In illa enim Hippocrates dixit: Quibuscumque autem in urinis bullæ insident, morbum renalem, & longum significant. Consentaneum igitur ei, quod dixit, insident, quod deinceps dictum est. Quibus insidens pingue, & simul totum, ijs renum uitium, & morbum esse acutum significatur.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinam musculos fiunt, si quidem circa loca exteriora fiunt: abscessus quoque exterius futuros expecta. si uero dolores magis circa loca interiora fiunt: etiam abscessus expecta futuros interius.

In prioribus quidem aphorismis signa docuit, per quæ renum uitia possemus dignoscere: in hoc uero de ijs docet, quos longo tempore scimus morbo renali laborasse, in quibus in ipsis futurum abscessum labore, hoc est dolore, cum signis prædictis prægresso circa musculos spinales, quos græce rhachitæus & rhachitis medici nominant. Duplex autem est horum musculorum genus: unum quidem retro sub cute, totam spinam utrinque complectens: alterum uero in partibus anterioribus, non per totam spinam extentum, sed solum per partes ad lumbos attinentes. In utrisque horum se firmauerit dolor, illic quoque abscessum futurum expecta. Nunquid uero renibus ipsis suppuratis, aut solis musculis, aut aliquando utrisque, nondum præfinitur: experientia uero hæc omnia fieri ostendit. nam & musculi soli non nunquam hoc patiuntur uel interiores, & anteriores, uel posteriores, & exteriores: & sine musculis renes, non nunquam introrsum, non nunquam extorsum uergente in ipsis abscessu.

Quicumque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: si uero cum febre, malum. Curare uero acerbis, & refrigerantibus.

Quæ uomimus quidem, è gula & uentriculo: quæ uero extussimus, ex aspera arteria & pulmone feruntur. Quidam uero huius libri expositores aiunt sub uerbo, euomunt, comprehensos esse & illos, qui ex aspera arteria atq; pulmone sanguinem educunt. Atqui salutare esse hanc passionem, hoc est curari posse, quando ægri non febricitauerint, haudquaquam est uerum. Si quis enim absque febre uel prorsus ex pulmone cum tussi sanguinem emiserit, periculum imminet, ne curatio fiat: & si perdurauerit casus, omnino postea febres succedent. Ob hoc igitur melius est, ut accipiamus uerbum, euomunt, in proprio significato: consideremusque deinceps atque distinguamus, & quid periculo uacet in ipso, & quid cum periculo sit ex febris præsentia, uel absentia. nam illis, qui febre uacant, liquet nullam adesse inflammationem in loco, unde emittitur sanguis. Quare uel alicuius uasis oræ adaperito sit sanguis uomitus, uel cum ulcere quidem, sed sine inflammatione. Curantur autem, quæ sunt absque inflammatione ulcera facile & acerbis. Quæcumque uero cum inflammatione sunt ac febris, non solum curari non possunt, sed neque in eadem possunt magnitudine permanere. semper enim maiora fiunt, ac maligniora.

Distillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies.

Ventrem superiorem nunc nominat, qui a thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atque ideo in ipsum a capite distillatio fertur per asperam arteriam. Suppuratur autem magna ex parte in uiginti diebus, & non (ut multi scribunt) in uno et uigesimo. Semper enim Hippocrates diem uigesimum iudicatum facit, non uigesimum primum, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs ostendi.

Si quis sanguinem minxerit & grumos, & stillicidio urina laboret, & dolor incidit in femur, & inum ventrem pestinemque: quæ circa uesicam, male se habere significatur.

In omnibus fere exemplaribus hic aphorismus scriptus est: eximere autem ipsum oportet propter alterum, qui prius est dictus, quem nos exposuimus in quarto horum commentariorum per hæc uerba scriptum: Si sanguinem mingat ac grumos, & urina stillicidio laboret, & dolor incidit in inum ventrem & pestinem: quæ sunt circa uesicam, male se habent. In proposito autem aphorismo est ultima scriptura duplex, una, quæ antea scripta fuit: altera talis, Vesicam male se habere significatur.

Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis attonita stupeat, tale est melancholicum.

Incontinentem nominat linguam, quæ aut infirma est, ita ut non possit integre dearticulare uocem,

31

32

33

34

34
A. l. 1. f. 1. d. 3.
c. 5. p. 100. B

† uerba hæc habent oēs lib. i. adstringentibus. & sic in apor.

38 D

A. l. 3. f. 10. c. 4
c. 17. p. 500. D

35

35
A. l. 1. f. 1. d. 3.
c. 3. p. 49. B. &
l. 1. f. 1. d. 3. c.
6. p. 101. C

39

40

A. l. 3. f. 1. c. 4.
c. 18. p. 376. F

aut immobilis, & omnino resoluta: attonitam autem stupere aliquam corporis partem, quæ resoluta est. Cur uero hæc repente facta, dicat esse melancholica, ignoro. Melancholiæ enim in cuius nomine omnes Græci consentiunt, recte ab ipso talia indicia sunt prodita: Si timor atque cœsticia longotem pore perseveret, ex eo melancholia significatur. Aliter autem, melancholicas dicimus esse passiones, cancos, elephantas, scabies, lepras, & uirilignes nigras. Sed neque talium passionum aliquam, neque illam, quæ ab omnibus nominatur, melancholiam, linguæ incontinentiam uidemus antecedere, sicuti neque alicuius partis stuporem. Quare superest, ut dicamus, quod, quemadmodum quartani circuitus causa est humor melancholicus, sic & dictarum passionum, & linguæ incontinentiæ, & partis resolutionis: fierique posse, ut propter humoris crassitudinem tales passiones consequantur, quales ex crassa & lenta eueniunt pituita. Non igitur dicemus simpliciter utrunque dictorum esse melancholicum. Additum autem est sermoni aduerbium, repente, propter mala, quæ paulatim fiunt, ex inflammatione duritiem retinente, & intemperatura difficulter solubili.

Si senioribus supra modum purgatis, singultus superuenit, non bonum.

Communis est hic sermo secundum utrunque, & quatenus omnibus supra modum purgatis non est bonus singultus, & quatenus senioribus omnia mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti superinfusa, solutio fit febris.

Ex hoc sermone manifeste declarat non omnes febres ex bile fieri. Ostenditque etiam, quod reliquæ omnes exceptis ijs, quæ ex bile factæ sunt, aqua multa capiti superinfusa soluuntur. Secundum hunc sermonem igitur in primo libro Epidemiorum de Melitone scripsit: Balneis usus supra caput. Febres liquidæ, quæ ab exustione ac frigiditate factæ sunt, a talibus balneis utilitatem sentiunt, nec minus, quæ ex lassitudinibus fiunt, & quæ propter foraminum angustationem, siue propter obstructionem, siue ob clausuram fuerint angustata. Respirare siquidem per ipsa oportet & dissolui calorem febrilem. Non tamen, ubi inflammatio aliqua, aut absque inflammatione humoris putredo igneam calorem accenderit, balneæ utiles sunt, antequam noxii humores euacuentur aut concoquantur. Verù tales morbos aut laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis, antiqui nominabant, uolentes febrem non esse morbum ipsum, sed casum morbi. In quibus autem sine partis inflammatione, putrescentes in uenis humores, febrem accendunt: in illis solis dicebant hominem a febre molestari, & ipsum a febre haberi. Atque in ipsis febrium scripsere differentias, Hepialon, & Lipyriam, Eloden, & Typhodan, pestilentem, & ardorem nominantes. Hepaticam autem febrem, uel lienosam, aut pulmoniam, aut lateralem nemo dixit, adeo ut nunc sermo ab Hippocrate habeatur de per se febribus, quæ sunt absque partium inflammatione. In pluribus autem exemplaribus non aqua, sed sudor scribitur, talem habentem scriptura intellectum: Si febris non ex bile ortum habeat, multus sudor a capite defluens febrem soluit, non ex solo capite sudorem fundi dicente Hippocrate, sed a prima parte, quæ subijcitur oculis, de toto monstrate corpore. Quantum igitur ad hanc scripturam attinet, ij, qui ex bile febricitant, a talibus sudoribus nihil iuuabuntur. Atqui sæpius manifeste soluitur cum aliæ plurimæ febres, tum in quibus flaua bilis plurima est. Tertianæ, & Ardores. Melior igitur est prima scriptura, quæ ueram docet curationem earum febrium, quæ ex dicto genere sunt, quæ uidelicet uel ob lassitudines, uel exustiones, uel refrigerationes, uel omnino cutis fiunt angustationes. Quod autem a bile dicitur, & de pallida, & de atra bile intelligi potest: non tamen in his solis ostendebamus, sed & ob pituitam putrescentem fieri febrem. & in hac sola uidebitur aphorismus non esse uerus, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionem in humorem biliosum conuerti.

Mulier ambidextera non fit.

Ambidexterum Euripides nominat ferrum utrinque incidens: circundextrum autem Homerus Asteropeum ambabus manibus similiter utentem: ac si utrinque dextrum dixisset. Eodem modo ambilæuū Aristophanes in Tegenitis, utrinque sinistrum. Hipponax ambidextrum dixit in hoc uersu: Ambidexter enim sum, & non aberrans. Homines itaque, qui ambabus manibus pro dextris utuntur, sæpe uisi sunt: mulier uero nulla ad hunc usque diem, ob naturæ imbecillitatem. Si enim ambabus manibus obneruorum robur ac musculorum quidam uiri utuntur, rationabiliter nulla mulier utetur: cum satis ipsi esse debeat, si sola dextra mediocriter utatur. Amazonidas quidem ipse inquit mammam dextram exurere, ut plurimo alimento ad manum uicinam proueniente, maior ei uigor adfit, ut quæ & ipsa sit natura debilis. Quidam tamen aiunt ambidextram dictam esse, quæ parte uteri dextra genita sit. quibus adhuc magis a ratione deuiant, qui de hermaphroditis inquirunt Hippocratem fuisse locutum, dixisseque mari quidem muliebri pudendum adnasci, mulieri autem uirile nequaquam.

Quicumque seppurati utuntur uel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si uero subcruentum & saculentum ac fetidum, pereunt.

Suppurationes consuevit nominare, non eas tantum, quæ sunt in thorace, sed in quauis alia parte ad

Ad pus alterata tubercula. præcipue uero suppuratos illos fere solos nominat, quibus inter thoracem atque pulmonem acruatum est pus: quos urere consuetos esse ueteres, discere licet ex ijs, quæ dixit Platon comicus de Cinesia, hisce uerbis: Post hæc Euagoræ filius Cinesias e morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerens crura, tabis nuncius, plurimis escharis corpus inustus ab Euriphonte in concionem prodijt. Quod pus album, bonum sit: saculentum uero & foetidum, malum, nemo ignorat.

45 *Quorum hepar suppuratum adurit, si pus purum fluxerit, & album, euadunt. in tunica enim his pus continetur: si uero, qualis amurca, fluat, pereunt.*

Ipse causam dixit, ob quam non nulli pereunt, qui ita se habent, non nulli uero euadunt. Quibus. n. in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis, saluantur omnes: quibus uero usque ad carnem hepatis corruptio pertingit, non absque ratione moriuntur. Quod autem amurcam omnes nominet faciem olei, & quod talem par est esse incoctam putredinem hepatis, liquet unicuique.

46 *Dolores oculorum, post meri potionem, & aquæ calidæ balneum, uena sectione curato.*

Hic aphorismus mihi uidetur ex ijs unus esse, qui fuere interiecti, cum non consentiat uni ex illis, qui antea scripti fuerunt, huic scilicet: Dolorem oculorum meri potio, balneum, uel fomentum, uel uenæ sectio, aut medicamentum soluit, quem sane aphorismum in sexto exposui commentario, ostensis dispositionibus, in quibus oporteat singula remedia in usum deducere. Propositus uero aphorismus in una uult dispositione tribus uti remedijs. Siquis igitur nos sciat docere dispositionem, in qua tria hæc remedia conueniant, ei habebimus gratias. Quousque uero exposuerint quidem hunc aphorismum, quasi legitimum, nos uero nõ docuerint, quænam sit ea dispositio, eorum expositionibus nullam præstabitur fidem. Quæ igitur dicunt, qui omnino aliquid conantur dicere, etsi mediocrem habent probabilitatem, sunt huiusmodi. In quibus sanguis crassus superabundat, atque ideo euacuatione indiget, melius putat ipsum fundere prius, deinde fecare uenam. Fufille autem fiet, si ægri merum biberint, & se balneauerint. Sed eos, qui hæc dicunt, nunquam exquisitè experientia nouisse illa, quæ dicunt, sciunt in artis operibus exercitati. Nam neque uinum, neque balneum tolerat plethorica dispositio absque maximo detrimento. Verum hæc auxilia sunt sanguinis crassi in aliqua parte compacti sine totius corporis repletionem. Sic enim Asclepiades uritur uino post totius corporis euacuationem pro remedio extentionum. Si uero adsit in toto corpore plenitudo, prius dirumpentur oculorum tunica inter bibendum atque lauandum. Quare, si absque multitudine dolor fiat propter obstructionem ac compactionem crassi sanguinis, recte quidem lauabunt, & uinum dabunt, non recte autem secabunt uenam. Si uero multitudo fuerit, recte quidem uenæ utentur sectione, non recte autem lauabunt & uinum dabunt.

47 *Aqua inter cutem laborans, si a tussis habeatur, desperatus est.*

Et hoc prius dictum est ab ipso in hoc aphorismo: Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat, malum.

48 *Urina stillicidium, & mingendi difficultatem, uini potio, & uenæ sectio soluit. incidere autem interiores.*

Quod urinae stillicidium significet urinae stillatim exeuntis emissionem, nomen ipsum ostendit. Mingendi uero difficultas potest, & quæ cum dolore sit, mictio dici potest & quæ cum difficultate aliqua, adeo ut uix uesica operetur. Urinae stillicidium, ipsius urinae acrimonia facit, & potentia retentia in uesica imbecillitas, quæ ob intemperaturam fit, præsertim frigidam. Urinae uero difficultatem, si quidem cum dolore fuerit, inflammatio, & abscessus, & ulceratio, & inæqualis intemperatura, & spiritus flatuosus. Sin motus quidam difficilis, uel potentia imbecillitas, uel tumor contra naturam. Ex omnibus autem hisce dispositionibus frigiditatem quidem soluit thorexis, hoc est uel simpliciter uini potio, uel merdracioris: atque eam etiam inflammationem, quæ propter obstructionem sanguinis crassioris citra multitudinem facta fuit. Illam uero, quæ cum multitudine fit, inflammationem, adhuc autem & aliam, quæ sine defectu est, & cum potentia robore, uenæ sectio sanat. De eo autem, quod dicitur incidere uenas interiores, dictum est a me & in libro præcedente, in quo hunc aphorismum exposui: Urinae stillicidium uenæ sectio soluit: incidere autem interiores.

49 *Ab angina habito tumor & rubor in pectore superueniens, bonum: extra enim uertitur morbus.*

Et hic aphorismus antea dictus est per hæc uerba: Ab angina habito tumor fieri in parte colli anteriore, bonum. Exposui autem ipsum in quarto horum commentariorum. Hic igitur uidetur fuisse interiectus, uolente aliquo adiungere: Extra enim conuertitur morbus.

50 *Quibus cerebrum sphacelatum, i. corruptum est, in tribus diebus percunt: si uero hos euaserint, sani fiunt.*

Sphacelare sæpius in libro de fracturis & articulis, pro corrumpere, usus est. Hic uero non contingit cerebri corruptionem intelligere, cum adiectum sit: Si uero hos effugerint, sani fiunt. Si enim sphacelus est corruptio substantiæ uniuscuiusque partis, quæ sphacelari dicitur, non contingit hunc, qui ita ægrotet, persanari. Nunquid igitur aliquando abutuntur hoc uerbo ad significandam huius dispositionis inceptionem.

41

42

*Al. Mecone.

43

H

44

A. l. 3. f. 10. r. 4
c. 17. p. 500. C
& r. 5. c. 4. p.
505. C.A. l. 3. f. 1. r. 3.
c. 1. p. 361. a.

quæ tamen nondum exacte completa sit? Tale.n. quiddam carnosum etiam partibus accidit, quas gangrænam parti dicimus, cum passio ob magnitudinem inflammationis insensibilitatem, nigritiem, aut omnino morticinium quendam colorem intulit, & cum in hanc dispositionem tendere particula patiens incipit. Sicuti igitur gangrænam ita iam completam, ut pars sit intermorta, sanare est impossibile, dum uero adhuc sit, possibile: sic & sphacelum. Saneq; partis carnosæ interitum ex magnitudine inflammationis, quem proprie medici gangrænam nominant, Græci sphacelum et appellabant. Sic igitur mihi videtur & Herodotus dixisse coxam Cambyfis sphacelari. cerebrumq; ita quispiam diceret sphacelari tantummodo. Iam uero, propter quid uelox in eo mors sit, manifestum est, nimirum quia & morbus grauius & pars principalis maxime sit. Quod si æger mori tribus primis diebus non anticipauerit, sed ad diem quartum perueniat, sperandum est & morbum declinare, & uires fortes ita esse, ut morbum omnino superare possint.

Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quod in capite est, inani. Aer enim intus contentus extra erumpit. Sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus.

Tales sermones duo significant, unum, quod de omni re proposita uniuersaliter dicitur, velut hoc in loco de sternutamentis: alterum, quod particulatim de quibusdam tantum, velut hic de sternutamentis ex cerebro factis. Primus igitur sermo talis erit: Omne sternutamentum fit ex capite cerebro calefacto, uel humectato eo, quod est in capite inani. Secundus uero: Sternutamentum ex capite eueniens, fit cerebro calefacto, uel humectato capitis inani, quod uerius existit. Non.n. omnis sternutatio fit calefacto cerebro, uel humectato in capite inani. Pennis enim quidam nares irritantes sternutant, & cum tussi spiritus subter ueniens ad nares meatus, causa fit sternutamenti. Præterea opinari solum aerem, qui ex capite excernitur, esse, quod sonat, est manifeste falsum. Nam liquido apparet subter ex pulmone elatus aer uniuersim se comprimentem thorace. Sed & antecedente inspiratione fieri sternutamentum, natura aggregante aeris copiam ad sternutamenti generationem, ijs, quæ dicta sunt, astipulatur. Solum itaq; illud sternutamentum, quod habet suæ generationis principium, naturam appetentem excernere flatuosum spiritum ex capite, hoc modo fit, quem docere aggreditur aphorismus, neq; forte hunc omnem. nam, quod ait, humectato, superfluum est ad sternutamenti generationem. Nam, & si aliquis humor in capite superabundat, non facit tamen sternutamentum, nisi in uentum conuertatur. & hoc manifeste uidetur in multis, qui, licet copiam humoris per nares excernant, non tamen propterea necessario sæpe sternutant. Soli enim ex his ita affectis illi sternutant, quibus mordax est ea, quæ a capite fluit, humiditas, ceu & siquid mordax naribus imponas. sicut enim tussis casus quidam naturalis est ad expurgandas eas, quæ sunt in pulmone, asperas arterias, sic & sternutamentum manifeste uidetur expurgare narium meatus. Duplici autem in ipsis existente perforatione, lata quidem ad os: per meatus uero tenuiores, ad cerebrum: quæ quidem est ad os perforatio, ab eo, qui subter, spiritu effertur: qui uero ad cerebrum meatus pertingunt, ab illo, qui ab ipso prodit, expurgantur. Atq; si diligenter aduerteris, videbis sternutamenta, quæ ex capite motus initium habet, leuare caput. Fiant enim & rarefactis ijs, qui sunt in capite, humoribus, & naturæ impetu excretis. Rarefieri uero ipsis accidit concalectis. Calefacti autem natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatem prius erant superfluitates aggregatæ. Cum igitur ait, Calefacto eo, quod est in capite, inani, maxime collidem intelligendum est de eo, quod est in uentriculis cerebri: adhuc autem & de illo, quod ipsum ambit exterius, facile est enim & illi per cerebrum primo quidem ipsos uentriculos, inde uero nares subire. Quia uero repente totus simul erumpit, sonitum edi Hippocrates inquit. Est autem commune hoc, undecunque uenerit, siue ex pulmone elatus, siue ex capite delatus.

Quicumque hepar circundolent, ijs febris superueniens soluit dolorem.

Verbum, superueniens, indicio est, quod prius, cum circundolebant ipsi, non febricitabant. Si igitur hepar uehementer dolebat, uel propter fortem inflammationem dolebat, uel propter spiritum flatuosum, tumq; non aderat ipsis inflammatio, alioqui omnino febricitassent: par igitur est, quod flatuosus spiritus sit causa doloris in ipsis. Dolet etiam hepar propter obstructionem, uerum mediocriter, & cum quodam ponderis sensu potius, quam uehementis doloris. Dolor autem uehemens propter flatuosum spiritum, uel inflammationem, maximam scilicet, aut suppuratam, accidit.

Quibus a uenis sanguinem mittere confert, ijs uere uenam oportet secare.

Hic aphorismus pars est eius, qui prius dictus fuit in hæc uerba: Quibus medicamentum epotum, uel uenæ sectio confert, ijs uere secare uenam, uel purgare medicamento opus est. Atque ideo in quibusdam exemplaribus non est ascriptus omnino: id quidam libri huius expositores sciunt, bisq; ipsum scribunt: non nulli uero neq; mentione eius omnino fecere. Non admirari uero illos non possis, qui non modo bis eundem scribunt aphorismum, uerum etiam in eisdem commentarijs eum exponunt, nulla facta significatione, quod ijs, qui antea scripti fuerunt, quidam sunt ex toto iidem, quidam uero ex parte, cuiusmodi hic est. Quidnam igitur uisum fuit uel ijs, qui hos adiecere aphorismos circa finem libri, uel ipsi Hippocrati, ut bis de eisdem faceret mentionem, uel quibusdam expositoribus, qui unum aphorismum bis exposuerunt? Deos testor me non posse coniectari. Nam neque scriptorem ipsum aphorismorum credibile est tantarum rerum obliuione fuisse correptum, præsertim talis cum fuerit, qualis in omnibus fuisse Hippocratem nouimus: neq; illorum, qui apposuerunt, aut obliuionem, aut malignitatem

Aul. l. 4. f. 3. t.
1. c. 15. p. 843

51

A. l. 3. f. 5. t. 2.
c. 13. p. 449. c.

52
A. l. 3. f. 14. t. 2.
c. 13. p. 577. ab

53

Atem tantam cogitare possumus, ut propterea bis eadem ascribere uoluerint. Adhuc autem magis illos decet expositores admirari, qui, cum bis eisdem exposuerint aphorismos, ne hoc quidem ipsum adiecerunt, secundam se expositionem facere: multoq; adhuc magis illos, qui de eisdem differentes scripsere expositiones in ijs, quæ circa finem, ab illis, quæ per initia dixerant.

54 *Quibus inter uentriculum & septum pituita reposita est, & dolorem affert non habens exitum neque ad alterum uentrem: ijs per uenas ad uesicam pituita uersa, soluitur morbus.*

Non absq; ratione mihi uidetur dubitare Marinus, impossibile existimans inter septum & uentriculum pituitam constitui. Desluit enim deorsum usq; ad ossa pubis. Neq; etiam fieri posse arbitratur, ut in uenas traiciatur, sicuti in aqua inter cutem, tenuis & aquosus humor trassumptus excernitur per urinas. Quare accipiendum esse inquit, inter septum & uentriculum, pro eo, quod est inter proprium septi corpus, quod carnosum est, & peritonæi, hoc est interioris membranæ abdominis, uerticem. Verum, & si ita intellexerimus de Marine, transumptionem ad uenas, similiter tamen dubitabimus. Nam, si pituitam hinc ad renes per uenas ire est possibile, neq; ex eo spatio, quod est sub membrana abdominis interiore, est impossibile. Adde, quod omnino impropria foret uentriculi appellationis abusio. Nihil enim est simile uentriculo & membranæ abdominis interiori, cuius gratia eandem participant appellationem. Melius est igitur ita intelligere, sicut omnes intellexerunt, illud spatium ab eo dici, quod est qui dem infra septum, sed intra eam membranæ abdominis interioris partem, quæ ad epigastrium attinet: Et considerare, an possibile sit illud, quod dicit, cum sciamus, quod uiam semper materibus inuenire naturam Hippocrates opinatur, quando valida fuerit, etiam si quam maxime sint crassæ, & per angusta foramina debeant permeare: quando & in ossibus fiant, inquit abscessus. Videmus autem & humorem illum, qui est inter thoracem atq; pulmonem, in suppuratis expui cum tussi: non nunquam uero & per cutem sanam existentem excidere sanguinem in ossibus, quæ fracta occalluerunt. Non igitur neque in ea, de qua nunc Hippocrates dixit, pituita impossibile prorsus oportet arbitrari ad urinae uias fieri transumptionem. Verum & hoc ipsum agi a natura contingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodum pus in suppuratis.

Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs uenter aqua repletur, & moriuntur.

Aptissimum hepar est uesicas quasdam aqua plenas, hydatidas græce appellatas, in ea, quæ ipsum ambit exterius, membrana generare. Videtur itaq; & in iugulatis animalibus hepar his aliquando plenum. Si quando igitur contingat casus uesicæ rumpi, effunditur aqua ad locum membranæ abdominis interioris, epigastrio, id est parti supra uentrem positæ, respondetem, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur. in omentum autem non potest aqua effluere, nisi aliquo modo ipsum exedatur. est enim solidum & firmum unde quaq; ita ut nihil in ipsum ex aliqua parte possit incidere, nisi ex uentriculo, collo, ac liene, illisq; partibus, unde ipsum enascitur. Vel igitur uult omentum exedi, qua parte uicinum est hepatis, hoc est dextra: uel in omentum intelligere oportet, hoc est ad ipsius locum. Ventræ autem aqua impleri, non de illo uentre dictum est, in quo cibi recipiuntur, sed de tota cavitare, quæ est infra thoracem: secundum quod significatur, uentrosi nominantur, & mulieres dicuntur gestare uentrem. Mori autem eos, quibus hoc in loco aqua colligitur, considerandum, an perpetuo sit uerum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutem laborantes, nec, quamuis hic locus ipsis aqua repletur, im possibile est, sicut in illis per medicamenta aquositates purgantia, & per epithemata, hoc est impositiones, eorum, quæ uim habent ciendi urinae, & in vapores soluendi humoris talis, sic & in his fieri curationem.

Anxietudo, oscitatio, horror: uinum æquale æquali potum soluit ægritudinem.

Solœcismi suspitione non carere, uisa est quibusdam rationabiliter figura sermonis, atque ideo non nulli casu accusatio scribere: Anxietudinem, oscitationem, horrorem, uinum æquale æquali potum soluit. Nihil autem refert ad præsens, utrauis scriptura aphorismus exponat. Primum.n. illud scire nos oportet, quod *ἀνάσσειν* nominauit, quam multi Græci *ἀνάσσειν* appellant: deinde, quæ sit faciens hunc casum dispositio. anxios igitur illos sanos dicunt, qui semper præsentibus molestantur, & ab uno negotio atque actione ad aliam transeunt. Eodem modo & ægros illos, anxios esse, qui accubitus non ferentes, iacendi figuræ euariant, quia semper præsens aggrauat eos. Hoc uero præcipue illis euenire consuevit, quibus in ore uentriculi (quod aburentes uocabulo, sæpe solent stomachum nominare) certa quædam humoris qualitas continetur, uentriculo molesta, quæ neq; multa est, neq; in uentriculi fluitat cavitare, sed eam ipsæ imbibere tunica. Sed & oscitare, sicuti & pandiculari, contenta aliqua in musculis (per quos voluntarij quoq; fiunt motus) uel humiditate flatuosa, uel spiritu uaporoso fieri est a nobis demòstratum. Horror autem prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Liqueat autem, quod nunc a nobis habetur sermo de horrore, qui ex corpore prouenit insalubri, non de illo, qui causam extrinsecus habet. Singula igitur hæc, quæ dicta sunt, potus uini meracioris sanat. Moderatam autem temperaturam ipse monstrauit inueniens: Vinum æquale æquali potum. Vult.n. æqua portione aquæ uinum temperari, ut partim quidem pellat & euacuet ex materia infestante, quicquid cesserit uini motui cum impetu lati, partim autem, quod reliquum fuerit, temperet. Calefacit.n. uinum, ut nouimus, corpus totum, citoque mouetur in omnes partes, & cum hoc omnes humores optimos reddit.

55
A. l. 3. f. 14. c.
16. p. 521. e.

56
A. l. 1. f. 3. d. 2.
c. 13. p. 123. a.
& 529.

Aul. ibid.

Quibus in urinario meatu tubercula funi, ijs suppuratione facta & eruptione, soluitur dolor.

Et hunc aphorismum in præcedentibus Hippocrates scripsit, nosque ipsum exposuimus in hæc uerba scriptum: Quibus in urinaria fistula tubercula nascuntur, ijs suppuratione facta & eruptione solutio.

Quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri.

Etiam in hoc aphorismo in quibusdam exemplaribus possumus inuenire uerbum, mutos, scriptum numero plurali, casu accusatiuo: in quibusdam uero, mutum, numero singulari, per modum figuræ soloe cophanis. Sed neque hoc loco quicquam ad præsentia refert, modo nouerimus sæpe consueuisse Hippocratem ab uno accidente notissimo, uocis amissione, nominare & ostendere illos, qui neque ulum alium motum seruant secundum electionem, neque quicquam omnino sentiunt, sed iacent eodem modo, quo apoplectici, sine sensu pariter & motu. Fit autem hoc & propter alias causas: nunc uero concussionis cerebri Hippocrates meminit, ipsamque talem ait totius corporis dispositionem sequi. Cõcuti autem hoc modo cerebrum contingit propter aliquem casum totius corporis uiolentum ex locis altioribus factum. Tales enim casus solent & in spinæ uertebriis facere concussionem, quando ipsarum coagmentationes fuerint commotæ, & spinalis medulla, quæ in earum cauitate continetur, laborauerit, ualdeque concussa periculum adduxerit, ne aliquis neruus eorum, qui ab ipsa nascuntur, abrupatur: F id quod non minus in ipso quoque fit cerebro, & tanto magis, quanto plus uacui loca habent, quæ ipsum circumstant: magisque etiam in senioribus, quemadmodum in anatomicis tractationibus diximus. Contrahit autem se uis animalis in sese talibus dispositionibus, a motu periculoso molesta, atque idcirco quiescit. Processum uero non nulli quidem sufficienter tenduntur, quidam uero aliqua ex parte distrahuntur, atque interim, donec se rursus uis animalis collegerit, mutum atque immobile totum iacet, quod ita afficitur, animal. Si uero cerebrum auelli contigerit, aut aliquam eius partem conuelli: qui ita patiuntur, non amplius restituantur.

Corporibus carnes habentibus humiditas, famem adhibere conuenit, famem enim corpora siccant.

Quod omnia, quæ exiccant, sint passionum humidarum remedia, manifestum est: siquidem contraria contrariorum remedia sunt. Quod autem & famem ex accidenti corpora exiccet, non est dubium. Siquid enim defluit a corpore, sicuti & antea dixi, nec insuper ab alimento suppletur id, quod fuerit euacuatum, necessarium est corpus effici siccius. Liqueat enim quod in cuiusque animalis corpore prius illæ partes absumuntur, quæ sunt humidiores, quando & ipse defluxus idcirco fiat, quia corpus extenuatur, atque in uapores resolutur. idque duplici de causa, extrinsecus quidem ab aere ambiente: intus uero a calore natiuo. Quæ autem per hyemem latent animalia, cum neque extrinsecus calefiant, & neque intrinsecus, ut nihil prorsus uel parum omnino dissoluantur: atque ideo nonnulla eorum ne alimento quidem ullo penitus egent, non nulla uero minimo prorsus. Post præscriptos aphorismos alij duo fere in omnibus exemplaribus inueniuntur, quorum huius libri expositores fere omnes meminere: quidam etiam ipsos exposuere, sed aliter, atque prius fecerant, ne hoc quidem solum adijcentes, quod iidem aphorismi superius sint scripti. Nos uero in quarto commentario illos exposuimus, parum uerbis ab istis differentes. Alter enim eorum, qui nunc scripti sunt, superfluo adiectum habet, ut deuorare non possit, nisi uix. Alter uero contra non habet uerbum, uix: ut prior quidem sit talis: Si a febre habito, tumore non existente in faucibus strangulatio repente superueniat, & non possit deuorare, nisi uix, letale. Secundus uero sic: Si a febre habito collum conuertatur, & deuorare non possit: tumore non existente in collo, letale. Priores uero, quos dixi in quarto horum commentariorum fuisse expositos, ita se habebant: Si a febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superueniat, letale. Deinde, qui deinceps sequitur: Si a febre habito collum conuertatur, & uix possit deuorare: tumore non existente in collo, letale. Quod igitur in priore aphorismo dictum est superfluere, nunc consideremus. Etenim id fieri uidimus, ubi ægri omnino exitaliter a morbo haberentur. Quare, siue nullo modo possint deuorare, siue uix, non existente tumore in faucibus: (nã hoc licet perspicuo cognoscere, si plurimum os aperiat, & lingua uersus mandibulam inferiorem prematur) in tali, inquam, constitutione, quod difficulter deuoretur, eam esse suspicandum communionem tunice, quæ subnata est ex partibus gulæ & gutturis interioribus. Nam ostensum est hanc cibo os permeante, ipsam quidem trahi inferius, guttur uero totum retrahi superius. Tumescente igitur in gutture inflammatione, non nunquam quidem nullo modo, quandoque uero uix uentriculum sequitur attrahentem, atque ob hanc causam uel nullo modo deuorant, uel uix.

Ubi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, & rursus calefit, aut colorem alium ex alio commutat, longitudo morbi significatur.

Et hunc aphorismum in quarto commentariorum exposuimus, iisdem fere uerbis scriptum, quibus & hic. Est enim scriptura talis: Et ubi in toto corpore mutationes, & si corpus frigescat, uel rursus calefcit, & si alius ex alio color fiat, morbi longitudo significatur.

Sudor multus calidus, uel frigidus semper fluens, humorẽ in robusto superne, in imbecillo inferne uacuandũ esse significat.

Antea alium aphorismum in quarto horum commentariorum exposuimus hoc modo scriptum: Sudor multus calidus uel frigidus semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat.

Et

Et talium sudorum diximus esse dispositionem, multitudinem humiditatis, quæ in ægri corpore continetur. Propterea igitur, qui nunc proponitur aphorismus, abduci præcipit superfluum humorem, robustis quidem supra, hoc est per uomitus: debilibus autem infra, quod & ipsum significat per alui subductionem. Quod quidem igitur semper sit necessarium superfluas corporis humiditates euacuare, plane est manifestum. An uero robustis supra tantum, debilibus uero infra, mihi dignum uideretur animaduersione. nam forte melius est, non hac ratione distinguere remediorum usum, sed ut in tractatione curatiua de talibus omnibus fuit a nobis distinctum. Quare & hunc aphorismum arbitror fuisse ascriptum. Post præscriptos aphorismos, alij tres inueniuntur in pluribus exemplaribus, qui pariter & ab expositoribus scripti sunt, & parum uerbis euariant ab illis, qui in quarto horum commentariorum habentur. Scribunt autem eos hoc modo. Febres, quæcumque non intermittentes, tertia die fortiores fiunt, periculose: quocumque autem modo intermiserint, significant, quod non sunt periculose. Quibuscumque febres longæ, ijs uel tubercula, uel ad articulos dolores decumbunt. Quibuscumque tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniorẽ utuntur. Liqueat autem, quod hi interiecti fuerunt, a prioribus nihil aut parum admodum uerbis differentes: nos uero ipsos exposuimus in quarto horum commentariorum.

62 B Siquis cibum febricitanti dederit: ut sano robur, sic laboranti morbus.

Scribitur autem & sic aphorismus: Siquis febricitanti cibum dederit, sano quidem cibum est, laboranti uero morbus. Vtraque uero locutio a naturali elocutione ad prauam affectationem, recessit: nescio quid sibi uolentibus illis, qui ita libri finem tam uarijs modis disposuerunt, non nulla quidem eisdem uerbis scribentes, quibus ipse antea usus erat, non nulla uero paululum commutantes, aliqua uero tota interponentes, ueluti hunc propositum aphorismum, qui neque prope accedit ad Hippocratis dicendi rationem. Ipse siquidem prius dixit: Non pura corpora quanto magis nutries, magis lædes. Et, si ex morbo cibum assumens aliquis non corroboratur, significat corpus pluri uti alimento: Si uero cibum non assumente hoc fiat, significat, quod euacuatione indiget. & quædam alia huiusmodi, quæ germanam natiuamque habent interpretationem. Qui uero propositum apposuit aphorismum, affectate dixit de cibo, eum esse sano robur, & ægrotanti morbum: Vult enim dicere cibum robur quidem in sanis efficere, nocere autem ægris: uel, per Iouem, sanis quidem augere robur, morbum uero laborantibus. Absurde autem id pronunciauit, inquiens, cibum ipsum robur esse sanis, morbum uero laborantibus: qui neque robur est, sed roboris efficiendi: neque morbus, sed morbi efficiendi, uel, quod rectius diceretur, augendi uim habet.

63 C Quæ per vesicam excernuntur, inspicere oportet, si talia, qualia sanis, excernuntur. Quæ igitur minime similia sunt his, hæc morbosiora: Quæ uero sunt sanis similia, hæc minime morbosiora.

Omnia, quæ sunt sanis similia in toto corpore, dictum est ab Hippocrate & in Prognosticis & in omnibus alijs libris bonum aliquid significare: quæ uero dissimilia, contrarium. Hoc igitur nunc conatur dicere, qui hunc composuit aphorismum. Suspicio enim neque hunc esse Hippocratis, coniectans ex ipsa elocutione, quæ non habet eandem cum Hippocratica formam, & ex dictis ipsis, quæ non æque sunt, ut ipsius auctoris alia, exquisita. Cum igitur inquit, Quæ minime similia sunt his, hæc morbosiora: quis non reprehenderet ipsum dicentem illa morbosiora, pro eo quod morbosissima? aut summe morbosiora? Nam uerbum minime cum quadam exuperantia dicitur, & multam significat ad id, quod est præter naturam, permutarionem. Vnumquodque enim, quod præter naturam est, quantum recessit ab eo, quod secundum naturam, tantum habet prauitatis. Quæ igitur minime sunt ijs, quæ secundum naturam se habent, similia: sunt ijs, quæ sunt secundum naturam, maxime contraria, & ideo morbosissima.

64 Et quibus deiectiones si residere permiseris, & non moueris, ueluti strigmenta subsistunt: & si pauca, paucus est morbus: & si multa, multus: ijs confert alui purgatio. quod si alio non purgata dederis sorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.

Per aluam exeuntia solet Hippocrates deiectiones ac subductiones nominare: & propterea quidam hoc loco acceperunt eius sermonem esse de ijs, quæ per aluam euacuantur. Verum his aduersantur uerba illa, quæ in sermone proponuntur si residere permiseris, & non moueris. Hoc enim proprie conuenit humidis, atque ideo alij rursus de urinis eundem accepere sermonem. Vtrique uero rursus diuisi: alij qui scribunt, insistent: alij uero, subsistunt. Neutrum autem horum uerborum vrinis repugnat, quia & per ea, quæ subsistunt, & per ea, quæ insistent, consueuimus & presentium, & futurorum et aliquid cognoscere. In alui autem excrementis, uerbum insistere, competit quodammodo magis. Neque, n. sicut in vrinis prompta est atque expedita subsistentium cognitio, sic & in alui contingit excrementis. In vrinis etenim & ipsum uas ex uitro factum ostendit eorum, quæ subsistunt, naturam: & si in alio uase et continerentur, possumus id, quod supernata, abiicientes, sola subsistentia relinquere: In alui autem excrementis, neutrum probabile. Rursus id, quod deinceps dicitur ueluti strigmenta ijs, quæ per aluam excernuntur, congruit: illis uero, quæ quouis modo urinae inferuntur, siue superius, siue inferius, non congruit. Nam quædam strigmenta similia per aluam sæpius excernuntur: & ita ea non modo Hippocrates, sed etiam alij medici nominare consueuerunt, non tamen in urinis. Hic igitur tam nominum, quam uerborum usus impro-

prius ostendit præsentem aphorismum interiectum fuisse. Adhuc autem magis, cum dicit his conferre alui purgationem. neque enim simpliciter, neque quouis modo illi, cuius strigmentis similia alui excrementa sunt, confert aluum purgare: sicuti neque ijs, qui ita affecti sunt, necessario læduntur in aliquo, si cibum acceperint. Videmus siquidem, cum alui inferioris excrementa biliosa fiunt, quædam similia strigmentis per aluum excerni, in quibus neque omnes læduntur, forbitiones accipientes, neque prius eos purgare est necessarium, modo iam, quicquid bilis inest, fuerit euacuatum. Adhuc autem magis, si urinis aliquid inferatur, quod sit ueluti strigmenta, purgare non conuenit. Accedit ad hoc, quod difficile est formam agnoscere, qualem esse uelit eorum, quæ ueluti strigmenta inferuntur urinis. Verum, qui hos aphorismos interposuerunt, mihi videntur ad hunc finem eos composuisse, ut sermo confunderet, tanquam ænigma quoddam, & multa indigeret inquisitione, in qua seipos eorum, quæ dicuntur, expositores constituentes, apud adolescentes laudem assequerentur. Quod autem omnes obscuro sermone sophistis garrulitatis occasionem, fiet tibi in hoc ipso aphorismo manifestum. Quidam enim eorum, qui eum exposuerunt, aiunt non uetere Hippocratem, quin dentur forbitiones hoc modo affectis, sed plures forbitiones, cum dicat, Quanto plura dederis, magis lædes. quasi non etiam alij, quicunque indigent forbitionibus, non lædantur a pluribus, uel quasi non consequatur ad illum, qui dicit, Quanto plura dederis, magis noceris: putare ex paucioribus minorẽ fore læsionem. Veruntamen propter ueritatam dicendi rationem, sophistis datur facultas inueniendi solutiones, & magis, quando licuerit addere aliquid uel adimere, & scribendo transponere, quod in obscuris sermonibus facere consueuerunt. Statim enim in hoc aphorismo quidam ipsum exponentes, coniunctionem, & adijciẽtes, quod alij sequentis aphorismi fecere principium, id huius finem constituunt, ut sermo ita se habeat: Si uero aluum non purgata dederis forbitionem, quanto plures dederis, tanto magis noceris, & quibus infra cruda deijciuntur, quanto uidelicet plura dederis, magis lædes. deinde aliud initiũ facientes scribunt, quod, ubi atra bilis inest, si plus, maior est morbus: si minus, minor. Plures uero expositores aliter exponunt, & scribunt eo modo, quo subscriptum est: *Quibuscumque cruda infra deijciuntur, atra bilis inest. si plura, maior: si pauciora, minor est morbus.* Dicitur autem est antea, quod & alia quædam scripturæ sunt. licitum est enim in obscuris unicuique pro arbitrio scribere, cum nulla lex sit transcribentibus posita. Sæpius autem non propter obscuritatem, sed propter sermonis falsitatem coguntur aliquid addere prius inuẽtis, aut adimere, aut scripturam transponere: ueluti exempli gratia in hoc aphorismo, cuius uerba primi expositores aphorismorum, sicuti Herophilus Bacchius, & Heraclides ac Zeuxis empirici, in hunc modum scripserunt: Quibuscumque inferius cruda deijciuntur, atræ bilis sunt: si plura, pluris: si pauciora, paucioris. Quia uero hic sermo particulare quiddam explicat, dicitur autem est tanquam uniuersalis, ideo præbuit dubitandi occasionem: Sed id, quod dicitur, quantum ad uerba attinet, nullam habet questionem, cum eorum scriptor uelit ostendere, quibus cruda deijciuntur, in eorum instrumentis, quæ concoquendi uim habent, esse atram bilem, ex qua refrigerata deterius concoquunt: modus incoctionis est, qui a cruditate fit: cui flaua bilis contrarium agit. nam, quæ propter eam incocta remanent, nidorosa fiunt. Quidam uero & hunc sermonem etiam de urinis dictum arbitrantur.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, sanguinæ, biliosæ, & fetidæ, omnes malæ. Cum uero bene excernuntur, bonum est, & per ueritatem: & ubi aliquid secedens steterit non purgatum, malum. 65

Et hic aphorismus supra scriptus est, hoc modo: Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, sanguinæ, fetidæ, omnes malæ: sed, si bene excernuntur, bonum est, & per aluum inferiorem, & per urinas: Si uero aliquid per hæc loca excernitur, quod non conducatur, malum. Nos uero ipsum exposuimus in quarto horum commentariorum.

Corpora oportet, ubi quis purgare uoluerit, fluida facere: & si supra, si sere aluum: si uero infra, humectare. 66

Et huius sermonis pars prior fuit in præcedentibus scripta, non adiecto uerbo supra & sequentibus, hæc quæ quispiam uolens adijcere hoc in loco, rursus scripsit aphorismum cum expositione, per quam uerius esset. Quod autem sit altera expositio uerior, quam nos multa experientia inuestigauimus, dictum est superius in secundo commentariorum.

Somnus, uigilia, utraque modum excedentia, morbus.

Et hic aphorismus in quibusdam exemplaribus fuit interiectus, qui prius dictus est totus eisdem uerbis, præterquam in fine. hic enim morbus, illic autem malum scribitur, quæ scriptura est longe melior 67

In febribus non intermittentibus si exteriora frigent, interiora uruntur, & febris habeat, letale. 68

Et hic aphorismus imprudenter scriptus est, cum melius supra dicatur sine uerbis illis & febris habeat. Nam, cum in principio dixerit, in febribus non intermittentibus, uana est rursus in fine sermonis adiectio, & febris habeat.

In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertitur, si non uideat, si non audiat, & iam debilis sit: quicquid horum fuerit, mors prope est. 69

Et hic aphorismus antea dictus est, his uerbis: In febre non intermittente, si labrum, aut nasus, aut oculus, aut

A aut supercilium peruertitur, si non uideat, si non audiat, & iam debilis sit: quicquid horum fuerit, mors prope est.

70 *A pituita alba, aqua inter cutem superuenit.*

Quod dicitur, tale est: Quibus in uasis & in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit acruata, ijs aqua inter cutem superuenit.

71 *Ab alui profluuiio, difficultas intestinorum.*

A communi uidelicet subaudire oportet, superuenit, abrafis paulatim intestinis, deinde in profundum malo subeunte, atque ita ulceratis. Prius uero in aphorismo legitimo melior scriptura est hoc modo: A sincera deiectione, difficultas intestinorum. & nos hunc aphorismum exposuimus in sexto horum commentariorum.

72 *A difficultate intestinorum, læuitas intestinorum superuenit.*

Et hic aphorismus est pars prius dicti per hæc uerba: Qui lienosi a difficultate intestinorum corripiuntur, ijs superueniente longa difficultate intestinorum, aqua inter cutem superuenit, aut læuitas intestinorum, & percunt. Nos uero ipsum exposuimus in sexto horum commentariorum.

73 *A corruptione, abscessus ossis.*

A communi hic quoque subaudiendum est, superuenit. Vtrum uero ad ossis corruptionem ipsius ossis sequatur abscessus, uel carnis circumstantis, non manifestauit. Vtrunque autem potest esse uerum.

74 *A sanguinis uomitu, tabes, & puris purgatio supra. In tabe, fluxio ex capite: in fluxione, alui profluuium: in alui profluuiio, astrictio, purgationis superioris: in astrictione mors.*

In pluribus exemplaribus, & apud plures expositores scriptum est: in sanguinis uomitu corruptio. In quibusdam tamen exemplaribus hæc habetur scriptura: In uomitu sanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuisse collecta, & corrupte composita, ab illis præcipue aphorismis: In sputo sanguinis, puris sputum & fluxus: cum uero sputum retinetur moriuntur.

75 *Qualia fuerint uescicæ aut alui excrementa, & ex carnibus, & sicubi alibi a natura corpus exierit, si parum, paucus est morbus: si multum, multus: si ualde multum, letale est.*

Hic ultimus aphorismus in multis exemplaribus scriptus est, in quibusdam uero & alij adiecti sunt eodem modo, quo & illi omnes, quos decurrimus ex legitimis ita fraudolenter concinnati, ut non nulli eisdem uerbis scribantur, non nulli parum euariant, non nulli parua facta adiectione similes sunt ijs, quos scripsit Hippocrates: quare ne ipsos quidem duximus adijciendos. nam neque hic nunc propositus aliquid plus nobis ostendit ijs, quæ sæpius Hippocrates manifestauit. Sed & ratio ipsa elocutionis haudquaquam Hippocrati conuenit. Nam, qualia uescicæ fuerint aut alui excrementa, reditio indigent. Summa tamen (ut dixi) uera est, nam, si paruus sit a natura exitus in quauis parte, minorem morbum: si uero plus, maiorem: si uero ad modum multus sit a natura recessus, mortalem debemus morbum iudicare.

Hunc etiam aphorismum ex uetere translatione adiunximus.

A P H O R I S M V S.

D In lethargo tremor, malum.

G A L I E N I E X P L A N A T I O.

Lethargus est abscessus in principe parte cerebri ex materia pituitosa generatus. Tremor igitur in ea malum est: significat enim materiam propter incontinentiam sui ad neruos motus auctores deuenisse, qui a parte posteriori sunt magis, ut dictum est alibi: ex cuius infusione nerui sunt remolliti: ut spiritu non omnino, sed quædam ex parte deficiente, nec neruis, ut in paralyti, omnino remollitis, uirtute quæ corpus regit, membra sursum ferantur. & quia nerui remolliti non sufficiunt dare membris sufficientem & firmam sedem & stabilem, iterum sua grauitate descendunt: ex quibus motibus contrarijs fit tremor. Vel in lethargo fit tremor, quia materia flatuosa resoluta cerebri membranas & neruos, qui ab eis oriuntur, mouet & concutit: unde tremor fit.

P H I L O T H E I E X P L A N A T I O.

Lethargus passio est in cerebro consistens ex humida frigidaque materia generatione habens, ex qua etiam fit, ut homines difficulter excitentur, & una cum spiritu animalis imbecillitate prouenit. Ceterum

C O M M E N T A R I I.

Y Y 4 cum

eum febre debili passio hæc fit. Si igitur in lethargo tremor appareat, malum est, uel etiam periculo-
sum. indicat enim tantam esse frigidam materiam, ut & dorsalis medulla particeps ipsius fiat: indeque
neruofum genus ob repletionem conuulsione corripiatur. Alius quidam aphorismorum explana-
tor tremorem in lethargo malum esse dicebat, propterea quod immodicam siccitatem significet.

Sequentem aphorismum diligentius explicat Galen. quarto in sextum Epidimion: tamen hæc
etiam, quæ inuenta sunt, hic descripsimus.

A P H O R I S M V S.

Aqua, potio & uigilia, uorax.

E X P L A N A T I O.

Hic ultimus omnium aphorismus scriptus est. inueniuntur tamen in alijs libris alij quoque aphori-
smi post hunc scripti, qui Hippocratis ne, an Polybi, an alterius cuiusdam uiri sint, haud scio: scribun-
tur certe. Exponendum autem est, quid & hic aphorismus dicat. Ait enim, quod aqua potio & ui-
gilia *βόρον & λαμπρόν*, id est uorax & edax est. Scribitur autem non his tantum uerbis, in alijs codicibus,
sed & alio etiam modo. Aqua uorax, uigilia uorax. Sciendum autem est aquam nutrimentum esse non
proprie, sed per accidens. **βόρον* enim proprie dicitur ipsum nutrimentum: aqua autem, frigida cum
sit, tum calidam intemperiem in stomacho existentem, tum inappetentiam ab illa intemperie prouenien-
tem expugnat. nam aqua oblata stomachum refrigerat: dum autem ipse refrigeratur, cōtrahitur, dumque
contrahitur ac ueluti inspissatur, alimentum requirit: moxque, dum appetit, cibaria ingerimus, quæ
postea alterata ac in chylum redacta, per uenas mēsericas in secur asportantur: illicque sanguinis na-
turam nacta, in totum deinceps distribuuntur corpus, a uena, quam a caudicis similitudine stelechiæ an
nominant, nutritum. Nutrimentum autem est eius, quod iam dissipatum ac deperditum est, restitutio.
At uero etiam aqua post uigiliam sumpta nutrimentum est primaria ratione. Nam uigilia corpus exic-
cat ac calefacit: frigidum autem & humidum siccitati & caliditati contrarium est. epota ergo aqua cor-
pus nutrit: nam, cum a siccitate & caliditate asportetur & facile attrahatur, nutrimentum fit.

G A L. I N L Y C V M L I B E R, Q V O D

HIPPOCRATES NIHIL IN EO APHORISMO ERRARIT,

QVIVS INITIVM EST, QVI CRESCVNT,
PLVRIMVM NATIVI CALORIS HABENT.

Io. Baptista Rasario, Nouariensi, Medico, interprete.

Lycum nec laudare, nec reprehendere Hippocratem recte potuisse, cum ne illius quidem doctrinæ
elementa perciperet.

Cap. I.

Vm Lycus, aut quisuis alius, qui contra Hippocratem scribere aliquid institue-
rit, odio dignus non est: tum uero multo minus, si quis possit ea, quæ falso il-
li obiecta sint, diluere apud eos, qui libros utriusque sint lecturi, tanquam
apud iudices, defensionem suscipiat: præsertim cum is, qui accusat, prius,
quàm quæ dicuntur, intelligat, audacius agat: qui defendit, sit in huius ueteris
magistri doctrina, diu, multumque uersatus. Lycus igitur explanationem in
Hippocratis aphorismos conscripsit: & in utranque partem peccat, & cum
laudare, & cum reprehendere quasdam eius uiri sententias arbitratur: nec mi-
nus etiam, cum ei contradicere aggreditur: nam quæ laudat, ea non Hippocratis decreta, sed Lyci
commenta sunt: in quibus uero illi contradicit, ijs ne elementa quidem Hippocraticæ artis se scire,
plane prodit: qui autem elementorum ignarus est, is sane neque artis illius, neque eorum, quæ ab il-
la proficiscuntur, tanquam syllabas, utique perceperit. itaque si ego uel primus, uel solus censere
Hippocratem dixissem, corpora animantium ex calido, frigido, humido, siccoque constare, uererer
fortasse Lyco uitio uertere, quod prius, quàm Hippocraticæ artis elementa didicerit, scribere in eius
libros explanationes aggrediatur: nam nec qui decretis sunt contrarijs addicti, nec qui ne prima qui-
dem artis præcepta, quæ utilia sint, norunt, eos explanare aphorismos est consentaneum: siquidem ut
ab ineunte ætate didicerunt, sic eius probant, damnatue sententias. Lycus autem est Hippocraticæ ar-
tis adeo imperitus, ut cum ego (deos omnes testor) primas eius in aphorismos explanationes percur-
rissem, reliquum eius libri legere non potuerim: tantum mihi aberrare a senis nostri sententia uideba-
tur. sed cum amicus quidam ac familiaris meus uehementer a me peteret, audirem ea, quæ in apho-
rismum,

A rismum, cuius initium est, Qui crescunt, plurimum innati caloris habent, ab illo scripta sunt, tum uero
alij plerique, ut criminationibus illius responderem, me hortarentur, hac tandem necessitate coactus
hunc conficere librum institui.

Varia rationes, quibus multiplex corporum calor esse ostenditur.

Cap. 2.

Vt autem qui sunt hac de re laturi sententiam, facilius, & quæ ille dixit, & quæ nos contra sumus
allaturi, consequantur: pauca quædam præfari necesse est. calorem igitur in nobis esse, omnes euiden-
ter sentiunt: utrum uero a motu cordis, & arteriarum suum ortum ducat, an uero ut motus innatus cor-
di est, ita etiam sit calor, est inter medicos dissensio. si quis autem uelit per scientiam nosse, ortus om-
nium animantium principia ex calido, frigido, humido, siccoque constare, is unum a me conscriptum
librum habebit, in quo Hippocratis de hac ipsa re sententiam explanauit, ac demonstraui. estque liber
ita inscriptus: de elementis, ex Hippocratis sententia. hunc excipit altera nostra de temperamentis tra-
ctatio: in qua docui, in quibus corporibus maior, in quibus minor calidi elementi pars insit: & hanc
ipsam ob causam illa calidiora, hæc frigidiora suapte natura facta esse: etenim in nobis omnibus calidum
elementum a prima statim origine insitum inest: quod ex semine, menstruoque sanguine sumus confe-
cuti: hoc tamen differimus inter nos, quod alij alijs magis, minusque calidi reperiantur. uerum sunt hu-
ius latitudinis termini quidam, ultra quos si temperamentum prouehatur, aut ægritudo, aut mors ne-
cessario consequetur: siquidem plus, quàm par sit, refrigerati, in morbum frigidum illabimur: si extra
sanitatis spatia excafacti sumus, in febrem cademus. quinetiam ex ipsis febribus quædam sunt exqui-
site sicca, ut exquisiti ardores: quædam ad summum humidæ, ut quæ *τυροειδεις*, aut *ελωδεις* nominantur.
siquis uero sit, cui febres ita appellare non placeat, aut hæc nomina ad aliam rem traducere consueue-
rit, ego quasnam humidas febres uocem, hoc sermone declarabo. cum primo statim die ægri sudant,
ab ipsoque sudore uel mediocrem, uel certe nullum fructum ferunt, eas ego humidas febres nuncu-
po: siccas uero contra uoco eas, quas uehemens sitis, lingua arida, cutis dura perinde, ac corium, mul-
tusque in corpore uniuerso squalor comitatur. sunt item aliæ febres quædam, quæ totius corporis
transpirationem tangentibus molestam reddunt, ut illi pungi, morderique uideantur: id quod duobus
fit modis: nam interdum id aerium, quod nobis occurrit, siccu: interdum uero humidum, ueluti quidam
uapor, apparet. hisce formis differunt inter se beneuolentium temperaturæ, quas nos esse intemperatas
dicimus, & naturalé earum intemperie, quo ad eius fieri potest corrigimus: quæ non exigua pars est eius ar-
tis, quæ uale tudine tuetur. quæcunq; aut corpora suapte natura temperata sunt, nihil tale tangentibus
afferunt: propterea quod ita accurate sunt temperata, ut nulla sit in eis, ut in senibus, ac refrigeratis, ca-
loris defectio: nec ullus excessus, ut usu uenit ijs, qui se nimio labore conflictarunt, aut diutius in æstiuo
sole sunt morati. multo est minus horum calor quicquam aut mordax, aut molestum habet adiunctum.
ut autem quæ dicuntur, planius intelligantur, non erit alienum, si balneorum meminerimus: in quibus
una est temperaturarum formula, multæque intemperies perspiciuntur: quarum una est, cum sit, quàm oport-
teat, frigidius: altera, cum iam ad molestiam usque incaluerit: tertia, cum eius nec calorem, nec frigus
accusamus, sed uel hoc nomine reprehendimus, quod sit uaporum plenum: quis enim est, quem lateat,
si modo homo sit, aquam sæpenumero temperatam esse, eodemque modo acrem, atque uaporem? sic
etiam lapis in balneis temperatus est, in quo nec calore, nec frigore nimio, nec squalore, nec humoris
redundantia damnata, possumus uoluntari. quemadmodum autem in aqua, lapide, & aere moderatus est
calor, ita etiam in uapore esse potest: qui sic temperatus cum balneum impleuerit, qui lauantur, mole-
stia illi quidem afficiuntur, & conqueruntur, sed tamen nec calidius, nec frigidius balneum uocant: ut
si quid tale ei accederet, duplici nomine ipsum damnarent, & quod frigidum, & quod uaporis plenum
esset: sicut etiam contra, immoderate calidum, & nimio cum uapore, culpant. Hæc igitur in memo-
ria habeamus, demusque operam, ne præ nimia, quam nonnulli ostentant, sapientia, ea quæ omnibus
hominibus generatim nota sunt, euertamus: sed si quando aliquem dicentem audierimus, huius ani-
malis temperaturæ, illius intemperatam calorem esse, ueniat nobis balneorum in mentem, neque ad
quicquam aliud cogitationem conuertamus, quàm eo, quo cuncti mortales, qui integras tum in alijs
multis, tum in balneis, quorum modo meminimus, quàm eo, quo cuncti mortales, qui integras tum in alijs
nam & calidum, & frigidum, & item uaporis plenum, aut siccu, aut squalidum esse balneum dicunt,
& rem quandam propriam singulis nominibus indicant. est præterea aliud balneum fumi plenum, atque
eius quidem innumerabilium mehercule formarum: siquidem alius ex quercinis est lignis, alius ex fi-
culnis, alius ex oleaginibus, & pro quaque arbore alius, atque alius. non tamen operæ pretium est, singu-
las nunc persequi differentias: cum mihi satis esse possit, uniuersum hoc unum genus una tum appel-
latione, tum notione comprehendere, ut fumidum esse balnei aerem dicamus, nec alioqui calorem, aut
frigus in eo damnemus: aut, quemadmodum fieri etiam potest, ut utrunque simul reprehendamus, &
quod calidum, & quod fumidum balneum sit. Sed missa iam balnea faciamus, & quæ quotidie domi
nostræ contingunt, in memoriam reuocemus. ædium, in quibus degimus, modo humiditatem, modo
frigus nimium, modo calorem damnamus. an igitur eodem modo aerem domus nostræ reprehendi-
mus, cum sub cane æstus sunt, quo dum est fumi plena domus? an hic quoque, ut in balneis, quandoque
nulla est in calore differentia: est autem horum alius hoc tantum, aer calidus: alius uero præter hoc,
etiam fumidus. ac sane qui calidus tantum aer est, is lachrymas nunquam ciet: at fumidus id perpetuo
facit

*Videtur hic
βόρον accipi
comestibili.

facit, licet modice calidus sit. quare euidenter constat, calidum quod mordax est, non maiore calore, sed alia re quapiam differre. sic persæpe, cum maximæ flammæ, quæ fumi expers sit, proximi stamus, ita incalescimus, ut ferre aduramur: nemo tamen, quod in fumo cõtingit, morsum sentit, aut eius oculi illachrymantur. mirabile igitur erit, si quis in fumo atque flamma differentiam hanc agnoscat, in nostris uero corporibus eam non persentiscat: cum tamen in nobis calor ita uehemens quandoque sit, ut flammam imitetur: quandoque tam molesta, atque mordax, ut fumo non cedat. nec minus etiam admirabor, si nolit quis concedere, caloris in animantibus intemperies proportionem respondere ijs, quæ in balneis, ædibusque uisuntur. quare sicut in ædibus alius est fumidarum ædium aer, alius earum, quæ simpliciter calidæ sunt, sic, opinor, euidenter diuersus ab aere earum est, is, qui sit in illis, in quibus multæ lucernæ accensæ, aut faces fuliginem mittentes, ardent. proinde ut illum aerem fumidum, ita hunc fuliginosum, qui ex materia plane exusta fit, appellamus: cum enim fuligo & fumus flammæ excrementa sint, hoc tamen differunt inter se, quod fuligo exhalatio est materiæ terreæ plane exustæ, fumus uero neque plane exustæ, neque terreæ: sed semiustæ, & ex humida terreaque materia conflata. itaque si quis iure ac recte Hippocraticis decretis sit eruditus, is etiam didicit, eam, quæ iam ab omnibus medicis usitato uocabulo transpiratio sensum fugiens nominatur, qua corpora diffantur, partim uapori, partim aeri sicco, persimilem esse, partim uero cum eiusmodi humiditatibus prodire, ut etiam sensibus percipiantur.

Desunt quadam.

Lycum, dum nullam in caloribus differentiam esse perspiceret, omnium artium constitutionem, quæ a Platone, ceterisque philosophis tradita est, euertisse. Cap. 3.

Atque hæc quidem Lyci uerba sunt, quibus calorem alium ab alio non differre confirmat: quæ ita sese euertunt, ut nullam externam desiderare reprehensionem uideantur: quid enim quæso est, quod ait, calor, si caloris notionem spectes, nullam habet cum alio calore differentiam. si uero quod addidit, si caloris notionem spectes, nihil significet, inde penitus adimatur: sin aliquid notat, certe aperte indicat, hac quidem ratione calorem a calore non differre, alia tamen in re quadam differre: nam si nullo modo differt, superuacanea plane fuit adiectio. sin alia ex parte differt, alia non item, quatenus differt, eatenus differentias intelligamus. nam si solum uerbo tenus unaquæque res consideretur, certe iam rerum omnium erunt sublata discrimina: siquidem animal, si notionem eius spectes, nihil ab alio animali discrepabit. planta quoque, si notionem eius spectes, nihil ab alia planta differet: arbor etiam, si notionem eius spectes, ab alia arbore non erit diuersa. num igitur animalis differentia non sunt pennigerum, pedestre, aptum ad natandum, aquatile, terrestre, & aerium; aut mortale, & immortale: aut particeps rationis & expers: aut cicur & agreste: aut timidum & forte: aut aliæ, quæcunque sunt nobis perspicuæ? nam quid plures afferre opus est? sic inter plantas aliud arbor, aliud frutex, aliud spina, aliud herba, aliud furculus est. an uero cuncta animalia, in eo quod animalia sunt, nullam habent differentiam, & tamen eas omnes, quas retuli, & alias præterea non paucas animalis esse differentias uere quispiam dixerit? eadem est in plantis ratio: nam planta plantæ nõ interest, quod hæc particeps rationis sit, illa expers; nec quod hæc pennigera, aut pedestris sit, aut ullam ex prædictis differentiis iunctam habeat; sicut nec animal ab animali differt, quod hoc sit frutex, illud spina, aliud arbor, aliud herba, aliud furculus, aliud cedrus, sed hæc distributio ad genus plantarum pertinet. atqui Lycus ipse multas morborum differentias scribit, & tamen morbus in eo, quod morbus sit, ab alio non differt, sicut ne symptomna quidem in eo, quod symptoma sit a symptomate differre perspicimus. & tamen horum quoque differentias, sicut et pleuritidis, & alterius cuiusuis morbi scribere Lycus conatur: quauis pleuritis, quia pleuritis sit, ab alia nõ differat; & tñ hæc dolorẽ habet ad iugulũ usque, illa ad præcordia pertinet. eodemque modo alia est, in qua sputum colore infectum emittitur, alia huic contraria, in qua nihil exspuitur, & *ἀκτις* a quibusdam appellatur: & aliæ differentia non pauca, quæ efficiunt, ut curatio quoque uarietur: quas quidem, & præterea febrium differentias nobis exponere Lycus aggreditur. Sed siue illæ ex caloris redundantia, siue ex mordaci qualitate oriuntur, nullum sane inter febres, quatenus febres sunt, discrimen intercedet. quam ob rem ita rudis Lycus est, ut a se artes omnes euerri non sentiat: siquidem artes in rei cuiusque differentiis cognoscendis consistunt: quod etiam in principio Philebi proluxa oratione restatum reliquit Plato: eiusque sententiam Aristoteles, Theophrastus, Chrysippus, Mnesitheusque sunt secuti. nec quisquam est, qui de arte conscripserit, qui huic rationi non cõsenserit. uerba autem, quæ primum de constitutione artium scripta reliquit Plato, hæc sunt fere: s o c. Vna in nobis ex ore egrediens uox est, & infinite etiam numero uoces & omniũ, & cuiusq; p r o. quid nĩ? s o c. neutrum tamen horum nos sapientes facit, neque quod infinitas, neque quod unam esse sciamus: sed quia & quot, & quales sint, tenemus, id unumquenque nostrum grammaticum efficit. p r o. uerissima narras. s o c. id ipsum est, quod musicum hominem reddit. p r o. quonam modo? s o c. una etiam in ea arte uox est. p r o. quid nĩ? s o c. duo autem statuamus graue, & acutum, & tertium, quod æquali tono constet. an ita uis? p r o. ita plane. s o c. nec dum tamen sis in musica sapiens, si sola hæc percipias. at si ne hæc quidem scias, profecto, ut ita dicam, nullius eris in musica pretij. p r o. certe nullius.

Alius. s o c. Sed simul atque, o amice, interualla, quæ ad acutam, grauemque uocem pertinent, quot numero, & qualia sint: tum uero terminos interuallorum, & quotcunque ex eis constitutæ coagmentationes sunt, comprehenderis. quæ cum maiores nostri intuerentur, nobis eorum sectatoribus, ut contentus uocarem, tradiderunt. in corporis præterea motionibus eiusmodi affectus reperiuntur, quos numeris metimur, & proinde rhythmos, & metra appellari oportere censuerunt. itemque cogitare nos debere, hoc modo de quaque re, quæ una sit, atque plures, instituendam esse orationem: hæc enim cum ita percipias, tum sapiens fies. cumque aliam quamuis rem hac ratione intuens comprehenderis, tunc etiam in eadem prudens euaseris. hæc Platonis oratio ad artium omnium constitutionem sanis auditoribus satis esse potuisset: nemo enim uel unius rei esse artifex potest, nisi differentias ipsius, perspectas habeat. non erit autem ab re, si, quemadmodum Plato non esse satis putauit, hanc rem summam exponere, nisi perspicuitatis causa grammaticæ, musicæque artis exemplum subiunxisset, ita nos quoque ex arte pictorum, cui subiecta materia colorum est, exemplum depromamus: nam hic etiam licet dicere, colorem a colore, quia color sit, non differre: atque ita omnes colorum tolli differentias: id quod Plato ipse in principio Philebi nobis insinuauit. Socrati enim uoluptates diuidenti, is, qui cum differrebat, differre ipsas inter se, quia uoluptates sint, non concessit, simillimasque illas inter se esse asseruit: Socrates autem huic rationi occurrit hoc modo: enim uero inquit, o beate uir, color a colore nihil eo differt, quia color quisque sit: omnes tamen nigrum ab albo non differre solum, sed etiam esse maxime contrarium norunt. quin etiam figura omnis cum alia eiusdem est generis: partes tamen sunt partibus uel maxime contrariæ, uel infinitam inter se differentiam nactæ sunt. alia itidem multa eiusmodi comperiemus. quare ne fidem ei orationi adhibeas, quæ omnia maxime contraria unum facit. hæc est eius de coloribus, deque figuris oratio. quæ uero de uoluptatibus habetur, huiusmodi est: uoluptate autem perfrui dicimus impotentem, & temperatum hoc ipso, quod agit temperanter. uoluptate quoque perfrui insipientem stultis opinionibus ac uana spe plenum: uoluptatem etiam sentire sapientem ex sapientia: quas quidem uoluptates, si quis similes inter se dixerit, quomodo is non merito insipiens uidebitur? porro sicut Plato uoluptatum differentias paucis in hac oratione perstrinxit, in toto autem libro pluribus uerbis est persecutus: sic duobus in libris Sophista, atque Politico differentias artium explicuit. num igitur scientiarum, ac uoluptatum, itemque colorum, & figurarum, & sonorum, qui in uocibus sunt, eodemque modo aratum, temporum, regionum, morborum, aliarum denique rerum omnium multæ differentia sunt, in solis uero caloribus aut non sunt omnino, aut cognosci ab hominibus non possunt? etenim Lyci oratio solius, ut ipse quidem putat, caloris differentias tollit: reuera tamen, omnium quoque reliquorum: siquidem uis eius rationis potest omnibus eodem modo cõuenire: idem enim ego de humoribus dicam, in eo, quod humores sint, nihil inter se differre. maximum uero eius erratum est, quod artes omnes adimit: quippe quæ ex formarum differentiis constituuntur. atque Plato, cum summam de artium constitutione uerba fecisset, exemplum postea subiecit, quo grammaticam artem constituiti cognita uocem differentia declarauit. Lyci autem ratio & hæc, & cum hac musicam quoque artem, & alias præterea omnes tollit, dum ait, si notionem rei spectes unicam in se habere differentiam. attende quæso, ut primum ea ratio grammaticam, deinde uero ceteras omnes tollat. mihi quidem inquit, fieri nullo modo posse uidetur, ac ne comminisci quisquam poterit, uocem hanc consideranti in eo ipso, quod intelligitur, habere cum alia uoce in ipsa uidelicet pronuntiatione differentiam: uel proprietate quadam, uel illa qualitate, quæ in pronuntiatione posita est. hæcque oratio eadem omnino est cum illa, quæ inter initia uerborum Lyci descripta est, & ex eisdem omnibus uerbis constat, uno solo uerbo caloris in nomen uocis commutato. quare si ea firma est, hæc itidem erit: at hæc infirma est, ergo illa quoque. nisi forte qui cum Lyco sentiunt, non esse diuersam uocem ab o, nec o ab o differre putant. Si uero has inter se diuersas esse fatebimur, & præter eas, a, i, u, & alias literas omnes, certe quatuor, & uiginti erunt. ars autem, quæ illarum nouit differentiam, grammatica est: sicut musica acumen, & grauitatem in uocibus perspectas habet. & tamẽ Lyci ratio has nihilominus euertit: nã uox, ut uox est, a uoce non differt: cum tamen mediæ chordæ tonus sit acutior, quàm eius, quæ *λιγανός* dicitur: grauior uero, quàm eius, quæ *παραμέση* nominatur. ac rursus inter has, *τῆς λιγανός* tonus acutior est tono *παραμέση*. tonus uero *παραμέση* grauior est semitonio tertiæ diuisarum: tum his alij acutiores, alij grauiores: rursusque his alij usque, dum ad acutissimum, grauissimumque omnium tonum peruenierimus. Lycus autem, uir maxime admirandus, non animaduertit, hæc a se tolli omnia, dum ait, mihi quidem fieri non posse uidetur, nec comminisci quisquam poterit, calorem hac ratione consideranti, qua intelligitur, per eius inquam calfactionem, habere cum alio præterea calore differentiam. mirum uero, nĩ, dum colorem in eo, quod color est, a colore differre negat, pingendi quoque artem adimat: quippe quæ rubrum, album, nigrum, flauum, ceterosque colores sub oculos subijcit. magis autem est ad persuadendum accommodata ratio, quæ de coloribus est, quàm quæ modo de calore est allata: nam calorem a calore differre quidem dicimus, sed non omnino contrarium esse: at colorem a colore non modo differre, uerum etiam album & nigrum esse natura maxime contrarium affirmamus.

Resellitur Lyci sententia, in colorum, humorumque differentiis explicandis. cap. 4.

At dixerit fortasse Lycus hoc loco, qui fieri potest, ut color in eo, quod color intelligitur, sit color contrarius? ac uere quidem per deos immortales existimabit, colorem in eo, quod color sit, nihil ab alio

alio colore differre: sed ut hoc uerum est, ita illud quoque, album a nigro non differre solum, sed usque adeo differre, ut sit eius maxime contrarium. quarent autem fortasse, qui Lyco addicti sunt, quomodo usui ueniat, ut simul idem sit, & simul sit maxime contrarium, ut in albo, nigroque; perspicitur: quibus nos id adeo respondemus, si album simul & contrarium, & idem cum nigro esse non possit, ipsi utrum malint, eligant: nam & Plato, & Aristoteles, & Theophrastus fieri posse existimant, ut aliquid eiusdem sit cum alio generis, tantum tamen specie differat, ut illi sit contrarium maxime. hi uero, si utrunque sermonem non uerum putant, euidentiorum ipsi eligant. est autem hic euidentior, quatenus inter omnes constat, album esse nigro contrarium. quare si hoc uerum est, ipsi uero utrunque sermonem uerum esse non posse censent, eum inquam, qui album & nigrum facit contraria, & eum, quo eadem esse dicuntur; certe non recte dicent, nigrum ab albo, in eo quod color sit, non differre. is igitur, qui apud Platonem est cum Socrate differens, uenia fortasse dignus sit, dum uoluptatem in differentiis a Socrate distribui prohibet: si quidem nondum ullus erat conscriptus liber, in quo doceremur, fieri posse, ut multa eiusdem essent generis, adeo tamen differrent, ut formam ac naturam haberent inter se contrariam uel maxime. at postquam a Platone scriptus Philebus est, in quo uerum nos docet, si eum Lycus plane non legit, hominis ego doctrinam suspicio: si uero legit, nec intellexit, ingenij magnitudinem admiror. si, cum intellexerit, persuasus non est, eius iudicium beatum puto. ponit, pro Iupiter, quaestionem is, qui ne prima quidem dialectices rudimenta percepit. est ne apud Græcos quispiam, aut medicus, aut literator, aut orator, aut philosophus, aut alius cuiuis, qui in studio literarum uersetur, qui Platonis Philebum non perlegerit? quanquam quid Philebum dico? id enim non in eo solum libro Plato docuit, sed in alijs plerisque fecit eius mentionem; quorum unum saltem Lycus uir optimus, qui se demonstratiuas rationes tractare profitebatur, legendum in manus sumpsisse debuerat: etenim turpe est, Hippocratem uelle reprehendere, & ponere quaestiones, id quod uult, ut ipse quidem existimat, concludentes; ac uideri, ne illa quidem prima attigisse, quæ a philosophis traduntur. Sed eius exemplum, quod de humoribus attulit, mirabile est: uult enim hoc ipsum indicare, nihil eos differre inter se in eo, quod humidi sint: in eo tamē quod acidi, quod acerbis, quod salis, quod dulces sint, diuersos esse censet. qua in re ipse sua uerba non intelligit: nam exponens quatenus humores differant, nullam in eis esse differentiā, probare se putat: Hippocratemque frustra differentiā attulisse, Theophrastumque frustra rotum de succis librum confecisse. & tamen hoc nomen succus, quandam humoris indicat differentiā: quæ quamuis una humoris differentiā sit, ea tamen constat natura, ut in alias item multas diuidi differentiās possit. uerum nihil mirabile est, Lycum, qui usque adeo imperitus est, ut adstringentem in aceto qualitatem inesse putet, hac in re Hippocrati contradicere ausum esse: nam quæ ita sunt perspicua, ea nec Dioscoridem Anazarbeum, nec alios, quorum sunt de materia conscripti commentarij, latuerunt. harum autē qualitatum alias salas, alias saluginosas, alias amaras, alias dulces, alias austeras, alias acerbis, alias adstringentes, alias acres, alias acidas nominant. Lycus tamen, uir maxime admirandus, uel penitus ignorat acidam ab adstringenti qualitate differre, uel gustatu plane caret, prorsus ut nullam in succis differentiā sentiat: uidetur enim nullum alium ex aceto, quam ex piro, & mēspilo, & pomo, & cydonio sensum percipere: & tamen omnes homines ex pomis quædam acida, quædam adstringentia, quædam dulcia non secus, quam opinor, mala punica & acida, & adstringentia, & dulcia appellant. in uinis autem ut a uirtute uitium, sic adstringens qualitas ab acida distincta est: nam in quibus adstringens qualitas est, ea sunt potentia: acidum uero secundum naturam nullum est. immo si uel parum huiusce qualitatis uino accedat, statim id in acetum commutat: iri suspicamur. fortasse igitur neque oxylapathū, neque oxalidē Lycus a lapatho, lactucaque; discreuit: in quibus ne minima quidē adstringendi pars inest, acide uero est utraque copiose particeps. quare mirabile sit, si hac ab acida qualitate nomen duxere, acetum uero ipsum nullam eius partem habeat. ita fit, ut Lycus, in quo ne integri quidem sensus communes sunt, Hippocrati insultare audeat. ei præterea nota quæstio est, quæ inter philosophos de numero succorum ueritur. in eo igitur, quod succi sint, succus a succo non differt. sed ego lubenter audirē, si hæc differentiā dulcis, acida, acris, amara, saluginosa, salia, acerbis, austeris, adstringēs, pinguis, succorū non sunt, cuiusnam rei sint. fortasse autem aut uocum, aut colorum, aut odorum sunt, aut in rerum cognitionem tactu nos perducunt. nam præter hos sensus, in nobis nulli sunt alij, cum omnes quinque sint, gustatus, auditus, aspectus, odoratus, & tactus. atque ut alijs sensibus alia dignoscimus, quæ in ipsos cadunt, sic etiam gustatu, succos, & ut in humoribus multæ differentiæ sunt, sic in sensibus: qui tamen in eo, quod sensus sint, non differunt. Sed artis differendi peritissimus Lycus, nobis non permittet, ut humorum, quas diximus, differentiās recensamus: neque sensuum, quas omnes norunt: neque colorum, ut album, nigrum, fuscum, flauum, rufum, rubrum, puniceum, & cœruleum: quod color, quia color sit, a colore non differat. quam ob rem delirant, & medici & philosophi omnes, qui has in coloribus differentiās statuunt; in humoribus uero has, acidum, amarū, & acre; ac cetera quæcunque paulo ante memorauimus: sicut ipsorum etiam sensuum, quas iam diximus: propterea quod color, quia color sit, a colore non differt, neque sensus a sensu, neque succus a succo, sicut nec febris a febre, nec calor a calore. insaniant igitur medici, qui multas febrium differentiās, ut ardentem, lipyriam, hepialam, typhodem, pestilentem, semitertianam, quotidianam, tertianam, ac quartanam esse scribunt. Lycus tamen ipse febrium differentiās, sicut aliarum rerum ferme omnium, literarum memoriæ consignauit.

De

A

De ignis, ac flammæ differentijs.

Cap. 5.

Quidnam igitur ille cogitabat, ut nunc nesciat, rem quamque in proprias differentiās distribuit: atque ignem, ex paleis accensum, quo in primis uti solent ijs, qui aurum faciunt, ab eo, qui ex alia materia excitatur, nihil diuersum esse existimari? ignis enim in eo, quod ignis sit, ab igni non differt: nisi maiore uel, ac minore: propterea quod ualidior, in ualidiorque esse ignis potest: eum autem, qui ex paleis est, ipse infirmissimum putat, ideoque ad flandum aurum accommodatum esse statuit: quod absumatur, ac diffuatur, si ualidior flammam sentiat. sed dicat fortasse quispiam, o Lyce, uir optime si unquam naturales philosophos, ut flammæ fiant, inuestigantes audiuiſſes, profecto eorum cognouiſſes differentiās. quam ob rem ego hanc rem, quæ non parua est, tibi quàm breuissime fieri poterit, exponam. uidiſti, opinor, dum uritur materia, exhalationem quandam in particulis inter se diſiunctis excitari, inter quas medius quidam aer interceptus necessario incalescit, in minoreque, ac maiore uel permultum differt. sed & corporū, quæ in sublime feruntur, non æqualia sunt in omnibus flammis spatia: ut et ipsius exhalationis natura est uaria. sed partes ex combusta materia sublata, densitate, raritateque inter se differunt: itemque quod quædam semiuſta, quædam ex toto uſtae sint: aut omnino, quod hæc magis, illæ minus ignescant. cum igitur tanta in eis differentia conspiciatur, & aer, qui eas excipit, tum magis, tum minus ab illis sit excalſactus, certe & permultam flammæ uarietatem, & non exiguam differentiam esse, quando mixtionis inæqualitas differentiarum uim, copiamque parit, necessario arbitror.

Commemorantur quæ de triplici calore Lycus in Hippocratem scripta reliquerit.

Cap. 6.

Quemadmodum autem hæc de igne Lycus inſcite pronunciauit, ad eundem, ut opinio mea fert, modum fecit, cum dixisset, multum caloris tribus modis intelligi, & singulas eius significationes explanasset: nam & in substantia, & in qualitate intentione, & in robore propriæ actionis ait multum caloris intelligi: in ijs autem, qui crescunt, multum caloris per substantiam non esse, quod exigua corporis moles sit: nec per qualitatis incrementum: propterea quod calidius, quam eorum, qui in florenti ætate sunt, non appareat. quare sit, ut in robore propriarum actionum concedat quidem calorem eorū, qui crescunt, esse maiorem, sed id tamen non proprie dici. oratio autem, qua hæc omnia persequitur, longissima est: sed ego, ut in superiore feci, sic in hac uideo esse facturus: cum enim ea oratio esset proluxior, non totam adscripti: sed partem, quæ esset accommodatissima, delegi. idem in hac quoque fiat, & quod ad hoc institutum maxime pertinet, nunc ex illa describatur: Atque altera quidem, inquit, oratio hoc sine concludatur: nunc ad eam, quæ reliqua est, accedamus: debetis enim habere in memoria, me duas a principio quaestiones proposuisse: alteram, an Hippocrates recte addiderit nomen innati: alteram, an recte dixerit, plurimum caloris inesse ijs, qui crescunt. quare cum altera quaestio ad finem perduca sit, ad alteram me conuertam, & conabor inuestigare, utrum recte dictum sit, plurimum caloris in ijs, qui crescunt, inesse. itaque in calore cum alio calore conferendo, tria sunt, quæ in quaestionem trahi debent, eaque sunt mirum in modum inter se diſiuncta. primum est, quid sit aliud alio esse plus calidum: secundum, quid sit, aliud alio esse calidius: tertium, quid sit, aliud calidum esse alio ualentius. si quis igitur a nobis quaerat, quale sit, quod plus aliud alio calidum est, quod proportionem tale sit, respondere debemus: ut ei, qui inuestiget, quale sit, quod aliud alio plus humidum est, respondemus: nam ut interrogatio hoc loco primū ad id, quod dictū est pertinet; neque aliud recte potest responderi, quam id solum, quod substantia superet, siquidem amphora plus humoris continet, quam dimidia: ita etiam in calido faciendum est: si quis id quaerat, quale nam sit plus calidum altero, certe nihil aliud apte respondebimus, quam quod substantia plus est: quod uidelicet plus substantiæ ibi inſit; maioremque locum occupet. nec quicquam prohibet, quin idem & plus calidum, & minus sit: quemadmodum humidum, quod substantia plus est, si effundatur, minus esse potest. quare sit, ut ad hanc interrogationem sic quispiam recte respondeat: ad illam uero, cum quaeritur, quale sit, quod alterum est altero calidius, recte respondeat: debis, si dicas, id esse, quod magis intentam caliditatem habet, etiam si in minore substantia sit. nam ut ei, qui rogat, quale sit, quod aliud alio candidius est, recte respondeatur id esse, quod magis intentam habeat qualitatem candoris: ita etiam, si quàm minima niuis sit portio, tamen eam quacunque alia re alba candidiorem dixeris. atque ut ei, qui inuestiget, quale nam sit, quod alio sit humidius, recte respondebis quod sit magis fufum, ut aqua, quam mel & pix humidior est, quamuis aqua in perexigua substantia, mel & pix in redundanti conspiciatur: sic si quis de calido sciretur, quale nam sit, quod alio calidius est, recte respondeas, quod est in calfaciendo maxime intentum: qualis est ignis, quamuis exiguua eius substantia consideretur: alterum autem, quod cum hoc collatum, tepidum est, quod maiore, quam superius, substantia præditum est. atque ad hæc sic responderi licet. ei uero, qui percunctetur, quale nam sit alterum calidum altero ualidius, non iam similis superioribus est afferenda responsio: siquidem non dicemus esse id, quod magis in calfaciendo intentum est, neque quod in maiore spectatur substantia: sed quod in opere perficendo ceteris prætet. id autem, quod dico, se habet hoc modo. caloris opera multa sunt: quædam enim ab ipſo funduntur, quædam etiam coguntur; & multa admodum commutantur. & ut particulatim dicam, is nostris in corporibus alimentum in uentriculo, intestinisque concoquit: idque confectum, & in corpus deductum alterat, corporique affigit, dum ipsum talit, & auget. est igitur alius calor alio ualentior, qui hæc potius possit efficere: isque non semper est,

cuius

Græci libri
habent etiam
ego tamen
hæc puto le
oportere.

cuius magis intenta qualitas, aut maior substantia sit: propterea quod persape fit, ut quod minore substantia est, minoreque calfactione, efficacissimum ad opus conficiendum appareat: ut enim ante dictum est nobis, non qui ad sua munera præstanda magis intentus est, sed qui sit moderatus maxime, is est ualentior: cum is, qui nimis in calfaciendo sit intentus, actiones nonnunquam lædat: cuius rei maxima testimonia sunt, quæ supra de proprietate caloris differui. cum hæc ita se habeant, tria; sunt, ut ante dixi, quæ in comparatione alterius caloris cum altero trahi in quæstionem possunt, dicatque hoc loco Hippocrates eos, qui augentur, habere plurimum innati caloris: de tribus unum dicendum est: aut eum proprie usum esse hac uoce, & falsi aliquid dixisse; aut ab usum uoce, & falsi aliquid protulisse: aut male usum uoce esse, ut ueri aliquid dixisse uideretur: nam si plurimum caloris per substantiam ijs, qui crescunt, inesse uult, ut si quis uas, quod altero tanto maius, quam amphora sit, plus, quam amphoram continere humoris dicat; uoce quidem recte usus uidebitur, falsi tamen quid eum dixisse est omnino necesse: propterea quod calor in ijs, qui crescunt, non est substantia plurimum; cum eorum corporis moles non sit maior, quam in florenti ætate, aut senili: innatus autem calor per uniuersum corpus protendatur. quod si plus caloris inesse in ijs, qui crescunt, intelligat, quod magis sit eorum intenta caliditas, ut si quis probare cupiens niuem esse alia re candida candidiorem, non eam esse candidiorem, neque magis candidam, sed in ea plus esse candoris dicat; certe utrobique errare Hippocrates uidebitur, & quod non recte uocem usurpet, & quod falsi quid pronunciet. atque in recto quidem uocis usu uideatur peccare, quod uoce, qua in maiore substantia declaranda utimur, ipse abusus sit, dum magis intentam caloris qualitatem quandam uoluit indicare. falsum uero dixisse, ex hoc constabit, quod calorem, qui in ijs qui crescunt, non sit maxime intentus in qualitate in ea ætate calidiorem, quam in ulla alia esse, non recte dixerit, cum in ijs, qui crescunt, esse maxime intentam affirmarit. falsum autem esse, in ijs, qui crescunt, maxime intentum esse calorem, intelligere qui uis facile potest: præsertim cum nullum in corpore eorum, qui crescunt, maxime intenti caloris signum comperiat: nam quod ipse attulit signum in libro de natura hominis, ex quo facias coniecturam, plurimum caloris in ijs esse, qui crescunt, fatuum plane est: cum uelit hominem superiore tempore fuisse, sumpro argumento ab incremento, quod tum maxime factum est: non enim, inquit, alimentum ui, & præter naturam, dum corpus augetur, contra sui ponderis propensionem raperetur, nisi a re quadam ualida coereretur. nam hoc non signo est, calorem magis in calfaciendo intendi, sed ualidiorum ipsum esse: qui autem ualidior est, ut paulo ante dixi, non est, qui maxime intentam qualitatem habet, sed qui ad opus conficiendum est maxime temperatus. cum igitur hæc ita sint, si Hippocrates ita loquitur, dum ait, qui crescunt, plurimum innati caloris habent, dupliciter labitur, & quod hoc uocabulo male utitur, & quod falsi quid alioqui dicit. Sin autem, ut tertio loco dixi, plurimum caloris eos habere uult, ut ualidissimus sit calor ad opus peragendum, qui quidem ex eo, quod maxime temperatum est, proficitur, non quod in maiore substantia inest, aut quod in calfaciendo maxime intendatur; uocabulum non recte adhibuisse existimabitur, dum plurimum dixit calorem, quem ualidissimum dici oportebat: tamē quod pronunciauit, recte dictum uidebitur: quia ut ab innato calore incrementum fit, ita etiam cōsentaneum est, ut, quin is ualidissimus sit in ijs qui crescunt, nec conijci, nec fieri possit. atque id, quod in hanc sententiam in libro de natura hominis dictum est, mihi placebit; corpus, quod augetur, ac ui progreditur, calorem habeat ualidissimum necesse est. qualiscunque autem fuerit hæc Lyci oratio, etsi proluxa est, tamen nihil plus, quam quod nos exposuimus, afferre uidetur. Si inquam Hippocrates plus esse caloris in ijs, qui crescunt, censuit, commensurata mole substantiæ, cum in errore uersari arbitratur: propterea quod planum sit, corpus puerorū minus esse. Si uero, quod magis intenta caliditas sit, aut etiam quæ apparent ab hoc oppugnari: si denique, quod ad actiones obeundas sit ualidior; id quidem uere dici concedit: sed eum uocabulo male usum esse pronunciat: quod in ijs qui crescunt, non esse plus caloris, sed calorem ualidiorem esse, ut ad actionem referatur, dici oportebat.

Refellit, quæ a Lyco de triplici calore dicta sunt, docetque, propria innati caloris uis, & natura quanam sit.

Cap. 7.

Sed dicat fortasse quispiam, qui illis respondere, quæ Lycus Hippocrati uitio dat, sibi proposuerit, uide optime Lyce, ne, quæ dixeris, uana sint: in primis enim quod calidum ratione substantiæ est, id non iam totius corporis mole absolute iudicatur: sed ut alibi Lycus ipse maximum esse hominis cerebrum, non sumpta absolute magnitudine, sed ex proportione animalis cum alio animali, scriptum reliquit. ut igitur paruulum puellum maius habere cerebrum maximo elephanto ait, non solum habita magnitudinis corporis ratione, sed adhibita etiam proportione, ita erit ei in calido corpore faciendum: ut spectaret prius, ex iis corporibus, quæ in nobis sunt, qualenam instrum esset, hoc est *αἰσθητικόν*, primo inquam genitum: quod nomen ipse quoque in Hippocratis libris esse scriptum non ignorat: & id corpus significare, quod statim ab initio præsto est ijs, quæ gignuntur: hoc est, ex quo primum ortum sunt consecrata. ecquidnam autem aliud hoc est, quam sanguis menstruus, atque semen? equidem nihil tertium noui. sed cum in ijs, quæ gignuntur, corporis substantia ex his principijs constet, efficitur, ut quæ prima exquisite constitutio sit, ea non ex pluribus ijs, quæ dicta sunt, sed ex solis corporibus conflata sit. quamquam quid exquisite primam dico? Si enim meminerimus, qualem sex dierum genituram Hippocrates exposuerit, innatum corpus adhuc in ea permanere, plane intelligemus: nam priusquam ulla ossis, aut

Aut uenæ, aut arteriæ, aut nerui, aut chartilaginis, aut ligamenti in foetu natura appareat, solum corpus calidum innatum eis inest: mollis enim caro, sanguinis grummo similis, formatione uacans, primam foetus formam recipit; nonnullas, ut Hippocrates uocat, tanquam sanguinis uibices ex feminis substantia: in qua candor adhuc manet, retinentem. progressu uero temporis ex multa immutatione, quæ continenter efficitur, quædam ossis, chartilaginis, ligamenti, nerui, arteriæ, uenæque lineamenta fiunt: quo quidem tempore calor innatus adhuc perseverans est ipsius foetus corpus: quod eo maius, atque amplius efficitur, quo magis foetus augetur. Sed ipsorum corpus calidum innatum, quod semen, sanguis; erat, minus redditur: quædamque aduentitiorum corporum uarietas accedit: cum eorum, quæ diximus, nullum sit innatum animantibus, sed aduentitia omnia. ac si quandoque fieri possit, ut totum corpus ex ossibus, aut neruis constaret: calor innatus ita amitteretur. uerum cum hoc fieri non possit, ut tamen maior sit ossium, & chartilaginum, & neruorum, & ligamentorum, & arteriarum substantia, contingit. quæ ob rem animantia, quæ ad extremam senectutem peruenerunt, ut perexiguam naturam sanguineam habent, sic ex solis propemodum ossibus, neruis, membranis, ligamentis, uenis, arterijs, & chartilagibus constant: caro enim sola inter animantium partes sanguinea est: cuius carnis minimam partem habent, quæ senio confecta sunt, eamque eiusmodi, ut parum sanguinis contineat, duraque sit: ceterarum partium, quæ enumeratæ sunt, nulla sanguinea est. ex quo fit, ut magnitudo innati corporis, quod ab efficacissima qualitate, quæ in eo est, innatum calidum appellatum est, non sit absolute ex mole substantiæ æstimanda: sed facta cum non innatis comparatione, sit consideranda proportio: etenim ut in balneo, uaporem, aut, si malis, fumum, aut aliud huius generis, esse multum dicimus, non absolute ad domus magnitudinem, sed ad proprium balnei aerem referentes, sic in homine aut plurimam, aut paucam esse caloris innati substantiam, facta cum non innatis corporibus comparatione, dicemus: ut enim cuncta in infantibus sunt maxime sanguinea, idque adeo, ut etiam in ossibus quid tale appareat, sic contra in senibus ueniunt, ut omnia sint exanguia maxime, ut uel carnes sint huiusmodi: in quibus etiā paucissimus sanguis inest. Sed corpus innatum calidum erat sanguis: quare ex his confici poterit, in ijs, qui crescunt, plurimum esse innati corporis calidi: in ijs uero, qui cōsenuerunt, paucissimum. eodemque modo feminis, quod ex ferosa humiditate ac spiritu, qui in ea est, constat, minima in senibus, plurima in corporibus eorum, qui augetur, præcipue autem qui nuper in lucem editi sunt, est portio: ut in commentarijs de semine est a nobis demonstratum. quod si forte dubites, an corpus eorum, qui crescunt, facile absumatur, ac diffluat, certe nec in alijs rebus ignoras, aquam calidam, aut oleum, aut alium quempiam huiusmodi humorem breuissimo tempore totum per halitum digeri: quod neque in terra, neque in lapide, neque in calio, cuius frigida, siccaque natura sit, conspicies: duæ enim in uniuersa rerum natura qualitates sunt, quæ facillime per halitum digeruntur, humiditas, ac caliditas: duæ itidem, quæ perdurent, siccitas, & frigiditas. quare nihil mirabile est, si corpora puerorum utpote quæ humida, calidaque sunt, facile discutiantur: semum uero, quæ quia frigida, siccaque sunt, essentiam compactam habent, non facile discutuntur. quam ob rem, optime Lyce, ea uitio uertis Hippocrati, quæ tibi obijci iure poterant: uiderisque præcipuum quoddam documentum, quod neminem fugit eorum, qui recte instituti sunt, ignorare: nam multam substantiam, quæ simplex sit, corporis moles diiudicat: quæ uero sit ex diuersis conflata rebus, eam æstimat mistorum proportio: sicut etiam cerebrum, aut aliam partium reliquarum. hoc etiam modo qui uinum aqua temperant bibendi causa, aut plus uini, aut plus aquæ, aut neutrius esse dicunt, cum moderata facta temperatio est. nemo autem ita stupidus est, ut cum in uini dolium aquæ heminam coniecerit, plus esse in dolio aquæ, quam in paruulo poculo, dicat: si uerbi gratia, ex tribus cyathis, qui eo contineantur, unus aquæ, duo uini sint. Lycus autem, ut ego quidem arbitror, in medicamento, quod *περὶ φάρμακον* appellatur, & ex cera, adipe, pice, ac resina æqua portione temperatis conflatur, si quis ei duplum pro ratione aliorum picis indat, nunquam dicet plus picis inesse: sed esse hoc etiam loco animaduertendum monebit, utrum dolium sit totum eius medicamenti plenum, an paruulum aliquod uasculum sit. atque plus in dolio, quam in uasculo esse affirmabit: etiam si in altero sit omnium par modus; in uasculo autem picis duplum aliorum sit adiectum. quare si hæc omnia errata aliorum etiam sunt, qui multum, quod ex proportione & mistione dicitur, ab eo, quod ex communi mensura ita absolute dicitur, discernere non possunt, nonne eodem modo dici poterit in ijs, in quibus Lycus Hippocratem criminatur? etenim & substantia innati caloris plurima est in ijs, qui crescunt, ad aliorum uidelicet proportionem: & unā cum ipsa, qualitas eodem modo: quando propriæ qualitates non secus, quam facultates separari a substantijs non possunt. Sic etiam si in tetrapharmacum plus picis ad aliorum proportionem iniectum sit, non solum eius substantiæ, sed etiam qualitatis, ac facultatis plus inesse dices: atque ita humorem, quicumque is picis sit, esse adauctum. perspicuū igitur est, in tribus multi significationibus, quas Lycus retulit, sic plus picis in tetrapharmaco, ut innati caloris in animantibus dici posse. idque apertius est in ijs, in quibus ea, quæ miscuntur, non tota inter se contemperantur, tribus modis, quos Lycus memorauit, alterū altero plus dici. ut in hoc medicamento, quod maxime in usu est; quodque ex iride, aristolochia, erui farina, thureque, æquali inter se omnium modo, conficitur: posset quis unum ex eis duplici aliorum pondere immiscere, aristolochiam uerbi gratia: ac de illorum mistione uere dicere, plus inesse aristolochiæ & substantiæ, & qualitate, & efficacia, ac cetera superare. idem affirmari de balneo licebit. in quo non modo aer inest temperatus, sed etiam quædam fumi & uaporis adiuncta sit portio:

tio: ex his enim interdum plus fumi, interdum plus uaporis, ut etiam naturalis balnei aeris esse potest. quod autem absolute dicitur, non multitudine substantiæ exuperantis metimur, cum qua & qualitate, & quæ ab hac fit, actionem augeri necesse est. statuamus igitur plus esse fumi substantiæ, quàm aliorum duorum: quare hic recte dices, plus esse qualitatis fumi, plusque efficaciam, quàm aliorum: cum tamen inter omnes constet, non effici plus qualitatis alia qualitate, sed qualitatem fieri uehementiorem. sicut etiam languidiorem, non minorem: & tamen in uniuersa uita, atque omnibus artibus horum uocabulorum usus est plurimus. sed quid opus est, alia memorare, cum huius rei testimonium euident in febribus habeamus? has enim cuncti modo maiores, modo minores fuisse, quotidie dicunt: modo uero hunc minus, illum magis hodie aut heri febricitare aiunt. Si igitur ponamus, plus quod ex qualitate dicitur, ita intelligi, nihil mirabile erit, si in quo balneo plus fit fumi substantiæ, in eo plus quoque qualitatis, efficaciamque esse dicamus: quam, si proprie loquamur, ualidam, uehementemque: si non proprie, maiorem, & plus appellabimus: fumus enim dum eius substantia augetur, oculos morfu uellicabit. quare cum unà cum substantijs, propriæ item qualitates, efficaciamque augeantur, uere quis in eiusmodi balneo plurimum fumi esse asseruerit. præterea uero statuamus, uti diximus, in balneo pares esse uaporis, fumi que portiones: propriæ autem aeris substantiæ plurimum, quæ innato animantium calori proportionem respondeat: eo enim casu plurimum esse proprii caloris in balneo dicitur. an igitur dissimile huic est, quod in animantium humoribus euenit; ex quibus in uapore resolutis existit calor, qui extrinsecus tangentibus occurrit? nam alius a sanguine, alius a pituita: alius a flaua, atraque bili calor accenditur. in puerulis quidem plurima inest sanguinis substantia, promissionis proportione (hoc enim semper commemorandum est ijs, qui quasi ueterno oppressi, talia efficiunt, qualia Lycus literis mandauit) tum qualitas, quæ simul increfcit, proba, amicaque est, nec se mordacem, molestantemque tangentibus offert: itemque efficaciam, qua concoctiones neque nidorosa, neque etiam acidæ efficiuntur: quod in pituita fieri solet. quibus quidem fit rebus, o præstantissime Lyce, ut in ijs, qui crescent, omnibus modis plus innati caloris inlit: atque ita nihil errarit Hippocrates, sed tu potius conuiciator esse deprehendaris: nam ijs, quæ monumentis tradidisti literarum, cum ea aperte reprehendas, quæ prorsus ignoras, plane ostendisti, te ab Hippocraticis præceptoribus nulla unquam institutione fuisse imbutum, ut eius aliquam percipere sententiam posses. præterea cum omnis doctrinæ expertem contradictionem attuleris, te omnium artium euertere constitutionem conari declarasti: nec scis, quæ de his ipsis Plato sæpe literis prodiderit, & tibi ipse pugnantia sæpe profers, ac iuuenum animos deprauas, qui perinde, ac tu, non sint in differendi ratione uersati, ut ueras orationes a falsis nesciant discernere. præterea uero, cum in uerba Hippocratis prius, quàm ea perceperis, conscribere explanationes institueris, audacissimus simul, & nugator uideris.

GALENI LIBER CONTRA EA, QUÆ

A IULIANO IN HIPPOCRATIS

APHORISMOS OBIECTA SVNT:

Ioanne Baptista Rasario, Nouariensi, Medico, interprete.

Medicos sæpe eas euacuationes, quæ natura sponte fiunt, imitari.

Cap. 1.

QVEM AD MODVM legibus cautum est, ut eadem poena, qua reus, si damnatus esset, puniatur is, qui falso accusarit: ita sane nobiscum melius ageretur, si in eos, qui falso ijs, quæ nunquam didicerunt, contradicunt, digna suis erratis poena animaduertetur. uerum cum nescio quo modo liceat de iniuria in ius uocare, nullaque de ijs, qui falso criminantur sit lata lex: inde, opinor, efficit, ut impurissimi homines inuehi in præstantissimos audeant: etenim ut olim in Aegypto quicquid in artibus inueniretur, id communi eruditorum confesso comprobatur, columnis quibusdam sacro in loco positis inscribatur: sic apud nos esse oporteret proborum, doctorumque hominum collegium, qui recentiorum scripta perpendere: quæque bona essent, publicis in locis statuenda, quæ mala, ea de rerum natura tollenda curarent. quo in genere præstaret etiam, ut ne auctoris quidem nomen inscriberetur, quod priscis temporibus apud Aegyptios est obseruatum: hac enim ratione nimium eorum, qui gloriæ cupidissimi sunt, studium retunderetur. nunc uero cum cuius & scribere, & ferre sententiam liceat, audacissimus quisque uulgo commendatur: id quod Thesalo contigit in ijs, in quibus contumeliose in Hippocratem inuectus est. quanquam uno libro confecto, in quo putat aphorismos reprehendere, se ne minimam quidem Hippocraticæ artis partem didicisse, plane testatum reliquit. æquum tamen fuerat, ut prius eam percepisset, tum

Atum ad contradicendum animum appulisset. an hoc minime recte est a me dictum? neque enim si camille didicisset, ueritati repugnare ausus esset: nisi omnino impudens fuisset, qualis nunc etiam Alexandria Iulianus inuentus est, cuius duo de quinquaginta libri contra Hippocratis aphorismos esse memorantur. in quorum secundum nuper incidi, in quo falsum esse hunc aphorismum arbitratur: In perturbationibus uentris, & uomitibus, qui sponte cientur, si qualia purgari debent, purgentur, confert, ac leuiter ferunt: sin secus, contra. ac fortunæ quidem habenda gratia est, quæ nobis librum hunc primo legendum obtulit, ne longius forte tempus nobis fuisset frustra in ijs legendis conterendum, quæ in primum aphorismum, qui ceterorum subinde prooemium est, conscripserat: fortasse enim contra illa scribere coactus, nihil magni momenti fecisse uiderer, propterea quod ea oratio nondum medicam contemplationem attingat: aphorismus autem propositus non parum ad artem pertinet: cum hoc consilij medicis detur, ut ex euacuationibus, quæ per superiorem, inferioremque uentrem sponte fiunt, eas quæ profint, imitentur: tum quænam eiusmodi sint, & quibus dignoscendæ sint notis, non minus, quàm quæ lædunt, aperiantur. quod si Iulianus ab Hippocraticis doctoribus artem didicisset, non iam ueris repugnare ausus esset: uerum cum nec ipse, nec is, qui ei stoliditatis huius auctor fuit, Thesalus, artem Asclepiadarum cognouerint, ne quis miretur, ea illis esse incognita, quæ ne illi quidem, qui sine ratione facere se medicam dicunt, ignorarunt. illos quidem licet dicentes audire, artem ex imitatrice experientia esse auctam maxime: quæcunq; enim casu facta ægris utilitatem attulerunt, ea nos, inquit, imitati, sæpenumero artem constituiimus. tum horum diuisione adhibita, naturalia uocant ea, quorum causa prodit a corpore: quorum uero foris causa prouenit, ea fieri fortuna confirmant: ut iam non solum naturæ, sed et fortunæ medicus sit imitator. cum autem ab illis multa sunt eorum, quæ a fortuna profuerunt, allata exemplum uero eius, qui cum cecidisset, uena in fronte disrupta est: ipsiq; in eo, qui non secus, quàm ille, affectus esset, spe eiusdem utilitatis ducti, eandem secare uenam non sunt ueriti. quin etiam alius copiose fluxus oculis inflammatis magnopere profuit: nosque, ut eius facti imitatores essemus, excitauit. Simili quoque modo: biliosorum excrementorum uomitus confertim excitus morbo regio affectis uisus est sapissime operam attulisse, ut aqueorum hydropibus, & ijs, quos elephas morbus uexat, nigrorum humorum euacuatio. ex quibus plane patet, imitatore esse medicum debere. quid autem attinet, euacuationes, quæ sponte fiunt, commemorare, cum præceptorum opera imitantes artem addiscamus? an Thesalum imitari debebunt eius discipuli, si is iniecto clysteri, quo aluus subducatur, ægrum curet, si uero aluus sponte fluxerit, id non imitabuntur? an cum menstrua sit suppressa purgatio, sanguinisque uomitus mulieri suboriatur, Thesalus aut citata purgatione, aut uena secta, affectum curare instituat, non errabunt discipuli, si doctorem imitentur: sponte autem mensibus erumpentibus leuari mulier incipiat, non iam id imitari debebunt? ut autem ad imitationem pertinet, nihil interest, siue ab obstetrice, siue a Thesalo menses prouocentur, siue a neutro horum, sed ijs sponte fluentibus ægra leuetur, quædo utilitas ex euacuatione, non ex eo, qui molitus eam sit, subsecuta est: id quod docuit Hippocrates, cum hunc aphorismum conscripserit; Mulieri sanguinem euomenti, si menses prorumpant, solutio fit. ut autem menses prorumpant, siue naturaliter, siue nostra opera id fiat, ab eo inquit, affectu liberabitur: propterea quod non causa, quæ id effecit, sed quod factum est, ægra iuuat, modo unum mensibus adit, ut confertim effluant, quod Hippocrates uerbo prorumpant, significauit: qui euacuationes, quæ confertim fiunt, eo uerbo indicare consueuit: perinde ac si hoc pacto dixisset, Mulieri sanguinem euomenti, si menses confertim profluant, solutio fit. dies me profecto deficiat, si quæcunq; sponte facta homines imitentur, commemoraro. nec certe quisquam alius est, cui hoc in dubium ueniat: sed, ut de communi sententia, inter omnes conuenit. Soli perditii sophistæ dubitant, qui in artis quidem operibus uel uulgaribus quibusuis hominibus sunt deteriores: sed tamen in contexendis prolixis contra optimos medicos nugis, omni abiecto pudore, ualde exercitati: qualis nuper fuit Iulianus is, quem omnes nunquam esse in Darte exercenda uersatum, & impudenter ueteres medicos configere maledictis, cognouerunt.

Amicorum precibus compulsus esse Gal. ut in Iulianum scriberet.

Cap. 2.

Quæ igitur contra ante dictum aphorismum scribere ausus est, ne dici quidem potest, quantum præse ferant, ignorantia ne dicam, an impudentiæ, an audaciæ: an potius, si uerum dicendum est, hæc omnia, atque his etiam multo plura. fortasse igitur præstabat, ne illis quidem scripto contradicere: neque quicquam in hoc operæ ponere, ac temporis. uerum cum multi admodum amici id a me obnixè rogarent, ut quæcunq; post allatum ad nos librum, in quo Iulianus prædictum refellere aphorismum conatur, disseruissimè, in commentarium referrem, eis que traderem, hoc non mediocre certamen ingressus sum: atque etiam, si fateri uerum licet, multo maius, quàm fuerit habitus a me sex diebus, aut etiam pluribus, sermo ex tempore: quo docui, quantam uim nugarum Iulianus in librum illum suum congestisset. enim uero, quod in ore omnium est, quàm aptissime in hunc conueniret, nihil hoc homine reperiri posse loquacius: cumque loquax unus Thersites inter Achiuos dicatur: tamen hoc est in Iulianum, quàm in Thersitem, accomodatus: quippe qui loquacitate uincat omnes, qui unquam extiterunt. quam ob rem qui aderant, dum eius liber legeretur, duplici nomine hominem notarunt: & quod nimis loquax esset, & quod nullum finem eius reperiret oratio. unde non me, qui eum respicere docerem, sed Vlyssè potius ei opus esset, qui eum sceptro coerceret. homo enim ita supidus,

COMMENTARI.

ZZ & bar-

& bardus, ne si musarum quidem chorus uelit, resipiscat. itaque cum inuitus me ad scribendum contulerim, ne ab ijs, qui hæc legerent, reprehenderer, hæc præfatus sum. sed quando hominem stupidum, indoctum, & qui se sapientem putet, quique in uniuersa uita inter imperitos nugari adolescentulos consueuit, apud quos propter maledicta, quibus ueteres incescit, in aliqua se haberi existimatione arbitrat, sum reprehensus. hoc mihi concedi postulo, ut uel præter meam consuetudinem, illius inficitiam uerbis castigare asperioribus mihi liceat: iniquum enim esset, si illi præstantissimos ueterum auctorum laessere maledictis licuisset, ac nobis illius inficitiam perspicuis demonstrationibus refellere non concederetur: ea namque adeo excreuit, ut unde quis initium sumat, non iam facile comperiat.

Notatur Iuliani iniquitas, quod Sabini explanationem coarguens, in Hippocratem se scribere profiteretur: tum quæ pro methodicis attulerit, memorantur. Cap. 3.

Atque is quidem, omisso Hippocrate, in libri initio in Sabinum longa inuehitur oratione, ut etiam in toto fecisse opere uideretur: & tamen nõ in Sabini explanationes, sed in Hippocratis aphorismos eius est librorum inscriptio: deinde, ut eius mos est, plurima nugatur, congesto unum in locum nugarum obsecrarum aceruo, quas si refellere quis uelit, maximum is librum prius confecerit, quam ipsam attigisse rem uideatur: ut deinde omnia non esse dicta concedat: unde non facile sit scribenti hæc ipsa disponere, immo uero ne fieri quidem possit. nos tamen in ijs sermonibus, quos ex tempore quod eruditos uiros sæpe habuimus, facultatem quandam, ex similitudine uidelicet explanationum, quæ in ueterum libros scribuntur, inuentam adhiberi posse ostendimus: ut enim propositum eorum librum in publicis explicamus disputationibus, sic

Hic quedam desiderantur.

Sin autem dicat methodicus, se clam naturæ arcana perscrutari, nec se uentosum, & de se magnifice loquentem faciat, nec antiquiorem abditi decreti radicem in medium proferat, duos esse corporis affectus: propterea quod ei, qui in naturali sit statu duæ inter se aduersariæ mutationes, conuersionesque insidiantur, dum aut nimium constrictus est, aut nimium fufus: uideri sane poterit ea afferre, quæ cogitatione, non a philosophis quidem res naturales perscrutantibus, deque uniuersorum materia differentibus, sed a medicis naturalibus comprehendantur. atque hæc una est ex admirabilibus Iuliani sermonibus oratio: in quibus sermonibus ab ijs, quæ Asclepiades, Themiso, & Thesalus elementa posuerunt, dissentiens, ad eos se recepit philosophos, qui uacuum penitus de mundo sustulerunt. huic autem alteram subnectit hoc modo: Neque uero continere iam linguam possum, quin eloquar. quid. n. G iam id tandem est, nisi quemadmodum elementorum ortus huiusmodi conuersiones est consecutus, ita etiam calidi, frigidi, humidi, sicci que natura: ab illis enim ueluti parentibus primis hæc opera exoriuntur. Vide ut quam altissimis, maximeque sublimibus thronis hæc methodus sedens lauit: quam cum ego mea modestia, animique moderatione latere in cælo cuperem, solus & primus indicaui, & nebulam, quæ tenebras eidem offundebat, discussi, atque in libertatem uindicauimus. atque hæc quidem Iulianus: ac deinde hæc quoque subiungit: Ego uero cum Epicuro, cuius elementa repudio, mini me consentio: quippe qui unam substantiam non efficiat. hæc atque alia permulta de methodo a Iuliano scripta sunt in toto eo libro, qui Philo inscriptus est. in alio autem, qui de animi, corporisq; perturbationibus est, habet hæc: Tam moderatum, mensuratumq; adstrictionis, effluxionisq; statum in humanis coagmentationibus constituentes, ei sanitatis nomen imposuimus. cumque huic mediocritati insidias morbi struunt, corpora necessario patiuntur, dum contrahuntur, & obdurantur, & sicciora redduntur: aut dum funduntur, molliuntur, & humectantur.

Iulianum ab academicis, Stoicis, ac Peripateticis de elementis, & causis morborum dissentire. Cap. 4.

Hæc igitur sunt huius præstantissimi sophistæ uerba: qui ait methodicos medicos, Zenonem, Aristotelem, ac Platonem sequi. nos uero uicissim cum admonerimus, & unumquemque horum philosophorum, & alios quamplurimos, qui illis succedere, existimasse sanitatem esse calidi, frigidi, licci, & humidi temperiem: ac morbos, qui ex uictus ratione existunt, ex horum singulorum defectione, aut exuperantia procreari: atque in corporibus succos esse, quorum humida, uel sicca uis sit; & item alios, quorum sit calida, frigidaue facultas, qui morbis proportionem respondeant. sic Plato unam cum ijs omnibus, qui eum sunt secuti; sic Aristoteles cum Peripateticis omnibus; sic denique Zeno, & Chrysippus cum tota schola Stoicorum censuerunt. at Iulianus ne librum quidem ullum legit eorum uirorum, nec quid consequens sit, quidue repugnans, plane intelligit: alioqui enim hæc illi sectæ conuenire cognouisset, quæ inane sustulit: ei uero, quæ hoc statuit, conuenire hoc, sanitatem esse quandam meatuum aptam mensuram: ac morbos ex uictus ratione obortos in constrictione & effluxu eorum, quæ per id feruntur, consistere. num igitur Aristotelis, Chrysippi, ceterorumque Peripateticorum, Stoicorumq; omnium uerba subiungam, in quibus in pituitam, & bilem morborum causas coniiciunt, primosque morbos non fecus, quam elementa, esse quatuor calidum, frigidum, humidum, & siccum affirmant? an uero hoc, utpote quod non unum, aut duos, sed tres, & quatuor, & item plures implere libros queat, omittere est melius, ut ijs solis, quæ a Platone sunt literis consignata, contenti simus? quod si ita facere præstat, nec unam cum garrulo sophista usquequaque nugari, cum hoc solum de Peripateticis, Stoicisq; philosophis præfatus

E fatuus ero, finem de his dicendi faciam: nempe nullum Aristotelis, Theophrastique librum inueniri, in quo si de morbis loqui cogantur, calidum, frigidum, siccum, & humidum prætereuntes, orationem suam absoluant: sed cum horum semper mentionem faciunt, tum cum his etiam persæpe utriusque bilis, atra, & flauæ, ac non raro pituitæ: earumque differentias explicant, & illam acidam, hanc saliam, aut saluginosam, aliam dulcem uocant. Chrysippus quoque non aliter, sed ita semper & de morbis, & de succis differit. ac si quis uelit illorum solum trium uirorum seligere de hac re uerba, is non paucos libros implebit: præsertim si tantum, quantum Iulianus Alexandriæ sit otij nactus. at si aliorum & Stoicorum & Peripateticorum omnium uerba afferat, uniuersam is bibliothecam explebit. ego tamen, ut dixi, ceteris omittis, solius Platonis qui ubique decreta Hippocratis sectatur, uerbis ero contentus; atque ea quidem non ex omnibus eius libris, qui multi sunt, sed ex uno solo Timeo depromam. Vnde autem inquit, morbi nascantur, est omnibus perspicuum: cum enim quatuor sint eorum genera, ex quibus compactum corpus est, aqua, terra, ignis, & aer: horum præter naturam exuperantia atq; defectio, & ex sua in alienam sedem commigratio, & cum ignis, ac cetera singillatim, (quando hæc plura uno genera sunt) quod sibi cõueniens non est, assumunt, aliaq; omnia huiusce generis fiunt; tum seditiones, morbiq; excitantur: nam cum unumquodque de sua natura deflexit, atq; excidit, tũ quæ prius frigeant calefiunt: quæ arida erant, humida redduntur: itemq; leuia, & grauiæ, atque omnes prorsus mutationes suscipiunt. in his uerbis Plato & in primis elementis, & eorũ qualitatibus Hippocratis sententiam perspicue sequitur: in sequentibus uero, cum causas morborum succis acceptas refert, scribit fere ad hunc modũ: Alaba autem pituita ob bullarum spiritum intus detenta, difficilis est: extra uero corpus ducta perpiratione, mitior illa quidem est, sed corpus uarie affectum reddit, uitiliginosum, albosque, & alios eiusdem generis morbos gignens. at ubi atræ bili cõmissa in diuinissimos capitis orbes illabatur, eosq; perturbat, ut in somno mitior est, sic in uigilia sit ad expellendum difficilior: cumque hic morbus sacræ naturæ sit, iure optimo sacer appellatur. his autem uerbis alia subiungens ait: Proinde acida, falsa que pituita est morborum omnium, qui ex destillatione gignuntur, fons & origo. quia uero in plurima loca illabatur, ideo plurima quoque nomina sortita est. hæc est Platonis de pituita, deque atra bili sententia. quæ uero de flaua bili deinceps dicat, attendito: Quæcunque uero inquit, in corpore, quod urit, atque ardere uideatur, inflammatione tentari dicuntur, ea omnia ex bili sunt profecta. quæ cum expirat extrinsecus, æstu suo tumores uarios producit. eadem intus inclusa, plurimos perurentes morbos procreat: maxime uero, cum puro commissa sanguini fibrarum genus de suo ordine abduxerit: quæ ideo sunt in sanguinem distributa ut is mediocritatem in tenuitate, crassitudineq; conseruaret: neq; ob calorem ut humor ex raro corpore deflueret: nec rursus densior ægre moueatur, ac se uix in uenis conuertat. hanc autem commoditatem ad naturam gignendam fibræ afferunt: quas si quis emortuo, refrigeratoque sanguine inter se cõducat, quod reliquum est sanguinis, uniuersum fluidum redditur. ubi uero missa facta sint, statim cõm biente frigore congelantur. cumq; fibræ hanc uim in sanguine obtineant, bilis quæ natura facta uetus sanguis est, & ex carnibus in hunc est iterũ eliquata, calida & humida paulatim primũ in illũ incidens, ob hanc uim fibrarum congelatur: congelata uero, ac per uim extincta procellam intus, tremoremq; excitat. quod si copiosior inluat, suoque calore fibras superet, efferuescens fibras de suo ordine deturbat. ac si satis est, ut ad extremum usq; uictrix permaneat, ad medullas penetrans, & exurens, ibi animæ uincula, quasi nauis retinacula quædam soluit, liberatq; dimittit. si inferior est, corpusq; liquefcens ei resistit, tunc uicta, aut in totum corpus truditur, aut per uenas in inferiorem, aut superiorem uentrem cõpulsã e corpore uelut e seditiosa ciuitate eiecta, lauitatem intestinorum, tormina, atq; huiusmodi morborũ omne genus parit. hæc sunt, quæ Plato Hippocratem secutus in Timeo solum memoriæ literarũ prodidit. si quis uero ea colligat omnia, quæ in alijs eius libris comperiuntur, is longitudine orationis imitari Iulianum uidebitur. id quod multo magis faciet, si omnia feret, quæ Aristoteles, Theophrastus, Chrysippus, ceterique, Peripatetici, ac Stoici, de calido, de humido, de frigido, de sicco, de bili, de pituita, de bona deque aduersa ualetudine scripta reliquerunt. equidem quosdam iam esse arbitror, qui nostram in hoc stupido sophista refellendo orationis magnitudinem reprehendant: nam qui non est ueritus, (pro Iupiter, diique alij) Platonem, Aristotelem, Zenonem, ceterosq; qui ab illis profecti sunt, Philosophos, laudibus extolleret; quæ uero de corporis elementis, ab Hippocrate dicta sunt, reprehendere, quid tandem est rerum omnium, quod eiusmodi hominem dicere pudeat?

Neque ignorationem, neque discordiam philosophorum in nomine naturæ positam efficere, quin naturaliter, & præter naturam affectos esse homines dicamus. Cap. 5.

Sed hæc missa faciamus: deinceps uero quæ scribit, perpendamus, dũ ne naturæ quidẽ nomẽ uult, ut uideretur, a quoquã considerari. eius orationis hoc est initiũ: Nunquã illi nobis, aut etiam sibi ipsi re uera persuaserint, se quid natura sit, intelligere: quam tamen in omnes partes uersant, & ubiq; magnifica uerba proferunt, eam quæ aut calorem simplicem; aut temperatura commistum; aut frigidi, spiritusq; substantiam appellant. ad hæc uero multa deinceps addit, eosque naturæ substantiam nosse cõcedit: quasi Hippocrates naturæ nomen in aphorismis nobis proposito adscripserit, & non dixerit, in ijs, qui sponte cidentur. unde igitur in hunc locum naturæ nomen uenit? non aliunde sane, quam ex solita Iuliani loquacitate, ut ei proluxioris orationis occasio daretur: quam si quis explicarit, is nugæ illius faciat

pro natura legit apud Platonem .i. morbos creat.

Hoc loco uideatur addenda negatio.

le deprehendet. quoniam igitur medici omnes partim natura, partim fortuna fieri euacuationes E aiunt, ut earum causam interdum ex ægrorum oriri corpore, interdum uero foris aduenire de- clarent: ille occasionem nugandi de natura nomine præripuit. est autē eius, ut summam dicam, hæc sententia. de naturalibus euacuationibus loqui non decebat eos, qui quid natura ipsa sit, ignorabant. Sed, o princeps Sophistarum, eadem ratione nobis nosse non licebit, aut animum, aut sensum, aut men- tem, aut intelligentiam, aut memoriam in nobis esse, quod horum singulorum substantia difficulter co- gnoscatur. & quid mirum? nam cum solem, quem euidentissime intuemur, non satis accurate qua essen- tia sit, cognoscimus; num de natura, aut anima, aut memoria, aut alia re huiusmodi sine mora sententiā efferemus? atque, ut hæc recte diximus, sic, cum cuiusque horum notionem sciamus, eaque existere plane cognoscamus, tum denique de eis instituenda erit oratio: plantæ enim omnes a natura, animan- tia uero a natura atque anima reguntur: siquidem si nutritionis, & incrementi, & huiusmodi actionum causam omnes homines naturam uocant: ut sensus, eiusque habitus, ac motionis animam: profecto ne- mo nostrum de animæ actionibus falsa enunciat: neque quia hæc nouit, statim eius intelligere essen- tiam potest: ut nec etiam solis: sed eum & orientem, & occidentem, & uniuersum spatium ordine, definito tempore permeantem euidenter conspiciamus, eius tamen essentiam, quænam sit, per otium perferutur. Si igitur naturales excretiones, cum fiunt, cognosci non possint, nisi prius naturæ eas F efficientis substantia cognoscatur, merito fieret, ut cum ille hanc esse incognitam probasset, unā cum ea cognitionem harum sustulisset. nunc uero cum usu ueniat, ut licet illa ignoretur, hæc tamen sciantur, Iulianus, uir clarissimus, hæc omnia superuacanea effudit: nos enim, si nullo medicamento purgante sumpto, aut uomitus aut multa per infernas partes euacuatio fit, eaque siue per intestina, siue per ute- rum contingat, hæc omnia fieri natura, aut a natura, aut naturaliter (nihil enim interest) dicimus: eaque cum ægotantium emolumento imitamur. at Iulianus ne illud quidem, quod singulis diebus in ore omnium est, quodque neminem præterit, scire uideatur: sanos homines, secundum naturam se habere: ægros uero, præter naturam: si enim prius, quàm naturæ essentia nota sit nobis, huiusmodi nominibus uti liceat, certe neque secundum naturam sanos, neque præter naturam ægros esse affectos dicemus. de mus tamen hoc illi ex abundantia quadam, ac concedamus, non posse nos præclara naturæ, aut fortu- næ opera imitari, nisi prius nostra corpora ex calido, frigido, humido, siccoq; constare intellexerimus. quid igitur obstat, quominus hoc accurate sciamus, cum & nos huius sententiæ afferre demonstratio- nem possimus, & principes philosophorum, quos etiam tu ipse admiraris, cum Hippocrate, atque inter se ipsi consentiant? nisi quis de Stoico factus repente ambiguus, discordiam satis esse argumenti ad de- creti huius ignorationem demonstrandam arbitretur: nam si te persuadeat oratio, quæ dicat, nihil eo G rum, quæ apud philosophos controuersa sunt, in humanam cadere notitiam posse; cur non etiam mul- to magis tuis præclaris communitatibus, quas in cælo habitans methodus genuit, fidem abrogas? & tamen eas nullus aliorum medicorum uel obscure uidit: aperte uero, ut ipse quidem existimat Theffalus. Sed hoc quoque maius est, quod licet Theffalus eas uiderit, & ornatissimo eorum me- dicorum, qui illum secuti sunt, choro indicarit, nemini tamen cum altero conuenit, sed ad hunc us- que diem maius bellum exercent, quàm cum Theffalus cum suis discipulis controuersabatur. quam ob rem si discordia signum est ignorationis rerum, primum omnium Theffali communitatibus nulla adhibenda fides est, quatenus est de eis summa dissensio: nam de corporis nostri natura, utrum ex aere, & igne, & aqua, & terra, an ex humido, & sicco, & calido, & frigido apta inter se mensura tem- peratis constet, controuersa quidem est, sed non tanta tamen, quanta de Theffali communitatibus est: siquidem Plato, Zeno, Aristoteles, Theophrastus, Eudemus, Cleanthes, & Chrissippus cum alijs plerisque philosophis, quorum alij se stoicos, alij peripateticos, alij platonicos nominarunt, de eis consentiant. quæ uero a Theffalo communitates appellatæ sunt, tantum abest, ut ceteris me- dicis probentur, ut ne ijs quidem placeant, qui re uera methodi expertes plane sunt, graui tamen methodi nomine, tanquam prærogatiua quadam utuntur: nam neque Hippocrates, neque Diocles, H neque Plistonius, neque Praxagoras, neque Mnesitheus, neque Philotimus, neque Erasistratus, neq; Herophilus, neq; alius ullus medicus aut rationalis, aut empiricus Theffali communitates probauit: quod si conferendæ inter se dissensiones sint, eam quæ ad Theffali communitates pertinet, nõ parū supe- rare ceteras cõperietur: cum. n. in medicina sint, ut ipsi aiunt, tria genera sectarum, cū & empirici, & dog- maticæ communitates ipsas adeptas uelint, certe hæc nõ parua existimanda dissensio est. Sed immensa quoq; redditur, quando nec Themiso communitatum ipsarum parens, atq; inuentor, neq; alius ab eo quispiam, neq; etiam ullus Theffalorum methodo uacantium eas seruat: nemo enim est, qui non illis aliquid uel addat, uel detrahat, uel quoquo modo commutet. neq; tamen si ipsi inter se consentirent, parua esset eorum cum alijs dissensio. ubi uero in his omnibus ipsorum etiam inter se consensus non est, solus hic Theffalus relinquitur, quem nemo, præter hunc Iulianum, auctorem habet: qui qui- dem uerbo eum secutus est, re uera autem, ut ostendimus, illi aduersissima pronunciat. quam rem si quis scire aueat, is ad nostros de secta methodica commentarios se conferat. atqui si Theffa- lus solus dicat ijs, qui pro ueritate pugnant, consensum eorum, quæ alijs uisa sunt, demonstratio nem esse quandam, atque iudicium; eum profecto nemo damnabit: ac nos postea Theffalum ipsum ab omnibus dissentientem non damnabimus? Hippocrati, cui præter optimos medicos præstantissimi etiam

A etiam philosophi assentiuntur, uel ob unam solam dissensionem, omnem fidem abrogabimus? quis hoc tandem ferat? quis tantam uim nugarum toleret? quis non potius doleat, se tempus in huiusmodi homi- nis refellenda sententia consumere, qui neq; eorum, quæ dixerit, memor sit: neq; ea, quæ scripserit, intel- ligat, sed, quod in prouerbio est, quicquid in buccam uenit, effutiat?

Plenitudinem morborum causam continentem esse, contra Iulianum, & Asclepiadem.

Cap. 6.

Verum his prætermisissis, quæ deinceps subiungat, audiamus: ac primum eam orationem, in qua ait, hoc aphorismo fontem, originemque contineri, unde manarit, plenitudinem humorum esse continen- tem morborum causam. in qua re melius erit fortasse, ut totam orationem iisdem uerbis adscribamus. in hunc igitur ferme modum ab ipso statim est literis proditum (tempus enim iam postulat, ut recta ad
“ contradicendum aggrediamur) In perturbationibus inquit uetris, quod huius aphorismi reliquum est:
“ origo, & fons est, unde emanat, ab humorum plenitudine, ut a causa continenti, morbos corporibus af-
“ ferri. quare cum demonstratum sit, humores non esse morborum causas, siquidem ea falsa est opinio; sic-
uitium aphorismi erit ostensum: utpote qui obscuro, falsoq; fundamento nitatur. hæc eius oratio est. præ-
clare autem nobiscum ageretur, si nobis daretur, ut in aliquo pleno theatro, non quale Theffalus quidē
constituit, dum se in suis illis nugarum plenis libris coronat, sed hominum potius cruditorū, ab ipso pe-
B teremus, quanam tandem methodo demonstratiua fretus uerum esse eum sermonem arbitretur, quem ipse attulit: qui sane, si quis eum recte exponat, erit huiusmodi: qui euacuationes esse ægris fructuosas
putat, is morborum causam continentem statuat plenitudinem, necesse est. si uera hæc est oratio, liben-
ter in hominum eruditorum corona Iulianum interrogarem, ut ipse garrulus suam tandem ex illorum
multitudine stupiditate agnosceret: nam ex ijs, quæ dicuntur, cum is talis sit, nunquam resipiscet.

Desunt nonnulla.

Qualis ipse sit, eius scripta declarant. ut autē hæc in theatro recte tractaret, nunc aperiam: plerisque; eo- rum, qui febrem habent, sanguinem detrahit Theffalorum aliorum grex. si ledi eos ab euacuatione putant, inique faciunt: sin iuari, plenitudinem continentem causam statuunt: quod negant. dicet eorum forte quispiam, licet euacuatio prosit quid tãdem necesse est, multitudinem esse continentem causam? huic ego facile responderem: nullam quidem necessitatem subesse, de grege tamen uestro eum esse, qui hæc dicat. Iulianumque ostenderem, & æquum esse censerem, ut suarum nugarum redderet rationem. atque ita res in theatro transigeretur. nunc uero, posteaquam theatrum nullum est, & huiusmodi occa- siones paucis admodum offeruntur, omnes, quæcunq; uoluerint, siue ea uera, siue falsa sint, pronunciant: C id quod Iulianus semper facit. quippe qui nulla habita ueritatis ratione quicquid obiter ei occurrit, lite- ris tradat. equidem qui per uniuersam uitam nihil æque studuerim, quàm ut demonstratiuam scientiam primum addiscerem, deinde eam omni studio exercerem, uideor laborem frustra sumpsisse: nã qui de- monstraciones sequuntur, hos spes est, Iuliani nugis nunquam esse animum adhibuituros: qui uero ex il- lius grege sunt, ij ne ea quidem, quæ dicuntur, intelligunt. quam ob rem, ut etiam ante dixi, non leue cer- tamen amici, quorum causa rationes a scientiæ fontibus hautas tractabo, mihi imposuerunt. porro oportebat Iulianum nomina causarum differentiæ conuenientia proferre, sed eorum quoq; significationes seruari: nunc uero (nam hoc commune est omnium methodicorum stoliditatis) ad nomina usq; conti- nentium causarum progreditur, quomodo autem ab antecedentibus differant, nihil intelligit: alioqui enim cognouisset, incrementum morborum ab antecedentibus causis proficisci: quæ. n. morbis ortum dedere, necesse est ut eos etiam, quoad simile quid egerint, adaugeant: ut medicamentum, exempli gra- tia, adeo acre, ut excitare ulcus queat, si cuti per horæ spatium imponatur, eam solam ulcerabit, quæ cuti- cula nominatur: at si diutius inhareat, iam opus maius efficiet: primum. n. cutē, deinde huic subiectā car- nem corripit. quo etiam modo quæ putrefactia medicamenta appellantur, ad ossa usq; cum uniuersam carnem qua illa teguntur, adusserunt, quandoq; perueniunt. quare cū hæc sit antecedentiū causa- Drum natura, si uerum non pot, ut illis adhuc manentibus, qui factus iã morbus sit, persanetur: cum enim, ut docuimus, morbus fiat subinde maior, profecto nunquã perfecte sanabitur prius, quàm quod ipsum gi- gnit, sublatum sit. causas igitur antecedentes, in quibus et plenitudo est (statuatur. n. in primis hoc nostro in sermone esse antecedens) nisi quis prius præciderit, is affectū, qui iã sit procreatus, curare nullo pacto poterit. quam ob re plenitudinē antecedere morbos Asclepiades arbitratur, ægrisq; adiuuato esse eius euacuationē, uelq; a medicis adhiberi hæc curationē, nõ quod genitos iã affectus tollat, sed quod ne magis augeatur, prohibeat. sed ponamus plenitudinem esse interdū cām continentē morborū: necesse igitur ē, ut eius euacuatio morbū sedet. atqui nunquã est, ut Asclepiades ait, cā cōtinens, præliterit aut hoc loco nugatorē Iulianū dimittere, & cū Asclepiade disputati onē instituere: qui, si cetera desint, legiti- mus saltē sophista est: solet. n. hic uir afferre rationes, maxime ad persuadendū accommodatas: sed non sine furo elaboratas, quod esse ego sophistæ munus puto. atque huiusmodi est, quam deinceps adscri- psit Iulianus, non hercule facultate usus sua, siquidē ita ubique scripsisset, sed eorū memor, quæ literis mandarat Asclepiades: propterea quod si hæc ex proprijs Iuliani rationibus esset, ea non secus, quàm
“ aliæ, nugis referta uideretur. ait igitur Asclepiades: si plenitudo cōtinens morborū cā esset, factis inter-
“ dū i principio morbi copiosis euacuationibus, eger ab oībus incōmodis uindicaret. at uidemus potius se
“ penumero, expurgata plenitudine, morbos augeri. hæc satis probabilis ratio ē, propriāq; explicationē

COMMENTARIUM.

ZZ 3 requi. it.

requirit . quanquam ea , quæ in Aphorismo Hippocratis sunt , non attingit : illa enim ex communi potestatis omnium hominum ratione , qua uti etiam empiricos dixi , quam ex ullo dogmate fidem sunt adempta . quocirca explicemus ipsam Asclepiadis rationem , non quod ad aphorismi sententiam pertineat , sed quod præstet , ut qui hucusque Iuliani nugæ pertulimus , dialectico more cum homine congruere , qui re uera sophista sit . itaque cum plenitudinis nomen Asclepiades usurpat , interrogandus est , utram intelligat , eam ne , quæ ad vires , an eam , quæ ad uasorum spatia pertinet , quam etiam ex infusione solemus appellare : & utrum eam , quæ in toto corpore , an quæ aliqua in parte consistit . at eam , quæ ad vires pertinet , ne nominare quidem potest , quippe qui vires fere omnes , quibus animantia gubernantur , sublata uelit : quæ uero spatia uasorum occupat , duplex ipsa quoque est : aut enim ea mensura aestimatur , quæ naturæ conuenit : aut hoc solo , nudoque , quod contineri non queat . utraq ; aut potest aut per uniuersum corpus esse dispersa , aut una in parte , aut pluribus . ac nos in cõmentarijs , quibus symptomatum causas sumus persecuti , & in quibus de tumoribus , qui præter naturam sunt in corpore , egimus , conuulsioni interdum , ac tremori , inflammationi uero perpetuo , & igni sacro , & ei , quod a recentioribus medicis œdema uocatur , & alijs præterea affectibus fundamentum esse plenitudinem ostendimus : ac si quis plenitudinem euacuet , particulam ad suum naturalem statum quamprimum redire . de causis quoque continentibus alibi dictum est nobis , & demonstratum , & nomen , & rem , cui nomen est tributum , a secta Stoicorum esse profecta : ac recentiores medicos totum hoc genus neque tractauisse recte , neque nominasse : nos denique , ne de nominibus contedere cum eis uideremur , sæpenumero eos secuti , quasdam causas ita nuncupari permisisse : non eas quidem , quæ ex ijs sint , quæ absolute esse dicuntur , sed earum , quæ ea tenus sunt , quatenus fiunt . atque in hoc sophismatis explicatio posita est . ceterum ad institutum nostrum non pertinet , omnes Iuliani nugæ huc transferre . potius ad aliam quaestionem , quæ communi ratione ad omnia pertineat , accedamus . causarum , quæ in humoribus sunt , duplex genus est , quorum alterum in plenitudine , alterum in corruptela est : utriusque autem curandi faciliorem uiam aiunt : cum momento temporis redundans excrementum emittere nobis liceat , & quod corruptum sit , uniuersum euacuare , ut morbus nunquam sit futurus diuturnus : quam quidem rationem & perspicuam , & breuem Iulianus & obsecris , & pluribus uerbis hoc modo attulit : In hoc inquit , aphorismo id statim assumitur , quod probatum non est , plenitudinem humoris , aut eius ex propria qualitate in alienam , permutationem morborum efficientem esse . quod totum genus medici corruptelam uocant . quam obrem opinantur , non modo diocri adiumento fore , si quod morbum facit , excernatur . ac sine dubio existimare , antequam humoris alicuius , qui in corpore sit , iudicium appareat , plenitudinem , aut certe mutationem esse morbi causam , est ab omni intelligentia , ueritateque alienum : etenim arbitrari omnes affectus solui facile posse , nec uolum esse diuturnum : atque unius modi omnem esse curationem , nec quicquam negotij continere : siquidem in promptu esset , id euacuare , quod morbum efficit , idque in ipso statim initio ; & in prima morbi consistencia affectum discutere : ut iam nullo alio , quam euacuante præsidio opus esset : atque huius usus , quo cunque tempore contingat , accommodetur : ut si in causa sanguis sit , sola uenæ sectio : si pituita , medicamentum pituitæ educendæ idoneum ; si bilis , quod bilem ducat , satis esse queat .

De utroque plenitudinis genere curando , & item humorum corruptela , contra Iulianum . Cap. 7.

Iuliani hæc sunt uerba , quibus ea ratio , uti dixi , continetur : si morborum cause in humoribus sitæ sunt nobis integrum est , ut ijs celeriter euacuatis , nullum morbum esse diuturnum permittamus : at qui multi sunt diuturni , quâuis in principio corpus sit satis euacuatum : ergo cause in humoribus non sunt . hæc ratio si uniuersi corporis plenitudini accommodetur , quæ capacitate uasorum aestimatur , uera est : propterea quod si statim in morbi principio euacuare quod superuacuum est , uoluerimus , uniuersam affectionem , quam plenitudo creauit , euacuabimus : si uero ad eam , quæ in aliqua parte maior est , referatur , falsa ; cum eam plenitudinem non semper euacuari subito posse demonstrauerimus . eodemque modo si ratio de corruptela humorum proponatur , faciles habebit explicatus : propterea quod ea non ita cito , ac si uale aliquo , dolio uel contineretur , potest educi . quin ex illis quoque ; cum omnem prauum humorem euacuauerimus , non statim , nisi deteriso prius elotoque ; diligenter uase , alium bonum infundimus . nunc igitur corruptus sanguis ex humano corpore sic potest detrahi , atque eius partibus bonus pro uitiatum statim affunditur : quomodo igitur euacuari corruptela cito potest ? sic enim hoc , ut alia omnia , facile proferrunt , nihil aduertentes , neque ullam in tota re consideranda diligentiore curam adhibentes . iam uero si magna bilis copia rediderit in corpore , sæpe , nisi febris adsit , facile euacuabitur : at si febris acuta hominem prius corripit , difficillime : propterea quod purgante medicamento sine periculo uti non licet . eadem pituitæ , ferorumque excrementorum est ratio . quibus omnibus de rebus in alijs libris est a nobis dictum : unde , qui scire diligenter ea uelit , ei petenda sunt . atque inflammationem quidem morbum esse de genere eorum qui plethorici , hoc est ex plenitudine creati dicuntur , cum plenitudo non solū uasculis continetur , sed etiam cum omnia spatia musculorum occuparit , ille te porissimum liber docebit , qui de tumoribus præter naturam inscribitur : non posse autem omnem inflammationem celeriter sanari , ex libris methodi medendi , præsertim uero ex ijs , in quibus tumorum , qui præter naturam sunt , curandorum ratio traditur , ipse percipies : sit . n . interdum , ut tam uehementer , tamque tenaciter glutinosi , crassique ; succi carnibus adhaereant , ut periculum sit , ne si illi diutius ibi manserint , scirrhus suboriatur . at qui hæc ignorant omnia , dum quæ ad artem sunt magis accommodata , nesciunt , Hippocratem accusant . at qui hoc conuertens dicit quispiam , si solidum aliquod

Aliquod corpus refrigeretur , aut calefiat , id facile ad naturalem statum esse rediturum : ut etiã si spissum , aut rariius sit factum : nam & quod refrigeratum est calefacere : & quod calefactum est , refrigerare : & quod conspissatum est rarefacere , quodque rarefactum est , spissum reddere , nulla difficultas est : at humoris glutinosi & crassum , carnosus particulis inhaerentem , euacuare est difficillimum : cum . n . fordes ab ijs , uel patetibus uasis , non facile sit detergere , qui fiet , ut in carnosis res sit in promptu : quare ualde admodum uitiosa ea oratio est , quæ causas in humoribus contentas magis esse semper contrarias , quã quæ in solidis partibus sunt , affirmat : nam si plenitudo absolute uasis , contenta , quæ propriæ plenitudinem nominat , in tota corporis habitudine sit , eam exinanire statim non erit difficile : atque ita æger omnino incommodo liberabitur . at si uitiosus quidam succus , aut corruptela insit , tunc abunde facta inanitione curari æger nullo pacto potest : atque hæc ita fieri conspiciamus : siquidem plerique ; cum se grauari , partesque tedi sentirent , facta uenæ sectione , statim sunt incõmodis liberati : alij uel totum mensem corruptelæ noxam passi sunt , cum neque uitiatum sanguinem confertim euacuare , neque alium probum reponere possemus : est . n . natura comparatum , ut ex cibis probe in corpore animatis confectis probus sanguis gignatur : at dum cibos accommodatos offerimus , periculum est , ne probus sanguis cum prauo , qui prius inerat , corrumpatur . proindeque non omnem putant curari corruptelam posse : sed eam tantum , quæ in corpore adhuc ualido est , uiresque robustæ sunt : eam uero , in qua totus sanguis æruginosus sit effectus , aut in qua oblatum alimentum simul corrumpitur , non ite : sed potius ubi ab hoc contemperari ille queat . sed nec etiam ubi ea plenitudo sit , quæ ad vires refertur , curari quamprimum æger poterit , cum interdum vires una cum euacuatione dissoluantur : de qua etiam affectione in libris de ratione curandi locuti sumus . ex quo fit , ut raro sis hominem inanitione statim sanaturus . hoc tamẽ quandoque usu ueniet , ut & apparet , & ueritate rationis experientia euidenter ostendit : quod quidam ab euacuationibus statim omni molestia liberantur . sed eorum affectiones neque medici omnes norunt , neque si norint , statim eum dignoscere eas possunt , in primis uero ijs nugatores , quorum omnium , si uerum dicendum est , Iulianus est longe princeps , qui cum in arte exercenda nunquam uersatus sit , tamen ex ijs , quæ ipse nouit , audax efficitur . quamquam nos sæpe in ipsis artis operibus ostendimus , utriusque plenitudinis inanitione hominem statim esse sanatum : dico autem utramque plenitudinem , & quæ ad spatia uasorum pertinet , quam πλῆθος uocant , & quæ ad vires refertur , cum ea cum euacuatione non dissoluantur . hæc autem ubi quispiam unam cum peritis in ipsis ægrotis incipiat animaduertere , is medici fungi munere perdisset .

Refutatur Thessali Iulianique sententia de humoribus , quos a purgantibus medicamentis

trahi illi negabant .

Cap. 8.

C Sed uideamus , quæ deinceps dicuntur , cum Iulianus peruulgatam illam Asclepiadis rationem tractat , qua singulos humores non trahi a purgantibus medicamentis , sed gigni affirmatur . hæc nos de re ad finem eius libri , qui est de elementis ex Hippocratis sententia , pauca quædam diximus : ut in primo quoque de facultatibus naturalibus : deinde uero , amicis id a me petentibus , totum unum librum , cuius index est , de purgantium medicamentorum facultate , conscripsimus . quare , qui totam hanc rem scire cupit , inde eo se conferat . nunc uero Thessali dicta refellam , ea que suis uerbis adscribam : Athletam inquit , quem uolent , accipiamus , bono habitu præditum , quique in naturali statu sit constitutus . huic , cuius in corpore bonam esse materiam , firmamque statuimus , purgans medicamentum damus : ostendimusque ; ea , quæ excernuntur , ualde corrupta esse : tum concludimus , cum nemo repugnare ijs , quæ dicuntur , queat , quoniam quæ nunc excernuntur , acerrima simul , corruptaque sunt , prius tamẽ quam medicamentum daretur , huiusmodi in athleta non erant , cum is bono habitu esset : nihil aliud nobis relinqui , quod dicamus , quam utraq ; hæc a medicamento effici . ut primam materia in corruptelam ab eo uertatur , deinde etiã excernatur , idque siue per uomitum , siue per aluum , fiat excretio . hæc Thessali uerba sunt . uos autem a me prius audiuistis , si omnes humores in homine boni habitus purgentur , non magis indicare , eos nunc gigni : quam etiam prius in eodem fuisse . quare ille hæc frustra protulit , cum neutram sectam nec euerterat , nec confirmet necessario . si autem aliquid dederit , quod aluum subducatur , non iam tamen hoc illis medicamentum est . neque uero more impudentis Therstæ dicere debuit , damus , ostendimusque : cum neque ipse dederit , neque unquam ostenderit : neque alium , qui dederit , ostenderit ne , conspexerit . nos uero non ijs sumus , qui , quæ non facimus , aut dicere , aut scribere audeamus : sed ostensa prius operibus ipsis ueritate , tum demum ipsorum artem exponimus quod etiam ex ijs , qui de Thessali grege sunt , licet audire ; quot ego ex ijs , qui aqua inter cutem tenentur , dato medicamento , quod aquam duceret , uentre quamprimum ad æquabilitatem perduxerim : quot item arquatos , dato bilem ducente medicamento , pristina sanitate donarim . sed neque hæc , neque quid tale Iulianus unquam uidit . athletis inquit , purgans medicamentum exhibeo , itaque ostendo . profecto consequens est , ut qui tam insigniter stupidus est , athletas bono habitu præditos purget , hydropas uero non ite , nec eos , quos atra bilis male habet , nec eum , quem morbus , qui elephas dicitur , nec quæ cæcer obsidet : nec quæ phagedæna , aut ignis facer , aut alius quiuis ex uitioso succo genitus morbus opprimat . quare satis iam de huius hominis nugis dictum sit : nam si quis omnia , quæ Iulianus dignus est audire , aggrediatur in eum dicere , is non unum , aut duos , sed quã plurimos conficiat libros oportebit . uerum aliquid etiam ex ijs , quæ noxam subiungit , audiamus : ita autem fere scribit : iam aliud , & id quidem firmissimum afferam . quod cum inspexissent , respiscere eos magis oportebat : neque omnino atra bile agitari . cum inquam subesse bilem arbitramur , medicamentum , quod pituitam trahit , damus , & bilis , non autem pituita excernitur . cum uero pitui-

COMMENTARIIL

ZZ 4 tam

tam exuperare suspicamur, tum quod pituitam uacuet, damus, nec iam pituita, sed bilis utro- E
 bique excernitur: hydropticis uero aquam ducens medicamentum offerimus, nec tamen quod
 exit, esse aquam apparet. idque contra opinionem omnium, cum in hydropticis contineri a-
 quam plane constat: par. n. esset, ut a medicamento quod pituitam ducenda est, pituita: ab eo uero, quod
 bilem ducit, bilis excerneretur. hæc est illius oratio. par autem est in primis eum admirari, cum ini-
 tio dicit, non oportuisse, atra bili omnino agitari: atra enim bili nos, qui Hippocratem lauda-
 mus, uexari ait: at hi sales illis potius conueniebant, quibus melancholicos ab atra bile uexari pla-
 cet. Iulianus autem Aesopico afello est quam simillimus. is cum melitensem quendam catulum Ari-
 stofito domino accubantem conspexisset, atque circa ipsum saltitantem, lasciuientemque, ac caudam subinde
 mouentem, & gannitu uocis iucundum in modum adulantem, quam ob rem cõuiuæ omnes oblectaban-
 tur, ipsumque osculabantur; nulla interposita mora in mensam ipse quoque insiliens rudere coepit, & circa
 ipsum dominum caudam subinde mouere. huic non ab similibus Iulianus est, qui per iocum in nos dicta dicit,
 melancholiamque obijcit, quam ab atra bile excitari restatur. Sed permittite nobis, ut atram bilem ti-
 bi obijciamus, qui cum arte etiam minus, quam pueri medicorum ualeas, Hippocratis artem damnas.
 ecquæ est hac maior melancholia? ecquæ apertior inscitia? ecquæ petulantior audacia? his nos ioco-
 sis dictis Iuliane incessis, eaque indoctis sermonibus inuoluis, ut quàm absurda sint, ne puerum quidem F
 latere posse uideantur: cum enim Hippocrates dixerit, nullam neque ætatem, neque anni tempus, neque
 aliud omnino tempus inueniri posse, in quo aliquis humor ex nostro corpore totus aboleatur, quos sem-
 per esse in nobis statuit, ut sanguinem, ut pituitam, ut utranque bilem, eosque omnes perpetuo esse uult,
 augeri uero in alia corporis temperatura, natura, ætate, tempore, regione, atque morbo: eius resellere sen-
 tentiam te putas, si bilioso medicamentum, quod bilem ducat, dederis, pituita que, & non bilis euacue-
 tur? Sed age, hoc ita fieri nobis quoque uideatur: nempe medicamentum non semper familiarem sibi
 humorem trahere: num igitur propterea decretum Hippocratis falsum esse perspicuo uidebitur? nam
 si unumquodque purgans medicamentum humores omnes aequaliter trahit, atque in unam formam per-
 mutat, prout ipsorum natura fert, profecto nulla erit inter uenæ sectionem, & purgationem differentia.
 at si ita res est, in promptu erit, ope experientie de ipso decreto ferre sententiam: ut duobus hominibus
 aqua inter cutem laborantibus propositis, quorum par magnitudo sit æqualis corporis habitus, atque
 ætas, alteri purgans aliquod medicamentum detur, quod aquam ducat, alteri uena secetur: tum uideatur,
 utri id profuerit, & utri nocuerit: par enim esset, ut in utroque par euacuationis modus fieret: ut inquam,
 tot sanguinis hemina effunderentur, quot aquæ, ut isti arbitrantur, a purgante medicamento sunt euacua-
 tæ. demus autem hoc quoque illis, ut in altero, qui expurgatur, quindecim, uerbi gratia, aquæ hemi- G
 nas detrahamus, in altero, cui secta uena sit, duas tantum: ac deinde uideamus, uter eorum iugulatus sit
 (quid quæso aliud de hydrope, cui missus sanguis sit, possis dicere?) uter maxime sit adiutus. heus bone
 uir, quid ais? num pari, similique modo nos sententiam tuam resellimus, quo tu pauloante utebare? bilem
 educens inquit, medicamentum alicui hydropi detur, euacuabit quidem hoc etiam, o bone uir, bilem,
 sed perpauca, nec cum ulla utilitate. detur etiam bilioso medicamentum, quod aquosam materiem
 euocet, hoc ducet quidem aquosam materiam, sed pauca, & cum damno. contra uero, ei, qui ascite
 laborat, aquam ducens medicamentum propinetur, arquato uero quod bilem ducat, certe uterque &
 multum, & magna cum utilitate euacuabitur. quæ si Iulianus ab ullo medico literarum monumentis con-
 signata non uidit, eius ego diligentiam admiror. sin, cum uiderit, ausus est, ea literis mandare, quæ scri-
 pta reliquit, eius ingenij acumen admirari conuenit: ego enim eorum, qui hæc audierunt, offendi aures
 puto. at Iulianus, cum de his scripsit, insanire nos putauit. Sed reuocet iam in memoriam eos philoso-
 phos, quos laudibus extulit, nobisque respondeat, a quonam ipsorum hanc demonstrationis rationem, qua
 uti uideretur, didicerit. Si enim inquit, est medicamento bilem educenti natura cõparatum, ut animantis
 bilem, expurget, non gignat, profecto in pituitosis bilem non euacuaret. mirabiliter sane nouit, quid cõ-
 sequatur. o eximiam huius sophistæ dialecticem. quid unquam tam acute Chrysippus, aut Aristoteles, aut H
 Plato enunciauit? qui, si esset eis hoc propositum ad considerandum, nullam penitus in corpore bilem con-
 tineri, id prorsus sequi affirmassent, nullam omnino a medicamentis bilem ducentibus euacuari. cū uero
 parum contineretur, parum quoque ab eis trahi: ut si multum eius in esset, multum quoque eius educi. Iulianus
 autem nouæ dialecticæ Sophista censet, cum parum bilis in animante sit eius nihil penitus a medicamentis
 bili ducendæ idoneis euocari: tum nos ait insanire, quippe qui hydropticis aquam ducens medicamentum de-
 mus: se uero prudentem esse, ex cuius sententia cõsequatur, sanguinem esse illis detrahendum. Simillimum
 autem his eius uerbis est, quod deinceps subiungit, cū ait, Et quod magna ex parte uicissim intenditur,
 ac remittitur, sanitatem quidem asmilans ei, quod ad nostri cõparationem in omni continuitate non
 sæpe, sed raro apparet. quibus uerbis Iulianus eorum reijcit sententiam, qui omnes affectus e corpore oriri
 putant, contentionibus, ac remissionibus in testimonium adductis, ratus sibi cum methodicis hac de re
 cõuenire, a ueteris autem magistris decretis dissentire: cū tamen hoc sit contrarium maxime: nam affectiones,
 quæ in solidis animantis partibus excitantur, fixæ, stabilesque sunt: humores uero præterquam quod in alias
 animalis partes fluunt, cõsentaneum est, ut sæpe et attenuati in halitum digerantur, & per meatus quos-
 dam sensiles excernantur: nonnunquam uero ab ea natura, quæ animal gubernat, cõcocti, meliores reddan-
 tur: nonnunquam a febris calore immutati, deteriores euadant: & quidam ab hoc calore dissidentur, quidam
 utro

A uero eorum probis admisti alimentis meliores fiant: nonnulli autem a uitiosis secum fluentibus simul corrumpantur: siue ea prius, quam ingerantur, praua sint, siue nondum a uentriculo probe concocta.

Desiderantur quadam.

Quæ uero ex putribus humoribus accenduntur, nihil mirabile est, cum illi in spatijs collecti putrescunt, & euacuantur, ut ortus, & declinationes habeant. uerum hoc illos dicere, ferat fortasse quispiam: at quod deinceps Iulianus scribit, non iam cum alijs commune, sed sui ipsius proprium, nunc tibi exponam. mihi autem præstare uidetur, totam eius orationem, licet longior sit, hic adscribere: est autem ferre huiusmodi: Quod autem percipi nullo modo potest, ut in plenitudinem, aut corruptelam, quodcumque in præfenti quis statuatur, efficiens morbi causa referatur, quis quæso est, qui accuratissime id dignoscatur? cum enim affectus per totum corpus permeet, necesse est, ut omnia in omnibus & partibus & particulis redundare fateamur: cum continentem causam cum effectu protendi oporteat: totum enim per uadunt affectus ipsi, quales febres sunt, & alij quamplurimi, in quibus in toto inesse plenitudinem oportet: & alijs quidem copiosorem, cum morbus etiam maior fuerit: ut sic etiam liceat dicere, Si uero humoris plenitudo repugnans, at qui negat Iulianus, morborum, qui uniuersum corpus occupant, continentem causam uno in loco esse. Sed si quis statuatur in bubone causam continentem esse fluxionem, quæ febris causa est, ea oratio in tantam dubitationem adducetur, ut bubone dissoluto non possit illa nec permanere, nec sedari: quia si illa permaneat, dissolui febrem necesse est: si soluatur, bubo continentem ipsius causam habeat, oporteat. atque hoc modo potest huius admirabilis patroni ratio subuerti, qui causam morbi, qui uniuersum corpus occupet, unico in loco consistere posse negat: cum tamen nullam aliam continentis causæ notionem possit afferre, quam quod ab ea aliquid fiat, & cum ea cesset. nisi hoc etiam loco, ut alias fecit, se repente Stoicum esse profiteatur. quod si faciet, non modo morbi, sed etiam sanitatis ipsius quandam causam afferet: ac quod minime uult, aliquam morbum calidum esse, & item frigidum, & humidum, & siccum fateri cogetur. ne igitur has nugæ effutiat: neque more stupidorum alia aliàs excogitet: cum interim Stoicos laudibus effert, interim uero eorum decreta subuertit.

GALENI EXPLANATIO LINGUARUM,

QUIBVS HIPPOCRATES VSVS EST:

Ioanne Baptista Rasario, Nouariensis Medico, interprete.

VIPIENTI tibi, mi Teuthra, linguas, quibus Hippocrates usus est, quam breuissime fieri posset, a nobis explanari, cum studijs tuis cumulate morem gere pulcherrimum putemus, prompto animo paruimus. ordo autem orationis nostræ, ut mandatum tuum est, ab ordine literarum, a quibus ipsæ linguæ incipiunt, proficiscetur: prius tamen, quid inter totius Hippocraticæ orationis, & solarum linguarum explicationem intersit, distinguemus. quæcumque igitur nomina præcis erant temporibus usitata, nunc autem non sunt, ea linguas uocant: nosque ad eas explanandas aggredimur. cetera uero omnia, ad quæ non minore diligentia opus est, in usu tamen sunt, præstiterit in ipsorum librorum explanationibus considerare, Datque perspicere: nam & quid iudicium sit, & quid diuinum, & quid integrale, & quis bonus in summo habitus, & omnia, quæ sunt huius generis, longissimam ad explanandum orationem exposcunt: nihil tamen minus sunt usitata, quam uita, & breuis, & ars, & longa, & occasio, & uolucris: quanquam harum et uocum nonnullæ expositionem quandam postulant. quam ob rem mihi subit admirari eos, qui omnia Hippocratis uerba se explanaturos profitentur, si quidem se plura prætermittunt, quam docere, non intelligunt. ac Dioscorides quidem, non Herophilus ille, cognomēto Phocas qui dicebatur, sed iunior quidam patrum nostrorum memoria, multis conscriptis uoluminibus non modo dimidiam, sed ne tertiam quidem, aut quartam uerborum Hippocratis partem explanauit. ad cetera autem, quæ ab illo in toto opere peccantur, hæc etiam duo præterea accedunt, & quod apertissimorum nominum, ad quorum intelligentiam non modo multa, sed ne minima quidem explanatione opus est, meminit: & quod id sæpe facit. Sed hæc nos contempsimus, atque et omnis formæ cuiusque stirpis, herbæ, rerum metallicarum, itaque piscium, & omnium animantium, de quibus frequens apud Hippocratem mentio est, exponere: quæ omnia Dioscoridæ, quo de agitur, non pudet ex libris Nigri, Paphili, & Dioscoridis Anazarbei, atque ante hos, Crateuæ, Theophrasti, & Heraclidæ Tarentini, & aliorum quamplurimorum describere. id quoque clarissimi maris urbium, & notissimorum astrorum nomina, quæ ne puerum quidem latere possent, deciarat: quibus in rebus exponendis non hic solus, sed et alij plerique delinquant: quæ omnia si quis abscindat, is linguas solas explanabit ut

ut fecit Herophilus, ac Bacchius, cui Aristarchus grammaticus, ut aiunt, magnam exemplorum uim E congeffit. nos autem, ut tu non ignoras, plura etiam, quam illi, collegimus, eaq; nostris in commen- tarijs habentur. quæ fortasse & ipsa, si tibi id cordi erit, fuscè & late tibi exponemus. nunc uero, cum id de quo factum iudicium est, ac longis illis commentarijs demonstratum, tibi per capita tradi a me pe- teres, hunc librum confeci, quo non solum nomina, quæ ab antiquis usurpata, nunc obsoleuerunt, sed et quæ Hippocrates ipse suo quodam modo sibi fecit, aut a consuetudine transtulit, aut figuram aliam ac- commodauit, aut significationem mutauit, continentur. Veteres autem multa sibi uerba construxisse, satis est ab Eratosthene in libris de uetere comœdia demonstratum. sed ego quoq; tibi idem breuiter exemplis possum ostendere: cum pauci, quidnam lingua sit, & quid linguæ simile ab aliquo ex ueteri- bus factum, discernere euidentius possint. existimo autem Aristophanis exempla ex Detaleis tibi fa- tis fore, quæ fere sunt huiusmodi: Ad hæc tu Homere dicito, quanam lingua uocant κόρυκα? in ea enim comœdia senex quidam e Detaleis procaci filio proponit, primum quid κόρυκα sit, ut explicet: de- inde quid uocent, εμμενὴ κάρηνα: ille autem uicissim proponit eam, quæ in tabulis Solonis est ad causas differentes linguam, hoc fere modo: tuus autem, meus uero hic frater dicat, quid uocent, ἰδοῦστέ τι tum proponit, quid sit εὐ ποιῆν. ex quibus perspicuum est, linguam esse antiquum nomen, quod e consuetu- dine excidit. existimasse autem unumquemque eorum, qui in studijs dicendi, uersabantur, sibi licere F noua nomina facere, satis indicat Antipho, qui, quomodo ea faciendâ sint, docet. declarat etiam ipse Aristophanes in eadem fabula, cum ait, ελεις, ὄρελι, καὶ μύρον, καὶ τανίαι. tum senex irridens, iam hoc in- quit, σαρέλι, a Lystrato est. præterea uero cum idem proteruus filius dixisset, a nobis fortasse progres- su temporis non perterebere: tum senex filij dictum irridens, hoc inquit, perterebere, est ab oratori- bus sumptum. cumq; ille rursus dixisset, quo tandem tibi hæc uerba euadent: tum senex hoc etiam uerbum euadent, carpens, ab Alcibiade sumptum subiunxit. rursus uero cum filius finem dicendi non faceret, neque senem reuereri uideretur, quid inquit, coniectas? etiam malos uiros diceres, qui καλο- καγαθέων exercent. tum senex: o Trasymache quis horum patronorum te liberabit? planum igitur, ti- bi ex his factum esse arbitror, ut dicebam, esse modum linguarum, uel cum nomen, quod omnibus cõ- mune fuit, ab usu, cuius maior uis est, deflexit: uel cum ab aliquo ueterum factum est, nec in consuetu- dinem omnino receptum. ita igitur etiam Hippocrates ex nominibus, quæ in usu non sunt, quædam af- sumit: quædam ipse construit, quædam in alium sensum trahit: quæ singula una cum linguis a nobis exponi par est, cum a nostra consuetudine excidisse uideantur. eodemque modo si cuius etiam stirpis, aut animalis, aut urbis nomen admodum obscurum sit, id quoque tibi inter linguas interpretabimur: & illud omnino spectabimus, ut hic liber non tibi solum, sed etiam omnibus ijs, qui uel primas literas G attrigerunt, commodo atque adiumento sit. Si uero quispiam nesciat, quid sit ἀνερίσμεν, & ἀπό πέρσα, & ἀμφο, & ἀμπίστια, & cetera, quæ sunt generis eiusdem, & ad Dioscoridem, & alios confimiles, utpo- te qui hæc docere non indignum arbitrentur, remittemus. cum igitur sit aperte distinctum, quid lin- gua, quid uox usitata sit; additumque, nos ita opinari, quod est a nobis iudicatum, alijsque in libris de- monstratum, id solum tibi sine ulla demonstratione esse conscribendum; iam ad ipsarum linguarũ ex- plicationem aggrediemur: easque non modo ex ueris Hippocratis libris, sed etiam ex ijs, quæ sub il- lius nomine circumferuntur, deligemus. ceterum per multas linguas a Bacchio prætermittas, hic ad- scriptas esse, nullamque a nobis esse præteritam, ipse liber indicabit: sicut illud quoque, prout oratio- nis usus exposcit, interdum locutionem a nobis exponi, ex qua linguam interpretamur: in plurimis autem id nos silentio transire, cum sine interpretatione ipsam explanationẽ apertam fore speramus.

Verborum ab A incipientium explicatio.

Αγκυλιδωτόν, quod anfulam habet. de curru autem dictum est.
ἀγκυρομήλη, specillum, quod hamum habet.
ἀγγλιθές, capitis alij pars.
ἀγγρη κολοκώδη, agrestis cucurbita, quæ colocynthis dicitur, ut Crateuas, Dioscorides, & Paphilus.
ἀγγροπον, montanum.
ἀγγυια, infirma, quasi quæ membra non habeant.
ἀγγυμένος, qui strangulatur.
ἀδάστα, morderi adiuncto pruritu.
ἀδνήσας, sine diligentia.
ἀέταμα, culmen in sublimi erectum, instar triânguli.
ἀέκλετα, emittitur. dissoluitur.
ἀθήρι, pars tuberculi, quod in palpebra oculi nam- tum, hordeum dicitur, acuta est, ut in secundo de morbis minore: & acumen eius partis, quæ

in cuspide sagittæ barba dicitur, ut in v. de mor H bis uulgar.
ἀθάρηκτος, qui non est ebrius.
ἀγλή est in oculis albicans cicatrix, ut in maiore de prædictione: & candicantes humores con- gelati, ut in Coacis prædictionibus habetur.
ἀγοκέρως, quod & βενίρας, & τήλις, hoc est fœnum græcum est.
ἀγύπιον έλαιον, Oleum ægyptium, quod illi cicinum, ueteres ex ricino ricinum appellant.
ἀγύπιον έλαιον λακόν, Aegyptium oleum albũ, quod ex lilijs conficitur, & liliaceum, ac fufinum di- ctum est.
ἀγύπιον μύρον λακόν, ægyptium unguentum album, quod etiam mendesium dicitur. fitque ex lilijs & aromatibus. proinde unguentum, non oleũ appellatur.

A appellatur. idem quoque liliaceum, & fufinum unguentum nuncupant.
ἀγύπιον μύρον, ægyptium unguentum, quod ex flo- re ægyptiæ ipinæ, quod metopium quoque uo- catum est, conficitur.
ἀγύπιον ενπιριαν, alumen ægyptium, quod & sciffi- le, & trisciffile uocamus.
ἀει significat aliquãdo, apud Hippocratem etiam donec, itemq; apud alios ueteres complures.
ἀειδής, idem, quod fuligo.
ἀεισιπκόν, subaudi cuminum.
ἀθόλις, circuli in summa cute, similes circulis ru- bentibus, quos ignis excitat: ab ἀθεν, quod est urere. & αἰδουλιμόδια, id est, his circulis similia, quæ pleriq; ubices uocant.
B αἵματοροισβοισάσις, sic enim est a Dioscoride scri- ptum, qui pro compressionibus supertumescen- tis sanguinis putat intelligi. nam & alibi dicit, in inflammatis sanguinis effusionibus retentio opportuna est. pleriq; tamen scribunt αἵματορλε- σοισάσις, & uenas in tumorem elatas sanguinis plenas significari arbitrantur.
αἱμοκέρχνα, quæ cum sanguis effluit, asperitatem in- ducunt. est autem morfus quidam subasper in aspera arteria iritans.
ἀινηότις, ab Aenea ciuitate Thraciæ, quem interdũ αἱνειοτικόν nominat.
ἀόλαδα, significat quasi uagari, & errare.
αἰών, æuum.
ἀκαλίφι, urtica.
C αἰκισά, quæ curationem admittunt: siquidem ἀκη- medicamenta sunt.
αἰήρατος, non caducus.
αἰκίς, ferrum sagittæ.
ἀκόννη, in ijs quæ libro de ratiõe uictus addita sunt, sic mortarium uocauit. idẽ legitur apud Theo- phrastum octauo de stirpibus.
ἀκουσα, repleta.
ἀκράσια, carnis expertia.
ἀκρῆσπερον, summa uespera, hoc est prima, incipien- teque.
ἀκρητον, impermistum. nam ita appellant quicquid cum altero mistum non est, & synceram natu- ram suam seruat.
ἀκρητοχόλος, qui puram bilem contrahunt.
D ἀκρητον πάγος, uelut infinitum spatium, dictum est autem in libro de septimanis de eo, quod est extra mundum uel infinito, uel uacuo, quod nõ potest cogitatione comprehendì.
ἀκρόπλοα, superne, & tanquam in summo nauigan- tia. ita quoq; ἀκρόπλοοι qui in summo nauigant.
ἀκροσπίς, lingua dicitur, in septimo de morbis uul- garibus tanquam suas ultimas partes non effi- cians, hoc est inarticulata, propterea quod æ- gre mouetur.
ἀκροσπαπές, in superficie mutatum, ac quasi putre.
ἀκρόφυλον, in summo glabrum, hoc est nudum.
ἀλαία φθίσις, corruptio, quæ sensum effugit. sic enim habetur in libro de locis in homine, tanquam oculis capta, quæ oculorum effugit obtutum.
ἀλαπίς, idest, qui est ex Alapta, quæ Thraciæ op-

pidum est.
ἀλάσσορες, homines, qui iniqua admittunt, & dij uin- dices, qui pœnas de eis sumunt.
ἀλγίματα, sæpe de ipso morbo dicuntur, & ἰπὸ ἀλγῶν est ægrotare, & aliquid pati, & alia, quæ ab ip- so deducuntur.
ἀλεάζειν, calfacere.
ἀλέγον ὕδωρ, aqua conferto imbre collecta.
ἀλέιον, collectum, confertum.
ἀλεξήθηρια, remedia, & præsidia, quæ malis propul- sandis admouentur. ἀλέξασθαι enim est auxiliari.
ἀλέουσι, congregant.
ἀλεφα, oleum, uel adeps.
ἀλέως, confertim.
ἀλεότητα, congregationem.
ἀληθῆναι, decipiant. dictum est etiam de errore.
ἀλθεῖν, sanare.
ἀλθεζεις, sanatio.
ἀλθίσκειν, sanare.
ἀλκαρ, remedium.
ἀλλογνοῶν, delirans, & tanquam alia cognoscens, quàm quæ sunt. in eandem sententiam ab eo ἀλλοφρονησας dictum est.
ἀλλοιοτροπέται, uario modo uertitur.
ἀλλόιοστον, obscurum, & ignotum.
ἀλλο φάσοντες, delirantes, desipientes.
ἀλαοί, cæci, quod etiam ἀλαός cæcum significat.
ἀλικόν, falsum.
ἀκρητόκολον, sic uocant eum, quem & ἀκρόχολον. i. qui bilem puram coaceruat.
ἀλύξει, fluctuat. iactatur. sic etiam ἀλύξει in futuro tempore.
ἀλυσιδόν, fluctuationem quandam, & hæfitationem, & commotionem nominant. idem ἀλυσιδόν.
ἀλφίτα, non modo sic dicuntur farinæ ex hordeo, sed etiam in primo de morbis mulierum, ἀλφίτα πυρινά, hoc est triticeæ farinæ uocantur: & in se- cundo de morbis maiore, lentium quoque, & erui fricti. appellant igitur ἀλφίτα omnis moliti grani fragmentum, quod mediocri sit magnitu- dine. maiora enim κρήνα, idest, crassiores fari- næ: minora uero ἀλφίτα, hoc est tenuiores fari- næ appellantur.
ἀλφίτα προκόνια, quæ ante conij erectionem fiūt, hoc est ex recentibus & teneris hordeis. nam & ho- die in areis conus quidam erigitur, præfertim locis pluuijs: estq; lignum rectum, circa quod fructus in conij formam componuntur.
ἀμαλδύεται, hoc uti solet, pro offuscatur fere, & ob- scuratur. ut in i. r. de morbis mulierum, oculi offuscantur.
ἀμαλῶς, molliter. ualet idem quod modice: ut in lib. de purulentis: hoc autem inquit ἀμαλῶς ui- rant. & facile, ut in primo de morbis maiore: & oculis inquit, non facile cernebat. & in i. r. maiore, cibos non facile capit.
ἀμαμύλιδας, mespili genus, magnus eius ī Italia pro- uentus nascitur, ut ait Dioscor. quidam esse po- ma parua siluestria dicunt.
ἀμβη, eminentia, supercilij speciem referens.
ἀμβλυωσις, abortus, ἀμβλυωσις hebetudo uisus est: ut

ut in maiore de prædictione.
ἀμβλυσοπίαια, obtusius cernētia, hoc est obscurus.
ἀμίρον, qui aufert, & accipit.
ἀμενήδον, imbecillum.
ἀμν, quodam modo, quadam ex parte, modice.
ἀμνίας, qui collisit, & dilaniavit.
ἀμνίη, ita est in libro de chirurgicis, Dioscorides scribit, modico compressu declinent ad augendas, & conformandas carnes. alij legunt, ἀλλοίη. Dioscorides autem uult, ἀμνίη esse mediocria, nullum tamen testimonium subiungit.
ἀμυσί, totum simul. ne labia quidem claudendo.
ἀμφιβραχιον, locorum circa tonsillas, quibus est hoc nomen impositum.
ἀμφίδιον, rotunda oris uuluae extremitas, labris cucurbitulae similis, per translationem a mulierum mammillis uocata, quae ἀμφίδεια ipsae quoque nominantur ab eo, quod est in orbem comprehendere, & tanquam circumligare.
ἀμφιδέξιος, ambidexter. i. utraque manu, ut dextra, utens. sic etiam apud poetam περιδέξιος, sic Hipponax aiebat, Ambidexter enim sum, & non erro. quidam ἀμφιδέξιον perperam accipiunt eā, quae in dextris uuluae partibus concepit.
ἀμφιμήτριον σημίον, uocauit in secundo de morbis uulgaribus signum, quod affectiones uuluae indicet.
ἀμώδς, quodam modo, quadā ex parte, mediocriter.
ἀναγνώνας, mutare sententiam, ut uetera dediscas, noua addiscas.
ἀνάκαρ, in partem superiorem, ut ἐπίκαρ in inferiorē ex montibus partem.
ἀνακλιεσιν, resiliunt.
ἀναμώδς, caute.
ἀναμορχί, intermissio, dilatio.
ἀναδές, quod non nutritur, quod non augetur.
ἀνάλωροι, insulsi, & non salsi. Dioscor. sic. sed multi per diuisionem legunt.
ἀναλτοι, sine salibus, insulsum.
ἀναπλάξεις, iniunctiones.
ἀναπλήσαι, perforare, ac forare.
ἀνάρινον, quod retrouersum per nates it. quidam diuidunt, ἀνάρινον, ut per cutim significet.
ἀναυδός, qui differere nequit. ἀφωγός uero qui uocem mittere omnino nequit. haec deinceps de Pythione in tertio epidemiarum dicta sunt. tale est illud apud Homerum de equo, cum ait, Fundere cui diuum dederat regina loquelas.
ἀναφείρειν, quandoque significat subsingultire respirantē, ut i primo de morbis minore: & ἀναφείρειν, ut pueri dum cubant, flentque, & spiritum in nates retrahunt. hoc idem est, cum spiritus aliquam in rem impingens, dum foras fertur, retro duplici reuocatione, introque recipitur.
ἀναχάινεται, suscitatur.
ἀναχελίχεται idem significat.
ἀνδρογένεια, generis successio per uiros. quae enim per foeminas fit, nullum nomen simile habet.
ἀμνήζωτο, cum tussi expuit.
ἀνελύματα, tormina, ut γρόφης.
ἀνεκλήθησεν, conuoluerint, sursum uerterint.

ἀνερωσάσιν, euulsi sint.
ἀνείσας, quod in sublime maxime sursum pendet. compositum est ex, eo quod sursum & elatum significat.
ἀνεμύται, inflatur.
ἀνερίτων, inconcusforum.
ἀνετραμμένα, perturbata. dicitur de urinis.
ἀνεος, mutus, ac mente percussus.
ἀνήγιος, uacans molestia, & innocuus.
ἀνήκτω, non diducto in minutas partes, sed ex ultimis farinae partibus crassioribus conflato.
ἀνθεα, flores non modo hos ad coronas aptos, sed etiam ad alia omnia, uocant. ac semina quandoque, ut in secundo de morbis mulierum. & rubores, ut in Coacis. & sputa ἀνθηρά rubra & subcruenta in sexto de morbis uulgaribus.
ἀνθινον οἶνον, floridum uinum, quod ita uocatur: uel etiam quia grato florum odore præditum sit, ut μεθώνα.
ἀνθινόν potionem quandam floribus conditam in secundo de morbis maiore uocauit.
ἀνθινόν ἔλαιον, liliaceum oleum, aut irinum, quod sulinum quoque nominatur.
ἀνθινόν μύρον, quod sulinum & liliaceum unguetum dicitur. differt autem a florido oleo, de quo ante dixi, odoramentorum uarietate.
ἀνέλωτο, sulinum direxerunt.
ἀνοργισμένον, quod remollitum est, nam & ὀργάσαι est mollire, & tāquam subactum & emollitum, ut in secundo de morbis maiore.
ἀντικοντάσιος, eius reuerberationis, quae remo fit, & σκίμπων etiam dici solet.
ἀντίφρινος, herba, quam Βουκράνιον & lychnida agrestem nominant.
ἀορρον, pars pulmonis, quae separata ex utraque parte est, ut in libro de morbis maiore. eam quandoque ἀορρον uocat, ut Dioscorides putat. sed hoc non satis apertum est.
ἀπαρτίως, perfecte, & ex toto. Dioscorides uero scribit, hoc uerbum totum contrarium significare, ut in libro de ratione uictus in acutis, ubi legitur, & plerumque ἀπαρτίως in huiusmodi temporibus ad forbitiones transeunt. ego uero puto hoc etiam loco significare perfecte, & ex toto. & Attici sic utuntur hoc uerbo, eiusque rei plurima tibi exempla in paruis commentarijs Huppentent.
ἀπεβράσαστο, in v. de morbis uulga. scribit Dioscorides: & ait hoc uerbo, & hoc ἀπεβράσαστο significari, cum alij fere omnes legant, ἀπεβίωσαστο, hoc est euenit. nam Diosc. & Artemidorus cognomen to Capito multa nomina alijs usitata immutauerunt. cum tamen nihil diuersum a uetere lectio ne significarent. quorum est etiam necesse nobis facere mentionem.
ἀπιλλύθη, exclusus est. ἴλλειν enim est claudere.
ἀπερχθῆ, exclusus est.
ἀπύγονος, foecunda. quidam tamen pro infocundis acceperunt.
ἀποκαρπακτός, quod omni fructu priuatum est.
ἀποκκριμένησι, diuisiunctis.

ἀποκη

ἀποκηδέςρον, negligentius.
ἀποκναίειν, præcipue est abradere: sed significat etiam corrumpere, & extenuare.
ἀπομυλίννας protendens labra comprimendo.
ἀπογονοιμένως, sine reuerfione.
ἀποσπάλλιος, expulsionis, unde & expelletur, quandoque expellere significat. ut in primo de morbis mulierum, quandoque etiam expelletur, ut in libro de natura humana.
ἀπορέγει, porrigit.
ἀποσκήεις, extinctus.
ἀποστικαί, quae pariunt cibi fastidium, & inappetentiam.
ἀποσκήεις scarificationes, ut in primo de morbis maiore.
Β ἀποσκληρύνει, indurat.
ἀποσπαρτάζουσι, palpitant, uel exiliunt, in secundo de morbis.
ἀπόσφαγμα, faeculenta colatura, quod etiam ὑπόσφαγμα uocatur.
ἀπίτων, integrorum: quae in integras farinas dispercita sunt: imperfecte fracta, parte surfuracea non secreta.
ἀπουροίη, quod acumen habet nullum: hoc est auriculario specillo.
ἀρακίδας, critica legumina minuta. ἀρακός enim legumen est.
ἀρβύλαι, calcei alti.
ἀρρη, serpentis nomen.
ἀρδας, sordes, & spurcicia: & ἀρδαλάσαι spurcare.
Α ἄρθρικον, aptum articulis.
ἀρικύμων, quae cito prægnans redditur.
ἀρις, non solum est instrumentum, sed etiam herba quaedam huius nominis.
ἀριστος, a septentrione spirans. aliqui uero omnino ἀριστον scribunt.
ἀρμης, futurae, quae in capite est.
ἀρμωσι, illico, dorica uox est.
ἀρροίαι, menstruarum purgationum suppressiones.
ἀρτίζωα, parum uiuentia.
ἀρτίσωμα, omni ex parte plana.
ἀσκαρίδες, uermes tenues & longi, qui in recto intestino gignuntur.
ἀσκάς, ollas fictiles, quas etiam πυριάτους, & ραπίς uocant.
Δ ἀσάται, igni corripitur, ut in primo de morbis mulierum, & fastidiosa satietate, ac grauiter afficitur, ut in secundo de morbis maiore.
ἀτέριμνα, difficilia ad concoquendum, & dura.
ἀτρακτον, non modo fufum, quo ad lanificium utimur, sed etiam lignum sagittae significat.
ἀττικόν ἀγγείον, ollam atticam: aliquando etiam echinum significat.
αὐαντή, uel αὐαφή, morbus quidam, qui desiccatur.
αὐπίτω, uinum huius anni, uel anni præsentis.
αὐτόδρομον, quod suo motu agitur, ut in libro de septimanis.
αὐτως, stulte.
αἰφάς, uincula. ab eo quod est αἰφάειδής, uincire.
αἰφασόμενα, fricata. & ἀφασαμένη quae fricauit, aut conrectauit.

ἀφράζεις, delirat. non intelligit.
ἀφρῶτα, spumantia, quae bullae modo tumescunt.
ἀφύεις, dealbatur, & tanquam apuæ colorem habet.
ἀφωδές item uocat, quod apuæ colore imitatur.
ἀχιλλιδας κριθάς, hordea bene habita, & magna, a quodam Achille, agricola Babronij, ut aiunt, nominata.
ἀψήροον, quod retro fluit.
ἀψυχός, animus deficit. & ἀψυχή defectio animi dicitur.

B

Βάχαρις, unguentum, quod in Lydia fit.
βαλβίς, oblonga concauitas.
βαλοίος, ciuis Valæ urbis Macedoniae.
βαδέλλω, in maiore de prædictione, & secundo, ut inscribunt quidam, Dioscoridi placet, uaricosam uenam sic uocari. mihi autem, de hirudine proprie dici. affui enim olim, cum hoc diceretur, & multis de ijs, quae fierent, ambigentibus, ego solus ex scripto progrediens ueritatem agnouit.
βηκίοις, ouibus.
βησιακή, ex urbe Thraciae Bessis.
βλακάνη, paruifacere.
βλαβιρά, humidæ, mucosæ.
βληχρόν, est legumen, quod etiam βληχρον legitur.
βουάνθεμον, bubulus oculus. quod chrysanthemum quoque dicitur.
βούβιον, quale sit, Hipp. ait in libro de morbis mulierum. proinde quidam bulbi nomine narcissum significari, male sunt arbitrati.
βουβίτις, quae a plerisque βομβύλια uocantur, paruorum polypodum est genus.
βουβιτόν, stercus bubulum.
βομβύλιον, poculum, quod os angustum habet. uel porio, aut poculum, quod a resonando nomen duxit.
βούς θαλασσίος, bouis marini. hic piscis est cartilaginofus.
βουβόλος, cucumer agrestis.
βουίρας, foenum graecum. Menitheus in medicamentorum appellationibus anagallidem quoque sic appellari confirmat.
βουφίτης, animal cantharidi simile. est etiam agreste olus: cuius Diosc. in primo de tuenda ualetudine, & in libro de oleribus meminit.
βουφίτης, quod cum tussi expuitur, in primo de morbis maiore. & βουφίτης est cum tussi expuere. quidam detracta ρ litera hæc scribunt.
βουφίτης, arteriæ cartilagineæ.
βουφίτης, pro rana dicitur. quidam βουφίτης plane scribendum putant.
βουφίτης, stridor ex dentibus collisis excitatus. & βουφίτης est sic stridere.
βούβη, cumulate, uel confertim.

Γ

Γαλιάρκωνες, quorum paruorum, & gracile brachium est. partes autem circa cubitum, quae sunt turgidiores, ut mustelæ. qui uolunt γαλιάρκων brachium uocari,

uocari, & hinc impositum esse nomen, forte ui debetur perperam rem accipere. non. n. γαλιόγυωνας, sed γαλιοβραχίονας ipsos uocari opus erat. γαμψός, qui curuaturas quasdam habent. γαυτός, curuatus in exteriorem partem. γυγγύματα, sunt quæ contrario modo inter se ineunt, ut cardines in foribus. γῆ σμηκτιδί, terræ Cimoliæ. γῆ κεραιτιδί, argillæ. γῆ χαλκιδί, non plus, quàm chalcitis lapis, significat. γήχυτος, terræ pars exterior, quæ mollis est, & non lapidosa. γλαυρός, aquosus, & humidus. γλοιόζεν, oculos coniucentes uersare. & γλοιόδω per similitudinem, dormientis in morem dicebant. γλυκύμις βοτάνης, glycyrrhizæ, aut dulcis radice, quæ appellatur. γόγγρωνα, tumorem gulæ ab rotundis eminentijs, quæ in truncis arborum innascuntur: ut est apud Theophrastum in primo de stirpib. nonnullæ autem inquit, habent eos, quos γόγγρως quidam uocant: uel quod pro arboris natura respondeat, ut olea. γογγύλιον, rotundum. & γογγυλίδια parui globuli, & pilulæ. γροφύμνα, quæ inuoluuntur, nomen a gripho ductum, quod piscatorum rete est.

A

δακτύλιος, quo utitur in lib. de sterilibus est circulus, aut rotula. δαυτίδες, magnæ lampades, & ardentes appellantur. per abusum autem aliquando significat allij caput. quod ex multis conflatum spicis ita, ut lampades, colligatur. δειδρος, pellucidus. in secundo de morbis maiore. διακίσει, idem, quod mœrorem affert. quod & διακίσει dicitur. διαπτεπληγμένα, multum diuarcata circa crurum exortum. nam πληγές intermedium illud uocant, quod inter exortum crurum interiectum est. διάσημα, corporum compositio tanquam lanis similibus. διασωματίζεσθαι, specillum, quo res dilatantur. διαφλύξεις, effusiones. διαφλυθῆσθαι, humore perfusa, humectata. διαφλυθῆναι, humore perfusum. διαφλύοντα, quæ humectant. διαφρος, spumeus. διαχωρίς, per interuallum. διδύμη, gemina. est herba radix, quæ etiam ὄρχυς dicitur. διβλήθισαν, decepti sunt. διψῶσαι, concutere, in secundo de morbis mulierum transcolare, & diuidere significat. διδρος, humida, & exudans. δίκλαδος, bipartitus, ut clausa parte inferiore superiacentem referare queat.

δίκραν, ueluti biceps, idem quoq; bifidum dicitur. E idque δίκραν significat. δίοπος, qui templi curam gerit, quod dispiciat, & curet quæ in eo sunt. διορώδιος, mutationis in id, quod serofum, aquosumque fit. δίπυρον, exiguum foramen eorum, quæ parte inani perforata sunt, & tanquam duplici ore respirant. δόρπη, cænæ. δρῆσις, dilaniata. δυσανίης, Critias in lib. de amoris natura, uel uirtutum, sic explicat: δυσανίης est, quicunque paruis de rebus tristitia afficit: de magnis, plus quàm ceteri homines, uel longiore tempore. δυσάνις, qui non facile tristitia afficitur. est etiam F is, qui frenari ægre potest, aut morosissimus est.

Ε'βλημάδην, molle est redditum. ἐγγαστρίμυδοι, qui ore clauso loquuntur, quia ex uentre mittere uocem uidentur. ἐγκάμψι, innixu. & ἐγκέκαμένοι inflexi, innitentes, & adunci. de unguibus dictum. ἐγγνές congenitum, proprium, ac suum. ἐγγίς, in imo. ἐγχαλίνωται, frenis uelut obseptus est. ἐγλακισμένος, qui subterreftris est. qui non iam est albus.

ἐγρησις, uigilantia. ἐέρχεται, constringunt. ἐδραυσεν, pungebat, ac stimulos admouebat. ἐκβρόσσει, eijcit. ἐκδέξειν, successione. ἐκκολύψας, qui detraxit librum, aut corticem. ἐκλύδω est interdum inundetur. ut in lib. de sterilibus & ijs, quæ addita sunt lib. de uulneribus capitis. ἐμαγμα significat subactam massam, & crocomagma, ut in libro de sterilib. ἐμάξαι, formare, interdum etiam immutare, ut in libro de sterilibus digito formare, id est, tanquàm orbiculum fingere. est etiam exprimere, ut in primo de morbis maiore. de spongia, herba mercuriali, & sambuci folijs dictum est. H ἐματτείσθαι, perquirere. ἐμίενται, semen purgant. ἐνεφίας ὄμβρος, imber cum sole decidens. ἐνεφίας πυρετός, febris humida simul & inflammata: ut sol, qui cum iunctus imber fit. ἐκνύξεν, strepebat, a strepitu deriuatur. ἐκνύπη, explicata. ἐκπτεπληγμένον, detortum. ἐκρήγασιν, panni scissuris. ἐκσυριγγῆνται, patefiunt, uel adaperiuntur. ἐκτόμου, ellebori atrii. ἐκτείνω, mutationem, quæ ad uiscera fiat. ἐκφιδάσκει, prorumpit, sic etiam efferuescit. ἐκχυμώσις, humorum effusio. ἐλαιον ῥόδινον, oleum rosaceum, quod non est aromatis

A matibus conditum. ἐλατήριον non modo ex syluestri cucumere factum est, sed quicquid per infernas partes purgat, sic dicitur. ἔλαια, agrestia. ἐλιθέρες, ut a sole calcactum. ἐλιθέρεῖσθαι, ad solem teneatur. ἐλινύειν, quiescere, in lib. de morbis uulgarib. ἐληγευσάμην, differui quamplurimum. ἐλευσίρι, instrumento ad infantem ex utero extrahendum comparato. ἔλυρα, uelamina. ἐμβόλιον, acetabulum. ἔμια, uomitiones. nomen quo Attici utuntur. ἐμλιν, prope. B ἐμπύους μοτούς, linamenta conserpta, uel lemniscos. ἐμυώδη, concludit, ut Dioscoridi placet. plerique autem, appêdices habuit humidas, ut & fungi. ἐμυώδη, induruit. ἐμυλήδη, contabuit. ἐμυλάσσει, confringit. ἐμυθῶσαι, pungit urgendo. ἐξάλπησι, unctor, qui illinit. ἐξάλζιτο, exinanitur. ἐξάντησι, qui bene ualet. ἐξάραγμα, collisio. ἐξάρυεται, inaniter, exprimitur. quidam uero, hostilem in modum impetum facit: minatur. ἐξάρυσις, exhaustio. ἐξασίας, quidam lina a summis linteis discissis eminentia, & a pannis uilibus fila. ego uero etiam antequam ea scissa sint, extantia similitur appellanda esse existimo. C ἐξηστιασμένον, quod per tenuem pannum est colatū. nam ἦστιον est tenuis & agrestis pannus quidā. ἐξείνει, euacuat. ἐξέρα, in angustum redacta. eadem μύσσα dicuntur. ἐπακρας, quæ in angustum definunt. quæ etiam ἐξέρα uocant. ἐπαλήτων, spargens adiungitur quoque ad maius. ἐπικέρας, foenugræcum. sunt qui aliam herbam sic nominatam uelint. ἐπικτένιον, pars quæ pubes in mulieribus dicitur. est enim supra pectinem. in stuppa autem aut lino, pectini insidentem puluerem in opere significat. D ἐπιμηλίδας, genus mespili esse uult Dioscorides in primo de materia: quod σιτάμιον etiam uocatur. quidam aiunt esse mala syluestria parua, quæ & ἀμαμηλίδας nuncupantur. ἐπιμυλίδας, os, quod uelut conchula quædam genu tegit. [patellam uulgu nominat. ἐπισκληροῖς, obduratis. ἐπίσημος, quæ constat, cogitabunda est, hæsitat. ἐπίχυνον, humorem concretum, lanuginosum. ἐπορηζάμεναι, extantæ, in longum exprorectæ. ἐπόχιον, palmes, ex quo exortum aliquid est, ut ex colocythide. ἐπώδες, foetens, & ueluti tetrum odorem exhalans. ἐπωκίς, ἔρημος, aceto multo utens. ἐρυγάνης, reijcit, repudiat.

ἐρωγί, eruclatio, reiectio. ἐρίμιδες, hordea in crassiores partes diducta, ut quibusdam placet. nam & ἐριγμὸν legumen fresum, ab eo, quod bifariam diuidatur, appellatum uolunt. mihi autem eo, quod omnia, quæ sunt huiusmodi, scinduntur, nomen ductum uidetur. quod non est bifariam diuidere, sed frangere simpliciter. quocirca placet ex sesamo & melle confecta, quia facile frangitur, ἐρίμιον nominatur. ἐρίξ, dicitur etiam de iecore. in plurimis autem scriptum est ἐρίξ. significatque iecoris partem superiorem, quæ eius fibræ inter se diuiduntur. ἐρυγματῶδης, efficiens ructuum. morbus flatu implens. ἐρυθρῶν στέαρ, adeps sanguine perfusus. ἐσαφάσας, ad partem interiorem molliens: ut μασάσθαι hoc est quæretur. ἐσθηκαμένα, illigata, & constricta. ἐς χεῖρα, prope. ἐτνος, lomentum omne ex fracto legumine. δένδρον, quod ἀνθρῶς dicitur, & chamæmelum. δ'δεσίν, innatum habitum corporis, sicut interdum annus δ'δεσίν dicitur, qui ubertate rerum affert. δ'κάρδιον, stomacho idoneum. δ'νη, non modo lectum, sed concubitum significat. ut in secundo de morbis mulierum, & uehementissime coitu læditur. δ'οργηποτήρα, magis morata, ὄργα enim mores sunt. ἐολιβον, sunt depressi. ἐχέτωσις, alba bryonia. ἐψιμα, id σπραιον etiam dicitur, sapa. ἐψιλόν, genus piscium, ita uocatum.

Ζείας, farris.

ἐγκλίστρωται, est implicitus. ἐγκυροβόληται, intus adhæsit, ut in ancora fieri solet. ἠδὲ, præterea. ἠδελφισμα, familiaris factus est. ἠδωδὴν πύσαν, picem odoribus conditam. ea autem cum aqua & aromatibus coquitur. ἠδωδὴν στέαρ, adeps, qui ex aqua & aromatibus coctus sit: & aromata, ac condimenta. ἠμίποτον, dimidium. ἠμιτύβιον, pars crassioris lintei. ἔλαι, ferire, & ἠλίαν ferientium. ἠόιας, horas matutinas. ἠραχίωκεν, implicuit tenuibus & paruis uenis, ut arnearum telæ sunt. ἠρμάσθαι, esse stabilitum, & innixum, uel aptatum. ἠσαι, solitus es.

θαλερὸν, calidū, uelut a sole. est enim a θέρεσθαι, quod calferi significat, deductum.

θέρεσθαι

θερετρον, locus, in quo aestate apte comoreris.
θιμωδον, aceruus.
θιμωδον, lumbricum, & malignum ulcus, in lib. de locis hominis: ideo malignum ulcus corpus obfedit. & cum sanies defluit, putrefacit, ac tume facit. in lib. autem de humoribus eius curatio nem ante explicat. alibi uero cum dicit θιμωδον, animalia, quae in intestinis insunt significat, ut lumbricos & ascaridas. ut cum ait, autumnorum πο θιμωδες, ita ab aliquo horum nomen trahit. sic et θιμωδες interdum uidetur appellare.
θλασιν, foetus infractor, quod etiam πίεςρον appellatur: quo nomine in primo de morbis mulierum usus est.
θλασόςσιος, id est, thlaspis herbae.
θρανον, sedem utraq; ex parte peruiam.
θολερν πνάμα, spiritus magnus, atq; impellens.
θράσασται, pungitur, ac stimulis agitur.
θρήξ, scribitur etiam θρήξ, pili uocantur a sacerdotibus, cum in fimo iecoris in dextra fibra, uenula angusta, nigraque appareat.
θύη, suffitus, & odores.
θύματα, suffimenta.
θυμωδον, satureciam.
θύμου, gens Thraciae, ex Thymis.
θύμωδες, uinolentia, aut ebrietas.

εδουται, fit obliquum, in se residet.
εθιμωδες, ingenuum, ut est apud sapientem. sed me aequae, atq; ingenuos, honore afficiebat.
εχθρα, prope, more Atticorum, apud Hipp. in secundo de morbis mulierum, mulieris testiculus appellatur.
ελλαίνειν, oculos circumagere, aut distorquere.
επεραθείσαι, quae se uiris miscuerunt.
επιδον, qui medicinarum nomina scriptis mandarunt, ut Mnestheus, Andreas Chrysar, Xenocrates, & Dioscorides Alexandrinus, indicum zinziber sic uocant: falsi, quod quidam esse piperis radicem arbitrantur. Dioscorid. autem Anazarbeus aperte distinxit, & quid zinziber, quidq; piper sit, definiuit. Diosc. igitur iunior, qui linguas scripsit, esse stirpem ait in India stirpi piperis similem: cuius fructus myrtidanum uocatur, quia fit myrto persimilis.
επείανιαν, inanit. επημος inanitio. & επειται inanitur.
εξάλα, adultae caprae pellem.
εξιας, uarices.
εξιν, progressum rectum, uel aditum.
εξιον, albi chamæleonis folium.
εξίας, pars inter coxarum uerthebras & lumbum interposita.
επος, potio in luxati ossis curatione.
εππόρεως, non solum lapatium, sed etiam carduus, & stybium dicitur.
επνούσαι, adaequant, quae mediae aetatis sunt.
εσαλλιν, caprae pellem, corium.
εσαλλιας, graciles, & εσαλλιον gracile.

εχθρηματα, squamulae corticum.
εχθρη, marinae squatinae pellem siccam. potest quoque significare unguem ferreum, quo utimur ad infantem immaturum, dum adhuc in utero est, extrahendum: quod ad squamarum piscis similitudinem sic uocatur.

καθαπόμενοι, qui uehementer sentiunt.
καθετήρι, linamento tortili, quod uulneri imponitur. ab eo quod in uulnus mittatur: ut secundo de morbis mulierum, in uulnus tortile linamentum ex linteis confectum immittere.
κακαγγελή, procacitas, petulantia.
κακήθεα, maligna.
κακοσιώματα, maxime noxia.
καλλίφρον, capillus ueneris, & adiantum uocatur.
καλλιονίμω, piscis cuiusdam, cui hoc est nomen.
κάμμορον, est animal paruae scillae simile. & aconitum, quod eius radices sint huic animali similes. neutra tamen significatio conuenit cum ait in lib. de locis hominis inflammatis assumpto cammoro. quam ob rem putat Erotianus non solum animal, sed etiam muscum illi adhaerentem sic nominare. Zeno uero Erophilius cicutam: Zeus refrigerans medicamentum.
καπόνια, qui rectos, prominentesq; uentres habet.
καρικόν, edulium ex nucibus, cuius confectio in primo libro de ulceribus scriptam reliquit.
καρυνκοειδία, sanguinea. id autem proprie medici uocant.
καρύκη, edulium Lydium. uarium id est, & ex sanguine confectum.
καρχήσιον, in summo uelo rotulam habens: & extenti in eo funes, καρχήσιοι dicuntur.
καταβαίνουσιν, flocci faciunt.
κατάβλημα, indumentum, quod data opera factum sit ad subiectas partes contegendas.
καταγύοι, ad summum inutilitatis, aut imbecillitatis redigit.
κατακορία, nimis biliosa excrementa sic nominat, & pectora quae talem humorem gignunt. quidam hirsuta intellexerunt. sed etiam κατακορίεις ανδρῶν eodem modo uocat. medicamentum uero κατακορίεις uel ob humorem ab ipso eductum, uel ob colorem suum dicit. fitim quoq; loco quodam κατακορίεις, quae nimirum propter talem humorem fit facta uehementior, uel ad summum aucta uocat. itaque κατακορίεις est dissoluere.
κατακούρην, tonsuram nouacula facta. praestat enim, inquit Dioscorides, ita scribere, quam puellae tonsuram. atque inde ducitur tondere, & apud Theophrastum tonsa abies pro secula habetur.
κατακρίειν, discindere.
καταλείπειν, illinere.
καταμώσας, qui peruestigandi causa demisit. uox a quaerendo deducta, ut etiam qui quaeritur.
κατανεσιμώται, consumitur.
κατάστημα, confirmatio, & animaduersio in secundo de morbis uulgarib. & κατασῆσαι aduertere.

καταφρόνους, qui remisse sentit. in maiore de praedictione sic accipiendum est.
κατάχρσα, ualde uirentia.
καταλλόμενα, colligata.
κατηβίαι, resipiscere. quae somno excitatur, & expergiscitur.
κατεπλάσαστο, factus est stupidus.
κατηβόλισι, inijs accessione in orbem inuadentibus.
κατηβήτητο, efficiebat placidum, ac temperantem.
κατηβήτητον, ad chirurgiam spectans.
καταβήτηρι, instrumento, quod sedem aperiens uocatur: ut etiam dioptra, hoc est spectrum, quo mulierum natura aperitur, & inspicitur.
κατωμοσαδέω, subaudi, uici, ut κατωμοσαδέω.
καυός, herbae radix, quae filphium proprie uocatur: caulis autem & succus ut aliorum. nam in libro de ratione uictus in morbis acutis ita scriptum ab ipso est, uel filphium, uel caulis, uel liquor.
καύτομα, inflammatione, ut in libro de morbis minoribus.
καύτηρα, calamum ex aere factum in imo perforatum, per quae apprensus demissum cauterium potest urere.
καρχήσιον, radicem thureae. cum in numero multitudinis dixit τὰς καρχήσιους, tolta hordea intellige.
κάδματα, diurnas ex fluxu affectiones uel in omnibus articulis, uel maxime circa coxarum uerthebram quod tibi non secus, quam alia quaedam, proprie explicauimus.
κακώμασας, ueterno occupari.
καρχήσιον, quod asperitatem gignit. itaq; gutturis asperitas dicitur, & in pulmone strepitus; sic uel asperum, asperari, & asperationes quoque indicant.
κεφαλοειδής, quod caput habet.
κεγκλιμένος, motio breuis, continuata. a cinclo animalis facta uox.
κεθαρόν, pectus.
κίον, magna uis bestiarum triticum comedentiū. quae singulae κίονες nominantur: ut in fine secundi de morbis mulierum legitur.
κλήθρον, locus in gula sub tonsillis.
κλιμακίου, ligni transfuersi in scalis. quidam sine κλιμακίον scribunt, & altera quaedam talis κατά κλιμακίον.
κλισμόν, lectum in i. de morbis mulierum.
κνημίν, quod cruris est.
κνήματα, ramenta, & κνήσαι radere.
κνήστρον, instrumentum ad scalpendum accommodatum. idem quod κνήστρον.
κνήστρον, cultello quodam estque is cultellus, quo caesus raditur.
κνηδωσιες, puncturae quaedam, quasi uellicationes: quales urtica herba solet afferre.
κνησότητα, uellicationem. alij quidam oculorum ariditatem significari hoc nomine putant.
κνήμα, nomen est ad strepitum imitationem conformatum, sed & leuiter suspirans κνήμιμος dicitur. & κνήμιδος canum gannitus.
κόνχιν κεραιμίδα, uas fictile. nihil plus significat, quam κέραμις. hoc est fictile.
κόνχιν, biatulam.
κόνκαλον, complures nucleū pineae nucis intelligit.

κόνκαλον, granum uulgo appellatum, non Cnidium, quod est quaedam sine adiectione κόνκαλον uocat.
κόνκαλος, rotulas. & in Acarnanib. rotuli uocatur. de paruis panibus est pronunciatum.
κολοκύνθη αγρίαν, colocynthidem.
κομωδον, fauorum. plerique tamen scribunt κηριον. Significat autem expressorum.
κορη, dicitur herba, quae hypericon uocatur. ea fructum fert κορη. i. coriandro similem.
κορη, quae ramis adnascuntur: & noua germina.
κορυμνιδον, cum partes uicinae ad umbilicum contrahuntur.
κορύν, neruo ceruicis, cerebello.
κότινον, oleam filuestrem.
κοτυλίδα, acetabulum in ijs quae de curandis luxatis adiuncta sunt. & in secundo de morbis maiore.
κοτυλιδόνια, ora uasorum, quae in uterum descendunt ut in lib. de Hippoc. dissectione docuimus.
κορύννη, iuncturam in uerthebris coxarum ad sedem. ob qua omnis circa sedem locus sic appellatur.
κλάδοι, rami ficulni maiores.
κράνισι, defluunt, cessant.
κράμβις, decocto brassicae.
κρέμν, nomen confectum est. significat sonum odiosum. in secundo de morbis maiore.
κρήνον, bonum.
κρήμνοι, labia ulcerum. in lib. de locis hominis. & pudendi mulierum partes, ut ala.
κρήμνα, farinae tritici, quam euolutionem uocant. est & sacculus lineus quidam.
κρημνά, crassiores farinas. cum autem ait, κρημνά αληφῆ τυ εδρα, crassissimas farinas indicat.
κρότωνας, concauitates cartilagineas in pulmone. ut in primo de morbis.
κρότωνος ρίζα, radix Crotonis. hoc autem Aegyptiacionem uocant.
κρόμου καρπός, fabae fructum. Diosc. ait, alterci fructum ab eo dici. Sic enim in primo de morbis mulierum. quidam Aegyptiae fabae intelligunt.
κύαρ, foramen acus.
κύβητον, os cubiti. & cubitus. Diosc. autem nodum brachij sic uocari putat.
κύκλοι προσώπι, mala dicuntur in primo de morbis maiore.
κυρχίδα, paruum calicem, & medicinale uasculum.
κυρβασίν, acutum pileum, qui etiam tiaras dicitur.
κυρήεις, paleae. sunt etiam furfures, & hordei purgamenta.
κυρήσιον, diebus quibus talia iudicari creduntur.
κύρσειον, podicem.
κύστιγγα, exiguam uescam.
κώδεις, papaueris capita.
κωλεδες, concauum in uulnere, quodque melius fit, quam quod elatum est.
κώμα, somni uehementis impetus. scripsimus aut de hoc, ut nosti, libellum.
κωρίαν, uinum picatum. conijcitur enim cum piceae cortice semihemina in fictile uas. quidam id colo traiciunt, ut fœbuerit. quidam ita finunt.

COMMENTARI.

καροί, languidi, inualidi. καροί uero est uerbum ter-
tiaē personæ, ac tertiaē coniugationis, significat-
que languorem inducere, ac retundere.

Α

λαβή, principium accessionis: præfertim autem ex
circuito.
λαγνείη, interdum etiam semen significat, ut lib. de
natura puerili. ita etiam τὸ λαγνόμεναι semen est
λάμπυρος, herba, quæ lagonate dicitur.
λαμπτήρ, hunc multi φανόν hoc est lampada uocant,
in secundo de morbis maiore. ceteris uero, præ-
cipue Articis, est, in quo ligna lumen afferentia
comburebantur. Sed & fax, & lucerna quando
que λαμπτήρ dicitur.
λαπαρχήνηται, est proprie euacuari, ideoque μαλαχθήναι
est mollire.
λαμπυρά, spumea. nam spuma splendorem mittit.
λάσιον, linteam.
λεβηρίδα, uocat serpentis exuium. quidam tamen
uacuum concham intelligunt.
λέγνα, oris uulvæ extrema, per translationem a uesti-
mētorum extremitatibus. has uero alibi ἀμφίδεα
appellat.
λέκιστον, quod intra corticem lentis continetur.
λεπάδες, quæ petris adherent conchæ.
λεπίς, interdum sic rara uocat, ut in eo libro, qui est
de locis in homine.
λαμψήν, albæ uiolæ semen sic dici Dioscorides
auctor est.
λεῖψ, omnino, omnia.
λιβαντή καρπὸν, thus forte, quod ita uocatur, quia se-
men thuris arboris in usum uenire nos latet.
λιθίον, humido.
λίβος, fluida quædam oculorum destillatio. ductū
nomē ab eo, quod est stillare quod proprie gut-
tarum cadere uidetur significare.
λιγνυάδης, denigrans, quia λιγνύς, i. fuligo nigra est.
λίθον μέλας, lapidem, quem molarem etiam appel-
lant, cochlacem.
λιμακώδες, humidi, & herbacci.
λίπος, oleum, ut in lib. de morbis mulierum secun-
do.
λίριον, liliū oleum ex eo confectum quidam cum
litera scribunt λίριον, aliqui sine, λίριον, uocatur
autem nō modo liliaceum, sed etiam susinum,
& ἄνθινον.
λίον, est non modo lauare, sed humectare quoque.
sic λῶσαι, lauare, & alia huiusmodi apud ipsum
duo significant.
λυοφά, nuda, aridaque loca.
λύσιαι, interualla, quibus articuli inter se diffungun-
tur.
λυώδες, infaniens.

Μ

μαγιά, uelut offam & massam, & magdaliā ma-
nu subactam uocare consueuit.
μακρόπυρος, ualde spirans, uel longiore interuallo spi-

ritum aucens.
μαλακίον, sic dicuntur aquatilia spinam non ha-
bentia, ut polypus, loligo, sepia, & urtica. fan-
guine enim & uisceribus uacant.
μαλθαδα, mollitia, ac cerea fere. nam μαλθη, est
cera, præfertim quæ mollita sit mollis.
μαρίνη, hanc, multi cinerem calidum appellant.
μάδης, caloris.
μάσσειν est & miscere, & subigere, atq; etiam expri-
mere, ut in primo de morbis maiore.
μάσσειν, est plus, ut in maiore de prædictione.
μάτος inquisitio: & μάσαι inquirere.
μαχαιρίδι ὄξυβελει, cultello acuto, instrumento ad se-
candam uenam.
μαχαιρίδι φουδεῖδι, medico scalpello, quod uentrem
quasi habeat.

Φ

μέλανα uocatur etiam morbus, qui sic ex nigra bili
constat.
μέλανον βίζαν, aspalathi aromatici, quod uocant, ra-
dicem.
μελαίνης cum circumflexo legit Diosc. ut μελαίνης ca-
pra, aut uacca: ut sit ex urbe Melanis. quæ urbs
est ad Crisæum campum ante Cripium, bona
pascua habens, quæ bonū lac gignant. sic enim
Diosc. prodidit.
μελένρον, quod est in prælagijs, quidam simul legūt,
ut sit denigrans: quidam distincte, ut significet,
quod est uiride, uel nigrum.
μέλανι φαρμάκον, medicamēto nigro: quod quomodo
conficiatur, ipse in lib. de ulceribus declarauit.
μέλαν τὸ κυπριον, Cyprium cinerem uocat, cuius ad G
oculos usus est.
μελεδαίνοντι, curam gerenti, curanti. & μελαιδὸν cu-
ra, non autem, ut apud Homerum, mœror.
μελιθία, & suaue, & cum melle mistum, ut in primo
de morbis maiore: in quo etiam μελίχρον tale ui-
num uocat.
μεμύριμεν, conuoluit. Sumptum a lanis, quas morta-
les nent.
μεμιασμένον, foedatum, ut apud poetam legitur.
μέμελοσμένους, aliqui refrigeratos, aliqui induratos,
& lapideos dici existimarunt.
μεμωρημένους, sensus expertia.
μεσοδμή, trabs lignea domū in duas partes diuisam
separans, ut obstaculum, uelut columna quædā
in medio constituta. sunt etiam, qui superposi-
tum tectum μεσοδμήν nominent.
μεσόβλημα, perinde ac si μεσόντι dictum esset.
μετακίρας, lactea cōmistio dicitur in lib. de ratione
uictus in morbis acutis
μηκάνιον, uocant peplum, & ipse succum papaueris
appellat.
μήλην διασωματρίδα, specillum aptum ad diducendū,
& aperiendum.
μήλην ἐξωτίδα, auricularium specillum.
μήλην χυρὴν, uulnerarium specillum.
μήλη πλατεῖη, lato in rudicula modum specillo.
μήλης τῶ πλατεῖ, oclularis specilli cyathulo.
μήλα, oues.
μήλας, ex insula Mele.
μηλιόδος ὀμῆς, chalcitidis, aut aluminis ex Melo.
μηλιόδα

Al. μεσόβλητον

Α μηλιόδα, a Melo insula, in 1. de morbis minore.
μήστιν est tegumentum, & uelut inuolucrum quod-
dam, quod etiam ἐπιδιδυμίε dicitur. est autem ua-
ricosus tumor quidam, qui in summo didymo
imminet.
μνίειν, est mandere, ac comedere.
μύκη suffocatio, præclusio.
μυροχάνη hiantis adiunctum. si scribas μυροχάνη, erit
hians in millibus.
μύρραν, apud Acoles σμύριαν, hoc est myrrham. scri-
bitur enim duplici ρ.
μυρτίδαρον, pleriq; piper. Diosc. Anazarb. in primo
de materia appēdicem inæqualem & tumidam
circa myrti ramum uocat. Hippoc. fructum sic
nominat ex arbore, quam ipse ait ab alijs piper
nominari.
B μύτις, atramentum in ore sepia, & piscis etiam qui
dam sic ab Hippocrate nominatur.
μυπτόν, moretum. Diosc. ex allio, ac cepis esse in-
tritum scripsit.
μύλυζα, allium, quod simplex caput habet, & non
in spicas distributum. quidam moly herbam
uocant.
μυληόμενα, quæ sensim contabescunt.

Ν

Ναυσιάσις, sanguinis effusiones, quæ etiā ἐκχυμώσις
uocantur. tralatum est ab ijs, qui sanguinem in
nausea uomunt.
C νεῖον nuper, aut nouum.
νεόμενον, natantem, aduenientem. sumptum ἀπὸ τῆ
νήδου, quod est uenire; nam in primo de morbis
mulierum uti unq; legitur; & alterum de loco,
alterum de partu imperfecto dicitur.
νηπέλις, hoc est, non potest.
νηκτάλοποις, qui noctu non uident.

Ξ

Ξηρή συπιδονώδης, gangræna, uel aliquo morbo, qui
latius pateat.
Ξύμη, pruritus.

Θ

Θά, quæ a plerisq; ἕα dicuntur, forba.
θιναρίφ, uiti.
θιναρίδων, palmitum uitis.
θισση αἰγός, sordes, quæ inter caprillos pilos nasci-
tur: præfertim inter eos, quæ ad sedem sunt.
θισσοφάγος, stomachus uentris, tāquam guttur quod-
dam sit.
θισπίδας, sordem ouis, hoc est fordidam lanam.
θισπίδες sunt sordes ouis conglobatæ. idem quoq;
lanæ fordida uellus indicat.
θίρις, oblonga eminentia.
θιερὸν, male olens, aut atrum. ab atramento sepia-
rum ductum.
θιερὰξοντα, labentem.
θλοκωνίτης, quædam herba agrestis, oleracea.
COMMENTARIJ.

ἕλον sepia atramentum.
θάδεα turbida, aut atra.
θλοκωνίτης, pustulæ subito erumpentes.
θνύδα, per conuersionem axium extendere. nam
& ὄνοι & ὀνοκοι axes sunt. aliter quoq; scribitur,
ut κατονάδα.
θπλα, funes ex stuppa, uel lino, uel canabe con-
fecti.
θπός liquor silphij per excellentiam, sicut etiā thyr-
sus. silphium autem radicem foliam uocat.
θπὸν καρπὸν, semen silphij. quod & folium singulari-
ter, & magydaris nominatur a nonnullis.
θργάσαδαι, est simul miscere & simul temperare.
θρθοσπίον, cibo, qui in diem sufficiat.
θροκωνίτιον, aliter, θλοκωνίτιδες, de qua iam dixi Diosc.
ait in monte natam θροκωνίτιδα uocari.
θρὸδαν, quæ ad caudam usq; sunt extensa.
θρὸς, sacri ossis extremitas. idem θρὸσπύγιον significat.
θρχα, sacculus testicularum.
θχίον, flexuosa extuberantia circa vuluæ os. nam
θρχος, & μύχος dicuntur palmites, & clauicula. so-
let idem & ἀμφίδεον, & λέγνα appellare.
θτίδες, auis, quam sic uocant. Aristoteles θτίδα per
θ, nominat. apud Xenophontem in primo Cy-
ri expeditionis θτίδα per θ, scriprum legitur.

Π

Παλίνοπια, quæ a sole auersa sunt.
Παλίαι, inspergere.
Παράλαμψις, cicatrix, quæ in nigro oculorum splen-
deat, quod aliquanto sit ægide crassior.
Παράλιον, species tithymali. ita quoq; marina brassi-
cula quædam nominatur.
Παραστάς, quædam uasa feminis, in libro de uenis,
qui est ad lib. de curandis luxatis adiunctus.
Παραφάσαι, est manu aberrante tangere, cum erro-
re: ut etiā ἐσπαράσαι attingere, manum iniiciendo.
unde loca quæ circa muliebrem pudendum recō-
dita latent, παραστάσις uocant.
Παραφάσσειν, desipere, ut ἀλλοφάσσειν tumultus edere.
est cum tenui legendum, non ut in superiore πα-
ραφάσαι. in eo enim ἀφής, id est, tactus nomen cō-
tinetur.
Παρθένον, millefolium: ita etiam uocatur & anthe-
mis, & helxine, & mercurialis, & amaracus; sed
Diosc. negat, intelligendum esse, uel helxines,
uel mercurialis speciem, parua folia habentē.
Πασσαλέτης, panis, uel farina milij subtilis. nam πάσσε-
λος est milium.
Παταλίσκος, palo exiguo. est enim diminutium.
Παφλάζου, hoc nomen construxit, cum errantes, &
resumentes, in differendo significare uellet.
Πίζα, in secundo de morbis mulierum scribitur, &
pedes pueri tumescūt maxime. Zenodotus au-
tem in uocabulis gentium ait πίζαν uocare pe-
dem Arcadas, & Dore. Hippoc. plantitiem pe-
dis, uel talos sic uidetur appellasse.
Πίλλα, liuores subfului: quos etiam πελλρα dicit.
Zenodotus in gentium uocabulis scribit, sicyo-
nios fuluum πέλλον appellare.

πλήρης, plenae humoris, & humiditatis, aut uetose.
πέπλιον, dicitur etiam peplis, & agreftis portulaca.
πέπλος, idem, est item ficus humilis, & spumeum pauper, eiusque liquor.
περητηρίον, recto & acuto terebro. aliud enim etiam choenicis est.
περιέλλετο, se ipsum uestibus operiebat.
περικεκλιμένοι, inflexi, adunci, & incuruati.
περινήματα, circuminundationes.
περινήματος, inundationis circum circa.
περινή, circum in undat, circumnata.
περινή, perineo, locus est inter scrotum & anum, ubi uetice collum est situm.
περιξύσμος, qui circum scarificauit.
περιπόδιον, quae in orbem sub pedibus est, & infra.
περιπόδιον, ex utraque parte perfractum.
περόνη, aliquando totum artus ipsius os, aliquando quod offi adnascitur, & modo tumorem eius, quod adnascitur.
περσύας, anni superioris uinum. quasi περισύας, i. anni preteriti quiddam sit, ut αυτίτην eiusdem anni uocat.
πήρινα, perineum. & in lib. de haemorrhoidib. & fistulis sic appellare sedem uidetur.
πίεστρον, hoc instrumentum est, quod infractorem imperfecti foetus nominant.
πιπέριον, buriyum.
πιτιύδιον, resina picea.
πιτύλοι, remigationibus, aut remis.
πλαταμών, perra leuis in mari extans, & humilis, circa quam fluctus dilatantur.
πλακτανίων, cirrhorum, & circumplicantium apprehensionum.
πλευνέρα, mucosae, & πλέννα mucus est.
πλευμοί, marcescit, contabescit.
πλευμοί, tabes, aut affectus pulmonis.
πλύμιον, corae modiolus.
πλύσιγγας, ferulas uocat, ab eo quod percutere est.
πνύματῶδες, inflatus, & aegre spiritum ducens, saepe etiam spirandi difficultatem πνύμα uocat.
ππίον, dicuntur primae lacris partes, quae ex se ipsis coagulatae sunt.
ππίον, quae natura folium simile habet uiti, ut species eius, quae cissampelus uocatur.
ππυργάω, multum comedo, ut etiam apud Callimachum, γόνος αἰρηῶν ἔγρασε κηδέμονα. i. deuorauit.
ππύλαρον, quod crataegonon uocant, genus herbae est.
ππύλοι, pustulae cutis intumentes, simulque liuidae, & rubicundae.
ππύριον, modico.
ππύτιον, Dores appellant recentia.
ππύτιον, praeterea.
ππύτιον, uinum, quod hoc nomen habet, estque nigrum, & austerum.
ππύτιον, pronum ad terram.
ππύτιον, inflatio, & ππύτιον, inflationis, & ππύτιον, maxime inflans.
ππύτιον, morbos quosdam uocat, qui prouectiones corripunt. nam sic quoque aetate prouectos

homines uocat.
ππύτιον, sillico.
ππύτιον, farinas ex nouis hordeis. alij solas ex non arefactis.
ππύτιον, instrumentum ad uenam secandam apto, quod phlebotomum uocant.
ππύτιον, procidit, in anteriorem partem prominens.
ππύτιον, qui labia extra producit.
ππύτιον, perseverat morbus, ut in secundo de morbis maiore habetur.
ππύτιον, mutari.
ππύτιον, grauiore cum odore. sine, at cum, ππύτιον, a tumore ductum, significat maiore cum tumore: ut in secundo de morbis maiore scriptum comperimus.
ππύτιον, protendentem.
ππύτιον, exortum.
ππύτιον, non penitus ductum a fundo uasorum, ac si diceret, integre, plane, perfecte, aut ab initio, aut omnino.
ππύτιον, feruentes lapilli. uel fragmenta accensa ex ferri scoria.
ππύτιον, grana, hoc de thure est dictum.
ππύτιον, erysipelatis. i. ignis sacri.
ππύτιον, interdum quae cofertim impetum facit. ut in τ τ. de morbis maiore. a quo fit αἰμορραγία sanguinis effusio.
ππύτιον, retortum.
ππύτιον, promptius, facilius. quidam pro eo quod est, G copiosius, acceperunt.
ππύτιον, subula, qua talium rerum artifices perforantes, faciunt usus comodos ad linu traiciendum.
ππύτιον, ductum nomen a strepitu, qui stertendo fit, ut etiam uerbum ππύτιον.
ππύτιον, errat.
ππύτιον, cirationem, & item alia quaedam, από τῶ ππύτιον, quod est circumagi.
ππύτιον, scissuris, & fracturis.
ππύτιον, agnis.
ππύτιον, idem significat.
ππύτιον, agninas pelles, από τῶ ππύτιον, qui agnum significat.
ππύτιον, uelut inundationibus. nam ππύτιον est quaedam uelut inundatio.
ππύτιον, nomen cuiusdam herbae, quae uocat flore, & fructu: habetque tria folia undique oblonga humiliter duo digitorum magnitudinis. suntque anchusae folijs similia: & radicem tenuem, quae leuiter purgat.
ππύτιον, dracunculi radicem.
ππύτιον, rugosum.
ππύτιον, retorta.
ππύτιον, liquoris ad forbendum facti. uel forbitiois.
ππύτιον, mora immatura, arefacta, & tusa, ut obsonijs inspergantur. ut quod rhun proprie uocant, ut Diosc. in primo de materia ait.
ππύτιον, forbitio, uel eorum omnium, quae quouis modo forbentur.
ππύτιον, remedia, ab eo quod feruet. quod est ππύτιον

E

F

H

Αρωματίζεις, qui intus fractum quid habet. qui etiam ρηγματίας appellatur.
σαράπους, quae digitos pedum difunctos, ac distantes habet.
σαράπους, proprie labra mordendo subfannare. Hippoc. autem sumis labijs contractis aliquid euellere.
σαταρμαί, proluxi glandularum tumores circa aures. aliqui intentiones pudendorum hoc nomine intelligunt.
σαυρίδιον, nasturtium. a similitudine figurae dicitur. eadem herba cardamum nominatur.
σελάχισον, omnes pisces squamis carentes, & qui animal pariant, sic dicuntur.
σεσπός, deflexum, & quod labijs distet plurimum.
Β idemque, εκπεπληγμένον appellatur.
σηριγγώδης, laxa, rara, foraminolenta. nam foramina σηριγγες & σηραγγες dicuntur: corpusque huiusmodi & σηραγγώδες, & σηριγγώδες uocatur, hoc est foraminibus plenum.
σησαμίς, eius, quae sesamis dicitur.
σητανίον, tritico huius anni. hoc est, quod uere satum sit.
σητανίον, ex tritico huius anni, uel ex farina excusata, & tenui, hoc est expurgata.
σητάλιον, & σιτάλιον, cōmuni pinguis, & pinguis caprae.
σητάλιον, pinguis, opimaque.
σητάλιον, luteas: qualis est granati mali cortex.
σητάλιον, agrestem cucurbitam, non dissectam.
σητάλιον, quatuor Hippoc. significat, colocyntidide: piro similem cucurbitam: cucurbitulam medicinalem fundo uacantem: & cucurbitam, quae coni similitudinem referat.
σητάλιον, pars colocyntidos interior.
σητάλιον, pixida indicat: & uas fictile, in quod farinam conijciunt.
σητάλιον, maligna.
σητάλιον, decocto dulci.
σητάλιον, insidiatrix malitia.
σητάλιον, Attici pastorem mulctram uocant, ut, fistulae & mulctralia facta, quibus uera uocant, ut, fistulae. Hippoc. autem marinam concham longiorum uocat, quam mutilum quidam nominant.
σητάλιον, diligenti.
σητάλιον, aridus, contractusque.
σητάλιον, asciatim, nam σητάλιον fascia uidetur ab ascij fabrilibus hoc nomen duxisse.
σητάλιον, consideratio, in sexto de morbis uulgaribus.
σητάλιον, caecutit.
σητάλιον, concludatur.
σητάλιον, apud Hippoc. duo significat: ut diuifum est, & ad mortem est.
σητάλιον, arefactione, contractione.
σητάλιον, ficcata, & ita omnia, quae ab eo exoriuntur.
σητάλιον, deficcata. & σητάλιον deficcatur.
σητάλιον, est extendi, praecipue cum hiatu.
σητάλιον, callus, σητάλιον callum obdlexerint.
σητάλιον, percutere, incidere, diuidere.
σητάλιον, quae sunt in articulo ceruicis.
σητάλιον, cimoliam.
σητάλιον, apti ad uibices tollendas. i. ad liuores aufe

rendos, qui ex percussione fiunt.
σητάλιον, conuulsio, estque nomen foemininum.
σητάλιον, turgescit.
σητάλιον, excrementum liquidum.
σητάλιον, fructum quoque significat.
σητάλιον, properans, sedula.
σητάλιον, tonsilla in faucibus, ut in quarto de morbis uulgaribus.
σητάλιον, pane, qui subcinericius uocatur.
σητάλιον, differentes, quae non sunt generis eiusdem, quaeque aliae alij conueniunt.
σητάλιον, Diosc. auctor est dici eum, qui ambulationes stadijs metitur.
σητάλιον, destillationis, quae fit ex capite.
σητάλιον, adeps ex aromatibus & aqua coctus.
σητάλιον, est superterege, & illinere.
σητάλιον, in angulum redigere, aliqui uero, claudere humorum exitus, & arefacere.
σητάλιον, scalpello medico, quod latius sit.
σητάλιον, obesum, adipatum.
σητάλιον, calculus, lapillus. sunt enim σητάλιον calculi circa mare: hincque σητάλιον durum dicitur.
σητάλιον, arida, contracta.
σητάλιον, semen lappae.
σητάλιον, rugosius.
σητάλιον, in τ τ. epid. scribit Dioscor. uultque esse, loquentis furiose. alij σητάλιον scribit, & uiri proprium esse aiunt.
σητάλιον, grauisonum. grauem sonum edens.
σητάλιον, strabones.
σητάλιον, dolorem intestinorum affert.
σητάλιον, uelut habitat, in lib. de aere, aquis, & locis σητάλιον, spathomele genus specilli quoddam.
σητάλιον, piperis, sic enim ait, & Indicum, quae Perse piper uocat. inest autem huic rotundum quid, quod σητάλιον uocant.
σητάλιον, quae uerti queat, ut in lib. de haemorrhoidibus, & fistulis habetur.
σητάλιον, sic quoque scribi, probatur Dioscoridi, & non solum, σητάλιον, hocque non ut proprium uiri nomen explicat, sed furiose affectum esse in rebus ueneris. uultque alia eodem modo epitheta apud Hippoc. esse: ut σητάλιον, σητάλιον, uel σητάλιον. & apud Erasistr. rhinocoluron hoc est, qui truncis naribus est, dici ait.
σητάλιον, quam absolute chalcitum, uulguis uirtuolium, uocant.
σητάλιον, sordidi, quia omnis farina simul collecta fit, & non secreta.
σητάλιον, carnosum tumores in partibus palpebrarum exorti.
σητάλιον, aridarum ficuum decoctum.
σητάλιον, in primo de morbis mulierum, fomentum ficus a radice, ut σητάλιον. i. mori. quod alibi ut exponat, mori radices dixit.
σητάλιον, congregaciones, tralatio est ab ijs, qui sunt in exercitiis congregati.
σητάλιον, concretus humor quidam, aut internus tumor, uel subsidentia, aut callus. & melius in τ τ. (epid. ait. σητάλιον, in τ τ. rdum tanquam adstrictionem, densitatemque significat.

συνδεδεμένοι, conduplicatur.
συνεπιχρυσίζω, sanis succis comiscere, ac coterperare.
συνέρξαι, ut conclusionem.
συνηρεθες, obiectum, & adumbratum.
συνηρημένα, ut in libro de curandis luxatis significat coaptata.
συνηρημένα, quæ coniuncta sunt, uel coeunt.
συνριζα, eorum, quæ in uentre sunt, moderata purgatio.
συνσάμων, pari pondere.
συνσφραξ, extuberantias, duritias.
συνσάξαι, moleste fert.
συνσάξαι, omnis corruptela, quæ quouis modo fiat.
συνσάξαι, in ijs, quæ sunt adiuncta libro de uulneribus capitis, sic habet, Cui caput dolet, si fuerit fideratus, cepe aduersantur. in plerisque tamen σφαιραξ aperte scribitur.
σφενδάμων, in lib. de articulis appellat utile ad membri restitutionem instrumentum: sic dictum a funda, qua lapides proijciuntur. in libro autem de sterilib. sic uocat custodem. est etiam muliebre pedum tegmen: & quæ huic familia sunt omnia.
σφραξ, caprarum, ouiumque excrementa.
σφασαι, tria significat, scarificare, excernere, relaxare.
σφενδάμα, anchusam. ita enim etiam uocatur.
σφαιραξ, sic uocat in continendo compressionem, & detentionem, & illigationem, & pressum. cum uero ait, differt aliquid σφαιραξ corporis, tum uelut habitum significat.
σφινδύλαξ, calami figura. inde enim calamo ductum nomen uidetur, quod scinditur.
σφινον, non modo stirpem fruticosam uocat, sed etiam quandam scille speciem, uel potius bulbum cuius scillæ.
σφινον ηδυσσμον, odoratum iuncum uocat.
Τ
τάμιον, coagulum.
τέργειν, est humectare.
τέλειν, consumere, ut in lib. de affectibus scriptum est
τέλειον, finem, & extremum.
τέρμινοι, tumores, qui terminthi arboris fructui similes in cute præter naturam consistunt.
τέρβρον, sumitas antennæ proprie dicitur. & τέρβρον rudentes inde ad summum uelum pertingentes. Hippoc. autem in 1.1. de morbis mul. cum hic inquit τέρβρον fuerit morbi, summum & supremum, & curationis maxime egens significat.
τέλειραστα, sunt dilatata. omne enim, quod dilatatum est, τέλειρα dicitur.
τέλειραστα βέλαι, quatuor cuspidum sagittæ.
τέλειραστα, quidam explicant, inuētis in stibio crucis. alij uero ipsum stibium intelligunt.
τέλειραστα, tremor.
τέλειραστα, tremor cum rigore coniuncto.
τέλειραστα, donec, tunc, prius.
τέλειραστα, herbæ genus, quod semperuiuum agreste, & agrestem portulacam nominant. Romani illecbram uocant.
τέλειραστα αλάξαι, herbam in farina for-

bit. quia alibi ait, mercurialem forbiturum.
Ε
τομίον, incisior. ferreum instrumentum, quo fabri ferrarij cum ad alia multa, tum ad tollendos, & dimouendos clauos utuntur: habetque id duo labra.
τοξίματα, sagittæ dicuntur.
τοξίματα, ramenta sunt.
τοξίμα, bene educatus, pinguisque.
τοξίμα, quod quædam illata habet infixam.
τοξίμα, quod est infigi.
τοξίμα, cursus.
τοξίμα, domare, & extenuare significat.
τοξίμα, uulnus infingere, secare uenam: ut in 1.1. de morbis mulierum habetur.
τοξίμα, sit oblaesa, maleque affecta. & τρώμα oblaesio.
τοξίμα, abortum partu edere.
τοξίμα, crudis deuoratis.
τοξίμα, turrim, eamque præfertim, quæ in muris est.
τοξίμα, qui est de mētis statu deturbatus. cæritus.
τοξίμα, morbus, qui phrenitide, & lethargo mixtus est.

Τ
τόξαι, gibbi, & τώμα gibbositas dicitur.
τόξαι, aquam inter cutem habentibus, sanguinem in aqua mutantibus, & aquosa purgantibus.
τόξαι, quod est dicere, in aquæ modum uiridia.
τόξαι, hydropicos.
τόξαι, parua hydria per diminutionem.
τόξαι, Diosc. in 1.1. de morbis uulgaribus. cum accētū in ultima legit. & τώμα hoc est speciem hydropis præ se ferentem significare autumat.
τόξαι, quo quis sublinere oculos posset, frustum quoddam.
τόξαι, in medicamentum ad illinendum aptum.
τόξαι, est subiectum.
τόξαι, subuoluantur in sese.
τόξαι, homo ultra modum inanitus. & euacuatio modum excedens. aliqui autem sic exponunt, Et supra modum attenuatur. sed & longum spirans, & breue spirans sic dici duobus modis uidetur.
τόξαι, supra modum extenditur.
τόξαι, quod aqua affusa ualde plenum est.
τόξαι, copia bilis repletionem.
τόξαι, a calore febris mediocriter remissio facta est.

Η
τόξαι, somnolenta. somno sopita.
τόξαι, destillat, destillat.
τόξαι, subhumidum. purulētum. aut subpingue.
τόξαι, ualde olentia, & quæ omnes auersentur.
τόξαι, quæ subnata uit. quæ subijit.
τόξαι, quæ subcaua, aut humiliora sunt.
τόξαι, ad unco naso. quod quæ circum circa sunt, humiliora, quam sublimitas, sint.
τόξαι, humiliores, & contractos. ita de uentribus in maiore de prædictione locutus est.
τόξαι, tanquam subsidens fæx totius atramenti sepiæ.
τόξαι, est non reuersio solum, sed mutua mutatio, ut cum ait, ueterno oppressus in mutatione per uices
τόξαι, caliginosa, subobscuraque.

υπο-λάρα

Α
υπο-λάρα, asperiora est enim in ipso nomine λαρον, hoc est cano situ oblitum.
υπο-λάρα, dici ita posset, quod uel in humerali, uel humero ipso subiectum est.
υπο-λάρα, aqua inter cutem correptos.

τροσιτρα

Φ
φαιραξ, excedenti ulcere, [quæ phagedæna uocatur.
φαιραξ, quod fit pellucidum in igne: ut in secundo de morbis mulierum, significat.
φαιραξ, rotunda cum leuitate.
φαιραξ, quod rugas habet.
φαιραξ, dicuntur proprie excitati ab igne in cruribus rubri circuli. sed abusiue reliqui itidem circuli.

Β
φαιραξ, exest, consumit.
φαιραξ, eminentiæ glandosæ oblongæ sub auribus, quales habent satyri. quidam φαιραξ, & θηραξ appellantur, ut dictum sit perinde, ac si ferinas dixisset.
φαιραξ, est liquefit, extenuatur, minuitur, alimento non fruitur.
φαιραξ, rotulas.
φαιραξ, splendens propter humorem.
φαιραξ, ficus genus.
φαιραξ, herba, quam & aparinem uocant.
φαιραξ, uidetur idem esse, quod aparine, & philatærium.

Γ
φαιραξ, loquuntur obscure, & indistincte. nomen factitium est.
φαιραξ, uocat non modo consuetam uenæ sectionem, sed aliam quoque sanguinis euacuationem, quouis modo a uenis distinctam, simili modo φαιραξ, significat non tantum humorem hunc album, sed etiam inflammationem.
φαιραξ, ignitum, & tanquam ardens.
φαιραξ, qui nugatur. φαιραξ enim nugæ sunt.
φαιραξ, stirps uerbasci similis, & papyracea, quæ olearijs fictilibus circumponitur texta.

Δ
φαιραξ, nugans.
φαιραξ, nugaces.
φαιραξ, ligna uocat recta quæ contra fixa sint, sicut etiam parastatas neruorum.
φαιραξ, tubra.
φαιραξ, uel φαιραξ, cum rubore ignescit.
φαιραξ, humidum redditur. computrescit.
φαιραξ, humectam.
φαιραξ, humectatur.
φαιραξ, quæ scaturiunt.
φαιραξ, genus pustularum.
φαιραξ, pustularum eruptionis, cum humor redundat in corpore.
φαιραξ, posset quispiam a colore sic dicta elephantiasim suspicari.

Ε
φαιραξ, genus morbi in Phoenice, & alijs orientis partibus frequens. uidetur autem elephantiasis etiam significari.
φαιραξ, ut folliculosa, & laxa.

τεροταμύνη

φαιραξ, necis desiderio tenetur.
φαιραξ, pellis.
φαιραξ, qui capi facile potest.
φαιραξ, cum miscuissent.
φαιραξ, uiridia condimenta hortensia, & herbacea.
φαιραξ, sunt hortensia condimenta, quæ ementibus olera olitores addunt, ut coriandrum, menta, ruta, apium.
φαιραξ, semen filphij, quod latum sit: ut in 1.1. de morbis mulierum. ipse tamen modo Libycum, modo Aethiopicum addit.
φαιραξ, est, qui exortus caulium appellatur, præcipue uero concauus.
φαιραξ, tempus ferendi.
φαιραξ, lignorum, quæ in terram feruntur.
φαιραξ, circuli ab igni in cruribus excitati, ac rubri: quibus de iam egimus.
φαιραξ, alpera uox appellatur.

X

Χ
χαλκίτις, idem quod chalcitis.
χαλκίτις, habuerint quid bifidum.
χαλκίτις, ob formam exacerbato.
χαλκίτις, Diosc. legit, in diuersa trahens: & uuluas eo, quod aperiantur, sic dictas putat.
χαλκίτις, frigus, rigor.
χαλκίτις, refrigerata, frigore correpta.
χαλκίτις, quod aridum est per diminutionem χαλκίτις parua tussicula. arida uero appellatur, cum nihil humoris, qui excreetur, in os comportatur.

Χ
χαλκίτις, confertim: a torrente sumptum est.
χαλκίτις, qui effudit.
χαλκίτις, bifidum in summo specillum, & modo forficis dissectum.
χαλκίτις, sagittæ cavitatem bifidam, qua parte in iaculando sagittam neruo admouent.
χαλκίτις, concham magis excauatam, & item maiorem.

Χ
χαλκίτις, condimentis hortensibus.
χαλκίτις, idem, ac si dixisset, uirescunt.
χαλκίτις, uiriditatem significat.
χαλκίτις, uirescens.
χαλκίτις, uiriditas, quæ clare fulget, & ad aqueum colorem uergit.

Χ
χαλκίτις, quod bilim attrahit.
χαλκίτις, perinde ac si dixisset, mundetur.
χαλκίτις, ollam uocat, ut etiam χαλκίτις, & χαλκίτις.
χαλκίτις, aliquo articulo mutilum redderet.

Ψ

Ψ
ψαλλω, unguenti genus quoddam.
ψαλλω, innatare, attingere.
ψαλλω, uocat, quæ in melle & oleo subacta sit: propterea quod liba quoque madefieri solent.
ψαλλω, fragilem.
ψαλλω, tenebris obducta, nigricantia. ψαλλω, enim tenebras significat.
ψαλλω, qui facile strepitum sentiunt: quique timent, ac si dixisset meticulosos.

in malam partem. ut Arcefilao male olebat. scribitur enim sine iota: non cum iota, ut quod sequitur.
intumescit. constat autē hoc cum iota scribi, quia etiam *οιδεσ*. i. tumere, sic scribitur.
ωμιλλουιν, farinæ crassiores, & item tenuiores ex hor

deo non reficcato. aiunt. n. proprie *ωμιλλουιν*, crudam farinam appellari: minus proprie uero, quancunque aliam farinam sic dici.

ωρεοντων, eorum, qui curant. nam *ωρεα* cura est.
ωρσν, anno.
ωρισαν, aggressi sunt.
ωτειλας, & cicatrices, & ulcera nominat.
ωχρηταις, exortus, exitusque est consecutum.

G A L E N I F R A G M E N T V M E X
Q V A T V O R C O M M E N T A R I I S,
Q V O R V M I N D E X E R A T, D E I I S, Q V A E I N T I M A E O
P L A T O N I S M E D I C E D I C T A S V N T:

In quo *ε* in principio, & ad finem multo plura, quam in
iam impresso, continentur:

Io. Baptista Rasario, medico, Novariensi, interprete.

Hoc fragmentum esse Galeni uerum, planum est, & quod ipse in libello, in quo libros a se
confectos recenset, quatuor a se conscriptos in hanc sententiam commentarios
commemorat: & quod libro octauo de decretis Hipp. & Plat. & item
alibi, se hac de re scripturum pollicetur.

Platonis uerba ex Timæo, in quibus de capitis, neruorum, uenarumque fabricatione, atque
postu, disseritur: deque origine, atque usu respirationis disputatur.

ETERVM cum illi fabricatores nostri de humano genere consultarent, utrum diuturnius,
sed deterius, an breuioris uita, sed melioris ipsum efficerent: breuem, melioremque uitam
diuturnam, ac deteriori esse omnino anteponendam censuerunt. quam ob rem caput, ut pote
quod flexiones non erat habiturum, neque carne, neque neruis, sed osse raro fulcierunt. his o-
mnibus de causis in capite maior uis sensus, atq; prudentiæ, licet sit multo, quam cetera mem-
bra imbecillius, est constituta. hancque ob causam, atque hoc modo neruos extremae capitis
parti circumponens effector mundi deus, eos similitudine quadam spinæ dorsæ circumplecti,
illisque summas malas sub uultu deuinxit: reliquos uero in omnes artus articulum articulo
componens, disseminauit. nostri præterea illi opifices os ipsum dentibus, lingua, labijsque tum ad usus necessarios, tum ut
optima quæque præstaret, ita, ut nunc uideamus, ornatum esse uoluerunt: etenim ingressum, necessarium, egressum opti-
morum gratia sunt machinati: nam quicquid ingreditur, corpusque alit, id est necessarium: at cum foras fluat oratio, quæ
est ministra prudentiæ, profecto eius fluxio est omnium præstantissima, atque optima.

Quoniam omnis coagmentatio corporis uel calore, uel frigore, uel aliqua impulsione uehementi la-
befactatur, & ad morbum compellitur, ideo hanc habuit rationem molitor mundi deus, ut caput ad
mundi, quod opus omni morbo carere uoluit, formam absolueretur: ea enim forma mundum figura-
rat, qua una omnes reliquæ formæ concluduntur: & globosus est fabricatus. at caput ad utrinque de-
pressi parumper globi similitudinem effinxit: in quo sensus interpretes, ac nuncij rerum, tanquam in ar-
ce mirifice ad usus necessarios & facti, & collocati sunt. atque oculi altissimum locum obtinent, pluri-
maque circumspiciunt. cetera quoque instrumenta sensuum in eodem sunt collocata, ut aures, quarum
munus est, ut sonum, qui natura in sublime fertur, recipiant: itemque nares, quia omnis odor ad supe-
riora fertur, at oris quanta utilitas, quantumque decus? cum enim uita animantium cibo, potionem, spi-
ritu teneatur, ad hæc omnia percipienda os est aptissimum. cumq; mentis interpretis oratio sit, ea potissi-
mum ore emittitur, atq; ijs instrumentis fere, quæ ore continentur, articulatur: ut in eo libro, qui de uo-
calium instrumentorum dissectione est, itemq; in eo, cuius index est, de uoce, demonstrauimus. itaque
& sensa animi, & sua cogitata homines, nisi os essent consecuti, eloqui nunquam potuissent. sed incredi-
bile est, quanta opera id ad agendum machinata natura sit: primum enim a pulmone arteria usq; ad os
intimum pertinet: per quam uox principium a mente ducens, percipitur, ac funditur. deinde in ore sita
lingua est, quæ finita dentibus, uocē immoderate profusam fingit, & terminat. eadem sonos uocis di-
stinctos,

Astinctos, & pressos efficit, cum & ad dentes, & ad alias partes oris compellit. Iam uero neruorum origi-
nem a quibus artus continentur eorumque implicationem toto corpore pertinentem, quis est, qui ex-
tare e cerebro nesciat? quare cum inde nascantur, tum ad reliquas corporis partes, quasi rami, deducan-
tur, efficitur, ut totum corpus, ueluti rete complectantur: nam ad oculos porrecti, uideendi sensum pa-
riunt: ad nares, olfactus; ad aures, auditus; ad linguam, gustatus, ac motionis sunt instrumeta. inter quos
tamen illud interest, quod sensuum acutiorum nerui mollissimi sunt; motionis, duriores. ceterum cū ex-
tima capitis pars sentire, non motum ciere deberet, ideo rariore est osse conuicta. quam obrem uoluit
Plato, huic parti neruos esse circumpositos, ut quidam illorum in maxillas pertinentes, sensuum instru-
menta essent: ceteri ad spinam, aliaq; membra diducti motionis auctores haberentur. Verum quia de
neruis, & de capitis, orisque præstantia est a nobis ut alibi sæpe, ita etiam in libris de usu partium, & ijs,
qui sunt de neruorum dissectione, copiose disputatum: ideo non est hoc loco propositum, omnia, quæ
huc faciunt, accurate pertractare: ne eadem res iterare de industria uoluissē uideamur.

Ipsam porrò caput, propter magnam uim frigoris, atque caloris, quam anni tempora afferunt, neque solo, nudoque osse
contectum esse poterat, neque carnis mole prægrauatum, ne obtusum, sensusque expers redderetur. quare factum est, ut non
plane reficcata carne, reliquum, quod maiore ex parte supererat, seimētum sit, id quod nunc cutis appellatur: quæ circa cere-
bri humorem sibi ipsa coniuicta atque germinans caput circumuestiuit: ipseque humor sub futuris scaturiens ipsam irriga-
uit, ad uerticemque compegit, tum uero omnis generis futuræ sunt factæ, ut circulationibus, alimoniaque iter pateret. Cum-
que hæc magis inter se pugnant, plures: cum minus, pauciores erunt. hanc autem totam cutim igni pupugit deus, qua
uulnerata, cum humor per eam efflueret, humidum & calidum, quod erat syncerum, abiit: quod uero concretum ex ijs erat,
ex quibus cutis constabat, foras impetu lationis productum fiebat longius, tenuitatemque punctiōni similem habebat: sed
propter tarditatem a spiritu circumfluo intro iterum sub cutem repulsum, radices egit. quæ causæ fecerunt, ut in cute capilli
sint exorti, qui uariis similitudine proximè ad cutim accedunt, sed propter concretionem a frigore contractam duriores cute,
densioresque fuerunt: siquidem capillus extra cutem productus, frigore obrigitur. atque ita quidem caput nostrum hirsutum
effecit deus, ijs causis ductus, quas attulimus: ceterum uolebat ipsum tegmen ad cerebri tutelam non carne graue, sed leue,
quod caloris, frigorisque iniurias propelleret: ac nihil sensus acumen impediret.

Afferit rationem, cur caput neque nudum, neque pondere carnis prægrauatum sit effectum: nam cū
experiri ipsum magnam quandoque uim frigoris, & caloris oporteat, si nullo tegmine opertum fuisset,
profecto periculum erat, ne durare diutius posset: contra uero, si ut reliquas partes, ita hanc quoq; car-
ne cōuestisset, aliud ei malum imminere: ne mortales ea mole impediti, stupidi, bardique fuissent. quo
circa medicritatem est affectus, ut neque solo osse, neque copiosa carne caput tegetetur: ac carnem
quandam, quam cutim nominamus, inuenit, quæ & spongiam imitatur, & multis referta est meatibus,
nec adeo mollis, ut reliqua: nec adeo densa, solidaq;: sed eiusmodi, ut caput a frigore, caloreque tuea-
tur, & nulli sit sensibus impedimento. ac spongiæ quidem formam est imitata, ut humores e cerebro ex-
halantes facile transmittat. non est autem unū caluariæ os, sed eius tres futuræ sunt, ex quibus ossa quæ
in ipsa sunt, committuntur, earū duæ transuersæ sunt, altera in occipite, quæ lambdoïdes: altera in sinci-
piti, quæ coronalis appellatur: tertia duas illas coniūgit, a lambdoïdos medio per uerticem ad corona-
lem perducta. cum autem duplex sit excrementi genus, quo cerebrum expurgatur, quod fuliginosum,
crassumque est, per has futuras, ut patientiores emittitur: quod uero tenuius, per caluariam, ut pote quæ
rara sit, nec adeo tamē pateat. quare inquit, factū ē, ut nō plane reficcata carne, cerebrū autē molle, tenue
que est, & sub caluaria ipsa reconditur. ac ne a caluariæ duricie lædatur dū ei annectitur, duplici mēbra-
na, altera molliore, duriore altera tectū est, quæ sane ipsum inferne, superneq; protegūt: quæ in quā mol-
lior ē, cerebrū cōplectitur, altera durior, dupliciter distribuit: ut una eius pars intra caluariā, altera extra
pertineat. quæ intra caluariā est, tenuē mēbranā, quæ cerebro uoluta est, ab osse caluariæ distinguit: quæ
uero extra caluariā est sita, per futuras transmittitur, & inter os & carnē est collocata, ac quia caluariæ im-
posita est, ideo *σπερι κρησίδου* appellatur. atq; ita quidē cerebrū cōmunitū, & undiq; uallatū est ab externis in-
diurij plane tutū. sed nec alimēto caret: nā spiritu animali, qui per arterias, ad caput cōportatur, tenuissi-
moq; sanguine nutritur: primū enim e magna illa arteria, quæ a sinistro cordis uentriculo secū dū spinā ad
collū usq; protēditur atq; inde bifariā secatur, ac multis ramulis ad caput ascēdit, spiritus cerebro sub-
ministratur: sanguis autē per uenas ad caput pertinētes cerebrū ingreditur, ipsumq; calore, humoreque
suo sustētat. quod autē addit, humorq; ipse sub futuris scaturiēs, significat cerebri naturā humidā ac mol-
lē: quæ membranā, qua tegitur, per futuras ad caluariā, aut capitis uerticē emittit. e quibus futuris hic
fructus existit, ut ē mēbranæ per ipsas transmissæ cerebri alimēto perfruatur, itaq; cōseruetur. quam ob-
rē subiūxit, futuras oīs generis esse factas, tū quod circulationes, quas mēbranæ cerebrū ambiētes in or-
bē faciūt, intra & extra caluariā obtineant: tū quod per easdē, ut patētiores mēbranæ alimentū ex cere-
bro ducāt. qua in re illud scire cōuenit, in quo maior sit futurarū uarietas, in eo maiore alimoniae uim a
cerebro trahi: siquidē plures futuræ plus alimēti, pauciores, minus transmittūt. ut autē oriri capilli possēt,
quorū originē nos alibi declarauimus: hæc inquit, cutim capitis calore aperies deus, multosq; in ea mea-
tus efficiēs, ad pilos proferēdos accommodauit: est. n. caloris ea uis, atq; natura, ut meatus carnis aperiat:
frigoris, ut cogat, atq; cōstringat. quare uim caloris ad aperta cute humor omnis, unde pili creantur, efflu-
xit. ipseq; humor a calore pulsus quasi pullulat, ac nescio quid fuligini simile, producitur: quod ut ipse
ait, cum primum frigore externo riguit, & obduruit, pilus efficitur.

Que

Quæ autem est circa digitos nervi, cutis, ossisque complicatio, ea facta aridior, una durâ cutis communis omnium extitit, E 3
 cuius adiuvans causa in ijs, quæ prædicta sunt, consistit, princeps vero in ea intelligentia, quæ id futuræ commoditatis causa mota est: fore enim quandoque ut ex uiris femina, aliæque feræ animantes gignerentur, nostros illos effectores nō latuit. quin etiam illos quoque non fugit, unguium usum multis bestiis ad multas res accommodatum esse futurum. quam ob rem in hominibus statim genitis unguis figurarunt. hac utique ratione, hisque causis cutim, capillos, & unguis in extremis gingivæ membræ voluerunt.

* * * ijs ipsis particulis. ac cutis non secus ipsorum unguium radices continet, quàm gingivæ dentes. nec dubium est, quin unguis unâ cum uenis subiectis exoriantur. quo circa non solum ex osse, nervo & cute, sed etiam ex carne, uenis, membranis, ac ligamentis consistare unguis, existimare quiuis potest. uerum hac de re cum alibi, tum in tertio de dissectione Hippocratis libro copiose differui.

Cumque partes, & membra omnia mortalis animantis mutua quadam cognatione tenerentur, ac uitam in igne, ac spiritu habere necessitas coheret, ne animal ab his resolutum, exhaustumque deficeret, ei præsidium dii parauerunt: aliam enim naturam humanæ naturæ cognatam, alijs formis, sensibusque temperantes, quasi animal quoddam aliud plantauerunt: cuiusmodi sunt domesticæ arbores, stirpes, ac semina, quæ nunc ab agricolis consista, & culta, nobis mitia sunt: quodam uero, sine cultura agrestia: eaque cicuribus antiquiora: nam quicquid est uitæ particeps, id animal iure optimo nominabitur. id autem, quo de nunc agitur, tertiæ animæ speciei particeps est, cuius sedem inter septum transversum, umbilicumque, esse aiunt: in qua nulla profus opinio, aut ratio, aut mens inest, sed iucundus, tristisque sensus cum cupiditatibus coniunctus: quod perturbationibus perpetuo consistetur. quia uero in semetipsum uertitur, externumque motum respuit, & suo motu cietur, idcirco ei natura consilium non dedit, quo res suas consideraret. quibus quid sit rebus, ut uiuat, nec sit ab animali diuersum: uerum quia motu extra se ipsum uacat, ideo stabile, & radicibus fixum hæsit.

Partes appellantur ea omnia, ex quibus totum conficitur, aut in quæ totum distribuitur: membra uero peculiare animantium partes nuncupantur. itaque cum Plato fecerit hoc loco, ut membra partibus ex altera parte respondeant, occasione suspicandi nobis dedit, in alia significatione utrumque nomen esse capiendum: ut quæ definita circumscriptio continentur, altero nomine complexus sit: quæ uero horum partes sint, altero comprehenderit: utro tamen alterutrum indicarit, nondum satis exploratum habeamus. Sed hæc in nominibus, significationibusque est quæstio, quæ ad scientiam nihil pertinet. quare expendamus iam, quæ de rebus ipsis afferat, cum ait, uitam nostram in igne, ac spiritu esse necessario constitutam: cū enim quatuor elementa sint, ignis, terra, aqua, & aer, ex quibus oriuntur, quæ cunque gignuntur, omnia, ex his propius ad materiam accedere terram & aquam: efficiendi uero potius uim habere, præsertim in animantibus, ignem ac spiritum, inter omnes ferme constat. corpus autem, quod ex his conflatum est, multas non solum perspicuas euacuationes, sed etiam, quæ sensum fugiant, perspirationes, effluxionesque habeat, necesse est. quam ob rem alimento indiget, quo id, quod de ipsorum essentia detrahitur, instauretur. quam ad rem dii stirpes procreauerunt: quas etiam paulo ante animalis nomine ab ipso appellatas esse, probabili ratione docuimus: nam si statuantur, animam esse motus principium: in stirpibus uero principium motus esse, profecto animarum iure uocabuntur. corpus uero, quod anima prædicti est, animal cuncti nominant. Si uero placeat Aristoteli, non ideo corpus, quod modo animatum sit, animal appellari, sed sensibile etiam esse oportere, certe ne hoc quidem stirpes careant: siquidem in commentarijs de substantia facultatum naturalium probauimus, eam in stirpibus uim esse, ut & suas substantias, a quibus nutriuntur, & alienas, a quibus læduntur, cognoscere uideantur. ex quo etiam fiat, ut suas illæ sibi adsciscant, alienasque reiiciant. quod in causa fuit, cur Plato peculiaris generis sensum stirpibus attribuerit: quod & sua & aliena dignoscant. atque hæc est Platonis, a me breuiter explicata, sententia. consequens autem est, ut eorum opinionem in medium afferamus, qui animam nostram unicam esse uoluerunt substantiam, quæ tres facultates habeat, quarum una sit, in qua ratio H elucet: altera, quæ irarum æstu fluctuat; tertia, quæ uoluptate alitur: cum ipse quoque Plato tum sæpe alibi, ut probauimus, tum in proposita oratione eam quæ in appetitu uersatur, speciem animæ esse asseruerit: cuius non alia in stirpibus, alia in nobis, sed eadem sit natura: & in icore quidem, non tamen eodem in loco, in quo ira & ratio sedem habent, collocetur. id quod tamen erat consentaneum, si tres illæ facultates unius essent substantiæ, ut illis probatur, qui cor esse huiusmodi statuunt. qui sane recte progrediuntur, ut cum unam animæ substantiam ponant, tres eius maxime generales facultates esse confirmant. at Plato non eandem esse uult substantiam eius animæ, quæ rationis compos est, quæ sit eius, in qua irarum existit ardor, atque eius, in qua uoluptates concitantur: sed inter se differentes esse plane docet: ac sæpe etiam partem rationis cum parte iræ contendere: interdum uero iram esse rationi aduersus appetitum adiumento. itaque totius animæ nostræ formam atque imaginem ad fabulas transtulit, in quibus animalia quædam uaria a poetis finguntur, qualem esse Chimære, Scyllæ, & Cerberi formam prodiderunt: nihil enim eorum, quæ mundi sede continentur, inuenire potuit, ad cuius imaginem nec magis proprie, nec magis accommodate animam nostram exprimeret. similis quoque ea comparatio est, qua eam cum auriga, equisque coniunxit: sed præstantior est ea, quam in nono politicæ scriptam reliquit: in qua compositis animalibus, qualis Chimæra memoratur, ut est in fabulis, animam comparauit:

A comparauit: cuius uerba, quibus id persequitur, supra recitauimus. quare in nos iam, ut solent, inuehantur, irridatq; , ac dicta in nos dicant, qui nos oppugnant, quasi garruli simus, si tres, quas diximus esse animas asseramus: ut inquam in cerebro sit neruorum, ac motuum, qui a uoluntate proficiuntur, & quinque: et sensuum initium: in icore sanguinis, ac uenarum, nutriendique corporis, ac propriam sibi substantia cognoscendi origo: in corde, arteriarum, innatique caloris, & pulsus item, & iræ fons ac principium. Plato autem hæc principia, non unius solum substantiæ facultates, sed animæ species uocat. cum igitur eorum differentes sint substantiæ, ac singularum sedes in prædictis sit uisceribus constituta, qui hæc tres facultates in nobis esse ait, is principia, non animas appellare posse uidebitur: nihil enim aut medicinæ, aut philosophiæ incommodabimus, si animal a tribus gubernari principijs, quorum unum in cerebro, alterum in corde, tertium in icore positum sit, affirmabimus. Sed de his hæcenus. quod uero in extrema oratione additum est, quomodo de stirpibus, deque tertiæ animæ specie dictum sit, perpendamus: quia uero inquit, in semetipsum uertitur, externumque motum respuit, ac suo cietur, idcirco ei natura consilium non dedit, quo res suas consideraret: propterea quod contraria huius sententiæ uidetur subiungere, cum ait stabile, & radicibus fixum hæsisse, quia motu extra se ipsum uacat. sed superior oratio accipienda est, ut de proprio ipsius motu loquatur, ut etiam re uera facit: siquidem ex semine minimo exoriens in sublime fertur, & in aera panditur, ac deorsum alte radices agit alimentumque ex terra ducit: & ad extremos usque ramos, germinaque comportat: & omnium particularum incrementum longissime propagat: uultque eo motu priuatam stirpem esse, qui loci mutatio nominatur: quæ tum efficitur, dum nos situm, in quo sumus mutamus, & ex alio loco in alium locum digredimur. quo quidem genere motus cum careat ideo eam stabilem radicibusque esse fixam conscripsit. hanc autem ego explanationem potiore putauimus ductus atticorum librorum lectione: cum enim in alijs libris scriptum esset, *ἡ αἰθήρ*, hoc est, quia motu a se ipsa edito uacat, ego deesse *α* literam suspicatus, hoc modo scripsisse Platonem existimaui, *ἡ αἰθήρ κινήσασα*. i. quia motum, qui extra ipsam sit, non habeat: ut motum quo in cessu locum mutant, solum abesse a stirpibus uoluerit.

5 *Ac cum super hac genera nobis inferioribus, quibus aleremur, plantauissent, in nostro corpore quasi horto quodam meatus, ueluti aquæ ductus, ut tanquam liquoris deriuatione irrigaretur, diduxerunt.*

Ut nostrum corpus aleretur, ait stirpes a dijs esse procreatas, quod nos earum fructus, atque particulas in uentriculum ingeramus: tum in minutas particulas redacti, & confecti ita per uenas comportentur, ut in aquæ ductibus horrorum fieri uidemus: nam per illos aduecta aqua, ita riuulis distribuitur, ut uicina partes irrigentur. atque olitores tantum spatij inter riuulos esse uolunt, quantum satis sit, ut aquæ C ex riuulis distributæ & loca intermedia irrigaturæ aditus pateat.

6 *Principio riuos occultos sub cutis, carnisque coalitus, binas inquam uenas in dorso distribuerunt, quemadmodum gemina erat corporis figura ad dexteram, sinistramque constituta.*

Ducto ab horrorum riuulis nomine uenas ipsas riuos appellat. facit autem mentionem maximarum uenarum, a quibus ceteræ omnes, quæ in toto corpore sunt, ortum trahunt. easque in dorso esse distributas ait. quod per totum dorsum ab internis eius partibus protendantur. uera autem eius oratio est, cum uasa, quæ existunt in dorso uenas uocat, quando ita a ueteribus, ut ante monuimus, arteriæ quoque appellabantur: non tamé uera est, cū ideo, quod gemina sit figura corporis, duas esse uenas affirmat: propterea quod dorsi uasa non eiusdem formæ sunt, cum alterius tunica tenuis, pulluq; uacans sit, alterius pulset, ac uenæ crassitudine quincupla sexcuplaue sit, quam præcipue arteriam nominamus. immo ne alterum quidem uas dexteram partem, alterum sinistram ambit; sed utrunq; in media spina est locatum: & ab utraq; cuiusque horum regione unus neruus alter ad dexteram, ad sinistram alter est situs.

7 *Has autem ad spinam demiserunt, mediamque genitalem medullam comprehensam esse uoluerunt, ut ipsa quoque pullet maxime. hincque uerior ad alta, quasi ad decliue, fiat effusio, qua omnia æquabiliter irrigentur.*

Medullam genitalem uocat, quæ spinalis est: fuit enim hæc antiqua sententia, in qua Hippocrates quoque fuisse uidetur, semen ad maris pudendum e spinali medulla deferri. eam uero pullulare dixit, propter societatem uasorum sanguineorum, a quibus alimentum ducit. addit præterea, hinc fieri æquabilem effusionem, quasi ex magnis riuis in paruos efficiatur distributio. Sed quod ait, quasi ad decliue, non satis accommodate dictum uidetur: propterea quod superiores partes, quæ ad ceruicem, caputque pertinent, a uenis alimentum ducunt. in spinæ autem partibus, infra septum transversum, uena caua, & maxima arteria super uertebras percurrunt, usque dum ad eiusdem spinæ finem in crura discinduntur: at in partibus, quæ supra septum transversum sunt, arteria super uertebras longo progressu panditur, sed ei uena parua adhæret, quæ ijs solum thoracis inferioribus partibus, quæ octo spurijs costis continentur, alimentum præbet. reliqua uero tota superior spinæ pars, in qua & primæ quatuor thoracis uertebræ, & supra has cunctæ uertebræ ceruicis ad caput usque sitæ sunt, nec uenam, nec arteriam sibi adiacentem sortita est. uerum haud mirabile est, ut ante monui, ignota Platoni fuisse ea, quæ in corporibus dissecandis apparent. Sicut ne Homero quidem perspicua fuerunt: qui ita scriptum reliquit:

Venamque inciderat omnem,

Quæ ceruice tenus tergo confurgit ab imo.

8 *Ad hæc discipulis circa caput uenis, ijsque inter se contrarijs implicatis, has a dextris ad sinistra, illas a sinistris ad dexteram corporis inclinando disperserunt: ut caput cum reliquo corpore unâ cum cute copularetur: quando caput in uertice a neruis*

in nervis in orbem non continebatur: atque etiam, ut sentiendi uis ab utraque parte in totum corpus dimanaret.

Existimantur quidam, uenas tum a læua ad dextram, tum a dextra ad læuam permeare. qui accuratius in dissectione sunt uersati, ipsarum extrema inter se iungi dicunt, quod etiam in alijs corporis partibus usu uenit. ipse uero uinculum capitis esse ipsarum coniunctionem putat: quippe quem eius uera uincula prætereant: ac maxima, quæ in futuris sunt; parua, ut membranam, quæ circa caluariam est, & cutim: quæ ita omni aliam corporis cutem crassitudine superat, ut intrinsecus quædam carni similis substantia tenuis produci, & circa caluariam cogi uideatur. negat autem illum in capite neruum esse, quod nec eos, qui uoluntarij, nec eos, qui copulantes uocantur, ibidem esse, neq; mutuam uenarum cum neruis fieri implicationem cognouerit. cum autem ait, ut sentiendi uis in totum corpus dimanaret: indicat, se etiam illud nescire, neruos esse sensuum auctores: id quod, ut dictum est nobis, quosdam item ex antiquis medicis præterijt.

Hinc iam aqua ductum huiusmodi quadam ratione præparatum esse uoluerunt; quod minore cum difficultate intelligemus, si inter nos illud prius consiterit; omnia, quæ ex minoribus sunt constata, contineri maioribus; quæ uero ex maioribus, minoribus nullo modo posse contineri: ac propterea ignem, cum minoribus partibus, quam cetera alia constet, per aquam, terram, aerem, & alia, quæ ex his componuntur, penetrare: quodque cum continere ualeat, esse nihil. idem de nostro uentre existimandum, qui cibos, & potus ingestos potest continere: spiritum & ignem, qui constitutione ipsius sunt multo tenuiores, non potest.

Sanguinis per uenas lationem uocat aquæ ductum, nomine per similitudinem a riuus translato. nunc uero ait aquæ ductum effici, cum spiritus unâ cum calore per uentrem exit, ac simul alimenti particulas comminutas effert. summa autem orationis est a me breuiter, perspicueque proposita. Sed quæ deinceps consequuntur, nec intelligi, nec dici facile possunt. quare ubi singillatim ea exposuero, omnia unum in caput, redigam, atque compendium.

His igitur deus quo a uentre ad uenas irrigationem traduceret, usus est.

His inquit, hoc est, spiritu & igne. atque ignem quidem uocat calorem, qui in corpore est, tralato nomine ab eo clemêto, a quo ipse gignitur: quia quicquid calidum est, id tale per ignis excessum efficitur.

Qui reticulum ex aere & igne instar nasse texuit.

Intelligit hoc loco nassas piscatorum, quas nisi quis prius uiderit, is quæ dicenda sunt quia explicari facile non possunt, & ab ijs et, qui nassas uiderunt, uix intelliguntur, percipere nullo modo poterit. itaq; si quis maritimis in locis habitet, is operam det, ut piscatorum nassas intueatur: Si uero in solitarijs, montuosisq; uita degat, saltem calathos inspiciat. Cum igitur hos in basi non perforatos esse, osculum uero supernum ad apertum habere animo comprehenderit, tum quæ dicenda sunt animaduertat.

Quæ duplices nassulas ad introitum habeant.

Cum tecum animo uolueris, qualis piscatoria nassa sit, quæ sane simplex rete est, alteram quoque in ipsa nassam esse mente concipito, quæ magnæ similis sit, sed tamen parua contineatur: id quod est rete ex funibus constitutum (ut etiam totum rete fieri solet) & a basi magnæ nassæ productum: atque huius quidem retis basis cum illo communis sit: osculum uero æqualem cum ea nassa quæ aliam continet, altitudinem habeat, sed multo inferius designat. enim uero si nassulam simplicem mente uoluas, certe minore difficultate duplicem perspicies. & qualis ea est, qua de uerba feci, talem quoque esse aliam, quæ in magna continetur, ipse constituas. atque ubi hanc mentis acie perlustraris, excogita deinde plexum quendam oblongum ab utraque nassula usque ad osculum magnæ nassæ pertinentem: ita ut pisces in magnâ nassam dupliciter ingredi possint, atque hi per unum, illi per alterum introeant. hoc enim pacto fiet, ut licet pisces sint inter se distincti, in una tamen magna nassa inesse omnes eos dixeris; at si in alijs fuerint, non iam in una esse eos affirmabis, quod parua illæ sint, quas ipse nassulas uocauit.

Quarum alteram quoque bicornem prætexuit.

Earum inquit, nassularum alteram bicornem pertexuit: solent græci lignum bicornem, *δικρυν*, hoc est duo habens cornua appellare: at Plato hoc nomen ad alterius nassulæ osculum traduxit: ut in hoc ipso H, eam duplicem animo concipiamus. Sed obscurus fuit, cum hoc, quod erat minime necessarium, oratio ni interiecit: clarius enim locutus esset, si quemadmodum duas nassulas oratione sub oculos subiecit, ita & osculum in superiorem magnæ nassæ extremitatem definire addidisset: censer enim a nobis mente comprehendi, cutim, quæ foris totum corpus conuestit, extimæ circumferentiæ magnæ nassæ similis esse: quæ uero ut nassulæ inanes in ipsa insunt, ijs spatij, quæ intra cutim sunt: ei nimirum quod in uentre, & ei, quod in thorace est, comparari: siquidem ab his duæ ueluti tibiæ ad oris amplitudinem proficiuntur. sed, ut res fiat clarior, puta modo, linguam in corpore non esse contentam: atque ita tibiæ, quæ in internam oris amplitudinem ascendunt, erunt stomachus, & arteria, quæ aspera nominatur: quæque ad pulmonem pertinet, in ea situm cavitatem, quæ alterius nassulæ similitudinem præfert. atq; per hoc ostium tum intrante tum exeunte spiritu, fit respiratio: per alterum uero esculenta & poculenta in uentriculum comportantur. ac maxima utriusque materiæ pars ita per os in corpus ingreditur. scribit autem per utrumque ostium exiguam partem uel spiritus in uentrem uel potionis in asperam arteriam pulmonemque simul intrare, quam ob rem cum hæc uerba interiecerit, alteram nassularum bicornem esse, obscuram orationem reddidit, & eiusmodi, ut redargui posse uideatur: nam respirationem asperæ arteriæ bicornem esse ait, quod ideo memorauit, quod per nares, atque os respiremus, sed ore solo edamus,

A ac bibamus. quæ res occasionem contradicendi contentionem studiosis affert: propterea quod non solum alterius nassulæ duo illa extrema esse dicent & quod ad nares, & quod ad os pertinet: quia os est etiam communis terminus alterius nassulæ, quæ uentrem attingit. nunc uero cum perspicuum nobis sit, quas particulas in nostro corpore magnæ nassæ, & quas nassulis comparemus, ad alia eius uerba deinceps progrediemur.

24 *Et a nassulis ueluti funes per totum corpus usque ad retis illius extrema circumtendit.*

In nassis piscatorijs nihil tale reperitur, quod cum hoc proportionem habeat, siquidem in nassulis in quibus tota illa intercapedo inanis est, nullus ad continentis circuli rete funis pertingit: at in nobis a uentre, & a pulmone sunt in toto corpore ad extremos usque fines uenæ & arteriæ pertinentes: quas funibus, quos nassulæ ad nassam porrigunt, ei placet comparari.

25 *Atque internas quidem ipsius plexus partes omnes ad igne: nassulas uero, & receptaculum ex aere conflauit.*

Plexum hic intelligit totum id, quod cum nassa similitudinem gerit, quia in ipso etiam nassulæ continentur. ait autem regionem, quam hæc occupant, aeri magis, quam igni similem censer: quod fuit in causa, ut cum de toto plexu loqueretur, addiderit, nassulas ac receptaculum ex aere constare. planum autem est, nassulas tales esse: ac sane regio in thorace cernitur, quæ aerem solum contineat. cur autem

B receptaculum ex aere confari dixerit, non est ita perspicuum: hoc enim nomen uidetur ueluti unum corpus, de quo instituta sit oratio, significare. uerum id repugnare cum ijs, quæ supra dicta sunt, uidetur propterea quod totum nasse receptaculum a nassulis plenum redditur, & ab eo etiam, quodcunque ab eisdem in externam nassæ superficiem proficitur: quo in loco quosdam ueluti distentos funes a nobis mente concipi dixit oportere: nosq; tum uenas, tum arterias esse monuimus. restat igitur, ut hoc nasse receptaculum esse externum eius rete intelligamus: quandoquidem ex eo tota nassæ substantia constat. ut igitur quod inter nassam, ac nassulas interiectum erat, ab igne superari mente concipiebamus, ita et externum eius finem quod plexus receptaculum est superari ab aere, necessario cogitandum est. id autem in nobis cutis esse statuatur, quæ frigida est, ut ea, quæ in aere nobis circumfluunt uersantur. atque ego quidem puto, Platonis sententiam esse, circumfluum aerem, qui plexum attingit, esse quandam nassæ particulam: qua in re obscura præcipue eius fuit oratio. quod si statuatur, quæ deinceps consequuntur, sibi mutuo erunt consentanea. quare ad ea iam accedamus.

16 *Tum animali conformato hæc assumpsit, atque hoc pacto disposuit.*

Plexus, quem descripsit, nec re uera est, nec per se ipse constat: sed eius noticia per se sumpta est postea animali adhibenda.

17 *Alteram nassulam in os demisit: cum autem hæc quoque duplex sit, hanc per arterias in pulmonem, illam uero circa arterias in uentrem uoluit pertinere: alteram ubi diuisit, ambas eius partes ad narium fistulas communiter perduxit: ut quando altera ad os non peruenit, ex hac ipsa omnes illius fluxus expleantur: alteram uero nasse receptaculum circa omnes partes corporis concauas ipse conuenit.*

Non ait, alteram nassularum in os esse demissam, propterea quod statim addidisset, alteram in hanc, aut illam corporis partem esse demissam: sed hoc ad plexum referendum est, ut eius oratio sit, ut diximus, huiusmodi. cum tres plexus sint, unus, cui magnæ nassæ est nomen: reliqui duo, qui ueluti nassulæ sunt: plexum ipsum nassularum in os traduxit. cumque hic duplex sit, alterum per arterias in pulmonem, alterum circa arterias in uentrem deriuauit. cum uero etiam hæc nassulæ binæ sint, ut dictum est, alteram ipsarum, quam esse bicornem supra memorauit, adhibita distributione, utranque ipsius partem per narium fistulas communiter perduxit. cur autem communiter scripserit, ipse statim causam reddit, cum ait, ut quando altera ad os non peruenit, ex hac ipsa omnes illius fluxus expleantur: nassula enim respirationis, quæ duo cornua est consecuta, duas etiam spiritus uias nata est, alteram per os, alteram per nares: hæcque cum introitus fluxionis, qui ore obitur, aliqua de causa cessat, illius munere fungitur. qui bus sane expositis, mox, quæ restant, addidit, ac nassulas propter uim ignis exuperantis radios appellat.

18 *Idque omne tum in nassulas conflere molliter, quasi aer illic sit, effecit: tum uero a nassulis ad superiora fluere, per rete uero, ut pote quod raro corpore sit, intro penetrare, ac rursus emergere: radios autem ignis interiores subsequi successione quadam, aere in utranque partem commigrante. atque hæc actio usque dum animal mortale consistit, cessationem nunquam habet: hocq; genus, qui nomina rebus imposuit, respirationem, expirationemq; uocauit. omnis autem hæc actio, omnisque nostra hæc affectio est ad alimentum, uitamq; corpori, quod irrigatur, refrigeraturq; præbendam comparata: nam cum interius ignis cum respiratione intro forasq; commeant unctus sequitur, ac sublimia semper peres, ac uentrem ingressus cibos, potusque capit, ea colliquat, minutas in partes comminuit, per exitus, qua progressio patet, uelut ex fonte quodam in riuos deriuat, in uenas inquam ipsas traiecit quæcumque exhaust: ac per corpus, tanquam per canalem, uenarum fluentia diducit.*

Docuit totam humani corporis nassam in cutem, quæ externo aeri proxima est, definire: nunc censer a nobis animo concipi, ipsam in se, duas aeris regiones, ueluti nassulas, quarum altera in uentriculo, altera in thorace sit, continere: totum autem, quod inter has mediū interiectum est, quod corpus est, ignis radios ex successione quadam occupare: quos quidem par est, ut per uenas, & arterias porrigi mente concipiamus: hasque esse uias, ut ad utranque regionem, tum ab interioribus ad exteriora, tum ab exterioribus ad interiora ferantur. toti autem plexui duas inter se contrarias motiones esse attributas censer, ut modo a nassulis ad eum usque aerem, qui nos ambitu suo coeret, modo ab aere ad nassulas spiritus feratur. quæ motiones ut fiant, & cur, quandiu corpus uita perstruitur, nunquam cessent, ipse postea declarabit.

declarat nunc uero totum hunc sermonem ad unam caput redegit, ac motionem, quæ in utranque partem efficitur, ait ad duplicem respirationem, & alimenti distributionem faciendam pertinere. qua in re id totum, quod ex inspiratione, expirationeque conflatum est, ego ueteres fere omnes medicos imitatus respirationem nomino: cum enim triplex res sit, una cum intro spiritus ducitur; altera cum foras pellitur: tertia quæ ex his confecta est; primam, inspirationem; secundam expirationem: tertiã am ex utraque coniunctam, respirationem nominant. Plato uero inspirationem nomine respirationis appellauit, eamque in asperam arteriam, uentremque effici scribit. sed cū ea motio, qua spiritus extrorsum fertur, eam, qua introrsum, in ea regione, quæ inter nassulas magnamque nassam posita est, excipiat: ideo ait, cibos potusque exiguas in partes comminui in ea nimirum totius plexus motione, ac latione, quæ introrsum efficitur: tum uero a calore, spirituque comminutos intra corpus perducit. atque hoc est, quam distributionem medici uocant: cum alimentum per uenas, atque arterias in omnes corporis particulas comportatur. causam uero, cur spiritus, & calor ultro, citroque commeent, ipse deinceps affert.

19 *Videamus iam, quibus causis respirationis affectio in hunc modum, qualis nunc est, facta sit. quod ita liquebit: cum nihil uacuum sit, in quod ex ijs, quæ feruntur, aliquid possit irrumperere, & spiritus e nobis foras exiliat, cunctis iam planum est, eum non in uacuum ferri, sed uicinum aerem a sede propria depellere: depulsum uero illum, proximum, atque hunc item alium subinde impellere: eaque necessitate fieri, ut circumagitatus compellatur iterum in eum locum, unde spiritus exierat: ingressusque illic, ac sede expleta halitum ipsum subsequatur, atque hoc totum quasi rota circumuoluatur. ita fit, propterea quod uacuum nullum reperitur, quam ob rem cum e pectore & pulmone foras exierit spiritus ab aere, qui corpus ambit: introque per raritatem carnis penetrat, & circumuoluitur, locus eius repletur, qui aer deinde rursus regrediens, & foras per corpus ex balans, intro respirationem per oris & narium transitum repellit.*

In hac oratione Plato non attulit primam respirationis causam: quia hac oratione absoluta, aliam deinceps exorditur ad hunc modum: hæc autem est earum principij causa afferenda. quid igitur nunc ait? probat nimirum repulsionem, per quam efficitur respirationem, perpirationemque; censet, ac respirationem quidem uti diximus, uocamus eam, quæ ex inspiratione, expirationeque conflata est quando utraq; per os efficitur: perpirationem uero, quando totum corpus eam obit. utranque ipse per repulsionem effici censet hoc modo: cū per os spiritum emittimus, ait usum uenire, ut aer, qui ex nassulis foras exilit, externum aerem per cutim solam repellat: hicque ad imas corporis partes feratur, ac locum aeris, qui expirando eximit, expleat. cumque aer iterum in spiritum, quem cutis extra ferebat, irrumpit, tum contingere uult, ut externus aer a calore spirituque iterum repulsi, per os intra corpus intrudatur. quæ quidem res inspirationis magis proprio uocabulo a medicis, quam respirationis nominatur. hanc autem repulsionem ob inanis necessitatem, hoc est, ne locus aliquis inanis sit, fieri docet. quocirca cum quid uacuatur, quod ei proximum est, subsequitur, illiusque locum occupat: idque Erasistratus, consequens ex eo, quod uacuatur, appellare est solitus.

20 *Hæc autem est earum principij causa afferenda. omne animal in uenis & sanguine calorem, quasi fontem ignis quendam omnino habet: id quod reti nasse comparauimus, quod per medium extensum, totumque ex igne est confectum: cum exteriora omnia sint ex aere constituta. ac fatendum quidem est, calorem suapte natura in suam regionem extra ad id, quod sibi proximum est, emanare. cum uero duo exitus sint, alter per corpus, quo quid extra fertur, alter per os ac nares, quando in alteram partem irrumpit, alteram intrudit, quod intruditur, in ignem incurrens, calefcit: quod emanat refrigeratur. dum ergo calor permutatur, & que ad alium sunt exitum sita, calefcunt, rursus quod illuc repit, calidius multo factum ad naturam suam tendit: quodque in altera parte est, repellit. id autem uicissitudine quadam tum patiens, tum eadem semper retribuens, circulo ita illic fluctuatione agitur, & ab utrisque confectum respirationi, atque expirationi ortum suppeditat.*

His uerbis regionem, quæ imis in partibus delitescit, aperte significauit: aitque, in ea ueluti nassam esse, quam ignis fontem quendam appellauit. atque hunc calorem in sublime ad id, quod ei proximum remigrare existimat, quam ob rem si caloris uis per os prodire anticiparit, tum ait, calorem, qui internis spatijs aeri consimilibus occurrit, tum comminuere, diuidereque; ea, quæ iisdem spatijs continentur: tum uero externum aerem secum ducere: sicque effici, ut quod repulsum est, in eum calorem, quem ignem H uocauit, incurrens, calefcit: quod emanat, refrigeretur: deinde uero contingere, ut quod calefactum est remigret ad illud ipsum, per superficiem externam, quod ei cognatum est: atque id postea sequatur aer is, qui internis spatijs continetur: huncque mox sequatur, qui usque ad os peringit: quem rursus externus ab exeunte extrusus consequatur: præsertim cum nulla inanis regio sit, quæ id, quod e corpore exit, excipiat: & hoc modo etiam uicinus aer agitur: continuo sibi acra compellat, atque ille itidem eum, qui post ipsum sit: donec tandem ita uicissim repellendo ad id, quod ex corpore excernitur, aer qui ipsum repleat, remearit. hæc autem agitatio non perfectum circulum facit, qui in idem omnino recurrat: sed, ut ipse ait, huc, illuc fluctuat. qua in re Platoni cum academicis non conuenit: non tamē ita, ut Erasistratus existimabat: est enim academicorum sententia, aerem per circulum perfectum ad eadē, similiq; modo semper circumferri: Plato uero non per circulum id ait effici, sed per duos, ut quispiã dixerit, semicirculos, qui opposito inter se motu ciantur.

21 *Iam uero causa affectio, quas cucurbitule medicorum inuehunt, itemque potionis, atque etiam eorum, quæ contorquentur, sine sublimia emittantur, siue humi deferantur, sunt hac ratione pertrahendæ. sunt quoque & ueloces & tardi, & acuti & graues, alias inconcinni propter motus eius, quo nos ferunt, dissimilitudinem, alias concinni propter similitudinem uidentur: etenim priorum, ac uelociorum motus desinentes, cumque iam ad simile quiddam progressi sunt, tardiores, qui ipsi succedunt,*

A succedunt, ipsosque mouent, anticipant. cum uero eos comprehenderit, non perturbant illi quidem alio pulsū eos agitando, sed principio uelocioris motus occurrentes faciunt, ut ferri tardius incipiat. ac dum motionis cessantis similitudinem sibi aptant, unum ex acuto & graui concentum conficiunt. quam ob rem stultos uoluptate perfundunt, sapientibus lætitiã, propter diuini concentus imitationem in mortalibus rebus inuentam, afferunt. eadem quoque de omnibus aquarum fluentis, de iactu fulminum, de admirabili attrahendi uis, quæ in electro, magneteque lapide cernitur, est habenda ratio: siquidem in nullo horum attractio re uera est: sed cum nusquam uacuum sit, hæcque sese mutuo repellant, coniunctaque, & deinceps suum locum singula petant, fit, ut ei qui hæc res accurate peruestiget, ex his affectionibus inter se coniunctis admirabile illi euentus contingere uideantur.

Quid Platoni in mentem uenerit, ut repulsionis opinionem ei sententiæ, quæ de attractione est, ante tulcrit, atque hac sola in re ab Hippocrate differat: certe nescio: nam respirationem, siue ea sit actio, siue affectio nominanda, per repulsionem non effici, Erasistratus, cum Hestiae sententiam refellit, plane comprobauit. atque attractionem primas in naturalibus facultatibus tenere, cum probatum est a nobis in primo statim libro eorum, qui de naturalibus facultatibus inscripti sunt, tum uero per se apparet, ut ad eius demonstrationem longam orationem non requirat: nam si quis tibiam, aut arundinem quæ ab utroque latere foramen habeat, in aquam demittat, aeremque ore attrahat, aqua etiam consequetur: cum tamen nulla causa attractionis actionem antecedit. est igitur in nobis, cum uoluntas nostra ferat, labris arundini admotis, id ipsum ad nos trahere, quod ea contineatur. Si uero hoc nostrum opus non sit, profecto ne initium quidem mouendi a nobis ducet. iam cor ipsum, quamuis ab animali euulsum sit, tamen motum sui contrahendi, ac dilatandi seruare diu, animaduertimus. ut igitur cor plane exprimit, quod in se ipso est, dum contrahitur, ita quoque dum dilatatur, id ipsum attrahit, quod partem in eo euacuata sit repleturum.

22 *Atque, ut unde digressa est, referat se oratio, ab his causis respirationis, atque hunc in modum, ut diximus, efficitur: dum ignis cibos diuidit, ac spiritum affectus intus extollitur, uenas a uentre ita efferens replet: propterea quod inde, quæ contra sint, hauriat. qua sane ratione per totum omnium animantium corpus liquores alimentorum ita diffunduntur. ac recens attrita, & ab ijs quæ illis cognata sunt, attracta, partim fructuum, partim gramini, quæ deus ad nostri corporis alimentum produxit, colores omnis generis propter mixturem nascuntur: sed ruber in eis color est omnium longe plurimus, cuius natura ex ignis portione abstersioneque in humore confecta proficiscitur. quocirca color eius, quod in totum corpus permanat, talis aspectu est, qualem memorauimus: id autem sanguinem appellamus, pabulum nimirum & carnis, & corporis uniuersi. unde irrigatis omnibus, quod euacuatum est, deinceps impletur.*

C Consequens erat, ut respirationis causis expositis, naturam sanguinis, cuius nimium calorem respiratione indigere dixit, nobis declararet: ac respirationis quidem non solum in causa est, ut calor refrigeretur, sed etiam, ut cibus apte concoquatur, magno est adiumento: ignis enim ille internus, quem natium calorem nos appellamus, aeris inspiratione temperatus, concoctus, in sanguinemque mutatos cibos in totum corpus diducit, atque distribuit. cumque nactus est spiritum & halitum, qui inspirando ingrediuntur, tum facilius diffuens, totum corpus peruadit, facitque: ut uenas, quæ alioqui conciderent, sanguine repleantur. & quanquam fusus per uenas sanguis, propterea quod ei admista pituita sit, facile fluit, tamen respirationis opem requirit, ut in uarias corporis partes ascendat, atque descendat. uerū, ut quod dicimus, perspicuum sit, quomodo sanguis gignatur, nos dilucide, ac breuiter explicemus. itaque scire conuenit, commanum cibum, potioni admistum in uentriculum primo detrudi, atque ibidem concoqui, & colligari: tum eum succum ad intestinum, quod ieiunum uocant, comportari: ex quo permultæ uenulæ ad gibbam iecoris partem tanquam ad radicem, originemque suam confluunt: ac per eas succus ille omnis, qui iam factus est tenuior, ad iecur deriuatur: ibique a natuo calore concoctus atque confectus mutatur in sanguinem: rubrumque colorem a colore iecoris, in quo concoquitur, contrahit. hinc efficitur, ut sanguine generato, quatuor exorti humores inter se distinguantur: siquidem in omni ciborum genere quatuor ineffe qualitates iam ostendimus: quæ confecto alimento in quatuor humores peruulgatos conuertuntur. proinde fit, ut leuis, igneaque sanguinis pars, quæ bilis tum flaua, tum amara, tum pallida nominatur, in fel amandetur: crassa terraque, quam atram bilim appellant, in lienem trāmittatur; frigida atque humida, cui pituitæ nomen est, simul cum sanguine distributa per uenas feratur. atque ita quidem ex cibo & potione sanguis procreatur, ac per totum corpus distribuitur. ceterum ille succus confecti in uentriculo cibi cum ex uarijs alimentorum generibus existat, priusquam in iecore in naturam sanguinis se induat, est uario colore perspersus. uerum cum iecur sit quasi concretus quidam sanguis, ideo fit, ut cum ab eius calore accenditur, ipse quoque accenditur, eoque colore imbutus ad reliquas partes accedat, & ita permeans, alimentum carni, uniuersoque corpori subministrat.

Cetera non extant.

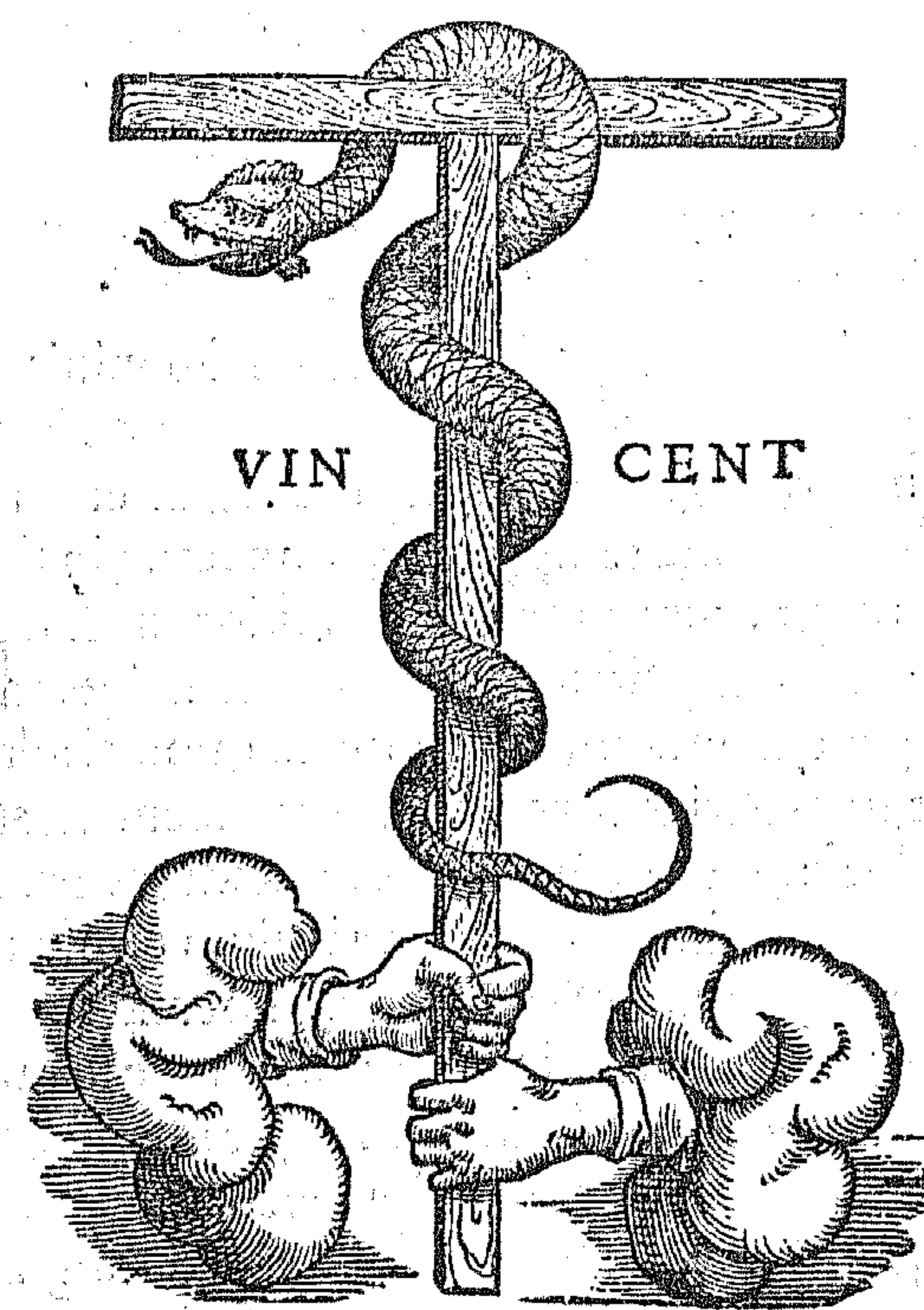
Errata quadam sic corrigito.

In Commentarijs de humorib. pagina. 13: uersu 43. lege, ipse enim. Pag. 18. uers. 51. aut sopore, aut. Pag. 19: uer. 48. humorum, spiritusq. agitatione. Pag. 28: uer. 46. necessario consequuntur. Pag. 29: uer. 46. Præterea peior. In libro de natura humana, & deinceps, Pag. 11: uer. 46. facultatum expellentium. Pag. 72: uer. 9. in utraq. oppositione. Pag. 75. uer. 3. propter utraq. causam. Pag. 80. in comment. 40. ubi legitur, frigidi & sicc: deest in margine, Vide num legē. calidi & sicc. Pag. 81. uer. 4. *ἀπαιτίας*. Et uer. 11. in calidi, & uer. 12. quoq. solidorum. Pag. 82. uer. 10. ait multis sanguinem. Pag. 97. uer. 13. ac ad Hermoc. Pag. 104. uer. 7. *ἄτος*. Ibidem III. Pag. 105. uer. 31. & *ἀλογον*. Pag. 115. uer. 51. uocem, qua. Pag. 119. uer. 23. oedemata nominat. & uer. 57. quid cause. Eadem pag.: uer. 7. impleuerunt, inter. Et uer. 32. maiorem sentiendi. Et uer. 58. partus editur. Pag. 120: uer. 6. sed parua. Et uer. 15. genitus est, conformat, ualida. Pag. 125. uer. 18. Nec per pemphingas inducentibus sinus. Euphorio uero sic, Flores & c. Pag. 143. uer. 38. sensus uerborum. uult enim. Pag. 143. uersu penult. cum multa alia. Pag. 144. uer. 15. *ἀσπυα*, & *ἀσπύνοια*. quod autem interiectum est, in albo erat, ut nomen *ἀσπύνοια* declararetur. Pag. 374. uer. 2. irrideantq. Et uer. 4. substantiam. Et a tergo uer. 6. membrana, qua circa caluariam est; et cutis, qua ita omnem aliam. Pag. 375. uer. 1. contentionum stud. & c. Cetera autem diligens lector per se animaduertet.

R E G I S T R U M.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II
KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. AAa.

Omnes sunt Quaterniones.

V E N E T I I S,

Apud Vincentium Valgrifium.

M D L X I I.